

סדר הלימוד ליום א טבת [יום 90 בשנה]

מהו ויגע בכף ירכו? לו לא יכל, אבל נגע בכף ירכו שהם נדב ואביהוא שיצאו מירכו של אהרן, [בסבת אש זרה. והרי התעוררו לשמרך מאשה זרה וגו', ותפסה אותם ברשותה. בא ראה מה כתוב ביעקב השלם] [ועל יעקב כתוב] והברית התיכן בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה.

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. החלום, המדרגה הששית מאותן שתי דרגות הנבואה עד אותה הדרגה, הן שש דרגות, ועל כן החלום אחד מששים דרגות של נבואה. סלם, ראה את בניו שעתידים לקבל תורה בהר סיני. סלם זה סיני [בגימטריא], משום שהוא נעוץ בארץ וחושב בעליה לשמים, וכל המרכבות [הקדושות] והמחנות העליונים, כלם יורדים [יורדו] לשם עם הקדוש ברוך הוא כשנתן להם את התורה.

והבל ראה. ראה את מטטרו"ן זקן הבית ששולט בכל אשר לו, שהוא עומד בשלטון על העולם [הזה], בשלטון של שם שד"י. ועולה למעלה בעלית שם רבוננו הוי"ה, המקום שיעקב השלם בו לאחר מכן. וראשו של שם שד"י הוא י, וזה מגיע השמימה. כיון שהגיעה ועלתה האות הזו למקום ההוא, השלם ונקרא באותו שם של רבוננו הוי"ה.

והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. אותם המלאכים הקדושים שקרובים למלכות עולים, ואותם האחרים שאינם קרובים יורדים. ועוד, בו הם עולים וירדים. כשהוא עולה, עולים עמו. כשהוא יורד, יורדים עמו. מלאכי אלהים – שמים עשרה מרגליות טובות, והן: מיכאל, קדמיאל, פדאל, גבריאל, צדקיא, חסדיאל, רפאל, רזיאל, סטורייה, נוריאל, יפיאל, ענאל. אלפי שנאן, שנא"ן – שו"ר נש"ר ארי"ה. ו' אדם, כולל זכר ונקבה. והם עולים כשהוא עולה, ואלו יורדים כשהוא יורד.

ועוד, כל אותם ששולטים בשלטון העולם הזה עולים על ידו, וכל אותם שיורדים יורדים על ידו, כלם בסלם הזה. הוי"ה שולט על הכל, שכתוב והנה ה' נצב עליו. כשהתעורר, כתוב אין

זה כי אם בית אלהים וזה שער השמים. בית אלהים ודאי, והוא השער להכנס פנימה, שכתוב (תהלים קיח) פתחו לי שערי צדק אבוא בם אודה יה זה השער לה'. זה שער השמים הכל אחד.

וירא והנה באר בשדה והנה שם שלשה עדרי צאן רבצים עליה. באר – הדרגה של אדון כל הארץ. בשדה – שדה התפוחים הקדושים. שלשה עדרי צאן – שלש דרגות עליונות קדושות מתקנות על אותה הבאר, והן נצ"ח והו"ד והיסוד של העולם. ואלו מושכות מים מלמעלה וממלאים את הבאר הזאת.

משום שהמקור ההוא, יסוד העולם, כששורה בבאר הזו, הוא עושה פרות ונובע תמיד, ואותה הבאר מתמלאת ממנו. כיון שהתמלאה, ודאי כי מן הבאר ההיא ישקו העדרים, אלו הם כל האוכלוסים והמחנות הקדושים, שכלם משקים ושותים מהבאר ההיא, וכל אחד ואחד כראוי לו.

והאבן גדלה על פי הבאר – זו האבן שממנה כושלים בני העולם, אבן נגף וצור מכשול, שעומדת תמיד על פי הבאר הזו, על פקדתה לתבע הדין של כל העולם שלא ירד מזון וטוב לעולם.

ונאספו שמה כל העדרים. לא כתוב ונאספו שמה העדרים, אלא כל העדרים. המחנות הקדושים למעלה והמחנות הקדושים למטה. אלו בשירים ותשבחות למעלה, ואלו בתפלות ובקשות למטה. אלו ואלו מיד וגללו את האבן מעל פי הבאר. מגלגלים אותה ומעבירים אותה מן הקדש ומסתלקת מן הדין. מיד והשקו את הצאן. נוסעים מלאכים עליונים למעלה, ונוסעים ישראל למטה.

אחר כך והשיבו את האבן, על פקדת הבאר הזו, שתהיה מעטרת [מזמנת] לפניו ולתבע הדין של העולם, להנהיג העולם בדין, וכך צריך, שהרי אין העולם יכול לעמד אלא על דין, שהכל יהיה באמת וזכות.

כיון שנשלם יעקב, לא הצטרף לאבן הזו סיוע אחר. מה כתוב? ויגש יעקב ויגל את האבן. ויגל ויגללו, ולא כתוב ויסר והסירו, אלא [ויגל] ויגללו, הינו הערבוש של השטן שמערבבים אותו

כָּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם הוֹלְכִים אַחַר הַמַּחְשְׁבָה וְהַהֲרֵהוּר, וְעַל כֵּן (ויקרא יא) וְהִתְקַדְּשְׁתָּם וְהִיִּיתָם קְדוֹשִׁים, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַקְּדוּשׁוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מוֹצִיא וּמוֹשֵׁף בַּהֲרֵהוּר טוֹב.

מִי שֶׁנִּשְׁמָא בַּהֲרֵהוּר רַע, כְּשֶׁבָא לְהַזְדוּג עִם אִשְׁתּוֹ וְשֵׁם רְצוֹנוֹ וְהַהֲרֵהוּר בְּאִשָּׁה אַחֲרַת, וְזוֹרַע זֶרַע בַּהֲרֵהוּר אַחֲרַת, זֶהוּ שֶׁמַּחְלִיף אֶת הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיוֹנִים שֶׁלְמַעְלָה, הַדְּרָגָה שֶׁל קֹדֶשׁ בְּעֵבֹר הַדְּרָגָה שֶׁל הַטְּמָאָה. כְּמוֹ שֶׁהַהֲרֵהוּר שְׁלוֹ עוֹשֶׂה חֲלוּפִים לְמַטָּה, אִף כֵּן עוֹשֶׂה חֲלוּפִים לְמַעְלָה.

כְּמוֹ שֶׁגּוֹפּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ בֶּן שְׁיֹלִיד נִקְרָא בֶּן תְּמוּרָה, כֵּן גַּם בְּנֶפֶשׁ נִקְרָא בֶּן תְּמוּרָה, שֶׁהָרִי לֹא מוֹשֵׁף מְשִׁיכָה קְדוּשָׁה בַּהֲרֵהוּר הַהוּא, וְנִפְשׁוֹ מִתְחַלֶּפֶת בְּדְרָגָה אַחֲרַת.

יַעֲקֹב הַשְּׁלָם שֶׁל הַכֹּל, גְּלוֹי לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁכָּל דְּרָכָיו הִיוּ בְּאֵמֶת, וְהַהֲרֵהוּר שֶׁל אֵמֶת הִרְהֵר תְּמִיד בְּכֹל, בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה שֶׁשָּׁמַשׁ עִם אִשְׁתּוֹ לְאָה, הַהֲרֵהוּר שְׁלוֹ הָיָה בְּרַחֵל. מְשַׁמֵּשׁ עִם לְאָה וְחוֹשֵׁב עַל רַחֵל. וְהַמְקוֹר שְׁלוֹ הֵלֶךְ בַּהֲרֵהוּר הַהוּא שְׁלוֹ.

וְלֹא לְדַעַת, שֶׁהָרִי לֹא הָיָה יוֹדֵעַ, מִשּׁוּם כֵּן לֹא עָלָה רְאוּבֵן בְּשֵׁם. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ, הֲרָאָה לוֹ וְאָמַר, רְאוּ בֶן שְׁנוּלֵד בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן כְּתוּב (ירמיה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמַסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ. אֵל תִּקְרִי אֶרְאֶנּוּ אֲלֵא אֶרְאֶנּוּ, שִׁיִּסְתַּכְּלוּ בּוֹ. וּמִשּׁוּם שֶׁהַתְּגִלָּה לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָרִי זֶה הָיָה לֹא לְדַעַתוֹ וּבְדֶרֶךְ אֵמֶת הִרְהֵר בְּרְצוֹנוֹ יַעֲקֹב, לֹא נִפְסַל מִתּוֹךְ הַשְּׁבֵטִים הַקְּדוֹשִׁים, שְׂאֵם לֹא כֵּן – הָיָה נִפְסַל. וּמִשּׁוּם שֶׁהַהֲרֵהוּר הוּא עֶקֶר וְעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ אוֹתוֹ הַהֲרֵהוּר בְּמָקוֹם שֶׁנִּדְבַק, בְּאוֹתָהּ הַטְּפָה הֲרֵא שׁוֹנָה נִשְׁמְרָה לוֹ הַבְּכוּרָה, שֶׁכְּתוּב (ד"ה-א ב) כִּי הוּא הַבְּכוֹר וְגו'. נִתְּנָה בְּכוּרָתוֹ לְיוֹסֵף. בְּאוֹתוֹ מָקוֹם שֶׁהַהֲרֵהוּר הֵלֶךְ וְנִדְבַק בְּטְפָה הַהִיא, שֶׁם נִדְבַק וְנִמְסְרָה אוֹתָהּ הַבְּכוּרָה, וְנִטְּלָה הַבְּכוּרָה מֵרְאוּבֵן, וְנִמְסְרָה לְמָקוֹם שֶׁהַהֲרֵהוּר נִדְבַק בָּהּ. בְּרַחֵל הִרְהֵר וְנִדְבַק הֲרֵצוֹן – בְּרַחֵל נִדְבְּקָה הַבְּכוּרָה, וְהַכֹּל חָזַר אַחֲרֵי הַהֲרֵהוּר וְהַמַּחְשְׁבָה.

כְּמוֹ כֵּן הַהֲרֵהוּר וְהַמַּחְשְׁבָה עוֹשִׂים מַעֲשֵׂה, וְנִמְשַׁכֵּת מְשִׁיכָה בְּכֹל מָה שֶׁנִּדְבַק אָדָם

שֶׁלֹּא יוּכַל לְקַטְרֵג. וְיַעֲקֹב לְבָדוּ, לֹא הִצְטַרֵּף לְסִיוַע אַחֲרַי, אֲלֵא הוּא לְבָדוּ. שֶׁהָרִי יַעֲקֹב הָיָה בְּחִיר הָאָבוֹת. שֶׁפִּיּוֹן שֶׁיְכַל לַעֲשׂוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, יְכוּל לְמַעְלָה, וּבְכֹל צְרִיף מַעֲשֵׂה.

שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יִרְשׁ יַעֲקֹב – אֶחָד הָעוֹלָם שֶׁנִּגְלָה, וְאֶחָד הָעוֹלָם שֶׁהִתְכַּסָּה, כְּמוֹ שֶׁהֵם מִמֶּשׁ. מֵאֶחָד יֵצְאוּ שֵׁשׁ שְׁבֵטִים, וּמֵאֶחָד יֵצְאוּ שְׁנֵי שְׁבֵטִים. הָעוֹלָם הַמְּכֻסָּה הוֹצִיא שֵׁשׁ צְדָדִים, וְהָעוֹלָם הַמְּגֻלָּה הוֹצִיא שְׁנַיִם, וְאוֹתָם שְׁנֵי הַפְּרוּבִים שֶׁתַּחֲתֵיהֶן. וְיַעֲקֹב נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, בְּדַמּוּתָם מִמֶּשׁ, וּמִשּׁוּם כֵּן כָּל דְּבָרֵי לְאָה הִיוּ בְּנִכְסָה, וְשֶׁל רַחֵל בְּהַתְּגַלּוֹת.

מִשְׁנָה. בְּנֵי עֲלִיוֹן, קְדוֹשִׁים עֲלִיוֹנִים, בְּרוּכֵי [נִבְחָרִי] הָעוֹלָם, מִחַ הָאָגוּז, הַתְּכַנְסוּ לְדַעַת. הִנֵּה צְפוּר יוֹרֶדֶת בְּכֹל יוֹם, מִתְּעוֹרֶרֶת בְּגֵן. שֶׁלְהִבֵּת אֵשׁ בְּכַנְפֶיהָ, בְּיָדֶיהָ שֶׁלֵּשׁ מִגְרָפוֹת שְׁנוֹנוֹת כְּחֶרֶב, מִפְּתִחוֹת שֶׁל גְּנָזִים בְּיַד יָמִין.

קוּרָא בְּחִיל וְאוֹמַר: מִי מִכֶּם שֶׁפָּנְיוֹ מְאִירוֹת, שֶׁנִּכְנַס וְיֵצֵא וְהַחֲזִיק בְּעֵץ הַחַיִּים, הַגִּיעַ לְעֵנָפָיו, אֲחֻז בְּשָׂרְשׁוֹ, אֲכַל מִפְּרִי הַמִּתּוֹק מְדַבֵּשׁ, נוֹתֵן חַיִּים לְנֶפֶשׁ וְרַפּוּאָה לְעַצְמוֹ?

הַשְּׁמֵר מִהַהֲרֵהוּר רַע, מִהַהֲרֵהוּר שֶׁמִּשְׁקַר בְּעֵץ הַחַיִּים, מִטְּמֵא הַנְּהָר וְהַנַּחֵל הַמְּקוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁנוֹתֵן מוֹת לְנֶפֶשׁ וְשֹׁכֵר לְעַצְמוֹ, אֵינן לוֹ כָּלֵל קִיּוּם.

הַהֲרֵהוּר שֶׁמִּטְמֵא אוֹתוֹ הַמְּקוֹר שְׁלוֹ, עוֹשֶׂה עֵץ שֶׁל שְׁקָר, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הַהֲרֵהוּר עוֹלָה וּמַחְלִיף נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ. עֵץ הַחַיִּים מִסְתַּלֵּק, וְעֵץ הַמּוֹת מַחֲזִיק בּוֹ, מוֹשֵׁף מִשֶּׁם הַנֶּפֶשׁ.

אִי לוֹ שֶׁנִּעְקַר בַּהֲרֵהוּר הַהוּא מִתּוֹךְ עֵץ הַחַיִּים וְנִדְבַק בְּעֵץ הַמּוֹת, אֵינן בּוֹ עֲנָפִים, לֹא רוּאָה טוֹב לְעוֹלָמִים, הוּא יִבֵּשׁ בְּלִי לַחוֹת כָּלֵל, פְּרִי מֵר כְּלַעֲנָה, עָלָיו נֶאֱמַר (ירמיה יז) וְהָיָה כְּעָרְעָר בְּעֶרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבוֹא טוֹב וְגו'.

מִשּׁוּם שֶׁהַהֲרֵהוּר טוֹב עוֹלָה לְמַעְלָה, אוֹחֻז בְּעֵץ הַחַיִּים, מַחֲזִיק בְּעֵנָפָיו, אוֹכֵל מִפְּרִי, כָּל הַקְּדוּשׁוֹת וְכֹל הַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ, מוֹרִישׁ חַיִּים לְנֶפֶשׁ וְרַפּוּאָה לְעַצְמוֹ, עָלָיו נֶאֱמַר (שם) וְהָיָה כְּעֵץ שֶׁתּוֹלַע עַל מִים וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שְׂרָשׁוֹ וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֵא חֶם וְגו'.

העולם התחתון לא מתעורר לעולם העליון, אלא כשאותם דודאים נותנים ריח לימין. כיון שהם נותנים ריח לימין, והימין מתעורר לעולם העליון, מיד העולם התחתון מתעורר לשאל מה שצריך. מה כתוב? ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנך. תן לי ברכות מאותה ההתעוררות של אותם דודאים שמתעורר לצד הימין.

אז העולם העליון בשמחה, בשעשוע, משיב אליה, ואומרת המעט קחתך את אישי, כאם אל בתה. ואם כך, בעלה של העולם העליון הוא יעקב? לא כך, אלא תשוקת האב תמיד אינה אלא כלפי הבת הזו, [שהיא] שהבת הזו אהבתו אליה תמיד, משום שהיא בת יחידה בין ששה בנים, ולכל אותם ששת הבנים חלק להם חלקים ואוצרות ומתנות, ולה לא חלק, ואין לה ירשה כלום, ועל כל זה הוא משגיח בה בתשוקה ואהבה יותר מן הכל.

באהבה שלו הוא קורא לה בת. לא הספיק לו זה, וקרא לה אחות. לא הספיק לו זה, קרא לה אם בשם אמו. לא הספיק לו זה, קרא לה בשמו, שכתוב והחכמה מאין תמצא, חכמה ודאי. ועל כן העולם העליון אומרת לה, המעט קחתך את אישי, שכל אהבתו נמשכה לך אליך ועל זה, בשעשוע ואהבה האם אל הבת.

מה היא משיבה? לכן ישכב עמך הלילה. בכל מקום לכן היא שבועה. ישכב, מה זה ישכב? אלא שכיבה בכל מקום היא תקון הנקבה לזכר להכניס בה ציור של כל האותיות. וזהו ישכב, י"ש כ"ב. וזהו העולם העליון, [כ"ב סוד] הסוד של התורה, נקדה טמירה שמתעוררים אליה כ"ב אותיות. וזהו ישכ"ב. י"ש - העולם הבא, שכתוב (משלי א) להנחיל אוהבי יש. כ"ב - נקדה עליונה שמכניסה כל כ"ב האותיות, הסוד של כל התורה. וזהו ישכב. לא כתוב ישכב עמך יעקב, אלא ישכב עמך, אותו הטמיר שראוי להתעורר אליך, והכל בהתעוררות של אותם [שכלם] דודאים, והכל כתוב באהבה.

ויבא יעקב מן השדה בערב. ויבא יעקב - זו תפארת הקדושה, מאותה השדה שלוקחת את כל הברכות, שכתוב בו אשר ברכו ה'. בערב, למה בערב? אלא בערב שכתוב (בראשית כד) ויצא

בסתור, שכתוב (דברים כה) לא תהיה אשת המת החוצה לאיש זר יבמה יבא עליה. וכאן צריך הרהור ורצון להתדבק, ובאותו הרצון ומחשבה מושף משיכה ועושה המעשה שצריך, ולא יכלה שם המת מן העולם.

וסתר זה, (איוב לד) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף. שהרי ודאי הרצון והמחשבה מושכים משיכה ועושים מעשה בכל מה שצריך. ועל כן בתפלה צריך רצון והרהור לכונן, וכן בכל אותן העבודות של הקדוש ברוך הוא - ההרהור והמחשבה עושים מעשה, ומושכים משיכה בכל מה שצריך.

ויילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה וגו'. שנינו, כוס של ברכה אין מתברכת אלא בצד ימין, ומשום כך, בעוד שמתעורר הימין לכוס של ברכה, השמאל לא תסיע לשם, שהרי הימין מוצא עלה בכוס ההיא לעורר כלפי העולם העליון.

והסתור הזה, ויילך ראובן, זה צד הדרום, משום כך דגלו בדרום, שהוא ראש לשנים עשר התחומים, ותשוקתו של צד הדרום למצא עלה ותקרבת לגבירה לברך אותה.

מה כתוב? וימצא דודאים בשדה. הלך לחפש בכל אותם הגנזים שלה, ומצא בשדה הזו אותם הדודאים, ועליהם נאמר הדודאים נתנו ריח, ואותם שני כרובים שהם התקונים שלה, להעיר התעוררות למעלה, שהרי בכל אותם התקונים של השדה הזו אין תקון שיעורר כלפי מעלה, רק הכרובים.

מתי צד הדרום מתעורר אליה למצא עלה לברך אותה? בימי קציר חטים, בזמן שמחלקת חלק שלל לאוכלוסיה, וכל קוצרי השדה. מיד - ויבא אתם אל לאה אמו. מעלה ריח והתעוררותם לעולם העליון, העולם הנכסה, משום שמעיר [שיעורר] ברכות לעולם התחתון.

ובאשר מתברכת, אותם הדודאים לוקחים ונותנים לכל העולמות, שכתוב הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים. באשר הם נתנו ריח, אותו הריח לוקח אותו צד הדרום להתעורר לעולם העליון. מיד - על פתחינו כל מגדים, וכל טוב לא חסר [הכל] מהעולם.

ויקח לו יעקב (בראשית ל), בחר לו לחלקו ולגורלו, מקל לבנה לח, צד ימין, גון לבן. לח, הוא צד של המים. ולו, זה צד של השמאל, אדם פורד. וערמון, כלול זה בזה. וכלם אוחו הימין הלכן בצבעו ועולה בהם, שפתוב מחשף הלכן, שאף על גב שאוחז לשני הצדדים, לוקח [נוטה] חלקו לצד ימין, ונחלק בכלם, בצד זה ובצד זה, אז נקרא גבר שלם, שלם בכל.

מה כתוב אחריו? (שם) והיה בכל יחם הצאן המקשרות ושם יעקב את המקלות וגו'. סתר הסתרים לחכמי לב נמסר. בתוך מחנות עליונים קדושים יש מדרגות עליונות אלו על אלו, אלו פנימיים ואלו לבחוץ. אלו הפנימיים מתחברים במלך הקדוש, ומתחברים בישראל, בנים קדושים להקדוש ברוך הוא, ואלו נקראות הצאן המקשרות, מחנות של אלו מקשרות, מעלה ומטה.

בשעה שהתשוקה שלהם לגבי הזהר העליון שלמעלה, עמוד האמצעי, יעקב השלם לקח אותם המקלות, תפלין של ראש, ברהטים, מקום ומושב, להנחת התפלין. ומכאן לוקחים אור וזיו כל החילות ומחנות העליונים, אלו שמתקשרים למעלה ומתקשרים למטה. כיון שאלו לוקחים מתוך הרהטים שקתות המים, אז אלו היו מקורות ונביעות להוריד למטה ולתת לכלם.

ומשום כך הפריש יעקב בין המדרגות העליונות הקדושות למדרגות האחרות של שאר העמים, כמו שנאמר (בראשית ל) וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. [אלו] עדרים הפריד לו לעצמו, שלא יהיה לו חלק בשאר האמות, וכמו שהפריש לו מדרגות האמונה למעלה לחלקו ולגורלו, כך צריך להפריש מדרגות של מחנות קדושים למטה, לקשר אותם עמו באלו ההיכלות של הגבירה.

ובלם רשומים בסימן של המלך העליון, כמו שישראל רשומים למטה בין כל שאר האמות, אף מדרגות של מחנות עליונים רשומים הם לחלקו [של הקדשה] של הקדוש ברוך הוא בין כל שאר החילות ומחנות עליונים. ועל זה ביר יעקב את אלו לחלקו וגורלו, רשומים לחלק [בסוד] של האמונה, [משום] כך כתוב כי יעקב בחר

יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. בזמן שהתעורר יצחק אביו לשדה הזו ולקח אותו, שהרי יצחק לא מתעורר לשדה הזו. כיון שהסתלק יעקב משם בערב, השאיר את השדה הזו ליצחק אביו, והוא עלה באותו הזמן למעלה.

מה כתוב? ותצא לאה לקראתו. האם העליונה, לבן היחיד. ותאמר אלי תבוא, תחת כנפי, לברך אותך ולהרוות אותך בתפנוקים ועדונים עליונים. הנה עת רצון וענג לתת לך נחת רוח עליונה לאותה השדה טרם שישרף בחזק של יצחק.

כיון שלקחה את יעקב תחת כנפיה, אז וישכב עמה בלילה הוא. הוא – שנסתר מן הכל. הוא – שכל הברכות וכל הקדשות יוצאות משם. לא כתוב יעקב, אלא הוא, מי שראוי להתעורר אליה.

וטרם מזמן אליה תחת כנפיה, מי שלוקח אותם הקדושים [הקדשות] והברכות, לא מתמלא מהנקדה הטמירה, העולם העליון ההוא. ועל כן הודאים מעוררים הכל, והכל כמו שסוד עליון. ראובן, מה זה ראובן? הקדוש ברוך הוא שם שמות בארץ, שפתוב (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ.

ויקח לו מקל לבנה וגו'. משנה. הרצון של המעשה, קשרי האמונה, קול הקול של הקולות, מתעורר ממעלה למטה. אנו היינו פתוחי עינים. הגלגל סובב ממעלה לכמה צדדים, קול של נעימות התעורר. התעוררו ישנים נרדמים ששנה בנחיריהם, ולא יודעים ולא מסתכלים ולא רואים, אטומי אזנים, כבדי לב, ישנים ואין יודעים, התורה עומדת לפנייהם ולא משגיחים ולא יודעים במה מסתכלים, רואים ולא רואים. התורה מרימה קולות: הסתכלו טפשים, יפתחו העינים ותדעו. אין מי שישגיח, אין מי שירפין אָזְנוֹ. עד מתי תהיו בתוך החשכה של רצונכם? הסתכלו לדעת, ויתגלה לכם האור המאיר.

בזמן שיעקב השלם, מתוך הצרה של הארץ ורשות אחרת, בתוך דרגות זרות דחה את כלם, ובחר חלק גורלו ונחלתו, האור מתוך החשכה, חכמה מתוך הטפשות, וכבד את רבונו, כשהיה עומד בתוך הרשות של אל זר. על כן כתוב (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו.

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כִּי אֲשֶׁר רָאִים מַחְנֵה אֱלֹהִים זֶה. אִזּוּ וַיִּקְרָא שֵׁם הַמָּקוֹם הַהוּא מַחְנֵים.

אָמַר רבי יהודה, בא ראה את שלמותו של יעקב שלא רצה ללכת אלא ברשותו של לכן. ואם תאמר, בפעם אחרת למה לא? אלא משום שיעקב פחד שלא יעזב אותו, וישתלמו שנים עשר השבטים בארץ אחרת. ועל כן, כיון שראה שהגיעה השעה של בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו. כיון שנולד בנימין, נקשרה השכינה עם כל השבטים, ונטלה את הבית עם. ויעקב היה יודע ברוח החכמה, שכאשר ישתלמו שנים עשר השבטים, שהשכינה תתקשר עמהם ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

וְבֵא וראה, כך למדנו, העולם התחתון ראוי לו ליעקב כמו שראוי למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמהם, ואז נדחתה רחל, והיא נטלה את הבית עם כל השבטים והיתה עקר הבית, ואז (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית. אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שישתלמו שנים עשר השבטים, ונדאי שהעולם שלמעלה ירד לו לבית ויתקשר [העולם שלמעלה ירד לו בביתו והתקשר] בהם, והענייה הזאת נדחית לפניו. אם תמות כאן, לא אצא מכאן לעולמים. ולא עוד, אלא בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך, (בראשית ל) ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף, טרם שישתלמו השבטים.

שָׁמַע רבי שמעון, אמר, ודאי שכל דברי רבי יהודה יפים, וזה עולה על הכל. ואם תאמר, למה לא הלך לו לדרך מיד? אלא כל זמן שרחל לא התעברה מבנימין, התעכב שם. כיון שהגיע הזמן של בנימין, ברח, ולא בקש רשות, כדי שלא יתעכב שם, והתחבר יעקב עם כל השבטים במקום שצריך. ע"כ סתרי תורה

פְּרִישַׁת וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב

וַיִּשְׁלַח יעקב מלאכים וגו'. רבי יהודה פתח, (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לך לשמרה בכל דרכיך. פסוק זה בארוהו החברים, שהרי בשעה שאדם בא לעולם, מיד מזדמן עמו יצר הרע

לו יה ישראל לסגלתו. יה עליון הוא, ברוך חלקו וגורלו סוד האמונה] אף כך הקדוש ברוך הוא ברוך לו מפל שאר צבאות ומחנות של העולם.

וּמַחְנֹת עליונים נפרדים אלו מאלו. בשעה שזהר של אש בהארט השכינה מתגלה, כל המדרגות האחרות האלו מתבישות, ומתפסות מהזהר ההוא, ולא יכלו להתקרב אליו. וכל אלו התקונים [מדרגות] הקדושים, שהם תקונים שלו. בשעה שמתגלה הזהר ההוא, מיד שמחים ועולים להתקרב עמו ולהתקשר אצלו, והוא בהם נתקן, וסוד זה – (בראשית ל) והיה העטפים ללכן והקשרים ליעקב.

וְצָרִיף לברר [לברך] ולהבדיל מדרגות קדושות [ס"א לחלקו] של חלקו מאלו המדרגות של שאר העמים, ובכלם צריך יעקב הקדוש [בכור של הקדוש ברוך הוא להתקרב], ועל זה הקדוש ברוך הוא כתב בתורה, אמונה שלו, בתוך צדדי [ס"א סתרי] מלים אלו. אשרי חלקו.

וַיַּעֲקֹב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. משנה. חזקי השרים זקופים מלמעלה, ולהט החרב השנונה ממנה על כל [כמה] הצבאות והמחנות.

אוֹתָהּ החרב הלוהטת היא חרב אדמה, שכתוב (ישעיה לז) חרב לה' מלאה דם. החרב הזאת שתלויה בה ההפוך, הם שמתהפכים לכמה צורות. הוא נשים, הוא גברים, בצדדים רבים, נפרדות הצורות האחרות לכמה דרגות.

מַהֲצַד של עץ החיים הם יוצאים, שמתחידים ביחוד בקשר. אלו הקדושים נשאבים תמיד מטל השמים. השם של אלהים מתתקן בהם. [ועל זה אמר משמני הארץ ונתקן] בארבעה הצדדים של העולם נעשו לעמודי הכסא. כלם מרגליות ואיברים ועמודים, לא נפרדים לעולם מתוך השם הזה, הם הקשרים של יעקב שבחר לחלקו ונקשרים בשם הזה, כלם יצאו [בערב].

וַיַּעֲקֹב, כשיצא ללכת לדרך, הקיפו אותו לארבעה צדדים. לארבע הזויות של העולם שמרו אותו. בשעה קלה התרגש מהעץ [מהמקום] שלמעלה לשמר את העץ שלמטה, ואז

וְנִצַּל מֵהֶם מְאֹכִישׁ וּמַעֲמוֹ, כָּל אוֹתָם שֶׁהִתְקִיפוּ
[שֶׁהִקְיִפוּ] אוֹתוֹ. מֵה כְּתוּב? (שְׁמוּאֵל-א כ"א) וַיִּתְהַלֵּל
בְּיָדָם, לְמָה וַיִּתְהַלֵּל? הֲיֵה צָרִיךְ לְכַתֵּב וַיִּשְׁתַּגַּע, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (שם) כִּי הִבַּאתֶם אֶת זֶה לְהִשְׁתַּגַּע עָלַי.

אָלֵא חָזַר עַל אוֹתוֹ דִּבְרֵי שֶׁאָמַר דָּוִד בְּתַחֲלָה,
שֶׁכְּתוּב (תהלים עג) כִּי קִנְאֲתִי בַּהוֹלְלִים וְגוֹ'.
אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: חֲיִיךָ עֲדִין אֶתָּה צָרִיךְ
אֶת זֶה. כִּיִּן שֶׁנִּכְנַס לְבֵית אָכִישׁ וְהִחְזִיקוּ בוֹ, מֵה
כְּתוּב? וַיִּתְהַלֵּל בְּיָדָם, כְּאוֹתָם הוֹלְלִים שֶׁקָּנְאוּ בָּהֶם
בְּהַתְחַלָּה. וְאִזּוֹ בָּאָה שְׂכִינָה וְשִׁרְתָּה סָבִיב דָּוִד.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהִשְׂכִּינָה לֹא שוּרָה כִּי אִם בְּנִחְלָתָה,
שֶׁהִיא הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה - וְדַאי לֹא שוּרָה
בְּעִבּוּר [שִׁיּוּנָקִים] לִינֵק מִמֶּנָּה, אֲבָל שוּרָה כְּדִי
לְהַגִּיז. וְכֵאֵן כְּשֶׁבָּא יַעֲקֹב מִבֵּית לָבָן, כָּל הַמַּחֲנוֹת
הַקְּדוּשִׁים הִקְיִפוּ אוֹתוֹ, וְלֹא נִשְׁאַר לְבַדּוֹ.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, אִם כֶּף [ס"א שְׁכָל הַמַּחֲנוֹת
הַקְּדוּשִׁים בָּאוּ יַחַד עִמּוֹ וְהִשְׂכִּינָה עִמּוֹ],
לְמָה כְּתוּב וַיִּוֹתֵר יַעֲקֹב לְבַדּוֹ וְגוֹ'? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה,
מִשּׁוּם שֶׁהַכְּנִיס עֲצָמוֹ לְסַכְנָה וְהָיָה רוֹאֵה אוֹתָהּ
סַכְנָה בְּעֵינָיו, הֵם פָּרְשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְאִזּוֹ אָמַר, קִטְנֵנִי מִכָּל
הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֲמֻת, אֵלּוֹ הֵם הַמַּחֲנוֹת הַקְּדוּשִׁים
שֶׁנִּפְרְדוּ מִמֶּנּוּ.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כְּדִי לְהִשְׁאִירוֹ עִם אוֹתוֹ מִמֶּנָּה שֶׁל
עָשׂוּ שֶׁהָיָה בָּא בְּרִשׁוֹת עֲלִיוֹנָה, וְאֵלֶּה הֵלְכוּ
לוֹמַר שִׁירָה, שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְאַחַר כֶּף חֲזָרוּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב
קִטְנֵנִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֲמֻת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת
עַבְדְּךָ וְגוֹ', וְעַתָּה הֵייתִי לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת. מַחֲנֵה שְׂכִינָה,
וְכָל בֵּיתוֹ. [ס"א מַחֲנֵה אֶחָד הִיָּה, שֶׁכְּתוּב מַחֲנֵה
אֱלֹהִים זֶה]. לְשָׁנֵי מַחֲנוֹת - שֶׁהָיָה שְׁלֵם מִכָּל
הַצְּדָדִים מִשְׁנֵי חֲלָקִים, לָבָן וְאָדָם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הָרִי נִתְבָּאֵר אוֹתוֹ לִילָה שֶׁלְטוֹן
שֶׁל צַד שֶׁל עָשׂוּ הָיָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, שֶׁהָרִי
כְּתוּב (בראשית א) יְהִי מְאֹרֶת חֹסֶר, וּמִשּׁוּם כֶּף וַיִּוֹתֵר
יַעֲקֹב לְבַדּוֹ, שֶׁנִּשְׁאַר יַעֲקֹב, שֶׁהוּא שְׁמֵשׁ לְבַדּוֹ,
שֶׁהִתְכַסְּתָה הַלְּבָנָה מִן הַשְּׁמֵשׁ. וְאָף עַל גִּבּ שֶׁשְׁמִירַת
[וְעַם כָּל זֶה הַשְּׁמִירָה שֶׁל] הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא זָזָה
מִמֶּנּוּ מִכָּל וְכָל, וְעַל זֶה לֹא יָכַל לוֹ, שֶׁכְּתוּב וַיִּרְא כִּי
לֹא יָכַל לוֹ.

שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לְאָדָם תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ד)
לִפְתַּח חֲטָאת רִבְּץ. מִי זֶה חֲטָאת רִבְּץ? זֶה יִצְרֵר הָרַע.

וְכִי גַם דָּוִד קָרָא לוֹ חֲטָאת, (תהלים נא) וְחֲטָאתִי נִגְדִי
תָּמִיד, מִשּׁוּם שֶׁהוּא עוֹשֶׂה כָּל יוֹם לְאָדָם
לְחַטָּא לְפָנָי רְבוּנוּ, וַיִּצְרֵר הָרַע הַזֶּה לֹא זָז מִבֶּן הָאָדָם
מִיּוֹם שֶׁנוֹלַד הָאָדָם לְעוֹלָמִים, וַיִּצְרֵר הַטוֹב בָּא לְאָדָם
מִיּוֹם שֶׁבָּא לְהַטְהֵר.

וּמַתִּי בָּא אָדָם לְהַטְהֵר? כִּשְׁהוּא בֶּן שְׁלֹשׁ עֶשְׂרֵה
שָׁנִים, אִזּוֹ מִזְדוּג הָאָדָם בְּשָׁנֵיהֶם, אֶחָד מִיָּמִין
וְאֶחָד מִשְּׂמָאל. יִצְרֵר טוֹב לְיָמִין, וַיִּצְרֵר הָרַע לְשְׂמָאל.
וְאֵלֶּה הֵם שְׁנֵי מְלָאכִים מִמֶּשׁ מְמַנִּים, וְהֵם נִמְצָאִים
תָּמִיד עִם הָאָדָם.

בָּא בֶּן אָדָם לְהַטְהֵר - אוֹתוֹ יִצְרֵר הָרַע נִכְפָּה לְפָנָיו,
וְשׁוֹלֵט הַיָּמִין עַל הַשְּׂמָאל. וְשָׁנֵיהֶם מִזְדוּגִים
לְשִׁמּוֹר אֶת הָאָדָם בְּכָל דְּרָכָיו שֶׁהוּא עוֹשֶׂה. זֶהוּ
שֶׁכְּתוּב כִּי מְלָאכָיו יִצְוֶה לָךְ לְשִׁמְרָךְ בְּכָל דְּרָכֶיךָ.

רַבִּי אֶלְעָזָר מְבַאֵר אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּיַעֲקֹב,
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַזְּמִין עִמּוֹ מְלָאכִים
מַחֲנוֹת מְמַנִּים, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי הוּא בָּא שְׁלֵם בְּשִׁבְטִים
עֲלִיוֹנִים כָּלֵם שְׁלָמִים כְּרָאוּי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲקֹב
הֵלֶךְ לְדַרְכּוֹ וַיִּפְגְּעוּ בוֹ מְלָאכֵי אֱלֹהִים, וְנִתְבָּאֵר.
וְכֵאֵן, כִּיִּן שֶׁנִּצְוֶה מְלָבָן וְהָרִי נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אִזּוֹ
הַזְדוּגָה עִמּוֹ שְׂכִינָה, וּבָאוּ מַחֲנוֹת קְדוּשִׁים לְהַקְיֵף
אוֹתוֹ, וְאִזּוֹ וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב כְּאֲשֶׁר רָאָם וְגוֹ', וּמֵאוֹתָם
מְלָאכִים שֶׁלַּח לְעָשׂוֹ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב
מְלָאכִים. מְלָאכִים מִמֶּשׁ הָיוּ וְדַאי.

פָּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, כְּתוּב (תהלים לד) חֲנָה מְלֵאךְ
ה' סָבִיב לִירְאָיו וַיִּחְלַצֵם. הָרִי פָּרְשׁוּהָ. אֲבָל
בְּמָקוֹם אֶחָד כְּתוּב כִּי מְלָאכָיו יִצְוֶה לָךְ, מְלָאכָיו
רַבִּים, וְכֵאֵן אֶחָד, שֶׁכְּתוּב חֲנָה מְלֵאךְ ה' סָבִיב
לִירְאָיו וַיִּחְלַצֵם. אֵלֵּא כִּי מְלָאכָיו יִצְוֶה לָךְ - אֵלּוֹ
שֶׁאֵר מְלָאכִים. מְלֵאךְ ה' סָבִיב - זֶה שְׂכִינָה, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (שמות ג) וַיִּרְא מְלֵאךְ ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֵשׁ
מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה. וְלִכֵּן חֲנָה מְלֵאךְ ה' סָבִיב לִירְאָיו,
לְהַקְיֵפוֹ בְּכָל הַצְּדָדִים כְּדִי לְהַצִּיל אוֹתוֹ,
וְכִשְׁהִשְׂכִּינָה שוּרָה בְּתוֹךְ הָאָדָם, כְּמָה מַחֲנוֹת
קְדוּשִׁים כָּלֵם מִזְדַּמְנִים לְשֵׁם.

בָּא רָאָה, כִּשְׁדוּד הַמְּלָךְ נִצַּל מְאֹכִישׁ מְלָךְ גַּת, אִזּוֹ
אָמַר אֶת זֶה, מִשּׁוּם שֶׁהִשְׂכִּינָה הַקִּיפָה אוֹתוֹ

בא ראה, על זה, משום שידע יעקב שהצטרף לו, עכשו התהפך לו לנקלה, ויותר חכמה ועקמומיות עשה בזה מכל מה שעשה לעשו. שאלו היה יודע עשו חכמה זו, יהרג את עצמו ולא יבא לידי זה, אבל הכל עשה בחכמה, ועליו אמרה חנה (שמואל-א ב) ה' יחתו מריבו וגו' ויתן עז למלכו וגו'. ויצו אתם לאמר כה תאמרו לאדני לעשו כה אמר עבדך יעקב עם לבן גרתי ואחר עד עתה. מיד פתח יעקב להתהפך לו לעבד כדי שלא יסתכל עשו באותן ברכות שברכו אביו, שהרי יעקב העביר אותן לסוף, כפי שאמרנו.

אמר רבי יהודה, מה ראה יעקב ששלח לעשו ואמר עם לבן גרתי, וכי מה עשה בשליחותו של עשו [שאמר] דבר זה? אלא לבן הארמי, קולו הלך בעולם, שלא היה אדם שינצל ממנו, והוא היה מכשף בכשפים וגדול בקוסמים, ואבי בעור היה, ובעור אבי בלעם, שכתוב (יהושע יג) בלעם בן בעור הקוסם, ולבן חכם בכשפים ובקוסמים יותר מכלם, ועם כל זה לא יכל ליעקב, ורצה לאבד את יעקב בכמה כלי זין. זהו שכתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי.

אמר רבי אבא, כל העולם היו יודעים שלבן היה גדול החכמים והמכשפים והקוסמים, ומי שרצה לאבד אותו בכשפיו, לא נצל ממנו, וכל מה שידע בלעם - ממנו היה, וכתוב בבלעם (במדבר כב) כי ידעתי את אשר תברך מברך ואשר תאר יואר, וכל העולם היו פוחדים מלבן ומכשפיו. ודבר ראשון ששלח יעקב לעשו - אמר עם לבן גרתי.

ואם תאמר שמעט היה, חדש או שנה - לא כן, אלא ואחר עד עתה, עשרים שנה התאחרתי עמו. ואם תאמר שלא עלה בידי כלום - ויהי לי שור וחרמור. אותם שני גזרי דין, שכששניהם מתחברים יחד, לא מתחברים אלא להרע לעולם, ולכן כתוב (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמר יחדו.

צאן ועבד ושפחה - אלו הם כתרים תחתונים שהרג הקדוש ברוך הוא במצרים, (שמות יב) בכור בהמה, (שם) בכור השבי, (שם יא) בכור השפחה. זהו שכתוב צאן ועבד ושפחה. מיד היה עשו פוחד ויצא כנגדו, ופחד היה לו מיעקב כמו שהיה ליעקב מעשו.

הסתכל ימינה וראה את אברהם, הסתכל שמאלה וראה את יצחק, הסתכל בגוף וראה שנקלל מצד זה ונקלל מצד זה, ואז ויגע בכף ירכו, בעמוד אחד הסמוך לגוף, שהוא מחוץ לגוף.

ולבן חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם, הקיפו בכל צדדיו כדי להצילו. וכששרתה שכניה בתוכו [ס"א אליו], כמה חילות ומחנות באו עמה, ומאותם מלאכים שלח לעשו.

וישלח יעקב מלאכים. אמר רבי אבא, וכי מה הוא התעורר אל עשו? וטוב היה לו לשתק ממנו. אלא, אמר יעקב, יודע אני שעשו חושש לכבוד אבא ולעולם לא הרגיו אותו, והריני יודע, שהואיל ואבא קים, איני פוחד ממנו, אבל עכשו שאבא קים, אני רוצה להתפיס עמו. מיד - וישלח יעקב מלאכים לפניו.

וישלח יעקב מלאכים, רבי שמעון פתח ואמר, (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו ממתכבד וחסר לחם. פסוק זה נאמר על יצר הרע, משום שהוא תמיד מקטרג לבני אדם, ויצר הרע מרים לבו ורצונו של האדם בגאווה, והולך אחריו, מסלסל בשערו ובראשו, עד שמתגאה עליו ומושך אותו לגיהנם.

אבל טוב נקלה - אותו שלא הולך אחר יצר הרע ולא מתגאה כלל ומנמיך רוחו ולבו ורצונו אל הקדוש ברוך הוא, ואז אותו יצר הרע מתהפך לו לעבד, שלא יכול לשלט עליו, ואותו איש שולט עליו, כמו שנאמר (בראשית ד) ואתה תמשל בו.

ממתכבד - כמו שאמרנו, שהוא מכבד עצמו, מסלסל בשערו, מתגאה ברוחו, והוא חסר לחם - חסר אמונה, כמו שנאמר (ויקרא כא) לחם אלהיו וגו', (שם) לחם אלהיהם הם מקריבם וגו'.

דבר אחר טוב נקלה ועבד לו - זה יעקב שהנמיך רוחו לעשו כדי שאחר כך יהיה לו עבד וישלט עליו ויתקים בו (בראשית כז) יעבדוך עמים וישתחו לך לאמים וגו', ועדין לא היה זמנו כלל, אלא משום שהעבירו יעקב לסוף הימים. ועל זה היה מיד נקלה, ואחר כך אותו שמתכבד יהיה עבד לו. אותו שהוא חסר לחם יהיה עבד לאותו שנתנו לו רב דגן ותירוש.

אֶלְהִיךָ אַרְמֵי אֲבִי וְגו'. וְעִנִּיתָ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(שמות כ) לֹא תַעֲנֶה בְרַעְךָ, (דברים יט) עֲנֵה בְּאָחִיו.

כְּתוּב בְּבַלְעָם (במדבר כד) וְלֹא הָלַךְ כְּפַעַם בְּפַעַם
לְקִרְאֵת נַחְשִׁים, שֶׁכֶּף הוּא דִּרְכוֹ - שֶׁהוּא
הָיָה מְנַחֵשׁ. בְּלִבְּךָ כְּתוּב (בראשית ל) נַחֲשֵׁתִי, שֶׁהַשְּׂגִיחַ
בְּכַשְׁפּוֹ וּבְקִסְמּוֹ בְּעֵסֶק שֶׁל יַעֲקֹב, וְכִשְׂרָצָה
לְהַאֲבִיד אֶת יַעֲקֹב בְּנַחְשִׁים וּבְכַשְׁפוּסִים שְׁלוֹ, רָצָה
לְאֲבֹדוֹ, וְלֹא עֲזָבוּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְהִינּוּ שְׂאֵמֵר בַּלְעָם בֶּן בְּנוֹ, כִּי לֹא נַחֵשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא
קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל. מִי יִכּוֹל לָהֶם? שֶׁהָיָה סְבִי רָצָה
לְאֲבֹד אֶת אֲבִיהֶם בְּנַחְשִׁים וּבְקִסְמִים שְׁלוֹ וְלֹא עָלָה
בְּיָדוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁאִירוּ לְקַלֵּל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי לֹא נַחֵשׁ
בְּיַעֲקֹב וְלֹא קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל.

וּבְכָל עֲשֵׂרֵת מִיְּמֵי כְּשָׁפִים וּקְסָמִים מֵהָאֲרֶת הַכְּתָרִים
הַתַּחְתּוֹנִים עָשָׂה לָבֶן כְּנָגֵד יַעֲקֹב, וְלֹא יָכַל.
זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בראשית לא) וַתַּחֲלֶךְ אֶת מִשְׁכְּרֹתַי עֲשֵׂרֵת
מַנִּים. שֶׁכֹּלֵם עָשָׂה לָבֶן כְּנָגְדוֹ וְלֹא עָלָה בְּיָדוֹ לְהִרְעוֹ
לוֹ, שֶׁכְּתוּב (שם) וַתַּחֲלֶךְ אֶת מִשְׁכְּרֹתַי עֲשֵׂרֵת מַנִּים
וְלֹא נִתְּנוּ אֱלֹהִים לְהִרְעוֹ עֲמָדִי. מַה זֶה מַנִּים?
כְּתָרְגוּם מִיְּמֵים, וְכְתוּב (ויקרא יז) לְשַׁעֲרֵם אֲשֶׁר הֵם
זָנִים אַחֲרֵיהֶם. מוֹנִים - מִיְּמֵים כְּמִשְׁמַעוֹ. וְעֲשָׂרָה
מִיְּמֵים הֵם שֶׁל כְּשָׁפִים וּקְסָמִים בְּכְתָרִים הַתַּחְתּוֹנִים,
וְכֹלֵם עָשָׂה כְּנָגְדוֹ.

עֲשָׂרָה מִיְּמֵים הֵם, שֶׁכְּתוּב (דברים יח) קָסַם קְסָמִים
מְעוֹנֵן וּמְנַחֵשׁ וּמְכַשֵּׁף וְחֹבֵר חֹבֵר וְשָׂאֵל
אוֹב וַיִּדְעֵנִי וְדַרְשׁ אֶל הַמַּתִּים. הָרִי הֵם עֲשָׂרָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, נַחֵשׁ וְקָסַם הֵם שְׁנֵי מִיְּמֵים, וּבְדִרְגָה
אֶחָת עוֹלָיִם, וְכִשְׂבָּא בַלְעָם, בְּקָסַם עָשָׂה כְּנָגֵד
יִשְׂרָאֵל, וְהִינּוּ שֶׁכְּתוּב (במדבר כב) וּקְסָמִים בְּיָדָם.
וְכְנָגֵד יַעֲקֹב בָּא לָבֶן בְּנַחֵשׁ. זֶה וְזֶה לֹא עָלָה בְּיָדָם.
זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם כג) כִּי לֹא נַחֵשׁ בְּיַעֲקֹב וְלֹא קָסַם
בְּיִשְׂרָאֵל. כִּי לֹא נַחֵשׁ בְּיַעֲקֹב - בְּתַחֲלָה בְּיְמֵי לָבֶן.
וְלֹא קָסַם בְּיִשְׂרָאֵל - אַחֲרַיִם כֶּף בְּיְמֵי בַלְעָם.

אָמַר בַּלְעָם לְבָלֵק, בֹּא רֵאֵה מִי יִכּוֹל לָהֶם, שֶׁכָּל
הַקְּסָמִים וְהַכְּשָׁפִים שֶׁבְּכְתָרִים שְׁלָנוּ מֵהָאֲרֶת
הַמְּלָכוֹת שְׁלַמְעֵלָה [וּמְטָה] מְתַעֲטְרִים, [שְׁהָרִי]
וְהוּא הַתְּקַשֵּׁר בָּהֶם, שֶׁכְּתוּב ה' אֱלֹהֵינוּ עִמּוֹ וְתִרְוַעַת
מִלֶּךְ בּוֹ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, חֵס וְחִלְלִילָה שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ בַּלְעָם
בְּקִדְשָׁה שְׁלַמְעֵלָה כָּלֵל, שֶׁהָיָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ

לְאִישׁ שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ. עַד שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ, שָׁמַע
עַל לְסֻטִּים אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹרֵב בְּדֶרֶךְ. פָּגַשׁ
אוֹתוֹ אִישׁ אַחֵר, אָמַר לוֹ: מִמִּי אַתָּה? אָמַר לוֹ: אֲנִי
מִלְּגִיזוֹן פְּלוֹנִי. אָמַר לוֹ: סֵטָה לָךְ מִלְּפָנַי, שֶׁכָּל מִי
שֶׁקָּרַב אֵלַי, אֲנִי מְבִיא נַחֵשׁ אֶחָד שֶׁהוֹרֵג אוֹתוֹ. הָלַךְ
אוֹתוֹ הָאִישׁ לְאוֹתוֹ הַלְּגִיזוֹן. אָמַר לוֹ: אִישׁ אֶחָד בָּא,
וְכָל מִי שֶׁקָּרַב אֵלָיו, נוֹשֵׁף אוֹתוֹ נַחֵשׁ אֶחָד שֶׁהוּא
מְבִיא, וּמֵת.

שָׁמַע אוֹתוֹ לְגִיזוֹן וּפְחָד. אָמַר: יִפְהַ שְׂאֵלְךָ עִמּוֹ
וְאַתְפִּיס עִמּוֹ. עַד שֶׁרָאָה אוֹתוֹ הָאִישׁ,
אָמַר: אוֹי וְאֲבוֹי שֶׁעֲכָשׁוּ יְהִרְגוּ אוֹתוֹ הַלְּגִיזוֹן.
הַתַּחֲלִיל לְהַשְׁתַּחֲוֹת וְלִכְרַע כְּנָגְדוֹ. אָמַר אוֹתוֹ לְגִיזוֹן:
אֲלֵמָלָה הָיָה לוֹ בְּיָדוֹ נַחֵשׁ לְהִרְגוֹ, לֹא הָיָה מִשְׁתַּחֲוֶה
כָּל זֶה כְּנָגְדִי. הַתַּחֲלִיל הַלְּגִיזוֹן לְהַתְּנָאוֹת. אָמַר:
הוֹאִיל וְכָל כֶּף כְּרַע לְנָגְדִי, לֹא אֶהְרַג אוֹתוֹ.

כֶּף אָמַר יַעֲקֹב, עִם לָבֶן גִּרְתִּי וְאַחֵר עַד עָתָה.
עֲשָׂרִים שָׁנָה הִתְאַחֲרֵתִי עִמּוֹ, וְאֲנִי מְבִיא נַחֵשׁ
לְהִרְגוֹ בְּנֵי אָדָם. שָׁמַע עֲשׂוֹ, אָמַר, אוֹי מִי יָקוּם לְפָנָיו,
שֶׁעֲכָשׁוּ יְהִרְגוּ אוֹתוֹ יַעֲקֹב בְּפִיו. הַתַּחֲלִיל לְצִאֵת כְּנָגְדוֹ
לְהַתְּפִיס עִמּוֹ.

כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אוֹתוֹ מֵהַ כְּתוּב? וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיִּצַּר
לוֹ. כִּיּוֹן שֶׁקָּרַב אֵלָיו, הַתַּחֲלִיל לְכַרַע וְלִסְגֹד
לְפָנָיו, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיִּשְׁתַּחֲוּ אֶרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים עַד
גִּשְׁתוֹ עַד אַחֲיוֹ. אָמַר עֲשׂוֹ, אֲלֵמָלָה כָּל כֶּף הָיָה עִמּוֹ,
לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה כְּנָגְדִי. הַתַּחֲלִיל לְהַתְּנָאוֹת.

בֹּא רֵאֵה מֵהַ כְּתוּב בְּבַלְעָם, (במדבר כב) וַיָּבֵא אֱלֹהִים
אֶל בַּלְעָם לִילָה. בְּלִבְּךָ כְּתוּב (בראשית לא) וַיָּבֵא
אֱלֹהִים אֶל לָבֶן הָאֲרָמִי בַחֲלוֹם הַלִּילָה וַיֹּאמֶר לוֹ
הַשְּׂמֹר לָךְ פֶּן תִּדְבַר עִם יַעֲקֹב מִטוֹב וְגו'. פֶּן תִּדְבַר?
פֶּן תַּעֲשֶׂה לְיַעֲקֹב רָעָה צָרִיךְ לְכַתֵּב! אֲלֵא לָבֶן לֹא
רָדַף אַחֲרָי יַעֲקֹב בְּכַח גְּבוּרִים לְעָרֶךְ בּוֹ קָרַב, שֶׁהָרִי
חִיל יַעֲקֹב וּבְנָיו גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, אֲלֵא לְהִרְגוֹ בְּפִיו
וְלִהְשִׁמְדוֹ אֶת הַכָּל. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב אַרְמֵי אֲבִי אָבִי.

וְלָבֶן כְּתוּב פֶּן תִּדְבַר וְלֹא פֶּן תַּעֲשֶׂה. וְכְתוּב יֵשׁ
לְאֵל יָדֵי לַעֲשׂוֹת. מִנֵּינן הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁיִּכְלַת
הִיָּתֵה בְּיָדוֹ? אֲלֵא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אָמַשׁ
אָמַר אֵלַי.

סדר הלימוד ליום ב טבת [יום 91 בשנה]

וְזוֹהֵי הָעֵדוּת שֶׁצָּנָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִיד,
שֶׁכְּתוּב (דברים כו) וְעִנִּיתָ וְאָמַרְתָּ לְפָנָי ה'

ישרים דרכי ה' וגו', וכתוב (דברים יח) תמים תהיה עם ה' אלהיך.

וישב המלאכים אל יעקב לאמר באנו אל אחיך אל עשו וגם הלך לקראתך וארבע מאות איש עמו. כיון שאמר באנו אל אחיך, לא ידענו שהוא עשו? וכי אחים אחרים היו ליעקב? אלא באנו אל אחיך. ואם תאמר שחזר בתשובה והולך בדרך תקינה - לא כך, אלא עשו הרשע כמו מעקרו. וגם הלך לקראתך. ואם תאמר שהוא הולך לבדו - לא, אלא ארבע מאות איש עמו.

וכל כך למה? [אלא הם] אמרו לו, משום שהקדוש ברוך הוא תמיד מרצה בתפלות הצדיקים ומתעטר בתפלותיהם, כמו שאמרנו שאותו המלאך הממנה על תפלות ישראל, סגד לפו"ן שמו, נוטל כל אותן תפלות ועושה מהם עטרה לחי העולמים ובארוה, וכל שכן תפלות הצדיקים שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהן, ונעשות עטרה להתעטר באותן תפלות לקדוש ברוך הוא. ואם תאמר, מחנות קדושים היו באים עמו, אז למה פחד? אלא צדיקים לא סומכים על זכויותיהם, אלא על תפלותיהם ובקשותיהם לרבונו.

ובא וראה שאמר רבי שמעון, תפלת רבים עולה לפני הקדוש ברוך הוא ומתעטר באותה תפלה, משום שעולה בגוונים רבים ונכללת מכמה צדדים, ומשום שנכללת מכמה גוונים, נעשית עטרה, ומנחת על ראש צדיק חי העולמים. ותפלת היחיד אינה כלולה ואינה אלא בגוון אחד, ועל כן תפלת יחיד אינה מתקנת להתקבל [אלא בתפלה] כתפלת רבים. ובא וראה, יעקב היה כלול, ועל כך תפלתו השתוקק לה הקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויירא יעקב מאד ויצר לו.

רבי יהודה פתח ואמר, (משלי כח) אשרי אדם מפחד תמיד ומקשה לבו יפול ברעה. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם ונתן להם תורת אמת כדי לזכות בה לחיי עולם, שכל מי שמשתדל בתורה, הקדוש ברוך הוא מושך עליו חיים עליונים ומכניסו לחיי העולם הבא, שכתוב (דברים ל) כי היא חייך וארך ימך, וכתוב (שם לב) ובדבר הזה תאריכו ימים. חיים בעולם הזה, וחיים בעולם הבא.

הוא לא התרצה בעם ולשון אחר שישתמש בכבודו אלא בניו הקדושים, ואמר (ויקרא יא) והתקדשתם והייתם קדושים. מי שהם קדושים ישתמשו בקדשה. ישראל הם קדושים, שכתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה. אתה קדוש ולא עם אחר.

מי שהם טמאים, טמאה מזדמנת להם להטמא עליו. כתוב (ויקרא יג) טמא הוא בדם ישב מחוץ למחנה מושבו, וטמא לטמא קורא, שכתוב (שם) וטמא לטמא יקרא. מי שהוא טמא לטמא יקרא, הכל הולך אחר מינו.

אמר רבי יצחק, נאה הוא ליעקב, שהיה קדוש, לומר שנטמא בלבן ובכשפיו, או שבח הוא ש'לו? אמר לו רבי יוסי, אף על גב שאמר רבי יהודה - אני מסייע לך, שהרי כתוב (בראשית כז) אנכי עשו בכרך. וכי יפה הוא לצדיק ליעקב להחליף שמו בשם טמאה? אלא אנכי, פוסק טעם, ואומר אנכי מי שאני, אבל עשו בכרך, והרי פרושה.

אתה כאן. ויהי לו שור וחמר. לומר, אל תשים לבך ורצונך לאותה ברכה שברכני אבא שהתקימה בי. הוא ברוך אותי הוה גביר לאחיך וישתחוו לך בני אמה - משום כך עבדך יעקב לאדני לעשו. הוא ברוך אותי ברב דגן ותירוש - הרי לא התקים בי, שלא אצרת אותם, אלא ויהי לי שור וחמור צאן ועבד, רועה צאן בשדה. הוא ברוך אותי מטל השמים ומשמני הארץ - הרי לא התקים בי, משום שהרי עם לבן גרתי, כגר, שלא היה לי בית אחד, כל שכן משמני הארץ. וכל זה כדי שלא יסתכל ביעקב על אותן ברכות ויקטרג עמו.

רבי אבא אמר, כתוב ביעקב (שם כה) איש תם יושב אהלים, גבר שלם, משום שהוא יושב בשני משכנים עליונים, והשלים לצד זה ולצד זה. והוא לא אמר שנטמא בכשפיו. אבל על מה שאמר רבי יהודה, משום שלבו שלם על טוב ואמת שעשה לו הקדוש ברוך הוא, שכל העולם יודעים מעשי לבן מה הם ומי יכול להנצל [ס"א ממנו], כל עשרים השנים שהייתי עמו [מקטרוגו, ורצה לאבד אותי] [ס"א ואני ישבתי ועשיתי עמו עשרים שנה] והקדוש ברוך הוא הצילני ממנו. והכל היה כדי שלא יסתכל בו עשו שהתקימו בו אותן ברכות ולא ישמר לו טינה. ועל זה כתוב (הושע יד) כי

שְׁמִסְתַּכַּל בְּחִלּוּמוֹ וְרוֹאֵה אֶת יַעֲקֹב מְעֻטָּף
בְּמַלְבוּשָׁיו, מִתּוֹסָפִים לוֹ חַיִּים.

רְבִי שְׁמַעוֹן אָמַר, הָרִי נֹאמַר שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ, עַד שֶׁלֹּא
הָיָה, לֹא הָיוּ לוֹ חַיִּים כָּלֵל, פָּרַט לְזֶה שְׁאֲדָם
הָרֹאשׁוֹן נָתַן לוֹ שְׁבַעִים שָׁנָה מִשְׁלוֹ, וְכֵךְ הָיָה קִיּוּמוֹ
שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ שְׁבַעִים שָׁנָה הָיוּ, וְקִיּוּם שֶׁל אָדָם
הָרֹאשׁוֹן אֶלְפֵי שָׁנָה חֹסֵר שְׁבַעִים. נִמְצָאוּ בְּאֵלֶּה אֶלְפֵי
שָׁנִים רֵאשׁוֹנוֹת אָדָם הָרֹאשׁוֹן וְדוּד הַמֶּלֶךְ.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים כא) חַיִּים שָׁאֵל מִמֶּךָ נִתְּתָה לוֹ
אֲרֵךְ יָמִים עוֹלָם וְעַד. חַיִּים שָׁאֵל מִמֶּךָ – זֶה
דָּוִד הַמֶּלֶךְ. שֶׁהָרִי כְּשֶׁבְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גַן עֵדֶן,
הִטִּיל בּוֹ נִשְׁמַת דָּוִד הַמֶּלֶךְ, וְהִסְתַּכַּל בּוֹ וְרָאָה שְׁאִין
לוֹ חַיִּים מִשְׁלוֹ כְּלוּם וְעוֹמֵד לְפָנָיו כָּל הַיּוֹם. כִּיּוֹן
שֶׁנִּבְרָא אָדָם הָרֹאשׁוֹן, אָמַר, הָרִי וְדָאֵי קִיּוּמוֹ.
וּמֵאָדָם הָרֹאשׁוֹן הָיוּ שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁהִתְקַיַּם דָּוִד
הַמֶּלֶךְ בְּעוֹלָם.

עוֹד הָאָבוֹת הִשְׁאִירוּ לוֹ מַחֲיֵיהֶם כָּל אֶחָד וְאֶחָד.
אֲבָרְהָם הִשְׁאִיר לוֹ, וְכֵךְ יַעֲקֹב וְיוֹסֵף. יִצְחָק לוֹ
הִשְׁאִיר לוֹ כְּלוּם, מִשׁוּם שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ בָּא מִצְדוֹ.

וְדָאֵי אֲבָרְהָם הִשְׁאִיר לוֹ חֲמֵשׁ שָׁנִים, שֶׁהָיָה לוֹ
לְהִתְקַיַּם מֵאָה וְשִׁמוֹנִים שָׁנִים, וְהִתְקַיַּם מֵאָה
וְשְׁבַעִין וְחֲמֵשׁ שָׁנִים, חֲסָרִים חֲמֵשׁ. יַעֲקֹב הָיָה לוֹ
לְהִתְקַיַּם בְּעוֹלָם כִּימֵי אֲבָרְהָם, וְלֹא הִתְקַיַּם אֶלְפֵי
מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְשֶׁבַע שָׁנִים. חֲסָרִים עֶשְׂרִים
וְשִׁמוֹנֵה. נִמְצָא שֶׁאֲבָרְהָם וְיַעֲקֹב הִשְׁאִירוּ לוֹ
מַחֲיֵיהֶם שְׁלֹשִׁים וְשֶׁלֹּשׁ שָׁנִים. יוֹסֵף שֶׁהִתְקַיַּם מֵאָה
וְעֶשְׂרִים שָׁנִים, הָיָה לוֹ לְהִתְקַיַּם מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְשֶׁבַע
שָׁנִים כִּימֵי יַעֲקֹב, וְחֹסֵר מֵהֶם שְׁלֹשִׁים וְשֶׁבַע שָׁנִים.
הָרִי שְׁבַעִים שָׁנִים שֶׁהִשְׁאִירוּ לְדָוִד הַמֶּלֶךְ לְהִתְקַיַּם
בְּהֶם, וּבְהֶם הִתְקַיַּם דָּוִד בְּכָל אוֹתָם הַשָּׁנִים
שֶׁהִשְׁאִירוּ לוֹ הָאָבוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה יִצְחָק לֹא הִשְׁאִיר לוֹ כְּלוּם
כְּאֵלֶּה? מִשׁוּם שֶׁהוּא חֲשֵׁךְ, וְדוּד בָּא מִצְד
הַחֲשֵׁךְ, וּמִי שֶׁהוּא בְּחֲשֵׁךְ אֵין לוֹ אוֹר כָּלֵל וְאֵין לוֹ
חַיִּים, וְלִכֵּן לֹא הָיוּ לְדָוִד חַיִּים כָּלֵל. אֲבָל אֵלֶּה שֶׁהָיָה
לָהֶם אוֹר, הֵאִירוּ לְדָוִד הַמֶּלֶךְ, וּמֵהֶם הִצְטַרֵּף לְהֵאִיר
וְלִהְיוֹת לוֹ חַיִּים, שֶׁהָרִי מִצְד הַחֲשֵׁךְ אֵין לוֹ חַיִּים
כָּלֵל, וְעַל זֶה בָּא יִצְחָק בְּחֲשָׁבוֹן.

וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה יוֹסֵף יוֹתֵר מִכָּלֶם? אֶלְפֵי וְדָאֵי
יוֹסֵף בְּלִבְדוֹ כְּמוֹ כָּלֶם, מִשׁוּם שֶׁנִּקְרָא צְדִיק,

רְבִי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, אֵין
מִיתָתוֹ עַל יְדֵי יֵצֵר הָרָע, מִשׁוּם [שֶׁהוּא נִחְשׁ,
וְהוּא מִלְאָךְ הַמּוֹת, אֶלְפֵי מִיתָתָם בְּנִשְׁיָקָה, שְׁכַתּוּב
(שיר א) יִשְׁקֵנִי מִנִּשְׁיָקוֹת פִּיהוּ. כְּלוּמַר עַל פִּי ה'. וְהִיא
הַנִּשְׁיָקָה שֶׁהִיא דְּבִקּוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ בְּעַקְרָהּ, וְאוֹתוֹ
שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה] שֶׁהִתְחַזַּק בְּעֵץ הַחַיִּים וְלֹא הִרְפָּה
מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן צְדִיקִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה לֹא נִטְמָא
גּוֹפֵם [אֶלְפֵי הוּא טְהוֹר, כְּמוֹ אֵלֶּיהוּ בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת
שֶׁמִּצָּאוּ אוֹתוֹ רַבָּנָן וְשָׁאֵלוּ אוֹתוֹ, וְלֹא כִּהֵן הוּא מֵר?
אָמַר לָהֶם, צְדִיקִים לֹא טְמֵאִים בְּמִיתָתָם, כְּמוֹ
שֶׁשָּׁנִינוּ, בַּיּוֹם שֶׁמַּת רַבִּי בְּטָלָה כְּהֵנָּה. כְּלוּמַר
שֶׁהִתְעַסְקוּ בּוֹ] שֶׁלֹּא שָׁרְתָה עֲלֵיהֶם רוּחַ טְמָאָה.

יַעֲקֹב הָיָה עֵץ הַחַיִּים, לָמָּה פָּחַד, שֶׁהָרִי לֹא יִכּוֹל
לְשַׁלֵּט עֲלָיו? וְעוֹד, שֶׁהָרִי כְּתוּב וְהֵנָּה אֲנֹכִי
עִמָּךְ וְגו', לָמָּה הָיָה פּוֹחַד? וְעוֹד, שֶׁהָרִי כְּתוּב
וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מִלְּאֲכֵי אֱלֹהִים, אִם מִחַנוּת קְדוּשִׁים הָיוּ
עִמּוֹ, לָמָּה הָיָה פּוֹחַד?

אֶלְפֵי הַכֹּל הָיָה נֹאֵה, וְיַעֲקֹב לֹא הָיָה רוֹצֵה לְסַמֵּךְ
עַל גַּם שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשׁוּם שֶׁחֲשַׁב
שֶׁאֵינוֹ כְּדָאֵי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה לוֹ גַּם, מֵה
הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁלֹּא עָבַד אֶת אֲבִיו וְאָמוֹ כְּרָאוּי וְלֹא
הִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְנִשְׂאָ שְׁתֵּי אַחִיוֹת, וְאָף עַל גַּב
שֶׁהַכֹּל נִתְּבָאָר. וְעַם כָּל זֶה צָרִיךְ לְאָדָם לְפָחַד תָּמִיד
וְלִהְתַּפְּלֵל לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתַפְלָה, שְׁכַתּוּב
אֲשֶׁרִי אָדָם מִפְּחַד תָּמִיד [וְלִפְחַד תָּמִיד מִלְּפָנָי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא], וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ.

בָּא רָאָה, תְּפִלַּת הָאָבוֹת הַעֲמִידוֹ עוֹלָם, וְכָל בְּנֵי
הָעוֹלָם עֲלֵיהֶם עוֹמְדִים וְסוֹמְכִים, וְלַעוֹלָם
וְלַעוֹלָמֵי עוֹלָמִים לֹא נִשְׁכַּחַת זְכוּת הָאָבוֹת, מִשׁוּם
שֶׁזְכוּת הָאָבוֹת הִיא קִיּוּם שֶׁל מַעֲלָה וּמַטָּה, וְקִיּוּם
שֶׁל יַעֲקֹב הוּא קִיּוּם שֶׁלֹּם יוֹתֵר מִכָּלֶם. וְלִכֵּן בְּשַׁעֲה
שֶׁצָּרָה לְבִנְיָ יַעֲקֹב, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֵה אֶת
דְּמוּת יַעֲקֹב וְחָסַע עַל הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ויקרא כו)
וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. יַעֲקֹב"ב בְּוֹא"ו, לָמָּה
בְּוֹא"ו? מִשׁוּם שֶׁהוּא דְּמוּת שֶׁל יַעֲקֹב מִמָּשׁ.

בָּא רָאָה, כָּל מִי שֶׁרוֹאֵה אֶת יַעֲקֹב, כְּמִי
שֶׁמִּסְתַּכַּל בְּאַסְפַּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה (תַּפְּאֶרֶת),
וְהָרִי נֹאמַר שֶׁיִּפְּיוֹ שֶׁל יַעֲקֹב כִּיפְּיוֹ שֶׁל אָדָם
הָרֹאשׁוֹן. אָמַר רַבִּי יִיסָא, אֲנִי שְׁמַעְתִּי, שְׁכָל מִי

תפלה לעני זו תפלה של יד, שהעני דבוק בעניו כמי שאין לו מעצמו כלום.

דבר אחר, תפלה - זה משה, לעני - זה דוד, כי יעטף - כשמתכסה הלבנה ומתכסה השמש ממנה, ולפני ה' ישפך שיחו - כפי להתחבר עם השמש.

בא ראה, התפלה של כל בני אדם תפלה, ותפלת העני היא תפלה שעומדת לפני הקדוש ברוך הוא ושוברת שערים ופתחים ונכנסת להתקבל לפניו. זהו שכתוב (שמות כב) והיה כי יצעק אלי ושמעתי כי חנון אני, וכתוב שמע אשמע צעקתו. ולפני ה' ישפך שיחו - כמי שמתרעם על דין הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי אלעזר, תפלות הצדיקים חדוה לכנסת ישראל להתעטר לפני הקדוש ברוך הוא. משום זה חביבה היא יותר לפני הקדוש ברוך הוא, ולכן הקדוש ברוך הוא תאב לתפלות הצדיקים בשעה שצריך להם, משום שיודעים לרצות את רבונו.

מה כתוב ביעקב? אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב וגו'. התעטר ונקשר קשר בקשר אחד כראוי. אלהי אבי אברהם לימין, ואלהי אבי יצחק לשמאל. האמר אלי - כאן תלה הדבר להתעטר למקומו ביניהם. שוב לארצה ולמולדתך ואיטיבה עמך.

קטנותי מכל החסדים. למה היה צריך זה עם זה? אלא, אמר יעקב, אתה הבטחת לי להיטיב עמי, ואני ידעתי שכל מעשיך כלם הם על תנאי, הרי אני אין בי זכות, שהרי קטנותי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך. וכל מה שעשית לי עד היום, לא בשביל זכותי היה, אלא בגללה הוא שעשית לי. ואותו טוב ואמת בגללה היו, שהרי כשעברתי בתחלה, שהייתי הולך מלפני עשו, יחידי עברתי את אותו נהר, ואתה עשית עמי טוב ואמת, והרי אני עכשו עובר אותו בשני מחנות, הם שני המחנות שחלק.

עד כאן סדור השבח של רבונו. מפאן ולהפא בקש מה שצריך לו, להראות לכל בני העולם שצריך לו לאדם לסדר שבח של אדונו בתחלה, ואחר

וזהו שמאיר ללבנה יותר מכלם, ולכן זה השאיר לדוד המלך יותר מכלם חיים, שכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ.

בא ראה, יעקב, תפלתו הגנה עליו מעשו משום שרצה להעביר זכותו לבניו אחריו ולא להוציא אותה עכשו אצל עשו, ועל זה התפלת תפלתו לקדוש ברוך הוא ולא סמך על זכותו להצילו בגללה.

ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה. בא ראה מה כתוב, ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות. למה לשני מחנות? משום שאמר, אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה.

בא ראה ששכינה לא זזה מאהל לאה ומאהל רחל. אמר יעקב, ידעתי שהרי שמירה לאלה מהקדוש ברוך הוא. מה עשה? וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה. אמר, אם יהרג עשו - יהרג את אלה, אבל אלה איני פוחד מהם, משום ששכינה עמהם, ועל זה - והיה המחנה הנשאר לפליטה. פיון שעשה את זה, תקן תפלתו עליהם, מה כתוב? ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב לארצה ולמולדתך ואיטיבה עמך.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו. פסוק זה בארוהו בכמה מקומות. אלא דוד המלך אמר את זה כשהסתפל וראה בדברי העני, והסתפל בו כשהיה הולך ובורח מלפני חמו אמר זה. תפלה לעני - זוהי תפלה שמבקש העני לפני הקדוש ברוך הוא, וזו התפלה שמקדימה את כל תפלות העולם.

כתוב כאן תפלה לעני, וכתוב שם (שם ז) תפלה למשה איש האלהים. מה בין זה לזה? אלא זו תפלה של יד, וזו תפלה של ראש, ואין להפריד בין התפלה לעני הזו ובין תפלה למשה איש האלהים, ושתיהן שקולות כאחת.

ועל זה תפלת העני מקדימה לפני הקדוש ברוך הוא מכל תפלות העולם, משום שכתוב (שם כב) כי לא בזה ולא שקץ ענות עני וגו'. בא ראה,

וַיִּוְתָר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וְגו'. רַבִּי חֵיִיא פִתַּח וְאָמַר, (תהלים צא) לֹא תֵאָנֶה אֵלֶיךָ רָעָה וְנִגַע לֹא יִקְרַב בְּאֵהָלֶךָ. בֹּא רֵאֵה, כְּשֶׁבִרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מַעֲשָׂהוּ הַרְאוּי לוֹ, וְהָרִי פִרְשׁוּהָ. וְנִתְבָּאָר, [וְאִם תֵּאָמַר] בַּיּוֹם הַרְבִּיעִי עָשָׂה מְאוּרֹת, וְאָז נִבְרָאָה הַלְבָנָה חֲסֵרָה, אֹר שֶׁהַקְטִינָה עֲצָמָה, וּמִשּׁוֹם שֶׁהִיא מְאֹרֶת חֲסֵר וְאִ"ו, נִתַּן מְקוֹם לְשֵׁלֵט כָּל הַרוּחֹת וְהַשְּׂדִים וְרוּחֹת סַעֲרָה וּמִזִּיקִים וְכָל רוּחֹת הַטְּמָאָה.

כְּלָם עוֹלִים וּמְשׁוּטְטִים בְּעוֹלָם לְהַסְטוֹת, וְנִתְמַנּוּ בְּמִקּוֹמוֹת חֲרָבִים וּבְשָׂדוֹת חֲזָקִים וּבְמִדְבָּרוֹת חֲרָבִים, וְכָלֵם מִצַּד רוּחַ הַטְּמָאָה. וְהָרִי נִתְבָּאָר שֶׁהָרִי רוּחַ הַטְּמָאָה בָּאָה שְׂבָאָה מִנְחָשׁ הַעֲקֵלְתוֹן, הוּא רוּחַ טְמָאָה מִמֶּשׁ, וְהוּא הַתְּמַנָּה בְּעוֹלָם לְהַסְטוֹת בֶּן אָדָם אֵלָיו, וְעַל זֶה יֵצֵר הָרַע שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם.

וְהוּא הַתְּמַנָּה אֵצֶל בְּנֵי אָדָם וְנִמְצָא עִמָּם, וּבְעַקְמוּמֵיּוֹת וּבְתַחְבּוּלוֹת כֹּא אֵלֵיהֶם לְהַסְטוֹתָם מִדְּרָכֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שֶׁהַסְטָה אֶת אָדָם הָרֵאשׁוֹן וְגָרַם מוֹת לְכָל הָעוֹלָם, כִּי גַם מִסְטָה בְּנֵי אָדָם וְגוֹרֵם לָהֶם לְהַטְמָא.

וְיָמִי שְׂבָא לְהַטְמָא, מוֹשֵׁף עָלָיו אוֹתוֹ רוּחַ טְמָאָה וְנִדְבָק עִמּוֹ. וְכַמָּה הֵם שְׂמֻזְמָנִים לְטְמָא אוֹתוֹ, וּמְטְמָאִים אוֹתוֹ וְהוּא טְמָא, וּמְטְמָאִים אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְאוֹתוֹ עוֹלָם, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

וּבְשַׁעָה שְׂבָא בֶּן אָדָם לְהַטְהֵר, אוֹתוֹ רוּחַ טְמָאָה נִכְפָּה לְפָנָיו וְלֹא יָכוֹל לְשֵׁלֵט עָלָיו, וְאָז כָּתוּב לֹא תֵאָנֶה אֵלֶיךָ רָעָה וְנִגַע לֹא יִקְרַב בְּאֵהָלֶךָ. אָמַר [כְּשֶׁאָמַר] רַבִּי יוֹסִי, לֹא תֵאָנֶה אֵלֶיךָ רָעָה – זֶה לַיְלִית. וְנִגַע לֹא יִקְרַב בְּאֵהָלֶךָ – אֵלּוֹ שְׂאָר מִזִּיקִים, וְהָרִי פִרְשׁוּהָ וְנִתְבָּאָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הָרִי אִמְרָנוּ שְׂבָא אָדָם יְחִידִי בְּלִילָה, וְכָל שְׂכֵן כְּשֶׁהַלְבָנָה נִבְרָאָה וְהִיתָה חֲסֵרָה, וּבְאֵרוּהָ שְׂהָרִי אֵז רוּחַ טְמָאָה שׁוֹלֵטָה, וְזוּהִי רוּחַ רָעָה. מִי רָעָה? זֶה נִחַשׁ הָרַע, וְנִגַע זֶהוּ מִי שְׂרוּכֵב עַל הַנְּחָשׁ. רָעָה וְנִגַע הֵם כְּאֶחָד.

וְאִתָּה עַל גַּב שְׂשֻׁנִינוּ שְׂנַגַע אֵלּוֹ נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם שִׁיִּצְאוּ מֵאָדָם, שְׂהָרִי כָּל אוֹתָן שְׁנִים שְׂבָא קָרַב אָדָם לְאִשְׁתּוֹ, רוּחֹת טְמָאָה הִיוּ בְּאוֹת וּמִתְחַמְּמוֹת מִמֶּנּוּ וּמוֹלִידוֹת מִמֶּנּוּ, וְאֵלֶּה נִקְרָאִים נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם.

יִבְקֶשׁ בְּקִשׁוֹתָיו. שְׂכָף עָשָׂה יַעֲקֹב – בְּתַחֲלָה סִדֵּר שְׂבָחָיו שֶׁל קוֹנּוֹ, וְאַחַר שֶׁסִּדֵּר הַשְּׂבַח, אָמַר בְּקִשְׁתּוֹ שֶׁהֲצִטְרַךְ לָהּ.

וְהוּוּ שְׂכָתוּב: הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֵשׂוּ כִּי יִרְא אָנֹכִי אֹתוֹ פֶּן יָבֹא וְהִכְנִי אִם עַל בְּנִים. מִכָּאֵן, מִי שְׂמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ שְׂצָרִיךְ לְפָרֵשׁ דְּבָרָיו כְּרָאוּי. הַצִּילֵנִי נָא. וְאִם תֵּאָמַר שֶׁהָרִי הַצִּלְתָּנִי מִלְּבָן – מִיַּד אָחִי. וְאִם תֵּאָמַר קְרוֹבִים אַחֲרַיִם סִתָּם נִקְרָאִים אַחֲרַיִם – מִיַּד עֵשׂוּ. מָה הַטְּעַם? בְּשִׁבִיל לְפָרֵשׁ הַדְּבָר כְּרָאוּי. וְאִם תֵּאָמַר, אֲנִי לְמָה אֲצִטְרַךְ? כִּי יִרְא אָנֹכִי אֹתוֹ פֶּן יָבֹא וְהִכְנִי. כְּדִי לְהוֹדֵעַ דְּבָר לְמַעַלָּה וּלְפָרֵשׁוֹ כְּרָאוּי, וְלֹא יִסְתִּיר הַדְּבָר.

וְאִתָּה אִמְרָתָה הֵיטֵב אֵיטֵיב עִמָּךְ וְגו'. וְאִתָּה אִמְרָתָה הֵיטֵב אֵיטֵיב, מָה זֶה וְאִתָּה? כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר (נחמיה ט) וְאִתָּה מְחִיָּה אֶת כָּלֵם. אִף כָּאֵן וְאִתָּה אִמְרָתָה.

בֹּא רֵאֵה, דְּוֹד הַמֶּלֶךְ אָמַר, (תהלים יט) יִהְיוּ לְרִצּוֹן אִמְרֵי פִי, אֵלּוֹ דְּבָרִים שֶׁהִתְפָּרְשׁוּ. וְהִגִּיזוֹן לְבִי – אֵלּוֹ דְּבָרִים נִסְתָּרִים שֶׁלֹּא יָכוֹל בֶּן אָדָם לְפָרֵשׁם בְּפִיו, זֶהוּ הִגִּיזוֹן, שֶׁהוּא בְּלֵב, שֶׁלֹּא יָכוֹל לְהִתְפָּרֵשׁ. וְעַל זֶה צָרִיךְ הַדְּבָר לְהִתְפָּרֵשׁ בְּפִה, וְדָבָר שֶׁתְּלוּי בְּלֵב, וְהַכֵּל סוּד הוּא. אֶחָד כְּנִגְדַּ דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה, וְאֶחָד כְּנִגְדַּ דְּרָגָה עֲלִיוֹנָה. דְּבָר שֶׁהִתְפָּרֵשׁ, כְּנִגְדַּ דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁהֲצִטְרַךְ לְהִתְפָּרֵשׁ. אוֹתוֹ שֶׁתְּלוּי בְּלֵב הוּא כְּנִגְדַּ דְּרָגָה פְּנִימִית יוֹתֵר, וְהַכֵּל הוּא כְּאֶחָד. וְעַל זֶה אָמַר יִהְיוּ לְרִצּוֹן אִמְרֵי פִי וְהִגִּיזוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ וְגו'.

כְּמוֹ זֶה אָמַר יַעֲקֹב. בְּתַחֲלָה פִּרְשׁ הַדְּבָר כְּרָאוּי, וְאַחַר כִּי הִסְתִּיר הַדְּבָר שֶׁתְּלוּי בְּהִגִּיזוֹן הַלֵּב שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְפָרֵשׁ, שְׂכָתוּב (בראשית לב) וְשִׁמְתִי אֶת זְרַעְךָ כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסְפָּר מֵרֵב. כָּאֵן הוּא דְּבָר הַתְּלוּי בְּלֵב שֶׁלֹּא צָרִיךְ לְפָרֵשׁ, וְכֵן צָרִיךְ כְּמוֹ שְׂאִמְרָנוּ, כְּדִי לִיחַד יְחוּד שְׁלָם כְּרָאוּי. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שִׁיּוֹדְעִים לְסִדֵּר שְׂבַח רְבוּנָם כְּרָאוּי וּלְבִקֶּשׁ בְּקִשְׁתָּם, וְלִכְּן כָּתוּב (ישעיה מט) וַיֹּאמֶר לִי עֲבָדִי אִתָּה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. [ס"א כְּתוּב גַּם אֶת הַשְּׁנִי גַם אֶת הַשְּׁלִישִׁי וְגו'. שְׁלֹשׁ פְּעָמִים גַּם, רְמִז (ג"ם) רְאִשֵׁי תְבוּת: גּוּאֵל מִשָּׁה. גּוּאֵל מִרְדְּכִי. גּוּאֵל מִשִּׁיחַ) לְשֵׁלֵשׁ גְּאֻלוֹת עַל יְדֵי שְׁלֹשָׁה צְדִיקִים, מִשָּׁה מִרְדְּכִי מִשִּׁיחַ, שְׂעֵתִיד לְגַאֲלָנוּ בְּקָרוּב].

לְאָבֶק? זֶה אָבֶק שֶׁנִּשְׁאַר מֵהָאֵשׁ וְלֹא עוֹשֶׂה פְרוֹת
[בְּעוֹלָם] לְעוֹלָמִים, עֵפֶר שֶׁכָּל הַפְרוֹת יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ,
וְהוּא כָּלֵל שֶׁלְמַעֲלָה וּמִטָּה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם כֶּף, מֵה זֶה מְקִים מֵעֵפֶר דָּל?
אָמַר לוֹ, כִּמְשֻׁמֵּעוֹ, אֲבָל בְּגוּן זֶה מְקִים מֵעֵפֶר
דָּל מִשּׁוּם שֶׁאֵין לוֹ מַעֲצָמוֹ כְּלוּם, וּמֵאוֹתוֹ עֵפֶר יֵצֵא
דָּל שֶׁאֵין בוֹ כְּלוּם, וּמֵאוֹתוֹ עֵפֶר כָּל הַפְרוֹת וְכָל טוֹב
הָעוֹלָם יוֹצְאִים מִמֶּנּוּ וְבוֹ נַעֲשִׂים כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם,
כְּמוֹ שֶׁפְּתוּב (קֵהֶלֶת ג) הֵכֵל הָיָה מִן הָעֵפֶר וְהַכֵּל שָׁב
אֶל הָעֵפֶר.

וְשִׁנְיָנוּ, הֵכֵל הָיָה מִן הָעֵפֶר – אֶפְלוּ גִלְגַּל חֲמָה,
אֲבָל אָבֶק לֹא עוֹשֶׂה פְרוֹת וְנִצְנָנִים
[לְעוֹלָם] לְעוֹלָמִים, וּמִשּׁוּם כֶּף וַיֵּאבֶק אִישׁ, שָׂבָא
בְּאוֹתוֹ אָבֶק וְרָכַב עָלָיו כְּדִי לְקַטְרֵג לִיעֶקֶב.

עַד עֲלוֹת הַשָּׁחַר, שֶׁנֶּעְבַר שֶׁלְטוֹנוֹ וְהִתְחַלֵּף. וְכֶף
הוּא לְעֵתִיד לְבָא, מִשּׁוּם שֶׁהַגְלוֹת עֲכָשׁוּ דוּמָה
לְלִילָה, וְהִיא לִילָה, וְשׁוֹלֵט אוֹתוֹ אָבֶק עַל יִשְׂרָאֵל
וְהֵם שׁוֹכְבִים לְעֵפֶר [אַחַר], עַד שִׁיעֲלָה הָאוֹר וַיֵּאִיר
הַיּוֹם, וְאָז יִשְׁלֹטוּ יִשְׂרָאֵל, וְלָהֶם תִּנְתֵּן הַמַּלְכוּת,
שֶׁהֵם קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּנִיאל ז)
וּמַלְכוּת וְשֶׁלְטוֹן וּגְדֻלָּה שֶׁמוֹלֶכֶת תַּחַת כָּל הַשָּׁמַיִם
תִּנְתֵּן לָעַם קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים. מַלְכוּתוֹ מַלְכוּת עוֹלָם,
וְכָל הַשְּׁלִיטִים לוֹ יַעֲבֹדוּ וַיִּשְׁמְעוּ.

וַיֵּאמֶר שְׁלַחְנִי כִי עָלָה הַשָּׁחַר וַיֵּאמֶר לֹא אֲשַׁלַּחְךָ
כִּי אִם בְּרַכְתָּנִי. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שִׁיר
ו) מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שָׁחַר יָפָה כְּלָבָנָה בְּרָה
כַּחמָה יָפָה כְּנֻדְגָלוֹת. פְּסוּק זֶה פִּרְשׁוּהוּ וְנִתְבָּאֵר.
אֲבָל מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה – אֵלוֹ הֵם יִשְׂרָאֵל, בְּזִמְנָן
שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יִקְיָם אוֹתָם וַיּוֹצִיאֵם מִן הַגְלוֹת,
אִז יִפְתַּח לָהֶם פֶּתַח שֶׁל אוֹר [שֶׁהוּא] דְּקִיק קָטָן,
וְאַחַר כֶּף פֶּתַח אַחַר שֶׁהוּא גְדוֹל מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁהַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא יִפְתַּח לָהֶם שְׁעָרִים עֲלִיוֹנִים פְּתוּחִים
לְאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם.

וְכֵן כָּל מֵה שֶׁעָשָׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל
וְלַצְדִּיקִים שִׁבְהֵם, כֶּף כָּלָם וְלֹא בְזִמְנָן אַחַד.
לְאָדָם שֶׁנִּתֵּן בַּחֲשֵׁךְ וְדִיּוּרוֹ הָיָה תָמִיד בַּחֲשֵׁךְ,
כְּשִׁירְצוֹ לְהֵאִיר לוֹ, צְרִיכִים לְפָתַח לוֹ אוֹר קָטָן כְּעֵין
הַמַּחַט, וְאַחַר כֶּף גְדוֹל מִמֶּנּוּ, וְכֶף בְּכָל פַּעַם עַד
שִׁיאִירוּ לוֹ כָּל הָאוֹר כְּרָאוּי.

וְהָרִי נֶאֱמַר, שֶׁכְּשֶׁבֶן אָדָם בְּחִלּוּמוֹ וְלֹא שׁוֹלֵט
בְּגוּפוֹ וְהַגּוֹף שׁוֹכֵךְ, רוּחַ טְמֵאָה בָּאָה וְשׁוֹרָה
עָלָיו, וְלַפְעָמִים רוּחוֹת נִקְבוֹת טְמֵאוֹת בָּאוֹת וְקִרְבוֹת
אֵלָיו וּמוֹשְׁכוֹת אוֹתוֹ אֵלָיֶהן וּמִתְחַמְּמוֹת מִמֶּנּוּ,
וּמוֹלִידוֹת אַחַר כֶּף רוּחוֹת וּמִזִּיקִים נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם,
כְּמוֹ בְּנֵי אָדָם], וְלַפְעָמִים נִרְאִים כְּמֵרָאָה בְּנֵי אָדָם,
פָּרַט לְזֶה שֶׁאֵין לָהֶם שְׁעָרוֹת בְּרֵאשׁ.

וּבְבַל יֵשׁ לְאָדָם לְהִשְׁמַר מִלְּפָנֵיהֶם כְּדִי שִׁילַךְ
בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יִטְמָא עִמָּם, שֶׁהָרִי אֵין
לָךְ מִי שִׁישֵׁן בְּלִילָה בְּמִטָּתוֹ וְלֹא טוֹעֵם טוֹעֵם מוֹת
וַיּוֹצֵאת נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ, וְכִינּוֹן שֶׁנִּשְׁאַר הַגּוֹף בְּלִי
נִשְׁמָה קְדוּשָׁה, רוּחַ טְמֵאָה זְמִינָה וְשׁוֹרָה עָלָיו
וְנִטְמָא. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ דָּבָר, שֶׁאֵין לְאָדָם לְהַעֲבִיר יָדָיו
עַל עֵינָיו בְּבִקְרָה, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי רוּחַ טְמֵאָה שׁוֹרָה
עֲלֵיהֶם, וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

בֵּא רָאָה שֶׁהָרִי יַעֲקֹב, אֵף עַל גַּב שֶׁנֶּאֱהָב עַל יָדֵי
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁנִּשְׁאַר לְבָדוֹ, רוּחַ
אַחֲרֵת נוֹעֲדָה לְהַזְדוּג עִמּוֹ.

רַבִּי שִׁמְעוֹן אָמַר, בֵּא רָאָה מֵה פְּתוּב בּוֹ בְּבַלְעָם
הַרְשָׁע, וַיִּלָּךְ שְׁפִי. מֵהוּ שְׁפִי? יַחֲדִי, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר שְׁפִיפוֹן עָלַי אֲרַח. כְּנֻחַשׁ הַזֶּה שֶׁהוּלָךְ יַחֲדִי
וְאוֹרֵב עַל דְּרָכִים וְשִׁבִּילִים, כֶּף גַּם בַּלְעָם הָיָה הוּלָךְ
יַחֲדִי. מֵה הַטַּעַם? כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ טְמֵאָה.
שֶׁכָּל מִי שֶׁהוּלָךְ יַחֲדִי בְּזִמְנָנִים יְדוּעִים אֶפְלוּ בְּעִיר
בְּמִקּוֹמוֹת יְדוּעִים, מוֹשֵׁךְ עָלָיו רוּחַ טְמֵאָה.

לְכֵן בְּכָל זִמְנָן לֹא יִלָּךְ אָדָם יַחֲדִי בְּדַרְךְ וּבְעִיר, אֲלֹא
בְּמִקּוֹם שֶׁבְּנֵי אָדָם הוֹלְכִים וְשׁוֹבִים וְנִמְצָאִים
שָׁם, וְעַל כֵּן לֹא יִלָּךְ אָדָם יַחֲדִי בְּלִילָה, הוֹאִיל וּבְנֵי
אָדָם לֹא נִמְצָאִים, וְהֵינּוּ הַטַּעַם שֶׁלֹּא תִלֵּין נִבְלָתוֹ,
שֶׁלֹּא לְהַחֲזִיק גּוֹף מֵת בְּלִי רוּחַ עַל הָאָרֶץ בְּלִילָה.
מִשּׁוּם כֶּף אוֹתוֹ בַּלְעָם הַרְשָׁע הָיָה הוּלָךְ יַחֲדִי כְּנֻחַשׁ
הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֵהוּ.

וַיֵּאבֶק אִישׁ עִמּוֹ. מֵה זֶה וַיֵּאבֶק? [שֶׁאָמַר רַבִּי
יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, מְלַמֵּד שֶׁהָעֵלּוּ אָבֶק
בְּרַגְלֵיהֶם עַד כְּסֵא הַכְּבוֹד. כְּתוּב כִּאֵן בְּהֶאבְקוֹ עִמּוֹ,
וְכְתוּב (נַחֻם א) אָבֶק רַגְלָיו. וְאוֹתוֹ מְלֹאךְ שָׂרוּ שֶׁל
עָשׂוּ הָיָה, וְהוּא סַמְא"ל, לְכֵן דִּינּוֹ הוּא שִׁיעֲלָה אָבֶק
רַגְלָיו עַד כְּסֵא הַכְּבוֹד, שֶׁהוּא מְקוֹם הַמְשַׁפְּטָן. רַבִּי
שִׁמְעוֹן אָמַר, מִן אָבֶק. אָבֶק טָפַל לְעֵפֶר. מֵה בֵּין עֵפֶר

וְהוּא, כְּשֶׁעוֹלָה קְדֵרוֹת הַשָּׁחַר, אֲזִי מִתְחַזֵּק וְנֶאֱחָז בּוֹ, שֶׁהָרִי נִחְלַשׁ כְּחוֹ, שְׂאִין לוֹ שְׁלֹטוֹן אֲלֵא בְּלִילָה, וַיַּעֲקֹב שְׁלֹטוֹנוֹ בְּיוֹם. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלַחְנִי כִּי עָלָה הַשָּׁחַר, שֶׁהָרִי אֲנִי בְּרִשְׁוֹתָךְ עוֹמֵד, וְהָרִי נִתְבָּאָר וּפְרָשׁוּהוּ.

[על] כֵּן לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גֵּיד הַנֶּשֶׂה וְגוֹ', כִּי נִגַע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנֶּשֶׂה. שְׂאֵפְלוֹ בְּהִנָּאָה אֲסוּר, וְאֵפְלוֹ לְתַת אוֹתוֹ לְכָלֵב. וְלִמָּה נִקְרָא גֵיד הַנֶּשֶׂה? כְּלוֹמֵר, גֵּיד שֶׁהוּא מְשַׁכֵּיחַ אֶת בְּנֵי הָאָדָם מֵעֲבוֹדַת רַבּוֹנָם, וְשֵׁם רוֹבֵץ הַיֵּצֵר הָרָע.

וּבְיוֹן שְׂנֵדֵבֵק עִם יַעֲקֹב, לֹא מִצָּא מְקוֹם שְׂיָכוּל לְהִתְגַּבֵּר עַל יַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁכָּל אֵיבְרֵי הַגּוֹף סִיעוּ לְיַעֲקֹב, וְכֻלָּם הֵיוּ חֲזָקִים וְלֹא הָיְתָה בָהֶם חֲלָשָׁה. מִה עָשָׂה? וַיִּגַע בְּכַף יָרֵכוֹ בְּגִיד הַנֶּשֶׂה, בְּמִינוֹ שֶׁל יֵצֵר הָרָע שֶׁהוּא מִינוֹ לְמִקְוֹמוֹ, וּמִשָּׁם בָּא יֵצֵר הָרָע עַל בְּנֵי הָאָדָם.

וּלְכֵן אָמְרָה תּוֹרָה לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גֵּיד הַנֶּשֶׂה, כְּמוֹ שְׂאֵמְרוֹ הַחֲבָרִים בְּאֵיבְרֵי הָאָדָם שְׂרָמוֹז לְמַעֲלָה, אִם טוֹב – טוֹב, וְאִם רָע – רָע. וְלְכֵן כָּל אֵיבֵר מִחֲזֵק אֵיבֵר. וְדַאי גֵיד הַנֶּשֶׂה מִחֲזֵק אֶת יֵצֵר הָרָע שֶׁהוּא מִינוֹ, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא יֵאָכְלוּ אוֹתוֹ, שְׂאִינָם מִצְדוֹ וּמִמִּינוֹ, אֲבָל עִמָּם עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה יֵאָכְלוּ אוֹתוֹ, שֶׁהוּא מִצְדָּד וּמִמִּין הַמְּלֶאךָ שְׁלֵהֶם, שֶׁהוּא סַמְא"ל, כְּדֵי לְחַזֵּק לָבֶם. מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ בְּאָדָם מְאֵתִים אַרְבָּעִים וּשְׂמוֹנֶה אֵיבְרִים כְּנֶגֶד מְאֵתִים אַרְבָּעִים וּשְׂמוֹנֶה מִצְוֹת הַתּוֹרָה שֶׁהֵם נִתְּנוּ לְהַעֲשׂוֹת, וּכְנֶגֶד מְאֵתִים אַרְבָּעִים וּשְׂמוֹנֶה מְלֶאכִים שֶׁהִתְלַבְּשָׁה בָהֶם שְׂכִינָה וְהֵשֵׁם שְׁלֵהֶם כְּשֵׁם רַבּוֹנָם.

וַיֵּשׁ בְּאָדָם שְׁלֹשׁ מְאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמֵשֶׁה גֵידִים, וּכְנֶגֶדָם שְׁלֹשׁ מְאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת שֶׁלֹּא נִתְּנוּ לְהַעֲשׂוֹת וּכְנֶגֶד שְׁלֹשׁ מְאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמֵשֶׁה יְמוֹת הַשָּׁנָה. וְהָרִי תִשְׁעָה בְּאָב אֶחָד מֵהֶם, שֶׁהוּא כְּנֶגֶד סַמְא"ל, שֶׁהוּא אֶחָד מְאוֹתָם שְׁלֹשׁ מְאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמֵשֶׁה מְלֶאכִים [יָמִים], וְלְכֵן אָמְרָה תּוֹרָה לֹא יֵאָכְלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת גֵּיד הַנֶּשֶׂה. אִ"ת – לְרַבּוֹת תִּשְׁעָה בְּאָב שֶׁלֹּא אוֹכְלִים בּוֹ וְלֹא שׁוֹתִים. וְלְכֵן רָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַכֹּל, וְנִרְמַז בָּהֶם רְמֵז לְיַעֲקֹב. וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ, בְּכָל יְמוֹת הַשָּׁנָה וּבְכָל אֵיבְרֵי יַעֲקֹב, וְלֹא נִמְצָא פָרֵט לְאוֹתוֹ גֵּיד הַנֶּשֶׂה. מִיָּד תִּשְׁשׁ כַּח יַעֲקֹב. וּבִימֹת הַשָּׁנָה מִצָּא יוֹם תִּשְׁעָה

כֶּךָ הֵם יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שְׂנֵאָמַר (שְׁמוֹת כג) מְעַט מְעַט אֲגַרְשְׁנוּ מִפְּנֵיךְ עַד אֲשֶׁר תִּפְרָה וְגוֹ'. וְכֵן לְמִי שֶׁהוּא בָּא לְהִרְפֹּא, אֵינוֹ בִּשְׁעָה אַחַת, אֲלֵא מְעַט מְעַט עַד שִׁיתְחַזֵּק. אֲבָל לַעֲשׂוֹ לֹא כֶּךָ, אֲלֵא בְּפַעַם אַחַת מְאִיר לוֹ, וְנֶאֱבָד מִמֶּנּוּ מְעַט מְעַט [וְלַעֲתִיד לְבֹא לְאֵמוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה (ישעיה מב) ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא] עַד שִׁיתְחַזְּקוּ יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁמִידוּ [וַיִּשְׁבּוּ] אוֹתוֹ מִהַכֹּל, מִהָעוֹלָם הַזֶּה וּמִהָעוֹלָם הַבָּא. וּמִשּׁוּם שֶׁמְאִיר בִּשְׁעָה אַחַת, יִהְיֶה לוֹ הַשְּׂמֵדָה מִהַכֹּל. אֲבָל יִשְׂרָאֵל, אוֹר שְׁלֵהֶם מְעַט מְעַט, עַד שִׁיתְחַזְּקוּ, וַיֵּאִיר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָמִים.

וּבְלָם שׁוֹאֵלִים אוֹתָם וְאוֹמְרִים, מִי זֹאת הַנִּשְׁקָפָה כְּמוֹ שָׁחַר, זֹהֵי קְדֵרוֹת הַבִּקְרָה, וְזֶהוּ אוֹר דְּקִיק. וְאַחַר יָפָה כְּלַבְנָה, מִשּׁוּם שֶׁהַלְבְּנָה, הָאוֹר שְׁלֵה מְאִיר יוֹתֵר מִשָּׁחַר. וְאַחַר בְּרָה כַחֲמָה, מִשּׁוּם שֶׁאוֹרָה חֲזָק וּמְאִיר יוֹתֵר מִהַלְבְּנָה. וְאַחַר כֶּךָ אֵימָה כְּנֶגֶד גְּלוּת, חֲזָקָה בְּאוֹר חֲזָק כְּרָאוּי.

בְּאֵ רָאָה, בְּעוֹד שְׂנַחֲשָׁף הַיּוֹם וּמִתְכַּסֶּה הָאוֹר וּבְאֵ הַבִּקְרָה, יוֹאֵר בְּתַחֲלָה מְעַט מְעַט עַד שִׁיתְרַבֶּה הָאוֹר כְּרָאוּי. שֶׁהָרִי כִּיּוֹן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתְעוֹרֵר לְהֵאִיר לָהּ לְכַנְסֹת יִשְׂרָאֵל, יֵאִיר בְּתַחֲלָה כְּמוֹ שָׁחַר, שֶׁהוּא שָׁחַר, וְאַחַר כֶּךָ יָפָה כְּלַבְנָה, וְאַחַר כֶּךָ בְּרָה כַחֲמָה, וְאַחַר כֶּךָ אֵימָה כְּנֶגֶד גְּלוּת, כְּמוֹ שְׂנַתְבָּאָר.

וּבְאֵ רָאָה, כִּיּוֹן שֶׁעוֹלָה הַבִּקְרָה, שֶׁהָרִי לֹא כְּתוֹב כִּי בָא הַשָּׁחַר, אֲלֵא כִּי עָלָה, שֶׁהָרִי בּוֹזֵמֵן כִּי בָא הַשָּׁחַר, אֲזִי הִתְחַזֵּק אוֹתוֹ מִמֶּנָּה וְהַכִּיֵּשׁ אֶת יַעֲקֹב, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ מִמֶּנָּה הַכִּיֵּשׁ אֶת יַעֲקֹב לְתַת כַּח לְהִתְחַזֵּק לַעֲשׂוֹ.

וּבְשִׁעֲלָה אוֹתוֹ שָׁחַר שֶׁל שָׁחַר וְנִרְאָה, בָּא הָאוֹר וְהִתְחַזֵּק יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי אֲזִי הִגִּיעַ זְמַנוּ לְהִיּוֹת מוֹאֵר, מִה כְּתוֹב? וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ כְּאֲשֶׁר עָבַר אֶת פְּנוּאֵל וְהוּא צֹלַע עַל יָרֵכוֹ. וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ, שֶׁהָרִי אֲזִי הַזְּמַן לְהִיּוֹת מוֹאֵר.

וְהוּא צֹלַע עַל יָרֵכוֹ. אֲזִי הוּא רְמֵז, שֶׁהָרִי בְּעוֹד שִׁישְׂרָאֵל בְּגָלוּת וְסוּבְלִים כְּאֲכִים וְצַעַר וְכַמָּה רְעוּת, כְּשֶׁמְאִיר לָהֶם הַיּוֹם וַיִּבְיֵא לָהֶם מְנוּחָה, אֲזִי יִסְתַּכְּלוּ וְיִכְאָבוּ בְּעֲצָמוֹתֵיהֶם מִכַּמָּה רְעוּת וְצַעַר שֶׁסָּבְלוּ וַיִּתְמָהוּ עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם כֶּךָ וַיִּזְרַח לוֹ הַשֶּׁמֶשׁ. שֶׁאוֹתוֹ זְמַן הַמְּנוּחָה, וְאֲזִי הוּא צֹלַע עַל יָרֵכוֹ, כּוֹאֵב וּמִצַּעַר עֲצָמוֹ עַל מַה שֶׁעָבַר.

פָּתַח וְאָמַר, (בראשית ב) וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהִים אֶל הַנְּחָשׁ כִּי עָשִׂיתָ זֹאת אֲרוּר אַתָּה מִכָּל הַבְּהֵמָה וְגו' עַל גַּחֲנֹךְ תֵּלֶךְ. מַה זֶה עַל גַּחֲנֹךְ תֵּלֶךְ? שֶׁנִּשְׁבְּרוּ הַתּוֹמְכִים שְׁלוֹ וְקִצְצוּ אֶת רַגְלָיו וְאִין לוֹ עַל מַה שִׁיעֵמַד. כְּשִׂישְׂרָאֵל לֹא רוֹצִים לְתַמְךָ בַּתּוֹרָה, הֵם נוֹתְנִים לוֹ תּוֹמְכִים וְשׁוֹקִים לְעֵמֵד וְלִהְתַּחַזֵּק בָּהֶם.

בֵּא רֵאָה כַּמָּה עֲקִימוֹת וְהִתְחַכְּמוֹת הַתְּחַכְּמִים בְּאוֹתוֹ לִילָה אוֹתוֹ הָרוּכֵב עַל הַנְּחָשׁ כִּנְגַד יַעֲקֹב, שֶׁהָרִי הוּא הָיָה יוֹדֵעַ שְׁכַתּוֹב (שם כז) הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יָדִי עֲשׂוּ, וְאִם פּוֹסֵק קוֹל יַעֲב, אִזּוֹ וְהִידִים יָדִי עֲשׂוּ. לָכֵן הִסְתַּכַּל לְכָל הַצְּדָדִים לְהִרְעוֹ לְיַעֲקֹב וְלִהְפָּסִיק קוֹלוֹ.

וְרָאָה אוֹתוֹ חֲזַק בְּכָל; זְרוּעוֹת מֵצַד זֶה וּמֵצַד זֶה שֶׁהֵם חֲזָקֵי הַגּוֹף שֶׁמִּתְחַזְּקִים בִּינֵיהֶם, וְרָאָה כַח הַתּוֹרָה שֶׁהִתְחַזְּקָה בְּכָל, אִזּוֹ וְיִרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ. מַה עָשָׂה? מִיָּד – וַיִּגַּע בְּכַף יָרְכוֹ, שֶׁהִתְחַכְּמִים כִּנְגַדוֹ. אָמַר, כִּיִּנֵּן שֶׁנִּשְׁבְּרוּ עֲמוּדֵי וְתוֹמְכֵי הַתּוֹרָה, מִיָּד הַתּוֹרָה לֹא מִתְחַזְּקֵת, אִזּוֹ יִתְקַים מַה שֶׁאָמַר אֲבִיהֶם הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב וְהִידִים יָדִי עֲשׂוּ, (שם) וְהָיָה כִּאֲשֶׁר תִּרְיָד וּפְרָקֵת עָלָיו מֵעַל צְוֹאָרָךְ.

וּבָזָה הַתְּחַכְּמִים כִּנְגַד יַעֲקֹב. שֶׁהָרִי מִשׁוּם שֶׁנִּשְׁבְּרָה כַח הַתּוֹרָה, הֵלֶךְ וְהִתְחַזְּקָה עֲשׂוּ. וְכִשְׁרָאָה שְׁלֹא יָכֹל לְתוֹרָה, אִזּוֹ הִחְלִישׁ כַח אוֹתָם הַתּוֹמְכִים אוֹתָהּ. וְכִשְׁלֹא נִמְצָא מִי שֶׁסּוֹמֵךְ אֶת הַתּוֹרָה, אִזּוֹ לֹא יִהְיֶה קוֹל קוֹל יַעֲקֹב, וְיִהְיֶה הִידִים יָדִי עֲשׂוּ.

וּכְשִׁרָאָה יַעֲקֹב כֶּף כְּשֶׁעָלָה הַבְּקָר, הִחְזִיק [יַעֲקֹב] בּוֹ וְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, עַד שֶׁהוּא בָּרַךְ אוֹתוֹ וְהוֹדָה לוֹ עַל אוֹתָן בְּרָכוֹת, וְאָמַר לוֹ, לֹא יַעֲקֹב יֹאמֶר עוֹד שֶׁמָּךְ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל. לֹא יַעֲקֹב בְּעֲקִימוֹת, אֲלֵא בְּגִאוֹה וְכַח, שֶׁאִין מִי שִׁיּוּכַל לָךְ.

וּבֵא וְרָאָה, מִהַנְּחָשׁ הַזֶּה כַּמָּה כַחוֹת נִפְרָדִים לְכָל צֵד וְנִמְצָאִים בְּעוֹלָם אֲצֵל בְּנֵי אָדָם, וְרוֹצִים לְקַים אוֹתוֹ גִּיד הַנְּשֵׂה. שֶׁאֵף עַל גֵּב שֶׁקָּרַב אֵלָיו אוֹתוֹ רוּכֵב עַל נְחָשׁ, עוֹמֵד הוּא וְהִתְקַים בְּצוּרָה וְלֹא נִשְׁבֵּר.

וּכְחַ צְרִיכִים לְהִתְחַזְּקָה בְּעוֹלָם וְלִהְרָאוֹת, כִּי שְׂרִיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אֲנָשִׁים וְתוּכַל. וְכִשְׁרָאָה שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁבֵּר וְלֹא נִאָּכַל אוֹתוֹ מְקוֹם, אִזּוֹ נִשְׁבֵּר כַחוֹ וְחֲזָקוֹ וְלֹא יָכֹל לְהִרְעוֹ לְבְנֵי יַעֲקֹב, וְעַל זֶה לֹא

בָּאָב שָׁבוּ הַתְּחַזְּקִים וְנִגְזַר דִּין עָלֵינוּ וְנִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכָל מִי שֶׁאוֹכַל בְּתִשְׁעָה בָּאָב כְּאִלוֹ אֲכַל אֶת גִּיד הַנְּשֵׂה]. רַבִּי חֲזִיָּא אָמַר, אֲלֵמְלָא לֹא נִחְלַשׁ כַח [שֶׁל מְקוֹם] זֶה שֶׁל יַעֲקֹב, הָיָה מִתְקַים יַעֲקֹב אֵלָיו, וְנִשְׁבֵּר כַח שֶׁל עֲשׂוֹ לְמַעְלָה וְלַמַּטָּה.

רַבִּי שִׁמְעוֹן פָּתַח וְאָמַר, (יחזקאל לא) כְּמַרְאֵה הַקִּשְׁת׃ אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעֵינֵי בְיּוֹם הַגִּשְׁם כִּן מַרְאֵה הַנְּגִיָּה סָבִיב הוּא מַרְאֵה דְמוּת כְּבוֹד ה' וְאֲרָאָה וְאֶפֶל עַל פְּנֵי וְגו'. פְּסוּק זֶה נִתְבָּאָר. אֲבָל בֵּא רֵאָה, שֶׁהָרִי כְּתוּב (דברים לד) וְלֹא קָם נְבִיא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמִשָּׁה. מַה בֵּין מִשָּׁה לְשֶׁאֵר נְבִיאֵי הָעוֹלָם? מִשָּׁה הִסְתַּכַּל בְּאֶסְפֵּקֵי לְרִיָּה הַמְּאִירָה – שֶׁאֵר הַנְּבִיאִים לֹא הָיוּ מִסְתַּכְּלִים אֲלֵא בְּאֶסְפֵּקֵי לְרִיָּה שֶׁאִינָה מְאִירָה. מִשָּׁה הָיָה שׁוֹמֵעַ וְעוֹמֵד עַל רַגְלָיו וְכַחוֹ מִתְחַזְּקִים וְהָיָה יוֹדֵעַ דְּבַר עַל בְּרִיו, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב (במדבר יב) וּמַרְאֵה וְלֹא בְּחִידוֹת – שֶׁאֵר הַנְּבִיאִים הָיוּ נוֹפְלִים עַל פְּנֵיהֶם וְנִחְלַשׁ כַחֵם וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְעֵמֵד עַל בְּרִיו שֶׁל דְּבַר. מִי גָרַם לָהֶם אֶת זֶה? מִשׁוּם שְׁכַתּוֹב כִּי נִגַּע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב וְהוּא צָלַע עַל יָרְכוֹ.

וְכָל אוֹתָם נְבִיאִים לֹא יָכֹלוּ לְעֵמֵד עַל מַה שֶׁעֲתִיד לְעֲשׂוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעֲשׂוֹ, פְּרָט לְעוֹבְדֵי הַנְּבִיאָה שֶׁהָיָה גֵר, שֶׁבֹא מֵצַד שֶׁל עֲשׂוֹ – זֶה עֵמֵד בְּקִיּוּמוֹ עַל עֲשׂוֹ וְלֹא נִחְלַשׁ כַחוֹ.

וְעַל זֶה כָּל שֶׁאֵר הַנְּבִיאִים נִחְלַשׁ כַחֵם וְלֹא הָיוּ יְכוֹלִים לְעֵמֵד לְקַבֵּל דְּבַר עַל בְּרִיו כְּרֵאוּי. מַה הַטַּעַם? מִשׁוּם כִּי נִגַּע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב בְּגִיד הַנְּשֵׂה. שֶׁלְקַח וְשָׂאָב כָּל כַח הַיָּרֵךְ, וְעַל זֶה נִשְׁבֵּר כַח הַיָּרֵךְ וְנִשְׁאָר צוֹלַע עַל יָרְכוֹ, שֶׁהָרִי כָּל נְבִיאֵי הָעוֹלָם לֹא יָכֹלוּ לְהִדְבֵּק וְלְעֵמֵד בּוֹ.

בֵּא רֵאָה, כָּל הַנְּבִיאִים פְּרָט לְמִשָּׁה לֹא עֲמְדוּ בְּכַחֵם כְּרֵאוּי, וּמִי שֶׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה וְאִין מִי שֶׁתּוֹמֵךְ בּוֹ, לֹא נִמְצָא מִי שֶׁמְטִיל מְלֵאֵי לְכִיסוֹ לְהִתְחַזְּקָה. עַל זֶה הַתּוֹרָה מְשַׁתְּכַחַת בְּכָל דּוֹר וְדוֹר וְנִחְלַשׁ כַח הַתּוֹרָה כָּל יוֹם וְיוֹם, מִשׁוּם שֶׁאִין לָהֶם לְאֵלוֹ שְׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה עַל מַה שֶׁסּוֹמְכִים, וּמִלְכוֹת הַרְשָׁעָה מִתְחַזְּקֵת בְּכָל יוֹם וְיוֹם.

בֵּא רֵאָה כַּמָּה גָרַם חֲטָא זֶה, וּמִשׁוּם שֶׁאִין [לוֹ] מִי שִׁיתְמַךְ בַּתּוֹרָה כְּרֵאוּי, אוֹתָם עֲמוּדִים חֲלָשִׁים, וְגוֹרְמִים לְהִתְחַזְּקָה אֶת אוֹתוֹ שֶׁאִין לוֹ שׁוֹקִים וְרַגְלִים לְעֵמֵד עֲלֵיהֶם.

כָּרַע וְהִשְׁתַּחֲוֶה שְׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתוּ עַד אָחִיו, וְלֹא כְּתוּב וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לְעֵשׂוֹ. אֲלֵא כִּינּוּן שֶׁרָאָה שְׁהָרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלֵךְ עִמּוֹ, אִזּוֹ הִשְׁתַּחֲוֶה כְּנִגְדּוֹ, כִּדִּי שְׁלֵא לְתַת כְּבוֹד לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְאַחַר פֶּרֶט לוֹ, וְהִכַּל הוּא כְּרֵאוֹי. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שְׁכָל מַעֲשֵׂיהֶם שְׁעוֹשִׂים בְּשִׁבִיל כְּבוֹד רַבּוֹנָם הוּא, וְכִדִּי שְׁלֵא יִסְטוּ יְמִינָה וְשִׁמְאַלָּה.

וַיִּרְץ עֲשׂוֹ לְקַרְאָתוֹ וַיַּחֲבִקְהוּ וַיִּפֹּל עַל צְנֹאָרוֹ. צְנֹאָרוֹ כְּתוּב חֶסֶד. וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּכְפּוּ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, (ישעיה נז) וְהִרְשָׁעִים כִּיָּם נִגְרַשׁ כִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוֹכֵל וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמָיו רַפֵּשׁ וְטִיט. פְּסוּק זֶה נִתְבָּאָר. וּבְדַבְרֵי תוֹרָה יֵשׁ כַּמָּה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה, וְהִכַּל אֶחָד.

וְהִרְשָׁעִים כִּיָּם נִגְרַשׁ כִּי הַשֶּׁקֶט לֹא יוֹכֵל – זֶה עֲשׂוֹ שְׁכָל מַעֲשָׂיו בְּרָשָׁע וּבְחֻטָּא, שְׁהָרִי כְּשִׁבְא יַעֲקֹב אֱלִיּוֹ, מַעֲשָׂיו לֹא הָיוּ בְּשִׁלּוּם. וַיִּפֹּל עַל צְנֹאָרוֹ – אֶחָד. צְנֹאָרוֹ זֶה יְרוּשָׁלַיִם, שְׁהִיא צְנֹאָרוֹ שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. וַיִּפֹּל עַל צְנֹאָרוֹ וְלֹא עַל צְנֹאָרָיו, מִשּׁוּם שְׁפַעֲמִים נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – אֶחָד מִכָּבֵל, וְאֶחָד מִזְרָעוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, שְׁהַפִּיל עֲצָמוֹ עָלָיו פַּעַם אֶחָד וְהִחְרִיבוֹ, וְעַל זֶה וַיִּפֹּל עַל צְנֹאָרוֹ – אֶחָד.

וַיִּשְׁתַּחֲוֶהוּ נִקְוֵד לְמַעְלָה, כִּי לֹא נִשְׁקוּ בְּרַצוֹנּוֹ. וְשִׁנְיָנוּ, מַה זֶה שְׁכַתּוּב (משלי כז) וְנִעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא? זֶה בְּלַעַם כְּשִׁבְרָךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁהָרִי לֹא בִרְכָם בְּרַצוֹן הִלְב. אִף כָּאֵן נִעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא – זֶה עֲשׂוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּתוּב (תהלים ג) קוֹמָה ה' הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהֵי כִי הַפִּיתָ אֶת כָּל אִיבֵי לְחֵי שְׁנֵי רִשְׁעִים שְׁבַרְתָּ. וְשִׁנְיָנוּ, אֵל תִּקְרִי שְׁבַרְתָּ אֲלֵא שְׁבַרְבַּתָּ, שְׁהָרִי גִדְלוֹ שְׁנָיו וְחֻשְׁב לְנִשְׁךְ אוֹתוֹ וְכוּ'. וְעַל זֶה וַיִּכְפּוּ, זֶה בְּכָה וְזֶה בְּכָה, וּבְאֵרוֹה הַחֲבָרִים.

בֵּא רֵאָה כַּמָּה הָיָה לְבוֹ וּרְצוֹנּוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ לְיַעֲקֹב, שְׁהָרִי אִפְלוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה חֻשְׁב לְאַרְךְ זְמַן [בְּאֵרִיכוֹת הַיָּמִים] לַעֲשׂוֹת לוֹ רַעוֹת וּלְקַטְרֵג לוֹ, וְעַל זֶה וַיִּכְפּוּ. זֶה הָיָה בּוֹכָה שְׁלֵא הָיָה חוֹשֵׁב לְהִנְצֵל מִיָּדוֹ, וְזֶה הָיָה בּוֹכָה מִשּׁוּם שְׁאִבּוֹ הָיָה קָיָם וְלֹא יוֹכֵל לוֹ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, וְדַאי נִחְלַשׁ רְגִזּוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ בְּשַׁעָה שֶׁרָאָה אֶת יַעֲקֹב. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׁהָרִי

צְרִיכִים לְתַת מְקוֹם לְבְרִיּוֹת הָעוֹלָם לְאָכַל אוֹתוֹ וְלֹא לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ כָּלֵל.

סדר הלימוד ליום ג טבת [יום 92 בשנה]

רַבִּי יִיסָא הִזְקֵן דְּרַשׁ, כִּי נִגַּע בְּכַף יָרֵךְ יַעֲקֹב – כְּתוּב כָּאֵן כִּי נִגַּע בְּכַף, וְכְתוּב שָׁם (במדבר יט) כָּל הַנִּגַּע בְּמַת בְּנַפְשׁ הָאָדָם [יִטְמָא]. מַה לְהִלֵּן טְמֵאָה – אִף כָּאֵן גַּם טְמֵאָה, שְׁטֵמָא אוֹתוֹ מְקוֹם, וּמִמְקוֹם טְמֵא אִין לָנוּ [לְהִתְתַּקֵּן] לְהַנּוֹת מִמֶּנּוּ כָּלֵל. כָּל שְׁכָן בְּמְקוֹם שְׁקָרָב אוֹתוֹ צַד הַטְּמֵאָה, וְהַתּוֹרָה לֹא אִמְרָה אֲלֵא כִּי נִגַּע, וְכְתוּב וַיִּגַּע בְּכַף יָרֵכוֹ, כְּמוֹ שְׁנִיאָמַר (שם) וְכָל אֲשֶׁר יִגַּע בּוֹ הַטְּמֵא יִטְמָא. בְּרוּךְ הַרְחִמֵן שְׁנַתֵּן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל לְזִכּוֹת בְּהַ עוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שְׁכַתּוּב (משלי ג) אַרְךְ חַיִּים בִּימֵינָה בְּשִׁמְאַלָּה עֲשֹׁר וְכְבוֹד.

וְהוּא עֵבֶר לְפָנֵיהֶם וַיִּשְׁתַּחֲוֶה אַרְצָה שְׁבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתוּ עַד אָחִיו. רַבִּי אֱלֵעָזָר פִּתַּח וְאָמַר, (שמות לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחַר כִּי ה' קָנָא שְׁמוֹ. וְכִי יַעֲקֹב, שְׁהוּא בְּחִיר הָאֲבוֹת, שְׁנִבְחַח חֵלֶק שְׁלֹם לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא הַתְּקָרַב אֱלִיּוֹ יוֹתֵר [ס"א וְנִשְׁלַם לְמַעְלָה וּלְמַטָּה], אִיךְ הִשְׁתַּחֲוֶה לְאוֹתוֹ עֲשׂוֹ הַרְשָׁע שְׁהוּא בְּצַד שֶׁל אֵל אַחַר, וְמִי שְׁסוּגֵד לוֹ – סוּגֵד לְאֵל אַחַר? אִם תֵּאֵמַר מִשּׁוּם שְׁאִמְרוּ, שׁוּעַל בְּשַׁעַתוֹ הִשְׁתַּחֲוֶה לוֹ – לֹא כֵּן, שְׁהָרִי עֲשׂוֹ כְּמוֹ אֵל אַחַר הָיָה, וַיַּעֲקֹב לֹא יִשְׁתַּחֲוֶה לְאוֹתוֹ צַד וּלְאוֹתוֹ חֵלֶק כָּלֵל.

[פְּתַח רַבִּי אַבָּא וְאָמַר], אֲלֵא כְּתוּב (שמואל א- כה) וְאִמְרַתָּם כַּה לְחֵי וְאִתָּה שְׁלֹם וּבִיתְךָ שְׁלֹם וְכָל אֲשֶׁר לְךָ שְׁלֹם. וְהָרִי נִתְבָּאָר שְׁאִסּוֹר [לוֹ] לְהַקְדִּים שְׁלֹם לְרִשְׁעִים, וְכִינּוּן שְׁאִסּוֹר, אִיךְ מְצִאָנוּ שְׁדוּד אָמַר פְּסוּק זֶה לְנִבְל? אֲלֵא הָרִי פְּרִשׁוּהָ שְׁאָמַר לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּדִּי לְקַשֵּׁר אוֹתוֹ לְחֵי, וְחֻשְׁב נָבֵל שְׁעָלָיו אָמַר.

כְּמוֹ זֶה (בראשית מז) וַיִּשְׁתַּחֲוֶה יִשְׂרָאֵל עַל רֵאֵשׁ הַמַּטָּה, וְכִי אֵל בָּנוּ הוּא הִשְׁתַּחֲוֶה? אֲלֵא לְמְקוֹם הַשְׁכִּינָה כְּרַע וְהִשְׁתַּחֲוֶה, אִף כָּאֵן וְהוּא עֵבֶר לְפָנֵיהֶם. מַה זֶה וְהוּא? זֶה שְׁכִינָה עֲלִיוֹנָה שְׁהִיָּתָה הוֹלְכַת לְפָנָיו [כְּרַע], וְזוֹהֵי שְׁמִירָה עֲלִיוֹנָה. כִּינּוּן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב, אָמַר, הִנֵּה זְמַן לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁהָיָה הוֹלֵךְ עִמּוֹ.

בית זה הוא בתוך אמצע הכל. כמה פתחים וחדרים לו סביב סביב, מקומות עליונים קדושים, שם מקננות צפרי השמים כל אחד ואחד למינו. בתוכו יוצא אילן גדול אחד וחזק, ענפיו ופריו רב, מזון לכל בו. אותו האילן עולה לענני השמים, ונטמן בין שלשה הרים. מתחת לשלשת ההרים הללו יוצא, עולה למעלה ויורד למטה.

הבית הזה משקה ממנו וגונו בתוכו כמה גנוזים עליונים שלא נודעו, בזה נבנה בית זה ונתקן. אותו האילן מתגלה ביום ומתכסה בלילה. והבית זה שולט בלילה ומתכסה ביום.

בשעה שנכנס החשך ונקשר בו שולט, וכל הפתחים סתומים מכל הצדדים. אז כמה רוחות פורחות באויר, תאבות לדעת ולהכנס בו, ונכנסות בין אותן צפריים, ולוקחות עדות, ושטות ורואות מה שרואות.

עד שמתעורר אותו חשך שנקשר בו, ומוציא שלהבת אחת, ומכה בכל הפטישים החזקים, ופותח פתחים ובוקע סלעים. עולה ויורדת אותה שלהבת ומכה בעולם ומעוררת קולות למעלה ולמטה.

ואז כרוז אחד עולה ונקשר באויר וקורא. אותו אויר יוצא מתוך עמוד ענן של המזבח הפנימי, וכשיוצא מתפשט לארבעת צדדי העולם. אלף אלפים עומדים מצד שהוא שמאל, ורבוא רבבות עומדים מצד שהוא ימין, והכרוז עומד בקיומו, קורא בחיל ומכריז. אז כמה אותם שמתקנים שירה ועובדים עבודה, ושני פתחים נפתחים, אחד לצד דרום ואחד לצד צפון.

עולה הבית הזה ונתן ומתקשר בין שני צדדים, ושירים מזמרים ותשבחות עולות. אז נכנס מי שנכנס בלחש, והבית מתלהט בששה אורות מאירים זיו לכל צד, ונהרות בשמים יוצאים ומשקים כל חיות השדה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם וגו', ומזמרים עד עלות הבקר. וכשעולה הבקר, אז כוכבים ומזלות השמים וחילותיהם, כלם משבחים ואומרים שירה, כמו שנאמר (איוב לח) ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים.

הסכים עמו אותו ממנה של עשו, ועל זה לא יכל עשו לשלט ברגזו, שהרי כל הדברים של העולם הזה תלויים למעלה, וכשהסכימו למעלה בתחלה – הסכימו למטה. השלטון אינו למטה עד שנתן השלטון למעלה, והכל תלוי זה בזה.

יעבר נא אדני לפני עבדו ואני אתנהלה לאטי וגו'. אמר רבי אלעזר, הינו מה שאמרנו בתחלה, שיעקב לא רצה עכשו אותן ברכות ראשונות שברכו אביו, [משום שפתוב (איכה ג) טוב לגבר פי ישא על בנעוריו, וכתוב (משלי לא) ותשחק ליום אחרון] ועדין לא התקיימו בו אפלו אחד מהם, משום שהעביר אותם לסוף הימים בשעה שיצטרכו לבניו מול כל עמי העולם.

ולכן בשעה שאמר עשו נסעה ונלכה, ונחלק העולם הזה כאחד ונשלט כאחד – מה אמר יעקב? יעבר נא אדני לפני עבדו. יקדים עשו שלטונו עכשו בעולם הזה, יעבר נא, כמו שנאמר (מיכה ב) ויעבר מלכם לפנייהם וה' בראשם, הקדם אתה שלטונך בתחלה בעולם הזה – ואני אתנהלה לאטי, אני אעלה עצמי לאותו עולם הבא ולסוף הימים, לאותם ימים שהולכים לאט.

לרגל המלאכה – איזו מלאכה? זו אספקלריה שלא מאירה שבה נעשה מעשה העולם. אשר לפני – זוהי מלפני ה' בכל מקום. ולרגל הילדים – זהו סוד של הכרובים להראות סוד האמונה שהוא נדבק בהם.

עד אשר אבא אל אדני שעירה – אני אסבל גלות שלך עד שיבא ויגיע זמני לשלט על הר עשו, כמו שנאמר (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו, ואז והיתה לה' המלוכה.

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סכות. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קכז) שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית וגו', אם ה' לא ישמר עיר וגו'. בא ראה, בשעה שעלה ברצון הקדוש ברוך הוא לברא עולם, הוציא מתוך ניצוץ חזק קשר אחד, והתלהט מתוך החשך, ונשאר בעליה ויורד למטה. אותה חשכה להטה [והתלהטה] במאה שבילים דרכים דקיקים גדולים, ונעשה בית של העולם.

מאלו, אלה מקטרגים לשלט על אלה ולטרף טרף כל אחד ואחד למינו. מצד של רוח הטמאה כמה דרגות נפרדות, וכלם אורכים לקטרג אלה פנגד אלה, שהרי כתוב (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו, שפשתחברים, מקטרגים עולם.

וראה, תשוקת הדרגות הטמאות אינה אלא לקטרג בצדדים הקדושים. יעקב, שהוא קדוש, כלם ארכו לו וקטרגו עמו. בתחלה נשכו נחש, כמו שנאמר ויגע בכף ירכו. עכשו נשכו חמור.

הוא עומד אצל הנחש. עכשו שמעון ולוי, שבאו מצד הדין הקשה, עמדו כלפי החמור ושלטו עליו בכל הצדדים ונכפה לפנייהם, כמו שנאמר ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב. ושמעון שהיה [שור], מזלו [הוא] שור, בא על חמור וקטרג בו כדי שלא יתחברו כאחד, ונמצא שהוא מקטרג שלו.

באים לקטרג ליעקב, והוא נצל, ואחר כך הוא שולט עליהם. אחר כך בא שור ונשלם בחמורים שכלם מצד החמור – יוסף שהוא שור, ומצרים שהם חמורים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם.

זה אחר כך בני יעקב נפלו בין אותם חמורים, משום שהזדוג שור עםם ונשכו אותם עצמות ובשר, עד שהתעורר לוי כמו מקדם ופזר אותם החמורים [שהזדוגן] לכפות אותם, ושבר כחם מהעולם, והוציא את השור משם. זהו שכתוב (שמות יג) ויקח משה את עצמות יוסף עמו.

ראה, כשבא שמעון בהתחלה על אותו חמור, התעורר עליהם דם שנמולו, ואחר כך ויהרגו כל זכר. כמו זה עשה הקדוש ברוך הוא על ידי לוי, זה משה, באותם חמורים במצרים. בתחלה דם, אחר כך (שם) ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים וגו'. כאן בחמור הזה כתוב, ואת כל חילם ואת כל טפם ואת כל בהמתם וגו'. שם באותם חמורים כתוב, (שם) כלי כסף וכלי זהב ושמלת, וכתוב (שם) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגו'.

ושמעון ולוי – זה עומד אצל החמור הזה, וזה עומד אצל כל אותם חמורים. כלם רצו

ראה, (תהלים קכז) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. אם ה' וגו' – זה המלך העליון שהוא בונה את הבית הזה תמיד ומתקן אותו. אימתי? כשעולים הרצונות והעבודות מלמטה פראוי.

ה' לא ישמר עיר, אימתי? בשעה שנחשף הלילה והצדדים המזינים שורים ומשוטטים בעולם, והפתחים סתומים, ונשמר מכל הצדדים שלא יתקרב בו ערל וטמא, כמו שנאמר (ישעיה נב) לא יוסיף לבא בך עוד ערל וטמא, שעתיד הקדוש ברוך הוא להעבירם מן העולם.

מי ערל ומי טמא? אלא הכל אחד ערל וטמא. זהו שהתפתה בו והלך אחריו אדם ואשתו וגרמו מות לכל העולם, והוא המטמא את הבית הזה עד אותו זמן שיעבירו הקדוש ברוך הוא מן העולם. משום כך אם ה' לא ישמר עיר, שוא ודאי.

ראה, ויעקב נסע סכתה, נסע פנגד חלקו של האמונה. מה כתוב למעלה? וישב ביום ההוא עשו לדרך שעירה, וכתוב ויעקב נסע סכתה. אלא כל אחד נפרד לצד שלו – עשו לצד של שעיר, מה זה שעיר? זו אשה זרה, אל נכר. ויעקב נסע סכתה, זו האמונה העליונה.

ויבן לו בית, כמו שנאמר (שם) בית יעקב. אמר רבי אלעזר, שתקן תפלת ערבית פראוי. ולמקנהו עשה סכת, שאר סכות לשמר אותם, וזהו חלקו. ואז ויבא יעקב שלם – שלם מהכל, ובארוהו. וכתוב (תהלים עו) ויהי בשלם סכו וגו', ובארוהו, והכל סוד אחד.

אז התחברה עמו האמונה כשהיה שלם, כשהתעטר במקום פראוי לו, ואז סכה זו התעטרה עמו, שהיה שלם מהאבות, שהיה שלם מבניו, וזהו שלם, שלם למעלה שלם למטה, שלם בשמים שלם בארץ. שלם למעלה – שהוא כלל האבות, תפארת ישראל. שלם למטה – בבניו הקדושים. שלם בשמים שלם בארץ. ואז ויהי בשלם סכו, ובארוהו. מיד מה כתוב? ותצא דינה בת לאה, ובארוהו החברים

ראה כמה דרגות וצדדים נפרדים למעלה, וכלם משנים זה מזה, חיות משנות אלו

וַיִּטְמַן אוֹתָם יַעֲקֹב, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצַּד שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה כָּלֵל.

בא רֵאָה שִׁיעֲקֹב אִישׁ שָׁלֵם בְּכָל הָיָה, וְהָיָה נִדְבָק בְּקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מַה כָּתוּב? וְנִקְוָמָה וְנַעֲלָה בֵּית אֶל וְאַעֲשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אֲתִי בְיוֹם צָרְתִי וַיְהִי עִמָּדִי בַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי. מִיָּד – וַיִּתְּנוּ אֶת יַעֲקֹב. מִכָּאֵן שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְשַׁבַּח אֶת הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלִהְיוֹדוֹת לוֹ עַל נְסִים וְעַל טוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה עִמוֹ, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיְהִי עִמָּדִי בַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי.

בא רֵאָה, בְּהִתְחַלָּה כְּתוּב וְנִקְוָמָה וְנַעֲלָה בֵּית אֶל וְגו', הַכְּלִיל בְּנִי עִמוֹ, וְאַחֵר כֶּךָ כְּתוּב וְאַעֲשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כְּתוּב וְנַעֲשֶׂה, שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם מִכָּלֵל זֶה. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁעָלִיו הָיָה הַדְּבָר. יַעֲקֹב תִּקַּן תְּפִלַּת עֲרֻבֵית וְדָאִי, וְהוּא עָשָׂה מִזְבֵּחַ וְעָלִיו הָיָה הַדְּבָר, וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא עֹבֵר כָּל אוֹתָן צְרוּת מִיּוֹם שֶׁבָּרַח מִלְּפָנֵי אָחִיו, שֶׁכָּתוּב וַיְהִי עִמָּדִי בַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי, וְהֵם בָּאוּ אַחֵר כֶּךָ לְעוֹלָם, וְעַל זֶה לֹא הִכְנִיס אוֹתָם עִמוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מִכָּאֵן מִי שֶׁנַּעֲשֶׂה לוֹ נֶס, צָרִיךְ לִהְיוֹדוֹת. מִי שֶׁאוֹכַל לֶחֶם בְּשֵׁלֶחֶן, הוּא צָרִיךְ לְבָרֵךְ, וְלֹא אַחֵר שֶׁלֹּא אָכַל דְּבָר.

ויבן שָׁם מִזְבֵּחַ וְגו'. בֵּא רֵאָה, כְּתוּב וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כְּתוּב [בְּאֵלוֹ הַמִּזְבְּחוֹת] שֶׁהַעֲלָה עָלָיו נְסִימִים וְעוֹלוֹת, אֲלֹא מִשּׁוּם שֶׁתִּקַּן אוֹתָהּ דְּרָגָה הַרְּאוּיָה לְהִתְתַּקֵּן. מִזְבֵּחַ לֵה', לְתַקֵּן דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה לְחִבְרָה בְּדִרְגָה עֲלִיוֹנָה, וְעַל זֶה וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ – זוֹ דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה. לֵה' – זוֹ דְּרָגָה עֲלִיוֹנָה. וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית אֵל – שָׁם זֶה כִּשְׁם הָעֲלִיּוֹן, מִשּׁוּם שֶׁכָּשְׂהָאִירָה מִהָאֵם, אִזְ כָּאֵמָה בְּתָהּ וְהַכֵּל אָחָד.

בי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים – מִשּׁוּם שֶׁהֵם לֹא נִמְצְאוּ אֲלֹא בְּשִׁכְנֵיהֶם, שֶׁהָרִי שְׁבָעִים הָיוּ שֶׁהֵם נִמְצְאוּ תָּמִיד עִם הַשְּׁכִינָה, וְשְׁבָעִים קִתְּדָרוֹת סָבִיב הַשְּׁכִינָה, וְעַל זֶה כִּי שָׁם נִגְלוּ אֱלֹהֵי הָאֱלֹהִים, בְּמָקוֹם זֶה שֶׁהִתְגַּלָּה, שֶׁהָרִי כְּתוּב וְהֵנָּה ה' נָצַב עָלָיו.

וייעל מִעָלָיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֲתוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִכָּאֵן שֶׁנַּעֲשֶׂה מְרַכְּבָה קִדּוּשָׁה עִם הָאֲבוֹת. וְבֵא וְרֵאָה, יַעֲקֹב הוּא מְרַכְּבָה קִדּוּשָׁה עֲלִיוֹנָה שֶׁעוֹמֶדֶת לְהָאִיר לְלִבְנָהּ, וְהוּא מְרַכְּבָה לְבָדוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וַיַּעַל מִעָלָיו אֱלֹהִים.

לְהַשְׁתַּתֵּף עִם יַעֲקֹב הַקִּדּוֹשׁ וְנִתְקַנּוּ לְנִשְׁךְ אוֹתוֹ, וְהוּא בְּכַנּוּי עוֹמֵד לְגִבְיָהֶם וְכוּפָה אוֹתָם תַּחְתּוּיוֹ. עֲכָשׁוּ שֶׁעָשׂוּ נִשְׁךְ אוֹתוֹ וְאֵת בְּנָיו, מִי יָקוּם מוֹלוֹ? יַעֲקֹב וַיּוֹסֵף, זֶה מִצַּד זֶה וְזֶה מִצַּד זֶה, שֶׁכָּתוּב (עוֹבְדֵיהֶם) וְהָיָה בֵּית יַעֲקֹב אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לְהִבָּה וּבֵית עֲשׂוֹ לְקֶשׁ וְגו'.

ויסעו וַיְהִי חֲתַת אֱלֹהִים עַל הָעָרִים אֲשֶׁר סָבִיבוֹתֵיהֶם וְלֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, כָּלֵם הָיוּ מִתְכַּנְּסִים, וּכְשֶׁהָיוּ חוֹגְרִים כָּלִי זֵינן לְקָרֵב, הָיוּ מִרְתַּתִּים וְעוֹזְבִים אוֹתָם, וְלִכְּן לֹא רָדְפוּ אַחֲרֵי בְנֵי יַעֲקֹב.

הסירו אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר וְגו'. הִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר – אֵלֶּה הֵם שֶׁנִּטְלוּ מִשְׁכָּם כָּלִי כֶסֶף וְזָהָב שֶׁהָיָה חֲקוּק עֲלֵיהֶם עֲבוּדָה זָרָה שֶׁלָּהֶם. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עֲבוּדָה זָרָה הָיוּ מִכֶּסֶף וְזָהָב, וַיַּעֲקֹב הִטְמִין אוֹתָם שָׁם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצַּד שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁאִסוּר לְאָדָם לְהִנּוֹת מִמֶּנָּה לְעוֹלָמִים.

רבי יְהוּדָה וְרַבִּי חֲזַקְיָה הָיוּ הוֹלְכִים בַּדֶּרֶךְ. אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה לְרַבִּי יְהוּדָה, מַה זֶה שֶׁכָּתוּב (שְׁמוּאֵל ב' יב) וַיִּקַּח אֶת עֵטְרַת מֶלֶכְךָ מֵעַל רֹאשׁוֹ וּמִשְׁקָלָהּ כֶּכֶר זָהָב וְאֶבֶן יָקָרָה וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד. וְשִׁנְיָנוּ, שְׁקוּץ בְּנֵי עַמּוֹן מִלְּכָם שָׁמוּ, וְזֶהוּ עֵטְרַת מֶלֶכְךָ. מַה הַטַּעַם וַתְּהִי עַל רֹאשׁ דָּוִד, וּמַה הַטַּעַם כְּתוּב שְׁקוּץ, שֶׁהָרִי בְּשָׂאֵר אֱלֹהֵי הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה כְּתוּב אֱלֹהֵי הָעַמִּים, אֱלֹהִים אַחֲרִים, אֵל נֶכֶר, אֵל אַחֵר, וּבִזְזָה אָמַר שְׁקוּץ אָחָד.

אמר לוֹ, וּבְכָל אֱלֹהֵי הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה כֶּךָ קָרָא לָהֶם הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים כג) וַתִּרְאוּ אֶת שְׁקוּצֵיהֶם וְאֵת גִּלּוּלֵיהֶם. וּמַה שֶׁאָמַר וַיִּקַּח אֶת עֵטְרַת מֶלֶכְךָ, שֶׁהוּא מֶלֶכְכּוֹם – כֶּךָ הוּא וְדָאִי. אֲלֹא אֲתִי הַגִּתִּי, עַד שֶׁלֹּא הִתְגַּיַּר, אִזְ הוּא שֶׁבֵר אֶת אוֹתָהּ עֵטְרַת שֶׁל אוֹתוֹ מֶלֶכְכּוֹם, אוֹתָהּ דְמוּת שֶׁחֲקוּקָה עָלֶיהָ וּפְגָם אוֹתָהּ, אִזְ הוּא עָשָׂה אוֹתָהּ הֵתֵר לְהִנּוֹת מִמֶּנָּה, וְהִיתָה עַל רֹאשׁוֹ. וְבֵא וְרֵאָה, שְׁקוּץ בְּנֵי עַמּוֹן, נִחַשׁ אָחָד בְּחֻקֵּיהֶם עִמָּקָה הָיָה חֲקוּק עַל אוֹתוֹ כְּתֵר, וְלִכְּן נִקְרָא שְׁקוּץ, זֶה־מָא.

רבי יִצְחָק אָמַר, הִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר – אֵלּוֹ שֶׁאֵר נְשִׁים שֶׁהָיוּ מְבִיאֹת בְּתוֹכָן כָּל עֲדִייהֶן, וְעַל זֶה כְּתוּב וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר, אֵלּוֹ נְשִׁים וְכָל עֲדִיִּים וְכָל עֲבוּדָה זָרָה שֶׁל זָהָב וְכֶסֶף.

פָּתַח וְאָמַר, (דברים ה) כִּי מִי גֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לֹא אֱלֹהִים קְרִיבִים אֵלָיו בְּכָל קְרָאָנוּ. אֵלָיו בֹּא רֵאָה כַּמָּה הֵם חֲבִיבִים יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאִין לָךְ עִם וְלִשׁוֹן בְּכָל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה שֶׁבְּעוֹלָם שֵׁישׁ לוֹ אֵלוֹהַ שִׁישְׁמַע אוֹתָם כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לְקַבֵּל תְּפִלוֹת וּבִקְשׁוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל שְׁעָה שֶׁהֵם צְרִיכִים לְהַשְׁמִיעַ תְּפִלָּה שֶׁהֵם רוֹצִים בְּשִׁבִיל אוֹתָהּ דְרָגָה שְׁלֵהֶם.

בֹּא רֵאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ. מִי וַיִּקְרָא? זֶה שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה. וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים, לְמַעַלְהָ בְּאֶרְצוֹ שֶׁהָרִי נִשְׁלַם בְּכָל כְּרָאוּי, וְאִזְ הִתְעַלָּה בְּדִרְגָתוֹ וְנִשְׁלַם בְּשֵׁם זֶה, וְעַל זֶה וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, וְדָאֵי מַה שְׂאֲמַרְתָּ שִׁיעֲקֹב בְּחִיר הָאֲבוֹת הוּא, וְהוּא אַחוּז לְכָל הַצְּדָדִים, וַיִּקְרָא שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְכְתוּב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וְכְתוּב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, לְמָה חֲזַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיִּקְרָא לוֹ יַעֲקֹב בְּכַמָּה פְּעָמִים, וְהִכָּל קְרָאוּ לוֹ יַעֲקֹב כְּמוֹ מְקוֹדָם? אִם כֵּן, מַה זֶה וְלֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב?

אָמַר לוֹ, יִפֶּה אֲמַרְתָּ. פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קְנָאָה, פְּסוּק זֶה פֶּרְשׁוֹהוּ. אֲבָל בֹּא רֵאָה, כְּגִבּוֹר יֵצֵא? גִּבּוֹר צָרִיף לְכַתֵּב! כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת? אִישׁ מִלְחָמוֹת צָרִיף לְכַתֵּב!

אֵלָּא הָרִי נִתְבָּאָר, ה' בְּכָל מְקוֹם זֶה רַחֲמִים, וְדָאֵי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁמוֹ הוּא ה', שֶׁכְּתוּב (ישעיה מב) אָנִי ה' הוּא שְׁמִי. וְרָאִינוּ שֶׁלְּפַעְמַיִם נִקְרָא שְׁמוֹ אֱלֹהִים, וְהוּא דִין בְּכָל מְקוֹם. אֵלָּא בְּזִמְנֵי שֶׁמִּתְרַבֵּים הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם, ה' שְׁמוֹ, וְנִקְרָא בְּשֵׁם הַרְחֲמִים. וּבְזִמְנֵי שֶׁמִּתְרַבֵּים הַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, אֱלֹהִים שְׁמוֹ, וְנִקְרָא בְּשֵׁם אֱלֹהִים. כֵּן בְּזִמְנֵי שִׁיעֲקֹב לֹא הָיָה בֵּין שׁוֹנְאִים וְלֹא הָיָה בְּאֶרֶץ אַחֲרֵת, קָרָא לוֹ יִשְׂרָאֵל. וְכֹאֲשֶׁר הָיָה בֵּין שׁוֹנְאִים אוֹ בְּאֶרֶץ אַחֲרֵת, קָרָא לוֹ יַעֲקֹב.

אָמַר לוֹ, עַדִּין לֹא הִתְיַשֵּׁב הַדְּבָר שֶׁכְּתוּב לֹא יִקְרָא, וְהָרִי אָנוּ קוֹרְאִים לוֹ. וְמַה שְׂאֲמַרְתָּ שֶׁכְּשֶׁהָיָה בֵּין שׁוֹנְאִים אוֹ בְּאֶרֶץ אַחֲרֵת קָרָא לוֹ יַעֲקֹב - בֹּא

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי נִתְבָּאָר, הָרִי נִתְבָּאָר שֶׁכְּשֶׁמִּתָּה רַחֵל, נִטְלָה הַבַּיִת מִי שְׂצָרִיף לְהִתְקַן בְּשָׁנִים עָשָׂר שְׁבַטִים כְּרָאוּי. לְמָה מִתָּה רַחֵל מִיָּד? אָמַר לוֹ, הָרִי לְהִיּוֹת שְׂכִינָה מִתְעַטֶּרֶת כְּרָאוּי וְלְהִיּוֹת אִם הַבָּנִים שְׂמַחָה, וּבֹו שׁוֹרָה [לְמַעַלְהָ] לְטַל הַבַּיִת וְלְהִתְקַן. וְעַל זֶה בְּנִימִין הוּא תָּמִיד בְּמַעְרָב וְלֹא בְּצַד אַחֵר.

וּבֹו שׁוֹרָה לְהִתְקַן בְּשָׁנִים עָשָׂר שְׁבַטִים, וּבֹו שׁוֹרָה מְלָכוֹת הָרְקִיעַ לְהִתְדַעַע בְּאֶרֶץ. וְסוּד זֶה, שְׁכָל הַתְּחִלָּה שְׂבָאָה לְהִתְדַעַע, הִיא בְּקִשְׁיוֹת, וְעַל זֶה יֵשׁ בְּהַ דִּין שֶׁל מוֹת וּמִשָּׁם מִתְיַשְׁבֵּת.

בְּאֵן כְּשֶׁרוּצָה לְהִתְתַּקֵּן וְלְטַל הַבַּיִת, נַעֲשֶׂה דִין בְּרַחֵל, וְאַחַר כֵּן הִתְתַּקְּנָה לְהִתְיַשֵּׁב. כְּשֶׁרֻצָּה לְהוֹדִיעַ מְלָכוֹת בְּאֶרֶץ, שׁוֹרָה בְּדִין, וְלֹא מִתְיַשְׁבֵּת הַמְּלָכוֹת בְּמְקוֹם כְּרָאוּי עַד שֶׁמִּתְעוֹרֵר דִּין בְּשִׂאוֹל לְפִי מַעֲשִׂיו, וְאַחַר כֵּן הִתְיַשְׁבָּה הַמְּלָכוֹת וְנִתְקַנָּה.

בֹּא רֵאָה, כָּל הַתְּחִלָּה קָשָׁה וְאַחַר כֵּן נוּחָה. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה הִתְחִלָּה קָשָׁה, שְׁכָל הָעוֹלָם נִדוּן כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְפִי מַעֲשָׂיו, וְאַחַר כֵּן נוּחָה, סְלִיחָה וְכַפּוּרִים. מִשׁוּם שֶׁהִרְאֵתָה הִיא מִשְׂמָאל, וְעַל זֶה דִּינָיו קָשִׁים, וְאַחַר כֵּן מִתְעוֹרֵר הַיָּמִין, וְעַל זֶה נַעֲשִׂית נוּחָה.

וְלַעֲתִיד לְבֹא עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִתְעוֹרֵר בְּשִׁלּוּהָ עַל שְׂאָר עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים

פְּדָעוּ מִרְדַּת שַׁחַת מִצְאָתִי כִפֹּר. בַּפְּסוּקִים הִלְלוּ יֵשׁ
לְהַתְּבוֹנֵן, וְכִי לֹא גְלוּי הַכֹּל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
שֶׁהוּא צָרִיךְ מְלֶאךָ שְׂיֵאמַר לִפְנֵינוּ טוֹב אוֹ רַע? אֲלֵא
וְדַאי שְׂצָרִיךְ, שְׂכַפְאֵשׁר יֵשׁ לְאָדָם סְנִגוּרִים לְהַזְפִּיר
זְכוּת שְׁלוֹ לִפְנֵינוּ וְאֵין לוֹ [לְאָדָם] קְטִגוּרִים, אֲז
וַיִּחַנְנוּ וַיֵּאמֶר פְּדָעוּ מִרְדַּת שַׁחַת מִצְאָתִי כִפֹּר.

בא רָאָה, בַּפְּסוּק הִזָּה תִּמְצָא בְּרוּר הַדְּבָר. כָּתוּב אִם
יֵשׁ עָלֶיךָ מְלֶאךָ. אִם לֹא כָתוּב יוֹתֵר – יָפָה הוּא.
אֲבָל מְלֶאךָ מְלִיץ אֶחָד מְנִי אֶלְךָ כָּתוּב, וּמִיָּהוּ? זֶהוּ
הַמְּלֶאךָ הַמְּמַנֶּה עִם הָאָדָם בְּצַד שְׂמָאֵל, שְׂכָתוּב
(תְּהִלִּים צ"א) יִפֹּל מִצְדָּךְ אֶלְךָ, וְזֶהוּ צַד שְׂמָאֵל, שְׂכָתוּב
אֲחֵרֵינוּ וּרְכָבָה מִמִּינֶךָ.

אבל אֶחָד מְנִי אֶלְךָ, זֶהוּ יֵצֵר יֵצֵר הָרַע, שֶׁהוּא אֶחָד
מֵאוֹתָם [שֶׁהוּא] אֶלְךָ שֶׁהֵיוּ לְצַד שְׂמָאֵל,
מִשׁוּם שֶׁהוּא עוֹלָה לְמַעְלָה וְנוֹטֵל רְשׁוּת. וְעַל זֶה,
אִם בֶּן אָדָם הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת, אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע הוּא
עֹבֵד לוֹ כְּמוֹ שְׂנֵאָמֶר, שְׂכָתוּב (מִשְׁלִי יב) טוֹב נִקְלָה
וְעֹבֵד לוֹ, אֲז הוּא עוֹלָה וְנַעֲשֶׂה סְנִגוּר, וְאוֹמֵר לִפְנֵי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זְכוּת עַל הָאָדָם, וְאֲז הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא אוֹמֵר, פְּדָעוּ מִרְדַּת שַׁחַת.

ועם כָּל זֶה לֹא חוֹזֵר רִיקָם, מִשׁוּם שְׁנוֹתְנִים לוֹ אֲחֵר
לְשִׁלֹּט עָלָיו וְלִטֹּל מִמֶּנּוּ אֶת נִשְׁמָתוֹ, מִשׁוּם
שֶׁהַקְּדִים חֲטָאִי אוֹתוֹ הָאִישׁ וְהוּא כִפֹּר עַל זֶה. זֶהוּ
שְׂכָתוּב מִצְאָתִי כִפֹּר, לְפָדוֹת אוֹתוֹ.

דבר אֲחֵר מִצְאָתִי כִפֹּר – אוֹתָהּ זְכוּת שְׂאֵמֶרְתָּ, הִיא
עָלֶיךָ כִפֹּר לְפָדוֹת אוֹתוֹ שְׂלֵא יִרַד לְגִיָּהֵנָם וְלֹא
יָמוּת. וְלִכֵּן צָרִיךְ לְאָדָם לְלַכֵּת בְּדֶרֶךְ אֱמֶת כְּדִי
שִׁיָּהֶיָה לוֹ הַקְּטִגוּר סְנִגוּר.

כמו זֶה יִשְׂרָאֵל בְּיוֹם הַכְּפוּרִים שְׁנוֹתְנִים לוֹ שְׂעִיר
וּמִתְעַסְקִים עִמּוֹ עַד שֶׁהוֹפֵךְ לְהִיּוֹת לָהֶם עֹבֵד,
וְעוֹלָה וּמַעֲיֵד עֲדוֹת לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנַעֲשֶׂה
לָהֶם סְנִגוּר. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ, (שִׁם כ"ה) אִם
רַעֲב שְׂנֵאָךְ הָאֲכִילָהוּ לַחֵם וְאִם צָמָא הִשְׁקָהוּ מַיִם,
וְעַל הַיֵּצֵר הָרַע הִזָּה זֶה נֵאֶמֶר.

ומשום זֶה בְּיוֹם צָרָה, כְּשֶׁבֶן אָדָם מִתְּרַפֶּה מִן
הַתּוֹרָה, כְּבִיכּוֹל דוֹחֵק אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא עִם אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע שֶׁהוּא נַעֲשֶׂה קְטִגוּר. צַר
כַּחֲכָה – צַר כַּח כָּה, מִשׁוּם שֶׁהַתְּקָרֵב לִפְנֵינוּ לְקַטְרֵג
וְנַחֲלֵשׁ הַכַּח.

וּמְזוֹלוֹת, וְאַחַר כֵּךְ יִתְחַזֵּק עֲלֵיהֶם בְּדִין קָשָׁה. זֶהוּ
שְׂכָתוּב (יִשְׁעִיה מ"ב) ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְּחָמוֹת
יֵעִיר קִנְיָה יִרְיעַ אֶף יִצְרִיחַ עַל אֵיבָיו יִתְגַּבֵּר. ה'
בַּתְּחִלָּה, שֶׁהוּא רַחֲמִים, וְאַחַר כֵּךְ כְּגִבּוֹר וְלֹא גִבּוֹר,
וְאַחַר כֵּךְ כְּאִישׁ מִלְּחָמוֹת וְלֹא אִישׁ מִלְּחָמוֹת, אֲחֵר
כֵּךְ יִתְגַּלֶּה הַחֲזִק עֲלֵיהֶם וַיִּתְחַזֵּק לְהַשְׁמִיד אוֹתָם,
שְׂכָתוּב יִרְיעַ אֶף יִצְרִיחַ עַל אֵיבָיו יִתְגַּבֵּר, וְכָתוּב
(זְכוּרִיה י"ד) וַיֵּצֵא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם כְּיוֹם הַלְּחָמוֹ
בְּיוֹם קָרֵב, וְכָתוּב (יִשְׁעִיה ע"ג) מִי זֶה בָּא מֵאֲדוּם חֲמוּץ
בְּגָדִים מִבְּצָרָה וְגו'.

ויהי בְּצֵאת נִפְשָׁה כִי מֵתָה וְתִקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי
וְאֵבָיו קָרָא לוֹ בְּנִימִין. רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר,
(נְחוּם א) טוֹב ה' לְמַעוֹז בְּיוֹם צָרָה וַיִּדְעַ חֲסִי בּוֹ.
אֲשֶׁרִי חָלְקוּ שֶׁל הָאִישׁ שְׂמִתְחַזֵּק בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
בְּשִׁבִיל שֶׁהַחֲזִק שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא חֲזִק,
וּבְאֲרוּהוּ טוֹב ה', כְּמוֹ שְׂנֵאָמֶר (תְּהִלִּים קמ"ה) טוֹב ה'
לְכֹל. לְמַעוֹז – זֶהוּ חֲזִק שִׁישׁ בּוֹ יִשׁוּעוֹת, שְׂכָתוּב (שִׁם
כ"ח) וּמַעוֹז יִשׁוּעוֹת מְשִׁיחוֹ הוּא. בְּיוֹם צָרָה – בְּיוֹם
שֶׁל מְצוּקָה שְׂמַצִּיקִים שְׂאֵר הָעַמִּים לְיִשְׂרָאֵל

בא רָאָה מֵה כָּתוּב, (מִשְׁלִי כ"ד) הַתְּרַפִּיתָ בְּיוֹם צָרָה
צַר כַּחֲכָה. מֵה זֶה הַתְּרַפִּיתָ? מִי שְׂמַרְפָּה יָדָיו
מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂלֵא לְהַתְּחַזֵּק בּוֹ. וְאֵיךְ
יִחַזֵּק הָאָדָם בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? יִחַזֵּק בַּתּוֹרָה.
שְׂכָל מִי שְׂמַחֲזִיק בַּתּוֹרָה, מַחֲזִיק בְּעֵץ הַחַיִּים,
כְּבִיכּוֹל נוֹתֵן חֲזִק לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל לְהַתְּחַזֵּק. וְאִם
הוּא יִתְרַפֶּה מִהַתּוֹרָה מֵה כָּתוּב? הַתְּרַפִּיתָ. אִם
הוּא הַתְּרַפֶּה מִן הַתּוֹרָה – בְּיוֹם צָרָה צַר כַּחֲכָה.
בְּיוֹם שְׂתַבֵּא לוֹ מְצוּקָה, כְּבִיכּוֹל דוֹחֵק אֶת
הַשְּׂכִינָה שֶׁהִיא כַּח שֶׁל הָעוֹלָם.

דבר אֲחֵר צַר כַּחֲכָה – בָּא רָאָה, בְּשַׁעָה שְׂבֵן אָדָם
מִתְּרַפֶּה מִן הַתּוֹרָה וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ לֹא כְּשֶׁרָה,
כְּמָה בְּעֵלֵי רִיב זְמִינִים לוֹ לְהִיּוֹת לוֹ קְטִגוּרִים בְּיוֹם
צָרָה. וְאִפְלוּ נִשְׁמַת הָאָדָם, שֶׁהִיא כַּח וְחֲזִק שְׁלוֹ,
הִיא יְרִיבָה שְׁלוֹ כְּנִגְדּוֹ, שְׂכָתוּב צַר כַּחֲכָה, מִשׁוּם
שֶׁהוּא צַר אֵלָיו. אָמַר רַבִּי אֲבָא, בְּשַׁעָה שְׂבֵן אָדָם
הוֹלֵךְ בְּדֶרֶכֵי הַתּוֹרָה וְכָל דְּרָכָיו מִתְּקַנּוֹת כְּרָאוּי, כְּמָה
סְנִגוּרִים עוֹמְדִים עָלָיו לְהַזְפִּירוֹ לְטוֹב.

פתח וְאָמַר, (אֵיב"ב ל"ג) אִם יֵשׁ עָלֶיךָ מְלֶאךָ מְלִיץ אֶחָד
מְנִי אֶלְךָ לְהַגִּיד לְאָדָם יִשְׂרוּ וַיִּחַנְנוּ וַיֵּאמֶר

נטל אותו דָּכַר אותו שְׁטַן שְׁנַמְצָא תמיד אֶצֶל בְּנֵי אָדָם. וְעַל זֶה שְׁנִינוּ, לְעוֹלָם לֹא יִפְתַּח אָדָם פִּי לְשִׁטָּן, מִשּׁוֹם שְׁנוּטֵל אוֹתוֹ הַדְּבוּר וּמִקְטָרֵג בּוֹ לְמַעַלָּה וּלְמַטָּה, כָּל שֶׁפֶן מְלָה שֶׁל חָכָם אוֹ מְלָה שֶׁל צַדִּיק, וְעַל שְׁנֵי אֵלֶּה נִעְנְשָׁה רַחֵל.

וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁה כִּי מֵתָה. אָמַר רַבִּי אַבָּא, וְכִי כִּיּוֹן שָׁאֵמַר וַיְהִי בְּצֵאת נִפְשָׁה לֹא יִדְעֵנוּ כִּי מֵתָה? אֲלֹא צָרִיךְ מִשּׁוֹם שְׁלֹא חֲזָרָה לְגוֹפָה יוֹתֵר, וּמֵתָה רַחֵל מֵיַתַּת הַגּוֹף, מִשּׁוֹם שֵׁישׁ בְּנֵי אָדָם שְׁנֹשְׁמֵתָם יוֹצֵאת וְחוֹזֶרֶת לְמִקּוּמָהּ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (שְׁמוּאֵל-א ל) וּתְשֹׁב רוּחוֹ [נִפְשׁוֹ] אֵלָיו, (כְּרֵאשִׁית מֵב) וַיֵּצֵא לְבָבָם, (שִׁיר ה) נִפְשֵׁי יִצְאָה בְּדַבְּרוֹ, (מִלְכִים-א יז) לֹא נוֹתְרָה בּוֹ נִשְׁמָה. אֲבָל זֹו יִצְאָה נִשְׁמָתָהּ וְלֹא חֲזָרָה לְמִקּוּמָהּ וּמֵתָה רַחֵל.

וְתִקְרָא שְׁמוֹ בֶּן אוֹנִי, הַקְּשִׁיּוֹת שֶׁל הַדִּין שְׁנִגְזָרוּ עָלֶיהָ. וַיַּעֲקֹב הַחֲזִיר אוֹתוֹ וְקָשַׁר אוֹתוֹ לְיָמִין, מִשּׁוֹם שָׁאת הַמַּעְרָב צָרִיךְ לְקָשְׁרוֹ לְיָמִין. וְאָף עַל גַּב שֶׁהוּא בֶּן אוֹנִי, צַד שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׂה - בֶּן יָמִין הוּא, שֶׁהָרִי בְּיָמִין הַתְּקַשְׁרָה, וְנִקְבְּרָה בְּדֶרֶךְ כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאָר, הָרִי הַתְּגַלְתָּה מֵיַתְתָּה וּקְבוּרָתָהּ, אֲבָל לֹא לֹא לֹא הַתְּגַלְתָּה מֵיַתְתָּה וּקְבוּרָתָהּ, וְאָף עַל גַּב שֶׁאֲרַבֵּעַ הָאֲמָהוֹת הִלְלוּ סוּד יֵשׁ לָהֶם, וּבְאֲרוּהוּ.

וַיֵּצֵב יַעֲקֹב מִצְבָּה עַל קְבוּרָתָהּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׁלֹא הִתְכַּסֶּה מְקוּמָהּ עַד הַיּוֹם שֶׁעֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת מֵתִים, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר עַד הַיּוֹם, עַד אוֹתוֹ יוֹם מִמָּשׁ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, עַד יוֹם שֶׁתְּחַזֵּר שְׁכִינָהּ מִגְּלוּת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (יִרְמִיָּה לֹא) וַיֵּשׁ תִּקְוָה לְאַחֲרִיתָךְ נְאֻם ה' וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם. וְזוֹ שְׁבוּעָה שְׁנֹשְׁבֵעַ לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעֲתִידִים יִשְׂרָאֵל כְּשִׁישׁוּבוּ מֵהַגְּלוּת לְעַמְדָה עַל אוֹתָהּ קְבוּרַת רַחֵל וּלְבָכוֹת שָׁם, כְּמוֹ שֶׁהִיא בְּכַתָּה עַל גְּלוּת יִשְׂרָאֵל, וְעַל זֶה כְּתוּב (שֵׁם) בְּכִי יִבְאוּ וּבְתַחֲנוּנִים אוֹכִילִם וְגו', וְכְתוּב (שֵׁם) כִּי יֵשׁ שָׂכָר לְפַעֲלָתָךְ. וּבְאוֹתָהּ שְׁעָה עֲתִידָה רַחֵל, שֶׁהִיא בְּדֶרֶךְ, לְשִׁמְחָה בְּיִשְׂרָאֵל וְעַם הַשְּׁכִינָה, וּבְאֲרוּהוּ הַחֲבָרִים.

וַיְהִי בְּשִׁכְן יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ הַהִיא וַיִּלְךְ רְאוּבֵן וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלֵהָה פִּילְגֵשׁ אֲבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיְהִי בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר. רַבִּי אֱלֵעָזָר אָמַר, וַיְהִי בְּשִׁכְן

בֹּא רְאֵה, טוֹב ה' לְמַעוֹז בְּיוֹם צָרָה, מַה זֶה בְּיוֹם צָרָה? זֶה יַעֲקֹב כְּשָׁבָא עָלָיו עָשׂוּ לְקַטְרָגוֹ. וַיּוֹדַע חוֹסֵי בּוֹ, כְּשָׁבָא עָלָיו צָרַת דִּינָה. וּבֹא וּרְאֵה, אֵינן הַמִּקְטָרֵג נִמְצָא עַל הָאָדָם אֲלֹא בַשְּׁעֵת סַפְנָה.

וּבֹא וּרְאֵה, מִשּׁוֹם שִׁיעֲקֹב אַחַר גְּדֵרוֹ שְׁנִדָּר לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַתְּחַזֵּק הַדִּין עַל יְדֵי הַמִּקְטָרֵג שֶׁקְטָרֵג עַל יַעֲקֹב, וְרִצָּה דִין בַּשְּׁעֵת הַסַּפְנָה שֶׁהִיָּתָה בָּהּ בְּרַחֵל. אָמַר לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָרִי יַעֲקֹב גָּדַר גְּדֵרוֹ וְלֹא שָׁלַם, וְהָרִיחוּ חֲזָק מֵהַכָּל בַּעֲשָׂר וּבְכַנָּים וּבְכָל מַה שֶׁצָּרִיךְ, וְלֹא שָׁלַם גְּדֵרוֹ שְׁנִדָּר לְפָנָי, וְלֹא לְקַחַת מִמֶּנּוּ עֲנֵשׁ?

מִיָּד - וְתִלְד רַחֵל וְתִקְשׁ בְּלִדְתָהּ. מַה זֶה וְתִקְשׁ? שֶׁהִתְקַשָּׂה הַדִּין לְמַעַלָּה אֶצֶל מְלֶאךְ הַמָּוֹת. וְנִעְנְשׁ יַעֲקֹב בְּזֶה, מַה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁכְּתוּב (מִשְׁלִי כב) וְאִם אֵינן לָךְ לְשָׁלֵם לְמָה יִקַּח מִשְׁכָּבְךָ מִתַּחְתִּיךָ, וְעַל זֶה מֵתָה רַחֵל וְנִמְסַר הַדִּין עַל יְדֵי מְלֶאךְ הַמָּוֹת.

וּבֹא וּרְאֵה, בַּשְּׁעָה שָׁבָא עָשׂוּ, מַה עָשָׂה? וַיֵּשֶׁם אֶת הַשְּׁפָחוֹת וְאֶת יְלִדְהֶן רֵאשִׁנָּה וְאֶת לֹאָה וַיִּלְדֶּיהָ אַחֲרָנִים וְאֶת רַחֵל וְאֶת יוֹסֵף אַחֲרָנִים. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁפָּחַד עַל רַחֵל שְׁלֹא יִסְתַּכַּל אוֹתוֹ רָשָׁע בְּיַפְיָהּ וְלֹא יִקְטָרֵג לוֹ עָלֶיהָ.

עוֹד מַה כְּתוּב? וְתִגְשָׁנָה הַשְּׁפָחוֹת הִנֵּה וַיִּלְדֶּיהֶן וְתִשְׁתַּחֲוּיָן. וְתִגְשׁ גַּם לֹאָה וַיִּלְדֶּיהָ וַיִּשְׁתַּחֲוּוּ. נָשִׁים מִלְּפָנָי גְּבָרִים. אֲבָל בְּרַחֵל מַה כְּתוּב? וְאַחַר נִגְשׁ יוֹסֵף וְרַחֵל, יוֹסֵף מִלְּפָנָי אָמוֹ, וְהוּא כִסָּה עָלֶיהָ, וְעַל זֶה כְּתוּב (כְּרֵאשִׁית מֵט) בֶּן פָּרַת יוֹסֵף בֶּן פָּרַת עָלֵי עֵינַי, שֶׁהִגְדִּיל גּוֹפּוֹ וְכִסָּה עַל אָמוֹ. עָלֵי עֵינַי - עָלֵי עֵינַי שֶׁל אוֹתוֹ רָשָׁע.

וּבֹא נִעְנְשָׁה עַל יְדֵי הַיֵּצֵר הָרָע שֶׁקְטָרֵג בַּשְּׁעֵת הַסַּפְנָה, וְנִעְנְשׁ יַעֲקֹב עַל גְּדֵר שְׁלֹא שָׁלַם, וְזֶה קָשָׁה לְיַעֲקֹב מִכָּל הַצָּרוֹת שֶׁעָבְרוּ עָלָיו. וּמִנֵּין לָנוּ שֶׁמִּשּׁוֹם יַעֲקֹב זֶה הָיָה? שֶׁכְּתוּב (שֵׁם מח) מֵתָה עָלַי רַחֵל, עָלַי וְדָאֵי, עַל שֶׁאַחֲרָתִי גְּדָרִי.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כְּתוּב (מִשְׁלִי כז) קָלֶלֶת חֲנָם לֹא תִבְאֵ, וּבְאֲרוּהוּ לוֹ בְּוֹא"ו. שָׁאֵם קָלֶלֶת צַדִּיק הִיא, אֲפֹלוֹ שְׁלֹא הִתְכַּוֵּן בָּהּ, כִּיּוֹן שִׁיִּצְאָה מִפִּי נִטֵּל אוֹתָהּ אוֹתוֹ יֵצֵר הָרָע וְקָטָרֵג בָּהּ בַּשְּׁעֵת הַסַּפְנָה.

יַעֲקֹב אָמַר (כְּרֵאשִׁית לֹא) עִם אֲשֶׁר תִּמְצָא אֶת אֱלֹהֶיךָ לֹא יַחֲיֶה. וְאָף עַל גַּב שֶׁהוּא לֹא הָיָה יוֹדַע,

ואז ילך בדרךים אחרות שאינן דרכי התורה, ויתעוררו אליו בכמה דינים ויענש בהם.

ישראל בארץ ההיא, שהרי לאה ורחל מתו, ונטלה הבית מי שנטלה.

סדר הלימוד ליום ד טבת [יום 93 בשנה]

ומי שמשתדל בתורה מה כתוב? (משלי ו) בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. בשכבך - בקבר, התורה תשמר עליך מדין אותו העולם. והקיצות - כשהקדוש ברוך הוא יעורר רוחות ונשמות להחיות מתים, אז היא תשיחך, היא תהיה סגור על הגוף בשביל שיקומו אותם גופים שהשתדלו בתורה כראוי, ואלה הם שיקומו בתחלה לחיי עולם, כמו שנאמר (דניאל יב) ורבים מישיני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם וגו'. ואלה הם לחיי עולם, משום שהתעסקו בחיי עולם שהיא התורה.

ובא ראה, כל אלו שהשתדלו בתורה, אותו הגוף יתקיים והתורה תגן עליו, מה הטעם? משום שבאותה שעה יעורר הקדוש ברוך הוא רוח אחת שכלולה מארבע רוחות, ואותה רוח הכוללת ארבע רוחות תזדמן לכל אותם שהשתדלו בתורה להחיותם ברוח זו בשביל שיתקיים לעולמים.

ואם תאמר, הרי כתוב (יחזקאל לו) מארבע רוחות באי הרוח, למה לא התקיימו, שהרי כלם מתו כמקדם? בא ראה, אותו זמן שהקים הקדוש ברוך הוא על ידי יחזקאל אותם המתים, אותו [זמן העתיד] רוח, אף על גב שהיה מארבע רוחות, לא ירד לקימם בקיום, אלא להראות שעתיד הקדוש ברוך הוא להחיות מתים באותה צורה ולקיימם ברוח שנכללה בצורה זו.

ואף על גב שחזרו העצמות באותה שעה כמו שהיה, הקדוש ברוך הוא רצה להראות לכל העולם שהוא עתיד להחיות מתים [מה כתוב? (ישעיה כו) יחיו מתיה נבלתי יקומו, על זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים] [ס"א ועל זה אותה רוח שעתידה לרדת בהם צדיקים מה כתוב? מארבע רוחות באי הרוח, רוח שנכללה בארבע, משום שהקדוש ברוך הוא עתיד לקיים אותם קיום שלם בעולם כראוי, ואותם שהשתדלו בתורה בעולם הזה, היא עומדת על האדם ונעשית סגוריה לפני הקדוש ברוך הוא.

וכי יעלה על דעתך שראובן הלך ושכב עם בלהה? אלא בכל זמן של לאה ורחל, שכנה שרתה עליהן, ועכשו שמתו, שכנה לא נפרדה מהבית, ושורה בבית במשכן של בלהה. ואף על גב ששכנה רצתה לטל הבית כראוי, אלמלא יעקב לא נמצא בזווג זכר ונקבה, לא שורה שכנה בגלוי בבית, ועל זה עמדה שכנה במשכן בלהה. ובא ראובן, משום שראה שבלהה ירשה מקום אמו, הלך ובלבל המטה, ועל שעמדה שכנה עליה כתוב בו וישכב את בלהה.

רבי ייסא אמר, שישן על אותה מטה ולא חשש לכבוד השכינה, ומשום כך לא נפגם מחשבון השבטים, ובא הפסוק ועשה חשבון, משום כך כתוב בכור יעקב ראובן, והפסוק עשה אותו ראש לכל השבטים.

רבי יהודה פתח ואמר, (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו' - כל דרכי הקדוש ברוך הוא כלם ישרים ודרכי אמת, ובני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה הם עומדים. ועל זה וצדיקים ילכו בם - משום שהם יודעים דרכי הקדוש ברוך הוא ומשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, הוא יודע והולך בהם שלא סוטה ימינה ושמאלה.

ופשעים יפשו בם - אלה הם הרשעים שלא משתדלים בתורה ולא מסתכלים בדרך הקדוש ברוך הוא ולא יודעים לאן הדרך הולכות, ומשום שלא יודעים להסתכל ולא משתדלים בתורה, הם נכשלים בהם באותם דרכיו בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כל אדם שמשתדל בתורה, כשיצא מן העולם הזה, נשמתו עולה באותם דרכים ושבילים [שהם בתורה] של התורה, ואותם דרכים ושבילים של התורה הם ידועים, ואותם שיודעים דרכי התורה בעולם הזה ילכו בהם באותו עולם, כשיצאו מן העולם הזה.

ואם לא השתדלו בתורה בעולם הזה ולא יודעים דרכים ושבילים, כשיצאו מן העולם הזה לא ידעו ללכת באותם דרכים ושבילים, ונכשלים בהם.

(בראשית מט) כי עלית משכבי אביך אז חללת יצועי עלה. ומשום זה כתוב וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. כלם היו במנין, ולא נגרעה מזכות שלהם כלום.

רבי אלעזר אמר, מה הטעם בתחלה ישראל ואחר כך יעקב, שכתוב וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר? אלא כשבא ראובן ובלבל אותה מטה, אמר: ומה שנים עשר שבטים היו לאבא בעולם ולא יותר, ועכשו רוצה להוליד בנים, אולי אנו פגומים שהוא רוצה להוליד אחרים כמו מקדם. מיד בלבב אותה מטה והתעכב אותו שמוש כאלו עשה קלון לשכינה ששרתה על אותה מטה, ועל זה כתוב וישמע ישראל, שהרי בשם זה התעלה תוף שנים עשר שהתכסו, שהם שנים עשר נהרות אפרסמון זך.

ויהיו בני יעקב שנים עשר - אלו שנים עשר שבטים שהשכינה התתקנה בהם, ומי הם? אלו שהתורה חזרה ועשתה להם חשבון כמו מקדם, כלם קדושים, כלם ראויים לשכינה להסתכל בקדשת רבונם. שאלו עשה אותו מעשה, לא יבא ראובן במנין.

ועם כל זה נענש שנטלה ממנו בכורתו ונתנה ליוסף, כמו שנאמר (דה"א ה) ובני ראובן בכור ישראל כי הוא הבכור ובחללו יצועי אביו נתנה בכרתו [לבני] ליוסף.

בא ראה, (דניאל ב) שיהיה שם האל מברך מן העולם ועד העולם. שכל מעשיו אמת ודרכיו דין, וכל מה שהוא עושה, הכל הוא בחכמה עליונה.

בא ראה כמה גורם מעשה אדם, שהרי כל מי [מה] שהוא עושה, נרשם ועומד לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי יעקב, בשעה שנכנס ללאה, כל אותו הלילה היה רצונו ולבו ברחל, שחשב שהיא רחל, ומאותו שמוש וטפה ראשונה ומאותו רצון התעברה לאה, ובארוהו, שהרי אלמלא שיעקב לא ידע, לא יעלה ראובן בחשבון. ועל זה לא התעלה בשם ידוע, אלא שמו סתם ראובן.

ועם כל זה חזר מעשיו למקומו, כמו שאותו רצון ראשון נעשה ברחל, אותו רצון חזר בה,

רבי שמעון אמר, כל אותם דברי תורה וכל אותה תורה שהשתדל בה האדם בעולם הזה, אותם דברים ואותה תורה עומדים לפני הקדוש ברוך הוא, ואומרת לפניו, והיא מרימה קולות ולא שוככת, ולאותו זמן היא תשיח ותאמר כפי שהתדבק בה האדם והשתדל בה בעולם הזה, ועל זה הם יקומו בקיום שלם לחיי עולם, כמו שאמרנו, ומשום כך (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בם ופושעים יכשלו בם.

רבי חייא פתח ואמר, (שמואל א-ב) ועלי זקן מאד ושמע את כל אשר יעשון בניו לכל ישראל ואת אשר ישכבן את הנשים הצבאות פתח אהל מועד. וכי יעלה על דעתך שכהני ה' יעשו מעשה זה, והרי מקדם לכך נאמר ופרשה תורה אותו החטא שלהם, שכתוב (שם) כי נאצו האנשים את מנחת ה', וכתוב ומשפט הכהנים מאת העם כל איש זבח זבח וגו', וכתוב גם בטרם יקטרון את החלב ובא נער הכהן ואמר לאיש הזבח תנה בשור לצלות לכהן וגו', וכתוב ואמר לו כי עתה תתן ואם לא לקחתי בחזקה, ועל זה ותהי חטאת הנערים גדלה מאד וגו', וכל זה לא היו נוטלים אלא מאותם חלקים שהיו לכהנים לאכל מהם, ועל שהיה הקרבן קליל בעיניהם נענשו, וכאן אמר את אשר ישכבן את הנשים הצבאות?

אלא חס וחלילה שהיו עושים עברה זו, כל שכן באותו מקום קדוש, שלא יקומו כל ישראל ויהרגו אותם. אלא משום שהיו מעכבים אותם להכנס למקדש ומוחים בידיהם שלא להכנס להתפלל תפלה עד שהקרבנות נעשו, משום שהן לא מביאות קרבנות לטל חלק מהם, ומשום כך מעכבים אותן, ומשום כך אותן נשים היו מבקשות מהם להכנס לשם, ועל זה כתוב את אשר ישכבן את הנשים, שמעכבים אותן כמו שאמרנו.

כמו זה וישכב את בלהה. חס ושלום שהוא שכב עמה, אלא משום שעכב אותה לשמש עם אביו שמוש של מצוה, וזה הוא בלבול המטה, ועשה כנגד השכינה המעשה הזה. שבכל מקום שמוש מצוה נמצא, שכינה שורה על אותו מקום ונמצאת שם, ומי שגורם לעכב שמוש של מצוה, גורם שתסתלק שכינה מן העולם, ועל זה כתוב

התורה, משום שהוא קים אותה, משום שכל מצוות התורה קשורות לשמירת ברית קדש.

וְלִבְנֵי שכינה קשורה לאברהם יצחק ויעקב ויוסף, כאחד הם, ודמות אחת להם. זהו שכתוב (בראשית לו) אלה תולדות יעקב יוסף. ומשום כך מכל אבקת רוכל, משום שממקום שהנהר ששופע ויוצא, הכל משקים וכל הפנים מאירות.

וְבָא וראה, כשהיו ישראל בארץ והיו מקריבים קרבנות, כלם היו מתקרבים לקדוש ברוך הוא כראוי, וכשקרבת נעשה והעשן עולה בדרך ישר, אז היו יודעים שעשן המזבח הדליק מנורה שראויה להדליק, וכל הפנים מאירות והמנורות דולקות.

וּמִיּוֹם שנחרב בית המקדש אין לך יום יום שאין בו זעם ורגז, כמו שנאמר (תהלים ז) ואל זועם בכל יום, ופרשה החדוה מלמעלה ומלמטה, וישראל הולכים בגלות, והם ברשות של עבודות זרות אחרות, ואז התקיים הפסוק שכתוב (דברים כח) ועבדת שם אלהים אחרים.

וְכָל זה למה? משום שכתוב (שם) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. מה זה מרב כל? כאן מרב כל, ושם מחסר כל.

עַד שיתעורר הקדוש ברוך הוא ויפדה אותם מבין העמים, כמו שנאמר (שם ל) ושׁב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושׁב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה. וכתוב אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו'.

וְאֵלֶּה תלדות עשו הוא אדום. בא ראה, בחיי יצחק לא נמנו בני עשו כמו שנמנו בני יעקב, שהרי עד שלא מת יצחק הם נמנו, אבל בעשו מה כתוב? ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו. אחריו מה כתוב? ואלה תלדות עשו הוא אדום. מה הטעם? משום שאינו בחלקו ובירשתו ובגורלו, אלא יעקב ובניו.

וְלִבְנֵי יעקב ובניו הם חלקו של הקדוש ברוך הוא ונכנסים בחשבון. אבל עשו שאינו בחלק

שהרי בכורתו חזרה ליוסף בכור רחל, מקום שהרצון היה ברחל, והכל עולה למקומו, משום שכל מעשי הקדוש ברוך הוא אמת וזכות.

רְבִי חזקיה מצא יום אחד את רבי יוסי שהיתה נשמטת חתיכת בשר לתוך להבות האש, והיה עולה קטור העשן למעלה. אמר לו, אלו קטור העשן של הקרבן שהיה עולה על גבי המזבח היה עולה תמיד כמו זה, לא שורה רגז בעולם, וישראל לא היו גולים מעל הארץ.

פָּתַח רבי יוסי ואמר, (שיר ג) מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן מקטרת מר ולבונה מכל אבקת רוכל. מי זאת עלה? בא ראה, בזמן שהיו ישראל הולכים במדבר, השכינה הלכה לפנייהם, והם הלכו אחריה, שכתוב (שמות יג) וה' הלך לפנייהם יומם בעמוד ענן לנחתם הדרך ולילה בעמוד אש להאיר להם וגו'. ולכן כתוב (ירמיה ב) כה אמר ה' זכרתי לך חסד נעורייך אהבת כלולתיך לכתך אחרי במדבר וגו'.

וּשְׂכִינָה היתה הולכת וכל ענני הכבוד עמה. וכשהיתה שכינה נוסעת, היו נוסעים, ככתוב (במדבר ט) ולפי העלות הענן מעל האהל ואחרי כן יסעו בני ישראל וגו'. וכשהיא עולה, אותו ענן עולה עד למעלה, וכל בני העולם רואים ושואלים ואומרים, מי זאת עלה מן המדבר כתימרות עשן.

אוֹתוֹ ענן של השכינה שנראה עשן. מה הטעם היא עשן? משום שהאש שהדליקו אברהם ויצחק בנו היתה אחוזה בה ולא זזה ממנה, וכאשר נאחזה אותה האש בתוכה, היתה עולה ענן [נ"א עשן].

וְעַם כל זה, מקטרת מר ולבונה. מה זה מקטרת? מתקשרת בשני צדדים אחרים, ענן של אברהם לימין, ענן של יצחק לשמאל. מכל אבקת רוכל - זה יעקב.

דָּבָר אחר - זה יוסף הצדיק, משום שארוננו של יוסף היה הולך אליו. למה רוכל? משום שהיה רכיל את אחיו לאביו. דבר אחר למה רוכל - אלא מה חננני זה שצורות עצי בשמים ואבקות עלים מריחים כלם בידו - כך גם יוסף, הוא קיום

אחת, ובכל עטרה ועטרה שליטה אחת, והתמנה בעטור שלמעלה, והתמנה וירד למטה, עד שהתקשרו בו כוכבים ומזלות. כל אחד ואחד נפרד בו כוכב אחד ומזל אחד, וכל הכוכבים מזמנים הם באותן דרגות שלמעלה. ועל זה פל דרגה ודרגה מתעטרת במקומות ידועים פראוי.

ובשנפרדות הדרגות נמצא קשר המפסיק, עד שמתקשרים לצד שנראה להם, והצדדים של דרגות הטמאה שהם בצד שמאל, כלם נפרדים לכמה דרכים ושכילים מצדי הגבורות האדמות, ולכן תלויות הגבורות למטה לאלה אלפים ורבוא רבבות. ועל זה הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, כמו שאמרנו.

בא ראה, ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום, בארץ - בצד של הדרגה שלו שהיא דרגת עשו, שכתוב עשו הוא אדום, וכלם באים מצד של רוח הטמאה. לפני מלך מלך לבני ישראל - משום שאותן דרגות שעומדות בבית השערים למטה קודמות.

ולכן אמר יעקב יעבר נא אדני לפני עבדו, בשביל דרגותיו הראשונות הן להכנס, ומשום כך לפני מלך מלך לבני ישראל. שעד עכשו טרם הגיע זמנה של מלכות השמים לשלט ולהאחז בבני ישראל, ולכן אמר יעבר נא אדני לפני עבדו.

ובשהשלמו דרגות אלו בתחלה, אחר כך מתעוררת מלכות השמים לשלט על התחתונים, וכששורה, שורה בקטן של כל השבטים, שהוא בנימין, כמו שנאמר (תהלים סח) שם בנימין צעיר רודם וגו'. ובו שורה להתעורר המלכות. אחר כך באה המלכות למקומה ועומדת עמו שלא תזוז לעולמים.

רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה מד) ועתה שמע יעקב עבדי וישראל בחרתי בו. כה אמר ה' עשך ויצרך מבטן יעזרך אל תירא עבדי יעקב וישרון בחרתי בו. בא ראה כמה הבטיח להם הקדוש ברוך הוא לישראל בכמה מקומות [כדי] לזכותם לעולם הבא, שהרי לא התרצה לחלקו לכל עם ולשון פרט לישראל לבדם.

ולכן נתן להם תורת אמת, לזכות בה ולדעת דרכי הקדוש ברוך הוא כדי שירשו ארץ

של צד האמונה, עשה חשבוננו אחר שמת יצחק, ונפרד חלקו למקום אחר.

בא ראה, אחרי שמת יצחק ועשו נפרד לצד שלו, מה כתוב? ויקח עשו את נשיו וגו' מפני יעקב אחיו. שהשאיר ליעקב קרן ורוח שעבוד מצרים, והארץ, ומכר לו חלקו במערת המכפלה, והלה לו מן הארץ ומן האמונה ומחלקו, שהלה לו מהכל.

בא ראה כמה היה חלקו של יעקב טוב בכל משום שלא נשאר עשו עמו ונפרד ממנו והלה לו לחלקו ולגורלו, ונשאר יעקב אחוז בירשת אביו ובירשת אבותיו. ועל זה וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. מה זה מפני יעקב אחיו? שלא רצה חלקו וירשתו וגורל האמונה שלו. אשרי חלקו של יעקב, עליו כתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל. רבי ייסא פתח ואמר, (עובדיה א) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד. בא ראה, כשעשה הקדוש ברוך הוא את העולם וחלק את הארץ לשבעה תחומי חלקים פגוד שבעים ממנים גדולים, והקדוש ברוך הוא חלק אותם לשבעים עמים, כל אחד ואחד פראוי לו, כמו שנאמר (דברים לב) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים.

ומכל הממנים הגדולים שנמסרו לשאר העמים אין בהם בזוי לפניו כמנה של עשו, מה הטעם? משום שהצד של עשו הוא צד הטמאה, וצד הטמאה הוא קלון לפני הקדוש ברוך הוא מאותן דרגות קטנות שאחר הריחים, שבא מהריקנות של המדות האדמות, ועל זה הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, שכתוב (בראשית ג) על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך. מאד, כמו שנאמר אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה.

בא ראה, בדרגות התחתונות יש דרגות על דרגות, כלם משנים זה מזה, וכל הדרגות נפרדות הן, וקשורות אלה באלה, ומלכות נפרדת זה מזה, ומלכות קשורה במלכות, זה נכנס וזה עולה, אחוזים בקשר אחד.

לאותו קשר יש קומה אחת, ושלשה קשרים לאותה קומה. בכל קשר וקשר עטרה

וּלְיִשְׂרָאֵל אֵין תְּקַף וְכַח לְנִצָּח אוֹתָם פֶּרֶט לְפָה
שְׁלָהֶם, כַּתּוּלַעַת הַזֶּה שְׁאֵין לָהּ תְּקַף
וְכַח אֶלָּא בְּפִיָּה, וּבְפִיָּה הִיא שׁוֹבֵרַת הַכֹּל, וְלִכְּנָן
נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹלַעַת.

עוֹד, אֵל תִּירָאֵי תּוֹלַעַת יַעֲקֹב - מַה תּוֹלַעַת אֵין
בְּרִיָּה בְּעוֹלָם כְּמוֹ תּוֹלַעַת הַמָּשִׁי הַזֶּה שְׁטוּוֹיִם
בוֹ, שְׁמִמְנָה יוֹצְאִים כָּל לְבוּשֵׁי כְבוֹד, לְבוּשֵׁי
הַמְּלָכִים, אַחַר כֵּן זֹרַעַת זְרָעִים וּמִתָּה, וּמֵאוֹתוֹ
הַזֶּרַע שֶׁנִּשְׁאָר מִמְּנָה מִתְקַיֶּמֶת כְּמוֹ מִקְדָּם וְהִרְיָהּ
בְּקִיּוּם - כֵּן יִשְׂרָאֵל הֵם כְּמוֹ הַתּוֹלַעַת הַזֶּה, שְׁאֵף עַל
פִּי שְׁמַתִּים, יַחֲזִרוּ וְיִתְקַיְּמוּ בְּעוֹלָם כְּמוֹ מִקְדָּם.

וְהָרִי נֶאֱמַר [שְׁכַתּוּב] [יִרְמִיָּה יח] (פִּי) [הִנֵּה] כַּחֲמֹר
בֵּיד הַיּוֹצֵר כֵּן אַתֶּם בְּיַדֵּי בֵּית יִשְׂרָאֵל. מַה זֶה
כַּחֲמֹר? אֶלָּא זֶהוּ חֲמֹר שֶׁל אוֹתָהּ זְכוּכִית, שְׁאֵף עַל
גַּב שֶׁנִּשְׁבֵּר - נִתְקַן, וַיֵּשׁ לוֹ תְּקֵנָה כְּמוֹ מִקְדָּם.

מִתִּי יִשְׂרָאֵל - זֶה עֵץ הַחַיִּים. שְׁמִשׁוּם שִׁישְׁרָאֵל
דְּבוֹקִים בְּעֵץ הַחַיִּים, לִכְּנָן יִהְיוּ לָהֶם חַיִּים
וַיִּקְוֹמוּ מִן הָעֶפֶר וְיִתְקַיְּמוּ בְּעוֹלָם וַיִּהְיוּ לְעַם אֶחָד
לְעַבְדֵי אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (צַפְנִיָּה ג)
לְקָרָא כָּלֶם בְּשֵׁם ה' לְעַבְדוֹ שְׁכֶם אֶחָד.

רְבִי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, וְהִגִּיעַ
זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע, וְקָם רַבִּי אֶלְעָזָר וְקָרָא
קְרִיאַת שְׁמַע וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. אַחַר כֵּן אָמַר לוֹ רַבִּי
יִצְחָק, וְהָרִי שְׁנִינּוּ, שְׁעַד שְׁלֹא יֵצֵא אָדָם לְדַרְכוֹ,
צָרִיךְ לְטַל רְשׁוֹת מִרְבוּנוֹ וְלִהְתְּפַלֵּל תְּפִלָּתוֹ.

אָמַר לוֹ, מִשׁוּם שֶׁשְׁיִצְאָתִי לֹא הָיָה זְמַן תְּפִלָּה
וְלֹא הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע. עַכְשָׁו שֶׁהִשְׁמַשׁ
מֵאִירָה, הִתְפַּלֵּלְתִּי. אָבֵל עַד שְׁלֹא יֵצְאָתִי לְדֶרֶךְ,
בְּקִשְׁתִּי בְּקִשְׁתִּי מִמְּנֹו וְנִמְלַכְתִּי בוֹ, אָבֵל תְּפִלָּה זוֹ
לֹא הִתְפַּלֵּלְתִּי.

שְׁהָרִי אֲנִי עוֹסֵק בַּתּוֹרָה מִחֲצוֹת הַלַּיְלָה, וְכֹאשֶׁר
הִגִּיעַ הַבֶּקֶר, עַד עַכְשָׁו לֹא הָיָה זְמַן
לְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה, מִשׁוּם שְׁאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁל קְדֻרוֹת
הַשַּׁחַר נִמְצָאָת אֲשֶׁה מְדַבֵּרַת עִם בְּעִלָּה וְהֵם
בְּסוּד כְּאֶחָד, שֶׁהִיא רוֹצֶה לְלַכֵּת לְמִשְׁכַּנָּה עִם
עַלְמוֹתֶיהָ שִׁישׁוּבּוֹת עִמָּה, וְלִכְּנָן לֹא צָרִיךְ הָאָדָם
לְהַפְסִיק דְּבוּרָם כְּשֶׁמְחַבְּרִים כְּאֶחָד וְלִהְכַנִּיס דְּבַר
אַחַר בִּינְיָהֶם.

הַקְּדוֹשָׁה, שְׁכָל מִי שְׁזוֹכָה בְּאַרְצָה הַקְּדוֹשָׁה הַזֶּה, יֵשׁ
לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שֵׁם ס) וְעַמְּךָ כָּלֶם
צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. שְׁלֹשׁ
דְּרָגוֹת כָּאֵן: בַּתְּחִלָּה יַעֲקֹב, אַחַר כֵּן יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר
כֵּן יִשׁוּרוּן.

בֵּא רָאָה, יַעֲקֹב הָרִי כְּבָר בְּאַרְוָהוּ, יִשְׂרָאֵל אֵף גַּם
כֵּן, וְאֵף עַל גַּב שְׁדִרְגוֹת אֵלוֹ כְּאֶחָת. יִשׁוּרוּן
לְמַה נִקְרְאוּ יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם זֶה? אֶלָּא יִשְׂרָאֵל וַיִּשׁוּרוּן
הַכֹּל אֶחָד. יִשׁוּרוּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אֵיוב לג) יֵשֶׁר עַל
אֲנָשִׁים, מִשׁוּם שֶׁנִּשְׁטַל שׁוֹרָה לְצַד זֶה וְלְצַד זֶה,
וּמִשׁוּם אוֹתָן שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת נִקְרְאוּ יִשׁוּרוּן, וְזֶהוּ
יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁנִּשְׁטַל גְּדֻלָּה וְתִקְוָה מִהַכֹּל.
יִשְׂרָאֵל [יִשׁוּרוּן] עַל אוֹתָם חֵלְקִים שְׁנֵי צְדִידִים שְׁתֵּי
שׁוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, וְהַכֹּל אֶחָד.

וְכָל אוֹתָם שְׁמוֹת עוֹלָיִם לְאֶחָד. יַעֲקֹב עַבְדִּי,
לְפַעֲמִים הוּא עַבְדִּי, כְּמוֹ עַבְדִּי שֵׁישׁ לוֹ מִצּוֹת
אֲדוּנוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ. וְכֵן יִשְׂרָאֵל בְּחַרְתִּי בוֹ,
לְהַשְׁרוֹת עָלָיו, וְהַכֹּל הוּא בְּסוּד עֲלִיוֹן. כְּתוּב (ישעיה
מג) בְּרִאָךְ יַעֲקֹב וַיִּצְרָךְ יִשְׂרָאֵל, וְכְתוּב כֹּה אָמַר ה'
עֲשֵׂה. כָּל הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ עוֹלוֹת לְאֶחָד, וְהָרִי נֶאֱמַר,
בּוֹרֵא, יוֹצֵר, עוֹשֵׂה, וְכָל הַדְּרָגוֹת אֵלָה עַל אֵלָה
וְכִלְיָן אֶחָד.

אֲשֵׁרִי חֵלְקֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
הִתְרַצָּה בָּהֶם מִכָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת
כוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, מִשׁוּם שֶׁבְּכָלֶם כְּתוּב (יִרְמִיָּה י) הִבֵּל
הָמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים בְּעַת פְּקֻדָּתָם יֵאבְדוּ, בְּשַׁעֲה
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֵתִיד לְבַעַר אוֹתָם מִן הָעוֹלָם
וַיִּשְׁאָר הוּא לְבַדּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ב) וְנִשְׁגַּב ה'
לְבַדּוֹ בַּיּוֹם הַהוּא.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (שֵׁם מא) אֵל תִּירָאֵי תּוֹלַעַת
יַעֲקֹב מִתִּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזָרְתִּיךָ נָאִם ה' וּגְאֻלְךָ
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. בֵּא רָאָה, כָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת
כוֹכָבִים וּמִזְלוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן
אוֹתָם לְמַמְנִים שְׁלִיטִים יְדוּעִים כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, וְכָלֶם
הוֹלְכִים אַחֲרֵי אֱלֹהֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁכַתּוּב (מִיכָה ד) כִּי כָל
הָעַמִּים יִלְכוּ אִישׁ בְּשֵׁם אֱלֹהָיו. וְכָלֶם שׁוֹפְכִים דָּמִים
וְעוֹרְכִים קְרָבוֹת אֵלוֹ בְּאֵלוֹ, גּוֹזְלִים רוֹצְחִים
וְנוֹאֲפִים, וּמַעֲרָבִים בְּכַמָּה מַעֲשִׂים רָעִים, וּמִתְחַזְּקִים
בְּכַחֶם לְהַרְעוֹ.

שְׁנַדְבֵק בּוּ, וְלִכֵּן מֵצֵא אוֹתָם וְלִמְדוּ אוֹתוֹ כֹּל מִיָּנִי
צַד הַטְּמֵאָה בְּשִׁבִיל זֶה.

וּבֵא וּרְאֵה, אֵלֶּה הֵם וְכַמָּה אַחֲרֵים נִפְרָדִים אֵלֶּה
מֵאֵלֶּה, כָּלֶם בָּאִים מֵאוֹתוֹ צַד וְהוֹלְכִים
בְּמַדְבָּר וְנִרְאִים שָׁם, מִשּׁוּם שֶׁהַמְדַבֵּר הוּא מְקוּם
חֶרֶב וְהוּא בֵּית מוֹשְׁבָם. וְעַם כָּל זֶה, כֹּל אָדָם שֶׁהוֹלֵךְ
בְּדַרְכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְיִרְאֵה מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
לֹא פוֹחַד מֵהֶם. הִלְכוּ וְנִכְנְסוּ בְּהַר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּמוֹ זֶה כָּל אוֹתָם הָרִים חֲרִבִים,
מְקוּם מוֹשֵׁב שְׁלָהֶם הוּא. אָמַר לוֹ, כִּי זֶה,
וְכָל אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה כְּתוּב עֲלֵיהֶם (תהלים
קכא) ה' יִשְׁמְרֶךָ מִכָּל רָע יִשְׁמַר אֶת נַפְשְׁךָ ה' יִשְׁמַר
צִיאָתְךָ וּבּוֹאֶךָ מֵעַתָּה וְעַד עוֹלָם.

פָּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שם קיא) הַלְלוּיָהּ אוֹדָה ה'
בְּכָל לַבַּב בְּסוּד יִשְׂרָיִם וְעֲדָה, פְּסוּק זֶה
פְּרָשׁוּהוּ, אֲבָל בֵּא רְאֵה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ כָּל יָמָיו הָיָה
מִשְׁתַּדֵּל בְּעִבּוּדַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָיָה קָם
בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה וּמִשְׁבַּח וּמוֹדָה בְּשִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת
כְּדִי לְתַקֵּן מְקוּמוֹ בַּמַּלְכוּת שֶׁל מַעְלָה.

שֶׁבִשְׁמַתְעוֹרָר רוּחַ צְפוֹן בַּחֲצוֹת הַלַּיְלָה, הָיָה
יּוֹדֵעַ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ
שָׁעָה מִתְעוֹרָר בְּגֵן עֵדֵן לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצְּדִיקִים,
וְהוּא הָיָה קָם בְּאוֹתָהּ שָׁעָה וּמִתְגַּבֵּר בְּשִׁירִים
וְתַשְׁבְּחוֹת עַד שְׁעוֹלָה הַשַּׁחַר.

מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּגֵן עֵדֵן, הָרִי
בְּאֵרְנוֹ שֶׁהוּא וְכָל הַצְּדִיקִים שֶׁבְּגֵן, כָּלֶם
מְקַשְׁיבִים לְקוֹלוֹ, כְּכַתוּב (שיר ח) חֲבָרִים מְקַשְׁיבִים
לְקוֹלֶךָ הַשְּׁמִיעֵנִי. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא חוּט שֶׁל חֶסֶד
מְשׁוּף עָלָיו בְּיוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שְׁכַתוּב (תהלים מב)
יּוֹמָם יִצְוֶה ה' חֶסְדוֹ וּבַלַּיְלָה שִׁירָה עִמִּי. וְלֹא עוֹד,
אֲלֹא שְׁאוֹתָם דְּבָרֵי תוֹרָה שֶׁהוּא אוֹמֵר, כָּלֶם עוֹלִים
וּמִתְעַטְרִים לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלִכֵּן דָּוִד הַמֶּלֶךְ
הָיָה מִשְׁתַּדֵּל בַּלַּיְלָה בְּעִבּוּדַת אֲדוֹנוֹ.

בֵּא רְאֵה, הַלְלוּיָהּ, בְּכָל אוֹתָן שִׁירוֹת וְתַשְׁבְּחוֹת
שֶׁדָּוִד אָמַר, הָרִי שְׁנִינוּ שְׁלִמְעָלָה מִכָּלֶם הוּא
הַלְלוּיָהּ, וּבְאֵרוּהוּ, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכּוֹלֵל הַשֵּׁם
וְהַשְּׁבַח כְּאַחַד. מָה שֵׁם וּמָה שְׁבַח? שֵׁם זֶה י"ה.
הַשְּׁבַח מָהוּ? אֲלֹא זֶה כְּנִסְתַּי יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא (הלל
בגימטריא ה"ס, שהוא אדנ"י) מְתַקְנַת שְׁבַח תָּמִיד

וְעִבְשׁוּ שֶׁהָאִיר הַשֶּׁמֶשׁ, הוּא זְמַן הַתְּפִלָּה לְהַתְּפַלֵּל,
כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוּהוּ, שְׁכַתוּב (תהלים עב) יִירְאוּךָ
עִם שֶׁמֶשׁ. מָהוּ עִם שֶׁמֶשׁ? לְשִׁמּוֹר אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ עִמָּנוּ
לְהָאִיר לָהּ, שֶׁהָרִי יִרְאֶה עִם הַשֶּׁמֶשׁ צָרִיךְ, וְלֹא
לְהַפְרִידָם. וְכִשְׁלֹא מֵאִיר הַיּוֹם, הוּא לֹא יִרְאֶה עִם
הַשֶּׁמֶשׁ, וְצָרִיךְ לְחַבֵּר אוֹתָם כְּאַחַד, וְזֶהוּ עִם שֶׁמֶשׁ.

הִלְכוּ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְבֵית שְׂדֵה אֶחָד יָשְׁבוּ. זָקְפוּ
עֵינֵיהֶם וְרְאוּ הֵר אֶחָד שֶׁהָיוּ עוֹלִים בְּרוּמוֹ
בְּרִיּוֹת מִשְׁנֹת. פָּחַד רַבִּי יִצְחָק. אָמַר לוֹ רַבִּי אֶלְעָזָר,
לְמָה אַתָּה פּוֹחַד? אָמַר לוֹ, רְאִיתִי שֶׁהָהָר הַזֶּה קָשָׁה,
וְרְאִיתִי אֶת הַבְּרִיּוֹת הַלְלוּ שֶׁהֵן מִשְׁנֹת, וּפְחַדְתִּי
שֶׁלֹּא יִצְרוּ לָנוּ. אָמַר לוֹ, מִי שֶׁפּוֹחַד – מִחֻטָּאִים
שֶׁבִידֵיו יֵשׁ לוֹ לְפָחַד. בֵּא רְאֵה, אֵין אֵלֶּה מֵאוֹתָן
בְּרִיּוֹת קָשׁוֹת שֶׁהָיוּ נִמְצְאוֹת בְּהָרִים.

פָּתַח וְאָמַר: וְאֵלֶּה בְּנֵי צְבָעוֹן וְאֵיָה וְעֵנָה הוּא עֵנָה
אֲשֶׁר מֵצֵא אֶת הַיָּמָם וְגו'. פְּסוּק זֶה בְּאֵרוּהוּ,
אֲבָל בֵּא רְאֵה, אֵין אֵלֶּה אוֹתָם שְׁכַתוּב בָּהֶם (דברים ב)
הָאֲמִים לְפָנִים יָשְׁבוּ בְּהַר וְגו', וּבְנֵי עֵשׂוֹ יִירְשׁוּם וְגו'.

אֲבָל אֵלֶּה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב אֲשֶׁר מֵצֵא אֶת הַיָּמָם
בְּמַדְבָּר, יָמָם כְּתוּב (חֶסֶר י'), אֵלוֹ הָיוּ בְּרִיּוֹת
מִשְׁנֹת. שְׁכַתוּב גַּרְשׁ קִיִּן מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה, כְּכַתוּב
(בראשית ד) הֵן גַּרְשַׁת אֲתִי הַיּוֹם מֵעַל פְּנֵי הָאֲדָמָה
וּמִפְּנֵיךָ אֶסְתֵּר, וְכַתוּב וַיֵּשֶׁב בְּאַרְץ נוֹד, וּבְאֵרוּהוּ.

מִבְּנֵי בְּנֵי בְּצַד שֶׁל רוּחוֹת וּסְעָרוֹת וּמְזִיקִים וְאֵלֶּה
עָמְדוּ, שֶׁהָרִי כְּשֶׁרָצָה לְהַתְּקַדֵּשׁ יוֹם הַשְּׁבַת,
נִבְרָאוּ מֵאוֹתוֹ צַד רוּחוֹת קִימּוֹת מְעוֹפּוֹפּוֹת [מְאִירוֹת]
בְּלֵי גוֹף, וְאֵלֶּה אֵינָם לֹא מִיּוֹם שְׁבַת וְלֹא מִיּוֹם שְׁשִׁי,
וְנִשְׁאַרוּ אֵלוֹ יוֹמִים בָּהֶם בְּסַפֵּק, וְלִכֵּן לֹא הִתְקַיְּמוּ
לֹא מְזָה וְלֹא מְזָה.

וְהִלְכוּ וְהַתְּפַשְׁטוּ בְּאוֹתוֹ צַד שֶׁל קִיִּן, וְהַתְּלַבְּשׁוּ
בְּאוֹתוֹ צַד, וְלֹא הַתְּלַבְּשׁוּ לְהַתְּקַיְּם, וְנִקְרְאוּ
יָמָם חֶסֶר, שֶׁלֹּא הִתְקַיְּמוּ לֹא בְּיוֹם זֶה וְלֹא בְּיוֹם זֶה,
וְנִרְאִים לְבְנֵי אָדָם. וְהוּא מֵצֵא אוֹתָם וְלִמְדוּ אוֹתוֹ
לְהָבִיא מִמְּזוּרִים לְעוֹלָם, וְהֵם הוֹלְכִים בֵּין הָהָרִים
וְעוֹמְדִים בְּגוֹף פֶּעַם אַחַת בְּיוֹם, וְאַחַר כֵּן
מִתְּפַשְׁטִים מִמֶּנּוּ.

בֵּא רְאֵה, הָעֵנָה הַזֶּה הִיָּה מִמְּזוּר, שְׁבֵא צְבָעוֹן עַל
אִמּוֹ וְהוֹלִיד מִמְּזוּר, וְזֶה בֵּא מִצַּד רוּחַ הַטְּמֵאָה

האחר שדוחה את האדם תמיד ורוצה לדחות אותו ולהסתותו מעם הקדוש ברוך הוא, וזהו יצר הרע שנמצא תמיד אצל האדם, וכנגדו חזר דוד ואמר דחה דחיתני לנפל, משום שהוא היה משתדל אליו בכל אותן צרות להסתותו מעם הקדוש ברוך הוא. ועליו אמר דוד, דחה דחיתני לנפל – בגיהנם, וה' עזרני – שלא נמסרתי לידך.

ועל זה יש לאדם להזהר ממנו כדי שלא ישלט עליו, ואז הקדוש ברוך הוא שומר אותו בכל דרכיו, שכתוב (משלי יג) אז תלך לבטח דרכך ורגלך לא תגוף, (שם ד) בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תכשל, וכתוב (שם) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום.

אמר רבי יהודה, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא שומר אותם בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (ישעיהו ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פְּרִישַׁת וַיֵּשֶׁב יַעֲקֹב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים לד) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה' בא ראה כמה מקטרגים יש לו לאדם מן היום שהקדוש ברוך הוא נתן בו נשמה [ד"א לאדם] [להתקיים] בעולם הזה, שפיון שאדם יוצא לאויר העולם, מיד מזדמן להשתתף עמו יצר הרע, כמו שנאמר, שכתוב (בראשית ד) לפתח חטאת רבץ וגו', ואז משתתף עמו יצר הרע.

ובא וראה שכך הוא, שהרי הבהמות מיום שנולדים, שומרים את עצמם ובורחים מתוך האש ומכל המקומות הרעים, ואדם מיד בא לזרק את עצמו לתוך האש, משום שיצר הרע שרוי בתוכו, ומיד מסיט אותו לדרך רעה.

ובארנו, שכתוב (קהלת ד) טוב ילד מספן וחקם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר עוד. טוב ילד – זהו יצר הטוב, שהוא יצר טוב שהוא ילד מימים מועטים עם האדם, שהרי משלשה עשר שנים ואילך [עמו], כמו שנתבאר.

ממלך זקן וכסיל. ממלך – זה הוא יצר הרע, שהוא נקרא מלך ושליט בעולם על בני אדם. זקן

לקדוש ברוך הוא ולא שוקטת, כמו שנאמר (שם פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. משום שסדור השבח היא מסדרת ומשבת תמיד אליו, ולכן שם ושבח כאחד.

אורה ה' בכל לבב, כמו שבארוהו – ביצר הטוב וביצר הרע, משום שהם נמצאים תמיד אצל האדם, כמו שנאמר (דברים ו) בכל לבבך, ובארוהו. בסוד ישירים ועדה – אלו הם ישראל שכל הדרגות מתעטרות בהם, כהנים ולוים, צדיקים וחסידים, ישירים. ועדה, כמו שנאמר (תהלים פג) נצב בעדת אל. והם סוד שהקדוש ברוך הוא מתעטר בהם.

ולכן צריך האדם לשבח את הקדוש ברוך הוא תמיד, משום שהוא מתרצה בשירים ותשבחות, ומי שיודע לשבח לו להקדוש ברוך הוא כראוי, הקדוש ברוך הוא מקבל תפלתו ומצילו. זהו שכתוב (שם צא) אשגבהו כי ידע שמי וגו', אךך ימים וגו'.

פתח רבי יוסי ואמר, (שם לב) אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה. אתה סתר לי – זה הקדוש ברוך הוא שהוא סתר ומגן לאדם שהולך בדרך התורה, והוא מסתתר בצל כנפיו, שלא יכולים להרע לו. מצר תצרני – מלמעלה ומלמטה. למעלה יש לאדם יריבים, אף למטה כף גם, ומיהו? זהו יצר הרע שהוא צר למעלה וצר למטה, ואלמלא יצר הרע – לא נמצא בעל ריב לאדם בעולם. בשביל כך מצר תצרני.

רני פלט תסובבני סלה, היה צריך לכתב יסובבני סלה, מה זה תסובבני? אלו שירים שיש בהם דרגות להצלה, תסובבני בהם להצילני בדרך. ופסוק זה הוא גם כפסוק וגם למפרע, מצד זה ומצד זה.

בא ראה, בשירים ותשבחות הללו שאמר דוד יש בה סודות ודברים עליונים בסודות החכמה, משום שכלם נאמרו ברוח הקדש, שהיה שורה רוח הקדש על דוד והיה אומר שירה, ולכן כלם נאמרו בסודות החכמה.

פתח רבי אלעזר ואמר, (תהלים קיח) דחה דחיתני לנפל וה' עזרני. דחה דחיתני, דחה דחוני היה צריך לכתב! מה זה דחה דחיתני? אלא זה צד

לְאִמּוֹנָה, אֵלָא (משלי שם) וּבָא רְעֵהוּ וַחֲקֵרוּ, וְזֶה הוּא דְרַךְ שֶׁל אָדָם צָדִיק. שְׁהֲרִי הָאָדָם הַצָּדִיק הַזֶּה שְׁלֵא הָאָמִין לְאוֹתוֹ רְשַׁע עָרוֹם שֶׁל יֵצֵר הָרַע בְּטָרִם יָבֵא חֲבָרוֹ, שֶׁהוּא יֵצֵר הַטּוֹב. וּמִשּׁוֹם זֶה בְּנֵי אָדָם נִכְשָׁלִים לְעוֹלָם הַבָּא.

אָבֵל אוֹתוֹ צָדִיק שֶׁפּוֹחַד מְרַבּוֹנוֹ, כְּמָה רְעוֹת סוֹבֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדִי שְׁלֵא יֵאֱמִין וְלֹא יִשְׁתַּתֵּף עִם אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצִיל אוֹתוֹ מִכָּלִם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים לד) רַבּוֹת רְעוֹת צָדִיק, וּמִכָּלִם יֵצִילֵנוּ ה'! לֹא כְּתוּב רַבּוֹת רְעוֹת לְצָדִיק, אֵלָא צָדִיק, מִשּׁוֹם שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצֶּה בּוֹ, וּמִשּׁוֹם כֵּן הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצֶּה מֵאוֹתוֹ הָאָדָם וּמְצִיל אוֹתוֹ מִן הַכֹּל בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. אֲשֶׁרֵי חֲלָקוֹ.

בָּא רְאֵה כְּמָה רְעוֹת עָבְרוּ עָלָיו עַל יַעֲקֹב כְּדִי שְׁלֵא יִתְדַבֵּק בְּאוֹתוֹ הַיֵּצֵר הָרַע וַיִּתְרַחֵק מִחֲלָקוֹ, וּמִשּׁוֹם כֵּן סָבַל כְּמָה עֲנָשִׁים וְכְמָה רְעוֹת וְלֹא שָׁקֵט. פָּתַח וְאָמַר, (איוב ג) לֹא שָׁלוֹתִי וְלֹא שָׁקֵטִי וְלֹא נַחְתִּי וַיָּבֵא רִגְזוֹ. בָּא רְאֵה כְּמָה רְעוֹת סוֹבְלִים הַצָּדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, רְעוֹת עַל רְעוֹת, כְּאֲבִים עַל כְּאֲבִים, כְּדִי לְזַכּוֹת אוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא.

יַעֲקֹב כְּמָה רְעוֹת סָבַל, רְעוֹת עַל רְעוֹת תָּמִיד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר לֹא שָׁלוֹתִי – בְּבֵית לְבָן, וְלֹא יִכְלֹתִי לְהַנְצִיל מִמֶּנּוּ. וְלֹא שָׁקֵטִי – מִעֲשׂוֹ, מֵאוֹתוֹ הַצָּעֵר שֶׁצָּעֵר אוֹתִי הַמְּמַנֶּה הֵהוּא שְׁלוֹ, וְאַחַר כֵּן הִפְחִד שֶׁל עֲשׂוֹ. וְלֹא נַחְתִּי – מִן דִּינָה וּמִן שָׁכָם.

וַיָּבֵא רִגְזוֹ – זֶה הַרְגָזוֹ וְהַעֲרַבּוּכְיָה שֶׁל יוֹסֵף שֶׁהוּא קָשָׁה מִן הַכֹּל, וּמִתּוֹךְ אֶהְבְּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֵל יוֹסֵף, שֶׁהוּא סוֹד הַבְּרִית, נִכְנָס לְמִצְרַיִם, כִּי אַחַר כֵּן כָּתוּב (שמות ו) וְאֶזְכָּר אֶת בְּרִיתִי, שֶׁתִּמְצָא הַשְּׂכִינָה [נ"א שְׁמֵשׁ] שָׁם עִמּוֹ.

וַיִּשָּׁב יַעֲקֹב בְּאַרְץ מִגּוּרֵי אָבִיו בְּאַרְץ כְּנָעַן. רַבִּי יוֹסִי פָתַח, (ישעיה נז) הַצָּדִיק אָבֵד וְאִין אִישׁ שָׁם עַל לֵב וְאִנְשֵׁי חֶסֶד נֶאֱסָפִים בְּאִין מִבֵּין כִּי מִפְּנֵי הָרַעָה נֶאֱסָף הַצָּדִיק. הַצָּדִיק אָבֵד, בְּזִמְנֵן שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁגִּיחַ בְּעוֹלָם וְאִין הָעוֹלָם כְּרָאוּי, וּמִזְדַּמֵּן הַדִּין לְשֵׁרוֹת עַל הָעוֹלָם, אֲזִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵל אֶת הַצָּדִיק שֶׁנִּמְצָא בִּינֵיהֶם כְּדִי שִׁיִּשְׂרֶה הַדִּין עַל כָּל הָאֲחֵרִים וְלֹא יִמְצָא מִי שִׁיִּגָּן עֲלֵיהֶם.

וּכְסִיל – שֶׁהוּא זָקֵן וְדָאִי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרוּהוּ, שֶׁכָּאֲשֶׁר אָדָם נוֹלֵד וַיּוֹצֵא לְאוֹר הָעוֹלָם, הוּא מְזַדְמֵן עִם הָאָדָם, וְעַל כֵּן הוּא מְלַךְ זָקֵן וּכְסִיל.

אֲשֶׁר לֹא יָדַע לְהַזְהֵר עוֹד, לֹא כְּתוּב לְהַזְהִיר אֵלָא לְהַזְהֵר, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא כְּסִיל, וְעָלָיו אָמַר שְׁלֹמֹה, עָלָיו הַשְּׁלוֹם, (קהלת ב) וְהַכְּסִיל בַּחֲשֶׁךְ הוֹלֵךְ, שְׁהֲרִי מִפְּסֻלַּת הַחֲשֶׁךְ הוּא בָּא, וְאִין לוֹ אוֹר לְעוֹלָמִים.

רַבִּי שֶׁמְעוֹן אָמַר, בָּא רְאֵה, כְּתוּב טוֹב יֵלֵד מִסְכֵּן וְחָכָם, מִי זֶה יֵלֵד מִסְכֵּן? הֲרִי בְּאַרוּהָ, וְנִתְבְּאָר שֶׁהוּא יֵצֵר טוֹב. אָבֵל טוֹב יֵלֵד, זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (תהלים לז) נֶעַר הִיִּיתִי גַם זָקֵנְתִי, וְזֶה הוּא נֶעַר שֶׁהוּא יֵלֵד מִסְכֵּן, שְׁאִין לוֹ מִעֲצָמוֹ כְּלוּם. וְלָמָּה נִקְרָא נֶעַר? מִשּׁוֹם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֲדוּשׁ הַלְּבָנָה שֶׁתָּמִיד מִתְחַדֶּשֶׁת, וְתָמִיד הוּא יֵלֵד מִסְכֵּן, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. וְחָכָם, מִשּׁוֹם שֶׁשׁוֹרָה בּוֹ חֲכָמָה.

מִמְלֶךְ זָקֵן – זֶהוּ יֵצֵר הָרַע, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, שְׁהֲרִי מִיּוֹם שֶׁהָיָה לֹא יֵצֵא מִטְּמֵאָתוֹ לְעוֹלָמִים. וְהוּא כְּסִיל, שֶׁכָּל דְּרָכָיו הֵם לְדֶרֶךְ רָעָה, וְהוֹלֵךְ וּמִסְטָה אֶת בְּנֵי הָאָדָם וְלֹא יוֹדַע לְהַזְהֵר, וְהוּא בָּא עִם אָדָם בְּעֲלִילוֹת כְּדִי לְהַסְטוֹתָם מִדֶּרֶךְ טוֹבָה לְדֶרֶךְ רָעָה.

בָּא רְאֵה, עַל זֶה מְקַדִּים עִם אָדָם בַּיּוֹם שֶׁנוֹלֵד, כְּדִי שִׁיאֱמִין לוֹ, שְׁהֲרִי כְּשָׂבָא יֵצֵר הַטּוֹב, לֹא יְכוּל הָאָדָם לְהֵאֱמִין לוֹ, וְדוּמָה עָלָיו כְּמִעֲמָסָה. כְּמוֹ זֶה שְׁנִינוּ, מִי הוּא רְשַׁע עָרוֹם? זֶהוּ מִי שֶׁמְקַדִּים לְטַעַן דְּבָרָיו לְפָנֵי הַדִּין טָרִם יָבֵא חֲבָרוֹ בְּעַל הַדִּין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי יח) צָדִיק הִרְאָשׁוֹן בְּרִיבּוֹ וּגּוֹ.

כְּמוֹ זֶה [הוּא נ"א הַזֶּה] רְשַׁע עָרוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ג) וְהִנָּחַשׁ הָיָה עָרוֹם, וְהוּא מְקַדִּים וְשׁוֹרָה עִמּוֹ שֶׁל אָדָם בְּטָרִם יָבֵא חֲבָרוֹ לְשֵׁרוֹת עָלָיו. וּמִשּׁוֹם שֶׁהוּא מְקַדִּים, וְהִנָּה טוֹעֵן טַעֲנָתוֹ עִמּוֹ – כְּשָׂבָא חֲבָרוֹ, שֶׁהוּא יֵצֵר הַטּוֹב, מִרַע אֶת הָאָדָם עִמּוֹ וְלֹא יְכוּל לְזַקֵּף רֵאשׁוֹ כְּאִלוֹ הַטַּעֲנִין עַל כְּתַפּוֹ כָּל הַמְּשֹׂאוֹת שֶׁל הָעוֹלָם בְּגִלְלֵן אוֹתוֹ רְשַׁע עָרוֹם שֶׁהַקְדִּים עִמּוֹ. וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֹמֹה (קהלת ט) וְחִקְמַת הַמִּסְכֵּן בְּזוּיָהּ וּדְבָרָיו אֵינָם נִשְׁמָעִים, מִשּׁוֹם שֶׁהִנָּה הַקְדִּים אַחֵר.

וְעַל כֵּן, כָּל דִּין שֶׁמְקַבֵּל מֵאָדָם דְּבַר בְּטָרִם יָבֵא חֲבָרוֹ, כְּאִלוֹ קִבֵּל עָלָיו תּוֹעֵבָה אַחֲרֵת

עושה תולדות, משום שאין מימיו פוסקים לעולמים, והוא עושה תולדות בארץ הזו וממנו יוצאים תולדות לעולם.

שְׁהָרִי השמש, אף על גב שהתקרב ללכנה, לא עושה פרות, רק אותה הדרגה שנקראת צדיק, ויוסף הוא הדרגה של יעקב לעשות פרות ולהוציא תולדות לעולם, ומשום כך כתוב אלה תלדות יוסף.

אֵלֶּה תלדות יעקב יוסף - כל מי שהיה מסתכל בדמות יוסף, היה אומר שזו היא דמות יעקב. בא ראה שבכל בני יעקב לא כתוב אלה תולדות יעקב ראובן, פרט ליוסף, שדמותו דומה לדמות אביו.

בֶּן שבע עשרה שנה - אומר רבי אבא, רמז לו הקדוש ברוך הוא, שהנה כשנאבד ממנו יוסף היה בן שבע עשרה שנים, וכל אותם ימים שנשארו שלא ראה את יוסף, היה בוכה על אותם שבע עשרה השנים, וכמו שהיה בוכה עליו - הקדוש ברוך הוא נתן לו שבע עשרה שנים אחרות שהתקיים בארץ מצרים בשמחה, בכבוד ובשלמות הכל. שבנו יוסף היה מלך, וכל בניו היו לפניו. אותן שבע עשרה שנים היו חיים אצלו, ומשום כך בן שבע עשרה שנה הוא היה כשנאבד ממנו.

רַבִּי חייא פתח ואמר, (איוב לד) לכן אנשי לכב שמעו לי חללה לאל מרשע ושדי מעול, כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה אותו על הדין, ועל הדין התקיים, וכל המעשים של העולם הם עומדים בדין חוץ משל הקדוש ברוך הוא, כדי לקיים את העולם שלא יאבד. פרש עליו רחמים, ואותם הרחמים מעכבים את הדין שלא יכלה את העולם, ועל הרחמים מתנהג העולם ומתקיים בשבילם.

וְאִם תאמר שהקדוש ברוך הוא עושה דין באדם בלי דין, הרי נאמר, שכאשר הדין שורה על האדם כשהוא צדיק, משום אהבתו של הקדוש ברוך הוא אליו היא, כמו שנתבאר, שהרי הקדוש ברוך הוא מרחם עליו באהבה לקרב אותו אליו, משבר את הגוף כדי להשליט את הנשמה, ואז

שְׁהָרִי כל זמן שהצדיק שורה בעולם, הדין לא יכול לשלט על העולם. מנין לנו? ממה, שכתוב (תהלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו וגו'. ומשום כך הקדוש ברוך הוא נוטל את הצדיק מביניהם ומסלק אותו מן העולם, ואז נפרע וגובה את שלו. סוף הפסוק - כי מפני הרעה נאסף הצדיק. בטום תבא הרעה לשלט על העולם נאסף הצדיק [ד"א כי מפני הרעה נאסף, טום תשלט הרעה בעולם]. דבר אחר כי מפני הרעה - זה יצר הרע.

בֵּא ראה, יעקב היה בחיר האבות, והוא עומד להתקיים בגלות, אבל מתוך שהוא צדיק, התעכב הדין שלא ישלט בעולם, שהרי כל ימי יעקב לא שרה הדין על העולם והרעב התבטל.

וְאִתָּה כך בימי יוסף, שהוא דמות אביו, [כיון שהוא מת מיד] לא שרתה הגלות [הדין על העולם], משום שהוא הגן עליהם כל ימיו. כיון שהוא מת, מיד שרתה עליהם הגלות, כמו שנאמר (שמות א) וימת יוסף וגו', וסמוך לו - הבה נתחכמה לו. וכתוב וימררו את חיייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים וגו'. כמו כן בכל מקום ששרוי צדיק [על] בעולם, בשבילו הקדוש ברוך הוא יגן על העולם, וכל זמן שהוא קיים, הדין לא שורה על העולם, והנה נתבאר.

סדר הלימוד ליום ה טבת [יום 94 בשנה]

בֵּא ראה, וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מה זה מגורי אביו? כמו שנאמר (ירמיה ו) מגור מסביב, שכל ימיו היה פוחד והיה בפחד. וישב יעקב בארץ מגורי אביו. רבי אלעזר אומר, שהתקשר וישב באותו מקום שנאחז בחשן. ארץ מגורי אביו דוקא, בארץ כנען, נקשר המקום למקומו. מגורי אביו - זה הדין הקשה. בארץ מגורי אביו, כמו שנאמר אותו הדין הרפה, שהיא הארץ שנאחזה מן הדין הקשה, ובו התישב יעקב ונאחז בו [ואותה ארץ היא האספקלריה שאינה מאירה].

אֵלֶּה תלדות יעקב יוסף וגו'. אחר שהתישב יוסף עם יעקב והזדוג השמש עם הלכנה, אז התחיל לעשות תולדות. ומי הוא שעושה תולדות? חזר ואמר יוסף. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא הוא

אָלָא כָּאן הוּא סוּד, שְׁהֵנָּה כָּל מַעֲשֵׂי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֵמַת וְצִדִּיק, (איוב לד) כִּי פִעַל אָדָם יִשְׁלַם לוֹ וּכְאֶרְחַ אִישׁ יִמְצָאנוּ. מִצָּאנוּ בְּסִפְרֵי הַרְאִישׁוֹנִים סוּד אֶחָד, וְאֶצְלוֹ סוּד אַחֵר אֶחָד שֶׁהוּא שְׁנַיִם, שְׁהָרִי יֵשׁ לַפְעָמַיִם שֶׁהַלְבְּנָה בַחֲסָרוֹן וְשׁוּרָה בְּדִין וְאִין הַשְּׁמֵשׁ נִמְצָא אֶצְלָהּ, וּבְכָל זְמַן וּבְכָל שְׁעָה יֵשׁ לָהּ לְהוֹצִיא נְשָׁמוֹת לְבַנֵּי אָדָם כְּמוֹ שֶׁלְקָטָה בְּרִאשׁוֹנָה, וּמוֹצִיאָה אוֹתָם כְּעֵת בְּזְמַן שֶׁהִיא עוֹמֶדֶת בְּדִין, וְמִי שֶׁלֹּקַח אוֹתָהּ בְּאוֹתוֹ זְמַן, יִהְיֶה תְּמִיד בַּחֲסָרוֹן וְהֶעֱנִי הוֹלֵךְ אֵלָיו, וְנִשְׁבַּר תְּמִיד בְּדִין כָּל יְמֵי הָאָדָם, בֵּין חַיִּב בֵּין זְכָאִי, רַק שֶׁתְּפִלָּה מְבַטֶּלֶת אֶת כָּל גְּזָרֵי הַדֵּינִים וְיִכּוּל לְסַלְקָם בַּתְּפִלָּה.

וְאוֹתוֹ הַזְמַן שֶׁאוֹתָהּ הַדְּרָגָה עוֹמֶדֶת בְּשִׁלְמוֹת, וְאוֹתוֹ נִהַר שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא מִשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ, אִזּוֹ אוֹתָהּ הַנְּשָׁמָה שֶׁיִּצְאָה וְנִדְבָקָה בּוֹ בְּאוֹתוֹ הָאָדָם, אוֹתוֹ הָאָדָם מְשַׁלֵּם כֹּל - בְּעֶשֶׂר, בְּכַנִּים וּבְשִׁלְמוֹת הַגּוֹף.

וְהַכֵּל מְשׁוּם אוֹתוֹ הַמְּזֹל שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא וּמִתְחַבֵּר בְּאוֹתָהּ הַדְּרָגָה לְהַשְׁתַּלֵּם בּוֹ וְלַהֲתַבְּרֵךְ מִמֶּנּוּ, וְעַל כֵּן הַכֵּל בְּמְזֹל הַדְּבָר תְּלוּי. וְעַל כֵּן שְׁנִינּוּ, בְּנִים, חַיִּים וּמְזוֹנוֹת - לֹא בְּזִכּוֹת תְּלוּיִים, אֲלָא בְּמְזֹל הַדְּבָר תְּלוּי, שֶׁהָרִי בְּזִכּוֹת אִינוּ אֲלָא עַד שֶׁמִּתְמַלֵּאת וּמְאִירָה מִן הַמְּזֹל.

וּמִשׁוּם כֶּךָ, כָּל אוֹתָם שֶׁנִּשְׁבְּרוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְהֵם צְדִיקֵי אֵמֶת, כֹּלָם נִשְׁבְּרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִדְוָנִים בְּדִין. מָה הַטַּעַם? מְשׁוּם שֶׁאוֹתָהּ הַנְּפִשׁ גְּרָמָה לָהֶם, וְעַל כֵּן חָס עֲלֵיהֶם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כָּל מֵה שֶׁעוֹשֶׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא בְּדִין, כְּדִי לְטַהֵר אוֹתָהּ הַנְּפִשׁ לְהַבִּיא אוֹתָהּ לְעוֹלָם הַבָּא וּנְמִשׁוּם כֶּךָ כָּל מַעֲשֵׂיו שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא [נ"א מְשׁוּם שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא] הֵם בְּדִין וְאֵמֶת, וּכְדִי לְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ אוֹתָהּ זֶהְמָה שֶׁקְּבֵלָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל כֵּן נִשְׁבַּר אוֹתוֹ הַגּוֹף וְנִטְהַרְתָּ הַנְּפִשׁ, וּמְשׁוּם כֶּךָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְאוֹתוֹ הַצְּדִיק שֶׁיִּסְבֵּל יְסוּרִים וּמְכַאוּבִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְיִתְנַקֵּה מִן הַכֵּל וְיִזְכֶּה לְחַיֵּי עוֹלָם, וְעַל כֵּן כְּתוּב (תהלים יא) ה' צְדִיק יִבְחֵן, וְדָאִי, וְהֵנָּה נִתְבָּאֵר.

מִתְקַרֵּב הָאָדָם אֵלָיו בְּאַהֲבָה כְּרֵאוּי, וְהַנְּשָׁמָה שׁוֹלֶטֶת וְהַגּוֹף נִחְלָשׁ. וְצְרִיךְ גּוֹף חָלָשׁ וְנִפְשׁ חֲזָקָה שֶׁמִּתְגַּבְּרֶת בַּחֲזֵק, וְאִזּוֹ הוּא אֶהוּב שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ הַחֲבָרִים, נוֹתֵן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְצְדִיק צַעַר בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדִי לְזַכּוֹת אוֹתוֹ לְעוֹלָם הַבָּא.

וּכְאֲשֶׁר הַנְּשָׁמָה חָלְשָׁה וְגוֹף חֲזָק, הוּא שׁוֹנְאוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁאִינוּ מְרַצָּה בּוֹ, לֹא נוֹתֵן לוֹ צַעַר בְּעוֹלָם הַזֶּה, אֲלָא דְרָכִיו מִתְקַנּוֹת וְהוּא בְּשִׁלְמוֹת יִתְרָה, מְשׁוּם שֶׁאֵם עוֹשֶׂה צְדָקָה אוֹ חֶסֶד, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְשַׁלֵּם לוֹ אֶת שְׁכָרוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ חֵלֶק בְּעוֹלָם הַהוּא. וְזֶהוּ שֶׁתְּרַגְּם אוֹנְקָלוּס (דברים ז) וּמְשַׁלֵּם לְשׁוֹנְאָיו וְגו' - מְשַׁלֵּם לְשׁוֹנְאָיו טוֹבוֹת שֶׁהֵם עוֹשִׂים [הוּא], וּמְשׁוּם כֶּךָ אוֹתוֹ צְדִיק שֶׁנִּשְׁבַּר תְּמִיד הוּא אֶהוּב שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהַדְּבָרִים הֵלְלוּ כְּשֶׁבְּדִק, וְלֹא מְצָא חֶטָּא בְּיָדוֹ שֶׁנִּעֲנַשׁ עָלָיו.

כָּאן יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל בְּכַמָּה צְדָדִים, אֶחָד - שֶׁהֵנָּה רֵאוּנוּ שֶׁאִין הַשְּׁכִינָה שׁוּרָה בְּמָקוֹם עֲצוּב, אֲלָא בְּמָקוֹם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ שְׂמִחָה. אִם אִין בּוֹ שְׂמִחָה, אִין שְׁכִינָה שׁוּרָה בְּאוֹתוֹ מָקוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים ב-ג) וְעַתָּה קָחוּ לִי מִנְגֵן וְהִיָּה כְּנֶגֶן הַמִּנְגֵן וְתִהְיֶה עָלָיו יָד ה'. שְׁהָרִי וְדָאִי שֶׁשְׁכִינָה לֹא שׁוּרָה בְּמָקוֹם עֲצוּב. מִנֵּין לָנוּ? מֵיעֶקֶב, שֶׁמְשׁוּם שֶׁהִיָּה עֲצוּב עַל יוֹסֵף הַסְתַּלְקָה מִמֶּנּוּ שְׁכִינָה. כִּיּוֹן שֶׁבָּאָה לוֹ הַשְּׂמִחָה עַל בְּשׁוּרַת יוֹסֵף, מִיָּד וְתַחִי רוּחַ יַעֲקֹב אָבִיהֶם. כָּאן בְּצְדִיק הַזֶּה שֶׁנִּשְׁבַּר, כִּיּוֹן שֶׁהוּא חָלָשׁ וְנִשְׁבַּר בְּמְכַאוּבִים, אִיפֹה הַשְּׂמִחָה? שְׁהָרִי הוּא בְּעֶצֶב וְאִין עֲמוֹ כָּלֵל שְׂמִחָה.

וְאַחֵר - שֶׁהֵנָּה רֵאוּנוּ כְּמָה אֶהוּבִים הָיוּ צְדִיקִים לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא נִשְׁבְּרוּ בְּחִלָּאִים וְלֹא בְּמְכַאוּבִים, וְלֹא נִחְלָשׁ גּוֹפָם לְעוֹלָמִים, לְמָה לֹא אֵלָה כְּאֵלָה - שֶׁאֵלָה נִשְׁבְּרוּ, וְאֵלָה עוֹמְדִים בְּגוֹפָם כְּרֵאוּי?

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהֵנָּה אֵלָה שֶׁעֲמָדוֹ בְּקִיּוּם כְּרֵאוּי מְשׁוּם שֶׁהֵם צְדִיקִים בְּנֵי צְדִיקִים הֵם, כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְוָהוּ, וְאִלוֹ הָאֲחֵרִים צְדִיקִים וְלֹא בְּנֵי צְדִיקִים - הֵנָּה רֵאוּנוּ צְדִיקִים בְּנֵי צְדִיקִים, שֶׁהֵנָּה אָבִיו שֶׁל זֶה צְדִיק בֶּן צְדִיק, וְהוּא צְדִיק, לְמָה נִשְׁבַּר גּוֹפּוֹ בְּמְכַאוּבִים וְכָל יְמָיו בְּצַעַר?

בהם. בא ראה, הפסוק הזה הוא סוד עליון, הנה ישפיל עבדי ובארוה. אבל בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את הלבנה והקטין לה את אורה, שהרי אין לה מעצמה כלום. ומשום שהקטינה את עצמה, האירה בגלל השמש ובחזק האורות העליונים.

ובזמן שהיה בית המקדש קים, ישראל היו משתדלים בקרבנות ועולות ועבודות שהיו עושים הכהנים ולוים וישראלים כדי לקשר קשרים ולהאיר אורות. ולאחר שנחרב בית המקדש, נחשך האור, והלבנה לא הוארה מן השמש, והשמש הסתלק ממנה ולא האירה, ואין לה יום שלא שולטים בו קללות וצער וכאבים, כמו שנתבאר.

ובאותו זמן שהגיע זמן הלבנה להאיר, מה כתוב? הנה ישפיל עבדי. נאמר על הלבנה הנה ישפיל עבדי, זהו סוד האמונה. הנה ישפיל – שמתעוררת התעוררות שלמעלה, כמי שהריח ריח ובא להתעורר ולהסתכל. ירום – מצד האור העליון של כל האורות.

ירום – כמו שנאמר (ישעיה ל) ולכן ירום לרחמכם. ונשא – מהצד של אברהם. וגבה – מהצד של יצחק. מאד – מצדו של יעקב. ואף על גב שבארוהו, והכל אחד בסוד של החכמה.

ובאותו זמן יעורר הקדוש ברוך הוא התעוררות עליונה להאיר ללבנה פראוי, כמו שנאמר (שם) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים כאור שבעת הימים. ומשום כך תתוסף לה רוח עליונה, ומשום כך יתעוררו אז כל אותם המתים שהם בתוך העפר. וזהו עבדי, הסוד שמפתחות רבוננו בידו, כמו שנאמר [אל עבדו זקן ביתו, וכמו שנאמר] (בראשית כד) ויאמר אברהם אל עבדו. זו הלבנה כמו שנאמר, מטטרו"ן שהוא עבד שליח רבנו.

זקן ביתו, כמו שנאמר (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי. המשל בכל אשר לו, משום שפיל הגונים נראים בו יר"ק ולב"ן ואד"ם.

שים נא ידך תחת ירכי – זהו הצדיק, סוד הדבר קיום העולם, שהרי אז העבד הזה ממנה

רבי שמעון פתח, (ויקרא כא) אף אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשו. אף אל הפרכת לא יבא – בא ראה, באותה שעה שאותו הנהר ששופע ויוצא, מוציא כל אותן הנשמות והנקה מתעברת, כלם עומדים בפנים בחצר לפנים מחצר מצפה שטיחים.

ובשהלבנה נפגמת באותו צד של הנחש הרע, אז כל אותן נשמות שיוצאות, אף על גב שכלן טהורות וכלן קדושות – הואיל ונפלו בפגם, בכל אותם מקומות שהגיעו אותן הנשמות, כלם נשברו ונפגמו בכמה צער וכמה כאבים, ואלו הם [נשמות ומקומות] [נ"א נשמות של מקומות של פגם] שמתרצה בהם הקדוש ברוך הוא אחר שנשברו, ואף על גב שהנשמות בעצב ולא בשמחות.

סוד הדבר שורים כמו שלמעלה, הגוף נפגם, והנשמה בפנים כמו שלמעלה, וזה כמו זה. ומשום כך אלו הם שצריכות להתחדש בהתחדשות הלבנה, ועל אלו כתוב (ישעיה טו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחות לפני אמר ה'. כל בשר ודאי, שאלו יתחדשו בכל. וצריכים להתחדש בהתחדשות הלבנה.

ואלו הם בשתפות אחת עם הלבנה פגומים באותו הפגם שלה, ומשום כך היא תמיד שורה בתוכם, שאינה עוזבת אותם, כמו שנאמר (שם נו) ואת דכא ושפל רוח, וכתוב (תהלים לד) קרוב ה' לנשברי לב. לאותם שסובלים עם הלבנה, אותו הפגם הם קרובים לה תמיד. ועל זה להחיות לב נדכאים, באותם החיים שבאים לה להתחדש יהיה להם חלקם, אותם שסובלים עמה יתחדשו עמה.

ואלו נקראים יסורים של אהבה. של אהבה הם, ולא מאותו האדם. של אהבה, אותם שנפגם האור של האהבה הקטנה שנדחית מאהבה רבה. משום כך אלה הם חברים משתפים עמה. אשרי חלקם בעולם הזה ובעולם הבא, שהם זכו לזה להיות חברים עמה, עליהם כתוב (שם קכב) למען אחי ורעי וגו'.

פתח ואמר, (ישעיה נב) הנה ישפיל עבדי ירום ונשא וגבה מאד. אשרי חלקם של הצדיקים שהקדוש ברוך הוא גלה להם דרכי התורה ללכת

ויקם וילך אל ארם נהרים - זהו המקום של הארץ הקדושה ששם בכתה רחל כשחרב בית המקדש. ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים - להתחזק כחה בחזקה כראוי טרם תכנס להקים את אותם הגופים.

לעת ערב, מה זה לעת ערב? זה ערב שפת שהוא הזמן של האלף הששי. לעת ערב - כמו שנאמר (תהלים קד) ולעבודתו עדי ערב, וכתוב (ירמיהו) כי ינטו צללי ערב.

לעת צאת השאבת - שבאותו זמן עתידים לקום ולהחיות. בראשונה מכל שאר בני העולם אותם ששואבים מימי התורה [ושואבים], כדי שיתעסקו לשאב מימי התורה, והתחזקו בעץ החיים, והם יצאו בראשונה, שעץ החיים גרם להם שיקומו בראשונה, כמו שנתבאר.

ובנות אנשי העיר יצאת, מה זה יצאת? כמו שנאמר (ישעיהו כו) וארץ רפאים תפיל, שעתידיה הארץ לפלט ממנה כל הגופות שהם בתוכה, ועל כך כתוב יצאת. לשאב מים - לטל נשמה ולקבלה כראוי מתקנת ממקומה כראוי.

והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה, משום שהרי נתבאר, שכל אותן נשמות של העולם שהתקיימו בעולם הזה והשתדלו לדעת את רבונם בסוד החכמה העליונה, היא עולה ומתקיימת בדרגה עליונה על כל אותם שלא נדבקו ולא ידעו, והם מתקיימים בראשונה. וזו השאלה שעמד אותו העבד לדעת ולשאל, במה התעסקה אותה הנשמה בעולם הזה.

ואמרה אלי גם אתה שתה, אתה צריך לשתות ולהיות משקה בראשונה, ואחריו - וגם (ל)גמליך אשקה, משום שכל אותם שאר המרכבות, אף על גב שנשקים מהדרגה הזו, כלם נשקים מעבודת הצדיקים שיודעים עבודת רבונם כראוי, שהצדיקים יודעים לספק לכל דרגה ודרגה כראוי. ועל זה וגם (ל)גמליך אשקה. ודאי היא האשה אשר הכיח ה' לבן אדני. ודאי היא [ס"א ב]התעוררות של התפלה שליך הוא הגוף שהזדמן לאותה הנשמה העליונה.

בא ראה, שהנה נתבאר שתשוקת הזכר לנקבה עושה נשמה, ותשוקת הנקבה לזכר עולה

בסוד עליון להחיות את שוכני העפר, ויעשה שליח ברוח של מעלה להשיב הרוחות והנשמות למקומן לאותם גופים [שנאכלו] שהתבלו ונרקבו תחת העפר.

ואשביעה בה' אלהי השמים. ואשביעה - מה זה ואשביעה? להתלבש בסוד של שבעה אורות עליונים, שהם סוד השלמות העליונה. אשר לא תקח אשה - זהו הגוף שתחת העפר שיש לו קיום להקים מהעפר, שכל אותם שנקברו בה וזכו להקבר בארץ ישראל, הם יתעוררו בראשונה, כמו שבארנו, שכתוב (ישעיהו כו) יחיו מתיך, בראשונה - אלו המתים של ארץ ישראל. נבלתי יקומון - אותם המתים של שאר הארצות. ועל זה לאותם גופים של ישראל שנקברו שם, ולא לגופות שאר העמים עובדי עבודה זרה שהארץ נטמאה מהם.

ועל כן, אשר לא תקח אשה לבני. מה זה לבני? שכל נשמות העולם שיוצאות מאותו נהר ששופע ויוצא, הם בנים לקדוש ברוך הוא. ועל זה אשר לא תקח אשה - זה הגוף. לבני - זו הנשמה. מבנות הכנעני - אלו גופות של עמים עובדי עבודה זרה שעתידי הקדוש ברוך הוא לנער אותם מהארץ הקדושה, כמו שנאמר (איוב לח) וינערו רשעים ממנה, כמי שמנער טלית מהזהמה שלה.

כי אל ארצי ואל מולדתי תלך. ארצי - זו הארץ הקדושה שהיא ראשונה לכל שאר הארצות, כמו שנתבאר. [ועל זה כי אל ארצי, זו הארץ הקדושה, שהיא שלו בין כל שאר הארצות שחלק אותם לממנים אחרים], ועל זה כי אל ארצי ואל מולדתי. כיון שאמר אל ארצי, מה זה ואל מולדתי? אלא אל ארצי, כמו שנאמר. [מה זה] ואל מולדתי? אלו הם ישראל

בא ראה מה כתוב, ויקח העבד - כמו שנתבאר. עשרה גמלים - אלו הם עשר דרגות שהעבד הזה שולט עליהם כמו שלמעלה. מגמלי אדניו - שהם באותו גון ממש, כמו שנתבאר, והעבד הזה שולט ונתקן בהם.

וכל טוב אדניו בידו - כל אותו טוב הריחות העליונים שיוצאים מתוך אותם אורות ומאורות עליונים. וכל טוב אדניו - אותו השמוש של השמש שנמשכה בה בלבנה.

בְּלִבָּהּ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. וְלִכְּנֵן אֵלֶּה תִּלְדוּת יַעֲקֹב יוֹסֵף
וְגו', וְנִתְבָּאָר.

וְהוּא נֵעַר, מִשׁוּם שֶׁאֵין נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים, צְדִיק
וְצַדִּיק הֵם יַחַד. כְּמוֹ שֶׁהִיא נִקְרָאת בְּשֵׁם
שֶׁל הַזָּכָר, גַּם כִּף הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם שְׁלֵה, שֶׁכְּתוּב
וְהוּא נֵעַר.

אֵת בְּנֵי בִלְהָה וְאֵת בְּנֵי זִלְפָּה. בְּכֹלֶם עוֹמְדֵת לְחֻדֶּשׁ
אוֹתָם כְּרֵאוּי וְלֵהֲשַׁתְּעֶשֶׂע לָהֶם בְּשִׁמְחָה שְׁלוֹ.
שֶׁכֹּל הַעֲנָפִים וְכֹל הָעֲלִים, כֹּלֶם מִתְבָּרְכִים בְּשִׁמְחָתוֹ.
אֵלֶּה תִּלְדוּת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, שֶׁכֹּל
דְּמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִיְתָה בְּיוֹסֵף, וְכֹל מֵה
שֶׁאַרְע לָזֶה אֲרַע לָזֶה, וְשִׁנְיָהֶם הוֹלְכִים יַחַד. וְזֶהוּ
הַסּוּד שֶׁל הָאוֹת וְי״ו, שֶׁשִּׁנְיָהֶם הוֹלְכִים יַחַד, מִשׁוּם
שֶׁהֵם סוּד אֶחָד וְדְמוּת אֶחָת.

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֵת דְּבַתָּם רָעָה, הָרִי פְרִשׁוּהָ שֶׁהָיָה
אוֹמֵר לְאָבִיו עֲלִיָּהֶם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים אֵיבָר
מִבְּעֲלֵי חַיִּים כְּשֶׁהֵם חַיִּים. וַיָּבֵא יוֹסֵף אֵת דְּבַתָּם
רָעָה, וְכִי זֶה בְּמַנְיָן הָיוּ אוֹתָם בְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, אֵיךְ הָיוּ
מְזֻלְזָלִים בָּהֶם בְּנֵי לֵאָה, וְאֵיךְ הָיוּ אוֹכְלִים אֵיבָר מִן
הַחַי וְהָיוּ עוֹבְרִים עַל מִצְוֹת רְבוּנָם, שֶׁהָרִי צָוָה עַל
בְּנֵי נַח מִצְוָה זוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרֵאשִׁית ט) אַךְ בְּשׂוֹר
בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ, וְהֵם הָיוּ אוֹכְלִים אוֹתָם
וְעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת רְבוּנָם? אֵלֹא יוֹסֵף הָיָה אוֹמֵר,
וְעַל זֶה נִעְנַשׁ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵת דְּבַתָּם רָעָה – כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהוּ
שֶׁנִּתְנָנוּ עֵינֵיהֶם בְּבָנוֹת הָאָרֶץ, וְזֶהוּ דְבַתָּם רָעָה,
לְהֵינִיק אֵת כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁאֵינָן קְדוֹשׁוֹת [ד"א
אֵף עַל גִּב] שֶׁבָּאוֹת מִצֵּד הַטְּמֵאָה.

וַיִּשְׂרָאֵל אֶהָב אֵת יוֹסֵף מִכָּל בְּנָיו כִּי בֶן זִקְנִים הוּא
לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתָנֶת פָּסִים. רַבִּי אֶלְעָזָר
פִּתַּח וְאָמַר, (ישעיה כו) לֵךְ עַמִּי בֵּא בַחֲדָרֶיךָ וְסַגֵּר
דְּלָתְךָ בְּעֵדְךָ חֲבִי כְּמַעַט רִגְעַ עַד יַעֲבֹר זַעַם. לֵךְ עַמִּי
בֵּא בַחֲדָרֶיךָ.

בֵּא רֵאָה כִּמָּה אוֹהֵב הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת יִשְׂרָאֵל,
וּבְשִׁבִיל אֶהָבָתָם שְׂאוֹהֵב אוֹתָם עַל כָּל הָעַמִּים
עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, הַזֵּהִיר אוֹתָם וְרוֹצֵה
לְשַׁמֵּר אוֹתָם בְּכֹל מֵה שֶׁהֵם עוֹשִׂים.

בֵּא רֵאָה, שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים יֵשׁ בַּיּוֹם שֶׁהִדִּין שׁוֹרָה
בְּעוֹלָם, וּכְשֶׁבֵּא אוֹתוֹ הַזְּמַן, צָרִיךְ הָאָדָם

וּמִתְעַרֵּב עִמָּה שְׁלֹמֶעֱלָה, וְנִכְלָלִים זֶה עִם זֶה
וְעוֹשֶׂה נְשָׁמָה. וּמִשׁוּם כִּף, הִיא הָאִשָּׁה – זֶהוּ הַגּוֹף
וְדַאי, שֶׁהוּא זְמִין לְאוֹתוֹ רְצוֹן שֶׁל הַנְּשָׁמָה שִׁיִּצְאָה
מִן הַזָּכָר.

וְאוֹתָם הַגּוֹפִים עֲתִידִים לְהִתְעוֹרֵר בְּרֵאוֹשׁוֹנָה, כְּמוֹ
שֶׁאֲמַרְנוּ. וְלֹאֲחֵר שֶׁאֲלוֹ יִקּוּמוּ, יִקּוּמוּ כָּל
הָאֲחֵרִים שֶׁבְּשָׂאֵר הָאֲרָצוֹת וְיִתְקַיְמוּ בְּקִיּוֹם שְׁלָם,
וְיִתְחַדְּשׁוּ בְּהִתְחַדְּשׁוֹת הַלְּבָנָה, וְיִתְחַדְּשׁ הָעוֹלָם
כְּמוֹ מִקְדָּם, וְאִזּוֹ כְּתוּב בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן (תְּהִלִּים קד)
יִשְׂמַח ה' בְּמַעֲשָׂיו.

וּמִשׁוּם כִּף, הִנֵּה יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי – לְהַחְזִיר הַנְּשָׁמוֹת
כָּל אֶחָת וְאֶחָת לְמִקּוּמָה. יָרוּם וְנִשְׂאָ
וְגִבָּה מְאֹד – מֵהַצַּד שֶׁל כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת
הָעֲלִיוֹנוֹת, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

בְּאִשֶּׁר שֶׁמָּמוּ עֲלֶיךָ רַבִּים כֵּן מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרֵאָהוּ
וְתֹארוּ מִבְּנֵי אָדָם (ישעיה נב), בֵּא רֵאָה,
שֶׁהִנֵּה נֶאֱמַר שֶׁכְּפֹאֶשֶׁר נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְהַשְּׁכִינָה
גָּלְתָה לְתוֹךְ אֲרָצוֹת נִכְרִיּוֹת בֵּינֵיהֶם, מֵהַ כְּתוּב? (שם
לג) הֵן אֲרָאֵלֶם צָעֲקוּ חֲצָה מִלְּאֲכֵי שְׁלוֹם מֵרַ יִבְכְּיוּן,
כֹּלֶם בָּכוּ עַל זֶה וְקִשְׁרוּ בְּכִיָּה וְאָבָל, וְכֹל זֶה עַל
הַשְּׁכִינָה שֶׁגָּלְתָה מִמִּקּוּמָה. וְכִמָּה שֶׁהִיא מִשְׁתַּנִּית
מִכְּמוֹ שֶׁהִיְתָה, אֵף כִּף בְּעֵלָה לֹא מְאִיר אוֹרוֹ
וְהַשְּׁתַּנָּה מִכְּמוֹ שֶׁהָיָה, שֶׁכְּתוּב (שם יג) חֲשַׁךְ הַשָּׁמַשׁ
בְּצִאתוֹ, וְעַל זֶה כְּתוּב כֵּן מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרֵאָהוּ.

דָּבָר אַחֵר, כֵּן מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרֵאָהוּ – מֵהַעֲבֹד הַזֶּה
שֶׁהַשְּׁתַּנָּה דִּיּוֹקְנוֹ וְגוֹנוֹ מִכְּמוֹ שֶׁהָיָה. דָּבָר אַחֵר
כֵּן מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרֵאָהוּ – כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם נ)
אֲלִבִּישׁ שָׁמַיִם קְדָרוֹת וְשִׁק אֲשִׁים כְּסוּתָם. שֶׁהָרִי
מִיּוֹם שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לֹא עָמְדוּ הַשָּׁמַיִם
בְּאוֹרָם, וְסוּד הַדָּבָר – הַבְּרָכוֹת לֹא שׁוֹרוֹת אֵלֹא
בְּמִקּוּם שֶׁנִּמְצְאוּ זָכָר וְנִקְבָּה, וּבְאֵרוֹהוּ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(בְּרֵאשִׁית ב) זָכָר וְנִקְבָּה בְּרֵאֵם וַיְבָרֶךְ אֹתָם, וּמִשׁוּם כִּף
מִשְׁחַת מְאִישׁ מְרֵאָהוּ.

וְזֶהוּ כְּכְתוּב (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבָד. אָבוֹד אוֹ נֶאֱבָד
לֹא נֶאֱמַר, אֵלֹא אָבָד, שֶׁאֵין שׁוֹרוֹת בְּרָכוֹת
אֵלֹא בְּמִקּוּם שֶׁנִּמְצְאוּ זָכָר וְנִקְבָּה יַחַד, כְּמוֹ
שֶׁנִּתְבָּאָר. מִשׁוּם זֶה בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁלֹּא נִמְצָא הַזָּכָר
עִמָּה, וְאִזּוֹ כָּל אוֹתָן נִשְׁמוֹת שִׁיּוּצָאוֹת, לְכֻלָּן הָיָה
לָהֶן שְׁנוּי מִכְּמוֹ שֶׁהָיוּ בְּזְמַן שֶׁהַשָּׁמַשׁ מִתְחַבֵּר

בא ראה, כל נביאי העולם, כלם יונקים מצד אחד מתוך שתי דרגות ידועות, ואותן הדרגות היו נראות בתוך האספקלריה שאינה מאירה, שכתוב במראה אליו אתודע. מה היא המראה? כמו שנאמר [שמראה] המראה שכל הגונים נראים בתוכה, וזוהי האספקלריה שאינה מאירה. בחלום אדבר בו, זהו אחד מששים בנבואה, כמו שבארוהו, והיא הדרגה הששית מאותה הדרגה של נבואה, והיא הדרגה של גבריאל שממנה על החלום, והרי נתבאר.

בא ראה, כל חלום שהוא כראוי, בא מן הדרגה הזו, ועל כן אין לה חלום שלא יתערבו בו דברים כוזבים, כמו שבארנו. ומשום כך מהם אמת ומהם כוזבים, ואין לה חלום שאין בו מצד זה ומצד זה.

ומשום שיש בחלום הכל כמו שאמרנו, כל החלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה, ובארוהו שכתוב (בראשית מא) ויהי כאשר פתר לנו כן היה. מה הטעם? משום שיש בחלום כזב ואמת, והדבור שולט על הכל, ומשום כך צריך החלום פתרון טוב. רפי יהודה אמר, משום שכל חלום הוא מהמדרגה שלמטה, והדבור שולט עליו, ומשום כך כל חלום הולך אחר הפתרון.

פתח ואמר, (איוב לג) בחלום חזיון לילה בנפל תרדמה על אנשים בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים ובמסרם יחתם. בא ראה, כשעולה אדם למטתו, הוא צריך להמליך עליו מלכות שמים בראשונה, ואחר כך יאמר פסוק אחד של רחמים, ובארוהו החברים. משום שהנה כאשר אדם ישן על מטתו, הנה נשמתו יוצאת ממנו והולכת ומשוטטת למעלה, כל אחד ואחד כפי דרכו, וכך עולה, כמו שנתבאר.

מה כתוב? בחלום חזיון לילה, כשבני אדם שוכבים במטתם ישנים והנשמה יוצאת מהם. זהו שכתוב בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים. ואז הקדוש ברוך הוא מודיע לנשמה, באותה הדרגה שעומדת על החלום, אותם הדברים שעתידים לבא על העולם, או אותם דברים כפי אותם ההרהורים של לבו, משום שאדם נוטל דרך של תוכחות העולם.

להזהר ולהשמר שלא יפגע בו אותו הדין, והם זמנים ידועים, והרי בארוה.

משום שהרי כשעולה הבקר, אברהם מתעורר בעולם ואוחז את הדין לקשר אותו עמו, ובראשית שלש השעות הראשונות נוסע הדין ממקומו להתעורר בו ביעקב, עד שמתעוררת תפלת המנחה שמחזירה את הדין למקומו, ומתעורר הדין שלמטה להתקשר בדין של מעלה, שהרי אז נקשר דין עם דין, וצריך להזהר.

עוד, כשהדין מתעורר בעולם והמות נמצא בעיר, לא צריך האדם ללכת יחידי בשוק, והרי בארנו את הדברים, אלא צריך לסגור את עצמו שלא יצא החוצה, כמו שבארוהו בנח שסגר את עצמו בתבה שלא ימצא לפני המשחית.

ועל זה לה עמי בחדריך, סגר את עצמך, וסגר דלתך בעדך, שלא יתראה לפני המשחית. חבי כמעט רגע עד יעבר זעם, שאחר שעובר הדין אין רשות למשחית להשחית.

בא ראה, שהקדוש ברוך הוא בשביל האהבה שהוא אוהב את ישראל וקרב אותם אליו, כל שאר העמים עובדי כוכבים ומזלות שונאים את ישראל, משום שהם מרחקים וישראל קרובים.

ובא ראה, משום האהבה שאהב יעקב את יוסף יותר מאחיו, אף על גב שכלם היו לו אחים, מה כתוב? ויתנכלו אתו להמיתו. כל שכן העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לישראל.

בא ראה כמה גרמה לו אותה אהבה שאהב אותו יותר, שגרם לו שהגלה מאביו, וגלה אביו עמו, וגרם להם גלות ולשכינה שגלתה ביניהם, ואף על פי שנגזרה הגזרה, ובארוהו שבשביל כתנת הפסים שעשה לו יותר, מה כתוב? ויראו אחיו.

ויחלם יוסף חלום וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (במדבר יב) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. בא ראה כמה דרגות לדרגות עשה הקדוש ברוך הוא, כלם עומדים זה על זה, דרגה על דרגה, זו למעלה מזו, וכלן יונקות אלו מאלו כראוי להם, אלו מימין ואלו משמאל, וכלם ממנות אלו על אלו הכל כראוי.

מְשׁוּם שֶׁהֵנָּה לֹא מוֹדִיעִים לְאָדָם בְּעוֹד שֶׁהוּא עוֹמֵד בְּכַח הַגּוֹף [נ"א שֶׁל הַרוּחַ] כְּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ, אֲלֵא מִלְּאָף מוֹדִיעַ לְנִשְׁמָה, וְהַנִּשְׁמָה לְאָדָם, וְאוֹתוֹ הַחֲלוּם הוּא מְלַמְעֵלָה, כְּשֶׁהַנִּשְׁמָה יוֹצֵאת מִן הַגּוֹפִים וְעוֹלוֹת כָּל אַחַת וְאַחַת כְּפִי דְרָכָה. וְכַמָּה דְרָגוֹת עַל דְרָגוֹת בְּסוֹד הַחֲלוּם, כִּלְכֵן בְּסוֹד הַחֲכָמָה. וְבֹא וּרְאֵה, הַחֲלוּם דְרָגָה אַחַת, הַמְרָאָה דְרָגָה אַחַת, הַנְּבֹאָה דְרָגָה אַחַת, וְכֻלָּם דְרָגוֹת לְדְרָגוֹת אֵלֶּה עַל אֵלֶּה.

וַיַּחֲלֵם יוֹסֵף חֲלוּם וַיַּגִּד לְאָחִיו וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנֵי אֲתוֹ עַל חֲלוֹמוֹתָיו. מִכָּאֵן שֶׁלֹּא צָרִיךְ הָאָדָם לומר אֵת חֲלוֹמוֹ רַק לְאוֹתוֹ הָאָדָם שְׁאוֹהֵב אוֹתוֹ, וְאִם לֹא – הוּא גוֹרֵם לוֹ. שְׁאִם אוֹתוֹ הַחֲלוּם מִתְהַפֵּךְ לְגוֹן אַחֵר – הוּא גוֹרֵם לְסִלְקוֹ

בֹּא רְאֵה שִׁיּוֹסֵף אָמַר אֵת הַחֲלוּם לְאָחִיו, וְעַל כֵּן גִּרְמוֹ לוֹ לְסִלֵּק אֵת חֲלוֹמוֹ עֲשָׂרִים וּשְׁתַּיִם שָׁנִים שֶׁהִתְעַכֵּב. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, מִנֵּיִן לָנוּ? שְׁכַתוֹב וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנֵי אֲתוֹ. מַה זֶה שְׁנֵי אֲתוֹ? שְׁגִרְמוֹ לוֹ בְּזֶה קְטְרוּגִים.

מַה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר אֲלֵיהֶם שְׁמְעוּ נָא הַחֲלוּם הַזֶּה אֲשֶׁר חֲלַמְתִּי. שְׁרָצָה מֵהֶם שִׁישְׁמְעוּ לוֹ, וְהוּא הוֹדִיעַ לָהֶם אוֹתוֹ הַחֲלוּם, שְׁאֵלְמָלָא הֵם שֶׁהִפְכוּ אוֹתוֹ לְגוֹן אַחֵר – כִּךְ הִתְקַיֵּם, וְהֵם הִשִּׁיבוּ וְאָמְרוּ, הַמְלִיךְ תְּמַלִּיךְ עָלֵינוּ אִם מְשׁוּל תְּמַשֵּׁל בָּנוּ?! מִיָּד אָמְרוּ לוֹ אֵת פֶּשֶׁר הַחֲלוּם וַגְּזִרוּ גְזָרָה, וּמִשׁוּם כִּךְ וַיֹּסְפוּ עוֹד שְׁנֵי אֲתוֹ.

רַבִּי חֲיִיָּא וְרַבִּי יוֹסֵי הָיוּ מְצוּיִים לְפָנָי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר רַבִּי חֲיִיָּא, הִנֵּה שְׁנֵינוּ, חֲלוּם שֶׁלֹּא נִפְתָּר כְּמוֹ אֲגָרַת שֶׁלֹּא נִקְרָאָה, אִם מִשׁוּם שֶׁהִתְקַיֵּם וְהוּא לֹא יָדַע, אוֹ שֶׁלֹּא הִתְקַיֵּם כֻּלָּל. אָמַר לוֹ, הִתְקַיֵּם וְלֹא נוֹדַע, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ הַחֲלוּם תְּלוּי עָלָיו כַּח, וְהוּא לֹא נוֹדַע וְלֹא יָדוּעַ אִם הִתְקַיֵּם וְאִם לֹא הִתְקַיֵּם.

וַאִין לָךְ דְּבַר בְּעוֹלָם שְׁטָרִם יְבֹא לְעוֹלָם שְׁאִינוּ תְלוּי בְּחֲלוּם אוֹ עַל יְדֵי כְרוּז, שֶׁהָרִי נֹאמַר שְׁכַל דְּבַר וְדְבַר בְּטָרִם יְבֹא לְעוֹלָם מְכַרְזִים עָלָיו בְּרַקִּיעַ, וּמִשָּׁם מִתְפַּשֵּׁט בְּעוֹלָם וְנִתֵּן עַל יְדֵי הַכְּרוּז, וְהַכֵּל מִשׁוּם שְׁכַתוּב (עמוס ג) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהִים דְּבַר כִּי אִם גָּלָה סוֹדוֹ אֶל עַבְדָּיו הַנְּבִיאִים, בְּזִמְן שְׁנִבְיָאִים נִמְצְאִים בְּעוֹלָם, וְאִם לֹא – אָף עַל גַּב

שֶׁנְּבֹאָה לֹא שׁוֹרָה, חֲכָמִים עֲדִיפִים מִנְּבִיאִים, וְאִם לֹא – נִתֵּן בְּחֲלוּם, וְאִם לֹא – הַדְּבַר נִמְצָא בְּצַפְרֵי הַשָּׁמַיִם, וְהָרִי בְּאֵרוֹהָ.

וַיִּלְכְּוּ אָחִיו לְרַעוֹת אֵת צֶאֱן אֲבִיהֶם בְּשָׂכָם. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, לְרַעוֹת צֶאֱן אֲבִיהֶם הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! מַה זֶה אֵת נִקּוּד מַעְלָיו? לְרַבּוֹת שְׂכִינָה עִמָּהֶם, שֶׁהִיא שְׁרוּיָה עִמָּהֶם, מִשׁוּם שֶׁהֵם הָיוּ עֲשָׂרָה, שֶׁהָרִי יוֹסֵף לֹא הָיָה עִמָּהֶם, וּבְנִימִין הוּא קָטָן בְּבֵית, וּמִשׁוּם כִּךְ הֵם הָיוּ עֲשָׂרָה, וּכְשֶׁהִלְכּוּ, הִשְׂכִּינָה הָיְתָה בִּינֵיהֶם, וְעַל כֵּן נִקּוּד מְלַמְעֵלָה.

וּמִשׁוּם כִּךְ, בְּזִמְן שֶׁמְכָרוּ אֵת יוֹסֵף, הִשְׁתַּתְּפוּ כֻּלָּם עִם הַשְּׂכִינָה, וְשִׁתְּפוּ אוֹתָהּ עִמָּהֶם כְּשֶׁעָשׂוּ שְׁבוּעָה, וְעַד שֶׁהִתְגַּלָּה דְּבַר יוֹסֵף, לֹא שָׁרְתָה שְׂכִינָה עַל יַעֲקֹב.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהַשְּׂכִינָה לֹא נִמְצְאָה עִמָּהֶם – בֹּא רְאֵה, שְׁכַתוּב (תהלים קכב) שְׁשָׁם עָלוּ שְׂבָטִים שְׂבָטֵי יִשְׂרָאֵל לְיִשְׂרָאֵל לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה'. כֻּלָּם צְדִיקִים וְחַסִּידִים, הַקִּיּוּם שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, הֵם קִיּוּם לְמַעְלָה וְלְמַטָּה.

פֶּתַח וְאָמַר, (שם) שְׁמַחְתִּי בְּאֹמְרִים לִי בֵּית ה' נִלְךְ. אֵת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ, שְׁדוּד הָיָה עִם לְבוֹ

לְבָנוֹת הַבַּיִת, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (מלכים א-ח) וַיְהִי עִם לְבַב דָּוִד אָבִי לְבָנוֹת בֵּית לְשֵׁם ה' וְגו'. וְאַחֵר כִּךְ מַה כְּתוּב? רַק אִתָּה לֹא תִבְנֶה הַבַּיִת כִּי אִם בְּנֵךְ הֵיכָל הַיֵּצֵא מִחֲלָצִיךָ הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לְשָׁמַיִ. וְכֵל יִשְׂרָאֵל הָיוּ יוֹדְעִים אֵת זֶה, וְהָיוּ אוֹמְרִים מִתִּי יָמוֹת דָּוִד וַיִּקְוִים שְׁלֵמָה בְּנוֹ וַיִּבְנֶה אֵת הַבַּיִת, וְאָז עֲמָדוֹת הָיוּ רְגִלֵינוּ בְּשַׁעֲרֵיךָ יְרוּשָׁלַם, אֲזַ נַעֲלָה וְנִקְרִיב שָׁם קָרְבָנוֹת.

וְעַם כָּל זֶה, אָף עַל גַּב שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים מִתִּי יָמוֹת הַזֶּקֶן הַזֶּה, אֲזִי שְׁמַחְתִּי וְשְׁמַחָה הָיְתָה לִי בְּשָׂבִיל בְּנֵי, שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים שְׁבִנִי יָקוּם תַּחְתִּי לְגַמֵּר אֵת הַמְצֻוָה לְבָנוֹת אֵת הַבַּיִת. אֲזַ הַתַּחֲלִיל לְשִׁבְחָ אוֹתָהּ וְאָמַר, יְרוּשָׁלַם הַבְּנוּיָה כְּעִיר שְׁחִבְרָה לָהּ יַחְדָּו.

שְׁנֵינוּ, עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְרוּשָׁלַם לְמַטָּה כְּמוֹ שְׁלַמְעֵלָה, וְזוֹ מִתְקַנֵּת [זו] כְּנֶגֶד זוֹ, שְׁכַתוּב (שמות טו) מְכוּן לְשִׁבְתְּךָ פְּעֻלַת ה'. הַבְּנוּיָה, שְׁעֵתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהוֹרִיד אֵת יְרוּשָׁלַם לְשַׁלְמַעֲלָה כְּרָאוּי, וּמִשׁוּם כִּךְ הַבְּנוּיָה. שְׁחִבְרָה לָהּ

ועל כן תועה בכל. ועל זה, וישאלהו האיש לאמר מה תבקש.

ויאמר את אחי אנכי מבקש וגו'. ויאמר האיש נסעו מזה וגו'. רבי יהודה פתח (שיר ח) מי יתנה כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקף גם לא יבזו לי. את הפסוק הזה בארו החברים, אבל את הפסוק הזה אמרה כנסת ישראל למלך שהשלוש שלו, מי יתנה כאח לי, כיוסף על אחיו, שאמר ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם. נתן להם מזון וזן אותם ברעב. משום כך, מי יתנה כאח לי.

דבר אחר מי יתנה כאח לי – זה יוסף, אל השכינה, שנאחז עמה ונדבק עמה. יונק שדי אמי – שהרי אז אחוה ושלמה עמהם. אמצאך בחוץ – בתוך הגלות, שהיא בארץ אחרת. אשקף – כדי להדביק רוח עם רוח. גם לא יבזו לי – אף על גב שאני נמצאת בארץ אחרת

בא ראה שיוסף, אף על גב שאחיו לא היו לו כמו אחים כשנפל בידיהם, הוא היה להם כמו אח כשנפלו בידו, והרי פרשוה שכתוב (בראשית ג) וינחם אותם וידבר על לבם, בכל הוא דבר, על לבם.

ובא וראה מה כתוב, ויאמרו איש אל אחיו. זה שמעון ולוי שהם היו ודאי אחים בכל, משום שבאו מצד הדין הקשה, ומשום כך רגזם הוא רגז של הרג בעולם, כמו שנאמר (שם ט) ארור אפם כי עז ועברתם כי קשתה

בא ראה את סוד הדבר, יש רגז ויש רגז. יש רגז שהוא מברך ממעלה וממטה, ונקרא ברוך, כמו שנתבאר שכתוב (שם יד) ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ, והרי פרשוה. ויש רגז מקלל למעלה ומטה, כמו שנתבאר, שנקרא ארור, שכתוב (שם ג) ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה. ארור אפם כי עז.

ועל הסוד הזה יש שני הרים, שכתוב (דברים יא) ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל, כנגד שתי הדרגות הללו. ועל כן זה נקרא ארור וזה נקרא ברוך. ושמעון ולוי הם מצד הדין הקשה, ומצד הדין הקשה החזק יוצא רגז שמקלל.

יחדו, והרי בארוה, שחברה? היה צריך להיות שחברו! אלא שהתחברה האם עם הבת ונהיו יחד, ובארוהו.

ונאמר ששם עלו שבטים, אלו הם קיום של העולם והתקון של העולם התחתון. ואל תאמר שהעולם התחתון לבדו, אלא אפלו של העולם העליון, שכתוב שבטי יה עדות לישראל, דוקא לישראל, משום שהם הקיום למטה, עדות הם למעלה, והכל – להודות לשם ה', להודות לשם הקדוש ברוך הוא לכל הצדדים, שכתוב להודות לשם ה'.

וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש. מה כתוב למעלה? ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רעים בשכם לכה ואשליחך אליהם. וכי יעקב השלם, שהיה אוהב את יוסף מכל בניו והיה יודע שכל אחיו היו שונאים אותו, למה שלח אותו אליהם? אלא הוא לא חשד עליהם, שהיה יודע שכלם היו צדיקים ולא חשד אותם, אלא הקדוש ברוך הוא גרם את כל זה כדי לקיים את הגזרה שגזר בין הבתרים.

מצאנו בספרי הקדמונים, שצריכים בני יעקב הללו לשלט עליו בטרם ירד למצרים, שאילו הוה ירד למצרים והם לא היו שולטים בו בראשונה, יכלו המצרים לשלט על ישראל לעולמים, והתקיים ביוסף שנמכר לעבד, והם שלטו עליו, ואף על גב שיוסף היה אחר כך מלך והמצרים היו עבדים שלו, נמצאו ישראל ששלטו על כלם.

בא ראה שיוסף הוא הברית העליונה, כל זמן שמתקיים הברית, השכינה מתקיימת עם ישראל בשלום כראוי. כיון שהסתלק יוסף, הברית העליונה, מן העולם, אז הברית והשכינה וישראל יצאו כלם לגלות, והנה בארנו שכתוב (שמות א) ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, והכל היה מעם הקדוש ברוך הוא כראוי.

בא ראה, וימצאהו איש – זה גבריאל. ופרשוהו, כתוב כאן וימצאהו איש, וכתוב שם (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה. והנה תעה – תועה בכל, שבטח על אחיו שהיה מבקש את האחוה שלהם ולא מצא, ובקש אותם ולא מצא,

וּבֹא וּרְאֵה, מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה יוֹצֵא רִגְזוֹ לְשֵׁנֵי צַדִּים - אֶחָד שֶׁהִתְבָּרַךְ וְאֶחָד שֶׁהִתְקַלָּל, אֶחָד בְּרוּךְ וְאֶחָד אָרוּר. כְּמוֹ כֵן מֵהַצַּד שֶׁל יִצְחָק יֵצְאוּ שְׁנֵי בָנִים - אֶחָד מְבֹרָךְ, וְאֶחָד שֶׁהִתְקַלָּל לְמַעַלְהָ וּלְמַטָּה. זֶה נִפְרָד לְצַדּוֹ וְזֶה נִפְרָד לְצַדּוֹ. זֶה דִּיּוּרוֹ בְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה, וְזֶה דִּיּוּרוֹ בְּהַר שְׁעִיר, שְׁכָתוּב (בראשית כד) אִישׁ יִדַע צִיד אִישׁ שָׂדֵה. זֶה מְקוֹמוֹ בְּמָקוֹם שֶׁל מִדְבָּר, חֲרֵבָה וּשְׁמָמָה, וְזֶה יֹשֵׁב אֵהָלִים, וְהֵכַל כְּמוֹ שְׁצָרִיךְ.

וּמִשּׁוּם כִּי שְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵן - בְּרוּךְ וְאָרוּר, זֶה לְצַדּוֹ וְזֶה לְצַדּוֹ. מִזֶּה יוֹצְאוֹת כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת לְמַעַלְהָ וּלְמַטָּה וְכָל הַטּוֹב וְכָל הָאֹר וְכָל גְּאֻלָּה וְכָל הַצֵּלָה, וּמִזֶּה יוֹצְאוֹת כָּל הַקְּלָלוֹת וְכָל חֲרָב וְכָל דָּם וְכָל שְׁמָמָה וְכָל הַרְעוֹת וְכָל הַטְּמָאָה שֶׁל הָעוֹלָם.

מִשּׁוּם כִּי כָּלִי אֶחָד לְמַעַלְהָ וְכָלִי אֶחָד לְמַטָּה, זֶה קְדוּשׁ וְזֶה טְמֵא. וְאֲסוּר לַעֲשׂוֹת דְּבָר עִם אוֹתָם הַמִּים, אֲלֵא צָרִיךְ לְשַׁפֵּךְ אוֹתָם בְּמָקוֹם שְׂאֲנָשִׁים לֹא עוֹבְרִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יִלֵּן אוֹתָם בְּבֵית, שֶׁהָרִי כִּיּוֹן שְׁנִשְׁפְּכוּ בְּאַרְץ, רוּחַ הַטְּמָאָה נִמְצָאת שָׁם וִיכוּלָה לְהִזְיֵק. וְאִם חָפַר לָהֶם מְדְרוֹן תַּחַת הָאָרֶץ שֶׁלֹּא יֵרְאוּ - יִפְהוּ.

וּמִשּׁוּם כִּי שְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵן - בְּרוּךְ וְאָרוּר, זֶה לְצַדּוֹ וְזֶה לְצַדּוֹ. מִזֶּה יוֹצְאוֹת כָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁל הָעוֹלָמוֹת לְמַעַלְהָ וּלְמַטָּה וְכָל הַטּוֹב וְכָל הָאֹר וְכָל גְּאֻלָּה וְכָל הַצֵּלָה, וּמִזֶּה יוֹצְאוֹת כָּל הַקְּלָלוֹת וְכָל חֲרָב וְכָל דָּם וְכָל שְׁמָמָה וְכָל הַרְעוֹת וְכָל הַטְּמָאָה שֶׁל הָעוֹלָם.

וְלֹא יִתֵּן אוֹתָם לְנָשִׁים מְכַשְׁפוֹת שְׂיֻכְלוּ לְהִרְעֵ בָּהֶם לְבָנֵי אָדָם, מִשּׁוּם שְׂאוֹתָם הַמִּים שֶׁהִתְקַלָּלוּ, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְטַהֵר אֶת יִשְׂרָאֵל שֶׁיְהִיוּ קְדוּשִׁים, שְׁכָתוּב (יחזקאל לו) וְזָרְקֵתִי עֲלֵיכֶם מִיַּם טְהוֹרִים מְכַל טְמֵאוֹתֵיכֶם וּמְכַל גְּלוּלֵיכֶם אֶטְהַר אֶתְכֶם.

סדר הלימוד ליום ו טבת [יום 95 בשנה]

רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּתַח וְאָמַר, (תהלים כו) אֲרַחֵץ בְּנִקְיוֹן כַּפִּי וְאֲסוּבֹכְבָה אֶת מִזְבְּחֶךָ ה'. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ. אֲבָל בֹּא רְאֵה כָּאֵן אֶת סוּד הַדְּבָר, שֶׁהָרִי אֵין לָךְ אָדָם בְּעוֹלָם שְׂאִינוֹ טוֹעֵם אֶת טַעַם הַמּוֹת בְּלִילָה, וְרוּחַ הַטְּמָאָה שׁוֹרָה עַל אוֹתוֹ הַגּוֹף, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִנְשָׂמָה הַקְּדוּשָׁה מְסַתְּלֶקֶת מִן הָאָדָם וְיוֹצְאת מִמֶּנּוּ, וְעַל שֶׁהִנְשָׂמָה הַקְּדוּשָׁה יוֹצְאת וּמְסַתְּלֶקֶת מִמֶּנּוּ, שׁוֹרָה רוּחַ שֶׁל טְמָאָה עַל אוֹתוֹ הַגּוֹף וְנִטְמָא.

וַיִּקְחֵהוּ וַיִּשְׁלַכּוּ אוֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בוֹ מִים. רַבִּי יְהוּדָה פְּתַח וְאָמַר, (תהלים יט) תוֹרַת ה' תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ. [מִי שֶׁמְבַטֵּל דְּבָרֵי תוֹרָה כְּאֵלוֹ הַחֲרִיב עוֹלָם שְׁלָם] כִּמָּה יֵשׁ לְבָנֵי אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שְׁכָל מִי שֶׁמְשַׁתְּדֵל בַּתּוֹרָה, יְהִיוּ לוֹ חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא וְזוֹכָה בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת. וְאִפְלוּ מִי שֶׁמְשַׁתְּדֵל בַּתּוֹרָה וְלֹא מְשַׁתְּדֵל בַּהּ לְשָׂמָה כְּרֵאוּי, זוֹכָה לְשֹׁכֵר טוֹב בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין דָּנִים אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַהוּא.

כִּשְׁהִנְשָׂמָה חוֹזְרַת לַגּוֹף, עוֹבְרַת אוֹתָהּ הַזֶּהמָה, וְהָרִי נִתְבָּאָר שְׂפִידֵי הָאָדָם נִשְׂאָרַת זֶהמַת הַטְּמָאָה, וְעַל כֵּן אֵל יַעֲבִיר יָדוֹ עַל עֵינוֹ, מִשּׁוּם שְׂאוֹתָהּ רוּחַ הַטְּמָאָה שׁוֹרָה עָלָיו עַד שְׁנוּטֵל אוֹתָם, וְכִשְׁנוּטֵל יָדוֹ כְּרֵאוּי, אֲזַי מִתְקַדֵּשׁ וְנִקְרָא קְדוּשׁ.

וּבֹא וּרְאֵה, כְּתוּב (משלי ג) אֲרָךְ יָמִים בִּימִינָה בְּשִׂמְלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. אֲרָךְ יָמִים בְּאוֹתוֹ שֶׁמְשַׁתְּדֵל בַּתּוֹרָה לְשָׂמָה, שֵׁישׁ לוֹ אֲרָךְ יָמִים בְּעוֹלָם הַהוּא שְׂבוֹ אֲרָךְ הַיָּמִים, וְאוֹתָם הַיָּמִים הֵם וְדֹאֵי יָמִים, שֵׁם הוּא בְּטַחֲוֹן הַקְּדוּשָׁה שֶׁלְמַעַלְהָ שְׂבוֹטֵחַ אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, לְהִתְחַזֵּק בְּעוֹלָם הַהוּא, בְּשִׂמְלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד, יֵשׁ לוֹ שֹׁכֵר טוֹב וְשִׁלּוֹה בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וְאֵיךְ צָרִיךְ לְהִתְקַדֵּשׁ? צָרִיךְ כָּלִי אֶחָד לְמַטָּה וְכָלִי אֶחָד מְלַמְעַלְהָ, כְּדֵי שְׂיִתְקַדֵּשׁ מֵאוֹתוֹ שֶׁלְמַעַלְהָ, וְאוֹתוֹ שֶׁלְמַטָּה שְׂיֻשֵׁב בְּזֶהמָה שֶׁטְמָאָה בוֹ. וְזֶה הַכָּלִי לְקַבֵּל טְמָאָה, וְזֶה לְהִתְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ. זֶה בְּרוּךְ וְזֶה אָרוּר. וְלֹא צָרִיךְ לְשַׁפֵּךְ בְּבֵית אֶת אוֹתָם מִים שֶׁל הַזֶּהמָה, שֶׁלֹּא יִקְרַב אֲלֵיהֶם אִישׁ, שֶׁהָרִי בָּהֶם מִתְכַּנְּסִים הַצַּד שֶׁלָּהֶם, וְיִכוּל לְקַבֵּל נֶזֶק מֵאוֹתָם הַמִּים הַטְּמָאִים.

וְכָל מִי שֶׁמְשַׁתְּדֵל בַּתּוֹרָה לְשָׂמָה, כְּשִׂיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, הַתּוֹרָה הוֹלְכַת לְפָנָיו וּמְכַרִּיזָה לְפָנָיו וּמְגַנָּה עָלָיו שֶׁלֹּא יִקְרַבוּ אֵלָיו בְּעֵלֵי הַדִּין.

ובא וראה כמה הוא הענש של התורה, שהרי לא גלו ישראל מהארץ הקדושה אלא משום שהסתלקו מן התורה ונעזבו ממנה, זהו שכתוב (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ וגו'. ויאמר ה' על עזבם את תורתו וגו'. רבי יוסי אומר, מכאן (ישעיה ה) לכן גלה עמי מבלי דעת.

משום כך הכל עומד על קיום התורה, והעולם לא מתקיים בקיומו אלא בתורה, שהיא קיום העולמות, מעלה ומטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי.

ויקחהו וישלכו אתו הברה, רמז על שזרקו אותו לתוך המצרים, המקום שלא נמצא בו סוד האמונה כלל. רבי יצחק אומר, אם נחשים ועקרבים היו בו, למה כתוב בראובן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, וכי לא חשש ראובן לזה שהנה אותם נחשים ועקרבים יזיקו אותו, ואיך אומר להשיבו אל אביו, וכתוב למען הציל אתו?

אלא שראה ראובן שהנזק נמצא בידי אחריו, משום שידע כמה הם שונאים אותו ורצונם להרג אותו. אומר ראובן, טוב להפיל אותו לתוך בור הנחשים והעקרבים ולא ימסר בידי שונאיו שלא מרחמים עליו. מכאן אפרו, יפיל אדם עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבים ולא ימסר בידי שונאיו [שמעטים הם שיכולים להנצל, ומשום כך אומר למען הציל אתו מידם].

משום שכאן במקום הנחשים והעקרבים – אם הוא צדיק, הקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס, ולפעמים שזכות אבות מסייעים לאדם וינצל מהם. אבל כיון שנמסר בידי שונאיו, מעטים הם שיכולים להנצל.

ומשום כך אומר למען הציל אתו מידם, מידם דוקא, ולא כתוב למען הציל אותו ויותר לא. אלא אומר ראובן, ינצל מידם, ואם ימות בבור – ימות. ומשום כך כתוב וישמע ראובן ויצלהו מידם

בא ראה כמה היא חסידותו של ראובן, שמשום שידע ששמעון ולוי, השתפות והחכמה והחברות שלהם הם קשים, שכאשר התחברו

כששוכב הגוף בקבר, היא שומרת אותו. כשהנשמה הולכת להסתלק לשוב למקומה, היא הולכת לפני הנשמה ההיא. וכמה שערים נשברים מלפני התורה עד שנכנסת למקומה, ועומדת על האדם עד שיתעורר בזמן שיקומו המתים של העולם, והיא מלמדת עליו סגוריה.

זהו שכתוב (משלי ו) בהתהלךך תנחה אתך בשכבך תשמר עליך והקיצות היא תשיחך. בהתהלךך תנחה אתך – כמו שנתבאר. בשכבך תשמר עליך – בשעה ששוכב הגוף בקבר, שהרי אז בזמן ההוא נדון הגוף בקבר, ואז התורה מגנה עליו. והקיצות היא תשיחך – כמו שנתבאר, בזמן שיתעוררו המתים של העולם מן העפר, היא תשיחך להיות עליך סגור.

רבי אלעזר אומר, היא תשיחך, מה זה היא תשיחך? משום שאף על גב שעכשו יקומו מהעפר, התורה לא תשתכח מהם, שהרי אז ידעו את כל אותה התורה שעזבו כשהסתלקו מן העולם הזה. אותה התורה שמורה מאותו זמן, ותכנס למעיהם כמו מקדם, והיא תדבר במעיהם.

וכל הדברים מתקנים יותר מכמו שהיו בראשונה, שהרי כל אותם הדברים שהוא לא יכל להשיג אותם כראוי והוא השתדל בהם ולא נדבק בהם – כלם נכנסים למעיו מתקנים והתורה תדבר בו. זהו שכתוב והקיצות היא תשיחך. רבי יהודה אומר, כמו זה כל מי שמתדל בתורה בעולם הזה, זוכה להשתדל בה לעולם הבא, והנה נתבאר.

בא ראה, אותו האיש שלא זוכה להשתדל בעולם הזה בתורה והוא הולך בחשכה, כשיוצא מן העולם הזה, נוטלים אותו ומכניסים אותו לגיהנם למקום התחתון, שלא יהיה מרחם עליו, שנקרא בור שאון טיט היום, כמו שנאמר (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט היום ויקם על סלע רגלי כונן אשורי.

ומשום כך, אותו שלא משתדל בתורה בעולם הזה ומתטנף בטנופות של העולם, מה כתוב? ויקחהו וישלכו אתו הברה – זה הוא הגיהנם, המקום שדנים את אותם שלא השתדלו בתורה. והבור רק – כמו שהוא היה ריק, מה הטעם? משום שלא היה בו מים.

שֶׁל אָדָם. אֲבָל בֵּא רְאָה, אָף עַל גַּב שְׁהִדְבַּר בָּא כְּרֵאוּי, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצְדִּיקִים אֶפְלוּ כְחוֹט הַשְּׁעָרָה.

יעקב עֲשֵׂה מַעֲשֵׂה כְרֵאוּי, בְּמָה? מִשׁוּם שְׁהַקְרִיב לְאֲבִיו שְׁעִיר, שֶׁהוּא צַד הַדִּין הַקָּשָׁה, וְעַם כָּל זֶה, מִשׁוּם שֶׁהוּא הַקְרִיב שְׁעִיר וְהַכְחִישׁ אֶת אֲבִיו שֶׁהוּא הַצַּד שֶׁלּוֹ, נִעְנַשׁ בְּשְׁעִיר הָאֲחֵר הַזֶּה שֶׁהַקְרִיבוּ לוֹ בְּנָיו אֶת הַדָּם שֶׁלּוֹ.

בו כְּתוּב (בראשית כז) וְאֵת עֶרְת גְּדִיֵי הָעֲזִים הַלְבִּישָׁה עַל יָדָיו וְעַל חִלְקַת צֹאֲרֵיו, מִשׁוּם כֶּף – וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכַּתְנַת בְּדָם, הַקְרִיבוּ לוֹ כַּתְנַת לְהַכְחִישׁ אוֹתוֹ. וְהַכֵּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה. הוּא גֵרָם שְׁכַתוּב וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְדֹלָה עַד מָאֵד, מִשׁוּם כֶּף גֵרָמוֹ לוֹ שֶׁחֲרַד חֲרָדָה בְּזִמְן הַהוּא, שְׁכַתוּב הִכָּר נָא הַכַּתְנַת בְּנֶךָ הִיא אִם לֹא.

רבי חֲזִיָּא אָמַר, כְּתוּב בּו (שם) הֵאֱתָה זֶה בְּנֵי עֲשׂוֹ אִם לֹא – לוֹ כְּתוּב, הַכַּתְנַת בְּנֶךָ הִיא אִם לֹא. וּמִשׁוּם כֶּף הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵּק עִם הַצְדִּיקִים בְּכָל מָה שֶׁהֵם עוֹשִׂים.

רבי אֲבָא אָמַר [נ"א אָמַר רַבִּי אֲבָא], כִּינּוּן שְׁכָל הַשְּׁבָטִים רָאוּ אוֹתוֹ הַצֶּעֶר שֶׁל אֲבִיהֶם, וְדָאֵי הַתְנַחֲמוּ וְנִתְּנוּ עֲצָמָם עַל יוֹסֵף שֶׁיִּפְדּוּ אוֹתוֹ אֲלֵמָּלָא יִמְצְאוּ אוֹתוֹ. כִּינּוּן שְׁרָאוּ שְׁלֵא יְכוּלִים, חֲזָרוּ אֶל יְהוּדָה וְהַעֲבִירוּ אוֹתוֹ מֵעֲלֵיהֶם, מִשׁוּם שֶׁהוּא הָיָה מְלַךְ עֲלֵיהֶם, [וְאָז ס"א וְכִינּוּן שֶׁ] הַעֲבִירוּהוּ מֵעֲלֵיהֶם, מָה כְּתוּב? וַיְהִי בְעֵת הַהִיא וַיֵּרֶד יְהוּדָה וְגו'.

רבי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים יח) וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה' וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוּלוֹ בְּרָד וְגַחְלֵי אֵשׁ. בֵּא רְאָה, כְּשֶׁבְרָא הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הַתְקִינָן לוֹ שְׁבַע עֲמוּדִים עַל מָה שְׁעוֹמָד, וְכָל הָעֲמוּדִים עוֹמְדִים בְּעֲמוּד אֶחָד יְחִידִי, וְהָרִי פִרְשׁוּהָ שְׁכַתוּב (משלי ט) חֲכָמוֹת בְּנִתָּה בֵּיתָה חֲצָבָה עֲמוּדֵיהָ שְׁבַע עֲמוּדִים וְכָל אֵלֶּה הֵם עוֹמְדִים בְּדֶרְגָה אַחַת מֵהֶם שְׁנוֹקְרָאֵת (שם י) צְדִיק יִסּוֹד עוֹלָם.

וכְשֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, נִבְרָא מֵאוֹתוֹ הַמְקוּם שֶׁהוּא הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם וְתַקוּנוֹ, שֶׁהוּא נִקְדָּה אַחַת שֶׁל הָעוֹלָם וְהָאֲמִצָּע שֶׁל הַכֵּל, וּמִי הוּא? צִיּוֹן, שְׁכַתוּב (תהלים ג) מִזְמוֹר לְאַסָּף אֶל אֱלֹהִים ה'

בְּשֶׁכֶם הָרְגוּ כָּל זָכָר [ס"א וְזֶה שְׁהָרְגוּ כָּל זָכָר], לֹא דִי לָהֶם, אֲלֵא שְׁנוֹטְלִים נְשִׁים וְטַף וְכֶסֶף וְזָהָב וְכָל הַבְּהֵמוֹת וְכָל כְּלֵי יָקָר וְכָל מִי שֶׁנִּמְצָא בַקְרִיָּה, וְלֹא דִי, אֲלֵא שְׁאֶפְלוּ כָּל מָה שְׁבִשְׁדָה נִטְלוּ, שְׁכַתוּב (בראשית לד) וְאֵת אֲשֶׁר בְּעִיר וְאֵת אֲשֶׁר בְּשָׂדֵה לְקַחוּ.

אָמַר, וּמָה הַקְרִיָּה הַגְדוּלָה כְּזוֹ לֹא נִצַּל מֵהֶם – אֲלֵמָּלָא הָעֵלָם הַזֶּה יִפֹּל בִּידֵיהֶם, לֹא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ חֲתִיכַת בְּשָׂר בְּעוֹלָם, וְעַל כֵּן אָמַר טוֹב לְהִנָּצֵל מֵהֶם, שְׁלֵא יִשְׁאִירוּ מִמֶּנּוּ שְׁאֲרִית בְּעוֹלָם וְלֹא יִרְאֶה מִמֶּנּוּ אֲבָא כְּלוּם לְעוֹלָמִים.

וְכֵאֵן אִם יְמוֹת, לֹא יְכוּלִים לוֹ, וַיִּשְׁאֵר כָּל גּוֹפוֹ שְׁלָם וְאִשְׁבִּיב אוֹתוֹ לְאֲבָא שְׁלָם, וְעַל כֵּן לְמַעַן הֲצִיל אוֹתוֹ מִיָּדָם לְהַשִּׁיבוֹ אֶל אֲבִיו, אָף עַל גַּב שְׁיִמּוֹת שָׁם. וּמִשׁוּם כֶּף אָמַר הַיֵּלֶד אֵינְנוּ, וְלֹא אָמַר אֵינְנוּ חִי, אֲלֵא אָמַר אֵינְנוּ – אֶפְלוּ מֵת.

בֵּא רְאָה מָה שְׁעֲשֵׂה, שֶׁהוּא בְּחֻכְמָה הִיָּה מִשְׁתַּף עֲצָמוֹ עִמָּהֶם, שְׁכַתוּב לֹא נִכְנּוּ נֶפֶשׁ, וְלֹא כְּתוּב לֹא תִכּוּהוּ, וְהוּא לֹא הָיָה שָׁם כְּשֶׁנִּמְכַּר יוֹסֵף, שְׁהָרִי כָּלִם שִׁמְשׁוּ אֶת אֲבִיהֶם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יוֹם אֶחָד, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה שֶׁל רְאוּבֵן, וְעַל כֵּן רָצָה שְׁבָאוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁהָיָה הַשְּׁמוּשׁ שֶׁלּוֹ לֹא יֵאָבֵד יוֹסֵף, וּמִשׁוּם כֶּף כְּתוּב וַיִּשָּׁב רְאוּבֵן אֶל הַבּוֹר וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף בְּבוֹר וַיִּקְרַע אֶת בְּגָדָיו. וְהִנֵּה אֵין יוֹסֵף דּוֹקָא, אֶפְלוּ [חִי אוֹ] מֵת, מִיָּד וַיִּשָּׁב אֶל אַחִיו וַיֹּאמֶר הַיֵּלֶד אֵינְנוּ.

וְאֶפְלוּ רְאוּבֵן לֹא יָדַע מֵאוֹתָהּ הַמְכִירָה שֶׁל יוֹסֵף. וְהָרִי בְּאוֹרוֹהוּ שֶׁהַשְּׂכִינָה הַשְּׁתַּתְפָּה עִמָּהֶם, וְעַל כֵּן לֹא יָדַע רְאוּבֵן מֵהַמְכִירָה הַהִיא שֶׁל יוֹסֵף, וְלֹא הַתְּגַלְתָּהּ לוֹ עַד אוֹתוֹ הַזִּמְן שֶׁיוֹסֵף הַתְּגַלָּה לְאַחִיו.

בֵּא רְאָה כְּמָה גֵרָם לְרְאוּבֵן מִשׁוּם שֶׁהוּא הַשְּׁתַּדֵּל לְהַחֲיוֹת אֶת יוֹסֵף. מָה כְּתוּב? (דברים לג) יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יִמַּת וְגו'. שְׁהָרִי מִשׁוּם זֶה, אָף עַל גַּב שְׁיָדַע שְׁנִלְקַחְתָּהּ בְּכוֹרְתוֹ מִמֶּנּוּ וְנִתְּנָה לְיוֹסֵף, הַשְּׁתַּדֵּל לְהַחֲיוֹת אוֹתוֹ, וְהַתְּפַלֵּל מִשָּׁה וְאָמַר יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יִמַּת, וְהַתְּקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם זֶה, וּמִשׁוּם שְׁעֲשֵׂה תְשׁוּבָה מִהַמַּעֲשֵׂה הַהוּא. שְׁכָל מִי שְׁעוֹשֵׂה תְשׁוּבָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקִים אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בֵּא רְאָה מָה כְּתוּב? וַיִּקְחוּ אֶת כַּתְנַת יוֹסֵף וְגו'. הָרִי בְּאוֹרוֹהוּ, שִׁמְשׁוּם שְׁדָם הַשְּׁעִיר דּוּמָה לְדָם

אמר לו, בא ראה, הפרשה הזו היא סוד עליון, והכל הוא פראוי. וירד יהודה מאת אחיו, שהנה נכסטה הלכנה וירדה מהדרגה של תקון לתוך דרגה אחרת, שהתחבר בה הנחש, כמו שנאמר ויט עד איש עדלמי ושמו חירה.

ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער, והוא רע, והכל אחד, שבא מצד היצר הרע, ומשום כך כתוב ויקרא את שמו ולא כתוב ויקרא שמו. ביעקב כתוב ויקרא שמו, שהקדוש ברוך הוא קרא לו יעקב, וכאן את - לרבות דרגה אחרת שזהמת הטמאה נולד, וזה הוא ער רע, והכל אחד.

אחר כך לא התבסס המקום עד שבא שלה שהיה העקר של כלם. מה כתוב? ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. כתוב פאן רע, וכתוב שם (בראשית ח) כי יצר לב האדם רע מנעריו. רע ששופך דמים, שופך זרע על הארץ, ומשום כך וימתהו ה'. מה כתוב אחריו? ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'.

ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'. רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה מא) העירותי מצפון ויאת ממזרח שמש יקרא בשמי ויבא סגנים כמו חמר וכמו יוצר ירמס טיט. בא ראה כמה בני אדם הם טפשים שאין יודעים ואין מסתכלים לדעת דברי הקדוש ברוך הוא, שהנה כלם ישנים, שאין מתעוררים, ושנה בנקבי עיניהם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם כמו שלמעלה, הכל הוא בחכמה, ואין לה איבר ואיבר באדם שאינו עומד בחכמה עליונה. שהרי כיון שנתקן כל הגוף באיבריו פראוי, הקדוש ברוך הוא השתתף [התחזק] עמו והכניס בו נשמה קדושה כדי ללמד את האדם ללכת בדרכי התורה ולשמר מצוותיו, כדי שאדם יתקן פראוי.

[ומשום זה] [ובעוד] שיש בו נשמה קדושה, צריך לאדם להגדיל את דמות המלך העליון בעולם. וסוד זה, שהרי אותו הנער ששופע ויוצא לא פוסקים מימיו לעולמים, ועל זה צריך לאדם שלא יפסיק את הנער והמקור שלו בעולם הזה. נה"ר רמז לברית הקדש שחתום בכשרו, שהוא דגמא של אותו הנה"ר הסוד של צדיק

דבר ויקרא ארץ ממזרח שמש עד מבאו. ומאיזה מקום? מציון, שכתוב מציון מכלל יפי אלהים הופיע. מאותו המקום שהוא צד השלמות של האמונה השלמה פראוי [וכעת ישראל החזיקו בו בסודות המצוות של התורה, משום שכל יום ויום מחזיק אדם בציצית שמתעטף בה], וציון החזק והנקדה של כל העולם, ומהמקום ההוא נתקן כל העולם ונעשה, ומתוכו נזון כל העולם.

ובא וראה, וירעם בשמים ה' ועליון יתן קולו וגו'. כיון שאמר וירעם בשמים ה', למה כתוב ועליון יתן קולו? הנה [ס"א אלא] כאן סוד האמונה [על מה עולם] שאמרנו שציון היא השלמות והיפי של העולם, והעולם נזון ממנו, משום ששתי דרגות הן, והן אחת, הם ציון וירושלים, זה דין וזה רחמים, ושניהם אחד, מכאן דין ומכאן רחמים.

ממעלה למעלה יוצא קול שנשמע. לאחר שאותו הקול יוצא ונשמע, אז יוצאים הדינים ודרכי הדין, והרחמים יוצאים ונפרדים משם. וירעם בשמים ה', זה בית הדין ברחמים. ועליון, אף על גב שאינו נמצא ואינו נודע, כיון שהקול ההוא יוצא, אז נמצא הכל, דין ורחמים. זהו שכתוב ועליון יתן קולו. כיון שיתן קולו, אז ברד וגחלי אש, מים ואש.

בא ראה, בשעה שנולד יהודה, מה כתוב? (בראשית כט) ותעמד מלדת, משום שזה הוא היסוד הרביעי מאותם הארבעה שהם המרכבה העליונה, עמוד אחד מאותם ארבעה העמודים, מה כתוב בו? ויהי בעת ההיא וירד יהודה מאת אחיו, שהיה מלך עליהם. מה הטעם? משום שהורידו את יוסף למצרים, כמו שאמרנו.

וירא שם יהודה בת איש כנעני, וכי כנעני היה? אלא הנה פרשוהו החברים. ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער. שלשה בנים היו ליהודה, ולא נשאר מהם רק אחד, וזה הוא שלה.

רבי אלעזר ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, למה כתוב בבני יהודה, בראשון - ויקרא את שמו ער, ובשני האחרים כתוב, ויקרא את שמו אונן, ויקרא את שמו שלה?

הואיל וכך הוא, בורא לו הקדוש ברוך הוא גואל שיגאלנו מיד המשחיתים, וזה אחיו שקרוב אליו, שנאמר (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו וגו'. וכתוב בא אל אשת אחיה ויבם אתה וגו', משום שנשמתו לא נכנסת לפני הקדוש ברוך הוא, אלא היא עומדת בחוץ, משום שלא זכה להאיר בעולם הזה בגוף ההוא.

מי שלא זוכה במקום הזה, ילך למקום אחר ויזכה בו. כמו כן עץ שדולק ואורו לא עולה, יפו אותו ויעלה בו אור ויאיר. עץ הוא אדם, שפתוב (שם כ) כי האדם עץ השדה. רוצה לומר, שהאדם כשהוא בעולם הזה והולך ותאב ואוכל ושותה ומזדוג עם אשה ולא זוכה לבנים, זהו עץ שדולק ואורו לא עולה, כלומר, נשמתו לא זוכה באותו הגוף להיות מוארת, אלא היא בחשכה.

בא ראה, כתוב (ישעיה מה) לא תהו בראה לשבת יצרה, שמשום כך עשה הקדוש ברוך הוא את האדם כראוי, כמו שאמרנו, והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם העולם בא ראה מה כתוב, (בראשית כה) ויסף אברהם ויקח אשה ושמה קטורה. סוד הנשמה שבאה להתתקן כמו מקדם.

בא ראה באותו הגוף מה כתוב, (ישעיה נג) וה' חפץ דכאו החלי אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצליח. וה' חפץ דכאו, בפסוק הזה יש להסתכל, למה חפץ? כדי שיטהר. אם תשים אשם - היה צריך להיות אם ישים אשם! מה זה אם תשים? אלא על הנשמה חוזר הדבר. אם הנשמה ההיא רוצה להתתקן כראוי - יראה זרע, משום שאותה הנשמה הולכת ומשוטטת ומזמנת להכנס לאותו הזרע שהתעסק בה האדם בפריה ורביה, ואז יאריך ימים, וחפץ ה' - זו התורה - בידו יצליח.

בא ראה, אף על גב שאדם משתדל בתורה יומם וליילה ומקורו ומעינו עומד בו לחנם, אין לו מקום להכנס לפרגוד. והרי נאמר שבאר המים, אם לא נכנס בה אותו המקור והמעין, אינה באר, שהבאר והמקור הם יחד והם סוד אחד, ובארנו.

בתוב (תהלים קכז) שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים פן יתן לידידו

שמתחבר עם צד"ק יחד למעלה. משום כך צריך אדם למטה להתחבר עם אשתו בקדשה כדי שיתחזק באותו העולם. וכל זמן שאדם לא יצליח בעולם הזה [ס"א ועל כן צריך לאדם שלא יפסיק את הנהר והמקור שלו בעולם הזה, ואם לא] הקדוש ברוך הוא עוקר אותו ונוטע אותו בכמה פעמים כמו מקדם.

בא ראה מה כתוב, העירותי מצפון ויאת. העירותי - זו ההתעוררות של הזוג של האדם בעולם הזה, שהיא התעוררות מצד הצפון. ויאת - זו היא הנשמה הקדושה שבאה מלמעלה, והקדוש ברוך הוא שולח אותה מלמעלה, באה לעולם הזה ונכנסת לתוך בני אדם, כמו שאמרנו.

ממזרח שמש - זה המקום של אותו הנהר ששופע ויוצא, שמשם יוצאת הנשמה ומאירה. ויבא סגנים [כמו חמר] - אלו הם חילות העולם שבאים משום [בתוך] אותה ההתעוררות של הנשמות. כמו חמר - כמו שמתעורר אדם בגוף.

שנהרי משום זה הקדוש ברוך הוא עושה זווגים ומטיל נשמות בעולם, ונמצאת חברות למעלה ולמטה, והמקור של הכל הוא [ס"א יהיה] ברוך. ומשום כך הקדוש ברוך הוא עשה את האדם, כדי להשתדל בדרכיו, ולא יפסיק את מקורו ומעינו לעולמים.

וכל מי שמפסיק מקורו [מלמטה ומיבש אותו, כביכול גורם להפסק למעלה, אז (איוב יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. והואיל ובן אדם הוקם למטה כדגמא שלמעלה - מי שמקורו ימיש מעשות פרות, כמו זה שלא רצה לשא אשה, או שנשא אותה והשתדל ולא יכל, אלו ששני הפכים הם זה מזה, (או אותו) שימיש מעשות פרות, אין לו תקנה לעולם.

מענת לא יוכל לתקן (קהלת א), משום שלא רצה לשא אשה ולהשתדל בפריה ורביה. ואותו שהשתדל ונשא אשה ולא יכל, זה מתקן בגואלו שקרוב לו, שהוא אחיו של אותו מת בלי בנים. כשיוצא מן העולם הזה, אותו האיש לא נכנס לפרגוד ולא נוטל חלק בעולם ההוא ונשמתו לא נכללת במקום שכל הנשמות נכללו, ונגזרת דמותו משם, זהו שפתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני.

רבי חייא שאל, זה שהוא צדיק שלם ומשתדל בתורה ימים ולילות וכל מעשיו לשמו של הקדוש ברוך הוא ולא זכה לבנים בעולם הזה, כמו שהשתדל בהם ולא זכה, או שהיו לו ומתו – מה הם לעולם הבא? אמר לו רבי יוסי, מעשיו והתורה ההיא מגנים עליו לעולם ההוא.

אמר רבי יצחק, עליהם ועל אותם צדיקי האמת, [כמו רבי יוחנן שהיו לו בנים ומתו, וכמו רבי חזקיה שהוא עקר] עליהם כתוב (ישעיה נו) כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ובחרו באשר חפצתי ומחזיקים בכריתתי. מה כתוב אחריו? ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו אשר לא יכרת, משום שלא לה יש חלק לעולם הבא. אמר לו רבי יוסי, נאה הוא ויפה.

בא ראה, צדיק שלם שהיו בו כל אלה והשלם כראוי ומת בלי בנים, והנה יורש מקומו בעולם ההוא – האם אשתו צריכה יבום או לא? אם תאמר שצריכה להתיבם, הרי זה לריקנות, שהרי את מקומו ירש בעולם ההוא.

אלא ודאי צריכה ליבום, משום שאיננו יודעים אם היה שלם במעשיו ואם לא. ואם היא מתיבמת, זה לא היה בריקנות, משום שיש מקום לקדוש ברוך הוא לאיש הזה שהיה בעולם ומת בלי בנים וגואל לא היה לו בעולם. כיון שהצדיק השלם הזה מת ואשתו מתיבמת, והוא ירש את מקומו, בא האיש ההוא ומשתלם כאן, ובין כך ובין כך הקדוש ברוך הוא מזמין לו מקום לעולם עד שימות הצדיק השלם הזה והוא ישתלם בעולם. זהו שכתוב (במדבר לב) כי בעיר מקלטו ישב עד מות הכהן הגדול וגו'.

וזהו ששנינו, בנים מזמנים לצדיקים במיתתם. בחייהם לא זכו, ובמיתתם זכו. ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא כלם אמת וזכות, [וחס] וחיים על הכל. (קהלת ד) טובים השנים מן האחד אשר יש להם שכר טוב בעמלם – אלו הם שמתעסקים בעולם הזה להוליד בנים, שאותם בנים שהשאירו, בגללם יש להם שכר טוב בעולם הזה ובגללם יורשים אבותיהם חלק בעולם ההוא, ובארוהו.

שנא. בא ראה כמה הם חביבים דברי התורה, שבכל דבר ודבר בתורה יש בו סודות עליונים קדושים, והרי נאמר שכאשר נתן הקדוש ברוך הוא התורה לישראל, את כל הגנוזים העליונים הקדושים כלם נתן להם [וכלם] בתורה, וכלם נתנו לישראל בשעה שקבלו התורה בסיני.

בא ראה, שוא לכם משמימי קום – אלו הם היחידים שנמצאים, שאינם זכר ונקבה כראוי, ומקדימים בבקר לעבודתם, כמו שנאמר (קהלת ד) יש אחד ואין שני וגו', ואין קץ לכל עמלו. מאחרי שבת – מאחרים המנוחה, כמו שנאמר כי בו שבת, משום שהאשה אל האדם היא נחת ודאי אצלו.

אכלי לחם העצבים, מה זה לחם העצבים? שכאשר לאדם יש בנים, אותו הלחם שאוכל, אוכל אותו בשמחה וברצון הלב. וזה שאין לו בנים, אותו לחם שאוכל הוא לחם של עצב, ואלו הם אכלי לחם העצבים ודאי.

בן יתן לידידו שנא, מה זה יתן לידידו? זהו שמקורו מברך, שהקדוש ברוך הוא נותן לו שנה בעולם ההוא, כמו שנאמר (משלי ג) ושכבת וערבה שנתך, משום שיש לו חלק בעולם הבא, כדי שאותו האיש ישכב ויהנה בעולם הבא ההוא כראוי.

יש אחד ואין שני וגו', יש אחד – זהו אדם שהוא יחידי בעולם, לא יחידי כראוי, אלא שהוא בלי זוג. ואין שני – שאין עמו סמך. גם בן – שיקים שמו בישראל לא השאירו. ואח אין לו – שיביא אותו לתקון.

ואין קץ לכל עמלו – שהוא עמל תמיד, שמקדים יום ולילה. גם עינו לא תשבע עשר – ואין לו לב להשגיח ולומר, למי אני עמל ומחסר את נפשי מטובה.

ואם תאמר שכדי שיאכל וישתה יותר ויעשה משתה בכל יום תמיד – לא כך, שהרי הנפש אינה נהנית ממנו. אלא ודאי הוא מחסר את נפשו מטוב של האור של העולם הבא משום שזוהי נפש חסרה, שלא השלמה כראוי. בא ראה כמה חס הקדוש ברוך הוא על מעשיו, משום שרוצה שיתקן ולא יאבד מאותו העולם הבא, כמו שאמרנו.

בא וראה, בכל אותם החטאים שנטמא בהם האדם יותר בעולם הזה, זהו חטא שנטמא בו אדם יותר בעולם הזה ובעולם הבא – מי ששופך זרעו לריק ומוציא זרע לחנם ביד או ברגל ונטמא בו, כמו שנאמר (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרף רע.

בגלל זה לא נכנס למחצה ולא רואה תאר פניו של עתיק יומין, כמו שלמדנו, כתוב פאן לא יגרף רע, וכתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה', ומשום כך כתוב (ישעיה א) ידיכם דמים מלאו. אשרי חלקו של האיש שירא מרבנו ויהיה שמור מדרך רעה, ויטהר עצמו להשתדל ביראת רבנו.

בא ראה, בבקר זרע [את] זרעך. הפסוק הזה בארוהו, בבקר – זהו בזמן שאדם עומד בכחו ויהיה בעלומיו, אז ישתדל להוליד בנים עם אשה שראויה לו, שכתוב בבקר זרע את זרעך.

שהרי אז הוא הזמן, כמו שנאמר (תהלים קכז) כחצים ביד גבור פן בני הנעורים, משום שיכול ללמד אותם דרכי הקדוש ברוך הוא, ויהיה לו שכר טוב לעולם הבא, שכתוב אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. לא יבושו – בעולם ההוא, בזמן שבעלי הדין יבואו לקטרג עליו, שאין לה שכר טוב בעולם ההוא כמו ההוא שמלמד את בנו יראת רבנו בדרך התורה.

בא ראה מה אמר באברהם, שכתוב (בראשית יח) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ועל פן אותה הזכות קימת לו בעולם ההוא אצל כל בעלי הדין.

ומשום כך בבקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך – אפלו בימי הזקנה, שהוא הזמן שאדם זקן, [לא יאמר כבר השתדלתי ודי לי, או – כבר השתדלתי ואיני יכול, וכעת שאני זקן איני רוצה. ועם כל זה] מה כתוב? אל תנח ידך. לא יניח מלהוליד בעולם הזה. מה הטעם? משום שלא תדע איזה יכשר הזה או זה. לפני האלהים – כדי שיעמדו בשבילו בעולם ההוא.

ועל פן כתוב (תהלים קכז) הנה נחלת ה' בנים. זהו צרור הנשמות, הצד של העולם הבא. ולנחלה

בא ראה, הקדוש ברוך הוא נוטע אילנות בעולם הזה. אם הצליחו – יפה. לא הצליחו – עוקר אותם ושותל אותם אפלו כמה פעמים, ומשום כך כל דרכי הקדוש ברוך הוא הן לטוב ולתקן את העולם.

בא אל אשת אחיך ויבם אתה. שהרי יהודה וכל השבטים היו יודעים את זה ועקר הדבר והקם זרע, משום שאותו הזרע צריך להתקן הדבר ולגלם גלם לתקון שלא יפרד הזרע משרשו כראוי, זהו שכתוב (איוב לד) ואדם על עפר ישוב.

וכשנתקן אחר כך כראוי, אלו משתבחים בעולם ההוא, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בהם, ומשום כך כתוב (קהלת ד) ושבת אני את המתים שכבר מתו, דוקא, מן החיים אשר הם חיים עדנה. מה זה עדנה? כמו שנאמר (בראשית יח) אחרי בלתי היתה לי עדנה, וכתוב (איוב לג) ישוב לימי עלומיו.

וטוב משניהם את אשר עדן לא היה [שלא שב לימי עלומיו] אשר לא ראה את המעשה הרע אשר נעשה תחת השמש. טוב משניהם את אשר עדן לא היה, שלא שב לימי עלומיו ולא צריך להתתקן ולא סובל חטאים ראשונים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן לו מקום מתקן בעולם ההוא כראוי.

בא ראה מה כתוב? (קהלת ח) ובכן ראיתי רשעים קברים וגו', כמו שנאמר משום שהקדוש ברוך הוא עושה חסד ולא רוצה לכלות את העולם, אלא כמו שנתבאר, וכל דרכיו כלם אמת וזכות להיטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקם של הצדיקים שהם הולכים בדרך האמת, עליהם כתוב (תהלים לד) צדיקים יירשו ארץ.

וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אתו. רבי חייא פתח, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך וגו'. בא ראה כמה ראוי לאדם להזהר מחטאיו ולהזהר במעשיו לפני הקדוש ברוך הוא, משום שכמה שלוחים וכמה ממנים הם בעולם שהם הולכים ומשוטטים ורואים את מעשי בני האדם ומעידים עליו [ז"ח עליהם], והכל כתובים בספר.

והכל הִיָּה כְּרֵאוּי. אֲשֶׁרִי הוּא מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע א) וְהָגִיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמַר לַעֲשׂוֹת כְּכֹל הַפְּתוּב בּוֹ כִּי אַז תִּצְלִיחַ אֶת דְּרָכְךָ וְגו'.

וַיִּוְסַף הוֹרֵד מִצְרִימָה וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפַר וְגו'. [מה כתוב לְמַעֲלָה? וַיִּכַּר יְהוּדָה וַיֹּאמֶר. הוּא אָמַר לְאֲבִיו הִכָּר נָא וְגו', וְעַל כֵּן וַיִּכַּר יְהוּדָה. וְכָתוּב וְהִנֵּה תֹאמִים בְּבִטְנָה. תֹּאמִים הָיוּ מִקֶּדֶם לְכֵן אַחִים הָיוּ. רַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר, לֹא כֶּף נִשְׁמַע, אֲלֵא בָנִים אַחֲרִים נוֹלְדוּ. אָמַר רַבִּי אַבְא, מִשׁוּם כֶּף הַשְׁתַּדְּלָה לְמִצְאָה הָאֲבָדָה שֶׁנֶּאֱבָדָה בָּא רָאָה מָה כְּתוּב, וַיְהִי כִּמְשִׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אָחִיו וְתֹאמַר מָה-פָּרִצְתָּ עָלֶיךָ פָּרִץ. רָמַז כְּאֵן הַתְּפָרְצוֹת רֵאשׁוֹנָה שֶׁפָּרִץ זֶה שְׁמַת עָלָיו, מִמִּשְׁמַע שֶׁכְּתוּב פָּרִצְתָּ עָלֶיךָ, הַתְּפָרְצוֹת בְּגַלְל שֶׁהִצְטַרְכְּתָ לַהֲטָרִיחַ לְאֲדוֹנֶךָ, וּמִשׁוּם כֶּף הַתְּפָרְצוֹת תַּעֲשֶׂה בְּשֶׁאֵר אַמּוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. וְעַל זֶה וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פָּרִץ. וְלֵאחֵר שֶׁכָּל מַעֲשֵׂה שֶׁל יְהוּדָה נֶאֱמַר שִׁיְהוּדָה מְכַר לוֹ לְיוֹסֵף, וְהוּא גֵרָם לוֹ לְכֹל זֶה, שְׂאֵם יְהוּדָה הִיָּה אֹמֵר נִחְזִיר אוֹתוֹ לְאֲבִינוּ, הָיוּ עוֹשִׂים לוֹ אָחִיו כֶּף, וְעַל זֶה הוֹרִידוּ אוֹתוֹ אָחִיו מִשְׁלֹטוֹנוֹ שֶׁעָלִיהֶם. וְלְבִסוּף שֶׁגָּלָה מֵאָחִיו וּבָא עָלָיו כָּל זֶה, חָזַר וַאֲמַר וַיִּוְסַף הוֹרֵד מִצְרִימָה] מָה זֶה הוֹרֵד? שֶׁהִסְפִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה לְקַיֵּם אֶת הַגְּזֵרָה שְׁלוֹ שְׁגֹזֵר בֵּין הַבְּתָרִים, שֶׁכְּתוּב (בראשית טו) יָדוּעַ תִּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ וְגו'. וַיִּקְנֶהוּ פּוֹטִיפַר, לְצַד הַחֲטָא קָנָה אוֹתוֹ.

סדר הלימוד ליום ז טבת [יום 96 בשנה]

פָּתַח וַאֲמַר, (איוב ט) הָאֵמַר לְחָרָס וְלֹא יִזְרַח וּבַעַד כּוֹכָבִים יִחְתָּם. בָּא רָאָה, שֶׁבַעָה כּוֹכָבִים עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרִיקֵעַ, וּבְכָל רִיקֵעַ וְרִיקֵעַ יֵשׁ כְּמָה שֶׁמְשִׁים מְמַנִּים לְשִׁמוּשׁוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

מִשׁוּם שָׂאִין לָךְ שֶׁמֶשׁ אוּ מְמַנָּה שָׂאִין לוֹ עֲבוֹדָה וְשִׁמוּשׁ לְאֲדוֹנוֹ, וְעוֹמְדִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל אוֹתוֹ הַשְׁמוּשׁ שֶׁנִּתְמַנָּה בּוֹ, וְכָל אֶחָד יוֹדֵעַ עֲבוֹדַתוֹ לְשִׁמְשׁ.

מֵהֶם שֶׁמְשִׁמְשִׁים בְּשִׁלְיחוֹת רַבּוֹנָם וּמִפְקָדִים בְּעוֹלָם עַל כָּל מַעֲשֵׂי בְנֵי הָאָדָם, וּמֵהֶם

הַזוֹ, מִי מְזַכֵּה אֶת הָאָדָם לְהַפְּנִס לְאוֹתָהּ נִחְלַת ה' ? הַבְּנִים. אוֹתָם הַבְּנִים מְזַכִּים אוֹתוֹ לְנִחְלַת ה', וְעַל כֵּן אֲשֶׁרִי אוֹתוֹ הָאִישׁ שֶׁמְזַכֵּה אוֹתָם לְלַמֵּד אוֹתָם דְּרָכֵי הַתּוֹרָה כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָאֵר.

וְתִסַּר בְּגַדֵי אֲלִמְנוּתָהּ מֵעָלֶיהָ וְגו'. בָּא רָאָה, תִּמַּר הִיָּתָה בַת כְּהֵן, וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהִיא הַלֵּכָה כְּדֵי לְזַנוֹת עִם חַמִּיָּה? שֶׁהָרִי הִיא, צְנִיעוֹת נִמְצְאָה בָּהּ תְּמִיד. אֲלֵא הִיא הִיָּתָה צְדָקָתָה, וּבְחֻכְמָה עָשְׂתָה אֶת זֶה, שֶׁהָרִי הִיא לֹא הַפְּקִירָה אֶת עֲצָמָהּ אֲלֵיו, אֲלֵא מִשׁוּם שִׁידְעָה יְדִיעָה וּבְחֻכְמָה הִתְבוּנְנָה, וְעַל כֵּן הִיא בָּאָה אֲלֵיו לַעֲשׂוֹת [עֲמוּן] חֶסֶד וְאַמֶּת, וְעַל זֶה בָּאָה [בְּפִרְהוּסָא] וְהַשְׁתַּדְּלָה בְּעֶסֶק הַזֶּה.

בָּא רָאָה, מִשׁוּם שֶׁהִיא יְדָעָה יְדִיעָה וְהַשְׁתַּדְּלָה בְּעֶסֶק זֶה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה שֶׁם סִיוַע בְּמַעֲשֵׂה הַהוּא וּמִיָּד הִתְעַבְרָה, וְהַכֹּל הִיָּה מִמְּנוֹ. וְאֵם תֹּאמַר, לְמָה לֹא הִבִּיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתָם בְּנִים מֵאִשָּׁה אַחֲרָת? לְמָה מִזּוֹ? אֲלֵא וְדַאי שֶׁהִיא הִצְרָכָה לְמַעֲשֵׂה הַזֶּה וְלֹא אִשָּׁה אַחֲרָת.

שְׁתִּי נְשִׁים הָיוּ שֶׁמֵּהֵן נִבְנְה הַזֶּרַע שֶׁל יְהוּדָה, וּבָאוּ מֵהֵן דוֹד הַמֶּלֶךְ וְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ וּמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וְשְׁתֵי הַנְּשִׁים הִלְלוּ זו כְּמוֹ זו, תִּמַּר וְרוֹת שְׁמַתוֹ בְּעָלִיהֶן בְּרֵאשׁוֹנָה, וְהֵן הַשְׁתַּדְּלוּ לְמַעֲשֵׂה הַזֶּה.

תִּמַּר הַשְׁתַּדְּלָה אֲצֵל חַמִּיָּה, שֶׁהוּא יוֹתֵר קְרוֹב לְבָנָיו שְׁמַתוֹ. מָה הַטַּעַם הִיא הַשְׁתַּדְּלָה אֲצֵלוֹ? שֶׁכְּתוּב כִּי רָאָתָה כִּי גָדַל שְׁלָה וְהִיא לֹא נִתְּנָה לוֹ לְאִשָּׁה, וּמִשׁוּם זֶה הַשְׁתַּדְּלָה בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה אֲצֵל חַמִּיָּה.

רוֹת מַת בַּעֲלָהּ, וְאַחַר כֶּף הַשְׁתַּדְּלָה בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה אֲצֵל בַּעֲזוֹ, שֶׁכְּתוּב (רות ג) וַתִּגַּל מִרְגְּלֹתָיו וַתִּשְׁכַּב, וְהַשְׁתַּדְּלָה עִמוֹ, וְאַחַר כֶּף הוֹלִידָה אֶת עוֹבֵד. וְאֵם תֹּאמַר, לְמָה לֹא יֵצֵא עוֹבֵד מֵאִשָּׁה אַחֲרָת? אֲלֵא וְדַאי הִיא הִצְרָכָה וְלֹא אִשָּׁה אַחֲרָת. וּמִשְׁתִּי אֵלוֹ נִבְנְה וְנִתְקַן זֶרְעוֹ שֶׁל יְהוּדָה, וּשְׁתִּיהֵן עָשׂוּ בְּכַשְׁרוֹת, לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם אוֹתָם הַמְּתִים לְתַקֵּן אֶת הָעוֹלָם לְאַחַר מִכּוֹן.

וְזָהוּ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (קהלת ד) וְשִׁבַח אֲנִי אֶת הַמְּתִים שֶׁכָּבַר מִתּוֹ, שֶׁהָרִי כִּשְׁהִיוּ חַיִּים בְּהַתְחַלָּה, לֹא הִיָּה בָּהֶם שִׁבַח [ז"ח וְאַחַר כֶּף הִיָּה בָּהֶם שִׁבַח], וּשְׁתִּיהֵן הַשְׁתַּדְּלוּ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד וְאַמֶּת עִם אוֹתָם הַמְּתִים, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא סִיעַ בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה

נחתם ונסתם האור שלו, השמש חשך והכוכבים לא האירו, משום שיוסף נפרד מאביו. ובא וראה, מאותו היום של אותו המעשה של יוסף, נפרד יעקב משמוש המטה, ונשאר אבל עד אותו היום שהתבשר בשורת יוסף.

וַיְהִי ה' אֶת יוֹסֵף וַיְהִי אִישׁ מְצַלִּיחַ וַיְהִי בְּבֵית אֲדֹנָיו וְגו'. רבי יוסי פתח, (תהלים לו) כי ה' אהב משפט ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמרו. הפסוק הזה בארוהו באברהם. את חסידיו, כתוב חסידו, והרי נתבאר.

בֹּא ראה, בכל מקום שהצדיקים הולכים, הקדוש ברוך הוא שומר אותם ולא עוזב אותם. דוד אמר (שם כג) גם כי אלך בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך וגו'. בכל מקום שהצדיקים הולכים, השכינה הולכת עמם ולא עוזבת אותם.

יוֹסֵף הלך בגיא צלמות והורידו אותו למצרים – השכינה היתה עמו, זהו שכתוב ויהי ה' את יוסף. ומשום ששכינה היתה עמו – בכל מה שהיה עושה, היה מצליח בידו. שאפלו מה שהיה בידו והיה מבקש אותו אדונו בגון אחר – היה מתהפך בידו לאותה הצורה שרצון אדונו היה רוצה בה, כמו שנאמר וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עשה ה' מצליח בידו. מצליח בידו ודאי, כי ה' אתו.

בֹּא ראה, וידע אדניו כי ה' אתו לא כתוב, אלא וירא אדניו, שהרי בעינו היה רואה מעשה נסים בכל יום שהקדוש ברוך הוא עושה בידו, ועל כן ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף. הקדוש ברוך הוא שומר את הצדיקים, ובגללם הוא שומר את הרשעים, שהרי הרשעים מתברכים משום הצדיקים. כמו כן כתוב (שמואל ב-ו) ויברך ה', את בית עבד אדם, [הגת] בעבור ארון האלהים.

הצדיקים, מתברכים האחרים בגללן, והם לא יכלו להזון [ס"א להנצל] בזכותם, והרי פרשוה. יוסף התברך אדונו בגללו, והוא לא יכל להנצל ממנו בזכותו ולצאת לחרות.

ואחר כך הכניס אותו לבית הסהר, כמו שנאמר (תהלים קה) ענו בכבל רגלו ברזל באה נפשו, עד שלאחר מכן הקדוש ברוך הוא הוציא אותו

שמשבחים אותו, והם [הרי] מפקדים על השירה. ואף על גב שהם מפקדים על זה, אין לה כל חיל בשמים וכוכבים ומזלות שכלם לא משבחים את הקדוש ברוך הוא.

שְׁהָרִי בשעה שנכנס הלילה, אז נפרדים שלשה צדדים מחנות לשלשת צדדי העולם, ובכל צד וצד אלף אלפים ורבוא רבבות, וכלם ממנים על השירה.

שְׁלֹשָׁה מחנות הם, ותיה קדושה אחת ממנה עליהם ועומדת עליהם, וכלם משבחים את הקדוש ברוך הוא עד שבא הבקר. כשבא הבקר, כל אותם שבצד דרום וכל הכוכבים שמאירים, כלם משבחים ואומרים שירה לקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (איוב לח) ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים. ברן יחד ככבי בקר – אלו הכוכבים שבצד דרום, כמו שנאמר (בראשית יט) וישכם אברהם בבקר. ויריעו כל בני אלהים – אלו הם שבצד שמאל שנכללו בימין.

ואז מאיר הבקר, וישראל נושאים שירה ומשבחים לקדוש ברוך הוא ביום, שלש פעמים ביום כנגד שלש פעמים של הלילה, ועומדים אלה כנגד אלה, עד שמתעלה כבודו של הקדוש ברוך הוא ביום ובלילה כראוי, והקדוש ברוך הוא מתעלה בשש הללו.

אותה החיה הקדושה שעומדת עליהם למעלה, עומדת על ישראל למטה כדי לתקן הכל כראוי. מה כתוב בה? (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתי. ותתן טרף לביתה – אלו אותם המחנות שלמעלה. וחק לנערתי – אלו המחנות של ישראל למטה. ומשום כך כבודו של הקדוש ברוך הוא מתעלה מכל הצדדים, ממעלה וממטה, ועל כן הכל היה [הוא] עומד ברשותו והכל הוא ברצונו.

האמר לחרס ולא יזרח (איוב ט), רבי שמעון אמר זה יוסף. ובעד כוכבים יחתם – אלו הם אחריו, שכתוב בהם ואחד עשר כוכבים משתחווים לו. דבר אחר, האמר לחרס – זה יעקב בשעה שאמרו לו הכר נא. ולא יזרח – בשעה שהסתלקה ממנו השכינה. ובעד כוכבים יחתם – משום בניו

וְבֵא וְרָאָה, אוֹתָם שְׁלֹא שׁוֹמְרִים אֶת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה, גּוֹרְמִים הַתְּפָרְדוֹת בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאֲבֵיהֶם שְׁבַשְׁמִים, מִשׁוּם שְׁכִתוּב וְסִרְתָּם וְעִבְדְתָם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהַשְׁתַּחֲוִיתָם לָהֶם, וְכִתוּב וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר. שְׁזָהוּ כְמוֹ שֶׁמִּשְׁתַּחֲוֶה לְאֵלוֹהַ אַחֵר, שְׁמִשְׁקַר בְּאוֹת הַבְּרִית הַקֹּדֶשׁ הַזֶּה.

וּבְאֲשֶׁר הַבְּרִית הַקֹּדֶשׁ נִשְׁמְרֶת בְּעוֹלָם כְּרָאוּי, אִזּוֹ הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן בְּרָכוֹת לְמַעַלְהָ לְהַרְיֵק בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סח) גִּשְׁם נְדָבוֹת תִּנְיָף אֱלֹהִים נַחֲלַתְךָ וְנִלְאָה אֶתְּהָ כּוֹנֵנְתָהּ. גִּשְׁם נְדָבוֹת – זֶהוּ גִשְׁמֵי רְצוֹן, כְּשֶׁמִּתְרַצֵּה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל וְרוֹצֵה לְהַרְיֵק לָהּ בְּרָכוֹת, אִזּוֹ נַחֲלַתְךָ וְנִלְאָה אֶתְּהָ כּוֹנֵנְתָהּ.

נַחֲלַתְךָ – הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם נַחֲלָתוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לב) יַעֲקֹב חֶבֶל נַחֲלָתוֹ. וְנִלְאָה – זֶה כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא נִלְאָה בְּאַרְץ אַחֲרֶת. שֶׁהִיא צִמָּאָה לְשִׁתוֹת, וְאִזּוֹ הִיא נִלְאָה. וְכִשְׂאוֹתוֹ גִּשְׁם שֶׁל רְצוֹן נִתֵּן, אִזּוֹ אֶתְּהָ כּוֹנֵנְתָהּ.

וְעַל פֶּן שָׁמַיִם וָאָרֶץ וְכָל צְבָאָם, כֻּלָּם עוֹמְדִים עַל הַקִּיּוּם הַזֶּה, שְׁכִתוּב (ירמיה לג) אִם לֹא בְרִיתִי יוֹמֵם וְלַיְלָה חֲקוֹת שָׁמַיִם וָאָרֶץ לֹא שָׁמַתִּי, וּמִשׁוּם כִּי צָרִיךְ לְהַזְהֵר בְּזֶה, וְהָרִי פִּרְשׁוּהָ. וּמִשׁוּם כִּי כְּתוּב וַיְהִי יוֹסֵף יָפָה תָאֵר וַיִּפֶּה מִרְאָה, וְאַחֲרָיו כְּתוּב וַתִּשָּׂא אִשְׁתּוֹ אֶת אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף. וַתִּשָּׂא אִשְׁתּוֹ אֶת אֲדֹנָיו אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף.

וַיְהִי כְּדַבְּרָהּ אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (משלי ו) לְשִׁמְרֶךָ מֵאִשְׁתּוֹ רַע וְגוֹ'. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שִׁיּוֹדְעִים אֶת דְּרָכֵי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְלַכֵּת בָּהֶם, מִשׁוּם שֶׁהֵם מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה יוֹמֵם וְלַיְלָה, שֶׁכָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדְּלֵל בַּתּוֹרָה יָמִים וְלַיְלוֹת, נוֹחַל שְׁנֵי עוֹלָמוֹת – הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן. נוֹחַל אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה – אֵף עַל גַּב שְׂאִין הָאָדָם מִתְעַסֵּק בָּהּ לְשִׁמָּה. וַיּוֹרֵשׁ הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה – כְּשֶׁמִּתְעַסֵּק בָּהּ הָאָדָם לְשִׁמָּה.

בֵּא רָאָה מִה כְּתוּב, (משלי ג) אֲרֹךְ יָמִים בִּימִינָהּ בְּשִׂמְאֵלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד. אֲרֹךְ יָמִים בִּימִינָהּ – מִי שֶׁהוֹלֵךְ לִימִין הַתּוֹרָה, אֲרֹךְ שָׁל חַיִּים הוּא לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁזֹּכָה שָׁם לְכָבוֹד הַתּוֹרָה, שֶׁהוּא כָבוֹד וְכֹתֵר לְהַתְעַטֵּר עַל הַכֹּל, שֶׁכֹּתֵר הַתּוֹרָה הוּא בְּעוֹלָם הַהוּא. בְּשִׂמְאֵלָה עֶשֶׂר וְכָבוֹד – בְּעוֹלָם הַזֶּה, שְׂאֵף

לְחֵרֹת וְהַשְּׁלִיט אוֹתוֹ עַל כָּל אֲרֶץ מְצָרִים. וּמִשׁוּם כִּי כְּתוּב וְלֹא יַעֲזֹב אֶת חֲסִידָיו לְעוֹלָם נִשְׁמְרוּ. כְּתוּב חֲסִידוֹ וְנִתְבָּאָר, וְהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מִגֵּן עַל הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שְׁכִתוּב (תהלים ה) וַיִּשְׁמְחוּ כָּל חוֹסֵי כִיף לְעוֹלָם יִרְנְנוּ וְתִסְךָ עֲלֵינוּ וַיַּעֲלִצוּ כִיף אֶהְבִּי שְׁמֶךָ.

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַתִּשָּׂא אִשְׁתּוֹ אֶת עֵינֶיהָ אֶל יוֹסֵף. רַבִּי חִיָּא פֶּתַח וְאָמַר, (שם קג) בְּרָכוּ ה' מִלְּאֲכָיו גְּבִרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַ בְּקוֹל דְּבָרוֹ בֵּא רָאָה כַּמָּה צָרִיךְ הָאָדָם לְהַשְׁמֵר מִחֻטְאָיו וְלִלְכֵת בְּדֶרֶךְ מִתְקַנֵּת, כְּדִי שְׁלֹא יִסִּיט אוֹתוֹ הַיֵּצֵר הָרַע הַהוּא, שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לוֹ כָּל יוֹם וְיוֹם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר.

וּמִשׁוּם שֶׁהוּא מְקַטְרֵג לוֹ תָמִיד, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו וְלְהִתְעַלּוֹת עָלָיו בְּמָקוֹם שֶׁל חֲזַק, שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת גּוֹבֵר עָלָיו וְלְהַשְׁתַּתֵּף בְּמָקוֹם שֶׁל גְּבוּרָה, מִשׁוּם שֶׁכֹּאֲשֶׁר אָדָם גּוֹבֵר עָלָיו, אִזּוֹ הוּא בְּצַד הַגְּבוּרָה וְנִדְבֵק בּוֹ לְהִתְגַּבֵּר, וּמִשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע תְּקִיף, צָרִיךְ הָאָדָם לְהִיּוֹת תְּקִיף מִמֶּנּוּ.

וּבְנֵי הָאָדָם הִלְלוּ שְׁמֵתְגַבְרִים, נִקְרָאִים גְּבוּרֵי כַח, שִׁימְצָא מִן עִם מִינוֹ, וְאֵלוֹ הֵם מִלְּאֲכָיו שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁבָאִים מִצַּד הַגְּבוּרָה הַקְּשָׁה, לְהִתְגַּבֵּר עָלָיו, גְּבִרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ. בְּרָכוּ ה' מִלְּאֲכָיו – כְּמוֹ יוֹסֵף שֶׁנִּקְרָא צְדִיק וְגִבּוֹר וְשִׁמְרֵת בְּרִית הַקֹּדֶשׁ הַרְשׁוּמָה בְּתוֹכוֹ.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, מִה זֶה הִיא? הָרִי פִּרְשׁוּהָ, מָקוֹם זֶה שִׁיּוֹצֵר הָרַע מְקַטְרֵג, שֶׁהוּא הַדְּרָגָה אַחֲרֵי הַדְּבָרִים. מִשׁוּם שִׁיּוֹסֵף נִתֵּן לוֹ מָקוֹם לְקַטְרֵג, שֶׁהִיָּה יוֹסֵף מְסַלֵּסל בְּשַׁעֲרוֹ וּמִתְקַן אֶת עֲצָמוֹ וּמְקַשֵּׁט אוֹתוֹ, אִזּוֹ נִתֵּן מָקוֹם לַיֵּצֵר הָרַע לְקַטְרֵג, שְׂאֵמַר: וּמָה אֲבִיו מִתְאַבֵּל עָלָיו, וַיּוֹסֵף מְקַשֵּׁט אֶת עֲצָמוֹ וּמְסַלֵּסל בְּשַׁעֲרוֹ! אִזּוֹ הַתְּגַרָּה בּוֹ הַדָּב וּקַטְרֵג לוֹ.

וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. בֵּא רָאָה, בְּזִמְן שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁגִּיחַ בְּעוֹלָם לְדוֹן אוֹתוֹ וּמוֹצֵא רְשָׁעִים בְּעוֹלָם, מִה כְּתוּב? (דברים יא) וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאָדָמָה לֹא תִתֵּן אֶת יְבוּלָהּ. וְאִזּוֹ – וְאַבְדְתָם מִהֲרָה. שֶׁהָרִי מִשׁוּם חֻטְאֵי בְנֵי הָאָדָם הַשָּׁמַיִם נִעְצָרִים וְלֹא נוֹהֲגִים בְּחֻקוֹתֵיהֶם כְּרָאוּי.

הוא חס על ישראל ונותן להם עצה להנצל ממנו, ובמה? בשופר, ביום של ראש השנה, וביום הכפורים בשעיר המשתלח שנותנים לו, כדי להפרד מהם ולהשתדל באותו החלק שלו, והרי בארוה.

בא ראה מה כתוב, (שם ה) רגליה ירדות מות שאול צעדיה יתמכו. ובסוד האמונה מה כתוב? (שם ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. ואלו הם דרכי ושבילי התורה, והכל אחד. זה שלום וזה מות, והכל הפוכים זה מזה.

אשרי חלקם של ישראל שנדבקים בקדוש ברוך הוא כראוי ונותן להם עצה להנצל מכל הצדדים האחרים של העולם, משום שהם עם קדוש לנחלתו וחלקו, ועל כן נותן להם עצה בכל. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כשהצד הרע הזה יורד ומשוטט בעולם ורואה את מעשי בני האדם, שהם כלם סוטים דרכיהם בעולם, הוא עולה ומשטין עליהם, ואלמלא שהקדוש ברוך הוא חס על מעשי ידיו, הם לא היו נשארים בעולם.

מה כתוב? ויהי כדברה אל יוסף יום יום. כדברה - שעולה ומעלה בכל יום ויום, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא כמה רעות, כמה מלשינות, כדי לכלות בני אדם.

מה כתוב? ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה. ולא שמע אליה - משום שהוא חס על העולם. לשכב אצלה, מהו לשכב אצלה? כדי לקחת שלטון לשלט על העולם, והשלטון לא שולט עד שנתנת לו רשות.

דבר אחר לשכב אצלה - כמו שנאמר (ויקרא טו) ולאיש אשר ישכב עם טמאה. להיות עמה - לתת לה גדלות וברכות וסיוע, שאלמלא היה לה סיוע מלמעלה, לא נשאר בעולם אפלו אחד, אבל משום שהקדוש ברוך הוא חס על העולם, נשאר העולם בקיומו.

רבי אבא אמר, הכל הוא דרך אחת, אבל יצר הרע הוא שהולך ומפתה את בני האדם כדי להסוות את דרכיהם ולהדבק בהם בכל יום ויום,

על גב שאינו מתעסק בה לשמה, זוכה בעולם הזה לעשר וכבוד.

שהרי רבי חייא, כאשר בא משם לארץ ישראל, קרא בתורה, עד שהיו פניו מאירים כמו השמש, וכשהיו עומדים לפניו כל אותם שעסקו בתורה, היה אומר: זה השתדל בתורה לשמה, וזה לא השתדל לשמה. והיה מתפלל על אותו שמתעסק לשמה, שפך יהיה תמיד ויזכה לעולם הבא. ומתפלל על אותו שלא התעסק לשמה, שיבא להתעסק בה לשמה ויזכה לחיי עולם.

יום אחד ראה תלמיד אחד שהיה עוסק בתורה ופניו מוריקים. אמר, ודאי מהרהר בעברה הוא זה. אחז אותו לפניו, והמשיך עליו דברי תורה עד שהתישבה רוחו בתוכו. מאותו היום והלאה שם על רוחו שלא ירדף אחר אותם ההרהורים הרעים וישתדל בתורה לשמה.

אמר רבי יוסי, כשאדם רואה שבאים אליו הרהורים רעים, יתעסק בתורה, ואז יעברו ממנו. אמר רבי אלעזר, כשאותו הצד הרע בא לפתות את האדם, ימשך אותו לתורה, ויפרד ממנו.

בא ראה, שהנה שנינו, שכאשר הצד הרע הזה עומד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על העולם משום מעשים רעים, הקדוש ברוך הוא חס על העולם, ונותן עצה לבני אדם להנצל ממנו, ולא יוכל לשלט עליהם ולא על מעשיהם. ומה היא העצה? להשתדל בתורה, ונצולים ממנו. מנין לנו? שכתוב (שם ו) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. מה כתוב אחריו? לשמרך מאשת רע מחלקת לשון נכריה.

זהו צד הטמאה. הצד האחר - שעומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על חטאי בני האדם, ועומד תמיד להשטין למטה לבני אדם. עומד תמיד למעלה כדי להזכיר חטאי בני האדם ולהשטין להם על מעשיהם, ומשום שנתנו ברשותו, כמו שעשה לו לאיוב.

ובן עומד עליהם להשטין את ישראל ולהזכיר חטאיהם בכל מה שעשו באותן הפעמים שהקדוש ברוך הוא עומד עליהם בדין, אזי עומד להשטין להם ולהזכיר חטאיהם, והקדוש ברוך

יעזב אותו ויתגבר כנגדו [וילחם בו קרב] ויברח ממנו כדי להנצל ממנו, ולא ישלט עליו.

אמר רבי יצחק, עתידים הם הצדיקים לראות את יצר הרע כמו הר גדול, ויתמהו ויאמרו, איך יכלנו להכניע את החר הגדול העליון הזה?! ועתידים הרשעים לראות את היצר הרע דקיק כמו חוט של שערה, ויתמהו ויאמרו, איך לא יכלנו להכניע את חוט השערה כזה דקיק?! אלו יכפו ואלו יכפו. והקדוש ברוך הוא יבער אותו מן העולם וישחט אותו לעיניהם, ולא ישלט עוד בעולם, ויראו הצדיקים וישמחו, כמו שנאמר (תהלים קמ) אך צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים וגו'. רבי יהודה פתח, (עמוס ג) הישאג אריה ביצר וטרף אין לו היתן כפיר קולו ממעונתו בלתי אם לכד. הישאג אריה ביצר.

בא ראה כמה יש לאנשים להשגיח בעבודת הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה ובעבודת הקדוש ברוך הוא, פחדו ויראתו הם על הכל, שהרי כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את כל הבריות של העולם כל אחד ואחד בדמותו כראוי לו, ואחר כך ברא את האדם בדמות עליונה, והשליט אותו על כלם בדמות הזו.

שכל זמן שאדם עומד בעולם, כל אותם הבריות של העולם זוקפים ראשם ומסתכלים בדמות העליונה של האדם, אז כלם פוחדים וזעים מלפניו, כמו שנאמר (בראשית ב) ומראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים וגו'. והדברים הללו, כשסתכלים ורואים אותו, הדמות הזו, והנשמה בו.

אמר רבי אלעזר, אף על גב שאין בו נשמה, הצדיקים לא משתנים מכמו שהיתה דמותם בהתחלה, וכשאדם לא הולך בדרכי התורה, הדמות הקדושה הזו מתחלפת לו, ואז חית הבר ועוף השמים יכולים לשלט עליו, משום שהדמות הקדושה הזו התחלפה לו, התחלפה לו הדמות הזו של בן אדם.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא מחליף המעשים שלמעלה ומטה כדי להחזיר הדברים

ובכל עין ועין. מסטה את האדם מדרך האמת כדי לדחותו מדרך החיים, למשך אותו לגיהנם.

אשריו מי שעושה ושומר [אשרי מי שעושה, שומר] דרכיו ושביליו כדי שלא ידבק בו, הינו מה שכתוב ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה, כמו [במה] שהיא אומרת לו בכל יום. שהרי רוח הטמאה, יצר הרע, מפתה את האדם בכל יום לשכב אצלה, בתוך הגיהנם, ולהדון שם, להיות עמה.

בא ראה, כשאדם נדבק לאותו הצד, נמשך אחריה, ונטמא עמה בעולם הזה ונטמא עמה בעולם האחר. בא ראה, צד הטמאה הזה הוא מנוול, הוא מלכלך, ככתוב (ישעיה ל) צא תאמר לו, צואה ממש, ובו נדון מי שמסטה דרכו מהתורה, ובו נדונים אותם הרשעים של העולם שאין להם אמונה בקדוש ברוך הוא.

מה כתוב? ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ויהי כהיום הזה - היום שייצר הרע שולט בעולם ויורד להשטין לבני האדם. מתי? היום שבא אדם לשוב בתשובה על חטאיו, או להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, ואז יורד באותו הזמן כדי להשטין לבני האדם.

ויבא הביתה לעשות מלאכתו, כדי להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, שהיא מלאכתו של האדם בעולם הזה. וכיון שעבודת האדם בעולם הזה היא עבודת הקדוש ברוך הוא, צריך לאדם להיות תקיף כאריה בכל צדדיו כדי שלא ישלט עליו הצד האחר ולא יוכל לפתות אותו. מה כתוב? ואין איש, אין גבר שיעמד לפני היצר הרע וילחם בו קרב כראוי.

מה דרכו של יצר הרע? פיון שרואה שאין האדם עומד כנגדו ויוצא לקרב אתו, מיד - ותתפשהו בכגדו לאמר שכבה עמי. ותתפשהו בכגדו, משום שכאשר יצר הרע שולט על האדם, מתקין אותו ומקשט לו את לבושו, מסלסל בשערו. זהו שכתוב ותתפשהו בכגדו לאמר שכבה עמי, הדבק עמי.

מי שהוא צדיק, מתגבר כנגדו ונלחם בו קרב. מה כתוב? ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה.

רבנו, כמו שנאמר (תהלים נא) וְחַטָּאתִי נִגְדִי תָמִיד,
כְּדִי שִׁיּוּב מֵהֶם.

ובא וראה, בזמן שישראל היו בארץ הקדושה, לא
נמצא בידיהם חטא, כמו שבארונה, משום
שאותם הקרבנות שהיו מקריבים בכל יום היו
מכפרים עליהם. עכשו שישראל גלו מן הארץ ואין
מי שמכפר עליהם, התורה מכפרת עליהם ומעשים
כשרים, משום שהשכינה עמהם בגלות, ומי שאינו
מסתכל בדרכי הקדוש ברוך הוא, גורם לשכינה
להפנע בתוך העפר, כמו שנאמר (ישעיה כו) יִשְׁפִּילָנָה
יִשְׁפִּילָה עַד אֶרֶץ וּגּוֹ.

אמר רבי יצחק, וכן מי שמשתדל בתורה
ובמעשים כשרים, גורם לכנסת ישראל
להרים ראש בתוך הגלות. אשרי חלקם של אותם
שמשתדלים בתורה ימים ולילות.

בא ראה, גלגל הקדוש ברוך הוא גלגולים בעולם
כדי להרים את ראש הצדיקים, שהרי כדי
שיוסף ירים את ראשו בעולם על שנמצא צדיק
לפניו, הרגיו את האדון על עבדיו, כמו שנאמר
חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך
מצרים, והכל כדי להרים את ראשו של יוסף
הצדיק. ובא וראה, על ידי החלום נכנע מעם
אחיו, ועל ידי החלום התגדל על אחיו, והתגדל
על כל העולם.

ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש
כפתרון וגו'. בא ראה שהנה נאמר שכל
החלומות הולכים אחרי הפה. פאשר יוסף פתר
להם את החלום, למה לזה פתח פתרון טוב, ולזה
פתרון רע? אלא שאותם החלומות היו על יוסף,
ומשום שידע הדבר על עקרו ושרשו, משום כך
פתר להם החלום כמו שצריך, לכל אחד ואחד פתר
להם פתרון להחזיר הדבר על מקומו.

מה כתוב? ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלהים
פתרנים ספרו נא לי. מה הטעם? משום שכך
צריך לו לפתר החלום – להפקיד את הפתרון
לקדוש ברוך הוא, משום ששם הוא הקיום של
הכל ובו עומד הפתרון.

בא ראה, הרי נאמר שדרגת החלום למטה היא,
והיא הדרגה הששית, משום שהרי ממקום

למקומם, ושימצא רצונו בכל מעשי העולם.
הדמות של דניאל לא השתנתה כשהפילו אותו לגב
האריות, ומשום כך נצול. אמר רבי חזקיה, אם כך,
הנה כתוב (דניאל ו) אֱלֹהֵי שְׁלַח אֶת מְלָאכֹו וְסַגְר אֶת
פִּי הָאֲרִיּוֹת וְלֹא חָבְלוּ אוֹתִי. מִשְׁמַע שְׁמֹשׁ הַמְּלֶאֶךְ
שְׁסַגְר אֶת פִּיהֶם, לֹא נִזְוֶק.

אמר לו, משום זה לא נזוק, שהרי אותה דמות
האדם הצדיק היא המלאך ממש, שסוגר את
הפה וקושר אותם לשמר אותו שלא יזיקו לו,
ומשום כך אלהי שלח מלאכה, אותו שכל הדמיות
שבעולם חקוקות בו, והוא החזיק בי את דמותי
ולא יכלו לשלט בי, וסגר את פיהם. ועל זה שלח
ודאי את מלאכו.

והמלאך הזה, אותו שכל הדמיות חקוקות בו,
שכתוב (תהלים קי) יְדִין בַּגּוֹיִם מְלֹא
גִוִּיּוֹת, הוא שלא משתנה לפניו כל דמיות העולם,
ועל כן צריך האדם לשמר דרכיו ושביליו כדי שלא
יחטא לפני רבונו, ויתקיים בדמות של אדם.

בא ראה, יחזקאל שמר את פיו ממאכלות אסורים,
שכתוב (יחזקאל ד) וְלֹא בָא בְּפִי בֶּשֶׂר פֶּגוּל, זָכָה
וְנִקְרָא בֶּן אָדָם. מה כתוב בדניאל? (דניאל א) וַיֵּשֶׁם
דְּנִיֵּאל עַל לְבוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְגַּאֵל בְּפֶתַח בַּג הַמֶּלֶךְ וּבִיַּיִן
מִשְׁתִּי, זָכָה הוּא וְהִתְקַיֵּם בְּדַמּוֹת שֶׁל אָדָם. מִשׁוּם
שְׁכָל דְּבַרֵי הָעוֹלָם, כָּלֶם מִפְּחָדִים מִלְּפָנֵי דַמּוֹתוֹ שֶׁל
אָדָם, שֶׁהוּא שְׁלִיט עַל כָּלֶם וְהוּא הַמֶּלֶךְ עַל הַכֹּל.

אמר רבי יוסי, משום זה צריך לאדם להשמר
מחטאיו ולא יסטה לימין ולשמאל, ועם כל
זה צריך לאדם לבדק בחטאיו בכל יום ויום, שהרי
כשאדם עומד ממטתו, שני עדים עומדים לפניו
והולכים עמו כל היום.

רוצה האדם לקום – אותם העדים אומרים לו
בשעה שפותח עיניו: (משלי ד) עֵינֶיךָ לֹנֶכַח
יְבִיטוּ וְעַפְעַפֶּיךָ יִישִׁירוּ נִגְדֶּךָ. קם ומסדר רגליו
ללכת – אותם העדים אומרים לו: (שם) פִּלֵּס מַעְגָּל
רַגְלֶךָ וּגּוֹ. ועל כן, כשהולך האדם בכל יום, צריך
לו להשמר מחטאיו.

בכל יום ויום, כשבא הלילה, צריך להתבונן
ולבדק בכל מה שעשה כל היום ההוא כדי
שישוב מהם ויסתכל בהם תמיד, כדי שישוב לפני

באותה הרוח. בא ראה, שהרי יוסף בכל מה שעשה היה רואה ברוח של החכמה את אותה הדמות של אביו. היה מתבונן, ומשום כך היה הדבר מסתייע לו, ונוספה לו רוח אחרת באור יותר עליון.

בשעה שאמר לו אותו הרשע והנה גפן לפני, הזדעזע יוסף, שלא היה יודע על מה יבא הדבר. כיון שאמר ובגפן שלשה שריגם, מיד התעוררה רוחו ונוסף באור, והסתכל בדמות אביו, ואז האירה רוחו וידע את הדבר.

מה כתוב? ובגפן שלשה שריגם. אמר יוסף, הנה ודאי בשורה של שמחה בשלמות היא. מה הטעם? משום שהגפן הזו נראית על כנסת ישראל, והתבשר יוסף על זה. ובגפן שלשה שריגם – אלו הם שלש דרגות עליונות שיוצאות מן הגפן הזו, כהנים לויים וישראלים.

והיא כפרחת עלתה נצה, שהרי בגללם עולה כנסת ישראל ומתברכת מעם המלך העליון. הבשילו אשפלתיה ענבים – אלו הצדיקים של העולם, שהם כמו ענבים מבשלים פראוי. דבר אחר הבשילו אשפלתיה ענבים – זהו היין המשמר בענביו מששת ימי בראשית. עד כאן התבשר יוסף בחלומו, מכאן והלאה החלום הוא שלו, משום שיש לו חלומות, ולאחרים. ואקח את הענבים, שהוא לו, לעצמו.

שנינו, מי שרואה ענבים לבנים בחלום, סימן יפה לו. שחורים – לא. מה הטעם? משום שהוא הסוד של שתי דרגות ידועות, אותם שחורים ולבנים. זה הוא טוב, וזה הוא לא טוב, וכל הענבים תלויים בסוד האמונה, ועל כן נפרדים בחכמה, הן לטוב הן לרע. אלו צריכים רחמים, ואלו השגחה של רחמים.

בא ראה, אדם הראשון, אשתו סחטה לו ענבים וגרמה לו מות ולכל ישראל ולכל העולם. נח בא לענבים הללו, ולא נשמר פראוי, מה כתוב? (בראשית ט) וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה, בה"א. בני אהרן שתנו יין מהם, והקריבו קרבן באותו היין ומתו, והרי נתבאר. ומשום כך כתוב (דברים לב) ענבמו ענבי רוש אשכלת מררת למו, משום שאותם הענבים גרמו את זה.

הנבואה היא שורה, עד הדרגה הזו של החלום, שש דרגות הן, ועולה הפתרון מדרגת החלום לדרגה אחרת. החלום הוא הדרגה שלמטה, והפתרון עומד עליהם, והפתרון עומד בדבור, ועל כן בדבור עומד הדבר, שכתוב הלוא לאלהים פתרנים. הלוא לאלהים ודאי.

בא ראה מה כתוב. ויספר שר המשקים את חלומו ליוסף וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (מלכים ב ב) ויהי כעברם ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרים אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. כאן יש להסתכל, שהפסוק הזה הוא תמיהה. ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך, וכי ברשותו זה עומד? והרי הוא ברשותו של הקדוש ברוך הוא! ועוד, שאלישע גם כן היה יודע, מה הטעם שאמר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי?

אלא ודאי, מי שאוחז בשמים וארץ וכל העולמות, איך זה לא יהיו ברשותו? ודאי שאלהיו ושאר הצדיקים, הקדוש ברוך הוא עושה תמיד את רצונם, שכתוב (תהלים קמה) רצון יראיו יעשה, וכל שכן שאותה רוח הקדש שעליו הוריש לאלישע הצדיק, שהיה השמש שלו, והנה הקדוש ברוך הוא אמר לו (מלכים א יט) ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתך, ועל כן היה לאלישע לרשת אותו.

פי שנים ברוחך, מה זה פי שנים ברוחך אלי? וכי יעלה על דעתך שעל אחד בקש שנים? ומה שלא היה ברשותו איך בקש ממנו? אלא הוא לא בקש רוח על כל אחד שנים, אלא [הוא] כך בקש ממנו – באותה הרוח שהיתה לו, שיעשה שתי הנהגות בעולם באותה הרוח.

מה כתוב? ויאמר הקשית לשאול אם תראה אתי לקח מאתך יהי לך כן ואם אין לא יהיה. מה הטעם אם תראה אתי? אלא אמר לו, אם תוכל לעמד על עקר הרוח שהשארתי לך בשעה שאלקח ממך – יהיה לך כזה, שהרי כל אותו העקר של הרוח בשעה שיתבונן בו, כאשר יראה את אלהיו, תהיה דבקות בו פראוי.

בא ראה, מי שמסתכל במה שלומד מרבו ורואה אותו באותה החכמה, יכול להתוסף יותר

משוים שיש מהצד האחר לב טמא ורוח עוועים שמסטה את בני העולם, וזו היא רוח טמאה שנקראת רוח עוועים, כמו שנאמר (ישעיה יט) ה' מסך בקרבה רוח עוועים, ועל כן ורוח נכון חדש בקרבי. מה זה חדש? זה חדוש הלבנה. בשעה שמתחדשת הלבנה, דוד מלך ישראל חי וקיים, ומשום כך פתח הפתרון לטוב וכך התקיים.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, זה שכתוב (מלכים א-כב) ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה. ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפני כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן. ושנינו שהיתה רוח נבות היזרעאלי. וכי הנשמות, פיון שעולות ועומדות למעלה, הן יכולות לשוב לעולם הזה? והדבר תמוה שאמר, אצא והייתי רוח שקר בפני וגו'.

ועוד, מה הטעם נענש עליו אחאב? שהרי דין התורה ששם שמואל לפני ישראל כך הוא, שכתוב (שמואל א-ח) את שדותיכם וכרמיכם וזיתיכם הטובים יקח, ואם אחאב נטל אותה פרם בנבות, דין היה! ועוד, שהיתה לו פרם אחרת, או זהב, ולא רצה!

אמר לו, יפה שאלת. בא ראה, הרוח הזו שאמרו שהיא רוח של נבות, כאן יש להסתכל - וכי הרוח של נבות יכולה לעלות ולעמד לפני הקדוש ברוך הוא לבקש שקר, שכתוב ויצא הרוח? ואם הוא צדיק, איך יבקש שקר בעולם ההוא, שהוא עולם של אמת? ומה בעולם הזה לא צריך צדיק שקר, בעולם ההוא לא כל שכן? ואם אינו צדיק, איך יכול לעמד לפני הקדוש ברוך הוא?

אלא ודאי נבות לא היה כל כך צדיק לעמד לפני הקדוש ברוך הוא, אלא רוח אחרת היתה ששלטה בעולם, שזוהי רוח שתמיד עומדת ועולה לפני הקדוש ברוך הוא, וזוהי שמסטה את בני העולם לשקר, ומי שהוא רגיל בשקר, משתדל תמיד בשקר, ועל זה אמר אצא והייתי רוח שקר וגו', ועל כן הקדוש ברוך הוא אמר לו צא ועשה כן. צא מכאן, כמו שבארוהו שכתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יכון לנגד עיני, ומשום זה היא רוח שקר ודאי.

ראה ענבים שהם טובים באותו הפרם שמעלים נחת וריח בדרגות שלמות כראוי. ועל זה יוסף ידע את הדבר והסתכל בעקר ופתח החלום על בריו, משום שהתבשר באותו החלום כראוי, ומשום כך פתח הפתרון לטוב וכך התקיים.

מה כתוב? וירא שר האפים כי טוב פתח ויאמר אל יוסף אף אני בחלומי והנה שלשה סלי חרי על ראשי. בא ראה, ארורים הם הרשעים, שכל מעשיהם כלם לרע, וכל אותם הדברים שהם אומרים, כלם לרע ולהרע.

פיון שפתח את פיו באף, מיד פחד יוסף, וידע שכל דבריו הם להרע ובשורה של רע בפיו. והנה שלשה סלי חרי על ראשי. אז ידע יוסף שהתבשר על חרבן בית המקדש, וישראל בגלות, שיגלו מן הארץ הקדושה.

ראה מה כתוב, ובסל העליון מכל מאכל פרעה מעשה אפה והעוף אכל אתם מן הסל מעל ראשי. אלו הם שאר העמים שמתכנסים על ישראל והורגים אותם ומחריבים ביתם ומפזרים אותם לארבעת צדדי העולם. והכל הסתכל יוסף, וידע שאותו החלום על ישראל כשיהיו בחיוב לפני המלך. מיד פתח לו פתרון לרע, והתקיים בו.

ובא וראה, שתי הדרגות הללו שראה זה וראה זה - זה ראה כשעולה ושולטת הדרגה העליונה ומאירה הלבנה, וזה ראה שנחשף ושולט עליה הנחש הרע, ומשום כך הסתכל יוסף בחלום ההוא, ופתח אותו פתרון לרע. ועל כן הכל עומד בפתרון, וזה וזה ראו, בשתי הדרגות הללו, ששולט זה ושולט זה.

רבי יהודה פתח, (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. את הפסוק הזה בארוהו, אבל לב טהור, כמו שנאמר (מלכים א-ג) ונתת לעבדך לב שמע וגו', וכתוב (משלי טו) וטוב לב משתה תמיד, ומשום כך לב טהור ודאי.

ורוח נכון חדש בקרבי - זהו רוח נכון ודאי, כמו שנאמר (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, והתעוררו, זו רוחו של המשיח, והתעוררו (יחזקאל יא) ורוח חדשה אתן בקרבכם. ודוד התפלל, אותו רוח נכון חדש בקרבי.

סדר הלימוד ליום ח טבת [יום 97 בשנה]

פְּרִשְׁת וַיְהִי מִקֵּץ

וַיְהִי מִקֵּץ. רבי חייא פתח ואמר, (איוב כח) קץ קץ שם לחשף ולכל תכלת הוא חוקר אבן אפל וצלמות. הפסוק הזה נתבאר, קץ שם לחשף – זהו הקץ של השמאל, שהוא משוטט בעולם ומשוטט למעלה, ועומד לפני הקדוש ברוך הוא ומסטיין ומקטרג על העולם, והרי נתבאר. ולכל תכלית הוא חוקר – שהרי כל מעשיו אינם לטוב, אלא תמיד לכלות ולעשות כלליה בעולם.

אבן אפל וצלמות – זו אבן נגף שבה נכשלים הרשעים, ועומדת בזה שנקראת (שם י) ארץ עפתי כמו אפל. בא ראה, יש ארץ חיים למעלה, וזו היא ארץ ישראל. [ויש ארץ למטה, ונקראת] אפל וצלמות. אפל שיצאה מארץ עפתי. מהו אפל וצלמות? זהו הקץ, שהוא מצד של החשף, זהמת הזהב, והנה נתבאר

בא ראה כמה יש לבני אדם להתבונן בעבודת הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה ימים ולילות כדי שידעו ויסתכלו בעבודתו, שהרי התורה מכריזה בכל יום לפני האדם ואומרת: (משלי ט) מי פתי יסר הנה חסר לב ואמרה לו, והרי בארנו את הדברים.

וכשאתם משתדל בתורה ונדבק בה, זוכה להתחזק בעץ החיים, שכתוב (שם ג) עץ חיים וגו'. ובא וראה, כשאתם מחזיק בעץ החיים בעולם הזה, הוא מחזיק בו לעולם הבא. שהרי כמו הנשמות יוצאות מן העולם הזה, כך מתקנות להן דרגות לעולם הבא.

בא ראה, עץ החיים הוא בכמה דרגות נפרדים זה מזה, וככל אחד. שהרי בעץ החיים יש דרגות אלו על אלו, ענפים ועלים, קלפות, וגוף האילן, שרשים, והכל הוא האילן. כמו כן כל מי שמשתדל בתורה, הוא נתקן ומתחזק בעץ החיים.

וכל בני האמונה, ישראל, כלם מתגברים בעץ החיים, כלם אחוזים בעץ ממש, מהם באותו הגוף שבו, מהם אחוזים בענפים, מהם בעלים, מהם בשרשים. נמצאו שכלם אחוזים בעץ החיים.

ועוד, על מה שהרג את נבות ונטל את כרמו, למה הרג אותו הרג? אלא שהרג אותו בלי דין נענש. הרג אותו בלי דין ונטל את כרמו, ומשום כך כתוב (מלכים א-כא) הרצחת וגם ירשת, ועל כן נענש. ובא וראה כמה הם בני אדם בעולם שרוח השקר הזו מסטה אותם בשקר, והוא שולט בעולם בכמה צדדים ובכמה מעשים, והנה בארנו את הדברים.

ועל כן דוד המלך בקש להשמר ממנו ורצה לצאת מתוך הטמאה, שכתוב (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. זו היא רוח נכון, והאחר הוא רוח שקר. ועל כן שתי דרגות הן, אחת קדושה ואחת טמאה.

פתח ואמר, (יואל ב) וה' נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו כי עצום עשה דברו וגו'. את הפסוק הזה בארוהו. אבל וה', בכל מקום הוא ובית דינו. נתן קולו – זהו הקול שכתוב (דברים ד) קול דברים. וכתוב שם (שמות ד) לא איש דברים. מי איש הדברים? כמו שנאמר (דברים לג) איש האלהים. לפני חילו – אלו הם ישראל.

כי רב מאד מחנהו – כמו שנאמר (איוב כה) היש מספר לגדודיו. שפמה ממנים ושלוחים יש לקדוש ברוך הוא, וכלם עומדים להשטיין על ישראל [ז"ח כדי לטמא אותם], ועל כן הקדוש ברוך הוא מזדמן לפני ישראל כדי לשמר אותם, ולא יוכלו לקטרג להם.

כי עצום עשה דברו, מי עצום? זהו הצדיק, אותו שמשתדל בתורה הקדושה יומם ולילה. דבר אחר כי עצום – זה המקטרג שנמצא לפני הקדוש ברוך הוא, והוא חזק כברזל, קשה כסלע. עשה דברו – שנוטל רשות מלמעלה, ונוטל את הנשמה מלמטה.

כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו – שהוא שולט על הכל ועליון ותקיף על כלם, וכלם תחת שלטונו. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם תמיד לזכות אותם לעולם הבא ולשמח אותם בשמחת הצדיקים שעתידיים לשמח עם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי כף לעולם ורגנו ותסך עלימו ויעלצו כף אהבי שמך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

רבי יוסי אמר, מלך – זה יוסף. במשפט יעמיד ארץ – זה יעקב. שהרי עד שלא בא יעקב למצרים, לא היה קיום בארץ מתוך הרעב. כיון שבא יעקב למצרים, בזכותו הסתלק הרעב והתקימה הארץ.

דבר אחר, מלך במשפט יעמיד ארץ – זה דוד המלך, שכתוב (שמואל-ב ח) ויהי דוד עשה משפט וצדקה לכל עמו, והוא קים את הארץ, ובזכותו עמדה לאחר מכן. ואיש תרומות יהרסנה – זה רחבעם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא, בשביל הצדיקים, אף על גב שפרענות נגזרה על העולם, היא מתעכבת בגללם ולא שולטת על העולם. כל ימי דוד המלך התקימה הארץ בגללו. לאחר שמת, התקימה בזכותו, שכתוב (מלכים-ב כ) וגנותי על העיר הזאת להושיעה למעני ולמען דוד עבדי. כמו כן כל ימי יעקב וכל ימי יוסף לא שלטה הפרענות בעולם.

בא ראה, מלך במשפט יעמיד ארץ – זה יוסף. ואיש תרומות יהרסנה – זה פרעה, שהרי משום שהקשה את לבו לקדוש ברוך הוא, החריב את ארץ מצרים. ובראשונה על ידי יוסף התקימה הארץ, באותו החלום שחלם, שכתוב ויהי מקץ שנתים ימים וגו'.

ויהי מקץ וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי וירום אלוהי ישעי. אלוהי כתוב בני"ו. הפסוק הזה יש להתבונן בו, חי ה' – זה חי, צדיק יסוד העולם, שנקרא חי העולמים. וברוך צורי – זהו שכתוב (שם קמד) ברוך ה' צורי וזה העולם שמתקים על הצדיק הזה. וירום אלוהי ישעי. וירום – זה העולם העליון. אלוהי ברא"ו זה שמים, כמו שנאמר (שם קטז) השמים שמים לה'.

בא ראה, [כמו שנאמר] (שם סח) ברוך אדני יום יום יעמס לנו. ברוך אדני, באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד, והפסוק הזה הוא סוד החכמה. יום יום – אלו שנתים ימים, כמו שנאמר ויהי מקץ שנתים ימים. ופרעה חלם והנה עמד על היאר – סוד הוא, כמו שנאמר, זה יוסף, שנהר [שכל הנהר] הזה הוא יוסף הצדיק.

והנה מן היאר עלת שבע פרות יפות מראה ובריאת בשר ותרעינה באחו. והנה מן

ואותם שמשתדלים בתורה, כלם אחוזים בגוף האילן. ומשום כך מי שמשתדל בתורה, הוא אחוז בכל, והרי פרשוה ונתבאר.

ויהי מקץ, מה זה מקץ? רבי שמעון אמר, המקום שאין בו זכירה, וזהו קץ השמאל. מה הטעם? משום שכתוב (בראשית מ) כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך. וכי כך ראוי ליוסף הצדיק שהוא אמר כי אם זכרתני אתך? אלא כיון שהסתכל יוסף בחלמו, אמר, ודאי חלום של זכירה הוא, והוא טעה בזה, שהרי הכל היה בקדוש ברוך הוא.

ועל כן המקום שהיתה בו שכחה, עמד לפניו. מה כתוב? ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. כיון שאמר ולא זכר שר המשקים, מה זה וישכחהו? אלא וישכחהו, המקום שיש בו שכחה, וזהו הקץ של צד החשף. שנתים ימים, מה זה שנתים? ששכה הדרגה לדרגה שיש בה זכירה.

ופרעה חלם והנה עמד על היאר. זה היה החלום של יוסף, משום שכל נהר הוא של יוסף הצדיק, וזהו הסוד שמי שרואה נהר בחלום רואה שלום, שכתוב (ישעיה סו) הנני נטה אליה כנהר שלום.

ויהי מקץ שנתים. רבי חייא פתח ואמר, (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ ואיש תרומות יהרסנה. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם העליון, התקין הכל כראוי, והוציא אורות עליונים מאירים לכל הצדדים, והכל הוא אחד. וברא שמים שלמעלה, וארץ שלמעלה, לתקן כלם יחד לתועלתם של התחתונים.

בא ראה, מלך במשפט יעמיד ארץ, מי המלך? זה הקדוש ברוך הוא. במשפט – זה יעקב, שהוא הקיום של הארץ, ועל כן ו' נזונית מה העליונה, ה' התחתונה נזונית מן ו', שקיום הארץ הוא במשפט, שהרי המשפט יעמיד ארץ בכל תקונייה וזן אותה.

דבר אחר, מלך – זה הקדוש ברוך הוא. במשפט – זה יוסף. יעמיד ארץ – שכתוב (בראשית מא) וכל הארץ באו מצרימה לשבר אל יוסף. ומשום שהקדוש ברוך הוא התרצה ביעקב, עשה את יוסף שליט על הארץ.

ועת לכל חפץ? זמן ועדן הוא לכל, לכל אותו הרצון שנמצא למטה.

דבר אחר ועת לכל חפץ - מה זה עת? ככתוב (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. וכתוב (ויקרא יז) ואל יבא בכל עת אל הקדש. והיא הדרגה הממנה, והנה פשוטה. ומשום כך עת הוא הממנה לכל חפץ תחת השמים. ויהי מקץ שנתים ימים, מהצד של אותו קץ החשך ראה פרעה בחלומו, ומשם ידע והתגלה לו אותו החלום.

ויהי בבקר ותפעם רוחו וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים ואת כל חכמיה וגו'. ותפעם רוחו, מה זה ותפעם? רבי יוסי אמר, הנה פשוטה שבפרעה כתוב ותפעם, ובבוכדנצר כתוב (דניאל ב) ותתפעם, ובארוה שהנה בפרעה כתוב ותפעם משום שהיה יודע את החלום, והפתרון לא היה יודע, אבל בבוכדנצר ראה החלום וראה הפתרון, והכל נשכח ממנו.

אבל בא ראה, ותפעם רוחו, כמו שנאמר (שופטים ג) לפעמו, שהיתה הרוח באה והולכת ובאה והולכת ולא היתה מתישבת עמו עדין כראוי, ועל כן כתוב (שם) ותחל רוח ה' לפעמו, שאז היתה הראשית. אף כאן רוחו התעוררה בו, והלך והתעורר, ולא היתה מתישבת עמו לדעת. נבונדנצר ותתפעם רוחו, בהתעוררות היה מתעורר על כל אחד פעמים, שבים והולכים ושבים. וזהו כמו שנאמר (במדבר כד) כפעם בפעם, פעם בזה ופעם בזה, ולא מתישבת דעתו ורוחו.

וישלח ויקרא את כל חרטמי מצרים - אלו המכשפים. ואת כל חכמיה - אלו חכמי המזלות. וכלם היו מסתכלים לדעת ולא יכלו להשיג.

אמר רבי יצחק, אף על גב שנאמר שאין מראים לאדם אלא באותה הדרגה שלו - שונה אצל המלכים, שמראים להם דברים עליונים ומשנים מבני אדם אחרים. כמו שמלך דרגתו עליונה על כל שאר האחרים, כך גם מראים לו בדרגה עליונה על כל שאר האחרים, כמו שנאמר את אשר האלהים עשה הראה את פרעה, אבל לשאר בני האדם אין מגלה להם הקדוש ברוך הוא

היאר, שהרי מהנהר הזה מתברכות כל אותן הדרגות שלמטה, משום שאותו נהר ששופע ויוצא הוא משקה וזן את הכל, ויוסף הוא נהר שתתברך כל ארץ מצרים בשבילו.

ובא ראה, אותו הנהר, שבע דרגות נשקות ומתברכות ממנו, ואלו הם יפות מראה ובריאת בשר. ותרעינה באחו, בחבור ואחוה, שאין נמצא בהם פרוד וכלם לשכח עומדים. שהנה כל שבע הדרגות הללו שאמרנו הוא סוד, כמו שנאמר (אסתר ב) ואת שבע הנערות הראיות לתת לה מבית המלך וגו'. ועל כן שבע פרות יפות מראה, וכנגד זה כתוב שבעת הסריסים המשרתים את פני המלך וגו'.

רבי יצחק אמר, שבע הפרות הטובות הם דרגות עליונות על האחרות, ושבע הפרות הרעות - הדרגות האחרות שלמטה. אלו מצד הקדשה, ואלו מצד הטמאה.

שבע השבלים - רבי יהודה אמר, אלו הראשונות הן טובות, משום שהן מצד הימין שכתוב בו כי טוב, ואלו הרעים הם למטה מהם. שבע השבלים הן מצד הטהרה, ואלו מצד הטמאה, וכל הדרגות עומדות אלו על אלו ואלו כנגד אלו, ואת כלם ראה פרעה בחלומו.

אמר רבי ייסא, וכי לאותו פרעה הרשע הראו לו את כל אלה? אמר לו רבי יהודה, כמותם ראה, שכמה דרגות על דרגות אלו כנגד אלו ואלו על אלו, והוא ראה באותן הדרגות שלמטה.

והנה שנינו, שהרי כמו שהוא האדם, כך מראים לו בחלומו, וכך רואה, וכך הנשמה עולה להפיר, כל אחד ואחד כפי דרגתו כראוי לו, ומשום כך פרעה ראה כראוי לו, ולא יותר.

ויהי מקץ וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (קהלת ג) לכל זמן ועת לכל חפץ תחת השמים. בא ראה, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא למטה, לכל שם עת וזמן קצוב. שם זמן לאור ולחשך, שם זמן לאור של שאר העמים, שהם שולטים עכשו על העולם, וזמן שם לחשכה, שהיא הגלות של ישראל תחת שלטונם. זמן שם הקדוש ברוך הוא לכל, ומשום כך לכל זמן ועת לכל חפץ. מה זה

הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם קה) עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו. עד עת בא דברו, זהו שכתוב ויקרא את יוסף. כתוב כאן ויקרא את יוסף, וכתוב שם ויקרא אל משה. ויגלח ויחלף שמלתיו, בשביל כבוד המלך, והנה פרשוה.

רבי אלעזר פתח, (תהלים קה) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. בא ראה שהקדוש ברוך הוא מגלגל גלגולים בעולם, ומקים נדרים ושבועות כדי לקיים שבועה ויגזרה שהוא גזר.

שהרי שנינו, אם לא שחכיבות ואהבה שאהב הקדוש ברוך הוא את האבות, היה ראוי להוריד את יעקב למצרים בכבלים של ברזל. ובאהבתו אותם המליך ליוסף בנו, ועשה אותו מלך ששולט על כל הארץ, וירדו כל השבטים בכבוד, ויעקב כמלך.

בא ראה מה כתוב? (שם) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. כיון שכתוב ויבא ישראל מצרים, לא ידענו שיעקב גר בארץ חם? למה צריך את זה? אלא, ויבא ישראל מצרים – זה הקדוש ברוך הוא. ויעקב גר בארץ חם – זה יעקב. שהרי בשביל יעקב ובניו באה השכינה למצרים, והקדוש ברוך הוא גלגל גלגולים והוריד את יוסף בראשונה, שבזכותו התקיימה הברית עמו, והשליט אותו על כל הארץ.

מה כתוב? שלח מלך ויתירהו משל עמים ויפתחהו. רבי שמעון אמר, כתוב (תהלים קמו) ה' מתיר אסורים וגו', וכאן כתוב שלח מלך ויתירהו, למה משל עמים ויפתחהו? אלא שלח מלך – זה הקדוש ברוך הוא. משל עמים – זה הקדוש ברוך הוא. שלח מלך – המלך העליון שלח ויתירהו. ומי הוא ששלח לו? זה המלאך הגואל, שהוא מושל עמים, שהוא מושל על התחתונים, והכל הוא מן הקדוש ברוך הוא.

ויריצהו – חסר וא"ו, ומי הוא? זה הקדוש ברוך הוא, משום שאין מי שאוסר ופותר, רק הקדוש ברוך הוא, שכתוב (איוב יב) יסגר על איש ולא יפתח, וכתוב (שם לד) והוא ישיקט ומי ירשיע ויסתר פנים ומי ישורנו ועל גוי ועל אדם יחד, שהרי הכל בו, וכתוב (דניאל ד) וכרצונו עושה

את מה שהוא עושה, פרט לנביאים או לחסידים או לחכמי הדור, והנה פרשוה.

בא ראה, כתוב אתי השיב על כני ואתו תלה. מכאן שהחלום הולך אחר הפתרון. מי השיב על כני? אלא זה יוסף. ואתו תלה – באותו הפתרון שפתר לו, וכתוב ויהי כאשר פתר לנו כן היה.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף ויריצהו מן הבור וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קמו) רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו. כמה הקדוש ברוך הוא מתרצה בצדיקים, משום שהצדיקים הם עושים [שלוש ועושים] שלום למעלה ועושים שלום למטה, ומכניסים כלה לבעלה, ומשום כך הקדוש ברוך הוא מתרצה בהם באותם שיראים ממנו ועושים את רצונו.

למיחלים לחסדו, מי הם המיחלים לחסדו? הנה אומר, אותם שמשתדלים בתורה בלילה ומשתתפים עם השכינה. וכשבא הבקר, הם מצפים לחסדו, והרי בארובה, בזמן שאדם משתדל בתורה בלילה, חוט של חסד נמשך עליו ביום, ככתוב (שם מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. מה הטעם יומם יצוה ה' חסדו? משום שבלילה שירה עמי. ומשום כך כתוב רוצה ה' את יראיו, ולא ביראיו. כמי שרוצה ברצונו את האחר ומתרצה לו להתפיס עמו, ומשום כך רוצה ה' את יראיו ולא ביראיו.

כמו כן יוסף היה עצוב בעצב הרוח ובעצב הלב, שהיה אסור שם. כיון שפרעה שלח בשבילו, מה כתוב? ויריצהו. התפיסו לו והחזירו לו דברי שמחה, דברים לשמח את הלב, משום שהיה עצוב מן הבור. בא ראה, בראשונה נפל בבור, ובבור התעלה אחר כך.

רבי שמעון אמר, בטרם ארע ליוסף אותו המעשה, לא נקרא צדיק. כיון ששמר אותה ברית המילה, נקרא צדיק, ואותה הדרגה של ברית הקדש התעטרה עמו, ומה שהיה [עושה] בבור בראשונה, התעלה עמו. וכתוב ויריצהו מן הבור. התעלה מזה והתעטר בכאר מים חיים.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף, היה צריך להיות לקרא ליוסף! אלא, ויקרא את יוסף – זה

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, תמהני על זה שאמר שלמה, כל הדברים [המלים] סתומים ולא נודעים, שהרי קהלת סתום [המלים] הסתומים.

פתח ואמר, (קהלת א) כל הדברים יגעים לא יוכל איש לדבר לא תשבע עין לראות ולא תמלא און משמע. כל הדברים יגעים, וכי כל הדברים יגעים הם לדבור שאמר לא יוכל איש לדבר? ולא תשבע עין לראות ולא תמלא און משמע, מה הטעם אלו? אלא משום ששונים מהם, והם העינים והאזנים, לא עומדים ברשותו של האדם, והפה הוא ברשותו, וכל [מה] שלשת הללו לא יכולים להשלים את הכל ולהשיג את הכל.

אמר רבי חייא, כך זה, שדבור של אדם לא יכול לדבר, והעינים לראות והאזנים לשמע, ואין כל חדש תחת השמש. ובא ראה, אפלו בריות ורוחות שעשה הקדוש ברוך הוא תחת השמש לא יכולים לדבר כל דברי העולם, והעין לא יכולה לשלט ולראות והאון לשמע. ומשום כך שלמה שהיה יודע כל דבר היה אומר את זה.

ובא וראה, כל מעשי העולם תלויים בכמה רוחות, וכל בני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה עומדים בעולם, ואפלו שלמה המלך, שהיה חכם מפל בני העולם, לא יכל לעמד בהם.

פתח ואמר, (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו גם את העלם נתן בלבם מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר עשה האלהים וגו'. בא ראה, אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים להסתפל ברוח [בסוד] של החכמה.

את הכל עשה יפה בעתו – בכל המעשים שעשה הקדוש ברוך הוא בעולם, בכל מעשה ומעשה יש דרגה ממנה על אותו המעשה בעולם, הן לטוב והן לרע. מהם דרגות לימין, ומהם דרגות לשמאל. הולך האדם לימין, אותו המעשה שעשה, אותה הדרגה הממנה [של ימין] לצד ההוא ועושה לו סיוע, וכמה הם שמסיעים לו. הולך אדם לשמאל ועושה מעשיו, אותו המעשה שעשה, הוא [דרגת השמאל] הממנה לצד ההוא, ומקטרג לו ומוביל אותו לאותו הצד ומסטה אותו.

בצבא השמים ודירי הארץ, ואין מי שימחה בידו ויאמר לו מה עשית. ומשום כך כתוב ויריצהו מן הבור וגו'.

מה זה ויריצהו? כמו שנאמר (איוב לג) יעתר אל אלוה וירצהו. כמו כן ויריצהו מן הבור, ואחר כך יבא אל פרעה. דבר אחר ויריצהו, שהמשיך עליו חוט של חסד לתת לו חן לפני פרעה. אלהים יענה את שלום פרעה, כדי להקדים לו שלום ולפתח בשלום.

רבי אבא אמר, בא ראה, באותו פרעה הרשע, שהוא אמר (שמות ד) לא ידעתי את ה', ופרעה היה חכם מפל מכשפיו, אלא ודאי השם של אלהים היה יודע, שהרי כתוב הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו. ומשום שמשוה לא בא אליו אלא בשם של ה', ולא בשם של אלהים, וזה היה קשה לפניו מן הכל, שהוא היה יודע שהרי השם של אלהים שולט בארץ, ובשם של ה' לא היה יודע, ועל כן קשה לפניו השם הזה.

וזהו שכתוב (שם ט) ויחזק ה' את לב פרעה. שדבר זה היה מחזק את לבו ומקשה אותו, ועל כן משה לא הודיע לו דבר של שם אחר, אלא השם של ה' לבדו, ופרשוה.

פתח ואמר, (תהלים קיג) מי כה' אלהינו המגביהי לשבת וגו'. מי כה' אלהינו המגביהי לשבת – שהתעלה מעל כסא כבודו, [על כסא כבודו למעלה] ולא התגלה למטה. בשעה שאין נמצאים צדיקים בעולם, הרי הוא מסתלק מהם ולא מתגלה להם. המשפילי לראות – בשעה שהצדיקים הם נמצאים בעולם, הקדוש ברוך הוא יורד בדרגותיו כנגד התחתונים להשגיח על העולם, להיטיב להם.

שהרי כשאין נמצאים הצדיקים בעולם, הוא מסתלק ומסתיר מהם פנים ולא משגיח עליהם, משום שהצדיקים הם היסוד והקיום של העולם, שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

ועל כן הקדוש ברוך הוא לא גלה את שמו הקדוש, רק לישראל לבדם, שהם חלק גורלו ונחלתו, ואת העולם חלק הקדוש ברוך הוא לממנים מגנים, והנה נתבאר, שכתוב (דברים לב) בהנחל עליון גוים וגו', וכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ויודעים דרכי ושבילי התורה של המלך העליון
ללכת בה בדרך האמת.

ובא ראה, לעולם אל יפתח אדם את פיו לרעה,
שהוא לא יודע מי נוטל אותו הדבר, וכשלא
יודע אדם, נכשל בה. וכאשר הצדיקים פותחים את
פיהם, כלם שלום.

בא ראה, כשיוסף התחיל לדבר עם פרעה, מה
כתוב? אלהים יענה את שלום פרעה. אמר
רבי יהודה, הנה נתבאר שהקדוש ברוך הוא חס על
שלום המלכות, כמו שנאמר ויצום אל בני ישראל
ואל פרעה מלך מצרים, ובארונהו.

רבי חייא אמר, פרעה רצה לנסות את יוסף,
והחליף לו את החלום, ומשום שיוסף ידע
את הדרגות, הסתפל בכל דבר ודבר ואמר כך ראית,
כל דבר ודבר כראוי לו.

זהו שכתוב: ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע
אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחקם
כמוך. אחרי הודיע אלהים, אחרי היית בשעה
ההיא שחלמתי את החלום, שם היית מצוי. ומשום
כך אמר [אמת את כל זאת ידעת, ואיך ידעת
פתרון] את כל זאת, ידעת את החלום איך היה
וידעת פתרונו.

אמר רבי יצחק, אם כך, יוסף אמר הכל, החלום
ופתרונו, כמו דניאל שאמר את החלום ואת
פתרונו! אמר לו, לא זה כמו זה. [שהרי] יוסף
הסתפל מתוך דבורו של פרעה, שהיה אומר
בדרגות ידועות, וראה אותו שטעה, ואמר לו לא
כך, אלא כך זה, משום שהדרגות באות בסדרן.
אבל דניאל לא הסתפל מתוך דבורו של נבוכדנצר
כלום, [שלא] והכל אמר לו, את החלום ופתרונו.
מה כתוב בדניאל? (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון
הלילה סוד גלה. בחזיון הלילה, מי חזיון הלילה?
זה גבריאל, שהוא חזיון, מראה מן מראה.

בא ראה מה כתוב, (יחזקאל מג) והנה כבוד אלהי
ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים
רבים והארץ האירה מכבודו. מה כתוב אחריו?
וכמראה המראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר
ומראות כמראה אשר ראיתי אל נהר כבר ואפל אל
פני. כל המראות הללו הן שש. שאותן המראות,

ומשום כך, אותו המעשה שאדם עושה כראוי,
אותו הממנה של צד הימין מסייע לו. וזה
הוא בעתו, יפה בעתו, שאותו המעשה מתקשר
בעתו כראוי לו.

גם את העלם נתן בלבם - כל העולם וכל מעשי
העולם אינם אלא ברצון הלב, כשעולה ברצון
[הלב, וכשעולה ברצון] האדם. אשרי הצדיקים
שמושכים מעשים טובים להיטיב להם ולכל
העולם, והם יודעים להתדבק בעת שלום, ובכח
הצדקה שעושים למטה הם מושכים אותה הדרגה
שנקראת כל, להאיר בעתו.

אוי לרשעים שאין יודעים העת של אותו
מעשה ולא משגיחים לעשות מעשיהם
בעולם על התקון שצריך לעולם ולתקן המעשה
באותה הדרגה שראויה לו. מה הטעם? משום
שלא יודעים.

ועל כן נתן הכל ברצונם של בני האדם, שכתוב
מבלי אשר לא ימצא האדם את המעשה אשר
עשה האלהים מראש ועד סוף. ומשום כך שאותם
המעשים לא נעשו לתקן בדרגתם כראוי שיכלל
המעשה הזה בדרגה הזו שלא כתקון, אלא כפי
רצון האדם.

מה כתוב אחריו? ידעתי כי אין טוב בם כי אם
לשמוח ולעשות טוב בחייו. ידעתי כי אין טוב
בם, באותם המעשים שלא נעשו כראוי. כי אם
לשמוח, בכל מה שיבא עליו ולתת הודאה
לקדוש ברוך הוא ולעשות טוב בחייו. שהרי אם
אותו המעשה גורם לו רע, משום אותה הדרגה
שממנה עליו, יש לו לשמוח בו ולהודות עליו,
שהוא גרם לעצמו, והוא הולך בלי ידיעה כצפור
הזו בתוך מלכדת.

ובל זה מנין לנו? שכתוב (שם ט) כי גם לא ידע
האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה
רעה וכצפרים האחזות בפח כהם יוקשים בני
האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאום. כי גם לא
ידע האדם את עתו, מה זה עתו? עתו של אותו
המעשה שעושה, כמו שנאמר את הכל עשה יפה
בעתו. ומשום כך הם כצפרים האחזות בפח.
ומשום כך אשרי אותם שמשתדלים בתורה

שָׁכַךְ דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - בְּרֵאשׁוֹנָה בּוֹרָא [מְקַדֵּים] רְפוּאָה, וְאַחַר כֵּךְ מִכָּה. כֵּךְ בְּרֵאשׁוֹנָה הַתְּקִין רְכוּשׁ גְּדוּל, וְאַחַר כֵּךְ הִבִּיא אוֹתָם לְגָלוּת, וְעַל כֵּן גִּלְגַּל גִּלְגּוּלִים וְהִבִּיא רָעַב עַל [כָּל] הָעוֹלָם, כְּדֵי שִׁיְהִיו מִבִּיאִים כֶּסֶף וְזָהָב כָּל הָעוֹלָם לְמִצְרַיִם.

בֵּא רָאָה, מִשׁוּם יוֹסֵף שֶׁהוּא צַדִּיק, הוּא גָרַם עֲשׂוֹר שֶׁל כֶּסֶף וְזָהָב שִׁיטְלוּ יִשְׂרָאֵל, כִּכְתוּב (תהלים קה) וַיּוֹצִיאֵם בְּכֶסֶף וְזָהָב וַאֲיִן בִּשְׂבָטָיו כּוֹשֵׁל. וּמִיָּדוֹ שֶׁל הַצַּדִּיק זֶה בֵּא לְיִשְׂרָאֵל, וְהִכַּל לְזִכּוֹת אוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא.

פָּתַח וְאָמַר, (קהלת ט) רָאָה חַיִּים עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהֵב וְגו'. בֵּא רָאָה, הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא בְּסוּד עֲלִיּוֹן, וּבְאֵרוֹהוּ. רָאָה חַיִּים - אֵלּוּ חַיֵּי הָעוֹלָם הַבָּא, שְׂאֲשֵׁרֵי הָאִישׁ שֶׁזּוֹכֶה לוֹ כְּרֵאוּי.

עִם אִשָּׁה אֲשֶׁר אָהֵב - זו כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל, מִשׁוּם שֶׁבָּה כְּתוּב אָהֵבָה, שִׁכְתוּב (ירמיה לא) וְאָהֵבֵת עוֹלָם אָהֵבֶיךָ. מִתִּי? בְּשַׁעַה שֶׁצַּד הַיְמִין אוֹחִז אוֹתָהּ, שִׁכְתוּב (שם) עַל כֵּן מְשַׁכְּתֶיךָ חֶסֶד.

כָּל יְמֵי חַיֵּי הַבְּלָה, מִשׁוּם שֶׁהִיא נִקְשָׁרֵת בְּחַיִּים, וְהִיא הָעוֹלָם שֶׁשׁוֹרִים בָּהּ חַיִּים. שֶׁהִרִי הָעוֹלָם הַזֶּה לֹא שׁוֹרִים בּוֹ חַיִּים, מִשׁוּם שֶׁהֵם תַּחַת הַשָּׁמַשׁ, וְלֹא מְגִיעִים לְכֶאֱן אוֹתָם הָאוֹרוֹת שֶׁל אוֹתָהּ הַשָּׁמַשׁ, וְהִסְתַּלְּקוּ מִהָעוֹלָם מִיּוֹם שֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שִׁכְתוּב (ישעיה יג) חֲשַׁךְ הַשָּׁמַשׁ בְּצִאתוֹ וְגו'. מֵה זֶה חֲשַׁךְ הַשָּׁמַשׁ? שֶׁסָּלַק אֶת אוֹרוֹ וְלֹא מֵאִיר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם נז) הַצַּדִּיק אֲבָד וְגו'.

כִּי הוּא חֲלָקָה בְּחַיִּים - זֶהוּ הַשָּׁמַשׁ עִם הַלְּבָנָה. וְצִרִיכִים לְהַכְנִים הַלְּבָנָה בְּשָׁמַשׁ וְהַשָּׁמַשׁ בְּלְבָנָה שֶׁלֹּא לְהַפְרִידָם, וְזֶה הוּא חֲלָק הָאָדָם לְהַכְנִים עִמָּם לְעוֹלָם הַבָּא.

מֵה כְּתוּב אַחֲרָיו? (קהלת ט) כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת בְּכַחַךְ עֲשֵׂה כִּי אֵין מַעֲשֵׂה וְחֲשָׁבוֹן וְדַעַת וְחֲכָמָה בְּשִׂאוֹל אֲשֶׁר אֵתָה הַלֵּךְ שָׁמָּה. הַפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהַתְּבוֹנֵן בּוֹ. כָּל אֲשֶׁר תִּמְצָא יָדְךָ לַעֲשׂוֹת, וְכִי הַתְּרָה הִרְצוּעָה שְׂאָדָם יַעֲשֵׂה כָּל מֵה שִׁיכּוֹל? אֲלֹא כְּתוּב לַעֲשׂוֹת בְּכַחַךְ. מֵה זֶה בְּכַחַךְ? זו נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָאָדָם, שֶׁהִיא הַכַּחַשׁ שֶׁל הָאָדָם, לְזִכּוֹת בָּהּ לְעוֹלָם הַזֶּה וְלְעוֹלָם הַבָּא.

וּמֵרָאָה שֶׁל הַחַזִּיּוֹן, מֵרָאָה יֵשׁ לוֹ, שִׁיְרָאוּ בּוֹ הַגְּנוּנִים שֶׁלְמַעֲלָה, וְנִרְאִים בְּמֵרָאָה הַהוּא. וַיֵּשׁ מֵרָאָה לְמֵרָאָה, וּמֵרָאָה לְמֵרָאָה זֶה עַל זֶה, וְכָלֵם עוֹמְדִים בְּדִרְגוֹת יְדוּעוֹת וְשׁוֹלְטִים, וְנִקְרָאִים מֵרָאָה הַלִּילָה, וּבָהֶם מִתְּפָרְשִׁים כָּל הַחֲלוּמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵם כְּמוֹ שֶׁלְמַעֲלָה, עֲלֵיהֶם.

וּמִשׁוּם כֵּךְ דְּנִיָּאל בְּחַזִּיּוֹן הַלִּילָה גָּלָה סוּד. לֹא כְּתוּב הַתְּגָלָה, אֲלֹא סוּד גָּלָה, אַחַת מֵאֵלּוּ הַדְּרָגוֹת, גָּלָה לוֹ אוֹתוֹ חֲלוּם וּפְתָרוֹנוֹ. אֲבָל יוֹסֵף מִתּוֹךְ דְּבָרֵי פְרַעֲה הִסְתַּכַּל בְּדִרְגוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת וְאָמַר.

וּמִשׁוּם כֵּךְ מָנָה אוֹתוֹ עַל כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם, מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לְיוֹסֵף מְשָׁלוֹ. עַל הַפֶּה שֶׁלֹּא נָשַׁק לְעַבְרָה, כְּתוּב וְעַל פִּיךָ יִשַׁק כָּל עַמִּי. הִיָּד שֶׁלֹּא קָרְבָה לְעַבְרָה, כְּתוּב וַיִּתֵּן אֶתָּה עַל יַד יוֹסֵף. הַצִּוָּאָר שֶׁלֹּא קָרַב לְעַבְרָה, כְּתוּב וַיִּשֶׁם רֶבֶד הַזָּהָב עַל צִוָּאָרוֹ. הַגּוֹף שֶׁלֹּא קָרַב לְעַבְרָה - וַיִּלְבֹּשׁ אוֹתוֹ בְּגָדֵי שֵׁשׁ. הַרְגֵל שֶׁל רֶכְבָּה לְעַבְרָה, כְּתוּב וַיִּרְכַּב אוֹתוֹ בְּמִרְכַּבַּת הַמִּשְׁנָה אֲשֶׁר לוֹ. הַמַּחְשָׁבָה שֶׁלֹּא חָשַׁב - נִקְרָא נִבּוֹן וְחָכָם. הַלֵּב שֶׁלֹּא הִרְהֵר - וַיִּקְרָאוּ לְפָנָיו אֲבָרָה. וְהִכַּל מְשָׁלוֹ הוּא נִטָּל.

מֵה כְּתוּב? וַיֵּצֵא יוֹסֵף מִלְּפָנָי פְּרַעֲה וַיַּעֲבֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם. אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, מֵה הַטַּעַם וַיַּעֲבֹר בְּכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם? כְּדֵי לְשַׁלֵּט, שִׁכְתוּב מְכַרְיִזִים לְפָנָיו, וְכְדֵי לְכַנֵּס הַתְּבוּאָה בְּכָל מְקוֹם וּמְקוֹם. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, כִּנְס יוֹסֵף תְּבוּאָה בְּכָל מְקוֹם כְּדֵי שֶׁלֹּא תִרְקַב.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל מֵה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה, הִכַּל הוּא גִלְגַּל גִּלְגּוּלִים, מִשׁוּם שֶׁרָצָה לְקַיֵּם הַגְּזֵרָה. בֵּא רָאָה, כִּשְׂפָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, הִבִּיא כָּל מֵה שֶׁצָּרִיךְ הָעוֹלָם בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחַר כֵּךְ הִבִּיא אֵת הָאָדָם לְעוֹלָם וּמִצָּא מְזוּן.

[בֵּא רָאָה] כְּמוֹ כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר לְאַבְרָהָם, (בראשית טו) יָדַע תִּדַּע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֶךָ בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם וְגו', וְאַחֲרַי כֵּן יֵצְאוּ בְּרִכְשׁ גְּדוּל. כִּשְׂבָא יוֹסֵף לְאֶרֶץ מִצְרַיִם, לֹא מִצָּא בָּהּ רְכוּשׁ גְּדוּל. גִּלְגַּל גִּלְגּוּלִים, וְהִבִּיא רָעַב עַל הָעוֹלָם, וְכָל הָעוֹלָם הָיוּ מִבִּיאִים כֶּסֶף וְזָהָב לְמִצְרַיִם, וְהִתְמַלְּאָה כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם כֶּסֶף וְזָהָב. לְאַחַר שֶׁהִכַּל נִתְקַן רְכוּשׁ גְּדוּל, הִבִּיא אֵת יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם.

בא ראה, המלכות הקדושה לא קבלה מלכות שלמה עד שהתחברה עם האבות, משום שהקדוש ברוך הוא עשה אותה המלכות העליונה שתאיר מסוד האבות.

ובשיוסף הצדיק ירד למצרים בראשונה, הוא משך אחר כך עמו את השכינה, שהרי אין שכינה הולכת אלא אחר הצדיק, ומשום כך נמשך יוסף למצרים בראשונה, ונטל את כל עשר העולם פראוי, ואחר כך ירדה שכינה למצרים וכל השבטים עמה.

ומשום כך יוסף, ששמר את הברית, זכה להתעטר במקומו, וזכה למלכות שלמעלה ולמלכות שלמטה. ועל כן, כל מי ששומר ברית הקדש כאלו קיים כל התורה הקדושה כלה, שהרי הברית שקולה ככל התורה.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה יב) משא דבר ה' על ישראל נאם ה' נטה שמים ויסד ארץ ויצר רוח אדם בקרבו. בפסוק הזה יש להתבונן. משא דבר ה'. בכל המקומות האלה שאמר משא למה משא? אלא בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים ואמר משא - זה לטוב. בכל מקום שהוא על ישראל ואמר משא - זה לרע.

בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים לטוב, משום שמשא הוא מעמסה, כביכול זו מעמסה על הקדוש ברוך הוא השלום של העמים עובדי כוכבים ומזלות, וכשנגזר הדין עליהם, עוברת ממנו המעמסה הזו שהוא סובל עליהם. בכל מקום שנגזר דין על ישראל ואומר משא, כביכול מעמסה היא על הקדוש ברוך הוא, ומשום כך משא מהצד הזה ומהצד הזה, זה משא.

ביון שאמר נטה שמים ויסד ארץ, למה צריך ויצר רוח אדם בקרבו? וכי לא היינו יודעים שהוא יצר רוח אדם? אלא להראות דרגה ידועה, שכל הרוחות והנשמות של העולם עומדות באותה הדרגה.

רבי שמעון אמר, הפסוק הזה קשה. אם אמר ויצר רוח אדם ולא יותר - יפה. אבל מה זה בקרבו? אלא זה סוד בשני צדדים, שהרי מהנהר הוא

דבר אחר בכחך - זו האשה שאמרנו, שהיא הכח להתחזק בה בעולם הזה ובעולם הבא. וצריך בן אדם לזכות בה בזה העולם בכח זה, כדי שיתגבר בה לעולם ההוא.

מה הטעם? משום שאחר שיצא האדם מן העולם הזה, אין בו כח לעשות דבר ולומר, עכשו מכאן והלאה אעשה מעשים טובים. שודאי שאין מעשה וחשבון ודעת וחקמה בשאול אשר וגו'. אם לא זוכה אדם בעולם הזה, לא יזכה בו אחר כך לעולם ההוא. ובארוה, מי שלא מתקין צידה ללכת מן העולם הזה, לא יאכל בעולם ההוא. ויש מעשים טובים שעושה אדם בעולם הזה שיאכל מהם כאן, והכל נשאר לעולם הבא ולהזון מהם.

בא ראה, יוסף זכה בעולם הזה וזכה בעולם הבא, משום שרצה להאחז באשה יראת ה', כמו שנאמר (בראשית לט) וחקטאתי לאלהים. ומשום כך זכה לשלט בעולם הזה וזכה את ישראל.

מה כתוב? (שם מז) וילקט יוסף את כל הפסוף, וכך ראוי. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא, הוא לוקט הכל, וכל העשר עומד בו. וזה סוד הכתוב (שם א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, והכל הוא כראוי, ודאי יוסף צריך לשלט על המלכות.

ובא ראה, כתוב וירכב אתו במרכבת המשנה. מי מרכבת המשנה? הקדוש ברוך הוא עשה את הצדיק שליט, משום שהנה ממנו נזון העולם, וצריך להזון, ולקדוש ברוך הוא יש מרכבה עליונה, ויש לו מרכבה תחתונה. המרכבה התחתונה היא מרכבת המשנה, ויוסף נקרא צדיק, ולו ראוי להיות רוכב על מרכבת המשנה אשר לו, לקדוש ברוך הוא, והכל הוא בסוד עליון שיהיה כמו שלמעלה.

בא ראה. ויקראו לפניו אברך, מה זה אברך? הקשר שנקשרים השמש עם הלבנה, והכל כורעים כנגד המקום הזה. ונתון אותו על כל העולם, וכלם מודים אליו, משום זה הכל הוא בסוד עליון.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את מלכות הארץ כעין מלכות הרקיע, והכל זה כמו זה. וכל מה שנעשה בארץ, עומד לפני הקדוש ברוך הוא בראשונה.

רבי ייסא ורבי חזקיה היו הולכים מקפוטקיא ללוד, והיה עמיהם יהודי אחד שמחזיק נוד של יין. בעודם הולכים, אמר רבי ייסא לרבי חזקיה, פתח פיך ואמר דבר אחד מאותם הדברים המעלים של התורה שאתה אומר כל יום לפני המאור הקדוש.

פתח ואמר, (משלי ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. דרכיה דרכי נעם – אלו דרכי התורה. שמי שהולך בדרכי התורה, הקדוש ברוך הוא משרה עליו את נעימות השכינה שלא תזוז ממנו לעולמים. וכל נתיבותיה שלום – שכל נתיבות התורה כלם שלום. שלום לו למעלה, שלום לו למטה. שלום לו בעולם הזה, שלום לו בעולם הבא.

אמר היהודי ההוא, כמו מטבע בכיס נמצא בפסוק הזה. אמרו לו, מנין לך? אמר להם, שמעתי מאבא, ולמדתי כאן דבר [טוב] בפסוק הזה. פתח ואמר, הפסוק הזה הוא בשני גונים ובשני צדדים. קוראים בו דרכים וקוראים בו נתיבות. קוראים בו נעם, וקוראים בו שלום. מי הדרכים ומי הנתיבות? מי הנעם ומי השלום?

אלא דרכיה דרכי נעם, הינו שכתוב (ישעיה מג) הנותן בים דרך. שהרי בכל מקום שנקרא בתורה דרך, זו דרך פתוחה לכל. בדרך הזו שפתוחה לכל אדם, כך דרכיה דרכי נעם. אלו הדרכים שפתוחים מן האבות, שפרו בים הגדול, ונכנסים לתוכו, ומאותם הדרכים נפתחים לכל עבר ולכל צדדי העולם.

והנעם הזה היא נעימות שיוצאת מן העולם הבא, ומן העולם הבא מאירים כל המאורות ונפרדים לכל עבר, ואותו הטוב ואותו האור של העולם הבא שיונקים [שיורשים] האבות נקרא נעם. דבר אחר – העולם הבא נקרא נעם, וכשמתעורר העולם הבא, כל השמחה וכל הטוב וכל האורות וכל החרות של העולם מתעוררים, ומשום כך נקרא נעם.

ועל זה שנינו, הרשעים של הגיהנם, בשעה שנכנסת השבת, כלם נחים, ויש להם חרות ומנוחה. בשעה שיוצאת השבת, יש לנו לעורר

ששופע ויוצא, משם יוצאות ופורחות כל הנשמות ומתכנסות למקום אחד, ואותה הדרגה היא יצר רוח אדם בקרבו. וזה כמו אשה שמתעברת מן הזכר, ואותו הולד מצירת לה במעיה, עד שהכל מצטייר בציוור משלם במעיה. כך ויצר רוח אדם בקרבו, בקרבו זה עומד, עד שנברא האדם בעולם ונותן לו.

דבר אחר ויצר רוח אדם בקרבו – בקרבו של אדם ממש. משום שכאשר נברא האדם והקדוש ברוך הוא נותן לו את נשמתו ויוצא לאויר של העולם, אותה הרוח שכתוכו לא מוצאת גוף להתפשט בתוכו, ועומדת בצד אחד בתוכו.

וכשאדם מתפשט גופו, אותה הרוח מתפשטת ונותנת בו כח. וכן כמו שהגוף מתגדל, כך הרוח נותנת בו כח שיתחזק האדם עמה, ומשום כך יצר רוח אדם בקרבו ממש.

ואם תאמר, יצר רוח אדם מה זה? משום שהרוח ההיא צריכה כח שלמעלה יותר להסתייע עמה, ועל כן הקדוש ברוך הוא יצר רוח אדם בקרבו, ונותן לו סיוע לאדם.

בא ראה, כשאותה הרוח צריכה סיוע – כמו שהוא אותו האדם וכמו שאותו הגוף נתקן, כך גם מתקנים לו את אותה הרוח ומוסיפים לו רוח להתתקן, וזה הוא יצר רוח אדם בקרבו.

ובא ראה, כיון שאבד יוסף מאביו, יעקב אבד אותה תוספת הרוח שהיתה בו, והסתלקה ממנו השכינה. אחר כך מה כתוב? (בראשית מה) ותחי רוח יעקב אביהם. וכי עד עכשו היה מת? אלא אותה תוספת הרוח הסתלקה ממנו השכינה ולא היתה בתוכו, משום שהעצב שהיה בו גרם לו, [ואם גרמה לו לזה] שלא היתה רוח בקיומה, ומשום כך ותחי רוח יעקב אביהם. וכאן כתוב וירא יעקב, שעד עכשו לא התבשר. מנין היה יודע? אלא וירא יעקב, שראה את כל דירי הארץ שהולכים למצרים ומביאים תבואה. זהו שכתוב וירא יעקב.

סדר הלימוד ליום ט טבת [יום 98 בשנה]

רבי יצחק אמר, בא ראה, דוד המלך זכה להתחבר עם האבות, וירש את מקומו בתוכם. זהו שכתוב אכן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

בא ראה, כשהקדוש ברוך הוא מתרצה מהאדם, הוא זוקף אותו על כל בני העולם ועושה אותו הראש של הכל, וכל שונאיו נכנעים תחתיו.

את דוד המלך שנאו אחיו, דחו אותו מהם – הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל בני העולם. בא חמיו – ברח מלפניו, הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל מלכותו, וכלם היו כורעים וסוגדים לפניו. ואת יוסף דחו אחיו, אחר כך כלם כרעו והשתחוו לפניו, זהו שפתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה.

דבר אחר ועתה ירום ראשי – מה זה ועתה? כמו ואתה. רבי יהודה אמר, הנה נתבאר, עת שהיא הדרגה העליונה. ומי היא אותה העת? זו ה"א, ונקראת עתה. ועתה – זה הוא ובית דינו.

ירום ראשי – להרים אותה בכבוד ומלכות. על איבי סביבותי – אלו שאר מלכי הארץ. ואזבחה באהלו – זו ירושלים. באהלו – זה אהל מועד. זבחי תרועה – שישמע כל העולם. אשירה ואזמרה – מאותו צד שהיא התרועה. שהרי משם, מהצד של התרועה, באה השירה והתשבחת.

דבר אחר ועתה ירום ראשי – זו כנסת ישראל. על איבי סביבותי – זה עשו וכל השרים שלו. ואזבחה באהלו – אלו ישראל. זבחי תרועה – שפתוב (שם נא) זבחי אלהים רוח נשברה, כדי להעביר את הדין מן העולם. אשירה ואזמרה – להודות ולשבח לקדוש ברוך הוא ללא הפסק לעולם.

דבר אחר ועתה ירום ראשי – בכל, יצר טוב על יצר רע, שפתוב על איבי סביבותי, זה היצר הרע שהוא סביב האדם, והוא שונא אותו בכל. ואזבחה באהלו זבחי תרועה – זו התורה שנתנה מצד האש, כפתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו. שהרי בשביל התורה ירום ראשו [של האדם] ונשברים כל שונאיו לפניו, כפתוב (תהלים יח) תכריע קמי תחתיו.

דבר אחר ועתה ירום ראשי – להכליל עם האבות, שהרי דוד המלך יש לו להדבק עם האבות, ואז יתרום ויעלה למעלה, והוא בקשר אחד עמם. על איבי סביבותי – אלו הם שבצד השמאל, כלם

שמחה עליונה עלינו שננצל מאותו הענש של הרשעים שנדונו [שחזרו] מן השעה ההיא והלאה. ויש לנו להתעורר ולומר, (תהלים ז) ויהי נעם אדני אלהינו עלינו. זהו הנעם העליון, שמחת [חרות] הכל, ועל פן דרכיה דרכי נעם.

וכל נתיבתיך שלום, מי זה נתיבתיך? אלו הם השבילים שיוצאים מלמעלה, ואת כלם לוקח הברית היחידה שנקרא שלום, שלום הבית, ומכניס אותם לים הגדול כשהוא בגבורתו, ואז נותן לו שלום. זהו שפתוב וכל נתיבתיך שלום. בא ראה, יוסף היה ברית שלום, והיה מלך במצרים ושליט על הארץ, ויעקב, משום שהסתלקה ממנו השכינה, לא היה יודע.

ועם כל זה, ליעקב היה שבר, כדי לקנות תבואה במצרים, וראה שהוא שבר על שבר, שירדו בניו למצרים, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, כדי שלא תראו עצמכם אלא כמו רעבים, כמו אנשים שאין להם שבע.

אמר רבי חזקיה, ודאי סוד יש כאן, שהרי בכל זמן שהוא צער בעולם, לא צריך האדם להראות את עצמו בשוק, כדי שלא יתפס בחטאיו, ועל כן אמר למה תתראו, והנה נתבאר.

דבר אחר וירא יעקב כי יש שבר במצרים – תבואה ממש, שהרי על כן שלח הקדוש ברוך הוא רעב לעולם, כדי להוריד את יעקב ואת בניו לשם, ועל זה ראה את בני הארץ שהיו מביאים משם תבואה.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים. בשעה שמת יצחק, באו יעקב ועשו לחלק, ועשו יצא מחלקו של הארץ ומהכל, ויעקב שיסבל את הגלות יטל הכל. ועל זה ראה אותו השבר שהיה לו במצרים הוא ובניו לסבל את הגלות, ועל זה ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, מלפני הדין שלמעלה, שלא ימצא עליכם מקטרג. ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה. הרי פרשה רד"ו, כחשבון הזה היו ישראל במצרים.

ויוסף הוא השליט על הארץ וגו'. רבי ייסא פתח ואמר, (תהלים כז) ועתה ירום ראשי על איבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה לה'.

בא ראה, בשעה שדין הרע שולט, לא משיב ידו מלהרע, ובשעה שהימין שולט על העמים עובדי כוכבים ומזלות לשבר אותם, חס הקדוש ברוך הוא עליהם ולא מכלה אותם.

ומשום כך, כל מי שהוא חוטא, באותם החטאים שדש בהם ברגליו, לא ידע עליהם, ופּוּחַד תמיד. דוד המלך היה תמיד נשמר מהחטאים הללו, וכשהיה יוצא לקרב, היה מפשפש בהם, ועל כן לא פחד להלחם עמם בקרב.

ובא ראה, ארבעה מלכים היו, מה שבקש זה לא בקש זה. דוד אמר (תהלים יח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. מה הטעם? משום שהיה נשמר מן החטאים הללו, ולא נתן מקום לשונאיו לשלט, ועל כן רצה לרדף אחריהם תמיד, והם לא ירדפו אחריו לתבע את חטאיו ויפל בידיהם.

אסא היה מפחד יותר. אף על גב שהיה מפשפש בחטאיו, ולא כמו דוד המלך, הוא רצה לרדף אחריהם, ולא להלחם בהם, ויהרג אותם הקדוש ברוך הוא, וכך היה, שכתוב (דברי הימים ב יד) וירדפם אסא והעם אשר עמו וגו', וכתוב ויגף ה' את הכושים לפני אסא ולפני יהודה וינסו הכּוּשִׁים. [וכן] מה כתוב בדוד? (שמאל א ל) ויפס דוד מהנשף ועד הערב למחרתם. אבל אסא, הוא רודף והקדוש ברוך הוא מכה.

גם יהושפט מלך יהודה כך היה מבקש ואומר, איני יכול לרדף ולא להרג, אלא אני אומר, ואתה תהרג אותם, משום שלא היה כל כך מפשפש כמו אסא, וכך עשה לו הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברי הימים ב כ) וכעת החלו ברנה ותהלה נתן ה' מארבים על בני עמון מואב והר שעיר הבאים ליהודה וינגפו.

חזקיה מלך יהודה אף כך גם אמר, איני יכול לא לומר ולא לרדף ולא להלחם בקרב, משום שפחד מהחטאים הללו שאמרנו. מה כתוב? (מלכים ב יט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלה וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים. וחזקיה היה יושב בביתו, ושוכב במטתו, והקדוש ברוך הוא הרג אותם.

בעלי הדינים שמתכוננים לחבל, ואז השמש מתחבר ללבנה, והכל הוא אחד.

בא ראה, כתוב ויוסף הוא השליט על הארץ. זה השמש ששולט בלבנה ומאיר לה וזן אותה. הוא המשביר לכל עם הארץ, שהרי אותו נהר ששופע ויוצא, ממנו כלם נזונים ומשם פורחות הנשמות לכל, ומשום כך כלם משתחוים אל אותו המקום, שהרי אין לה דבר בעולם שלא תלוי במזל, ובארונה.

ויבר יוסף את אחיו והם לא הכירוהו. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים מט) למה אירע בימי רע עון עקבי יסובני. בא ראה, שלשה הם שפוחדים ולא יודעים ממה הם פוחדים, ובארונה. אבל מי שפּוּחַד ולא יודע ממה הוא פּוּחַד – משום אותם החטאים שלא יודע שהם חטאים, ולא משגיח בהם, והוא פּוּחַד מימי רע.

מי הם ימי רע? אלו הם הימים שהם מזדמנים באותו רע, ומי הם? זה [הוא] יצר הרע, שהוא נקרא רע, ויש לו ימים ידועים שנתנת לו רשות בעולם להסטין לכל אותם שמטמאים את דרכיהם. שמי שבא להטמא – מטמאים אותו, ואלה הם שנקראים ימי רע, ואלו ממנים על אותם חטאים שדשים אותם בני אדם בעקביהם.

בא ראה, כל אותם שמטמאים את דרכיהם, כמה קבוצות של מזיקים מזדמנים אצלם ומטמאים אותם. בדרך שאדם רוצה ללכת – באותה הדרך מנהיגים אותו ממש. בא אדם להטהר – כמה הם שמסיעים לו.

הרי שנינו, שכשאדם קם בבקר, צריך לרחץ ידיו מתוך נטלה של מים, שהוא כלי לטל ממנו מים, מתוך מי שרחץ ידו בראשונה, כמו שבארונה. ובא ראה, בשביל הנטלה הזו בארנו את הדבר.

ועוד, שצריך אדם לטל יד ימין בשמאל, כדי להשליט ימין על שמאל, וירחץ הימין מן השמאל, ומשום זה היא נטילה. ועל כן מי שנוטל ידו, יטל ימין בשמאל, להשליט הימין על השמאל, כדי שלא יתן מקום ליצר הרע לשלט כלל, והנה בארנו.

וְכִינָה וְגַם חִקְרָה. וְאַחַר כֵּן, וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יִרְאֶת ה' הִיא חֲכָמָה וְסוּר מֵרַע בִּינָה. כִּינֵן שֶׁהִסְתַּכַּל בָּהּ וְלֹא שָׁמַר אוֹתָהּ, עָבַר עַל מִצְוֹת רַבּוֹנוֹ וְנִתְפָּס בְּחֹטְאוֹ.

וְכָל אוֹתָם שֶׁעָבְרוּ עַל דְּבַר אֶחָד שֶׁל הַתּוֹרָה נִתְפָּסוּ בָּהּ. שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ שֶׁהִתְחַכֵּם עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, עָבַר עַל דְּבַר אֶחָד שֶׁל הַתּוֹרָה, וְגָרַם לוֹ לְהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ אֶת מַלְכוּתוֹ וּלְפַלֵּג אֶת הַמַּלְכוּת מִבְּנוֹ. מִי שֶׁעוֹבֵר עַל הַתּוֹרָה עַל אַחַת כִּמְהָ וְכִמְהָ.

וְיוֹסֵף שֶׁהָיָה יוֹדֵעַ תּוֹרָה, וְאָחִיו נָפְלוּ בִידּוֹ, לָמָּה גִלְגַּל עֲלֵיהֶם כָּל הַגְּלָגוּל הַזֶּה, וְהָרִי הוּא יוֹדֵעַ אֶת הַתּוֹרָה שֶׁלָּמַד אוֹתוֹ אָבִיו? אֲלֵא חֵס וְשָׁלוֹם שִׁיוֹסֵף גִּלְגַּל עֲלֵיהֶם גְּלָגוּלִים לְנֶקֶם מֵהֶם, אֲלֵא כָּל זֶה לֹא עָשָׂה אֲלֵא לְהַבִּיא אֶת אָחִיו בְּנִימִין אֶצְלוֹ, שֶׁתְּשׁוּקָתוֹ הָיְתָה אֵלָיו, וְהוּא לֹא הִשְׁאִיר אֶת אָחִיו לְפַל, שֶׁהָרִי כָּתוּב וַיְצוּ יוֹסֵף וַיְמַלְאוּ אֶת כְּלֵיהֶם בָּר וְגו', וְכָל זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִפְלוּ.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּשֶׁבָרָא הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַלְּבָנָה, הָיָה תָּמִיד מְסַתְּכָל בָּהּ, כְּכָתוּב (דְּבָרִים יא) תָּמִיד עֵינַי ה' אֱלֹהֶיךָ בָּהּ. הַשְּׁגָחָתוֹ בָּהּ תָּמִיד. וְכָתוּב אַז רָאָה, שֶׁהָרִי הִשְׁמַשׁ בְּהַשְּׁגָחָתוֹ בָּהּ מֵאִירָה. וַיִּסְפְּרָה, מַה זֶה וַיִּסְפְּרָה? כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב כח) מְקוֹם סִפִּיר אֲבָנֶיהָ.

הַכִּינָה, שֶׁהִיא יוֹשְׁבַת בְּתִקּוֹן בְּשָׁנִים עֶשֶׂר תַּחֲנוּמִים מְחַלְקַת לְשַׁבְעִים שָׁרִים, הַתִּקֵּן אוֹתָהּ בְּשַׁבְעָה עֲמוּדִים עֲלִיוֹנִים לְהַאֲוֹר וְלְשַׁבַּת עַל שְׁלֵמוֹת. וְגַם חִקְרָה, לְהַשְׁגִּיחַ עָלֶיהָ תָּמִיד, פְּעַם אַחַר פְּעַם, שֶׁאֵין פּוֹסֵק לְעוֹלָמִים.

וְאַחַר כֵּן הִזְהִיר אֶת הָאָדָם וְאָמַר, וַיֹּאמֶר לְאָדָם הֵן יִרְאֶת ה' הִיא חֲכָמָה וְסוּר מֵרַע בִּינָה, שֶׁהָרִי הִיא מִתְעַטֶּרֶת עַל הַתַּחְתּוֹנִים לִירָא וְלָדַעַת אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגִלְגָּלָהּ. וְסוּר מֵרַע בִּינָה, בְּרוּר מֵהַפְּסֻלָּת שֶׁלֹּא לְקַרֵּב עִמוֹ, וְאִז הַשְּׁגָחָת [הַמְצָאוֹת] הַכִּינָה לְדַעַת וּלְהִסְתַּכַּל בְּכַבּוּד הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן.

רַבִּי יוֹסֵי קָם לִילָה אֶחָד לְהַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, וְהָיָה שֶׁם עִמוֹ יְהוּדִי אֶחָד שֶׁפָּגַשׁ בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַבַּיִת. פָּתַח רַבִּי יוֹסֵי וְאָמַר, (מְשִׁלִּי י) לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רָשַׁע וְצַדִּיקָה תִּצְלֵל מִמּוֹת. לֹא יוֹעִילוּ אוֹצְרוֹת רָשַׁע – אֵלּוּ הֵם שֶׁלֹּא מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, וְהוֹלְכִים אַחַר

וְכִמְהָ הַצְּדִיקִים הִלְלוּ הָיוּ פּוֹחֲדִים מִן הַחֲטָאִים הִלְלוּ – שָׂאָר בְּנֵי הָעוֹלָם עַל אַחַת כִּמְהָ וְכִמְהָ. מִשּׁוֹם כֵּן יֵשׁ לְאָדָם לְהִשְׁמַר מִהַחֲטָאִים הִלְלוּ וּלְפִשְׁפֹּשׁ בָּהֶם כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִשְׁלְטוּ עָלָיו אוֹתָם יְמֵי רַע, שֶׁלֹּא מְרַחֲמִים עָלָיו.

בֵּא רָאָה, וַיִּפֹּר יוֹסֵף אֶת אָחִיו. בְּשַׁעָה שֶׁנָּפְלוּ בִידּוֹ, הוּא רַחֵם עֲלֵיהֶם, מִשּׁוֹם שֶׁהוּא שָׁלֵם, וְהֵם לֹא הִפְרָהוּ. שְׁאוֹתָם שֶׁמְעוֹן וְלוֹי בָּאוּ מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה, וְעַל כֵּן לֹא רַחֲמוּ עָלָיו, שֶׁהָרִי כָּל אוֹתָם בְּעָלֵי הַדִּין הַקָּשָׁה לֹא מְרַחֲמִים עַל בְּנֵי אָדָם בְּשַׁעָה שֶׁנוֹפְלִים בִּיְדֵיהֶם.

וּמִשּׁוֹם כֵּן אָמַר דָּוִד (תְּהִלִּים מט) לָמָּה אִירָא. לֹא כְּתוּב יִרְאֶתִי, אֲלֵא אִירָא, [אֲלֵא] שִׁישׁ [שְׁאִינן] לִי לְפַחַד מֵאוֹתָם יְמֵי רַע, כְּפִי שֶׁאֲמַרְנוּ. עוֹן עֲקָבִי יִסּוּבֵנִי, מִי הֵם עֲקָבִי? אֵלּוּ הֵם בְּסוּד הָאֲמוּנָה, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כה) וַיְדוּ אַחֲזָת בְּעֵקֶב עֵשׂוֹ. זֶה הוּא הָעֵקֶב, וְהֵם הָעֲקָבִים שֶׁמְסַתְּכָלִים בָּהֶם תָּמִיד, בְּאוֹתוֹ הַחֲטָא שֶׁאָדָם דָּשׁ בּוֹ תָּמִיד בְּעֵקֶבוֹ.

בֵּא רָאָה מַה כְּתוּב? (ישעיה ה) הוּי מִשְׁכֵּי הָעוֹן בְּחֻבְלֵי הַשְּׂוֹא וְכַעֲבוֹת הָעֲגָלָה חֲטָאָה. בְּחֻבְלֵי הַשְּׂוֹא – שֶׁדָּשׁ בּוֹ בְּעֵקֶב וְלֹא חוֹשֵׁשׁ עָלָיו, וְאַחַר כֵּן מִתְחַזֵּק וְנִעֲשֶׂה [בְּחֻבְלֵי הַשְּׂוֹא] כְּעֲבוֹת הָעֲגָלָה, וּמִתְחַזֵּק אוֹתוֹ הַחֲטָא, וּמִסְטָה אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

אֲשֶׁרֵיהֶם הַצְּדִיקִים שִׁיּוֹדְעִים לְהִשְׁמַר מִחֲטָאֵיהֶם, וְהֵם תָּמִיד מְפַשְׁפְּשִׁים בְּמַעֲשֵׂיהֶם כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמָּצָא עֲלֵיהֶם מְקַטְרֵג בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְלֹא יִשְׁטַיְנוּ עֲלֵיהֶם לְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהָרִי הַתּוֹרָה מִתְקַנֵּת לָהֶם דְּרָכִים וְשִׁבְלִים לְלַכֵּת בָּהֶם, שֶׁכְּתוּב (מְשִׁלִּי ג) דְּרָכֶיהָ דְּרָכִי נֵעֵם וְכָל נְתִיבֶיהָ שְׁלוֹם.

וַיִּזְכַּר יוֹסֵף אֶת הַחֲלָמוֹת אֲשֶׁר חָלַם לָהֶם וְגו'. רַבִּי חֲזִיָּא פָּתַח וְאָמַר, (שם כד) בְּנִפְל אוֹיְבֵךְ אַל תִּשְׁמַח וּבְכַשְׁלוֹ אַל יִגַּל לְבָךְ. בֵּא רָאָה, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הָאָדָם שִׁיזְכָּה לְכַבּוּדוֹ וּלְשִׁמְשׁ לְפָנָיו תָּמִיד וּלְהַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יְמִים וְלִילוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בָּהּ בַּתּוֹרָה תָּמִיד.

וּבִיּוֹן שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּרָא אֶת הָאָדָם, נִתֵּן לְפָנָיו תּוֹרָה, וְלָמַד אוֹתוֹ בָּהּ לְדַעַת אֶת דְּרָכֶיהָ. מִנֵּינ לָנוּ? שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב כח) אַז רָאָה וַיִּסְפְּרָה

המלך, אז היה מתקין, והיה תמיד אומר: לא נתקין עד שינתנו מבית המלך.

ואין להעשיר לא ינקה, משום שלא רצה להשתדל בתורה, שהיא החיים של העולם הזה והחיים של העולם הבא. עכשו שהיא השעה להשתדל בתורה – נשתדל.

פתח אותו האיש בסוד החלום ואמר, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'. ויזכר יוסף את החלמות, וכי למה יוסף [אמר או] זכר להם אותם החלומות שחלם להם, ומה הועיל לו אלו לא הזכיר להם, שהרי יוסף היה חכם, וכתוב כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרש אולת?

אבל כיון שראה שהם באו ומשתחוים לו אפים על הארץ, אז נזכר ממה שחלם להם כשהיה עמם, שכתוב והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי. אמר יוסף בשעה שראה שכורעים אחיו לפניו, שכתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה, אז ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם, שהרי ראה שהם קימים.

עוד, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם – זכר אותם, משום שאין שכחה לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי חלום שהוא טוב, צריך אדם להזכירו, שלא ישכח, ואז מתקיים, שהרי כמו שנשכח לפני האדם, כך נשכח עליו.

בא ראה, חלום שלא נפתר, כאגרת שלא נקראה. ובא ראה, משום שלא נזכר, כמי שלא הפיר אותו. ועל זה, מי שנשכח ממנו חלום ולא ידע אותו, לא עומד עליו להתקיים. ומשום זה יוסף היה זוכר את חלומו, כדי להתקיים, משום שלא ישכח החלום ממנו לעולם, והיה תמיד מצפה לו. ויאמר אלהם מרגלים אתם. הוא זכר את החלום, אבל לא אמר להם דבר, אלא מרגלים אתם.

פתח רבי יוסי ואמר, (קהלת ה) כי בא החלום ברב ענין וקול כסיל ברב דברים. כי בא החלום ברב ענין, הנה פרושה שכמה הם העוזרים בחלום, וממנים דרגות על דרגות, עד שהחלומות מהם כלם אמת, ומהם שיש בהם אמת וכזב. אבל לאותם צדיקי האמת, אין מתגלים להם דברים כוזבים כלום, אלא כלם אמת.

דברי העולם ולכנס אוצרות רשע. מה כתוב? (קהלת ה) ואבד העשר שהוא בענין רע, משום שהם אוצרות רשע.

וצדקה תציל ממות – אלו שמשתדלים בתורה ויודעים דרכיה להשתדל בה, שהרי התורה נקראת עץ חיים, ונקראת צדקה, שכתוב (דברים ו) וצדקה תהיה לנו.

דבר אחר וצדקה תציל ממות – זו צדקה מממש, והיא בשני גוונים ובשני צדדים. קורא לו תורה וקורא לו צדקה, והכל אחד.

אמר אותו היהודי, וקורא לו שלום. אמר רבי יוסי, כך זה ודאי שנקראת שלום. קם אותו היהודי והשתתף עמו. פתח אותו היהודי ואמר, (משלי כח) עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים ישבע ריש. הפסוק הזה קשה, וכי שלמה המלך, שהוא חכם מכל בני העולם, איך אמר שיתאמץ אדם לעבד את האדמה ולהשתדל אחריה ויעזב חיי עולם?

אלא סוד הוא. פתח ואמר, (בראשית ב) ויקח ה' אלהים את האדם בגן עדן לעבדה ולשמרה, ובארוהו שהוא בסוד הקרבנות. בא ראה, לעבדה – זה המלך העליון. ולשמרה – זה המלך התחתון. העולם העליון והעולם התחתון. לעבדה – [לזכר] בסוד של זכור. ולשמרה – בסוד של שמור.

ומשום כך עבד אדמתו זה גן עדן, שצריך לעשות ולעבד ולמשך לה ברכות מלמעלה, וכשמתברכת ונמשכות לה ברכות מלמעלה, גם הוא מתברך עמה. בא ראה שהכהן שמברך מתברך, כמו שנאמר (במדבר ו) ואני אברכם. ומשום כך עבד אדמתו ישבע לחם – זהו המזון שלמעלה. ומרדף ריקים – מי שיתדבק בצד האחר שהוא מרדף ריקים – ישבע ריש ודאי. אמר רבי יוסי, אשריך שזכית לדבר הזה.

עוד פתח ואמר פסוק אחריו, (משלי כח) איש אמונות רב ברכות. זהו אדם שבו אמונת הקדוש ברוך הוא, כמו רבי ייסא הזקן, שאף על גב שהיה לו מאכל של אותו היום לאכל, לא היה מתקין אותו עד שהיה מבקש מזונו לפני המלך הקדוש. אחר שהתפלל תפלתו ובקש מזונו מלפני

והולכים בעולם ופוגשים את אותה הנשמה. אם היא צדיקה, עולה למעלה ורואה מה שרואה. ואם לא, נאחזת בצד ההוא, ומודיעים לה דברים כוזבים או דברים שעתידיים לבא לזמן הקרוב. וכשמתעוררת אותה הנשמה שבו, היא מודיעה לו מה שראתה.

ועל כן לאדם שאינו צדיק מודיעים לו חלום טוב שאינו אמת, הכל כדי להסותו מאותה דרך האמת. כיון שהוא הסיט את דרכו מדרך האמת, מטמאים אותו. שכל מי שבא להטהר - מטמאים אותו, ומי שבא להטמא - מטמאים אותו. הנה ודאי כך נתבאר.

ישבו עד שעלה הבקר. אמר רבי יוסי, ודאי לא זכר שמו של יוסף באותם דגלים, שכתוב (במדבר ב) דגל מחנה אפרים, ולא כתוב דגל מחנה יוסף, משום שהתגאה על אחיו, והנה נתבאר.

אמר אותו היהודי, ודאי שמעתי, שיוסף הוא בעולם הזכר, וכל השבטים הם בעולם הנקבה, ועל כן לא נכלל יוסף עמהם, משום שהוא בעולם הזכר עמהם.

מה כתוב? כלנו בני איש אחד נחננו. נחננו? אחנו היתה צריף לכתב! למה חסר א? אלא משום שסוד הברית לא נמצא עמם. הסתלק משם א, שהרי א' הוא זכר. ועל כן ב' היא נקבה, א' זכר. ומשום כך א' הסתלק משם, ונשארו אותן נקבות אצל השכינה.

אחר כך אמרו כנים אנחנו. נוספה א'. אמרו ולא ידעו מה אמרו, משום שיוסף נמצא שם, והשלימו הדבר ואמרו אנחנו. מנין לנו? שכתוב ויאמרו שניהם עשר עבדיך אחים אנחנו. ויוסף הוא בחשבון. כשנכנס בחשבון, אמרו אנחנו. נכנס בחשבון, אמרו נחנו.

אמר רבי יוסי, כל הדברים הללו שאמרנו כאן, הקדוש ברוך הוא התרצה בהם, שהרי השכינה לא זזה מכאן, ככתוב (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו.

ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים. אמר רבי אלעזר, שלשת הימים הללו למה? אלא

בא ראה דניאל מה כתוב בו, (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה, וכתוב (שם ז) דניאל ראה חלום בהיותו ישן על משכבו, אז כתב את החלום. ואם יש בו דברים כוזבים, למה נכתב בין הכתובים? אלא אותם צדיקי אמת, בשעה שנשמותיהם עולות, לא מתחברים בהם אלא דברים קדושים, שמודיעים לו דברי אמת, דברים קימים, שלא משקרים לעולמים.

ואם תאמר, הנה שנינו שדוד המלך לא ראה חלום טוב, הנה נשמע שהיה רואה דוד דברים שלא אמת? אלא ודאי, כל ימיו היה משתדל לשפך דמים ונלחם קרבות, וכל חלומות לא היו אלא חלומות רעים, חרבן ושממה ודם ושפיכות דמים, ולא חלום של שלום.

ואם תאמר, לאדם טוב מראים חלום רע? כך זה ודאי. כל אותם רעות שעתידיים להשיג - על אותם שעוברים על דברי תורה, ואותם ענשים שעתידיים להעניש בעולם ההוא כלם רואה, כדי שכל שעה תהיה יראת אדונו עליו. והנה העירו שכתוב (קהלת ג) והאלהים עשה שייראו מלפניו - זה חלום רע. ועל זה לאותו צדיק מראים לו חלום רע, כמו שנתבאר.

בא ראה, שהנה שנינו, שאותו אדם שרואה חלום, צריף לו לפתח את פיו בו לפני אנשים שאוהבים אותו, כדי שיעלה רצונם אליו לטוב ויפתחו פיהם לטוב, וימצא הרצון והדבר הכל לטוב. הרצון שהוא המחשבה ראשית הכל, והמלה שהיא סיום הכל. ועל כן נמצא שהנה הוא שלמות בסוד עליון.

ומשום כך הכל מתקים, וצריכים אוהבי האיש להתקים באותו פתרון טוב, והכל הוא כראוי. ומשום כך הקדוש ברוך הוא מודיע לאדם כל אחד ואחד באותה הדרגה שלו כמו שהוא, ובאותו גון שכל אחד ואחד אומר שיהיה חלום. אמר אותו יהודי, ודאי שהחלום אינו אלא לאדם צדיק, שהוא ראה חלום כראוי.

ובא וראה, שכאשר אדם ישן על מטתו, נשמתו יוצאת ומשוטטת בעולם למעלה ונכנסת למקום שנכנסת, וכמה קבוצות מזיקים עומדים

ולתת להם צדה לדרך ויעש להם כן, כדי להתנהג
עמם באהבה.

רבי יוסי פתח ואמר, (נחום א) אם שלמים וכן רבים
וכן נגוזו ועבר וענתך לא אענך עוד. הפסוק
הזה בארוהו, שכאשר העם בכלם יש שלום ואין
בהם בעלי שנאה, הקדוש ברוך הוא חס עליהם,
והדין לא שולט בהם. ואף על גב שכלם עובדים
לכוכבים ומזלות והם בשלום - הדין לא שולט
עליהם, ובארוהו שכתוב (הושע ד) חבור עצבים
אפרים הנח לו.

וכן נגוזו ועבר, מה זה וכן נגוזו? הרי צריך להיות
ונגוזו! אלא זהו ראש הפסוק שהוא שלום, אף
כאן שלום, ומי הוא? זהו צדקה. משום שצדקה זהו
שלום, ומי שמרבה בצדקה, מרבה שלום למעלה
ומרבה שלום למטה, ומשום כך וכן נגוזו ועבר,
שגוזזים ממונם בצדקה. ועבר? הרי צריך להיות
ועברו. מה זה ועבר? אלא זה הדין של הרגז, כמו
שנאמר (ישעיה כו) עד יעבר זעם. עבר הדין מעליהם.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים - אלו ישראל
שהקדוש ברוך הוא נתן להם ברית הקדש
לשמר אותו תמיד, ושהאדם יהיה בו שלם בכל
הצדדים, למעלה ולמטה. ואם אין האדם שומר
אותו תמיד, הרי הוא פגום, פגום בכל. מנין לנו?
שכתוב (בראשית יז) התהלך לפני והיה תמים. מה
זה תמים? שלם. שעד שלא התקיימה בו ברית,
הוא פגום.

ומשום כך, אם שלמים וכן רבים - אם שלמים
ששומרים המצוה הזו להיות שלמים,
שלא יהיו פגומים. וכן רבים - ירבו ויגדלו בו,
משום שאין הנשמות יוצאות לעולם אלא עם
הברית הזו. וכן נגוזו - זה אם שלמים ששומרים
אותו תמיד, נגוזו מי שנמול וקבל עליו את הברית
הזו. ועבר - מה זה ועבר? אותה זהמת הערלה
שהיתה בו בראשונה.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים - אלו
בני יעקב. שהרי כל זמן שהיו אצל יוסף, הם
שלמים, שעומדים עם הברית. וכן נגוזו - שהלכו
והשאירו את יוסף ואת שמעון. ועבר - אז הדין
שורה בגלגלם [השכינה שרתה ביניהם], כמו
שנאמר (שמות יב) ועבר ה' לנגף את מצרים.

שלשת הימים הללו כנגד שלשת הימים של
שכם, שכתוב (בראשית לד) ויהי ביום השלישי
בהיותם כאבים.

בא ראה מה כתוב בו, ויאמר אליהם יוסף ביום
השלישי זאת עשו וחיו. להראות שהוא לא
עשה כמו שהם עשו בשכם, שגרמו לאנשי שכם
לקבל עליהם את זאת, סוד הברית, ואחר שעשו
הברית הזו, הרגו אותם, ולא נשאר מהם אחד.
והוא מה כתוב? זאת עשו וחיו. מה הטעם? משום
שאת האלהים אני ירא, שמר הברית. וכל הגלגול
הזה לא היה אלא בשביל בנימין.

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על
אחינו וגו'. ויאמרו איש אל אחיו - זה
שמעון ולוי, כמו שהיה בראשונה שכתוב (שם לו)
ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא.
מה להלן שמעון ולוי - אף כאן שמעון ולוי.

בא ראה, מי איש ומי אחיו? אלא איש זה שמעון.
כתוב כאן איש, וכתוב שם (במדבר כה) והנה
איש מבני ישראל בא. מה להלן משמעון - אף כאן
גם שמעון. ומשום שחזר בתשובה, בכה והתנחם
על זה, ואמר ללוי אבל אשמים אנחנו. על כן נבנה
מזלו שור, כמו שמזלו של יוסף שור, שכתוב (דברים
לג) בכור שורו הדר לו. ומזלו של שמעון הוא שור.

ועל כן ויקח מאתם את שמעון, כדי שלא יקטרג
עם לוי, משום ששמעון ולוי, כששניהם
מתחברים, יכולים לקטרג. ויאסר אתו לעיניהם.
הנה פרשוה, לעיניהם אסרו, ואחר שיצאו היה
מאכיל אותו ומשקה אותו.

ואם תאמר שהוא רצונו של יוסף, משום שכתוב
(משלי כה) אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם
צמא השקהו מים. אם כך, יוסף שהוא צדיק איך
עשה כך, שהרי כתוב (שם) כי גחלים אתה חתה על
ראשו וה' ישלם לך?

אלא חס וחלילה שיוסף לכך הוא חשש, אלא
כאדם לאחיו כך גם היה עושה, התנהג
עמו באהבה ולא בצורה אחרת, ולא עמו בלבדו,
אלא עם כל אחיו, כמו שכתוב ויצו יוסף וימלאו
את כליהם בר ולהשיב כספיהם איש אל שקו

רע באותם המעשים הפשרים, ואם אדם סוטה לשמאל, אז מתגבר יצר רע על יצר טוב. ומי שהיה פגום, משלים לו בחטאו, שהרי אין המגול הזה נתקן אלא בחטאים של בני האדם.

ומשום כך צריך האדם להזהר שלא יתקן אותו יצר רע בחטאו, ותמיד ישמר, שהרי יצר טוב רוצה להשלימו תמיד בשלמות, ולא יצר הרע. ומשום כך, אל תאמר אשלמה רע קנה אל ה' וישע לך.

דבר אחר אל תאמר אשלמה רע - כפיתוב (תהלים לח) ומשלמי רעה תחת טובה. למי ששלם לו טובה - שלא ישלם לו רע, משום [יראת הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר זאת עשו וחייו. וגם הוא תמיד עושה] שכתוב (משלי יז) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. אפלו למי שהשלימו לו רעות, אין לו להשלים רע תמורת אותו הרע ששלמו לו, אלא קנה אל ה' וישע לך.

והפסוק הזה בארוהו ביוסף הצדיק שלא רצה לשלם רע לאחיו בשעה שנפלו בידו. קנה אל ה' וישע לך, משום שהוא היה ירא מן הקדוש ברוך הוא, שפיתוב זאת עשו וחייו וגו'. [וגם] והוא היה תמיד מצפה לקדוש ברוך הוא. [כמו שנאמר, קנה לה' וישע לך].

רבי אבא פתח ואמר, (משלי כ) מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה. מים עמקים עצה בלב איש - זה הקדוש ברוך הוא, משום שהוא עושה עצות, שמביא טעמים לגלגל גלגולים על העולם על ידי יוסף לקיים את אותה הגזרה שגזר רעב על הארץ [העולם]. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף שגלה אותם עמקים שגזר הקדוש ברוך הוא על העולם.

בא ראה, לא די ליוסף שהוא לא שלם רע לאחיו, אלא שעשה עמהם חסד ואמת, וכך דרכי הצדיקים תמיד. משום זה הקדוש ברוך הוא חס עליהם תמיד, בעולם הזה ובעולם הבא.

מים עמקים עצה בלב איש - זה יהודה, והנה פרושה, בשעה שהתקרב ליוסף על העסק של בנימין. ואיש תבונה ידלנה - זה יוסף.

בא ראה, יש דין קשה ויש דין רפה. הדין הקשה חזק, הדין הרפה חלש. וכאשר יונק הדין הרפה הזה מהדין הקשה, אז מתגבר, והוא חזק.

בשעה שנעשה דין על ישראל, נעשה בדין הרפה הזה, ואינו מתגבר באותו הדין הקשה. וכשהדין נעשה על העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, מתגבר הדין הרפה הזה בדין הקשה שלמעלה כדי להתגבר. זהו שכתוב ועבר ה' לנגף את מצרים. ועבר - שהתמלא עברה וזעם והתגבר בדין הקשה. אף כאן ועבר. ובא וראה, בשעה שמתכנסים עשרה בבית הכנסת ואחד מהם נשמט, אז הקדוש ברוך הוא רוגז עליו.

דבר אחר וכן נגוזו - כשמתבטלים מהם אותם המעשים הרעים, אזי ועבר. מה זה ועבר? רבי שמעון אמר, בזמן שהנשמה יוצאת מן העולם הזה, היא נדונית בכמה דינים בטרם תפגס למקומה. אחר כך כל אותן הנשמות יש להן לעבר בזה הנהר דינור ששופע ויוצא ולרחץ שם. ומי הוא שיעמד שם ויעבר בלי פחד? כמו שנאמר (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו', ונשמת הצדיק עוברת בלי פחד, ויקום במקום קדשו.

ומי שמשתדל בצדקה בעולם הזה ויתן מממונו לצדקה, אזי ועבר באותו המקום ולא פוחד, והפרוז קורא לנשמה ההיא, (נחום א) וענתך לא אענה עוד. מי שזכה לעבר בזה, אין לו יותר דין כלל.

בא ראה, כל זה של יוסף עם אחיו וכל הדברים הללו למה צריך? אלא תורת אמת היא התורה, וכל דרכיה דרכים קדושות, ואין לך דבר בתורה שאין בו סודות עליונים וקדושים ודרכים לבני אדם להתחזק בהם.

פתח ואמר, (משלי כ) אל תאמר אשלמה רע וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עושה לאדם שיתגבר בתורה, וללכת בדרך אמת, ולצד הימין, ולא ילך לצד השמאל. ומשום שצריך להם ללכת לצד הימין, יש להם להרבות אהבה זה עם זה, ולא תהיה שנאה זה עם זה, כדי שלא להכחיש את הימין, שהוא המקום שישאל נדבקים בו.

ובא וראה, משום כך הוא יצר טוב ויצר רע, וישאל צריכים לחזק את יצר טוב על יצר

ואין מסתכלים בדרך התורה. אוי להם בשעה שייבא הקדוש ברוך הוא לתבע אותם על דין מעשיהם, ויקום הגוף והנפש לתת חשבון על כל מעשיהם בטרם יפרדו הנפש מן הגוף.

ואותו היום הוא יום הדין, היום שספרים פתוחים ובעלי הדין עומדים, משום שבאותו הזמן עומד הנחש בקיומו לנשך אותו, וכל האיברים מתרגשים אצלו, והנשמה נפרדת מן הגוף והולכת ומשוטטת, ואין יודעת לאיזו דרך תלך ולאיזה מקום מעלים אותה.

אוי לאותו היום! היום של רגז ונאצה אותו היום. משום כך צריך לאדם להרגיז את יצרו כל יום, להזכיר לפניו אותו יום שיעמד בדין המלך, שמכניסים אותו תחת הארץ להרקב, והנשמה נפרדת ממנו.

ושנינו, לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע וישתדל אחריו. אם הולך ממנו – יפה, ואם לאו – ישתדל בתורה, שהנה אין לך דבר לשבור את היצר הרע אלא התורה. אם הולך – מוטב, ואם לא – יזכיר לו את יום המות, כדי לשבור אותו.

באן יש להסתכל, שהרי זה הוא יצר הרע, וזה הוא מלאך המות, וכי מלאך המות נשבר לפני יום המות, והרי הוא ההרג של בני האדם, ונשמע שזו שמחה שלו, ומשום כך מסטה את בני האדם תמיד כדי להמשיכם לזה?

אלא ודאי מה שנתבאר שיזכר לו אדם אותו יום המות – ודאי כן זה, כדי לשבור את לב האדם, שהרי אין יצר הרע שורה אלא במקום שנמצאת שמחת היין וגסות הרוח, וכשנמצאת רוח שבורה, אז נפרד ממנו ואין שורה עמו, ומשום כך צריך להזכירו את יום המות, וישבר גופו, והוא הולך לו.

בא ראה, יצר טוב צריך שמחה של תורה, ויצר הרע שמחה של יין ונאופים וגסות רוח, ומשום כך צריך אדם לרגז תמיד מאותו היום הגדול, יום הדין, יום החשבון, שאין לו לאדם להגן עליו אלא מעשיו הכשרים שהוא עושה בעולם הזה כדי שייגנו עליו באותה השעה.

רבי אבא היה יושב על שער הכניסה של לוד. ראה איש אחד שהיה בא, וישב על בליטה בצד הדר, והיה עיף מן הדרך, וישב וישן שם. בינתיים ראה נחש אחד שהיה בא אליו. יצא קוסטפא דגורדנא (מין שרץ) והרג את הנחש. כשהתעורר אותו האיש, ראה את אותו הנחש כנגדו שהיה מת. הזדקף אותו האיש, ונפלה אותה הבליטה לעמק שתחתיה ונצול.

בא אליו רבי אבא, אמר לו, אמר לי מה מעשיך, שהרי הקדוש ברוך הוא הרחיש לך שני הנסים הללו שאינם לחנם? אמר לו אותו האיש, כל ימי לא שלם לי איש רע בעולם שלא התפיסתי עמו ומחלתי לו. ועוד, אם לא יכלתי להתפיס עמו, לא עליתי על מטתי עד שמחלתי לו ולכל אותם שצערו אותי, ולא חששתי כל היום לאותו הרע ששלם לי, ולא די לי זה, אלא שמאותו היום והלאה השתדלתי לעשות עמהם טוב.

סדר הלימוד ליום י טבת [יום 99 בשנה]

בכה רבי אבא ואמר, מעשיו של זה הם יותר מיוסף, שיוסף היו אחיו ודאי, והיה לו לרחם עליהם, אבל מה שזה עשה – יותר מיוסף, נאה הוא שהקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס על נס.

פתח ואמר, (שם י) הולך בתם ילך בטח ומעקש דרכיו יודע. הולך בתם ילך בטח – זה האדם ההוא שהולך בדרך התורה, ילך בטח – שלא יכולים נזקי העולם להרע לו. ומעקש דרכיו יודע – מי יודע? זה הוא מי שסוטה מדרך האמת ורוצה לגבות מחברו, יודע. מה זה יודע? הוא יכר בעיני כל בעלי הדין שלא יאבד מהם הדמות של אותו האדם, כדי להביא אותו למקום שינקמו ממנו, ומשום כך יודע.

ובא וראה, אותו שהולך בדרך אמת, הקדוש ברוך הוא מכסה עליו כדי שלא יודע ולא יכר לבעלי הדין, אבל מעקש דרכיו יודע ויכר להם. אשרי אותם בני האדם שהולכים בדרך אמת והולכים לבטח על העולם, שהם אינם פוחדים בעולם הזה ולא בעולם הבא.

וייראו האנשים כי הובאו בית יוסף. רבי יוסי אמר, אוי להם לבני האדם שאין יודעים

ומה כתוב בהם? שלום לחזקתו מלך יהודה ושלום לאלהים הגדול ושלום לירושלים. כיון שיצא הפתק שלו ממנו, החזיר על לבו ואמר: לא נאה שעשיתי שהקדמתי את שלום העבד לשלום רבו. קם מכסאו ופסע שלש פסיעות, והחזיר את הפתק שלו, וכתב אחרים תחתיהם. וכך כתב: שלום לאלוה הגדול, שלום לירושלים, ושלום לחזקתו. וזהו מכבדיה.

ואחר כך הזילוה. מה הטעם הזילוה? משום כי ראו ערותה, שהראה להם חזקתה, שאלמלא כך לא הזילוה אחר כך. מתוך שחזקתו היה יותר צדיק, התעכב הדבר מלבא, ולא בא בימיו, שכתוב (ישעיה לט) כי יהיה שלום ואמת בימי. ואחר כך פקד את אותו החטא על בניו אחריו.

במו כן אותו החטא של השבטים עמד עד לאחר מפן, משום שהדין שלמעלה לא יכל לשלט עליהם, עד שנמצאה השעה להפרע ונפרע מהם. ומשום כך, כל מי שיש בידו חטאים, תמיד פוחד, כמו שנאמר (דברים כח) ופחדת לילה ויומם וגו'. ועל כן ויראו האנשים כי הובאו וגו'.

וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יג) תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאנה באה. זה הוא ששנינו, שאין לאדם להתבונן בבקשתו אל הקדוש ברוך הוא אם באה ואם לא באה. מה הטעם? משום שאם הוא מתבונן בה, כמה בעלי הדין באים להתבונן במעשיו.

וסוד הוא, שהרי אותה ההתבוננות שהוא מתבונן באותה הפקשה, גורמת לו למחלת לב. מה זה מחלת לב? זהו מי שעומד תמיד על האדם להסטיין למעלה ולמטה.

ועץ חיים תאנה באה. שנינו, מי שרוצה שהקדוש ברוך הוא יקבל את תפלתו, ישתדל בתורה, שהיא עץ חיים, ואז תאנה באה. מי התאנה? זו הדרגה שכל תפלות העולם בידיה, ומכניסה אותם לפני המלך העליון. כתוב כאן באה, וכתוב שם (אסתר ב) בערב היא באה. וזו היא תאנה באה, באה לפני המלך העליון להשלים את רצון אותו האיש. **דבר** אחר תוחלת ממשכה מחלה לב - זהו המקום שנתן אותו הדבר במקום אחר שאינו צריך,

בא ראה, ויראו האנשים כי הובאו בית יוסף. ומה כלם היו גבורים, כלם חזקים, ועלם אחד שהביא אותם לבית יוסף פחדו - כשיבא הקדוש ברוך הוא לתבע אותו לדין את האדם על אחת כמה וכמה.

משום כך צריך לאדם להזהר בעולם הזה להתחזק בקדוש ברוך הוא, וישים בו את בטחונו. שאף על גב שהוא חוטא, אם יחזר ממנו בתשובה שלמה, הרי הוא תקיף חזק, ויתחזק בו בקדוש ברוך הוא כאלו לא חטא.

שהרי השבטים, משום שחטאו על גבבת יוסף היו פוחדים, שאלמלא לא חטאו לא היו פוחדים כלל, משום שחטאי האדם משברים את לבו, ואין לו כלל כח. מה הטעם? שהרי אותו יצר הטוב נשבר עמו, ואין לו כח להתחזק על אותו יצר הרע, ועל זה כתוב (דברים כ) מי האיש הירא ורך הלבב, הירא [שיראה זו] מן החטאים שבידו, שהם שבר הלב של האדם.

ובא ראה לכמה דורות נפרע הקדוש ברוך הוא מאותם חטאי השבטים, שהרי אין נאבד מלפני הקדוש ברוך הוא כלום, ונפרע מדור לדור, והדין תמיד עומד לפניו עד שנפרע, ושורה הדין במקום שצריך.

מנין לנו? מחזקתו. חזקתו חטא את אותו החטא, שגלה את נסתרות הקדוש ברוך הוא לשאר העמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות, שלא היה צריך לגלות, והקדוש ברוך הוא שלח את ישעיהו ואמר לו, (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בכיתך ואשר אצרו אבתיך עד היום הזה וגו'.

בא ראה כמה גרם אותו החטא משום שגלה מה שהיה נסתר, שכיון שהתגלה, נתן המקום למקום אחר שלא צריך לשלט עליו. משום כך אין ברכה שורה אלא במקום נסתר. ובארונה, מה שהוא [היה] נסתר, הברכה [שהיתה] שורה עליו. כיון שנתגלה, נתן מקום למקום אחר לשלט עליו.

כתוב (איכה א) כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה, ובארונה. אבל כל מכבדיה הזילוה - זו מלכות בכל, שהרי משם נשלח דורון לירושלים, שכתוב (ישעיה לט) בעת ההיא שלח מראדך בלאדן בן בלאדן מלך בכל ספרים ומנחה אל חזקתו.

יניקת הנבואה. שאף על גב שכל הנביאים היו מתנבאים ממקום אחר - מתוכה היו יונקים את נבואתם, ועל כן היא נקראת גיא חזיון. חזיון, הנה פרושה שהוא המראה של כל הגונים העליונים.

מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות, שהרי כשנחרב המקדש, השכינה באה ועלתה לכל אותם המקומות שהיה בהם מדורה בראשונה, והיתה בוכה על בית מדורה, ועל ישראל שהלכו לגלות, ועל כל אותם החסידים והצדיקים שהיו שם ונאבדו. ומנין לנו? שכתוב (ירמיה לא) כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, והרי נתבאר. ואז הקדוש ברוך הוא שואל את השכינה ואומר לה: מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות.

מה זה כלך, שהרי כי עלית זה מספיק. מה זה כלך? להכליל עמה כל הצבאות והמרכבות האחרים שכלם בכו עמה על חרבן בית המקדש.

ומשום כך מה לך אפוא. אמרה לפניו: וכי בני בגלות, והמקדש נשרף, ואני מה לי כאן? התחילה ואמרת, (ישעיה כב) תשאות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה. על כן אמרתי שצו מני אמרר בבכי וגו'. והנה בארנו, שהקדוש ברוך הוא אמר לה (ירמיה שם) כה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו'.

ובא וראה, מיום שנחרב בית המקדש, לא היה יום שלא נמצאו בו קללות, משום שכאשר בית המקדש היה קיים, היו ישראל עובדים עבודות ומקריבים עולות וקרבנות, והשכינה שורה בבית המקדש עליהם כמו אם שרובצת על בניה, והיו כל הפנים מאירות, עד שנמצאו ברכות למעלה ולמטה, ולא היה יום שלא נמצאו בו ברכות ושמחות, והיו ישראל שרויים לבטח בארץ, וכל העולם היה נזון בגללם.

עבשו שנחרב בית המקדש, והשכינה עמהם בגלות, אין לך יום שלא נמצאים בו קללות, והעולם מקלל, ואין נמצאות שמחות למעלה ולמטה.

ועתיד הקדוש ברוך הוא להקים את כנסת ישראל מן העפר כמו שנתבאר, ולשמח את העולם

ונמשך עד שנתן מיד ליד, ולפעמים שלא יבא. מה הטעם? משום שמתפשט ונמשך עם כל אותם הממנים להוריד אותו לעולם.

ועין חיים תאווה באה - זו היא התוחלת שלא נמשכת, משום אותם ממני המרכבות, אלא שהקדוש ברוך הוא נותן [להם] לו מיד, משום שכאשר נמשכת בין אותם ממני המרכבות, כמה הם בעלי הדין שנתנת להם רשות לעין ולהסתכל בדינו טרם יתנו לו, ומה שיצא מבית המלך ונתן לו לאדם, בין שזוכה בין שלא זוכה - נתן מיד, וזהו עין חיים תאווה באה.

דבר אחר תוחלת ממשכה - זה יעקב, שנמשכה לו התוחלת של יוסף עד לזמן ארץ. ועין חיים תאווה באה - זה הוא בנימין, שהרי מזמן שבקש אותו יוסף עד אותו זמן שהוא בא אליו לא היה אלא זמן מועט, שאותו הזמן לא נמשך. זהו שכתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה זה בן אמו? שדמות אמו היתה בו, והיתה דומה דמותו לדמות רחל, משום כך כתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו.

רבי יוסי אמר, והרי כתב בראשונה וירא יוסף אתם את בנימין, וכאן כתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו, איזו ראה ראה? אלא ראה ברוח הקדש את בנימין שחלקו היה עמהם בארץ, ובחלקם של בנימין ויהודה תשרה השכינה, שהרי ראה את יהודה ואת בנימין שבחלקם יהיה המקדש. וזהו וירא יוסף אתם את בנימין, ראה אותו עמהם, ואת יוסף שהיה אחיו לא ראה עמהם באותו החלק.

את כאן, וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה כתוב אחריו? וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה.

רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה כב) משא גיא חזיון מה לך אפוא כי עלית כלך לגגות. בא ראה, הרי פרושה, בזמן שנחרב בית המקדש והיו שורפים אותו באש, עלו כל אותם הכהנים על כתלי [גגות] המקדש, וכל המפתחות בידיהם, ואמרו: עד כאן היינו גזברים שלך. מכאן ואילך טל את שלך.

אבל בא ראה, גיא חזיון - זו השכינה שהיתה במקדש, וכל בני העולם ממנה היו יונקים

על העולם. כיון שמגיע הבקר ומאיר, כלם מסתלקים ולא שולטים, וכל אחד ואחד נכנס למקומו ושבו למקומו.

כמו שנאמר הבקר אור - זה בקר של אברהם. והאנשים שלחו - אלו בעלי הדין, שהיו שולטים בלילה. המה וחמריהם - [המה - אותם בעלי הדינים שאמרנו. וחמריהם -] הם שומרי החקים שבאים מצד הטמאה, שאינם קדושים ולא שולטים ולא נראים מכשבא הבקר. והם מצדם של אותם החמורים, שומרי החקים שאמרו.

שהרי אין לה דרגות עליונות שאין [יש] בהם ימין ושמאל, רחמים ודין, דרגות על דרגות קדושות מצד הקדשה, וטמאות מצד הטמאה, וכלם דרגות על דרגות, אלו על אלו. ובכל מקום שמתעורר הבקר של אברהם בעולם, כלם עוברים ולא שולטים, משום שאין להם [קיום] לעמד בצד ימין, אלא בצד שמאל. והקדוש ברוך הוא עשה יומם ולילה להנהיג כל אחד ואחד לצד שלו כראוי לו. אשרי חלקם של ישראל בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי חייא פתח ואמר, (מלאכי ג) וזרחתה לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. בא ראה, עתיד הקדוש ברוך הוא להאיר לישראל אותו השמש שגנו הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם [שגנו הקדוש ברוך הוא] מלפני הרשעים של העולם, כמו שכתוב (איוב לח) וימנע מרשעים אורם.

ואת אותו האור גנו אותו הקדוש ברוך הוא. שכאשר יצא בראשונה, היה מאיר מסוף העולם ועד סוף העולם. כיון שהסתכל בדור אנוש ובדור המבול ובדור הפלגה ובכל אותם הרשעים, גנו את אותו האור.

כיון שבא יעקב ונדבק באותו הממנה הגדול של עשו והכיש אותו בירכו, והיה נכה, אז מה כתוב? וזרח לו השמש. איזה שמש? אותו השמש שגנו, משום שיש בו רפואה לרפא אותו מארכבתו, ואחר כך נרפא בשמש ההוא, שכתוב (בראשית לג) ויבא יעקב שלם, שלם בגופו, שנרפא.

ועל כן עתיד הקדוש ברוך הוא לגלות את השמש ההוא ולהאיר אותו לישראל, שכתוב וזרחתה

בכל, כמו שנאמר (ישעיה נז) והביאותים אל הר קדשי ושמתים בבית תפלתי וגו', וכתוב (ירמיה לא) בככי יבאו ובתחנונים אובלים. כמו שבהתחלה, שכתוב (איכה א) בכו תבכה בלילה ודמעתה על לחיה, כך גם כן לאחר כך בככי יחזרו, שכתוב בככי יבאו וגו'.

הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמריהם. רבי אלעזר אמר, כאן יש להתבונן, אם הם היו הולכים ונשלחים, למה לנו לכתב בתורה המה וחמריהם? אלא משום שכתוב ולקחת אתנו לעבדים ואת חמרינו, משום כך והאנשים שלחו המה וחמריהם, כדי שלא ישארו הם וחמריהם כמו שאמרו.

פתח ואמר, (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו וגו'. אותו הבקר של אברהם היה מאיר לעמד עליהם בזכותו, אז זכותו של אברהם עמדה עליהם והלכו בשלום ונצלו מן הדין, משום שאותה השעה עמד עליהם הדין להפריע מהם, רק שזכות אותו הבקר של אברהם הגנה עליהם ונשלחו מן הדין, שלא שלט עליהם באותו זמן.

רבי יהודה פתח ואמר, (שמואל ב-כג) וכאור בקר יזרח שמש - זהו האור של אותו בקר של אברהם. יזרח שמש - זה הוא השמש של יעקב, שכתוב (בראשית לב) ויזרח לו השמש. בקר לא עבות - שאותו בקר הוא לא כל כך עבות, אלא מנגה ממטר. נגה ממטר - הוא המטר שבא מצד יצחק, שאותו מטר מוציא דשא מן הארץ.

דבר אחר וכאור בקר - באותו אור הבקר של אברהם יזרח שמש, זה הוא יעקב, שאורו כאותו אור של הבקר. בקר לא עבות - משום שאותו בקר אינו חשוף, אלא מאיר, שהרי בשעה שבא הבקר, הדין לא שולט כלל, אלא הכל מאיר בצד של אברהם. מנגה ממטר - זהו הצד של יוסף הצדיק, שהוא ממטיר על הארץ להוציא דשא וכל טוב העולם.

אמר רבי שמעון, בא ראה, בשעה שנכנס הלילה ופורש כנפיו על העולם, כמה שומרים מזיקים מזמנים לצאת ולשלט בעולם, וכמה בעלי הדינים מתעוררים בכמה צדדים למינם, ושולטים

לפניו: וכי עשית אותי להיות אות בראש של טוב, שהרי התורה פתחה בי כי טוב, איך אני מתחברת להתישב עם אות רע?

אמר לה: שובי למקומך, שהרי את צריכה אותה, שהרי האדם שאני רוצה לברא בכם, שתיתכן נכללים יחד ויברא, אבל את לימין, והוא לשמאל. ואז שבו והתישבו זו עם זו יחד.

באותה שעה הפריד אותם הקדוש ברוך הוא, וברא אותן את כל אחת ואחת ימים ושנים ידועות, אלו לימין ואלו לשמאל. אלו של הימין נקראים ימי הטוב, ואלו של השמאל נקראים ימי הרעה. ועל כן אמר שלמה, עד אשר לא יבאו ימי הרעה, שאלו סוככים את האדם בחטאיו שהוא עשה. כיון שנבראו ימים של טוב וימים של רע, אזי שבו והתישבו להכלל באדם.

ומשום כך אמר דוד, (תהלים מט) למה אירא בימי רע עון עקבי יסופני. ימי רע ודאי, וזה הסוד. אלו נקראים ימי רעב, שנות הרעב, ואלו נקראים ימי השבע, שנות השבע.

וסוד הדבר - שלא להוציא את מעין הברית הקדוש בימי הרעב, בשנת הרעב. ומשום כך יוסף, שהוא סוד הברית, סתם את מעינו בשנת הרעב ולא נתן לו מקום לרבות בעולם. וזה צריך לאדם, שכאשר שולטת שנת הרעב, שיתם את מעין הברית קדש שלו כדי שלא יתן לו מקום לרבות בעולם.

רבי שמעון אמר, סוד זה הוא סוד עליון. בשנת הרעב ההיא, כיון שהיא שולטת, צריך לסתם את מעינו, משום שאם אינו סתם אותו, גורם למשך רוח לאותו הולד מהצד ההוא, ונותן מקום לצד ההוא לגדל בעולם, צד הטמאה בצד הקדשה. ועוד סוד, שכתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'.

ומשום כך יוסף הצדיק, סוד הברית, סלק וסתם את מעינו בשנת הרעב, שלא להתערב עמה כלל ולתת לה מקום, ומי שפותר מעינו בזמן ההוא, עליו כתוב (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם וגו'. שהרי אלו נקראים בנים זרים ודאי. בה' בגדו ודאי. ומשום כך אשרי חלקם

לכם יראי שמי שמש צדקה. מה זה שמש צדקה? זה השמש של יעקב שנרפא בו. ומרפא בכנפיה - של אותה שמש כלם יתרפאו. משום שהנה בזמן שישראל יקומו מן העפר, כמה חגרים וכמה סומים יהיו בהם, ואז הקדוש ברוך הוא יאיר להם אותה השמש להרפא בה, שכתוב ומרפא בכנפיה.

ואז יואר אותו השמש מסוף העולם ועד סוף העולם, ולישראל תהיה רפואה, והעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ישרפו בו. אבל לישראל מה כתוב? (ישעיה נח) אז יבקע פשחר אורף וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספך.

אנו חוזרים לדברים הראשונים. וליוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וגו'. רבי יצחק פתח, (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים כטל מאת ה' כרביבים עלי עשב אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. בא ראה, בכל יום ויום כשהאור עולה, מתעוררת צפור אחת בעץ של גן העדן, וקוראת שלש פעמים, והשרביט מזדקף, והפרוז קורא בחיל: לכם אומרים שרי הממשלה, מי מכם שרואה ולא רואה, שעומד בעולם ולא יודעים על מה קימים, ולא משגיחים בכבוד רבונם, התורה עומדת לפנייהם ולא משתדלים בה - טוב להם שלא נבראו, על מה יקומו בלי שכל. אוי להם כשיתעוררו ימי רע ויטרדו אותם מן העולם.

מי הם הימים של רע? אם תעלה על דעתך שהם ימי הזקנה - לא כך, שהרי ימי הזקנה, אם זכה בבנים ובני בנים - הם ימי טוב. מי הם ימי רע? אלא הם כמו שנאמר, שכתוב (קהלת יב) וזכר את בוראיה בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה. אינם ימי הזקנה. אלא סוד הדבר - כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו באותיות התורה, וכל אות ואת נכנסה לפניו, עד שהתקימו כל אותיות באות בי"ת. וכל אותן אלפא ביתות שהתגלגלו האותיות, כלן עומדות [כלן] לברא העולם.

כיון שהתגלגלו והתחברו שתי אותיות הללו ט"ר יחד, עלתה טי"ת, ולא התישבה, עד שגער בה הקדוש ברוך הוא ואמר לה: טי"ת טי"ת, על מה את עולה ואינך מתישבת במקומך? אמרה

רשות לחזור בתשובה ונטרד מן העולם ההוא, ועל כן נקרא אחר.

ומשום כף צריך אדם להפריד מכל הצדדים שלא להטמא בצד ההוא, לזכות בעולם הזה ובעולם הבא. ועל כן זה ברכה וזה קללה, זה שבע וזה רעב. הכל בהפוך זה מזה, והנה בארנו.

ומשום כף, באותו זמן של שנת הרעב, אין לאדם להראות בשוק, ולא לפתח מעינו להוליד בנים לאל אחר, והנה נתבאר.

אשרי האיש שנשמר ללכת בדרך אמת ולהדבק תמיד ברבוננו, שכתוב (דברים י) ובו תדבק [וכתוב את יי אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק] ובשמו תשבע. ובו תשבע לא כתוב, אלא ובשמו. מה זה תשבע? כמו שבארנו, להיות דבק בסוד האמונה.

שבע דרגות למעלה עליונות על הכל, הסוד של שלמות האמונה והסוד של שבע דרגות שלמטה מהם, שהם חבור אחד וקשר אחד, אלו עם אלו, שכלם יהיו אחד. ומשום כף כתוב (מלכים א-ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום, והכל אחד וקשר אחד. ועל כן כתוב ובשמו תשבע, מלמעלה ומלמטה. אשריו [מי שזוכה להתדבק בקדוש ברוך הוא כראוי, צדיק הוא בעולם הזה ובעולם הבא. שהקדוש ברוך הוא פותח לו אוצרות טובים קדושים בשעה שיצטרך לקבלת התפלה, כמו שנאמר]

[**ומי** שמיחד אלו עם אלו, עליו כתוב] (דברים כח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים. אלו האוצרות שלמעלה ולמטה. שבעת ימים ושבעת ימים כלם אחד, שכתוב את אוצרו הטוב את השמים. אוצרו אחד, והוא את השמים. (זכריה ד) שבעה ושבעה מוצקות, והם אחד.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. בינתים ראו איש אחד שהיה בא מעטף בעטוף של מצוה וכלי זין קשורים תחתיו. אמר רבי חייא, האיש הזה, אחד מן השנים יש בו – או שהוא צדיק שלם, או שהוא בשביל לרמות את בני העולם.

אמר לו רבי יוסי, הרי החסידים העליונים אמרו, הוי דן כל אדם לכף זכות. הנה שנינו, אדם

של ישראל הקדושים שלא החליפו מקום קדוש במקום טמא.

ועל זה כתוב וליוסף ילד שני בנים בטום תבא שנת הרעב, שהרי מהזמן ההוא ששלטה שנת הרעב, סתם את מעינו וסלק את מקורו שלא לתת בנים לצד הטמאה ולא להחליף מקום של קדש במקום של טמאה. וצריך אדם לצפות לרבוננו כשיבא וישלט, ככתוב (ישעיה ח) וחכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקניתי לו.

אשריהם הצדיקים שיודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ושומרים את מצוות התורה ללכת בהם, שכתוב (הושע יד) פי ישראל דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם. וכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. [ר"א ל"ג וכתוב (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדושים פי קדוש אני [ה]]. שהרי הקדוש ברוך הוא רצה לקדש את ישראל בכל, ולא יהיה להם כלום בצד הטמאה] [בא ראה, כשהצד הזה שולט בעולם, לא צריך לאדם להראות לפניו בשוק, משום שיכול להזיק ונתנה לו רשות להשחית. ובא וראה מה כתוב ביעקב, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, שלא רצה להראות לפניו].

ומשום זה הקדוש ברוך הוא הזהיר את ישראל להתקדש, שכתוב והייתם קדושים פי קדוש אני. מי זה אני? זה הקדוש ברוך הוא, מלכות השמים הקדושה. המלכות האחרת של עובדי עבודה זרה נקראת אחר, שכתוב (שמות לד) פי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו.

ובא ראה, אני – שלטון העולם הזה והעולם הבא, והכל תלוי בו. אחר – צד הטמאה, אחר, צד האחר בצד הטמאה, ושלטונו בעולם הזה, ואין לו כלום בעולם הבא, ומשום זה מי שנדבק באני הזה, יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא.

ומי שנדבק באחר הזה, נאכד מן העולם ההוא ואין לו חלק בעולם הבא. ויש לו חלק בעולם הזה בטמאה, משום שאותה המלכות האחרת, עובדי עבודת כוכבים ומזלות, כמה הם מגנים שומרים ממנים בה לשלט בעולם הזה.

ומשום כף אלישע אחר שירד ונדבק בדרך הזה, נטרד מן העולם הבא ההוא, ולא נתנה לו

שְׁהִים עַרְלֵי לֵב וְעַרְלֵי בֶשֶׁר וְלֹהֵטְמָא בּוּ. אֲבָל
בְּיִשְׂרָאֵל מָה כְּתוּב? אַף טוֹב לְיִשְׂרָאֵל.

וְאִם תֹּאמַר, לְכֻלָּם? לֹא, אֲלֵא לְאוֹתָם שְׁלֵא נִטְמְאִים
עִם אוֹתוֹ הָרַע, שְׁכַתּוּב לְבָרִי לְכַב, מִשּׁוּם שְׁזָה
טוֹב וְזָה רַע. טוֹב לְיִשְׂרָאֵל לְבָדָם, וְרַע לְעַמִּים עוֹבְדֵי
כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת. אַף טוֹב לְיִשְׂרָאֵל כְּדֵי לְהַדְבִּק בּוּ,
וּבְזָה נִדְבְּקוּ יִשְׂרָאֵל בְּסוּד עֲלִיוֹן, בְּסוּד הָאֲמוֹנָה,
שֶׁהִכַּל יִהְיֶה אַחַד.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֲשֶׁרִינוּ שְׁלֵא טְעִינוּ כֶּךָ, וְהָרִי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלַח אוֹתָךְ אֵלֵינוּ. אָמַר
רַבִּי יוֹסִי, מִשּׁוּם שְׁטוֹב הוּא לְיִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל
חֶלֶק לְעוֹלָם הַזֶּה, וּבְעוֹלָם הַבָּא לְרֵאוֹת עֵין בְּעֵין אֶת
מְרֵאָה הַכְּבוֹד, כְּכַתּוּב (ישעיה נב) כִּי עֵין בְּעֵין יֵרָאוּ
בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פְּרִשְׁת וַיִּגַּשׁ אֵלָיו

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וְגו'. רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח, (ישעיה סג)
כִּי אַתָּה אֲבִינוּ כִּי אֲבָרְהָם לֹא יָדַעְנוּ וַיִּשְׂרָאֵל
לֹא יִכְיָנוּ אַתָּה ה' אֲבִינוּ גֵאֲלָנוּ מֵעוֹלָם שְׁמַךְ.
הַפְּסוּק הַזֶּה פְּרִשׁוּהוּ. אֲבָל בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁבָרָא הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, כָּל יוֹם וְיוֹם עֹשֶׂה מַעֲשָׂהוּ
כְּרָאוּי בְּכָל יוֹם וְיוֹם כְּמוֹ שְׁצָרִיךְ. כִּיּוֹן שְׁבֹא הַיּוֹם
הַשְּׁשִׁי וְהַצֵּטְרִיךְ לְבָרָא אָדָם, בָּאָה לְפָנָיו הַתּוֹרָה.
אָמְרָה [לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא]: הָאָדָם הַזֶּה שְׁאַתָּה
רוּצָה לְבָרָא, עֲתִיד הוּא לְהַרְגִּיז לְפָנָיךְ. אֲלֵמְלֵא לֹא
תֵאָרִיךְ רְגוּךְ, טוֹב לוֹ שְׁלֵא יִבְרָא. אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא: וְכִי לְחַנּוּם נִקְרָאתִי אַרְךָ אַפִּים?

אֲלֵא הַכֹּל נִבְרָא בַתּוֹרָה וְהַכֹּל נִתְקַן בַתּוֹרָה, מִשּׁוּם
שְׁבִטְרָם בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם,
בָּאוּ לְפָנָיו כָּל הָאוֹתִיּוֹת, וְנִכְנְסוּ כָּל אַחַת לְמַפְרַע.

נִבְנְמָה תִּי"ו, אָמְרָה לְפָנָיו: רְצוֹנָךְ לְבָרָא בִי אֶת
הָעוֹלָם? אָמַר לָהּ: לֹא, שְׁבָךְ עֲתִידִים כְּמָה
צְדִיקִים לְמוֹת, שְׁכַתּוּב וְהַתּוֹיָת תּוֹ עַל מַצְחוֹת
הָאֲנָשִׁים וְגו'. וְשָׁנִינוּ, שְׁכַתּוּב וּמִמְקַדְשֵׁי תַחֲלוֹ, אֵל
תַּקְרִי מִמְקַדְשֵׁי אֲלֵא מִמְקַדְשֵׁי. וּמִשּׁוּם כֶּךָ הָעוֹלָם
לֹא יִבְרָא כֶּךָ.

נִבְנְמָנוּ שְׁלֵשׁ הָאוֹתִיּוֹת שִׁי"ן קו"ף רי"ש, כָּל אַחַת
וְאַחַת לְבִדְהָ. אָמַר לָהֶן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא:
אֵינְכֶן כְּדֵאוֹת לְבָרָא כְּכֵן אֶת הָעוֹלָם, שְׁהָרִי אַתָּן

שְׁיּוּצָא לְדֶרֶךְ, יִתְכַוֵּן לְשִׁלְשָׁה דְבָרִים - לְדוֹרוֹן,
לְקָרְב, וְלַתְּפִלָּה. מִנֵּין לָנוּ? מֵיַעֲקֹב. שְׁהָרִי הוּא
הַתְּכַוֵּן לְשִׁלְשַׁת אֱלוֹ, וְזָרוּ עֲצָמוּ לְדוֹרוֹן, לְקָרְב
וְלַתְּפִלָּה. וְהָאִישׁ הַזֶּה הוּא הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, הִנֵּה יֵשׁ בּוֹ
עֲטוּף שֶׁל מַצּוּה לַתְּפִלָּה, וְהִנֵּה בּוֹ כְּלֵי זֵיַן לְקָרְב.
כִּיּוֹן שִׁישׁ בּוֹ שְׁנֵי אֱלֹהִים, הַשְּׁלִישִׁי אֵינן לְרִדְף אַחֲרֶיהָ.
בְּשִׁקְרָב אֲלֵיהֶם, נִתְנוּ לוֹ שְׁלוֹם וְלֹא הִשִּׁיב לָהֶם.
אָמַר רַבִּי חֲיִיא, הִנֵּה אֶחָד מֵאוֹתָם הַשְּׁנַיִם
שְׁרָאוּיִים לְהִיּוֹת בּוֹ - אֵינן בּוֹ, שְׁהָרִי לֹא תִקַּן עֲצָמוּ
לְדוֹרוֹן, וּבְדוֹרוֹן כְּלוֹל הַשְּׁלוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אוּלַי
הִיָּה מִשְׁתַּדֵּל בַתְּפִלָּתוֹ, אוֹ שְׁמַרְחִישׁ תַּלְמוּדוֹ כְּדֵי
שְׁלֵא יִשְׁכַּח אוֹתוֹ.

הִלְכוּ יַחַד, וְלֹא דִבֵּר אוֹתוֹ הָאִישׁ עִמָּהֶם. אַחַר כֶּךָ
נִשְׁמַטוּ רַבִּי חֲיִיא וְרַבִּי יוֹסִי וְהִשְׁתַּדְּלוּ
בַתּוֹרָה. כִּיּוֹן שְׁרָאָה אוֹתוֹ הָאִישׁ שְׁמַשְׁתַּדְּלִים הָיוּ
בַתּוֹרָה, קָרַב אֲלֵיהֶם וְנָתַן לָהֶם שְׁלוֹם.

אָמַר לָהֶם, רַבּוֹתֵי, בְּמָה חֲשַׁדְתֶּם אוֹתִי כְּשִׁנְתֶּם לִי
שְׁלוֹם וְלֹא הִשְׁבַּתִּי לָכֶם? אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי,
אוּלַי הֵייתָ אוֹמֵר תְּפִלָּה אוֹ מַרְחִישׁ בַּתְּלַמוּדֶךָ. אָמַר
לָהֶם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יְדוֹן אֶתְכֶם לְכַף זְכוּת.

אֲבָל אָמַר לָכֶם, יוֹם אֶחָד הֵייתִי הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ,
מַצָּאתִי אִישׁ אֶחָד וְהִקְדַּמְתִּי לוֹ שְׁלוֹם, וְאוֹתוֹ
אִישׁ הָיָה שׁוֹדֵד, וְקָם עָלַי וְצַעַר אוֹתִי, וְאֲלֵמְלֵא
שְׁהַתְּגַבְּרְתִּי עָלָיו הַצֵּטְעָרְתִּי. מֵאוֹתוֹ יוֹם נִדְרַתִּי שְׁלֵא
לְהַקְדִּים שְׁלוֹם, רַק לְאָדָם צְדִיק, אֲלֵא אִם הַכְּרַתִּיו
בְּרֵאוֹנוֹהָ, מִשּׁוּם שִׁיכוֹל לְצַעַר אוֹתִי וְיִתְגַּבֵּר עָלַי
בְּכַח, מִשּׁוּם שְׁאָסוּר לְהַקְדִּים שְׁלוֹם לְאִישׁ רָשָׁע,
שְׁכַתּוּב (ישעיה מט) אֵינן שְׁלוֹם אָמַר ה' לְרָשָׁעִים.

וְאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שְׁרָאִיתִי אֶתְכֶם וְנִתְתֶם לִי שְׁלוֹם וְלֹא
הִשְׁבַּתִּי לָכֶם, חֲשַׁדְתִּי אֶתְכֶם, מִשּׁוּם שְׁלֵא
רָאִיתִי בְּכֶם מַצּוּה שְׁנִרְאִית בְּחוּץ, וְכְמוֹ כֵּן הֵייתִי
חוֹזֵר עַל תַּלְמוּדִי, אֲבָל עֲכָשׁוּ שְׁרָאִיתִי אֶתְכֶם שְׁאַתֶּם
צְדִיקִים, הִנֵּה הַדֶּרֶךְ מְתַקֶּנֶת לְפָנָי.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים עג) מִזְמוֹר לְאֶסָף אַף טוֹב
לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְבָרִי לְכַב. בֹּא רֵאָה,
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה אֶת הַיָּמִין וְעֹשֶׂה שְׁמֵאל
לְהִנְהִיג אֶת הָעוֹלָם. אֶחָד נִקְרָא טוֹב, וְאֶחָד נִקְרָא
רַע. וּבְשָׁנֵי אֱלֹהִים נִכְלָל הָאָדָם, וְהַתְּקָרַב בְּכָל.

וּבְאוֹתוֹ הָרַע, שֶׁהוּא הַשְּׁמֵאל, נִכְלָלוּ עַמִּים עוֹבְדֵי
כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת וְנִתְּנָן בְּצַד שְׁלָהֶם, מִשּׁוּם

עשיתי ארץ? משום שאדם עליה בראתי, שהוא קיומו של העולם, שיהיה הכל בשלמות אחת.

פָּתַח ואמר, (שם מב) כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להלכים בה. הפסוק הזה בארוהו, אבל כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם - זה הקדוש ברוך הוא למעלה למעלה, שהוא בורא השמים, והתקינם תמיד, בכל זמן. רקע הארץ וצאצאיה - זו הארץ הקדושה, צרור החיים. נתן נשמה לעם עליה. [הארץ] זו היא שנותנת נשמה וגו'.

אָמַר רבי יצחק, הכל הוא למעלה, שהרי משם יוצאת נשמת חיים לארץ הזו, והארץ הזו לוקחת הנשמה לתת לכל, משום שהנהר הוא ששופע ויוצא, הוא נותן ומכניס נשמות לארץ הזו, והיא לוקחת אותן ונותנת לכל.

בֵּא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, כנס את עפרו מארבעה הצדדים של העלם, ועשה את עצמו במקום המקדש למטה, והמשיך עליו נשמת חיים מבית המקדש למעלה.

וְהַנְּשִׁמָּה היא כלולה בשלש דרגות, ועל פן שלשה שמות הם לנשמה, כמו שהסוד העליון: נפ"ש, רו"ח, נש"מ"ה. נפש, הנה פרשוה, שהיא תחתונה מהכל. רוח, היא הקיום ששולט על הנפש, והיא דרגה עליונה עליה לעמד עליה בכל כראוי. הנשמה היא הקיום העליון על הכל, ושולטת על הכל, דרגה קדושה, עליונה על כלם.

סדר הלימוד ליום יא טבת [יום 100 בשנה]

אֵלֶּיךָ שלש הדרגות כלולות בבני האדם, לאותם שזוכים לעבודת רבונם. שהרי בהתחלה יש בו נפש, והוא התקון הקדוש לתקן בו את האדם. כיון שבא האדם להטהר בדרגה הזו, נתקן להתעטר ברוח, שהיא דרגה קדושה ששורה על הנפש להתעטר באדם שהוא שזוכה.

כִּיּוֹן שהתעלה בהם, בנפש והרוח, ונכנס ונתקן בעבודת רבונם כראוי, אז שורה עליו נשמה, דרגה עליונה קדושה, ששולטת על הכל, כדי להתעטר בדרגה עליונה קדושה. ואז הוא השלם

האותיות שנקרא בכך שקר, והשקר אינו כדאי לעמד לפני, והנה פרשוה.

וְנִכְנְסוּ פ"א צד"י, וכן כלן, עד שהגיעו האותיות לאות כ"ף. כיון שירדה כ"ף מעל הפתח, הזדעזעו עליונים ותחתונים וכו', עד שהכל התקיים באות ביי"ת, שהיא סימן ברכה, ובה השתכלל העולם ונברא.

וְאִם תאמר שאל"ף היא הראש של כל [אותן] האותיות - [לא] נאה הוא. אלא משום שנקרא בו ארור [משום שנקרא בה ארור], ומשום זה לא נברא בו העולם, אף על גב שאל"ף היא אות של סוד עליון. כדי לא לתת מקום לצד האחר שנקרא ארור, לא נברא בו העולם, ונתקן העולם בבי"ת, ובו הוא נברא.

בֵּא ראה, כי אתה אבינו, משום שהעולם הזה נתקן ונברא בדרגה הזו, והאדם נברא בה ויצא לעולם. כי אברהם לא ידענו, שהרי אף על גב שבו קיום העולם, לא השתדל עלינו כמו שהשתדל על ישמעאל, שאמר לו ישמעאל יחיה לפניך. וישראל לא יפירנו, משום שכל הברכות שהצטרף לברך את בניו, השאיר לדרגה הזו לברך את כלם.

אֶתָּה ה' אבינו, שהרי אתה תמיד עומד עלינו לברך ולהשגיח עלינו, כמו אב שמשגיח על הבנים בכל מה שצריך להם. גאלנו מעולם שמה, שהרי אתה הוא גואל, שפך נקרא המלאך הגואל, וזה גאלנו מעולם שמה, שמה ודאי. שנינו, אין מפסיקים בין גאלה לתפלה, כמו שלא מפסיקים בין תפלה של יד לתפלה של ראש, שצריך להראות שהכל אחד, והנה פרשוה.

רַבִּי יצחק ורבי יהודה היו יושבים לילה אחד ועוסקים בתורה. אמר רבי יצחק לרבי יהודה, הנה שנינו, שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את העולם התחתון כמו שהעולם העליון, והכל זה כנגד זה, [כדי להיות זה כנגד זה] והוא כבודו למעלה ולמטה.

אָמַר רבי יהודה, כך זה ודאי, וברא אדם על הכל. זהו שכתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. אנכי עשיתי ארץ, ודאי. מה הטעם

נפש - זו נפש דוד, והיא שעומדת לקבל הנפש מאותו נהר ששופע ויוצא. רוח - זו הרוח שעומדת על הנפש, ואין קיום לנפש אלא ברוח, וזו הרוח ששורה בין האש והמים, ומכאן נזונית הנפש הזו.

הרוח עומדת בקיום של דרגה אחרת עליונה שנקראת נשמה, שהרי משם יוצאות נפש ורוח, משם נזונית הרוח. וכשנוסעת הרוח, אז נוסעת הנפש, והכל אחד. ומתקרבים זה לזה. הנפש נקרבת לרוח, והרוח נקרבת לנשמה, והכל אחד.

בא ראה, ויגש אליו, התקרבות של עולם עם עולם, להאחז זה עם זה, שהכל יהיה אחד. משום שיהודה הוא מלך ויוסף מלך, התקרבו זה לזה ונאחזו זה עם זה.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מח) כי הנה המלכים נועדו - זה יהודה ויוסף, משום ששניהם מלכים, והתקרבו זה לזה להתוכח שניהם יחד, משום שיהודה ערב לבנימין, והיה ערב לאביו בו בעולם הזה ובעולם הבא, ועל כן התקרבו לפני יוסף להתוכח עמו על עסקו של בנימין, שלא להיות בנדוי בעולם הזה ובעולם הבא, כמו שנאמר (בראשית מג) אנכי אערכנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחסטאתי לך כל הימים, בעולם הזה ובעולם הבא.

ועל כן, כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו, התרגזו יחד והתרגזו זה עם זה בשביל בנימין. מה פתוב? המה ראו כן תמהו נבחרו נחפזו רעה אחזתם שם, לכל אותם שהיו שם. [לכל שאר השבטים שהיו שם].

חיל כיולדה, משום שהיו פוחדים להרג ולהרג, והכל בשביל בנימין. [מה פתוב? כן תמהו נבחרו נחפזו, והכל בגללן] שהרי יוסף נמכר בגלל יהודה ואבד לאביו, וכעת ערב לו לבנימין, ופחד שלא יאבד, ומשום כך ויגש אליו יהודה.

דבר אחר כי הנה המלכים נועדו - זה יהודה ויוסף שהזדמנו להתוכח זה עם זה, להתוכח שניהם יחד, משום שיהודה היה מלך ויוסף היה מלך, ושניהם באו יחד להתוכח זה עם זה, זה על בנימין - וזה על בנימין.

של הכל, שלם בכל הצדדים, לזכות בעולם הבא, והוא אהבו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר להנחיל אהבי יש. מי הם אהבי? אלו הם שבהם נשמה קדושה.

אמר רבי יהודה, אם כך, הרי פתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'. אמר לו, כך הוא ודאי, שהרי לא נשאר בהם.

השלמה מההשמטות (סימן כ)

כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו (בראשית ז). שאל רבי חייא את רבי אבא, אמרתם שנשמה לא נכנסת לבן אדם עד שמסתפל בעבודת הקדוש ברוך הוא, ואז תהיה לו אותה נשמה, ואמרתם שהנשמה היא קדושה מעלה על הכל. אם כן, מה זה שאמר הפתוב כל אשר נשמת רוח חיים וגו'? הואיל והיתה להם נשמה, היה להם להנצל! לא היה בידו.

באו ושאלו את רבי אלעזר ברבי שמעון. אמר להם, כך הוא, ופסוק זה מסייע לו, שכתב אמר אביו [אבי], שכאשר בא המבול, לא ראה [היה] אדם שיעשה הקדוש ברוך הוא בשבילו אלא נח, וזכותו לא היתה אלא להגן עליהם ועל בתייהם, שלא היתה זכותו כל כך להגן על כל הדור, ואותם שהיו צדיקים בתחלה, כמו חנוך וירד, שהיתה להם נשמה קדושה וראויים שהקדוש ברוך הוא יעשה בשבילם - בחרבה מתו. והינו שאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, אותם שנשמה קדושה היתה בהם. ואל תאמר שעל אלו שהיו במבול הוא אמר, אלא בא הפתוב ואמר מכל אשר בחרבה מתו: ע"כ מההשמטות

מכל אותם שהיתה בהם נשמה קדושה כמו חנוך, ירד, וכל הצדיקים, כדי להגן על הארץ שלא תשמד בגללם. זהו שכתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו, כבר מתו והסתלקו מן העולם, ולא נשאר מהם מי שיגן על העולם בזמן ההוא.

בא ראה, הכל הם דרגות אלו על אלו, נפש, רוח, נשמה, דרגה על דרגה. הנפש בראשונה, והיא הדרגה התחתונה, כפי שאמרנו. אחר כך רוח, ששורה על הנפש ועומדת עליה. הנשמה הדרגה שעולה על הכל, ובארוה.

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים מח) יפה נוף משוש כל הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב. הפסוק הזה הוא סוד האמונה. יפה נוף – זהו יוסף הצדיק, שכתוב בו ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה. משוש כל הארץ – הוא חדוה ושמחה למעלה ולמטה. הר ציון ירכתי צפון – משום שבחלקו עומד משפן שילה. הר ציון – זו ירושלים. ירכתי צפון, כך זה ודאי למעלה ולמטה.

קרית מלך רב – מקום מתקן הוא כנגד מלך רב, זה המלך העליון של הכל, קדש הקדשים, שהרי משם בא כל האור וכל הברכות וכל השמחה של הכל, שהרי משם כל הפנים מאירות, ובית המקדש מתברך משם, וכשהיא מתברכת, משם יוצאות ברכות לכל העולם, שהרי משם כל העולם מתברך.

רבי יהודה ורבי יוסי נפגשו לכפר חנן. בעודם יושבים בבית מלונם, בא איש אחד, ומשא של חמור לפניו, ונכנס לבית. בין כך אמר רבי יהודה לרבי יוסי, הנה שנינו שדוד המלך היה מתנמנם כמו סוס ושנתו מועטת, איך היה קם בחצות הלילה, השעור הזה הוא קטן, ולא היה מתעורר אפלו בשליש הלילה?

אמר לו, בשעה שנכנס הלילה, היה יושב עם כל גדולי ביתו ודן את הדין ועוסק בדברי תורה, ואחר כך היה ישן שנתו עד חצות הלילה, וקם בחצות הלילה ומתעורר, ומשתדל בעבודת רבונו בשירים ותשבחות.

בינתים אמר האיש ההוא, וכי הדבר הזה שאתם אומרים הוא כך? סוד הדבר יש כאן, שהנה דוד המלך חי וקים לעולם ולעולמי עולמים, ודוד המלך היה שומר כל ימיו שלא יטעם טעם מיתה, משום שהשנה אחד מששים במיתה היא, ודוד, משום מקומו שהוא חי, לא היה ישן אלא ששים נשימות, שעד ששים נשימות חסר אחת הוא חי, משם והלאה טועם אדם טעם מיתה ושולט בו הצד של רוח הטמאה.

וזה היה שומר דוד המלך, שלא יטעם טעם של מיתה, ושולט (שלא ישלט) בו צד של רוח אחרת, משום שששים נשימות חסר אחת הוא

כי הנה המלכים, אמר רבי יהודה, סוד האמונה כאן, שהרי כשנמצא הרצון, והקשר מתעטר יחד, אזי שני עולמות נקשרים יחד ומזדמנים יחד, זה לפתח את האוצר – וזה ללקט ולכנס לתוכו. ואז, כי הנה המלכים נועדו, שני עולמות קדושים, העולם העליון והעולם התחתון.

עברו יחדו, סוד הדבר – שכאשר מתחברים יחד, אזי עברו יחדו, משום שכל החטאים של העולם לא מתבטלים להכניע עד שמתחברים יחד, כפתיח ועבר על פשע, ועל כן עברו יחדו. עברו – אותם החטאים התכפרו, משום שהנה אז כל הפנים מאירות וכל החטאים התבטלו.

רבי חייא אמר, הסוד הזה הוא בתקון הקרבן, שהרי כאשר נקרב הקרבן, וכלם מקבלים הספקתם כל אחד ואחד כראוי לו, אז הכל נקשר יחד וכל הפנים מאירות, ונמצא קשר אחד, ואז המלכים נועדו ומזדמנים יחד לכפר על החטאים, להעביר אותם. ואז המלכים נועדו ונקשרים יחד. עברו יחדו, להאיר כל הפנים, ושיהיה הכל רצון אחד.

המה ראו כן תמהו, התעלה על דעתך שהם מלכים? אלא אלו בעלי הדינים, ששמחתם לעשות את הדין ההוא שהצטוו עליו. ואז, כשהמלכים מזדמנים שניהם ברצון אחד, אז המה ראו אותו הרצון של שני עולמות. כן תמהו נבְהלו נחפזו, משום שכל בעלי הדין נכנעים ועוברים מן העולם ולא יכולים לשלט, ואז קיומם עובר, ומעבירים את שלטונם.

רבי אלעזר אומר: ויגש אליו יהודה. מה הטעם יהודה? משום שכך צריך, שהוא ערב, כמו שנאמר כי עבדך ערב את הנער. וסוד הדבר – יהודה ויוסף כך הצטרכו להתקרב יחד, משום שיוסף הוא צדיק, יהודה הוא מלך, ועל כן ויגש אליו יהודה, משום שהקרה שלהם, שהתקברו יחד, גרמה לכמה טובות בעולם, גרמה שלום לכל השבטים, גרמה לשלום ביניהם, גרמה ליעקב שהתקימה רוחו, כמו שנאמר (בראשית מה) ותחי רוח יעקב אביהם. ועל כן ההתקרבות של זה עם זה הצרכה בכל הצדדים, למעלה ולמטה.

רב שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם וחיבתם אצלו, שהרי אף על גב שהוא מתקין אותם בכל יום ויום, אין דומה בעיניו שהם מתקנים כראוי, משום שאהבתם אצלו, ורצונו להאיר להם תמיד בלי הפסק, שהרי העולם הבא מוציא אורות זוהרים כל יום ויום תמיד בלי הפסק, כדי להאיר להם תמיד, ועל כן לא זכו בעיניו. לא זכו לבדו לא כתוב, אלא לא זכו בעיניו, ומשום כך כונן שמים בתבונה.

מי השמים? זה הסוד של האבות, והסוד של האבות זהו יעקב, שהוא הפללות שלהם, משום שיעקב הוא הבחיר שבאבות, והוא עומד להאיר על העולם.

ומשום שהוא הסתלק לתוך העולם הבא, יצא ממנו ענף אחד יפה למראה, וכל האורות יוצאים ממנו וכל השבע ושמן המשחה להאיר לארץ, ומי הוא? זה יוסף הצדיק, שהוא נותן שבע לכל העולם, והעולם נזון ממנו. ומשום כך, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בעולם, הכל הוא בסוד עליון, והכל כראוי.

בינתים בא רבי אלעזר. פיון שראה אותם, אמר, ודאי שהשכינה כאן. אמר להם, במה עסקתם? אמרו לו את כל המעשה. אמר, ודאי שיפה אמר, אבל אותם ששים הנשימות, ודאי שששים נשימות הן של חיים, בין למעלה בין למטה. מכאן והלאה יש ששים נשימות אחרות שהן כלן מצד המות, ודרגת המות עליהן, ונקראות תרדמה, וכלן טעם המות.

ומשום כך דוד המלך הוא היה נדבק לאותם ששים הנשימות של חיים, ומשם והלאה לא ישן כלל. זהו שכתוב (תהלים קלב) אם אתן שנת לעיני לעפעפי תנומה. ועל כן יפה אמר, כדי שיקום דוד חי, בצד של החי, ולא בצד המות. כלם ישבו והשתדלו בתורה והתחברו יחד.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שם פח) ה' אלהי ישועתי יום צעקתי בלילה נגדך. בא ראה, דוד המלך היה קם בחצות הלילה ומשתדל בתורה בשירים ותשבחות לשמחת המלך והגבירה, וזו היתה שמחת האמונה בארץ, משום שזהו השבח של האמונה שנראה בארץ.

הסוד של החיים שלמעלה, עד ששים נשימות שהם ששים [חסר נשימה אחת] נשימות עליונות, ואלו הסוד שלהן, שהחיים תלויים בהם, ומכאן ומטה הוא סוד המות.

ועל כן דוד היה משער את שעור הלילה כדי שיתקיים בחיים, שלא ישלט בו טעם המות, וכשנחלק הלילה היה דוד עומד במקומו, משום שכאשר מתעורר חצות הלילה והפך הקדוש מתעורר, צריך שלא ימצא את דוד קשור במקום אחר, במקום המות.

משום שכאשר נחלק הלילה והקדשה העליונה מתעוררת, ואדם שישישן במטתו ולא מתעורר להשגיח בכבוד רבונו, הנה הוא נקשר בסוד המות, ונדבק למקום אחר, ועל כן דוד המלך היה עומד להשגיח בכבוד רבונו תמיד, חי אצל חי, ולא נרדם בשנה לטעם טעם המות, ומשום כך היה מתנמנם כמו סוס, ששים נשימות, ולא בשלמות.

באו רבי יהודה ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו לו, מה שמך? אמר להם, חזקיה. אמרו לו, יישר כחך ותתחזק תורתך. ישבו. אמר רבי יהודה, הואיל והתחלת, אמר לנו מעתה סודות עליונים שאמרת.

פתח ואמר, (משלי ג) ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה. בא ראה, כשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה שלא יכול לעמד, עד שבא את התורה, משום שממנה יוצאים כל הנהגות העליונים והתחתונים, ובה עומדים עליונים ותחתונים. זהו שכתוב ה' בחכמה יסד ארץ כונן שמים בתבונה, שהרי בחכמה עומדים כל הקיומים של העולם, וכלם יוצאים מתוכה.

דבר אחר ה' בחכמה יסד ארץ - העולם העליון לא נברא אלא מתוך החכמה, והעולם התחתון לא נברא אלא מתוך החכמה התחתונה, וכלם יוצאים מתוך החכמה העליונה ומתוך החכמה התחתונה. כונן שמים בתבונה. כונן, מה זה כונן? אלא כונן כל יום ויום ולא פוסק, ולא נתקן בזמן אחד, אלא בכל יום ויום מתקין אותו.

והינו סוד הכתוב (איוב טו) ושמים לא זכו בעיניו. וכי תעלה על דעתך שהחסרון הוא משמים? אלא חשיבות השמים היא משום החביבות ורצון

הדרגה של האמונה תתרוה ותתברך, ויתמלא שמחה מהחיים שלמעלה כמו שצריך, כדי לתת לנו מזונות.

שְׁהָרִי קשים מזונותיו של אדם לפני הקדוש ברוך הוא כמו קריעת ים סוף, מה הטעם? משום שהמזון של העולם שלמעלה הוא, ששנינו בנים חיים ומזונות וכו'. ומשום כך קשים לפניו מזונות העולם. שְׁהָרִי במזל תלוי הדבר שיוצאים ממנו מזונות וחיים ובנים. ומשום כך קשים לפניו המזונות של העולם, שְׁהָרִי זה לא עומד ברשותו עד שהוא יתברך.

בְּמוֹ כן הזווגים של העולם קשים לפניו, והכל משום שרקיע וילון אינו משמש כלום, וכל שכן הדברים הללו שעומדים למעלה במקום אחר, ועל כן צריך להתברך.

בֵּא ראה, כל הזווגים של העולם קשים לפני הדרגה הזו, משום שכאשר הזווג הקדוש נמצא, יוצאות כל הנשמות מתוך המזל הזה למעלה, שהוא אותו נהר ששופע ויוצא. וכאשר ההשתוקקות נמצאת מלמטה למעלה, ואז פורחות הנשמות, ונתנות כלן זכר ונקבה יחד בדרגה הזו, ואחר כך הוא מפריד אותן, כל אחת ואחת למקומה כראוי לה. ואחר כך קשים לפני הדרגה הזו לחבר אותם כבראשונה, משום שאין מתחברים, רק באותם דרכי האדם, והכל תלויים למעלה.

ועל כן קשים לפניו פקריעת ים סוף. שְׁהָרִי קריעת הים שיפתחו בו שבילים היא למעלה, וכמו שנפתחים בו שבילים ודרכים, כך נבקע ונפתח. ומשום כך הכל תלוי למעלה, וצריכים לברך אותו ולתת לו חזק מלמטה כדי שיתברך מלמעלה ויתחזק כראוי, ועל כן כתוב וברכת את ה', דוקא את.

ובלפי המקום הזה צריך להראות לפניו שבע והארת פנים, וכלפי הצד האחר, בזמן ששולט בעולם, צריך להראות לפניו רעב, שאותה הדרגה היא של רעב, וראוי להראות לפניו רעב ולא שבע, הואיל והשבע לא שולט בעולם, ועל כן ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. אמר רבי אלעזר, כך זה ודאי וכך צריך!

שְׁהָרִי למעלה פותחים בשמחה שירה, כמה מלאכים עליונים בכמה מינים שמשבחים בלילה בכל הצדדים. כמו כן למטה בארץ, מי שמשבח את הקדוש ברוך הוא בארץ בלילה, בו חפץ הקדוש ברוך הוא, וכל אותם המלאכים הקדושים שמשבחים את הקדוש ברוך הוא, כלם מקשיבים לאותו שמשבח אותו בלילה בארץ, שהשבח הזה הוא בשלמות, להעלות את כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה ולומר בשמחה של היחוד.

בֵּא ראה, דוד המלך כתב, ה' אלהי ישועתי וגו'. ה' אלהי ישועתי, מתי הוא ישועתי? באותו יום שהקדמתי שבח בלילה אצלה, אז הוא ישועתי ביום.

ובֵּא ראה, שְׁהָרִי בלילה, מי שמשבח את רבונו בשבח של התורה, אז מתחזק בחזק ביום בצד הימין, שהנה חוט אחד יוצא מצד הימין, ואז נמשך עליו ומתגבר בו, ועל כן אמר ה' אלהי ישועתי יום צעקתי וגו'.

ומשום כך אמר לא המתים יהללו יה. לא המתים, משום שצריך לשבח חי לחי. ומת לחי לא כן, שכתוב לא המתים יהללו יה, ואנחנו נברך יה, שְׁהָרִי אנו חיים, ואין לנו חלק בצד המות כלל. חזקיהו אמר, (ישעיה לח) חי חי הוא יודך פמוני, משום שחי מתקרב לחי. דוד המלך הוא חי, והקרבה שלו לחי העולמים, ומי שנקרב אליו הוא חי, שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום, וכתוב ובניהו בן יהוידע בן איש חי רב פעלים מקבצאל.

פתח אותו היהודי אחריו ואמר, (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. וכי לא מברכים את הקדוש ברוך הוא טרם נאכל, והרי יש לנו להקדים בבקר, ולסדר את השבח שלו [של רבונו] כראוי, ולברך את שמו טרם שיברך מישוהו אחר בעולם, וכתוב (ויקרא יט) לא תאכלו על הדם, אסור לו לאכל טרם שיברך את רבונו, ועכשו כתוב ואכלת ושבעת וברכת?

אלא, זו הברכה של תפלת היחוד, וזו ברכת המזון, להראות כלפי דרגת האמונה שבע כראוי. ואז צריך לברך אותו כראוי, שאותה

בא ראה, מלכות שמים היא בית המקדש, לקים כל העניים בתוך הצל של ראשית השכינה, והצדיק הזה הוא נקרא גבאי צדקה, לחן ולזון את הכל, שכתוב פזר נתן לאביונים, משום כך גבאי צדקה נוטלים שכר כנגד כל הנותנים צדקה.

בא ראה, ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים – אלו הם כל העומדים להזון ולהשקות ממנו. ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו. אתו – זו כנסת ישראל. אחיו – אלו שאר המרכבות החילות, שכתוב בהם למען אחי ורעי.

דבר אחר ולא עמד איש אתו – בזמן שהקדוש ברוך הוא בא להתחבר עם כנסת ישראל. בהתודע יוסף אל אחיו, בזמן שהקדוש ברוך הוא היה מתחבר בהם בישראל, משום שהם נוטלים לבדם, ולא חבור של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות עמם. משום כך, (כמדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם, שהרי בזמן הזה הקדוש ברוך הוא לבדו בחבור אחד עם ישראל, שכתוב בהם למען אחי ורעי, כמו שבארוה.

רבי ייסא פתח הפסוק, בזמן שהקדוש ברוך הוא יקים את כנסת ישראל מן העפר וירצה להנקים נקמה מעמים עובדי כוכבים ומזלות, אזי כתוב (ישעיה סג) ומעמים אין איש אתי, וכתוב כאן ולא עמד איש אתו בהתודע יוסף אל אחיו, כמו שנאמר וינטלם וינשאים כל ימי עולם.

ולא יכל יוסף להתאפק. רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קכג) שיר המעלות אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר, אבל בא ראה, אליך נשאתי את עיני, וכתוב (תהלים קכא) אשא עיני אל ההרים. אלא, זה למעלה וזה למטה. אשא עיני אל ההרים – זה למעלה, כדי להמשיך ברכות ממעלה למטה, מההרים הללו העליונים למטה מהם ברכות לכנסת ישראל שמתברכת מהם. אליך נשאתי את עיני, לצפות ולחכות לאותן ברכות שיורדות משם למטה.

הישבי בשמים, שכל תקפה וקיומה וחילה הוא בשמים. משום שכאשר היוכל פותח המעינות של כל אותם השערים, כלם עומדים בשמים. וכיון ששמים נוטלים כל אותם אורות

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים שקרבתם היא שלום בעולם, משום שיודעים ליחד את היחוד ומקרים קרבה להרבות שלום בעולם, שהרי יוסף ויהודה בטרם התקרבו זה עם זה, לא היה שלום. כיון שהתקרבו יוסף ויהודה יחד, אז הרבו שלום בעולם, והשמחה נוספה למעלה ולמטה, כמו שהקרבה של יהודה ויוסף, וכל השבטים נמצאו יחד עם יוסף, ואותה הקרבה הרבתה שלום בעולם, כמו שבארנו שכתוב ויגש אליו יהודה.

ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קיב) פזר נתן לאביונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד. בא ראה, הקדוש ברוך הוא ברא את העולם והשליט עליו את האדם שיהיה מלך על הכל.

והאדם הזה נפרדים ממנו בעולם כמה מינים, מהם צדיקים ומהם רשעים, מהם טפשים ומהם חכמים, וכלם מתקיימים בעולם, עשירים ועניים, וכלם כדי לזכות אלו באלו, לזכות צדיקים עם רשעים, לזכות חכמים עם טפשים, לזכות עשירים עם עניים, שהרי משום כך זוכה האדם לחיי העולם ונקשר בעץ החיים. ולא עוד, אלא שהנה הצדקה שהוא עושה עומדת לעולמים, שכתוב וצדקתו עמדת לעד.

פזר נתן לאביונים. רבי אלעזר אמר, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, העמיד אותו על עמוד אחד ושמו צדיק, והצדיק הזה הוא הקיום של העולם, וזה הוא שמשקה וזן לכל, שכתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים.

ומשם יפרד, מה זה יפרד? אלא המזון ההוא והמשקה של הנהר ההוא נוטל הגן הכל, ואחר כך מתפזר המשקה ההוא לארבעה צדדים של העולם, וכמה הם שמצפים להיות משקים ולהזון משם, כמו שנאמר (תהלים קמה) עיני כל אליך ישברו ואתה נותן להם את אכלם בעתו. ומשום כך פזר נתן לאביונים – זה צדיק. צדקתו עמדת לעד – זו כנסת ישראל, שמשום כך היא עומדת בסוד של שלום בקיום שלם. רשע יראה וכעס – זו מלכות עובדי כוכבים ומזלות.

לפניו ולא יכול לשלט. וכיון ששמירת הקדוש ברוך הוא עוברת ממנו, משום שהוא נדבק ברע, אז אותו הרע, כיון שרואה שאין עמו שמירה, אז שולט עליו וכא להשמיד אותו, ואז נתנת לו רשות ונוטל את נשמתו.

משה אמר למה הרעתה, שנתנה רשות לצד הרע לשלט על ישראל, להיות בשעבוד שלו. דבר אחר למה הרעתה - שראה כמה מהם שהיו מתים ונמסרו לצד הרע.

בא ראה, בשעה שהטוב מתעורר, שהוא הימין, כל השמחה וכל הטוב וכל הברכות נמצאות, והכל הוא בחשאי, כמו שבארוה שאומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד בחשאי, וזה הסוד, משום [שזהו יחוד] שאז הוא היחוד כראוי.

אמר רבי חייא, וכי אליהו, כיון שהוא גזר והקדוש ברוך הוא מקים, והוא גזר על השמים שלא להוריד טל ומטר, איך הוא פחד מאיזבל ששלחה לו, שכתוב (מלכים-א יט) פי כעת מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם, ומיד פחד וברח על נפשו?

אמר לו רבי יוסי, הנה פרשוה שהצדיקים לא רוצים להטריח את רבונם במקום שנוק נמצא [לן] לעין, כמו ששמואל, שכתוב (שמואל-א טז) איך אלך ושמע שאול והרגני. אמר לו, עגלת בקר תקח בידך, משום שצדיקים לא רוצים להטריח את רבונם במקום שנמצא נזק. אף כף אליהו, כיון שראה שנוק נמצא, לא רצה להטריח את רבונו.

אמר לו, אני שמעתי דבר, שהנה באליהו לא כתוב בו ויירא וילך אל נפשו, אלא וירא, ראייה ראה. ומה ראה? אלא ראה שהנה מכמה שנים הולך אחריו מלאך המות, ולא נמסר בידו, ועכשו וילך אל נפשו. מה זה וילך אל נפשו? הלך לקיום הנפש, ומי הוא? עץ החיים להדבק שם.

בא ראה, כלם כתוב את נפשו, וכאן כתוב אל נפשו, וסוד זה שמעתי, שאמר רבי שמעון, כל הנשמות של העולם, כלם יוצאים מאותו נהר ששופע ויוצא, ואת כלם הוא לוקח אותו צרור החיים, וכשהנקה מתעברת מן הזכר, כלם בתשוקת שני הצדדים, בתשוקת הנקה לזכר,

שיוצאים מהיובל, אז הוא זן ומשקה את כנסת ישראל על ידי צדיק אחד.

וכיון שזה מתעורר אליה, כמה הם שעומדים בכל הצדדים להיות משקים ולהתברך משם, כמו שנאמר הכפירים שאגים לטרף ולבקש מאל אכלם. ואז היא עולה בסוד הסודות כראוי [לן], ומקבלת עדונים מבעלה כראוי, וכל העומדים בכל הצדדים עומדים לבדם, כמו שנאמר ולא עמד איש אתו, שכתוב ויקרא הוציאו כל איש מעלי. ואחר שהיא מקבלת עדונים מבעלה, כלם נשקים לאחר מכן ונזונים, כמו שנאמר ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם.

רבי יוסי פתח הפסוק באליהו, שכתוב (מלכים-א יז) ויקרא אל ה' ויאמר ה' אלהי הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה הרעות להמית את בנה. בא ראה, שנים היו שאמרו דברים כנגד הקדוש ברוך הוא, משה ואליהו. משה אמר (שמות ה) למה הרעתה לעם הזה. ואליהו אמר, הרעות להמית את בנה. ושניהם אמרו דבר אחד.

מה הטעם? אלא סוד הוא. משה אמר למה הרעתה, מה הטעם? אלא משום שנתנה רשות לצד האחר לשלט על ישראל. הרעותה - נתת רשות לצד האחר של רע לשלט עליהם. אליהו אמר הרעות - נתן רשות לצד הרע לטל נשמתו של זה, וזהו הוא הרעות, והכל סוד אחד.

בא ראה, אליהו אמר, הגם על האלמנה אשר אני מתגורר עמה. משום שהקדוש ברוך הוא אמר לו לאליהו, הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך, וכל מי שזן ומפרנס למי שצריך לו, וכל שכן בימי רעב, הרי נאחז בעץ החיים, וגורם לו ולבניו חיים, והנה בארנו. ועכשו אליהו אמר, כל מי שמקים נפש בעולם, זוכה לו חיים, וזוכה להאחז בעץ החיים, ועכשו שולט עץ המות, הצד של רע, על האלמנה שאתה צוית לזון אותי, משום כף הרעות [למה הרעתה].

ואם תאמר שרע לא נעשה לאיש מעם הקדוש ברוך הוא - בא ראה, בזמן שאדם הולך לימין, שמירתו של הקדוש ברוך הוא תמיד אצלו, ולא יכול הצד האחר לשלט עליו, והרע הזה נכנע

בא ראה מה גרם אותו הדבור של אליהו, שכתוב והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, מכאן והלאה, שאין העולם לסבל אותך עם בני [אדם]. ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיה, יהיה נביא אחר אצל בני [אדם], ואתה תסתלק למקומך.

ובא ראה, כל אותו אדם שמקנא לקדוש ברוך הוא, לא יכול מלאך המות לשלט בו כשאר בני אדם, ויתקיים בו שלום, והנה פרשוה כמו שנאמר בפנחס, (במדבר כה) לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. ויפל על צוארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צואריו. רבי יצחק אמר, הנה פרשוה שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.

פתח ואמר, כמגדל דויד צוארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שליטי הגברים. כמגדל דויד, מי מגדל דויד? זה ודאי מגדל דוד שבנה אותו דוד והעלה אותו לתוך ירושלים. אלא כמגדל דויד - זו ירושלים של מעלה, שכתוב בה (משלי יא) מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. מי הנשגב? אלא אותו מגדל נשגב, משום שבו ירוץ צדיק.

צוארך - זה בית המקדש שלמטה, שעומד בתקון של יפי כצואר לגוף. מה הצואר הוא היפי של כל הגוף - כך גם בית המקדש הוא היפי של כל העולם.

בנוי לתלפיות - תל שכל בני העולם היו מסתכלים בו. וכך בארוהו, תלפיות - תל שכל הפיות של העולם משבחים ומתפללים אליו.

אלף המגן תלוי עליו - אלו אלף התקונים שמתקנים בו פראוי. כל שליטי הגברים - שכלם באים מצד הדין הקשה.

מה הצואר כל תקוני האשה תלויים בו - כך במקדש כל תקוני העולם תלויים ושרויים בו. והרי פרשוה, שכתוב (איכה ה) על צוארנו נרדפנו, על בית המקדש, שהוא הצואר והיפי של כל העולם. נרדפנו יגענו, לבנות אותו פעמים. ולא הונח לנו, שהרי לא השאירוהו לנו, ונחרב ולא נבנה לאחר מכך.

וכשתשוקת הזכר יוצאת ברצון, אז אותן הנשמות בקיום יותר, משום שהכל בתשוקה ורצון של עץ החיים. ואליהו, משום שהיה מאותו רצון יותר מאדם אחר, התקיים.

ומשום כך כתוב אל נפשו, ולא כתוב את נפשו, שהרי את נפשו - זו הנקבה. ואם תאמר ואל האשה אמר - הכללות של זכר ונקבה כשהיא בתוך הזכר, אז ואל האשה אמר. את האשה - הנקבה לבדה, ולא של הזכר. כמו זה אל נפשו - הזכר לבדו. את נפשו - הנקבה לבדה ולא התכללות של זכר. ומשום שהוא מצד הזכר יותר מכל בני העולם, התקיים בקיומו יותר, ולא מת כשאר בני העולם, משום שהכל הוא מעץ החיים, ולא מתוך העפר. ומשום כך הסתלק למעלה ולא מת בדרך כל בני העולם, שכתוב (מלכים ב) ויעל אליהו בסערה השמים.

בא ראה מה כתוב, והנה רכב אש וסוסי אש וגו', שהרי אז התפשט הגוף מן הרוח והסתלק שלא כשאר דרך בני העולם, ונשאר מלאך קדוש כשאר קדושים עליונים, ועושה שליחות בעולם, והרי פרשוה, שהנסים שעושה הקדוש ברוך הוא בעולם, נעשים על ידו.

ובא וראה מה כתוב, וישאל את נפשו. בראשונה וילך אל נפשו, כמו שנתבאר בקיום, וכאן את נפשו למות, העץ שבו שורה המות, ושם נגלה עליו הקדוש ברוך הוא, ככתוב צא ועמדת בהר. מה כתוב אחריו? ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה. זהו המקום הפנימי של הכל, שממנו יוצאים כל האורות.

מה כתוב? ויהי כשמע אליהו וילט פניו באדרתו וגו' והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו. ויאמר קנא קנאתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, עד מתי אתה מקנא לי? סגרת את הדלת שלא יכול לשלט בך המות לעולם, והעולם לא יכול לסבל אותך עם בני [אדם]. אמר לו, כי עזבו ברייתך בני ישראל וגו'. אמר לו, חייך שבכל מקום שבני [אדם] יקימו את ברית הקדש, אתה תהיה מזמן לשם. [והרי נתבאר שמשום כך מתקנים כסא לאליהו, שהוא מזמן לשם.]

והקל נשמע, חסר וא"ו, מה הטעם? אמר רבי אלעזר, זו היא השכינה שבוכה על חרבן בית המקדש ועל גלותם של ישראל. כתוב כאן והקל נשמע, וכתוב שם, (ירמיה לא) קול ברמה נשמע. מה לפנינו שכינה, אף כאן גם כן שכינה].

סדר הלימוד ליום יב טבת [יום 101 בשנה]

רבי אלעזר אמר, הקול בחשאי זהו קול עליון שכל הקולות יוצאים משם. אבל קל בלי וא"ו, זוהי התפלה של מטה, שהיא הולכת להתעלות בוא"ו ולהתחבר בו.

בא ראה, והקל נשמע, זה הוא הקל בלי וא"ו, זהו הקול שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני. נשמע, כמו שנאמר קול ברמה נשמע. ברמה, מה זה ברמה? זה הוא העולם העליון, העולם הבא, וסימן לדבר – מן הרמה ועד בית אל, (תהלים קו) מן העולם ועד העולם. כאן ברמה – זה העולם העליון, שהרי בשעה ההיא שברמה נשמע, אז מה כתוב? (ישעיה כב) ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד וגו'.

והקל נשמע, למעלה למעלה. מה הטעם? משום שוא"ו התרחק והסתלק ממנה, ואז רחל מבכה על בניה מאנה להנחם על בניה כי איננו. כי איננו? כי אינם צריך היה להיות! אלא כי איננו, והנה בארנו כי איננו, שבעלה לא נמצא עמה, שאלמלא היה בעלה נמצא עמה, תתנחם עליהם, שהרי אז בניה לא יהיו בגלות, ומשום שאיננו, אינה מתנחמת על בניה, משום שבניה התרחקו ממנה על שאיננו עמה.

בא ראה, בית פרעה – זה הוא סימן לדבר למעלה, הבית שנפרעים ומתגלים ממנו כל האורות וכל המאורות, כל מה שהיה סתום משם התגלה, ומשום כך הקדוש ברוך הוא הוציא את כל האורות וכל המאורות, כדי להאיר לאותו הקול שנקרא קל בלי וא"ו.

בא ראה, כאשר יקים הקדוש ברוך הוא לזה הקול מהעפר ויתחבר באות וא"ו, אז כל מה שנאבד מהם בזמן הגלות יחזור, ויתעדנו באורות עליונים שנוספים מתוך העולם העליון, כמו שנאמר והיה

מה הצואר, כיון שהשמד, כל הגוף משמד עמו – כך גם בית המקדש, כיון שהשמד ונחשף, כל העולם כך גם נחשף, ולא מאיר השמש, ולא שמים וארץ וכוכבים.

משום כך בכה על זה יוסף, ואחר שבכה על זה, בכה על השבטים שיגלו. כשנחרב בית המקדש, כל השבטים גלו מיד והתפזרו בין העמים. זהו שכתוב וינשק לכל אחיו ויבך עליהם. עליהם ודאי.

על כלם בכה, על בית המקדש שנחרב פעמים, ועל אחיו עשרת השבטים שהגלו לגלות והתפזרו בין העמים. ואחרי כן דברו אחיו אתו, ולא כתוב ויבכו, שהרי הוא בכה, שנצנצה בו רוח הקדש, והם לא בכו, שלא שרתה עליהם רוח הקדש.

והקל נשמע בית פרעה. רבי [אלעזר] אבא פתח ואמר, (תהלים פד) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה' לבי ובשרי ירננו אל אל חי. בא ראה, כל אדם שמתפלל תפלתו [נקם] לפני רבונו, צריך לו להקדים לו ברכות בכל יום ויום ולהתפלל תפלתו לפני רבונו בזמן שצריך.

בבקר לאחז בימין של הקדוש ברוך הוא, במנחה לאחז בשמאל. ותפלה ובקשה צריך לאדם בכל יום ויום כדי להאחז בו. ובארנו, מי שמתפלל תפלתו [ועומד] לפני רבונו, צריך לו שלא לשמע קולו בתפלתו, ומי ששומע קולו בתפלתו, תפלתו לא נשמעת.

מה הטעם? משום שהתפלה אינה אותו הקול שנשמע, שאותו קול שנשמע אינו תפלה. ומה היא תפלה? זהו קול אחר שתלוי בקול שנשמע. ומי הוא הקול שנשמע? זה אותו הקול שהוא בוא"ו, הקול שתלוי בו, זהו קל בלי וא"ו.

ומשום כך לא צריך לאדם לשמע קולו בתפלתו, אלא להתפלל בלחש באותו הקול שלא נשמע, וזו התפלה שמתקבלת תמיד, וסימן לדבר – והקל נשמע. קל בלי וא"ו, נשמע. זו היא התפלה שהיא בחשאי, שכתוב בחנה וקולה לא ישמע. זו היא התפלה שמקבל הקדוש ברוך הוא כשנעשית בתוך רצון וכונה ותקון כראוי, וליחד את היחוד של רבונו כראוי בכל יום. [והקל נשמע בית פרעה.

והתגברו, נגזר ונתן השלטון למלכות הרשעה לשלט ולתחריב ביתו ומקדשו, וזהו שכתוב (יחזקאל ז) כה אמר ה' אלהים רעה אחת רעה הנה באה, והכל אחד.

ומשום כף התאבלו עליונים ותחתונים, על שנתן השלטון לקץ הזה של השמאל. ומשום כף, כיון שהמלכות הקדושה, מלכות השמים נכנעה, ומלכות הרשעה [האחרת] התגברה, [אז] יש לכל אדם להתאבל עמה ולהכנע עמה, ומשום שכאשר היא תזדקף והעולם יתחדש הוא יתחדש עמה, שכתוב (ישעיה טו) שישו אתה משוש כל המתאבלים עליה.

בא ראה, כתוב במצרים (ירמיה מו) עגלה יפה פיה מצרים, והסוד של העגלה הזו היו ישראל תחת שלטונה כמה פעמים וכמה שנים. ומשום שישראל עתידים אחר כך לשלט עליה, נרמז להם כאן עגלות.

רבי אלעזר אמר, רמז רמז יוסף ליעקב על עגלה ערופה, שהרי באותו פרק נפרד ממנו. ובארורה, עגלה ערופה, שהיא באה על שנמצא הרוג ולא נודע מי הרג אותו, וכדי שלא ישלטו על הארץ רוחות רעות שאינן צריכות, נותנים את העגלה הזו לתקון, כדי שלא יתודעו אליו ולא ישלטו עליהם.

בא ראה, כל בני האדם, כלם עוברים על ידי מלאך המות, פרט לזה, שהקדימו אותו בני אדם טרם הגיע זמנו לשלט בו ולטל רשות, שהרי אין שולט באדם עד שנוטל רשות.

ומשום כף יש לו דין לשלט על אותו מקום, כמו שנאמר לא נודע מי הכהו. גם כף יש לו דין שלא נודע כדי לקטרג על אותו מקום, ועל כן (דברים כא) ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו', כדי להעביר דינו של המקום ההוא, ולהתקן שלא ישלט בו המקטרג ולהנצל ממנו.

בא ראה, כשנפרד יוסף מאביו, בלי לניה ובלי אכילה נשלח, והיה מה שהיה, וכשאמר יעקב (בראשית לו) טרף טרף יוסף, אמר כי ארד אל בני אבל שאלה, שאני גרמתי לו, ועוד - שהייתי יודע שאחיו שונאים אותו ושלחתי אותו, ורמז הוא רמז לו.

ביום ההוא יתקע בשופר גדול וכאו האבדים בארץ אשור והנדחים בארץ מצרים והשתחוו לה' בהר הקדש בירושלם.

ואתה צויתה זאת עשו קחו לכם מארץ מצרים וגו'. רבי חייא פתח, שמחו את ירושלם וגילו בה כל אהביה שישו אתה משוש וגו'. בא ראה, כשנחרב בית המקדש וגרמו החטאים וגלו ישראל מן הארץ, הסתלק הקדוש ברוך הוא למעלה למעלה, ולא השגיח על חרבן בית המקדש ועל עמו שגלו, ואז השכינה גלתה עמהם.

בשיירד, השגיח על ביתו שנסרף, הסתכל על עמו - והנה הגלה. שאל על הגבירה - והיא גרשה. אז ויקרא ה' אלהים צבאות ביום ההוא לבכי ולמספד ולקרחה ולחגור שק. והיא גם היא מה כתוב בה? (יואל א) אלי כבתולה חגרת שק על בעל נעוריה, כמו שנאמר כי איננו, משום שהסתלק ממנה ונמצא פרוד.

ואפלו שמים וארץ כלם התאבלו עליו, שכתוב (ישעיה כ) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. מלאכים עליונים כלם התאבלו עליה, שנאמר הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיון. השמש והלבנה התאבלו והחשיכו את אורם, שכתוב חשך השמש בצאתו וגו', וכל העליונים והתחתונים בכו עליה והתאבלו. מה הטעם? משום ששולט עליה הצד האחר ששולט על הארץ הקדושה.

פתח ואמר, (יחזקאל ז) ואתה בן אדם כה אמר ה' אלהים לאדמת ישראל קץ בא הקץ על ארבע כנפות הארץ. הפסוק הזה הוא עליון. מה זה לאדמת ישראל קץ, וכי אדמת ישראל היא קץ? אלא כך זה ודאי, ונתבאר. הקץ הוא לימין, והקץ הוא לשמאל. קץ לימין - שכתוב (דניאל יב) לקץ הימין. קץ לשמאל - שכתוב (בראשית ו) קץ שם לחשך ולכל תכלית הוא חקר, וזהו קץ כל בשר, כמו שנתבאר.

קץ של הימין - הינו שכתוב לאדמת ישראל קץ. בא הקץ - זה קץ השמאל. הקץ של הימין זה הקץ של יצר הטוב. הקץ של השמאל זה הקץ של יצר הרע. וזה הוא שכאשר החטאים גרמו

כתוב? (ישעיה 10) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים
מנחה לה' וגו'.

ויאמר יוסף מרפכתו. רבי יצחק פתח ואמר,
(יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע
כעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה.
הפסוק הזה בארוהו, אבל בא ראה, יש חיה
למעלה מן החיה, ויש חיה קדושה שעומדת על
ראש החיות.

וייש חיה עליונה למעלה על כל שאר החיות, וזו
[וייש] החיה שולטת על כלם, משום שפאשר
החיה הזו נותנת ומאירה לכלם, אז כלן נוסעות
למסעותיהן ונותנות זו לזו ושולטות זו על זו.

וייש חיה למעלה על התחתונים על שאר החיות
שלמטה, וכלם נזונים ממנה, וארבעת צדדי
העולם רשומים בה, פנים מאירות ידועות [דינים]
לכל צד, והיא שולטת על ארבעה צדדים, והנה
פרשוה, שהם שלש לצד זה ושלוש לצד זה, וכן
לארבעת צדדי העולם.

וייש רקיע למעלה מן הרקיע, והרקיע הזה ששולט
עליהם, כלם מסתכלים כלפיו. מה כתוב?
(יחזקאל א) ותחת הרקיע כנפיהם ישרות אשה אל
אחותה וגו', משום שכלם שולטים על מה שנפקדו,
ושליחות של מדת החבל בהם.

והם תשעה לכל צד, לארבעת צדדי העולם, והם
ל"ו בחשבון. וכשכלם מתחברים, נעשים
רשום אחד, בסוד של שם אחד, ביחוד שלם כראוי.

וכשנתקנים כלפי הכפא, מה כתוב? וממעל
לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן
ספיר דמות כפא ועל דמות הכפא דמות כמראה
אדם עליו מלמעלה. והרי בארנו, [דמות] שהאבן
הטובה הזו בכפא, שעומד על ארבעה עמודים, ועל
אותו הכפא דמות של אדם, להתחבר בו יחד
ולהתברך כראוי.

וכשהיא נתקנת כלפי אדם, שהכל יהיה מרובה
[נ"א קדושה, ואז כל המרובה] אחת
לאדם הזה, אז כתוב: ויאסר יוסף מרפכתו - זה
הצדיק. ויעל לקראת ישראל אביו גשנה. לקראת
ישראל - זה הסוד של אדם. גשנה - התקרבות אחת,
להתקרב יחד בקרבן אחד ויחוד אחד.

אמר לו רבי יהודה, את אותם העגלות שלח אותם
על פי פרעה, שכתוב ויתן להם יוסף עגלות
על פי פרעה. אמר לו, דיוקו של דבר, שכתוב ואתה
צויתה זאת עשו. ואתה צויתה דוקא, ומשום כך
כתוב בה"א, משמע שיוסף בקש אותם, ומשום כך
ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה, ויעקב לא עמד
בדבר עד שראה אותם, שכתוב וירא את העגלות
אשר שלח יוסף לשאת אתו ותחי רוח יעקב אביהם.

אמר רבי שמעון, בראשונה ותחי רוח יעקב, ואחר
כך ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי. אלא
בראשונה קראה לו התורה יעקב, משום השתפות,
ששתפו את השכינה באותו חרם כשנמכר יוסף,
ועכשו ששכינה עלתה, אז היא ותחי רוח יעקב
אביהם, וזה הוא סוד השכינה. ואחר שהיא עמדה
בקיום, [משום] אז הדרגה שלמעלה עברה אליה,
הדרגה שהיא ישראל. [אז הדרגה שלמעלה
התעוררה אליה, וזוהי דרגה של ישראל] מכאן
שהדרגה שלמעלה לא מתעוררת למעלה עד
שמתעוררת בראשונה למטה, שהרי כאן ותחי רוח
יעקב בראשונה, ואחר כך ויאמר ישראל.

ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. במראת
כתוב. בא ראה, ויזבח זבחים לאלהי אביו
יצחק, בראשונה, כדי להעיר את השמאל בסוד של
האהבה. ואז - ויאמר אלהים לישראל במראת
הלילה, בדרגה הזו שאמרנו, שהיא מראות הלילה.

ויאמר אנכי האל אלהי אביך. מה הטעם? משום
שצד הקדשה שלמעלה כך הוא, שהרי צד
הטמאה לא מזכיר את שם הקדוש ברוך הוא, וכל
צד הקדשה נזכר בשמו. אנכי ארד עמה מצרימה
וגו'. מכאן ששכינה ירדה עמו בגלות, ובכל מקום
שישראל גלו - שכינה גלתה עמהם, והנה פרשוה.

בא ראה, כמה עגלות היו? שש, כמו שנאמר
(במדבר ז) שש עגלות צב. דבר אחר, ששים
היו, והכל סוד אחד. בראשונה כתוב בעגלות
אשר שלח יוסף, ולבסוף - אשר שלח פרעה.
אלא כלם ששלח יוסף היו בחשבון כראוי, ואותם
ששלח פרעה יותר מהם, לא היו בסוד זה ולא
היו בחשבון.

ואלה ואלה באו, משום כך אשר שלח יוסף, אשר
שלח פרעה. וכשיצאו ישראל מן הגלות מה

פְּרֻשֵׁת וַיְחִי יַעֲקֹב

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עָשָׂר שָׁנָה וּגְו'.
אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הֲלֵב רוּאָה בְּנִבּוּאָה,
בְּמִצְרַיִם, שְׁיִהְיוּ בְּנָיו בְּכֹמָה גְּלִיּוֹת, עַד כָּאן, וְעַד
עֵדֶן שֶׁל קֶץ הַמְּשִׁיחַ. וְלֹא הִגִּיעָה לְנִבּוּאָה שֶׁל וַיְחִי
אֶלָּא בְּמִצְרַיִם, וְהִיא הַנִּבּוּאָה הַמְּעֵלָה מִשְׁהַתְּנַבְּאוֹ
[שֶׁלֹּא הַתְּנַבְּאוֹ] כְּמוֹתָהּ וְלֹא הִגִּיעָה לְשׁוּם אִישׁ
מִבְּנֵי הַנְּבִיאִים, אֶלָּא הוּא וּמֹשֶׁה. בְּמֹשֶׁה כְּתוּב
(שְׁמוֹת ל"ג) כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאָדָם וַחִי. בְּיַעֲקֹב כְּתוּב
וַיְחִי יַעֲקֹב. וַיְחִי, נִבּוּאָה שִׁירְדָה מֵהָאֶסְפִּקְלָרְיָה
[מְאִירָה] הַמְּאִירָה.

רָצָה לומר, [חֲפֹץ הֵיחָא הָיָה בְּעֵינָיו] נִבּוּאָת הַגְּלוּת
שֶׁתִּקְרָה לְבְּנָיו בְּאֶרֶץ כְּנַעַן וּבְכָל אֶרֶץ הַתִּיבָשׁ
בָּהּ, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם הָיָה שְׁבוּר לְבוֹ, שֶׁכְּתוּב כִּי יֵשׁ
שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם.

וְעַל כֵּן הִגִּיעַ וַיְחִי יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם, וְלֹא הָיָה שְׁמַח,
כִּי בְּאֶרֶץ הַיָּם קָשָׁרָם שֶׁל הָעַמִּים, סְפִירִים
שֶׁל כְּסָא הַכְּבוֹד, וְלֹא הִגִּיעַ לָהֶם שׁוּם אִישׁ, לֹא
מִהַעֲלִיוֹנִים וְלֹא מִן הַתַּחְתּוֹנִים, אֶלָּא ח"י, וְסוּד זֶה
– כִּי לֹא יֵרָאֵי הָאָדָם וַחִי. כְּמָה הוּא סוּד עֲלִיּוֹן
בְּפֶסוּק הַזֶּה, וְאָנוּ הַחֲבָרִים תְּמַהִים עֲלֵיהֶם, עַל וַיְחִי
שֶׁמְזַכֵּיר עִמּוֹ יַעֲקֹב, הָיָה לוֹ לומר לְפָנָיו יִשְׂרָאֵל.
יִשְׂרָאֵל מִנֵּין? שֶׁכְּתוּב (יִרְמִיָּה ב') קִדְשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' –
רַאשִׁית וּגְו' (שְׁמוֹת ד') בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי אֶלְעָזָר
בְּנוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, וְכִי לֹא אָמַר הַכְּתוּב
(בְּרַאשִׁית כ"ה) וַיִּמְכַר אֶת בְּכָרְתּוֹ לְיַעֲקֹב?

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן אָבִיו, בְּזִמְנָן שְׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל אֲמַתִּיִּים
וְצַדִּיקִים וְעוֹשִׂים זְכוֹת וְלֹא הָיוּ פּוֹחֲדִים
יִשְׂרָאֵל, אֶלָּא יַעֲקֹב לְבָדוֹ. מִשׁוּם הַטּוֹבוֹת שֶׁעָשׂוּ
הָיָה לַעֲשׂוֹת לָהֶם טּוֹבוֹת רַבּוֹת זֶה בְּזֶה.

מִשְׁחַטְמָאוֹ וְהִגְלוּ עַל חֲטָאֵיהֶם וְעַל מַעֲשֵׂיהֶם
הָרָעִים, לֹא הָיוּ סוֹבְלִים אוֹתוֹ שְׁלֹא
יִשְׂאָרוּ בְּעוֹלָם בְּאֲמַת עַל חֲטָאֵיהֶם, וְעַל זֶה בָּאָה
מִדַּת הַרְחָמִים וְהַדִּין לְחוּד, יִשְׂרָאֵל, וְנִתְּנָה אוֹתָם
בְּאֶרֶץ גְּלוּתָם. יְפָה שְׁאֵלָתָּ, בְּנֵי, אֲבָל אִישׁ הַמְּסַתְּכָל
וַיּוֹדַע אוֹתוֹ, יַעֲקֹב הַמְּחַבֵּר עִם וַיְחִי הוּא קִדְשׁ, וְעַל
סוּד זֶה אוֹמְרִים, יַעֲקֹב בָּחַר אוֹתוֹ לְהִיּוֹת סְפִיר
בְּכְסָא הַכְּבוֹד.

וַיְרָא אֵלָיו – שֶׁכְּשֶׁנִּרְאָה הַשֶּׁמֶשׁ עִם הַלְּבָנָה, אִזְּ
מְאִירָה הַלְּבָנָה, וּמְאִירָה לְכֹלָם שְׁלֹמֶטָה. וְכֵן
כְּמוֹ זֶה, כָּל זְמַן שֶׁהִקְדְּשָׁה שְׁלֹמֶעֱלָה שׁוּרָה עַל
הַמְּקַדָּשׁ שְׁלֹמֶטָה, מְאִיר בֵּית הַמְּקַדָּשׁ וְעוֹמֵד
בְּשִׁלְמוֹתוֹ. וְכִשְׁמַסְתַּלַּק מִמֶּנּוּ וְנִחְרַב בֵּית הַמְּקַדָּשׁ,
אִזְּ וַיְבַרְךְ עַל צוּאָרָיו עוֹד, שֶׁכֹּלָם בָּכוּ עַל הַמְּקַדָּשׁ
שֶׁנִּחְרַב. עוֹד, מַה זֶה עוֹד? זֶה הַגְּלוּת הָאֲחֵרוֹנָה.

אִזְּ כִּי נִיּוֹן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב וְהִסְתַּכַּל שֶׁהִנֵּה הַתְּקוּן
שְׁלֹמֶטָה נִתְּקַן כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה, אִזְּ אָמַר אֲמוֹתָהּ
הַפְּעַם וּגְו'. כִּי עוֹדָה חִי, שֶׁהִתְקִימָתָּ בְּסוּד שֶׁל
הַבְּרִית הַקְּדוּשׁ שֶׁנִּקְרָא חִי הָעוֹלָמִים, וּמִשׁוּם כֵּךְ כִּי
עוֹדָה חִי. וְעַל כֵּן בְּרַאשׁוֹנָה אָמַר, רַב עוֹד יוֹסֵף בְּנֵי
חִי, שֶׁצָּרִיךְ לַעֲמֵד בְּסוּד שֶׁל חִי, וְהִנֵּה נִתְּבָאָר.

בֹּא רְאֵה מָה כְּתוּב, וַיְבַרְךְ יַעֲקֹב אֶת פְּרַעְיָה. אָמַר
רַבִּי יוֹסִי, פְּרַעְיָה, אָף עַל גַּב שֶׁבְּאֵרוֹהוּ בְּסוּד
אֲחֵר, סִמְךָ שְׁסוּמָכִים בְּעוֹלָם.

אֲבָל בֹּא רְאֵה, (שִׁיר א') לְסַסְתִּי בְּרַכְבֵּי פְּרַעְיָה דְּמִיתִיךָ
רַעֲיָתִי. בֹּא רְאֵה, יֵשׁ מְרַכְבוֹת לְשֹׁמְאֵל בְּסוּד
שֶׁל הַצַּד הָאֲחֵר, וַיֵּשׁ מְרַכְבוֹת לְיָמִין בְּסוּד שֶׁל
לְמַעְלָה שֶׁל קִדְשָׁה, וְאֵלָה כְּנֶגֶד אֵלָה. אֵלָה שֶׁל
רַחֲמִים, וְאֵלָה שֶׁל דִּין.

וּבְשֶׁתִּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה דִּין בְּמִצְרַיִם, כָּל
הַדִּין שֶׁעָשָׂה, בְּאוֹתָהּ צוּרָה, שֶׁהִם
הַמְּרַכְבוֹת מִמֶּשׁ, וְכְמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד מִמֶּשׁ. מָה
אוֹתוֹ הַצַּד [מִמֶּשׁ] הוֹרֵג וּמוֹצִיא נְשָׁמוֹת, כֵּךְ הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה כְּאוֹתָהּ צוּרָה מִמֶּשׁ, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת
י"ג) וַיְהִרְגֵהוּ כָּל בְּכוֹר, וְכֵן בְּכָל מִצְרַיִם בְּאוֹתָהּ צוּרָה
מִמֶּשׁ. וּמִשׁוּם כֵּךְ דְּמִיתִיךָ רַעֲיָתִי, כְּמוֹ שְׁלָה מִמֶּשׁ
לְהַרְגֵהוּ, שֶׁכְּתוּב כִּי אָנִי ה' אָנִי הוּא וְלֹא אֲחֵר. וְלַעֲתִיד
לְבֹא מָה כְּתוּב? (ישעיה ס"ו) מִי זֶה בֹּא מֵאֲדוּם חֲמוּץ
בְּגָדִים מִבְּצָרָה וּגְו'.

בֹּא רְאֵה מָה כְּתוּב. וַיֵּשֶׁב יִשְׂרָאֵל בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם
בְּאֶרֶץ גִּשְׁן וַיֵּאֲחִזּוּ בָּהּ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד.
וַיֵּאֲחִזּוּ בָּהּ – יִרְשֵׁת עוֹלָמִים. וַיֵּאֲחִזּוּ בָּהּ – שֶׁהָרִי
לָהֶם רְאוּיָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהָ. [אָמַר רַבִּי יוֹסִי] וַיִּפְרוּ
וַיִּרְבוּ מְאֹד, וְדַאי, שֶׁהָרִי הַצַּעֵר לֹא שָׁרָה בָּהֶם וְעָמְדוֹ
בְּתַפְנוּקֵי הָעוֹלָם, וּמִשׁוּם כֵּךְ וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד. בְּרוּךְ
ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

שְׂיוּצָא מִהֶעֱלִיּוֹן. תַּחַת כְּפָא הַכְּבוֹד מְאַבֵּן טוֹבָה בְּאַרְצֵי מִצְרַיִם, הֵינּוּ מֵה שְׁכַתּוּב וְנִגְפֵי ה' אֶת מִצְרַיִם וְגו', שְׁתֵּי חֲלָקוֹת. כִּי טַל אֲוֵרוֹת טַלְף – מִשׁוּם חֲלָקָה אַחַת.

וְלָבֵן מִתַּחֲלָפִים כְּאַחַד. ב' הַפְּרוּשׁ עַל הַגְּלוּת, א' הַפְּרוּשׁ הֶרְאֵשׁוֹן. בֹּא רָאָה מֵה שְׁכַתּוּב, בֵּית יַעֲקֹב לָכוּ וְנִלְכָה בְּאוֹר ה', בְּגָלוֹת, הָאוֹתִיּוֹת שְׁנִגְזָר עֲלֵיהֶן עַל חֲטָאֵיהֶם, בְּאַמַּת בְּדִין הֵינּוּ. בִּתּוֹרָה יֵשׁ תַּקְנָה, וְתִצְאוּ מִחֲמַר הַטִּיט, שֶׁהִיא גְלוּת, וְתִלְכוּ לְאוֹר ה'.

א' רְצוֹנוּ לוֹמַר בְּאַרְצֵי, נִרְאִית בְּאָה בְּגִזְרַת סֵפֶר הַתּוֹרָה, וְהֵם מִתַּחֲלָקִים בְּאַרְצֵי בְּאַרְצֵי אֶתְהָ מוּצָא בְּגִזְרַת סֵפֶר הַתּוֹרָה, ר"ץ מִתַּחֲבָרִים כְּאַחַד גְּלוּת. מֵהֵי גְלוּת מִצְרַיִם? אַרְבַּע מְאוֹת שָׁנָה הָיָה אוֹמַר לְאַבְרָהָם שֶׁתְּהִיָּה גְלוּת לְבָנָיו בְּמִצְרַיִם, וְכִשְׁהֵיית מוֹנֵה אוֹתָם, מְאֵתִים וְחֲשָׁעִים שָׁנִים הֵינּוּ.

בא רָאָה, וַיָּמַת יוֹסֵף בֶּן מֶאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים. רַבִּי שְׂמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה ז) הִנֵּה הַעֲלַמְהָ הָרָה וַיִּלְדַּת בֶּן וְקִרְאֵת שְׁמוֹ עַמְנוּאֵל. הַרְיוֹן וְלִדְהָ, שְׁנַת־מֵלָאוּ לְגַלְיֹת וְלִצְרוֹת רַבּוֹת וְעֲדָנִים רְעִים. וְאִף עַל גַּב שִׁיְהִיָּה עַמְנוּ, הַמַּלְכָּה מְזִדְעוּזַעַת וּמְתַרְחַקַת מִבְּעַלָּהּ, תִּהְיֶה עַמְנוּ בְּגָלוֹת, בֶּן מֶאָה וְעֶשְׂרֵי הָיָה הַחֲקִיקָה שְׁנַת־סֵפֶה. יִרְצָה לוֹמַר שֶׁהִיא עוֹבֵר מִן הַגְּלוּת מֶאָה וְעֶשְׂרֵי שָׁנִים וּמְאֵתִים וְחֲשָׁעִים, וַיְהִי אַרְבַּע מְאוֹת שָׁנָה. וְלֹא נִמְנִית גְּלוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲלֹא מִשְׁמַת יוֹסֵף.

וַיְהִי יְמֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם חַיָּיו שְׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמְאַת שָׁנָה. כְּאֵן סוּד בְּגָלוֹת בְּמִנְיֵן, תְּקוּנַי הַגְּלוּת שִׁיְהִיּוּ הַבָּנִים בְּמִדַּת הַדִּין שְׁלֹשׁ גְּלוּתוֹ. רַאשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַיִם, שְׁנַמְשָׁל בְּשִׁבְעֵי שָׁנִים. רַבִּי חֵיִיא פֶּתַח וְאָמַר, (שיר ב) הַשְּׁבַעֲתִי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַבְאוֹת אוּ בְּאִילוֹת וְגו'.

רַבִּי שְׂמַעוֹן אָמַר, מִכָּאֵן (ירמיה לא) מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאֶהְבַּת עוֹלָם אֶהְבֹּתִיךָ וְגו'. כְּאֵן סוּד הַגְּלוּת, הַתַּקְנָה שִׁיְהִיּוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְשַׁחֲרָרִים מִגְּלוּתוֹ, וַיִּתְרַצָּה לוֹמַר שִׁיְהִיּוּ הַבָּנִים הַקְּדוּשִׁים, שֶׁהִגְלוּ עַל חֲטָאֵיהֶם בְּדִין, שָׁנִים רַבּוֹת יְהִיָּה, (ויקרא כו) שְׁבַע כְּחֲטָאֵתִיכֶם, (בראשית ד) כִּי שְׁבַעֲתִים יִקָּם קִיץ, בְּגָלוֹת הֶרְאֵשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁהִיא קִטְנָה.

רַבִּי שְׂמַעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (ישעיה נז) וְאֶת דְּכָא וְשָׁפַל רוּחַ לְהַחֲיוֹת רוּחַ שְׁפָלִים וְלַהַחֲיוֹת לֵב נְדַכָּאִים. לֵב נְדַכָּאִים – זֶה יַעֲקֹב, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר, תַּחַת מִהֶדְרָגָה יִרְדֶּה עָלָיו נְבוֹאוֹת וּבְרֻכּוֹת בְּמִצְרַיִם. שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי אַבָּא, הֵלֵב רוּאָה, שֶׁהִיָּה יַעֲקֹב בְּמִצְרַיִם אֵינן נְבוֹאוֹתוֹ מְעֵלָה. [שְׁהָאַרְצֵי שְׁנוּאָה]. אַרְצֵי גְדוּלָה.

בא רָאָה, לֹא זָכָה לְבָרַךְ אֶת אֶחָד מִבְּנָיו וְלֹא הָיָה בִּידוֹ רוּחַ לְבָרַךְ אֲלֹא בְּמִצְרַיִם, כְּשֶׁבָרַךְ אוֹתָם כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּסוּד, וְסוּד – (בראשית מב) וַיֵּרָא יַעֲקֹב כִּי יֵשׁ שָׁבֵר בְּמִצְרַיִם וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב לְבָנָיו לְמָה תִּתְּרָאוּ בֹא רָאָה שְׁלֵא נִתְּנָה הַנְּבוּאָה אֲלֹא לְשִׁבְוֵי הֵלֵב, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר רְדוֹ שְׂמָה וְשִׁבְרוּ לָנוּ מִשָּׁם וְנַחֲיָה וְלֹא נָמוֹת.

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, תַּחַת כְּפָא הַכְּבוֹד הַקְּדוּשׁ, יַעֲקֹב סִפִּיר, שֶׁהִיא מִדַּת הַדִּין לְצִדּוֹ. בֹּא וְאָמַר, (שם לב) לֹא יַעֲקֹב יֹאמֵר עוֹד שְׂמַךְ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל כִּי שִׁרִּיתָ עִם אֱלֹהִים וְעִם אַנְשִׁים וְתוֹכֵל. אֶתְהָ מוּצָא שִׁיַּעֲקֹב רָאָה לְצִדּוֹ מִדַּת הַדִּין. וַיִּזְרַח לוֹ הַשְּׂמֶשׁ כְּאִשֶׁר עֵבֵר אֶת פְּנוּאֵל וְגו', וְסוּד הַדְּבָר – (ירמיה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָּנָה הַיּוֹם כִּי יִנְטוּ צַלְלֵי עָרָב.

רַבִּי שְׂמַעוֹן אָמַר, כְּשֶׁהִגְלוּ מִירוּשָׁלַיִם וְהוּסַר הַתִּמִּיד, וְטַמֵּא הַשְּׁנוּאֵ אֶת הַהִיכָל, בְּזַמַּן הַהוּא לֹא סִבְלָה הַמַּלְכוּת אֶת יִשְׂרָאֵל מִשׁוּם חֲטָאֵיהֶם, אֲלֹא יִשְׂרָאֵל, מִשׁוּם שֶׁהִיא מִשְׁנֵי צְדָדִים – רַחֲמִים וְדִין.

וְהַמֶּלֶךְ שֶׁל לֹא יַעֲקֹב יֹאמֵר עוֹד שְׂמַךְ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, כְּאִשֶׁר מִתְבָּאֵר בְּסִבְרָא. יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲקֹב – זֶה עֲלִיּוֹן מְזַה, וּבְגַלְלֵם הָיָה מִטָּה מִטָּה חֲקוּק מִשְׁנֵי צְדָדֵי מִשְׁמוֹ הַקְּדוּשׁ, אֶחָד רַחֲמִים בְּדִין, וְאֶחָד דִּין בְּדִין.

וְסוּד (כמדבר כג) לֹא הִבִּיט אֹן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רָאָה עָמַל בְּיִשְׂרָאֵל – מִשְׁאֲנוּ בְּגָלוֹת דְּחוּקִים בֵּין שׁוֹנְאִים, וְהִסְתַּלְּקָה הַמַּלְכָּה מִן הַמֶּלֶךְ וְהִתְרַחַקָה מִמֶּנּוּ, הוּא יִשְׂרָאֵל שְׁכִינָתוֹ בֵּינֵינוּ וַיִּגְאַלְנוּ, וְהַסוּד שֶׁל (ישעיה מד) כֹּה אָמַר ה' מֶלֶךְ יִשְׂרָאֵל וַיִּגְאַלוּ ה' צְבָאוֹת. וַיְחִי חֵי, כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כְּסָאֵי וְהָאַרְצֵי הַדּוּם רִגְלֵי.

בְּבָנָיו הָעֲלִיּוֹן שֶׁתִּי רַגְלִים חֵי, לִי גְדוּלָה י' לְח' קִטְנָה, ח' לְתִיּוֹ, וַי' לְו', וַי' לְד', זֶה מֵה

דְּבָרוֹ אֲשֶׁר דָּבַר עָלַי לֵאמֹר אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךָ אֶת דְּרָכְךָ לֵלְכֵת לִפְנֵי בְּאֲמַת. וְאִם לֹא - לֹא.

בא רֵאָה כִּמָּה הוּא עֲדִיף רוּחַ הָאֵב מְרוּחַ הַבֶּן, שְׂרוּחַ הָאֵב הוּא רוּחַ הַבֶּן, רוּחַ מְרוּחַ עוֹלָה. וְאִם סִיעָה אֲוִיר אַחֲרַת בְּרוּחַ, לֹא יוֹצֵא שָׁלֵם, שְׁהָרִי הוּא חֶסֶר בְּאֲוִיר הַזֶּה, וְהֵינּוּ (יִרְמִיָּה ב) פָּרָא לְמַד מִדְּבַר בְּאוֹת נִפְשָׁה שְׁאָפָה רוּחַ.

למדנו, רב המנונא הזקן הלך לקפוטקי. נכנס לפניהם רב ייסא הזקן. אמר לו, במה עסקתם? אוי לו אוי לנפשו אם נשלפה רוח טמאה שנמצאת עמו והוריש אותה לבנו. וזהו שהקדוש ברוך הוא אין לו חלק, משאיר לו חלק ומשאיר אותו להשמד מן העולם הבא. אמר לו, מנין לך זה? אמר לו, כך למדתי, שהירשה הרעה הזו יורשים כל בניו אם לא ישובו, שהרי אין דבר העומד בפני התשובה.

ואני כך למדתי, שהרי רפואה זו נתנו לי פעם אחת שהייתי רשום בפני, ויום אחד הייתי הולך בדרך ופגשתי צדיק אחד, ועל ידו עבר ממני אותו הרשם. אמר לו, מה שמך? אמר לו, אלעזר, וקראתי לו אלעזר אחר. אמר לו, ברוך הרחמן שראיתי אותך, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא.

ויאמר השבעה לי וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה סב) נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. נשבע הקדוש ברוך הוא שיוציא את ישראל מהגלות שלהם, וזה נשבע להם שבועה שלא יעזב אותם בארץ שונאיהם. ויאמר שלחני פי עליה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני (בראשית לב). מה זה ברכתני? נתן להם גלות, ונשבע להם שיצאו ממנה.

שנינו, עתיד הקדוש ברוך הוא לבני ישראל שיהיו כל אחד ואחד תחת כסאו ויהיו מעלים מכל העליונים. בשביל זה תמצא וא"ו ארפה. נשבע הקדוש ברוך הוא לשלמות של ששה דורות, ובשביל שש וישתחו ישראל על ראש המטה. השתחוה ישראל שיבא המשיח בסוף המנין הזה ותשרה שכינה עמם.

ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה וגו'. משנה, אמר רבי חזקיה, לא בא

שנית - גלות השופטים שנמשלה לארבעים שנים, בשבע שהם רבים ממנו. שלישית - הגלות שאנו בה, ארפה, שנמשלה למאה שנים, לארבעים. והינו שגלה העליון שאמר (דניאל יב) ומעת הוסר התמיד ולתת שקוץ שמש וגו'.

ויקראו ימי ישראל למוות. רבי חזקיה אמר, ראה צרה זו של הגלות שהיתה קוראת לבניו קרבה על נפשו ודחקה למוות, לא נשאר חי. כשהיה יורד מדרגות משום חטאי ישראל, לא ירד עמם בגלות. אשרי חלקם. שאם לא ירד עמם בגלות, ישארו בין העמים, ואתה אמרת (ישעיה ג) מדוע באתי ואין איש קראתי ואין עונה. ואין עונה - זה ישראל. באתי ואין איש - זו שכינה. הקצור קצרה ידי מפרות ואם אין בי כח להציל הן בגערתי אחרים ים אשים נהרות מדבר. הקדוש ברוך הוא נתן חלק לישראל שלא ישלט גדול אחר עליהם. ירדו לגלות - שכינה עמם, והוא רחוק מן המלכה.

ויקרא לבנו ליוסף ויאמר לו אם נא מצאתי חן בעיניך. חקר את בניו כלם ואמר להם: צרות רבות, רעות גדולות, אני רואה לבא על דורותיכם נמצאו רחמים עליונים.

ואם אתם רוצים לצאת מכל צרה, השבעו לי ותנו בינינו רבון העולם, ותעשו אמת ודין, ותהיו כאבותיכם, וצונו בכל דור ודור שילכו אחריהם. ואם אתם רוצים לעשות כן, תצאו מכל צרה שתבא עליכם.

רבי שמעון אמר, (עמוס ה) והציגו בשער משפט אולי יחנן ה' אלהי צבאות שארית יוסף. ואם תעשו כן, לא תקברו אחד מן בני, אלא אתי תשובו לארצכם בשלום.

והו שכתוב (בראשית כד) שים נא ידך תחת ירכי. מהו ידך? פתח ואמר, (תהלים מה) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. חרב שיש בה חסד ואמת, שתי ספירות, ולא עוזבים זה את זה. ולכן אמר חסד ואמת יקדמו פניך, (איכה ד) פני ה' חלקם. ואם יהיו בניו טובים ועושים מה שנשבעו, לא מת אחד מבניהם במצרים, שכל טוב וטוב שגזר שם האלוה על אנשים, אינו אלא על שיהיו טובים, ואם לא - לא, כמו שאמר דוד (מלכים א ב) למען יקים ה' את

ישראל טוב, ולא היו פונדיות שתי מדות הראשונות לדבר לפניו, בזכות המדה החמישית שנמשלה ללילה, ויצאה להאיר להם. ולכן פתח, והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור.

שנינו, (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. ושם אמר וחשך על פני תהום. וקשה שלו על שלו. בא רבי אלעזר לרבי שמעון אביו ואמר לו, אבי מורי, מה זה? אמר לו, מבראשית עד ו' דורות ברא ידו'ד אחד, רוצה לומר, ו' של שמו נתן בו רוח חכמה. עד כאן לא היה יודע מהו חשך. קם רבי אלעזר ונשק ידו של אביו.

קם רבי אבא ושאל, מה זה חשך? סבבו החברים ולא הגיעו למה ששאל. עשו מעשה, והגיע קול מלפני רבון העולם בפסוק זה, (איוב י) ארץ עפתי וגו', צלמות ולא סדרים ותפע כמו אפל. גיהנם מלפני שנברא העולם היה גנוז לרשעים. או לרשעים שיהיו כשיעשה האלוה את אלה, (ישעיה ס) כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא לא ברא להם זה. (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

ויגד ליעקב ויאמר הנה בנה יוסף בא אליך. רבי יוסי אמר, מלאך הוא שהיה עתיד לומר טוב על בני ישראל כשישובו לקדוש ברוך הוא בכל צרתם, כשיבא קץ המשיח. בכל צרה שתבא עליהם יאמרו למדה: בניה באים אליך. ויגאלו הטובים. אשרי חלקם של ישראל שנקראו בני הקדוש ברוך הוא, שהם כמו מלאכים. (איוב לח) ויריעו כל בני אלהים. הוי"ה מה?

בא ראה, מנין שקרא הקדוש ברוך הוא ליעקב אל? אתה בעליונים, ואני אהיה בתחתונים, [אתה תהיה בתחתונים, ואני אהיה אלוה בעליונים]. מה זה אומר? (בראשית יז) [יעל אלהים מעל אברהם. האבות הם מרפכות הקדוש ברוך הוא. שנינו (מיכה יז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. הרי שתי ספירות בשתי מרפכות גדולות עליונות.

שלישי יצחק. מה זה (בראשית לא) וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. ומשום פחד יצחק

הכתוב להשמיענו מה שעשה, אלא בא הכתוב להביא מה שיהיה בסוף הגלות כל אלה לסוף המנין שנמנה. רוצה לומר שיבא המשיח, ויאמר לו, אביך שבשמים ממהר לקבל פניך הצופות לקץ המשיח. יהי רצון מאלהי השמים שישא בניו שהרבו בגלות ומשנשכחו בהם, ששכח אותם הקדוש ברוך הוא בחטאייהם באמת.

כשבא רבי אבא, אמר, לא לדרשה באתי, חשב סוד הדבר (שם ל) יסף ה' לי בן אחר, כפי שפרשנו לעיל. הרי שמו הקדוש ביוסף, יה"ו יאמר, הרי אביך רבון העולם שבא לעשות טוב לבניו שיצאו מהגלות שלהם, ואם אינך רוצה באמתך, הרבוע ידו'ד אחד יעשה אותך, ויודעים שתשוב המלכה למקומה.

שאבותינו הם מרפכות שלמעלה, ויעל אלהים מעל אברהם, האבות שוקי העולם, (מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. שנינו שיבא המשיח.

רבי יוסי פתח ואמר, (זכריה יד) והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור. רוצה לומר, שני מקרים רעים שבאו לבניו להיות בגלות בארץ שונאיהם, ולא יסתכל בהם כמה שנים רבות על חטאייהם באמת, כן יזנח אותם בארץ שונאיהם, וישא בניו שארעו להם הרעות הללו, וינהיגם לארץ טובה כפרוש הכתוב.

והיה שני גדולים רבים מעלים היו דופקים תחת כסא הכבוד, שאפוטרופוס של ישראל מדה חמישית, משום היותם בגלות כל הזמן הזה, וקרה שישכח אותם בארץ שונאיהם.

והוא שתי מדות בשתי חלקות. יצאה אחת ודברה כנגד רבון העולם, ונתן לה רשות לדבר כל מה שתדע, וראתה בישראל מצד אחד לגזר על ישראל שיצאו מהגלות בזכות אבותיהם, ומצד אחר רצתה לגזר עליהם בשכיל חטאייהם כשאמרו עליהם רעה גדולה, הרי ארבע מדות, ולא היתה בהם מדה חמישית אפוטרופוס של ישראל, ודברו כל מה שרצו.

עד שהגיעה להם המדה החמישית, והיה בכסא הכבוד מן השם הקדוש, ואמרה על בני

שְׁנַמְשְׁלָה לְגָלוּת, שָׁמַר אוֹתָם בְּגָלוּת עַל צָרָה שְׁתָּבֵא
עֲלֵיכֶם, עַד שְׂיָבֵא וַיְכַנִּיֵּס אֶתְכֶם לְאַרְץ שְׁנַשְׁבַּע
לְאַבוֹתֵיכֶם שְׁנַשְׁמָרָה.

רְבִי שָׁמְעוֹן פֶּתַח וְאָמַר, (רות ג) לִינִי הַלִּילָה וְהִיא
בְּבָקָר אִם יִגְאַלְךָ טוֹב יִגְאַל. אָמַר רְבִי יוֹסִי,
הַשְׁלִיט רַחֲמִים עַל הַדִּין. (בראשית א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת
הָאוֹר כִּי טוֹב. אוֹר וְטוֹב שְׁוִים, שֶׁהוּא מְבוֹעֵי
הַנְּחָלִים שְׁיוֹצֵא מֵהֶם הַיָּם וְהַנְּחָל שְׁבָעוּלָם.

שְׁנִינּוּ, אָמַר רְבִי שָׁמְעוֹן, פַּעַם אַחַת עֲלִיתִי וַיְרַדְתִּי
לְהֵאִיר בְּמַבוֹעֵי הַנְּחָלִים, וְעֵלָה אַחֲרַי רְבִי
אָבָא. אָמַר לִי, בַּמָּה עִסְקָתָם? אָמַרְתִּי לוֹ, בְּפִסְוֹק
הַזֶּה (קהלת א) שֶׁכֹּל הַנְּחָלִים הוֹלְכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם
אֵינָנו מְלֵא. מַזְיוּוּ נִבְרָאוּ כֹל הַגְּדוֹלִים שְׁמֵן הָעוֹלָם,
וּמַזְיוּוּ נוֹבְעִים כֹּל הַנְּחָלִים, הַנְּחָלִים שֶׁהֵם בְּפִסְוֹק
הַזֶּה נְמוּכִים בְּגָלוּת הַזֹּאת, שְׁהֲרֵי חֲשַׁף וְאָפְלָה, חַבַּת
הָאֵם עָשָׂה לָהֶם, וְאִם לֹא, הַנְּחָל עוֹשֶׂה לְבַתּוֹ. גְּדֻלָּה
שְׁנִינָה הוּא, הוּא תַּחַת הַקְּדוֹשׁ שֶׁשׁוֹכֵב עַל גְּנֵי
הַהִיכָל, שְׁהֲרֵי הַשֵּׁר שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהִיא מְמַנָּה עֲלֵיהֶם,
בְּכֹל זְמַן שֶׁהִיתָה הַגְּבִירָה עִם הַמֶּלֶךְ, הִיא יוֹצֵא וּבָא
לְפָנֶיהֶם מִטְטְרוֹיִן, וְהוּא מְקַרֵּיב עֲבוֹדָתָם לְהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא כָּאֵשׁ. כָּאֵשׁ הַתְּבַטְלָה הָאֵשׁ וְגָלוּ,
הַסְּתַלֵּק זֵינוּהָ, וְהַסְּתַלֵּקָה הַגְּבִירָה מִן הַמֶּלֶךְ. זֶה לֹא
הִיא שְׁלֵם עַד שְׂיָבֵא צֶד אַחַר שֶׁלֹּא הִיא נְמַנָּה בְּגָלוּת.

וְהַשְׁמוֹת שְׁנַקְרָאִים יָד, הִיא מְבוֹעַ לְכָל, וְתַמְצָא יָד
הוֹי"ה, (ישעיה נט) הֵן לֹא קָצְרָה יָד יְהוָה,
שֶׁלֹּא נִזְכָּר יָד אֵלָא בְּשֵׁם אֶחָד.

בָּא רְבִי אֶלְעָזָר וְשָׂאֵל לְרְבִי שָׁמְעוֹן אָבִיו, וּבְכָה
וְאָמַר לוֹ, גָּלָה לִי זֶה הַסּוּד אָבִי מוֹרִי. אָמַר לוֹ,
בְּזֶה הַפְּסוּק יִתְגַּלֶּה לָךְ, (שמות יז) כִּי יָד עַל כַּס יְהוָה
מִלְחָמָה לָהּ. כַּס מְשוּם הוֹי"ה, שׁוֹלֵטִים רַחֲמִים עַל
דִּין. רוּצָה לוֹמַר, יְהִי רָצוֹן שְׁיִהְיֶה לְעוֹלָם בְּמָקוֹם
הַגְּבוּרָה יָד ה' הַגְּדוּלָּה מִלְחָמָה שֶׁהִיתָה בְּמִצְרַיִם,
וְאִם לֹא, הִיוּ בְּדִינִים.

וּכְשִׁיבָא הַמְּשִׁיחַ, יָבֵא בְּהַתְּחַדְּשׁוֹת בְּיַד גְּדוּלָּה
וַיַּעֲרֹךְ קִרְבָּ בְּעַמְלָק. בַּחֲזֵק יָד הוֹצִיאָךְ ה'
מִמִּצְרַיִם. וּכְשִׁיבָא שֵׁם שֶׁל יָד בַּחֲזֵק יָד לְבָדוּ, הוּא
בְּזְמַן שְׁיַעֲרֹךְ קִרְבָּ בְּעַמְלָק, יָבֵא הַמְּשִׁיחַ. רְבִי אֶלְעָזָר
מִסִּיעַ, (זכריה יד) וַיֵּצֵא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הֵהֱם כְּיוֹם
הַלְחָמוֹ בְּיוֹם קִרְבָּ. כ"ס בְּשִׁבְלֵי יְהוֹ"ה.

שֶׁהִיא סְפִירָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא כֶּסֶף כְּבוֹד,
מְרַכְבָּה עֲלֵיוֹנָה, וּסְפִירָה שֶׁל יֶצְחָק הִיא מְעֲלִינִים,
מְפַרְשֶׁת יוֹתֵר מִכֹּל הַסְּפִירוֹת שֶׁל הָאָבוֹת. זֶהוּ
שֶׁכְּתוּב וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב בְּפָתַח אָבִיו יֶצְחָק.

רְבִי אָבָא פֶּתַח וְאָמַר, אֱלֹהֵי אֲבֹרָהֶם וְאֱלֹהֵי נַחֲוֹר
יִשְׁפְּטוּ בִּינֵינוּ אֱלֹהֵי אָבִיהֶם וַיִּשְׁבַּע יַעֲקֹב
בְּפָתַח אָבִיו יֶצְחָק. מִפְּסוֹק זֶה אַתָּה יְכוֹל לְדַעַת זֶה.

וַיִּתְחַוֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל הַמְּטָה. וְסוּד הַכְּתוּב
(דניאל יב) וּבַעַת הַהִיא יַעֲמַד מִיְכָאֵל הַשֵּׁר
הַגְּדוֹל הַעֲמִיד עַל בְּנֵי עַמְךָ וְהִיתָה עֵת צָרָה. רְבִי
שָׁמְעוֹן אָמַר, זֶה גְבוּרַת יָד מִיְכָאֵל הַגְּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁהִיא
מְשִׁתַּחְוֶה לָהּ מִקֶּדֶם לְכֵן. לְמִי הִיא מְשִׁתַּחְוֶה?
מְשִׁתַּחְוֶה לַמְּטָה. הִיתָה הַמְּטָה פְּתוּחָה פְּנִיָּה. לְמִילָה
הִיא מְשִׁתַּחְוֶה, שְׁהֲרֵי הִיתָה חֲבִיבָה עָלָיו.

כִּי חָלַל יְהוּדָה קֹדֶשׁ ה' אֲשֶׁר אָהָב וּבָעַל בַּת אֵל
נָכָר (מלאכי ב). כְּשֶׁהִסְתַּלַּק זִיוו מְמַנּוּ עַל
חֲטָאֵיהֶם, וְלֹא הִיא לָהּ לְעַמֵּד לְפָנָיו, וְגֵרְשָׁה הַמַּלְכָּה
מִן הַמֶּלֶךְ מְשׁוּם שֶׁלֹּא יְכַלָּה לְהַשְׁאִיר אֶת בְּנִיָּהּ בֵּין
הָעַמִּים לְהַרְג אֹתָם, וְהוּא הִיא בְּאַרְץ הַקְּדוֹשָׁה,
בְּזֶה שְׁיִהְיוּ עַמִּים נִכְרִים מִן עַמּוֹ. רוּצָה לוֹמַר,
הַכִּנִּים שֶׁכִּינָה בִּינֵיהֶם בְּגָלוּת וּבְזְמַן שֶׁלֹּא הִיתָה
בְּאַרְץ, וְהִיא בְּאַרְץ הָעַמִּים בְּזִיו שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִשְׁמְרוּ
הָעַמִּים שֶׁסְּבִיבוֹתֵיהֶם.

לְמִדְנוּ, אָמַר רְבִי יוֹסִי, שְׁנֵי גְדוֹלִים הִיוּ תַּחַת כֶּסֶף
הַכְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ, וְהֲרֵי שְׁמוֹ אֶחָד מֵהֶם הוּא
מְטָה, שֶׁהִיא שׁוֹרָה בְּאוֹצֵר שֶׁל הַהִיכָל. וְהֲרֵי אֲנוּ
בְּגָלוּת, לֹא נִשְׁאָר בִּינֵינוּ אֵלָא זֶה שֶׁהוּא מְטַבַּע שְׁלוֹ,
וְהוּא חֲתוּם מְשִׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

זְהוּ שֶׁכְּתוּב (שמות כג) הִנֵּה אֲנִכִּי שֹׁלַח מִלְּאָךְ
לְפָנֶיךָ לְשִׁמְרָךְ וְגו'. לֹא לְדַבֵּר כָּךְ, אֵלָא
בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשָׁנוּ בְּמָקוֹמוֹ וְהִיא הַשְּׁמִירָה
בְּדַרְךְ, אֲנִי הַשְּׁרִיתִי שְׁכִינָה בִּינֵיכֶם לְשִׁמְרָתְכֶם
בְּגָלוּת, וְהִיא שְׁמָרָה אֶתְכֶם עַד שְׁתָּבִיא אֶתְכֶם
לְאַרְצְכֶם כְּמוֹ שֶׁהִיטֵּתֶם מִקֶּדֶם לָזֶה. אֲשֶׁר הִכְנַתִּי -
מוֹשְׁבוֹת מִקֶּדֶם לָזֶה.

זוֹ שְׁכִינָה מִן מִטְטְרוֹיִן, וְגֵרְשָׁה הַמַּלְכָּה מִהַמֶּלֶךְ עַד
שֶׁתָּשׁוּב לְמָקוֹמָהּ, וְסוּד - כִּי רַק עוֹג מֶלֶךְ הַבְּשָׁן
נִשְׁאָר מִיִּתֵּר הַרְפָּאִים הִנֵּה עֲרָשׁוֹ עֲרָשׁ בְּרָזֶל הִלָּה
הוּא בְּרַבַּת בְּנֵי עַמּוֹן, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשָׁנוּ בְּמָקוֹמוֹ. וְהַדְרָךְ,

וּבְשִׁמְטַמַּאִים אֶת אוֹת הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה וּמַכְנִיִּסוּ לְרִשּׁוֹת אַחֲרָת, עוֹלָה מִמֶּנּוּ קְדָשֶׁת הַחוֹתֶם, וְהוּא כְּמוֹ שֶׁהַחֲרִיב עוֹלָם, וְטָמֵא אֶת הַחוֹתֶם שֶׁנִּתְקַן בּוֹ שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָרִי הוּא הַחֲרִיב אֶת הָעוֹלָם.

רַבִּי אָבָא הֵיךְ הוֹלֵךְ מִקְפּוֹטְקֵיָא, וְהֵיךְ עִמּוֹ רַבִּי יוֹסִי. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ אִישׁ אֶחָד שֶׁהֵיךְ בָּא וְרָשַׁם אֶחָד בְּפָנָיו. אָבָל אוֹי לָהֶם לְרַשָּׁעִים שְׁיִמּוּתוֹ בְּלִי תְּשׁוּבָה, שְׂלֵא יִזּוּ מִמֶּנּוּ הַרָשָׁם לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא.

וַיֹּאמֶר אֵלֵי הַנְּנִי מִפְּרֻךְ וְהַרְבִּיתֶךָ. רַבִּי אָבָא פִּתַח וְאָמַר, פָּסוּק זֶה (ישעיה כט) לֹא עֲתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב וְלֹא עֲתָה פָּנָיו יִחְרָו, וְכִי אִישׁ שְׂאוֹמֵר טוֹב לְבֵן אָדָם כְּמוֹתוֹ, אִם לֹא יִשְׁלִים מֶה שְׂאָמַר, פָּנָיו מִתְּבִישׁוֹת, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה מִהָעֲלִיוּנִים לְבָנָיו אָדָם, שְׂאֵם לֹא מִבִּיא כֹּל טוֹב שְׂאָמַר עַל בְּנָיו, פָּנָיו מִתְּבִישׁוֹת.

אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲנִי יִשְׂרָאֵל הָעֲלִיּוֹן שְׂאֲנִי מְרַבֵּךְ וּמְגַדֵּלְךָ, הַבְּרָכָה הַזֹּאת שֶׁנָּתַן לִי, וְאַתָּן אֲרָץ זוֹ לְבְנֵיכֶם לֹא הֵיטָה בְּאֲרָץ, לֹא הֵיטָה עִמָּם כְּשִׁיבֵא קִץ הַמְּשִׁיחַ וְיִתְקַן. אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא עֲתָה יָבוֹשׁ יַעֲקֹב - כְּעַתָּה (לא) פָּנָיו יַעֲקֹב שֶׁלֹּא מִעֲלָה לֹא מִתְּבִישִׁים מִשְׂאָמַר לָהֶם אַתָּן, הָרִי עַד עַכְשָׁיו לֹא הָיוּ בִּידוֹ, וְהָיוּ פָּנִים מְבִישׁוֹת. כְּעַתָּה שְׁלוֹ מִסְתִּיעַ מִלְּפָנָיו רְבוּן הַשָּׁמַיִם וְהָאֲרָץ.

כְּמוֹ שְׂאָמְרָנוּ, גִּלְחָמִים בְּעַמְלָק כְּשִׁישְׁתַּלְּם הַקֶּץ, וְלֹא יִהְיֶה אֲלֵא בְּחֻזֵק יָד, כְּמוֹ שֶׁהָיִיתָ בְּיוֹם קָרְבֵךְ, וְיִצֵּא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם, שְׁלוֹ וְלֹא אַחֲרָיִךְ.

וְעֲתָה שְׁנֵי בְנֵיךְ הַנוֹלָדִים לְךָ - זֶה יִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא מִטָּה שֶׁמִּקּוּמָם בְּגִלּוֹת, בְּנָיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנּוֹלְדוּ בֵּין הָעַמִּים. לְמַדְנּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יִשְׂרָאֵל, כְּשִׁיְהִי בְּאֲרָץ הַקְּדוּשָׁה שֶׁל יִשְׂרָאֵל דְרִים בְּאֲרָץ, כְּשִׁיבֵא הַמְּשִׁיחַ יִהְיֶה עִם אַחֵיהֶם שְׁיִלוּ וְאַחֲרֵיהֶם, שְׂלֵא נִקְרָא גְלוֹת אֲלֵא לְמִי שֶׁהוּא דָר בְּאֲרָץ נְכַרְיָה, הֵם נִקְרָאִים גּוֹלִים.

וְזַכְרְתִי אֶת בְּרִית יַעֲקֹב (ויקרא כו), וְאִ"ו יִתְרָה. תְּבֵא וְאִ"ו שֶׁהִסְתַּלְּקָה כְּשֶׁחָרַב הַבַּיִת, וְתִהְיֶה סִיוַע לִיעֲקֹב כְּשֶׁזָּה יִהְיֶה, וְיִהְיֶה לְבֵן קְדוֹשׁ אֲרָץ יְרֻשַׁת עוֹלָם, וְיִהְיֶה בְּנָיו בְּאַרְצָם, שְׁגָרוּ בָּהֶם מִקְדָּם לָזֶה בְּאַרְצָם. אֲשֶׁרֵי חֶלְקָם.

בָּא רֵאָה, כְּמָה הִיא יָד הַגְּדוֹלָה שְׂלֵא מְגִיעָה לְיַד הַזֹּאת הָעֲלִיוּנָה, לְאַכּוֹת הַגְּדוֹלָה לֹא אֲגָנִים. וּבְזוֹ הַיָּד יִצְאוּ מִמְצָרִים מְשׁוּם שֶׁמְנַיְנֵם שׁוּה, מוֹנֵה י' לִי, ד' לְד', שְׁוִים זֶה לָזֶה, שֵׁם שֶׁל הַיָּד הַגְּדוֹלָה שִׁיֵּצֵא מֵהֶם שְׁוִים בְּאוֹתֵיהֶם, שֶׁמְנַיְנֵם כְּמְנַיְנֵם, שֶׁקְּבָלָה שְׁתֵּי יָדִים, שְׁתֵּים.

בְּיָצֵד לֹא נִמְנְעוּ זֶה מִזֶּה, וְלֹא שְׁוִים? נִתְבָּאָר שְׁנֵי אֵלֵה שֶׁבְּאוֹתֵיהֶם יָד הֵם שְׁוִים בְּעֵינֵינוּ, שְׁנֵים לֹא בְּעֵינֵיהֶם מִתְבָּאָר. מֵאלוֹ נִבְרָאוּ שְׁמִים וְאַרְץ וְשַׁעֲמָהֶם. וְאלוֹ סְפִירָה רֵאשׁוּנָה, שֶׁהִיא כְּתוּר עֲלִיוֹן. (משלי טו) בְּכֹל מְקוֹם עֵינֵי ה' צִפּוֹת רָעִים וְטוֹבִים. הֵן מְסִיעוֹת לְשֵׁם אֶחָד אוֹתוֹ וְשַׁעֲשָׂה כְּמָה אוֹתוֹת בְּאַרְץ מְצָרִים. (ראה ציור למעלה)

וַיֹּאמֶר יַעֲקֹב אֶל יוֹסֵף אֵל שְׁדֵי נִרְאָה אֵלַי בְּלוֹז בְּאֲרָץ כְּנָעַן. רַבִּי אָבָא אָמַר, לּוֹז זוֹ יְרוּשָׁלַיִם הָעֲלִיוּנָה, שְׁשׁוּרָה שְׁכִינָה בְּתוֹכָהּ. אָמַר יַעֲקֹב הָעֲלִיוֹן לְמִטָּה, תָּן לִי בְרָכָה שֶׁהוּא רוּצָה, לְהַרְבּוֹת אַתְּכֶם אֲנִי, וְלִתֵּת אֶת הָאֲרָץ לְבְנֵיכֶם. לּוֹז זוֹ יְרוּשָׁלַיִם הָעֲלִיוּנָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נָתַן הַשֵּׁר שֶׁהָיוּ בְרָכָה זוֹ עַל יְדוֹ בְּאֲרָץ הַקְּדֻשָׁה, אָבָל מִחוּץ לְאֲרָץ אַחֲרָת לֹא תִהְיֶה בְרָכָה.

סדר הלימוד ליום יג טבת [יום 102 בשנה]

רַבִּי אֶלְעָזָר פִּתַח וְאָמַר, (משלי כז) מְבַרְךָ רַעְהוּ בְּקוֹל גְּדוֹל בְּבַקֵּר הַשָּׂפִים קָלְלָה תַחֲשֹׁב לוֹ. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיִשְׂרָאֵל אַחִים וְרַעִים. אִיזוֹ בְרָכָה נָתַן לָהֶם? שְׁיִהְיֶה עִם זֶה טָהוֹר תַּחַת יְדוֹ, וְלַהֲיוֹת עֲלֵיהֶם שׁוֹמֵר.

אֲשֶׁרֵי חֶלְקוֹ שֶׁל הָעַם הַטָּהוֹר הַזֶּה שֶׁהוּא עֲלֵיהֶם, שֶׁנִּקְרָאִים בְּעֲלִיוּנִים בְּנֵים חֲבִיבִים יוֹתֵר מִהָעֲלִיוּנִים. כְּתוּב (דברים יד) בְּנֵים אַתֶּם לַה', מֵהוּ הַכֹּל בְּשִׁבִיל זֶה. מֵהוּ הוּא? בְּשִׁבִיל שֶׁהִשְׁתַּלְּם הַשֵּׁם בַּחוֹתֶם שְׁלָהֶם, שֶׁהֵם מֵהוֹלִים.

בָּא רֵאָה, בְּפָנָיו הָאָדָם שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְחֶסֶר יו"ד מִמֶּנּוּ וְלֹא נִתְקַן. בָּא אֲבִרְהָם וְחַבְבִּי אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָמַר לוֹ, בְּךָ יִתְקַן הַשֵּׁם, וְנִמּוֹל, וְנִתְקַן הַשֵּׁם בְּיו"ד שֶׁל הַמִּלָּה. בְּפָנָיו הָאָדָם שִׁי"ן שֶׁל שְׁד"י וְד', חֶסֶר יו"ד, נִתְקַן בְּיו"ד שֶׁל הַמִּלָּה, וְאָז נִקְרָאוּ בְּנֵים לַה', בְּנֵים קְדוּשִׁים.

יִקְבְּלוּ יִרְשֶׁה אֵלֹו עִם יִשְׂרָאֵל בְּאַרְץ, וַיִּטַּל כָּל שִׁבְט וְשִׁבְט אֶת שְׁלוֹ, וְהָאֲנָשִׁים מִמֶּנּוּ, כָּל אֶחָד לְפִי מִנְיָנוּ. וְאַנִּי בְּבֹאֵי מִפְּדֹן מֵתָה עָלַי רַחַל בְּדֶרֶךְ וְגו'. רַבִּי אָבָא פָּתַח, (ירמיה לא) כֹּה אָמַר ה' קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמָע וְגו'. מַה כָּתוּב אַחֲרָיו? כֹּה אָמַר ה' מִנְעֵי קוֹלְךָ מִבְּכֵי וְעֵינַיִךָ מִדְּמָעָה כִּי יֵשׁ שִׁכָּר לְפַעֲלֹתֶךָ וְגו'. וְשָׁבוּ בָנִים לְגְבוּלָם. לֹא אָמַר וַיִּשׁוּבוּ, אֲלֹא וְשָׁבוּ, כִּכְּר שָׁבוּ.

בא ראה, אמר רבי אלעזר, בשעה שיהיה דין על הָהָר, תתעטר הגבירה על הָהָר, והיא סבורה שבניהם אוֹבְדִים בְּדִין, וְסוּד - (ישעיה נד) רְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה פִּצְחֵי רְנָה וְצִהְלֵי וְגו'. לְמַדְנָו, רַבִּים יִהְיוּ בְּנֵי הַכֶּסֶא מְשֻׁלָּה, זֶהוּ שְׁכָתוּב כִּי רַבִּים בְּנֵי שׁוּמְמָה מִבְּנֵי בְּעוּלָה. תִּשׁוּב הַגְּבִירָה לְבְּעוּלָה, (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד.

מקדם לכן תאמר הגבירה לקדוש ברוך הוא, איפה הבנים שלי? הוא יאמר לה, הם בדין. היא תחשב שהם אוֹבְדִים בְּדִין, ובוכה על הדין של בניה, כי הרי הרבה יש לה לקחת ממני בשלהם, שהיתה עמם, והרי שבו מארץ אויב.

וכי לא היה יודע שאמו מתה? שם היה עמה כשמתה. אלא יאמר ישראל העליון, כשפתבא גאלת ישראל, תתעורר הגבירה, ותתעורר כנסת ישראל ותערך קרב עם העמים, וימותו מהם, ויתקרבו כמעט לבא ארצה. יאמר לה הקדוש ברוך הוא, כשהיא בוכה: אל תפחדי, יש שכר לבנים שמתו על שמי, האחרים הרי שבו, אלו ישובו לתחית המתים.

מתה עלי רחל. מתה על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא. ולכן נאמר בעוד כברת ארץ לבא, שמתו על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא מחוץ לארץ, בארץ זו לא ימות אחד מהם.

שנינו, אמר רבי אבא, עתידים ישראל לערב קרב בדרך אפרת וימותו מהם עם רב, ואחר כך יקומו בתחית המתים. יותר שלטון יהיה להם שמתו בדרך זו מפל שהיה לפנייהם בירושלים.

ולמה נקרא שם המקום הקדוש של מקום זה לחם? משום שהוא משם הקדוש ברוך הוא שבו, שימותו שם על שמו י"ד, שימותו שם

בעת בנים, שקרה להם [תהיו הולכים גדולים] שהגלו לחוץ לארץ ונשפחו, והתרבו, ויאמר יעקב העליון לתחתון: בנים שלך שהם בחוץ לארץ שנולדו בגלות בכל ארץ וארץ, עד שאני אכנס למצרים ואעשה בהם דין על חטאייהם, איני מעלה את בניה שנבראו בגלות בחוץ לארץ בארץ רחוקה, ואף על גב שהם רבים ונשפחו הם שלי, כשראיתי גלות זו שלהם ורפאתי את כאביכם ושמעתי את קולם. ראובן - (בראשית כט) כי ראה ה' את עניי. שמעון - כי שמע ה' כי שנואה אנכי. וחשבת בלבך כאלו יהיו לפני הם, ומשנשוב ממצרים מלעשות דין, נעלה אותם מארץ גלותם.

רבי אבא אמר, מכאן (ישעיה ס) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה'. רוצה לומר, כשהיה הקדוש ברוך הוא בדין במצרים, באותו זמן יביאו כל העמים מנחה כשישמעו שמועה של הקדוש ברוך הוא, הינו (שם ב) ונהרו אליו כל הגוים.

שנינו, אמר רבי שמעון, עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות לכל צדיק וצדיק חפה בירושלים, (ירמיה טז) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, כשתשוב המלכה למלך ויעשה לה ארוסין. זהו שכתוב (שיר ג) צאינה וראינה וגו' ביום חתנתו וביום שמחת לבו. ביום חתנתו - זה מתן תורה. וביום שמחת לבו - זה בנין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו.

ומולדתך אשר הולדת אחריהם לה יהיו, זה ישראל למטה, לאבות שהם מרכבות יהיו שמותיהם בסוד שנולדו לאחר מכן, על שם שאחיהם יהיו מקריבים בירשה שלהם.

למדנו, אמר רבי שמעון, ומולדתך - זו ירושלים של מטה, (ויקרא יח) מולדת בית, בפרשת עריות. ירושלים למטה. גברים שנולדו זו ירושלים. אחר זה שישובו העולם לרבון השמים בירושלים, כשהתגירו לא נקראו אלא על שמם, שהוא בן ישראל, ולא יקראו כמו שאבותיהם, גר מקפוטקיא, אלא בזה ישראל.

לה יהיו - צריך לומר על שם ישראל הם יקראו, על שם אחיהם יקראו בנחלתם, וכשישובו לא

מה גוזל קולו ערב - אף דברי התורה קולם ערב, והקול הזה יהיה כשיבא המשיח ליום הדין.

למדנו, הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. הנצנים - אלו האבות של המרכבה שמן העולם הם יקומו ויתראו. עת הזמיר הגיע - התשבחות שישבחו הלויים כשישובו לעבודתם כבתחלה. וקול התור - אשר נתן לי אלהים בזה, דברי תורה שהם ערכים כקול התור הזה, ז"ה וזאת תור שוים.

מה רוצה לומר? וסוד הדבר - בזמן שלא תהיו תחת כנפי השכינה, א' של זאת יורד, והוא מתחת לכל, ועולה ה' של זה אל ואנוהו משחרב הבית, שה"א לא יכלה לדור ולהיות בין עמים נכרים, שה"א קדושה חתוכה מן השם. ה"א אלף: ה"א עדיפה בקדשה, א' עדיפה לאותיות. כשישובו ישראל לארצם, ה"א קדושה שהיא חתוכה מן השם של הקדוש ברוך הוא, תשוב בזה ויצא מנין מתקן.

רבי אבא פתח ואמר, (ישעיה מ) מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תפן. זה תור, שוין כביכול זו לר', ר' לת', ו' לה', זרת של הקדוש ברוך הוא בשש מאות שבעים שנים. מכאן מן השמים ועד הארץ, כיצד? תו"ר, זר"ת ו"ה ה"ו תר"ז. הקדמה ה' לו' והקדמה ו' לת', ת' לר', ר' לז', (שמות כח) רבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו כפול.

ויאמר קחם נא אלי ואברכם. יאמר, משהו מתעסקים בדברי תורה והיתה מדה זו בין חכמיהם, אברך אותם, והסוד - (בראשית לב) ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב. ויאמר למה זה תשאל לשמי. ויאמר יעקב, מנין זה למנין הראשון שלפניו, כמו שפרשנו במקומו.

וסוד אחר - וישאל יעקב וגו', ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם. זה לא עתיד, אלא בזכותו של זה לברך אותם. וסוד גדול שני במקום של הפסוק הזה, אבל לא באתי לפניך אלא להשמיע פסוק זה שאמרתי מלפני שאמרתי לך שהתורה נקראת זה. כתוב (שופטים ה) זה סיני מפני ה' אלהי ישראל, כשנתנה תורה על ידי משה, (שמות לב) פי זה משה האיש, (שמות טו) זה אלי ואנוהו. התורה היתה יורדת מלפני אלהי ישראל.

על שמו י"ה, לחם בגלות, בשביל שהוא משמו של הקדוש ברוך הוא.

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. רבי אבא פתח, (ישעיה מט) ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה. מה רצה בזה? ישראל שלמטה ראה שיבאו בני ישראל לפניו, כשיבאו (שם יא) מעילם ומשנער ומחמת ומאיי הים, ויתכנסו כלם ויהיו רבים, תאמר השכינה: מאיפה כל אלה, ואין בהם פסול מבני נכרים? יאמרו לו, אנחנו כלנו מבניך ואין בנו נכרי עמנו, שיפרדו זה מזה ויכרות אותם כאחד, ויתגירו, וישובו גרים עם ישראל ויהיו כאחד.

שנינו, קשים גרים לישראל כספחת בעור החי, לארצם. כתוב (שם יד) כי ירחם ה' את יעקב ובחר עוד בישראל [וגו'] ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב. כשישובו לארצם הבנים ותהיה ביניהם אהבה, יהיה ה' אחד ושמו אחד, יתלוו גרים עם ישראל ויהיו להם כספחת בבשרם.

ובל כך למה? בא שמע, אמר רבי שמעון, על תחומי הארץ שלכל אחד יהיה רצון לדור בארץ ישראל ויתראו הדירים כתוב (שם נד) ויתדתיך חזקי. רוצה לומר, היתדות שהיו עמך מההתחלה, חזקי אותם, ועזר להם יותר משאר העמים כביכול, שאתה הסתכלת לחזק אותם בכל העמים האחרים, ויהיו רבים.

ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. רבי שמעון שנה, מכאן (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. יאמר ישראל למטה, כשישראל עליהם מלמעלה, בני הם, שנתן לי הקדוש ברוך הוא תורה, כמה שדתם ומנהגייהם אמתיים בהנהגות התורה [שנתתי להם].

בא ראה, כשיהיו ישראל תחת כנפי השכינה, (התורה) שלהם נקראת זה, זהו שכתוב (שמות טו) זה אלי ואנוהו. ובכל זמן שלא היה דוד מדבר תחת כנפי השכינה דבר זה, אלא מתנבא מה שיהיה, נקראת זאת.

רב נחמן אמר מכאן, (תהלים כז) אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי וגו' בזאת אני בוטח, זאת - זו תורה תהיה לכשיבא המשיח, ולכן (שיר ב) וקול התור נשמע בארצנו. למה נמשלה התורה לגוזל?

צדיק, שְהָרִי הַצְדִּיק יוֹרֵשׁ אֶת הַגְּבִירָה וְדַאי] שְהָרִי
הַגְּבִירָה נִדְבְקָת בּוֹ לְהִתְפַּשֵּׁם, וְהַצְדִּיק יוֹרֵשׁ וְדַאי
אֶת הַגְּבִירָה הַזֶּה.

אָה כְּאֵן, בְּחִיבוּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל
אָמַר וְעִמָּךְ כֻּלָּם צְדִיקִים. וְלִכְּן לְעוֹלָם יִירָשׁוּ
אָרֶץ, רְאוּיִים לִירֵשׁ אֶת הַגְּבִירָה. מִה הִטְעַם נִקְרָאוּ
צְדִיקִים, וּמִה הִטְעַם יוֹרְשִׁים אֶת הַגְּבִירָה? מִשׁוּם
שְׁנִמּוּלוֹ, כְּמוֹ שְׁשָׁנִינוּ, כָּל מִי שֶׁנִּמְוָל וְנִכְנָס [בְּבְרִית
הַקְּדוֹשׁ וְנִכְנָס בְּזוֹ] בִּירְשָׁה זֶה וְשָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזֶּה,
נִכְנָס וְנִדְבַק בְּגוֹף הַמַּלְאָךְ וְנִכְנָס בְּצְדִיק זֶה, וְלִכְּן
נִקְרָאוּ צְדִיקִים, וְעַל כֵּךְ לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אָרֶץ. אֵיזוֹ
אָרֶץ? זֶה אָרֶץ הַחַיִּים.

חֹזֵר וְאָמַר, נִצָּר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפַּאֵר. נִצָּר
מִטְעֵי - עֲנָף מֵאוֹתָם עֲנָפִים שְׁנִטַּע הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁבָרָא אֶת הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב (בְּרֵאשִׁית ב)
וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גֶּן בְּעֵדֵן מִקְדָּם, וְאָרֶץ זֶה הִיא אֶחָד
מֵהֶם, וּמִשׁוּם כֵּךְ נִצָּר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יְדֵי לְהִתְפַּאֵר.

דְּבָר אַחֵר וְעִמָּךְ כֻּלָּם צְדִיקִים - זֶה יַעֲקֹב וּבְנָיו
שִׁירְדוּ מִצְרַיִמָּה בֵּין עִם קְשֵׁי עֲרֵף, וְנִמְצְאוּ
כֻלָּם צְדִיקִים, וְלִכְּן כְּתוּב לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אָרֶץ, שְׁמִשָּׁם
עָלוּ לְרֵשֶׁת אֶת הָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה.

וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאָרֶץ מִצְרַיִם. לְמָה פָּרְשָׁה זֶה סְתוּמָה?
רַבִּי יַעֲקֹב אָמַר, בְּשַׁעַה שִׁמַּת יַעֲקֹב, נִסְתָּמוּ
עֵינֵיהֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, שְׂאֵז יָרְדוּ
לְגִלוֹת וְהִשְׁתַּעֲבְדוּ בְהֶם.

רַבִּי שָׁמְעוֹן אָמַר, מִה כְּתוּב לְמַעְלָה? וַיִּשָּׁב
יִשְׂרָאֵל בְּאָרֶץ מִצְרַיִם בְּאָרֶץ גִּשְׁן וַיֵּאָחֲזוּ בָהּ
וַיַּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד, וְכָתוּב וַיְחִי יַעֲקֹב, שְׁלֵא רְאוּי
לְהַפְרִיד בֵּין זֶה לְזֶה. מִה הֵם עוֹמְדִים בְּתַפְנוּקִים
שֶׁל מְלָכִים וּמְקַבְלִים לְעַצְמָם עֲנֵג וְכִסּוּפִים, אָף
יַעֲקֹב גַּם עוֹמֵד בְּתַפְנוּקִי מְלָכִים בְּעֲנֵג וְכִסּוּף
לְעַצְמוֹ, לֹא נִפְרַד זֶה מִזֶּה.

וְכֵאֵן נִקְרָא וַיְחִי, שְהָרִי כָּל יָמָיו לֹא נִקְרָא וַיְחִי,
מִשׁוּם שֶׁכָּל יָמָיו הָיוּ בְּצַעַר, בְּצַעַר נִמְצְאוּ,
כְּתוּב עָלָיו (אֵיוב ג) לֹא שְׁלוֹתִי וְלֹא שְׁקִטְתִּי וְלֹא
נַחְתִּי וַיֵּבֵא רְגָזוֹ. אַחֵר שִׁירְד לְמִצְרַיִם נִקְרָא וַיְחִי.
רָאָה אֶת בְּנוֹ מְלֵךְ, רָאָה אֶת כָּל בְּנָיו צְדִיקִים וְכֻלָּם
בְּתַפְנוּקִי וְתַעֲנוּגוֹת הָעוֹלָם, וְהוּא יוֹשֵׁב בֵּינֵיהֶם
כִּיזֵן טוֹב שֶׁשׁוֹקֵט עַל שְׁמָרְיוֹ, וְאֵז נִקְרָא וַיְחִי יַעֲקֹב,

וַעֲיִנִי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוֹ מִזְקֵן וְגו'. וְלִכְּן אֵינְךָ מוֹצֵא
כְּמוֹתוֹ, וְכְשִׁיֵּהוּ בְגִלוֹת כָּל זְמַן הַחֲרָבִין הַזֶּה,
יִזְדְּקֵנוּ, וְלֹא יוּכְלוּ לְרֵאוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה עַד שֶׁתִּבְאֵר
בְּהֶם רוּחַ אַחֲרֵת.

מִקְרָם לִכְּן נִטְמָאוּ בְּאָרֶץ הָעַמִּים וְלֹא הָיוּ בְּדַרְכֵי
הַתּוֹרָה כְּמוֹ שְהָיוּ צְרִיכִים לְלֶכֶת, וַיִּשְׁבּוּ
זְמַן רַב בֵּין נָכְרִים דוֹר אַחֲרֵי דוֹר וְלִמְדוּ מִדַּרְכֵיהֶם.
כְּשִׁישׁוּבוֹ פְּנֵי הַשְּׁכִינָה לְאָרְצָם, בְּתַחֲלָה לֹא יוּכְלוּ
לְרֵאוֹת פְּנֵי שְׁכִינָה עַד שֶׁיִּתֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
רוּחוֹ לָהֶם.

רַבִּי חֲזִיַּא פְתַח, (יחזקאל לו) וְאֵת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם.
וְאַחֵר כֵּךְ, וְעֵשִׂיתִי אֶת אֲשֶׁר בְּחֻקֵי תִלְכוּ
וּמִשְׁפָּטֵי תִשְׁמְרוּ וְעֵשִׂיתֶם. מֵאַחֵר שֶׁיִּתֵּן רוּחוֹת בְּכֶם
גַּם קִדְשָׁה, בְּדַרְכֵי תִלְכוּ וְתַתְּהַלְכוּ.

לֹא יוּכַל לְרֵאוֹת. רַבִּי אַבְא פְתַח וְאָמַר, (משלי יז)
בְּאוֹר פְּנֵי מַלְאָךְ חַיִּים וַיִּרְצוּנוּ כְּעַב מְלָקוֹשׁ.
כְּשִׁיקְבְּלוּ פְּנֵי שְׁכִינָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
וַיִּתְעַסְקוּ בְּאוֹתָן מְרַכְבוֹת שְׁמֵהֶן חַיּוֹת הָעוֹלָם.

בֵּא רְאָה, לֹא תִמְצֵא בְּפִסּוּקִים הִלְלוּ כֻלָּם לְשׁוֹן אֶלֶּא
לְאַנְשִׁים, (תהלים עא) גַּם לְשׁוֹנֵי כָּל הַיּוֹם תְּהַגֶּה
צְדִקְתְּךָ. וְלֹא תִמְצֵא בְּפִסּוּקִים הִלְלוּ בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, וּמִשׁוּם כֵּךְ יִשׁוּבוּ לְאָרְצָם וַיִּתֵּן בְּהֶם הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא רוּחַ חֻכְמָה, לְשׁוֹנָם תְּהִיָּה תְּמִיד. (עד כאן
אינו מן הזהר)

וַיְחִי יַעֲקֹב וְגו'. רַבִּי חֲזִיַּא פְתַח וְאָמַר, (ישעיה ס)
וְעִמָּךְ כֻּלָּם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אָרֶץ וְגו'.
אֲשִׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר מִכָּל אַמּוֹת עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת
פוֹכְבִּים וּמַזְלוֹת, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא אוֹתָם
צְדִיקִים לְהוֹרִישׁ לָהֶם יְרֵשֶׁת עוֹלָמִים בְּעוֹלָם הַבָּא,
לְהִתְעַנֵּג בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (ישעיה נח) אֵז
תִּתְעַנֵּג עַל ה'. מִה הִטְעַם? בְּגַלֵּל שְׁנִדְבָקִים בְּגוֹף שֶׁל
הַמַּלְאָךְ, שְׁכָתוּב (דְּבָרִים ד) וְאֵתֶם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם
חַיִּים כֻּלְּכֶם הַיּוֹם.

רַבִּי יִצְחָק פְתַח וְאָמַר, וְעִמָּךְ כֻּלָּם צְדִיקִים לְעוֹלָם
יִירָשׁוּ אָרֶץ, פְּסוּק זֶה הוּא סוּד עֲלִיוֹן בֵּין
קוֹצְרֵי הַשָּׁדָה, שְהָרִי בְסוּד הָאֲגָדָה שְׁנָה רַבִּי שָׁמְעוֹן
שִׁירְשֶׁת הִירְשָׁה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁל אוֹתָהּ אָרֶץ, אֵינִן מִי
שִׁירְשׁ אוֹתוֹ פָּרֵט לְאוֹתוֹ שְׁנִקְרָא צְדִיק. [שֶׁל הָאָרֶץ
הַזֹּאת, וְאֵינִן מִי שִׁירְשׁ אוֹתָהּ פָּרֵט לְאוֹתוֹ שְׁנִקְרָא

והתחתונים בהם אֲחוּזִים. וְשֵׁנִינוּ, זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא, זֶה סְתוּם וְזֶה מְפָרֵשׁ, אֲחוּזִי אֶחָד בְּחֵבְרוֹ, וְהֵם אֲבוֹת הַכֹּל.

רבי שמעון אָמַר, (דברים י) רַק בְּאַבְתִּיךָ חָשַׁק ה'. כָּתוּב בְּאַבְתִּיךָ, מִמֶּשׁ שֶׁלֶשָׁה, וּמִשְׁמַע שְׁכָתוּב רַק - רַק מִמֶּשׁ, וּמֵאֲלֵה נִפְרָדִים וְנֶאֱחָזִים כָּל שְׁאָר הָאֲחֵרִים וְעוֹלָיִם הַשֵּׁם לְהִתְעַטֵּר.

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, מִן הַיּוֹם שֶׁהִתְעַלָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן מִהַמְעָרָה, הַדְּבָרִים הִלְלוּ לֹא נִתְכַסּוּ מִן הַחֲבָרִים וּבְסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים הָיוּ מְסַתְּפָלִים וּמְתַגְלִים מִבְּיַנְיָהֶם, כְּאִלּוּ שֶׁנִּתְּנוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּהַר סִינַי, אַחֵר שְׁמַת כָּתוּב (בראשית ה) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיֵנוֹת תְּהוֹם וְאַרְבוֹת הַשָּׁמַיִם, וְהָיוּ הַחֲבָרִים מְרַחֲשִׁים דְּבָרִים, וְלֹא מִתְקִימִים בָּהֶם.

שְׁיוּם אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב רַבִּי יְהוּדָה עַל פֶּתַחָהּ שֶׁל טְבַרְיָה וְרָאָה שְׁנֵי גַמְלִים שְׁמַעְלִים שְׁמַעְלִים בְּגָדֵי צֹמֵר מֵעַל הַכְּתָפִים. נִפְלַח הַמִּשְׁאָה שֶׁל בְּגָדֵי הַצֹּמֵר, וּבָאוּ צִפְרִים, וְעַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ עֲלֵיהֶם, הִתְבַּקְּעוּ.

אֲחֵר כֵּךְ בָּאוּ כַּמָּה צִפְרִים, וְהָיוּ הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם, וְשָׁהוּ [וְזָרְקוּ] אוֹתָם בְּסַלְעַת, וְלֹא הִתְבַּקְּעוּ, וְהָיוּ צוֹנְחִים לָהֶם וְלֹא הָיוּ נִפְרָדִים. שְׁמַעוֹ קוֹל אֶחָד עֲטַרְתָּ הַעֲטָרוֹת שׁוֹרָה בְּחִשְׁכָה וְהַבְּעָלִים בַּחוּץ.

עַד שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב, עָבַר אִישׁ אֶחָד, הַשְּׂגִיחַ בָּהֶם וְאָמַר, לֹא קִיַּם זֶה מֵה שְׁכָתוּב (בראשית טו) וַיֵּרֶד הָעֵיט עַל הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אֲבָרָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְהָרִי עֲשִׂינוּ וְלֹא הִתְפָּרְדוּ. הַחֲזִיר רָאָשׁ אוֹתוֹ הָאִישׁ וְאָמַר, עֲדִין לֹא מָרַט זֶה רָאָשׁוֹ שֶׁל אֲדוֹנָיו וְעֲדִין לֹא הִקְרִיחַ אֶת הַגְּבִיחָהּ. רַץ אַחֲרָיו שֶׁלֶשָׁה מִלִּין וְלֹא אָמַר לוֹ. חֲלֹשָׁה דַעְתוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה.

יוֹם אֶחָד נִרְדַּם תַּחַת עֵץ וְרָאָה בְּחִלּוּמוֹ אַרְבַּע כְּנָפִים מְתַקְנוֹת וְעוֹלָה עֲלֵיהֶן רַבִּי שְׁמַעוֹן וְסֵפֶר תּוֹרָה עִמוֹ, וְלֹא הִשְׁאִיר כָּל סִפְרֵי הַסּוּדוֹת הָעֲלִיוֹנִים וְאֶגְדָּה שֶׁלֹּא הִעֲלָה אוֹתָם עִמוֹ, וְהִעֲלָה אוֹתָם [וְהִעֲלוּ אוֹתוֹ] לְרַקִּיעַ, וְרָאָה שֶׁהוּא מִתְכַּסֶּה מִהָעֵינַיִם וְלֹא הִתְגַּלָּה.

בְּשֶׁהִתְעוֹרָר, אָמַר, וְדָאֵי מִשְׁמַת רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַחֲכָמָה הַסִּתְּלָקָה מִן הָאָרֶץ. אוֹי לְדוֹר שֶׁהָאֲבָן הַטּוֹכָה הַזֶּה, שֶׁהָיוּ נִרְאִים

וְלֹא הִפְרִיד בֵּין וַיִּפְרוּ וַיִּרְבוּ מְאֹד לְבֵין וַיְחִי יַעֲקֹב, וְכַךְ רָאוּי.

שְׁבַע עֲשָׂרָה שָׁנָה. מָה הַטַּעַם שְׁבַע עֲשָׂרָה שָׁנָה? אֲלֵא אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כָּל יְמֵי יַעֲקֹב הָיוּ בְּצַעַר. בְּצַעַר עָבַר אוֹתָם בְּהִתְחַלָּה. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה אֶת יוֹסֵף וְהָיָה עוֹמֵד לִפְנָיו, כְּשִׁיעַקֵב מִסִּתְּפֵל בְּיוֹסֵף, הָיָה נִשְׁלָם בְּנַפְשׁוֹ כְּאִלּוּ רָאָה אֶת אִמּוֹ שֶׁל יוֹסֵף, שִׁפְיוֹ שֶׁל יוֹסֵף דּוֹמָה לִּפְיָהּ שֶׁל רַחֵל, וְהָיָה מִדְּמָה בְּעֲצָמוֹ כְּמוֹ שֶׁלֹּא עָבַר עָלָיו צַעַר בְּיָמָיו.

וּבְשִׁוּסָף נִפְרַד מִמֶּנּוּ, אִזּוֹ הַתְּקִים בּוֹ, לֹא שְׁלוּתִי וְלֹא שְׁקֻטִי וְלֹא נַחְתִּי וַיָּבֵא רִגְזוֹ, שְׁזָה הָיָה קָשָׁה לִיעַקֵב מִכָּל מֵה שְׁעָבַר. וּבְזִמְנֵי שִׁוּסָף נִפְרַד מִמֶּנּוּ מֵה כָּתוּב? (בראשית לו) יוֹסֵף בֶּן שְׁבַע עֲשָׂרָה שָׁנָה הָיָה רַעַה וְגו'. וְכָל יְמֵי יַעֲקֹב לֹא הָיָה לוֹ צַעַר כְּזֶה, וְהָיָה בּוֹכָה כָּל יוֹם עַל אוֹתָן שְׁבַע עֲשָׂרָה שָׁנָה שֶׁל יוֹסֵף.

מָה הִשִּׁיבוּ לוֹ? (שם מו) וַיּוֹסֶף יִשִּׁית יָדוֹ עַל עֵינָיו. הָרִי לָךְ שְׁבַע עֲשָׂרָה שָׁנִים אַחֲרוֹת בְּעוֹנוֹגִים וְתִפְנוּקִים וְהִנְאוֹת וְכִסּוּפִים. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיְחִי יַעֲקֹב בְּאָרֶץ מִצְרַיִם שְׁבַע עֲשָׂרָה שָׁנָה וְגו'. שְׁנִינּוּ, שְׁכָל אוֹתָן שָׁנִים שְׁכִינַת כְּבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצְאָה עִמוֹ, וְלָכֵן אֵלּוֹ נִקְרְאוּ חַיִּים.

בֵּא רָאָה, כָּתוּב וַתְּחִי רוּחַ יַעֲקֹב אֲבִיהֶם. נִרְאָה הָיָה שְׁכָתוּבָה מֵתָה הִיָּתָה אוֹתָהּ הַרוּחַ שֶׁלוֹ וְלֹא הָיָה מִתְּכַוֵּן לְקַבֵּל רוּחַ אַחֲרָת, שֶׁהָרִי רוּחַ שְׁלִמְעָלָה לֹא שׁוֹרָה בְּרִיקְנוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, שְׁכִינָה לֹא שׁוֹרָה אֲלֵא בְּמִקּוֹם שְׁלֵם, וְלֹא בְּמִקּוֹם חָסֵר, וְלֹא בְּמִקּוֹם פְּגוּם, וְלֹא בְּמִקּוֹם עָצוּב, אֲלֵא בְּמִקּוֹם שֶׁהִתְכַוֵּן, בְּמִקּוֹם שְׁמֻחָה, וְלָכֵן בְּכָל אוֹתָן שָׁנִים שִׁוּסָף נִפְרַד מֵאֲבָיו וַיַּעֲקֹב הָיָה עָצוּב, לֹא שָׁרְתָה בּוֹ שְׁכִינָה.

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּתוּב (תהלים ק) עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׁמְחָה בְּאוֹ לִפְנֵי בְּרִנְנָה. לְהוֹצִיא, שְׁאִין עֲבוּדַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֵא מִתּוֹךְ חֲדוּהָ. שְׁאֵמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִין שְׁכִינָה שׁוֹרָה מִתּוֹךְ עֲצָבוֹת, שְׁכָתוּב (מלכים ב-ג) וַעֲתָה קָחוּ לִי מִנְגֵן וְהָיָה כְּנִגֵן הַמִּנְגֵן. מִנְגֵן מִנְגֵן שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים לְשֵׁם מָה? כְּדֵי לְעוֹרֵר רוּחַ מְשֻׁלְמוֹת הַכֹּל, שֶׁהוּא רוּחַ שְׁלֵם.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, שֵׁם שְׁנִינּוּ, הַכֹּל נִמְצָא מֵאַרְבַּעָה צְדָדִים, וְכָל הַשְּׂרָשִׁים שֶׁל הָעֲלִיוֹנִים

מחשקים כסף וגו', וכתוב ואדניהם נחשת, שהם כלים לשמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי כבוד האלו לא צריך להשתמש בהם אדם אחר, פרט לכהן הגדול ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב (שם כח) ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, שבאותם לבושים הוא דומה לגון שלמעלה.

השלמה מההשמטות (סימן נ"ב)

לי הכסף ולי הזהב. מה זה לי הכסף ולי הזהב? משל למה הדבר דומה? למלך שהיו לו שני אוצרות, אחד של כסף ואחד של זהב, שם של כסף בימינו, ושל זהב בשמאלו. אמר, זה יהיה מזמן וקל להוצאה. ועושה דבריו בנחת, והוא יהיה דבק עם העניים ומנהיגם בנחת, כאותה שאמרנו ימינך ה' נאדרי בכח.

ואם שמח אדם בחלקו - טוב, ואם לאו - ימינך ה' תרעץ אויב. מה זה ימינך ה' תרעץ אויב? אמר לו, זה הזהב, שכתוב לי הכסף ולי הזהב. ולמה נקרא שמו זהב? שבו כלולות שלש מדות. הז' - שבע מדות, הה' - חמש אחרונות [אחרונה], הב' - חכמה ובינה. ונקראת נשמה זו על שם אצילות, חמש ספירות אחרונות, וחמש שמות לנשמה [נר"ן ח"י הסימן] - נפש רוח נשמה חיה יחידה] - רוח חיה יחידה נשמה נפש.

מה מעשהו? פסא היא ה', לז', שכתוב כי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם, וב' היא קיומם, כמו שנאמר בבראשית. ומה מעשהו כאן? משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה לו בת טובה ונעימה ושלמה ונאה, והשיאה לבן מלך, והלבישה ועטרה וקשטה, ונתנה לו עם ממון רב. אמר, אפשר למלך זה לשבת חוץ מביתו? אמרת לא. אפשר לו לשבת כל היום תמיד עמה? אמרת לא. הא כיצד? שם חלון בינו לבינה, וכל שעה שצריכה הבת לאביה או האב לבתו, מתחברים יחד בחלון. זהו שכתוב כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה (ע"כ). [וכתוב] [ווייהם כסף] ואדניהם נחשת, שהם כלי שמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי הכבוד הללו לא צריך להשתמש בהם איש אחר פרט כהן [מהכהן] הגדול,

[מתאחדים] ממנה וסומכים עליה עליונים ותחתונים, נאכדה מהם.

בא אל רבי אבא, ספר לו. הרים רבי אבא את ידיו על ראשו ובכה ואמר, רבי שמעון רחם שטוחנות ממנו מן טוב כל יום ולוקטים אותו, ככתוב (במדבר יא) הממעית אסף עשרה חמרים, ועכשו הרחם והמן הסתלקו ולא נשאר ממנו בעולם, פרט למה שכתוב (שמות טז) קח צנצנת אחת ותן שמה מלא העמר מן והנח אותו לפני ה' למשמרת. ואלו בהתגלות לא כתוב אלא למשמרת, להצנעה. עכשו מי יכול לגלות סודות ומי ידע אותם.

לחש לו לרבי יהודה בלחש, [אמר לו רבי אבא] ודאי אותו איש שראית היה אליהו, ולא רצה לגלות סודות כדי שתדע את שבחו של רבי שמעון שהיה בימיו ויבכו הדור עליו. אמר לו, מספיק לבכות בכיה עליו.

רבי יהודה היה בוכה כל יום עליו, שהרי נפגש עמו באדרא הקדושה של רבי שמעון ושאר החברים. אמר לו, אוי שלא הסתלקתי אותו יום עם אותם שלשה שהסתלקו, ולא לראות דור זה, שהרי מתהפך.

אמר לו, רבי, אמר לי, כתוב (שם כח) והם יקחו את הזהב ואת התכלת ואת הארגמן ואת תולעת השני ואת השש, ואלו כסף לא כתוב, והרי כתוב זהב וכסף? אמר לו, והרי גם נחשת, שכתוב ונחשת היו בחשבון, וכאן לא. אלא אם לא שגלה המנורה הקדושה במקומו - לא הצטרכתי לגלות.

פתח ואמר, (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב נאם ה'. הינו שכתוב (תהלים קטו) השמים שמים לה'. בכמה מקומות הסתפלתי בכלי הקדש הללו, שכתוב (ויקרא טז) בגדי קדש הם, וכתוב (שמות כח) ועשו בגדי קדש. איזו קדשה כאן? אלא כך שנינו, קדשה הם בכל מקום, וכתוב בגדי קדש הם. ועשית בגדי קדש, כמו שלמעלה.

שלמדנו, כהן גדול למעלה, כהן גדול למטה. לבושי כבוד למעלה, ולבושי כבוד למטה. ומה שלא אמר כסף ונחשת, למקום אחר הם התעלו, שכתוב (שם כז) כל עמודי החצר סביב

לגוף המלך. ואם לא נתקנת, אוי לאותה רוח שמתגלגלת כאבן בכף הקלע, שכתוב (שמואל-א כה) ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע. שנינו, אם אותה רוח זוכה, כמה טובות גנוזים לה באותו עולם שכתוב (ישעיה טד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

אמר רבי יוסי, כשמתקרבים ימי אותו האיש, שלשים יום מכריזים עליו בעולם, ואפלו צפרי השמים מכריזים עליו. ואם צדיק הוא, שלשים יום מכריזים עליו בין הצדיקים בגן עדן.

שנינו, כל אותם שלשים ימים נשמתו יוצאת ממנו בכל לילה, ועולה ורואה את מקומה באותו העולם, ואותו אדם לא יודע ולא משגיח ולא שולט בנשמתו כל אותם שלשים יום כמו שהיה בתחלה, שכתוב (קהלת ח) אין אדם שליט ברוח לכלא את הרוח וגו'. אמר רבי יהודה, מכשמתחילים אותם שלשים יום, צלם האדם נחשף, והדמות שנראית בארץ נמנעת.

רבי יצחק היה יושב יום אחד על פתחו של רבי יהודה והיה עצוב. יצא רבי יהודה ומצא אותו בשער שלו שהיה יושב ועצוב. אמר לו, מה יום זה משאר ימים?

אמר לו, באתי אליך לבקש ממך שלשה דברים. אחד - שכאשר תאמר דברי תורה ותזכיר מאותם דברים שאני אמרתי, שתאמר אותם בשמי, כדי להזכיר את שמי. ואחד - שתזכה את יוסף בני בתורה. ואחד - שתלך לקברי כל שבעת הימים ותבקש בקשתך עלי.

אמר לו, מנין לך? אמר לו, הרי נשמתו מסתלקת ממני בכל לילה, ולא מאירה לי בחלום כמו שהיתה בתחלה. ועוד, שכאשר אני מתפלל ומגיע לשומע תפלה, אני משגיח בצלמי שבכתל ולא רואה אותו, ואמרתי, הואיל והצלם העבר ולא נראה, שהרי הכרוז יוצא ומכריז, שכתוב (תהלים ט) אך בצלם יתהלך איש - כל זמן שצלם האדם לא יעבר ממנו, יתהלך איש ורוחו עומדת בתוכו. כשהעבר צלם האדם ולא נראה, אז הוא מעבר מהעולם הזה.

אמר לו, ומכאן, שכתוב (איוב ח) כי צל ימינו עלי ארץ. אמר לו, כל הדברים הללו שאתה

ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב [ועשית] בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, באותם לבושים דומה לגון עליון: ע"כ מההשמטות

למדנו, ויקרבו ימי ישראל למות. אמר רבי יהודה, אוי לעולם, שהרי בני אדם לא רואים ולא שומעים ולא יודעים, שהרי כל יום ויום קול הכרוז נשמע במאתים חמשים עולמות.

שנינו, עולם אחד נודע למעלה, וכשהכרוז יוצא, אותו העולם מזדעזע ומתחלחל יוצאות שתי צפרים שעולות מאותו העולם, שמדורם תחת העץ שבו מראה החיים והמות.

יוצאת צפור אחת לצד דרום, וצפור אחת לצד צפון, וצפור אחת כשמאיר היום, ואחת כשנחשף היום, וכל אחת ואחת קוראת ומכריזה מה ששומעים מאותו כרוז.

אחר כך רוצות להתעלות למקומן, ונשמטות רגליהן בנקב תהום רבה, ונלכדות בתוכה עד שנחלק הלילה. וכשנחלק הלילה, הכרוז קורא: (קהלת ט) וכצפרים האחזות בפח כהם יוקשים בני האדם.

אמר רבי יהודה, בשעה שנלכדות רגלי בני האדם וימיו מתקרבים, אותו יום נקרא יום ה' להשיב רוחו אליו. שנינו, באותה שעה פוקד אותו הכתור הקדוש על רוחו, ומיהו? שכתוב (תהלים צ) ימי שנותינו בהם שבעים שנה. והיא כתר של שביעי של הכל.

ואם מצד הגבורה הוא בא - כתוב ואם בגבורות שמנים שנה, שכתור הגבורה הוא הרי שמיני. מכאן והלאה אין מקום להמשך, כמו שנאמר ורהבם עמל ואון. במקום שלא היה יסוד, הבנין לא עומד.

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להשיב אליו את רוחו אליו ולשאב אותה רוח לתוכו. ששנינו, בשעה שרוצה הקדוש ברוך הוא להשיב אליו את רוחו, אם רוח זו היא של צדיק, מה כתוב? (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

ואם לא נמצא צדיק, אוי לאותה רוח שצריכה לרחץ באש שדולקת ולהתקן כדי להשאב

[אתה יושב] עץ גדול וחזק בשני עולמות, והוא רבי שמעון בר יוחאי, שהרי הוא אחוז אותך בענפיו. אשרי חלקך בני.

אמר לו, אבא, ומה אני שם? אמר לו, שלשה ימים היו שפסו את חדר משכבך, ותקנו לך חלונות פתוחים להאיר לך מארבעת צדדי העולם, ואני ראיתי מקומך ושמחתי, שאמרתי אשרי חלקך בני, מחוץ לזה שעד עכשו לא זכה בך בתורה.

והרי עכשו היו עתידים לבא אליך שנים עשר צדיקים מהחברים, ועד שהיו יוצאים התעורר קול בכל העולמות: מי הם החברים [השבילים] שעומדים כאן? התעטרו בשביל רבי שמעון, בקשה בקש ונתנה לו.

ולא זה לבדו, שהרי שבעים מקומות מתעטרים כאן בשבילו, ובכל מקום ומקום פתוחים פתחים לשבעים עולמות, וכל עולם ועולם נפתח לשבעים רצים, וכל רץ ורץ נפתח לשבעים פתחים עליונים, ומשם נפתחו דרכים לעתיק, נסתר הכל, לראות באותה נעימות עליונה שמאירה ומנהנה לכל, כמו שנאמר (תהלים פז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. מה זה ולבקר בהיכלו? הינו שכתוב (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא.

אמר לו, אבא, כמה זמן נתנו לי בעולם הזה? אמר לו, אין רשות ולא מודיעים לאדם, אבל בהלולא הגדולה של רבי שמעון תהיה עורך שלחנו, כמו שנאמר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וביום שמחת לבו.

סדר הלימוד ליום יד טבת [יום 103 בשנה]

בין כך התעורר רבי יצחק, והיה צוחק ופניו מאירים. ראה רבי שמעון, והסתכל בפניו. אמר לו, דבר חדש שמעת? אמר לו, ודאי. אמר לו. השתטח לפני רבי שמעון.

למדנו, מאותו יום היה רבי יצחק אחוז את בנו בידי ומלמד אותו תורה, ולא היה עוזב אותו. כשהיה נכנס לפני רבי שמעון, הושיב את בנו בחוץ, וישב לפני רבי שמעון, והיה קורא לפניו, (ישעיה לח) ה' עשקה לי ערבני.

רוצה שאני אעשה, אבל אבקש ממך, שבאותו עולם תברר את מקומי אצלך כמו שהייתי בעולם הזה. בכה רבי יצחק ואמר, בבקשה ממך שלא תפרד ממני כל הימים הללו.

הלכו לרבי שמעון, מצאוהו שהיה יושב ועוסק בתורה. זקף עיניו רבי שמעון וראה את רבי יצחק, וראה את מלאך המות שרץ לפניו ורוקד לפניו. קם רבי שמעון, ואחז ביד רבי יצחק. אמר, גזרני שמי שרגיל להכנס - יכנס, ומי שלא רגיל להכנס - לא יכנס. נכנסו רבי יצחק ורבי יהודה, קשר את מלאך המות בחוץ.

התבונן רבי שמעון, וראה שעד עכשו טרם הגיע זמן, שהרי עד שמונה שעות של היום היה זמן. הושיבו לפני רבי שמעון והיה מלמדו בתורה. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, שב על הפתח, ומה [ומי] שתראה אל תדבר עמו. אם ירצה להכנס לכאן, תשביע אותו שבועה שלא יכנס.

אמר רבי שמעון לרבי יצחק, ראית את דמות אביך היום או לא? שהרי שנינו, בשעה שאדם מסתלק מן העולם, אביו וקרוביו נמצאים שם, ורואה אותם ונודע להם, וכל אותם שיהיה מדורו עמם שבאותו עולם בדרגה אחת, כלם מתכנסים ונמצאים עמו, והולכים עם נשמתו עד המקום שתשרה במקומה. אמר, עד עכשו לא ראיתי.

בין כך קם רבי שמעון ואמר, רבון העולם, נודע רבי יצחק אצלנו, והוא מאותן שבע עינים של פאן. הרי אחזתי אותו ותן לי. יצא קול ואמר: כסא אדוננו קרבה בכנפי רבי שמעון, הרי הוא שלך ועמך יבא בזמן שתכנס לשרות בכסאך. אמר רבי שמעון, ודאי.

בין כך ראה רבי אלעזר שהיה מסתלק מלאך המות, ואמר, אין גזר דין במקום שמצוי רבי שמעון בר יוחאי. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, תכנס לכאן ואחז ברבי יצחק, שהרי ראיתי בו שהוא פוחד. נכנס רבי אלעזר ואחז בו, ורבי שמעון החזיר פניו ולמד תורה.

נרדם רבי יצחק וראה את אביו. אמר לו, בני, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא, שהרי בין העלים של עץ החיים שבגן עדן נתון

איש ששוכב. ששנינו, בשעה שהאיש שוכב והדין שרוי עליו להוציא מהעולם הזה, מתוספת בו רוח עליונה מה שלא היה בימיו, וכיון ששורה עליו ונדבקה בו, רואה מה שלא זכה בימיו, משום שהתוספה בו אותה הרוח. וכשמתוספת בו ורואה, אז יוצא מהעולם הזה. זהו שכתוב (שם) תסף רוחם יגועון ואל עפרם ישוכון. אז כתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. בחייהם לא זוכים, במיתתם זוכים.

למדנו, בשעה שאדם מת, נתנה לו רשות לראות, ורואה אצלו קרוביו וחבריו מאותו העולם, ונודע להם, וכלם חקוקים בדמיותיהם כמו שהיו בעולם הזה. אם צדיק אותו האיש, כלם שמחים לפניו ומקדימים לו שלום.

ואם אינו צדיק, לא נודעים אליו. פרט לאותם הרשעים שטורדים אותם בכל יום בגיהנם, וכלם עצובים ופותחים בוי ומסימים בוי, ומרים עיניו ורואה אותם כמו גץ שעולה מהאש. אף כך הוא פותח וי.

למדנו, בשעה שיוצאת נשמת האדם, הולכים כל קרוביו וחבריו שבאותו עולם עם נשמתו, ומראים לו מקום העדון ומקום הענש. אם הוא צדיק, רואה את מקומו, ועולה ויושב ומתעדן בעדון עליון של אותו עולם. ואם אינו צדיק, נשארת אותה נשמה בעולם הזה עד שנטמן הגוף בקרקע. כיון שנטמן, כמה שומרי החקים אוחזים בו עד שמגיע לדומ"ה, ומכניסים אותו במדור שלו של הגיהנם.

אמר רבי יהודה, כל שבעת הימים הנשמה הולכת מהבית לקברו ומקברו לבית, ומתאבלת עליו על הגוף, שכתוב (איוב יד) אך בשרו עליו יכאב ונפשו עליו תאבל. הולכת ויושבת בביתו, ורואה את כלם עצובים ואבלים.

למדנו, אחר שבעה ימים הגוף נהיה כמו שהיה, ונשמתו עולה למקומה. נכנסת למערת המכפלה, רואה מה שרואה, ונכנסת למקום שנכנסת, עד שמגיעה לגן עדן, ופוגשת את הכרובים ושנינות החרב שבגן עדן שלמטה. אם צדיק הוא שתכנס, נכנסת.

למדנו, באותו יום תקיף ומפחיד של האדם, כשמגיע זמנו להסתלק מהעולם, ארבעת צדדי העולם עומדים בדין הקשה, ומתעוררי דינים מארבעת צדדי העולם, וארבעה קשרים ניצים, וקטטה נמצאת ביניהם, ורוצים להפריד כל אחד לצדו.

הברז יוצא ומכריז באותו העולם, ונשמע במאתים שבעים עולמות. אם צדיק הוא – כל העולמות שמחים פנגדו, ואם לא – אוי לאותו האיש ולחלקו.

למדנו, באותו הזמן שהברז מכריז, אז יוצאת שלהבת מצד צפון, והולכת ובווערת בנהר דינור, ונפרדת לארבעת צדדי העולם, ושורפת את נשמות הרשעים. ויוצאת אותה שלהבת ועולה ויורדת בעולם, ואותה שלהבת מגיעה לכנפי התרנגול השחר, ומכה בכנפיו וקורא בפתח בין השערים.

פעם ראשונה קורא ואומר, (מלאכי ג) הנה היום בא בער כתנור וגו'. פעם שנייה קורא ואומר, (עמוס ד) כי הנה יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם מה שחו. ואותה שעה יושב בן אדם במעשיו שמעידים לפניו, והוא מודה עליהם. פעם שלישית, כשרוצים להוציא ממנו את נשמתו, קורא התרנגול ואומר, (ירמיה י) מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה וגו'.

אמר רבי יוסי, תרנגול שחר למה יוצא? אמר לו רבי יהודה, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא בארץ, הכל רמוז בחכמה, רק שבני אדם לא יודעים. זהו שכתוב (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קניינה. ומשום שנעשו בחכמה, כלם רמוזים בחכמה.

והתרנגול השחר, שנינו, אין דין שורה אלא במקום שהוא מינו, ושחר בא מצד הדין. ולכן בחצות הלילה ממש, כשמתעוררת רוח של צד צפון, שלהבת אחת יוצאת ומכה תחת כנפי התרנגול והוא קורא. וכל שכן בתרנגול שחר, שמתכוון יותר מאחר.

אף כאן, בשעה שדין האדם יתעורר, מתחיל וקורא לו, ואין מי שיודע בזה, פרט לאותו

תשובה? זו תשובה של האם ששבה בקיומה, ואז כתוב אם הבנים שמחה. אם הבנים ודאי. ולכן לא יפטר האדם מפריה ורביה עד שמוליד בן ובת.

שנינו, אמר רבי יצחק, כתוב (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. תשוקת הצדיקים לראות את זה, ואתה אמרת על ה'? אמר רבי שמעון, הכל אחד, משמע שכתוב נעם ה', שבא מהעתיק הקדוש לשמים הזה, ותשוקת הצדיקים כך היא ודאי. וכתוב על השמים, אז תתענג על ה'. אשרי חלקו של מי שזוכה. ודאי מעטים הם.

שנינו, אמר רבי שמעון, כתוב (שיר א) בני אמי נחרו בי שמני נטרה את הפרמים. בני אמי, כמו שכתוב (איכה ב) השליף משמים ארץ. שכשרצה הקדוש ברוך הוא להחריב ביתו שלמטה ולהגלות את ישראל לבין העמים, העביר הקדוש ברוך הוא מלפניו את הארץ הזו, והתרחקה ממנו, ככתוב (שמות ב) ותתצב אחתו מרחק. וכשארץ זו התרחקה משמים שלמעלה, הארץ הזו שלמטה נחרבה, וישראל התפזרו בין העמים. אמרה כנסת ישראל: מי גרם לי את זה ומי עשה לי את זה? בני אמי שנחרו בי והתרחקו ממני, בני אמי ודאי.

רבי יוסי היה הולך בדרך, והיה עמו רבי חייא בר רב. עד שהיו הולכים, אמר רבי יוסי לרבי חייא, ראית מה שראיתי? אמר לו, ראיתי גבר אחד בנהר, וצפור אחת על ראשו, ועלה בפי הצפור, ואוכלת ורומסת ברגליה, ואותו גבר מרים קולות וצווח, ולא ידעתי מה אמר.

אמר, נקרב אליו ונשמע. אמר, אני פוחד להתקרב. אמר לו, וכי בן אדם הוא במקום זה? אלא רמז של חכמה שרמז לנו הקדוש ברוך הוא. קרבו אליו. שמעו שהיה אומר: כתר, שני בנים שרויים בחוץ [זרוקים לבחון]. לא נח ולא מנוחה, עד שהצפור בפח תפל.

בכה רבי יוסי ואמר, זהו ששנינו בני אמי נחרו בי. מה הטעם? משום שפרמי שלי לא נטרתי. אמר, ודאי הגלות נמשך, ועל זה [ש]צפרי השמים לא זזת עד ששלטון העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות יעבר מהעולם, ומתי? עד שיגיע היום שהקדוש ברוך הוא מעורר דיניו בעולם,

שנינו, ארבעה עמודים זמינים, ודמות אחת של הגוף בידיהם, מתלבשת בו בחדוה ויושבת באותו מדור של גן עדן שלמטה עד זמן שנגזר עליה, אחר כך הפרוז קורא.

ועמוד של שלשה גונים מזדמן, ואותו העמוד נקרא מכוון הר ציון, שכתוב (ישעיה ד) וברא ה' על כל מכוון הר ציון ועל מקראה ענן יומם ועשן וגו'. עולה באותו העמוד לפתח של צדק שציון וירושלים בו.

אם זכה לעלות יותר – טוב חלקו וגורלו להדבק בתוך הגוף של המלך, ואם לא זוכה לעלות יותר – כתוב (שם) והיה הנשאב בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו. ואם זכה לעלות יותר – צדיק הוא, שזוכה לכבוד של המלך ולהתעדין בעדו עליון שלמעלה ממקום שנקרא שמים, שכתוב (שם נח) אז תתענג על ה'. על ה' דוקא. אשרי חלקו של מי שזוכה לחסד הזה, שכתוב (תהלים קח) כי גדל מעל שמים חסדך.

וכי על השמים הוא, והרי כתוב (שם נז) כי גדל עד שמים חסדך? אמר רבי יוסי, יש חסד ויש חסד, חסד עליון וחסד תחתון. חסד עליון הוא מעל השמים, וחסד תחתון הוא שכתוב (ישעיה נה) חסדי דוד הנאמנים, ובאלה כתוב עד שמים.

למדנו, אמר רבי יצחק, כתוב (תהלים קיג) אם הבנים שמחה הללויה. האם הידועה. הבנים מי הם? אמר רבי שמעון, הרי שנינו שיש שני בנים לקדוש ברוך הוא, אחד זכר ואחד נקבה. הזכר נתן אותו ליעקב, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר. בת נתן לאברהם, שכתוב (בראשית כד) וה' ברך את אברהם בכל. בת היתה לו לאברהם, ובכל שמה.

והאם רובצת עליהם, שמיניקה אותם, ועל זה כתוב לא תקח האם על הבנים. ושנינו, אל ירבה האדם חטאיו למטה, כדי שתסתלק האם מעל הבנים, וכתוב (ויקרא יח) אמך הוא לא תגלה ערותה. אוי למי שמגלה ערותה.

וכששבים בני העולם ומרבים בזכיות לפני הקדוש ברוך הוא, והאם שבה ומכסה על הבנים, אז זה נקרא תשובה. מה זה

שְׁכָתוֹב (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִנְדַע לֵה' לֹא יוֹם וְלֹא לַיְלָה.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, שָׁמְעוּ קוֹל אֶחָד שֶׁהָיָה אוֹמֵר: שְׁלֵחַבֶּת הַדִּין הַגִּיעָה בְּדִינָיו. יִצְאָה שְׁלֵחַבֶּת אַחַת וְשָׂרְפָה אֶת אוֹתָהּ הַצָּפוֹר. אָמַר, וַדַּאי כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (דניאל ז) וְנִתְּנָה לְשָׂרְפֵת הָאֵשׁ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא הִגְלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל אֲלֵא בְּזִמְנָן שְׁלֹא נִמְצְאָה בִּינֵיהֶם אָמוּנָה, כְּשֶׁנִּמְנְעָה בִּינֵיהֶם הָאָמוּנָה, כְּבִיכּוֹל, כֶּךָ נִמְצָא בְּכָל, שְׁכָתוֹב (ישעיה כח) וְכִפֹּר בְּרִיתְכֶם אֶת מוֹת.

אָמַר רַבִּי חֵיִיא, מֵהוּ שְׁכָתוֹב בְּלַע הַמּוֹת לְנִצְחָ? אָמַר לוֹ, כְּשִׁיעוֹרֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יָמֵינוּ, יִמְנַע מוֹת מֵהָעוֹלָם, וְלֹא תִתְעוֹרֵר יָמֵינוּ זֶה אֲלֵא כְּשִׁיתְעוֹרְרוּ יִשְׂרָאֵל בִּימֵינוּ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמֵה זֶה? תוֹרָה שְׁכָתוֹב בָּהּ (דברים לג) מִימֵינוּ אֵשׁ דָּת לָמוּ. בְּאוֹתוֹ זִמְנָן (תהלים קיח) יָמֵי ה' עֲשָׂה חַיִּל וְגוֹ', לֹא אָמוֹת כִּי אֶחָיָה וְאֶסְפֹּר מַעֲשֵׂי יְהוָה.

לְמַדְנֵנוּ, אוֹתוֹ הַצַּדִּיק שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצָּה בּוֹ, וְהַכְּרוֹז קוֹרֵא עָלָיו שְׁלֹשִׁים יָמִים בֵּין צַדִּיקֵי גֵן הָעֵדֶן, כָּל הַצַּדִּיקִים שְׂמַחִים, כָּל הַצַּדִּיקִים בָּאִים וּמַעֲטָרִים מְקוֹמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּדִּיק עַד שֶׁיָּבֵא לְמַדָּר אֶת דִּיּוּרוֹ בִּינֵיהֶם. וְאִם רָשָׁע הוּא, הַכְּרוֹז קוֹרֵא עָלָיו בְּגִיחָנָם שְׁלֹשִׁים יוֹם [עָלָיו]. וְכָל הַרְשָׁעִים כָּלָם עֲצוּבִים.

בְּכֵלָם פּוֹתַחִים: וַי, שֶׁהָרִי דִין חֲדָשׁ מִתְעוֹרֵר כְּעֵת בְּגִלְלוֹ שֶׁל פְּלוֹנִי. כְּמָה שׁוֹמְרֵי הַחֶק מְזַדְמָנִים כְּנִגְדוֹ וּמְקַדְמִים לוֹ: וַי, אוֹי לְרָשָׁע אוֹי לְשֹׂכְנוֹ. וְכָלָם פּוֹתַחִים וְאוֹמְרִים: אוֹי לְרָשָׁע רַע כִּי גִמּוֹל יִדְּיוּ יַעֲשֶׂה לוֹ. מֵה זֶה [טעם] גִּמּוֹל יִדְּיוּ? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לְכָלֵל [לְהוֹצִיא] מִי שְׁזוֹנָה בִּידּוֹ לְהוֹצִיא וּלְהַשְׁחִית זָרְעוֹ לְרִיק.

שֶׁהָרִי שְׁנֵינוּ, כָּל מִי שֶׁמוֹצִיא זָרְעוֹ לְרִיק נִקְרָא רַע, וְלֹא רוֹאֵה פְּנֵי שְׂכִינָה, שְׁכָתוֹב (תהלים ה) כִּי לֹא אֵל חִפְּץ רָשָׁע אֶתָּה לֹא יִגְרֹךְ רַע, וְכָתוֹב (בראשית לב) וַיְהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע. אַף כָּאֵן, אוֹי לְרָשָׁע רַע – אוֹי לְאוֹתוֹ רָשָׁע שֶׁהוּא רַע, שֶׁעֲשָׂה עֲצוּמוֹ רַע, כִּי גִמּוֹל יִדְּיוּ יַעֲשֶׂה לוֹ – לְכָלֵל מִי שְׁזוֹנָה בִּידּוֹ לְהוֹצִיא וּלְהַשְׁחִית זָרְעוֹ לְרִיק, וְלִזְהָ טוֹרְדִים אוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם יוֹתֵר מִכָּלָם.

בֵּא תִּרְאֵה, שֶׁהָרִי כְּתוֹב אוֹי לְרָשָׁע [רַע]. כִּיִּן שְׁכָתוֹב אוֹי לְרָשָׁע, לְמָה רַע? אֲלֵא כְּמוֹ שְׂאֲמַרְנוּ, שֶׁעֲשָׂה עֲצוּמוֹ רַע, וְכָתוֹב לֹא יִגְרֹךְ רַע, וְכָלָם עוֹלִים וְזֶה לֹא עוֹלָה.

וְאִם תֹּאמַר, שֶׁאֵר רָשָׁעִים שֶׁהָרְגוּ בְּנֵי אָדָם? בֵּא רֵאֵה, כָּלָם עוֹלִים וְהוּא לֹא עוֹלָה. מֵה הַטַּעַם? הֵם הָרְגוּ בְּנֵי אָדָם אַחֲרֵים, וְזֶה הָרַג בְּנֵיו מִמֶּשׁ, שֶׁפָּךְ דְּמַיִם רַבִּים.

בֵּא רֵאֵה, בְּשֶׁאֵר רָשָׁעֵי הָעוֹלָם לֹא כְּתוֹב וַיִּרַע בְּעֵינָי ה', וְכֵאֵן כְּתוֹב וַיִּרַע בְּעֵינָי ה' אֲשֶׁר עָשָׂה. מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׁכָתוֹב וְשַׁחַת אֲרָצָה.

שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵינן לָךְ חֲטָא בְּעוֹלָם שְׂאֵין לוֹ תְּשׁוּבָה פֶּרֶט לְזֶה, וְאֵין לָךְ רָשָׁע שְׁלֹא רוֹאֵה פְּנֵי שְׂכִינָה פֶּרֶט לְזֶה, שְׁכָתוֹב לֹא יִגְרֹךְ רַע, כָּלֵל. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשֶׁרִי הַצַּדִּיקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, עָלֵיהֶם כְּתוֹב (ישעיה ס) וְעַמְּךָ כָּלָם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ. מֵה זֶה לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב (תהלים קטז) אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי ה' בְּאַרְצוֹת הַחַיִּים.

וַיְחִי יַעֲקֹב, בְּתוֹכָם. לְכֵן צָרִיךְ לְאָדָם שְׁלֹא לְעַרְב צָלָם שְׁלוֹ בְּצָלָם שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁזֶה קְדוֹשׁ וְזֶה טָמֵא.

בֵּא רֵאֵה מֵה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, שִׁיִּשְׂרָאֵל כְּשֶׁנִּמְצָא אָדָם מֵת, הוּא מְטַמֵּא אֶת כָּל הַגּוֹף, וְהַבֵּית טָמֵא. וְגוֹף שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת לֹא מְטַמֵּא מִיִּשְׁהוּ אַחֵר, וְגוֹפוֹ [ובֵּיתוֹ] לֹא טָמֵא כְּשֶׁהוּא מֵת. מֵה הַטַּעַם?

יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעָה שֶׁהוּא מֵת, כָּל הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁל רַבּוֹנוּ עוֹבְרוֹת מִמֶּנּוּ, וְעוֹבֵר מִמֶּנּוּ הַצָּלָם הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, וְעוֹבְרֵת מִמֶּנּוּ רוּחַ הַקְּדוֹשָׁה הַזֶּה, נִשְׂאָר הַגּוֹף טָמֵא.

אֲבָל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת עוֹבְדֵי עֲבוּדָה זָרָה לֹא כֶּךָ, שֶׁבְּחַיָּיו טָמֵא בְּכָל הַצַּדִּים, צָלְמוֹ טָמֵא וְרוּחוֹ טָמֵא, וּמִשּׁוֹם שֶׁכָּל הַטְּמָאוֹת הִלְלוּ שְׂרוּיּוֹת בְּתוֹכוֹ, אֲסוּר לְקַרֵּב אֵלָיו. כִּיִּן שְׂמַת, יוֹצְאוֹת כָּל הַטְּמָאוֹת הִלְלוּ, וְנִשְׂאָר גּוֹף בְּלִי טְמָאָה לְטָמֵא.

וְאִתָּה עַל גַּב שְׂגוּפָם טָמֵא, בֵּין בְּחַיֵּיהֶם וּבֵין בְּמִיתָתָם, אֲבָל בְּחַיֵּיהֶם שְׁכָל אוֹתָן הַטְּמָאוֹת

יִסְתַּלֵּק. וְזֶה מְדַבֵּר כְּשֶׁלֹּא חָזַר כָּל אוֹתוֹ זְמַן
בְּתִשְׁבּוּכָה. אֲבָל אִם חָזַר, טַעַם הַמּוֹת יִטַּעַם וַיִּתְרַפֵּא.

וְאִם הַגּוֹף לֹא נִרְאָה וַיִּמְצָא הָרֹאשׁ - הֵם
מִסְתַּלְקִים וְהוּא מִתְקַיֵּם, וְזֶה מְדַבֵּר כְּשֶׁבָנוּ
הַקְּטָן בְּרִשּׁוֹתָיו. וְאִם יָדָיו פְּגוּמִים, מַעֲשֵׂה יָדָיו
פְּגוּמִים, רִגְלָיו - מִחֲלוֹת רוֹדְפוֹת אוֹתוֹ. בּוֹרַח
הַצֶּלֶם וְחוֹזֵר, בּוֹרַח וְחוֹזֵר, עָלָיו כְּתוּב (דְּבָרִים כח)
בְּבִקְרָתָא מִי יִתֵּן עָרְב. וְזֶה כְּשֶׁהִלְבְּנָה מְאִירָה
וְהִלְיָה מִתְקַן בְּאוֹר.

אֲבָל צְדִיקִים חֲסִידִים, כָּל יוֹם וַיּוֹם מִסְתַּכְּלִים
בְּלִבָּם כְּאִלוֹ אוֹתוֹ יוֹם מִסְתַּלְקִים מִהָעוֹלָם,
וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנָי רְבוּנִים, וְלֹא יִצְטָרְכוּ
לְדַבֵּר אַחֵר. אֲשֶׁרִי חֲלָקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בְּאִ רְאָה, כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי - כְּמָה עֲלִיוֹנִים מַעֲשֵׂי
הַמְּלָךְ הַקְּדוֹשׁ, שֶׁהָרִי בְּאוֹתָם מַעֲשִׂים [בְּרִיּוֹת]
שֶׁהוּא עוֹשֶׂה לְמַטָּה, קוֹשֵׁר אוֹתָם בְּדְבָרִים עֲלִיוֹנִים
שְׁלֵמָה, וּכְשֶׁנוֹטְטִים אוֹתָם לְמַטָּה וְעוֹשִׂים בָּהֶם
מַעֲשֵׂה, מִתְעוֹרֵר אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה שְׁלֵמָה שְׁקִשׁוֹר בּוֹ,
כְּגוֹן אֲזוּב וְעֵץ אֲרָז, וְהָרִי בְּאֲרָנוֹ הַדְּבָרִים.

וַיֵּשׁ מֵהֶם שְׂאֲחוּזִים בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ, כְּמוֹ לוֹלֵב,
וְאֲתָרוּג, הֶדֶס, וְעֵרְבָה, שְׁכֵלִם אֲחוּזִים בְּשֵׁם
הַקְּדוֹשׁ לְמַעְלָה. וְעַל כֵּךְ שְׁנִינוּ, לְאַחַז אוֹתָם
וְלַעֲשׂוֹת בָּהֶם מַעֲשֵׂה כְּדִי לְעוֹרֵר חֲדוּהָ אוֹתוֹ שְׂאוּחֵז
בּוֹ. וְעַל זֶה שְׁנִינוּ, בְּדְבָרִים וּמַעֲשֵׂה צְרִיף לְהִרְאוֹת
דְּבָר כְּדִי לְעוֹרֵר דְּבָר אַחֵר.

זָהוּ שְׁכָתוּב כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי וְלִכְבוֹדִי [בְּרִאֲתִיו] -
לְעוֹרֵר כְּבוֹדִי. בְּרִאֲתִיו - לְיַחַד לִי. יִצְרָתִיו -
לַעֲשׂוֹת בּוֹ מַעֲשֵׂה [כַּח]. אֵף עֲשִׂיתִיו - לְעוֹרֵר בּוֹ
כַּח שְׁלֵמָה.

דְּבָר אַחֵר כֹּל הַנִּקְרָא בְּשֵׁמִי - הֵינּוּ שְׁכָתוּב (וַיִּקְרָא כג)
פְּרִי עֵץ הַדֶּר. וְלִכְבוֹדִי בְּרִאֲתִיו - הֵינּוּ כַּפֶּת
תְּמָרִים. יִצְרָתִיו - הֵינּוּ וְעַנְף עֵץ עֵבֶת. אֵף עֲשִׂיתִיו -
הֵינּוּ וְעֵרְבֵי נָחַל.

וְתִקְוֵן שֶׁל זֶה שְׂאֵמֵר הַכְּתוּב וְלִקְחָתֶם לָכֶם בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן, דּוֹקָא שֶׁהוּא חֲמִישִׁי עַל עֲשׂוֹר.
אֲבָל בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן, אוֹתוֹ יוֹם רִאשׁוֹן מִי הוּא? אֵלֹא
יוֹם שִׁיבְּרָא רִאשׁוֹן לְנִסְעָ [לְכָל] בְּמַעֲנֵינוּ שֶׁל מִים
נוֹבְעִים, וְאֲנִי רוֹצִים לְהַמְשִׁיכוֹ לְעוֹלָם.

שְׁנַמְצָאוֹת אֲצַלְהֶם, יֵשׁ לָהֶם כַּח לְטַמָּא אַחֵרִים.
וּבְמִיתָתָם, כְּאֲשֶׁר יוֹצְאוֹת כָּל אוֹתָן הַטַּמָּאוֹת מֵהֶם,
לֹא יְכוּלִים לְטַמָּא, וְשֶׁל יִשְׂרָאֵל יְכוּל לְטַמָּא
אַחֵרִים, כִּי כָּל הַקְּדוֹשׁ יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ, וְשׁוֹרָה עָלָיו
צַד הָאֲחֵר.

בְּאִ רְאָה, הַצֶּלֶם הַקְּדוֹשׁ הַזֶּה, כְּשֶׁהוֹלֵךְ אָדָם
וּמִתְגַּדֵּל וְנַעֲשִׂית מִהַפְּרָצוּף הַזֶּה הַדְּמוּת שְׁלוֹ,
נַעֲשֵׂה צֶלֶם אַחֵר, וּמִתְחַבְּרִים כְּאַחַד, וְזֶה נוֹטֵל אֶת
זֶה. בְּשַׁעֲה שְׁנַמְצָאִים שְׁנֵי צֶלְמִים שְׁמוֹר הוּא הָאָדָם,
וְגוֹפּוֹ בְּקִיּוּם, וְרוּחַ שְׁרוּיָה בְּתוֹכוֹ. בְּשַׁעֲה שְׁקָרְבִים
יָמִיו, הֵם עוֹבְרִים מִמֶּנּוּ, וְזֶה עוֹלָה לָזֶה, וְנִשְׁאַר אָדָם
בְּלִי שְׁמִירָה, אֲז (שִׁיר ב) עַד שִׁיפּוּחַ הַיּוֹם וְנִסּוּ
הַצֶּלְלִים, שְׁנִים.

בְּאִ רְאָה, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֵר דִּין בְּעוֹלָם, כְּשֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא יוֹשֵׁב עַל כִּסֵּא דִּין לְדוֹן אֶת הָעוֹלָם, צְרִיף
אָדָם לְעוֹרֵר [בְּדִין] תְּשׁוּבָה שְׁיִשׁוּב מִהַרְשַׁע
[מִחֲטָאִיו], שֶׁהָרִי אוֹתוֹ יוֹם נִכְתָּבִים פְּתָקִים, וְכֹלֶם
נִמְצָאִים בְּתִיק כְּתוּבִים. אִם זָכָה אָדָם שְׁיִשׁוּב לְפָנָי
רְבוּנוּ, קוֹרְעִים אֶת הַפְּתָקִים שְׁעָלָיו.

אַחֵר כֵּךְ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לְפָנָי הָאָדָם אֶת
יוֹם הַכְּפוּרִים, יוֹם הַתְּשׁוּבָה. אִם שָׁב מִחֲטָאִיו
- טוֹב. אִם לֹא - מְצוּהָ הַמְּלָךְ לְחַתֵּם פְּתָקִים. אוֹי כִּי
הַתְּשׁוּבָה רוֹצָה לְהַסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ.

אִם זָכָה בְּתִשְׁבּוּכָה וְלֹא שְׁלֵמָה כְּרֹאֵי - תוֹלִים לוֹ עַד
אוֹתוֹ יוֹם אַחֲרוֹן שֶׁל עֲצָרַת, שֶׁהוּא שְׁמִינִי לְחַג.
אִם עָשִׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנָי רְבוּנוּ - נִקְרָעִים. וְאִם
לֹא זָכָה - אוֹתָם פְּתָקִים יוֹצְאִים מִבֵּית הַמְּלָךְ
וְנִמְסָרִים בְּיַד מְלָאךְ הַדִּין, וְהַדִּין נַעֲשֵׂה, וּפְתָקִים
יֹתֵר לֹא חוֹזְרִים עוֹד לְבֵית הַמְּלָךְ.

אֲז מַעֲבָרִים הַצֶּלְמִים מִמֶּנּוּ וְלֹא נִמְצָאִים עִמּוֹ. כִּיּוֹן
שְׁעָבְרוּ מִמֶּנּוּ, הָרִי וְדָאֵי שְׁעַנְשׁ הַמְּלָךְ יַעֲבֹר עָלָיו
וַיִּטַּעַם מְכוּס הַמּוֹת. וּבְאוֹתוֹ לִילָה שֶׁל חַג הָאֲחֲרוֹן,
הַמְּלָאכִים הַמַּעֲנִישִׁים מְזַמְנִים, וְנוֹטְטִים אֶת
הַפְּתָקִים. וְאַחֵר שְׁנִטְלוּ אוֹתָם, מַעֲבָרִים הַצֶּלְמִים,
וְלֹא נִמְצָאִים [וְאִם נִמְצָאִים פְּגוּמִים, יַעֲבֹר עָלָיו
מִחֲלוֹת וְכוּ'] בָּהֶם יָדִים. וְאִם נִמְצָאִים בָּהֶם יָדִים -
דִּין גְּרוּעַ, אוֹ יַעֲבֹר עָלָיו דִּין שֶׁל מִחֲלוֹת רְעוּת בְּפָגַם
שְׁלָהֶם, וְהָרִי בְּאֲרָנוֹ אֶת זֶה.

וּבְסִפְרֵי הַקְּדוֹמוֹנִים אוֹמְרִים יֹתֵר, כְּשֶׁהָרֹאשׁ נִגְרַע
וַיִּמְצָא הַגּוֹף - בָּנוּ אוֹ אֲשֶׁתּוֹ יִמְצָאוּ, וְהוּא

בו מי זאת הנשקפה כמו שחר. והינו על שם נקבה, ועל שמה נלקחה נקבה מאדם שאי אפשר להתקיים עולם התחתון בלא נקבה. ומה הטעם נקראת נקבה? על שם שנקביה רחבים, ויש לה נקבים יתרים על האיש, ומה הם הנקבים: שדים ורחם ובית קבול הולד.

ומה שאמרו, שיר השירים שהוא הדר לכל ספרי הקדש - כן. שאמר רבי יוחנן, כל הספרים קדש, ושיר השירים קדש קדשים. ומהו קדש קדשים? אלא קדש שהוא קדש לקדשים. ומה הם קדשים? אלו שכנגד שש קצוות שבאדם, וקדש יהיה להם קדש לכלם.

ומהו קדש? זה אתרוג, שהוא הדר לכל. ולמה נקרא שמו הדר? אל תקרי הדר אלא ה' דר, זה אתרוג שהוא נפרד מאגד הלולב, ואין מצות לולב קימת אלא בו, והוא גם כן אגוד עם הכל, שעם כל אחד הוא, ועם כלם יחד הוא.

ומהו הלולב? כנגד חוט השדרה. וענף עץ עבת - שענפיו חופים את רבו, ואם אין ענפיו חופים את רבו - אינו כלום. מפני מה? משל לאדם שבזרועותיו יגן על ראשו, הרי זרועותיו שנים וראשו שלשה, והינו ענף לשמאל, עבת לימין, ונמצא עץ באמצע. ולמה נאמר בו עץ? שהוא שרש האילן.

ומה זה ערבי נחל? שוקי האדם שהם שתיים. ומהו לשון של ערבי נחל? משום שגדול שבהם הוא למערב, ומשם יונק כחו, ושל צפון הוא קטן ממנו מהלך חמש מאות שנה, והוא ברוח צפונית מערבית, ובו פועל ונקרא על שמו, והם שניהם עצים. דבר אחר ערבי - שפעמים מערכים פעלתם זה עם זה. מה זה ערבי נחל? נחל הוא על שם המקום שהם קבועים בו ששמו נחל, כמו שכתוב כל הנחלים הלכים אל הים.

מהו ים? הוי אומר זה אתרוג. ומנין לנו שכל מדה ומדה מאלו השבעה נקראת נחל? שנאמר וממתנה נחליאל, אל תקרי נחליאל אלא נחלי אל. ועוד שם, מה לב, הדר פרי הגוף, אף ישראל פרי עץ הדר. מה אילן תמר, ענפיו סביביו ולולבו באמצע, אף ישראל נטלו גוף האילן הזה שהוא

משל למלך שקשר בני אדם במאסר. באה אמו הגבירה והוציאה אותם לחרות, והמלך משגיח על כבודה ונתן אותם בידיה. מצאה אותם רעבים וצמאים. אמרה, הרי הוצאתי אותם לחרות, תביא להם אכל ומשקה.

כך יום הכפורים הזה מוציא את כלם לחרות, ואנו רעבים למזון וצמאים לשתייה. היא מעטרת את המלך בעטרותיו. ביום הזה ידענו שמים נובעים שורים עמה, שואלים לשמות למי שהוציא אותם לחרות, ועל כך קוראים לו ביום ראשון.

זה בספר האגדה, והוא יפה. אבל ביום הזה, לאברהם שהוא ראשית הכל, אם בענני כבוד הוא הראשית או במים הוא הראשית, שאברהם התחיל לחפר בורות מים.

פרי עץ הדר - זו באר של יצחק, שיצחק הדר את הקדוש ברוך הוא וקרא לו עץ הדר. פרו של עץ ההדר הזה ידוע. כפת תמרים - שכתוב (תהלים צב) צדיק כפתר יפרח, ולא נמצא ביניהם פרו. ולכן לא כתוב וכפת, אלא כפת, משום שלא עולה זה בלי זה. וכזה מתמלאת הבאר הזאת, מבאר מים עליונים שנובעים. ההוא מתמלא בתחלה, וממנו מתמלאת הבאר עד שנובעת לכל.

וענף עץ עבת - זה ענף של אילן הגדול שהתחזק ונשרש בשרשו, נעשה אילן עליון על הכל, שאחוז בכל הצדדים שלו, ענף שהוא עץ עבת, עץ שאוחז את העבות, שהרי מזה נוטל יסוד העולם ומתמלא כדי להריק בבאר, זהו עולם ארץ ההשקאה.

וערבי נחל - שנים הם, שני נחלי מים מתכנסים לתוכם להריק לצדיק. דבר אחר וערבי נחל - אלה הם גבורות שאחוזות ביצחק, שבאים מצד אותו נחל עליון ולא מצד האב. לכן הכל נאה, ולא מבשם לפרות, ולא עושה פרות. וערבי נחל - שני עמודים שהגוף עומד עליהם. אבל וערבי נחל ודאי, כמו שנתבאר, ואלה הם כלם לרוקן מים לבאר.

השלמה מההשמטות (סימן ג"ז)

מהו פרי עץ הדר? עץ האתרוג. ומהו הדר? הדר על הכל, והינו הדר של שיר השירים, שכתוב

לשני בני אדם שנכנסו לבני המלך לדין, ובעולם לא יודעים מי מהם נצח. יצא לגיון אחד מבית המלך, ושאלו אותו מי נצח? אמר להם, מי שיצא ובידו סימני המלך, הוא שנצח.

כך כל העולם נכנסים לדין לפני המלך העליון, והוא דן אותם מיום של ראש השנה ויום הכפורים, עד חמש עשרה יום לחדש, ובין כך נמצאו ישראל כלם צדיקים בתשובה, טורחים בסכה ולולב ואתרוג, ולא יודעים מי נצח בדין. המלאכים העליונים שואלים, מי נצח בדין? אומר להם הקדוש ברוך הוא, אלה שמוציאים בידיהם את הסימנים שלי, הם נצחו בדין.

ביום הזה יוצאים ישראל ברשם המלך, בתשכחות ההלל, נכנסים לספה, אתרוג בשמאל, לולב בימין. כלם רואים שישראל רשומים ברשומי המלך הקדוש, פותחים ואומרים, (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

עד כאן חדות הכל, חדות האורחים, ואפלו אמות העולם שמחים בחדוה ומתברכים ממנה, ולכן מקריבים בכל יום עליהם להטיל עליהם שלום, ויתברכו מאתנו. מכאן והלאה יום אחד של המלך העליון ששמח בהם בישראל, שכתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. שהרי יום זה מן המלך בלבדו חדותו לישראל. משל למלך שהזמין אורחים וכו'.

רבי שמעון פתח ואמר, אני חבצלת השרון שושנת העמקים. כמה חביבה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא משבח אותה, והיא משבחת אותו תמיד. וכמה משבחים ומזמרים מזמינה תמיד לקדוש ברוך הוא. אשרי חלקם של ישראל שאחוזים בו בגורל החלק הקדוש, ככתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו וגו'. אני חבצלת השרון - זו כנסת ישראל, שעומדת ביפי של נוי בגן עדן. השרון - שהיא שרה ומשבחת את המלך העליון.

דבר אחר, אני חבצלת השרון - שרוצה להיות משקה מהשקית הנחל העמק, מקור הנחלים, כנאמר והיה השרב לאגם. (ישעיה לג) והיה השרון כערכבה] שושנת העמקים -

לבו, וכנגד הגוף חוט השדרה באדם שהוא עקר הגוף. ומה לולב זה כתוב לו לב, אף לב מסור לו. ומה לב זה שלשים ושתים נתיבות חכמה בו, אף בכל נתיב מהן צורה שומרת, שנאמר לשמר את דרך עץ החיים: ע"כ מההשמטות

דבר אחר, ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר - זה אברהם. פפת תמרים - זה יצחק. וענף עץ עבת - זה יעקב. וערבי נחל - אלה הן שתי הדרגות שאמרנו.

ומי ששונה זה, משום שעץ עבת זה יעקב, שאוחז את כל החלקים, ודאי זה יעקב. אבל הרי בארנו, פרי עץ הדר - זו באר יצחק, זו גבורה תחתונה. כפת תמרים - כפת חסר, קשר שנקשר בבאר, כמו שנאמר (דניאל ג) כפותים בסרבליהם, משום שאלה לא עולים זה בלי זה. וענף עץ עבת, ענף הוא עליון שנעשה עץ עבות ואוחז לכל צד, כמו שנאמר. ערבי נחל - זה יצחק, בכל הצדדים שאחוזים בצד הנחל ולא בצד האב. ששנינו, אף על גב שבנחל הזה לא נמצא דין, מתעוררים ממנו דינים.

ורב המנונא הזקן פרש, וערבי נחל - אלו שני העמודים שאמרנו שיוציאים מהם מים, ויפה. אבל בא ראה, הרי ראינו ששתי דרגות אלה שעומדות על דרגה של צדיק, פרי וכנוס גדול [הברכות] יוצאים מהם, וערבי נחל לא יוצאים מהם לא פרי ולא טעם ולא ריח, והרי בארנו, והכל יפה.

ועל כן אתרוג בשמאל, כנגד הלב. לולב בימין. כפת בכל, וקשור בכל, שהרי צדיק כפות הוא בכל הצדדים וקשור בכל, וזהו קשר האמונה.

ויפה אמר בספר האגדה שכל אלה הם אורחים שמזמינים העם הקדוש ביום הזה, שצריכים למצא אותם, כיון שהזמין אותם, ובהם מבקש אדם בקשתו למלך. אשריהם ישראל שיודעים דרכי המלך הקדוש, ויודעים דרכי התורה ללכת בדרך אמת, לזכות בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

ביום הזה יוצאים ישראל בסימנים רשומים מתוך המלך, משום שהם נצחו בדין, ומהם הסימנים? סימני האמונה, חותם המלך העליון.

וְכַתּוּב (קהלת ז) וּמֵצָא אָנִי מֵר מַמּוֹת אֶת הָאִשָּׁה. וְדַאי שֶׁנִּדְבַק בְּמָקוֹם הַמּוֹת וְעֻזַּב מְקוֹם הַחַיִּים. מִשׁוּם כֶּךָ נִגְזַר עָלָיו וְעַל כָּל הָעוֹלָם מוֹת.

אם הוא חטא, מה חטאו כל העולם? אם תאמר שְׂכַל הָעוֹלָם אָכְלוּ מִהֶעֶזַּן הַזֶּה וְזֶה קָרָא לְכֻלָּם - לא כֶּךָ! אֵלָא בְּשַׁעַה שְׂאָדָם עֶמַד עַל רַגְלָיו, רָאוּ אוֹתוֹ כָּל הַבְּרִיּוֹת וּפְחָדוּ מִלְּפָנָיו, וְהָיוּ נוֹסְעִים אַחֲרָיו כְּעַבְדִּים אַחֵר הַמֶּלֶךְ, וְהוּא אָמַר לָהֶם: אָנִי וְאַתֶּם (תהלים צה) בָּאוּ נִשְׁתַּחֲוֶה וְנִכְרַעַה וְגו'. וְכֻלָּם הִלְכוּ אַחֲרָיו. כִּיּוֹן שָׂרְאוּ שְׂאָדָם מִשְׁתַּחֲוֶה לְמָקוֹם זֶה וְנִדְבַק בּוֹ, כָּלָם נִמְשָׁכוּ אַחֲרָיו, וְגַרְם מוֹת לְכָל הָעוֹלָם.

ואז השתנה האדם לכמה גונים, לפעמים דין לפעמים רחמים, לפעמים מות לפעמים חיים, ולא עומד בקיום תמיד באחד מהם, משום שאותו מקום גרם לו, ולכן נקרא חרב המתהפכת, המתהפכת מצד זה לצד זה, מטוב לרע, מרחמים לדין, משלום לקרב, מתהפכת היא בכל, טוב ורע, שכתוב (בראשית ב) וְעַץ הַדַּעַת טוֹב וְרָע.

והמלך העליון, לרחם על מעשיו, הוכיח אותו ואמר לו, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל ממנו וגו'. והוא לא קבל ממנו ונמשך אחר אשתו, וגרש לעולמים, שהרי אשה עולה למקום [למקום זה] ולא יותר, והאשה גרמה מות לכל.

בא ראה, לעולם הבא כתוב (ישעיה סה) כִּי כִימֵי הָעֵץ יִמֵי עַמִּי. כִּימֵי הָעֵץ - אוֹתוֹ שְׁנוּדַע בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן. כְּתוּב (שם כה) בְּלַע הַמּוֹת לְנִצָּח וּמָחָה ה' אֱלֹהִים דְּמַעֲהָ מֵעַל כָּל פָּנִים וְחָרַפְתָּ עִמּוֹ יִסִּיר מֵעַל כָּל הָאָרֶץ וְגו'.

ויקרבנו ימי ישראל למוות. שנינו, אמר רבי חייא, כתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה. שם בקיומו יעקב, וכאן במיתתו ישראל, שכתוב ויקרבנו ימי ישראל למוות. אמר רבי יוסי, כֶּךָ הוּא וְדַאי, שְׁהָרִי לֹא כְּתוּב וְיִקְרַב יוֹם יִשְׂרָאֵל לְמוֹת, אֵלָא יִמֵי, וְכִי בְּכַמָּה יָמִים מֵת בֶּן אָדָם? וְהָרִי בְּשַׁעַה אַחַת, בְּרַגַע אֶחָד מֵת וְיוֹצֵא מִן הָעוֹלָם.

אלא כֶּךָ לְמַדְנּוּ, כִּשְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְהִשָּׁב אֵלָיו אֶת רוּחוֹ, כָּל אוֹתָם יָמִים

שְׁעוֹמְדָת בְּעַמְק הַכֹּל. מִי הֵם הָעַמְקִים? כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר (תהלים קל) מִמַּעַמְקִים קָרְאתִיךָ ה'. חֲבַצְלַת הַשְּׂרוּן. חֲבַצְלַת - מְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁל הַשְּׂקָאֵת הַנְּחָלִים שְׂיוֹצְאִים וְלֹא פּוֹסְקִים לְעוֹלָמִים. שׁוֹשְׁנַת הָעַמְקִים - שׁוֹשְׁנָה מְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא עַמְק הַכֹּל, נִסְתַּר מִכָּל הַצְּדָדִים.

בא ראה, בתחלה ירקה פחבצלת, שהעלים שלה ירקים, אחר כך שושנה אדמה בגונים לבנים. שושנה בששה עלים. שושנת - שמשנתית מגון לגון ומשנה את גוניה.

שושנת - בתחלה חבצלת. בזמן שרוצה להזדוג במלך נקראת חבצלת, אחר שנדבקה עם המלך באותן נשיקות היא נקראת שושנת, משום שכתוב (שיר ה) שפתותיו שושנים. שושנת העמקים - שהיא משנה את גוניה לפעמים לטוב ולפעמים לרע, לפעמים לרחמים ולפעמים לדין.

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים (בראשית ב). בא ראה, שהרי בני אדם לא מסתכלים ולא יודעים ולא משגיחים בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם וכבד אותו בכבוד עליון, רצה ממנו להדבק בו כדי שימצא יחידי, ובלב יחידי, ובמקום של דבקות יחידה שלא משתנה ולא מתהפך לעולמים באותו קשר יחיד שהכל נקשר בו. זהו שכתוב ועץ החיים בתוך הגן.

אחר כֶּךָ סָטוּ מִדְּרַךְ הָאֱמוּנָה וְעֻזְבוּ אֶת הָעֵץ הַיְחִידִי, הָעֵלְיוֹן מִכָּל הָאֵילָנוֹת, וּבָאוּ לְהִדְבֵּק בְּמָקוֹם שֶׁמִּשְׁתַּנָּה וּמִתְהַפֵּךְ מִגּוֹן לְגּוֹן וּמִטוֹב לְרָע וּמִרָע לְטוֹב, וְיִרְדּוּ מִלְּמַעְלָה מִטָּה, וְנִדְבְּקוּ לְמִטָּה בְּשָׁנוּיִים רַבִּים, וְעֻזְבוּ אֶת הָאֵילָן הַיְחִידִי הָעֵלְיוֹן מִכָּל הָאֵילָנוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (קהלת ז) אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֶת הָאָדָם יֶשֶׁר וְגו'.

ודאי שאז התהפך לבס באותו הצד ממש, לפעמים לטוב לפעמים לרע, לפעמים לרחמים לפעמים לדין. בדבר הזה נדבקו בו ודאי, בקשו חשבונות רבים ונדבקו בהם.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אדם, עזבת חיים ונדבקת במוות. חיים - שכתוב ועץ החיים בתוך הגן, שנקרא חיים, שמי שאוחז בו לא טועם מות לעולמים. נדבקת בעץ אחר - הרי ודאי המות כנגדך. זהו שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות,

ויאמר, חייך וימאן ויאמר אחר יבא לברך את בניך ויתברכו בו, זהו שכתוב וימאן אביו ויאמר ידעתי בני ידעתי.

בין שאמר ידעתי בני, למה אמר ידעתי אחר? אלא אמר ידעתי בני, בזמן שעמדת בגופך שאתה ברור, כשראית את דמותי ושבת בקיומך, ומשום כך כתוב ידעתי בני ידעתי, על מה שאמרת שזהו הפכור, גם הוא יהיה לעם וגם הוא יגדל, וכאן משום כך כתוב ויקרא לבנו ליוסף, לבנו ליוסף ממש.

דבר אחר ויקרא לבנו ליוסף – שבדמות אחת היו נראים. שכל מי שראה את יוסף, היה מעיד שבנו של יעקב היה. רבי יוסי אמר, הכל כך הוא, ועוד, שיוסף זן אותו ואת בניו בזקנותו, ולכן בנו ממש יותר מכלם. ויקרא לבנו ליוסף, למה ליוסף ולא לאחר? משום שהיתה רשות בידי להעלותו משם.

סדר הלימוד ליום טו טבת [יום 104 בשנה]

רבי יוסי אמר, בין שיעקב היה יודע שבניו ששתעבדו בגלות שם במצרים, למה לא נקבר שם כדי שזכותו תגן על בניו? למה רצה לעלות משם, והרי כתוב (תהלים קג) כרחם אב על בניו, איפה הרחמנות?

אלא, כך שנינו, בשעה שהיה יורד יעקב למצרים, היה פוחד, והיה אומר: חס וחלילה יכלו בני בין העמים, ואולי הקדוש ברוך הוא יסלק שכינתו ממני כבתחלה. מה כתוב? וירא אלהים אל יעקב וגו', [ויאמר אלהים לישראל] אל תירא מרדה מצרימה כי לגוי גדול אשימך שם. ומה שאמרת אולי אסלק שכינתי מבינך – אנכי ארד עמך מצרימה.

אמר עוד, פוחד אני שמא אקבר שם ולא אזכה עם אבותי. אמר לו, ואנכי אעלה גם עלה. אעלה – ממצרים. גם עלה – להקבר בקבר אבותיך.

משום כך רצה להעלות עצמו ממצרים: אחד – כדי שלא יעשו ממנו יראה, שהרי ראה שעתיד הקדוש ברוך הוא להפריע מיראתם. ואחד – שראה ששכינה תשים מדורה בין בניו בגלות.

שעומד בין אדם בעולם הזה נפקדים לפניו ונכנסים בחשבון, וכשנקרבים לפניו להכנס בחשבון, מת האדם, ומשיב הקדוש ברוך הוא אליו את רוחו. אותו ההבל שהוציא ונפח בו, משיב אותו אליו.

אשרי חלקו של אותו אדם שימיו התקרבו אל המלך בלי בושה, ולא נדחה יום אחד מהם החוצה שימצא שבאותו יום שנעשה בו חטא, לכן כתוב בצדיקים קריבה. [ואיך יקרבו] משום שקרבים ימיו לפני המלך בלי בושה.

אוי לרשעים, שלא כתוב בהם קריבה, ואיך יקרבו הימים לפני המלך, שהרי כל ימיו נמצאו בחטאי העולם, ולכן לא יקרבו לפני המלך ולא ימנו לפניו ולא יזכרו למעלה, אלא הם מתכלים מתוכם. עליהם כתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו.

וכאן ויקרבו ימי ישראל למות ודאי, בלי בושה, בשלמות, בחדוה שלמה, ומשום כך ימי ישראל, שהיה ישראל יותר שלם מיעקב. ואם תאמר, הרי כתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם, שלם? שלם היה, אבל לא שלם בדרגה עליונה כמו ישראל.

שנינו, אמר רבי יוסי, בשעה שימי האדם נפקדים לפני המלך, יש צדיק שנפקדים ימיו, והם רחוקים מלפני המלך, ויש צדיק שכאשר נפקדים ימיו, הם קרובים וסמוכים למלך ולא מרחקים, נכנסים בלי בושה וקרבים למלך. אשרי חלקם. זהו שכתוב ויקרבו ימי ישראל למות.

ויקרא לבנו ליוסף. אמר רבי יצחק, וכי שאר השבטים לא בנו יום? אלא, אמר רבי אבא, יוסף היה בנו יותר מכלם, ששנינו, בשעה שאשת פוטיפר דחקה את יוסף, מה כתוב? ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית. פסוק זה היה צריך לכתב ואין איש בבית, מה זה מאנשי הבית? אלא להכליל את דמותו של יעקב שהיתה שם ונמצאה שם, ומשום כך מאנשי הבית, אבל איש אחר היה שם. בין שהרים יוסף עיניו וראה את דמות אביו, ישב בקיומו ונרתע לאחור.

בא ראה מה כתוב, וימאן ויאמר אל אשת אדניו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, אתה אמרת וימאן

וְשֵׁנִינוּ, גְּלוּי לִפְנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂאִין רְצוֹן יַעֲקֹב הִיָּה לַחֲטָא לִפְנֵינוּ בְּזֵה וְלֹא הִסְתַּכַּל בְּרְצוֹן בְּאִשָּׁה אַחֲרַת בְּאוֹתָהּ שְׁעָה כְּשֶׁאֵר רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, וְעַל כֶּף כְּתוּב (שם לה) וַיְהִי בְּנֵי יַעֲקֹב שְׁנַיִם עָשָׂר, שְׁהָרֵי בְּנֵיהֶם שֶׁל שְׂאֵר הַרִשְׁעִים בְּעוֹלָם שְׁעוֹשִׂים אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, נִקְרְאִים בְּשֵׁם אַחַר, וְהָרֵי דְבָר זֶה יְדוּעַ בֵּין הַחֲבֵרִים, וּמִשּׁוֹם כֶּף וַיִּקְרָא לְבָנוּ לְיוֹסֵף, בְּנוֹ מִמֶּשׁ, מִהֲרַאשִׁית וְעַד הַסִּיּוּם [בְּנוֹ] הִיָּה בְּנוֹ.

וְשֵׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, בְּמָה הִשְׁבִּיעַ יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף, שְׁכְּתוּב שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי? אֲלֹא בְּאוֹתוֹ אוֹת הַבְּרִית שֶׁהָיָה רִשׁוּם בְּכַשְׂרוֹ, שְׁזוֹ חֲשִׁיבוֹת הָאֲבוֹת יוֹתֵר מִהַכֹּל, וּבְרִית זוֹ הִיא סוּד שֶׁל יוֹסֵף.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּאֲבָרְהָם וּבִיעֲקֹב כְּתוּב שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי. תַּחַת יְרֵכִי, כְּלוֹמַר בְּאוֹתוֹ מְקוּם שְׂרָמוֹז בְּשֵׁם הַקְּדוּשׁ וּמוֹצִיא זֶרַע קֹדֶשׁ נֶאֱמָן לְעוֹלָם. בְּיִצְחָק לֹא כְּתוּב, כִּי יֵצֵא מִמֶּנּוּ עֶשׂוֹ.

עוֹד, מָה הִטְעַם שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי, אֵל נָא תִקְבְּרֵנִי בְּמִצְרַיִם? אֲלֹא אָמַר לוֹ יַעֲקֹב לְיוֹסֵף, בְּרִשְׁם הַקְּדוּשׁ הַזֶּה הִשְׁבַּע לִי, שֶׁהוֹצִיא זֶרַע קְדוּשׁ נֶאֱמָן לְעוֹלָם, וְנִשְׁמָר וְלֹא נִטְמָא לְעוֹלָמִים, שֶׁלֹּא יִקְבֵר בֵּין אוֹתָם הַטְּמָאִים שֶׁלֹּא שְׁמְרוּ אוֹתוֹ לְעוֹלָמִים, שְׁכְּתוּב בָּהֶם (יחזקאל כג) אֲשֶׁר בָּשָׂר חֲמוּרִים בְּשָׂרָם וְזָרְמַת סוּסִים זָרְמָתָם.

וְאִם תֹּאמַר, הָרֵי יוֹסֵף, שְׁשִׁמַר אוֹתוֹ מֵעַל הַכֹּל, לְמָה נִקְבֵר בֵּינֵיהֶם? אֲלֹא שְׁנִינוּ, כְּתוּב (שם א) הִיָּה הִיָּה דְבָר ה' אֵל יְחִזְקֵאל בֶּן בּוּזִי הַכֹּהֵן בְּאֶרֶץ כְּשָׂדִים עַל נְהַר כְּבָר. וְהָרֵי שְׁנִינוּ שְׁשִׁכִּינָה לֹא שוֹרָה, רַק בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, אִז לְמָה כָּאֵן שְׁכִינָה? אֲלֹא כְּתוּב עַל נְהַר כְּבָר, וְכְתוּב וַתְּהִי עָלָיו שֵׁם יָד ה'. אֵף כָּאֵן, אֲרוֹנוֹ שֶׁל יוֹסֵף נִשְׁלַף בְּתוֹךְ הַמַּיִם. אָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִם יוֹסֵף יַעֲלֶה מִכָּאֵן, הַגְּלוּת לֹא תִתְקַיֵּם, אֲלֹא תְהִיָּה קְבוּרָתוֹ בְּמְקוֹם שֶׁלֹּא נִטְמָא, וַיִּסְבְּלוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת הַגְּלוּת.

וְשֵׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, רָאָה יַעֲקֹב שְׁהָרֵי כָּל נִתְקַן לְכַפֵּסָה הַקְּדוּשׁ בְּאֲבוֹת [כְּאֲבוֹת]. אָמַר, אִם כֶּף, יִקְבֵר, אִיךָ הַגּוֹף הַזֶּה יִתְאַחַד בְּאֲבוֹת. וְאִפְלוּ הַמַּעֲרָה שְׁנִקְבֵר שֵׁם נִקְרְאָת מְכַפְּלָה, מִשּׁוֹם שְׁכָל

וְאֶחָד - כְּדֵי שְׁיִהְיֶה גּוּפוֹ דָר בֵּין גּוּפוֹת אֲבוֹתָיו לְהַכְּלִיל בֵּינֵיהֶם, וְלֹא יִמָּנֶה עִם רִשְׁעֵי מִצְרַיִם.

וְשֵׁנִינוּ, הַגּוֹף שֶׁל יַעֲקֹב נִמְשַׁךְ מִיַּפְּיוֹ שֶׁל אָדָם הֲרַאשׁוֹן, וְהִיָּתָה דְמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב דְמוּת עֲלִיוֹנָה וְקְדוּשָׁה, דְמוּת שֶׁל הַכַּסָּא הַקְּדוּשׁ, וְלֹא רָצָה לְהִקְבֵר בֵּין רִשְׁעִים. וְסוּד הַדְּבָר, שְׁכְּאֲבוֹת אֵין כָּלִל פְּרוּד, וְעַל זֶה כְּתוּב וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבָתִי.

וַיִּקְרָא לְבָנוּ לְיוֹסֵף. בְּנוֹ - בְּדְמוּת אַחַת שֶׁל הַפְּנִים, מִשּׁוֹם שֶׁבְּרְצוֹן הָרוּחַ וְהַלֵּב הוֹלִיד אוֹתוֹ יוֹתֵר מִכָּלֶם בֹּא רָאָה מֵהַ כְּתוּב, (בראשית ל) הִמְעַט קַחְתָּךְ אֶת אִישִׁי, שְׁכָל רְצוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הִיָּה בְּרַחֵל, וּמִשּׁוֹם כֶּף וַיִּקְרָא לְבָנוּ לְיוֹסֵף.

וְשֵׁנִינוּ, רַבִּי שְׁמַעוֹן פִּתַּח וְאָמַר, (דברים כט) הַנְּסַתְרַת לֵה' אֱלֹהֵינוּ וְגו'. הַנְּסַתְרַת לֵה' אֱלֹהֵינוּ, בֹּא רָאָה כְּמָה יֵשׁ לְאָדָם לְהַזְהֵר מִחֲטָאֵיו וּלְהִסְתַּכַּל שֶׁלֹּא יַעֲבֹר עַל מִצְוֹת רְבוּנוּ, שְׁשִׁנִּינוּ, כָּל מָה שְׁאָדָם עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם מַעֲשִׂים כְּתוּבִים בְּסִפְרֵי וְנִכְנָסִים בְּחֻשְׁבוֹן לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוּשׁ, וְהַכֹּל גְּלוּי לִפְנֵינוּ. זֶהוּ שְׁכְּתוּב (ירמיה כג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֲרָאֵנוּ נְאֻם ה'! אִם כֶּף, אִיךָ לֹא יִשְׁמַר אָדָם מִלְּחֲטָא לִפְנֵי רְבוּנוּ. וְשִׁנִּינוּ, אִפְלוּ אוֹתוֹ [מִי] מָה שְׁחָשַׁב אָדָם וְעָלָה בְּרְצוֹנוֹ, הַכֹּל נִמְצָא לִפְנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא נֶאֱבָד מִמֶּנּוּ.

בֹּא רָאָה, בְּאוֹתוֹ לִילָה שְׁנִכְנָסָה לָאָה אֵל יַעֲקֹב וְנִתְנָה לוֹ אוֹתָם סִימָנִים שְׁנִתֵּן יַעֲקֹב לְרַחֵל, עָלָה בְּרְצוֹנוֹ שֶׁהִיא רַחֵל וְשִׁמַּשׁ בָּהּ תְּשִׁמִּישׁ, וְאוֹתָהּ טָפָה רִאשׁוֹנָה שֶׁל יַעֲקֹב הִיָּתָה, שְׁכְּתוּב (בראשית מט) כְּחִי וְרַאשִׁית אוֹנִי, וְסָבַר שֶׁהִיא רַחֵל. הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהוּא מְגַלֵּה עֲמֻקּוֹת וְנִסְתָּרוֹת וַיִּוְדַע מָה שְׁבַח־שְׁכָה, הַעֲלָה אוֹתוֹ רְצוֹן לְמְקוֹמוֹ, וּבְכוֹרַת רְאוּבֵן עָלְתָה לְיוֹסֵף. מָה הִטְעַם? מִשּׁוֹם שְׁהָרֵי שֶׁל רַחֵל הִיָּתָה אוֹתָהּ טָפָה רִאשׁוֹנָה שִׁיִּצְאָה מֵיעֲקֹב, מִשּׁוֹם שֶׁהִיָּתָה שְׁלָה, אוֹתָהּ בְּכוֹרָה מִמֶּשׁ שֶׁל רְאוּבֵן יְרֵשׁ יוֹסֵף, וְרַחֵל יְרֵשָׁה אֶת שְׁלָה.

וּמִשּׁוֹם כֶּף, סוּד הַדְּבָר, לֹא הִתְעַלָּה רְאוּבֵן בְּשֵׁם כְּשֶׁאֵר הַשְּׁבָטִים, אֲלֹא רְאוּבֵן, כְּלוֹמַר רְאוּ בֶן. רְאוּ בֶן סֵתָם. וְהִבֵּן הַזֶּה לֹא נוֹדַע שְׁמוֹ. וְעַל כֵּן לֹא קָרָאָה לָאָה בְּנֵי בְשֵׁם הַזֶּה, וְלֹא נִקְרָא רְאוּ בְנֵי, שְׁהָרֵי לָאָה יְדַעָה אֶת הַמַּעֲשֶׂה.

שְׁפָתוֹב (מלכים-א ה) וְתָרַב חֲכַמַת שְׁלֵמָה מִחֲכַמַת כָּל בְּנֵי קִדְם. שָׁם שְׁנִינוּ, מִי הֵם בְּנֵי קִדְם? הֲרִי פְּרֹשׁוּהָ, אֲבָל חֲכַמַת בְּנֵי קִדְם הִיא חֲכַמָּה שִׁירְשׁוּ מֵאַבְרָהָם.

שְׁשֵׁנִינוּ, כְּתוֹב (בראשית כה) וַיִּתֵּן אֲבְרָהָם אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְזֶה זֶה אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ? זוֹ חֲכַמָּה עֲלִיוֹנָה שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמִשְׁמַע אֶת, אֶת כָּל אֲשֶׁר לוֹ – שְׁהִיָּה שְׁלוֹ. כְּמוֹ שְׁשֵׁנִינוּ, בְּאוֹתָהּ בַּת שְׁהִיָּתָה לְאַבְרָהָם, וּבְכָל שְׁמָהּ.

וְלִבְנֵי הַפִּילֹגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אֲבְרָהָם מִתְּנַת וְגו'. שְׁנָתַן לָהֶם דְּבָרִים יְדוּעִים בְּפִתְרִים הַתַּחְתּוֹנִים. וּבְאִיזָה מְקוֹם הִשְׁרָה אוֹתָם? אֵל אֶרֶץ קִדְם, וּמִשָּׁם יִרְשׁוּ בְּנֵי קִדְם חֲכַמָּה, וְהִינוּ שְׁפָתוֹב מִחֲכַמַת כָּל בְּנֵי קִדְם.

שְׁשֵׁנִינוּ, יוֹם אֶחָד הָיָה בְּאֵר רַבִּי שְׁמַעוֹן מִקְפוּטְקִיָּא לְלוֹד, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אַבָּא הָיָה עִיף וְרַץ אַחֲרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁהִיָּה רוֹכֵב. אָמַר רַבִּי אַבָּא, וְדַאי (הוֹשַׁע יא) אַחֲרֵי ה' יִלְכוּ כְּאַרְיֵה יִשְׂאָג.

יֵרֵד רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לוֹ, וְדַאי כְּתוֹב (דְּבָרִים ט) וְאַשְׁבֵּב בְּהַר אֲרָבָעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה. וְדַאי שְׁחֲכַמָּה לֹא מִתִּישְׁבַת אֲלָא כְּשֶׁאֲדָם יוֹשֵׁב וְלֹא הוֹלֵךְ, אֲלָא עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ. וְהֲרִי בְּאַרְנוֹ אֶת הַדְּבָרִים עַל מַה כְּתוֹב וְאַשְׁבֵּב. עֲכָשׁוּ בְּמִנוּחָה הַדְּבָר תְּלוּי. יִשְׁבוּ.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, כְּתוֹב וְתָרַב חֲכַמַת שְׁלֵמָה מִחֲכַמַת כָּל בְּנֵי קִדְם וּמִכָּל חֲכַמַת מִצְרִים. מַה הִיא חֲכַמַת שְׁלֵמָה, וּמַה הִיא חֲכַמַת מִצְרִים, וּמַה הִיא חֲכַמַת כָּל בְּנֵי קִדְם? אָמַר לוֹ, בְּאֵר רְאָה, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת פְּרֹשׁוּהָ בְּאוֹתוֹ שֵׁם. שְׁהִלְבְּנָה כְּשֶׁמִּתְּבַרְכֵת מִהַכָּל כְּתוֹב וְתָרַב, בִּימֵי שְׁלֵמָה, שְׁהִתְרַבְּתָה וְהִתְבָּרְכָה וְעִמְדָה בְּשְׁלֵמוֹת.

וְשֵׁנִינוּ, אֵלֶּף הָרִים מִתְּגַדְלִים לְפָנֶיהָ, וְכֻלָּם הָיוּ לְפָנֶיהָ שְׁאִיבָה אַחַת, וְאֵלֶּף נְהָרוֹת גְּדוּלִים לָהּ, וְגוֹמַעַת אֶת כָּלֶם בְּגַמְעִיָּה אַחַת. צִפְרָנִיָּה אוֹחְזוֹת בְּאֵלֶּף וְשִׁבְעִים עֲבָרִים. יְדִיָּה אַחְזוֹת לְעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה [וְחַמְשָׁה] אֵלֶּף עֲבָרִים, אֵינן יוֹצֵא מִמֶּנָּה לְצַד זֶה, וְאֵינן יוֹצֵא מִמֶּנָּה לְצַד אַחֵר. כְּמָה וְכֻמָּה אֵלֶּפֶי מְגִנִים אַחְזוּם בְּשַׁעְרוֹתֶיהָ.

דְּבָר שֶׁל מִכְּפֻלָּה הוּא שְׁנִים וְאַחַד, אִף הַמְעָרָה שְׁנִים וְאַחַד.

וּבֵא וּרְאָה, הָאֲבוֹת זְכוּ לְהַקְבֵר שָׁם הֵם וְזוֹנוּגֵיהֶם. יַעֲקֹב – הוּא וְלֵאָה. מַה הַטַּעַם רָחֵל לֹא, וְהֲרִי כְּתוֹב וְרָחֵל עֵקְרָה, שְׁהִיא עֵקֶר הַבַּיִת? אֲלָא לֵאָה זָכְתָה בּוֹ לְהוֹצִיא שְׁשָׁה שְׁבָטִים מִגְּזַע קְדוֹשׁ בְּעוֹלָם יוֹתֵר, וּמִשּׁוּם כֵּךְ הִיא נִתְּנָה עִמּוֹ לְזוּנוֹג בְּמַעְרָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל יְמֵיָּה הָיְתָה לֵאָה עוֹמְדַת בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים, וּבְכַתְּהָ בְּשִׁבִיל יַעֲקֹב, כְּשֶׁשְׁמַעָה שְׁהוּא צְדִיק, וְתַפְּלָה הִיא הַקְּדִימָה לוֹ, וְהִינוּ שְׁפָתוֹב (בראשית כט) וְעֵינֵי לֵאָה רְכוּת, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ שְׁמַקְדִימָה וְיוֹשְׁבַת בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים לְשָׂאֵל.

רָחֵל לֹא יֵצְאָה לְדְרָכִים לְעוֹלָם, מִשּׁוּם כֵּךְ זָכְתָה לֵאָה לְהַקְבֵר עִמּוֹ, וְרָחֵל קְבוּרָתָה עוֹמְדַת בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים וְנִקְבְּרָה שָׁם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב וְאֵינִי בְּבֹאֵי מִפְּדֵן אֶרֶם מִתָּה עָלֵי רָחֵל. מַה זֶה עָלֵי? עָלֵי וְדַאי, כְּלוֹמַר בְּגַלְלִי. בְּאֶרֶץ כְּנַעַן בְּדֶרֶךְ – בְּגַלְלִי מִתָּה בְּדֶרֶךְ, שְׁלֹא יֵצְאָה בְּשִׁבִילִי לְעוֹלָמִים כְּמוֹ אַחֲוֹתָהּ.

מִשּׁוּם כֵּךְ, לֵאָה שִׁיֵּצְאָה וּבְכַתְּהָ בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים בְּשִׁבִיל יַעֲקֹב, זָכְתָה לְהַקְבֵר עִמּוֹ. רָחֵל שְׁלֹא רָצְתָה לְצֵאת וּלְשָׂאֵל בְּשִׁבִילוֹ, מִשּׁוּם כֵּךְ קְבוּרָתָה בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים, וְסוּד הַדְּבָר הֲרִי בְּאַרְנוֹ וְנִתְּבָאֵר, זֶה בְּגַלּוּי וְזֶה בְּנִסְתָּר.

וּבֵא וּרְאָה, שְׁשֵׁנִינוּ, דְּמַעוֹת רְבוֹת שְׁפָכָה אוֹתָהּ לֵאָה הַצְּדִקַּת כְּדִי לְהִיּוֹת חֵלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב וְלֹא שֶׁל אוֹתוֹ עֲשׂוֹ הַרְשָׁע. וְהִינוּ מַה שְׁשֵׁנִינוּ, כָּל אֲדָם שְׁשׁוּפֵף דְּמַעוֹת לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִף עַל גֵּב שְׁנָגֵז עָלָיו עֲנֵשׁ – הוּא יִקְרַע, וְלֹא יוּכַל אוֹתוֹ עֲנֵשׁ לְשַׁלֵּט בּוֹ. מִנֵּיִן לָנוּ. מִלֵּאָה, שְׁהֲרִי נִגְזַר עַל לֵאָה לְהִיּוֹת חֵלְקוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, הִיא בְּבִקְשָׁתָה הַקְּדִימָה לְיַעֲקֹב וְלֹא נִתְּנָה לְעֲשׂוֹ.

אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, וְשִׁכְבַּתִּי עִם אֲבִתִּי. רַבִּי יִצְחָק פִּתַּח וְאָמַר, (קהלת א) מַה יִּתְרוֹן לְאֲדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שִׁיעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת נִתְּבָאֵר שֶׁהִסְתַּכְּלָנוּ בְּדְבָרֵי שְׁלֵמָה וְנִרְאָה שְׁדַבְּרִיו סְתוּמִים, אֲבָל כָּל דְּבָרֵי שְׁלֵמָה, כָּלֶם נִקְרְאוּ בְּחֲכַמָּה.

שְׁשֵׁנִינוּ, כְּתוֹב וְתָרַב חֲכַמַת שְׁלֵמָה. בִּימֵי שְׁלֵמָה הֶמְלֵךְ עִמְדָה הַלְבְּנָה בְּשְׁלֵמוֹת, וְהִינוּ

ובימי שלמה המלך בכל האירה הלכנה. זהו שכתוב (מלכים-א ה) ותרב חכמת שלמה. ותרב דוקא. מחכמת כל בני קדם, סוד עליון הוא, ככתוב (בראשית לו) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום וגו', ואלה נקראים בני קדם, שכלם לא התקיימו, פרט לזה שכלול זכר ונקבה, שנקרא הדר, שכתוב וימלך תחתיו הדר וגו'.

ושנינו, שאף על גב שהתקיימה [שהאירה הלכנה], לא האירה בשלמות, עד שבא שלמה שראוי כנגדה, כמו שבארנו, שמשום כך אמו היתה בת שבע.

ומכל חכמת מצרים - זו החכמה התחתונה שנקראת שפחה שאחר הרחים, והכל כללה חכמה זו של שלמה - חכמת בני קדם וחכמת מצרים. אמר רבי אבא, ברוך הרחמן ששאלתי דבר זה לפניך, שהרי בכל הדברים הללו [דבר זה] זכיתי. אמר רבי שמעון, דברים אלו הרי בארנום, והרי נאמרנו.

שנינו, (קהלת א) מה יתרון לאדם בכל עמלו. יכול אף עמל התורה? תלמוד לומר, שיעמל תחת השמש [כתוב]. שונה עמלה של תורה, שהוא למעלה מן השמש. רבי חייא אמר, אף עמלה של תורה, שהוא עמל בגלל בני אדם או בשביל כבודו. על זה כתוב תחת השמש, שזה לא עולה למעלה. שנינו, אמר רבי אלעזר, אפלו אם אדם עומד אלה שנים, אותו יום שמסתלק מן העולם דומה לו כאלו לא התקיים, רק יום אחד.

ושכבתי עם אבתי. אשרי חלקם של האבות שהקדוש ברוך הוא עשה אותם מרכבה קדושה למעלה והתרצה בהם להתעטר עמהם. זהו שכתוב (דברים י) רק באבתיך חשק ה' וגו'. אמר רבי אלעזר, יעקב היה יודע שהעטור שלו הוא באבותיו, שהרי העטור של האבות הוא עמו, והוא עמהם. ועל זה באותיות חקוקות שנינו, ש שלשה קשרים, שני קשרים - אחד מצד זה ואחד מצד זה, ואחד שכולל אותם. וזהו ששנינו, (שמות כו) והבריח התיכן בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה. ואותו קשר שבאמצע אחוז לצד זה ולצד זה, ועל זה כתוב ושכבתי עם אבתי, ודאי.

עלם אחד שארכו מראש העולם ועד סוף העולם, יוצא בין רגליה, מתלבש בששים מכות אש, בגונים אלו התמנה על התחתונים [מתחת] מארבעה צדדיה. זהו נער שאוחז שש מאות ושלש עשרה מפתחות עליונים מצד האם, וכל המפתחות העליונים בלהט החרב שחוגר במתניו תלויים.

לאותו נער קוראים חנוך בן ירד, באותן בריתות, שכתוב (משלי כב) חנוך לנער על פי דרכו. ואם תאמר, משנה היא ולא בריתא - במשנתנו בארנו את הדברים, והרי נתבאר, והכל דבר אחד הסתכלו [נתקנו]. תחתיו תופסות חיות השדה, ששנינו [שבא ראה], כמו שישאל הקדוש העליון נקרא בן לאמו, שכתוב (שם ד) כי בן הייתי לאבי רך ויחיד לפני אמי, וכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, כך גם למטה זה נקרא נער לאמו, שכתוב (הושע יא) כי נער ישראל ואהבהו. ובכמה גונים נקרא בן ירד, והרי בארנו.

אבל בא ראה, בן ירד ממש, ששנינו, עשר ירידות ירדה שכינה ארץ, ואת כלם בארו החברים ונתבאר. ותחת זה כמה חיות עומדות, שנקראות חיות השדה ממש.

תחת אותן החיות נאחזות שערות הלכנה שנקראות כוכבי שרביט, של שרביט ממש, בעלי דין, בעלי משקל, בעלי הדין הקשה, בעלי חצפה, וכלם נקראים בעלי [שערות] ארגמן. ידיה ורגליה אחוזות בזה כמו אריה [קדוש] חזק שאוחז בטורפו, ועל זה כתוב (מיכה ה) וטרף ואין מציל.

צפרניה - כל אותם שמזכירים את חטאי בני האדם וכותבים ורושמים את חטאיהם בתקף הדין הקשה, ולכן כתוב (ירמיה טז) חטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפרן שמיר. מה זה שמיר? אותו שרושם ונוקב באבן וחותך אותה לכל צד. זהמת הצפרנים - כל אלו שלא נדבקים בגוף המלך ויונקים מצד הטמאה כשמתחילה הלכנה להפגם.

ומשום ששלמה המלך ירש את הלכנה בשלמותה, צריך לירש אותה בפגימתה, ולכן השתדל לדעת את דעת [רצון] הרוחות והשדים, כדי לירש את הלכנה בכל צדדיה.

אָצַל הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְנַעֲשִׂים מֵהֶם לְבוּשֵׁי כְבוֹד
לְהַתְּלַבֵּשׁ בָּהֶם בְּעוֹלָם הַבָּא.

שְׁנֵינּוּ בְּסוּד הַמִּשְׁנָה, מֵה שְׁכָתוּב (בראשית ג) וַיֵּדְעוּ
כִּי עִירָמָם הֵם – יָדִיעָה מִמֶּשׁ יָדְעוּ, שְׁאוֹתוֹ
לְבוּשׁ שֶׁל כְּבוֹד שֶׁנַּעֲשָׂה מֵאוֹתָם יָמִים נִגְרַע מֵהֶם,
וְלֹא נִשְׁאַר יוֹם מֵאוֹתָם יָמִים לְהַתְּלַבֵּשׁ בוֹ. זֶהוּ
שְׁכָתוּב (תהלים קלט) גִּלְמֵי רָאוּ עֵינֵיהֶּ וְעַל סִפְרָהּ כָּלָם
יִכְתְּבוּ יָמִים יִצְרוּ. יָמִים יִצְרוּ וְדָאֵי. וְלֹא אֶחָד בָּהֶם,
שְׁהָרִי לֹא נִשְׁאַר אֶחָד לְהַתְּלַבֵּשׁ בוֹ, עַד שֶׁהִשְׁתַּדַּל
אָדָם וַעֲשָׂה תְּשׁוּבָה, וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָבַל אוֹתוֹ
וַעֲשָׂה לוֹ כְּלֵי לְבוּשׁ אַחֲרֵים, וְלֹא מִן הַיָּמִים שְׁלוֹ.
זֶהוּ שְׁכָתוּב (בראשית ג) וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם
וְלֹאֲשֶׁתוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיַּלְבִּשֵׁם.

בֵּא רֵאָה, בְּאַבְרָהָם שָׁזָכָה מֵה כְּתוּב? (שם כד) בָּא
בְּיָמִים, מִשׁוּם שְׁזָכָה. כְּאֲשֶׁר הִסְתַּלַּק מִן
הָעוֹלָם הַזֶּה, מִמֶּשׁ בְּאוֹתָם יָמִים שְׁלוֹ, נִכְנָס
וְהַתְּלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא נִגְרַע מֵאוֹתוֹ לְבוּשׁ כְּבוֹד כְּלוּם,
שְׁכָתוּב בָּא בְּיָמִים. בְּאִיּוֹב מֵה כְּתוּב? (איוב א) וַיֹּאמֶר
עָרַם יִצְתִּי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרַם אֲשׁוּב שָׁמָּה, שְׁהָרִי לֹא
נִשְׁאַר לְבוּשׁ לְהַתְּלַבֵּשׁ בוֹ.

שְׁנֵינּוּ, אֲשֶׁרֵיהֶם הַצְּדִיקִים, שְׁיָמִיָּהֶם צְדִיקִים,
וְנִשְׁאַרוּ לְעוֹלָם הַבָּא [צְדִיקִים], וְכֹאֲשֶׁר
יוֹצְאִים, כָּלָם מִתְּחַבְּרִים וְנַעֲשִׂים לְבוּשֵׁי כְבוֹד
לְהַתְּלַבֵּשׁ בוֹ, וּבְאוֹתוֹ לְבוּשׁ זוֹכִים לְהַתְּעַנֵּג מֵעֲנֵג
הָעוֹלָם הַבָּא, וּבְאוֹתוֹ לְבוּשׁ עֲתִידִים לְקוֹם לְתַחֲיָה,
וְכָל אוֹתָם שֵׁשׁ לָהֶם לְבוּשׁ יְקוּמוּ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (איוב
לח) וַיִּתְּיָצְבוּ כִּמוֹ לְבוּשׁ. אוֹי לְאוֹתָם רְשָׁעִים שֶׁל
הָעוֹלָם שְׁיָמִיָּהֶם בְּחַטָּאֵיהֶם [עוֹלָמוֹת] חֲסָרִים, וְלֹא
נִשְׁאַר מֵהֶם בְּמָה שְׁיִתְּכֶסּוּ כְּשִׁיִּצְאוּ מִן הָעוֹלָם.

שְׁנֵינּוּ, כָּל אוֹתָם צְדִיקִים שְׁזָכוּ לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ
כְּבוֹד בְּיָמֵיהֶם, מִתְּעַטְרִים בְּאוֹתוֹ עוֹלָם
[לְבוּשׁ] מִהֶעֱטוּרִים שֶׁבָּהֶם מִתְּעַטְרִים הָאֲבוֹת,
מֵאוֹתוֹ נֶחַל שְׁיוּצָא וְשׁוֹפֵעַ לִגְן עֵדֶן. זֶהוּ שְׁכָתוּב
וַנְּחַד ה' תְּמִיד וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחְצְחוֹת נַפְשָׁהּ וְגו' .
וְאוֹתָם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא זָכוּ לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ שֶׁל
יָמֵיהֶם, עֲלֵיהֶם כְּתוּב (ירמיי' יז) וְהָיָה כְּעָרְעָר בְּעָרְכָהּ
וְלֹא יִרְאָה כִּי יָבֵא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בְּמַדְבָּר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשֶׁרֵי חָלְקוֹ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁבִּטְחוֹן
יִתַּר הָיָה לוֹ, שְׁכָתוּב וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתִי,

וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתִי וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר,
(ישעיה מב) הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ וְהָעוֹרִים
הִבִּיטוּ לְרֵאוֹת. הַחֲרָשִׁים שָׁמְעוּ – אֵלוֹ בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא
מִקְשִׁיבִים לְדַבּוּרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא פּוֹקְחִים אֲזִנֵּיהֶם
לְשָׁמֵעַ אֶת מִצְוֹת רַבּוֹנָם. וְהָעוֹרִים – שֶׁלֹּא מִסְתַּכְּלִים
לְדַעַת עַל מֵה הֵם עוֹמְדִים, שְׁהָרִי בְּכָל יוֹם וְיוֹם
הַכְּרוֹז יוֹצֵא וְקוֹרָא, וְאֵין מִי שִׁישְׁגִּיחַ.

שְׁלִמְדָנוּ, בְּאוֹתָם יָמִים שֶׁנִּבְרָא הָאָדָם, בְּאוֹתוֹ יוֹם
שִׁיוּצָא לְעוֹלָם, כָּלָם עוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם
וְהוֹלְכִים וְטָסִים בְּעוֹלָם, יוֹרְדִים וּמְזַהֲרִים אֶת
הָאָדָם כָּל יוֹם וְיוֹם לְכַדּוֹ. וְכִשְׁאוֹתוֹ יוֹם בָּא
וּמְזַהֲרִים אוֹתוֹ, וְכֵן אָדָם עוֹשֶׂה בְּאוֹתוֹ יוֹם חֲטָא
לְפָנֵי רַבּוֹנוֹ – אוֹתוֹ יוֹם עוֹלָה בְּבוּשָׁה וּמַעֲיֵד עֲדוּת,
וְעוֹמֵד לְכַדּוֹ בַּחוּץ.

וְשְׁנֵינּוּ, אַחַר שֶׁעוֹמֵד לְכַדּוֹ, יוֹשֵׁב, עַד שְׁאָדָם
עוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ תְּשׁוּבָה. זָכָה – שָׁב אוֹתוֹ
יוֹם לְמִקּוּמוֹ. לֹא זָכָה – אוֹתוֹ יוֹם יוֹרֵד וּמִשְׁתַּתַּף עִם
אוֹתָהּ רוּחַ שְׁבַחוּץ, וְשָׁב לְבֵיתוֹ, וְנִתְקַן בְּדַמּוֹת אוֹתוֹ
אָדָם מִמֶּשׁ כְּדִי לְהִרְעֵ לוֹ, וְדָר עִמוֹ בְּבֵיתוֹ. וַיֵּשׁ
שְׁדִירוֹ לְטוֹב, אִם הוּא זוֹכָה. וְאִם לֹא, הוּא דָר
עִמוֹ לְרַע.

בֵּין כֶּף וּבֵין כֶּף נִפְקָדִים אוֹתָם יָמִים וְחֲסָרִים, וְלֹא
נִכְנָסִים בְּחֻשְׁבוֹן שֶׁל אוֹתָם שֶׁנִּשְׁאַרוּ. אוֹי
לְאוֹתוֹ הָאָדָם שֶׁגּוֹרַע יָמָיו לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וְלֹא
הִשְׁאִיר לְמַעְלָה יָמִים לְהַתְּעַטֵּר בָּהֶם בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם
וְלְהַתְּקָרֵב עִמָּם לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ.

בֵּא רֵאָה, כְּשֶׁקָּרְבִים אוֹתָם יָמִים לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ
הַקָּדוֹשׁ, אִם הוּא צְדִיק, זֶה הָאָדָם שִׁיוּצָא מִן
הָעוֹלָם וְנִכְנָס בְּאוֹתָם יָמִים, וְהֵם לְבוּשֵׁי כְבוֹד
שֶׁנִּשְׁמָתוֹ מִתְּלַבֵּשׁת בָּהֶם, וְהֵם אוֹתָם יָמִים שֶׁצְּדִיק
הָיָה בָּהֶם וְלֹא הִרְשִׁיעַ בָּהֶם.

אוֹי לְאוֹתוֹ שֶׁגּוֹרַע יָמָיו לְמַעְלָה, שְׁכֹאֲשֶׁר רוֹצִים
לְהַלְבִּישׁ אוֹתוֹ בְּיָמָיו, אוֹתָם יָמִים שֶׁפָּגַם
בְּחַטָּאֵיו חֲסָרִים מֵאוֹתוֹ לְבוּשׁ, וּמִתְּלַבֵּשׁ בְּכַבֵּד חֲסָר.
כָּל שָׁכֵן אִם הֵם רַבִּים, וְאֵין לְאָדָם בְּמָה לְהַתְּלַבֵּשׁ
בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, אֲזִי אוֹי לוֹ וְאוֹי לְנַפְשׁוֹ, שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ
בְּגִיהָנָם עַל אוֹתָם יָמִים, יָמִים עַל יָמִים, יָמִים עַל כָּל
אֶחָד שְׁנַיִם. שְׁכֹאֲשֶׁר יוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אֵינּוּ
מוֹצֵא יָמִים לְהַתְּלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ לְבוּשׁ בְּמָה
לְהַתְּכַסּוֹת. אֲשֶׁרֵי הַצְּדִיקִים שֶׁכָּל יָמֵיהֶם שְׁמוּרִים הֵם

החיים, ונריות ונזונית מאותו זיו הנכבד של צד זה ושל צד זה. זהו שכתוב ונחף ה' תמיד, תמיד דוקא.

והשביע בצחצחות נפשך. מה זה בצחצחות? אלא צחות אחת, כשנקשרת עם הרוח שבגן שלמטה, צחות שלפנים מן הצחות, כשנקשרים בנשמה שלמעלה בצרור החיים. והינו בצח - אחד, צחות - שנים, שהם למעלה למעלה, בכבוד הנשמה ודאי. כלומר, צחצחות, מי יורש את את זה? נפשך, נפשך ממשי. אשרי חלקם של הצדיקים.

אמר רבי שמעון, כשאני בין אותם החברים מבבל, מתכנסים אלי, ולומדים דברים בנגלה, והם מכניסים אותם בחותם ברזל חזק, סתום מכל הצדדים. כמה פעמים למדתי אותם דרכי גנת המלך, דרכי המלך. [כמה פעמים אמרתי להם דרכי התורה של המלך הקדוש ודרכים עליונים].

במה פעמים למדתי אותם כל אותן דרגות הצדיקים שבאותו עולם, וכלם פוחדים לומר דברים הללו, אלא לומדים בגמגום, משום כך נקראים כבדי לשון, כמו אותו כבד לשון שמגמגם בפיו.

אבל לזכות אני דן אותם, הואיל ופוחדים, שהרי אור הקדוש ורוח הקדש עברה מהם, ויונקים אור ורוח של רשות אחרת. ולא עוד, אלא שנוראית עליהם קשת, ואינם פדאים לראות סכר פניו [של אליהו], כל שכן סכר פנים אחרות.

אבל זה מועיל להם שאני מצוי בעולם ואני סימן [תומך] בעולם, שהרי בחיי לא ישב העולם בצער, ולא נדון בדין שלמעלה, אחרי לא יקום דור כמו הדור הזה. ועתיד העולם שלא ימצא מי שיגן עליהם, וכל הפנים החצופות ימצאו בין למעלה בין למטה. למעלה - בחטאי התחתונים והחצפה שלהם.

ועתידים בני העולם לצוות, ואין מי שישגיח עליהם. יחזירו ראש לכל הרוחות של העולם, ולא ישובו עם רפואה. אבל רפואה אחת מצאתי להם בעולם ולא יותר, באותו מקום שימצאו אותם שעוסקים בתורה, ונמצא ביניהם

שאזכה בהם ולא באחר. שאזכה בהם להתלבש בימים שלו ובימים שלהם.

רבי יהודה אמר, כתוב (בראשית כז) וירח את ריח בגדיו ויברכהו. בגדיו? בגדי עשו היה צריך לכתב, שהרי לא היו שלו, אלא של עשו היו בגדים אלו, שכתוב (שם) ותקח רבקה את בגדי עשו בנה הגדל החמדת? בגדי עשו כתוב [כאן], וכאן ריח בגדיו, של יעקב משמע.

אלא כך בארנו, וירח, כלומר שהסתכל הלאה, והריח את ריח לבושו של אותו העולם ואז ברכו, ועל זה כתוב ראה ריח בני פריח שדה, זהו שדה התפוחים הקדושים. ואמר, הואיל וזכית באותם לבושי כבוד - ויתן לך האלהים מטל השמים. מה משמיע? משום שבאותו שדה תפוחים קדושים נוטל טל כל יום מאותו מקום שנקרא שמים, שכתוב מטל השמים.

אמר רבי יוסי, ברך אותו בכל - מטל השמים ומשמני הארץ. מה הטעם? משום שוירח את ריח בגדיו, בגדיו ממשי, כמו שבארנו. שנינו, אלף וחמש מאות ריחות עולים בכל יום מגן עדן, שבהם מתבשמים אותם לבושי כבוד של אותו עולם שמתעטרים מימיו של בן אדם.

אמר רבי יהודה, כמה לבושים הם? אמר רבי אלעזר, ההרים של העולם, על זה נחלקו, אבל שלשה הם: אחד שמתלבשים באותו הלבוש, הרוח שבגן עדן שבארץ. ואחד נכבד מהכל, שמתלבשת בו הנשמה בתוך צרור החיים בין אדרת המלך. ואחד לבוש של בחוץ, שעומד ולא עומד, נראה ולא נראה, בזה מתלבשת הנפש והולכת ומשוטטת בעולם.

ובבבל ראש חדש [שנה] ושבת הולכת ונקשרת ברוח שבגן עדן שבארץ שעומדת בין פרגוד נכבד, וממנו לומד ויודע מה שיודע, ומשוטט ומודיע אותו בעולם.

למדנו, בשני קשרים נקשרת הנפש בכל ראש חדש ושבת, בקשר של הרוח שבין ריחות הבשמים שבגן עדן שבארץ, ומשם הולך ומשוטט, ונקשר עם הרוח בנשמה שצורה בצרור

שְׁנֵינּוּ, שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ הַנֶּפֶשׁ הַזֹּאת מִתְקַשְׂרֶת בְּגוֹף בְּקָבֶר, וְנִדְוָנִים בְּדִין אֶחָד, פָּרִט לְאוֹתָהּ נֶפֶשׁ שֶׁל הַצְּדִיקִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהָ, וְנִמְצָאת בְּקָבֶר וְיֹדַעַת בְּצַעַר שְׁלוֹ, וּבְצַעַר הַחַיִּים יֹדַעַת [לֹא יֹדַעַת], וְלֹא מִשְׁתַּדְּלֶת עֲלֵיהֶם.

וְאַחֵר שְׁנַיִם עָשָׂר חֹדֶשׁ מִתְלַבֶּשֶׁת בְּלִבּוֹשׁ אֶחָד, וְהוֹלֶכֶת וּמְשׁוֹטֶטֶת בְּעוֹלָם, וְיֹדַעַת מִן הָרוּחַ מַה שֶׁהִיא יֹדַעַת, וּמִשְׁתַּדְּלֶת עַל הַצַּעַר שֶׁל הָעוֹלָם, וּלְבַקֵּשׁ רַחֲמִים, וְלֹדַעַת אֶת צַעֲרָם שֶׁל הַחַיִּים.

וְמִי מִתְעוֹרֵר לְכָל זֶה? בְּזִמְנֵי שֵׁשׁ צְדִיקִים שֶׁמוֹדִיעַ לוֹ כְּרֵאוֹי, וְאוֹתוֹ צְדִיק נֹדַע בִּינֵיהֶם. שְׁשֵׁנֵינוּ, צְדִיק אֶחָד נִשְׁאָר בְּעוֹלָם, בֵּין הַחַיִּים וּבֵין הַמֵּתִים הוּא נֹדַע, שֶׁהָרִי כָּל יוֹם מְכַרְזִים עָלָיו בִּינֵיהֶם, וְכִשְׁשֵׁי יוֹתֵר צַעַר בְּעוֹלָם וְהוּא לֹא יָכוֹל לְהִגָּן עַל הַדּוֹר, הוּא מוֹדִיעַ לָהֶם אֶת צַעַר הָעוֹלָם.

וּבְשֵׁלֵא נִמְצָא צְדִיק בְּעוֹלָם שֶׁמְכַרְזִים עָלָיו בִּינֵיהֶם, וְלֹא נִמְצָא [בִּינֵיהֶם] מִי שִׁיעוֹרֵר אוֹתָם בְּצַעַר שֶׁל הָעוֹלָם אֲלֵא סֵפֶר תּוֹרָה, אִזּוֹ מִתְעוֹרְרִים עָלָיו עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְצְרִיכִים כָּלֵם לְהִמְצָא בְּאוֹתוֹ זִמְנֵי בְּתִשּׁוּבָה. וְאִם לֹא נִמְצָאִים, מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם בְּעֲלֵי הַדִּין, וְאִפְלוּ רוּחַ שֶׁל גֵּן עֵדֶן מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם מִשׁוּם סֵפֶר תּוֹרָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

שְׁנֵינּוּ, וְשִׁכְבְּתִי עִם אֲבֹתִי – בְּגוֹף, בְּנֶפֶשׁ, בְּרוּחַ, בְּנִשְׁמָה, בְּמַרְכָּבָה אַחַת, בְּדַרְגָּה עֲלִיוֹנָה. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמָה אֲטוֹמִים מֵהַכֹּל בְּנֵי אָדָם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים וְלֹא שׁוֹמְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים בְּדַבְּרֵי הָעוֹלָם, וְאִיךָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא עֲלֵיהֶם בְּרַחֲמִים בְּכָל זִמְנֵי וְעֵדֶן, וְאִין מִי שִׁישְׁגִּיחַ.

שְׁלֵשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם נִכְנָסֶת רוּחַ אַחַת לְמַעְרַת הַמְּכַפְלָה, וְנוֹשְׁבֶת בְּקַבְּרֵי הָאֲבוֹת, וּמִתְרַפְּאִים כָּל הַעֲצָמוֹת וְעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם, וְאוֹתָהּ רוּחַ מְשַׁפְּיעָה טַל מִלְּמַעְלָה מֵרֹאשׁ הַמֶּלֶךְ, מְקוּם שֶׁנִּמְצָאִים הָאֲבוֹת הָעֲלִיוֹנִים. וְכִשְׁמַגִּיעַ [וּכְשֶׁמִּתְעוֹרֵר] אוֹתוֹ הַטַּל מֵהֶם, מִתְעוֹרְרִים הָאֲבוֹת שְׁלֵמָה.

וּלְמִדְנָו שִׁיּוֹרֵד אוֹתוֹ הַטַּל בְּדַרְגוֹת יְדוּעוֹת, דַּרְגָּה אַחֵר דַּרְגָּה, וּמַגִּיעַ לְגֵן הָעֵדֶן שְׁלֵמָה,

סֵפֶר תּוֹרָה שְׁאִין בּוֹ שֶׁקֶר, כְּשֶׁמוֹצִיאִים אוֹתוֹ, בְּגִלְלוֹ מִתְעוֹרְרִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. וְכָל שֶׁכֵּן אִם נִכְתַּב בּוֹ הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ כְּרֵאוֹי, וְהָרִי כְּבָר לְמִדְנָו אֶת הַדְּבָר.

אֹי לְדוֹר שֶׁהִתְגַּלָּה בִּינֵיהֶם סֵפֶר תּוֹרָה, וְלֹא מִתְעוֹרְרִים עָלָיו לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. מִי מִתְעוֹרֵר עָלָיו בְּשַׁעַת שֶׁהָעוֹלָם בְּצַעַר יָתֵר, וְהָעוֹלָם צָרִיךְ לְמַטָּר, וְצָרִיךְ לְהִגְלוֹת סֵפֶר תּוֹרָה יוֹתֵר בְּצַעַר הָעוֹלָם.

שֶׁבְּאֲשֶׁר הָעוֹלָם בְּצַעַר וּמְבַקְשִׁים בְּנֵי אָדָם רַחֲמִים עַל הַקְּבָרִים, כָּל הַמֵּתִים מִתְעוֹרְרִים עָלָיו, שֶׁהָרִי הַנֶּפֶשׁ מִקְדִּימָה וּמוֹדִיעָה לְרוּחַ, שֶׁהָרִי סֵפֶר תּוֹרָה נִמְצָא בְּגִלוֹת, שֶׁהִגְלָה בְּצַעַר הָעוֹלָם, וְהַחַיִּים בָּאִים וּמְבַקְשִׁים רַחֲמִים.

וְאִזּוֹ הָרוּחַ מוֹדִיעָה לְנִשְׁמָה, וְהַנִּשְׁמָה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִזּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעוֹרֵר וְחָס עַל הָעוֹלָם, וְזֶה עַל גְּלוֹת סֵפֶר תּוֹרָה מִמְקוֹמוֹ, וְהַחַיִּים בָּאִים לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל קַבְּרֵי הַמֵּתִים. אוֹי לְדוֹר אִם צָרִיךְ סֵפֶר תּוֹרָה לְהִגְלוֹתוֹ מִמְקוֹם לְמְקוֹם, וְאִפְלוּ מִבֵּית כְּנֶסֶת לְבֵית כְּנֶסֶת, שֶׁהָרִי לֹא נִמְצָא בִּינֵיהֶם עַל מַה יִּשְׁגִּיחוּ עֲלֵיהֶם.

וְאֵת זֶה לֹא יוֹדְעִים כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁהָרִי שְׁכִינָה, כְּשֶׁגִּלְתָּה גְלוֹת אַחֲרוֹנָה, עַד שֶׁלֹּא עָלְתָה לְמַעְלָה מַה כְּתוּב? (ירמיה ט) מִי יִתְנַנֵּי בַמִּדְבָּר מְלוֹן אַרְחִים. אַחֵר כִּף בְּזִמְנֵי שֶׁדַּחַק רַב נִמְצָא בְּעוֹלָם, הִיא נִמְצָאת שָׁם, וּבְגִלוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה שָׁם הִיא, וְהַכֹּל מִתְעוֹרְרִים עָלֶיהָ, עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אִם הַכְּבָלִים הַטְּפָשִׁים הִלְלוּ יַדְעוּ דְבָרִים שֶׁל סוּדוֹת הַחֲכָמָה עַל מַה עוֹמֵד הָעוֹלָם, וְתוֹמְכָיו עַל מַה מִתְרַגְּשִׁים כְּשֶׁהוּא נִמְצָא בְּצַעַר, אִזּוֹ יַדְעוּ שֶׁכָּחוּ שֶׁל רַב [הַמְּנוּנָא] יִיבֵא הַזְּקֵן כְּאֲשֶׁר הִיָּה מְצוּי בִּינֵיהֶם וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֶת שִׁכְחוֹ. וְהָרִי מְצָאנוּ דְבָרִים שֶׁלּוֹ קְשׁוּרִים לְדַבְּרֵי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ בְּסוּד עֲלִיוֹן שֶׁל הַחֲכָמָה, וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֶת שִׁכְחוֹ.

וְעַכְשָׁיו הוֹלְכִים אַחֵר דְּבָרֵי חֲכָמָה, וְאִין מִי שֶׁעוֹמֵד עָלֶיהָ וְאִין מִי שֶׁקוֹרָא, וְעַם כָּל זֶה יֵשׁ בִּינֵיהֶם פְּקָחִים בְּעִבּוֹר שְׁנָה וּקְבִיעַת הַחֲדָשִׁים, אִף עַל גַּב שֶׁלֹּא נִתֵּן לָהֶם וְלֹא נִמְסַר בִּידֵיהֶם.

וישתחו ישראל על ראש המטה. ודאי על ראש המטה, שהרי עלה למקומו והתעטר בעטרות המלך הקדוש.

ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה. רבי חייא פתח ואמר, (קהלת ו) כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. הרי שנינו, שלמה המלך ירש את הלבנה מכל צדדיה, ובנימו עמדה בשלמות אותה הלבנה שהתברכה מהכל, וכשרצה לעמד על הנהגות התורה אמר, אמרתי אחכמה וגו'.

אמר רבי יהודה, יעקב אמר ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם. שם שנינו, מי שיצאה נשמתו ברשות אחרת, וגופו נקבר בארץ הקדושה, כתוב עליו (ירמיה כ) ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה. ויעקב אמר וקברתני בקברתם, ונשמתו יצאה ברשות אחרת!?

אמר רבי יהודה, שונה יעקב, שהשכינה היתה אחוזה בו ודבוקה בו. זהו שכתוב (בראשית מז) אנכי ארד עמך מצרימה - לדור עמך בגלות, ואנכי אעלה גם עלה - לזוג בי את נשמתך ולקבר את גופך בקברי אבותיך. מה זה אומר? [אף על גב ש] [שהרי לא] יצאה נשמתו ברשות אחרת. [ועל זה ואנכי אעלה גם עלה כתוב].

ויוסף ישית ידו על עיניו. יוסף ודאי, שהרי הוא בכור של הרהור הלב, בכור של טפה ראשונה היתה, כמו שנתבאר, ומשום שידע הקדוש ברוך הוא סתר זה, התבשר לו ביוסף, שהרי כל אהבתו בו היתה תלויה.

ישית ידו על עיניו, מה זה אומר? אמר רבי ייסא, בשביל כבוד יעקב, ולבשר לו שהרי יוסף קים וימצא אצלו במיתתו. רבי חזקיה אמר, למדתי דבר, ואני פוחד לגלותו, ובמעשי העולם נמצאת חכמה. בא רבי אבא, [ונשקו] והכה בו. אמר לו, אמר דבריך וחגר כלי זיניך. בימי רבי שמעון דברים מתגלים.

אמר, למדתי מפרקי רבי ייסא הזקן בהנהגות העולם, בן אדם שזוכה לבן בעולם הנה, צריך לשים עפר על עיניו כשנאמר, וזהו כבודו,

ומאותו הטל רוחצים בבשמים של גן עדן, ומתעוררת רוח אחת שכלולה בשתי אחרות, ועולה ומשוטטת בין הבשמים, ונכנסת בפתח המערה, ואז מתעוררים האבות, הם וזווגיהם, ומבקשים רחמים על בנייהם.

ובאשר נמצא צער בעולם, משום שהם ישנים על חטאי העולם, ואותו טל לא שופע ולא נמצא, עד שמתעורר ספר תורה כראוי בעולם, והנפש מודיעה לרוח, והרוח לנשמה, והנשמה לקדוש ברוך הוא. אז יושב המלך על פסא רחמים, ושופע מהעתיק הקדוש העליון שפע של טל הבדולח, ומגיע לראש המלך, ומתברכים האבות. ושופע אותו טל לאותם ישנים, ואז כלם מתחברים [מתברכים]. וחס הקדוש ברוך הוא על העולם.

ולמדנו, לא חס הקדוש ברוך הוא על העולם עד שמודיע לאבות, ובשבילם העולם מתברך. אמר רבי יוסי, ודאי כך זה, והרי מצאנו דברים בספרו של שלמה המלך, אותו עליון, שקוראים לו עצה של חכמה של הכל.

ורב המנונא, כך גלה ואמר, שהרי הראו לו שרחל עשתה יותר, שעומדת בפרשת דרכים בכל זמן שהעולם צריך, מכלם, וסוד הדבר - ארון וכפרת בחלקו של בנימין, שנולד בדרך, ושכינה על הכל.

וישתחו ישראל על ראש המטה. מה זה ראש המטה? זו השכינה. אמר רבי שמעון, חס וחלילה, אלא אליו כרע והשתחוה. אלא בא ראה, מטה זו שכינה, שכתוב (שיר ג) הנה מטתו של שלמה. ראש המטה מה זה? זה יסוד העולם, שהוא ראש המטה הקדושה. על ראש - זה ישראל שעומד על ראש המטה, משום כך ישראל לשלם הוא השתחוה.

ואם תאמר, הרי באותו זמן הוא לא היה חולה, שהרי אחר כך כתוב ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה, ובשעה שהשתחוה לא היה חולה, ועל שידע שהרי באותו הזמן עלה לדרגה עליונה קדושה כפא שלם, משום כך השתחוה לאותה מרכבה, כפא עליון, שלמות האילן הגדול והחזק שנקרא על שמו, ועל זה

סדר הלימוד ליום טז טבת [יום 105 בשנה]

בא ראה, כל שבעת הימים, הנפש הולכת מהבית לקבר, ומהקבר לבית, ומתאבלת עליו, ושלה פעמים ביום גדונים כאחד הנפש והגוף, ואין מי שידוע בעולם וישגיח לעורר את הלב.

אחר כך הגוף נטרד, והנפש הולכת ומתרחצת בגיהנם, ויוצאת ומשוטטת בעולם ומבקרת את קברו, עד שמתלבשת במה שמתלבשת.

אחר שנים עשר חדש כלם נחים. הגוף נשאר [נח] בעפר. הנפש נצרת ומאירה ברוח, במלבוש שמתלבשת. הרוח מתענגת בגן עדן, והנשמה עולה לצרור של ענג כל הענוגים, והכל נקשר זה בזה לזמנים ידועים.

בא ראה, אוי להם לבני אדם שלא מסתכלים ולא יודעים ולא מודעים על מה עומדים, ונשכח מהם לעשות מצוות התורה. שיש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד למעלה, ויש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד למטה, ויש מצוות תורה שעושות לבוש נכבד לעולם הזה, והכל צריך לו לאדם, ומימיו ממש כלם נתקנים, כמו שבארנו.

רבי יהודה הזקן התרגש בדעתו יום אחד, והראו לו בחלומו דמות אחת מאור שלו, חזקה, שזוהרת לארבעה צדדים. אמר להם, מה זה? אמרו לו, לבוש שלך למדור הזה, ומאותו היום הנה שמח.

אמר רבי יהודה, כל יום ויום רוחות הצדיקים יושבים בלבושיהם שורות שורות בגן עדן ומשפחים את הקדוש ברוך הוא בכבוד עליון. זהו שכתוב (תהלים קמ) אף צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך. אמר רבי אבא, בתחלה מה כתוב? וישתחו ישראל וגו', כמו שבארנו. מי המטה? זו כנסת ישראל. ראש המטה - זה צדיק. על ראש המטה - זה המלך הקדוש, שהשלוש של הכל שלו, שכתוב (שיר ג) הנה מטתו של שלמה, שיעקב לשלו השתחוה, לאותו שעומד על ראש המטה, ישראל שמו, משום כן וישתחו ישראל על ראש המטה.

אחר כך, כיון שיעקב ידע, שהרי בדרגה עליונה השתלם, ודרגתו היא למעלה עם האבות, והוא לבדו תקין שלם, התחזק לבו ושמח,

להראות שהעולם נסתר ממנו, והוא יורש אותו בעולם תחתיו.

משום שעיני האדם, מראה העולם נראה בהם, וכל הגונים כך הם שסביבו: הלכן שבו הוא הים הגדול אוקינוס, שמקיף את כל העולם בכל הצדדים. גון אחר הוא היבשה [שמקפת] שמוציאה מים, והיבשה עומדת בין המים, כך הוא הגון בין המים.

גון אחר שלישי הוא באמצע שלו, זו ירושלים, שהיא אמצע העולם. גון רביעי הוא מראה של כל העין, ונקרא בת עין, שבאותו בת עין נראה הפרצוף, והמראה הנכבד מכל זו ציון, שהיא נקדה אמצע של הכל, שמראה כל העולם נראה שם, ושם שורה השכינה שהיא היפי של הכל ומראה של הכל, והעין הזו היא ירשת העולם. ולכן זה עוזב אותה וזה נוטל אותה ויורש אותה.

אמר לו, יפה אמרת, אבל דבר נסתר יותר הוא, ובני העולם לא יודעים ולא מסתכלים, שהרי בשעה שכן אדם יוצא מהעולם, נפשו נסתרת עמו, ועד שלא יוצאת, עיני האדם רואות מה שרואות, כמו שבארנו (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי - בחייהם לא רואים, אבל במיתתם רואים.

ועיניו פקוחות מאותו מראה שראה, ואותם שעומדים עליו צריכים לשים יד על עיניו ולסגור אותם, משום מה שלמדנו בסוד נימוסי העולם, שבשעה שעיניו נשארות פקוחות מאותו מראה נכבד שראה - אם זכה לבן, הבן מקדים לשים ידו על עיניו ולסגור אותם, כמו שכתוב ויוסף ישית ידו על עיניו. משום שהרי מראה אחר לא קדוש מזדמן כנגדו, והעין שראתה כעת מראה קדוש עליון, לא תסתכל במראה אחר.

ועוד, שאותה נפש סמוכה כנגדו בבית, ואם העין נשארת פקוחה ואותו מראה אחר ישרה על עיניו - בכל מה שמסתכל מתקלקל, ואין זה כבוד העין, וכל שכן מקרוביו, וכל שכן מן המת, שאין כבודו להסתכל במה שלא צריך ולהשרות על עיניו דבר אחר. לאחר כך מתכסה בעפר, והרי התעוררו החברים על דין הקבר מהו, וכבוד הוא שישתם העין מהכל על ידי בנו שהשאיר בעולם.

מאפרים ירבעם בן נבט. פתח ואמר מי אלה?
משמע [מה שונה] שאמר בעבודה זו של צד
עבודה זרה אלה אלהיך ישראל? אלא סוד הוא, כל
אותם הצדדים של אותו הנחש הרע, ומצד אותה
רוח טמאה אותו הנחש, ויש מי שרוכב עליו,
וכשמזדווגים נקראים אלה, והם מזדמנים בעולם
בכל אותם צדדים שלהם.

ורוח הקדש נקראת זאת, שהוא סוד הברית, רשם
הקדוש שנמצא תמיד באדם. וכן זה אלי
ואנוהו - זה ה'. [הוא ה'] אבל אלה נקראים אלה,
ועל זה כתוב (שמות לח) אלה אלהיך ישראל.

ולבן כתוב (ישעיה מט) גם אלה תשפחנה, ואנכי -
סוד של זאת - לא אשפחה, וכתוב (איכה א)
על אלה אני בוכיה, שאותו החטא גרם להם לבכות
כמה בכיות. דבר אחר על אלה אני - מה הטעם?
משום שנתנה רשות למקום זה לשלט על ישראל
ולהחריב את בית המקדש, ומשום שנתנה להם
רשות לשלט, [כתוב על אלה אני בוכיה. סוד הדבר
- זה צד הטמאה שנתנה להם רשות לשלט] אני
בוכיה, זו רוח הקדש שנקראת אני.

ואם תאמר, הרי כתוב (דברים כח) אלה דברי הברית
- כף זה בודאי, שכל אלה לא מתקיימים אלא
מתוך אלה ששם כל הקללות שרויות, כמו שבארנו
שהוא ארור, ולכן הקדים ואמר אלה, שעומד למי
שעובר על דברי הברית.

אלה המצות אשר צוה ה' (ויקרא כו), משום שכל
מצוה של התורה לטהר את האדם, ולא
יסטה מדרך זו, וישמר משם ויפירד מהם. ואם
תאמר, (בראשית ו) אלה תולדת נח - כף הוא ודאי,
שהרי יצא חם, שהוא אבי כנען, וכתוב (שם ט) ארור
כנען, והוא סוד זה של אלה.

ולבן (וכל אלה התוף פסלת הזקב, ועל זה כתוב מי אלה,
ישראל כאשר עשו את העגל) כתוב ויאמרו אלה
אלהיך ישראל, וכל אלה התוף פסלת הזקב. אהרן
הקריב זהב שהוא צד שלו שכלול הוא בחזק האש,
והכל אחד, וצד זה זהב ואש. [להגביר] רוח טמאה
שנמצאת תמיד במדבר, מצאה מקום באותו זמן
להחזיק בו.

ומה שהיו ישראל טהורים מאותה זמה
ראשונה שהטיל בעולם, שגרם מות

אמר רבי אלעזר, ויברך את יוסף, דוקא את, שברך
את אות הברית, סוד [הברית משום שפיון
שאמר בני הם אשר נתן לי אלהים בזה, אז ברך
לאותו מקום סוד] הברית שיוסף שמר, ולכן נקרא
צדיק. את של יוסף, סוד הברית שעומדת עם יוסף.
האלהים אשר התהלכו אבתי לפניו. האלהים - זה
סוד הברית הקדושה, ברית קדש. אבתי
לפניו - דוקא לפניו, שאותם ראשונים עליונים
מלפני סוד שלנו, אברהם ויצחק, שהרי מהם נזון
וינוק אותו [מאותו] מקום.

האלהים הרעה אתי, מה הטעם פעם אחרת
האלהים? אלא סוד עליון הוא, וכאן
ברך את אותו מקום בסוד של אלהים חיים, מקור
החיים שממנו יוצאות ברכות, ולכן הזכיר עצמו
במקום הזה ואמר האלהים הרעה אתי, משום שכל
הברכות ששופעות ממקור החיים יעקב לקח אותן,
וכיון שהוא לקח אותן, מקום זה לקח ברכות, והכל
תלוי [בזכר] בדבור, ועל זה ויברך את יוסף כתוב.
לבן בכל מקום שצריך לברך ברכות, צריך הקדוש
ברוך הוא להתברך בהתחלה, ואחר כך
מתברכים האחרים. ואם הקדוש ברוך הוא לא
מתברך בהתחלה, אותן ברכות לא מתקיימות.

ואם תאמר, הרי יעקב, שברך אותו אביו ולא ברך
את הקדוש ברוך הוא בהתחלה - בא ראה,
בשעה שברך יצחק את יעקב, לא ברכו עד שברך
את הקדוש ברוך הוא בהתחלה. כיון שברך את
הקדוש ברוך הוא בהתחלה, הוא ברך את יעקב.
מנין לנו? שכתוב (בראשית כו) ויאמר ראה ריח בני
כריח שדה אשר ברכו ה'. כאן עומדת ברכה
לקדוש ברוך הוא, שכתוב אשר ברכו ה'. התברך
בקיום הברכות, ואחר כך אחריו ויתן לך וגו'. כיון
שאותו שדה התקיים בעמידת הברכות, [בברכותיו.
מיד ברכו ויתן לך האלהים, שאותו שדה סוד]
שיצאו ממנו ברכות, אחר שהוא התקיים בברכותיו.
כמו זה ברך יעקב בתחלה את הקדוש ברוך הוא,
ואחר כך ברך את בניו. בא ראה, בבקר צריך
אדם להקדים ברכות לקדוש ברוך הוא, ואחר כך
לשאר בני העולם, והרי הקמנו בבקר יאכל עד וגו'.
ובא ראה, פשרצה יעקב לברך את אותם בני
יוסף, ראה ברוח הקדש שעתידי לצאת

וְלָבֵן כתוב אחר כך ויתפלל אל ה'. מכאן למדנו, שמי שיש בו חטא וצריך לבקש רחמים עליו, יכון פניו ורעינותיו לתקן עצמו מאותו חטא, ואחר כך יבקש להתפלל, כמו שנאמר (איכה ג) נחפשה דרכינו ונחקרה - בתחלה, ואחר כך - ונשובה. גם כאן, כיוון שידע חזקיה חטאו, מה כתוב? ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. שם פניו לתקן אל השכינה, שהרי אל המקום הזה חטא.

משום שהשכינה, כל נקבות העולם עומדות בצדה. מי שיש לו נקבה, שורה היא עליו. ומי שאין לו, לא שורה עליו. ועל זה תקן עצמו אליה לתקן, וקבל עליו להנשא, ואחר כך ויתפלל אל ה'.

קיר - זהו אדון כל הארץ, וזו השכינה, כמו שנאמר (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. קיר - כמו שנאמר (ישעיה כב) מקרקר קר ושוע, קרקור ונהימת הקיר שהוא אדון, כשנחרב בית המקדש, כמו שנאמר (ירמיה לא) רחל מבכה על בניה, והרי בארנו. ולכן ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. **בא** ראה, בתפלה מה כתוב? אנה ה' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך. רמז כאן ששומר ברית הקדש ולא טמא אותו, ושמר אותו כראוי. כתוב כאן התהלכתי לפניך, וכתוב שם (בראשית יז) התהלך לפני ויהיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך, ששומר ברית הקדש כראוי, באמת ובלב שלם, שהתכונן בכל אותם סודות האמונה שכלולים באמת.

והטוב בעיניך עשיתי, שסמך גאלה לתפלה, והרי בארנו. והנה פרשוק החברים, שהתכונן ליחד יחוד כראוי, ולכן ויבך חזקיהו בכי גדול, שאין שער שעומד לפני דמעות. גאלה - זה המלאך הגאל, שזהו נמצא בכל גאלה שבעולם, והרי בארנו.

המלאך הגאל אתי מכל רע. רבי אלעזר אמר, כיון שברך יעקב והתכונן מלמטה למעלה, אז המשיך מלמעלה למטה, שכתוב האלהים הרעה אתי. כיון שהוא לקח, נתן ברכות למקום זה. כיון שהגיע את הברכות למקום הזה, אז פתח ואמר המלאך הגאל וכו'.

פתח ואמר, (מלכים א-ח) כי הכרובים פרשים כנפים אל מקום הארון וגו'. בא ראה, הכרובים

לעולם, כשעמדו על הר סיני, אחר כך חזרו, וגרם להם כמו מקדם לטמא אותם ולהתחזק עליהם, וגרם להם מות ולכל העולם לדורותיהם אחריהם. זהו שכתוב (תהלים פג) אני אמרתי אלהים אתם וגו', אכן כאדם וגו'.

ועל זה, כשראה יעקב את ירבעם בן נבט שעובד כוכבים ומזלות ואמר אלה אלהיך, הזדעזע ואמר מי אלה. כשרצה אחר כך לברכם, ברך את [השכינה בתחלה] ואחר כך ברך [את] בניו. כיון שברך את הקדוש ברוך הוא בתחלה, אחר כך מאותו מקום שברך בתחלה ברך אותם. זהו שכתוב המלאך הגאל אתי מכל רע וגו'.

רבי יהודה פתח ואמר, (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ויתפלל אל ה'. הרי פרשוק שלא יתפלל אדם רק סמוך לכתל, ולא יהיה דבר חוצץ בינו לבין הכתל, שכתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. מה שונה בכלם שהתפללו תפלה, שלא כתוב בהם ויסב פניו אל הקיר? שהרי די לו לומר ויתפלל אל ה', שהרי מי שמתפלל תפלה, הוא מכון דעתו כראוי, שהרי כתוב במשה (במדבר כב) ויתפלל משה אל ה', ויצעק משה אל ה', ולא כתוב ויסב פניו. כאן בחזקיהו מה הטעם ויסב חזקיהו פניו אל הקיר ואחר כך ויתפלל?

אלא סוד הדבר הוא, ששנינו, חזקיה באותו זמן לא היה נשוי, ולא היתה לו אשה ולא הוליד בנים, מה כתוב? ויבא אליו וגו' כי מת אתה ולא תחיה. ושנינו, כי מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - בעולם הבא. מה הטעם? משום שלא הוליד בנים.

שכל מי שלא משתדל להוליד בנים בעולם הזה, לא מתקיים בעולם הבא, ולא יהיה לו חלק באותו העולם, ומתגרשת נשמתו בעולם [הבא], ולא מוצאת מנוחה במקום בעולם, וזהו הענש שכתוב בתורה (ויקרא כ) ערירים ימותו, ומתגרמים בלא ולד, משום שמי שהוא בלי ולד, כשהולך לאותו העולם מת הוא שם, מת בעולם הזה ובעולם הבא, ולכן כתוב כי מת אתה ולא תחיה.

ולא עוד, אלא ששכינה לא שורה עליו כלל, אז כתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. למדנו ששם רעינותיו וכוון את פניו לשאת אשה, כדי שתשרה עליו השכינה, סוד של הקיר.

לצד אחר - מאותו צד אחר שנדבק בו יבא לו מה שיבא, בכל [כל] הקטרוגים וכל הרעות, ולא באים אליו מן הקדוש ברוך הוא אלא מאותו צד רע שנדבק בו באותם מעשים שעשה.

ועל זה, אשה שאינה משכלת, קרא על זה שלמה, (קהלת ז) ומצא אני מר ממנות את האשה, משום שחטאי האדם הוא מושך עליו באותם מעשים שעשה. ולכן, כשהקדוש ברוך הוא מתרצה באדם משום מעשיו הפשירים, הוא מזמין לו אשה שהיא משכלת, ופודהו בפדות מתוך הצד האחר.

ועל זה אמר יעקב המלאך הגאל אתי מכל רע. מה זה מכל רע? שלא הזדמנה לי אשה שהיא מתוך הצד האחר, ולא קרה פסול בזרעי [במטתי], שכלם צדיקים ושלמים בשלמות, משום שנפדה מכל רע, ויעקב לא נדבק באותו צד האחר כלל.

ועל זה המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים. מה הטעם נראו לברכה? משום ששמר יוסף את אות הברית הקדושה, ועל זה אמר יוסף, בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. הראה לו סוד הברית ששמר אותו, ומשום ששמר אותו, ראויים להתברך וראוי הוא לברכות רבות. משום כך לכלם נתן ברכה אחת, וליוסף ברכות רבות, משמע שכתוב ברכת אביה גברו על ברכת הורי וגו', ברכת שדים ורחם, תהיין לראש יוסף.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קכג) אליך נשאתי את עיני הישבי בשמים. פסוק זה בארוהו, אבל בא ראה, תפלה של בן אדם שמתכונן בה, הוא למעלה לעמק העליון שמשם שופעות כל הברכות וכל החרות, ומשם יוצאים לקים את הכל.

ועל זה יתר יו"ד, משום שיו"ד לא פוסק ממקום הזה לעולמים, ולכן כתוב הישבי בשמים, אחוז למעלה בסוד החכמה העליונה, ואחוז למטה שיושב על כסא האבות, יושב על הכסא שנקרא שמים, ולכן כתוב הישבי בשמים.

ומבאן, כשבברכות שופעות מלמעלה מהעמק הזה, את כלן נוטל המקום הזה שנקרא שמים, ומזה שופעים למטה, עד שמגיעים לצדיק עמוד העולם, ומבאן מתברכים כל אותם החילות וכל אותם המחנות למיניהם, והרי פרשוה.

באות ובגס היו עומדים, שלש פעמים ביום היו פורשים כנפיהם וסוככים על הארון למטה, שכתוב (שמות כה, כ) פרושי כנפים לא כתוב, אלא פרושי.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא עושה למטה כמו שלמעלה. ברובים דמותם כמראה תינוקות, ועומדים תחת מקום זה מזמין ומשמאל, ואלה מתברכים בתחלה מאותן ברכות ששופעות מלמעלה, ומבאן שופעות הברכות למטה.

ולכן כתוב המלאך הגאל אתי מכל רע. אתי - שנטל ברכות מגונים שלמעלה. וכיון שהוא נטל, יברך את הנערים, זהו סוד הפרובים, שמהם שופעות ברכות מהעליונים לתחתונים [ותחתונים].

המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יט) בית והון נחלת אבות. וכי נחלת אבות הם, והרי הקדוש ברוך הוא נותן הכל לבני אדם? אלא, כיון שמוריש בית וממון לבן האדם, לפעמים יוריש הכל לבנו, ויהיה ירשת האבות, אבל ומה אשה משכלת, משום שהאשה, כשירש אותה הבן אדם, הוא יורש אותה מעם הקדוש ברוך הוא, שהרי לא יוריש אותה הקדוש ברוך הוא לבן האדם אלא כשמכריזים עליו ברקיע.

שהקדוש ברוך הוא מזוג זווגים עד שלא באו לעולם. וכשזכו בני אדם לפי מעשיהם, כך נותנים להם אשה, והכל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא, ולפי מעשים של צדיקים כך מזוג זווגים.

ולפעמים שעולים במאזנים, ומסטה אותה האיש דרכו, עולה זווגו לאחר עד שיכשיר מעשיו, וכשיכשיר מעשיו או שמגיע זמנו, נדחה איש מפני איש, ובא זה ולוקח את שלו. וזה קשה לפני הקדוש ברוך הוא מהכל, לדחות איש מפני איש אחר, ולכן הקדוש ברוך הוא הוא נותן אשה לבן האדם, וממנו באים הזווגים. ולכן ומה אשה משכלת.

לבן הקדוש ברוך הוא נותן הכל לבן האדם. ואם תאמר, אשה משכלת ולא אחרת - בא ראה, אף על גב שהקדוש ברוך הוא מזמין טוב לאדם לתת לו, והוא מסטה דרכו מעם הקדוש ברוך הוא

בא ראה, בשבעים ושנים מאורות עולה עטרת כל המחנות, עגול העולם, בשבעים מקומות, עגול אחד לכלם. בתוך אותו עגול נקדה אחת שעומדת באמצע. מנקדה זו נזון כל אותו עגול, בית קדש הקדשים, הוא מקום לאותה רוח כל הרוחות, [כמו סוד של כל הסודות] נסתר בתוכו. סתר זה הוא בתוך חילותיה, טמיר הוא לפני ולפנים. כשעולה זו, עולים כלם אחריה. זהו שכתוב (שיר א) משכני אחריך נרוצה.

בב ראה, אלמלא שהמשיכו ישראל במעשים רעים לצד אחר בארץ הקדושה, הרי נתבאר, שלא ישלטו עמים עובדי כוכבים ומזלות בארץ הקדושה, ולא הגלו מעל הארץ, ועל זה כתוב כי דלוננו מאד, שאין לנו מעשים כשרים כראוי, ולכן כי דלוננו מאד מהר יקדמונו רחמיך.

בב יוסי פתח ואמר, (שם ב) עבדו את ה' ביראה וגילו ברעדה, וכתוב (שם ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. בא ראה, כל אדם שבא לעבד לקדוש ברוך הוא, בבקר ובערב צריך לעבד את הקדוש ברוך הוא.

בב כשעולה האור, והתעוררות צד הימין מתעוררת בעולם, אז צריך אדם להתקשר בימין הקדוש ברוך הוא ולעבד לפניו בעבודת התפלה, משום שתפלה מחזקת תקף למעלה, וממשיכה ברכות מהעמק העליון לכל העולמות, ומשם ממשיך ברכות למטה לתחתונים, ונמצאו עליונים ותחתונים מתברכים באותה עבודת התפלה.

עבודת התפלה, שצריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בשמחה וברננה להכליל את כנסת ישראל ביניהם, ואחר כך ליחד היחוד כראוי, שכתוב דעו כי ה' הוא אלהים. זהו סוד היחוד בסוד העבודה.

ועם כל זה צריך אדם לעבד לפני הקדוש ברוך הוא בחדוה ולהראות חדוה בעבודתו, ושני אלה – שמחה ורננה – כנגד שני אלה. שתי תפלות, שני קרבנות ליום כנגד שני אלה, שהם שמחה ורננה. שמחה בבקר, ורננה בלילה. ועל זה (במדבר כח) את הכבש אחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים.

ועל זה תפלת ערבית היא רשות, משום שאותה שעה מחלקת טרף לכל חילותיה, ולא שעה להזכיר [להתברך], אלא לתת מזון. ביום ההוא מתברכת משני הצדדים הללו, בבקר ובלילה, מתוך שמחה ורננה, ובלילה מחלקת לכל כראוי. זהו

בב חזקיה ורבי יוסי ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי, כל אחד ואחד מאתנו יאמר דברי תורה. פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים ט) אל תזכר לנו עונת ראשנים מהר יקדמונו וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא, באהבת ישראל אוהב אותם, שהם גורלו וירשתו, לא מסתפל אחר בדינם, פרט לו לבדו.

וביון שהוא מסתפל בדינם, מתמלא עליהם רחמים, משום שהוא כאב שמרחם על הבנים, כמו שנאמר (שם קג) כרחם אב על בנים רחם ה' וגו'. וכיון שנמצאים להם חטאים, מעביר אותם ראשון ראשון, עד שמעביר כלם מלפניו. וכיון שהעביר כלם מלפניו, לא נשארים עליהם חטאים לתת שלטון לצד האחר של דין עליהם.

בא לחטא לפניו ככתחלה – אותם חטאים ראשונים שהעביר מלפניו, חשב עליהם, ולכן כתוב אל תזכר לנו עונת ראשנים מהר יקדמונו רחמיך וגו'. שאם רחמיך לא יקדימו על ישראל, לא יוכלו לעמד בעולם. משום שכמה הם בעלי הדין הקשה, בעלי מגנים, וכמה מלשינים שעומדים עליהם של ישראל למעלה, ואלמלא שהקדים הקדוש ברוך הוא רחמים על ישראל, עד שלא ישגיח בדינם, לא יוכלו לעמד בעולם. ועל זה מהר יקדמונו רחמיך כי דלוננו מאד, דלות של מעשים טובים, דלות של מעשים כשרים [לפני הקדוש ברוך הוא].

בא תראה, אלמלא יסגלו ישראל מעשים כשרים לפני הקדוש ברוך הוא, לא היו עומדים עמים עובדי כוכבים ומזלות בעולם, אבל ישראל הם גורמים לשאר עמים עובדי כוכבים ומזלות לזקף

דָּבָר אחר חסדי ה' עולם אֲשִׁירָה - אותם חסדים שהקדוש ברוך הוא עושה עם העולם. לדר ודר אודיע אמונתך בפי - טוב ואמת שעושה עם הכל. לדר ודר אודיע אמונתך - זו אמונת הקדוש ברוך הוא שהודיע אברהם בעולם והזכירו בפי כל הבריות, ועל זה אודיע אמונתך בפי.

והקדוש ברוך הוא הודיע לאברהם סוד האמונה, וכשידע סוד האמונה, ידע שהוא עקר וקיום העולם, שבגללו נברא העולם והתקיים. זהו שכתוב כי אמרתי עולם חסד יבנה וגו'. כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה שלא יכול לעמד, עד שהושיט ימין עליו והתקיים, ואם לא שהושיט ימין עליו, לא היה מתקיים, משום שהעולם הזה נברא בדין, וכך בארנו.

ונאמר בראשית, וסוד כלל אחד, שני גוונים כאן, בראשית. אף על גב שאמרנו ראשית מלמטה למעלה, ראשית כך גם מלמעלה למטה, ואמרנו ב' ראשית, כמו שאמרנו בית קדש הקדשים, שהרי נתנה [היא בית] לאותה ראשית, והדבר כלול הוא כאחד.

ובבי"ת הזו נברא העולם הזה ולא התקיים אלא בימין, והרי פרשה בהבראם - כתוב באברהם, ומשום כך, אמרתי עולם חסד יבנה. ובנין הראשון של העולם [אותו העולם], אותו האור של היום הראשון היה בו לקים, ואחר כך ביום השני בשמאל. ובאלה תקן שמים, וכתוב שמים תכין אמונתך בהם.

דָּבָר אחר שמים תכין אמונתך בהם - שמים נתקנו באותם חסדים, וסוד האמונה התקינה בהם, שאין תקינה אלא מתוך שמים. כרתי ברית לבחירי - זהו סוד האמונה.

דָּבָר אחר, זהו צדיק שממנו יוצאות ברכות לכל התחתונים, וכל [אותן] החיות הקדושות, כלן מתברכות מאותו השפע ששופע לתחתונים, ולכן כתוב כרתי ברית לבחירי.

נשבעתי לדוד עבדי - זה סוד האמונה שהוא עומד תמיד בצדיק הזה, קיום העולם, שלא יתפזרו לעולמים חוץ מזמן הגלות שנמנע שפע הברכות, וסוד האמונה לא השלם, וכל

רבי יהודה, תמהני עליך רבי יוסי. אמר לו, הרי שנינו שלא יסמך בן אדם על הנס, שהקדוש ברוך הוא לא ירחיש לו נס בכל שעה. אמר לו, זה מדבר ביחודי, אבל אנחנו שלשה, ובינינו דברי תורה והשכינה עמנו, לא נפחד.

סדר הלימוד ליום יז טבת [יום 106 בשנה]

עד שהיו הולכים ראו למעלה בהר סלע אחד ומערה בתוכו. אמר רבי יהודה, גלף ונעלה לאותו הסלע, שאנו רואים מערה אחת שם. עלו לשם וראו אותה המערה. אמר רבי יוסי, פחדתי אולי אותה מערה מקום של חיות היא ולא יפגעו בנו כאן.

אמר רבי יהודה לרבי חזקיה, הרי ראיתי שרבי יוסי פוחד. אם תאמר משום שהוא חוטא, שכל מי שפוחד הוא חוטא, שכתוב (ישעיה לג) פחדו בציון חטאים, הרי אינו חוטא, [והרי] וכתוב (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. אמר רבי יוסי, משום שהנזק מצוי.

אמר לו, אם הנזק מצוי - כך הוא, אבל כאן לא נמצא נזק, ואחר שאנו נכנס למערה, לא יכנס הנזק לצער אותנו. נכנסו למערה. אמר רבי יהודה, נחלק את הלילה לשלש משמרות, שהוא הלילה. כל אחד ואחד מעמנו יעמד על עמדו בשלשת הצדדים הללו של הלילה ולא נישן.

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים פט) משכיל לאיתן האזרחי. התשפחת הזו אברהם אמר אותה בשעה שעסק בעבודת הקדוש ברוך הוא, ועשה חסד עם בני העולם שיודעו כלם לקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא שולט על העולם, ונקרא איתן משום שהתחזק בתקף בקדוש ברוך הוא.

חסדי ה' לעולם אשירה, וכי מצד החסדים באים לזמר? אלא כאן נכלל צד השמאל בימין, ולכן הקדוש ברוך הוא נסה את אברהם ובחן אותו. והרי נתבאר שיצחק בן שלשים ושבע שנים היה באותו הזמן, מה זה נסה את אברהם? היה צריך לכתב נסה את יצחק! אלא נסה את אברהם שימצא בדין ולהכלל בדין שימצא שלם כראוי, ועל זה חסדי ה' עולם אשירה.

באמצע העולם, ובנקדה זו עומד קדש הקדשים. זהו שכתוב (איוב לח) או מי ירה אבן פנתה, כמו שנאמר (ישעיה כח) אבן בחן פנת יקרת, וכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

בא ראה, אבן זו נכרתה מאש ומרוח וממים, ונגלדה מכלם, ונעשתה אבן אחת, ועומדת על התהומות, ולפעמים נובעים ממנו מים ומתמלאים התהומות, ואבן זו עומדת לאות באמצע העולם, וזוהי אבן שהעמיד והשתיל יעקב שתילת וקיום העולם. זהו שכתוב (בראשית לא) ויקח יעקב אבן וירימה מצבה.

והאבן הזאת אשר שמתי מצבה וגו'. וכי אבן זאת שם לו יעקב, והרי אבן הזאת נבראה בתחלה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם? אלא ששם אותה [וכי כעת שם אותה יעקב? והרי עד שלא נברא העולם היתה. אלא שיעקב שם אותה] קיום שלמעלה ולמטה, ועל זה אשר שמתי מצבה כתוב. מה זה אשר שמתי? שכתוב יהיה בית אלהים, ששם מדור שלמעלה כאן.

בא ראה, על אבן זו יש שבעה עינים, כמו שנאמר (זכריה ג) על אבן אחת שבעה עינים. על מה נקראת שתיה? אחד - שממנה השתל העולם, ואחד שתיה - שת יה, ששם אותה הקדוש ברוך הוא להתברך ממנה העולם, בשביל שממנה מתברך העולם.

ובא וראה, בשעה שונכנס השמש, הפרוכים הללו שעומדים במקום הזה והיו יושבים באות, היו מקישים כנפיהם למעלה ופורשים אותם, ונשמע קול נגון הכנפים למעלה, ואז מתחילים לנגן אותם המלאכים שאומרים שירה בראשית הלילה, בשביל שיעלה כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה למעלה. ואיזו שירה היו אומרים? אותו נגון כנפי הפרוכים, (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו', שאו ידיכם קדש וגו', ואז [הם] היא שירה לאותם מלאכים עליונים לומר.

במשמרת השניה הפרוכים הללו מקישים כנפיהם למעלה, ונשמע קול נגונים, ואז מתחילים לנגן אותם המלאכים שעומדים במשמרת השניה. ואיזו שירה היו אומרים בשעה

החדות נמנעו. וכשונכנס הלילה, מאותו הזמן החדות לא נכנסו לפני המלך.

ואף על גב שהחדות לא התעוררו, אבל בחוץ עומדים ומזמרים שירה, וכשנחלק הלילה והתעוררות עולה מלמטה למעלה, אז הקדוש ברוך הוא מעורר כל חילות השמים לבכיה, ובויעט ברקיע, ומזדעזעים עליונים ותחתונים.

ואין מנוחה לפניו, פרט לזמן שמתעוררים למטה בתורה, אז הקדוש ברוך הוא וכל אותן נשמות הצדיקים [שעמו], כלם מקשיבים ושמחים לאותו קול, ואז מנוחה. [לפניו, ובאה מנוחה לכל נשמות הצדיקים שעמו] [לפניו נמצאת]. משום שמיום שנחרב המקדש למטה, נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יפנס לתוך ירושלים של מעלה עד שיפנסו ישראל לירושלים של מטה, שכתוב (הושע יא) בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר, והרי פרושה החברים.

וכל אותם מזמרים עומדים בחוץ ואומרים שירה בשלשת חלקי הלילה, וכלם משבחים בתשבחות ידועות, וכל חילות השמים, כלם מתעוררים בלילה, וישראל ביום, וקדשה לא מקדשים למעלה עד שישראל מקדשים למטה, ואז כל חילות השמים מקדשים את השם הקדוש כאחד. ועל זה ישראל קדושים מעליונים ותחתונים [משום שהקדשה של שמו של הקדוש ברוך הוא לא עולה אלא מלמעלה ומלמטה] כאחד. זהו שכתוב (ויקרא יט) קדשים תהיו כי קדוש אני ה' אלהיכם.

פתח רבי יוסי ואמר, (איוב לח) על מה אדניה הטבעו. פסוק זה אמר אותו הקדוש ברוך הוא, משום שכשברא את העולם, לא ברא אותו אלא על עמודים, שהם שבעת עמודי העולם, כמו שנאמר (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה, ואותם עמודים לא נודע על מה עומדים.

משום שהוא סוד עמק, נסתר כל הנסתרים, והעולם לא נברא עד שנטל אבן אחת, והיא אבן שנקראת אבן שתיה, ולקח אותה הקדוש ברוך הוא וזרק אותה לתוך התהום, וננעצה מלמעלה למטה, וממנה נשתל העולם, והיא נקדה

רעה אכן ישראל, [הרי ודאי אכן ישראל נקראת] כמו שנתבאר.

פְּתַח רבי חזקיה ואמר, (שמות כח) והאבנים תהיין על שמות בני ישראל שתים עשרה – אלו אבנים יקרות עליונות שנקראות אבני המקום, כמו שנאמר (בראשית כח) ויקח מאבני המקום, והרי פרשוהו. והאבנים על שמות בני ישראל, כמו שיש שנים עשר שבטים למטה, כך גם למעלה שנים עשר שבטים, והם שתים עשרה אבנים יקרות, וכתוב (תהלים קכב) ששם עלו שבטים וגו'. עדות לישראל – זה ישראל, סוד שלמעלה, וכלם להודות לשם ה', ועל זה והאבנים תהיין על שמות בני ישראל.

וּבְמִוּוֹ שיש שתים עשרה שעות ביום, כך יש שתים עשרה שעות בלילה. ביום למעלה, ובלילה למטה. הכל זה כנגד זה. השתים עשרה שעות של הלילה הללו מתחלקות לשלשה חלקים, וכמה ממני מגנים עומדים תחתיהם דרגות על דרגות, כלם ממנים בלילה, ונוטלים טרף בהתחלה.

וְאִזּוּ כשנחלק הלילה, עומדים שני [סדרים] סדרים מצד זה ושני סדרים מצד אחר, [וְזוּ] ורוח עליונה יוצאת [נושבת] ביניהם, ואז כל אותם האילנות שבגן עדן, כלם פותחים בשירה, והקדוש ברוך הוא נכנס בגן עדן. זהו שכתוב אז ירננו עצי היער מלפני ה' כי בא לשפט את הארץ, כמו שכתוב (ישעיה יא) ושפט בצדק דלים. משום שמשפט נכנס ביניהם ומתמלא ממנה [ממנו] גן עדן.

וְרוּחַ צפון מתעוררת בעולם, וחדוה נמצאת, ונושבת אותה הרוח באותם בשמים, ועולים ריחות למעלה, ומתעטרים [ומתעוררים] הצדיקים בעטרותיהם ונהנים מתוך זיו האספקלריה המאירה.

אֲשֶׁרֵיהֶם הצדיקים שזוכים לאותו האור העליון, ואותו האור של האספקלריה המאירה מאיר לכל הצדדים, וכל אחד ואחד מהצדיקים הללו נוטל את חלקו כראוי לו, והיה נוטל [וכך מאיר] כל אחד ואחד כפי מעשיו שעשה בעולם הזה. יש מהם שמתבישים מאותו אור שנוטל חברם יותר ומאיר, והרי פרשוהו.

הזו? נגון כנפי הכרובים, (תהלים קכה) הבטחים בה' כהר ציון לא ימוט וגו'. ואז [אותה] היא [שירה] תחלה לאותם העומדים במשמרת השניה הזו לנגן.

בְּמִשְׁמֶרֶת השלישית הכרובים הללו מקישים בכנפיהם ואומרים שירה, ומה היא? (שם קיג) הללויה הללו עבדי ה' וגו', יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש וגו'. אז אותם מלאכים שעומדים במשמרת השלישית, כלם אומרים שירה.

וְכָל הכוכבים ומזלות הרקיע פותחים בשירה, כמו שכתוב (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים, וכתוב (תהלים קמח) הללוהו כל כוכבי אור, שהרי אותם כוכבי האור מנגנים על אור. [שממנים על השירה].

בְּשִׁמְנוֹיֵעַ הבקר, ואז לוקחים שירה אחרי ישראל למטה, ועולה כבוד הקדוש ברוך הוא מלמטה ומלמעלה. ישראל למטה ביום, ומלאכים עליונים למעלה בלילה, ואז נשתלם השם הקדוש בכל הצדדים.

וְהָאֲבָן הזאת שאמר, כל המלאכים העליונים וישראל למטה, כלם מחזיקים באבן הזאת, והיא עולה למעלה להתעטר בתוך האבות ביום, ובלילה הקדוש ברוך הוא בא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן.

אֲשֶׁרֵיהֶם כל העומדים בקיומם ועוסקים בתורה בלילה, משום שהקדוש ברוך הוא וכל אותם הצדיקים שבגן עדן שומעים קולות בני האדם אותם העוסקים בתורה, כמו שכתוב (שיר ח) היושבת בגנים וגו'.

בְּאֵרָה, אבן זו היא אבן טובה, וזהו סוד הכתוב (שמות כח) ומלאת בו מלאת אבן ארבעה טורים אבן. ואלה הם סדרים [של שלמות] של האבן הטובה, השלמות של אבן יקרה, משום שיש [שלמות] אבן אחרת, שכתוב (יחזקאל לו) והסרתי את לב האבן וגו', וכתוב (שם) ואת רוחי אתן בקרבכם. וזהו (ישעיה כח) אבן בחן פנת יקרת, ובארוה.

וְעַל סוד זה כתוב (שמות כד) לחת האבן, שהם לוחות שנגזרו מכאן, ולכן נקראו על שמה של האבן הזאת, וזהו סוד הכתוב (בראשית מט) משם

ומשום כף הללויה, שבח ושם כאחד, כלולים כאחד, וכאן נסתר הדבר שאמר הללויה ולא אמר מי הללויה, למי אמרו הללו? אלא כמו שי"ה נסתר, כף שבח שמשבחים הם נסתרים, שמשבחים לא ידענו מי הם, וכך צריך הכל להיות נסתר בסוד עליון. ואחר שנסתר בסוד עליון, גלה ואמר הללו עבדי ה' הללו את שם ה', משום שזהו מקום שלא נסתר, כאותו עליון הטמיר של כל הטמירים. זהו מקום שנקרא שם, כמו שנאמר (שמואל-ב ו) אשר נקרא שם שם ה'.

הראשון נסתר שאינו [זה] גלוי. [השני] נסתר וגלוי. ומשום שעומד בהתגלות אמה, אותם שמשבחים לאותו מקום מי הם? ואמר שהם עבדי ה' הראויים לשבח את המקום הזה.

יהי שם ה' מברך, מה שונה שאמר יהי? אלא יהי - סוד ההמשכה מאותו מקום עליון, שהוא נסתר, כמו שאמרנו, שהוא י"ה, עד סוד הברית שהוא יו"ד תחתונה, כמו שיו"ד העליונה, הראשית כסוף.

ומשום כף יהי, סוד ההמשכה מטמיר של כל הטמירים עד הדרגה התחתונה, ובדבר הזה מתקנים כל מעשה בראשית, כמו שנאמר יהי יקיע, יהי מארת, יהי אור. בכל אותם המעשים שלמעלה כתוב יהי.

בכל אותם מעשים שלמטה לא כתוב יהי, משום שסוד זה שהוא [המשכה] מסוד עליון, נסתר כל הנסתרים, לא מתקנים אלא בדברים עליונים שלמעלה, ולא נאמר באותם דברים תחתונים שלמטה.

ובזה מתברר השם הקדוש בכל, ועל זה כתוב יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש עד מבואו. זה מקום עליון שמאירה ממנו השמש ומאיר לכל, וזהו מקום של הראש העליון הנסתר.

ועד מבואו - זהו מקום הקשר שנקשרת בו האמונה כראוי, ומשם יוצאות ברכות לכל, והעולם מכאן נזון, כמו שנתבאר, ומשום כך עומד מקום זה להזון מלמעלה ולהתברך משם, והכל עומד בהתעוררות התחתונה שמעוררים אותם עבדי ה' כשמברכים את השם הקדוש, כפי

עליו, ומוציאים אותו שלא יסתכל בענג המלך. אוי להם לאותם הרשעים של העולם שלא זוכים להסתכל, כמו שנאמר ולא יבאו לראות כבלע את הקדש וגו'.

אמר רבי יהודה, הייתי מסתכל, והרי מתוך הזהרים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים, כשנדבקו במקום הזה. מתוך הזהרים הללו מסתכלות נשמות הצדיקים. אותם גוונים עולים ונכללים כאחד. אשרי מי שיודע להכליל וליחד את כלם כאחד, לתקן הכל במקום שצריך למעלה למעלה, ואז נשמר האדם בעולם הזה ובעולם הבא. (ע"כ תוספתא)

פתח רבי יוסי ואמר, (תהלים צט) ועז מלך משפט אהב אתה כוננת מישרים וגו'. ועז מלך משפט אהב - זה הקדוש ברוך הוא. ועז מלך - תקף שמתזק הקדוש ברוך הוא אינו אלא במשפט, שהרי במשפט עומדת הארץ, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ.

ומשום כף, ועז מלך משפט אהב, ולא [מתחזקת] נתקנת כנסת ישראל אלא במשפט, משום שמשם נזונית, וכל הברכות שנוטלת, היא נוטלת משם, ולכן ועז מלך משפט אהב - כל התשוקה וכל האהבה שלה כנגד המשפט. אתה כוננת מישרים - סוד של שני הכרובים למטה, שהם תקון וישוב העולם, והרי נתבאר.

רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. בפסוק זה יש להתבונן בו. כיון שאמר הללויה, אז למא הללו עבדי ה', ואחר כך הללו את שם ה'? אלא כך שנינו, מי שמשבח את [האחד] האחר, צריך לשבחו לפי כבודו, ולפי כבודו כך צריך שבחו. ושנינו, מי שמשבח את האחר בשבח שאין בו - הוא מגלה [גלוי ומסבב] את גנותו, ורוצה לגלות אותו. ועל זה מי שעושה הפסד על בן אדם, צריך כפי כבודו ולא יותר, שמתוך שבחו בא לגנותו, ובכל שבח צריך לפי כבודו.

בא ראה, הללויה, כאן יש שבח עליון של רבון הכל, מקום שאין העין שולטת בו לדעת ולהתבונן [מקום], שהוא טמיר של כל הטמירים, ומיהו? י"ה, שם עליון על הכל.

וְכָתוּב בֶּן אָדָם הַעֲצָמוֹת הָאֵלֶּה כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל
הִמָּה, מִשְׁמַע שְׁכָתוּב (יחזקאל לז) כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל
הִמָּה, וְלִכְּנֵן הַקְּדִים אֶת אַפְרַיִם קֹדֶם מְנַשֶּׁה, וְלִכְּנֵן
אַפְרַיִם מִשָּׂאוֹ לְצַד מַעְרָב, וּמִסְעוֹ הָיָה.

בא ראה, הַבְּרָכָה שֶׁבֵּרַךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, לְמַה הַקְּדִים
לָהֶם בְּרָכוֹת עַד שֶׁלֹּא יִבְרַךְ אֶת בְּנָיו? אֵלֶּא
מִכָּאֵן שֶׁחִבִּיבוֹת בְּנֵי בְּנָיו שֶׁל אָדָם חִבִּיבָה עָלָיו יוֹתֵר
מִבְּנָיו, וְלִכְּנֵן הַקְּדִים חִבִּיבוֹת בְּנֵי בְּנֵי קֹדֶם לְבָנוֹ
לְבָרַךְ אוֹתָם בַּתְּחִלָּה.

ויברכם ביום ההוא לאמור. רבי יוסי פתח ואמר,
(תהלים קטו) ה' זכרנו יברך יברך את בית
ישראל וגו'. ה' זכרנו יברך - אלו הגברים. יברך את
בית ישראל - אלו הנשים. משום שזכרים צריכים
להתברך בתחלה, ואחר כך נשים, ונשים לא
מתברכות אלא מברכת הזכרים, ששזכרים
מתברכים, אז מתברכות הנשים. ואם תאמר מזה
שכתוב (ויקרא טז) וכפר בעדו ובעד ביתו, שצריך
לכפר עליו בתחלה ואחר כך על ביתו, משום
שמתברך ממנו.

בא ראה שנשים לא מתברכות אלא רק מגברים,
שכשמתברכים אלו בתחלה, ומברכה זו
מתברכות. אלא במה בארנו יברך את בית ישראל?
אלא הקדוש ברוך הוא נתן תוספת ברכות לזכר
שנושא, משום שמתברכת ממנו האשה, וכן בכל
מקום נותן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר
שנושא, משום שמתברך [ממנו אשתו]. וכן בכל
מקום נותן הקדוש ברוך הוא תוספת ברכות לזכר
שנושא כדי שמתברך ממנו הנקבה [מאותה תוספת
הברכות]. פיון שנושא האדם, נותן לו שני חלקים,
אחד לו ואחד לנקבתו, והוא נוטל הכל - חלקו
וחלק נקבתו.

בא ראה, ויברכם ביום ההוא [לאמור. בך אותם
ברכות ולכל אלו שיצאו מהם], אחר כך
לאמור בוא"ו. כאן נרמז בין בכור, (שמות ד) בני בכרי
ישראל, וכתוב (ירמיה לא) ואפרים בכורי הוא, ועל
זה תוספת וא"ו.

רבי חזקיה פתח, (תהלים קלט) גלמי ראו עיניך
ועל ספרך כלם יכתבו וגו'. פסוק זה
בארנו בכמה מקומות. אבל בא ראה, כל אותן

שאמרנו. ומשום כך שהיא בהתגלות, כתוב הללו
עבדי ה' הללו את שם ה'.

בינתים האיר הבקר ויצאו מהמערב, ובאותו
הלילה לא ישנו. הלכו בדרך. כשיצאו
מאותם ההרים, ישבו והתפללו תפלה. הגיעו לכפר
אחד וישבו שם כל אותו היום. באותו הלילה ישנו
עד שהיה חצות הלילה, וקמו להתעסק בתורה.

פתח רבי יהודה ואמר, ויברכם ביום ההוא לאמור
בך יברך ישראל וגו'. ויברכם ביום ההוא,
מה זה ביום ההוא? שהרי מספיק שאמר ויברכם.
ועוד, כל לאמר כתוב חסר, וכאן לאמור באות ו"ו
כתוב, [ששכלם כתוב לאמר בלי אות ו', וכאן כתוב
לאמור] למה השנוי?

אלא סוד הוא, ויברכם ביום ההוא. מה זה ביום
ההוא? סוד הדרגה הממנה על הברכות
למעלה. יום ההוא - יום מאותו מקום עליון שנקרא
הוא, ויום ההוא הזה שאין פרווד בין יום לבין הוא,
ובכל מקום היום ההוא, זה [הוא] שתי דרגות
[עליונות], דרגה עליונה ותחתונה, שהן כאחת.

ומשום כך, כשרצה יעקב לברך את בני יוסף,
ברכם ביחוד שלמעלה ומטה כלם כאחד,
[לאמור בוא"ו, שנכלל וא"ו ביניהם]. על זה יחד
אותם ביחוד שלמעלה כלם כאחד] כדי שתתקיים
ברכתם, ואחר כך כלל הכל כאחד ואמר בך יברך
ישראל [לאמר]. מה זה בך? ודאי זה סוד היחוד,
בתחלה מלמטה למעלה [יום ההוא מלמטה
למעלה], ואחר כך יורד לאמצע ולמטה. לאמור -
בוא"ו, הרי האמצע. ואחר כך יורד למטה בך, וכך
הוא יפה כראוי, מלמטה למעלה, וממעלה למטה.

בך יברך ישראל, מה זה ישראל? ישראל הזקן. לא
כתוב יברך ישראל, אלא יברך, שהרי ישראל
נוטל ברכות מלמעלה, ואחר כך הוא מברך את
הכל בדרגה התחתונה הזו דוקא, שאמר בך יברך
ישראל לאמר.

ישמך אלהים כאפרים וכמנשה. הקדים את אפרים
בתחלה, משום שאפרים על שם [של יוסף]
ישראל. מנין לנו? מזה שכששבת אפרים יצא, עד
שלא השלם זמן שעבוד מצרים, דחקו את השעה
ויצאו מהגלות, קמו עליהם שונאיהם והרגו אותם,

העליונים שיש להם לכלם חיים, ואני על מה אני חדל ועל מה נמנע ממני. וזהו מה שרצה דוד לדעת, ולא נתנה לו רשות לדעת.

תוספתא

קול גלגל מתגלגל ממטה למעלה, מרכבותיה סגורות, הולכות ומתגלגלות. קול נעימות עולה ויורד, הולך ומשוטט בעולם. קול שופר שופע בעמקי הדרגות מסובב דרגה [גלגל] סביבה. יושבות שתי מגרפות מימין ומשמאל, בשני גונים נשאבים זה בזה, זה לכן וזה אדם, ושניהם סובבים גלגל למעלה, סובב לימין - לכן עולה, וסובב לשמאל - אדם יורד, והגלגל סובב תמיד ולא שוכך.

שתי צפרים עולות, שמצפצפות, אחת לצד דרום ואחת לצד צפון. פורחים באויר צפצוף, וקול נעימת הגלגל מתחברים כאחד, ואז (תהלים צד) מזמור שיר ליום השבת. וכל הברכות שופעות בלחש בנעימות הזו [מקול], מתוך אהבת קול השופר. כנגד אותן ברכות יורדות מלמעלה למטה, ונגנזו כאחד בתוך עמק הבאר, נביעת הבאר שלא פוסקת בלחש, עד שמתמלא אותו גלגל סובב.

אותן שתי מגרפות סובבות, אחת הימנית, קוראת בחיל ואומרת: זהר שזוהרים שעולה ויורד, שני אלפי עולמו"ת האירו. עולם האמצע בתוכם האר בזוהר רבונה. כל אותם בעלי העינים הסתפלו ופקחו עיניהם, ותזכו לאור הזה, לעדון הזה. אלו הן ברכות ששופעות מלמעלה, מי שזוכה, גלגל עולה סובב ימנה, ושופע ומושך לאותו הזוכה, ומתעדן מברכות אלו העליונות הזוהרות. אשריהם אותם שזוכים בהם.

ובשלא זוכה, גלגל סובב, ואותה מגרפה של צד שמאל סובבת ויורדת למטה, וממשיכה דין על זה שלא זוכה, וקול יוצא: אוי לאותם רשעים שלא זכו. מאותו צד יוצאת אש של שלהבת שדולקת, ששורה על ראשי הרשעים. אשריהם אותם כל אותם שהלכו בדרך אמת בעולם הזה לזכות לאותו אור עליון, ברכות מצחצחות, כמו שנאמר (ישעיה נח) והשביע בצחצחות נפשך. עד כאן התוספתא

הנשמות שהיו מיום שנברא העולם, כלן עומדות לפני הקדוש ברוך הוא עד שלא ירדו לעולם באותה דמות ממש שנראים אחר כך בעולם, ואותו מראה של גוף האדם שעומד בעולם הזה, כך עומד למעלה.

ובשעה שנשמה זו מזמנת לרדת לעולם, אותה נשמה באותה דמות ממש שעומדת בעולם הזה, כך עומדת [למעלה] לפני הקדוש ברוך הוא, ומשביע אותה הקדוש ברוך הוא שתשמר מצוות התורה ולא לעבר על הבריתות.

ומנין לנו שעומדת לפניו? שכתוב (מלכים א יז) חי ה' אשר עמדתי לפניו. עמדתי ודאי, והרי פרשוה. ולכן גלמי ראו עיניך, עד שלא יתראה [הצלם] בעולם. ועל ספרך כלם יכתבו, שהרי כל הנשמות באותה דמות שלהם, כלם בספר כתובים. ימים יצרו, הרי פרשוה יצרו ודאי. ולא אחד בהם, בעולם הזה לעמד בקיום רבונם כראוי.

בא ראה, ימי בן האדם כשזוכה בעולם הזה במעשים טובים, הימים שלו מתרבים למעלה מאותו מקום שהוא מדת ימיו. פתח ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא וגו'. פסוק זה בארוהו. אבל בא ראה, קצי - זה קץ הימין, שנקשר בדרך. ומדת ימי מה היא - זהו שמתמנה [שיש ממנה] ממש על ימיו.

אמר רבי יהודה, הרי שמעתי מרבי שמעון שפסוק זה נאמר על אותם הימים שנגזרו עליו מאדם הראשון, שהם שבעים, שהרי נאמר שחיים בכלל לא היו לו, אלא שאדם נתן לו מאותם ימים שלו שבעים שנים.

וסוד זה, וילון לא משמש פלום, והלבנה לא מאירה כלל מעצמה, ושבעים שנים מאירות לה בכל צדדיה, והם חיי דוד סתם. ועל זה רצה דוד מהקדוש ברוך הוא לדעת סוד זה, ועל מה אין חיים ללבנה מעצמה, ולדעת את העקר שלה.

ומדת ימי מה היא - זוהי דרגה [של העולם] עליונה נסתרת שעומדת על כל אותם הימים שהם חיים שלה, מקום שמאיר לכל. אדעה מה חדל אני - אמר דוד, אדע על מה חדל אני אור מעצמי ונמנע ממני כשאור כל אותם האורות

ומי אותו האיש שמתפלל תפלה זו ומהם מעשיו. משום כך צריך האדם להתפלל תפלה בצבור. מה הטעם? משום שלא בזה את תפלתם, אף על גב שלא כלם בכונה ורצון הלב.

דבר אחר פנה אל תפלת הערער - זה יחידי שנכלל ברבים. ומיהו יחידי שנכלל ברבים? הוי אומר זה יעקב, שהוא כלול בשני צדדים, וקרא לבניו, והתפלל תפלתו עליהם. איזו תפלה שיתקבלו בשלמות למעלה? תפלה שלא ישמדו בגלות.

בשעה זו שקרא להם יעקב, הסתלקה ממנו שכנה, והרי פרשוה. ובא וראה, בשעה שיעקב היה קורא לבניו, הזדמנו לשם אברהם ויצחק, ושכנה על גביהם. והשכנה היתה שמחה ביעקב להתחבר באבות, להתקשר עם נפשותיהם כאחד, להיות מרפכה.

בשעה שפתח יעקב ואמר, האספו והגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, באחרית - זו השכנה, כפיכול נתן בו עצבות, והסתלק. ואחר כך החזירו אותה בניו ביחוד הדברים שלהם, ופתחו ואמרו (דברים ו) שמע ישראל וגו'. באותה שעה העמידה יעקב, ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והתישבה השכנה במקומה. ויקרא יעקב, מה קריאה כאן? אלא קריאה, לקיים מקומם, לקיים אותם למעלה ומטה.

סדר הלימוד ליום יח טבת [יום 107 בשנה]

בא ראה, בכל מקום קריאה בגון זה, שכתוב (במדבר יג) ויקרא משה להושע בן נון יהושע, לקיים מקומו במקום שצריך ולקשר אותו. וכן (בראשית כה) ויקרא שמו יעקב. וכתוב ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקדוש ברוך הוא העמידו למקום זה בשם זה. הקריאה באה לקיום.

אם תאמר ויקראו אל אלהים, קראתי מצרה לי אל ה' - כך הוא ודאי, לקשר ולקיים קיום העליון, ומהו? סדור של שבח רבוננו, וכל אותם דברים שצריכים לפני רבוננו, קיום נותן לו לרבוננו שמראה שהכל תלוי בו ולא במקום אחר, הרי הכל מעמיד קיום. כמו זה ויקרא יעקב אל בניו, העמידם בקיום שלם. כמו זה ויקרא אל משה, התקיים בקיומו.

בא ראה, כל הברכות העליונות, כלן נמסרו לדרגה הזו לברך את הכל. ואף על גב שאין לה אור מעצמה, כל הברכות וכל השמחה וכל הטוב, כלם עומדים בה וממנה [עומדים] יוצאים, ועל זה נקראת כוס של ברכה, ונקראת ברכה ממש, כמו שכתוב (משלי י) ברפת ה' היא תעשיר. ועל זה כתוב (דברים לג) ומלא ברפת ה' ים ודרום ירשה.

ולכן יש לה בכלם שיור, ומכלם מתמלאת ומכלם יש בה, ומתברכת מכל אותן ברכות עליונות, ונמסרו לה ברכות לברך. מנין לנו? שאמר רבי יצחק, יעקב ברוך את בני יוסף ממקום זה שכל הברכות נמסרו בידו לברך, כמו שנאמר (בראשית יב) והיה ברכה. מכאן והלאה הברכות נמסרו בידו.

בא ראה, כמו זה אנו מברכים ומשבחים את השם הזה, ועל זה הלל, שאותם ימים שאומרים הלל. שאמר רבי חייא, בהלל צריכים שלש דרגות: חסידים, צדיקים, וישראלים. [משום שנתעלה כבוד הקדוש ברוך הוא באלו הדרגות] חסידים מצד הימין, צדיקים מצד השמאל, וישראל מכל אותם הצדדים, משום [שהישרים] שישאל כלולים מכלם, ועל זה עולה תשבחת הקדוש ברוך הוא מהכל, וכן בכל מקום שישאל משבחים את הקדוש ברוך הוא מלמטה, עולה כבודו בכל.

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קכ) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם. פסוק זה בארוהו, והתקשו בו החברים. (אלא עוד יש בו צד בציורים רבים) פנה?! הקשיב ה' צריך, או שמע. מה זה פנה?

אלא כל תפלות העולם - תפלות, ותפלת היחיד לא נכנסת לפני המלך הקדוש אלא בכח חזק. שעד שלא נכנסת אותה תפלה להתעטר במקומה, משגיח בה הקדוש ברוך הוא ומסתפל בה, ומסתפל בחטאי ובזכות אותו האדם, מה שאינו עושה כן בתפלת הרבים, שתפלת הרבים כמה הן תפלות שאינן [מבני] מצדיקים, וכלן נכנסות לפני הקדוש ברוך הוא, ולא משגיח בחטאיהם.

משום כך פנה אל תפלת הערער, מהפך ומסתפל בה, ומסתפל [בזכותו] במה רצון נעשה,

רבי יהודה ורבי יוסי היו יושבים יום אחד על פתח לוד. אמר רבי יוסי לרבי יהודה, זה שראינו שיעקב ברח את בנו, ראינו ממה שכתוב ויברך אותם, אבל איפה הברכה שלהם? אמר לו, כל הברכות הם שברך אותם, כמו יהודה אתה יודוך אחיך, דן ידין עמו, מאשר שמנה לחמו, וכן כלם. **אבל** מה שרצה לגלות להם לא גלה, שרצה לגלות להם את הקץ, והרי פרשוה שיש קץ לימין ויש קץ לשמאל, ורצה לגלות להם את הקץ כדי להשמר ולהטהר מערלה. ומה שגלה להם נודע והתגלה עד שנכנסו לארץ הקדושה, אבל דברים אחרים אינם בגלוי, והם נסתרים בתורה בפרשה הזו של יעקב ובאותן הברכות.

פתח ואמר, ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני. מה ראה יעקב לפתח בראובן? שייפתח ביהודה, שהוא ראשון לכל המחנות, והוא מלך, וראינו שלא ברח אותו וסלק ברכות ממנו, עד שבא משה והתפלל תפלה עליו, כמו שנאמר (דברים לג) יחי ראובן ואל ימות.

אבל ודאי ברכו, ועלתה אותה ברכה למקומה. לאדם שהיה לו בן. כשהגיע זמנו להסתלק מן העולם, בא המלך אליו. אמר, הרי כל ממוני יהיה ביד המלך שמור לבני. כשראה המלך שבנו ראוי, אז נתן לו. כך יעקב אמר.

ראובן בכרי אתה, אהוב מעי אתה, אבל הברכות שלך יעלו בידי המלך הקדוש עד שיראה אותך, משום שהלכת כנגד אפך וגו', כתרגומו. ראובן בכרי אתה וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (יחזקאל לו) ויאמר אלי הנבא אל הרוח וגו'. כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד המלך, שהרי התורה מכריזה עליהם בכל יום, ואין מי שמקשיב באזניו כנגדה. פסוק זה קשה, כיון שכתוב הנבא אל הרוח, מדוע פעם נוספת הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח?

אלא מכאן למדנו סוד החכמה, שנים עומדים כאן - אחד לעורר מלמטה למעלה, שאם לא מתעוררים למטה לא מתעוררים למעלה, ובהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה. הנבא אל הרוח - מלמטה למעלה, הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח - מלמעלה למטה.

אמר רבי יצחק, א' של ויקרא למה היא קטנה? אמר לו, התקיים משה בשלמות, ולא בכל, שהרי הסתלק מאשתו. בספרי הקדמונים אמרו לשבח, ואנו כך שנינו: מה שנתעלה למעלה, יתקשר למעלה ולמטה, ואז הוא שלם. עוד, אל"ף קטנה היתה ממקום קטן, קטן שהוא גדול בהתחברותו למעלה. [למעלה ולמטה ואז נשלם]. **ויאמר**, מה זה ויאמר? הרי פרשוה, [כמו שנאמר ויאמר בלבן] ואמרת בלבך - אמירה בחשאי. האספון! אספון היה צריך, כמו שנאמר (תהלים ג) אספון לי חסידי. אלא [הקים להם] קים לנו, האספון ממקום שלמעלה הוא. האספון, בקשור שלם ביחוד אחד. ואגידה לכם, מה זה ואגידה לכם? סוד חכמה הוא.

רבי יוסי שאל את רבי שמעון. אמר לו, ואגידה, או ויגד, או ויגידו, וכן כלם, ששנינו שסוד החכמה היא, למה בדבר זה [בכלם] הוא בסוד החכמה? אמר לו, משום שהוא דבר שבא בגימ"ל דל"ת בלי פרוד, וזהו סוד החכמה. דבר שבא בשלמות בסוד האותיות כך הוא כשהם בחכמה, אבל דל"ת בלי גימ"ל אינו שלמות, וכן גימ"ל בלי דל"ת, שהרי זה בזה נקשרו בלי פרוד, ומי שמפרידם, גורם לעצמו מות, וסוד זה הוא חטאו של אדם.

משום כך הוא דבר של סוד חכמה. ואף על גב שיש יו"ד לפעמים בין גימ"ל לדל"ת, אין פרוד, והכל קשר אחד. ועל זה דבר זה כך הוא ודאי, ואגידה לכם - סוד החכמה, שרצה לגלות את סוף כל מעשיהם של ישראל.

ואם תאמר שלא גלה מה שרצה לגלות, אם כך אז למה כתוב בתורה דבר של יעקב השלם, ואחר כך נפגם, ולא השתלם הדבר? אלא ודאי שהשתלם, כל מה שצריך לגלות גלה והסתיר, אמר דבר וגלה בחוץ והסתיר לפניו. ודבר תורה לא נפגם לעולמים.

והכל הוא נסתר בתורה, משום שהתורה היא שלמות הכל, שלמות של מעלה ולמטה, ואין אות או דבר בתורה פגום, ויעקב, כל מה שהצטרך לומר אמר, אבל גלה והסתיר, ולא פגם מכל מה שרצה אפלו אות אחת.

מִן הָעוֹלָם. אֲבָרְהָם מִיִּמִּינוֹ, יִצְחָק מִשְׁמָאלוֹ (דין), יַעֲקֹב הָיָה שׁוֹכֵב בֵּינֵיהֶם, שְׂכִינָה לְפָנָיו. כִּיִּן שָׂרָאָה כְּךָ יַעֲקֹב, קָרָא לְבָנָיו, וְאַחֲזוּ אוֹתָם סָבִיב הַשְׂכִּינָה, וְסִדֵּר אוֹתָם בְּסִדּוֹר שָׁלֵם.

מִיִּן לָנוּ שְׁסֻדְרָם סָבִיב הַשְׂכִּינָה? שְׂכֵתוֹב הָאֶסְפוֹ, וְאִזּוּ נִמְצְאָה שָׁם שְׁלָמוֹת הַכֹּל, וְכִמָּה מְרַכְבּוֹת עֲלִיוֹנוֹת סָבִיבָם. פִּתְחוּ וְאָמְרוּ, לֵךְ ה' הַגְדֵּלָהּ וְהַגְבֹּרָה וְגו'. אִזּוּ הַתְּכַנֵּס הַשֶּׁמֶשׁ אֶל הַלְּבָנָה, וְהַתְּקַרֵּב מִזְרַח לְמַעְרָב. זֶהוּ שְׂכֵתוֹב וַיֵּאֱסֹף רַגְלָיו אֶל הַמָּטָה, וּמְאִירָה הַלְּבָנָה, וְנִמְצְאָת בְּשְׁלָמוֹת. וְאִזּוּ וַדָּאִי שְׁנִינּוּ, יַעֲקֹב אָבִינוּ לֹא מֵת. כִּיִּן שָׂרָאָה יַעֲקֹב [סִדֵּר] צַד שָׁלֵם, מֵה שְׁלֵא נִמְצָא כְּךָ לְבָן אֲדָם אַחֵר, שְׁמַח וְשִׁבְחָת אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּפְתַח וּבִרְךָ אֶת בְּנָיו, כֹּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ.

רְבִי יוֹסִי וְרְבִי יִיסָא הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, אָמַר רְבִי יִיסָא, הָרִי וַדָּאִי שְׁנִינּוּ, כֹּל בְּנֵי יַעֲקֹב נִתְקַנּוּ בְּסִדֵּר שָׁלֵם וְהַתְּבָרְכוּ כֹּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ, מֵה נֵאמַר בְּפִסּוּק הַזֶּה, שְׂכֵתוֹב מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה לַחֲמוֹ וְגו'. אָמַר לוֹ, לֹא יִדְעָתִי, כִּי לֹא שְׁמַעְתִּי מֵהַמְּנוּרָה הַקְּדוֹשָׁה, אֲלֵא אֶתָּה וְאֲנִי נִלְךְ לְמְנוּרָה הַקְּדוֹשָׁה. הֲלָכּוּ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְרְבִי שְׁמַעוֹן, אָמְרוּ דְבַר וְשָׂאֵלוּ שְׂאֵלָה. אָמַר לָהֶם, וַדָּאִי סוּד הַחֲכָמָה הוּא.

פְּתַח וְאָמַר, (שׁוֹפְטִים ה) אֲשֶׁר יָשַׁב לְחוּף יַמִּים וְעַל מִפְרָצָיו יִשְׁכּוֹן. לָמָּה יָשַׁב שָׁם? אֲלֵא מִי שִׁיּוֹשֵׁב עַל שְׁפַת הַיָּם, מִשְׁתַּמֵּשׁ בְּתַפְנוּקֵי הָעוֹלָם. [וְכָאֵן אֲשֶׁר זֶהוּ פְתַח עֲלִיוֹן שֶׁל צְדִיק (שֶׁל צְדָק), כְּשֶׁמִּתְבָּרֵךְ לְהוֹרִיק בְּרָכוֹת לְעוֹלָם. וְכָאֵן סִמּוֹן לְפִסּוּק הַזֶּה מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה, לְפִתַּח הָעֲלִיוֹן, שְׁמִשְׁם מוֹרִיקִים בְּרָכוֹת לְעוֹלָם] וּפְתַח זֶה נוֹדֵעַ תָּמִיד כְּבָרְכוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וְנִקְרָא אֲשֶׁר, וְזֶהוּ עֲמוּד מֵאוֹתָם עֲמוּדִים שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד עֲלֵיהֶם.

וְהַמְקוֹם שֶׁנִּקְרָא לְחָם עֲנִי, מֵאוֹתוֹ מְקוֹם נִתְקַן [הַהוּא]. זֶהוּ שְׂכֵתוֹב מֵאֲשֶׁר שְׁמָנָה לַחֲמוֹ. מֵה שְׁהִיָּה לְחָם עֲנִי, הַפֶּךְ לְהִיּוֹת לְחָם [עֲנִי] פִּנְג [שְׁמָנָה], מִשּׁוּם שֶׁהִרִיק וְזָרַק בּוֹ בְּרָכוֹת וְתַפְנוּקִים, וְסוּף הַפִּסּוּק מוֹכִיחַ – וְהוּא יִתֵּן מַעֲדָנָי מִלֶּךְ. מִי הַמֶּלֶךְ? זוֹ כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁמָנָה נִזּוֹן בְּתַפְנוּקֵי עוֹלָם, וְזֶה נוֹתֵן לְמֶלֶךְ הַזֶּה כֹּל הַבְּרָכוֹת, כֹּל שְׂמִחָה וְכֹל טוֹב הוּא נוֹתֵן, וּמִמֶּנָּה יוֹצְאִים.

שְׂהָרִי אָפְלוּ לְמַעְלָה, בְּהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁלְמַטָּה לוֹקַח אוֹתוֹ עֲלִיוֹן מֵהָעֲלִיוֹן מִמֶּנּוּ. כְּמוֹ פִּסּוּק זֶה, כֹּה אָמַר ה' מֵאֲרַבֵּעַ רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ. מֵאֲרַבֵּעַ רוּחוֹת – זֶה דָרוֹם וּמִזְרַח וְצָפוֹן וּמַעְרָב, וְרוּחַ בָּאָה מִמַּעְרָב בְּהַתְּחַבְּרוֹת שֶׁל אֵלֶּה הָאֲחֵרִים, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (בַּמִּדְבָר כֹּא) כְּרוּחַ נְדִיבֵי הָעָם וְגו'.

וּמִבָּאֵן יוֹצְאוֹת רוּחוֹת וּנְשֻׁמוֹת לְבָנֵי הָעוֹלָם לְהַצְטִיר בָּהֶם, וְנוֹשְׁבִים, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (בְּרֵאשִׁית ב) וַיִּפַּח בְּאָפְיוֹ נְשֻׁמַת חַיִּים. בֹּא רֵאָה, לוֹקַח מִצַּד זֶה וְנוֹתֵן בְּצַד אַחֵר, וְעַל זֶה (קֵהֶלֶת א) כָּל הַנְּחָלִים הַלְּכִים אֶל הַיָּם וְהַיָּם אֵינְנוּ מְלֵא. לָמָּה אֵינְנוּ מְלֵא? מִשּׁוּם שֶׁלוֹקַח וְנוֹתֵן, מְכַנֵּס וּמוֹצִיא.

רְבִי אֲלַעְזָר שָׂאֵל שְׂאֵלָה אֶת רְבִי שְׁמַעוֹן. אָמַר, הוּאִיל וְגָלוּי לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׂבָנֵי אֲדָם יְמוּתוֹ, לָמָּה הוֹרִיד נְשֻׁמוֹת לְעוֹלָם, וְלָמָּה הוּא צָרִיךְ אֶת זֶה? אָמַר לוֹ, שְׂאֵלָה זוֹ לְפָנַי רְבָנָן שְׂאֵלוּ כְּמָה וְכִמָּה, וּבְאֵרוּחַ, אֲבָל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹתֵן נְשֻׁמוֹת שִׁיּוֹרְדוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה לְהוֹדִיעַ אֶת כְּבוֹדוֹ, וְלוֹקַח אוֹתָן אַחֵר כְּךָ. אִם כְּךָ לָמָּה יִרְדּוּ?

אֲלֵא סוּד זֶה כְּךָ הוּא. פִּתַּח וְאָמַר, (מִשְׁלֵי ה) שְׂתַה מִיָּם מִבּוֹרֶךְ וְנִזְלִים מִתּוֹךְ בְּאֵרֶךְ. הָרִי פְרֻשׁוּהָ, בּוֹר – מְקוֹם שֶׁלֹּא נוֹבֵעַ מַעְצָמוֹ. וּמִתֵּי נוֹבְעִים הַמַּיִם הַלְלוּ? בְּשַׁעַה שֶׁהַשֶּׁתְּלָמָה הַנִּשְׁמָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, כְּשֶׁעוֹלָה לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְשְׂרָה בּוֹ, אִזּוּ הוּא שָׁלֵם מְכַל הַצְּדִדִּים, מִמַּטָּה וּמִמַּעְלָה [וּמְכַל הַצְּדִדִּים].

וּבְשִׁנְשָׁמָה עוֹלָה, אִזּוּ מִתְעוֹרְרַת תְּשׁוּקַת הַנִּקְבָּה לְזָכַר, וְאִזּוּ נוֹבְעִים מִיָּם מִלְמַטָּה לְמַעְלָה, וּבּוֹר נַעֲשֶׂה בְּאֵר, מִיָּם נוֹבְעִים, וְאִזּוּ הַתְּחַבְּרוֹת וְיַחּוּד [וַיִּסוּד] וַתְּשׁוּקָה וְרִצּוֹן נִמְצְאִים, [לְזֶה] שְׂהָרִי בְּנִשְׁמַת הַצְּדִיק נִתְקַן אוֹתוֹ מְקוֹם, וּמִתְעוֹרְרַת חֲבִיבוֹת וְרִצּוֹן לְמַעְלָה וּמִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד.

רְאוּבֵן בְּכָרִי אֶתָּה. כְּךָ הוּא וַדָּאִי, טָפָה רֵאשׁוּנָה שֶׁל יַעֲקֹב הִיָּתָה, וְרִצּוֹנוֹ בְּמְקוֹם אַחֵר הָיָה, כְּמוֹ שְׁנֵתְבָאֵר. בֹּא רֵאָה, רְאוּבֵן וְכֹל שְׁנַיִם עָשָׂר הַשְּׁבָטִים, כָּלָם אַחוּזִים בְּשְׂכִינָה, וּכְשֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת הַשְּׂכִינָה עָלָיו, קָרָא לְשְׁנַיִם עָשָׂר בְּנָיו לְהַתְּחַבֵּר עִמָּה.

וּבֹא וְרֵאָה, מָטָה שְׁלָמָה לֹא נִמְצְאָה מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם כְּאוֹתָהּ הַשַּׁעַה שֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְהַסְתַּלַּק

פְּעָמִים בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוּב כַּחֲזִי – אֶחָד, וְרֵאשִׁית אוֹנִי – שְׁנַיִם, יֵתֵר שְׁאֵת – שְׁלֹשָׁה, וְיֵתֵר עֵז – אַרְבָּעָה. כְּמוֹ כֵן עֲתִידִים הֵם לְעֶרְךָ קָרֵב בְּאַרְבַּע רוּחוֹת הָעוֹלָם וְלִשְׁלֹט בְּקִרְבָּם עַל הַכֹּל, וַיִּנְצְחוּ עַמִּים רַבִּים וַיִּשְׁלְטוּ עֲלֵיהֶם.

פְּחָז כְּמִים אֵל תּוֹתֵר כִּי עֲלִיתָ עַל מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ. כָּאֵן נִרְמָז עַל הִרְהוּר רֵאשׁוֹן שֶׁהָיָה לִיעֲקֹב בְּטַפָּה הִרְאשׁוּנָה בְּרַחֵל, שְׂאֵלְמָלָא הִרְהוּר שֶׁל אוֹתָהּ טַפָּה הָיָה בְּמִקוּמָהּ, נִשְׁאַר הָיָה רֵאוּבֵן בְּכֹל, אֲבָל פְּחָז כְּמִים אֵל תּוֹתֵר כִּי עֲלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ. עֲלִיתָ – בְּהִרְהוּר אַחֵר, אִז חֲלַלְתָּ וְגו'.

דְּבָר אַחֵר פְּחָז כְּמִים אֵל תּוֹתֵר – שֶׁהָרִי כִּפְּאָשׁר יַעֲרֹכוּ קָרֵב בְּנֵי רֵאוּבֵן בְּעוֹלָם וַיִּנְצְחוּ עַמִּים רַבִּים, לֹא יִשְׁאַרוּ בְּמַלְכוּת, מָה הַטַּעַם? כִּי עֲלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ, שְׁעֲתִידִים לְעֶרְךָ קָרֵב בְּאַרְצָה הַקְּדוּשָׁה דְּוָקָא, שְׁכָתוּב כִּי עֲלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ, [זו יְרוּשָׁלַיִם. מִשְׁכְּבֵי?!] מִשְׁכָּב הָיָה צְרִיף לְכַתֵּב! אֵלָּא אֲבִיךָ, זֶה יִשְׂרָאֵל הַזֶּקֶן. מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ וְלֹא מִשְׁכָּב, מִשׁוּם שֶׁהָרִי פְּעַמִּים נִבְנְתָה יְרוּשָׁלַיִם, וּפְעַם שְׁלִישִׁית לְזַמְנוֹ שֶׁל מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וְלָכֵן מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ. וְכָאֵן הִתְגַּלְתָּה בְּרָכָה, וּמָה שֶׁהָיָה בְּאוֹתוֹ זְמַן, וּמָה שֶׁהָיָה כְּשֶׁנִּכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְאַרְצָה, וּמָה שֶׁהָיָה בְּזַמְנֵי מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ בְּמַעֲשֵׂה רֵאוּבֵן.

שְׁמַעוֹן וְלוֹי אַחִים. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כָּאֵן אַחַד אוֹתָם בְּצַד שְׂמַאל שֶׁל הַשְּׂכִינָה, שְׁרָאָה מַעֲשִׂים שֶׁל דִּין קָשָׁה שֶׁלֹּא יְכוּל הָעוֹלָם לְסַבֵּל. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, הַבְּרָכָה שֶׁלָּהֶם אֵיפֹה הִיא? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שְׁמַעוֹן לֹא רָאוּי לָזֶה, שְׁרָאָה לוֹ כְּמָה מַעֲשִׂים רְעִים, וְלוֹי שְׂבָא מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה, וּבְרָכָה לֹא תְלוּיָהּ בּוֹ, וְאִפְלוּ כְּשֶׁבָא מִשָּׁה לֹא תְלָהּ בּוֹ בְּרָכָתוֹ, שְׁכָתוּב (דְּבָרִים לג) בְּרַךְ ה' חֵילוֹ וּפְעַל יָדָיו תִּרְצָה. תְּלוּיָהּ בְּקְדוּשַׁת בְּרוּךְ הוּא.

בִּיאָה, כְּתוּב (תְּהִלִּים קד) זֶה הַיָּם גְּדוֹל וְרַחֵב יָדָיִם שֶׁם רָמַשׁ וְאִין מִסְפָּר חַיּוֹת קִטְנוֹת עִם גְּדוֹלוֹת. זֶה הַיָּם גְּדוֹל – זו הַשְּׂכִינָה שְׁעוֹמֶדֶת עַל יַעֲקֹב, כְּשֶׁרָצָה לְהִסְתַּלֵּק מִהָעוֹלָם. וְרַחֵב יָדָיִם – שֶׁהָרִי כָּל הָעוֹלָם מִתְּמַלֵּא וְנִשְׁלֵם וּמִצְטַמְצֵם שֶׁם. שֶׁם רָמַשׁ וְאִין מִסְפָּר – שְׂכַמָּה מְלֵאכִים עֲלִיוֹנִים וְקְדוּשִׁים נִמְצְאוּ שֶׁם. חַיּוֹת קִטְנוֹת עִם גְּדוֹלוֹת – אֵלּוּ הֵם שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׂבָטִים, בְּנֵי יַעֲקֹב שֶׁנִּמְצְאוּ בְּהֵם בְּשַׁלְמוֹת,

אָמְרוּ, אִם לֹא בָּאנוּ לְעוֹלָם אֵלָּא רַק לְדַעַת אֵת זֶה – טוֹב לָנוּ.

רֵאוּבֵן הָיָה בְּכוֹר שֶׁל יַעֲקֹב. אָמַר רַבִּי חִיָּיא, לוֹ רֵאוּבֵן הַכֹּל, וְהַכֹּל הָעֵבֶר מִמֶּנּוּ, וְנִתְּנָה הַמְּלָכוּת לַיהוּדָה, הַבְּכוֹרָה לְיוֹסֵף, וְהַפְּהִנָּה לְלוֹי. זֶהוּ שְׁכָתוּב פְּחָז כְּמִים אֵל תּוֹתֵר, לֹא תִשְׁאַר בָּהֶם. וּמָה שְׂאָמַר כַּחֲזִי וְרֵאשִׁית אוֹנִי, כָּאֵן בְּרַכּוֹ וְהַפְּקִידוֹ אֶצֶל הַקְּדוּשַׁת בְּרוּךְ הוּא.

לְאַהוּב הַמֶּלֶךְ, [שְׂבָקָשׁ מִהַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת לוֹ טוֹבָה] [שֶׁהָיָה לוֹ בֵּן וְרָצָה שֶׁהַמֶּלֶךְ יַעֲשֶׂה לוֹ טוֹבָה] יוֹם אֶחָד עֶבֶר בְּנוֹ בְּשׁוּק. אָמַר לְמֶלֶךְ, זֶה בְּנִי, וְדַאי אֶהוּב נַפְשִׁי. שְׂמַע הַמֶּלֶךְ, וַיִּדַּע שֶׁזֶה בְּקִשׁ עַל בְּנוֹ. כֵּךְ יַעֲקֹב אָמַר, רֵאוּבֵן בְּכָרִי אֵתָהּ כַּחֲזִי וְגו'. כָּאֵן צוּהָ אֵת הַמֶּלֶךְ.

פְּחָז כְּמִים אֵל תּוֹתֵר. כָּאֵן אָמַר מָה שְׂאָרַע לוֹ, שֶׁלֹּא נִשְׁאַר [לוֹ] בְּאַרְצָה וְנִזְרַק לְחוּץ לְאַרְצָה. כְּנִגְדַּד זֶה מְמָנָה [תַּחוּם] אֶחָד מִצַּד הַמְּשָׁפָן הָעֲלִיּוֹן שְׂמַמְנָה תַּחַת יַד מִיכָאֵל, וַיֵּשׁ אוֹמְרִים תַּחַת יַד גְּבֻרִיאֵל. וּמִיכָאֵל הוּא רֵאשׁ בְּכֹל מְקוּם מִצַּד שֶׁל הַחֶסֶד, וְגְבֻרִיאֵל מִצַּד שֶׁל שְׂמַאל שֶׁל גְּבוּרָה, וַיְהוּדָה עַד רֵד עִם אֵל, צַד הַגְּבוּרָה, נִקְרָא בֵּית דִּין, וְסָמוּךְ לוֹ רֵאוּבֵן. וְאִף עַל גַּב שְׂמַלְכוּת הַיְתָה שֶׁל יְהוּדָה, רֵאוּבֵן סָמוּךְ כְּנִגְדּוֹ הָיָה.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, עֲתִידִים אוֹתָם בְּנֵי רֵאוּבֵן לְעוֹרֵר שְׁנֵי קְרָבוֹת בְּתוֹךְ הָאַרְצָה. בֵּא רֵאָה, כְּתוּב כַּחֲזִי – בְּגִלוֹת מִצְרַיִם. וְרֵאשִׁית אוֹנִי – שֶׁהֵם הָיוּ רֵאוּשׁוֹנִים לְאַחֵיהֶם לְקָרֵב. יֵתֵר שְׁאֵת – לְגִלוֹת אֲשׁוּר, שְׂמַשֵּׁם גָּלוּ בְּנֵי גַד וּבְנֵי רֵאוּבֵן רֵאוּשׁוֹנִים מִכָּלֶם, וְסָבְלוּ כְּמָה רְעוֹת, וְכַמָּה עֲנוּיִים סָבְלוּ, וְלֹא שָׁבוּ עַד כְּעַתָּה.

וְיֵתֵר עֵז – לְזַמֵּן שְׂמֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ יִתְעוֹרֵר בְּעוֹלָם, הֵם יִצְאוּ וַיַּעֲרֹכוּ קְרָבוֹת בְּעוֹלָם וַיִּנְצְחוּ, וַיִּתְחַזְּקוּ עַל הָעַמִּים, וּבְנֵי הָעוֹלָם יִפְחָדוּ מֵהֶם וַיִּרְתְּנוּ לְפָנֵיהֶם וַיִּחַשְׁבוּ לְהִתְגַּבֵּר בְּמַלְכוּת, וְלֹא יִשְׁאַרוּ בָהּ. זֶהוּ שְׁכָתוּב פְּחָז כְּמִים אֵל תּוֹתֵר. מָה הַטַּעַם שֶׁלֹּא יִשְׁאַרוּ בָהּ וְאִפְלוּ בְּצַד אֶחָד שֶׁל הָעוֹלָם? מִשׁוּם כִּי עֲלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ, שְׁעֲתִידִים לְהַכְּנִס וְלְעֶרְךָ קְרָבוֹת בְּתוֹךְ הָאַרְצָה הַקְּדוּשָׁה, מִשְׁכְּבֵי אֲבִיךָ דְּוָקָא, זוֹ יְרוּשָׁלַיִם.

בִּיאָה רֵאָה, לְאַרְבַּעַת צַדֵּי הָעוֹלָם הִתְפָּזְרוּ בְּנֵי רֵאוּבֵן בְּגִלוֹת, כְּנִגְדַּד כָּל יִשְׂרָאֵל שֶׁגָּלוּ לְגִלוֹת אַרְבַּע

אמר יעקב, הרי ראיתי שבני אלה הם בצד הדין הקשה, [יביאו] יבא בעל הבית ויכרך אותם.

משה ודאי איש האלהים היה, ורצונו עושה בביתו, כמו שנאמר אישה יקימנו, זהו שכתוב (שם י) ויאמר משה קומה ה'. ואישה יפרנו, זהו שכתוב ובנחה יאמר שובה ה'. ודאי שבעל הבית עושה את רצונו ואין מוחה בידו, כמו לאדם שגוזר על אשתו, והיא עושה רצונו. ועל כך יעקב, אף על גב שהיה אחוזו בעץ החיים, לא היה בעל הבית אלא למטה. משה הוא למעלה, ולכן העלה אותם לבעל הבית.

בסודם אל תבא נפשי וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים כה) סוד ה' ליראיו וגו'. סוד ה' ליראיו - הסוד העליון של התורה לא נתן הקדוש ברוך הוא אלא לאותם יראי חטא, ומי שהם יראי חטא, מתגלה להם סוד עליון של תורה. ומיהו סוד העליון של התורה? הוי אומר זו אות ברית קדש, שנקראת סוד ה' ברית קדש.

שמעון ולוי הטריחו עצמם על סוד זה באנשי שכם שימולו עצמם ויקבלו עליהם סוד זה, והפסוק מעיד שבמרמה. ועוד, במעשה זמרי בן סלוא שפסל את הסוד הזה. ויעקב אמר, בסודם אל תבא נפשי. מי זו נפשי? זו נפש שנכנסת ונאחזת בברית העליונה למעלה, ונקראת נפש צרור החיים.

בקהלם אל תחד כבודי, הרי פרשוה, כמו שנאמר (במדבר טז) ויקהל עליהם קרח. אל תחד כבודי - זה כבוד ישראל סתם. ולכן לא ברח אותם אביהם, משום שהעלה אותם למשה. רבי חייא אמר, מהפסוקים הללו [ומשום כך] [משמע] שלא נאחז זה בזה, והצטרף כך. ולכן יש בו הכל, ואין לה דור בעולם שלא יורד דין שלהם לקטרג בעולם, ומתרבים המתזרים על הפתחים של בני אדם. הנה לה הכל [זה כנגד זה].

יהודה אתה יודוך אחיך ידך בערף איביך וגו'. רבי יוסי פתח, (תהלים קד) עשה ירח למועדים וגו'. עשה ירח, כדי לקדש בו ראשי חודשים וראשי שנים. ולעולמים הלבנה מאירה רק מן השמש, וכששולטת השמש - לא שולטת הלבנה, וכשמתכנסת השמש, אז שולטת הלבנה, ואין חשבון ללבנה אלא רק כשמתכנסת השמש.

אחד אילה, ואחד זאב, ואחד ארי, ואחד טלה. אמר רבי יצחק, אריה אחד, וטלה אחד, אחד זאב, ואחד גדי, וכן כלם, להמצא חיות קטנות עם גדולות.

רבי יהודה אמר, הכל יפה, אבל יהודה אריה ושמעון שור, והרי פרשוה החברים שהיו משגיחים זה כנגד זה, זה מימין וזה משמאל. לשור שמעשיו רעים, אמרו נציר דמות של אריה ברפת שלו, ויסתכל בזה ויפחד ממנו. כך שמעון שור, יהודה אריה.

שמעון לא זכה לברכות, אלא הדביק אותו משה ליהודה. כתוב כאן (דברים לג) שמע ה' קול יהודה, וכתוב שם (בראשית כט) כי שמע ה' כי שנואה אנכי. אמר רבי יהודה, שמעון ולוי, אביהם העלם למשה. אמר לו רבי יוסי, מה הטעם אביהם העלם למשה? אמר לו, אף אנו נעלה למנוחה הקדושה העליונה.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר, כמה חביבים דברים אלו. טפח בידו ובכה. אמר, מי יגלה אותך נאמן הקדוש? התעלית בחיך על בני אדם, התעלית בפטירתך ונסתרה דמותך. מפתחות רבונך נמסרו בידך תמיד.

בא ראה, ליעקב היו ארבע נשים, והוליד בנים מכלן, והתעלה [ונתקן] בנשותיו. כשרצה יעקב להסתלק, עמדה עליו שכניה. רצה לברך את אלה ולא יכל, מלפני השכינה שפחד. אמר, איך אעשה, שהרי שניהם באו מצד הדין הקשה? אם אחזיק בשכינה - לא יכלתי, שהרי היו לי ארבע נשים ונתקנתי בהן, אלא אעלה אותן לבעל הבית, שהרי [בו] הבית עומד ברשותו, ומה שירצה - יעשה.

כך יעקב אמר, חלקים של נשים ובנים הרי לקחתי בעולם הזה ונשלמתי, ואיך אתחזק בגבירה יותר? אלא אעלה הדברים לבעל הגבירה, והוא יעשה מה שירצה, ולא יפחד.

בא ראה מה כתוב, (דברים לג) וזאת הברכה אשר ברח משה איש האלהים, בעל הבית, בעל הגבירה, ככתוב (במדבר ל) אישה יקימנו ואישה יפרנו, שהרי (שם ז) כלות משה כתוב. ועל כן משה מברך את מי שרוצה בלי פחד, כמו שבארנו. ולכן

ממשפחות זהב לכושה, משום שהתלפשה ונאחזה בגבורה עליונה, וגם זה נקרא מלך, ובשבילה עומדת הארץ, מתי? בשעה שנאחזת במשפט, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ. ולזו קוראים מלכות השמים, ויהודה נאחז בה, וירש המלכות שבארץ.

רבי [אבא] יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יצחק, נפתח בדברי תורה ונלך. פתח רבי יצחק ואמר, (בראשית ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו'. פסוק זה בארוהו החברים, אבל ויגרש, כמו בן אדם שמגרש את אשתו, את האדם דוקא.

בא ראה סוד הדבר, אדם נתפס במה שחטא, וגרם מות לו ולכל העולם, וגרם לאותו עץ שחטא בו גרושים, להגרש בו ולהתגרש בבניו לעולמים. זהו שכתוב ויגרש את האדם, את דוקא, ככתוב (ישעיה ו) ואראה את ה'. אף כאן את האדם.

וישב מקדם לגן עדן וגו' - זה למטה. כמו שפרובים למעלה, יש פרובים למטה, והשרה העץ הזה עליהם. ואת להט החרב המתהפכת אלו דגמת שלהבת של אש מאותה החרב שמתלהטת. המתהפכת - זו החרב הזו, שיונקת בשני צדדים, ומתהפכת מצד זה לצד אחר. **דבר** אחר, המתהפכת - זו להט אותן צורות השלהבת [של המלכות] שאמרנו, שמתהפכות לפעמים גברים ולפעמים נשים, ומתהפכות ממקומם לכל, וכל זה כדי לשמר את דרך עץ החיים. איזו דרך? כמו שנאמר (שם מג) הנותן בים דרך.

אמר רבי יהודה, יפה, וכך זה ודאי שגרם אדם לאותו עץ שחטא בו להתגרש, וגם לשאר בני העולם, כמו שנאמר (שם נ) ובפשעיהם שלחה אמכם, אבל יפה אמרת, שהרי ממקומו משמע, שכתוב ויגרש את האדם, משום שזוהי שלמות האדם.

ומאותו יום נפגמה הלבנה, עד שבא נח ונכנס בתשובה [לתבה]. באו הרשעים ונפגם. עד שבא אברהם [ועמדו] ועמד בשלמות של יעקב ובניו. ובא יהודה ואחז בה, והתחזק במלכות, וירש

וישניהם עשה הקדוש ברוך הוא להאיר, זהו שכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ וגו'. והיו לאחת - אלו שבתות, שכתוב (שמות לא) כי אות היא. ולמועדים - אלו ימים טובים. ולמים - אלו ראשי חדשים. ולשנים - אלו ראשי שנים. שיהיו אמות העולם עושים חשבון לשמש, וישראל ללבנה.

וזו הולך כמו שאמר רבי אלעזר, כתוב (ישעיה ט) הרבית הגוי לו הגדלת השמחה. הרבית הגוי - אלו ישראל, שכתוב בהם (דברים ד) כי מי גוי גדול, וכתוב גוי אחד בארץ. לו - בשבילו. הגדלת השמחה [ממש] - זו הלבנה שמתגדלת באור בשביל ישראל. אמות העולם לשמש, וישראל ללבנה, איזה מהם עדיף? ודאי הלבנה למעלה, והשמש של אמות העולם תחת הלבנה הוא, ואותו השמש מזו [הצד] הלבנה מאיר.

ראה מה בינם לבין ישראל. ישראל אחוזים בלבנה, והשתלשלו בשמש העליונה, ונאחזו במקום [בו] [שמאיר לשמש] שמאירה מהשמש העליון ונדבקים בו, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

יהודה אתה וגו'. רבי שמעון אמר, מלכות התקימה ליהודה, והינו מה שאמרנו, מהו שכתוב (בראשית כט) הפעם אודה את ה', משום שהוא רביעי אודה את ה', משום שהוא רגל רביעי לכסא. יהיו זה רשם של השם העליון, ובמה נשלם? בה"א [בדלת], והינו ה"א אחרונה של השם הקדוש, השם הקדוש נשלם באותיותיו, וקשר שאחז אותן, על כך יודוך אחיך, שהמלכות לך ראויה להתקים ודאי. (הושע יד) ויהודה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן. מי הקדושים? אלו קדושים עליונים, שכלם מודים לו ושמנו אותו נאמן, לכן הוא ראשון בכל, הוא מלך על כלם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים מה) כל כבודך בת מלך פנימה. כל כבודך - זו כנסת ישראל. כבודך - משום שהוא כבוד, זה על זה. זה זכר וזו נקבה [זו נקבה], ונקראת כבודך. בת מלך - הינו בת שבע, בת קול שהוא קול גדול, וזהו מלך העליון. פנימה - משום שיש מלך שאינו לפנינו כמותו, וזו כבודך בת מלך.

מי יקימנו - הוא לא יקום לנקם מהם נקמה קטנה, אלא מי יקימנו. מ"י, כמו שנאמר (איכה ב) מי ירפא לך, והוא עולם העליון שבו שלטון לחזק לכל, וכתוב (איוב לח) מבטן מי יצא הקרח, ובארוה. **לא** יסור שבט מיהודה וגו', בארו החברים, אבל עד כי יבא שיל"ה, בה"א, משום שבשאר בו', להראות כאן את סוד [כפאן] השם הקדוש י"ה. במקום אחר שיל"ה בלי ה"א, ובמקום אחר שלה בלי יו"ד, וכאן שיל"ה ביו"ד ה"א, סוד השם הקדוש העליון, ששכינה תקום בשם [זה] של י"ה, והוא סוד של י' [מ"י], כפי שאמרנו.

השלמה מההשממות (סימן כא)

אמרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו כבס ביין לבשו ובדם ענבים סותה (בראשית מט). שמונה דרגות כלולות בפסוק זה. ארבע מהן דומות זו לזו, שתים מהן דומות זו לזו, ושתיים אחרות דומות זו לזו. ארבע שדומות זו לזו הן גפן שרקה, הינו גפן הינו שרקה, שמהם יוצאים ענבים ומהם נעשה יין שנקרא יין, וכלן סוד אחד ומשרש אחד יוצאות ושופעות. ושתיים שדומות זו לזו - עירה אתנו, הינו עירה הינו אתנו, וסוד אחד הם, ובדרגה אחת כלולות ומסוד אחד שופעות.

לבשו סותה זה דבר אחד וסוד אחד, (שמות כב) כי היא כסותה לבדה היא שמלתו לערו. פעם קורא לו כסות, ופעם אחרת קוראהו לבוש, ופעם אחרת קוראהו שמלה, וכלם משרש אחד שופעים ודבר אחד עושים, וחלוף השמות כלולים בהם סודות עליונים, ומי שדיק טעם משהו, ומי שלא דיק - לא טעם ולא משהו. ושמונה הדרגות הללו רמוזים בהן סודות עליונים, אבל הפסוק עומד כפשוטו.

בא ראה, יעקב השלם שבאבות היה, כמו שנאמר (בראשית כה) ויעקב איש תם וגו'. מה זה איש תם? שנתקן מן החכמה שלמעלה ומהחכמה שלמטה, והינו שכתוב ישב אהלים. שני אהלים הם - אהל שנקרא לפנים מן הפרגוד, ואהל שנקרא אחורי הפרגוד, וכלול היה משני צדדים - מבתי פנימיים ומבתי חיצוניים, ומי למד את יעקב כל זה?

אותה ירשת עולמים הוא וכל בניו אחריו. זהו שכתוב יהודה אתה יודוך אחיך. [משום שהמלכות שלו עליהם, כמו שנאמר (דברי הימים א-ה) כי יהודה גבר באחיו. יודוך אחיך] ודאי בפעם שעמדו ישראל על הים, שכלם הודו לו וירדו אחריו לים.

יך בערך איביך, כמו שנאמר (שופטים א) יהודה יעלה [בתחלה]. ישתחוו לך בני אביך, כלל של כל אותם שאר השבטים, משום זה בני אביך ולא בני אמך. בני אביך - הרי כל שאר השבטים. שאף על גב [שהם נחלקו] שנחלקו לשתי מלכויות, כשהיו עולים לירושלים היו כורעים ומשתחוים למלך שבירושלים, משום שמלכות ירושלים ממלכות הקדושה. [שולטת] ממנו היתה

ישתחוו לך, ולא כתוב וישתחוו, שאם כתוב וישתחוו - להוסיף את שאר העמים. לא כתוב וישתחוו אלא בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב (ישעיה מט) שרים וישתחוו. עכשו שאמר ישתחוו, להראות שכל ישראל לבדם, כלם יעבדו לראש הגולה, לראש של בבל, ולא שאר העמים.

גור אריה יהודה, בתחלה גור ואחר כך אריה. וסוד הדבר - בתחלה נער ואחר כך איש, (שמות טו) ה' איש מלחמה. מטריך בני עלית, מה זה מטריך? להכליל את מלאך המות, שהוא עומד על טרף לכלות את בני העולם ולא מציל, כמו שנאמר (מיכה ה) וטרף ואין מציל. [ומהו] ומאותו טרף מסתלקת השכינה.

פרע - בגלות בבל. רבץ - בגלות אדום. כאריה - שהוא חזק. וכלביא - שהוא יותר חזק, כך ישראל הם חזקים, שבני העולם עובדי כוכבים ומזלות מפתים ודוחקים אותם, והם עומדים בדתם ובמנהגייהם כאריה וכלביא.

כך שכינה, שאף על גב שכתוב (עמוס ה) נפלה לא תוסיף קום בתולת ישראל, היא חזקה כאריה וכלביא בנפילה הזו. מה אריה ולביא לא נופלים אלא כדי לטרף טרף ולשלט, שהרי מרחוק מריח את טרפו, ומשעה שמריח נופל, ולא קם עד שקופץ על טרפו ואוכלו, כך שכינה לא נופלת אלא כאריה וכלביא, כדי לנקם מעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ולקפץ עליהם, כמו שנאמר (ישעיה ג) צעה ברב כחו.

בא ראה, שבעה מדורים יש בגיהנם, ושבעה פתחים. ונשמת הרשע נכנסת, וכמה מלאכי חבלה, רוחות, שומרי השערים, ועליהם מונה אחד בכל שער ושער, ונשמות הרשעים נמסרות לאותם ממנים על ידי דומה. כיון שנמסרות בידיהם, סותמים שערים של אש לוהט.

שהרי יש שערים אחר שערים. כל השערים פתוחים וסתומים, החיצוניים פתוחים והפנימיים סתומים, ובכל שבת ושבת כלם פתוחים, ויוצאים הרשעים עד לאותם השערים החיצוניים, ופוגשים נשמות אחרות שמתעכבות בפתחים החיצוניים. וכשיוצאת שבת, הפרוז עומד בכל פתח ופתח ואומר: (תהלים ט) ישובו רשעים לשאולה וגו'.

בא ראה, נשמות הצדיקים הקדוש ברוך הוא שומר אותן שלא ימסרו לידי דומה, שהוא המנהג. זהו שכתוב ישמר צאתך וכוואך, וכתוב ישמר את נפשך.

אסרי לגפן עירה. מהי הגפן? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר (תהלים פ) גפן ממצרים תסיע, וכתוב (שם קכח) אשתך כגפן פריה. אשתך כגפן הקדושה הזו. אמר רבי יוסי, זו הגפן שמברכים בה בורא פרי הגפן. בורא – הינו שכתוב (בראשית א) עץ עשה פרי. פרי הגפן – זה עץ פרי. עשה פרי – זכר. עץ פרי – זו נקבה. משום כך בורא פרי הגפן, זה זכר ונקבה כאחד. [נשמות הצדיקים הן פרי הגפן, כמו שאמר בורא פרי הגפן].

אסרי לגפן עירה – זה מלך המשיח שעתיד לשלט על כל חילות העמים, החילות הממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות, והם חזק שלהם להתחזק, ועתיד מלך המשיח להתגבר עליהם.

משום שגפן זו שולטת על כל אותם הפתחים התחתונים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, זו מנצחת למעלה. ישראל, שהם שרקה, יכלו וינצחו החילות האחרים למטה, ועל כלם יתגבר מלך המשיח. זהו שכתוב (זכריה ט) עני ורכב על חמור ועל עיר. עיר וחמור הם שני כתרים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, והם מצד השמאל, צד החל.

בא ראה, שהרי אותן שנים שהיה טמון וגנוז עם שם ועבר, שם למד אותו חכמה עליונה של בתים פנימיים. ועבר למד אותו כשפות [חכמה] תחתונה, וסימן לדבר – (יהושע כד) בעבר הנהר ישבו אבותיכם מעולם. מה זה בעבר הנהר? אלא סוד הוא, שכל ימיהם של אותם קדמונים לא היו לומדים אלא חכמה תחתונה שבאה מבתים חיצוניים שנקראים אחורי הפרגוד, ובאותם שאחורי הפרגוד היו דבקים, והיו מודיעים להם דברים שעתידים לבא לעולם, טוב או רע, ואז היו כל אותם דורות, עד שבא אותו צד הקדשה והמשיך לו לאברהם והודיעו דברים של שרש שנמשכים לעולם שלהם מבתים פנימיים, ומשם שואבים כל אלו שנקראים בתים חיצוניים, ומשם מתהווים קצת דברים, לא הכל, וסימן לדבר – מתמצית גופה של ארץ ישראל העולם שותה.

ומשעה זו שעמד אברהם אבינו, עליו השלום, על אותו צד הקדשה, שממנו הכל יוצא ושופע ובו הכל תלוי, יצא לו לשעתו מצד זה שהם בני עבר הנהר, ובא לו להשתעשע בארץ הקדושה. זהו שכתוב (יהושע כד) ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולף אותו בכל ארץ כנען, ארץ כנען ממש, ארץ ששאר החילות העליונים נשברים תחתיה שם, ואין להם קיום עמה: ע"כ מההשמטות

אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתנו וגו'. רבי חייא פתח, (תהלים קכא) ה' ישמרך מכל רע ישמר את נפשך. כיון שאמר ה' ישמרך מכל רע, לשם מה ישמר את נפשך? אלא ה' ישמרך מכל רע – בעולם הזה, ישמר את נפשך – באותו עולם.

שמירה של העולם הזה הוא, להיות האדם שומר מכמה מינים רעים מקטרגים שהולכים לקטרג בני האדם בעולם ולדבק בהם. באותו העולם מה זה? כמו שאמרנו, כשיוצא אדם מן העולם הזה, אם הוא זוכה – נשמתו עולה ומתעטרת במקומה, ואם לא – כמה קבוצות של מחבלים מזמנים למשך אותו לגיהנם ולמסר אותו בידי דומה, שנמסר למנה על הגיהנם, ושלה עשרה אלף רבוא ממנים עמו, וכלם מזמנים על נפשות הרשעים.

דרגות, ונראה חלום, אפלו לחיכים ואפלו לעובדי כוכבים ומזלות.

משום שלפעמים לוקחים חלום ושומעים אותם המינים הרעים, ומודיעים לבני אדם. מהם שצוחקים [בהם] על בני אדם ומודיעים להם דברים כוזבים, ולפעמים שומעים דברי אמת, ולפעמים שהם שלוחים לרשעים ומודיעים להם דברים עליונים.

מה כתוב ברשע הזה? ראה חלום אמת, שכתוב ובגפן שלשה שריגם. מהי גפן? זו כנסת ישראל, שכתוב (תהלים פ) הבט משמים וראה ופקד גפן זאת. משמים, שהרי ממקום זה נזרקה, כמו שנגמר (איכה ב) השליך משמים ארץ. ופקד גפן זאת, גפן שהיא זאת, ודאי.

שלשה שריגם - כמו שנגמר (בראשית כט) שלשה עדרי צאן רבצים עליה. והיא כפרחת - שכתוב (מלכים א ה) ותרב חכמת שלמה, שהאירה הלבנה. עלתה נצה - זו ירושלים של מטה.

דבר אחר עלתה נצה - למעלה, אותה דרגה שעומדת עליה ומיניקה אותה, כמו שנגמר (בראשית א) אשר זרעו בו על הארץ. הבשילו אשכלתיה ענבים - לשמר בהם יין המשמר.

ראה כמה ראה אותו רשע. מה כתוב? (שם מ) וכוס פרעה בידי ואקח את הענבים ואשחט אתם. כאן ראה אותה כוס התרעלה, יניקת בית הדין, שיוצאת מאותם ענבים שנתנו לפרעה ושתה אותו, כמו שהיה בשביל ישראל. כיון ששמע את זה יוסף, שמח וידע דבר אמת בחלום הזה. לכן פתר לו חלום לטוב על שבשר את יוסף בזה.

בא ראה, אסרי לגפן עירה - שנכפים תחת הגפן הזאת כל אותם חילות חזקים של עמים עובדי עבודה זרה, כמו שאמרנו, בשביל גפן זאת נקשר ונכפה אותו הכח שלהם, ונתבאר.

רבי שמעון אמר, יש גפן ויש גפן. יש גפן קדושה עליונה, ויש גפן שנקראת (דברים לב) גפן סדום, ויש (ירמיה ב) גפן נכריה בת אל נכר. משום כך כתוב גפן זאת, אותה שנקראת כלה זרע אמת. שורק - אלו ישראל שיוצאים מהגפן הזו. כשחטאו ישראל

ומה שאמר עני - וכי מלך המשיח נקרא עני? אלא כך אמר רבי שמעון, משום שאין לו משלו, וקוראים לו מלך המשיח. זוהי הלבנה הקדושה למעלה שאין לה אור אלא מן השמש.

מלך המשיח הזה ישלט בשלטונו, יתיחד במקומו, ואז (שם) הנה מלךך יבוא לך, סתם. אם למטה - עני הוא, שהרי בצד הלבנה הוא. אם למעלה - עני, אספקלריה שאינה מאירה, לחם עני. ועם כל זה, רכב על חמור ועל עיר, חזקם של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לכפותם תחתיו, ויתחזק הקדוש ברוך הוא במקומו.

כבם ביין לבושו, כמו שנגמר (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, וכתוב פורה דרכתי לבדי וגו'. כבס ביין - זה הצד של גבורה, דין הקשה, להיות על עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ובדם ענבים סותה - זה העץ למטה, בית דין שנקרא ענבים, והיין נמסר [נשמר] בדם ענבים כדי להתלבש בשניהם, לשבר תחתיו כל שאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות ומלכי העולם.

רבי יוסי פתח ואמר, אסרי לגפן עירה, וכתוב (בראשית מ) ובגפן שלשה שריגם והוא כפרחת עלתה נצה. בא ראה כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד רבונם ולא מסתכלים בדברי התורה ולא יודעים דרכיהם כמה יתפסו, שכתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה לא ידעו במה יכשלו.

בזמן קדמון היתה נבואה שורה על בני אדם, והיו יודעים ומתבוננים לדעת בכבוד העליון. כיון שפסקה מהם נבואה, היו משתמשים בבת קול. עכשו פסקה נבואה ופסקה בת קול, ולא משתמשים בני אדם אלא בחלום.

סדר הלימוד ליום יט טבת [יום 108 בשנה]

וחלום הוא דרגה תחתונה היא חיצונה, שהרי שנינו, חלום הוא אחד מששים של נבואה, מה הטעם? משום שבא מדרגה ששית למטה, והרי נתבאר. בא ראה, החלום נראה לכלם, משום שחלום בא מצד השמאל, ויורד בכמה

פסוקך. אמר לו, פסוקי אינו אחד, אלא רד למטה או ארכב לפניך ואמר לך. אמר לו, לא רוצה, אני זקן ואתה תינוק, שאשקל את עצמי עמך. אמר לו, אם כך, אז למה שאלת פסוק? אמר לו, כדי שגלף בדרךך. אמר, תפח רוחו של אותו זקן, שהוא רוכב ולא יודע דבר, ואמר שלא יהיה שקול עמי. נפרד מאותו זקן והלך לו בדרךך.

בְּשִׁחְזָהוּ רבי יהודה ורבי יצחק, קרב אליהם. שאלו אותו וסח להם את המעשה. אמר לו רבי יהודה, יפה עשית, לך עמנו ונשב כאן ונשמע דבר מפיך. אמר להם, אני עיף, שלא אכלתי היום הזה. הוציאו לחם ונתנו לו. התרחש להם נס ומצאו מעין מים דקיק תחת עץ. שתו ומנו, והם שתו וישבו.

פָּתַח אותו תינוק ואמר, (תהלים לז) לדוד אל תתחר במרעים אל תקנא בעשי עולה. לדוד, אם שירה - לא אמר, אם תפלה - לא אמר. אלא בכל מקום לדוד סתם, רוח הקדש אמר את זה.

אל תתחר במרעים, מה זה אל תתחר במרעים? הִיא צריף (לכתב) אל תתחבר! אלא אל תעשה תחרות במרעים, כי לא ידעת יסוד עצמך ולא תוכל לו, אולי הוא עץ שלא נעקר לעולמים ותדחה מלפניו.

ואל תקנא בעשי עולה, שלא תשגיח במעשיהם ולא תבא לקנא בהם, שכל מי שרואה את מעשיהם ולא מקנא לקדוש ברוך הוא, עובר על שלשה לאוים, שכתוב (שמות כ) לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. לא תעשה לך פסל וכל תמונה. לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה' אלהיך אל קנא.

לבן צריך האדם להפריד מהם ולסטות דרכו מהם, לכן נפרדתי וסטיתי את דרכי. מכאן והלאה שמשצאתי אתכם, אני אומר פסוקים הללו לפניכם.

פָּתַח ואמר, ויקרא אל משה, כאן אל"ף קטנה למה. משום שקריאה זו לא היתה בשלמות. מה הטעם? שזה לא היה אלא במשכן, ובארץ אחרת משום ששלמות לא נמצאת אלא בארץ הקדושה.

ועזבו את הגפן הזו, מה כתוב? כי מגפן סדום גפנם וגו', ולכן יש גפן ויש גפן.

רבי יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרךך. אמר רבי יהודה לרבי יצחק, גלף בשדה הזה, שהוא דרך יותר ישרה. הלכו. עד שהלכו, אמר רבי יהודה, כתוב (משלי לא) לא תירא לביתה משלג כי כל ביתה לבש שנים. פסוק זה רבי חזקיה חברנו באר בו, שאמר, דין הרשעים בגיהנם שנים עשר חדש, חצי מהם בחמה וחצי מהם בשלג.

בְּשִׁעָה שנכנסים לאש, הם אומרים: זהו ודאי גיהנם. נכנסים לשלג, אומרים: זו חריפות החורף [הקר] של הקדוש ברוך הוא. מתחילים ואומרים: זה, ואחר כך אומרים: וי. ודוד אמר, (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט הזון ויקם וגו'. ממקום שאומרים זה, ואחר כך וי.

והיכן נתקנות נפשם? בשלג, כמו שנאמר (תהלים סח) בפרש שדי מלכים בה תשלג בצלמון. יכול אף ישראל כן? תלמוד לומר, לא תירא לביתה משלג. מה הטעם? משום שכל ביתה לבש שנים. אל תקרי שנים אלא שנים, כמו מילה ופריעה, ציצית ותפלין, מזוזה ונר חנכה וכו'.

בא ראה, לא תירא לביתה משלג - זו כנסת ישראל, שהיא כל ביתה לבש שנים, כמו שאמרנו, שכתוב (ישעיה ג) חמוץ בגדים וגו', לבוש של הדין הקשה, להפרע מעמים עובדי עבודה זרה, ועתיד הקדוש ברוך הוא ללבש לבוש אדם וחרב אדמה ולהפרע מהאדם. לבוש אדם, שכתוב חמוץ בגדים, וכתוב (שם) מדוע אדם ללבושך. הסיף אדמה, שכתוב (שם לד) חרב לה' מלאה דם. ולהפרע מן האדם, שכתוב כי זבח לה' בבצרה וגו'. עוד כי כל ביתה לבש שנים - שהרי זה בא מצד של הדין הקשה.

אמר רבי יצחק, ודאי זה כך, אלא כל ביתה לבש שנים, מהם השנים? אלו שנים קדמוניות, משום שהיא נכללת מכלם ויונקת מכל הצדדים, ככתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים.

עד שהיו הולכים, פגשו באותו תינוק שהיה הולך לקפוטקיא מאחרי החמור, וזקן אחד רוכב. אמר אותו זקן לאותו תינוק, בני, אמר לי את

הַאֱלֹהִים. כִּי־נִן שֶׁנִּשְׁלַם הֵהִיכַל, הַזְמִינָה הַגְּבִירָה אֶת הַמֶּלֶךְ לְהֵיכַל, הַזְמִינָה אֶת בַּעֲלָהּ אֶתָּה, מִשׁוּם כֶּף וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה.

וּמִשׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה הוּא בַעַל הַבַּיִת, מֵה כְּתוּב? (שמות לג) וּמֹשֶׁה יָקַח אֶת הָאֵהָל וְנָטָה לוֹ מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. מֹשֶׁה שֶׁהוּא בַעַל הַבַּיִת עָשָׂה כֶּף, מֵה שָׁאִין רְשׁוּת לְאִישׁ אַחֵר לַעֲשׂוֹת כֶּף.

וַיִּדְבֹר ה' אֵלָיו - דְּרָגָה אַחֲרַת עֲלִיּוֹנָה. וְאָז, בְּשַׁעַר שֶׁהַזְדַּמֵּן מֹשֶׁה לְהַכְנִס, אִז פָּתַח וְאָמַר, אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם. מֵה אָדָם עוֹשֶׂה כָּאֵן? אֶלָּא כִּשֶׁהֲתַחְבְּרוּ שֶׁמֶשׁ וּלְבָנָה כְּאֶחָד, פָּתַח וְאָמַר אָדָם, כִּכְתוּב (חִבְקוּק ג) שֶׁמֶשׁ יִרַח עִמָּד זְבֻלָּה. עָמַד, וְלֹא עָמַדוּ.

כִּי יִקְרִיב מִכֶּם - כָּאֵן נִרְמַז, מִי שֶׁיַּעֲשֶׂה עֲבוֹדַת קִרְבָּן הַשָּׁלֵם, שֶׁיִּמְצֵא זְכָר וְנִקְבָּה. מִשְׁמַע שֶׁכְּתוּב מִכֶּם, שֶׁיִּמְצֵא בַמְּרָאָה שְׁלֹכֶם. קִרְבָּן לָהּ - שֶׁמִּקְרִיב הַכֹּל לְהֶאֱחֹז כְּאֶחָד, לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה.

מִן הַבְּהֵמָה - לְהִרְאוֹת אָדָם וּבְהֵמָה הַכֹּל כְּאֶחָד. מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן - אֵלוּ הַמְּרֻכְּבוֹת הַטְּהוֹרוֹת. שֶׁכִּי־נִן שֶׁאָמַר מִן הַבְּהֵמָה, יָכוֹל מִן הַכֹּל, בֵּין טְהוֹרוֹת וּבֵין טְמֵאוֹת? חֲזַר וְאָמַר מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן.

הַתְּקַרְיָבוֹ אֶת קִרְבַּנְכֶם, קִרְבַּנִי הִיָּה צְרִיף (לְכַתֵּב)! מֵה זֶה קִרְבַּנְכֶם? אֶלָּא בַתְּחִלָּה קִרְבָּן לָהּ, וְעַכְשָׁיו קִרְבַּנְכֶם. קִרְבָּן לָהּ אָדָם. קִרְבַּנְכֶם מִן הַבְּהֵמָה מִן הַבְּקָר וּמִן הַצֹּאן, לְהִרְאוֹת יַחֲוּד מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה וּמִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה. מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה הֵינּוּ קִרְבָּן לָהּ. מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה הֵינּוּ קִרְבַּנְכֶם.

לְמֶלֶךְ שִׁיּוֹשֵׁב עַל הַר עֲלִיּוֹן, לְמַעֲלָה לְמַעֲלָה, וְכַסָּא מְתַקֵּן עַל אוֹתוֹ הַר, וּמֶלֶךְ עֲלִיּוֹן עַל הַכֹּל. אָדָם שֶׁמִּקְרִיב דוֹרוֹן לְמֶלֶךְ, צְרִיף לַעֲלוֹת מִדְּרָגָה לְדְרָגָה עַד שֶׁעוֹלָה מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה, לְמָקוֹם שֶׁהַמֶּלֶךְ יוֹשֵׁב עֲלִיּוֹן עַל הַכֹּל, וְאָז יוֹדְעִים שֶׁהֵרִי מַעֲלִים דוֹרוֹן לְמֶלֶךְ, וְאוֹתוֹ דוֹרוֹן הוּא שֶׁל הַמֶּלֶךְ. יוֹרֵד הַדוֹרוֹן מִלְּמַעֲלָה לְמַטָּה, הֵרִי יוֹדְעִים שֶׁאוֹתוֹ דוֹרוֹן שֶׁל הַמֶּלֶךְ יוֹרֵד מִלְּמַעֲלָה לְאַהֲבָה הַמֶּלֶךְ שֶׁהוּא לְמַטָּה.

כֶּף בַּתְּחִלָּה, אָדָם עוֹלָה בְּדִרְגוֹתָיו מִלְּמַטָּה לְמַעֲלָה, וְאָז קִרְבָּן לָהּ. מִן הַבְּהֵמָה מִן

עוֹד, כָּאֵן שְׁכִינָה, [שֵׁם, נִקְבָּה] שֵׁם שְׁלֵמוֹת שֶׁל זְכָר וְנִקְבָּה, אָדָם שֶׁת אָנוּשׁ. אָדָם - שְׁלֵמוֹת זְכָר וְנִקְבָּה. כָּאֵן נִקְבָּה. עוֹד, סוּף הַפְּסוּק, וַיִּדְבֹר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל מוֹעֵד לֵאמֹר, מִשׁוּם כֶּף אֶל־ף קִטְנָה.

עוֹד אֶל־ף קִטְנָה, מְשַׁל לְמֶלֶךְ שֶׁהִיָּה יוֹשֵׁב בְּכַסְאוֹ וְכֹתֵר הַמַּלְכוּת עָלָיו, נִקְרָא מֶלֶךְ עֲלִיּוֹן. כִּשְׁיוֹרֵד וְהוֹלֵךְ לְבַיִת עֲבָדוֹ, נִקְרָא מֶלֶךְ קֶטַן. כֶּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כֹּל זְמַן שֶׁהוּא לְמַעֲלָה עַל הַכֹּל, נִקְרָא מֶלֶךְ עֲלִיּוֹן. כִּי־נִן שֶׁהוֹרֵד מְדוּרוֹ לְמַטָּה, הוּא מֶלֶךְ, אֲבָל לֹא עֲלִיּוֹן כְּמוֹ מְקוֹדֶם, וְלָכֵן אֶל־ף קִטְנָה.

וַיִּקְרָא, כֶּף שְׁנִינּוּ, זְמַן אוֹתוֹ לְהֵיכָלוֹ. מֵאֵהָל מוֹעֵד, מֵה זֶה אֵהָל מוֹעֵד? הָאֵהָל שְׁבוּ תְלוּיִים מוֹעֵד וְחַג וְשַׁבָּת לְמִנּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (כְּרַאשִׁית א) וְהָיוּ לְאַתֵּת וּלְמוֹעֲדִים. בּוּ מִתְחִיל הַחֲשֻׁבוֹן לְהַמְּנוֹת, וּמִיָּהוּ? הַלְּבָנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה לג) אֵהָם בַּל יִצְעֵן בַּל יִסַּע יְתוֹדוֹתָיו לְנִצָּח.

לֵאמֹר, מֵה זֶה לֵאמֹר? כִּדִּי לְגִלוֹת [אֲבָל הַכֹּל אֶחָד וְיָפָה הוּא, מִשׁוּם שֶׁהַשְּׁלֵמוֹת וְהִיפִי הוּא מְקוֹם לְגִלוֹת] מֵה שֶׁהִיָּה נִסְתָּר פְּנִימָה. וּבְכֹל מְקוֹם לֵאמֹר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר, שֶׁנִּתְּנָה רְשׁוּת לְגִלוֹת, אֲבָל הַכֹּל אֶחָד, וְיָפָה הוּא, מִשׁוּם שֶׁהֵרִי נִמְנָה לְלְבָנָה הַדְּבָר הַהוּא, מִמְּקוֹם שֶׁמֹּשֶׁה עוֹמֵד.

וַיִּדְבֹר ה' - לְמַעֲלָה. אֶל מֹשֶׁה - בְּאִמְצַע. לֵאמֹר - אַחֲרוֹן, מְקוֹם שֶׁיֵּשׁ רְשׁוּת לְגִלוֹת. וְעוֹד וַיִּקְרָא אֶל מֹשֶׁה, מֵה כְּתוּב לְמַעֲלָה? (שמות טל) וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה וְגו'. לָמָּה אֶל מֹשֶׁה? כֶּף אָמְרוּ, מִשׁוּם שֶׁמֹּשֶׁה רָאָה אוֹתוֹ בְּהָר, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִרְאָה לוֹ בַּמְּרָאָה הָעֵינַן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם כז) כַּאֲשֶׁר הִרְאָה אֶתְּךָ בְּהָר. וְכְתוּב וְכִתִּיב, (הַמְדַבֵּר ח) כַּמְּרָאָה אֲשֶׁר הִרְאָה ה' אֶת מֹשֶׁה וְגו'. (שמות כה) וְרָאָה וְעָשָׂה בַתְּכִנִּיתֶם אֲשֶׁר אֶתָּה מְרָאָה בְּהָר. עַכְשָׁיו הִבִּיאוּ לוֹ כִּדִּי שִׁירָאָה, אִם הוּא כְּמוֹ אוֹתוֹ מִשְׁכַּן שִׁירָאָה.

אֲבָל לָמָּה וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה? אֶלָּא, לְמֶלֶךְ שֶׁרָצָה לְבָנוֹת פְּלִטְרִין לְגְבִירָה, צְוָה אֶת הָאֲמָנִים: הֵיכַל זֶה בְּמָקוֹם פְּלוּנִי, וְהֵיכַל זֶה בְּמָקוֹם פְּלוּנִי, כָּאֵן מְקוֹם לְמַטָּה, וְכָאֵן מְקוֹם לְמַנּוּחָה. כִּי־נִן שֶׁעָשׂוּ אוֹתָם הָאֲמָנִים, הִרְאוּ לְמֶלֶךְ. כֶּף וַיְבִיאוּ אֶת הַמִּשְׁכָּן אֶל מֹשֶׁה, בַּעַל הַבַּיִת, אִישׁ

לשלט למעלה על כל הכחות האחרים של העמים
עובדי עבודת כוכבים ומזלות, ולשפר את כחם
מלמעלה ומלמטה.

דבר אחר כפס ביין לבשו - כמו היין הזה, מראה
שמחה, וכלו דין [לעמים עובדי עבודת
כוכבים ומזלות]. כך גם מלך המשיח, יראה שמחה
לישראל, וכלו דין לעמים עובדי עבודת כוכבים
ומזלות. כתוב (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על
פני המים, זו רוחו של מלך המשיח, ומיום שנברא
העולם הוא רוחץ לבושו ביין העליון.

ראה מה כתוב אחריו, חכלילי עינים מיין ולבן
שנים מחלב. זה יין העליון, [שמרוה של
התורה] של התורה שמרוה, ממנו שותה. ולבן
שנים מחלב, שהרי התורה יין וחלב, תורה שבכתב
ותורה שבעל פה.

כתוב (תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש [למה?
משום שממקום של שמחה הוא בא, ומהו
סוף הפסוק?] להצהיל פנים משמן, ודאי ממקום
שנקרא שמן. בא ראה, שירת היין חדוה, הוא
מקום שכל שמחה יוצאת ממנו, וסופו דין, מה
הטעם? משום שסופו מקום כנוס של הכל, דין
הוא, ובו גדון העולם, ולכן ראשית חדוה, וסוף
דין. משום כך להצהיל פנים משמן, ממקום שכל
חדוה יוצאת ממנו.

ולחם לבב אנוש יסעד, איזה לחם? אלא לחם
סועד [סומך] את העולם. ואם תאמר שבו
תלוי לבדו סעד העולם - לא כך, שהרי לילה בלי
יום לא נמצא, ולא צריך להפרידם. ומי שמפרידם
יתפרד מהחיים, והינו שכתוב (דברים ח) למען
הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, משום
שלא צריך להפריד.

ואם תאמר, דוד איך אמר ולחם לבב אנוש יסעד,
הואיל ולא תלוי בו לבדו סעד כל העולם?
אלא דיוק הדבר ולחם, וא"ו התוסף, כמו וה', ועל
זה הכל נמצא כאחד.

בא ראה, מי שמברך על המזון, לא יברך על שלחן
ריק, וצריך להמצא לחם על השלחן וכוס של
יין בימין, מה הטעם? בשביל לקשר שמאל בימין,
ולחם שיתברך מהם ולהתקשר בהם, ולהיות הכל

הבקר, יורד בדרגותיו מלמעלה למטה, ואז זה
קרובנכם. ומשום כך כתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם
דבשי שתיתי ייני עם חלבי, הינו אדם וקרובן לה.
אכלו רעים, הינו מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן,
ואז תקריבו את קרבנכם.

באו רבי יצחק ורבי יהודה ונשקוהו על ראשו.
אמרו, ברוך הרחמן שזכינו לשמע את זה,
וברוך הרחמן שלא נאבדו הדברים הללו באותו
זמן. קמו והלכו. עד שהיו הולכים, ראו גפן אחת
נטועה בגנה אחת.

פתח אותו תינוק ואמר, אסרי לגפן עירה ולשרקה
בני אתונו. פסוק זה הוא סוד עליון. אסרי?
אסר היה צריך לכתב! עירה? עיר היה צריך
לכתב! אלא סוד הוא לדרדקים שהם בבית רבן
להשמר מאותו החץ של עיר, והשם הקדוש נכלל
שם י"ה.

ובמו שפאן רמוז השם הקדוש, כך גם ולשרקה,
שורק היה צריך לכתב! נכלל שמה ו"ה.
בני? בן היה צריך לכתב! שורק, ככתוב (ירמיה ב)
ואנכי נטעתיך שורק. בן, ככתוב (זכריה ט) בן אתנות.
למה שרקה, ולמה בני?

אלא, כמו שיש שם קדוש לכפות את העיר, כך
גם יש שם קדוש לכפות כח אחר, שהוא
חמור, שאלמלא השם הקדוש רמוז כאן, היו
מחריבים עולם, י"ה בכח זה, [וי"ה] ו"ה בכח זה,
לשמר מהם את העולם, ולשמר את האדם שלא
ישלטו בו בעולם.

אסרי לגפן, איזו גפן? זו כנסת ישראל. ולמה
נקראת גפן? אלא מה גפן לא מקבלת עליה
נטיעה אחרת, כך גם כנסת ישראל לא מקבלת עליה
אלא את הקדוש ברוך הוא, ומשום כנסת ישראל
נכפים לפניה כל הכחות האחרים ולא יכולים להרע
ולשלט בעולם, ולכן הטיל הכתוב את השם הקדוש
ביניהם בצד זה ובצד זה. בני אתנו, שנעקר משום
אותו שורק, כמו שנאמר ואנכי נטעתיך שורק וגו'.

כבס ביין לבשו וגו'. כבס? כובס היה צריך
לכתב! אלא כבס מיום שנברא העולם,
ומיהו? זה מלך המשיח. ביין - צד השמאל. וכבס
ענבים - צד השמאל, למטה. ועתיד מלך המשיח

ודאי ירשת התורה ירש, ואלמלא זכות אבות יענש מלמעלה. אבל הקדוש ברוך הוא לאותם שהולכים אחר התורה, יורשים אותה הם ובניהם לעולמים. זהו שכתוב (ישעיה נט) ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך וגו'.

זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגית וירכתו וגו'. רבי אבא פתח, (תהלים מה) חגור חרבך על ירך גבור הודך והדרך. וכי זה הוד והדר לחגור כלי זין ולהזדרז בזה? מי שמשתדל בתורה ועורך קרב בתורה ומזרז עצמו בה - זהו שבח [של רבונן], זהו הוד והדר, ואתה אומר חגור חרבך?

אלא ודאי שעקר הדבר, אות ברית הקדש נתן הקדוש ברוך הוא ורשם אותו בכני אדם כדי שישמרו אותו ולא יפגמו אותו בפגם את רשם המלך הזה, ומי שפוגם אותו, הרי עומדת נגדו (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית, לנקם נקמת הברית הקדוש שנרשם בו, והוא פוגם אותו.

ומי שרוצה לשמר מקום זה, יזדרז ויתקן עצמו וישים כנגדו בשעה שהיצר תוקף אותו את החרב שעומדת על הירך, להפרע ממי שפוגם מקום זה, ואז חגור חרבך על ירך גבור. גבור הוא, וגבור נקרא. ועל כף הודך והדרך.

דבר אחר חגור חרבך על ירך גבור - מי שיוצא לדרך, יתקן עצמו בתפלה של רבונן ויזדרז בצדק הזה, חרב עליונה, בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ככתוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו.

בא ראה, זבולון תמיד יצא לדרכים ולשבילים וערך קרבות, והזדרז בחרב העליונה הזו בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ואז נצח את העמים והתגבר עליהם. ואם תאמר, יהודה הרי נתקן לזה לערך קרבות ותקונים בחרב הזו, למה זבולון?

אלא. בא ראה, שנים עשר השבטים הללו, כלם תקון של המלכה הם. שני תקונים של נקבות אמר שלמה בשיר השירים, אחד לרועה העליון - יובל, ואחד לכלה - שנת השמטה. תקון אחד למעלה, ותקון אחד למטה. גם מעשה בראשית הוא כן, בשני המקומות הללו. מעשה

קשר אחד, לברך את השם הקדוש כראוי. שהרי לחם נקשר ביין, ויין בימין, ואז הברכות שורות בעולם, והשלחן נתקן כראוי.

אמר רבי יצחק, אלמלא לא הזדמנה לנו דרך זו אלא לשמע הדברים הללו - די לנו. אמר רבי יהודה, נאה הוא לתינוק זה שלא ידע כל זה, ואני פוחד עליו אם יתקיים בעולם משום זה. אמר רבי יצחק, ולמה? אמר לו, משום שתינוק זה יכול להסתכל במקום שאין רשות לאדם להסתכל בו, ואני פוחד עליו, שעד שלא יגיע לפרקו ישגיח ויסתכל ויענישו אותו.

שמע אותו התינוק. אמר, איני פוחד מענש לעולמים, שהרי בשעה שאבא הסתלק מן העולם, ברח אותי והתפלל עלי, וידעתי שזכות אבי תגן עלי. אמרו לו, ומי הוא אביך? אמר, [אין רבי יהודה] בנו של רב המנונא הזקן. לקחו אותו והרכיבו אותו על כתפיהם שלשה מילין.

קראו עליו, (שופטים יד) מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק וגו'. אמר להם אותו תינוק, דבר בא לידיכם, פרשו אותו. אמרו לו, הקדוש ברוך הוא זמן לנו את דרך החיים, אמר אתה.

פתח ואמר, מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק, פסוק זה יש לנו בו סמך. מהאכל - זה צדיק, שכתוב (משלי יג) צדיק אכל לשבע נפשו. צדיק אוכל ודאי ונוטל הכל, למה? לשבע נפשו, לתת שבע לאותו מקום שנקרא נפש דוד. יצא מאכל - שאלמלא אותו צדיק לא יצא מזון לעולמים ולא יוכל העולם לעמד [בן]. ומעז יצא מתוק - זה יצחק שברך את יעקב (בראשית כז) בטל השמים ומשמני הארץ.

עוד, אף על גב שהכל אחד, אלולא תקף הדין הקשה, לא יוצא דבש. מי הדבש? זו תורה שבעל פה, שכתוב (תהלים יט) ומתוקים מדבש ונפת צופים. ומעז - זו תורה שבכתב, שכתוב (שם כט) ה' עז לעמו יתן. יצא מתוק - זו תורה שבעל פה.

הלכו כאחד שלשה ימים, עד שהגיעו למבוי של הקיר של אמו. כיון שראתה אותו, סדרה את הבית, וישבו שם שלשה ימים אחרים. ברכו אותו והלכו, וסדרו דברים לפני רבי שמעון. אמר,

לשנים עשר בניו, ואמר להם האספו, התקינו עצמכם להשלים את האמונה.

בא ראה, שנים עשר שבטים בארבעה דגלים בארבעה צדדים, שלשה פונים צפונה, ושלשה פונים ימה, ושלשה פונים נגבה, ושלשה פונים מזרחה, והים עליהם. וכך הוא ודאי, שלשה שבטים לכל צד, לארבעה רוחות העולם, ושלשה שבטים לזרוע ימין, ושלשה שבטים לזרוע שמאל, ושלשה שבטים לירך ימין, ושלשה שבטים לירך שמאל, וגוף השכינה עליהם. זהו שכתוב והים עליהם.

מה הטעם שלשה שבטים לזרוע ושלשה שבטים לירך וכן לכל? אלא סוד הדבר – שלשה קשרים הם בזרוע ימין, ושלשה בשמאל, ושלשה בירך ימין, ושלשה קשרים בירך שמאל. נמצאו שנים עשר קשרים לארבעה צדדים, והגוף עליהם. נמצאו שנים עשר עם הגוף כמו שלמעלה. מנין לנו? שכתוב (בראשית מט) כל אלה שבטי ישראל שנים עשר, וזאת, משום שבה השתלם החשבון, כמו שנאמר והים עליהם מלמעלה.

שבעה עיני ה' (זכריה ז) – הם שבעה עיני העדה, שבעים סנהדרין. שערוותיה, כמו שכתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה מאת אלה וגו'. כל הפקודים למחנה ראובן, וכן לכלם.

ואם תאמר, במצרים בהסתלקות יעקב מהעולם, שנמצאה שלמות באותה שעה, כל זה איפה הוא? ודאי שבעים נפשות היו, וכל אותם שהולידו בשבע עשרה שנים שאין להם חשבון, ככתוב (שמות א) ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו במאד מאד, וכתוב (תהלים מ) עצמו משערו ראישי. אשרי חלקו של יעקב השלם, שהוא השתלם למעלה ולמטה.

אמר רבי אלעזר, ודאי כך הוא, אבל בתקון העליון של היובל איך נמצא כל זה? אמר לו, אריה, כיון שסדר רגליו להכנס לפרם, מיהו שיכנס עמו?

פתח רבי אלעזר ואמר, (איוב כג) והוא באחד ומי שיכנו ונפשו אותה ויעש. זה תקון העליון הזה, הוא הכל אחד, לא היה בו פרוד כתחתון הזה,

אחד למעלה, ומעשה אחד למטה, ולכן נפתחה התורה בב', מעשה שלמטה כמעשה שלמעלה. זה עושה עולם העליון, וזה עושה עולם התחתון. כמו זה.

שני תקונים של נקבות אמר שלמה, אחד למעלה ואחד למטה. אחד למעלה – בתקון עליון של השם הקדוש. אחד למטה – בתקון תחתון כמו שלמעלה.

בא ראה, אשרי חלקו של יעקב הקדוש שזכה לזה. והרי נתבאר, מיום שנברא העולם לא נמצאה מטה שלמה כמו מטתו של יעקב, ובשעה שרצה להסתלק מן העולם, אז היה שלם בכל צדדיו. אברהם מימינו, יצחק משמאלו, הוא באמצע, שכינה לפניו. כיון שראה יעקב את זה, קרא לבניו ואמר להם האספו, כדי שימצא תקון שלמעלה ושלמטה.

בא ראה את סוד הדבר. שני תקונים נמצאו שם, אחד עליון ואחד תחתון, שיהיה הכל שלם פראוי. תקון עליון, תקון נסתר ונגלה, שהרי תקון של היובל הוא, אותו שאמר שלמה בשיר השירים, כמו שאמרנו, הראש הנסתר שלא התגלה כאן ולא יפה לגלותו. הזרועות והגוף התגלו, והם ידועים. שוקים נסתרו ולא התגלו. מה הטעם? משום שנבואה לא שורה כי אם בארץ הקדושה, ותקון זה נסתר ונגלה.

תקון אחר למטה – תקון הכלה שאמר שלמה בשיר השירים, זהו תקון שהתגלה יותר, ותקון זה בשנים עשר שבטים, שהם תחתיה, ותקון הגוף שלה.

פתח רבי אבא ואמר, (מלכים-א ז) ויעש את הים מוצק וגו'. וכתוב עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה פנים ימה ושלשה פנים נגבה וגו' והים עליהם מלמעלה וגו'. וכתוב ואת הבקר שנים עשר תחת הים [וגו']. עמד על שני עשר בקר, כך הוא ודאי, שהים הזה מתקן בשנים עשר בשני עולמות, בשנים עשר למעלה מרכבות ממנות למעלה בשנים עשר, למטה שנים עשר שבטים. כיון שראה יעקב את התקון העליון וראה שכינה עומדת מולו, רצה להשלים תקוניה. קרא

ישכן - באותם יורדי הים לעשות מסחר. לחוף ימים - אף על גב שים אחד היה בירשתו, בשני ימים הוא שורה.

רבי יוסי אמר, כל שאר הימים היו מחפשים סחורה בים שלו. והוא לחוף אניתי, מקום ששם נמצאות כל האניות לעשות סחורה. וירכתו, אמר רבי חזקיה, ירכתו מגיעה עד גבול צידון, ותחום שלו נפרד עד אותו מקום, וסחורה של כל בעלי הסחורה טובבים, ושבים בסחורתם לאותו מקום.

רבי אחא אמר, כתוב (ויקרא ב) ולא תשבית מלח ברית אלהיך מעל מנחתך על כל קרבנך תקריב מלח. וכי למה מלח? אלא משום שהוא ממרק ומבשם את המר לתת לו טעם, ואם לא היה [משום] מלח, לא יכול העולם לסבל את המר. זהו שכתוב (ישעיה כו) כי כאשר משפטיך לארץ צדק למדו ישבי תבל. וכתוב (תהלים פט) צדק ומשפט מכון כסאך.

ומלח היא ברית שהעולם עומד בו, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. ולכן נקרא ברית אלהיך, ונקרא ים המלח, והים נקרא על שמו.

רבי חייא אמר, כתוב (תהלים יא) כי צדיק ה' צדקות אהב, זה המלח בים [במים], ומי שמפרידם גורם לעצמו מיתה, לכן כתוב לא תשבית מלח, שהרי זה לא הולך בלי זה.

אמר רבי אחא, ים אחד הוא, ונקרא ימים. אלא יש מקום בים שהוא מים צלולים, ויש מקום שבו מים מתוקים, ויש מקום בו מים מרים, ולכן קוראים ימים, ועל זה לחוף ימים. אמר רבי אבא, כל שבט ושבט וכל אחד ואחד קשר אחד מאותם קשרים שמתחברים בגוף.

רבי אבא היה יושב לילה אחד, וקם לעסק בתורה. עד שהיה יושב, בא רבי יוסי והכה בפנת. אמר, בתבת השרים מצויים תכשיטים.

ישבו ועסקו בתורה. בין כך קם בן המארח וישב לפניהם. אמר להם, מה שכתוב (יהושע ב) והחיייתם את אבי ואת אמי וגו', וכתוב ונתתם לי אות אמת, מה רצתה מהם? אמר רבי אבא, יפה

שהרי כתוב (בראשית ב) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים. ואף על גב שיש בו פרוז, כשיתבוננו בדברים, הכל עולה לאחד.

אבל תקון היובל הזה עומד על שנים עשר, כמו התחתון הזה, ואף על גב שהוא אחד, האחד הזה משלים לכל צד, בצד זה ובצד זה. אותם ששה צדדים עליונים הם שנים עשר, שכל אחד מלוה לחברו ונכלל ממנו, ונמצאו שנים עשר, והגוף והכל עומד על שנים עשר. מי הגוף? זה יעקב, והרי נתבאר, אלא ראש וגוף באחד עומדים.

עוד שנים עשר - שלשה קשרים של זרוע ימין, חס"ד חסדים. שלשה קשרים של זרוע שמאל, גבור"ה גבורות. שלשה קשרים בדרך ימין, נצ"ח נצחים. שלשה קשרים בדרך שמאל, הו"ד והודות - הרי שנים עשר. והגוף עומד עליהם - הרי שלשה עשר. עוד, בשלש עשרה מדות התורה מתפרשת, והכל אחד, מלמעלה למטה ביחוד, עד אותו מקום שעומד על פרוז.

שבועה עינים עליונים, אלה שכתוב (זכריה ד) עיני ה' המה משוטטים, זכרים, שהרי זהו מקום של זכר הוא. כאן עיני ה' משוטטות, בתקון השכינה למטה, מקום של הנקבה [עומדת]. שבע עינים עליונות כנגד זה שכתוב לה' הגדלה והגבורה וגו'. מקום זה משלים לכל צד.

עוד השער, ככתוב (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה'. זהו שכתוב (שם מ) עצמו משערות ראשי. וכתוב (איכה ג) חסדי ה' כי לא תמנו וגו'. ותקונים אלו התעלו [ממקום] למקום אחר. ואף על גב שכאן נאמר יותר, ועלה במשקל עליון ותחתון, ושלמה המלך אמרם והצטרכנו לפרשם. אשרי חלקם של הצדיקים יותר, שיודעים דרך הקדוש ברוך הוא, וכאן הכל התגלה ליודעי מדות.

אמר רבי יהודה, זבולן ויששכר תנאי עשו. אחד יושב ועוסק בתורה, ואחד יוצא ועושה מסחר, ותומך ביששכר, שכתוב (משלי ג) ותמכיה מאשר. והיה פורש לימים לעשות מסחר, וחלקו כך היה, שהרי הים היה ירשתו. ולכן קורא לו ירך. דרך הירך לצאת ולהכנס. זהו שכתוב (דברים לג) שמח זבולן בצאתך ויששכר באהליך. לחוף ימים

שהיא אומרת, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו? אלא בנות ירושלים אלו הם נשמות הצדיקים, שהם תמיד קרובים למלך, ומודיעים למלך בכל יום את עסקי הגבירה.

שָׁכַךְ למדנו, בשעה שהנשמה יורדת לעולם, כנסת ישראל נכנסת עליה בקיום של שבועה, שתגיד למלך ותודיע לו אהבתה אליו, כדי להתפייס עמו.

ובמה? משום שחיוב על בן אדם ליחד את השם הקדוש בפה, בלב ונפש, ולקשר הכל כשלהבת הקשורה בגחלת, ובאותו היחוד שעושה, גורם לפייס המלך עם הגבירה, ומודיע למלך אהבתה אליו.

דָּבָר אחר בנות ירושלים – אלו שנים עשר שבטים, ששנינו, ירושלים עומדת על שנים עשר הרים. ומי שאמר על שבועה, לא אמר להשלים שלמות. ואף על גב שהכל אחד, שיש שבועה ויש ארבעה ויש שנים עשר, והכל אחד.

וְדָאֵי על שנים עשר הרים עומדת, שלשה הרים לצד זה, ושלושה הרים לצד זה, וכן לארבע זוויות, ואז נקראת חיה, כמו שנאמר (יחזקאל י) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל. ואלה נקראות בנות ירושלים, משום שעומדת עליהן, והן מעידות עדות למלך על כנסת ישראל. זהו שכתוב (תהלים קכב) שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. אמר רבי יהודה, אשרי חלקם של ישראל שיודעים דרכי הקדוש ברוך הוא, עליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

יששכר חמר גרם רבץ בין המשפטים. אמר רבי אלעזר, וכי יששכר נקרא חמור? אם משום שהשתדל בתורה, נקרא לו סוס או אריה או נמר, למה חמור? אלא אמרו, משום שחמור נושא משא, ולא בועט באדונו כמו שאר הבהמות, ואין בו גסות הרוח, ולא חושש לשכב במקום מתקן. אף כך יששכר, שהשתדלותו בתורה, נוטל משא התורה, ולא בועט בקדוש ברוך הוא, ואין בו גסות הרוח, כמו החמור שלא חושש לכבודו אלא לכבוד רבונו [רבין]. רבץ בין המשפטים, כמו שאמרנו

שאלת, אבל אם שמעת דבר – אמר בני. אמר, עוד שאלה, שהרי הם נתנו לה מה שלא רצתה מהם, שכתוב את תקנת חוט השני הזה תקשרי בחלום וגו'.

אלא כך למדנו, היא רצתה סימן חיים, שכתוב והחיייתם את אבי וגו', ואמרה, סימן חיים אינו שורה אלא באות אמת, ומהי אות אמת? זו אות ו', משום שבו שרויים חיים. כך למדנו, סימן של משה בקשה, והם למה נתנו לה תקנת חוט השני?

אלא, הם אמרו, משה הרי הסתלק מן העולם, שהרי התכנס השמש, והרי הגיע זמן הלבנה לשלט, סימן של הלבנה יש לנו לתת לה, ומהו? תקנת חוט השני הזה, כמו שנאמר (שיר ד) כחוט השני שפתותיך. סימן של יהושע יהיה אצלך, משום שפעת שלטון הלבנה. קמו רבי אבא ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו, ודאי עתיד אתה להיות ראש ישיבה או איש גדול בישראל, ומיהו? רבי בון.

עוד שאל ואמר, כל בני יעקב שנים עשר שבטים, הסתדרו למטה כמו שלמעלה, למה הקדים בברכות את זבולון ליששכר תמיד, והרי יששכר השתדלותו בתורה, ותורה מקדימה בכל מקום? למה הקדים את זבולון בברכות? אביו הקדים אותו, משה הקדים אותו?

אלא זבולון זכה על שהוציא פת מפיו ונתן לפיו של יששכר, משום כך הקדימו בברכות. מכאן למדנו, מי שסועד את בעל התורה, נוטל ברכות למעלה ולמטה, ולא עוד, אלא שזוכה לשני שלחנות, מה שלא זוכה בן אדם אחר. זוכה לעשר שיתברך בעולם הזה, וזוכה להיות לו חלק בעולם הבא. זהו שכתוב זבולון לחוף ימים ישפן והוא לחוף אנית. כיון שכתוב לחוף ימים, אז למה והוא לחוף אנית? אלא לחוף ימים – בעולם הזה, לחוף אנית – בעולם הבא, כמו שנאמר (תהלים קד) שם אניות יהלכון וגו'. ששם הוא שפע העולם הבא.

פָּתַח ואמר, (שיר ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני. וכי מי קרוב למלך כמו כנסת ישראל,

אֵלָא נֹתְנִים עָלֶיךָ עַל הָאָרֶץ וְשֶׁבֹד רַע, שְׁכָתוֹב בִּישְׁשָׁכְר וַיֵּט שְׁכָמוֹ לְסִבְלָא. מַה זֶה וַיֵּט? סָטָה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר (שְׂמוּאֵל א ח) וַיֵּטוּ אַחֲרֵי הַבָּצָע. מִי שְׂסוּטָה דְרָכּוֹ וְעִצְמוֹ שְׁלֵא לְסִבְלָא עַל תּוֹרָה, מִיֵּד וַיְהִי לְמַס עֵבֵד.

פְּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (מְשַׁלֵּי ח) לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ וְאַצְרֵתֵיהֶם אִמְלָא. אֲשֶׁרֵיהֶם בְּנֵי הָעוֹלָם, אוֹתָם שְׁמַשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה, שְׁכָל מִי שְׁמַשְׁתַּדְּלִי בְּתוֹרָה, נֶאֱהָב לְמַעְלָה וְנֶאֱהָב לְמַטָּה, וַיּוֹרֵשׁ בְּכָל יוֹם יִרְשֵׁת הָעוֹלָם הַבָּא. זֶהוּ שְׁכָתוֹב לְהַנְחִיל אֶהְבִּי יֵשׁ. מַה זֶה יֵשׁ? זֶהוּ עוֹלָם הַבָּא שְׁלֵא פּוֹסְקִים מִימֵי לְעוֹלָמִים וְנוֹטֵל שְׁכָר טוֹב עֲלִיּוֹן שְׁלֵא זוֹכֶה בּוֹ אָדָם אַחֵר, וּמִיָּהוּ? י"ש. וּמִשׁוּם כֶּךָ רָמַז לָנוּ בְּשֵׁמוֹ שֶׁל יִשְׁשָׁכְר שֶׁהִשְׁתַּדְּל בְּתוֹרָה - יֵשׁ שְׁכָר. זֶהוּ שְׁכָר שֶׁל אוֹתָם שְׁמַשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה, י"ש.

בְּתוֹב (דְּנִיאל ז) חֲזָה הַיּוֹת עַד דִּי כְרָסוֹן רְמִי וְעַתִּיק וַיִּמֵּן יָתֵב וְגו' חֲזָה הַיּוֹת עַד דִּי כְרָסוֹן רְמִי - כְּשֶׁנְּחָרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵי כִסְאוֹת נִפְלוּ, שְׁנַיִם לְמַעְלָה וְשְׁנַיִם לְמַטָּה. שְׁנַיִם לְמַעְלָה, כִּי הִתְרַחַקָה הַתַּחְתּוֹנָה מִהָעֲלִיּוֹנָה. כִּסֵּא שֶׁל יַעֲקֹב הִתְרַחַק מִכִּסֵּא דָּוִד, וְכִסֵּא דָּוִד נִפֵּל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (אִיכָה ב) הַשְּׁלִיךְ מִשָּׁמַיִם אֶרֶץ. שְׁנֵי כִסְאוֹת לְמַטָּה - יְרוּשָׁלַיִם, וְאוֹתָם בְּעַלֵּי הַתּוֹרָה. וְהַכִּסְאוֹת שֶׁלְמַטָּה כְּמוֹ הַכִּסְאוֹת שֶׁלְמַעְלָה, בְּעַלֵּי הַתּוֹרָה, הֵינּוּ כִסֵּא שֶׁל יַעֲקֹב. יְרוּשָׁלַיִם הֵינּוּ כִסֵּא שֶׁל דָּוִד. וְעַל זֶה כְּתוּב עַד דִּי כְרָסוֹן, וְלֹא כִסֵּא. כִּסְאוֹת רַבִּים נִפְלוּ, וְכֻלָּם לֹא נִפְלוּ אֶלָּא מְעַלְבוֹנָה שֶׁל תּוֹרָה.

בֵּא רָאָה, כְּשֶׁאוֹתָם צְדִיקֵי אִמַּת מְשַׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה, כָּל אוֹתָם כַּחוֹת שְׂאָר הָעַמִּים, שֶׁל שְׂאָר הַחֵילוֹת, כָּל הַחֵילוֹת שְׁלָהֶם נִכְפִּים וְלֹא שׁוֹלְטִים בְּעוֹלָם, וַיִּשְׂרָאֵל [וַיֵּשׁ] מְזַמְּנִים עֲלֵיהֶם לְהַעֲלוֹתָם עַל הַכֹּל. וְאִם לֹא, חֲמֹר גּוֹרֵם לְיִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת לְגִלוֹת וּלְפַל בֵּין הָעַמִּים וּלְשַׁלֵּט עֲלֵיהֶם, וְכָל זֶה לְמָה? מִשׁוּם וַיִּרְא מְנַחֵה כִּי טוֹב, וּמִתְקַן לְפָנָיו, וַיְכּוֹל לְהַרְוִיחַ בְּגִלְגָּלָה כְּמָה טוֹבוֹת וְכְמָה כְּסוּפִים, וְהָטָה דְרָכּוֹ שְׁלֵא לְסִבְלָא עַל תּוֹרָה, מִשׁוּם כֶּךָ וַיְהִי לְמַס עֵבֵד.

בְּתוֹב (שִׁיר ז) הַדּוֹדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ וְעַל פְּתַחֲנוּ כָּל מְגִדִים חֲדָשִׁים גַּם יִשְׁנִים וְגו'. הַדּוֹדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ - [הַדּוֹדָאִים] אֵלּוּ אוֹתָם שְׁמָצָא רְאוּבֵן,

(אֲבוֹת פ"ו) וְעַל הָאָרֶץ תִּישָׁן, וְחַיֵּי צַעַר תַּחֲיָה, וּבְתוֹרָה אֶתָּה עֹמֵל.

דְּבָר אַחֵר יִשְׁשָׁכְר חֲמֹר גָּרָם רַבִּין וְגו' - פְּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים כז) לְדוֹד ה' אוֹרִי וַיִּשְׁעֵי מִמִּי אִירַע ה' מְעוֹז חַיֵּי מִמִּי אֶפְחָד. כְּמָה חֲבִיבִים הֵם דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, כְּמָה חֲבִיבִים אוֹתָם שְׁמַשְׁתַּדְּלִים בְּתוֹרָה לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָל מִי שְׁמַשְׁתַּדְּל בְּתוֹרָה, לֹא פוֹחַד מִפְּגַעֵי הָעוֹלָם, שְׁמֹר הוּא לְמַעְלָה, שְׁמֹר הוּא לְמַטָּה. וְלֹא עוֹד, אֶלָּא שְׁכוּפַת כָּל פְּגַעֵי הָעוֹלָם וּמוֹרִיד אוֹתָם לְעַמֵּק תְּהוֹם רַבָּה.

בֵּא רָאָה, בְּשַׁעָה שְׁנַכְנַס הַלֵּילָה, הַפְּתַחִים נִסְתָּמִים, וְכִלְבִּים וְחֲמוֹרִים שׁוֹרִים וּמְשׁוֹטְטִים בְּעוֹלָם, וְנִתְּנָת רְשׁוֹת לְהַשְׁחִית, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם יִשְׁנִים בְּמִטּוֹתֵיהֶם, וְנִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים עוֹלוֹת לְהַתְּעַנֵּג לְמַעְלָה. כְּשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת רוּחַ צְפוֹן וְנִחְלַק הַלֵּילָה, הַתְּעוֹרֶרֶת קִדְשָׁה מִתְעוֹרֶרֶת בְּעוֹלָם, וְזֶה נֹאֲמַר בְּכֶמָה מְקוֹמוֹת.

סדר הלימוד ליום כ טבת [יום 109 בשנה]

אֲשֶׁרֵי חָלְקוּ שֶׁל אוֹתוֹ אָדָם שְׁעוֹמֵד בְּאוֹתָהּ שַׁעָה וּמְשַׁתַּדְּל בְּתוֹרָה. כִּיּוֹן שֶׁהוּא פוֹתַח בְּתוֹרָה, אֵת כָּל אוֹתָם הַמֵּינִים הָרַעִים הוּא מְכַנֵּס לְנֶקֶב תְּהוֹם רַבָּה, וְכוּפַת אֵת הַחֲמוֹר, וּמוֹרִידוֹ בְּשָׂרִים שְׁתַּחַת הָעֶפֶר שֶׁל זְהַמַּת הַקָּשָׁר.

מִשׁוּם כֶּךָ יִשְׁשָׁכְר, שֶׁהִשְׁתַּדְּלוֹתוֹ בְּתוֹרָה, כּוּפַת אֵת הַחֲמוֹר וּמוֹרִיד אוֹתוֹ מֵאוֹתוֹ גָּרָם הַמְּעַלּוֹת, שֶׁהוּא עוֹלָה לְהַזִּיק לְעוֹלָם, וְשֵׁם מְדוּרוֹ בֵּין הַמְּשַׁפְּתִים, בֵּין זְהַמַּת הַשָּׂרִים שְׁבַעֶפֶר.

בֵּא רָאָה מַה כְּתוּב, וַיִּרְא מְנַחֵה כִּי טוֹב וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה וַיֵּט שְׁכָמוֹ לְסִבְלָא וַיְהִי לְמַס עֵבֵד. וַיִּרְא מְנַחֵה כִּי טוֹב - זוֹ תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב. וְאֵת הָאָרֶץ כִּי נַעֲמָה - זוֹ תּוֹרָה שְׁבַעֶל פֶּה. וַיֵּט שְׁכָמוֹ לְסִבְלָא - לְסִבְלָא עַל הַתּוֹרָה וְלְדַבֵּק בָּהּ יָמִים וְלֵילוֹת. וַיְהִי לְמַס עֵבֵד - לְהִיּוֹת עוֹבֵד אֵת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלְדַבֵּק בּוֹ וְלַהֲתִישׁ אֵת עִצְמוֹ בָּהּ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן וְרַבִּי יוֹסִי חֲזָיָא הָיוּ הוֹלְכִים מִהַגְּלִיל הָעֲלִיּוֹן לְטַבְּרִיָּה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, גַּלְיָה וְנִשְׁתַּדְּל בְּתוֹרָה, שְׁכָל מִי שִׁוְדַע לְהַשְׁתַּדְּל בְּתוֹרָה וְלֹא מְשַׁתַּדְּל - מִתְּחִיב בְּנַפְשׁוֹ, וְלֹא עוֹד,

נְכַלְלַת מֵהַכֵּל, כִּף גַּם מַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה נְכַלְלַת מֵהַכֵּל,
מַגּוּף, מִיָּרֵךְ, כִּדֵי לְהַתְגַּבֵּר בְּכַחוֹ.

בְּתוֹב מִיְמֵינוּ א"ש ד"ת לָמוּ. תוֹרָה נִתְּנָה מִצַּד
הַגְּבוּרָה, וּגְבוּרָה נְכַלְלַת בְּיָמִין וּבַגּוּף וְיָרֵךְ
וּבְכָל. כִּף גַּם הַסֵּדֶר הֵרָאשׁוֹן הוּא יְהוּדָה, מַלְכוּת
שְׂבָאָה מִצַּד שֶׁל גְּבוּרָה וְנְכַלְלַת בְּיָמִין, בַּגּוּף
וּבְיָרֵךְ, וּבְכָל נְכַלְלַת, כִּמוֹ שֶׁהַמְּלָכוֹת הָעֲלִיוֹנָה
נְכַלְלַת מֵהַכֵּל.

סֵדֶר שְׁנֵי רְאוּבֵן, שֶׁהוּא לְצַד דְּרוֹם, וְדְרוֹם הוּא
יָמִין. אֵת כָּל כַּח הַיָּמִין נָטַל יְהוּדָה, מִשּׁוֹם
[שְׁנַעֲשֶׂתָה] שֶׁהַעֲבָרָה הַמְּלָכוֹת מֵרְאוּבֵן, כִּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר פַּחַז כַּמִּים אֶל תּוֹתֵר, וְנָטַל אוֹתָהּ יְהוּדָה,
וְהַתְּגַבֵּר בְּתַקְףָּהּ הַיָּמִין שֶׁהִיא מֵרְאוּבֵן, וְכִף כְּתוֹב
בְּדוֹד, (תְּהִלִּים ק"א) נֶאֱמַר ה' לֹאדַנִי שִׁב לִימֵינִי, מִשּׁוֹם
שֶׁשְׂמַאל נְכַלְלַת בְּיָמִין וּמִתְחַזֵּק בְּכַחוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוֹב
(שֵׁם ק"ח) יָמִין ה' עָשָׂה חֵיל וְגו'. יְהוּדָה וְרְאוּבֵן הֵיוּ
שְׁתֵּי זְרוּעוֹת.

סֵדֶר שְׁלִישֵׁי אֶפְרַיִם, שֶׁהוּא יָרֵךְ יָמִין, וְנוֹסֵעַ לְפָנָי
הַשְּׂמַאל תְּמִיד. וְדָן [זֶה], שֶׁהוּא יָרֵךְ שְׂמַאל,
נוֹסֵעַ בְּסוּף, וְעַל כֵּן הוּא הַמְּאֻסָּף לְכָל הַמַּחְנוֹת
לְצַבְּאוֹתָם וְהוֹלֵךְ בְּסוּף.

יְהוּדָה נוֹטֵל כַּח בְּשֵׁתֵי זְרוּעוֹת, מִשּׁוֹם שֶׁרְאוּבֵן,
שֶׁהוּא יָמִין, [הַעֲבָרָה] אֲבָדָה מִמֶּנּוּ
הַבְּכוֹרָה, הַפְּהִנָּה וְהַמְּלָכוֹת, וְעַל זֶה כְּתוֹב בִּיהוּדָה
(דְּבָרִים ל"ג) יָדִיו רַב לוֹ וְעִזָּר מִצָּרָיו תִּהְיֶה.

בֵּא רְאֵה, כְּתוֹב (מְלָכִים-א' י') וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כֶּסֶף
שֶׁן גְּדוֹל. הַכֶּסֶף שֶׁל שְׁלֹמֹה עָשָׂה אוֹתוֹ כִּמוֹ
שְׁלֹמֶעֱלָה, וְכָל הַדִּיּוֹקְנָאוֹת [שֶׁל כָּאן] שְׁלֹמֶעֱלָה
עָשָׂה כֵּן. וְעַל זֶה כְּתוֹב וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כֶּסֶף ה'
לְמֶלֶךְ, מֶלֶךְ דְּבַר סְתוּם הוּא. וְכֵן (מְלָכִים-א' ב') וּשְׁלֹמֹה
יָשָׁב עַל כֶּסֶף דָּוִד אָבִיו וַתִּכְּן מַלְכָּתוֹ מְאֹד, שֶׁעֲמָדָה
הַלְּבָנָה בְּשֵׁלֵמוֹת.

דָּן יָדִין עִמּוֹ - בַּהֲתַחֲלָה, וְאַחַר כֵּן שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל
כְּאַחַד, כְּיַחְדוֹ שֶׁל עוֹלָם, כִּמוֹ שֶׁהִיא בְּשֵׁמוֹשׁוֹן,
שֶׁהוּא יַחֲדֵי עָשָׂה דִין בְּעוֹלָם, וְדָן וְהָרַג כְּאַחַד, וְלֹא
הַצְּטָרֵךְ סִמָּךְ.

דָּן יָדִין עִמּוֹ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, דָּן, הִינּוּ נִחַשׁ, אוֹרֵב
עַל דְּרָכִים וּשְׁבִילִים. וְאִם תֹּאמַר עַל שְׂמֵשׁוֹן
לְבַדּוֹ הוּא, אַף כֵּן גַּם לְמַעְלָה, זֶהוּ נֶפֶשׁ אַחֲרַת [נִחַשׁ

כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית ל') וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה, וְלֹא
הִתְחַדְּשׁוּ דְבָרֵי תוֹרָה אֶלָּא עַל יָדָיו בִּישְׂרָאֵל, כִּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר וּמִבְּנֵי יִשְׂשַׁכָּר יוֹדְעֵי בִּינָה לְעֵתִים וְגו'.

וְעַל פְּתַחֲנוּ כָּל מַגְדִּים - הֵם גְּרָמוּ לְהִיּוֹת עַל
פְּתַחֲנוּ, עַל פְּתַחֵי בְּתֵי כְּנִסְיוֹת וּבְתֵי
מְדַרְשׁוֹת, כָּל מַגְדִּים. חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים - כִּמָּה
דְּבָרִים חֲדָשִׁים וְעֵתִיקִים שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁהִתְגַּלוּ עַל
יְדֵיהֶם, לְקָרַב אֶת יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁלֹמֶעֱלָה. זֶהוּ
שֶׁכְּתוֹב לְדַעַת מַה יַּעֲשֶׂה יִשְׂרָאֵל.

דוּדֵי צְפַנְתִּי לָךְ (שִׁיר ז') - מִכָּאן לְמַדְנוּ, שֶׁכָּל מִי
שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה כְּרָאוּי וַיּוֹדַע לַחֲדָשׁ דְּבָרִים
וּלְחַדֵּד דְּבָרִים כְּרָאוּי, אוֹתָם הַדְּבָרִים עוֹלִים עַד כֶּסֶף
הַמֶּלֶךְ, וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל פּוֹתַחַת לָהֶם שְׁעָרִים וְגוֹנְזַת
אוֹתָם. וּבִשְׁעָה שֶׁנִּכְנַס הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ
עִם הַצְּדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן, מוֹצִיאָה אוֹתָם לְפָנָיו,
וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַתְּכַל בָּהֶם וְשִׂמַּח. אַזְ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא מִתְעַטֵּר בַּעֲטֻרוֹת עֲלִיוֹנוֹת וְשִׂמַּח בַּגְּבִירָה.
זֶהוּ שֶׁכְּתוֹב חֲדָשִׁים גַּם יְשָׁנִים דוּדֵי צְפַנְתִּי לָךְ.
וּמֵאוֹתָהּ שְׁעָה דְּבָרָיו כְּתוּבִים בְּסֵפֶר, זֶהוּ שֶׁכְּתוֹב
(מְלָכִים ג') וַיִּכְתֹּב סֵפֶר זְכוֹרוֹן לְפָנָיו.

אֲשֵׁרֵי חָלְקוּ שֶׁל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה כְּרָאוּי,
אֲשֵׁרֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֲשֵׁרֵי בְּעוֹלָם הַבָּא.
עַד כָּאן שֶׁלְטוֹן יְהוּדָה, זְרוּעַ שֶׁנְּכַלְלַת כֹּל, בְּכַח
שֶׁל כָּל הַצְּדִיקִים, שֶׁלְשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל הַזְּרוּעַ לְהַתְּגַבֵּר
עַל הַכֵּל.

דָּן יָדִין עִמּוֹ כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי חֵיָא אָמַר,
פְּסוּק זֶה כִּף יֵשׁ לוֹ לומר, דָּן יָדִין לְשִׁבְטֵי
יִשְׂרָאֵל, אוֹ דָּן יָדִין לְשִׁבְטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאַחַד. מַהוּ דָּן
יָדִין עִמּוֹ, וְאַחַר כֵּן כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל? אֶלָּא דָּן,
הוּא שֶׁכְּתוֹב בּוֹ (בְּמִדְבָר י') מְאֻסָּף לְכָל הַמַּחְנוֹת, שֶׁהוּא
יָרֵךְ שְׂמַאל, וְהוֹלֵךְ בְּסוּף.

בֵּא רְאֵה, כִּיּוֹן שִׁיהוּדָה וְרְאוּבֵן נוֹסְעִים, הַלְּוִיִּם
וְהָאֲרוֹן פּוֹרְשִׁים דְּגָלִים, וְנוֹסֵעַ דְּגַל אֶפְרַיִם
שֶׁהוּא לְמַעַרְב. יָרֵךְ יָמִין נוֹסֵעַת מִחֲלִיּוֹת הַמְּדָה. וְאִם
תֹּאמַר, זְבוּלוֹן שֶׁהוּא נִכְנָס וַיּוֹצֵא, שֶׁכְּתוֹב בּוֹ (דְּבָרִים
ל"ג) שְׂמַח זְבוּלוֹן בְּצִאתָךְ, וְכְתוֹב וַיִּרְכָּתוּ וְגו'. אֶלָּא
וּדְאֵי יְהוּדָה נְכַלְלַת מֵהַכֵּל.

בֵּא רְאֵה, מַלְכוּת הָעֲלִיוֹנָה נְכַלְלַת מֵהַכֵּל, וְיְהוּדָה
הוּא מַלְכוּת תַּחְתּוֹנָה. כִּמוֹ שֶׁמַּלְכוּת עֲלִיוֹנָה

שפיפון, כך גם אותו בלעם הרשע, בכל ה'ה יודע. בא ראה, כתוב (במדבר כג) וילך שפי, לפעמים בזה ולפעמים בזה.

ואם תאמר, דן אין דרגתו בזה – כך זה ודאי, אלא התמנה על דרגה זו [לאותו] להיות צד אחרון, ושבח הוא שלו, ממנים של המלך בזה, וממנה על זה, וכבוד הוא לכל אותם הממנים. וכסא המלך נתקן בכל אותם הממנים, בכל אותם הממנים שתחתיהם נפרדות דרכים ודרגות, הן לטוב והן לרע, וכלם נאחזים בתקוני הכסא הללו. ולכן דן לצד צפון, בנקב תהום רבה. שפצד צפון כמה קבוצות מחבלים הזדמנו לשם, וכלם שרים ממנים להרע את העולם.

לבן התפלל יעקב ואמר לישועתך קויתי ה', בכל השבטים לא אמר לישועתך אלא בזה, משום שראה לו תקף חזק של הנחש, מרחש דין להתגבר.

רבי יוסי ורבי חזקיה היו הולכים לראות את רבי שמעון בקפוטקיא. אמר רבי חזקיה זה שאמרנו לעולם יסדר אדם שבחו של רבנו ואחר כך יתפלל תפלתו. מי שלבו טרוד ורוצה להתפלל תפלתו, והוא בצרה, ולא יכול לסדר את שבח רבנו כראוי, מה הוא?

אמר לו, אף על גב שלא יכול לכוון לבו ורצונו, סדור ושבח של רבנו למה שיגרע? אלא יסדר את שבח רבנו אף על גב שלא יכול לכוון, ויתפלל תפלתו. זהו שכתוב תפלה לדוד שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי. שמעה ה' צדק – בתחלה, משום שהוא סדור של שבח רבנו. ואחר כך הקשיבה רנתי האזינה תפלתי. מי שיכול לסדר שבח רבנו ולא עושה, עליו כתוב (ישעיה א) גם כי תרבו תפלה אינני שמע ידיכם וגו'.

כתוב (שמות כט) את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבבים. תפלות כנגד תמידין תקנום. בא ראה, בהתעוררות שלמטה מתעורר גם למעלה, ובהתעוררות שלמעלה גם כך למעלה ממנו, עד שמגיעה ההתעוררות למקום שצריך הנה להדלק ונדלק, ובהתעוררות העשן שלמטה נדלק נר למעלה, וכשזה נדלק [מנורות], כל המנורות

קטן מאסף לכל המחנות, ואורב בדרכים ובשבילים. אחר כך מפאן יוצאים חילות ומחנות, אותם שאורבים לאנשים על חטאים, שזורקים אותם לאחור אחרי כתפיהם. אמר רבי חייא, נחש הקדמוני למעלה, עד שלא יתבסס ביין של שמחה. נחש עלי דרך. בא ראה, כמו שיש דרך למעלה, כך גם יש דרך למטה, והים נפרד לכמה דרכים בכל צד. ויש דרך אחת שבאה ומגדילה את הים, ומגדל דגים רעים למיניהם. כמו שהוציאו מים למטה, דגים טובים, דגים רעים, דגי צפרדע, כמו זה דגים רעים למיניהם.

ובשמשותממים מדרך הים, נראים רוכבים על סוסיהם. ואלמלא הנחש הזה, שהוא כונס את כל המחנות, אורב בסוף הדרכים ומפזר אותם לאחור, היו מחריבים את העולם. מצד של אלה יוצאים מכשפים לעולם. בא ראה, בבלעם כתוב, (במדבר כד) ולא הליך כפעם בפעם לקראת נחשים, משום שהם עומדים ללחש בכשפי העולם. **ראה** מה כתוב? יהי דן נחש עלי דרך. מה זה עלי דרך? אלא נחש, מי שמשתדל אחריו, מכחיש פמליה של מעלה, ומיהו? אותה דרך עליונה שיוצאת מלמעלה, כמו שנאמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך וגו'. נחש, מי שמשתדל אחריו, כאלו הולך על אותה דרך עליונה להכחישו, משום שמאותה דרך נזונים העולמות העליונים.

ואם תאמר, דן למה הוא בדרגה הזו? אלא ככתוב (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים. כך גם הנשף עקבי סוס וגו', כדי לשמר אותו לכל המחנות. אמר רבי אלעזר, תקון הכסא הוא. בא ראה, כסא של שלמה המלך, נחש אחד מנענע בקשרי השרביט שלמעלה מהאריות.

כתוב (שופטים ג) ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן וגו'. בא ראה, שמשון היה נזיר עולם, ופרוש מן העולם הוא, והתגבר בו כח חזק, והוא היה נחש בעולם הזה כנגד עמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות, שהרי ירשת חלק ברפת דן אביו ירש, שכתוב יהי דן נחש עלי דרך וגו'.

אמר רבי חייא, נחש ידוע, שפיפון מהו? אמר לו, סוד התקון של מכשפים שנחש הוא

שָׁאָר הָעַמִּים בְּגִלְלָם, שֶׁהָרִי הֵם מִשְׁפִּיעִים בְּרָכוֹת מִלְמַעְלָה לְמַטָּה בְּכָל יוֹם.

הִלְכוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ נָחַשׁ אֶחָד שֶׁהָיָה מִסְתּוֹכֵב [וּמְצַדֵּד] בְּדֶרֶךְ, וְסָטוּ מִן הַדֶּרֶךְ. בָּא אֲלֵיהֶם אִישׁ אֶחָד. הָרַג אוֹתוֹ הַנָּחַשׁ. הִחְזִירוּ רֵאשִׁיָּהֶם וְרָאוּ אֶת אוֹתוֹ אִישׁ שְׁמַת. אָמְרוּ, וַדָּאי אוֹתוֹ נָחַשׁ עָשָׂה אֶת שְׁלִיחוֹת רְבוֹנוֹ. בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שֶׁהֲצִילָנוּ.

פָּתַח רְבִי יוֹסִי וְאָמַר, יְהִי דֵּן נָחַשׁ עָלֵי דֶרֶךְ, מִתִּי הִיָּה דֵּן נָחַשׁ? בִּימֵי יָרְבְּעָם, שְׁכָתוֹב (מַלְכִים-א יב) וְאֵת הָאֶחָד נִתֵּן בְּדֵן. לָמָּה נִתֵּן שָׁם עָלֵי דֶרֶךְ, עַל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ? כְּדֵי לְמַנַּע [אוֹתוֹ דֶּרֶךְ שְׁעוֹלִים] שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לִירוּשָׁלַיִם [וְלֹא יַעֲלוּ שָׁם]. וְזֶה דֵּן הָיָה לָהֶם נָחַשׁ לְיִשְׂרָאֵל עָלֵי דֶרֶךְ, עָלֵי דֶרֶךְ וַדָּאי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיַּעֲזֵן הַמֶּלֶךְ וְגו'. שְׁפִיפֵן עָלֵי אַרְחַ, שְׁעַקֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל. וְהַכֹּל לֹא הָיָה אֲלֵא עָלֵי דֶרֶךְ וְעָלֵי אַרְחַ, לְמַנַּע מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לִירוּשָׁלַיִם לְחַגֵּג חֲגִיָּהֶם וְלִהְקָרִיב קִרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת וְלַעֲבֹד שָׁם.

בֵּא רָאָה, בְּשַׁעַה שֶׁהִגִּיעוּ הַבְּרָכוֹת לְיַד מֹשֶׁה לְבָרֶךְ אֶת כָּל הַשְּׁבָטִים, רָאָה אֶת דֵּן שֶׁהָיָה קָשׁוּר בְּנָחַשׁ, חָזַר וְקָשַׁר אוֹתוֹ בְּאַרְיָה, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים לג) וַלְדֹן אָמַר דֵּן גּוֹר אַרְיָה יִזְנַק מִן הַבֶּשֶׂן. מָה הַטַּעַם? כְּדֵי [שֶׁהוּא] שִׁיָּהִי רֵאשִׁית וְסוּף, שֶׁל אַרְבָּעָה הַדְּגָלִים קָשׁוּר בִּיהוּדָה, שֶׁהוּא מֶלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר גּוֹר אַרְיָה יְהוּדָה, וְהוּא רֵאשִׁית הַדְּגָלִים, וְסוּף הַדְּגָלִים הוּא דֵּן, שְׁכָתוֹב דֵּן גּוֹר אַרְיָה וְגו', לְהִיּוֹת רֵאשִׁית וְסוּף קָשׁוּרִים בְּמָקוֹם אֶחָד.

לִישׁוּעָתָךְ קוִיִּתִי ה'. רְבִי חֲזִיָּא אָמַר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים יג) וְהוּא יַחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים. אָמַר [רְבִי אַחָא], וְכִי לָמָּה קוִיִּתִי, וְהָרִי הַסְתַּלַּק יַעֲקֹב מִן הָעוֹלָם בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן מִלְפָּנַי שָׁנִים? לָמָּה אָמַר שֶׁהוּא מַחֲכָה לְאוֹתָהּ הַיְשׁוּעָה? [אֲלֵא וַדָּאי] אָמַר לוֹ, וַדָּאי סוּד הַדְּבָר כְּכָתוּב (שְׁמוֹת יז) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל סָתָם. אָף כֵּאֵן וְהוּא יַחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל - יִשְׂרָאֵל סָתָם. לָכֵן אָמַר לִישׁוּעָתָךְ קוִיִּתִי ה'.

אָמַר רְבִי חֲזִיָּא, וַדָּאי כֵּן הוּא, וְיָפָה. אֲשָׁרֵי חֲלָקָם שֶׁל הַצְּדִיקִים שִׁיּוּדְעִים לְהַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה כְּדֵי

הָאֲחֵרוֹת דּוֹלְקוֹת, וּמִתְבָּרְכִים מִמֶּנּוּ כָּל הָעוֹלָמוֹת. נִמְצָא שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת הַקְּרִיבָן תִּקּוֹן הָעוֹלָם וְהַבְּרָכוֹת שֶׁל כָּל הָעוֹלָמוֹת.

הָרִי כִּיצַד? מִתְחִיל הָעֶשְׂן לַעֲלוֹת, אוֹתָם דִּיוֹקְנָאוֹת קְדוּשִׁים שְׁמִמָּנִים עַל הָעוֹלָם נִהְיִים [נִתְקָנִים] לְהַתְּעוֹרֵר, וּמִתְעוֹרְרִים אֶת הַדְּרָגוֹת בְּתִשׁוּקָה עָלְיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים קד) הַכְּפִירִים שְׂאֵגִים לְטָרֶף וְגו'. אֲלֵא מִתְעוֹרְרִים לְדְרָגוֹת עָלְיוֹנוֹת שְׁמַעֲלִיָּהֶן עַד שֶׁהַתְּעוֹרְרוֹת מְגִיעָה, עַד שֶׁרוֹצֶה הַמֶּלֶךְ לְהַתְּגַבֵּר בְּגָבִירָה.

וּבַתְּשׁוּקָה שֶׁלְמַטָּה נוֹבְעִים מִים תַּחְתּוֹנִים כְּנֶגֶד מִים עָלְיוֹנִים, שֶׁהָרִי לֹא נוֹבְעִים מִים עָלְיוֹנִים אֲלֵא בַּהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁל תְּשׁוּקָה שֶׁלְמַטָּה, וְאִז הַתְּשׁוּקָה נִדְבַקְתָּ, וְנוֹבְעִים מִים תַּחְתּוֹנִים כְּנֶגֶד מִים עָלְיוֹנִים, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים, וְכָל הַמְּנוֹרוֹת דּוֹלְקוֹת, וְעָלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים נִמְצָאִים בְּבְרָכוֹת.

בֵּא רָאָה, כִּהְנִים וְלוֹיִם מִתְעוֹרְרִים לְחַבֵּר שְׁמָאל בְּיָמִין. אָמַר רְבִי חֲזַקְיָה, הַכֹּל כֵּן הוּא וַדָּאי, אֲבָל כֵּן שְׁמַעֲתִי, כִּהְנִים וְלוֹיִם, זֶה מִתְעוֹרֵר שְׁמָאל, וְזֶה מִתְעוֹרֵר יָמִין, מִשׁוֹם שֶׁהַתְּחַבְּרוֹת זָכַר אֶל הַנִּקְבָּה אִינוֹ אֲלֵא בְּשְׁמָאל וְיָמִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ב) שְׁמָאלוֹ תַחַת לְרֵאשִׁי וְיָמִינוֹ תַחְבֵּקֵנִי. וְאִז מִתְחַבֵּר הַזָּכַר בְּנִקְבָּה, וְתִשׁוּקָה נִמְצָאָה, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים, וְעָלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּשִׁמְחָה.

וְלָכֵן כִּהְנִים וְלוֹיִם מִתְעוֹרְרִים דְּבָר לְמַטָּה, לְעוֹרֵר תְּשׁוּקָה וְחִבִּיבוֹת לְמַעְלָה, שֶׁהַכֹּל תְּלוּי בְּיָמִין וּבְשְׁמָאל. נִמְצָא שֶׁהַקְּרִיבָן יְסוּד הָעוֹלָם, תִּקּוֹן שֶׁל הָעוֹלָם, שְׁמַחָה שֶׁל עָלְיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. אָמַר רְבִי יוֹסִי, וַדָּאי יָפָה אִמְרָתְךָ, וְכֵן הוּא, וְכֵן שְׁמַעֲתִי הַדְּבָר וְשִׁכַּחְתִּי אוֹתוֹ, וְאֲנִי שְׁמַעֲתִי זֶה, וְהַכֹּל בְּאֶחָד עוֹלָה.

עֲבָשׁוּ תְּפִלָּה בְּמָקוֹם קְרִיבָן, וְצָרִיךְ אָדָם לְסִדֵּר שְׂבַח רְבוֹנוֹ כְּרָאוּי, וְאִם לֹא יִסְדֵּר, אִין תְּפִלָּתוֹ תְּפִלָּה. בֵּא רָאָה, סְדוּר שְׁלָם שֶׁל שְׂבַחוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - מִי שִׁיּוּדֵעַ לִיַּחַד אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ כְּרָאוּי, שְׂבִיזָה מִתְעוֹרְרוֹת וְנִשְׁפָּעוֹת בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

אָמַר רְבִי חֲזַקְיָה, לֹא הִשְׁרָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת בֵּין הָעַמִּים אֲלֵא כְּדֵי שִׁיתְבָּרְכוּ

לזכות בה בחיים שלמעלה, כמו שנאמר (דברים ל) פי הוא חייך וארך ימיה לשבת על האדמה וגו'.

ג גדוד יגודנו והוא יגד עקב. רבי ייסא אמר, מגד נשמע שהרי חילות יצאו לערך קרב, משמע שכתוב גד. בכל מקום גימ"ל דל"ת, חילות ומחנות יוצאים מהם, שהרי גימ"ל נותן ודל"ת לוקח, ומכאן [ומושכת] כמה חילות וכמה מחנות תלויים בהם.

ב ראה, אותו נהר ששופע ויוצא מעדן, לא פוסקים מימיו לעולמים, והוא משלים לעניים, ולכן עומדים כמה חילות וכמה מחנות ונזונים מכאן. ועל זה גד, זה מוציא ונותן, וזה לוקט ולוקח, ונזונים הבית וכל אנשי הבית.

אמר רבי יצחק, אלמלא שהיה גד מבני השפחות, השעה עמדה לו להשלים יותר מהכל. זהו שכתוב (בראשית ל) בא גד, קרי, וכתוב בגד חסר אל"ף, שהרי השעה עומדת בשלמות, והסתלקה ממנו. זהו שכתוב (איוב ו) אחי בגדו כמו נחל, משום שאותו נהר ששופע הסתלק באותה שעה, וכתוב בגד חסר אל"ף, ולכן לא זכה בארץ הקדושה והסתלק ממנה.

רבי יהודה אמר, מניין לראובן שהיה כזה? ככתוב פחו פמים אל תותר, שהסתלקו הפמים ולא שפעו, והרי נתבאר כמה פגם, ושניהם לא זכו בארץ הקדושה, וחילות ומחנות להנחיל לישראל את הארץ. בא ראה, מה שנפגם בגד, השתלם באשר. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. עכשו השלים גימ"ל לדל"ת.

רבי אלעזר ורבי אבא נשמטו במערת לוד, שנכנסו מפני תקף השמש, שהיו הולכים בדרך. אמר רבי אבא, נסובב את המערה הזו בדברי תורה. פתח רבי אלעזר ואמר, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו', רשפיה רשפי אש שלהבת יה. בפסוק זה התעוררנו, אבל לילה אחד היה, כשהייתי עומד לפני אבא ושמעתי ממנו דבר, שאין שלמות ורצון ותשוקת כנסת ישראל בקדוש ברוך הוא אלא בנשמות הצדיקים, שהם מעוררים נביעת הפמים התחתונים כנגד העליונים, ובאותה שעה שלמות הרצון והתשוקה בדבקות אחת לעשות פרות.

בא ראה, אחר שנדבקו זה בזה והיא קבלה רצון, היא אומרת, שימני כחותם על לבך. למה כחותם? אלא דרכו של חותם, כיון שנדבק במקום אחד, אף על גב שזו ממנו, הרי נשאר רשם באותו מקום ולא זו ממנו, שכל הרשם וכל הדמות שלו נשאר בו. כך אמרה כנסת ישראל, הרי נדבקתי בך, אף על גב שזוהי ממך והלכתי לגלות, שימני כחותם על לבך, כדי שישאר כל דמותי בך כחותם הזה שישאר כל דמותו באותו מקום שנדבק בו.

בי עזה כמות אהבה, חזקה היא, כפרדת הרוח מהגוף. ששנינו, בשעה שאדם מגיע להסתלק מן העולם ורואה מה שרואה, הרוח הולכת בכל איברי הגוף והגלים עולים, כמי שהולך בים בלי משוטטים, עולה ויורד ולא מועיל לו. בא ונפרד מכל איברי הגוף, ואין [להם] קשי כמו היום שנפרדת הרוח מהגוף. כך חזק האהבה של כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא כחזק המות בשעה שרוצה הרוח להפרד מהגוף.

קשה כשאל קנאה, כל מי שאוהב ולא קושר עמו קנאה, אין אהבתו אהבה. כיון שקנא, הרי האהבה השלמה. מכאן למדנו שצריך אדם לקנא לאשתו כדי שיתקשר עמה אהבה שלמה, שהרי מתוך כך לא יתן עינו באשה אחרת. מה זה קשה כשאל? אלא מה שאל קשה בעיני הרשעים לרדת אליו, כך קנאה קשה בעיני מי שאוהב ומקנא להפרד מאהבה.

דבר אחר קשה כשאל קנאה - מה שאל, בשעה שמורידים אליה את הרשעים, מודיעים להם חטאייהם על מה הורידו אותם, וקשה להם, כך מי שקנא, הוא תובע על חטאו ומחשב [וחושד] כמה מעשים, ואז נקשר בו קשר האהבה.

רשפיה רשפי אש שלהבת יה, מה זה שלהבת יה? זו שלהבת שבוערת ויוצאת מתוך שופר שהוא מתעורר ושורף, ומיהו? השמאל. זהו שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, זה שורף שלהבת של האהבה של כנסת ישראל אל הקדוש ברוך הוא.

ולבן (שם ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. שהרי כשבא הימין שהוא מים,

לְנִשְׁמָה לַעֲשׂוֹת בּוֹ מַעֲשֵׂה, וְאַלֶּה כְּמוֹ אוֹתָם
הַקְּשָׁרִים הַטְּמִירִים שֶׁלְּמַעְלָה.

נִשְׁמָה אַחֲרַת הַיָּא נִשְׁמַת הַצְּדִיקִים לְמַטָּה. נִשְׁמוֹת
הַצְּדִיקִים בָּאוֹת מֵאוֹתָן נִשְׁמוֹת עֲלִיוֹנוֹת,
מִנִּשְׁמַת הַנִּקְבָּה וּמִנִּשְׁמַת הַזְּכָר, וְלִכֵּן נִשְׁמוֹת
הַצְּדִיקִים הֵן עֲלִיוֹנוֹת עַל כָּל אוֹתָם הַחִילּוֹת
וְהַמַּחְנוֹת שֶׁלְּמַעְלָה.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי הֵם עֲלִיוֹנִים מִשְׁנֵי צְדָדִים, לְמָה
יִרְדּוּ לְעוֹלָם הַזֶּה וְלָמָּה הִסְתַּלְּקוּ מִמֶּנּוּ? לְמַלְךְ
שְׁנוֹלֵד לוֹ בֵּן, שֶׁלַח אוֹתוֹ לְכַפֵּר אֶחָד לְגַדְלוֹ, וְלִגְדֹל
אוֹתוֹ עַד שֶׁיִּגְדֹל [לו], וְיִלְמְדוּ אוֹתוֹ דְּרָכֵי הַיִּכָּל
הַמְּלָךְ. שְׁמַע הַמְּלָךְ שֶׁהָרִי בָּנוּ גָדֵל וְהִתְגַּדֵּל, מָה
עָשָׂה בְּאַהֲבַת בָּנוּ? שׁוֹלַח לוֹ אֶת הַגְּבִירָה אִמּוֹ
בְּשִׁבְלּוֹ, וּמַכְנִיסוֹ לְהַיִּכָּלוֹ, וְשִׁמַּח עִמּוֹ כָּל הַיּוֹם.

בְּךָ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלִיד בֶּן מֵהַגְּבִירָה, וּמִיָּהוּ?
זוֹ נִשְׁמָה עֲלִיוֹנָה קְדוֹשָׁה. שֶׁלַח אוֹתָהּ לְכַפֵּר,
לְעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁתִּתְגַּדֵּל בּוֹ וְיִלְמְדוּ אוֹתָהּ דְּרָכֵי הַיִּכָּל
הַמְּלָךְ. כִּיֹּן שִׁיּוֹדַע הַמְּלָךְ שֶׁהָרִי בָּנוּ גָדֵל בְּכַפֵּר הַזֶּה
וְזָמַן הַגִּיעַ לְהַבִּיאוֹ לְהַיִּכָּלוֹ, מָה עָשָׂה בְּאַהֲבַת בָּנוּ?
שׁוֹלַח אֶת הַגְּבִירָה בְּשִׁבְלּוֹ וּמַכְנִיס אוֹתוֹ לְהַיִּכָּלוֹ.
הַנִּשְׁמָה לֹא עוֹלָה מִן הָעוֹלָם הַזֶּה עַד שֶׁבָּאָה הַגְּבִירָה
בְּשִׁבְלָהּ, וּמַכְנִיסָה אוֹתָהּ לְהַיִּכָּל הַמְּלָךְ, וְיִוָּשַׁבֵּת
שָׁם לְעוֹלָמִים.

וְעַם כָּל זֶה, דָּרָךְ הָעוֹלָם שְׁאוֹתָם בְּנֵי הַכֶּפֶר בּוֹכִים
עַל פְּרֻדַּת בֶּן הַמְּלָךְ מֵהֶם. פִּקַּח אֶחָד הָיָה שָׁם,
אָמַר לָהֶם, עַל מָה אַתֶּם בּוֹכִים, וְכִי לֹא בֶּן הַמְּלָךְ
הוּא, וְלֹא נִרְאָה יוֹתֵר לְדוֹר בֵּינֵיכֶם אֶלָּא בְּהַיִּכָּל שֶׁל
אָבִיו? כִּף מִשָּׁה, שֶׁהָיָה פִּקַּח, רָאָה בְּנֵי כֶּפֶר שֶׁהָיוּ
בּוֹכִים, וְעַל זֶה אָמַר (דְּבָרִים יד) בְּנִים אַתֶּם לֵה'
אֱלֹהֵיכֶם לֹא תִתְגַּדְדוּ.

בְּאֵה רָאָה, אֵלּוֹ הָיוּ יוֹדְעִים אֶת זֶה כָּל הַצְּדִיקִים, הָיוּ
שְׂמֵחִים אוֹתוֹ יוֹם שֶׁמַּגִּיעַ לָהֶם לְהַסְתַּלֵּק מִן
הָעוֹלָם, וְכִי לֹא כְבוֹד עֲלִיוֹן הוּא שֶׁהַגְּבִירָה בָּאָה
בְּשִׁבְלָהּ, וְלְהוֹכִיל אוֹתָם לְהַיִּכָּל הַמְּלָךְ שִׁישְׂמַח
בְּהֶם הַמְּלָךְ כָּל יוֹם? שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא
מִשְׁתַּעֲשֵׂע אֶלָּא בְּנִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים.

בְּאֵה רָאָה, הַתְּעוֹרְרוֹת הָאֱהָבָה שֶׁל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל
לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, נִשְׁמוֹת הַצְּדִיקִים לְמַטָּה
מִתְּעוֹרְרִים אוֹתָהּ, מִשּׁוֹם שֶׁהֵם בְּאִים מִצַּד הַמְּלָךְ,

מוֹסִיף שְׂרַפַּת הָאֱהָבָה, וְלֹא נִכְבְּתָה שְׁלֵהֶבֶת
הַשְּׂמָאל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּמֵּנוּ תַחֲבֻקְנִי, זֶהוּ מִיָּם
רַבִּים לֹא יוֹכְלוּ לְכַבּוֹת אֶת הָאֱהָבָה, וְכֵן הַכָּל
כְּגוֹן הַזֶּה.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, שָׁמְעוּ אֶת קוֹלוֹ שֶׁל רַבִּי שֶׁמְעוֹן
שֶׁהָיָה בֶּא בְּדָרָךְ, הוּא וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יִצְחָק.
הַתְּקַרְב לְמַעְרָה, יִצְאוּ רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אַבָּא. אָמַר
רַבִּי שֶׁמְעוֹן, מַכְתְּלִי הַמַּעְרָה רְאִיתִי שֶׁשְׂכִינָה כְּאֵן.
יָשְׁבוּ. אָמַר רַבִּי שֶׁמְעוֹן, בְּמָה עִסְקַתָּם? אָמַר רַבִּי
אַבָּא, בְּאַהֲבַת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְרַבִּי
אֶלְעָזָר פִּרְשׁ פְּסוּק זֶה בְּכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שִׁימְנֵי כַחוֹתָם
עַל לִבָּךְ וְגו'. אָמַר לוֹ, אֶלְעָזָר, בְּאַהֲבָה עֲלִיוֹנָה וְקִשְׁר
הַחֲבִיבוֹת הִסְתַּכְּלַתָּ.

שְׁתַּק רַבִּי שֶׁמְעוֹן שָׁעָה. אָמַר, בְּכָל מְקוֹם צְרִיף
שְׁתִּיקָה, חוּץ מִשְׁתִּיקָה שֶׁל הַתּוֹרָה. גְּנִיזָה
אַחַת יֵשׁ לִי גְנוּזָה, וְאֵינִי רוֹצֵה שֶׁתֵּאבֵד מִכֶּם,
וְהִיא דְּבַר עֲלִיוֹן, וּמַצְאֵתִי אוֹתוֹ בְּסִפְרוֹ שֶׁל רַב
הַמְּנוּנָא הַזֶּקֶן.

בְּאֵה רָאָה, בְּכָל מְקוֹם הַזְּכָר רוֹדֵף אַחַר הַנִּקְבָּה
וּמַעוֹרֵר אֶלֶיָּה אֱהָבָה, וְכֵאֵן מַצְאֵנוּ שֶׁהִיא
מְעוֹרֵרַת אֱהָבָה וְרוֹדֵפַת אַחֲרָיו, וְדָרָךְ הָעוֹלָם שְׁאִין
שִׁבַּח הַנִּקְבָּה לְדָרָךְ אַחֲרֵי הַזְּכָר, אֶלָּא דְּבַר נִסְתָּר
הוּא, וְדְבַר עֲלִיוֹן מִבֵּית גְּנִזַּי הַמְּלָךְ.

בְּאֵה רָאָה, שֶׁלֵּשׁ נִשְׁמוֹת הֵן, וְהֵן עוֹלוֹת בְּדָרָגוֹת
עֲלִיוֹנוֹת יְדוּעוֹת, וְעַל שֶׁהֵן שְׁלֵשׁ – הֵן אַרְבַּע.
אַחַת נִשְׁמָה עֲלִיוֹנָה שֶׁלֹּא נִתְפַּסֵּת וְלֹא מִתְּעוֹרֵר בָּהּ
הַגְּזָבֵר [הַגּוֹזֵעַ] שֶׁל הָאוֹצֵר הָעֲלִיוֹן, כָּל שֶׁכֵּן הַתַּחַתּוֹן.
וְזוֹ נִשְׁמָה לְכָל הַנִּשְׁמוֹת, וְהִיא נִסְתָּרַת וְלֹא נִגְלִית
לְעוֹלָמִים וְלֹא נוֹדַעַת, וְכֵלָם בָּהּ תְּלוּיּוֹת.

וְזוֹ מִתְּעַטְּפֵת בְּעֵטוֹף שֶׁל זֶהר הַכְּרָמֵל [שֶׁל
הַבְּדוּלַח] בְּתוֹךְ הַזֶּהר, וְנוֹטֵף טְפוֹת טְפוֹת
מִרְגְּלִיוֹת, וְנִקְשָׁרִים כָּלָם כְּאֶחָד, כְּמוֹ הַקְּשָׁרִים שֶׁל
אֵיבָרֵי גּוֹף אֶחָד, וְהוּא נִכְנָס לְתוֹכָם וּמִרְאָה בָּהֶם
מַעֲשָׂיו. הוּא וְהֵם אֶחָד הֵם, וְאֵין בָּהֶם הַפְּרָדָה. זוֹ
נִשְׁמָה עֲלִיוֹנָה טְמִירָה שֶׁל הַכָּל.

נִשְׁמָה אַחֲרַת נִקְבָה נִסְתָּרַת בְּתוֹךְ חִילוֹתֶיהָ, וְהִיא
נִשְׁמָה לָהֶם, וּמֵהֶם אֶחָד הַגּוֹף לְהִרְאוֹת
בָּהֶם מַעֲשֵׂיהָ לְכָל הָעוֹלָם, כְּמוֹ גּוֹף שֶׁהוּא כְּלִי

הוא יתן מעדני מלך. ומי המלך? זו כנסת ישראל, שהרי ממנו נזונית, והוא נותן לה על יד הצדיק דרגה קדושה אות הברית, ומכאן לשאר הדרגות שלמטה, וכלם כמו שלמעלה.

בספרו של רב המנונא הזקן אמר כך: מאשר שמנה לחמו – זה לחם שבת, שהוא מענג, על אחד שנים, כפתוב לקטו לחם משנה. מה זה לחם משנה? אלא שני לחם, לחם מן השמים ולחם מן הארץ. זהו לחם ענג, וזהו לחם עני. ובשבת נכלל לחם התחתון בלחם העליון, ומתברר זה משום זה, והוא לחם משנה.

ועוד היה אומר, לחם משנה של שבת לוקח משבת העליונה ששופעת ומאירה לכל, ומתחבר לחם בלחם, והוא משנה. ובכל מקום סוד של לחם נקבה היא, משום כך שמנה כתוב ולא שמן, וכתוב (בראשית ט) כי אם הלחם אשר הוא אוכל, זו אשתו.

ואם תאמר, (שמואל א-ט) והלחם אזל מפלינו, ולא כתוב אזלה? לשאר המזון קוראים לחם, והדברים ידועים מה הוא שאר המזון ומה הוא לחם ממש. לחם שלמעלה בכל מקום זכר, לחם תחתון בכל מקום נקבה. ואנו מצאנו שלפעמים כתוב זכר ולפעמים נקבה, והכל דבר אחד, זהו כמו זה, והכל יפה.

בא ראה, אשר רשום למעלה ורשום למטה בתקוני כלה, ועל כל שנים עשר השבטים היים עומד עליהם ונתקן בהם. זהו שכתוב (מלכים א-ז) והיים עליהם מלמעלה. וסוד הדבר – נתקן למעלה ונתקן למטה בארץ. נתקן למעלה בתקונים ידועים כמו של העולם העליון, ונתקן למטה בשנים עשר השבטים הללו כמו שלמעלה, ועל כך שכינה למעלה ושכינה למטה בשביל [בתוכם של] ישראל, ובשנים עשר שבטים [ובשני שבטים] [ובשני צדדים] נכללת ונתקנת. אשר בתקוניה עומד כשאר השבטים.

ואם לא שגלה משה – לא נודע, שכתוב (דברים לג) וטבל בשמן רגלו, להראות איפה הקשר שלו במקומו, שהוא משפיע אותו שמן משחה מלמעלה. משום כך כתוב ברוך מבנים אשר וגו'.

מצד הזכר, והתעוררות זו מגיעה לנקבה מצד של הזכר, ומתעוררת אהבה. נמצא שזכר מעורר חביבות ואהבה לנקבה, ואז הנקבה נקשרת באהבה לזכר.

כמו זה תשוקת הנקבה לשפך מים תחתונים כנגד מים עליונים אינה אלא בנשמות הצדיקים. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שעליהם קימים עליונים ותחתונים, ועל זה (משלי ח) וצדיק יסוד עולם, כתוב סתם.

וסוד הכל – צדיק, הוא יסוד שלמעלה, והוא יסוד למטה, וכנסת ישראל נכללת מצדיק מלמעלה וממטה. צדיק מצד זה וצדיק מצד זה יורשים אותה. זהו שכתוב (תהלים לז) צדיקים יירשו ארץ, יירשו ארץ ודאי.

בא ראה, צדיק יורש ארץ זו ומוריק עליה ברכות בכל יום, ונותן לה תפנוקים ועדוניהם בשפע עליון ששופע עליה, והרי בארנו את הדבר.

וסוד הפתוב – (בראשית מט) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. ועם כל זה דבר אחר, שכתוב (שיר ה) ראוה בנות ויאשרוה, ועל זה אמרה לאה, (בראשית ל) באשרי כי אשרוני בנות, והכל יפה. **ובא** ראה, מן העולם הבא נמשך ושופע לצדיק הזה לתת תפנוקים ועדוניהם לארץ הזו, שהיא לחם עני, ונעשה לחם מענג. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך, ודאי, והרי בארנו.

בא ראה, מאשר שמנה לחמו, זהו מקום שהכל מאשרים אותו, ומיהו? העולם הבא, שהעליונים והתחתונים מאשרים אותו ומשתוקקים אליו. שמנה לחמו, מי? עד כאן לא פרש מי הוא המקום. אלא, יש לחם ויש לחם, כמו שיש אילן ויש אילן. יש עץ החיים, ויש עץ שתלוי בו המות. יש לחם שנקרא לחם עני, ויש לחם שנקרא לחם מענג. ומיהו [לחם]? זה ו', וזה הוא לחמ"ו, לח"ם ו', ועל זה כתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, מן השמים ודאי.

ועל זה, מאשר שמנה לחמו, לחם ו', שהרי ממנו נזון העץ הזה, והוא מעטר אותו, ככתוב (שיר ג) בעטרה שעטרה לו אמו. וכשהוא לוקח, ודאי

נקבה לתקוניה. ומשום שהוא כף, התמנה לצד מערב, מקום ששורה הנקבה, ואותו רשם שהוא זכר הסתלק מתקוניה, משום שהוא עולם של נקבה ולא עולם של זכר, וכל תקוניה דורשים נקבות.

ומשום כף, יוסף שהוא צדיק, הסתלק מתקוניה, והתמנה אפרים תחתיו. ועל כן כל שנים עשר השבטים הם תקונים של שכינה, וכלם צריכים כמו שלמעלה, חוץ מדרגת הצדיק שהוא עושה כל האיברים זכר, ולא צריך להכחיש [אותו].

נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר, הינו מה שכתוב (שיר ד) ומדברך נאננה. משום שקול מנהיג את הדבור, ואין קול בלי דבור. ואותו הקול נשלח ממקום עמק שלמעלה, ושלוח מלפניו להנהיג הדבור, שאין קול בלי דבור, ולא דבור בלי קול. וזה כלל שצריך את הפרט, ופרט שצריך את הכלל, וזה קול שיוצא מדרום ומנהיג את המערב, יורש לשני צדדים. וזהו שכתוב (דברים לג) ולנפתלי אמר וגו', ים ודרום ירשה. למעלה זכר, למטה נקבה. משום כף נפתלי אילה שלחה, נקבה למטה. כמו זה זכר למעלה, שכתוב הנתן אמרי שפר. הנתן כתוב, ולא הנותנת.

בא ראה, מחשבה ראשית הכל, ומשום שהיא מחשבה, היא בפנים נסתרת ולא נודעת, כאשר מתפשטת מחשבה זו יותר, באה למקום ששורה הרוח, וכשמגיעה לאותו מקום נקראת בינ"ה, וזה לא נסתר כבתחלה. ואף על גב שהוא נסתר, רוח זו מתפשטת ומוציאה קול כלול מאש מים ורוח, שהם צפון דרום ומזרח. והקול הזה כלל של כל שאר החילות, וקול זה מנהיג את הדבור, וזה נותן דבר מתקן, משום שקול נשלח ממקום הרוח, ובא להנהיג הדבור, להוציא דברים ישרים.

סדר הלימוד ליום כא טבת [יום 110 בשנה]

ובשתתבבל בדרגות, הוא מחשבה, הוא בינה, הוא קול, הוא דבור, והכל אחד. והיא היא המחשבה, ראשית הכל, ולא היה פרווד, אלא הכל אחד וקשר אחד, שהיא מחשבה ממש שנקשרה באין ולא נפרד לעולמים, וזה הוא (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד. ועל זה הנתן אמרי שפר כתוב, זה הגוף.

רבי שמעון פתח ואמר, נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר. הרי נאמר שהעולם העליון הוא עולם של זכר. כיון שעולה דבר מכנסת ישראל ומעלה, הכל הוא זכר. מנין לנו? מעולה. למה נקראת עולה? משום שעולה מעל הנקבה, ומשום כף (ויקרא א) עלה זכר תמים יקריבנו וגו'.

למה תמים? וכי חתיכות חתיכות צריך אותו שאומר תמים?! מה זה תמים? אלא ככתוב, התהלך לפני ויהיה תמים. מתי תמים? בשעה [במקום] שנמול, שהרי הזכר אינו, ולא נודע אלא רק באותו מקום שנקרא תמים, ומהו? זו אות הברית, שבה נודע הזכר מן הנקבה, ככתוב (שם י) איש צדיק תמים היה. משום כף זכר תמים, שנודע בו איבר זה ולא יסרסו אותו.

ואם תאמר, הרי כתוב (ויקרא ד) נקבה תמימה? כף הוא ודאי. כמו שנקרא צדיק תמים, כף נקרא צדק תמימה, משום שהכל נטלה ממנו. משום כף עולה, שעולה מן הנקבה לזכר, וממקום זה ומעלה הכל הוא זכר, ומן הנקבה ומטה הכל הוא נקבה, והרי בארנו.

ואם תאמר, כף גם הנקבה שלמעלה. אלא סיום הגוף מראה על כל הגוף שהוא זכר, ראש הגוף נקבה, עד שיורד לסיום, וכשהסיום נראה, הרי עושה הכל זכר. אבל כאן ראש וסוף נקבה, שהרי כל תקון הגוף נקבה.

בא ראה, סוד עליון אחד יש בדבר זה, שהרי ראינו שיעקב ברך את יוסף בתוך אחיו. כיון שצוה הקדוש ברוך הוא ארבעה דגלים בשכינה, בשנים עשר שבטים להתקן בהם, גרע מהם את יוסף, ושם במקומו את אפרים. מה הטעם הסתלק מהם יוסף? אם תאמר משום חטאו – לא כף, שהרי הוא צדיק.

אלא סוד הדבר – יוסף היה רשם של זכר, שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, וכתוב משם רעה אבן ישראל, משם נזוגית אבן ישראל הזאת. אבן – זו כנסת ישראל, ועליה אמר דוד (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. ומשום שיוסף הוא רשם של זכר, נקרא יוסף הצדיק, שהרי הוא ודאי צדיק, משם רעה אבן ישראל.

ומשום שכל תקוניה השכינה הן נקבות, הסתלק יוסף משם והתמנה תחתיו אפרים, והוא

שנאמר (מלכים-א ז) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה וגו', וכתוב והים עליהם מלמעלה. הינו ואת עלית על כלנה.

ועל זה בנות צעדה עלי שור. בנות צעדה! צועדות היה צריך לכתב! אלא אותה העין שכתובה למעלה, ומיהו? עין משפט, והוא עומד עלי עין, והוא עין, צעדה ופוסעת לקחת בנות לתקוניה, וזהו בנות צעדה, ולא בנים. בנות צעדה, הסתכלה לתקוניה, ולא בנים. וימרוהו ורבו - בהסתכלות של אהבה אליו, ככתוב (שיר ו) הסבי עיניך מנגדי שהם הרהיבני. ועל זה וישטמהו בעלי חצים.

ותשב באיתן קשתו, זו קשת. מה זה קשת? זו בת זוגו. באיתן - חזק הלבישה עליו, שלא נחלש כחה, שהרי ידעה שיוסף לא יסטה באותה דרגה של אות הברית שלו לימין ולשמאל.

ויפזו, מה זה ויפזו? אלא כמו שכתוב (תהלים ט) הנחמדים מזהב ומפז רב, וכתוב (איוב כח) ותמורתה כלי פז. התכבדו זרועותיו במרגלית עליונה. מידי אביר יעקב - מאותם שני צדדים שהתחזק בהם יעקב. משם רעה אבן ישראל - משם נזונית אותה אבן יקרה, כמו שאמרנו. עוד, מאותם שנים עשר צדדים נזונית אותה אבן יקרה, שהם צפון ודרום, והיא נתנה ביניהם והתברכה מהם, ונזונה מהם על [דרגה] ידי צדיק.

בא ראה, ליוסף נוספה ברכה אחרת, כמו שנאמר מאל אביך ויעזרה וגו'. פסוק זה קשה. מאל אביך ויעזרה, אל אביך יעזרה צריך להיות! מה זה מאל אביך ואחר כך ויעזרה? ואת שדי, ואל שדי צריך להיות, כמו שכתוב (בראשית מג) ואל שדי יתן להם רחמים לפני האיש. ויברכה, וברכה צריך להיות!

אלא הורישו מלמעלה ומטה. הורישו מלמעלה, מאל אביך, שהוא ירשה עליונה, מקום שנקרא שמים. ויעזרה, כדי שלא יחליף מקום זה למקום אחר, ופסיעו יהיה ממקום זה ולא מאחר. **ואת** שדי, מה זה ואת שדי? אלא זו דרגה אחרת תחתונה, שהרי שנינו, בכל מקום את ה' - זו השכינה, כמו (ישעיה ו) וארא את ה',

סיום הגוף, זה שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. למה פעמים? אלא בן פרת למעלה, בן פרת למטה. ולמה אינו בן פרת למטה בתקוני המלכה? משום שבנות צעדה להיות עלי שור, שצריכים בנות לתקוניה ולא בנים, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל וגו'. רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים.

בא ראה, מלכות הקדושה לא מקבלת מלכות קדושה שלמה עד שמתחברת באבות, וכשמתחברת באבות, נבנה בנין שלם מהעולם העליון, שהוא עולם הזכר, ועולם העליון נקרא שבע שנים, כי כל שבע השנים בו.

וסימן לדבר - (מלכים-א ו) ויבנהו שבע שנים, זה עולם העליון, ולא כתוב בשבע שנים, כמו שנאמר (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא כתוב בששת, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם. ואברהם נקרא שבעה ימים, ובו נבנה העולם העליון [כמו זה ויבנהו שבע שנים], ואלה נקראים עולם הזכר [ובו נבנה העולם שלמטה].

כמו זה למטה יש שבע שנים, סוד העולם התחתון, וסוד זה שכתוב (מלכים-א ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. שכיון שאמר שבעת ימים ושבעת ימים, לא ידענו שהם ארבעה עשר? אלא להראות עולם עליון ועולם תחתון, והם שבעת ימים ושבעת ימים. אלו זכרים ואלו נקבות. אלו הנקבות העולם הזה עליהם, שכתוב (משלי לא) רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים שהם עשו חיל, ככתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה וגו', וכן כלם.

ואם תאמר רבות, והרי הם שנים עשר ולא יותר, חוץ מאותו החיל שעשו, מה זה רבות? אלא כמו שכתוב (בראשית יח) זעקת סדם ועמרה כי רבה, כמו גדלה. וכן רבות גדולות, עליונים וגדולים על הכל, ואלו נקראים (תהלים קד) חיות גדולות. עשו חיל - אותו חיל שעשו שפמוכים עליהם נקראים חיות קטנות עם גדולות, להתחבר כאחד, לתקן בהם את המלכה, לשמח בהם עליונים ותחתונים, כמו שנאמר (סם) לויתן זה יצרת לשחק בו. משום כך רבות בנות עשו חיל. [ואת עלית על כלנה, כמו

כך כלם [כראוי]. תהיינן לראש יוסף וגו', להתברך אותה דרגה של צדיק ולטל הכל כראוי.

אשרי אותם שנקראים צדיקים, שהרי צדיק לא נקרא אלא מי ששומר דרגה זו, אות הברית הקדושה הזו, אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא. יצאו מן המערה. אמר רבי שמעון, כל אחד ואחד יאמר דבר, ויגלה בדרך.

פתח רבי אלעזר פסוק אחריו, בנימין זאב יטרף וגו'. בנימין זאב יטרף, למה זאב? אלא משום שפך נרשם בכסא, שהרי כל החיות, קטנות וגדולות, רשומות שם, ככתוב (תהלים קד) חיות קטנות עם גדלות, והכסא שעשה שלמה כך נרשם, כמו שלמעלה.

עוד זאב יטרף, שהרי המזבח היה בחלקו, ומזבח הוא זאב. שאם תאמר שבנימין הוא זאב – לא כך, אלא המזבח שהיה בחלקו הוא זאב, שהיה אוכל בשר כל יום, ובנימין היה זן אותו. משום שהרי היה בחלקו, כביכול הוא מפרנס וזן את הזאב הזה. עוד זאב יטרף – זאב יזון, ומיהו? אלה בעלי יריבות שעומדים למעלה לקטרג, וכלם נהנו ונתקנו מהקרבתו, ומעוררים התעוררות שלמעלה.

בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל. מה זה בבקר יחלק עד? אלא בבקר, שאברהם מתעורר בעולם ונמצאת שעת רצון, הקרבן עושה התעוררות ונחת רוח ועולה עד ע"ד, אותו מקום שכתוב (דברים ל) ושבת עד ה' אלהיך.

עוד בבקר, מה זה בבקר? זה אברהם, כמו שאמרנו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר. בזמן שנמצא רצון, באותה שעה לא היה אוכל קרבן אחר, ומה היה אוכל? אותו מקום שנקרא ע"ד, והוא כסא עליון, שהוא עדי עד, ככתוב עדי עד וגו'. וזמן אכילה בבקר של ע"ד הוא, והע"ד הזה [כך גם כן] למעלה [כך נקרא], שכתוב (ישעיה כו) בטחו בה' עדי עד. ובבקר, הינו קרבן לה' ודאי. יאכל עד, ולא אחר.

עולה עשן, והתעוררות האהבה נקשרת, ומתעוררת למעלה ועומדים זה כנגד זה, ואש [ונר] דולקת ומאירה בהתעוררות הזו שלמטה, וכהן מתעורר, ולוים משבחים ומראים

את לרבות. ואת – להכליל יום בלילה ולילה ביום, ככתוב ואת שד"י, שהרי משם יוצאות ברכות לברך את העולמות.

עוד, למה לא אמר ואל שדי, שהרי גם כן משמע כמו שאמרנו, שכתוב ואל שדי יתן לכם רחמים, הכל מקום אחד הוא, למה השאיר ל' וכתב ת? אלא זהו סוד, שכשאותם שבילים יוצאים למעלה, כלל של התורה, מוריש את השמים, כמו שנאמר את השמים – כלל של עשרים ושתים אותיות. ומכאן יוצאים לתורה שבעל פה שנקראת ארץ, כמו שאמרנו ואת הארץ – כלל של עשרים ושתים אותיות. והשמים כוללים הכל כאחד, ואז מתעטרת הלבנה בכל ויושבת בשלמות, והברכות שופעות אז משם, ועל זה ואת שדי.

ויברכה, כדי שיהיה לו תמיד קיום ויותר, שהרי בכל מקום שיש בו וא"ו, יש לו תוספת וקיום. עד כאן כלל, ואחר כך עשה פרט, שכתוב ברכת שמים וגו'.

ברכת אביך גברו על ברכת הורי. ודאי שברכת אביך גברו, שהרי יעקב הוריש שבח של הכל יותר מהאבות, שהרי הוא היה שלם בכל, והכל נתן ליוסף. מה הטעם? משום שפך ראוי, שהרי צדיק נוטל הכל ויורש הכל כאחד, וכל הברכות שרויות בו. הוא מוריק ברכות מהראש למעלה, וכל איברי הגוף כלם נתקנו להוריק בו ברכות, ואז נעשה נהר שיוצא מעדן.

מה זה מעדן? אלא בכל שעה שכל האיברים יושבים בקשר אחד, והם בעדון של השתוקקות מהראש למעלה ולמטה, וכלם מעדון והשתוקקות שלהם מריקים בו, ונעשה נהר ששופע ויוצא מעדן ודאי. עוד מעדן – מחכמה עליונה שופע הכל להמשה, ועושה נהר, ונמשך עד שמגיע לדרגה הזו, ואז הכל בברכות, והכל אחד.

עד תאות גבעת עולם, [זה עד] תשוקת אותן גבעות עולם, ומי הם? שתי נקבות, אחת למעלה ואחת למטה, שכל אחת נקראת עולם. ותשוקת כל איברי הגוף באותן שתי אמהות. תשוקה לינק מהאם העליונה (פינה), ותשוקה להקשר באם התחתונה, ותשוקת הכל אחד. משום

קרבן לה, ולא לאחר. עכשיו תקריבו את קרבנכם, שיתקשרו כל העולמות כאחד, ויתחברו ויתברכו עליונים ותחתונים.

פֶּתַח רבי אבא ואמר פסוק אחריו, כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וגו'. כל אלה שבטי ישראל! הֲיֵה צָרִיךְ (לכתב) אלה שבטי ישראל, מה זה כל אלה? אלא לחבר [לחתם] אותם למקום שכל הברכות מוריקים לשם שנים עשר. שנים עשר ודאי, קשרים של תקוני הגבירה, והיא מתחברת עם. זהו שכתוב שנים עשר. וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם, שהרי במקום זה הדבור שורה.

אִשָּׁר דבר, כאן קשר אחד להתחבר מלמטה למעלה, ומלמעלה למטה. מלמטה בשנים עשר השבטים הללו, וזאת התחברה עם. אשר דבר, הרי חבור זכר ונקבה קשור לשני צדדים, מלמטה ומלמעלה. לסוף קשר אותם במקום שלמעלה, זכר ונקבה כאחד, זהו שכתוב איש אשר כברכתו וגו'. מה זה כברכתו? אלא כברכת בת זוגו. איש אשר כברכתו, שניהם כאחד.

פֶּתַח ואמר, (תהלים קכח) יברכה ה' מציון וראה בטוב ירושלים וגו'. יברכה ה' מציון, שממנו יוצאים ברכות להשקות את הגן, והוא כולל כל הברכות ונותן לה. ואחר כך וראה בטוב ירושלים, להראות שכל הברכות באות מזכר ונקבה. כמו זה (במדבר ו) יברכה ה' וישמרך. יברכה ה' - מזכר, וישמרך - מנקבה. יברכה ה' - מזכר, וישמרך - משמור, והכל דבר אחד, משום שמשניהם יוצאות ברכות לעולמות. ועל זה, איש אשר כברכתו ברך אתם.

רבי יהודה פתח פסוק ואמר, ויכל יעקב לצות את בניו וגו'. ויכל יעקב לצות את בניו, לצות? הֲיֵה צָרִיךְ (לכתב) לברך! אלא שצוה אותם אל השכינה להתקשר אליה. עוד, שצוה אותם על עסקי המערה, שהיא קרובה לגן עדן, ששם קבור אדם הראשון.

בא ראה, אותו מקום נקרא קרית ארבע. מה הטעם? משום ששם נקברו ארבעה זוגות: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.

שמחה, ואז מתנסף היין להתקשר במים, והיין מאיר ומראה שמחה. משום כך, יין טוב למטה להראות שמחה ליין אחר שלמעלה, והכל מתעורר לקשר שמאל בימין.

וּלְחֶם שהוא סלת, מלכות שמעוררת התעוררות, לוקחים אותה שמאל בימין, ומקשרים אותה בגוף, ואז שופע שמן עליון, ולוקטת אותו על יד הצדיק. ועל זה צריך לעשות התעוררות של סלת בשמן, ונקשר הכל כאחד, ואז עדון ונחת של יחוד אחד, ולוקטים עדון ונחת של היחוד כל אותם פתרים, ונקשרים זה בזה, והלבנה מאירה, ונקשרת בשמש, ויושב הכל בעדון.

ואז קרבן לה, ולא לאחר, ועל זה בבקר יאכל עד, ולא לאחר [עד]. יאכל עד ויתעדן ויתקשר בקשרו בתחלה. מתי? בבקר, שצריך להתברך השם הקדוש בתחלה, ואחר כך יתברכו האחרים.

ועל כך אסור לו לאדם לברך את חברו בבקר עד שיברך את הקדוש ברוך הוא, שהוא צריך להתברך בראשונה, והינו בבקר יאכל עד, ואחר יתברכו האחרים. ולערב יחלק שלל, שהרי הקרבנות שהיו בבקר, הכל נקרב לקדוש ברוך הוא, וההתעוררות עולה לשם. ומשום שהוא התברך, הֲיֵה קוֹשֵׁר קְשָׁרִים לְכֹל שָׂאֵר הַחִילוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, ומחלק להם ברכות לכל אחד ואחד כראוי, ונאה לו, והעולמות מתבשמים, ומתברכים עליונים ותחתונים.

והינו סוד הכתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי וגו', בתחלה. אחר כך חלק לכלם, ואמר, אכלו רעים שתו ושכרו דודים. מוריק ברכות לכלם, ומחלק להם לכל אחד ואחד כראוי לו, ולכן ולערב יחלק שלל, שהרי השם הקדוש יתברך בתחלה, וכעת מחלק ברכות לכל העולמות. שלא תאמר שהקרבן נקרב להם ולא לשום פח אחר, אלא הכל נקרב לקדוש ברוך הוא, והוא מוריק ברכות ומחלק ברכות לכל העולמות, ומשום כך קרבן לה, ולא לאחר.

אמר רבי שמעון, בני, יפה אמרת. עוד, התעוררות אחרת של הקרבן, [הכל] כדי למשוך ברכות ולעורר ברכות, שיתברכו כל העולמות. בתחלה

בא ראה, בפעוה שהתכנס יעקב, האירה הלבנה, ותשוקת השמש העליון התעוררה אליו, משום שכאשר השמש עולה, מתעורר שמש אחר, ונדבקים זה בזה והלבנה מאירה.

אמר רבי שמעון, יפה אמרת, אבל הרי נתבאר שהעליון, עולם הזכר, נקשר בתחתון, שהוא עולם הנקבה, והתחתון נקשר לעליון, והכל זה כמו זה.

והרי נאמר שני עולמות הם, ככתוב מן העולם ועד העולם. ואף על גב ששתי נקבות הן – אחד מתקן בזכר ואחד בנקבה. זה שבע [שבת], וזה בת שבע. זו אם וזו אם. זו נקראת אם הבנים, וזו נקראת אם שלמה, ככתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'. במלך שלמה – במלך שכל השלום שלו, זו אם שלמה, ככתוב (מלכים א יא) בת שבע אם שלמה.

וכתוב (שם ה) ותרב חכמת שלמה. חכמת שלמה – זו אם שלמה, שכתוב (משלי לא) דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו. דברי למואל מלך, פסוק זה לא נודע מהו הסתר שלו, אלא דברי למואל מלך – דברים שנאמרו משום אל שהוא מלך. ומיהו? זה (תהלים ז) ואל זעם בכל יום. ואל שדי, כמו שנתבאר. למואל, כמו שנאמר (איוב מ) למו פי. למואל מלך, שהיא בת שבע. משא אשר יסרתו אמו, כשהתגלה עליו בגבעון בחלום הלילה.

בא ראה, יעקב התכנס ללבנה ועשה בה פרות לעולם, ואין לה דור בעולם שאין בו פרי של יעקב, משום שהרי הוא עורר התעוררות למעלה, משום שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, שהיא מטתו של יעקב ודאי.

אשרי חלקו של יעקב, שהרי השתלם למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' וגו' כי אתה אני. כי אתה אתה לא נאמר, אלא כי אתה אני, והרי נתבאר.

רבי יצחק פתח ואמר, ויבאו עד גרן האטד וגו', וכתוב וירא יושב הארץ הפנעני את האבל בגרן האטד וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן בהם, מה אכפת לנו שהם באו עד גרן האטד? ומה הטעם כנו אבלות זו למצרים, הרי צריך היה לכתב אבל ישראל, מה הטעם למצרים?

הרי יש כאן קשיא, ששנינו, האבות הם מרכבה קדושה, ומרכבה לא פחות מארבעה, ושנינו שהקדוש ברוך הוא חבר את דוד המלך עמהם ונעשו מרכבה שלמה, זהו שכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים וגו', שדוד המלך התחבר להיות מרכבה שלמה עמהם. אם כן, דוד צריך [להתקשר] להקבר בתוך האבות, ויהיה קרית ארבע עמו, אז מה הטעם לא נקבר עמהם?

אלא, דוד המלך מקום מתקן היה לו פראוי, ומיהו? ציון, לחבר אותו כאחד. ואדם שנקבר בתוך האבות, הרי הם נקברו עמו, משום שהוא היה מלך ראשון, ונעברה ממנו המלכות ונתנה לדוד המלך, ומימיו של אדם התקים דוד המלך, שעל אדם נגזרו אלף שנים, והעברו ממנו שבעים שנים, ימיו של דוד המלך, והוא נתן אותם, והאבות איך יקומו עד שיבא דוד המלך? אלא זכה למקומו פראוי לו, משום כך לא נקבר עם האבות.

זאת ועוד, האבות שרויים במקום של זכר, ודוד במקום של נקבה, והאבות נקברו עמם הנקבות, ודוד נקבר והתחבר במקום של זכר, דבר פראוי לו.

ויאסף רגליו אל המטה, משום שהרי הוא יושב במקום של חיים. כשרצה להסתלק מהעולם, הוריד רגליו אל המטה, והתכנס והסתלק מן העולם. זהו שכתוב ויגוע ויאסף אל עמיו. פתח ואמר, (שם פב) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. דבר זה הרי בארוהו החברים.

אבל בא ראה, יש מדורים תחתונים ויש מדורים עליונים. בעליונים לא [מדורים] שורים שם, ומי הם? אותם בתים פנימיים וכתים חיצוניים הם נקראים חצרות ה', משום שהם עומדים שם באהבה ותשוקה אל הנקבה. בא ראה, כשנשמה עולה, הכל מתעורר לנקבה, שהרי היא אחוזה בתשוקה שלמה ונקשרת בו.

יעקב לא מת, משום כך לא נאמר בו מות, אלא ויגוע ויאסף אל עמיו. ראה מה כתוב, ויאסף רגליו אל המטה, שהתכנס השמש אל הלבנה. השמש לא מת, אלא מתכנס מן העולם והולך ללבנה.

וירא ישראל את ה'יד הגדלה וגו'. כיון שהגיעו למקום זה, ראו הגבורות שיוצאות מהאטד הזה. ולמה נקרא אטד? אלא מה אטד יוצאים קוצים לצד זה ולצד זה, כך גם י"ד יוצאות ממנה אצבעות לצד זה ולצד זה, וכל אצבע ואצבע עולה בכמה גבורות, בכמה דינים, בכמה הנהגות, אז ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד על כן קרא שמה אבל מצרים. ודאי אבל כבד זה למצרים, ולא לאחר.

רבי שמעון פירש את הפרשה. יצאו מתוך המערה. אמר, ראיתי שיום זה יפל בית בעיר, ויעדרו שני [בני] רומאים מקטרגים. אם אני בעיר, לא יפל הבית. חזרו לתוך המערה וישבו.

פתח רבי שמעון ואמר, (ישעיה י) צהלי קולך בת גלים וגו'. צהלי קולך, פסוק זה נאמר לכנסת ישראל, משום שהיא משבחת את הקדוש ברוך הוא בקול משבח, ועל כך צהלי קולך. מכאן למדנו, כל מי שרוצה לשבח את הקדוש ברוך הוא בקול, צריך לו קול נעים שיערב לאחרים ששומעים אותו, ואם לא – לא יקום להרים קול.

בא ראה, לויים שבאו מצד זה, שכתוב (כמדבר ח) ומבין חמשים שנה ישוב מצבא העבדה. מה הטעם? משום שקולו [דרגתו, ואם] נמוך, ולא יערב לאזנים כשאר חבריו, אז מעבירים מצבא העבודה הזה [מהחילים] של מעלה, שעומדים לנגן לעבודה הזו ולכבד את השם הקדוש כראוי.

החילות שלמעלה, חילות ומחנות פנגד התחתונים, לשבח את השם הקדוש ולזמר להם, ומשום כך ישוב מצבא העבדה. ומשום שכנסת ישראל משבחת את הקדוש ברוך הוא, אמר הכתוב צהלי קולך בת גלים, בת האבות.

עוד בת גלים – העולם הבא נקרא גלים, משום שהכל עומד בו, ונכלל בו תלי תלים, ויוצא ממנו לכל. עוד בת גלים – כפתוב (שיר ד) גל נעול, וכל אותם גלים ומעיינות, כלם יוצאים מהעולם הבא, וכנסת ישראל היא בת גלים.

בא ראה, פסוק זה קשה. בתחלה כתוב צהלי קולך, שהוא כדי לזמר ולהרים קול, ואחר כך כתוב הקשיבי. אם כך, אז למה צהלי קולך, כיון שכתוב הקשיבי? אלא צהלי כדי לשבח ולזמר.

אלא כך אמרו, כל אותו זמן שהיה יעקב במצרים, התברכה הארץ בגללו, ונילוס היה יוצא ומשקה את הארץ. ועוד, שפסק הרעב בגלל יעקב, ועל כך המצרים עשו אבל, והתכנה עליהם.

פתח ואמר, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. פסוק זה בארוהו, אבל מה זה ימלל? ידבר היה צריך לכתב! ואם תאמר שזו דרך הכתוב, שהרי הפסוקים הם כך – לא, שכלם באים להראות דבר, אף כאן בא להראות דבר. מי ימלל [גבורות ה'], ככתוב (דברים כג) וקטפת מלילת. גבורות ה', משום שהם רבים, שהרי כל גזרת הדין באה משם, ולכן מי הוא שיסלק ויעביר גזרה אחת מאותן גבורות שעושה הקדוש ברוך הוא?

עוד, מי ימלל וידבר, הכל אחד. ידבר, שהרי כמה וכמה גבורות הן שאין להם חשבון, כמה בעלי דינים, כמה בעלי מגנים, כמה שומרי החקים, והדבור לא יכול לדבר להם.

ובמה ידועות? כלם בהגדה, שיש בה סוד החכמה, שהרי בדבור ובאמירה לא יכול לדבר להם ולדעת אותם, אבל בהגדה הן ידועות, ככתוב (תהלים קמה) דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו. בסוד זה יודעים, אבל גבורתך, שהיא גבורה תחתונה, ידברו, שכתוב וגבורתך ידברו.

ישמיע כל תהלתו, שרבים הם [הדרגות] הדינים שנודעים ומחברים בתהלה, וכמה חילות וכמה מחנות שמתחברים בה, ככתוב (איוב כה) ה' יש מספר לגודליו, ועל זה מי יכול להשמיע כל תהלתו?

בא ראה, המצרים כלם היו חכמים, ומצד הגבורה יצאו, כמה חילות וכמה מחנות וכמה דרגות על דרגות, עד שמגיעים לדרגות התחתונות, והמצרים היו מכשפים וחכמים בהם, ויודעים נסתרות העולם, והסתכלו, שהרי שבזמן שיעקב קים בעולם, אין עם שישלט על בניו, וידעו שהרי ישתעבדו בישראל זמנים רבים.

כיון שיעקב מת, שמחו. הסתכלו מה יהיה בסוף, עד שהגיעו לגרן האטד, שהיא גזרת הדין השולט. אט"ד בגימטריא יד, כמו שנאמר (שמות יד)

לקח אותה בעשר, בשלמות, שהרי הלבנה יצאה מהעני ונכנסה לעשר, שבעשר הזה שלט על כל מלכי הארץ.

ועל זה, (שם י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה. אלא הכל זהב, שהתרבה הזהב, ובאותו הזמן כתוב (איוב כח) ועפרת זהב לו, שהרי עפר שלמעלה היה מסתכל בו השמש, ובהסתכלות של השמש ותקפו, העפר נעשה ומתרבה הזהב.

בא ראה, מן ההרים שכח השמש מאיר שם, עפר הארץ שבין ההרים כלם עושים זהב, ואלמלא חיות רעות שרבות שם, לא היו אנשים עניים, משום שתקף השמש מרבה את הזהב.

משום כך בימי שלמה אין כסף נחשב למאומה, שהרי תקף השמש מסתכל בעפר ומרבה את הזהב. ועוד, שאותו עפר הוא צד הדין. כשמסתכל בו השמש, נוטל תקף ומתרבה זהב. כיון שהסתכל שלמה בה, שבח והכריז ואמר, (קהלת א) הכל היה מן העפר וגו'.

ועל זה שלמה לא הצטרף לנגן כמו דוד, אלא שירה שהיא אהבה של עשר, שהיא אור ואהבה שכל התשבחות של העולם היו בה, השבח של הגבירה כשיושבת בכסא כנגד המלך הוא אמר.
בתוב (מלכים א-י) ויתן המלך את הכסף בירושלם כאבנים, משום שהכל היה זהב, והעפר נקשר בשמאל בצד האהבה, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, והשמש נדבק עמה ולא זו ממנה.

שלמה טעה בזה, שהרי ראה שהלבנה קרבה לשמש, והימין מחבקת, והשמאל תחת הראש. כיון שהתקרבו זה לזה, אמר, הרי התקרבו כאחד, ימין מה כאן עושה, שהרי ימין אינה אלא כדי לקרב? כיון שקרבו זה בזה, למה צריך? מיד אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה דחית את הימין – חייך, אתה תצטרף לחסד בני אדם ולא תמצא. מיד סטה השמש מכנגד הלבנה, והלבנה התחילה להחשיך, והיה שלמה מחזר על הפתחים ואומר (קהלת א) אני קהלת, ולא היה מי שיעשה עמו חסד. מה הטעם? משום שדחה את הימין ולא

בא ראה, אם ישראל מתחילים לשבח ולומר לקדוש ברוך הוא, אז כתוב הקשיבי, מה הטעם? בשביל שישראל משבחים ומזמרים בשבילה לקדוש ברוך הוא, ועל זה כתוב צהלי קולך, וכתוב הקשיבי.

לישה – משום שפאה מצד הגבורה, כמו שנאמר (משלי ל) ליש גבור בבהמה. ולישה זו גבורה, לשבר כחות וחזקים. עניה ענתות – משום שהיא אספקלריה שלא מאירה [עליה], עניה ודאי, אין לה ללבנה אור משל עצמה, אלא רק מה שנותן לה השמש.

ענתות הוא שדה, כפר אחד, ושורים בו כהנים עניים שמחזרים על הפתחים [של הלויים], ואין מי שישגיח בהם, משום שכל אותם בני אותו כפר [קלים], בזויים היו בעיני העם, וביתם יותר ריק מפל העם, פרט למה שנותנים להם, כמו עניים [קלים] בזויי עם. משום כך ללבנה אין אור משל עצמה, אלא בשעה שמתחבר עמה השמש היא מאירה.

בא ראה, שכתוב (מלכים א-ב) ולאביתר הפהן אמר המלך ענתת לך על שדיך כי איש מות אתה. וכי על שהזמין את אדוניו נקרא איש מות? אלא משום שהיה מקום עני, שנדבקה בו הלבנה, שהיא עניה ענתות.

ואם תאמר, (שם) וכי התענית בכל אשר התענה אבי, משום כך צדיק שלא הרג אותו? אלא אביתר, משום שהיה מקום עני, זכה בו דוד עד שלא עלה למלכות, כשהיה אורב לו לשאול, והיה דרכו פעני, [אחר כך] כמו זה אביתר. ולזמן ששלט שלמה, עמדה הלבנה בשלמות, והיתה בחדוה של עשר, שהכל היה לו, לא זכה באביתר.

ודאי שדה ענתות סוד הדבר היה, וירמיה שקנה אותו, הכל היה בשביל לרשת סוד עליון. בא ראה, כששולטת הלבנה, היא נקראת שדה תפוחים. כשהיא בעני, שדה ענתות. משום כך תשבחת שלמטה עושה לה עשר ושלמות.

כמו שדוד, כל ימיו השתדל לעשות לה שלמות ולנגן מיני זמר ולומר ולשבח למטה, וכשדוד הסתלק מהעולם, השאיר אותה בשלמות, ושלמה

החשיב אותו, זהו שכתוב (מלכים-א י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה למאומה.

את השלחן שלא יהיה ריק מלחם ויין, הכל [אחד] כאחד.

וְלֶכֶן כל המרבה תשבחות לקדוש ברוך הוא, מרבה שלום למעלה, משום כך (ישעיה י) הקשיבי לישה. כתוב (איוב ד) ליש אבד מבלי טרף וגו'. ליש - הינו לישה, כפתוב חק חקה. אבד - כפתוב (ישעיה כז) ובאו האבדים. מבלי טרף - משום שהיא בקשה [סבה] עליה לתת, כפתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה.

בא ראה, כנסת ישראל נקראת כוס של ברכה, וכיין שהיא כוס של ברכה, צריך ימין ושמאל [וצריך] לטל אותה, ואותה כוס נתנת בין ימין לשמאל, וצריכה להתמלא יין בשביל יין התורה שיוצא מן העולם הבא.

וּבְנֵי לביא יתפרדו - משום שכל החילים, כשהיא נותנת להם טרף, כלם מתחברים כאחד ויונקים כאחד. וכשהיא יושבת מבלי טרף, שהגלות גורם, ודאי בני לביא יתפרדו, כלם נפרדים לכמה צדדים ודרכים כדי למצא לעשות דין. ולכן כשהקרוב נעשה, הכל מתקנים ומתקרבים כאחד, כמו שאמרנו. עכשו שקרבן לא נעשה, ודאי שבני לביא יתפרדו, ומשום כך אין לנו יום שלא נמצא בו דין, שהרי לא מתעוררים עליונים ותחתונים בשלמות עליונה כמו שאמרנו.

ובא ראה, כוס של ברכה, [כאן] בזה התגלו דברים עליונים כאן שאנו במערה, ואמר כאן נתגלה סוד המרכבה הקדושה, כוס של ברכה צריך לקבלה בימין ובשמאל, זה צפון ודרום, וכוס של ברכה שיהיה נוטל ברכה מהם.

מי זו כוס של ברכה? זו (שיר ג) מטתו של שלמה, שצריך שתנתן בין צפון ודרום, וצריך להניחה בימין, והגוף שיתתקן עמהם, וישגיח באותה כוס של ברכה לברך אותה בארבע ברכות, משום שכתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה וגו'. נמצא בכוס של ברכה סוד האמונה, צפון ודרום ומזרח ומערב, הרי מרכבה קדושה כראוי לו.

בא ראה, עכשו תפלת האדם מעוררת שלמות למעלה ולמטה, ובברכה שמברך את הקדוש ברוך הוא מתברכים עליונים ותחתונים, ולכן בתפלה של ישראל מתברכים העולמות. מי שמברך את הקדוש ברוך הוא - יתברך. מי שלא מברך את הקדוש ברוך הוא - לא מתברך. זהו שכתוב (שמואל-א ב) כי מכבדי אכבד ובזי יקלו.

ושלחן בלחם, כדי שיתברך אותו לחם שלמטה ויתברך לחם עני, ויהיה לחם ענג, והרי בארנו. וימצא שכנסת ישראל מתברכת בארבעת צדדי העולם, למעלה ולמטה, למעלה [באותו לחם של ברכה]. וכוס של ברכה, לחבר דוד המלך באבות, ויתברך למטה, שיתברך [והשלחן בלחם משום שיתברך מכל הצדדים, מלמעלה ומלמטה למעלה בסוד כוס של ברכה, שיתברך דוד המלך באבות ויתברך למטה, שיתברך לחם עני ויהיה לחם ענג, והרי בארנו. ויתברך] שלחנו של האדם, שימצא בו מזון תמיד.

רב המנונא הזקן לא נתן כוס של ברכה לאדם אחר לברך, [שרצה לטל] אלא הוא הקדים ונטל אותו [בימין ובשמאל] בשתי ידיו ומברך. והרי אמרנו שצריך לטל אותו בימין [ולא בשמאל] ובשמאל, ואף על גב שכלם התעוררו בו - יפה הוא.

קמו כלם ונשקו ידו. אמרו, ברוך הרחמן שנכנסנו לכאן ושמענו דברים אלו. יצאו מן המערה והלכו. כשנכנסו לעיר, ראו קבוצת אנשים שמתו, שנפל עליהם בית. ישבו, וראו שסופדים לאותם שמתו עם אותם הרומאים.

אבל כוס של ברכה כך צריך כוס, שכתוב (תהלים קטז) כוס ישועות אשא, שהרי בכוס זו שופעות הברכות מאותן ישועות שלמעלה, והוא נוטל אותם וכונס אותם אליו, ושם נשמר [להם] יין העליון ומתכנס באותו כוס, וצריכים לברך אותו בימין [ובשמאל] ולא בשמאל, והיין שהוא פנוס בכוס הזאת, שיתברכו כאחד, וצריכים לברך

פתח רבי שמעון ואמר, ויבאו עד גרן האטד, מה זה גרן האטד? אלא כאן רמוז שלטון מצרים שיעבר. גרן האטד - זה ממנה השלטון של מצרים שיעבר מלפני שלטון ישראל, שהרי ראו [גרן]. כמו

משום שְׁפַל אוֹתָהּ אֶרֶץ כְּנָעַן וְאֶרֶץ מִצְרַיִם מְכֻלּוֹת וּמִרְקִיבוֹת אֶת הַגּוֹף בְּזִמְנָן קָצָר מִכָּל שָׁאֵר הָאֲרָצוֹת, וּבִשְׁבִיל לְקַיֵּם אֶת הַגּוֹף עוֹשִׂים אֶת זֶה, וְעוֹשִׂים חֲנִיטָה זוּ מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ. מִתּוֹךְ שְׁשָׁמִים אוֹתוֹ שָׁמֵן עַל הַטְּבוֹר, הוּא נִשְׁאָב לְפָנִים מִן הַטְּבוֹר, וְנִשְׁאָב לְמַעְיוֹ, וּמַעְמִיד אֶת הַגּוֹף מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ זִמְנָן רַב.

סדר הלימוד ליום כב טבת [יום 111 בשנה]

ויַעֲקֹב כִּף הָיָה בְּקִיּוֹם הַגּוֹף, וְכִף צָרִיף, שְׁגוּף הָאֲבוֹת הוּא, וְהָיָה בְּקִיּוֹם בְּגוּף וְנִפְשׁ. כְּמוֹ זֶה לְיוֹסֵף שֶׁהוּא דְגַמְתַּת הַגּוֹף, וְהוּא בְּקִיּוֹם שֶׁל גּוּף וְנִפְשׁ. בְּקִיּוֹם הַגּוֹף, שְׁכָתוֹב וַיִּחַנְטוּ אוֹתוֹ. וּבְקִיּוֹם הַנִּפְשׁ, שְׁכָתוֹב וַיִּישֵׁם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם.

וַשְׁנִינּוּ, לְשֵׁם מָה שְׁנֵי יוֹדִי"ם? אֵלֶּא יוֹסֵף שָׁמַר אֶת הַבְּרִית לְמַטָּה, וְשָׁמְרוּ אוֹתָהּ הַבְּרִית שְׁלַמְעֵלָה. כְּשֶׁהִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם, הוֹשֵׁם בְּשְׁנֵי אֲרוֹנוֹת, [מְקוֹם] בְּאֵרוֹן לְמַטָּה וּבְאֵרוֹן לְמַעְלָה. אֲרוֹן שְׁלַמְעֵלָה מָהוּ? אֵלֶּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יהושע ג) הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, שֶׁאֲרוֹן שְׁלַמְעֵלָה נִקְרָא אֲרוֹן הַבְּרִית, שֶׁהָרִי לֹא יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ אֵלֶּא מִי שְׁשָׁמַר בְּרִית, וּמִשּׁוֹם שְׁיוֹסֵף שָׁמַר אֶת הַבְּרִית, הוֹשֵׁם בְּשְׁנֵי אֲרוֹנוֹת.

וַיִּישֵׁם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם, כִּף זֶה וְדַאי. וְהַפְּסוֹק מוֹכִיחַ סוּד אַחַר, שֶׁאֵף עַל גֵּב שֶׁיִּצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּרִשׁוֹת אַחֲרָת, נִקְשֵׁר בְּשָׁכִינָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּישֵׁם בְּאֵרוֹן, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, מִשּׁוֹם שֶׁהָיָה צָדִיק, שְׁכָל צָדִיק יוֹרֵשׁ אֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה הָעֲלִיּוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְעַמָּךְ כָּלֵם צָדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גִּצְרֵי מַטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדֵי לְהַתְּפָאֵר. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

סליק ספר בראשית

פְּרִשְׁתַּת תּוֹלְדֵת

וְאֵלֶּה תּוֹלְדֵת יִצְחָק וְגו' פֶּתַח רַבִּי חֵיָא וְאָמַר, (תהלים קו) מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁרָצָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעָלָה בְּרָצוֹן לְפָנָיו לְבָרָא אֶת הָעוֹלָם, הָיָה מְסַתְּכָל בְּתוֹרָה וּבוֹרָא אוֹתוֹ, וּבְכָל מַעֲשֵׂה וּמַעֲשֵׂה שֶׁבָרָא הַקְּדוּשׁ

שֶׁנֶּאֱמַר (מלכים א-כב) מְלַבְּשִׁים בְּגָדִים בְּגָרְךָ. וְעַל זֶה וַיִּסְפְּדוּ שֵׁם מִסְפַּד גְּדוֹל וְכָבֵד מְאֹד וְגו'.

עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה אֲבָל מִצְרַיִם עַד הַיּוֹם הַזֶּה, שֶׁנֶּאֱמַר הָיָה מִמִּצְרַיִם. אֵף כָּאֵן לֹא שֶׁל יְהוּדִים הֵם אֵלֶּה בּוֹכִים, אֵף עַל גֵּב שֶׁמָתוּ בּוֹ יְהוּדִים, וְאֵלֶּה יְהוּדִים, שֶׁאֵלֶּמְלֵא הָיוּ יְהוּדִים לֹא מָתוּ, וְכִיּוֹן שֶׁמָתוּ, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַפֵּר עַל עוֹנוֹתֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֹּא רְאֵה, שֶׁיַּעֲקֹב, אֵף עַל גֵּב שֶׁיִּצְאָה נִשְׁמָתוֹ בְּמִצְרַיִם, לֹא יִצְאָה בְּרִשׁוֹת אַחֲרָת, מָה הַטַּעַם? כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָאֵר, מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם לֹא הָיְתָה מַטָּה שְׁלַמָּה כְּמוֹ מָתוּ שֶׁל יַעֲקֹב. בְּשַׁעֲהַ שֶׁהָיָה עוֹלָה מִן הָעוֹלָם, נִשְׁמָתוֹ מִיָּד נִקְשְׁרָה לְמַקוֹמָהּ, וְהָרִי בְּאֵרְנוֹ.

בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁהָיָה יַעֲקֹב נִכְנָס לְמַעְרָה, נִמְצְאוּ בְּמַעְרָה כָּל הָרִיחוֹת שֶׁל גֵּן עֵדֵן, וְהַמַּעְרָה הָעֲלִתָה אוֹר, וְנִרְ אֶחָד דּוֹלֵק. וְכִשְׁנִכְנְסוּ הָאֲבוֹת לְיַעֲקֹב לְמִצְרַיִם לְהַמְצִיא עֲמוֹ, עָלָה אוֹר הַנֵּר. כִּיּוֹן שֶׁנִּכְנָס יַעֲקֹב לְמַעְרָה, חָזַר הַנֵּר לְמַקוֹמוֹ, וְאִזּוֹ הִשְׁתַּלְּמָה הַמַּעְרָה מִכָּל מַה שֶׁצָּרִיף.

וְעַד יְמֵי הָעוֹלָם לֹא קִבְּלָה הַמַּעְרָה אִישׁ אַחַר וְלֹא תִקְבַּל, וְנִשְׁמָתוֹ שְׁזוֹכוֹת עוֹבְרוֹת לְפָנֵיהֶם בְּבֵית הַמַּעְרָה, כְּדִי שֶׁיִּתְעוֹרְרוּ וַיִּרְאוּ אֶת הַזֶּרַע שֶׁהִשְׁאִירוּ בְּעוֹלָם, וַיִּשְׁמַחוּ לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אָמַר רַבִּי אֲבָא, חֲנִיטָה שֶׁל יַעֲקֹב מָה הִיא? אָמַר לוֹ, לֵךְ שְׂאֵל אֶת הַרוּפָא.

בֹּא רְאֵה, כְּתוּב וַיִּצּוּ יוֹסֵף אֶת עַבְדָּיו אֶת הַרְפָּאִים לְחַנְטֵם אֶת אֲבִיו וַיִּחַנְטוּ הַרְפָּאִים אֶת יִשְׂרָאֵל. הַתְּעֵלָה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁחֲנִיטָה זוּ הָיְתָה כְּמוֹ שֶׁל שָׁאֵר בְּנֵי אָדָם? אִם תֹּאמַר שֶׁבִשְׁבִיל הַדְּרָךְ הוּא שֶׁעָשׂוּ, הָרִי כְּתוּב וַיִּמַּת יוֹסֵף בֶּן וְגו' וַיִּישֵׁם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם, הָרִי לֹא הִלְכוּ עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ, שֶׁהָרִי שֵׁם נִקְבֵּר, וְכָתוּב וַיִּחַנְטוּ אוֹתוֹ?

אֵלֶּא הֵם דְּרָכֵי הַמְּלָכִים, כְּדִי לְהַעְמִיד אֶת גּוֹפֵם חוֹנְטִים אוֹתָם בְּשָׁמֵן מִשְׁחָה, עֲלִיוֹן עַל כָּל הַשְּׁמָנִים, מְעַרְבֵם בְּבִשְׁמִים, וְשׂוֹאֲבִים אוֹתוֹ לְגוּף יוֹם אַחַר יוֹם בְּאוֹתוֹ שְׁמֵן טוֹב אֲרַבְעִים יוֹם, שְׁכָתוֹב וַיִּמְלְאוּ לוֹ אֲרַבְעִים יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי הַחֲנֻטִים. אַחַר שְׁזֵה הַשְּׁלֵם, עוֹמֵד הַגּוֹף שְׁלֵם זִמְנָן רַב.

אֲחַכְמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמְּנִי. דָּוֵד אָמַר, (תהלים קיט) גַּל עֵינַי וְאֲבִיטָה נִפְלְאוֹת מִתּוֹרָתְךָ.

בא ראה, כתוב בשלמה (מלכים-א ה) וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף. והרי בארוהו שחמשה ואלף טעמים היו בכל משל ומשל שהיה אומר. ומה שלמה, שהוא בשר ודם, כך היו בדבריו - דברי התורה שאמר הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה שבכל דבר ודבר יש בו כמה משלים, כמה שירים, כמה תשבחות, כמה סודות עליונים, כמה חכמות, ועל כן כתוב מי ימלל גבורות ה'.

בא ראה מה כתוב למעלה, ואלה תלדת ישמעאל. שהם שנים עשר נשיאים. אחר כך אמר ואלה תולדת יצחק. התעלה על דעתך שכתוב בו בישמעאל שהוליד שנים עשר נשיאים ויצחק הוליד שני בנים, שזה התעלה וזה לא התעלה? על כן כתוב מי ימלל גבורות ה'. זה יצחק. ויצחק הוציא את יעקב, שהוא היה לבדו יותר מכלם, שהוליד שנים עשר שבטים, הקיום של מעלה ומטה. אבל יצחק למעלה בקדשה עליונה, [וישמעאל] ועשו למטה, ועל כן כתוב מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. זה יעקב. כשנדבק השמש בלבנה, כמה כוכבים מאירים מהם.

ואלה תולדת יצחק בן אברהם. אמר רבי יוסי, מה שונה שעד כאן לא כתוב בן אברהם וכעת אמר? אלא אף על גב שכתוב ויברך אלהים את יצחק בנו, כעת שמת אברהם, דמותו היתה בו, ונשארה ביצחק. שכל מי שראה את יצחק, היה אומר זה ודאי אברהם, והיה מעיד ואומר, אברהם הוליד את יצחק.

רבי יצחק קם לילה אחד לעסק בתורה, ורבי יהודה קם בקיסריה בשעה ההיא. אמר רבי יהודה, אקום ואלף לרבי יצחק, ואעסק בתורה ונתחבר יחד. הלך עמו חזקיה בנו, שהיה ילד. כשקרב לשער, שמע את רבי יצחק שהיה אומר, ויהי אחרי מות אברהם ויברך אלהים את יצחק בנו וישב יצחק עם באר לחי ראי. הפסוק הזה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו. מה שונה שהקדוש ברוך הוא הצריך לברך את יצחק משום שאברהם לא ברך אותו? מה הטעם? משום שלא יתברך

ברוך הוא בעולם, היה מסתכל בתורה ובורא אותו. זהו שכתוב (משלי ח) וְאֵהִי אֶצְלוֹ אֱמוּן וְאֵהִי שְׁשׁוּעִים יוֹם יוֹם. אל תקרי אמון אלא אמן.

בשרצה לברא אדם, אמרה התורה לפניו: אם האדם יברא ואחר כך יחטא ואתה תדון אותו, למה יהיו מעשי ידיך לחנם, שהרי לא יוכל לסבל את דינך? אמר לה הקדוש ברוך הוא: הנה תקנתי תשובה טרם שבראתי את העולם. אמר הקדוש ברוך הוא לעולם בשעה שעשה אותו וברא את האדם, אמר לו: עולם, עולם, אתה וחקותיך לא יתקיימו אלא על התורה.

ומשום כך בראתי בך את האדם, כדי שיתעסק בה, ואם לא - הריני מחזירך לתהו ובהו, והכל בשביל האדם קים. זהו שכתוב (ישעיה מה) אֲנֹכִי עֲשִׂיתִי אֶרֶץ וְאָדָם עָלֶיהָ בְּרֵאתִי. וְהַתּוֹרָה עוֹמֶדֶת וּמְכַרִּיזָה לִפְנֵי בְּנֵי אָדָם כְּדֵי שִׁיתַּעֲסֻקוּ וַיִּשְׁתַּדְּלוּ בָהּ, וְאִין מִי שִׁירְכִין אֲזִנוֹ.

בא ראה, כל מי שמשתדל בתורה, מקים העולם ומקים כל מעשה ומעשה על תקונו כראוי, ואין לה כל איבר ואיבר באדם שאין כנגדו בריה בעולם. שהרי כמו שאדם נחלק לאיברים, וכלם עומדים דרגות על דרגות מתקנים אלו על אלו וכלם גוף אחד - כך גם העולם, כל אותם בריות כלם איברים איברים ועומדים אלו על אלו, וכאשר כלם מתקנים - הנה גוף [אחד] ממש.

והכל כמו שהתורה. שהרי כל התורה איברים ופרקים ועומדים אלו על אלו, וכשכלם נתקנים - נעשים גוף אחד. כיון שדוד הסתכל במעשה הזה, פתח ואמר, (תהלים קד) מָה רַבּוּ מַעֲשֵׂי ה' כָּל־ם בְּחִכְמָה עֲשִׂיתָ מְלֵאָה הָאָרֶץ קִנְיָנָךְ.

בתורה כל הסודות עליונים חתומים שלא יכולים להשיג. בתורה כל אותם דברים עליונים שהתגלו ולא התגלו. בתורה הם כל הדברים שלמעלה ולמטה. כל הדברים של העולם הזה וכל הדברים של העולם הבא הם בתורה, ואין מי שמשגיח ומכיר אותם. ומשום כך כתוב (תהלים קו) מִי יִמְלֹל גְּבוּרֹת ה' יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ.

בא ראה, בא שלמה ובקש לעמד על דברי התורה ועל דקדוקי התורה ולא יכל. אמר, אמרתי

מאיר לצד זה ומאיר לצד זה. סובב סבב הולך הרוח. בראשונה כתוב שמש, וכעת רוח? אלא הכל אחד וסוד אחד, וכל זה משום שהלכנה מוארת ממנו ויתחברו שניהם.

בא ראה, כשאברהם בא לעולם, חבק את הלכנה וקרב אותה. כיון שבא יצחק, אחז בה והחזיק בה כראוי ומשך אותה באהבה, כמו שנאמר, שכתוב שמאלו תחת לראשי. כיון שבא יעקב, אז התחבר השמש עם הלכנה והאירה, ונמצא יעקב שלם בכל הצדדים, והלכנה האירה ונתקנה בשנים עשר שבטים.

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים קלד) הנה ברכו את ה' כל עבדי ה' וגו'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה, הנה ברכו את ה', ומי הם שראויים לברך את הקדוש ברוך הוא? כל עבדי ה', משום שכל אדם בעולם מישאל, אף על גב שכלם ראויים לברך את הקדוש ברוך הוא, הברכה שבשבילים יתברכו העליונים והתחתונים מה היא? אותה שמברכים אותו עבדי ה', ולא כלם. ומי הם שברכתם ברכה? העומדים בבית ה' בלילות. אלה הם שעומדים בחצות הלילה ומתעוררים לקרא בתורה, אלו עומדים בבית ה' בלילות, שהרי אז בא הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן. ואנו עומדים כאן להתעורר בדברי תורה, נאמר בדברי יצחק, שאנו בו.

פתח רבי יצחק ואמר, ויהי יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה וגו'. בן ארבעים שנה למה בא למנות כאן שהיה בן ארבעים שנה כשנשא את רבקה? אלא ודאי הרי נכלל יצחק בצפון ודרום, באש ומים, ואז היה יצחק בן ארבעים שנה בקחתו את רבקה. כמראה הקשת, ירק לבן אדם. בת שלש שנים אחז בה כשאחז בה ברבקה, וכשהוליד הוליד בן ששים, להוליד כראוי, כדי שיצא יעקב שלם מבין ששים שנה כראוי. ואת כלם אחז יעקב אחר כך ונעשה איש שלם.

בת בתואל הארמי מפקדן ארם אחות לבן הארמי, מה אכפת לנו כל זה, שהרי כבר נאמר ובתואל ילד את רבקה וגו', וכעת אמר בת בתואל הארמי, ואחר כך מפקדן ארם, ואחר כך אחות לבן הארמי? אלא פרשוה, שהיתה בין רשעים, והיא לא עשתה

עשו, ועל כן עלו אותן ברכות לקב"ה, ובארוהו. וישב יצחק עם באר לחי ראי, מה זה לחי ראי? אלא שהתחבר עם השכינה, הבאר של מלאך הברית נראה עליה כתר גומו, ומשום כך ברכו.

בינתים דפק רבי יהודה בשער ונכנס, והתחברו. אמר רבי יצחק, כעת זוג השכינה עמנו. אמר רבי יהודה, הבאר לחי ראי הזו שאמרת - יפה, אבל בדבר נשמע. פתח ואמר, (שיר ד) מעין גנים באר מים חיים ונזלים מן לבנון. הפסוק הזה נתבאר, אבל הנה פרשוהו, מעין גנים - זה אברהם. באר מים חיים - זה יצחק. ונזלים מן לבנון - זה יעקב. באר מים חיים זה יצחק, היינו שכתוב וישב יצחק עם באר לחי ראי. ומה הבאר? זו השכינה. לחי - זה חי העולמים, צדיק חי העולמים, ואין להפריד אותם. חי הוא בשני עולמות. חי למעלה, שהוא העולם העליון. חי כלפי העולם התחתון. והעולם התחתון בשבילו קים ומאיר.

בא ראה, הלכנה לא מאירה אלא כשרואה את השמש, וכיון שרואה אותו - מאירה. ועל כן באר לחי ראי הזו ודאי, ואז מאירה ועומדת במים חיים. לחי ראי, כדי להתמלא ולהיות מאירה מהחי הזה.

בא ראה, כתוב (שמואל ב כז) ובניהו בן יהוידע בן איש חי, שהיה צדיק והאיר לדורו, כמו החי שלמעלה מאיר לעולם, ובכל זמן הבאר הזו לחי מסתכלת ורואה כדי להאיר, כמו שאמרנו. וישב יצחק עם באר לחי ראי, הינו שכתוב בקחתו את רבקה, וישב עמה והתאחד עמה, חשך בלילה, שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי. ובא וראה, יצחק היה בקרית ארבע אחרי שמת אברהם. מה זה וישב יצחק עם באר לחי ראי? שהזדוג עמה, ואחז באותה הבאר לעורר האהבה, כמו שאמרנו.

פתח רבי יצחק ואמר, (קהלת א) וזרח השמש ובא השמש ואל מקומו שואף זורח הוא שם. וזרח השמש - זה השמש שמאיר ללכנה. שכאשר נראה עמה, אז מאירה, ומאיר וזרח ממקום עליון שעומד עליו, משם זורח תמיד. ובא השמש - להזדוג עם הלכנה. הולך אל דרום - שהוא הימין, ושם בו את כחו. ומשום שכחו בו, כל כח הגוף הוא בימין ובו הוא תלוי. אחר כך סובב אל צפון.

בא ראה, עשרים שנה השתהה יצחק עם אשתו ולא הולידה, עד שהתפלל תפלתו. משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בתפלות הצדיקים בשעה שמבקשים לפניו את תפלתם על מה שהצטרכו. מה הטעם? כדי שיתרבה ויתוסף משחת קדש לכל מי שצריך בתפלות הצדיקים.

בא ראה, אברהם לא התפלל לפני הקדוש ברוך הוא שיתן לו בנים, אף על גב ששרה היתה עקרה. ואם תאמר, הרי כתוב הן לי לא נתתה זרע – ההוא לא משום תפלה היתה [ההוא לא צריך בנים], אלא כמי שמספר לפני רבונו. אבל יצחק התפלל על אשתו משום שהוא היה יודע שהוא לא עקר, אלא אשתו. שיצחק היה יודע בסוד החכמה שיעקב עתיד להוציא ממנו בתריסר שבטים, אבל לא ידע אם באשה הזו או באחרת, ועל כן לנכח אשתו ולא לנכח רבקה.

אמר אותו הילד, בנו של רבי יהודה, אם כך, למה לא אהב יצחק את יעקב כל כך כמו עשו הואיל והיה יודע שהוא עתיד לקיים ממנו שנים עשר שבטים? אמר לו, יפה אמרת, אלא כל מין אוהב את מינו ונמשך והולך מין אחר מינו.

בא ראה, עשו יצא אדם, ככתוב ויצא הראשון אדמוני כלו וגו', והוא המין של יצחק, שהוא הדין הקשה שלמעלה, ויצא ממנו עשו, הדין הקשה למטה, שדומה למינו, וכל מין הולך למינו, ועל כן אהב את עשו יותר מיעקב, ככתוב ויאהב יצחק את עשו כי ציד בפיו. כתוב כאן כי ציד בפיו, וכתוב שם (בראשית י) על כן יאמר כנמרד גבור ציד לפני ה'.

אמר רבי יצחק, כתוב ויתרצו הבנים בקרבה ותאמר אם כן למה זה אנכי ותלך לדרש את ה'. לאיזה מקום הלכה? לבית המדרש של שם ועבר. ויתרצו הבנים בקרבה – ששם היה אותו עשו הרשע נלחם בקרב עם יעקב. ויתרצו – נשברו כמו שאמרנו, רצץ את מחו. נשברו זה עם זה ונחלקו. בא ראה, הצד הזה שרוכב נחש, וצד זה שרוכב על הכסא השלם הקדוש בצד השמש, לשמש עם הלבנה.

ובא וראה, משום שנמשך עשו אחרי אותו נחש, הלך אתו יעקב בעקמימות. כמו הנחש שהוא

כמעשיהם. שהיתה בת בתואל, ומפדן ארם, ואחות לבן, וכלם היו רשעים להרע, והיא העלתה מעשים כשרים ולא עשתה כמעשיהם.

עבשו יש להסתכל, אם רבקה היתה בת עשרים שנה או יותר, או בת שלש עשרה, אז הוא השבח שלה שלא עשתה כמעשיהם, אבל עד עתה היתה בת שלש שנים, אז מה השבח שלה? אמר רבי יהודה, בת שלש שנים היתה, ועשתה לעבד את כל אותו המעשה.

אמר רבי יצחק, אף על גב שכל זה עשתה, לא ידענו האם מעשיה כשרים או לא. אלא בא ראה, כתוב כשושנה בין החוחים כן רעיתי בין הבנות. כשושנה – זו כנסת ישראל. שהיא בין אוכלוסייה כמו שושנה בין קוצים, וסוד הדבר – יצחק בא מהצד של אברהם שהוא חסד עליון, ועושה חסד עם כל הבריות, ואף על גב שהוא הדין הקשה. ורבקה באה מצד של הדין הקשה, והתעלתה מביניהם, והתחברה עם יצחק. שהרי רבקה באה מצד הדין הקשה, ואף על גב שהיתה מצד הדין הרפה וחוט של חסד תלוי בה, ויצחק דין קשה והיא רפה – היו כשושנה בין החוחים. ואם לא שהיא רפה, לא יכול העולם לסבל את הדין הקשה של יצחק. כמו כן הקדוש ברוך הוא מזוג זוגים בעולם, אחד תקיף ואחד רפה, כדי שהכל יתתקן ויתבסס העולם.

פתח רבי יהודה אחריו ואמר, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו, מהו ויעתר? שהקריב לו קרבן והתפלל עליה. ואיזה קרבן הקריב? הקריב עולה, שכתוב ויעתר לו ה'. כתוב כאן ויעתר לו ה', וכתוב שם (שמואל ב כא) ויעתר אלהים לארץ וגו'. מה להלן קרבן – אף כאן קרבן. כתוב ויעתר יצחק, וכתוב ויעתר לו. שיצאה אש מלמעלה כנגד האש שלמטה.

דבר אחר ויעתר יצחק – שהתפלל תפלתו וחתר חתירה למעלה אל המזל שעל הבנים, שהרי באותו מקום תלויים הבנים, שכתוב ותתפלל על ה', ואז ויעתר לו ה'. אל תקרי ויעתר לו אלא ויתר לו. חתירה חתר לו הקדוש ברוך הוא וקבל אותו, ואז – ויתר רבקה אשתו.

לְשֵׁלֵט עֲלָיו וְלֹא יוֹכַל לְהִרְעַ, שְׂכַתּוֹב (ויקרא טז) וְנִשְׂא
הַשְּׁעִיר עֲלָיו אֶת כָּל עֹנֹתָם אֶל אֶרֶץ גְּזֵרָה, וּבְאֲרוּהוּ
שְׂזֵה עֵשׂו, שֶׁהוּא שְׁעִיר, וְהִכַּל בְּחֻמָּה וּבִרְמָאוֹת
כְּלֵפְיוֹ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שְׂכַתּוֹב (תהלים יח) וְעַם
עָקַשׁ תִּתְּפֹתֵל, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נָחַשׁ רַע, עָקַם רוּחַ,
חָכַם לְהִרְעַ, מִסְטִין לְמַעְלָה וּמִסְטִין לְמַטָּה.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ יִשְׂרָאֵל מִקְדִּימִים וּמִתְחַכְּמִים לֹא
בְּחֻמָּה, בְּעֻמְמִימוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יוֹכַל
לְהִרְעַ וְלִשְׁלֹט. וְעַל כֵּן יַעֲקֹב, שֶׁהוּא בְּסוּד הָאֶמוּנָה,
כָּל מַעֲשָׂיו כְּלֵפֵי עֵשׂו מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נָתַן מָקוֹם לְנָחַשׁ
הַהוּא לְטַמָּא אֶת הַמַּקְדָּשׁ, וְלֹא יִקְרַב אֵלָיו וְלֹא
יִשְׁלֹט בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן לֹא הִצְטַרֵּךְ לְאַבְרָהָם לְהִתְנַהֵג
בְּעֻמְמִימוֹת, וְלֹא לְיִצְחָק, מִשּׁוּם שֶׁעֵשׂו, שֶׁהוּא הַצַּד
שֶׁל הַנָּחַשׁ הַהוּא, טָרַם בָּא לְעוֹלָם. אַבְל יַעֲקֹב,
שֶׁהוּא בְּעַל הַבַּיִת, צָרִיךְ לֹא לְעֻמַּד כִּנְגַד אוֹתוֹ הַנָּחַשׁ
שֶׁלֹּא תִהְיֶה לוֹ כְּלַל שְׁלִיטָה לְטַמָּא אֶת בַּיִת הַמַּקְדָּשׁ
שֶׁל יַעֲקֹב, וְעַל כֵּן צָרִיךְ לְיַעֲקֹב יוֹתֵר מְכַל בְּנֵי
הָעוֹלָם, וּמִשּׁוּם כֵּךְ יִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים נִבְחָרוּ לְחֻלֵּק
גֹּרְלוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂכַתּוֹב (דברים לב) כִּי
חֻלֵּק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חָבַל נִחְלָתוֹ.

וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים, הַצַּד שֶׁל אַבְרָהָם גָּרַם לָהֶם
לְהִתְגַּדֵּל וּזְכוּתוֹ סִיעָה לָהֶם, הוּא הָיָה
מְחַנֵּךְ אוֹתָם בְּמִצְוֹת, שְׂכַתּוֹב כִּי יַדְעֵתוּ לְמַעַן יֵצְאוּ
אֶת בְּנֵי וְגו', לְרַבּוֹת יַעֲקֹב וְעֵשׂו. וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים
וַיְהִי עֵשׂו אִישׁ יָדַע צִיד וְגו'. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל
אָחָד וְאָחָד נִפְרָד לְדִרְכּוֹ, זֶה לְצַד הָאֶמוּנָה – וְזֶה לְצַד
שֶׁל עַבּוּדָה זָרָה.

וְכֵן הָיָה בְּמַעֲשֵׂי שֶׁל רַבְקָה, שֶׁשָּׂם כָּל אָחָד הַלָּךְ
לְצַדוֹ. שְׂכַתּוֹב הִיא הַשְּׂתַדְלָה בְּמַעֲשֵׂי
כְּשָׂרִים, אוֹ שְׂעֵבְרָה סִמוּךְ לְמָקוֹם טוֹב לַעֲשׂוֹת אֶת
מִצְוֹת הַתּוֹרָה, הָיָה יַעֲקֹב שֶׁמַּח וְדוֹחֵק לְצִיאַת.
וְכַשְׁהִיְתֵהּ הוֹלְכַת סִמוּךְ לְמָקוֹם שֶׁל עַבּוּדָה זָרָה,
אוֹתוֹ הִרְשַׁע הִכָּה לְצִיאַת, וּבְאֲרוּהוּ. וּמִשּׁוּם כֵּךְ,
כְּשֶׁנִּבְרָאוּ וַיֵּצְאוּ לְעוֹלָם, כָּל אָחָד נִפְרָד וְהַלָּךְ וְנִמְשָׁךְ
לְמָקוֹמוֹ שְׂרָאוּי לוֹ. וְעַל כֵּן וַיִּגְדְּלוּ הַנְּעָרִים וַיְהִי עֵשׂו
אִישׁ יָדַע צִיד וְגו'.

וַיֵּאָהֵב יִצְחָק אֶת עֵשׂו כִּי צִיד בְּפִיו. הָרִי פָרְשׂוּהוּ,
[כְּמוֹ] שְׂכַתּוֹב אִישׁ יָדַע צִיד אִישׁ שֹׁדֵה.
וְכַתּוֹב שָׁם (בראשית י) הוּא הָיָה גִבּוֹר צִיד. [מהו] אִישׁ
שֹׁדֵה, לְקַפֵּחַ אֶת בְּנֵי הָאָדָם וְלִהְרַג אוֹתָם. וְהוּא אָמַר

חָכַם וְהוּא הוֹלֵךְ בְּעֻמְמִימוֹת, כְּמוֹ שְׂנְאָמַר וְהַנְּחֹשׁ
הָיָה עָרוּם וְגו', חָכַם. וְהַמַּעֲשֵׂים שֶׁל יַעֲקֹב כְּלֵפֵי הָיָה
לוֹ כְּמוֹ נָחַשׁ, וְכַךְ צָרִיךְ לוֹ כְּדֵי לְמַשֵּׁךְ אֶת עֵשׂו אַחַר
אוֹתוֹ הַנָּחַשׁ, וַיִּפְרָד מִמֶּנּוּ, וְלֹא יְהִי לוֹ חֵלֶק עִמּוֹ
בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. וְשִׁנִּינוּ, בָּא לְהִרְגֵךְ –
הַקְדָּם אֶתְּהָ וְהִרַג אוֹתוֹ. כְּתוֹב (הושע יב) בִּפְטוֹן עָקֹב
אֶת אָחִיו, שֶׁהַשְּׂרָה אוֹתוֹ לְמַטָּה בְּאוֹתוֹ הָעָקֹב, זֶהוּ
שְׂכַתּוֹב וַיְדוּ אַחְזוֹת בְּעָקֹב עֵשׂו, שֶׁשָּׂם אֶת יָדוֹ עַל
אוֹתוֹ עָקֹב לְהִכְנִיעוֹ.

דָּבָר אַחַר וַיְדוּ אַחְזוֹת – שֶׁלֹּא יִכַּל לְצִיאַת מִמֶּנּוּ מִכָּל
וְכָל, אֶלָּא וַיְדוּ אַחְזוֹת בְּעָקֹב עֵשׂו – זוּ הַלְבָּנָה
שֶׁהִתְכַּפְּסָה אוֹרָה מִשּׁוּם הָעָקֹב שֶׁל עֵשׂו, וְעַל כֵּן
הִצְטַרֵּךְ לוֹ לְלַכֵּת עִמּוֹ בְּחֻמָּה כְּדֵי לְדַחוֹתוֹ לְמַטָּה
וַיַּדְבֵּק בְּמָקוֹמוֹ.

וַיַּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לוֹ יַעֲקֹב
וּדְאִי. בָּא רְאָה, כְּתוֹב הַכִּי קָרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב.
לֹא כְּתוֹב נִקְרָא שְׁמוֹ, אֶלָּא קָרָא שְׁמוֹ. וַיַּעֲקַבְנִי, וּדְאִי
רְאָה אוֹתוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי אוֹתוֹ הַנָּחַשׁ
הַקְדְמוֹנִי הוּא חָכַם לְהִרְעַ. כִּיּוֹן שָׁבָא יַעֲקֹב, אָמַר,
הָרִי וּדְאִי חָכַם כִּנְגַדוֹ, וּמִשּׁוּם כֵּךְ קָרָא לוֹ יַעֲקֹב.

הָרִי הַקְדְמוֹ בְּכָל מָקוֹם, וַיַּקְרָא סָתָם זוּ הִיא הַדְּרָגָה
הָאַחֲרוֹנָה, כְּכַתּוֹב וַיַּקְרָא אֶל מֹשֶׁה וְגו'. וְכַאֲן
וַיַּקְרָא שְׁמוֹ יַעֲקֹב, בְּכָל מָקוֹם שְׁמוֹ לֹא נִקְרָא [אֶלָּא]
עַל יְדֵי בְּנֵי אָדָם. בְּמָקוֹם אַחַר מָה כְּתוֹב? (בראשית לג)
וַיַּקְרָא לוֹ אֶל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא
לְיַעֲקֹב אֵל. אָמַר לוֹ, אֲנִי אֱלֹהֵי בְּעַלְיוֹנִים, וְאַתָּה
אֱלֹהֵי בְּתַחְתּוֹנִים.

וּבֵא וּרְאָה, יַעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁעֵשׂו הָיָה לוֹ לְהַדְבֵּק
בְּאוֹתוֹ נָחַשׁ עֻקְלָתוֹן, וְעַל כֵּן בְּכָל מַעֲשָׂיו
נִמְשָׁךְ עֲלָיו כִּנְחֹשׁ עֻקְלָתוֹן אַחֲרַי, בְּחֻמָּה,
בְּעֻמְמִימוֹת, וְכַךְ צָרִיךְ. וְזֶה בָּא כְּמוֹ זֶה מָה שֶׁאָמַר
רַבִּי שְׁמַעוֹן, מָה שְׂכַתּוֹב (בראשית א) וַיִּבְרָא אֱלֹהִים
אֶת הַתְּנִינִים הַגְּדֹלִים – זֶה יַעֲקֹב וְעֵשׂו. וְאַתָּה כָּל
נְפֹשׁ הַחַיָּה הַרְמֵשֶׂת – אֵלּוּ שְׂאֵר הַדְּרָגוֹת שְׂבִינֵיהֶם.
וּדְאִי שְׂעֵבְרָה נַעֲשֶׂה חָכַם כִּנְגַד אוֹתוֹ הַנָּחַשׁ הָאַחֲרַי,
וְכַךְ צָרִיךְ.

וּמִשּׁוּם כֵּךְ בְּכָל חֵדֶשׁ וְחֵדֶשׁ שְׁעִיר אָחָד, כְּדֵי
לְהַמְשִׁיכוֹ לְמָקוֹמוֹ וַיִּפְרָד מִן הַלְבָּנָה, וְכֵן
בִּימֵי הַכַּפּוּרִים לְהִקְרִיב אוֹתוֹ הַשְּׁעִיר, וְזֶה בְּחֻמָּה

ולא יכל לשלט, ונכנע ולא נטמא [בן ביתו, והוא יגן עליו.

[ויאמר עשו אל יעקב הלעיטני נא מן האדם האדם הזה. למה כתוב פעמים האדם?] אלא משום שכל מה שיש בו - אדם, כמו שנאמר ויצא הראשון אדמוני. ותבשילו אדם, שכתוב מן האדם האדם הזה. וארצו אדמה, שכתוב ארצה שעיר שדה אדום. ואנשיו אדמים, שכתוב הוא עשו אבי אדום. ומי שעתיד להפרע ממנו אדם, שכתוב דודי צח ואדום. ולבושו אדם, שכתוב מדוע אדם ללבושך. וכתוב מי זה בא מאדום.]

אמר רבי יהודה, וכן בלבן נראה כף, משום שהרי הוא היה מכשף, ככתוב (בראשית כ) נחשתי ויברכני ה' בגלגלך. ואף על גב שיעקב נקרא איש שלם, משום כף היה שלם, עם מי שהצטרף לו ללכת עמו ברחמים היה הולך, ועם מי שהצטרף לו ללכת עמו בדין קשה ובעקמימות היה הולך, משום ששני חלקים היו בו, ועליו כתוב (תהלים יח) עם חסיד בצד החסיד, ועם העקש בצד תתפתל. עם חסיד בצד החסיד, ועם העקש בצד של הדין הקשה, הכל כפראוי.

ויהי רעב בארץ מלבד הרעב הראשון וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (שם יא) ה' צדיק יבחן ורשע ואהב [ר"ת נחש] חמס שנאה נפשו. כמה מעשי הקדוש ברוך הוא מתקנים, וכל מה שהוא עושה - הכל על הדין והאמת, ככתוב (דברים לב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט אל אמונה ואין עול צדיק וישר הוא.

בא ראה, לא דן הקדוש ברוך הוא את אדם הראשון עד שצוה אותו לתועלתו שלא יסטה לבו ורצונו לדרך אחרת כדי שלא יטמא, והוא לא נשמר, ועבר על מצוות אדונו, ואחר כן דן אותו בדין.

ועם כל זה לא דן אותו כפראוי לו, והאריך עמו את רגזו והתקיים יום אחד שהוא אלף שנים, פרט לאותם שבעים שנים שמסר לדוד המלך, שלא היה לו מעצמו כלום.

כמו כן אינו דן את האדם כמעשיו הרעים שהוא עושה תמיד, שאם כף לא יכול העולם

שעשה תפלה, וצד אותו בפיו. איש שדה, משום שחלק גורלו אינו בישוב, אלא במקום חרב, במדבר, בשדה, ועל זה איש שדה.

ואם תאמר, איך יצחק לא ידע את כל מעשיו הרעים של עשו, והרי השכינה היתה עמו? שאם לא שרתה עמו שכינה, איך יכל לברך את יעקב בשעה שברך אותו? אלא ודאי ששכינה היתה דרה עמו בבית ודרה עמו תמיד, אבל לו הודיעה לו, כדי שיתברך יעקב בלי דעתו, אלא בדעתו של הקדוש ברוך הוא. וכך צריך, שבשעה ההיא שנכנס יעקב לפני אביו, נכנסה עמו שכינה, ואז ראה יצחק בדעתו שראוי לברכה ויתברך מדעת השכינה.

בא ראה, [פעם אחת היה יושב רבי שמעון ושאר החברים. נכנס לפניו רבי אלעזר בנו. אמרו לרבי שמעון, דבר גדול רצינו לבקש לפניך בענינם של יעקב ועשו, איך לא רצה יעקב לתת לעשו תבשיל עדשים עד שמכר לו את בכורתו? ועוד, שאמר עשו ליצחק אביו, ויעקבני זה פעמים. אמר להם, בשעה הזאת אתם חייבים לקבל מלקות, שהאמתם לדברי עשו ושקרתם לדברי יעקב, שהרי הכתוב מעיד עליו ויעקב איש תם, ועוד כתוב תתן אמת ליעקב. אלא כף הוא ענינו של יעקב עם עשו, משום שעשו היה שונא את הבכורה בראשונה, והיה רוצה מיעקב שיקח אותה ממנו אפלו בלי כסף. זהו שכתוב ויאכל וישת ויקם וילך ויבז עשו את הבכרה].

ויזד יעקב נזיד ויבא עשו מן השדה והוא עיף. אמר רבי אלעזר, ויזד יעקב - הנה פרשוהו שהרי בשביל האבל של אברהם זה היה, אבל ויזד יצחק נזיד היה צריך להיות! אלא ויזד יעקב נזיד, שהוא היה יודע את השרש שלו באותו צד שנדבק בו, משום כף עשה תבשילים אדמים, עדשים תבשיל אדם, שהתבשיל הזה משבר את הכח והחזק של הדם האדם כדי לשבר את חזקו וכחו, ומשום כף עשה לו בחכמה כמו אותו הצבע האדם.

ועל התבשיל ההוא נמכר לו לעבד ומכר בכורתו ליעקב, ובשעה ההיא ידע יעקב, שבשביל שעיר אחד שיקריבו ישראל לדרגה שלו, יתהפך לעבד לבניו ולא יקטרג להם. ובכל הלך יעקב עם עשו בחכמה, משום אותה הדרגה של עשו החכם,

ברוך הוא הוא שִׁנְפָּשׁוּ שׁוֹנָאת אֵת הֶרְשַׁע הָהוּא? אֶלֶּא אוֹתָהּ דִּרְגָה שְׁכָל הַנְּשׁוֹמֹת תְּלוּיֹת בָּהּ, שִׁנְאָה נְפָשׁוּ שֶׁל הֶרְשַׁע הָהוּא שְׁלֹא רוֹצֶה אוֹתָהּ כִּלְלֵי, לֹא רוֹצֶה אוֹתָהּ לֹא בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא, וּמְשׁוֹם כִּי כָּתוּב וְרַשָּׁע וְאֶהֱבֵה חָמֵס שִׁנְאָה נְפָשׁוּ, וַדָּאִי. דְּבַר אַחַר שִׁנְאָה נְפָשׁוּ, כְּמוֹ שִׁנְאָמַר (עמוס ו) נִשְׁבַּע אֲדֹנָי יְהוִה בְּנִפְשׁוֹ, וּמְשׁוֹם כִּי צָדִיק יִבְחָן.

בא רֵאָה, כְּשֶׁבְּרָא הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָאָדָם, צָוָה אוֹתוֹ לְהֵיטִיב לוֹ. נָתַן לוֹ חֻכְמָה, הִתְעַלָּה בְּדַרְגָּתוֹ לְמַעְלָה. כְּשִׁירַד לְמַטָּה, רֵאָה תְּשׁוּקַת הַיְצָר הַרַע וְנִדְבַק בּוֹ, וְשָׁכַח כֹּל מֵהַתְּעַלָּה [שֶׁהִסְתַּכַּל] בְּכֹבוֹד הָעָלְיוֹן שֶׁל רַבּוֹ.

בא נֵחַ, בַּהֲתַחֲלָה כְּתוּב (בראשית ו) נָח אִישׁ צָדִיק תָּמִים הָיָה, וְאַחַר כִּי יָרַד לְמַטָּה, וְרָאָה יַיִן חָזַק שְׁלֹא צָלוּל, מִיּוֹם אֶחָד, וְשָׁתָה מִמֶּנּוּ וַהֲשִׁתַּכַּר וַהֲתַגְלָה, כְּכֹתוּב וַיֵּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכָּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהֱלָה.

בא אֲבָרְהָם, הִתְעַלָּה בְּחֻכְמָה, וַהֲסִתַּפַּל בְּכֹבוֹד רַבּוּנוֹ. אַחַר כִּי וַיְהִי רָעִב בְּאֶרֶץ וַיִּרַד אֲבָרָם מִצְרַיִמָה לָגוּר שָׁם כִּי כָּבַד הָרָעִב בְּאֶרֶץ וְגוֹ'. מֵהַ כְּתוּב אַחַר כִּי? וַיַּעַל אֲבָרָם מִמִּצְרַיִם הוּא וְאִשְׁתּוֹ וְכֹל אֲשֶׁר לוֹ וְלוֹט עִמּוֹ הַנְּגַבָּה, וַהֲתְעַלָּה לְדַרְגָּתוֹ הָרִאשׁוֹנָה שֶׁהִיָּתָה בּוֹ בְּרֵאשׁוֹנָה, וְנִכְנַס בְּשָׁלוֹם וַיֵּצֵא בְּשָׁלוֹם.

בא יֵצְחָק, מֵהַ כְּתוּב? וַיְהִי רָעִב בְּאֶרֶץ מִלְכָּד הָרָעִב הָרִאשׁוֹן וְגוֹ', וְהֵלֵךְ יֵצְחָק וַהֲתְעַלָּה מִשָּׁם אַחַר כִּי בְּשָׁלוֹם. וְאֵת כָּל הַצְּדִיקִים בּוֹחֵן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לְהָרִים אֵת רֵאשִׁים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

מְדַרְשׁ הַנַּעֲלָם

ואלה תולדות יצחק בן אברהם אברהם הוליד את יצחק. רבי יצחק פתח, הדיודאים נתנו ריח וגו'. שָׁנוּ רַבּוּתֵינוּ, לְעַתִּיד לְבֹא הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מְחִיָּה אֵת הַמֵּתִים וַיִּנְעַר אוֹתָם מִעַפְרָם שְׁלֹא יְהִיו בְּנִיּוֹן עֶפֶר כְּמוֹת שֶׁהִיוּ בְּתַחֲלָה שִׁנְבְּרָאוּ מִעַפְרֵי מִמֶּשׁ, דְּבַר שָׁאִינוּ מֵתִקִּים. זֶהוּ שְׁכֹתוּב (בראשית ב) וַיֵּיצֵר ה' אֱלֹהִים אֵת הָאָדָם עֶפֶר מִן הָאָדָמָה.

ובאותה שעה יתנערו מעפר מאותו הבנין, וַיַּעֲמֵדוּ בְּבִנְיָן מְקִיָּם לְהִיּוֹת לָהֶם קִיּוּם.

לְהַתְקִים, אֶלֶּא הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מְאַרִיךְ רְגָזוֹ עִם צְדִיקִים, וְעִם רַשָּׁעִים יוֹתֵר מֵהַצְּדִיקִים. עִם הֶרְשָׁעִים כְּדִי שִׁיָּשׁוּבוּ בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, שִׁיתְקַיְמוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, כְּכֹתוּב (יחזקאל לג) חִי אֲנִי נְאֻם ה' וְגוֹ' אִם אַחֲפָץ וְגוֹ' כִּי אִם בְּשׁוֹב רַשָּׁע מִדַּרְכּוֹ וְחַיָּה. וְחַיָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְחַיָּה בְּעוֹלָם הַבָּא. וְעַל כֵּן מְאַרִיךְ לָהֶם אֵת רְגָזוֹ תְּמִיד. אוֹ כְּדִי שִׁיַּצֵּא מֵהֶם גִּזְע טוֹב בְּעוֹלָם כְּמוֹ שֶׁהוּצִיא אֵת אֲבָרְהָם מִתְּרַח, שֶׁהוּא גִזְע טוֹב וּשְׂרָשׁ וְחֻלְק טוֹב לְעוֹלָם.

אבל הקדוש ברוך הוא מִדַּקֶּדֶק עִם הַצְּדִיקִים תְּמִיד בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁהֵם עוֹשִׂים, מְשׁוֹם שֶׁהוּא יוֹדֵעַ שְׁלֹא יִסְטוּ יְמִינָה וּשְׁמְאָלָה, וּמְשׁוֹם כִּי בּוֹחֵן אוֹתָם, לֹא בְּשִׁבְלֵוֹ, שֶׁהָרִי הוּא יוֹדֵעַ אֵת הַיְצָר וְכַח הַאֲמוֹנָה שֶׁלָּהֶם, אֶלֶּא כְּדִי לְהָרִים רֵאשִׁים בְּשִׁבְלֵם.

כמו זה עשה לו לאברהם, שְׁכֹתוּב (בראשית כב) וַהֲאַלְהִים נִסָּה אֵת אֲבָרְהָם. מֵהַ זֶה נִסָּה? הִרְמַת נֶסֶךְ, כְּמוֹ שִׁנְאָמַר (ישעיה סב) הָרִימוּ נֶסֶךְ, שְׂאוּ נֶסֶךְ הָרִים דַּגְלוּ בְּכָל הָעוֹלָם. וְאַף עַל גַּב שֶׁזֶּה נִתְבָּאָר, בְּשִׁבְלֵוֹ זֶה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרִים אֵת דַּגְלוּ שֶׁל אֲבָרְהָם בְּעֵינֵי כָּלֵם. זֶהוּ שְׁכֹתוּב נִסָּה אֵת אֲבָרְהָם. אָף כִּי הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי לְהָרִים אֵת דַּגְלֵי הַצְּדִיקִים, הוּא בּוֹחֵן אוֹתָם לְהָרִים אֵת רֵאשִׁים בְּכָל הָעוֹלָם.

צדיק יבחן, מֵהַ הַטַּעַם? אָמַר רַבֵּי שִׁמְעוֹן, מְשׁוֹם שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּשֶׁמְתַרְצֵה בְּצְדִיקִים, מֵהַ כְּתוּב? (ישעיה נג) וְה' חָפֵץ דִּבְכָאוֹ הַחֲלִי, וּבְאַרְוֹהוּ. אֶבֶל מְשׁוֹם שֶׁרַצּוֹנוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִתְרַצֵּה אֶלֶּא בְּנִשְׁמָה, אֶבֶל בְּגוֹף לֹא. שֶׁהָרִי הַנֶּשְׁמָה דוֹמָה לְנִשְׁמָה שֶׁל מַעְלָה, וְהַגּוֹף אִינוֹ רָאוּי לְהֵאָחַז לְמַעְלָה, וְאַף עַל גַּב שֶׁדַּמּוֹת הַגּוֹף הֵיאָ בְּסוּד עָלְיוֹן.

ובא וּרְאָה, בְּזִמְן שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא מְרַצֵּה מִנְשָׁמַת הָאָדָם לְהַנּוּת [לְהַאֲרִיר] בָּהּ, הוּא מִכֵּה אֵת הַגּוֹף כְּדִי שֶׁתִּשְׁלַט הַנִּשְׁמָה, שֶׁהָרִי בְּעוֹד הַנִּשְׁמָה עִם הַגּוֹף, הַנִּשְׁמָה לֹא יְכוּלָה לְשַׁלֵּט. שְׁכָאֲשֶׁר יֵשׁ רַע [נְשַׁבֵּר] לְגוֹף, הַנִּשְׁמָה שׁוֹלֵטָה. צְדִיק יִבְחָן, מֵהַ זֶה צְדִיק יִבְחָן? כְּמוֹ שִׁנְאָמַר (ישעיה כח) אֶבֶן בַּחֲזֹן. כִּי גַם צְדִיק יִבְחָן, מְחַזֵּק אוֹתוֹ. כְּאֶבֶן בַּחֲזֹן הַזֶּה שֶׁהֵיאָ פִּנְתַּי יִקְרָת, כִּי גַם צְדִיק יִבְחָן.

ורשע ואהב חמס שִׁנְאָה נְפָשׁוּ (תהלים יא). מֵהַ זֶה שִׁנְאָה נְפָשׁוּ? הִתְעַלָּה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁהַקֹּדֶשׁ

אמר לו רבי יוסי, וְהָרִי שְׁנִינוּ (קהלת א) אֵין כָּל חֲדָשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, בָּא שְׁמַע, בְּעוֹד שֶׁהַרְשָׁעִים בְּעוֹלָם וַיִּרְבוּ, כָּל הָעוֹלָם אֵינוֹ בְּקִיּוּם, וּכְשֶׁהֲצַדִּיקִים בְּעוֹלָם, אֲזִי הָעוֹלָם מִתְקַיֵּם. וְעֵתִידִים לְהַחֲיוֹת מֵתִים כְּמוֹ שְׁאַמְרָנוּ, (זכריה ח) עַד יֵשְׁבוּ זִקְנִים וְזִקְנוֹת בְּרַחֲבוֹת יְרוּשָׁלַיִם וְאִישׁ מִשְׁעֲנָתוֹ בִּידוֹ מֵרַב יָמִים, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב לְמַעַלָּה.

באותו זמן ישיגו הצדיקים דעת שלמה. שאמר רבי יוסי, ביום שישמח הקדוש ברוך הוא במעשיו, עתידים הצדיקים להכיר אותו בלבם, ואז תרבה ההשפלה בלבם כאלו ראו אותו בעין. זהו שכתוב (ישעיה כח) ואמר ביום ההוא הנה אלהינו זה וגו'.

ושמחת הנשמה בגוף יתר מכלם, על שיהיו שניהם קיימים וידעו וישיגו את בוראם ויהנו מזיו השכינה, וזהו הטוב הגנוז לצדיקים לעתיד לבא. זהו שכתוב ואלה תולדת יצחק בן אברהם. אלו הם תולדות השמחה והשחוק שיהא בעולם באותו זמן. בן אברהם – היא הנשמה הזוכה לכך ולהיות שלמה במעלתה. אברהם הוליד את יצחק – הנשמה מולידה השמחה והשחוק הזה בעולם.

אמר רבי יהודה לרבי חייא, זה ששנינו שעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות סעודה לצדיקים לעתיד לבא מה היא? אמר לו, טרם הלכתי לפני אותם המלאכים הקדושים, בעלי המשנה, כך נשמע לי. כיון ששמעתי את זה שאמר רבי אלעזר, התישב בלבי. שאמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. וזה הוא ששנינו נזונים.

ואמר רבי אלעזר, במקום אחד שנינו נהנים, ובמקום אחר שנינו נזונים. מה בין זה לזה? אלא כך אמר אבי, הצדיקים שלא זכו כל כך, נהנים מאותו זיו, שלא ישיגו כל כך. אבל הצדיקים שזכו, נזונים עד שישגו השגה שלמה. ואין אכילה ושתיה אלא זו, וזו היא הסעודה והאכילה. ומנין לנו זה? ממשה, שכתוב (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה. מה הטעם לחם לא אכל ומים לא שתה?

זהו שכתוב (ישעיה נב) הַתְּנַעֲרִי מֵעֶפֶר קוֹמֵי שְׁבִי יְרוּשָׁלַיִם. יִתְקַיְמוּ בְּקִיּוּם, וַיַּעֲלוּ מִתַּחַת לְאַרְצָךְ, וַיִּקְבְּלוּ נִשְׁמָתָם בְּאַרְצָךְ יִשְׂרָאֵל. בְּאוֹתָהּ שָׁעָה יִצִּיף הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל מִינֵי רֵיחֹת שֶׁבְּגַן עֵדֶן עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב הַדּוֹדָאִים נִתְּנוּ רֵיחַ.

אמר רבי יצחק, אל תקרא הדודאים אלא הדודים. זהו הגוף והנשמה שהם דודים ורעים זה עם זה. רב נחמן אמר דודאים ממש. מה הדודאים מולידים אהבה בעולם, אף הם מולידים אהבה בעולם. ומה זה נתנו ריח? כשרון מעשיהם, לדעת ולהכיר את בוראם.

ועל פתחינו – אלו פתחי שמים שהם פתוחים להוריד נשמות לפגרים. כל מגדים – אלו הנשמות. חדשים גם ישנים – אותם שיצאו נשמתם מהיום כמה שנים ואותם שיצאו נשמתם מימים מועטים וזכו בכשרון מעשיהם להכנס בעולם הבא, כלם עתידים לירד בבת אחת להכנס בגופות המוכנים להם.

אמר רבי אחא בר יעקב, בת קול יוצאת ואומרת: חדשים גם ישנים דודים צפנתי לך. צפנתי אותם באותם העולמות. לך – בשבילך, בשביל שאפתה גוף קדוש ונקי. דבר אחר הדודאים [נתנו ריח] – אלו מלאכי שלום. נתנו ריח – אלו הנשמות שהם ריח העולם. נתנו – השאירו, כמו שנאמר (במדבר כא) ולא נתן סיחון את ישראל.

שלמדנו, אמר רבי יהודה, שלש פתות של מלאכי השרת הולכים בכל חדש ובכל שבת ללוות לנשמה עד מקום מעלתה. ובמי נקים את על פתחינו כל מגדים? אמר רבי יהודה, אלו הן הגופות שהם עומדים בפתחי קברות לקבל נשמתן, ודומה נותן פתק של חשבון, והוא מכריז ואומר: רבונו של עולם, חדשים גם ישנים, אותם שנקברו מכמה ימים ואותם שנקברו מזמן מועט – כלם צפנתי לך, להוציא אותם בחשבון.

אמר רב יהודה אמר רב, עתיד הקדוש ברוך הוא לשמח באותו זמן עם הצדיקים להשרות שכינתו עמם, והכל ישמחו באותה שמחה, זהו שכתוב (שם קד) ישמח ה' במעשיו. אמר רבי יהודה, עתידים הצדיקים באותו זמן לברא עולמות ולהחיות מתים.

אמר רבי זירא, מלמד שמשום האכילה מסרו נפשם למות בידם. כיון שראה הקדוש ברוך הוא תאנתם, אמר להם: אם תשמעו לקול המצוות - ואכלתם לשבע, כדי להניח דעתם. כמו כן ראו רבותינו שהגלות נמשכת, הסתמכו על פסוקי התורה, ואמרו שעתידי לאכל ולשמח בסעודה גדולה שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות להם, ועל כן רב העולם סבלו את הגלות משום אותה הסעודה.

אמר רבי יוחנן, אין לנו לסתור את אמונת הכל, אלא לקים אותה. שהרי התורה מעידה על זה שהרי אנו יודעים את אמונת הצדיקים, והכסוף שלהם מה הוא? שכתוב (שיר א) נגילה ונשמחה בך, ולא באכילה. נזכרה דידך מיין. ואותה סעודה שמזמנים אליה, יהיה לנו חלק להנות ממנה, וזו היא השמחה והשחוק. ואלה תולדת יצחק - שיצחקו הצדיקים לעתיד לבא. אברהם הוליד את יצחק - זכות הנשמה מוליד השחוק הזה והשמחה בעולם.

ויהי יצחק בן ארבעים שנה. רבי בו בשם רבי יוסי פתח ואמר, (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו וגו', בכמה מעלות נברא העולם, ששנינו, אמר רבי אחא בר יעקב, כל מה שברא הקדוש ברוך הוא בעולמות שלו, חוץ ממנו, היו בשתוף. והאם אמר כן רבי אחא? חס ושלום! שהרי בדבר הזה תרבה המחלקת בעולם. שאם תאמר כן, המלאכים שהם נבראים רוח הקדש ממש, יאמר שיש בהם שתוף, הרי כל הפנים שלהם ושלנו שוים.

אמר רבי אבא, בדבר הזה תרבה המחלקת בעולם, שהרי שנינו במשנתנו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא - עשה כמו הגוף והנשמה. ואם תאמר שהרי אין למלאכים גוף - כן זה, אבל אינם יכולים לעשות מעשה עד שתשתתף עמם הנשמה הקדושה ההיא, שהיא סיוע שלמעלה. ובגונים הללו, כל מה שעושה, צריך את אותו סיוע שלמעלה ממנו.

אמר רבי יוסי, בשעה ההיא שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, והנה סוף כל [הצרות] עמקים [עתיקים] יהיה בארבעים, וגזר הדין - (דברים כה) ארבעים יפנו לא יסיף. סוף הליכתם של

מפני שהיה נזון מסעודה אחרת, מאותו זיו של מעלה. וכמו כן סעודתם של צדיקים לעתיד לבא.

אמר רבי יהודה, סעודת הצדיקים לעתיד לבא לשמח בשמחתו, זהו שכתוב (תהלים לד) ישמעו ענוים וישמחו. רב הונא אמר, מכאן (שם ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו. אמר רבי יצחק, זה וזה ישנם לעתיד לבא. ולמדנו, אמר רבי יוסי, יין המשמר בעביו מששת ימי בראשית - אלו דברים עתיקים שלא נגלו לאדם מיום שנברא העולם, ועתידי להתגלות לצדיקים לעתיד לבא, וזו היא השתיה והאכילה, ודאי זו היא.

סדר הלימוד ליום כג טבת [יום 112 בשנה]

אמר רבי יהודה ברבי שלום, אם פן מהו לוייתן ומה השור, שכתוב (איוב מ) כי בול הרים ישאו לו? אמר רבי יוסי, והנה כתוב (ישעיה כז) בעת ההיא יפקד ה' בחרבו הקשה והגדולה והחזקה על לוייתן נחש ברח ועל לוייתן נחש עקלתון והרג את התנין אשר בים. הנה כאן שלשה. אלא רמז הוא שרמז על המלכיות. אמר רבי תנחום, אין לומר על מה שאמרו רבותינו, ודאי כן זה.

אמר רבי יצחק, אני הייתי לפני רבי יהושע ושאלתי על הדבר הזה. אמרתי, הסעודה הזו של הצדיקים לעתיד לבא האם כן הוא? לא התישבה בלבי, שהנה אמר רבי אלעזר, סעודת הצדיקים לעתיד לבא כמו זה שכתוב (שמות כד) ויחזו את האלהים ויאכלו וישתו. אמר רבי יהושע, יפה אמר רבי אלעזר, וכך הוא.

עוד אמר רבי יהושע, האמונה הזו שאמרו רבותינו לרב העולם שמזמנים הם לסעודה הזו של לוייתן והשור ההוא, ולשתות יין טוב שמשמר מכשנברא העולם, פסוק מצאו ודרשו, שכתוב (ויקרא כז) ואכלתם לחמכם לשבע.

שאמר רבי זירא, כל מיני פתוי פתה הקדוש ברוך הוא לישראל להחזירם למוטב, וזה הוא יותר מכלם, שאמר להם ואכלתם לחמכם לשבע, ובקלות - ואכלתם ולא תשבעו, וזה קשה להם מן הכל. מה הטעם? שכתוב (שמות טז) מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים וגו'.

בא שמע שכך אנו בארנו בברייתא. שתי בנות לוט, שהן שני כחות הגוף המעוררות את יצר הרע, עכשו שאינו כל כך מגול ונטבל מלכלוכו נקרא לבן, ואותן שתי בנות אינן בטלות ממש. זהו שכתוב (בראשית כט) וללכן שתי בנות.

אמר רבי יוסי, כך הוא. שם כתוב בכירה וצעירה, וכאן כתוב גדולה וקטנה. אמר רבי יוסי, אבל אינן בכח לעשות רע ולהתעורר ליצר הרע כמתחלה, משמע שכתוב שם הגדלה לאה, שלאה מכה ומרשעתה. ושם הקטנה רחל, שאין בה כח המתעורר, כמו שנאמר (ישעיה כג) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה.

אמר רב הונא, זה יצר הרע, ושתי בנותיו מתחלפות מכמות שהיו בראשונה. בתחלה לוט, מקלל מגול. עכשו לבן, מלבן, שאינו מקלל ומגול בנוולו כבראשונה. בתחלה שתי בנותיו חזקות, כל אחת ואחת בכחה, ועכשו שם הגדלה לאה - לאה בלא כח, לאה בלא חזוק, לאה ממעשיה הראשונים. ושם הקטנה רחל, כמו שאמרנו, ולא כמות שהיו בראשונה.

אמר רב אחא בר יעקב, בא ראה מה כתוב, ויעתר יצחק לה' לנכח אשתו כי עקרה היא. אמר רבי אחא, מפני מה היא עקרה? מפני שיצר הרע אינו נמצא בכח בעולם, ועל כך אין נמצא פריה ורביה זולתי בתפלה. ומה כתוב? ויעתר לו ה' ותהר רבקה אשתו. כיון שמתעורר יצר הרע, נמצא פריה ורביה.

אמר רבי יוסי, אם כן, מה הפרש בין העולם הזה לאותו זמן? ועוד, שהנה הכתוב אמר שהקדוש ברוך הוא עשה. אמר רבי אחא, כך הוא, שהקדוש ברוך הוא העיר אותו לענין ההוא שצריך לזוג, ולא לכל שעה, שיהיה תמיד עם אדם כמו כעת, שהוא נמצא תמיד וחוטאים בו בני אדם, אלא לאותו זוג לבדו. והתעוררות ההיא תהיה התעוררות של הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (יחזקאל לו) והסירתי את לב האבן מבושרכם ונתתי לכם לב בשר. מה זה לב בשר? אמר רבי יהודה, לב להוציא בשר, ולא לדבר אחר.

רבי יצחק ברבי יוסי היה בא מקפוטקיא ללוד. פגע בו רבי יהודה. אמר לו רבי יצחק, תאמר

ישראל במדבר בשנת הארבעים. ארבעים שנה קדם תחית הגוף ממתנת לו הנשמה בארץ ישראל. בשנת הארבעים יקומו הגופות מן העפר. בארבעים נכלא הגשם, זהו שכתוב (בראשית ז) ויהי הגשם על הארץ ארבעים יום, וכתוב ויהי מקץ ארבעים יום ויפתח נח.

זמן גאלתם של ישראל בשנת הארבעים הוא, ובחמשים בא ישוב העולם, שהיא היובל. החזרת הנשמה לגוף בשנת הארבעים שהמתנה לו בארץ ישראל. זהו שכתוב ויהי יצחק בן ארבעים שנה, שהמתין לגוף.

בקהתו את רבקה - בהכנסתה בגוף המזמן לו. באותה שעה בהכנסתה בו, אין תאונתם וכסופם אלא להנות מזיו השכינה ולזון מזיוה. זהו שכתוב (שיר א) ישקני מנשיקות פיהו. אמר רבי אבא, ישקני - פרנסני. שאין פרנסתם אלא להנות ולזון מזיוה של מעלה. אמר רבי יוסי, סוף הפסוק מוכיח, שכתוב כי טובים ידיך מיני.

בת בתואל - בת בתו של אל. רב הונא אמר, לא כך הוא. ואני הייתי בכרפי הים ושמעתי שהיו קוראים לאותו העצם שעל השדרה, אותו שנשאך בקבר מכל הגוף - בתואל הארמי. שאלתי עליו. אמרו שהוא כראש [דומה] הנחש, שהוא רמאי, ואותו העצם הוא רמאי מכל שאר העצמות.

שלמדנו, אמר רבי שמעון, למה נשאך בקיום אותו העצם יותר מכל שאר העצמות? משום שהוא רמאי, ואינו סובל טעם של המזון של בני האדם כמו שאר העצמות, ומשום כך הוא חזק מכל העצמות, והוא יהיה העקר שהגוף נבנה ממנו. זהו שכתוב בת בתואל הארמי.

ולמדנו, אמר רבי שמעון, הוא רמאי ומעולם רמאי, ושכן יצר הרע שהוא רמאי. זהו שכתוב בת בתואל הארמי - עצם רמאי. מפדן ארם - מצמד רמאים, כמו ששנינו פדנא דתורא, שהוא צמד. אחות לבן - אחות יצר הרע הארמי. כמו ששנינו, בתחלה שהיה מגול בחטאות בזה העולם נקרא לוט. לעתיד לבא שלא יהא מגול כמו בראשונה, כמי שרוחץ ומטביל את טמאתו, קוראים לו לבן. על כל פנים אין יצר הרע בטל מן העולם.

אמר רבי אבא, למה באה הפרשה הזו? אלא להראות לבני העולם, שאף על גב שהשלמות היא תהיה בארץ - דרכו וטבעו של העולם לא ישתנה. רבי ייסא אמר, בא ראה, הכבוד הוא הצד ציד, והוא ציד בפיו, והלב הוא החושב, והוא יושב אהלים. זהו שכתוב ויזד יעקב נזיד, חושב מחשבות, נושא ונותן בתורה.

ויזד יעקב נזיד, רבי בא בשם רבי אחא אמר, לעולם טבעו של עולם אינו משתנה, בא ראה, מה כתיב, ויזד יעקב נזיד, כמו שנאמר (שמות יח) אשר זדו עליהם, ותרגומו: שחשבו. כלומר, הלב חושב ומתהרר בתורה בידיעת בוראו. מה כתוב? ויבא עשו מן השדה והוא עיף. הכבוד שדרך טבעו לצאת ולצוד ציד בפיו לבלע ואינו מוצא, נקרא עיף, והוא אומר ללב: עד שאתה מתהרר בדברים אלו בדברי תורה, הרהר באכילה ובשתיה לקים גופך. זהו שכתוב ויאמר עשו אל יעקב הלעיטיני נא מן האדם האדם הזה, כי כן דרכי לבלע הדם ולשגר לשאר האברים, כי עיף אנכי, בלא אכילה ושתיה.

והלב אומר: תן לי הראשון והמבחר מכל מה שתבלע, תן לי בכורתך. זה שכתוב מכרה כיום את בכרתך לי, ראשית התאונה. עד שהלב מתהרר וחושב במאכל, בולע הכבוד. שאלמלא אותו כסוף והרהור של הלב במאכל, לא יוכלו הכבוד והאברים לבלע. שאמר רבי יוסי, כן דרך העבדים - שאינם אוכלים עד שהאדון אוכל.

אמר רבי יוסי, כתוב לאחר כן, ויעקב נתן לעשו לחם ונזיד עדשים. מה זה עדשים? עגלגלים כגלגלת, והגלגל סובב בעולם, כלומר שלא נשכח מדרכו. כך הוא בן אדם, באותו זמן, אף על גב שכל אותו חסד וכבוד ושלמות יהיו, דרכו של העולם לא ישתנה.

משנה. שנינו, ארבע רוחות העולם מנשבות, ועתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר רוח אחד לקים הגוף שיהיה כלול מארבע רוחות. זהו שכתוב (יחזקאל לו) מארבע רוחות באי הרוח. בארבע לא כתוב, אלא מארבע רוחות העולם, שיהא כלול מארבעתם.

שחברינו חכמי הברייתא התעוררו לענין הזה שיצר הרע ישתפח מן העולם, פרט לאותה שעת הזווג. אמר לו, חייך, כך צריך יצר הרע לעולם כגשם לעולם. שאלמלא יצר הרע, חדות השמועה לא תהיה, אבל לא מנולת ככראשונה לחטא בו. זהו שכתוב (ישעיה יא) לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי וגו'.

אמר רבי שמעון, הוא הלב שמדורו של יצר הרע בו. רבי אליעזר אומר, לב טוב בנן הגוף והנשמה, ומשום כך כתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך, שהוא עקר הכל.

כשנא רב כהנא, אמר, כך אומרים משמים של בעלי הברייתא: שני בנינים של הגוף הם - הכבוד והלב. שאמר רבי שמעון אמר רבי יהודה, הכבוד והלב מנהיגים את הגוף בכל צדדי איבריו. המנהיג של הראש הוא המח, אבל של הגוף הם שנים. והראשון הוא הכבוד, והשני הלב. והינו שכתוב בפרשה ויתרצו הבנים בקרבה, אלו שני בניני הגוף.

מה הטעם ויתרצו? משום שמהלב [מתעורר] נשכח היצר הרע. ויתרצו? [שאלו] וישליו ה' צריך להיות! אלא, אמר רב הונא, ויתרצו - וישברו, כלומר, נשבר כחם וחילם. אמר רבי יהודה, הגוף מהו אומר? אם כן למה זה אנכי, ולמה נבראתי? מיד - ותלך לדרש את ה'.

ויאמר ה' לה שני גוים בבטנך ושני לאמים וגו'. אלו השני גאים - הכבוד והלב. רבי יוסי אמר, המח והלב. רבי יהודה אמר, המח אין בכלל זה, משמע שכתוב בבטנך, ואין המח בבטן אלא בראש. ושני לאמים ממעיך וגו', ורב יעבד צעיר. זהו הכבוד, שהוא רב וגדול והוא משמש לפני הלב. שאמר רבי יהודה, הכבוד קולט הדם ומשמש בו לפני הלב.

ויצא הראשון אדמוני. אמר רב כהנא, הכבוד הוא הראשון, והוא אדמוני. למה הוא אדמוני? על שבוילע את הדם תחלה. רבי אליעזר אומר, למה נקרא שמו ראשון? על שהוא ראשון לבלע הדם מכל המאכל, והוא ראשון לדם, אבל לא ליצירה. ובמה נבאר ורב יעבד צעיר? על שהוא רב וגדול בשעורו מן הלב, והוא עובד ללב.

אמר לו, מראה ופחד רב נכנס בי, שהרי אני רואה מה שהתעוררו חברינו בעלי הבריתא, ששורה עליהם רוח של קדושים, והוא שהעירו שבששי יהיה גאלה, יפה. אבל אני רואה אריכות יתר על אותם שוכני עפר, שבאלף הששי לזמן ארבע מאות ושמונה שנים ממנו יהיו עומדים כל שוכני עפר בקיומם.

ומשום כך העירו חברינו על הפסוק שקרא להם בני חת, ח"ת - שיתעוררו לח"ת שנה, והינו שכתוב (ויקרא כה) בשנת היובל הזאת תשבו איש אל אחזתו. כשישתלם הזאת, שהוא חמשת אלפים וארבע מאות ושמונה, תשבו איש אל אחזתו, אל נשמתו, שהיא אחזתו ונחלתו.

[עוד] אמר רבי יהושע, שזה לא יהיה לך קשה, שהרי שנינו, שלש פתות הן: של צדיקים גמורים, ושל רשעים גמורים, ושל בינונים. צדיקים גמורים יקומו בקימה של מתי ארץ ישראל, מהיום כמה שנים, שהם קודמים בתחלה בשנת הארבעים של קבוץ גליות. והאחרונים כלם לזמן ארבע מאות ושמונה שנה לאלף הששי, כמו שאמרנו. מי יזכה לארך הנה? מי יתקיים בקיום דתו בין הזמן הזה, ועל כן אני מצטער בנפשי.

אמר לו, רבי, הנה שנינו, יהי אור - יהי ר"ז. חזר ואמר, בתשובה יתקדם הכל. אמר רבי יהושע, אם לא שאמרת כך, חסמנו את הפיות לצפות לגאלה כל יום, שכתוב (יחזקאל לג) חסן ישועות. מהו ישועות? אלו המצפים ישועות בכל יום.

מהי דעתו של רבי אלעזר? הינו מה שכתוב ורבים מישני אדמת עפר יקיצו. ממשמע שכתוב מישני, אלו הם הצדיקים הנקדמים בחייהם קדם זה. וכמה שנים הם נקדמים? רבי יהודה אומר, מאתים ועשר שנים. רבי יצחק אומר, רד"י שנה, שכתוב (במדבר כד) ויר"ד מיעקב וגו'. יר"ד שנה נקדמים הצדיקים לשאר כל אדם. רב נחמן אמר, לפי השעור שנבלה בעפר. אמר לו רבי יוסי, אם כן הרבה תחיות היו, אלא כל התחיות יהיו באותו הזמן, וזהו שנאמר בחזון, (דניאל י) ואמת הדבר וצבא גדול.

ולמדנו, אותו הרוח הוא רוח המוליד, הוא הרוח האוכל ושותה, ואין בין העולם הזה לימות המשיח אלא שעבוד מלכיות בלבד, ואין בין עולם הזה לתחית המתים אלא נקיות והשגת ידיעה. רב נחמן אמר, ואריכות ימים.

אמר רב יוסף, וכי ימות המשיח ותחית המתים אינם אחד? אמר לו, לא, ששנינו, בית המקדש קודם לקבוץ גליות, קבוץ גליות קודם לתחית המתים, ותחית המתים האחרון שבכלם. מנין לנו? שכתוב (תהלים קמו) בונה ירושלים ה' נדחי ישראל יכנס. הרופא לשבורי לב ומחפש לעצבותם. זו היא תחית המתים שהיא הרפואה לשבורי לב על מתייהם. בונה ירושלים תחלה, ואחריו נדחי ישראל יכנס, והרופא לשבורי לב אחרון על הכל.

שנינו, ארבעים שנה קודם הקבוץ גליות לתחית המתים, כמו שאמרנו ויהי יצחק בן ארבעים שנה. ארבעים השנה הללו מה מעשיהם? אמר רב כהנא אמר רבי ברוקא, מקבוץ גליות עד תחית המתים כמה צרות, כמה מלחמות יתעוררו על ישראל, ואשרי הנמלט מהם, שכתוב (דניאל יב) בעת ההיא ימלט עמך כל הנמצא כתוב בספר.

רבי יהודה אמר מכאן, יתבררו ויתלבנו ויצרפו רבים. רבי יצחק אמר מכאן, (זכריה יג) וצרפתים כצרף את הפסוף ובחנתים כבחן את הזקב. ובאותם הימים יהיו ימים אשר יאמרו אין לי בהם חפץ. ומשעה שיעברו הצרות עד תחית המתים ארבעים שנה.

רב הונא אמר, בא ראה, כי ארבעים שנה הלכו בני ישראל במדבר וגו' אשר לא שמעו בקול ה' - כמו כן [הגוף] כאן. אמר רב יוסף, כל אלו דבר אחד אמרו. ולסוף ארבעים שנה, שהצרות יעברו והרשעים יכלו, יחיו המתים שוכני עפר. מה הטעם? משום שכתוב (נחום א) לא תקום פעמים צרה, ודי להם כמה שעברו. ומזמן תחית המתים יתישב העולם בישובו, זהו שכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

רבי אלעזר בן ערן היה יושב, והיה מצטער בנפשו מאד. נכנס לפניו רבי יהושע. אמר לו, מראה האור של מאור העולם למה חשוכים?

היתה אמונה. שאם נמצאה בהם אמונה, לא היה צריך, אבל מתוך שלא היתה ביניהם אמונה אמר כף, ומשום כף אמר, כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אין יראת אלהים, זו האמונה.

אמר רבי אלעזר, משום שלא שורה השכינה מחוץ לארץ הקדושה, ועל זה אין יראת אלהים במקום הזה, שזה לא מקומו ולא שורה כאן. ויצחק החזיק בו באמונה, שראה שהנה השכינה שורה בתוך אשתו.

ויצו אבימלך את כל העם לאמר הנגע באיש הזה ובאשתו מות יומת בא ראה כמה מאריך להם הקדוש ברוך הוא לרשעים משום אותו החסד שעשה עם האבות הקדושים, שהרי משום זה לא שלטו בישראל עד לאחר דורות אחרונים. יפה עשה אבימלך שעשה חסד עם יצחק שאמר לו (לאברהם) הנה ארצי לפניך בטוב בעיניך שב.

רבי יהודה אמר, חבל על הרשעים שחסדם אינו שלם. בא ראה, עפרון אמר בהתחלה, (בראשית כג) אדני שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר בו לך נתתיה וגו'. ואחר כך אמר, ארץ ארבע מאת שקל כסף וגו'. וכתוב וישקל אברהם לעפרון וגו', עבר לסחר. אף כאן כתוב בראשונה הנה ארצי לפניך וגו', ואחר כך אמר לו לך מעמנו כי עצמת ממנו מאד. אמר לו רבי אלעזר, זה החסד שעשה עמו – שלא לקח משל אבימלך כלום, ושלחו עם כל ממונו, ואחר כך הלך אחריו לכרות עמו ברית.

ואמר רבי אלעזר, יפה עשה יצחק, שהרי משום שיודע את סוד החכמה השתדל וחסר באר מים, כדי להתחזק באמונה כראוי. כן אברהם השתדל וחסר באר מים [וכן יצחק]. יעקב מצא אותה מתקנת וישב עליה, וכלם הלכו אחריו והשתדלו, כדי להתחזק באמונה השלמה כראוי.

ובעת ישראל מתחזקים בו בפסודות של מצוות התורה, כמו שכל יום ויום מתחזק אדם בציצית, שהיא מצוה, ואדם מתעטף בה. כך גם בתפלין שמניח על ראשו ובזרועו, שהוא סוד עליון כראוי, משום שהקדוש ברוך הוא נמצא באדם שמתעטר בו בתפלין ומתעטף בציצית, והכל סוד האמונה העליונה.

ויהי רעב בארץ מלכוד הרעב הראשון אשר היה בימי אברהם. רבי אבהו פתח ואמר, (שיר א) עד שהמלך במסכו נרדי נתן ריחו. ששנינו, ארבע תקופות וארבעה זמנים משנים זו מזו יעברו הצדיקים לעתיד לבא. האחד – אותו זמן ישגא החכמה בעולם וישגו השגה מה שלא השיגו בזה העולם. ששנינו, אמר רבי פנחס, השגת הצדיקים לעתיד לבא יותר ממלאכי השרת, שכתוב (ישעיה יא) כמים לים מכסים, השני תתעסקו. (חסר) (עד כאן מדרש הנעלם)

וישאלו אנשי המקום לאשתו ויאמר אחתי היא, כמו שאמר אברהם, משום ששכינה היתה עמו ועם אשתו, ובשביל השכינה הוא אמר, שכתוב (משלי ז) אמר לחכמה אחתי אתי, ועל כן התחזק ואמר אחתי היא. עוד, אברהם ויצחק כף ראוי, שודאי משום הפסוק שכתוב (שיר ה) אחתי רעייתי יונתי תמתי, ומשום כף ודאי נראה להם לומר אחתי היא, ועל כן מתחזקים הצדיקים בקב"ה.

ויהי כי ארכו לו שם הימים וגו'. את רבקה אשתו – דוקא, [וזו השכינה]. כמו שעבודה זרה כתוב בה ויקומו לצחק, כך גם מצחק את] זו שכינה שהיתה עם רבקה. דבר אחר, וכי תעלה על דעתך שיצחק היה משמש מטתו ביום? שהרי שנינו, ישראל הם קדושים ולא משמשים מטתם ביום, ויצחק שהיה קדוש היה משמש מטתו ביום?

אלא ודאי שאבימלך היה חכם, והוא הסתפל באיצטגנינותו שהוא חלון. כתוב כאן בעד החלון, וכתוב שם (שופטים ה) בעד החלון נשקפה ותיבב אם סיסרא. מה להלן באיצטגנינות, אף כאן באיצטגנינות. וראה שלא היה כמו שאומר יצחק, אלא ודאי הוא מצחק עמה, והיא אשתו. ואז ויקרא אבימלך ליצחק ויאמר וגו'. רבי יוסי אמר, נאה היה לאבימלך לעשות ליצחק כמו שעשה לאברהם, רק שזה הוכיח אותו הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בא ראה, כתוב כי אמרתי רק אין יראת אלהים במקום הזה. אמר רבי אבא, משום כך אמר אחתי היא, כדי להדבק בשכינה, שכתוב אמר לחכמה אחתי אתי. מה הטעם? משום שבהם לא

האמונה. וזהו סימן האבות - שמשתדלים לחפור באר מים בתוך סוד עליון, ואין להפריד בין המקור והבאר, והכל אחד.

ויקרא שמה רחבות - רמז שעתידים בניו לעבד ולתקן את הבאר הזו כראוי בסוד הקרבנות והעולות. כמו כן, (בראשית ב) וינחחו בגן עדן לעבדה ולשמרה. אלו הקרבנות והעולות. ומשום זה יתפשטו מעינותיו לכל הצדדים, כמו שנאמר (משלי ה) ויפוצו מעינותיה חוצה ברחובת פלגי מים, ומשום כך ויקרא שמה רחבות.

רבי שמעון פתח ואמר, (שם א) חכמות בחוץ תרנה ברחבות תתן קולה. הפסוק הזה הוא סוד עליון. מה זה חכמות? אלו החכמה העליונה והחכמה הקטנה שנכללת בעליונה ושורה בה.

בחוץ תרנה - בא ראה, החכמה העליונה היא סתומה של כל הסתומים, ולא נודעת ואינה בגלוי, כמו שנאמר (איוב כח) לא ידע אנוש ערפה וגוי. כשמתפשטת להאיר, מאירה בסוד העולם הבא, והעולם הבא נברא ממנה, כפי ששינונו, העולם הבא נברא ביו"ד, והחכמה הזו נכסית שם, והם אחד בזמן שמתאיב [שמתעטר נ"א שנעשה] הכל בסוד של העולם הבא, כפי שאמרנו. אז היא השמחה להיות מאירה, והכל בחשאי, שלא נשמע בחוץ לעולמים.

עוד רוצה להתפשט, ויוצאים מן המקום הזה אש ומים ורוח, כמו שנתבאר, ונעשים קול אחד שיוצא בחוץ ונשמע, כמו שנתבאר. אז משם ולהלן זהו חוץ. הרי בפנים הוא בחשאי, שלא נשמע לעולמים. עכשו שנשמע הסוד נקרא בחוץ. מכאן צריך אדם להתקין את מעשהו ולבקש.

ברחבות - מי הרחובות? זה הרקיע שהוא שבו מאירים כל הכוכבים, והוא המעין שאין מימיו פוסקים, כמו שנאמר (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן. והוא רחובות, ושם תתן קולה, עליונה ותחתונה, והכל אחד.

ומשום זה אמר שלמה, (משלי כד) הכן בחוץ מלאכתך ועתדה בשדה לך וגוי. הכן בחוץ, כמו שנאמר, שכתוב בחוץ תרנה, שהרי מכאן עומד המעשה להתקן ודבר לשאלה,

ועל כן, מי שלא מתעטף בזה ולא מתעטר להתחזק בתפלין בכל יום, דומה לו שאין שורה עמו האמונה, וסר ממנו פחד רבונו, ותפלתו אינה תפלה כראוי. ומשום כך היו האבות מתחזקים בתוך האמונה העליונה, משום שבאר העליונה של סוד האמונה השלמה שורה בו.

ויעתק משם ויחפר באר אחרת וגוי. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה נח) ונחף ה' תמיד והשביע בצחצחות נפשך ועצמתיה יחליץ וגוי. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בפסוק הזה בו החזיקו בעלי האמונה שהבטיח להם לעולם הבא. ונחף ה' תמיד - בעולם הזה ובעולם הבא. ונחף ה', כיון שאמר ונחף ה', למה תמיד? אלא זה התמיד של בין הערבים שהוא התחזק תחת זרועו של יצחק, וזהו החלק לעולם הבא. מנין לנו? מדוד, שכתוב (תהלים כג) ינחני במעגלי צדק למען שמו.

והשביע בצחצחות נפשך - זו האספקלריה המאירה שכל הנשמות נהנות להסתפל ולהתענג בתוכה. ועצמתיה יחליץ - הפסוק הזה אין ראשו סופו. אם נשמתו של הצדיק [עולה למעלה, נ"א נהנית באור של מעלה], מה זה ועצמתיה יחליץ? אלא הנה פרשה, זו תחית המתים. שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות את המתים ולתקן את עצמות האדם שיהיו כבראשונה בגוף שלם, והנשמה מוסיפה אור בתוך האספקלריה המאירה שתאיר עם הגוף לברית שלם כראוי.

ומשום כך כתוב והיית כגן רוח. מה זה כגן רוח? שלא פוסקים מימיו העליונים לעולם ולעולמי עולמים. והגן [והגוף] הזה נשקה ממנו ומתרנה ממנו תמיד. וכמוצא מים - זה הנהר ההוא ששופע ויוצא מעדן, ולא פוסקים מימיו לעולמים.

בא ראה, באר של מים נובעים זהו סוד עליון בתוך סוד האמונה. באר שיש בה מוצא מים, והיא באר שמתמלאת ממוצא המים ההוא, והם שתי דרגות שהן אחת, זכר ונקבה יחד כראוי.

ובא וראה, אותו מוצא מים ואותה באר הם אחד, והכל נקרא באר, שהרי אותו המקור שמכניס ולא פוסק לעולמים, והבאר מתמלאת. ומי שמסתפל בבאר הזו, מסתפל בסוד העליון של

ויקרא את עשו בנו הגדל. שנכלל מצדו של הדין הקשה. ויאמר הנה נא זקנתי לא ידעתי יום מותי. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים פד) אשרי אדם עוז לו בך וגו'. אשרי האיש שמתחזק בקב"ה ושם בו את תקפו.

יבול כחנניה מישאל ועזריה שהתחזקו ואמרו, (דניאל ג) הן אתנו אלהינו שאנו עובדים יכול להצילנו מתוך כבשן האש היוקדת, ומידך המלך יציל.

בא ראה, שאם לא יציל ולא יעמד עליהם הקדוש ברוך הוא, נמצא ששמו של הקדוש ברוך הוא לא יתקדש בעיני הכל, כמו שאמרו. אלא פינן שידעו שלא אמרו כראוי, חזרו ואמרו, והן לא ידוע להיות לך המלך וגו'. בין יציל בין לא יציל, ידוע להיות לך המלך וגו'. ושנינו שיחזקאל הודיע להם דבר, ושמעו וקבלו ממנו, שהקדוש ברוך הוא לא עמד עליהם, כדי שיקבלו שכר, ואז חזרו ואמרו, והן לא ידוע להיות לך המלך וגו'.

אלא לא יתחזק אדם שיאמר, הקדוש ברוך הוא יצילני, או יעשה לי כף וכף. אבל ישים את כחו בקב"ה שיסיע לו, כשהוא משתדל באותם המצוות של התורה וללכת בדרך אמת. שפינן שאדם בא להטהר, ודאי מסייעים לו. ובזה יתחזק בקב"ה שהוא יסיע לו, ויתחזק בו, שלא ישים את כחו בטחונו באחר.

ומשום כף, עוז לו כף מסלות בלבכם. שיעשה לבו כראוי בלי הרהור אחר, אלא כמסלה הזו שהיא מתישבת לעבר בכל מקום שצריך, כף גם.

דבר אחר אשרי אדם עוז לו כף - עז כמו שנאמר (תהלים כט) ה' עז לעמו יתן. משום שצריך לאדם להתעסק בתורה לשמו של הקדוש ברוך הוא. שכל מי שמתעסק בתורה ואינו משתדל לשמה, טוב לו שלא נברא. מסלות בלבכם, מה זה מסלות בלבכם? כמו שנאמר (שם סח) סלו לרכב בערכות ביה שמו. זו התורה היא שהוא השתדל בה להרים את הקדוש ברוך הוא ולעשותו חטיבה בעולם.

בא ראה, כל מעשיו של יעקב היו לשמו של הקדוש ברוך הוא, ומשום כף הקדוש ברוך

שכתוב (דברים ד) כי שאל נא לימים ראשנים וגו', ולמקצה השמים ועד קצה השמים.

ועתרה בשדה לך - זו השדה אשר ברכו ה'. ואחר שידע האדם את סוד החכמה ויתקין את עצמו בה, מה כתוב אחר כך? וכנית ביתך. זו הנשמה של אדם בגופו, שיתתקן ויעשה איש שלם. ועל כן, כשחפר יצחק ועשה באר בשלום, לאותו השלום [שיהיה שלם] קרא רחובות, והכל כראוי. אשרי הצדיקים שמעשיהם לקב"ה לקים את העולם, שכתוב פי ישרים ישכנו ארץ, ישכנו ארץ, והרי פרשוה.

ויהי פי זקן יצחק. אמר רבי שמעון, כתוב (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. הפסוק הזה בארוהו ונתבאר. אבל בא ראה, כל מעשי הקדוש ברוך הוא, כלם הם דברי אמת, והכל בסוד עליון. וכל דברי התורה כלם דברי אמונה וסודות עליונים כראוי.

ובא וראה, לא זכה יצחק כמו אברהם, שלא סמו עיניו ולא כהו. אבל כאן הוא סוד עליון, סוד האמונה, כמו שנתבאר, שכתוב ויקרא אלהים לאור יום. זה אברהם, שהוא אור היום, ואורו הולך ומאיר ומתחזק בתקון היום.

ומשום כף מה כתוב? ואברהם זקן בא בימים, באותם האורות שמאירים. והוא זקן, [ומאיר. אז הולך ומאיר] כמו שנאמר (משלי ד) הולך ואור עד נכון היום, ומשום כף ויקרא אלהים לאור יום. ולחשך קרא לילה - זה יצחק, שהוא חשך, והוא הולך לקבל לתוכו את הלילה. ומשום כף, כשהוא זקן מה כתוב? ויהי פי זקן יצחק ותכהין עיניו מראת. כף זה ודאי, שרצה להחשך ולהדבק [בחשך] בדרגתו כראוי.

בא רבי אלעזר בנו ונשק ידיו. אמר לו, יפה אברהם מאיר מצד של דרגתו, יצחק נחשך מהצד של דרגתו, ויעקב למה, שכתוב ועיני ישראל כבדו מזקן? אמר לו, כף זה ודאי, כתוב כבדו ולא כהו. כתוב מזקן ולא מזקנו. אלא מזקן - מזקן של יצחק, מאותו צד כבדו. לא יוכל לראות להסתכל כראוי, אבל לא כהו. אבל יצחק כהו ודאי מכל וכל, ונעשה חשך, שהרי אז נאחז בו הלילה, והתקיים ולחשך קרא לילה.

שיעקב לבש אותם, אז שבה האבדה למקומה והעלו ריחות, משום שיפיו של יעקב היה יפיו של אדם, ומשום כך חזרו בשעה ההיא למקומם והעלו ריחות.

אמר רבי יוסי, יפיו של יעקב [היה] שהוא יפיו של אדם איך אפשר? והרי שנינו, תפוח עקבו של אדם הראשון מכה גלגל חמה, ואם תאמר שכך היה יעקב? אמר לו רבי אלעזר, ודאי שכך היה. בראשונה טרם חטא אדם הראשון, לא היו יכולים כל הבריות להסתכל ביפיו. כיון שחטא, השתנה יפיו ורומו הנמוך, ונעשה בן מאה אמות.

סדר הלימוד ליום כד טבת [יום 113 בשנה]

ובא וראה, יפיו של אדם הראשון הוא סוד, שהאמונה העליונה תלויה ביפי שהוא, ומשום כך (תהלים ז) ויהי נעם ה' אלהינו עלינו, וכתוב (שם כז) לחזות בנעם ה'. וזהו ודאי יפיו של יעקב, והכל הוא סוד עליון.

וירח את ריח בגדיו ויברכהו. בא ראה, וירח את ריח הבגדים לא כתוב, אלא ריח בגדיו, כמו שנאמר (שם קד) עטה אור כשלהמה נוטה שמים כיריעה. דבר אחר [זה הוא] וירח את ריח בגדיו ויברכהו - שפיון שהלביש אותם יעקב, העלו ריחות באותה השעה. ועד שלא הריח [שהריח] את ריח לבושו לא ברך אותו, שהרי אז [לא] ידע שהוא ראוי להתברך. שאם לא ראוי להתברך, לא היו עולים כל הריחות הקדושים הללו עמו. זהו שכתוב וירח את ריח בגדיו ויברכהו.

ויאמר ראה ריח בני כריח שדה אשר ברכו ה'. ויאמר - דבר נסתר הוא. יש אומרים שהיתה השכינה, ויש אומרים שיצחק היה. כריח שדה אשר ברכו ה' - מי השדה? זה שדה התפוחים, השדה שהאבות העליונים [חומדים] סומכים אותו ומתקנים אותו.

ויהי לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ ורב דגן ותירוש. אמר רבי אבא, הפסוק הזה בארוהו, אבל [פתח רבי אבא ואמר] בא ראה, שיר המעלות אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני. כמה שירות ותשבחות אמר דוד המלך לפני הקדוש

הוא היה עמו תמיד, שלא זזה ממנו השכינה. שהרי בשעה שקרא לו יצחק את עשו בנו, יעקב לא היה שם, והשכינה הודיעה לרבקה, ורבקה הודיעה ליעקב.

רבי יוסי אמר, בא ראה, אם חס וחלילה באותו זמן היה מתברך עשו, לא היה שולט יעקב לעולמים. אלא מעם הקדוש ברוך הוא זה היה, והכל בא במקומו פראוי. בא ראה, כתוב ורבקה אהבת את יעקב, וזה נתבאר. ומשום כך שלחה בשביל יעקב, הנה שמעתי את אביך מדבר אל עשו אחיך לאמר.

ועתה בני שמע בקלי וגו'. בזמן ההוא ערב פסח היה, וצריך היצר הרע להתבער ולשלט הלבנה, סוד האמונה, ולכן עשתה שני תבשילים.

רבי יהודה אמר, כאן רמז שעתידים בני יעקב להקריב שני שעירים, אחד לה' ואחד לעזאזל ביום הכפורים. משום כך הקריבה שני גדיי עזים - אחד בשביל הדרגה שלמעלה, ואחד כדי להכניע את דרגתו של עשו שלא ישלט על יעקב, ועל בן שני גדיי עזים, ומשניהם טעם יצחק ואכל.

ויבא לו יין וישת. ויבא לו יין, רמז רמז - ממקום רחוק קרב אותו מאותו מקום [של עשן]. רבי אלעזר אמר, רמז מהיין ההוא שכל השמחה נמצאת בו כדי לשמח את יצחק, שצריך שמחה, כפשוטים שמחה לשמח את צד [הלויים] שלו, ועל בן ויבא לו יין וישת.

ותקח רבקה את בגדי עשו וגו'. אלו הלבושים שהרויח עשו מנמרוד, ואלה לבושי כבוד, שהיו מאדם הראשון, ובאו לידי נמרוד, ובהם היה צד צידה נמרוד, שכתוב (בראשית י) הוא היה גבר ציד לפני ה' וגו'. ועשו יצא לשדה ונלחם בקרב עם נמרוד והרג אותו, ולקח ממנו את הלבושים הללו. זהו שכתוב ויבא עשו מן השדה והוא עיף. ובארוה, כתוב כאן והוא עיף, וכתוב שם (ירמיה ד) כי עיפה נפשי להרגים.

ועשו היה מעלה את אותם הלבושים לרבקה, ובהם היה יוצא וצד ציד, ואותו היום לא לקח אותם, ויצא לשדה והתעכב שם. וכשעשו היה לובש אותם, לא היו מעלים ריחות כלל. כיון

חית השדה. ונשאָר בו לדורי דורות, ובא יעקב ונטל ממנו הברכות.

ומימינו של אדם הראשון נועד יעקב לטל מהנחש שהוא את כל הברכות הללו, והוא נשאָר עם קללות ולא יצא מהם. ודוד אמר ברוח הקדש, (תהלים קכ) מה יתן לך ומה יסיף לך לשון רמיה חצי גבור שנונים. מה אכפת לאותו הנחש הרע שהביא קללות על העולם, כמו שאמרו, נחש נושא וממית, ואין לו ממנו הנאה.

לשון רמיה – שרמה את אדם ואשתו והביא רע עליו ועל העולם. אחר כך בא יעקב ונטל משלו את כל אותם הברכות. חצי גבור שנונים – זה עשו ששמר שגאה [שהפחיד] ליעקב על אותן הברכות, כמו שנאמר וישטם עשו את יעקב על הברכה וגו'. [בא ראה].

וייתן לך האלהים מטל השמים ומשמני הארץ – הנה מלמעלה וממטה בחבור אחד. ורב דגן ותירש – הנה פרשה, אבל כפתוב ולא ראיתי צדיק נעזב וזרעו מבקש לחם. בא ראה, נער הייתי וגו', ובארוה – הפסוק הזה אמר אותו שרו של עולם וכו'. ומשום כך אמר ורב דגן ותירש.

יעברוך עמים וישתחו לך לאמים – בזמן ששלט שלמה המלך בירושלים, שפתוב וכל מלכי הארץ וגו' מביאים איש מנחתו וגו'. וישתחו לך לאמים – בזמן שיבא מלך המשיח, שפתוב וישתחו לו כל מלכים. רבי יהודה אמר, הכל בזמן שיבא המלך המשיח, כפתוב (תהלים עב) וישתחו לו כל מלכים כל גוים יעבדוהו.

הוה גביר לאחיק. הוה, ולא אמר היה או תהיה. אלא זה סוד עליון של האמונה, שהאותיות הללו הן סודות האמונה. ה' למעלה, וא"ו באמצע, ה' אחר כך. ומשום כך אמר הוה גביר לאחיק, לשלט עליהם ולרדות אותם בזמן שבא דוד המלך. רבי יוסי אמר, הכל הוא בזמן שיבא מלך המשיח, שהרי משום שעברו ישראל על דברי התורה, אז ופרקת עלו מעל צוארך.

וייתן לך האלהים. רבי יוסי אמר, כל הברכות הללו מצד של חלקו של יעקב היו ומשלו הוא נטל. והברכות האלו היה רוצה יצחק לברך עת עשו,

ברוך הוא, והכל כדי להתקין את דרגתו ולעשות לו שם, כמו שנאמר (שמואל ב ח) ויעש דוד שם. והשירה הזו אמר [לו] כשראה המעשה הזה ליעקב [של יעקב].

רבי אלעזר אמר, יעקב אמר השירה הזו [שהרי] בשעה שאמר לו אביו גשה נא ואמשך בני האמה זה בני עשו אם לא. אז [משום] שהיה [היה] יעקב בצרה גדולה, שפחד שאביו יפיר אותו ויודע לפניו. מה כתוב? ולא הפירו כי היו ידיו כדי עשו אחיו שערות ויברכהו. אז אמר, אל ה' בצרתה לי קראתי ויענני.

ה' הצילה נפשי משפת שקר מלשון רמיה. זוהי הדרגה שעשו שרוי בה, שהיא שפת השקר [מה הוא]. שפת שקר, בשעה שהביא אותו הנחש קללות על העולם, ובהתחכמות ובעקמימות הביא קללות, שהתקלל העולם.

בא ראה, בשעה שאמר יצחק לעשו, וצא השדה וצודה לי צידה, בה"א, ובארוה, ויצא עשו כדי שיתברך מיצחק, שאמר לו ואברכה לפני ה'. שאלו אמר ואברכה ולא יותר – יפה. כיון שאמר לפני ה', באותה השעה הזדעזע כסא כבודו של הקדוש ברוך הוא. אמרה, ומה שיצא נחש מאותן הקללות וישאר יעקב.

בשעה ההיא הזדמן מיכאל, ובא לפני יעקב והשכינה עמו. וידע יצחק, וראה את גן עדן עם יעקב וברכו לפניו. וכשנכנס עשו, נכנס עמו גיהנם, ועל כן ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד, שחשב שעשו לא היה בצד ההוא. פתח ואמר, ואברכהו גם ברוך יהיה.

משום כך הזדמן יעקב בחכמה ובעקמומיות שהביא ברכות על יעקב, שהוא כמו אדם הראשון, ונטלו מאותו הנחש, שהוא שפת שקר. שפמה שקר אמר, וכמה דברי שקר עשה כדי להטעות ולהביא קללות על העולם. משום כך בא יעקב בחכמה והטעה את אביו, כדי להביא ברכות על העולם ולטל ממנו מה שמנע מן העולם. ומדה כנגד מדה היתה, ועל כן כתוב (תהלים קט) ויאהב קללה ותבואהו ולא חפץ בברכה ותרחק ממנו. עליו כתוב (בראשית ג) ארור אתה מכל הבהמה ומכל

ונחלתו. בא ראה, בשעה שהתחילו לטל את ברכותיהם יעקב ועשו, יעקב נטל חלקו שלמעלה, ועשו נטל חלקו שלמטה.

רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא אמר לרבי אלעזר, כלום שמעת מאביך למה לא התקיימו הברכות שברך יצחק את יעקב, ואותן הברכות שברך יצחק את עשו כלם התקיימו?

אמר לו, כל אותם הברכות מתקיימות, וברכות אחרות שברך הקדוש ברוך הוא את יעקב. אבל מיד יעקב נטל למעלה, ועשו נטל למטה. אחר כך כשיקום מלך המשיח, יטל יעקב למעלה ולמטה, ויאבד עשו מן הכל, ולא יהיה לו חלק ונחלה וזכרון בעולם, כמו שנאמר (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'. כדי שיאבד עשו מן הכל, ויעקב יירש שני עולמות – העולם הזה והעולם הבא.

ובזמן הזה כתוב, (שם) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו והיתה לה' המלוכה. אותה מלכות עשו שנטל בעולם הזה, נתן לו הקדוש ברוך הוא [תהיה לקדוש ברוך הוא] לבדו. וכי עכשו אינה מלכות מהקדוש ברוך הוא? אלא אף על גב שהקדוש ברוך הוא שולט למעלה ולמטה, הנה נתן לשאר העמים לכל אחד ואחד חלק ונחלה בעולם הזה להשתמש בו, ובזמן ההוא יטל מכלם את המלכות וכלה תהיה שלו, שכתוב והיתה לה' המלוכה, לו לבדו, שכתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

ויהי אף יצא יצא יעקב וגו'. רבי שמעון אמר, אף יצא יצא – שתי היציאות הללו למה? אלא אחת של השכינה, ואחת של יעקב. שהנה כשנכנס יעקב, השכינה נכנסה עמו והתברך לפני השכינה. שיצחק היה אומר את הברכות, והשכינה מודה להם עליהם. וכשיצא יעקב, השכינה יצאה עמו. זהו שכתוב אף יצא יצא יעקב. שתי יציאות יחד.

ועשו אחיו בא מצידו. לא כתוב מן הציד, אלא מצידו, שהוא הצידה שלו, שלא היתה בו ברכה, ורוח הקדש צונחת ואומרת, (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין.

ומשום כך עשה הקדוש ברוך הוא, וגרם ליעקב לטל משלו.

בא ראה, בשעה שאותו הנחש הביא קללות על העולם והאדמה התקללה – מה כתוב? (בראשית ג) ולאדם אמר כי שמעת לקול אשתך וגו', ארורה האדמה בעבורך וגו'. שלא תהיה עושה פרות וגדולים כראוי. כנגד זה ומשמני הארץ. בעצבון תאכלנה – כנגד זה מטל השמים. וקוץ ודרדר תצמיח לך – כנגד זה ורוב דגן ותירש. בזעת אפיק תאכל לחם – כנגד זה יעבדוך עמים וישתחו לך לאמים, שהם יעבדו את הארץ ויעבדו בשדה, כמו שנאמר (ישעיה סא) ובני נכר אפריכם וכרמיכם. והכל נטל יעקב זה כנגד זה, ומשלו נטל. והקדוש ברוך הוא גרם ליעקב שיטל את הברכות הללו להדבק במקומו וחלקו, ועשו שידבק במקומו וחלקו.

אמר רבי חזקיה, והנה ראינו משמני הארץ ומטל השמים, אותן ברכות נטל עשו אחר כך, כמו שנאמר הנה משמני הארץ יהיה מושבך ומטל השמים מעל.

אמר רבי שמעון, לא זה כזה ולא זה כזה, כמה נפרדות הדרגות. ביעקב כתוב ויתן לך האלהים – ובזה כתוב יהיה. ביעקב כתוב מטל השמים ומשמני הארץ – בעשו כתוב משמני הארץ וטל השמים, שהנה זה אינו כזה.

והדרגות נפרדות כמה וכמה, משום שבזה של יעקב כתוב בו, ויתן לך האלהים מטל השמים – זה הטל העליון ששופע מעתיק הימים, שנקרא טל השמים, השמים של מעלה, הטל ששופע בדרגת השמים, ומשם לשדה התפוחים הקדושים. ומשמני הארץ – [זו הארץ שלמעלה, ארץ החיים]. בעשו כתוב ומשמני הארץ, ביעקב משמני הארץ זו ארץ החיים שלמעלה, ויורש אותה בארץ שלמעלה ובשמים של מעלה, ובעשו בארץ של כאן למטה, ובשמים של כאן למטה. יעקב למעלה למעלה, ועשו למטה למטה.

עוד, יעקב למעלה ולמטה, ועשו למטה. ואף על גב שכתוב והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צנאריך – מזה של כאן למטה, אבל למעלה לא כלום, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל

משום המנהג, שלא לשנות מהמקום ההוא שהלך לשם. ואותם המלאכים, כשירדו למטה, כתוב (בראשית יח) והוא עמד עליהם תחת העץ ויאכלו. וכן כאן, כשירד למטה המלאך הזה, לא נאבק עם יעקב אלא מתוך שהיה מלבש בגוף כמו של העולם הזה, ועל כן נאבק עמו כל אותו הלילה.

בא ראה, משום שהשלטון של אלו אינו אלא בלילה ודאי, ומשום כך השליטה של עשו אינה אלא בגלות, שהיא הלילה, ועל כן בלילה התחזק עם יעקב ונאבק עמו. וכשבא הבקר, נחלש כחו ולא יכל, ואז התגבר יעקב, משום ששלטונו של יעקב ביום.

ומשום כך כתוב, (ישעיה כא) משא דומה אלי קרא משעיר שמר מה מלילה שמר מה מליל. שהרי אז השלטון הוא של עשו, שהוא שעיר, הוא בלילה. ומשום כך נחלש כשבא הבקר, ואז ויאמר שלחני כי עלה השחר.

ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. כי אם ברכתני? כי אם תברכני היה צריך להיות! מה זה כי אם ברכתני? אם תודה על אותן הברכות שברך אותי אבא ולא תהיה מקטרג עלי בגלגלם. מה כתוב? ויאמר לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל וגו'. למה ישראל? אמר לו, בעל כרחי יש לי לשמש אותך, שהרי אתה התעטרת בכחך למעלה בדרגה עליונה, ודאי ישראל יהיה שמך.

כי שרית עם אלהים. מה זה עם אלהים? וכי תעלה על הדעת שעליו היה אומר? אלא אמר לו, שרית להתחבר ולהזדוג עם אלהים בחבור, בזווג של השמש עם הלבנה. ועל כן לא כתוב על [את] אלהים, אלא עם אלהים, בחבור וזווג אחד.

דבר אחר ויאמר, כמו שנאמר (שמות טו) ויאמר אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך. אף כאן, ויאמר לא יאמר עוד שמך יעקב כי אם ישראל. ואז התעטר יעקב בדרגתו להיות הכלל של האבות. מה כתוב? ויברך אתו שם. מה זה ויברך אתו שם? שהודה לו על כל הברכות שברך אותו אביו.

רבי שמעון פתח ואמר, (משלי טז) ברצות ה' דרכי איש גם אויביו ישלם אתו בא ראה כמה יש לאדם שיתקן את שביליו עם הקדוש ברוך הוא כדי

ויעש גם הוא מטעמים וגו'. יקום אבי - דבורו היה בעזות, בתקיפות הרוח, דבר שאין בו טעם, יקום אבי. בא ראה מה בין יעקב לעשו. יעקב אמר בבושה של אביו, בעונה. מה כתוב? ויבא אל אביו ויאמר אבי. מה בין זה לזה? אלא שלא רצה לזעזע אותו, דבר בלשון תחנונים: קום נא שבה ואכלה מצדי. ועשו אמר: יקום אבי, כמי שלא דבר עמו.

בא ראה, בשעה שנכנס עשו - נכנס עמו גיהנם. הזדעזע יצחק ופחד, שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד. כיון שכתוב ויחרד יצחק חרדה גדלה - די. מה זה [גדלה] עד מאד? אלא שלא היתה יראה ואימה גדולה שנפלה על יצחק מיום שנברא. ואפלו בשעה שהיה שנעקד יצחק על גבי המזבח וראה [שכינה] סכין עליו, לא הזדעזע כשעה שהיה שנכנס עשו וראה גיהנם שנכנס עמו. אז אמר, בטורם תבא ואברכהו גם ברוך יהיה, משום [שראתה] שראיתי שכינה שמודה על אותן הברכות.

דבר אחר, יצחק אמר ואברכהו, יצא קול ואמר גם ברוך יהיה. רצה יצחק לקלל את יעקב, אמר לו הקדוש ברוך הוא: יצחק, את עצמך אתה מקלל, שהרי כבר אמרת לו ארריך ארור ומברכך ברוך.

בא ראה, כלם הודו על אותן הברכות, עליונים ותחתונים, ואפלו חלק גורלו של עשו הודה עליהם, והוא ברך אותו, והודה על אותן הברכות, והעלהו על ראשו למעלה. מנין לנו? שכתוב ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. ויאמר שלחני - משום שהחזיק בו יעקב. וכי איך יכול אדם, שהוא גוף ובשר, להחזיק במלאך שהוא רוח ממש, שכתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות משרתיו אש להט?

אלא, מכאן שמלאכים שלוחי הקדוש ברוך הוא, כשירדים לעולם הזה, גלומים ומתגלמים, ומתלבשים בגוף כמו של העולם הזה, משום שפך ראוי שלא לשנות ממנהג אותו המקום שהולכים לשם.

והנה נאמר, שכאשר עלה משה למעלה מה כתוב? (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל ומים לא שתה,

ידו באותן הברכות, הוא נענש באיפה, שכתוב איפה הם רעים, ומשם נאבד ממנו ונענש כל אותו הענש.

ויחרד יצחק חרדה גדלה. מה זה גדלה? כתוב כאן גדלה, וכתוב שם (דברים יח) ואת האש הגדלה הזאת וגו'. שנכנס עמו גיהנם. עד מאד – מה זה עד מאד? כתוב כאן מאד, וכתוב שם (בראשית א) והנה טוב מאד. זה מלאך המות. אז אמר מי אפוא.

בשמע עשו את דברי אביו וגו'. אמר רבי חייא, כמה רעות עשו אותן דמעות שבכה והוציא עשו לפני אביו כדי שיתברך ממנו, משום שהיה מחשיב דבר אביו יותר. הכי קרא שמו יעקב. [ויבארוהו] הכי קרא שמו – קרא שמו אותו שקרא לו. הוציא השמעת קול של רק בשביל קלון. לא כתוב הכי נקרא שמו, אלא קרא שמו.

ויעקבני זה פעמים. זה – מה הוא זה? [אלא] ויעקבני פעמים היה צריך להיות! אלא דבר אחד היה פעמים – בכרתי, החזיר לו פעם אחרת ברכתי. זהו פעמים. כמו כן (בראשית מג) כי עתה שבנו זה פעמים. דבר אחד פעמים. אחד שהנה החזרתי לו, ולא נהיה בבושה לפני אותו אדם. שבנו – בשנו. אנו בבושה ממנו, וכבר החזרנו.

כמו זה אמר איוב, (איוב יג) ותחשבני לאויב לך. חזר איוב – אויב. ופרשוה שכתוב אשר בשערה ישופני וגו'. אמר לפניו: רבנו של עולם, שמא רוח סערה עברה לפניך? וכאן בכרתי לקח, והנה עתה חזר הדבר ונטל ברכתי.

הן גביר שמתיו לך וגו', ולך אפוא מה אעשה בני. ולך אפוא – אין עומד פה מי שישכים עליך. מה אעשה בני. אז ברוך אותו בעולם הזה, והסתכל בדרגתו ואמר ועל חרבה תחיה, שהרי כך ראוי לך לשפך דמים ולעשות קרבות, ועל כן אמר מה אעשה בני.

רבי אלעזר אמר, ולך אפוא מה אעשה – פיון שאמר את זה, למה בני? אלא אמר לו, ולך אפוא מה אעשה שאתה בדין ובחרב ובדם אני רואה אותך, ואת אחיך בדרך שלמה. אלא בני, בני ודאי. אני גרמתי לך משום שאתה בני, ועל כן ועל

לעשות את מצוות התורה, שהרי פרשוה, שודאי שני מלאכים שליחים יש לאדם מלמעלה להזדוג עמו, אחד לימין ואחד לשמאל, והם מעידים על האדם בכל מה שהוא עושה, הם נמצאים שם, וקוראים להם יצר טוב ויצר רע.

בא האדם להטהר ולהשתדל במצוות התורה – אותו יצר הטוב שהזדוג עמו, כבר התגבר על אותו יצר הרע והשלים עמו והתהפך לו לעבד. וכשאדם הולך להטמא, אותו יצר הרע מתחזק ומתגבר על אותו יצר טוב, והרי בארנו, ודאי כשאותו האדם בא לטהר, בכמה כח התחזק האדם כשהתגבר אותו יצר טוב, אז אויביו ישלם אתו, שאותו יצר הרע נכנע לפני היצר הטוב. ועל זה אמר שלמה, (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו. מה זה ועבד לו? זה יצר הרע. ואז כשאדם הולך במצוות התורה, אז גם אויביו ישלם אתו, זה יצר הרע ומה שבא מצדו.

בא ראה, משום שיעקב בטח בקב"ה וכל דרכיו היו לשמו, על כן אויביו ישלם אתו. וזה [זה] סמאל, הכח והחזק של עשו, שהשלים עם יעקב. ומשום שהשלים עם יעקב והודה לו על אותן הברכות, אזי השלים עמו עשו. [אז הודה לו עשו, שכתוב יש לי רב אחי יהי לך אשר לך, שהרי הודה לו על אותן הברכות שלו בחרב] ועד שלא השלים יעקב עם אותו הממנה שנתמנה עליו, לא השלים עמו עשו. משום כך, בכל מקום הכח של מטה תלוי בכח של מעלה.

ויחרד יצחק חרדה גדלה עד מאד ויאמר מי אפוא מי אפוא – מה זה מי אפוא? היה צריך להיות מי הוא זה! אלא מי אפוא – ששם עמדה השכינה כשבך יצחק את יעקב, ועל כן אמר מי אפוא, מי הוא שעומד כאן ומודה על אותן הברכות שברכתי אותו? ודאי גם ברוך יהיה! שהנה הקדוש ברוך הוא הסכים לאותן הברכות.

רבי יהודה אמר, משום אותה החרדה שהחריד יעקב את יצחק אביו, נענש יעקב בענש של יוסף שחרד חרדה כזו בשעה שאמרו לו זאת מצאנו. יצחק אמר מי אפוא – באיפה נענש יעקב, שכתוב איפה הם רעים, ושם יוסף נאבד, ונענש יעקב. ואף על גב שהקדוש ברוך הוא הסכים על

פְּתַח רבי חייא אחריו ואמר, (משלי ח) אָנִי חֲכָמָה שְׁכַנְתִּי עִרְמָה וְדַעַת מְזֻמּוֹת אֲמָצָא. אָנִי חֲכָמָה – זו כְּנַסְת יִשְׂרָאֵל. שְׁכַנְתִּי עִרְמָה – זֶה יַעֲקֹב שֶׁהוּא חָכֵם. וְדַעַת מְזֻמּוֹת אֲמָצָא – זֶה יִצְחָק, שֶׁהִיטָה לוֹ דַעַת מְזֻמּוֹת לְבָרֶךְ אֶת עֲשׂוֹ. וּמִשׁוּם שֶׁחֲכָמָה הִשְׁתַּתְּפָה עִם יַעֲקֹב, שֶׁהוּא עִרְמָה – וְדַעַת מְזֻמּוֹת אֲמָצָא, שֶׁהִתְבָּרַךְ יַעֲקֹב מֵאֲבִיו, וְשָׂרוּ עָלָיו כָּל הַבְּרֻכּוֹת, וְהִתְקִימוּ בּוֹ וּבְבָנָיו לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

מִהֵן הִתְקִימוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְכֵלְן יִתְקִימוּ לְזִמְנֵי מַלְךְ הַמְּשִׁיחַ, שֶׁאָז יִהְיוּ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ וְעִם אֶחָד לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב וְעַשִׂיתִי אִתָּם לְגוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ. וְיִשְׁלְטוּ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, שֶׁכָּתוּב (דניאל ז) וְהָיָה עִם עַנְנֵי הַשָּׁמַיִם כַּבֵּן אָדָם בָּא. זֶה מַלְךְ הַמְּשִׁיחַ, שֶׁכָּתוּב (סם ב) וּבִימֵיהֶם שָׁל אֱלֹהֵי הַמְּלָכִים יַעֲמִיד אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם מַלְכוּת. וְעַל כֵּן רָצָה יַעֲקֹב שֶׁיַּעֲבְרוּ בְּרֻכּוֹתָיו לְאוֹתוֹ עֵתִיד לְבֹא, וְלֹא נָטַל אוֹתָם לְאַתֶּר.

פְּתַח רבי ייסא אחריו ואמר, (ירמיה ל) וְאִתָּה אֵל תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב נָאִם ה' וְאֵל תַּחַת יִשְׂרָאֵל וְגו'. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֵרוֹהוּ. אֲבָל בְּשִׁעָה הֵיחָא שְׂיָצָא יַעֲקֹב מִלְּפָנֵי אֲבִיו עִם אוֹתָן הַבְּרֻכּוֹת, הִסְתַּכַּל בְּעַצְמוֹ וְאָמַר: הִנֵּה הַבְּרֻכּוֹת הִלְלוּ אֲנִי רוֹצֵה לְהַעֲבִירָן לְאַחַר כָּךְ, לְאַחֲרֵי הַיָּמִים. וְהָיָה יִרְא וּפּוֹחַד. יִצָּא קוֹל וְאָמַר: וְאִתָּה אֵל תִּירָא עַבְדֵי יַעֲקֹב נָאִם ה' כִּי אִתָּךְ אָנִי. לֹא אַעֲזֹב אוֹתָךְ בְּעוֹלָם הַזֶּה. כִּי הִנְנִי מוֹשִׁיעַךְ מִרְחוֹק, לְאוֹתוֹ הַזִּמְנֵי שֶׁאִתָּה מַעֲבִיר אוֹתָן, אֶת אוֹתָן הַבְּרֻכּוֹת.

וְאִתָּה זֶרַעַךְ מֵאָרֶץ שְׁבָיִים, שְׂאֵף עַל גֹּב שֶׁעֲכָשׁוּ נוֹטַל עֲשׂוֹ בְּרֻכּוֹתָיו וְיִשְׁתַּעֲבְדוּ בְּכַנְיָךְ, אָנִי אוֹצִיא אוֹתָם מִיָּדוֹ, אֲזַ בְּנִיךְ יִשְׁתַּעֲבְדוּ בּוֹ. וְשָׁב יַעֲקֹב, לְאוֹתָן הַבְּרֻכּוֹת. וְשָׁב יַעֲקֹב – זֶה הַשְׁכִּינָה [שֶׁהִיא עִם יַעֲקֹב]. וְשָׁב יַעֲקֹב וְדָאֵי. וְשָׁקַט וְשָׁאֲנֵן, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹה, מֵאוֹתָן מְלָכִיוֹת: מִבָּבֶל, וּמִדִּי, וּמִיָּוֹן, וּמֵאֲדוּם. שֶׁהֵם הָיוּ שֶׁהִשְׁתַּעֲבְדוּ בְּיִשְׂרָאֵל. וְאִין מִחְרִיד – לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

הִלְכוּ. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדָאֵי כָּל מָה שֶׁעוֹשֶׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאָרֶץ, הַכֹּל הִיָּה בְּסוּד הַחֲכָמָה, וְהַכֹּל כְּדִי לְהִרְאוֹת אֶת הַחֲכָמָה הַעֲלִינָה לְכִנֵּי הָאָדָם כְּדִי שֶׁיִּלְמְדוּ מִהַמַּעֲשֶׂה הַהוּא

חֲרַבָּךְ תַּחֲיָה וְאֶת אַחִיךָ תַּעֲבֹד. וְעַדִּין לֹא הִתְקִימוּ, שְׁהָרִי לֹא עָבַד עֲשׂוֹ אֶת יַעֲקֹב, מִשׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב לֹא רָצָה אוֹתוֹ עֲכָשׁוֹ, וְהוּא חִזַּר וְקָרָא לוֹ אֲדוֹנִי כְּמָה פְּעָמִים, מִשׁוּם שֶׁהִסְתַּכַּל לְמִרְחוֹק וְהַעֲלָה אוֹתוֹ לְסוּף הַיָּמִים, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרְנָה.

רַבִּי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. בעודם הולכים ראו את רבי יוסי הזקן שהיה הולך אחריהם. ישבו עד שהגיע אליהם. פיון שהגיע אליהם, אמרו, עכשו הדרך מתקנת לפנינו. הלכו. אמר רבי חייא, עת לעשות לה'. פתח רבי יוסי ואמר, (משלי לא) פִּיה פִּתְחָה בְּחֲכָמָה וְתוֹרַת חֵסֶד עַל לְשׁוֹנָה. פִּיה פִּתְחָה בְּחֲכָמָה – זֶה כְּנַסְת יִשְׂרָאֵל. וְתוֹרַת חֵסֶד עַל לְשׁוֹנָה – אֵלוֹ הֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם לְשׁוֹן הַתּוֹרָה שֶׁמִּדְּבָרִים בְּהֵ יָמִים וְלִילּוֹת.

פִּיה פִּתְחָה בְּחֲכָמָה – זֶה ב' שֶׁל בְּרָאשִׁית, וּפְרָשׁוּהָ. וְתוֹרַת חֵסֶד עַל לְשׁוֹנָה – זֶה אַבְרָהָם, שָׁבוּ בְּרָא אֶת הָעוֹלָם וְכוּ מִדְּבַר תְּמִיד. ב' סְתוּמָה מִצַּד זֶה, וּפְתוּחָה מִצַּד זֶה. סְתוּמָה מִצַּד זֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְרִאִיתָ אֶת אַחֲרֵי. פִּתְוּחָה מִצַּד זֶה כְּדִי לְהַאִיר [לְהַדָּר] פִּנְיָה כָּל־פִּי מַעְלָה, וּפְתוּחָה מִצַּד זֶה כְּדִי לְקַבֵּל מִלְּמַעְלָה, וְהִיא אַכְסֻדְרָה לְקַבֵּל. וּמִשׁוּם כֵּן עוֹמֶדֶת בְּרָאשׁ הַתּוֹרָה וּמִתְמַלֵּאת אַחֵר כֵּן. פִּיה פִּתְחָה בְּחֲכָמָה, בְּחֲכָמָה וְדָאֵי, שֶׁכָּתוּב בְּרָאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים, כְּתַרְגוּמוֹ. וְתוֹרַת חֵסֶד עַל לְשׁוֹנָה – שְׁהָרִי אַחֵר כֵּן מְסַפֵּר וְאוֹמֵר, וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר.

פִּיה פִּתְחָה בְּחֲכָמָה – זֶה ה' [הִרְאֵשׁוֹנָה] שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁהַכֹּל בְּהָ, וְהִיא סְתוּמָה וּגְלוּיָה, כְּלוּלָה מִמַּעְלָה וּמִטָּה, הַסּוּד שֶׁל מַעְלָה וּמִטָּה. פִּיה פִּתְחָה בְּחֲכָמָה – מִשׁוּם שֶׁהִיא סְתוּמָה שְׂאִין נוֹדַעַת כָּל־ל, שֶׁכָּתוּב וְנַעֲלָמָה מַעֲיָנִי כָּל חַי וּמַעוֹף הַשָּׁמַיִם נִסְתַּרְהָ. וְכַשְׁמַתְחִילָה לְהַתְּפַשֵּׁט בְּחֲכָמָה שֶׁנִּדְבָּקָה בְּהָ, וְהִיא בְּתוֹכָהּ, [וְהִיא] מוֹצִיאָה קוֹל, שֶׁהִיא תוֹרַת חֵסֶד.

פִּיה פִּתְחָה בְּחֲכָמָה – זֶה ה"א הַאֲחֻרֹּנָה שֶׁהִיא דְבוּר, וְהַדְּבוּר תְּלוּי בְּחֲכָמָה. וְתוֹרַת חֵסֶד עַל לְשׁוֹנָה – זֶה הַקּוֹל שֶׁעוֹמֵד עַל הַדְּבוּר לְהַנְהִיגוֹ. וְתוֹרַת חֵסֶד – זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא עַל לְשׁוֹנָה, לְהַנְהִיג הַדְּבַר וְלְאַחֲזֵ אוֹתוֹ, שְׁהָרִי אִין דְּבוּר כְּלֵי קוֹל, וּבְאֵרוֹהָ.

בכמה צדדים – נצח את הנחש בחכמה ועקמומיות, ולא נצח, רק מהשעיר. ואף על גב שהכל אחד, נצח כמו כן את סמא"ל בנצחון אחר ונצח אותו. זהו שכתוב ויאבק איש עמו עד עלות השחר. וירא כי לא יכל לו.

בא ראה כמה היתה זכותו של יעקב, שהוא בא ורצה להעבירו מן העולם, ואותו הלילה היה הלילה שנבראה בו הלבנה, ויעקב נשאר לבדו, שלא היה מישהו אחר עמו. ששנינו, אל יצא אדם יחידי בלילה, וכל שפן בלילה שנבראו בו המאורות, שהרי הלבנה חסרה, שכתוב יהי מאר"ת חסר. ואותו הלילה נשאר לבדו, משום שפאשר הלבנה בחסרונה, הנחש הרע מתגבר ושולט, ואז בא סמא"ל וקטרג עליו, ורצה להאבירו מן העולם.

ויעקב היה חזק בכל הצדדים, בצד של יצחק ובצד של אברהם, שהם היו חזקו של יעקב. בא לימין, וראה את אברהם חזק בחזק היום, בצד הימין של החסד. בא לשמאל, ראה את יצחק חזק בדין הקשה. בא לגוף, ראה את יעקב חזק משני הצדדים הללו שמקיפים אותו אחד מכאן ואחד מכאן. אזי, וירא כי לא יכל לו ויגע בכף ירכו, שהוא מקום מחוץ לגוף, והוא עמוד אחד של הגוף. אזי, ותקע כף ירך יעקב בהאבקו עמו וגו'.

ביון שהתעורר הבקר ועבר הלילה, התגבר יעקב, ונחלש כחו של סמא"ל, אז אמר שלחני, שהגיע הזמן לומר את שירת הבקר. ורצה ללכת, והודה לו על אותן הברכות, והוסיף לו ברכה אחרת, שכתוב ויברך אתו שם.

בא ראה כמה ברכות התברך יעקב: אחת של אביו באותה התעקמות, והרויח את כל אותן הברכות. ואחת של השכינה, שברך אותו הקדוש ברוך הוא כשהיה בא מלכך, שכתוב ויברך אלהים את יעקב. ואחת שברך אותו המלאך ההוא, הממנה של עשו. ואחת ברכה אחרת שברך אותו אביו כשהלך לפדן ארם, שכתוב ואל שדי יברך אתך וגו'.

בזמן ההוא שראה יעקב את עצמו בכל הברכות הללו, אמר, באיזו ברכה מהם אשתמש כעת? אמר, כעת אשתמש בחלשה שבהן, ומי

את סודות החכמה, והכל הם כראוי, וכל מעשיו דרכי התורה, משום שדרכי התורה הם דרכי הקדוש ברוך הוא, ואין דבר קטן שאין בו כמה דרכים ושבילים וסודות של חכמה עליונה.

בא ראה, שהרי רבי יוחנן בן זפאי היה אומר שלש מאות הלכות פסוקות בסוד החכמה העליונה בפסוק ושם אשתו מהיטבאל בת מטרד בת מי זהב, ולא גלה אותם אלא לרבי אליעזר שהיה עמו, כדי לדעת שכמה סודות עליונים הם בכל מעשה ומעשה, שהוא בתורה, ובכל דבר ודבר, היא חכמה ותורת אמת. משום כך דברי התורה הם דברים קדושים להראות ממנה נפלאות, כמו שנאמר גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך.

בא ראה, בשעה שעקם הנחש ההוא את אדם ואת אשתו, שקרב לאשה והטיל בה זהמא, והתפתה בו אדם, אז נטמא העולם, והתקללה בשבילו האדמה, וגרם מות לכל העולם, ועמד העולם להפרע ממנו, עד שבא עץ החיים וכפה [וכפר] על אדם, והכניע אותו הנחש שלא ישלט לעולמים על זרעו של יעקב.

שהרי בזמן שהקריבו ישראל שעיר, היה נכנע אותו הנחש והתהפך לעבד, כמו שנאמר, ועל כן הקריב יעקב לאביו שני שעירים. אחד להכניע את עשו, שהוא שעיר, ואחד בשביל הדרגה שהיתה תלויה בעשו ונדבק בו ונתבאר.

ומשום כך עמד העולם עד שתבא אשה כמו חוה, וכן אדם כמו אדם, ויעקמו ויחכימו את אותו הנחש הרע ואותו שרוכב עליו, והכל נתבאר.

פתח ואמר, ויהי עשו איש ידע ציד איש שדה, והרי נאמר ויעקב איש תם ישב אהלים. איש תם – גבר שלם, כתרגומו. ישב אהלים – למה הוא תם? משום שהוא ישב אהלים, שאוחז את שני הצדדים, את אברהם ואת יצחק. ועל כן יעקב בצדו של יצחק בא אל עשו, כמו שנאמר, שכתוב עם חסיד תתחסד ועם עקש תתפתל. וכשבא עם ברכות – עם סיוע שלמעלה הוא בא, עם סיוע של אברהם ויצחק, ומשום כך זה היה בחכמה, כמו שנתבאר.

בא ראה, כשיעקב התעורר אל סמא"ל, דרגתו של עשו, וקבל עליו את יעקב, ויעקב נצח אותו

שְׁאֵרִית יַעֲקֹב] בְּגוֹיִם כָּלָם, וְלֹא רַק בַּעֲשׂוֹ. וְכָתוּב
וְהָיָה שְׁאֵרִית וְגו' כְּטַל מֵאֵת ה'.

פֶּתַח רַבִּי יִיסָא וְאָמַר, (מלאכי א) בֵּן יָכֵד אָב וְעָבָד
אֲדָנָיו. בֵּן זֶה עָשׂוּ, שְׁלֵא הָיָה אָדָם בְּעוֹלָם
שֶׁיִכָּבֵד אֶת אָבִיו כְּמוֹ שֶׁעָשׂוּ כָּבֵד אֶת אָבִיו, וְאוֹתוֹ
הַכְּבוֹד שֶׁכָּבֵד אוֹתוֹ הַשְּׁלִיט אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וְעֵבֶד אֲדָנָיו - זֶה אֲלִיעֶזֶר עֵבֶד אַבְרָהָם, וּבְאֲרוּהָ.
שֶׁהָרִי אָדָם שֶׁהָיָה בָּא לְחַרְן בְּכַמָּה עָשׂוּ
וְכַמָּה מִתְנֻת וְאוֹצְרוֹת וְגִמְלִים טְעוּנִים, שְׁלֵא אָמַר
לְבַתּוֹאֵל וְלִבֵּן שֶׁהוּא אוֹהֵבֵו שֶׁל אַבְרָהָם אוֹ אִישׁ
אַחַר שֶׁבָּא עִם פִּיּוֹס שֶׁל אַבְרָהָם, אֲלֵא טָרַם יִדְבַר אֶת
דְּבָרֵי מַה כָּתוּב? וַיֹּאמֶר עֵבֶד אַבְרָהָם אָנֹכִי, וְאַחַר כֵּן
אֲדָנִי אֲדָנִי, כְּדִי שֶׁיִכָּבֵד אֶת אַבְרָהָם, אוֹתוֹ הַכְּבוֹד
וְאוֹתוֹ הַחֶסֶד הָאָרִיף לוֹ לְכַמָּה פְּעָמִים.

כָּךְ עָשׂוּ, הַכְּבוֹד הַהוּא שֶׁכָּבֵד אֶת אָבִיו הָאָרִיף לוֹ
כָּל הַפְּעָמִים הָלָלוּ שֶׁיִשְׁלַט בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאוֹתָן
הַדְּמָעוֹת הוֹרִידוּ אֶת יִשְׂרָאֵל לְשַׁעֲבֹדוֹ עַד שֶׁיִּשְׁוּבוּ
יִשְׂרָאֵל לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּבַכְיָה וּבַדְּמָעוֹת,
שֶׁכָּתוּב (יִרְמִיָּה לֵא) בְּבָכִי יָבֵאוּ וְגו', וְאָז כָּתוּב (עוֹבַדִּיהָ
א) וְעָלוּ מוֹשִׁיעִים בְּהָר צִיּוֹן לְשַׁפֵּט אֶת הָרַע עָשׂוּ
וְהִיָּתָה לָהּ הַמְּלוּכָה. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פֶּרֶשֶׁת וַיֵּצֵא יַעֲקֹב

וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה. רַבִּי חֵיִיא פֶּתַח
וְאָמַר, (קֹהֵלֵת א) וְזָרַח הַשָּׁמֶשׁ וְכַאֲשֶׁר הַשָּׁמֶשׁ וְאֵל
מִקוּמוֹ שׁוֹאֵף זֹרַח הוּא שֵׁם. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאֲרוּהָ,
אָבֵל וְזָרַח הַשָּׁמֶשׁ - זֶה יַעֲקֹב כְּשֶׁהָיָה בְּבָאֵר שֶׁבַע.
וְכַאֲשֶׁר הַשָּׁמֶשׁ - כְּשֶׁהָלַךְ לְחַרְן, שֶׁכָּתוּב וַיֵּלֶךְ שָׁם כִּי בָּא
הַשָּׁמֶשׁ. וְאֵל מִקוּמוֹ שׁוֹאֵף זֹרַח, שֶׁכָּתוּב וַיִּשְׁכַּב
בְּמָקוֹם הַהוּא.

וּבֵא וַרְאָה, אָף עַל גַּב שֶׁהַשָּׁמֶשׁ מַאִיר לְכָל הָעוֹלָם,
מְסַעוּתָיו הֵם בְּשָׁנֵי צַדִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הוֹלֵךְ
אֶל דְּרוֹם וְסוֹבֵב אֶל צָפוֹן, מִשׁוּם שֶׁזֶה יָמִין וְזֶה
שְׂמָאל. [וּמִשׁוּם] וְשׁוֹפֵעַ וַיֵּצֵא כָּל יוֹם מִצַּד הַמְּזָרַח,
וְהוֹלֵךְ לְצַד הַדְּרוֹם [שֶׁל מַעֲרָב], וְאַחַר כֵּן לְצַד
הַצָּפוֹן, וּמִצַּד הַצָּפוֹן לְצַד הַמַּעֲרָב, וְאָז הַשָּׁמֶשׁ
מִתְכַּנֵּס וַיֵּצֵא לְצַד מַעֲרָב. וַיֵּצֵא מִמְּזָרַח, שֶׁכָּתוּב
וַיֵּצֵא יַעֲקֹב מִבְּאֵר שֶׁבַע. וְהוֹלֵךְ לְמַעֲרָב, שֶׁכָּתוּב
וַיֵּלֶךְ חֲרָנָה.

הִיא? זֶה הָאֲחִירוֹנָה, שֶׁבְּרַךְ אוֹתוֹ אָבִיו. וְאָף עַל גַּב
שֶׁהִיא חֲזָקָה, אָמַר, אֵינָה חֲזָקָה בְּשִׁלְטוֹן הָעוֹלָם
הַזֶּה פְּרִאשׁוּנָה.

אָמַר יַעֲקֹב, אֶטְל עֲכָשׁוּ אֵת זֶה וְאֶשְׁתַּמֵּשׁ בָּהּ,
וְאֶעֱבִיר אֵת כָּל אוֹתָן הָאֲחֵרוֹת לְזָמֵן
שֶׁאֶצְטָרֵךְ לִי וּלְבָנֵי אַחֲרָי, מִתִּי? בְּזָמֵן שֶׁיִתְכַּנְסוּ כָּל
הָעַמִּים לְהַאֲבִיד אֵת בְּנֵי מִן הָעוֹלָם, שֶׁכָּתוּב כָּל גּוֹיִם
סָבְבוּנִי בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילֵם. סְבוּנִי גַם סָבְבוּנִי וְגו'.
סְבוּנִי כְּדְבָרִים וְגו'. הִנֵּה כְּאֵן שְׁלֶשָׁה, כָּלפִי שְׁלֶשָׁה
שֶׁנִּשְׁאַרוּ. אַחַת - אוֹתָן הַבְּרָכוֹת הָרִאשׁוֹנוֹת שֶׁל
אָבִיו. שְׁתַּיִם - אוֹתָן בְּרָכוֹת שֶׁבְּרַךְ אוֹתוֹ הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא. שְׁלֶשׁ - אוֹתָן הַבְּרָכוֹת שֶׁבְּרַךְ אוֹתוֹ
הַמְּלֹאךְ הַהוּא.

אָמַר יַעֲקֹב, לְשֵׁם צָרִיף אוֹתָן, אֶל הַמְּלָכִים וְכָל
הָעַמִּים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, וְאֶעֱבִיר אוֹתָן לְשֵׁם,
וְכַעַת כָּלפִי עָשׂוּ דִי לִי בְּזֵה. לְמֵלֶךְ שֶׁהָיָה לוֹ כַּמָּה
לְגִיוֹנוֹת חֲזָקִים, כַּמָּה בְּעֵלֵי לוֹחֲמֵי קְרֻבוֹת לְהִלָּחֵם
בְּקְרֻבוֹת, שֶׁמְזָמְנִים כָּלפִי מְלָכִים חֲזָקִים לְהִלָּחֵם
בָּהֶם קְרֻבוֹת. בִּינָתַיִם שָׁמַע עַל שׁוֹדֵד אֶחָד רוֹצֵחַ.
אָמַר, בְּנֵי הַשָּׁעָרִים הָלָלוּ יִלְכוּ לְשֵׁם. אָמְרוּ לוֹ, מִכֵּל
הַלְגִּינוֹת שֶׁלָּךְ אֵינָךְ שׁוֹלַח לְשֵׁם אֲלֵא אֵלֹהִים? אָמַר,
כָּלפִי אוֹתוֹ הַשׁוֹדֵד דִּי בְּאֵלוֹ, שֶׁהָרִי כָּל לְגִיוֹנוֹתֵי
וּבְעֵלֵי הַקְּרֵב אֶעֱבִיר אוֹתָם לְאוֹתָם הַמְּלָכִים
הַחֲזָקִים. בְּיוֹם הַקְּרֵב כְּשֶׁיִּצְטָרְכוּ לִי, יִהְיוּ.

אָתָּה כֵּן יַעֲקֹב אָמַר כָּלפִי עָשׂוּ, דִּי לִי כַעַת בְּבְרָכוֹת
הָלָלוּ. אָבֵל לְזָמֵן הַהוּא שֶׁיִּצְטָרְכוּ לְבָנֵי כָּלפִי כָּל
הַמְּלָכִים וְהַשְּׁלִיטִים שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, אֶעֱלֶה אוֹתָם.
כְּשֶׁיִּגִיעַ אוֹתוֹ הַזָּמֵן, יִתְעוֹרְרוּ אוֹתָן הַבְּרָכוֹת מִכֵּל
הַצַּדִּידִים, וַיִּתְקַיֵּם הָעוֹלָם עַל קִיּוּמוֹ כְּרִאֲוִי. וּמֵהַיּוֹם
הַהוּא וְהִלָּאָה תְקוּם הַמְּלָכוֹת הַזֹּז עַל כָּל שְׁאָר
מְלָכוֹת אַחֲרָת, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרוּהָ, שֶׁכָּתוּב (דְּנִיאֵל ב)
תַּכְתֵּת וְתַכְלֶה כָּל אֵלוֹ הַמְּלָכוֹת וְהִיא תְקוּם לְעוֹלָם.
וְהִינֵנו הָאֲבָן הַהִיא שֶׁנִּגְזַרְתָּ מִן הָהָר וְלֹא בִּידִים, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר מִשָּׁם רָעָה אָבֵן יִשְׂרָאֵל. מִי הָאֲבָן הַזֹּז? זֶה
כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהָאֲבָן הַזֹּאת אֲשֶׁר שְׁמִתִּי
מִצְבָּה וְגו'.

רַבִּי חֵיִיא אָמַר, מִכָּאָן, (ישעיה י) שְׁאָר יָשׁוּב שְׁאָר
יַעֲקֹב - אֵלֹה הַבְּרָכוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁנִּשְׁאַרוּ.
וְכָתוּב (מִיכָה ה) וְהָיָה שְׁאֵרִית יַעֲקֹב בְּגוֹיִם בְּקֶרֶב
עַמִּים רַבִּים. [אֵלֹה בְּרָכוֹת אַחֲרוֹת. כָּתוּב וְהָיָה

העולם הזה, שהרי זה כמו זה, ומשום כך באר שבע זה היובל, באר [שבע] זו השמטה. [שהרי זה כמו זה] [הכל לקדוש ברוך הוא] והשמט [הזה] אינו מאיר אלא מן היובל, [והוא נוטל לתוך האורות ומכניס תוך השמטה] ומשום כך ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, זה המערב שהיא השמטה.

רבי שמעון אמר, ויצא יעקב מבאר שבע - זה המערב, שנת השמטה. וילך חרנה - זו שנת הערלה, משום שיצא מרשות הקדשה לרשות אחרת, שהיה בורח מאחיו, כמו שנתבאר.

תוספתא

בני העולם, אהובי עליון, בחירי הממשלה, קרבו שמעו. מי חכם בכס, בעלי העינים בהשכל, יבא וידע. בשעה שהראש הלכן נטל שלש אותיות וחקק אותם בחקיקת החקיקות, אחת א', אחת י', ואחת נ', ונחקק אי"ן - הא' הראש העליון של הכל טמון של כל הטמונים, י' הוא עלית הרצון, נתקן מן הראש למעלה, וירד למטה. יצא והוציא שלשים ושנים שבילים, עד שנחקקו באבנים יקרות שלוהטות, ונקשרו עם האות נו"ן, שהיא זכר ונקבה, שני אוהבים. קשר חזק, בהם נתקנו, והשם הקדוש נקשר בהם, מהם נמצא המזון לכל [בהם], נתקנו העולמות.

ועל כן נחקקה נ' פשוטה, הכלל של שתיים: נ' כפופה נקבה אחת, י' שהיא הרצון שמוציא שבילים הפה בין האותיות ועשה את הרקיע של יעקב בין שתי רוחות, והטיל בין האיברים דבורים. עד שירד לנ' הזו, שהיא כפופה, וחברו אותה יחד, צפון ודרום, אחר כך נקשרו יחד. הנ' הכפופה הזו נקראת באר שבע ומתמלאת מיעקב להשקות את כל עדרי הצאן, ועל כן ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. עוד, מבאר שבע למעלה, שהרי ממנה יוצא אחר כך להשקות את חרנה, שהיא הבאר שלמטה, חרון אף ה', חרב ה', דין, בית הדין, אלהים. ועל כן אלהים באו גוים בנחלתך. עד כאן התוספתא.

וכאשר הגיע לבית אל, שהיא ברשות הקדשה, מה כתוב? ויפגע במקום. מי המקום? רבי חייא אמר, זהו מקומו שאמרנו, שכתוב ואל מקומו שואף [זורח הוא שם]. וילך שם פי בא

רבי שמעון אמר, יוצא מכלל ארץ ישראל, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, והולך לרשות אחרת, שכתוב וילך חרנה. [יוצא ממזרח, שכתוב ויצא יעקב מבאר שבע, זו השמטה שנוטלת מהעמק העליון האור שמאיר, והולכת למערב, שכתוב וילך חרנה, המקום שהדין והרגז שם.

רבי יוסי מבאר את הפסוק הזה בגלות. בראשונה היה יורד אור מן העמק העליון, ויעקב היה נוטל אותו והולך לבאר שבע, הבאר שחפרוה שרים, שהיה מאיר משם, והשלים אותה הבאר בכל השלמות. ובימי הגלות נסע מבאר שבע הזו והלך לחרנה, שכתוב וילך חרנה, כלומר חרון אף. ומה הוא חרון אפו של הקדוש ברוך הוא? הדרגה הרעה, הארץ של רשות אחרת.

אמר רבי חייא, כשהולך השמש למערב, המערב הזה נקרא מקומו של השמש, הפסא שלו, מקום ששולט עליו. זהו שכתוב אל מקומו שואף זורח הוא שם. שהולך אליו להאיר עליו, ונוטל את כל האורות וכוונס אותם אליו.

סדר הלימוד ליום כה טבת [יום 114 בשנה]

והינו כמו ששנינו שהקדוש ברוך הוא מניח תפלין, [ס"א ולמדנו, הקדוש ברוך הוא מניח תפלין, שכתוב נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. ושנינו, ימינו - זו התורה, שכתוב מימינו אש דת למו. ובזרוע עזו - אלו תפלין. וכלם נטל יעקב ומאסף לצד מערב. והלבנה אוספת לבסוף כל אותם האורות והנרות שנוטל יעקב, שהוא נותן לה ומאיר לה, וזה ששנינו הקדוש ברוך הוא מניח תפלין משום שנוטל את כל הכתרים העליונים, ומי הם? הסוד של האב העליון וסוד האם העליונה, והם התפלין שבראש, כמו ששנינו, כהן גדול נוטל בראש. ואחר שנוטל האב והאם, נוטל הימין והשמאל, ונמצא [שהקדוש ברוך הוא] שנוטל הכל.

רבי אלעזר אמר, תפארת ישראל נוטל הכל, וכשנמשכת כנסת ישראל למעלה, נוטלת אף כאן הכל, עולם הזכר של הקדוש ברוך הוא, וכן עולם הנקבה של הקדוש ברוך הוא. כמו שיוצאים כל האורות מן העולם הזה, כך גם נוטל הכל

למנוחתך אתה וארון עזך. קומה ה' למנוחתך - כמי שאומר יקום המלך לבית מנוחת משכנו.

שנים הם היו שאמרו קומה ה' - משה ודוד. משה אמר, (במדבר י) קומה ה' ופצו איביך. ודוד אמר (תהלים קלב) קומה ה' למנוחתך. מה ההבדל ביניהם? אלא משה, כמו מי שמצוה את ביתו הוא אמר. משה צוה אותה להלחם קרב פנגד שונאיו, ודוד הזמין אותה למנוחה. כמו שמזמין [לו] את רבו, מזמין את המלך והגבירה עמו. זהו שכתוב קומה ה' למנוחתך אתה וארון עזך, כדי שלא להפרידם.

כהניף ילבשו צדק וחסידיך ירננו. מכאן למדנו, שמי שמזמין את המלך, ישנה את מעשיו כדי לתת שמחה למלך. אם דרך המלך שמשמחים אותו בדחנים פשוטים - יסדר לפניו בדחנים נכבדים ושרים גדולים, ואם לא - זו לא [משום] שמחת המלך.

בא ראה, דוד הזמין את המלך והגבירה למנוחה, מה עשה? שנה את בדחני המלך בשכיל שרים ונכבדים, ומי הם? שכתוב כהניף ילבשו צדק וחסידיך ירננו. וחסידיך ירננו? היה צריך להיות לויך ירננו! שהרי הלויים הם בדחני המלך, וכעת דוד שהזמין אותו למנוחה, עשה את הכהנים והחסידים שיהיו הם בדחני המלך.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, איני רוצה להטריח עליך. [אלו] אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, לא כף] אמר לו דוד, רבוני, [לא כף, אלא] כשאתה בהיכלך, אתה עושה רצונך. כעת שהזמנתי אותך, הדבר עומד ברצוני לקרב את אלו, שהם יותר חשובים, אף על גב שאין דרכם בזה.

מכאן למדנו, שמי שהוא בביתו, יסדר דרכו ומעשהו כרצונו. אם מזמינים אותו, יעשה את רצונו של מארחו כמו שמסדר עליו, שהרי דוד החליף לויים וסדר כהנים, והקדוש ברוך הוא הקים את הדבר כרצונו.

אמר דוד, בעבור דוד עבדך אל תשב פני משיחך. הסדור שסדרתי לא ישוב אחר. אמר לו הקדוש ברוך הוא, דוד, חייך, אפלו בפלים שלי לא אשתמש, אלא בפלים שלך. ולא זו הקדוש ברוך

השמש, כמו שנאמר שואף זורח הוא שם, שהרי הוא בא כדי להאיר לו.

ויקח מאבני המקום. לא כתוב אבני המקום אלא מאבני המקום. אלו הם אבנים יקרות מרגליות טובות שהן שתיים עשרה אבנים עליונות, ככתוב שתיים עשרה אבנים. ותחת אלו שנים עשר אלף ורכבות אבנים פסולות, וכלן נקראות אבנים, ומשום כך מאבני המקום ולא אבני [המקום], זה המקום שאמר.

וישם מראשתיו. מראשתיו של מי? אלא מראשתיו של המקום ההוא. מה זה מראשתיו? אם תאמר כמי ששם תחת ראשו - לא. אלא מראשתיו - לארבעה [ראשי] צדדי העולם. שלש אבנים לצד צפון, ושלוש לצד מערב, ושלוש לצד דרום, ושלוש לצד מזרח. והמקום ההוא עליהם להתקן בהם.

ואז וישכב במקום ההוא. [וישכב, י"ב מרגליות למטה, וכל אותן הדרגות שהן על המקום הזה הרי הן כ"ב]. כיון שנתקנה המטה, שכב בה. מי שכב בה? השמש. ועל כן כתוב ביעקב וישב על המטה, שהרי לו ראויה ולא לאחר. ועל כן וישכב במקום ההוא, ומשום כך כתוב זרח השמש ובא השמש.

רבי יצחק היה יושב יום אחד לפני מערת אפיקותא. עבר איש אחד ושני בנים עמו, והיה אחד לאחד אומר, חזק השמש הזה הוא מצד הדרום, ואין העולם מתקיים אלא על הרוח, משום שהרוח היא קיום השלמות של כל הצדדים, ואלמלא שהוא עומד בשלמות, אין העולם יכול להתקיים.

אמר לו אחיו הקטן, אלמלא יעקב, לא התקיים העולם. בא ראה, בשעה שיחדו בניו את היחוד שלמעלה ואמרו (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד, זוהי השלמות העליונה להתיחד ביחוד אחד, אזי התחבר יעקב אביהם, ונטל את ביתו, וישב בו בחבור אחד עם האבות, להתחבר זכר ונקבה יחד.

אמר רבי יצחק, אשתתף עמהם ואשמע מה הם אומרים. פתח אותו האיש ואמר, קומה ה'

אמרתי לו, איפה בנך האחר? אמר לי, עשיתי לו הלולא, ונשאר עם אשתו. כיון שהפיר אותי, אמר לי, חייך שלא הזמנתי אותך לחתנת בני משום שלשה דברים: אחד – שלא ידעתי כך ולא הכרתי אותך, שפך מזמינים את האדם – כפי כבודו, ואולי אתה איש גדול ויפגם כבודך. ואחד – אוולי אתה הולך לדרךך בחפזון ולא אטריח עליך. ואחד – שלא תתביש לפני אנשי החבורה, שדרכנו – שכל אותם שאוכלים על שלחן חתן וכלה, כלם נותנים להם אוצרות ומתנות. אמרתי לו, הקדוש ברוך הוא ידון אותך לטוב. אמרתי לו, מה שמך? אמר לי, צדוק הקטן. באותה שעה למדתי ממנו שלשה עשר [תריסר] סודות עליונים בתורה, ומבנו שלשה, אחד בנבואה, ואחד [ושנים] בחלום.

ואמר, מה בין נבואה לחלום? נבואה בעולם היא של זכר, והחלום בעולם הנקבה, ומזה לזה בשש דרגות יורד. הנבואה בימין ובשמאל, והחלום בשמאל. והחלום נפרד לכמה דרגות למטה, משום כך החלום הוא בכל העולם, אבל כפי דרגתו. כך נראה, כפי האדם כך דרגתו, הנבואה אינה מתפשטת אלא במקומה.

בא ראה מה כתוב, ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. פתח ואמר, (יחזקאל א) היתה היתה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר ותהי עליו שם יד ה'. היתה היתה – נבואה לשעה היתה, שהצטרכה על הגלות משום שהשכינה ירדה עם ישראל לגלות, וראה יחזקאל מה שראה לפי שעה. ואף על גב שאותו המקום לא ראוי לזה, משום כך היתה היתה. מה זה היה היתה? אלא היה למעלה – היתה למטה, שכתוב סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. נוטל [אותו] למעלה ונוטל [אותו] למטה. היתה היתה – אחד למעלה ואחד למטה.

בא ראה, הסלם הזה מחזיק בשני עולמות – במעלה ומטה. בארץ כשדים על נהר כבר. בארץ כשדים – במקום שהגלות שורה בו, ועם כל זה, על נהר כבר. מה זה נהר כבר? אלא שהיה כבר מקדם לכן, שהשכינה שורה עליו, שכתוב ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו'. וזה הוא

הוא משם עד שנתן לו אוצרות ומתנות, שכתוב נשבע ה' לדוד אמת לא ישוב ממנה מפרי בטןך אשית לכסא לך. בא רבי יצחק ונשק לו. אמר, אם לא באתי לדרךך הזו אלא לשמע את זה – די לי.

פתח בן אחד שלו ואמר, ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה, הינו שכתוב (בראשית ב) על בן יעזב איש את אביו ואת אמו ודבק באשתו. דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה – רמז כשיצאו ישראל מבית המקדש והגלו בין העמים, כמו שנאמר (איכה א) ויצא מן בת ציון כל הדרה, וכתוב גלתה יהודה מעני וגו'.

פתח האחר הקטן ואמר, ויפגע במקום וילך שם כי בא השמש וגו'. מה זה ויפגע במקום? למלך שהולך לבית הגבירה, צריך לפגש אותה ולבשם אותה בדברים כדי שלא תמצא אצלו כהפקר, ולא עוד, אלא שאפלו יש לו מטה של זהב וכסות מרקמות מעשה רוקם לישן בהם, והיא מתקנת לו מטתו מאבנים בארץ, ובחדר של תבן. יעזב את שלו וילון בהם, לתת לה נחת, וכדי שיהיה הרצון שלהם יחד בלי אנס. כמו שלמדנו כאן, שכיון שהלך אליה, מה כתוב? [וילך שם כי בא השמש, להראות שאסור לו לאדם לשמש מטתו ביום] ויקח מאבני המקום וישם מראשתיו וישכב במקום ההוא, כדי לתת לה נחת שאפלו אבני הבית אהובים לפניו ללון בהם [שכתוב וישכב במקום ההוא].

בכה רבי יצחק, [וחיך] ושמח. אמר, אלו המרגליות תחת ידיכם, ולא אלך אחריכם? אמרו לו, אתה תלך לדרךך, ואנו נפנס לעיר להלולא של בני זה. אמר רבי יצחק, עכשו יש לי ללכת לדרךך. הלך לו וסדר את הדברים לפני רבי שמעון. אמר רבי שמעון, ודאי יפה אמרו, והכל נאמר בקדוש ברוך הוא. אמר, הדברים הללו הם מבני בניו של רבי צדוק החלש הם. מה הטעם נקרא חלש? משום שארבעים שנה התענה על ירושלים שלא תחרב בימיו, והיה מפרש על כל דבר ודבר של התורה סודות עליונים ונותן בהם דרך לבני העולם להתנהג בהם.

אמר רבי יצחק, לא היו [אלא] ימים מועטים עד שפגשתי אותו האיש, ובנו הקטן עמו.

וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְיֹרְדִים בּוֹ, אֵלֹו הַמִּמְנִים של כל העמים, שהם עולים ויורדים בסלם הזה. כְּשִׁישְׂרָאֵל חוּטְאִים, נִשְׁפָּל הַסְלָם הַזֶּה, וְעוֹלִים אוֹתָם הַמִּמְנִים. וְכִשִּׁישְׂרָאֵל מְכַשִּׁירִים אֶת מַעֲשֵׂיהֶם, מִתְעַלָּה הַסְלָם הַזֶּה, וְכָל הַמִּמְנִים יֹרְדִים לְמַטָּה וְעוֹבֵר שְׁלִטוֹנָם. הַכֹּל עוֹמֵד בְּסִלְמָה הַזֶּה. כִּי אִם רָאָה יַעֲקֹב בְּחִלּוֹמוֹ אֶת שְׁלִטוֹנוֹ שֶׁל עֶשָׂו וְאֶת שְׁלִטוֹן שְׂאֵר הָעַמִּים.

דְּבָר אַחֵר וְהִנֵּה מְלֹאכֵי אֱלֹהִים עֲלִים וְיֹרְדִים בּוֹ, בְּמִי? בְּאוֹתוֹ רָאִישׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ סֵלֶם. שְׁכַשְׁמִסְתֵּלֵק רָאִישׁוֹ מִמְנוֹ – הַסְלָם נִכְנָע, וְעוֹלִים כָּל הַמִּמְנִים. וְכִשְׁמִתְחַבֵּר רָאִישׁוֹ בְּאוֹתוֹ סֵלֶם – מִתְעַלָּה, וְכָל הַמִּמְנִים יֹרְדִים. וְהַכֹּל דְּבָר אֶחָד.

בְּתוֹב (מלכים-א ג) נִרְאָה ה' אֵל שְׁלֵמָה בְּחִלּוֹם הַלֵּילָה וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים שָׂאֵל מָה אָתָּן לָךְ. וְאִם תֹּאמַר, כִּי בְּחִלּוֹם, וְכִי אִיזוֹ רְשׁוּת יֵשׁ לְחִלּוֹם בְּזֶה? אֵלֶּא כִּי נִכְלַל דְּרָגָה בְּדְרָגָה, הַדְּרָגָה הָעֲלִיוֹנָה עִם הַדְּרָגָה הַתַּחְתּוֹנָה. מִשׁוּם שְׂעֵד עִכְשׁוֹ שְׁלֵמָה לֹא הָיָה שְׁלֵם. כִּיּוֹן שִׁנְשָׁלַם, כְּתוֹב (שם ה) וְה' נָתַן חֲכָמָה לְשְׁלֵמָה, וְכְתוֹב (שם) וְתָרַב חֲכָמַת שְׁלֵמָה. שְׂעֵמְדָה הַלְּבָנָה בְּשְׁלֵמוֹתָהּ, וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ נִבְנָה, וְאִזּוֹ הָיָה רוֹאֵה שְׁלֵמָה אֶת הַחֲכָמָה עֵין בְּעֵין, וְלֹא הִצְטַרְךְ לְחִלּוֹם.

אֶחָד שְׁחֶטָא, הִצְטַרְךְ לְחִלּוֹם כְּבָרָא שׁוֹנָה, וְעַל כֵּן כְּתוֹב (שם יא) הַנִּרְאָה אֵלָיו פְּעַמִּים. וְכִי פְעַמִּים הָיָה וְלֹא יוֹתֵר? אֵלֶּא צַד הַחִלּוֹם הָיָה לוֹ פְּעַמִּים, וְצַד הַחֲכָמָה הָיָה בְּכָל יוֹם.

וְעַם כָּל זֶה הֵצֵד שֶׁל הַחִלּוֹם הָיָה יוֹתֵר עַל כָּל שְׂאֵר בְּנֵי הָאָדָם, מִשׁוּם שֶׁנִּכְלְלָה דְרָגָה עִם דְרָגָה, מְרָא"ה בְּמְרָא"ה. וְהִנֵּה כִּי בְּסוּף יָמָיו יוֹתֵר חֲשׁוֹף, וְזֶה מִשׁוּם שְׁחֶטָא, וְהַלְּבָנָה עֲמִדָה לְהַפְגֵם. מָה הַטְּעַם? מִשׁוּם שֶׁלֹּא שָׁמַר אֶת בְּרִית הַקָּדָשׁ בְּהִתְעַסְקוֹתָיו עִם נָשִׁים נִכְרִיּוֹת, וְזֶה הַתְּנַאי שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה עִם דָּוִד, שֶׁכְּתוֹב (תהלים קלב) אִם יִשְׁמְרוּ בְּנֵיךָ בְּרִיתִי וְגו', גַּם בְּנֵיהֶם עָדִי עַד יִשְׁבוּ לְכַסָּא לָךְ.

מָה זֶה עָדִי עַד? הִינֵנוּ שְׁכַתוֹב (דברים יא) כִּימִי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ. וּמִשׁוּם שֶׁשְׁלֵמָה לֹא שָׁמַר אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת כְּרִאוּי, הַתְּחִילָה הַלְּבָנָה לְהַפְגֵם, וְעַל

נִהַר אֶחָד מְאוֹתָם אַרְבָּעָה הִנְהָרוּת. וּמִשׁוּם שֶׁשְׂרָה עָלָיו מִקְדָם לָכֵן וְהָיָה עָלָיו כְּבָר – שׁוֹרָה בּוֹ עִכְשׁוֹ, וְהִתְגַּלָּה לִיחְזִקְאֵל.

בְּא רָאָה, וַיִּחַלֵּם, וְכִי יַעֲקֹב הַקָּדוֹשׁ, שֶׁהוּא הַשְּׁלֵם שֶׁל הָאֲבוֹת, הִתְגַּלָּה עָלָיו בְּחִלּוֹם, וּבְמִקּוֹם הַקָּדוֹשׁ הַזֶּה לֹא רָאָה [לו] אֵלֶּא בְּחִלּוֹם? אֵלֶּא יַעֲקֹב בְּזִמְנָן הָהוּא לֹא הָיָה נְשׁוּי, וַיַּצְחֵק הָיָה קָיָם. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהִנֵּה אַחֵר כָּךְ, כְּשִׁנְשָׂא, כְּתוֹב וְאִרְא בְּחִלּוֹם? שֶׁם הַמִּקּוֹם גָּרָם, וַיַּצְחֵק הָיָה קָיָם, וְעַל כֵּן כְּתוֹב בּוֹ חִלּוֹם.

וְאַחֵר שְׂבָא לְאָרֶץ הַקָּדוֹשָׁה עִם הַשְּׁבָטִים, וְנִשְׁלַמָּה [בְּהֶם] לָהֶם עֲקָרַת הַבֵּית וְאִם הַבְּנִים שְׂמִיחָה, כְּתוֹב וַיִּרְא אֱלֹהִים אֵל יַעֲקֹב וְגו', וְכְתוֹב (בראשית מו) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל בְּמִרְאֵת הַלֵּילָה. כִּי אִם לֹא כְּתוֹב בּוֹ חִלּוֹם, שֶׁהָרִי הָיָה מְדַרְגָּה אַחֲרַת עֲלִיוֹנָה.

בְּא רָאָה, הַחִלּוֹם הוּא עַל יְדֵי גַבְרִיאֵל, שֶׁהוּא לְמַטָּה, בְּדְרָגָה הַשְּׁשִׁית מִנְּבוֹאָה. מְרָאָה – עַל יְדֵי הַדְּרָגָה הַהִיא שֶׁל הַחִיָּה הַהִיא שְׁשׁוּלְטַת בְּלִילָה. וְאִם תֹּאמַר, הִנֵּה כְּתוֹב (דניאל ח) גַּבְרִיאֵל הֵבִין לְהַלְזוֹ אֶת הַמְרָאָה – כִּי זֶה וְדָאִי, שְׁמִרְאָה דְּבָרָיו יוֹתֵר סְתוּמִים, וּבְחִלּוֹם מְפָרֵשׁ יוֹתֵר, וּמְפָרֵשׁ אֶת הַסְּתוּמִים שֶׁל הַמְרָאָה. וְעַל כֵּן נִפְקֵד גַּבְרִיאֵל, שִׁיפְרֵשׁ אֶת דְּבָרֵי הַמְרָאָה, שֶׁהוּא יוֹתֵר סְתוּם.

וְעַל כֵּן כְּתוֹב בְּמְרָאָה – וַיִּרְא, וְאִרְא. מָה הַטְּעַם? מִשׁוּם שֶׁהוּא מְרָאָה, כְּמוֹ הַמְרָאָה הַזֶּה שֶׁנִּרְאִים בְּתוֹכּוֹ כָּל הַדְּמִיוֹת, וּמִשׁוּם כִּי וְאִרְא, רִאִיתִי דְמוֹתָיו. בְּאֵל שְׂדִי, שֶׁהוּא הַמְרָאָה, שֶׁנִּרְאִית בְּתוֹכּוֹ דְמוֹת אַחֲרַת, וְכָל הַדְּמִיוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת נִרְאוֹת בּוֹ.

מִשׁוּם כִּי, יַעֲקֹב בְּאוֹתוֹ הַזִּמְנָן, כְּתוֹב וַיִּחַלֵּם וְהִנֵּה סֵלֶם מְצָב אַרְצָה [וְרָאִישׁוֹ]. מָה זֶה סֵלֶם? הַדְּרָגָה שֶׁשְׂאֵר הַדְּרָגוֹת תְּלוּיּוֹת בָּהּ, וְהוּא יְסוּד הָעוֹלָם. וְרָאִישׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה, כִּי הוּא לְהִתְקַשֵּׁר עִמּוֹ. וְרָאִישׁוֹ מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה, מִי רָאִישׁוֹ? רָאִישׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ סֵלֶם. וְכִי הוּא? זֶה שְׁכַתוֹב בּוֹ (בראשית מז) רָאִישׁ הַמְּטָה. מִשׁוּם שֶׁהוּא רָאִישׁ לְמַטָּה הַזֹּאת וּמִמֶּנָּה מְאִיר. מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה, מִשׁוּם שֶׁהוּא סִיּוּם הַגּוּף, וְעוֹמֵד בֵּין עֲלִיוֹן וְתַחְתּוֹן, כְּמוֹ שֶׁהַבְּרִית הוּא סִיּוּם הַגּוּף וְעוֹמֵד בֵּין הַיִּרְכָּיִם וְהַגּוּף, וְעַל זֶה מְגִיעַ הַשְּׂמִימָה.

ומחנות הגבירה שהם מהישיבה התחתונה, עליך נאמר והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו. בך עולים מחנות השכינה בתפלה, ויורדים מחנות הקדוש ברוך הוא לשכינתו בכמה שירים ונגונים של תפלה.

אתה הוא הקרוב לקדוש ברוך הוא בתפלתך, שהיא קרבן לקדוש ברוך הוא ושכינתו באיזהו מקומן, בצו את בני ישראל וכו'. שתקנו בעלי המשנה קרבנות התפלה מצד הימין, ששם כהן איש חסד, ותקנו זמירות שהם שיר הלויים אחריהם מצד הגבורה, והוד דרגה של דוד נקשרה בשמאל של גבורה. ואהרן דרגתו בהוד נקשר בחסד, זהו שכתוב (תהלים טז) נעמות בימינה נצח.

שמע ישראל של היחוד כולל ברכו וקדשה, שהוא קדוש קדוש קדוש, וברכה מצד הימין, זהו שכתוב (במדבר ו) דבר אל אהרן ואל בניו לאמר כה תברכו את בני ישראל. וקדשה מצד הלויים עמוד האמצעי, הקשר של ימין ושמאל, והוא קשר של תפלין של ראש, שהוא האם העליונה.

תפלין על ראשו כמו שבארוהו בעלי המשנה, תפלין של רבון העולם מה כתוב בהן? והוא קשר של תפלין של יד, שכינה תחתונה. וזה שבארו בעלי המשנה, הראהו למשה קשר של תפלין. ש' שלף משה, כולל שלש פני האבות למעלה שתקנו שלש תפלות, שסימנם: "שחרית מנחה ערבית. מ"ה שלף תפלת השבת, שנאמר בזה (בראשית א) ורדו בדגת הים ובעוף השמים ובבהמה ובכל הארץ, ונכללה מרכבה התחתונה של אהרן דוד ושלמה, ואדם הראשון למעלה, ובת זוגו למטה, אם כל חי, שהוא צדיק חי העולמים.

ולבן אהרן אף על גב שהוא ימין, בארוהו רבותינו, אהרן שושבין הגבירה היה. רועה הנאמן, יעקב הוא הכולל שלשת האבות, שבו רוכב אדם הראשון, ולא לחנם הקימו בעלי המשנה, יפיו של יעקב כפיו של אדם הראשון.

אמר המנורה הקדושה, רועה הנאמן, ראינו שכפל הקדוש ברוך הוא שמך ואמר משה משה, לכלל אותך במרכבה העליונה ובמרכבה התחתונה, להכליל בך אדם הראשון מצדו של אברהם, ולהכליל בך חנה מצד של אהרן דוד ושלמה.

כן בסוף הצטרף את החלום, וכן יעקב הצטרף את החלום, כמו שבארנו.

רעיא מהימנא

השלמה מההשמטות (סימן ו)

ויחלום והנה סלם מצב ארצה (בראשית כח). והנה סלם - זו תפלה. מצב ארצה - שמתפללים בני אדם לו בארץ, שהיא שכינה, ומגיע לשמים שהוא הקדוש ברוך הוא, שנאמר בו (מלכים א-ח) ואתה תשמע השמים, וסוד הדבר - (תהלים ח) ה' אדננו מה אדיר שמך בכל הארץ וגומר. ובזמן שמודיע להם הקדוש ברוך הוא ושכינתו שעולה באותה התפלה, מיד - והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו. בו - באותו אדם.

בלם פותחים כנפיהם לקבל שכינה באותה תפלה. זהו שכתוב (יחזקאל א) וכנפיהם פרוות מלמעלה. וזה עלים, שכינה על כנפיהם, ויורדים בו. מה זה בו? בקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא יורד עליהם לקבל שכינתו, ומיחד הקדוש ברוך הוא באותו האיש בתפלתו, ששכינה היא מצוה כלולה בשם יהו"ה, היא החיה שלו, ומצוה בלי מחשבה אין לה עליה. ומחשבה היא אדם, יו"ד ה"א וא"ו ה"א, תפארת מצוה, המלכות כלולה מארבע חיות המרכבה, כלולה מארבע אותיות, היא הנקבה שלו, הפנים שלו, פני הרחמים, עבודה אמרתי (שמות לג) אם אין פניך הלכים וגומר.

ומצד הצדיק נקראת אחוריו, חיה כלולה שמונה עשרה חליות שאחורי האדם, שדומה לשדרה שבה שמונה עשרה חליות, היא אחור למעשה בראשית, וקדם למחשבה, שנאמר בה עלה במחשבה, מה שאין כן באדם של אחור, של עץ הדעת טוב ורע, שהוא אחור למעשה בראשית וקדם לפרענות.

קמו תנאים ואמוראים ואמרו, רועה הנאמן, ברוך אתה לאל עליון, הוא יקים לך בקשתי בכל. קם זקן עליון ביניהם ואמר, רועה הנאמן, בך התקים פסוק זה שנאמר (ישעיה סב) ואל תתנו דמי לו, שהרי עליונים ותחתונים מקננים בצלמה, מחנות הקדוש ברוך הוא שהם מהישיבה העליונה,

תַּפְלְתָּךְ וְתוֹרַתְךָ, מִשּׁוּם שְׂמַחְשַׁבְתָּךְ לְיַחַד אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם שְׁכִינְתּוֹ בְּכָל הַמַּחֲנוֹת שְׁלוֹ לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, בְּתוֹרַתְךָ וּבְתַפְלְתְּךָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַרֵּף מַחֲשָׁבָה טוֹבָה לְמַעֲשֵׂה, וּכְמוֹ שֶׁהוּא אָמַר אֲנֹכִי, וְהֵם אָמְרוּ (שמות כד) נַעֲשֵׂה וְנִשְׁמָע.

בְּךָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה לְכָל הַמַּחֲנוֹת, וְהֵם שׂוֹתֵקִים וְשׁוֹמְעִים לְדַבְּרְךָ, מִשּׁוּם שְׂרַצוֹנְךָ בְּהֵם לְיַחַד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינְתּוֹ בְּכָל הַמַּחֲנוֹת שְׁלוֹ. וְכֵן מֵה שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִבְטִיחַ וְהוֹדָה לְעֲשׂוֹת לָךְ חֲכָמָה מִכַּמָּה טוֹבוֹת שְׁאִין לָהֶם סוּף, כַּלְּמָה אוֹמְרִים נַעֲשֵׂה וְנִשְׁמָע.

וּמִשּׁוּם זֶה אָמְרוּ (תהלים קג) בָּרְכוּ ה' [כָּל] מַלְאָכָיו גְּבַרֵי כֹחַ וְגוֹמֵר, וְהַחֲזִיק בְּךָ, שֶׁהָרִי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינְתּוֹ וְכָל הַמַּחֲנוֹת שְׁלוֹ וְשֶׁל שְׁכִינְתּוֹ הַסְּפִימוֹ לְעֲשׂוֹת כָּל רְצוֹנְךָ, וְיִוְתֵר מִדָּאִי הוּא כָּתוּב עַל יָדְךָ, וְלֹא נִפְלַ דְּבָר קִטְן מִפְּתִיבַת יָדְךָ שֶׁלֹּא הִתְקִים. אֲשֶׁרִי הָאִישׁ שֶׁאֲדוֹנוֹ מַחֲשִׁיב אוֹתוֹ כְּגוֹפּוֹ וְעוֹשֶׂה לוֹ כְּבוֹד כְּדָמוֹתוֹ לְהִיּוֹת שׁוֹקֵל דְּבָרֵי פִּיּו בְּתוֹרָה וּבְתַפְלָה כְּמוֹ לַמּוֹד בְּהַר סִינִי, וְאִין אַחַד שְׁפוֹתַח פִּיּו לְקַטְרֵג, אֶלֶּא עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים בְּהַסְּכָמָה אַחַת בְּרַצוֹן אַחַד: ע"כ מֵהַהִשְׁמָטוֹת.

וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו וְגו'. כָּאֵן רָאָה יַעֲקֹב הַקָּשֶׁר שֶׁל הַאֲמוּנָה כְּאֶחָד. נֹצֵב עָלָיו, וְכָתוּב (מלכים א כב) וּמִלֵּךְ אֵין בְּאֲדוֹם נֹצֵב מִלֵּךְ. [נֹצֵב מִלֵּחַ] רָאָה, שֶׁכָּל הַדְּרָגוֹת עוֹמְדוֹת כְּלָן יַחַד עַל אוֹתוֹ הַסֵּלֶם לַקָּשֶׁר הַכָּל בְּקָשֶׁר אַחַד, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתוֹ הַסֵּלֶם נִתֵּן בֵּין שְׁנֵי צְדָדִים. זֶהוּ שְׁכָתוּב (בראשית כח) אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם, אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק הָאָרְץ וְגו'. אֵלוֹ הֵם שְׁנֵי צְדָדִים, בְּיַמִּין וּבְשְׂמָאל.

דְּבַר אַחַר וְהִנֵּה ה' נֹצֵב עָלָיו [וַיֹּאמֶר] - עַל יַעֲקֹב, שֶׁהַכָּל יִהְיֶה מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה, יְמִין וּשְׂמָאל, וַיַּעֲקֹב בְּתוֹכֶם, וּכְנִסַּת יִשְׂרָאֵל לְהַקָּשֶׁר בֵּינֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוּב אֲנִי ה' אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק. מִנַּיִן לָנוּ שְׁיַעֲקֹב בְּאֲמִצֵּעַ? מִשְׁמַע שְׁכָתוּב אֱלֹהֵי אַבְרָהָם אָבִיךָ וְאֱלֹהֵי יִצְחָק [הָאָרְץ], וְלֹא כָתוּב וְאֱלֹהֵי יִצְחָק אָבִיךָ. שְׁכִינּוֹ שְׁנִקָּשֶׁר עִם אַבְרָהָם, נִמְצָא שֶׁהוּא בְּאֲמִצֵּעַ. וְאַחַר כֵּן, הָאָרְץ אֲשֶׁר אֶתָּה שָׁכַב עָלֶיהָ - הִנֵּה הַכָּל מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה אַחַת. וְכֵאֵן הוּא רָאָה שֶׁיְהִיֶּה שְׁלָמוֹת הָאָבוֹת.

לָמָּה לֹא כָּפַל אֶת שֵׁם יַעֲקֹב כֵּן? אָמַר לוֹ מְנוּרָה הַקְּדוּשָׁה, מִשּׁוּם שֶׁקְּרָא לוֹ יַעֲקֹב וְקָרָא לוֹ יִשְׂרָאֵל. יַעֲקֹב לְשׁוֹן לְשׁוֹן עָקֵב, שֶׁהִינּוּ נִקְבָּה, שֶׁלְמַדְנוּ, עָקֵבוֹ שֶׁל אָדָם הָרָאשׁוֹן מִכְּהַה גְּלָגַל חֲמָה. וְנִקְרָא יִשְׂרָאֵל, שֶׁשֵּׁם רֵאשׁ זָכַר רֵאשׁ לְנִקְבָּה, שֶׁהִינּוּ עָקֵב. וְזֶהוּ שֶׁאָמַר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנַחֵשׁ, (שם א) הוּא יְשׁוּפְךָ רֵאשׁ וְאֶתָּה תְשׁוּפֵנּוּ עָקֵב, וְזֶה גֶרֶם שְׁכִינָה בְּגֵלוֹת, שֶׁנֶּאֱמַר בֵּה (משלי כב) עָקֵב עֲנוּה יִרְאֵת ה'.

שְׂמַח רַבִּי שְׂמֵעוֹן וְשְׂמַחוֹ רֵאשִׁי הַיְשִׁיבָה וְאָמְרוּ לְפָנָיו, פִּהַ הַשְּׁכִינָה, סִינִי, מִי יָכוֹל לְעַמֵּד [לְפָנָיו], שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינְתּוֹ מְדַבְּרִים עִמוֹ, וְשִׁשִּׁים רַבְּבוֹת שֶׁל הַיְשִׁיבָה הַתַּחְתּוֹנִים מְדַבְּרִים עִמוֹ, וְאֵף שִׁשִּׁים רַבּוֹא שֶׁל הַיְשִׁיבָה הָעֲלִיוֹנָה כֵּן מְדַבְּרִים עִמוֹ. עַל פִּיךָ נֶאֱמַר וְהִנֵּה מַלְאָכֵי אֱלֹהִים עֹלִים וְגוֹמֵר.

דְּבַר אַחַר וַיַּחַלֵּם וְהִנֵּה סֵלֶם. פִּתַּח רַבִּי שְׂמֵעוֹן וְאָמַר, סִינִי זֶה סֵלֶם, וְהוּא ק"ל, וְסוּד הַדְּבַר - (ישעיה יט) הִנֵּה ה' רֹכֵב עַל עַ"ב ק"ל. עַב זֶה יו"ד ה"י וַי"ו ה"י. וְעוֹד - יו"ד. יו"ד ה"א. יו"ד ה"א וְא"ו. יו"ד ה"א וְא"ו ה"א - זֶה מְאָה וְשִׁלְשִׁים. הָאוֹתִיּוֹת הָרָאשׁוֹנוֹת עוֹלוֹת לְשַׁבְּעִים וְשָׁנִים. הָאוֹתִיּוֹת שֶׁהֵן תּוֹלְדוֹתֵיהֶן עוֹלוֹת לְמְאָה וְשִׁלְשִׁים. עַ"ב ק"ל מְאֵתִים וְשִׁתִּים כְּחֻשְׁבוֹן ב"ר.

אֶתָּה הוּא הַבֵּן, הָרוּעָה הַנְּאָמָן, עָלֶיךָ נֶאֱמַר (תהלים ב) נִשְׁקוּ בָר. אֶתָּה הוּא רֵבֵן שֶׁל יִשְׂרָאֵל, גְּדוֹל לְמַטָּה, רֵבֵן שֶׁל מַלְאָכֵי הַשָּׁרֵת, ב"ר לְמַעְלָה, בֵּן שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּשְׁכִינְתּוֹ, [חֲסַר גִּם] לְהַשְׁלִים לְמְאֵתִים אַרְבָּעִים וְחֻמְשָׁה [עָלֵיהֶם נֶאֱמַר לְגַבֵּי מְשִׁיחַ בֵּן יוֹסֵף (שמות ב) גִּם יְהוֹנָה הַעֲבִיר חֲטָאתְךָ לֹא תָמוּת. ב"גִּם" הַזֶּה הַתְּכַפֵּר דָּוָד, וְזֶהוּ שֶׁעוֹר שֶׁל הַחֲלָה, אַרְבָּעִים וְשִׁלְשׁ בֵּיַצִּים וְתוֹסֵפֶת חֲמֵשׁ בֵּיַצִּה, רְמוּז (ויקרא ה) וְחִמְשָׁתִּיו יוֹסֵף עָלָיו.

אֲשֶׁרִי הַתַּפְּלָה הַיּוֹצֵאת מִפִּיךָ, כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יָרַד עַל הַר סִינִי וְנֶאֱמַר בּוֹ (דברים כט) כִּי אֶת אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פִּה עֲמָנוּ עֵמֵד הַיּוֹם [וְגו'] וְאֶת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פִּה עֲמָנוּ הַיּוֹם, כֵּן כִּשְׂאֵתָה מְשַׁתְּדֵל בְּתוֹרָה וּבְתַפְּלָה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַנֵּס עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְכָל הַנְּשָׁמוֹת הַלְלוּ שֶׁהֵיוּ וְשַׁעֲתִידִין לְהִיּוֹת, וְכָל מַחֲנוֹת הַמַּלְאָכִים, וַיּוֹרַד בְּצַלְמְךָ לְקַבֵּל

אין זה להמציא לבדו, זה לא העמידה שלו, אלא בית אלהים, להשתמש בו ולעשות בו פרות ולהריק לו ברכות מכל איברי הגוף, שזהו השער של כל הגוף. זהו שפתוב וזה שער השמים. זה השער של הגוף ודאי, שער הוא להריק ברכות למטה, אחוז למעלה ואחוז למטה. אחוז למעלה – שפתוב וזה שער השמים. [אחוז] למטה – שפתוב אין זה כי אם בית אלהים. ועל זה, ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. ובני אדם אינם משגיחים בכבוד שבו להיות בו שלם למעלה ולמטה. בא אביו ונשקו.

אמר רבי יצחק, כששמעתי אותם הדברים מפיו, בכיתי ואמרתי, ברוך הרחמן שלא בטל מן העולם החכמה העליונה. הלכתי עמם עד שלש פרסאות עד שנכנסתי עמהם לעיר. לא הספיקו להכנס, עד ששידך אותו האיש את בנו, ואמרו לו, דבריה לא יהיו לבטלה.

אמרתי, זה שאמר רבי שמעון, שהדברים הללו הם כלם בסוד החכמה ולהראות דברים אחרים. כשסדרתי הדברים לפני רבי שמעון, אמר לי, אל תאמר שהדברים הללו הם של תינוק, אלא הם דברים של סודות עליונים, והכל רשומים בסוד החכמה.

וידר יעקב נדר לאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו'. אמר רבי יהודה, כיון שכל זה הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, למה לא האמין, שאמר אם יהיה אלהים עמדי וגו' אלא, אמר יעקב, חלום חלמתי, והחלומות – מהם אמת ומהם לא אמת, ואם יתקיים, הרי ידעתי שהוא חלום אמת. ועל כן אמר אם יהיה אלהים עמדי וגו', כמו שחלמתי, והיה ה' לי לאלהים. אני אהיה מושך ברכות מהמעין של הנחל של הכל למקום הזה שנקרא אלהים.

בא ראה, ישראל שהוא באמצע, הכל הוא נוטל בראשונה מהמקור של הכל, ואחר שיגיע אליו, ממנו שופע וממשיך למקום הזה, משמע שפתוב והיה ה' לי – בראשונה, ואחר הכל – לאלהים. כמו שאלהים יהיה שומר ועושה לי כל אותן הטובות, אף אני אהיה מושך לו מהמקום שלי כל אותן הברכות, ויתחבר בו הקשר של הכל. מתי? ושכתי בשלום אל בית אבי, כשאהיה יושב בדרגה שלי, ואהיה יושב בדרגה של שלום

בא ראה, אלהי אברהם אביך, שפיון שאמר אברהם אביך, ודאי שהוא באמצע. ואלהי יצחק, כאן נרמז שקשור לשני צדדים ואוחז אותם. קשור לצד אחד – שפתוב אברהם אביך. וקשור לצד אחר – שפתוב ואלהי יצחק. תוספת וא"ו ליצחק, להראות שיעקב אחוז לשני צדדים.

ועד שיעקב לא נשא, לא נאמר בגלוי יותר, ונאמר בגלוי למי שמכיר דרכי התורה. אחר שנשא והוליד, נאמר לו בגלוי. זהו שפתוב (בראשית לג) ויצב שם מזבח ויקרא לו אל אלהי ישראל. מכאן למדנו, מי שלא נשלם למטה – לא נשלם למעלה. שונה יעקב, שנשלם למעלה ולמטה, אבל לא בגלוי.

ואם תאמר שנשלם באותה השעה – לא. אלא ראה שישלם לאחר זמן. ואם תאמר, הנה כתוב והנה אנכי עמך ושמרתיך בכל אשר תלך? אלא השגחת הקדוש ברוך הוא ושמירתו לא נעזבה מיעקב לעולמים בכל מה שהצטרף לו בעולם הזה, אבל בעולם העליון עד שנשלם.

וייקץ יעקב משנתו ויאמר אכן יש ה' במקום הזה ואנכי לא ידעתי. וכי תמיהה הוא שלא ידע? אלא מה זה ואנכי לא ידעתי? כמו שנאמר (שמואל א-ג) ופני ה' לא חליתי. אמר, וכי כל זה התגלה לי ולא הסתכלתי לדעת אנכי, ולהכנס תחת כנפי השכינה ולהיות שלם?

בא ראה, כתוב (בראשית כה) ותאמר אם כן למה זה אנכי. כל יום ויום ראתה רבקה את אור השכינה, שהשכינה היתה במשכנה, והתפללה שם. כיון שראתה צרתה במעיה, מה כתוב? ותלך לדרש את ה'. יצאה מהדרגה הזו לדרגה אחרת, שהיא הוי"ה. משום כך אמר יעקב, וכי כל כך ראיתי ואנכי לא ידעתי? משום שהיה לבדו ולא נכנס תחת כנפי השכינה.

מיד – ויירא ויאמר מה נורא המקום הזה. הדבר הזה הוא לשני הצדדים. מה נורא המקום הזה – אחד על אותו המקום שאמר בראשונה, ואחד על אות הברית הקדוש, שלא צריך להבטל. **ואת** על גב שהם לשני צדדים – הוא אחד. אמר, אין זה כי אם בית אלהים. אין זה להיות בטל,

אֲבָנִים לְמָקוֹם מוֹשְׁבָה לְשֵׁרוֹת עֲלֵיהֶם, [זֶהוּ שְׁכַתוֹב] וְהָרִי כְּתוּב וְהָאֲבֵן הַזֹּאת אֲשֶׁר שְׁמַתִּי מִצְבֵּה – [עֲלִיּוֹנָה הָיָה צָרִיף לְהֵיוֹת!] מִשּׁוּם [כִּיּוֹן] שְׁאֵמַר אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים, כָּאֵן הָרִים אוֹתָהּ מִצְבֵּה עֲלִיּוֹנָה, מִשּׁוּם שְׁתְּלָה בָּהּ כָּל הַשְּׂבַח שֶׁל זֶה, שְׁאֵין זֶה לְקִיּוֹם [לְמַטָּה] כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים, וְיָפֵה. וְעַל כֵּן אֲשֶׁר שְׁמַתִּי מִצְבֵּה.

יְהִי בֵּית אֱלֹהִים, לְעוֹלָמִים. בֵּית אֱלֹהִים? בֵּית ה' הָיָה צָרִיף לְהֵיוֹת, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר לְכוּנֵן אֶת בֵּית ה', וְכֵן [תְּהִלִּים קַכּב] בֵּית ה' גִּלְדָּה. אֲלֵא מְקוֹם בֵּית הַדִּין הוּא מִשְׁנֵי צְדָדִים עֲלִיּוֹנִים – מִצַּד הַיּוֹבֵל שֶׁהוּא אֱלֹהִים חַיִּים, וּמֵהַצַּד שֶׁל יִצְחָק אֱלֹהִים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, הַיּוֹבֵל, אָף עַל גַּב שְׁהַדִּינִים [יּוֹצְאִים] מֵתְעוֹרְרִים מִמְּנָה וְכָלֵם רַחֲמִים [וְדִינִים], כָּל הַשְּׂמָחוֹת יּוֹצְאוֹת מִמְּנָה, וְהוּא שְׂמַחַת [וְהוּא חֵרוֹת] הַכֹּל. אֲלֵא בֵּית אֱלֹהִים – הַצַּד שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה. אִם לְטוֹב, בְּצַד [הַיּוֹבֵל] הַשְּׂמָאל מֵתְעוֹרְרַת בּוֹ אֶהְבֵּה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר שְׂמָאלוֹ תַחַת לְרֵאשִׁי. אִם לְרַע, בְּצַד הַשְּׂמָאל מֵתְעוֹרֵר בּוֹ דִין קָשָׁה, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר מִצָּפוֹן תַּפְתַּח הָרָעָה עַל כָּל יִשְׁבֵי הָאָרֶץ. וְדֹאֵי בֵּית אֱלֹהִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בֵּית אֱלֹהִים, הֵינּוּ שְׁכַתוֹב קְרִית מְלֶךְ רַב. יֵשׁ מְלֶךְ סִתָּם וְיֵשׁ מְלֶךְ רַב. וְדֹאֵי שֶׁהַעוֹלָם הַעֲלִיּוֹן הוּא מְלֶךְ רַב, וְזוֹהֵי קְרִית מְלֶךְ רַב.

סדר הלימוד ליום כו טבת [יום 115 בשנה]

רַבִּי חֵיָא וְרַבִּי חֲזַקְיָה הָיוּ יוֹשְׁבִים תַּחַת הָאֵילָנוֹת שֶׁל שְׂדֵה אוֹנוֹ. נִרְדָּם רַבִּי חֵיָא, וְרָאָה אֶת אֶלְיָהוּ. אָמַר, מֵהוֹכַחַת הַדְרָף שֶׁל מַר מַאִיר הַשְּׂדֵה. אָמַר, כָּעַת בָּאתִי לְהוֹדִיעַ שְׁקָרוּבָה יְרוּשָׁלַיִם לְהַחְרֵב, וְכָל אוֹתָן קְרִיּוֹת הַחֲכָמִים, מִשּׁוּם שִׁירוּשָׁלַיִם הִיא דִין, וְעַל דִּין עוֹמְדָת וְעַל דִּין תַּחְרָב, וְהִנֵּה נִתְּנָה רְשׁוֹת לְסַמְאֵל עָלֶיהָ וְעַל גְּבוּרֵי הָעוֹלָם, וּבָאתִי לְהוֹדִיעַ לְחֲכָמִים אוּלַי יֵאָרִיכוּ אֶת שְׁנוֹת יְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהָרִי כָּל זְמַן שְׁנַמְצַאת בָּהּ תוֹרָה – הִיא עוֹמְדָת, מִשּׁוּם שֶׁהַתוֹרָה עֵץ הַחַיִּים הָעוֹמֵד עָלֶיהָ. כָּל זְמַן שֶׁהַתוֹרָה מֵתְעוֹרְרַת לְמַטָּה – עֵץ הַחַיִּים לֹא זֶה לְמַעְלָה. פְּסָקָה הַתוֹרָה לְמַטָּה – עֵץ הַחַיִּים מִסְתַּלֵּק [מִמְּנָה] מִן הָעוֹלָם.

וְעַל כֵּן, כָּל זְמַן שֶׁהַחֲכָמִים יִשְׁמַחוּ בַתוֹרָה, לֹא יוֹכֵל עֲלֵיהֶם סַמְאֵל, שֶׁהָרִי כְּתוּב הַקֵּל קוֹל יַעֲקֹב

לְתַקֵּן אֶת בֵּית אָבִי, וְשִׁבְתִּי בְשָׁלוֹם דְּוָקָא, אִזּוּ וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים.

דְּבָר אַחַר וְשִׁבְתִּי בְשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי, שְׁשֵׁם הִיא הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, שֵׁם אֲשֶׁתְּלָם. וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים. בְּמָקוֹם הַזֶּה אֵעֲלֶה [נִתְעַלָּה] מִדְּרָגָה זוֹ לְדְרָגָה אַחֲרַת כְּרָאוּי, וְשֵׁם אֲעַבֵּד עַבּוּדָתוֹ.

רַבִּי חֵיָא פָּתַח וְאָמַר, דְּבָרֵי עוֹנוֹת גָּבְרוּ מִנִּי פִשְׁעֵינוּ אֶתְּה תְּכַפְּרָם. הַפְּסוֹק הַזֶּה קָשָׁה, שְׁאֵין סוֹפּוֹ רֵאשׁוֹ וְאֵין רֵאשׁוֹ סוֹפּוֹ. אֲלֵא דוּד בְּקָשׁ עַל עֲצָמוֹ, וְאַחַר כֵּךְ בְּקָשׁ עַל הַכֹּל [תְּהִלִּים סה] דְּבָרֵי עוֹנוֹת גָּבְרוּ מִנִּי. אָמַר דוּד, אֲנִי יִדְעָתִי בְּעֲצָמֵי שְׁחַטָּאתִי, אֲבָל כְּמָה רְשָׁעִים הֵם בְּעוֹלָם שֶׁהַתְּגַבְּרוּ חַטָּאֵיהֶם עֲלֵיהֶם יוֹתֵר מִמִּנִּי. הוֹאִיל וְכֵן, לִי וְלָהֶם, פִּשְׁעֵינוּ אֶתְּה תְּכַפְּרָם.

בֵּא רָאָה, בְּשַׁעָה שְׂרָבִים הָרְשָׁעִים בְּעוֹלָם, הֵם עוֹלִים עַד אוֹתוֹ מְקוֹם שְׁסַפְּרֵי הָרְשָׁעִים נִפְתָּחוּ, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר הַ(בֵּית) דִּין יוֹשֵׁב וְסַפְּרִים נִפְתָּחוּ, וְאוֹתוֹ סֵפֶר [הַדִּין עוֹמֵד עָלֶיהָ], [לְמַעְלָה מִרֵאשׁוֹ שֶׁל דוּד הוּא] מִשּׁוּם כֵּךְ דְּבָרֵי עוֹנוֹת גָּבְרוּ מִנִּי, וְעַל כֵּן פִּשְׁעֵינוּ אֶתְּה תְּכַפְּרָם.

יַעֲקֹב כְּמוֹ כֵן מִשּׁוּם כֵּךְ לֹא הָאָמִין. אִם תֵּאמַר שְׂלֵא הָאָמִין בְּקְדוּשַׁת בְּרוּךְ הוּא – לֹא. אֲלֵא שְׂלֵא הָאָמִין בְּעֲצָמוֹ. אוּלַי יַחֲטֵא, וְאוֹתוֹ הַחֲטֵא יִמְנַע אוֹתוֹ שְׂלֵא יִשׁוּב בְּשָׁלוֹם וְתִסְתַּלֵּק מִמְּנָה הַשְּׂמִירָה, וּמִשּׁוּם כֵּךְ לֹא הָאָמִין בְּעֲצָמוֹ. וְהָיָה ה' לִי לְאֱלֹהִים אֲפִלּוּ רַחֲמִים, כְּשֶׁאֲשׁוּב בְּשָׁלוֹם, אֲשֵׁים כְּנִגְדֵי אֶת הַדִּין, מִשּׁוּם [שֶׁהָרִי] שְׁאֵנִי עוֹבֵד לְפָנָיו תְּמִיד.

אָמַר רַבִּי אַחָא, אָמַר יַעֲקֹב, כָּעַת אֵינִי צָרִיף אֶת הַדִּין. כְּשֶׁאֲשׁוּב לְבֵית אָבִי אֶתְּכַלֵּל בְּדִין וְאַתְּקָשֶׁר בּוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא כֵךְ, אֲלֵא אָמַר, עַכְשָׁו אִם יִהְיֶה אֱלֹהִים עַמְדִי, אֲנִי צָרִיף שֶׁהַדִּין יִשְׁמַר אוֹתִי עַד שְׁאֲשׁוּב בְּשָׁלוֹם אֶל בֵּית אָבִי. אֲבָל כִּיּוֹן שְׁאֲשׁוּב בְּשָׁלוֹם, אֲכַלִּיל אֶת הַרַחֲמִים בְּדִין, וְאַתְּקָשֶׁר בְּקָשֶׁר נֵאָמֵן לְהַכְּלִיל הַכֹּל יַחַד. וְהָאֲבֵן הַזֹּאת אֲשֶׁר שְׁמַתִּי מִצְבֵּה יְהִיָּה בֵּית אֱלֹהִים, שֶׁהָרִי אִזּוּ הַכֹּל יִהְיֶה קָשֶׁר אַחַד, וְהָאֲבֵן הַזֹּאת מִתְּבַרְכַת מִיָּמִין וּמִשְׂמָאל, מִתְּבַרְכַת מִמַּעְלָה וּמִמַּטָּה, מִשּׁוּם [זֶה] שְׁאֵתָן מַעְשֶׁר מְכַל.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, הִנֵּה כְּתוּב וַיִּקַּח מֵאֲבָנֵי הַמָּקוֹם. וְאִם תֵּאמַר שֶׁהָאֲבֵן הַזֹּאת עֲלִיּוֹנָה [עַל] כְּמָה

החיים. ואם מרפה את עצמו מעץ החיים, הנה עץ המות שורה עליו ונאחז בו. זהו שכתוב (משלי כד) התרפית ביום צרה צר כחכה. התרפית – אם מרפה ידיו מן התורה.

ביום צרה צר כחכה, מה זה צר כחכה? צר כח כה. שְׁהָרִי הַיָּא תְּמִיד לְיָמִין, וְשִׁמְרָתָה תְּמִיד עַל בֵּין אָדָם כְּאֲשֶׁר הוֹלֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, וְאָז דּוֹחָה אֶת הָרַע הַחוּצָה שְׁלֵא יִקְרַב לְבֵין הָאָדָם וְלֹא יוּכַל לְקַטְרַג לוֹ. וְכִשְׁאָדָם סוּטָה מְדַרְכֵי הַתּוֹרָה וּמִתְרַפֵּה מִמֶּנָּה, אָזִי צָר כַּח כַּה, מִשּׁוּם שְׂאוֹתוֹ הָרַע, שֶׁהוּא הַשְּׂמֵאל, שׁוֹלֵט עַל הָאָדָם, וְדוֹחָה אֶת הַ"כָּה" הַזֶּה הַחוּצָה, עַד שְׁדוֹחַק אוֹתוֹ מְקוֹם בְּצָרָה.

דבר אחר צר כחכה – שְׁכַּאֲשֶׁר בֵּין אָדָם אוֹחֵז בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה, נֶאֱהָב לְמַעַלָּה וְנֶאֱהָב לְמַטָּה, וְהוּא אֱהוּב שְׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁנֹאָמַר (שְׁמוּאֵל-ב יב) וְה' אֱהוּב, שְׁהָיָה אֱהוּב שְׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאוֹהֵב אוֹתוֹ. וְכִשְׁאָדָם סוּטָה מְדַרְכֵי הַתּוֹרָה, אָזִי צָר כַּח כַּה, צָר שְׁלוֹ וּבַעַל שְׁנֵאָה הוּא אֱלִיּוֹ, וְשׁוֹלֵט עַלְיוֹ אוֹתוֹ שְׁנִקְרָא רַע, עַד שְׁמַקְטַרְג בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בא ראה, הָרַע הַזֶּה, שֶׁהוּא יִצַּר הָרַע, שׁוֹלֵט עַל הָעוֹלָם בְּכַמָּה צַדִּידִים, וְכַמָּה שְׁלִטוֹן יֵשׁ לוֹ בְּעוֹלָם, וְהוּא נֶחֱשׂ תַקִּיף שְׁחָטָא בּוֹ אָדָם, וְנִכְשְׁלִים בּוֹ בְּנֵי הָעוֹלָם וּמוֹשְׁכִים אוֹתוֹ עֲלֵיהֶם, עַד שְׁמוֹצִיא לָהֶם אֶת נְשְׁמוֹתֵיהֶם.

ובא וראה, כְּשֶׁהוּא שׁוֹלֵט, שׁוֹלֵט עַל הַגּוֹף. וְכִיּוֹן שְׁשׁוֹלֵט עַל הַגּוֹף, יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ הַנְּשָׁמָה, מִשּׁוּם שֶׁהַגּוֹף נִטְמָא, וְהַנְּשָׁמָה עוֹלָה, וְאִין שׁוֹלֵט עַלְיוֹ עַד שְׁנוּטֵל רְשׁוּת. וְכַמָּה הֵם שְׁבָאִים מִצְדוֹ וְשׁוֹלְטִים עַל הָעוֹלָם, וְהָרִי שְׁנִינוּ שְׁכָל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם שְׁנַעֲשִׂים וְשׁוֹלְטִים בָּהֶם, וְיֵשׁ לוֹ מְמַנִּים וְשְׁמָשִׂים, כָּלֶם שְׁמָשִׂים בְּמַעֲשֵׂי הָעוֹלָם.

ועל כן הוא קץ של השמאל, וְהָרִי פְרִשׁוּהָ שְׂיֵשׁ קֶץ לְיָמִין וְיֵשׁ קֶץ לְשְׂמֵאל, וְהַקֶּץ שְׁל הַשְּׂמֵאל הַזֶּה הוּא קֶץ כָּל בְּשָׂר. נִקְרָא קֶץ כָּל בְּשָׂר, לֹא נִקְרָא קֶץ כָּל רוּחַ, וְסוּד הַדְּבָר – זֶהוּ קֶץ [כָּל בְּשָׂר] וְזֶהוּ קֶץ. זֶה קֶץ עַל בְּשָׂר, וְזֶה עַל רוּחַ. מִשּׁוּם כִּךָּ זֶה פְּנִימִי וְזֶה חִיצוֹנִי, זֶה יָמִין וְזֶה שְׂמֵאל, זֶה קְדוֹשׁ וְזֶה טְמֵא, וְהֵנָּה פְּרִשׁוּהָ.

ועל כן, כְּשֶׁאוֹתָם נִחְלִים בָּאִים, מִתְחַזֵּק הַדְּרוּם, שֶׁהוּא הַיָּמִין, וְהַיָּמִים מִפְּשִׁירִים וְשׁוֹפְעִים וּמִשְׁקִים אֶת הָעֵדְרִים, כְּמוֹ שְׁאָמַרְנוּ, שְׁכָתוּב יִשְׁקוּ כָּל חֵיתוֹ שְׂדֵי. וְהַשִּׁיבוֹ אֶת הָאָבֶן עַל פִּי הַבָּאָר, לְמִקְוֵמָה, מִשּׁוּם שֶׁהָעוֹלָם צָרִיף אֶת הַדִּין שְׁלָהּ, שְׁתִּהְיֶה בְּדִין, לְהוֹכִיחַ אֶת הַרְשָׁעִים בָּהּ.

בא ראה, כְּשֶׁיַּעֲקֹב הָיָה יוֹשֵׁב עַל הַבָּאָר וְרָאָה הַיָּמִים עוֹלִים אֱלִיּוֹ, יָדַע שְׁשֵׁם תִּזְדַּמֵּן לוֹ אֶשְׁתּוֹ. וְכֵן בְּמִשְׁהָ, כְּשֶׁיַּשְׁב עַל הַבָּאָר, כִּיּוֹן שֶׁרָאָה שְׁהַיָּמִים עוֹלִים אֱלִיּוֹ, יָדַע שֶׁאֶשְׁתּוֹ תִּזְדַּמֵּן לוֹ לְשֵׁם. וְכִךָּ הָיָה לְיַעֲקֹב, שְׁשֵׁם הַזִּדְמָנָה לוֹ אֶשְׁתּוֹ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב עוֹדְנּוֹ מְדַבֵּר עִמָּם וְרַחֵל בָּאָה עִם הַצֵּאֵן. וְהָיָה כְּאֲשֶׁר רָאָה יַעֲקֹב אֶת רַחֵל וְגו'. מִשְׁהָ, שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת ב) וַיָּבֹאוּ הָרַעִים וַיִּגְרְשׁוּם וְגו', וְשֵׁם הַזִּדְמָנָה לוֹ צְפוּרָה, מִשּׁוּם שֶׁאוֹתָהּ הַבָּאָר גָּרְמָה לָהֶם.

בא ראה, הַבָּאָר הַזֶּה כְּתוּבָה שְׁבַע פְּעָמִים בְּפִרְשָׁה הַזֹּה, מִשּׁוּם שֶׁהָיָה רִמְזוֹ לְשְׁבַע. וְכִךָּ נִקְרָאת בָּאָר שְׁבַע. [וּמִשּׁוּם] הַבָּאָר הַזֶּה נִזְכָּרְת שְׁבַע פְּעָמִים בְּפִרְשָׁה הַזֹּה, שְׁכָתוּב וַיִּרְא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשָׂדֵה. כִּי מִן הַבָּאָר הַזֶּה. וְהָאָבֶן גְּדֵלָה עַל פִּי הַבָּאָר. וְנֶאֱסַפּוּ שְׁמָה כָּל הָעֵדְרִים וְגו'. מֵעַל פִּי הַבָּאָר. וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֵּאֵן וְהַשִּׁיבוֹ אֶת הָאָבֶן עַל פִּי הַבָּאָר. וְגֵלְלוּ אֶת הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר. וְיָגַל אֶת הָאָבֶן מֵעַל פִּי הַבָּאָר. הָרִי שְׁבַעָה, וּבִוּדָאֵי שְׁכָף זֶה.

במשנה לא כתוב אלא פעם אחת, שְׁכָתוּב וַיֵּשֶׁב בְּאֶרֶץ מִדְיָן וַיֵּשֶׁב עַל הַבָּאָר. מִשּׁוּם שֶׁמִּשְׁהָ נִפְרָד מִכָּל וְכָל מִהֵבִית שְׁלִמְטָה, וַיַּעֲקֹב לֹא נִפְרָד כָּלָל. בְּמִשְׁהָ אַחָד, כְּכָתוּב (שִׁיר ו) אַחַת הִיא יוֹנְתִי תַמְתִּי. אַחַת הִיא לְאַמָּה. וּמִשּׁוּם כִּךָּ מִשְׁהָ הָיָה בַעַל הַבֵּית וְהַתְּעֵלָה לְמַעַלָּה. בְּמִשְׁהָ כְּתוּב וַיֵּשֶׁב עַל הַבָּאָר. בְּיַעֲקֹב – וַיִּרְא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשָׂדֵה, וְלֹא כְּתוּב וַיֵּשֶׁב עַל הַבָּאָר.

דבר אחר ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה – רַבִּי אַבָּא פָּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים קו) אֲשֶׁרִי שְׁמִרִי מִשְׁפָּט עֲשֵׂה צְדָקָה כָּכֵל עֵת. אֲשֶׁרִי שְׁמִרִי מִשְׁפָּט, אֲשֶׁרִי־הֵם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת לְהִשְׁתַּדֵּל בָּהּ יָמִים וְלִילוֹת, שְׁהָרִי כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, יֵשׁ לוֹ חֲרוּת מִהַכָּל, חֲרוּת מִן הַמּוֹת, שְׁלֹא יְכוּל לְשִׁלַּט עַלְיוֹ, וְהָרִי פְרִשׁוּהָ, מִשּׁוּם שְׁכָל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְנֶאֱחָז בָּהּ, נֶאֱחָז בְּעַץ

ישראל מן הארץ הקדושה, נכנסו תחת רשות אחרת, ונמנעו הכרכות מן העולם.

בא ראה, יעקב היה תחת רשות קדושה. כיון שיצא מן הארץ, נכנס לרשות אחרת. וטרם שנכנס תחת רשות אחרת, התגלה עליו הקדוש ברוך הוא בחלום וראה כל מה שראה, והלכו עמו מלאכים קדושים, עד שישב על הבאר. וכיון שישב על הבאר עלו אליו המים, וכן היה משה, שמשם הזדמנה לו אשתו. סוד הדבר – הבאר לא עולה אלא כשרואה את הקשר שלה להתחבר עמו.

ואמר רבי אבא, כל הפסוקים הללו קשים זה על זה. בראשונה כתוב ויצא יעקב מבאר שבע וילך חרנה. ולכן היה יושב בחרן. למה נסע משם? שכתוב וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם. ומנין לנו שבחרן היה דיורו של לבן? שכתוב ויאמר להם יעקב אחי מאין אתם ויאמרו מחרן אנחנו. ויאמר הידעתם את לבן בן נחור ויאמרו ידענו. משמע שדיורו של לבן היה בחרן.

אלא יעקב אמר, אני רוצה להכנס בשכינה משום שאני רוצה להתחתן. כשאבא נשא ושלח את העבד, מצא עין המים, ואז הזדמנה לאבא אשה, והנה במקום הזה לא מצאתי לא עין ולא באר ולא מים, ומיד – וישא יעקב רגליו וילך ארצה בני קדם, ושם הזדמנה לו באר, כמו שאמרנו, והזדמנה לו אשתו.

רבי אלעזר אמר, חרן, שם היה ודאי, והבאר הזו היתה בשדה. שאם לא כן, למה כתוב ותריך ותגד לאביה? אלא משום שהיה סמוך לעיר.

ואמר רבי אלעזר, יעקב שהזדמנה לו אשה על הבאר, למה לא הזדמנה לו לאה, שהרי העמידה לו ליעקב כל אותם השבטים? אלא שאת לאה לא רצה הקדוש ברוך הוא לזווגה עם יעקב בגלוי, שכתוב ויהי בבקר והנה היא לאה. [מכלל] שהרי קדם לא התגלה הדבר.

ועוד, כדי למשך את עינו ולבו של יעקב ביפי של רחל, לעשות שם את דיורו, ובשבילה הזדווגה לו לאה והקימה את כל אותם השבטים. במה ידע יעקב מי היא רחל? אלא שאותם הרועים אמרו לו, שכתוב והנה רחל בתו באה עם הצאן.

ובא וראה סוד עליון קדוש של האמונה, הסוד של עולם הזכר ועולם הנקבה, וכל קדש הקדשים בו, וכל סודות האמונה מכאן יצאו, וכל החיים וכל החרות, וכל הטובות וכל האורות הם מכאן, וכל הכרכות וטללי נדבות, וכל האהבה של האהבות הכל מהצד הזה, סוד הדרום.

מצד הצפון מתפשטות דרגות עד שמגיעה למטה פסלת הזהב, בצד הטמאה, לכלוף טמא, ואוחז את זה למעלה, ואוחז את זה למטה. וכאן מזדווגים זכר ונקבה יחד, והם רוכב נחש, הסוד של זכר ונקבה, וזה סוד עזאז"ל.

ומכאן נפרדות הדרגות ויוצאים כמה צדדים לעולם, שמתפשטים מכאן ושולטים על העולם, וכלם צדדי הטמאה, וממנים שרים לתוך העולם. בא ראה, כשיצא עשו לעולם, כלו אדם כשושנה בשער כמו השעיר, ומשם אלופים, מגנים ממנים [שנים עשר] ששולטים בעולם, והנה פרשה.

בא ראה, אשרי שמרי משפט – ששומרים האמונה של הקדוש ברוך הוא, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, וצריך לאדם לשמר שלא יסטה לדרך אחרת, אלא שיהיה שומר משפט, משום שהקדוש ברוך הוא הוא משפט, שכל דרכיו משפט.

עשה צדקה בכל עת – וכי בכל עת יכול אדם לעשות צדקה? אלא מי שמשתדל בדרך התורה ועושה צדקה עם אותם שצריכים אותה. שכל מי שעושה צדקה עם העני, מרבה אותה צדקה למעלה ולמטה.

בא ראה, מי שמשתדל בצדקה, אותה צדקה שעושה עולה למעלה ומגיעה למעלה לאותו המקום של יעקב, שהוא מרכבה עליונה, וממשיך ברכות למקום שהוא מן המעין של כל המעיינות. ומאותה הצדקה ממשיך ומרבה ברכות לכל אותם התחתונים ולכל המרכבות ולכל החילות, וכלם מתברכים, ונוספים אורות כראוי, משום שכלם נקראו עת, וזהו שכתוב עשה צדקה בכל עת.

בא ראה, בזמן שהיו ישראל בארץ הקדושה, הם היו מושכים ברכות ממעלה למטה. וכשיצאו

מצד זה, וצדיק מצד זה. כמו שהזכר למעלה יושב בין שתי נקבות, כך גם הנקבה למטה יושבת בין שני צדיקים.

ועל כן יוסף ובנימין הם שני צדיקים. יוסף זכה להיות צדיק למעלה, משום ששמר את הברית, ובנימין הוא צדיק למטה, לעטר את השמטה בין שני צדיקים – יוסף הצדיק ובנימין הצדיק.

וכי בנימין היה צדיק? כן, שכל ימיו לא חטא באות הברית הזו. ואף על גב שלא הזדמן לו מעשה כמו יוסף, אם כן למה נקרא צדיק? אלא כל ימי יעקב, כשהיה באבל של יוסף, לא שמש מטתו. ואם תאמר, שכשנטל יוסף מייעקב, עלם היה ולא נשוי, ואתה אומר שלא שמש מטתו? אלא אף על גב שהתחתן לאחר מכן, לא רצה לשמש מטתו.

ואנו כך שנינו, בשעה ששאל יוסף את בנימין, אמר לו: יש לך אשה? אמר לו: כן. אמר לו: יש לך בנים? אמר לו: כן. ואיך נקראים? אמר לו: על שם אחי וכו', [אמר לו, יש לך בנים? אמר לו, עתידים לי. והיאך תקראם? אמר לו, על שם אחי וגו'] גרא ונעמן וגו', שכתוב ובני בנימין בלע ובכר וגו', ואתה אמרת שלא שמש? [אלא באותה שעה].

אמר לו, כן, שהרי באותה שעה לא היו לו. [לאחר שיצא מבית האסורים היו לו] ואם תאמר, ובני בנימין בלע ובכר, כשנכנסו למצרים, כך זה ודאי. שכל זמן שהתאבל יעקב על יוסף, לא שמש מטתו והוליד בנים. ואמר בנימין: הנה יוסף אחי, אות הברית של אבא היה, שהרי הברית היא סיום הגוף. כיון שהוא נאבד, אני אהיה שומר מקומו של אחי.

ואם תאמר, הרי באותו זמן שנאבד לא היה צדיק, שצדיק הוא לא היה עד שקרה המעשה הזה בו – אלא כלם היו יודעים מייעקב, שיעקב היה יודע שהמקום הזה ירש יוסף, ומשום כך האריך אצל לכן כל כך, עד שישתים הגוף, ומי הוא סיום הגוף? הברית, ועל כן כתוב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. שהרי ודאי כעת השתלם הגוף. כיון שהשתלם הגוף, אני רוצה ללכת. ומשום כך בנימין ידע ושמר את דרך אחיו.

בא ראה מה כתוב, ויאמר אעבדך שבע שנים ברחל בתך הקטנה. וכי מה דעתו של יעקב שלא אמר עשרה ירחים או שנה אחת, אלא שבע שנים למה? אלא יעקב עשה בחכמה, כדי שלא יאמרו שבשביל התשוקה של יפיה של רחל עשה, אלא בשביל החכמה, שהלכנה בת שבע שנים היא, וכל שבע השנים העליונות שורות היו על יעקב טרם נשא את רחל לשבת עמה כראוי, שהרי יעקב נטל את כלם בראשונה, ואחר כך בא אליה, כדי להמצא הוא שמים והיא ארץ.

וסוד הדבר – ויהיו בעיניו כימים אחדים. מה זה כימים אחדים? אלא כל שבע השנים שקל אותם בעיניו כאותם עליונים, שהם אחדים ולא נפרדים, וכלם אחד, שנקשרים זה עם זה. באהבתו אתה, להיות כדגמה העליונה.

בא ראה שאפלו לכן רמז לו באותם השבע ולא ידע מה אמר. שפחת ואמר טוב, שכתוב טוב תתי וגו'. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, עבד שבע שנים להזדוג עם שמטה. אמר רבי אלעזר, בא ראה, בכל מקום היוכל סתום, שלא התגלה, והשמטה התגלתה.

בא ראה, בשעה שיעקב עבד שבע שנים ראשונות, יצא קול ואמר: יעקב, כתוב מן העולם ועד העולם. העולם הנסתר שלמעלה היוכל, משם הראשית. שאלו שהם נסתרים, שלא התגלה להם, הם מן היוכל. משום כך נסתמו מייעקב שלא ידע, שחשב שהרי הם מן השמטה, וכדי שיעשה ראשית מן העולם שלמעלה התכסו ממנו, משום שהיוכל הוא נסתר. ואחר שעברו שני היוכל המכסים, עשה שני שמטה הנגלים, והתעטר בשני עולמות ואחז אותם.

בא ראה, לאה הולידה ששה בנים ובת אחת, וכך ראוי, שהרי ששה צדדים עומדים עליה, ואלו ששה ובת אחת בסוד עליון יצאה. רחל הולידה שני צדיקים, וכך ראוי, הנה שמטה, שבין שני צדיקים יושבת לעולמים, שכתוב צדיקים יירשו ארץ. צדיק למעלה וצדיק למטה. הצדיק למעלה, ממנו שופעים מים עליונים. הצדיק למטה, ממנו נובעת הנקבה מים לזכר בתשוקה שלמה. צדיק

כָּל שָׁר הַקְּשָׁרִים, כָּלֵם נִרְאִים בִּישָׁר, וְאֵלוּ יוֹצְאִים מחוץ לזרועות ומחוץ לירכיים להראות בפני השפחות. שאף על גב שהם במנין, אינם חשובים ככני רחל ולא, ומשום כך יצאו בחוץ.

דְּבַר אחר, אלו הם הארבעה שכל שאר הקשרים נוטלים בשבילם, ואלו נוטלים אותם. אמר רבי אבא, כך זה ודאי, [אמר רבי אבא, זה לא זה] ועל כן הכל נתקן יחד.

וַיֵּרָא ה' כי שנואה לאה וגו'. רבי אלעזר פתח, (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית אם הפנים שמחה הללויה. מושיבי עקרת הבית - זו רחל, שהיא עקר הבית. אם הפנים שמחה - זו לאה.

דְּבַר אחר מושיבי עקרת הבית - זו שמטה, שהיא עקר העולם הזה, עליו הוא מנהג. אם הפנים שמחה - זה היוכל, שכל שמחה וכל חדוה של כל העולמות תלויים בו, והפסוק הזה הוא הכלל של הכל, משום שזה כולל הכל בסוד קדוש, ועל זה סיום הפסוק הללויה.

וַיֵּרָא ה' כי שנואה לאה. וכי למה היא שנואה, והרי בני השנואה אינם בנים מעלים, וראינו שכל אותם בנים מעלים יצאו מלאה, ואתה אומר שלא שנואה? אלא ודאי היוכל הוא תמיד עולם הנסתר, וכל דבריו אינם [בני] בנגלה, ומשום כך נסתרו מיעקב כל מעשיו.

בַּא ראה, העולם התחתון הוא בנגלה, והוא ראשית הכל לעלות בדרגותיו. כמו שהחכמה העליונה היא ראשית הכל, כך גם העולם התחתון הוא חכמה, והיא ראשית הכל, ומשום כך קוראים אתה, משום שהוא שמטה, ובגלוי.

וְהָעוֹלָם העליון, שהוא היוכל, קוראים הוא, שכל דבריו הם בנסתר, וסוד הדבר של לאה, שכתוב וישכב עמה בלילה הוא, ועל זה כתוב (במדבר יח) ועבד הלוי הוא, כדי למשך ממנו ברכות לכל. הוא - העולם העליון שנסתר תמיד. ויעקב במה שנסתר לא נדבק ברצונו, אלא במה שנגלה, וזה סוד הכתוב ודבק באשתו.

וַיֵּרָא ה' כי שנואה לאה. מכאן ששונא אדם ערות אמו [ואחותו], וייתחיד אדם עם אמו בכל מקום ולא יחשוש, והרי העירו, בן מתיחד עם

בַּיּוֹן שבא ליוסף ונמצא, בנימין חזר לביתו ושמש מטתו [והלכו ונכנסו] והוליד בנים. ועל כן הקדוש ברוך הוא עשה אותו צדיק למטה, ויוסף צדיק למעלה, ומשום כך רחל הולידה שני בנים, ולאה ששה בנים ובת.

וְעַל זה אותן שבע השנים הראשונות מכסות, שלא ידע בהן יעקב, משום שהיו של היוכל. ואותן של שמטה התגלו, ובשמטה הגלויה עבד את היוכל שהתכסה, שכתוב ויעבד יעקב ברחל שבע שנים. שבע שנים סתם. ברחל עבד שבע שנים עליונות, ונאחז בהן בשני עולמות. מכאן למדנו, מתוך הנגלה בא האדם לנסתר.

וְאִם תאמר, אם כך שהשנים הראשונות הן מהיוכל, הרי היוכל כתוב שבע שנים שבע פעמים. שבע שנים מצויות, שבע פעמים [לא מצויות] איפה הן? אלא אותם שבעה ימים ששמר בכתנה של לאה השלימו את החשבון, שהרי כל יום [פעם אחת ושבע אחת] [שבע] נקרא פעם אחת, שכתוב (תהלים קיט) שבע ביום הללתיך על משפטי צדקה. וכל שבעה משתלם בשבעה ימים, ז' בכל יום, שנקרא פעם אחת.

וּבְרַחֵל לא היה כן, שלא שמר שבעה ימים, אלא שבע שנים שעבד אחר כך. ואם תאמר, אם כך, שנים של שמטה היה לו לעבד קדם ואחר כך להזדווג עם השמטה? אלא כיון שקבל עליו לעבד, כאלו עבד אותם. בא רבי אבא ונשקו. אמר, ברוך הרחמן שזכיתי לפסוק הזה, על אותו המקום כתוב (ישעיה מט) ה' חפץ למען צדקו יגדיל תורה ויאדיר.

עוֹד אמר רבי אלעזר, זה שנאמר לאה הולידה ששה בנים ובת אחת - כך זה ודאי. רחל שני בנים ודאי, בני השפחות ארבעה. תקונם איך עומדים? אלא אותם ארבעה קשרים שנקראים אחורים, שכתוב וכל אחריהם ביתה.

שֶׁתְּרֵי בזרוע ימין שלשה קשרים, אבל קשר אחד באמצע שהוא גדול והוא אחר, שנשאר בחוץ. וכן אחד בזרוע שמאל, וכן אחד בירך ימין, וכן אחד בירך שמאל. וכשהכל נתקן, נמצאו כלם ביתה, לקים את הפסוק שכתוב וכל אחריהם ביתה.

בא ראה, אף על גב ששאלשה בנים היו עד שהולידה את יהודה, הכסא לא השלם, ומשום כך הפעם אודה את ה', ולא בכלם. ועל כן ותעמד מלדת. מה זה ותעמד? שעמד הכסא על תומכיו.

[ותעמד עד כאן] ותעמד, שהנה עד כאן ותעמד, ביחוד אחד. מכאן ולמטה הוא עולם הפרוד. ואם תאמר, אותם שני הבנים שהולידה אחר כך כמו זה? לא שהרי אותם השנים התחברו עם אלו, משום שששת הצדדים של העולם הם יחד.

ובא וראה, כל שנים עשר השבטים הם תקוניה של כנסת ישראל בעולם הזה, לתקן האור העליון השחר כמו שראוי, ולהשיב את עקר הכל למקומו. כל העולמות כמו אחד עומדים, ובזה נשלם העולם התחתון כמו שהעולם שלמעלה.

יששכר זבלון, כאן נשלמו ששה בנים, ששת הצדדים של העולם. כמו כן בני השפחות הם ארבע, והתחברו עם אלו, ואלו ארבעת הקשרים שמתחברים בהם, ובארונה. ועל כן כתוב (מלכים-א ז) וכל אחריהם ביתה. אף על גב שבני שפחות הם - ביתה.

רבי חזקיה אומר, אם כך, הרי נאמר, כל מה שהוליד העולם התחתון הוא פרוד, שהרי כתוב ומשם יפרד. מה תאמר ביוסף ובנימין? אם תאמר שעולם אחד באלה - זה אינו, שהרי לא יצאו מן העולם העליון, והעולם התחתון - מה שהוליד, הוליד למטה ולא למעלה, ואם כך הוא פרוד.

בא רבי אבא ונשקו. אומר לו, דבר זה הוא נסתר, שהרי העולם העליון התתקן בשנים עשר של אותם משלו. אבל בא ראה סוד הדבר, בכל זמן הצדיק מהעולם התחתון יוצא ונכנס, בו נכנס וממנו יוצא, ומשום כך נבנה במקום הזה, והעקר הוא למעלה, והעקר הוא למטה, [צדיק, בו נכנס בו יוצא] והוא תמיד בעולם התחתון לעולם, כתוב ויהי בצאת נפשה פי מטה.

בא ראה, בעולם התחתון הזה, הצדיק נכנס בו וממנו יוצא. כשנכנס הוא בסוד של יוסף הצדיק, וכשיוצא הוא בסוד של בנימין. זהו שכתוב

אמו. והכל התפסה מיצקב, שהעולם העליון לא התגלה כלל.

בא ראה, בשביל יצקב התקיים העולם. ואם תאמר, הנה בשבילו של אברהם, כמו שנאמר בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם - אלא משום יצקב התקיים אברהם, שכתוב (ישעיה כט) כה אמר ה' אל בית יצקב אשר פדה את אברהם. ומקדם לכן היה הקדוש ברוך הוא בונה עולמות ומחריבם. כיון שבא יצקב, השתכללו ממנו העולמות ולא נחרבו כבראשונה. זהו שכתוב כה אמר ה' בראף יצקב ויצרף ישראל וגו'.

בא ראה מה כתוב, (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב שלח את בני ויעבדני. ישראל נקרא בן לקדוש ברוך הוא משום שנדבק בו, כמו שנאמר מה שמו ומה שם בנו כי תדע.

בשלאה הולידה את ראובן, מה כתוב? ותקרא את שמו ראובן. ראובן סתם, משום שנכלל בשלשה צדדים מחברים יחד - שמעון ולוי. מה הטעם לוי? כמו שנאמר (מלכים-א ז) ליות, החבור של כל הצדדים.

אמר רבי יהודה, מכאן שכתוב יתר שאת ויתר עז, כתרנומו בכורה, כהנה ומלכות. והמלכות היא בצד הגבורה, ועל כן ראובן סתם.

אמר רבי אבא, ראו בן סתם, שנכלל בשמעון ולוי. כך היתה דעתה [רצונה] של לאה, שכתוב הפעם ילדה אישי אלי כי ילדתי לו שלשה בנים. משום שהיו שלשה שמתחברים יחד.

ובא וראה שכאן הוא, שהרי המרכבה העליונה - האבות, ודוד המלך שהתחבר עמם, וכל הארבע הם מרכבות עליונות, הסוד של השם הקדוש. ועל כן ראובן שמעון ולוי, אחר כך יהודה שירש מלכות, ועל כן כלם במקום הזה.

וכתוב [זה אחר זה שכתוב] (בראשית כט) הפעם אודה את ה' וגו' ותעמד מלדת. משום שכאן נשלמו ארבעה עמודים. הפעם אודה את ה', מה הטעם אמרה בזה אודה את ה', ולא בכלם? אלא מכאן, שכל זמן שכנסת ישראל בגלות, השם הקדוש אינו שלם.

עד כמה רואה בן אדם? שלש פרסאות, או ארבע או חמש פרסאות, והוא אומר כי את כל הארץ אשר אתה ראה וגו'!

אלא, כיון שארבעת הצדדים של העולם רואה, את כל הארץ רואה. שהרי ארבעת הצדדים של העולם הם כללו של כל העלם. עוד, הרים אותו הקדוש ברוך הוא על ארץ ישראל והראה לו שהיא קשורה בצדדי העולם, והיה רואה את הכל. כמו כן, מי שרואה את רבי שמעון, רואה את כל העולם, השמחה של מעלה ומטה.

פתח רבי חייא ואמר, הארץ אשר אתה שכב עליה לך אתננה ולזרעה, וכי אותו המקום לבדו הבטיח לו הקדוש ברוך הוא, שהרי ארבע אמות או חמש היו ולא יותר? אלא באותו זמן, באותם ארבע אמות קפל הקדוש ברוך הוא את כל ארץ ישראל. נמצא שאותו מקום הוא הפלל של כל הארץ. ומה אותו המקום הוא הפלל של כל הארץ – רבי שמעון שהוא המאור של כל הארץ, על אחת כמה וכמה ששקול ככל העולם.

פתח רבי יוסי ואמר, הפעם אודה את ה', וכי בכל מה שהולידה לא ראוי להודות לקדוש ברוך הוא אלא בזה? אלא יהודה הוא הבן הרביעי לכסא, והוא משלים את הכסא. ומשום כך יהודה לבדו תקון הכסא ותומך של כל התומכים. [שהיו שלשה, אברהם ויצחק ויעקב, ואז בא דוד מיהודה והשלים הכסא, ועל כך נקרא יהודה, שהוא השם הקדוש, והדל"ת (ארבע וגליו) מרגלות הכסא] רבי שמעון שמאיר את כל העולם בתורה וכמה מאורות מאירים בשבילו, על אחת כמה וכמה.

וילך ראובן בימי קציר חטים וימצא דודאים בשדה. רבי יצחק פתח ואמר, (תהלים קד) מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית מלאה הארץ קנינה. הפסוק הזה בארוהו בכמה מקומות. אלא מי יכול למנות את מעשי הקדוש ברוך הוא, שהנה כמה צבאות ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת, כמו פטיש שמוציא זיקים לכל הצדדים בפעם אחת, כך הקדוש ברוך הוא מוציא כמה מינים ומחנות משנים זה מזה שאין להם חשבון, וכלם בפעם אחת.

ויהי בצאת נפשה כי מתה. מי נפשה? זה הצדיק שיוצא ממנה.

וזה בנימין, נקרא בן אוני, שחשבה שהולידה למטה בעולם הפרוד, ונשארו אחד עשר באותם למעלה. מה כתוב? ואביו קרא לו בנימין, בן ימין. שהרי התעלה למעלה בעולם העליון. שכאשר נאבד יוסף, בנימין השלים את מקומו. ועל כן הצדיק נכנס ויוצא בעולם התחתון. משום כך יוסף ובנימין וכל השנים עשר, כמו שלמעלה ביחוד אחד.

הפעם אודה את ה'. רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים קיא) אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה. בכל לבב? בכל לב היה צריך להיות! אלא דוד בסוד עליון של השם הקדוש רצה להודות לקדוש ברוך הוא. אודה ה' בכל לבב – ביצר טוב וביצר רע, ואלו שני הצדדים, אחד ימין ואחד שמאל.

בסוד ישרים ועדה – אלו הם שאר הצדדים של העולם הזה, שהרי לבב כמו צפון ודרום. בסוד ישרים – אלו הם שאר צדדי העולם, ששה ששה כמו שלמעלה. ועדה – זהו המקום של יהודה, וכתוב (תהלים קלב) ועדתי זו אלמדם. וכתוב (הושע יב) ויהודה עד רד עם אל וגו'. כתיב (תהלים קלח) אודך בכל לבי נגד אלהים אומרה. כאן במקום אחד נאמר, שכתוב נגד אלהים אומרה, שהרי לדרגה הזו אמר שירה, לחבר אותה לימין.

בא ראה, יהודה אחוז בכל הצדדים. אחוז בדרום, אחוז במזרח. שהרי הוא בא מצד השמאל, וראשיתו בצפון, ואחוז בדרום, משום שהוא הולך לימין ונאחז בגוף. משום כך, הפעם אודה את ה'. ותעמד מלדת. ותעמד, שעמדה בקיום של הברית כראוי, שהרי הכל נתקן מרכבה קדושה.

רבי שמעון יצא לקריה. הזדמן לו רבי אבא ורבי חייא ורבי יוסי. כיון שראה אותם, אמר, התחדשות של התורה צריך כאן. ישבו שלשת אלה [ימים]. כשרצה ללכת, פתח כל אחד מהם בפסוק.

רבי אבא פתח ואמר, וה' אמר אל אברהם אחרי הפרד לוט מעמו, שא נא עיניך וראה וגו'. וכי לפי הראיה של אברהם יורש את הארץ, ולא יותר?

סדר הלימוד ליום כז טבת [יום 116 בשנה]

ובכל מקום העולם העליון הוא שלא התגלה, והרי נאמר ועבד הלוי הוא, כדי להמשיך ממנו ברכות לכל, ויששכר נאחז בו, ועל כך קוראים עץ החיים, העץ שלאותם החיים העליונים שנקרא הוא ולא אתה.

ואם תאמר שהדודאים הללו פתחו את מעיה של רחל - לא, שהנה כתוב וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. הקדוש ברוך הוא ולא דבר אחר. משום שאותם הדודאים, אף על פי שפחם למעלה, באותו הכח שלהם לא מתמנה פקידת הבנים, שהרי הבנים תלויים במזל, ולא בדבר אחר. ואם תאמר שהנה הם נבראו לחנם - לא, שהרי אפלו לדבר הזה הם סיוע לאותם שמתעכבים, ואינם עקרות, ולא נגזר עליהם אלא במזל.

ותצא לאה לקראתו ותאמר אלי תבוא וגו'. הדבר הזה הוא חצפה? אינו כך, אלא מכאן למדנו ענותנותה של לאה, שלא אמרה דבר לפני אחותה, והיא הקדימה לדרך ואמרה לו בחשאי והודיעה לו, שהרי זה היה ברשות רחל, שכתוב כי שכר שכרתיה. מרחל נטלה רשות. וכדי שלא ירע בעיני רחל, אמרה לו בחוץ, ולא בבית.

ולא עוד, אלא בפתח של משכן לאה [לחוץ] יצאה החוצה, והכניסה את יעקב בפתח שבחוץ טרם שיכנס למשכן רחל. מה הטעם? כדי שלא תאמר דבר לפני רחל, ולא תתחצף לפני אחותה. ולא עוד, אלא אמרה לאה, אם יכנס יעקב למשכן רחל, אינו דין להוציאו משם, משום כך הקדימה לו בחוץ.

ובל זה למה? אלא שרוח הקדש התעוררה בלאה, וידעה שכל השבטים העליונים הללו, כלם קדושים, יצאו ממנה, ודחקה השעה בחביבות לקדוש ברוך הוא, ומשום כך קראה להם שמות בסוד החכמה.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, בכל פעם [שאנו] הולכים בדרך ועוסקים בתורה, הקדוש ברוך הוא מרחיש לנו נסים, וכעת הדרך הזו ארפה לנו, נתעסק בתורה, והקדוש ברוך הוא יתחבר עמנו.

בא ראה, בדבור וברוח יחד נעשה העולם, שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וברוח פיו כל צבאם. בדבר ה' - זה הדבור. וברוח פיו - זו הרוח. זה בלי זה לא הולך, ונכללים זה עם זה ויוצאים מהם כמה צבאות לצבאות, ומחנות למחנות, והכל בפעם אחת.

בא ראה, כשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולמות, הוציא אור נסתר אחד, שמהאור ההוא יוצאים ומאירים כל אותם האורות שהתגלו, ומאותו האור יוצאים והתפשטו ונעשו שאר האורות, והוא העולם העליון.

ועוד, האור העליון הזה התפשט ועשה אמן, אור שאינו מאיר, ועשה את העולם התחתון. ומשום שהוא אור שלא מאיר, רוצה להתקשר למעלה, רוצה להתקשר למטה. ובקשר שלמטה נקשר להאיר בקשר שלמעלה. והאור הזה שאינו מאיר בקשר שלמעלה, מוציא את כל החילות והמחנות למינים רבים. זהו שכתוב מה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית וגו'.

ובל מה שבארץ כך גם למעלה, ואין לה דבר קטן בעולם הזה שלא תלוי בדבר אחר עליון שהתמנה עליו למעלה. משום שכשמתעורר זה שלמטה, מתעורר אותו שהתמנה עליו למעלה, שהכל נאחז זה עם זה.

בא ראה, כתוב תני נא לי מדודאי בנך. לא הדודאים הם שילדו את רחל, אלא הקדוש ברוך הוא מגלגל את הדבר על ידי אותם דודאים כדי שיצא יששכר, שאחז בתורה יותר מכל השבטים, משום שהרי רחל האחוזה ביעקב לא השאירה אותו ללאה. זהו שכתוב המעט קחתך את אישי, וכתוב לכן ישכב עמך הלילה תחת דודאי בנך.

הם גרמו שיצא יששכר לעולם משום שמעלה הריח של התורה לפני הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב הדודאים נתנו ריח וכו', וכתוב וישכב עמה בלילה הוא, הוא ודאי, והרי פרשוהו העולם העליון הוא שנסתר ולא נגלה, משום שהרי התורה יוצאת מהעולם העליון.

עוֹד הִיָּה אוֹמֵר, שְׁאָדָם, כְּשִׁיּוֹצֵא לְעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יוֹדֵעַ דָּבָר עַד שְׁטוּעַם לָחֶם. כִּיּוֹן שְׂאוּכַל לָחֶם, מִתְעוֹרֵר לְדַעַת וּלְהַפִּיר. כִּךְ כְּשִׁיּוֹצֵאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים דָּבָר, עַד שֶׁהִטְעִים לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לָחֶם מִן הָאָרֶץ הַזֹּאת, שֶׁכָּתוּב אַרְץ מְמִנָּה יֵצֵא לָחֶם, וְאִזּוּ נִכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל לְדַעַת וּלְהַפִּיר אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְתִינּוֹק לֹא יוֹדֵעַ וְלֹא מִפִּיר עַד שְׁטוּעַם לָחֶם שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה.

יִשְׂרָאֵל לֹא יָדְעוּ וְלֹא הִפִּירוּ בְּדִבְרֵי שְׁלֹמֶעֱלָה עַד שְׂאָכְלוּ לָחֶם עֲלִיוֹן, וְאִזּוּ יָדְעוּ וְהִפִּירוּ אֶת אוֹתוֹ מְקוֹם, וְרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיּוֹצֵא יָדְעוּ יוֹתֵר בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂרָאוֹי לְאָרֶץ הַזֹּאת, וְלֹא יָכְלוּ, עַד שֶׁטְעַמוּ לָחֶם מֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם, וּמִי הוּא? שָׁמַיִם, שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת טז) הִנְנִי מִמַּטִּיר לָכֶם לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, וְאִזּוּ יָדְעוּ וְהִסְתַּכְּלוּ לְאוֹתוֹ מְקוֹם. וְעַד שְׂאָכְלוּ לָחֶם מֵאוֹתוֹ מְקוֹם, וְנִעַד שֶׁלֹּא אָכְלוּ לָחֶם בְּאֵלוֹ הַמְּקוֹמוֹת] לֹא יָדְעוּ דָּבָר וְלֹא הִפִּירוּ.

בֶּא רַבִּי יוֹסִי וּנְשָׁקוּ. אָמַר, וּדְאִי עַל זֶה הָעִיר אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּזֶה, וְעַל כֵּן הָרֵאשִׁית שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְדַעַת הִיָּה הַלָּחֶם. קָמוּ וְהִלְכוּ. בְּעוֹדָם הוֹלְכִים רָאוּ שְׁנֵי פְרוֹת, אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נִקְבָּה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֵינִי לָנוּ דָּבָר בְּעוֹלָם שְׂאִינוּ זָכָר וְנִקְבָּה, וְכָל מֵה שֶׁבְּאָרֶץ – כִּךְ גַּם בָּיָם.

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, וַיָּבֵא יַעֲקֹב מִן הַשָּׂדֶה בְּעָרֵב וַתֵּצֵא לָאָה לְקִרְאָתוֹ וְגוֹ'. וַתֵּצֵא לָאָה לְקִרְאָתוֹ, מִנֵּיִן יָדְעָה? הֲרֵי אָמְרוּ שֶׁגָּעָה הַחֲמוּר, וְלָאָה יָדְעָה וַיֵּצֵאָה אֵלָיו, וְגֵרָם לוֹ שִׁיּוֹצֵא מִמִּנָּה יִשְׁשָׁכֵר. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב יִשְׁשָׁכֵר חֲמוּר גֵּרָם, אֵל תִּקְרִי גֵרָם אֲלֵא גֵרָם, שֶׁהַחֲמוּר גֵּרָם לוֹ. אָמְרָה לָאָה: וּדְאִי יָדַעְתִּי שְׂאֵם יַכְנִס יַעֲקֹב לְמִשְׁכַּן רַחֵל, אֵינִי לִי לְהוֹצִיא אוֹתוֹ, אֲלֵא אַחֲכָה לוֹ כָּאֵן וַיִּכְנַס לְמִשְׁכָּנִי.

כִּי שָׁכַר שְׁכִרְתִּיךָ בְּדוֹדָי בְּנִי, מֵה זֶה בְּדוֹדָי בְּנִי? מִשּׁוֹם שְׁנוּחַ לְיַעֲקֹב עַל זֶה, שְׂאֵלוֹ מְסִיעִים לְהוֹלִיד. וַיַּעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שֶׁהַדָּבָר לֹא עוֹמֵד בְּדוֹדָאִים, אֲלֵא לְמַעְלָה.

פְּתַח וְאָמַר, מוֹשִׁיבֵי עֲקֶרֶת הַבַּיִת אִם הַבָּנִים שְׂמַחָה הַלְלוּיָהּ. אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, רוּחַ הַקְּדוֹשׁ אוֹמְרָת: מוֹשִׁיבֵי עֲקֶרֶת הַבַּיִת – זוֹ רַחֵל. אִם הַבָּנִים שְׂמַחָה – זוֹ לָאָה. מוֹשִׁיבֵי עֲקֶרֶת הַבַּיִת – זֶה הָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן.

פְּתַח רַבִּי חֲזִיָּא וְאָמַר, (שְׁמוֹת יב) בְּרֵאשֵׁן בְּאַרְבַּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בְּעָרֵב תֵּאָכְלוּ מִצֵּת, וְכָתוּב (דְּבָרִים טז) שְׁבַעַת יָמִים תֵּאָכַל עֲלֵיו מִצֹּת לָחֶם עֲנִי. לָחֶם עֲנִי כָתוּב. בְּדָבָר הַזֶּה הִתְעוֹרְרוּ כּוֹ הַחֲבָרִים. אֲבָל בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, הָיוּ בְּרִשׁוֹת אַחֲרָת. כְּשֶׁרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקָרֵב אוֹתָם אֵלָיו, נָתַן לָהֶם מְקוֹם שֶׁל לָחֶם עֲנִי, לָחֶם עֲנִי. מִי הָעֲנִי? זֶה דָּוִד הַמֶּלֶךְ, שֶׁכָּתוּב בּוֹ (תְּהִלִּים פז) כִּי עֲנִי וְאַבְיוֹן אָנִי.

וְלָחֶם עֲנִי הַזֶּה נִקְרָא מִצָּה, נִקְבָּה בְּלִי זָכָר הִיא עֲנִי. הִתְקַרְבוּ לְמִצָּה בְּהַתְחַלָּה. כִּיּוֹן שֶׁקָּרְבוּ אוֹתָם יוֹתֵר, הִכְנִיס אוֹתָם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדִרְגוֹת אַחֲרוֹת, וְהִתְחַבֵּר זָכָר עִם נִקְבָּה. וְאִזּוּ, כְּשֶׁמִּצָּה מִתְחַבֵּר בְּזָכָר, נִקְרָא מִצָּה, בְּתוֹסֶפֶת וְא"ו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים ל) כִּי הַמִּצָּה הַזֹּאת. מִשּׁוֹם כִּךְ מִצָּה בְּרֵאשׁוֹנָה, וְאַחַר כִּךְ מִצָּה.

בְּעוֹדָם הוֹלְכִים שְׂמַעוּ קוֹל אֶחָד שְׂאוֹמֵר: גְּדוּד שֶׁל רוֹצְחִים אוֹרְבִים בְּדֶרֶךְ, סָטוּ לְמַעְלָה, אֵל תִּרְדּוּ לְטִירָה חֲסֵרֶת הַגַּג שְׁלֹמֶטָה. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִזֶּה נִשְׁמַע שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְשַׁמֵּר אֶת דְּרָכֵינוּ. עַלֹ לְמַעְלָה וְנִכְנְסוּ לְהַר אֶחָד, בֵּין סְלָעִים חִזְקִים. אָמְרוּ, הוֹאִיל וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה בְּדֶרֶךְ הַזֹּאת, נִרְאָה דָּבָר, אוֹ יִתְרַחֵשׁ לָנוּ נִס.

הַלְכוּ. יִשְׁבוּ עַל בְּקִיעֵי הַסְּלַע. עָלָה לָהֶם אִישׁ אֶחָד. תְּמָהוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִי אַתָּה? אָמַר, אָנִי מֵאַנְשֵׁי אַרְקָא. אָמַר לוֹ, וְשֵׁם יֵשׁ בְּנֵי אָדָם? אָמַר, כֵּן, וְזוֹרְעִים וְקוֹצְרִים, מֵהֶם בְּמִרְאָה אַחַר מְשָׁנִים מְמַנִּי, וְעֲלִיתִי אֵלֵיכֶם לְהַפִּיר מִכֶּם, מֵה שְׂמָה שֶׁל הָאָרֶץ שְׂאֵתֶם בָּהּ?

אָמַר לוֹ, אַרְץ, מִשּׁוֹם שֶׁכָּאֵן שׁוֹרָה אַרְץ הַחַיִּים, שֶׁכָּתוּב (אִיּוֹב כח) אַרְץ מְמִנָּה יֵצֵא לָחֶם. מִזּוֹ יֵצֵא לָחֶם? בְּשָׂר הָאָרֶץ לֹא יֵצֵא לָחֶם, וְאִם יוֹצֵא, לֹא מִשְׁבַּעַת הַמִּינִים. בֵּינֵתִים נִכְנַס לְמְקוֹמוֹ. תְּמָהוּ. אָמְרוּ, וּדְאִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְעוֹרֵר אוֹתָנוּ בְּאִיזָה דָּבָר.

אָמַר רַבִּי חֲזִיָּא, וּדְאִי עַל הַפְּסוּק הַזֶּה שְׂאֵמְרָת, זְכַרְתִּי שְׁלֹמֶדְתִּי מִסְבִּי דָּבָר אֶחָד עֲלִיוֹן בְּפִסְחָה, שְׁנָתָן לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל הַלָּחֶם הַזֶּה מֵאַרְץ הַחַיִּים, וְאַחַר כִּךְ לָחֶם מִן הַשָּׁמַיִם, הַלָּחֶם הַזֶּה, וְהֵנָּה בְּאַרְנוֹ אֶת הַדָּבָר.

אם הפנים שמחה [הללויה] - זה העולם העליון. משום כך הללויה.

אמר רבי יהודה, כל השבטים הללו הם תקונים שלמטה, וכלם כמו שלמעלה. בא ראה, כי שכר שכרתיך - לקחת ממנו הגוף, ומי הוא? תורה. שכר שכרתיך - לך, לגופך ממש. שכר שכרתיך - להוליד את דמותך.

מכאן מי שעוסק בתורה, יורש את העולם הבא, ויורש את נחלת יעקב. יורש העולם הבא, שכתוב יששכר, יש שכר, (ירמיה לא) כי יש שכר לפעלתך, וכתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא.

כי ילדתי לו ששה בנים. אמר רבי חזקיה, אלו מעלה ומטה וארבעת הצדדים של העולם. ומי שמאריך באחד, צריך לו להמליך את הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה ולארבעת צדדי העולם, והיינו אחד.

אמר רבי חזקיה, כתוב (שיר ב) על הרי בתר, וכתוב (שם ח) על הרי בשמים. מי הם הרי בשמים? אלו ששת הבנים של לאה שפוללים ששה אחרים, והם שנים עשר, והם ששה, משום שכל אחד כלול בחברו, ולאה עליהם, לקיים (תהלים קיג) אם הבנים שמחה הללויה.

ועל כן כתוב לא תקח האם על הבנים, משום שהוא העולם הנסתר ולא הנגלה, ועל כן שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך, משום שהוא העולם שנסתר ולא התגלה כלל.

ואת הבנים תקח לך, הינו שכתוב כי שאל נא לימים ראשונים וגו' ולמקצה השמים ועד קצה השמים. וכל אלו נקראים הרי בשמים. מכאן ולמטה נקראו הרי בתר, שכתוב ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, ההרים של הפרוד.

אמר רבי ייסא, בני השפחות קשרו קשרים, ארבעה קשרים שהצטרכו לתקון. ואמר רבי אלעזר, שמשום כך יוצאים החוצה אותם הקשרים. ואף על גב שכלם אחד, ומכאן והלאה כלם אחד, בדרך ישרה, ועל כן כל השבטים עולים בעדות למעלה. זהו שכתוב (תהלים קכב) ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'.

ואמר רבי אלעזר, כתוב ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. מה ראה יעקב ללכת לדרכו כשנולד יוסף, וטרם שנולד יוסף לא רצה ללכת לדרכו? אלא הנה פרושה, שראה שנולד שטנו של עשו.

ובא וראה, יוסף השלים את מקומו אחריו ויוסף זכה לו, שנקרא צדיק, וכאן סיום הגוף. כיון שראה יעקב שנשלם הגוף, רצה הגוף ללכת לדרכו, וסיום הגוף הוא הברית, ועם כל זה בנימין השלים את החשבון, שבו נשלמו שנים עשר.

ואם תאמר, וכי לא היה יודע יעקב שעד עכשו לא השתלמו השבטים, אף על גב שנולד יוסף, מה הטעם לא חכה עד שנולד בנימין וישתלמו השבטים? אלא יעקב עשה בחכמה וידע הדבר. אמר, ודאי אם ישתלמו כאן כל השבטים, הנה ידעתי שהתקון של מעלה שרוי עליהם כראוי, ובארץ הזו לא צריכים שישתלמו, אלא בארץ הקדושה.

בא ראה שכך הוא, שכל שנים עשר השבטים הם התקון של העולם התחתון, וכיון שנולד בנימין, מתה רחל, ולקחה את המקום העולם התחתון הזה להתתקן בהם, ועל כן לא נולד בנימין אלא בארץ הקדושה. זהו שכתוב ואני בבאי מפרדן מתה עלי רחל בארץ כנען בדרך, ושם מתה רחל ונטלה את המקום, העולם התחתון הזה, להתישב בבית שלם. וכל זמן שרחל קימת, העולם התחתון אינו נתקן בהם. מתה רחל - נטלה [למעלה] הבית בשלמותו.

ואם תאמר, למה לא מתה לאה באותו הזמן? אלא משום שהבית הוא בעולם התחתון [העליון], והכל היו ממנו להתתקן, ולא מן העולם העליון [התחתון], ומשום כך לא מתה באותה שעה. וכל מעשי לאה הם בנסתר, משום שהעולם העליון הוא בנסתר ולא בנגלה, ומשום כך לא נזכרה מיתתה של לאה כמיתתה של רחל.

ובא וראה שכך זה ודאי, משום שהעולם העליון כל דבריו בנסתר, והעולם [העליון] התחתון כל דבריו בנגלה, משום כך נתכסתה לאה במערת המכפלה, ורחל בדרך הגלויה. זו בנסתר, וזו בגלויה.

שמע רבי שמעון ואמר, ודאי יפים הם כל דברי רבי יהודה, וזה עולה על הכל. ואם תאמר, למה לא הלך לו לדרכו מיד? אלא כל זמן שרחל לא התעברה מבנימין, התעכב שם. כיון שהגיע הזמן של בנימין, ברח ולא בקש רשות, כדי שלא יתעכב שם, ויתחבר יעקב בכל השבטים במקום [שלא] שצריך.

רבי אבא פתח, וילך משה וישב אל יתר חתנו וגו'. בא ראה, משה היה רועה את צאן חתנו, ודיוורו היה עמו. וכשרצה ללכת, לא הלך אלא ברשותו. ויעקב, שהיה שלם, ודיוורו תמיד היה עם לבן, למה לא בקש ממנו רשות? אלא הרי נתבאר שלא יגלגל לבן עמו גלגלים וישאר שם, שהרי בראשונה אמר לו, ומיד גלגל עליו גלגלים ונשאר שם, וכעת פחד ממנו.

אבל יתרו לא היה כך כלפי משה, משום שלבן היה מכשף, ובכשוף היה כל מעשהו כלפי יעקב, וכעת לא רצה יעקב להתעכב שם, שהרי הקדוש ברוך הוא אמר לו שוב אל ארץ אבתיך וגו', ועל כן לא רצה להתעכב ולעזוב את מצות רבונו.

בא ראה, כתוב ויזכר אלהים אל רחל וגו'. פתח ואמר, (תהלים מו) למנצח לבני קרח על עלמות שיר. בפסוק הזה יש להסתכל שהוא סוד של חכמה, וכל השירים והתשבחות הללו שהיו אומרים בני קרח, כלם מחדשים הם אותם שירים ותשבחות שהיו מלפנים, וכן כל אותם שירות ותשבחות שאמר דוד וכל אותם שהיו עמו, כלם היו בסוד עליון, בסוד החכמה.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את העולם התחתון כמו העולם העליון, וכל אותם הסדרים שסדרו דוד ושלמה בנו וכל אותם נביאי האמת - כלם סדרו כמו שלמעלה.

בא ראה, כמו שיש משמרות בארץ - כך גם ברקיע שמזמרים לרבונם ואומרים תמיד שירה, וכלם עומדים אלו כנגד אלו, והכל בסדרים של שירות ותשבחות, והרי פרשונה החברים.

עלמות שיר, מה זה עלמות שיר? אלא כמו שנאמר (שיר ו) ששים המה מלכות ושמונים פילגשים ועלמות אין מספר. מה זה

ובנסתר העולם העליון נרשם, שכתוב ותאמר לאה באשרי פי אשרוני בנות, ומשום כך קראה שמו אשר. [משום כך כל הברכות של שני העולמות בנגלה ובנסתר, ועם כל זה].

ומשום כך הכל אחד, שהרי הכל הוא מן העולם העליון. כך גם, ובכל מקום, שני עולמות, זה בנגלה וזה בנסתר, ואנו לא מברכים את הקדוש ברוך הוא אלא בשני עולמות, שכתוב ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם. משום כך לעולם העליון קוראים הו"א, ולעולם התחתון קוראים את"ה, משום שהוא ברוך מן העולם העליון על ידי הצדיק. זהו שכתוב ברוך ה' מציון שכן ירושלים וגו'. ודאי מציון הוא ברוך.

בא ראה, כמו כן ה' ה' שני עולמות הם, זה בנגלה וזה בנסתר, ועל כן מפסיק הטעם בתוכם, ומהעולם הזה ועד העולם הזה הכל אחד.

ויהי כאשר ילדה רחל את יוסף וגו'. אמר רבי יהודה, בא ראה השלמות של יעקב, שלא רצה ללכת אלא ברשות לבן. ואם תאמר, למה לא הלך פעם אחרת ברשותו? אלא משום שפחד יעקב שלא יעזב אותו וישתלמו שנים עשר שבטים בארץ אחרת, ועל כן, כיון שראה שהגיעה שעתו של בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו. **שביון** שנוולד בבנימין, נקשרה השכינה בכל השבטים ונטלה הבית עם כלם. ויעקב היה יודע בסוד החכמה, שכאשר ישתלמו שנים עשר שבטים, שהשכינה תתקשט ותתקשר עמם ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

בא ראה, כך למדנו, העולם התחתון נראה ליעקב כמו שנראה למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמם, ואז נטלה [נדחתה] רחל, והיא נטלה את הבית בכל השבטים והיתה עקר הבית, ואז ודאי מושיבי עקרת הבית.

אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שנשלמו שנים עשר השבטים, ודאי ירד העולם שלמעלה לבית להתקשר עמם, והמסכנה הזאת נדחית לפניו. אם תמות כאן, לא אצא מכאן לעולמים. ולא עוד, אלא בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך ויהי כאשר ילדה וגו', טרם ישתלמו השבטים.

ממש. ומשום כך, מי שיודע אותן ונזהר בהן, אהוב הוא למעלה ואהוב למטה.

רבי שמעון אמר, כל האותיות הללו, זכר ונקבה, להכליל יחד בסוד המים העליונים והמים התחתונים, והכל אחד, וזהו היחוד השלם. ומשום כך, מי שמכיר אותם ונזהר בהם, אשרי חלקו בעולם הזה ובעולם הבא, משום שהוא עקר היחוד השלם פראוי, שלש שלש מצד זה ומצד זה, ביחוד אחד בשלמות הכל, וכלם הסוד של הסדר העליון פראוי כמו שלמעלה, שאותו סדר שלשה שלשה בסוד אחד.

סדר שני שלצד הדרום, שלשה סדרים הם לאותו הצד, וכל סדר וסדר שלשה שלשה, והם תשעה, כמו שנאמר, וכך נחלקות האותיות לכל צד להתחבר הכל יחד. משום שיש אותיות בסוד של נקבה, ואותיות בסוד של זכר, וכלן התחברו יחד, והן אחת בסוד השם הקדוש השלם, ואליהם סדרים ממנים שלשה שלשה, כמו שנתבאר, והכל יוצא מהסדר של האבות שלמעלה, כסדר שנתקנו אותיות השם הקדוש יה"ו, כמו שנתבאר. כל הסדרים הללו מתנהגים באותיות הידועות הללו ונוסעים בהן, וכמה צבאות ורכבות כלם למטה שנוסעים ומתנהגים בסדר הזה.

סדר שלישי שלצד צפון, בשלשה סדרים הם לאותו הצד, והם תשעה, ובשלשה צדדים שלשה שלשה לכל צד הם תשעה, ואותם סדרים משלשת הצדדים, כמו שנתבאר. שבעה ועשרים, בסוד האותיות שהן שבע ועשרים. ואף על גב שהן עשרים ושתיים, שלמות האותיות הן עשרים ושבע. וכך הסדור של הסדרות הללו.

שבעה ועשרים, לשלשה שלשה סדרים לכל צד. ונמצאו שלשה אלה מצד זה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, ושלשה הללו מהצד הזה שהם תשעה, נמצאו כלם שבעה ועשרים.

והפוד של השבעה ועשרים הללו הן תשע אותיות [הן] שהן בסוד הנקבות, לחבר עמהם נקבה עם אותם שמונה עשר צדדים אחרים בסוד שנתבאר [של הזכר], והכל הוא פראוי.

ועלמות אין מספר? כמו שנאמר היש מספר לגדודיו. ומשום שאין להם חשבון, כתוב ועלמות אין מספר.

ובלם שורות שורות, מקיפים סדרים, אלו כנגד אלו, לזמר ולשבח את רבונם, ואלו הם עלמות שיר. ומשום שיש עלמות שאין מזמרות כמו אלו, אלו נקראות עלמות שיר.

שלשה סדרים נפרדים לכל צד לארבעת צדדי העולם, ובכל סדר וסדר, שהוא לכל צד, שלשה סדרים אחרים. סדר ראשון שלצד מזרח – שלשה סדרים הם, והם תשעה סדרים, משום שכל סדר מהשלשה הללו יש לו שלשה סדרים, ונמצאו שהם תשעה, וכמה אלפים ורכבות תחתיהם.

תשעת הסדרים הללו, כלם מתנהגים באותיות רשומות, וכל סדר מסתפל לאותן אותיות רשומות, [והרי בארוה וכן לכל סדר וסדר, וכלם נוסעים באותיות רשומות, ואלו עליונים מאלו, ועומדים אלו על אלו] וכלן מתחברות ואמרות שירה. וכשאותן האותיות פורחות לתוך האויר של הרוח [ההיא] הממנה על הכל, אז הם נוסעים, והשירה נמתקת, ואות אחת מכה מלמטה, ואותה אות עולה ויורדת, ושתי אותיות פורחות עליהן. והאות הזו מלמטה מעלה סדר ממטה למעלה ומתחברת עמם, ונעשות שלש אותיות, כלם לפי האותיות יה"ו, שהן שלש בתוך האספקלריה המאירה. מאלו נפרדים שלשה סדרים ואותן שתי האותיות, ואותה האות שעולה מתחברת עמהן, והן שלש.

בא ראה, אותן שתי אותיות עליונות שעולות באויר, הן פלולות זו בזו, רחמים בדין, ומשום כך הן שתיים, והן מן העולם העליון, בסוד של זכר. וזו שעולה ומתחברת עמהן היא נקבה, ונכללת בשתייהן. כמו שהנקבה נכללת בשני צדדים, בימין ובשמאל, ומתחברת עמהם, כך גם האות הנקבה הזו שמתחברת עם שתי אותיות אחרות, והן בשני צדדים אלו העליונים, וזה למטה, והכל הוא אחד, זכר ונקבה. [חוץ] שכאשר נברא העולם, שאותם האותיות הן מן העולם העליון, שהם הולידו את כל המעשים למטה כמו שלהם

אָלָא כָּךְ לְמַדְנֵנוּ, כְּשֶׁהִשְׁמַשׁ מֵאִיר – הוּא בְּשָׁמַיִם, וְתִקְפוּ וְכַחוּ עַל הָאָרֶץ בְּכָל מְקוֹם. כְּמוֹ כֵּן מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ. בְּזִמְנֵי שֶׁהִמְקִדְשׁ עַמְד – מְלֵא כָּל הָאָרֶץ כְּבוֹדוֹ, זֶה הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, וְכַעַת שִׁישְׁרָאֵל בְּגָלוּת – הִיא לְמַעְלָה, וְהִתְקַף מִקִּיף אֶת יִשְׂרָאֵל לְהִגָּן עֲלֵיהֶם, וְאַף עַל גַּב שֶׁהֵם בְּאָרֶץ אַחֲרָת.

וּבֵא תְּרַאֶה, שְׂכִינָה לְמַטֵּה וּשְׂכִינָה לְמַעְלָה. שְׂכִינָה לְמַעְלָה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר תַּחֲוֹמִים מְרַכְּבוֹת קְדוּשׁוֹת וּשְׁתִּים עֶשְׂרֵה חַיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת. שְׂכִינָה לְמַטֵּה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר שְׂבָטִים קְדוּשִׁים. וְאִזּוֹ נִכְלַלְתָּ הַשְׂכִּינָה לְמַעְלָה וּלְמַטֵּה, וְהִכַּל בְּפַעַם אַחַת יַחַד. וְאַף עַל גַּב שֶׁבְּזִמְנֵי שִׁישְׁרָאֵל בְּגָלוּת לְמַטֵּה לֹא נִתְקַנְתָּ לְמַעְלָה, כָּךְ גַּם לֹא נִתְקַנְתָּ מִשׁוּם שְׁלֵמַטָּה לֹא נִתְקַנְתָּ, וְזֵהוּ בְּגָלוּת עִם יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בְּגָלוּת עִמָּהֶם.

בְּמָה נִתְקַנְתָּ? לְמַלְךְ שְׂמַת בְּנוֹ, מֶה עָשָׂה? כִּפָּה אֶת מִטְתּוֹ עַל אֲבֵל בְּנוֹ, וְלֹא הִתְקִין לוֹ אֶת מִטְתּוֹ, אֲלֵא נָטַל קוֹצִים וְדַרְדָּרִים וְהִטִּיל תַּחַת מִטְתּוֹ וּשְׂכַב עָלֶיהָ. כָּךְ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּיּוֹן שֶׁגָּלוּ יִשְׂרָאֵל וְנִחְרַב הַמְּקִדָּשׁ, לָקַח קוֹצִים וְדַרְדָּרִים וּשְׁם תַּחְתָּיו. זֵהוּ שְׂכָתוֹב וַיֵּרָא אֵלָיו מֶלֶאכֶּה ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה, מִשׁוּם שִׁישְׁרָאֵל הָיוּ בְּגָלוּת.

פָּקֵד פָּקֵדְתִּי אֶתְכֶם. מִי שֶׁלֹּא עוֹמֵד בְּרִשׁוֹתָיו, מֶה מְצוּהָ וּמֶה עוֹשֶׂה? אֲלֵא פָקֵד מְלַמְעָלָה, פָּקֵדְתִּי מְלַמְטָה. מֶה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁהַזְּכִירָה הַזֹּאת הִיְתָה עָלֶיהָ מִקְדָּם לְכֵן, שְׂכָתוֹב וְאִזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. כִּיּוֹן שְׂכָתוֹב וְאִזְכֹּר – הִנֵּה זְכִירָה הַתְּמַנְתָּה עָלֶיהָ, וּמִשׁוּם כָּךְ אִמְרָה אַחַר כָּךְ פָּקֵד פָּקֵדְתִּי, שֶׁהָרִי סִימָן לְקַחָה מִקְדָּם לְכֵן. כְּמוֹ כֵּן שָׂרָה, שְׂכָתוֹב וְה' פָּקֵד אֶת שָׂרָה. אֲבָל כָּאֵן רַחֵל, שֶׁלֹּא נִזְכְּרָה מִקְדָּם לְכֵן, לֹא נֶאֱמַר בָּהּ פָּקֵדְתָּה, אֲלֵא זְכִירָה, וְהִכַּל הוּא בְּזְכִירָה, בְּסוּד שֶׁל הַמְּזֵל.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חִזְקִיָּה הָיוּ הוֹלְכִים מִקְפּוֹטְטָקִיא לְלוֹד, וְרַבִּי יְהוּדָה הָיָה רוֹכֵב, וְרַבִּי חִזְקִיָּה עַל רַגְלָיו. בִּינְתַיִם יָרַד רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר, מִכָּאֵן וְהָלָאֵה נִתְעַסַּק בַּתּוֹרָה, כְּכָתוּב (דְּבָרִים לב) הָבֹו גְדֹל לְאַלְהֵינוּ.

אָמַר לוֹ, אֵלֹו הֵיִינוּ שְׁלִשָּׁה – יָפָה הוּא, שֶׁאֶחָד יֹאמַר – וּשְׁנַיִם יֵשִׁיבוּ לוֹ. אָמַר לוֹ, הַדְּבָרִים הַלְלוּ שֶׁל הַבְּרָכוֹת, מִשׁוּם שֶׁנִּזְכָּר שֵׁם אֶחָד שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּשְׁנַיִם יֵשִׁיבוּ לוֹ. זֵהוּ שְׂכָתוֹב כִּי שֵׁם ה'

בֵּא רָאֵה, כְּמוֹ שֶׁאֲוֹתָן אוֹתִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, כָּךְ גַּם הָאוֹתִיּוֹת הָאַחֲרוֹת לְמַטֵּה, אוֹתִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת גְּדוּלוֹת, וְאוֹתִיּוֹת תַּחְתּוֹנוֹת קְטַנוֹת, וְהִכַּל זֶה כְּמוֹ זֶה. וְכָל הַסּוּדוֹת הַלְלוּ הֵם בְּסוּד שֶׁל זָכַר וְנִקְבָּה, הִכַּל אֶחָד בְּשֵׁלֵמוֹת.

הַשְׁלָמָה מִהַהֲשַׁמְטוֹת (סימן נ"א)

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל. בְּשָׂרָה כְּתוּב פָּקֵדְתָּהּ, וּבְרַחֵל כְּתוּב זְכִירָה, לְמָה? מִשׁוּם שֶׁזְּכוֹר נִרְשָׁם בְּיַעֲקֹב שֶׁהוּא בְּרִית שְׁלוֹם כְּשֶׁנַּעֲשֶׂה יוֹסֵף, וּבְמָה? כְּשֶׁנָּטַל שׁוֹר עִמּוֹ שֶׁלֹּא יִחְזַק אוֹתוֹ הַצֵּד הָאַחֵר, וְלָכֵן נִקְרָא יוֹסֵף בְּכוֹר, שֶׁאוֹתוֹ שׁוֹר שֶׁנָּטַל בְּכוֹר שׁוֹרוֹ וְדָאִי, וְאוֹתוֹ שׁוֹר שׁוֹר תָּם, וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם רַבּוֹן וְשִׁלִּיט, בְּעַל הַבַּיִת שֶׁאוֹתוֹ שׁוֹר תָּם שׁוֹרָה כְּתוּבוֹ: ע"כ מַהֲהֲשַׁמְטוֹת

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל, שֶׁהָרִי בְּמִזְל זֶה תְּלוּי, וּמִשׁוּם כָּךְ כְּתוּב בָּהּ זְכִירָה. וְה' פָּקֵד אֶת שָׂרָה – זֶה לֹא הָיָה מִהַמְּזֵל. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָרִי הַבְּנִים תְּלוּיִים בְּמִזְל וְלֹא לְמַטֵּה – כָּאֵן בְּשָׂרָה זֶה לֹא הָיָה בְּמִזְל, אֲלֵא כְּתוּב וְה', הִכַּל יַחַד.

אִם כָּךְ, לְמָה כְּתוּב פָּקֵדְתָּהּ? אֲלֵא וְדָאִי הַזְּכִירָה [הַזֹּאת] הִיְתָה מִקְדָּם לְכֵן, וְהַמְּפַתַּח הַזֶּה נִמְסַר לְמַטֵּה, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב (בְּרֵאשִׁית יז) וְאֶת בְּרִיתִי אֶקִּים אֶת יִצְחָק אֲשֶׁר תֵּלַד לָךְ שָׂרָה לְמוֹעֵד הַזֶּה וְגו'. אַחֲרַי כֵּן כְּמוֹ זֶה – כִּיּוֹן שֶׁנִּזְכָּר בְּסוּד שְׁלֵמַעְלָה, אַחַר כָּךְ נֶאֱמַר בְּסוּד שֶׁל הַנִּקְבָּה פָּקֵדְתָּהּ, שִׁיְהִיָּה הַכֹּלָל שֶׁל הִכַּל יַחַד.

וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶל רַחֵל. רַבִּי חִיָּיא פִּתַּח וְאָמַר, (שְׁמוֹת 1) וְגַם אֲנִי שָׁמַעְתִּי אֶת נְאֻמַּת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר מְצָרִים מִעֲבִידִים אֲתֵם וְאִזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי. וְאִזְכֹּר – הָרִי זְכִירָה, מִשׁוּם שֶׁהִיא לְמַעְלָה, שֶׁהַמְּזֵל הַזֶּה הוּא לְמַעְלָה בְּזָכַר, בֵּא עַל פָּקֵדְתָּהּ שֶׁהִיא בְּגָלוּת לְמַטֵּה בְּנִקְבָּה. כְּמוֹ כֵּן וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת רַחֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאִזְכֹּר אֶת בְּרִיתִי.

בֵּא רָאֵה, כְּתוּב פָּקֵד פָּקֵדְתִּי אֶתְכֶם. וְכִי פָקֵד פָּקֵדְתִּי? וְהָרִי הַפָּקֵדְתָּה עוֹמֵדָת בְּנִקְבָּה, וּבְאוֹתוֹ הַזִּמְנֵי הִיְתָה בְּגָלוּת, וְהִיא אוֹמְרַת פָּקֵד פָּקֵדְתִּי? אֲלֵא שְׂכָאֵן יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל, וְכָאֵן סוּד שֶׁל הַחֲכָמָה, וְהִיא בְּגָלוּת, אִיךְ נִרְאָה לְמַשֶּׁה כָּאֵן וְאִיךְ אִמְרָה פָּקֵד פָּקֵדְתִּי.

זו המלחמה של אותו הצד הרע שצריך אדם להלחם בו קרב ולשלט עליו ולהנצל ממנו.

בא ראה שיעקב כף השתדל אצל עשו משום אותו הצד שלו, להתחכם עליו וללכת עמו בעקמומיות בכל מה שצריך כדי לשלט עליו בראש ובסוף, והכל כראוי, והראש והסוף יחד זה כמו זה, ככתוב בכרתי, ואחר כך ברכתי. הראשית והסוף יחד זה כמו זה, כדי לשלט עליו בדרך ישרה כראוי לו, ומשום כך צדיק הוא מי שנצל מהם ויכול לשלט עליהם.

בא ראה, זכירה ופקידה לטוב הם כאחד בסוד האמונה, ואשרי הוא מי שמשתדל אחר האמונה, כמו שנאמר (הושע יא) אחרי ה' ילכו כאריה ישאג וגו'. אמר רבי חזקיה, כך הוא ודאי.

ובא וראה, כשאדם מתפלל תפלתו, אל יאמר עליה זכרני ופקדני, משום שיש זכירה ופקידה לטוב, וזכירה ופקידה לרע, ועתידים לטל את הדבור מפיו, ובאים להזכיר חטאי האדם ולהענישו. פרט אם הוא צדיק שלם, שכאשר בודקים את חטאיו, אותה זכירה ופקידה לרע לא ימצאו אותם, כמו עזרא שאמר זכרה לי אלהי לטובה.

שהנה בכל מקום שאדם מתפלל תפלתו, יכלל את עצמו בין רבים, בכלל של הרבים. ובא וראה, השנומית, כאשר אמר לה אלישע (מלכים ב ד) היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, היש לדבר לך אל המלך - אותו היום היה יום טוב של ראש השנה, ואותו היום ששולטת מלכות הרקיע לדון את העולם, והקדוש ברוך הוא נקרא המלך המשפט באותו הזמן, ומשום כך אמר לה היש לדבר לך אל המלך.

מה כתוב? ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת. מה אמרה? לא רוצה להיות רשומה למעלה, אלא להכניס את ראשי בין רבים, ולא לצאת מהכלל שלהם. וכך צריך לאדם להכלל בכלל של רבים ולא להתייחד לבדו, כדי שלא ישגיחו עליו להזכיר חטאיו, כמו שאמרנו.

פתח רבי יהודה ואמר, (איוב לח) הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה. הפסוק הזה אמר

אקרא ה' אקרא - זה אחד שמברך. ה' אקרא - אלו שנים אחרים. אבל בתורה, אפלו שנים יושבים ונותנים גדל וחזק של שבח התורה לקדוש ברוך הוא.

אמר לו רבי חזקיה, כלפי הברכות למה שלשה? אמר לו, הרי פירשוה ונתבאר, שכתוב ה' אקרא לאלהינו. אבל סוד הדבר כאן, שהרי כל הסודות של הברכות הוא כך - אחד לברך ושנים להשיב, כדי שיעלה השבח של הקדוש ברוך הוא בסוד של שלשה, אחד מברך ושנים [אומרים אמן] שמודים, וזהו קיום הברכות, ובסוד עליון כראוי, ובסוד של שלשה, כמו שבארוהו.

בעודם הולכים, אמר רבי יהודה, שנינו, יש זכירה לטוב ויש זכירה לרע, יש פקידה לטוב ויש פקידה לרע. יש זכירה לטוב - כמו שבארוהו, שכתוב (ויקרא כו) וזכרתי להם ברית ראשנים וגו', (בראשית ח) ויזכר אלהים את גח, (שמות ב) ויזכר אלהים את בריתו. ויש זכירה לרע - שכתוב (תהלים עח) ויזכר כי בשר המה רוח הלך ולא ישוב. פקידה לטוב - שכתוב (שמות ג) פקד פקדתי אתכם. פקידה לרע - שכתוב (תהלים פט) ופקדתי בשבט פשעם ובנגעים עונם. וכלם סודות עליונים.

כל אלו - זכירה ופקידה - לטוב, אלו הן דרגות ידועות, סוד האמונה, זכר ונקבה, סוד אחד, זכירה ופקידה, אלו הם לטוב. זכירה ופקידה לרע אלו הם הסוד של הצד האחר שעומד בסוד של אלהים אחרים. זכר ונקבה יחד, זכירה בזה ופקידה בזה, ואלו הם שתמיד עומדים לרע ואלו כנגד אלו. מכאן יוצאים כל סודות האמונה וכל הקדשות העליונות, כמו שבארוהו, ומכאן יוצאים כל המינים הרעים וכל מות וכל הצדדים והמינים הרעים בעולם, ובארוהו, וזה בהפוך מזה.

אמר רבי חזקיה, כך זה ודאי. אשרי הוא מי שחלקו מתקים בצד הטוב ולא ירפין עצמו לצד אחר וינצל מהם. אמר לו רבי יהודה, כך זה ודאי, ואשרי מי שיכול להנצל ממנו מהצד ההוא, ואשריהם הצדיקים שיכולים להנצל מהם ולהלחם קרב עם אותו הצד.

אמר רבי חזקיה, במה? פתח ואמר, (משלי כד) כי בתחבלות תעשה לך מלחמה. מי המלחמה?

זמנו של בנימין, ברח והלך לו, כדי שהבית לא ישתלם בארץ אחרת, להתקשר בו העולם הקדוש.

והינו שכתוב (בראשית לא) ויאמר ה' אל יעקב שוב אל ארץ אבותיך ולמולדתך ואהיה עמך. מה זה ואהיה עמך? אלא אמר לו, עד כאן רחל היתה עמך עקר הבית, מכאן והלאה אני אהיה עמך ואטל את הבית עמך עם שנים עשר השבטים. והינו שכתוב ואני בבאי מפדן מתה עלי רחל. עלי היתה זה, ובגללי היתה הדבר שהיא נדחתה, ובאה דירת אחרת ונטלה את הבית בשבילי לדור עמי.

ויאמר נקבה שכרף עלי ואתנה. מה זה נקבה? אמר רבי יצחק, אותו רשע אמר, אני רואה שיעקב לא מסתפל אלא בנקבות, ומשום זה יעבד אותי. אמר נקבה שכרף, הנה נקבה, שהיא שכרף, כבראשונה. ואתנה, אמר באיזו נקבה הסתכלת ואתנה, ועבד אותי בשבילה.

ויאמר יעקב לא תתן לי מאומה. אמר יעקב, חלילה, שהרי אני כל מה שעשיתי, לשם כבוד המלך הקדוש עשיתי, ועל כן לא תתן לי מאומה, שהרי אין דעתי בזה, אלא אם תעשה לי [את] הדבר הזה וגו'.

ויסר ביום ההוא את התשישים. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים טו) ה' מי יגור באהלך וגו'. הרי בארנו ובארנו החברים, הולך תמים - זה אברהם, שכאשר נמול נקרא תמים. ופעל צדק - זה יצחק. ודבר אמת - זה יעקב. ודאי שיעקב נדבק באמת. אם הוא באמת נדבק, מה הטעם עשה עם לבן בצורה הזו?

אלא יעקב הבחין את שעת המזל שלו שהיתה, שמתר לאדם לבחן את שעתו טרם ישוב לארצו, ואם מזלו עומד במה שעושה - יפה, ואם לא - אל יושיט רגלו עד שיעלה [שיעמד במה שעשה] אליו.

בא ראה, כתוב וענתה בי צדקתי ביום מחר וגו'. שהרי הוא לא עשה כדי שיטל משלו לחנם, אלא הכל באמת ושלמות הרצון, ולא עוד, אלא שהוא נטל רשות מלבן, ועל כן כתוב נחשתי ויברכני ה' בגללך. כמה כשפים ומינים עשה לבן ובחן את מזלו משום יעקב, והיה מוצא בגלל יעקב

הקדוש ברוך הוא לאיוב כשראה שאיוב דוחק עצמו על דין הקדוש ברוך הוא.

בא ראה, איוב אמר הן יקטלני לו איחל. כתוב לא באל"ף, וקוראים לו בוא"ו, והכל הוא. אמר לו הקדוש ברוך הוא, וכי אני הורג בני אדם?! הנגלו לך שערי מות ושערי צלמות תראה?! כמה שערים פתוחים באותו הצד, והמות שולט עליהם, וככלם סתומים מבני אדם, [ולא יכולים להשמר מהם משום שהם סתומים מבני אדם] שלא מכירים את אותם השערים.

ושערי צלמות תראה. מי הם שערי מות ומי הם שערי צלמות? אלא מות וצלמות הם יחד, והם זנוג אחד. מות - הרי נתבאר, זה מלאך המות, והרי פרשה. צלמות - צל מות, זהו מי שרוכב עליו, והוא הצל שלו והכח שלו להזנוג יחד בקשר אחד, והם אחד.

וכל אותם הדרגות שיוצאות מהם ונקשרות בהם הם השערים שלהם, כמו שלמעלה, כמו שנאמר (תהלים כד) שאו שערים ראשיכם וגו'. ואלו [אותם שערים] נקראים נהרות ונחלים. ששת הצדדים של העולם, אף כף הם שערי מות, ושערי צלמות מהצד האחר, דרגות ידועות ששולטות בעולם. שערי מות ושערי צלמות - זה נקבה וזה זכר, ושניהם יחד.

ועל זה אמר הקדוש ברוך הוא לאיוב בשביל כל אותם דברים שהוא אמר, (איוב ז) כלה ענן וילך בן יורד שאול לא יעלה, וכל אותם שאר דברים. אמר הקדוש ברוך הוא, הנגלו לך שערי מות, לדעת שהרי הכל ברשותי, וככלם עתידים להתבער מן העולם, שכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח וגו'.

בא ראה, ויזכר אלהים את רחל וישמע אליה אלהים ויפתח את רחמה. פעמים אלהים אלהים, למה? אלא אחד מעולם הזכר, ואחד מעולם הנקבה, משום שהדבר תלוי במזל.

ובשמתעוררת רחל בשם הזה, שכתוב יסף ה' לי בן אחר, ידע יעקב שהיא ראויה להשלים את כל השבטים ולא תתקיים בעולם, משום כך רצה ללכת ולא יכל, וכשהגיע

את המקלות - איזה מקלות? אלו הדרגות שהן בית הדין. אשר פצל - שהעביר מהן את הדין. ברהטים - הינו שכתוב (שיר ז) מלך אסור ברהטים, שזה מהמלך שהוא באות ברכות לכל העולמות.

דבר אחר מלך אסור ברהטים - מלך זה אסור וקשור באותם הרהטים העליונים שמהם משקים את הכל [נמשכות ברכות לכל] מן המלך העליון. בשקתות המים - [ומשם משקים כל שקתות המים] אלו הם הנחלים שיוצאים ובאים עד שמגיעים למקום ששם מתכנסים. אשר תבאן הצאן לשותות - כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם. ובאותו המקום ששם מתכנסים המים, כלם באים להשקות ממנו.

ויחמנה - מה זה ויחמנה? בא ראה, בשעה שרוח צפון נושבת, המים קופאים ולא נמשכים לחוץ ולא משקים, משום שהדין תלוי, וקר הצפון מקפיא את המים. וכשמתעוררת רוח הדרום, מתחממים המים והקפאון שלהם עובר ושופעים. אז הכל משקים, משום שהחם של הדרום מפשירים המים, וכלם מתחממים ושמחים לשותות מאותו הקר של הצפון שהיה להם בראשונה. זהו שכתוב ויחמנה. ויחמנה, והרי [ולא] כתוב ויחמו. אלא שהם כלם נקבות.

ועל זה התכונן יעקב לעשות מעשה בחכמה, וזהו שכתוב ויקח לו יעקב מקל לבנה לח וגו'. פתח [רבי אלעזר] ואמר, כי יעקב בחר לו יה ישדאל לסגלתו. בא ראה, כי יעקב בחר לו יה, עד כאן לא ידענו מי בחר את מי - אם הקדוש ברוך הוא בחר את יעקב, אם יעקב בחר לו את הקדוש ברוך הוא, אלא ממה שגלה הכתוב ידענו שהקדוש ברוך הוא נטל את יעקב לגורלו, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

תוספתא

הקשר של הקשר הטהור היה עולה לפני ולפנים טרם שמצא מקום לבית מושבו. אותו מקום אינו מקום, לא נמצא למעלה ולמטה, נאבד מן הכל. אבדון הוא מן הכל, אבדון זכר. סמא"ל שיצא מהתוף של החזק של יצחק, אבדון ומות היא הנקבה שלו, הנחש הקדמוני, אשת זנונים, שכתוב

מאה צאן כל חדש, ומאה כבשים ומאה עזים יותר על צאנו.

רבי אבא אמר, אלף צאן ואלף כבשים ואלף עזים היה מביא לו יעקב יותר בכל חדש וחדש. זהו שכתוב כי מעט אשר היה לך לפני ויפרץ לרב ויברך ה' אתך לרגלי. והברכה שלמעלה אינה פחות מאלף מכל מין ומין. נמצא אלף מהצאן, מהכבשים נמצאו אלף, מהעזים נמצאו אלף, על כל מה ששורה הברכה שלמעלה לא פחות מאלף, עד שבשביל יעקב התעלה לכן לעשר רב.

ובשרצה יעקב לטל שכרו, לא מצא אלא עשרה מכל מין ומין, ויעקב חשב אותו לעשר רב. ראה כמה נטל משלו ממה שהיה נותן הוא בזכותו ללבן. וכל זה שעלה בו ביעקב, לא היה אלא בזרוע של אותם מקלות ששם אצל הצאן.

סדר הלימוד ליום כח טבת [יום 117 בשנה]

בא ראה כמה טרח אותו יעקב השלם אחרי לבן. כתוב וישם דרך שלשת ימים וגו', והביא לו כל העשר הזה, ועם כל זה לא רצה לבן שיהיה כף שכרו של יעקב, אלא נטל עשרה מזה ועשרה מזה, ונתן [בידי בניו] לו ואמר לו: טל את אלה, ואם יולידו כמו שאמרת - בצורה הזו יהיה שכרך. זהו שכתוב ותחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו] עשרה מזה ועשרה מזה, וכתוב ואביכן התל בי והחלף את משכרתי עשרת מנים. [ובאלו העשרה] השתדל אחר הקדוש ברוך הוא, וברכו. ומכל מה שהתנה לבן עם יעקב - חזר בדבורו ונטל מיעקב הכל, עד שהקדוש ברוך הוא חס עליו ונטל משלו בזרוע.

אמר רבי אלעזר, כל הפסוקים הללו באו להראות החכמה, ששנינו שדברים שלמעלה, מהם תלויים במעשה, ומהם בדבור, ומהם ברצון הלב, ומי שרוצה למשך ברכות בתפלה, בדבור ורצון. ומהם שלא בתפלה, אלא תלויים במעשה.

בא ראה, יעקב השלם, כל מה שעשה, עשה בחכמה. כתוב ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים בשקתות המים. הכל בחכמה, למשך ברכות מהמעין של הכל לכל הדרגות העליונות שהן חלקו וגורלו.

נטל חלקו מאותן הברכות ששורות עליו למטה, משום שהוא חלקו וגורלו של הקדוש ברוך הוא.

רבי ייסא הקטן היה מצוי לפני רבי שמעון. אמר לו, זה שכתוב (משלי י) ברכות לראש צדיק, היה צריך להיות לצדיק, מה זה לראש צדיק? אמר לו, ראש צדיק זו היא העטרה הקדושה, ובארוה. עוד, ראש צדיק זה יעקב, שנטל את הברכות והשפיע אותם לצדיק, ומשם נזרקו לכל עבר, וכל העולמות מתברכים.

אבל הנה בארנו, ברכות לראש צדיק – [ראש] צדיק נקרא אותו המקום [ראש] של הברית, שממנו יוצאים מעינות החוצה. הנקב של הפד שיוצא ממנו היין הוא הראש, כך ראש צדיק, אותו מקום, כשזרק מעינות לנקבה, נקרא ראש צדיק. הצדיק הוא ראש [ראש לכל הברכות] משום שכל הברכות שרויות בו.

עוד, אותו האדם שזוכה לשמר את אות ברית הקדש ועושה את מצוות התורה נקרא צדיק, ומראשו ועד רגלו כך נקרא. וכשהברכות שופעות לעולם, הן שורות על ראשו, וממנו עומדות הברכות לעולם בבנים הקדושים הצדיקים שהקים.

עוד שאל רבי ייסא ואמר, כתוב (תהלים לו) נער הייתי גם זקנתי וגו'. הפסוק הזה פשוטו ששרו של עולם אמר אותו. הוא אמר אותו בחכמה יותר ממה שחושבים בני אדם. אמר לו, בני, יפה הוא, שהרי ביחוד הקדוש נאמר נער הייתי גם זקנתי. וכך הוא, ולא ראיתי צדיק נעזב – זה השבח של היחוד שלא נמצא יום ללא לילה, שהנה הלילה תמיד נמצא בו, והצדיק אחוז למעלה ואחוז למטה.

וזרעו מבקש לחם, מה הוא? אלא בשעה שזרק ונשפע הזרע, אינו תובע את הנקבה, שהרי היא שורה עמו, שאין נפרדת ממנו לעולמים וזמינה היא אצלו, שהרי אין זרע שופע אלא בשעה שהנקבה זמינה, ותשוקת שניהם יחד בדבוק אחד, שאין נפרדים, ולכן לא צריך לתבע אותה.

אמר לו, ובזמן הגלות לא כך? אמר לו, כתוב זרעו, ואינו. מתי יוצא? כשהנקבה בדבוק אחד עם הזכר. ואם תאמר, לא ראיתי צדיק נעזב – בזמן של הגלות מה היא?

(משלי ה) רגליה ירדות מות. ואלו שנים – אבדון ומות – שמעו את תקף רצון המלך.

הסוד והסתר [הסתום] הנסתר העליון נאבד [הטמיר] מהכל, טמיר מרעיונות [מעינים] והרהורים. [מי שנמשך אחר אלו, נאבד מן הכל. הכל בהפוך זה מזה. אשריו של איש שלום, כיעקב שעולה ולא נחשכו העינים בעשן הזה, וזכה להתקרב באמת חותם המלך הקדוש. בא ראה, הטמיר העליון מהכל] ממנו יצאה האות י', הנקדה העליונה. מהנקדה העליונה הזו יצא הכל, המשיך והוציא ה', האם העליונה שמשקה את הכל. מזה יצא ו', הסוד של שש שאוחז את כל הצדדים, שהוא מקל לבנה לח ולזו וערמון.

שתי הזרועות שאוחזות בו, אלו יוצאות ואוחזות בה"א התחתונה לחבר המשכון יחד ולהיות אחד. ואז שלש עשרה מדות נהיות אחת. והלבן נחקק על הגונים ועולה על הגונים כלם. זהו שכתוב מחשף הלבן, ואז נקרא (זכריה כ) ה' אחד ושמו אחד. ואז (תהלים כג) ה' רעי לא אחסר, וכתוב בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני נפשי ישובב וגו'. ע"כ תוספתא.

בא ראה, כך גם יעקב בחר את ירשתו וגורלו לחלקו, ועלה למעלה מכל הדרגות ונטל אותו לגורלו. מקל לבנה לח – הינו הדרגה הלבנה של צד הימין. ולזו וערמון – הינו הדרגה האדמה של צד שמאל.

ויפצל בהם פצלות לבנות – שהעביר מזה את הדין וחבר אותו לימין, והוא נכנס ביניהם ונטל אותם יחד ונעשה הכל אחד בשני גונים. ועם כל זה מחשף הלבן, שיתגלה הלבן על האדם. וכל זה למה? למשך את הדרגה הזו של גורלו ברכות מן המעין של הכל [של הנחל], ולשים את הדרגה הזו שהיא שלש פאחת.

ברחמים בשקתות המים – כמו שבארנו, ואז במעשה הזה של חכמה שופעות הברכות למטה ומשקים [ומתברכים] כל העולמות ושורות עליהם הברכות, כמו שפרשה (בראשית מט) שכתוב בבקר יאכל עד וגו', ואחר מכאן – ולערב יחלק שלל, שיתברכו כל העולמות למטה. ויעקב

בא ראה, (תהלים קד) ישבעו עצי ה' ארזי לבנון אשר נטע. מי הלבנון? הרי פרושהו ונתבאר. הפסוק הזה, אשר שם צפרים יקננו חסידה ברושים ביתה – אשר שם צפרים יקננו, באיזה מקום? בלבנון. ואלו הן שתי הצפרים שאמרנו בכמה מקומות, ומאלו נפרדות כמה צפרים אחרות. אבל אלו עליונות, ויוצאת מן לבנון, שהוא [סתום] למעלה, וסוד הדבר – וללכן שתי בנות וגו'.

חסידה ברושים ביתה, [זו לאה] באותם ששה בנים עליונים, ששת צדדי העולם, כמו שנתבאר. למה נקרא חסידה? אלא העולם העליון הזה, אף על גב שהוא נקבה, קוראים לו זכר. שכאשר מתפשט, כל טוב וכל האור יוצא ממנו. **ומשום** שהיא חסידה, יוצא [משם] ממנה חסד, שהוא האור הראשון, שכתוב (בראשית א) ויאמר אלהים יהי אור. ועל זה ברושים ביתה. ברושים – אל תקרי ברושים אלא בראשים, שהרי העולם האחר בתחתונים ביתה, והיא בית הדין של העולם, ולפעמים נקרא כמו שלמעלה בכל אותם השמות.

ועל המקום הזה כתוב, וינחם ה', ויתעצב אל לבו. חרון אף ה'. שהרי במקום הזה תלוי. שהרי כל מה שלמעלה, הכל הוא באור, חיים לכל הצדדים, ועל פן שנינו, אין עצבות לפני המקום, בדיוק לפני, ועל זה כתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה באו לפניו ברננה. עבדו את ה' בשמחה – כנגד העולם העליון. באו לפניו ברננה – כנגד העולם התחתון. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא, משום כך כתוב (דברים לג) אשריך ישראל מי כמוך עם נושע בה' מגן עזרך ואשר חרב גאותך ויפחשו וגו'.

ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. פתח רבי אלעזר ואמר, (משלי ט) אם חכמת חכמת לך ולצת לבדך תשא. אם חכמת חכמת לך – בא ראה, אוי לאותם רשעי העולם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי תורה. וכשהם משגיחים בה – משום שאין להם שכל, דברי התורה נראים בעיניהם כאלו כלם מלאים ריקנות ואין בהם תועלת, והכל משום שהם ריקנים מדעת ושכל, שהרי כל דברי התורה, כלם דברים עליונים

אלא זה אחוז למעלה ולא נעזב לעולמים. בזמן אחר לא נעזב מהנקה, אחוז למעלה ואחוז למטה. אחוז למעלה – בזמן של הגלות. בזמן אחר אחוז את שני הצדדים, למעלה ולמטה, ולעולם אינו נעזב.

כתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, זה צדיק, ואף על גב שנאמר ברקיע השמים, אלא ברקיע השמים ודאי, שהוא סיום הגוף.

בא ראה, שני רקיעים הם, והם הראשית והסיום, זה כמו זה. ראשית הרקיע השמיני בו שקועים כל הכוכבים, קטנים וגדולים, וזהו הרקיע העליון הנסתר שמקים הכל, וממנו יוצא הכל, והוא השמיני ממטה למעלה, והוא הראשית להוציא ממנו הכל.

כך הוא הרקיע השמיני ממעלה למטה, שבו שקועים כל הכוכבים, כל האורות והמאורות, והוא נוטל את הכל, וזה הסיום של הכל. כמו שאותו הרקיע השמיני, שהוא ראשית הכל, תלויים בו כל האורות, ונוטל אותם, וממנו יוצאים – כך גם זה, אותו רקיע השמיני תלויים בו כל האורות ונוטל אותם, וממנו יצאו לכל העולמות.

הראשית והסיום עומדים כגון אחד, ועל פן הוא הנקה ששופע ויוצא ולא פוסקים מימיו לעולמים, הכל שיהיה הסיום כמו הראשית, ומשום כך ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, ולמה? להאיר על הארץ.

ואת על גב שנאמר, הכל עומדים כגון אחד, וזהו ברור הדבר. מה בין זה לזה? אלא זה מקים וזן את העולם העליון שהוא בו ואת כל אותם הצדדים העליונים, וזה מקים וזן את העולם התחתון ואת כל אותם הצדדים התחתונים.

ואם תאמר, העולם שלמעלה מי הוא? והרי [הוא] אותו הרקיע השמיני העליון הנסתר הוא העולם שלמעלה, וכך נקרא, שהרי שני עולמות הם, כמו שנתבאר. אלא הוא עולם עליון, וכל אותם שיוצאים ממנו נקראים על שמו, ואותם שיוצאים מן העולם התחתון נקראים על שמו, וכל זה וזה הכל אחד, ברוך הוא לעולם ולעולמי עולמים.

אִשֶׁר תבאנה הצאן לשותות לנכח הצאן, אלו כנגד אלו. ויחמנה, מה זה ויחמנה? שכאשר מתעטרים בדין, מתחממים באותו הדין, והולכים ומשוטטים בעולם, ומעינים בדרך בני האדם, הן לטוב הן לרע.

בא ראה מה כתוב אחריו, ויחמו הצאן אל המקלות. משום שאותם המקלות היו מתחממים ומשגיחים בדיני העולם, ונפקדים עליו, ונדונים אנשים עליהם, כמו שנאמר (דניאל ד) בגזרת מלאכים הדבר ובפקדת קדושים הגזרה וגו'.

רבי חייא פתח ואמר, (תהלים ג) דבקה נפשי אחריך בי תמכה ימינה. בפסוק הזה יש להסתכל, דבקה נפשי אחריך - משום שדוד המלך היה מדביק תמיד את נפשו אחרי הקדוש ברוך הוא, ולא חשש לדברים אחרים של העולם, אלא להדביק נפשו ורצונו בו. וכיון שהוא היה נדבק בקדוש ברוך הוא, היה תומך בו ולא עוזב אותו. מכאן שכאשר אדם בא להדבק בקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא אווז בו ולא עוזב אותו.

דבר אחר דבקה נפשי אחריך - להתעטר דרגתו למעלה. שהרי כאשר נדבקה הדרגה ההיא [שלו נתברכה, וכשהתגלתה] בדרגות העליונות לעלות אחריהן, אז הימין אווז בה להעלותה ולחברה בחבור אחד כראוי, כמו שנאמר ותאחזני ימינה, וכתוב וימינו תחבקני, ועל כן בי תמכה ימינה.

וכשאוחזו בו בקדוש ברוך הוא, אז כתוב שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. והוא יחוד אחד וחבור אחד. וכשהוא חבור אחד, אז מתמלאת אותה דרגה שלו ומתברכת.

וכשמתמלאים כל אותם הרהטים, מתמלאים לארבעת צדדי העולם, וכל העדרים משקים, כל אחד ואחד לצדו. וכשבא יעקב לתקן את הדרגה הזו, בחר לו צד הימין שראוי לו, והצד האחר שלא ראוי לו נפרד ממנו, כמו שכתוב וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. לכה - היה לבדו שלא ישתמש בתועבות האחרות שבצדדים האחרים. אשרי חלקם של ישראל, שעליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

ונכבדים, וכל דבר ודבר שכתוב בה יקרה היא מפנינים וכל חפצים לא ישוו בה [בתורה].

וכל אותם הטפשים אטומי הלב, כשרואים דברי תורה, לא די להם שלא יודעים, אלא שהם אומרים שהם דברים פגומים, דברים שאין בהם תועלת. אוי להם כשיתבע אותם הקדוש ברוך הוא את עלבון התורה, ויענשו ענש שמורדים ברבונם.

מה כתוב בתורה? כי לא דבר רק הוא מכס. ואם הוא רק - הוא מכס, שהרי כל התורה מלאה מכל אבנים טובות ומרגליות יקרות מכל הטובות של העולם, כמו שנאמר וכל חפצים לא ישוו בה, ואיך יאמרו שהיא ריקה?!

ושלמה המלך אמר, אם חכמת חכמת לך. שכאשר יתחכם אדם בתורה, זוהי תועלת לו, שהרי בתורה לא יכול להוסיף אפלו אות אחת. ולצת לבדך תשא, שהרי התורה לא יגרע כלום מהשבח שלה, והליצנות היא שלו ונשארת בו להאביד אותו מן העולם הזה ומן העולם הבא.

בא ראה, כאשר האותיות העליונות כלן מתחברות בדרגה הזו, הסוף של כל הדרגות הקדושות העליונות, ומתמלאת מהם ומתברכת מן העולם העליון, אז הדרגה הזו עומדת להשקות את כל העדרים, כל אחד ואחד כראוי לו, וכל אחד ואחד נשקה מדין ורחמים.

בא ראה מה כתוב, ויצג את המקלות אשר פצל ברהטים וגו'. שיעקב רצה לתקן תפלת ערבית, ולהאיר ללבנה ולהשקות ולברך אותה מכל הצדדים, שכתוב ויצג את המקלות, אלו דינים וגבורות שיוצאים מן הגבורה שלמעלה.

וכאשר יעקב רצה לתקן את הדרגה הזו, סלק את כל אותם הדינים והגבורות ממנה, והקים אותם ברהטים, באותם ארבעת הרהטים שעומדים תחת זו באר חפרוה שרים, שמתמלאת מאותם הנחלים והמעיינות העליונים. משום שכאשר המים יוצאים מהבאר הקדושה הזו, אלו הארבעה נוטלים הכל, ועל כן נקראים רהטים, ומשם כלם באים לשותות. ואותם דינים וגבורות, כלם עומדים שם לטל את כל אחד ואחד כראוי לו.

ועם יחידי לעבודתו, כמו שכתוב ומי כעמך ישראל גוי אחד בארץ.

רבי יצחק ורבי ייסא היו הולכים בדרך. אמר רבי ייסא, הנה שכנינו אצלנו, נתעסק בדברי תורה, שכל מי שעוסק בדברי תורה ומשתדל בה, זוכה להמשיך אותה עמו.

פתח רבי יצחק ואמר, (תהלים יח) חי ה' וברוך צורי וירום אלוהי ישעי. הפסוק הזה הוא סוד. חי ה', וכי לא ידענו שהקדוש ברוך הוא נקרא חי? אלא אפלו צדיק גמור, הוא נקרא חי, שהרי חי - צדיק הוא למעלה וצדיק הוא למטה. למעלה הקדוש ברוך הוא נקרא חי - למטה הצדיק נקרא חי, שכתוב (שמואל-ב כג) ובניהו בן יהוידע בן איש חי. למה נקרא חי? משום שהוא צדיק, שהרי צדיק נקרא חי, חי העולמים. וברוך צורי - הכל אחד. חי וברוך - שלא נפרדים זה מזה. שכאשר מתחברים יחד נקרא באר מים חיים. זה נובע החוצה, וזה מתמלא ממנו.

וירום אלוהי ישעי - זה העולם העליון, שהוא רם ונשא, רם על הכל, שהרי ממנו יוצא הכל, [מקור שלא פוסק] וכל הנביעה שנובע למלא הבאר כראוי, ומשם מתברכת להאיר לכל אותם שלמטה. וכשמתמלאת [זו] הכל כראוי, אז וירום אלוהי ישעי.

פתח רבי ייסא ואמר, (איוב לו) לא יגרע מצדיק עיניו ואת מלכים לכסא וישיבם לנצח ויגבהו. בא ראה, כשרשעים לא שולטים בעולם ונאבדים ממנו [מהעולם], אז הצדיק שולט בעולם. זהו שכתוב לא יחיה רשע ומשפט עניים יתן. מה כתוב אחריו? לא יגרע מצדיק עיניו. מה זה עיניו? כמו שנאמר (תהלים לד) עיני ה' אל צדיקים.

ואת מלכים לכסא - אלו הם המלכים השולטים שנאחזים בכסא. וישיבם לנצח - שהתקיימו בכסא בקיום שלם. ויגבהו - למה ויגבהו? לשלט בעולם, ויתקיים הכסא על עמודיו. דבר אחר ויגבהו - שנוטלים את הכסא ומעמידים אותו למעלה להאחז במקומו כראוי, ואז הכל יחוד אחד.

בעודם הולכים ראו איש אחד שהיה בא, ועלם אחד עמו רוכב על כתפו. אמר רבי יצחק,

ובא וראה, יעקב הוא המשבח של האבות והוא הכלל של כלם, ומשום שהוא הכלל של הכל, משום כך הוא עומד להאיר ללבנה, שיעקב הוא עומד לתקן את תפלת ערבית.

וכל התקון ההוא הוא כראוי לו. כל אותם הצדדים הקדושים, כלם בתקון התקין בצדו, והפריד חלקו מחלקם של שאר העמים. אלו הצדדים העליונים הקדושים בקדשה עליונה, ואלו צדדים טמאים בטמאות הטמאה.

והרי בארנו, שכתוב וישת לו עדרים לבדו. וישת לו - שהתקין תקונים לאמונה. לבדו - כמו שנאמר ובך בחר ה' להיות לו לעם סגולה מפל העמים. ולא שתם על צאן לבן - שלא שם חלקו וגורלו עמהם.

ועל כן יעקב, שלמות האבות, התקין סוד האמונה, והפריד חלקו וגורלו מהחלק והגורל של שאר העמים. ועל זה כתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

רבי אבא אמר, אשרי חלקם של ישראל, שהם עליונים על העמים עובדי כוכבים ומזלות, משום שדרגתם למעלה, והדרגות של העמים עובדי כוכבים ומזלות למטה. אלו בצד הקדשה, ואלו בצד הטמאה. אלו לימין, ואלו לשמאל.

ביון שנחרב בית המקדש מה כתוב? (איכה ב) השיב אחר ימינו מפני אויב. ומשום כך כתוב הושיעה ימינך וענני. והשמאל מתגבר והטמאה מתחזקת, עד שיבנה הקדוש ברוך הוא את בית המקדש ויתקן את העולם על תקונו, ויחזרו דבריו כראוי, ויעבר צד הטמאה מן העולם. והנה נאמר, שכתוב (זכריה יג) ואת רוח הטמאה אעביר מן הארץ וגו', וכתוב (ישעיה כה) בלע המות לנצח וגו'.

וישאר הקדוש ברוך הוא לבדו, כמו שכתוב והאלילים כליל יחלף, וכתוב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא. הוא לבדו, כמו שכתוב (דברים לב) ואין עמו אל נכר, משום שיכלה כח הטמאה מן העולם, ולא ישאר למעלה ולמטה אלא הקדוש ברוך הוא לבדו, וישראל לעבודתו, עם קדוש. ויקרא קדוש, שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם. ואז יהיה מלך יחידי למעלה ולמטה,

לו, אותה השעה נכלל אש במים ומים באש, ומשום כך כתוב במועדו.

בא ראה, בכל הקרבנות לא כתוב כמו שכתוב כאן תשמרו להקריב לי. תשמרו - הסוד של שמור, שהוא צריך להקריב למעלה, שכתוב תשמרו להקריב לי במועדו, בימין ובשמאל, כמו שנאמר באברהם ויצחק, והכל בסוד עליון.

אמר רבי ייסא, אלמלא לא באתי לכאן אלא לשמע הדברים הללו - די לי. אשריהם ישראל בעולם הזה ובעולם הבא. על זה כתוב (ישעיה ה) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ נצח מטעי מעשה ידי להתפאר.

ולבן הלך לגזוז את צאנו וגו'. אמר רבי יוסי, מה זה תרפים? אלא עבודה זרה. ולמה נקראים תרפים? לגנאי היה, כמו ששנינו במקום התרף. ומנין לנו שהיו עבודה זרה? שכתוב למה גנבת את אלהי וכתוב עם אשר תמצא את אלהיך וגו'. ולבן המכשף של כל המכשפים של העולם היה, ובזה היה יודע את כל מה שרוצה לדעת.

אמר רבי חייא, בקסם נעשה. רבי יוסי אומר, בנחש. אמר רבי יהודה, לא נעשו אלא בשעות ידועות. ולמה נקראים תרפים? משום שמכים את השעה הזו, והשעה מרפה היד, כמו שנאמר רב עתה הרף ידך.

בשהאמן עושה אותו, אותו שיודע רגעים ושעות עומד עליו ואומר: כעת הרפה וכעת עשה. ולא תמצא מעשה שצריך שירפו ממנו אלא זה. והוא מדבר תמיד ונותן עצות רעות להרע לנפש האדם.

ורחל פחדה, משום שנתן עצה להרע ליעקב, ובשביל בזיון עבודה זרה שמה אותם תחתיה עד שאין יכולים לדבר. שהרי כשהוא מתקן לדבר, מכבדים ומרביצים לפניו. וכעת מה כתוב? ותשב עליהם. זכר ונקבה היו, ועבודות רבות עושים טרם מדברים. ומשום כך התעכב לבן שלשה ימים, שלא ידע שברח יעקב, שכתוב ויגד ללבן ביום השלישי כי ברח יעקב.

ואמר רבי יהודה, הזמין עצמו בשלשה דברים: הזדרז בכל הכשפים שהיו לו, והזדרז

ודאי שהאיש הזה הוא יהודי, וכדי לזכות אנשים הוא בא. אמר רבי ייסא, נזכה אנו בו בראשונה.

בשהגיע אליהם, אמר רבי ייסא, איפה הכלי [המדה של העמיר] עם מאכלי הדרך? אמר, כדי שיזכו [בן] אנשים, שהרי יש לי שני בנים, והגיע הצבא לעיר ונשבו, וכעת אני הולך כדי שיזכו בהם בני אדם. זכו עמו ונתנו לו לאכל.

בינתים פתח אותו יהודי ואמר, (במדבר כח) את קרבני לחמי לאשי וגו'. הקרבן של הקדוש ברוך הוא בכל יום כדי לזון את העולם ולתת כלכלה למעלה ולמטה, שהרי בהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה, ובזה מתכללים כל אחד ואחד כראוי.

את קרבני לחמי - זהו שכתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי. לאשי - זהו שכתוב אכלו רעים וגו'. ומה הקדוש ברוך הוא צוה לעורר מזון למעלה [למטה] כדי לעורר מזון [למעלה] למטה מהמזון ההוא - מי שנותן לקיים נפש על אחת כמה וכמה שהקדוש ברוך הוא מברך אותו, ויעיר לו מזון שלמעלה, ויתברך העולם בשבילו.

אמר רבי יצחק, ודאי זה הסוד כראוי, ויפה אמר. אמר רבי ייסא, ודאי על זה אמר אותו, שלא יזלזל אדם בשום אדם אחד בעולם, בשתי צורות זכינו לאיש הזה.

פתח ואמר, הפסוק הזה אמר רבי אלעזר, את קרבני לחמי לאשי. את קרבני - הסוד של פנסת ישראל, שכתוב את, את דוקא. קרבני - זהו קרבן וקשר להתקשר. לחמי - זה המזון שבא מלמעלה בהתעוררות שלמטה. לאשי - להכליל שאר החילות האחרים שהצטרכו להזון כל אחד ואחד כראוי לו. ריח ניחחי - זה הרצון והקשר שאוחז את הכל בסוד העולם העליון.

תשמרו להקריב לי במועדו, מי הוא מועדו? בזמן שמתעורר אברהם לעשות רצונו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר, ובזמן שנעקד יצחק על גבי המזבח, שאותה השעה היתה בין הערבים. ואמר רבי [חייא] ייסא, אם כך, זה שכתוב במועדו היה צריך להיות במועדים! אמר

התורה קוראת לפניהם, (משלי ט) לכו לחמו בלחמי ושתו ביין מסכתי. מי פתי יסר הנה. חסר לב אמרה לו, ואין מי שישגיח.

בא ראה, בפסוק הזה יש סודות עליונים, הוא בפנים והוא בחוץ. זכר ונקבה בראם, נשמע לצורה הזו ונשמע לצורה הזו, ונשמע שהשמש והלבנה הם בחבור אחד, שכתוב בראם, כמו שנאמר (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. ונשמע שאדם וחוה נבראו יחד בזווג אחד, וכיון שנמצאו בזווג אחד, מיד ויברך אתם, שאין הברכה שורה אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה.

בא ראה, כשיצא יעקב ללכת לחרן, היה לבדו, שלא נשא, מה כתוב? ויפגע במקום וגו', ולא השיבו לו אלא בחלום. כעת שנשא, והיה בא עם כל השבטים, כפיכול המחנות העליונים פגשו בו והתחננו לו, שכתוב ויפגעו בו. הם חזרו להפגש בו. בראשונה - ויפגע הוא במקום, וכעת הם - ויפגעו בו.

משום שבשביל יעקב ובאותם השבטים הם משקים, מן המים של הים הגדול. ולא עוד, אלא בראשונה בלילה בחלום, וכעת במראה העין וביום. זהו שכתוב ויאמר יעקב כאשר ראם מחנה אלהים זה וגו'.

במה הפיר אותם? אלא ראה שהם היו אותם שראה בחלום, משום כך קרא להם מחנים, מחנות שנראו למעלה ומחנות שנראו למטה. למה נתגלו לפגש אותם? אלא השכינה הלכה אליו לטל את ביתו, ומצפה לבנימין לטל את הבית עם יעקב פראוי, ואז פתוב ושב יעקב ושקט ושאנן ואין מחריד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

סתרי תורה

וזרח השמש ובא השמש. מה ראה שלמה המלך שראשית ספר החכמה שלו הוא מכאן? אלא, אמר רבי אלעזר, המלך שלמה הקים את הספר הזה על שבעה הבלים, והעולם עומד עליהם.

והם העמודים והתומכים, קיום העולם. שמשום כך נקראו הבלים: (ס"א בהכל זה שיוצא מפיו של

בכלי זין כדי לאבד אותו מן העולם, שכתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי. כיון שראה הקדוש ברוך הוא שרצה לאבד את יעקב, מה כתוב? השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב עד רע. והינו שכתוב יש לאל ידי לעשות עמכם רע. במה בטח? בפשמים שהיו בידו.

בא ראה, לכן הלך ביום אחד הדרך שהלך יעקב שבעה ימים כדי לעקר אותו מן העולם. אחד על שהלך, ואחד על אותם התרפים. ואף על גב שרחל היא שעשתה כדי לעקר את אביה מאחרי עבודה זרה - נענשה שלא גדלה את בנימין, ולא עמדה עמו שעה אחת בשביל הצער של אביה, אף על גב שהתכונה לטוב.

רבי יצחק אמר, כל אותה התוכחה שהיתה ליעקב עם לבן, החזיר לו ללבן להודות לקדוש ברוך הוא, שכתוב ראה אלהים עד ביני וביניך. בא ראה, כתוב אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו. חזר אותו הרשע לתקלתו. כיון שאמר אלהי אברהם, חזר ואמר ואלהי נחור.

וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מה הטעם בפחד יצחק ולא באלהי אברהם? אלא שלא רצה להטריח את הימין בשביל לבן, ולא עוד, אלא שלא צריך לאדם - אף על גב שנשבע באמת - להשבע במקום העליון של הכל.

אמר רבי יוסי, ודאי לקיום [לשבועה] פראוי נשבע כך יעקב, וכך ראוי. ויעקב השגיח בדבר. אמר, הרי הוא אמר אלהי אברהם, ועזב את אבא. אני אשלים את הכל. מיד - וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. דבר אחר, להכליל בדין, לעמד על לבן.

השלמה מההשמטות (בין סימן נא - נב)

רעיא מהימנא פתח רבי שמעון השייך לדרך קס"ה ע"א אצל ויעקב הלך תמצא בחלק ג' דף רכ"ה ע"ב (עד כאן מההשמטות)

ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים. רבי אבא פתח ואמר, (בראשית ה) זכר ונקבה בראם וגו'. כמה יש לנו להסתפל בדברי התורה. אוי להם לאותם אטומי הלב וסתומי העינים. הנה

כל מראה האורות כלולים בו. רצוא ושוב, אותם האורות לא מתעכבים לראות, חבור אחד הם מתחברים בזהר הוא.

בז"ר הנה שורה מי ששורה, הוא שם לאותו הנסתר שלא ידוע כלל, נקרא קול יעקב, בזה נראית האמונה של הכל. אותו נסתר שלא ידוע כלל, בזה שורה יהו"ה. הוא השלמות של כל הצדדים, העליון והתחתון נמצא כאן, יעקב השלמות של האבות שאחוז מכל הצדדים. הזהר הזה על בחירת השם הזה נקרא, שכתוב ישראל אשר בחרתיך. שני שמות נקרא - יעקב וישראל. בראשונה יעקב, ואחר כך ישראל.

הסתר של הסתר הזה, כשהיה בהתחלה בסוף הזה של המחשבה, שהוא הפרוש של תורה שבכתב, והיא התורה שבעל פה. ועל כן נקרא באר, שנאמר (דברים א) הואיל משה באר את התורה. בא"ר הוא לאותו שנקרא שבע, שכתוב ויבנהו שבע שנים. והינו קול גדול.

וסוף המחשבה הזה הוא בא"ר שבע. ויעקב נכנס בראש הזה לאמונה. כיון שנדבק באמונה הזו, הצריך לו להבחין באותו המקום שנבחנו אבותיו, שנכנסו בשלום ויצאו בשלום.

אדם נכנס ולא נשמר, והתפתה אחריה, וחסא באותה אשת זנונים, הנחש הקדמוני. נח נכנס ולא נשמר, והתפתה אחריה וחסא, שכתוב וישת מן היין וישכר ויתגל בתוך אהלה. אברהם נכנס ויצא, שכתוב וירד אברהם מצרימה, וכתוב ויעל אברהם ממצרים. יצחק נכנס ויצא, שכתוב וילך יצחק אל אבימלך מלך פלשתים גררה, וכתב ויעל משם באר שבע.

סדר הלימוד ליום כט טבת [יום 118 בשנה]

יעקב, כיון שנכנס באמונה, הצטרף להכניס מנחה לצד ההוא, משום שמי שנצל משם הוא אהוב ונבחר של הקדוש ברוך הוא. מה כתוב? ויצא יעקב מבאר שבע, הסתר של סוד האמונה. וילך חרנה - הצד של אשת זנונים, אשה מנאפת.

סתר הסתרים מתוך התקף של אורו של יצחק [יצא] מתוך שמרי היין, יצאה צורה מרפכת

אדם ומתקים בו, והתעוררו החברים אין העולם מתקים אלא כהבל פיהם של תינוקות של בית רבן. דבר אחר, על שלשה דברים העולם עומד, על התורה ועל העבודה ועל גמילות חסדים. התורה - זה יעקב, העבודה - זה יצחק, גמילות חסדים - זה אברהם. שלשה דברים אלו הם עמודים עליונים, שלשה מן שבעה הכלים) מה הגוף אינו מתקים בלי הכל - אף כך העולם אינו מתקים אלא על ההכלים שאמר שלמה המלך, והם שבעה, שכתוב הכל הכלים אמר קהלת הכל הכלים הכל הכל. הרי שבעה.

ואם תאמר, אם כך שאותן מרגליות טובות שהעולם עומד עליהם, הנה במקום אחר כתוב הכלים רעים, והן חרבן העולם, כמו (קהלת ו) זה הכל וחלי רע הוא. זה הכל ורעות רוח. אלא ודאי [אלון], אף על גב ששבעה ההכלים הללו, שהם קדושים, קיום העולם, יש כנגד אלו שבעה הכלים שכל דיני העולם ומתפשטים [הכלים אחרים, והכל קיום של הגלות (של העולם), משום שיש באלו שבעה הכלים שכל דיני העולם יוצאים ומתפשטים ממנו] ונקראים הכלים אחרים להלקות בני אדם ולתקנם שילכו בדרך ישרה, ונקראים הכל ששורה בהם חלי רע, הכל שהוא רעות רוח. והם הקיום [של העולם] שבגללם בני אדם הולכים בדרך ישר ופוחדים מהקדוש ברוך הוא, ועל כן רבים הם ההכלים שמתפשטים משבעה הללו.

והראשית שהוא אמר, סוד השמש, שהוא הכל שמקים את העולם, והוא הסוד להכניס את האדם לתוך האמונה העליונה של הקדוש ברוך הוא. ומשום כך, כל מה שתחת הדרגה הזו אינו סוד האמונה, ועל כן כתוב (שם ב) ואין יתרון תחת השמש, בכל אשר נעשה תחת השמש, שהרי מתחת לזה לא צריך להדבק.

השמש והלבנה הם אחד בלי פרוד. ואף על גב שהלבנה היא תחת השמש, הכל הוא שמש בלי פרוד, ותחת לזה הכל הוא רעות רוח ואסור להדבק בו.

ויצא יעקב, בקשר של הסתום, מתוך הסתר הסתום יוצא, זהר האספקלריה המאירה כלולה משני גוונים שמתחברים יחד. כיון שאלו נכללו זה עם זה, נראים בו כל הגוונים. הוא ארגמן.

בו קרב ולא יכל לו, שכתוב ויאבק איש עמו וגו'. אזי נצל מן הכל, והשתלם בשלמות, והתעלה בדרגה שלמה ונקרא ישראל. אז עלה לדרגה עליונה ונשלם בכל ונהיה העמוד האמצעי, ועליו כתוב והבריח התיכן וגו'.

מהו ויגע בכף ירכו? לו לא יכל, אבל נגע בכף ירכו שהם נדב ואביהוא שיצאו מירכו של אהרן, [בסבת אש זרה. והרי התעוררו לשמרך מאשה זרה וגו', ותפסה אותם ברשותה. בא ראה מה כתוב בייעקב השלם] [ועל יעקב כתוב] והבריח התיכן בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה.

ויחלם והנה סלם מצב ארצה וראשו מגיע השמימה. החלום, המדרגה הששית מאותן שתי דרגות הנבואה עד אותה הדרגה, הן שש דרגות, ועל כן החלום אחד מששים דרגות של נבואה. סלם, ראה את בניו שעתידים לקבל תורה בהר סיני. סלם זה סיני [בגימטריא], משום שהוא נעוץ בארץ וחושב בעליה לשמים, וכל המרכבות [הקדושות] והמחנות העליונים, כלם יורדים [יורדו] לשם עם הקדוש ברוך הוא כשנתן להם את התורה.

והכל ראה. ראה את מטטרו"ן זקן הבית ששולט בכל אשר לו, שהוא עומד בשלטון על העולם [הזה], בשלטון של שם שד"י. ועולה למעלה בעלית שם רבנו הוי"ה, המקום שיעקב השלם בו לאחר מכן. וראשו של שם שד"י הוא י', וזה מגיע השמימה. כיון שהגיעה ועלתה האות הזו למקום ההוא, השלם ונקרא באותו שם של רבנו הוי"ה.

והנה מלאכי אלהים עלים ויורדים בו. אותם המלאכים הקדושים שקרובים למלכות עולים, ואותם האחרים שאינם קרובים יורדים. ועוד, בו הם עולים ויורדים. כשהוא עולה, עולים עמו. כשהוא יורד, יורדים עמו. מלאכי אלהים – שמים עשרה מרגליות טובות, והן: מיכאל, קדמיאל, פדאל, גבריאל, צדקיאאל, חסדיאל, רפאל, רזיאל, סטורייה, נוריאאל, יפיאל, ענאל. אלפי שנאן, שנא"ן – שו"ר נש"ר אר"ה. ו' אדם, כולל זכר ונקבה. והם עולים כשהוא עולה, ואלו יורדים כשהוא יורד.

אחת כוללת אחד זכר ונקבה, אדמה כמו שושנה, נפרדים לכמה צדדים ושבילים. הזכר נקרא סמא"ל, ונקבתו כלולה בתוכו תמיד. כמו שהוא בצד הקדשה, כך גם בצד האחר זכר ונקבה כלולים זה עם זה. הנקבה עם סמא"ל, נחש, נקראת אשת זנונים, קץ כל בשר, קץ הימים.

שתי רוחות רעות נדבקות יחד. רוח הזכר דקה. רוח הנקבה בכמה דרכים ושבילים נפרדת, ונדבקת באותה הרוח של הזכר. מקשטת את עצמה בכמה תכשיטים, כמו זונה, מרחקת, עומדת בראש הדרכים והשבילים לפתות בני אדם.

השוטה שקרב אליה, מחזיקה בו ומנשקת אותו, מוזגת לו יין המשמר של מרות פתנים. כיון ששונה, סוטה אחריה. אחר שרואה אותו סוטה אחריה מדרך האמת, מפשיטה את עצמה מכל אותם התקונים שהיתה מתקנת לשוטה הזו.

התקונים שלה לפתות בני אדם: שערוטיה מתקנים אדמים כשושנה, פניה לבנים ואדמים, באזניה תלויים ששה תקונים של אטון מצרים, תלויים על צוארה כל חילות ארץ קדם, פיה מתקן כפתיחה דקה יפה בתקוניה, לשון חדה כחרב, דבריה חלקים כשמן, שפתותיה יפות אדמות כשושנה מתוקות בכל המתיקות של העולם, לבושה ארגמן, מתקנת בארבעים תקונים חסר אחד.

שוטה [זה] שפוטה אחריה ושונה מכוס היין ועושה עמה נאופים וסוטה אחריה, מה היא עושה? משאירה אותו ישן במטה, ועולה למעלה ומלשינה עליו, ונוטלת רשות ויורדת. מתעורר השוטה ההוא, וחושב לצחוק עמה כמו בראשונה, והוא מסיירה את תקוניה ממנה, וחוזרת לגבור חזק שעומד כנגדו, לבוש בלבוש של אש לוחטת, בפחד חזק מרתת עצמה ונפשה ערמה, מלאה בעינים מפחידות, חרב שנונה בידו [בידה]. טפות מרירות תלויות מהחרב ההיא. הורג את השוטה ההוא, וזורק אותו לתוך גיהנם.

יעקב ירד אליה והלך למקומה, שנאמר וילך חרנה, וראה את כל תקון הבית, ונצל ממנה. הזכר שלה סמא"ל, הרע לפניו, וירד לערך

ביון שְׁנֵשְׁלֵם יַעֲקֹב, לא הֶצְטַרַךְ לְאַבְרָם הַזֶּה סְיוֹעַ אַחֵר. מֵה כְּתוּב? וַיִּגַּשׁ יַעֲקֹב וַיִּגְלֵל אֶת הָאֲבָן. וַיִּגְלֵל וַיִּגְלְלוּ, וְלֹא כְתוּב וַיִּסֵּר וְהִסִּירוּ, אֲלֵא [וַיִּגְלֵל] וַיִּגְלְלוּ, הִינּוּ הָעֲרֹבֹב שֶׁל הַשֵּׁטֶן שֶׁמְעַרְבָבִים אוֹתוֹ שְׁלֵא יוּכַל לְקַטְרַג. וַיַּעֲקֹב לְבָדוֹ, לֹא הֶצְטַרַךְ לְסְיוֹעַ אַחֵר, אֲלֵא הוּא לְבָדוֹ. שֶׁהָרִי יַעֲקֹב הָיָה בְּחִיר הָאֲבוֹת. שֶׁפִּיּוֹן שֶׁיְכַל לַעֲשׂוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה, יְכוּל לְמַעֲלָה, וּבְכָל צְרִיף מַעֲשָׂה.

שְׁנֵי עוֹלָמוֹת יִרַשׁ יַעֲקֹב – אֶחָד הָעוֹלָם שֶׁנִּגְלָה, וְאֶחָד הָעוֹלָם שֶׁהִתְכַּסֶּה, כְּמוֹ שֶׁהֵם מְמַשׁ. מֵאֶחָד יֵצְאוּ שְׁשֵׁה שְׁבָטִים, וּמֵאֶחָד יֵצְאוּ שְׁנֵי שְׁבָטִים. הָעוֹלָם הַמְּכֻסֶּה הוֹצִיא שְׁשֵׁה צְדָדִים, וְהָעוֹלָם הַמְּגֻלָּה הוֹצִיא שְׁנַיִם, וְאוֹתָם שְׁנֵי הַכְּרוֹבִים שֶׁתַּחֲתֵיהֶן. וַיַּעֲקֹב נִמְצָא בֵּין שְׁנֵי עוֹלָמוֹת, בְּדַמוֹתָם מְמַשׁ, וּמִשּׁוֹם כֵּן כָּל דְּבָרֵי לֵאָה הָיוּ בְּנִכְסָה, וְשֶׁל רַחֵל בְּהִתְגַּלּוֹת.

מִשְׁנָה. בְּנֵי עֲלִיּוֹן, קְדוּשִׁים עֲלִיוֹנִים, בְּרוּכֵי [נִבְחָרִי] הָעוֹלָם, מִחַ הָאֲגוּז, הַתְּפִנְסוֹ לְדַעַת. הִנֵּה צְפוּר יוֹרֶדֶת בְּכָל יוֹם, מִתְעוֹרֶרֶת בְּגוֹן. שְׁלֵהֶבֶת אֵשׁ בְּכַנְפֶיהָ, בִּידֶיהָ שְׁלֵשׁ מְגִרְפוֹת שְׁנוֹנוֹת כְּחֶרֶב, מִפְתָּחוֹת שֶׁל גְּזוּזִים בְּיַד יְמִין.

קוּרָא בְּחֵיל וְאוֹמֵר: מִי מִכֶּם שֶׁפָּנְיוֹ מְאִירוֹת, שֶׁנִּכְנַס וַיֵּצֵא וְהִחְזִיק בְּעֵץ הַחַיִּים, הִגִּיעַ לְעַנְפוֹ, אֶחָז בְּשֵׁרְשׁוֹ, אֶכֶל מִפְרִיו הַמְּתוּק מִדְּבַשׁ, נוֹתֵן חַיִּים לְנֶפֶשׁ וּרְפוּאָה לְעַצְמוֹ?

הַשְּׁמֵר מִהֲרֵהוּר רַע, מִהֲרֵהוּר שֶׁמִּשְׁקַר בְּעֵץ הַחַיִּים, מְטַמֵּא הַנְּהָר וְהַנְּחַל הַמְּקוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שְׁנוֹתָן מוֹת לְנֶפֶשׁ וְשֶׁבֶר לְעַצְמוֹ, אֵין לוֹ כָּלֵל קִיוִם.

הַהֲרֵהוּר שֶׁמְטַמֵּא אוֹתוֹ הַמְּקוֹר שְׁלוֹ, עוֹשֶׂה עֵץ שֶׁל שְׁקַר, מִשּׁוֹם שֶׁאוֹתוֹ הַהֲרֵהוּר עוֹלָה וּמְחַלֵּף נֶפֶשׁ תַּחַת נֶפֶשׁ. עֵץ הַחַיִּים מְסַתְּלֵק, וְעֵץ הַמּוֹת מְחַזֵּק בּוֹ, מוֹשֵׁף מִשֶׁם הַנֶּפֶשׁ.

אֵין לוֹ שֶׁנֶּעְקַר בְּהֲרֵהוּר הַהוּא מִתּוֹךְ עֵץ הַחַיִּים וְנִדְבַק בְּעֵץ הַמּוֹת, אֵין בּוֹ עֲנָפִים, לֹא רוּאָה טוֹב לְעוֹלָמִים, הוּא יָבֵשׁ בְּלִי לַחּוֹת כָּלֵל, פְּרִיו מֵר כְּלַעֲנָה, עָלָיו נֶאֱמַר (יִרְמִיָּה יז) וְהָיָה כְּעָרְעָר בְּעֶרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבוֹא טוֹב וְגו'.

מִשּׁוֹם שֶׁהֲרֵהוּר טוֹב עוֹלָה לְמַעֲלָה, אוֹחֵז בְּעֵץ הַחַיִּים, מְחַזֵּק בְּעַנְפוֹ, אוֹכֵל מִפְרִיו, כָּל

וְעוֹד, כָּל אוֹתָם שֶׁשׁוֹלְטִים בְּשִׁלְטוֹן הָעוֹלָם הַזֶּה עוֹלִים עַל יָדוֹ, וְכָל אוֹתָם שֶׁיּוֹרְדִים יוֹרְדִים עַל יָדוֹ, כָּלֵם בְּסֵלֵם הַזֶּה. הוֹי"ה שׁוֹלֵט עַל הַכֹּל, שֶׁכְּתוּב וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו. כְּשֶׁהִתְעוֹרַר, כְּתוּב אֵין זֶה כִּי אִם בֵּית אֱלֹהִים וְזֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם. בֵּית אֱלֹהִים וְדַאי, וְהוּא הַשְּׁעַר לְהַכְּנֵס פְּנִימָה, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קיח) פִּתְחוּ לִי שְׁעָרֵי צְדָק אָבוֹא בָם אוֹדָה יְהוָה זֶה הַשְּׁעַר לַה'. זֶה שְׁעַר הַשָּׁמַיִם הַכֹּל אֶחָד.

וַיִּרְא וְהִנֵּה בָּאָר בְּשִׁדָּה וְהִנֵּה שֵׁם שְׁלֵשָׁה עֲדָרֵי צֶאֱן רְבָצִים עָלֶיהָ. בָּאָר – הַדְּרָגָה שֶׁל אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. בְּשִׁדָּה – שְׁדָה הַתְּפוּחִים הַקְּדוּשִׁים. שְׁלֵשָׁה עֲדָרֵי צֶאֱן – שְׁלֵשׁ דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת קְדוּשׁוֹת מִתְקַנּוֹת עַל אוֹתָהּ הַבָּאָר, וְהֵן נִצְ"ח וְהו"ד וְהִסוּד שֶׁל הָעוֹלָם. וְאֵלוֹ מוֹשְׁכוֹת מִים מְלַמְעָלָה וּמְמַלְאִים אֶת הַבָּאָר הַזֹּאת.

מִשּׁוֹם שֶׁהַמְּקוֹר הַהוּא, יְסוּד הָעוֹלָם, כְּשִׁשׁוּרָה בְּבָאָר הַזֶּה, הוּא עוֹשֶׂה פְרוֹת וְנוֹבֵעַ תְּמִיד, וְאוֹתָהּ הַבָּאָר מְתַמְלֵאת מִמֶּנּוּ. כִּיּוֹן שֶׁהִתְמַלְאָה, וְדַאי כִּי מִן הַבָּאָר הַהִיא יִשְׁקוּ הָעֲדָרִים, אֵלוֹ הֵם כָּל הָאוֹכְלוֹסִים וְהַמְּחַנּוֹת הַקְּדוּשִׁים, שֶׁכָּלֵם מְשֻׁקִּים וְשׁוֹתִים מִהַבָּאָר הַהִיא, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ.

וְהָאֲבָן גְּדֻלָּה עַל פִּי הַבָּאָר – זוֹ הָאֲבָן שֶׁמִּמֶּנָּה כּוֹשְׁלִים בְּנֵי הָעוֹלָם, אֲבָן נֶגֶף וְצוּר מְכֻשׁוֹל, שֶׁעוֹמֶדֶת תְּמִיד עַל פִּי הַבָּאָר הַזֶּה, עַל פְּקֻדָּתָהּ לְתַבַּע הַדִּין שֶׁל כָּל הָעוֹלָם שְׁלֵא יִרַד מְזוּן וְטוֹב לְעוֹלָם.

וְנִאֲסָפוּ שְׁמָה כָּל הָעֲדָרִים. לֹא כְּתוּב וְנִאֲסָפוּ שְׁמָה הָעֲדָרִים, אֲלֵא כָּל הָעֲדָרִים. הַמְּחַנּוֹת הַקְּדוּשִׁים לְמַעֲלָה וְהַמְּחַנּוֹת הַקְּדוּשִׁים לְמַטָּה. אֵלוֹ בְּשִׁירִים וְתַשְׁבְּחוֹת לְמַעֲלָה, וְאֵלוֹ בְּתַפְלוֹת וּבִקְשׁוֹת לְמַטָּה. אֵלוֹ וְאֵלוֹ מִיַּד וַיִּגְלְלוּ אֶת הָאֲבָן מֵעַל פִּי הַבָּאָר. מְגֻלְגָּלִים אוֹתָהּ וּמְעַבְרִים אוֹתָהּ מִן הַקְּדֻשׁ וּמִסְתַּלְקֵת מִן הַדִּין. מִיַּד וְהִשְׁקוּ אֶת הַצֶּאֱן. נוֹסְעִים מְלֻאָכִים עֲלִיוֹנִים לְמַעֲלָה, וְנוֹסְעִים יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה.

אַחֵר כֵּן וְהִשִּׁיבוּ אֶת הָאֲבָן, עַל פְּקֻדָּת הַבָּאָר הַזֶּה, שֶׁתְּהִיָּה מְעַטְרֶת [מְזוּמְנֶת] לְפָנָיו וְלְתַבַּע הַדִּין שֶׁל הָעוֹלָם, לְהִנְהִיג הָעוֹלָם בְּדִין, וְכֵן צְרִיף, שֶׁהָרִי אֵין הָעוֹלָם יְכוּל לְעַמֵּד אֲלֵא עַל דִּין, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה בְּאֵמֶת וְזִכּוּת.

וּנְמַסְרָה לְמָקוֹם שֶׁהִרְהוּר נִדְבַק בָּהּ. בְּרַחֵל הִרְהוּר
וּנְדַבַּק הָרְצוֹן - בְּרַחֵל נִדְבַקָה הַבְּכוּרָה, וְהַכֵּל חָזַר
אֲחֵר הִרְהוּר וְהִמְחִשְׁבָה.

כְּמוֹ כֵּן הִרְהוּר וְהִמְחִשְׁבָה עוֹשִׂים מַעֲשֵׂה,
וּנְמַשְׁכֵת מְשִׁיכָה בְּכֹל מָה שֶׁנִּדְבַק אָדָם
בְּסִתְרָה, שֶׁפְּתוּב (דְּבָרִים כ"ה) לֹא תִהְיֶה אִשְׁתְּ הַמֵּת
הַחוּצָה לְאִישׁ זָר יִבְמָה יָבֵא עָלֶיהָ. וְכֵאֵן צָרִיף
הִרְהוּר וְרְצוֹן לְהִתְדַבֵּק, וּבְאוֹתוֹ הָרְצוֹן וְהִמְחִשְׁבָה
מוֹשֵׁף מְשִׁיכָה וְעוֹשֶׂה הַמַּעֲשֵׂה שֶׁצָּרִיף, וְלֹא יִכְלֶה
שֵׁם הַמֵּת מִן הָעוֹלָם.

וְסִתְרָה זֶה, (אִיּוֹב ל"ד) אִם יִשִּׁים אֵלָיו לְבוֹ רוּחוֹ
וּנְשַׁמְתוּ אֵלָיו יֵאָסֵף. שֶׁהָרִי וְדָאִי הָרְצוֹן
וְהִמְחִשְׁבָה מוֹשְׁכִים מְשִׁיכָה וְעוֹשִׂים מַעֲשֵׂה בְּכֹל
מָה שֶׁצָּרִיף. וְעַל כֵּן בְּתַפְלָה צָרִיף רְצוֹן וְהִרְהוּר
לְכוּן, וְכֵן בְּכֹל אוֹתָן הָעֲבוֹדוֹת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
- הִרְהוּר וְהִמְחִשְׁבָה עוֹשִׂים מַעֲשֵׂה, וּמוֹשְׁכִים
מְשִׁיכָה בְּכֹל מָה שֶׁצָּרִיף.

וַיִּלְךְ רְאוּבֵן בִּימֵי קְצִיר חֲטִים וַיִּמְצָא דוּדָאִים
בַּשָּׂדֶה וְגו'. שְׁנִינֹה, כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה אֵין
מִתְבָּרְכֵת אֶלָּא בְּצַד יְמִין, וּמִשּׁוּם כֵּן, בְּעוֹד
שֶׁמִּתְעוֹרֵר הַיְמִין לְכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, הַשְּׂמָאל לֹא תִסְיַע
לְשֵׁם, שֶׁהָרִי הַיְמִין מוֹצֵא עֲלֶיהָ בְּכוֹס הַיָּמִין לְעוֹרֵר
כְּלָפֵי הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן.

וְהִסְתֵּר הַזֶּה, וַיִּלְךְ רְאוּבֵן, זֶה צַד הַדְּרוֹם, מִשּׁוּם כֵּן
דָּגְלוּ בְּדְרוֹם, שֶׁהוּא רֹאשׁ לְשָׁנִים עָשׂוֹר
הַתְּחוּמִים, וְתִשׁוּקְתוֹ שֶׁל צַד הַדְּרוֹם לְמִצָּא עֲלֶיהָ
וְתִקְרַבְתָּ לְגִבְיֶיהָ לְבָרֵךְ אוֹתָהּ.

מָה כָּתוּב? וַיִּמְצָא דוּדָאִים בַּשָּׂדֶה. הֲלֵךְ לְחַפֵּשׂ בְּכֹל
אוֹתָם הַגְּנֻזִים שְׁלָה, וּמִצָּא בַּשָּׂדֶה הַזֶּה אוֹתָם
הַדוּדָאִים, וְעֲלִיהֶם נֶאֱמַר הַדוּדָאִים נִתְּנוּ רִיחַ, וְאוֹתָם
שְׁנֵי כְּרוּבִים שֶׁהֵם הַתְּקוּנִים שְׁלָה, לְהַעִיר הַתְּעוֹרְרוֹת
לְמַעַלָּה, שֶׁהָרִי בְּכֹל אוֹתָם הַתְּקוּנִים שֶׁל הַשָּׂדֶה הַזֶּה
אֵין תְּקוּן שִׁיעוֹרֵר כְּלָפֵי מַעַלָּה, רַק הַכְּרוּבִים.

מִתִּי צַד הַדְּרוֹם מִתְעוֹרֵר אֵלֶיהָ לְמִצָּא עֲלֶיהָ לְבָרֵךְ
אוֹתָהּ? בִּימֵי קְצִיר חֲטִים, בְּזִמְנֵן שֶׁמְחַלְקֵת
חֵלֶק שְׁלָל לְאוּכְלוּסִיָּה, וְכֹל קוֹצְרֵי הַשָּׂדֶה. מִיָּד -
וַיָּבֵא אֹתָם אֶל לְאָה אִמּוֹ. מַעַלָּה רִיחַ וְהַתְּעוֹרְרוֹתָם
לְעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, הָעוֹלָם הַנִּכְסָה, מִשּׁוּם שֶׁמַּעִיר
[שִׁיעוֹרֵר] בְּרָכוֹת לְעוֹלָם הַתְּחוּמִין.

הַקְּדוֹשׁ וְכֹל הַבְּרָכוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ, מוֹרִישׁ חַיִּים
לְנַפְשׁ וּרְפוּאָה לְעַצְמוֹ, עָלָיו נֶאֱמַר (שם) וְהָיָה כַּעַץ
שֶׁתּוֹלַע עַל מַיִם וְעַל יוֹבֵל יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו וְלֹא יִרְאֶה כִּי
יָבֵא חֵם וְגו'.

כֹּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם הוֹלְכִים אַחֵר הַמְּחִשְׁבָה וְהִרְהוּר,
וְעַל כֵּן (וַיִּקְרָא י"א) וְהִתְקַדְּשִׁתָּם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים,
מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַקְּדוֹשׁוֹת שֶׁל הָעוֹלָם מוֹצִיא וּמוֹשֵׁף
בְּהִרְהוּר טוֹב.

מִי שֶׁנִּשְׁמָטָה בְּהִרְהוּר רַע, כְּשֶׁבָּא לְהַזְדוּג עִם אִשְׁתּוֹ
וְשֵׁם רְצוֹנוֹ וְהִרְהוּרוֹ בְּאִשָּׁה אַחֵרָת, וְזוֹרַע זֵרַע
בְּהִרְהוּר אַחֵר, זֶהוּ שֶׁמְחַלֵּף אֶת הַדְּרָגוֹת הָעֲלִיּוֹנִים
שֶׁלְמַעַלָּה, הַדְּרָגָה שֶׁל קְדוּשָׁה בְּעִבּוּר הַדְּרָגָה שֶׁל
הַטְּמָאָה. כְּמוֹ שֶׁהִרְהוּר שְׁלוֹ עוֹשֶׂה חֲלוּפִים לְמַטָּה,
אֵף כֵּן עוֹשֶׂה חֲלוּפִים לְמַעַלָּה.

כְּמוֹ שֶׁגּוֹפּוֹ שֶׁל אוֹתוֹ בֵּין שִׁיּוּלִיד נִקְרָא בֵּין תְּמוּרָה,
כֵּן גַּם בְּנַפְשׁ נִקְרָא בֵּין תְּמוּרָה, שֶׁהָרִי לֹא
מוֹשֵׁף מְשִׁיכָה קְדוּשָׁה בְּהִרְהוּר הַהוּא, וְנִפְשׁוֹ
מִתְחַלֶּפֶת בְּדְרָגָה אַחֵרָת.

יַעֲקֹב הַשְּׁלָם שֶׁל הַכֵּל, גְּלוּי לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא שֶׁכָּל דְּרָכָיו הִיוּ בְּאֵמֶת, וְהִרְהוּר שֶׁל
אֵמֶת הִרְהוּר תְּמִיד בְּכֹל, בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה שֶׁשָּׁמַשׁ עִם
אִשְׁתּוֹ לְאָה, הִרְהוּר שְׁלוֹ הָיָה בְּרַחֵל. מִשְׁמַשׁ עִם
לְאָה וְחוֹשֵׁב עַל רַחֵל. וְהַמְקוֹר שְׁלוֹ הֵלֵךְ בְּהִרְהוּר
הַהוּא שְׁלוֹ.

וְלֹא לְדַעַת, שֶׁהָרִי לֹא הָיָה יוֹדַע, מִשּׁוּם כֵּן לֹא עֲלָה
רְאוּבֵן בְּשֵׁם. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה יוֹדַע,
הִרְאָה לוֹ וְאָמַר, רְאוּ בֵּן שֶׁנּוֹלָד בְּעוֹלָם. וְעַל כֵּן כָּתוּב
(יִרְמִיָּה כ"ג) אִם יִסְתֵּר אִישׁ בְּמִסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא אֶרְאֶנּוּ.
אֵל תִּקְרֵי אֶרְאֶנּוּ אֶלָּא אֶרְאֶנּוּ, שִׁיִּסְתַּכְלוּ בוֹ. וּמִשּׁוּם
שֶׁהַתְּגִלָּה לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָרִי זֶה הָיָה לֹא
לְדַעַתוֹ וּבְדֶרֶךְ אֵמֶת הִרְהוּר בְּרְצוֹנוֹ יַעֲקֹב, לֹא נִפְסַל
מִתּוֹךְ הַשְּׁבָטִים הַקְּדוֹשִׁים, שְׂאֵם לֹא כֵּן - הָיָה נִפְסַל.

וּמִשּׁוּם שֶׁהִרְהוּר הוּא עֶקֶר וְעוֹשֶׂה מַעֲשֵׂה,
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהָיָה יוֹדַע אוֹתוֹ
הִרְהוּר בְּמָקוֹם שֶׁנִּדְבַק, בְּאוֹתָהּ הַטְּפָה הָרְאשׁוֹנָה
נִשְׁמָרָה לוֹ הַבְּכוּרָה, שֶׁכָּתוּב (ד"ה-א ב) כִּי הוּא
הַבְּכוֹר וְגו'. נִתְּנָה בְּכוּרָתוֹ לְיוֹסֵף. בְּאוֹתוֹ מָקוֹם
שֶׁהִרְהוּר הֵלֵךְ וְנִדְבַק בְּטְפָה הַיָּמִינִית, שֵׁם נִדְבַק
וּנְמַסְרָה אוֹתָהּ הַבְּכוּרָה, וְנִטְלָה הַבְּכוּרָה מִרְאוּבֵן,

בהתעוררות של אותם [שכלם] דודאים, והכל כתוב באהבה.

ויבא יעקב מן השדה בערב. ויבא יעקב - זו תפארת הקדושה, מאותה השדה שלוקחת את כל הברכות, שכתוב בו אשר ברכו ה'. בערב, למה בערב? אלא בערב שכתוב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. בזמן שהתעורר יצחק אביו לשדה הזו ולקח אותו, שהרי יצחק לא מתעורר לשדה הזו. כיון שהסתלק יעקב משם בערב, השאיר את השדה הזו ליצחק אביו, והוא עלה באותו הזמן למעלה.

מה כתוב? ותצא לאה לקראתו. האם העליונה, לבן היחיד. ותאמר אלי תבוא, תחת כנפי, לברך אותך ולהרוות אותך בתפנוקים ועדונים עליונים. הנה עת רצון וענג לתת לך נחת רוח עליונה לאותה השדה טרם שישאר בחזק של יצחק. **כיון** שלקחה את יעקב תחת כנפיה, אז וישכב עמה בלילה הוא. הוא - שנסתר מן הכל. הוא - שכל הברכות וכל הקדשות יוצאות משם. לא כתוב יעקב, אלא הוא, מי שראוי להתעורר אליה. **ומרם** מזמן אליה תחת כנפיה, מי שלוקח אותם הקדושים [הקדשות] והברכות, לא מתמלא מהנקדה הטמירה, העולם העליון ההוא. ועל כן הדודאים מעוררים הכל, והכל כמו שסוד עליון. ראובן, מה זה ראובן? הקדוש ברוך הוא שם שמות בארץ, שכתוב (תהלים מו) לכו חזו מפעלות ה' אשר שם שמות בארץ.

ויקח לו מקל לבנה וגו'. משנה. הרצון של המעשה, קשרי האמונה, קול הקול של הקולות, מתעורר ממעלה למטה. אנו היינו פתוחי עינים. הגלגל סובב ממעלה לכמה צדדים, קול של נעימות התעורר. התעוררו ישנים נרדמים ששנה בנחיריהם, ולא יודעים ולא מסתכלים ולא רואים, אטומי אזנים, כבדי לב, ישנים ואין יודעים, התורה עומדת לפנייהם ולא משגיחים ולא יודעים במה מסתכלים, רואים ולא רואים. התורה מרימה קולות: הסתכלו טפשים, יפתחו העינים ותדעו. אין מי שישגיח, אין מי שירכין אזנו. עד מתי תהיו בתוך החשכה של רצונכם? הסתכלו לדעת, ויתגלה לכם האור המאיר.

ובאשר מתברכת, אותם הדודאים לוקחים ונותנים לכל העולמות, שכתוב הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים. כאשר הם נתנו ריח, אותו הריח לוקח אותו צד הדרום להתעורר לעולם העליון. מיד - על פתחינו כל מגדים, וכל טוב לא חסר [הכל] מהעולם.

העולם התחתון לא מתעורר לעולם העליון, אלא כשאותם דודאים נותנים ריח לימין. כיון שהם נותנים ריח לימין, והימין מתעורר לעולם העליון, מיד העולם התחתון מתעורר לשאל מה שצריך. מה כתוב? ותאמר רחל אל לאה תני נא לי מדודאי בנה. תן לי ברכות מאותה ההתעוררות של אותם דודאים שמתעורר לצד הימין.

אז העולם העליון בשמחה, בשעשוע, משיב אליה, ואומרת המעט קחתך את אישי, כאם אל בתה. ואם כך, בעלה של העולם העליון הוא יעקב? לא כך, אלא תשוקת האב תמיד אינה אלא כלפי הבת הזו, [שהיא] שהבת הזו אהבתו אליה תמיד, משום שהיא בת יחידה בין ששה בנים, ולכל אותם ששת הבנים חלק להם חלקים ואוצרות ומתנות, ולה לא חלק, ואין לה ירשה כלום, ועל כל זה הוא משגיח בה בתשוקה ואהבה יותר מן הכל.

באהבה שלו הוא קורא לה בת. לא הספיק לו זה, וקרא לה אחות. לא הספיק לו זה, קרא לה אם בשם אמו. לא הספיק לו זה, קרא לה בשמו, שכתוב והחכמה מאין תמצא, חכמה ודאי. ועל כן העולם העליון אומרת לה, המעט קחתך את אישי, שכל אהבתו נמשכה לך אליך ועל זה, בשעשוע ואהבה האם אל הבת.

מה היא משיבה? לכן ישכב עמך הלילה. בכל מקום לכן היא שבועה. ישכב, מה זה ישכב? אלא שכיבה בכל מקום היא תקון הנקבה לזכר להכניס בה ציור של כל האותיות. וזהו ישכב, י"ש כ"ב. י"ש זהו העולם העליון, [כ"ב סוד] הסוד של התורה, נקדה טמירה שמתעוררים אליה כ"ב אותיות. וזהו ישכ"ב. י"ש - העולם הבא, שכתוב (משלי א) להנחיל אותי י"ש. כ"ב - נקדה עליונה שמכניסה כל כ"ב האותיות, הסוד של כל התורה. וזהו ישכב. לא כתוב ישכב עמך יעקב, אלא ישכב עמך, אותו הטמיר שראוי להתעורר אליך, והכל

ובלם רשומים בסימן של המלך העליון, כמו שישראל רשומים למטה בין כל שאר האמות, אף מדרגות של מחנות עליונים רשומים הם לחלקו [של הקדשה] של הקדוש ברוך הוא בין כל שאר החילות ומחנות עליונים. ועל זה ברר יעקב את אלו לחלקו וגורלו, רשומים לחלק [בסוד] של האמונה, [משום כך כתוב כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. יה עליון הוא, ברר חלקו וגורלו סוד האמונה] אף כך הקדוש ברוך הוא ברר לו מכל שאר צבאות ומחנות של העולם.

ומחנות עליונים נפרדים אלו מאלו. בשעה שזהר של אש בהארת השכינה מתגלה, כל המדרגות האחרות האלו מתבטאות, ומתפסות מהזהר ההוא, ולא יכלו להתקרב אליו. וכל אלו התקונים [מדרגות] הקדושים, שהם תקונים שלו. בשעה שמתגלה הזהר ההוא, מיד שמחים ועולים להתקרב עמו ולהתקשר אצלו, והוא בהם נתקן, וסוד זה - (בראשית ל) והיה העטפים ללכן והקשרים ליעקב.

וצריך לברר [לברך] ולהבדיל מדרגות קדושות [ס"א לחלקו] של חלקו מאלו המדרגות של שאר העמים, ובכלם צריך יעקב הקדוש [בכור של הקדוש ברוך הוא להתקרב], ועל זה הקדוש ברוך הוא כתב בתורה, אמונה שלו, בתוך צדדי [ס"א סתרי] מלים אלו. אשרי חלקו.

ויעקב הלך לדרך ויפגעו בו מלאכי אלהים. משנה. חזקי השרים זקופים מלמעלה, ולהט החרב השנונה ממנה על כל [כמה] הצבאות והמחנות.

אותה החרב הלוהטת היא חרב אדמה, שכתוב (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם. החרב הזאת שתלויה בה ההפוך, הם שמתהפכים לכמה צורות. הוא נשים, הוא גברים, בצדדים רבים, נפרדות הצורות האחרות לכמה דרגות.

מהצד של עץ החיים הם יוצאים, שמתחדים ביחוד בקשר. אלו הקדושים נשאבים תמיד מטל השמים. השם של אלהים מתתקן בהם. [ועל זה אמר משמני הארץ ונתקן] בארבעה הצדדים של העולם נעשו לעמודי הכסא. כלם

בזמן שיעקב השלם, מתוך הצרה של הארץ ורשות אחרת, בתוך דרגות זרות דחה את כלם, ובחר חלק גורלו ונחלתו, האור מתוך החשכה, חכמה מתוך הטפשות, וכבד את רבונו, כשהיה עומד בתוך הרשות של אל זר. על פן כתוב (ישעיה כט) לא עתה יבוש יעקב ולא עתה פניו יחורו.

ויקח לו יעקב (בראשית ל), בחר לו לחלקו ולגורלו, מקל לבנה לח, צד ימין, גון לבן. לח, הוא צד של המים. ולו, זה צד של השמאל, אדם כנרד. וערמון, כלול זה בזה. וכלם אוחו הימין הלכן בצבעו ועולה בהם, שכתוב מחשף הלכן, שאף על גב שאוחו לשני הצדדים, לוקח [נוטה] חלקו לצד ימין, ונחקק בכלם, בצד זה ובצד זה, אז נקרא גבר שלם, שלם בכל.

מה כתוב אחריו? (שם) והיה בכל יחס הצאן המקשרות ושם יעקב את המקלות וגו'. סתר הסתרים לחכמי לב נמסר. בתוך מחנות עליונים קדושים יש מדרגות עליונות אלו על אלו, אלו פנימיים ואלו לבחוץ. אלו הפנימיים מתחברים במלך הקדוש, ומתחברים בישראל, בנים קדושים להקדוש ברוך הוא, ואלו נקראות הצאן המקשרות, מחנות של אלו מקשרות, מעלה ומטה.

בשעה שהתשוקה שלהם לגבי הזהר העליון שלמעלה, עמוד האמצעי, יעקב השלם לקח אותם המקלות, תפלין של ראש, ברהטים, מקום ומושב, להנחת התפלין. ומכאן לוקחים אור וזיו כל החילות ומחנות העליונים, אלו שמתקשרים למעלה ומתקשרים למטה. כיון שאלו לוקחים מתוך הרהטים שקתות המים, אז אלו היו מקורות ונביעות להוריד למטה ולתת לכלם.

ומשום כך הפריש יעקב בין המדרגות העליונות הקדושות למדרגות האחרות של שאר העמים, כמו שנאמר (בראשית ל) וישת לו עדרים לבדו ולא שתם על צאן לבן. [אלו] עדרים הפריד לו לעצמו, שלא יהיה לו חלק בשאר האמות, וכמו שהפריש לו מדרגות האמונה למעלה לחלקו ולגורלו, כך צריך להפריש מדרגות של מחנות קדושים למטה, לקשר אותם עמו באלו ההיכלות של הגבירה.

פְּרִשְׁת וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלָאכִים וְגו'. רבי יהודה פתח, (תהלים צא) כִּי מְלָאכִיו יִצְוֶה לָךְ לְשַׁמְרָךְ

בְּכָל דְּרָכֶיךָ. פסוק זה בארוהו החברים, שהרי בשעה שאדם בא לעולם, מיד מזדמן עמו יצר הרע שהוא מקטרג לאדם תמיד, כמו שנאמר (בראשית ד) לפתח חטאת רבץ. מי זה חטאת רבץ? זה יצר הרע.

וְכָךְ גַּם דָּוִד קָרָא לוֹ חֲטָאֵת, (תהלים נא) וְחֲטָאֵתִי נִגְדִי תָמִיד, משום שהוא עושה כל יום לאדם לחטא לפני רבונו, ויצר הרע הזה לא זו מכן האדם מיום שנולד האדם לעולמים, ויצר הטוב בא לאדם מיום שבא להטרה.

וּמְתִי בָּא אָדָם לְהַטְהֵר? כשהוא בן שלש עשרה שנים, אז מזדווג האדם בשניהם, אחד מימין ואחד משמאל. יצר טוב לימין, ויצר הרע לשמאל. ואלה הם שני מלאכים ממש ממנים, והם נמצאים תמיד עם האדם.

בָּא בֶּן אָדָם לְהַטְהֵר – אותו יצר הרע נכפה לפניו, ושולט הימין על השמאל. ושניהם מזדווגים לשמר את האדם בכל דרכיו שהוא עושה. זהו שכתוב כי מלאכיו יצוה לך לשמרך בכל דרכיך.

רַבִּי אֶלְעָזָר מְבָאָר אֵת הַפְּסוּק הַזֶּה בְּיַעֲקֹב, שהקדוש ברוך הוא הזמין עמו מלאכים מחנות ממנים, משום שהרי הוא בא שלם בשבטים עליונים כלם שלמים כראוי, כמו שנאמר ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים, ונתבאר. וכאן, כיון שנוצל מלכן והרי נפרד ממנו, אז הזדווגה עמו שכינה, ובאו מחנות קדושים להקיף אותו, ואז ויאמר יעקב כפאשר ראם וגו', ומאותם מלאכים שלח לעשו, זהו שכתוב וישלח יעקב מלאכים. מלאכים ממש היו ודאי.

פְּתַח רבי יצחק ואמר, כתוב (תהלים לד) חֲנָה מְלֵאךְ ה' סביב ליראיו ויחלצם. הרי פרשוה. אבל במקום אחד כתוב כי מלאכיו יצוה לך, מלאכיו רבים, וכאן אחד, שכתוב חנה מלאך ה' סביב ליראיו ויחלצם. אלא כי מלאכיו יצוה לך – אלו שאר מלאכים. מלאך ה' סביב – זו שכינה, כמו שנאמר (שמות ג) וַיֵּרָא מְלָאךְ ה' אֵלָיו בְּלִבַת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה. ולכן חנה מלאך ה' סביב ליראיו,

מרגליות ואיברים ועמודים, לא נפרדים לעולם מתוך השם הזה, הם הקשרים של יעקב שבחר לחלקו ונקשרים בשם הזה, כלם יצאו [בערב].

וַיַּעֲקֹב, כשיצא ללכת לדרכו, הקיפו אותו לארבעה צדדים. לארבע הזויות של העולם שמרו אותו. בשעה קלה התרגש מהעץ [מהמקום] שלמעלה לשמר את העץ שלמטה, ואז ויאמר יעקב כפאשר ראם מחנה אלהים זה. אז ויקרא שם המקום ההוא מחנים.

אָמַר רבי יהודה, בא ראה את שלמותו של יעקב שלא רצה ללכת אלא ברשותו של לכן. ואם תאמר, בפעם אחרת למה לא? אלא משום שיעקב פחד שלא יעזב אותו, וישתלמו שנים עשר השבטים בארץ אחרת. ועל כן, כיון שראה שהגיעה השעה של בנימין, ברח, כמו שנאמר ויברח הוא וכל אשר לו. כיון שנולד בנימין, נקשרה השכינה עם כל השבטים, ונטלה את הבית עמם. ויעקב היה יודע ברוח החכמה, שכפאשר ישתלמו שנים עשר השבטים, שהשכינה תתקשר עמהם ורחל תמות, והיא נוטלת את הבית.

וּבֹא וראה, כך למדנו, העולם התחתון ראוי לו ליעקב כמו שראוי למשה, אלא שלא יכלה עד שהיו שנים עשר שבטים בבית להתקשר עמהם, ואז נדחתה רחל, והיא נטלה את הבית עם כל השבטים והיתה עקר הבית, ואז (תהלים קיג) מושיבי עקרת הבית. אמר יעקב, הנה הגיע הזמן שישתלמו שנים עשר השבטים, וודאי שהעולם שלמעלה ירד לו לבית ויתקשר [העולם] שלמעלה ירד לו בביתו [והתקשר] בהם, והענינה הזאת נדחית לפניו. אם תמות כאן, לא אצא מכאן לעולמים. ולא עוד, אלא בארץ הזו לא ראוי להשלים את הבית. משום כך, (בראשית ל) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר יָלְדָה רָחֵל אֵת יוֹסֵף, טרם שישתלמו השבטים.

שָׁמַע רבי שמעון, אמר, ודאי שכל דברי רבי יהודה יפים, וזה עולה על הכל. ואם תאמר, למה לא הלך לו לדרכו מיד? אלא כל זמן שרחל לא התעברה מבנימין, התעכב שם. כיון שהגיע הזמן של בנימין, ברח, ולא בקשר רשות, כדי שלא יתעכב שם, והתחבר יעקב עם כל השבטים במקום שצריה. ע"כ סתרי תורה

יַעֲקֹב לְבָדוֹ, שֶׁנִּשְׁאַר יַעֲקֹב, שֶׁהוּא שְׁמֵשׁ לְבָדוֹ, שֶׁהִתְכַסְּתָה הַלְּבָנָה מִן הַשֶּׁמֶשׁ. וְאָף עַל גַּב שְׁשִׁמִּירַת [וְעַם כָּל זֶה הַשְּׁמִירָה שֶׁל] הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ מִכָּל וְכָל, וְעַל זֶה לֹא יִכַּל לוֹ, שֶׁכָּתוּב וַיֵּרָא כִּי לֹא יִכַּל לוֹ.

הַסְתַּכֵּל יְמִינָה וְרֵאָה אֶת אַבְרָהָם, הַסְתַּכֵּל שְׁמֵאלָהּ וְרֵאָה אֶת יִצְחָק, הַסְתַּכֵּל בְּגוּף וְרֵאָה שְׁנִכְלָל מִצַּד זֶה וְנִכְלָל מִצַּד זֶה, וְאִזּוּ וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוּ, בְּעֵמּוּד אֶחָד הַסְמוּךְ לַגּוּף, שֶׁהוּא מְחוּץ לַגּוּף.

וְלָבָן חָנָה מְלֵאָה ה' סָבִיב לִירְאִיו וַיִּחַלְצֵם, הַקִּיפּוֹ בְּכָל צְדָדָיו כְּדִי לְהַצִּילוֹ. וְכִשְׁשָׂרְתָה שְׂכִינָה בְּתוֹכוֹ [ס"א אֱלִיּוֹ], כְּמָה חֲלִלוֹת וּמַחֲנוֹת בָּאוּ עִמָּה, וּמֵאוֹתָם מְלֵאכִים שָׁלַח לַעֲשׂוֹ.

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלֵאכִים. אָמַר רַבִּי אַבְא, וְכִי מָה הוּא הַתְּעוּרָר אֶל עֲשׂוֹ? וְטוֹב הָיָה לוֹ לִשְׁתַּקּוּ מִמֶּנּוּ. אֱלֵא, אָמַר יַעֲקֹב, יוֹדַע אֲנִי שֶׁעֲשׂוֹ חוֹשֵׁשׁ לְכַבוֹד אַבְא וְלַעוֹלָם לֹא הִרְגִּיזוּ אוֹתוֹ, וְהִרְיִנִי יוֹדַע, שֶׁהוּא אֵיל וְאַבְא קִיָּם, אֵינִי פוֹחַד מִמֶּנּוּ, אֲבָל עֲכָשׁוּ שְׂאֵבָא קִיָּם, אֲנִי רוֹצֵה לְהַתְּפִיֵס עִמּוֹ. מִיָּד – וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלֵאכִים לְפָנָיו.

וַיִּשְׁלַח יַעֲקֹב מְלֵאכִים, רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּתַח וְאָמַר, (מְשַׁלֵּי יב) טוֹב נִקְלָה וְעֵבֵד לוֹ מִמֶּתְכַבֵּד וְחָסַר לְחֵם. פְּסוּק זֶה נֹאמַר עַל יִצְרָהֶרֶע, מִשׁוּם שֶׁהוּא תְּמִיד מְקַטְרֵג לְבִנְיָ אָדָם, וַיִּצְרָהֶרֶע מְרִים לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל הָאָדָם בְּגִאָוָה, וְהוֹלֵךְ אַחֲרָיו, מְסַלְסֵל בְּשַׁעֲרוֹ וּבְרֵאשׁוֹ, עַד שֶׁמִּתְגָּאָה עָלָיו וּמוֹשֵׁף אוֹתוֹ לְגִיָּהֶם.

אֲבָל טוֹב נִקְלָה – אוֹתוֹ שֶׁלֹּא הוֹלֵךְ אַחֲרֵי יִצְרָהֶרֶע וְלֹא מִתְגָּאָה כָּלֵל וּמִנְמִיךְ רוּחוֹ וְלְבוֹ וּרְצוֹנוֹ אֶל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאִזּוּ אוֹתוֹ יִצְרָהֶרֶע מִתְהַפֵּף לוֹ לַעֲבֹד, שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְשַׁלֵּט עָלָיו, וְאוֹתוֹ אִישׁ שׁוֹלֵט עָלָיו, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (בְּרֵאשִׁית ד) וְאַתָּה תִּמְשָׁל בּוֹ.

מִמֶּתְכַבֵּד – כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, שֶׁהוּא מְכַבֵּד עֲצָמוֹ מְסַלְסֵל בְּשַׁעֲרוֹ, מִתְגָּאָה בְּרוּחוֹ, וְהוּא חָסַר לְחֵם – חָסַר אֲמוּנָה, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (וַיִּקְרָא כא) לְחֵם אֱלֹהֵיוֹ וְגוֹ', (שם) לְחֵם אֱלֹהֵיהֶם הֵם מְקַרִּיבֵם וְגוֹ'.

דְּבָר אַחֲרֵי טוֹב נִקְלָה וְעֵבֵד לוֹ – זֶה יַעֲקֹב שֶׁהִנְמִיךְ רוּחוֹ לַעֲשׂוֹ כְּדִי שֶׁאַחֲרֵי כֵּן יִהְיֶה לוֹ עֵבֵד וַיִּשְׁלַט עָלָיו וַיִּתְקַיֵּם בּוֹ (בְּרֵאשִׁית כז) יַעֲבֹדֶךָ עַמִּים

לְהַקִּיפּוֹ בְּכָל הַצְּדָדִים כְּדִי לְהַצִּיל אוֹתוֹ, וְכִשְׁשָׂרְתָה שׁוּרָה בְּתוֹךְ הָאָדָם, כְּמָה מַחֲנוֹת קְדוּשִׁים כָּלֵם מְזַדְּמָנִים לְשָׁם.

בֵּא רֵאָה, כְּשֶׁדוֹד הַמֶּלֶךְ נִצַּל מֵאֲכִישׁ מֶלֶךְ גֵּת, אִזּוֹ אָמַר אֶת זֶה, מִשׁוּם שֶׁהַשְּׂכִינָה הַקִּיפָה אוֹתוֹ וְנִצַּל מֵהֶם מֵאֲכִישׁ וּמֵעִמוֹ, כָּל אוֹתָם שֶׁהִתְקִיפוּ [שֶׁהִקִּיפוּ] אוֹתוֹ. מָה כָּתוּב? (שְׁמוּאֵל-א כא) וַיִּתְהַלֵּל בְּיָדָם, לְמָה וַיִּתְהַלֵּל? הֲיֵה צָרִיךְ לְכַתֵּב וַיִּשְׁתַּגַּע, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (שם) כִּי הִבֵּאתֶם אֶת זֶה לְהַשְׁתַּגַּע עָלַי.

אֱלֵא חֲזַר עַל אוֹתוֹ דְּבַר שֶׁאֲמַר דּוֹד בְּתַחֲלָה, שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים עג) כִּי קִנְאֵתִי בַּהוֹלְלִים וְגוֹ'. אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: חֲיִיךָ עֲדִין אַתָּה צָרִיךְ אֶת זֶה. כִּינּוֹן שְׁנִכְנַס לְבֵית אֲכִישׁ וְהַחֲזִיקוּ בּוֹ, מָה כָּתוּב? וַיִּתְהַלֵּל בְּיָדָם, כְּאוֹתָם הוֹלְלִים שֶׁקִּנְאָה בָּהֶם בְּהַתְּחַלָּה. וְאִזּוֹ בָּאָה שְׂכִינָה וְשָׂרְתָה סָבִיב דּוֹד.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁהַשְּׂכִינָה לֹא שׁוּרָה כִּי אִם בְּנַחֲלָתָהּ, שֶׁהִיא הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה – וְדַאי לֹא שׁוּרָה בְּעֵבוֹר [שְׁיוֹנְקִים] לִינֵק מִמֶּנָּה, אֲבָל שׁוּרָה כְּדִי לְהִגָּן. וְכֵאֵן כְּשֶׁבֵּא יַעֲקֹב מִבֵּית לָבָן, כָּל הַמַּחֲנוֹת הַקְּדוּשִׁים הַקִּיפוּ אוֹתוֹ, וְלֹא נִשְׁאַר לְבָדוֹ.

אָמַר רַבִּי חֲזַקִּיָּה, אִם כֵּן [ס"א שְׁכָל הַמַּחֲנוֹת הַקְּדוּשִׁים בָּאוּ יַחַד עִמּוֹ וְהַשְּׂכִינָה עִמּוֹ], לְמָה כָּתוּב וַיִּוָּתֵר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וְגוֹ'? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִשׁוּם שֶׁהַכְּנִיס עֲצָמוֹ לְסַכְנָה וְהָיָה רוֹאֵה אוֹתָהּ סַכְנָה בְּעֵינָיו, הֵם פָּרְשׁוּ מִמֶּנּוּ, וְאִזּוֹ אָמַר, קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֲמֵת, אֵלוֹ הֵם הַמַּחֲנוֹת הַקְּדוּשִׁים שֶׁנִּפְרְדוּ מִמֶּנּוּ.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כְּדִי לְהַשְׁאִירוֹ עִם אוֹתוֹ מִמֶּנָּה שֶׁל עֲשׂוֹ שֶׁהָיָה בָּא בְּרִשׁוֹת עֲלִיוֹנָה, וְאֵלֶּה הֵלְכוּ לוֹמַר שִׁירָה, שֶׁהִגִּיעַ זְמַנָּם לְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְאַחֲרֵי כֵּן חֲזָרוּ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב קִטְנִיתִי מִכָּל הַחֲסָדִים וּמִכָּל הָאֲמֵת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ וְגוֹ', וְעַתָּה הֵייתִי לְשִׁנֵּי מַחֲנוֹת. מַחֲנֵה שְׂכִינָה, וְכָל בֵּיתוֹ. [ס"א מַחֲנֵה אֶחָד הָיָה, שֶׁכָּתוּב מַחֲנֵה אֱלֹהִים זֶה]. לְשִׁנֵּי מַחֲנוֹת – שֶׁהָיָה שָׁלֵם מִכָּל הַצְּדָדִים מִשְׁנֵי חֲלָקִים, לָבָן וְאָדָם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הָרִי נִתְבָּאָר אוֹתוֹ לִילָה שֶׁלְטוֹן שֶׁל צַד שֶׁל עֲשׂוֹ הָיָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, שֶׁהָרִי כָּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) יְהִי מְאֹרֶת חֶסֶד, וּמִשׁוּם כֵּן וַיִּוָּתֵר

יחד, לא מתחברים אלא להרע לעולם, ולכן כתוב (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמר יחדו.

צאן ועבד ושפחה - אלו הם כתרים תחתונים שהרג הקדוש ברוך הוא במצרים, (שמות יב) בכור בהמה, (שם) בכור השבי, (שם יא) בכור השפחה. זהו שכתוב צאן ועבד ושפחה. מיד היה עשו פוחד ויצא כנגדו, ופחד היה לו מיִעקב כמו שהיה ליעקב מעשו.

לאיש שהיה הולך בדרך. עד שהיה הולך, שמע על לסטים אחד שהיה אורב בדרך. פגש אותו איש אחר, אמר לו: ממי אתה? אמר לו: אני מלגיון פלוני. אמר לו: סטה לך מלפני, שכל מי שקרב אלי, אני מביא נחש אחד שהורג אותו. הלה אותו האיש לאותו הלגיון. אמר לו: איש אחד בא, וכל מי שקרב אליו, נושך אותו נחש אחד שהוא מביא, ומת.

שמע אותו לגיון ופחד. אמר: יפה שאלך עמו ואתפיס עמו. עד שראה אותו האיש, אמר: אוי ואבוי שעכשו יהרג אותו ואתו הלגיון. התחיל להשתחוות ולכרע כנגדו. אמר אותו לגיון: אלמלא היה לו בידו נחש להרג, לא היה משתחוה כל זה כנגדי. התחיל הלגיון להתגאות. אמר: הואיל וכל כך כרע לנגדי, לא אהרג אותו.

בך אמר יעקב, עם לכן גרתי ואחר עד עתה. עשרים שנה התאחרתי עמו, ואני מביא נחש להרג בני אדם. שמע עשו, אמר, אוי מי יקום לפניו, שעכשו יהרג אותו יעקב בפיו. התחיל לצאת כנגדו להתפיס עמו.

פיון שראה אותו מה כתוב? ויירא יעקב מאד ויצר לו. פיון שקרב אליו, התחיל לכרע ולסגד לפניו, זהו שכתוב וישתחו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. אמר עשו, אלמלא כל כך היה עמו, לא ישתחוה כנגדי. התחיל להתגאות.

בא ראה מה כתוב בבלעם, (במדבר כב) ויבא אליהם אל בלעם לילה. בלכן כתוב (בראשית לא) ויבא אליהם אל לכן הארמי בחלום הלילה ויאמר לו השמר לך פן תדבר עם יעקב מטוב וגו'. פן תדבר? פן תעשה ליעקב רעה צריך לכתוב! אלא לכן לא רדף אחרי יעקב בכת גבורים לערוך בו קרב, שהרי

וישתחו לך לאמים וגו', ועדין לא היה זמנו כלל, אלא משום שהעבירו יעקב לסוף הימים. ועל זה היה מיד נקלה, ואחר כך אותו שמתכבד יהיה עבד לו. אותו שהוא חסר לחם יהיה עבד לאותו שנתנו לו רב דגן ותירוש.

בא ראה, על זה, משום שידע יעקב שהצטרף לו, עכשו התהפך לו לנקלה, ויותר חכמה ועקמומיות עשה בזה מכל מה שעשה לעשו. שאלו היה יודע עשו חכמה זו, יהרג את עצמו ולא יבא לידי זה, אבל הכל עשה בחכמה, ועליו אמרה חנה (שמואל א-ב) ה' יחתו מריבו וגו' ויתן עז למלכו וגו'.

ויצו אתם לאמר פה תאמרון לאדני לעשו פה אמר עבדך יעקב עם לכן גרתי ואחר עד עתה. מיד פתח יעקב להתהפך לו לעבד כדי שלא יסתכל עשו באותן ברכות שברכו אביו, שהרי יעקב העביר אותן לסוף, כפי שאמרנו.

אמר רבי יהודה, מה ראה יעקב ששלח לעשו ואמר עם לכן גרתי, וכי מה עשה בשליחותו של עשו [שאמר] דבר זה? אלא לכן הארמי, קולו הלה בעולם, שלא היה אדם שינצל ממנו, והוא היה מכשף בכשפים וגדול בקוסמים, ואבי בעור ההוה, ובעור אבי בלעם, שכתוב (יהושע יג) בלעם בן בעור הקוסם, ולכן חכם במכשפים ובקוסמים יותר מכלם, ועם כל זה לא יכל ליעקב, ורצה לאבד את יעקב בכמה כלי זין. זהו שכתוב (דברים כו) ארמי אבד אבי.

אמר רבי אבא, כל העולם היו יודעים שלכן היה גדול החכמים והמכשפים והקוסמים, ומי שרצה לאבד אותו בכשפיו, לא נצל ממנו, וכל מה שידע בלעם - ממנו היה, וכתוב בבלעם (במדבר כב) כי ידעתי את אשר תברך ואת אשר תאר יואר, וכל העולם היו פוחדים מלכן ומכשפיו. ודבר ראשון ששלח יעקב לעשו - אמר עם לכן גרתי.

סדר הלימוד ליום א שבת [יום 119 בשנה]

ואם תאמר שמעט היה, חדש או שנה - לא כך, אלא ואחר עד עתה, עשרים שנה התאחרתי עמו. ואם תאמר שלא עלה בידי כלום - ויהי לי שור וחרמור. אותם שני גזרי דין, שכששניהם מתחברים

בִּישְׂרָאֵל. כִּי לֹא נַחַשׁ בִּיעֶקֶב - בַּתְּחִלָּה בִּימֵי לְבָן.
וְלֹא קָסַם בִּישְׂרָאֵל - אַחַר כֵּף בִּימֵי בַלְעָם.

אָמַר בַּלְעָם לְבָלֵק, בֹּא רְאֵה מִי יָכוֹל לָהֶם, שְׂפָל
הַקְּסָמִים וְהַכְּשָׁפִים שֶׁבְּכִתְרֵים שְׁלָנוּ מֵהָאֲרֶת
הַמַּלְכוּת שֶׁלְמַעֲלָה [וּמַטָּה] מִתְעַטְטְרִים, [שֶׁהָרִי]
וְהוּא הַתְּקַשֵּׁר בָּהֶם, שֶׁכָּתוּב ה' אֱלֹהֵיו עִמּוֹ וְתִרְוַעַת
מִלֶּךְ בּוֹ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, חֶסֶד וְחִלְלִילָה שֶׁהִיָּה יוֹדֵעַ בַּלְעָם
בְּקִדְשָׁה שֶׁלְמַעֲלָה כָּלֵל, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לֹא הִתְרַצָּה בְּעַם וּלְשׁוֹן אַחַר שִׁישְׁתַּמֵּשׁ בְּכַבּוּדוֹ
אֲלֹא בְּנֵי הַקְּדוֹשִׁים, וְאָמַר (וַיִּקְרָא יֵא) וְהִתְקַדְּשֶׁתָּם
וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים. מִי שֶׁהֵם קְדוֹשִׁים יִשְׁתַּמְּשׁוּ
בְּקִדְשָׁה. יִשְׂרָאֵל הֵם קְדוֹשִׁים, שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים יד) כִּי
עִם קְדוֹשׁ אַתָּה. אַתָּה קְדוֹשׁ וְלֹא עִם אַחֵר.

מִי שֶׁהֵם טְמֵאִים, טְמֵאָה מִזְדַּמְנַת לָהֶם לְהַטְמֵא
עֲלֵיו. כָּתוּב (וַיִּקְרָא יג) טְמֵא הוּא בְּדָד יֹשֵׁב מִחוּץ
לְמַחֲנֶה מוֹשְׁבּוֹ, וְטְמֵא לְטְמֵא קוֹרָא, שֶׁכָּתוּב (שֵׁם)
וְטְמֵא טְמֵא יִקְרָא. מִי שֶׁהוּא טְמֵא לְטְמֵא יִקְרָא, הַכֹּל
הוֹלֵךְ אַחֵר מֵינוּ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, נֶאֱמָה הוּא לִיעֶקֶב, שֶׁהִיָּה קְדוֹשׁ,
לוֹמֵר שֶׁנִּטְמָא בְּלָבָן וּבְכִשְׁפֵי, אוֹ שֶׁבַח הוּא
שְׁלוֹ? אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, אֵף עַל גֵּב שֶׁאָמַר רַבִּי
יְהוּדָה - אֲנִי מְסִיעֵ לָךְ, שֶׁהָרִי כָּתוּב (בְּרֵאשִׁית כז) אֲנָכִי
עָשׂוּ בְּכַרְךָ. וְכִי יָפָה הוּא לְצַדִּיק כִּיעֶקֶב לְהַחֲלִיף
שְׁמוֹ בְּשֵׁם טְמֵאָה? אֲלֹא אֲנָכִי, פּוֹסֵק טַעַם, וְאוֹמֵר
אֲנָכִי מִי שֶׁאֲנִי, אֲבָל עָשׂוּ בְּכַרְךָ, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ.

אָתָּה כָּאֵן. וַיְהִי לוֹ שׁוֹר וְחִמְרֵ. לוֹמֵר, אֵל תִּשִּׂים לְבָךְ
וְרִצּוֹנְךָ לְאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁבְּרַכְנֵי אֲבָא שֶׁהִתְקַיְמָה
בֵּי. הוּא בְּרַךְ אוֹתִי הָיָה גְבִיר לְאַחִיךָ וַיִּשְׁתַּחֲוֶה לָךְ
בְּנֵי אִמְךָ - מִשּׁוֹם כֵּף עֲבָדְךָ יִעֶקֶב לְאֲדָנִי לְעָשׂוּ. הוּא
בְּרַךְ אוֹתִי בְּרַב דָּגָן וְתִירוֹשׁ - הָרִי לֹא הִתְקַיֵּם בֵּי,
שֶׁלֹּא אֲצַרְתִּי אוֹתָם, אֲלֹא וַיְהִי לִי שׁוֹר וְחִמְרֵ צֹאן
וְעֶבֶד, רוּעָה צֹאן בְּשָׂדֵה. הוּא בְּרַךְ אוֹתִי מִטַּל
הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ - הָרִי לֹא הִתְקַיֵּם בֵּי, מִשּׁוֹם
שֶׁהָרִי עִם לְבָן גֵּרְתִּי, כָּגֵר, שֶׁלֹּא הִיָּה לִי בֵּית אָחֵד,
כֹּל שֶׁכֵּן מִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ. וְכֹל זֶה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּכַּל
בִּיעֶקֶב עַל אוֹתָן בְּרָכוֹת וַיִּקְטַרְגַּ עִמּוֹ.

רַבִּי אֲבָא אָמַר, כָּתוּב בִּיעֶקֶב (שֵׁם כה) אִישׁ תָּם יֹשֵׁב
אֲהֵלִים, גִּבּוֹר שְׁלָם, מִשּׁוֹם שֶׁהוּשׁ יוֹשֵׁב בְּשֵׁנֵי

חֵיל יִעֶקֶב וּבְנָיו גְּדוֹל מִמֶּנּוּ, אֲלֹא לְהַרְגוֹ בְּפִיו
וְלְהַשְׁמִידוֹ אֶת הַכֹּל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב אֲרַמִּי אֲבָד אָבִי.

וְלָבָן כָּתוּב פֶּן תְּדַבֵּר וְלֹא פֶן תַּעֲשֶׂה. וְכָתוּב יֵשׁ
לְאֵל יָדֵי לַעֲשׂוֹת. מִנֵּיִן הִיָּה יוֹדֵעַ שֶׁיִּכְלַת
הִיָּתָה בִּידוֹ? אֲלֹא כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר אֱלֹהֵי אֲבִיכֶם אָמַשׁ
אָמַר אֵלַי.

וְזוּהִי הַעֲדוֹת שֶׁצָּוָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲדִיד,
שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים כו) וְעִנִּיתָ וְאָמַרְתָּ לְפָנַי ה'
אֱלֹהֵיךָ אֲרַמִּי אֲבָד אָבִי וְגו'. וְעִנִּיתָ - כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
(שְׁמוֹת כ) לֹא תַעֲנֶה בְּרַעְךָ, (דְּבָרִים יט) עָנָה בְּאָחִיו.

כָּתוּב בְּבַלְעָם (בַּמְדַּבֵּר כד) וְלֹא הֵלֵךְ כְּפַעַם כְּפַעַם
לְקַרְאֵת נַחְשִׁים, שֶׁכֵּף הוּא דְרָכּוֹ - שֶׁהוּא
הִיָּה מִנְחָשׁ. בְּלָבָן כָּתוּב (בְּרֵאשִׁית ל) נַחֲשֵׁתִי, שֶׁהִשְׁגִּיחַ
בְּכִשְׁפֵי וּבְקִסְמוֹ בְּעַסְקָה שֶׁל יִעֶקֶב, וּכְשֶׁרָצָה
לְהֶאֱבִיד אֶת יִעֶקֶב בְּנַחֲשִׁים וּבְכִשּׁוּפִים שְׁלוֹ, רָצָה
לְאֲבֹדוֹ, וְלֹא עֲזָבוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְהִיָּנוּ שֶׁאָמַר בַּלְעָם בֶּן בְּנוּ, כִּי לֹא נַחַשׁ בִּיעֶקֶב וְלֹא
קָסַם בִּישְׂרָאֵל. מִי יָכוֹל לָהֶם? שֶׁהָרִי סְבִי רָצָה
לְאֲבֹד אֶת אֲבִיהֶם בְּנַחֲשִׁים וּבְקִסְמוֹ שְׁלוֹ וְלֹא עָלָה
בִּידוֹ, שֶׁלֹּא הִשְׁאִירוֹ לְקַלֵּל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כִּי לֹא נַחַשׁ
בִּיעֶקֶב וְלֹא קָסַם בִּישְׂרָאֵל.

וּבְכָל עֲשֻׂרֵת מֵינֵי כְּשָׁפִים וּקְסָמִים מֵהָאֲרֶת הַכְּתָרִים
הַתְּחַתּוֹנִים עָשָׂה לָבָן כְּנֶגֶד יִעֶקֶב, וְלֹא יָכַל.
זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (בְּרֵאשִׁית לא) וַתַּחֲלֵף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשֻׂרֵת
מִנִּים. שֶׁכֹּלֶם עָשָׂה לָבָן כְּנֶגְדּוֹ וְלֹא עָלָה בִּידוֹ לְהַרְע
לוֹ, שֶׁכָּתוּב (שֵׁם) וַהֲחִלֵּף אֶת מִשְׁכַּרְתִּי עֲשֻׂרֵת מִנִּים
וְלֹא נִתְּנוּ אֱלֹהִים לְהַרְע עַמְדִי. מַה זֶה מִנִּים?
כְּתָרְגוּם מִינִים, וְכָתוּב (וַיִּקְרָא יז) לְשַׁעִירִם אֲשֶׁר הֵם
זִנִּים אַחֲרֵיהֶם. מוֹנִים - מִינִים כְּמִשְׁמַעוֹ. וְעֲשֻׂרָה
מִינִים הֵם שֶׁל כְּשָׁפִים וּקְסָמִים בְּכִתְרֵים הַתְּחַתּוֹנִים,
וְכֹלֶם עָשָׂה כְּנֶגְדּוֹ.

עֲשֻׂרָה מִינִים הֵם, שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים יח) קָסַם קָסָמִים
מְעוֹנֵן וּמִנְחָשׁ וּמִכִּשֵׁף וְחִבְרֵ חִבְרֵ וְשֶׁאֵל
אוֹב וַיִּדְעֵנִי וְדַרְשׁ אֵל הַמַּתִּים. הָרִי הֵם עֲשֻׂרָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, נַחַשׁ וּקָסַם הֵם שְׁנֵי מִינִים, וּבְדַרְגָּה
אַחַת עוֹלִים, וְכִשְׁבָּא בַלְעָם, בְּקָסַם עָשָׂה כְּנֶגֶד
יִשְׂרָאֵל, וְהִיָּנוּ שֶׁכָּתוּב (בַּמְדַּבֵּר כב) וּקְסָמִים בִּידָם.
וּכְנֶגֶד יִעֶקֶב בָּא לָבָן בְּנַחֲשׁ. זֶה וְזֶה לֹא עָלָה בִּידָם.
זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שֵׁם כג) כִּי לֹא נַחַשׁ בִּיעֶקֶב וְלֹא קָסַם

רבי יהודה פתח ואמר, (משלי כח) אֲשֶׁרִי אָדָם מִפְּחַד תְּמִיד וּמִקְשָׁה לְבוֹ יפול ברעה. אֲשֶׁרִיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּרַצָּה בָהֶם וְנָתַן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת כְּדֵי לְזַכּוֹת בָּהֶם לַחַיִּי עוֹלָם, שְׁכַל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מוֹשֵׁף עָלָיו חַיִּים עֲלִיוֹנִים וּמְכַנְיָסוֹ לַחַיִּי הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁכָּתוּב (דברים ל) כִּי הִיא חַיִּיךָ וְאַרְךָ יְמֶיךָ, וְכָתוּב (שם לב) וּבְדַבְרֵךְ הַזֶּה תֵּאָרִיכוּ יָמֶיךָ. חַיִּים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְחַיִּים בְּעוֹלָם הַבָּא.

רבי אלעזר אומר, כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, אֵין מִיתָתוֹ עַל יְדֵי יֵצֵר הָרָע, מִשּׁוּם [שֶׁהוּא נָחֵשׁ, וְהוּא מִלֵּאדָּה הַמּוֹת, אֲלֵא מִיתָתָם בְּנִשְׁיָקָה, שֶׁכָּתוּב (שיר א) יִשְׁקֵנִי מִנִּשְׁיָקוֹת פִּיהוּ. כְּלוּמַר עַל פִּי ה'. וְהִיא הַנִּשְׁיָקָה שֶׁהִיא דְּבִקּוֹת שֶׁל הַנֶּפֶשׁ בְּעַקֵּר, וְאוֹתוֹ שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה] שֶׁהַתְּחִיב בְּעֵץ הַחַיִּים וְלֹא הִרְפָּה מִמֶּנּוּ, וְלִכֵּן צְדִיקִים שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה לֹא נִטְמָא גּוֹפֵם [אֲלֵא הוּא טְהוֹר, כְּמוֹ אֲלֵיהוּ בְּבֵית הַקְּבֻרוֹת שֶׁמִּצְאוּ אוֹתוֹ רַבָּנָן וְשָׂאוּ אוֹתוֹ, וְלֹא כִּהֵן הוּא מֵר? אָמַר לָהֶם, צְדִיקִים לֹא טְמֵאִים בְּמִיתָתָם, כְּמוֹ שֶׁשָּׁנִינוּ, בְּיוֹם שְׁמַת רַבִּי בְּטֵלָה כְּהֵנָּה. כְּלוּמַר שֶׁהַתְּעַסְקוֹ בּוֹ] שֶׁלֹּא שָׂרְתָה עָלֵיהֶם רוּחַ טְמֵאָה.

יעקב הִיָּה עֵץ הַחַיִּים, לָמָּה פָּחַד, שֶׁהָרִי לֹא יִכּוֹל לְשַׁלֵּט עָלָיו? וְעוֹד, שֶׁהָרִי כָּתוּב וְהִנֵּה אֲנֹכִי עִמָּךְ וְגו', לָמָּה הִיָּה פּוֹחַד? וְעוֹד, שֶׁהָרִי כָּתוּב וַיִּפְגְּעוּ בּוֹ מִלֵּאכִי אֱלֹהִים, אִם מִחֲנֻנֹת קְדוּשִׁים הִיוּ עִמּוֹ, לָמָּה הִיָּה פּוֹחַד?

אלא הַכֹּל הִיָּה נֶאֱמַר, וַיַּעֲקֹב לֹא הִיָּה רוֹצֵה לְסַמֵּךְ עַל גֵּס שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁחָשַׁב שֶׁאֵינוֹ כְּדָאִי שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעֲשֶׂה לוֹ גֵּס, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא עָבַד אֶת אָבִיו וְאָמוֹ כְּרָאוֹי וְלֹא הִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְנִשְׂאָ שְׁתֵּי אַחִיוֹת, וְאַף עַל גַּב שֶׁהַכֹּל נִתְבָּאֵר. וְעַם כָּל זֶה צָרִיךְ לְאָדָם לְפָחַד תְּמִיד וְלִהְיֵת לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתַפְלָה, שֶׁכָּתוּב אֲשֶׁרִי אָדָם מִפְּחַד תְּמִיד [וְלִפְחַד תְּמִיד מִלְּפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא], וְהָרִי פָּרְשׁוּהָ.

בא רֵאָה, תְּפִלַּת הָאֲבוֹת הַעֲמִידוֹ עוֹלָם, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם עָלֵיהֶם עוֹמְדִים וְסִמּוּכִים, וְלִעוֹלָם וְלִעוֹלָמֵי עוֹלָמִים לֹא נִשְׁכַּחַת זְכוּת הָאֲבוֹת, מִשּׁוּם שֶׁזְכוּת הָאֲבוֹת הִיא קִיּוּם שֶׁל מַעֲלָה וּמִטָּה, וְקִיּוּם שֶׁל יַעֲקֹב הוּא קִיּוּם שְׁלֵם יוֹתֵר מִכָּלֵם. וְלִכֵּן בְּשַׁעַר

מִשְׁפָּנִים עֲלִיוֹנִים, וְהַשְּׁלִים לְצַד זֶה וּלְצַד זֶה. וְהוּא לֹא אָמַר שֶׁנִּטְמָא בְּכַשְׁפִּיו. אֲבָל עַל מַה שֶׁאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִשּׁוּם שֶׁלְבוֹ שָׁלֵם עַל טוֹב וְאֱמֶת שֶׁעָשָׂה לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכַל הָעוֹלָם יוֹדְעִים מַעֲשֵׂי לְבָן מַה הֵם וּמִי יָכוֹל לְהַנְצִיל [ס"א מִמֶּנּוּ, כָּל עֲשָׂרִים הַשָּׁנִים שֶׁהֵייתִי עִמּוֹ] מִקְטְרוּגוֹ, וְרַצָּה לְאָבִד אוֹתִי [ס"א וְאֵנִי יִשְׁבַּתִּי וְעִשִׂיתִי עִמּוֹ עֲשָׂרִים שָׁנָה] וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַצִּילָנִי מִמֶּנּוּ. וְהַכֹּל הִיָּה כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְתַּכַּל בּוֹ עֲשׂוֹ שֶׁהִתְקִימוּ בּוֹ אוֹתָן בְּרִכּוֹת וְלֹא יִשְׁמַר לוֹ טִינָה. וְעַל זֶה כָּתוּב (הושע יד) כִּי יִשְׂרָיִם דְּרַכִּי ה' וְגו', וְכָתוּב (דברים יח) תָּמִים תִּהְיֶה עִם ה' אֱלֹהֶיךָ.

וישבו הַמִּלֵּאכִים אֶל יַעֲקֹב לֵאמֹר בָּאנוּ אֶל אַחִיךָ אֶל עֲשׂוֹ וְגַם הִלֵּךְ לְקִרְאָתְךָ וְאַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ. כִּיֵּן שֶׁאָמַר בָּאנוּ אֶל אַחִיךָ, לֹא יִדְעֶנּוּ שֶׁהוּא עֲשׂוֹ? וְכִי אַחִים אַחֵרִים הִיוּ לְיַעֲקֹב? אֲלֵא בָּאנוּ אֶל אַחִיךָ. וְאִם תֹּאמַר שֶׁחֲזַר בְּתִשְׁבּוּבָה וְהוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ תְּקִינָה - לֹא כֵן, אֲלֵא עֲשׂוֹ הִרְשַׁע כְּמוֹ מַעֲקָרוֹ. וְגַם הִלֵּךְ לְקִרְאָתְךָ. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהוּא הוֹלֵךְ לְבַדּוֹ - לֹא, אֲלֵא אַרְבַּע מֵאוֹת אִישׁ עִמּוֹ.

ובל כֵּן לָמָּה? [אֲלֵא הֵם] אָמְרוּ לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא תְּמִיד מַרְצָה בְּתַפְלוּת הַצְּדִיקִים וּמִתְעַטֵּר בְּתַפְלוּתֵיהֶם, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ שְׁאוֹתוֹ הַמִּלֵּאךְ הַמְּמַנֶּה עַל תְּפִלוֹת יִשְׂרָאֵל, סַנְדְּלָפוּ"ן שְׁמוֹ, נוֹטֵל כָּל אוֹתָן תְּפִלוֹת וְעוֹשֶׂה מֵהֶם עֲטָרָה לַחַיִּי הָעוֹלָמִים וּבְאֵרוּהָ, וְכָל שֶׁכֵּן תְּפִלוֹת הַצְּדִיקִים שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַתְרַצָּה בָהֶן, וְנַעֲשׂוֹת עֲטָרָה לְהַתְעַטֵּר בְּאוֹתָן תְּפִלוֹת לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאִם תֹּאמַר, מִחֲנֻנֹת קְדוּשִׁים הִיוּ בָּאִים עִמּוֹ, אִזּוֹ לָמָּה פָּחַד? אֲלֵא צְדִיקִים לֹא סוֹמְכִים עַל זְכוּתֵיהֶם, אֲלֵא עַל תְּפִלוֹתֵיהֶם וּבִקְשׁוֹתֵיהֶם לְרַבּוֹנָם.

ובא וְרֵאָה שֶׁאָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, תְּפִלַּת רַבִּים עוֹלָה לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמִתְעַטֵּר בְּאוֹתָהּ תְּפִלָּה, מִשּׁוּם שֶׁעוֹלָה בְּגוֹנִים רַבִּים וְנִכְלָלַת מִכְּמָה צְדָדִים, וּמִשּׁוּם שֶׁנִּכְלָלַת מִכְּמָה גּוֹנִים, נַעֲשִׂית עֲטָרָה, וּמִנַּחַת עַל רֹאשׁ צְדִיק חַי הָעוֹלָמִים. וְתַפְלַת הַיָּחִיד אֵינָה כְּלוּלָה וְאֵינָה אֲלֵא בְּגוֹן אַחַד, וְעַל כֵּן תְּפִלַּת יָחִיד אֵינָה מִתְקַנֶּת לְהִתְקַבֵּל [אֲלֵא בְּתַפְלָה] כְּתַפְלַת רַבִּים. וְבֹא וְרֵאָה, יַעֲקֹב הִיָּה כְּלוּל, וְעַל כֵּן תְּפִלַּתוֹ הִשְׁתַּוַּקֵּק לָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מָה כָּתוּב? וַיִּירָא יַעֲקֹב מְאֹד וַיֵּצֵר לוֹ.

ואם תאמר, למה יצחק לא השאיר לו כלום כאלה? משום שהוא חשף, ודוד בא מצד החשף, ומי שהוא בחשף אין לו אור כלל ואין לו חיים, ולכן לא היו לדוד חיים כלל. אבל אלה שהיה להם אור, האירו לדוד המלך, ומהם הצטרף להאיר ולהיות לו חיים, שהרי מצד החשף אין לו חיים כלל, ועל זה בא יצחק בחשבון.

ואם תאמר, למה יוסף יותר מכלם? אלא ודאי יוסף בלבדו כמו כלם, משום שנקרא צדיק, וזהו שמאיר ללבנה יותר מכלם, ולכן זה השאיר לדוד המלך יותר מכלם חיים, שכתוב (בראשית א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים להאיר על הארץ.

בא ראה, יעקב, תפלתו הגנה עליו מעשו משום שרצה להעביר זכותו לבניו אחריו ולא להוציא אותה עכשו אצל עשו, ועל זה התפלל תפלתו לקדוש ברוך הוא ולא סמך על זכותו להצילו בגללה.

ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה. בא ראה מה כתוב, ויחץ את העם אשר אתו ואת הצאן ואת הבקר והגמלים לשני מחנות. למה לשני מחנות? משום שאמר, אם יבוא עשו אל המחנה האחת והכהו והיה המחנה הנשאר לפליטה.

בא ראה ששכינה לא זזה מאהל לאה ומאהל רחל. אמר יעקב, ידעתי שהרי שמירה לאלה מהקדוש ברוך הוא. מה עשה? וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה. אמר, אם יהרג עשו – יהרג את אלה, אבל אלה איני פוחד מהם, משום ששכינה עמם, ועל זה – והיה המחנה הנשאר לפליטה. כיון שעשה את זה, תקן תפלתו עליהם, מה כתוב? ויאמר יעקב אלהי אבי אברהם ואלהי אבי יצחק ה' האמר אלי שוב לארצה ולמולדתך ואיטיבה עמך.

רבי יוסי פתח ואמר, (תהלים קב) תפלה לעני כי יעטף ולפני ה' ישפך שיחו. פסוק זה בארוהו בכמה מקומות. אלא דוד המלך אמר את זה כשהסתכל וראה בדברי העני, והסתכל בו כשהיה הולך ובורח מלפני חמיו אמר זה. תפלה לעני – זוהי תפלה שמבקש העני לפני הקדוש ברוך הוא, וזו התפלה שמקדימה את כל תפלות העולם.

שצרה לבני יעקב, הקדוש ברוך הוא רואה את דמות יעקב וחס על העולם, כמו שנאמר (ויקרא כו) וזכרתי את בריתי יעקב. יעקב בן א"ו, למה בן א"ו? משום שהוא דמות של יעקב ממש.

בא ראה, כל מי שרואה את יעקב, כמי שמסתכל באספקלריה המאירה (תפארת), והרי נאמר שיפיו של יעקב כפיו של אדם הראשון. אמר רבי ייסא, אני שמעתי, שכל מי שמסתכל בחלמו ורואה את יעקב מעטף במלבושיו, מתוספים לו חיים.

רבי שמעון אמר, הרי נאמר שדוד המלך, עד שלא היה, לא היו לו חיים כלל, פרט לזה שאדם הראשון נתן לו שבעים שנה משלו, וכך היה קיומו של דוד המלך שבעים שנה היו, וקיום של אדם הראשון אלף שנה חסר שבעים. נמצאו באלה אלף שנים ראשונות אדם הראשון ודוד המלך.

פתח ואמר, (תהלים כא) חיים שאל ממך נתתה לו ארך ימים עולם ועד. חיים שאל ממך – זה דוד המלך. שהרי כשברא הקדוש ברוך הוא גן עדן, הטיל בו נשמת דוד המלך, והסתכל בו וראה שאין לו חיים משלו כלום ועומד לפניו כל היום. כיון שנברא אדם הראשון, אמר, הרי ודאי קיומו. ומאדם הראשון היו שבעים שנים שהתקיים דוד המלך בעולם.

עוד האבות השאירו לו מחייהם כל אחד ואחד. אברהם השאיר לו, וכך יעקב ויוסף. יצחק לו השאיר לו כלום, משום שדוד המלך בא מצדו.

וראי אברהם השאיר לו חמש שנים, שהיה לו להתקיים מאה ושמונים שנים, והתקיים מאה ושבעים וחמש שנים, חסרים חמש. יעקב היה לו להתקיים בעולם פימי אברהם, ולא התקיים אלא מאה וארבעים ושבע שנים. חסרים עשרים ושמונה. נמצא שאברהם ויעקב השאירו לו מחייהם שלשים ושלש שנים. יוסף שהתקיים מאה ועשר שנים, היה לו להתקיים מאה וארבעים ושבע שנים פימי יעקב, וחסר מהם שלשים ושבע שנים. הרי שבעים שנים שהשאירו לדוד המלך להתקיים בהם, ובהם התקיים דוד בכל אותם השנים שהשאירו לו האבות.

הוא שְׁעֵשִׂיתָ לִי. וְאוֹתוֹ טוֹב וְאַמֶּת בְּגִלְלָהּ הִיוּ, שֶׁהָרִי כְּשֶׁעֲבַרְתִּי בַתְּחִלָּה, שֶׁהֵייתִי הוֹלֵךְ מִלְּפָנָי עֲשׂוֹ, יְחִידִי עֲבַרְתִּי אֶת אוֹתוֹ נָהָר, וְאַתָּה עָשִׂיתָ עִמִּי טוֹב וְאַמֶּת, וְהָרִי אֲנִי עֲכָשׁוּ עוֹבֵר אוֹתוֹ בְּשָׁנֵי מַחְנוֹת, הֵם שְׁנֵי הַמַּחְנוֹת שֶׁחִלַּק.

עַד כָּאֵן סְדוֹר הַשִּׁבְחָה שֶׁל רַבּוֹנוֹ. מִכָּאֵן וְלַהֲבֵא בְּקֶשׁ מֵהַ שְׁצָרִיף לוֹ, לְהִרְאוֹת לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם שְׁצָרִיף לוֹ לְאָדָם לְסִדֵּר שִׁבְחָה שֶׁל אֲדוֹנוֹ בַּתְּחִלָּה, וְאַחֵר יִבְקֶשׁ בְּקִשׁוֹתָיו. שֶׁכֵּן עָשָׂה יַעֲקֹב - בַּתְּחִלָּה סִדֵּר שִׁבְחָתוֹ שֶׁל קוֹנוֹ, וְאַחֵר שִׁסְדֵּר הַשִּׁבְחָה, אָמַר בְּקִשְׁתּוֹ שֶׁהֲצַטְרִיף לָהּ.

וְהָרִי שֶׁכָּתוּב: הַצִּילֵנִי נָא מִיַּד אָחִי מִיַּד עֲשׂוֹ כִּי יִרְאֵ אֲנִי אֶתוֹ פֶּן יָבוֹא וְהִכְנִי אִם עַל בְּנֵים. מִכָּאֵן, מִי שֶׁמִּתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ שְׁצָרִיף לְפָרֵשׁ דְּבָרָיו כְּרְאוּנִי. הַצִּילֵנִי נָא. וְאִם תֹּאמַר שֶׁהָרִי הַצִּילֵנִי מִלְּבָן - מִיַּד אָחִי. וְאִם תֹּאמַר קְרוֹבִים אַחֵרִים סָתֵם נִקְרָאִים אֲחִים - מִיַּד עֲשׂוֹ. מָה הַטַּעַם? בְּשִׁבִיל לְפָרֵשׁ הַדְּבָר כְּרְאוּנִי. וְאִם תֹּאמַר, אֲנִי לְמָה אֲצַטְרִיף? כִּי יִרְאֵ אֲנִי אֶתוֹ פֶּן יָבוֹא וְהִכְנִי. כְּדֵי לְהַנְדִּיעַ דְּבָר לְמַעַלָּה וּלְפָרְשׁוֹ כְּרְאוּנִי, וְלֹא יִסְתִּיר הַדְּבָר.

וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב עִמָּךְ וְגוֹ'. וְאַתָּה אָמַרְתָּ הֵיטֵב אֵיטִיב, מָה זֶה וְאַתָּה? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (נַחֲמִיָּה ט) וְאַתָּה מַחִיָּה אֶת כָּלֶם. אַף כָּאֵן וְאַתָּה אָמַרְתָּ.

בֵּא רְאֵה, דָּוִד הִמְלִיךָ אָמַר, (תְּהִלִּים יט) יִהְיֶה לְרִצּוֹן אֲמָרִי פִי, אֱלוֹהִים דְּבָרִים שֶׁהִתְפָּרְשׁוּ. וְהִגִּיזוֹן לְבִי - אֱלוֹהִים דְּבָרִים נִסְתָּרִים שֶׁלֹּא יָכוֹל בֶּן אָדָם לְפָרֵשׁם בְּפִיו, זֶה הִגִּיזוֹן, שֶׁהוּא בְּלֵב, שֶׁלֹּא יָכוֹל לְהִתְפָּרֵשׁ.

וְעַל זֶה צָרִיף הַדְּבָר לְהִתְפָּרֵשׁ בְּפִהּ, וְדָבָר שֶׁתְּלוּי בְּלֵב, וְהַכֵּל סוֹד הוּא. אֶחָד כְּנֶגֶד דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה, וְאֶחָד כְּנֶגֶד דְּרָגָה עֲלִיוֹנָה. דְּבָר שֶׁהִתְפָּרֵשׁ, כְּנֶגֶד דְּרָגָה תַּחְתּוֹנָה שֶׁהֲצַטְרִיף לְהִתְפָּרֵשׁ. אוֹתוֹ שֶׁתְּלוּי בְּלֵב הוּא כְּנֶגֶד דְּרָגָה פְּנִימִית יוֹתֵר, וְהַכֵּל הוּא כְּאֶחָד. וְעַל זֶה אָמַר יִהְיֶה לְרִצּוֹן אֲמָרִי פִי וְהִגִּיזוֹן לְבִי לְפָנֶיךָ וְגוֹ'.

כְּמוֹ זֶה אָמַר יַעֲקֹב. בַּתְּחִלָּה פָּרַשׁ הַדְּבָר כְּרְאוּנִי, וְאַחֵר כֵּן הִסְתִּיר הַדְּבָר שֶׁתְּלוּי בְּהִגִּיזוֹן הַלֵּב שֶׁלֹּא צָרִיף לְפָרֵשׁ, שֶׁכָּתוּב (כְּרַאשִׁית לֵב) וְשִׁמְתִי אֶת זְרַעְךָ כְּחוֹל הַיָּם אֲשֶׁר לֹא יִסְפָּר מֵרֵב. כָּאֵן הוּא דְּבָר

כָּתוּב כָּאֵן תְּפִלָּה לְעֵנִי, וְכָתוּב שָׁם (שֵׁם ז') תְּפִלָּה לְמִשָּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים. מָה בֵּין זֶה לְזֶה? אֵלֶּא זֶה תְּפִלָּה שֶׁל יָד, וְזוֹ תְּפִלָּה שֶׁל רֹאשׁ, וְאֵין לְהַפְרִיד בֵּין תְּפִלָּה לְעֵנִי הַזֶּה וּבֵין תְּפִלָּה לְמִשָּׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, וְשִׁתִּיחָן שְׁקוּלוֹת כְּאַחַת.

וְעַל זֶה תְּפִלַּת הָעֵנִי מִקְדִּימָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַל תְּפִלוֹת הָעוֹלָם, מִשׁוּם שֶׁכָּתוּב (שֵׁם כֵּב) כִּי לֹא בָזָה וְלֹא שָׁקַץ עֲנוֹת עֵנִי וְגוֹ'. בֵּא רְאֵה, תְּפִלָּה לְעֵנִי זֶה תְּפִלָּה שֶׁל יָד, שֶׁהָעֵנִי דְּבוּק בְּעֵנָיו כְּמִי שֶׁאֵין לוֹ מַעְצָמוֹ כְּלוּם.

דְּבָר אַחֵר, תְּפִלָּה - זֶה מִשָּׁה, לְעֵנִי - זֶה דָּוִד, כִּי יַעֲטֵף - כְּשֶׁמִּתְכַּסֶּה הַלְּבָנָה וּמִתְכַּסֶּה הַשֶּׁמֶשׁ מִמְּנָה, וְלְפָנֵי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ - כְּדֵי לְהִתְחַבֵּר עִם הַשֶּׁמֶשׁ.

בֵּא רְאֵה, הַתְּפִלָּה שֶׁל כָּל בְּנֵי אָדָם תְּפִלָּה, וְתְּפִלַּת הָעֵנִי הִיא תְּפִלָּה שֶׁעוֹמֶדֶת לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׁוֹבֵרֶת שְׁעָרִים וּפְתָחִים וְנִכְנָסֶת לְהִתְקַבֵּל לְפָנָיו. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שְׁמוֹת כֵּב) וְהָיָה כִּי יִצְעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי חֲנוּן אֲנִי, וְכָתוּב שָׁמַע אֲשַׁמַּע צַעֲקוֹתָיו. וְלְפָנֵי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ - כְּמִי שֶׁמִּתְרַעַם עַל דִּין הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, תְּפִלוֹת הַצַּדִּיקִים חֲדוּהָ לְכַנְסֶת יִשְׂרָאֵל לְהִתְעַטֵּר לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִשׁוּם זֶה חֲבִיבָה הִיא יוֹתֵר לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלִכֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תֹּאב לְתְּפִלוֹת הַצַּדִּיקִים בְּשַׁעֲהַ שְׁצָרִיף לָהֶם, מִשׁוּם שִׁיּוּדְעִים לְרִצּוֹת אֶת רַבּוֹנָם.

מָה כָּתוּב בְּיַעֲקֹב? אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק ה' הָאֲמַר אֵלַי שׁוּב וְגוֹ'. הַתְּעַטֵּר וּנְקַשֵּׁר קֶשֶׁר בְּקֶשֶׁר אֶחָד כְּרְאוּנִי. אֱלֹהֵי אָבִי אֲבָרְהָם לְיָמִין, וְאֱלֹהֵי אָבִי יִצְחָק לְשְׂמָאל. הָאֲמַר אֵלַי - כָּאֵן תְּלָהּ הַדְּבָר לְהִתְעַטֵּר לְמִקּוּמוֹ בִּינִיחָם. שׁוּב לְאַרְצְךָ וּלְמוֹלַדְתְּךָ וְאֵיטִיבָה עִמָּךְ.

קְטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסִדִים. לְמָה הָיָה צָרִיף זֶה עִם זֶה? אֵלֶּא, אָמַר יַעֲקֹב, אַתָּה הִבְטַחְתָּ לִּי לְהִיטִיב עִמִּי, וְאֲנִי יָדַעְתִּי שֶׁכָּל מַעֲשֵׂיךָ כָּלֶם הֵם עַל תְּנַאֲי, הָרִי אֲנִי אֵין בִּי זְכוּת, שֶׁהָרִי קְטַנְתִּי מִכָּל הַחֲסִדִים וּמִכָּל הָאַמֶּת אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת עַבְדְּךָ. וְכָל מָה שֶׁעָשִׂיתָ לִּי עַד הַיּוֹם, לֹא בְּשִׁבִיל זְכוּתִי הָיָה, אֵלֶּא בְּגִלְלָהּ

רבי אֲלֵעֶזֶר אָמַר, הָרִי אֲמַרְנוּ שְׁלֵא יֵצֵא אָדָם יְחִידִי בְלִילָהּ, וְכָל שָׁפָן כְּשֶׁהֲלַבְנָה נִבְרָאָה וְהִיתָה חֶסְרָה, וּבִאֲרוּהָ שְׁהָרִי אִזּוּ רֹחַ טְמֵאָה שׁוֹלְטָת, וְזוּהִי רֹחַ רָעָה. מִי רָעָה? זֶה נְחֹשׁ הָרַע, וְנִגַּע זֶהוּ מִי שְׂרוּכָב עַל הַנְּחֹשׁ. רָעָה וְנִגַּע הֵם כְּאַחַד.

ואת עַל גִּבּ שְׁשִׁנִּינוּ שְׁנִינָה אֵלּוּ נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם שִׁיִּצְאוּ מֵאָדָם, שְׁהָרִי כָּל אוֹתָן שְׁנִים שְׁלֵא קָרַב אָדָם לְאַשְׁתּוֹ, רוּחוֹת טְמֵאָה הֵיוּ בָאוֹת וּמִתְחַמְּמוֹת מִמֶּנּוּ וּמוֹלִידוֹת מִמֶּנּוּ, וְאֵלֶּה נִקְרָאִים נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם.

והרי נֶאֱמַר, שְׁכַשְׁבֵּן אָדָם בְּחִלּוּמוֹ וְלֹא שׁוֹלֵט בְּגוּפוֹ וְהַגּוֹף שׁוֹכֵךְ, רֹחַ טְמֵאָה בָּאָה וְשׁוֹרָה עָלָיו, וְלִפְעָמִים רוּחוֹת נִקְבוֹת טְמֵאוֹת בָּאוֹת וְקָרְבוֹת אֵלָיו וּמוֹשְׁכוֹת אוֹתוֹ אֵלֵיהֶן וּמִתְחַמְּמוֹת מִמֶּנּוּ, וּמוֹלִידוֹת אַחַר כֵּךְ רוּחוֹת וּמִזִּיקִים [נִגְעֵי בְּנֵי אָדָם, כְּמוֹ בְּנֵי אָדָם], וְלִפְעָמִים נִרְאִים כְּמֵרָאָה בְּנֵי אָדָם, פָּרַט לְזֶה שְׁאִין לָהֶם שְׁעָרוֹת בְּרֵאשׁ.

ובבל יֵשׁ לְאָדָם לְהִשְׁמַר מִלְּפָנֵיהֶם כְּדִי שִׁילֵךְ בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יִטְמָא עִמָּם, שְׁהָרִי אֵין לָךְ מִי שִׁישֵׁן בְּלִילָהּ בְּמִטָּתוֹ וְלֹא טוֹעֵם טוֹעֵם מוֹת וְיוֹצֵאת נִשְׁמָתוֹ מִמֶּנּוּ, וְכִינֵן שְׁנִשְׁאָר הַגּוֹף בְּלִי נִשְׁמָה קְדוּשָׁה, רֹחַ טְמֵאָה זְמִינָה וְשׁוֹרָה עָלָיו וְנִטְמָא. וְהָרִי בְּאֲרָנוֹ דְּכָר, שְׁאִין לְאָדָם לְהַעֲבִיר יָדָיו עַל עֵינָיו בְּבִקְרָה, מִשּׁוּם שְׁהָרִי רֹחַ טְמֵאָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

בא רָאָה שְׁהָרִי יַעֲקֹב, אָף עַל גִּבּ שְׁנֵאָהֵב עַל יְדֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שְׁנִשְׁאָר לְבָדוֹ, רֹחַ אַחֲרֵת נוֹעֲדָה לְהִזְדוּג עִמּוֹ.

רבי שְׁמַעוֹן אָמַר, בָּא רָאָה מֵה כְּתוּב בּוֹ בְּבִלְעָם הָרָשָׁע, וַיִּלֶּךְ שְׁפִי. מֵהוּ שְׁפִי? יְחִידִי, כְּמוֹ שְׁנֵאֱמַר שְׁפִיפּוֹן עָלֵי אֲרַח. כִּנְחֹשׁ הַזֶּה שְׁהוֹלֵךְ יְחִידִי וְאוֹרֵב עַל דְּרָכִים וְשִׁבִילִים, כֵּךְ גַּם בְּלַעַם הָיָה הוֹלֵךְ יְחִידִי. מֵה הַטַּעַם? כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו רֹחַ טְמֵאָה. שְׁכָל מִי שְׁהוֹלֵךְ יְחִידִי בְּזִמְנִים יְדוּעִים אֶפְלוּ בְּעִיר בְּמִקְוֹמוֹת יְדוּעִים, מוֹשֵׁךְ עָלָיו רֹחַ טְמֵאָה.

לבן כְּכֹל זִמְן לֹא יֵלֵךְ אָדָם יְחִידִי בְּדַרְךָ וּבְעִיר, אֵלֶּה בְּמִקְוֹם שְׁבָנֵי אָדָם הוֹלְכִים וְשׁוֹבִים וְנִמְצָאִים שָׁם, וְעַל כֵּן לֹא יֵלֵךְ אָדָם יְחִידִי בְּלִילָהּ, הוּאִיל וּבְנֵי אָדָם לֹא נִמְצָאִים, וְהִינּוּ הַטַּעַם שְׁלֵא תְלִין נִבְלָתוֹ, שְׁלֵא לְהַחֲזִיק גּוֹף מִתְּ בְּלִי רֹחַ עַל הָאָרֶץ בְּלִילָהּ.

הַתְּלוּי בְּלֵב שְׁלֵא צָרִיךְ לְפָרֵשׁ, וְכֵן צָרִיךְ כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, כְּדִי לִיחַד יְחוּד שְׁלָם כְּרָאוּי. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שִׁיּוֹדְעִים לְסִדְר שְׁבַח רְבוּנָם כְּרָאוּי וּלְבִקְשׁ בְּקִשְׁתָּם, וְלִכְן כְּתוּב (ישעיה מט) וַיֹּאמֶר לִי עַבְדִּי אֲתָה יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֶתְפָּאָר. [ס"א כְּתוּב גַּם אֵת הַשְּׁנִי גַם אֵת הַשְּׁלִישִׁי וְגו'. שְׁלֵשׁ פְּעָמִים גַּם, רְמָז (ג"ם) רָאשֵׁי תְבוֹת: גּוּאֵל מִשָּׁה. גּוּאֵל מְרַדְכִי. גּוּאֵל מְשִׁיחַ] לְשִׁלֵּשׁ גְּאֻלוֹת עַל יְדֵי שְׁלֵשָׁה צְדִיקִים, מִשָּׁה מְרַדְכִי מְשִׁיחַ, שְׁעִתִּיד לְגַאֲלָנוּ בְּקָרוּב].

וינתר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וְגו'. רְבִי חֲיִיא פָּתַח וְאָמַר, (תהלים צא) לֹא תֵאָנָה אֵלֶיךָ רָעָה וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאֵהָלֶךָ. בָּא רָאָה, כְּשִׁבְרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, עָשָׂה בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מַעֲשָׂהוּ הִרְאִוִי לוֹ, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ. וְנִתְבָּאָר, [וְאֵם תֹּאמַר] בְּיוֹם הַרְבִּיעִי עָשָׂה מְאֹרוֹת, וְאִזּוּ נִבְרָאָה הַלְּבָנָה חֶסְרָה, אוֹר שְׁהַקְּטִינָה עֲצָמָה, וּמִשּׁוּם שְׁהִיא מְאֵרֵת חֶסֶר וְא"ו, נִתֵּן מְקוֹם לְשִׁלֵּט כָּל הַרוּחוֹת וְהַשְּׂדִים וְרוּחוֹת סְעָרָה וּמִזִּיקִים וְכָל רוּחוֹת הַטְּמֵאָה.

בלם עוֹלָיִם וּמִשׁוּטְטִים בְּעוֹלָם לְהַסְטוֹת, וְנִתְמַנּוּ בְּמִקְוֹמוֹת חֲרָבִים וּבְשִׁדוֹת חֲזָקִים וּבְמִדְבָרוֹת חֲרָבִים, וְכָלֵם מִצַּד רֹחַ הַטְּמֵאָה. וְהָרִי נִתְבָּאָר שְׁהָרִי רֹחַ הַטְּמֵאָה בָּאָה שְׁבָאָה מִנְחֹשׁ הַעֲקֻלְתוֹן, הוּא רֹחַ טְמֵאָה מִמֶּשׁ, וְהוּא הַתְּמַנָּה בְּעוֹלָם לְהַסְטוֹת בֶּן אָדָם אֵלָיו, וְעַל זֶה יֵצֵר הָרַע שׁוֹלֵט בְּעוֹלָם.

והוא הַתְּמַנָּה אֲצֵל בְּנֵי אָדָם וְנִמְצָא עִמָּם, וּבְעַקְמוּמִיּוֹת וּבְתַחֲבוּלוֹת בָּא אֵלֵיהֶם לְהַסְטוֹתָם מִדְּרָכֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כְּמוֹ שְׁהַסְטָה אֵת אָדָם הִרְאִישׁוֹן וְגַרְם מוֹת לְכָל הָעוֹלָם, כֵּךְ גַּם מִסְטָה בְּנֵי אָדָם וְגוֹרֵם לָהֶם לְהַטְמָא.

ומי שְׁבָא לְהַטְמָא, מוֹשֵׁךְ עָלָיו אוֹתוֹ רֹחַ טְמֵאָה וְנִדְבַק עִמּוֹ. וְכִמְהָ הֵם שְׁמִזְמָנִים לְטְמָא אוֹתוֹ, וּמִטְמָאִים אוֹתוֹ וְהוּא טְמָא, וּמִטְמָאִים אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְאוֹתוֹ עוֹלָם, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

ובשעה שְׁבָא בֶּן אָדָם לְהַטְהֵר, אוֹתוֹ רֹחַ טְמֵאָה נִכְפָּה לְפָנָיו וְלֹא יָכוֹל לְשִׁלֵּט עָלָיו, וְאִזּוּ כְּתוּב לֹא תֵאָנָה אֵלֶיךָ רָעָה וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאֵהָלֶךָ. אָמַר [כְּשִׁאֲמַר] רְבִי יוֹסִי, לֹא תֵאָנָה אֵלֶיךָ רָעָה – זֶה לִילִית. וְנִגַּע לֹא יִקְרַב בְּאֵהָלֶךָ – אֵלּוּ שְׁאָר מִזִּיקִים, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ וְנִתְבָּאָר.

ואחר כך פתח אחר שהוא גדול ממנו, עד שהקדוש ברוך הוא יפתח להם שערים עליונים פתוחים לארבע רוחות העולם.

וכן כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ולצדיקים שבהם, כך כלם ולא בזמן אחד. לאדם שנתן בחשף ודיוורו היה תמיד בחשף, כשירצו להאיר לו, צריכים לפתח לו אור קטן כעין המחט, ואחר כך גדול ממנו, וכך בכל פעם עד שיאירו לו כל האור כראוי.

כך הם ישראל, כמו שנאמר (שמות כג) מעט מעט אגרשנו מפניך עד אשר תפריה וגו'. וכן למי שהוא בא להרפא, אינו בשעה אחת, אלא מעט מעט עד שיתחזק. אבל לעשו לא כך, אלא בפעם אחת מאיר לו, ונאבד ממנו מעט מעט [ולעתיד לבא לאמות עובדי עבודה זרה (ישעיה מב) ה' כגבור יצא] עד שיתחזקו ישראל וישמידו [וישבנו] אותו מהכל, מהעולם הזה ומהעולם הבא. ומשום שמאיר בשעה אחת, יהיה לו השמדה מהכל. אבל ישראל, אור שלהם מעט מעט, עד שיתחזקו, ויאיר להם הקדוש ברוך הוא לעולמים.

ובלם שואלים אותם ואומרים, מי זאת הנשקפה כמו שחר, זוהי קדרות הבקר, וזהו אור דקיק. ואחר יפה כלבנה, משום שהלבנה, האור שלה מאיר יותר משחר. ואחר ברה כחמה, משום שאורה חזק ומאיר יותר מהלבנה. ואחר כך אימה כנדגלות, חזקה באור חזק כראוי.

בא ראה, בעוד שנחשף היום ומתפסה האור ובא הבקר, יואר בתחלה מעט מעט עד שיתרבה האור כראוי. שהרי כיון שהקדוש ברוך הוא יתעורר להאיר לה לכנסת ישראל, יאיר בתחלה כמו שחר, שהוא שחר, ואחר כך יפה כלבנה, ואחר כך ברה כחמה, ואחר כך אימה כנדגלות, כמו שנתבאר.

ובא ראה, כיון שעולה הבקר, שהרי לא כתוב כי בא השחר, אלא כי עלה, שהרי בזמן כי בא השחר, אז התחזק אותו ממנה והכיש את יעקב, משום שאותו ממנה הכיש את יעקב לתת כח להתחזק לעשו.

ובשעלה אותו שחר של שחר ונראה, בא האור והתחזק יעקב, שהרי אז הגיע זמנו

משום כך אותו בלעם הרשע היה הולך יחידי כנחש הזה, כמו שבארוהו.

ויאבק איש עמו. מה זה ויאבק? [שאמר רבי יהושע בן לוי, מלמד שהעלו אבק ברגליהם עד כסא הכבוד. כתוב כאן בהאבקו עמו, וכתוב (נחום א) אבק רגליו. ואותו מלאך שרו של עשו היה, והוא סמאל, לכן דינו הוא שיעלה אבק רגליו עד כסא הכבוד, שהוא מקום המשפט]. רבי שמעון אמר, מן אבק. אבק טפל לעפר. מה בין עפר לאבק? זה אבק שנשארו מהאש ולא עושה פרות [בעולם] לעולמים, עפר שכל הפרות יוצאים ממנו, והוא כלל שלמעלה ומטה.

אמר רבי יהודה, אם כך, מה זה מקים מעפר דל? אמר לו, כמשמעו, אבל בגון זה מקים מעפר דל משום שאין לו מעצמו כלום, ומאותו עפר יצא דל שאין בו כלום, ומאותו עפר כל הפרות וכל טוב העולם יוצאים ממנו ובו נעשים כל מעשי העולם, כמו שכתוב (קהלת ג) הכל היה מן העפר והכל שב אל העפר.

ושנינו, הכל היה מן העפר - אפלו גלגל חמה, אבל אבק לא עושה פרות ונצנים [לעולם] לעולמים, ומשום כך ויאבק איש, שבא באותו אבק ורכב עליו כדי לקטרג ליעקב.

עד עלות השחר, שנעבר שלטונו והתחלף. וכך הוא לעתיד לבא, משום שהגלות עכשו דומה ללילה, והיא לילה, ושולט אותו אבק על ישראל והם שוכבים לעפר [אחר], עד שיעלה האור ויאיר היום, ואז ישלטו ישראל, ולהם תנתן המלכות, שהם קדושים עליונים, כמו שנאמר (דניאל ז) ומלכות ושלטון וגדלה שמולכת תחת כל השמים, תנתן לעם קדושים עליונים. מלכותו מלכות עולם, וכל השליטים לו יעבדו וישמעו.

ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני. רבי יהודה פתח ואמר, (שיר ו) מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה יפה כנדגלות. פסוק זה פירושו ונתבאר. אבל מי זאת הנשקפה - אלו הם ישראל, בזמן שהקדוש ברוך הוא יקים אותם ויוציאם מן הגלות, אז יפתח להם פתח של אור [שהוא] דקיק קטן,

וַיֵּשׁ בְּאֲדָם שלש מאות ששים וחמשה גידים, וכנגדם שלש מאות ששים וחמש מצוות שלא נתנו להעשות וכנגד שלש מאות ששים וחמשה ימות השנה. והרי תשעה באב אחד מהם, שהוא כנגד סמא"ל, שהוא אחד מאותם שלש מאות ששים וחמשה מלאכים [ימים], ולכן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה. א"ת - לרבות תשעה באב שלא אוכלים בו ולא שותים. ולכן ראה הקדוש ברוך הוא הכל, ונרמז בהם רמז ליעקב. ויאבק איש עמו, בכל ימות השנה ובכל איברי יעקב, ולא נמצא פרט לאותו גיד הנשה. מיד תשש כח יעקב. וכימות השנה מצא יום תשעה באב שבו התחזק ונגזר דין עלינו ונחרב בית המקדש, וכל מי שאוכל בתשעה באב כאלו אכל את גיד הנשה]. רבי חייא אמר, אלמלא לא נחלש כח [של מקום] זה של יעקב, היה מתקים יעקב אליו, ונשבר כח של עשו למעלה ולמטה.

רַבִּי שמעון פתח ואמר, (יחזקאל לא) כמראה הקשת אשר יהיה בענן ביום הגשם כן מראה הנגה סביב הוא מראה דמות כבוד ה' ואראה ואפל על פני וגו'. פסוק זה נתבאר. אבל בא ראה, שהרי כתוב (דברים לד) ולא קם נביא עוד בישראל כמשה. מה בין משה לשאר נביאי העולם? משה הסתכל באספקלריה המאירה - שאר הנביאים לא היו מסתכלים אלא באספקלריה שאינה מאירה. משה היה שומע ועומד על רגליו וכחו מתחזק והיה יודע דבר על בריו, כמו שכתוב (במדבר יב) ומראה ולא בחידות - שאר הנביאים היו נופלים על פניהם ונחלש כחם ולא היו יכולים לעמד על בריו של דבר. מי גרם להם את זה? משום שכתוב כי נגע בכף ירך יעקב והוא צלע על ירכו.

וְכָל אותם נביאים לא יכלו לעמד על מה שעתיד לעשות הקדוש ברוך הוא לעשו, פרט לעובדיה הנביא שהיה גר, שבא מצד של עשו - זה עמד בקיומו על עשו ולא נחלש כחו.

וְעַל זה כל שאר הנביאים נחלש כחם ולא היו יכולים לעמד לקבל דבר על בריו כראוי. מה הטעם? משום כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה. שלקח ושאב כל כח הירך, ועל זה נשבר כח הירך ונשאר צולע על ירכו, שהרי כל נביאי העולם לא יכלו להדבק ולעמד בו.

להיות מואר, מה כתוב? ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל והוא צלע על ירכו. ויזרח לו השמש, שהרי אז הזמן להיות מואר.

וְהוּא צלע על ירכו. אז הוא רמז, שהרי בעוד שישראל בגלות וסובלים כאבים וצער וכמה רעות, כשמאיר להם היום ויביא להם מנוחה, אז יסתכלו ויאבדו בעצמותיהם מכמה רעות וצער שסבלו ויתמהו עליהם, משום כך ויזרח לו השמש. שאותו זמן המנוחה, ואז הוא צלע על ירכו, כואב ומצער עצמו על מה שעבר.

וְהוּא, כשעולה קדרות השחר, אז מתחזק ונאחז בו, שהרי נחלש כחו, שאין לו שלטון אלא בלילה, ויעקב שלטונו ביום. ועל זה אמר שלחני כי עלה השחר, שהרי אני ברשותך עומד, והרי נתבאר ופרשוהו.

[עַל כן לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה וגו', כי נגע בכף ירך יעקב בגיד הנשה. שאפלו בהנאה אסור, ואפלו לתת אותו לכלב. ולמה נקרא גיד הנשה? כלומר, גיד שהוא משפיע את בני האדם מעבודת רבונם, ושם רובץ היצר הרע.

וְבִיּוֹן שנדבק עם יעקב, לא מצא מקום שיכול להתגבר על יעקב, משום שכל איברי הגוף סיעו ליעקב, וכלם היו חזקים ולא היתה בהם חלשה. מה עשה? ויגע בכף ירכו בגיד הנשה, במינו של יצר הרע שהוא מינו למקומו, ומשם בא יצר הרע על בני האדם.

וְלִכֵּן אמרה תורה לא יאכלו בני ישראל את גיד הנשה, כמו שאמרו החברים באיברי האדם שרמוז למעלה, אם טוב - טוב, ואם רע - רע. ולכן כל איבר מחזק איבר. ודאי גיד הנשה מחזק את יצר הרע שהוא מינו, ובני ישראל לא יאכלו אותו, שאינם מצדו וממינו, אבל עמים עובדי עבודה זרה יאכלו אותו, שהוא מצד וממין המלאך שלהם, שהוא סמא"ל, כדי לחזק לבם. משום שיש באדם מאתים ארבעים ושמונה איברים כנגד מאתים ארבעים ושמונה מצוות התורה שהם נתנו להעשות, וכנגד מאתים ארבעים ושמונה מלאכים שהתלבשה בהם שכינה והשם שלהם כשם רבונם.

סדר הלימוד ליום ב שבט [יום 120 בשנה]

בא ראה, כל הנביאים פרט למשה לא עמדו בכחם כראוי, ומי שעוסק בתורה ואין מי שתומך בו, לא נמצא מי שמטיל מלאי לכיסו להתחזק. על זה התורה משתכחת בכל דור ודור ונחלש כח התורה כל יום ויום, משום שאין להם לאלו שעוסקים בתורה על מה שסומכים, ומלכות הרשעה מתחזקת בכל יום ויום.

בא ראה כמה גרם חטא זה, ומשום שאין [לו] מי שיתמך בתורה כראוי, אותם עמודים חלשים, וגורמים להתחזק את אותו שאין לו שוקים ורגלים לעמד עליהם.

פתח ואמר, (בראשית ב) ויאמר ה' אלהים אל הנחש כי עשית זאת ארור אתה מכל הבהמה וגו' על גחנך תלך. מה זה על גחנך תלך? שנשברו התומכים שלו וקצצו את רגליו ואין לו על מה שיעמד. כשישראל לא רוצים לתמך בתורה, הם נותנים לו תומכים ושוקים לעמד ולהתחזק בהם.

בא ראה כמה עקימות והתחכמות התחכם באותו לילה אותו הרוכב על הנחש כנגד יעקב, שהרי הוא היה יודע שכתוב (שם כז) הקל קול יעקב והידיים ידי עשו, ואם פוסק קול יעב, אז והידיים ידי עשו. לכן הסתכל לכל הצדדים להרע ליעקב ולהפסיק קולו.

וראה אותו חזק בכל; זרועות מצד זה ומצד זה שהם חזקי הגוף שמתחזק ביניהם, וראה כח התורה שהתחזק בכל, אז וירא כי לא יכל לו. מה עשה? מיד – ויגע בכף ירכו, שהתחכם כנגדו. אמר, כיון שנשברו עמודי תומכי התורה, מיד התורה לא מתחזקת, אז יתקיים מה שאמר אביהם הקל קול יעקב והידיים ידי עשו, (שם) והיה כאשר תריד ופרקת עלו מעל צווארך.

ובזה התחכם כנגד יעקב. שהרי משום שנשבר כח התורה, הלך והתחזק עשו. וכשראה שלא יכל לתורה, אז החליש כח אותם התומכים אותה. וכשלא נמצא מי שסומך את התורה, אז לא יהיה קול קול יעקב, ויהיו הידיים ידי עשו.

ובשראה יעקב כך כשעלה הבקר, החזיק [יעקב] בו והתגבר עליו, עד שהוא ברוך אותו

והודה לו על אותן ברכות, ואמר לו, לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל. לא יעקב בעקימות, אלא בגאונה וכח, שאין מי שיוכל לך.

ובא וראה, מהנחש הזה כמה כחות נפרדים לכל צד ונמצאים בעולם אצל בני אדם, ורוצים לקיים אותו גיד הנשה. שאף על גב שקרב אליו אותו רוכב על נחש, עומד הוא והתקיים בצורה ולא נשבר.

וכח צריכים להתחזק בעולם ולהראות, כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. וכשראה שהרי לא נשבר ולא נאכל אותו מקום, אז נשבר כחו וחזקו ולא יכל להרע לבני יעקב, ועל זה לא צריכים לתת מקום לבריות העולם לאכל אותו ולא להנות ממנו כלל.

רבי ייסא הזקן דרש, כי נגע בכף ירך יעקב – כתוב כאן כי נגע בכף, וכתוב שם (במדבר יט) כל הנגע במת בנפש האדם [יטמא]. מה להלן טמאה – אף כאן גם טמאה, שטמא אותו מקום, וממקום טמא אין לנו [להתתקן] להנות ממנו כלל. כל שפן במקום שקרב אותו צד הטמאה, והתורה לא אמרה אלא כי נגע, וכתוב ויגע בכף ירכו, כמו שנאמר (שם) וכל אשר יגע בו הטמא יטמא. ברוך הרחמן שנתן תורה לישראל לזכות בה בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (משלי ג) ארך חיים בימינה בשמאלה עשר וכבוד.

והוא עבר לפנייהם וישתחוו ארצה שבע פעמים עד גשתו עד אחיו. רבי אלעזר פתח ואמר, (שמות לד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו. וכי יעקב, שהוא בחיר האבות, שנבחר חלק שלם לקדוש ברוך הוא, והוא התקרב אליו יותר [ס"א ונשלם למעלה ולמטה], איך השתחוה לאותו עשו הרשע שהוא בצד של אל אחר, ומי שסוגד לו – סוגד לאל אחר? אם תאמר משום שאמר, שועל בשעתו השתחוה לו – לא כך, שהרי עשו כמו אל אחר היה, ויעקב לא ישתחוה לאותו צד ולאותו חלק כלל.

[**פתח** רבי אבא ואמר], אלא כתוב (שמואל א-א כה) ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום. והרי נתבאר שאסור [לו]

שְׁבֵרָתָּהּ. וְשִׁנִּינוּ, אֵל תִּקְרִי שְׁבֵרָתָּהּ אֲלֵא שְׂרֵבְכָתָּהּ, שְׁהֲרִי גְדִלוֹ שְׁנִי וְחָשֵׁב לְנִשְׁךְ אוֹתוֹ וְכוּ'. וְעַל זֶה וַיִּכְבוּ, זֶה בְּכָה וְזֶה בְּכָה, וּבְאֵרוֹהַ הַחֲבָרִים.

בא רָאָה כְּמָה הָיָה לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ לִיעֶקֶב, שְׁהֲרִי אָפְלוּ בְּאוֹתָהּ שְׁעָה חָשֵׁב לְאַרְךָ זְמַן [בְּאַרְיִכוֹת הַיָּמִים] לְעֲשׂוֹת לוֹ רְעוֹת וּלְקַטְרֵג לוֹ, וְעַל זֶה וַיִּכְבוּ. זֶה הָיָה בּוֹכָה שְׁלֵא הָיָה חוֹשֵׁב לְהַנְצִיל מִיָּדוֹ, וְזֶה הָיָה בּוֹכָה מִשׁוֹם שְׁאָבִיו הָיָה קִים וְלֹא יִכּוֹל לוֹ.

אמר רְבִי אַבָּא, וּדְאִי נַחֲלֵשׁ רְגִזוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ בְּשַׁעָה שְׂרָאָה אֶת יַעֲקֹב. מָה הַטַּעַם? מִשׁוֹם שְׁהֲרִי הַסִּכִּים עֲמוֹ אוֹתוֹ מְמַנָּה שֶׁל עֲשׂוֹ, וְעַל זֶה לֹא יִכַּל עֲשׂוֹ לְשַׁלֵּט בְּרַגְזוֹ, שְׁהֲרִי כָּל הַדְּבָרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה תְּלוּיִים לְמַעְלָה, וּכְשֶׁהַסִּכִּים לְמַעְלָה בַּתְּחִלָּה – הַסִּכִּים לְמַטָּה. הַשְּׁלִטוֹן אֵינּוּ לְמַטָּה עַד שֶׁנִּתְּנָן הַשְּׁלִטוֹן לְמַעְלָה, וְהַכֵּל תְּלוּיִ זֶה בְּזֶה.

יעבר נָא אֲדֹנָי לְפָנַי עֲבָדוּ וְאֲנִי אֲתַנְהִלָּה לְאַטִּי וְגוֹ'. אָמַר רְבִי אֶלְעָזָר, הֵינּוּ מָה שְׁאַמְרָנוּ בַּתְּחִלָּה, שְׂיַעֲקֹב לֹא רָצָה עֲכָשׁוּ אוֹתָן בְּרִכּוֹת רֵאשׁוֹנוֹת שְׂפָרְכוּ אֲבִיו, [מִשׁוֹם שְׂפָתוֹב (אִיכָה ג) טוֹב לְגַבֵּר כִּי יִשָּׂא עַל בְּנֵעוֹרָיו, וְכַתוּב (מִשְׁלִי לֵא) וַתִּשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן] וְעַדִּין לֹא הִתְקַיְּמוּ בּוֹ אָפְלוּ אֶחָד מֵהֶם, מִשׁוֹם שְׁהָעֵבִיר אוֹתָם לְסוֹף הַיָּמִים בְּשַׁעָה שְׂיַצְטָרְכוּ לְבָנָיו מוֹל כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם.

ולבן בְּשַׁעָה שְׁאַמַּר עֲשׂוֹ נִסְעָה וְנִלְכָה, וְנִחַלֵּק הָעוֹלָם הַזֶּה כְּאֶחָד וְנִשְׁלַט כְּאֶחָד – מָה אָמַר יַעֲקֹב? יַעֲבֵר נָא אֲדֹנָי לְפָנַי עֲבָדוּ. יִקְדִים עֲשׂוֹ שְׁלִטוֹנוֹ עֲכָשׁוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, יַעֲבֵר נָא, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (מִיכָה ב) וַיַּעֲבֵר מִלְכָּם לְפָנֵיהֶם וְהָ בְּרֵאשִׁים, הַקָּדָם אֲתָה שְׁלִטוֹנָךְ בַּתְּחִלָּה בְּעוֹלָם הַזֶּה – וְאֲנִי אֲתַנְהִלָּה לְאַטִּי, אֲנִי אֶעֱלֶה עֲצָמִי לְאוֹתוֹ עוֹלָם הַבָּא וּלְסוֹף הַיָּמִים, לְאוֹתָם יָמִים שְׁהוֹלְכִים לְאַט.

לרגל הַמְּלֵאכָה – אֵיזוֹ מְלֵאכָה? זֶה אֲסַפְקֵלְרִיָּה שְׁלֵא מְאִירָה שְׂבָה נַעֲשֶׂה מַעֲשֶׂה הָעוֹלָם. אֲשֶׁר לְפָנַי – זֹהִי מִלְּפָנַי ה' בְּכָל מְקוֹם. וּלְרַגְלֵ הַיְלָדִים – זֶהוּ סוּד שֶׁל הַכְּרוּבִים לְהִרְאוֹת סוּד הָאֱמוּנָה שֶׁהוּא נִדְבָק בָּהֶם.

עד אֲשֶׁר אָבֵא אֶל אֲדֹנָי שְׁעִירָה – אֲנִי אֲסַבֵּל גְּלוֹת שְׁלָךְ עַד שְׂיָבֵא וַיִּגִיעַ זְמַנִּי לְשַׁלֵּט עַל הַר עֲשׂוֹ,

לְהַקְדִים שְׁלוֹם לְרַשָּׁעִים, וְכִיּוֹן שְׁאַסוּר, אֵיךְ מְצֵאנוּ שְׁדוּד אָמַר פְּסוּק זֶה לְנִכְל? אֲלֵא הָרִי פְרִשׁוּהָ שְׁאַמַּר לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדִי לְקַשֵּׁר אוֹתוֹ לְחִי, וְחָשֵׁב נִכְל שְׁעָלִיו אָמַר.

כמו זֶה (בְּרֵאשִׁית מו) וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֵאשׁ הַמַּטָּה, וְכִי אֵל בָּנוּ הוּא הַשְּׁתַּחֲוָה? אֲלֵא לְמָקוֹם הַשְּׂכִינָה פָּרַע וְהַשְּׁתַּחֲוָה, אָף כָּאֵן וְהוּא עָבַר לְפָנֵיהֶם. מָה זֶה וְהוּא? זֶה שְׂכִינָה עֲלִיוֹנָה שְׁהִיתָה הוֹלְכָת לְפָנָיו [כְּרַע], וְזוֹהִי שְׂמִירָה עֲלִיוֹנָה. כִּיּוֹן שְׂרָאָה יַעֲקֹב, אָמַר, הִנֵּה זְמַן לְהַשְׁתַּחוּת לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁהִיָּה הוֹלֵךְ עִמּוֹ.

כרע וְהַשְּׁתַּחוּהָ שְׂבַע פְּעָמִים עַד גִּשְׁתוֹ עַד אַחֲיוֹ, וְלֹא כְּתוּב וַיִּשְׁתַּחוּ לְעֲשׂוֹ. אֲלֵא כִּיּוֹן שְׂרָאָה שְׁהֲרִי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹלֵךְ עִמּוֹ, אִזְ הַשְּׁתַּחֲוָה כְּנִגְדּוֹ, כְּדִי שְׁלֵא לְתַת כְּבוֹד לְהַשְּׁתַּחוּת לְאַחַר פְּרִט לוֹ, וְהַכֵּל הוּא כְּרָאוּי. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שְׂכָל מַעֲשִׂיהֶם שְׁעוֹשִים בְּשִׁבִיל כְּבוֹד רְבוּנָם הוּא, וְכְדִי שְׁלֵא יִסְטוּ יְמִינָהּ וּשְׂמֵאלָהּ.

וירץ עֲשׂוֹ לְקִרְאוֹתוֹ וַיַּחֲבִקְהוּ וַיִּפֹּל עַל צְנוּאָרוֹ. צְנוּאָרוֹ כְּתוּב חֲסֵר. וַיִּשְׁקָהוּ וַיִּכְבוּ. רְבִי יִצְחָק אָמַר, (יִשְׁעִיָה נז) וְהָרַשָּׁעִים כִּים נִגְרָשׁ כִּי הַשְּׁקִט לֹא יוֹכֵל וַיִּגְרָשׁוּ מִיָּמָיו רַפֵּשׁ וְטִיט. פְּסוּק זֶה נִתְבָּאָר. וּבְדָבְרֵי תוֹרָה יֵשׁ כְּמָה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים מְשָׁנִים זֶה מְזֶה, וְהַכֵּל אֶחָד.

והרשעים כִּים נִגְרָשׁ כִּי הַשְּׁקִט לֹא יוֹכֵל – זֶה עֲשׂוֹ שְׂכָל מַעֲשָׂיו בְּרַשָּׁע וּבְחֲטָא, שְׁהֲרִי כְּשָׂבֵא יַעֲקֹב אֵלָיו, מַעֲשָׂיו לֹא הָיוּ בְּשְׁלוֹם. וַיִּפֹּל עַל צְנוּאָרוֹ – אֶחָד. צְנוּאָרוֹ זֶה יְרוּשָׁלַיִם, שְׁהִיא צְנוּאָרוֹ שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. וַיִּפֹּל עַל צְנוּאָרוֹ וְלֹא עַל צְנוּאָרָיו, מִשׁוֹם שְׂפַעְעָמִים נִחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ – אֶחָד מִבְּבָל, וְאֶחָד מִזְרַעוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, שְׁהַפִּיל עֲצָמוֹ עָלָיו פַּעַם אֶחָד וְהַחֲרִיבוֹ, וְעַל זֶה וַיִּפֹּל עַל צְנוּאָרוֹ – אֶחָד.

ויש"קהו נִקוּד לְמַעְלָה, כִּי לֹא נִשְׁקוּ בְּרִצּוֹנוֹ. וְשִׁנִּינוּ, מָה זֶה שְׂפָתוֹב (מִשְׁלִי כז) וְנַעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא? זֶה בְּלַעַם כְּשִׁבְרָךְ אֶת יִשְׂרָאֵל, שְׁהֲרִי לֹא בְּרַכָּם בְּרִצּוֹן הַלֵּב. אָף כָּאֵן נַעֲתָרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא – זֶה עֲשׂוֹ.

אמר רְבִי יוֹסִי, כְּתוּב (תְּהִלִּים ג) קוֹמָה ה' הוֹשִׁיעֵנִי אֱלֹהִי כִּי הִכִּיתָ אֶת כָּל אֵיבֵי לְחִי שְׁנֵי רַשָּׁעִים

עוֹלָה הבית הזה ונתן ומתקשר בין שני צדדים, ושירים מזמרים ותשבחות עולות. אז נכנס מי שנכנס בלחש, והבית מתלהט בששה אורות מאירים זיו לכל צד, ונהרות בשמים יוצאים ומשקים כל חיות השדה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי ישברו פראים צמאם וגו', ומזמרים עד עלות הבקר. וכשעולה הבקר, אז כוכבים ומזלות השמים וחילותיהם, כלם משבחים ואומרים שירה, כמו שנאמר (איוב לח) ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים.

בא ראה, (תהלים קכז) אם ה' לא יבנה בית שוא עמלו בוניו בו, אם ה' לא ישמר עיר שוא שקד שומר. אם ה' וגו' – זה המלך העליון שהוא בונה את הבית הזה תמיד ומתקן אותו. אימתי? כשעולים הרצונות והעבודות מלמטה פראוי.

אם ה' לא ישמר עיר, אימתי? בשעה שנחשף הלילה והצדדים המזינים שורים ומשוטטים בעולם, והפתחים סתומים, ונשמר מכל הצדדים שלא יתקרב בו ערל וטמא, כמו שנאמר (ישעיה נב) לא יוסיף לבא בך עוד ערל וטמא, שעתידי הקדוש ברוך הוא להעבירם מן העולם.

מי ערל ומי טמא? אלא הכל אחד ערל וטמא. זהו שהתפתה בו והלך אחריו אדם ואשתו וגרמו מות לכל העולם, והוא המטמא את הבית הזה עד אותו זמן שיעבירו הקדוש ברוך הוא מן העולם. משום כך אם ה' לא ישמר עיר, שוא ודאי.

בא ראה, ויעקב נסע סכתה, נסע פנגד חלקו של האמונה. מה כתוב למעלה? וישב ביום ההוא עשו לדרך שיעירה, וכתוב ויעקב נסע סכתה. אלא כל אחד נפרד לצד שלו – עשו לצד של שער, מה זה שער? זו אשה זרה, אל נכר. ויעקב נסע סכתה, זו האמונה העליונה.

ויבן לו בית, כמו שנאמר (שם) בית יעקב. אמר רבי אלעזר, שתקן תפלת ערבית פראוי. ולמקנהו עשה סכת, שאר סכות לשמר אותם, וזהו חלקו. ואז יבא יעקב שלם – שלם מהכל, ובארוהו. וכתוב (תהלים עו) ויהי בשלם סכו וגו', ובארוהו, והכל סוד אחד.

אז התחברה עמו האמונה כשהיה שלם, כשהתעטר במקום שראוי לו, ואז ספה זו

כמו שנאמר (עובדיה א) ועלו מושיעים בהר ציון לשפט את הר עשו, ואז והיתה לה' המלוכה.

ויעקב נסע סכתה ויבן לו בית ולמקנהו עשה סכת על כן קרא שם המקום סכות. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קכז) שיר המעלות לשלמה אם ה' לא יבנה בית וגו', אם ה' לא ישמר עיר וגו'. בא ראה, בשעה שעלה ברצון הקדוש ברוך הוא לכרא עולם, הוציא מתוך ניצוץ חזק קשר אחד, והתלהט מתוך החשך, ונשאר בעליה וירד למטה. אותה חשכה להטה [והתלהטה] במאה שבילים דרכים דקיקים גדולים, ונעשה בית של העולם.

בית זה הוא בתוך אמצע הכל. כמה פתחים וחדרים לו סביב סביב, מקומות עליונים קדושים, שם מקננות צפרי השמים כל אחד ואחד למינו. בתוכו יוצא אילן גדול אחד וחזק, ענפיו ופריו רב, מזון לכל בו. אותו האילן עולה לענני השמים, ונטמן בין שלשה הרים. מתחת לשלשת ההרים הללו יוצא, עולה למעלה ויורד למטה.

הבית הזה משקה ממנו וגונו בתוכו כמה גנוזים עליונים שלא נודעו, בזה נבנה בית זה ונתקן. אותו האילן מתגלה ביום ומתכסה בלילה. והבית זה שולט בלילה ומתכסה ביום.

בשעה שנכנס החשך ונקשר בו שולט, וכל הפתחים סתומים מכל הצדדים. אז כמה רוחות פורחות באויר, תאבות לדעת ולהכנס בו, ונכנסות בין אותן צפריים, ולוקחות עדות, ושטות ורואות מה שרואות.

עד שמתעורר אותו חשך שנקשר בו, ומוציא שלהבת אחת, ומכה בכל הפטישים החזקים, ופותח פתחים ובוקע סלעים. עולה ויורדת אותה שלהבת ומכה בעולם ומעוררת קולות למעלה ולמטה.

ואז פרוז אחד עולה ונקשר באויר וקורא. אותו אויר יוצא מתוך עמוד ענן של המזבח הפנימי, וכשיוציא מתפשט לארבעת צדדי העולם. אלף אלפים עומדים מצד שהוא שמאל, ורבוז רבבות עומדים מצד שהוא ימין, והפרוז עומד בקיומו, קורא בחיל ומכריז. אז כמה אותם שמתקנים שירה ועובדים עבודה, ושני פתחים נפתחים, אחד לצד דרום ואחד לצד צפון.

כל זכר. כמו זה עשה הקדוש ברוך הוא על ידי לוי, זה משה, באותם חמורים במצרים. בתחלה דם, אחר כך (שם) ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים וגו'. כאן בחמור הזה כתוב, ואת כל חילם ואת כל טפם ואת כל בהמתם וגו'. שם באותם חמורים כתוב, (שם) כלי כסף וכלי זהב ושמלת, וכתוב (שם) וגם ערב רב עלה אתם וצאן ובקר וגו'.

וּשְׁמַעוֹן וְלוֹי - זה עומד אצל החמור הזה, וזה עומד אצל כל אותם חמורים. כלם רצו להשתתף עם יעקב הקדוש ונתקנו לנשך אותו, והוא בבניו עומד לגביהם וכופה אותם תחתיו. עכשו שעשו נשך אותו ואת בניו, מי יקום מולו? יעקב ויוסף, זה מצד זה וזה מצד זה, שכתוב (עובדיה א) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש וגו'.

וַיִּסְעוּ ויהי חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם ולא רדפו אחרי בני יעקב. אמר רבי יוסי, כלם היו מתכנסים, וכשהיו חוגרים כלי זין לקרב, היו מרתתים ועוזבים אותם, ולכן לא רדפו אחרי בני יעקב.

הַסִּירוּ את אלהי הנכר וגו'. הסירו את אלהי הנכר - אלה הם שנטלו משכם כלי כסף וזהב שהיה חקוק עליהם עבודה זרה שלהם. רבי יהודה אמר, עבודה זרה היו מכסף וזהב, ויעקב הטמין אותם שם כדי שלא יהנו מצד של עבודה זרה, שאסור לאדם להנות ממנה לעולמים.

רַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי חֲזַקְיָה היו הולכים בדרך. אמר רבי חזקיה לרבי יהודה, מה זה שכתוב (שמואל ב יב) ויקח את עטרת מלכם מעל ראשו ומשקלה כפר זהב ואבן יקרה ותהי על ראש דוד. ושנינו, שקוץ בני עמון מלכם שמו, וזהו עטרת מלכם. מה הטעם ותהי על ראש דוד, ומה הטעם כתוב שקוץ, שהרי בשאר אלהי העמים עובדי עבודה זרה כתוב אלהי העמים, אלהים אחרים, אל נכר, אל אחר, ובזה אמר שקוץ אחר.

אָמַר לוֹ, ובכל אלהי העמים עובדי עבודה זרה כך קרא להם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברים כג) ותראו את שקוציהם ואת גלוליהם. ומה שאמר ויקח את עטרת מלכם, שהוא מלכום - כך הוא

התעטרה עמו, שהיה שלם מהאבות, שהיה שלם מבניו, וזהו שלם, שלם למעלה שלם למטה, שלם בשמים שלם בארץ. שלם למעלה - שהוא כלל האבות, תפארת ישראל. שלם למטה - בבניו הקדושים. שלם בשמים שלם בארץ. ואז ויהי בשלם סכו, ובארוהו. מיד מה כתוב? ותצא דינה בת לאה, ובארוהו החברים

בֹּא ראה כמה דרגות וצדדים נפרדים למעלה, וכלם משנים זה מזה, חיות משנות אלו מאלו, אלה מקטרגים לשלט על אלה ולטרף טרף כל אחד ואחד למינו. מצד של רוח הטמאה כמה דרגות נפרדות, וכלם אורכים לקטרג אלה כנגד אלה, שהרי כתוב (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו, שכשמתחברים, מקטרגים עולם.

וּבֹא וראה, תשוקת הדרגות הטמאות אינה אלא לקטרג בצדדים הקדושים. יעקב, שהוא קדוש, כלם ארבו לו וקטרגו עמו. בתחלה נשכו נחש, כמו שנאמר ויגע בכף ירכו. עכשו נשכו חמור.

שָׁם הוא עומד אצל הנחש. עכשו שמעון ולוי, שבאו מצד הדין הקשה, עמדו כלפי החמור ושלטו עליו בכל הצדדים ונכפה לפנייהם, כמו שנאמר ואת חמור ואת שכם בנו הרגו לפי חרב. ושמעון שהיה [שור], מזלו [הוא] שור, בא על חמור וקטרג בו כדי שלא יתחברו כאחד, ונמצא שהוא מקטרג שלו.

וּבָלֵם באים לקטרג ליעקב, והוא נצל, ואחר כך הוא שולט עליהם. אחר כך בא שור ונשלם בחמורים שכלם מצד החמור - יוסף שהוא שור, ומצרים שהם חמורים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם.

וְעַל זה אחר כך בני יעקב נפלו בין אותם חמורים, משום שהזדוג שור עמם ונשכו אותם עצמות ובשר, עד שהתעורר לוי כמו מקדם ופזר אותם החמורים [שהזדוג] לכפות אותם, ושבר כחם מהעולם, והוציא את השור משם. זהו שכתוב (שמות יג) ויקח משה את עצמות יוסף עמו.

בֹּא ראה, כשבא שמעון בהתחלה על אותו חמור, התעורר עליהם דם שנמולו, ואחר כך ויהרגו

שֶׁהֵם נִמְצְאִים תָּמִיד עִם הַשְּׂכִינָה, וְשִׁבְעִים קִתְּדָרוֹת סְבִיב הַשְּׂכִינָה, וְעַל זֶה כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים, בְּמָקוֹם זֶה שֶׁהִתְגַּלָּה, שֶׁהָרִי כְּתוּב וְהִנֵּה ה' נָצַב עָלָיו.

וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹהִים בְּמָקוֹם אֲשֶׁר דִּבֶּר אֶתוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִכָּאן שֶׁנֶּעֱשָׂה מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה עִם הָאֲבוֹת. וְכַאֲוֵרָא, יַעֲקֹב הוּא מְרַכְּבָה קְדוּשָׁה עָלְיוֹנָה שְׁעוֹמְדַת לְהַאִיר לְלִבָּנָה, וְהוּא מְרַכְּבָה לְבָדוּ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיַּעַל מֵעָלָיו אֱלֹהִים.

פָּתַח וְאָמַר, (דברים ד) כִּי מִי גוֹי גָדוֹל אֲשֶׁר לוֹ אֱלֹהִים קְרִבִּים אֵלָיו בְּכָל קְרָאָנוּ. אֵלָיו בָּא רָאָה כְּמָה הֵם חִבִּיבִים יִשְׂרָאֵל לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאִין לָךְ עִם וְלִשׁוֹן בְּכָל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁבְּעוֹלָם שֵׁישׁ לוֹ אֱלֹהִים שִׁישְׁמַע אֹתָם כְּמוֹ שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לְקַבֵּל תְּפִלוֹת וּבִקְשׁוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל בְּכָל שְׁעָה שֶׁהֵם צְרִיכִים לְהַשְׁמִיעַ תְּפִלָּה שֶׁהֵם רוֹצִים בְּשִׁבִיל אֹתָהּ דְרָגָה שְׁלָהֶם.

בֵּא רָאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָא לְיַעֲקֹב יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ. מִי וַיִּקְרָא? זוֹ שְׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּקְרָא אֶל מִשָּׁה. וַיֹּאמֶר לוֹ אֱלֹהִים, לְמַעַלְהָ בְּאָרְנוּ שֶׁהָרִי נִשְׁלַם בְּכָל כְּרָאוֹי, וְאִזְ הִתְעַלָּה בְּדְרָגָתוֹ וְנִשְׁלַם בְּשֵׁם זֶה, וְעַל זֶה וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְהָרִי נִתְבָּאָר.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי אֶלְעָזָר, וְדַאי מָה שֶׁאָמַרְתָּ שִׁיעֲקֹב בְּחִיר הָאֲבוֹת הוּא, וְהוּא אָחוֹז לְכָל הַצְּדִדִּים, וְקָרָא שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, וְכְתוּב לֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב כִּי אִם יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה שְׁמֶךָ, וְכְתוּב וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ יִשְׂרָאֵל, לְמָה חָזַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקָרָא לוֹ יַעֲקֹב בְּכִמָּה פְּעָמִים, וְהִכָּל קָרָאוּ לוֹ יַעֲקֹב כְּמוֹ מִקְדָּם? אִם כֵּן, מָה זֶה וְלֹא יִקְרָא שְׁמֶךָ עוֹד יַעֲקֹב?

אָמַר לוֹ, יִפָּה אָמַרְתָּ. פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה מב) ה' כְּגִבּוֹר יֵצֵא כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה, פְּסוּק זֶה פִּרְשׁוֹהוּ. אָבֵל בֵּא רָאָה, כְּגִבּוֹר יֵצֵא? גִּבּוֹר צָרִיךְ לְכַתֵּב! כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת? אִישׁ מִלְחָמוֹת צָרִיךְ לְכַתֵּב!

אֵלָּא הָרִי נִתְבָּאָר, ה' בְּכָל מָקוֹם זֶה רַחֲמִים, וְדַאי שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁמוֹ הוּא ה', שֶׁכְּתוּב (ישעיה מב) אֲנִי ה' הוּא שְׁמִי. וְרָאִינוּ שֶׁלְפָעָמִים נִקְרָא

וְדַאי. אֵלָּא אֶתִּי הַגִּתִּי, עַד שֶׁלֹּא הִתְגַּיַּר, אִזְ הוּא שָׁבַר אֶת אֹתָהּ עֲטָרַת שֶׁל אוֹתוֹ מִלְּכוּם, אוֹתָהּ דְמוּת שֶׁחִקְקוּקָה עָלֶיהָ וּפְגַם אוֹתָהּ, אִזְ הוּא עָשָׂה אוֹתָהּ הֵתַר לְהִנּוֹת מִמֶּנָּה, וְהִיָּתָה עַל רֵאשׁוֹ. וְכַאֲוֵרָא, שְׁקוּץ בְּנֵי עַמּוֹן, נִחַשׁ אֶחָד בְּחִקְיָה עִמָּקָה הָיָה חִקוּק עַל אוֹתוֹ כְּתַר, וְלִכֵּן נִקְרָא שְׁקוּץ, זֶה־מָא.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הִסִּירוּ אֶת אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר – אֵלֹו שְׂאָר נָשִׁים שֶׁהָיוּ מְבִיאֹת בְּתוֹכָן כָּל עַדְיֵיהֶן, וְעַל זֶה כְּתוּב וַיִּתְּנוּ אֶל יַעֲקֹב אֶת כָּל אֱלֹהֵי הַנֶּכֶר, אֵלֹו נָשִׁים וְכָל עַדְיֵים וְכָל עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁל זֶה־בְּכֹסֶף. וַיִּטְמְן אוֹתָם יַעֲקֹב, כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצַּד שֶׁל עֲבוֹדָה זָרָה כְּלָל.

בֵּא רָאָה שִׁיעֲקֹב אִישׁ שָׁלַם בְּכָל הָיָה, וְהָיָה נִדְבָק בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מָה כְּתוּב? וְנִקְוֵמָה וְנִעְלָה בֵּית אֵל וְאֶעֱשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ לְאֵל הָעֵנָה אֶתִּי בְיוֹם צָרְתִּי וַיְהִי עַמְדֵי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי. מִיָּד – וַיִּתְּנוּ אֶת יַעֲקֹב. מִכָּאן שֶׁצָּרִיךְ הָאָדָם לְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלַהּוֹדוֹת לוֹ עַל נְסִים וְעַל טוֹבוֹת שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ, זֶהוּ שֶׁכְּתוּב וַיְהִי עַמְדֵי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי.

בֵּא רָאָה, בְּהִתְחַלָּה כְּתוּב וְנִקְוֵמָה וְנִעְלָה בֵּית אֵל וְגו', הַכְּלִיל בְּנֵי עַמּוֹ, וְאַחַר כֵּן כְּתוּב וְאֶעֱשֶׂה שָׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כְּתוּב וְנִעְשָׂה, שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם מִכְּלָל זֶה. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁעָלָיו הָיָה הַדְּבַר. יַעֲקֹב תִּקְּן תְּפִלַּת עֲרִבִית וְדַאי, וְהוּא עָשָׂה מִזְבֵּחַ וְעָלָיו הָיָה הַדְּבַר, וּמִשּׁוֹם שֶׁהוּא עָבַר כָּל אוֹתָן צְרוֹת מִיּוֹם שֶׁבְּרַח מִלְּפָנֵי אָחִיו, שֶׁכְּתוּב וַיְהִי עַמְדֵי בְּדֶרֶךְ אֲשֶׁר הִלְכְתִּי, וְהֵם בָּאוּ אַחַר כֵּן לְעוֹלָם, וְעַל זֶה לֹא הִכְנִיס אוֹתָם עַמּוֹ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מִכָּאן מִי שֶׁנֶּעֱשָׂה לוֹ נֶס, צָרִיךְ לְהוֹדוֹת. מִי שֶׁאוֹכֵל לֶחֶם בְּשֶׁלְחָן, הוּא צָרִיךְ לְבָרֵךְ, וְלֹא אַחַר שֶׁלֹּא אָכַל דְּבַר.

וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ וְגו'. בֵּא רָאָה, כְּתוּב וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ, וְלֹא כְּתוּב [בְּאֵלוֹ הַמִּזְבְּחוֹת] שֶׁהִעְלָה עָלָיו נְסִים וְעוֹלוֹת, אֵלָּא מִשּׁוֹם שֶׁתִּקְּן אוֹתָהּ דְרָגָה הָרְאוּיָה לְהִתְתַּקֵּן. מִזְבֵּחַ לֵה', לְתִקְּן דְרָגָה תַּחְתּוֹנָה לְחִבְרָה בְּדְרָגָה עָלְיוֹנָה, וְעַל זֶה וַיִּבֶן שָׁם מִזְבֵּחַ – זוֹ דְרָגָה תַּחְתּוֹנָה. לֵה' – זוֹ דְרָגָה עָלְיוֹנָה. וַיִּקְרָא לְמָקוֹם אֵל בֵּית אֵל – שָׁם זֶה כְּשֵׁם הָעֵלְיוֹן, מִשּׁוֹם שֶׁכְּשֶׁהָאִירָה מֵהָאֵם, אִזְ כְּאִמָּה בְּתָהּ וְהִכָּל אֶחָד.

כִּי שָׁם נִגְלוּ אֵלָיו הָאֱלֹהִים – מִשּׁוֹם שֶׁהֵם לֹא נִמְצְאִים אֵלָּא בְּשִׁכְנָה, שֶׁהָרִי שִׁבְעִים הָיוּ

המלכות במקום פראוי עד שמתעורר דין בפאול לפי מעשיו, ואחר כך התישבה המלכות ונתקנה.

בא ראה, כל התחלה קשה ואחר כך נוחה. בראש השנה ההתחלה קשה, שכל העולם נדון כל אחד ואחד לפי מעשיו, ואחר כך נוחה, סליחה וכפורים. משום שהראשית היא משמאל, ועל זה דיניו קשים, ואחר כך מתעורר הימין, ועל זה נעשית נוחה.

ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להתעורר בשלוה על שאר עמים עובדי כוכבים ומזלות, ואחר כך יתחזק עליהם בדין קשה. זהו שכתוב (ישעיה מב) ה' כגבור יצא כאיש מלחמות יעיר קנאה יריע אף יצריח על איביו יתגבר. ה' בתחלה, שהוא רחמים, ואחר כך כגבור ולא גבור, ואחר כך כאיש מלחמות ולא איש מלחמות, אחר כך יתגלה החזק עליהם ויתחזק להשמיד אותם, שכתוב יריע אף יצריח על איביו יתגבר, וכתוב (זכריה יד) ויצא ה' ונלחם בגוים היום הלחמו ביום קרב, וכתוב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'.

ויהי בצאת נפשה פי מתה ותקרא שמו בן אוני ואביו קרא לו בנימין. רבי יהודה פתח ואמר, (נחום א) טוב ה' למעוז ביום צרה וידע חסי בו. אשרי חלקו של האיש שמתחזק בקדוש ברוך הוא, בשביל שהחזק של הקדוש ברוך הוא הוא חזק, ובארוהו טוב ה', כמו שנאמר (תהלים קמה) טוב ה' לכל. למעוז - זהו חזק שיש בו ישועות, שכתוב (שם כח) ומעוז ישועות משיחו הוא. ביום צרה - ביום של מצוקה שמציקים שאר העמים לישראל

בא ראה מה כתוב, (משלי כד) התרפית ביום צרה צר כחכה. מה זה התרפית? מי שמרפה ידיו מהקדוש ברוך הוא שלא להתחזק בו. ואיך יחזיק האדם בקדוש ברוך הוא? יחזיק בתורה. שכל מי שמחזיק בתורה, מחזיק בעץ החיים, כפיכול נותן חזק לכנסת ישראל להתחזק. ואם הוא יתרפה מהתורה מה כתוב? התרפית. אם הוא יתרפה מן התורה - ביום צרה צר כחכה. ביום שתבא לו מצוקה, כפיכול דוחק את השכינה שהיא כחו של העולם.

שמו אלהים, והוא דין בכל מקום. אלא בזמן שמתרבים הצדיקים בעולם, ה' שמו, ונקרא בשם הרחמים. ובזמן שמתרבים הרשעים בעולם, אלהים שמו, ונקרא בשם אלהים. כך בזמן שיעקב לא היה בין שונאים ולא היה בארץ אחרת, קרא לו ישראל. וכאשר היה בין שונאים או בארץ אחרת, קרא לו יעקב.

אמר לו, עדין לא התישב הדבר שכתוב לא יקרא, והרי אנו קוראים לו. ומה שאמרת שכשהיה בין שונאים או בארץ אחרת קרא לו יעקב - בא ראה, כתוב (בראשית לו) וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען, והרי לא היה בארץ אחרת?

אמר לו, הרי בתחלה נאמר כמו שהקדוש ברוך הוא לפעמים נקרא ה' ולפעמים נקרא אלהים, כך גם לפעמים נקרא ישראל ולפעמים נקרא יעקב, והכל בדרגות ידועות. ומה שנאמר לא יקרא שמו עוד יעקב, להתישב בשם זה.

אמר לו, אם כך, הרי כתוב (שם יז) ולא יקרא עוד את שמו אברם והיה שמו אברהם. אמר לו, שם כתוב והיה, ועל זה עומד באותו שם, אבל כאן לא כתוב והיה, אלא כי אם ישראל יהיה שמו, ולא כתוב והיה שמו ישראל, ואפלו בפעם אחת מספיק לו, כל שכן שלפעמים כך ולפעמים כך. וכשהתעטרו בניו בכהנים ולוים והתעלו בדרגות עליונות, אז התעטר בשם זה תמיד.

עד שהיו הולכים, אמר לו רבי יוסי לרבי נתנאל, הרי נתנאל שכשמתה רחל, נטלה הבית מי שצריך להתקן בשנים עשר שבטים כראוי. למה מתה רחל מיד? אמר לו, הרי להיות שכינה מתעטרת כראוי ולהיות אם הבנים שמחה, ובו שורה [למעלה] לטל הבית ולהתקן. ועל זה בנימין הוא תמיד במערב ולא בצד אחר.

ובו שורה להתקן בשנים עשר שבטים, ובו שורה מלכות הרקיע להודע בארץ. וסוד זה, שכל התחלה שבאה להתודע, היא בקשיות, ועל זה יש בה דין של מות ומשם מתישבת.

כאן כשרוצה להתקן ולטל הבית, נעשה דין ברחל, ואחר כך התקנה להתישב. כשרצה להודיע מלכות בארץ, שורה בדין, ולא מתישבת

ועולה ומעיד עדות לפני הקדוש ברוך הוא ונעשה להם סגור. ועל זה אמר שלמה המלך, (שם כה) אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים, ועל היצר הרע הזה זה נאמר.

ומשום זה ביום צרה, כשכן אדם מתרפה מן התורה, כפיכול דוחק את הקדוש ברוך הוא עם אותו יצר הרע שהוא נעשה קטגור. צר כחכה - צר כח כה, משום שהתקרב לפניו לקטרג ונחלש הכח.

בא ראה, טוב ה' למעוז ביום צרה, מה זה ביום צרה? זה יעקב כשבא עליו עשו לקטרגו. ויודע חוסי בו, כשבאה עליו צרת דינה. ובא וראה, אין המקטרג נמצא על האדם אלא בשעת סכנה.

ובא וראה, משום שיעקב אחר נדרו שנדר לפני הקדוש ברוך הוא, התחזק הדין על ידי המקטרג שקטרג על יעקב, ורצה דין בשעת הסכנה שהיתה בה ברחל. אמר לפני הקדוש ברוך הוא, והרי יעקב נדר נדרו ולא שלם, והריהו חזק מהכל בעשר ובכנים ובכל מה שצריך, ולא שלם נדרו שנדר לפניו, ולא לקחת ממנו ענש?

מיד - ותלד רחל ותקש בלדתה. מה זה ותקש? שהתקשה הדין למעלה אצל מלאך המות. ונענש יעקב בזה, מה הטעם? משום שכתוב (משלי כב) ואם אין לך לשלם למה יקח משכבך מתחתיה, ועל זה מתה רחל ונמסר הדין על ידי מלאך המות.

ובא וראה, בשעה שבא עשו, מה עשה? וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשנה ואת לאה וילדיה אחרנים ואת רחל ואת יוסף אחרנים. מה הטעם? משום שפחד על רחל שלא יסתכל אותו רשע ביפיה ולא יקטרג לו עליה.

עוד מה כתוב? ותגשנה השפחות הנה וילדיהן ותשתחוו ותגש גם לאה וילדיה וישתחוו. נשים מלפני גברים. אבל ברחל מה כתוב? ואחר נגש יוסף ורחל, יוסף מלפני אמו, והוא כסה עליה, ועל זה כתוב (בראשית מט) בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, שהגדיל גופו וכסה על אמו. עלי עין - עלי עין של אותו רשע.

וכאן נענשה על ידי היצר הרע שקטרג בשעת הסכנה, ונענש יעקב על נדר שלא שלם, וזה

דבר אחר צר כחכה - בא ראה, בשעה שכן אדם מתרפה מן התורה והולך בדרך לא כשרה, כמה בעלי ריב זמינים לו להיות לו קטגורים ביום צרה. ואפלו נשמת האדם, שהיא כח וחזק שלו, היא יריבה שלו כנגדו, שכתוב צר כחכה, משום שהוא צר אליו. אמר רבי אבא, בשעה שכן אדם הולך בדרך התורה וכל דרכיו מתקנות כראוי, כמה סגורים עומדים עליו להזכירו לטוב.

פתח ואמר, (איוב לג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף להגיד לאדם ישרו ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר. בפסוקים הללו יש להתבונן, וכי לא גלוי הכל לפני הקדוש ברוך הוא שהוא צריך מלאך שיאמר לפניו טוב או רע? אלא ודאי שצריך, שכאשר יש לאדם סגורים להזכיר זכות שלו לפניו ואין לו [לאדם] קטגורים, אז ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר.

בא ראה, בפסוק הזה תמצא ברור הדבר. כתוב אם יש עליו מלאך. אם לא כתוב יותר - יפה הוא. אבל מלאך מליץ אחד מני אלף כתוב, ומיהו? זהו המלאך הממנה עם האדם בצד שמאל, שכתוב (תהלים צא) יפל מצדך אלף, וזהו צד שמאל, שכתוב אחריו ורכבה מימינה.

אבל אחד מני אלף, זהו יצר הרע, שהוא אחד מאותם [שהוא] אלף שהיו לצד שמאל, משום שהוא עולה למעלה ונוטל רשות. ועל זה, אם בן אדם הולך בדרך אמת, אותו יצר הרע הוא עבד לו כמו שנאמר, שכתוב (משלי יב) טוב נקלה ועבד לו, אז הוא עולה ונעשה סגור, ואומר לפני הקדוש ברוך הוא זכות על האדם, ואז הקדוש ברוך הוא אומר, פדעוהו מרדת שחת.

ועם כל זה לא חוזר ריקם, משום שנותנים לו אחר לשלט עליו ולטל ממנו את נשמתו, משום שהקדים חטאי אותו האיש והוא כפר על זה. זהו שכתוב מצאתי כפר, לפדות אותו.

דבר אחר מצאתי כפר - אותה זכות שאמרת, היא עליו כפר לפדות אותו שלא ירד לגיהנם ולא ימות. ולכן צריך לאדם ללכת בדרך אמת כדי שיהיה לו הקטגור סגור.

כמו זה ישראל ביום הכפורים שנותנים לו שעיר ומתעסקים עמו עד שהופך להיות להם עבד,

ישראל כשישובו מהגלות לעמד על אותה קבורת רחל ולבכות שם, כמו שהיא בכתה על גלות ישראל, ועל זה כתוב (שם) בכי יבאו ובתחנונים אובילים וגו', וכתוב (שם) כי יש שָׁכַר לַפְּעֻלָּתָךְ. ובאותה שעה עתידה רחל, שהיא בדרך, לשמח בישראל ועם השכינה, ובארוהו החברים.

סדר הלימוד ליום ג שבט [יום 121 בשנה]

וַיְהִי בשכן ישראל בארץ ההיא וילך ראובן וישכב את בלהה פילגש אביו וישמע ישראל ויהיו בני יעקב שנים עשר. רבי אלעזר אמר, ויהי בשכן ישראל בארץ ההיא, שהרי לאה ורחל מתו, ונטלה הבית מי שנטלה.

וְכִי יעלה על דעתך שראובן הלך ושכב עם בלהה? אלא בכל זמן של לאה ורחל, שכינה שרתה עליהן, ועכשו שמתו, שכינה לא נפרדה מהבית, ושורה בבית במשכן של בלהה. ואף על גב ששכינה רצתה לטל הבית פראוי, אלמלא יעקב לא נמצא בזווג זכר ונקבה, לא שורה שכינה בגלוי בבית, ועל זה עמדה שכינה במשכן בלהה. ובא ראובן, משום שראה שבלהה ירשה מקום אמו, הלך ובלבל המטה, ועל שעמדה שכינה עליה כתוב בו וישכב את בלהה.

רַבִּי ייסא אמר, שישן על אותה מטה ולא חשש לכבוד השכינה, ומשום כך לא נפגם מחשבון השבטים, ובא הפסוק ועשה חשבון, משום כך כתוב בכור יעקב ראובן, והפסוק עשה אותו ראש לכל השבטים.

רַבִּי יהודה פתח ואמר, (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו' - כל דרכי הקדוש ברוך הוא כלם ישרים ודרכי אמת, ובני העולם לא יודעים ולא משגיחים על מה הם עומדים. ועל זה וצדיקים ילכו בם - משום שהם יודעים דרכי הקדוש ברוך הוא ומשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, הוא יודע והולך בהם שלא סוטה ימינה ושמאלה.

ופשעים יכשלו בם - אלה הם הרשעים שלא משתדלים בתורה ולא מסתכלים בדרכי הקדוש ברוך הוא ולא יודעים לאן הדרכים הולכות, ומשום שלא יודעים להסתכל ולא

קשה ליעקב מכל הצרות שעברו עליו. ומנין לנו שמשום יעקב זה היה? שכתוב (שם מח) מתה עלי רחל, עלי ודאי, על שאחרתי נדרי.

רַבִּי יוסי אמר, כתוב (משלי כז) קללת חנם לא תבא, ובארוהו לו בוא"ו. שאם קללת צדיק היא, אפלו שלא התפונן בה, כיון שיצאה מפיו נטל אותה אותו יצר הרע וקטרג בה בשעת הסכנה.

יעקב אמר (בראשית לא) עם אשר תמצא את אלהיך לא יחיה. ואף על גב שהוא לא היה יודע, נטל אותו דבר אותו שטן שנמצא תמיד אצל בני אדם. ועל זה שנינו, לעולם לא יפתח אדם פיו לשטן, משום שנוטל אותו הדבור ומקטרג בו למעלה ולמטה, כל שכן מלה של חכם או מלה של צדיק, ועל שני אלה נענשה רחל.

וַיְהִי בצאת נפשה כי מתה. אמר רבי אבא, וכי כיון שאמר ויהי בצאת נפשה לא ידענו כי מתה? אלא צריך משום שלא חזרה לגופה יותר, ומתה רחל מיתת הגוף, משום שיש בני אדם שנשמתם יוצאת וחוזרת למקומה, כמו שנאמר (שמואל א-א ל) ותשב רוחו [נפשו] אליו, (בראשית מב) ויצא לבם, (שיר ה) נפשי יצאה בדבורו, (מלכים א-יז) לא נותרה בו נשמה. אבל זו יצאה נשמתה ולא חזרה למקומה ומתה רחל.

וּתְקַרְא שמו בן אוני, הקשיות של הדין שנגזר עליה. ויעקב החזיר אותו וקשר אותו לימין, משום שאת המערב צריך לקשרו לימין. ואף על גב שהוא בן אוני, צד של הדין הקשה - בן ימין הוא, שהרי בימין התקשרה, ונקברה בדרך כמו שנתבאר, הרי התגלתה מיתתה וקבורתה, אבל לאה לא התגלתה מיתתה וקבורתה, ואף על גב שארבע האמהות הללו סוד יש להם, ובארוהו.

וַיַּצַּב יעקב מצבה על קבורתה. אמר רבי יוסי, מה הטעם? משום שלא התכסה מקומה עד היום שעתידי הקדוש ברוך הוא להחיות מתים, כמו שנאמר עד היום, עד אותו יום ממש.

רַבִּי יהודה אמר, עד יום שתחזר שכינה מגלות ישראל באותו מקום, כמו שנאמר (ירמיה לא) ויש תקנה לאחריתך נאם ה' ושבו בנים לגבולם. וזו שבועה שנשבע לה הקדוש ברוך הוא, ועתידיים

העולם שֶהוא עֵתִיד לְהַחִיּוֹת מֵתִים [מה כָּתוּב? (ישעיה כו) יִחַיּוּ מֵתֵיךְ נִבְלָתִי יְקוּמוּן, עַל זֶה אוֹתָהּ רוּחַ שְׁעִתִּידָה לָרִדֹת בָּהֶם צְדִיקִים] [ס"א וְעַל זֶה אוֹתָהּ רוּחַ שְׁעִתִּידָה לָרִדֹת בָּהֶם צְדִיקִים מֵה כָּתוּב? מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ, רוּחַ שְׁנַכְלָלָה בְּאַרְבַּע], מִשׁוּם שֶהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֵתִיד לְקַיֵּם אוֹתָם קִיּוּם שְׁלֵם בְּעוֹלָם כְּרֵאוּי, וְאוֹתָם שֶהַשְׁתַּדְּלוּ בַתּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, הִיא עוֹמֶדֶת עַל הָאָדָם וְנִעֲשִׂית סִגְוֹרִיָּה לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

רְבִי שִׁמְעוֹן אָמַר, כָּל אוֹתָם דְּבָרֵי תוֹרָה וְכָל אוֹתָהּ תּוֹרָה שֶהַשְׁתַּדְּל בָּהּ הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם דְּבָרִים וְאוֹתָהּ תּוֹרָה עוֹמֶדֶם לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאוֹמְרָת לְפָנָיו, וְהִיא מְרִימָה קוֹלוֹת וְלֹא שׁוֹכֶכֶת, וְלֹאֹתוֹ זְמַן הִיא תְּשִׁיחַ וְתֹאמַר כְּפִי שֶהַתְּדַבֵּק בָּהּ הָאָדָם וְהַשְׁתַּדְּל בָּהּ בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְעַל זֶה הֵם יְקוּמוּ בְּקִיּוּם שְׁלֵם לְחַיֵּי עוֹלָם, כְּמוֹ שְׁאַמְרָנוּ, וּמִשׁוּם כֵּן (הוֹשַׁע יד) כִּי יִשְׁרִים דְּרָכֵי ה' וְצְדִיקִים יִלְכוּ בָּם וּפְשָׁעִים יִכְשְׁלוּ בָּם.

רְבִי חִיָּיא פִּתַח וְאָמַר, (שְׁמוּאֵל-א ב) וְעַלֵי זֶקֶן מֵאֵד וְשִׁמְעֵ אֵת כָּל אֲשֶׁר יַעֲשׂוּן בְּנָיו לְכָל יִשְׂרָאֵל וְאֵת אֲשֶׁר יִשְׁכָּבֵן אֵת הַנְּשִׂים הַצְּבָאוֹת פִּתַח אֶהְל מוֹעֵד. וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שְׁכַהְנִי ה' יַעֲשׂוּ מַעֲשֵׂה זֶה, וְהָרִי מִקְדָּם לְכָךְ נֹאמַר וּפְרָשָׁה תּוֹרָה אוֹתוֹ הַחֲטָא שְׁלָהֶם, שְׁכָתוּב (שם) כִּי נֹאצּוּ הָאֲנָשִׁים אֵת מִנְחַת ה', וְכָתוּב וּמִשְׁפַּט הַכְּהֻנִּים מֵאֵת הָעַם כָּל אִישׁ זֶבַח זֶבַח וְגו', וְכָתוּב גַּם בְּטָרִם יִקְטְרוּן אֵת הַחֵלֶב וְכָא נַעַר הַכֹּהֵן וְאָמַר לְאִישׁ הַזֶּבַח תִּנְהַ בְּשׂוֹר לְצִלוֹת לַכֹּהֵן וְגו', וְכָתוּב וְאָמַר לוֹ כִּי עָתָה תִּתֵּן וְאִם לֹא לְקַחְתִּי בְּחֻזְקָה, וְעַל זֶה וְתִהִי חֲטָאֵת הַנְּעָרִים גְּדֻלָּה מֵאֵד וְגו', וְכָל זֶה לֹא הָיוּ נוֹטְלִים אֶלָּא מֵאוֹתָם חֻלְקִים שֶהָיוּ לַכְּהֻנִּים לְאֶכָּל מֵהֶם, וְעַל שֶהָיָה הַקְּרָבָן קָלִיל בְּעֵינֵיהֶם נִעֲנָשׁוּ, וְכָאֵן אָמַר אֵת אֲשֶׁר יִשְׁכָּבֵן אֵת הַנְּשִׂים הַצְּבָאוֹת?

אַלָּא חֵס וְחֵלִילָה שֶהָיוּ עוֹשִׂים עֲבָרָה זוֹ, כָּל שְׁכָבֵן בְּאוֹתוֹ מְקוּם קְדוּשׁ, שְׁלֹא יְקוּמוּ כָּל יִשְׂרָאֵל וְיִהְרָגוּ אוֹתָם. אֶלָּא מִשׁוּם שֶהָיוּ מַעֲכָבִים אוֹתָם לְהַכְּנִס לְמִקְדָּשׁ וּמוֹחִים בִּידֵיהֶם שְׁלֹא לְהַכְּנִס לְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּה עַד שֶהַקְּרָבָנוֹת נַעֲשׂוּ, מִשׁוּם שֶהֵן לֹא מְבִיאֹת קְרָבָנוֹת לְטַל חֻלְק מֵהֶם, וּמִשׁוּם כֵּן מַעֲכָבִים אוֹתָן, וּמִשׁוּם כֵּן אוֹתָן נָשִׂים הָיוּ מְבַקְּשׁוֹת

מִשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה, הֵם נִכְשְׁלִים בָּהֶם בְּאוֹתָם דְּרָכֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בֵּא רָאָה, כָּל אָדָם שֶמִּשְׁתַּדְּל בַּתּוֹרָה, כְּשִׁיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, נִשְׁמָתוֹ עוֹלָה בְּאוֹתָם דְּרָכִים וּשְׁבִילִים [שֶהֵם בַּתּוֹרָה] שֶל הַתּוֹרָה, וְאוֹתָם דְּרָכִים וּשְׁבִילִים שֶל הַתּוֹרָה הֵם יְדוּעִים, וְאוֹתָם שִׁיּוּדְעִים דְּרָכֵי הַתּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה יִלְכוּ בָהֶם בְּאוֹתוֹ עוֹלָם, כְּשִׁיּוֹצֵאוּ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה.

וְאִם לֹא הִשְׁתַּדְּלוּ בַתּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא יוֹדְעִים דְּרָכִים וּשְׁבִילִים, כְּשִׁיּוֹצֵאוּ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה לֹא יְדַעוּ לְלַכֵּת בְּאוֹתָם דְּרָכִים וּשְׁבִילִים, וְנִכְשְׁלִים בָּהֶם. וְאִזּוּ יִלְךְ בְּדְרָכִים אַחֲרוֹת שְׁאִינֵן דְּרָכֵי הַתּוֹרָה, וְיִתְעוֹרְרוּ אֵלָיו בְּכַמָּה דִּינִים וְיַעֲנֵשׁ בָּהֶם.

וּמִי שֶמִּשְׁתַּדְּל בַּתּוֹרָה מֵה כָּתוּב? (מְשִׁלִּי ו) בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחֶךָ. בְּשִׁכְבְּךָ – בְּקֶבֶר, הַתּוֹרָה תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ מְדִין אוֹתוֹ הָעוֹלָם. וְהַקִּיצוֹת – כְּשֶהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעוֹרֵר רוּחוֹת וּנְשָׁמוֹת לְהַחִיּוֹת מֵתִים, אִזּוּ הִיא תְּשִׁיחֶךָ, הִיא תִּהְיֶה סִגְוֹר עַל הַגּוּף בְּשִׁבִיל שִׁיּוּמוֹ אוֹתָם גּוּפִים שֶהַשְׁתַּדְּלוּ בַתּוֹרָה כְּרֵאוּי, וְאֶלָּה הֵם שִׁיּוּמוֹ בַּתְּחִלָּה לְחַיֵּי עוֹלָם, כְּמוֹ שְׁנֹאמַר (דִּנְיָאֵל יב) וְרַבִּים מִיִּשְׁנֵי אֲדָמַת עֶפְרָא יִקְיָצוּ אֶלָּה לְחַיֵּי עוֹלָם וְגו'. וְאֶלָּה הֵם לְחַיֵּי עוֹלָם, מִשׁוּם שֶהַתְּעַסְקוּ בְּחַיֵּי עוֹלָם שֶהִיא הַתּוֹרָה.

וּבֵא רָאָה, כָּל אֵלוֹ שֶהַשְׁתַּדְּלוּ בַתּוֹרָה, אוֹתוֹ הַגּוּף יִתְקַיֵּם וְהַתּוֹרָה תִּגָּן עָלָיו, מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶבְאוֹתָהּ שְׁעָה יַעוֹרֵר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוּחַ אַחַת שְׁכּוֹלָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, וְאוֹתָהּ רוּחַ הַכּוֹלֶלֶת אַרְבַּע רוּחוֹת תִּזְדַּמֵּן לְכָל אוֹתָם שֶהַשְׁתַּדְּלוּ בַתּוֹרָה לְהַחִיּוֹתָם בְּרוּחַ זוֹ בְּשִׁבִיל שִׁיּוּתְקִים לְעוֹלָמִים.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי כָתוּב (יַחֲזַקָּא לז) מֵאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הָרוּחַ, לָמָּה לֹא הִתְקַיְמוּ, שֶהָרִי כָלֵם מִתּוֹ כְּמִקְדָּם? בֵּא רָאָה, אוֹתוֹ זְמַן שֶהֵקִים הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל יְדֵי יַחֲזַקָּאֵל אוֹתָם הַמֵּתִים, אוֹתוֹ [זְמַן הַעֲתִיד] רוּחַ, אֶף עַל גַּב שֶהָיָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, לֹא יִרְדַּ לְקִיָּמָם בְּקִיּוּם, אֶלָּא לְהִרְאוֹת שְׁעִתִּיד הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחִיּוֹת מֵתִים בְּאוֹתָהּ צוּרָה וּלְקִיָּמָם בְּרוּחַ שְׁנַכְלָלָה בְּצוּרָה זוֹ.

וְאִתָּה עַל גַּב שֶחֲזָרוּ הָעַצְמוֹת בְּאוֹתָהּ שְׁעָה כְּמוֹ שֶהָיָה, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לְהִרְאוֹת לְכָל

הוא. שְׁהָרִי יַעֲקֹב, בְּשַׁעַה שֶׁנִּכְנַס לְלֵאָה, כָּל אוֹתוֹ הַלֵּילָה הָיָה רְצוֹנוֹ וְלִבּוֹ בְּרַחֵל, שֶׁחָשַׁב שֶׁהִיא רַחֵל, וּמֵאוֹתוֹ שְׂמוֹשׁ וְטִפָּה רֵאשׁוּנָה וּמֵאוֹתוֹ רְצוֹן הַתְּעַבְרָה לֵאָה, וּבִאֲרוּהוּ, שֶׁהָרִי אֶלְמֵלָא שִׁיעֲקֹב לֹא יָדַע, לֹא יַעֲלֶה רְאוּבֵן בַּחֲשׁוֹב. וְעַל זֶה לֹא הִתְעַלָּה בְּשֵׁם יָדוּעַ, אֲלֵא שְׂמוֹ סֵתֵם רְאוּבֵן.

וְעַם כָּל זֶה חֲזַר מַעֲשָׂיו לְמִקְוֵמוֹ, כְּמוֹ שְׂאוֹתוֹ רְצוֹן רֵאשׁוֹן נַעֲשֶׂה בְּרַחֵל, אוֹתוֹ רְצוֹן חֲזַר בָּהּ, שֶׁהָרִי בְּכוֹרְתוֹ חֲזָרָה לְיוֹסֵף בְּכוֹר רַחֵל, מְקוֹם שֶׁהָרְצוֹן הָיָה בְּרַחֵל, וְהַכֵּל עוֹלָה לְמִקְוֵמוֹ, מִשׁוּם שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵמֶת וְזִכּוֹת.

רַבִּי חֲזַקְיָה מְצָא יוֹם אֶחָד אֶת רַבִּי יוֹסִי שֶׁהִיָּתָה נִשְׁמַטֶּת חֲתִיכַת בֶּשֶׂר לְתוֹךְ לְהַבּוֹת הָאֵשׁ, וְהָיָה עוֹלָה קִטוֹר הַעֲשָׂן לְמַעְלָה. אָמַר לוֹ, אֵלֹהֵי קִטוֹר הַעֲשָׂן שֶׁל הַקְּרָבָן שֶׁהָיָה עוֹלָה עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ הָיָה עוֹלָה תָּמִיד כְּמוֹ זֶה, לֹא שׁוֹרָה רִגְזוֹ בְּעוֹלָם, וַיִּשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ גּוֹלִים מֵעַל הָאָרֶץ.

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (שִׁיר ג) מִי זֹאת עֲלָה מִן הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עֲשָׂן מְקַטְרֶת מֵר וּלְבוֹנָה מִכָּל אֲבָקָת רוּכָל. מִי זֹאת עֲלָה? בֵּא רֵאָה, בְּזִמְנֵן שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל הוֹלְכִים בְּמִדְבָּר, הַשְּׂכִינָה הִלְכָה לְפָנֵיהֶם, וְהֵם הִלְכוּ אַחֲרֶיהָ, שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת יג) וְהָיָה הַלֵּךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעַמּוּד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וּלְיָלָה בְּעַמּוּד אֵשׁ לְהָאִיר לָהֶם וְגו'. וְלָכֵן כְּתוּב (יִרְמִיָּה ב) כֹּה אָמַר ה' זְכַרְתִּי לְךָ חֶסֶד נְעוּרַיִךְ אֲהַבַת כְּלוּלֵתֶיךָ לְכַתֵּךְ אַחֲרֵי בְּמִדְבָּר וְגו'.

וּשְׂכִינָה הִיָּתָה הוֹלְכַת וְכָל עַנְיֵי הַכְּבוֹד עִמָּה. וְכִשְׁהִיָּתָה שְׂכִינָה נוֹסַעַת, הָיוּ נוֹסַעִים, כְּכָתוּב (בְּמִדְבָּר ט) וּלְפִי הַעֲלוֹת הָעָנָן מֵעַל הָאֹהֶל וְאַחֲרָיִךְ כֵּן יִסְעוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. וְכִשְׁהִיא עוֹלָה, אוֹתוֹ עָנָן עוֹלָה עַד לְמַעְלָה, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם רוֹאִים וְשׂוֹאֲלִים וְאוֹמְרִים, מִי זֹאת עֲלָה מִן הַמִּדְבָּר כְּתִימְרוֹת עֲשָׂן.

אוֹתוֹ עָנָן שֶׁל הַשְּׂכִינָה שֶׁנִּרְאָה עֲשָׂן. מִה הִטְעַם הִיא עֲשָׂן? מִשׁוּם שֶׁהָאֵשׁ שֶׁהִדְלִיקוּ אֲבָרְהָם וַיִּצְחַק בְּנוֹ הִיָּתָה אַחוּזָה בָּהּ וְלֹא זָזָה מִמֶּנָּה, וְכִאֲשֶׁר נֶאֱחָזָה אוֹתָהּ הָאֵשׁ בְּתוֹכָהּ, הִיָּתָה עוֹלָה עָנָן [נ"א עֲשָׂן].

וְעַם כָּל זֶה, מְקַטְרֶת מֵר וּלְבוֹנָה. מִה זֶה מְקַטְרֶת? מִתְקַשְּׂרֶת בְּשָׁנֵי צְדָדִים אַחֲרִים, עָנָן שֶׁל

מֵהֶם לְהַכְנִס לְשָׁם, וְעַל זֶה כְּתוּב אֶת אֲשֶׁר יִשְׁכְּבֵן אֶת הַנְּשִׁים, שֶׁמַּעֲכָבִים אוֹתָן כְּמוֹ שְׂאֲמָרְנוּ.

כְּמוֹ זֶה וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלֵהָה. חֵס וְשְׁלוֹם שֶׁהוּא שָׁכַב עִמָּה, אֲלֵא מִשׁוּם שֶׁעַכְבּ אוֹתָהּ לְשִׁמְשׁ עִם אָבִיו שְׂמוֹשׁ שֶׁל מִצְוָה, וְזֶה הוּא בְּלִבּוֹל הַמָּטָה, וְעֲשֶׂה כְּנֶגֶד הַשְּׂכִינָה הַמַּעֲשֶׂה הַזֶּה. שֶׁכָּל מְקוֹם שֶׁשְׂמוֹשׁ מִצְוָה נִמְצָא, שְׂכִינָה שׁוֹרָה עַל אוֹתוֹ מְקוֹם וְנִמְצָאת שָׁם, וּמִי שֶׁגוֹרֵם לְעַכַּב שְׂמוֹשׁ שֶׁל מִצְוָה, גוֹרֵם שֶׁתִּסְתַּלַּק שְׂכִינָה מִן הָעוֹלָם, וְעַל זֶה כְּתוּב (בְּרַאשִׁית מט) כִּי עָלִיתָ מִשְׁכְּבֵי אָבִיךָ אֲזַ חֲלַלְתָּ יְצוּעֵי עֲלָה. וּמִשׁוּם זֶה כְּתוּב וַיִּשְׁכַּב אֶת בְּלֵהָה פִּילְגָשׁ אָבִיו וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׂנִים עָשׂוּ. כָּלֶם הָיוּ בְּמַנְיָן, וְלֹא נִגְרַעָה מִזְכוֹת שְׁלָהֶם כְּלוּם.

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, מִה הִטְעַם בְּתַחֲלָה יִשְׂרָאֵל וְאַחֲרַיִךְ יַעֲקֹב, שֶׁכְּתוּב וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׂנִים עָשׂוּ? אֲלֵא כְּשָׁבָא רְאוּבֵן וּבְלִבָּל אוֹתָהּ מָטָה, אָמַר: וּמִה שְׂנִים עָשׂוּ שְׂכִינָה הָיוּ לְאַבָּא בְּעוֹלָם וְלֹא יוֹתֵר, וְעַכְשָׁו רּוֹצֵה לְהוֹלִיד בְּנִים, אוֹלֵי אָנוּ פְּגוּמִים שֶׁהוּא רּוֹצֵה לְהוֹלִיד אַחֲרִים כְּמוֹ מְקַדָּם. מִיִּד בְּלִבָּל אוֹתָהּ מָטָה וְהִתְעַכַּב אוֹתוֹ שְׂמוֹשׁ כְּאֵלֹו עֲשֶׂה קְלוּן לְשְׂכִינָה שֶׁשְׂרָתָה עַל אוֹתָהּ מָטָה, וְעַל זֶה כְּתוּב וַיִּשְׁמַע יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָרִי בְּשֵׁם זֶה הִתְעַלָּה תוֹךְ שְׂנִים עָשׂוּ שֶׁהִתְכַּסּוּ, שֶׁהֵם שְׂנִים עָשׂוּ נִהְרוֹת אֶפְרַסְמוֹן וְך'.

וַיִּהְיוּ בְּנֵי יַעֲקֹב שְׂנִים עָשׂוּ - אֵלֹו שְׂנִים עָשׂוּ שְׂכִינָה שֶׁהַשְּׂכִינָה הִתְתַּקְּנָה בָּהֶם, וּמִי הֵם? אֵלֹו שֶׁהַתּוֹרָה חֲזָרָה וְעָשְׂתָה לָּהֶם חֲשׁוֹבוֹן כְּמוֹ מְקַדָּם, כָּלֶם קְדוּשִׁים, כָּלֶם רְאוּיִים לְשְׂכִינָה לְהִסְתַּכַּל בְּקַדְשָׁת רְבוּנָם. שְׂאֵלֹו עֲשֶׂה אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, לֹא יָבֵא רְאוּבֵן בְּמַנְיָן.

וְעַם כָּל זֶה נַעֲנֵשׁ שֶׁנִּטְלָה מִמֶּנּוּ בְּכוֹרְתוֹ וְנִתְּנָה לְיוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דֵּה"א ה) וּבְנֵי רְאוּבֵן בְּכוֹר יִשְׂרָאֵל כִּי הוּא הַבְּכוֹר וּבְחַלְלוּ יְצוּעֵי אָבִיו נִתְּנָה בְּכוֹרְתוֹ [לְבַנְיָן] לְיוֹסֵף.

בֵּא רֵאָה, (דְּנִיָּאל ב) שִׁיְהִיָּה שֵׁם הָאֵל מְבָרַךְ מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. שֶׁכָּל מַעֲשָׂיו אֵמֶת וְדַרְכּוֹ דִּין, וְכָל מִה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, הַכֵּל הוּא בְּחֻמָּה עֲלִיוֹנָה.

בֵּא רֵאָה כְּמָה גוֹרֵם מַעֲשֶׂה אָדָם, שֶׁהָרִי כָּל מִי [מִה] שֶׁהוּא עוֹשֶׂה, נִרְשָׁם וְעוֹמֵד לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ

זקן ושבע ימים ויקברו אתו עשו ויעקב בניו. אחריו מה כתוב? ואלה תלדות עשו הוא אדום. מה הטעם? משום שאינו בחלקו ובירשתו ובגורלו, אלא יעקב ובניו.

ולבן יעקב ובניו הם חלקו של הקדוש ברוך הוא ונכנסים בחשבון. אבל עשו שאינו בחלק של צד האמונה, עשה חשבוננו אחר שמת יצחק, ונפרד חלקו למקום אחר.

בא ראה, אחרי שמת יצחק ועשו נפרד לצד שלו, מה כתוב? ויקח עשו את נשיו וגו' מפני יעקב אחיו. שהשאר ליעקב קרן ורוח שעבוד מצרים, והארץ, ומכר לו חלקו במערת המכפלה, והלך לו מן הארץ ומן האמונה ומחלקו, שהלך לו מהכל.

בא ראה כמה היה חלקו של יעקב טוב בכל משום שלא נשאר עשו עמו ונפרד ממנו והלך לו לחלקו ולגורלו, ונשאר יעקב אחוז בירשת אביו ובירשת אבותיו. ועל זה וילך אל ארץ מפני יעקב אחיו. מה זה מפני יעקב אחיו? שלא רצה חלקו וירשתו וגורל האמונה שלו. אשרי חלקו של יעקב, עליו כתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל. רפי ייסא פתח ואמר, (עובדיה א) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד. בא ראה, כשעשה הקדוש ברוך הוא את העולם וחלק את הארץ לשבעה תחומי חלקים כנגד שבעים ממנים גדולים, והקדוש ברוך הוא חלק אותם לשבעים עמים, כל אחד ואחד כראוי לו, כמו שנאמר (דברים לב) בהנחל עליון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבלת עמים.

ומכל הממנים הגדולים שנמסרו לשאר העמים אין בהם בזוי לפניו כממנה של עשו, מה הטעם? משום שהצד של עשו הוא צד הטמאה, וצד הטמאה הוא קלון לפני הקדוש ברוך הוא מאותן דרגות קטנות שאחר הריחים, שבא מהריקנות של המדות האדמות, ועל זה הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד, שכתוב (בראשית ג) על גחנך תלך ועפר תאכל כל ימי חייך. מאד, כמו שנאמר אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה.

אברהם לימין, ענן של יצחק לשמאל. מכל אבקת רוכל - זה יעקב.

דבר אחר - זה יוסף הצדיק, משום שארוננו של יוסף היה הולך אליו. למה רוכל? משום שהיה רכיל את אחיו לאביו. דבר אחר למה רוכל - אלא מה חנוני זה שצורות עצי בשמים ואבקות עלים מריחים כלם בידו - כך גם יוסף, הוא קיום התורה, משום שהוא קים אותה, משום שכל מצוות התורה קשורות לשמירת ברית קדש.

ולבן שכינה קשורה לאברהם יצחק ויעקב ויוסף, כאחד הם, ודמות אחת להם. זהו שכתוב (בראשית לז) אלה תולדות יעקב יוסף. ומשום כך מכל אבקת רוכל, משום שממקום שהנהר ששופע יוצא, הכל משקים וכל הפנים מאירות.

ובא וראה, כשהיו ישראל בארץ והיו מקריבים קרבנות, כלם היו מתקרבים לקדוש ברוך הוא כראוי, וכשקרין נעשה והעשן עולה בדרך ישר, אז היו יודעים שעשן המזבח הדליק מנורה שראויה להדליק, וכל הפנים מאירות והמנורות דולקות.

ומיום שנחרב בית המקדש אין לה יום ויום שאין בו זעם ורגז, כמו שנאמר (תהלים ז) ואל זועם בכל יום, ופרשה החדוה מלמעלה ומלמטה, וישראל הולכים בגלות, והם ברשות של עבודות זרות אחרות, ואז התקים הפסוק שכתוב (דברים כח) ועבדת שם אלהים אחרים.

וכל זה למה? משום שכתוב (שם) תחת אשר לא עבדת את ה' אלהיך בשמחה ובטוב לבב מרב כל. מה זה מרב כל? כאן מרב כל, ושם מחסר כל.

עד שיתעורר הקדוש ברוך הוא ויפדה אותם מבין העמים, כמו שנאמר (שם ל) ושב ה' אלהיך את שבותך ורחמך ושב וקבצך מכל העמים אשר הפיצך ה' אלהיך שמה. וכתוב אם יהיה נדחך בקצה השמים משם יקבצך וגו'.

ואלה תלדות עשו הוא אדום. בא ראה, בחיי יצחק לא נמנו בני עשו כמו שנמנו בני יעקב, שהרי עד שלא מת יצחק הם נמנו, אבל בעשו מה כתוב? ויגוע יצחק וימת ויאסף אל עמיו

וַיִּצְרָךְ מִבְּטָן יַעֲזָרְךָ אֵל תִּירָא עֲבָדֵי יַעֲקֹב וַיִּשְׁרוּן
בְּחֻרְתֵי בּוֹ. בֹּא רְאֵה כִּמָּה הִבְטִיחַ לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת [כַּדִּי] לְזִכּוֹתָם לְעוֹלָם
הַבָּא, שֶׁהֵרִי לֹא הִתְרַצָּה לְחַלְקוֹ לְכָל עַם וְלִשְׁוֹן פָּרֹט
לְיִשְׂרָאֵל לְבָדָם.

וְלִבְנֵי נָתַן לָהֶם תּוֹרַת אֱמֶת, לְזִכּוֹת בָּהּ וְלְדַעַת דְּרָכֵי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדֵי שְׂיִירְשׁוּ אֶרֶץ
הַקְּדוֹשָׁה, שְׁכָל מִי שֶׁזּוֹכֶה בְּאֶרֶץ הַקְּדוֹשָׁה הַזֹּה, יֵשׁ
לוֹ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם ס) וְעַמְּךָ כָּל־
צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירְשׁוּ אֶרֶץ, וְהֵרִי נִתְבָּאָר. שְׁלֹשׁ
דְּרָגוֹת כָּאֵן: בְּתַחֲלָה יַעֲקֹב, אַחֲרַי כֶּף יִשְׂרָאֵל, וְאַחֲרַי
כֶּף יִשְׁוֹרוּן.

בֹּא רְאֵה, יַעֲקֹב הֵרִי כֶּבֶר בְּאַרְוֵהוּ, יִשְׂרָאֵל אִף גַּם
כֶּף, וְאִף עַל גַּב שְׁדֵרְגוֹת אֵלּוּ כְּאַחַת. יִשְׁוֹרוּן
לְמָה נִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּשֵׁם זֶה? אֵלּא יִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁוֹרוּן
הַכֹּל אַחַד. יִשְׁוֹרוּן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לג) יִשָּׂר עַל
אֲנָשִׁים, מִשׁוּם שֶׁנִּטְלָה שׁוֹרָה לְצַד זֶה וְלְצַד זֶה,
וּמִשׁוּם אוֹתָן שְׁתֵּי שׁוֹרוֹת נִקְרָא יִשְׁוֹרוּן, וְזֶהוּ
יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל עַל שֶׁנִּטְלָה גְדֻלָּה וְתִקְוָה מֵהַכֹּל.
יִשְׂרָאֵל [יִשְׁוֹרוּן] עַל אוֹתָם חֲלָקִים שְׁנֵי צְדָדִים שְׁתֵּי
שׁוֹרוֹת, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, וְהַכֹּל אַחַד.

וְכָל אוֹתָם שְׁמוֹת עוֹלָם לְאַחַד. יַעֲקֹב עֲבָדֵי,
לְפַעֲמִים הוּא עֶבֶד, כְּמוֹ עֶבֶד שֵׁישׁ לוֹ מִצְוֹת
אֲדוֹנוֹ וְלַעֲשׂוֹת רְצוֹנוֹ. וְכֵן יִשְׂרָאֵל בְּחֻרְתֵי בּוֹ,
לְהִשְׁרוֹת עָלָיו, וְהַכֹּל הוּא בְּסוּד עָלִיוֹן. כְּתוּב (ישעיה
מג) בְּרֹאךְ יַעֲקֹב וַיִּצְרָךְ יִשְׂרָאֵל, וְכְתוּב כֹּה אָמַר ה'
עֲשֹׂךְ. כָּל הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ עוֹלוֹת לְאַחַד, וְהֵרִי נֶאֱמַר,
בּוֹרֵא, יוֹצֵר, עוֹשֵׂה, וְכָל הַדְּרָגוֹת אֵלּוּ עַל אֵלּוּ
וְכָלֵן אַחַד.

אֲשָׁרֵי חֲלָקִים שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
הִתְרַצָּה בָּהֶם מִכָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת
כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, מִשׁוּם שֶׁכָּלֵם כְּתוּב (ירמיה י) הִבֵּל
הָמָּה מַעֲשֵׂה תַעֲתָעִים בַּעַת פְּקֻדָּתָם יֹאבְדוּ, בְּשַׁעֲה
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְבַעַר אוֹתָם מִן הָעוֹלָם
וַיִּשָּׂאֵר הוּא לְבָדוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה ב) וְנִשְׁגָּב ה'
לְבָדוּ בַיּוֹם הַהוּא.

רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר, (שם מא) אֵל תִּירָאֵי תוֹלַעַת
יַעֲקֹב מִתֵּי יִשְׂרָאֵל אֲנִי עֲזַרְתִּיךָ נֶאֱמַר ה' וְגִאֲלֶךָ
קְדוֹשׁ יִשְׂרָאֵל. בֹּא רְאֵה, כָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת

בֹּא רְאֵה, בְּדֵרְגוֹת הַתַּחְתּוֹנוֹת יֵשׁ דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת,
כָּלֵם מְשֻׁנִּים זֶה מִזֶּה, וְכָל הַדְּרָגוֹת נִפְרָדוֹת הֵן,
וְקִשּׁוֹרוֹת אֵלּוּ בְּאַלְהָה, וּמִלְכוּת נִפְרָדַת זֶה מִזֶּה,
וּמִלְכוּת קִשּׁוֹרָה בְּמִלְכוּת, זֶה נִכְנָס וְזֶה עוֹלָה,
אֲחוּזִים בְּקִשּׁוֹר אַחַד.

לְאוֹתוֹ קִשּׁוֹר יֵשׁ קוֹמָה אַחַת, וּשְׁלֹשָׁה קִשּׁוֹרִים
לְאוֹתָהּ קוֹמָה. בְּכָל קִשּׁוֹר וְקִשּׁוֹר עֲטָרָה
אַחַת, וּבְכָל עֲטָרָה וְעֲטָרָה שְׁלִיטָה אַחַת, וְהַתְּמַנָּה
בְּעֵטוֹר שְׁלֹמֶעֱלָה, וְהַתְּמַנָּה וַיִּרְדַּ לְמַטָּה, עַד
שֶׁהִתְקַשְּׁרוּ בּוֹ כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת. כָּל אַחַד וְאַחַד נִפְרָד
בּוֹ כּוֹכָב אַחַד וּמִזְלָ אַחַד, וְכָל הַכּוֹכָבִים מְזַמְּנִים הֵם
בְּאוֹתָן דְּרָגוֹת שְׁלֹמֶעֱלָה. וְעַל זֶה כָּל דְּרָגָה וְדִרְגָה
מִתְעַטְרַת בְּמְקוֹמוֹת יְדוּעִים כְּרֹאוּי.

וּבְשֵׁנִפְרָדוֹת הַדְּרָגוֹת נִמְצָא קִשּׁוֹר הַמִּפְסִיק, עַד
שֶׁמִּתְקַשְּׁרִים לְצַד שְׁנֵי אֵלּוּ, וְהַצְדָדִים שֶׁל דְּרָגוֹת הַטְּמָאָה שֶׁהֵם בְּצַד שְׁמֵאל,
כָּלֵם נִפְרָדִים לְכִמָּה דְּרָכִים וּשְׁבִילִים מִצְדֵי הַגְּבוּרוֹת
הָאֲדָמוֹת, וְלָכֵן תְּלוּוֹת הַגְּבוּרוֹת לְמַטָּה לְאֵלּוּ
אֲלֵפִים וְרַבּוּא רַבּוּא. וְעַל זֶה הֵנָּה קִטּוֹן נִתְתִּיךְ
בְּגוֹיִם בְּזוּי אֶתָּה מְאֹד, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

בֹּא רְאֵה, וְאַלְהָה הַמְּלָכִים אֲשֶׁר מְלָכוּ בְּאֶרֶץ אֲדוּם,
בְּאֶרֶץ - בְּצַד שֶׁל הַדְּרָגָה שֶׁלוֹ שֶׁהִיא דְּרָגַת
עֲשׂוֹ, שְׁכְּתוּב עֲשׂוֹ הוּא אֲדוּם, וְכָלֵם בְּאִים מִצַּד
שֶׁל רוּחַ הַטְּמָאָה. לְפָנֵי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל -
מִשׁוּם שֶׁאוֹתָן דְּרָגוֹת שְׁעוֹמְדוֹת בְּבֵית הַשְּׁעָרִים
לְמַטָּה קוֹדְמוֹת.

וְלִבְנֵי אָמַר יַעֲקֹב יַעֲבֹר נָא אֲדֹנָי לְפָנַי עֲבָדוּ, בְּשִׁבִיל
דְּרָגוֹתָיו הֵרֵאשׁוֹנוֹת הֵן לְהַכְּנִס, וּמִשׁוּם כֶּף
לְפָנַי מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבַנֵּי יִשְׂרָאֵל. שְׁעַד עַכְשָׁו טָרַם הַגִּיעַ
זְמַנָּה שֶׁל מִלְכוּת הַשָּׁמַיִם לְשִׁלֹּט וּלְהֶאֱחָז בְּבַנֵּי
יִשְׂרָאֵל, וְלָכֵן אָמַר יַעֲבֹר נָא אֲדֹנָי לְפָנַי עֲבָדוּ.

וּבְשֵׁהִשְׁלֵמוֹ דְּרָגוֹת אֵלּוּ בְּתַחֲלָה, אַחֲרַי כֶּף
מִתְעוֹרְרַת מִלְכוּת הַשָּׁמַיִם לְשִׁלֹּט
עַל הַתַּחְתּוֹנִים, וּכְשִׁשׁוֹרָה, שׁוֹרָה בְּקִטּוֹן שֶׁל כָּל
הַשְּׁבִטִים, שֶׁהוּא בְּנִימִין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים סח) שָׁם
בְּנִימִין צָעִיר רוּדֵם וְגוֹ'. וְבוֹ שׁוֹרָה לְהִתְעוֹרֵר
הַמִּלְכוּת. אַחֲרַי כֶּף בְּאֵה הַמִּלְכוּת לְמְקוֹמָה וְעוֹמְדַת
עַמּוֹ שְׁלֹא תִזּוּ לְעוֹלָמִים.

רַבִּי חִיָּיא פִּתַּח וְאָמַר, (ישעיה מד) וְעַתָּה שְׁמַע יַעֲקֹב
עֲבָדֵי יִשְׂרָאֵל בְּחֻרְתֵי בּוֹ. כֹּה אָמַר ה' עֲשֹׂךְ

להתפלל תפלה, משום שאותה שעה של קדרות השחר נמצאת אשה מדברת עם בעלה והם בסוד פאחד, שהיא רוצה ללכת למשכנה עם עלמותיה שיושבות עמה, ולכן לא צריך האדם להפסיק דבורם כשמחברים פאחד ולהכניס דבר אחר ביניהם.

ועבשו שהאיר השמש, הוא זמן התפלה להתפלל, כמו שבארנוהו, שכתוב (תהלים עב) ייראוך עם שמש. מהו עם שמש? לשמר אור השמש עמנו להאיר לה, שהרי יראה עם השמש צריך, ולא להפרידם. וכשלא מאיר היום, הוא לא יראה עם השמש, וצריך לחבר אותם פאחד, וזהו עם שמש.

הלכו. כשהגיעו לבית שדה אחד ישבו. זקפו עיניהם וראו הר אחד שהיו עולים ברומו בריות משנות. פחד רבי יצחק. אמר לו רבי אלעזר, למה אתה פוחד? אמר לו, ראיתי שההר הזה קשה, וראיתי את הבריות הללו שהן משנות, ופחדתי שלא יצרו לנו. אמר לו, מי שפוחד – מחטאים שבידיו יש לו לפחד. בא ראה, אין אלה מאותן בריות קשות שהיו נמצאות בהרים.

פתח ואמר: ואלה בני צבעון ואיה וענה הוא ענה אשר מצא את הימם וגו'. פסוק זה בארנוהו, אבל בא ראה, אין אלה אותם שכתוב בהם (דברים ב) האמים לפנים ישבו בה וגו', ובני עשו ירשום וגו'. **אבל** אלה שאמר הכתוב אשר מצא את הימם במדבר, ימם כתוב (חסר י), אלו היו בריות משנות. שכאשר גרש קין מעל פני האדמה, ככתוב (בראשית ד) הן גרשת אתי היום מעל פני האדמה ומפניך אסתר, וכתוב וישב בארץ נוד, ובארנוהו.

מבני בניו בצד של רוחות וסערות ומזיקים ואלה עמדו, שהרי פשרצה להתקדש יום השבת, נבראו מאותו צד רוחות קימות מעופפות [מאירות] בלי גוף, ואלה אינם לא מיום שבת ולא מיום ששי, ונשארו אלו יומים בהם בספק, ולכן לא התקיימו לא מזה ולא מזה.

והלכו והתפשטו באותו צד של קין, והתלבשו באותו צד, ולא התלבשו להתקיים, ונקראו ימ"ם חסר, שלא התקיימו לא ביום זה ולא ביום זה, ונראים לבני אדם. והוא מצא אותם ולמדו אותו

כוכבים ומזלות של העולם, הקדוש ברוך הוא נתן אותם לממנים שליטים ידועים כמו שנאמר, וכלם הולכים אחרי אלהיהם, כמו שכתוב (מיכה ד) כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו. וכלם שופכים דמים ועורכים קרבות אלו באלו, גוזלים רוצחים ונואפים, ומערכים בכמה מעשים רעים, ומתחזקים בכחם להרע.

ולישראל אין תקף וכח לנצח אותם פרט לפה שלהם, כתולעת הזו שאין לה תקף וכח אלא בפיה, ובפיה היא שוברת הכל, ולכן נקראו ישראל תולעת.

עוד, אל תיראי תולעת יעקב – מה תולעת אין בריה בעולם כמו תולעת המשי הזו שטווים בו, שממנה יוצאים כל לבושי כבוד, לבושי המלכים, אחר כך זורעת זרעים ומתה, ומאותו הזרע שנשאר ממנה מתקיימת כמו מקדם והריהי בקיום – כך ישראל הם כמו התולעת הזו, שאף על פי שמתים, יחזרו ויתקיימו בעולם כמו מקדם.

והרי נאמר [שכתוב] (ירמיה יח) (פי) [הנה] כחמר ביד היוצר כן אתם בידי ישראל. מה זה כחמר? אלא זהו חמר של אותה זכויות, שאף על גב שנשבר – נתקן, ויש לו תקנה כמו מקדם.

מתי ישראל – זה עץ החיים. שמשום שישראל דבוקים בעץ החיים, לכן יהיו להם חיים ויקומו מן העפר ויתקיימו בעולם ויהיו לעם אחד לעבד את הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (צפניה א) לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד.

רבי אלעזר ורבי יצחק היו הולכים בדרך, והגיע זמן קריאת שמע, וקם רבי אלעזר וקרא קריאת שמע והתפלל תפלתו. אחר כך אמר לו רבי יצחק, והרי שנינו, שעד שלא יצא אדם לדרך, צריך לטל רשות מרבנו ולהתפלל תפלתו.

אמר לו, משום שכשיצאתי לא היה זמן תפלה ולא הגיע זמן קריאת שמע. עכשו שהשמש מאירה, התפללתי. אבל עד שלא יצאתי לדרך, בקשתי בקשתי ממנו ונמלכתי בו, אבל תפלה זו לא התפללתי.

שהרי אני עוסק בתורה מחצות הלילה, וכאשר הגיע הבקר, עד עכשו לא היה זמן

בא ראה, הללויה, בכל אותן שירות ותשבחות שדוד אמר, הרי שנינו שלמעלה מכלם הוא הללויה, ובארוהו, מה הטעם? משום שכולל השם והשבח כאחד. מה שם ומה שבח? שם זה י"ה. השבח מהו? אלא זו כנסת ישראל שהיא (הלל בגימטריא ה"ס, שהוא אדנ"י) מתקנת שבח תמיד לקדוש ברוך הוא ולא שוקטת, כמו שנאמר (שם פג) אלהים אל דמי לך אל תחרש ואל תשקט אל. משום שדוד השבח היא מסדרת ומשבחת תמיד אליו, ולכן שם ושבח כאחד.

אודה ה' בכל לבב, כמו שבארוהו – ביצר הטוב וביצר הרע, משום שהם נמצאים תמיד אצל האדם, כמו שנאמר (דברים ו) בכל לבבך, ובארוהו. בסוד ישרים ועדה – אלו הם ישראל שכל הדרגות מתעטרות בהם, כהנים ולוים, צדיקים וחסידים, ישרים. ועדה, כמו שנאמר (תהלים פג) נצב בעדת אל. והם סוד שהקדוש ברוך הוא מתעטר בהם.

ולכן צריך האדם לשבח את הקדוש ברוך הוא תמיד, משום שהוא מתרצה בשירים ותשבחות, ומי שיודע לשבח לו להקדוש ברוך הוא כראוי, הקדוש ברוך הוא מקבל תפלתו ומצילו. זהו שכתוב (שם צא) אשגבהו כי ידע שמי וגו', ארך ימים וגו'.

פתח רבי יוסי ואמר, (שם לב) אתה סתר לי מצר תצרני רני פלט תסובבני סלה. אתה סתר לי – זה הקדוש ברוך הוא שהוא סתר ומגן לאדם שהולך בדרך התורה, והוא מסתתר בצל כנפיו, שלא יכולים להרע לו. מצר תצרני – מלמעלה ומלמטה. למעלה יש לאדם יריבים, אף למטה כן גם, ומיהו? זהו יצר הרע שהוא צר למעלה וצר למטה, ואלמלא יצר הרע – לא נמצא בעל ריב לאדם בעולם. בשביל כך מצר תצרני.

רני פלט תסובבני סלה, הנה צריך לכתב יסובבני סלה, מה זה תסובבני? אלו שירים שיש בהם דרגות להצלה, תסובבני בהם להצילני בדרך. ופסוק זה הוא גם כסדר וגם למפרע, מצד זה ומצד זה.

בא ראה, בשירים ותשבחות הללו שאמר דוד יש בה סודות ודברים עליונים בסודות החכמה,

להביא ממזרים לעולם, והם הולכים בין ההרים ועומדים בגוף פעם אחת ביום, ואחר כך מתפשטים ממנו.

בא ראה, הענה הזה היה ממזר, שבא צבעון על אמו והוליד ממזר, וזה בא מצד רוח הטמאה שנדבק בו, ולכן מצא אותם ולמדו אותו כל מיני צד הטמאה בשביל זה.

ובא וראה, אלה הם וכמה אחרים נפרדים אלה מאלה, כלם באים מאותו צד והולכים במדבר ונראים שם, משום שהמדבר הוא מקום חרב והוא בית מושבם. ועם כל זה, כל אדם שהולך בדרך הקדוש ברוך הוא וירא מהקדוש ברוך הוא, לא פוחד מהם. הלכו ונכנסו בהר.

אמר רבי יצחק, כמו זה כל אותם הרים חרבים, מקום מושב שלהם הוא. אמר לו, כך זה, וכל אותם שמשתדלים בתורה כתוב עליהם (תהלים קכא) ה' ישמרך מכל רע ישמר את נפשך ה' ישמר צאתך ובוואך מעתה ועד עולם.

פתח רבי אלעזר ואמר, (שם קיא) הללויה אודה ה' בכל לבב בסוד ישרים ועדה, פסוק זה פרשוהו, אבל בא ראה, דוד המלך כל ימיו היה משתדל בעבודת הקדוש ברוך הוא, והיה קם בחצות הלילה ומשבח ומודה בשירות ותשבחות כדי לתקן מקומו במלכות של מעלה.

שבשמתעורר רוח צפון בחצות הלילה, הנה יודע שהקדוש ברוך הוא באותה שעה מתעורר בגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, והוא היה קם באותה שעה ומתגבר בשירים ותשבחות עד שעולה השחר.

משום שכשהקדוש ברוך הוא נמצא בגן עדן, הרי בארנו שהוא וכל הצדיקים שבגן, כלם מקשיבים לקולו, ככתוב (שיר ח) חברים מקשיבים לקולך השמיעני. ולא עוד, אלא חוט של חסד משוך עליו ביום, כמו שנאמר, שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה שירה עמי. ולא עוד, אלא שאותם דברי תורה שהוא אומר, כלם עולים ומתעטרים לפני הקדוש ברוך הוא, ולכן דוד המלך היה משתדל בלילה בעבודת אדונו.

עוד. טוב ילד – זהו יצר הטוב, שהוא יצר טוב שהוא ילד מימים מועטים עם האדם, שהרי משלשה עשר שנים ואילך [עמו], כמו שנתבאר.

ממלך זקן וכסיל. ממלך – זה הוא יצר הרע, שהוא נקרא מלך ושליט בעולם על בני אדם. זקן וכסיל – שהוא זקן ודאי, כמו שבארנוהו, שכאשר אדם נולד ויוצא לאויר העולם, הוא מזדמן עם האדם, ועל כן הוא מלך זקן וכסיל.

אשר לא ידע להזהר עוד, לא כתוב להזהיר אלא להזהר, משום שהוא כסיל, ועליו אמר שלמה, עליו השלום, (קהלת ב) והכסיל בחשך הולך, שהרי מפסלת החשך הוא בא, ואין לו אור לעולמים.

רבי שמעון אמר, בא ראה, כתוב טוב ילד מסכן וחסם, מי זה ילד מסכן? הרי בארנוהו, ונתבאר שהוא יצר טוב. אבל טוב ילד, זהו שכתוב (תהלים לז) נער הייתי גם זקנתי, וזה הוא נער שהוא ילד מסכן, שאין לו מעצמו כלום. ולמה נקרא נער? משום שיש לו חדוש הלכנה שתמיד מתחדשת, ותמיד הוא ילד מסכן, כמו שאמרנו. וחסם, משום ששורה בו חכמה.

ממלך זקן – זהו יצר הרע, כמו שנאמר, שהרי מיום שהיה לא יצא מטמאתו לעולמים. והוא כסיל, שכל דרכיו הם לדרך רעה, והולך ומסטה את בני האדם ולא יודע להזהר, והוא בא עם אדם בעלילות כדי להסתותם מדרך טובה לדרך רעה.

בא ראה, על זה מקדים עם אדם ביום שנולד, כדי שיאמין לו, שהרי כשפא יצר הטוב, לא יכול האדם להאמין לו, ודומה עליו כמעמסה. כמו זה שנינו, מי הוא רשע ערום? זהו מי שמקדים לטען דבריו לפני הדין טרם יבא חברו בעל הדין, כמו שנאמר (משלי יח) צדיק הראשון בריבו וגו'.

כמו זה [הוא נ"א הזה] רשע ערום, כמו שנאמר (בראשית ג) והנחש היה ערום, והוא מקדים ושורה עמו של אדם בטרם יבא חברו לשרות עליו. ומשום שהוא מקדים, והנה טוען טענתו עמו – כשפא חברו, שהוא יצר הטוב, מרע את האדם עמו ולא יכול לזקף ראשו כאלו הטוען על כתפו כל

משום שכלם נאמרו ברוח הקדש, שהיה שורה רוח הקדש על דוד והיה אומר שירה, ולכן כלם נאמרו בסודות החכמה.

פתח רבי אלעזר ואמר, (תהלים קיח) דחה דחיתני לנפל וה' עזרני. דחה דחיתני, דחה דחונני הנה צריך לכתב! מה זה דחה דחיתני? אלא זה צד האחר שדוחה את האדם תמיד ורוצה לדחות אותו ולהסתותו מעם הקדוש ברוך הוא, וזהו יצר הרע שנמצא תמיד אצל האדם, וכנגדו חזר דוד ואמר דחה דחיתני לנפל, משום שהוא היה משתדל אליו בכל אותן צרות להסתותו מעם הקדוש ברוך הוא. ועליו אמר דוד, דחה דחיתני לנפל – בגינהם, וה' עזרני – שלא נמסרתי לידי.

ועל זה יש לאדם להזהר ממנו כדי שלא ישלט עליו, ואז הקדוש ברוך הוא שומר אותו בכל דרכיו, שכתוב (משלי יג) אז תלך לבטח דרכך ורגלך לא תגוף, (שם ד) בלכתך לא יצר צעדך ואם תרוץ לא תפשל, וכתוב (שם) וארח צדיקים כאור נגה הולך ואור עד נכון היום.

אמר רבי יהודה, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא שומר אותם בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרישת וישב יעקב

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים לד) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה' בא ראה כמה מקטרגים יש לו לאדם מן היום שהקדוש ברוך הוא נתן בו נשמה [ד"א לאדם] [להתקיים] בעולם הזה, שכיון שאדם יוצא לאויר העולם, מיד מזדמן להשתתף עמו יצר הרע, כמו שנאמר, שכתוב (בראשית ד) לפתח חטאת רבץ וגו', ואז משתתף עמו יצר הרע.

ובא וראה שפך הוא, שהרי הבהמות מיום שנולדים, שומרים את עצמם ובורחים מתוף האש ומכל המקומות הרעים, ואדם מיד בא לזרק את עצמו לתוף האש, משום שיצר הרע שרוי בתוכו, ומיד מסיט אותו לדרך רעה.

ובארנו, שכתוב (קהלת ד) טוב ילד מסכן וחסם ממלך זקן וכסיל אשר לא ידע להזהר

וישב יעקב בארץ מגורי אביו בארץ כנען. רבי יוסי פתח, (ישעיה נז) הצדיק אבד ואין איש שם על לב ואנשי חסד נאספים באין מבין כי מפני הרעה נאסף הצדיק. הצדיק אבד, בזמן שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם ואין העולם פראוי, ומזדמן הדין לשרות על העולם, אז הקדוש ברוך הוא נוטל את הצדיק שנמצא ביניהם כדי שישרה הדין על כל האחרים ולא ימצא מי שיגן עליהם.

שהרי כל זמן שהצדיק שורה בעולם, הדין לא יכול לשלט על העולם. מנין לנו? ממשה, שכתוב (תהלים קו) ויאמר להשמידם לולי משה בחירו עמד בפרץ לפניו וגו'. ומשום כך הקדוש ברוך הוא נוטל את הצדיק מביניהם ומסלק אותו מן העולם, ואז נפרע וגובה את שלו. סוף הפסוק – כי מפני הרעה נאסף הצדיק. בטורם תבא הרעה לשלט על העולם נאסף הצדיק [ד"א כי מפני הרעה נאסף, טורם תשלט הרעה בעולם]. דבר אחר כי מפני הרעה – זה יצר הרע.

בא ראה, יעקב היה בחיר האבות, והוא עומד להתקיים בגלות, אבל מתוך שהוא צדיק, התעכב הדין שלא ישלט בעולם, שהרי כל ימי יעקב לא שרה הדין על העולם והרעב התבטל.

ואף כך בימי יוסף, שהוא דמות אביו, כיון שהוא מת מיד] לא שרתה הגלות [הדין על העולם], משום שהוא הגן עליהם כל ימיו. כיון שהוא מת, מיד שרתה עליהם הגלות, כמו שנאמר (שמות א) וימת יוסף וגו', וסמוך לו – הבה נתחכמה לו. וכתוב וימרו את חייהם בעבדה קשה בחמר ובלבנים וגו'. כמו כן בכל מקום ששרוי צדיק [על] בעולם, בשבילו הקדוש ברוך הוא יגן על העולם, וכל זמן שהוא קיים, הדין לא שורה על העולם, והנה נתבאר.

בא ראה, וישב יעקב בארץ מגורי אביו, מה זה מגורי אביו? כמו שנאמר (ירמיה ו) מגור מסכיב, שכל ימיו היה פוחד והיה בפחד. וישב יעקב בארץ מגורי אביו. רבי אלעזר אמר, שהתקשר וישב באותו מקום שנאחזו בחשוף. ארץ מגורי אביו דוקא, בארץ כנען, נקשר המקום למקומו. מגורי אביו – זה הדין הקשה. בארץ מגורי אביו, כמו שנאמר אותו הדין הרפה, שהיא הארץ

המשאות של העולם בגלל אותו רשע ערום שהקדים עמו. ועל זה אמר שלמה (קהלת ט) וחקמת המסכן בזויה ודבריו אינם נשמעים, משום שהנה הקדים אחר.

ועל כן, כל דין שמקבל מאדם דבר בטורם יבא חברו, כאלו קבל עליו תועבה אחרת לאמונה, אלא (משלי שם) ובא רעהו וחקרו, וזה הוא דרך של אדם צדיק. שהרי האדם הצדיק הזה שלא האמין לאותו רשע ערום של יצר הרע בטורם יבא חברו, שהוא יצר הטוב. ומשום זה בני אדם נכשלים לעולם הבא.

אבל אותו צדיק שפוחד מרבנו, כמה רעות סובל בעולם הזה כדי שלא יאמין ולא ישתתף עם אותו יצר הרע, והקדוש ברוך הוא מציל אותו מכלם. זהו שכתוב (תהלים לד) רבות רעות צדיק ומכלם יצילנו ה'. לא כתוב רבות רעות לצדיק, אלא צדיק, משום שהקדוש ברוך הוא מרצה בו, ומשום כך הקדוש ברוך הוא מרצה מאותו האדם ומציל אותו מן הכל בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקו.

סדר הלימוד ליום ד שבת [יום 122 בשנה]

בא ראה כמה רעות עברו עליו על יעקב כדי שלא יתדבק באותו היצר הרע ויתרחק מחלקו, ומשום כך סבל כמה ענשים וכמה רעות ולא שקט. פתח ואמר, (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. בא ראה כמה רעות סובלים הצדיקים בעולם הזה, רעות על רעות, כאבים על כאבים, כדי לזכות אותם לעולם הבא.

יעקב כמה רעות סבל, רעות על רעות תמיד, כמו שנאמר לא שלותי – בבית לבן, ולא יכלתי להנצל ממנו. ולא שקטתי – מעשו, מאותו הצער שצער אותי הממנה שהוא שלו, ואחר כך הפחד של עשו. ולא נחתי – מן דינה ומן שכם.

ויבא רגז – זה הרגז והערבוביה של יוסף שהוא קשה מן הכל, ומתוך אהבתו של יעקב אל יוסף, שהוא סוד הברית, נכנס למצרים, כי אחר כך כתוב (שמות ו) ואזכר את בריתי, שתמצא השכינה [נ"א שמש] שם עמו.

ואם תאמר שהקדוש ברוך הוא עושה דין באדם בלי דין, הרי נאמר, שכאשר הדין שורה על האדם כשהוא צדיק, משום אהבתו של הקדוש ברוך הוא אליו היא, כמו שנתבאר, שהרי הקדוש ברוך הוא מרחם עליו באהבה לקרב אותו אליו, משבר את הגוף כדי להשליט את הנשמה, ואז מתקרב האדם אליו באהבה כראוי, והנשמה שולטת והגוף נחלש. וצריך גוף חלש ונפש חזקה שמתגברת בחזק, ואז הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא, כמו שאמרו החכמים, נותן הקדוש ברוך הוא לצדיק צער בעולם הזה כדי לזכות אותו לעולם הבא.

ובאשר הנשמה חלשה וגוף חזק, הוא שונאו של הקדוש ברוך הוא, שאינו מרצה בו, לא נותן לו צער בעולם הזה, אלא דרכיו מתקנות והוא בשלמות יתרה, משום שאם עושה צדקה או חסד, הקדוש ברוך הוא משלם לו את שכרו בעולם הזה, ולא יהיה לו חלק בעולם ההוא. וזהו שתרגם אונקלוס (דברים ז) ומשלם לשונאיו וגו' – משלם לשונאיו טובות שהם עושים [הוא], ומשום כך אותו צדיק שנשבר תמיד הוא אהוב של הקדוש ברוך הוא. והדברים הללו כשבדק, ולא מצא חטא בידו שנענש עליו.

באן יש להסתכל בכמה צדדים, אחד – שהנה ראינו שאין השכינה שורה במקום עצוב, אלא במקום שיש בו שמחה. אם אין בו שמחה, אין שכינה שורה באותו מקום, כמו שנאמר (מלכים ב-ג) ועתה קחו לי מגנן והיה כנגן המנגן ותהי עליו יד ה'. שהרי ודאי ששכינה לא שורה במקום עצוב. מנין לנו? מי עקב, שמשום שהיה עצוב על יוסף הסתלקה ממנו שכינה. כיון שבאה לו השמחה על בשורת יוסף, מיד ותחי רוח יעקב אביהם. כאן בצדיק הזה שנשבר, כיון שהוא חלש ונשבר במכאובים, איפה השמחה? שהרי הוא בעצב ואין עמו כלל שמחה.

ואחד – שהנה ראינו כמה אהובים היו צדיקים לפני הקדוש ברוך הוא ולא נשברו בחלאים ולא במכאובים, ולא נחלש גופם לעולמים, למה לא אלה כאלה – שאלה נשברו, ואלה עומדים בגופם כראוי?

שנאחזה מן הדין הקשה, ובו התישב יעקב ונאחז בו [ואותה ארץ היא האספקלריה שאינה מאירה].

אלה תלדות יעקב יוסף וגו'. אחר שהתישב יוסף עם יעקב והזדוג השמש עם הלבנה, אז התחיל לעשות תולדות. ומי הוא שעושה תולדות? חזר ואמר יוסף. שהרי אותו נהר ששופע ויוצא הוא עושה תולדות, משום שאין מימיו פוסקים לעולמים, והוא עושה תולדות בארץ הזו וממנו יוצאים תולדות לעולם.

שהרי השמש, אף על גב שהתקרב ללבנה, לא עושה פרות, רק אותה הדרגה שנקראת צדיק, ויוסף הוא הדרגה של יעקב לעשות פרות ולהוציא תולדות לעולם, ומשום כך כתוב אלה תלדות יוסף.

אלה תלדות יעקב יוסף – כל מי שהיה מסתכל בדמות יוסף, היה אומר שזו היא דמות יעקב. בא ראה שבכל בני יעקב לא כתוב אלה תולדות יעקב ראובן, פרט ליוסף, שדמותו דומה לדמות אביו.

בן שבע עשרה שנה – אמר רבי אבא, רמז לו הקדוש ברוך הוא, שהנה כשנאבד ממנו יוסף היה בן שבע עשרה שנים, וכל אותם ימים שנשארו שלא ראה את יוסף, היה בוכה על אותם שבע עשרה השנים, וכמו שהיה בוכה עליו – הקדוש ברוך הוא נתן לו שבע עשרה שנים אחרות שהתקיים בארץ מצרים בשמחה, בכבוד ובשלמות הכל. שבנו יוסף היה מלך, וכל בניו היו לפניו. אותן שבע עשרה שנים היו חיים אצלו, ומשום כך בן שבע עשרה שנה הוא היה כשנאבד ממנו.

רבי חייא פתח ואמר, (איוב לד) לכן אנשי לבב שמעו לי חללה לאל מרשע ושדי מעול, כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה אותו על הדין, ועל הדין התקיים, וכל המעשים של העולם הם עומדים בדין חוץ משל הקדוש ברוך הוא, כדי לקיים את העולם שלא יאבד. פרש עליו רחמים, ואותם הרחמים מעפכים את הדין שלא יכלה את העולם, ועל הרחמים מתנהג העולם ומתקיים בשבילם.

ממנו אותה זהמה שקבלה בעולם הזה, ועל כן נשבר אותו הגוף ונטהרת הנפש, ומשום כך הקדוש ברוך הוא עושה לאותו הצדיק שיסבל יסורים ומכאובים בעולם הזה ויתנקה מן הכל ויזכה לחיי עולם, ועל כן כתוב (תהלים יא) ה' צדיק יבחן, ודאי, והנה נתבאר.

רבי שמעון פתח, (ויקרא כא) אך אל הפרכת לא יבא ואל המזבח לא יגש כי מום בו ולא יחלל את מקדשי כי אני ה' מקדשו. אך אל הפרכת לא יבא – בא ראה, באותה שעה שאותו הנהר ששופע ויוצא מוציא כל אותן הנשמות והנקבה מתעברת, כלם עומדים בפנים בחצר לפניו מחצר מצפה שטיחים.

ובשהלבנה נפגמת באותו צד של הנחש הרע, אז כל אותן נשמות שיוצאות, אף על גב שכלן טהורות וכלן קדושות – הואיל ונפלו בפגם, בכל אותם מקומות שהגיעו אותן הנשמות, כלם נשברו ונפגמו בכמה צער וכמה כאבים, ואלו הם [נשמות ומקומות] [נ"א נשמות של מקומות של פגם] שמתרצה בהם הקדוש ברוך הוא אחר שנשברו, ואף על גב שהנשמות בעצב ולא בשמחות.

סוד הדבר שורים כמו שלמעלה, הגוף נפגם, והנשמה בפנים כמו שלמעלה, וזה כמו זה. ומשום כך אלו הם שצריכות להתחדש בהתחדשות הלבנה, ועל אלו כתוב (ישעיה סו) והיה מדי חדש בחדשו ומדי שבת בשבתו יבא כל בשר להשתחות לפני אמה ה'. כל בשר ודאי, שאלו יתחדשו בכל. וצריכים להתחדש בהתחדשות הלבנה.

ואלו הם בשתפות אחת עם הלבנה פגומים באותו הפגם שלה, ומשום כך היא תמיד שורה בתוכם, שאינה עוזבת אותם, כמו שנאמר (שם נז) ואת דבא ושפל רוח, וכתוב (תהלים לד) קרוב ה' לנשברי לב. לאותם שסובלים עם הלבנה, אותו הפגם הם קרובים לה תמיד. ועל זה להחיות לב נדבאים, באותם החיים שבאים לה להתחדש יהיה להם חלקם, אותם שסובלים עמה יתחדשו עמה.

ואלו נקראים יסורים של אהבה. של אהבה הם, ולא מאותו האדם. של אהבה, אותם שנפגם האור של האהבה הקטנה שנדחית מאהבה רבה.

ואם תאמר שהנה אלה שעמדו בקיום כראוי משום שהם צדיקים בני צדיקים הם, כמו שבארוהו, ואלו האחרים צדיקים ולא בני צדיקים – הנה ראינו צדיקים בני צדיקים, שהנה אביו של זה צדיק בן צדיק, והוא צדיק, למה נשבר גופו במכאובים וכל ימיו בצער?

אלא כאן הוא סוד, שהנה כל מעשי הקדוש ברוך הוא באמת וצדק, (איוב לד) כי פעל אדם ישלם לו וכארח איש ימצאנו. מצאנו בספרי הראשונים סוד אחד, ואצלו סוד אחר אחד שהוא שנים, שהרי יש לפעמים שהלבנה בחסרון ושורה בדין ואין השמש נמצא אצלה, ובכל זמן ובכל שעה יש לה להוציא נשמות לבני אדם כמו שלקטה בראשונה, ומוציאה אותם פעת בזמן שהיא עומדת בדין, ומי שלוקח אותה באותו זמן, יהיה תמיד בחסרון והעני הולך אליו, ונשבר תמיד בדין כל ימי האדם, בין חיב בין זכאי, רק שתפלה מבטלת את כל גזרי הדינים ויכול לסלקם בתפלה.

ואותו הזמן שאותה הדרגה עומדת בשלמות, ואותו נהר ששופע ויוצא משתמש בה, אז אותה הנשמה שיצאה ונדבקה בו באותו האדם, אותו האדם משלם בכל – בעשר, בכנים ובשלמות הגוף.

והכל משום אותו המזל ששופע ויוצא ומתחבר באותה הדרגה להשתלם בו ולהתברך ממנו, ועל כן הכל במזל הדבר תלוי. ועל כן שנינו, בנים, חיים ומזונות – לא בזכות תלויים, אלא במזל הדבר תלוי, שהרי בזכות אינו אלא עד שמתמלאת ומאירה מן המזל.

ומשום כך, כל אותם שנשברו בעולם הזה, והם צדיקי אמת, כלם נשברים בעולם הזה ונדונים בדין. מה הטעם? משום שאותה הנפש גרמה להם, ועל כן חס עליהם הקדוש ברוך הוא לעולם הבא.

רבי אלעזר אמר, כל מה שעושה הקדוש ברוך הוא הוא בדין, כדי לטהר אותה הנפש להביא אותה לעולם הבא [ומשום כך כל מעשיו של הקדוש ברוך הוא] [נ"א משום שכל מעשי הקדוש ברוך הוא] הם בדין ואמת, וכדי להעביר

אֶל עֲבָדָיו. זֶה הַלְבָנָה כְּמוֹ שְׁנֵאמֶר, מִטְטְרוּן שֶׁהוּא
עֶבֶד שְׁלִיחַ רְבוּנוּ.

זְקֵן בֵּיתוֹ, כְּמוֹ שְׁנֵאמֶר (תהלים לו) נֶעַר הָיִיתִי גַם
זְקֵנָתִי. הַמִּשַׁל בְּכָל אֲשֶׁר לוֹ, מִשּׁוּם שֶׁכָּל
הַגְּוֹנִים נִרְאִים בּוֹ יִרְ"ק וְלִבָּ"ן וְאֲד"ם.

שִׁים נָא יִדָּף תַּחַת יָרְכִי - זֶהוּ הַצְּדִיק, סוּד הַדְּבָר
קִיּוּם הָעוֹלָם, שְׁהָרִי אִזּוּ הָעֶבֶד הַזֶּה מְמַנָּה
בְּסוּד עֲלִיּוֹן לְהַחֲיוֹת אֶת שׁוֹכְנֵי הָעֶפֶר, וַיַּעֲשֶׂה
שְׁלִיחַ בְּרוּחַ שֶׁל מַעְלָה לְהַשִּׁיב הַרוּחֹת וְהַנְּשֻׁמוֹת
לְמִקּוֹמָן לְאוֹתָם גּוֹפִים [שְׁנֵאֲכָלוּ] שֶׁהִתְבַּלּוּ וְנִרְקְבוּ
תַּחַת הָעֶפֶר.

וְאֲשִׁבִיעֶךָ בַּה' אֱלֹהֵי הַשָּׁמַיִם. וְאֲשִׁבִיעֶךָ - מַה זֶה
וְאֲשִׁבִיעֶךָ? לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּסוּד שֶׁכַּעַבְהָ

אוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים, שֶׁהֵם סוּד הַשְּׁלֵמוֹת הָעֲלִיּוֹנָה. אֲשֶׁר
לֹא תִקַּח אִשָּׁה - זֶהוּ הַגּוֹף שֶׁתַּחַת הָעֶפֶר שֵׁישׁ לוֹ
קִיּוּם לְהַקִּים מִהָעֶפֶר, שֶׁכָּל אוֹתָם שֶׁנִּקְבְּרוּ בַּה' וְזָכוּ
לְהִקָּבֵר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל, הֵם יִתְעוֹרְרוּ בְּרֵאשׁוֹנָה, כְּמוֹ
שֶׁבְּאֶרְנוּ, שֶׁכְּתוּב (ישעיה כו) יַחֲיוּ מִתִּיךָ, בְּרֵאשׁוֹנָה -
אֵלּוּ הַמַּתִּים שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל. נִבְלַתִּי יְקוּמוּן - אוֹתָם
הַמַּתִּים שֶׁל שְׂאֵר הָאֲרָצוֹת. וְעַל זֶה לְאוֹתָם גּוֹפִים
שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּקְבְּרוּ שָׁם, וְלֹא לְגוֹפוֹת שְׂאֵר הָעַמִּים
עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה זָרָה שֶׁהָאֶרֶץ נִטְמָאָה מֵהֶם.

וְעַל כֵּן, אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה לְבָנִי. מַה זֶה לְבָנִי?
שֶׁכָּל נִשְׁמוֹת הָעוֹלָם שִׁיּוּצָאוֹת מֵאוֹתוֹ נִהְיָ
שְׁשׁוּפָע וְיוֹצֵא, הֵם בְּנֵים לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַל זֶה
אֲשֶׁר לֹא תִקַּח אִשָּׁה - זֶה הַגּוֹף. לְבָנִי - זֶה הַנְּשֻׁמָּה.
מִבְּנוֹת הַכְּנַעֲנִי - אֵלּוּ גּוֹפוֹת שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדָה
זָרָה שֶׁעֲתִיד הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְנַעַר אוֹתָם מִהָאֶרֶץ
הַקְּדוּשָׁה, כְּמוֹ שְׁנֵאמֶר (איוב לח) וַיִּנְעְרוּ רַשְׁעִים
מִמֶּנָּה, כְּמִי שֶׁמְנַעַר טְלִית מִהַזְּהֵמָה שְׁלָה.

כִּי אֵל אֲרָצִי וְאֵל מוֹלְדָתִי תִלָּךְ. אֲרָצִי - זֶה הָאֶרֶץ
הַקְּדוּשָׁה שֶׁהִיא רֵאשׁוֹנָה לְכָל שְׂאֵר הָאֲרָצוֹת,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. [וְעַל זֶה כִּי אֵל אֲרָצִי, זֶה הָאֶרֶץ
הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהִיא שְׁלוֹ בֵּין כָּל שְׂאֵר הָאֲרָצוֹת שֶׁחִלַּק
אוֹתָם לְמַמְנֵים אַחֲרֵים], וְעַל זֶה כִּי אֵל אֲרָצִי וְאֵל
מוֹלְדָתִי. כִּיִּן שְׁאֵמֶר אֵל אֲרָצִי, מַה זֶה וְאֵל מוֹלְדָתִי?
אֵלָּא אֵל אֲרָצִי, כְּמוֹ שְׁנֵאמֶר. [מַה זֶה] וְאֵל מוֹלְדָתִי?
אֵלּוּ הֵם יִשְׂרָאֵל

בֵּא רְאֵה מַה כְּתוּב, וַיִּקַּח הָעֶבֶד - כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.
עֲשֶׂה גְמָלִים - אֵלּוּ הֵם עֲשֶׂר דְּרָגוֹת שֶׁהָעֶבֶד

מִשּׁוּם כִּף אֵלָּה הֵם חֲבָרִים מְשֻׁתְּפִים עִמָּה. אֲשֶׁרִי
חִלַּקְם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהֵם זָכוּ לְזֶה
לְהִיּוֹת חֲבָרִים עִמָּה, עֲלֵיהֶם כְּתוּב (שם קכב) לְמַעַן
אֲחִי וְרַעֲי וְגו'.

פָּתַח וְאָמַר, (ישעיה נב) הִנֵּה יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי יְרוּם וְנִשְׂא
וְגִבָּה מְאֹד. אֲשֶׁרִי חִלַּקְם שֶׁל הַצְּדִיקִים
שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גָּלָה לָהֶם דְּרָכֵי הַתּוֹרָה לְלַכֵּת
בָּהֶם. בֵּא רְאֵה, הַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוּד עֲלִיּוֹן, הִנֵּה
יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי וּבְאֶרוּהָ. אֲבָל בֵּא רְאֵה, כְּשֶׁבְּרָא
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עָשָׂה אֶת הַלְבָנָה
וְהַקִּטִּין לָהּ אֶת אוֹרָה, שְׁהָרִי אֵינן לָהּ מַעֲצָמָה כְּלוּם.
וּמִשּׁוּם שֶׁהַקִּטִּינָה אֶת עֲצָמָה, הָאִירָה בְּגִלְלַת הַשֶּׁמֶשׁ
וּבַחֲזֶק הָאוֹרוֹת הָעֲלִיּוֹנִים.

וּבְזִמְן שֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קַיָּם, יִשְׂרָאֵל הָיָה
מְשֻׁתְּדָלִים בְּקַרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת וְעִבּוּדוֹת
שֶׁהָיוּ עוֹשִׂים הַכְּהֻנִּים וְלוֹיִם וְיִשְׂרָאֵלִים כְּדֵי לְקַשֵּׁר
קְשָׁרִים וְלְהָאִיר אוֹרוֹת. וְלֹאֲחֵר שֶׁנִּחְרַב בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ, נִחְשַׁף הָאוֹר, וְהַלְבָּנָה לֹא הוּאֲרָה מִן
הַשֶּׁמֶשׁ, וְהַשֶּׁמֶשׁ הִסְתַּלַּק מִמֶּנָּה וְלֹא הָאִירָה, וְאֵינן
לָּהּ יוֹם שְׁלֹא שׁוֹלֵטִים בּוֹ קְלָלוֹת וְצַעַר וְכָאֲבִים,
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

וּבְאוֹתוֹ זְמַן שֶׁהִגִּיעַ זְמַן הַלְבָּנָה לְהָאִיר, מַה כְּתוּב?
הִנֵּה יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי. נֵאמֶר עַל הַלְבָּנָה הִנֵּה
יִשְׁכִּיל עֲבָדֵי, זֶהוּ סוּד הָאֲמוּנָה. הִנֵּה יִשְׁכִּיל -
שֶׁמִּתְעוֹרְרַת הַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁלְמַעְלָה, כְּמִי שֶׁהָרִיחַ רִיחַ
וּבֵא לְהַתְּעוֹרֵר וְלְהִסְתַּכַּל. יְרוּם - מִצַּד הָאוֹר הָעֲלִיּוֹן
שֶׁל כָּל הָאוֹרוֹת.

יְרוּם - כְּמוֹ שְׁנֵאמֶר (ישעיה ל) וְלִכְן יְרוּם לְרַחֲמֶכֶם.
וְנִשְׂא - מִהַצַּד שֶׁל אֲבָרָהֶם. וְגִבָּה - מִהַצַּד שֶׁל
יִצְחָק. מְאֹד - מִצַּדוֹ שֶׁל יַעֲקֹב. וְאָף עַל גִּב
שֶׁבְּאֶרוּהוּ, וְהַכֵּל אֶחָד בְּסוּד שֶׁל הַחֲכָמָה.

וּבְאוֹתוֹ זְמַן יְעוֹרֵר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַתְּעוֹרְרוֹת
עֲלִיּוֹנָה לְהָאִיר לְלִבָּנָה כְּרֵאוּי, כְּמוֹ
שְׁנֵאמֶר (שם) וְהָיָה אוֹר הַלְבָּנָה כְּאוֹר הַחֲמָה וְאוֹר
הַחֲמָה יִהְיֶה שְׁבַעֲתִים כְּאוֹר שְׁבַעֲתַת הַיָּמִים. וּמִשּׁוּם
כִּף תַּתּוֹסֵף לָהּ רוּחַ עֲלִיּוֹנָה, וּמִשּׁוּם כִּף יִתְעוֹרְרוּ אִזּוּ
כָּל אוֹתָם הַמַּתִּים שֶׁהֵם בְּתוֹךְ הָעֶפֶר. וְזֶהוּ עֲבָדֵי,
הַסוּד שֶׁמִּפְתַּחוֹת רְבוּנוּ בִּידוֹ, כְּמוֹ שְׁנֵאמֶר [אֶל עֲבָדָיו
זְקֵן בֵּיתוֹ, וּכְמוֹ שְׁנֵאמֶר] [בְּרֵאשִׁית כד] וַיֹּאמֶר אֲבָרָהֶם

מעבודת הצדיקים שיודעים עבודת רבונם כראוי, שהצדיקים יודעים לספק לכל דרגה ודרגה כראוי. ועל זה וגם (ל)גמליך אשקה. ודאי היא האשה אשר הכיח ה' לכן אדני. ודאי ההיא [ס"א בהתעוררות של התפלה שלי] הוא הגוף שהזדמן לאותה הנשמה העליונה.

בא ראה, שהנה נתבאר שתשוקת הזכר לנקבה עושה נשמה, ותשוקת הנקבה לזכר עולה ומתערב עמה שלמעלה, ונכללים זה עם זה ועושה נשמה. ומשום כך, היא האשה - זהו הגוף ודאי, שהוא זמין לאותו רצון של הנשמה שיצאה מן הזכר.

ואותם הגופים עתידים להתעורר בראשונה, כמו שאמרנו. ולאחר שאלו יקומו, יקומו כל האחרים שבשאר הארצות ויתקיימו בקיום שלם, ויתחדשו בהתחדשות הלכנה, ויתחדש העולם כמו מקדם, ואז כתוב באותו הזמן (תהלים קד) 'שמח ה' במעשיו'.

ומשום כך, הנה ישכיל עבדי - להחזיר הנשמות כל אחת ואחת למקומה. ירום ונשא וגבה מאד - מהצד של כל אותן הדרגות העליונות, כמו שאמרנו.

באשר שממו עליך רבים כן משחת מאיש מראהו ותארו מבני אדם (ישעיה נב), בא ראה, שהנה נאמר שכאשר נחרב בית המקדש והשכינה גלתה לתוך ארצות נכריות ביניהם, מה כתוב? (שם לג) הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיון, כלם בכו על זה וקשרו בכיה ואבל, וכל זה על השכינה שגלתה ממקומה. וכמה שהיא משתנית מכמו שהיתה, אף כך בעלה לא מאיר אורו והשתנה מכמו שהיה, שכתוב (שם יג) חשך השמש בצאתו, ועל זה כתוב כן משחת מאיש מראהו.

דבר אחר כן משחת מאיש מראהו - מהעבד הזה שהשתנה דיוקנו וגונו מכמו שהיה. דבר אחר כן משחת מאיש מראהו - כמו שנאמר (שם נ) אלביש שמים קדרות ושק אשים כסותם. שהרי מיום שנחרב בית המקדש לא עמדו השמים באורם, וסוד הדבר - הברכות לא שורות אלא במקום שנמצאים זכר ונקבה, ובארהו כמו שנאמר

הזה שולט עליהם כמו שלמעלה. מגמלי אדניו - שהם באותו גון ממש, כמו שנתבאר, והעבד הזה שולט ונתקן בהם.

וכל טוב אדניו בידו - כל אותו טוב הריחות העליונים שיוצאים מתוך אותם אורות ומאורות עליונים. וכל טוב אדניו - אותו השמוש של השמש שנמשכה בה בלכנה.

ויקם וילך אל ארם נהרים - זהו המקום של הארץ הקדושה ששם בכתה רחל כשחרב בית המקדש. ויברך הגמלים מחוץ לעיר אל באר המים - להתחזק כחה בחזקה כראוי טרם תכנס להקים את אותם הגופים.

לעת ערב, מה זה לעת ערב? זה ערב שבת שהוא הזמן של האלף הששי. לעת ערב - כמו שנאמר (תהלים קד) ולעבודתו עדי ערב, וכתוב (ירמיה ו) כי ינטו צללי ערב.

לעת צאת השאבת - שבאותו זמן עתידים לקום ולהחיות. בראשונה מכל שאר בני העולם אותם ששואבים מימי התורה [ושואבים], כדי שיתעסקו לשאב מימי התורה, והתחזקו בעץ החיים, והם יצאו בראשונה, שעץ החיים גרם להם שיקומו בראשונה, כמו שנתבאר.

ובנות אנשי העיר יצאת, מה זה יצאת? כמו שנאמר (ישעיה כו) וארץ רפאים תפיל, שעתידה הארץ לפלט ממנה כל הגופות שהם בתוכה, ועל כך כתוב יצאת. לשאב מים - לטל נשמה ולקבלה כראוי מתקנת ממקומה כראוי.

והיה הנערה אשר אמר אליה הטי נא כדך ואשתה, משום שהרי נתבאר, שכל אותן נשמות של העולם שהתקיימו בעולם הזה והשתדלו לדעת את רבונם בסוד החכמה העליונה, היא עולה ומתקיימת בדרגה עליונה על כל אותם שלא נדבקו ולא ידעו, והם מתקיימים בראשונה. וזו השאלה שעמד אותו העבד לדעת ולשאל, במה התעסקה אותה הנשמה בעולם הזה.

ואמרה אלי גם אתה שתה, אתה צריך לשתות ולהיות משקה בראשונה, ואחריו - וגם (ל)גמליך אשקה, משום שכל אותם שאר המרכבות, אף על גב שנשקים מהדרגה הזו, כלם נשקים

פְּתַח וְאָמַר, (ישעיה כו) לָךְ עָמִי בַחֲדָרֶיךָ וּסְגֹר דְלַתְךָ בְּעֵדְךָ חֲבִי כַמַּעַט רָגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם. לָךְ עָמִי בַחֲדָרֶיךָ. בֹּא בַחֲדָרֶיךָ.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה אוֹהֵב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל, וּבִשְׂבִיל אֲהַבְתָּם שְׂאוֹהֵב אוֹתָם עַל כָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, הַזְהִיר אוֹתָם וְרוֹצֵה לְשַׁמֵּר אוֹתָם בְּכָל מָה שֶׁהֵם עוֹשִׂים.

בֹּא רְאֵה, שְׁלֹשׁ פְּעָמִים יֵשׁ בְּיוֹם שֶׁהֵדִין שׁוֹרֵה בְּעוֹלָם, וּכְשֶׁבֹא אוֹתוֹ הַזְּמַן, צְרִיךְ הָאָדָם לְהַזְהֵר וּלְהִשָּׁמֵר שֶׁלֹּא יִפְגַּע בּוֹ אוֹתוֹ הַדִּין, וְהֵם זְמָנִים יְדוּעִים, וְהָרִי בְּאֵרוֹהַ.

מִשׁוּם שֶׁהָרִי כֹשֶׁעוֹלָה הַבְּקָר, אֲבָרְהֵם מִתְּעוֹרֵר בְּעוֹלָם וְאוֹחִזוּ אֶת הַדִּין לְקִשֹּׁר אוֹתוֹ עִמוֹ, וּבְרֵאשִׁית שְׁלֹשׁ הַשָּׁעוֹת הָרֵאשׁוֹנוֹת נוֹסַע הַדִּין מִמְּקוֹמוֹ לְהִתְעוֹרֵר בּוֹ בְּיַעֲקֹב, עַד שֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת תְּפִלַּת הַמִּנְחָה שֶׁמְחַזְרֶה אֶת הַדִּין לְמִקוֹמוֹ, וּמִתְעוֹרֵר הַדִּין שֶׁלֹּא מִטָּה לְהִתְקַשֵּׁר בְּדִין שֶׁל מַעֲלָה, שֶׁהָרִי אִזּוֹ נִקְשֶׁר דִּין עִם דִּין, וְצְרִיךְ לְהַזְהֵר.

עוֹד, כִּשֶׁהֵדִין מִתְעוֹרֵר בְּעוֹלָם וְהַמּוֹת נִמְצָא בְּעִיר, לֹא צְרִיךְ הָאָדָם לְלַכֵּת יְחִידֵי בְּשׂוֹק, וְהָרִי בְּאֵרְנוֹ אֶת הַדְּבָרִים, אֲלֹא צְרִיךְ לְסַגֵּר אֶת עַצְמוֹ שֶׁלֹּא יֵצֵא חֲחוּצָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהוּ בִּנְחַ שֶׁסָּגַר אֶת עַצְמוֹ בְּתֵבָה שֶׁלֹּא יִמְצָא לְפָנָיו הַמִּשְׁחִית.

וְעַל זֶה לָךְ עָמִי בַחֲדָרֶיךָ, סָגַר אֶת עַצְמְךָ, וּסְגֹר דְלַתְךָ בְּעֵדְךָ, שֶׁלֹּא יִתְרָאֶה לְפָנָיו הַמִּשְׁחִית. חֲבִי כַמַּעַט רָגַע עַד יַעֲבֹר זַעַם, שְׂאֲחַר שֶׁעוֹבֵר הַדִּין אֵין רְשׁוֹת לְמִשְׁחִית לְהִשְׁחִית.

בֹּא רְאֵה, שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בִשְׂבִיל הָאֲהָבָה שֶׁהוּא אוֹהֵב אֶת יִשְׂרָאֵל וְקָרַב אוֹתָם אֵלָיו, כָּל שֶׁאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת שׁוֹנְאִים אֶת יִשְׂרָאֵל, מִשׁוּם שֶׁהֵם מְרַחֲקִים וְיִשְׂרָאֵל קְרוֹבִים.

וּבֹא רְאֵה, מִשׁוּם הָאֲהָבָה שֶׁאֵהֵב יַעֲקֹב אֶת יוֹסֵף יוֹתֵר מֵאֲחָיו, אֵפֶי עַל גֵּב שֶׁכָּלָם הָיוּ לוֹ אֲחִים, מָה כָּתוּב? וַיִּתְנַפְּלוּ אוֹתוֹ לְהַמִּיתוֹ. כָּל שֶׁכֵּן הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת לְיִשְׂרָאֵל.

בֹּא רְאֵה כַּמָּה גְרָמָה לוֹ אוֹתָהּ אֲהָבָה שֶׁאֵהֵב אוֹתוֹ יוֹתֵר, שֶׁגָּרַם לוֹ שֶׁהִגְלָה מֵאֲבִיו, וְגָלָה אֲבִיו עִמוֹ, וְגָרַם לָהֶם גְּלוּת וְלִשְׁכִינָה שֶׁגָּלְתָה בִּינֵיהֶם,

(בראשית ב) זָכַר וּנְקָבָה בְּרָאָם וַיְבָרַךְ אֹתָם, וּמִשׁוּם כֵּן מִשְׁחַת מֵאִישׁ מְרָאֵהוּ.

וְזָהוּ כִּפְתוּב (ישעיה נז) הַצְּדִיק אָבֹד. אָבֹד אוֹ נֶאֱבָד לֹא נֶאֱמַר, אֲלֹא אָבֹד, שְׂאֵין שׁוֹרוֹת בְּרִכוֹת אֲלֹא בְּמִקוֹם שְׁנִמְצָאִים זָכַר וּנְקָבָה יַחַד, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. מִשׁוּם זֶה בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁלֹּא נִמְצָא הַזָּכַר עִמָּה, וְאִזּוֹ כָּל אוֹתָן נִשְׁמָוֹת שְׂיוֹצָאוֹת, לְכַלֵּן הָיָה לָהֶן שְׁנוֹי מְכֻמוֹ שֶׁהָיוּ בְּזְמַן שֶׁהַשֶּׁמֶשׁ מִתְחַבֵּר בְּלִבְנָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר. וְלִכֵּן אֲלֵה תְלִדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף וְגו', וְנִתְבָּאֵר.

וְהוּא נֵעַר, מִשׁוּם שְׂאֵין נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים, צְדִיק וְצְדִיק הֵם יַחַד. כְּמוֹ שֶׁהָיָה נִקְרָאת בְּשֵׁם שֶׁל הַזָּכַר, גַּם כֵּן הוּא נִקְרָא בְּשֵׁם שֶׁלָּהּ, שֶׁכְּתוּב וְהוּא נֵעַר.

אֵת בְּנֵי בְלָהָה וְאֵת בְּנֵי זִלְפָּה. בְּכָלֶם עוֹמְדֵת לְחַדֵּשׁ אוֹתָם כְּרֵאוֹי וְלִהְשִׁתְּעַשֵּׂע לָהֶם בְּשִׁמְחָה שְׁלוֹ. שֶׁכָּל הָעַנְפִים וְכָל הָעֲלִים, כָּלֶם מִתְבָּרְכִים בְּשִׁמְחָתוֹ.

אֲלֵה תְלִדוֹת יַעֲקֹב יוֹסֵף, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר, שֶׁכָּל דְמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיְתָה בְּיוֹסֵף, וְכָל מָה שֶׁאַרְע לָזֶה אֲרַע לָזֶה, וְשִׁנִּיהֶם הוֹלְכִים יַחַד. וְזָהוּ הַסּוּד שֶׁל הָאוֹת וְיוֹ, שֶׁשִּׁנִּיהֶם הוֹלְכִים יַחַד, מִשׁוּם שֶׁהֵם סוּד אֶחָד וְדְמוּת אֶחָת.

וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רָעָה, הָרִי פְרִשׁוּהָ שֶׁהָיָה אוֹמֵר לְאֲבִיו עֲלִיהֶם שֶׁהָיוּ אוֹכְלִים אֵיבָר מִבְּעֲלֵי חַיִּים כִּשֶׁהֵם חַיִּים. וַיָּבֵא יוֹסֵף אֶת דְּבַתָּם רָעָה, וְכִי זֶה בְּמִנְיָן הָיוּ אוֹתָם בְּנֵי הַשִּׁפְחוֹת, אֵיךְ הָיוּ מְזַלְזְלִים בָּהֶם בְּנֵי לֵאָה, וְאֵיךְ הָיוּ אוֹכְלִים אֵיבָר מִן הַחַי וְהָיוּ עוֹבְרִים עַל מִצְוֹת רְבוּנָם, שֶׁהָרִי צָנָה עַל בְּנֵי נֹחַ מִצְוָה זוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית ט) אַךְ בְּשׂוֹר בְּנִפְשׁוֹ דָּמוֹ לֹא תֹאכְלוּ, וְהֵם הָיוּ אוֹכְלִים אוֹתָם וְעוֹבְרִים עַל מִצְוֹת רְבוּנָם? אֲלֹא יוֹסֵף הָיָה אוֹמֵר, וְעַל זֶה נִעְנַשׁ.

רְבִי יְהוּדָה אָמַר, אֶת דְּבַתָּם רָעָה – כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹהוּ שֶׁנִּתְנָה עֵינֵיהֶם בְּכַנּוֹת הָאֲרָץ, וְזָהוּ דְבַתָּם רָעָה, לְהִינִיק אֶת כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת שְׂאֵינָן קְדוֹשׁוֹת [ד"א אֵפֶי עַל גֵּב] שֶׁבְּאוֹת מִצַּד הַטְּמָאָה.

וְיִשְׂרָאֵל אֲהָב אֶת יוֹסֵף מְכָל בְּנָיו כִּי בֶן זָקֵנִים הוּא לוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּתָנֵת פְּסִים. רְבִי אֶלְעָזָר

והולכת ומשוטטת למעלה, כל אחד ואחד כפי דרכו, וכך עולה, כמו שנתבאר.

מה כתוב? בחלום חזיון לילה, כשפני אדם שוכבים במטתם ישנים והנשמה יוצאת מהם. זהו שכתוב בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים. ואז הקדוש ברוך הוא מודיע לנשמה, באותה הדרגה שעומדת על החלום, אותם הדברים שעתידיים לבא על העולם, או אותם דברים כפי אותם ההרהורים של לבו, משום שאדם נוטל דרך של תוכחות העולם.

משום שהנה לא מודיעים לאדם בעוד שהוא עומד בכח הגוף [נ"א של הרוח] כמו שאמרנו, אלא מלאך מודיע לנשמה, והנשמה לאדם, ואותו החלום הוא מלמעלה, כשהנשמות יוצאות מן הגופים ועולות כל אחת ואחת כפי דרכה. וכמה דרגות על דרגות בסוד החלום, כלן בסוד החכמה. ובא וראה, החלום דרגה אחת, המראה דרגה אחת, הנבואה דרגה אחת, וכלם דרגות לדרגות אלה על אלה.

ויחלם יוסף חלום ויגד לאחיו ויוספו עוד שנא אתו על חלומותיו. מכאן שלא צריך האדם לומר את חלומו רק לאותו האדם שאוהב אותו, ואם לא - הוא גורם לו. שאם אותו החלום מתהפך לגון אחר - הוא גורם לסלקו

בא ראה שיוסף אמר את החלום לאחיו, ועל פן גרמו לו לסלק את חלומו עשרים ושתים שנים שהתעכב. רבי יוסי אמר, מנין לנו? שכתוב ויוספו עוד שנא אתו. מה זה שנא אתו? שגרמו לו בזה קטרוגים.

מה כתוב? ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי. שרצה מהם שישמעו לו, והוא הודיע להם אותו החלום, שאלמלא הם שהפכו אותו לגון אחר - כך התקיים, והם השיבו ואמרו, המלך תמלך עלינו אם משול תמשל בנו?! מיד אמרו לו את פשר החלום וגזרו גזרה, ומשום כך ויוספו עוד שנא אתו.

רבי חייא ורבי יוסי היו מצויים לפני רבי שמעון. אמר רבי חייא, הנה שנינו, חלום שלא נפתר כמו אגרת שלא נקראה, אם משום שהתקיים והוא

ואף על פי שנגזרה הגזרה, ובארוהו שבשכיל כתנת הפסים שעשה לו יותר, מה כתוב? ויראו אחיו.

ויחלם יוסף חלום וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (במדבר יב) ויאמר שמעו נא דברי אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע בחלום אדבר בו. בא ראה כמה דרגות לדרגות עשה הקדוש ברוך הוא, כלם עומדים זה על זה, דרגה על דרגה, זו למעלה מזו, וכלן יונקות אלו מאלו כראוי להם, אלו מימין ואלו משמאל, וכלם ממנות אלו על אלו הכל כראוי.

בא ראה, כל נביאי העולם, כלם יונקים מצד אחד מתוך שתי דרגות ידועות, ואותן הדרגות היו נראות בתוך האספקלריה שאינה מאירה, שכתוב במראה אליו אתודע. מה היא המראה? כמו שנאמר [שמראה] המראה שכל הגונים נראים בתוכה, וזוהי האספקלריה שאינה מאירה. בחלום אדבר בו, זהו אחד מששים בנבואה, כמו שבארוהו, והיא הדרגה הששית מאותה הדרגה של נבואה, והיא הדרגה של גבריאל שממנה על החלום, והרי נתבאר.

בא ראה, כל חלום שהוא כראוי, בא מן הדרגה הזו, ועל פן אין לך חלום שלא יתערכו בו דברים כוזבים, כמו שבארנו. ומשום כך מהם אמת ומהם כוזבים, ואין לך חלום שאין בו מצד זה ומצד זה.

ומשום שיש בחלום הכל כמו שאמרנו, כל החלומות שבעולם הולכים אחר פתרון הפה, ובארוהו שכתוב (בראשית מא) ויהי כאשר פתר לנו פן היה. מה הטעם? משום שיש בחלום כזב ואמת, והדבור שולט על הכל, ומשום כך צריך החלום פתרון טוב. רבי יהודה אמר, משום שכל חלום הוא מהמדרגה שלמטה, והדבור שולט עליו, ומשום כך כל חלום הולך אחר הפתרון.

פתח ואמר, (איוב לג) בחלום חזיון לילה בנפל תרדמה על אנשים בתנומות עלי משכב אז יגלה און אנשים ובמסרם יחתם. בא ראה, כשעולה אדם למטתו, הוא צריך להמליך עליו מלכות שמים בראשונה, ואחר כך יאמר פסוק אחד של רחמים, ובארוהו החברים. משום שהנה כאשר אדם ישן על מטתו, הנה נשמתו יוצאת ממנו

בשכיל בני, שהיו אומרים שבני יקום תחתי לגמר את המצוה לבנות את הבית. אז התחיל לשבח אותה ואמר, ירושלים הבנויה כעיר שחברה לה יחדו.

שנינו, עשה הקדוש ברוך הוא ירושלים למטה כמו שלמעלה, וזו מתקנת [זו] כנגד זו, שכתוב (שמות טו) מִכּוֹן לְשַׁבְּתָךְ פָּעַלְתָּ ה'. הבנויה, שעתיד הקדוש ברוך הוא להוריד את ירושלים שלמעלה כראוי, ומשום כך הבנויה. שחברה לה יחדו, והרי בארוה, שחברה? הנה צריך להיות שחברו! אלא שהתחברה האם עם הבת ונהיו יחד, ובארוהו.

ונאמר ששם עלו שבטים, אלו הם קיום של העולם והתקון של העולם התחתון. ואל תאמר שהעולם התחתון לבדו, אלא אפלו של העולם העליון, שכתוב שבטי יה עדות לישראל, דוקא לישראל, משום שהם הקיום למטה, עדות הם למעלה, והכל - להודות לשם ה', להודות לשם הקדוש ברוך הוא לכל הצדדים, שכתוב להודות לשם ה'.

וימצאהו איש והנה תעה בשדה וישאלהו האיש לאמר מה תבקש. מה כתוב למעלה? ויאמר ישראל אל יוסף הלוא אחיך רעים בשכם לכה ואשלחך אליהם. וכי יעקב השלם, שהיה אוהב את יוסף מכל בניו והיה יודע שכל אחיו היו שונאים אותו, למה שלח אותו אליהם? אלא הוא לא חשד עליהם, שהיה יודע שכלם היו צדיקים ולא חשד אותם, אלא הקדוש ברוך הוא גרם את כל זה כדי לקיים את הגזרה שגזר בין הבתרים.

מצאנו בספרי הקדמונים, שצריכים בני יעקב הללו לשלט עליו בטרם ירד למצרים, שאלו הוה ירד למצרים והם לא היו שולטים בו בראשונה, יכלו המצרים לשלט על ישראל לעולמים, והתקיים ביוסף שנמכר לעבד, והם שלטו עליו, ואף על גב שיוסף היה אחר כך מלך והמצרים היו עבדים שלו, נמצאו ישראל ששלטו על כלם.

בא ראה שיוסף הוא הברית העליונה, כל זמן שמתקים הברית, השכינה מתקיימת עם

לא ידע, או שלא התקים כלל. אמר לו, התקים ולא נודע, שהרי אותו החלום תלוי עליו כח, והוא לא נודע ולא ידוע אם התקים ואם לא התקים.

ואין לה דבר בעולם שטרם יבא לעולם שאינו תלוי בחלום או על ידי כרוז, שהרי נאמר שכל דבר ודבר בטרם יבא לעולם מכריזים עליו ברקיע, ומשם מתפשט בעולם ונתן על ידי הכרוז, והכל משום שכתוב (עמוס ג) כי לא יעשה ה' אלהים דבר פי אם גלה סודו אל עבדיו הנביאים, בזמן שנביאים נמצאים בעולם, ואם לא - אף על גב שנבואה לא שורה, חכמים עדיפים מנביאים, ואם לא - נתן בחלום, ואם לא - הדבר נמצא בצפרי השמים, והרי בארוה.

ויילכו אחיו לרעות את צאן אביהם בשכם. רבי שמעון אמר, לרעות צאן אביהם היה צריך להיות! מה זה א"ת נקוד מעליו? לרבות שכינה עמהם, שהיא שרויה עמהם, משום שהם היו עשרה, שהרי יוסף לא היה עמהם, ובנימין הוא קטן בבית, ומשום כך הם היו עשרה, וכשהלכו, השכינה הייתה ביניהם, ועל כן נקוד מלמעלה.

ומשום כך, בזמן שמכרו את יוסף, השתתפו כלם עם השכינה, ושתפו אותה עמהם כשעשו שבועה, ועד שהתגלה דבר יוסף, לא שרתה שכינה על יעקב.

ואם תאמר שהשכינה לא נמצאה עמהם - בא ראה, שכתוב (תהלים קכב) ששם עלו שבטים שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. כלם צדיקים וחסידים, הקיום של כל העולם, הם קיום למעלה ולמטה.

פתח ואמר, (שם) שמחתי באמרים לי בית ה' גלך. את הפסוק הזה בארוהו, שדוד היה עם לבו לבנות הבית, כמו שנאמר (מלכים-א ח) ויהי עם לכב דוד אבי לבנות בית לשם ה' וגו'. ואחר כך מה כתוב? רק אתה לא תבנה הבית כי אם בנך היצא מחלציקה הוא יבנה הבית לשמי. וכל ישראל היו יודעים את זה, והיו אומרים מתי ימות דוד ויקום שלמה בנו ויבנה את הבית, ואז עמדות היו רגלינו בשערך ירושלים, אז נעלה ונקריב שם קרבנות.

ועם כל זה, אף על גב שהיו אומרים מתי ימות הזקן הזה, אזי שמחתי ושמחה הייתה לי

כמו שנתבאר שכתוב (שם יד) ברוך אברם לאל עליון קנה שמים וארץ, והרי פרשוה. ויש רגז מקלל למעלה ומטה, כמו שנתבאר, שנקרא ארור, שכתוב (שם ג) ארור אתה מכל הבהמה ומכל חית השדה. ארור אפם כי עז.

ועל הסוד הזה יש שני הרים, שכתוב (דברים יא) ונתתה את הברכה על הר גרזים ואת הקללה על הר עיבל, כנגד שתי הדרגות הללו. ועל כן זה נקרא ארור וזה נקרא ברוך. ושמעון ולוי הם מצד הדין הקשה, ומצד הדין הקשה החזק יוצא רגז שמקלל.

ובא וראה, מצד הדין הקשה יוצא רגז לשני צדדים - אחד שהתברך ואחד שהתקלל, אחד ברוך ואחד ארור. כמו כן מהצד של יצחק יצאו שני בנים - אחד מברך, ואחד שהתקלל למעלה ולמטה. זה נפרד לצדו וזה נפרד לצדו. זה דיורו בארץ הקדושה, וזה דיורו בהר שעיר, שכתוב (בראשית כד) איש ידע ציד איש שדה. זה מקומו במקום של מדבר, חרבה ושממה, וזה ישב אהלים, והכל כמו שצריך.

ומשום כך שתי דרגות הן - ברוך וארור, זה לצדו וזה לצדו. מזה יוצאות כל הברכות של העולמות למעלה ולמטה וכל הטוב וכל האור וכל גאלה וכל הצלה, ומזה יוצאות כל הקללות וכל חרב וכל דם וכל שממה וכל הרעות וכל הטמאה של העולם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים כו) ארחץ בנקיון כפי ואסובבה את מזבחך ה'. הפסוק הזה בארוהו. אבל בא ראה כאן את סוד הדבר, שהרי אין לך אדם בעולם שאינו טועם את טעם המות בלילה, ורוח הטמאה שורה על אותו הגוף, מה הטעם? משום שהנשמה הקדושה מסתלקת מן האדם ויוצאת ממנו, ועל שהנשמה הקדושה יוצאת ומסתלקת ממנו, שורה רוח של טמאה על אותו הגוף ונטמא.

בשהנשמה חוזרת לגוף, עוברת אותה הזמה, והרי נתבאר שבידי האדם נשארת זמת הטמאה, ועל כן אל יעביר ידו על עינו, משום שאותה רוח הטמאה שורה עליו עד

ישראל בשלום כראוי. כיון שהסתלק יוסף, הברית העליונה, מן העולם, אז הברית והשכינה וישראל יצאו כלם לגלות, והנה בארנו שכתוב (שמות א) ויקם מלך חדש על מצרים אשר לא ידע את יוסף, והכל היה מעם הקדוש ברוך הוא כראוי.

סדר הלימוד ליום ה שבט [יום 123 בשנה]

בא ראה, וימצאהו איש - זה גבריאל. ופרשוהו, כתוב כאן וימצאהו איש, וכתוב שם (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון בתחלה. והנה תועה - תועה בכל, שבטח על אחיו שהיה מבקש את האחיה שלהם ולא מצא, ובקש אותם ולא מצא, ועל כן תועה בכל. ועל זה, וישאלהו האיש לאמר מה תבקש.

ויאמר את אחי אנכי מבקש וגו'. ויאמר האיש נסעו מזה וגו'. רבי יהודה פתח (שיר ח) מי יתנך כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבזו לי. את הפסוק הזה בארו החברים, אבל את הפסוק הזה אמרה כנסת ישראל למלך שהשלוש שלו, מי יתנך כאח לי, כיוסף על אחיו, שאמר ועתה אל תיראו אנכי אכלכל אתכם ואת טפכם. נתן להם מזון וזן אותם ברעב. משום כך, מי יתנך כאח לי.

דבר אחר מי יתנך כאח לי - זה יוסף, אל השכינה, שנאחז עמה ונדבק עמה. יונק שדי אמי - שהרי אז אחיה ושלמה עמהם. אמצאך בחוץ - בתוך הגלות, שהיא בארץ אחרת. אשקך - כדי להדביק רוח עם רוח. גם לא יבזו לי - אף על גב שאני נמצאת בארץ אחרת

בא ראה שיוסף, אף על גב שאחיו לא היו לו כמו אחים כשנפל בידיהם, הוא היה להם כמו אח כשנפלו בידו, והרי פרשוה שכתוב (בראשית ג) וינחם אותם וידבר על לבם, בכל הוא דבר, על לבם.

ובא וראה מה כתוב, ויאמרו איש אל אחיו. זה שמעון ולוי שהם היו ודאי אחים בכל, משום שבאו מצד הדין הקשה, ומשום כך רגזם הוא רגז של הרג בעולם, כמו שנאמר (שם מט) ארור אפם כי עז ועברתם פי קשתה

בא ראה את סוד הדבר, יש רגז ויש רגז. יש רגז שהוא מברך ומעלה וממטה, ונקרא ברוך,

שְׁמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה, שֵׁישׁ לוֹ אַרְךָ יָמִים בְּעוֹלָם
הַהוּא שְׁבוּ אַרְךָ הַיָּמִים, וְאוֹתָם הַיָּמִים הֵם וְדַאי
יָמִים, שֵׁם הוּא בְּטַחֲוֹן הַקִּדְשָׁה שְׁלִמְעֵלָה שְׁבוֹטָח
אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, לְהַתְחַזֵּק בְּעוֹלָם
הַהוּא, בְּשִׂמְאֵלָה עֶשֶׂר וְכְבוֹד, יֵשׁ לוֹ שְׂכָר טוֹב
וְשְׁלוֹה בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וְכָל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה לְשִׁמָּה, כְּשִׁיּוֹצֵא מִן
הָעוֹלָם הַזֶּה, הַתּוֹרָה הוֹלֶכֶת לְפָנָיו וּמְכַרְיָה
לְפָנָיו וּמְגַנָּה עָלָיו שְׁלֵא יִקְרְבוּ אֵלָיו בְּעֵלֵי הַדִּין.
כְּשִׁשׁוֹכֵב הַגּוֹף בְּקִבְרָה, הִיא שׁוֹמֶרֶת אוֹתוֹ.
כְּשֶׁהִנְשָׂמָה הוֹלֶכֶת לְהַסְתַּלֵּק לְשׁוֹב לְמִקּוּמָה, הִיא
הוֹלֶכֶת לְפָנֵי הַנְּשָׂמָה הַהִיא. וְכִמָּה שְׁעָרִים נִשְׁפָּרִים
מִלְּפָנֵי הַתּוֹרָה עַד שֶׁנִּכְנָסֶת לְמִקּוּמָה, וְעוֹמֶדֶת עַל
הָאָדָם עַד שֶׁיִּתְעוֹרֵר בְּזִמְנָן שִׁיקוּמוֹ הַמְּתִים שֶׁל
הָעוֹלָם, וְהִיא מְלַמֶּדֶת עָלָיו סְגוּרָיָה.

וְהוּ שְׁכָתוֹב (מְשַׁלֵּי 1) בְּהַתְהַלְכָה תִּנְחָה אֶתְךָ בְּשִׁכְבְּךָ
תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחָךָ. בְּהַתְהַלְכָה
תִּנְחָה אֶתְךָ - כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. בְּשִׁכְבְּךָ תִּשְׁמַר עֲלֶיךָ -
בְּשַׁעֲהַ שֶׁשׁוֹכֵב הַגּוֹף בְּקִבְרָה, שְׁהָרִי אִזּוֹ בְּזִמְנָן הַהוּא
נִדוֹן הַגּוֹף בְּקִבְרָה, וְאִזּוֹ הַתּוֹרָה מְגַנָּה עָלָיו. וְהַקִּיצוֹת
הִיא תְּשִׁיחָךָ - כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר, בְּזִמְנָן שִׁיִּתְעוֹרְרוּ
הַמְּתִים שֶׁל הָעוֹלָם מִן הָעֶפֶר, הִיא תְּשִׁיחָךָ לְהִיּוֹת
עֲלֶיךָ סְגוּרָה.

רַבִּי אֵלְעָזָר אָמַר, הִיא תְּשִׁיחָךָ, מֵהַ זֶה הִיא
תְּשִׁיחָךָ? מִשׁוּם שֶׁאֵין עַל גַּב שֶׁעֲכָשׁוּ יְקוּמוּ
מִהָעֶפֶר, הַתּוֹרָה לֹא תִשְׁתַּכַּח מֵהֶם, שְׁהָרִי אִזּוֹ יִדְעוּ
אֶת כָּל אוֹתָהּ הַתּוֹרָה שֶׁעֲזָבוּ כְּשֶׁהִסְתַּלְּקוּ מִן הָעוֹלָם
הַזֶּה. אוֹתָהּ הַתּוֹרָה שְׁמוֹרָה מֵאוֹתוֹ זִמְנָן, וְתִכְנָס
לְמַעֲיָהֶם כְּמוֹ מִקְדָּם, וְהִיא תִדְבַר בְּמַעֲיָהֶם.

וְכָל הַדְּבָרִים מִתְקַנְיִם יוֹתֵר מִכְּמוֹ שֶׁהָיוּ בְּרִאשׁוֹנָה,
שְׁהָרִי כָּל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהוּא לֹא יִכַּל לְהַשִּׁיג
אוֹתָם כְּרִאשׁוֹי וְהוּא הַשְׁתַּדֵּל בָּהֶם וְלֹא נִדְבַק בָּהֶם -
כָּלֵם נִכְנָסִים לְמַעֲיוֹ מִתְקַנְיִם וְהַתּוֹרָה תִּדְבַר בּוֹ. זֶהוּ
שְׁכָתוֹב וְהַקִּיצוֹת הִיא תְּשִׁיחָךָ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּמוֹ
זֶה כָּל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בְּעוֹלָם הַזֶּה, זוֹכֵה
לְהַשְׁתַּדֵּל בָּהּ לְעוֹלָם הַבָּא, וְהִנֵּה נִתְבָּאָר.

בֵּא רֵאָה, אוֹתוֹ הָאִישׁ שְׁלֵא זוֹכֵה לְהַשְׁתַּדֵּל
בְּעוֹלָם הַזֶּה בַּתּוֹרָה וְהוּא הוֹלֵךְ בַּחֲשֵׁכָה,
כְּשִׁיּוֹצֵא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, נוֹטֵלִים אוֹתוֹ וּמְכַנְיָסִים

שְׁנוּטֵל אוֹתָם, וְכִשְׁנוּטֵל יָדוֹ כְּרִאשׁוֹי, אִזּוֹ מִתְקַדֵּשׁ
וְנִקְרָא קְדוֹשׁ.

וְאֵיךְ צְרִיךְ לְהִתְקַדֵּשׁ? צְרִיךְ כָּלִי אֶחָד לְמִטָּה וְכָלִי
אֶחָד מְלַמְעֵלָה, כְּדִי שִׁיִּתְקַדֵּשׁ מֵאוֹתוֹ
שְׁלִמְעֵלָה, וְאוֹתוֹ שְׁלִמְעֵלָה שִׁיּוֹשֵׁב בְּזִמְנָה שִׁטְמָאָה
בּוֹ. וְזֶה הַכָּלִי לְקַבֵּל טְמָאָה, וְזֶה לְהִתְקַדֵּשׁ מִמֶּנּוּ. זֶה
כְּרוּךְ וְזֶה אָרוּר. וְלֹא צְרִיךְ לְשַׁפֵּךְ בְּבֵית אֶת אוֹתָם
מִיָּם שֶׁל הַזִּמְנָה, שְׁלֵא יִקְרַב אֵלֵיהֶם אִישׁ, שְׁהָרִי
בָּהֶם מִתְכַּנְסִים הַצַּד שְׁלָהֶם, וְיִכּוֹל לְקַבֵּל נֶזֶק מֵאוֹתָם
הַיָּמִים הַטְּמָאִים.

וְעַד שִׁיעֵבֵר הַזִּמְנָה מִיָּדוֹ לֹא יִבְרָךְ, וּבִבְרִיּוֹת וּמִשׁוּם
כֶּף, בְּטָרָם יִקְדֵשׁ הָאָדָם אֶת יָדָיו בְּבִקְרָה, נִקְרָא
טְמָא. כִּיּוֹן שֶׁהִתְקַדֵּשׁ, נִקְרָא טְהוֹר. וּמִשׁוּם כֶּף אֵל
יִטַּל אֶלָּא מִיָּד שֶׁנִּטְהַרָה בְּרִאשׁוֹנָה, שְׁכָתוֹב (בְּמִדְבָר
יט) וְהִזָּה הַטְּהוֹר עַל הַטְּמָא. זֶה נִקְרָא טְהוֹר, וְזֶה
נִקְרָא טְמָא.

מִשׁוּם כֶּף כָּלִי אֶחָד לְמַעֲלָה וְכָלִי אֶחָד לְמִטָּה, זֶה
קְדוֹשׁ וְזֶה טְמָא. וְאִסּוּר לְעֲשׂוֹת דְּבָר עִם
אוֹתָם הַיָּמִים, אֶלָּא צְרִיךְ לְשַׁפֵּךְ אוֹתָם בְּמִקּוּם
שְׁאֵנָשִׁים לֹא עוֹבְרִים עֲלֵיהֶם וְלֹא יִלִּין אוֹתָם בְּבֵית,
שְׁהָרִי כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁפָּכוּ בְּאֶרֶץ, רוּחַ הַטְּמָאָה נִמְצָאֶת שָׁם
וְיִכּוֹלָה לְהִזִּיק. וְאִם חָפַר לָהֶם מְדוּרָן תַּחַת הָאֶרֶץ
שְׁלֵא יִרְאוּ - יָפָה.

וְלֹא יִתֵּן אוֹתָם לְנָשִׁים מְכַשְׁפוֹת שִׁיּוֹכְלוּ לְהִרְע
בָּהֶם לְבִנֵי אָדָם, מִשׁוּם שֶׁאוֹתָם הַיָּמִים
שֶׁהִתְקַלְלוּ, וְהַקְדוֹשׁ כְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְטַהֵר אֶת
יִשְׂרָאֵל שִׁיְהִיו קְדוֹשִׁים, שְׁכָתוֹב (יחזקאל לו) וְזִרְקִתִי
עֲלֵיכֶם מִיָּם טְהוֹרִים מִכָּל טְמָאוֹתֵיכֶם וּמִכָּל
גְּלוּלֵיכֶם אֲטַהֵר אֶתְכֶם.

וַיִּקְרָא הוּא וַיִּשְׁלַח אוֹתוֹ הַבְּרָה וְהַבּוֹר רַק אֵין בּוֹ מִיָּם.
רַבִּי יְהוּדָה פִּתַּח וְאָמַר, (תהלים יט) תּוֹרַת ה'
תְּמִימָה מְשִׁיבַת נֶפֶשׁ. [מִי שֶׁמְבַטֵּל דְּבָרֵי תּוֹרָה כְּאִלוֹ
הַחֲרִיב עוֹלָם שְׁלָם] כְּמָה יֵשׁ לְבִנֵי אָדָם לְהַשְׁתַּדֵּל
בַּתּוֹרָה, שְׁכָל מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, יְהִיו לוֹ חַיִּים
בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא וְזוֹכֵה בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת.
וְאִפְלוּ מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה וְלֹא מִשְׁתַּדֵּל בָּהּ לְשִׁמָּה
כְּרִאשׁוֹי, זוֹכֵה לְשְׂכָר טוֹב בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין דָּנִים
אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַהוּא.

וּבֵא וְרֵאָה, כְּתוֹב (מְשַׁלֵּי ג) אַרְךָ יָמִים בִּימִינָה
בְּשִׂמְאֵלָה עֶשֶׂר וְכְבוֹד. אַרְךָ יָמִים בְּאוֹתוֹ

מהם. אבל כיון שנמסר בידי שונאיו, מעטים הם שיכולים להנצל.

ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם, מידם דוקא, ולא כתוב למען הציל אותו ויותר לא. אלא אמר ראובן, ינצל מידם, ואם ימות בבור - ימות. ומשום כך כתוב וישמע ראובן ויצלהו מידם

בא ראה כמה היא חסידותו של ראובן, שמשום שידע ששמעון ולוי, השתפות והחכמה והחברות שלהם הם קשים, שכאשר התחברו בשכם הרגו כל זכר [ס"א וזה שהרגו כל זכר], לא די להם, אלא שנוטלים נשים וטף וכסף וזהב וכל הבהמות וכל כלי יקר וכל מי שנמצא בקריה, ולא די, אלא שאפלו כל מה שבשדה נטלו, שכתוב (בראשית לד) ואת אשר בעיר ואת אשר בשדה לקחו.

אמר, ומה הקריה הגדולה כזו לא נצל מהם - אלמלא העולם הזה יפל בידיהם, לא ישאירו ממנו חתיכת בשר בעולם, ועל כן אמר טוב להנצל מהם, שלא ישאירו ממנו שארית בעולם ולא יראה ממנו אבא כלום לעולמים.

וכאן אם ימות, לא יכולים לו, וישאר כל גופו שלם ואשיב אותו לאבא שלם, ועל כן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, אף על גב שימות שם. ומשום כך אמר הילד איננו, ולא אמר איננו חי, אלא אמר איננו - אפלו מת.

בא ראה מה שעשה, שהוא בחכמה היה משתף עצמו עמהם, שכתוב לא נכנו נפש, ולא כתוב לא תכוהו, והוא לא היה שם כשנמכר יוסף, שהרי כלם שמשו את אביהם, כל אחד ואחד יום אחד, ואותו היום היה של ראובן, ועל כן רצה שבאותו היום שהיה השמוש שלו לא יאבד יוסף, ומשום כך כתוב וישב ראובן אל הבור והנה אין יוסף בבור ויקרע את בגדיו. והנה אין יוסף דוקא, אפלו [חי און] מת, מיד וישב אל אחיו ויאמר הילד איננו.

ואפלו ראובן לא ידע מאותה המכירה של יוסף. והרי בארוהו שהשכינה השתתפה עמהם, ועל כן לא ידע ראובן מהמכירה ההיא של יוסף, ולא התגלתה לו עד אותו הזמן שיוסף התגלה לאחיו.

אותו לגיהנם למקום התחתון, שלא יהיה מרחם עליו, שנקרא בור שאון טיט היון, כמו שנאמר (תהלים מ) ויעלני מבור שאון מטיט היון ויקם על סלע רגלי כונן אשורי.

ומשום כך, אותו שלא משתדל בתורה בעולם הזה ומתטנף בטנופות של העולם, מה כתוב? ויקחהו וישלכו אתו הברה - זה הוא הגיהנם, המקום שדנים את אותם שלא השתדלו בתורה. והבור רק - כמו שהוא היה ריק, מה הטעם? משום שלא היה בו מים.

ובא וראה כמה הוא העניש של התורה, שהרי לא גלו ישראל מהארץ הקדושה אלא משום שהסתלקו מן התורה ונעזבו ממנה, זהו שכתוב (ירמיה ט) מי האיש החכם ויבן את זאת וגו' על מה אבדה הארץ וגו'. ויאמר ה' על עזבכם את תורתי וגו'. רבי יוסי אמר, מכאן (ישעיה ה) לכן גלה עמי מבלי דעת.

משום כך הכל עומד על קיום התורה, והעולם לא מתקיים בקיומו אלא בתורה, שהיא קיום העולמות, מעלה ומטה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם וליילה חקות שמים וארץ לא שמת.

ויקחהו וישלכו אתו הברה, רמז על שזרקו אותו לתוך המצרים, המקום שלא נמצא בו סוד האמונה כלל. רבי יצחק אמר, אם נחשים ועקרבים היו בו, למה כתוב בראובן למען הציל אתו מידם להשיבו אל אביו, וכי לא חשש ראובן לזה שהנה אותם נחשים ועקרבים יזיקו אותו, ואיך אמר להשיבו אל אביו, וכתוב למען הציל אותו?

אלא שראה ראובן שהנזק נמצא בידי אחיו, משום שידע כמה הם שונאים אותו ורצונם להרג אותו. אמר ראובן, טוב להפיל אותו לתוך בור הנחשים והעקרבים ולא ימסר בידי שונאיו שלא מרחמים עליו. מכאן אמרו, יפיל אדם עצמו לאש או לבור של נחשים ועקרבים ולא ימסר בידי שונאיו [שמעטים הם שיכולים להנצל, ומשום כך אמר למען הציל אתו מידם].

משום שכאן במקום הנחשים והעקרבים - אם הוא צדיק, הקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס, ולפעמים שזכות אבות מסייעים לאדם וינצל

כְּשֶׁבְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הַתְּקִין לוֹ שְׁבַעַה עֲמוּדִים עַל מַה שְּׁעוּמַד, וְכָל הָעֲמוּדִים עוּמְדִים בְּעַמּוּד אֶחָד יַחֲדִי, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ שְׁכַתוֹב (משלי ט) חֲכָמוֹת בְּנִתָּה בֵּיתָה חֲצֵבָה עֲמוּדֶיהָ שְׁבַעַה, וְכָל אֵלֶּה הֵם עוּמְדִים בְּדַרְגָּה אַחַת מֵהֶם שְׁנִקְרָאת (שם י) צְדִיק יְסוּד עוֹלָם.

וּכְשֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, נִבְרָא מֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁהוּא הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הָעוֹלָם וְתַקּוּנוֹ, שֶׁהוּא נִקְדָּה אַחַת שֶׁל הָעוֹלָם וְהָאֲמִצָּע שֶׁל הַכֹּל, וּמִי הוּא? צִיּוֹן, שְׁכַתוֹב (תהלים ג) מִזְמוֹר לְאַסָּף אֶל אֱלֹהִים ה' דָּבַר וַיִּקְרָא אֶרֶץ מִמְזֹרַח שָׁמֶשׁ עַד מִבְּאוֹ. וּמֵאִיזָה מְקוֹם? מִצִּיּוֹן, שְׁכַתוֹב מִצִּיּוֹן מְכַלֵּל יְפִי אֱלֹהִים הוֹפִיעַ. מֵאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁהוּא צַד הַשְּׁלֵמוֹת שֶׁל הָאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה כְּרֵאוּי [וְכַעַת יִשְׂרָאֵל הַחֲזִיקוּ בּוֹ בְּסוּדוֹת הַמְּצוּוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה, מִשׁוּם שֶׁכָּל יוֹם יוֹם מִחֲזִיק אָדָם בְּצִיצִית שְׁמַתְעֻטָּף בָּהּ], וְצִיּוֹן הַחֲזִיק וְהִנְקָדָה שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, וּמֵהַמְּקוֹם הַהוּא נִתְקַן כָּל הָעוֹלָם וְנַעֲשָׂה, וּמִתּוֹכוֹ נִזּוֹן כָּל הָעוֹלָם.

וּבֵא וּרְאֵה, וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה' וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ וּגּוֹ'. כִּיּוֹן שְׁאָמַר וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה', לְמָה כְּתוֹב וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ? הִנֵּה [ס"א אֵלֶּא] כָּאֵן סוּד הָאֱמוּנָה [עַל מַה עוֹלָם] שְׁאֲמַרְנוּ שְׁצִיּוֹן הִיא הַשְּׁלֵמוֹת וְהִיפִי שֶׁל הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָם נִזּוֹן מִמֶּנּוּ, מִשׁוּם שֶׁשְׁתֵּי דַרְגוֹת הֵן, וְהֵן אַחַת, הֵם צִיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם, זֶה דִין וְזֶה רַחֲמִים, וּשְׁנֵיהֶם אֶחָד, מְכַאֵן דִּין וּמְכַאֵן רַחֲמִים.

מִמַּעְלָה לְמַעְלָה יוֹצֵא קוֹל שְׁנִשְׁמַע. לְאַחַר שְׁאוֹתוֹ הַקּוֹל יוֹצֵא וְנִשְׁמַע, אֲזַי יוֹצֵאִים הַדִּינִים וְדַרְכֵי הַדִּין, וְהַרְחֲמִים יוֹצֵאִים וְנִפְרָדִים מִשָּׁם. וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה', זֶה בֵּית הַדִּין בְּרַחֲמִים. וְעֲלִיּוֹן, אֵף עַל גַּב שְׁאִינוֹ נִמְצָא וְאִינוֹ נוֹדַע, כִּיּוֹן שֶׁהַקּוֹל הַהוּא יוֹצֵא, אֲזַי נִמְצָא הַכֹּל, דִּין וְרַחֲמִים. זֶהוּ שְׁכַתוֹב וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ. כִּיּוֹן שִׁיתֵּן קוֹלוֹ, אֲזַי בְּרַד וּגְחִלִי אֵשׁ, מִיָּם וְאֵשׁ.

בֵּא רְאֵה, בְּשַׁעַה שְׁנוּלַד יְהוּדָה, מַה כְּתוֹב? (בראשית כט) וַתַּעֲמַד מְלֻדָּת, מִשׁוּם שֶׁזֶּה הוּא הַיְסוּד הַרְבִּיעִי מֵאוֹתָם הָאֲרַבְעָה שֶׁהֵם הַמְּרַכְּבָה הָעֲלִיּוֹנָה, עֲמוּד אֶחָד מֵאוֹתָם אֲרַבְעָה הָעֲמוּדִים, מַה כְּתוֹב בּוֹ? וַיְהִי בְּעֵת הַהִיא וַיִּרַד יְהוּדָה מֵאֵת אַחֲיוֹ, שֶׁהָיָה מְלֻךְ עֲלֵיהֶם. מַה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁהוֹרִידוּ אֶת יוֹסֵף לְמִצְרַיִם, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ.

בֵּא רְאֵה כְּמָה גֵרָם לְרֵאוּבֵן מִשׁוּם שֶׁהוּא הַשְּׁתַדֵּל לְהַחֲיוֹת אֶת יוֹסֵף. מַה כְּתוֹב? (דברים לג) יַחֲיֵי רֵאוּבֵן וְאֵל יִמַת וּגּוֹ'. שֶׁהָרִי מִשׁוּם זֶה, אֵף עַל גַּב שִׁידַע שְׁנִלְקַחָה בְּכוֹרְתוֹ מִמֶּנּוּ וְנִתְּנָה לְיוֹסֵף, הַשְּׁתַדֵּל לְהַחֲיוֹת אוֹתוֹ, וְהַתְּפַלֵּל מִשָּׁה וְאָמַר יַחֲיֵי רֵאוּבֵן וְאֵל יִמַת, וְהַתְּקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא. מַה הַטַּעַם? מִשׁוּם זֶה, וּמִשׁוּם שֶׁעָשָׂה תְּשׁוּבָה מִהַמַּעֲשֵׂה הַהוּא. שְׁכָל מִי שֶׁעוֹשֶׂה תְּשׁוּבָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקִים אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בֵּא רְאֵה מַה כְּתוֹב? וַיִּקְחוּ אֶת כְּתָנֶת יוֹסֵף וּגּוֹ'. הָרִי בְּאֲרוּהוּ, שְׁמִשׁוּם שֶׁדָּם הַשְּׁעִיר דּוּמָה לְדָם שֶׁל אָדָם. אֲבָל בֵּא רְאֵה, אֵף עַל גַּב שֶׁהַדְּבָר בֵּא כְּרֵאוּבֵן, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵק עִם הַצְּדִיקִים אֲפִלּוּ כַחוּט הַשְּׁעָרָה.

יַעֲקֹב עָשָׂה מַעֲשֵׂה כְּרֵאוּבֵן, בְּמָה? מִשׁוּם שֶׁהַקְּרִיב לְאָבִיו שְׁעִיר, שֶׁהוּא צַד הַדִּין הַקָּשָׁה, וְעַם כָּל זֶה, מִשׁוּם שֶׁהוּא הַקְּרִיב שְׁעִיר וְהַכְּחִישׁ אֶת אָבִיו שֶׁהוּא הַצַּד שְׁלוֹ, נַעֲנַשׁ בְּשְׁעִיר הָאֲחֵר הַזֶּה שֶׁהַקְּרִיבוּ לוֹ בְּנֵי אֶת הַדָּם שְׁלוֹ.

בּוֹ כְּתוֹב (בראשית כז) וְאֵת עֹרֹת גְּדֵיֵי הַעֲזִים הַלְּבִישָׁה עַל יָדָיו וְעַל חֻלְקֵת צְוֹאֲרָיו, מִשׁוּם כֶּף – וַיִּטְבְּלוּ אֶת הַכְּתָנֶת בְּדָם, הַקְּרִיבוּ לוֹ כְּתָנֶת לְהַכְּחִישׁ אוֹתוֹ. וְהַכֹּל זֶה כְּנִגְדַּד זֶה. הוּא גֵרָם שְׁכַתוֹב וַיִּחְרַד יִצְחָק חֲרָדָה גְּדֻלָּה עַד מְאֹד, מִשׁוּם כֶּף גֵרָמוֹ לוֹ שֶׁחֲרַד חֲרָדָה בְּזִמְנֵי הַהוּא, שְׁכַתוֹב הַכֹּר נָא הַכְּתָנֶת בְּנֶף הִיא אִם לֹא.

רְבִי חֲיֵיא אָמַר, כְּתוֹב בּוֹ (שם) הָאֲתָה זֶה בְּנֵי עֲשׂוֹ אִם לֹא – לוֹ כְּתוֹב, הַכְּתָנֶת בְּנֶף הִיא אִם לֹא. וּמִשׁוּם כֶּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְדַקְדֵק עִם הַצְּדִיקִים בְּכָל מַה שֶׁהֵם עוֹשִׂים.

רְבִי אָבָא אָמַר [נ"א אָמַר רְבִי אָבָא], כִּיּוֹן שְׁכָל הַשְּׁבָטִים רָאוּ אוֹתוֹ הַצַּעַר שֶׁל אָבִיהֶם, וְדָאֵי הַתְּנַחְמוּ וְנִתְּנוּ עֲצָמָם עַל יוֹסֵף שִׁיפְדוּ אוֹתוֹ אֲלֵמָלָא יִמְצָאוּ אוֹתוֹ. כִּיּוֹן שְׁרָאוּ שְׁלֹא יְכוּלִים, חֲזָרוּ אֶל יְהוּדָה וְהַעֲבִירוּ אוֹתוֹ מֵעֲלֵיהֶם, מִשׁוּם שֶׁהוּא הָיָה מְלֻךְ עֲלֵיהֶם, [וְאֲזַי ס"א וְכִיּוֹן שֶׁ] הַעֲבִירוּהוּ מֵעֲלֵיהֶם, מַה כְּתוֹב? וַיְהִי בְּעֵת הַהִיא וַיִּרַד יְהוּדָה וּגּוֹ'.

רְבִי יְהוּדָה פָּתַח וְאָמַר, (תהלים יח) וַיִּרְעַם בְּשָׁמַיִם ה' וְעֲלִיּוֹן יִתֵּן קוֹלוֹ בְּרַד וּגְחִלִי אֵשׁ. בֵּא רְאֵה,

קדושה כדי ללמד את האדם ללכת בדרכי התורה ולשמר מצוותיו, כדי שאדם יתתקן כראוי.

[ומשום זה] [ובעוד] שיש בו נשמה קדושה, צריך לאדם להגדיל את דמות המלך העליון בעולם. וסוד זה, שהרי אותו הנער ששופע ויוצא לא פוסקים מימיו לעולמים, ועל זה צריך לאדם שלא יפסיק את הנער והמקור שלו בעולם הזה. [נה"ר רמז לברית הקדש שחתום בכשרו, שהוא דגמא של אותו הנה"ר הסוד של צדיק שמתחבר עם צד"ק יחד למעלה. משום כך צריך אדם למטה להתחבר עם אשתו בקדושה כדי שיתחזק באותו העולם.] וכל זמן שאדם לא יצליח בעולם הזה [ס"א ועל כן צריך לאדם שלא יפסיק את הנער והמקור שלו בעולם הזה, ואם לא] הקדוש ברוך הוא עוקר אותו ונוטע אותו בכמה פעמים כמו מקדם.

בא ראה מה כתוב, העירותי מצפון ויאת. העירותי - זו ההתעוררות של הזווג של האדם בעולם הזה, שהיא התעוררות מצד הצפון. ויאת - זו היא הנשמה הקדושה שבאה מלמעלה, והקדוש ברוך הוא שולח אותה מלמעלה, באה לעולם הזה ונכנסת לתוך בני אדם, כמו שאמרנו.

ממזרח שמש - זה המקום של אותו הנער ששופע ויוצא, שמשם יוצאת הנשמה ומאירה. ויבא סגנים [כמו חמר] - אלו הם חילות העולם שבאים משום [בתוך] אותה ההתעוררות של הנשמות. כמו חמר - כמו שמתעורר אדם בגוף.

שהרי משום זה הקדוש ברוך הוא עושה זיווגים ומטיל נשמות בעולם, ונמצאת חברות למעלה ולמטה, והמקור של הכל הוא [ס"א יהיה] ברוך. ומשום כך הקדוש ברוך הוא עשה את האדם, כדי להשתדל בדרכיו, ולא יפסיק את מקורו ומעינו לעולמים.

וכל מי שמפסיק מקורו [מלמטה ומיבש אותו, כביכול גורם להפסק למעלה, אז (איוב יד) אזלו מים מני ים ונהר יחרב ויבש. והואיל וכן אדם הוקם למטה כדגמא שלמעלה - מי שמקורו ימיש מעשות פרות, כמו זה שלא רצה לשא אשה, או שנשא אותה והשתדל ולא יכל, אלו ששני הפכים

וירא שם יהודה בת איש כנעני, וכי כנעני היה? אלא הנה פרושהו החברים. ויהר ותלד בן ויקרא את שמו ער. שלשה בנים היו ליהודה, ולא נשאר מהם רק אחד, וזה הוא שלה.

רבי אלעזר רבי יוסי רבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, למה כתוב בבני יהודה, בראשון - ויקרא את שמו ער, ובשני האחרים כתוב, ותקרא את שמו אונן, ותקרא את שמו שלה?

אמר לו, בא ראה, הפרשה הזו היא סוד עליון, והכל הוא כראוי. וירד יהודה מאת אחיו, שהנה נכסטה הלבנה וירדה מהדרגה של תקון לתוך דרגה אחרת, שהתחבר בה הנחש, כמו שנאמר ויט עד איש עדלמי ושמו חירה.

ותהר ותלד בן ויקרא את שמו ער, והוא רע, והכל אחד, שבא מצד היצר הרע, ומשום כך כתוב ויקרא את שמו ולא כתוב ויקרא שמו. ביצק כתוב ויקרא שמו, שהקדוש ברוך הוא קרא לו יצק, וכאן את - לרבות דרגה אחרת שזהמת הטמאה נולד, וזה הוא ער רע, והכל אחד.

אחר כך לא התבסס המקום עד שבא שלה שהיה העקר של כלם. מה כתוב? ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה'. כתוב כאן רע, וכתוב שם (בראשית ח) כי יצר לב האדם רע מנעריו. רע ששופך דמים, שופך זרע על הארץ, ומשום כך וימתהו ה'. מה כתוב אחריו? ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'.

ויאמר יהודה לאונן בא אל אשת אחיך וגו'. רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה מא) העירותי מצפון ויאת ממזרח שמש יקרא בשמי ויבא סגנים כמו חמר וכמו יוצר ירמס טיט. בא ראה כמה בני אדם הם טפשים שאין יודעים ואין מסתכלים לדעת דברי הקדוש ברוך הוא, שהנה כלם ישנים, שאין מתעוררים, ושנה בנקבי עיניהם.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם כמו שלמעלה, הכל הוא בחכמה, ואין לה איבר ואיבר באדם שאינו עומד בחכמה עליונה. שהרי כיון שנתקן כל הגוף באיבריו כראוי, הקדוש ברוך הוא השתתף [התחזק] עמו והכניס בו נשמה

להכנס לאותו הזרע שהתעסק בה האדם בפריה ורביה, ואז יאריך ימים, וחפץ ה' - זו התורה - בידו יצ'ח.

בא ראה, אף על גב שאדם משתדל בתורה יומם ולילה ומקורו ומעינו עומד בו לחנם, אין לו מקום להכנס לפרגוד. והרי נאמר שבאר המים, אם לא נכנס בה אותו המקור והמעין, אינה באר, שהבאר והמקור הם יחד והם סוד אחד, ובארנו.

כתוב (תהלים קכז) שוא לכם משכימי קום מאחרי שבת אכלי לחם העצבים פן יתן לידידו שנא. בא ראה כמה הם חביבים דברי התורה, שבכל דבר ודבר בתורה יש בו סודות עליונים קדושים, והרי נאמר שכאשר נתן הקדוש ברוך הוא התורה לישראל, את כל הגזנים העליונים הקדושים כלם נתן להם [וכלם] בתורה, וכלם נתנו לישראל בשעה שקבלו התורה בסיני.

בא ראה, שוא לכם משכימי קום - אלו הם היחידים שנמצאים, שאינם זכר ונקבה כראוי, ומקדימים בבקר לעבודתם, כמו שנאמר (קהלת ד) יש אחד ואין שני וגו', ואין קץ לכל עמלו. מאחרי שבת - מאחרים המנוחה, כמו שנאמר כי בו שבת, משום שהאשה אל האדם היא נחת ודאי אצלו.

אכלי לחם העצבים, מה זה לחם העצבים? שכאשר לאדם יש בנים, אותו הלחם שאוכל, אוכל אותו בשמחה וברצון הלב. וזה שאין לו בנים, אותו לחם שאוכל הוא לחם של עצב, ואלו הם אכלי לחם העצבים ודאי.

בן יתן לידידו שנא, מה זה יתן לידידו? זהו שמקורו מברך, שהקדוש ברוך הוא נותן לו שנה בעולם ההוא, כמו שנאמר (משלי ג) ושכבת וערבה שנתך, משום שיש לו חלק בעולם הבא, כדי שאותו האיש ישכב ויהנה בעולם הבא. ההוא כראוי.

יש אחד ואין שני וגו', יש אחד - זהו אדם שהוא יחידי בעולם, לא יחידי כראוי, אלא שהוא בלי זוג. ואין שני - שאין עמו סמוך. גם בן - שיקים שמו בישראל לא השאיר. ואח אין לו - שיביא אותו לתקון.

הם זה מזה, (או אותו) שימיש מעשות פרות, אין לו תקנה לעולם.

מענת לא יוכל לתקן (קהלת א), משום שלא רצה לשא אשה ולהשתדל בפריה ורביה. ואותו שהשתדל ונשא אשה ולא יכל, זה מתקן בגואלו שקרוב לו, שהוא אחיו של אותו מת בלי בנים. כשיוצא מן העולם הזה, אותו האיש לא נכנס לפרגוד ולא נוטל חלק בעולם ההוא [ונשמתו לא נכללת במקום שכל הנשמות נכללו, ונגזרת דמותו משם, זהו שכתוב ונכרתה הנפש ההיא מלפני]. הואיל וכך הוא, בורא לו הקדוש ברוך הוא גואל שיגאלנו מיד המשחיתים, וזה אחיו שקרוב אליו, שנאמר (דברים כה) כי ישבו אחים יחדו וגו'. וכתוב בא אל אשת אחיך ויבם אתה וגו', משום שנשמתו לא נכנסת לפני הקדוש ברוך הוא, אלא היא עומדת בחוץ, משום שלא זכה להאיר בעולם הזה בגוף ההוא.

מי שלא זוכה במקום הזה, ילך למקום אחר ויזכה בו. כמו כן עץ שדולק ואורו לא עולה, יכו אותו ויעלה בו אור ויאיר. עץ הוא אדם, שכתוב (שם כ) כי האדם עץ השדה. רוצה לומר, שהאדם כשהוא בעולם הזה והולך ותאב ואוכל ושותה ומזדוג עם אשה ולא זוכה לבנים, זהו עץ שדולק ואורו לא עולה, כלומר, נשמתו לא זוכה באותו הגוף להיות מוארת, אלא היא בחשכה].

בא ראה, כתוב (ישעיה מה) לא תהו בראה לשבת יצרה, שמשום כך עשה הקדוש ברוך הוא את האדם כראוי, כמו שאמרנו, והקדוש ברוך הוא עושה חסד עם העולם בא ראה מה כתוב, (בראשית כה) ויסף אברהם ויקח אשה ושממה קטורה. סוד הנשממה שבאה להתקן כמו מקדם.

בא ראה באותו הגוף מה כתוב, (ישעיה נג) וה' חפץ דכאו החלי אם תשים אשם נפשו יראה זרע יאריך ימים וחפץ ה' בידו יצ'ח. וה' חפץ דכאו, בפסוק הזה יש להסתכל, למה חפץ? כדי שיטהר. אם תשים אשם - היה צריך להיות אם ישים אשם! מה זה אם תשים? אלא על הנשממה חוזר הדבר. אם הנשממה היא רוצה להתקן כראוי - יראה זרע, משום שאותה הנשממה הולכת ומשוטטת ומזמנת

וְיָמֵי מוֹת הַצְּדִיק הַשְּׁלֵם הַזֶּה וְהוּא יִשְׁתַּלֵּם בְּעוֹלָם. זְהוּ שְׁכָתוּב (במדבר לב) כִּי בְעֵיר מִקְלָטוֹ יֵשֵׁב עַד מוֹת הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל וְגו'.
וְזוּהוּ שְׁשָׁנֵינוּ, בְּנִים מְזַמְנִים לְצַדִּיקִים בְּמִיתָתָם. בְּחַיֵּיהֶם לֹא זָכוּ, וּבְמִיתָתָם זָכוּ. וּמִשׁוּם כֶּף כָּל מַעֲשָׂיו שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּלֵם אֶמֶת וְזָכוּת, [וְחָס] וְחַיִּים עַל הַכֹּל. (קהלת ד) טוֹבִים הַשָּׁנִים מִן הָאֶחָד אֲשֶׁר יֵשׁ לָהֶם שְׂכָר טוֹב בְּעַמְלָם – אֵלּוּ הֵם שְׁמַתְעַסְקִים בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהוֹלִיד בְּנִים, שְׁאוֹתָם בְּנִים שֶׁהַשְּׂאִירוֹ, בְּגִלְלָם יֵשׁ לָהֶם שְׂכָר טוֹב בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְגִלְלָם יוֹרְשִׁים אֲבוֹתֵיהֶם חֵלֶק בְּעוֹלָם הַהוּא, וּבְאֲרוּהוּ.

בֵּא רָאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נוֹטֵעַ אֵילָנוֹת בְּעוֹלָם הַזֶּה. אִם הִצְלִיחוּ – יָפָה. לֹא הִצְלִיחוּ – עוֹקֵר אוֹתָם וְשׁוֹתֵל אוֹתָם אֶפְלוּ כִּמְהָ פְעָמִים, וּמִשׁוּם כֶּף כָּל דְּרָכֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הֵן לְטוֹב וְלִתְקַן אֶת הָעוֹלָם.

בֵּא אֵל אִשְׁתְּ אַחִיךָ וַיְבִסֵּם אֶתָּה. שְׁהָרִי יְהוּדָה וְכָל הַשְּׂבָטִים הָיוּ יוֹדְעִים אֶת זֶה וְעָקַר הַדְּבָר וְהָקַם זֶרַע, מִשׁוּם שְׁאוֹתוֹ הַזֶּרַע צָרִיךְ לְהִתְתַּקֵּן הַדְּבָר וְלִגְלַם גִּלְמֵם לְתַקוּן שְׁלֵל יִפְרֵד הַזֶּרַע מִשְׂרָשׁוֹ כְּרֹאוֹי, זְהוּ שְׁכָתוּב (איוב לד) וְאָדָם עַל עֶפֶר יָשׁוּב.

וּבְשִׁנְתָּקֵן אַחַר כֶּף כְּרֹאוֹי, אֵלּוּ מִשְׁתַּבְּחִים בְּעוֹלָם הַהוּא, מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצֶּה בָּהֶם, וּמִשׁוּם כֶּף כְּתוּב (קהלת ד) וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכָּבַר מֵתוֹ, דּוֹקָא, מִן הַחַיִּים אֲשֶׁר הֵם חַיִּים עֲדָנָה. מַה זֶה עֲדָנָה? כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יח) אַחֲרַי בְּלִתי הֵיטָה לִי עֲדָנָה, וְכָתוּב (איוב לג) יָשׁוּב לִימֵי עֲלוֹמָיו.

וְטוֹב מִשְׁנִיָּהֶם אֶת אֲשֶׁר עֲדָן לֹא הָיָה [שְׁלֵל שָׁב לִימֵי עֲלוֹמָיו] אֲשֶׁר לֹא רָאָה אֶת הַמַּעֲשֶׂה הָרַע אֲשֶׁר נַעֲשָׂה תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. וְטוֹב מִשְׁנִיָּהֶם אֶת אֲשֶׁר עֲדָן לֹא הָיָה, שְׁלֵל שָׁב לִימֵי עֲלוֹמָיו וְלֹא צָרִיךְ לְהִתְתַּקֵּן וְלֹא סוֹבֵל חֲטָאִים רֵאשׁוֹנִים, מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נָתַן לוֹ מְקוֹם מִתְקַן בְּעוֹלָם הַהוּא כְּרֹאוֹי.

בֵּא רָאָה מַה כְּתוּב? (קהלת ח) וּבִכְן רֵאִיתִי רְשָׁעִים קְבָרִים וְגו', כִּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה חֶסֶד וְלֹא רוֹצֵה לְכַלּוֹת אֶת הָעוֹלָם, אֲלֵא

וְאֵין קֶץ לְכָל עַמְלוֹ – שֶׁהוּא עֹמֵל תָּמִיד, שְׁמַקְדִּים יוֹם וְלַיְלָה. גַּם עֵינֵינוּ לֹא תִשְׁבַּע עֶשֶׂר – וְאֵין לוֹ לֵב לְהִשְׁגִּיחַ וְלוֹמַר, לְמִי אֲנִי עֹמֵל וּמְחַסֵּר אֶת נַפְשִׁי מִטוֹבָה.

וְאִם תֹּאמַר שְׁכָדִי שְׂיֵאכֹל וְיִשְׁתֶּה יוֹתֵר וְיַעֲשֶׂה מִשְׁתֶּה בְּכָל יוֹם תָּמִיד – לֹא כֶף, שְׁהָרִי הַנֶּפֶשׁ אֵינָה נִהְיֵית מִמֶּנּוּ. אֲלֵא וְדָאִי הוּא מְחַסֵּר אֶת נַפְשׁוֹ מִטוֹב שֶׁל הָאוֹר שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא מִשׁוּם שֶׁזוּהֵי נַפְשׁוֹ חֲסָרָה, שְׁלֵל הַשְּׁלֵמָה כְּרֹאוֹי. בֵּא רָאָה כִּמְהָ חֵס הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל מַעֲשָׂיו, מִשׁוּם שֶׁרוֹצֵה שְׂיִתְקַן וְלֹא יֵאבֵד מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם הַבָּא, כִּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

רַבִּי חַיִּיא שָׁאֵל, זֶה שֶׁהוּא צַדִּיק שָׁלֵם וּמִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה יָמִים וְלַיְלֹת וְכָל מַעֲשָׂיו לְשִׁמּוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא זָכָה לְבָנִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּמוֹ שֶׁהִשְׁתַּדֵּל בָּהֶם וְלֹא זָכָה, אוֹ שֶׁהָיוּ לוֹ וּמֵתוּ – מַה הֵם לְעוֹלָם הַבָּא? אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, מַעֲשָׂיו וְהִתְוֹרָה הֵיא מְגַנִּים עָלָיו לְעוֹלָם הַהוּא.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, עֲלֵיהֶם וְעַל אוֹתָם צַדִּיקֵי הָאֶמֶת, [כִּמוֹ רַבִּי יוֹחָנָן שֶׁהָיוּ לוֹ בְּנִים וּמֵתוּ, וּכְמוֹ רַבִּי חִזְקִיָּה שֶׁהוּא עָקַר] עֲלֵיהֶם כְּתוּב (ישעיה נו) כֹּה אָמַר ה' לְסָרִיסִים אֲשֶׁר יִשְׁמְרוּ אֶת שְׁבִתוֹתַי וּבְחָרוּ בְּאֲשֶׁר חִפְצָתִי וּמְחִזִּיקִים בְּבְרִיתִי. מַה כְּתוּב אַחֲרָיו? וְנִתְתִּי לָהֶם בְּבִיתִי וּבְחֹמֹתַי יָד וְשֵׁם טוֹב מִבְּנִים וּמִבְּנוֹת שֵׁם עוֹלָם אֲתֵן לוֹ אֲשֶׁר לֹא יִכְרַת, מִשׁוּם שְׁלֵלָאֵלָה יֵשׁ חֵלֶק לְעוֹלָם הַבָּא. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי, נִאֵה הוּא וַיָּפָה.

בֵּא רָאָה, צַדִּיק שָׁלֵם שֶׁהָיוּ בוֹ כָּל אֵלָה וְהַשְּׁלֵם כְּרֹאוֹי וּמֵת בְּלֵי בְנִים, וְהִנֵּה יוֹרֵשׁ מְקוֹמוֹ בְּעוֹלָם הַהוּא – הֵאֵם אֲשֶׁתוֹ צְרִיכָה יְבוּם אוֹ לֹא? אִם תֹּאמַר שֶׁצְרִיכָה לְהִתְיַבֵּם, הָרִי זֶה לְרִיקָנוֹת, שְׁהָרִי אֶת מְקוֹמוֹ יִרֵשׁ בְּעוֹלָם הַהוּא.

אֲלֵא וְדָאִי צְרִיכָה לְיְבוּם, מִשׁוּם שֶׁאֵינְנוּ יוֹדְעִים אִם הָיָה שָׁלֵם בְּמַעֲשָׂיו וְאִם לֹא. וְאִם הֵיא מִתְיַבֶּמֶת, זֶה לֹא הָיָה בְּרִיקָנוֹת, מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ מְקוֹם לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאִישׁ הַזֶּה שֶׁהָיָה בְּעוֹלָם וּמֵת בְּלֵי בְנִים וְגוֹאֵל לֹא הָיָה לוֹ בְּעוֹלָם. כִּיּוֹן שֶׁהַצַּדִּיק הַשְּׁלֵם הַזֶּה מֵת וְאֲשֶׁתוֹ מִתְיַבֶּמֶת, וְהוּא יִרֵשׁ אֶת מְקוֹמוֹ, בֵּא הָאִישׁ הַהוּא וּמִשְׁתַּלֵּם כָּאֵן, וּבִין כֶּף וּבִין כֶּף הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לוֹ מְקוֹם לְעוֹלָם עַד

אחריו ושמרו דרך ה' לעשות צדקה ומשפט, ועל פן אותה הזכות קימת לו בעולם ההוא אצל כל בעלי הדין.

ומשום כך בבקר זרע את זרעך, ולערב אל תנח ידך - אפלו בימי הזקנה, שהוא הזמן שאדם זקן, [לא יאמר כבר השתדלתי ודי לי, או - כבר השתדלתי ואיני יכול, וכעת שאני זקן איני רוצה. ועם כל זה] מה כתוב? אל תנח ידך. לא יניח מלהוליד בעולם הזה. מה הטעם? משום שלא תדע איזה יכשר הזה או זה. לפני האלהים - כדי שיעמדו בשבילו בעולם ההוא.

ועל כן כתוב (תהלים קכז) הנה נחלת ה' בנים. זהו צרור הנשמות, הצד של העולם הבא. ולנחלה הזו, מי מזכה את האדם להכנס לאותה נחלת ה'? הבנים. אותם הבנים מזכים אותו לנחלת ה', ועל כן אשרי אותו האיש שמזכה אותם ללמד אותם דרכי התורה כמו שנתבאר.

ותסר בגדי אלמנותה מעליה וגו'. בא ראה, תמר הייתה בת כהן, וכי תעלה על דעתך שהיא הלכה כדי לזנות עם חמיה? שהרי היא, צניעות נמצאה בה תמיד. אלא היא הייתה צדקת, ובחכמה עשתה את זה, שהרי היא לא הפקירה את עצמה אליו, אלא משום שידעה ידיעה ובחכמה התבוננה, ועל כן היא באה אליו לעשות [עמו] חסד ואמת, ועל זה באה [בפרהסיא] והשתדלה בעסק הזה.

בא ראה, משום שהיא ידעה ידיעה והשתדלה בעסק זה, הקדוש ברוך הוא עשה שם סיוע במעשה ההוא ומיד התעברה, והכל היה ממנו. ואם תאמר, למה לא הביא הקדוש ברוך הוא אותם בנים מאשה אחרת? למה מזו? אלא ודאי שהיא הצרכה למעשה הזה ולא אשה אחרת.

שתי נשים היו שמהן נבנה הזרע של יהודה, ובאו מהן דוד המלך ושלמה המלך ומלך המשיח, ושתי הנשים הללו זו כמו זו, תמר ורות שמתו בעליהן בראשונה, והן השתדלו למעשה הזה.

סדר הלימוד ליום ו שבט [יום 124 בשנה]

תמר השתדלה אצל חמיה, שהוא יותר קרוב לבניו שמתו. מה הטעם היא השתדלה

כמו שנתבאר, וכל דרכיו כלם אמת וזכות להיטיב להם בעולם הזה ובעולם הבא. אשרי חלקם של הצדיקים שהם הולכים בדרך האמת, עליהם כתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ.

וירע בעיני ה' אשר עשה וימת גם אתו. רבי חייא פתח, (קהלת יא) בבקר זרע את זרעך ולערב אל תנח ידך וגו'. בא ראה כמה ראוי לאדם להזהר מחטאיו ולהזהר במעשיו לפני הקדוש ברוך הוא, משום שכמה שלוחים וכמה ממנים הם בעולם שהם הולכים ומשוטטים ורואים את מעשי בני האדם ומעידים עליו [ז"ח עליהם], והכל כתובים בספר.

ובא וראה, בכל אותם החטאים שנטמא בהם האדם יותר בעולם הזה, זהו חטא שנטמא בו אדם יותר בעולם הזה ובעולם הבא - מי ששופך זרעו לריק ומוציא זרע לחנם ביד או ברגל ונטמא בו, כמו שנאמר (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגרף רע.

בגלל זה לא נכנס למחצה ולא רואה תאר פניו של עתיק יומין, כמו שלמדנו, כתוב כאן לא יגרף רע, וכתוב ויהי ער בכור יהודה רע בעיני ה', ומשום כך כתוב (ישעיה א) ידיכם דמים מלאו. אשרי חלקו של האיש שירא מרבנו ויהיה שמור מדרך רעה, ויטהר עצמו להשתדל ביראת רבונו.

בא ראה, בבקר זרע [את] זרעך. הפסוק הזה בארוהו, בבקר - זהו בזמן שאדם עומד בכחו ויהיה בעלומיו, אז ישתדל להוליד בנים עם אשה שראויה לו, שכתוב בבקר זרע את זרעך.

שחרי אז הוא הזמן, כמו שנאמר (תהלים קכז) פחצים ביד גבור כן בני הנעורים, משום שיכול ללמד אותם דרכי הקדוש ברוך הוא, ויהיה לו שכר טוב לעולם הבא, שכתוב אשרי הגבר אשר מלא את אשפתו מהם לא יבושו כי ידברו את אויבים בשער. לא יבושו - בעולם ההוא, בזמן שבעלי הדין יבואו לקטרג עליו, שאין לה שכר טוב בעולם ההוא כמו שהוא שמלמד את בנו יראת רבונו בדרך התורה.

בא ראה מה אמר באברהם, שכתוב (בראשית יח) כי ידעתיו למען אשר יצוה את בניו ואת ביתו

שְׁלוֹ שְׁגֹזֵר בֵּין הַבְּתָרִים, שְׁכָתוּב (בראשית טו) יְדוּעַ תִּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ וְגו'. וַיִּקְנְהוּ פּוֹטִיפָר, לְצַד הַחֲטָא קָנָה אוֹתוֹ.

פְּתַח וְאָמַר, (איוב ט) הָאֵמֶר לַחֲרֹס וְלֹא יִזְרַח וּבְעַד כּוֹכְבִים יִחַתֶּם. בֹּא רֵאֵה, שְׁבַעַה כּוֹכְבִים עֲשֵׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרִיקֵעַ, וּבְכָל רִיקֵעַ וְרִיקֵעַ יֵשׁ כַּמָּה שְׁמָשִׁים מְמַנִּים לְשִׁמּוּשׁוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

מִשּׁוּם שָׂאִין לָךְ שְׁמֵשׁ אוּ מְמַנָּה שָׂאִין לוֹ עֲבוּדָה וְשִׁמּוּשׁ לְאֲדוֹנוֹ, וְעוֹמְדִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד עַל אוֹתוֹ הַשְׁמֹשׁ שֶׁנִּתְמַנָּה בּוֹ, וְכָל אֶחָד יוֹדֵעַ עֲבוּדָתוֹ לְשִׁמּוּשׁ.

מֵהֶם שְׁמֵשְׁמָשִׁים בְּשִׁלְיחוֹת רְבוּנָם וּמְפַקְדִים בְּעוֹלָם עַל כָּל מַעֲשֵׂי בְנֵי הָאָדָם, וּמֵהֶם שְׁמֵשְׁבָחִים אוֹתוֹ, וְהֵם [הַרִי] מְפַקְדִים עַל הַשִּׁירָה. וְאֵף עַל גַּב שֶׁהֵם מְפַקְדִים עַל זֶה, אֵין לָךְ כָּל חֵיל בְּשָׁמַיִם וְכוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת שְׁכָלָם לֹא מְשַׁבְּחִים אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

שְׁהַרִי בְּשַׁעַה שְׁנִכְנַס הַלַּיְלָה, אֲזַ נִפְרָדִים שְׁלֶשָׁה צְדָדִים מִחֲנוּת לְשִׁלְשֶׁת צְדָדֵי הָעוֹלָם, וּבְכָל צַד וְצַד אֶלְף אֶלְפִים וְרַבּוּא רַבּוּבוֹת, וְכָלֶם מְמַנִּים עַל הַשִּׁירָה.

שְׁלֶשָׁה מִחֲנוּת הֵם, וְחִיָּה קְדוּשָׁה אַחַת מְמַנָּה עֲלֵיהֶם וְעוֹמְדָת עֲלֵיהֶם, וְכָלֶם מְשַׁבְּחִים אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עַד שְׁבָא הַבְּקָר. כְּשֶׁבָא הַבְּקָר, כָּל אוֹתָם שְׁבָצַד דְרוֹם וְכָל הַכּוֹכְבִים שְׁמֵאִירִים, כָּלֶם מְשַׁבְּחִים וְאוֹמְרִים שִׁירָה לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (איוב לח) בְּרֶן יַחַד כִּכְבֵּי בְקָר וַיִּרְיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים. בְּרֶן יַחַד כִּכְבֵּי בְקָר – אֵלוֹ הַכּוֹכְבִים שְׁבָצַד דְרוֹם, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (בראשית יט) וַיִּשְׁכֶם אֲבָרְהָם בַּבְּקָר. וַיִּרְיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים – אֵלוֹ הֵם שְׁבָצַד שְׁמֵאל שְׁנִכְלָלוּ בְיָמִין.

וְאֲזַ מֵאִיר הַבְּקָר, וַיִּשְׂרָאֵל נוֹשָׂאִים שִׁירָה וּמְשַׁבְּחִים לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְיוֹם, שְׁלֶשׁ פְּעָמִים בְיוֹם כְּנִגְדַ שְׁלֶשׁ פְּעָמִים שֶׁל הַלַּיְלָה, וְעוֹמְדִים אֵלֶּה כְּנִגְדַ אֵלֶּה, עַד שְׁמַתְעֵלָה כְבוֹדוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְיוֹם וּבַלַּיְלָה כְּרֵאוּי, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעֵלָה בְּשֶׁשׁ הַלָּלוּ.

אֲצִלוֹ? שְׁכָתוּב כִּי רָאֵתָה כִּי גִדְלַ שְׁלָה וְהִיא לֹא נִתְנָה לוֹ לְאִשָּׁה, וּמִשּׁוּם זֶה הַשְׁתַּדְּלָה בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה אֲצִל חַמִּיה.

רוֹת מֵת בַּעֲלָהּ, וְאַחַר כֶּךָ הַשְׁתַּדְּלָה בְּמַעֲשֵׂה הַזֶּה אֲצִל בַּעֲזוֹ, שְׁכָתוּב (רות ג) וַתִּגַּל מַרְגְּלֹתַי וַתִּשְׁכַּב, וְהַשְׁתַּדְּלָה עִמּוֹ, וְאַחַר כֶּךָ הוֹלִידָה אֶת עוֹבֵד. וְאִם תֹּאמַר, לָמָּה לֹא יֵצֵא עוֹבֵד מֵאִשָּׁה אַחֲרָת? אֲלֹא וְדָאִי הִיא הַצְּרָכָה וְלֹא אִשָּׁה אַחֲרָת. וּמִשְׁתִּי אֵלוֹ נִבְנָה וְנִתְקַן זֶרְעוֹ שֶׁל יְהוּדָה, וּשְׁתִּיָּהֵן עָשׂוּ בְכִשְׁרוֹת, לַעֲשׂוֹת חֶסֶד עִם אוֹתָם הַמֵּתִים לְתַקֵּן אֶת הָעוֹלָם לְאַחַר מִכֶּן.

וְזוּהוּ כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (קהלת ד) וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שְׁכָבֵר מֵתוֹ, שְׁהַרִי כְּשֶׁהִיוּ חַיִּים בַּהֲתַחֲלָה, לֹא הָיָה בָהֶם שְׁבַח [ז"ח וְאַחַר כֶּךָ הָיָה בָהֶם שְׁבַח], וּשְׁתִּיָּהֵן הַשְׁתַּדְּלוּ לַעֲשׂוֹת חֶסֶד וְאַמֶּת עִם אוֹתָם הַמֵּתִים, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא סִיעַ בְּאוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה וְהַכֹּל הָיָה כְּרֵאוּי. אֲשֶׁרִי הוּא מִי שְׁמֵשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (יהושע א) וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה לְמַעַן תִּשְׁמַר לַעֲשׂוֹת כְּכָל הַכְּתוּב בּוֹ כִּי אֲזַ תִּצְלִיחַ אֶת דְרָכְךָ וְגו'.

וַיּוֹסֶף הוֹרֵד מִצְרִימָה וַיִּקְנְהוּ פּוֹטִיפָר וְגו'. [מָה כְּתוּב לְמַעֲלָה? וַיִּכְרַ יְהוּדָה וַיֹּאמֶר. הוּא אָמַר לְאָבִיו הַכֹּר נָא וְגו', וְעַל כֵּן וַיִּכְרַ יְהוּדָה. וְכְתוּב וְהִנֵּה תְאוּמִים בְּכַבְטָנָה. תְאוּמִים הֵיוּ מִקְדָּם לְכֵן אַחִים הֵיוּ. רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, לֹא כֶּךָ נִשְׁמַע, אֲלֹא בְנִים אַחֲרִים נוֹלְדוּ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, מִשּׁוּם כֶּךָ הַשְׁתַּדְּלָה לְמַצָּא הָאֲבָדָה שְׁנֵאֲבָדָה בֹּא רֵאֵה מָה כְּתוּב, וַיְהִי כְּמִשִּׁיב יָדוֹ וְהִנֵּה יֵצֵא אָחִיו וַתֹּאמֶר מָה-פְּרָצְתָ עֲלֶיךָ פֶּרֶץ. רַמְזוּ כָּאֵן הַתְּפָרְצוֹת רֵאשׁוּנָה שְׁפָרֶץ זֶה שְׁמַת עָלָיו, מִמִּשְׁמַע שְׁכָתוּב פְּרָצְתָ עֲלֶיךָ, הַתְּפָרְצוֹת בְּגִלְל שְׁהַצְּטָרְכָתָ לְהַטְרִיחַ לְאֲדוֹנָךְ, וּמִשּׁוּם כֶּךָ הַתְּפָרְצוֹת תַּעֲשֶׂה בְשָׂאֵר אַמּוֹת עוֹבְדֵי עֲבוּדָת כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת. וְעַל זֶה וַיִּקְרָא שְׁמוֹ פֶּרֶץ. וְלְאַחַר שְׁכָל מַעֲשֵׂה שֶׁל יְהוּדָה נֵאֶמַר שִׁיְהוּדָה מְכַר לוֹ לְיוֹסֵף, וְהוּא גָרַם לוֹ לְכָל זֶה, שְׁאֵם יְהוּדָה הָיָה אוֹמֵר נַחְזִיר אוֹתוֹ לְאָבִינִי, הֵיוּ עוֹשִׂים לוֹ אָחִיו כֶּךָ, וְעַל זֶה הוֹרִידוּ אוֹתוֹ אָחִיו מִשְׁלִטוֹנוֹ שְׁעֲלִיהֶם. וְלְבִסּוּף שְׁגָלָה מֵאָחִיו וּבָא עָלָיו כָּל זֶה, חָזַר וְאָמַר וַיּוֹסֶף הוֹרֵד מִצְרִימָה] מָה זֶה הוֹרֵד? שְׁהַסְפִים הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ הַמַּעֲשֵׂה לְקִים אֶת הַגְּזֵרָה

בא ראה, וידע אדניו כי ה' אתו לא כתוב, אלא וירא אדניו, שהרי בעינו היה רואה מעשה נסים בכל יום שהקדוש ברוך הוא עושה בידו, ועל כן ויברך ה' את בית המצרי בגלל יוסף. הקדוש ברוך הוא שומר את הצדיקים, ובגללם הוא שומר את הרשעים, שהרי הרשעים מתברכים משום הצדיקים. כמו כן כתוב (שמואל-ב ו) ויברך ה', את בית עבד אדם, [הגת'י] בעבור ארון האלהים.

הצדיקים, מתברכים האחרים בגללן, והם לא יכלו להזון [ס"א להנצל] בזכותם, והרי פשוטה. יוסף התברך אדונו בגללו, והוא לא יכל להנצל ממנו בזכותו ולצאת לחרות.

ואחר כף הכניס אותו לבית הסהר, כמו שנאמר (תהלים קה) ענו בפכל רגלו ברזל באה נפשו, עד שלאחר מכן הקדוש ברוך הוא הוציא אותו לחרות והשליט אותו על כל ארץ מצרים. ומשום כף כתוב ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמו. כתוב חסידו ונתבאר, והקדוש ברוך הוא מגן על הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי כף לעולם ירננו ותסוף עלימו ויעלצו כף אהבי שמך.

ויהי אחר הדברים האלה ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף. רבי חייא פתח ואמר, (שם קג) ברכו ה' מלאכיו גברי כח עשי דברו לשמע בקול דברו בא ראה כמה צריך האדם להשמר מחטאיו וללכת בדרך מתקנת, כדי שלא יסיט אותו היצר הרע ההוא, שהוא מקטרג לו כל יום ויום, כמו שנאמר.

ומשום שהוא מקטרג לו תמיד, צריך האדם להתגבר עליו ולהתעלות עליו במקום של חזק, שצריך להיות גובר עליו ולהשתתף במקום של גבורה, משום שכאשר אדם גובר עליו, אז הוא בצד הגבורה ונדבק בו להתגבר, ומשום שאותו יצר הרע תקיף, צריך האדם להיות תקיף ממנו.

ובני האדם הללו שמתגברים, נקראים גבורי כח, שישמץא מין עם מינו, ואלו הם מלאכיו של הקדוש ברוך הוא, שבאים מצד הגבורה הקשה, להתגבר עליו, גברי כח עשי דברו. ברכו ה' מלאכיו

אותה החיה הקדושה שעומדת עליהם למעלה, עומדת על ישראל למטה כדי לתקן הכל כראוי. מה כתוב בה? (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לביתה וחק לנערתי. ותתן טרף לביתה - אלו אותם המחנות שלמעלה. וחק לנערתי - אלו המחנות של ישראל למטה. ומשום כף כבודו של הקדוש ברוך הוא מתעלה מכל הצדדים, ממעלה וממטה, ועל כן הכל היה [הוא] עומד ברשותו והכל הוא ברצונו.

האמר לחרס ולא יזרח (איוב ט), רבי שמעון אמר זה יוסף. ובעד כוכבים יחתם - אלו הם אחיו, שכתוב בהם ואחד עשר כוכבים משתחווים לו. דבר אחר, האמר לחרס - זה יעקב בשעה שאמרו לו הכר נא. ולא יזרח - בשעה שהסתלקה ממנו השכינה. ובעד כוכבים יחתם - משום בניו נחתם ונסתם האור שלו, השמש חשף והכוכבים לא האירו, משום שיוסף נפרד מאביו. ובא וראה, מאותו היום של אותו המעשה של יוסף, נפרד יעקב משמוש המטה, ונשאר אבל עד אותו היום שהתבשר בשורת יוסף.

ויהי ה' את יוסף ויהי איש מצליח ויהי בבית אדניו וגו'. רבי יוסי פתח, (תהלים לו) כי ה' אהב משפט ולא יעזב את חסידיו לעולם נשמו. הפסוק הזה בארוהו באברהם. את חסידיו, כתוב חסידו, והרי נתבאר.

בא ראה, בכל מקום שהצדיקים הולכים, הקדוש ברוך הוא שומר אותם ולא עוזב אותם. דוד אמר (שם כג) גם כי אלה בגיא צלמות לא אירא רע כי אתה עמדי שבטך ומשענתך וגו'. בכל מקום שהצדיקים הולכים, השכינה הולכת עמם ולא עוזבת אותם.

יוסף הלך בגיא צלמות והורידו אותו למצרים - השכינה הייתה עמו, זהו שכתוב ויהי ה' את יוסף. ומשום ששכינה הייתה עמו - בכל מה שהיה עושה, היה מצליח בידו. שאפלו מה שהיה בידו והיה מבקש אותו אדונו בגון אחר - היה מתהפך בידו לאותה הצורה שרצון אדונו היה רוצה בה, כמו שנאמר וירא אדניו כי ה' אתו וכל אשר הוא עשה ה' מצליח בידו. מצליח בידו ודאי, כי ה' אתו.

כתוב ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה, ואחריו כתוב ותשא אשת אדניו את עיניה אל יוסף.

וַיְהִי כַּדְבָּרָה אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם. רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי ו) לַשְּׁמֵרָה מֵאֵשֶׁת רַע וְגו'. אשרי הצדיקים שיודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ללכת בהם, משום שהם משתדלים בתורה יומם ולילה, שכל מי שמשתדל בתורה ימים ולילות, נוחל שני עולמות - העולם העליון והעולם התחתון. נוחל את העולם הזה - אף על גב שאין האדם מתעסק בה לשמה. ויורש העולם העליון ההוא - כשמתעסק בה האדם לשמה.

בא ראה מה כתוב, (משלי ג) אַרְךָ יָמִים בִּימִינָה בְשִׂמְאלָהּ עֵשֶׂר וְכִבּוֹד. אַרְךָ יָמִים בִּימִינָה - מי שהולך לימין התורה, ארך של חיים הוא לעולם הבא, שזוכה שם לכבוד התורה, שהוא כבוד וכתר להתעטר על הכל, שכתר התורה הוא בעולם ההוא. בשמאלה עשר וכבוד - בעולם הזה, שאף על גב שאינו מתעסק בה לשמה, זוכה בעולם הזה לעשר וכבוד.

שְׁהָרִי רבי חייא, כאשר בא משם לארץ ישראל, קרא בתורה, עד שהיו פניו מאירים כמו השמש, וכשהיו עומדים לפניו כל אותם שעסקו בתורה, היה אומר: זה השתדל בתורה לשמה, וזה לא השתדל לשמה. והיה מתפלל על אותו שמתעסק לשמה, שכה יהיה תמיד ויזכה לעולם הבא. ומתפלל על אותו שלא התעסק לשמה, שיבא להתעסק בה לשמה ויזכה לחיי עולם.

יום אחד ראה תלמיד אחד שהיה עוסק בתורה ופניו מוריקים. אומר, ודאי מהרהר בעברה הוא זה. אחז אותו לפניו, והמשיך עליו דברי תורה עד שהתישבה רוחו בתוכו. מאותו היום והלאה שם על רוחו שלא ירדף אחר אותם ההרהורים הרעים וישתדל בתורה לשמה.

אמר רבי יוסי, כשאדם רואה שבאים אליו הרהורים רעים, יתעסק בתורה, ואז יעברו ממנו. אמר רבי אלעזר, כשאותו הצד הרע בא לפתות את האדם, ימשך אותו לתורה, ויפרד ממנו.

בא ראה, שהנה שנינו, שכאשר הצד הרע הזה עומד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על

- כמו יוסף שנקרא צדיק וגבור ושמר ברית הקדש הרשומה בתוכו.

רבי אלעזר אמר, ויהי אחר הדברים האלה, מה זה היא? הרי פרשה, מקום זה שיצר הרע מקטרג, שהוא הדרגה אחר הדברים. משום שיוסף נתן לו מקום לקטרג, שהיה יוסף מסלסל בשערו ומתקן את עצמו ומקשט אותו, אז נתן מקום ליצר הרע לקטרג, שאמר: ומה אביו מתאבל עליו, ויוסף מקשט את עצמו ומסלסל בשערו?! אז התגרה בו הדב וקטרג לו.

ויהי אחר הדברים האלה. בא ראה, בזמן שהקדוש ברוך הוא משגיח בעולם לדון אותו ומוציא רשעים בעולם, מה כתוב? (דברים יא) ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה. ואז - ואבדתם מהרה. שהרי משום חטאי בני האדם השמים נעצרים ולא נוהגים בחקותיהם כראוי.

ובא וראה, אותם שלא שומרים את ברית הקדש הזו, גורמים התפרדות בין ישראל לאביהם שבשמים, משום שכתוב וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם, וכתוב ועצר את השמים ולא יהיה מטר. שזהו כמו שמשתחוה לאלוה אחר, שמשקר באות הברית הקדושה הזו.

ובאשר הברית הקדושה נשמרת בעולם כראוי, אז הקדוש ברוך הוא נותן ברכות למעלה להריק בעולם, כמו שנאמר (תהלים סח) גשם נדבות תניף אלהים נחלתך ונלאה אתה כוננתה. גשם נדבות - זהו גשמי רצון, כשמתרצה הקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל ורוצה להריק לה ברכות, אזי נחלתך ונלאה אתה כוננתה.

נחלתך - הם ישראל, שהם נחלתו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (דברים לב) יעקב חבל נחלתו. ונלאה - זו כנסת ישראל, שהיא נלאה בארץ אחרת. שהיא צמאה לשתות, ואז היא נלאה. וכשאותו גשם של רצון נתן, אז אתה כוננתה.

ועל כן שמים וארץ וכל צבאם, כלם עומדים על הקיום הזה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי, ומשום כך צריך להזהר בזה, והרי פרשה. ומשום כך

הקדוש ברוך הוא כמה רעות, כמה מלשינות, כדי לכולות בני אדם.

מה כתוב? ולא שמע אליה לשכב אצלה להיות עמה. ולא שמע אליה - משום שהוא חס על העולם. לשכב אצלה, מהו לשכב אצלה? כדי לקחת שלטון לשלט על העולם, והשלטון לא שולט עד שנתנת לו רשות.

דבר אחר לשכב אצלה - כמו שנאמר (ויקרא טו) ולאיש אשר ישכב עם טמאה. להיות עמה - לתת לה גדלות וברכות וסיוע, שאלמלא היה לה סיוע מלמעלה, לא נשאר בעולם אפלו אחד, אבל משום שהקדוש ברוך הוא חס על העולם, נשאר העולם בקיומו.

רבי אבא אמר, הכל הוא דרך אחת, אבל יצר הרע הוא שהולך ומפתה את בני האדם כדי להסוות את דרכיהם ולהדבק בהם בכל יום ויום, ובכל עת ועת. מסטה את האדם מדרך האמת כדי לדחותו מדרך החיים, למשך אותו לגיהנם.

אשריו מי שעושה ושומר [אשרי מי שעושה, שומר] דרכיו ושביליו כדי שלא ידבק בו, הינו מה שכתוב ויהי כדברה אל יוסף יום יום ולא שמע אליה, כמו [במה] שהיא אומרת לו בכל יום. שהרי רוח הטמאה, יצר הרע, מפתה את האדם בכל יום לשכב אצלה, בתוך הגיהנם, ולהדון שם, להיות עמה.

בא ראה, כשאדם נדבק לאותו הצד, נמשך אחריה, ונטמא עמה בעולם הזה ונטמא עמה בעולם האחר. בא ראה, צד הטמאה הזה הוא מנוול, הוא מלכלך, ככתוב (ישעיה ל) צא תאמר לו, צואה ממש, ובו נדון מי שמסטה דרכו מהתורה, ובו נדונים אותם הרשעים של העולם שאין להם אמונה בקדוש ברוך הוא.

מה כתוב? ויהי כהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית. ויהי כהיום הזה - היום שיצר הרע שולט בעולם ויורד להשטין לבני האדם. מתי? היום שבא אדם לשוב בתשובה על חטאיו, או להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, ואז יורד באותו הזמן כדי להשטין לבני האדם.

העולם משום מעשים רעים, הקדוש ברוך הוא חס על העולם, ונותן עצה לבני אדם להנצל ממנו, ולא יוכל לשלט עליהם ולא על מעשיהם. ומה היא העצה? להשתדל בתורה, ונצולים ממנו. מנין לנו? שכתוב (שם ו) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. מה כתוב אחריו? לשמרך מאשת רע מחלקת לשון נכריה.

זהו צד הטמאה. הצד האחר - שעומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא להשטין על חטאי בני האדם, ועומד תמיד להשטין למטה לבני אדם. עומד תמיד למעלה כדי להזכיר חטאי בני האדם ולהשטין להם על מעשיהם, ומשום שנתנו ברשותו, כמו שעשה לו לאיוב.

ובן עומד עליהם להשטין את ישראל ולהזכיר חטאיהם בכל מה שעשו באותן הפעמים שהקדוש ברוך הוא עומד עליהם בדין, אזי עומד להשטין להם ולהזכיר חטאיהם, והקדוש ברוך הוא חס על ישראל ונותן להם עצה להנצל ממנו, ובמה? בשופר, ביום של ראש השנה, וביום הכפורים בשעיר המשתלח שנותנים לו, כדי להפרד מהם ולהשתדל באותו החלק שלו, והרי בארוה.

בא ראה מה כתוב, (שם ה) רגליה ירדות מנת שאול צעדיה יתמכו. ובסוד האמונה מה כתוב? (שם ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. ואלו הם דרכי ושבילי התורה, והכל אחד. זה שלום וזה מות, והכל הפוכים זה מזה.

אשרי חלקם של ישראל שנדבקים בקדוש ברוך הוא פראוי ונותן להם עצה להנצל מכל הצדדים האחרים של העולם, משום שהם עם קדוש לנחלתו וחלקו, ועל כן נותן להם עצה בכל. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

בא ראה, כשהצד הרע הזה יורד ומשוטט בעולם ורואה את מעשי בני האדם, שהם כלם סוטים, דרכיהם בעולם, הוא עולה ומשטין עליהם, ואלמלא שהקדוש ברוך הוא חס על מעשי ידיו, הם לא היו נשארים בעולם.

מה כתוב? ויהי כדברה אל יוסף יום יום. כדברה - שעולה ומעלה בכל יום ויום, ואומר לפני

שָׁכַל זמן שאדם עומד בעולם, כל אותם הפריות של העולם זוקפים ראשם ומסתכלים בדמות העליונה של האדם, אז כלם פוחדים וזעים מלפניו, כמו שנאמר (בראשית ב) ומראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים וגו'. והדברים הללו, כשמתכלים ורואים אותו, הדמות הזו, והנשמה בו.

אמר רבי אלעזר, אף על גב שאין בו נשמה, הצדיקים לא משתנים מכמו שהיתה דמותם בהתחלה, וכשאדם לא הולך בדרכי התורה, הדמות הקדושה הזו מתחלפת לו, ואז חית הבר ועוף השמים יכולים לשלט עליו, משום שהדמות הקדושה הזו התחלפה לו, התחלפה לו הדמות הזו של בן אדם.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא מחליף המעשים שלמעלה ומטה כדי להחזיר הדברים למקומם, ושימצא רצונו בכל מעשי העולם. הדמות של דניאל לא השתנתה כשהפילו אותו לגב האריות, ומשום כך נצול. אמר רבי חזקיה, אם כך, הנה כתוב (דניאל ו) אלהי שלח את מלאכו וסגר את פי האריות ולא חבלו אותי. משמע שמשום המלאך שסגר את פיהם, לא נזוק.

אמר לו, משום זה לא נזוק, שהרי אותה דמות האדם הצדיק היא המלאך ממש, שסוגר את הפה וקושר אותם לשמר אותו שלא יזיקו לו, ומשום כך אלהי שלח מלאכה, אותו שכל הדמיות שבעולם חקוקות בו, והוא החזיק בי את דמותי ולא יכלו לשלט בי, וסגר את פיהם. ועל זה שלח ודאי את מלאכו.

והמלאך הזה, אותו שכל הדמיות חקוקות בו, שכתוב (תהלים קי) ידין בגוים מלא גויות, הוא שלא משתנה לפניו כל דמיות העולם, ועל כן צריך האדם לשמר דרכיו ושכיליו כדי שלא יחטא לפני רבוננו, ויתקיים בדמות של אדם.

בא ראה, יחזקאל שמר את פיו ממאכלות אסורים, שכתוב (יחזקאל ד) ולא בא בפי בשר פגול, זכה ונקרא בן אדם. מה כתוב בדניאל? (דניאל א) וישם דניאל על לבו אשר לא יתגאל בפת בג המלך ובין משתיו, זכה הוא והתקיים בדמות של אדם. משום

ויבא הביתה לעשות מלאכתו, כדי להשתדל בתורה ולעשות מצוות התורה, שהיא מלאכתו של האדם בעולם הזה. וכיון שעבודת האדם בעולם הזה היא עבודת הקדוש ברוך הוא, צריך לאדם להיות תקיף כאריה בכל צדדיו כדי שלא ישלט עליו הצד האחר ולא יוכל לפתות אותו. מה כתוב? ואין איש, אין גבר שיעמד לפני היצר הרע וילחם בו קרב כראוי.

מה דרכו של יצר הרע? פיון שרואה שאין האדם עומד כנגדו ויוצא לקרב אתו, מיד – ותתפשהו בכגדו לאמר שככה עמי. ותתפשהו בכגדו, משום שכאשר יצר הרע שולט על האדם, מתקין אותו ומקשט לו את לבושו, מסלסל בשערו. זהו שכתוב ותתפשהו בכגדו לאמר שככה עמי, הדבק עמי.

מי שהוא צדיק, מתגבר כנגדו ונלחם בו קרב. מה כתוב? ויעזב בגדו בידה וינס ויצא החוצה. יעזב אותו ויתגבר כנגדו [וילחם בו קרב] ויברח ממנו כדי להנצל ממנו, ולא ישלט עליו.

אמר רבי יצחק, עתידים הם הצדיקים לראות את יצר הרע כמו הר גדול, ויתמהו ויאמרו, איך יכלנו להכניע את ההר הגדול העליון הזה?! ועתידים הרשעים לראות את היצר הרע דקיק כמו חוט של שערה, ויתמהו ויאמרו, איך לא יכלנו להכניע את חוט השערה כזה דקיק?! אלו יבכו ואלו יבכו. והקדוש ברוך הוא יבער אותו מן העולם וישחט אותו לעיניהם, ולא ישלט עוד בעולם, ויראו הצדיקים וישמחו, כמו שנאמר (תהלים קמ) אף צדיקים יודו לשמך ישבו ישרים את פניך.

ויהי אחר הדברים האלה חטאו משקה מלך מצרים וגו'. רבי יהודה פתח, (עמוס ג) הישאג אריה ביער וטרף אין לו היתן כפיר קולו ממעונתו בלתי אם לכד. הישאג אריה ביער.

בא ראה כמה יש לאנשים להשגיח בעבודת הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה ובעבודת הקדוש ברוך הוא, פחדו ויראתו הם על הכל, שהרי כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את כל הפריות של העולם כל אחד ואחד בדמותו כראוי לו, ואחר כך ברא את האדם בדמות עליונה, והשליט אותו על כלם בדמות הזו.

ויחלמו חלום שניהם איש חלמו בלילה אחד איש כפתרון וגו'. בא ראה שהנה נאמר שכל החלומות הולכים אחרי הפה. כאשר יוסף פתר להם את החלום, למה לזה פתח פתרון טוב, ולזה פתרון רע? אלא שאותם החלומות היו על יוסף, ומשום שידע הדבר על עקרו ושרשו, משום כך פתר להם החלום כמו שצריך, לכל אחד ואחד פתר להם פתרון להחזיר הדבר על מקומו.

מה כתוב? ויאמר אליהם יוסף הלוא לאלהים פתונים ספרו נא לי. מה הטעם? משום שפך צריך לו לפתור החלום – להפקיד את הפתרון לקדוש ברוך הוא, משום ששם הוא הקיום של הכל ובו עומד הפתרון.

בא ראה, הרי נאמר שדרגת החלום למטה היא, והיא הדרגה הששית, משום שהרי ממקום הנבואה היא שורה, עד הדרגה הזו של החלום, שש דרגות הן, ועולה הפתרון מדרגת החלום לדרגה אחרת. החלום הוא הדרגה שלמטה, והפתרון עומד עליהם, והפתרון עומד בדבור, ועל כן בדבור עומד הדבר, שכתוב הלוא לאלהים פתונים. הלוא לאלהים ודאי.

בא ראה מה כתוב. ויספר שר המשקים את חלומו ליוסף וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (מלכים ב ב) ויהי כעברם ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך בטרום אלקח מעמך ויאמר אלישע ויהי נא פי שנים ברוחך אלי. כאן יש להסתכל, שהפסוק הזה הוא תמיהה. ואלהיו אמר אל אלישע שאל מה אעשה לך, וכי ברשותו זה עומד? והרי הוא ברשותו של הקדוש ברוך הוא! ועוד, שאלישע גם כן היה יודע, מה הטעם שאמר ויהי נא פי שנים ברוחך אלי?

אלא ודאי, מי שאוחז בשמים וארץ וכל העולמות, איך זה לא יהיו ברשותו? ודאי שאלהיו ושאר הצדיקים, הקדוש ברוך הוא עושה תמיד את רצונם, שכתוב (תהלים קמה) רצון יראיו יעשה, וכל שכן שאותה רוח הקדש שעליו הוריש לאלישע הצדיק, שהיה השמש שלו, והנה הקדוש ברוך הוא אמר לו (מלכים א יט) ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיו, ועל כן היה לאלישע לרשת אותו.

שכל דברי העולם, כלם מפחדים מלפני דמותו של אדם, שהוא שליט על כלם והוא המלך על הכל.

אמר רבי יוסי, משום זה צריך לאדם להשמר מחטאיו ולא יסטה לימין ולשמאל, ועם כל זה צריך לאדם לבדק בחטאיו בכל יום ויום, שהרי כשאדם עומד ממטתו, שני עדים עומדים לפניו והולכים עמו כל היום.

רוצה האדם לקום – אותם העדים אומרים לו בשעה שפותח עיניו: (משלי ד) עיניך לנכח יביטו ועפעפיך יישירו נגדך. קם ומסדר רגליו ללכת – אותם העדים אומרים לו: (שם) פלס מעגל רגלך וגו'. ועל כן, כשהולך האדם בכל יום, צריך לו להשמר מחטאיו.

בכל יום ויום, כשבא הלילה, צריך להתבונן ולבדק בכל מה שעשה כל היום ההוא כדי שישוב מהם ויסתכל בהם תמיד, כדי שישוב לפני רבונו, כמו שנאמר (תהלים נא) וחסאתי נגדי תמיד, כדי שישוב מהם.

ובא וראה, בזמן שישראל היו בארץ הקדושה, לא נמצא בידיהם חטא, כמו שבארוהו, משום שאותם הקרבנות שהיו מקריבים בכל יום היו מכפרים עליהם. עכשו שישראל גלו מן הארץ ואין מי שמכפר עליהם, התורה מכפרת עליהם ומעשים כשרים, משום שהשכינה עמהם בגלות, ומי שאינו מסתכל בדרכי הקדוש ברוך הוא, גורם לשכינה להכניע בתוך העפר, כמו שנאמר (ישעיה כו) ישפילנה ישפילה עד ארץ וגו'.

אמר רבי יצחק, וכן מי שמשתדל בתורה ובמעשים כשרים, גורם לכנסת ישראל להרים ראש בתוך הגלות. אשרי חלקם של אותם שמשתדלים בתורה ימים ולילות.

בא ראה, גלגל הקדוש ברוך הוא גלגולים בעולם כדי להרים את ראש הצדיקים, שהרי כדי שיוסף ירים את ראשו בעולם על שנמצא צדיק לפניו, הרגיו את האדון על עבדיו, כמו שנאמר חטאו משקה מלך מצרים והאפה לאדניהם למלך מצרים, והכל כדי להרים את ראשו של יוסף הצדיק. ובא וראה, על ידי החלום נכנע מעם אחריו, ועל ידי החלום התגדל על אחריו, והתגדל על כל העולם.

שְׁנִינּוּ, מי שְׂרֹאָה עֲנָבִים לְבָנִים בְּחֵלוֹם, סִמֵּן יָפֵה לוֹ. שְׁחֹרִים - לא. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא הַסּוּד שֶׁל שְׂתֵי דְרָגוֹת יְדוּעוֹת, אוֹתָם שְׁחֹרִים וְלְבָנִים. זֶה הוּא טוֹב, וְזֶה הוּא לֹא טוֹב, וְכָל הָעֲנָבִים תְּלוּיִים בְּסוּד הָאֲמוּנָה, וְעַל כֵּן נִפְרָדִים בְּחֻכְמָה, הֵן לְטוֹב הֵן לְרַע. אֵלוּ צְרִיכִים רַחֲמִים, וְאֵלוּ הַשְּׁגָחָה שֶׁל רַחֲמִים.

בֹּא רֵאָה, אָדָם הִרְאִישׁוֹן, אֲשֶׁתּוֹ סָחָטָה לוֹ עֲנָבִים וְגִרְמָה לוֹ מוֹת וְלִכְלֹל יִשְׂרָאֵל וְלִכְלֹל הָעוֹלָם. נַח בֹּא לְעֲנָבִים הַלְלוּ, וְלֹא נִשְׁמַר כְּרֵאוֹי, מֶה כְּתוּב? (בראשית ט) וַיִּשֶׁת מִן הַיַּיִן וַיִּשְׁכַּר וַיִּתְגַּל בְּתוֹךְ אֶהְלֵה, בְּה"א. בְּנֵי אֶהְרֵן שְׁתוּ יַיִן מֵהֶם, וְהִקְרִיבוּ קֶרְבָּן בְּאוֹתוֹ הַיַּיִן וּמִתּוֹ, וְהִרִי נִתְבָּאָר. וּמִשּׁוּם כֶּךָ כְּתוּב (דברים לב) עֲנַבְמוּ עֲנָבֵי רוּשׁ אֲשַׁכַּלְת מְרֹדֶת לְמוֹ, מִשּׁוּם שְׁאוֹתָם הָעֲנָבִים גִּרְמוּ אֶת זֶה.

רֵאָה עֲנָבִים שֶׁהֵם טוֹבִים בְּאוֹתוֹ הַכֶּרֶם שֶׁמַּעֲלִים נַחַת וְרִיחַ בְּדְרָגוֹת שְׁלֵמוֹת כְּרֵאוֹי. וְעַל זֶה יוֹסֵף יָדַע אֶת הַדְּבָר וְהִסְתַּכַּל בְּעֵקֶר וּפְתַר הַחֵלוֹם עַל בְּרִיו, מִשּׁוּם שֶׁהִתְבַּשֵּׂר בְּאוֹתוֹ הַחֵלוֹם כְּרֵאוֹי, וּמִשּׁוּם כֶּךָ פְתַר הַפְתָּרוֹן לְטוֹב וְכֶךָ הַתְּקִיָּם.

מֶה כְּתוּב? וַיִּרְא שֶׁר הָאֲפִים כִּי טוֹב פְתַר וַיֹּאמֶר אֶל יוֹסֵף אַף אֲנִי בְּחֵלוֹמִי וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סְלֵי חֲרִי עַל רֵאשִׁי. בֹּא רֵאָה, אֲרוּרִים הֵם הַרְשָׁעִים, שְׁכַל מַעֲשֵׂיהֶם כָּלֵם לְרַע, וְכָל אוֹתָם הַדְּבָרִים שֶׁהֵם אוֹמְרִים, כָּלֵם לְרַע וְלִהְרַע.

בֵּינּוֹן שֶׁפְתַח אֶת פִּיו בְּאָף, מִיָּד פָּחַד יוֹסֵף, וַיִּדַע שְׁכַל דְּבָרָיו הֵם לְהַרְעוֹת וּבְשׂוֹרָה שֶׁל רַע בְּפִיו. וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה סְלֵי חֲרִי עַל רֵאשִׁי. אִזּוֹ יָדַע יוֹסֵף שֶׁהִתְבַּשֵּׂר עַל חֶרְבֵּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וַיִּשְׂרָאֵל בְּגִלּוֹת, שֶׁיִּגְלוּ מִן הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה.

רֵאָה מֶה כְּתוּב, וּבִסְל הָעֲלִיּוֹן מִכָּל מֵאֲכָל פְּרֻעָה מַעֲשֵׂה אִפָּה וְהַעוֹף אֲכָל אֶתֶם מִן הַסֵּל מַעַל רֵאשִׁי. אֵלוּ הֵם שְׂאָר הָעַמִּים שֶׁמִּתְכַּנְּסִים עַל יִשְׂרָאֵל וְהוֹרְגִים אוֹתָם וּמְחַרְיְבִים בֵּיתָם וּמְפַזְרִים אוֹתָם לְאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם. וְהַכֹּל הִסְתַּכַּל יוֹסֵף, וַיִּדַע שְׁאוֹתוֹ הַחֵלוֹם עַל יִשְׂרָאֵל כְּשִׁיחִיו בְּחִיּוֹב לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ. מִיָּד פְתַר לוֹ פְתָרוֹן לְרַע, וְהִתְקִיָּם בּוֹ.

וּבֹא וּרֵאָה, שְׂתֵי הַדְּרָגוֹת הַלְלוּ שְׂרָאָה זֶה וּרְאָה זֶה - זֶה רֵאָה כְּשֶׁעוֹלָה וְשׁוֹלְטַת הַדְּרָגָה הָעֲלִיּוֹנָה

פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחָהּ, מֶה זֶה פִּי שְׁנַיִם בְּרוּחָהּ אֵלָי? וְכִי יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּךְ שֶׁעַל אֶחָד בְּקֵשׁ שְׁנַיִם? וּמֶה שֶׁלֹּא הָיָה בְּרִשׁוֹתוֹ אֵיךְ בְּקֵשׁ מִמֶּנּוּ? אֲלֵא הוּא לֹא בְּקֵשׁ רוּחַ עַל כָּל אֶחָד שְׁנַיִם, אֲלֵא [הוּא] כֶּךָ בְּקֵשׁ מִמֶּנּוּ - בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁהִיָּתָה לוֹ, שֶׁיַּעֲשֶׂה שְׂתֵי הַנְּהַגוֹת בְּעוֹלָם בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ.

מֶה כְּתוּב? וַיֹּאמֶר הַקָּשִׁית לְשֹׂאֵל אִם תִּרְאֶה אֶתִּי לְקַח מֵאִתְּךָ יְהִי לְךָ כֵּן וְאִם אֵין לֹא יִהְיֶה. מֶה הַטַּעַם אִם תִּרְאֶה אֶתִּי? אֲלֵא אָמַר לוֹ, אִם תּוּכַל לַעֲמֹד עַל עֵקֶר הָרוּחַ שֶׁהִשְׂאֵרְתִּי לְךָ בְּשַׁעַת שְׁאֲלֻקַּח מִמֶּךָ - יִהְיֶה לְךָ כְּזֶה, שֶׁהִרִי כָּל אוֹתוֹ הָעֵקֶר שֶׁל הָרוּחַ בְּשַׁעַת שִׁיתְבוּנָן בּוֹ, כְּאֲשֶׁר יִרְאֶה אֶת אֵלֵיהוּ, תִּהְיֶה דְבָקוֹת בּוֹ כְּרֵאוֹי.

בֹּא רֵאָה, מִי שֶׁמִּסְתַּכַּל בְּמֶה שְׁלוּמֵד מְרַבּוֹ וּרְוָאָה אוֹתוֹ בְּאוֹתָהּ הַחֻכְמָה, יְכוּל לְהִתּוֹסֵף יוֹתֵר בְּאוֹתָהּ הָרוּחַ. בֹּא רֵאָה, שֶׁהִרִי יוֹסֵף בְּכָל מֶה שֶׁעָשָׂה הָיָה רוּאָה בְּרוּחַ שֶׁל הַחֻכְמָה אֶת אוֹתָהּ הַדְּמוּת שֶׁל אָבִיו. הָיָה מִתְבוּנָן, וּמִשּׁוּם כֶּךָ הָיָה הַדְּבָר מִסְתַּיֵּעַ לוֹ, וְנוֹסְפָה לוֹ רוּחַ אַחֲרַת בְּאוֹר יוֹתֵר עֲלֵיוֹן.

בְּשַׁעַת שֶׁאָמַר לוֹ אוֹתוֹ הַרְשָׁע וְהִנֵּה גִפְּן לְפָנָי, הַזְדַּעְזַע יוֹסֵף, שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ עַל מֶה יִבֹּא הַדְּבָר. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר וּבִגְפָן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם, מִיָּד הִתְעוֹרְרָה רוּחוֹ וְנוֹסֵף בְּאוֹר, וְהִסְתַּכַּל בְּדְמוּת אָבִיו, וְאִזּוֹ הָאִירָה רוּחוֹ וַיִּדַע אֶת הַדְּבָר.

מֶה כְּתוּב? וּבִגְפָן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם. אָמַר יוֹסֵף, הִנֵּה וְדָאֵי בְשׂוֹרָה שֶׁל שְׂמָחָה בְּשְׁלֵמוֹת הִיא. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַגְּפָן הַזֶּה נִרְאִית עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, וְהִתְבַּשֵּׂר יוֹסֵף עַל זֶה. וּבִגְפָן שְׁלֹשָׁה שָׂרִיגִם - אֵלוּ הֵם שְׁלֹשׁ דְּרָגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת שִׁיּוּצָאוֹת מִן הַגְּפָן הַזֶּה, כִּהְנִים לְוִיִּם וַיִּשְׂרָאֵלִים.

וְהִיא כְּפִרְחַת עֲלֵתָה נֹצֶה, שֶׁהִרִי בְּגִלְלָם עוֹלָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל וּמִתְבָּרַכַת מִעַם הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן. הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכַּלְתִּיהָ עֲנָבִים - אֵלוּ הַצְּדִיקִים שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁהֵם כְּמוֹ עֲנָבִים מְבֻשְׁלִים כְּרֵאוֹי. דְּבַר אַחַר הַבְּשִׁילוֹ אֲשַׁכַּלְתִּיהָ עֲנָבִים - זֶהוּ הַיַּיִן הַמְּשֻׁמֵּר בְּעֲנָבָיו מִשְׁשֶׁת יָמֵי בְּרֵאשִׁית. עַד כָּאֵן הִתְבַּשֵּׂר יוֹסֵף בְּחֵלוֹמוֹ, מִכָּאֵן וְהִלָּאָה הַחֵלוֹם הוּא שְׁלוֹ, מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ לוֹ חֵלוֹמוֹת, וְלֹא אַחֲרִים. וְאֶקַּח אֶת הָעֲנָבִים, שֶׁהוּא לוֹ, לַעֲצֹמוֹ.

הרוח של נבות יכולה לעלות ולעמד לפני הקדוש ברוך הוא לבקש שקר, שכתוב ויצא הרוח? ואם הוא צדיק, איך יבקש שקר בעולם ההוא, שהוא עולם של אמת? ומה בעולם הזה לא צריך צדיק שקר, בעולם ההוא לא כל שכן? ואם אינו צדיק, איך יכול לעמד לפני הקדוש ברוך הוא?

אלא ודאי נבות לא היה כל כך צדיק לעמד לפני הקדוש ברוך הוא, אלא רוח אחרת היתה ששלטה בעולם, שזוהי רוח שתמיד עומדת ועולה לפני הקדוש ברוך הוא, וזוהי שמסטה את בני העולם לשקר, ומי שהוא רגיל בשקר, משתדל תמיד בשקר, ועל זה אמר אצא והייתי רוח שקר וגו', ועל כן הקדוש ברוך הוא אמר לו צא ועשה כן. צא מכאן, כמו שבארוהו שכתוב (תהלים קא) דבר שקרים לא יכון לנגד עיני, ומשום זה היא רוח שקר ודאי.

ועוד, על מה שהרג את נבות ונטל את פרמו, למה הרג אותו הרג? אלא שהרג אותו בלי דין נענש. הרג אותו בלי דין ונטל את פרמו, ומשום כך כתוב (מלכים-א כא) הרצחת וגם ירשת, ועל כן נענש. ובא וראה כמה הם בני אדם בעולם שרוח השקר הזו מסטה אותם בשקר, והוא שולט בעולם בכמה צדדים ובכמה מעשים, והנה בארנו את הדברים.

סדר הלימוד ליום ז שבט [יום 125 בשנה]

ועל כן דוד המלך בקש להשמר ממנו ורצה לצאת מתוך הטמאה, שכתוב (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרב. זו היא רוח נכון, והאחר הוא רוח שקר. ועל כן שתי דרגות הן, אחת קדושה ואחת טמאה.

פתח ואמר, (יואל ב) וה' נתן קולו לפני חילו כי רב מאד מחנהו כי עצום עשה דברו וגו'. את הפסוק הזה בארוהו. אבל וה', בכל מקום הוא ובית דינו. נתן קולו - זהו הקול שכתוב (דברים ד) קול דברים. וכתוב שם (שמות ד) לא איש דברים. מי איש הדברים? כמו שנאמר (דברים לג) איש האלהים. לפני חילו - אלו הם ישראל.

כי רב מאד מחנהו - כמו שנאמר (איוב כה) היש מספר לגדודיו. שכמה ממנים ושלוחים יש

ומאירה הלבנה, וזה ראה שנחשף ושולט עליה הנחש הרע, ומשום כך הסתכל יוסף בחלום ההוא, ופתר אותו פתרון לרע. ועל כן הכל עומד בפתרון, וזה וזה ראו, בשתי הדרגות הללו, ששולט זה ושולט זה.

רבי יהודה פתח, (תהלים נא) לב טהור ברא לי אלהים ורוח נכון חדש בקרבי. את הפסוק הזה בארוהו, אבל לב טהור, כמו שנאמר (מלכים-א ג) ונתת לעבדך לב שמע וגו', וכתוב (משלי טו) וטוב לב משתה תמיד, ומשום כך לב טהור ודאי.

ורוח נכון חדש בקרבי - זהו רוח נכון ודאי, כמו שנאמר (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, והתעוררו, זו רוחו של המשיח, והתעוררו (יחזקאל יא) ורוח חדשה אתן בקרבכם. ודוד התפלל, אותו רוח נכון חדש בקרבי.

משום שיש מהצד האחר לב טמא ורוח עושים שמסטה את בני העולם, וזו היא רוח טמאה שנקראת רוח עושים, כמו שנאמר (ישעיה יט) ה' מסך בקרבה רוח עושים, ועל כן ורוח נכון חדש בקרבי. מה זה חדש? זה חדוש הלבנה. בשעה שמתחדשת הלבנה, דוד מלך ישראל חי וקים, ומשום כך חדש.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי אלעזר, זה שכתוב (מלכים-א כב) ויצא הרוח ויעמד לפני ה' ויאמר אני אפתנו ויאמר ה' אליו במה. ויאמר אצא והייתי רוח שקר בפני כל נביאיו ויאמר תפתה וגם תוכל צא ועשה כן. ושנינו שהיתה רוח נבות היזרעאלי. וכי הנשמות, כיון שעולות ועומדות למעלה, הן יכולות לשוב לעולם הזה? והדבר תמוה שאמר, אצא והייתי רוח שקר בפני וגו'.

ועוד, מה הטעם נענש עליו אחאב? שהרי דין התורה ששם שמואל לפני ישראל כך הוא, שכתוב (שמואל-א ח) את שדויתכם וכרמיכם וזיתים הטובים יקח, ואם אחאב נטל אותה כרם בנבות, דין היה! ועוד, שהיתה לו כרם אחרת, או זהב, ולא רצה!

אמר לו, יפה שאלת. בא ראה, הרוח הזו שאמרו שהיא רוח של נבות, כאן יש להסתכל - וכי

ט) מי פתי יסר הנה חסר לב ואמרה לו, והרי בארנו את הדברים.

ובשארם משתדל בתורה ונדבק בה, זוכה להתחזק בעץ החיים, שכתוב (שם ג) עץ חיים וגו'. ובא וראה, כשאדם מחזיק בעץ החיים בעולם הזה, הוא מחזיק בו לעולם הבא. שהרי כמו הנשמות יוצאות מן העולם הזה, כך מתקנות להן דרגות לעולם הבא.

בא ראה, עץ החיים הוא בכמה דרגות נפרדים זה מזה, וכלם אחד. שהרי בעץ החיים יש דרגות אלו על אלו, ענפים ועלים, קלפות, וגוף האילן, שרשים, והכל הוא האילן. כמו כן כל מי שמשתדל בתורה, הוא נתקן ומתחזק בעץ החיים.

ובל בני האמונה, ישראל, כלם מתגברים בעץ החיים, כלם אחוזים בעץ ממש, מהם באותו הגוף שבו, מהם אחוזים בענפים, מהם בעלים, מהם בשרשים. נמצאו שכלם אחוזים בעץ החיים. ואותם שמשתדלים בתורה, כלם אחוזים בגוף האילן. ומשום כך מי שמשתדל בתורה, הוא אחוז בכל, והרי פרשוה ונתבאר.

ויהי מקץ, מה זה מקץ? רבי שמעון אמר, המקום שאין בו זכירה, וזהו קץ השמאל. מה הטעם? משום שכתוב (בראשית מ) כי אם זכרתני אתך כאשר ייטב לך. וכי כך ראוי ליוסף הצדיק שהוא אמר כי אם זכרתני אתך? אלא כיון שהסתכל יוסף בחלומו, אמר, ודאי חלום של זכירה הוא, והוא טעה בזה, שהרי הכל היה בקדוש ברוך הוא.

ועל כן המקום שהיתה בו שכחה, עמד לפניו. מה כתוב? ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחהו. כיון שאמר ולא זכר שר המשקים, מה זה וישכחהו? אלא וישכחהו, המקום שיש בו שכחה, וזהו הקץ של צד החשף. שנתים ימים, מה זה שנתים? ששכה הדרגה לדרגה שיש בה זכירה.

ופרעה חלם והנה עמד על היאר. זה היה החלום של יוסף, משום שכל נהר הוא של יוסף הצדיק, וזהו הסוד שמי שרואה נהר בחלום רואה שלום, שכתוב (ישעיהו טו) הנני נטה אליה כנהר שלום.

לקדוש ברוך הוא, וכלם עומדים להשטין על ישראל [ז"ח כדי לטמא אותם], ועל כן הקדוש ברוך הוא מזדמן לפני ישראל כדי לשמר אותם, ולא יוכלו לקטרג להם.

כי עצום עשה דברו, מי עצום? זהו הצדיק, אותו שמשתדל בתורה הקדושה יומם ולילה. דבר אחר כי עצום - זה המקטרג שנמצא לפני הקדוש ברוך הוא, והוא חזק ככרזל, קשה פסלע. עשה דברו - שנוטל רשות מלמעלה, ונוטל את הנשמה מלמטה.

כי גדול יום ה' ונורא מאד ומי יכילנו - שהוא שולט על הכל ועליון ותקיף על כלם, וכלם תחת שלטונו. אשרי הצדיקים שהקדוש ברוך הוא רוצה בהם תמיד לזכות אותם לעולם הבא ולשמח אותם בשמחת הצדיקים שעתידיים לשמח עם הקדוש ברוך הוא, שכתוב (תהלים ה) וישמחו כל חוסי בך לעולם ירננו ותסף עלימו ויעלצו בך אהבי שמך. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת ויהי מקץ

ויהי מקץ. רבי חייא פתח ואמר, (איוב כח) קץ שם לחשף ולכל תכלת הוא חוקר אבן אפל וצלמות. הפסוק הזה נתבאר, קץ שם לחשף - זהו הקץ של השמאל, שהוא משוטט בעולם ומשוטט למעלה, ועומד לפני הקדוש ברוך הוא ומסטין ומקטרג על העולם, והרי נתבאר. ולכל תכלית הוא חוקר - שהרי כל מעשיו אינם לטוב, אלא תמיד לכלות ולעשות כליה בעולם.

אבן אפל וצלמות - זו אבן נגף שבה נכשלים הרשעים, ועומדת בזה שנקראת (שם י) ארץ עפתה כמו אפל. בא ראה, יש ארץ חיים למעלה, וזו היא ארץ ישראל. [ויש ארץ למטה, ונקראת אפל וצלמות. אפל שיצאה מארץ עפתה. מהו אפל וצלמות? זהו הקץ, שהוא מצד של החשף, וזהמת הזהב, והנה נתבאר

בא ראה כמה יש לבני אדם להתבונן בעבודת הקדוש ברוך הוא ולהשתדל בתורה ימים ולילות כדי שידעו ויסתכלו בעבודתו, שהרי התורה מכריזה בכל יום לפני האדם ואומרת: (משלי

הָאָרֶץ, בְּאוֹתוֹ הַחֲלוּם שְׁחָלַם, שְׁכָתוּב וַיְהִי מִקֶּץ שְׁנָתַיִם יָמִים וָגו'.
 וַיְהִי מִקֶּץ וָגו'. רַבִּי אֶלְעָזָר פֶּתַח וְאָמַר, (תהלים יח)

חִי ה' וּבְרוּךְ צוּרֵי וִירוּם אֱלֹהֵי יִשְׁעֵי. אֱלֹהֵי כְּתוּב בְּיָמָיו. הַפְּסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהַתְּבוּנָן בּו, חִי ה' – זֶה חִי, צָדִיק יְסוּד הָעוֹלָם, שֶׁנִּקְרָא חִי הָעוֹלָמִים. וּבְרוּךְ צוּרֵי – זֶהוּ שְׁכָתוּב (שם קמד) בְּרוּךְ ה' צוּרֵי, וְזֶה הָעוֹלָם שֶׁמִּתְקַיֵּם עַל הַצְּדִיק הַזֶּה. וִירוּם אֱלֹהֵי יִשְׁעֵי. וִירוּם – זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. אֱלֹהֵי בְּוֹאֵי זֶה שָׁמַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם קטז) הַשָּׁמַיִם שָׁמַיִם לֵה'.

בא רֵא, [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר] (שם סח) בְּרוּךְ אֲדֹנָי יוֹם יוֹם יַעֲמֵס לָנוּ. בְּרוּךְ אֲדֹנָי, בְּאֶלֶף דָּלֶ"ת נו"ן יו"ד, וְהַפְּסוּק הַזֶּה הוּא סוּד הַחֲכָמָה. יוֹם יוֹם – אֵלּוּ שְׁנָתַיִם יָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיְהִי מִקֶּץ שְׁנָתַיִם יָמִים. וּפְרָעָה חָלַם וְהִנֵּה עֶמֶד עַל הַיָּאֵר – סוּד הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, זֶה יוֹסֵף, שֶׁנֶּהָר [שֶׁכָּל הַנְּהָר] הַזֶּה הוּא יוֹסֵף הַצְּדִיק.

והנה מִן הַיָּאֵר עֵלַת שְׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מִרְאֵה וּבְרִיאַת בֶּשֶׂר וַתִּרְעִינָה בְּאָחוּ. וְהִנֵּה מִן הַיָּאֵר, שְׁהָרִי מִהַנְּהָר הַזֶּה מִתְּבָרְכוֹת כָּל אוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁלְמִטָּה, מִשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ נִהָר שֶׁשׁוֹפֵעַ וְיוֹצֵא הוּא מְשַׁקֵּה וְזֶן אֵת הַכֹּל, וְיוֹסֵף הוּא נִהָר שֶׁתִּתְּבָרֵךְ כָּל אֶרֶץ מִצְרַיִם בְּשִׁבְלֵוּ.

ובא רֵא, אוֹתוֹ הַנְּהָר, שְׁבַע דְּרָגוֹת נִשְׁקוֹת וּמִתְּבָרְכוֹת מִמֶּנּוּ, וְאֵלּוּ הֵם יְפוֹת מִרְאֵה וּבְרִיאַת בֶּשֶׂר. וַתִּרְעִינָה בְּאָחוּ, בְּחִבּוּר וְאֶחְוָה, שְׂאִין נִמְצָא בָּהֶם פְּרוּד וְכֹלָם לְשִׁבַח עוֹמְדִים. שֶׁהִנֵּה כָּל שְׁבַע הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ שֶׁאֲמַרְנוּ הוּא סוּד, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אסתר ב) וְאֵת שְׁבַע הַנְּעוּרוֹת הַרְאִיּוֹת לְתֵת לָהּ מִבֵּית הַמֶּלֶךְ וָגו'. וְעַל כֵּן שְׁבַע פְּרוֹת יְפוֹת מִרְאֵה, וּכְנֻגָד זֶה כְּתוּב שְׁבַעַת הַסְּרִיסִים הַמְּשֻׁרְתִים אֵת פְּנֵי הַמֶּלֶךְ וָגו'.

רבי יִצְחָק אָמַר, שְׁבַע הַפְּרוֹת הַטּוֹבוֹת הֵם דְּרָגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת עַל הָאֲחֵרוֹת, וְשְׁבַע הַפְּרוֹת הַרְעוֹת – הַדְּרָגוֹת הָאֲחֵרוֹת שֶׁלְמִטָּה. אֵלּוּ מִצַּד הַקִּדְשָׁה, וְאֵלּוּ מִצַּד הַטְּמֵאָה.

שבע הַשְּׁבָלִים – רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵלּוּ הֵרָאשׁוּנוֹת הֵן טוֹבוֹת, מִשׁוּם שֶׁהֵן מִצַּד הַיְמִינִין שְׁכָתוּב בּו כִּי טוֹב, וְאֵלּוּ הַרְעִים הֵם לְמִטָּה מֵהֶם. שְׁבַע

וַיְהִי מִקֶּץ שְׁנָתַיִם. רַבִּי חִיָּא פֶּתַח וְאָמַר, (משלי כט) מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְרֹסְנָה. בֹּא רֵא, כְּשֶׁבְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, הַתְּקִינׁ הַכֹּל כְּרְאוּי, וְהוֹצִיא אוֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים מְאִירִים לְכֹל הַצְּדִידִים, וְהַכֹּל הוּא אֶחָד. וּבְרָא שָׁמַיִם שְׁלֹמֵעָלָה, וְאֶרֶץ שְׁלֹמֵעָלָה, לְתַקֵּן כָּלָם יַחַד לְתוֹעֵלָתָם שֶׁל הַתְּחַתּוֹנִים.

בא רֵא, מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ, מִי הַמֶּלֶךְ? זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּמִשְׁפָּט – זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הַקִּיּוּם שֶׁל הָאֶרֶץ, וְעַל כֵּן ו' נְזוּנִית מֵה' הָעֲלִיּוֹנָה, ה' הַתְּחַתּוֹנָה נְזוּנִית מִן ו', שְׁקִיּוּם הָאֶרֶץ הוּא בְּמִשְׁפָּט, שְׁהָרִי הַמִּשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ בְּכָל תְּקוּנָיָה וְזֶן אוֹתָהּ.

דבר אַחַר, מֶלֶךְ – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. בְּמִשְׁפָּט – זֶה יוֹסֵף. יַעֲמִיד אֶרֶץ – שְׁכָתוּב (בראשית מא) וְכָל הָאֶרֶץ בָּאוּ מִצְרִימָה לְשִׁבְרֵי אֶל יוֹסֵף. וּמִשׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בִּיעֲקֹב, עָשָׂה אֵת יוֹסֵף שְׁלִיט עַל הָאֶרֶץ.

רבי יוֹסֵי אָמַר, מֶלֶךְ – זֶה יוֹסֵף. בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ – זֶה יַעֲקֹב. שְׁהָרִי עַד שְׁלֹא בֹא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, לֹא הָיָה קִיּוּם בְּאֶרֶץ מִתּוֹךְ הָרַעֲב. כִּיּוֹן שֶׁבֹא יַעֲקֹב לְמִצְרַיִם, בְּזִכּוֹתוֹ הַסִּתְּלָק הָרַעֲב וְהַתְּקִימָה הָאֶרֶץ.

דבר אַחַר, מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ – זֶה דוּד הַמֶּלֶךְ, שְׁכָתוּב (שמואל-ב ח) וַיְהִי דוּד עֹשֶׂה מִשְׁפָּט וְצִדְקָה לְכָל עַמּוֹ, וְהוּא קִיּוּם אֵת הָאֶרֶץ, וּבְזִכּוֹתוֹ עֲמִידָה לְאַחַר מִכָּן. וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְרֹסְנָה – זֶה רַחֲבָעִם.

בא רֵא, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּשִׁבְלֵי הַצְּדִיקִים, אֶף עַל גַּב שֶׁפְּרָעָנוֹת נִגְזְרָה עַל הָעוֹלָם, הִיא מִתְּעַכְּבֶת בְּגִלְלָם וְלֹא שׁוֹלֵטֶת עַל הָעוֹלָם. כָּל יָמֵי דוּד הַמֶּלֶךְ הַתְּקִימָה הָאֶרֶץ בְּגִלְלוֹ. לְאַחַר שְׁמַת, הַתְּקִימָה בְּזִכּוֹתוֹ, שְׁכָתוּב (מלכים-ב כ) וְגִנּוּתֵי עַל הָעִיר הַזֹּאת לְהוֹשִׁיעָהּ לְמַעַנִי וּלְמַעַן דוּד עַבְדִּי. כְּמוֹ כֵּן כָּל יָמֵי יַעֲקֹב וְכָל יָמֵי יוֹסֵף לֹא שְׁלֵטָה הַפְּרָעָנוֹת בְּעוֹלָם.

בא רֵא, מֶלֶךְ בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אֶרֶץ – זֶה יוֹסֵף. וְאִישׁ תְּרוּמוֹת יִהְרֹסְנָה – זֶה פְּרָעָה, שְׁהָרִי מִשׁוּם שֶׁהִקְשָׁה אֵת לְבוֹ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַחֲרִיב אֵת אֶרֶץ מִצְרַיִם. וּבְרֵאשׁוֹנָה עַל יְדֵי יוֹסֵף הַתְּקִימָה

כַּן כְּתוּב (שם) וַתְּחַל רוּחַ ה' לְפַעֲמוֹ, שְׁאֵז הִיְתָה הִרְאשִׁית. אִף כִּאֲן רוּחוֹ הִתְעוֹרְרָה בּוֹ, וְהִלָּךְ וְהִתְעוֹרַר, וְלֹא הִיְתָה מִיִּשְׁבַּת עִמּוֹ לְדַעַת. נְבוּנְדִנְצָר וַתִּתְפַּעֵם רוּחוֹ, בְּהִתְעוֹרְרוֹת הָיָה מִתְעוֹרַר עַל כָּל אֶחָד פְּעָמִים, שְׁבִים וְהוֹלְכִים וְשְׁבִים. וְזֶהוּ כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (כמדבר כד) כִּפְעָם בִּפְעָם, פְּעַם בְּזֶה וּפְעַם בְּזֶה, וְלֹא מִתִּישְׁבַּת דַּעְתּוֹ וְרוּחוֹ.

וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חֲרֻטְמֵי מִצְרַיִם - אֵלּוֹ הַמְּכַשְׁפִּים. וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ - אֵלּוֹ חֲכָמֵי הַמְּזֹלוֹת. וְכֻלָּם הָיוּ מִסְתַּפְּלִים לְדַעַת וְלֹא יָכְלוּ לְהַשִּׁיג.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִף עַל גַּב שְׁנֵאמַר שְׁאִין מִרְאִים לְאָדָם אֲלֵא בְּאוֹתָהּ הַדְּרָגָה שְׁלוֹ - שׁוֹנָה אֲצֵל הַמְּלָכִים, שְׁמִרְאִים לָהֶם דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים וּמְשָׁנִים מִבְּנֵי אָדָם אַחֲרִים. כְּמוֹ שְׁמֵלֶךְ דְּרָגָתוֹ עֲלִיוֹנָה עַל כָּל שְׁאָר הָאֲחֵרִים, כִּי גַם מִרְאִים לוֹ בְּדָרָגָה עֲלִיוֹנָה עַל כָּל שְׁאָר הָאֲחֵרִים, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר אֶת אֲשֶׁר הָאֱלֹהִים עֲשָׂה הִרְאָה אֶת פְּרַעְזָה, אֲבָל לְשְׁאָר בְּנֵי הָאָדָם אֵין מְגַלָּה לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת מַה שֶּׁהוּא עוֹשֶׂה, פָּרַט לְנִבְיָאִים אוֹ לְחֻסְיָדִים אוֹ לְחֲכָמֵי הַדּוֹר, וְהִנֵּה פְּרַשׁוּהָ.

בֵּא רֵאָה, כְּתוּב אֶתִּי הִשִּׁיב עַל כְּנֵי וְאוֹתוֹ תִּלְהֵ. מִכָּאֵן שֶׁהַחֲלוֹם הוֹלֵךְ אַחֵר הַפְּתָרוֹן. מִי הִשִּׁיב עַל כְּנֵי? אֲלֵא זֶה יוֹסֵף. וְאוֹתוֹ תִּלְהֵ - בְּאוֹתוֹ הַפְּתָרוֹן שֶׁפָּתַר לוֹ, וְכְתוּב וַיְהִי כַּאֲשֶׁר פָּתַר לָנוּ כֵּן הָיָה.

וַיִּשְׁלַח פְּרַעְזָה וַיִּקְרָא אֶת יוֹסֵף וַיְרִיצֵהוּ מִן הַבּוֹר וְגו'. רַבִּי אֲבָא פִּתַח וְאָמַר, (תהלים קמו) רוּצָה ה' אֶת יִרְאָיו אֶת הַמִּיחְלִים לְחֻסְדּוֹ. כְּמָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצָּה בְּצַדִּיקִים, מִשׁוֹם שֶׁהַצַּדִּיקִים הֵם עוֹשִׂים [שְׁלוֹם וְעוֹשִׂים] שְׁלוֹם לְמַעַלָּה וְעוֹשִׂים שְׁלוֹם לְמַטָּה, וּמְכַנְיָסִים כָּלָה לְבַעֲלָהּ, וּמִשׁוֹם כִּי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְרַצָּה בָּהֶם בְּאוֹתָם שִׁירְאִים מִמֶּנּוּ וְעוֹשִׂים אֶת רְצוֹנוֹ.

לְמִיחְלִים לְחֻסְדּוֹ, מִי הֵם הַמִּיחְלִים לְחֻסְדּוֹ? הִנּוּה אֹמַר, אוֹתָם שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בַּתּוֹרָה בְּלִילָה וּמִשְׁתַּתְּפִים עִם הַשְּׂכִינָה. וּכְשָׁבָא הַבְּקָר, הֵם מְצַפִּים לְחֻסְדּוֹ, וְהָרִי בְּאֵרוֹהָ, בְּזִמְנָן שְׁאָדָם מִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בְּלִילָה, חוֹטֵשׁ שֶׁל חֻסְדֵּי נִמְשָׁךְ עֲלָיו בִּיּוֹם, כְּכְתוּב (שם מב) יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֻסְדּוֹ וּבְלִילָה שִׁירָה

הַשְּׂבִלִים הֵן מִצַּד הַטְּהָרָה, וְאֵלּוֹ מִצַּד הַטְּמָאָה, וְכָל הַדְּרָגוֹת עוֹמְדוֹת אֵלּוֹ עַל אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ כִּנְגַד אֵלּוֹ, וְאֶת כָּלָם רֵאָה פְּרַעְזָה בְּחֻלּוֹמוֹ.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, וְכִי לְאוֹתוֹ פְּרַעְזָה הִרְשָׁע הִרְאוּ לוֹ אֶת כָּל אֱלֹהִים? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, כְּמוֹתָם רֵאָה, שֶׁכְּמָה דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת אֵלּוֹ כִּנְגַד אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ עַל אֵלּוֹ, וְהוּא רֵאָה בְּאוֹתָן הַדְּרָגוֹת שֶׁלְמַטָּה.

וְהִנֵּה שְׁנִינוּ, שֶׁהָרִי כְּמוֹ שֶׁהוּא הָאָדָם, כִּי מִרְאִים לוֹ בְּחֻלּוֹמוֹ, וְכִי רוּאָה, וְכִי הִנְשָׂמָה עוֹלָה לְהַפִּיר, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי דְרָגָתוֹ כְּרָאוּי לוֹ, וּמִשׁוֹם כִּי פְּרַעְזָה רֵאָה כְּרָאוּי לוֹ, וְלֹא יוֹתֵר.

וַיְהִי מִקֵּץ וְגו'. רַבִּי חֲזַקְיָה פִּתַח וְאָמַר, (קהלת ג) לְכָל זִמְנָן וְעַת לְכָל חִפְץֵי תַחַת הַשָּׁמַיִם. בֵּא רֵאָה, כָּל מַה שֶּׁעוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַטָּה, לְכָל שָׁם עֵת וְזִמְנָן קְצוּב. שָׁם זִמְנָן לְאוֹר וְלַחֲשָׁךְ, שָׁם זִמְנָן לְאוֹר שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים, שֶׁהֵם שׁוֹלְטִים עַכְשָׁיו עַל הָעוֹלָם, וְזִמְנָן שָׁם לַחֲשָׁכָה, שֶׁהִיא הַגְּלוּת שֶׁל יִשְׂרָאֵל תַּחַת שְׁלִטוֹנָם. זִמְנָן שָׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכָל, וּמִשׁוֹם כִּי לְכָל זִמְנָן וְעַת לְכָל חִפְץֵי. מַה זֶה וְעַת לְכָל חִפְץֵי? זִמְנָן וְעַתָּה הוּא לְכָל, לְכָל אוֹתוֹ הַרְצוֹן שֶׁנִּמְצָא לְמַטָּה.

דְּבָר אַחֵר וְעַת לְכָל חִפְץֵי - מַה זֶה עֵת? כְּכְתוּב (תהלים קיט) עֵת לַעֲשׂוֹת לָהּ הַפְּרוֹ תוֹרָתָהּ. וְכְתוּב (ויקרא יז) וְאֵל יִבֵּא בְּכָל עֵת אֶל הַקְּדוֹשׁ. וְהִיא הַדְּרָגָה הַמְּמַנָּה, וְהִנֵּה פְּרַשׁוּהָ. וּמִשׁוֹם כִּי עֵת הוּא הַמְּמַנָּה לְכָל חִפְץֵי תַחַת הַשָּׁמַיִם. וַיְהִי מִקֵּץ שְׁנַתִּים יָמִים, מִהֲצַד שֶׁל אוֹתוֹ קֵץ הַחֲשָׁךְ רֵאָה פְּרַעְזָה בְּחֻלּוֹמוֹ, וּמִשָּׁם יָדַע וְהִתְגַּלָּה לוֹ אוֹתוֹ הַחֲלוֹם.

וַיְהִי בְּבִקְרָה וַתִּפְּעֵם רוּחוֹ וַיִּשְׁלַח וַיִּקְרָא אֶת כָּל חֲרֻטְמֵי מִצְרַיִם וְאֶת כָּל חֲכָמֶיהָ וְגו'. וַתִּפְּעֵם רוּחוֹ, מַה זֶה וַתִּפְּעֵם? רַבִּי יוֹסִי אָמַר, הִנֵּה פְּרַשׁוּהָ שֶׁבְּפְרַעְזָה כְּתוּב וַתִּפְּעֵם, וּבְנְבוּכַדְנֶצַּר כְּתוּב (דניאל ב) וַתִּתְפַּעֵם, וּבְבָאוּרָה שֶׁהִנֵּה בְּפְרַעְזָה כְּתוּב וַתִּפְּעֵם מִשׁוֹם שֶׁהָיָה יוֹדַע אֶת הַחֲלוֹם, וְהַפְּתָרוֹן לֹא הָיָה יוֹדַע, אֲבָל נְבוּכַדְנֶצַּר רֵאָה הַחֲלוֹם וְרֵאָה הַפְּתָרוֹן, וְהִכָּל נִשְׁכַּח מִמֶּנּוּ.

אֲבָל בֵּא רֵאָה, וַתִּפְּעֵם רוּחוֹ, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (שופטים ג) לְפַעֲמוֹ, שֶׁהִיְתָה הָרוּחַ בָּאָה וְהוֹלְכַת וּבָאָה וְהוֹלְכַת וְלֹא הִיְתָה מִתִּישְׁבַּת עִמּוֹ עַדִּין כְּרָאוּי, וְעַל

בשכיל יעקב ובניו באה השכינה למצרים, והקדוש ברוך הוא גלגל גלגלים והוריד את יוסף בראשונה, שבזכותו התקיימה הברית עמו, והשליט אותו על כל הארץ.

מה כתוב? שלח מלך ויתירוהו משל עמים ויפתחהו. רבי שמעון אמר, כתוב (תהלים קמו) ה' מתיר אסורים וגו', וכאן כתוב שלח מלך ויתירוהו, למה משל עמים ויפתחהו? אלא שלח מלך - זה הקדוש ברוך הוא. משל עמים - זה הקדוש ברוך הוא. שלח מלך - המלך העליון שלח ויתירוהו. ומי הוא ששלח לו? זה המלאך הגואל, שהוא מושל עמים, שהוא מושל על התחתונים, והכל הוא מן הקדוש ברוך הוא.

ויריצהו - חסר וא"ו, ומי הוא? זה הקדוש ברוך הוא, משום שאין מי שאוסר ופותר, רק הקדוש ברוך הוא, שכתוב (איוב יב) יסגר על איש ולא יפתח, וכתוב (שם לד) והוא ישקיט ומי ירשיע ויסתר פנים ומי ישורנו ועל גוי ועל אדם יחד, שהרי הכל בו, וכתוב (דניאל ד) וכרצונו עושה בצבא השמים ודירי הארץ, ואין מי שימחה בידו ויאמר לו מה עשית. ומשום כך כתוב ויריצהו מן הבור וגו'.

מה זה ויריצהו? כמו שנאמר (איוב לג) יעתר אל אלוה וירצהו. כמו כן ויריצהו מן הבור, ואחר כך ויבא אל פרעה. דבר אחר ויריצהו, שהמשיך עליו חוט של חסד לתת לו חן לפני פרעה. אלהים יענה את שלום פרעה, כדי להקדים לו שלום ולפתח בשלום.

רבי אבא אמר, בא ראה, באותו פרעה הרשע, שהוא אמר (שמות ד) לא ידעתי את ה', ופרעה היה חכם מכל מכשפיו, אלא ודאי השם של אלהים היה יודע, שהרי כתוב הנמצא כזה איש אשר רוח אלהים בו. ומשום שמשא לא בא אליו אלא בשם של ה', ולא בשם של אלהים, וזה היה קשה לפניו מן הכל, שהוא היה יודע שהרי השם של אלהים שולט בארץ, ובשם של ה' לא היה יודע, ועל כן קשה לפניו השם הזה.

וזהו שכתוב (שם ט) ויחזק ה' את לב פרעה. שדבר זה היה מחזק את לבו ומקשה אותו, ועל כן

עמי. מה הטעם יומם יצוה ה' חסדו? משום שבלילה שירה עמי. ומשום כך כתוב רוצה ה' את יראיו, ולא ביראיו. כמי שרוצה ברצונו את האחר ומתרצה לו להתפיס עמו, ומשום כך רוצה ה' את יראיו ולא ביראיו.

כמו כן יוסף היה עצוב בעצב הרוח ובעצב הלב, שהיה אסור שם. כיון שפרעה שלח בשכילו, מה כתוב? ויריצהו. התפיסו לו והחזירו לו דברי שמחה, דברים לשמח את הלב, משום שהיה עצוב מן הבור. בא ראה, בראשונה נפל בבור, ובבור התעלה אחר כך.

רבי שמעון אמר, בטרם ארע ליוסף אותו המעשה, לא נקרא צדיק. כיון ששמר אותה ברית המילה, נקרא צדיק, ואותה הדרגה של ברית הקדש התעטרה עמו, ומה שהיה [עושה] בבור בראשונה, התעלה עמו. וכתוב ויריצהו מן הבור. התעלה מזה והתעטר בכאר מים חיים.

וישלח פרעה ויקרא את יוסף, היה צריך להיות לקרא ליוסף! אלא, ויקרא את יוסף - זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב (שם קה) עד עת בא דברו אמרת ה' צרפתהו. עד עת בא דברו, זהו שכתוב ויקרא את יוסף. כתוב כאן ויקרא את יוסף, וכתוב שם ויקרא אל משה. ויגלח ויחלף שמלתיו, בשכיל כבוד המלך, והנה פרושה.

רבי אלעזר פתח, (תהלים קה) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. בא ראה שהקדוש ברוך הוא מגלגל גלגולים בעולם, ומקים נדרים ושבועות כדי לקיים שבועה וגזרה שהוא גוזר.

שהרי שנינו, אם לא שחביבות ואהבה שאהב הקדוש ברוך הוא את האבות, היה ראוי להוריד את יעקב למצרים בכבלים של ברזל. ובאבתו אותם המליך ליוסף בנו, ועשה אותו מלך ששולט על כל הארץ, וירדו כל השבטים בכבוד, ויעקב כמלך.

בא ראה מה כתוב? (שם) ויבא ישראל מצרים ויעקב גר בארץ חם. כיון שכתוב ויבא ישראל מצרים, לא ידענו שיעקב גר בארץ חם? למה צריך את זה? אלא, ויבא ישראל מצרים - זה הקדוש ברוך הוא. ויעקב גר בארץ חם - זה יעקב. שהרי

וּבֹא וּרְאֵה, כָּל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם תְּלוּיִים בְּכַמֵּה רוּחוֹת, וְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים עַל מָה עוֹמְדִים בְּעוֹלָם, וְאֶפְלוּ שְׁלֵמָה הַמְּלָךְ, שֶׁהִיא חֲכָם מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, לֹא יָכַל לַעֲמֹד בָּהֶם.

פְּתַח וְאָמַר, (קהלת ג) אֵת הַכֹּל עָשָׂה יְפֵה בְּעֵתוֹ גַּם אֵת הָעֵלֶם נָתַן בְּלִבָּם מִבְּלֵי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֵת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים וְגו'. בֹּא רְאֵה, אֲשֶׁרִי אוֹתָם שִׁמְשֵׁתְדָלִים בְּתוֹרָה וְיוֹדְעִים לְהִסְתַּכֵּל בְּרוּחַ [בְּסוּד] שֶׁל הַחֲכָמָה.

אֵת הַכֹּל עָשָׂה יְפֵה בְּעֵתוֹ – בְּכָל הַמַּעֲשִׂים שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, בְּכָל מַעֲשֶׂה וּמַעֲשֶׂה יֵשׁ דְּרָגָה מְמַנָּה עַל אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה בְּעוֹלָם, הֵן לְטוֹב וְהֵן לְרַע. מֵהֶם דְּרָגוֹת לְיָמִין, וּמֵהֶם דְּרָגוֹת לְשִׁמְאֵל. הוֹלֵךְ הָאָדָם לְיָמִין, אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה, אוֹתָהּ הַדְּרָגָה הַמְּמַנָּה [שֶׁל יָמִין] לְצַד הַהוּא וְעוֹשֶׂה לוֹ סִיוֵעַ, וְכַמֵּה הֵם שִׁמְסִיעִים לוֹ. הוֹלֵךְ אָדָם לְשִׁמְאֵל וְעוֹשֶׂה מַעֲשָׂיו, אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁעָשָׂה, הוּא [דְּרָגַת הַשִּׁמְאֵל] הַמְּמַנָּה לְצַד הַהוּא, וּמִקְטָרְגַּ לּוֹ וּמוֹבִיל אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ הַצַּד וּמִסְטָה אוֹתוֹ.

וּמִשּׁוּם כֵּן, אוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה שֶׁאָדָם עוֹשֶׂה כְּרְאוּי, אוֹתוֹ הַמְּמַנָּה שֶׁל צַד הַיָּמִין מְסִיעַ לוֹ. וְזֶה הוּא בְּעֵתוֹ, יְפֵה בְּעֵתוֹ, שֶׁאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה מִתְקַשֵּׁר בְּעֵתוֹ כְּרְאוּי לוֹ.

גַּם אֵת הָעֵלֶם נָתַן בְּלִבָּם – כָּל הָעוֹלָם וְכָל מַעֲשֵׂי הָעוֹלָם אֵינָם אֶלָּא בְּרִצּוֹן הַלֵּב, כְּשֶׁעוֹלָה בְּרִצּוֹן [הַלֵּב, וְכְשֶׁעוֹלָה בְּרִצּוֹן] הָאָדָם. אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שְׁמוֹשְׁכִים מַעֲשִׂים טוֹבִים לְהִיטִיב לָהֶם וּלְכָל הָעוֹלָם, וְהֵם יוֹדְעִים לְהִתְדַבֵּק בְּעַת שְׁלוֹם, וּבְכַח הַצְּדִיקָה שְׁעוֹשִׂים לְמִטָּה הֵם מוֹשְׁכִים אוֹתָהּ הַדְּרָגָה שֶׁנִּקְרָאת כָּל, לְהֵאִיר בְּעֵתוֹ.

אִוִי לְרַשְׁעִים שֶׁאֵין יוֹדְעִים הֵעֵת שֶׁל אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה וְלֹא מִשְׁגִּיחִים לַעֲשׂוֹת מַעֲשִׂיהֶם בְּעוֹלָם עַל הַתְּקוּן שֶׁצָּרִיךְ לְעוֹלָם וּלְתִקְוֵת הַמַּעֲשֶׂה בְּאוֹתָהּ הַדְּרָגָה שְׁרְאוּיָהּ לוֹ. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא יוֹדְעִים.

וְעַל כֵּן נָתַן הַכֹּל בְּרִצּוֹנָם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, שֶׁכְּתוּב מִבְּלֵי אֲשֶׁר לֹא יִמְצָא הָאָדָם אֵת הַמַּעֲשֶׂה אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים מִרְאֵשׁ וְעַד סוּף. וּמִשּׁוּם כֵּן שֶׁאוֹתָם הַמַּעֲשִׂים לֹא נַעֲשׂוּ לְתִקְוֵת בְּדְרָגָתָם כְּרְאוּי שֶׁיִּכְלָל

מִשֶּׁה לֹא הוֹדִיעַ לוֹ דְּבַר שֶׁל שֵׁם אַחֵר, אֶלָּא הַשֵּׁם שֶׁל ה' לְבָדוֹ, וּפְרָשׁוּהָ.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים קיג) מִי כֹה' אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיחֵי לְשִׁבְתָּ וְגו'. מִי כֹה' אֱלֹהֵינוּ הַמַּגְבִּיחֵי לְשִׁבְתָּ – שֶׁהִתְעַלָּה מֵעַל כְּסֵא כְבוֹדוֹ, [עַל כְּסֵא כְבוֹדוֹ לְמַעְלָה] וְלֹא הִתְגַּלָּה לְמִטָּה. בְּשַׁעַה שֶׁאֵין נִמְצָאִים צְדִיקִים בְּעוֹלָם, הֵרִי הוּא מְסַתֵּלֵק מֵהֶם וְלֹא מִתְגַּלָּה לָהֶם. הַמַּשְׁפִּילִי לְרְאוֹת – בְּשַׁעַה שֶׁהַצְּדִיקִים הֵם נִמְצָאִים בְּעוֹלָם, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹרֵד בְּדְרָגוֹתָיו כְּנֶגֶד הַתַּחְתּוֹנִים לְהַשְׁגִּיחַ עַל הָעוֹלָם, לְהִיטִיב לָהֶם.

שִׁהְרִי כְּשֶׁאֵין נִמְצָאִים הַצְּדִיקִים בְּעוֹלָם, הוּא מְסַתֵּלֵק וּמִסְתִּיר מֵהֶם פָּנִים וְלֹא מִשְׁגִּיחַ עֲלֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהַצְּדִיקִים הֵם הַיְסוּד וְהַקִּיּוּם שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁכְּתוּב (משלי י) וְצְדִיק יְסוּד עוֹלָם.

וְעַל כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא גָלָה אֵת שְׁמוֹ הַקְּדוֹשׁ, רַק לְיִשְׂרָאֵל לְבָדָם, שֶׁהֵם חֵלֶק גּוֹרְלוֹ וְנַחְלָתוֹ, וְאֵת הָעוֹלָם חֵלֶק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַמְנִים מְגַנְנִים, וְהֵנָּה נִתְבָּאֵר, שֶׁכְּתוּב (דברים לב) בְּהִנָּחַל עֲלֵיוֹן גּוֹיִם וְגו', וְכְתוּב כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחְלָתוֹ.

רְבִי חֵיִיא וְרְבִי יוֹסִי הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רְבִי יוֹסִי לְרְבִי חֵיִיא, תְּמַהֲנִי עַל זֶה שֶׁאָמַר שְׁלֵמָה, כָּל הַדְּבָרִים [הַמְּלִים] סְתוּמִים וְלֹא נוֹדְעִים, שֶׁהֲרִי קִהַלְתָּ סְתוּם [הַמְּלִים] הַסְתוּמִים.

פְּתַח וְאָמַר, (קהלת א) כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר לֹא תִשְׁבַּע עֵינַי לְרְאוֹת וְלֹא תִמְלֹא אֶזֶן מִשְׁמַע. כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים, וְכִי כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים הֵם לְדַבּוֹר שֶׁאָמַר לֹא יוּכַל אִישׁ לְדַבֵּר? וְלֹא תִשְׁבַּע עֵינַי לְרְאוֹת וְלֹא תִמְלֹא אֶזֶן מִשְׁמַע, מָה הַטַּעַם אֵלּוּ? אֶלָּא מִשּׁוּם שֶׁשְׂנִינִים מֵהֶם, וְהֵם הָעֵינִים וְהָאָזְנִים, לֹא עוֹמְדִים בְּרִשְׁוֹתוֹ שֶׁל הָאָדָם, וְהִפָּה הוּא בְּרִשְׁוֹתוֹ, וְכָל [מָה] שֶׁלִּשְׁתָּ הִלְלוּ לֹא יוּכְלִים לְהַשְׁלִים אֵת הַכֹּל וְלַהֲשִׁיג אֵת הַכֹּל.

אָמַר רְבִי חֵיִיא, כֵּן זֶה, שֶׁדַּבּוֹר שֶׁל אָדָם לֹא יוּכַל לְדַבֵּר, וְהָעֵינִים לְרְאוֹת וְהָאָזְנִים לְשִׁמְעַ, וְאֵין כָּל חֶדֶשׁ תַּחַת הַשָּׁמַשׁ. וּבֹא רְאֵה, אֶפְלוּ בְרִיּוֹת וְרוּחוֹת שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ לֹא יוּכְלִים לְדַבֵּר כָּל דְּבָרֵי הָעוֹלָם, וְהָעֵינַי לֹא יוּכְלִים לְשַׁלֵּט וְלְרְאוֹת וְהָאָזְנַי לְשִׁמְעַ. וּמִשּׁוּם כֵּן שְׁלֵמָה שֶׁהִיא יוֹדַע כָּל דְּבַר הִיא אוֹמֵר אֵת זֶה.

פתרונו] את כל זאת, ידעת את החלום איך היה וידעת פתרונו.

אמר רבי יצחק, אם כך, יוסף אמר הכל, החלום ופתרונו, כמו דניאל שאמר את החלום ואת פתרונו! אמר לו, לא זה כמו זה. [שהרי] יוסף הסתכל מתוך דבורו של פרעה, שהיה אומר בדרגות ידועות, וראה אותו שטעה, ואמר לו לא כך, אלא כך זה, משום שהדרגות באות בסדרן. אבל דניאל לא הסתכל מתוך דבורו של נבוכדנצר כלום, [שלא] והכל אמר לו, את החלום ופתרונו. מה כתוב בדניאל? (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה. בחזיון הלילה, מי חזיון הלילה? זה גבריאל, שהוא חזיון, מראה מן מראה.

בא ראה מה כתוב, (יחזקאל מג) והנה כבוד אלהי ישראל בא מדרך הקדים וקולו כקול מים רבים והארץ האירה מפכדו. מה כתוב אחריו? וכמראה המראה אשר ראיתי בבאי לשחת את העיר ומראות כמראה אשר ראיתי אל נהר כבר ואפל אל פני. כל המראות הללו הן שש. שאותן המראות, ומראה של החזיון, מראה יש לו, שיראו בו הגונים שלמעלה, ונראים במראה ההוא. ויש מראה למראה, ומראה למראה זה על זה, וכלם עומדים בדרגות ידועות ושולטים, ונקראים מראה הלילה, ובהם מתפרשים כל החלומות של העולם, ואלו הם כמו שלמעלה, עליהם.

ומשום כך דניאל בחזיון הלילה גלה סוד. לא כתוב התגלה, אלא סוד גלה, אחת מאלו הדרגות, גלה לו אותו חלום ופתרונו. אבל יוסף מתוך דברי פרעה הסתכל בדרגות העליונות ואמר.

ומשום כך מנה אותו על כל ארץ מצרים, משום שהקדוש ברוך הוא נתן ליוסף משלו. על הפה שלא נשק לעברה, כתוב ועל פיך ישק כל עמי. היד שלא קרבה לעברה, כתוב ויתן אתה על יד יוסף. הצואר שלא קרב לעברה, כתוב וישם רבד הזָהב על צוארו. הגוף שלא קרב לעברה – וילבש אתו בגדי שש. הרגל של רכבה לעברה, כתוב וירכב אתו במרכבת המשנה אשר לו. המחשבה שלא חשב – נקרא נבון וחכם. הלב שלא הרחר – ויקראו לפניו אברך. והכל משלו הוא נטל.

המעשה הזה בדרגה הזו שלא כתקון, אלא כפי רצון האדם.

מה כתוב אחריו? ידעתי כי אין טוב בם כי אם לשמוח ולעשות טוב בחייו. ידעתי כי אין טוב בם, באותם המעשים שלא נעשו כראוי. כי אם לשמוח, בכל מה שיבא עליו ולתת הודאה לקדוש ברוך הוא ולעשות טוב בחייו. שהרי אם אותו המעשה גורם לו רע, משום אותה הדרגה שממנה עליו, יש לו לשמח בו ולהודות עליו, שהוא גרם לעצמו, והוא הולך בלי ידיעה כצפור הזו בתוך מלכדת.

ובל זה מנין לנו? שכתוב (שם ט) פי גם לא ידע האדם את עתו כדגים שנאחזים במצודה רעה וכצפרים האחזות בפח כהם יוקשים בני האדם לעת רעה כשתפול עליהם פתאום. כי גם לא ידע האדם את עתו, מה זה עתו? עתו של אותו המעשה שעושה, כמו שנאמר את הכל עשה יפה בעתו. ומשום כך הם כצפרים האחזות בפח. ומשום כך אשרי אותם שמשתדלים בתורה ויודעים דרכי ושבילי התורה של המלך העליון ללכת בה בדרך האמת.

ובא ראה, לעולם אל יפתח אדם את פיו לרעה, שהוא לא יודע מי נוטל אותו הדבר, וכשלא יודע אדם, נכשל בה. וכאשר הצדיקים פותחים את פיהם, כלם שלום.

בא ראה, כשיוסף התחיל לדבר עם פרעה, מה כתוב? אלהים יענה את שלום פרעה. אמר רבי יהודה, הנה נתבאר שהקדוש ברוך הוא חס על שלום המלכות, כמו שנאמר ויצום אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים, ובארוהו.

רבי חייא אמר, פרעה רצה לנסות את יוסף, והחליף לו את החלום, ומשום שיוסף ידע את הדרגות, הסתכל בכל דבר ודבר ואמר כך ראיתי, כל דבר ודבר כראוי לו.

זהו שכתוב: ויאמר פרעה אל יוסף אחרי הודיע אלהים אותך את כל זאת אין נבון וחכם כמוך. אחרי הודיע אלהים, אחרי היית בשעה ההיא שחלמתי את החלום, שם היית מצוי. ומשום כך אמר נאמת את כל זאת ידעת, ואיך ידעת

כָּל ימי חיי הבלָה, משום שְהיא נקשרת בחיים, והיא העולם ששורים בה חיים. שְהרי העולם הזה לא שורים בו חיים, משום שְהם תחת השמש, ולא מגיעים לכאן אותם האורות של אותה השמש, והסתלקו מהעולם מיום שנחרב בית המקדש, שכתוב (ישעיה יג) חשך השמש בצאתו וגו'. מה זה חשך השמש? שסלק את אורו ולא מאיר, כמו שנאמר (שם נז) הצדיק אבד וגו'.

כִּי הוא חלקך בחיים – זהו השמש עם הלבנה. וצריכים להכניס הלבנה בשמש והשמש בלבנה שלא להפרידם, וזה הוא חלק האדם להכניס עמם לעולם הבא.

מֵה כתוב אחריו? (קהלת ט) כל אשר תמצא ידך לעשות בכחך עשה כי אין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר אתה הליך שמה. הפסוק הזה יש להתבונן בו. כל אשר תמצא ידך לעשות, וכי התרה הרצועה שאדם יעשה כל מה ששיכול? אלא כתוב לעשות בכחך. מה זה בכחך? זו נשמתו של האדם, שְהיא הכח של האדם, לזכות בה לעולם הזה ולעולם הבא.

דָּבָר אחר בכחך – זו האשה שאמרנו, שְהיא הכח להתחזק בה בעולם הזה ובעולם הבא. וצריך בן אדם לזכות בה בזה העולם בכח זה, כדי שיתגבר בה לעולם ההוא.

מֵה הטעם? משום שאחר שיצא האדם מן העולם הזה, אין בו כח לעשות דבר ולומר, עכשו מכאן והלאה אעשה מעשים טובים. שודאי שאין מעשה וחשבון ודעת וחכמה בשאול אשר וגו'. אם לא זוכה אדם בעולם הזה, לא יזכה בו אחר כך לעולם ההוא. ובארוה, מי שלא מתקין צידה ללכת מן העולם הזה, לא יאכל בעולם ההוא. ויש מעשים טובים שעושה אדם בעולם הזה שיאכל מהם כאן, והכל נשאר לעולם הבא ולהזון מהם.

בֵּא ראה, יוסף זכה בעולם הזה וזכה בעולם הבא, משום שרצה להאחז באשה יראת ה', כמו שנאמר (בראשית לט) וחטאתי לאלהים. ומשום כך זכה לשלט בעולם הזה וזכה את ישראל.

מֵה כתוב? (שם מז) וילקט יוסף את כל הכסף, וכך ראוי. שְהרי אותו נהר ששופע ויוצא, הוא

מֵה כתוב? ויצא יוסף מלפני פרעה ויעבר בכל ארץ מצרים. אמר רבי חזקיה, מה הטעם ויעבר בכל ארץ מצרים? כדי לשלט, שך מכריזים לפניו, וכדי לכנס התבואה בכל מקום ומקום. רבי אלעזר אמר, כנס יוסף תבואה בכל מקום כדי שלא תרקב.

אָמַר רבי שמעון, כל מה שהקדוש ברוך הוא עשה, הכל הוא לגלגל גלגולים, משום שרצה לקיים הגזרה. בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הביא כל מה שצריך העולם בראשונה, ואחר כך הביא את האדם לעולם ומצא מזון.

[בֵּא רֵאָה] כמו כן הקדוש ברוך הוא אמר לאברהם, (בראשית טו) ידע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם וגו', ואחרי כן יצאו ברכש גדול. כשבא יוסף לארץ מצרים, לא מצא בה רכוש גדול. גלגל גלגולים, והביא רעב על העולם, וכל העולם היו מביאים כסף וזהב למצרים, והתמלאה כל ארץ מצרים כסף וזהב. לאחר שהכל נתקן רכוש גדול, הביא את יעקב למצרים.

שָׂכַךְ דרכי הקדוש ברוך הוא – בראשונה בורא [מקדים] רפואה, ואחר כך מכה. כך בראשונה התקין רכוש גדול, ואחר כך הביא אותם לגלות, ועל כן גלגל גלגולים והביא רעב על [כל] העולם, כדי שיהיו מביאים כסף וזהב כל העולם למצרים.

בֵּא ראה, משום יוסף שְהוא צדיק, הוא גרם עשר של כסף וזהב שיטלו ישראל, ככתוב (תהלים קה) ויוציאם בכסף וזהב ואין בשבטיו כושל. ומידו של הצדיק זה בא לישראל, והכל לזכות אותם לעולם הבא.

פָּתַח ואמר, (קהלת ט) ראה חיים עם אשה אשר אהבת וגו'. בא ראה, הפסוק הזה הוא בסוד עליון, ובארוהו. ראה חיים – אלו חיי העולם הבא, שאשרי האיש שזוכה לו כראוי.

עַם אשה אשר אהבת – זו כנסת ישראל, משום שבה כתוב אהבה, שכתוב (ירמיה לא) ואהבת עולם אהבתיך. מתי? בשעה שצד הימין אוחז אותה, שכתוב (שם) על כן משכתיך חסד.

דבר ה' על ישראל נאם ה' נטה שמים ויסד ארץ ויצר רוח אדם בקרבן. בפסוק הזה יש להתבונן. משא דבר ה'. בכל המקומות האלה שאמר משא, למה משא? אלא בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים ואמר משא - זה לטוב. בכל מקום שהוא על ישראל ואמר משא - זה לרע.

בכל מקום שהוא על הדין של שאר העמים לטוב, משום שמשא הוא מעמסה, כפיכחול זו מעמסה על הקדוש ברוך הוא השלום של העמים עובדי כוכבים ומזלות, וכשנגזר הדין עליהם, עוברת ממנו המעמסה הזו שהוא סובל עליהם. בכל מקום שנגזר דין על ישראל ואמר משא, כפיכחול מעמסה היא על הקדוש ברוך הוא, ומשום כך משא מהצד הזה ומהצד הזה, זה משא.

ביון שאמר נטה שמים ויסד ארץ, למה צריך ויצר רוח אדם בקרבן? וכי לא היינו יודעים שהוא יצר רוח אדם? אלא להראות דרגה ידועה, שכל הרוחות והנשמות של העולם עומדות באותה הדרגה.

רבי שמעון אמר, הפסוק הזה קשה. אם אמר ויצר רוח אדם ולא יותר - יפה. אבל מה זה בקרבן? אלא זה סוד בשני צדדים, שהרי מהנהר שהוא ששופע ויוצא, משם יוצאות ופורחות כל הנשמות ומתכנסות למקום אחד, ואותה הדרגה היא יצר רוח אדם בקרבן. וזה כמו אשה שמתעברת מן הזכר, ואותו הולד מצירת לה במעיה, עד שהכל מצטייר בציור משלם במעיה. כך ויצר רוח אדם בקרבן, בקרבן זה עומד, עד שנברא האדם בעולם ונותן לו.

דבר אחר ויצר רוח אדם בקרבן - בקרבן של אדם ממש. משום שכאשר נברא האדם והקדוש ברוך הוא נותן לו את נשמתו ויוצא לאויר של העולם, אותה הרוח שבתוכו לא מוצאת גוף להתפשט בתוכו, ועומדת בצד אחד בתוכו.

וכשאדם מתפשט גופו, אותה הרוח מתפשטת ונותנת בו כח. וכן כמו שהגוף מתגדל, כך הרוח נותנת בו כח שיתחזק האדם עמה, ומשום כך יצר רוח אדם בקרבן ממש.

ואם תאמר, יצר רוח אדם מה זה? משום שהרוח ההיא צריכה כח שלמעלה יותר להסתייע

לוקט הכל, וכל העשר עומד בו. וזה סוד הכתוב (שם א) ויתן אתם אלהים ברקיע השמים, והכל הוא פראוי, ודאי יוסף צריך לשלט על המלכות.

ובא ראה, כתוב וירכב אתו במרכבת המשנה. מי מרכבת המשנה? הקדוש ברוך הוא עשה את הצדיק שליט, משום שהנה ממנו נזון העולם, וצריך להזון, ולקדוש ברוך הוא יש מרכבה עליונה, ויש לו מרכבה תחתונה. המרכבה התחתונה היא מרכבת המשנה, ויוסף נקרא צדיק, ולו ראוי להיות רוכב על מרכבת המשנה אשר לו, לקדוש ברוך הוא, והכל הוא בסוד עליון שיהיה כמו שלמעלה.

בא ראה. ויקראו לפניו אברן, מה זה אברן? הקשר שנקשרים השמש עם הלבנה, והכל כורעים כנגד המקום הזה. ונתון אותו על כל העולם, וכלם מודים אליו, משום זה הכל הוא בסוד עליון.

בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את מלכות הארץ כעין מלכות הרקיע, והכל זה כמו זה. וכל מה שנעשה בארץ, עומד לפני הקדוש ברוך הוא בראשונה.

בא ראה, המלכות הקדושה לא קבלה מלכות שלמה עד שהתחברה עם האבות, משום שהקדוש ברוך הוא עשה אותה המלכות העליונה שתאיר מסוד האבות.

וכשיוסף הצדיק ירד למצרים בראשונה, הוא משך אחר כך עמו את השכינה, שהרי אין שכינה הולכת אלא אחר הצדיק, ומשום כך נמשך יוסף למצרים בראשונה, ונטל את כל עשר העולם פראוי, ואחר כך ירדה שכינה למצרים וכל השבטים עמה.

ומשום כך יוסף, ששמר את הברית, זכה להתעטר במקומו, וזכה למלכות שלמעלה ולמלכות שלמטה. ועל כן, כל מי ששומר ברית הקדש כאלו קים כל התורה הקדושה כלה, שהרי הברית שקולה ככל התורה.

סדר הלימוד ליום ח שבט [יום 126 בשנה]

וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (זכריה יב) משא

נעם, וקוראים בו שלום. מי הדרכים ומי הנתיבות?
מי הנעם ומי השלום?

אלא דרכיה דרכי נעם, הינו שכתוב (ישעיה מג)
הנותן בים דרך. שהרי בכל מקום שנקרא
בתורה דרך, זו דרך פתוחה לכל. פדרך זהו
שפתוחה לכל אדם, כך דרכיה דרכי נעם. אלו
הדרכים שפתוחים מן האבות, שפרו בים הגדול,
ונכנסים לתוכו, ומאותם הדרכים נפתחים לכל עבר
ולכל צדדי העולם.

והנעם הזה היא נעימות שיוצאת מן העולם הבא,
ומן העולם הבא מאירים כל המאורות
ונפרדים לכל עבר, ואותו הטוב ואותו האור של
העולם הבא שיונקים [שיורשים] האבות נקרא
נעם. דבר אחר - העולם הבא נקרא נעם,
וכשמתעורר העולם הבא, כל השמחה וכל הטוב
וכל האורות וכל החרות של העולם מתעוררים,
ומשום כך נקרא נעם.

ועל זה שנינו, הרשעים של הגיהנם, בשעה
שנכנסת השבת, כלם נחים, ויש להם חרות
ומנוחה. בשעה שיוצאת השבת, יש לנו לעורר
שמחה עליונה עלינו שננצל מאותו הענש של
הרשעים שנדונו [שחזרו] מן השעה ההיא והלאה.
יש לנו להתעורר ולומר, (תהלים צ) ויהי נעם אדני
אלהינו עלינו. זהו הנעם העליון, שמחת [חרות]
הכל, ועל כן דרכיה דרכי נעם.

וכל נתיבתיך שלום, מי זה נתיבתיך? אלו הם
השבילים שיוצאים מלמעלה, ואת כלם
לוקח הברית היחידי שנקרא שלום, שלום הבית,
ומכניס אותם לים הגדול כשהוא בגבורתו, ואז
נותן לו שלום. זהו שכתוב וכל נתיבתיך שלום. בא
ראה, יוסף היה ברית שלום, והיה מלך במצרים
ושליט על הארץ, ויעקב, משום שהסתלקה ממנו
השכינה, לא היה יודע.

ועם כל זה, ליעקב היה שבר, כדי לקנות תבואה
במצרים, וראה שהוא שבר על שבר, שירדו
בניו למצרים, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, כדי
שלא תראו עצמכם אלא כמו רעבים, כמו אנשים
שאינ להם שבע.

אמר רבי חזקיה, ודאי סוד יש כאן, שהרי בכל זמן
שהוא צער בעולם, לא צריך האדם להראות

עמה, ועל כן הקדוש ברוך הוא הוא יצר רוח אדם
בקרבו, ונותן לו סיוע לאדם.

בא ראה, כשאותה הרוח צריכה סיוע - כמו שהוא
אותו האדם וכמו שאותו הגוף נתקן, כך גם
מתקנים לו את אותה הרוח ומוסיפים לו רוח
להתתקן, וזה הוא יצר רוח אדם בקרבו.

ובא ראה, פיון שאבד יוסף מאביו, יעקב אבד
אותה תוספת הרוח שהיתה בו, והסתלקה
ממנו השכינה. אחר כך מה כתוב? (בראשית מה) ותחי
רוח יעקב אביהם. וכי עד עכשו היה מת? אלא
אותה תוספת הרוח הסתלקה ממנו השכינה ולא
היתה בתוכו, משום שהעצב שהיה בו גרם לו, [ואם
גרמה לו לזה] שלא היתה רוח בקיומה, ומשום כך
ותחי רוח יעקב אביהם. וכאן כתוב וירא יעקב,
שעד עכשו לא התבשר. מנין היה יודע? אלא וירא
יעקב, שראה את כל דירי הארץ שהולכים למצרים
ומביאים תבואה. זהו שכתוב וירא יעקב.

רבי יצחק אמר, בא ראה, דוד המלך זכה להתחבר
עם האבות, וירש את מקומו בתוכם. זהו
שכתוב אכן מאסו הבונים היתה לראש פנה.

רבי ייסא ורבי חזקיה היו הולכים מקפוטקיא
ללוד, והיה עמהם יהודי אחד שמחזיק נוד
של יין. בעודם הולכים, אמר רבי ייסא לרבי
חזקיה, פתח פיה ואמר דבר אחד מאותם הדברים
המעלים של התורה שאתה אומר כל יום לפני
המאור הקדוש.

פתח ואמר, (משלי א) דרכיה דרכי נעם וכל
נתיבתיך שלום. דרכיה דרכי נעם - אלו
דרכי התורה. שמי שהולך בדרכי התורה, הקדוש
ברוך הוא משרה עליו את נעימות השכינה שלא
תזוז ממנו לעולמים. וכל נתיבתיך שלום - שכל
נתיבות התורה כלם שלום. שלום לו למעלה,
שלום לו למטה. שלום לו בעולם הזה, שלום לו
בעולם הבא.

אמר היהודי ההוא, כמו מטבע בכיס נמצא בפסוק
הזה. אמרו לו, מנין לך? אמר להם, שמעתי
מאבא, ולמדתי כאן דבר [טוב] בפסוק הזה. פתח
ואמר, הפסוק הזה הוא בשני גונים ובשני צדדים.
קוראים בו דרכים וקוראים בו נתיבות. קוראים בו

ואזמרה - מאותו צד שהיא התרועה. שהרי משם, מהצד של התרועה, באה השירה והתשבחת.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - זו כנסת ישראל. על איבי סביבותי - זה עשו וכל השרים שלו. ואזבחה באהלו - אלו ישראל. זבחי תרועה - שכתוב (שם נא) זבחי אלהים רוח נשברה, כדי להעביר את הדין מן העולם. אשירה ואזמרה - להודות ולשבח לקדוש ברוך הוא ללא הפסק לעולם.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - בכל, יצר טוב על יצר רע, שכתוב על איבי סביבותי, זה היצר הרע שהוא סביב האדם, והוא שונא אותו בכל. ואזבחה באהלו זבחי תרועה - זו התורה שנתנה מצד האש, שכתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו. שהרי בשביל התורה ירום ראשו [של האדם] ונשברים כל שונאיו לפניו, שכתוב (תהלים יח) תכריע קמי תחתי.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - להכליל עם האבות, שהרי דוד המלך יש לו להדבק עם האבות, ואז יתרום ויעלה למעלה, והוא בקשר אחד עם. על איבי סביבותי - אלו הם שפצד השמאל, כלם בעלי הדינים שמתכוננים לחבל, ואז השמש מתחבר ללבנה, והכל הוא אחד.

בא ראה, כתוב ויוסף הוא השליט על הארץ. זה השמש ששולט בלבנה ומאיר לה וזן אותה. הוא המשפיר לכל עם הארץ, שהרי אותו נהר ששופע ויוצא, ממנו כלם נזונים ומשם פורחות הנשמות לכל, ומשום כך כלם משתחוים אל אותו המקום, שהרי אין לה דבר בעולם שלא תלוי במזל, ובארוהו.

ויבר יוסף את אחיו והם לא הכרהו. רבי אלעזר פתח ואמר, (תהלים מט) למה אירע בימי רע עון עקבי יסובני. בא ראה, שלשה הם שפוחדים ולא יודעים ממה הם פוחדים, ובארוהו. אבל מי שפוחד ולא יודע ממה הוא פוחד - משום אותם החטאים שלא יודע שהם חטאים, ולא משגיח בהם, והוא פוחד מימי רע.

מי הם ימי רע? אלו הם הימים שהם מזדמנים באותו רע, ומי הם? זה [הוא] יצר הרע, שהוא

את עצמו בשוק, כדי שלא יתפס בחטאיו, ועל כן אמר למה תתראו, והנה נתבאר.

דבר אחר וירא יעקב כי יש שבר במצרים - תבואה ממש, שהרי על כן שלח הקדוש ברוך הוא רעב לעולם, כדי להוריד את יעקב ואת בניו לשם, ועל זה ראה את בני הארץ שהיו מביאים ממש תבואה.

וירא יעקב כי יש שבר במצרים. בשעה שמת יצחק, באו יעקב ועשו לחלק, ועשו יצא מחלקו של הארץ ומהכל, ויעקב שיסבל את הגלות יטל הכל. ועל זה ראה אותו השבר שהיה לו במצרים הוא ובניו לסבל את הגלות, ועל זה ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, מלפני הדין שלמעלה, שלא ימצא עליכם מקטרג. ויאמר הנה שמעתי כי יש שבר במצרים רדו שמה. הרי פרשה רד"ו, כחשבון הזה היו ישראל במצרים.

ויוסף הוא השליט על הארץ וגו'. רבי ייסא פתח ואמר, (תהלים כז) ועתה ירום ראשי על איבי סביבותי ואזבחה באהלו זבחי תרועה אשירה ואזמרה לה.

בא ראה, כשהקדוש ברוך הוא מתרצה מהאדם, הוא זוקף אותו על כל בני העולם ועושה אותו הראש של הכל, וכל שונאיו נכנעים תחתיו.

את דוד המלך שנאו אחיו, דחו אותו מהם - הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל בני העולם. בא חמיו - ברח מלפניו, הקדוש ברוך הוא הרים אותו על כל מלכותו, וכלם היו כורעים וסוגדים לפניו. ואת יוסף דחו אחיו, אחר כך כלם פרעו והשתחוו לפניו, זהו שכתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה.

דבר אחר ועתה ירום ראשי - מה זה ועתה? כמו ואתה. רבי יהודה אמר, הנה נתבאר, עת שהיא הדרגה העליונה. ומי היא אותה העת? זו ה"א, ונקראת עתה. ועתה - זה הוא ובית דינו.

ירום ראשי - להרים אותה בכבוד ומלכות. על איבי סביבותי - אלו שאר מלכי הארץ. ואזבחה באהלו - זו ירושלים. באהלו - זה אהל מועד. זבחי תרועה - שישמע כל העולם. אשירה

הקדוש ברוך הוא, וכך היה, שכתוב (דברי הימים-ב יד) וירדפם אסא והעם אשר עמו וגו', וכתוב ויגף ה' את הכושים לפני אסא ולפני יהודה וינסו הכושים. [וכן] מה כתוב בדוד? (שמואל א ל) ויפס דוד מהנשף ועד הערב למחרתם. אבל אסא, הוא רודף והקדוש ברוך הוא מכה.

גם יהושפט מלך יהודה כף היה מבקש ואומר, איני יכול לרדף ולא להרג, אלא אני אזמר, ואתה תהרג אותם, משום שלא היה כל כף מפשפש כמו אסא, וכך עשה לו הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברי הימים-ב כ) ובעת החלו ברנה ותהלה נתן ה' מארבים על בני עמון מואב והר שעיר הבאים ליהודה וינגפו.

חזקיה מלך יהודה אף כף גם אמר, איני יכול לא לזמר ולא לרדף ולא להלחם בקרב, משום שפחד מהחטאים הללו שאמרנו. מה כתוב? (מלכים-ב יט) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור מאה ושמונים וחמשה אלף וישכימו בבקר והנה כלם פגרים מתים. וחזקיה היה יושב בביתו, ושוכב במטתו, והקדוש ברוך הוא הרג אותם.

ומה הצדיקים הללו היו פוחדים מן החטאים הללו - שאר בני העולם על אחת כמה וכמה. משום כף יש לאדם להשמר מהחטאים הללו ולפשפש בהם כמו שאמרנו, כדי שלא ישלטו עליו אותם ימי רע, שלא מרחמים עליו.

בא ראה, ויכר יוסף את אחיו. בשעה שנפלו בידו, הוא רחם עליהם, משום שהוא שלם, והם לא הפרהו. שאותם שמעון ולוי באו מצד הדין הקשה, ועל כן לא רחמו עליו, שהרי כל אותם בעלי הדין הקשה לא מרחמים על בני אדם בשעה שנופלים בידיהם.

ומשום כף אמר דוד (תהלים מט) למה אירא. לא כתוב יראתי, אלא אירא, [אלא] שיש [שאינן] לי לפחד מאותם ימי רע, כפי שאמרנו. עון עקבי יסובני, מי הם עקבי? אלו הם בסוד האמונה, שכתוב (בראשית כה) וידו אחזת בעקב עשו. זה הוא העקב, והם העקבים שמסתכלים בהם תמיד, באותו החטא שאדם דש בו תמיד בעקבו.

נקרא רע, ויש לו ימים ידועים שנתנת לו רשות בעולם להסטין לכל אותם שמטמאים את דרכיהם. שמי שבא להטמא - מטמאים אותו, ואלה הם שנקראים ימי רע, ואלו ממנים על אותם חטאים שדשים אותם בני אדם בעקביהם.

בא ראה, כל אותם שמטמאים את דרכיהם, כמה קבוצות של מזיקים מזדמנים אצלם ומטמאים אותם. בדרך שאדם רוצה ללכת - באותה הדרך מנהיגים אותו ממש. בא אדם להטהר - כמה הם שמסיעים לו.

הרי שנינו, שכשאדם קם בבקר, צריך לרחץ ידיו מתוך נטלה של מים, שהוא כלי לטל ממנו מים, מתוך מי שרחץ ידו בראשונה, כמו שבארוהו. ובא ראה, בשביל הנטלה הזו בארנו את הדבר.

ועוד, שצריך אדם לטל יד ימין בשמאל, כדי להשליט ימין על שמאל, וירחץ הימין מן השמאל, ומשום זה היא נטילה. ועל כן מי שנוטל ידו, יטל ימין בשמאל, להשליט הימין על השמאל, כדי שלא יתן מקום ליצר הרע לשלט כלל, והנה בארנו.

בא ראה, בשעה שדין הרע שולט, לא משיב ידו מלהרע, ובשעה שהימין שולט על העמים עובדי כוכבים ומזלות לשבר אותם, חס הקדוש ברוך הוא עליהם ולא מכלה אותם.

ומשום כף, כל מי שהוא חוטא, באותם החטאים שדש בהם ברגליו, לא ידע עליהם, ופחד תמיד. דוד המלך היה תמיד נשמר מהחטאים הללו, וכשהיה יוצא לקרב, היה מפשפש בהם, ועל כן לא פחד להלחם עמם בקרב.

ובא ראה, ארבעה מלכים היו, מה שבקש זה לא בקש זה. דוד אמר (תהלים יח) ארדוף אויבי ואשיגם ולא אשוב עד כלותם. מה הטעם? משום שהיה נשמר מן החטאים הללו, ולא נתן מקום לשונאיו לשלט, ועל כן רצה לרדף אחריהם תמיד, והם לא ירדפו אחריו לתבע את חטאיו ויפל בידיהם.

אסא היה מפחד יותר. אף על גב שהיה מפשפש בחטאיו, ולא כמו דוד המלך, הוא רצה לרדף אחריהם, ולא להלחם בהם, ויהרג אותם

יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה. השגחתו בה תמיד. וכתוב אז ראה, שהרי השמש בהשגחתו בה מאירה. ויספרה, מה זה ויספרה? כמו שנאמר (איוב כח) מקום ספיר אבניה.

הכינה, שהיא יושבת בתקון בשנים עשר תחומים מחלקת לשבעים שרים, התקין אותה בשבעה עמודים עליונים להאור ולשבת על שלמות. וגם חקרה, להשגיח עליה תמיד, פעם אחר פעם, שאין פוסק לעולמים.

ואחר כך הזהיר את האדם ואמר, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסוד מרע בינה, שהרי היא מתעטרת על התחתונים לירא ולדעת את הקדוש ברוך הוא בגלגלה. וסוד מרע בינה, ברור מהפסלת שלא לקרב עמו, ואז השגחת [המצאות] הבינה לדעת ולהסתכל בכבוד המלך העליון.

רבי יוסי קם לילה אחד להשתדל בתורה, והיה שם עמו יהודי אחד שפגש בו באותו הבית. פתח רבי יוסי ואמר, (משלי י) לא יועילו אוצרות רשע וצדקה תציל ממות. לא יועילו אוצרות רשע – אלו הם שלא משתדלים בתורה, והולכים אחר דברי העולם ולכנס אוצרות רשע. מה כתוב? (קהלת ה) ואבד העשר ההוא בענין רע, משום שהם אוצרות רשע.

וצדקה תציל ממות – אלו שמשתדלים בתורה ויודעים דרכיה להשתדל בה, שהרי התורה נקראת עץ חיים, ונקראת צדקה, שכתוב (דברים ו) וצדקה תהיה לנו.

דבר אחר וצדקה תציל ממות – זו צדקה מממש, והיא בשני גוונים ובשני צדדים. קורא לו תורה וקורא לו צדקה, והכל אחד.

אמר אותו היהודי, וקורא לו שלום. אמר רבי יוסי, כך זה ודאי שנקראת שלום. קם אותו היהודי והשתתף עמו. פתח אותו היהודי ואמר, (משלי כח) עבד אדמתו ישבע לחם ומרדף ריקים ישבע ריש. הפסוק הזה קשה, וכי שלמה המלך, שהוא חכם מכל בני העולם, איך אמר שיתאמץ אדם לעבד את האדמה ולהשתדל אחריה ויעזב חיי עולם?

אלא סוד הוא. פתח ואמר, (בראשית ב) ויקח ה' אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה

בא ראה מה כתוב? (ישעיה ה) הוי משכי העון בחבלי השוא וכעבות העגלה חטאה. בחבלי השוא – שדש בו בעקב ולא חושש עליו, ואחר כך מתחזק ונעשה [בחבלי השוא] כעבות העגלה, ומתחזק אותו החטא, ומסטה אותו בעולם הזה ובעולם הבא.

אשריהם הצדיקים שיודעים להשמר מחטאיהם, והם תמיד מפשפשים במעשיהם כדי שלא ימצא עליהם מקטרג בעולם הזה, ולא ישטינו עליהם לעולם הבא, שהרי התורה מתקנת להם דרכים ושבילים ללכת בהם, שכתוב (משלי ג) דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (שם כד) בנפל אויבך אל תשמח ובכשלו אל יגל לבך. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עשה את האדם שיזכה לכבודו ולשמש לפניו תמיד ולהשתדל בתורה ימים ולילות, משום שהקדוש ברוך הוא מתרצה בה בתורה תמיד.

וביין שהקדוש ברוך הוא ברא את האדם, נתן לפניו תורה, ולמד אותו בה לדעת את דרכיה. מנין לנו? שכתוב (איוב כח) אז ראה ויספרה הכינה וגם חקרה. ואחר כך, ויאמר לאדם הן יראת ה' היא חכמה וסוד מרע בינה. פיין שהסתכל בה ולא שמר אותה, עבר על מצות רבנו ונתפס בחטאו.

וכל אותם שעברו על דבר אחד של התורה נתפסו בה. שלמה המלך שהתחכם על כל בני העולם, עבר על דבר אחד של התורה, וגרם לו להעביר ממנו את מלכותו ולפלג את המלכות מבנו. מי שעובר על התורה על אחת כמה וכמה.

ויוסף שהיה יודע תורה, ואחיו נפלו בידו, למה גלגל עליהם כל הגלגול הזה, והרי הוא ידע את התורה שלמד אותו אביו? אלא חס ושלום שיוסף גלגל עליהם גלגולים לנקם מהם, אלא כל זה לא עשה אלא להביא את אחיו בנימין אצלו, שתשוקתו היתה אליו, והוא לא השאיר את אחיו לפל, שהרי כתוב ויצו יוסף וימלאו את כליהם בר וגו', וכל זה כדי שלא יפלו.

רבי יהודה אמר, כשברא הקדוש ברוך הוא את הלבנה, היה תמיד מסתכל בה, ככתוב (דברים

עוד, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם - זכר אותם, משום שאין שכחה לפני הקדוש ברוך הוא. שהרי חלום שהוא טוב, צריך אדם להזכירו, שלא ישכח, ואז מתקנים, שהרי כמו שנשכח לפני האדם, כך נשכח עליו.

בא ראה, חלום שלא נפתר, כאגרת שלא נקראה. ובא ראה, משום שלא נזכר, כמי שלא הכיר אותו. ועל זה, מי שנשכח ממנו חלום ולא ידע אותו, לא עומד עליו להתקנים. ומשום זה יוסף היה זוכר את חלומו, כדי להתקנים, משום שלא ישכח החלום ממנו לעולם, והיה תמיד מצפה לו. ויאמר אלהם מרגלים אתם. הוא זכר את החלום, אבל לא אמר להם דבר, אלא מרגלים אתם.

פְּתַח רבי יוסי ואמר, (קהלת ה) כי בא החלום ברוב ענין וקול כסיל ברוב דברים. כי בא החלום ברוב ענין, הנה פְּרִשׁוּהָ שְׁכֵמָה הם העוזרים בחלום, וממנים דרגות על דרגות, עד שהחלומות מהם כלם אמת, ומהם שיש בהם אמת וכזב. אבל לאותם צדיקי האמת, אין מתגלים להם דברים כוזבים כלום, אלא כלם אמת.

בא ראה דניאל מה כתוב בו, (דניאל ב) אז לדניאל בחזיון הלילה סוד גלה, וכתוב (שם ז) דניאל ראה חלום בהיותו ישן על משכבו, אז כתב את החלום. ואם יש בו דברים כוזבים, למה נכתב בין הכתובים? אלא אותם צדיקי אמת, בשעה שנשמותיהם עולות, לא מתחברים בהם אלא דברים קדושים, שמודיעים לו דברי אמת, דברים קימים, שלא משקרים לעולמים.

ואם תאמר, הנה שנינו שדוד המלך לא ראה חלום טוב, הנה נשמע שהיה רואה דוד דברים שלא אמת? אלא ודאי, כל ימיו היה משתדל לשפך דמים ונלחם קרבות, וכל חלומות לא היו אלא חלומות רעים, חרבן ושממה ודם ושפיכות דמים, ולא חלום של שלום.

ואם תאמר, לאדם טוב מראים חלום רע? כך זה ודאי. כל אותם רעות שעתידים להשיג - על אותם שעוברים על דברי תורה, ואותם ענשים שעתידים להענש בעולם ההוא כלם רואה, כדי שכל שעה תהיה יראת אדונו עליו. והנה העירו

ולשמרה, ובארוהו שהוא בסוד הקרבנות. בא ראה, לעבדה - זה המלך העליון. ולשמרה - זה המלך התחתון. העולם העליון והעולם התחתון. לעבדה - [לזכר] בסוד של זכור. ולשמרה - בסוד של שמור.

ומשום כך עבד אדמתו זה גן עדן, שצריך לעשות ולעבד ולמשך לה ברכות מלמעלה, וכשמתברכת ונמשכות לה ברכות מלמעלה, גם הוא מתברך עמה. בא ראה שהכהן שמברך מתברך, כמו שנאמר (במדבר ו) ואני אברכם. ומשום כך עבד אדמתו ישבע לחם - זהו המזון שלמעלה. ומרדף ריקים - מי שיתדבק בצד האחר שהוא מרדף ריקים - ישבע ריש ודאי. אמר רבי יוסי, אשריך שזכית לדבר הזה.

עוד פתח ואמר פסוק אחריו, (משלי כח) איש אמונות רב ברכות. זהו אדם שבו אמונת הקדוש ברוך הוא, כמו רבי ייסא הזקן, שאף על גב שהיה לו מאכל של אותו היום לאכל, לא היה מתקין אותו עד שהיה מבקש מזונו לפני המלך הקדוש. אחר שהתפלל תפלתו ובקש מזונו מלפני המלך, אז היה מתקין, והיה תמיד אומר: לא נתקין עד שינתנו מבית המלך.

ואין להעשיר לא ינקה, משום שלא רצה להשתדל בתורה, שהיא החיים של העולם הזה והחיים של העולם הבא. עכשו שהיא השעה להשתדל בתורה - נשתדל.

פְּתַח אותו האיש בסוד החלום ואמר, ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם להם וגו'. ויזכר יוסף את החלמות, וכי למה יוסף [אמר אן] זכר להם אותם החלומות שחלם להם, ומה הועיל לו אלו לא הזכיר להם, שהרי יוסף היה חכם, וכתוב כל ערום יעשה בדעת וכסיל יפרש אולת?

אבל כיון שראה שהם באו ומשתחוים לו אפים על הארץ, אז נזכר ממה שחלם להם כשהיה עמהם, שכתוב והנה קמה אלמתי וגם נצבה והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי. אמר יוסף בשעה שראה שפורעים אחיו לפניו, שכתוב ויבאו אחי יוסף וישתחוו לו אפים ארצה, אז ויזכר יוסף את החלמות אשר חלם, שהרי ראה שהם קימים.

מה כתוב? כלנו בני איש אחד נחנו. נחנו? אחנו היה צריך לכתב! למה חסר א? אלא משום שסוד הברית לא נמצא עמם. הסתלק משם א, שהרי א' הוא זכר. ועל פן ב' היא נקבה, א' זכר. ומשום כך א' הסתלק משם, ונשארו אותן נקבות אצל השכינה.

אחר כך אמרו כנים אנחנו. נוספה א'. אמרו ולא ידעו מה אמרו, משום שיוסף נמצא שם, והשלימו הדבר ואמרו אנחנו. מנין לנו? שכתוב ויאמרו שניהם עשר עבדיך אחים אנחנו. ויוסף הוא בחשבון. כשנכנס בחשבון, אמרו אנחנו. וכשלא נכנס בחשבון, אמרו נחנו.

אמר רבי יוסי, כל הדברים הללו שאמרנו כאן, הקדוש ברוך הוא התרצה בהם, שהרי השכינה לא זזה מכאן, ככתוב (מלאכי ג) אז נדברו יראי ה' איש אל רעהו ויקשב ה' וישמע ויכתב ספר זכרון לפניו ליראי ה' ולחשבי שמו.

ויאסף אתם אל משמר שלשת ימים. אמר רבי אלעזר, שלשת הימים הללו למה? אלא שלשת הימים הללו כנגד שלשת הימים של שכם, שכתוב (בראשית לד) ויהי ביום השלישי בהיותם כאבים.

בא ראה מה כתוב בו, ויאמר אליהם יוסף ביום השלישי זאת עשו וחיו. להראות שהוא לא עשה כמו שהם עשו בשכם, שגרמו לאנשי שכם לקבל עליהם את זאת, סוד הברית, ואחר שעשו הברית הזו, הרגו אותם, ולא נשאר מהם אחד. והוא מה כתוב? זאת עשו וחיו. מה הטעם? משום שאת האלהים אני ירא, שמר הברית. וכל הגלגול הזה לא היה אלא בשביל בנימין.

ויאמרו איש אל אחיו אבל אשמים אנחנו על אחינו וגו'. ויאמרו איש אל אחיו – זה שמעון ולוי, כמו שהיה בראשונה שכתוב (שם לו) ויאמרו איש אל אחיו הנה בעל החלמות הלזה בא. מה להלן שמעון ולוי – אף כאן שמעון ולוי.

בא ראה, מי איש ומי אחיו? אלא איש זה שמעון. כתוב כאן איש, וכתוב שם (במדבר כה) והנה איש מבני ישראל בא. מה להלן משמעון – אף כאן גם שמעון. ומשום שחזר בתשובה, בכך והתנחם

שכתוב (קהלת ג) והאלהים עשה שייראו מלפניו – זה חלום רע. ועל זה לאותו צדיק מראים לו חלום רע, כמו שנתבאר.

בא ראה, שהנה שנינו, שאותו אדם שרואה חלום, צריך לו לפתח את פיו בו לפני אנשים שאוהבים אותו, כדי שיעלה רצונם אליו לטוב ויפתחו פיהם לטוב, וימצא הרצון והדבר הכל לטוב. הרצון שהוא המחשבה ראשית הכל, והמלה שהיא סיום הכל. ועל פן נמצא שהנה הוא שלמות בסוד עליון.

ומשום כך הכל מתקים, וצריכים אוהבי האיש להתקים באותו פתרון טוב, והכל הוא כראוי. ומשום כך הקדוש ברוך הוא מודיע לאדם כל אחד ואחד באותה הדרגה שלו כמו שהוא, ובאותו גון שכל אחד ואחד אומר שיהיה חלום. אמר אותו יהודי, ודאי שהחלום אינו אלא לאדם צדיק, שהוא ראה חלום כראוי.

ובא וראה, שכאשר אדם ישן על מטתו, נשמתו יוצאת ומשוטטת בעולם למעלה ונכנסת למקום שנכנסת, וכמה קבוצות מזיקים עומדים והולכים בעולם ופוגשים את אותה הנשמה. אם היא צדיקה, עולה למעלה ורואה מה שרואה. ואם לא, נאחזת בצד ההוא, ומודיעים לה דברים כוזבים או דברים שעתידיים לבא לזמן הקרוב. וכשמתעוררת אותה הנשמה שבו, היא מודיעה לו מה שראתה.

ועל פן לאדם שאינו צדיק מודיעים לו חלום טוב שאינו אמת, הכל כדי להסטותו מאותה דרך האמת. כיון שהוא הסיט את דרכו מדרך האמת, מטמאים אותו. שכל מי שבא להטהר – מטמאים אותו, ומי שבא להטמא – מטמאים אותו. הנה ודאי כך נתבאר.

ישבן עד שעלה הבקר. אמר רבי יוסי, ודאי לא זכר שמו של יוסף באותם דגלים, שכתוב (במדבר ב) דגל מחנה אפרים, ולא כתוב דגל מחנה יוסף, משום שהתגאה על אחיו, והנה נתבאר.

אמר אותו היהודי, ודאי שמעתי, שיוסף הוא בעולם הזכר, וכל השבטים הם בעולם הנקבה, ועל פן לא נכלל יוסף עמם, משום שהוא בעולם הזכר עמם.

הצדדים, למעלה ולמטה. ואם אין האדם שומר אותו תמיד, הרי הוא פגום, פגום בכל. מנין לנו? שכתוב (בראשית יז) התהלך לפני והיה תמים. מה זה תמים? שלם. שעד שלא התקיימה בו ברית, הוא פגום.

ובמשום כף, אם שלמים וכן רבים – אם שלמים ששומרים המצוה הזו להיות שלמים, שלא יהיו פגומים. וכן רבים – ירבו ויגדלו בו, משום שאין הנשמות יוצאות לעולם אלא עם הברית הזו. וכן נגוזו – זה אם שלמים ששומרים אותו תמיד, נגוזו מי שנמול וקבל עליו את הברית הזו. ועבר – מה זה ועבר? אותה זהמת הערלה שהיתה בו בראשונה.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים וכן רבים – אלו בני יעקב. שהרי כל זמן שהיו אצל יוסף, הם שלמים, שעומדים עם הברית. וכן נגוזו – שהלכו והשאירו את יוסף ואת שמעון. ועבר – אז הדין שורה בגללם [השכינה שרתה ביניהם], כמו שנאמר (שמות יב) ועבר ה' לנגף את מצרים.

בא ראה, יש דין קשה ויש דין רפה. הדין הקשה חזק, הדין הרפה חלש. וכאשר יונק הדין הרפה הזה מהדין הקשה, אז מתגבר, והוא חזק.

בשעה שנעשה דין על ישראל, נעשה בדין הרפה הזה, ואינו מתגבר באותו הדין הקשה. וכשהדין נעשה על העמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות, מתגבר הדין הרפה הזה בדין הקשה שלמעלה כדי להתגבר. זהו שכתוב ועבר ה' לנגף את מצרים. ועבר – שהתמלא עברה וזעם והתגבר בדין הקשה. אף כאן ועבר. ובא וראה, בשעה שמתכנסים עשרה בבית הכנסת ואחד מהם נשמש, אז הקדוש ברוך הוא רוגז עליו.

דבר אחר וכן נגוזו – כשמתבטלים מהם אותם המעשים הרעים, אזי ועבר. מה זה ועבר? רבי שמעון אמר, בזמן שהנשמה יוצאת מן העולם הזה, היא נדונית בכמה דינים בטרם תפנס למקומה. אחר כך כל אותן הנשמות יש להן לעבר בזה הנהר דינור ששופע ויוצא ולרחץ שם. ומי הוא שיעמד שם ויעבר בלי פחד? כמו שנאמר (תהלים כד) מי יעלה בהר ה' וגו', ונשמת הצדיק עוברת בלי פחד, ויקום במקום קדשו.

על זה, ואמר ללוי אבל אשמים אנחנו. על כן נבנה מזלו שור, כמו שמזלו של יוסף שור, שכתוב (דברים לג) בכור שורו הדר לו. ומזלו של שמעון הוא שור.

ועל כן ויקח מאתם את שמעון, כדי שלא יקטרג עם לוי, משום ששמעון ולוי, כששניהם מתחברים, יכולים לקטרג. ויאסר אתו לעיניהם. הנה פרשה, לעיניהם אסרו, ואחר שיצאו היה מאכיל אותו ומשקה אותו.

ואם תאמר שהוא רצונו של יוסף, משום שכתוב (משלי כה) אם רעב שנאף האכילהו לחם ואם צמא השקהו מים. אם כך, יוסף שהוא צדיק איך עשה כך, שהרי כתוב (שם) כי גחלים אתה חתה על ראשו וה' ישלם לך?

אלא חס וחלילה שיוסף לכך הוא חשש, אלא כאדם לאחיו כך גם היה עושה, התנהג עמו באהבה ולא בצורה אחרת, ולא עמו בלבדו, אלא עם כל אחיו, כמו שכתוב ויצו יוסף וימלאו את פליהם בר ולהשיב כספיהם איש אל שקו ולתת להם צדה לדרך ויעש להם כן, כדי להתנהג עמם באהבה.

רבי יוסי פתח ואמר, (נחום א) אם שלמים וכן רבים וכן נגוזו ועבר וענתך לא אענך עוד. הפסוק הזה בארוהו, שכאשר העם בכלם יש שלום ואין בהם בעלי שנאה, הקדוש ברוך הוא חס עליהם, והדין לא שולט בהם. ואף על גב שכלם עובדים לכוכבים ומזלות והם בשלום – הדין לא שולט עליהם, ובארוהו שכתוב (הושע ד) חבור עצבים אפרים הנח לו.

וכן נגוזו ועבר, מה זה וכן נגוזו? היה צריך להיות ונגוזו! אלא זהו ראש הפסוק שהוא שלום, אף כאן שלום, ומי הוא? זהו צדקה. משום שצדקה זהו שלום, ומי שמרבה בצדקה, מרבה שלום למעלה ומרבה שלום למטה, ומשום כך וכן נגוזו ועבר, שגוזזים ממונם בצדקה. ועבר? היה צריך להיות ועברו. מה זה ועבר? אלא זה הדין של הרגז, כמו שנאמר (ישעיה כו) עד יעבר זעם. עבר הדין מעליהם.

דבר אחר כה אמר ה' אם שלמים – אלו ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן להם ברית הקדש לשמר אותו תמיד, ושהאדם יהיה בו שלם בכל

קנה אל ה' וישע לך, משום שהוא היה ירא מן הקדוש ברוך הוא, שכתוב זאת עשו וחינו וגו'. [וגם] והוא היה תמיד מצפה לקדוש ברוך הוא. [כמו שנאמר, קנה לה' וישע לך].

רבי אבא פתח ואמר, (משלי כ) מים עמקים עצה בלב איש ואיש תבונה ידלנה. מים עמקים עצה בלב איש – זה הקדוש ברוך הוא, משום שהוא עושה עצות, שמביא טעמים לגלגל גלגולים על העולם על ידי יוסף לקיים את אותה הגזרה שגזר רעב על הארץ [העולם]. ואיש תבונה ידלנה – זה יוסף שגלה אותם עמקים שגזר הקדוש ברוך הוא על העולם.

בא ראה, לא די ליוסף שהוא לא שלם רע לאחיו, אלא שעשה עמהם חסד ואמת, וכך דרכי הצדיקים תמיד. משום זה הקדוש ברוך הוא חס עליהם תמיד, בעולם הזה ובעולם הבא.

מים עמקים עצה בלב איש – זה יהודה, והנה פרשה, בשעה שהתקרב ליוסף על העסק של בנימין. ואיש תבונה ידלנה – זה יוסף.

רבי אבא היה יושב על שער הכניסה של לוד. ראה איש אחד שהיה בא, וישב על בליטה בצד החר, והיה עיף מן הדרך, וישב וישן שם. בינתים ראה נחש אחד שהיה בא אליו. יצא קוסטפא דגורדנא (מין שרץ) והרג את הנחש. כשהתעורר אותו האיש, ראה את אותו הנחש כנגדו שהיה מת. הודקף אותו האיש, ונפלה אותה הבליטה לעמק שתחתיה ונצול.

בא אליו רבי אבא, אמר לו, אמר לי מה מעשיך, שהרי הקדוש ברוך הוא הרחיש לך שני הנסים הללו שאינם לחנם? אמר לו אותו האיש, כל ימי לא שלם לי איש רע בעולם שלא התפיסתי עמו ומחלתי לו. ועוד, אם לא יכלתי להתפיס עמו, לא עליתי על מטתי עד שמחלתי לו ולכל אותם שצערו אותי, ולא חששתי כל היום לאותו הרע ששלם לי, ולא די לי זה, אלא שמאותו היום והלאה השתדלתי לעשות עמהם טוב.

בכה רבי אבא ואמר, מעשיו של זה הם יותר מיוסף, שיוסף היו אחיו ודאי, והיה לו לרחם עליהם, אבל מה שזה עשה – יותר מיוסף, נאה הוא שהקדוש ברוך הוא ירחיש לו נס על נס.

ומי שמשתדל בצדקה בעולם הזה ויתן מממונו לצדקה, אזי ועבר באותו המקום ולא פוחד, והפרוז קורא לנשמה ההיא, (נחום א) וענתך לא אענך עוד. מי שזכה לעבר בזה, אין לו יותר דין כלל.

בא ראה, כל זה של יוסף עם אחיו וכל הדברים הללו למה צריך? אלא תורת אמת היא התורה, וכל דרכיה דרכים קדושות, ואין לך דבר בתורה שאין בו סודות עליונים וקדושים ודרכים לבני אדם להתחזק בהם.

פתח ואמר, (משלי כ) אל תאמר אשלמה רע וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא עושה לאדם שיתגבר בתורה, וללכת בדרך אמת, ולצד הימין, ולא ילך לצד השמאל. ומשום שצריך להם ללכת לצד הימין, יש להם להרבות אהבה זה עם זה, ולא תהיה שנאה זה עם זה, כדי שלא להכחיש את הימין, שהוא המקום שישראל נדבקים בו.

סדר הלימוד ליום ט שבט [יום 127 בשנה]

ובא וראה, משום כך הוא יצר טוב ויצר רע, וישראל צריכים לחזק את יצר טוב על יצר רע באותם המעשים הכשרים, ואם אדם סוטה לשמאל, אז מתגבר יצר רע על יצר טוב. ומי שהיה פגום, משלים לו בחטאו, שהרי אין המנוח הזה נתקן אלא בחטאים של בני האדם.

ומשום כך צריך האדם להזהר שלא יתקן אותו יצר רע בחטאו, ותמיד ישמר, שהרי יצר טוב רוצה להשלימו תמיד בשלמות, ולא יצר הרע. ומשום כך, אל תאמר אשלמה רע קנה אל ה' וישע לך.

דבר אחר אל תאמר אשלמה רע – ככתוב (תהלים לח) ומשלמי רעה תחת טובה. למי ששלם לו טובה – שלא ישלם לו רע, משום [יראת הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר זאת עשו וחינו. וגם הוא תמיד עושה] שכתוב (משלי יז) משיב רעה תחת טובה לא תמוש רעה מביתו. אפלו למי שהשלימו לו רעות, אין לו להשלים רע תמורת אותו הרע ששלמו לו, אלא קנה אל ה' וישע לך.

והפסוק הזה בארוהו ביוסף הצדיק שלא רצה לשלם רע לאחיו בשעה שנפלו בידו.

הַמּוֹת, וְהָרִי הוּא הַהֶרֶג שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, וְנִשְׁמַע שֶׁזוֹ שְׂמִיחָה שְׁלוֹ, וּמִשׁוּם כֶּף מִסֻּטָּה אֵת בְּנֵי הָאָדָם תְּמִיד כְּדִי לְהַמְשִׁיכֵם לְזֶה?

אָלָא וְדַאי מַה שְׁנַתְּבָאָר שְׂיִזְכֹּר לוֹ אָדָם אוֹתוֹ יוֹם הַמּוֹת - וְדַאי כֵּן זֶה, כְּדִי לְשַׁבֵּר אֵת לֵב הָאָדָם, שְׁהָרִי אֵין יֵצֵר הָרַע שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שְׁנִמְצָאת שְׂמִיחַת הַיִּינִן וְגִסּוֹת הַרוּחַ, וְכִשְׁנִמְצָאת רוּחַ שְׁבוּרָה, אִזְ נִפְרָד מִמֶּנּוּ וְאֵין שׁוֹרָה עִמוֹ, וּמִשׁוּם כֶּף צָרִיף לְהַזְכִּירוֹ אֵת יוֹם הַמּוֹת, וַיִּשְׁבֵּר גּוֹפּוֹ, וְהוּא הוֹלֵךְ לוֹ.

בָּא רָאָה, יֵצֵר טוֹב צָרִיף שְׂמִיחָה שֶׁל תּוֹרָה, וַיֵּצֵר הָרַע שְׂמִיחָה שֶׁל יִינִן וְנִאֻפִים וְגִסּוֹת רוּחַ, וּמִשׁוּם כֶּף צָרִיף אָדָם לְרַגֵּז תְּמִיד מֵאוֹתוֹ הַיּוֹם הַגָּדוֹל, יוֹם הַדִּין, יוֹם הַחֲשֻׁבוֹן, שְׂאֵין לוֹ לְאָדָם לְהִגָּן עָלָיו אֶלָּא מִעֲשִׂיו הַכְּשָׁרִים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה בְּעוֹלָם הַזֶּה כְּדִי שְׂיִגְנוּ עָלָיו בְּאוֹתָהּ הַשָּׁעָה.

בָּא רָאָה, וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף. וּמַה כָּלָם הָיוּ גְבוּרִים, כָּלָם חֲזָקִים, וְעַלְמָם אֶחָד שֶׁהִבִּיא אוֹתָם לְבֵית יוֹסֵף פְּחָדוֹ - כְּשִׁיבָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַבַּע אוֹתוֹ לְדִין אֵת הָאָדָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה.

מִשׁוּם כֶּף צָרִיף לְאָדָם לְהַזְהֵר בְּעוֹלָם הַזֶּה לְהִתְחַזֵּק בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיִּשִׁים בּוֹ אֵת בְּטָחוֹנוֹ. שְׂאָף עַל גַּב שֶׁהוּא חוֹטָא, אִם יַחְזוֹר מִמֶּנּוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, הָרִי הוּא תְּקִיף חֲזָק, וַיִּתְחַזֵּק בּוֹ בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּאֵלוֹ לֹא חָטָא.

שְׁהָרִי הַשְּׁבָטִים, מִשׁוּם שְׁחָטָאוּ עַל גְּנֻבַת יוֹסֵף הָיוּ פּוֹחָדִים, שְׂאֵלְמָלָא לֹא חָטָאוּ לֹא הָיוּ פּוֹחָדִים כָּלָל, מִשׁוּם שְׁחָטָאֵי הָאָדָם מְשַׁבְּרִים אֵת לְבוֹ, וְאֵין לוֹ כָּלָל כַּח. מָה הַטַּעַם? שְׁהָרִי אוֹתוֹ יֵצֵר הַטוֹב נִשְׁבֵּר עִמוֹ, וְאֵין לוֹ כַּח לְהִתְחַזֵּק עַל אוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע, וְעַל זֶה פְּתוּב (דְּבָרִים כ) מִי הָאִישׁ הַיָּרָא וְרַף הַלֵּבָב, הַיָּרָא [שִׁירָאָה זו] מִן הַחֲטָאִים שְׁכִידוֹ, שֶׁהֵם שְׁבֵר הַלֵּב שֶׁל הָאָדָם.

וּבָא רָאָה לְכַמָּה דוֹרוֹת נִפְרַע הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵאוֹתָם חָטָאֵי הַשְּׁבָטִים, שְׁהָרִי אֵין נֶאֱבָד מִלְּפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּלוּם, וְנִפְרַע מְדוּר לְדוּר, וְהַדִּין תְּמִיד עוֹמֵד לְפָנָיו עַד שְׁנִפְרַע, וְשׁוֹרָה הַדִּין בְּמָקוֹם שְׂצָרִיף.

פְּתַח וְאָמַר, (שם י) הוֹלֵךְ בְּתָם יֵלֵךְ בְּטַח וּמַעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יוֹדַע. הוֹלֵךְ בְּתָם יֵלֵךְ בְּטַח - זֶה הָאָדָם הַהוּא שֶׁהוֹלֵךְ בְּדְרָכֵי הַתּוֹרָה, יֵלֵךְ בְּטַח - שְׂלֹא יְכוּלִים נְזָקֵי הָעוֹלָם לְהַרַע לוֹ. וּמַעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יוֹדַע - מִי יוֹדַע? זֶה הוּא מִי שְׁסוּטָה מְדַרְךָ הָאֲמֵת וְרוּצָה לְגַבּוֹת מִחֲבָרוֹ, יוֹדַע. מַה זֶה יוֹדַע? הוּא יָכַר בְּעֵינָי כָּל בְּעָלֵי הַדִּין שְׂלֹא יֵאָבֵד מֵהֶם הַדְּמוּת שֶׁל אוֹתוֹ הָאָדָם, כְּדִי לְהִבִּיא אוֹתוֹ לְמָקוֹם שְׂיִנְקָמוּ מִמֶּנּוּ, וּמִשׁוּם כֶּף יוֹדַע.

וּבָא וְרָאָה, אוֹתוֹ שֶׁהוֹלֵךְ בְּדְרָךְ אֲמֵת, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְכַסֶּה עָלָיו כְּדִי שְׂלֹא יוֹדַע וְלֹא יָכַר לְבְעָלֵי הַדִּין, אֲבָל מַעַקֵּשׁ דְּרָכָיו יוֹדַע וַיָּכַר לָהֶם. אֲשָׁרֵי אוֹתָם בְּנֵי הָאָדָם שֶׁהוֹלְכִים בְּדְרָךְ אֲמֵת וְהוֹלְכִים לְבְטַח עַל הָעוֹלָם, שֶׁהֵם אֵינָם פּוֹחָדִים בְּעוֹלָם הַזֶּה וְלֹא בְּעוֹלָם הַבָּא.

וַיִּירָאוּ הָאֲנָשִׁים כִּי הוֹבֵאוּ בֵּית יוֹסֵף. רַבִּי יוֹסֵי אָמַר, אוֹי לָהֶם לְבְנֵי הָאָדָם שְׂאֵין יוֹדְעִים וְאֵין מְסַתְּפִלִים בְּדְרָכֵי הַתּוֹרָה. אוֹי לָהֶם בְּשָׁעָה שְׂיָבֵא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַבַּע אוֹתָם עַל דִּין מַעֲשֵׂיהֶם, וַיִּקּוּם הַגּוֹף וְהִנְפֵּשׁ לְתַת חֲשֻׁבוֹן עַל כָּל מַעֲשֵׂיהֶם בְּטָרָם יִפְרְדוּ הַנְּפֵשׁ מִן הַגּוֹף.

וְאוֹתוֹ הַיּוֹם הוּא יוֹם הַדִּין, הַיּוֹם שְׁסַפְּרִים פְּתוּחִים וּבְעָלֵי הַדִּין עוֹמְדִים, מִשׁוּם שְׂבִאוֹתוֹ הַזְּמַן עוֹמֵד הַנְּחַשׁ בְּקִיּוּמוֹ לְנִשְׁף אוֹתוֹ, וְכָל הָאֵיבָרִים מִתְּרַגְּשִׁים אֶצְלוֹ, וְהַנְּשָׁמָה נִפְרַדַת מִן הַגּוֹף וְהוֹלְכַת וּמְשׁוֹטְטַת, וְאֵין יוֹדַעַת לְאִיזוֹ דְרָךְ תֵּלֵךְ וּלְאִיזָה מָקוֹם מַעֲלִים אוֹתָהּ.

אֵוִי לְאוֹתוֹ הַיּוֹם! הַיּוֹם שֶׁל רַגְזוֹ וְנִאָצָה אוֹתוֹ הַיּוֹם. מִשׁוּם כֶּף צָרִיף לְאָדָם לְהִרְגִיז אֵת יֵצֵרוֹ כָּל יוֹם, לְהַזְכִּיר לְפָנָיו אוֹתוֹ יוֹם שְׂיַעֲמַד בְּדִין הַמֶּלֶךְ, שְׂמַכְנִיסִים אוֹתוֹ תַּחַת הָאָרֶץ לְהַרְקֵב, וְהַנְּשָׁמָה נִפְרַדַת מִמֶּנּוּ.

וְשִׁנְיָנוּ, לְעוֹלָם יִרְגִיז אָדָם יֵצֵר טוֹב עַל יֵצֵר הָרַע וַיִּשְׁתַּדֵּל אַחֲרָיו. אִם הוֹלֵךְ מִמֶּנּוּ - יָפָה, וְאִם לֹא - יִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, שֶׁהִנָּה אֵין לָךְ דְּבַר לְשַׁבֵּר אֵת הַיֵּצֵר הָרַע אֶלָּא הַתּוֹרָה. אִם הוֹלֵךְ - מוֹטָב, וְאִם לֹא - יִזְכִּיר לוֹ אֵת יוֹם הַמּוֹת, כְּדִי לְשַׁבֵּר אוֹתוֹ.

כְּאֵין יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל, שְׁהָרִי זֶה הוּא יֵצֵר הָרַע, וְזֶה הוּא מִלְּאֵךְ הַמּוֹת, וְכִי מִלְּאֵךְ הַמּוֹת נִשְׁבֵּר לְפָנָי יוֹם

שאינן לאדם להתבונן בבקשתו אל הקדוש ברוך הוא אם באה ואם לא באה. מה הטעם? משום שאם הוא מתבונן בה, כמה בעלי הדין באים להתבונן במעשיו.

וסוד הוא, שהרי אותה ההתבוננות שהוא מתבונן באותה הבקשה, גורמת לו למחלת לב. מה זה מחלת לב? זהו מי שעומד תמיד על האדם להסטיין למעלה ולמטה.

ועין חיים תאווה באה. שנינו, מי שרוצה שהקדוש ברוך הוא יקבל את תפלתו, ישתדל בתורה, שהיא עץ חיים, ואז תאווה באה. מי התאווה? זו הדרגה שכל תפלות העולם בידיה, ומכניסה אותם לפני המלך העליון. כתוב כאן באה, וכתוב שם (אסתר ב) בערב היא באה. וזו היא תאווה באה, באה לפני המלך העליון להשלים את רצון אותו האיש.

דבר אחר תוחלת ממשכה מחלה לב – זהו המקום שנתן אותו הדבר במקום אחר שאינו צריך, ונמשך עד שנתן מיד ליד, ולפעמים שלא יבא. מה הטעם? משום שמתפשט ונמשך עם כל אותם הממנים להוריד אותו לעולם.

ועין חיים תאווה באה – זו היא התוחלת שלא נמשכת, משום אותם ממני המרכבות, אלא שהקדוש ברוך הוא נותן [להם] לו מיד, משום שפאשר נמשכת בין אותם ממני המרכבות, כמה הם בעלי הדין שנתנת להם רשות לעין ולהסתכל בדינו טרם יתנו לו, ומה שיצא מבית המלך ונתן לו לאדם, בין שזוכה בין שלא זוכה – נתן מיד, וזהו עץ חיים תאווה באה.

דבר אחר תוחלת ממשכה – זה יעקב, שנמשכה לו התוחלת של יוסף עד לזמן ארוך. ועץ חיים תאווה באה – זה הוא בנימין, שהרי מזמן שבקש אותו יוסף עד אותו זמן שהוא בא אליו לא היה אלא זמן מועט, שאותו הזמן לא נמשך. זהו שכתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה זה בן אמו? שדמות אמו היתה בו, והיתה דומה דמותו לדמות רחל, משום כך כתוב וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו.

רבי יוסי אמר, והרי כתב בראשונה וירא יוסף אתם את בנימין, וכאן כתוב וישא עיניו וירא את

מנין לנו? מחזקיהו. חזקיהו חטא את אותו החטא, שגלה את נסתרות הקדוש ברוך הוא לשאר העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שלא היה צריך לגלות, והקדוש ברוך הוא שלח את ישעיהו ואמר לו, (ישעיה לט) הנה ימים באים ונשא כל אשר בביתך ואשר אצרו אבתיך עד היום הזה וגו'.

בא ראה כמה גרם אותו החטא משום שגלה מה שהיה נסתר, שפיון שהתגלה, נתן המקום למקום אחר שלא צריך לשלט עליו. משום כך אין ברכה שורה אלא במקום נסתר. ובארוה, מה שהוא [היה] נסתר, הברכה [שהיתה] שורה עליו. פיון שנתגלה, נתן מקום למקום אחר לשלט עליו.

כתוב (איכה א) כל מכבדיה הזילוה כי ראו ערותה, ובארוה. אבל כל מכבדיה הזילוה – זו מלכות בבל, שהרי משם נשלח דורון לירושלים, שכתוב (ישעיה לט) בעת ההיא שלח מראדך בלאדן בן בלאדן מלך בבל ספרים ומנחה אל חזקיהו.

ומה כתוב בהם? שלום לחזקיהו מלך יהודה ושלום לאלהים הגדול ושלום לירושלים. פיון שיצא הפתק שלו ממנו, החזיר על לבו ואמר: לא נאה שעשיתי שהקדמתי את שלום העבד לשלום רבו. קם מכסאו ופסע שלש פסיעות, והחזיר את הפתק שלו, וכתב אחרים תחתיהם. וכך כתב: שלום לאלוה הגדול, שלום לירושלים, ושלום לחזקיהו. וזהו מכבדיה.

ואחר כך הזילוה. מה הטעם הזילוה? משום כי ראו ערותה, שהראה להם חזקיהו, שאלמלא כך לא הזילוה אחר כך. מתוך שחזקיהו היה יותר צדיק, התעכב הדבר מלבא, ולא בא בימיו, שכתוב (ישעיה לט) כי יהיה שלום ואמת בימי. ואחר כך פקד את אותו החטא על בניו אחריו.

כמו כן אותו החטא של השבטים עמד עד לאחר מכן, משום שהדין שלמעלה לא יכל לשלט עליהם, עד שנמצאה השעה להפרע ונפרע מהם. ומשום כך, כל מי שיש בידו חטאים, תמיד פוחד, כמו שנאמר (דברים כח) ופחדת לילה ויומם וגו'. ועל כן ויראו האנשים כי הובאו וגו'.

וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יג) תוחלת ממשכה מחלה לב ועץ חיים תאווה באה. זה הוא ששנינו,

והנה בארנו, שהקדוש ברוך הוא אמר לה (ירמיה שם) כה אמר ה' מנעי קולך מבכי וגו'.

ובא וראה, מיום שנחרב בית המקדש, לא היה יום שלא נמצאו בו קללות, משום שפאשר בית המקדש היה קים, היו ישראל עובדים עבודות ומקריבים עולות וקרבנות, והשכינה שורה בבית המקדש עליהם כמו אם שרובצת על בניה, והיו כל הפנים מאירות, עד שנמצאו ברכות למעלה ולמטה, ולא היה יום שלא נמצאו בו ברכות ושמחות, והיו ישראל שרויים לבטח בארץ, וכל העולם היה נזון בגללם.

עבשו שנחרב בית המקדש, והשכינה עמהם בגלות, אין לה יום שלא נמצאים בו קללות, והעולם מקלל, ואין נמצאות שמחות למעלה ולמטה.

ועתיד הקדוש ברוך הוא להקים את כנסת ישראל מן העפר כמו שנתבאר, ולשמח את העולם בכל, כמו שנאמר (ישעיה נו) והביאותים אל הר קדשי ושמחתים בבית תפלתי וגו', וכתוב (ירמיה לא) בבכי יבאו ובתחנונים אובילים. כמו שבהתחלה, שכתוב (איכה א) בכו תבכה בלילה ודמעתה על לחיה, כך גם כן לאחר כך בבכי יחזרו, שכתוב בבכי יבאו וגו'.

הבקר אור והאנשים שלחו המה וחמריהם. רבי אלעזר אמר, כאן יש להתבונן, אם הם היו הולכים ונשלחים, למה לנו לכתב בתורה המה וחמריהם? אלא משום שכתוב ולקחת אתנו לעבדים ואת חמרינו, משום כך והאנשים שלחו המה וחמריהם, כדי שלא ישארו הם וחמריהם כמו שאמרו.

פתח ואמר, (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר ויחבש את חמורו וגו'. אותו הבקר של אברהם היה מאיר לעמד עליהם בזכותו, אז זכותו של אברהם עמדה עליהם והלכו בשלום ונצלו מן הדין, משום שאותה השעה עמד עליהם הדין להפצע מהם, רק שזכות אותו הבקר של אברהם הגנה עליהם ונשלחו מן הדין, שלא שלט עליהם באותו זמן.

רבי יהודה פתח ואמר, (שמואל ב כג) וכאור בקר יזרח שמש - זהו האור של אותו בקר של

בנימין אחיו, איזו ראייה ראה? אלא ראה ברוח הקדש את בנימין שחלקו היה עמהם בארץ, ובחלקם של בנימין ויהודה תשרה השכינה, שהרי ראה את יהודה ואת בנימין שבחלקם יהיה המקדש. וזהו וירא יוסף אתם את בנימין, ראה אותו עמהם, ואת יוסף שהיה אחיו לא ראה עמהם באותו החלק.

את כאן, וישא עיניו וירא את בנימין אחיו בן אמו. מה פתוב אחריו? וימהר יוסף כי נכמרו רחמיו אל אחיו ויבקש לבכות ויבא החדרה ויבך שמה.

רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה כב) משא גיא חזיון מה לה אפוא כי עלית כלך לגגות. בא ראה, הרי פרשוה, בזמן שנחרב בית המקדש והיו שורפים אותו באש, עלו כל אותם הכהנים על כתלי [גגות] המקדש, וכל המפתחות בידיהם, ואמרו: עד כאן היינו גזברים שלך. מכאן ואילך טל את שלך.

אבל בא ראה, גיא חזיון - זו השכינה שהיתה במקדש, וכל בני העולם ממנה היו יונקים וניקת הנבואה. שאף על גב שכל הנביאים היו מתנבאים ממקום אחר - מתוכה היו יונקים את נבואתם, ועל כן היא נקראת גיא חזיון. חזיון, הנה פרשוה שהוא המראה של כל הגונים העליונים.

מה לה אפוא כי עלית כלך לגגות, שהרי כשנחרב המקדש, השכינה באה ועלתה לכל אותם המקומות שהיה בהם מדורה בראשונה, והיתה בוכה על בית מדורה, ועל ישראל שהלכו לגלות, ועל כל אותם החסידים והצדיקים שהיו שם ונאבדו. ומנין לנו? שכתוב (ירמיה לא) כה אמר ה' קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה, והרי נתבאר. ואז הקדוש ברוך הוא שואל את השכינה ואומר לה: מה לה אפוא כי עלית כלך לגגות.

מה זה כלך, שהרי כי עלית זה מספיק. מה זה כלך? להכליל עמה כל הצבאות והמרכבות האחרים שכלם בכו עמה על חרבן בית המקדש.

ומשום כך מה לה אפוא. אמרה לפניו: וכי בני בגלות, והמקדש נשרף, ואני מה לי כאן? התחילה ואומרת, (ישעיה כב) תשאות מלאה עיר הומיה קריה עליזה חלליך לא חללי חרב ולא מתי מלחמה. על כן אמרתי שעו מני אמרר בבכי וגו'.

עתיד הקדוש ברוך הוא להאיר לישראל אותו השמש שגנו הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם [שגנו הקדוש ברוך הוא] מלפני הרשעים של העולם, כמו שכתוב (איוב לח) וימנע מרשעים אורם.

ואת אותו האור גנו אותו הקדוש ברוך הוא. שפאשר יצא בראשונה, היה מאיר מסוף העולם ועד סוף העולם. כיון שהסתכל בדור אנוש ובדור המבול ובדור הפלגה ובכל אותם הרשעים, גנו את אותו האור.

כיון שפא יעקב ונדבק באותו הממנה הגדול של עשו והכיש אותו בירכו, והיה נכה, אז מה כתוב? ויזרח לו השמש. איזה שמש? אותו השמש שגנו, משום שיש בו רפואה לרפא אותו מארככתו, ואחר כך נרפא בשמש שהוא, שכתוב (בראשית לג) ויבא יעקב שלם, שלם בגופו, שנרפא.

ועל כן עתיד הקדוש ברוך הוא לגלות את השמש שהוא ולהאיר אותו לישראל, שכתוב וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה. מה זה שמש צדקה? זה השמש של יעקב שנרפא בו. ומרפא בכנפיה – של אותה שמש כלם יתרפאו. משום שהנה בזמן שישראל יקומו מן העפר, כמה חגרים וכמה סומים יהיו בהם, ואז הקדוש ברוך הוא יאיר להם אותה השמש להרפא בה, שכתוב ומרפא בכנפיה.

ואז יואר אותו השמש מסוף העולם ועד סוף העולם, ולישראל תהיה רפואה, והעמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות ישרפו בו. אבל לישראל מה כתוב? (ישעיה נח) אז יבקע כפשוטו אורף וארכתך מהרה תצמח והלך לפניך צדקה כבוד ה' יאספך.

אנו חוזרים לדברים הראשונים. וליוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב וגו'. רבי יצחק פתח, (מיכה ה) והיה שארית יעקב בגוים בקרב עמים רבים פטל מאת ה' כרביבים עלי עשב אשר לא יקוה לאיש ולא ייחל לבני אדם. בא ראה, בכל יום ויום כשהאור עולה, מתעוררת צפור אחת בעץ של גן העדן, וקוראת שלש פעמים, והשרביט מזדקף, והפרוז קורא בחיל: לכם אומרים שרי הממשלה, מי מכס שרואה ולא רואה, שעומד בעולם ולא יודעים על מה קימים, ולא משגיחים בכבוד רבונם,

אברהם. יזרח שמש – זה הוא השמש של יעקב, שכתוב (בראשית לב) ויזרח לו השמש. בקר לא עבות – שאותו בקר הוא לא כל כך עבות, אלא מנגה ממטר. נגה ממטר – הוא המטר שפא מצד יצחק, שאותו מטר מוציא דשא מן הארץ.

דבר אחר וכאור בקר – באותו אור הבקר של אברהם יזרח שמש, זה הוא יעקב, שאורו פאותו אור של הבקר. בקר לא עבות – משום שאותו בקר אינו חשוף, אלא מאיר, שהרי בשעה שפא הבקר, הדין לא שולט כלל, אלא הכל מאיר בצד של אברהם. מנגה ממטר – זהו הצד של יוסף הצדיק, שהוא ממטיר על הארץ להוציא דשא וכל טוב העולם.

אמר רבי שמעון, בא ראה, בשעה שנכנס הלילה ופורש כנפיו על העולם, כמה שומרים מזיקים מזמנים לצאת ולשלט בעולם, וכמה בעלי הדינים מתעוררים בכמה צדדים למינם, ושולטים על העולם. כיון שמגיע הבקר ומאיר, כלם מסתלקים ולא שולטים, וכל אחד ואחד נכנס למקומו ושב למקומו.

כמו שנאמר הבקר אור – זה בקר של אברהם. והאנשים שלחו – אלו בעלי הדין, שהיו שולטים בלילה. המה וחמריהם – [המה – אותם בעלי הדינים שאמרנו. וחמריהם –] הם שומרי החקים שבאים מצד הטמאה, שאינם קדושים ולא שולטים ולא נראים מכשפא הבקר. והם מצדם של אותם החמורים, שומרי החקים שאמרו.

שחרי אין לה דרגות עליונות שאין [יש] בהם ימין ושמאל, רחמים ודין, דרגות על דרגות קדושות מצד הקדשה, וטמאות מצד הטמאה, וכלם דרגות על דרגות, אלו על אלו. ובכל מקום שמתעורר הבקר של אברהם בעולם, כלם עוברים ולא שולטים, משום שאין להם [קיום] לעמד בצד ימין, אלא בצד שמאל. והקדוש ברוך הוא עשה יומם וליל להנהיג כל אחד ואחד לצד שלו כראוי לו. אשרי חלקם של ישראל בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי חייא פתח ואמר, (מלאכי ג) וזרח לכם יראי שמי שמש צדקה ומרפא בכנפיה. בא ראה,

כך יוסף, שהוא סוד הברית, סתם את מעינו בשנת הרעב ולא נתן לו מקום לרבות בעולם. וזה צריך לאדם, שכאשר שולטת שנת הרעב, שיתם את מעין הברית קדש שלו כדי שלא יתן לו מקום לרבות בעולם.

רבי שמעון אמר, סוד זה הוא סוד עליון. בשנת הרעב ההיא, כיון שהיא שולטת, צריך לסתם את מעינו, משום שאם אינו סותם אותו, גורם למשך רוח לאותו הולד מהצד ההוא, ונותן מקום לצד ההוא לגדל בעולם, צד הטמאה בצד הקדשה. ועוד סוד, שכתוב (משלי ל) תחת שלוש רגזה ארץ וגו'.

ומשום כך יוסף הצדיק, סוד הברית, סלק וסתם את מעינו בשנת הרעב, שלא להתערב עמה כלל ולתת לה מקום, ומי שפותח מעינו בזמן ההוא, עליו כתוב (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו עתה יאכלם וגו'. שהרי אלו נקראים בנים זרים ודאי. בה' בגדו ודאי. ומשום כך אשרי חלקם של ישראל הקדושים שלא החליפו מקום קדוש במקום טמא.

ועל זה כתוב וליוסף ילד שני בנים בטרם תבא שנת הרעב, שהרי מהזמן ההוא ששלטה שנת הרעב, סתם את מעינו וסלק את מקורו שלא לתת בנים לצד הטמאה ולא להחליף מקום של קדש במקום של טמאה. וצריך אדם לצפות לרבונו כשיבא וישלט, ככתוב (ישעיה ח) וזכיתי לה' המסתיר פניו מבית יעקב וקניתי לו.

אשריהם הצדיקים שיודעים את דרכי הקדוש ברוך הוא ושומרים את מצוות התורה ללכת בהם, שכתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדיקים ילכו בהם ופושעים יכשלו בהם. וכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. [ר"א ל"ג וכתוב (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ה']. שהרי הקדוש ברוך הוא רצה לקדש את ישראל בכלל, ולא יהיה להם כלום בצד הטמאה] [בא ראה, כשהצד הזה שולט בעולם, לא צריך לאדם להראות לפניו בשוק, משום שיכול להזיק ונתנה לו רשות להשחית. ובא וראה מה כתוב ביעקב, ויאמר יעקב לבניו למה תתראו, שלא רצה להראות לפניו].

התורה עומדת לפנייהם ולא משתדלים בה - טוב להם שלא נבראו, על מה יקומו בלי שכל. אוי להם כשיתעוררו ימי רע ויטרדו אותם מן העולם.

מי הם הימים של רע? אם תעלה על דעתך שהם ימי הזקנה - לא כך, שהרי ימי הזקנה, אם זכה בבנים ובני בנים - הם ימי טוב. מי הם ימי רע? אלא הם כמו שנאמר, שכתוב (קהלת יב) וזכר את בוראיה בימי בחורתיך עד אשר לא יבאו ימי הרעה. אינם ימי הזקנה. אלא סוד הדבר - כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו באותיות התורה, וכל אות ואות נכנסה לפניו, עד שהתקיימו כל אותיות באות בי"ת. וכל אותן אלפא ביתות שהתגלגלו האותיות, כלן עומדות [כלן] לברא העולם.

כיון שהתגלגלו והתחברו שתי אותיות הללו ט"ר יחד, עלתה טי"ת, ולא התישבה, עד שגער בה הקדוש ברוך הוא ואמר לה: טי"ת טי"ת, על מה את עולה ואינך מתישבת במקומך? אמרה לפניו: וכי עשית אותי להיות אות בראש של טוב, שהרי התורה פתחה בי כי טוב, איך אני מתחברת להתישב עם אות רע?

אמר לה: שובי למקומך, שהרי את צריכה אותה, שהרי האדם שאני רוצה לברא בכם, שתיכן נכללים יחד ויברא, אבל את לימין, והוא לשמאל. ואז שבו והתישבו זו עם זו יחד.

באותה שעה הפריד אותם הקדוש ברוך הוא, וברא אותן את כל אחת ואחת ימים ושנים ידועות, אלו לימין ואלו לשמאל. אלו של הימין נקראים ימי הטוב, ואלו של השמאל נקראים ימי הרעה. ועל כן אמר שלמה, עד אשר לא יבאו ימי הרעה, שאלו סובבים את האדם בחטאיו שהוא עשה. כיון שנבראו ימים של טוב וימים של רע, אזי שבו והתישבו להכלל באדם.

ומשום כך אמר דוד, (תהלים מט) למה אירא בימי רע עון יעקב יסובני. ימי רע ודאי, וזה הסוד. אלו נקראים ימי רעב, שנות הרעב, ואלו נקראים ימי השבע, שנות השבע.

וסוד הדבר - שלא להוציא את מעין הברית הקדוש בימי הרעב, בשנת הרעב. ומשום

אחד וקשר אחד. ועל פן כתוב ובשמו תשבע, מלמעלה ומלמטה. אשריו [מי שזוכה להתדבק בקדוש ברוך הוא פראוי, צדיק הוא בעולם הזה ובעולם הבא. שהקדוש ברוך הוא פותח לו אוצרות טובים קדושים בשעה שיצטרף לקבלת התפלה, כמו שנאמר]

[ומי שמיוחד אלו עם אלו, עליו כתוב] (דברים כח) יפתח ה' לך את אוצרו הטוב את השמים. אלו האוצרות שלמעלה ולמטה. שבעת ימים ושבעת ימים כלם אחד, שכתוב את אוצרו הטוב את השמים. אוצרו אחד, והוא את השמים. (זכריה ד) שבעה ושבעה מוצקות, והם אחד.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. בינתים ראו איש אחד שהיה בא מעטף בעטוף של מצוה וכלי זין קשורים תחתיו. אמר רבי חייא, האיש הזה, אחד מן השנים יש בו – או שהוא צדיק שלם, או שהוא בשביל לרמות את בני העולם.

אמר לו רבי יוסי, הרי החסידים העליונים אמרו, הוי דן כל אדם לכף זכות. הנה שנינו, אדם שיוצא לדרך, יתכונן לשלשה דברים – לדורון, לקרב, ולתפלה. מנין לנו? מי עקב. שהרי הוא התכונן לשלשת אלו, וזרז עצמו לדורון, לקרב ולתפלה. והאיש הזה הוא הולך בדרך, הנה יש בו עטוף של מצוה לתפלה, והנה בו כלי זין לקרב. כיון שיש בו שני אלה, השלישי אין לרדף אחריה.

בשקרב אליהם, נתנו לו שלום ולא השיב להם. אמר רבי חייא, הנה אחד מאותם השנים שראויים להיות בו – אין בו, שהרי לא תקן עצמו לדורון, ובדורון כלול השלום. אמר רבי יוסי, אולי היה משתדל בתפלתו, או שמרחיש תלמודו כדי שלא ישכח אותו.

הלכו יחד, ולא דבר אותו האיש עמהם. אחר כך נשטנו רבי חייא ורבי יוסי והשתדלו בתורה. כיון שראה אותו האיש שמשתדלים היו בתורה, קרב אליהם ונתן להם שלום.

אמר להם, רבותי, במה חשדתם אותי כשנתתם לי שלום ולא השבתי לכם? אמר לו רבי יוסי, אולי היית אומר תפלה או מרחיש בתלמודך. אמר להם, הקדוש ברוך הוא ידון אתכם לכף זכות.

ומשום זה הקדוש ברוך הוא הזהיר את ישראל להתקדש, שכתוב והייתם קדשים פי קדוש אני. מי זה אני? זה הקדוש ברוך הוא, מלכות השמים הקדושה. המלכות האחרת של עובדי עבודה זרה נקראת אחר, שכתוב (שמות לד) כי לא תשתחוה לאל אחר כי ה' קנא שמו.

ובא ראה, אני – שלטון העולם הזה והעולם הבא, והכל תלוי בו. אחר – צד הטמאה, אחר, צד האחר בצד הטמאה, ושלטונו בעולם הזה, ואין לו כלום בעולם הבא, ומשום זה מי שנדבק באני הזה, יש לו חלק בעולם הזה ובעולם הבא.

ומי שנדבק באחר הזה, נאכד מן העולם ההוא ואין לו חלק בעולם הבא. ויש לו חלק בעולם הזה בטמאה, משום שאותה המלכות האחרת, עובדי עבודת כוכבים ומזלות, כמה הם מגנים שומרים ממנים בה לשלט בעולם הזה.

ומשום כך אלישע אחר שירד ונדבק בדרגה הזו, נטרד מן העולם הבא ההוא, ולא נתנה לו רשות לחזור בתשובה ונטרד מן העולם ההוא, ועל פן נקרא אחר.

ומשום כך צריך אדם להפרד מכל הצדדים שלא להטמא בצד ההוא, לזכות בעולם הזה ובעולם הבא. ועל פן זה ברכה וזה קללה, זה שבע וזה רעב. הכל בהפוך זה מזה, והנה בארנו.

ומשום כך, באותו זמן של שנת הרעב, אין לאדם להראות בשוק, ולא לפתח מעינו להוליד בנים לאל אחר, והנה נתבאר.

אשרי האיש שנשמר ללכת בדרך אמת ולהדבק תמיד ברבוננו, שכתוב (דברים י) ובו תדבק [וכתוב את יי אלהיך תירא אתו תעבד ובו תדבק] ובשמו תשבע. ובו תשבע לא כתוב, אלא ובשמו. מה זה תשבע? כמו שבארנו, להיות דבק בסוד האמונה.

שבע דרגות למעלה עליונות על הכל, הסוד של שלמות האמונה והסוד של שבע דרגות שלמעלה מהם, שהם חבור אחד וקשר אחד, אלו עם אלו, שכלם יהיו אחד. ומשום כך כתוב (מלכים א-ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום, והכל

הפסוק הזה פְּרָשׁוּהוּ. אָבֵל בֹּא רֵאָה, כְּשֶׁפָּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, כֹּל יוֹם וַיּוֹם עָשָׂה מַעֲשָׂהוּ כְּרָאוּי בְּכָל יוֹם וַיּוֹם כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ. כִּיּוֹן שֶׁבֹא הַיּוֹם הַשֵּׁשִׁי וְהַצֵּטְרֵךְ לְבִרְאָת אָדָם, בָּאָה לְפָנָיו הַתּוֹרָה. אִמְרָה [לְפָנָי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא]: הָאָדָם הַזֶּה שֶׁאַתָּה רוּצָה לְבָרָא, עֲתִיד הוּא לְהַרְגִּיז לְפָנָי. אֲלַמְּלָא לֹא תֵאָרִיךְ רְגְזֵךְ, טוֹב לוֹ שֶׁלֹּא יִבְרָא. אָמַר לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: וְכִי לְחָנָם נִקְרָאתִי אֲרֵךְ אַפַּיִם?

אֲלָא הַכֹּל נִבְרָא בַּתּוֹרָה וְהַכֹּל נִתְקַן בַּתּוֹרָה, מִשׁוּם שֶׁבְטָרָם בְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, בָּאוּ לְפָנָיו כָּל הָאוֹתִיּוֹת, וְנִכְנְסוּ כָּל אַחַת לְמַפְרָע.

נִבְנְוָה תִּיּוֹ, אִמְרָה לְפָנָיו: רְצוֹנָךְ לְבָרָא בִּי אֶת הָעוֹלָם? אָמַר לָהּ: לֹא, שֶׁכָּךְ עֲתִידִים כָּמָה צְדִיקִים לָמוֹת, שֶׁכְּתוּב וְהַתּוֹיָת תּוֹ עַל מִצְחוֹת הָאֲנָשִׁים וְגו'. וְשֵׁנִינוּ, שֶׁכְּתוּב וּמִמְקַדְשֵׁי תַחֲלוֹ, אֵל תִּקְרִי מִמְקַדְשֵׁי אֲלָא מִמְקַדְשֵׁי. וּמִשׁוּם כֵּךְ הָעוֹלָם לֹא יִבְרָא כָךְ.

נִבְנְוָה שְׁלֹשׁ הָאוֹתִיּוֹת שִׁי"ן קו"ף רי"ש, כָּל אַחַת וְאַחַת לְבִדְדָה. אָמַר לָהֶן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אֵינְכֵן כְּדָאִיּוֹת לְבָרָא בְּכֵן אֶת הָעוֹלָם, שֶׁהֲרִי אַתְּן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁנִּקְרָא בְּכֵן שֶׁקָר, וְהַשֶּׁקָר אֵינּוּ כְּדָאִי לְעַמֵּד לְפָנָי, וְהִנֵּה פְּרָשׁוּהוּ.

וְנִבְנְוָה פ"א צד"י, וְכֵן כָּלָן, עַד שֶׁהִגִּיעוּ הָאוֹתִיּוֹת לְאוֹת כ"ף. כִּיּוֹן שֶׁיִרְדֶּה כ"ף מֵעַל הַכֶּתֶר, הַיְדַעְזוּ עֲלֵיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים וְכוּ', עַד שֶׁהַכֹּל הַתְּקִיָּם בָּאוֹת בִּי"ת, שֶׁהִיא סִימָן בְּרָכָה, וְכֵן הַשְּׁתַּכְלָל הָעוֹלָם וְנִבְרָא.

וְאִם תֹּאמַר שֶׁאֲל"ף הִיא הָרֵאשׁוּת שֶׁל כָּל [אוֹתוֹן] הָאוֹתִיּוֹת - [לֹא] נָאָה הוּא. אֲלָא מִשׁוּם שֶׁנִּקְרָא בּוֹ אָרוּר [מִשׁוּם שֶׁנִּקְרָא בָּהּ אָרוּר], וּמִשׁוּם זֶה לֹא נִבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, אֲף עַל גַּב שֶׁאֲל"ף הִיא אוֹת שֶׁל סוּד עֲלִיּוֹן. כְּדִי לֹא לְתַתּוֹ מְקוֹם לְצַד הָאֲחֵר שֶׁנִּקְרָא אָרוּר, לֹא נִבְרָא בּוֹ הָעוֹלָם, וְנִתְקַן הָעוֹלָם בְּבִי"ת, וְכוּ הוּא נִבְרָא.

בֹּא רֵאָה, כִּי אַתָּה אֲבִינּוּ, מִשׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הַזֶּה נִתְקַן וְנִבְרָא בְּדַרְגָּה הַזֹּאת, וְהָאָדָם נִבְרָא בָּהּ וַיֵּצֵא לְעוֹלָם. כִּי אֲבָרְהָם לֹא יָדַעְנוּ, שֶׁהֲרִי אֲף עַל גַּב שְׁבוּ קִיּוּם הָעוֹלָם, לֹא הַשְּׁתַּדֵּל עֲלֵינוּ כְּמוֹ שֶׁהַשְּׁתַּדֵּל עַל יִשְׁמַעֵאל, שֶׁאָמַר לוֹ יִשְׁמַעֵאל יִחִיָּה לְפָנָי. וַיִּשְׁרָאֵל

אָבֵל אָמַר לָכֶם, יוֹם אֶחָד הֵייתִי הוֹלֵךְ בְּדָרְךָ, מִצָּאתַי אִישׁ אֶחָד וְהִקְדַּמְתִּי לוֹ שְׁלוֹם, וְאוֹתוֹ אִישׁ הָיָה שׁוֹדֵד, וְקָם עָלַי וְצָעַר אוֹתִי, וְאֲלַמְּלָא שֶׁהַתְּגַבְרָתִי עָלָיו הִצְטַעַרְתִּי. מֵאוֹתוֹ יוֹם נִדְרַתִּי שֶׁלֹּא לְהִקְדִּים שְׁלוֹם, רַק לְאָדָם צְדִיק, אֲלָא אִם הַפְּרַתִּיו בְּרֵאשׁוֹנָה, מִשׁוּם שֶׁיִּכּוֹל לְצָעַר אוֹתִי וַיִּתְגַּבֵּר עָלַי בְּכַח, מִשׁוּם שֶׁאֲסוּר לְהִקְדִּים שְׁלוֹם לְאִישׁ רָשָׁע, שֶׁכְּתוּב (ישעיה מט) אֵינְ שְׁלוֹם אָמַר ה' לְרָשָׁעִים.

וְאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שֶׁרְאִיתִי אֶתְכֶם וְנִתַּתֶּם לִי שְׁלוֹם וְלֹא הַשְּׁבַתִּי לָכֶם, חֲשַׁדְתִּי אֶתְכֶם, מִשׁוּם שֶׁלֹּא רְאִיתִי בְּכֶם מִצְוָה שֶׁנִּרְאִיתָ בַּחוּץ, וְכְמוֹ כֵּן הֵייתִי חוֹזֵר עַל תְּלַמּוּדִי, אָבֵל עֲכָשׁוּ שֶׁרְאִיתִי אֶתְכֶם שֶׁאַתֶּם צְדִיקִים, הִנֵּה הַדָּרֵךְ מִתְקַנֵּת לְפָנָי.

פְּתַח וְאָמַר, (תהלים עג) מִזְמוֹר לְאָסָף אֲךָ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל אֱלֹהִים לְבָרִי לְכַב. בֹּא רֵאָה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה אֶת הַיָּמִין וְעָשָׂה שְׂמֵאל לְהַנְהִיג אֶת הָעוֹלָם. אֶחָד נִקְרָא טוֹב, וְאֶחָד נִקְרָא רָע. וּבִשְׁנֵי אֵלֶּה נִכְלָל הָאָדָם, וְהַתְּקַרְבַּת בְּכָל.

וּבְאוֹתוֹ הָרַע, שֶׁהוּא הַשְּׂמֵאל, נִכְלָלוּ עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת וְנִתְּנָן בְּצַד שְׁלֵהֶם, מִשׁוּם שֶׁהֵם עֲרָלִי לֵב וְעֲרָלִי בֶשֶׁר וְלֵהֲטָמָא בּוֹ. אָבֵל בְּיִשְׂרָאֵל מַה כְּתוּב? אֲךָ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל.

וְאִם תֹּאמַר, לְכֻלָּם? לֹא, אֲלָא לְאוֹתָם שֶׁלֹּא נִטְמָאִים עִם אוֹתוֹ הָרַע, שֶׁכְּתוּב לְבָרִי לְכַב, מִשׁוּם שֶׁזֶה טוֹב וְזֶה רָע. טוֹב לְיִשְׂרָאֵל לְבָדָם, וְרָע לְעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. אֲךָ טוֹב לְיִשְׂרָאֵל כְּדִי לְהַדְּבִק בּוֹ, וּבְזֶה נִדְּבַקוּ יִשְׂרָאֵל בְּסוּד עֲלִיּוֹן, בְּסוּד הָאֲמוּנָה, שֶׁהַכֹּל יִהְיֶה אֶחָד.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֲשֶׁרִינוּ שֶׁלֹּא טְעִינוּ בָךְ, וְהֲרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁלַח אוֹתְךָ אֵלֵינוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִשׁוּם שֶׁטוֹב הוּא לְיִשְׂרָאֵל, יֵשׁ לְיִשְׂרָאֵל חֵלֶק לְעוֹלָם הַזֶּה, וּבְעוֹלָם הַבָּא לְרֵאוֹת עֵינַי בְּעֵין אֶת מְרָאָה הַכְּבוֹד, כְּכְתוּב (ישעיה נב) כִּי עֵינַי בְּעֵינַי יִרְאוּ בְּשׁוֹב ה' צִיּוֹן. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

פְּרָשַׁת וַיִּגַּשׁ אֵלָיו

וַיִּגַּשׁ אֵלָיו יְהוּדָה וְגו'. רַבִּי אֶלְעָזָר פְּתַח, (ישעיה סג) כִּי אַתָּה אֲבִינּוּ כִּי אֲבָרְהָם לֹא יָדַעְנוּ וַיִּשְׁרָאֵל לֹא יִפְרַנּוּ אַתָּה ה' אֲבִינּוּ גִּאֲלָנוּ מֵעוֹלָם שְׁמָךְ.

ועשה את עצמו במקום המקדש למטה, והמשיך עליו נשמת חיים מבית המקדש למעלה.

והנשמה היא כלולה בשלש דרגות, ועל פן שלשה שמות הם לנשמה, כמו שהסוד

העליון: נפ"ש, רו"ח, נש"מ"ה. נפש, הנה פרשוה, שהיא תחתונה מהכל. רוח, היא הקיום ששולט על הנפש, והיא דרגה עליונה עליה לעמוד עליה בכל פראוי. הנשמה היא הקיום העליון על הכל, ושולטת על הכל, דרגה קדושה, עליונה על כלם.

אלו שלש הדרגות כלולות בבני האדם, לאותם שזוכים לעבודת רבונם. שהרי בהתחלה יש בו נפש, והוא התקון הקדוש לתקן בו את האדם. כיון שבא האדם להטהר בדרגה הזו, נתקן להתעטר ברוח, שהיא דרגה קדושה ששורה על הנפש להתעטר באדם ההוא שזוכה.

כיון שהתעלה בהם, בנפש והרוח, ונכנס ונתקן בעבודת רבונם פראוי, אז שורה עליו נשמה, דרגה עליונה קדושה, ששולטת על הכל, כדי להתעטר בדרגה עליונה קדושה. ואז הוא השלם של הכל, שלם בכל הצדדים, לזכות בעולם הבא, והוא אוהבו של הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר להנחיל אהבי יש. מי הם אוהבי? אלו הם שבהם נשמה קדושה.

אמר רבי יהודה, אם כך, הרי כתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו וגו'. אמר לו, כך הוא ודאי, שהרי לא נשאר בהם.

השלמה מההשמטות (סימן כ)

כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בתרבה מתו (בראשית ז). שאל רבי חייא את רבי אבא, אמרתם שנשמה לא נכנסת לבן אדם עד שמסתכל בעבודת הקדוש ברוך הוא, ואז תהיה לו אותה נשמה, ואמרתם שהנשמה היא קדושה מעלה על הכל. אם כן, מה זה שאמר הכתוב כל אשר נשמת רוח חיים וגו'? הואיל והיתה להם נשמה, הנה להם להנצל! לא היה בידו.

באו ושאלו את רבי אלעזר ברבי שמעון. אמר להם, כך הוא, ופסוק זה מסייע לו, שכך אמר אביו [אביו], שכאשר בא המבול, לא ראה [היה]

לא יפירנו, משום שכל הברכות שהצטרך לברך את בניו, השאיר לדרגה הזו לברך את כלם.

סדר הלימוד ליום י שבת [יום 128 בשנה]

אתה ה' אבינו, שהרי אתה תמיד עומד עלינו לברך ולהשגיח עלינו, כמו אב שמשגיח על הבנים בכל מה שצריך להם. גאלנו מעולם שמה, שהרי אתה הוא גואל, שכך נקרא המלאך הגואל, וזה גאלנו מעולם שמה, שמה ודאי. שנינו, אין מפסיקים בין גאלה לתפלה, כמו שלא מפסיקים בין תפלה של יד לתפלה של ראש, שצריך להראות שהכל אחד, והנה פרשוה.

רבי יצחק ורבי יהודה היו יושבים לילה אחד ועוסקים בתורה. אמר רבי יצחק לרבי יהודה, הנה שנינו, שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, עשה את העולם התחתון כמו שהעולם העליון, והכל זה כנגד זה, [כדי להיות זה כנגד זה] והוא כבודו למעלה ולמטה.

אמר רבי יהודה, כך זה ודאי, וברא אדם על הכל. זהו שכתוב (ישעיה מה) אנכי עשיתי ארץ ואדם עליה בראתי. אנכי עשיתי ארץ, ודאי. מה הטעם עשיתי ארץ? משום שאדם עליה בראתי, שהוא קיומו של העולם, שיהיה הכל בשלמות אחת.

פתח ואמר, (שם מב) כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם רקע הארץ וצאצאיה נתן נשמה לעם עליה ורוח להלכים בה. הפסוק הזה בארוהו, אבל כה אמר האל ה' בורא השמים ונוטיהם - זה הקדוש ברוך הוא למעלה למעלה, שהוא בורא השמים, והתקינם תמיד, בכל זמן. רקע הארץ וצאצאיה - זו הארץ הקדושה, צרור החיים. נתן נשמה לעם עליה. [הארץ] זו היא שנותנת נשמה וגו'.

אמר רבי יצחק, הכל הוא למעלה, שהרי משם יוצאת נשמת חיים לארץ הזו, והארץ הזו לוקחת הנשמה לתת לכל, משום שהנהר ההוא ששופע ויוצא, הוא נותן ומכניס נשמות לארץ הזו, והיא לוקחת אותן ונותנת לכל.

בא ראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, כנס את עפרו מארבעה הצדדים של העולם,

בעולם הזה ובעולם הבא, ועל כן התקרב לפני יוסף להתוכח עמו על עסקו של בנימין, שלא להיות בנדוי בעולם הזה ובעולם הבא, כמו שנאמר (בראשית מג) אנכי אערכנו מידי תבקשנו אם לא הביאתיו אליך והצגתיו לפניך וחתאתי לך כל הימים, בעולם הזה ובעולם הבא.

ועל כן, כי הנה המלכים נועדו עברו יחדו, התרגזו יחד והתרגזו זה עם זה בשביל בנימין. מה כתוב? הנה ראו כן תמהו נבהלו נחפזו רעדה אחזתם שם, לכל אותם שהיו שם. [לכל שאר השבטים שהיו שם.]

חיל כיולדה, משום שהיו פוחדים להרג ולהרג, והכל בשביל בנימין. [מה כתוב? כן תמהו נבהלו נחפזו, והכל בגללו] שהרי יוסף נמכר בגלל יהודה ואבד לאביו, וכעת ערב לו לבנימין, ופחד שלא יאבד, ומשום כך ויגש אליו יהודה.

דבר אחר כי הנה המלכים נועדו – זה יהודה ויוסף שהזדמנו להתוכח זה עם זה, להתוכח שניהם יחד, משום שיהודה היה מלך ויוסף היה מלך, ושניהם באו יחד להתוכח זה עם זה, זה על בנימין – וזה על בנימין.

כי הנה המלכים, אמר רבי יהודה, סוד האמונה כאן, שהרי כשנמצא הרצון, והקשר מתעטר יחד, אזי שני עולמות נקשרים יחד ומזדמנים יחד, זה לפתח את האוצר – וזה ללקט ולכנס לתוכו. ואז, כי הנה המלכים נועדו, שני עולמות קדושים, העולם העליון והעולם התחתון.

עברו יחדו, סוד הדבר – שכאשר מתחברים יחד, אזי עברו יחדו, משום שכל החטאים של העולם לא מתבטלים להכניע עד שמתחברים יחד, ככתוב ועבר על פשע, ועל כן עברו יחדו. עברו – אותם החטאים התכפרו, משום שהנה אז כל הפנים מאירות וכל החטאים התבטלו.

רבי חייא אמר, הסוד הזה הוא בתקון הקרבן, שהרי כאשר נקרב הקרבן, וכלם מקבלים הספקתם כל אחד ואחד כראוי לו, אז הכל נקשר יחד וכל הפנים מאירות, ונמצא קשר אחד, ואז המלכים נועדו ומזדמנים יחד לכפר על החטאים, להעביר אותם. ואז המלכים נועדו

אדם שיעשה הקדוש ברוך הוא בשבילו אלא נח, וזכותו לא היתה אלא להגן עליהם ועל בתיהם, שלא היתה זכותו כל כך להגן על כל הדור, ואותם שהיו צדיקים בתחלה, כמו חנוך וירד, שהיתה להם נשמה קדושה וראויים שהקדוש ברוך הוא יעשה בשבילם – בחרבה מתו. והינו שאמר כל אשר נשמת רוח חיים באפיו, אותם שנשמה קדושה היתה בהם. ואל תאמר שעל אלו שהיו במבול הוא אמר, אלא בא הכתוב ואמר מכל אשר בחרבה מתו: ע"כ מהשמטות

מכל אותם שהיתה בהם נשמה קדושה כמו חנוך, ירד, וכל הצדיקים, כדי להגן על הארץ שלא תשמד בגללם. זהו שכתוב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו מכל אשר בחרבה מתו, כבר מתו והסתלקו מן העולם, ולא נשאר מהם מי שיגן על העולם בזמן ההוא.

בא ראה, הכל הם דרגות אלו על אלו, נפ"ש, רוח, נשמה, דרגה על דרגה. הנפש בראשונה, והיא הדרגה התחתונה, כפי שאמרנו. אחר כך רוח, ששורה על הנפש ועומדת עליה. הנשמה הדרגה שעולה על הכל, ובארוה.

נפש – זו נפש דוד, והיא שעומדת לקבל הנפש מאותו נהר ששופע ויוצא. רוח – זו הרוח שעומדת על הנפש, ואין קיום לנפש אלא ברוח, וזו הרוח ששורה בין האש והמים, ומכאן נזונית הנפש הזו.

הרוח עומדת בקיום של דרגה אחרת עליונה שנקראת נשמה, שהרי משם יוצאות נפש ורוח, משם נזונית הרוח. וכשנוסעת הרוח, אז נוסעת הנפש, והכל אחד. ומתקרבים זה לזה. הנפש נקרבת לרוח, והרוח נקרבת לנשמה, והכל אחד.

בא ראה, ויגש אליו, התקרבות של עולם עם עולם, להאחז זה עם זה, שהכל יהיה אחד. משום שיהודה הוא מלך ויוסף מלך, התקרבו זה לזה ונאחזו זה עם זה.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים מח) כי הנה המלכים נועדו – זה יהודה ויוסף, משום ששניהם מלכים, והתקרבו זה לזה להתוכח שניהם יחד, משום שיהודה ערב לבנימין, והיה ערב לאביו בו

מתנמנם כמו סוס ושנתו מועטת, איך היה קם
בחצות הלילה, השעור הזה הוא קטן, ולא היה
מתעורר אפלו בשליש הלילה?

אמר לו, בשעה שנכנס הלילה, היה יושב עם כל
גדולי ביתו ודן את הדין ועוסק בדברי תורה,
ואחר כך היה ישן שנתו עד חצות הלילה, וקם
בחצות הלילה ומתעורר, ומשתדל בעבודת רבונו
בשירים ותשבחות.

בינתים אמר האיש ההוא, וכי הדבר הזה שאתם
אומרים הוא כך? סוד הדבר יש כאן,
שהנה דוד המלך חי וקים לעולם ולעולמי עולמים,
ודוד המלך היה שומר כל ימיו שלא יטעם טעם
מיתה, משום שהשנה אחד מששים במיתה היא,
ודוד, משום מקומו שהוא חי, לא היה ישן אלא
ששים נשימות, שעד ששים נשימות חסר אחת הוא
חי, משם והלאה טועם אדם טעם מיתה ושולט בו
הצד של רוח הטמאה.

וזה היה שומר דוד המלך, שלא יטעם טעם של
מיתה, ושולט (שלא ישלט) בו צד של רוח
אחרת, משום שששים נשימות חסר אחת הוא
הסוד של החיים שלמעלה, עד ששים נשימות שהם
ששים [חסר נשימה אחת] נשימות עליונות, ואלו
הסוד שלהן, שהחיים תלויים בהם, ומכאן ומטה
הוא סוד המות.

ועל כן דוד היה משער את שעור הלילה כדי
שיתקים בחיים, שלא ישלט בו טעם המות,
וכשנחלק הלילה היה דוד עומד במקומו, משום
שכאשר מתעורר חצות הלילה והפטר הקדוש
מתעורר, צריך שלא ימצא את דוד קשור במקום
אחר, במקום המות.

משום שכאשר נחלק הלילה והקדשה העליונה
מתעוררת, ואדם שישישן במטתו ולא
מתעורר להשיגח בכבוד רבונו, הנה הוא נקשר
בסוד המות, ונדבק למקום אחר, ועל כן דוד המלך
היה עומד להשיגח בכבוד רבונו תמיד, חי אצל חי,
ולא נרדם בשנה לטעם טעם המות, ומשום כך היה
מתנמנם כמו סוס, ששים נשימות, ולא בשלמות.

באו רבי יהודה ורבי יוסי ונשקוהו. אמרו לו, מה
שמך? אמר להם, חזקיה. אמרו לו, יישר כחך

ונקשרים יחד. עברו יחדו, להאיר כל הפנים,
ושיהיה הכל רצון אחד.

המה ראו כן תמהו, התעלה על דעתך שהם
מלכים? אלא אלו בעלי הדינים, ששמחתם
לעשות את הדין ההוא שהצטוו עליו. ואז,
כשהמלכים מזדמנים שניהם ברצון אחד, אז המה
ראו אותו הרצון של שני עולמות. כן תמהו נבְּהלו
נחפזו, משום שכל בעלי הדין נכנעים ועוברים מן
העולם ולא יכולים לשלט, ואז קיומם עובר,
ומעבירים את שלטונם.

רבי אלעזר אומר: ויגש אליו יהודה. מה הטעם
יהודה? משום שפך צריך, שהוא ערב, כמו
שנאמר כי עבדך ערב את הנער. וסוד הדבר –
יהודה ויוסף כך הצטרכו להתקרב יחד, משום
שיוסף הוא צדיק, יהודה הוא מלך, ועל כן ויגש
אליו יהודה, משום שהקרבה שלהם, שהתקרבו
יחד, גרמה לכמה טובות בעולם, גרמה שלום לכל
השכטים, גרמה לשלום ביניהם, גרמה ליעקב
שהתקימה רוחו, כמו שנאמר (בראשית מה) ותחי רוח
יעקב אביהם. ועל כן ההתקרבות של זה עם זה
הצרכה בכל הצדדים, למעלה ולמטה.

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים מח) יפה נוף משוש כל
הארץ הר ציון ירכתי צפון קרית מלך רב.
הפסוק הזה הוא סוד האמונה. יפה נוף – זהו יוסף
הצדיק, שכתוב בו ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה.
משוש כל הארץ – הוא חדוה ושמחה למעלה
ולמטה. הר ציון ירכתי צפון – משום שבחלקו
עומד משכן שילה. הר ציון – זו ירושלים. ירכתי
צפון, כך זה ודאי למעלה ולמטה.

קרית מלך רב – מקום מתקן הוא כנגד מלך רב,
זה המלך העליון של הכל, קדש הקדשים,
שהרי משם בא כל האור וכל הברכות וכל
השמחה של הכל, שהרי משם כל הפנים מאירות,
ובית המקדש מתברך משם, וכשהיא מתברכת,
משם יוצאות ברכות לכל העולם, שהרי משם כל
העולם מתברך.

רבי יהודה ורבי יוסי נפגשו לכפר חנן. בעודם
יושבים בבית מלונם, בא איש אחד, ומשא
של חמור לפניו, ונכנס לבית. בין כך אמר רבי
יהודה לרבי יוסי, הנה שנינו שדוד המלך היה

בִּינְתִים בַּא רְבִי אֶלְעָזָר. כִּינן שְׂרָאָה אוֹתָם, אָמַר, וְדַאי שְׁהַשְׂכִּינָה כָּאן. אָמַר לָהֶם, בְּמָה עֲסַקְתֶּם? אָמְרוּ לוֹ אֵת כָּל הַמַּעֲשֶׂה. אָמַר, וְדַאי שִׁיפָה אָמַר, אֲבָל אוֹתָם שְׁשִׁים הַנְּשִׁימוֹת, וְדַאי שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת הֵן שֶׁל חַיִּים, בֵּין לַמַּעֲלָה בֵּין לַמַּטָּה. מִכָּאן וְהִלָּאָה יֵשׁ שְׁשִׁים נְשִׁימוֹת אַחֲרוֹת שֶׁהֵן כָּלן מִצַּד הַמּוֹת, וְדַרְגַּת הַמּוֹת עֲלֵיהֶן, וְנִקְרְאוֹת תְּרַדְמָה, וְכָלן טַעַם הַמּוֹת.

וּמִשּׁוֹם כֶּף דְּוֹד הַמֶּלֶךְ הוּא הִיָּה נִדְבָק לְאוֹתָם שְׁשִׁים הַנְּשִׁימוֹת שֶׁל חַיִּים, וּמִשּׁוֹם וְהִלָּאָה לֹא יֵשׁן כָּלָל. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים קלב) אִם אֲתָן שְׁנַת לְעֵינַי לְעַפְעַפֵי תְנוּמָה. וְעַל כֵּן יָפָה אָמַר, כְּדֵי שִׁיקוּם דְּוֹד חַי, בְּצַד שֶׁל חַי, וְלֹא בְצַד הַמּוֹת. כָּלָם יֵשְׁבוּ וְהַשְׁתַּדְּלוּ בַתּוֹרָה וְהַתְּחַבְּרוּ יַחַד.

פְּתַח רְבִי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (שם פח) ה' אֱלֹהֵי יִשׁוּעָתִי יוֹם צָעַקְתִּי בְּלֵילָה נִגְדָּךְ. בַּא רְאָה, דְּוֹד הַמֶּלֶךְ הִיָּה קָם בְּחִצּוֹת הַלֵּילָה וּמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה בְּשִׁירִים וְתִשְׁבַּחוֹת לְשִׁמְחַת הַמֶּלֶךְ וְהַגְּבִירָה, וְזוֹ הִיָּתָה שְׁמִיחַת הָאֲמוּנָה בְּאַרְץ, מִשּׁוֹם שֶׁזֶהוּ הַשְּׂבַח שֶׁל הָאֲמוּנָה שְׁנִרְאָה בְּאַרְץ.

שְׁהָרִי לְמַעֲלָה פּוֹתְחִים בְּשִׁמְחָה שִׁירָה, כְּמָה מְלֹאכִים עֲלִיוֹנִים בְּכִמָּה מִיָּנִים שְׁמִשְׁבְּחִים בְּלֵילָה בְּכָל הַצְּדָדִים. כְּמוֹ כֵּן לְמַטָּה בְּאַרְץ, מִי שְׁמִשְׂבַּח אֵת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְץ בְּלֵילָה, בּוֹ חִפְץ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָל אוֹתָם הַמְּלֹאכִים הַקְּדוּשִׁים שְׁמִשְׂבְּחִים אֵת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, כָּלָם מְקַשְׁבִּים לְאוֹתוֹ שְׁמִשְׂבַּח אוֹתוֹ בְּלֵילָה בְּאַרְץ, שֶׁהַשְּׂבַח הַזֶּה הוּא בְּשִׁלְמוֹת, לְהַעֲלוֹת אֵת כְּבוֹד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּמַטָּה וּלְזַמֵּר בְּשִׁמְחָה שֶׁל הַיַּחֲוָד.

בַּא רְאָה, דְּוֹד הַמֶּלֶךְ כְּתַב, ה' אֱלֹהֵי יִשׁוּעָתִי וּגּוֹ'. ה' אֱלֹהֵי יִשׁוּעָתִי, מְתִי הוּא יִשׁוּעָתִי? בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁהִקְדַּמְתִּי שְׂבַח בְּלֵילָה אֶצְלָךְ, אָז הוּא יִשׁוּעָתִי בְּיוֹם.

וּבַא רְאָה, שְׁהָרִי בְּלֵילָה, מִי שְׁמִשְׂבַּח אֵת רַבּוֹנוֹ בְּשְׂבַח שֶׁל הַתּוֹרָה, אָז מִתְחַזֵּק בְּחִזְקַת בְּיוֹם בְּצַד הַיָּמִין, שֶׁהִנֵּה חוֹט אֶחָד יוֹצֵא מִצַּד הַיָּמִין, וְאָז נִמְשָׁךְ עָלָיו וּמִתְגַּבֵּר בּוֹ, וְעַל כֵּן אָמַר ה' אֱלֹהֵי יִשׁוּעָתִי יוֹם צָעַקְתִּי וּגּוֹ'.

וְתִתְחַזֵּק תּוֹרָתְךָ. יֵשְׁבוּ. אָמַר רְבִי יְהוּדָה, הוֹאִיל וְהַתְּחַלְתָּ, אָמַר לָנוּ מַעֲתָה סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים שְׁאֲמַרְתָּ.

פְּתַח וְאָמַר, (משלי ג) ה' בְּחִכְמָה יֶסֶד אֲרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה. בַּא רְאָה, כְּשִׁבְרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, רְאָה שֶׁלֹּא יְכוּל לְעַמֵּד, עַד שִׁבְרָא אֵת הַתּוֹרָה, מִשּׁוֹם שְׁמִמְנָה יוֹצְאִים כָּל הַנְּהַגוֹת הָעֲלִיוֹנִים וְהַתְּחַתּוֹנִים, וּבָה עוֹמְדִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב ה' בְּחִכְמָה יֶסֶד אֲרֶץ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה, שְׁהָרִי בְּחִכְמָה עוֹמְדִים כָּל הַקְּיוּמִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְכָלָם יוֹצְאִים מִתּוֹכָהּ.

דְּבַר אַחַר ה' בְּחִכְמָה יֶסֶד אֲרֶץ – הָעוֹלָם הָעֲלִיוֹן לֹא נִבְרָא אֶלָּא מִתּוֹךְ הַחִכְמָה, וְהָעוֹלָם הַתְּחַתּוֹן לֹא נִבְרָא אֶלָּא מִתּוֹךְ הַחִכְמָה הַתְּחַתּוֹנָה, וְכָלָם יוֹצְאִים מִתּוֹךְ הַחִכְמָה הָעֲלִיוֹנָה וּמִתּוֹךְ הַחִכְמָה הַתְּחַתּוֹנָה. כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה. כּוֹנֵן, מַה זֶה כּוֹנֵן? אֶלָּא כּוֹנֵן כָּל יוֹם וְיוֹם וְלֹא פּוֹסֵק, וְלֹא נִתְקַן בְּזִמְן אֶחָד, אֶלָּא בְּכָל יוֹם וְיוֹם מִתְקִין אוֹתוֹ.

וְהִינּוּ סוּד הַכְּתוּב (איוב טו) וְשָׁמַיִם לֹא זָכוּ בְּעֵינָיו. וְכִי תַעֲלֶה עַל דַּעְתְּךָ שֶׁהַחֶסֶד הוּא מִשְׁמַיִם? אֶלָּא חִשְׁבֹּת הַשָּׁמַיִם הִיא מִשּׁוֹם הַחִבְיבוֹת וְרִצּוֹן רַב שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בָהֶם וְחִבְיבוֹתָם אֶצְלוֹ, שְׁהָרִי אַף עַל גַּב שֶׁהוּא מִתְקִין אוֹתָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם, אִין דּוֹמָה בְּעֵינָיו שֶׁהֵם מִתְקַנִּים כְּרָאוּי, מִשּׁוֹם שֶׁאֵהָבְתָם אֶצְלוֹ, וְרִצּוֹנוֹ לְהָאִיר לָהֶם תְּמִיד בְּלִי הַפְּסֵק, שְׁהָרִי הָעוֹלָם הִבָּא מוֹצִיא אוֹרוֹת זוֹהָרִים כָּל יוֹם וְיוֹם תְּמִיד בְּלִי הַפְּסֵק, כְּדֵי לְהָאִיר לָהֶם תְּמִיד, וְעַל כֵּן לֹא זָכוּ בְּעֵינָיו. לֹא זָכוּ לְבַדּוֹ לֹא כְּתוּב, אֶלָּא לֹא זָכוּ בְּעֵינָיו, וּמִשּׁוֹם כֶּךָ כּוֹנֵן שָׁמַיִם בְּתַבּוּנָה.

מִי הַשָּׁמַיִם? זֶה הַסּוּד שֶׁל הָאֲבוֹת, וְהַסּוּד שֶׁל הָאֲבוֹת זֶהוּ יַעֲקֹב, שֶׁהוּא הַכְּלָלוֹת שֶׁלָּהֶם, מִשּׁוֹם שִׁיעָקֵב הוּא הַבְּחִיר שְׁבָאֲבוֹת, וְהוּא עוֹמֵד לְהָאִיר עַל הָעוֹלָם.

וּמִשּׁוֹם שֶׁהוּא הַסְּתַלֵּק לְתוֹךְ הָעוֹלָם הִבָּא, יִצְא מִמְּנוֹ עָנָף אֶחָד יָפָה לְמִרְאָה, וְכָל הָאוֹרוֹת יוֹצְאִים מִמְּנוֹ וְכָל הַשְּׂבַע וְשִׁמְן הַמִּשְׁחָה לְהָאִיר לְאַרְץ, וּמִי הוּא? זֶה יוֹסֵף הַצַּדִּיק, שֶׁהוּא נוֹתֵן שְׂבַע לְכָל הָעוֹלָם, וְהָעוֹלָם נִזּוֹן מִמְּנוֹ. וּמִשּׁוֹם כֶּךָ, כָּל מַה שֶׁעָשָׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם, הַכָּל הוּא בְּסוּד עֲלִיוֹן, וְהַכָּל כְּרָאוּי.

למעלה, שהוא אותו נהר ששופע ויוצא. וכאשר
השתוקקות נמצאת מלמטה למעלה, ואז פורחות
הנשמות, ונתנות כלן זכר ונקבה יחד בדרגה הזו,
ואחר כך הוא מפריד אותן, כל אחת ואחת למקומה
כראוי לה. ואחר כך קשים לפני הדרגה הזו לחבר
אותם כבראשונה, משום שאין מתחברים, רק
באותם דרכי האדם, והכל תלויים למעלה.

ועל פן קשים לפניו פקריעת ים סוף. שהרי
קריעת הים שיפתחו בו שבילים היא
למעלה, וכמו שנפתחים בו שבילים ודרכים, כך
נבקע ונפתח. ומשום כך הכל תלוי למעלה,
וצריכים לברך אותו ולתת לו חזק מלמטה כדי
שיתברך מלמעלה ויתחזק כראוי, ועל פן כתוב
וברכת את ה', דוקא את.

ובלפי המקום הזה צריך להראות לפניו שבע
והארת פנים, וכלפי הצד האחר, בזמן
ששולט בעולם, צריך להראות לפניו רעב, שאותה
הדרגה היא של רעב, וראוי להראות לפניו רעב
ולא שבע, הואיל והשבע לא שולט בעולם, ועל פן
ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך. אמר רבי
אלעזר, כך זה ודאי וכך צריך!

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים שקרבתם היא
שלום בעולם, משום שיודעים ליחד את
היחוד ומקרבים קרבה להרבות שלום בעולם,
שהרי יוסף ויהודה בטרם התקרבו זה עם זה, לא
היה שלום. פיון שהתקרבו יוסף ויהודה יחד, אז
הרבו שלום בעולם, והשמחה נוספה למעלה
ולמטה, כמו שהקרבה של יהודה ויוסף, וכל
השכטים נמצאו יחד עם יוסף, ואותה הקרבה
הרבתה שלום בעולם, כמו שבארנו שכתוב ויגש
אליו יהודה.

ולא יכל יוסף להתאפק לכל הנצבים עליו וגו'.
רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קיב) פזר נתן
לאביונים צדקתו עמדת לעד קרנו תרום בכבוד. בא
ראה, הקדוש ברוך הוא ברא את העולם והשליט
עליו את האדם שיהיה מלך על הכל.

והאדם הזה נפרדים ממנו בעולם כמה מינים,
מהם צדיקים ומהם רשעים, מהם טפשים
ומהם חכמים, וכלם מתקיימים בעולם, עשירים

ומשום כך אמר לא המתים יהללו יה. לא המתים,
משום שצריך לשבח חי לחי. ומת לחי לא
כן, שכתוב לא המתים יהללו יה, ואנחנו נברך יה,
שהרי אנו חיים, ואין לנו חלק בצד המות כלל.
חזקיהו אמר, (ישעיה לח) חי חי הוא יודך כמוני,
משום שחי מתקרב לחי. דוד המלך הוא חי,
והקרבה שלו לחי העולמים, ומי שנקרב אליו הוא
חי, שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם
היום, וכתוב ובניהו בן יהודע בן איש חי רב
פעלים מקבצאל.

פתח אותו היהודי אחריו ואמר, (דברים ח) ואכלת
ושבעת וברכת את ה' אלהיך. וכי לא
מברכים את הקדוש ברוך הוא טרם נאכל, והרי יש
לנו להקדים בבקר, ולסדר את השבח שלו [של
רבונן] כראוי, ולברך את שמו טרם שיברך מישהו
אחר בעולם, וכתוב (ויקרא יט) לא תאכלו על הדם,
אסור לו לאכל טרם שיברך את רבוננו, ועכשו כתוב
ואכלת ושבעת וברכת?

אלא זו הברכה של תפלת היחוד, וזו ברכת
המזון, להראות כלפי דרגת האמונה שבע
כראוי. ואז צריך לברך אותו כראוי, שאותה
הדרגה של האמונה תתרום ותתברך, ויתמלא
שמחה מהחיים שלמעלה כמו שצריך, כדי לתת
לנו מזונות.

שהרי קשים מזונותיו של אדם לפני הקדוש ברוך
הוא כמו קריעת ים סוף, מה הטעם? משום
שהמזון של העולם שלמעלה הוא, ששנינו בנים
חיים ומזונות וכו'. ומשום כך קשים לפניו מזונות
העולם. שהרי במזל תלוי הדבר שיוצאים ממנו
מזונות וחיים ובנים. ומשום כך קשים לפניו
המזונות של העולם, שהרי זה לא עומד ברשותו
עד שהוא יתברך.

כמו כן הזווגים של העולם קשים לפניו, והכל
משום שרקיע וילון אינו משמש כלום, וכל
שכן הדברים הללו שעומדים למעלה במקום אחר,
ועל כן צריך להתברך.

בא ראה, כל הזווגים של העולם קשים לפני
הדרגה הזו, משום שכאשר הזווג הקדוש
נמצא, יוצאות כל הנשמות מתוך המזל הזה

הוא לְבָדוּ בַחֲבוּר אֶחָד עִם יִשְׂרָאֵל, שְׁכָתוּב בָּהֶם לְמַעַן אַחֵי וְרַעִי, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֵהָ.

רַבִּי יִיסָא פְּתַח הַפְּסוּק, בְּזִמְן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יָקִים אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל מִן הָעֶפֶר וְיִרְצֶה לְהַנְקֵם נִקְמָה מֵעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, אֲזִי כְּתוּב (ישעיה 30) וּמַעֲמִים אֵין אִישׁ אֶתִי, וְכְתוּב כִּאֵן וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהַתּוֹדֵעַ יוֹסֵף אֶל אַחִיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּנְטְלֵם וַיִּנְשָׂאֵם כָּל יְמֵי עוֹלָם.

וְלֹא יְכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק. רַבִּי חֲזַקְיָה פְּתַח וְאָמַר, (תהלים קכג) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת אֲלֵיךְ נִשְׂאֵתִי אֶת עֵינַי הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם. הַפְּסוּק הַזֶּה בְּאַרְוֵהוּ וְנִתְבָּאָר, אֲבָל בֹּא רֵאֵה, אֲלֵיךְ נִשְׂאֵתִי אֶת עֵינַי, וְכְתוּב (תהלים קכא) אֲשָׂא עֵינַי אֶל הַהָרִים. אֲלֹא, זֶה לְמַעַלָּה וְזֶה לְמַטָּה. אֲשָׂא עֵינַי אֶל הַהָרִים – זֶה לְמַעַלָּה, כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ בְּרָכוֹת מִמַּעַלָּה לְמַטָּה, מִהַהָרִים הַלְלוּ הָעֲלִיוֹנִים לְמִשְׁךָ מֵהֶם בְּרָכוֹת לְכְנֶסֶת יִשְׂרָאֵל שְׂמֵת־בְּרַכַּת מֵהֶם. אֲלֵיךְ נִשְׂאֵתִי אֶת עֵינַי, לְצַפּוֹת וּלְחַכּוֹת לְאוֹתָן בְּרָכוֹת שִׁיּוֹרְדוֹת מִשָּׁם לְמַטָּה.

הַיֹּשְׁבֵי בַשָּׁמַיִם, שְׁכָל תְּקִפָּה וְקִיּוּמָה וְחִילָה הוּא בַשָּׁמַיִם. מִשׁוּם שֶׁכָּאֲשֶׁר הַיּוֹבֵל פּוֹתַח הַמַּעֲיָנוֹת שֶׁל כָּל אוֹתָם הַשְּׁעָרִים, כָּלֶם עוֹמְדִים בַשָּׁמַיִם. וְכִיּוֹן שֶׁשָּׁמַיִם נוֹטְלִים כָּל אוֹתָם אוֹרוֹת שִׁיּוֹצְאִים מִהַיּוֹבֵל, אֲזִי הוּא זֶן וּמִשְׁקָה אֶת כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל עַל יְדֵי צַדִּיק אֶחָד.

וְכִיּוֹן שֶׁזֶה מִתְעוֹרֵר אֵלֶיהָ, כְּמָה הֵם שְׁעוֹמְדִים בְּכָל הַצְּדָדִים לְהִיּוֹת מִשְׁקִים וּלְהִתְבָּרֵךְ מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַכַּפִּירִים שְׂאֲגִים לְטָרֶף וּלְבַקֵּשׁ מֵאֵל אֲכָלֶם. וְאֲזִי הִיא עוֹלָה בְּסוּד הַסּוּדוֹת כְּרֵאוּי [לו], וּמִקְבֵּלֶת עֲדוּנִים מִבְּעַלָּה כְּרֵאוּי, וְכָל הָעוֹמְדִים בְּכָל הַצְּדָדִים עוֹמְדִים לְבָדֶם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ, שְׁכָתוּב וַיִּקְרָא הוֹצִיאוּ כָל אִישׁ מֵעָלָי. וְאַחַר שֶׁהִיא מִקְבֵּלֶת עֲדוּנִים מִבְּעַלָּה, כָּלֶם נִשְׁקִים לְאַחַר מִכֵּן וְנִזְוָנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יִשְׁקוּ כָּל חֵיתוֹ שְׂדֵי יִשְׁבְּרוּ פְּרָאִים צִמָּאִם.

רַבִּי יוֹסִי פְּתַח הַפְּסוּק בְּאַלְיָהוּ, שְׁכָתוּב (מלכים-א יז) וַיִּקְרָא אֶל ה' וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי הַגִּם עַל הָאֱלֹמָנָה אֲשֶׁר אֲנִי מִתְגּוֹרֵר עִמָּה הִרְעוֹת לְהַמִּית אֶת בְּנָהּ. בֹּא רֵאֵה, שְׁנַיִם הָיוּ שְׂאֲמָרוּ דְבָרִים כְּנֶגֶד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשֶּׁה וְאַלְיָהוּ. מִשֶּׁה אָמַר (שמות ה) לְמָה הִרְעַתָּה

וְעַנִּיִּים, וְכָלֶם כְּדִי לְזִכּוֹת אֱלוֹ בְּאֱלוֹ, לְזִכּוֹת צַדִּיקִים עִם רְשָׁעִים, לְזִכּוֹת חַכְמִים עִם טְפָשִׁים, לְזִכּוֹת עֲשִׂירִים עִם עַנִּיִּים, שֶׁהָרִי מִשׁוּם כֶּךָ זֹכָה הָאָדָם לְחַיֵּי הָעוֹלָם וְנִקְשָׁר בְּעֵץ הַחַיִּים. וְלֹא עוֹד, אֲלֹא שֶׁהֵנָּה הַצְּדָקָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עוֹמְדָת לְעוֹלָמִים, שְׁכָתוּב וְצַדִּיקָתוֹ עוֹמְדָת לְעַד.

פְּזֹר נִתֵּן לְאַבְיוֹנִים. רַבִּי אֲלֵעָזָר אָמַר, כְּשֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, הִעֲמִיד אוֹתוֹ עַל עַמּוּד אֶחָד וְשָׁמוֹ צַדִּיק, וְהַצְּדִיק הַזֶּה הוּא הַקִּיּוּם שֶׁל הָעוֹלָם, וְזֶה הוּא שֶׁמִּשְׁקָה וְזֶן לְכָל, שְׁכָתוּב (בראשית ב) וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן לְהַשְׁקוֹת אֶת הַגֵּן וּמִשָּׁם יִפְרֹד וְהָיָה לְאַרְבָּעָה רְאשִׁים.

וּמִשָּׁם יִפְרֹד, מַה זֶה יִפְרֹד? אֲלֹא הַמְזוֹן הַהוּא וְהַמִּשְׁקָה שֶׁל הַנְּהָר הַהוּא נוֹטֵל הַגֵּן הַכֹּל, וְאַחַר כֶּךָ מִתְפָּזֵר הַמִּשְׁקָה הַהוּא לְאַרְבָּעָה צְדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְכְמָה הֵם שְׂמִצְפִּים לְהִיּוֹת מִשְׁקִים וְלְהַזְוִן מִשָּׁם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים קמה) עֵינַי כָּל אֲלֵיךְ יִשְׁבְּרוּ וְאַתָּה נוֹתֵן לָהֶם אֶת אֲכָלֶם בְּעֵתוֹ. וּמִשׁוּם כֶּךָ פְּזֹר נִתֵּן לְאַבְיוֹנִים – זֶה צַדִּיק. צַדִּיקָתוֹ עוֹמְדָת לְעַד – זֶו כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, שֶׁמִּשׁוּם כֶּךָ הִיא עוֹמְדָת בְּסוּד שֶׁל שְׁלוֹם בְּקִיּוּם שְׁלָם. רְשָׁע יִרְאֶה וְכַעַס – זֶו מְלַכּוֹת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת.

בֹּא רֵאֵה, מְלַכּוֹת שָׁמַיִם הִיא בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, לְקִיּוּם כָּל הָעַנִּיִּים בְּתוֹךְ הַצֵּל שֶׁל רֵאשִׁית הַשְּׂכִינָה, וְהַצְּדִיק הַזֶּה הוּא נִקְרָא גִבְּאֵי צְדָקָה, לְחֵן וְלְזוֹן אֶת הַכֹּל, שְׁכָתוּב פְּזֹר נִתֵּן לְאַבְיוֹנִים, מִשׁוּם כֶּךָ גִּבְּאֵי צְדָקָה נוֹטְלִים שְׂכָר כְּנֶגֶד כָּל הַנּוֹתָנִים צְדָקָה.

בֹּא רֵאֵה, וְלֹא יְכַל יוֹסֵף לְהִתְאַפֵּק לְכָל הַנִּצְבִּים – אֱלוֹ הֵם כָּל הָעוֹמְדִים לְהַזְוִן וְלְהַשְׁקוֹת מִמֶּנּוּ. וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ בְּהַתּוֹדֵעַ יוֹסֵף אֶל אַחִיו. אִתּוֹ – זֶו כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. אַחִיו – אֱלוֹ שְׂאָר הַמְּרַכְּבוֹת הַחֲלִילוֹת, שְׁכָתוּב בָּהֶם לְמַעַן אַחֵי וְרַעִי.

רַבִּי אַחַר וְלֹא עָמַד אִישׁ אִתּוֹ – בְּזִמְן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בֹּא לְהִתְחַבֵּר עִם כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. בְּהַתּוֹדֵעַ יוֹסֵף אֶל אַחִיו, בְּזִמְן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הָיָה מִתְחַבֵּר בָּהֶם בְּיִשְׂרָאֵל, מִשׁוּם שֶׁהֵם נוֹטְלִים לְבָדֶם, וְלֹא חֲבוּר שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת עִמָּם. מִשׁוּם כֶּךָ, (במדבר כט) בְּיוֹם הַשְּׂמִינִי עֲצַרְתָּ תְהִיָּה לָכֶם, שֶׁהָרִי בְּזִמְן הַזֶּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

מאיזבל ששלחה לו, שכתוב (מלכים-א יט) כי כעת
מחר אשים את נפשך כנפש אחד מהם, ומיד פחד
וברח על נפשו?

אמר לו רבי יוסי, הנה פרושה שהצדיקים לא
רוצים להטריח את רבונם במקום שנוק
נמצא [לו] לעין, כמו ששמואל, שכתוב (שמואל-א טז)
איך אלך ושמע שאול והרגני. אמר לו, עגלת בקר
תקח בידך, משום שצדיקים לא רוצים להטריח את
רבונם במקום שנמצא נזק. אף כך אליהו, כיון
שראה שנוק נמצא, לא רצה להטריח את רבונו.

אמר לו, אני שמעתי דבר, שהנה באליהו לא כתוב
בו ויירא וילך אל נפשו, אלא וירא, ראייה
ראיה. ומה ראה? אלא ראה שהנה מכמה שנים הולך
אחריו מלאך המות, ולא נמסר בידו, ועכשו וילך
אל נפשו. מה זה וילך אל נפשו? הלך לקיום הנפש,
ומי הוא? עץ החיים להדבק שם.

בא ראה, כלם כתוב את נפשו, וכאן כתוב אל
נפשו, וסוד זה שמעתי, שאמר רבי שמעון, כל
הנשמות של העולם, כלם יוצאים מאותו נהר
ששופע ויוצא, ואת כלם הוא לוקח אותו צרור
החיים, וכשהנקה מתעפרת מן הזכר, כלם
בתשוקת שני הצדדים, בתשוקת הנקה לזכר,
וכשתשוקת הזכר יוצאת ברצון, אז אותן הנשמות
בקים יותר, משום שהכל בתשוקה ורצון של עץ
החיים. ואליהו, משום שהיה מאותו רצון יותר
מאדם אחר, התקים.

ומשום כך כתוב אל נפשו, ולא כתוב את נפשו,
שהרי את נפשו - זו הנקה. ואם תאמר
ואל האשה אמר - הכללות של זכר ונקבה כשהיא
בתוך הזכר, אז ואל האשה אמר. את האשה -
הנקבה לבדה, ולא של הזכר. כמו זה אל נפשו -
הזכר לבדו. את נפשו - הנקה לבדה ולא
התכללות של זכר. ומשום שהוא מצד הזכר יותר
מכל בני העולם, התקים בקיומו יותר, ולא מת
כשאר בני העולם, משום שהכל הוא מעץ החיים,
ולא מתוך העפר. ומשום כך הסתלק למעלה ולא
מת כדרך כל בני העולם, שכתוב (מלכים-ב ב) ויעל
אליהו בסערה השמים.

בא ראה מה כתוב, והנה רכב אש וסוסי אש וגו',
שהרי אז התפשט הגוף מן הרוח והסתלק

לעם הזה. ואליהו אמר, הרעות להמית את בנה.
ושניהם אמרו דבר אחד.

מה הטעם? אלא סוד הוא. משה אמר למה
הרעתה, מה הטעם? אלא משום שנתנה
רשות לצד האחר לשלט על ישראל. הרעתה - נתת
רשות לצד האחר של רע לשלט עליהם. אליהו אמר
הרעות - נתן רשות לצד הרע לטל נשמתו של זה,
וזהו הוא הרעות, והכל סוד אחד.

בא ראה, אליהו אמר, הגם על האלמנה אשר אני
מתגורר עמה. משום שהקדוש ברוך הוא אמר
לו לאליהו, הנה צויתי שם אשה אלמנה לכלכלך,
וכל מי שזן ומפרנס למי שצריך לו, וכל שכן בימי
רעב, הרי נאחז בעץ החיים, וגורם לו ולבניו חיים,
והנה בארנו. ועכשו אליהו אמר, כל מי שמקים
נפש בעולם, זוכה לו חיים, וזוכה להאחז בעץ
החיים, ועכשו שולט עץ המות, הצד של רע, על
האלמנה שאתה צוית לזון אותי, משום כך הרעות
[למה הרעתה].

ואם תאמר שרע לא נעשה לאיש מעם הקדוש
ברוך הוא - בא ראה, בזמן שאדם הולך
לימין, שמירתו של הקדוש ברוך הוא תמיד אצלו,
ולא יכול הצד האחר לשלט עליו, והרע הזה נכנע
לפניו ולא יכול לשלט. וכיון ששמירת הקדוש
ברוך הוא עוברת ממנו, משום שהוא נדבק ברע, אז
אותו הרע, כיון שרואה שאין עמו שמירה, אז
שולט עליו ובא להשמיד אותו, ואז נתנת לו רשות
ונוטל את נשמתו.

משה אמר למה הרעתה, שנתנה רשות לצד הרע
לשלט על ישראל, להיות בשעבוד שלו.
דבר אחר למה הרעתה - שראה כמה מהם שהיו
מתים ונמסרו לצד הרע.

בא ראה, בשעה שהטוב מתעורר, שהוא הימין, כל
השמחה וכל הטוב וכל הברכות נמצאות,
והכל הוא בחשאי, כמו שבארנו שאומרים ברוך
שם כבוד מלכותו לעולם ועד בחשאי, וזה הסוד,
משום [שזהו יחוד] שאז הוא היחוד כראוי.

אמר רבי חייא, וכי אליהו, כיון שהוא גוזר
והקדוש ברוך הוא מקים, והוא גזר על
השמים שלא להוריד טל ומטר, איך הוא פחד

כמגדל דויד – זו ירושלים של מעלה, שכתוב בה (משלי יא) מגדל עז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב. מי הנשגב? אלא אותו מגדל נשגב, משום שבו ירוץ צדיק.

צווארך – זה בית המקדש שלמטה, שעומד בתקון של יפי צוואר לגוף. מה הצוואר הוא היפי של כל הגוף – כך גם בית המקדש הוא היפי של כל העולם.

בנוי לתלפיות – תל שכל בני העולם היו מסתכלים בו. וכך בארוהו, תלפיות – תל שכל הפיות של העולם משבחים ומתפללים אליו.

אלף המגן תלוי עליו – אלו אלף התקונים שמתקנים בו כראוי. כל שלטי הגברים – שכלם באים מצד הדין הקשה.

סדר הלימוד ליום יא שבט [יום 129 בשנה]

מה הצוואר כל תקוני האשה תלויים בו – כך במקדש כל תקוני העולם תלויים ושרויים בו. והרי פרשוה, שפתוב (איכה ה) על צווארנו נרדפנו, על בית המקדש, שהוא הצוואר והיפי של כל העולם. נרדפנו יגענו, לבנות אותו פעמים. ולא הונח לנו, שהרי לא השאירוהו לנו, ונחרב ולא נבנה לאחר מכן.

מה הצוואר, כיון שהשמד, כל הגוף משמד עמו – כך גם בית המקדש, כיון שהשמד ונחשך, כל העולם כך גם נחשך, ולא מאיר השמש, ולא שמים וארץ וכוכבים.

משום כך בכה על זה יוסף, ואחר שבכה על זה, בכה על השבטים שיגלו. כשנחרב בית המקדש, כל השבטים גלו מיד והתפזרו בין העמים. זהו שכתוב וינשק לכל אחיו ויבך עליהם. עליהם ודאי.

על כלם בכה, על בית המקדש שנחרב פעמים, ועל אחיו עשרת השבטים שהגלו לגלות והתפזרו בין העמים. ואחרי כן דברו אחיו אתו, ולא כתוב ויבכו, שהרי הוא בכה, שנצנצה בו רוח הקדש, והם לא בכו, שלא שרתה עליהם רוח הקדש.

והקל נשמע בית פרעה. רבי [אלעזר] אבא פתח ואמר, (תהלים פד) נכספה וגם כלתה נפשי

שלא כשאר דרך בני העולם, ונשאר מלאך קדוש כשאר קדושים עליונים, ועושה שליחות בעולם, והרי פרשוה, שהנסים שעושה הקדוש ברוך הוא בעולם, נעשים על ידו.

ובא וראה מה כתוב, וישאל את נפשו. בראשונה וילך אל נפשו, כמו שנתבאר בקיום, וכאן את נפשו למות, העץ שבו שורה המות, ושם נגלה עליו הקדוש ברוך הוא, ככתוב צא ועמדת ביה. מה כתוב אחריו? ואחר הרעש אש לא באש ה' ואחר האש קול דממה דקה. זהו המקום הפנימי של הכל, שממנו יוצאים כל האורות.

מה כתוב? ויהי כשמע אליהו וילט פניו באדמתו וגו' והנה אליו קול ויאמר מה לך פה אליהו. ויאמר קנא קנא אתי. אמר לו הקדוש ברוך הוא, עד מתי אתה מקנא לי? סגרת את הדלת שלא יכול לשלט בה המות לעולם, והעולם לא יכול לסבל אותך עם בני [אדם]. אמר לו, פי עזבו בריתך בני ישראל וגו'. אמר לו, חייך שבכל מקום שבני [אדם] יקימו את ברית הקדש, אתה תהיה מזמן לשם. [והרי נתבאר שמשום כך מתקנים כסא לאליהו, שהוא מזמן לשם.]

בא ראה מה גרם אותו הדבור של אליהו, שכתוב והשארתי בישראל שבעת אלפים כל הברכים אשר לא כרעו לבעל וכל הפה אשר לא נשק לו. אמר לו הקדוש ברוך הוא, מכאן והלאה, שאין העולם לסבל אותך עם בני [אדם]. ואת אלישע בן שפט מאבל מחולה תמשח לנביא תחתיד, יהיה נביא אחר אצל בני [אדם], ואתה תסתלק למקומך.

ובא ראה, כל אותו אדם שמקנא לקדוש ברוך הוא, לא יכול מלאך המות לשלט בו כשאר בני אדם, ויתקיים בו שלום, והנה פרשוה כמו שנאמר בפנחס, (במדבר כה) לכן אמר הנני נתן לו את בריתי שלום. ויפל על צווארי בנימן אחיו ויבך ובנימן בכה על צוואריו. רבי יצחק אמר, הנה פרשוה שבכה על מקדש ראשון ועל מקדש שני.

פתח ואמר, כמגדל דויד צווארך בנוי לתלפיות אלף המגן תלוי עליו כל שלטי הגברים. כמגדל דויד, מי מגדל דויד? זה ודאי מגדל דוד שבנה אותו דוד והעלה אותו לתוך ירושלים. אלא

(ישעיה כב) וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפַּד וְגו'.

וְהַקֵּל נִשְׁמַע, לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה. מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם שְׂוֹא"ו הַתְּרַחֵק וְהַסְתַּלַּק מִמֶּנָּה, וְאִז רָחַל מִבְּכָה עַל בְּנֵיהָ מֵאַנְהָ לְהִנָּחֵם עַל בְּנֵיהָ כִּי אֵינָנו. כִּי אֵינָנו? כִּי אֵינָם צָרִיךְ הִיָּה לְהִיּוֹת! אֲלֵא כִּי אֵינָנו, וְהִנֵּה בְּאַרְנוּ כִּי אֵינָנו, שְׂבַעֲלָה לֹא נִמְצָא עִמָּה, שְׂאֵלְמָלֵא הִיָּה בַעֲלָה נִמְצָא עִמָּה, תִּתְנַחֵם עֲלֵיהֶם, שְׂהָרִי אִז בְּנֵיהָ לֹא יִהְיוּ בְּגִלוֹת, וּמִשׁוּם שְׂאֵינָנו, אֵינָה מִתְנַחֶמֶת עַל בְּנֵיהָ, מִשׁוּם שְׂבַנֵּיהָ הַתְּרַחֵקוּ מִמֶּנָּה עַל שְׂאֵינָנו עִמָּה.

בֹּא רְאֵה, בֵּית פְּרַעָה – זֶה הוּא סִימָן לְדַבֵּר לְמַעַלָּה, הַבֵּית שְׂנַפְרָעִים וּמִתְגַּלִּים מִמֶּנּוּ כָּל הָאֹרוֹת וְכָל הַמְּאֹרוֹת, כָּל מָה שְׂהִיָּה סְתוּם מִשֵּׁם הַתְּגַלָּה, וּמִשׁוּם כֶּךָ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוֹצִיא אֶת כָּל הָאֹרוֹת וְכָל הַמְּאֹרוֹת, כְּדִי לְהַאִיר לְאוֹתוֹ הַקּוֹל שְׂנִקְרָא קַל בְּלִי וְא"ו.

בֹּא רְאֵה, כַּאֲשֶׁר יִקְרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזֶה הַקּוֹל מִהַעֲפָר וּיְתַחֲבֵר בְּאוֹת וְא"ו, אִז כָּל מָה שְׂנִקְרָא מִהֶם בְּזִמְן הַגְּלוֹת יַחְזֹר, וְיִתְעַדְּנוּ בְּאֹרוֹת עֲלִיּוֹנִים שְׂנוֹסְפִים מִתּוֹךְ הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, כְּמוֹ שְׂנִקְרָא וְהִיָּה בַיּוֹם הַהוּא יִתְקַע בְּשׁוֹפָר גְּדוֹל וּבָאוּ הָאֲבָדִים בְּאַרְץ אֲשׁוּר וְהִנְדָּחִים בְּאַרְץ מִצְרַיִם וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לַה' בְּהַר הַקֹּדֶשׁ בִּירוּשָׁלַם.

וְאַתָּה צְוִיָּתָה זֹאת עָשׂוּ קָחוּ לָכֶם מֵאַרְץ מִצְרַיִם וְגו'. רַבִּי חֵיִיא פִּתַּח, שְׂמַחוּ אֶת יְרוּשָׁלַם וְגִילוּ בָּהּ כָּל אֲהַבֵּיהָ שִׁישׁוּ אֶתְהָ מְשׁוּשׁ וְגו'. בֹּא רְאֵה, כְּשֶׁנִּחְרַב בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְגִרְמוּ הַחֲטָאִים וְגִלוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָאָרֶץ, הַסְתַּלַּק הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעַלָּה לְמַעַלָּה, וְלֹא הִשְׁגִּיחַ עַל חֲרַבְּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעַל עַמּוֹ שְׂגָלוֹ, וְאִז הִשְׁכִּינָה גְּלוֹתָהּ עִמָּהֶם.

בְּשִׁירָה, הִשְׁגִּיחַ עַל בֵּיתוֹ שְׂנִשְׂרָף, הַסְתַּלַּק עַל עַמּוֹ – וְהִנֵּה הִגְלָה. שְׂאֵל עַל הַגְּבִירָה – וְהִיא גִרְשָׁה. אִז וַיִּקְרָא ה' אֱלֹהִים צְבָאוֹת בַּיּוֹם הַהוּא לְבָכִי וּלְמִסְפַּד וּלְקִרְחָה וּלְחַגְרָה שֶׁק. וְהִיא גַם הִיא מָה כְּתוּב בָּהּ? (יִואֵל א) אֲלֵי כְּבִתּוּלָה חֲגַרְתָּ שֶׁק עַל בַּעַל נְעוּרֶיהָ, כְּמוֹ שְׂנִקְרָא כִּי אֵינָנו, מִשׁוּם שְׂהַסְתַּלַּק מִמֶּנָּה וְנִמְצָא פְּרוּד.

וְאַפְלוּ שְׂמַיִם וְאַרְץ כָּלֶם הִתְאַבְּלוּ עֲלָיו, שְׂכַתוּב (ישעיה כ) אֲלִבִּישׁ שְׂמַיִם קִדְרוֹת וְשֶׁק אֲשִׁים

לְחֻצְרוֹת ה' לְבִי וּבִשְׂרִי יִרְנְנוּ אֶל אֵל חָי. בֹּא רְאֵה, כָּל אָדָם שְׂמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ [וְקָם] לְפָנָי רְבוּנוּ, צָרִיךְ לוֹ לְהִקְדִּים לוֹ בְּרֻכּוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם וְלְהַתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ לְפָנָי רְבוּנוּ בְּזִמְן שְׂצָרִיךְ.

בְּבִקְרָה לְאַחַז בְּיָמֵי שַׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּמִנְחָה לְאַחַז בְּשִׁמְאֵל. וְתַפְלָה וּבִקְשָׁה צָרִיךְ לְאָדָם בְּכָל יוֹם וְיוֹם כְּדִי לְהִתְחַזֵּב. וּבְאַרְנוּ, מִי שְׂמִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ [וְעוֹמֵד] לְפָנָי רְבוּנוּ, צָרִיךְ לוֹ שְׂלֹא לְשַׁמַּע קוֹלוֹ בְּתַפְלָתוֹ, וּמִי שְׂשׁוֹמַע קוֹלוֹ בְּתַפְלָתוֹ, תְּפִלָּתוֹ לֹא נִשְׁמַעַת.

מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם שְׂהַתְפַּלָּה אֵינָה אוֹתוֹ הַקּוֹל שְׂנִשְׁמַע, שְׂאוֹתוֹ קוֹל שְׂנִשְׁמַע אֵינּוּ תְּפִלָּה. וּמָה הִיא תְּפִלָּה? זֶהוּ קוֹל אַחַר שְׂתַּלְוִי בְּקוֹל שְׂנִשְׁמַע. וּמִי הוּא הַקּוֹל שְׂנִשְׁמַע? זֶה אוֹתוֹ הַקּוֹל שְׂהוּא בְּוֹא"ו, הַקּוֹל שְׂתַּלְוִי בּוּ, זֶהוּ קַל בְּלִי וְא"ו.

וּמִשׁוּם כֶּךָ לֹא צָרִיךְ לְאָדָם לְשַׁמַּע קוֹלוֹ בְּתַפְלָתוֹ, אֲלֵא לְהַתְפַּלֵּל בְּלִחַשׁ בְּאוֹתוֹ הַקּוֹל שְׂלֹא נִשְׁמַע, וְזוֹ הַתְּפִלָּה שְׂמִתְקַבֵּלֶת תְּמִיד, וְסִימָן לְדַבֵּר – וְהַקֵּל נִשְׁמַע. קַל בְּלִי וְא"ו, נִשְׁמַע. זֶה הִיא הַתְּפִלָּה שְׂהִיא בְּחֻשָׁאִי, שְׂכַתוּב בְּחֻנָּה וְקוֹלָה לֹא יִשְׁמַע. זֶה הִיא הַתְּפִלָּה שְׂמִקְבֵּל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׁנִּשְׁמַעַת בְּתוֹךְ רְצוֹן וְכוֹנָה וְתַקוּן כְּרָאוּי, וְלִיחַד אֶת הַיַּחֲוֵד שַׁל רְבוּנוּ כְּרָאוּי בְּכָל יוֹם. [וְהַקֵּל נִשְׁמַע בֵּית פְּרַעָה. וְהַקֵּל נִשְׁמַע, חֲסֵר וְא"ו, מָה הַטַּעַם? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, זֶה הִיא הַשְּׁכִינָה שְׂבּוּכָה עַל חֲרַבְּן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְעַל גְּלוֹתָם שַׁל יִשְׂרָאֵל. כְּתוּב כֶּאֱן וְהַקֵּל נִשְׁמַע, וְכַתוּב שֵׁם, (יִרְמִיָּה לֵא) קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע. מָה לְפָנֵינוּ שְׂכִינָה, אִף כֶּאֱן גַם כֶּן שְׂכִינָה].

רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר, הַקּוֹל בְּחֻשָׁאִי זֶהוּ קוֹל עֲלִיּוֹן שְׂכַל הַקּוֹלוֹת יוֹצְאִים מִשָּׁם. אֲבָל קַל בְּלִי וְא"ו, זֹהוּ הַתְּפִלָּה שַׁל מִטָּה, שְׂהִיא הוֹלֶכֶת לְהַתְעַלּוֹת בְּוֹא"ו וְלְהַתְחַבֵּר בּוּ.

בֹּא רְאֵה, וְהַקֵּל נִשְׁמַע, זֶה הוּא הַקֵּל בְּלִי וְא"ו, זֶהוּ הַקּוֹל שְׂבְּכָה עַל מִקְדָּשׁ רֵאשׁוֹן וְעַל מִקְדָּשׁ שְׂנִי. נִשְׁמַע, כְּמוֹ שְׂנִקְרָא קוֹל בְּרָמָה נִשְׁמַע. בְּרָמָה, מָה זֶה בְּרָמָה? זֶה הוּא הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, הָעוֹלָם הַבָּא, וְסִימָן לְדַבֵּר – מִן הַרְמָה וְעַד בֵּית אֵל, (תְּהִלִּים קו) מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. כֶּאֱן בְּרָמָה – זֶה הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, שְׂהָרִי בְּשַׁעַה הִיא שְׂבְּרָמָה נִשְׁמַע, אִז מָה כְּתוּב?

ולא נודע מי הרג אותו, וכדי שלא ישלטו על הארץ ורוחות רעות שאינן צריכות, נותנים את העגלה הזו לתקון, כדי שלא יתודעו אליו ולא ישלטו עליהם.

בא ראה, כל בני האדם, כלם עוברים על ידי מלאך המות, פרט לזה, שהקדימו אותו בני אדם טרם הגיע זמנו לשלט בו ולטל רשות, שהרי אין שולט באדם עד שנוטל רשות.

ומשום כך יש לו דין לשלט על אותו מקום, כמו שנאמר לא נודע מי הפהו. גם כך יש לו דין שלא נודע כדי לקטרג על אותו מקום, ועל בן (דברים כא) ולקחו זקני העיר ההיא עגלת בקר וגו', כדי להעביר דינו של המקום ההוא, ולהתקן שלא ישלט בו המקטרג ולהנצל ממנו.

בא ראה, כשנפרד יוסף מאביו, בלי לניה ובלי אכילה נשלח, והיה מה שהיה, וכשאמר יעקב (בראשית לו) טרף טרף יוסף, אמר כי ארד אל בני אבל שאלה, שאני גרמתי לו, ועוד - שהייתי יודע שאחיו שונאים אותו ושלחתי אותו, ורמז הוא רמז לו.

אמר לו רבי יהודה, את אותם העגלות שלח אותם על פי פרעה, שכתוב ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה. אמר לו, דיוקו של דבר, שכתוב ואתה צויתה זאת עשו. ואתה צויתה דוקא, ומשום כך כתוב בה"א, משמע שיוסף בקש אותם, ומשום כך ויתן להם יוסף עגלות על פי פרעה, ויעקב לא עמד בדבר עד שראה אותם, שכתוב וירא את העגלות אשר שלח יוסף לשאת אתו ויתחי רוח יעקב אביהם.

אמר רבי שמעון, בראשונה ויתחי רוח יעקב, ואחר כך ויאמר ישראל רב עוד יוסף בני חי. אלא בראשונה קראה לו התורה יעקב, משום השתפלות, ששתפו את השכינה באותו חרם כשנמכר יוסף, ועכשו ששכינה עלתה, אז היא ויתחי רוח יעקב אביהם, וזה הוא סוד השכינה. ואחר שהיא עמדה בקיום, [משום] אז הדרגה שלמעלה עברה אליה, הדרגה שהיא ישראל. [אז הדרגה שלמעלה התעוררה אליה, וזוהי דרגה של ישראל] מכאן שהדרגה שלמעלה לא מתעוררת למעלה עד שמתעוררת בראשונה למטה, שהרי כאן ויתחי רוח יעקב בראשונה, ואחר כך ויאמר ישראל.

כסותם. מלאכים עליונים כלם התאבלו עליה, שנאמר הן אראלם צעקו חצה מלאכי שלום מר יבכיון. השמש והלבנה התאבלו והחשיכו את אורם, שכתוב חשף השמש בצאתו וגו', וכל העליונים והתחתונים בכו עליה והתאבלו. מה הטעם? משום ששולט עליה הצד האחר ששולט על הארץ הקדושה.

פתח ואמר, (יחזקאל ז) ואתה בן אדם כה אמר ה' אלהים לאדמת ישראל קץ בא הקץ על ארבע כנפות הארץ. הפסוק הזה הוא עליון. מה זה לאדמת ישראל קץ, וכי אדמת ישראל היא קץ? אלא כך זה ודאי, ונתבאר. הקץ הוא לימין, והקץ הוא לשמאל. קץ לימין - שכתוב (דניאל יב) לקץ הימין. קץ לשמאל - שכתוב (בראשית ו) קץ שם לחשף ולכל תכלית הוא חקר, וזהו קץ כל בשר, כמו שנתבאר.

קץ של הימין - הינו שכתוב לאדמת ישראל קץ. בא הקץ - זה קץ השמאל. הקץ של הימין זה הקץ של יצר הטוב. הקץ של השמאל זה הקץ של יצר הרע. וזה הוא שכאשר החטאים גרמו והתגברו, נגזר ונתן השלטון למלכות הרשעה לשלט ולחריב ביתו ומקדשו, וזהו שכתוב (יחזקאל ז) כה אמר ה' אלהים רעה אחת רעה הנה באה, והכל אחד.

ומשום כך התאבלו עליונים ותחתונים, על שנתן השלטון לקץ הזה של השמאל. ומשום כך, פיון שהמלכות הקדושה, מלכות השמים נכנעה, ומלכות הרשעה [האחרת] התגברה, [אז] יש לכל אדם להתאבל עמה ולהכניע עמה, ומשום שכאשר היא תזדקף והעולם יתחדש הוא יתחדש עמה, שכתוב (ישעיה טו) שישו אתה מושש כל המתאבלים עליה.

בא ראה, כתוב במצרים (ירמיה מו) עגלה יפה פיה מצרים, והסוד של העגלה הזו היו ישראל תחת שלטונה כמה פעמים וכמה שנים. ומשום שישראל עתידים אחר כך לשלט עליה, נרמז להם כאן עגלות.

רבי אלעזר אמר, רמז רמז יוסף ליעקב על עגלה ערופה, שהרי באותו פרק נפרד ממנו. ובארוה, עגלה ערופה, שהיא באה על שנמצא הרוג

וייש רקיע למעלה מן הרקיע, והרקיע הזה ששולט עליהם, כלם מסתכלים כלפיו. מה כתוב? (יחזקאל א) ותחת הרקיע כנפיהם ישרות אשה אל אחותה וגו', משום שכלם שולטים על מה שנפקדו, ושליחות של מדת החבל בהם.

והם תשעה לכל צד, לארבעת צדי העולם, והם ל'ו בחשבון. וכשכלם מתחברים, נעשים רשום אחד, בסוד של שם אחד, ביחוד שלם כראוי.

וכשנתקנים כלפי הכפא, מה כתוב? וממעל לרקיע אשר על ראשם כמראה אבן ספיר דמות כפא ועל דמות הכפא דמות כמראה אדם עליו מלמעלה. והרי בארנו, [דמות] שהאבן הטובה הזו בכפא, שעומד על ארבעה עמודים, ועל אותו הכפא דמות של אדם, להתחבר בו יחד ולהתברך כראוי.

וכשהיא נתקנת כלפי אדם, שהכל יהיה מרכבה [נ"א קדושה, ואז כל המרכבה] אחת לאדם הזה, אז כתוב: ויאסר יוסף מרפכתו - זה הצדיק. ויעל לקראת ישראל אביו גשנה. לקראת ישראל - זה הסוד של אדם. גשנה - התקרבות אחת, להתקרב יחד בקרבן אחד ויחוד אחד.

וירא אליו - שכשנראה השמש עם הלבנה, אז מאירה הלבנה, ומאירה לכלם שלמטה. וכן כמו זה, כל זמן שהקדשה שלמעלה שורה על המקדש שלמטה, מאיר בית המקדש ועומד בשלמותו. וכשסתלק ממנו ונחרב בית המקדש, אז ויבך על צואריו עוד, שכלם בכו על המקדש שנחרב. עוד, מה זה עוד? זו הגלות האחרונה.

אז פיון שראה יעקב והסתכל שהנה התקון שלמטה נתקן כמו שלמעלה, אז אמר אמותה הפעם וגו'. כי עודך חי, שהתקימת בסוד של הברית הקדוש שנקרא חי העולמים, ומשום כך כי עודך חי. ועל כן בראשונה אמר, רב עוד יוסף בני חי, שצריך לעמד בסוד של חי, והנה נתבאר.

בא ראה מה כתוב, ויברך יעקב את פרעה. אמר רבי יוסי, פרעה, אף על גב שבארוהו בסוד אחר, סמך שסומכים בעולם.

אבל בא ראה, (שיר א) לססתי ברכבי פרעה דמיתיד רעיתי. בא ראה, יש מרכבות לשמאל בסוד

ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה. במראת כתוב. בא ראה, ויזבח זבחים לאלהי אביו יצחק, בראשונה, כדי להעיר את השמאל בסוד של האהבה. ואז - ויאמר אלהים לישראל במראת הלילה, בדרגה הזו שאמרנו, שהיא מראות הלילה.

ויאמר אנכי האל אלהי אביך. מה הטעם? משום שצד הקדשה שלמעלה כך הוא, שהרי צד הטמאה לא מזכיר את שם הקדוש ברוך הוא, וכל צד הקדשה נזכר בשמו. אנכי ארד עמו מצרימה וגו'. מכאן ששכינה ירדה עמו בגלות, ובכל מקום שישמאל גלו - שכינה גלתה עמם, והנה פרשוה.

בא ראה, כמה עגלות היו? שש, כמו שנאמר (במדבר ז) שש עגלות צב. דבר אחר, ששים היו, והכל סוד אחד. בראשונה כתוב בעגלות אשר שלח יוסף, ולבסוף - אשר שלח פרעה. אלא כלם ששלח יוסף היו בחשבון כראוי, ואותם ששלח פרעה יותר מהם, לא היו בסוד זה ולא היו בחשבון.

ואלה ואלה באו, משום כך אשר שלח יוסף, אשר שלח פרעה. וכשיצאו ישראל מן הגלות מה כתוב? (ישעיה טו) והביאו את כל אחיכם מכל הגוים מנחה לה' וגו'.

ויאמר יוסף מרפכתו. רבי יצחק פתח ואמר, (יחזקאל א) ודמות על ראשי החיה רקיע פעין הקרח הנורא נטוי על ראשיהם מלמעלה. הפסוק הזה בארוהו, אבל בא ראה, יש חיה למעלה מן החיה, ויש חיה קדושה שעומדת על ראש החיות.

וייש חיה עליונה למעלה על כל שאר החיות, וזו [וייש] החיה שולטת על כלם, משום שכאשר החיה הזו נותנת ומאירה לכלם, אז כלן נוסעות למסעותיהן ונותנות זו לזו ושולטות זו על זו.

וייש חיה למעלה על התחתונים על שאר החיות שלמטה, וכלם נזונים ממנה, וארבעת צדי העולם רשומים בה, פנים מאירות ידועות [דינים] לכל צד, והיא שולטת על ארבעה צדדים, והנה פרשוה, שהם שלש לצד זה ושלוש לצד זה, וכן לארבעת צדי העולם.

- כי לא יראני האדם וחי. כמה הוא סוד עליון בפסוק הזה, ואנו החברים תמהים עליהם, על ויחי שמזכיר עמו יעקב, היה לו לומר לפניו ישראל. ישראל מניין? שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה ראשית וגו'. (שמות ד) בני בכרי ישראל. רבי אלעזר בנו של רבי שמעון אמר, וכי לא אמר הכתוב (בראשית כה) וימכר את בכרתו ליעקב?

אמר רבי שמעון אביו, בזמן שהיו ישראל אמתיים וצדיקים ועושים זכיות ולא היו פוחדים ישראל, אלא יעקב לבדו. משום הטובות שעשו היה לעשות להם טובות רבות זה בזה.

משחמאנו והגלו על חטאיהם ועל מעשיהם הרעים, לא היו סובלים אותו שלא ישארו בעולם באמת על חטאיהם, ועל זה באה מדת הרחמים והדין לחוד, ישראל, ונתנה אותם בארץ גלותם. יפה שאלת, בני, אבל איש המסתכל ויודע אותו, יעקב המחבר עם ויחי הוא קדש, ועל סוד זה אומרים, יעקב בחר אותו להיות ספיר בכסא הכבוד.

רבי שמעון פתח ואמר, (ישעיה נז) ואת דכא ושפל רוח להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים. לב נדכאים - זה יעקב, כמו שנאמר, תחת מהדרגה ירדה עליו נבואות וברכות במצרים. שנינו, אמר רבי אבא, הלב רואה, שהיה יעקב במצרים אין נבואתו מעלה. [שהארץ שנואה]. ארץ גדולה.

בא ראה, לא זכה לברך את אחד מבניו ולא היתה בידו רוח לברך אלא במצרים, כשברך אותם כל אחד ואחד בסוד, וסוד - (בראשית מב) וירא יעקב כי יש שבר במצרים ויאמר יעקב לבניו למה תתראו בא ראה שלא נתנה הנבואה אלא לשבורי הלב, כמו שנאמר רדו שמה ושברו לנו משם ונחיה ולא נמות.

אמר רבי יוסי, תחת כסא הכבוד הקדוש, יעקב ספיר, שהיא מדת הדין לצדו. בא ואמר, (שם לב) לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל כי שרית עם אלהים ועם אנשים ותוכל. אתה מוצא שיעקב ראה לצדו מדת הדין. ויזרח לו השמש כאשר עבר את פנואל וגו', וסוד הדבר - (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב.

של הצד האחר, ויש מרכבות לימין בסוד של למעלה של קדשה, ואלה כנגד אלה. אלה של רחמים, ואלה של דין.

וכשהקדוש ברוך הוא עשה דין במצרים, כל הדין שעשה, באותה צורה, שהם המרכבות ממש, וכמו של אותו הצד ממש. מה אותו הצד [ממש] הורג ומוציא נשמות, כך הקדוש ברוך הוא עושה באותה צורה ממש, שכתוב (שמות יג) ויהרג ה' כל בכור, וכן בכל מצרים באותה צורה ממש. ומשום כך דמיתוך רעיתי, כמו שלה ממש להרג, שכתוב כי אני ה' אני הוא ולא אחר. ולעתיד לבא מה פתוב? (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'.

בא ראה מה פתוב. וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד. ויאחזו בה - ירשת עולמים. ויאחזו בה - שהרי להם ראויה, כמו שבארוה. [אמר רבי יוסי] ויפרו וירבו מאד, ודאי, שהרי הצער לא שרה בהם ועמדו בתפנוקי העולם, ומשום כך ויפרו וירבו מאד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

פרשת ויחי יעקב

ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו'. אמר רבי יוסי, הלב רואה בנבואה, במצרים, שיהיו בניו בכמה גליות, עד כאן, ועד עדן של קץ המשיח. ולא הגיעה לנבואה של ויחי אלא במצרים, והיא הנבואה המעלה משהתנבאו [שלא התנבאו] כמותה ולא הגיעה לשום איש מבני הנביאים, אלא הוא ומשה. במשה כתוב (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי. ביעקב כתוב ויחי יעקב. ויחי, נבואה שירדה מהאספקלריה [מאירה] המאירה.

רצה לומר, [חפץ ההוא היה בעיניו] נבואת הגלות שתקרה לבניו בארץ פנען ובכל ארץ התישב בה, מארץ מצרים היה שבור לבו, שכתוב כי יש שבר במצרים.

ועל כן הגיע ויחי יעקב במצרים, ולא היה שמח, כי בארץ ההיא קשרם של העמים, ספירים של כסא הכבוד, ולא הגיע להם שום איש, לא מהעליונים ולא מן התחתונים, אלא ח"י, וסוד זה

על גב שִׁיְהִיָּה עֲמָנוּ, הַמִּלְכָּה מְזַדְעֶזַעַת וּמִתְרַחֶקֶת מִבְּעֵלָהּ, תִּהְיֶה עִמָּנוּ בְּגָלוֹת, בֵּין מָאָה וְעֶשֶׂר הֵיְתֵהּ הַחֲקִיקָה שְׁנֵתוֹסְפָה. יִרְצָה לֹמֵר שֶׁהִיא עוֹבֵר מִן הַגָּלוֹת מָאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים וּמֵאֵתִים וְתִשְׁעִים, וְיִהְיֶה אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה. וְלֹא נִמְנִית גְּלוֹתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב אֲלֵא מִשְׁמַת יוֹסֵף.

וַיְהִי יְמֵי יַעֲקֹב שָׁנֵי חֲמִיּוֹ שֶׁבַע שָׁנִים וְאַרְבָּעִים וּמֵאֵת שָׁנָה. כָּאֵן סוֹד בְּגָלוֹת בְּמִנְיָן, תְּקוּנֵי הַגְּלוּיֹת שִׁיְהִיֻּהּ הַבְּנִים בְּמֵדַת הַדִּין שֶׁלֹּשׁ גְּלוּיֹת. רֵאשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַיִם, שְׁנֵי־שָׁבַע שָׁנִים. רַבִּי חֵיָא פִּתַח וְאָמַר, (שיר ב) הַשְּׁבַעֲתֵי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַבָּאוֹת אוֹ בְּאֵילוֹת וְגוֹ'.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, מִכָּאֵן (ירמיה לא) מִרְחוֹק ה' נִרְאָה לִי וְאֶהְבֵּת עוֹלָם אֶהְבֵּתִיךָ וְגוֹ'. כָּאֵן סוֹד הַגְּלוּיֹת, הַתְּקִנָּה שִׁיְהִיֻּהּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִשְׁחַרְרִים מִגְּלוּיֹת, וְיִתְרַצָּה לֹמֵר שִׁיְהִיֻּהּ הַבְּנִים הַקְּדוּשִׁים, שֶׁהִגְלוּ עַל חֲטָאֵיהֶם בְּדִין, שָׁנִים רַבּוֹת יִהְיֶה, (ויקרא כו) שֶׁבַע כַּחֲטָאֵתִיכֶם, (בראשית ד) כִּי שֶׁבַעֲתִים יָקָם קִיץ, בְּגָלוֹת הִרְאשׁוֹנָה שֶׁל מִצְרַיִם שֶׁהִיא קִטְנָה.

יְשִׁיבָת - גְּלוֹת הַשׁוֹפְטִים שְׁנֵי־שָׁבַע לְאַרְבָּעִים שָׁנִים, בְּשֶׁבַע שָׁנִים רַבִּים מִמֶּנּוּ. שְׁלִישִׁית - הַגְּלוּיֹת שְׁאֵנוּ בָּהּ, אֲרָכָה, שְׁנֵי־שָׁבַע לְמָאָה שָׁנִים, לְאַרְבָּעִים. וְהֵינּוּ שְׁגָלָה הָעֲלִיּוֹן שְׁאָמַר (דניאל יב) וּמַעַת הוֹסֵר הַתְּמִיד וְלִתְתַת שְׁקוּץ שָׁמַיִם וְגוֹ'.

וַיִּקְרְבוּ יְמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת. רַבִּי חֲזַקְיָה אָמַר, רֵאָה צָרָה זֹאת שֶׁל הַגְּלוּיֹת שֶׁהֵיְתֵהּ קוֹרֵאת לְבָנָיו קְרָבָה עַל נַפְשׁוֹ וְדַחֲקָה לְמוֹת, לֹא נִשְׁאַר חַי. כִּשְׁהִיָּה יוֹרֵד מִדְּרָגוֹת מִשׁוּם חֲטָאֵי יִשְׂרָאֵל, לֹא יֵרֵד עִמָּם בְּגָלוֹת. אֲשֶׁרֵי חֲלָקָם. שָׂאֵם לֹא יֵרֵד עִמָּם בְּגָלוֹת, יִשְׁאַרוּ בֵּין הָעַמִּים, וְאֵתָהּ אָמַרְתָּ (ישעיה ג) מִדּוּעַ בָּאתִי וְאֵינִי אִישׁ קְרָאתִי וְאֵינִי עוֹנָה. וְאֵינִי עוֹנָה - זֶה יִשְׂרָאֵל. בָּאתִי וְאֵינִי אִישׁ - זֶה שְׁכִינָה. הַקְּצוֹר קְצָרָה יָדֵי מַפְדּוֹת וְאֵם אֵינִי בִי כַח לְהַצִּיל הֵן בְּגַעְרֵתִי אַחֲרֵיב יָם אֲשִׁים נְהִירוֹת מְדַבֵּר. הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן חֶלֶק לְיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִשְׁלַט גְּדוֹל אַחֵר עֲלֵיהֶם. יֵרְדוּ לְגָלוֹת - שְׁכִינָה עִמָּהֶם, וְהוּא רְחוּק מִן הַמִּלְכָּה.

וַיִּקְרָא לְבָנָיו לְיוֹסֵף וַיֹּאמֶר לוֹ אִם נָא מִצָּאתִי חַן בְּעֵינֶיךָ. חָקֵר אֶת בְּנָיו כְּלָם וְאָמַר לָהֶם: צָרוֹת רַבּוֹת, רַעוֹת גְּדוֹלוֹת, אֲנִי רוֹאֶה לְבָא עַל דִּירוֹתֵיכֶם נִמְצָאוּ רַחֲמִים עֲלֵינוּ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כִּשְׁהִגְלוּ מִירוּשָׁלַם וְהוֹסֵר הַתְּמִיד, וְטִמָּא הַשּׁוֹנָא אֶת הַהִיכָל, בְּזִמְן הַהוּא לֹא סְבָלָה הַמִּלְכוּת אֶת יִשְׂרָאֵל מִשׁוּם חֲטָאֵיהֶם, אֲלֵא יִשְׂרָאֵל, מִשׁוּם שֶׁהִיא מְשַׁנֵּי צְדָדִים - רַחֲמִים וְדִין.

וְהַמִּלְכָּה שֶׁל לֹא יַעֲקֹב יֹאמֵר עוֹד שְׁמַךְ כִּי אִם יִשְׂרָאֵל, כְּאֲשֶׁר מִתְבָּאָר בְּסִבְרָא. יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲקֹב - זֶה עֲלִיּוֹן מְזֵה, וּבְגָלְלָם הִיָּה מִטָּה מִשֶּׁה חֲקוּק מְשַׁנֵּי צְדָדָיו מִשְׁמוֹ הַקְּדוּשׁ, אֶחָד רַחֲמִים בְּדִין, וְאֶחָד דִּין בְּדִין.

וְסוֹד (כמדבר כג) לֹא הִבִּיט אֶן בְּיַעֲקֹב וְלֹא רֵאָה עָמַל בְּיִשְׂרָאֵל - מִשְׁאַנּוּ בְּגָלוֹת דְּחוּקִים בֵּין שׁוֹנָאִים, וְהִסְתַּלְקָה הַמִּלְכָּה מִן הַמִּלְכָּה וְהִתְרַחֶקָה מִמֶּנּוּ, הוּא יִשְׂרָאֵל שְׁכִינָתוֹ בֵּינֵנוּ וְיִגְאַלְנוּ, וְהַסּוֹד שֶׁל (ישעיה מד) כֹּה אָמַר ה' מִלְכָּה יִשְׂרָאֵל וְגִאֲלוּ ה' צַבָּאוֹת. וַיְחִי חַי, כֹּה אָמַר ה' הַשָּׁמַיִם כִּסְאֵי וְהָאָרֶץ הַדּוּם רַגְלֵי.

בְּבִנְיָן הָעֲלִיּוֹן שְׁתִּי רַגְלִים חַי, לִי גְדוֹלָה י' לַח' קִטְנָה, ח' לְתִיּוֹ, וַי' לו', ו' לְד', זֶה מֵה שְׁיוּצָא מִהָעֲלִיּוֹן. תַּחַת כִּסֵּא הַכְּבוֹד מֵאֲבָן טוֹבָה בְּאָרֶץ מִצְרַיִם, הֵינּוּ מֵה שְׁכָתוּב וְנִגַּף ה' אֶת מִצְרַיִם וְגוֹ', שְׁתֵּי חֲלָקוֹת. כִּי טַל אִוְרוֹת טַלְף - מִשׁוּם חֲלָקָה אַחַת.

וְלָבָן מִתְחַלְפִים כְּאֶחָד. ב' הַפְּרוּשׁ עַל הַגְּלוּיֹת, א' הַפְּרוּשׁ הִרְאשׁוֹן. בֵּא רֵאָה מֵה שְׁכָתוּב, בֵּית יַעֲקֹב לָכוּ וְנִלְכָה בְּאוּר ה', בְּגָלוֹת, הָאוֹתִיוֹת שְׁנִיגְזוֹר עֲלֵיהֶן עַל חֲטָאֵיהֶם, בְּאֵמַת בְּדִין הִיוּ. בְּתוֹרָה יִשׁ תְּקִנָּה, וְתַצְאוּ מִחֲמַר הַטִּיט, שֶׁהִיא גְלוּת, וְתִלְכוּ לְאוּר ה'.

א', רְצוֹנוֹ לֹמֵר בְּאָרֶץ, נִרְאִית בָּאָה בְּגִזְרַת סֶפֶר הַתּוֹרָה, וְהֵם מִתְחַלְקִים בְּאָרֶץ בְּאָרֶץ אֵתָהּ מוּצָא בְּגִזְרַת סֶפֶר הַתּוֹרָה, ר"ץ מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד גְּלוּת. מֵהִי גְלוּת מִצְרַיִם? אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה הִיָּה אוֹמֵר לְאַכְרָהֶם שֶׁתִּהְיֶה גְלוּת לְבָנָיו בְּמִצְרַיִם, וְכִשְׁהֵיְתָ מוֹנָה אוֹתָם, מֵאֵתִים וְתִשְׁעִים שָׁנִים הִיוּ.

בֵּא רֵאָה, וַיָּמַת יוֹסֵף בֵּין מָאָה וְעֶשֶׂר שָׁנִים. רַבִּי שְׁמַעוֹן פִּתַּח וְאָמַר, (ישעיה ז) הִנֵּה הָעֲלִמָּה הִרָה וְיִלְדַת בֵּן וְקִרְאֵת שְׁמוֹ עֲמִנוּאֵל. הַרְיוֹן וְלָדָה, שְׁנֵתִמְלָאוּ לְגָלוּיֹת וְלִצְרוֹת רַבּוֹת וְעַדְנִים רָעִים. וְאָף

ויאמר השבעה לי וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, (ישעיה סב) נשבע ה' בימינו ובזרוע עזו. נשבע הקדוש ברוך הוא שיוציא את ישראל מהגלות שלהם, וזה נשבע להם שבועה שלא יעזב אותם בארץ שונאיהם. ויאמר שלחני כי עלה השחר ויאמר לא אשלחך כי אם ברכתני (בראשית לב). מה זה ברכתני? נתן להם גלות, ונשבע להם שיצאו ממנה.

שנינו, עתיד הקדוש ברוך הוא לבני ישראל שיהיו כל אחד ואחד תחת כסאו ויהיו מעלים מכל העליונים. בשביל זה תמצא וא"ו ארפה. נשבע הקדוש ברוך הוא לשלמות של ששה דורות, ובשביל שש וישתחו ישראל על ראש המטה. השתחוה ישראל שיבא המשיח בסוף המנין הזה ותשרה שכינה עמם.

ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הגה אביך חולה וגו'. משנה, אמר רבי חזקיה, לא בא הכתוב להשמיענו מה שעשה, אלא בא הכתוב להביא מה שיהיה בסוף הגלות כל אלה לסוף המנין שנמנה. רוצה לומר שיבא המשיח, ויאמר לו, אביך שבשמים ממחר לקבל פניך הצופות לקץ המשיח. יהי רצון מאלהי השמים שישא בניו שהרבו בגלות ומשנשכחו בהם, ששכח אותם הקדוש ברוך הוא בחטאייהם באמת.

בשפא רבי אבא, אמר, לא לדרשה באתי, חשב סוד הדבר (שם ל) יסף ה' לי בן אחר, כפי שפרשנו לעיל. הרי שמו הקדוש ביוסף, יה"ו יאמר, הרי אביך רבון העולם שבא לעשות טוב לבניו שיצאו מהגלות שלהם, ואם אינך רוצה באמתך, הרבוע ידו"ד אחד יעשה אותך, ויודעים שתשוב המלכה למקומה.

שאבותינו הם מרפכות שלמעלה, ויעל אלהים מעל אברהם, האבות שוקי העולם, (מיכה ז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. שנינו שיבא המשיח.

רבי יוסי פתח ואמר, (זכריה יד) והיה יום אחד הוא ינדע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור. רוצה לומר, שני מקרים רעים שבאו לבניו להיות בגלות בארץ שונאיהם, ולא יסתכל

ואם אתם רוצים לצאת מכל צרה, השבעו לי ותנו בינינו רבון העולם, ותעשו אמת ודין, ותהיו כאבותיכם, וצונו בכל דור ודור שילכו אחריהם. ואם אתם רוצים לעשות כך, תצאו מכל צרה שתבא עליכם.

רבי שמעון אמר, (עמוס ה) והציגו בשער משפט אולי יחנן ה' אלהי צבאות שארית יוסף. ואם תעשו כך, לא תקברו אחד מן בני, אלא אתי תשובו לארצכם בשלום.

וזהו שכתוב (בראשית כד) שים נא ידך תחת ירכי. מהו ידך? פתח ואמר, (תהלים מה) חגור חרפך על ירך גבור הודך והדרך. חרב שיש בה חסד ואמת, שתי ספירות, ולא עוזבים זה את זה. ולכן אמר חסד ואמת יקדמו פניך, (איכה ד) פני ה' חלקם. ואם יהיו בניו טובים ועושים מה שנשבעו, לא מת אחד מבניהם במצרים, שכל טוב וטוב שגזר שם האלוה על אנשים, אינו אלא על שיהיו טובים, ואם לא - לא, כמו שאמר דוד (מלכים א-ב) למען יקים ה' את דברו אשר דבר עלי לאמר אם ישמרו בניך את דרכם ללכת לפני באמת. ואם לא - לא.

בא ראה כמה הוא עדיף רוח האב מרוח הבן, שרוח האב הוא רוח הבן, רוח מרוח עולה. ואם סיעה אור אחרת ברוח, לא יוצא שלם, שהרי הוא חסר באור הזה, והינו (ירמיה ב) פרא למד מדבר באות נפשה שאפה רוח.

למדנו, רב המנונא הזקן הלך לקפוטקיא. נכנס לפנייהם רב ייסא הזקן. אמר לו, במה עסקתם? אוי לו אוי לנפשו אם נשלפה רוח טמאה שנמצאת עמו והוריש אותה לבנו. וזהו שהקדוש ברוך הוא אין לו חלק, משאיר לו חלק ומשאיר אותו להשמד מן העולם הבא. אמר לו, מנין לך זה? אמר לו, כך למדתי, שהירשה הרעה הזו יורשים כל בניו אם לא ישובו, שהרי אין דבר העומד בפני התשובה.

ואני כך למדתי, שהרי רפואה זו נתנו לי פעם אחת שהייתי רשום בפני, ויום אחד הייתי הולך בדרך ופגשתי צדיק אחד, ועל ידו עבר ממני אותו הרשם. אמר לו, מה שמך? אמר לו, אלעזר, וקראתי לו אלעזר אחר. אמר לו, ברוך הרחמן שראיתי אותך, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא.

וייגר ליעקב ויאמר הנה בנך יוסף בא אליך. רבי יוסי אמר, מלאך הוא שהיה עתיד לומר טוב על בני ישראל כשישובו לקדוש ברוך הוא בכל צרתם, כשיבא קץ המשית. בכל צרה שתבא עליהם יאמרו למדה: בניה באים אליך. ויגאלו הטובים. אשרי חלקם של ישראל שנקראו בני הקדוש ברוך הוא, שהם כמו מלאכים. (איוב לח) ויריעו כל בני אלהים. הוי"ה מה?

בא ראה, מנין שקרא הקדוש ברוך הוא ליעקב אל? אתה בעליונים, ואני אהיה בתחתונים, [אתה תהיה בתחתונים, ואני אהיה אלוה בעליונים]. מה זה אומר? (בראשית יז) ויעל אלהים מעל אברהם. האבות הם מרכבות הקדוש ברוך הוא. שנינו (מיכה יז) תתן אמת ליעקב חסד לאברהם. הרי שתי ספירות בשתי מרכבות גדולות עליונות.

שלישי יצחק. מה זה (בראשית לא) וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. ומשום פחד יצחק שהיה ספירה, והקדוש ברוך הוא שהוא כסא כבוד, מרכבה עליונה, וספירה של יצחק היא מעליונים, מפרשת יותר מכל הספירות של האבות. זהו שכתוב וישבע יעקב בפחד אביו יצחק.

רבי אבא פתח ואמר, אלהי אברהם ואלהי נחור ישפטו בינינו אלהי אביהם וישבע יעקב בפחד אביו יצחק. מפסוק זה אתה יכול לדעת זה.

ויתחוק ישראל וישב על המטה. וסוד הכתוב (דניאל יב) ובעת ההיא יעמד מיכאל השר

הגדול העמד על בני עמך והיתה עת צרה. רבי שמעון אמר, זו גבורת יד מיכאל הגדול, כמו שהיה משתחוה לה מקדם לכן. למי היה משתחוה? משתחוה למטה. היתה המטה פתוחה פניה. למילה היה משתחוה, שהרי היתה חביבה עליו.

בי חלל יהודה קדש ה' אשר אהב ובעל בת אל נכר (מלאכי ב). כשהסתלק זיוו ממנו על חטאיהם, ולא היה לה לעמד לפניו, וגרשה המלכה מן המלך משום שלא יכלה להשאיר את בניה בין העמים להרג אותם, והוא היה בארץ הקדושה, בזה שיהיו עמים נכרים מן עמו. רוצה לומר, הכניס שכינה ביניהם בגלות ובזמן שלא היתה בארץ, והיא בארץ העמים בזיו של ישראל נשמרו העמים שסביבותיהם.

בהם כמה שנים רבות על חטאיהם באמת, כן יזנח אותם בארץ שונאיהם, וישא בניו שארעו להם הרעות הללו, וינהיגם לארץ טובה כפרוש הפתוב.

והיה שני גדולים רבים מעלים היו דופקים תחת כסא הכבוד, שאפוטרופוס של ישראל מדה חמישית, משום היותם בגלות כל הזמן הזה, וקרה שישכח אותם בארץ שונאיהם.

והוא שתי מדות בשתי חלקות. יצאה אחת ודברה כנגד רבון העולם, ונתן לה רשות לדבר כל מה שתראה, וראתה בישראל מצד אחד לגזר על ישראל שיצאו מהגלות בזכות אבותיהם, ומצד אחר רצתה לגזר עליהם בשביל חטאיהם כשאמרו עליהם רעה גדולה, הרי ארבע מדות, ולא היתה בהם מדה חמישית אפוטרופוס של ישראל, ודברו כל מה שרצו.

עד שהגיעה להם המדה החמישית, והיה בכסא הכבוד מן השם הקדוש, ואמרה על בני ישראל טוב, ולא היו פוחדות שתי מדות הראשונות לדבר לפניו, בזכות המדה החמישית שנמשלה ללילה, ויצאה להאיר להם. ולכן פתח, והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה והיה לעת ערב יהיה אור.

שנינו, (בראשית א) ויקרא אלהים לאור יום ולחשך קרא לילה. ושם אמר וחשך על פני תהום. וקשה שלו על שלו. בא רבי אלעזר לרבי שמעון אביו ואמר לו, אבי מורי, מה זה? אמר לו, מבראשית עד ו' דורות ברא ידו"ד אחד, רוצה לומר, ו' של שמו נתן בו רוח חכמה. עד כאן לא היה יודע מהו חשך. קם רבי אלעזר ונשק ידו של אביו.

קם רבי אבא ושאל, מה זה חשך? סבבו החברים ולא הגיעו למה ששאל. עשו מעשה, והגיע קול מלפני רבון העולם בפסוק זה, (איוב י) ארץ עפטה וגו', צלמות ולא סדרים ותפע כמו אפל. גיהנם מלפני שנברא העולם היה גנוז לרשעים. אוי לרשעים שיהיו כשיעשה האלוה את אלה, (ישעיה ס) כי הנה החשך יכסה ארץ וערפל לאמים ועליך יזרח ה' וכבודו עליך יראה. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא לא ברא להם זה. (תהלים קמד) אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

הסתלק זיוה, והסתלקה הגבירה מן המלך. זה לא היה שלם עד שיבא צד אחר שלא היה נמנה בגלות. והשמות שנקראים יד, היא מבווע לכל, ותמצא יד הוי"ה, (ישעיה נט) הן לא קצרה יד יהנה, שלא נזכר יד אלא בשם אחד.

בא רבי אלעזר ושאל לרבי שמעון אביו, ובכה ואמר לו, גלה לי זה הסוד אבי מורי. אמר לו, בזה הפסוק יתגלה לך, (שמות יז) כי יד על כס יה מלחמה לה'. כס משום הוי"ה, שולטים רחמים על דיין. רוצה לומר, יהי רצון שיהיה לעולם במקום הגבורה יד ה' הגדולה מלחמה שהיתה במצרים, ואם לא, היו בדינים.

וכשיבא המשיח, יבא בהתחדשות ביד גדולה ויערף קרב בעמלק. בחזק יד הוציא ה' ממצרים. וכשיבא שם של יד בחזק יד לבדו, הוא בזמן שיערף קרב בעמלק, יבא המשיח. רבי אלעזר מסייע, (זכריה יד) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם כיום הלחמו ביום קרב. כ"ס בשביל יהו"ה.

בא ראה, כמה היא יד הגדולה שלא מגיעה ליד הזו העליונה, לאבות הגדולה לא אגנים. ובזו היד יצאו ממצרים משום שמנינם שוה, מונה י' לי, ד' לד', שוים זה לזה, שם של היד הגדולה שיעצא מהם שוים באותיותיהם, שמנינם כמנינם, שקבלה שתי ידיים, שתיים.

ביצד לא נמנעו זה מזה, ולא שוים? נתבאר שני אלה שבאותיותיהם יד הם שוים בענין, שנים לא בעיניהם מתבאר. מאלו נבראו שמים וארץ ושעמם. ואלו ספירה ראשונה, שהיא כתר עליון. (משלי טו) בכל מקום עיני ה' צפות רעים וטובים. הן מסיעות לשם אחד אות ו' שעשה כמה אותות בארץ מצרים. (ראה ציור למעלה)

ויאמר יעקב אל יוסף אל שדי נראה אלי בלזו בארץ כנען. רבי אבא אמר, לזו זו ירושלים העליונה, ששורה שכינה בתוכה. אמר יעקב העליון למטה, תן לי ברכה שהוא רוצה, להרבות אתכם אני, ולתת את הארץ לבניכם. לזו זו ירושלים העליונה, הקדוש ברוך הוא, נתן השר שהיו ברכה זו על ידו בארץ הקדש, אבל מחוץ לארץ אחרת לא תהיה ברכה.

למדנו, אמר רבי יוסי, שני גדולים היו תחת כסא הכבוד הקדוש, והרי שמו אחד מהם הוא מטה, שהיה שורה באוצר של ההיכל. והרי אנו בגלות, לא נשאר בינינו אלא זה שהוא מטבע שלו, והוא חתום משמו של הקדוש ברוך הוא.

זהו שכתוב (שמות כג) הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך וגו'. לא לדבר כן, אלא בעולם הבא, כמו שפרשנו במקומו והיא השמירה בדרך, אני השריתי שכינה ביניכם לשמר אתכם בגלות, והיא שמרה אתכם עד שתביא אתכם לארצכם כמו שהייתם מקדם לזה. אשר הכנתי - מושבות מקדם לזה.

זו שכינה מן מטטרו"ן, וגרשה המלכה מהמלך עד שתשוב למקומה, וסוד - כי רק עוג מלך הבשן נשאר מיתר הרפאים הנה ערשו ערש ברזל הלה הוא ברבת בני עמון, כמו שפרשנו במקומו. והדרך, שנמשלה לגלות, שמר אותם בגלות על צרה שתבא עליכם, עד שיבא ויכניס אתכם לארץ שנשבע לאבותיכם שנשמרה.

רבי שמעון פתח ואמר, (רות ג) ליני הלילה והיה בבקר אם יגאלך טוב יגאל. אמר רבי יוסי, השליט רחמים על הדין. (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב. אור וטוב שוים, שהוא מבוועי הנחלים שיוצא מהם הים והנחל שבועולם.

סדר הלימוד ליום יב שבט [יום 130 בשנה]

שנינו, אמר רבי שמעון, פעם אחת עליתי וירדתי להאיר במבועי הנחלים, ועלה אחרי רבי אבא. אמר לי, במה עסקתם? אמרתי לו, בפסוק הזה (קהלת א) שכל הנחלים הולכים אל הים והים איננו מלא. מזיוו נבראו כל הגדולים שמן העולם, ומזיוו נובעים כל הנחלים, הנחלים שהם בפסוק הזה נמוכים בגלות הזאת, שהרי חשך ואפלה, חבת האם עשה להם, ואם לא, הנחל עושה לכתו. גדלה שנייה הוא, הוא תחת הקדוש ששוכב על גני ההיכל, שהרי השר של ישראל שהיה ממנה עליהם, בכל זמן שהיתה הגבירה עם המלך, היה יוצא ובא לפניהם מטטרו"ן, והוא מקריב עבודתם להקדוש ברוך הוא כאש. כאשר התבטלה האש וגלו,

היו בידו, והיו פנים מבישות. כעת שלו מסתייע
מלפני רבון השמים והארץ.

כמו שאמרנו, נלחמים בעמלק כשישתלם הקץ,
ולא יהיה אלא בחזק יד, כמו שהיית ביום
קרב, ויצא ה' ונלחם בגוים ההם, שלו ולא אחר.

ועתה שני בניך הנולדים לך – זה ישראל שלמטה
שמקומם בגלות, בניו של הקדוש ברוך
הוא שנוולדו בין העמים. למדנו, אמר רבי יוסי,
ישראל, כשיהיו בארץ הקדושה של ישראל דרים
בארץ, כשיבא המשיח יהיו עם אחיהם שילוו
אחריהם, שלא נקרא גלות אלא למי שהוא דר
בארץ נכריה, הם נקראים גולים.

וזכרתי את ברית יעקוב (ויקרא כו), וא"ו יתרה.
תבא וא"ו שהסתלקה כשחרב הבית,
ותהיה סיוע ליעקב כשזה יהיה, ויהיה לבן קדוש
ארץ ירשת עולם, ויהיו בניו בארצם, שגרו בה
מקדם לזה בארצם. אשרי חלקם.

כעת בנים, שקרה להם [תהיו הולכים גדולים]
שהגלו לחוץ לארץ ונשכחו, והתרבו,
ויאמר יעקב העליון לתחתון: בנים שלך שהם
בחוץ לארץ שנוולדו בגלות בכל ארץ וארץ, עד
שאני אכנס למצרים ואעשה בהם דין על חטאיהם,
איני מעלה את בניך שנבראו בגלות בחוץ לארץ
בארץ רחוקה, ואף על גב שהם רבים ונשכחו הם
שלי, כשראיתי גלות זו שלהם ורפאתי את כאביכם
ושמעתי את קולם. ראובן – (בראשית כט) כי ראה ה'
את עניי. שמעון – כי שמע ה' כי שנואה אנכי.
והשבת בלבך כאלו יהיו לפני הם, ומשנשוב
ממצרים מלעשות דין, נעלה אותם מארץ גלותם.

רבי אבא אמר, מכאן (ישעיה סו) והביאו את כל
אחיכם מכל הגוים מנחה לה'. רוצה לומר,
כשיהיה הקדוש ברוך הוא בדין במצרים, באותו
זמן יביאו כל העמים מנחה כשישמעו שמועה
של הקדוש ברוך הוא, הינו (שם ב) ונהרו אליו
כל הגוים.

שנינו, אמר רבי שמעון, עתיד הקדוש ברוך הוא
לעשות לכל צדיק וצדיק חפה בירושלים,
(ירמיה טז) קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול
כלה, כשתשוב המלכה למלך ויעשה לה ארוסין.

רבי אלעזר פתח ואמר, (משלי כז) מברך רעהו בקול
גדול בבקר השכים קללה תחשב לו. הקדוש
ברוך הוא קרא לישראל אחים ורעים. איזו ברכה
נתן להם? שיהיו עם זה טהור תחת ידו, ולהיות
עליהם שומר.

אשרי חלקו של העם הטהור הזה שהוא עליהם,
שנקראים בעליונים בנים חביבים יותר
מהעליונים. כתוב (דברים יד) בנים אתם לה', מהו
הכל בשביל זה. מה הוא? בשביל שהשתלם השם
בחותם שלהם, שהם מהולים.

בא ראה, בפני האדם שמו של הקדוש ברוך הוא,
וחסר יו"ד ממנו ולא נתקן. בא אברהם ויחבב
את הקדוש ברוך הוא, ואמר לו, בך יתקן השם,
ונמול, ונתקן השם ביו"ד של המילה. בפני האדם
שי"ן של שד"י וד', חסר יו"ד, נתקן ביו"ד של
המילה, ואז נקראו בנים לה', בנים קדושים.

וכשמטמאים את אות הברית הקדושה ומכניסו
לרשות אחרת, עולה ממנו קדשת
החותם, והוא כמו שהחריב עולם, וטמא את
החותם שנתקן בו שמו של הקדוש ברוך הוא, והרי
הוא החריב את העולם.

רבי אבא היה הולך מקפוטקיא, והיה עמו רבי
יוסי. עד שהיו הולכים, ראו איש אחד שהיה
בא ורשם אחד בפניו. אבל אוי להם לרשעים
שימותו בלי תשובה, שלא יזוז ממנו הרשם לא
בעולם הזה ולא בעולם הבא.

ויאמר אלי הנני מפרך והרביתך. רבי אבא פתח
ואמר, פסוק זה (ישעיה כט) לא עתה יבוש
יעקב ולא עתה פניו יחורו, וכי איש שאומר טוב
לבן אדם כמותו, אם לא ישלים מה שאמר, פניו
מתבישות, על אחת כמה וכמה מהעליונים לבני
אדם, שאם לא מביא כל טוב שאמר על בניו,
פניו מתבישות.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אני ישראל העליון
שאני מברך ומגדלך, הברכה הזו שנתן לי,
ואתן ארץ זו לבניכם לא היתה בארץ, לא היה עמם
כשיבא קץ המשיח ויתקן. אמר הקדוש ברוך הוא,
לא עתה יבוש יעקב – כעת (לא) פני יעקב שלמעלה
לא מתבישים משאמר להם אתן, הרי עד עכשו לא

גאלת ישראל, תתעורר הגבירה, ותתעורר כנסת ישראל ותערך קרב עם העמים, וימותו מהם, ויתקרבו כמעט לבא ארצה. יאמר לה הקדוש ברוך הוא, כשהיא בוכה: אל תפחדי, יש שכר לפנים שמתו על שמי, האחרים הרי שבו, אלו ישובו לתחית המתים.

מתה עלי רחל. מתה על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא. ולכן נאמר בעוד כברת ארץ לבא, שמתו על יחוד שמו של הקדוש ברוך הוא מחוץ לארץ, בארץ זו לא ימות אחד מהם.

שנינו, אמר רבי אבא, עתידים ישראל לערב קרב בדרך אפרת וימותו מהם עם רב, ואחר כך יקומו בתחית המתים. יותר שלטון יהיה להם שמתו בדרך זו מכל שהיה לפנייהם בירושלים.

ולמה נקרא שם המקום הקדוש של מקום זה לחם? משום שהוא משם הקדוש ברוך הוא שבו, שימותו שם על שמו י"ד, שימותו שם על שמו י"ה, לחם בגלות, בשביל שהוא משמו של הקדוש ברוך הוא.

וירא ישראל את בני יוסף ויאמר מי אלה. רבי אבא פתח, (ישעיה מט) ואמרת בלבבך מי ילד לי את אלה. מה רצה בזה? ישראל שלמטה ראה שיבאו בני ישראל לפניו, כשיבאו (שם יא) מעילם ומשנעור ומחמת ומאיי הים, ויתכנסו כלם ויהיו רבים, תאמר השכינה: מאיפה כל אלה, ואין בהם פסול מבני נכרים? יאמרו לו, אנחנו כלנו מבניך ואין בנו נכרי עמנו, שיפרדו זה מזה ויכרות אותם כאחד, ויתגירו, וישובו גרים עם ישראל ויהיו כאחד.

שנינו, קשים גרים לישראל כספחת בעור החי, לארצם. כתוב (שם יד) כי ירחם ה' את יעקב ובחר עוד בישראל [וגו'] ונלוה הגר עליהם ונספחו על בית יעקב. כשישובו לארצם הבנים ותהיה ביניהם אהבה, יהיה ה' אחד ושמו אחד, יתלוו גרים עם ישראל ויהיו להם כספחת בבשרם.

וכל כך למה? בא שמע, אמר רבי שמעון, על תחומי הארץ שלכל אחד יהיה רצון לדור בארץ ישראל ויתראו הדירים כתוב (שם נד) ויתדתיך חזקי רוצה לומר, היתדות שהיו עמך מההתחלה, חזקי אותם, ועזר להם יותר משאר העמים כביכול,

זהו שכתוב (שיר ג) צאינה וראינה וגו' ביום חתנתו וביום שמחת לבו. ביום חתנתו - זה מתן תורה. וביום שמחת לבו - זה בנין בית המקדש, שיבנה במהרה בימינו.

ומולדתך אשר הולדת אחריהם לך יהיו, זה ישראל למטה, לאבות שהם מרכבות יהיו שמותיהם בסוד שנולדו לאחר מכן, על שם שאחיהם יהיו מקריבים בירשה שלהם.

למדנו, אמר רבי שמעון, ומולדתך - זו ירושלים של מטה, (ויקרא יח) מולדת בית, בפרשת עריות. ירושלים למטה. גברים שנולדו זו ירושלים. אחר זה שישובו העולם לרבון השמים בירושלים, כשהתגירו לא נקראו אלא על שם, שהוא בן ישראל, ולא יקראו כמו שאבותיהם, גר מקפוטקיא, אלא בזה ישראל.

לך יהיו - צריך לומר על שם ישראל הם יקראו, על שם אחיהם יקראו בנחלתם, וכשישובו לא יקבלו ירשה אלו עם ישראל בארץ, ויטל כל שבט ושבט את שלו, והאנשים ממנו, כל אחד לפי מנינו.

ואני בבאי מפרדן מתה עלי רחל בדרך וגו'. רבי אבא פתח, (ירמיה לא) כה אמר ה' קול ברמה נשמע וגו'. מה כתוב אחריו? כה אמר ה' מנעי קולך מבכי ועיניך מדמעה פי יש שכר לפעלתך וגו' ושובו בנים לגבולם. לא אמר וישובו, אלא ושובו, כבר שבו.

בא ראה, אמר רבי אלעזר, בשעה שיהיה דין על החר, תתעטר הגבירה על החר, והיא סבורה שבניהם אובדים בדין, וסוד - (ישעיה נד) רני עקרה לא ילדה פצחי רנה וצהלי וגו'. למדנו, רבים יהיו בני הכפסא משלה, זהו שכתוב כי רבים בני שוממה מבני בעולה. תשוב הגבירה לבעלה, (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

מקדם לכן תאמר הגבירה לקדוש ברוך הוא, איפה הבנים שלי? הוא יאמר לה, הם בדין. היא תחשב שהם אובדים בדין, ובוכה על הדין של בניה, כי הרי הרבה יש לך לקחת ממני בשלהם, שהיתה עמם, והרי שבו מארץ אויב.

וכי לא היה יודע שאמו מתה? שם היה עמה כשמתה. אלא יאמר ישראל העליון, כשתבא

ה' לו' והקדמה ו' לת', ת' לר', ר' לז', (שמות כח) רבוע יהיה כפול זרת ארכו וזרת רחבו כפול.

ויאמר קחם נא אלי ואברכם. יאמר, משהיו מתעסקים בדברי תורה והיתה מדה זו בין חכמיהם, אברך אותם, והסוד – (בראשית לב) ויאמר אליו מה שמך ויאמר יעקב. ויאמר למה זה תשאל לשמי. ויאמר יעקב, מנין זה למנין הראשון שלפניו, כמו שפרשנו במקומו.

וסוד אחר – וישאל יעקב וגו', ויאמר למה זה תשאל לשמי ויברך אתו שם. זה לא עתיד, אלא בזכותו של זה לברך אותם. וסוד גדול שני במקום של הפסוק הזה, אבל לא באתי לפניך אלא להשמיע פסוק זה שאמרתי מלפני שאמרתי לך שהתורה נקראת זה. (כתוב (שופטים ה) זה סיני מפני ה' אלהי ישראל, כשנתנה תורה על ידי משה, (שמות לב) כי זה משה האיש, (שמות טו) זה אלי ואנוהו. התורה היתה יורדת מלפני אלהי ישראל.

ועיני ישראל כבדו מזקן וגו'. ולכן אינך מוצא כמותו, וכשהיה בגלות כל זמן החרבן הזה, יזדקנו, ולא יוכלו לראות פני שכינה עד שתבא בהם רוח אחרת.

מקדם לכן נטמאו בארץ העמים ולא היו בדרכי התורה כמו שהיו צריכים ללכת, וישבו זמן רב בין נכרים דור אחר דור ולמדו מדרכיהם. כשישובו פני השכינה לארצם, בתחלה לא יוכלו לראות פני שכינה עד שיתן הקדוש ברוך הוא רוחו להם.

רבי חייא פתח, (יחזקאל לו) ואת רוחי אתן בקרבכם. ואחר כך, ועשיתי את אשר בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם. מאחר שיתן רוחות בכם וגם קדשה, בדרכי תלכו ותתהלכו.

לא יוכל לראות. רבי אבא פתח ואמר, (משלי יז) באור פני מלך חיים ורצונו כעב מלקוש. כשיקבלו פני שכינתו של הקדוש ברוך הוא, ויתעסקו באותן מרכבות שמהן חיות העולם.

בא ראה, לא תמצא בפסוקים הללו כלם לשון אלא לאנשים, (תהלים עא) גם לשוני כל היום תהגה צדקתך. ולא תמצא בפסוקים הללו בקדוש ברוך הוא, ומשום כך ישובו לארצם ויתן בהם הקדוש

שאתה הסתכלת לחזק אותם בכל העמים האחרים, ויהיו רבים.

ויאמר יוסף אל אביו בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. רבי שמעון שנה, מכאן (דברים ד) וזאת התורה אשר שם משה לפני בני ישראל. יאמר ישראל למטה, כשישראל עליהם מלמעלה, בני הם, שנתן לי הקדוש ברוך הוא תורה, כמה שדתם ומנהגייהם אמתיים בהנהגות התורה [שנתתי להם.

בא ראה, כשהיו ישראל תחת כנפי השכינה, (התורה) שלהם נקראת זה, זהו שכתוב (שמות טו) זה אלי ואנוהו. ובכל זמן שלא היה דוד מדבר תחת כנפי השכינה דבר זה, אלא מתנבא מה שיהיה, נקראת זאת.

רב נחמן אמר מכאן, (תהלים כז) אם תחנה עלי מחנה לא יירא לבי וגו' בזאת אני בוטח, זאת – זו תורה תהיה לכשיבא המשיח, ולכן (שיר ב) וקול התור נשמע בארצנו. למה נמשלה התורה לגוזל? מה גוזל קולו ערב – אף דברי התורה קולם ערב, והקול הזה יהיה כשיבא המשיח ליום הדין.

למדנו, הנצנים נראו בארץ עת הזמיר הגיע וקול התור נשמע בארצנו. הנצנים – אלו האבות של המרכבה שמן העולם הם יקומו ויתראו. עת הזמיר הגיע – התשבחות שישבחו הלויים כשישובו לעבודתם כבתחלה. וקול התור – אשר נתן לי אלהים בזה, דברי תורה שהם ערבים כקול התור הזה, ז"ה וזאת תור שוים.

מה רוצה לומר? וסוד הדבר – בזמן שלא תהיו תחת כנפי השכינה, א' של זאת יורד, והוא מתחת לכל, ועולה ה' של זה אל ואנוהו משחרב הבית, שה"א לא יכלה לדור ולהיות בין עמים נכרים, שה"א קדושה חתוכה מן השם. ה"א אלהי: ה"א עדיפה בקדשה, א' עדיפה לאותיות. כשישובו ישראל לארצם, ה"א קדושה שהיא חתוכה מן השם של הקדוש ברוך הוא, תשוב בזה ויצא מנין מתקן.

רבי אבא פתח ואמר, (ישעיה מ) מי מדד בשעלו מים ושמים בזרת תבן. זה תור, שוין כביכול ז' לר', ר' לת', ו' לה', זרת של הקדוש ברוך הוא בשש מאות שבעים שנים. מכאן מן השמים ועד הארץ, כיצד? תו"ר, זר"ת ו"ה ה"ו תר"ז. הקדמה

עיניהם של ישראל. רבי יהודה אמר, שאז ירדו לגלות והשתעבדו בהם.

רבי שמעון אמר, מה כתוב למעלה? וישב ישראל בארץ מצרים בארץ גשן ויאחזו בה ויפרו וירבו מאד, וכתוב ויחי יעקב, שלא ראוי להפריד בין זה לזה. מה הם עומדים בתפנוקים של מלכים ומקבלים לעצמם ענג וכסופים, אף יעקב גם עומד בתפנוקי מלכים בענג וכסוף לעצמו, לא נפרד זה מזה.

וכאן נקרא ויחי, שהרי כל ימיו לא נקרא ויחי, משום שכל ימיו היו בצער, בצער נמצאו, כתוב עליו (איוב ג) לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז. אחר שירד למצרים נקרא ויחי. ראה את בנו מלך, ראה את כל בניו צדיקים וכלם בתפנוקי ותענוגות העולם, והוא יושב ביניהם כיון טוב ששוקט על שמריו, ואז נקרא ויחי יעקב, ולא הפריד בין ויפרו וירבו מאד לבין ויחי יעקב, וכך ראוי.

שבע עשרה שנה. מה הטעם שבע עשרה שנה? אלא אמר רבי שמעון, כל ימי יעקב היו בצער. בצער עבר אותם בהתחלה. כיון שראה את יוסף והיה עומד לפניו, כשיעקב מסתכל ביוסף, היה נשלם בנפשו כאלו ראה את אמו של יוסף, שיפיו של יוסף דומה ליפיה של רחל, והיה מדמה בעצמו כמו שלא עבר עליו צער בימיו.

ובשיוסף נפרד ממנו, אז התקיים בו, לא שלותי ולא שקטתי ולא נחתי ויבא רגז, שזה היה קשה ליעקב מכל מה שעבר. ובזמן שיוסף נפרד ממנו מה כתוב? (בראשית לו) יוסף בן שבע עשרה שנה היה רעה וגו'. וכל ימי יעקב לא היה לו צער כזה, והיה בוכה כל יום על אותן שבע עשרה שנה של יוסף.

מה השיבו לו? (שם מו) ויוסף ישית ידו על עיניו. הרי לך שבע עשרה שנים אחרות בענוגים ותפנוקים והנאות וכסופים. זהו שכתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע עשרה שנה וגו'. שנינו, שכל אותן שנים שכינת כבודו של הקדוש ברוך הוא נמצאה עמו, ולכן אלו נקראו חיים.

בא ראה, כתוב ותחי רוח יעקב אביהם. נראה היה שבתחלה מתה היתה אותה הרוח שלו ולא

ברוך הוא רוח חכמה, לשונם תהיה תמיד. (עד כאן אינו מן הזהר)

ויחי יעקב וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ וגו'. אשריהם ישראל יותר מכל אמות עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהקדוש ברוך הוא קרא אותם צדיקים להוריש להם ירשת עולמים בעולם הבא, להתענג באותו עולם, כמו שכתוב (ישעיה נח) אז תתענג על ה'. מה הטעם? בגלל שנדבקים בגוף של המלך, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

רבי יצחק פתח ואמר, ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ, פסוק זה הוא סוד עליון בין קוצרי השדה, שהרי בסוד האגדה שנה רבי שמעון שירשת הירשה העליונה של אותה ארץ, אין מי שירש אותו פרט לאותו שנקרא צדיק. [של הארץ הזאת, ואין מי שירש אותה פרט לאותו שנקרא צדיק, שהרי הצדיק יורש את הגבירה ודאי] שהרי הגבירה נדבקה בו להתבשם, והצדיק יורש ודאי את הגבירה הזו.

את כאן, בחביבותו של הקדוש ברוך הוא לישראל אמר ועמד כלם צדיקים. ולכן לעולם יירשו ארץ, ראויים לירש את הגבירה. מה הטעם נקראו צדיקים, ומה הטעם יורשים את הגבירה? משום שנמולו, כמו ששנינו, כל מי שנמול ונכנס [בברית הקדש ונכנס בזו] בירשה זו ושמר את הברית הזו, נכנס ונדבק בגוף המלך ונכנס בצדיק זה, ולכן נקראו צדיקים, ועל כך לעולם יירשו ארץ. איזו ארץ? זו ארץ החיים.

חזר ואמר, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. נצר מטעי - ענף מאותם ענפים שנטע הקדוש ברוך הוא כשברא את העולם, שכתוב (בראשית ב) ויטע ה' אלהים גן בעדן מקדם, וארץ זו היא אחד מהם, ומשום כך נצר מטעי מעשה ידי להתפאר.

דבר אחר ועמד כלם צדיקים - זה יעקב ובניו שירדו מצרימה בין עם קשי ערף, ונמצאו כלם צדיקים, ולכן כתוב לעולם יירשו ארץ, שמשם עלו לרשת את הארץ הקדושה.

ויחי יעקב בארץ מצרים. למה פרשה זו סתומה? רבי יעקב אמר, בשעה שמת יעקב, נסתמו

הַעֵיט עַל הַפְּגָרִים וַיֵּשֶׁב אֹתָם אַבְרָם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, וְהָרִי עָשִׂינוּ וְלֹא הִתְפָּרְדּוּ. הַחֲזִיר רָאָשׁוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ וְאָמַר, עֲדִין לֹא מָרַט זֶה רָאָשׁוֹ שֶׁל אֲדוֹנָיו וְעֲדִין לֹא הִקְרִיחַ אֶת הַגְּבִירָה. רַץ אַחֲרָיו שְׁלֶשָׁה מִיַּלִּין וְלֹא אָמַר לוֹ. חֲלָשָׁה דַעְתּוֹ שֶׁל רַבִּי יְהוּדָה.

יום אֶחָד נִרְדָּם תַּחַת עֵץ וְרָאָה בְּחִלּוּמוֹ אַרְבַּע כְּנָפַיִם מִתְקַנּוֹת וְעוֹלָה עֲלֵיהֶן רַבִּי שְׁמַעוֹן וְסֹפֵר תּוֹרָה עִמוֹ, וְלֹא הִשְׁאִיר כָּל סִפְרֵי הַסּוּדוֹת הָעֲלִיוֹנִים וְאֶגְדָּה שֶׁלֹּא הֵעֵלָה אוֹתָם עִמוֹ, וְהֵעֵלָה אוֹתָם [וְהֵעֵלוּ אוֹתוֹ] לְרִקִיעַ, וְרָאָה שֶׁהוּא מִתְכַּסֶּה מִהָעֵינַיִם וְלֹא הִתְגַּלָּה.

בְּשֵׁהתְעוֹרָר, אָמַר, וְדַאי מִשְׁמַת רַבִּי שְׁמַעוֹן, הַחֲכָמָה הַסִּתְלָקָה מִן הָאָרֶץ. אוֹי לְדוֹר שֶׁהָאָבֶן הַטּוֹבָה הַזֶּה, שֶׁהָיוּ נִרְאִים [מִתְאַחֲדִים] מִמֶּנָּה וְסוֹמְכִים עָלֶיהָ עֲלִיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים, נֶאֱבָדָה מֵהֶם.

בֵּא אֶל רַבִּי אַבְא, סֵפֶר לוֹ. הָרִים רַבִּי אַבְא אֶת יָדָיו עַל רָאָשׁוֹ וּבָכָה וְאָמַר, רַבִּי שְׁמַעוֹן רַחֲמֵי שְׁטוּחָנוֹת מִמֶּנּוּ מִן טוֹב כָּל יוֹם וְלֹקֻטִים אוֹתוֹ, כְּכַתוּב (בַּמְדַּבֵּר י"א) הַמִּמְעִיט אֶסֶף עֲשֶׂרָה חֲמֻרִים, וְעַכְשָׁיו הִרְחִים וְהִמָּן הַסִּתְלָקוֹ וְלֹא נִשְׁאַר מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם, פָּרַט לְמָה שֶׁכְּתוּב (שְׁמוֹת ט"ז) קַח צְנֻצָּת אַחַת וְתֵן שָׁמָּה מְלֵא הָעֵמֶר מִן וְהִנַּח אוֹתוֹ לְפָנַי ה' לְמִשְׁמֶרֶת. וְאֵלּוֹ בְּהִתְגַּלּוֹת לֹא כְּתוּב אֶלָּא לְמִשְׁמֶרֶת, לְהַצְנִיעָה. עַכְשָׁיו מִי יָכוֹל לְגַלּוֹת סוּדוֹת וּמִי יִדַע אוֹתָם.

לְחַשׁ לוֹ לְרַבִּי יְהוּדָה בְּלַחֲשׁ, [אָמַר לוֹ רַבִּי אַבְא] וְדַאי אוֹתוֹ אִישׁ שְׂרָאִית הָיָה אֵלָיְהוּ, וְלֹא רָצָה לְגַלּוֹת סוּדוֹת כְּדֵי שֶׁתִּדַּע אֶת שְׁבָחוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁהָיָה בְיָמָיו וַיִּכְפּוּ הַדּוֹר עָלָיו. אָמַר לוֹ, מִסְפִּיק לְבָכוֹת בְּכִיָּה עָלָיו.

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה בּוֹכָה כָּל יוֹם עָלָיו, שֶׁהָרִי נִפְגַּשׁ עִמוֹ בְּאֲדָרָא הַקְּדוּשָׁה שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן וְשְׂאָר הַחֲבָרִים. אָמַר לוֹ, אוֹי שֶׁלֹּא הַסִּתְלָקְתִּי אוֹתוֹ יוֹם עִם אוֹתָם שְׁלֶשָׁה שֶׁהַסִּתְלָקוֹ, וְלֹא לְרָאוֹת דּוֹר זֶה, שֶׁהָרִי מִתְהַפֵּךְ.

אָמַר לוֹ, רַבִּי, אָמַר לִי, כְּתוּב (ש"ם כח) וְהֵם יִקְחוּ אֶת הַזֶּהָב וְאֶת הַתְּכֵלֶת וְאֶת הָאֲרָגָמָן וְאֶת תּוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ, וְאֵלּוֹ כֶּסֶף לֹא כְּתוּב, וְהָרִי כְּתוּב

הָיָה מִתְכַּוֵּן לְקַבֵּל רוּחַ אַחֲרֵת, שֶׁהָרִי רוּחַ שְׁלֹמֶעֱלָה לֹא שׁוֹרָה בְּרִיקָנוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, שְׂכִינָה לֹא שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמָקוֹם שְׁלֵם, וְלֹא בְּמָקוֹם חָסֵר, וְלֹא בְּמָקוֹם פְּגוּם, וְלֹא בְּמָקוֹם עָצוּב, אֶלָּא בְּמָקוֹם שֶׁהִתְכַּוֵּן, בְּמָקוֹם שְׂמֻחָה, וְלִכֵּן בְּכָל אוֹתָן שְׁנַיִם שְׂיוֹסָף נִפְרָד מֵאַבְיוֹ וַיַּעֲקֹב הָיָה עָצוּב, לֹא שָׂרְתָהּ בּוֹ שְׂכִינָה.

שְׁנַיִנוּ, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר רַבִּי אַבְא, כְּתוּב (תהלים ק) עֲבַדוּ אֶת ה' בְּשִׂמְחָה בָּאוּ לְפָנָיו בְּרִנָּה. לְהוֹצִיא, שְׂאִין עֲבוּדַת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶלָּא מִתּוֹךְ חֲדוּהָ. שְׂאֵמֶר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִין שְׂכִינָה שׁוֹרָה מִתּוֹךְ עֲצָבוֹת, שְׂכַתוּב (מלכים-ב ג) וַעֲתָה קָחוּ לִי מִנְגֵן וְהָיָה כְּנִגֵן הַמְּנַגֵּן. מִנְגֵן מְנַגֵּן שְׁלֹשׁ פְּעָמִים לְשֵׁם מָה? כְּדֵי לְעוֹרֵר רוּחַ מְשֻׁלְמוֹת הַכֹּל, שֶׁהוּא רוּחַ שְׁלֵם.

אָמַר רַבִּי אַבְא, שֵׁם שְׁנַיִנוּ, הַכֹּל נִמְצָא מֵאַרְבַּעַה צְדָדִים, וְכָל הַשְּׂרָשִׁים שֶׁל הָעֲלִיוֹנִים וְהַתְּחִתוֹנִים בָּהֶם אַחֲזִיזִים. וְשְׁנַיִנוּ, זֶה נִכְנָס וְזֶה יוֹצֵא, זֶה סְתוּם וְזֶה מְפָרֵשׁ, אַחֲזִיז אֶחָד בְּחִבְרוֹ, וְהֵם אֲבוֹת הַכֹּל.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, (דברים י') רַק בְּאַבְתְּיךָ חָשַׁק ה'. כְּתוּב בְּאַבְתְּיךָ, מִמָּשׁ שְׁלֶשָׁה, וּמִשְׁמַע שְׂכַתוּב רַק - רַק מִמָּשׁ, וּמֵאֵלָה נִפְרָדִים וְנֶאֱחָזִים כָּל שְׂאָר הָאַחֲרִים וְעוֹלִים הַשֵּׁם לְהִתְעַטֵּר.

שְׁנַיִנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִן הַיּוֹם שֶׁהִתְעַלָּה רַבִּי שְׁמַעוֹן מִהַמְעָרָה, הַדְּבָרִים הִלְלוּ לֹא נִתְכַּסּוּ מִן הַחֲבָרִים וּבְסוּדוֹת עֲלִיוֹנִים הָיוּ מִסְתַּכְּלִים וּמִתְגַּלִּים מִבִּינֵיהֶם, כְּאֵלּוֹ שֶׁנִּתְּנָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה בְּהַר סִינַי, אַחַר שְׁמַת כְּתוּב (בראשית ה) וַיִּסְכְּרוּ מַעֲיִנוֹת תְּהוֹם וְאַרְבּוֹת הַשָּׁמַיִם, וְהָיוּ הַחֲבָרִים מְרַחֲשִׁים דְּבָרִים, וְלֹא מִתְקִימִים בָּהֶם.

שְׁשִׁיּוֹם אֶחָד הָיָה יוֹשֵׁב רַבִּי יְהוּדָה עַל פְּתַחָה שֶׁל טְבַרְיָה וְרָאָה שְׁנֵי גַמְלִים שְׂמַעְלִים בְּגַדֵי צָמֵר מֵעַל הַכְּתָפִים. נָפַל הַמָּשָׂא שֶׁל בְּגַדֵי הַצָּמֵר, וּבָאוּ צִפְרִים, וְעַד שֶׁלֹּא הִגִּיעוּ עֲלֵיהֶם, הִתְבַּקְּעוּ.

אַחַר כֶּךָּ בָּאוּ כַּמָּה צִפְרִים, וְהָיוּ הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם, וְשָׁהוּ [וְזָרְקוּ] אוֹתָם בְּסַלְעַ, וְלֹא הִתְבַּקְּעוּ, וְהָיוּ צוֹוֹחִים לָהֶם וְלֹא הָיוּ נִפְרָדִים. שְׂמַעוּ קוֹל אֶחָד עֹטְרַת הָעֵטְרוֹת שׁוֹרָה בְּחֻשְׁכָּה וְהַבְּעָלִים בְּחוּץ.

עַד שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב, עָבַר אִישׁ אֶחָד, הִשְׁגִּיחַ בָּהֶם וְאָמַר, לֹא קִיַּם זֶה מָה שְׂכַתוּב (בראשית טו) וַיִּרְד

מה מעשהו? כסא היא ה', לז', שכתוב פי גבה מעל גבה שמר וגבהים עליהם, וב' היא קיומם, כמו שנאמר בבראשית. ומה מעשהו כאן? משל למה הדבר דומה? לאחד שהיה לו בת טובה ונעימה ושלמה ונאה, והשיאה לבן מלך, והלבישה ועטרה וקשטה, ונתנה לו עם ממון רב. אמר, אפשר למלך זה לשבת חוץ מביתו? אמרת לא. אפשר לו לשבת כל היום תמיד עמה? אמרת לא. הא כיצד? שם חלון בינו לבינה, וכל שעה שצריכה הבת לאביה או האב לבתו, מתחברים יחד בחלון. זהו שכתוב כל כבודה בת מלך פנימה ממשבצות זהב לבושה (ע"כ). [ונכתוב] [ווייהם כסף] ואדניהם נחשת, שהם כלי שמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי הכבוד הללו לא צריך להשתמש בהם איש אחר פרט כהן [מהכהן] הגדול, ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב [ועשית] בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, באותם לבושים דומה לגון עליון: ע"כ מההשמטות

למדנו, ויקרבו ימי ישראל למות. אמר רבי יהודה, אוי לעולם, שהרי בני אדם לא רואים ולא שומעים ולא יודעים, שהרי כל יום ויום קול הפרוז נשמע במאתים חמשים עולמות.

שנינו, עולם אחד נודע למעלה, וכשהפרוז יוצא אותו העולם מזדעזע ומתחלחל יוצאות שתי צפריים שעולות מאותו העולם, שמדורם תחת העץ שבו מראה החיים והמות.

יוצאת צפור אחת לצד דרום, וצפור אחת לצד צפון, וצפור אחת כשמאיר היום, ואחת כשנחשף היום, וכל אחת ואחת קוראת ומכריזה מה ששומעים מאותו פרוז.

אחר כך רוצות להתעלות למקומן, ונשמטות רגליהן בנקב תהום רבה, ונלכדות בתוכה עד שנחלק הלילה. וכשנחלק הלילה, הפרוז קורא: (קהלת ט) וכצפריים האחזות בפח כהם יוקשים בני האדם.

אמר רבי יהודה, בשעה שנלכדות רגלי בני האדם וימיו מתקרבים, אותו יום נקרא יום ה' להשיב רוחו אליו. שנינו, באותה שעה פוקד אותו הכתר הקדוש על רוחו, ומיהו? שכתוב (תהלים ז)

זהב וכסף? אמר לו, והרי גם נחשת, שפסף ונחשת היו בחשבון, וכאן לא. אלא אם לא שגלה המנורה הקדושה במקומו - לא הצטרכתי לגלות.

פתח ואמר, (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב נאם ה'. הינו שכתוב (תהלים קטו) השמים שמים לה'. בכמה מקומות הסתפלתי בכלי הקדש הללו, שכתוב (ויקרא טז) בגדי קדש הם, וכתוב (שמות כח) ועשו בגדי קדש. איזו קדשה כאן? אלא כך שנינו, קדשה הם בכל מקום, וכתוב בגדי קדש הם. ועשית בגדי קדש, כמו שלמעלה.

שלמדנו, כהן גדול למעלה, כהן גדול למטה. לבושי כבוד למעלה, ולבושי כבוד למטה. ומה שלא אמר כסף ונחשת, למקום אחר הם התעלו, שכתוב (שם כז) כל עמודי החצר סביב מחשקים כסף וגו', וכתוב ואדניהם נחשת, שהם כלים לשמוש שהמשכן ישתמש בהם.

אבל כאן בלבושי כבוד האלו לא צריך להשתמש בהם אדם אחר, פרט לכהן הגדול ששמן משחת קדש על ראשו, שכתוב (שם כח) ועשית בגדי קדש לאהרן אחיך לכבוד ולתפארת, שבאותם לבושים הוא דומה לגון שלמעלה.

השלמה מההשמטות (סימן נ"ב)

לי הכסף ולי הזהב. מה זה לי הכסף ולי הזהב? משל למה הדבר דומה? למלך שהיו לו שני אוצרות, אחד של כסף ואחד של זהב, שם של כסף בימינו, ושל זהב בשמאלו. אמר, זה יהיה מזמן וקל להוצאה. ועושה דבריו בנחת, והוא יהיה דבק עם העניים ומנהיגם בנחת, באותה שאמרנו ימינה ה' נאדרי בכח.

ואם שמח אדם בחלקו - טוב, ואם לאו - ימינה ה' תרעץ אויב. מה זה ימינה ה' תרעץ אויב? אמר לו, זה הזהב, שכתוב לי הכסף ולי הזהב. ולמה נקרא שמו זהב? שבו כלולות שלש מדות. הז' - שבע מדות, הה' - חמש אהדות אחרונות [אחרונה], הב' - חכמה ובינה. ונקראת נשמה זו על שם אצילות, חמש ספירות אחרונות, וחמש שמות לנשמה [נר"ן ח"י הסימן] - נפש רוח נשמה חיה [חידה] - רוח חיה יחידה נשמה נפש.

מאותם דברים שאני אמרתי, שתאמר אותם בשמי, כדי להזכיר את שמי. ואחד - שתזכה את יוסף בני בתורה. ואחד - שתלך לקברי כל שבעת הימים ותבקש בקשתך עלי.

אמר לו, מנין לך? אמר לו, הרי נשמתי מסתלקת ממני בכל לילה, ולא מאירה לי בחלום כמו שהיתה בתחלה. ועוד, שכאשר אני מתפלל ומגיע לשומע תפלה, אני משגיח בצלמי שבכתיב ולא רואה אותו, ואמרתי, הואיל והצלם העבר ולא נראה, שהרי הכרוז יוצא ומכריז, שכתוב (תהלים לט) אך בצלם יתהלך איש - כל זמן שצלם האדם לא יעבר ממנו, יתהלך איש ורוחו עומדת בתוכו. כשהעבר צלם האדם ולא נראה, אז הוא מעבר מהעולם הזה.

אמר לו, ומכאן, שכתוב (איוב ח) כי צל ימינו עלי ארץ. אמר לו, כל הדברים הללו שאתה רוצה שאני אעשה, אבל אבקש ממך, שבאותו עולם תברר את מקומי אצלך כמו שהייתי בעולם הזה. בכה רבי יצחק ואמר, בבקשה ממך שלא תפרד ממני כל הימים הללו.

הלכו לרבי שמעון, מצאוהו שהיה יושב ועוסק בתורה. זקף עיניו רבי שמעון וראה את רבי יצחק, וראה את מלאך המות שרץ לפניו ורוקד לפניו. גם רבי שמעון, ואחז ביד רבי יצחק. אמר, גוזרני שמי שרגיל להכנס - יכנס, ומי שלא רגיל להכנס - לא יכנס. נכנסו רבי יצחק ורבי יהודה, קשר את מלאך המות בחוץ.

התבונן רבי שמעון, וראה שעד עכשו טרם הגיע זמן, שהרי עד שמנה שעות של היום היה זמן. הושיבו לפני רבי שמעון והיה מלמדו בתורה. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, שב על הפתח, ומה [ומי] שתראה אל תדבר עמו. אם ירצה להכנס לכאן, תשביע אותו שבועה שלא יכנס.

אמר רבי שמעון לרבי יצחק, ראית את דמות אביך היום או לא? שהרי שנינו, בשעה שאדם מסתלק מן העולם, אביו וקרוביו נמצאים שם, ורואה אותם ונודע להם, וכל אותם שיהיה מדורו עמם שבאותו עולם בדרגה אחת, כלם מתכנסים ונמצאים עמו, והולכים עם נשמתו עד המקום שתשרה במקומה. אמר, עד עכשו לא ראיתי.

ימי שנותינו בהם שבעים שנה. והיא כתר של שביעי של הכל.

ואם מצד הגבורה הוא בא - כתוב ואם בגבורות שמנים שנה, שכתר הגבורה הוא הרי שמיני. מכאן והלאה אין מקום להמשך, כמו שנאמר ורהבם עמל ואון. במקום שלא היה יסוד, הבנין לא עומד.

אמר רבי יהודה, אשריהם הצדיקים, כשהקדוש ברוך הוא רוצה להשיב אליו את רוחו אליו ולשאב אותה רוח לתוכו. ששנינו, בשעה שרוצה הקדוש ברוך הוא להשיב אליו את רוחו, אם רוח זו היא של צדיק, מה כתוב? (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה.

ואם לא נמצא צדיק, אוי לאותה רוח שצריכה לרחץ באש שדולקת ולהתקן כדי להשאב לגוף המלך. ואם לא נתקנת, אוי לאותה רוח שמתגלגלת כאבן בכף הקלע, שכתוב (שמואל א-כח) ואת נפש איביך קלענה בתוך כף הקלע. שנינו, אם אותה רוח זוכה, כמה טובות גנוזים לה באותו עולם שכתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

אמר רבי יוסי, כשמתקרבים ימי אותו האיש, שלשים יום מכריזים עליו בעולם, ואפלו צפרי השמים מכריזים עליו. ואם צדיק הוא, שלשים יום מכריזים עליו בין הצדיקים בגן עדן.

שנינו, כל אותם שלשים ימים נשמתו יוצאת ממנו בכל לילה, ועולה ורואה את מקומה באותו העולם, ואותו אדם לא יודע ולא משגיח ולא שולט בנשמתו כל אותם שלשים יום כמו שהיה בתחלה, שכתוב (קהלת ח) אין אדם שליט ברוח לכלא את הרוח וגו'. אמר רבי יהודה, מכשמתחילים אותם שלשים יום, צלם האדם נחשף, והדמות שנוראית בארץ נמנעת.

רבי יצחק היה יושב יום אחד על פתחו של רבי יהודה והיה עצוב. יצא רבי יהודה ומצא אותו בשער שלו שהיה יושב ועצוב. אמר לו, מה יום זה משאר ימים?

אמר לו, באתי אליך לבקש ממך שלשה דברים. אחד - שכאשר תאמר דברי תורה ותזכיר

סדר הלימוד ליום יג שבט [יום 131 בשנה]

בין כף קם רבי שמעון ואמר, רבון העולם, נודע רבי יצחק אצלנו, והוא מאותן שבע עינים של כאן. הרי אחזתי אותו ותן לי. יצא קול ואמר: כסא אדוננו קרבה בכנפי רבי שמעון, הרי הוא שלך ועמך יבא בזמן שתפנס לשרות בכסאך. אמר רבי שמעון, ודאי.

בין כף ראה רבי אלעזר שהיה מסתלק מלאך המות, ואמר, אין גזר דין במקום שמצוי רבי שמעון בר יוחאי. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, תפנס לכאן ואחז ברבי יצחק, שהרי ראיתי בו שהוא פוחד. נכנס רבי אלעזר ואחז בו, ורבי שמעון החזיר פניו ולמד תורה.

נרדם רבי יצחק וראה את אביו. אמר לו, בני, אשרי חלקך בעולם הזה ובעולם הבא, שהרי בין העלים של עץ החיים שבגן עדן נתון [אתה יושב] עץ גדול וחזק בשני עולמות, והוא רבי שמעון בר יוחאי, שהרי הוא אחוז אותך בענפיו. אשרי חלקך בני.

אמר לו, אבא, ומה אני שם? אמר לו, שלשה ימים היו שכסו את חדר משכבה, ותקנו לה חלונות פתוחים להאיר לה מארבעת צדדי העולם, ואני ראיתי מקומך ושמחתי, שאמרתי אשרי חלקך בני, מחוץ לזה שעד עכשו לא זכה בנה בתורה.

והרי עכשו היו עתידים לבא אליך שנים עשר צדיקים מהחברים, ועד שהיו יוצאים התעורר קול בכל העולמות: מי הם החברים [השבילים] שעומדים כאן? התעטרו בשביל רבי שמעון, בקשה בקש ונתנה לו.

ולא זה לבדו, שהרי שבעים מקומות מתעטרים כאן בשבילו, ובכל מקום ומקום פתוחים פתחים לשבעים עולמות, וכל עולם ועולם נפתח לשבעים רצים, וכל רץ ורץ נפתח לשבעים כתרם עליונים, ומשם נפתחו דרכים לעתיק, נסתר הכל, לראות באותה נעימות עליונה שמאירה ומהנה לכל, כמו שנאמר (תהלים פז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. מה זה ולבקר בהיכלו? הינו שכתוב (כמדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא.

אמר לו, אבא, כמה זמן נתנו לי בעולם הזה? אמר לו, אין רשות ולא מודיעים לאדם, אבל בהלולא הגדולה של רבי שמעון תהיה עורך שלחנו, כמו שנאמר צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו ביום חתנתו וכיום שמחת לבו.

בין כף התעורר רבי יצחק, והיה צוחק ופניו מאירים. ראה רבי שמעון, והסתכל בפניו. אמר לו, דבר חדש שמעת? אמר לו, ודאי. אמר לו. השתטח לפני רבי שמעון.

למדנו, מאותו יום היה רבי יצחק אוהז את בנו בידו ומלמד אותו תורה, ולא היה עוזב אותו. כשהיה נכנס לפני רבי שמעון, הושיב את בנו בחוץ, וישב לפני רבי שמעון, והיה קורא לפניו, (ישעיה לח) ה' עשקה לי ערבני.

למדנו, באותו יום תקיף ומפחיד של האדם, כשמגיע זמנו להסתלק מהעולם, ארבעת צדדי העולם עומדים בדין הקשה, ומתעוררי דינים מארבעת צדדי העולם, וארבעה קשרים ניצים, וקטטה נמצאת ביניהם, ורוצים להפריד כל אחד לצדו.

הכרוז יוצא ומכריז באותו העולם, ונשמע במאתים שבעים עולמות. אם צדיק הוא - כל העולמות שמחים כנגדו, ואם לא - אוי לאותו האיש ולחלקו.

למדנו, באותו הזמן שהכרוז מכריז, אז יוצאת שלהבת מצד צפון, והולכת ובווערת בנהר דינור, ונפרדת לארבעת צדדי העולם, ושורפת את גשמות הרשעים. ויוצאת אותה שלהבת ועולה ויורדת בעולם, ואותה שלהבת מגיעה לכנפי התרנגול השחר, ומכה בכנפיו וקורא בפתח בין השערים.

פעם ראשונה קורא ואומר, (מלאכי ג) הנה היום בא בער כתנור וגו'. פעם שנייה קורא ואומר, (עמוס ד) כי הנה יוצר הרים וברא רוח ומגיד לאדם מה שחו. ואותה שעה יושב בן אדם במעשיו שמעידים לפניו, והוא מודה עליהם. פעם שלישית, כשרוצים להוציא ממנו את גשמתו, קורא התרנגול ואומר, (ירמיה י) מי לא יראך מלך הגוים פי לה יאתה וגו'.

בקרקע. כִּינן שְׁנַטְמָן, כְּמָה שׁוֹמְרֵי הַחֻקִּים אוֹחֲזִים בוֹ עַד שְׁמַגִּיעַ לְדוּמָ"ה, וּמְכַנְיָסִים אוֹתוֹ בְּמַדוּר שְׁלוֹ שֶׁל הַגִּיהֶנֶם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל שִׁבְעַת הַיָּמִים הַנִּשְׁמָה הוֹלֶכֶת מִהַבַּיִת לְקַבְּרוֹ וּמִקַּבְּרוֹ לַבַּיִת, וּמִתְאַבֶּלֶת עָלָיו עַל הַגּוֹף, שִׁכְתוֹב (אִיּוֹב יד) אַךְ בְּשׁוֹר עָלָיו יִכָּאֵב וְנִפְשׁוֹ עָלָיו תֵּאָבֵל. הוֹלֶכֶת וְיוֹשֶׁבֶת בְּבֵיתוֹ, וְרוֹאֶה אֶת כָּלֶם עֲצוּבִים וְאַבְלִים.

לְמַדְנֵנוּ, אַחַר שִׁבְעָה יָמִים הַגּוֹף נִהְיָ כְּמוֹ שֶׁהָיָה, וְנִשְׁמָתוֹ עוֹלָה לְמִקְוָמָה. נִכְנָסֶת לְמַעְרַת הַמְּכַפְלָה, רוֹאֶה מָה שְׁרוּאָה, וְנִכְנָסֶת לְמִקְוָם שְׁנִכְנָסֶת, עַד שְׁמַגִּיעָה לְגֵן עֵדֵן, וּפּוֹגֶשֶׁת אֶת הַכְּרוּבִים וְשִׁנִּינֹת הַחֶרֶב שֶׁבְּגֵן עֵדֵן שְׁלֵמָטָה. אִם צָדִיק הוּא שִׁתְּכָנֵס, נִכְנָסֶת.

שְׁנִינֵנוּ, אַרְבָּעָה עֲמוּדִים זְמִינִים, וְדַמּוֹת אַחַת שֶׁל הַגּוֹף בִּידֵיהֶם, מִתְלַבֶּשֶׁת בוֹ בְּחֻדוּהָ וְיוֹשֶׁבֶת בְּאוֹתוֹ מְדוּר שֶׁל גֵן עֵדֵן שְׁלֵמָטָה עַד זְמַן שְׁנִגְזָר עָלֶיהָ, אַחַר כֶּף הַכְּרוֹז קוֹרָא.

וְעַמּוּד שֶׁל שְׁלֹשָׁה גִּנְנִים מְזַדְמָן, וְאוֹתוֹ הָעַמּוּד נִקְרָא מְכוּן הַר צִיּוֹן, שִׁכְתוֹב (יִשְׁעִיָּה ד) וּבְרָא ה' עַל כָּל מְכוּן הַר צִיּוֹן וְעַל מִקְרָאָהָ עֲנַן יוֹמָם וְעֲשָׁן וְגו'. עוֹלָה בְּאוֹתוֹ הָעַמּוּד לְפֶתַח שֶׁל צִדִּק שִׁצִּיּוֹן וִירוּשָׁלַיִם בוֹ.

אִם זָכָה לְעֵלוֹת יוֹתֵר – טוֹב חֶלְקוֹ וְגוֹרְלוֹ לְהַדְבִּק בְּתוֹךְ הַגּוֹף שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וְאִם לֹא זָכָה לְעֵלוֹת יוֹתֵר – כְּתוֹב (שם) וְהָיָה הַנִּשְׁאָר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתֵר בִּירוּשָׁלַם קָדוֹשׁ יֵאָמֵר לוֹ. וְאִם זָכָה לְעֵלוֹת יוֹתֵר – צָדִיק הוּא, שְׁזוֹכָה לְכָבוֹד שֶׁל הַמֶּלֶךְ וְלִהְתַּעֲדָן בְּעֵדוֹן עָלִיוֹן שְׁלֵמָעֵלָה מִמְּקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, שִׁכְתוֹב (שם נח) אֲזַ תִּתְעַנֵּג עַל ה'. עַל ה' דּוֹקָא. אֲשָׁרִי חֶלְקוֹ שֶׁל מִי שְׁזוֹכָה לְחֶסֶד הַזֶּה, שִׁכְתוֹב (תְּהִלִּים קח) כִּי גָדַל מֵעַל שָׁמַיִם חֶסְדְּךָ.

וְכִי עַל הַשָּׁמַיִם הוּא, וְהָרִי כְּתוֹב (שם נו) כִּי גָדַל עַד שָׁמַיִם חֶסְדְּךָ? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יֵשׁ חֶסֶד וְיֵשׁ חֶסֶד, חֶסֶד עָלִיוֹן וְחֶסֶד תַּחְתּוֹן. חֶסֶד עָלִיוֹן הוּא מֵעַל הַשָּׁמַיִם, וְחֶסֶד תַּחְתּוֹן הוּא שִׁכְתוֹב (יִשְׁעִיָּה נה) חֶסְדֵי דוֹד הַנְּאֻמָּנִים, וּבְאֵלָה כְּתוֹב עַד שָׁמַיִם.

לְמַדְנֵנוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוֹב (תְּהִלִּים קיג) אִם הַבְּנִים שְׂמַחָה הַלְלוּיָהּ. הָאִם הַיְדוּעָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, תִּרְנַגּוּל שְׁחֹר לְמָה יוֹצֵא? אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה, כָּל מָה שֶׁעָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְץ, הַכֹּל רְמוּז בְּחֻכְמָה, רַק שְׁבִנֵי אָדָם לֹא יוֹדְעִים. זֶהוּ שִׁכְתוֹב (תְּהִלִּים קד) מָה רַבּוֹ מַעֲשֵׂיךָ ה' כָּלֶם בְּחֻכְמָה עֲשִׂיתָ מְלֵאָה הָאָרֶץ קִנְיָנְךָ. וּמִשׁוּם שֶׁנַּעֲשׂוּ בְּחֻכְמָה, כָּלֶם רְמוּזִים בְּחֻכְמָה.

וְהַתִּרְנַגּוּל הַשְּׁחֹר, שְׁנִינֵנוּ, אֵינן דִּין שׁוֹרָה אֶלָּא בְּמִקְוָם שֶׁהוּא מִינּוּ, וְשְׁחֹר בָּא מִצַּד הַדִּין. וְלִכֵּן בְּחֻצוֹת הַלַּיְלָה מִמֶּשׁ, כְּשִׁמְתַעֲוֹרֶרֶת רוּחַ שֶׁל צַד צְפוֹן, שֶׁלְהִבַּת אַחַת יוֹצֵאת וּמְכָה תַּחַת כְּנִפְי הַתִּרְנַגּוּל וְהוּא קוֹרָא. וְכֹל שֶׁכֵּן בְּתִרְנַגּוּל שְׁחֹר, שִׁמְתַכּוֹן יוֹתֵר מֵאַחַר.

אֵתָּה כָּאֵן, בְּשַׁעָה שְׁדִין הָאָדָם יִתְעוֹרֵר, מִתְחִיל וְקוֹרָא לוֹ, וְאֵינן מִי שִׁיּוֹדֵעַ בְּזֶה, פָּרַט לְאוֹתוֹ אִישׁ שֶׁשׁוֹכֵב. שְׁשִׁנֵּנוּ, בְּשַׁעָה שֶׁהָאִישׁ שׁוֹכֵב וְהַדִּין שְׁרוּי עָלָיו לְהוֹצִיא מִהָעוֹלָם הַזֶּה, מִתּוֹסַפֶּת בוֹ רוּחַ עָלִיוֹנָה מָה שֶׁלֹּא הָיָה בְּיָמָיו, וְכִיּוֹן שֶׁשׁוֹרָה עָלָיו וְנִדְבַקֶּת בוֹ, רוֹאֶה מָה שֶׁלֹּא זָכָה בְּיָמָיו, מִשׁוּם שֶׁהַתּוֹסֵפָה בוֹ אוֹתָהּ הָרוּחַ. וְכִשְׁמַתּוֹסַפֶּת בוֹ וְרוֹאֶה, אֲזַ יוֹצֵא מִהָעוֹלָם הַזֶּה. זֶהוּ שִׁכְתוֹב (שם) תִּסַּף רוּחָם יִגְוָעוֹן וְאֵל עֲפָרָם יִשׁוּבוּן. אֲזַ כְּתוֹב (שְׁמוֹת לג) כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחָי. בְּחִיָּיָהֶם לֹא זוֹכִים, בְּמִיתָתָם זוֹכִים.

לְמַדְנֵנוּ, בְּשַׁעָה שֶׁאָדָם מֵת, נִתְּנָה לוֹ רְשׁוֹת לְרְאוֹת, וְרוֹאֶה אֶצְלוֹ קְרוֹבָיו וְחֻבְרָיו מֵאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְנוֹדֵעַ לָהֶם, וְכָלֶם חֻקִּיקִים בְּדַמְיוֹתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהָיוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה. אִם צָדִיק אוֹתוֹ הָאִישׁ, כָּלֶם שְׂמַחִים לְפָנָיו וּמִקְדִּימִים לוֹ שְׁלוֹם.

וְאִם אֵינּוּ צָדִיק, לֹא נוֹדְעִים אֵלָיו. פָּרַט לְאוֹתָם הַרְשָׁעִים שִׁטּוֹרְדִים אוֹתָם בְּכָל יוֹם בְּגִיָּהֶנֶם, וְכָלֶם עֲצוּבִים וּפּוֹתְחִים בּוֹי וּמְסִימִים בּוֹי, וּמְרִים עֵינָיו וְרוֹאֶה אוֹתָם כְּמוֹ גֵץ שֶׁעוֹלָה מִהָאֵשׁ. אַף כֶּף הוּא פּוֹתַח וִי.

לְמַדְנֵנוּ, בְּשַׁעָה שִׁיּוֹצֵאת נִשְׁמַת הָאָדָם, הוֹלְכִים כָּל קְרוֹבָיו וְחֻבְרָיו שִׁבְאוֹתוֹ עוֹלָם עִם נִשְׁמָתוֹ, וּמְרִים לוֹ מְקוֹם הָעֵדוֹן וּמְקוֹם הָעֲנָשׁ. אִם הוּא צָדִיק, רוֹאֶה אֶת מְקוֹמוֹ, וְעוֹלָה וְיוֹשֵׁב וּמִתְעַדָּן בְּעֵדוֹן עָלִיוֹן שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם. וְאִם אֵינּוּ צָדִיק, נִשְׁאַרֶת אוֹתָהּ נִשְׁמָה בְּעוֹלָם הַזֶּה עַד שְׁנַטְמָן הַגּוֹף

ואוכלת ורומסת ברגליה, ואותו גבר מרים קולות וצווח, ולא ידעתי מה אמר.

אמר, נקרב אליו ונשמע. אמר, אני פוחד להתקרב. אמר לו, וכי בן אדם הוא במקום זה? אלא רמז של חכמה שרמז לנו הקדוש ברוך הוא. קרבו אליו. שמעו שהיה אומר: פתר, פתר, שני בנים שרויים בחוץ [זרוקים לבחון]. לא נח ולא מנוחה, עד שהצפור בפח תפל.

בכה רבי יוסי ואמר, זהו ששנינו בני אמי נחרו בי. מה הטעם? משום שכרמי שלי לא נטרתי. אמר, ודאי הגלות נמשך, ועל זה [ש]צפרי השמים לא זזת עד ששלטון העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות יעבר מהעולם, ומתי? עד שיגיע היום שהקדוש ברוך הוא מעורר דינו בעולם, שכתוב (זכריה יד) והיה יום אחד הוא יודע לה' לא יום ולא לילה.

עד שהיו הולכים, שמעו קול אחד שהיה אומר: שלהבת הדין הגיעה בדינו. יצאה שלהבת אחת ושרפה את אותה הצפור. אמר, ודאי כמו שכתוב (דניאל ז) ונתנה לשרפת האש.

אמר רבי יוסי, לא הגלה הקדוש ברוך הוא את ישראל אלא בזמן שלא נמצאה ביניהם אמונה, כשנמנעה ביניהם האמונה, כפיכחול, כף נמצא בכל, שכתוב (ישעיה כח) וכפר בריתכם את מות.

אמר רבי חייא, מהו שכתוב בלע המות לנצח? אמר לו, כשיעורר הקדוש ברוך הוא את ימינו, ימנע מות מהעולם, ולא תתעורר ימין זו אלא כשיתעוררו ישראל בימינו של הקדוש ברוך הוא, ומה זה? תורה שכתוב בה (דברים לג) מימינו אש דת למו. באותו זמן (תהלים קיח) ימי ה' עשה חיל וגו', לא אמות כי אחיה ואספר מעשי יי.

למדנו, אותו הצדיק שהקדוש ברוך הוא מתרצה בו, והפרוז קורא עליו שלשים ימים בין צדיקי גן העדן, כל הצדיקים שמחים, כל הצדיקים באים ומעטרים מקומו של אותו הצדיק עד שיבא למדר את דיורו ביניהם. ואם רשע הוא, הפרוז קורא עליו בגיהנם שלשים יום [עליו], וכל הרשעים כלם עצובים.

הבנים מי הם? אמר רבי שמעון, הרי שנינו שיש שני בנים לקדוש ברוך הוא, אחד זכר ואחד נקבה. הזכר נתן אותו ליעקב, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר. בת נתן לאברהם, שכתוב (בראשית כד) וה' ברך את אברהם בכל. בת היתה לו לאברהם, ובכל שמה.

והאם רובצת עליהם, שמיניקה אותם, ועל זה כתוב לא תקח האם על הבנים. ושנינו, אל ירבה האדם חטאיו למטה, כדי שתסתלק האם מעל הבנים, וכתוב (ויקרא יח) אמך הוא לא תגלה ערותה. אוי למי שמגלה ערותה.

וכששבים בני העולם ומרבים בזכיות לפני הקדוש ברוך הוא, והאם שבה ומכסה על הבנים, אז זה נקרא תשובה. מה זה תשובה? זו תשובה של האם ששבה בקיומה, ואז כתוב אם הבנים שמחה. אם הבנים ודאי. ולכן לא יפטר האדם מפריה ורביה עד שמוליד בן ובת.

שנינו, אמר רבי יצחק, כתוב (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו. תשוקת הצדיקים לראות את זה, ואתה אמרת על ה'? אמר רבי שמעון, הכל אחד, משמע שכתוב נעם ה', שבא מהעתיק הקדוש לשמים הזה, ותשוקת הצדיקים כף היא ודאי. וכתוב על השמים, אז תתענג על ה'. אשרי חלקו של מי שזוכה. ודאי מעטים הם.

שנינו, אמר רבי שמעון, כתוב (שיר א) בני אמי נחרו בי שמני נטרה את הכרמים. בני אמי, כמו שכתוב (איכה ב) השליך משמים ארץ. שפשרצה הקדוש ברוך הוא להחריב ביתו שלמטה ולהגלות את ישראל לבין העמים, העביר הקדוש ברוך הוא מלפניו את הארץ הזו, והתרחקה ממנו, ככתוב (שמות ב) ותתצב אחתו מרחק. וכשארץ זו התרחקה משמים שלמעלה, הארץ הזו שלמטה נחרבה, וישראל התפזרו בין העמים. אמרה כנסת ישראל: מי גרם לי את זה ומי עשה לי את זה? בני אמי שנחרו בי והתרחקו ממני, בני אמי ודאי.

רבי יוסי היה הולך בדרך, והיה עמו רבי חייא בר רב. עד שהיו הולכים, אמר רבי יוסי לרבי חייא, ראית מה שראיתי? אמר לו, ראיתי גבר אחד בנהר, וצפור אחת על ראשו, ועלה בפני הצפור,

מטמא את כל הגוף, והבית טמא. וגוף של עובדי כוכבים ומזלות לא מטמא מישהו אחר, וגופו [וביתו] לא טמא כשהוא מת. מה הטעם?

ישראל בשעה שהוא מת, כל הקדשות של רבוננו עוברות ממנו, ועובר ממנו הצלם הקדוש הזה, ועוברת ממנו רוח הקדשה הזו, נשאר הגוף טמא.

אבל עובדי כוכבים ומזלות עובד עבודה זרה לא כך, שבחיינו טמא בכל הצדים, צלמו טמא ורוחו טמאה, ומשום שכל הטמאות הללו שרויות בתוכו, אסור לקרב אליו. כיון שמת, יוצאות כל הטמאות הללו, ונשאר גוף בלי טמאה לטמא.

ואף על גב שגופם טמא, בין בחייהם ובין במיתתם, אבל בחייהם שכל אותן הטמאות שנמצאות אצלם, יש להם כח לטמא אחרים. ובמיתתם, כאשר יוצאות כל אותן הטמאות מהם, לא יכולים לטמא, ושל ישראל יכול לטמא אחרים, כי כל הקדשות יוצאות ממנו, ושורה עליו צד האחר.

בא ראה, הצלם הקדוש הזה, כשהולך אדם ומתגדל ונעשית מהפרצוף הזה הדמות שלו, נעשה צלם אחר, ומתחברים כאחד, וזה נוטל את זה. בשעה שנמצאים שני צלמים שמור הוא האדם, וגופו בקיום, ורוח שרויה בתוכו. בשעה שקרבים ימיו, הם עוברים ממנו, וזה עולה לזה, ונשאר אדם בלי שמירה, אז (שיר ב) עד שיפוח היום ונסו הצללים, שנים.

בא ראה, כשמתעורר דין בעולם, כשהקדוש ברוך הוא יושב על כסא דין לדון את העולם, צריך אדם לעורר [בדין] תשובה שישוב מהרשע [מחטאי], שהרי אותו יום נכתבים פתקים, וכלם נמצאים בתיק כתובים. אם זכה אדם שישוב לפני רבוננו, קורעים את הפתקים שעליו.

אחר כך הקדוש ברוך הוא מזמין לפני האדם את יום הכפורים, יום התשובה. אם שב מחטאיו – טוב. אם לא – מצוה המלך לחתם פתקים. אוי כי התשובה רוצה להסתלק ממנו.

אם זכה בתשובה ולא שלמה כראוי – תולים לו עד אותו יום אחרון של עצרת, שהוא שמיני לחג.

כלם פותחים: וי, שהרי דין חדש מתעורר כעת בגללו של פלוני. כמה שומרי החק מזדמנים כנגדו ומקדימים לו: וי, אוי לרשע אוי לשכנו. וכלם פותחים ואומרים: אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו. מה זה [טעם] גמול ידיו? אמר רבי יצחק, לכלל [להוציא] מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק.

שהרי שנינו, כל מי שמוציא זרעו לריק נקרא רע, ולא רואה פני שכינה, שכתוב (תהלים ה) כי לא אל חפץ רשע אפה לא יגרף רע, וכתוב (בראשית לב) ויהי ער בכור יהודה רע. אף כאן, אוי לרשע רע – אוי לאותו רשע שהוא רע, שעשה עצמו רע, כי גמול ידיו יעשה לו – לכלל מי שזונה בידו להוציא ולהשחית זרעו לריק, ולזה טורדים אותו באותו העולם יותר מכלם.

בא תראה, שהרי כתוב אוי לרשע [רע]. כיון שכתוב אוי לרשע, למה רע? אלא כמו שאמרנו, שעשה עצמו רע, וכתוב לא יגרף רע, וכלם עולים וזה לא עולה.

ואם תאמר, שאר רשעים שהרגו בני אדם? בא ראה, כלם עולים והוא לא עולה. מה הטעם? הם הרגו בני אדם אחרים, וזה הרג בניו ממש, שפך דמים רבים.

בא ראה, בשאר רשעי העולם לא כתוב וירע בעיני ה', וכאן כתוב וירע בעיני ה' אשר עשה. מה הטעם? משום שכתוב ושחת ארצה.

שנינו, אמר רבי יהודה, אין לך חטא בעולם שאין לו תשובה פרט לזה, ואין לך רשע שלא רואה פני שכינה פרט לזה, שכתוב לא יגרף רע, כלל. אמר רבי יצחק, אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, עליהם כתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. מה זה לעולם יירשו ארץ? אמר רבי יהודה, כמו שכתוב (תהלים קטז) אתה לך לפני ה' בארצות החיים.

ויחי יעקב, בתוכם. לכן צריך לאדם שלא לערב צלם שלו בצלם של עובדי כוכבים ומזלות, משום שזה קדוש וזה טמא.

בא ראה מה בין ישראל לעמים עובדי כוכבים ומזלות, שישאל כשנמצא אדם מת, הוא

זָהוּ שְׁפָתוֹב כֹּל הַנִּקְרָא בְשָׁמִי וְלִכְבוּדִי [בְּרֵאתִיו] -
לְעוֹרֵר כְּבוּדִי. בְּרֵאתִיו - לִיחַד לִי. יִצְרֵתִיו -
לְעֲשׂוֹת בּוֹ מַעֲשֵׂה [כַּח]. אִף עֲשִׂיתִיו - לְעוֹרֵר בּוֹ
כַּח שְׁלֹמְעֵלָה.

דְּבַר אַחַר כֹּל הַנִּקְרָא בְשָׁמִי - הֵינּוּ שְׁפָתוֹב (ויקרא כג)
פְּרִי עֵץ הָדָר. וְלִכְבוּדִי בְרֵאתִיו - הֵינּוּ כַּפַּת
תְּמָרִים. יִצְרֵתִיו - הֵינּוּ וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת. אִף עֲשִׂיתִיו -
הֵינּוּ וְעֵרְבֵי נַחַל.

וְתִקְוֹן שֶׁל זֶה שְׁאָמַר הַכְּתוּב וְלִקְחֶתֶם לָכֶם בְּיוֹם
הָרֵאשׁוֹן, דּוֹקָא שֶׁהוּא חֲמִישִׁי עַל עֲשׂוֹר.
אֲבָל בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן, אוֹתוֹ יוֹם רֵאשׁוֹן מִי הוּא? אֲלֵא
יוֹם שִׁינְאָ רֵאשׁוֹן לְנִסְעָ [לְכָל] בְּמַעֲנֵינוּ שֶׁל מִים
נוֹבְעִים, וְאֵנּוּ רוֹצִים לְהַמְשִׁיכוֹ לְעוֹלָם.

מִשָּׁל לְמַלְךְ שֶׁקָּשַׁר בְּנֵי אָדָם בְּמֶאֶסֶר. בָּאָה אָמוֹ
הַגְּבִירָה וְהוֹצִיאָה אוֹתָם לְחֵרוֹת, וְהַמֶּלֶךְ
מִשְׁגִּיחַ עַל כְּבוֹדָהּ וְנִתֵּן אוֹתָם בְּיָדֶיהָ. מִצָּאָה אוֹתָם
רַעֲבִים וְצָמְאִים. אֲמָרָה, הֲרִי הוֹצֵאתִי אוֹתָם לְחֵרוֹת,
תָּבִיא לָהֶם אֲכָל וּמִשְׁקָה.

כִּךְ יוֹם הַכַּפּוּרִים הַזֶּה מוֹצֵיא אֶת כָּלֶם לְחֵרוֹת, וְאֵנּוּ
רַעֲבִים לְמִזוֹן וְצָמְאִים לְשִׁתֵּיהֶם. הִיא מַעֲטֶרֶת אֶת
הַמֶּלֶךְ בְּעֶטְרוֹתָיו. בְּיוֹם הַזֶּה יִדְעֵנוּ שְׁמַיִם נוֹבְעִים
שׁוֹרִים עִמָּה, שׁוֹאֲלִים לְשִׁתּוֹת לְמִי שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם
לְחֵרוֹת, וְעַל כֵּךְ קוֹרְאִים לוֹ בְּיוֹם רֵאשׁוֹן.

זֶה בְּסִפּוֹר הָאֵגְדָה, וְהוּא יָפֵה. אֲבָל בְּיוֹם הַזֶּה,
לְאַבְרָהָם שֶׁהוּא רֵאשִׁית הַכֹּל, אִם בְּעֵנְיֵי כְבוֹד
הוּא הָרֵאשִׁית אוֹ בְּמִים הוּא הָרֵאשִׁית, שְׁאֲבָרָהֶם
הַתְּחִיל לְחַפֵּר בּוֹרוֹת מִים.

פְּרִי עֵץ הָדָר - זוֹ בָּאָר שֶׁל יִצְחָק, שִׁינְחָק הָדָר אֶת
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקָרָא לוֹ עֵץ הָדָר. פְּרִיו שֶׁל
עֵץ הָדָר הַזֶּה יְדוּעַ. כַּפַּת תְּמָרִים - שְׁפָתוֹב (תהלים
צב) צְדִיק כְּתָמַר יִפְרַח, וְלֹא נִמְצָא בִּינֵיהֶם פְּרוּד.
וְלִכֵּן לֹא כְּתוּב וְכַפַּת, אֲלֵא כַּפַּת, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא עוֹלָה
זֶה בְּלִי זֶה. וּבִזְהָ מִתְמַלֵּאת הַבָּאָר הַזֹּאת, מִבָּאָר מִים
עֲלִיוֹנִים שְׁנוֹבְעִים. הֵהוּא מִתְמַלֵּא בַתְּחִלָּה, וּמִמֶּנּוּ
מִתְמַלֵּאת הַבָּאָר עַד שְׁנוֹבְעַת לְכָל.

וְעֵנָף עֵץ עֵבֶת - זֶה עֵנָף שֶׁל אֵילָן הַגְּדוֹל
שֶׁהִתְחַזַּק וְנִשְׂרַשׁ בְּשָׂרְשׁוֹ, נַעֲשֵׂה אֵילָן
עֲלִיוֹן עַל הַכֹּל, שְׁאֲחוֹז בְּכָל הַצְּדָדִים שְׁלוֹ, עֵנָף
שֶׁהוּא עֵץ עֵבֶת, עֵץ שְׁאֲחוֹז אֶת הָעֵבֶת, שֶׁהֲרִי מִזֶּה

אִם עֲשֵׂה תְשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנַי רְבוּנוּ - נִקְרָעִים. וְאִם
לֹא זוֹכָה - אוֹתָם פְּתָקִים יוֹצְאִים מִבֵּית הַמֶּלֶךְ
וְנִמְסָרִים בְּיַד מַלְאָךְ הַדִּין, וְהַדִּין נַעֲשֵׂה, וּפְתָקִים
יוֹתֵר לֹא חוֹזְרִים עוֹד לְבֵית הַמֶּלֶךְ.

אִז מַעֲבָרִים הַצְּלָמִים מִמֶּנּוּ וְלֹא נִמְצָאִים עִמּוֹ. כִּיּוֹן
שֶׁעֲבָרוּ מִמֶּנּוּ, הֲרִי וְדָאִי שֶׁעֲנַשׁ הַמֶּלֶךְ יַעֲבֵר עָלָיו
וְיִטְעַם מִכּוֹס הַמּוֹת. וּבְאוֹתוֹ לִילָה שֶׁל חַג הָאֲחֵרוֹן,
הַמִּלְאָכִים הַמַּעֲנִישִׁים מְזַמְנִים, וְנוֹטְלִים אֶת
הַפְּתָקִים. וְאַחַר שֶׁנִּטְלוּ אוֹתָם, מַעֲבָרִים הַצְּלָמִים,
וְלֹא נִמְצָאִים [וְאִם נִמְצָאִים פְּגוּמִים, יַעֲבֵר עָלָיו
מַחְלוֹת וְכוּ'] בְּהֵם יָדִים. וְאִם נִמְצָאִים בְּהֵם יָדִים -
דִּין גְּרוּעַ, אוֹ יַעֲבֵר עָלָיו דִּין שֶׁל מַחְלוֹת רְעוֹת בְּפָגַם
שְׁלָהֶם, וְהֲרִי בְּאַרְנוֹ אֶת זֶה.

וּבְסִפְרֵי הַקְּדָמוֹנִים אוֹמְרִים יוֹתֵר, כְּשֶׁהֲרֵאשׁ נִגְרַע
וְיִמְצָא הַגּוֹף - בָּנוּ אוֹ אֲשֵׁתוֹ יִמְצָאוּ, וְהוּא
יִסְתַּלֵּק. וְזֶה מְדַבֵּר כְּשֶׁלֹּא חָזַר כָּל אוֹתוֹ זְמַן
בַּתְּשׁוּבָה. אֲבָל אִם חָזַר, טַעַם הַמּוֹת יִטְעַם וְיִתְרַפֵּא.

וְאִם הַגּוֹף לֹא נִרְאָה וְיִמְצָא הָרֵאשׁ - הֵם
מִסְתַּלְקִים וְהוּא מִתְקַים, וְזֶה מְדַבֵּר כְּשֶׁבָנוּ
הַקְּטָן בְּרִשׁוֹתוֹ. וְאִם יָדָיו פְּגוּמִים, מַעֲשֵׂה יָדָיו
פְּגוּמִים, רְגָלָיו - מַחְלוֹת רוֹדְפוֹת אוֹתוֹ. בּוֹרַח
הַצֵּלֶם וְחוֹזֵר, בּוֹרַח וְחוֹזֵר, עָלָיו כְּתוּב (דְּבָרִים כח)
בְּבִקְרָתָא מִי יִתֵּן עָרַב. וְזֶה כְּשֶׁהִלְבְּנָה מְאִירָה
וְהִלִּילָה מִתְקַן בְּאוֹר.

אֲבָל צְדִיקִים חֲסִידִים, כָּל יוֹם וְיוֹם מִסְתַּכְּלִים
בְּלִבָּם כְּאֵלוֹ אוֹתוֹ יוֹם מִסְתַּלְקִים מִהָעוֹלָם,
וְעוֹשִׂים תְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה לְפָנַי רְבוּנוּ, וְלֹא יִצְטָרְכוּ
לְדַבֵּר אַחַר. אֲשֶׁרִי חִלַּקְם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

בֵּא רָאָה, כֹּל הַנִּקְרָא בְשָׁמִי - כִּמָּה עֲלִיוֹנִים מַעֲשִׂי
הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, שֶׁהֲרִי בְּאוֹתָם מַעֲשִׂים [בְּרִיּוֹת]
שֶׁהוּא עוֹשֵׂה לְמַטָּה, קוֹשֵׁר אוֹתָם בְּדְבָרִים עֲלִיוֹנִים
שְׁלֹמְעֵלָה, וְכִשְׁנוֹטְלִים אוֹתָם לְמַטָּה וְעוֹשִׂים בְּהֵם
מַעֲשֵׂה, מִתְעוֹרֵר אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה שְׁלֹמְעֵלָה שֶׁקָּשַׁר בּוֹ,
כְּגוֹן אֲזוּב וְעֵץ אֲרֻז, וְהֲרִי בְּאַרְנוֹ הַדְּבָרִים.

וַיֵּשׁ מֵהֶם שְׁאֲחוֹזִים בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ, כְּמוֹ לוֹלֵב,
וְאַתְרוּג, הַדָּס, וְעֵרְבָה, שְׁכָלֶם אֲחוֹזִים בְּשֵׁם
הַקְּדוֹשׁ לְמַעֲלָה. וְעַל כֵּךְ שְׁנִינּוּ, לְאַחֵז אוֹתָם
וְלַעֲשׂוֹת בְּהֵם מַעֲשֵׂה כְּדִי לְעוֹרֵר חֲדוּהָ אוֹתוֹ שְׁאֲחוֹז
בּוֹ. וְעַל זֶה שְׁנִינּוּ, בְּדְבָרִים וּמַעֲשֵׂה צְרִיךְ לְהִרְאוֹת
דְּבַר כְּדִי לְעוֹרֵר דְּבַר אַחַר.

הוא למערב, ומשם יונק כחו, ושל צפון הוא קטן ממנו מהלך חמש מאות שנה, והוא ברוח צפונית מערבית, ובו פועל ונקרא על שמו, והם שניהם עצים. דבר אחר ערבי - שפעמים מערבים פעלתם זה עם זה. מה זה ערבי נחל? נחל הוא על שם המקום שהם קבועים בו ששמו נחל, כמו שפתוב כל הנחלים הלכים אל הים.

מהו ים? הוי אומר זה אתרוג. ומנין לנו שכל מדה ומדה מאלו השבעה נקראת נחל? שנאמר וממתנה נחליאל, אל תקרי נחליאל אלא נחלי אל. ועוד שם, מה לב, הדר פרי הגוף, אף ישראל פרי עץ הדר. מה אילן תמר, ענפיו סביביו ולולבו באמצע, אף ישראל נטלו גוף האילן הזה שהוא לבו, וכנגד הגוף חוט השדרה באדם שהוא עקר הגוף. ומה לולב זה כתוב לו לב, אף לב מסור לו. ומה לב זה שלשים ושתים נתיבות חכמה בו, אף בכל נתיב מהן צורה שומרת, שנאמר לשמר את דרך עץ החיים: ע"כ מההשמטות

דבר אחר, ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר - זה אברהם. כפת תמרים - זה יצחק. וענף עץ עבת - זה יעקב. וערבי נחל - אלה הן שתי הדרגות שאמרנו.

ומי ששונה זה, משום שעץ עבת זה יעקב, שאוחז את כל החלקים, ודאי זה יעקב. אבל הרי בארנו, פרי עץ הדר - זו באר יצחק, זו גבורה תחתונה. כפת תמרים - כפת חסר, קשר שנקשר בבאר, כמו שנאמר (דניאל ג) כפותים בסרבליהם, משום שאלה לא עולים זה בלי זה. וענף עץ עבת, ענף הוא עליון שנעשה עץ עבות ואוחז לכל צד, כמו שנאמר. ערבי נחל - זה יצחק, בכל הצדדים שאחוזים בצד הנחל ולא בצד האב. ששנינו, אף על גב שבנחל הזה לא נמצא דין, מתעוררים ממנו דינים.

ורב המנונא הזקן פרש, וערבי נחל - אלו שני העמודים שאמרנו שיוצאים מהם מים, ויפה. אבל בא ראה, הרי ראינו ששתי דרגות אלה שעומדות על דרגה של צדיק, פרי וכנוס גדול [הברכות] יוצאים מהם, וערבי נחל לא יוצאים מהם לא פרי ולא טעם ולא ריח, והרי בארנו, והכל יפה.

נוטל יסוד העולם ומתמלא כדי להריק בפאר, זהו עולם ארץ ההשקאה.

וערבי נחל - שנים הם, שני נחלי מים מתכנסים לתוכם להריק לצדיק. דבר אחר וערבי נחל - אלה הם גבורות שאחוזות ביצחק, שבאים מצד אותו נחל עליון ולא מצד האב. לכן הכל נאה, ולא מבשם לפרות, ולא עושה פרות. וערבי נחל - שני עמודים שהגוף עומד עליהם. אבל וערבי נחל ודאי, כמו שנתבאר, ואלה הם כלם לרוקן מים לבאר.

השלמה מההשמטות (סימן ג"ז)

מהו פרי עץ הדר? עץ האתרוג. ומהו הדר? הדר על הכל, והינו הדר של שיר השירים, שכתוב בו מי זאת הנשקפה כמו שחר. והינו על שם נקבה, ועל שמה נלקחה נקבה מאדם שאי אפשר להתקיים עולם התחתון בלא נקבה. ומה הטעם נקראת נקבה? על שם שנקביה רחבים, ויש לה נקבים יתרים על האיש, ומה הם הנקבים: שדים ורחם ובית קבול הולד.

ומה שאמרנו, שיר השירים שהוא הדר לכל ספרי הקדש - כן. שאמר רבי יוחנן, כל הספרים קדש, ושיר השירים קדש קדשים. ומהו קדש קדשים? אלא קדש שהוא קדש לקדשים. ומה הם קדשים? אלו שפנגד שש קצוות שבאדם, וקדש יהיה להם קדש לכלם.

ומהו קדש? זה אתרוג, שהוא הדר לכל. ולמה נקרא שמו הדר? אל תקרי הדר אלא ה' דר, זה אתרוג שהוא נפרד מאגד הלולב, ואין מצות לולב קימת אלא בו, והוא גם כן אגוד עם הכל, שעם כל אחד הוא, ועם כלם יחד הוא.

ומהו הלולב? כנגד חוט השדרה. וענף עץ עבת - שענפיו חופים את רבו, ואם אין ענפיו חופים את רבו - אינו כלום. מפני מה? משל לאדם שבזרועותיו יגן על ראשו, הרי זרועותיו שנים וראשו שלשה, והינו ענף לשמאל, עבת לימין, ונמצא עץ באמצע. ולמה נאמר בו עץ? שהוא שרש האילן.

ומה זה ערבי נחל? שוקי האדם שהם שתיים. ומהו לשון של ערבי נחל? משום שגדול שבהם

הקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא משבח אותה, והיא משבחת אותו תמיד. וכמה משבחים ומזמרים מזמינה תמיד לקדוש ברוך הוא. אשרי חלקם של ישראל שאחוזים בו בגורל החלק הקדוש, ככתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו וגו'. אני חבצלת השרון – זו כנסת ישראל, שעומדת ביפי של נוי בגן עדן. השרון – שהיא שרה ומשבחת את המלך העליון.

דבר אחר, אני חבצלת השרון – שרוצה להיות משקה מהשקית הנחל העמק, מקור הנחלים, כנאמר והיה השרב לאגם. [נ"א (ישעיה לג) והיה השרון כערבה] שושנת העמקים – שעומדת בעמק הכל. מי הם העמקים? כמו שנאמר (תהלים קל) ממעמקים קראתיך ה'. חבצלת השרון. חבצלת – מאותו מקום של השקאת הנחלים שיוצאים ולא פוסקים לעולמים. שושנת העמקים – שושנה מאותו מקום שנקרא עמק הכל, נסתר מפל הצדדים.

בא ראה, בתחלה ירקה כחבצלת, שהעלים שלה ירקים, אחר כך שושנה אדמה בגונים לבנים. שושנה בששה עלים. שושנת – שמשנתית מגון לגון ומשנה את גוניה.

שושנת – בתחלה חבצלת. בזמן שרוצה להזדוג במלך נקראת חבצלת, אחר שנדבקה עם המלך באותן נשיקות היא נקראת שושנת, משום שכתוב (שיר ה) שפתותיו שושנים. שושנת העמקים – שהיא משנה את גוניה לפעמים לטוב ולפעמים לרע, לפעמים לרחמים ולפעמים לדין.

ותרא האשה כי טוב העץ למאכל וכי תאוה הוא לעינים (בראשית ב). בא ראה, שהרי בני אדם לא מסתכלים ולא יודעים ולא משגיחים בשעה שברא הקדוש ברוך הוא את האדם וכבד אותו בכבוד עליון, רצה ממנו להדבק בו כדי שימצא יחידי, ובלב יחידי, ובמקום של דבקות יחידה שלא משתנה ולא מתהפך לעולמים באותו קשר יחיד שהכל נקשר בו. זהו שכתוב ועץ החיים בתוך הגן.

אחר כך סטו מדרך האמונה ועזבו את העץ היחידי, העליון מכל האילנות, ובאו להדבק במקום שמשתנה ומתהפך מגון לגון ומטוב לרע

ועל פן אתרוג בשמאל, כנגד הלב. לולב בימין. כפת בכל, וקשור בכל, שהרי צדיק כפות הוא בכל הצדדים וקשור בכל, וזהו קשר האמונה.

ויפה אמר בספר האגדה שכל אלה הם אורחים שמזמינים העם הקדוש ביום הזה, שצריכים למצא אותם, כיון שהזמין אותם, ובהם מבקש אדם בקשתו למלך. אשריהם ישראל שיודעים דרכי המלך הקדוש, ויודעים דרכי התורה ללכת בדרך אמת, לזכות בהם בעולם הזה ובעולם הבא.

ביום הזה יוצאים ישראל בסימנים רשומים מתוך המלך, משום שהם נצחו בדין, וממהם הסימנים? סימני האמונה, חותם המלך העליון. לשני בני אדם שנכנסו לבני המלך לדין, ובעולם לא יודעים מי מהם נצח. יצא לגיון אחד מבית המלך, ושאלו אותו מי נצח? אמר להם, מי שיצא ובידו סימני המלך, הוא שנצח.

כך כל העולם נכנסים לדין לפני המלך העליון, והוא דן אותם מיום של ראש השנה ויום הכפורים, עד חמש עשרה יום לחדש, ובין כך נמצאו ישראל כלם צדיקים בתשובה, טורחים בסכה ולולב ואתרוג, ולא יודעים מי נצח בדין. המלאכים העליונים שואלים, מי נצח בדין? אומר להם הקדוש ברוך הוא, אלה שמוציאים בידיהם את הסימנים שלי, הם נצחו בדין.

ביום הזה יוצאים ישראל ברשם המלך, בתשבחות ההלל, נכנסים לסכה, אתרוג בשמאל, לולב בימין. כלם רואים שישאל רשומים ברשומי המלך הקדוש, פותחים ואומרים, (תהלים קמד) אשרי העם שככה לו אשרי העם שה' אלהיו.

עד כאן חדות הכל, חדות האורחים, ואפלו אמות העולם שמחים בחדוה ומתברכים ממנה, ולכן מקריבים בכל יום עליהם להטיל עליהם שלום, ויתברכו מאתנו. מכאן והלאה יום אחד של המלך העליון ששמח בהם בישראל, שכתוב (במדבר כט) ביום השמיני עצרת תהיה לכם. שהרי יום זה מן המלך בלבדו חדותו לישראל. משל למלך שהזמין אורחים וכו'.

רבי שמעון פתח ואמר, אני חבצלת השרון שושנת העמקים. כמה חביבה כנסת ישראל לפני

כתוב (שם כה) בלע המות לנצח ומחה ה' אלהים
דמעה מעל כל פנים וחרפת עמו יסיר מעל כל
הארץ וגו'.

ויקרבו ימי ישראל למות. שנינו, אמר רבי חייא,
כתוב ויחי יעקב בארץ מצרים שבע
עשרה שנה. שם בקיומו יעקב, וכאן במיתתו
ישראל, שכתוב ויקרבו ימי ישראל למות. אמר
רבי יוסי, כך הוא ודאי, שהרי לא כתוב ויקרב
יום ישראל למות, אלא ימי, וכי בכמה ימים מת
בן אדם? והרי בשעה אחת, ברגע אחד מת ויוצא
מן העולם.

אלא כך למדנו, כשהקדוש ברוך הוא רוצה
להשיב אליו את רוחו, כל אותם ימים
שעומד בן אדם בעולם הזה נפקדים לפניו ונכנסים
בחשבון, וכשנקרבים לפניו להכנס בחשבון, מת
האדם, ומשיב הקדוש ברוך הוא אליו את רוחו.
אותו ההבל שהוציא ונפח בו, משיב אותו אליו.

אשרי חלקו של אותו אדם שימיו התקרבו אל
המלך בלי בושה, ולא נדחה יום אחד מהם
החוצה שימצא שבאותו יום שנעשה בו חטא, לכן
כתוב בצדיקים קריבה. [ואיך יקרבו] משום
שקרבים ימיו לפני המלך בלי בושה.

אוי לרשעים, שלא כתוב בהם קריבה, ואיך יקרבו
הימים לפני המלך, שהרי כל ימיו נמצאו
בחטאי העולם, ולכן לא יקרבו לפני המלך ולא
ימנו לפניו ולא יזכרו למעלה, אלא הם מתכלים
מתוכם. עליהם כתוב (משלי ד) דרך רשעים כאפלה
לא ידעו במה יכשלו.

וכאן ויקרבו ימי ישראל למות ודאי, בלי בושה,
בשלמות, בחדוה שלמה, ומשום כך ימי
ישראל, שהיה ישראל יותר שלם מיעקב. ואם
תאמר, הרי כתוב (בראשית כה) ויעקב איש תם,
שלם? שלם היה, אבל לא שלם בדרגה עליונה
כמו ישראל.

סדר הלימוד ליום יד שבט [יום 132 בשנה]

שנינו, אמר רבי יוסי, בשעה שימי האדם נפקדים
לפני המלך, יש צדיק שנפקדים ימיו, והם
רחוקים מלפני המלך, ויש צדיק שכאשר נפקדים

ומרע לטוב, וירדו מלמעלה מטה, ונדבקו למטה
בשנויים רבים, ועזבו את האילן היחידי העליון
מכל האילנות. זהו שכתוב (קהלת ז) אשר עשה
האלהים את האדם ישר וגו'.

ודאי שאז התהפך לבם באותו הצד מממש,
לפעמים לטוב לפעמים לרע, לפעמים
לרחמים לפעמים לדין. בדבר הזה נדבקו בו ודאי,
בקשו חשבונות רבים ונדבקו בהם.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, אדם, עזבת חיים
ונדבקת במות. חיים – שכתוב ועץ החיים
בתוך הגן, שנקרא חיים, שמי שאוחז בו לא טועם
מות לעולמים. נדבקת בעץ אחר – הרי ודאי המות
כנגדך. זהו שכתוב (משלי ה) רגליה ירדות מות,
וכתוב (קהלת ז) ומצא אני מר ממות את האשה. ודאי
שנדבק במקום המות ועזב מקום החיים. משום כך
נגזר עליו ועל כל העולם מות.

אם הוא חטא, מה חטאו כל העולם? אם תאמר
שכל העולם אכלו מהעץ הזה וזה קרא
לכלם – לא כך! אלא בשעה שאדם עמד על
רגליו, ראו אותו כל הבריות ופחדו מלפניו, והיו
נוסעים אחריו כעבדים אחר המלך, והוא אמר
להם: אני ואתם (תהלים צה) באו נשתחוה ונכרעה
וגו'. וכלם הלכו אחריו. כיון שראו שאדם
משתחוה למקום זה ונדבק בו, כלם נמשכו
אחריו, וגרם מות לכל העולם.

ואז השתנה האדם לכמה גונים, לפעמים דין
לפעמים רחמים, לפעמים מות לפעמים
חיים, ולא עומד בקיום תמיד באחד מהם, משום
שאותו מקום גרם לו, ולכן נקרא חרב המתהפכת,
המתהפכת מצד זה לצד זה, מטוב לרע, מרחמים
לדין, משלום לקרב, מתהפכת היא בכל, טוב ורע,
שכתוב (בראשית ב) ועץ הדעת טוב ורע.

והמלך העליון, לרחם על מעשיו, הוכיח אותו
ואמר לו, ומעץ הדעת טוב ורע לא תאכל
ממנו וגו'. והוא לא קבל ממנו ונמשך אחר אשתו,
וגרש לעולמים, שהרי אשה עולה למקום [למקום
זה] ולא יותר, והאשה גרמה מות לכל.

בא ראה, לעולם הבא כתוב (ישעיה סה) כי כימי העץ
ימי עמי. כימי העץ – אותו שנודע באותו הזמן.

וְחָלִילָה יִכְלוּ בְּנֵי בֵּין הָעַמִּים, וְאוֹלֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוא יִסְלַק שְׂכִינְתוֹ מִמֶּנִּי כְּבַתְחִלָּה. מה כָּתוּב? וַיֵּרָא
אֱלֹהִים אֶל יַעֲקֹב וַגּוֹ', [וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים לְיִשְׂרָאֵל] אֵל
תֵּירָא מִרְדֵּה מִצְרַיִמָּה כִּי לְגוֹי גְדוֹל אֲשִׁימָךְ שָׁם.
וְמָה שְׂאֲמַרְתָּ אוֹלֵי אֶסְלַק שְׂכִינְתִי מִבֵּינְךָ – אֲנֹכִי
אֲרַד עִמָּךְ מִצְרַיִמָּה.

אָמַר עוֹד, פּוֹחַד אֲנִי שְׂמָא אֶקְבֵּר שָׁם וְלֹא אֲזַכֶּה עִם
אֲבוֹתַי. אָמַר לוֹ, וְאֲנֹכִי אֶעֱלֶיךָ גַם עֲלֶיךָ. אֶעֱלֶיךָ
– מִמִּצְרַיִם. גַּם עֲלֶיךָ – לְהַקְבֵּר בְּקִבְרֵי אֲבוֹתֶיךָ.

מִשׁוּם כִּךְ רָצָה לְהַעֲלוֹת עֲצֻמוֹ מִמִּצְרַיִם: אֶחָד –
כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲשׂוּ מִמֶּנּוּ יִרְאָה, שֶׁהָרִי רָאָה
שְׁעֵתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַפְרֵעַ מִיִּרְאָתָם. וְאֶחָד –
שֶׁרָאָה שֶׁשְׂכִינָה תִשָּׂם מְדוּרָה בֵּין בָּנָיו בְּגִלּוֹת.
וְאֶחָד – כְּדִי שֶׁיְהִיֶּה גּוֹפוֹ דָּר בֵּין גּוֹפוֹת אֲבוֹתָיו
לְהַכְלִיל בֵּינֵיהֶם, וְלֹא יִמָּנֶה עִם רִשְׁעֵי מִצְרַיִם.

וְשָׂנִינוּ, הַגּוֹף שֶׁל יַעֲקֹב נִמְשָׁךְ מִיָּפִיו שֶׁל אָדָם
הָרִאשׁוֹן, וְהִיָּתָה דְמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב דְמוּת
עֲלִיוֹנָה וְקְדוּשָׁה, דְמוּת שֶׁל הַכֹּסֵא הַקְּדוּשׁ, וְלֹא רָצָה
לְהַקְבֵּר בֵּין רִשְׁעִים. וְסוּד הַדְּבָר, שֶׁבְּאֲבוֹת אֵין כָּלָל
פְּרוּד, וְעַל זֶה כָּתוּב וְשָׁכַכְתִּי עִם אֲבֹתַי.

וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף. בָּנוֹ – בְּדְמוּת אַחַת שֶׁל הַפְּנִים,
מִשׁוּם שֶׁבְּרָצוֹן הָרוּחַ וְהַלֵּב הוֹלִיד אוֹתוֹ
יִתֵּר מִכָּלֶם בֹּא רָאָה מֶה כָּתוּב, (בְּרִאשִׁית ל) הַמַּעַט
קָחְתָּךְ אֶת אִישִׁי, שֶׁכָּל רָצוֹנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה בְּרַחֵל,
וּמִשׁוּם כִּךְ וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף.

שָׂנִינוּ, רַבִּי שְׁמַעוֹן פְּתַח וְאָמַר, (דְּבָרִים כט) הַנְּסֻתָּרָת
לֵה' אֱלֹהֵינוּ וַגּוֹ'. הַנְּסֻתָּרָת לֵה' אֱלֹהֵינוּ, בֹּא
רָאָה כִּמָּה יֵשׁ לְאָדָם לְהִזְהַר מִחֻטְאָיו וּלְהִסְתַּכַּל שֶׁלֹּא
יַעֲבֹר עַל מִצְוֹת רַבּוֹנוֹ, שֶׁשָּׂנִינוּ, כֹּל מֶה שְׂאָדָם עוֹשֶׂה
בְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם מַעֲשִׂים כְּתוּבִים בְּסִפְרֵי וְנִכְנָסִים
בְּחֻשְׁבוֹן לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוּשׁ, וְהַכֵּל גְּלוּי לְפָנָיו. זֶהוּ
שְׁכַתוּב (יִרְמִיָּה כג) אִם יִסְתַּר אִישׁ בַּמִּסְתָּרִים וְאֲנִי לֹא
אֲרָאֵנּוּ נֹאֵם ה'?! אִם כֵּן, אֵיךְ לֹא יִשְׁמַר אָדָם
מִלְּחֻטָּא לְפָנֵי רַבּוֹנוֹ. וְשָׂנִינוּ, אֶפְלוּ אוֹתוֹ [מִי] מֶה
שֶׁחָשַׁב אָדָם וְעָלָה בְּרָצוֹנוֹ, הַכֵּל נִמְצָא לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא וְלֹא נִאֲבָד מִמֶּנּוּ.

בֹּא רָאָה, בְּאוֹתוֹ לִילָה שֶׁנִּכְנָסָה לָאָה אֵל יַעֲקֹב
וְנִתְּנָה לוֹ אוֹתָם סִימָנִים שֶׁנִּתְּנָן יַעֲקֹב לְרַחֵל,
עָלָה בְּרָצוֹנוֹ שֶׁהִיא רַחֵל וְשִׁמְשָׁה בְּהָ תִשְׁמִישׁ, וְאוֹתָהּ

יָמִיו, הֵם קְרוֹבִים וְסִמּוּכִים לְמֶלֶךְ וְלֹא מְרַחֲקִים,
נִכְנָסִים בְּלִי בּוֹשָׁה וְקְרִבִים לְמֶלֶךְ. אֲשֶׁרִי חִלַּקְסָם. זֶהוּ
שְׁכַתוּב וַיִּקְרְבוּ יָמֵי יִשְׂרָאֵל לְמוֹת.

וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף. אָמַר רַבִּי יַצְחָק, וְכִי שְׂאָר
הַשְּׂבֻטִים לֹא בָנוּ הֵם? אֵלָּא, אָמַר רַבִּי
אֲבֵא, יוֹסֵף הָיָה בָנוּ יוֹתֵר מִכָּלֶם, שֶׁשָּׂנִינוּ, בְּשַׁעָה
שְׂאֵשֶׁת פּוֹטִיפֵר דְּחָקָה אֶת יוֹסֵף, מֶה כָּתוּב? וַיִּבֵּא
הַבֵּיתָה לְעִשׂוֹת מְלֹאכְתּוֹ וְאֵין אִישׁ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית.
פְּסוּק זֶה הָיָה צְרִיךְ לְכַתֵּב וְאֵין אִישׁ בְּבֵית, מֶה זֶה
מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית? אֵלָּא לְהַכְלִיל אֶת דְמוּתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב
שֶׁהִיָּתָה שָׁם וְנִמְצָאָה שָׁם, וּמִשׁוּם כִּךְ מֵאֲנָשֵׁי הַבֵּית,
אֲבֵל אִישׁ אַחֵר הָיָה שָׁם. כִּיּוֹן שֶׁהָרִים יוֹסֵף עֵינָיו
וְרָאָה אֶת דְמוּת אָבִיו, יֵשֵׁב בְּקִיּוּמוֹ וְנִרְתַּע לְאַחֲרוֹ.

בֹּא רָאָה מֶה כָּתוּב, וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אֵל אֲשֶׁת אֲדֹנָיו.
אָמַר לוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַתָּה אֲמַרְתָּ וַיִּמָּאֵן
וַיֹּאמֶר, חֲיִיךְ וַיִּמָּאֵן וַיֹּאמֶר אַחֵר יָבֵא לְבָרְךָ אֶת בְּנִיךְ
וַיִּתְּבָרְכוּ בוֹ, זֶהוּ שְׁכַתוּב וַיִּמָּאֵן אָבִיו וַיֹּאמֶר יְדַעְתִּי
בְּנֵי יְדַעְתִּי.

כִּיּוֹן שְׂאֲמַר יְדַעְתִּי בְּנֵי, לְמָה אָמַר יְדַעְתִּי אַחֵר?
אֵלָּא אָמַר יְדַעְתִּי בְּנֵי, בְּזִמְנֵן שְׁעַמְדַתְּ בְּגוֹפְךָ
שְׂאֵתָה בְּרוּר, כְּשֶׁרִאִיתָ אֶת דְמוּתִי וְשָׁכַכְתָּ בְּקִיּוּמְךָ,
וּמִשׁוּם כִּךְ כָּתוּב יְדַעְתִּי בְּנֵי יְדַעְתִּי, עַל מֶה שְׂאֲמַרְתָּ
שֶׁזֶהוּ הַבְּכוֹר, גַּם הוּא יְהִיֶּה לְעַם וְגַם הוּא יִגְדֵּל,
וְכֵאֵן מִשׁוּם כִּךְ כָּתוּב וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף, לְבָנוֹ
לְיוֹסֵף מִמֶּשׁ.

דְּבָר אַחֵר וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף – שְׁבִדְמוּת אַחַת
הָיוּ נִרְאִים. שְׁכָל מִי שֶׁרָאָה אֶת יוֹסֵף, הָיָה
מַעֲיֵד שְׁבָנוֹ שֶׁל יַעֲקֹב הָיָה. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, הַכֵּל
כִּךְ הוּא, וְעוֹד, שְׁיוֹסֵף זֵן אוֹתוֹ וְאֶת בָּנָיו בְּזַקְנוֹתוֹ,
וְלִכְן בָּנוּ מִמֶּשׁ יוֹתֵר מִכָּלֶם. וַיִּקְרָא לְבָנוֹ לְיוֹסֵף,
לְמָה לְיוֹסֵף וְלֹא לְאַחֵר? מִשׁוּם שֶׁהִיָּתָה רְשׁוּת בִּידוֹ
לְהַעֲלוֹתוֹ מִמֶּשׁ.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כִּיּוֹן שֶׁיַּעֲקֹב הָיָה יוֹדֵעַ שְׁבָנוֹ
יִשְׁתַּעֲבְדוּ בְּגִלּוֹת שָׁם בְּמִצְרַיִם, לְמָה לֹא נִקְבֵּר
שָׁם כְּדִי שֶׁזְכוּתוֹ תִּגָּן עַל בָּנָיו? לְמָה רָצָה לְעִלּוֹת
מִשָּׁם, וְהָרִי כָּתוּב (תְּהִלִּים קג) כִּרְחַם אָב עַל בָּנִים,
אֵיפֹה הִרְחַמְנוֹת?

אֵלָּא, כִּךְ שָׂנִינוּ, בְּשַׁעָה שֶׁהָיָה יוֹרֵד יַעֲקֹב
לְמִצְרַיִם, הָיָה פּוֹחַד, וְהָיָה אוֹמֵר: חַס

היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הפהן בארץ כשדים על נהר כבר. והרי שנינו ששכינה לא שורה, רק בארץ ישראל, אז למה כאן שכינה? אלא כתוב על נהר כבר, וכתוב ותהי עליו שם יד ה'. אף כאן, ארוננו של יוסף נשלף בתוך המים. אמר הקדוש ברוך הוא, אם יוסף יעלה מכאן, הגלות לא תתקיים, אלא תהיה קבורתו במקום שלא נטמא, ויסבלו בני ישראל את הגלות.

שנינו, אמר רבי יוסי, ראה יעקב שהרי בכל נתקן לכפסא הקדוש באבות [כאבות]. אמר, אם כך, יקבר, איך הגוף הזה יתאחד באבות. ואפלו המערה שנקבר שם נקראת מכפלה, משום שכל דבר של מכפלה הוא שנים ואחד, אף המערה שנים ואחד.

ובא וראה, האבות זכו להקבר שם הם וזווגיהם. יעקב - הוא ולא. מה הטעם רחל לא, והרי כתוב ורחל עקרה, שהיא עקר הבית? אלא לאה זכתה בו להוציא ששה שבטים מגזע קדוש בעולם יותר, ומשום כך היא נתנה עמו לזווג במערה.

אמר רבי יהודה, כל ימיה היתה לאה עומדת בפרשת דרכים, ובכתה בשביל יעקב, כששמעה שהוא צדיק, ותפלה היא הקדימה לו, והינו שכתוב (בראשית כט) ועיני לאה רכות, כמו שבארנו שמקדימה ויושבת בפרשת דרכים לשאל.

רחל לא יצאה לדרכים לעולם, משום כך זכתה לאה להקבר עמו, ורחל קבורתה עומדת בפרשת דרכים ונקברה שם. זהו שכתוב ואני בבאי מפרדן ארם מתה עלי רחל. מה זה עלי? עלי ודאי, כלומר בגללי. בארץ כנען בדרך - בגללי מתה בדרך, שלא יצאה בשבילי לעולמים כמו אחותה.

משום כך, לאה שיצאה ובכתה בפרשת דרכים בשביל יעקב, זכתה להקבר עמו. רחל שלא רצתה לצאת ולשאל בשבילו, משום כך קבורתה בפרשת דרכים, וסוד הדבר הרי בארנו ונתבאר, זה בגלוי וזה בנסתר.

ובא וראה, ששנינו, דמעות רבות שפכה אותה לאה הצדקת כדי להיות חלקו של יעקב ולא של אותו עשו הרשע. והינו מה ששנינו, כל אדם ששופך דמעות לפני הקדוש ברוך הוא, אף על גב

טפה ראשונה של יעקב היתה, שכתוב (בראשית מט) כחי וראשית אוני, וסבר שהיא רחל. הקדוש ברוך הוא שהוא מגלה עמקות ונסתרות ויודע מה שבחשכה, העלה אותו רצון למקומו, ובכורת ראובן עלתה ליוסף. מה הטעם? משום שהרי של רחל היתה אותה טפה ראשונה שיצאה מיעקב, משום שהיתה שלה, אותה בכורה ממש של ראובן ירש יוסף, ורחל ירשה את שלה.

ומשום כך, סוד הדבר, לא התעלה ראובן בשם כשאר השבטים, אלא ראובן, כלומר ראו בן. ראו בן סתם. והבן הזה לא נודע שמו. ועל בן לא קראה לאה בני בשם הזה, ולא נקרא ראו בני, שהרי לאה ידעה את המעשה.

ושנינו, גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שאין רצון יעקב היה לחטא לפניו בזה ולא הסתפל ברצון באשה אחרת באותה שעה כשאר רשעי העולם, ועל כך כתוב (שם לה) ויהיו בני יעקב שנים עשר, שהרי בניהם של שאר הרשעים בעולם שעושים אותו מעשה, נקראים בשם אחר, והרי דבר זה ידוע בין החברים, ומשום כך ויקרא לבנו ליוסף, בנו ממש, מהראשית ועד הסיום [בנו] היה בנו.

שנינו, אמר רבי יוסי, במה השביע יעקב את יוסף, שכתוב שים נא ידך תחת ירכי? אלא באותו אות הברית שהיה רשום בבשרו, שזו חשיבות האבות יותר מהכל, וברית זו היא סוד של יוסף.

אמר רבי שמעון, באברהם וביעקב כתוב שים נא ידך תחת ירכי. תחת ירכי, כלומר באותו מקום שרמוז בשם הקדוש ומוציא זרע קדש נאמן לעולם. ביצחק לא כתוב, כי יצא ממנו עשו.

עוד, מה הטעם שים נא ידך תחת ירכי, אל נא תקברני במצרים? אלא אמר לו יעקב ליוסף, ברשם הקדוש הזה השבע לי, שהוציא זרע קדוש נאמן לעולם, ונשמר ולא נטמא לעולמים, שלא יקבר בין אותם הטמאים שלא שמרו אותו לעולמים, שכתוב בהם (יחזקאל כג) אשר בשר חמורים בשרם וזרמת סוסים זרמתם.

ואם תאמר, הרי יוסף, ששמר אותו מעל הכל, למה נקבר ביניהם? אלא שנינו, כתוב (שם א)

חַכְמַת כָּל בְּנֵי קָדָם? אָמַר לוֹ, בֵּא רְאֵה, בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת פְּרִשְׁוֶה בְּאוֹתוֹ שֵׁם. שְׁהִלְכְנָה כְּשִׁמְתְּבִרְכַת מִהַכֵּל כְּתוּב וְתִרְב, בִּימֵי שְׁלֹמֹה, שְׁהִתְרַבְּתָה וְהִתְבָּרַכָה וְעִמְדָה בְּשִׁלְמוֹת.

וְשָׁנִינוּ, אֵלֶּף הָרִים מִתְגַּדְּלִים לְפָנֶיהָ, וְכֻלָּם הָיוּ לְפָנֶיהָ שְׂאִיבָה אַחַת, וְאֵלֶּף נְהוֹת גְּדוּלִים לָהּ, וְגוֹמַעַת אֵת כָּלִם בְּגִמְיֵעָה אַחַת. צִפְרִינָה אוֹחְזוֹת בְּאֵלֶּף וְשִׁבְעִים עֲבָרִים. יָדִיהָ אַחְזוֹת לְעֶשְׂרִים וְאַרְבָּעָה [וְחִמְשָׁה] אֵלֶּף עֲבָרִים, אֵין יוֹצֵא מִמֶּנָּה לְצַד זֶה, וְאֵין יוֹצֵא מִמֶּנָּה לְצַד אַחֵר. כְּמָה וְכִמָּה אֵלֶּפִי מְגַנִּים אַחְזוּזִים בְּשִׁעְרוֹתֶיהָ.

עֵלָם אֶחָד שְׂאָרְכוּ מֵרֵאשׁ הָעוֹלָם וְעַד סוֹף הָעוֹלָם יוֹצֵא בֵּין רִגְלֶיהָ, מִתְלַבֵּשׁ בְּשָׂשִׁים מְכוֹת אֵשׁ, בְּגוֹנִים אֵלוֹ הִתְמַנֶּה עַל הַתְּחַתּוֹנִים [מִתְחַת] מְאַרְבָּעָה צְדָדֶיהָ. זֶהוּ נֶעַר שְׂאוּחֵז שֵׁשׁ מְאוֹת וְשִׁלֵּשׁ עֶשְׂרֵה מִפְּתוּחוֹת עֲלִיוֹנִים מְצַד הָאֵם, וְכֻלָּם הַמְּפָתְחוֹת הָעֲלִיוֹנִים בְּלֵהֵט הַחֶרֶב שְׁחוּגָר בְּמִתְנִיּוֹ תְלוּיִים.

לְאוֹתוֹ נֶעַר קוֹרְאִים חֲנוּךְ בֶּן יֶרֶד, בְּאוֹתָן בְּרִיתוֹת, שְׁכָתוּב (מִשְׁלֵי כֵב) חֲנוּךְ לְנֶעַר עַל פִּי דְרָכּוֹ. וְאִם תֹּאמַר, מִשְׁנֵה הִיא וְלֹא בְרִיתָא – בְּמִשְׁנֵתָנוּ בְּאַרְנוֹ אֵת הַדְּבָרִים, וְהָרִי נִתְבָּאָר, וְהַכֵּל דְּבָר אֶחָד הִסְתַּכְּלוּ [נִתְקַנּוּ]. תְּחַתִּיו תּוֹפְסוֹת חֵיוֹת הַשְּׂדֵה, שְׁשָׁנִינוּ [שְׂבֵא רְאֵה], כְּמוֹ שִׁישְׂרָאֵל הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן נִקְרָא בֶּן לְאָמוֹ, שְׁכָתוּב (שֵׁם ד) כִּי בֶן הֵייתִי לְאָבִי רִךְ וְיָחִיד לְפָנַי אֲמִי, וְכָתוּב (שְׁמוֹת ד) בְּנֵי בְכָרִי יִשְׂרָאֵל, כִּךְ גַּם לְמִטָּה זֶה נִקְרָא נֶעַר לְאָמוֹ, שְׁכָתוּב (הוֹשַׁע יֵא) כִּי נֶעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְבֵּהוּ. וּבְכִמָּה גּוֹנִים נִקְרָא בֶּן יֶרֶד, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ.

אֲבָל בֵּא רְאֵה, בֶּן יֶרֶד מִמֶּשׁ, שְׁשָׁנִינוּ, עֶשֶׂר יְרִידוֹת יְרֵדָה שְׁכִינָה אֶרֶץ, וְאֵת כָּלִם בְּאַרְנוֹ הַחֲבָרִים וְנִתְבָּאָר. וְתַחַת זֶה כְּמָה חֵיוֹת עוֹמְדוֹת, שְׁנִקְרָאוֹת חֵיוֹת הַשְּׂדֵה מִמֶּשׁ.

תַּחַת אוֹתָן הַחֵיוֹת נִאֲחָזוֹת שְׁעֵרוֹת הַלְּבָנָה שְׁנִקְרָאוֹת כּוֹכְבֵי שְׂרָבִיט, שֶׁל שְׂרָבִיט מִמֶּשׁ, בְּעֲלֵי דִין, בְּעֲלֵי מִשְׁקָל, בְּעֲלֵי הַדִּין הַקָּשָׁה, בְּעֲלֵי חֲצָפָה, וְכֻלָּם נִקְרָאִים בְּעֲלֵי [שְׁעֵרוֹת] אֲרָגְמָן. יָדִיהָ וְרִגְלֶיהָ אַחְזוֹת בְּזֶה כְּמוֹ אֲרִיָּה [קְדוֹשׁ] חֲזַק שְׂאוּחֵז בְּטָרְפוֹ, וְעַל זֶה כְּתוּב (מִיכָה ה) וְטָרַף וְאֵין מְצִיל.

שְׁנִגְזַר עָלָיו עֲנֵשׁ – הוּא יִקְרַע, וְלֹא יוּכַל אוֹתוֹ עֲנֵשׁ לְשִׁלֵּט בּוֹ. מִנִּין לָנוּ. מִלְּאָה, שְׁהָרִי נִגְזַר עַל לְאָה לְהֵיוֹת חֶלְקוֹ שֶׁל עֲשׂוֹ, הִיא בְּבִקְשָׁתָהּ הַקְּדִימָה לְיַעֲקֹב וְלֹא נִתְּנָה לְעֲשׂוֹ.

אָמַר רַבִּי חֲיִיא, וְשְׁכָבְתִי עִם אֲבִתִּי. רַבִּי יִצְחָק פִּתַּח וְאָמַר, (קֵהֶלֶת א) מַה יִּתְרוֹן לְאָדָם בְּכָל עֲמָלוֹ שְׁיַעֲמַל תַּחַת הַשָּׁמֶשׁ. בְּכִמָּה מְקוֹמוֹת נִתְבָּאָר שְׁהִסְתַּכְּלָנוּ בְּדִבְרֵי שְׁלֹמֹה וְנִרְאָה שְׁדַבְּרִיו סְתוּמִים, אֲבָל כָּל דְּבָרֵי שְׁלֹמֹה, כָּלִם נִקְרָאוּ בְּחִכְמָה.

שְׁשָׁנִינוּ, כְּתוּב וְתִרְב חַכְמַת שְׁלֹמֹה. בִּימֵי שְׁלֹמֹה הִמְלִיךְ עִמְדָה הַלְּבָנָה בְּשִׁלְמוֹת, וְהֵיִינוּ שְׁכָתוּב (מִלְכִים-א ה) וְתִרְב חַכְמַת שְׁלֹמֹה מִחַכְמַת כָּל בְּנֵי קָדָם. שֵׁם שְׁנִינוּ, מִי הֵם בְּנֵי קָדָם? הָרִי פְרִשְׁוֶה, אֲבָל חַכְמַת בְּנֵי קָדָם הִיא חַכְמָה שְׁיִרְשׁוּ מֵאַבְרָהָם.

שְׁשָׁנִינוּ, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כה) וַיִּתֵּן אֲבָרָהָם אֵת כָּל אֲשֶׁר לוֹ לְיִצְחָק. מַה זֶה אֵת כָּל אֲשֶׁר לוֹ? זֶה חַכְמָה עֲלִיוֹנָה שְׁהִיָּה יוֹדֵעַ בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וּמִשְׁמַע אֵת, אֵת כָּל אֲשֶׁר לוֹ – שְׁהִיָּה שְׁלוֹ. כְּמוֹ שְׁשָׁנִינוּ, בְּאוֹתָהּ בַּת שְׁהִיָּתָה לְאַבְרָהָם, וּבְכָל שְׁמָה.

וְלִבְנֵי הַפִּילִגְשִׁים אֲשֶׁר לְאַבְרָהָם נָתַן אֲבָרָהָם מִתְּנַת וְגו'. שְׁנַתָּן לָהֶם דְּבָרִים יְדוּעִים בְּכַתְרִים הַתְּחַתּוֹנִים. וּבְאִיזָה מְקוֹם הַשְּׂרָה אוֹתָם? אֵל אֶרֶץ קָדָם, וּמִשְׁם יִרְשׁוּ בְנֵי קָדָם חַכְמָה, וְהֵיִנוּ שְׁכָתוּב מִחַכְמַת כָּל בְּנֵי קָדָם.

שְׁשָׁנִינוּ, יוֹם אֶחָד הָיָה בֵּא רַבִּי שְׁמַעוֹן מִקְפּוֹטְקֵיָא לְלוּד, וְהָיָה עִמּוֹ רַבִּי אֲבָא וְרַבִּי יְהוּדָה. רַבִּי אֲבָא הָיָה עֵיף וְרַץ אַחֲרֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁהִיָּה רוֹכֵב. אָמַר רַבִּי אֲבָא, וְדָאִי (הוֹשַׁע יֵא) אַחֲרֵי ה' יִלְכוּ. כְּאַרְיֵה יִשְׂאָג.

יֶרֶד רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָמַר לוֹ, וְדָאִי כְּתוּב (דְּבָרִים ט) וְאִשָּׁב בְּהָר אֲרָבָעִים יוֹם וְאַרְבָּעִים לַיְלָה. וְדָאִי שְׁחַכְמָה לֹא מִתְיַשְׁבֵּת אֲלָא כְּשִׂאָדָם יוֹשֵׁב וְלֹא הוֹלֵךְ, אֲלָא עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ אֵת הַדְּבָרִים עַל מַה כְּתוּב וְאִשָּׁב. עֲכָשׁוּ בְּמִנוּחָה הַדְּבָר תְּלוּי. יִשְׁבוּ.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, כְּתוּב וְתִרְב חַכְמַת שְׁלֹמֹה מִחַכְמַת כָּל בְּנֵי קָדָם וּמְכָל חַכְמַת מְצָרִים. מַה הִיא חַכְמַת שְׁלֹמֹה, וּמַה הִיא חַכְמַת מְצָרִים, וּמַה הִיא

וְשִׁכְבְּתִי עם אבתי. אשרי חלקם של האבות שהקדוש ברוך הוא עשה אותם מרכבה קדושה למעלה והתרצה בהם להתעטר עמָהֶם. זהו שכתוב (דברים י) רק באבתיך חשק ה' וגו'. אמר רבי אלעזר, יעקב היה יודע שהעטור שלו הוא באבותיו, שהרי העטור של האבות הוא עמו, והוא עמָהֶם. ועל זה באותיות חקוקות שנינו, ש שלשה קשרים, שני קשרים – אחד מצד זה ואחד מצד זה, ואחד שכולל אותם. וזהו ששנינו, (שמות כו) והבריח התיכן בתוך הקרשים מברח מן הקצה אל הקצה. ואותו קשר שבאמצע אָחוּז לַצַּד זֶה וְלַצַּד זֶה, ועל זה כתוב וְשִׁכְבְּתִי עם אבתי, ודאי.

וְשִׁכְבְּתִי עם אבתי וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (ישעיה מב) החרשים שמעו והעורים הביטו לראות. החרשים שמעו – אלו בני אדם שלא מקשיבים לדבורי התורה ולא פוקחים אזניהם לשמע את מצוות רבונם. והעורים – שלא מסתכלים לדעת על מה הם עומדים, שהרי בכל יום ויום הכרוז יוצא וקורא, ואין מי שישיגיא.

שְׁלֵמֵדְנֹו, באותם ימים שנברא האדם, באותו יום שיוצא לעולם, כלם עומדים בקיומם והולכים וטסים בעולם, יורדים ומזהירים את האדם כל יום ויום לבדו. וכשאותו יום בא ומזהירים אותו, וכן אדם עושה באותו יום חטא לפני רבונו – אותו יום עולה בכושה ומעיד עדות, ועומד לבדו בחוץ.

וְשִׁנְיֹו, אחר שעומד לבדו, יושב, עד שאדם עושה ממנו תשובה. זכה – שב אותו יום למקומו. לא זכה – אותו יום יורד ומשתתף עם אותה רוח שפחוץ, ושב לביתו, ונתקן בדמות אותו אדם ממש כדי להרע לו, ודר עמו בבית. ויש שדיורו לטוב, אם הוא זוכה. ואם לאו, הוא דר עמו לרע.

בֵּין כָּךְ וּבֵין כָּךְ נפקדים אותם ימים וחסרים, ולא נכנסים בחשבון של אותם שנשארו. אוי לאותו האדם שגורע ימיו לפני המלך הקדוש, ולא השאיר למעלה ימים להתעטר בהם באותו העולם ולהתקרב עמם לפני המלך הקדוש.

בֵּא ראה, כשקרכים אותם ימים לפני המלך הקדוש, אם הוא צדיק, זה האדם שיוצא מן

צַפְרָנְיָה – כל אותם שמזכירים את חטאי בני האדם וכותבים ורושמים את חטאיהם בתקף הדין הקשה, ולכן כתוב (ירמיה טז) חטאת יהודה כתובה בעט ברזל בצפרן שמיר. מה זה שמיר? אותו שרושם ונוקב באבן וחותך אותה לכל צד. זהמת הצפרנים – כל אלו שלא נדבקים בגוף המלך ויונקים מצד הטמאה כשמתחילה הלכנה להפגם.

ומשום ששלמה המלך ירש את הלכנה בשלמותה, צריך לירש אותה בפגימתה, ולכן השתדל לדעת את דעת [רצון] הרוחות והשדים, כדי לירש את הלכנה בכל צדדיה.

ובימי שלמה המלך בכל האירה הלכנה. זהו שכתוב (מלכים א ה) ותרב חכמת שלמה. ותרב דוקא. מחכמת כל בני קדם, סוד עליון הוא, ככתוב (בראשית לו) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדם וגו', ואלה נקראים בני קדם, שכלם לא התקומו, פרט לזה שפלול זכר ונקבה, שנקרא הדר, שכתוב וימלך תחתיו הדר וגו'.

ושנינו, שאף על גב שהתקימה [שהאירה הלכנה], לא האירה בשלמות, עד שבא שלמה שראוי כנגדה, כמו שבארנו, שמשום כך אמו היתה בת שבע.

ומכל חכמת מצרים – זו החכמה התחתונה שנקראת שפחה שאחר הרחמים, והכל כללה חכמה זו של שלמה – חכמת בני קדם וחכמת מצרים. אמר רבי אבא, ברוך הרחמן ששאלתיו דבר זה לפניך, שהרי בכל הדברים הללו [דבר זה] זכיתי. אמר רבי שמעון, דברים אלו הרי בארנום, והרי נאמרו.

ושנינו, (קהלת א) מה יתרון לאדם בכל עמלו. יכול אף עמל התורה? תלמוד לומר, שיעמל תחת השמש [כתוב]. שונה עמלה של תורה, שהוא למעלה מן השמש. רבי חייא אמר, אף עמלה של תורה, שהוא עמל בגלל בני אדם או בשביל כבודו. על זה כתוב תחת השמש, שזה לא עולה למעלה. שנינו, אמר רבי אלעזר, אפלו אם אדם עומד אלה שנים, אותו יום שמסתלק מן העולם דומה לו כאלו לא התקיים, רק יום אחד.

העולם שַׁימִיהֶם בַּחֲטָאֵיהֶם [עולמות] חֲסָרִים, וְלֹא נִשְׁאָר מֵהֶם בְּמָה שִׁיתְּכֹסוּ כְּשִׁיצְאוּ מִן הָעוֹלָם.

שְׁנִינוּ, כָּל אוֹתָם צְדִיקִים שֶׁזָּכוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ כְּבוֹד בִּימֵיהֶם, מִתְּעַטְרִים בְּאוֹתוֹ עוֹלָם [לְבוּשׁ] מִהַעֲטוּרִים שֶׁבָּהֶם מִתְּעַטְרִים הָאֲבוֹת, מֵאוֹתוֹ נָחַל שִׁיּוּצָא וְשׁוֹפֵעַ לְגַן עֵדֶן. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב וְנִחְדָּה ה' תְּמִיד וְהַשְּׁבִיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נִפְשָׁךְ וְגו'. וְאוֹתָם רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא זָכוּ לְהִתְלַבֵּשׁ בְּלְבוּשׁ שֶׁל יְמֵיהֶם, עָלִיהֶם כְּתוּב (ירמיו יז) וְהָיָה כְּעָרְעָר בְּעֶרְבָה וְלֹא יִרְאֶה כִּי יָבֵא טוֹב וְשָׁכֵן חֲרָרִים בַּמִּדְבָּר.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲשֶׁרֵי חִלְקוּ שֶׁל יַעֲקֹב שֶׁבְּטָחוֹן יִתֵּר הָיָה לוֹ, שֶׁכְּתוּב וְשָׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתִי, שֶׁאֲזָכָה בָּהֶם וְלֹא בְּאֶחָד. שֶׁאֲזָכָה בָּהֶם לְהִתְלַבֵּשׁ בִּימֵים שֶׁלֹּו וּבִימֵים שֶׁלָּהֶם.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, כְּתוּב (בראשית כז) וַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו וַיְבָרְכֵהוּ. בְּגָדָיו? בְּגָדָיו? בְּגָדֵי עֵשׂוּ הָיָה צְרִיף לְכַתֵּב, שֶׁהָרִי לֹא הָיוּ שָׁלוֹ, אֲלֵא שֶׁל עֵשׂוּ הָיוּ בְּגָדִים אֵלֹו, שֶׁכְּתוּב (שם) וַתִּקַּח רַבֵּקָה אֶת בְּגָדֵי עֵשׂוּ בְּנֵה הַגָּדֹל הַחֲמֹדֵת? בְּגָדֵי עֵשׂוּ כְּתוּב [כָּאן], וְכָאֵן רִיחַ בְּגָדָיו, שֶׁל יַעֲקֹב מִשְׁמַע.

אֲלֵא כִּךְ בְּאַרְנוֹ, וַיִּרַח, כְּלוֹמַר שֶׁהִסְתַּפַּל הַלְאָה, וְהָרִיחַ אֶת רִיחַ לְבוּשׁוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הָעוֹלָם וְאֵז בְּרָכוֹ, וְעַל זֶה כְּתוּב רֵאָה רִיחַ בְּנֵי כְּרִיחַ שְׂדֵה, זֶהוּ שְׂדֵה הַתְּפוּחִים הַקְּדוּשִׁים. וְאָמַר, הוֹאִיל וְזָכִיתָ בְּאוֹתָם לְבוּשֵׁי כְבוֹד - וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים מִטַּל הַשָּׁמַיִם. מָה מְשֻׁמֵּעַ? מִשׁוֹם שֶׁבְּאוֹתוֹ שְׂדֵה תְּפוּחִים קְדוּשִׁים נוֹטֵל טַל כָּל יוֹם מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא שָׁמַיִם, שֶׁכְּתוּב מִטַּל הַשָּׁמַיִם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בִּרְךְ אוֹתוֹ בְּכָל - מִטַּל הַשָּׁמַיִם וּמִשְׁמַנֵּי הָאָרֶץ. מָה הַטַּעַם? מִשׁוֹם שֶׁוַיִּרַח אֶת רִיחַ בְּגָדָיו, בְּגָדָיו מִשְׁמַע, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. שְׁנִינוּ, אֲלֵף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת רִיחוֹת עוֹלָם בְּכָל יוֹם מִגֵּן עֵדֶן, שֶׁבָּהֶם מִתְּבַשְּׂמִים אוֹתָם לְבוּשֵׁי כְבוֹד שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם שֶׁמִּתְּעַטְרִים מִיָּמֵי שֶׁל בֶּן אָדָם.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמָה לְבוּשִׁים הֵם? אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, הַהָרִים שֶׁל הָעוֹלָם, עַל זֶה נִחְלָקוּ, אֲבָל שְׁלֹשָׁה הֵם: אֶחָד שֶׁמִּתְלַבְּשִׁים בְּאוֹתוֹ הַלְבוּשׁ, הָרוּחַ שֶׁבָּגֵן עֵדֶן שֶׁבְּאַרְץ. וְאֶחָד נִכְבֵּד מִהַכָּל, שֶׁמִּתְלַבְּשֵׁת בּוֹ הַנְּשֻׁמָּה בְּתוֹךְ צְרוּר הַחַיִּים בֵּין אֲדָרַת

הָעוֹלָם וְנִכְנָס בְּאוֹתָם יָמִים, וְהֵם לְבוּשֵׁי כְבוֹד שֶׁנִּשְׁמָתוֹ מִתְלַבְּשֵׁת בָּהֶם, וְהֵם אוֹתָם יָמִים שֶׁצְדִיק הָיָה בָּהֶם וְלֹא הִרְשִׁיעַ בָּהֶם.

אָוִי לְאוֹתוֹ שְׁגוּרַע יָמֵי לְמַעְלָה, שֶׁכָּאֲשֶׁר רוּצִים לְהִלְבִּישׁ אוֹתוֹ בִּיָּמֵי, אוֹתָם יָמִים שֶׁפָּגַם בַּחֲטָאֵיו חֲסָרִים מֵאוֹתוֹ לְבוּשׁ, וּמִתְלַבֵּשׁ בְּכַבֵּד חֲסָר. כָּל שֶׁכֵּן אִם הֵם רַבִּים, וְאִין לְאָדָם בְּמָה לְהִתְלַבֵּשׁ בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, אֲזִי אוִי לוֹ וְאוִי לְנַפְשׁוֹ, שֶׁדָּנִים אוֹתוֹ בְּגִיהוֹנָם עַל אוֹתָם יָמִים, יָמִים עַל יָמִים, יָמִים עַל כָּל אֶחָד שְׁנַיִם. שֶׁכָּאֲשֶׁר יוּצָא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, אִינוּ מוּצָא יָמִים לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא יִהְיֶה לוֹ לְבוּשׁ בְּמָה לְהִתְכַפֵּסוֹת. אֲשֶׁרֵי הַצְּדִיקִים שֶׁכָּל יְמֵיהֶם שְׁמוּרִים הֵם אֲצֵל הַמֶּלֶךְ הַקְּדוּשׁ, וְנִעֲשִׂים מֵהֶם לְבוּשֵׁי כְבוֹד לְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם בְּעוֹלָם הַבָּא.

שְׁנִינוּ בְּסוּד הַמְּשֻׁנָּה, מָה שֶׁכְּתוּב (בראשית ג) וַיִּדְעוּ כִּי עִירָמָם הֵם - יִדְעָה מִמֶּשׁ יִדְעוּ, שֶׁאוֹתוֹ לְבוּשׁ שֶׁל כְּבוֹד שֶׁנִּעֲשָׂה מֵאוֹתָם יָמִים נִגְרַע מֵהֶם, וְלֹא נִשְׁאָר יוֹם מֵאוֹתָם יָמִים לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (תהלים קלט) גְּלָמִי רָאוּ עֵינַיִךְ וְעַל סִפְרָךְ כָּלִם יִכְתְּבוּ יָמִים יִצְרוּ. יָמִים יִצְרוּ וְדָאִי. וְלֹא אֶחָד בָּהֶם, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁאָר אֶחָד לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, עַד שֶׁהִשְׁתַּדַּל אָדָם וְעָשָׂה תְּשׁוּבָה, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קִבֵּל אוֹתוֹ וְעָשָׂה לוֹ כְּלֵי לְבוּשׁ אַחֲרִים, וְלֹא מִן הַיָּמִים שָׁלוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (בראשית ג) וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וְלֹא שֶׁתּוֹ כְּתָנוֹת עוֹר וַיִּלְבָּשֵׁם.

בָּא רֵאָה, בְּאַבְרָהָם שֶׁזָּכָה מָה כְּתוּב? (שם כד) בָּא בִּימֵים, מִשׁוֹם שֶׁזָּכָה. כְּאֲשֶׁר הִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, מִמֶּשׁ בְּאוֹתָם יָמִים שָׁלוֹ, נִכְנָס וְהִתְלַבֵּשׁ בָּהֶם, וְלֹא נִגְרַע מֵאוֹתוֹ לְבוּשׁ כְּבוֹד כְּלוּם, שֶׁכְּתוּב בָּא בִּימֵים. בְּאִיּוֹב מָה כְּתוּב? (איוב א) וַיֹּאמֶר עָרִם יִצְתִּי מִבֶּטֶן אִמִּי וְעָרִם אָשׁוּב שָׁמָּה, שֶׁהָרִי לֹא נִשְׁאָר לְבוּשׁ לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ.

שְׁנִינוּ, אֲשֶׁרֵיהֶם הַצְּדִיקִים, שִׁימִיהֶם צְדִיקִים, וְנִשְׁאָרוּ לְעוֹלָם הַבָּא [צְדִיקִים], וְכָאֲשֶׁר יוּצְאִים, כָּלִם מִתְּחַבְּרִים וְנִעֲשִׂים לְבוּשֵׁי כְבוֹד לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ, וּבְאוֹתוֹ לְבוּשׁ זוֹכִים לְהִתְעַנֵּג מֵעַנְג הָעוֹלָם הַבָּא, וּבְאוֹתוֹ לְבוּשׁ עֵתִידִים לְקוֹם לְתַחֲיָה, וְכָל אוֹתָם שִׁישׁ לָהֶם לְבוּשׁ יְקוּמוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (איוב לח) וַיִּתְיַצְבוּ כְּמוֹ לְבוּשׁ. אוִי לְאוֹתָם רִשְׁעִים שֶׁל

בצער, ולא נדון בדין שלמעלה, אחרי לא יקום דור כמו הדור הזה. ועתיד העולם שלא ימצא מי שיגן עליהם, וכל הפנים החצופות ימצאו בין למעלה בין למטה. למעלה - בחטאי התחתונים והחצפה שלהם.

ועתידים בני העולם לצוות, ואין מי שישגיח עליהם. יחזירו ראש לכל הרוחות של העולם, ולא ישובו עם רפואה. אבל רפואה אחת מצאתי להם בעולם ולא יותר, באותו מקום שימצאו אותם שעוסקים בתורה, ונמצא ביניהם ספר תורה שאין בו שקר, כשמוציאים אותו, בגללו מתעוררים עליונים ותחתונים. וכל שכן אם נכתב בו השם הקדוש כראוי, והרי כבר למדנו את הדבר. **אוי** לדור שהתגלה ביניהם ספר תורה, ולא מתעוררים עליו למעלה ולמטה. מי מתעורר עליו בשעה שהעולם בצער יתר, והעולם צריך למטר, וצריך להגלות ספר תורה יותר בצער העולם.

שבאשר העולם בצער ומבקשים בני אדם רחמים על הקברים, כל המתים מתעוררים עליו, שהרי הנפש מקדימה ומודיעה לרוח, שהרי ספר תורה נמצא בגלות, שהגלה בצער העולם, והחיים באים ומבקשים רחמים.

ואז הרוח מודיעה לנשמה, והנשמה לקדוש ברוך הוא, ואז הקדוש ברוך הוא מתעורר וחס על העולם, וזה על גלות ספר תורה ממקומו, והחיים באים לבקש רחמים על קברי המתים. אוי לדור אם צריך ספר תורה להגלותו ממקום למקום, ואפלו מבית כנסת לבית כנסת, שהרי לא נמצא ביניהם על מה ישגיחו עליהם.

ואת זה לא יודעים כל בני העולם, שהרי שכינה, כשגלתה גלות אחרונה, עד שלא עלתה למעלה מה כתוב? (ירמיה ט) מי יתנני במדבר מלון ארמים. אחר כך בזמן שדחק רב נמצא בעולם, היא נמצאת שם, ובגלות של ספר תורה שם היא, והכל מתעוררים עליה, עליונים ותחתונים.

אמר רבי שמעון, אם הבבלים הטפשים הללו ידעו דברים של סודות החכמה על מה עומד העולם, ותומכיו על מה מתרגשים כשהוא נמצא

המלך. ואחד לבוש של בחוץ, שעומד ולא עומד, נראה ולא נראה, בזה מתלבשת הנפש והולכת ומשוטטת בעולם.

ובכל ראש חדש [שנה] ושבת הולכת ונקשרת ברוח שבגן עדן שבארץ שעומדת בין פרגוד נכבד, וממנו לומד ויודע מה שיודע, ומשוטט ומודיע אותו בעולם.

למדנו, בשני קשרים נקשרת הנפש בכל ראש חדש ושבת, בקשר של הרוח שבין ריחות הבשמים שבגן עדן שבארץ, ומשם הולך ומשוטט, ונקשר עם הרוח בנשמה שצורה בצרור החיים, ונרית ונזונית מאותו זיו הנכבד של צד זה ושל צד זה. זהו שכתוב ונחף ה' תמיד, תמיד דוקא.

והשביע בצחצחות נפשך. מה זה בצחצחות? אלא צחות אחת, כשנקשרת עם הרוח שבגן שלמעלה, צחות שלפנים מן הצחות, כשנקשרים בנשמה שלמעלה בצרור החיים. והינו בצח - אחד, צחות - שנים, שהם למעלה למעלה, בכבוד הנשמה ודאי. כלומר, צחצחות, מי יורש את את זה? נפשך, נפשך ממש. אשרי חלקם של הצדיקים.

אמר רבי שמעון, כשאני בין אותם החברים מבבל, מתכנסים אלי, ולומדים דברים בנגלה, והם מכניסים אותם בחותם ברזל חזק, סתום מכל הצדדים. כמה פעמים למדתי אותם דרכי גנת המלך, דרכי המלך. [כמה פעמים אמרתי להם דרכי התורה של המלך הקדוש ודרכים עליונים].

כמה פעמים למדתי אותם כל אותן דרגות הצדיקים שבאותו עולם, וכלם פוחדים לומר דברים הללו, אלא לומדים בגמגום, משום כך נקראים כבדי לשון, כמו אותו כבד לשון שמגמגם בפיו.

אבל לזכות אני דן אותם, הואיל ופוחדים, שהרי אויר הקדוש ורוח הקדוש עברה מהם, ויונקים אויר ורוח של רשות אחרת. ולא עוד, אלא שנראית עליהם קשת, ואינם פדאים לראות סבר פניו [של אליהו], כל שכן סבר פנים אחרות.

אבל זה מועיל להם שאני מצוי בעולם ואני סימן [תומך] בעולם, שהרי בחיי לא ישב העולם

שְׁלֹשׁ פְּעָמִים בְּיוֹם נִכְנַסְתָּ רוּחַ אַחַת לְמַעַרְתָּ
הַמְּכַפְּלָה, וְנוֹשַׁבְתָּ בְּקַבְרֵי הָאֲבוֹת,
וּמִתְרַפְּאִים כָּל הָעֲצָמוֹת וְעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם, וְאוֹתָהּ
רוּחַ מְשַׁפֵּיעָה טַל מְלַמְעֵלָה מֵרֹאשׁ הַמְּלָךְ, מְקוּם
שְׁנִמְצָאִים הָאֲבוֹת הָעֲלִיוֹנִים. וְכִשְׁמַגִּיעַ
[וְכִשְׁמַתְעוֹרֵר] אוֹתוֹ הַטַּל מֵהֶם, מִתְעוֹרְרִים
הָאֲבוֹת שְׁלֵמָטָה.

וְלְמַדְנֵנוּ שְׂיִוְרַד אוֹתוֹ הַטַּל בְּדִרְגוֹת יְדוּעוֹת, דְּרָגָה
אַחַר דְּרָגָה, וּמַגִּיעַ לְגַן הָעֵדֶן שְׁלֵמָטָה,
וּמֵאוֹתוֹ הַטַּל רוֹחְצִים בְּבִשְׂמִים שֶׁל גֵּן עֵדֶן,
וּמִתְעוֹרְרֵת רוּחַ אַחַת שְׁכָלוּלָה בְּשֵׁתֵי אַחֲרוֹת, וְעוֹלָה
וּמְשׁוֹטְטֶת בֵּין הַבִּשְׂמִים, וְנִכְנַסְתָּ בְּפֶתַח הַמְּעָרָה,
וְאֵז מִתְעוֹרְרִים הָאֲבוֹת, הֵם וְזוּוֹגִיָּהֶם, וּמְבַקְּשִׁים
רַחֲמִים עַל בְּנֵיהֶם.

וּבְאֲשֶׁר נִמְצָא צֶעַר בְּעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהֵם יֹשְׁנִים עַל
חֲטָאֵי הָעוֹלָם, וְאוֹתוֹ טַל לֹא שׁוֹפֵעַ וְלֹא
נִמְצָא, עַד שְׁמַתְעוֹרֵר סֵפֶר תוֹרָה כְּרֹאוֹי בְּעוֹלָם,
וְהַנֶּפֶשׁ מוֹדִיעָה לְרוּחַ, וְהָרוּחַ לַנֶּשְׁמָה, וְהַנֶּשְׁמָה
לְקִדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֵז יוֹשֵׁב הַמְּלָךְ עַל כֶּסֶף רַחֲמִים,
וְשׁוֹפֵעַ מִהֶעֱתִיק הַקִּדּוֹשׁ הָעֲלִיוֹן שְׁפֵעַ שֶׁל טַל
הַבְּדוּלָח, וּמַגִּיעַ לְרֹאשׁ הַמְּלָךְ, וּמִתְבָּרְכִים הָאֲבוֹת.
וְשׁוֹפֵעַ אוֹתוֹ טַל לְאוֹתָם יֹשְׁנִים, וְאֵז כָּלֵם מִתְחַבְּרִים
[מִתְבָּרְכִים]. וְחָס הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָעוֹלָם.

וְלְמַדְנֵנוּ, לֹא חָס הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הָעוֹלָם עַד
שְׁמוֹדִיעַ לְאֲבוֹת, וּבִשְׁבִילֵם הָעוֹלָם
מִתְבָּרֵךְ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדַאי כִּף זֶה, וְהָרִי מִצְּאֵנוּ
דְּבָרִים בְּסִפְרוֹ שֶׁל שְׁלֵמָה הַמְּלָךְ, אוֹתוֹ עֲלִיוֹן,
שְׁקוֹרָאִים לוֹ עֵצָה שֶׁל חֲכָמָה שֶׁל הַכֹּל.

וְרַב הַמְּנוֹנָא, כִּף גְּלָה וְאָמַר, שְׁהָרִי הָרָאוּ לוֹ שְׁרַחֵל
עֲשֵׂתָה יוֹתֵר, שְׁעוֹמְדַת בְּפִרְשַׁת דְּרָכִים בְּכָל
זְמַן שְׁהָעוֹלָם צָרִיךְ, מִכָּלֵם, וְסוּד הַדְּבָר - אֲרוֹן
וּכְפָרַת בְּחֻלְקוֹ שֶׁל בְּנִימִין, שְׁנוּלַד בְּדֶרֶךְ, וְשְׁכִינָה
עַל הַכֹּל.

וַיִּשְׁתַּחֲוֶה יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמְּטָה. מַה זֶה רֹאשׁ
הַמְּטָה? זֹו הַשְּׁכִינָה. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן,
חָס וְחֻלִּילָה, אֵלָא אֵלָיו כָּרַע וְהִשְׁתַּחֲוָה. אֵלָא בֵּא
רְאֵה, מְטָה זֹו שְׁכִינָה, שְׁכַתוּב (שִׁיר ג) הִנֵּה מְטָתוֹ
שֶׁל שְׁלֵמָה. רֹאשׁ הַמְּטָה מַה זֶה? זֶה יְסוּד הָעוֹלָם,
שֶׁהוּא רֹאשׁ הַמְּטָה הַקִּדּוּשָׁה. עַל רֹאשׁ - זֶה יִשְׂרָאֵל

בְּצֶעַר, אֵז יִדְעוּ שְׁכַחוּ שֶׁל רַב [הַמְּנוֹנָא] יִיבֵא הַזְּקֵן
כְּאֲשֶׁר הָיָה מְצוּי בִּינֵיהֶם וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אֶת שְׁכַחוּ.
וְהָרִי מִצְּאֵנוּ דְּבָרִים שְׁלוֹ קְשׁוּרִים לְדְבָרֵי שְׁלֵמָה
הַמְּלָךְ בְּסוּד עֲלִיוֹן שֶׁל הַחֲכָמָה, וְהֵם לֹא הָיוּ יוֹדְעִים
אֶת שְׁכַחוּ.

וְעֵבְשׂוּ הוֹלְכִים אַחַר דְּבָרֵי חֲכָמָה, וְאִין מִי שְׁעוֹמֵד
עָלֶיהָ וְאִין מִי שְׁקוֹרָא, וְעַם כָּל זֶה יֵשׁ
בִּינֵיהֶם פְּקָחִים בְּעֶבּוֹר שְׁנָה וְקַבִּיעַת הַחֲדָשִׁים, אִף
עַל גַּב שְׁלֵא נַתַּן לָהֶם וְלֹא נִמְסַר בִּידֵיהֶם.

שְׁנִינֵנוּ, שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ הַנֶּפֶשׁ הַזֹּו מִתְקַשְׂרֶת בְּגוֹף
בְּקַבֵּר, וְנִדְוָנִים בְּדִין אַחַד, פֶּרַט לְאוֹתָהּ
נֶפֶשׁ שֶׁל הַצְּדִיקִים, כְּמוֹ שְׁבְּאֵרוּהָ, וְנִמְצָאֵת בְּקַבֵּר
וְיודַעַת בְּצֶעַר שְׁלוֹ, וּבְצֶעַר הַחַיִּים יוֹדַעַת [לֹא
יודַעַת], וְלֹא מִשְׁתַּדְּלַת עֲלֵיהֶם.

וְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר חֲדָשׁ מִתְלַבְּשֶׁת בְּלְבוּשׁ אַחַד,
וְהוֹלְכַת וּמְשׁוֹטְטֶת בְּעוֹלָם, וְיודַעַת מִן
הָרוּחַ מַה שְׁהִיא יוֹדַעַת, וּמִשְׁתַּדְּלַת עַל הַצֶּעַר
שֶׁל הָעוֹלָם, וְלִבְקֵשׁ רַחֲמִים, וְלִדְעַת אֶת צֶעַרֵם
שֶׁל הַחַיִּים.

וּמִי מִתְעוֹרֵר לְכָל זֶה? בְּזְמַן שִׁישׁ צְדִיק שְׁמוֹדִיעַ לוֹ
כְּרֹאוֹי, וְאוֹתוֹ צְדִיק נוֹדַע בִּינֵיהֶם. שְׁשִׁינֵנוּ,
צְדִיק אַחַד נִשְׁאָר בְּעוֹלָם, בֵּין הַחַיִּים וּבֵין הַמֵּתִים
הוּא נוֹדַע, שְׁהָרִי כָּל יוֹם מְכַרְיָזִים עָלָיו בִּינֵיהֶם,
וְכִשְׁיֵשׁ יוֹתֵר צֶעַר בְּעוֹלָם וְהוּא לֹא יְכוּל לְהִגָּן עַל
הַדּוֹר, הוּא מוֹדִיעַ לָהֶם אֶת צֶעַר הָעוֹלָם.

וּבְשֵׁלָא נִמְצָא צְדִיק בְּעוֹלָם שְׁמְכַרְיָזִים עָלָיו
בִּינֵיהֶם, וְלֹא נִמְצָא [בִּינֵיהֶם] מִי
שְׁיַעוֹרֵר אוֹתָם בְּצֶעַר שֶׁל הָעוֹלָם אֵלָא סֵפֶר תוֹרָה,
אֵז מִתְעוֹרְרִים עָלָיו עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְצָרִיכִים
כָּלֵם לְהִמְצָא בְּאוֹתוֹ זְמַן בְּתִשׁוּבָה. וְאִם לֹא
נִמְצָאִים, מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם בְּעֲלֵי הַדִּין, וְאִפְלוּ רוּחַ
שֶׁל גֵּן עֵדֶן מִתְעוֹרְרִים עֲלֵיהֶם מִשּׁוּם סֵפֶר תוֹרָה,
כְּמוֹ שְׁנַתְבָּאֵר.

שְׁנִינֵנוּ, וְשְׁכַבְתִּי עִם אֲבֹתִי - בְּגוֹף, בְּנֶפֶשׁ, בְּרוּחַ,
בְּנִשְׁמָה, בְּמִרְכָּבָה אַחַת, בְּדִרְגָה עֲלִיוֹנָה.
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמָה אֲטוֹמִים מֵהַכֹּל בְּנֵי אָדָם שְׁלֵא
יוֹדְעִים וְלֹא מִשְׁגִּיחִים וְלֹא שׁוֹמְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים
בְּדְבָרֵי הָעוֹלָם, וְאִיךְ הַקִּדּוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא
עֲלֵיהֶם בְּרַחֲמִים בְּכָל זְמַן וְעֵדֶן, וְאִין מִי שְׁיִשְׁגִּיחַ.

ישית ידו על עיניך, מה זה אומר? אומר רבי ייסא, בשביל כבוד יעקב, ולבשר לו שהרי יוסף קים ומצא אצלו במיתתו.

סדר הלימוד ליום טו שבט [יום 133 בשנה]

רבי חזקיה אומר, למדתי דבר, ואני פוחד לגלותו, ובמעשי העולם נמצאת חכמה. בא רבי אבא, [וינשקו] והפה בו. אומר לו, אמר דבריך וחקר כלי זיניך. בימי רבי שמעון דברים מתגלים.

אמר, למדתי מפרקי רבי ייסא הזקן בהנהגות העולם, בן אדם שזוכה לבן בעולם הזה, צריך לשים עפר על עיניו כשנשקב, וזהו כבודו, להראות שהעולם נסתר ממנו, והוא יורש אותו בעולם תחתיו.

משום שעניי האדם, מראה העולם נראה בהם, וכל הגונים כף הם שסביבו: הלכן שבו הוא הים הגדול אוקינוס, שמקיף את כל העולם בכל הצדדים. גון אחר הוא היבשה [שמקפת] שמוציאה מים, והיבשה עומדת בין המים, כף הוא הגון בין המים.

גון אחר שלישי הוא באמצע שלו, זו ירושלים, שהיא אמצע העולם. גון רביעי הוא מראה של כל העין, ונקרא בת עין, שבאותו בת עין נראה הפרצוף, והמראה הנכבד מכל זו ציון, שהיא נקדה אמצע של הכל, שמראה כל העולם נראה שם, ושם שורה השכינה שהיא היפי של הכל ומראה של הכל, והעין הזו היא ירשת העולם. ולכן זה עוזב אותה וזה נוטל אותה ויורש אותה.

אמר לו, יפה אמרת, אבל דבר נסתר יותר הוא, ובני העולם לא יודעים ולא מסתכלים, שהרי בשעה שבן אדם יוצא מהעולם, נפשו נסתרת עמו, ועד שלא יוצאת, עיני האדם רואות מה שרואות, כמו שבארנו (שמות לג) כי לא יראני האדם וחי – בחייהם לא רואים, אבל במיתתם רואים.

ועיניו פקוחות מאותו מראה שראה, ואותם שעומדים עליו צריכים לשים יד על עיניו ולסגור אותם, משום מה שלמדנו בסוד נימוסי העולם, שבשעה שעניו נשארות פקוחות מאותו מראה נכבד שראה – אם זכה לכן, הבן מקדים

שעומד על ראש המטה, משום כף ישראל לשלו הוא השתחוה.

ואם תאמר, הרי באותו זמן הוא לא היה חולה, שהרי אחר כף כתוב ויהי אחר הדברים האלה ויאמר ליוסף הנה אביך חולה, ובשעה שהשתחוה לא היה חולה, ועל שידע שהרי באותו הזמן עלה לדרגה עליונה קדושה כסא שלם, משום כף השתחוה לאותה מרכבה, כסא עליון, שלמות האילן הגדול והחזק שנקרא על שמו, ועל זה וישתחו ישראל על ראש המטה. ודאי על ראש המטה, שהרי עלה למקומו והתעטר בעטרות המלך הקדוש.

ויאמר השבעה לי וישבע לו וישתחו ישראל על ראש המטה. רבי חייא פתח ואמר, (קהלת ז) כל זה נסיתי בחכמה אמרתי אחכמה והיא רחוקה ממני. הרי שנינו, שלמה המלך ירש את הלכנה מכל צדדיה, ובמיו עמדה בשלמות אותה הלכנה שהתברכה מהכל, וכשרצה לעמד על הנהגות התורה אומר, אמרתי אחכמה וגו'.

אמר רבי יהודה, יעקב אומר ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים וקברתני בקברתם. שם שנינו, מי שיצאה נשמתו ברשות אחרת, וגופו נקבר בארץ הקדושה, כתוב עליו (ירמיה כ) ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה. ויעקב אומר וקברתני בקברתם, ונשמתו יצאה ברשות אחרת!?

אמר רבי יהודה, שונה יעקב, שהשכינה היתה אחוזה בו ודבוקה בו. זהו שכתוב (בראשית מז) אנכי ארד עמך מצרימה – לדור עמך בגלות, ואנכי אעלה גם עלה – לזוג בי את נשמתך ולקבור את גופך בקברי אבותיך. מה זה אומר? [אף על גב ש] [שהרי לא] יצאה נשמתו ברשות אחרת. [ועל זה ואנכי אעלה גם עלה כתוב].

ויוסף ישית ידו על עיניך. יוסף ודאי, שהרי הוא בכור של הרהור הלב, בכור של טפה ראשונה היה, כמו שנתבאר, ומשום שידע הקדוש ברוך הוא סתר זה, התבשר לו ביוסף, שהרי כל אהבתו בו היתה תלויה.

שְׁכָתוּב (תהלים קמ) אָךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פְּנֵיךָ. אָמַר רַבִּי אַבְא, בְּתַחֲלָה מַה כָּתוּב? וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל וְגו', כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. מִי הַמְטָה? זֶה כִּנְסַת יִשְׂרָאֵל. רֹאשׁ הַמְטָה – זֶה צְדִיק. עַל רֹאשׁ הַמְטָה – זֶה הַמְלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, שֶׁהַשְּׁלוֹם שֶׁל הַכֹּל שְׁלוֹ, שְׁכָתוּב (שיר ג) הִנֵּה מִטַּח שְׁלֹשְׁמָה, שִׁיעֶקֶב לְשֹׁלֵה הַשְּׁתַחֲוָה, לְאוֹתוֹ שְׁעוֹמֵד עַל רֹאשׁ הַמְטָה, יִשְׂרָאֵל שְׁמוֹ, מִשּׁוּם כֵּן וַיִּשְׁתַּחוּ יִשְׂרָאֵל עַל רֹאשׁ הַמְטָה.

אַחַר כֵּן, כִּיִּן שִׁיעֶקֶב יָדַע, שֶׁהָרִי בְּדַרְגָּה עֲלִיּוֹנָה הַשְּׁתַלֵּם, וְדַרְגָּתוֹ הִיא לְמַעְלָה עִם הָאֲבוֹת, וְהוּא לְבָדוּ תְקוּן שְׁלֵם, הַתַּחֲזֵק לְבוֹ וְשִׁמַּח, וְהַתַּחֲזֵק בְּרִצּוֹן עֲלִיּוֹן שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בּוֹ, מַה כָּתוּב בּוֹ? וַיִּתְחַזֵּק יִשְׂרָאֵל וַיֵּשֶׁב עַל הַמְטָה, עַל הַמְטָה מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי בְּדַרְגָּה עֲלִיּוֹנָה יוֹתֵר הַשְּׁתַלֵּם. אֲשֶׁרִי חֲלָקוּ.

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּמִשְׁנַתְנוּ בְּאַרְנוֹ, הָרִי שְׁשִׁינּוּ בְּאַרְבָּעָה פְּרָקִים בְּשָׁנָה הָעוֹלָם נְדוּן: בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, בְּעֶצֶרֶת עַל פְּרוֹת הָאֵילָן, בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן, וּבְחָג נְדוּנִים עַל הַיָּמִים. הָרִי בְּאַרְנוֹ דְּבָרִים, וְסוּד הַמְשָׁנָה בְּאַרְנוֹ, בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה וְכו', כְּנֶגֶד הַמְרַכְּבָה הָעֲלִיּוֹנָה, סוּד הָאֲבוֹת, וְדוּד הַמְלֶךְ.

בְּפֶסַח עַל הַתְּבוּאָה, שְׁכָךְ זֶה מִמֶּשׁ, וְהָרִי בְּאַרְנוֹ דְּבָר זֶה, עַל מַה בָּאָה מִצֵּה בְּפֶסַח, וְהָרִי דִין הוּא, דִּין הַמְלָכוֹת דִּין, וְזוֹ הָרֹאשִׁית שֶׁהַתַּחֲלִילוֹ יִשְׂרָאֵל לְהַכְנִס בְּחֶלֶק הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְבַעַר מֵהֶם חֲמֵץ, שֶׁהִיא טְעִיּוֹת אַחֲרוֹת שְׁמִמָּנִים עַל עַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ אֱלֹהִים אַחֲרֵיהֶם, אֱלֹהֵי נֹכַר, וְנִקְרְאוּ חֲמֵץ, יֵצֵר הָרַע, וְלְהַכְנִס בְּמִצֵּה, חֶלֶק הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. לְמָה תְּבוּאָה? [כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר תְּבוּאָתָה בַּה"א, רִמְזוּ לַה"א רֹאשׁוֹנָה שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ] לְכֵן בְּפֶסַח נְדוּנִים עַל הַתְּבוּאָה, וּבְאַרְנוֹ שֶׁהָעוֹלָם נְדוּן עַל דִּין שֶׁל ה"א.

בְּעֶצֶרֶת עַל פְּרוֹת הָאֵילָן. פְּרוֹת הָאֵילָן?! פְּרוֹת הָאֵילָן לְאֵילָנוֹת צְרִיף לְהִיּוֹת! מַה זֶה פְּרוֹת הָאֵילָן? אֵלֶּא זֶהוּ הָאֵילָן הַגְּדוֹל וְהַחֲזָק לְמַעְלָה. פְּרוֹת הָאֵילָן, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (הושע יד) אֲנִי כְּבוֹשׁ רַעֲנָן מִמֶּנִּי פְּרִיָּךְ נִמְצָא.

בְּרֹאשׁ הַשָּׁנָה עוֹבְרִין לְפָנָיו כְּבָנֵי מְרוֹן. שְׁנִינּוּ, רֹאשׁ הַשָּׁנָה זֶהוּ רֹאשׁ הַשָּׁנָה שֶׁל הַמְלֶךְ.

לְשֵׁים יָדוּ עַל עֵינָיו וְלִסְגַר אוֹתָם, כְּמוֹ שְׁכָתוּב וַיֹּסֶף יִשִׁית יָדוֹ עַל עֵינָיִךְ. מִשּׁוּם שֶׁהָרִי מֵרָאֵה אַחַר לֹא קְדוֹשׁ מִזְדַּמֵּן כְּנֶגְדּוֹ, וְהָעֵין שֶׁרֹאֲתָה כְּעַת מֵרָאֵה קְדוֹשׁ עֲלִיּוֹן, לֹא תִסְתַּכַּל בְּמֵרָאֵה אַחַר.

וְעוֹד, שְׁאוֹתָה נֶפֶשׁ סְמוּכָה כְּנֶגְדּוֹ בְּבֵית, וְאִם הָעֵין נִשְׁאַרְתָּ פְּקוּחָה וְאוֹתוֹ מֵרָאֵה אַחַר יִשְׂרָאֵל עַל עֵינָיו – בְּכָל מַה שֶׁמִּסְתַּכַּל מִתְקַלְקֵל, וְאִין זֶה כְּבוֹד הָעֵין, וְכָל שֶׁכֵּן מִקְרֹבִיו, וְכָל שֶׁכֵּן מִן הַמַּת, שְׂאִין כְּבוֹדוֹ לְהַסְתַּכַּל בְּמַה שֶׁלֹּא צְרִיף וְלֹהֲשֵׁרוֹת עַל עֵינָיו דְּבָר אַחַר. לְאַחַר כֵּן מִתְפַּסֵּה בְּעַפְרָה, וְהָרִי הַתְּעוֹרְרוֹ הַחֲבָרִים עַל דִּין הַקְּבֵר מֵהוּ, וְכְבוֹד הוּא שִׁיסְתָּם הָעֵין מֵהַכֹּל עַל יְדֵי בְנוֹ שֶׁהַשְּׂאִיר בְּעוֹלָם.

בְּאֵ רֹאֵה, כָּל שְׁבַעַת הַיָּמִים, הַנֶּפֶשׁ הוֹלְכַת מֵהַבֵּית לְקְבֵר, וּמֵהַקְּבֵר לְבֵית, וּמִתְאַבְּלַת עֲלָיו, וְשִׁלְשׁ פְּעָמִים בַּיּוֹם נְדוּנִים כְּאַחַד הַנֶּפֶשׁ וְהַגּוֹף, וְאִין מִי שִׁיּוֹדַע בְּעוֹלָם וַיִּשְׁגִּיחַ לְעוֹרֵר אֶת הַלֵּב.

אַחַר כֵּן הַגּוֹף נִטְרָד, וְהַנֶּפֶשׁ הוֹלְכַת וּמִתְרַחֶצֶת בְּגִיָּהֶם, וַיּוֹצֵאת וּמְשׁוֹטְטַת בְּעוֹלָם וּמִבְּקֶרֶת אֶת קְבָרוֹ, עַד שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת בְּמַה שֶׁמִּתְלַבֶּשֶׁת.

אַחַר שְׁנַיִם עֶשֶׂר חֹדֶשׁ כָּלֵם נַחִים. הַגּוֹף נִשְׂאָר [נַח] בְּעַפְרָה. הַנֶּפֶשׁ נִצְרָרֶת וּמְאִירָה בְּרוּחַ, בְּמִלְבוּשׁ שְׁמִתְלַבֶּשֶׁת. הַרוּחַ מִתְעַנְּגַת בְּגֵן עֵדֶן, וְהַנֶּשְׁמָה עוֹלָה לְצִרּוֹר שֶׁל עֵנַג כָּל הָעוֹנוּגִים, וְהַכֹּל נִקְשָׁר זֶה בְּזֶה לְזַמְנִים יְדוּעִים.

בְּאֵ רֹאֵה, אוֹי לָהֶם לְבָנֵי אָדָם שֶׁלֹּא מִסְתַּכְלִים וְלֹא יוֹדְעִים וְלֹא מוֹדְעִים עַל מַה עוֹמְדִים, וְנִשְׁכַּח מֵהֶם לְעֲשׂוֹת מִצְוֹת הַתּוֹרָה. שִׁישׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שְׁעוֹשׂוֹת לְבוֹשׁ נִכְבָּד לְמַעְלָה, וַיֵּשׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שְׁעוֹשׂוֹת לְבוֹשׁ נִכְבָּד לְמַטָּה, וַיֵּשׁ מִצְוֹת תּוֹרָה שְׁעוֹשׂוֹת לְבוֹשׁ נִכְבָּד לְעוֹלָם הַזֶּה, וְהַכֹּל צְרִיף לוֹ לְאָדָם, וּמִיָּמֵינוּ מִמֶּשׁ כָּלֵם נִתְקַנֵּים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

רַבִּי יְהוּדָה הַזְּקֵן הַתְּרַגֵּשׁ בְּדַעְתּוֹ יוֹם אֶחָד, וְהָרֹאוּ לוֹ בְּחִלּוֹמוֹ דְמוֹת אַחַת מְאוּר שְׁלוֹ, חֲזָקָה, שְׁזוּהָרַת לְאַרְבָּעָה צְדָדִים. אָמַר לָהֶם, מַה זֶה? אָמְרוּ לוֹ, לְבוֹשׁ שֶׁלָּךְ לְמַדוֹר הַזֶּה, וּמֵאוֹתוֹ הַיּוֹם הָיָה שְׁמַח.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל יוֹם וְיוֹם רוּחוֹת הַצְּדִיקִים יוֹשְׁבִים בְּלְבוּשֵׁיהֶם שׁוֹרוֹת שׁוֹרוֹת בְּגֵן עֵדֶן וּמְשַׁבְּחִים אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכְבוֹד עֲלִיּוֹן. זֶהוּ

כשהוא בחייו בכחו, מעברת ממנו [ונחלשת] נשמה זו ולא מאירה לרוח, והרוח לא מאירה לנפש, ואז מעבר ממנו הצלם ולא מאיר לו. [אלא] מאותו היום כלם מכריזים עליו, ואפלו צפרי השמים. מה הטעם? משום שנשמה זו עלתה ממנו, והרוח לא מאירה לנפש, ואז הנפש נחלשת, והמאכל וכל תאוות הגוף עולים ממנו ומעבררים.

ואמר רבי יהודה, ואפלו כל פעם שנופל איש בבית חליו ולא יכול להתפלל, הנשמה מעברת ועולה ממנו, ואז הרוח לא מאירה לנפש, עד שדנים דינו של האדם. ואם דנים את האיש לטוב, אז הנשמה חוזרת למקומה ומאירה לכל. הרי בזמן שעומד הדבר בדין, ובזמן שלא עומד הדבר בדין, שלשים יום מקדימה הנשמה לכל, והצלם מעבר ממנו.

שנינו, בזמן שדנים את האדם למעלה, מעלים את נשמתו לבית דין ודנים אותה על פי דבריה, והיא מעידה בכל ומעידה בכל רעיונות האדם, ובמעשים לא מעידה, שהרי כלם כתובים בספרים, וכלם דנים את האדם. באותה שעה שדנים את האדם למעלה, אז דחק הגוף נמצא יותר משאר הזמנים.

אם דנים אותו לטובה, אז מרפים ממנו, וזעה נבקעת על הגוף, והנשמה חוזרת אחר כך ומאירה לכל, ולא עולה אדם מבית חליו לעולמים עד שדנים דינו למעלה. ואם תאמר, הרי כמה חיבי עולם, כמה רשעי עולם עומדים בקיומם? אלא הקדוש ברוך הוא משגיח בדין האדם, אף על גב שפעת לא זוכה, והוא רואה שאחר כך יזכה – דן אותו לטובה. או לפעמים שמוליד בן שיהיה צדיק בעולם, ועל זה הקדוש ברוך הוא דן אותו לטובה.

וכל מעשיו ודיניו של הקדוש ברוך הוא לטובה, ומשגיח בהכל, כמו שכתוב (יחזקאל לג) חי אני נאם ה' וגו' אם אחפץ במות הרשע פי אם בשוב רשע מדרך. ובגלל זה כל אותם רשעי העולם שעומדים במקומם, הקדוש ברוך הוא דן אותם לטובה.

ולפעמים אותם החלאים נשלם זמנם מלשרות שם, כמו שנאמר (דברים מב) וחלאים

ומי הוא ראש השנה? זה יצחק שנקרא ראש, שהוא ראש אחד של המלך [למעלה], מקום שנקרא שנה, לכן כל באי עולם עוברים לפניו כבני מרון, ועל זה שנינו בראש השנה, שהרי בראש השנה שורה יצחק.

ובחג נדונים על המים, זוהי ראשית [של ראש] של ימין המלך, ועל זה שמחת המים נמצאת בכל בשעה שמנסכים מים ושואבים אותם, משום שמים זה ידוע, ועל זה בארבעה פרקים אלו הכל נמצאים.

אמר רבי יוסי, כשיסתכלו בדברים, הכל נמצא בפרקים הללו, אברהם, יצחק ויעקב, דוד המלך, ובאלה העולם נדון, ובארבעה פרקים בני אדם נדונים בימים שנמצאים בעולם, ובכל יום ויום הספרים נפתחים והמעשים נכתבים, ואין מי שישים לב, ואין מי שירפין אונים. והתורה מעידה בו בכל יום, וקול קורא בחיל, (משלי ט) מי פתי יסר הנה חסר לב אמרה לו, ואין מי שיקשיב לקולו.

למדנו, בשעה שכן אדם קם בבקר, עדים עומדים פגדו ומעידים בו, והוא אינו משגיח. הנשמה מעידה עליו בכל זמן ובכל שעה. אם הקשיב – יפה, ואם לא – הרי הספרים פתוחים והמעשים נכתבים. אמר רבי חייא, אשרי הצדיקים שאינם פוחדים מן הדין לא בעולם הזה ולא בעולם הבא. זהו שכתוב (שם כח) וצדיקים ככפיר יבטח. וכתוב (תהלים לז) צדיקים יירשו ארץ.

רבי חזקיה פתח ואמר, (בראשית טו) ויהי השמש לבא ותדרמה נפלה על אברם וגו'. פסוק זה בארוהו, אבל זה יום הדין הקשה שמוציאים את האדם מהעולם הזה. ששנינו, [אותו יום] הזמן שמגיע שהאדם יוצא מהעולם הזה, אותו [יום] זמן יום הדין הגדול, שנחשף השמש מן הלכנה, כמו שכתוב (קהלת יב) עד אשר לא תחשף השמש, זו הנשמה הקדושה שנמנעת מכן האדם שלשים יום עד שלא יצא מן העולם, ורואה שהצלם שנמנע ממנו ולא נראה.

מה הטעם נמנע ממנו? משום שהנשמה הקדושה עולה ומעברת ממנו ולא נראית. שלא תאמר, שכשמת אדם ונחלש, נשמה זו מעברת ממנו, אלא

וְאָמַר, בְּנֵי הַסֵּף אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה. וּמִנֵּין לָנוּ שֶׁהָרָאָה לּוֹ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ? שֶׁכָּתוּב וְהִנֵּה הָרָאָה אֶתִּי אֱלֹהִים גַּם אֶת זִרְעִי. גַּם – לְרַבּוֹת אוֹתָם שִׁיִּצְאוּ מִמֶּנּוּ, כִּפִּי שֶׁאֲמַרְנוּ.

וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף וַיֹּאמֶר הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר וְגו'. בְּפָסוּק הַזֶּה יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ, וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף, שְׁלֵא מִצְאָנוּ כָּאֵן בְּרַכָּה שֶׁבָּרַךְ אֶת יוֹסֵף, אֲלֵא אֶת בְּנָיו. אִם לְבָנָיו, אִזְ צָרִיךְ לְהִיּוֹת כְּתוּב וַיְבָרַכֵם, אִזְ מָה זֶה וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף, וְלֵא מִצְאָנוּ כָּאֵן שִׁיּוֹסֵף הִתְבָּרַךְ?

אָמַר רַבִּי יוֹסֵי, דְּוָקָא אֶת, כְּתוּב אֶת יוֹסֵף, הַבְּרַכָּה שֶׁל בְּנָיו הִיְתָה, וְכֹאֲשֶׁר מִתְבָּרְכִים בְּנָיו, הוּא מִתְבָּרַךְ. שֶׁבְּרַכָּה שֶׁל בְּנָיו שֶׁל אָדָם בְּרַכְתּוֹ הִיא.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף, דְּוָקָא אֶת, שֶׁבָּרַךְ אֶת אוֹת הַבְּרִית, סוּד [הַבְּרִית מִשּׁוּם שֶׁכִּיּוֹן שֶׁאֲמַר בְּנֵי הַסֵּף אֲשֶׁר נָתַן לִי אֱלֹהִים בְּזֶה, אִזְ בְּרַךְ לְאוֹתוֹ מְקוֹם סוּד] הַבְּרִית שִׁיּוֹסֵף שָׁמַר, וְלִכֵּן נִקְרָא צְדִיק. אֶת שֶׁל יוֹסֵף, סוּד הַבְּרִית שֶׁעוֹמֶדֶת עִם יוֹסֵף.

הָאֱלֹהִים אֲשֶׁר הִתְהַלְכוּ אֲבֹתֵי לְפָנָיו. הָאֱלֹהִים – זֶה סוּד הַבְּרִית הַקְּדוּשָׁה, בְּרִית קֹדֶשׁ. אֲבֹתֵי לְפָנָיו – דְּוָקָא לְפָנָיו, שְׁאוֹתָם רֵאשׁוֹנִים עֲלֵיוֹנִים מִלְּפָנֵי סוּד שֶׁלָּנוּ, אֲבָרְהָם וַיְצַחֵק, שֶׁהָרִי מֵהֶם נִזְוֵן וַיּוֹנֵק אוֹתוֹ [מֵאוֹתוֹ] מְקוֹם.

הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֶתִּי, מָה הִטְעַם פַּעַם אַחֲרַת הָאֱלֹהִים? אֲלֵא סוּד עֲלִיוֹן הוּא, וְכֹאֵן בְּרַךְ אֶת אוֹתוֹ מְקוֹם בְּסוּד שֶׁל אֱלֹהִים חַיִּים, מְקוֹר הַחַיִּים שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצְאוֹת בְּרָכוֹת, וְלִכֵּן הִזְכִּיר עֲצָמוֹ בְּמְקוֹם הַזֶּה וַאֲמַר הָאֱלֹהִים הִרְעָה אֶתִּי, מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַבְּרָכוֹת שֶׁשׁוֹפְעוֹת מִמְּקוֹר הַחַיִּים יַעֲקֹב לָקַח אוֹתוֹ, וְכִיּוֹן שֶׁהוּא לָקַח אוֹתוֹ, מְקוֹם זֶה לָקַח בְּרָכוֹת, וְהִכָּל תְּלוּי [בְּזִכָּר] בְּדַבּוּר, וְעַל זֶה וַיְבָרֶךְ אֶת יוֹסֵף כְּתוּב.

לִבָּן בְּכָל מְקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְבָרֶךְ בְּרָכוֹת, צָרִיךְ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִתְבָּרֵךְ בְּהִתְחַלָּה, וְאַחַר כֵּן מִתְבָּרְכִים הָאַחֲרִים. וְאִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מִתְבָּרֵךְ בְּהִתְחַלָּה, אוֹתָן בְּרָכוֹת לֹא מִתְקַיְּמוֹת.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי יַעֲקֹב, שֶׁבָּרַךְ אוֹתוֹ אָבִיו וְלֹא בְּרַךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהִתְחַלָּה – בֵּא רֵאָה, בְּשַׁעַת שֶׁבָּרַךְ יַצַּחֵק אֶת יַעֲקֹב, לֹא בְּרָכוּ עַד שֶׁבָּרַךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהִתְחַלָּה. כִּיּוֹן שֶׁבָּרַךְ אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּהִתְחַלָּה, הוּא בְּרַךְ אֶת יַעֲקֹב.

רְעִים וְנֹאמְנִים, שֶׁעָשׂוּ אֶמוּנָה, שֶׁכְּשׁוֹרִים עַל הָאָדָם מִסְתַּלְקִים מִמֶּנּוּ לְאַחַר שֶׁהִשְׁלִימוּ זְמַנָּם, בֵּין לְצַדִּיקִים, בֵּין לְרָשָׁעִים, וְהִכָּל נַעֲשֶׂה כְּדִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרָנוּ.

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף וַיֹּאמֶר מִי אֵלֶּה. אָמַר רַבִּי יַצַּחֵק, פָּסוּק זֶה קֶשֶׁה, שֶׁכְּתוּב וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל, וְכְתוּב וַעֲיִנֵי יִשְׂרָאֵל כְּבָדוּ מִזְקֵן לֹא יוּכַל לְרֹאוֹת. אִם לֹא יוּכַל לְרֹאוֹת, אִזְ מָה זֶה וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל? אֲלֵא שֶׁרָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹתָם בְּנֵי יוֹסֵף, שֶׁהֵם יִרְבְּעִים וְחַבְרָיו, שִׁירְבְּעִים עָשָׂה שְׁנֵי עֶגְלֵי זֶהָב וַאֲמַר (מִלְכִים-א יב) אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל. וְלִכֵּן מִי אֵלֶּה, מִי הוּא שֶׁעָתִיד לוֹמַר אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ לְעַבּוּדָה זְרָה, וְלִכֵּן וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף.

מִכָּאֵן שֶׁצַּדִּיקִים רוֹאִים מַעֲשֶׂה לְמַרְחוֹק, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲטַר אוֹתָם בְּעִטְרָתוֹ. מָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֵה לְמַרְחוֹק, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹאֵה כָּל הַמַּעֲשִׂים עַד שֶׁלֹּא עוֹשִׂים אוֹתָם, וְכֹלָם עוֹבְרִים לְפָנָיו.

כְּמוֹ זֶה כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּף הָעוֹלָם, כָּלָם הִתְיַצְבוּ וְעָמְדוּ לְפָנָיו עַד שֶׁלֹּא יָבִאוּ לְעוֹלָם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה מא) קָרָא הַדְּרוֹת מֵרֵאשׁ, עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם. מִשּׁוּם שֶׁכָּל הַנְּשֻׁמוֹת שִׁיּוֹרְדוֹת לְעוֹלָם, עַד שֶׁלֹּא יָרְדוּ, כָּלָם עוֹמְדִים לְפָנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּדַמּוֹת שֶׁעוֹמְדִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְנִקְרָאִים בְּשֵׁמוֹת, שֶׁכְּתוּב (שם מ) לְכֹלָם בְּשֵׁם יִקְרָא.

גַּם כֵּן הַצַּדִּיקִים, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מֵרָאָה לָהֶם כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם עַד שֶׁלֹּא יָבִאוּ וַיִּמְצְאוּ בְּעוֹלָם. מִנֵּין לָנוּ? מֵאָדָם [זֶה אָדָם] שֶׁהָיָה רֵאשׁוֹן, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרָאָה לוֹ כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹת עַד שֶׁלֹּא יָבִאוּ, כְּכְתוּב (בְּרֵאשִׁית ה) זֶה סֵפֶר תּוֹלְדוֹת [אָדָם], שֶׁשְׁנִינּוּ, הָרָאָה לוֹ כָּל אוֹתָם דּוֹרוֹת שֶׁעָתִידִים לָבֵא לְעוֹלָם. וְכֵן לְמֹשֶׁה, שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים לד) וַיֵּרָאֵהוּ ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ, שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הָרָאָה לוֹ כָּל דּוֹרוֹת הָעוֹלָם וְכֹל אוֹתָם מִנְהִיגֵי הָעוֹלָם וְכֹל שְׂאֵר הַנְּבִיאִים עַד שֶׁלֹּא יָבִאוּ לְעוֹלָם.

גַּם כָּאֵן, וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, רָאָה לְמַרְחוֹק וְהִזְדַּעַזַּע, וַאֲמַר מִי אֵלֶּה? וּפְסוּק זֶה מִשְׁלִים לְשְׁנֵי צַדִּיקִים, לְצַד זֶה וְלְצַד זֶה. וְלִכֵּן הִשִּׁיב יוֹסֵף

יִסְטָה מְדַרְךָ זו, וַיִּשְׁמַר מִשֶּׁם וַיִּפְרַד מֵהֶם. וְאִם תֹּאמַר, (בראשית ו) אֵלֶּה תוֹלְדוֹת נֹחַ – כִּף הוּא וַדְּאִי, שְׁהָרִי יֵצֵא חָם, שֶׁהוּא אָבִי כְנַעַן, וְכְתוּב (שם ט) אַרְוּר כְנַעַן, וְהוּא סוּד זֶה שֶׁל אֵלֶּה.

וְלִבְנֵי (וְכָל אֵלֶּה הַתּוֹרָה פְּסֻלַת הַזֵּהָב, וְעַל זֶה כְּתוּב מִי אֵלֶּה, יִשְׂרָאֵל כִּפְּאֶשֶׁר עָשׂוּ אֶת הָעֵגֶל) כְּתוּב וַיֹּאמְרוּ אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל, וְכָל אֵלֶּה הַתּוֹרָה פְּסֻלַת הַזֵּהָב. אֶהְרֵן הַקָּרִיב זֶה־בְּשֵׁהוּא צַד שְׁלוֹ שְׁכָלוֹל הוּא בְּחִזְק הָאֵשׁ, וְהַכֹּל אֶחָד, וְצַד זֶה זֶה־בְּזָהָב וְאֵשׁ. [לְהַגְבִּיר] רוּחַ טְמֵאָה שְׁנִמְצָאָת תְּמִיד בְּמַדְבָּר, מְצָאָה מְקוּם בְּאוֹתוֹ זְמַן לְהַחְזִיק בּוֹ.

וּמֵה שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל טְהוּרִים מֵאוֹתָהּ זֵהָמָה רֵאשׁוּנָה שֶׁהָטִיל בְּעוֹלָם, שְׁגָרָם מוֹת לְעוֹלָם, כְּשֶׁעָמְדוּ עַל הַר סִינַי, אַחַר כִּף חֲזָרוּ, וְגָרָם לָהֶם כְּמוֹ מְקַדֵּם לְטֵמֵא אוֹתָם וּלְהַתְחַזֵּק עֲלֵיהֶם, וְגָרָם לָהֶם מוֹת וּלְכָל הָעוֹלָם לְדוֹרוֹתֵיהֶם אַחֲרֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכְּתוּב (תהלים פג) אֲנִי אֶמְרָתִי אֱלֹהִים אֶתֶם וְגו', אַכֵּן כְּאָדָם וְגו'.

וְעַל זֶה, כְּשֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֶת יִרְבְּעֵם בֶּן נֹבֵט שְׁעוֹבֵד כּוֹכְבִים וּמַזְלוֹת וְאָמַר אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ, הַזִּדְעוּזַע וְאָמַר מִי אֵלֶּה. כְּשֶׁרָצָה אַחַר כִּף לְבָרְכֶם, בָּרַךְ אֶת [הַשְּׂכִינָה בְּתַחֲלָה] וְאַחַר כִּף בָּרַךְ [אֶת] בְּנָיו. כִּיִּנֵּן שְׁבָרַךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתַחֲלָה, אַחַר כִּף מֵאוֹתוֹ מְקוּם שְׁבָרַךְ בְּתַחֲלָה בָּרַךְ אוֹתָם. זֶהוּ שְׁכְּתוּב הַמְּלֶאךָ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רַע וְגו'.

רַבִּי יְהוּדָה פְּתַח וְאָמַר, (ישעיה לח) וַיִּסַּב חֲזַקִּיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה'. הָרִי פִּרְשׁוּהָ שְׁלֵא יִתְפַּלֵּל אָדָם רַק סְמוּךְ לְכַתֵּל, וְלֹא יִהְיֶה דָבָר חוּצָץ בֵּינֵנו לְבֵין הַכַּתֵּל, שְׁכְּתוּב וַיִּסַּב חֲזַקִּיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר. מֵה שׁוֹנֶה בְּכָלֶם שֶׁהַתְּפִלָּה תְּפִלָּה, שְׁלֵא כְּתוּב בְּהֵם וַיִּסַּב פָּנָיו אֶל הַקִּיר? שְׁהָרִי דִּי לוֹ לֹמַר וַיִּתְפַּלֵּל אֵל ה', שְׁהָרִי מִי שְׁמֵתְפַלֵּל תְּפִלָּה, הוּא מְכוּן דַּעְתוֹ כְּרְאוּי, שְׁהָרִי כְּתוּב בְּמִשָּׁה (במדבר כב) וַיִּתְפַּלֵּל מִשָּׁה אֵל ה', וַיַּצַּעַק מִשָּׁה אֵל ה', וְלֹא כְּתוּב וַיִּסַּב פָּנָיו. כָּאֵן בְּחֲזַקִּיהוּ מֵה הַטַּעַם וַיִּסַּב חֲזַקִּיהוּ פָּנָיו אֶל הַקִּיר וְאַחַר כִּף וַיִּתְפַּלֵּל?

אֵלֶּה סוּד הַדְּבָר הוּא, שְׁשָׁנִינוּ חֲזַקִּיהוּ בְּאוֹתוֹ זְמַן לֹא הָיָה נְשׁוּי, וְלֹא הָיְתָה לוֹ אִשָּׁה וְלֹא הוֹלִיד בְּנִים, מֵה כְּתוּב? וַיִּבֵּא אֶלָּיו וְגו' כִּי מֵת אֶתָּה וְלֹא

מִיִּנֵּן לָנוּ? שְׁכְּתוּב (בראשית כז) וַיֹּאמֶר רָאָה רֵיחַ בְּנֵי כְרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בָּרְכוּ ה'. כָּאֵן עוֹמְדַת בְּרָכָה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכְּתוּב אֲשֶׁר בָּרְכוּ ה'. הַתְּבָרָךְ בְּקִיּוּם הַבְּרָכוֹת, וְאַחַר כִּף אַחֲרָיו וַיִּתֵּן לָךְ וְגו'. כִּיִּנֵּן שְׁאוֹתוֹ שְׂדֵה הַתְּקִיָּים בְּעִמְדַת הַבְּרָכוֹת, [בְּבְרָכוֹתָיו. מִיָּד בָּרְכוּ וַיִּתֵּן לָךְ הָאֱלֹהִים, שְׁאוֹתוֹ שְׂדֵה סוּד] שְׁיֵצְאוּ מִמֶּנּוּ בְּרָכוֹת, אַחַר שֶׁהוּא הַתְּקִיָּים בְּבְרָכוֹתָיו.

כְּמוֹ זֶה בָּרַךְ יַעֲקֹב בְּתַחֲלָה אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחַר כִּף בָּרַךְ אֶת בְּנָיו. בֵּא רָאָה, בְּבִקְרָ צְרִיךְ אָדָם לְהַקְדִּים בְּרָכוֹת לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאַחַר כִּף לְשֶׁאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם, וְהָרִי הַקְּמָנוּ בְּבִקְרָ יֹאכַל עַד וְגו'.

וּבֵא רָאָה, כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְבָרַךְ אֶת אוֹתָם בְּנֵי יוֹסֵף, רָאָה בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ שְׁעֵתִיד לְצֵאת מֵאֲפָרַיִם יִרְבְּעֵם בֶּן נֹבֵט. פְּתַח וְאָמַר מִי אֵלֶּה? מִשְׁמַע [מֵה שׁוֹנֶה] שְׁאָמַר בְּעִבּוּדָה זֶה שֶׁל צַד עִבּוּדָה זָרָה אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל? אֵלֶּה סוּד הוּא, כָּל אוֹתָם הַצְּדִידִים שֶׁל אוֹתוֹ הַנְּחֹשׁ הָרַע, וּמִצַּד אוֹתָהּ רוּחַ טְמֵאָה אוֹתוֹ הַנְּחֹשׁ, וַיֵּשׁ מִי שְׂרוּכָב עָלָיו, וְכִשְׁמִזְדוּגִים נִקְרָאִים אֵלֶּה, וְהֵם מְזַדְמָנִים בְּעוֹלָם בְּכָל אוֹתָם צְדִידִים שְׁלֵהֶם.

וְרוּחַ הַקְּדוֹשׁ נִקְרָאת זֹאת, שֶׁהוּא סוּד הַבְּרִית, רִשְׁם הַקְּדוֹשׁ שְׁנִמְצָא תְּמִיד בְּאָדָם. וְכֵן זֶה אֵלִי וְאַנְהוּ – זֶה ה'. [הוּא ה'] אֲבָל אֵלֶּה נִקְרָאִים אֵלֶּה, וְעַל זֶה כְּתוּב (שמות לח) אֵלֶּה אֱלֹהֵיךָ יִשְׂרָאֵל.

וְלִבְנֵי כְּתוּב (ישעיה מט) גַּם אֵלֶּה תִּשְׁכַּחְנָה, וְאַנְכִי – סוּד שֶׁל זֹאת – לֹא אֲשַׁכַּחְךָ, וְכְּתוּב (איכה א) עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכִיָה, שְׁאוֹתוֹ הַחֲטָא גָרָם לָהֶם לְבָכוֹת כְּמֵה בְּכִיּוֹת. דְּבָר אַחַר עַל אֵלֶּה אֲנִי – מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שְׁנַתְּנָה רְשׁוֹת לְמְקוּם זֶה לְשֵׁלֵט עַל יִשְׂרָאֵל וְלְהַחְרִיב אֶת בֵּית הַמְּקֹדֵשׁ, וּמִשׁוּם שְׁנַתְּנָה לָהֶם רְשׁוֹת לְשֵׁלֵט, [כְּתוּב עַל אֵלֶּה אֲנִי בּוֹכִיָה. סוּד הַדְּבָר – זֶה צַד הַטְּמֵאָה שְׁנַתְּנָה לָהֶם רְשׁוֹת לְשֵׁלֵט] אֲנִי בּוֹכִיָה, זֶה רוּחַ הַקְּדוֹשׁ שְׁנִקְרָאת אֲנִי.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי כְּתוּב (דברים כח) אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית – כִּף זֶה בְּוֹדְאִי, שְׁכָּל אֵלֶּה לֹא מִתְקַיְמִים אֵלֶּה מִתּוֹךְ אֵלֶּה שְׁשֵׁם כָּל הַקְּלָלוֹת שְׂרוּיּוֹת, כְּמוֹ שְׁבִאֲרָנוּ שֶׁהוּא אַרְוּר, וְלִכֵּן הַקְּדִים וְאָמַר אֵלֶּה, שְׁעוֹמֵד לְמִי שְׁעוֹבֵר עַל דְּבָרֵי הַבְּרִית.

אֵלֶּה הַמְּצוֹת אֲשֶׁר צָוָה ה' (ויקרא כו), מִשׁוּם שְׁכָּל מְצוּנָה שֶׁל הַתּוֹרָה לְטֵהַר אֶת הָאָדָם, וְלֹא

והמזב בעיניך עשיתי, שסמך גאלה לתפלה, והרי בארנו. והנה פרשוה החברים, שהתפון ליחד יחוד כראוי, ולכן ויבך חזקיהו בכי גדול, שאין שער שעומד לפני דמעות. גאלה - זה המלאך הגאל, שזהו נמצא בכל גאלה שבועולם, והרי בארנו.

המלאך הגאל אתי מפל רע. רבי אלעזר אמר, פיון שברך יעקב והתפון מלמטה למעלה, אז המשיך מלמעלה למטה, שכתוב האלהים הרעה אתי. פיון שהוא לקח, נתן ברכות למקום זה. פיון שהגיע את הברכות למקום הזה, אז פתח ואמר המלאך הגאל וכו'.

פתח ואמר, (מלכים-א ח) כי הכרובים פרשים כנפים אל מקום הארון וגו'. בא ראה, הכרובים באות ובנס היו עומדים, שלש פעמים ביום היו פורשים כנפיהם וסוככים על הארון למטה, שכתוב (שמות כה, כ) פרשי כנפים. פרושי כנפים לא כתוב, אלא פרשי.

ובא וראה, הקדוש ברוך הוא עושה למטה כמו שלמעלה. כרובים דמותם כמראה תינוקות, ועומדים תחת מקום זה מימין ומשמאל, וגאלה מתברכים בתחלה מאותן ברכות ששופעות מלמעלה, ומכאן שופעות הברכות למטה.

ולכן כתוב המלאך הגאל אתי מפל רע. אתי - שנטל ברכות מגונים שלמעלה. וכיון שהוא נטל, יברך את הנערים, זהו סוד הכרובים, שמהם שופעות ברכות מהעליונים לתחתונים [ותחתונים].

המלאך הגאל אתי מפל רע יברך את הנערים וגו'. רבי חייא פתח ואמר, (משלי יט) בית והון נחלת אבות. וכי נחלת אבות הם, והרי הקדוש ברוך הוא נותן הכל לבני אדם? אלא, כיון שמוריש בית וממון לבן האדם, לפעמים יוריש הכל לבנו, ויהיה ירשת האבות, אבל ומה' אשה משכלת, משום שהאשה, כשירש אותה הבן אדם, הוא יורש אותה מעם הקדוש ברוך הוא, שהרי לא יוריש אותה הקדוש ברוך הוא לבן האדם אלא כשמכריזים עליו ברקיע.

שהקדוש ברוך הוא מזוג זנוגים עד שלא באו לעולם. וכשזכו בני אדם לפי

תחיה. ושנינו, כי מת אתה - בעולם הזה, ולא תחיה - בעולם הבא. מה הטעם? משום שלא הוליד בנים.

שכל מי שלא משתדל להוליד בנים בעולם הזה, לא מתקים בעולם הבא, ולא יהיה לו חלק באותו העולם, ומתגרשת נשמתו בעולם [הבא], ולא מוצאת מנוחה במקום בעולם, וזהו הענין שכתוב בתורה (ויקרא כ) ערירים ימותו, ומתגרמים בלא ולד, משום שמי שהוא בלי ולד, כשהולך לאותו העולם מת הוא שם, מת בעולם הזה ובעולם הבא, ולכן כתוב כי מת אתה ולא תחיה.

ולא עוד, אלא ששכינה לא שורה עליו כלל, אז כתוב ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. למדנו ששם רעיונותיו וכוון את פניו לשאת אשה, כדי שתשרה עליו השכינה, סוד של הקיר.

ולכן כתוב אחר כך ויתפלל אל ה'. מכאן למדנו, שמי שיש בו חטא וצריך לבקש רחמים עליו, יכוון פניו ורעיונותיו לתקן עצמו מאותו חטא, ואחר כך יבקש להתפלל, כמו שנאמר (איכה ג) נחפשה דרכינו ונחקרה - בתחלה, ואחר כך - ונשובה. גם כאן, פיון שידע חזקיהו חטאו, מה כתוב? ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. שם פניו לתקן אל השכינה, שהרי אל המקום הזה חטא.

משום שהשכינה, כל נקבות העולם עומדות בצדה. מי שיש לו נקבה, שורה היא עליו. ומי שאין לו, לא שורה עליו. ועל זה תקן עצמו אליה לתקן, וקבל עליו להנשא, ואחר כך ויתפלל אל ה'.

קיר - זהו אדון כל הארץ, וזו השכינה, כמו שנאמר (יהושע ג) הנה ארון הברית אדון כל הארץ. קיר - כמו שנאמר (ישעיה כב) מקרקר קר ושוע, קרקור ונהימת הקיר שהוא אדון, כשנחרב בית המקדש, כמו שנאמר (ירמיה לא) רחל מבכה על בניה, והרי בארנו. ולכן ויסב חזקיהו פניו אל הקיר.

בא ראה, בתפלה מה כתוב? אנה ה' זכר נא את אשר התהלכתי לפניך. רמז כאן ששמר ברית הקדש ולא טמא אותו, ושמר אותו כראוי. כתוב כאן התהלכתי לפניך, וכתוב שם (בראשית יז) התהלך לפני והיה תמים ואתנה בריתי ביני וביניך, ששמר ברית הקדש כראוי, באמת ובלב שלם, שהתפון בכל אותם סודות האמונה שכלולים באמת.

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קכג) אֲלִיךָ נִשְׂאֲתִי אֶת עֵינַי הַיִּשְׁבִּי בַשָּׁמַיִם. פסוק זה בארוהו, אבל בא ראה, תפלה של בן אדם שמתכונן בה, הוא למעלה לעמק העליון שמשם שופעות כל הברכות וכל החרות, ומשם יוצאים לקים את הכל.

ועל זה יתר יו"ד, משום שיו"ד לא פוסק ממקום הזה לעולמים, ולכן כתוב הישבי בשמים, אחוז למעלה בסוד החכמה העליונה, ואחוז למטה שיושב על כסא האבות, יושב על הכסא שנקרא שמים, ולכן כתוב הישבי בשמים.

ומכאן, כשברכות שופעות מלמעלה מהעמק הזה, את כלן נוטל המקום הזה שנקרא שמים, ומזה שופעים למטה, עד שמגיעים לצדיק עמוד העולם, ומכאן מתברכים כל אותם החילות וכל אותם המחנות למיניהם, והרי פרשוה.

בא ראה, בשבעים ושנים מאורות עולה עטרת כל המחנות, עגול העולם, בשבעים מקומות, עגול אחד לכלם. בתוך אותו עגול נקדה אחת שעומדת באמצע. מנקדה זו נזון כל אותו עגול, בית קדש הקדשים, הוא מקום לאותה רוח כל הרוחות, [כמו סוד של כל הסודות] נסתר בתוכו. סתר זה הוא בתוך חילותיה, טמיר הוא לפני ולפנים. כשעולה זו, עולים כלם אחריה. זהו שכתוב (שיר א) משכני אחריך נרוצה.

רבי חזקיה ורבי יוסי ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי, כל אחד ואחד מאתנו יאמר דברי תורה. פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים עט) אל תזכר לנו עונת ראשנים מהר יקדמונו וגו'. בא ראה, הקדוש ברוך הוא, באהבת ישראל אוהב אותם, שהם גורלו וירשתו, לא מסתכל אחר בדינם, פרט לו לבדו.

וכיון שהוא מסתכל בדינם, מתמלא עליהם רחמים, משום שהוא כאב שמרחם על הבנים, כמו שנאמר (שם קג) כרחם אב על בנים רחם ה' וגו'. וכיון שנמצאים להם חטאים, מעביר אותם ראשון ראשון, עד שמעביר כלם מלפניו. וכיון שהעביר כלם מלפניו, לא נשארים עליהם חטאים לתת שלטון לצד האחר של דין עליהם.

בא לחטא לפניו כבתחלה - אותם חטאים ראשונים שהעביר מלפניו, חשב עליהם,

מעשיהם, כך נותנים להם אשה, והכל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא, ולפי מעשים של צדיקים כך מזוג זוגים.

ולפעמים שעולים במאזנים, ומסטה אותו האיש דרכו, עולה זוגו לאחר עד שיכשיר מעשיו, וכשיכשיר מעשיו או שמגיע זמנו, נדחה איש מפני איש, ובא זה ולקח את שלו. וזה קשה לפני הקדוש ברוך הוא מהכל, לדחות איש מפני איש אחר, ולכן הקדוש ברוך הוא הוא נותן אשה לבן האדם, וממנו באים הזוגים. ולכן ומה' אשה משכלת.

לבן הקדוש ברוך הוא נותן הכל לבן האדם. ואם תאמר, אשה משכלת ולא אחרת - בא ראה, אף על גב שהקדוש ברוך הוא מזמין טוב לאדם לתת לו, והוא מסטה דרכו מעם הקדוש ברוך הוא לצד אחר - מאותו צד אחר שנדבק בו יבא לו מה שיבא, בכל [כל] הקטרוגים וכל הרעות, ולא באים אליו מן הקדוש ברוך הוא אלא מאותו צד רע שנדבק בו באותם מעשים שעשה.

ועל זה, אשה שאינה משכלת, קרא על זה שלמה, (קהלת ז) ומצא אני מר ממנות את האשה, משום שחטאי האדם הוא מושך עליו באותם מעשים שעשה. ולכן, כשהקדוש ברוך הוא מתרצה באדם משום מעשיו הכשרים, הוא מזמין לו אשה שהיא משכלת, ופודהו בפדות מתוך הצד האחר.

ועל זה אמר יעקב המלאך הגאל אתי מכל רע. מה זה מכל רע? שלא הזדמנה לי אשה שהיא מתוך הצד האחר, ולא קרה פסול בזרעי [במטתי], שכלם צדיקים ושלמים בשלמות, משום שנפדה מכל רע, ויעקב לא נדבק באותו צד האחר כלל.

ועל זה המלאך הגאל אתי מכל רע יברך את הנערים. מה הטעם נראו לברכה? משום ששמר יוסף את אות הברית הקדושה, ועל זה אמר יוסף, בני הם אשר נתן לי אלהים בזה. הראה לו סוד הברית ששמר אותו, ומשום ששמר אותו, ראויים להתברך וראוי הוא לברכות רבות. משום כך לכלם נתן ברכה אחת, וליוסף ברכות רבות, משמע שכתוב ברכת אביך גברו על ברכת הורי וגו', ברכת שדים ורחם, תהיין לראש יוסף.

שְׁפָתוֹב דְּעוּ כִּי ה' הוּא אֱלֹהִים. זְהוּ סוּד הַיְחֻד
בְּסוּד הָעֲבוּדָה.

וְעַם כָּל זֶה צָרִיךְ אָדָם לַעֲבֹד לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּחֻדוֹהּ וּלְהַרְאוֹת חֻדוֹהּ בְּעֲבוּדָתוֹ, וּשְׁנֵי
אֱלֹהִים – שְׁמַחָה וּרְנָנָה – כְּנִגְדֵי שְׁנֵי אֱלֹהִים. שְׁתֵּי תַפְלוֹת,
שְׁנֵי קְרִבּוֹת לְיוֹם כְּנִגְדֵי שְׁנֵי אֱלֹהִים, שֶׁהֵם שְׁמַחָה
וּרְנָנָה. שְׁמַחָה בְּבִקְרָה, וּרְנָנָה בְּלֵילָה. וְעַל זֶה (בַּמְדַּבֵּר
כח) אֵת הַכֶּבֶשׂ אֶחָד תַּעֲשֶׂה בְּבִקְרָה וְאֵת הַכֶּבֶשׂ הַשְּׁנֵי
תַעֲשֶׂה בֵּין הָעֲרָבִים.

וְעַל זֶה תַפְלַת עֲרָבִית הִיא רְשׁוּת, מִשּׁוּם שְׁאוֹתָהּ
שְׁעָה מְחַלְקַת טָרֶף לְכָל חֵילוֹתֶיהָ, וְלֹא שְׁעָה
לְהַזְכִּיר [לְהַתְּבָרֵךְ], אֲלֵא לְתַתּוּ מְזוֹן. בְּיוֹם הַהוּא
מִתְבָּרַכַת מִשְׁנֵי הַצְּדָדִים הַלְלוּ, בְּבִקְרָה וּבְלֵילָה, מִתּוֹךְ
שְׁמַחָה וּרְנָנָה, וּבְלֵילָה מְחַלְקַת לְכָל כְּרָאוּי. זְהוּ
שְׁפָתוֹב (מִשְׁלֵי לא) וְתַקֵּם בְּעוֹד לֵילָה וְתַתֵּן טָרֶף
לְבֵיתָהּ וְגו'.

פְּתַח רַבִּי חֲזַקְיָה וְאָמַר, (תְּהִלִּים קמא) תַכּוֹן תַפְלָתִי
קְטַרְת לְפָנֶיךָ מִשְׁאֵת כְּפִי מִנְחַת עָרֵב. לָמָּה
מִנְחַת עָרֵב וְלֹא תַפְלַת הַבִּקְרָה, שְׁלֹא כְּתוּב תַכּוֹן
תַפְלָתִי בְּבִקְרָה? אֲלֵא כִּי נִתְבָּאֵר, תַכּוֹן תַפְלָתִי קְטַרְת
לְפָנֶיךָ. קְטַרְת לֹא בָאָה אֲלֵא רַק עַל חֻדוֹהּ. זְהוּ
שְׁפָתוֹב (מִשְׁלֵי כז) שְׁמֵן וְקְטַרְת יִשְׁמַח לָב. וְלִכְּן הִפְתֵּן
כְּשֶׁמְדָלִיק גִּירוֹת, הִיָּה מְקָרִיב קְטַרְת, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר
(שְׁמוֹת ל) בְּהִיטִיבוּ אֵת הַנִּרְת יִקְטִירוּנָהּ וּבְהַעֲלֵת אַהֲרֹן
אֵת הַנִּרְת בֵּין הָעֲרָבִים יִקְטִירוּנָהּ. בְּבִקְרָה עַל חֻדוֹהּ,
שֶׁהַשְּׁעָה גוֹרְמַת בְּעָרֵב לְשִׁמְחָה צַד שְׁמֵאל, וְכִי רָאוּי,
וְלַעוֹלָם לֹא בָּא אֲלֵא עַל חֻדוֹהּ.

וּבֵא רָאָה, קְטַרְת מְקַשְׂרַת קְשָׁרִים וְאוֹחֻזַת לְמַעֲלָה
וְלַמְטָה, וְזֶה מְעַבֵּיר מוֹת וְקִטְרוֹג וְרִגְזוּ, שְׁלֹא
יִוָּכְלוּ לְשַׁלֵּט בְּעוֹלָם, כְּמוֹ שְׁפָתוֹב (בַּמְדַּבֵּר יז) וַיֹּאמֶר
מִשֶּׁה אֵל אַהֲרֹן קַח אֵת הַמַּחְתָּה וְתֵן עָלֶיהָ אֵשׁ
מִעַל הַמִּזְבֵּחַ וְשִׁים קְטַרְת וְהוֹלֵךְ מִהֶרֶה וְגו'. אַחַר
זֶה כְּתוּב וַיִּרְץ וְגו', וַיִּכְפַּר עַל הָעַם, וְכְתוּב וַיַּעֲמֵד
בֵּין הַמַּתִּים וּבֵין הַחַיִּים וַתַּעֲצַר הַמַּגָּפָה. מִשּׁוּם
שְׁלֹא יִכּוֹלִים כָּל הַצְּדָדִים הָרְעִים וְכָל הַמְקַטְרָגִים
לַעֲמֵד לְפָנֶי הַקְטַרְת, וְעַל זֶה הִיא סוּד [חֻדוֹת] הַכָּל
וְקָשׁוּר הַכָּל.

וּבְשַׁעַת הַמִּנְחָה, כְּשֶׁהִדִּין שְׁרוּי בְּעוֹלָם, הַתַּכּוֹן דָּוֵד
בְּאוֹתָהּ תַפְלָה, שְׁפָתוֹב תַכּוֹן תַפְלָתִי קְטַרְת

וְלִכְּן כְּתוּב אֵל תִּזְכֹּר לָנוּ עֹנַת רְאִשִׁים מִהֶר
יִקְדָּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ וְגו'. שְׁאֵם רַחֲמֶיךָ לֹא יִקְדָּמוּ עַל
יִשְׂרָאֵל, לֹא יִוָּכְלוּ לַעֲמֵד בְּעוֹלָם. מִשּׁוּם שְׁכַמָּה הֵם
בְּעַלֵי הַדִּין הַקָּשָׁה, בְּעַלֵי מַגְנִים, וְכַמָּה מְלַשִּׁינִים
שְׁעוֹמְדִים עָלֵיהֶם שְׁלִישִׁיִּיאֵל לְמַעֲלָה, וְאַלְמָלֵא
שֶׁהַקְדִּים הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רַחֲמִים עַל יִשְׂרָאֵל, עַד
שְׁלֹא יִשְׁגִיחַ בְּדִינָם, לֹא יִוָּכְלוּ לַעֲמֵד בְּעוֹלָם. וְעַל זֶה
מִהֶר יִקְדָּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ כִּי דְלוֹנוּ מְאֹד, דְלוֹת שֶׁל
מַעֲשִׂים טוֹבִים, דְלוֹת שֶׁל מַעֲשִׂים כְּשָׁרִים [לְפָנֶי
הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא].

בֵּא תְּרָאָה, אֲלֵמָלֵא יִסְגְלוּ יִשְׂרָאֵל מַעֲשִׂים כְּשָׁרִים
לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לֹא הָיוּ עוֹמְדִים עִמָּם
עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת בְּעוֹלָם, אֲבָל יִשְׂרָאֵל הֵם
גוֹרְמִים לְשָׂאֵר עִמָּם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת לְזַקֵּף
רְאִשֵׁיהֶם בְּעוֹלָם. שְׁאַלְמָלֵא יִשְׂרָאֵל לֹא הָיוּ חוֹטְאִים
לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאֵר עִמָּם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
וּמְזֻלוֹת נִכְפִּים לְפָנֵיהֶם.

וּבֵא רָאָה, אֲלֵמָלֵא שֶׁהַמְשִׁיכוּ יִשְׂרָאֵל בְּמַעֲשִׂים
רְעִים לְצַד אַחַר בְּאַרְץ הַקָּדוֹשָׁה, הָרִי נִתְבָּאֵר,
שְׁלֹא יִשְׁלְטוּ עִמָּם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת בְּאַרְץ
הַקָּדוֹשָׁה, וְלֹא הִגְלוּ מֵעַל הָאָרֶץ, וְעַל זֶה כְּתוּב כִּי
דְלוֹנוּ מְאֹד, שְׂאִין לָנוּ מַעֲשִׂים כְּשָׁרִים כְּרָאוּי, וְלִכְּן
כִּי דְלוֹנוּ מְאֹד מִהֶר יִקְדָּמוּנוּ רַחֲמֶיךָ.

רַבִּי יוֹסִי פְתַח וְאָמַר, (שֵׁם ב) עֲבַדוּ אֵת ה' בִּירְאָה
וְגִילוּ בְרַעְדָהּ, וְכְתוּב (שֵׁם ק) עֲבַדוּ אֵת ה'
בְּשִׁמְחָה בְּאוֹ לְפָנֶי בְּרְנָנָה. בֵּא רָאָה, כָּל אָדָם שְׁבָא
לַעֲבֹד לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּבִקְרָה וּבְעָרֵב צָרִיךְ לַעֲבֹד
אֵת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בְּבִקְרָה, כְּשֶׁעוֹלָה הָאוֹר, וְהַתְּעוֹרְרוֹת צַד הַיַּמִּין
מִתְּעוֹרְרַת בְּעוֹלָם, אֲזַי צָרִיךְ אָדָם
לְהַתְּקַשֵּׁר בִּימִין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלַעֲבֹד לְפָנֶי
בְּעֲבוּדַת הַתַּפְלָה, מִשּׁוּם שֶׁתַּפְלָה מְחַזְקַת תַּקְּףָה
לְמַעֲלָה, וּמְמַשִּׁיכָה בְּרִכּוֹת מִהַעֲמֵק הָעֲלִיוֹן לְכָל
הָעוֹלָמוֹת, וּמִשֶּׁם מְמַשִּׁיךְ בְּרִכּוֹת לְמַטָּה לְתַחְתּוֹנִים,
וְנִמְצְאוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים מִתְּבָרְכִים בְּאוֹתָהּ
עֲבוּדַת הַתַּפְלָה.

עֲבוּדַת הַתַּפְלָה, שְׁצָרִיךְ אָדָם לַעֲבֹד לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁמְחָה וּבְרְנָנָה לְהַכְלִיל אֵת
כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל בִּינֵיהֶם, וְאַחַר כֵּן לְיַחַד הַיְחֻד כְּרָאוּי,

יצא יחידי בדרך. מה זה יחידי? שיזהר בן אדם לשמר מצוות התורה כדי שלא תזוז ממנו שכינה, ויצטרך ללכת יחידי בלי זוג השכינה.

בא ראה, כשיוצא בן אדם לדרך, יסדר תפלה לפניו רבוננו כדי להמשיך עליו שכינה, ואחר כך יצא לדרך, וימצא זוג השכינה לגאל אותו בדרך ולהצילו בכל מה שיצטרך.

מה כתוב ביעקב? (בראשית כח) אם יהיה אלהים עמדי, זה זוג השכינה. ושמרני בדרך הזה, לפדות אותי מהכל. ויעקב היה יחידי באותו זמן, ושכינה הולכת לפניו, כל שכן החברים שיש ביניהם דברי תורה על אחת כמה וכמה. [אמר רבי יוסי, ודאי כך הוא. בינתיים חשף השמש להעריב].

אמר רבי יוסי, מה נעשה? אם נתעכב כאן, הרי היום נכנס להחשיך. אם גלף למעלה, הרי הוא גדול, ומפחד חיות השדה אנו פוחדים. אמר רבי יהודה, תמהני עליך רבי יוסי. אמר לו, הרי שנינו שלא יסמך בן אדם על הנס, שהקדוש ברוך הוא לא ירחיש לו נס בכל שעה. אמר לו, זה מדבר ביחידי, אבל אנחנו שלשה, ובינינו דברי תורה והשכינה עמנו, לא נפחד.

עד שהיו הולכים ראו למעלה בהר סלע אחד ומערה בתוכו. אמר רבי יהודה, גלף ונעלה לאותו הסלע, שאנו רואים מערה אחת שם. עלו לשם וראו אותה המערה. אמר רבי יוסי, פחדתי אולי אותה מערה מקום של חיות היא ולא יפגעו בנו כאן.

אמר רבי יהודה לרבי חזקיה, הרי ראיתי שרבי יוסי פוחד. אם תאמר משום שהוא חוטא, שכל מי שפוחד הוא חוטא, שכתוב (ישעיה לג) פחדו בציון חטאים, הרי אינו חוטא, [והרי] וכתוב (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח. אמר רבי יוסי, משום שהנזק מצוי.

אמר לו, אם הנזק מצוי – כך הוא, אבל כאן לא נמצא נזק, ואחר שאנו נכנס למערה, לא יכנס הנזק לצער אותנו. נכנסו למערה. אמר רבי יהודה, נחלק את הלילה לשלש משמרות, שהוא הלילה. כל אחד ואחד מעמנו יעמד על עמדו בשלשת הצדדים הללו של הלילה ולא נישן.

לפניה וגו'. ותפלה זו שעולה תעביר רגז דין הקשה ששולט כעת בזמן הזה באותה קטרת, שדוחה ומעבירה מלפניו כל רגז [שעולה כעת בשעה זו באותה קטרת שמעבירה כל רגז] וכל קטרוג שבעולם, [הינו מה שכתוב] [מה הטעם? משום שהיא] מנחת ערב, כשהדין תלוי בעולם.

בא ראה, כשנחרב בית המקדש, בשעה שנשרף, היה זמן מנחה, ועל זה כתוב (ירמיה ו) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב. מה זה צללי ערב? אותם מקטרגים של העולם ורגזי הדינים שמזמנים באותה השעה. ועל זה שנינו שצריך אדם לכוון דעתו בתפלת המנחה. בכל התפלות צריך האדם לכוון דעתו, ובתפלה זו יותר מכל, משום שהדין שרוי בעולם, ועל זה זמן תפלת המנחה יצחק תקן אותה, והרי פרשוה.

סדר הלימוד ליום טז שבט [יום 134 בשנה]

עד שהיו הולכים, עלו בהר אחד. אמר רבי יוסי, הרי זה מפחיד, גלף ולא נתעכב כאן, משום שזהו הר מפחיד. אמר רבי יהודה, אם היה אחד – הייתי אומר כך, שהרי שנינו שמי שהולך יחידי בדרך מתחייב בנפשו, אבל שלשה לא, וכל אחד ואחד מעמנו, נראה שלא תזוז מעמנו השכינה.

אמר רבי יוסי, הרי שנינו שלא יסמך אדם על נס, מנין לנו? משמואל, שכתוב איך אלף ושמע שאול והרגני, והרי שמואל ראוי יותר מאתנו. אמר לו, אפלו כך, הוא היה אחד, והזק נמצא לעין, אבל אנו שלשה, והזק לא נמצא לעין. שאם משום מזיקים – הרי שנינו שלשלשה לא נראים ולא מזיקים, ואם משום לסטים – לא נמצאים כאן, שהרי הרי זה רחוק מישוב, וכני אדם לא נמצאים כאן, ברם פחד הוא, שחיות השדה שנמצאות כאן.

פתח ואמר, המלאך הגאל אתי מכל רע. בפסוק זה יש להתבונן בו, [שהרי כתוב] הגאל! אשר גאל צריך היה לכתוב! מה זה הגאל? משום שהוא תמיד נמצא אצל בני אדם, ולא זו מאדם צדיק לעולמים.

בא ראה, המלאך הגאל אתי – זו השכינה שהולכת עם בן האדם תמיד, ולא זזה ממנו כשבן האדם שומר מצוות התורה. ועל זה יזהר בן אדם שלא

האור של היום הראשון היה בו לקים, ואחר כך ביום השני בשמאל. ובאלה תקן שמים, וכתוב שמים תכין אמונתך בהם.

דבר אחר שמים תכין אמונתך בהם – שמים נתקנו באותם חסדים, וסוד האמונה התקינה בהם, שאין תקינה אלא מתוך שמים. כרתי ברית לבחירי – זהו סוד האמונה.

דבר אחר, זהו צדיק שממנו יוצאות ברכות לכל התחתונים, וכל [אותן] החיות הקדושות, כלן מתברכות מאותו השפע ששופע לתחתונים, ולכן כתוב כרתי ברית לבחירי.

נשבעתי לדוד עבדי – זה סוד האמונה שהוא עומד תמיד בצדיק הזה, קיום העולם, שלא יתפזרו לעולמים חוץ מזמן הגלות שנמנע שפע הברכות, וסוד האמונה לא השלם, וכל החדות נמנעו. וכשנכנס הלילה, מאותו הזמן החדות לא נכנסו לפני המלך.

ואף על גב שהחדות לא התעוררו, אבל בחוץ עומדים ומזמרים שירה, וכשנחלק הלילה והתעוררות עולה מלמטה למעלה, אז הקדוש ברוך הוא מעורר כל חילות השמים לבכיה, ובוטט ברקיע, ומזדעזעים עליונים ותחתונים.

ואין מנוחה לפניו, פרט לזמן שמתעוררים למטה בתורה, אז הקדוש ברוך הוא וכל אותן נשמות הצדיקים [שעמו], כלם מקשיבים ושמים לאותו קול, ואז מנוחה. [לפניו, ובאה מנוחה לכל נשמות הצדיקים שעמו] [לפניו נמצאת]. משום שמיום שנחרב המקדש למטה, נשבע הקדוש ברוך הוא שלא יכנס לתוך ירושלים של מעלה עד שיכנסו ישראל לירושלים של מטה, שכתוב (הושע יא) בקרבך קדוש ולא אבוא בעיר, והרי פרשוק החברים.

וכל אותם מזמרים עומדים בחוץ ואומרים שירה בשלשת חלקי הלילה, וכלם משבחים בתשבחות ידועות, וכל חילות השמים, כלם מתעוררים בלילה, וישראל ביום, וקדשה לא מקדשים למעלה עד שישראל מקדשים למטה, ואז כל חילות השמים מקדשים את השם הקדוש כאחד. ועל זה ישראל קדושים מתקדשים מעליונים

פתח רבי יהודה ואמר, (תהלים פט) משכיל לאיתן האזרחי. התשבחת הזו אברהם אמר אותה בשעה שעסק בעבודת הקדוש ברוך הוא, ועשה חסד עם בני העולם שיודעו כלם לקדוש ברוך הוא, שהקדוש ברוך הוא שולט על העולם, ונקרא איתן משום שהתחזק בתקף בקדוש ברוך הוא.

חסדי ה' לעולם אשירה, וכי מצד החסדים באים לומר? אלא כאן נכלל צד השמאל בימין, ולכן הקדוש ברוך הוא נסה את אברהם ובחן אותו. והרי נתבאר שיצחק בן שלשים ושבע שנים היה באותו הזמן, מה זה נסה את אברהם? היה צריך לכתב נסה את יצחק! אלא נסה את אברהם שימצא בדין ולהכלל בדין שימצא שלם כראוי, ועל זה חסדי ה' עולם אשירה.

דבר אחר חסדי ה' עולם אשירה – אותם חסדים שהקדוש ברוך הוא עושה עם העולם. לדר ודר אודיע אמונתך בפי – טוב ואמת שעושה עם הכל. לדר ודר אודיע אמונתך – זו אמונת הקדוש ברוך הוא שהודיע אברהם בעולם והזכירו בפי כל הבריות, ועל זה אודיע אמונתך בפי.

והקדוש ברוך הוא הודיע לאברהם סוד האמונה, וכשידע סוד האמונה, ידע שהוא עקר וקיום העולם, שבגללו נברא העולם והתקים. זהו שכתוב כי אמרתי עולם חסד יבנה וגו'. כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ראה שלא יכול לעמד, עד שהושיט ימין עליו והתקים, ואם לא שהושיט ימין עליו, לא היה מתקים, משום שהעולם הזה נברא בדין, וכך בארנו.

ונאמר בראשית, וסוד כלל אחד, שני גוונים כאן, בראשית. אף על גב שאמרנו ראשית מלמטה למעלה, ראשית כך גם מלמעלה למטה, ואמרנו ב' ראשית, כמו שאמרנו בית קדש הקדשים, שהרי נתנה [היא בית] לאותה ראשית, והדבר כליל הוא כאחד.

ובבי"ת הזו נברא העולם הזה ולא התקים אלא בימין, והרי פרשוק בהפראם – כתוב באברהם, ומשום כך, אמרתי עולם חסד יבנה. ובנין הראשון של העולם [אותו העולם], אותו

וְבֵא וְרָאָה, בְּשָׁעָה שְׁנַכְנֵס הַשָּׁמֶשׁ, הַכְּרוּבִים הִלְלוּ שְׁעוֹמְדִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְהָיוּ יוֹשְׁבִים בְּאוֹת, הָיוּ מְקִישִׁים כַּנְּפִיָּהֶם לְמַעְלָה וּפּוֹרְשִׁים אוֹתָם, וְנִשְׁמָע קוֹל נִגּוֹן הַכְּנָפִים לְמַעְלָה, וְאָז מִתְחִילִים לִנְגֹן אוֹתָם הַמְּלֹאכִים שְׂאוֹמְרִים שִׁירָה בְּרֹאשִׁית הַלַּיְלָה, בְּשִׁבִיל שְׁיַעֲלֶה כְבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֻמְטָה לְמַעְלָה. וְאִיזוֹ שִׁירָה הָיוּ אוֹמְרִים? אוֹתוֹ נִגּוֹן כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים, (תהלים קלד) הִנֵּה בָּרְכוּ אֶת ה' כָּל עַבְדֵי ה' וְגו', שְׂאוּ יְדֵיכֶם קִדְשׁ וְגו', וְאָז [הֵם] הִיא שִׁירָה לְאוֹתָם מְלֹאכִים עֲלִיוֹנִים לְזָמֵר.

בְּמִשְׁמַרְתָּ הַשְּׁנִיָּה הַכְּרוּבִים הִלְלוּ מְקִישִׁים כַּנְּפִיָּהֶם לְמַעְלָה, וְנִשְׁמָע קוֹל נִגּוֹנָם, וְאָז מִתְחִילִים לִנְגֹן אוֹתָם הַמְּלֹאכִים שְׁעוֹמְדִים בְּמִשְׁמַרְתָּ הַשְּׁנִיָּה. וְאִיזוֹ שִׁירָה הָיוּ אוֹמְרִים בְּשָׁעָה הַזֹּאת? נִגּוֹן כְּנָפֵי הַכְּרוּבִים, (תהלים קכה) הַבְּטָחִים בְּה' כְּהַר צִיּוֹן לֹא יִמוּט וְגו'. וְאָז [אוֹתָהּ] הִיא [שִׁירָה] תַּחֲלָה לְאוֹתָם הָעוֹמְדִים בְּמִשְׁמַרְתָּ הַשְּׁנִיָּה הַזֹּאת לִנְגֹן.

בְּמִשְׁמַרְתָּ הַשְּׁלִישִׁית הַכְּרוּבִים הִלְלוּ מְקִישִׁים כַּנְּפִיָּהֶם וְאוֹמְרִים שִׁירָה, וּמָה הִיא? (שם קיג) הַלְלוּיָהּ הִלְלוּ עַבְדֵי ה' וְגו', יְהִי שֵׁם ה' מְבֹרָךְ וְגו', מִמְזֶרַח שָׁמֶשׁ וְגו'. אֲזַי אוֹתָם מְלֹאכִים שְׁעוֹמְדִים בְּמִשְׁמַרְתָּ הַשְּׁלִישִׁית, כָּלֵם אוֹמְרִים שִׁירָה. **וְכָל** הַכּוֹכָבִים וּמְזֹלוֹת הַרְקִיעַ פּוֹתְחִים בְּשִׁירָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (איוב לח) בְּרֶן יַחַד כּוֹכְבֵי בָקָר וַיִּרְיעוּ כָּל בְּנֵי אֱלֹהִים, וְכָתוּב (תהלים קמח) הִלְלוּהוּ כָּל כּוֹכְבֵי אוֹר, שִׁהְרֵי אוֹתָם כּוֹכְבֵי הָאוֹר מְנַגְּנִים עַל אוֹר. [שְׁמַמְנִים עַל הַשִּׁירָה.]

בְּשִׁמְנִיעַ הַבָּקָר, וְאָז לוֹקְחִים שִׁירָה אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, וְעוֹלָה כְבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֻמְטָה וּמְלֻמְטָה. יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה בְּיוֹם, וּמְלֹאכִים עֲלִיוֹנִים לְמַעְלָה בְּלַיְלָה, וְאָז נִשְׁתַּלֵּם הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בְּכָל הַצְּדָדִים.

וְהָאֵבֶן הַזֹּאת שְׂאֵמֵר, כָּל הַמְּלֹאכִים הָעֲלִיוֹנִים וַיִּשְׂרָאֵל לְמַטָּה, כָּלֵם מְחִזְקִים בְּאֵבֶן הַזֹּאת, וְהִיא עוֹלָה לְמַעְלָה לְהַתְּעַטֵּר בְּתוֹךְ הָאֲבוֹת בְּיוֹם, וּבְלַיְלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בָּא לְהַשְׁתַּעֲשֵׁעַ עִם הַצְּדִיקִים בְּגֵן עֵדֶן.

אֲשֶׁרֵיהֶם כָּל הָעוֹמְדִים בְּקִיּוּמָם וְעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּלַיְלָה, מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְכָל

וְתַחֲתוֹנִים [מִשּׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ שָׁל שָׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא עוֹלָה אֶלָּא מְלַמְעָלָה וּמְלַמְטָה] כְּאֶחָד. זֶהוּ שְׁכָתוּב (ויקרא יט) קִדְשִׁים תִּהְיוּ כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם.

פָּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (איוב לח) עַל מָה אֲדַנְיָהּ הִטְבְּעוּ. פְּסוּק זֶה אָמַר אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם שֶׁכְּשֶׁבְּרָא אֶת הָעוֹלָם, לֹא בְּרָא אוֹתוֹ אֶלָּא עַל עֲמוּדִים, שֶׁהֵם שְׁבַעַת עֲמוּדֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שְׂנֵאמַר (משלי ט) חֲצִבָּה עֲמוּדֵיהָ שְׁבַעַת, וְאוֹתָם עֲמוּדִים לֹא נוֹדַע עַל מָה עוֹמְדִים.

מִשּׁוּם שֶׁהוּא סוּד עֵמֶק, נִסְתַּר כָּל הַנְּסֻתָּרִים, וְהָעוֹלָם לֹא נִבְרָא עַד שֶׁנִּטַּל אֶבֶן אַחַת, וְהִיא אֶבֶן שְׁנִקְרָאת אֶבֶן שְׁתִּיָּה, וְלָקַח אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְזָרַק אוֹתָהּ לְתוֹךְ הַתְּהוֹם, וְנִנְעָצָה מְלַמְעָלָה לְמַטָּה, וּמִמְנָה נִשְׁתַּל הָעוֹלָם, וְהִיא נִקְדָּה בְּאֲמֻצַּע הָעוֹלָם, וּבְנִקְדָּה זוֹ עוֹמֵד קִדְשׁ הַקְּדוֹשִׁים. זֶהוּ שְׁכָתוּב (איוב לח) אוֹ מִי יָרָה אֶבֶן פְּנֵתָהּ, כְּמוֹ שְׂנֵאמַר (ישעיה כח) אֶבֶן בַּחֵן פְּנַת יְקָרְתָּ, וְכָתוּב (תהלים קיח) אֶבֶן מְאֻסוֹ הַבּוֹנִים הִיְתָה לְרֹאשׁ פְּנָה.

בֵּא רָאָה, אֶבֶן זוֹ נִכְרְתָה מֵאֵשׁ וּמְרוּחַ וּמַמִּים, וְנִגְלָדָה מִכָּלֵם, וְנִנְעָשְׂתָה אֶבֶן אַחַת, וְעוֹמְדַת עַל הַתְּהוֹמוֹת, וְלִפְעָמִים נּוֹכְעִים מִמֶּנּוּ מִים וּמִתְּמַלְאִים הַתְּהוֹמוֹת, וְאֶבֶן זוֹ עוֹמְדַת לְאוֹת בְּאֲמֻצַּע הָעוֹלָם, וְזוֹהִי אֶבֶן שֶׁהָעֵמִיד וְהַשְּׁתִּיל יַעֲקֹב שְׁתִּילַת וְקִיּוּם הָעוֹלָם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (בראשית לא) וַיִּקַּח יַעֲקֹב אֶבֶן וַיִּרְיֶמָהּ מִצְבָּה.

וְהָאֵבֶן הַזֹּאת אֲשֶׁר שְׁמַתִּי מִצְבָּה וְגו'. וְכִי אֶבֶן זֹאת שֵׁם לוֹ יַעֲקֹב, וְהָרִי אֶבֶן הַזֹּאת נִבְרָאָה בְּתַחֲלָה, כְּשֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם? אֶלָּא שֵׁם אוֹתָהּ [וְכִי כָּעַת שֵׁם אוֹתָהּ יַעֲקֹב? וְהָרִי עַד שֶׁלֹּא נִבְרָא הָעוֹלָם הִיְתָה. אֶלָּא שֶׁיַּעֲקֹב שֵׁם אוֹתָהּ] קִיּוּם שְׁלַמְעָלָה וְלְמַטָּה, וְעַל זֶה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי מִצְבָּה כְּתוּב. מָה זֶה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי? שְׁכָתוּב יִהְיֶה בֵּית אֱלֹהִים, שֵׁשׁ מְדוּר שְׁלַמְעָלָה כְּאֵן.

בֵּא רָאָה, עַל אֶבֶן זוֹ יֵשׁ שְׁבַעַת עֵינַיִם, כְּמוֹ שְׂנֵאמַר (זכריה ג) עַל אֶבֶן אַחַת שְׁבַעַת עֵינַיִם. עַל מָה נִקְרָאת שְׁתִּיָּה? אַחַד - שְׁמַמְנָה הַשְּׁתַּל הָעוֹלָם, וְאַחַד שְׁתִּיָּה - שֶׁתִּיָּה, שֵׁשׁ אוֹתָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְּבָרֵךְ מִמְנָה הָעוֹלָם, בְּשִׁבִיל שְׁמַמְנָה מִתְּבָרֵךְ הָעוֹלָם.

בְּצֶדֶק דְּלִים. מְשׁוּם שְׁמִשְׁפֹּט נִכְנַס בִּינִיחֵם
וּמִתְמַלֵּא מִמְּנָה [מִמְּנֹן] גַּן עֵדֶן.

וְרוּחַ צְפוֹן מִתְעוֹרֶרֶת בְּעוֹלָם, וְחֲדוּהָ נִמְצָאת,
וְנוֹשֶׁבֶת אוֹתָהּ הָרוּחַ בְּאוֹתָם בְּשָׁמַיִם,
וְעוֹלָיִם רִיחוֹת לְמַעְלָה, וּמִתְעַטְטִים [וּמִתְעוֹרְרִים]
הַצְּדִיקִים בְּעִטְרוֹתֵיהֶם וְנִהְנִיִּם מִתּוֹךְ זֵיו
הָאֶסְפָּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה.

אֲשֵׁרֵיהֶם הַצְּדִיקִים שְׁזוֹכִים לְאוֹתוֹ הָאוֹר הָעֲלִיוֹן,
וְאוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הָאֶסְפָּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה
מְאִיר לְכָל הַצְּדִידִים, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מֵהַצְּדִיקִים
הֵלְלוּ נוֹטֵל אֶת חֶלְקוֹ כְּרֹאוֹי לוֹ, וְהָיָה נוֹטֵל [וְכֹךְ
מְאִיר] כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּפִי מַעֲשָׂיו שֶׁעָשָׂה בְּעוֹלָם
הַזֶּה. יֵשׁ מֵהֶם שְׁמֵתְבִישִׁים מְאוֹתוֹ אוֹר שֶׁנֹּטֵל חֶבְרָם
יוֹתֵר וּמְאִיר, וְהָרִי פְרִשׁוּהָ.

חֶלְקוֹ שֶׁל הַלֵּילָה, מִכָּאן מִתְחִיל הַלֵּילָה לְהִכָּנַס.
כְּמָה שׁוֹמְרֵי הַחֶק מִתְעוֹרְרִים וּמְשׁוֹטְטִים
בְּעוֹלָם וּפּוֹתְחִים הַסְּגוּרִים, וְאַחַר כֵּךְ כְּמָה מִינִים
לְמִינֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁבָאֲרָנוֹ. וְאִזּוֹ, כְּשֶׁנֶּחְלַק הַלֵּילָה, צַד
צְפוֹן יוֹרֵד [מְאִיר הָאֶרֶץ] מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, וְאוֹחוֹ
בַּלֵּילָה עַד שְׁנֵי חֶלְקִים שֶׁל הַלֵּילָה.

אַחַר כֵּךְ מִתְעוֹרֵר צַד דְרוֹם, עַד שְׁמַגִיעַ הַבֶּקֶר,
וְכִשְׁמַגִיעַ הַבֶּקֶר אֵז הַדְרוֹם וְהַצְּפוֹן אוֹחוֹזִים
בוֹ, וְאִזּוֹ בְּאִים יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, מַעְלִים אוֹתָהּ
בְּתַפְלוּתֵיהֶם וּבְקִשׁוֹתֵיהֶם לְמַעְלָה, עַד שֶׁעוֹלָה
וְנִגְנֹזֶת בִּינֵיהֶם, וְנוֹטֵלֶת בְּרִכּוֹת מֵהֶרָאשׁ [שֶׁל הַמֶּלֶךְ]
שֶׁל כָּל הָרְאשִׁים.

וּמִתְבָּרְכֶת מְאוֹתוֹ הַטֵּל שֶׁנִּמְשָׁךְ מִלְּמַעְלָה,
וּמְאוֹתוֹ הַטֵּל נֶחְלַק לְכַמָּה צְדָדִים,
וְכַמָּה רִבְבוֹת נְזוֹנִים מְאוֹתוֹ הַטֵּל, וּמִמְּנֹן עֲתִידִים
לְהַחֲיוֹת הַמֵּתִים. זֶהוּ שְׁכֵתוֹב (ישעיה כז) הַקִּיצוֹ וְרִנְנוֹ
שְׁכֵנֵי עֶפְרַיִם כִּי טֵל אֲרוֹת טֵלָךְ, טֵל מְאוֹתָם הָאוֹרוֹת
הָעֲלִיוֹנִים שְׁמְאִירִים לְמַעְלָה.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, נֶחְלַק הַלֵּילָה. אָמַר לוֹ רַבִּי יְהוּדָה
לְרַבִּי יוֹסִי, עַכְשָׁיו רוּחַ צְפוֹן מִתְעוֹרֶרֶת וְהַלֵּילָה
נֶחְלַק, וְכַעַת הַזְּמַן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְאַוֶּה לְקוֹל
הַצְּדִיקִים שֶׁבְּעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָם שְׁעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה.
כַּעַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְקַשֵּׁב [לְקוֹל דְּבָרֵיהֶם] לְנוֹ
בְּמִקּוּם הַזֶּה, לֹא נִפְסִיק בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה.

אוֹתָם הַצְּדִיקִים שֶׁבָּגַן עֵדֶן שׁוֹמְעִים קוֹלוֹת בְּנֵי
הָאָדָם אוֹתָם הָעוֹסְקִים בַּתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב (שיר ח)
הַיּוֹשֶׁבֶת בְּגַנִּים וְגו'.

בֵּא רֵאָה, אֶבֶן זוֹ הִיא אֶבֶן טוֹבָה, וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב
(שמות כח) וּמְלֹאתָ בוֹ מְלֹאת אֶבֶן אַרְבְּעָה טוּרִים
אֶבֶן. וְאַלְהָה הֵם סְדָרִים [שֶׁל שְׁלֹמוֹת] שֶׁל הָאֶבֶן
הַטּוֹבָה, הַשְּׁלֹמוֹת שֶׁל אֶבֶן יִקְרָה, מְשׁוּם שִׁישׁ
[שְׁלֹמוֹת] אֶבֶן אַחֶרֶת, שְׁכֵתוֹב (יחזקאל לו) וְהִסְרֹתִי אֶת
לֵב הָאֶבֶן וְגו', וְכֵתוּב (שם) וְאֶת רוּחִי אֶתֵּן בְּקִרְבְּכֶם.
וְזֶהוּ (ישעיה כח) אֶבֶן בַּחַן פְּנַת יִקְרָת, וּבְבָאֲרוּהָ.

וְעַל סוּד זֶה כְּתוּב (שמות כד) לַחַת הָאֶבֶן, שֶׁהֵם
לוֹחֹת שֶׁנִּגְזְרוּ מִכָּאן, וְלִכֵּן נִקְרְאוּ עַל שְׁמָה
שֶׁל הָאֶבֶן הַזֹּאת, וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב (בראשית מט) מִשֵּׁם
רַעַה אֶבֶן יִשְׂרָאֵל, [הָרִי וְדָאִי אֶבֶן יִשְׂרָאֵל נִקְרְאת]
כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

פָּתַח רַבִּי חִזְקִיָּה וְאָמַר, (שמות כח) וְהָאֶבְנִים תְּהִיֵּין
עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שְׁתִּים עֶשְׂרֵה – אֵלוֹ
אֶבְנִים יִקְרוּת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁנִּקְרְאוֹת אֶבְנֵי הַמִּקּוּם, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית כח) וַיִּקַּח מֵאֶבְנֵי הַמִּקּוּם, וְהָרִי
פְרִשׁוּהָ. וְהָאֶבְנִים עַל שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שִׁישׁ
שְׁנַיִם עֶשְׂרֵה שְׁבָטִים לְמַטָּה, כֵּךְ גַּם לְמַעְלָה שְׁנַיִם
עֶשְׂרֵה שְׁבָטִים, וְהֵם שְׁתִּים עֶשְׂרֵה אֶבְנִים יִקְרוּת,
וְכֵתוּב (תהלים קכב) שִׁשָּׁם עָלוּ שְׁבָטִים וְגו'. עֲדוּת
לְיִשְׂרָאֵל – זֶה יִשְׂרָאֵל, סוּד שְׁלֹמֶעְלָה, וְכָלֶם
לְהוֹדוֹת לְשֵׁם ה', וְעַל זֶה וְהָאֶבְנִים תְּהִיֵּין עַל שְׁמוֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

וּכְמוֹ שִׁישׁ שְׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת בַּיּוֹם, כֵּךְ יֵשׁ שְׁתִּים
עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת בַּלֵּילָה. בַּיּוֹם לְמַעְלָה, וּבַלֵּילָה
לְמַטָּה. הַכֹּל זֶה כְּנֶגֶד זֶה. הַשְּׁתִּים עֶשְׂרֵה שְׁעוֹת שֶׁל
הַלֵּילָה הֵלְלוּ מִתְחַלְקוֹת לְשִׁלְשָׁה חֶלְקִים, וְכַמָּה
מִמֵּנֵי מְגַנִּים עוֹמְדִים תַּחְתֵּיהֶם דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת,
כָּלֶם מְגַנִּים בַּלֵּילָה, וְנוֹטֵלִים טָרֶף בַּהֲתַחֲלָה.

וְאִזּוֹ כְּשֶׁנֶּחְלַק הַלֵּילָה, עוֹמְדִים שְׁנֵי [סְתָרִים]
סְדָרִים מִצַּד זֶה וּשְׁנֵי סְדָרִים מִצַּד אַחֶר,
[וְזוֹ] וְרוּחַ עֲלִיוֹנָה יוֹצֵאת [נוֹשֶׁבֶת] בִּינֵיהֶם, וְאִזּוֹ
כָּל אוֹתָם הָאֵילָנוֹת שֶׁבָּגַן עֵדֶן, כָּלֶם פּוֹתְחִים
בְּשִׁירָה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְנַס בָּגַן עֵדֶן. זֶהוּ
שְׁכֵתוֹב אִזּוֹ יְרַנְּנוּ עֲצֵי הַיַּעַר מִלְּפָנָי ה' כִּי בֵּא
לְשִׁפֹּט אֶת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב (ישעיה יא) וְשִׁפֹּט

הָלְלוּ סוֹבְכִים אֶת זֶה, וְהִגְנוּ הוֹלֵךְ, עוֹלָה וַיּוֹרֵד.
הֵיכְלוֹת הַקֶּשֶׁר קְבוּעִים בְּגִנוּן [בְּתוֹכָהּ].

גְּוִנִים מְקִיפִים [גְּוִנִים] כְּלוּלִים כְּאֶחָד, מְעַלִּים
אוֹתָהּ לְמַעְלָה בַּיּוֹם וּמוֹרִידִים בְּלֵילָה. גַּר
שְׂדוּלָק נִרְאָה בְּלֵילָה. בַּיּוֹם נִסְתָּר הָאוֹר וּמִתְחַבֵּא
בְּמֵאֲתִים אֲרַבְעִים וּשְׁמוֹנֵה עוֹלָמוֹת, שְׁכֵלֵם
הוֹלְכִים לְתוֹכָהּ [בְּשְׂבִילָה] מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בְּתוֹךְ
שְׁלֹשׁ מֵאוֹת שָׁשִׁים וְחֲמִשָּׁה אֵיבָרִים גְּנוּזָה,
וּמְכוּסָה לְמַטָּה.

מִי שֶׁמְחַפֵּשׁ לְמִצָּא אוֹתָהּ, יִשְׁבֵּר כְּנַפְיִם קְלֻפּוֹת
נִסְתָּרוֹת וַיִּפְתַּח שְׁעָרִים. מִי שֶׁזוֹכֵה לְרֵאוֹת,
יִרְאֶה תוֹךְ יְדִיעָה וּתְבוּנָה כְּמִי שֶׁרוֹאֶה אַחַר הַכְּתָל,
פָּרֵט לְמַשֶּׁה הַנְּבִיאִי הַנֶּאֱמָר הָעֲלִיּוֹן שֶׁהִיא רוֹאֶה
אוֹתָהּ עֵין בְּעֵין, לְמַעְלָה בְּמָקוֹם שֶׁלֹּא יְדוּעַ.

מִי שֶׁלֹּא זוֹכֵה, דוֹחִים אוֹתוֹ הַחוּצָה. כְּמָה קְבוּצוֹת
בְּעֲלֵי דִין מְזַדְּמָנִים אֵלָיו, מְזַדְּמָנִים וַיּוֹצֵאִים
עָלָיו, וּמוֹצִיאִים אוֹתוֹ שֶׁלֹּא יִסְתַּכֵּל בְּעַנְגַּת הַמְּלָךְ. אוֹי
לָהֶם לְאוֹתָם הַרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁלֹּא זוֹכִים
לְהִסְתַּכֵּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר וְלֹא יָבִאוּ לְרֵאוֹת כְּבִלְעַת אֶת
הַקֶּדֶשׁ וְגו'.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֵייתִי מְסַתְּפָל, וְהָרִי מִתּוֹךְ
הַזְּהָרִים הָלְלוּ מְסַתְּפָלוֹת נְשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים,
כְּשֶׁנִּדְבְּקוּ בְּמָקוֹם הַזֶּה. מִתּוֹךְ הַזְּהָרִים הָלְלוּ
מְסַתְּפָלוֹת נְשָׁמוֹת הַצְּדִיקִים. אוֹתָם גְּוִנִים עוֹלִים
וְנִכְלָלִים כְּאֶחָד. אֲשֶׁרֵי מִי שִׁיּוּדַע לְהִכְלִיל וְלִיחַד אֶת
כָּלֵם כְּאֶחָד, לְתַקֵּן הַכֹּל בְּמָקוֹם שֶׁצָּרִיךְ לְמַעְלָה
לְמַעְלָה, וְאֵז נִשְׁמַר הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם
הַבָּא. (ע"כ תוספתא)

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (תהלים צט) וְעַז מִלֶּךְ מִשְׁפָּט
אָהֵב אֶתָּה כּוֹנֵנֵת מִיִּשְׂרָאֵל וְגו'. וְעַז מִלֶּךְ
מִשְׁפָּט אָהֵב – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַז מִלֶּךְ – תִּקְרָה
שֶׁמְחַזֵּק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינוֹ אֶלֶּא בְּמִשְׁפָּט, שֶׁהָרִי
בְּמִשְׁפָּט עוֹמְדֵת הָאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (משלי כט) מִלֶּךְ
בְּמִשְׁפָּט יַעֲמִיד אָרֶץ.

וּבְמִשְׁפָּט כֶּךָ, וְעַז מִלֶּךְ מִשְׁפָּט אָהֵב, וְלֹא [מִתְחַזְּקֵת]
נִתְקַנְתָּ כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל אֶלֶּא בְּמִשְׁפָּט, מִשְׁפָּט
שֶׁמִּשְׁשׁ נְזוּנִית, וְכֹל הַבְּרָכוֹת שְׁנוּטָלִת, הִיא נוֹטָלִת
מִשְׁשׁ, וְלִכֵּן וְעַז מִלֶּךְ מִשְׁפָּט אָהֵב – כָּל הַתְּשׁוּקָה וְכֹל
הָאֵהָבָה שֶׁלָּהּ כְּנִגְדַת הַמִּשְׁפָּט. אֶתָּה כּוֹנֵנֵת מִיִּשְׂרָאֵל –

פְּתַח וְאָמַר, הַמְּלָאךְ הַגָּאֵל אֶתִּי מִכָּל רָע. הָרִי
נִתְבָּאָר וּפְרָשׁוּהָ, אָבֵל בֹּא רְאֵה, כְּתוּב (שמות
כג) הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מְלָאךְ וְגו', זֶהוּ מְלָאךְ גּוֹאֵל
הָעוֹלָם, שֶׁמִּירְתָם שֶׁל בְּנֵי הָאָדָם, וְזֶהוּ שְׁמִזְמִין
בְּרָכוֹת לְכָל הָעוֹלָם, מִשּׁוּם שֶׁהוּא נוֹטֵל אוֹתָם
בְּהִתְחַלָּה, וְאַחַר כֶּךָ הוּא מְזַמֵּן אוֹתָם לְעוֹלָם, וְלִכֵּן
כְּתוּב הִנֵּה אֲנֹכִי שֹׁלַח מְלָאךְ לְפָנֶיךָ. (שם לו) וְשֹׁלַחֲתִי
לְפָנֶיךָ מְלָאךְ.

וְזֶהוּ מְלָאךְ שֶׁלְּפַעְעָמִים זָכַר וְלְפַעְעָמִים נִקְבָּה, וְכֶךָ
הוּא, שֶׁבְּזִמְן שֶׁהוּא מְזַמֵּן בְּרָכוֹת לְעוֹלָם
[לְמַעְלָה], אֵז הוּא זָכַר וְנִקְרָא זָכַר. כְּזָכַר שֶׁמְזַמֵּן
בְּרָכוֹת [לְמַעְלָה] לְנִקְבָּה, כֶּךָ הוּא מְזַמֵּן בְּרָכוֹת
לְעוֹלָם. וּבְזִמְן שֶׁעוֹמֵד בְּדִין עַל הָעוֹלָם, אֵז נִקְרָא
נִקְבָּה, כְּנִקְבָּה הַמְּעַבְרֵת, כֶּךָ הוּא מְתַמְלָא מִן הַדִּין,
וְאֵז נִקְרָא נִקְבָּה. וְעַל זֶה לְפַעְעָמִים נִקְרָא זָכַר
וְלְפַעְעָמִים נִקְרָא נִקְבָּה, וְהַכֹּל סוּד אֶחָד.

כְּמוֹ זֶה כְּתוּב (בראשית ג) וְאֶת לֶהֱטַח הַחֶרֶב
הַמִּתְּהַפֵּכֵת. יֵשׁ מְלָאכִים שְׁלוּחִים בְּעוֹלָם
שֶׁמִּתְהַפְּכִים לְכַמָּה גְּוִנִים, לְפַעְעָמִים נִקְבוֹת לְפַעְעָמִים
זָכָרִים, לְפַעְעָמִים דִּין לְפַעְעָמִים רַחֲמִים, וְהַכֹּל בְּגִנוּן
אֶחָד. כְּמוֹ זֶה הַמְּלָאךְ הַזֶּה הוּא בְּגִנוּנֵים רַבִּים, וְכֹל
הַגְּוִנִים שֶׁבְּעוֹלָם יִשְׁנֵם בְּמָקוֹם הַזֶּה, וְסוּד זֶה
(יחזקאל א) כְּמִרְאֵה הַקֶּשֶׁת אֲשֶׁר יִהְיֶה בְּעַנְן בַּיּוֹם
הַגֹּשֶׁם כֵּן מִרְאֵה הַנִּגְהָה סָבִיב הוּא מִרְאֵה דְמוּת כְּבוֹד
ה'. וְכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ כָּל אֵלוֹ הַגְּוִנִים, כֶּךָ גַּם מְנַהִיג
אֶת כָּל הָעוֹלָם.

תּוֹסֵפְתָא

אַהוּבִים עֲלִיוֹנִים, בְּעֲלֵי הַתְּבוּנָה, הַתְּבוּנָה.
מוֹשְׁלִים הַיּוֹדְעִים בְּהַכָּאֵת הַהִבְטָה
הַתְּקַרְבוֹ לְדַעַת, מִי מִכֶּם בְּעֲלֵי עֵינַיִם בְּתְבוּנָה, וַיּוֹדַע
בְּשַׁעֲהָ שְׁעוֹלָה בְּרָצוֹן שֶׁל סוּד הַסּוּדוֹת לְהוֹצִיא
שְׁלֹשָׁה גְּוִנִים כְּלוּלִים כְּאֶחָד, וְהֵם לְבֵן אָדָם וְיִרְקָה,
שְׁלֹשָׁה גְּוִנִים מְשֻׁלְבִים כְּאֶחָד זֶה בְּזֶה, מִתְיַחַדִּים זֶה
עִם זֶה. מְגִרְפָה תְּחַתּוּנָה נִצְבַּעַת וַיּוֹצֵאֵת מִתּוֹךְ
הַגְּוִנִים הָלְלוּ.

וְכֹל הַגְּוִנִים הָאֵלוֹ נִרְאִים בְּזֶה, מִרְאֵה הוּא
לְהִסְתַּכֵּל, כְּעֵין הַבְּדִלָח נִרְאֵה בְּשַׁעֲהָ. כְּמוֹ
שֶׁמִּכָּה בְּתוֹכָהּ, כֶּךָ נִרְאֵה בְּחוּץ. שְׁלֹשֶׁת הַגְּוִנִים

סוד של שני הכרובים למטה, שהם תקון וישוב העולם, והרי נתבאר.

רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. בפסוק זה יש להתבונן בו. כיון שאמר הללויה, אז למה הללו עבדי ה', ואחר כך הללו את שם ה'? אלא כך שנינו, מי שמשבח את [האחד] האחר, צריך לשבחו לפי כבודו, ולפי כבודו כך צריך שבחו. ושנינו, מי שמשבח את האחר בשבח שאין בו - הוא מגלה [גלוי ומסבב] את גנותו, ורוצה לגלות אותו. ועל זה מי שעושה הפסד על בן אדם, צריך כפי כבודו ולא יותר, שמתוך שבחו בא לגנותו, ובכל שבח צריך לפי כבודו.

בא ראה, הללויה, כאן יש שבח עליון של רבון הכל, מקום שאין העין שולטת בו לדעת ולהתבונן [מקום], שהוא טמיר של כל הטמירים, ומיהו? י"ה, שם עליון על הכל.

ומשום כך הללויה, שבח ושם כאחד, כלולים כאחד, וכאן נסתר הדבר שאמר הללויה ולא אמר מי הללויה, למי אמרו הללו? אלא כמו שי"ה נסתר, כך שבח שמשבחים הם נסתרים, שמשבחים לא ידענו מי הם, וכך צריך הכל להיות נסתר בסוד עליון. ואחר שנסתר בסוד עליון, גלה ואמר הללו עבדי ה' הללו את שם ה', משום שזהו מקום שלא נסתר, כאותו עליון הטמיר של כל הטמירים. זהו מקום שנקרא שם, כמו שנאמר (שמואל ב-ו) אשר נקרא שם שם ה'.

הראשון נסתר שאינו [זה] גלוי. [השני] נסתר וגלוי. ומשום שעומד בהתגלות אמר, אותם שמשבחים לאותו מקום מי הם? ואמר שהם עבדי ה' הראויים לשבח את המקום הזה.

יהי שם ה' מברך, מה שונה שאמר יהי? אלא יהי - סוד ההמשכה מאותו מקום עליון, שהוא נסתר, כמו שאמרנו, שהוא י"ה, עד סוד הברית שהוא יו"ד תחתונה, כמו שיו"ד העליונה, הראשית כסוף.

ומשום כך יהי, סוד ההמשכה מטמיר של כל הטמירים עד הדרגה התחתונה, ובדבר הזה מתקיים כל מעשה בראשית, כמו שנאמר יהי

רקיע, יהי מארת, יהי אור. בכל אותם המעשים שלמעלה כתוב יהי.

בכל אותם מעשים שלמטה לא כתוב יהי, משום שסוד זה שהוא [המשכה] מסוד עליון, נסתר כל הנסתרים, לא מתקיים אלא בדברים עליונים שלמעלה, ולא נאמר באותם דברים תחתונים שלמטה.

ובזה מתברך השם הקדוש בכל, ועל זה כתוב יהי שם ה' מברך וגו', ממזרח שמש עד מבואו. זה מקום עליון שמאירה ממנו השמש ומאיר לכל, וזהו מקום של הראש העליון הנסתר.

ועד מבואו - זהו מקום הקשר שנקשרת בו האמונה כראוי, ומשם יוצאות ברכות לכל, והעולם מכאן נזון, כמו שנתבאר, ומשום כך עומד מקום זה להזון מלמעלה ולהתברך משם, והכל עומד בהתעוררות התחתונה שמעוררים אותם עבדי ה' כשמברכים את השם הקדוש, כפי שאמרנו. ומשום כך שהיא בהתגלות, כתוב הללו עבדי ה' הללו את שם ה'.

בינתים האיר הבקר ויצאו מהמערה, ובאותו הלילה לא ישנו. הלכו בדרך. כשיצאו מאותם ההרים, ישבו והתפללו תפלה. הגיעו לכפר אחד וישבו שם כל אותו היום. באותו הלילה ישנו עד שהיה חצות הלילה, וקמו להתעסק בתורה.

פתח רבי יהודה ואמר, ויברכם ביום ההוא לאמור כך יברך ישראל וגו'. ויברכם ביום ההוא, מה זה ביום ההוא? שהרי מספיק שאמר ויברכם. ועוד, כל לאמר כתוב חסר, וכאן לאמור באות וי"ו כתוב, [שבכלם כתוב לאמר בלי אות ו', וכאן כתוב לאמור] למה השנוי?

אלא סוד הוא, ויברכם ביום ההוא. מה זה ביום ההוא? סוד הדרגה הממנה על הברכות למעלה. יום ההוא - יום מאותו מקום עליון שנקרא הוא, ויום ההוא הזה שאין פרוד בין יום לבין הוא, ובכל מקום היום ההוא, זה [הוא] שתי דרגות [עליונות], דרגה עליונה ותחתונה, שהן כאחת.

ומשום כך, כשרצה יעקב לברך את בני יוסף, ברכם ביחוד שלמעלה ומטה כלם כאחד, [לאמור בואו, שנכלל וא"ו ביניהם. על זה יחד

אֵלָא הַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא נִתֵן תּוֹסֶפֶת בְּרִכּוֹת לְזָכֵר שְׁנוּשָׂא, מִשּׁוּם שְׁמֵת־בְּרִכַּת מִמֶּנּוּ הָאִשָּׁה, וְכֵן בְּכָל מְקוֹם נּוֹתֵן הַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא תּוֹסֶפֶת בְּרִכּוֹת לְזָכֵר שְׁנוּשָׂא, מִשּׁוּם שְׁמֵת־בְּרַךְ [מִמֶּנּוּ אִשְׁתּוֹ. וְכֵן בְּכָל מְקוֹם נּוֹתֵן הַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא תּוֹסֶפֶת בְּרִכּוֹת לְזָכֵר שְׁנוּשָׂא כְּדֵי שְׁתַּבְּרַךְ מִמֶּנּוּ הַנְּקִבָה] מֵאוֹתָהּ תּוֹסֶפֶת הַבְּרִכּוֹת. כִּיּוֹן שְׁנוּשָׂא הָאָדָם, נּוֹתֵן לוֹ שְׁנֵי חֻלְקִים, אֶחָד לוֹ וְאֶחָד לְנִקְבָתוֹ, וְהוּא נוֹטֵל הַכֹּל - חֻלְקוֹ וְחֻלְקֵי נִקְבָתוֹ.

בא רֵאָה, וַיְבָרְכֶם בְּיוֹם הַהוּא [לֵאמֹר. בְּרַךְ אוֹתָם בְּרִכּוֹת וּלְכָל אֱלוֹי שְׂיִצְאוּ מֵהֶם], אַחַר כֵּן לֵאמֹר בְּנֵי בְכוֹרֵי יִשְׂרָאֵל, וְכָתוּב (יִרְמִיָּה ל"א) וְאֶפְרַיִם בְּכוֹרֵי הוּא, וְעַל זֶה תּוֹסֶפֶת וְא"ו.

רבי חֲזַקִּיָּה פִתַח, (תהלים קלט) גְּלָמִי רָאוּ עֵינַיִךְ וְעַל סַפְרְךָ כָּלֵם יִכְתְּבוּ וְגו'. פְּסוּקֵי זֶה בְּאֵרוֹהוּ בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת. אֲבָל בֵּא רֵאָה, כָּל אוֹתָן הַנְּשָׂמוֹת שֶׁהֵיוּ מִיּוֹם שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם, כֹּלֵן עוֹמְדוֹת לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא עַד שֶׁלֹּא יִרְדּוּ לְעוֹלָם בְּאוֹתָהּ דְמוֹת מִמֶּשׁ שְׁנֵרַאִים אַחַר כֵּן בְּעוֹלָם, וְאוֹתוֹ מֵרָאָה שֶׁל גּוֹף הָאָדָם שְׁעוֹמֵד בְּעוֹלָם הַזֶּה, כֵּן עוֹמֵד לְמַעְלָה.

ובשעה שְׁנוּשָׂמָה זוֹ מְזַמְּנָת לְרִדְתָּ לְעוֹלָם, אוֹתָהּ נִשְׁמָה בְּאוֹתָהּ דְמוֹת מִמֶּשׁ שְׁעוֹמְדָת בְּעוֹלָם הַזֶּה, כֵּן עוֹמְדָת [לְמַעְלָה] לְפָנֵי הַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא, וּמִשְׁבִּיעַ אוֹתָהּ הַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא שֶׁשְׁמֵר מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְלֹא לְעַבֵּר עַל הַבְּרִיתוֹת.

ומניין לָנוּ שְׁעוֹמְדָת לְפָנָיו? שְׁכָתוּב (מלכים א-יז) חִי ה' אֲשֶׁר עֲמַדְתִּי לְפָנָיו. עֲמַדְתִּי וְדָאִי, וְהָרִי פְרָשׁוּהָ. וְלָכֵן גְּלָמִי רָאוּ עֵינַיִךְ, עַד שֶׁלֹּא יִתְרָאָה [הַצֹּלָם] בְּעוֹלָם. וְעַל סַפְרְךָ כָּלֵם יִכְתְּבוּ, שֶׁהָרִי כָּל הַנְּשָׂמוֹת בְּאוֹתָהּ דְמוֹת שְׁלָהֶם, כָּלֵם בְּסִפְרֵי כְּתוּבִים. יָמִים יִצְרוּ, הָרִי פְרָשׁוּהָ יִצְרוּ וְדָאִי. וְלֹא אֶחָד בְּהֶם, בְּעוֹלָם הַזֶּה לְעַמֵּד בְּקִיּוֹם רְבוּנָם כְּרָאוּי.

בא רֵאָה, יָמִי בֶן הָאָדָם כְּשִׁזּוּכָה בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּמַעֲשֵׂים טוֹבִים, הַיָּמִים שְׁלוֹ מְתַרְבִּים לְמַעְלָה מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהוּא מֵדַת יָמָיו. פִּתַח וְאָמַר, (תהלים ל"ט) הוֹדִיעֵנִי ה' קִצִּי וּמֵדַת יָמִי מֵהָ הַיָּא וְגו'. פְּסוּקֵי זֶה בְּאֵרוֹהוּ. אֲבָל בֵּא רֵאָה, קִצִּי - זֶה קֶץ הַיָּמִין,

אוֹתָם בְּיַחֲוֹד שְׁלִמְעָלָה כָּלֵם כְּאֶחָד] כְּדֵי שְׁתַּתְקִים בְּרִכְתָּם, וְאַחַר כֵּן כָּלֵל הַכֹּל כְּאֶחָד וְאָמַר בְּךָ יְבָרַךְ יִשְׂרָאֵל [לֵאמֹר]. מַה זֶה בְּךָ? וְדָאִי זֶה סוּד הַיַּחֲוֹד, בְּתַחֲלָה מְלִמְטָה לְמַעְלָה [יוֹם הַהוּא מְלִמְטָה לְמַעְלָה], וְאַחַר כֵּן יוֹרֵד לְאֲמָצַע וְלִמְטָה. לֵאמֹר - בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הָרִי הָאֲמָצַע. וְאַחַר כֵּן יוֹרֵד לְמְטָה בְּךָ, וְכֵן הוּא יָפֵה כְּרָאוּי, מְלִמְטָה לְמַעְלָה, וּמִמַּעְלָה לְמְטָה.

בך יְבָרַךְ יִשְׂרָאֵל, מַה זֶה יִשְׂרָאֵל? יִשְׂרָאֵל הַזֶּקֶן. לֹא כְּתוּב יְבָרַךְ יִשְׂרָאֵל, אֵלָא יְבָרַךְ, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל נוֹטֵל בְּרִכּוֹת מְלִמְעָלָה, וְאַחַר כֵּן הוּא מְבָרַךְ אֶת הַכֹּל בְּדֶרֶגָה הַתַּחְתּוֹנָה הַזֹּו דוֹקָא, שְׁאָמַר בְּךָ יְבָרַךְ יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר.

ישמך אֱלֹהִים כְּאֶפְרַיִם וְכִמְנִשָּׁה. הַקְּדִים אֶת אֶפְרַיִם בְּתַחֲלָה, מִשּׁוּם שְׁאֶפְרַיִם עַל שֵׁם [שֶׁל יוֹסֵף] יִשְׂרָאֵל. מִנֵּיין לָנוּ? מַזֶּה שְׁכַשְׁבֵּט אֶפְרַיִם יִצְאָ, עַד שֶׁלֹּא הִשְׁלַם זְמַן שְׁעַבּוּד מִצְרַיִם, דְּחִקּוֹ אֶת הַשְּׁעָה וַיִּצְאוּ מֵהַגְּלוּת, קָמוּ עֲלֵיהֶם שׁוֹנְאֵיהֶם וְהִרְגוּ אוֹתָם, וְכָתוּב בֶּן אָדָם הָעֶצְמוֹת הָאֵלָה כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הָמָּה, מִשְׁמַע שְׁכָתוּב (יחזקאל ל"ז) כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל הָמָּה, וְלָכֵן הַקְּדִים אֶת אֶפְרַיִם קֵדָם מִנִּשָּׁה, וְלָכֵן אֶפְרַיִם מִשְׁאוֹ לְצַד מַעְרָב, וּמִסְעוֹ הָיָה.

בא רֵאָה, הַבְּרִכָּה שְׁבָרַךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף, לָמָּה הַקְּדִים לָהֶם בְּרִכּוֹת עַד שֶׁלֹּא יְבָרַךְ אֶת בְּנֵיו? אֵלָא מִכָּאֵן שֶׁחֲבִיבוֹת בְּנֵי בְנוֹי שֶׁל אָדָם חֲבִיבָה עֲלָיו יוֹתֵר מִבְּנָיו, וְלָכֵן הַקְּדִים חֲבִיבוֹת בְּנֵי בְנוֹ קֵדָם לְבְנוֹ לְבָרַךְ אוֹתָם בְּתַחֲלָה.

ויברכם בְּיוֹם הַהוּא לֵאמֹר. רְבִי יוֹסֵי פִתַח וְאָמַר, (תהלים קטו) ה' זְכָרְנוּ יְבָרַךְ יְבָרַךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל וְגו'. ה' זְכָרְנוּ יְבָרַךְ - אֱלוֹי הַגְּבָרִים. יְבָרַךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל - אֱלוֹי הַנְּשִׂיִם. מִשּׁוּם שֶׁזְּכָרִים צְרִיכִים לְהַתְּבָרַךְ בְּתַחֲלָה, וְאַחַר כֵּן נְשִׂיִם, וְנְשִׂיִם לֹא מְתַבְּרָכִים אֵלָא מְבָרְכֵת הַזְּכָרִים, שְׁכַשְׁזָכְרִים מְתַבְּרָכִים, אַז מְתַבְּרָכִים הַנְּשִׂיִם. וְאִם תֵּאמַר מַזֶּה שְׁכָתוּב (ויקרא ט"ז) וְכִפֹּר בְּעֵדוֹ וּבְעֵד בֵּיתוֹ, שְׁצָרִיךְ לְכַפֵּר עֲלָיו בְּתַחֲלָה וְאַחַר כֵּן עַל בֵּיתוֹ, מִשּׁוּם שְׁמֵת־בְּרַךְ מִמֶּנּוּ.

בא רֵאָה שְׁנֵשִׂים לֹא מְתַבְּרָכִים אֵלָא רַק מְגַבְּרִים, שְׁכַשְׁמְתַבְּרָכִים אֱלוֹי בְּתַחֲלָה, וּמְבָרְכָה זוֹ מְתַבְּרָכִים. אֵלָא בְּמָה בְּאֵרְנוּ יְבָרַךְ אֶת בֵּית יִשְׂרָאֵל?

אוֹתָן שְׁתֵּי מִגְרָפוֹת סוֹכְבוֹת, אַחַת הַיְמָנִית, קוֹרֵאת בְּחֵל וְאוֹמֵרֶת: זֶה־ר שְׁזוֹהָרִים שְׁעוֹלָה וְיוֹרֵד, שְׁנֵי אֲלָפֵי עוֹלָמוֹת הָאִירוֹ. עוֹלָם הָאֲמֻצֵּעַ בְּתוֹכָם הָאֵר בְּזוֹהַר רְבוּנָה. כָּל אוֹתָם בְּעֲלֵי הָעֵינָיִם הִסְתַּכְּלוּ וּפְקָחוּ עֵינֵיכֶם, וְתִזְכּוּ לְאוֹר הַזֶּה, לְעֵדוֹן הַזֶּה. אֵלוּ הֵן בְּרָכוֹת שְׁשׁוּפְעוֹת מְלַמְעָלָה, מִי שְׁזוֹכָה, גִּלְגַּל עוֹלָה סוֹכֵב יְמִינָה, וְשׁוֹפֵעַ וּמוֹשֵׁף לְאוֹתוֹ הַזּוֹכָה, וּמְתַעַדֵּן מְבָרְכוֹת אֵלוּ הָעֲלִיוֹנוֹת הַזּוֹהָרוֹת. אֲשֶׁרֵיהֶם אוֹתָם שְׁזוֹכִים בָּהֶם.

וּבְשֵׁלָא זוֹכָה, גִּלְגַּל סוֹכֵב, וְאוֹתָהּ מִגְרָפָה שֶׁל צַד שְׁמָאל סוֹכֵבֶת וְיוֹרֶדֶת לְמַטָּה, וּמְמַשִּׁיכָה דִּין עַל זֶה שֵׁלָא זוֹכָה, וְקוֹל יוֹצֵא: אוֹי לְאוֹתָם וְשְׁעִים שֵׁלָא זָכוּ. מֵאוֹתוֹ צַד יוֹצֵאת אֵשׁ שֶׁל שְׁלֵהֶבֶת שְׁדוּלְקָת, שְׁשׁוֹרָה עַל רְאֵשֵׁי הָרְשָׁעִים. אֲשֶׁרֵיהֶם אוֹתָם כָּל אוֹתָם שְׁהִלְכוּ בְּדֶרֶךְ אֱמֶת בְּעוֹלָם הַזֶּה לְזִכּוֹת לְאוֹתוֹ אוֹר עֲלִיוֹן, בְּרָכוֹת מְצַחֲצָחוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נח) וְהִשְׁבִּיעַ בְּצַחֲצָחוֹת נַפְשָׁךְ. עַד כֵּאן הַתּוֹסֵפֶת

בֵּא רָאָה, כָּל הַבְּרָכוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, כְּלֵן נִמְסְרוּ לְדַרְגָּה הַזֹּאת לְבָרַךְ אֶת הַכֹּל. וְאֵף עַל גֵּב שְׁאִין לָהּ אוֹר מְעֻצָּמָה, כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל הַשְּׂמֻחָה וְכָל הַטּוֹב, כְּלָם עוֹמְדִים בָּהּ וּמְמַנָּה [עוֹמְדִים] יוֹצֵאִים, וְעַל זֶה נִקְרֵאת כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְנִקְרֵאת בְּרָכָה מְמַשׁ, כְּמוֹ שְׁכַתּוֹב (משלי י) בְּרַכַּת ה' היא תְּעִשִּׂיר. וְעַל זֶה כְּתוּב (דברים לג) וּמְלֵא בְּרַכַּת ה' יָם וְדָרוֹם יִרְשָׁה.

וְלִבְנֵי יֵשׁ לָהּ בְּכָלֶם שִׁיּוֹר, וּמְכָלֶם מִתְמַלֵּאת וּמְכָלֶם יֵשׁ בָּהּ, וּמִתְבָּרַכֶת מְכָל אוֹתָן בְּרָכוֹת עֲלִיוֹנוֹת, וְנִמְסְרוּ לָהּ בְּרָכוֹת לְבָרַךְ. מִנֵּיִן לָנוּ? שְׁאֵמַר רַבִּי יִצְחָק, יַעֲקֹב בֶּרֶךְ אֶת בְּנֵי יוֹסֵף מִמְקוֹם זֶה שְׁכָל הַבְּרָכוֹת נִמְסְרוּ בִּידוֹ לְבָרַךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יב) וְהָיָה בְּרָכָה. מִכָּאן וְהִלָּאָה הַבְּרָכוֹת נִמְסְרוּ בִּידָךְ.

בֵּא רָאָה, כְּמוֹ זֶה אָנוּ מְבָרְכִים וּמְשַׁבְּחִים אֶת הַשֵּׁם הַזֶּה, וְעַל זֶה הִלַּל, שְׁאוֹתָם יָמִים שְׁאוֹמְרִים הִלַּל. שְׁאֵמַר רַבִּי חֲיִיא, בְּהִלַּל צְרִיכִים שְׁלֵשׁ דַּרְגוֹת: חֲסִידִים, צַדִּיקִים, וַיִּשְׂרָאֵלִים. [מִשׁוּם שֶׁנִּתְעַלָּה כְבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֵלוֹ הַדַּרְגוֹת] חֲסִידִים מִצַּד הַיְמָיִן, צַדִּיקִים מִצַּד הַשְּׂמָאל, וַיִּשְׂרָאֵל מְכָל אוֹתָם הַצַּדִּידִים, מִשׁוּם [שֶׁהַיְשָׁרִים] שִׁישְׂרָאֵל כְּלוּלִים מְכָלֶם, וְעַל זֶה עוֹלָה תְּשַׁבַּחַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ

שְׁנִקְשֵׁר בְּדוֹד. וּמֵדַת יָמֵי מָה הִיא – זֶהוּ שְׁמִתְמַנָּה [שִׁישׁ מְמַנָּה] מְמַשׁ עַל יָמָיו.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הָרִי שְׁמַעְתִּי מִרְבִּי שְׁמַעוֹן שְׁפָסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל אוֹתָם הַיָּמִים שֶׁנִּגְזְרוּ עָלָיו מֵאֲדָם הָרֵאשׁוֹן, שְׁהֵם שְׁבָעִים, שְׁהָרִי נֶאֱמַר שְׁחִיִּים בְּכָלֵל לֹא הָיוּ לוֹ, אֲלָא שְׁאֲדָם נִתֵּן לוֹ מֵאוֹתָם יָמִים שֶׁלוֹ שְׁבָעִים שָׁנִים.

וְסוֹד זֶה, וִילּוֹן לֹא מְשַׁמֵּשׁ כְּלוּם, וְהִלְכָנָה לֹא מֵאִירָה כְּלָל מְעֻצָּמָה, וְשְׁבָעִים שָׁנִים מֵאִירוֹת לָהּ בְּכָל צַדִּידָהּ, וְהֵם חֲיֵי דוֹד סֶתֶם. וְעַל זֶה רְצָה דוֹד מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְדַעַת סוֹד זֶה, וְעַל מָה אֵין חֲיִים לְלִבְנָה מְעֻצָּמָה, וְלְדַעַת אֶת הָעֵקֶר שֶׁלָּהּ.

וּמֵדַת יָמֵי מָה הִיא – זֶהוּ דַּרְגָּה [שֶׁל הָעוֹלָם] עֲלִיוֹנָה נִסְתָּרֶת שְׁעוֹמְדַת עַל כָּל אוֹתָם הַיָּמִים שְׁהֵם חֲיִים שֶׁלָּהּ, מְקוֹם שְׁמֵאִיר לְכָל. אֲדַעָה מָה חֵדַל אֲנִי – אָמַר דוֹד, אֲדַע עַל מָה חֵדַל אֲנִי אוֹר מְעֻצָּמִי וְנִמְנַע מִמֶּנִּי כִּשְׁאֵר כָּל אוֹתָם הָאוֹרוֹת הָעֲלִיוֹנִים שִׁישׁ לָהֶם לְכָלֶם חֲיִים, וְאֲנִי עַל מָה אֲנִי חֵדַל וְעַל מָה נִמְנַע מִמֶּנִּי. וְזֶהוּ מָה שְׁרָצָה דוֹד לְדַעַת, וְלֹא נִתְּנָה לוֹ רְשׁוֹת לְדַעַת.

תּוֹסֵפֶת

קוֹל גִּלְגַּל מְתַגְלָגַל מְמַטָּה לְמַעְלָה, מִרְכְּבוֹתֶיהָ סְגוּרוֹת, הוֹלְכוֹת וּמְתַגְלָגְלוֹת. קוֹל נְעִימוֹת עוֹלָה וְיוֹרֵד, הוֹלֵךְ וּמְשׁוֹטֵט בְּעוֹלָם. קוֹל שׁוֹפֵר שׁוֹפֵעַ בְּעַמְקֵי הַדַּרְגוֹת מְסוֹכֵב דַּרְגָּה [גִּלְגַּל] סְבִיבָה. יוֹשְׁבוֹת שְׁתֵּי מִגְרָפוֹת מִיָּמִין וּמִשְׂמָאל, בְּשְׁנֵי גּוֹנִים נִשְׁאָבִים זֶה בְּזֶה, זֶה לְבָן וְזֶה אָדָם, וּשְׁנֵיֵיהֶם סוֹכְבִים גִּלְגַּל לְמַעְלָה, סוֹכֵב לְיָמִין – לְבָן עוֹלָה, וְסוֹכֵב לְשְׂמָאל – אָדָם יוֹרֵד, וְהַגִּלְגַּל סוֹכֵב תָּמִיד וְלֹא שׁוֹכֵךְ.

שְׁתֵּי צַפְרִים עוֹלוֹת, שְׁמַצְפָּצְפוֹת, אַחַת לְצַד דָּרוֹם וְאַחַת לְצַד צָפוֹן. פּוֹרְחִים בְּאוֹר צַפְצוּף, וְקוֹל נְעִימַת הַגִּלְגַּל מִתְחַבְּרִים כְּאֶחָד, וְאָז (תהלים צד) מִזְמוֹר שִׁיר לְיוֹם הַשַּׁבָּת. וְכָל הַבְּרָכוֹת שׁוֹפְעוֹת בְּלַחַשׁ בְּנְעִימוֹת הַזֹּאת [מְקוֹל], מִתּוֹךְ אֶהֱבֵת קוֹל הַשׁוֹפֵר. כִּנְגֵד אוֹתָן בְּרָכוֹת יוֹרְדוֹת מְלַמְעָלָה לְמַטָּה, וְנִגְזְרוּ כְּאֶחָד בְּתוֹךְ עִמְקַת הַבְּאֵר, נִבְיַעַת הַבְּאֵר שֶׁלֹּא פּוֹסְקַת בְּלַחַשׁ, עַד שְׁמִתְמַלֵּא אוֹתוֹ גִּלְגַּל סוֹכֵב.

והסתלק. ואחר כך החזירו אותה בניו ביחוד הדברים שלהם, ופתחו ואמרו (דברים ו) שמע ישראל וגו'. באותה שעה העמידה יעקב, ואמר ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, והתישבה השכינה במקומה. ויקרא יעקב, מה קריאה כאן? אלא קריאה, לקיים מקומם, לקיים אותם למעלה ומטה.

בא ראה, בכל מקום קריאה בגון זה, שכתוב (במדבר יג) ויקרא משה להושע בן נון יהושע, לקיים מקומו במקום שצריך ולקשר אותו. וכן (בראשית כה) ויקרא שמו יעקב. וכתוב ויקרא לו אל אלהי ישראל. הקדוש ברוך הוא העמידו למקום זה בשם זה. הקריאה באה לקיום.

אם תאמר ויקראו אל אלהים, קראתי מצרה לי אל ה' - כך הוא ודאי, לקשר ולקיים קיום העליון, ומהו? סדור של שבח רבוננו, וכל אותם דברים שצריכים לפני רבוננו, קיום נותן לו לרבוננו שמראה שהכל תלוי בו ולא במקום אחר, הרי הכל מעמיד קיום. כמו זה ויקרא יעקב אל בניו, העמידם בקיום שלם. כמו זה ויקרא אל משה, התקיים בקיומו.

אמר רבי יצחק, א' של ויקרא למה היא קטנה? אמר לו, התקיים משה בשלמות, ולא בכל, שהרי הסתלק מאשתו. בספרי הקדמונים אמרו לשבח, ואנו כך שנינו: מה שנתעלה למעלה, יתקשר למעלה ולמטה, ואז הוא שלם. עוד, אל"ף קטנה היתה ממקום קטן, קטן שהוא גדול בהתחברותו למעלה. [למעלה ולמטה ואז נשלם].

ויאמר, מה זה ויאמר? הרי פרשוה, [כמו שנאמר ויאמר בלבן] ואמרת בלבך - אמירה בחשאי. האספנו?! אספו היתה צריך, כמו שנאמר (תהלים ג) אספו לי חסידים. אלא [הקיים להם] קיים לנו, האספנו ממקום שלמעלה הוא. האספנו, בקשור שלם ביחוד אחד. ואגידה לכם, מה זה ואגידה לכם? סוד חכמה הוא.

רבי יוסי שאל את רבי שמעון. אמר לו, ואגידה, או ויגד, או ויגידו, וכן כלם, ששנינו שסוד החכמה היא, למה בדבר זה [בכלם] הוא בסוד החכמה? אמר לו, משום שהוא דבר שבא בגימ"ל דל"ת בלי פרוד, וזהו סוד החכמה. דבר שבא בשלמות בסוד האותיות כך הוא כשהם בחכמה,

הוא מהכל, וכן בכל מקום שישראל משפחים את הקדוש ברוך הוא מלמטה, עולה כבודו בכל.

סדר הלימוד ליום יז שבט [יום 135 בשנה]

ויקרא יעקב אל בניו ויאמר האספו וגו'. רבי אבא פתח ואמר, (תהלים קכ) פנה אל תפלת הערער ולא בזה את תפלתם. פסוק זה בארוהו, והתקשו בו החברים. (אלא עוד יש בו צד בציונים רבים) פנה?! הקשיב היתה צריך, או שמע. מה זה פנה?

אלא כל תפלות העולם - תפלות, ותפלת היחיד לא נכנסת לפני המלך הקדוש אלא בכח חזק. שעד שלא נכנסת אותה תפלה להתעטר במקומה, משגיח בה הקדוש ברוך הוא ומסתכל בה, ומסתכל בחטאי ובזכות אותו האדם, מה שאינו עושה כן בתפלת הרבים, שתפלת הרבים כמה הן תפלות שאינן [מבני] מצדיקים, וכלן נכנסות לפני הקדוש ברוך הוא, ולא משגיח בחטאיהם.

משום כך פנה אל תפלת הערער, מהפך ומסתכל בה, ומסתכל [בזכותו] כמה רצון נעשה, ומי אותו האיש שמתפלל תפלה זו וממה מעשיו. משום כך צריך האדם להתפלל תפלה בצבור. מה הטעם? משום שלא בזה את תפלתם, אף על גב שלא כלם בכונה ורצון הלב.

דבר אחר פנה אל תפלת הערער - זה יחיד שנוכלל ברבים. ומיהו יחיד שנוכלל ברבים? הוי אומר זה יעקב, שהוא כלול בשני צדדים, וקרא לבניו, והתפלל תפלתו עליהם. איזו תפלה שיתקבלו בשלמות למעלה? תפלה שלא ישמרו בגלות.

בשעה זו שקרא להם יעקב, הסתלקה ממנו שכינה, והרי פרשוה. ובא וראה, בשעה שיעקב היה קורא לבניו, הזדמנו לשם אברהם ויצחק, ושכינה על גביהם. והשכינה היתה שמחה ביעקב להתחבר באבות, להתקשר עם נפשותיהם כאחד, להיות מרכבה.

בשעה שפתח יעקב ואמר, האספו והגידה לכם, את אשר יקרא אתכם באחרית הימים, באחרית - זו השכינה, כביכול נתן בו עצבות,

אבל ודאי ברכו, ועלתה אותה ברכה למקומה. לאדם שהיה לו בן. כשהגיע זמנו להסתלק מן העולם, בא המלך אליו. אמר, הרי כל ממוני יהיה ביד המלך שמור לבני. כשראה המלך שבנו ראוי, אז נתן לו. כך יעקב אמר.

ראובן בכרי אתה, אהוב מעי אתה, אבל הברכות שלך יעלו בידי המלך הקדוש עד שיראה אותך, משום שהלכת כנגד אפך וגו', כתרגומו. ראובן בכרי אתה וגו'. רבי אלעזר פתח ואמר, (יחזקאל לו) ויאמר אלי הנבא אל הרוח וגו'. כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד המלך, שהרי התורה מכריזה עליהם בכל יום, ואין מי שמקשיב באזניו כנגדה. פסוק זה קשה, כיון שכתוב הנבא אל הרוח, מדוע פעם נוספת הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח?

אלא מכאן למדנו סוד החכמה, שנים עומדים כאן - אחד לעורר מלמטה למעלה, שאם לא מתעוררים למטה לא מתעוררים למעלה, ובהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה. הנבא אל הרוח - מלמטה למעלה, הנבא בן אדם ואמרת אל הרוח - מלמעלה למטה.

שהרי אפלו למעלה, בהתעוררות שלמטה לוקח אותו עליון מהעליון ממנו. כמו פסוק זה, כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. מארבע רוחות - זה דרום ומזרח וצפון ומערב, ורוח באה ממערב בהתחברות של אלה האחרים, כמו שנאמר (במדבר כא) כרוה נדיבי העם וגו'.

ומכאן יוצאות רוחות ונשמות לבני העולם להצטיר בהם, ונושבים, כמו שנאמר (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים. בא ראה, לוקח מצד זה ונותן בצד אחר, ועל זה (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא. למה איננו מלא? משום שלוקח ונותן, מכניס ומוציא.

רבי אלעזר שאל שאלה את רבי שמעון. אמר, הואיל וגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שבני אדם ימותו, למה הוריד נשמות לעולם, ולמה הוא צריך את זה? אמר לו, שאלה זו לפני רבנן שאלו כמה וכמה, ובארוה, אבל הקדוש ברוך הוא נותן נשמות שיורדות לעולם הזה להודיע את כבודו, ולוקח אותן אחר כך. אם כך למה ירדו?

אבל דל"ת בלי גימ"ל אינו שלמות, וכן גימ"ל בלי דל"ת, שהרי זה בזה נקשרו בלי פרוד, ומי שמפרידם, גורם לעצמו מות, וסוד זה הוא חטאו של אדם.

משום כך הוא דבר של סוד חכמה. ואף על גב שיש יו"ד לפעמים בין גימ"ל לדל"ת, אין פרוד, והכל קשר אחד. ועל זה דבר זה כך הוא ודאי, ואגידה לכם - סוד החכמה, שרצה לגלות את סוף כל מעשיהם של ישראל.

ואם תאמר שלא גלה מה שרצה לגלות, אם כך אז למה כתוב בתורה דבר של יעקב השלם, ואחר כך נפגם, ולא השתלם הדבר? אלא ודאי שהשתלם, כל מה שצריך לגלות גלה והסתיר, אמר דבר וגלה בחוץ והסתיר לפניו. ודבר תורה לא נפגם לעולמים.

והכל הוא נסתר בתורה, משום שהתורה היא שלמות הכל, שלמות של מעלה ולמטה, ואין אות או דבר בתורה פגום, ויעקב, כל מה שהצטרך לומר אמר, אבל גלה והסתיר, ולא פגם מכל מה שרצה אפלו אות אחת.

רבי יהודה ורבי יוסי היו יושבים יום אחד על פתח לוד. אמר רבי יוסי לרבי יהודה, זה שראינו שיעקב ברח את בניו, ראינו ממה שכתוב ויברך אותם, אבל איפה הברכה שלהם? אמר לו, כל הברכות הם שברך אותם, כמו יהודה אתה יודוך אחיך, דן ידין עמו, מאשר שמנה לחמו, וכן כלם.

אבל מה שרצה לגלות להם לא גלה, שרצה לגלות להם את הקץ, והרי פרשוה שיש קץ לימין ויש קץ לשמאל, ורצה לגלות להם את הקץ כדי להשמר ולהטהר מערלה. ומה שגלה להם נודע והתגלה עד שנכנסו לארץ הקדושה, אבל דברים אחרים אינם בגלוי, והם נסתרים בתורה בפרשה הזו של יעקב ובאותן הברכות.

פתח ואמר, ראובן בכרי אתה כחי וראשית אוני. מה ראה יעקב לפתח בראובן? שיפתח ביהודה, שהוא ראשון לכל המחנות, והוא מלך, וראינו שלא ברח אותו וסלק ברכות ממנו, עד שבא משה והתפלל תפלה עליו, כמו שנאמר (דברים לג) כחי ראובן ואל ימות.

אָלָא סוד זה כף הוא. פתח ואמר, (משלי ה) שתה מים מבורך ונזלים מתוך באר. הרי פרשוה, בור - מקום שלא נובע מעצמו. ומתי נובעים המים הללו? בשעה שהשתלמה הנשמה בעולם הזה, כשעולה לאותו מקום שנקשרה בו, אז הוא שלם מכל הצדדים, ממטה וממעלה [ומכל הצדדים].

פְּתַח ואמר, (שופטים ה) אשר ישב לחוף ימים ועל מפרציו ישכון. למה ישב שם? אלא מי שיושב על שפת הים, משתמש בתפנוקי העולם. [וכאן אשר זהו פתח עליון של צדיק (של צדק), כשמתברך להוריק ברכות לעולם. וכאן סוף לפסוק הזה מאשר שמנה, לפתח העליון, שמשם מוריקים ברכות לעולם] ופתח זה נודע תמיד כברכות של העולם, ונקרא אשר, וזהו עמוד מאותם עמודים שהעולם עומד עליהם.

והמקום שנקרא לחם עני, מאותו מקום נתקן [ההוא]. זהו שפתוב מאשר שמנה לחמו. מה שהיה לחם עני, הפך להיות לחם [עני] פנג [שמנה], משום שהריק וזרק בו ברכות ותפנוקים, וסוף הפסוק מוכיח - והוא יתן מעדני מלך. מי המלך? זו כנסת ישראל, שממנה נזון בתפנוקי עולם, וזה נותן למלך הזה כל הברכות, כל שמחה וכל טוב הוא נותן, וממנה יוצאים אמרו, אם לא באנו לעולם אלא רק לדעת את זה - טוב לנו.

ראובן היה בכור של יעקב. אמר רבי חייא, לו ראוי הכל, והכל העבר ממנו, ונתנה המלכות ליהודה, הבכורה ליוסף, והכהנה ללוי. זהו שכתוב פחו כמים אל תותר, לא תשאר בהם. ומה שאמר פחי וראשית אוני, כאן ברכו והפקידו אצל הקדוש ברוך הוא.

לאהוב המלך, [שבקש מהמלך לעשות לו טובה] [שהיה לו בן ורצה שהמלך יעשה לו טובה] יום אחד עבר בנו בשוק. אמר למלך, זה בני, ודאי אהוב נפשי. שמע המלך, וידע שזה בקש על בנו. כף יעקב אמר, ראובן בכרי אתה פחי וגו'. כאן צנה את המלך.

פחו כמים אל תותר. כאן אמר מה שארע לו, שלא נשאר [לו] בארץ ונזרק לחוץ לארץ. כנגד זה ממנה [תחום] אחד מצד המשפן העליון שממנה תחת יד מיכאל, ויש אומרים תחת יד גבריאל. ומיכאל הוא ראש בכל מקום מצד של החס"ד,

אז **ובשנשמה** עולה, אז מתעוררת תשוקת הנקבה לזכר, ואז נובעים מים מלמטה למעלה, ובור נעשה באר, מים נובעים, ואז התחברות ויחוד [ויסוד] ותשוקה ורצון נמצאים, [לזה] שהרי בנשמת הצדיק נתקן אותו מקום, ומתעוררת חביבות ורצון למעלה ומתחברים כאחד.

ראובן בכרי אתה. כף הוא ודאי, טפה ראשונה של יעקב היתה, ורצונו במקום אחר היה, כמו שנתבאר. בא ראה, ראובן וכל שנים עשר השבטים, כלם אחוזים בשכינה, וכשראה יעקב את השכינה עליו, קרא לשנים עשר בניו להתחבר עמה.

ובא וראה, מטה שלמה לא נמצאה מיום שנברא העולם כמותה השעה שרצה יעקב להסתלק מן העולם. אברהם מימינו, יצחק משמאלו (דין), יעקב היה שוכב ביניהם, שכינה לפניו. כיון שראה כף יעקב, קרא לבניו, ואחז אותם סביב השכינה, וסדר אותם בסדור שלם.

מנין לנו שסדרם סביב השכינה? שכתוב האספו, ואז נמצאה שם שלמות הכל, וכמה מרכבות עליונות סביבם. פתחו ואמרו, לך ה' הגדלה והגבורה וגו'. אז התכנס השמש אל הלבנה, והתקרב מזרח למערב. זהו שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, ומאירה הלבנה, ונמצאת בשלמות. ואז ודאי שנינו, יעקב אבינו לא מת. כיון שראה יעקב [סדר] צד שלם, מה שלא נמצא כף לכן אדם אחר, שמח ושבח את הקדוש ברוך הוא, ופתח וברך את בניו, כל אחד ואחד כראוי לו.

רבי יוסי ורבי ייסא היו הולכים בדרך, אמר רבי ייסא, הרי ודאי שנינו, כל בני יעקב נתקנו בסדר שלם והתברכו כל אחד ואחד כראוי לו, מה נאמר בפסוק הזה, שכתוב מאשר שמנה לחמו וגו'? אמר לו, לא ידעתי, כי לא שמעתי מהמנורה

אז יוסי ורבי ייסא היו הולכים בדרך, אמר רבי ייסא, הרי ודאי שנינו, כל בני יעקב נתקנו בסדר שלם והתברכו כל אחד ואחד כראוי לו, מה נאמר בפסוק הזה, שכתוב מאשר שמנה לחמו וגו'? אמר לו, לא ידעתי, כי לא שמעתי מהמנורה

לזמנו של מלך המשיח, ולכן משכבי אביך. וכאן התגלתה ברכה, ומה שהיה באותו זמן, ומה שהיה כשנכנסו ישראל לארץ, ומה שהיה בזמן מלך המשיח במעשה ראובן.

שמעון ולוי אחים. אמר רבי יצחק, כאן אחד אותם בצד שמאל של השכינה, שראה מעשים של דין קשה שלא יכול העולם לסבל. אמר רבי יוסי, הברכה שלהם איפה היא? אמר רבי יצחק, שמעון לא ראוי לזה, שראה לו כמה מעשים רעים, ולוי שבא מצד הדין הקשה, וברכה לא תלויה בו, ואפלו כשבא משה לא תלה בו ברכתו, שכתוב (דברים לג) ברוך ה' חילו ופעל ידיו תרצה. תלוי בקדוש ברוך הוא.

בא ראה, כתוב (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר חיות קטנות עם גדולות. זה הים גדול - זו השכינה שעומדת על יעקב, כשרצה להסתלק מהעולם. ורחב ידים - שהרי כל העולם מתמלא ונשלם ומצטמצם שם. שם רמש ואין מספר - שכמה מלאכים עליונים וקדושים נמצאו שם. חיות קטנות עם גדולות - אלו הם שנים עשר שבטים, בני יעקב שנמצאו בהם בשלמות, אחד אילה, ואחד זאב, ואחד ארי, ואחד טלה. אמר רבי יצחק, אריה אחד, וטלה אחד, אחד זאב, ואחד גדי, וכן כלם, להמצא חיות קטנות עם גדולות.

רבי יהודה אמר, הכל יפה, אבל יהודה אריה ושמעון שור, והרי פרשוה החברים שהיו משגיחים זה כנגד זה, זה מימין וזה משמאל. לשור שמעשיו רעים, אמרו נציר דמות של אריה ברפת שלו, ויסתכל בזה ויפחד ממנו. כך שמעון שור, יהודה אריה.

שמעון לא זכה לברכות, אלא הדביק אותו משה ליהודה. כתוב כאן (דברים לג) שמע ה' קול יהודה, וכתוב שם (בראשית כט) כי שמע ה' כי שנואה אנכי. אמר רבי יהודה, שמעון ולוי, אביהם העלם למשה. אמר לו רבי יוסי, מה הטעם אביהם העלם למשה? אמר לו, אף אנו נעלהו למנוחה הקדושה העליונה.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר, כמה חביבים דברים אלו. טפח בידו ובכה. אמר, מי יגלה

וגבריא אל מצד של שמאל של גבור"ה, ויהודה עד רד עם אל, צד הגבורה, נקרא בית דין, וסמוך לו ראובן. ואף על גב שמלכות היתה של יהודה, ראובן סמוך כנגדו היה.

אמר רבי שמעון, עתידים אותם בני ראובן לעורר שני קרבות בתוך הארץ. בא ראה, כתוב כחי - בגלות מצרים. וראשית אוני - שהם היו ראשונים לאחיהם לקרב. יתר שאת - לגלות אשור, שמשם גלו בני גד ובני ראובן ראשונים מכלם, וסבלו כמה רעות, וכמה ענויים סבלו, ולא שבו עד כעת.

ויתר עז - לזמן שמלך המשיח יתעורר בעולם, הם יצאו ויערכו קרבות בעולם וינצחו, ויתחזקו על העמים, ובני העולם יפחדו מהם וירתו לפניהם ויחשבו להתגבר במלכות, ולא ישארו בה. זהו שכתוב פחז כמים אל תותר. מה הטעם שלא ישארו בה ואפלו בצד אחד של העולם? משום כי עלית משכבי אביך, שעתידים להכנס ולערך קרבות בתוך הארץ הקדושה, משכבי אביך דוקא, זו ירושלים.

בא ראה, לארבעת צדדי העולם התפזרו בני ראובן בגלות, כנגד כל ישראל שגלו לגלות ארבע פעמים בארבע רוחות העולם. זהו שכתוב כחי - אחד, וראשית אוני - שנים, יתר שאת - שלשה, ויתר עז - ארבעה. כמו כן עתידים הם לערך קרב בארבע רוחות העולם ולשלט בקרבם על הכל, וינצחו עמים רבים וישלטו עליהם.

פחז כמים אל תותר כי עלית על משכבי אביך. כאן נרמז על הרהור ראשון שהיה ליעקב בטפה הראשונה ברחל, שאלמלא הרהור של אותה טפה היה במקומה, נשאר היה ראובן בכל, אבל פחז כמים אל תותר כי עלית משכבי אביך. עלית - בהרהור אחר, אז חללת וגו'.

דבר אחר פחז כמים אל תותר - שהרי כאשר יערכו קרב בני ראובן בעולם וינצחו עמים רבים, לא ישארו במלכות, מה הטעם? כי עלית משכבי אביך, שעתידים לערך קרב בארץ הקדושה דוקא, שכתוב כי עלית משכבי אביך, [זו ירושלים. משכבי?!] משכב היה צריך לכתב! אלא אביך, זה ישראל הזקן. משכבי אביך ולא משכב, משום שהרי פעמים נבנתה ירושלים, ופעם שלישיית

שְׁמַעוֹן וְלוֹי הִטְרִיחוּ עֲצָמָם עַל סוּד זֶה בְּאַנְשֵׁי שְׁכֵם שְׁיִמּוּלוּ עֲצָמָם וַיִּקְבְּלוּ עֲלֵיהֶם סוּד זֶה, וְהִפְסוּק מַעֲיֵד שְׁבַמְרָמָה. וְעוֹד, בְּמַעֲשֵׂה זְמָרִי בֶן סְלוּא שְׁפָסַל אֶת הַסוּד הַזֶּה. וַיַּעֲקֹב אָמַר, בְּסוּדָם אֵל תָּבֵא נַפְשִׁי. מִי זֶה נַפְשִׁי? זֶה נַפֵּשׁ שְׁנֹכְנֹסֶת וְנֹאֲחֹזֶת בְּבְרִית הָעֲלִיּוֹנָה לְמַעְלָה, וְנִקְרָאת נַפֵּשׁ צְרוּר הַחַיִּים. **בְּקָהֶלֶם** אֵל תַּחַד כְּבוֹדֵי הָרִי פְרִשׁוּהָ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (במדבר טז) וַיִּקְהַל עֲלֵיהֶם קֶרַח. אֵל תַּחַד כְּבוֹדֵי – זֶה כְּבוֹד יִשְׂרָאֵל סֶתֶם. וְלִכְּן לֹא בָרַךְ אוֹתָם אֲבֵיהֶם, מִשּׁוּם שֶׁהֶעֱלָה אוֹתָם לְמַשָּׁה. רַבִּי חֲזִיא אָמַר, מֵהִפְסוּקִים הִלְלוּ [וּמִשּׁוּם כָּךְ] [מִשְׁמַע] שְׁלֹא נִאָּחַז זֶה בְּזֶה, וְהִצְטַרְךְ כָּךְ. וְלִכְּן יֵשׁ בּוֹ הַכֹּל, וְאִין לָךְ דּוֹר בְּעוֹלָם שְׁלֹא יוֹרֵד דִּין שְׁלָהֶם לְקַטְרֵג בְּעוֹלָם, וּמִתְרַבִּים הַמְחַזְרִים עַל הַפְתָּחִים שֶׁל בְּנֵי אָדָם. הִנֵּה לָךְ הַכֹּל [זֶה כְּנֶגְדְךָ זֶה].

יְהוֹדָה אַתָּה יוֹדוּךָ אַחִיךָ יְדִיךָ בְּעַרְףְךָ אֵיבִיךָ וְגו'. רַבִּי יוֹסִי פְתַח, (תהלים קד) עָשָׂה יְרַח לְמוֹעֲדִים וְגו'. עָשָׂה יְרַח, כְּדִי לְקַדֵּשׁ בּוֹ רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים וְרֵאשֵׁי שָׁנִים. וְלַעוֹלָמִים הַלְבָּנָה מְאִירָה רַק מִן הַשֶּׁמֶשׁ, וְכִשְׁשׁוֹלְטַת הַשֶּׁמֶשׁ – לֹא שׁוֹלְטַת הַלְבָּנָה, וְכִשְׁמַתְכַנְסֶת הַשֶּׁמֶשׁ, אִזּוֹ שׁוֹלְטַת הַלְבָּנָה, וְאִין חֲשׁוֹבֵן לְלִבְנָה אֲלֵא רַק כְּשִׁמְתְכַנְסֶת הַשֶּׁמֶשׁ.

וּשְׁנִינְהֶם עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהָאִיר, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (בראשית א) וַיִּתֵּן אֶתֶם אֱלֹהִים בְּרַקִּיעַ הַשָּׁמַיִם לְהָאִיר עַל הָאָרֶץ וְגו'. וְהָיוּ לְאַתָּת – אֵלוּ שְׁכָתוֹת, שְׁכָתוֹב (שמות לא) כִּי אוֹת הִיא. וְלְמוֹעֲדִים – אֵלוּ יָמִים טוֹבִים. וְלִיָּמִים – אֵלוּ רֵאשֵׁי חֲדָשִׁים. וְלִשְׁנָיִם – אֵלוּ רֵאשֵׁי שָׁנִים. שִׁיְהִיו אַמּוֹת הָעוֹלָם עוֹשִׂים חֲשׁוֹבֵן לְשֶׁמֶשׁ, וְיִשְׂרָאֵל לְלִבְנָה.

וְזָה הוֹלֵךְ כְּמוֹ שְׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב (ישעיה ט) הַרְבִּיתָ הַגּוֹי לוֹ הַגְּדֵלְתָּ הַשְּׂמֻחָה. הַרְבִּיתָ הַגּוֹי – אֵלוּ יִשְׂרָאֵל, שְׁכָתוֹב בָּהֶם (דברים ד) כִּי מִי גוֹי גְּדוֹל, וְכְתוּב גוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ. לוֹ – בְּשִׁבְלֵו. הַגְּדֵלְתָּ הַשְּׂמֻחָה [מִמֶּשׁ] – זֶה הַלְבָּנָה שְׁמַתְגְּדֵלְתָּ בְּאוֹר בְּשִׁבְלֵי יִשְׂרָאֵל. אַמּוֹת הָעוֹלָם לְשֶׁמֶשׁ, וְיִשְׂרָאֵל לְלִבְנָה, אִיזָה מֵהֶם עֲדִיף? וְדָאֵי הַלְבָּנָה לְמַעְלָה, וְהַשֶּׁמֶשׁ שֶׁל אַמּוֹת הָעוֹלָם תַּחַת הַלְבָּנָה הוּא, וְאוֹתוֹ הַשֶּׁמֶשׁ מִזּוֹ [הַצַּד] הַלְבָּנָה מְאִיר.

רְאָה מֵה בֵּינָם לְבֵין יִשְׂרָאֵל. יִשְׂרָאֵל אַחֲזוּזִים בְּלִבְנָה, וְהַשְּׂתַלְשְׁלוּ בְּשֶׁמֶשׁ הָעֲלִיּוֹנָה,

אוֹתָךְ נֶאֱמַן הַקְּדוֹשׁ? הַתְּעֵלִיתָ בְּחַיִּיךָ עַל בְּנֵי אָדָם, הַתְּעֵלִיתָ בְּפִטְרִתְךָ וְנִסְתָּרָה דְמוּתְךָ. מִפְתָּחוֹת רַבּוּנְךָ נִמְסְרוּ בְיָדְךָ תְּמִיד.

בֵּא רָאָה, לִיעֲקֹב הָיוּ אַרְבַּע נָשִׁים, וְהוֹלִיד בְּנִים מִכָּלֶן, וְהִתְעַלָּה [וְנִתְקַן] בְּנִשׁוּתֵיו. כְּשֶׁרָצָה יַעֲקֹב לְהִסְתַּלֵּק, עָמְדָה עָלָיו שְׁכִינָה. רָצָה לְבָרַךְ אֶת אֱלֹהֵי וְלֹא יָכַל, מִלְּפָנֵי הַשְּׁכִינָה שְׁפָחַד. אָמַר, אִיךָ אֶעֱשֶׂה, שֶׁהָרִי שְׁנִינְהֶם בָּאוּ מִצַּד הַדִּין הַקָּשָׁה? אִם אַחֲזִיק בְּשְׁכִינָה – לֹא יִכְלֹתִי, שֶׁהָרִי הָיוּ לִי אַרְבַּע נָשִׁים וְנִתְקַנְתִּי בָהֶן, אֲלֵא אֶעֱלֶה אוֹתָן לְבַעַל הַבַּיִת, שֶׁהָרִי [בּוֹ] הַבַּיִת עוֹמֵד בְּרִשׁוּתוֹ, וְמֵה שְׂרִירָצָה – יַעֲשֶׂה.

כָּךְ יַעֲקֹב אָמַר, חֲלָקִים שֶׁל נָשִׁים וּבְנִים הָרִי לְקַחְתִּי בְּעוֹלָם הַזֶּה וְנִשְׁלַמְתִּי, וְאִיךָ אֶתְחַזֵּק בְּגִבְרִיהַ יוֹתֵר? אֲלֵא אֶעֱלֶה הַדְּבָרִים לְבַעַל הַגְּבִירָה, וְהוּא יַעֲשֶׂה מֵה שְׂרִירָצָה, וְלֹא יִפְחַד.

בֵּא רָאָה מֵה כְּתוּב, (דברים לג) וְזֹאת הַבְּרָכָה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה אִישׁ הָאֱלֹהִים, בְּעַל הַבַּיִת, בְּעַל הַגְּבִירָה, כְּכְתוּב (במדבר ל) אִישָׁה יִקְיַמְנוּ וְאִישָׁה יִפְרְנוּ, שֶׁהָרִי (שם ז) כְּלוֹת מֹשֶׁה כְּתוּב. וְעַל כֵּן מֹשֶׁה מְבָרַךְ אֶת מִי שְׂרוּצָה בְּלִי פַחַד, כְּמוֹ שְׁבֹאֲרֵנוּ. וְלִכְּן אָמַר יַעֲקֹב, הָרִי רְאִיתִי שְׁבַנֵי אֱלֹהִים בְּצַד הַדִּין הַקָּשָׁה, [יְבִיאֻן] יָבֵא בְּעַל הַבַּיִת וַיְבָרַךְ אוֹתָם.

מֹשֶׁה וְדָאֵי אִישׁ הָאֱלֹהִים הָיָה, וְרִצּוֹנוֹ עוֹשֶׂה בְּבֵיתוֹ, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר אִישָׁה יִקְיַמְנוּ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שם י) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה ה'. וְאִישָׁה יִפְרְנוּ, זֶהוּ שְׁכָתוֹב וּבְנַחָה יֹאמֶר שׁוֹבָה ה'. וְדָאֵי שְׁבַעַל הַבַּיִת עוֹשֶׂה אֶת רִצּוֹנוֹ וְאִין מוֹחָה בְּיָדוֹ, כְּמוֹ לְאָדָם שְׁגוֹזֵר עַל אִשְׁתּוֹ, וְהִיא עוֹשֶׂה רִצּוֹנוֹ. וְעַל כָּךְ יַעֲקֹב, אַף עַל גַּב שֶׁהָיָה אַחֲזוּז בְּעַץ הַחַיִּים, לֹא הָיָה בְּעַל הַבַּיִת אֲלֵא לְמִטָּה. מֹשֶׁה הוּא לְמַעְלָה, וְלִכְּן הֶעֱלָה אוֹתָם לְבַעַל הַבַּיִת.

בְּסוּדָם אֵל תָּבֵא נַפְשִׁי וְגו'. רַבִּי אַבָּא פְתַח וְאָמַר, (תהלים כה) סוּד ה' לִירְאָיו וְגו'. סוּד ה' לִירְאָיו – הַסוּד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה לֹא נָתַן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֵא לְאוֹתָם יִרְאֵי חֹטָא, וּמִי שֶׁהֵם יִרְאֵי חֹטָא, מִתְגַּלְגֵּל לָהֶם סוּד עֲלִיּוֹן שֶׁל תּוֹרָה. וּמִיְהוּ סוּד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה? הָיוּ אוֹמְרֵי זֶה אוֹת בְּרִית קְדֹשׁ, שְׁנִקְרָאת סוּד ה' בְּרִית קְדֹשׁ.

וישבן מקדם לגן עדן וגו' - זה למטה. כמו שכרובים למעלה, יש כרובים למטה, והשרה העץ הזה עליהם. ואת להט החרב המתהפכת אלו דגמת שלהבת של אש מאותה החרב שמתלהטת. המתהפכת - זו החרב הזו, שיונקת בשני צדדים, ומתהפכת מצד זה לצד אחר.

דבר אחר, המתהפכת - זו להט אותן צורות השלהבת [של המלכות] שאמרנו, שמתהפכות לפעמים גברים ולפעמים נשים, ומתהפכות ממקומם לכל, וכל זה כדי לשמר את דרך עץ החיים. איזו דרך? כמו שנאמר (שם מג) הנותן בים דרך.

אמר רבי יהודה, יפה, וכך זה ודאי שגרם אדם לאותו עץ שחטא בו להתגרש, וגם לשאר בני העולם, כמו שנאמר (שם נ) ובפשעכם שלחה אפכם, אבל יפה אמרת, שהרי ממקומו משמע, שכתוב ויגרש את האדם, משום שזוהי שלמות האדם.

ומאותו יום נפגמה הלבנה, עד שבא נח ונכנס בתשובה [לתבה]. באו הרשעים ונפגמו. עד שבא אברהם [ועמדו] ועמד בשלמות של יעקב ובניו. וכא יהודה ואחז ביה, והתחזק במלכות, וירש אותה ירשת עולמים הוא וכל בניו אחריו. זהו שכתוב יהודה אתה יודוף אחיה. [משום שהמלכות שלו עליהם, כמו שנאמר (דברי הימים-א ה) כי יהודה גבר באחיו. יודוף אחיה] ודאי בשעה שעמדו ישראל על הים, שכלם הודו לו וירדו אחריו לים.

ידף בערף אביה, כמו שנאמר (שופטים א) יהודה יעלה [בתחלה]. ישתחוו לה בני אביה, כלל של כל אותם שאר השבטים, משום זה בני אביה ולא בני אמה. בני אביה - הרי כל שאר השבטים. שאף על גב [שהם נחלקו] שנחלקו לשתי מלכויות, כשהיו עולים לירושלים היו כורעים ומשתחוים למלך שבירושלים, משום שמלכות ירושלים ממלכות הקדושה. [שולטת] ממנו היתה

ישתחוו לה, ולא כתוב וישתחוו, שאם כתוב וישתחוו - להוסיף את שאר העמים. לא כתוב וישתחוו אלא בזמן שיבא מלך המשיח, שכתוב (ישעיה מט) שרים וישתחוו. עכשו שאמר

ונאחזו במקום [בן] [שמאיר לשמש] שמאירה מהשמש העליון ונדבקים בו, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים ביה אלהיכם חיים כלכם היום.

יהודה אתה וגו'. רבי שמעון אמר, מלכות התקימה ליהודה, והינו מה שאמרנו, מהו שכתוב (בראשית כט) הפעם אודה את ה', משום שהוא רביעי אודה את ה', משום שהוא רגל רביעי לפסא. יה"ו זה רשם של השם העליון, ובמה נשלם? בה"א [בדל"ת], והינו ה"א אחרונה של השם הקדוש, השם הקדוש נשלם באותיותיו, וקשר שאחזו אותן, על כך יודוף אחיה, שהמלכות לה ראויה להתקים ודאי. (הושע יד) ויהודה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן. מי הקדושים? אלו קדושים עליונים, שכלם מודים לו וישמו אותו נאמן, לכן הוא ראשון בכל, הוא מלך על כלם.

רבי שמעון פתח ואמר, (תהלים מה) כל כבודך בת מלך פנימה. כל כבודך - זו כנסת ישראל. כבודך - משום שהוא כבוד, זה על זה. זה זכר וזו נקבה [זו נקבה], ונקראת כבודך. בת מלך - הינו בת שבע, בת קול שהוא קול גדול, וזהו מלך העליון. פנימה - משום שיש מלך שאינו לפנים כמותו, וזו כבודך בת מלך.

ממשבצות זהב לבושה, משום שהתלבשה ונאחזה בגבורה עליונה, וגם זה נקרא מלך, ובשכילה עומדת הארץ, מתי? בשעה שנאחזת במשפט, כמו שנאמר (משלי כט) מלך במשפט יעמיד ארץ. ולזו קוראים מלכות השמים, ויהודה נאחז ביה, וירש המלכות שבארץ.

רבי [אבא] יהודה ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יצחק, נפתח בדברי תורה ונלך. פתח רבי יצחק ואמר, (בראשית ג) ויגרש את האדם וישכן מקדם לגן עדן וגו'. פסוק זה בארוהו החרבים, אבל ויגרש, כמו בן אדם שמגרש את אשתו, את האדם דוקא.

בא ראה סוד הדבר, אדם נתפס במה שחטא, וגרם מות לו ולכל העולם, וגרם לאותו עץ שחטא בו גרושים, להגרש בו ולהתגרש בבניו לעולמים. זהו שכתוב ויגרש את האדם, את דוקא, ככתוב (ישעיה ו) ונאראה את ה'. אף כאן את האדם.

זו לזו, שְׁתִּים מֵהֵן דּוּמוֹת זו לזו, וּשְׁתִּים אַחֲרוֹת דּוּמוֹת זו לזו. אַרְבַּע שְׁדוּמוֹת זו לזו הֵן גִּפְן שְׂרָקָה, הֵינּוּ גִפְן הֵינּוּ שְׂרָקָה, שְׁמָהֶם יוֹצְאִים עֲנָבִים וּמָהֶם נַעֲשֶׂה יֵיִן שֶׁנִּקְרָא יֵיִן, וְכַלֵּן סוּד אֶחָד וּמִשְׂרַשׁ אֶחָד יוֹצְאוֹת וְשׁוֹפְעוֹת. וּשְׁתִּים שְׁדוּמוֹת זו לזו – עִירָה אֲתָנּוּ, הֵינּוּ עִירָה הֵינּוּ אֲתָנּוּ, וְסוּד אֶחָד הֵם, וּבִדְרָגָה אַחַת כְּלוּלוֹת וּמִסוּד אֶחָד שׁוֹפְעוֹת.

לְבִשׁוּ סוּתָה זֶה דְּבָר אֶחָד וְסוּד אֶחָד, (שמות כב) כִּי הִיא כְּסוּתָה לְבִדָּה הִיא שְׁמֶלְתוֹ לְעָרוֹ. פְּעַם קוֹרָא לוֹ כְּסוּת, וּפְעַם אַחֲרֵת קוֹרָאֵהוּ לְבוּשׁ, וּפְעַם אַחֲרֵת קוֹרָאֵהוּ שְׁמֶלָה, וְכֹלֶם מִשְׂרַשׁ אֶחָד שׁוֹפְעִים וְדְבָר אֶחָד עוֹשִׂים, וְחִלוּף הַשְּׁמוֹת כְּלוּלִים בָּהֶם סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, וּמִי שְׂדִיק טַעַם מִשְׁהוֹ, וּמִי שְׁלֹא דִיק – לֹא טַעַם וְלֹא מִשְׁהוֹ. וּשְׁמוֹנֵה הַדְּרָגוֹת הֵלְלוּ רְמוּזִים בָּהֵן סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים, אַבְל הַפְּסוּק עוֹמֵד כְּפִשׁוּטוֹ.

בֵּא רֵאֵה, יַעֲקֹב הַשְּׁלֵם שְׁבָאֲבוֹת הִיָּה, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמָר (בראשית כה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם וְגוֹ'. מֵה זֶה אִישׁ תָּם? שְׁנֵתְקַן מִן הַחֲכָמָה שְׁלַמְעֵלָה וּמַהֲחַכְמָה שְׁלַמְטָה, וְהֵינּוּ שְׁכֵתוֹב יֹשֵׁב אֲהֵלִים. שְׁנֵי אֲהֵלִים הֵם – אֲהֵל שְׁנֵקְרָא לְפָנִים מִן הַפְּרָגוֹד, וְאֲהֵל שְׁנֵקְרָא אַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד, וְכֵלּוּל הִיָּה מִשְׁנֵי צְדָדִים – מִבְּתִים פְּנִימִיִּים וּמִבְּתִים חִיצוֹנִיִּים, וּמִי לְמַד אֶת יַעֲקֹב כֹּל זֶה?

בֵּא רֵאֵה, שְׁהָרִי אוֹתָן שְׁנֵים שְׁהִיָּה טֶמוֹן וְגִנּוּז עִם שֵׁם וְעֵבֶר, שֵׁם לְמַד אוֹתוֹ חֲכָמָה עֲלִיוֹנָה שֶׁל בְּתִים פְּנִימִיִּים. וְעֵבֶר לְמַד אוֹתוֹ כְּשׁוֹפּוֹת [חֲכָמָה] תַּחְתּוֹנָה, וְסִימֵן לְדְבָר – (יהושע כד) בְּעֵבֶר הִנְהָר יִשְׁבּוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם. מֵה זֶה בְּעֵבֶר הִנְהָר? אֵלֶּא סוּד הוּא, שְׁכָל יְמִיהֶם שֶׁל אוֹתָם קִדְמוֹנִים לֹא הָיוּ לוֹמְדִים אֵלֶּא חֲכָמָה תַּחְתּוֹנָה שְׁבָאָה מִבְּתִים חִיצוֹנִיִּים שְׁנֵקְרָאִים אַחֲרֵי הַפְּרָגוֹד, וּבְאוֹתָם שְׁאֲחוּרֵי הַפְּרָגוֹד הָיוּ דְבָקִים, וְהָיוּ מוֹדִיעִים לָהֶם דְּבָרִים שְׁעֲתִידִים לְבֹא לְעוֹלָם, טוֹב אוֹ רַע, וְאֵז הָיוּ כֹּל אוֹתָם דּוֹרוֹת, עַד שְׁבָא אוֹתוֹ צַד הַקְּדֻשָּׁה וְהַמְּשִׁיף לוֹ לְאַבְרָהָם וְהוֹדִיעוּ דְבָרִים שֶׁל שְׂרַשׁ שְׁנֵמְשָׁכִים לְעוֹלָם שְׁלָהֶם מִבְּתִים פְּנִימִיִּים, וּמִשָּׁם שׁוֹאֲבִים כֹּל אֵלּוֹ שְׁנֵקְרָאִים בְּתִים חִיצוֹנִיִּים, וּמִשָּׁם מִתְּהוֹיִם קִצַּת דְּבָרִים, לֹא הַכֹּל, וְסִימֵן לְדְבָר – מִתְּמַצִּית גּוֹפָה שֶׁל אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל הָעוֹלָם שׁוֹתָה.

יִשְׁתַּחֲוּוּ, לְהִרְאוֹת שְׁכָל יִשְׂרָאֵל לְבָדֶם, כְּלָם יַעֲבֹדוּ לְרֵאשׁ הַגּוֹלָה, לְרֵאשׁ שֶׁל בְּכָל, וְלֹא שְׂאֵר הָעַמִּים.

גוּר אַרְיָה יְהוּדָה, בְּתַחֲלָה גוּר וְאַחֵר כֶּךָ אַרְיָה. וְסוּד הַדְּבָר – בְּתַחֲלָה נַעַר וְאַחֵר כֶּךָ אִישׁ (שמות טו) ה' אִישׁ מִלְחָמָה. מִטְּרָף בְּנֵי עַלִית, מֵה זֶה מִטְּרָף? לְהַכְלִיל אֶת מִלְאֲךָ הַמּוֹת, שֶׁהוּא עוֹמֵד עַל טְרָף לְכָלוֹת אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם וְלֹא מְצִיל, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמָר (מיכה ה) וְטְרָף וְאִיִן מְצִיל. [וּמַהוּ] וּמַאוֹתוֹ טְרָף מִסְתַּלְקֵת הַשְּׁכִינָה.

כָּרַע – בְּגָלוֹת בְּכָל. רִבֵּץ – בְּגָלוֹת אֲדוּם. כְּאַרְיָה – שֶׁהוּא חֲזָק. וּכְלָבִיא – שֶׁהוּא יוֹתֵר חֲזָק, כֶּךָ יִשְׂרָאֵל הֵם חֲזָקִים, שְׁבַנֵי הָעוֹלָם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת מְפִתִּים וְדוֹחֲקִים אוֹתָם, וְהֵם עוֹמְדִים בְּדָתָם וּבְמַנְהִיגֵיהֶם כְּאַרְיָה וּכְלָבִיא.

כֶּךָ שְׁכִינָה, שְׂאֵף עַל גַּב שְׁכֵתוֹב (עמוס ה) נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם בְּתוֹלַת יִשְׂרָאֵל, הִיא חֲזָקָה כְּאַרְיָה וּכְלָבִיא בְּנִפְלָה הַזֶּה. מֵה אַרְיָה וְלָבִיא לֹא נוֹפְלִים אֵלֶּא כְּדֵי לְטְרָף טְרָף וְלִשְׁלֹט, שְׁהָרִי מִרְחוּק מְרִיחַ אֶת טְרָפוֹ, וּמִשְׁעָה שְׁמְרִיחַ נוֹפֵל, וְלֹא קִם עַד שְׁקוֹפֵץ עַל טְרָפוֹ וְאוֹכְלוֹ, כֶּךָ שְׁכִינָה לֹא נוֹפֵלֶת אֵלֶּא כְּאַרְיָה וּכְלָבִיא, כְּדֵי לְנָקֵם מְעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת וְלִקְפֹץ עֲלֵיהֶם, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמָר (ישעיה סג) צַעֲה כָּרַב כַּחוֹ.

מִי יְקִימֵנוּ – הוּא לֹא יְקוּם לְנָקֵם מֵהֶם נִקְמָה קִטְנָה, אֵלֶּא מִי יְקִימֵנוּ. מִי, כְּמוֹ שְׁנֵאֲמָר (איכה ב) מִי יִרְפָּא לָךְ, וְהוּא עוֹלָם הָעֲלִיּוֹן שָׁבוּ שֶׁלְטוֹן לְחֲזֹק לְכֹל, וְכָתוּב (איוב לח) מִבְּטֵן מִי יֵצֵא הַקְּרָח, וּבְאַרְוֵה.

לֹא יְסוּר שֶׁבֶט מִיְהוּדָה וְגוֹ', בְּאֵרוֹ הַחֲבָרִים, אַבְל עַד כִּי יָבֹא שִׁיל"ה, בְּה"א, מִשׁוֹם שְׁבִשְׂאֵר בּוֹ', לְהִרְאוֹת כָּאֵן אֶת סוּד [כָּאֵן] הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ י"ה. בְּמִקוּם אַחֵר שִׁילוֹ בְּלִי ה"א, וּבְמִקוּם אַחֵר שִׁלָּה בְּלִי יו"ד, וְכָאֵן שִׁיל"ה בְּיו"ד ה"א, סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן, שְׁשְׁכִינָה תְקוּם בְּשֵׁם [זֶה] שֶׁל י"ה, וְהוּא סוּד שֶׁל י' [מִי], כְּפִי שְׂאֲמָרְנוּ.

הַשְּׁלֵמָה מֵהַשְּׁמֻטוֹת (סימן כא)

אַסְרֵי לְגִפְן עִירָה וְלִשְׂרָקָה בְּנֵי אֲתָנּוּ כַּפֶּס בֵּינָן לְבִשׁוּ וּבָדֶם עֲנָבִים סוּתָה (בראשית מט). שְׁמוֹנֵה דְרָגוֹת כְּלוּלוֹת בְּפְסוּק זֶה. אַרְבַּע מֵהֵן דּוּמוֹת

הממנה. זהו שכתוב ישמר צאתך וכוואך, וכתוב ישמר את נפשך.

אסרי לגפן עירה. מהי הגפן? זו כנסת ישראל, כמו שנאמר (תהלים פ) גפן ממצרים תסיע, וכתוב (שם קכח) אשתך כגפן פריה. אשתך כגפן הקדושה הזו. אמר רבי יוסי, זו הגפן שמברכים בה בורא פרי הגפן. בורא – הינו שכתוב (בראשית א) עץ עשה פרי. פרי הגפן – זה עץ פרי. עשה פרי – זכר. עץ פרי – זו נקבה. משום כך בורא פרי הגפן, זה זכר ונקבה כאחד. [נשמות הצדיקים הן פרי הגפן, כמו שאמר בורא פרי הגפן].

סדר הלימוד ליום יח שבט [יום 136 בשנה]

אסרי לגפן עירה – זה מלך המשיח שעתיד לשלט על כל חילות העמים, החילות הממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות, והם חזק שלהם להתחזק, ועתיד מלך המשיח להתגבר עליהם.

משום שגפן זו שולטת על כל אותם הכתרים התחתונים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, זו מנצחת למעלה. ישראל, שהם שרקה, יכלו וינצחו החילות האחרים למטה, ועל כלם יתגבר מלך המשיח. זהו שכתוב (זכריה ט) עני ורכב על חמור ועל עיר. עיר וחמור הם שני כתרים ששולטים בהם עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, והם מצד השמאל, צד החל.

ומה שאמר עני – וכי מלך המשיח נקרא עני? אלא כך אמר רבי שמעון, משום שאין לו משלו, וקוראים לו מלך המשיח. זוהי הלבנה הקדושה למעלה שאין לה אור אלא מן השמש.

מלך המשיח הזה ישלט בשלטונו, יתיחד במקומו, ואז (שם) הנה מלכך יבוא לך, סתם. אם למטה – עני הוא, שהרי בצד הלבנה הוא. אם למעלה – עני, אספקלריה שאינה מאירה, לחם עני. ועם כל זה, רכב על חמור ועל עיר, חזקם של עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות לכפותם תחתיו, ויתחזק הקדוש ברוך הוא במקומו.

כבס ביין לבושו, כמו שנאמר (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה, וכתוב פורה דרכתי לבדי וגו'. כבס ביין – זה הצד של

ומשעה זו שעמד אברהם אבינו, עליו השלום, על אותו צד הקדשה, שממנו הכל יוצא ושופע ובו הכל תלוי, יצא לו לשעתו מצד זה שהם בני עבר הנהר, וכו' לו להשתעשע בארץ הקדושה. זהו שכתוב (יהושע כד) ואקח את אביכם את אברהם מעבר הנהר ואולך אותו בכל ארץ כנען, ארץ כנען ממש, ארץ ששאר החילות העליונים נשברים תחתיה שם, ואין להם קיום עמה: ע"כ מההשמטות **אסרי** לגפן עירה ולשרקה בני אתנו וגו'. רבי חייא פתח, (תהלים קכא) ה' ישמרך מכל רע ישמר את נפשך. כיון שאמר ה' ישמרך מכל רע, לשם מה ישמר את נפשך? אלא ה' ישמרך מכל רע – בעולם הזה, ישמר את נפשך – באותו עולם.

שמירה של העולם הזה הוא, להיות האדם שמור מכמה מינים רעים מקטרגים שהולכים לקטרג בני האדם בעולם ולדבק בהם. באותו העולם מה זה? כמו שאמרנו, כשיוצא אדם מן העולם הזה, אם הוא זוכה – נשמתו עולה ומתעטרת במקומה, ואם לא – כמה קבוצות של מחבלים מזמנים למשך אותו לגיהנם ולמסור אותו בידי דומה, שנמסר לממנה על הגיהנם, ושלה עשרה אלף רבוא ממנים עמו, וכלם מזמנים על נפשות הרשעים.

בא ראה, שבעה מדורים יש בגיהנם, ושבעה פתחים. ונשמת הרשע נכנסת, וכמה מלאכי חבלה, רוחות, שומרי השערים, ועליהם ממנה אחד בכל שער ושער, ונשמות הרשעים נמסרות לאותם ממנים על ידי דומה. כיון שנמסרות בידיהם, סותמים שערים של אש לזה.

שחרי יש שערים אחר שערים. כל השערים פתוחים וסתומים, החיצוניים פתוחים והפנימיים סתומים, ובכל שבת ושבת כלם פתוחים, ויוצאים הרשעים עד לאותם השערים החיצוניים, ופוגשים נשמות אחרות שמתעכבות בפתחים החיצוניים. וכשיוצאת שבת, הפרוז עומד בכל פתח ופתח ואומר: (תהלים ט) ישובו רשעים לשאולה וגו'.

בא ראה, נשמות הצדיקים הקדוש ברוך הוא שומר אותן שלא ימסרו לידי דומה, שהוא

שְׁכַתוּב (מלכים-א ה) וְתָרַב חֵכְמַת שְׁלֹמֹה, שְׁהָאִירָה
הַלְּבָנָה. עֲלֵתָה נֹצֵה - זוּ יְרוּשָׁלַיִם שֶׁל מָטָה.

דָּבָר אַחֵר עֲלֵתָה נֹצֵה - לְמַעַלָּה, אוֹתָהּ דְרָגָה
שְׁעוֹמֶדֶת עָלֶיהָ וּמִינִיקָה אוֹתָהּ, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר
(בראשית א) אֲשֶׁר זָרְעוּ בוֹ עַל הָאָרֶץ. הַבְּשִׁילוֹ
אֲשַׁכְּלֵתֶיהָ עֲנָבִים - לְשֹׁמֵר בָּהֶם יַיִן הַמִּשְׁמֵר.

רָאָה כַּמָּה רָאָה אוֹתוֹ רָשָׁע. מַה כְּתוּב? (שם מ) וְכֹס
פָּרְעָה בְיָדֵי וְאַקָח אֶת הָעֲנָבִים וְאַשְׁחֹט אֹתָם.
כָּאֵן רָאָה אוֹתָהּ כּוֹס הַתְּרַעְלָה, יְנִיקַת בֵּית הַדִּין,
שְׁיוֹצָאֵת מֵאוֹתָם עֲנָבִים שֶׁנִּתְּנוּ לְפָרְעָה וְשָׂתָה אוֹתוֹ,
כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּשָׁבִיל יִשְׂרָאֵל. כִּיּוֹן שֶׁשָּׁמַע אֶת זֶה יוֹסֵף,
שָׂמַח וַיֵּדַע דְּבַר אֱמֶת בְּחִלּוֹם הַזֶּה. לָכֵן פָּתַר לוֹ
חִלּוֹם לְטוֹב עַל שֶׁבִּשְׂר אֶת יוֹסֵף בְּזָה.

בָּא רָאָה, אֶסְרֵי לְגַפְּן עִירָה - שְׁנִכְפִּים תַּחַת הַגֶּפֶן
הַזֹּאת כָּל אוֹתָם חִילוֹת חֲזָקִים שֶׁל עַמִּים עוֹבְדֵי
עֲבוּדָה זְרָה, כְּמוֹ שְׁאֲמַרְנוּ, בְּשָׁבִיל גֶּפֶן זֹאת נִקְשָׁר
וְנִכְפָּה אוֹתוֹ הַכַּח שְׁלֵהֶם, וְנִתְבָּאֵר.

רָבִי שְׁמַעוֹן אָמַר, יֵשׁ גֶּפֶן וַיֵּשׁ גֶּפֶן. יֵשׁ גֶּפֶן קְדוּשָׁה
עָלְיוֹנָה, וַיֵּשׁ גֶּפֶן שְׁנִקְרָאת (דברים לב) גֶּפֶן סְדוּם,
וַיֵּשׁ (ירמיה ב) גֶּפֶן נִכְרִיָּה בַת אֵל נִכְרָ. מִשּׁוּם כֶּף כְּתוּב
גֶּפֶן זֹאת, אוֹתָהּ שְׁנִקְרָאת כְּלָה זֶרַע אֱמֶת. שׁוֹרֵק -
אֵלוֹ יִשְׂרָאֵל שְׁיוֹצָאִים מֵהַגֶּפֶן הַזֶּה. כְּשֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל
וַעֲזָבוּ אֶת הַגֶּפֶן הַזֶּה, מַה כְּתוּב? כִּי מִגֶּפֶן סְדוּם גֶּפֶן
וְגו', וְלָכֵן יֵשׁ גֶּפֶן וַיֵּשׁ גֶּפֶן.

רָבִי יְהוּדָה וְרָבִי יִצְחָק הָיוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ. אָמַר רָבִי
יְהוּדָה לְרָבִי יִצְחָק, נִלְךְ בְּשָׂדֵה הַזֶּה, שֶׁהוּא
דֶּרֶךְ יוֹתֵר יִשְׂרָאֵל. הָלְכוּ. עַד שֶׁהִלְכוּ, אָמַר רָבִי
יְהוּדָה, כְּתוּב (משלי לא) לֹא תִירָא לְבֵיתָהּ מִשְׁלֵג כִּי
כָּל בֵּיתָהּ לִבְשׁ שָׁנִים. פְּסוּק זֶה רָבִי חֲזָקִיהָ חֲבַרְנוֹ
בְּאֵר בּוֹ, שְׁאֲמַר, דִּין הָרָשָׁעִים בְּגִיָּהֶנּוּ שָׁנִים עֶשֶׂר
חֲדָשׁ, חֲצִי מֵהֶם בְּחִמָּה וְחֲצִי מֵהֶם בְּשֵׁלֵג.

בְּשַׁעָּה שְׁנִכְנָסִים לְאֵשׁ, הֵם אוֹמְרִים: זֶהוּ וַדָּאִי
גִּיָּהֶנּוּ. נִכְנָסִים לְשֵׁלֵג, אוֹמְרִים: זֶה חֲרִיפּוֹת
הַחֶרֶף [הַקָּר] שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. מִתְחִילִים
וְאוֹמְרִים: וְהַ, וְאַחֵר כֶּף אוֹמְרִים: וַיֵּ. וְדוּד אָמַר,
(תהלים מ) וַיֵּעֲלֵנִי מִבּוֹר שָׁאוֹן מִטֵּיט הַיּוֹן וַיִּקַּם וַיִּגְו'.
מִמְקוֹם שְׁאוֹמְרִים וְהַ, וְאַחֵר כֶּף וַיֵּ.

וְהִיבֵן נִתְקַנּוֹת נַפְשָׁם? בְּשֵׁלֵג, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (תהלים
סח) בְּפָרֶשׁ שְׂדֵי מְלָכִים בָּהַ תְּשִׁלֵּג בְּצַלְמוֹן.

גְּבוּרָה, דִּין הַקֶּשֶׁה, לְהִיּוֹת עַל עַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָת
כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת. וּבָדַם עֲנָבִים סוּתָה - זֶה הָעֵץ
לְמָטָה, בֵּית דִּין שְׁנִקְרָא עֲנָבִים, וְהֵינֵן נִמְסָר [נִשְׁמָר]
בְּדָם עֲנָבִים כְּדֵי לְהַתְּלַבֵּשׁ בְּשִׁנֵּיהֶם, לְשֹׁבֵר תַּחְתּוֹ
כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוּדָת כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת
וּמְלַכֵי הָעוֹלָם.

רָבִי יוֹסֵי פָתַח וְאָמַר, אֶסְרֵי לְגַפְּן עִירָה, וְכְתוּב
(בראשית מ) וּבְגַפְּן שְׁלֹשָׁה שְׂרִיגִם וְהוּא כְּפָרַחַת
עֲלֵתָה נֹצֵה. בָּא רָאָה כַּמָּה אֶטוּמִים הֵם בְּנֵי אָדָם
שֶׁלֹּא יוֹדְעִים וְלֹא מְשַׁגִּיחִים בְּכַבּוּד רְבוּנָם וְלֹא
מִסְתַּכְּלִים בְּדְבָרֵי הַתּוֹרָה וְלֹא יוֹדְעִים דְּרַכִּיהֶם בְּמָה
יִתְפָּסוּ, שְׁכַתוּב (משלי ד) דֶּרֶךְ רָשָׁעִים כְּאִפְלָה לֹא
יָדְעוּ בְּמָה יִכָּשְׁלוּ.

בְּזִמָּן קָדְמוֹן הִיָּתָה נְבוּאָה שׁוֹרָה עַל בְּנֵי אָדָם, וְהָיוּ
יוֹדְעִים וּמִתְבוֹנְנִים לְדַעַת בְּכַבּוּד הָעָלְיוֹן.
כִּיּוֹן שֶׁפְּסָקָה מֵהֶם נְבוּאָה, הָיוּ מִשְׁתַּמְּשִׁים בַּבַּת קוֹל.
עַכְשָׁו פְּסָקָה נְבוּאָה וּפְסָקָה בַת קוֹל, וְלֹא
מִשְׁתַּמְּשִׁים בְּנֵי אָדָם אֶלָּא בְּחִלּוֹם.

וְחִלּוֹם הוּא דְרָגָה תַּחְתּוֹנָה הִיא חִיצוֹנָה, שְׁהָרִי
שָׁנִינוּ, חִלּוֹם הוּא אֶחָד מִשְׁשִׁים שֶׁל
נְבוּאָה, מַה הַטָּעַם? מִשּׁוּם שֶׁבֹא מִדְּרָגָה שְׁשִׁית
לְמָטָה, וְהָרִי נִתְבָּאֵר. בָּא רָאָה, הַחִלּוֹם נִרְאָה לְכָלֵם,
מִשּׁוּם שֶׁחִלּוֹם בָּא מִצַּד הַשְּׂמָאל, וַיּוֹרֵד בְּכַמָּה
דְּרָגוֹת, וְנִרְאָה חִלּוֹם, אֶפְלוֹ לְחִיבִים וְאֶפְלוֹ לְעוֹבְדֵי
כּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת.

מִשּׁוּם שֶׁלְּפַעֲמִים לּוֹקַחִים חִלּוֹם וְשׁוֹמְעִים אוֹתָם
הַמִּינִים הָרָעִים, וּמוֹדִיעִים לְבְנֵי אָדָם. מֵהֶם
שְׁצוּחִקִים [בָּהֶם] עַל בְּנֵי אָדָם וּמוֹדִיעִים לָהֶם
דְּבָרִים כּוֹזְבִים, וְלַפְעָמִים שׁוֹמְעִים דְּבָרֵי אֱמֶת,
וְלַפְעָמִים שֶׁהֵם שְׁלוּחִים לְרָשָׁעִים וּמוֹדִיעִים לָהֶם
דְּבָרִים עָלְיוֹנִים.

מַה כְּתוּב בְּרָשָׁע הַזֶּה? רָאָה חִלּוֹם אֱמֶת, שְׁכַתוּב
וּבְגַפְּן שְׁלֹשָׁה שְׂרִיגִם. מַהִי גֶפֶן? זוֹ כְּנַסְת
יִשְׂרָאֵל, שְׁכַתוּב (תהלים פ) הִבַּט מִשְׁמַיִם וַרְאָה וּפְקַד
גֶּפֶן זֹאת. מִשְׁמַיִם, שְׁהָרִי מִמְקוֹם זֶה נְזַרְקָה, כְּמוֹ
שְׁנֵאמַר (איכה ב) הַשְּׁלִיךְ מִשְׁמַיִם אֶרֶץ. וּפְקַד גֶּפֶן
זֹאת, גֶּפֶן שֶׁהִיא זֹאת, וַדָּאִי.

שְׁלֹשָׁה שְׂרִיגִם - כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (בראשית כט) שְׁלֹשָׁה
עֲדָרֵי צֹאן רֹבְצִים עָלֶיהָ. וְהִיא כְּפָרַחַת -

אל תתחר במרעים, מה זה אל תתחר במרעים?
היה צריך (לכתב) אל תתחבר! אלא אל תעשה
תחרות במרעים, כי לא ידעת יסוד עצמך ולא
תוכל לו, אולי הוא עץ שלא נעקר לעולמים
ותדחה מלפניו.

ואל תקנא בעשי עולה, שלא תשגיח במעשיהם
ולא תבא לקנא בהם, שכל מי שרואה את
מעשיהם ולא מקנא לקדוש ברוך הוא, עובר על
שלשה לאוים, שכתוב (שמות כ) לא יהיה לך
אלהים אחרים על פני. לא תעשה לך פסל וכל
תמונה. לא תשתחוה להם ולא תעבדם כי אנכי ה'
אלהיך אל קנא.

לבן צריך האדם להפרד מהם ולסטות דרכו מהם,
לבן נפרדתי וסטיתי את דרכי. מכאן והלאה
שמצאתי אתכם, אני אומר פסוקים הללו לפניכם.

פתח ואמר, ויקרא אל משה, כאן אל"ף קטנה
למה. משום שקריאה זו לא היתה
בשלמות. מה הטעם? שזה לא היה אלא במשכן,
ובארץ אחרת משום ששלמות לא נמצאת אלא
בארץ הקדושה.

עוד, כאן שכינה, [שם, נקבה] שם שלמות של זכר
ונקבה, אדם שנת אנוש. אדם - שלמות זכר
ונקבה. כאן נקבה. עוד, סוף הפסוק, וידבר ה' אליו
מאהל מועד לאמר, משום כך אל"ף קטנה.

עוד אל"ף קטנה, משל למלך שהיה יושב בכסאו
וכתר המלכות עליו, נקרא מלך עליון.
כשירד והולך לבית עבדו, נקרא מלך קטן. כך
הקדוש ברוך הוא, כל זמן שהוא למעלה על הכל,
נקרא מלך עליון. כיון שהורד מדורו למטה, הוא
מלך, אבל לא עליון כמו מקדם, ולכן אל"ף קטנה.

ויקרא, כך שנינו, זמן אותו להיכלו. מאהל מועד,
מה זה אהל מועד? האהל שבו תלויים
מועד וחג ושבת למנות, כמו שנאמר (בראשית א)
והיו לאתת ולמועדים. בו מתחיל החשבון להמנות,
ומיהו? הלבנה, כמו שנאמר (ישעיה לג) אהם בל יצען
בל יסע יתדותיו לנצח.

לאמר, מה זה לאמר? כדי לגלות [אבל הכל אחד
ויפה הוא, משום שהשלמות והיפי הוא
מקום לגלות] מה שהיה נסתר פנימה. ובכל מקום

יכול אף ישראל כן? תלמוד לומר, לא תירא לביתה?
משלג. מה הטעם? משום שכל ביתה לבש שנים.
אל תקרי שנים אלא שנים, כמו מילה ופריעה,
ציצית ותפלין, מזוזה ונר חנכה וכו'.

בא ראה, לא תירא לביתה משלג - זו כנסת
ישראל, שהיא כל ביתה לבש שנים, כמו
שאמרנו, שכתוב (ישעיה סג) חמוץ בגדים וגו', לבוש
של הדין הקשה, להפרע מעמים עובדי עבודה
זרה, ועתיד הקדוש ברוך הוא ללבש לבוש אדם
וחרב אדמה ולהפרע מהאדם. לבוש אדם, שכתוב
חמוץ בגדים, וכתוב (שם) מדוע אדם ללבושך.
הסיף אדמה, שכתוב (שם לד) חרב לה' מלאה דם.
ולהפרע מן האדם, שכתוב כי זבח לה' בבצרה
וגו'. עוד כי כל ביתה לבש שנים - שהרי זה בא
מצד של הדין הקשה.

אמר רבי יצחק, ודאי זה כך, אלא כל ביתה לבש
שנים, מהם השנים? אלו שנים קדמוניות,
משום שהיא נכללת מכלם ויונקת מכל הצדדים,
ככתוב (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים.

עד שהיו הולכים, פגשו באותו תינוק שהיה הולך
לקפוטקיא מאחרי החמור, וזקן אחד רוכב.
אמר אותו זקן לאותו תינוק, בני, אמר לי את
פסוקך. אמר לו, פסוקי אינו אחד, אלא רד למטה
או ארכב לפניך ואמר לך. אמר לו, לא רוצה, אני
זקן ואתה תינוק, שאשקל את עצמי עמך. אמר לו,
אם כך, אז למה שאלת פסוק? אמר לו, כדי שגלך
בדרך. אמר, תפח רוחו של אותו זקן, שהוא רוכב
ולא יודע דבר, ואמר שלא יהיה שקול עמי. נפרד
מאותו זקן והלך לו בדרך.

בשהגיעו רבי יהודה ורבי יצחק, קרב אליהם.
שאלו אותו וסח להם את המעשה.
אמר לו רבי יהודה, יפה עשית, לך עמנו ונשב כאן
ונשמע דבר מפיד. אמר להם, אני עיף, שלא אכלתי
היום הזה. הוציאו לחם ונתנו לו. התרחש להם נס
ומצאו מעין מים דקיק תחת עץ. שתו ממנו, והם
שתו וישבו.

פתח אותו תינוק ואמר, (תהלים לז) לדוד אל תתחר
במרעים אל תקנא בעשי עולה. לדוד, אם
שירה - לא אמר, אם תפלה - לא אמר. אלא בכל
מקום לדוד סתם, רוח הקדש אמר את זה.

הטהורות. שפינן שאמר מן הבהמה, יכול מן הכל, בין טהורות ובין טמאות? חזר ואמר מן הבקר ומן הצאן.

התקריבו את קרבנכם, קרבני ה' צריך (לכתב)! מה זה קרבנכם? אלא בתחלה קרבן לה', ועכשו קרבנכם. קרבן לה' אדם. קרבנכם מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, להראות יחוד מלמטה למעלה ומלמעלה למטה. מלמטה למעלה הינו קרבן לה'. מלמעלה למטה הינו קרבנכם.

למלך שיושב על הר עליון, למעלה למעלה, וכסא מתקן על אותו הר, ומלך עליון על הכל. אדם שמקריב דורון למלך, צריך לעלות מדרגה לדרגה עד שעולה מלמטה למעלה, למקום שהמלך יושב עליון על הכל, ואז יודעים שהרי מעלים דורון למלך, ואותו דורון הוא של המלך. יורד הדורון מלמעלה למטה, הרי יודעים שאותו דורון של המלך יורד מלמעלה לאהוב המלך שהוא למטה.

כך בתחלה, אדם עולה בדרגותיו מלמטה למעלה, ואז קרבן לה'. מן הבהמה מן הבקר, יורד בדרגותיו מלמעלה למטה, ואז זה קרבנכם. ומשום כך כתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי שתיתי ייני עם חלבי, הינו אדם וקרבן לה'. אכלו רעים, הינו מן הבהמה מן הבקר ומן הצאן, ואז תקריבו את קרבנכם.

באו רבי יצחק ורבי יהודה ונשקוהו על ראשו. אמרו, ברוך הרחמן שזכינו לשמע את זה, וברוך הרחמן שלא נאבדו הדברים הללו באותו זמן. קמו והלכו. עד שהיו הולכים, ראו גפן אחת נטועה בגנה אחת.

פתח אותו תינוק ואמר, אסרי לגפן עירה ולשרקה בני אתונו. פסוק זה הוא סוד עליון. אסרי?! אסר ה' צריך לכתב! עירה?! עיר ה' צריך לכתב! אלא סוד הוא לדרדקים שהם בבית רבן להשמר מאותו החץ של עיר, והשם הקדוש נכלל שם י"ה.

ובמו שפאן רמוז השם הקדוש, כך גם ולשרקה, שורק ה' צריך לכתב! נכלל שמה ו"ה. בני?! בן ה' צריך לכתב! שורק, ככתוב (ירמיה ב)

לאמר, כמו שנאמר וידבר ה' אל משה לאמר, שנתנה רשות לגלות, אבל הכל אחד, ויפה הוא, משום שהרי נמנה ללבנה הדבר ההוא, ממקום שמושה עומד.

וידבר ה' - למעלה. אל משה - באמצע. לאמר - אחרון, מקום שיש רשות לגלות. ועוד ויקרא אל משה, מה כתוב למעלה? (שמות טל) ויביאו את המשכן אל משה וגו'. למה אל משה? כך אמרו, משום שמושה ראה אותו בהר, והקדוש ברוך הוא הראה לו במראה העין, כמו שנאמר (שם כז) כאשר הראה אתך בהר. וכתוב וכתוב, (המדבר ח) כמראה אשר הראה ה' את משה וגו'. (שמות כה) וראה ועשה בתבניתם אשר אתה מראה בהר. עכשו הביאו לו כדי שיראה, אם הוא כמו אותו משכן שראה.

אבל למה ויביאו את המשכן אל משה? אלא, למלך שרצה לבנות פלטרין לגבירה, צוה את האמנים: היכל זה במקום פלוני, והיכל זה במקום פלוני, כאן מקום למטה, וכאן מקום למנוחה. כיון שעשו אותם האמנים, הראו למלך. כך ויביאו את המשכן אל משה, בעל הבית, איש האלהים. כיון שנשלים ההיכל, הזמינה הגבירה את המלך להיכל, הזמינה את בעלה אתה, משום כך ויקרא אל משה.

ומשום שמושה הוא בעל הבית, מה כתוב? (שמות לג) ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה. משה שהוא בעל הבית עשה כך, מה שאין רשות לאיש אחר לעשות כך.

וידבר ה' אליו - דרגה אחרת עליונה. ואז, בשעה שהזדמן משה להכנס, אז פתח ואמר, אדם כי יקריב מכם. מה אדם עושה כאן? אלא כשהתחברו שמש ולבנה כאחד, פתח ואמר אדם, ככתוב (חבקוק ג) שמש ירח עמד זבלה. עמד, ולא עמדו.

כי יקריב מכם - כאן נרמז, מי שיעשה עבודת קרבן השלם, שימצא זכר ונקבה. משמע שכתוב מכם, שימצא במראה שלכם. קרבן לה' - שמקריב הכל להאחז כאחד, למעלה ולמטה.

מן הבהמה - להראות אדם ובהמה הכל כאחד. מן הבקר ומן הצאן - אלו המרכבות

מקום שכל שמחה יוצאת ממנו, וסופו דין, מה הטעם? משום שסופו מקום פנוס של הכל, דין הוא, ובו נדון העולם, ולכן ראשית חדוה, וסוף דין. משום כך להצהיל פנים משמן, ממקום שכל חדוה יוצאת ממנו.

וְלֶחֶם לבב אנוש יסעד, איזה לחם? אלא לחם סועד [סומך] את העולם. ואם תאמר שבו תלוי לבדו סעד העולם – לא כך, שהרי לילה בלי יום לא נמצא, ולא צריך להפרידם. ומי שמפרידם יתפרד מהחיים, והיננו שכתוב (דברים ח) למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם, משום שלא צריך להפריד.

וְאִם תאמר, דוד איך אמר ולחם לבב אנוש יסעד, הואיל ולא תלוי בו לבדו סעד כל העולם? אלא דיוק הדבר ולחם, וא"ו התוסף, כמו ויה', ועל זה הפל נמצא כאחד.

בֵּא ראה, מי שמברך על המזון, לא יברך על שלחן ריק, וצריך להמצא לחם על השלחן וכוס של יין בימין, מה הטעם? בשביל לקשר שמאל בימין, ולחם שיתברך מהם ולהתקשר בהם, ולהיות הכל קשר אחד, לברך את השם הקדוש כראוי. שהרי לחם נקשר ביין, ויין בימין, ואז הפרכות שורות בעולם, והשלחן נתקן כראוי.

אָמַר רבי יצחק, אלמלא לא הזדמנה לנו דרך זו אלא לשמע הדברים הללו – די לנו. אמר רבי יהודה, נאה הוא לתינוק זה שלא ידע כל זה, ואני פוחד עליו אם יתקיים בעולם משום זה. אמר רבי יצחק, ולמה? אמר לו, משום שתינוק זה יכול להסתכל במקום שאין רשות לאדם להסתכל בו, ואני פוחד עליו, שעד שלא יגיע לפרקו ישגיח ויסתכל ויענישו אותו.

שָׁמַע אותו התינוק. אמר, אני פוחד מענש לעולמים, שהרי בשעה שאבא הסתלק מן העולם, ברך אותי והתפלל עלי, וידעתי שזכות אבי תגן עלי. אמרו לו, ומי הוא אביך? אמר, [אין רבי יהודה] בנו של רב המנונא הזקן. לקחו אותו והרכיבו אותו על כתפיהם שלשה מילין.

קָרְאוּ עליו, (שופטים יד) מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק וגו'. אמר להם אותו תינוק, דבר

ואנכי נטעתיך שורק. בן, פכתוב (זכריה ט) בן אתנות. למה שרקה, ולמה בני?

אָלֵא, כמו שיש שם קדוש לכפות את העיר, כך גם יש שם קדוש לכפות כח אחר, שהוא חמור, שאלמלא השם הקדוש רמוז כאן, היו מחריבים עולם, י"ה בכח זה, וי"ה [וי"ה] ו"ה בכח זה, לשמר מהם את העולם, ולשמר את האדם שלא ישלטו בו בעולם.

אָמַר לגפן, איזו גפן? זו כנסת ישראל. ולמה נקראת גפן? אלא מה גפן לא מקבלת עליה נטיעה אחרת, כך גם כנסת ישראל לא מקבלת עליה אלא את הקדוש ברוך הוא, ומשום כנסת ישראל נכפים לפניה כל הכחות האחרים ולא יכולים להרע ולשלט בעולם, ולכן הטיל הכתוב את השם הקדוש ביניהם בצד זה ובצד זה. בני אתנו, שנעקר משום אותו שורק, כמו שנאמר ואנכי נטעתיך שורק וגו'.

כַּבֵּם ביין לבשו וגו'. כבס! כבס הנה צריך לכתב! אלא כבס מיום שנברא העולם, ומיהו? זה מלך המשיח. ביין – צד השמאל. ובדס ענבים – צד השמאל, למטה. ועתיד מלך המשיח לשלט למעלה על כל הכחות האחרים של העמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות, ולשבר את כחם מלמעלה ומלמטה.

דָּבָר אחר כבס ביין לבשו – כמו היין הזה, מראה שמחה, וכלו דין [לעמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות]. כך גם מלך המשיח, יראה שמחה לישראל, וכלו דין לעמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות. כתוב (בראשית א) ורוח אלהים מרחפת על פני המים, זו רוחו של מלך המשיח, ומיום שנברא העולם הוא רוחץ לבושו ביין העליון.

רֵאָה מה כתוב אחריו, חכלילי עינים מיין ולבן שנים מחלב. זה יין העליון, [שמרוה של התורה] של התורה שמרוה, ממנו שותה. ולבן שנים מחלב, שהרי התורה יין וחלב, תורה שבכתב ותורה שבעל פה.

כָּתוּב (תהלים קד) ויין ישמח לבב אנוש [למה? משום שמקום של שמחה הוא בא, ומהו סוף הפסוק?] להצהיל פנים משמן, ודאי מקום שנקרא שמן. בא ראה, שירת היין חדוה, הוא

החרב שעומדת על הירך, להפרע ממי שפוגם מקום זה, ואז חגור חרבה על ירך גבור. גבור הוא, וגבור נקרא. ועל כף הודך והדרך.

דבר אחר חגור חרבה על ירך גבור - מי שיוצא לדרך, יתקן עצמו בתפלה של רבונו ויזדרז בצדק הזה, חרב עליונה, בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, כפתיוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך וישם לדרך פעמיו.

בא ראה, זבולון תמיד יצא לדרכים ולשבילים וערך קרבות, והזדרז בחרב העליונה הזו בתפלה ובקשות עד שלא יצא לדרך, ואז נצח את העמים והתגבר עליהם. ואם תאמר, יהודה הרי נתקן לזה לערך קרבות ותקונים בחרב הזו, למה זבולון?

אלא. בא ראה, שנים עשר השבטים הללו, כלם תקון של המלכה הם. שני תקונים של נקבות אמר שלמה בשיר השירים, אחד לרועה העליון - יובל, ואחד לכלה - שנת השמטה. תקון אחד למעלה, ותקון אחד למטה. גם מעשה בראשית הוא כך, בשני המקומות הללו. מעשה אחד למעלה, ומעשה אחד למטה, ולכן נפתחה התורה בב', מעשה שלמטה כמעשה שלמעלה. זה עושה עולם העליון, וזה עושה עולם התחתון. כמו זה.

שני תקונים של נקבות אמר שלמה, אחד למעלה ואחד למטה. אחד למעלה - בתקון עליון של השם הקדוש. אחד למטה - בתקון תחתון כמו שלמעלה.

בא ראה, אשרי חלקו של יעקב הקדוש שזכה לזה. והרי נתבאר, מיום שנברא העולם לא נמצאה מטה שלמה כמו מטתו של יעקב, ובשעה שרצה להסתלק מן העולם, אז היה שלם בכל צדדיו. אברהם מימינו, יצחק משמאלו, הוא באמצע, שכינה לפניו. כיון שראה יעקב את זה, קרא לבניו ואמר להם האספו, כדי שימצא תקון שלמעלה ושלמטה.

בא ראה את סוד הדבר. שני תקונים נמצאו שם, אחד עליון ואחד תחתון, שיהיה הכל שלם כראוי. תקון עליון, תקון נסתר ונגלה, שהרי תקון

בא לידיכם, פרשו אותו. אמרו לו, הקדוש ברוך הוא זמן לנו את דרך החיים, אמר אתה.

פתח ואמר, מהאכל יצא מאכל ומעז יצא מתוק, פסוק זה יש לנו בו סמך. מהאכל - זה צדיק, שפתיוב (משלי יג) צדיק אכל לשבע נפשו. צדיק אוכל ודאי ונוטל הכל, למה? לשבע נפשו, לתת שבע לאותו מקום שנקרא נפש דוד. יצא מאכל - שאלמלא אותו צדיק לא יצא מזון לעולמים ולא יוכל העולם לעמד [בון]. ומעז יצא מתוק - זה יצחק שברך את יעקב (בראשית כז) בטל השמים ומשמני הארץ.

עוד, אף על גב שהכל אחד, אלולא תקף הדין הקשה, לא יוצא דבש. מי הדבש? זו תורה שבעל פה, שפתיוב (תהלים יט) ומתוקים מדבש ונפת צופים. ומעז - זו תורה שבכתב, שפתיוב (שם כט) ה' עז לעמו יתן. יצא מתוק - זו תורה שבעל פה.

הלכו כאחד שלשה ימים, עד שהגיעו למבוי של הקיר של אמו. כיון שראתה אותו, סדרה את הבית, וישבו שם שלשה ימים אחרים. ברכו אותו והלכו, וסדרו דברים לפני רבי שמעון. אמר, ודאי ירשת התורה ירש, ואלמלא זכות אבות יענש מלמעלה. אבל הקדוש ברוך הוא לאותם שהולכים אחר התורה, יורשים אותה הם ובניהם לעולמים. זהו שפתיוב (ישעיה נט) ואני זאת בריתי אותם אמר ה' רוחי אשר עליך וגו'.

זבולן לחוף ימים ישכן והוא לחוף אגית וירכתו וגו'. רבי אבא פתח, (תהלים מה) חגור חרבה על ירך גבור הודך והדרך. וכי זה הוד והדר לחגר כלי זין ולהזדרז בזה? מי שמשתדל בתורה ועורך קרב בתורה ומזרז עצמו בה - זהו שבח [של רבונו], זהו הוד והדר, ואתה אומר חגור חרבה?

אלא ודאי שעקר הדבר, אות ברית הקדש נתן הקדוש ברוך הוא ורשם אותו בבני אדם כדי שישמרו אותו ולא יפגמו אותו בפגם את רשם המלך הזה, ומי שפוגם אותו, הרי עומדת נגדו (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית, לנקם נקמת הברית הקדוש שנרשם בו, והוא פוגם אותו.

ומי שרוצה לשמר מקום זה, יזדרז ויתקן עצמו וישם כנגדו בשעה שהיצר תוקף אותו את

שְׁבַעַה עֵינֵי ה' (זכריה ז) – הֵם שְׁבַעַה עֵינֵי הָעֵדָה, שְׁבַעִים סִנְהֵדְרִין. שְׁעָרוֹתֶיהָ, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (במדבר ב) כָּל הַפְּקוּדִים לְמַחְנֵה יְהוּדָה מֵאֵת אֶלְף וְגו'. כָּל הַפְּקוּדִים לְמַחְנֵה רְאוּבֵן, וְכֵן לְכָלֶם.

וְאִם תֹּאמֵר, בְּמִצְרַיִם בְּהִסְתַּלְקוֹת יַעֲקֹב מִהָעוֹלָם, שְׁנַמְצָאָה שְׁלֵמוֹת בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, כָּל זֶה אֵיפֹה הוּא? וְדַאי שְׁבַעִים נְפֹשׁוֹת הָיוּ, וְכָל אוֹתָם שֶׁהוֹלִידוּ בְּשַׁבַּע עֲשָׂרָה שָׁנִים שָׁאִין לָהֶם חֲשַׁבּוֹן, כְּכַתּוּב (שמות א) וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׁרְצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד, וְכַתּוּב (תהלים מ) עֲצֻמוּ מִשְׁעָרוֹת רֵאשִׁי. אֲשֶׁרֵי חָלְקוּ שֶׁל יַעֲקֹב הַשְּׁלָם, שֶׁהוּא הַשְּׁתַּלֵּם לְמַעֲלָה וּלְמַטָּה.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְדַאי כֶּף הוּא, אָכֵל בַּתְּקוּן הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַיּוֹבֵל אֵיךְ נִמְצָא כָּל זֶה? אָמַר לוֹ, אַרְיָה, כִּיּוֹן שֶׁסָּדֵר רַגְלָיו לְהַכְנִס לְכַרְס, מִיְהוּ שֶׁיַּכְנִס עִמּוֹ?

פְּתַח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, (איוב כג) וְהוּא בְּאֶחָד וּמִי יִשְׁיבֵנוּ וּנְפָשׁוּ אוֹתָהּ וַיַּעַשׂ. זֶה תְּקוּן הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה, הוּא הַכֹּל אֶחָד, לֹא הָיָה בּוֹ פְּרוּד כַּתְּחִלָּה הַזֶּה, שֶׁהָרִי כְּתוּב (בראשית ב) וּמִשָּׁם יִפְרָד וְהָיָה לְאַרְבְּעָה רֵאשִׁים. וְאֵף עַל גַּב שֵׁישׁ בּוֹ פְּרוּד, כְּשִׁיתְּבוֹנֵנוּ בְּדַבְּרִים, הַכֹּל עוֹלָה לְאֶחָד.

אָכֵל תְּקוּן הַיּוֹבֵל הַזֶּה עוֹמֵד עַל שְׁנַיִם עֲשָׂר, כְּמוֹ הַתְּחִלָּתוֹן הַזֶּה, וְאֵף עַל גַּב שֶׁהוּא אֶחָד, הָאֶחָד הַזֶּה מְשָׁלִים לְכָל צַד, בְּצַד זֶה וּבְצַד זֶה. אוֹתָם שֶׁשָּׂה צְדָדִים עֲלִיוֹנִים הֵם שְׁנַיִם עֲשָׂר, שְׁכָל אֶחָד מֵלוֹה לְחִבְרוֹ וּנְכַלֵּל מִמֶּנּוּ, וּנְמַצְאוּ שְׁנַיִם עֲשָׂר, וְהַגּוֹף וְהַכֹּל עוֹמֵד עַל שְׁנַיִם עֲשָׂר. מִי הַגּוֹף? זֶה יַעֲקֹב, וְהָרִי נִתְבָּאָר, אֲלֵא רֵאשׁ וְגוֹף בְּאֶחָד עוֹמְדִים.

עוֹד שְׁנַיִם עֲשָׂר – שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל זְרוּעַ יָמִין, חֶסֶד חֶסְדִּים. שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל זְרוּעַ שְׂמֹאל, גְּבוּרָה גְּבוּרוֹת. שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים בִּירֵךְ יָמִין, נִצְחֵה נִצְחֵים. שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים בִּירֵךְ שְׂמֹאל, הו"ד וְהוֹדוֹת – הָרִי שְׁנַיִם עֲשָׂר. וְהַגּוֹף עוֹמֵד עֲלֵיהֶם – הָרִי שְׁלֹשָׁה עֲשָׂר. עוֹד, בְּשֵׁלַשׁ עֲשָׂרָה מִדּוֹת הַתּוֹרָה מִתְּפַרְשֵׁת, וְהַכֹּל אֶחָד, מְלַמְעֵלָה לְמַטָּה בִּיחּוּד, עַד אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁעוֹמֵד עַל פְּרוּד.

שְׁבַעַה עֵינַיִם עֲלִיוֹנִים, אֲלֵה שְׁכָתוּב (זכריה ד) עֵינֵי ה' הֵמָּה מְשׁוּטְטִים, זְכָרִים, שֶׁהָרִי זֶהוּ

שֶׁל הַיּוֹבֵל הוּא, אוֹתוֹ שָׁאֵמַר שְׁלֵמָה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, כְּמוֹ שָׁאֵמַרְנוּ, הָרֵאשׁ הַנְּסַתָּר שְׁלֵא הַתְּגַלָּה כָּאֵן וְלֹא יָפֵה לְגִלּוֹתוֹ. הַזְרוּעוֹת וְהַגּוֹף הַתְּגִלּוֹ, וְהֵם יְדוּעִים. שׁוֹקִים נְסַתְרוּ וְלֹא הַתְּגִלּוֹ. מָה הַטֵּעַם? מִשׁוּם שְׁנַבּוּאָה לֹא שׁוֹרָה כִּי אִם בְּאַרְצֵי הַקְּדוּשָׁה, וְתִקּוּן זֶה נְסַתָּר וְנִגְלָה.

תְּקוּן אַחַר לְמַטָּה – תְּקוּן הַכְּלָה שָׁאֵמַר שְׁלֵמָה בְּשִׁיר הַשִּׁירִים, זֶהוּ תְּקוּן שֶׁהַתְּגַלָּה יוֹתֵר, וְתִקּוּן זֶה בְּשָׁנִים עֲשָׂר שְׁבַטִים, שֶׁהֵם תְּחִתִּיהָ, וְתִקּוּן הַגּוֹף שְׁלָהּ.

פְּתַח רַבִּי אֶבְיָא וְאָמַר, (מלכים-א ז) וַיַּעַשׂ אֶת הַיָּם מוֹצֵק וְגו'. וְכַתּוּב עוֹמֵד עַל שְׁנֵי עֲשָׂר בְּקַר שְׁלֹשָׁה פְּנִים צְפוֹנָה וְשְׁלֹשָׁה פְּנִים יָמָה וְשְׁלֹשָׁה פְּנִים נֹגְבָה וְגו' וְהֵם עֲלֵיהֶם מְלַמְעֵלָה וְגו'. וְכַתּוּב וְאֵת הַבְּקָר שְׁנַיִם עֲשָׂר תַּחַת הַיָּם [וְגו']. עוֹמֵד עַל שְׁנֵי עֲשָׂר בְּקַר, כֶּף הוּא וְדַאי, שֶׁהֵם הַזֶּה מְתַקֵּן בְּשָׁנִים עֲשָׂר בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת, בְּשָׁנִים עֲשָׂר לְמַעֲלָה מְרַכְּבוֹת מְמַנּוֹת לְמַעֲלָה בְּשָׁנִים עֲשָׂר, לְמַטָּה שְׁנַיִם עֲשָׂר שְׁבַטִים. כִּיּוֹן שֶׁרָאָה יַעֲקֹב אֵת הַתְּקוּן הָעֲלִיּוֹן וְרָאָה שְׁכִינָה עוֹמֵדָת מוֹלוֹ, רָצָה לְהַשְׁלִים תְּקוּנֶיהָ. קָרָא לְשָׁנִים עֲשָׂר בְּנִיּוֹ, וְאָמַר לָהֶם הַאֲסָפוּ, הַתְּקִינוּ עֲצַמְכֶם לְהַשְׁלִים אֶת הָאֲמוּנָה.

בֵּא רָאָה, שְׁנַיִם עֲשָׂר שְׁבַטִים בְּאַרְבָּעָה דְגָלִים בְּאַרְבָּעָה צְדָדִים, שְׁלֹשָׁה פּוֹנִים צְפוֹנָה, וְשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים יָמָה, וְשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים נֹגְבָה, וְשְׁלֹשָׁה פּוֹנִים מְזֻרְחָה, וְהֵם עֲלֵיהֶם. וְכֶף הוּא וְדַאי, שְׁלֹשָׁה שְׁבַטִים לְכָל צַד, לְאַרְבָּעָה רוּחוֹת הָעוֹלָם, וְשְׁלֹשָׁה שְׁבַטִים לְזְרוּעַ יָמִין, וְשְׁלֹשָׁה שְׁבַטִים לְזְרוּעַ שְׂמֹאל, וְשְׁלֹשָׁה שְׁבַטִים לִירֵךְ יָמִין, וְשְׁלֹשָׁה שְׁבַטִים לִירֵךְ שְׂמֹאל, וְגוֹף הַשְּׁכִינָה עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוּב וְהֵם עֲלֵיהֶם.

מָה הַטֵּעַם שְׁלֹשָׁה שְׁבַטִים לְזְרוּעַ וְשְׁלֹשָׁה שְׁבַטִים לִירֵךְ וְכֵן לְכָל? אֲלֵא סוּד הַדָּבָר – שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים הֵם בְּזְרוּעַ יָמִין, וְשְׁלֹשָׁה בְּשְׂמֹאל, וְשְׁלֹשָׁה בִּירֵךְ יָמִין, וְשְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים בִּירֵךְ שְׂמֹאל. נִמְצְאוּ שְׁנַיִם עֲשָׂר קְשָׁרִים לְאַרְבָּעָה צְדָדִים, וְהַגּוֹף עֲלֵיהֶם. נִמְצְאוּ שְׁנַיִם עֲשָׂר עִם הַגּוֹף כְּמוֹ שְׁלֵמָה עֲלֵיהֶם. מִנֵּין לָנוּ? שְׁכָתוּב (בראשית מט) כָּל אֵלֶּה שְׁבַטֵי יִשְׂרָאֵל שְׁנַיִם עֲשָׂר, וְזוֹאת, מִשׁוּם שֶׁבָּה הַשְּׁתַּלֵּם הַחֲשַׁבּוֹן, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר וְהֵם עֲלֵיהֶם מְלַמְעֵלָה.

וְאַרְצָן לֹא שְׁמַתִּי. וְלִכְּנָן נִקְרָא בְּרִית אֱלֹהֵיךָ, וְנִקְרָא יָם הַמֶּלַח, וְהֵימָּן נִקְרָא עַל שְׁמוֹ.

רַבִּי חֵיִיא אָמַר, כְּתוּב (תהלים יא) כִּי צַדִּיק ה' צַדִּיקוֹת אָהֵב, זֶה הַמֶּלַח בֵּינָם [בַּמַּיִם], וּמִי שֶׁמִּפְּרִידָם גּוֹרֵם לְעֲצָמוֹ מִיָּתֵהּ, לִכְּנָן כְּתוּב לֹא תִשְׁבֵּית מֶלַח, שֶׁהָרִי זֶה לֹא הוֹלֵךְ בְּלִי זֶה.

אָמַר רַבִּי אַחָא, יָם אֶחָד הוּא, וְנִקְרָא יָמִים. אֲלֵא יֵשׁ מְקוֹם בֵּינָם שֶׁהוּא מִיָּם צְלוּלִים, וַיֵּשׁ מְקוֹם שָׁבוּ מִיָּם מְתוּקִים, וַיֵּשׁ מְקוֹם בּוֹ מִיָּם מְרִים, וְלִכְּנָן קוֹרְאִים יָמִים, וְעַל זֶה לְחוּף יָמִים. אָמַר רַבִּי אַבָּא, כָּל שֶׁבֶט וְשֶׁבֶט וְכָל אֶחָד וְאֶחָד קָשָׁר אֶחָד מֵאוֹתָם קָשָׁרִים שֶׁמִּתְחַבְּרִים בַּגּוּף.

רַבִּי אַבָּא הִיָּה יוֹשֵׁב לִילָה אֶחָד, וְקָם לְעֶסֶק בְּתוֹרָה. עַד שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב, בָּא רַבִּי יוֹסִי וְהִכָּה בַּפֶּתַח. אָמַר, בְּתַבַּת הַשָּׂרִים מְצוּיִים תְּכַשִּׁיטִים.

יֵשְׁבוּ וְעִסְקוּ בְּתוֹרָה. בֵּין כֶּךָ קָם בֶּן הַמְּאָרַח וַיֵּשֶׁב לִפְנֵיהֶם. אָמַר לָהֶם, מַה שֶׁכְּתוּב (יהושע ב) וְהִחַיִּיתֶם אֶת אָבִי וְאֶת אִמִּי וְגוֹ', וְכְתוּב וּנְתַתֶּם לִי אוֹת אֲמַת, מַה רְצַתְהוּ מֵהֶם? אָמַר רַבִּי אַבָּא, יָפָה שְׂאֵלָתְךָ, אֲבָל אִם שִׁמְעַתְּ דְּבָר - אָמַר בְּנִי. אָמַר, עוֹד שְׂאֵלָה, שֶׁהָרִי הֵם נִתְּנוּ לָהּ מַה שֶׁלֹּא רְצַתְהוּ מֵהֶם, שֶׁכְּתוּב אֶת תְּקִנַּת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה תִּקְשְׁרִי בְּחִלוּם וְגוֹ'.

אֲלֵא כֶּךָ לְמַדְּנֹו, הִיא רְצַתְהוּ סִימָן חַיִּים, שֶׁכְּתוּב וְהִחַיִּיתֶם אֶת אָבִי וְגוֹ', וְאֲמַרְהָ, סִימָן חַיִּים אֵינֹו שׁוֹרָה אֲלֵא בְּאוֹת אֲמַת, וּמַהִי אוֹת אֲמַת? זֹו אוֹת ו', מִשׁוּם שֶׁבּוֹ שְׁרוּיִים חַיִּים. כֶּךָ לְמַדְּנֹו, סִימָן שֶׁל מֹשֶׁה בְּקִשָּׁה, וְהֵם לָמָּה נִתְּנוּ לָהּ תְּקִנַּת חוּט הַשָּׁנִי?

אֲלֵא, הֵם אָמְרוּ, מֹשֶׁה הָרִי הִסְתַּלַּק מִן הָעוֹלָם, שֶׁהָרִי הִתְכַּנֵּס הַשָּׁמַשׁ, וְהָרִי הִגִּיעַ זְמַן הַלְּבָנָה לְשִׁלֹּט, סִימָן שֶׁל הַלְּבָנָה יֵשׁ לָנוּ לְתַת לָךְ, וּמַהִו? תְּקִנַּת חוּט הַשָּׁנִי הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שיר ד) כְּחוּט הַשָּׁנִי שֶׁפְּתוּתִיךָ. סִימָן שֶׁל יְהוֹשֻׁעַ יְהָיָה אֲצִלְךָ, מִשׁוּם שֶׁכָּעַת שֶׁלְטוֹן הַלְּבָנָה. קָמוּ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יוֹסִי וּנְשָׁקוּהוּ. אָמְרוּ, וְדַאי עֲתִיד אֲתָה לְהִיּוֹת רֹאשׁ יְשִׁיבָה אוֹ אִישׁ גְּדוֹל בְּיִשְׂרָאֵל, וּמִיִּהוּ? רַבִּי בּוּן.

מְקוֹם שֶׁל זְכָר הוּא. כָּאֵן עֵינֵי ה' מְשׁוּטְטוֹת, בְּתַקּוֹן הַשְּׂכִינָה לְמִטָּה, מְקוֹם שֶׁל הַנִּקְבָּה [עוֹמְדָת]. שֶׁבַע עֵינַיִם עֲלִיוֹנוֹת כְּנִגְדָּה זֶה שֶׁכְּתוּב לָךְ ה' הַגְּדִלָה וְהַגְּבוּרָה וְגוֹ'. מְקוֹם זֶה מְשָׁלִים לְכָל צַד.

עוֹד הַשְּׁעָר, כְּכְתוּב (תהלים קו) מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה'. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (שם מ) עֲצָמוֹ מִשְׁעָרוֹת רֹאשֵׁי. וְכְתוּב (איכה ג) חֲסָדֵי ה' כִּי לֹא תִמְנֹו וְגוֹ'. וְתַקּוּנִים אֵלוֹ הִתְעַלּוּ [מִמְקוֹם] לְמְקוֹם אַחֵר. וְאָף עַל גַּב שֶׁכָּאֵן נֶאֱמַר יוֹתֵר, וְעַלָּה בְּמִשְׁקַל עֲלִיוֹן וְתַחְתּוֹן, וְשִׁלְמָה הַמֶּלֶךְ אֲמָרָם וְהַצְטַרְכָּנוּ לְפָרְשָׁם. אֲשֶׁרִי חֲלָקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים יוֹתֵר, שִׁיּוּדְעִים דְּרָךְ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָאֵן הַכֹּל הִתְגַּלָּה לְיוֹדְעֵי מַדּוֹת.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, זְבוּלָן וַיִּשְׁשַׁכְר תְּנֵאֵי עָשׂוֹ. אֶחָד יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בְּתוֹרָה, וְאֶחָד יוֹצֵא וְעוֹשֵׂה מְסַחֵר, וְתוֹמֵךְ בִּישְׁשַׁכְר, שֶׁכְּתוּב (משלי ג) וְתִמְכִּיךָ מֵאֲשֶׁר. וְהָיָה פּוֹרֵשׁ לְיָמִים לְעֲשׂוֹת מְסַחֵר, וְחֲלָקוֹ כֶּךָ הָיָה, שֶׁהָרִי הֵימָּן הָיָה יִרְשָׁתוֹ. וְלִכְּנָן קוֹרָא לוֹ יִרְךָ. דְּרָךְ הַיִּרְךָ לְצֵאת וְלְהִכָּנֵס. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (דברים לג) שִׁמַּח זְבוּלָן בְּצֵאתוֹךָ וַיִּשְׁשַׁכְר בְּאַהֲלֵיךָ. לְחוּף יָמִים יִשְׁכַּן - בְּאוֹתָם יוֹרְדֵי הֵימָּן לְעֲשׂוֹת מְסַחֵר. לְחוּף יָמִים - אָף עַל גַּב שָׁיִם אֶחָד הָיָה בִּירְשָׁתוֹ, בְּשָׁנֵי יָמִים הוּא שׁוֹרָה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, כָּל שָׂאֵר הַיָּמִים הָיוּ מְחַפְּשִׁים סְחוּרָה בֵּינָם שָׁלוֹ. וְהוּא לְחוּף אֲנִיָּת, מְקוֹם שֶׁשָּׁם נִמְצְאוֹת כָּל הָאֲנִיּוֹת לְעֲשׂוֹת סְחוּרָה. וַיִּרְכָּתוּ, אָמַר רַבִּי חֲזַקִּיָּה, יִרְכָּתוּ מִגִּיעָה עַד גְּבוּל צִידוֹן, וְתַחֲנוּם שָׁלוֹ נִפְרָד עַד אוֹתוֹ מְקוֹם, וְסְחוּרָה שֶׁל כָּל בְּעָלֵי הַסְּחוּרָה סוֹכְבִים, וְשָׁבִים בְּסְחוּרְתָם לְאוֹתוֹ מְקוֹם.

רַבִּי אַחָא אָמַר, כְּתוּב (ויקרא ב) וְלֹא תִשְׁבֵּית מֶלַח בְּרִית אֱלֹהֵיךָ מֵעַל מִנְחָתְךָ עַל כָּל קִרְבָּנְךָ תִּקְרִיב מֶלַח. וְכִי לָמָּה מֶלַח? אֲלֵא מִשׁוּם שֶׁהוּא מְמַרְק וּמְבַשֵּׁם אֶת הַמֶּר לְתַת לוֹ טַעַם, וְאִם לֹא הָיָה [מִשׁוּם] מֶלַח, לֹא יִכּוֹל הָעוֹלָם לְסַבֵּל אֶת הַמֶּר. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה כו) כִּי כַּאֲשֶׁר מִשְׁפָּטִיךָ לְאַרְצָךָ צָדַק לְמַדּוֹ יִשְׁבִי תִבֵּל. וְכְתוּב (תהלים פט) צָדַק וּמִשְׁפָּט מְכוּן כְּסֵאֶךָ.

וּמִלַּח הִיא בְּרִית שֶׁהָעוֹלָם עוֹמֵד בּוֹ, שֶׁכְּתוּב (ירמיה ג) אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה חֻקוֹת שָׁמַיִם

וְדַאי על שנים עשר הרים עומדת, שלשה הרים לצד זה, ושלושה הרים לצד זה, וכן לארבע זויות, ואז נקראת חיה, כמו שנאמר (יחזקאל י) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל. ואלה נקראות בנות ירושלים, משום שעומדת עליהן, והן מעידות עדות למלך על כנסת ישראל. זהו שכתוב (תהלים קכב) שבטי יה עדות לישראל להודות לשם ה'. אומר רבי יהודה, אשרי חלקם של ישראל שיודעים דרכי הקדוש ברוך הוא, עליהם כתוב (דברים יד) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך ובך בחר ה' וגו'.

יששכר חמר גרם רבץ בין המשפטים. אומר רבי אלעזר, וכי יששכר נקרא חמור? אם משום שהשתדל בתורה, נקרא לו סוס או אריה או נמר, למה חמור? אלא אמרו, משום שחמור נושא משא, ולא בועט באדונו כמו שאר הבהמות, ואין בו גסות הרוח, ולא חושש לשכב במקום מתקן. אף כף יששכר, שהשתדלותו בתורה, נוטל משא התורה, ולא בועט בקדוש ברוך הוא, ואין בו גסות הרוח, כמו החמור שלא חושש לכבודו אלא לכבוד רבונו [רבון]. רבץ בין המשפטים, כמו שאמרנו (אבות פ"ה) ועל הארץ תישן, וחי צער תחיה, ובתורה אתה עמל.

דבר אחר יששכר חמר גרם רבץ וגו' – פתח ואמר, (תהלים כז) לדוד ה' אורי וישעי ממי אירע ה' מעוז חיי ממי אפחד. כמה חביבים הם דברי התורה, כמה חביבים אותם שמשתדלים בתורה לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה, לא פוחד מפגעי העולם, שמור הוא למעלה, שמור הוא למטה. ולא עוד, אלא שכופת כל פגעי העולם ומוריד אותם לעמק תהום רבה.

בא ראה, בשעה שנכנס הלילה, הפתחים נסתמים, וכלבים וחמורים שורים ומשוטטים בעולם, ונתנת רשות להשחית, וכל בני העולם ישנים במטותיהם, ונשמות הצדיקים עולות להתענג למעלה. כשמתעוררת רוח צפון ונחלק הלילה, התעוררות קדשה מתעוררת בעולם, וזה נאמר בכמה מקומות.

אשרי חלקו של אותו אדם שעומד באותה שעה ומשתדל בתורה. כיון שהוא פותח בתורה,

עוד שאל ואמר, כל בני יעקב שנים עשר שבטים, הסתדרו למטה כמו שלמעלה, למה הקדים בברכות את זבולון ליששכר תמיד, והרי יששכר השתדלותו בתורה, ותורה מקדימה בכל מקום? למה הקדים את זבולון בברכות? אביו הקדים אותו, משה הקדים אותו?

אלא זבולון זכה על שהוציא פת מפיו ונתן לפיו של יששכר, משום כף הקדימו בברכות. מכאן למדנו, מי שסועד את בעל התורה, נוטל ברכות למעלה ולמטה, ולא עוד, אלא שזוכה לשני שלחנות, מה שלא זוכה בן אדם אחר. זוכה לעשר שיתברך בעולם הזה, וזוכה להיות לו חלק בעולם הבא. זהו שכתוב זבולון לחוף ימים ישכן והוא לחוף אנית. כיון שכתוב לחוף ימים, אז למה והוא לחוף אנית? אלא לחוף ימים – בעולם הזה, לחוף אנית – בעולם הבא, כמו שנאמר (תהלים קד) שם אניות יהלכון וגו'. ששם הוא שפע העולם הבא.

פתח ואמר, (שיר ה) השבעתי אתכם בנות ירושלים אם תמצאו את דודי מה תגידו לו שחולת אהבה אני. וכי מי קרוב למלך כמו כנסת ישראל, שהיא אומרת, אם תמצאו את דודי מה תגידו לו? אלא בנות ירושלים אלו הם נשמות הצדיקים, שהם תמיד קרובים למלך, ומודיעים למלך בכל יום את עסקי הגבירה

סדר הלימוד ליום יט שבט [יום 137 בשנה].

שכך למדנו, בשעה שהנשמה יורדת לעולם, כנסת ישראל נכנסת עליה בקיום של שבועה, שתגיד למלך ותודיע לו אהבתה אליו, כדי להתפייס עמו.

ובמה? משום שחייב על בן אדם ליחד את השם הקדוש בפה, בלב ונפש, ולקשר הכל כשלהבת הקשורה בגחלת, ובאותו היחוד שעושה, גורם לפייס המלך עם הגבירה, ומודיע למלך אהבתה אליו.

דבר אחר בנות ירושלים – אלו שנים עשר שבטים, ששנינו, ירושלים עומדת על שנים עשר הרים. ומי שאמר על שבועה, לא אמר להשלים שלמות. ואף על גב שהכל אחד, שיש שבועה ויש ארבעה ויש שנים עשר, והכל אחד.

משמים ארץ. שני כסאות למטה – ירושלים, ואותם בעלי התורה. והכסאות שלמטה כמו הכסאות שלמעלה, בעלי התורה, הינו כסא של יעקב. ירושלים הינו כסא של דוד. ועל זה כתוב עד די כרסון, ולא כסא. כסאות רבים נפלו, וכלם לא נפלו אלא מעלבונה של תורה.

בא ראה, כשאותם צדיקי אמת משתדלים בתורה, כל אותם כחות שאר העמים, של שאר החילות, כל החילות שלהם נכפים ולא שולטים בעולם, וישראל [ויש] מזמנים עליהם להעלותם על הכל. ואם לא, חמור גורם לישראל ללכת לגלות ולפל בין העמים ולשלט עליהם, וכל זה למה? משום וירא מנחה כי טוב, ומתקן לפניו, ויכול להרויח בגללה כמה טובות וכמה כסופים, והטה דרכו שלא לסבל על תורה, משום כך ויהי למס עבד.

כתוב (שיר ז) הדודאים נתנו ריח ועל פתחינו כל מגדים חדשים גם ישנים וגו'. הדודאים נתנו ריח – [הדודאים] אלו אותם שמצא ראובן, כמו שנאמר (בראשית ל) וימצא דודאים בשדה, ולא התחדשו דברי תורה אלא על ידיו בישראל, כמו שנאמר ומבני יששכר יודעי בינה לעתים וגו'.

ועל פתחינו כל מגדים – הם גרמו להיות על פתחינו, על פתחי בתי כנסיות ובתי מדרשות, כל מגדים. חדשים גם ישנים – כמה דברים חדשים ועתיקים של התורה שהתגלו על ידיהם, לקרב את ישראל לאביהם שלמעלה. זהו שכתוב לדעת מה יעשה ישראל.

דודי צפנתי לך (שיר ז) – מפאן למדנו, שכל מי שמשתדל בתורה כראוי ויודע לחדש דברים ולחדד דברים כראוי, אותם הדברים עולים עד כסא המלך, וכנסת ישראל פותחת להם שערים וגונזת אותם. ובשעה שנכנס הקדוש ברוך הוא להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, מוציאה אותם לפניו, והקדוש ברוך הוא מסתכל בהם ושמת. אז הקדוש ברוך הוא מתעטר בעטרות עליונות ושמת בגבירה. זהו שכתוב חדשים גם ישנים דודי צפנתי לך. ומאותה שעה דבריו כתובים בספר, זהו שכתוב (מלאכי ג) ויכתב ספר זכרון לפניו.

את כל אותם המינים הרעים הוא מכניס לנקב תהום רבה, וכופת את החמור, ומורידו בשרים שתחת העפר של זהמת הקשר.

משום כך יששכר, שהשתדלותו בתורה, כופת את החמור ומוריד אותו מאותו גרם המעלות, שהוא עולה להזיק לעולם, ושם מדורו בין המשפתים, בין זהמת השרים שבעפר.

בא ראה מה כתוב, וירא מנחה כי טוב ואת הארץ כי נעמה ויט שכמו לסבל ויהי למס עבד. וירא מנחה כי טוב – זו תורה שבכתב. ואת הארץ כי נעמה – זו תורה שבעל פה. ויט שכמו לסבל – לסבל על התורה ולדבק בה ימים ולילות. ויהי למס עבד – להיות עובד את הקדוש ברוך הוא ולדבק בו ולהתיש את עצמו בה.

רבי שמעון ורבי יוסי ורבי חייא היו הולכים מהגליל העליון לטבריה. אמר רבי שמעון, גלך ונשתדל בתורה, שכל מי שיודע להשתדל בתורה ולא משתדל – מתחייב בנפשו, ולא עוד, אלא נותנים עליו על הארץ ושעבוד רע, שכתוב ביששכר ויט שכמו לסבל. מה זה ויט? סטה, כמו שנאמר (שמואל א-ח) ויטו אחרי הבצע. מי שסוטה דרכו ועצמו שלא לסבל על תורה, מיד ויהי למס עבד.

פתח רבי שמעון ואמר, (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצותיהם אמלא. אשריהם בני העולם, אותם שמשתדלים בתורה, שכל מי שמשתדל בתורה, נאהב למעלה ונאהב למטה, ויורש בכל יום ירשת העולם הבא. זהו שכתוב להנחיל אהבי יש. מה זה יש? זהו עולם הבא שלא פוסקים מימיו לעולמים ונוטל שכר טוב עליון שלא זוכה בו אדם אחר, ומיהו? י"ש. ומשום כך רמז לנו בשמו של יששכר שהשתדל בתורה – יש שכר. זהו שכר של אותם שמשתדלים בתורה, י"ש.

כתוב (דניאל ז) חזת הוית עד די כרסון רמיו ועתיק יומין יתב וגו' חזת הוית עד די כרסון רמיו – כשנחרב בית המקדש, שני כסאות נפלו, שנים למעלה ושנים למטה. שנים למעלה, כי התרחקה התחונה מהעליונה. כסא של יעקב התרחק מכסא דוד, וכסא דוד נפל. זהו שכתוב (איכה ב) השליך

יְהוּדָה נוטל כַּח בְּשֵׁתֵי זְרוּעוֹת, מְשׁוּם שְׂרָאוּבֵן, שֶׁהוּא יָמִין, [הַעֲבָרָה] אֲבָדָה מִמֶּנּוּ הַבְּכוֹרָה, הַפְּהֵנָה וְהַמְּלֻכּוֹת, וְעַל זֶה כָּתוּב בִּיהוּדָה (דברים לג) יָדְיוֹ רַב לוֹ וְעִזָּר מִצָּרָיו תִּהְיֶה.

בֵּא רָאָה, כְּתוּב (מלכים א-י) וַיַּעַשׂ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה כֶּסֶף שֵׁן גָּדוֹל. הַכֶּסֶף שֶׁל שְׁלֹמֹה עָשָׂה אוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה, וְכָל הַדְּיוֹקְנָאוֹת [שֶׁל כָּאֵן] שְׁלֹמֶעֱלָה עָשָׂה כֵּךְ. וְעַל זֶה כָּתוּב וַיֵּשֶׁב שְׁלֹמֹה עַל כֶּסֶף ה' לְמֶלֶךְ, מֶלֶךְ דָּבָר סְתוּם הוּא. וְכֵן (מלכים א-ב) וּשְׁלֹמֹה יֵשֵׁב עַל כֶּסֶף דָּוִד אָבִיו וְתַכֵּן מְלֻכּוֹתוֹ מְאֹד, שְׁעֲמָדָה הַלְּבָנָה בְּשִׁלְמוֹת.

דָּן יָדִין עֲמוֹ - בַּהֲתַחֲלָה, וְאַחַר כֵּךְ שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאַחַד, כִּיחֻדּוֹ שֶׁל עוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁהִיָּה בְּשִׁמְשׁוֹן, שֶׁהוּא יְחִידֵי עָשָׂה דִין בְּעוֹלָם, וְדָן וְהָרַג כְּאַחַד, וְלֹא הַצָּטְרֵךְ סִמְךְ.

דָּן יָדִין עֲמוֹ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, דָּן, הִינּוּ נִחַשׁ, אוֹרֵב עַל דְּרָכִים וּשְׁבִילִים. וְאִם תֹּאמַר עַל שְׁמִשׁוֹן לְבָדוֹ הוּא, אֵף כֵּךְ גַּם לְמַעֲלָה, זֶהוּ נֶפֶשׁ אַחֲרַת [נִחַשׁ קִטָּן] מְאֹסֵף לְכָל הַמַּחְנוֹת, וְאוֹרֵב בְּדְרָכִים וּבְשְׁבִילִים. אַחַר כֵּךְ מִכָּאֵן יוֹצְאִים חִילוֹת וּמַחְנוֹת, אוֹתָם שְׂאוֹרְכִים לְאַנְשֵׁים עַל חֲטָאִים, שְׁזוֹרְקִים אוֹתָם לְאַחֹר אַחֲרֵי כְּתִפְיָהֶם. אָמַר רַבִּי חֵיִיא, נִחַשׁ הַקְּדָמוֹנִי לְמַעֲלָה, עַד שֶׁלֹּא יִתְבַּסֵּם בֵּינֵן שֶׁל שְׁמִחָה. **נִחַשׁ** עֲלֵי דְרָךְ. בֵּא רָאָה, כְּמוֹ שֵׁישׁ דְּרָךְ לְמַעֲלָה, כֵּךְ גַּם יֵשׁ דְּרָךְ לְמַטָּה, וְהֵיָם נִפְרָד לְכַמָּה דְּרָכִים בְּכָל צֵד. וַיֵּשׁ דְּרָךְ אַחַת שְׁבָאָה וּמִגְדִּילָה אֶת הַיָּם, וּמִגְדֵּל דָּגִים רָעִים לְמִינֵיהֶם. כְּמוֹ שֶׁהוֹצִיאוּ מִיָּם לְמַטָּה, דָּגִים טוֹבִים, דָּגִים רָעִים, דָּגֵי צְפָרְדַּע, כְּמוֹ זֶה דָּגִים רָעִים לְמִינֵיהֶם.

וּכְשֶׁמְשַׁתְּמָטִים מִדְּרָךְ הַיָּם, נִרְאִים רוֹכְבִים עַל סוּסֵיהֶם. וְאַלְמָלָה הַנִּחַשׁ הַזֶּה, שֶׁהוּא כּוֹנֵס אֶת כָּל הַמַּחְנוֹת, אוֹרֵב בְּסוּף הַדְּרָכִים וּמִפְּזֵר אוֹתָם לְאַחֹר, הֵיוּ מַחְרִיבִים אֶת הָעוֹלָם. מִצַּד שֶׁל אֱלֹהֵי יוֹצְאִים מְכַשְׁפִּים לְעוֹלָם. בֵּא רָאָה, בְּבִלְעָם כְּתוּב, (במדבר כד) וְלֹא הֵלֶךְ כְּפַעַם בְּפַעַם לְקִרְאֵת נִחַשִׁים, מְשׁוּם שֶׁהֵם עוֹמְדִים לְלַחֵשׁ בְּכַשְׁפֵי הָעוֹלָם. **רָאָה** מֵהַ כְּתוּב? יְהִי דָן נִחַשׁ עֲלֵי דְרָךְ. מֵהַ זֶה עֲלֵי דְרָךְ? אֱלֹא נִחַשׁ, מִי שְׁמִשְׁתַּדֵּל אַחֲרָיו, מִכְּחִישׁ פְּמִלְיָה שֶׁל מַעֲלָה, וּמִיָּהוּ? אוֹתָהּ דְרָךְ

אֲשֵׁרֵי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שְׁמִשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה כְּרָאוּי, אֲשֵׁרֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֲשֵׁרֵי בְּעוֹלָם הַבָּא. עַד כָּאֵן שֶׁלְטוֹן יְהוּדָה, זְרוּעַ שְׁנַכְלָלֵת כֹּל, בַּכַּח שֶׁל כָּל הַצְּדָדִים, שְׁלֹשָׁה קְשָׁרִים שֶׁל הַזְרוּעַ לְהַתְּגַבֵּר עַל הַכֹּל.

דָּן יָדִין עֲמוֹ כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל. רַבִּי חֵיִיא אָמַר, פְּסוּקַת זֶה כֵּךְ יֵשׁ לוֹ לומר, דָּן יָדִין לְשְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל, אוֹ דָן יָדִין לְשְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל כְּאַחַד. מֵהוּ דָן יָדִין עֲמוֹ, וְאַחַר כֵּךְ כְּאַחַד שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל? אֱלֹא דָן, הוּא שְׁכָתוּב בּוֹ (במדבר י) מְאֹסֵף לְכָל הַמַּחְנוֹת, שֶׁהוּא יָרַךְ שְׁמָאל, וְהוֹלֵךְ בְּסוּף.

בֵּא רָאָה, כִּינּוּן שֶׁיְהוּדָה וְרָאוּבֵן נוֹסְעִים, הַלּוּיִם וְהָאֲרוֹן פּוֹרְשִׁים דְּגָלִים, וְנוֹסֵעַ דְּגַל אֲפָרִים שֶׁהוּא לְמַעֲרָב. יָרַךְ יָמִין נוֹסֵעַת מַחְלִיּוֹת הַמִּדְּבָה. וְאִם תֹּאמַר, זְבוּלוֹן שֶׁהוּא נִכְנָס וְיוֹצֵא, שְׁכָתוּב בּוֹ (דברים לג) שְׁמַח זְבוּלוֹן בְּצִאֲתָךְ, וְכָתוּב וַיִּרְכָּתוּ וְגו'. אֱלֹא וְדָאֵי יְהוּדָה נִכְלָל מֵהַכֹּל.

בֵּא רָאָה, מְלָכוֹת הָעֲלִיּוֹנָה נִכְלָלֵת מֵהַכֹּל, וְיְהוּדָה הוּא מְלָכוֹת תַּחְתּוֹנָה. כְּמוֹ שְׁמִלְכוֹת עֲלִיּוֹנָה נִכְלָלֵת מֵהַכֹּל, כֵּךְ גַּם מְלָכוֹת תַּחְתּוֹנָה נִכְלָלֵת מֵהַכֹּל, מִגּוּף, מִיָּרֵךְ, כְּדִי לְהַתְּגַבֵּר בְּכַחוֹ.

כְּתוּב מִימֵינוּ א"ש ד"ת לְמוֹ. תּוֹרָה נִתְּנָה מִצַּד הַגְּבוּרָה, וְגְבוּרָה נִכְלָלֵת בִּימִין וּבִגּוּף וְיָרֵךְ וּבְכָל. כֵּךְ גַּם הַסֵּדֵר הָרִאשׁוֹן הוּא יְהוּדָה, מְלָכוֹת שְׁבָאָה מִצַּד שֶׁל גְּבוּרָה וְנִכְלָלֵת בִּימִין, בִּגּוּף וּבְיָרֵךְ, וּבְכָל נִכְלָלֵת, כְּמוֹ שֶׁהַמְּלָכוֹת הָעֲלִיּוֹנָה נִכְלָלֵת מֵהַכֹּל.

סֵדֵר שְׁנֵי רָאוּבֵן, שֶׁהוּא לְצַד דְרוֹם, וְדְרוֹם הוּא יָמִין. אֶת כָּל כַּח הַיָּמִין נֹטֵל יְהוּדָה, מְשׁוּם [שְׁנַעֲשֵׂתָה] שֶׁהַעֲבָרָה הַמְּלָכוֹת מְרָאוּבֵן, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר פַּחַז כַּמִּים אֶל תּוֹתֵר, וְנֹטֵל אוֹתָהּ יְהוּדָה, וְהַתְּגַבֵּר בְּתַקְפָּה הַיָּמִין שֶׁהִיָּה מְרָאוּבֵן, וְכֵךְ כְּתוּב בְּדוֹד, (תהלים קיא) נֶאֱמַר ה' לְאֲדֹנָי שָׁב לִימִינִי, מְשׁוּם שְׁמָאל נִכְלָלֵת בִּימִין וּמַתְּחִיזָק בְּכַחוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שם קיח) יָמִין ה' עָשָׂה חֵיל וְגו'. יְהוּדָה וְרָאוּבֵן הֵיוּ שְׁתֵּי זְרוּעוֹת.

סֵדֵר שְׁלִישֵׁי אֲפָרִים, שֶׁהוּא יָרֵךְ יָמִין, וְנוֹסֵעַ לְפָנָי הַשְּׁמָאל תָּמִיד. וְדָן [זֶה], שֶׁהוּא יָרֵךְ שְׁמָאל, נוֹסֵעַ בְּסוּף, וְעַל כֵּךְ הוּא הַמְּאֹסֵף לְכָל הַמַּחְנוֹת לְצַבְאוֹתָם וְהוֹלֵךְ בְּסוּף.

תפלתו, והוא בצרה, ולא יכול לסדר את שבח רבונו כראוי, מה הוא?

אמר לו, אף על גב שלא יכול לכוון לבו ורצונו, סדור ושבח של רבונו למה שיגדע? אלא יסדר את שבח רבונו אף על גב שלא יכול לכוון, ויתפלל תפלתו. זהו שכתוב תפלה לדוד שמעה ה' צדק הקשיבה רנתי. שמעה ה' צדק - בתחלה, משום שהוא סדור של שבח רבונו. ואחר כך הקשיבה רנתי האזינה תפלתי. מי שיכול לסדר שבח רבונו ולא עושה, עליו כתוב (ישעיה א) גם כי תרבו תפלה אינני שמע ידיכם וגו'.

כתוב (שמות כט) את הכבש האחד תעשה בבקר ואת הכבש השני תעשה בין הערבים. תפלות כנגד תמידין תקנום. בא ראה, בהתעוררות שלמטה מתעורר גם למעלה, ובהתעוררות שלמעלה גם כן למעלה ממנו, עד שמגיעה ההתעוררות למקום שצריך הנהגה להדלק ונדלק, ובהתעוררות העשן שלמטה נדלק נר למעלה, וכשזה נדלק [מנורות], כל המנורות האחרות דולקות, ומתברכים ממנו כל העולמות. נמצא שהתעוררות הקרבן תקון העולם והברכות של כל העולמות.

הרי כיצד? מתחיל העשן לעלות, אותם דיוקנאות קדושים שממנים על העולם נהנים [נתקנים] להתעורר, ומעוררים את הדרגות בתשוקה עליונה, כמו שנאמר (תהלים קד) הכפירים שאגים לטרף וגו'. אלה מעוררים לדרגות עליונות שמעליהן עד שההתעוררות מגיעה, עד שרוצה המלך להתגבר בגבירה.

ובתשוקה שלמטה נובעים מים תחתונים כנגד מים עליונים, שהרי לא נובעים מים עליונים אלא בהתעוררות של תשוקה שלמטה, ואז התשוקה נדבקת, ונובעים מים תחתונים כנגד מים עליונים, והעולמות מתברכים, וכל המנורות דולקות, ועליונים ותחתונים נמצאים בכרכות.

בא ראה, כהנים ולוים מתעוררים לחבר שמאל בימין. אמר רבי חזקיה, הפל כן הוא ודאי, אבל כן שמעתי, כהנים ולוים, זה מעורר שמאל, וזה מעורר ימין, משום שהתחברות זכר אל הנקבה

עליונה שיוצאת מלמעלה, כמו שנאמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך וגו'. נחש, מי שמשתדל אחריו, כאלו הולך על אותה דרך עליונה להכחישו, משום שמאותה דרך נזונים העולמות העליונים.

ואם תאמר, דן למה הוא בדרגה הזו? אלא ככתוב (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים. כך גם הנשף עקבי סוס וגו', כדי לשמר אותו לכל המחנות. אמר רבי אלעזר, תקון הכסא הוא. בא ראה, כסא של שלמה המלך, נחש אחד מנענע בקשרי השרביט שלמעלה מהאריות.

כתוב (שופטים ג) ותחל רוח ה' לפעמו במחנה דן וגו'. בא ראה, שמשון היה נזיר עולם, ופרוש מן העולם הוא, והתגבר בו כח חזק, והוא היה נחש בעולם הזה כנגד עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהרי ירשת חלק ברפת דן אביו ירש, שכתוב יהי דן נחש עלי דרך וגו'.

אמר רבי חייא, נחש ידוע, שפיפון מהו? אמר לו, סוד התקון של מכשפים שנחש הוא שפיפון, כך גם אותו בלעם הרשע, בכל היה יודע. בא ראה, כתוב (במדבר כג) וילך שפי, לפעמים בזה ולפעמים בזה.

ואם תאמר, דן אין דרגתו בזה - כך זה ודאי, אלא התמנה על דרגה זו [לאותו] להיות צד אחרון, ושבח הוא שלו, ממנים של המלך בזה, וממנה על זה, וכבוד הוא לכל אותם הממנים. וכסא המלך נתקן בכל אותם הממנים, בכל אותם הממנים שתחתיהם נפרדות דרכים ודרגות, הן לטוב והן לרע, וכלם נאחזים בתקוני הכסא הללו. ולכן דן לצד צפון, בנקב תהום רבה. שבצד צפון כמה קבוצות מחבלים הזדמנו לשם, וכלם שרים ממנים להרע את העולם.

לכן התפלל יעקב ואמר לישועתך קויתי ה', בכל השבטים לא אמר לישועתך אלא בזה, משום שראה לו תקף חזק של הנחש, מרחש דין להתגבר.

רבי יוסי ורבי חזקיה היו הולכים לראות את רבי שמעון בקפוטקיא. אמר רבי חזקיה זה שאמרנו לעולם יסדר אדם שבחו של רבונו ואחר כך יתפלל תפלתו. מי שלבו טרוד ורוצה להתפלל

(ג) ולָדָן אָמַר דָּן גּוֹר אַרְיָה יִזְנַק מִן הַבְּשָׁן. מֶה הִטְעַם? כְּדֵי [שֶׁהוּא] שְׂיֵהֶיָה רֵאשִׁית וְסוּף, שֶׁל אַרְבַּעַת הַדְּגָלִים קָשׁוּר בִּיהוּדָה, שֶׁהוּא מֶלֶךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר גּוֹר אַרְיָה יְהוּדָה, וְהוּא רֵאשִׁית הַדְּגָלִים, וְסוּף הַדְּגָלִים הוּא דָּן, שֶׁפְּתוּב דָּן גּוֹר אַרְיָה וְגו', לְהִיּוֹת רֵאשִׁית וְסוּף קָשׁוּרִים בְּמָקוֹם אֶחָד.

לִישׁוּעַתָּה קוִיִּתִּי ה'. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שׁוֹפְטִים יג) וְהוּא יַחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל מִיַּד פְּלִשְׁתִּים. אָמַר [רַבִּי אַחָא], וְכִי לָמָּה קוִיִּתִּי, וְהָרִי הַסְּתֵלֶק יַעֲקֹב מִן הָעוֹלָם בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן מִלְּפָנֵי שְׁנָיִם? לָמָּה אָמַר שֶׁהוּא מַחֲכָה לְאוֹתָהּ הַיְשׁוּעָה? [אַלָּא וְדַאִי] אָמַר לוֹ, וְדַאִי סוּד הַדְּבָר כְּכַתוּב (שׁוֹמֵת יז) וְהָיָה כְּאִשֶׁר יָרִים מֹשֶׁה יָדוֹ וְגָבַר יִשְׂרָאֵל, יִשְׂרָאֵל סָתָם. אַף כָּאֵן וְהוּא יַחַל לְהוֹשִׁיעַ אֶת יִשְׂרָאֵל - יִשְׂרָאֵל סָתָם. לָכֵן אָמַר לִישׁוּעַתָּה קוִיִּתִּי ה'.

אָמַר רַבִּי חִיָּיא, וְדַאִי כָף הוּא, וְיִפְהָ. אֲשֶׁרֵי חֵלְקָם שֶׁל הַצַּדִּיקִים שְׂיֻדְעִים לְהַשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה כְּדֵי לְזַכּוֹת בָּהּ בַּחַיִּים שְׁלַמְעֵלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ל) כִּי הוּא חֲיִיךָ וְאַרְךָ יַמֶּיךָ לְשַׁבַּת עַל הָאָדָמָה וְגו'.

גָּד גָּדוּד יִגְדַּנּוּ וְהוּא יִגְדַּ עֶקֶב. רַבִּי יִיסָא אָמַר, מֶגֶד נִשְׁמַע שֶׁהָרִי חִילוֹת יֵצְאוּ לְעַרְףְךָ קֶרֶב, מִשְׁמַע שֶׁפְּתוּב גָּד. בְּכָל מָקוֹם גִּימ' ל דַּל"ת, חִילוֹת וּמַחֲנוֹת יוֹצְאִים מֵהֶם, שֶׁהָרִי גִימ' ל נוֹתֵן וְדַל"ת לֹקַח, וּמִכָּאֵן [וּמִוֹשְׁכַת] כְּמָה חִילוֹת וְכְמָה מַחֲנוֹת תְּלוּיִים בָּהֶם.

בֵּא רָאָה, אוֹתוֹ נִהָר שְׁשׁוּפֵעַ וְיוֹצֵא מַעַדָּן, לֹא פּוֹסְקִים מִימּוֹ לְעוֹלָמִים, וְהוּא מִשְׁלֵים לְעֻנְיִים, וְלָכֵן עוֹמְדִים כְּמָה חִילוֹת וְכְמָה מַחֲנוֹת וְנִזְזוֹנִים מִכָּאֵן. וְעַל זֶה גָּד, זֶה מוֹצֵיא וְנוֹתֵן, וְזֶה לֹקַח וְלֹקַח, וְנִזְזוֹנִים הַבַּיִת וְכָל אֲנָשֵׁי הַבַּיִת.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֲלֵמָלָא שֶׁהָיָה גָד מִבְּנֵי הַשְּׁפָחוֹת, הַשְּׁעָה עֲמָדָה לוֹ לְהַשְׁלִים יוֹתֵר מִהַכֹּל. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (כְּרַאשִׁית ל) בֵּא גָד, קָרִי, וְכַתוּב בְּגֵד חֲסֵר אֶל"ף, שֶׁהָרִי הַשְּׁעָה עוֹמְדָת בְּשַׁלְמוֹת, וְהַסְּתַלְקָה מִמֶּנּוּ. זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (אֵיּוֹב ו) אַחִי בְּגָדוֹ כְּמוֹ נַחַל, מִשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ נִהָר שְׁשׁוּפֵעַ הַסְּתַלְקָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה, וְכַתוּב בְּגֵד חֲסֵר אֶל"ף, וְלָכֵן לֹא זָכָה בְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה וְהַסְּתַלְקָה מִמֶּנּוּ.

אֵינוֹ אֶלָּא בְּשִׁמְאֵל וְיַמִּין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ב) שְׁמָאֵלוֹ תַחַת לְרַאשֵׁי וַיַּמִּינוּ תַחֲבַקְנִי. וְאָז מִתְחַבֵּר הַזֵּכֶר בְּנִקְבָה, וְתַשׁוּקָה נִמְצְאָת, וְהָעוֹלָמוֹת מִתְבָּרְכִים, וְעֲלִיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים בְּשִׁמְחָה.

וְלָכֵן כִּהְנִים וְלוֹיִם מְעוֹרְרִים דְּבַר לְמַטָּה, לְעוֹרֵר תַּשׁוּקָה וְחִבִּיבוֹת לְמַעְלָה, שֶׁהַכֹּל תְּלוּי בִּימִין וּבְשִׁמְאֵל. נִמְצָא שֶׁהַקֶּרֶב יְסוּד הָעוֹלָם, תְּקוּן שֶׁל הָעוֹלָם, שֶׁמְחָה שֶׁל עֲלִיוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדַאִי יִפְהָ אִמְרַתְךָ, וְכָף הוּא, וְכָף שֶׁמְעַתִּי הַדְּבָר וְשִׁכַחְתִּי אוֹתוֹ, וְאֲנִי שֶׁמְעַתִּי זֶה, וְהַכֹּל בְּאֶחָד עוֹלָה. **עֲבָשׁוּ** תְּפִלָּה בְּמָקוֹם קֶרֶבְךָ, וְצָרִיךְ אָדָם לְסַדֵּר שְׁבַח רְבוּנוֹ כְּרַאוּי, וְאִם לֹא יְסַדֵּר, אֵין תְּפִלָּתוֹ תְּפִלָּה. בֵּא רָאָה, סְדוּר שְׁלָם שֶׁל שְׁבַחוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא - מִי שְׂיֻדְעַ לִיחַד אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ כְּרַאוּי, שְׁבַזָּה מִתְעוֹרְרוֹת וְנִשְׁפָּעוֹת בְּרִכּוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, לֹא הַשְּׁרָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל בְּגִלוֹת בֵּין הָעַמִּים אֶלָּא כְּדֵי שְׂיִתְבָּרְכוּ שְׂאֵר הָעַמִּים בְּגִלְלָם, שֶׁהָרִי הֵם מִשְׁפִּיעִים בְּרִכּוֹת מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בְּכָל יוֹם.

הֲלָכּוּ. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, רָאוּ נֶחֱשׁ אֶחָד שֶׁהָיָה מִסְתּוֹכֵב [וּמִצַּדָּד] בְּדֶרֶךְ, וְסָטָן מִן הַדֶּרֶךְ. בֵּא אֲלֵיהֶם אִישׁ אֶחָד. הֲרַג אוֹתוֹ הַנֶּחֱשׁ. הַחֲזִירוּ רֵאשִׁיָּהם וְרָאוּ אֶת אוֹתוֹ אִישׁ שְׁמַת. אָמְרוּ, וְדַאִי אוֹתוֹ נֶחֱשׁ עָשָׂה אֶת שְׁלִיחוֹת רְבוּנוֹ. בְּרוּךְ הַרְחֵמָן שֶׁהַצִּילָנוּ.

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, יְהִי דָן נֶחֱשׁ עַלֵי דְרִיךְ, מְתִי הָיָה דָן נֶחֱשׁ? בִּימֵי יִרְבָּעָם, שֶׁפְּתוּב (מְלָכִים א-יב) וְאֵת הָאֶחָד נִתֵּן בְּדָן. לָמָּה נִתֵּן שֵׁם עַלֵי דְרִיךְ, עַל אוֹתוֹ הַדֶּרֶךְ? כְּדֵי לְמַנַּע [אוֹתוֹ דְרִיךְ שְׁעוֹלִים] שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לִירוּשָׁלַיִם [וְלֹא יַעֲלוּ שָׁם]. וְזֶה דָן הָיָה לָהֶם נֶחֱשׁ לְיִשְׂרָאֵל עַלֵי דְרִיךְ, עַלֵי דְרִיךְ וְדַאִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וַיִּנְעֵץ הַמֶּלֶךְ וְגו'. שְׁפִיפָן עַלֵי אֶרֶץ, שְׁעַקֵּץ אֶת יִשְׂרָאֵל. וְהַכֹּל לֹא הָיָה אֶלָּא עַלֵי דְרִיךְ וְעַלֵי אֶרֶץ, לְמַנַּע מִיִּשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יַעֲלוּ לִירוּשָׁלַיִם לְחַגֵּג חֲגִיָּיהֶם וְלְהַקְרִיב קֶרְבָּנוֹת וְעוֹלוֹת וְלַעֲבֹד שָׁם.

בֵּא רָאָה, בְּשַׁעָה שֶׁהִגִּיעוּ הַבְּרִכּוֹת לְיַד מֹשֶׁה לְבָרֶךְ אֶת כָּל הַשְּׁבָטִים, רָאָה אֶת דָּן שֶׁהָיָה קָשׁוּר בְּנֶחֱשׁ, חֲזַר וְקָשַׁר אוֹתוֹ בְּאַרְיָה, זֶהוּ שֶׁפְּתוּב (דְּבָרִים

לאשתו כדי שיתקשר עמה אהבה שלמה, שהרי מתוך כך לא יתן עינו באשה אחרת. מה זה קשה כשואל? אלא מה שואל קשה בעיני הרשעים לרדת אליו, כך קנאה קשה בעיני מי שאוהב ומקנא להפרד מאהבה.

דבר אחר קשה כשואל קנאה – מה שואל, בשעה שמורידים אליה את הרשעים, מודיעים להם חטאייהם על מה הורידו אותם, וקשה להם, כך מי שמקנא, הוא תובע על חטאו ומחשב [וחושד] כמה מעשים, ואז נקשר בו קשר האהבה.

רשפיה רשפי אש שלהבת יה, מה זה שלהבת יה? זו שלהבת שבוערת ויוצאת מתוך שופר שהוא מתעורר ושורף, ומיהו? השמאל. זהו שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, זה שורף שלהבת של האהבה של כנסת ישראל אל הקדוש ברוך הוא.

ולבן (שם ח) מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה. שהרי כשבא הימין שהוא מים, מוסיף שרפת האהבה, ולא נכבחה שלהבת השמאל, כמו שנאמר וימינו תחבקני, זהו מים רבים לא יוכלו לכבות את האהבה, וכן הכל כגון הזה.

עד שהיו יושבים, שמעו את קולו של רבי שמעון שהיה בא בדרך, הוא ורבי יהודה ורבי יצחק. התקרב למערה, יצאו רבי אלעזר ורבי אבא. אמר רבי שמעון, מכתלי המערה ראיתי ששכינה פאן. ישבו. אמר רבי שמעון, במה עסקתם? אמר רבי אבא, באהבת כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא, ורבי אלעזר פרש פסוק זה בכנסת ישראל, שימני כחותם על לבך וגו'. אמר לו, אלעזר, באהבה עליונה וקשר החביבות הסתכלת.

שתק רבי שמעון שעה. אמר, בכל מקום צריך שתיקה, חוץ משתיקה של התורה. גניזה אחת יש לי גנוזה, ואיני רוצה שתאבד מכם, והיא דבר עליון, ומצאתי אותו בספרו של רב המנונא הזקן.

בא ראה, בכל מקום הזכר רודף אחר הנקבה ומעורר אליה אהבה, וכאן מצאנו שהיא מעוררת אהבה ורודפת אחריו, ודרך העולם שאין

רבי יהודה אמר, מנין לראובן שהיה כזה? ככתוב פחו כמים אל תותר, שהסתלקו המים ולא שפעו, והרי נתבאר במה פגם, ושניהם לא זכו בארץ הקדושה, וחילות ומחנות להנחיל לישראל את הארץ. בא ראה, מה שנפגם בגד, השתלם באשר. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. עכשו השלים גימ"ל לדל"ת.

רבי אלעזר ורבי אבא נשמטו במערת לוד, שנכנסו מפני תקף השמש, שהיו הולכים בדרך. אמר רבי אבא, נסובב את המערה הזו בדברי תורה. פתח רבי אלעזר ואמר, שימני כחותם על לבך כחותם על זרועך וגו', רשפיה רשפי אש שלהבת יה. בפסוק זה התעוררנו, אבל לילה אחד היה, כשהייתי עומד לפני אבא ושמעתי ממנו דבר, שאין שלמות ורצון ותשוקת כנסת ישראל בקדוש ברוך הוא אלא בנשמות הצדיקים, שהם מעוררים נביעת המים התחתונים כנגד העליונים, ובאותה שעה שלמות הרצון והתשוקה בדבקות אחת לעשות פרות.

בא ראה, אחר שנדבקו זה בזה והיא קבלה רצון, היא אומרת, שימני כחותם על לבך. למה כחותם? אלא דרכו של חותם, כיון שנדבק במקום אחד, אף על גב שזו ממנו, הרי נשאר רשם באותו מקום ולא זו ממנו, שכל הרשם וכל הדמות שלו נשאר בו. כך אמרה כנסת ישראל, הרי נדבקתי בך, אף על גב שזזתי ממך והלכתי לגלות, שימני כחותם על לבך, כדי שישאר כל דמותי בך כחותם הזה שישאר כל דמותו באותו מקום שנדבק בו.

כי עזה כמות אהבה, חזקה היא, כפרדת הרוח מהגוף. ששנינו, בשעה שאדם מגיע להסתלק מן העולם ורואה מה שרואה, הרוח הולכת בכל איברי הגוף והגלים עולים, כמי שהולך בים בלי משוטים, עולה ויורד ולא מועיל לו. בא ונפרד מכל איברי הגוף, ואין [להם] קשי כמו היום שנפרדת הרוח מהגוף. כך חזק האהבה של כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא כחזק המנות בשעה שרוצה הרוח להפרד מהגוף.

קשה כשואל קנאה, כל מי שאוהב ולא קושר עמו קנאה, אין אהבתו אהבה. כיון שקנא, הרי האהבה השלמה. מפאן למדנו שצריך אדם לקנא

ועם כל זה, דרך העולם שאותם בני הכפר בוכים על פרדת בן המלך מהם. פקח אחד היה שם, אמר להם, על מה אתם בוכים, וכי לא בן המלך הוא, ולא נראה יותר לדור ביניכם אלא בהיכל של אביו? כך משה, שהיה פקח, ראה בני כפר שהיו בוכים, ועל זה אמר (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם לא תתגדדו.

בא ראה, אלו היו יודעים את זה כל הצדיקים, היו שמחים אותו יום שמגיע להם להסתלק מן העולם, וכי לא כבוד עליון הוא שהגבירה באה בשבילם, ולהוביל אותם להיכל המלך שישמח בהם המלך כל יום? שהרי הקדוש ברוך הוא לא משתעשע אלא בנשמות הצדיקים.

בא ראה, התעוררות האהבה של כנסת ישראל לקדוש ברוך הוא, נשמות הצדיקים למטה מעוררים אותה, משום שהם באים מצד המלך, מצד הזכר, והתעוררות זו מגיעה לנקבה מצד של הזכר, ומתעוררת אהבה. נמצא שזכר מעורר חביבות ואהבה לנקבה, ואז הנקבה נקשרת באהבה לזכר.

כמו זה תשוקת הנקבה לשפך מים תחתונים כנגד מים עליונים אינה אלא בנשמות הצדיקים. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא, שעליהם קימים עליונים ותחתונים, ועל זה (משלי ח) וצדיק יסוד עולם, כתוב סתם.

וסוד הכל - צדיק, הוא יסוד שלמעלה, והוא יסוד למטה, וכנסת ישראל נכללת מצדיק מלמעלה וממטה. צדיק מצד זה וצדיק מצד זה יורשים אותה. זהו שכתוב (תהלים לו) צדיקים יירשו ארץ, יירשו ארץ ודאי.

בא ראה, צדיק יורש ארץ זו ומוריק עליה ברכות בכל יום, ונותן לה תפנוקים ועדונים בשפע עליון ששופע עליה, והרי בארנו את הדבר.

וסוד הכתוב - (בראשית מט) מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך. ועם כל זה דבר אחר, שכתוב (שיר ו) ראוה בנות ויאשרוה, ועל זה אמרה לאה, (בראשית ל) באשרי כי אשרוני בנות, והכל יפה.

ובא ראה, מן העולם הבא נמשך ושופע לצדיק הזה לתת תפנוקים ועדונים לארץ הזו,

שבת הנקבה לדרך אחרי הזכר, אלא דבר נסתר הוא, ודבר עליון מבית גנוי המלך.

בא ראה, שלש נשמות הן, והן עולות בדרגות עליונות ידועות, ועל שהן שלש - הן ארבע. אחת נשמה עליונה שלא נתפסת ולא מתעורר בה הגזבר [הגזע] של האוצר העליון, כל שכן התחתון. וזו נשמה לכל הנשמות, והיא נסתרת ולא נגלית לעולמים ולא נודעת, וכלם בה תלויות.

וזו מתעטפת בעטוף של זהר הכרמל [של הבודלח] בתוך הזהר, ונוטף טפות טפות מרגליות, ונקשרים כלם כאחד, כמו הקשרים של איברי גוף אחד, והוא נכנס לתוכם ומראה בהם מעשיו. הוא והם אחד הם, ואין בהם הפרדה. זו נשמה עליונה טמירה של הכל.

נשמה אחרת נקבה נסתרת בתוך חילותיה, והיא נשמה להם, ומהם אחוז הגוף להראות בהם מעשיה לכל העולם, כמו גוף שהוא כלי לנשמה לעשות בו מעשה, ואלה כמו אותם הקשרים הטמירים שלמעלה.

נשמה אחרת היא נשמת הצדיקים למטה. נשמות הצדיקים באות מאותן נשמות עליונות, מנשמת הנקבה ומנשמת הזכר, ולכן נשמות הצדיקים הן עליונות על כל אותם החילות והמחנות שלמעלה.

ואם תאמר, הרי הם עליונים משני צדדים, למה ירדו לעולם הזה ולמה הסתלקו ממנו? למלך שנוולד לו בן, שלח אותו לכפר אחד לגדלו, ולגדל אותו עד שייגדל [לו], וילמדו אותו דרכי היכל המלך. שמע המלך שהרי בנו גדל והתגדל, מה עשה באהבת בנו? שולח לו את הגבירה אמו בשבילו, ומכניסו להיכלו, ושמח עמו כל היום.

כך הקדוש ברוך הוא הוליד בן מהגבירה, ומיהו? זו נשמה עליונה קדושה. שלח אותה לכפר, לעולם הזה, שתתגדל בו וילמדו אותה דרכי היכל המלך. כיון שידע המלך שהרי בנו גדל בכפר הזה וזמן הגיע להביאו להיכלו, מה עשה באהבת בנו? שולח את הגבירה בשבילו ומכניס אותו להיכלו. הנשמה לא עולה מן העולם הזה עד שבאה הגבירה בשבילה, ומכניסה אותה להיכל המלך, ויושבת שם לעולמים.

בא ראה, אשר רשום למעלה ורשום למטה בתקוני כלה, ועל כל שנים עשר השבטים הים עומד עליהם ונתקן בהם. זהו שכתוב (מלכים-א ז) והים עליהם מלמעלה. וסוד הדבר - נתקן למעלה ונתקן למטה בארץ. נתקן למעלה בתקונים ידועים כמו של העולם העליון, ונתקן למטה בשנים עשר השבטים הללו כמו שלמעלה, ועל כך שכינה למעלה ושכינה למטה בשביל [בתוכם של] ישראל, ובשנים עשר שבטים [ובשני שבטים] [ובשני צדדים] נכללת ונתקנת. אשר בתקוניה עומד כשאר השבטים.

ואם לא שגלה משה - לא נודע, שכתוב (דברים לג) וטבל בשמן רגלו, להראות איפה הקשר שלו במקומו, שהוא משפיע אותו שמן משחה מלמעלה. משום כך כתוב ברוך מבנים אשר וגו'.

רבי שמעון פתח ואמר, נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר. הרי נאמר שהעולם העליון הוא עולם של זכר. כיון שעולה דבר מכנסת ישראל ומעלה, הכל הוא זכר. מנין לנו? מעולה. למה נקראת עולה? משום שעולה מעל הנקבה, ומשום כך (ויקרא א) עלה זכר תמים יקריבנו וגו'.

למה תמים? וכי חתיכות חתיכות צריך אותו שאומר תמים?! מה זה תמים? אלא ככתוב, התהלך לפני והיה תמים. מתי תמים? בשעה [במקום] שנמול, שהרי הזכר אינו, ולא נודע אלא רק באותו מקום שנקרא תמים, ומהו? זו אות הברית, שבה נודע הזכר מן הנקבה, ככתוב (שם י) איש צדיק תמים היה. משום כך זכר תמים, שנודע בו איבר זה ולא יסרו אותו.

ואם תאמר, הרי כתוב (ויקרא ד) נקבה תמימה? כך הוא ודאי. כמו שנקרא צדיק תמים, כך נקרא צדק תמימה, משום שהכל נטלה ממנו. משום כך עולה, שעולה מן הנקבה לזכר, וממקום זה ומעלה הכל הוא זכר, ומן הנקבה ומטה הכל הוא נקבה, והרי בארנו.

ואם תאמר, כך גם הנקבה שלמעלה. אלא סיום הגוף מראה על כל הגוף שהוא זכר, ראש הגוף נקבה, עד שיורד לסיום, וכשהסיום נראה, הרי עושה הכל זכר. אבל כאן ראש וסוף נקבה, שהרי כל תקון הגוף נקבה.

שהיא לחם עני, ונעשה לחם מענג. זהו שכתוב מאשר שמנה לחמו והוא יתן מעדני מלך, ודאי, והרי בארנו.

בא ראה, מאשר שמנה לחמו, זהו מקום שהכל מאשרים אותו, ומיהו? העולם הבא, שהעליונים והתחתונים מאשרים אותו ומשתוקקים אליו. שמנה לחמו, מי? עד כאן לא פרש מי הוא המקום. אלא, יש לחם ויש לחם, כמו שיש אילן ויש אילן. יש עץ החיים, ויש עץ שתלוי בו המות. יש לחם שנקרא לחם עני, ויש לחם שנקרא לחם מענג. ומיהו [לחם]? זה ר', וזה הוא לחמ"ו, לח"ם ר', ועל זה כתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים, מן השמים ודאי.

ועל זה, מאשר שמנה לחמו, לחם ר', שהרי ממנו נזון העץ הזה, והוא מעטר אותו, ככתוב (שיר ג) בעטרה שעטרה לו אמו. וכשהוא לוקח, ודאי הוא יתן מעדני מלך. ומי המלך? זו כנסת ישראל, שהרי ממנו נזונית, והוא נותן לה על יד הצדיק דרגה קדושה אות הברית, ומכאן לשאר הדרגות שלמטה, וכלם כמו שלמעלה.

בספרו של רב המנונא הזקן אמר כך: מאשר שמנה לחמו - זה לחם שבת, שהוא מענג, על אחד שנים, ככתוב לקטו לחם משנה. מה זה לחם משנה? אלא שני לחם, לחם מן השמים ולחם מן הארץ. זהו לחם ענג, וזהו לחם עני. ובשבת נכלל לחם התחתון בלחם העליון, ומתברר זה משום זה, והוא לחם משנה.

ועוד היה אומר, לחם משנה של שבת לוקח משבת העליונה ששופעת ומאירה לכל, ומתחבר לחם בלחם, והוא משנה. ובכל מקום סוד של לחם נקבה היא, משום כך שמנה כתוב ולא שמן, וכתוב (בראשית לט) כי אם הלחם אשר הוא אוכל, זו אשתו.

ואם תאמר, (שמואל-א ט) והלחם אזל מפלינו, ולא כתוב אזלה? לשאר המזון קוראים לחם, והדברים ידועים מה הוא שאר המזון ומה הוא לחם ממש. לחם שלמעלה בכל מקום זכר, לחם תחתון בכל מקום נקבה. ואנו מצאנו שלפעמים כתוב זכר ולפעמים נקבה, והכל דבר אחד, זהו כמו זה, והכל יפה.

סדר הלימוד ליום כ שבט [יום 138 בשנה]

בא ראה, סוד עליון אחד יש בדבר זה, שהרי ראינו שיעקב ברוך את יוסף בתוך אחיו. כיון שצוה הקדוש ברוך הוא ארבעה דגלים בשכינה, בשנים עשר שבטים להתקן בהם, גרע מהם את יוסף, ושם במקומו את אפרים. מה הטעם הסתלק מהם יוסף? אם תאמר משום חטאו – לא כן, שהרי הוא צדיק.

אלא סוד הדבר – יוסף היה רשם של זכר, שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין, וכתוב משם רעה אבן ישראל, משם נזונית אבן ישראל הזאת. אבן – זו כנסת ישראל, ועליה אמר דוד (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים היתה לראש פנה. ומשום שיוסף הוא רשם של זכר, נקרא יוסף הצדיק, שהרי הוא ודאי צדיק, משם רעה אבן ישראל.

ומשום שכל תקוני השכינה הן נקבות, הסתלק יוסף משם והתמנה תחתיו אפרים, והוא נקבה לתקוניה. ומשום שהוא כן, התמנה לצד מערב, מקום ששורה הנקבה, ואותו רשם שהוא זכר הסתלק מתקוניה, משום שהוא עולם של נקבה ולא עולם של זכר, וכל תקוניה דורשים נקבות.

ומשום כן, יוסף שהוא צדיק, הסתלק מתקוניה, והתמנה אפרים תחתיו. ועל כן כל שנים עשר השבטים הם תקונים של שכינה, וכלם צריכים כמו שלמעלה, חוץ מדרגת הצדיק שהוא עושה כל האיברים זכר, ולא צריך להכחיש [אותו].

נפתלי אילה שלחה הנתן אמרי שפר, הינו מה שכתוב (שיר ד) ומדברך נאווה. משום שקול מנהיג את הדבור, ואין קול בלי דבור. ואותו הקול נשלח ממקום עמק שלמעלה, ושלוח מלפניו להנהיג הדבור, שאין קול בלי דבור, ולא דבור בלי קול. וזה כלל שצריך את הפרט, ופרט שצריך את הכלל, וזה קול שיוצא מדרום ומנהיג את המערב, יורש לשני צדדים. וזהו שכתוב (דברים לג) ולנפתלי אמר וגו', ים ודרום ירשה. למעלה זכר, למטה נקבה. משום כן נפתלי אילה שלחה, נקבה למטה. כמו זה זכר למעלה, שכתוב הנתן אמרי שפר. הנתן כתוב, ולא הנותנת.

בא ראה, מחשבה ראשית הכל, ומשום שהיא מחשבה, היא בפנים נסתרת ולא נודעת,

כאשר מתפשטת מחשבה זו יותר, באה למקום ששורה הרוח, וכשמגיעה לאותו מקום נקראת בינ"ה, וזה לא נסתר ככתחלה. ואף על גב שהוא נסתר, רוח זו מתפשטת ומוציאה קול כלול מאש מים ורוח, שהם צפון דרום ומזרח. והקול הזה כלל של כל שאר החילות, וקול זה מנהיג את הדבור, וזה נותן דבר מתקן, משום שקול נשלח ממקום הרוח, ובא להנהיג הדבור, להוציא דברים ישרים.

וכשתסתכל בדרגות, הוא מחשבה, הוא בינה, הוא קול, הוא דבור, והכל אחד. והיא היא המחשבה, ראשית הכל, ולא היה פרוד, אלא הכל אחד וקשר אחד, שהיא מחשבה ממש שנקשרה באין ולא נפרד לעולמים, וזה הוא (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד. ועל זה הנתן אמרי שפר כתוב, זה הגוף.

סיים הגוף, זה שכתוב בן פרת יוסף בן פרת עלי עין. למה פעמים? אלא בן פרת למעלה, בן פרת למטה. ולמה אינו בן פרת למטה בתקוני המלכה? משום שבנות צעדה להיות עלי שור, שצריכים בנות לתקוניה ולא בנים, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל וגו'. רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים.

בא ראה, מלכות הקדושה לא מקבלת מלכות קדושה שלמה עד שמתחברת באבות, וכשמתחברת באבות, נבנה בנין שלם מהעולם העליון, שהוא עולם הזכר, ועולם העליון נקרא שבע שנים, כי כל שבע השנים בו.

וסימן לדבר – (מלכים א-ו) ויבנהו שבע שנים, זה עולם העליון, ולא כתוב בשבע שנים, כמו שנאמר (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ, ולא כתוב בששת, וכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם. ואברהם נקרא שבעה ימים, ובו נבנה העולם העליון [כמו זה ויבנהו שבע שנים], ואלה נקראים עולם הזכר [ובו נבנה העולם שלמעלה].

כמו זה למטה יש שבע שנים, סוד העולם התחתון, וסוד זה שכתוב (מלכים א-ח) שבעת ימים ושבעת ימים ארבעה עשר יום. שפיון שאמר שבעת ימים ושבעת ימים, לא ידענו שהם ארבעה

צפון ודרום, והיא נתנה ביניהם והתברכה מהם, ונזונה מהם על [דרגה] ידי צדיק.

בא ראה, ליוסף נוספה ברכה אחרת, כמו שנאמר מאל אביך ויעזרה וגו'. פסוק זה קשה. מאל אביך ויעזרה, אל אביך ויעזרה צריך להיות! מה זה מאל אביך ואחר כך ויעזרה? ואת שדי, ואל שדי צריך להיות, כמו שכתוב (בראשית מג) ואל שדי יתן להם רחמים לפני האיש. ויברכה, וברכה צריך להיות!

אלא הורישו מלמעלה ומטה. הורישו מלמעלה, מאל אביך, שהוא ירשה עליונה, מקום שנקרא שמים. ויעזרה, כדי שלא יחליף מקום זה למקום אחר, ושפיעו יתנה ממקום זה ולא מאחר.

ואת שדי, מה זה ואת שדי? אלא זו דרגה אחרת תחתונה, שהרי שנינו, בכל מקום את ה' - זו השכינה, כמו (ישעיה ו) וארא את ה', את לרבות. ואת - להכליל יום בלילה ולילה ביום, ככתוב ואת שדי, שהרי משם יוצאות ברכות לברך את העולמות.

עוד, למה לא אמר ואל שדי, שהרי גם כן משמע כמו שאמרנו, שכתוב ואל שדי יתן לכם רחמים, הכל מקום אחד הוא, למה השאיר ל' וכתב ת? אלא זהו סוד, שכשאותם שבילים יוצאים מלמעלה, כלל של התורה, מוריש את השמים, כמו שנאמר את השמים - כלל של עשרים ושתים אותיות. ומכאן יוצאים לתורה שבעל פה שנקראת ארץ, כמו שאמרנו ואת הארץ - כלל של עשרים ושתים אותיות. והשמים כוללים הכל כאחד, ואז מתעשרת הלבנה בכל ויושבת בשלמות, והברכות שופעות אז משם, ועל זה ואת שדי.

ויברכה, כדי שיהיה לו תמיד קיום ויותר, שהרי בכל מקום שיש בו וא"ו, יש לו תוספת וקיום. עד כאן כלל, ואחר כך עשה פרט, שכתוב ברכת שמים וגו'.

ברכת אביך גברו על ברכת הורי. ודאי שברכת אביך גברו, שהרי יעקב הוריש שבח של הכל יותר מהאבות, שהרי הוא היה שלם בכל, והכל נתן ליוסף. מה הטעם? משום שכך ראוי, שהרי צדיק נוטל הכל ויורש הכל כאחד, וכל

עשר? אלא להראות עולם עליון ועולם תחתון, והם שבעת ימים ושבעת ימים. אלו זכרים ואלו נקבות. אלו הנקבות העולם הזה עליהם, שכתוב (משלי לא) רבות בנות עשו חיל, אלו שנים עשר שבטים שהם עשו חיל, ככתוב (במדבר ב) כל הפקודים למחנה יהודה וגו', וכן כלם.

ואם תאמר רבות, והרי הם שנים עשר ולא יותר, חוץ מאותו החיל שעשו, מה זה רבות? אלא כמו שכתוב (בראשית יח) זעקת סדם ועמרה כי רבה, כמו גדלה. וכן רבות גדולות, עליונים וגדולים על הכל, ואלו נקראים (תהלים קד) חיות גדולות. עשו חיל - אותו חיל שעשו שפמוכים עליהם נקראים חיות קטנות עם גדולות, להתחבר כאחד, לתקן בהם את המלכה, לשמח בהם עליונים ותחתונים, כמו שנאמר (סם) לויתן זה יצרת לשחק בו. משום כך רבות בנות עשו חיל. [ואת עלית על כלנה, כמו שנאמר (מלכים א-ז) עמד על שני עשר בקר שלשה פנים צפונה ושלשה וגו', וכתוב והים עליהם מלמעלה. הינו ואת עלית על כלנה].

ועל זה בנות צעדה עלי שור. בנות צעדה?! צועדות היה צריך לכתוב! אלא אותה העין שכתובה למעלה, ומיהו? עין משפט, והוא עומד עלי עין, והוא עין, צעדה ופוסעת לקחת בנות לתקוניה, וזהו בנות צעדה, ולא בנים. בנות צעדה, הסתכלה לתקוניה, ולא בנים. וימררוהו ורבו - בהסתכלות של אהבה אליו, ככתוב (שיר ו) הספי עיניך מנגדי שהם הרהיבני. ועל זה וישטמהו בעלי חצים.

ותשב באיתן קשתו, זו קשת. מה זה קשת? זו בת זוגו. באיתן - חזק הלבישה עליו, שלא נחלש כחה, שהרי ידעה שיוסף לא יסטה באותה דרגה של אות הברית שלו לימין ולשמאל.

ויפזו, מה זה ויפזו? אלא כמו שכתוב (תהלים יט) הנחמדים מזֶהב ומפז רב, וכתוב (איוב כח) ותמורתה כלי פז. התכבדו זרועותיו במרגלית עליונה. מידי אביר יעקב - מאותם שני צדדים שהתחזק בהם יעקב. משם רעה אבן ישראל - משם נזונית אותה אבן יקרה, כמו שאמרנו. עוד, מאותם שנים עשר צדדים נזונית אותה אבן יקרה, שהם

בעולם ונמצאת שעת רצון, הקרבן עושה התעוררות ונחת רוח ועולה עד ע"ד, אותו מקום שכתוב (דברים ל) ושבת עד ה' אלהיך.

עוד בבקר, מה זה בבקר? זה אברהם, כמו שאמרנו, שכתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר. בזמן שנמצא רצון, באותה שעה לא היה אוכל קרבן אחר, ומה היה אוכל? אותו מקום שנקרא ע"ד, והוא פסא עליון, שהוא עדי עד, ככתוב עדי עד וגו'. וזמן אכילה בבקר של ע"ד הוא, והע"ד הזה [כף גם כן] למעלה [כף נקרא], שכתוב (ישעיה כו) בטחו בה' עדי עד. ובבקר, הינו קרבן לה' ודאי. יאכל עד, ולא אחר.

עולה עשן, והתעוררות האהבה נקשרת, ומתעוררת למעלה ועומדים זה כנגד זה, ואש [נר] דולקת ומאירה בהתעוררות הזו שלמטה, וכהן מתעורר, ולוים משבחים ומראים שמחה, ואז מתנסף היין להתקשר במים, והיין מאיר ומראה שמחה. משום כך, יין טוב למטה להראות שמחה ליין אחר שלמעלה, והכל מתעורר לקשר שמאל בימין.

ולחם שהוא סלת, מלכות שמעוררת התעוררות, לוקחים אותה שמאל בימין, ומקשרים אותה בגוף, ואז שופע שמן עליון, ולוקטת אותו על יד הצדי"ק. ועל זה צריך לעשות התעוררות של סלת בשמן, ונקשר הכל כאחד, ואז עדון ונחת של יחוד אחד, ולוקטים עדון ונחת של היחוד כל אותם כתרים, ונקשרים זה בזה, והלבנה מאירה, ונקשרת בשמש, ויושב הכל בעדון.

ואז קרבן לה', ולא לאחר, ועל זה בבקר יאכל עד, ולא לאחר [עד]. יאכל עד ויתעדן ויתקשר בקשרו בתחלה. מתי? בבקר, שצריך להתברך השם הקדוש בתחלה, ואחר כך יתברכו האחרים.

ועל כך אסור לו לאדם לברך את חברו בבקר עד שיברך את הקדוש ברוך הוא, שהוא צריך להתברך בראשונה, והינו בבקר יאכל עד, ואחר יתברכו האחרים. ולערב יחלק שלל, שהרי הקרבנות שהיו בבקר, הכל נקרב לקדוש ברוך הוא, וההתעוררות עולה לשם. ומשום שהוא התברך, היה קושר קשרים לכל שאר החילות

הברכות שרויות בו. הוא מוריק ברכות מהראש למעלה, וכל איברי הגוף כלם נתקנו להוריק בו ברכות, ואז נעשה נהר שיוצא מעדן.

מה זה מעדן? אלא בכל שעה שכל האיברים יושבים בקשר אחד, והם בעדון של השתוקקות מהראש למעלה ולמטה, וכלם מעדון והשתוקקות שלהם מריקים בו, ונעשה נהר ששופע ויוצא מעדן ודאי. עוד מעדן - מחכמה עליונה שופע הכל להמשך, ועושה נהר, ונמשך עד שמגיע לדרגה הזו, ואז הכל בברכות, והכל אחד.

עד תאות גבעת עולם, [זה עד] תשוקת אותן גבעות עולם, ומי הם? שתי נקבות, אחת למעלה ואחת למטה, שכל אחת נקראת עולם. ותשוקת כל איברי הגוף באותן שתי אמהות. תשוקה לינק מהאם העליונה (בינה), ותשוקה להקשר באם התחתונה, ותשוקת הכל אחד. משום כך כלם [כראוי]. תהיין לראש יוסף וגו', להתברך אותה דרגה של צדיק ולטל הכל כראוי.

אשרי אותם שנקראים צדיקים, שהרי צדיק לא נקרא אלא מי ששומר דרגה זו, אות הברית הקדושה הזו, אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא. יצאו מן המערה. אמר רבי שמעון, כל אחד ואחד יאמר דבר, ונלך בדרך.

פתח רבי אלעזר פסוק אחריו, בנימין זאב יטרף וגו'. בנימין זאב יטרף, למה זאב? אלא משום שכוף נרשם בפסא, שהרי כל החיות, קטנות וגדולות, רשומות שם, ככתוב (תהלים קד) חיות קטנות עם גדלות, והפסא שעשה שלמה כף נרשם, כמו שלמעלה.

עוד זאב יטרף, שהרי המזבח היה בחלקו, ומזבח הוא זאב. שאם תאמר שבנימין הוא זאב - לא כך, אלא המזבח שהיה בחלקו הוא זאב, שהיה אוכל בשר כל יום, ובנימין היה זן אותו. משום שהרי היה בחלקו, כביכול הוא מפרנס וזן את הזאב הזה. עוד זאב יטרף - זאב יזון, ומיהו? אלה בעלי יריבות שעומדים למעלה לקטרג, וכלם נהנו ונתקנו מהקרבן, ומעוררים התעוררות שלמעלה.

בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל. מה זה בבקר יחלק עד? אלא בבקר, שאברהם מתעורר

כל הברכות ונותן לה. ואחר כך וראה בטוב ירושלים, להראות שכל הברכות באות מזכר ונקבה. כמו זה (במדבר ו) 'ברכה ה' וישמרך. 'ברכה ה' - מזכר, וישמרך - מנקבה. 'ברכה ה' - מזכר, וישמרך - משמור, והכל דבר אחד, משום שמשניהם יוצאות ברכות לעולמות. ועל זה, איש אשר כברכתו ברך אתם.

רבי יהודה פתח פסוק ואמר, ויכל יעקב לצות את בניו וגו'. ויכל יעקב לצות את בניו, לצות? היתה צריך (לכתב) לברך! אלא שצוה אותם אל השכינה להתקשר אליה. עוד, שצוה אותם על עסקי המערה, שהיא קרובה לגן עדן, ששם קבור אדם הראשון.

בא ראה, אותו מקום נקרא קרית ארבע. מה הטעם? משום ששם נקברו ארבעה זוגות: אדם וחוה, אברהם ושרה, יצחק ורבקה, יעקב ולאה.

הרי יש כאן קשיא, ששנינו, האבות הם מרכבה קדושה, ומרכבה לא פחות מארבעה, ושנינו שהקדוש ברוך הוא חבר את דוד המלך עמהם ונעשו מרכבה שלמה, זהו שכתוב (תהלים קיח) אבן מאסו הבונים וגו', שדוד המלך התחבר להיות מרכבה שלמה עמהם. אם כך, דוד צריך [להתקשר] להקבר בתוך האבות, ויהיה קרית ארבע עמו, אז מה הטעם לא נקבר עמהם?

אלא, דוד המלך מקום מתקן היה לו כראוי, ומיהו? ציון, לחבר אותו כאחד. ואדם שנקבר בתוך האבות, הרי הם נקברו עמו, משום שהוא היה מלך ראשון, ונעברה ממנו המלכות ונתנה לדוד המלך, ומימיו של אדם התקיים דוד המלך, שעל אדם נגזרו אלף שנים, והעברו ממנו שבעים שנים, ימיו של דוד המלך, והוא נתן אותם, והאבות איך יקומו עד שיבא דוד המלך? אלא זכה למקומו כראוי לו, משום כך לא נקבר עם האבות.

זאת ועוד, האבות שרויים במקום של זכר, ודוד במקום של נקבה, והאבות נקברו עמם הנקבות, ודוד נקבר והתחבר במקום של זכר, דבר כראוי לו.

ויאסף רגליו אל המטה, משום שהרי הוא יושב במקום של חיים. כשרצה להסתלק

העליונים, ומחלק להם ברכות לכל אחד ואחד כראוי, ונאה לו, והעולמות מתבשמים, ומתברכים עליונים ותחתונים.

והינו סוד הכתוב (שיר ה) אכלתי יערי עם דבשי וגו', בתחלה. אחר כך חלק לכלם, ואמר, אכלו רעים שתו ושכרו דודים. מוריק ברכות לכלם, ומחלק להם לכל אחד ואחד כראוי לו, ולכן ולערב יחלק ש"ל, שהרי השם הקדוש יתברך בתחלה, וכעת מחלק ברכות לכל העולמות. שלא תאמר שהקרוב נקרב להם ולא לשום כח אחר, אלא הכל נקרב לקדוש ברוך הוא, והוא מוריק ברכות ומחלק ברכות לכל העולמות, ומשום כך קרוב לה, ולא לאחר.

אמר רבי שמעון, בני, יפה אמרת. עוד, התעוררות אחרת של הקרבן, [הכל] כדי למשוך ברכות ולעורר ברכות, שיתברכו כל העולמות. בתחלה קרבן לה, ולא לאחר. עכשו תקריבו את קרבנכם, שיתקשרו כל העולמות כאחד, ויתחברו ויתברכו עליונים ותחתונים.

פתח רבי אבא ואמר פסוק אחריו, כל אלה שבטי ישראל שנים עשר וגו'. כל אלה שבטי ישראל?! היתה צריך (לכתב) אלה שבטי ישראל, מה זה כל אלה? אלא לחבר [לחתם] אותם למקום שכל הברכות מוריקים לשם שנים עשר. שנים עשר ודאי, קשרים של תקוני הגבירה, והיא מתחברת עמם. זהו שכתוב שנים עשר. וזאת אשר דבר להם אביהם ויברך אותם, שהרי במקום זה הדבור שורה.

אשר דבר, כאן קשר אחד להתחבר מלמטה למעלה, ומלמעלה למטה. מלמטה בשנים עשר השבטים הללו, וזאת התחברה עמם. אשר דבר, הרי חבור זכר ונקבה קשור לשני צדדים, מלמטה ומלמעלה. לסוף קשר אותם במקום שלמעלה, זכר ונקבה כאחד, זהו שכתוב איש אשר כברכתו וגו'. מה זה כברכתו? אלא כברכת בת זוגו. איש אשר כברכתו, שניהם כאחד.

פתח ואמר, (תהלים קכח) 'ברכה ה' מציון וראה בטוב ירושלים וגו'. 'ברכה ה' מציון, שממנו יוצאים ברכות להשקות את הגן, והוא כולל

למו פי. למואל מלך, שהיא בת שבע. משא אשר יסרתו אמו, כשהתגלה עליו בגבעון בחלום הלילה.

בא ראה, יעקב התכנס ללבנה ועשה בה פרות לעולם, ואין לך דור בעולם שאין בו פרי של יעקב, משום שהרי הוא עורר התעוררות למעלה, משום שכתוב ויאסף רגליו אל המטה, שהיא מטתו של יעקב ודאי.

אשרי חלקו של יעקב, שהרי השתלם למעלה ולמטה, שכתוב (ירמיה ל) ואתה אל תירא עבדי יעקב נאם ה' וגו' כי אתך אני. כי אתי אתה לא נאמר, אלא כי אתך אני, והרי נתבאר.

רבי יצחק פתח ואמר, ויבאו עד גרן האטד וגו', וכתוב וירא יושב הארץ הכנעני את האבל בגרן האטד וגו'. בפסוקים הללו יש להתבונן בהם, מה אכפת לנו שהם באו עד גרן האטד? ומה הטעם כנו אבלות זו למצרים, הרי צריך היה לכתב אבל ישראל, מה הטעם למצרים?

אלא כך אמרו, כל אותו זמן שהיה יעקב במצרים, התברכה הארץ בגללו, ונילוס היה יוצא ומשקה את הארץ. ועוד, שפסק הרעב בגלל יעקב, ועל כך המצרים עשו אבל, והתכנה עליהם.

פתח ואמר, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. פסוק זה בארוהו, אבל מה זה ימלל? ידבר היה צריך לכתב! ואם תאמר שזו דרך הכתוב, שהרי הפסוקים הם כך – לא, שכלם באים להראות דבר, אף כאן בא להראות דבר. מי ימלל [גבורות ה'], ככתוב (דברים כג) וקטפת מלילת. גבורות ה', משום שהם רבים, שהרי כל גזרת הדין באה משם, ולכן מי הוא שיסלק ויעביר גזרה אחת מאותן גבורות שעושה הקדוש ברוך הוא?

עוד, מי ימלל וידבר, הכל אחד. ידבר, שהרי כמה וכמה גבורות הן שאין להם חשבון, כמה בעלי דינים, כמה בעלי מגנים, כמה שומרי החקים, והדבור לא יכול לדבר להם.

ובמה ידועות? כלם בהגדה, שיש בה סוד החכמה, שהרי בדבור ובאמירה לא יכול לדבר להם ולדעת אותם, אבל בהגדה הן ידועות, ככתוב (תהלים קמה) דור לדור ישבח מעשיך וגבורתיך יגידו. בסוד זה יודעים, אבל

מהעולם, הוריד רגליו אל המטה, והתכנס והסתלק מן העולם. זהו שכתוב ויגוע ויאסף אל עמיו. פתח ואמר, (שם פב) נכספה וגם כלתה נפשי לחצרות ה'. דבר זה הרי בארוהו החברים.

אבל בא ראה, יש מדורים תחתונים ויש מדורים עליונים. בעליונים לא [מדורים] שורים שם, ומי הם? אותם פתים פנימיים וכתים חיצוניים הם נקראים חצרות ה', משום שהם עומדים שם באהבה ותשוקה אל הנקבה. בא ראה, כשנשמה עולה, הכל מתעורר לנקבה, שהרי היא אחוזה בתשוקה שלמה ונקשרת בו.

יעקב לא מת, משום כך לא נאמר בו מות, אלא ויגוע ויאסף אל עמיו. ראה מה כתוב, ויאסף רגליו אל המטה, שהתכנס השמש אל הלבנה. השמש לא מת, אלא מתכנס מן העולם והולך ללבנה.

בא ראה, בשעה שהתכנס יעקב, האירה הלבנה, ותשוקת השמש העליון התעוררה אליו, משום שכאשר השמש עולה, מתעורר שמש אחר, ונדבקים זה בזה והלבנה מאירה.

אמר רבי שמעון, יפה אמרת, אבל הרי נתבאר שהעליון, עולם הזכר, נקשר בתחתון, שהוא עולם הנקבה, והתחתון נקשר לעליון, והכל זה כמו זה.

והרי נאמר שני עולמות הם, ככתוב מן העולם ועד העולם. ואף על גב ששתי נקבות הן – אחד מתקן בזכר ואחד בנקבה. זה שבע [שבת], וזה בת שבע. זו אם וזו אם. זו נקראת אם הבנים, וזו נקראת אם שלמה, ככתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'. במלך שלמה – במלך שכל השלום שלו, זו אם שלמה, ככתוב (מלכים א-יא) בת שבע אם שלמה.

ובתוב (שם ה) ותרב חכמת שלמה. חכמת שלמה – זו אם שלמה, שכתוב (משלי לא) דברי למואל מלך משא אשר יסרתו אמו. דברי למואל מלך, פסוק זה לא נודע מהו הסתר שלו, אלא דברי למואל מלך – דברים שנאמרו משום אל שהוא מלך. ומיהו? זה (תהלים ז) ואל זעם בכל יום. ואל שדי, כמו שנתבאר. למואל, כמו שנאמר (איוב מ)

יַעֲרֹב לְאֲזָנִים כְּשֶׁאָר חֲבָרָיו, אִזּוּ מַעֲבִירִים מִצְבָּא
הַעֲבוּדָה הַזֶּה [מֵהַחִילִים] שֶׁל מַעֲלָה, שְׁעוּמָדִים לְנַגֵּן
לְעֲבוּדָה הַזֹּה וּלְכַבֵּד אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ כְּרֵאוּי.

הַחִילוֹת שְׁלִמְעָלָה, חִילוֹת וּמַחֲנוֹת כְּנֶגֶד
הַתַּחֲתוֹנִים, לְשַׁבַּח אֶת הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ
וּלְזַמֵּר לָהֶם, וּמִשׁוֹם כֶּךָ יָשׁוּב מִצְבָּא הָעֲבָדָה.
וּמִשׁוֹם שְׁכֻנַּת יִשְׂרָאֵל מְשַׁבַּח אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, אָמַר הַכָּתוּב צִהְיֵי קוֹלְךָ בַּת גְּלִים, בַּת הָאֲבוֹת.
עוֹד בַּת גְּלִים – הָעוֹלָם הַבָּא נִקְרָא גְלִים, מִשׁוֹם
שֶׁהַכֹּל עוֹמֵד בּוֹ, וְנִכְלָל בּוֹ תְּלֵי תְּלִים, וְיוֹצֵא
מִמֶּנּוּ לְכֹל. עוֹד בַּת גְּלִים – כִּפְתּוּב (שִׁיר ד) גַּל נְעוּל,
וְכָל אוֹתָם גְּלִים וּמַעֲיָנוֹת, כֹּלָם יוֹצְאִים מֵהָעוֹלָם
הַבָּא, וְכֻנְסֵת יִשְׂרָאֵל הִיא בַּת גְּלִים.

בֵּא רָאָה, פְּסוּק זֶה קָשָׁה. בַּתְּחִלָּה כָּתוּב צִהְיֵי קוֹלְךָ,
שֶׁהוּא כְּדִי לְזַמֵּר וּלְהַרְיֵם קוֹל, וְאַחַר כֶּךָ כָּתוּב
הַקְּשִׁיבִי. אִם כֶּךָ, אִזּוּ לְמָה צִהְיֵי קוֹלְךָ, כִּינֵן שְׁכַתּוּב
הַקְּשִׁיבִי? אֲלֵא צִהְיֵי כְּדִי לְשַׁבַּח וּלְזַמֵּר.

בֵּא רָאָה, אִם יִשְׂרָאֵל מֵתְחִילִים לְשַׁבַּח וּלְזַמֵּר
לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אִזּוּ כָּתוּב הַקְּשִׁיבִי, מָה
הַטַּעַם? בְּשִׁבִיל שִׁישְׁרָאֵל מְשַׁבַּחִים וּמְזַמְרִים
בְּשִׁבִילָה לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל זֶה כָּתוּב צִהְיֵי
קוֹלְךָ, וְכָתוּב הַקְּשִׁיבִי.

לְיִשָּׁה – מִשׁוֹם שְׁבָאָה מִצַּד הַגְּבוּרָה, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר
(מְשִׁלִּי ל) לִישׁ גְּבוּר בַּבְּהִמָּה. וְלְיִשָּׁה זֹה
גְבוּרָה, לְשִׁבֵּר כַּחוֹת וְחֻזְקִים. עֲנִיָּה עֲנִתוֹת – מִשׁוֹם
שֶׁהִיא אֲסֻפְקִלְרִיָּה שְׁלֵא מְאִירָה [עָלֶיהָ], עֲנִיָּה וְדָאִי,
אִין לָהּ לְלִבְנָה אֹר מְשַׁל עֲצָמָה, אֲלֵא רַק מָה שְׁנוֹתָן
לָהּ הַשְּׁמֵשׁ.

עֲנִתוֹת הוּא שְׂדָה, כֶּפֶר אַחַד, וְשׁוּרִים בּוֹ כֹּהֲנִים
עֲנִיִּים שְׁמַחֲזִרִים עַל הַפִּתְחִים [שֶׁל
הַלְוִיִּם], וְאִין מִי שִׁישְׁגִיחַ בָּהֶם, מִשׁוֹם שֶׁכָּל אוֹתָם
בְּנֵי אוֹתוֹ כֶּפֶר [קָלִים], בְּזוּיִים הָיוּ בְּעֵינֵי הָעָם,
וּבֵיתָם יוֹתֵר רִיק מִכָּל הָעָם, פָּרַט לְמָה שְׁנוֹתָנִים
לָהֶם, כְּמוֹ עֲנִיִּים [קָלִים] בְּזוּיֵי עָם. מִשׁוֹם כֶּךָ לְלִבְנָה
אִין אֹר מְשַׁל עֲצָמָה, אֲלֵא בְּשַׁעָה שְׁמַתְחַבֵּר עִמָּה
הַשְּׁמֵשׁ הִיא מְאִירָה.

בֵּא רָאָה, שְׁכַתּוּב (מַלְכִים-א ב) וּלְאֲבִיתָר הַכֹּהֵן אָמַר
הַמֶּלֶךְ עֲנַתְתָּ לְךָ עַל שְׂדִיךָ כִּי אִישׁ מוֹת אָתָּה.
וְכִי עַל שֶׁהִזְמִין אֶת אֲדוֹנֵיהּ נִקְרָא אִישׁ מוֹת? אֲלֵא

גְבוּרְתְךָ, שֶׁהִיא גְבוּרָה תַּחֲתוֹנָה, יִדְבְּרוּ, שְׁכַתּוּב
וּגְבוּרְתְךָ יִדְבְּרוּ.

יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ, שְׂרָפִים הֵם [הַדְּרָגוֹת] הַדִּינִים
שְׁנוֹדְעִים וּמַחֲבָרִים בַּתְּהִלָּה, וְכִמָּה חִילוֹת
וְכִמָּה מַחֲנוֹת שְׁמַתְחַבְרִים בָּהּ, כִּפְתּוּב (אִיּוֹב כה)
הִישׁ מִסְפָּר לְגְדוּדָיו, וְעַל זֶה מִי יְכוֹל לְהַשְׁמִיעַ
כָּל תְּהִלָּתוֹ?

בֵּא רָאָה, הַמְצָרִים כֹּלָם הָיוּ חֲכָמִים, וּמִצַּד הַגְּבוּרָה
יִצְאוּ, כִּמָּה חִילוֹת וְכִמָּה מַחֲנוֹת וְכִמָּה דְרָגוֹת
עַל דְּרָגוֹת, עַד שְׁמַגִּיעִים לְדְרָגוֹת הַתַּחֲתוֹנוֹת,
וְהַמְצָרִים הָיוּ מְכַשְׁפִּים וְחֲכָמִים בָּהֶם, וְיוֹדְעִים
נִסְתָּרוֹת הָעוֹלָם, וְהַסְתַּכְּלוּ, שֶׁהָרִי שְׁבוֹזְמָן שִׁיעַקֵב
קַיִם בְּעוֹלָם, אִין עַם שִׁישְׁלַט עַל בְּנֵי, וְיִדְעוּ שֶׁהָרִי
יִשְׁתַּעֲבְדוּ בְּיִשְׂרָאֵל זְמַנִּים רַבִּים.

כִּינֵן שִׁיעַקֵב מֵת, שְׁמַחוּ. הַסְתַּכְּלוּ מָה יִהְיֶה בְּסוּף,
עַד שֶׁהִגִּיעוּ לְגֶרֶן הָאָטֵד, שֶׁהוּא גְזֵרַת הַדִּין
הַשׁוּלֵט. אָט"ד בְּגִימְטְרִיא יֵד, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (שְׁמוֹת יד)
וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדֹלָה וְגו'. כִּינֵן שֶׁהִגִּיעוּ
לְמָקוֹם זֶה, רָאוּ הַגְּבוּרוֹת שִׁיוֹצְאוֹת מֵהָאָטֵד הַזֶּה.
וְלְמָה נִקְרָא אָטֵד? אֲלֵא מָה אָטֵד יוֹצְאִים קוֹצִים לְצַד
זֶה וְלְצַד זֶה, כֶּךָ גַּם י"ד יוֹצְאוֹת מִמֶּנָּה אֲצַבְעוֹת לְצַד
זֶה וְלְצַד זֶה, וְכָל אֲצַבַּע וְאֲצַבַּע עוֹלָה בְּכִמָּה
גְבוּרוֹת, בְּכִמָּה דִינִים, בְּכִמָּה הַנְּהַגוֹת, אִזּוּ וְיִסְפְּדוּ
שֶׁם מִסְפַּד גְּדוֹל וְכַבֵּד מְאֹד עַל כֵּן קָרָא שְׁמָה אֲבַל
מְצָרִים. וְדָאִי אֲבַל כֶּבֶד זֶה לְמְצָרִים, וְלֵא לְאַחַר.

רְבִי שְׁמַעוֹן פָּרַשׁ אֶת הַפֶּרֶשָׁה. יִצְאוּ מֵתוֹךְ הַמַּעֲרָה.
אָמַר, רְאִיתִי שְׁיוֹם זֶה יִפֹּל בַּיִת בְּעִיר, וְיִעֲדְרוּ
שְׁנֵי [בְּנֵי] רוּמָאִים מְקַטְרְגִים. אִם אֲנִי בְּעִיר, לֵא יִפֹּל
הַבַּיִת. חֲזְרוּ לְתוֹךְ הַמַּעֲרָה וְיִשְׁבוּ.

פֶּתַח רְבִי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (ישעיה י) צִהְיֵי קוֹלְךָ בַּת
גְּלִים וְגו'. צִהְיֵי קוֹלְךָ, פְּסוּק זֶה נֶאֱמַר
לְכַנְסֵת יִשְׂרָאֵל, מִשׁוֹם שֶׁהִיא מְשַׁבַּח אֶת הַקָּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּקוֹל מְשַׁבַּח, וְעַל כֶּךָ צִהְיֵי קוֹלְךָ. מִכָּאֵן
לְמַדְנֵנוּ, כָּל מִי שְׁרוּצָה לְשַׁבַּח אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
בְּקוֹל, צְרִיךְ לוֹ קוֹל נְעִים שִׁיעַרְכַּ לְאַחֲרִים שְׁשׁוּמְעִים
אוֹתוֹ, וְאִם לֵא – לֵא יָקוּם לְהַרִים קוֹל.

בֵּא רָאָה, לוֹיִם שְׁבָאוּ מִצַּד זֶה, שְׁכַתּוּב (בַּמְדַּבֵּר ח)
וּמִכֵּן חֲמֻשִׁים שְׁנָה יָשׁוּב מִצְבָּא הָעֲבָדָה. מָה
הַטַּעַם? מִשׁוֹם שֶׁקוּלוֹ [דְּרָגָתוֹ, וְאִם] נְמוּךְ, וְלֵא

כתוב (מלכים-א י) ויתן המלך את הכסף בירושלם כאבנים, משום שהכל היה זהב, והעפר נקשר בשמאל בצד האהבה, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, והשמש נדבק עמה ולא זו ממנה.

שלמה טעה בזה, שהרי ראה שהלבנה קרבה לשמש, והימין מחבבת, והשמאל תחת הראש. פיון שהתקרבו זה לזו, אמר, הרי התקרבו כאחד, ימין מה כאן עושה, שהרי ימין אינה אלא כדי לקרב? פיון שקרבו זה בזה, למה צריך? מיד אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה.

אמר לו הקדוש ברוך הוא: אתה דחית את הימין - חייך, אתה תצטרך לחסד בני אדם ולא תמצא. מיד סטה השמש מכנגד הלבנה, והלבנה התחילה להחשיך, והיה שלמה מחזר על הפתחים ואומר (קהלת א) אני קהלת, ולא היה מי שיעשה עמו חסד. מה הטעם? משום שדחה את הימין ולא החשיב אותו, זהו שכתוב (מלכים-א י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה למאומה.

ולכן כל המרבה תשבחות לקדוש ברוך הוא, מרבה שלום למעלה, משום כך (ישעיה י) הקשיבי לישה. כתוב (איוב ד) ליש אבד מבלי טרף וגו'. ליש - הינו לישה, ככתוב חק חקה. אבד - ככתוב (ישעיה כז) ובאו האבדים. מבלי טרף - משום שהיא בקשה [סבה] עליה לתת, ככתוב (משלי לא) ותקם בעוד לילה ותתן טרף לבייתה.

ובני לביא יתפרדו - משום שכל החילים, כשהיא נותנת להם טרף, כלם מתחברים כאחד ויונקים כאחד. וכשהיא יושבת מבלי טרף, שהגלות גורם, ודאי בני לביא יתפרדו, כלם נפרדים לכמה צדדים ודרכים כדי למצא לעשות דין. ולכן כשהקרוב נעשה, הכל מתקנים ומתקרבים כאחד, כמו שאמרנו. עכשו שקרוב לא נעשה, ודאי שבני לביא יתפרדו, ומשום כך אין לנו יום שלא נמצא בו דין, שהרי לא מתעוררים עליונים ותחתונים בשלמות עליונה כמו שאמרנו.

בא ראה, עכשו תפלת האדם מעוררת שלמות למעלה ולמטה, ובברכה שמברך את הקדוש ברוך הוא מתברכים עליונים ותחתונים, ולכן

משום שהיה ממקום עני, שנדבקה בו הלבנה, שהיא עניה ענתות.

ואם תאמר, (שם) וכי התענית בכל אשר התענה אבי, משום כך צדיק שלא הרג אותו? אלא אביתר, משום שהיה ממקום עני, זכה בו דוד עד שלא עלה למלכות, כשהיה אורב לו לשאול, והיה דרכו כעני, [אחר כך] כמו זה אביתר. ולזמן ששלט שלמה, עמדה הלבנה בשלמות, והיתה בחדוה של עשר, שהכל היה לו, לא זכה באביתר.

ודאי שדה ענתות סוד הדבר היה, וירמיה שקנה אותו, הכל היה בשביל לרשת סוד עליון. בא ראה, כששולטת הלבנה, היא נקראת שדה תפוחים. כשהיא בעני, שדה ענתות. משום כך תשבחת שלמטה עושה לה עשר ושלמות.

במו שדוד, כל ימיו השתדל לעשות לה שלמות ולנגן מיני זמר לזמר ולשבח למטה, וכשדוד הסתלק מהעולם, השאיר אותה בשלמות, ושלמה לקח אותה בעשר, בשלמות, שהרי הלבנה יצאה מהעני ונכנסה לעשר, שבעשר הזה שלט על כל מלכי הארץ.

ועל זה, (שם י) אין כסף [לא] נחשב בימי שלמה. אלא הכל זהב, שהתרבה הזהב, ובאותו הזמן כתוב (איוב כח) ועפרת זהב לו, שהרי עפר שלמעלה היה מסתכל בו השמש, ובהסתכלות של השמש ותקפו, העפר נעשה ומתרבה הזהב.

בא ראה, מן ההרים שכח השמש מאיר שם, עפר הארץ שבין ההרים כלם עושים זהב, ואלמלא חיות רעות שרבות שם, לא היו אנשים עניים, משום שתקף השמש מרבה את הזהב.

משום כך בימי שלמה אין כסף נחשב למאומה, שהרי תקף השמש מסתכל בעפר ומרבה את הזהב. ועוד, שאותו עפר הוא צד הדין. כשמסתכל בו השמש, נוטל תקף ומתרבה זהב. פיון שהסתכל שלמה בה, שבח והכריז ואמר, (קהלת א) הכל היה מן העפר וגו'.

ועל זה שלמה לא הצטרף לנגן כמו דוד, אלא שירה שהיא אהבה של עשר, שהיא אור ואהבה שכל התשבחות של העולם היו בה, השבח של הגבירה כשיושבת בכסא כנגד המלך הוא אמר.

צדדי העולם, למעלה ולמטה, למעלה [באותו לחם של ברכה]. וכוס של ברכה, לחבר דוד המלך באבות, ויתברך למטה, שיתברך [והשלחן בלחם משום שיתברך מכל הצדדים, מלמעלה ומלמטה למעלה בסוד כוס של ברכה, שיתחבר דוד המלך באבות ויתברך למטה, שיתברך לחם עני ויהיה לחם ענג, והרי בארנו. ויתברך] שלחנו של האדם, שימצא בו מזון תמיד.

קמו כלם ונשקו ידו. אמרו, ברוך הרחמן שנכנסנו לכאן ושמענו דברים אלו. יצאו מן המערה והלכו. כשנכנסו לעיר, ראו קבוצת אנשים שמתו, שנפל עליהם בית. ישבו, וראו שסופדים לאותם שמתו עם אותם הרומאים.

סדר הלימוד ליום כא שבט [יום 139 בשנה]

פתח רבי שמעון ואמר, ויבאו עד גרן האטד, מה זה גרן האטד? אלא כאן רמוז שלטון מצרים שיעבר. גרן האטד – זה ממה השלטון של מצרים שיעבר מלפני שלטון ישראל, שהרי ראו [גרן], כמו שנאמר (מלכים-א כב) מלבשים בגדים בגרן. ועל זה ויספדו שם מספד גדול וכבד מאד וגו'.

על כן קרא שמה אבל מצרים עד היום הזה, שודאי היה ממצרים. אף כאן לא של יהודים הם אלה בוכים, אף על גב שמתו בו יהודים, ואלה יהודים, שאלמלא היו יהודים לא מתו, וכיון שמתו, הקדוש ברוך הוא מכפר על עוונותיהם.

אמר רבי שמעון, בא ראה, שיעקב, אף על גב שיעצה נשמתו במצרים, לא יצאה ברשות אחרת, מה הטעם? כמו שנתבאר, מיום שנברא העולם לא הייתה מטה שלמה כמו מטתו של יעקב. בשעה שהיה עולה מן העולם, נשמתו מיד נקשרה למקומה, והרי בארנו.

בא ראה, כשהיה יעקב נכנס למערה, נמצאו במערה כל הריחות של גן עדן, והמערה העלתה אור, ונר אחד דולק. וכשנכנסו האבות ליעקב למצרים להמצא עמו, עלה אור הנר. כיון שנכנס יעקב למערה, חזר הנר למקומו, ואז השתלמה המערה מכל מה שצריך.

ועד ימי העולם לא קבלה המערה איש אחר ולא תקבל, ונשמות שזוכות עוברות לפניהם

בתפלה של ישראל מתברכים העולמות. מי שמברך את הקדוש ברוך הוא – יתברך. מי שלא מברך את הקדוש ברוך הוא – לא מתברך. זהו שכתוב (שמואל-א ב) כי מכבדי אכבד ובזי יקלו.

רב המנונא הזקן לא נתן כוס של ברכה לאדם אחר לברך, [שרצה לטל] אלא הוא הקדים ונטל אותו [בימין ובשמאל] בשתי ידיו ומברך. והרי אמרנו שצריך לטל אותו בימין [ולא בשמאל] ובשמאל, ואף על גב שכלם התעוררו בו – יפה הוא.

אבל כוס של ברכה כף צריך כוס, שכתוב (תהלים קטז) כוס ישועות אשא, שהרי בכוס זו שופעות הברכות מאותן ישועות שלמעלה, והוא נוטל אותם וכונס אותם אליו, ושם נשמר [להם] יין העליון ומתכנס באותו כוס, וצריכים לברך אותו בימין [ובשמאל] ולא בשמאל, והיין שהוא כנוס בכוס הזאת, שיתברכו כאחד, וצריכים לברך את השלחן שלא יהיה ריק מלחם ויין, הכל [אחד] כאחד.

בא ראה, כנסת ישראל נקראת כוס של ברכה, וכיון שהיא כוס של ברכה, צריך ימין ושמאל [וצריך] לטל אותה, ואותה כוס נתנת בין ימין לשמאל, וצריכה להתמלא יין בשביל יין התורה שיוצא מן העולם הבא.

ובא ראה, כוס של ברכה, [כאן] בזה התגלו דברים עליונים כאן שאנו במערה, אומר כאן נתגלה סוד המרכבה הקדושה, כוס של ברכה צריך לקבלה בימין ובשמאל, זה צפון ודרום, וכוס של ברכה שיהיה נוטל ברכה מהם.

מי זו כוס של ברכה? זו (שיר ג) מטתו שלשלמה, שצריך שתנתן בין צפון ודרום, וצריך להניחה בימין, והגוף שיתקן עמהם, וישגיח באותה כוס של ברכה לברך אותה בארבע ברכות, משום שכתוב (דברים יא) תמיד עיני ה' אלהיך בה וגו'. נמצא בכוס של ברכה סוד האמונה, צפון ודרום ומזרח ומערב, הרי מרכבה קדושה כראוי לו.

ושלחן בלחם, כדי שיתברך אותו לחם שלמטה ויתברך לחם עני, ויהיה לחם ענג, והרי בארנו. וימצא שכנסת ישראל מתברכת בארבעת

בְּרִשׁוֹת אַחֲרַת, נִקְשֶׁר בְּשִׁכְנָה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וַיִּישֶׁם
בְּאֵרוֹן, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, מִשׁוֹם שְׁהִיָּה צַדִּיק, שְׁכַל
צַדִּיק יוֹרֵשׁ אֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה הָעֲלִיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
וְעַמָּךְ כָּלֶם צַדִּיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ נֶצֶר מְטַעֵי
מַעֲשֵׂה יָדֵי לְהִתְפָּאֵר. בְּרוּךְ ה' לְעוֹלָם אָמֵן וְאָמֵן.

סליק ספר בראשית

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מִצְרִימָה אֶת יַעֲקֹב
אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ (שְׁמוֹת א) וְהַמְשַׁכְּלִים יִזְהָרוּ
כְּזֹהֵר הַרְקִיעַ וּמִצְדִּיקֵי הָרַבִּים כְּכּוֹכְבִים לְעוֹלָם וְעַד
(דְּנִיאל יב). וְהַמְשַׁכְּלִים – אֵלוֹ הֵם שְׁמִסְתַּכְּלִים בְּסוּד
הַחֲכָמָה [נ"א יִזְהָרוּ, שְׁנוּצָצִים בְּסוּד הַחֲכָמָה].
יִזְהָרוּ – מְאִירִים וְנוֹצָצִים בְּזִיו הַחֲכָמָה הָעֲלִיוֹנָה.
כְּזֹהֵר – אֹר וְהַתְּנוּצָצוֹת שֶׁמְאִיר שִׁיּוּצָא מֵעֵדֶן. וְזֶה
סוּד נִסְתָּר שֶׁנִּקְרָא הַרְקִיעַ, בּוֹ עוֹמְדִים כּוֹכְבִים
וּמְזֻלוֹת, שְׁמֶשׁ וּלְבָנָה, וְכָל אוֹתָם מְאֹרוֹת שֶׁל אֹר.

וְזֶהֱר הַרְקִיעַ הַזֶּה מְאִיר בְּאֹר עַל הַגֶּן. וְעֵץ הַחַיִּים
עוֹמֵד בְּאֲמֻצַּע הַגֶּן, שְׁעֲנַפָּיו מְכַסִּים (עֲלִיָּה) (עַל)
כָּל אוֹתָם דִּיּוֹקְנָאוֹת וְעֲצִים וּבְשָׂמִים שְׁבָגָן בְּכָלִים
כְּשָׂרִים. וּמִסְתוֹפְפִים תַּחְתּוֹ כָּל חַיּוֹת הַשָּׂדֶה, וְכָל
צְפָרֵי הַשָּׁמַיִם דָּרִים תַּחַת אוֹתָם הָעֲנַפִּים.

וְזֶהֱר פְּרֵי הָאֵילָן נוֹתֵן חַיִּים לְכָל, קִיּוּמוֹ לְעוֹלָם
וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים. הַצַּד הָאֲחֵר אֵינוֹ שְׂרוּי בּוֹ,
אֲלָא רַק צַד הַקְּדוּשָׁה. אֲשֶׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל אֵלֶּה
שְׁטוּעֵמִים מִמֶּנּוּ, הֵם עוֹמְדִים לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי
עוֹלָמִים. אֵלֶּה נִקְרָאִים מְשַׁכְּלִים וְצַדִּיקִים וְזוֹכִים
בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְחַיִּים לְעוֹלָם הַבָּא.

וְזֶהֱר הָעֵץ הַזֶּה זְקוּף לְמַעְלָה לְמַעְלָה. חֲמֵשׁ מְאֹוֹת
פְּרָסָאוֹת הֵלוּכוֹ, הוּא שְׁשִׁים רַבּוֹא
בְּהַתְּפִשְׁטוֹתוֹ. בְּעֵץ הַזֶּה קָיָם זֶהֱר אַחַד שְׁכַל הַגִּנּוּנִים
קָיָמִים בּוֹ הֵם גִּנּוּנִים שְׁעוֹלִים וַיּוֹרְדִים, לֹא מִתִּישְׁבִּים
בְּמִקּוֹם אַחֵר פְּרָט לְאוֹתוֹ הָאֵילָן.

כְּשִׁיּוּצָאִים מִמֶּנּוּ לְהִרְאוֹת בְּתוֹךְ זֶהֱר שֶׁלֹּא מְאִיר,
מִתִּישְׁבִּים וְלֹא מִתִּישְׁבִּים, עוֹמְדִים
וְלֹא עוֹמְדִים, מִשׁוֹם שֶׁלֹּא מִתִּישְׁבִּים בְּמִקּוֹם אַחֵר.
מֵעֵץ זֶה יוּצָאִים שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבָטִים שְׁמִתְחַמִּים בּוֹ,
וְהֵם יוֹרְדִים בְּזֹהֱר הַזֶּה שֶׁלֹּא מְאִיר לְתוֹךְ גְּלוֹת
מִצְרַיִם בְּכַמָּה מַחְנוֹת עֲלִיוֹנִים. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְאֵלֶּה
שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'.

בְּבֵית הַמַּעְרָה, כְּדֵי שְׁיִתְעוֹרְרוּ וַיִּרְאוּ אֶת הַזֶּרַע
שֶׁהִשְׁאִירוּ בְּעוֹלָם, וַיִּשְׁמַחוּ לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.
אָמַר רַבִּי אֲבָא, חֲנִיטָה שֶׁל יַעֲקֹב מַה הִיא? אָמַר לוֹ,
לֵךְ שְׂאֵל אֶת הַרוּפָא.

בֵּא רָאָה, כָּתוּב וַיִּצֹו יוֹסֵף אֶת עַבְדָּיו אֶת הַרְפָּאִים
לְחַנֵּט אֶת אֲבִיו וַיַּחְנִטוּ הַרְפָּאִים אֶת יִשְׂרָאֵל.
הַתְּעֵלָה עַל דַּעְתָּךְ שְׁחֲנִיטָה זוֹ הִיְתָה כְּמוֹ שֶׁל שְׂאֵר
בְּנֵי אָדָם? אִם תֹּאמַר שֶׁבְּשִׁבְלֵי הַדֶּרֶךְ הוּא שְׁעֵשׂוֹ,
הֲרִי כָּתוּב וַיִּמֵּת יוֹסֵף בֶּן וְגו' וַיִּישֶׁם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם,
הֲרִי לֹא הֵלְכוּ עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ, שְׁהֲרִי שָׁם נִקְבְּרָה, וְכָתוּב
וַיַּחְנִטוּ אוֹתוֹ?

אֲלָא הֵם דְּרָכֵי הַמַּלְכִים, כְּדֵי לְהַעֲמִיד אֶת גּוֹפֵם
חֲוֹנְטִים אוֹתָם בְּשֶׁמֶן מִשְׁחָה, עֲלִיוֹן עַל כָּל
הַשְּׁמַנִּים, מְעַרְבַּב בְּבִשְׂמִים, וְשׂוֹאֲבִים אוֹתוֹ לְגוֹף יוֹם
אַחַר יוֹם בְּאוֹתוֹ שְׁמֵן טוֹב אֲרַבְעִים יוֹם, שְׁכָתוֹב
וַיִּמְלְאוּ לוֹ אֲרַבְעִים יוֹם כִּי כֵן יִמְלְאוּ יְמֵי הַחְנִטִּים.
אַחַר שְׁזֵה הַשָּׁלֵם, עוֹמֵד הַגּוֹף שָׁלֵם זְמַן רַב.

מִשׁוֹם שְׁכַל אוֹתָהּ אֶרֶץ כְּנַעַן וְאֶרֶץ מִצְרַיִם מְכַלּוֹת
וּמְרַקִּיבוֹת אֶת הַגּוֹף בְּזְמַן קָצֵר מְכַלּוֹת שְׂאֵר
הָאֲרָצוֹת, וּבְשִׁבְלֵי לְקִים אֶת הַגּוֹף עוֹשִׂים אֶת זֶה,
וְעוֹשִׂים חֲנִיטָה זוֹ מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ. מִתּוֹךְ שְׁשָׂמִים
אוֹתוֹ שְׁמֵן עַל הַטְּבוּר, הוּא נִשְׂאָב לְפָנִים מִן הַטְּבוּר,
וְנִשְׂאָב לְמַעְיוֹ, וּמֵעֲמִיד אֶת הַגּוֹף מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ
זְמַן רַב.

וַיַּעֲקֹב כִּף הָיָה בְּקִיּוֹם הַגּוֹף, וְכִף צְרִיף, שְׁגוּף
הָאָבוֹת הוּא, וְהָיָה בְּקִיּוֹם בְּגוּף וְנַפֶּשׁ. כְּמוֹ
זֶה לְיוֹסֵף שֶׁהוּא דְגַמַּת הַגּוֹף, וְהוּא בְּקִיּוֹם שֶׁל גּוּף
וְנַפֶּשׁ. בְּקִיּוֹם הַגּוֹף, שְׁכָתוֹב וַיַּחְנִטוּ אוֹתוֹ. וּבְקִיּוֹם
הַנַּפֶּשׁ, שְׁכָתוֹב וַיִּישֶׁם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם.

וַיִּשְׁנִינוּ, לְשֵׁם מַה שְׁנֵי יוֹדִי"ם? אֲלָא יוֹסֵף שָׁמַר
אֶת הַבְּרִית לְמַטָּה, וְשָׁמַר אוֹתָהּ הַבְּרִית
שְׁלַמְעֵלָה. כְּשֶׁהִסְתַּלַּק מִהָעוֹלָם, הוֹשֵׁם בְּשְׁנֵי
אֲרוֹנוֹת, [מִקּוֹם] בְּאֵרוֹן לְמַטָּה וּבְאֵרוֹן לְמַעְלָה.
אֲרוֹן שְׁלַמְעֵלָה מַהוּ? אֲלָא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יְהוֹשֻׁעַ ג)
הִנֵּה אֲרוֹן הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, שְׂאֵרוֹן שְׁלַמְעֵלָה
נִקְרָא אֲרוֹן הַבְּרִית, שְׁהֲרִי לֹא יוֹרֵשׁ אוֹתוֹ אֲלָא מִי
שְׁשָׁמַר בְּרִית, וּמִשׁוֹם שְׁיֹסֵף שָׁמַר אֶת הַבְּרִית,
הוֹשֵׁם בְּשְׁנֵי אֲרוֹנוֹת.

וַיִּישֶׁם בְּאֵרוֹן בְּמִצְרַיִם, כִּף זֶה וְדָאֵי. וְהַפְּסוּק מוֹכִיחַ
סוּד אַחֵר, שְׂאֵף עַל גֹּב שְׁיִצְאָה נִשְׁמָתוֹ

בְּשִׁירָדוֹ לְכַבֵּל, נִפְתְּחוּ הַשָּׁמַיִם, וְשָׂרְתָה נְבוֹאָה קְדוּשָׁה עַל יַחְזֻקָא, וְרָאָה כָּל מָה שְׂרָאָה, וְאָמַר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל: הֲרִי אֲדוֹנֵכֶם כָּאֵן, וְכָל חֵילוֹת הַשָּׁמַיִם וּמַרְכְּבוֹתָיו שְׂבָאוּ לְדוֹר בֵּינֵיכֶם. לֹא הֶאֱמִינוּ לוֹ, עַד שֶׁהֲצִטְרַף לְגִלוֹת כָּל מָה שְׂרָאָה, וְאָרָא כָּף, וְאָרָא כָּף. וְאִם גְּלָה יוֹתֵר – כָּל מָה שֶׁגְּלָה הֲצִרְף. כִּינּוּן שְׂרָאוֹ כָּף יִשְׂרָאֵל, שְׂמֻחוֹ. וְכִשְׁשָׁמְעוּ דְבָרִים מִפִּי יַחְזֻקָא, לֹא חָשְׁשׁוּ עַל גְּלוּתָם כָּלֵל, שְׁהָרִי יִדְעוּ שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא עֲזַב אוֹתָם, וְכָל מָה שֶׁגְּלָה – גְּלָה בְּרִשׁוֹת.

וְשָׁנִינוּ, בְּכָל מְקוֹם שֶׁגְּלוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁם הַשְּׂכִינָה גְּלָתָה עִמָּהֶם. וְכֵאֵן בְּגִלוֹת מְצָרִים מָה כְּתוּב? וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. כִּינּוּן שֶׁכְּתוּב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, מָה זֶה אֵת יַעֲקֹב? הַבָּאִים אֵתוֹ הֲצִטְרַף לומר! אֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, הֵם אוֹתָם מַרְכְּבוֹת וּמַחְנוֹת עֲלִיוֹנִים שִׁירְדוּ עִם יַעֲקֹב עִם הַשְּׂכִינָה לְגִלוֹת מְצָרִים.

וְאֵלֶּה שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל הַבָּאִים מְצָרִימָה אֵת יַעֲקֹב אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ. רַבִּי חֲזִיָּא פְתַח, (שיר ד) אֲתִי מְלַבְּנוֹן כְּלָה אֲתִי מְלַבְּנוֹן תְּבוּאֵי תְּשׁוּרֵי מְרָאשׁ אֲמִנָּה מְרָאשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן מְמַעְנוֹת אֲרִיּוֹת מְהַרְרֵי נְמָרִים. פְּסוּק זֶה נֹאמַר עַל כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. בְּשַׁעַה שִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמְצָרִים וְקָרְבוּ לְהַר סִינַי לְקַבֵּל תּוֹרָה, אָמַר לָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֲתִי מְלַבְּנוֹן – מֵאוֹתוֹ עֲדוֹן הָעֲלִיּוֹן בָּאָה. כְּלָה – שְׁלֵמָה, כְּמוֹ הַלְּבָנָה כְּשֶׁמִּשְׁתַּלְּמֶת מִהַשְּׂמֶשׁ בְּכָל אוֹר וְהַתְּנוּצָצוֹת. אֲתִי מְלַבְּנוֹן תְּבוּאֵי – כְּדִי שִׁיקְבְּלוּ בְּנֵיךְ תּוֹרָה.

תְּשׁוּרֵי מְרָאשׁ אֲמִנָּה. תְּשׁוּרֵי – כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (שמואל א-ט) וּתְשׁוּרָה אֵין לְהֵבִיא. תְּקַבְּלִי תְּקַרְבַּת עַל בְּנֵיךְ. מְרָאשׁ אֲמִנָּה – מְהַרְאֵשִׁית, כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לְאֲמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה וְאָמְרוּ (שמות כד) כָּל אֲשֶׁר דִּבֶּר ה' נַעֲשֶׂה וְנִשְׁמָע, וְהָיוּ בְּמִשְׁקַל אֶחָד כְּמִלֵּאכִים עֲלִיוֹנִים, שְׂכָף כְּתוּב בָּהֶם, (תהלים קג) בְּרָכוּ ה' מִלְּאֲכִיו גְּבִרֵי כַח עֲשֵׂי דְבָרוֹ לְשִׁמְעַע בְּקוֹל דְּבָרוֹ. אֲזַי קִבְּלָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל תְּשׁוּרָה.

מְרָאשׁ שְׁנִיר וְחֶרְמוֹן – זֶה הַר סִינַי, שֶׁקָּרְבוּ אֵלָיו וְהֵתִיצְבוּ תַּחְתָּיו, שֶׁכְּתוּב (שמות יט) וַיִּתִּיצְבוּ בְּתַחְתִּית הַהָר. מְמַעְנוֹת אֲרִיּוֹת – אֵלוֹ בְּנֵי שַׁעִיר שֶׁהִזְמִינָם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְקַבֵּל תּוֹרָה וְלֹא רָצוּ

רַבִּי שְׂמַעוֹן פְּתַח, (יחזקאל א) הָיָה הָיָה דְבַר ה'. הָיָה הָיָה פְּעָמִים לְשֵׁם מָה? וְעוֹד יֵשׁ לְשֶׁאֵל, אִם יַחְזֻקָא לְהַנְבִּיא נֶאֱמַן הָיָה, לְמָה גְּלָה כָּל מָה שְׂרָאָה? מִי שֶׁהִמְלִיךְ מְכַנֵּס אוֹתוֹ לְהִיכְלוֹ, יֵשׁ לוֹ לְגִלוֹת סוּדוֹת שְׂרָאָה? אֵלֶּה וְדֵאֵי שִׁיחְזֻקָא לְהָיָה נְבִיא נֶאֱמַן, וְכָל מָה שְׂרָאָה הוּא רָאָה בְּאֲמוּנָה, וּבְרִשׁוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא גְּלָה כָּל מָה שֶׁגְּלָה, וְהִכַּל הֲצִרְף.

אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, מִי שֶׁרְגִיל לְסַבֵּל צַעַר, אָף עַל גַּב שְׂבָא לְפִי שַׁעַה צַעַר, סוּבֵל מִשָּׂאוֹ וְלֹא חוֹשֵׁשׁ. אֲבָל מִי שֶׁלֹּא רְגִיל בְּצַעַר, וְכָל יָמָיו הָיָה בְּתַפְנוּקִים וְעֲדוּנִים, וּבָא לוֹ צַעַר – זֶהוּ צַעַר שְׁלָם, וְעַל זֶה צְרִיף לְבָכוֹת.

כָּף יִשְׂרָאֵל, כְּשִׁירְדוֹ לְמְצָרִים הָיוּ רְגִילִים בְּצַעַר, שְׁהָרִי כָּל יָמָיו אוֹתוֹ אֲבִיָּהֶם הַצַּדִּיק הָיוּ בְּצַעַר, וְלָכֵן סָבְלוּ אֵת הַגְּלוּת כְּרָאוּי. אֲבָל גְּלוּת בְּכָל הַיָּא הֵיטָה צַעַר שְׁלָם, אוֹתוֹ הַצַּעַר שֶׁעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים כָּכוּ עֲלָיו.

עֲלִיוֹנִים, שֶׁכְּתוּב (ישעיה לג) הֵן אֲרָאֶלְם צַעֲקוּ חֲצָה וְגו'. תַּחְתּוֹנִים, שֶׁכְּתוּב (תהלים קלז) עַל נְהִירוֹת בְּכָל שֵׁם יִשְׁבְּנוּ וְגו', וְכֵלָם כָּכוּ עַל גְּלוּת בְּכָל. מָה הַטַּעַם? כִּי הָיוּ בְּתַפְנוּקֵי מְלָכִים, שֶׁכְּתוּב (איכה ד) בְּנֵי צִיּוֹן הִיקָרִים וְגו'.

(שְׁשִׁנְנוּ, אָמַר רַבִּי יַצְחָק, מַהוּ שֶׁכְּתוּב (ירמיה ט) עַל הַהָרִים אִשָּׁא בְּכִי וְנָהִי? אֵלֶּה אֵלֶּה הֵם הָרִים רְמִים שֶׁל הָעוֹלָמִים. וְכִי הֵם אוֹתָם הָרִים רְמִים? אֵלֶּה בְּנֵי צִיּוֹן הַיְּקָרִים הַמְּסֻלָּאִים בְּפִי.) וְעַכְשָׁיו הָיוּ יוֹרְדִים לְגִלוּת עִם רַחֲמִים עַל צְנוּאָרָם, וַיִּדְיָהֶם מְהִדְקוֹת לְאַחֹר. וְכֹאֲשֶׁר (נְכֻסִי) לְגִלוּת בְּכָל, חָשְׁבוּ שֶׁאֵין לָהֶם קִיּוֹם לְעוֹלָמִים, שְׁהָרִי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲזַב אוֹתָם, וְלֹא יִשְׁגִּיחַ בָּהֶם לְעוֹלָמִים.

וְשָׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, בְּאוֹתָהּ שַׁעַה קָרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְכָל הַפְּמִלְיָא שְׁלוֹ, וְכָל הַמַּרְכְּבוֹת הַקְּדוּשׁוֹת, וְכָל חֵילוֹתָיו וּמַחְנוֹתָיו וּגְדוּלָיו וְכָל חֵיל הַשָּׁמַיִם, וְאָמַר לָהֶם: מָה אַתֶּם עוֹשִׂים כָּאֵן? וּמָה בְּנֵי אֱהוּבֵי בְּגִלוּת בְּכָל, וְאַתֶּם כָּאֵן? קוֹמוּ רְדוּ כְּלַכֶּם לְכַבֵּל, וְאֲנִי עִמָּכֶם. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה מג) כֹּה אָמַר ה' לְמַעַנְכֶם שְׁלַחְתִּי בְּכָלָה וְגו'. לְמַעַנְכֶם שְׁלַחְתִּי בְּכָלָה – זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְהוֹרְדָתִי בְּרִיחִים כְּלָם – אֵלֶּה כָּל הַמַּרְכְּבוֹת וְהַמַּחְנוֹת הָעֲלִיוֹנִים.

למצרים לא טעמו לחם של המצרים, לא היו נשארים בגלות, ולא היו מציקים להם המצרים.

אמר לו רבי יצחק, והרי נגזרה גזרה? אמר לו, הכל הוא פראוי, שהרי לא נגזר דוקא במצרים, שהרי לא כתוב כי גר יהיה זרעך בארץ מצרים, אלא (בראשית טו) בארץ לא להם, ואפלו בארץ אחרת.

אמר רבי יצחק, מי שהוא בעל נפש, (לא יאכל עם אדם) שמאכלו יותר מאשר שאר בני אדם, או מי שהולך אחר מעיו, אם יפגש באותו רע עין, ישחט עצמו ולא יאכל מלחמו, שאין לחם רע בעולם חוץ מאותו לחם של בעל עין הרע. מה כתוב? כי לא יוכלון המצרים לאכל את העברים לחם כי תועבה היא למצרים. הרי לך לחם של רע עין.

שלשה הם שדוחים שכינה מן העולם וגורמים שדיורו של הקדוש ברוך הוא לא יהיה בעולם ובני אדם צווחים ולא נשמע קולם, ואלה הם: מי ששוכב עם נדה, משום שאין טמאה חזקה בעולם חוץ מטמאת הנדה, וטמאת הנדה קשה מכל טמאה בעולם. הוא נטמא, וכל המתקרבים אליו נטמאים עמו. בכל מקום שהולכים, נדחית שכינה מלפניהם.

ולא עוד, אלא שגורם צרות רעות על עצמו ועל אותו זרע שיוליד. שפיון שיקרב אדם לנדה, אותה טמאה קופצת עליו ונשארת בכל איבריו, אותו זרע שיוליד באותה שעה, (טמאים) מושכים עליו רוח טמאה, וכל ימיו יהיה בטמאה, שהרי הבגין והיסוד שלו הוא בטמאה רבה ותקיפה מכל טמאה שבעולם, שמיד שקרב אדם לנדה, אותה טמאה קופצת עליו, שכתוב (ויקרא ט) ותהי נדתה עליו.

מי ששוכב עם בת אל נכר, שמכניס ברית קדש ואות הברית לרשות אחרת, שכתוב ובעל בת אל נכר, ושנינו שאין קנאה לפני הקדוש ברוך הוא חוץ מקנאה של ברית קדש, שהיא ברית של השם הקדוש וסוד האמונה. מה כתוב? (במדבר כה) ויחל העם לזנות אל בנות מואב. מיד – ויחר אף ה' בישראל.

לקבלה. מהררי נמרים – אלו בני ישמעאל, שכתוב (דברים לג) ה' מסיני בא וזרח משעיר למו הופיע מהר פארן ואתה מרבבת קדש.

מה זה ואתה מרבבת קדש? ששנינו, פשרצה הקדוש ברוך הוא לתת תורה לישראל, באו מחנות של מלאכים עליונים. פתחו ואמרו, (תהלים ח) ה' אדינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על השמים, ורצו שתורה תנתן להם.

אמר להם הקדוש ברוך הוא, וכי יש בכם מות? שכתוב (במדבר יט) אדם כי ימות באהל. (דברים כא) וכי יהיה באיש חטא משפט מות והומת. יש ביניכם חטא? וכי אתם צריכים דינים? יש ביניהם גזל או גנבה? שכתוב (שמות כ) לא תגנב. יש ביניכם נשים? שכתוב לא תנאף. יש ביניכם שקר? שכתוב לא תענה ברעך עד שקר. יש ביניכם חמדה? שכתוב לא תחמד. אז לשם מה אתם רוצים תורה? מיד פתחו ואמרו, (תהלים ח) ה' אדינו מה אדיר שמך בכל הארץ. ואלו אשר תנה הודך על השמים לא כתוב. ועל כך ואתה מרבבת קדש, אז מימינו אש דת למו.

רבי יוסי באר פסוק זה כשירדה שכינה לגלות מצרים, ורבי שמעון אמר, פסוק זה על סוד יחוד האמונה נאמר. אתי מלבנון כלה, הקול אמר לדבור אתי, משום שהרי קול בא לדבור, ומנהיגו עמו להיות כאחד בלי פרוד כלל, משום שקול הוא כלל, דבור הוא פרט, ולכן כלל הצטרף לפרט, ופרט הצטרף לכלל, שהרי אין קול בלי דבור, ואין דבור בלי קול. ועל זה אתי מלבנון כלה וגו', שעקר שניהם באים מלבנון.

תשוררי מראש אמנה – זהו גרון שמשם יוצאת רוח להשלים לכל, (פלה) מסוד הלבנון הנסתר והגנוז. מראש שניר וחרמון – זוהי לשון ראש ואמצע, שחוטכת את הדבור. ממענות אריות – אלה הם שנים. מהררי נמרים – אלה הם שפתים, השלמות שבהם נשלם הדבור.

ואלה שמות בני ישראל. רבי חייא פתח, (משלי כג) אל תלחם את לחם רע עין ואל תתאו למטעמתיו. אל תלחם את לחם רע עין – משום שלחם או הנאה מאותו איש שהוא רע עין, אינו כדאי לאכל ולהנות ממנו. שאלו כשירדו ישראל

תוקע שנית ולא מיבכים (ולא מיבכים ולא מיללים).
נוסע הפטרון מאותו כסא ויושב בכסא
הנתרנות. באותו זמן היה (הוא) מזכיר שם קדוש
עליון וגדול, שבאותו שם יש חיים לכל.

פתח ואמר פעם אחת יו"ד ה"א וי"ו ה"א (יו"ד ה"א
וא"ו ה"א), כמו שנאמר (שמות לד) ויקרא בשם
ה'. פותחים כבתחלה בעלי גלגלים קדושים, ואף
אלפים ורבוא רבבות, ואומרים שירה, משבחים
ואומרים, ברוך כבוד ה' ממקום בית שכנינתו.

בא אותו הגן, שהיתה (שהיא) שמורה במאתים
וחמשים עולמות, היא שכניה נכבדה בזיוה,
שיוצאת מזיו לזיו, וזיוה שופע ממנה לארבעה
צדדים ראשיים לראשונים (לקיום). מאותו זיו יוצא
(נמשך) לכל אותם למטה, והיא נקראת גן עדן.

פתח שנית אותו זקן, הפטרון של הכל, ומזכיר
שמו יו"ד ה"א וא"ו ה"א, וכלם פותחים
בשלוש עשרה מדות הרחמים. מי ראה כל התקיפים
הללו, רמים של רמים, תקיפים של תקיפים,
מרפבות קדושים, ושמים וכל חיליהם, מזדעזעים
ומתחלחלים באימה רבה, משבחים את השם
הקדוש ואומרים שירה. אשריהם נשמות הצדיקים
שהם באותו העדון ויודעים את זה, על זה נאמר
(ירמיה י) מי לא ייראך מלך הגוים כי לך יאתה וגו'.

אמר רבי שמעון, כשירדה שכניה למצרים, ירדה
חיה אחת ששמה ישראל בדיוקן אותו הזקן,
וארבעים ושנים שמשים קדושים עמו, וכל אחד
ואחד אות קדושה עמו מהשם הקדוש, וכלם ירדו
עם יעקב למצרים. זהו שכתוב ואלה שמות בני
ישראל הבאים מצרימה את יעקב. אמר רבי יצחק,
ממשמע שאמר בני ישראל, ואחר כך את יעקב,
ולא נאמר אתו.

שאל רבי יהודה את רבי אלעזר בן רבי שמעון,
(אמר לו) כיון ששמעת מאביך את פרשת
ואלה שמות בסוד עליון, מה זה שאמר איש וביתו
באו? אמר לו, אותה מלה שהיה אומר אבא, אלו
הם מלאכים עליונים, שהם מעל התחתונים מהם.
זהו שכתוב איש וביתו באו. וכך אמר אבא, כל
אותם מלאכים שבדרגה עליונה, נקראים גברים
זכרים, ואותם שבדרגה תחתונה מהם, נקראים
(נקבות) בית, שאשה נקבה שמקבלת מן הזכר.

בית ה' שהוא בית המקדש, כמו עזרות ולשכות
ובית האולם והדביר, זה בית המקדש, ודאי
נקרא בית ה'. בית המלך - זה קדש הקדשים, שהוא
הפנימי של הכל, המלך סתם. מלך זה, אף על גב
שהוא מלך עליון, הוא נקבה אל נקדה העליונה,
נסתרת הכל. ואף על גב שהוא נקבה, הוא זכר
למלך שלמטה, ולכן הכל כמו זה ועל זה,
תחתונים, בסוד זה כתוב בהם איש וביתו באו.

ואלה שמות. רבי [אלעזר] יוסי פתח ואמר (שיר ד)
גן נעול אחתי כלה גל נעול מעין חתום. גן
נעול - זו כנסת ישראל, שהיא גן נעול. שאמר רבי
אלעזר, מה הגן הזה צריך לשמר, לעדר ולהשקות
ולזמר - כך כנסת ישראל צריכה לעדר ולשמר
ולהשקות ולזמר, ונקראת גן, ונקראת כרם. מה
הכרם הזה צריך לעדר ולהשקות ולזמר ולחפור - כך
ישראל. זהו שכתוב (ישעיה ה) כי כרם ה' צבאות בית
ישראל, וכתוב ויעזקהו ויסקלהו וגו'.

תוספתא

משנה. אמר רבי שמעון, אנו פוקחים עינינו
רואים, גלגלי מרפבה הקדושה נוסעים
במסעותיהם, וקול שירה מבשמת לאזנים, יפה
ללב, עולה ויורדת, הולכת ולא נוסעת, מזדעזעים
אלף אלפים ורבוא רבבות, ופותחים בשירה
מלמטה למעלה.

לקול הנעימות הזו עומדים מי שעומדים,
ומתכנסים בהתכנסות לצד הימין, ארבע
מאות וחמשים אלף בעלי עינים. רואים ולא
רואים. עומדים בקיומם. שני צדדים אחרים
מתלבנים (מתהפכים) בשבילם, ולצד שמאל מאתים
וחמשים אלף.

אותם בעלי יבבה מיבכים ומיללים ממקום בית
מושבם, פותחים בדין ומסיימים בדין.
מיבכים שנית, ודין יושב, וספרים נפתחים. באותה
שעה עולה בעל הדין שעומד עליהם, ויושב על
כסא דין, ושירה שוככת עד שלא יסתיים הדין.
סובכים בעלי העינים שלצד ימין, ועמם שמונה
עשר אלף תוקעים, ולא מיבכים ולא מיללים (ס"א
לא מילין ולא מיבכין) ופותחים בשירה. מזדעזעים
מאתים וחמשים אלף בעלי יבבה.

מלאכים עליונים. רבי יהודה פתח, הנה מטתו של שלמה ששים גבורים סביב וגו', שלטונים שחקוקים במפתח, סוככים במקומו השלטונים בשביעי, וחקוקים בששי. זהו שכתוב ששים גבורים סביב לה.

הנה מטתו - זוהי שכינה. של שלמה - המלך שהשלוש שלו. ששים גבורים סביב לה - אלו הם ששים רבוא מלאכים עליונים, שהם מחיל השכינה שירדה עם יעקב למצרים. מגבורי ישראל - ישראל שלמעלה. זהו שכתוב ואלה שמות בני ישראל וגו', איש וביתו באו - הם ומנהגייהם.

רבי חייא היה הולך מאושא ללוד, והיה רוכב על חמור, והיה רבי יוסי עמו. ירד רבי חייא ותפס ידי רבי יוסי. אמר לו, אם בני העולם היו יודעים כבודו הרב של יעקב בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא אנכי ארד עמך מצרימה, היו מלחכים את העפר של פראות קרוב לקברו, שפך מפרשים מורינו גדולי עולם בעלי המשנה, כתוב (שמות ח) ויצא משה לקראת חתנו, אהרן ראה שמשה יוצא ויצא עמו, ואלעזר ונשיאים וזקנים יצאו עמו, ראשי אבות וקרואי העדה, וכל ישראל יצאו עמו. נמצא שכל ישראל כלם יצאו לקראת יתרו. מי ראה את משה יוצא ולא יצא? את אהרן והגדולים שיוצאים והוא לא יצא? נמצא שבגלל משה יצאו כלם. ומה אם בשביל משה כף - בשביל הקדוש ברוך הוא כשאמר אנכי ארד עמך מצרימה על אחת כמה וכמה.

עד שהיו הולכים, פגש בהם רבי אבא. אמר רבי יוסי, הרי שכינה כאן, שאחד מבעלי המשנה עמנו. אמר רבי אבא, במה עסקתם? אמר רבי יוסי, בפסוק הזה שכתוב אנכי ארד עמך מצרימה וגו'. כשירד יעקב למצרים, שכתוב ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה, אתה למד שכלם ירדו עם יעקב למצרים.

אמר לו רבי אבא, וזה היה לחוד? פתח ואמר, (יחזקאל א) היה היה דבר ה' אל יחזקאל בן בוזי הכהן בארץ כשדים על נהר כבר. שלש קשיות כאן, אחד - ששנינו שאין שכינה שורה בחוץ לארץ, ואחת - שלא היה נאמן כמשה, שכתוב בו (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא, והוא

רבי יצחק היה עומד לפני רבי אלעזר בן רבי שמעון. אמר לו, שכינה ירדה עם יעקב למצרים? אמר לו, ולא? והרי כתוב (בראשית מ) אנכי ארד עמך. אמר לו, בא תראה, שכינה ירדה למצרים את יעקב, ושש מאות אלף מרכבות קדושות [אחרות] עמה, והינו מה שכתוב כשש מאות אלף רגלי. שנינו, שש מאות אלף מרכבות קדושות ירדו עם יעקב למצרים, וכלם עלו משם כשיצאו ישראל למצרים. זהו שכתוב (שמות יב) ויסעו בני ישראל מרעמסס סכתה כשש מאות אלף רגלי וגו'. שש מאות לא נאמר, אלא כשש מאות. כמו שייצאו אלה, כך יצאו אלה.

ובא ראה סוד הדבר, בזמן שייצאו המרכבות הקדושות הללו והמחנות הקדושים, ראו ישראל וידעו שהם מתעכבים בשבילם, וכל החפזון שעשו ישראל היה בגללם, והינו שכתוב ולא יכלו להתמהמה, היה לו לומר ולא רצו להתמהמה, אבל לא כתוב אלא ולא יכלו. ונודעו (אז נודע) ממש, שכל בני ישראל היו בני ישראל של הרקיע, והינו מה שכתוב בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב, ועל זה לא נאמר ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה אתו, אלא ואלה שמות בני ישראל הבאים מצרימה את יעקב. הבאים מצרימה בראשונה, ועם מי? את יעקב.

אמר רבי יהודה, [נ"א רבי יצחק] [נ"א רבי יוסי] קל וחמר, ומה כשנצל יעקב מלכן כתוב (בראשית לב) ויעקב הלך לדרכו ויפגעו בו מלאכי אלהים - כשירד לגלות והקדוש ברוך הוא אמר אנכי ארד עמך מצרימה, אינו דין שהואיל והפטרון יורד, שירדו גם שמשיו עמו? הינו שכתוב הבאים מצרימה את יעקב. רבי יעקב מכפר חנן אמר משמו של רבי אבא, מי הם בני ישראל של כאן? אותם שנקראו בני ישראל ממש.

רבי אבא פתח ואמר, (תהלים מו) לכו חזו מפעלות יי אשר שם שמות בארץ, אל תקרי שמות אלא שמות. והולך זה כזה, שאמר רבי חייא, כמו ברקיע עשה הקדוש ברוך הוא בארץ. ברקיע יש שמות קדושים, ובארץ יש שמות קדושים.

אמר רבי יהודה [נ"א רבי יוסי], באותו יום שירד יעקב למצרים, ירדו עמו ששים רבוא

מראשיהם של בני האמונה, ומי הם? יעקב ובניו. מראש שניר וחרמון - שהם עתידים לקבל את התורה שלי מהר חרמון, ולהגן עליהם בגלותם. ממענות אריות - אלו הם עמים עובדי עובדי כוכבים ומזלות, [נ"א בני אדם של אמונה] שדומים לאריות ונמרים, שמענים אותם בכל עבודה קשה.

רבי אבא אמר, אתי מלכנון פלה וגו', וכי מלכנון באה, והלא ללכנון עולה? אלא, אמר רבי אבא, בשעה שירדה שכינה למצרים, ירדו עמה ששים רבוא של מלאכי השרת, והקדוש ברוך הוא בראשונה. זהו שכתוב ויעבור מלכם לפנייהם וה' בראשם.

רבי יצחק אמר, אתי מלכנון פלה - זוהי שכינה. אתי מלכנון תבואי - ממקום בית המקדש שלמעלה. תשורי מראש אמונה - ממקום בית המקדש שלמעלה וממקום בית המקדש שלמטה. שאמר רבי יהודה, מעולם לא זזה שכינה מכתל המערבי של בית המקדש, שכתוב (שיר ב) הנה זה עומד אחת כתלנו, והוא ראש אמונה לכל העולם. מראש שניר וחרמון - ממקום שהתורה יצאה לעולם, ולמה? להגן על ישראל. ממענות אריות - אלו עמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. רבי יודן אומר, ממענות אריות - אלו תלמידי חכמים שעוסקים בתורה במעונות המדרשות ובבתי כנסיות, שהם אריות ונמרים בתורה.

רבי חייא היה יושב לפני רבי שמעון, אמר לו, מה ראית בתורה למנות את בני יעקב, שהם שנים עשר בתחלה, ואחר כך שבעים, שכתוב כל הנפש לבית יעקב הבאה מצרימה שבעים. ומה הטעם שבעים ולא יותר? אמר לו, כנגד שבעים אמות שהם בעולם, והם היו אמה יחידה כנגד כלם.

יעוד אמר לו, בא ראה, מפתחות שמאירים (שרים) ענפים יושבים במסעיהם (בצלם), ממנים על שבעים עמים, יוצאים מתריסר חקיקות וקשורים שמסתובבים במסעותיהם במשקל לארבע רוחות העולם. זהו שכתוב (דברים לב) יצב גבלת עמים למספר בני ישראל. והינו שכתוב (זכריה ב) כי כארבע רוחות השמים פרשתי אתכם, להראות שהם עומדים בשביל ישראל. בארבע לא נאמר,

גלה ופרסם את כל גנזי המלך, ואחת - שנראה כמי שלא שלם בדעתו.

אלא כך הסקנו במשנתנו, חס וחלילה, שהרי יחזקאל היה נביא שלם, וברשותו של הקדוש ברוך הוא גלה כל מה שגלה, והכל הוא הצטרף לגלות ולפרסם, על כל אחד פי שנים ממה שגלה. שכן שנינו, מי שרגיל לסבל צער וכו', והכל הצטרף, ומעולמים לא עזב הקדוש ברוך הוא את ישראל בגלות, עד שהיה בא לדור במדורו עמהם, כל שכן ביעקב שהיה יורד לגלות, והקדוש ברוך הוא ושכינתו וקדושים עליונים [ותחתונים] ומרכבות, שכלם ירדו עם יעקב. זהו שכתוב הבאים מצרימה את יעקב.

דבר אחר, רבי אבא פתח ואמר, (שיר ד) אתי מלכנון פלה אתי מלכנון תבואי. בא וראה, אוי להם לבני אדם שלא יודעים ולא משגיחים בכבוד אדונם, שלמדנו, אמר רבי יצחק, בכל יום ויום יוצאת בת קול מהר חורב ואומרת: אוי להם לבריות מעבודת רבונם! אוי להם לבריות מעלבונה של תורה! שאמר רבי יהודה, כל מי שמשתדל בתורה בעולם הזה ומסגל מעשים טובים, יורש עולם שלם. וכל מי שלא משתדל בתורה בעולם הזה ולא עושה מעשים טובים, לא יורש לא זה ולא זה. והרי שנינו, יש מי שיורש עולמו כפי מקומו וכפי מה שראוי לו. אמר רבי יצחק, לא שנינו אלא במי שאין לו מעשים טובים כלל.

אמר רבי יהודה, אלמלא היו יודעים בני אדם את האהבה שהקדוש ברוך הוא אוהב את ישראל, היו שואגים כמו כפיר לרדף אחריו. ששנינו, בשעה שירד יעקב למצרים, קרא הקדוש ברוך הוא לפמליה שלו ואמר להם: כלכם רדו למצרים, ואני ארד עמכם. אמרה שכינה: רבון העולם, יש צבאות בלי מלך? אמר לה: אתי מלכנון פלה. מלכנון - ממקום העדן, שמלבן בכל מעשיו. פלה - זו שכינה, שהיא כמו כלה בחפה. והולך זה כמו זה, ששנינו, אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב (במדבר ז) ויהי ביום פלת משה? כתוב פלת, ביום שנכנסה פלה לחפה, ושכינה זו הפלה.

אתי מלכנון פלה - ממקום בית המקדש שלמעלה. תשורי מראש אמונה - מראש של מי?

המשנה, בנים חיים ומזונות אין הדבר תלוי בזכות, אלא הדבר תלוי במזל הקדוש, ומקום זה הוא על כל מים.

משלחי רגל השור והחמור, שאין להם באותו צד הרע כלום, ושולחים מהם כל החלקים הרעים, ונדבקים באותו הצד הטוב של כל הקדשות העליונות. שור וחמור פאשר הם מזדווגים כאחד, הם שני פגעים רעים לעולם. שור הוא צד הדין הקשה, והוא נדבק בצד הקדשה. החמור, כשמזדווג עמו, שהוא מצד האחר, הם שני פגעים רעים לעולם.

ועל זה שמעון היה תקף הדין הקשה, וכשמזדווג עם לוי כאחד, לא יכול העולם לסבל, ומשום כך (דברים כב) לא תחרש בשור ובחמור יחדו. ועל זה שלח יעקב לעשו דבר זה, שכתוב (בראשית לב) ויהי לי שור וחמור. ואם יעקב לא הנמיך עצמו, פחד רב היה נופל על עשו.

ויקם מלך חדש על מצרים. בספרו של רב המנונא סבא כך נאמר, מהו שכתוב ויקם מלך חדש על מצרים? בא וראה, כל עמי העולם וכל מלכי העולם לא התחזקו בשלטונם אלא בשביל ישראל. מצרים לא היו שולטים על העולם עד שבאו ישראל ונכנסו שם לגלות, אז התחזקו על שאר עמי העולם. בבל לא התחזקו על כל עמי העולם אלא בשביל שישראל יהיו בגלות שלהם. אדום לא התחזקו על כל עמי העולם אלא משום שישראל יהיו בגלות שלהם. שהרי עמים אלו היו בשפלות בשאר העמים, ונמוכים היו מכלם, ובגלל ישראל התחזקו.

מצרים - שכתוב (שמות כ) מבית עבדים. עבדים ממש נקראו, שהרי מצרים היו בשפלות של שאר העמים. בבל - שכתוב (ישעיה כג) הן ארץ כשדים זה העם לא היה. אדום - שכתוב (עובדיה א) הנה קטן נתתיך בגוים בזוי אתה מאד.

ובלם לא נטלו תקף אלא בגלל ישראל. שכשישראל בגלות שלהם, מיד מתחזקים על כל שאר העמים שבעולם, מה הטעם? משום שישראל הם לבדם כנגד כל עמי העולם. כשנכנסו ישראל לגלות מצרים, מיד היתה קימה למצרים,

אלא כארבע. כמו שאי אפשר לעולם בלי ארבע רוחות, כך אי אפשר לעולם בלי ישראל.

ויקם מלך חדש. רבי אבא פתח, (ישעיה לב) אשריכם זרעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם מכל שאר העמים וקרב אותם אליו, שכתוב (דברים יד) ובך בחר ה' להיות לו לעם סגלה וגו', וכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. ישראל נדבקים בקדוש-ברוך-הוא, שכתוב ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

ולכן זכאים הם לפניו, משום שהם זורעים על כל מים. מה זה על כל מים? שזורעים לצדקה, ומי שזורע לצדקה, כתוב בו (תהלים נז) [זהו שכתוב כי גדל עד שמים. על כל מים, זהו שכתוב] (שם קח) כי גדול מעל שמים חסדך. מעל שמים, על כל מים הוא היה, ומי הוא מעל שמים? זה עולם הבא, וישראל זורעים על כל מים.

סדר הלימוד ליום כב שבט [יום 140 בשנה]

בספרו של רב יבא סבא כך אמר, כתוב (דניאל ד) בגזרת מלאכים דבר, ומאמר קדושים שאלה. כל דיני העולם הזה וכל הגזרות וכל הבקשות, כלם עומדים בהיכל אחד ששם שבעים ושנים סנהדרין מעינים בדיני העולם, ואותו היכל נקרא היכל הזכות, משום שכשדנים דין, מהפכים בזכות האדם בראשונה.

מה שאין כן בדרגת אותו הצד האחר, ששם הוא מקום שנקרא חובה, משום שכל מעשי אותו המקום של נחש אשת זנונים אינו אלא להפך בחטאו של האדם, ולהלשין עבד לאדונו.

אותם של היכל הזכות נקראים מים מתוקים, מים צלולים. אותם של היכל החובה נקראים מים מרירים, (במדבר ה) מי המרים המאררים. באותו היכל הזכות לא עומדים שלשת אלה: בנים, חיים ומזונות. ולא באותו מקום של חובה, ולא במים מתוקים וצלולים, ולא במים מרירים מאררים.

ועל זה ישראל זורעים על כל מים, זרע קדוש שהולידו על כל מים הוא, שהרי לא נכון זרע שלהם אלא למעלה. ולכן פרשה בעלי

לְיִשְׂרָאֵל מִצַּד הַרְוּמָאִים. לָקַח אוֹתוֹ חֵץ מִכַּנָּף שְׂמָאל, הָרִיחַ, וַיִּצְאָה אֵשׁ שְׁחוּרָה מִמֶּנּוּ. אָמַר, שְׁלוֹטוֹן הַמְּצָרִים הֵעֲבִירוּ, וְעַתִּיד לַעֲבֹר מִלֶּךְ אֶחָד שֶׁל הַרְוּמָאִים בְּכָל הָאָרֶץ (מְצָרִים), וּלְמִנּוֹת בְּמְצָרִים שְׂרֵי מִלְחָמָה גְּדוּלִים, וְסוֹתֵר בִּנְיָן וּבוֹנֵה אֶת הַסְּתוּרִים. (וְעַתִּיד מֶלֶךְ אֶחָד מֵאוֹתָם הַשְּׁלֵשָׁה שְׂאֲמַרְנוּ לְשֵׁלֵט בָּהּ, וְסוֹתֵר בְּנֵינִים וּבוֹנֵה בָּהּ בְּנֵינִים) זָרַק אוֹתָם רַבִּי אֲלֵעָזָר לְאָרֶץ. נִפְלוּ שְׁלֹשֶׁת אֱלֹהִים עַל הָאֶחָד שֶׁמִּצַּד שְׂמָאל.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, עָבַר תִּינוּק אֶחָד וְהָיָה קוֹרָא, (ישעיה יט) מִשָּׂא מְצָרִים הִנֵּה ה' רַכֵּב עַל עֵב קַל וּבָא מְצָרִים. עָבַר חֲבֵרוֹ הַשְּׂנִי וְאָמַר, וְאָרֶץ מְצָרִים תִּהְיֶה שְׂמָמָה. עָבַר חֲבֵרוֹ הַשְּׁלִישִׁי וְאָמַר, וְאֶבְדָּה חֲכַמַת מְצָרִים. רָאוּ שְׂאוֹתוֹ חֵץ שֶׁל כַּנָּף שְׂמָאל נִשְׂרָף, וְשְׁלֹשֶׁת הָאֲחֵרִים שֶׁהָיוּ עָלָיו לֹא נִשְׂרָפוּ.

אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, מֵה שְׂאֲמַר הָעוֹף וְהַתִּינוּקוֹת, הַכֹּל דָּבָר אֶחָד, וְהַכֹּל הוּא נְבוּאָה עֲלֵינוּנָה, (וְהַכֹּל הוּא בְּסוּד הַחֲכָמָה) וְרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִרְאוֹת לָנוּ נִסְתָּרוֹת עֲלֵינוּנָה שֶׁהוּא עוֹשֶׂה. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (עמוס א) כִּי לֹא יַעֲשֶׂה ה' אֱלֹהִים דָּבָר כִּי אִם גָּלָה סוּדוֹ אֶל עַבְדָּיו הַנְּבִיאִים.

וְעַדִּיפִים חֲכָמִים מְנַבִּיאִים בְּכָל זְמַן, שֶׁהָרִי עַל הַנְּבִיאִים לִפְעָמִים שׁוֹרָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ וּלְפַעְמִים לֹא, וּמֵהַחֲכָמִים לֹא זָזָה רוּחַ הַקֹּדֶשׁ אֲפִלוּ רָגַע אֶחָד [קָטָן], שְׂיֹדְעִים מֵה שְׁלֹמְעֵלָה וּלְמַטָּה, וְלֹא רָצוּ לְגַלוֹת. אָמַר רַבִּי יוֹסִי [יְהוּדָה], הַכֹּל זֶה חֲכָמָה, וְחֲכַמַת רַבִּי אֲלֵעָזָר יִתְּרָה מִכָּלֶם. רַבִּי אַבָּא אָמַר, אֲלֵמָלָא לֹא הָיוּ חֲכָמִים, לֹא הָיוּ יוֹדְעִים בְּנֵי אָדָם מֵהִי תוֹרָה וּמֵה הַמְּצוּוֹת שֶׁל רַבּוֹן הָעוֹלָם, בְּלִי הַבְּדֵל בֵּין רוּחַ בְּנֵי אָדָם לְרוּחַ הַבְּהֵמָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּשֶׁמְבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דִין עַל הָעָם, בְּרֵאשׁוֹנָה הוּא עוֹשֶׂה דִין בְּאוֹתוֹ הַמְּמַנֶּה עֲלֵיהֶם לְמַעְלָה, שְׂכָתוֹב (ישעיה כד) יִפְקַד ה' עַל צְבָא הַמְּרוֹם בְּמְרוֹם וְעַל מַלְכֵי הָאָדָמָה עַל הָאָדָמָה.

בְּאִיזָה דִּין נִדוֹן אוֹתוֹ הַמְּמַנֶּה שְׁלֹמְעֵלָה? מַעֲבִירִים אוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ נִהַר דִּינוֹר שְׁשׁוּפֵעַ וַיִּצָּא, וְאָז מַעֲבִירִים אֶת אוֹתוֹ שְׁלוֹטוֹן שְׁלוֹ, וּמִיָּד מְכַרְיִזִים עָלָיו בְּרַקִּיעַ: שְׁלוֹטוֹנוֹ שֶׁל הַמְּמַנֶּה פְּלוּנֵי הָעֵבֶר מִמֶּנּוּ. עַד שְׂמַגִּיעַ אוֹתוֹ קוֹל לְכָל אוֹתָם הַרַקִּיעִים, עַד שְׂמַגִּיעַ

וְהַתְּחִזֵּק שְׁלוֹטוֹנָם מֵעַל כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים, שְׂכָתוֹב וַיִּקָּם מֶלֶךְ חֲדָשׁ עַל מְצָרִים. וַיִּקָּם - קִימָה הִיָּתָה לָהֶם, שֶׁהַתְּחִזֵּק וַיִּקָּם אוֹתוֹ מִמֶּנָּה הַשְּׁלוֹטוֹן שֶׁל מְצָרִים, וְנִתְּנוּ לוֹ תִקְוָה וְשְׁלוֹטוֹן עַל כָּל מְמַנֵּי שְׂאֵר הָעַמִּים, שֶׁהָרִי בְּרֵאשׁוֹנָה יֵשׁ שְׁלוֹטוֹן לְאוֹתוֹ הַמְּמַנֶּה שְׁלֹמְעֵלָה, וְאַחַר כֵּן לְעַם שְׁלוֹ שְׁלֹמְעֵלָה.

וּמִשׁוּם כֵּן וַיִּקָּם מֶלֶךְ חֲדָשׁ עַל מְצָרִים. זֶהוּ הַמְּמַנֶּה שְׁלָהֶם, חֲדָשׁ הָיָה, שְׂעַד הַיּוֹם הַזֶּה לֹא הָיָה לוֹ שְׁלוֹטוֹן עַל שְׂאֵר הָעַמִּים, וְעַכְשָׁיו הוֹקֵם לְשֵׁלֵט עַל כָּל שְׂאֵר עַמֵי הָעוֹלָם, וְאָז הַתְּקִים (משלי ל) תַּחַת שְׁלוֹשׁ רְגָזָה אָרֶץ, תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, שְׁלֹשִׁים יוֹם עַד שְׁלֹא יָבֵא תִקְוָה לְעַם בְּאָרֶץ, אוֹ עַד שְׁלֹא יָבֵא שְׂבַר לְעַם בְּאָרֶץ, מְכַרְיִזִים בְּעוֹלָם עַל אוֹתוֹ הַדָּבָר, וּלְפַעְמִים שְׂנַמְסֵר הַדָּבָר בְּפִי הַתִּינוּקוֹת, וּלְפַעְמִים לְאוֹתָם בְּנֵי אָדָם חֲסֵרֵי דַעַת, וּלְפַעְמִים נִמְסֵר אוֹתוֹ הַדָּבָר בְּפִי הָעוֹפּוֹת, וּמְכַרְיִזִים בְּעוֹלָם, וְאִין מִי שִׂישְׁגִיחַ בָּהֶם. כְּשֶׁהָעָם הֵם צַדִּיקִים, נִמְסֵר אוֹתוֹ דָּבָר לְאוֹתָם רְאשִׁים צַדִּיקִים שֶׁל הָעוֹלָם כְּדִי שְׂיֹדְעוּ לָהֶם וַיִּשׁוּבוּ לְרַבּוֹנָם, וְכִשְׂאִינָם צַדִּיקִים, זֶה כְּפִי שְׂאֲמַרְנוּ.

רַבִּי אֲלֵעָזָר הָיָה יוֹשֵׁב יוֹם אֶחָד עַל שַׁעַר לוֹד, וְהָיָה יוֹשֵׁב עִמּוֹ רַבִּי אַבָּא וְרַבִּי יְהוּדָה וְרַבִּי יוֹסִי. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אָמַר לָכֶם מֵה שְׂרָאִיתִי הַיּוֹם הַזֶּה בְּבִקְרָה קָמְתִי בְּאוֹר, רְאִיתִי עוֹף אֶחָד שֶׁהָיָה טָס וְעוֹלָה לְמַעְלָה שְׁלֹשׁ פְּעָמִים, וּמִנְמִיךְ פַּעַם אַחַת, וְהָיָה אוֹמֵר: עֲלִיוֹנִים עֲלִיוֹנִים, בְּיוֹם זֶה פּוֹרְחִים [דְּקִיקִים] הַרַקִּיעִים [לִימִין] שְׁלֹשָׁה מְמַנִּים זְקוּפִים מוֹשְׁלִים עַל הָאָרֶץ, אֶחָד יוֹשֵׁב שְׁלֹא יוֹשֵׁב, הֵעֲבִירוּ אוֹתוֹ בְּאֵשׁ דּוּלְקָת, מַעֲבִירִים אֶת קִיּוּמוֹ, מַעֲבִירִים אֶת שְׁלוֹטוֹנוֹ. שְׁלֹשָׁה תוֹמְכִים שְׁלִיטִים עֲלִיוֹנִים עוֹמְדִים עַל הָעוֹלָם.

זְרַקְתִּי לְאוֹתוֹ עוֹף רַגֵּב עֶפֶר, וְאִמְרַתִּי לוֹ: עוֹף עוֹף, אָמַר לִי שְׁלֹשָׁה שְׂעוּמָדִים מְמַנִּים וְאֶחָד שֶׁהֵעֲבִירוּ שְׁלוֹטוֹנוֹ מִי הֵם. זָרַק לִי שְׁלֹשָׁה חֲצִים מִכַּנָּף יְמִינוֹ, וְזֶה אֶחָד מִשְׂמָאל (וּמִכַּנָּף שְׂמָאל אֶחָד), וְלֹא יִדְעַתִּי לְמָה הוּא רוֹמֵז.

לָקַח אוֹתָם רַבִּי אֲלֵעָזָר, הוֹרִיד אוֹתָם לְנַחֲרֵיו, וַיִּצָּא דָם מִנַּחֲרֵיו. אָמַר, וְדָאֵי שְׁלֹשָׁה שְׁלִיטֵי עַמִּים עוֹמְדִים בְּרוּמֵי בְּאָרֶץ וְעַתִּידִים לַעֲשׂוֹת גְּזֵרוֹת רַעוֹת

אמר רבי ייסא, אם כף שבשביל הגבירה זה היה, הרי בגלות בכל היתה שם הגבירה, ולמה לא היה כף? אמר לו, הרי שנינו שהחטא גרם, שנשאו נשים נכריות והכניסו אות ברית קדש לרשות אחרת, ולכן נאבדו מהם הנסים והאותות שראויים היו להעשות להם, מה שלא היה כף בגלות מצרים, שכלם היו שבטי יה, בני ישראל נכנסו, ובני ישראל יצאו.

בגלות אדום רוצה הקדוש ברוך הוא להתכבד בעולם ולבא הוא להקים את הגבירה ולנער אותה מהעפר. אוי למי שימצא שם לפניו בשעה שיאמר (ישעיה נב) התנערי מעפר קומי שבי ירושלים התפתחי מוסרי צוארך. מי הוא המלך והעם שיעמד לפניו?

ונעו אלילי מצרים מפניו. אלילי מצרים, לא על עצים ואבנים נאמר, אלא על כל אותם דרגות ממנות העליונות, ועל אותם העבודות התחתונות שלהם. ובכל מקום שגלו ישראל, הקדוש ברוך הוא מבקש עליהם, ומתרעם ונפרע מאותם עמים.

בא וראה מה כתוב, כה אמר ה' אלהים מצרים ירד עמי בראשנה לגור שם ואשור באפס עשקו. תרעמת שהתרעם הקדוש ברוך הוא על אשור, ואמר, ראו מה עשה לי אשור, שהרי במצרים שאני עשיתי בהם כל אותם הדינים, ועמי [הם] ירדו לשם לדור ביניהם, וקבלום המצרים ביניהם, ונתנו להם היפי של הארץ, ארץ גשן. ואף על גב שהציקו להם בגלות, לא לקחו מהם את הארץ, שכתוב (שמות ט) רק בארץ גשן אשר שם בני ישראל וגו'. ומיטב ארץ מצרים היתה, שכתוב (בראשית מז) במיטב הארץ בארץ רעמסס. ועוד, שלא העבירו משלהם כלום, שכתוב (שמות ט) וממקנה בני ישראל וגו', ועם כל זה נדונו בכמה דינים.

אבל אשור באפס עשקו, הטיל אותם בארץ שבסוף העולם, ונטל את ארצם מהם. ומה המצרים שעשו כל הטובות הללו לישראל נדונו בכל אותם דינים - אשור ואדום ושאר העמים שמציקים להם, והורגים אותם, ונוטלים את ממונם, על אחת כמה וכמה שהקדוש ברוך הוא רוצה לכבד את שמו עליהם, שכתוב (יחזקאל לח)

לאותם ששולטים בעולם הזה, ויוצא קול ומכריז בכל העולם, עד שמגיע לעופות ולתינוקות ולאותם הטפשים של בני אדם שאין בהם דעה.

ויקם מלך חדש. רבי חייא אמר, מלך חדש - חדש ממש היה. רבי יוסי אמר, שהיה מחדש גזרות שלא חדש מלך אחר מקדם לכן. אשר לא ידע את יוסף - כל אותו טוב שעשה יוסף בארץ מצרים, שכתוב (בראשית מז) ויבא יוסף את הכסף ביתה פרעה, וקים אותם בשני הרעב, כל זה לא זכר, ועשה עצמו שלא יודע אותו.

רבי יוסי ורבי יהודה היו יושבים ועוסקים בתורה לפני רבי שמעון. אמר רבי יהודה, מה זה שכתוב ויקם מלך חדש על מצרים, ושנינו שהוא קם מעצמו, מה שהיה שפל - קם, ולא ראוי היה למלך, ובעשר הוא קם. אמר רבי שמעון, הכל כף הוא, כמו אחשורוש שלא היה ראוי למלך, וקם מעצמו, וקם בעשר, ורצה להאביד את ישראל מן העולם, אף כאן זה לא ראוי למלוכה, ועמד מעצמו, ורצה להאביד את ישראל מן העולם, שכתוב ויאמר אל עמו וגו', הבה נתחכמה לו וגו'. וכשהיה עומד מלך למעלה - עומד מלך למטה.

רבי אלעזר ורבי אבא ורבי יוסי היו הולכים מטבריה לצפורי. עד שהיו הולכים, פגע בהם יהודי אחד. פתח ואמר, (ישעיה יט) משא מצרים הנה ה' רכב על עב קל ובא מצרים ונעו אלילי מצרים מפניו. בא ראה, כל מלכי העולם וכל עמי העולם לא נחשבים לכלום לפני הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דניאל ה) וכל דירי הארץ כלא חשובים, וכרצונו עושה בחיל השמים. וכאן במצרים, אף על גב שכל אותן הגבורות וזרוע רמה גלה הקדוש ברוך הוא במצרים, מה כתוב? הנה ה' רכב על עב קל ובא מצרים. מה שונה בכל עמי העולם שלא היה כף, שהרי הקדוש ברוך הוא גזר גזרה ונעשתה, וכאן הוא בא, שכתוב ובא מצרים, וכתוב (שמות יב) ועברתי בארץ מצרים וגו' אני ה'?

אלא משום שהמלך היה בא להוציא את הגבירה שהיתה שם, ובשביל כבוד הגבירה היה בא. ועל כף היה הקדוש ברוך הוא רוצה בכבודה, ובא אליה להקימה ולתת לה יד ולזקף אותה, כמו שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות בסוף גלות אדום.

קרב בכל הצדדים שלש פעמים ביום, עד שבעים יום, וכל בני העולם רואים.

ואותו כוכב יערך בהם קרב בלפיד אש לוהטים ונוצצים לכל עבר, ומכה בהם עד שבוֹלע אותם בכל ערב וערב, וביום מוציא אותם. ויערכו קרב לעיני כל העולם, וכן בכל יום עד שבעים יום. לאחר שבעים יום יגנו אותו כוכב, ויגנו המשיח עד שנים עשר חדשים, ויחזר אותו עמוד אש כמו מקדם, ובו יגנו המשיח, ואותו עמוד לא יתראה.

לאחר שנים עשר חדש יעלו את המשיח באותו העמוד לתוך הרקיע, ושם יקבל חזק ועטרת מלכות. וכשירד, יתראה אותו עמוד אש כמו מקדם לעיני כל העולם, ואחר כך יתגלה המשיח, ויתכנסו אליו עמים רבים, ויעורר קרבות בכל העולם. ובאותו זמן יעורר הקדוש ברוך הוא את גבורתו לכל עמי העולם, ומלך המשיח יודע בכל העולם, וכל מלכי העולם יתעוררו להתחבר לערך בו קרב.

ובמה [עמים] מפריצי היהודים יתהפכו לחזר אליהם, ויבאו עמהם לערך קרב על מלך המשיח, ואז יחשף כל העולם חמשה עשר יום, ורבים מעם ישראל ימותו באותו חשף. ועל זה כתוב (ישעיה ס) כי הנה החשף יכסה ארץ וערפל לאמים.

פתח ואמר, (דברים כב) כי יקרא קן צפור לפניך בדרך בכל עץ או על הארץ אפרחים או ביצים והאם רבצת וגו', שלח תשלח את האם וגו'. פסוק זה בארנו אותו, והוא אחד ממצוות התורה הגנוזות, ולנו יש בו סודות תורה גנוזים, שבילים ודרכים ידועות לחברים באותם שלשים ושנים נתיבות התורה.

אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, אלעזר, בזמן שיתעורר מלך המשיח, כמה אותות ונסים אחרים יתעוררו בעולם. בא ראה, בגן עדן שלמטה יש מקום אחד גנוז ושומר שלא נודע, והוא מרקם בכמה גוונים, ובו גנוזים אלף היכלות של פסופים, ואין מי שיכנס בהם פרט למשיח, שהוא עומד תמיד בגן עדן.

וכל הגן מקף במרכבות רבות של צדיקים, ומשיח עומד עליהם ועל כמה חילות ומחנות של

והתגדלתי והתקדשתי ונודעתי. שם במצרים במלך אחד, וכאן בכל מלכי העולם.

רבי שמעון הרים ידיו, ובכה ואמר, אוי למי שיזדמן באותו זמן, ואשרי חלקו של מי שיזדמן באותו זמן. אוי למי שיזדמן באותו זמן – משום שכשיבא הקדוש ברוך הוא לפקד את האילה, יסתכל מי הם אותם שעמדו עמה, בכל אותם שנמצאים עמה, בכל מעשי כל אחד ואחד, ולא ימצא צדיק, שכתוב (ישעיה ג) ואביט ואין עוזר. וכמה צרות על צרות לישראל.

אשרי מי שיזדמן וימצא באותו הזמן – משום שאותו שיעמד באותו זמן באמונה, יזכה לאותו אור של שמחת המלך, ועל אותו זמן כתוב (זכריה יג) וצרפתיים כצרף את הכסף ובחנתים כבחן את הזהב וגו'.

לאחר שאותן צרות יתעוררו על ישראל, וכל העמים ומלכיהם יתעצו כאחד עליהם, ומעוררים כמה גזרות רעות, וכלם עולים בעצה אחת עליהם, ויבאו צרה על צרה, אחרונות משפחות את הראשונות, אז יתראה עמוד אש אחד עומד מלמעלה למטה ארבעים יום, וכל עמי הארץ רואים אותו.

באותו זמן יתעורר מלך המשיח לצאת מתוך גן עדן מאותו מקום שנקרא ק"ן צפור, ויתעורר בארץ הגליל. ואותו יום שייצא לשם, יתרגז כל העולם, וכל בני העולם מתחבאים בתוך מערות וסלעים שלא יחשבו להנצל, ועל אותו זמן כתוב (ישעיה ב) ובאו במערות צרים ובמחלות עפר מפני פחד ה' ומהדר גאווה בקומו לערך הארץ.

מפני פחד ה' – זהו אותו רגז של כל העולם. ומהדר גאווה – זה משיח. בקומו לערך הארץ – כשיקום ויתגלה בארץ הגליל, משום שהוא מקום ראשון שנתחבר בארץ הקדושה, ולכן יתגלה שם ראשון לכל מקום, ומשם יעורר קרבות לכל העולם.

אחר ארבעים יום שעמוד יעמד מארץ לשמים לעיני כל העולם ויתגלה המשיח, יקום מצד מזרח כוכב אחד לוהט בכל הגוונים, ושבעה כוכבים אחרים שסוכבים אותו הפוכב, ויערכו בו

כל בני העולם. לסוף ארבעים יום יערכו קרב הכוכב והשלהבת לעיני הכל, ותתפשט אותה שלהבת בשרפת אש מצד הצפון, תוף הרקיע, ויחשב לבלע אותו כוכב, וכמה שליטים ומלכים ואמות ועמים יתבהלו מזה.

אז יסתלק אותו כוכב לצד דרום וישלט על אותה שלהבת, ואותה שלהבת תבלע מעט מעט ברקיע מלפני אותו כוכב, עד שלא תראה כלל. אז אותו כוכב יעשה דרכים ברקיע בשנים עשר תחומים, ועומדים אותם אורות ברקיע שנים עשר ימים נוספים.

אחר שנים עשר ימים נוספים יזדעזעו כל בני העולם, ויחשך השמש בחצות היום, כמו שנחשך ביום שחרב בית המקדש, עד שלא יראו שמים וארץ. ויתעורר קול אחד ברעמים וברקים, ותתחלחל הארץ מאותו קול, וכמה חילות ומחנות ימותו ממנו.

ואותו יום תתעורר בעיר רומי רבתי שלהבת אש אחת, באותו קול שיתעורר בכל העולם, וישרף כמה מגדלים וכמה היכלות, וכמה מגדלים יפלו, וכמה גדולים ושרים יפלו באותו יום, וכלם יתכנסו עליה לרע, וכל בני העולם לא יוכלו (יחשבו) להנצל.

מאותו יום ועד שנים עשר חדשים יתיעצו כל המלכים ויגזרו כמה גזרות וכמה שמדות על ישראל, ויצליחו בהם, כמו שנתבאר אשרי מי שיהיה שם ואשרי מי שלא יהיה שם, וכל העולם יהיה בערבוביה גדולה.

לסוף שנים עשר חדשים יקום שבט מישראל, זה מלך המשיח שיתעורר תוף גן העדן, וכל אותם הצדיקים יעטרו אותו שם, ויחגרו לו כלי זין באותיות רשומות של כלים של השם הקדוש.

וקול יתפוצץ בענפי עצי הגן, קורא בחיל ואומר: התעוררו קדושים עליונים, קומו מלפני המשיח, הרי זמן שתתחבר אשה בבעלה, ובעלה רוצה לנגם לה נקמות בעולם ולהקימה, ולנער אותה מן העפר.

אז יקומו כלם ויחגרו אותו כמו מקדם בכלי זינו. אברהם מימינו, יצחק משמאלו, יעקב לפניו.

נשמות צדיקים שם, ובראשי חדשים וחדשים ושבתות נכנס משיח לאותו מקום להשתעשע בכל אותם היכלות.

לפני ולפנים מכל אותם היכלות יש מקום אחר טמיר וגנוז שלא נודע כלל, ונקרא עדן, ואין מי שיכול לדעת אותו, ומשיח גנוז בחוץ סביב אותו מקום, עד שנתגלה לו מקום אחד שנקרא קן צפור, והוא מקום שמכריזה עליו אותה צפור שמתעוררת בגן עדן בכל יום.

ובאותו מקום רקומים דיוקנאות של כל שאר העמים שהתכנסו על ישראל להרע להם. נכנס לאותו מקום, מרים עיניו ורואה את האבות שנכנסים לחרבן בית האלהים, עד שרואה את רחל שדמעוניה בפניה, והקדוש ברוך הוא מנחם אותה, ולא מסכימה לקבל תנחומים, כמו שנאמר (ירמיה לא) מאנה להנחם על בניה. אז משיח מרים קולו ובוכה, ומזדעזע כל גן העדן, וכל אותם צדיקים ששם גועים ובוכים עמו.

גועה ובוכה פעם שניה, ומזדעזע אותו רקיע שעל גבי הגן, אלף וחמש מאות רבוא מחנות עליונים, עד שמגיע לתוף הכסא העליון, ואז הקדוש ברוך הוא רומז לאותה צפור, ונכנסת לאותו קן שלה ויושבת אצל המשיח, וקורא מה שקורא, ומתעורר מה שמתעורר.

עד שמתוף הכסא הקדוש נקרא שלש פעמים אותו קן צפור, והמשיח, וכלם עולים למעלה, ומשביע אותם הקדוש ברוך הוא להעביר מלכות הרשעה מן העולם על ידי המשיח ולנגם את נקמות ישראל, וכל אותן טובות שעתידי הקדוש ברוך הוא לעשות לעמו. ושב אותו קן צפור והמשיח למקומו, ושב המשיח ונגנוז לתוף אותו מקום כמו מקדם.

ובזמן שיתעורר הקדוש ברוך הוא לתקן את העולמות ומאירות אותיות שמו בשלמות, יו"ד בה"א [לתקן] וא"ו בה"א, להיות הכל בשלמות אחת, אז יתעורר כוכב אחד מפחיד באמצע הרקיע כגון ארגמן, לזהט ונוצץ ביום לעיני כל העולם.

ותקום שלהבת אש אחת מצד צפון, תוף הרקיע, ותקום זה כנגד זה ארבעים יום, ויבהלו

וְכָל אותם שבעה ימים יתיצב (יתעטר) בארץ באותו ק"ן צפ"ר. באיזה מקום? בדרך, זו קבורת רחל שעומדת בפרשת דרכים. ויבשר לה וינחם אותה, ואז תקבל תנחומים, ותקום ותנשק אותו.

אחר כך יקום אותו אור מאותו מקום, ושוהה ביריחו עיר האילנות. בכל עץ – זה יריחו. או על הארץ – זו ירושלים. ויהיה גנוז באותו אור של ק"ן צפ"ר שנים עשר חדש.

אחר שנים עשר חדש יזדקף אותו אור בין שמים וארץ, וישרה בארץ הגליל, ששם היתה ראשית גלות ישראל, ושם התגלה מאותו אור של קן צפור, ושב למקומו. ואותו יום תזדעזע כל הארץ כמו מקדם מסוף השמים עד סוף השמים, ואז יראו [ידעו] כל העולם שהרי התגלה מלך המשיח בארץ הגליל.

ויתבנסו אליו כל אלו שעוסקים בתורה, והם מעטים בעולם. ובזכות תינוקות של בית רבן יתחזק כחו להתגבר, וסוד זה אפרחים. ואם לא ימצאו אלו, הרי תינוקות שיושבים בתקף אדם ויונקים, כמו שנאמר (ישעיה כח) גמולי מחלב עתיקי משדים. והינו או ביצים, שבשכיל אלה שורה שכינה עם ישראל בגלות.

שהרי מעטים החכמים שימצאו באותו זמן, והינו (דברים כב) והאם רבצת על האפרחים או על הביצים, לא תקח האם על הבנים, [שהרי בו לא עומד הדבר להוציא מן הגלות אלא במלך העליון]. שפינון שהם ילדים ותינוקות, נותנים תקף למלך המשיח. אז האמא העליונה, שהיא רובצת עליהם, מתעוררת לגבי בעלה [ויתעכב [כך] עד שנים עשר חדשים אחרים. אחר כך יבא בעלה ויקים אותה מהעפר, כמו שנאמר (עמוס ט) אקים את סכת דויד הנפלת.

באותו יום מלך המשיח יתחיל ויכנס הגלות מסוף העולם ועד סוף העולם, כמו שנאמר (דברים ל) אם יהיה נדחף בקצה השמים וגו'. מאותו יום כל האותות והנסים והגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים, יעשה אותם לישראל, כמו שנאמר (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

משה רועה הנאמן על כל אלו הצדיקים הולך ורוקד בתוף גן העדן.

ביון שנתקן משיח על ידי צדיקי גן העדן, יכנס לאותו מקום שנקרא ק"ן צפ"ר כמו מקדם, ורואה שם אותו דיוקן של חרבן בית המקדש, וכל הצדיקים שנהרגו בו, ואז נוטל משם (עשרה) לבושים, והם (נקראים) עשרה לבושי קנאה, ויגנוז שם ארבעים יום שלא יתגלה כלל.

לסוף ארבעים יום קול אחד יתעורר, ויקרא מתוף הכפסא העליון, אותו ק"ן צפ"ר במלך המשיח שנגנוז בו, ואז מעלים אותו למעלה, והקדוש ברוך הוא רואה את מלך המשיח מתלבש בלבוש נקמה וחרגור כלי קרב, נוטל אותו ומנשק אותו על ראשו.

אז מזדעזעים שלש מאות ותשעים רקיעים, ורומז הקדוש ברוך הוא לרקיע אחד מאותם שהיו גנוזים מששת ימי בראשית, ומוציא מהיכל אחד שבאותו רקיע פתח חקוק אחד, מחקק בשמות הקדושים. באותה עטרה התעטר הקדוש ברוך הוא כשעברו ישראל את הים, לטל נקמות מכל מרכבות פרעה ופרשיו, ומעטר את מלך המשיח בה.

ביון שהתעטר והתתקן בכל התקונים הללו, נוטל אותו הקדוש ברוך הוא ומנשק אותו כמו מקדם. מי ראה מרכבות קדושות ומחנות עליונים שסובבים אותו ונותנים לו מתנות ומותרות רבות, ויתעטר מכלם.

נכנס לשם להיכל אחד, ורואה כל אותם מלאכים עליונים שנקראים אבלי ציון, אותם שבכו על חרבן בית המקדש, ובוכים תמיד, והם נותנים לו לבוש אדם אחד לעשות נקמות. אז הקדוש ברוך הוא גנוז אותו באותו קן צפור, ומתכסה שם שלשים יום.

לאחר שלשים יום, באותו קן צפור, ירד מעטר בכל אותם תקונים ממעלה וממטה, כמה מחנות קדושים סביבו, ויראו כל העולם אור אחד תלוי מהרקיע לארץ, ויעמד שבעה ימים, וכל בני העולם יתמהו ויבהלו, ולא ידעו כלל, פרט לאותם חכמים שיודעים בסודות הללו, אשרי חלקם.

בְּעֵלֹנֵנוּ אֲדָנִים זֹולְתָךְ – שְׁהָרִי עַל עַם יִשְׂרָאֵל אֵין מִי שְׁשׁוֹלֵט עָלָיו פְּרָט לְשֵׁם הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה, וְעַכְשָׁו בְּגִלוֹת שׁוֹלֵט עָלָיו הַצַּד הָאֲחֵר.

לְבַד בִּיךָ נִזְכִּיר שְׁמֶךָ – סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, כָּלֵל שֶׁל עֲשָׂרִים וּשְׁתֵּים אֹתִיּוֹת, וְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל לֹא מִתְבָּרַכַת אֲלֵא מִתּוֹךְ שֵׁם זֶה שֶׁנִּקְרָא בְּךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל"ב) אֲשֶׁר נִשְׁבַּעְתָּ לָהֶם בְּךָ. (בְּרֵאשִׁית מ"ח) בְּךָ יִבְרַךְ יִשְׂרָאֵל. כִּי בְּךָ אֲרוּץ גְּדוּד. וּבְזִמְנֵן שֶׁנִּמְצְאָת שְׁלֵמוֹת, לֹא הָיָה נִפְרָד זֶה מִזֶּה, וְאֶסוּר לְהַפְרִיד זֶה מִזֶּה, אֲשֶׁה מִבְּעֵלָה, לֹא בְּרַעֲיוֹנוֹת וְלֹא בְּאֲזְכָּרָה, כְּדִי לֹא לְהִרְאוֹת פְּרוּד, וְעַכְשָׁו בְּגִלוֹת נִמְצָא פְּרוּד, שֶׁמִּתּוֹךְ צָרָה שֶׁל כָּל זִמְנֵן וְזִמְנֵן אָנוּ עוֹשִׂים פְּרוּד לְהִזְכִּיר אוֹתוֹ שֵׁם, פְּרָט לְבְּעֵלָה, מִשּׁוּם שֶׁהִיא שׁוֹכְכַת לְעַפְרָה, וְהֵינּוּ לְבַד בְּךָ נִזְכִּיר שְׁמֶךָ.

פְּרָט לְבְּעֵלָה, אָנוּ זוֹכְרִים שֵׁם זֶה בְּפְרוּד מִשּׁוּם שֶׁאָנוּ רְחוּקִים מִמֶּךָ וְאַחֲרִים שׁוֹלְטִים עָלֵינוּ, וְשִׁמְךָ הוּא בְּפְרוּד מִן הַשֵּׁם שֶׁנִּקְרָא בְּךָ, וְזֶה בֵּימֵי הַגְּלוּת.

מִשּׁוּם שְׁגִלוֹת רֵאשׁוּנָה הִיְתָה מִבֵּית רֵאשׁוֹן, וּבֵית רֵאשׁוֹן הוּא סוּד שֶׁל ה' רֵאשׁוּנָה, וְכִנְגָד שְׁבַעִים שָׁנָה שְׁלָה גְלוֹת שֶׁל בֵּית רֵאשׁוֹן הִיְתָה שְׁבַעִים שָׁנָה, וְאוֹתָם שְׁבַעָה שָׁנָה לֹא נִמְצְאָת הָאֵם רוֹבְצַת עֲלֵיהֶם, וְהָיָה פְּרוּד מִן הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן, סוּד שֶׁל ה' הָעֲלִיּוֹנָה. וְאָז יו"ד, סוּד עֲלִיּוֹן, הִתְעַלָּה לְמַעְלָה לְמַעְלָה לְאֵין סוּף, וְהַבֵּית הָרֵאשׁוֹן הָעֲלִיּוֹן הַקְּדוֹשׁ לֹא הִנְבִיעַ נְבִיעַת מִים חַיִּים, שְׁהָרִי מְקוֹרָה הַסֶּתֶלֶק.

וְהִיא שְׁבַעִים שָׁנָה בְּגִלוֹת, מִשּׁוּם שֶׁהִיא נִקְרָאת שְׁבַע שָׁנִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מַלְכִים א' ו) וַיִּבְנֶהוּ שְׁבַע שָׁנִים. וְאֵם תֹּאמַר שֶׁשְׁלֹטָה מְלָכוֹת בְּבַל לְמַעְלָה בְּסוּד שֶׁל שְׁבַעִים שָׁנָה – חֵס וְחִלְלָה. אֲלֵא בְּזִמְנֵן שֶׁהָיָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קָיָם, הָאוֹר וְנִבְיַעַת הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה (בִּינָה) הָיָה מֵאִיר וַיּוֹרֵד לְמַטָּה. כִּיּוֹן שֶׁחֲטָאוּ יִשְׂרָאֵל וְנִחְרַב הַמִּקְדָּשׁ וְשְׁלֹטָה מְלָכוֹת בְּבַל, הָיָה מְכֻסָּה וּמְחֻשֵׁף אוֹתוֹ אוֹר, וְהִתְחַתּוֹנִים הַקְּדוֹשִׁים לֹא הָיוּ מֵאִירִים.

כִּיּוֹן שֶׁהִתְחַתּוֹנִים לֹא הָיוּ מֵאִירִים, מִשּׁוּם (מִתּוֹךְ) שְׁלֹטוֹן מְלָכוֹת בְּבַל, הַסֶּתֶלֶק אוֹתוֹ אוֹר, וְאוֹתוֹ מַעֲיֵן עֲלִיּוֹן שֶׁהָיָה נוֹבַע סוּד שֶׁל י' הַסֶּתֶלֶק לְמַעְלָה לְמַעְלָה לְאֵין סוּף, אָז אוֹתָם שְׁבַעִים שָׁנָה

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אֲלַעְזָר בְּנֵי, כָּל הַדְּבָרִים הַלְלוּ תִמְצָא בְּסוּד שֶׁל שְׁלֹשִׁים וּשְׁנַיִם שְׁבִילִים שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, וְעַד שֶׁהִנְסִים הַלְלוּ לֹא יִתְעוֹרְרוּ בְּעוֹלָם, לֹא יִשְׁתַּלֵּם סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ וְלֹא תִתְעוֹרַר לְאַהֲבָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר ב') הַשְּׁבַעְתִּי אֶתְכֶם בְּנוֹת יְרוּשָׁלַם בְּצַבָאוֹת. בְּצַבָאוֹת – זֶה מֶלֶךְ (הַמְשִׁיחַ) שֶׁנִּקְרָא צַבָאוֹת. אוּ בְּאֵילוֹת הַשָּׁדָה – שְׁאֵר הַחִילּוֹת וְהַמְחַנּוֹת שֶׁלְמַטָּה. אִם תְּעִירוּ וְאִם תִּתְעוֹרְרוּ אֵת הָאַהֲבָה – זֶה יִמִּין שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא אֱהִיבָה. עַד שֶׁתְּחַפֵּץ – אוֹתָהּ שֶׁשׁוֹכְכַת לְעַפְרָה, וְיִהְיֶה רְצוֹן הַמֶּלֶךְ בָּהּ. אֲשֶׁרִי מִי שִׁיזְכָּה לְאוֹתוֹ דוֹר. אֲשֶׁרִי בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֲשֶׁרִי בְּעוֹלָם הַבָּא.

רַבִּי שְׁמַעוֹן הָרִים יָדָיו בְּתַפְלָה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ. אַחֲרֵי שֶׁהִתְפַּלֵּל תְּפִלָּתוֹ, בָּאוּ רַבִּי אֲלַעְזָר בְּנֵי וְרַבִּי אֲבָא וַיֵּשְׁבוּ לְפָנָיו. עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים לְפָנָיו, רָאוּ אוֹר יוֹם אֶחָד שֶׁנִּחְשַׁף וְנִשְׁקַע צְנוּר (צְרוּר) אֶחָד שֶׁל שְׁלֵהֶבֶת אֵשׁ בְּתוֹךְ הַיָּם שֶׁל טְבָרְיָה, וְהִזְדַּעַזַע כָּל אוֹתוֹ מְקוֹם.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְדָאֵי עַכְשָׁו הוּא זִמְנֵן שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִזְכָּר בְּכִנּוּי וּמוֹרִיד שְׁתֵּי דְמַעוֹת לַיָּם הַגְּדוֹל, וְכֹאֲשֶׁר יוֹרְדוֹת, הֵן פּוֹגְעוֹת בְּצְנוּר הַזֶּה שֶׁל שְׁלֵהֶבֶת אֵשׁ, וַיִּשְׁתַּקְּעוּ זֶה בְּזֶה בַיָּם. בְּכָה רַבִּי שְׁמַעוֹן וּבְכּוֹ הַחֲבֵרִים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, הָרִי הִתְעוֹרְרָנוּ בְּסוּדוֹת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בְּסִתְרֵי הַהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁלוֹ אֵל בְּנָיו, אֲבָל עַכְשָׁו יֵשׁ לִי לְגִלוֹת מַה שֶׁלֹּא נִתְּנָה רְשׁוּת לְשׁוּם אָדָם אַחֵר לְגִלוֹת, אֲלֵא זְכוּת הַדּוֹר הַזֶּה תַעֲמִיד אֵת הָעוֹלָם עַד שֶׁיִּבְאֵ מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן לְרַבִּי אֲלַעְזָר בְּנֵי וְלְרַבִּי אֲבָא, עַמְדוּ בְּעַמְדְכֶם. קָמוּ רַבִּי אֲלַעְזָר וְרַבִּי אֲבָא. בְּכָה רַבִּי שְׁמַעוֹן פַּעַם אַחֲרַת וְאָמַר, אוּי מִי יַעֲמַד בְּמַה שֶׁאֲמַרְתִּי (שְׂרָאִיתִי) שֶׁתִּמְשַׁךְ הַגְּלוֹת, מִי יִכּוֹל לְסַבֵּל?

אָף הוּא קָם וְאָמַר, (עֲמוּס ט) ה' אֱלֹהֵינוּ בְּעֵלֹנֵנוּ אֲדָנִים זֹולְתָךְ לְבַד בְּךָ נִזְכִּיר שְׁמֶךָ. הַפְּסוּק הַזֶּה פְּרִשׁוּהוּ, אֲבָל בְּפְסוּק זֶה יֵשׁ סוּד עֲלִיּוֹן בְּתוֹךְ הָאֲמוּנָה. ה' אֱלֹהֵינוּ – זֶהוּ רֵאשִׁית הַסּוּדוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, מְקוֹם שֶׁמִּשָּׁם יוֹצְאִים כָּל הָאוֹרוֹת שֶׁל כָּל הַנְּרוֹת כָּלָם לְהַדְלִיק, וְשֵׁם תְּלוּי כָּל סוּד הָאֲמוּנָה, שֵׁם זֶה שׁוֹלֵט עַל הַכָּל.

לְאַחַר שְׁנַיִם עָשָׂר שַׁבָּטִים, שֶׁהֵם אֶלֶף וּמֵאָתַיִם שָׁנֹת גְּלוּת, וְאַחַר שָׁשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה בְּחֻשְׁךָ הַלֵּילָה, אַז (ויקרא כו) וְזָכַרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב. זֶה הַתְּעוֹרְרוֹת הָאוֹת ו', שֶׁהִיא נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית יַעֲקֹב. וְסוּד זֶה – (בראשית מו) כָּל הַנֶּפֶשׁ הַבָּאָה לִיעֲקֹב מִצְרַיִם וְגו' שָׁשִׁים וְשֵׁשׁ. וְהוּא ו', נֶפֶשׁ שֶׁל בֵּית שְׁנֵי, סוּד שֶׁל ה' תַּחְתּוֹנָה, וְזֶה ו' סוּד שֶׁל שָׁשִׁים וְשֵׁשׁ. שָׁשִׁים – לְהַתְּעוֹרְרוֹת יַעֲקֹב, וְשֵׁשׁ – לְהַתְּעוֹרְרוֹת יוֹסֵף. וְלִכְּן הוּא ו', שֶׁהֵם שְׁנַיִם בַּחֲבוּר אֶחָד וְסוּד אֶחָד.

מִשָּׁם וְהִלָּאָה יַתְעוֹרֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתָם נִסִּים וְאוֹתוֹת שְׁאֲמַרְנוּ, וַיַּתְעוֹרְרוּ עַל יִשְׂרָאֵל אוֹתָן צְרוֹת שְׁאֲמַרְנוּ, וְאֵז – (וסוד זה) וְאֵף אֶת בְּרִיתִי יַצְחָק. אַחַר כֵּן יַעֲרֹךְ מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ קְרִיבוֹת בְּכָל הָעוֹלָם בִּימֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות טו) יִמְיֶנְךָ ה' נֶאֱדָרִי בַכַּח. אַז, וְאֵף אֶת בְּרִיתִי אֲבָרְהָם אֲזָכֹר, וְאַחַר כֵּן וְהָאֲרָץ אֲזָכֹר, זֶה ה' אַחֲרוֹנָה. בְּאוֹתוֹ זְמַן כְּתוּב, (זכריה יד) וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאֲרָץ בְּיוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשֵׁמוֹ אֶחָד.

סדר הלימוד ליום כג שבט [יום 141 בשנה]

לְסוּף שָׁשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנִים אַחֲרוֹת, שֶׁהֵם מֵאָה וְשָׁלְשִׁים וְשֵׁשִׁים שָׁנִים, יֵרָאוּ אוֹתוֹת בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ חֲקוּקִים בְּשִׁלְמוֹת לְמַעְלָה וּלְמַטָּה כְּרָאוּי, וְסוּד זֶה ה"ה עֲלִיּוֹנָה וְתַחְתּוֹנָה, וְכָל אוֹתָן דְּרָכִים שֶׁהֵם שָׁלְשִׁים וְשֵׁשִׁים שָׁנִים הַכְּלוּלוֹת בְּסוּד שֶׁל אוֹת ו', הו"ה, (יוד"ה) סוּד שֶׁל שִׁלְמוֹת מֵאָה וְשָׁלְשִׁים וְשֵׁשִׁים.

לְסוּף מֵאָה וְשָׁלְשִׁים וְשֵׁשִׁים שָׁנִים אַחֲרוֹת יַתְקִים, לְאַחַז בְּכַנְפוֹת הָאֲרָץ, וַיִּנְעְרוּ הָרְשָׁעִים מִמֶּנָּה, וְתַטְהַר הָאֲרָץ הַקְּדוֹשָׁה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַעוֹרֵר אֶת הַמֵּתִים בְּאֲרָץ הַקְּדוֹשָׁה, וַיִּקְוֵמוּ חֵילוֹת חֵילוֹת בְּאֲרָץ הַגָּלִיל.

וְאֵז יַתְעוֹרֵר סֵתֵר הַמַּעֲיָן הָעֲלִיּוֹן אוֹת י', וַיַּתְקִימוּ שָׁלְשִׁים וְשָׁנִים שְׁבִילִים בְּשִׁלְמוֹת לְהַשְׁפִּיעַ לְמַטָּה, וְכָל אוֹתוֹת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ יַתְקִימוּ בְּקִיּוּמָם יְהו"ה, שְׁעַד עַכְשָׁיו לֹא הָיוּ בְּשִׁלְמוֹת. עַד הַזְּמַן שִׁשְׁפִּיעַ וַיִּמְשֹׁךְ אוֹתוֹ מַעֲיָן עֲלִיּוֹן בַּחֲבוּר הָאוֹתוֹת לְתוֹךְ ה' (ו"ה) אַחֲרוֹנָה, וְזֶה לְסוּף תְּשִׁלוֹם מֵאָה וְאַרְבָּעִים וְאַרְבַּע שָׁנִים אַחֲרוֹת שִׁשְׁתִּלְמוּ. וַיַּתְעוֹרְרוּ שָׂאֵר מֵתֵי יִשְׂרָאֵל שֶׁבְּשָׂאֵר הָאֲרָצוֹת.

לֹא הָיוּ מְאִירִים, מִשּׁוּם אוֹתוֹ אוֹר שֶׁנִּמְנַע. וְזוֹהִי וְדַאי גְּלוּת שֶׁל שְׁבַעִים שָׁנָה.

כִּיּוֹן שֶׁהָעֵבֶר שִׁלְטוֹן בְּבָל, וְהַתְּחִילָה ה"א תַּחְתּוֹנָה לְהָאִיר, לֹא כָּל יִשְׂרָאֵל חָזְרוּ לְהַטְהַר (לְשִׁלְט) לְהִיּוֹת סְגֻלָּה שִׁלְמָה כְּמוֹ מִקְדָּם, אֲלֵא מַעֲט מַעֲט [בְּעַרְבוּבִיָּה], וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נִמְצְאָה שְׁלֵמוֹת, [וְשִׁרְתָּה ה"א תַּחְתּוֹנָה לְשִׁלְט) אַז י', מַעֲיָן עֲלִיּוֹן, לֹא יָרַד כָּל כֶּף לְהָאִיר כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִקְדָּם, אֲלֵא לֹאט לֹאט בְּעַרְבוּבִיָּה, שֶׁלֹּא הָיוּ טְהוֹרִים כְּמוֹ קֶדֶם כְּמוֹ שְׂרָאוּי, וְעַל כֵּן מַעֲיָן הָעֲלִיּוֹן לֹא נֹבַע וְלֹא מְאִיר, אֲלֵא שִׁחַזַר לְהָאִיר מַעֲט מַעֲט מִתּוֹךְ דַּחַק [שֶׁל הַשְּׂמָאל] שֶׁל הַשֵּׁם (שֶׁל גְּלוּת וְהַדִּין).

וְלִכְּן הִתְגָּרוּ בְּיִשְׂרָאֵל קְרִיבוֹת רַבִּים, עַד שֶׁהַחֻשְׁךָ יִכְסֶה אֲרָץ, וְה' הַתְּחִתּוֹנָה נַחֲשָׁכָה וְנִפְלָה לְאֲרָץ, וְהַמַּעֲיָן הָעֲלִיּוֹן הִסְתַּלַּק כְּמוֹ מִקְדָּם, מִשּׁוּם שְׁמִלְכוֹת אָדוּם הַתְּחִזְקָה, וַיִּשְׂרָאֵל חָזְרוּ לְסִרְחוּנָם.

וְעַל ה' הַזֹּאת בֵּית שְׁנֵי נַחֲרַב, וְכָל אוֹתָם תְּרִיסֵר שְׁבַטִים שֶׁלָּהּ כַּחֲשָׁבוֹן מַחְנוֹתֵיהֶם הֵם בְּגָלוּת שֶׁל מַלְכוּת אָדוּם, וְהַמַּעֲיָן הָעֲלִיּוֹן הִסְתַּלַּק מֵאוֹתוֹ מַעֲיָן שְׁעֵמֶד עֲלֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה נז) הַצַּדִּיק אָבַד. אָבַד אוֹתוֹ מַעֲיָן שֶׁל מְקוֹר עֲלִיּוֹן שֶׁהָיָה שׁוֹפֵעַ וּמוֹשֵׁף מִלְמַעְלָה. (קְרִיבוֹת גְּדוּלִים וּמַלְכוּת יוֹן שֶׁלְטָה עֲלֵיהֶם, וְלֹאֲחַר שִׁחַזְרוּ בְּתַשׁוּבָה, הַתְּחִזְקוּ עֲלֵיהֶם וְהַתְּקִיפוּ אוֹתָם, וּמִשּׁוּם שִׁיִּשְׂרָאֵל חָזְרוּ לְסִרְחוּנָם, מַלְכוּת אָדוּם הַתְּחִזְקָה וּבֵית שְׁנֵי נַחֲרַב, וְה"א תַּחְתּוֹנָה נַחֲשָׁכָה וְנִפְלָה לְאֲרָץ, וְהַמַּעֲיָן הָעֲלִיּוֹן נִסְתַּלַּק מֵאוֹתוֹ מַעֲיָן שְׁעוּמֵד עֲלֵיו, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הַצַּדִּיק אָבַד. אָבַד אוֹתוֹ מַעֲיָן שֶׁל הַמְּקוֹר הָעֲלִיּוֹן שֶׁהָיָה שׁוֹפֵף וּמוֹשֵׁף עֲלָיו מִלְמַעְלָה. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַחֻשְׁךָ יִכְסֶה אֲרָץ).

וְאֵז הָיָה פְּרוּד בְּה"א, בֵּית שְׁנֵי, וְהִיא בְּגָלוּת אָדוּם, בְּכָל אוֹתָם תְּרִיסֵר שְׁבַטִים (שֶׁלָּהּ) וּמַחְנוֹת שֶׁלָּהֶם, שָׁנִים עָשָׂר שְׁבַטִים עוֹלִים לַחֲשָׁבוֹן גְּדוּל, וְעַל שְׁסוּד (וְעַל זֶה סוּד) שֶׁל ה' הָיָה בְּהֵם בְּכָל אוֹתוֹ (וְעַל זֶה סוּד שֶׁל ה' בְּכָל אוֹתוֹ) חֲשָׁבוֹן, (חֻשְׁךָ) נִמְשָׁכָה הַגְּלוּת.

סוּד הַסּוּדוֹת לְחַכְמֵי הַלֵּב נִמְסָר. עֲשָׂרָה שְׁבַטִים אֶלֶף שָׁנִים, שְׁנֵי שְׁבַטִים מֵאָתַיִם שָׁנָה. הַתְּחִילוּ הַדְּמָעוֹת לִפְלֵ, פֶּתַח וְאָמַר, (איכה א) בְּכַה תִּבְכֶּה בְּלִילָה וְדַמְעָתָה עַל לְחִיָּה. לְסוּף שָׁנִים עָשָׂר הַשְׁבַטִים שֶׁל הַגְּלוּת, הַלֵּילָה נַחֲשָׁךְ לְיִשְׂרָאֵל, עַד שִׁתְּעוֹרֵר וְא"ו לְזְמַן שָׁשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה.

ושאוב בתוכו את אותה האילת. ועל האילת הזאת, כשנפרד מהיום אחר שכלל אותה, אמר דוד שירה, שכתוב למנצח על אילת השחר.

ומה אמר? אלי אלי למה עזבתני. שהרי נפרדה אילת השחר מאור היום. עד שהיו הולכים, האיר היום והגיע זמן תפלה. אמר רבי אלעזר, נתפלל תפלה ונלך. ישבו והתפללו, אחר כך קמו והלכו.

פתח רבי אלעזר ואמר, (קהלת ח) יש הבל אשר נעשה על הארץ אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים וגו' אמרתי שגם זה הבל. פסוק זה פרשוהו ונתבאר, אבל יש הבל, שלמה המלך עשה ספר זה והקים אותו על שבעה הבלים שהעולם עומד עליהם.

והם שבעה עמודים תומכים של העולם כנגד שבעה רקיעים, ואלו הם: וילו"ן. רקיע"ע. שחקי"ם. זבו"ל. מעו"ן. מכו"ן. ערבו"ת. וכנגדם אמר קהלת הבל הבלים הכל הבל.

במו שאותם שבעה רקיעים, ויש אחרים שנדבקים בהם ומתפשטים ויוצאים מהם, כך גם יש הבלים אחרים שמתפשטים ויוצאים מאלה, וכלם אמר שלמה.

וכאן יש בו סוד החכמה. יש הבל שיוצא מאותם הבלים עליונים, שהעולם עומד עליהם, וזה נעשה על הארץ, והתקים בקיומו והתחזק בתקפו כמעשי הארץ ובעליה שעולה מהארץ, וזה התמנה על הארץ, וכל תקף וקיום שלו באותן נשמות הצדיקים שגלקטו מן הארץ כשהם צדיקים, עד שלא סרחו, בעוד שנותנים ריח טוב כמו חנוך, שכתוב בו ואיננו פי לקח אתו אלהים. ונטל אותו כשעדין לא הגיע זמנו, ומשתעשע בו, וכן שאר צדיקי עולם.

ששנינו, על שני דברים צדיקים מסתלקים מן העולם טרם הגיע זמנם, אחד על חטאי הדור, שכשמתרבים רשעים בעולם, אותם צדיקים שנמצאים ביניהם נתפסים בחטאייהם. ואחד כשמתגלה לפני הקדוש ברוך הוא שיסרחו אחר כך, הוא מסלק אותם מהעולם טרם הגיע זמנם. זהו שכתוב אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה

שימצא כל זה בחשבון ח"ת, שהתישב העולם ויתבשם, ויעבר הצד האחר [הנחש הרע] מן העולם. וה"א תחתונה תתמלא מתוך המעין העליון, ותתעטר ותאיר בשלמות, ואז כתוב (ישעיה ל) והיה אור הלבנה כאור החמה ואור החמה יהיה שבעתים.

עד שתהיה שבת לה' ללקט נפשות בתענוגי קדשה, [זו ה' אחרונה] כל אותו אלף שביעי, וזהו התעוררות של רוחות קדושות של עם ישראל, להתלבש אחר שבת בגופות אחרים קדושים, להקרא קדושים, שכתוב והיה הנשאר בציון והנוותר בירושלם קדוש יאמר לו. עד כאן דברי סודות נסתרים.

ויקם מלך חדש. רבי יוסי אמר, בכל יום עושה הקדוש ברוך הוא מלאכים שלוחים על העולם, שכתוב (תהלים קד) עשה מלאכיו רוחות. עשה לא כתוב, אלא עושה, משום שכל יום יום עושה. ובאותו זמן התמנה ממנה אחד על מצרים, וזהו שכתוב ויקם מלך חדש, חדש ודאי.

אשר לא ידע את יוסף, שהרי ממקום של פרוד היו, כמו שנאמר (בראשית ב) ומשם יפרד. והראשון מאותו הפרוד הוא נהר מצרים, ולכן אשר לא ידע את יוסף, מקום שכל היחוד שורה בו, שנקרא צדיק.

רבי אלעזר ורבי יוסי היו הולכים בדרך, והקדימו ללכת באור. ראו כוכב אחד שהיה רץ מצד זה, וכוכב אחר מצד זה. אמר רבי אלעזר, עכשו הגיע זמן של כוכבי הבקר לשבח את אדונם, והם רצים מפחד ואימת רבונם לשבח ולזמר לו. זהו שכתוב (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים. משום שכלם ביחוד אחד משבחים אותו.

פתח ואמר, (תהלים כב) למנצח על אילת השחר מזמור לדוד. אילת השחר – שכשמאירים פני המזרח ונפרד חשך הלילה, יש ממנה אחד לצד מזרח, ומושך חוט אחד של חשך לצד דרום, עד שבא ויוצא השמש, ובוקע באותם חלוני הרקיע ומאיר לעולם, ואותו חוט מפריד את חשך הלילה.

אז באה אילת השחר, ובא אור שחר בקדרות להתחבר ביום, ומאיר היום. ואור היום כלול

בבקשה ממך, כבד את רבונו ואל תחטא עמי. עזב אותה ולא חטא בה. הוי אומר, ויש רשעים אשר מגיע אליהם כמעשה הצדיקים אמרתי שגם זה הכל. כמו שהתחזק אותו הכל עם אותם הצדיקים שבאו לידיהם מעשי רשעים ולא חטאו, אף כך התחזק עם אותם רשעים שהגיעו לידיהם מעשי אותם הצדיקים ועושים אותם.

ישנינו, עשה הקדוש ברוך הוא צדיקים ורשעים בעולם, וכמו שהוא מתכבד בעולם במעשי הצדיקים, כך גם הוא מתכבד ברשעים כשעושים מעשה טוב בעולם, כמו שנאמר (קהלת ג) את הכל עשה יפה בעתו. אוי לרשע כשעושה את עצמו רע ומתחזק בחטאו, כמו שנאמר (ישעיה ג) אוי לרשע רע וגו'.

עוד פתח ואמר, (קהלת ז) את הכל ראיתי בימי הבלי וגו'. פסוק זה אף כך בארוהו החברים, אבל כאשר נתנה חכמה לשלמה, ראה הכל בזמן ששולטת הלבנה. יש צדיק – זה עמוד העולם. אבד – כמו שנאמר הצדיק אבד, בזמן הגלות. בצדקו – משום שהיא שוכבת לעפר. צדק זה, כל זמן שישראל בגלות, היא עמם בגלות, ומשום כך, צדיק אבד בצדקו, שהרי אין מגיעות אליו אותן ברכות עליונות.

ויש רשע מאריך ברעתו – זה סמאל, שהאריך שקט ושלום לאדם, במה? ברעתו, באותה רעה אשתו, (אשה רעה אשת זנונים) נחש התקיף, שהרי לא מגיע עליהם שקט ושלום אלא רק משום שנדבק באותה נקבה. כמו זה לשאר המלכיות, עד שהקדוש ברוך הוא יקים מן העפר את אותה סכת דוד הנופלת, שכתוב (עמוס ט) אקים את סכת דוד הנפלת.

וילך איש מבית לוי. רבי יוסי פתח, (שיר ו) דודי ירד לגנו לערגות הבשם וגו'. לגנו – זו כנסת ישראל, משום שהיא ערוגת הבשם, שהיא כלולה מכל צדדי (מיני) בשמים וריחות של העולם הבא. בשעה שהקדוש ברוך הוא יורד לגן הזה (של עדן), כל אותן נשמות הצדיקים מתעטרות שם, כלן נותנות ריח, כמו שנאמר וריח שמניך מכל בשמים (וריח אפך פתפוחים) – אלו הם נשמות הצדיקים, שאמר רבי יצחק, כל אותן נשמות הצדיקים שהיו בעולם

הרשעים. מגיע עליהם דין שלמעלה כאלו עשו חטאים ומעשים של רשעים.

שהרי פעם אחת שאל רבי יוסי בר רבי יעקב, איש כפר אונן, בזמן שרבי עקיבא וחרביו הסתלקו מן העולם ומתו באותו אפן, את רבי מאיר, אמר לו, וכי זה כתוב בכל התורה כלה? אמר לו, ולא? והרי אמר שלמה אשר יש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, מגיע עליהם דין מלמעלה כאלו עשו חטאים ומעשים של רשעים. ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, יושבים בשקט ושלום בעולם הזה, דין לא מגיע אליהם, כאלו עשו מעשים של צדיקים.

למה? אם משום שגלוי לפני הקדוש ברוך הוא שישובו בתשובה או שיצא מהם זרע שיהיה אמת בעולם, כמו תרח שיצא ממנו זרע אמת – אברהם. אחז שיצא ממנו חזקיהו, ושאר הרשעים של העולם. ולכן, בצד זה ובצד זה, הכל שאמרנו נעשה ונתחזק על הארץ, כמו שאמרנו.

דבר אחר יש הכל אשר נעשה על הארץ, כפי שאמרנו שהתחזק [והתחזק] על העולם. במה? משום שיש צדיקים אשר מגיע אליהם כמעשה הרשעים, מגיע לידיהם כמותם מעשי הרשעים כמו בת עובדי עבודה זרה, או אחד מאותם מעשים שהם ממעשה הרשעים, והם עומדים בקיומם מפחד רבונו, ולא רוצים להטמא כמו כמה צדיקי אמת שבאו לידיהם כמעשים הללו, והם גבורי כח שעושים רצון אדונם ולא חטאו, ועל זה הכל נעשה על הארץ ומתחזק בתקפו.

ויש רשעים שמגיע אליהם כמעשה הצדיקים, באה לידיהם מצוה אחת שהיא מעשה של צדיקים, וזוכים בה ועושים אותה, כמו לסטים מקפח שהיה נמצא בהרים יחד עם לסטים עובדי עבודה זרה, וכשהיה עובר שם יהודי, היה מציל אותו ושומר אותו מהם, והיה קורא עליו רבי עקיבא: יש רשעים אשר מגיע אליהם כמעשה הצדיקים.

וכמו אותו רשע שהיה בסביבתו של רבי חייא, שלילה אחד פגש את אותה אשה שהיתה הולכת לבית בטה, רצה לתקף אותה. אמרה לו,

והקדוש ברוך הוא סיע בו, ששנינו, שכינה שרתה על מטתם, והרצון שלהם בדבקות אחת היתה בשכינה, ולכן לא זזה שכינה מאותו בן שהולידו, לקים מה שכתוב (ויקרא כ) והתקדשתם והייתם קדשים. בן אדם שמקדש עצמו מלמטה, הקדוש ברוך הוא מקדש אותו מלמעלה. כמו שהרצון שלהם היתה בדבקות של השכינה, כך השכינה נדבקה ממש באותו מעשה שעשו.

אמר רבי יצחק, אשרי הצדיקים שהרצון שלהם בדבקות של הקדוש ברוך הוא תמיד. וכמו שהם מתדבקים בו תמיד, כך גם הוא נדבק בהם ולא עוזב אותם לעולמים. אוי לרשעים שהרצון שלהם והדבקות שלהם מרחקת ממנו, ולא די להם שמתרחקים ממנו, אלא שנדבקים בצד האחר. בא ראה, עמרם שנדבק בקדוש ברוך הוא, יצא ממנו משה, שהקדוש ברוך הוא לא זז ממנו לעולמים, ושכינה נדבקה עמו תמיד. אשרי חלקו.

ותהר האשה ותלד בן ותרא אתו כי טוב הוא. מה זה כי טוב הוא? אמר רבי חייא, שנולד מהול. משום שסוד הברית נקרא טוב, שכתוב (ישעיה ג) אמרו צדיק כי טוב.

רבי יוסי אמר, ראתה בו אור השכינה שמאיר בו, שבשעה שנולד, התמלא כל הבית אור, שכתוב ותרא אתו כי טוב הוא, וכתוב (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב הוא, והפל היתה.

ותצפנהו שלשה ירחים. מה אומרים שלשה ירחים? אמר רבי יהודה, רמז הוא שרמז, שלא נודע משה בזהר עליון עד שלשה ירחים, שכתוב (שמות יט) בחדש השלישי, שהרי אז נתנה תורה על ידו, ושכינה התגלתה ושרתה עליו לעיני כלם, שכתוב ומשה עלה אל האלהים ויקרא אליו ה'.

ולא יכלה עוד הצפינו, שעד אותה שעה לא נודע דבורו בקדוש ברוך הוא, וכתוב משה ידבר והאלהים יענו בקול.

ותקח לו תבת עצי גמא, רמז על הארון שלוחות הברית נכנסים לתוכו. תבת גמא היא ארון הברית. ותחמרה בחמר ובזפת, [שאותה תבה

הזה וכל אותן הנשמות שעתידות לרדת לעולם הזה, כלן (עומדות בגן הזה). בגן שבארץ כלם עומדים בדיוקן וציור שהיו עומדים בעולם הזה, וסתר וסוד זה נמסר לחכמים.

רוח שיורדת לבני אדם, שהוא מצד הנקבה, נחקה תמיד בחקיקה כחותם הזה. ציור הגוף של אדם בעולם הזה בולט החוצה, ורוח נחקקת פנימה. כשמתפשטת הרוח מן הגוף, אותה רוח בולטת בגן של הארץ בציור ודיוקן של גופו ממש שבעולם הזה, משום שהיה תמיד כמו חותם.

ועל זה היא אמרה (שיר ח) שימני כחותם. מה חותם חקוק בחקיקה פנימה ומצטיר בציור בולט החוצה, אף כך היא הרוח שהיתה מצד שלה, כמו זה ממש בעולם הזה חקוק בחקיקה פנימה, וכשמתפשט מהגוף ונכנס לגן שבארץ, האויר ששם בולט אותו חקיקה להצטיר החוצה, ומצטיר בציור בולט החוצה, כמו שציור של הגוף בעולם הזה [למעלה].

הנשמה שהיא מעץ החיים מצטיירת שם למעלה באותו צרור החיים להתענג בנעם ה', כמו שנאמר (תהלים כז) לחזות בנעם ה' ולבקר בהיכלו.

וילך איש מבית לוי - זה גבריאל, כמו שנאמר (דניאל ט) והאיש גבריאל אשר ראיתי בחזון וגו'. מבית לוי - זו כנסת ישראל, שבאה מצד השמאל. ויקח את בת לוי - זו הנשמה.

ששנינו, בשעה שנולד גוף של צדיק בעולם הזה, הקדוש ברוך הוא קורא לגבריאל ונוטל אותה נשמה [של צדיק] שבגן, ומוריד אותה לגוף הזה של הצדיק שנולד בעולם הזה, והוא נפקד עליה ושומר אותה.

ואם תאמר, אותו מלאך שהתמנה על רוחות הצדיקים שמו לילה, ואתה אומר ששמו גבריאל? כך הוא ודאי, משום שבא מצד השמאל, וכל מי שבא מצד השמאל כך נקרא.

וילך איש - זה עמרם. ויקח את בת לוי - זו יוכבד. ובת קול ירדה ואמרה לו להזדוג בה, שהרי קרב זמן גאלת ישראל על ידי הבן שנולד מהם.

וְהַרְדּוּ בת פְּרָעָה לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר – זוֹהֵי שְׂפָאָה מִצַּד
הַשְּׂמָאל שֶׁל הַדִּין הַקָּשָׁה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שמות
כ) לְרַחֵץ עַל הַיָּאֵר. עַל הַיָּאֵר דּוֹקָא, וְלֹא עַל הַיָּם.

וְאִם תֹּאמַר, וְהָרִי כְּתוּב וּמִטָּף אֲשֶׁר הִכִּיתָ בוֹ אֶת
הַיָּאֵר, וּמִשֶּׁה לֹא הִכָּה אֲלֵא עַל הַיָּם, וְקָרְאוּ לוֹ
יָאֵר? אֲלֵא יָאֵר הִיָּה שֶׁהִכָּה אֶהָרֵן עַל יְדֵי מִשֶּׁה,
וְהַחֲשִׁיב אוֹתוֹ הַכְּתוּב שֶׁהוּא עֹשֶׂה זֹאת.

כְּמוֹ זֶה וַיִּמְלֵא שְׁבַעֲת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת ה' אֶת
הַיָּאֵר. וְאֶהָרֵן הִכָּהוּ. אֲלֵא עַל שְׂבָא מִצַּד
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרְאוּ הַכְּתוּב אַחֲרֵי הַכּוֹת ה',
אַחַר כֶּךָ קָרְאוּ בְּשֵׁם מִשֶּׁה. וְנִעְרַתִּיהָ הַלְכַת עַל יַד
הַיָּאֵר – אֵלּוּ שְׂאָר הַמַּחֲנוֹת שְׂבָאִים מֵהַצַּד הַזֶּה.

וְתַפְתַּח וְתִרְאֶהוּ אֶת הַיֶּלֶד. וְתִרְאֶהוּ? וְתִרְאֶה הִיָּה
צָרִיף (לְכַתֵּב)! מַה זֶה וְתִרְאֶהוּ? אָמַר רַבִּי
שְׁמַעוֹן, אֵינְךָ לֶךְ דְּבַר בַּתוּרָה שְׂאִין בוֹ סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים
וְנִכְבְּדִים. אֲלֵא כֶּךָ לְמַדְנּוּ, רִשְׁם הַמֶּלֶךְ וְהַגְּבִירָה
נִמְצָא בוֹ, וְהוּא רִשְׁם שֶׁל נְאִ"ו ה"א. וּמִיָּד – וְתַחֲמַל
עָלָיו וּגּוֹ'. עַד כָּאן לְמַעְלָה. מִכָּאן וְהַלָּאָה לְמַטָּה,
חוּץ מֵהַכְּתוּב הַזֶּה.

וְתַתְּצַב אַחֲתוֹ מִרְחַק וּגּוֹ'. וְתַתְּצַב אַחֲתוֹ, אַחֲתוֹ
שֶׁל מִי? אַחֲתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ שְׂקָרָא לְכַנְסַת
יִשְׂרָאֵל אַחֲתוֹתֵי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (שיר ה) פִּתְחֵי לִי אַחֲתֵי
רַעֲיָתִי. מִרְחַק, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר מִרְחֹק ה' נִרְאָה לִי.

[אִיךְ] מִשְׁמַע שְׂאוֹתֶם צְדִיקִים, עַד שֶׁלֹּא יִרְדּוּ
לְעוֹלָם, נוֹדְעִים הֵם לְמַעְלָה אֶל הַכֹּל, וְכֹל
שְׂכָן מִשֶּׁה. וּמִשְׁמַע גַּם כֵּן שֶׁנִּשְׁמָוֹת הַצְּדִיקִים
נִמְשָׁכוֹת מִמְּקוֹם עֲלִיוֹן, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, וְסוּד הַדְּבַר
לְמַדְנּוּ, שֶׁמִּשְׁמַע שֵׁישׁ לְנִשְׁמָה אֵב וְאֵם, כְּמוֹ שֵׁישׁ
לְגוֹף אֵב וְאֵם בְּאַרְץ, וּמִשְׁמַע שְׂבָכָל הַצְּדִיקִים, בֵּין
לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה, הַכֹּל בָּא מִזְכָּר וּנְקִבָה וְנִמְצָאִים.
וְהָרִי בְּאֵרוֹ אֶת הַסּוּד, שְׂכָתוּב תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ
חַיָּה. הָאָרֶץ – זוֹ כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל. נֶפֶשׁ חַיָּה – נֶפֶשׁ שֶׁל
אָדָם הָרִאשׁוֹן הַעֲלִיוֹן כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר. בָּא רַבִּי אַבָּא
וּנְשָׁקוּ. אָמַר, וְדָאֵי יָפָה אִמְרַתְךָ, וְכֶךָ הוּא וְדָאֵי.
אַשְׁרֵי חֲלָקוֹ שֶׁל מִשֶּׁה הַנְּבִיא הַנְּאֻמָּן עַל כָּל שְׂאָר
נְבִיאֵי הָעוֹלָם.

דְּבַר אַחַר וְתַתְּצַב אַחֲתוֹ – זוֹהֵי חֲכָמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר
(משלי ז) אָמַר לְחֲכָמָה אַחֲתֵי אִתָּה. אָמַר רַבִּי
יִצְחָק, מַעְוֹלָם לֹא הָעֵבְרָה (הַתְּעוּרָה) מִדַּת הַדִּין מִן

שֶׁהוּא [שֶׁהוּא] שְׁהָרִי הָאָרוֹן הִיָּה מִצְּפָה מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ.
רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, זוֹהֵי הַתּוּרָה שֶׁהַחֲמִירָה הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְוֹת עֹשֶׂה וּבְמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה.

וְתִשָּׂם בָּהּ אֶת הַיֶּלֶד – אֵלּוּ יִשְׂרָאֵל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר
(הושע יא) כִּי נִעַר יִשְׂרָאֵל וְאֶהְבֵּהוּ. וְתִשָּׂם
בְּסוּף – שֶׁלֹּא הָיוּ מִצְוֹת הַתּוּרָה חֲמֵר לְעִשׂוֹת עַד
סוּף, שֶׁנִּכְנָסוּ יִשְׂרָאֵל לְאַרְץ לְסוּף אַרְבַּעִים שָׁנָה. עַל
שְׂפַת הַיָּאֵר – עַל מֵאֲמָר שֶׁל אוֹתָם שְׁמוּרִים תּוּרָה
וְחֻקָּה לְיִשְׂרָאֵל. (רַבִּי חִזְקִיָּה אָמַר, כֶּךָ לְמַדְנּוּ).

דְּבַר אַחַר וַיִּלֶךְ אִישׁ – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא,
שְׂכָתוּב ה' אִישׁ מִלְחָמָה. מִבֵּית לִוִי – זֶה
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הַמְּקוֹם שֶׁהַחֲכָמָה הַעֲלִיוֹנָה
וְאוֹתוֹ נִהַר מִתְּחַבְּרִים כְּאֶחָד וְלֹא נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים.
מִבֵּית לִוִי – שֶׁהִשְׁרָה לְוִיתָן (כָּל שְׂמֻחָה) לְשִׂמְחָה
בְּעוֹלָם, זֶהוּ שְׂכָתוּב (תהלים קד) לְוִיתָן זֶה יִצְרַתָּ לְשִׂחַק
בוֹ. וַיִּקַּח אֶת בַּת לִוִי – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְקוֹם
שְׂאוֹר הַלְּבָנָה מֵאִיר.

וְתִהְרַר הָאִשָּׁה וְתִלְדַּ בֵּן. הָאִשָּׁה וְדָאֵי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר
לְזֹאת יִקְרָא אִשָּׁה. בַּתְּחִלָּה בַת לִוִי, וְכֶךָ זֶה
וְדָאֵי. וְכִי בַת לִוִי בַתְּחִלָּה וְעַכְשָׁיו אִשָּׁה? אֲלֵא כֶּךָ זֶה
בְּוִדָאֵי, וְכֶךָ לְמַדְנּוּ, עַד שֶׁלֹּא הִזְדוּגָה אִשָּׁה, הִיא
נִקְרָאת בַת פְּלוּנִי. אַחַר שֶׁהִזְדוּגָה, נִקְרָאת אִשָּׁה.
וְכָאן בַת וְאִשָּׁה, דְּרָגָה אַחַת הִיא.

וְתַצְפִּנְהוּ שְׁלֹשָׁה יְרַחִים – אֵלּוּ שְׁלֹשַׁת הַיְרַחִים
שֶׁהַדִּין הַקָּשָׁה שְׂרוּי בְּעוֹלָם, וְאֵלּוּ הֵם:
תְּמוּזָה, אָב וְטַבַּת (שְׁבַט). מַה מִּשְׁמִיעַ? שְׁעַד שֶׁלֹּא יִרְדַּ
מִשֶּׁה לְעוֹלָם, הוּא הִיָּה מִצּוּי לְמַעְלָה, וְעַל זֶה
הִזְדוּגָה בוֹ שְׂכִינָה מִיּוֹם שְׁנוּלַד. מִכָּאן, אָמַר רַבִּי
שְׁמַעוֹן, שְׂרוּחוֹת הַצְּדִיקִים מִצּוּיּוֹת הֵן לְמַעְלָה עַד
שֶׁלֹּא יוֹרְדוֹת לְעוֹלָם.

וְלֹא יִכְלָה עוֹד הַצְּפִינוּ וּגּוֹ'. מַה זֶה וְתַקַּח לוֹ תַבַּת
גָּמָא? שְׂכָפְתָה אוֹתוֹ בְּסִימְנִיָּה לְהִיּוֹת שְׁמוֹר
מֵאוֹתָם הַדְּגִים שֶׁל הַיָּם שְׂשֻׁטִים בֵּינָם הַגְּדוּל,
שְׂכָתוּב (תהלים קד) שֵׁם רִמְשׁ וְאִין מִסְפָּר. וְהִיא
כְּפִתָּה אוֹתוֹ לְהִיּוֹת שְׁמוֹר מֵהֶם בְּכִסּוּי [בְּצַד הַיּוֹבֵל]
[טִיסַת הַרוֹכֵל] [טַס הַכְּבָרָה] נִכְבַּד שֶׁל שְׁנֵי גּוֹנִים,
לְכֶן וְשָׁחַר, וְהַנִּיחָה אֶת מִשֶּׁה בִּינִיהֶם שִׁינְדַע
עִמָּהֶם, מִשּׁוֹם שֶׁעֲתִיד לְעֹלוֹת [בִּינִיהֶם] פַּעַם אַחֲרַת
לְקַבֵּל תּוּרָה.

(בראשית כז) וישא עשו קלו ויבך. [אמר רבי יוסי, אותו בכי שבכה עשו] ואותן דמעות הורידו את ישראל לגלות. פיון שיכלו אותן דמעות בבכיה של ישראל, יצאו מגלותו, זהו שפתוב (ירמיה לא) בבכי יבאו ובתחנונים אובילים.

ויפן כה וכה, ראה באותן חמשים אותיות שמיחדים אותו ישראל בכל יום שמע ישראל פעמים, שיש בהם כ"ה פעמים, ולא ראה אותם בו. ויפן כה וכה וגו'. כה וכה, אמר רבי אבא, כה - ראה אם היו בו מעשים פשרים. וכה - אם עתיד לצאת ממנו בן מעלה. מיד - וירא כי אין איש. ראה ברוח הקדש שלא עתיד לצאת ממנו בן מעלה.

שאמר רבי אבא, כמה רשעים הם בעולם שמוציאים בנים מעלים יותר מאותם צדיקים, ואותו בן מעלה שיוצא מן הרשע הוא מעלה יותר, להיות טהור מטמא, אור מתוך חשכה, חכמה מתוך טפשות, וזהו המעלה מהכל.

וירא וירא של כאן, הכל ברוח הקדש הסתכל וראה, ומשום כך הסתכל ורג אותו, והקדוש ברוך הוא סבב הכל ללכת לאותה באר, כמו שהלך יעקב לאותה באר, שפתוב וישב על הבאר. ביעקב כתוב (בראשית כט) וירא והנה באר. במשה כתוב וישב בארץ מדין וישב על הבאר. משום שמה ויעקב, אף על גב שבדרגה אחת היו, התעלה משה בזה יותר ממנו.

רבי יוסי ורבי יצחק היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי, אותה באר שראה יעקב וראה משה, האם זו היתה אותה באר שחפרו אברהם ויצחק? אמר לו, לא. אלא בשעה שנברא העולם, נבראה הבאר הזאת, ובערב שבת בין השמשות נברא הפה שלה, וזוהי הבאר שראו יעקב ומשה.

משנה, אותם רודפי אמת, אותם המבקשים סוד האמונה, אותם שדבקים בקשר נאמן, אותם שיודעים דרכי המלך העליון, קרבו ושמעו. **בשעלו** שנים ויצאו למול אחד, מקבלים אותו בין שתי זרועות. שנים יורדים לשלשה (למטה) הם שנים, אחד מהם הוא שדה תפוחים קדושים, מהבאר הזאת יושבים [שנים יושבים] המושב

העולם, שהרי בשעה שהיו ישראל חוטאים, היה הדין מקטרג עמם, ואז ותצב אחתו מרחק, כמו שנאמר מרחוק ה' נראה לי.

ותרד בת פרעה לרחץ על היאר. בשעה שהיו ישראל פוסקים מן התורה, מיד - ותרד בת פרעה לרחץ על היאר. היתה יורדת מדת הדין לרחץ מדם ישראל על עלבון התורה. ונערתיה הלכת על יד היאר - אלו האמות שהם הולכים ורודפים אחריהם. על יד היאר - על סבת עלבון התורה, ואותם שמורים (שישנים) בה, שרפו דיהם ממנה.

אמר רבי יהודה, כל דברי העולם תלויים בתשובה ובתפלה שמתפלל אדם לקדוש ברוך הוא, וכל שפן מי ששופך דמעות בתפלתו, שאין לה שער שלא נכנסים אותן דמעות. מה כתוב? ותפתח ותראהו את הילד. ותפתח - זו שכינה שעומדת על ישראל כאם על הבנים, והיא תמיד פותחת בזכותם של ישראל.

ביון שפתחה - ותראהו את הילד, ילד שעשועים, שהם ישראל, שמתחטאים לפני מלכם (מאביהם) בכל, ומיד שמתחנונים לפני הקדוש ברוך הוא, חוזרים בתשובה ובוכים לפניו כמו בן שבוכה לפני אביו. מה כתוב? והנה נער בכה. פיון שבכה, העברו (נשתברו) כל הגזרות הרעות של העולם. מה כתוב? ותחמל עליו, התעוררה עליו ברחמים ורחמה עליו.

ותאמר מילדי העברים זה, שהם רפי לב, ולא מילדי העכו"ם שהם קשי ערף וקשי לב. מילדי העברים רפי לב מאבות ומאמהות לשוב לפני רבונם. ותקרא את אם הילד, שהיתה בוכה. זהו שפתוב (ירמיה לא) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו'. הוא בוכה, ואם הילד היא בוכה.

אמר רבי יהודה, לעתיד לבא מה כתוב? בבכי יבאו ובתחנונים וגו'. מהו בבכי יבאו? בזכות בכי של אם הילד, שהיא רחל, יבואו ויתכנסו מהגלות. ואמר רבי יצחק, הגאולה של ישראל לא תלויה אלא רק בבכי, כשישלמו ויכלו בכי הדמעות שבכה עשו לפני אביו, שכתוב

וְלִכְנָן הַתְּנַבָּא עֲלֶיהָ מְאַרְבַּע רוּחוֹת בְּאֵי הַרוּחַ,
מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנַתְחַם בְּעִמּוּדָיו בְּאַרְבַּעַת הַצְּדָדִים
שֶׁל הָעוֹלָם.

קפ"ז אוֹתוֹ יְהוּדֵי לְפָנָיו, אָמַר לוֹ, רַבִּי אֶלְעָזָר, מָה
רְאִיתָ? אָמַר, דְּבַר רְאִיתִי. אָמַר לוֹ, מָה? אָמַר
לוֹ, רוּחַ בְּנֵי אָדָם אִם מִתְלַבֵּשׁ בְּגֵן עֵדֶן בְּלִבּוֹשׁ שֶׁל
דְּיוֹקָן בְּגוֹף שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, הֲיֵה לוֹ לְכַתֵּב: כֹּה
אָמַר ה' מִגֵּן עֵדֶן בְּאֵי הַרוּחַ. מֵהוּ מְאַרְבַּע רוּחוֹת?

אמר לוֹ, רוּחַ לֹא יוֹרֶדֶת לְעוֹלָם הַזֶּה עַד שְׁעוֹלָה
מֵהֵגֶן שְׂבָאָרֶץ לְתוֹךְ הַכֶּסֶא שְׁעוֹמֵד עַל
אַרְבַּעַת עִמּוּדִים. כִּיּוֹן שְׁעוֹלָה שָׁם, נִשְׁאַכַת מִתּוֹךְ
אוֹתוֹ הַכֶּסֶא שֶׁל הַמֶּלֶךְ, וַיּוֹרֶדֶת לְעוֹלָם הַזֶּה, הַגּוֹף
נָטַל מֵאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם. אִף הַרוּחַ כִּף נָטַלֶת
מֵאַרְבַּעַת צְדָדֵי הַכֶּסֶא שְׁמַתְקֵן עֲלֵיהֶם.

אמר לוֹ אוֹתוֹ הָאִישׁ, הַקְּפִיצָה שְׁקַפְצָתִי לְפָנֶיכֶם,
דְּבַר רְאִיתִי מִצַּד זֶה. מִשּׁוֹם שְׁיוֹם אֶחָד הֵייתִי
הוֹלֵךְ בְּמִדְבָּר, וַרְאִיתִי עֵץ אֶחָד נִחְמַד לְמִרְאָה
וּמְעָרָה אַחַת תַּחְתִּיו. קָרַבְתִּי אֵלָיו, וַרְאִיתִי אוֹתָהּ
מְעָרָה שְׁמַעֲלָה רִיחוֹת מִכָּל מִינֵי רִיחוֹת שֶׁל הָעוֹלָם.
הַתְּחַזְקָתִי בְּעֵצָמִי וּנְכַנְסָתִי לְאוֹתָהּ מְעָרָה, וַיִּרְדַּתִּי
בְּמִדְרָגוֹת יְדוּעוֹת לְתוֹךְ מְקוֹם אֶחָד שֶׁהָיוּ בוֹ עֵצִים
גְּדוֹלִים וְרִיחוֹת וּבִשְׂמִים שֶׁלֹּא יִכְלָתִי לְסַבֵּל.

ישם רְאִיתִי אִישׁ אֶחָד, וְשָׂרְבִיט אֶחָד בְּיָדוֹ, וְהָיָה
עוֹמֵד בְּפֶתַח אֶחָד. כִּיּוֹן שָׂרְבִיט אוֹתִי, תָּמָה
וְעָמַד אֵלָי. אָמַר לִי, מָה אַתָּה עוֹשֶׂה כָּאֵן וּמֵאִיפָה
אַתָּה, אָנִי פְּחַדְתִּי הַרְבֵּה. אָמַרְתִּי לוֹ, מוֹרִי, אָנִי מִן
הַחֲבָרִים, וְכִף וְכִף רְאִיתִי בְּמִדְבָּר, וּנְכַנְסָתִי לְמְעָרָה
הַזֹּאת, וַיִּרְדַּתִּי לְכָאֵן.

אמר לִי, הוֹאִיל וְאַתָּה מִן הַחֲבָרִים, קַח אֶת
הַכְּתָבִים הַקְּשׁוּרִים הַלְלוּ וְתַן אוֹתָם
לְחֲבָרִים, אוֹתָם שְׂיוֹדְעִים הַסּוּדוֹת שֶׁל רוּחוֹת
הַצְּדִיקִים. הִכָּה בִּי בְּאוֹתוֹ שָׂרְבִיט, וְנִרְדַּמְתִּי. בֵּינָן כִּף
רְאִיתִי כַּמָּה חֲזִילוֹת וּמַחְנֻנוֹת בְּתוֹךְ הַשָּׁנָה שֶׁהָיוּ בָּאִים
בְּדֶרֶךְ לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וְאוֹתוֹ אִישׁ הִכָּה בְּאוֹתוֹ שָׂרְבִיט
וְאָמַר, לָכֵן בְּדֶרֶךְ שֶׁל הָאֵילָנוֹת. בֵּינָן כִּף שֶׁהָיוּ
הוֹלְכִים, פָּרְחוּ בְּאוֹרֵי וְעָלוּ, וְלֹא יָדַעְתִּי לְאִיפָה.
וְשִׁמְעֵתִי קוֹלוֹת שֶׁל מַחְנֻנוֹת גְּדוֹלִים, וְלֹא יָדַעְתִּי
מֵהֵיכָן (לְאִיזָה מְקוֹם) הוּא. הַתְּעוֹרְרָתִי וְלֹא רְאִיתִי דְבַר,
וּפְחַדְתִּי בְּאוֹתוֹ מְקוֹם.

שְׁהִנְבִיאִים (בְּנִי) יוֹנְקִים מֵהֶם. אֶחָד בֵּינֵיהֶם הוּא
חֲבוּר שֶׁל הַכֹּל, וְהוּא נוֹטֵל מֵהַכֹּל. אוֹתָהּ בְּאֵר
קְדוּשָׁה עוֹמֶדֶת תַּחְתֵּיהֶם, שְׂדֵה תְּפוּחִים [הַקְּדוּשִׁים]
הִיא. מֵהַבְּאֵר הִיא נִשְׁקִים הָעֵדְרִים שְׂרָעָה מִשָּׁה
בְּמִדְבָּר, מֵהַבְּאֵר הַזֹּאת נִשְׁקוּ הָעֵדְרִים שְׂבָרָר יַעֲקֹב
כְּאִשׁוֹר בָּרַר אוֹתָם לְתוֹךְ חֲלָקוֹ כֹּל אוֹתָן מְרַכְּבוֹת וְכֹל
אוֹתָם בְּעֲלֵי הַכְּנָפִים.

שְׁלֹשָׁה עוֹמְדִים רוֹבְצִים עַל הַבְּאֵר הַזֹּאת. בְּאֵר זוֹ
מִתְמַלֵּאת מֵהֶם, וְנִקְרָאת אֲדֻנִּי, עַל זֶה
כְּתוּב (דְּבָרִים ג) אֲדֻנִּי אֱלֹהִים אַתָּה הַחֲלוֹת וְגו'. וְכַתּוּב
(דְּבָרִים ט) וְהָאֵר פְּנִיךָ עַל מְקַדְשֶׁךָ הַשָּׁמַיִם לְמַעַן אֲדַנִּי,
אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ, זֶהוּ שְׁכֻתוֹב (יְהוֹשֻׁעַ ג) הִנֵּה אֲרוֹן
הַבְּרִית אֲדוֹן כָּל הָאָרֶץ. כֹּה גָנוּז מְקוֹר קְדוּשׁ שְׁנוּבַע
כֹּה תְּמִיד, וּמִמֶּלֶא אוֹתָהּ, שְׁנִקְרָא ה' צְבָאוֹת. בְּרוּךְ
הוּא לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

וּלְכַהֵן מְדִינָן שְׁבַע בְּנוֹת וּתְבַאנָה וּתְדַלְנָה וְגו'. אָמַר
רַבִּי יְהוּדָה, אִם בְּאֵר זוֹ שְׁהִיא בְּאֵר יַעֲקֹב,
הָרִי כְּתוּב כֹּה (בְּרֵאשִׁית כט) וְנִאֲסַפּוּ שָׁמָּה כָּל הָעֵדְרִים
וְגָלְלוּ וְגו'. וְכָאֵן בְּנוֹת יִתְרוֹ לֹא הִצְטַרְכוּ אֶת זֶה,
אֶלֶּא וּתְבַאנָה וּתְדַלְנָה, בְּלִי טַרַח אַחֵר.

אמר רַבִּי חֲזִיָּא, יַעֲקֹב הִזִּיז אוֹתָהּ מִן הַבְּאֵר, שְׁהָרִי
כְּתוּב, כְּשִׁמְתְּכֻנְסִים שָׁם כָּל הָעֵדְרִים, וְהִשִּׁיבוּ
אֶת הָאֶבֶן. וּבִיעֲקֹב לֹא כְּתוּב וַיֵּשֶׁב אֶת הָאֶבֶן, שְׁהָרִי
לֹא הִצְטַרְךְ אַחֵר כִּף, שְׁהָרִי בְּתַחֲלָה הֵמִים לֹא הָיוּ
עוֹלִים. כִּיּוֹן שְׂבָא יַעֲקֹב, עָלוּ הֵמִים אֵלָיו, וְנִמְשָׁה אִף
כִּף עָלוּ הֵמִים אֵלָיו וְאוֹתָהּ הָאֶבֶן לֹא הִיָּתָה עַל פִּי
הַבְּאֵר, וּמִשּׁוֹם כִּף וּתְבַאנָה וּתְדַלְנָה.

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אַבָּא הָיוּ הוֹלְכִים מִטְּבַרְיָה
לְצַפּוּרִי. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, פָּגַע בָּהֶם יְהוּדֵי
אֶחָד. הַתְּחַבֵּר עִמָּם. אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל אֶחָד יֹאמַר
דְּבַר תּוֹרָה.

פְּתַח הוּא וְאָמַר, (יַחְזַקָּאל לז) וַיֹּאמֶר אֵלַי הַנְּבִיא אֶל
הַרוּחַ הַנְּבִיא בֶן אָדָם וְאָמַרְתָּ אֶל הַרוּחַ וְגו'.
מִפְּסוּק זֶה יָדַעְתִּי מְקוֹם שְׁהָרוּחַ יוֹצֵאת מִמֶּנּוּ, וְכִי
יְכוֹל הָיָה יַחְזַקָּאל לְנַבֵּא עַל הַרוּחַ, וְהָרִי כְּתוּב, אֵינְךָ
אָדָם שׁוֹלֵט בְּרוּחַ לְכֹלֵא אֶת הַרוּחַ. אֶלֶּא, בֶּן אָדָם
לֹא יְכוֹל לְשַׁלֵּט בְּרוּחַ, אֲבָל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא
שׁוֹלֵט בְּכֹל, וְעַל מֵאֲמָרוֹ הָיָה מִתְנַבֵּא הַנְּבִיא
יַחְזַקָּאל. וְעוֹד, שְׁהָרִי רוּחַ הִיָּתָה בְּגוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה,

יעקב ויגל את האבן וגו'. מה כתוב במשה? ויבאו הרעים ויגרשום ויקם משה וישען וגו'. בודאי שמשה היה יודע, שכיון שראה מים שעולים אליו, ששם תזדמן לו בת זוגו. ועוד, שהרי רוח הקדש לא זזה ממנו לעולמים, ובה היה יודע שצפורה תהיה בת זוגו. אמר משה, ודאי יעקב בא לכאן והמים עלו אליו, והזדמן לו אדם שהכניסו לביתו ונתן לו כל מה שצריך, אף אני כן.

אמר אותו האיש, כן למדנו, שיתרו היה כמר לכוכבים ומזלות. כיון שראה שפוכבים ומזלות אין בהם ממש, נפרד מעבודתה. קם העם ונדה אותו. כיון שראו את בנותיו, היו מגרשים אותם, שהרי בהתחלה הן היו רועות צאנו. כיון שראה משה ברוח הקדש שעל דבר של כוכבים ומזלות היו עושים כן, מיד - ויקם משה וישען וישק את צאנם, ונעשה קנאי לקדוש ברוך הוא בכל.

אמר לו רבי אלעזר, אתה אצלנו, ולא יודעים את שמך. אמר, אני יועזר בן יעקב. באו החברים ונשקוהו. אמרו, ומה אתה אצלנו, ואנו לא היינו יודעים אותך? הלכו כאחד כל אותו היום, וליום אחר לוו אותו שלשה מילין, והלך לדרך.

ותאמרן איש מצרי הצילנו. רבי חייא אמר, הרי בארו החברים, שנצנצה בהן רוח הקדש, ואמרו ולא ידעו מה אמרו. לאיש שהיה יושב במדבר, והיו ימים שלא אכל בשר. יום אחד בא דב לטל כבש אחד. ברח הכבש, והדב אחריו, עד שהגיעו לאותו איש למדבר. ראה כבש והחזיק בו ושחטו, ואכל בשר.

דבר אחר ואלה שמות בני ישראל - רבי יהודה פתח ואמר, (שיר א) שחורה אני ונאנה וגו'. שחורה אני ונאנה - זו כנסת ישראל שהיא שחורה מן הגלות. ונאנה - שהיא נאנה בתורה ומצוות ומעשים כשרים. בנות ירושלים - שעל זה זכאים לרשת את ירושלים של מעלה. כאהלי קדר - אף על גב שהיא קודרת בגלות, במעשים היא כיריעות שלמה, כיריעות של המלך שהשלום כלו שלו.

רבי חייא הגדול היה הולך לבעלי המשנה ללמד מהם. הלך לרבי שמעון בן יוחאי, וראה

בין כן ראיתי אותו איש. אמר לי, ראית דבר? אמרתי לו, ראיתי בתוך שנתי כן וכך. אמר, באותה דרך הולכות רוחות הצדיקים לתוך הגן עדן להכנס לשם, ומה ששמעת מהם, הוא שעומדים בגן בדיוקן של העולם הזה, ושמחים ברוחות הצדיקים שנכנסים לשם.

ובמו שגוף נבנה בעולם הזה מקשר של ארבעה יסודות ומצטיר בעולם הזה, אף כן הרוח מצטיירת בגן מקשר של ארבע רוחות שעומדות בגן. ואותה רוח מתלבשת שם ומצטיירת מהם בציוור של דמות הגוף שהצטיר בעולם הזה. ואלמלא אותן ארבע רוחות שהן אוירים של הגן, הרוח לא מצטיירת בציוור כלל, ולא מתלבשת בהם. **אותן** ארבע רוחות קשורות אלה באלה כאחד, ואותה רוח מצטיירת ומתלבשת בהן, כמו שהגוף מצטיר בקשרים של ארבעה יסודות העולם. ולכן מארבע רוחות באי הרוח, מאותן ארבע רוחות של גן עדן שהתלבשה והצטיירה בהן. ועכשו קח קשר זה של כתבים ולך לדרךך, ותן אותם לחברים. **בא** רבי אלעזר ואותם החברים ונשקוהו בראשו. אמר רבי אלעזר, ברוך הרחמן ששלחך לכאן, שודאי זהו ברור הדבר, והקדוש ברוך הוא הזמין לפי פסוק זה. נתן להם אותו צרור כתבים. כיון שנטל אותו רבי אלעזר ופתח אותו, יצא חדר אש והקיפו. ראה בו מה שראה, ופרח מדיו.

בכה רבי אלעזר ואמר, מי יכול לעמד בגנוי המלך, (תהלים טו) ה' מי יגור באהלך מי ישכן בהר קדשך. אשרי דרך זו ואותה שעה שפגשתי אותך. ומאותו יום היה שמח רבי אלעזר, ולא אמר כלום לחברים. עד שהיו הולכים, פגשו באר מים אחת. עמדו עליה ושתו מן המים.

אמר רבי אלעזר, אשרי חלקם של הצדיקים. יעקב ברח מלפני אחיו, והזדמנה לו באר. כיון שהבאר ראתה אותו, המים נודעו לאדונייהם ועלו אליו ושמחו עמו, ושם הזדווגה לו בת זוגו. משה ברח מלפני פרעה והזדמנה לו אותה באר, והמים ראו אותו ונודעו לאדונייהם ועלו אליו, ושם הזדווגה לו בת זוגו.

מה בין משה ליעקב? ביעקב כתוב (בראשית כט) ויהי כאשר ראה יעקב את רחל וגו'. ויגש

הקליטה בחוץ, של המפתח ואנו כאן בפנים! התאלם פיו של רבי חייא.

ביון שנכנס פנימה, הוריד את עיניו ולא זקף ראשו. אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בנו, קום העבר ידך על פיו, שלא יודע בזה, שלא רגיל בו. קם רבי אלעזר והעביר ידו על פי רבי חייא. פתח פיו רבי חייא ואמר, ראתה עיני מה שלא ראיתי. הזדקפתי שלא חשבתי, שטוב למות באש של זהב טוב שדולק.

במקום שזורקים שביבי אש לכל עבר, וכל שביב ושביב עולה לשלש מאות ושבעים מרכבות, וכל מרכבה נפרדת לאלף אלפים ורבוא רבבות, עד שמגיע לעתיק הימים שיושב על כסא, והכסא מזדעזע ממנו למאתים וששים עולמות.

עד שמגיע למקום עדון הצדיקים, עד שנשמע בכל הרקיעים, וכל העליונים והתחתונים, וכלם בזמן אחד, תמהים ואומרים: זהו רבי שמעון בר יוחאי שהיה מרעיש הכל, מי יכול לעמד לפניו. זהו הוא רבי שמעון בר יוחאי שבשעה שפותח פיו להתחיל לעסק בתורה, מקשיבים לקולו כל הכסאות וכל הרקיעים וכל המרכבות, וכל אותם שמשבחים את רבונם.

אין פותחים ואין מסיימים, כלם נמצאים, עד שלא נשמע (שישמע) בכל הרקיעים שלמעלה ושלמטה פתחון פה. כשמסיים רבי שמעון לעסק בתורה, מי רואה איזה שירים? מי רואה איזו חדוה שמשבחים לרבונם? מי רואה את הקולות שהולכים בכל הרקיעים? כלם באים בשביל רבי שמעון וכורעים ומשתחווים לפני רבונם, מעלים ריחות של בשמים של עדן עד עתיק הימים, וכל זה משום רבי שמעון.

פתח רבי שמעון פיו ואמר, שש דרגות ירדו עם יעקב למצרים, וכל אחת ואחת עשרה אלף רבוא. וכנגדן שש דרגות לישראל, וכנגדן שש דרגות לכסא העליון, וכנגדן שש דרגות לכסא שלמטה, שכתוב שש מעלות לכסא. זהו שכתוב (יחזקאל טז) רבבה כצמח השדה נתתיה וגו'. הרי שש. וכנגדן כתוב ובני ישראל פרו וישרצו וירבו ויעצמו וגו'.

פרגוד אחד שהיה מפסיק בבית. תמה רבי חייא. אמר, אשמע דבר מפיו מכאן.

שמע שהיה אומר, ברח דודי ודמה לך לצבי או לעפר האילים. כל הכסוף שפוספים ישראל [מלפני] מהקדוש ברוך הוא, הוא שאמר רבי שמעון, תאותם של ישראל שיהיה הקדוש ברוך הוא לא הולך ולא מתרחק, אלא בורח כצבי או כעפר האילים.

מה הטעם? אמר רבי שמעון, אין חיה בעולם עושה כמו הצבי או כעפר האילים. בזמן שהוא בורח, הולך מעט מעט ומחזיר את ראשו למקום שיצא ממנו, ולעולם הוא תמיד מחזיר את ראשו לאחוריו. כך אמרו ישראל: רבוננו של עולם, אם אנו גורמים שתסתלק מבינינו - יהי רצון שתברח כמו הצבי או כמו עפר האילים, שהוא בורח ומחזיר את ראשו למקום שהניח. זהו שכתוב (ויקרא כו) ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא מאסתים ולא געלתים לכלתם. דבר אחר - הצבי, כשהוא ישן, הוא ישן בעין אחת, והאחרת הוא נעור. כך אמרו ישראל לקדוש ברוך הוא, עשה כמו הצבי, שהנה לא ינום ולא יישן שומר ישראל.

סדר הלימוד ליום כד שבט [יום 142 בשנה]

שמע רבי חייא ואמר, אם עליונים [פוסקים] עוסקים בבית, ואני יושב בחוץ?! בכה. שמע רבי שמעון ואמר, ודאי שכנינה בחוץ, מי יצא? אמר רבי אלעזר בנו, אם אני אשרף - [כחול] לא אשרף, שהרי השכנינה מחוץ אלינו. שתפנס השכנינה, ותהיה אש שלמה. שמע קול שאומר: עדין לא נסמכו הסומכים, והשערים עדין לא התקנו, ומקטני [ומאהלי] הבשמים של עדן, שכעת הוא. לא יצא רבי אלעזר.

ישב רבי חייא, בכה ונאנח. פתח ואמר, סב דמה לך דודי לצבי או לעפר האילים. נפתח שער הפרגוד, לא

נכנס רבי חייא. זקף רבי שמעון את עיניו ואמר, מזה נשמע שנתנה רשות למישהו בחוץ, ואנו בפנים?! קם רבי שמעון. הלכה האש ממקומה עד מקום רבי חייא. אמר רבי שמעון, ניצוץ אור

והעולם נברא בהם בחכמה ובתבונה ובדעת, והעולם לא נברא אלא בשביל ישראל. כשרצה להעמיד את העולם, עשה את אברהם בסוד החכמה, את יצחק בסוד התבונה, ואת יעקב בסוד הדעת, ובזה נקרא (משלי כד) ובדעת חדרים ימלאו. ובאותה שעה נתקן כל העולם, ומשנולדו ליעקב שנים עשר שבטים, נתקן הכל כמו שלמעלה.

בשראה הקדוש ברוך הוא חדוה רבה של העולם התחתון הזה שנתקן כמו שלמעלה, אמר, אולי חס ושלום יתערבו בשאר העמים וישאר פגם בכל העולמות. מה עשה הקדוש ברוך הוא? טלטל את כלם מכאן לכאן, עד שירדו למצרים לדור את דיוורם בעם קשה ערף, שמבזים את מנהגייהם ומבזים אותם להתחתן בהם ולהתערב עמם, וחושבים אותם לעבדים. הגברים געלו בהם, והנקבות געלו בהם, עד שנתקן הכל בזרע קדש, ובין כך ובין כך נשלם חטא שאר העמים, שכתוב (בראשית טו) כי לא שלם עון האמורי עד הנה. וכשיצאו, יצאו צדיקים קדושים, שכתוב שבטי יה עדות לישראל. בא רבי שמעון ונשקו בראשו. אמר לו, עמד בני בעמך, כי השעה עומדת לך.

ישב רבי שמעון, ורבי אלעזר בנו עומד ומפרש דברים של סודות חכמה, והיו פניו מאירות כשמש. והדברים מתפזרים וטסים ברקיע. ישבו יומים ולא אכלו ולא שתו, ולא היו יודעים אם היה יום או לילה. כשיצאו, ידעו שהיו יומים שלא טעמו דבר. קרא על זה רבי שמעון, ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל וגו'. ומה אם אנו בשעה אחת כך – משה, שהכתוב העיד בו ויהי שם עם ה' ארבעים יום וגו', על אחת כמה וכמה.

בשפא רבי חייא לפני רבי וספר לו את המעשה, תמה רבי, ואמר לו רבי שמעון בן גמליאל אביו, בני, רבי שמעון בר יוחאי אריה, ורבי אלעזר בנו אריה, ואין רבי שמעון כשאר אריות, עליו כתוב (עמוס ג) אריה שאג מי לא יירא וגו'. ומה עולמות שלמעלה מזדעזעים ממנו – אנו על אחת כמה וכמה. איש שלא גזר תענית לעולמים על מה ששאל ובקש, אלא הוא גוזר והקדוש ברוך הוא מקים, הקדוש ברוך הוא גוזר והוא מבטל, והינו

בא ראה, כל אחד ואחד עולה לעשרה, והיו ששים, ואותם ששים גבורים שסביב השכינה, והם ששים רבבות שיצאו עם ישראל מן הגלות ושנכנסו עם יעקב לגלות.

אמר לו רבי חייא, והרי היו (רואים) שבעה ועלו לשבעים. אמר לו רבי שמעון, שבעים לא מכאן. ואם תעלה בדעתך שבעה, הרי כתוב (שמות כה) וששה קנים יצאים מצדיה שלשה קני מנרה וגו'. וקנה אחד האמצעי לא בחשבון, שכתוב (במדבר ח) אל מול פני המנורה יאירו וגו'.

עד שהיו יושבים, אמר רבי אלעזר לרבי שמעון אביו, מה ראה הקדוש ברוך הוא להוריד את ישראל למצרים בגלות? אמר לו, שאלה אחת אתה שואל, או שתיים? אמר לו, שתיים. גלות למה, ולמה דוקא למצרים? אמר לו, שתיים הן, וחוזרות להיות אחת. אמר לו, עמד בעמך בשבילך יתקים למעלה משמך דבר זה. אמר בני, אמר.

פתח ואמר, (שיר ו) ששים המה מלכות ושמונים פילגשים. ששים המה מלכות – אותם גבורים שלמעלה מכח הגבורה שנאחזים בקליפות (בחקיקות) של חיה הקדושה של ישראל. ושמונים פילגשים – ממנים בחקיקות שתחתיהן בחזרה (באחד) אחד ממאה. ועלמות אין מספר – כנאמר ה' יש מספר לגודליו. ועם כל זה כתוב, אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה. זוהי השכינה הקדושה שיוצאת מבעלי המגן (משנים עשר) אורות שזוהרים שמאירים לכל, והיא נקראת אם (פינה).

כמו זה עשה הקדוש ברוך הוא בארץ, זרק את כל העמים לכל עבר, ומנה עליהם גדולים, זהו שכתוב (דברים ד) אשר חלק ה' אלהיך אתם לכל העמים. והוא לקח לחלקו את כנסת ישראל, זהו שכתוב כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו. וקרא לה אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה. זוהי שכינת כבודו שהשרה ביניהם, אחת היא ומיוחדת לו. ראוה בנות ויאשרוה, כמו שנאמר (משלי לא) רבות בנות עשו חיל ואת עלית על כלנה. מלכות ופילגשים ויהללוה – אלו גדולי העמים שנפקדו עליהם.

ועוד סוד הדבר הוא, ששנינו, בעשרה מאמרות נברא העולם, וכשתסתכל הם שלשה,

אותיות בשמות השבטים, ארבעים ותשעה ימים כנגד התורה. מ"ט ימים קדושים עליונים עומדים לטל רשות בכל יום מאכנים זוהרות שחקוקות באותו החשן.

ואותו שלבוש בחשן יושב בכסא קדוש נכבד, שארבעה תומכים עומדים מסתכלים בחשן. על מאמרו נכנסים ועל מאמרו יוצאים, מרימים עינים ומסתכלים למעלה, רואים ציץ שלוהט בשש מאות ועשרים עברים, ושם הקדוש העליון חקוק עליו. מזדעזעים ומתחלחלים. קשורים בצדיו של הימין הקדוש, ששמאל נוטל בידיו תומכי השמים, מכניס אותם ומגלה אותם. זהו שכתוב (ישעיה לד) ונגלו כספר השמים.

אמר לו רבי עקיבא, מה זה שכתוב (שיר ז) אל גנת אגוז ירדתי? אמר לו, בא ראה, אותו גן יוצא מעדן, וזוהי השכינה. אגוז - זו מרכבה עליונה קדושה של אותם ארבעה ראשים שמאירים שנפרדים מן הגן, כמו האגוז הזה שאותם ארבעה ראשים קדושים לפנים. ומה שאמר ירדתי, כמו ששנינו, ירד פלוני למרכבה.

אמר לו רבי עקיבא, אם כך, היה לו לומר לאגוז ירדתי, מה זה אל גנת אגוז ירדתי? אמר לו, משום שזהו שבחו של האגוז. מה אגוז נסתר וטמיר מכל צדדיו - כך המרכבה שיוצאת מהגן נסתרת מכל צדדיה. ומה אותם ארבעה קרשים שבאגוז מתחברים בצד זה ונפרדים בצד זה - כך במרכבה מתחברים באחדות בחדוה ושלמות, ונפרד כל אחד לעברו על מה שהתמנה. זהו שכתוב (בראשית ב) הוא הסבב את כל ארץ החוילה, הוא ההלך קדמת אשור, וכן כלם.

אמר רבי עקיבא, הלכלוך הזה שבקלפת האגוז למך הוא רומז? אמר לו, אף על גב שהתורה לא גלתה אותו - בזה מתגלה.

בא ראה, (שקדים) מהם מרים ומהם מתוקים, ורמז יש להם: יש בעלי דין קשה, ויש בעלי ראשית, אבל כל רמז שגלה בתורה ראינו שהוא דין, וכך הוא לירמיה הראו לו בדין, שכתוב (ירמיה א) מקל שקד אני ראה. מה זה שקד? שקדים ממש. וכן במטה אהרן, (כמדבר ז) ויגמל שקדים. ומן התבה

מה ששנינו מה שכתוב (שמואל ב כג) מושל באדם צדיק מושל יראת אלהים. הקדוש ברוך הוא מושל באדם. ומי מושל בקדוש ברוך הוא? צדיק, שהוא גוזר גזרה, והצדיק מבטלה.

שנינו, אמר רבי יהודה, אין לה דבר בחיבות לפני הקדוש ברוך הוא כמו תפלתם של צדיקים. ואף על גב שנוח לו, לפעמים שעושה בקשתם ולפעמים שלא עושה.

שנינו רבותינו, פעם אחת היה העולם צריך מטר. בא רבי אליעזר וגזר ארבעים תעניות ולא בא מטר. התפלל תפלה ולא בא מטר. בא רבי עקיבא ועמד והתפלל. אמר משיב הרוח, ונשבה רוח. אמר ומוריד הגשם, ובא מטר. חלשה דעתו של רבי אליעזר. הסתפל רבי עקיבא בפניו.

קם רבי עקיבא לפני העם ואמר, אמשל לכם משל למה הדבר דומה. רבי אליעזר דומה לאהוב המלך שאוהב אותו יותר, וכשנכנס לפני המלך, נוח לו, ולא רוצה לתת לו בקשתו בחפזון, כדי שלא יפרד ממנו, שנוח לו לדבר עמו. ואני דומה לעבד המלך שבקש בקשתו לפניו, ולא רוצה המלך שיכנס לשערי ארמונו, וכל שכן לדבר עמו. אמר המלך, תנו לו בקשתו במהירות ולא יכנס לכאן. כך רבי אליעזר הוא אהוב המלך, ואני העבד, והמלך רוצה לדבר עמו כל היום ולא יפרד ממנו, ואני - המלך לא רוצה שאכנס לשערי ארמונו. ונחה דעתו של רבי אליעזר.

אמר לו, עקיבא, בא ואגיד לך דבר, שנראה לי בחלום פסוק זה, שכתוב (ירמיה ז) ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בי. בא ראה, שנים עשר הרי אפרסמון [טהור] נכנס אותו שלובש חשן ואפוד, ובקש מהקדוש ברוך הוא לחוס על העולם, ועד עכשו הוא תלוי. אם כך, למך חלשה דעתו של רבי אליעזר? משום בני אדם שלא יודעים בזה.

אמר רבי אליעזר, שמונה עשר הרי אפרסמון [טהור] עליונים, נכנסים נשמות הצדיקים, וארבעים ותשעה ריחות עולים בכל יום עד אותו מקום שנקרא עדן, שכנגד זה נתנה תורה במ"ט פנים טמא, ובמ"ט פנים טהור. וארבעים ותשע

מִשְׁמַע שְׁעַל הָרְאשׁוֹנִים מוֹסִיף, מֶה הָרְאשׁוֹנִים בְּנֵי יַעֲקֹב - אֵף כָּאן בְּנֵי יַעֲקֹב.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, חֶסֶד וְשְׁלוֹם, בְּשַׁעַת שְׁאֵמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (בראשית מו) אָנֹכִי אֶרְדָּ עִמָּךְ מִצְרִימָה, סִבְרַתְּ שְׁשִׁכִּינָה תִרְדַּ עִמּוֹ בְּאוֹתָהּ שַׁעַת [אָמַר לוֹ, וְהָרִי כְּתוּב אָנֹכִי אֶרְדָּ עִמָּךְ מִצְרִימָה. עִמָּךְ] מִמֶּשׁ? אֲלֹא בְּשַׁעַת שְׁהִיתָה יְרִידָה לְבָנָיו, יְרִידָה שְׁכִינָה. זֶהוּ שְׁכִינָה אָנֹכִי אֶרְדָּ מִצְרִימָה, וְאָנֹכִי אֶעֱלֶךְ גַּם עֲלֶיהָ. כָּל זְמַן שְׁתַּהֲיֶה לְךָ עֲלֶיהָ, כְּבִיכּוֹל יֵשׁ לִי גַם עֲלֶיהָ. וּבְשַׁעַת שְׁתַּהֲיֶה לְךָ יְרִידָה, כְּבִיכּוֹל אָנֹכִי אֶרְדָּ עִמָּךְ. וְעַד שְׁמַת יוֹסֵף וְכָל אַחֲיוֹ וְהִיתָה לָהֶם יְרִידָה, קָמָה שְׁכִינָה וְיְרִידָה עִמָּם. כְּמוֹ שְׁיִרְדּוּ אֱלֹהִים, כִּף יִרְדּוּ אֱלֹהִים.

אָמַר (רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה) רַבִּי יְהוּדָה, מֶה כְּתוּב לְמַעְלָה מִמֶּנּוּ? וַיִּמַּת יוֹסֵף בֶּן מֵאָה וְעֶשְׂרִים שָׁנִים וְגו'. בְּאוֹתָהּ שַׁעַת שְׁמַת יוֹסֵף וְכָל הַשְּׁבָטִים וְהִיתָה לָהֶם יְרִידָה, יְרִידוֹ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְגָלוֹת, וְשְׁכִינָה וּמְלָאכִים עֲלִיוֹנִים יְרִדוּ עִמָּם. זֶהוּ שְׁכִינָה וְאֱלֹהִים שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׁהֶם נוֹסְפוּ עַל הָרְאשׁוֹנִים לְרִדַת לְגָלוֹת.

אָמַר לוֹ, אִם כֵּן, יַעֲקֹב הִיָּה מֵת אוֹ לֹא? אָמַר לוֹ, מֵת. אָמַר לוֹ, וּמֵהוּ מֶה שְׁכִינָה הַבָּאִים מִצְרִימָה אֵת יַעֲקֹב? אִם בְּחַיִּים, אָמַר אֵת יַעֲקֹב, וְאִם אַחֵר שְׁמַת, הוֹצֵא מִשָּׁם אֵת יַעֲקֹב. אֲלֹא בֵּא תִרְאֶה, לֹא אָמַר הַכְּתוּב הַיּוֹרְדִים מִצְרִימָה אֵת יַעֲקֹב, שְׁעַד עַכְשָׁיו לֹא הִיתָה יְרִידָה לְיַעֲקֹב, אֲלֹא הַבָּאִים. לְמַדְנּוּ שְׁבָאוּ עִם יַעֲקֹב, וְהִלְכוּ לָהֶם. עַד שְׁיִרְדּוּ אֱלֹהִים לְגָלוֹת, יְרִדוּ אֱלֹהִים עִמָּם. זֶהוּ שְׁכִינָה וְאֱלֹהִים שְׁמוֹת.

רַבִּי דּוֹסְתַאי אָמַר, בְּכָל יוֹם וַיּוֹם הָיוּ בָּאִים וְהוֹלְכִים לָהֶם, זֶהוּ שְׁכִינָה הַבָּאִים מִצְרִימָה, וְלֹא כְּתוּב אֲשֶׁר בָּאוּ, וְהִינּוּ שְׁכִינָה הַבָּאִים מִצְרִימָה. בְּתַחֲלָה אֵת יַעֲקֹב, וְאַחֵר כֵּן כְּשֶׁהִיתָה לָהֶם יְרִידָה, אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ. וּבֵא רְאֵה, כָּל בְּנֵי יַעֲקֹב הָיוּ מֵתִים בְּאוֹתוֹ זְמַן, וְיִרְדּוּ אֱלֹהִים וְאֱלֹהִים.

רַבִּי יוֹסֵי וְרַבִּי אֶלְעָזָר אָמְרוּ, בְּפִרְשָׁה זוֹ יֵשׁ דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים, שְׁשִׁנִּינוּ, בְּשַׁעַת שְׁיִרְדּוּ הַמְּרַכְּבוֹת וְהַמְּחַנּוֹת הַקְּדוֹשִׁים, דְּיוֹקְנֵיהֶם שֶׁל הַשְּׁבָטִים שְׁחִקוּקִים לְמַעְלָה, כָּלֵם נִכְנְסוּ לְדוֹר עִמָּם. זֶהוּ שְׁכִינָה אִישׁ וּבֵיתוֹ בָּאוּ, וְכְתוּב רְאוּבֵן שְׁמַעוֹן לְוִי.

מִמֶּשׁ נִשְׁמַע שֶׁהוּא דִין קָשָׁה, שְׁכִינָה (דְּנִיאל ט) וַיִּשְׁקַד ה' עַל הָרַעַה, וְכֵן שְׁקַד אָנִי עַל דְּבָרִי, וְכֵן כָּלֵם. אָמַר לוֹ רַבִּי יַעֲקֹב, מִשְׁמַע כָּל מֶה שְׁעַשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ חֻכְמָה רַבָּה, שְׁכִינָה (מְשָׁלִי טז) כָּל פֶּעַל ה' לְמַעְנֵהוּ. רַבִּי אֶלְעָזָר אָמַר מִכָּאן, שְׁכִינָה (בראשית א) וַיִּרְא אֱלֹהִים אֵת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד. מֶה זֶה מְאֹד? לְלַמֵּד מִמֶּנּוּ חֻכְמָה עֲלִיוֹנָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מֶה זֶה שְׁכִינָה (קֵהֶלֶת ז) גַּם אֵת זֶה לְעַמַּת זֶה עָשָׂה הָאֱלֹהִים? כְּמוֹ שְׁבָרְקִיעַ - עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֶרֶץ, וְהַכֵּל רוֹמְזוֹ לְמֶה שְׁלִמְעָלָה. שְׁכִינָה רוֹאֶה רַבִּי אֲבָא עֵץ אֶחָד שְׁפָרְיוֹ נִעְשָׂה עוֹף שְׁפוֹרַח מִמֶּנּוּ, הִיָּה בּוֹכָה וְאוֹמֵר: אִם הָיוּ בְּנֵי אָדָם יוֹדְעִים לְמֶה רוֹמְזִים, הָיוּ קוֹרְעִים מְלַבּוֹשִׁיָּהֶם עַד טְבוֹרָם לְמֶה שְׁנִשְׁכַּחַה מֵהֶם הַחֻכְמָה. כָּל שְׁכֵן בְּשָׂאֵר מֶה שְׁעַשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאֶרֶץ.

כְּמוֹ שְׁאֵמַר רַבִּי יוֹסֵי, אֵילָנוֹת, אוֹתָם שְׁנִרְאָתָה מֵהֶם חֻכְמָה, כְּמוֹ חֲרוֹב, דְּקָל, פְּסִתוּק, וְכִדּוּמָה לָהֶם, כָּלֵם בְּהִרְכָּבָה [מְרַכְּבָה] אַחַת הִרְכָּבוּ. כָּל אוֹתָם שְׁעוֹשִׂים פְּרוֹת, פָּרַט לְתַפּוּחִים, סוּד אֶחָד הֵם, פָּרַט לְשִׁבִּילִים שְׁנַפְרָדִים.

כָּל אוֹתָם שְׁלֹא עוֹשִׂים פְּרוֹת, וְהֵם גְּדוּלִים, פָּרַט לְעֲרַבֵי נַחַל שֵׁישׁ לָהֶם סוּד לְבָדָם כְּמוֹ שְׁלִמְעָלָה, מִיְנִיקָה אַחַת יוֹנָקִים, וְכָל אֶחָד מֵאוֹתָם הַקְּטָנִים, פָּרַט לְאֲזוּב, מֵאֵם אַחַת נוֹלְדוּ.

כָּל עֵשֶׂב הָאֶרֶץ שְׁמִמְנִים עֲלֵיהֶם, גְּדוּלִים תְּקִיפִים בְּשָׁמַיִם. לְכָל אֶחָד וְאֶחָד סוּד לְבָדוֹ, כְּמוֹ שְׁלִמְעָלָה, וְלִכְּנָן כְּתוּב (וַיִּקְרָא יט) שְׁדָךְ לֹא תִזְרַע כְּלָאִים. שְׁכָל אֶחָד וְאֶחָד נִכְנָס לְבָדוֹ וַיּוֹצֵא לְבָדוֹ. זֶהוּ שְׁכִינָה (אֵיּוֹב לח) הַיְדַעַת חֻקוֹת שְׁמַיִם אִם תִּשְׁמִים מִשְׁטָרוֹ בְּאֶרֶץ. וְכְתוּב (ישעיה מ) לְכָלֵם בְּשֵׁם יִקְרָא. וּמֵה [ש] בְּכָל מֶה שְׁבַעוֹלָם סוּד בְּלְבָדוֹ, וְלֹא רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְגָלוֹת אוֹתָם וּלְעַרְבֵב אוֹתָם, וְקִרְאָם בְּשְׁמוֹת - בְּנֵי יַעֲקֹב, שְׁהֶם שְׁבָטִים קְדוֹשִׁים, שְׁהֶם קִיּוּם הָעוֹלָם, עַל אַחַת כְּמֶה וְכְמֶה. זֶהוּ שְׁכִינָה וְאֱלֹהִים שְׁמוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

רַבִּי יוֹסֵי בְּרַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵלּוּ נֹאמַר אֱלֹהִים שְׁמוֹת, מִשְׁמַע שְׁכָךְ הוּא. עַכְשָׁיו שְׁכִינָה וְאֱלֹהִים שְׁמוֹת,

את בני. תמהו וברחו משם פחצי מיל. ישבו עד שהאיר הבקר. קמו ללכת, וראו איש אחד שהיה רץ ובורח, והיה שותת דם על כתפיו. אחזו בו, וספר להם את המעשה. אמרו לו, מה שמך? אמר להם, לחמא בר לינאי. אמרו, ומה [בן] לינאי בר לחמא היה אותו המת. ופחדו לדבר אתו יותר, ולא חזרו. אמר רבי אבא, זהו שאמרו שתפלות המתים מגנות על החיים, מנין לנו? שכתוב ויעלו בנגב ויבא עד חברון.

אמר רבי יהודה, בא ראה, שני נדרים נדר הקדוש ברוך הוא ליעקב, אחד שירד עמו לדור עמו בגלות, ואחד שיעלהו מקברו לראות חדות הסיוע הקדוש שדר עם בניו. זהו שכתוב (בראשית מו) אנכי ארד עמך מצרימה. אנכי ארד עמך בגלות, ואנכי אעלה גם עלה, כנאמר (יחזקאל לו) והעליתי אתכם מקברותיכם עמי, וכתוב ששם עלו שבטים וגו'.

דבר אחר ויקם מלך חדש על מצרים וגו' – אמר רבי שמעון, באותו יום נתנה רשות לשרו של מצרים על כל שאר העמים. ששנינו, עד שלא מת יוסף, לא נתן שלטון לשלטן של מצרים על ישראל. כיון שמת יוסף, אז ויקם מלך חדש על מצרים. ויקם – כמי שהיה נמוך וקם.

[ויקם מלך חדש וכו'] רבי יצחק פתח, (שיר א) עד שהמלך במסבו נרדי נתן ריחו. עד שהמלך – זה הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (ישעיה מו) כה אמר ה' מלך ישראל, וכתוב (דברים לג) ויהי בישרון מלך. במסבו – בין כנפי הכרובים. נרדי נתן ריחו – שגרמו להסתלק מביניהם.

דבר אחר עד שהמלך במסבו – בעוד שהקדוש ברוך הוא היה נותן תורה לישראל, שכתוב (שמות לד) ויהי שם עם ה' ארבעים יום וארבעים לילה לחם לא אכל וגו'. בעוד שהיה כותב תורה לישראל, הוציאו ריחם הטוב, ואמרו אלה אלהיך ישראל.

דבר אחר עד שהמלך במסבו – בעוד שהיה הקדוש ברוך הוא יורד על הר סיני לתת תורה לישראל. נרדי נתן ריחו – שכתוב נעשה ונשמע.

רבי תנחום אמר, לכל אמה ואמה יש שר למעלה, וכשנותן הקדוש ברוך הוא

דבר אחר ואלה שמות בני ישראל הפאים מצרימה את יעקב וגו' – חזרה פרשה זו למה שאמר רבי יוסי ברבי יהודה, והכל היה.

ובא ראה, רבי אלעזר בן ערף, כשהיה מגיע לפסוק הזה, היה בוכה. ששנינו, אמר רבי אלעזר בן ערף, בשעה שהלכו ישראל לגלות, התכנסו כל נשמות השבטים למערת המכפלה, צוחו ואמרו: זקן זקן, כאב של בנים אין בעמל [של הגלות] של העולם הזה. בניך כלם משעבדים בפרך, ועם אחר עושים בהם נקמות העולם.

באותה שעה התעוררה רוח של אותו הזקן, בקש רשות וירד. קרא הקדוש ברוך הוא לכל מרכבותיו ומחנותיו ומלכיהם בראשיהם, וירדו כלם עם יעקב ועם שבטיו. שבטים ירדו חיים עם אביהם, ושבטים ירדו מתים עם אביהם. זהו שכתוב ואלה שמות בני ישראל הפאים מצרימה וגו', וכתוב ראובן שמעון לוי וגו'. ובא ראה, מתים היו, וירדו, וכתוב ויוסף היה במצרים. אמר רבי אבא, בזה נקרא (תהלים קג) כרחם אב על בנים.

רבי יהודה בר שלום היה הולך בדרך, ורבי אבא היה עמו. נכנסו למקום אחד ולנו שם. אכלו. כשרצו לשכב, שמו ראשם באותו תל של הארץ שהיה שם קבר אחד. עד שלא נרדמו, קרא קול אחד מהקבר ואמר, הזרע שלי הולך לאדמה. שמים עשרה שנה היה שלא התעוררתי פרט לעכשו, שפרצוף בני אני רואה כאן.

אמר רבי יהודה, מי אתה? אמר לו, אני יהודי, ואני יושב נזוף, שאיני יכול להכנס משום אותו צער של שני שגנב אותו גוי כשהיה קטן ומלקה אותו כל יום, והצער שלי דוחה אותי מלהכנס למקומי, ובמקום זה לא התעוררתי פרט לעכשו.

אמר לו, ואתם האם יודעים בצער החיים? אמר לו, נשבע בשר הקבר, אם לא בקשותינו על החיים, לא היו עומדים אפלו חצי יום בעולם, ועכשו התעוררתי כאן, שהיו אומרים לי בכל יום שבמהרה יבא לכאן בני, ולא ידעתי אם בחיים או במות.

אמר לו רבי יהודה, מה מעשיכם באותו העולם? רעש הקבר ואמר, קומו לכו, שעכשו מפים

נֹאמַר עַל גְּלוּת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם יִשְׁתַּעֲבְדוּ בְּגִלוּת עַד שְׁיִסְתִּים אוֹתוֹ יוֹם שֶׁל שְׁלוֹטוֹן הָאֲמוֹת. שְׁשִׁנִּינוּ, אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵלֶיךָ שָׁנִים הוּא שְׁלוֹטוֹן הָאֲמוֹת כְּאֶחָד עַל יִשְׂרָאֵל, וְאִין לָךְ אִמָּה שְׁלֹא תִשְׁתַּעֲבַד בָּהֶם, וְיוֹם אֶחָד הוּא כְּנִגְדוֹ, שְׁכָתוּב (זכריה יד) וְהָיָה יוֹם אֶחָד הוּא יִרְדַּע לֵה' וְגו'.

דְּבַר אַחַר עַד שְׁיִפּוּחַ הַיּוֹם – קִדְּם שְׁיִפּוּחַ אוֹתוֹ יוֹם שֶׁל הָאֲמוֹת. וְנִסּוּ הַצִּלְלִים – אֵלוֹ שְׁלוֹטוֹנִים שְׁשִׁלְטוּ עֲלֵיהֶם. אֵלֶיךָ לִי אֵל הַר הַמּוֹר – אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אֵלֶיךָ לִי לְנַעַר אֶת הָאֲמוֹת מִירוּשָׁלַיִם, שֶׁהוּא הַר הַמּוֹר, כְּכָתוּב בְּהַר הַמּוֹרִיָּה אֲשֶׁר בִּירוּשָׁלַיִם. וְאֵל גְּבַעַת הַלְּבוֹנָה – זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שְׁבָצִיּוֹן, שְׁכָתוּב בּוֹ (משלי מח) יָפָה נוֹף מְשׁוֹשׁ כָּל הָאָרֶץ הַר צִיּוֹן וְגו', [אָמַר רַבִּי יְהוּדָה] כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב לח) לְאַחַז בְּכַנְפוֹת הָאָרֶץ וַיִּנְעֲרוּ רַשְׁעִים מִמֶּנָּה. כְּמוֹ זֶה שְׁאוּחָז בְּטִלִית לְנַעַר מִמֶּנָּה טַנְפַת.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתְּגַלוֹת בִּירוּשָׁלַיִם שְׁלֹמֶטָה וּלְטַהַר אוֹתָהּ מִטְּנוּפֵי הָעַמִּים, עַד שְׁלֹא יִשְׁתַּלֵּם אוֹתוֹ הַיּוֹם שֶׁל הָאֲמוֹת. שְׁאָמַר רַבִּי חֲיִיא, אִין שְׁלוֹטוֹן לְאֲמוֹת עַל יִשְׂרָאֵל אֲלֵא יוֹם אֶחָד בְּלָבָד, שֶׁהוּא יוֹמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא אֵלֶיךָ שָׁנִים. זֶהוּ שְׁכָתוּב נִתְּנִי שִׁמְמָה כָּל הַיּוֹם דָּוָה. יוֹם אֶחָד בְּלָבָד, וְלֹא יוֹתֵר.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אִם יִשְׁתַּעֲבְדוּ יוֹתֵר, לֹא עַל פִּי גְזֵרַת הַמֶּלֶךְ הוּא, אֲלֵא עַל שְׁלֹא רוּצִים לְחַזֵּר אֵלָיו, וְכָתוּב (דברים ל) וְהָיָה כִּי יָבֹאוּ עֲלֶיךָ כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וְגו', וְכָתוּב אִם יִהְיֶה נִדְחָךְ בְּקִצֵּה הַשָּׁמַיִם מִשָּׁם יִקְבְּצֶךָ וְגו'.

וַיֹּאמֶר אֵל עֲמוֹ הִנֵּה עִם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רֵאָה, שֶׁהָרִי עַל כָּל פָּנִים הַמְּלֹאךְ הַשְּׁלִיט הַמִּמֶּנָּה עַל הַמְּצָרִים הָיָה, וְכֵן הוּא, שְׁכָרֵב הַפְּרָשָׁה לֹא נֹאמַר אֲלֵא מְלֶךְ מְצָרִים סִתָּם, וְהִינּוּ הַמִּמֶּנָּה הַגְּדוֹל עַל מְצָרִים. פְּרַעַה מְלֶךְ מְצָרִים, פְּרַעַה מִמֶּשׁ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, לְפִיכֵן כְּתוּב וַיֹּאמֶר, כְּלוֹמַר הַכְּנִיס בְּלָבָם דְּבַר זֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמואל ב-טז) כִּי ה' אָמַר לוֹ קָלֵל אֶת דָּוִד. מִחֲשֻׁבַת הַלֵּב בְּלָבָד. וְכֵן (אסתר ו) וַיֹּאמֶר הֶמָּן בְּלָבוֹ, וְכֵן (בראשית יז) וַיֹּאמֶר בְּלָבוֹ הַלְּבָן מֵאָה שָׁנָה. אִף כָּאֵן גַּם, הַכְּנִיס מִחֲשֻׁבָּה

שְׁלִיטָה לָזֶה – מוֹרִיד אֶת זֶה, וְכִשְׁנוֹתָן שְׁלִיטָה לְאוֹתוֹ שׁר, אִין לוֹ שְׁלִיטָה אֲלֵא מִשׁוּם יִשְׂרָאֵל. זֶהוּ שְׁכָתוּב הִיוּ צָרִיָּה לְרֵאשׁ.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, יִשְׂרָאֵל הֵם כְּנִגְדַּת כָּל שְׂאָר אֲמוֹת הָעוֹלָם. מֵה שְׂאָר הָעַמִּים הֵם שְׁבַעִים – אִף יִשְׂרָאֵל הֵם שְׁבַעִים. זֶהוּ שְׁכָתוּב כָּל הַנֶּפֶשׁ לְבֵית יַעֲקֹב הַבְּאָה מִצְרִימָה שְׁבַעִים. וּמִי שְׁשׁוֹלֵט עַל יִשְׂרָאֵל, כְּאֵלוֹ שׁוֹלֵט עַל כָּל הָעוֹלָם.

רַבִּי אַבָּא אָמַר מְכָאן, וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פְּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וְגו' – הָרִי שְׁבַעִה. וְכָל דְּרָגָה (עוֹלָה) לְעִשְׂרֵה – הָרִי שְׁבַעִים. מֵה כְּתוּב אַחֲרָיו? וַיָּקָם מֶלֶךְ חֲדָשׁ עַל מְצָרִים.

אָמַר רַב הוֹנָא, לְמָה הִשְׁתַּעֲבְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּכָל הָאֲמוֹת? בְּשִׁבִיל שְׁיִשְׂאָר בָּהֶם הָעוֹלָם, שֶׁהֵם כְּנִגְדַּת כָּל הָעוֹלָם, וְכָתוּב (זכריה יד) בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשְׁמוֹ אֶחָד. וּמֵה הוּא אֶחָד – אִף יִשְׂרָאֵל אֶחָד, שְׁכָתוּב (שמואל ב-ז) גּוֹי אֶחָד בְּאָרֶץ. מֵה שְׁמוֹ אֶחָד וְנִפְרָד בְּשְׁבַעִים – אִף יִשְׂרָאֵל אֶחָד וְנִפְרָד בְּשְׁבַעִים.

רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (משלי ל) תַּחַת שְׁלוֹשׁ רְגֵזָה אָרֶץ וְגו', תַּחַת עֶבֶד כִּי יִמְלוֹךְ. שְׁשִׁנִּינוּ, אִין לָךְ אִמָּה שְׁפָלָה וְנִקְלִית וּבְזוּיָה לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמוֹ הַמְּצָרִים, וְנִתֵּן לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁלִיטָה מִשׁוּם יִשְׂרָאֵל. וְשִׁפְחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִרְתָּהּ – זוֹ הַגֵּר שֶׁהוֹלִידָה אֶת יִשְׁמַעְאֵל, שֶׁעָשָׂה כְּמָה רְעוּת לְיִשְׂרָאֵל, וְשִׁלַּט בָּהֶם, וְעָנָה אוֹתָם בְּכָל מִינֵי עֲנוּיִים, וְגִזַּר עֲלֵיהֶם כְּמָה שְׁמִדוֹת, וְעַד הַיּוֹם הֵם שׁוֹלְטִים עֲלֵיהֶם, וְאִינָם מְנִיחִים לָהֶם לְעַמֵּד בְּדַתָּם. וְאִין לָךְ גְּלוּת קָשָׁה לְיִשְׂרָאֵל כְּמוֹ גְּלוּת יִשְׁמַעְאֵל.

רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הָיָה עוֹלָה לִירוּשָׁלַיִם, וְהָיָה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ. רֵאָה עַרְבֵי אֶחָד שֶׁהָיָה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וּבָנוּ עִמּוֹ. פָּגְשׁוּ בִּיהוּדֵי אֶחָד, אָמַר לְבָנוּ, הִיְהוּדִי הַזֶּה גַּעַל, שְׁמַאֲס בּוֹ אֲדוֹנוֹ. נָלֵל אוֹתוֹ וְתִירַק לוֹ בְּזַקְנוֹ שְׁבַע פְּעָמִים, שֶׁהוּא מְזַרַע שֶׁל רָמִים, שְׁאֵנִי יַדְעִתִּי שְׁמִשְׁעָבָדִים בָּהֶם שְׁבַעִים עֲמָמִים. הֵלֶךְ בְּנוֹ וְתַפְס בְּזַקְנוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, רָמִים רָמִים, גּוֹזְרֵנִי עַל הָעֲלִיוֹנִים שִׁירְדוּ לְמִטָּה. עַד שְׁלֹא סִים, נִבְלְעוּ בְּמִקּוּמָם.

רַבִּי יִצְחָק פָּתַח, (שיר ב) עַד שְׁיִפּוּחַ הַיּוֹם וְנִסּוּ הַצִּלְלִים וְגו'. עַד שְׁיִפּוּחַ הַיּוֹם – פְּסוּקַת זֶה

יהיו שמונים מחטא יותר מכלם. זהו שכתוב (עמוס ג) רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה וגו'.

רבי יוסי יצא לדרך, והיה רבי אחא בר יעקב הולך עמו. עד שהיו הולכים, שתק רבי יוסי והרהר בדברי העולם, ורבי אחא הרהר בדברי תורה. [עד שהיו הולכים] ראה רבי יוסי נחש אחד שהיה רץ אחריו. אמר רבי יוסי לרבי אחא, ראית את הנחש הזה שרץ אחרי? אמר לו רבי אחא, אני לא ראיתי אותו. רץ רבי יוסי, והנחש אחריו. נפל רבי יוסי ודם שתת וירד מחטמו. שמע שהיו אומרים, רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה וגו'. אמר רבי יוסי, ומה על שעה אחת כך - מי שמתיאש ממנה על אחת כמה וכמה.

פתח ואמר, (דברים ב) כי ה' אלהיך ברכך בכל מעשה ידך ידע לכתך וגו' המוליכך וגו', נחש שרף ועקרב וגו'. נחש שרף למה כאן? אלא לקחת ענשם מישראל כל זמן שפורשים מעץ החיים, שכתוב כי הוא חייף וארך ימיו.

בא ראה, אמר רבי חייא, כתוב (משלי יג) חושף שבטו שונא בנו וגו', וכתוב (מלאכי א) אהבתי אתכם אמר ה', וכתוב ואת עשו שנאתי. מה זה שנאתי? שכתוב חושף שבטו שונא בנו, כלומר שנאתי אותו, ועל פן חשכתי שבט מהם. כל שפן וכל שפן תלמידי חכמים שהקדוש ברוך הוא לא רוצה שיפרשו מעץ החיים אפלו רגע אחד.

ויאמר אל עמו, נתן להם עצה לעשות עמהם רע. אמר רבי תנחום, יודעים היו המצרים באצטגנינות שלהם שסופם ללקות בגלל ישראל, ולכן הקדים השליט שלהם לעשות עמם רע.

רבי יצחק פגש באותו הר, וראה איש אחד ישן תחת האילן. ישב שם. עד שישב, ראה שהארץ מתחלחלת, ונשבר אותו אילן ונפל, וראה בקיעים וגמות בארץ, והארץ עולה ויורדת.

התעורר אותו האיש, וצוח כנגד רבי יצחק ואמר לו: יהודי יהודי, תבכה ותנהם, שעכשו מעמידים ברקיע גדול ממנה אחד שליט עליון, והוא עתיד לעשות עמכם הרבה רע, ורעידת האדמה הזאת היתה בגללכם. שכל פעם שרועדת הארץ, כשקם ממנה שיעשה עמכם רע.

בלבם שאמרו רב ועצום ממנו. מה זה ממנו? רצה לומר ממנה שלהם. הם אמרו בלבם שחיל ותקף שלהם גדול ותקיף ממנו, מהשלטון שלהם.

רבי יצחק אמר, כל אמות העולם [חוץ מישראל] מושכים כחם משריהם, וישראל מושכים כחם מהקדוש ברוך הוא, והם נקראים עם ה', ולא עם של השלטנים. רבי יהודה אמר, כאן נקראו עמו, שכתוב ויאמר אל עמו, ושם כתוב (שמות ג) ראה ראיתי את עני עמי, עמי ממשי. ישראל נקראו עם ה', ושאר האמות נקראו עמו של השליט שלהם, שכתוב (מיכה ד) כי כל העמים ילכו איש בשם אלהיו ואנחנו נלך בשם ה' אלהינו לעולם ועד.

אמר רבי אבא, פסוק זה היה לו לומר, [הנה עם ישראל, או] בני ישראל רב ועצום ממנו. [אלא] מהו עם בני? אלא עם בני ישראל ממש, מאותו ישראל שלמעלה, שחשבו שעם בני ישראל היו, ולא עם ה', וכתוב ויקצו מפני בני ישראל, ולא כתוב מפני עם בני ישראל, אלא מפני בני ישראל ממש.

רבי יוחנן היה עומד לפני רבי יצחק. אמר, מה ראה בלק לומר (במדבר כב) הנה עם יצא ממצרים, ולא אמר הנה עם בני ישראל? [אלא] אמר לו רבי יצחק, בלק מכשף גדול היה, וכן דרך המכשפים לקחת דבר שאין בו חשד, וכן אין מזכירים לעולם שם אביו של אדם, אלא שם אמו, דבר שאין בו חשד.

שפן דרך השדים, שמעינים באותו דבר שאומרים להם, אם הוא כוזב - מודיעים לו דברים כוזבים, ואם הוא אמת - כל מה שאומרים לזמן קצר אמת הוא, כל שפן לעשות מעשה. רבי אחא אמר, בלק לקח דרך של קלון, הנה עם יצא ממצרים, כלומר שאין אנו יודעים ממי הם.

אמר רבי יוחנן, מפני מה העם של הגדולים שמונים, ועמו של הקדוש ברוך הוא אינם שמונים? אמר רבי יצחק, אין דומה עני לעשיר. העני צריך לשמר את שלו, העשיר לא שומר את שלו. וכל שפן שישראל הם ממלך שאוהב אמת ודין, ודין ראשון עושה באנשי ביתו, שרוצה שהם

שִׁיעֲבֹדוּ בָהֶם הַמְצָרִים, זֶהוּ שְׁכַתוּב וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם בַּעֲבֹדָה קָשָׁה בַחֲמֹר וּבִלְבָנִים וְגו'. וּכְנִגְדָם שָׁבַע לְטוֹב – וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ וַיִּשְׂרְצוּ וַיִּרְבוּ וַיַּעֲצְמוּ בְמֵאד מְאֹד וַתִּמְלֵא הָאָרֶץ אֹתָם.

הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אֵין הָבָה אֵלָא לְשׁוֹן הַזְּמַנָּה לַעֲשׂוֹת דִּין, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בראשית יא) הָבָה נִרְדָּה. (שמואל א-א יד) הָבָה תָּמִים. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, הָבָה – כָּלֵם לְשׁוֹן הַסִּפְמָה וְהַזְּמַנָּה, כְּמוֹ הָבָה נִבְנָה לָנוּ עֵיר. (שופטים כ) הָבוּ לָכֶם עֲצָה. (תהלים כט) הָבוּ לֵה' בְּנֵי אֱלֹהִים.

רַבִּי יִצְחָק אָמַר, הָבָה נִתְחַכְמָה לוֹ נִהְיָה בְּהַסְכַּמַת הַדִּין אֵלָיו. פֶּן יִרְבֶּה, וְרוּחַ הַקֹּדֶשׁ אוֹמְרַת בֶּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרָץ. וּמֵלֶאכִי הַשְּׂרַת הָיוּ לָהֶם לְשָׁכִים וְלַצְּנִינִים. זֶהוּ שְׁכַתוּב וַיִּקְצוּ מִפְּנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיוּ נַעֲקָרִים מִמֵּלֶאכִי הַשְּׂרַת, כְּמוֹ שֶׁאֲנָשִׁים נַעֲקָצִים מִהַקּוֹצִים הַלָּלוּ.

אָמַר רַבִּי יוֹדָאִי אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מָה הֵיטָה מַחֲשַׁבַת הַמְצָרִים שֶׁתַּמְנַע פְּרִיָּה וּרְבִיָּה מִיִּשְׂרָאֵל וְהַשְּׁלִיט הַמְּמַנָּה עֲלֵיהֶם שֶׁהַכְּנִים כָּךְ בְּלַבָּם? אֵלָא אָמַר לָהֶם, הָיוּ יוֹדְעִים שֶׁעֲתִיד בֶּן אֶחָד לְצֵאת מִיִּשְׂרָאֵל שִׁיעֲשֶׂה דִין בְּאַלְהֵיהֶם עַל יָדוֹ.

שֶׁאָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּשַׁעָה שֶׁאָמַר מִשֶּׁה וּבְכָל אֱלֹהֵי מְצָרִים אֶעֱשֶׂה שְׁפָטִים, הִלֵּךְ דוֹמָה, שָׂרוּ שֶׁל מְצָרִים, אַרְבַּע מֵאוֹת פְּרָסָה. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, גְּזָרָה נִגְזְרָה לְפָנָי, שְׁכַתוּב (ישעיה כד) יִפְקַד ה' עַל צְבָא הַמְּרוֹם בְּמְרוֹם וְגו'. בְּאוֹתָהּ שַׁעָה נִטְלָה הַשְּׂרָרָה מִמֶּנּוּ, וְנִתְמַנָּה דוֹמָה שֶׁל גִּיהֶנָם לְדוֹן שָׁם נִפְשׁוֹת הַרְשָׁעִים. וְרַבִּי יְהוּדָה אוֹמַר, עַל הַמְּתִים נִתְמַנָּה.

אָמַר רַבִּי חֲנִינְיָא, כְּתוּב (במדבר לג) וּבְאַלְהֵיהֶם עֲשֶׂה ה' שְׁפָטִים. וְכִי בְּאַלּוּהַ שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב וְשֶׁל עֵץ וְשֶׁל אֶבֶן יֵשׁ שְׁפָטִים? אֵלָא, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב הָיוּ נִתְכִּים מֵאַלְיָהֶם, וְשֶׁל עֵץ מִתְּרַקְבִים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אֱלוּהַ שֶׁל מְצָרִים שֶׁהָיָה, וְצוּהַ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת בּוֹ שְׁפָטִים, לְשַׂרְף אוֹתוֹ בָּאֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ז) פִּסְלֵי אֱלֹהֵיהֶם תִּשְׂרַפּוּן בָּאֵשׁ, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה רִיחוֹ נוֹרָף. וְעוֹד, (שמות יב) רָאשׁוּ עַל כְּרַעְיָו וְעַל קַרְבּוֹ. וְעוֹד, שֶׁעֲצָמוֹתָיו

תָּמָה רַבִּי יִצְחָק וָאָמַר, וְדָאִי כְּתוּב (משלי ל) תַּחַת שְׁלוֹשׁ רִגְזָה אָרֶץ, וְכַתוּב תַּחַת עֵבֶד כִּי יִמְלוֹךְ. מְמַנָּה שֶׁהָיָה [מְמַנָּה] תַּחַת שְׁלִטוֹן אַחֵר וּמֵלֶךְ, וְנִתְּנָה לוֹ שְׁלִטוֹן, וְכָל שְׁפָן כְּשִׁשׁוּלֵט בְּיִשְׂרָאֵל.

אָמַר רַבִּי חֲמָא בַר גּוֹרְיָא, כְּשֶׁהֵנִיחַ אֶת יִשְׂרָאֵל תַּחַת שְׁלִטוֹן הָאֲמוֹת, יָשַׁב וְגָעָה וּבָכָה. זֶהוּ שְׁכַתוּב (ירמיה יג) בְּמַסְתָּרִים תִּבְכֶּה נַפְשִׁי. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּמַסְתָּרִים דּוֹקָא.

רַבִּי יְהוּדָה נִכְנַס אֶל רַבִּי אֶלְעָזָר וּמָצָאוּ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וַיְדוּ בְּפִיו, וְהָיָה עֲצוּב. אָמַר לוֹ, בְּמָה עוֹסֵק מַר? אָמַר לוֹ, שְׁכַתוּב בְּאוֹר פְּנֵי מֶלֶךְ חַיִּים. אִם הָאֲדוֹן עֲצוּב, וְכָל שְׁפָן שְׂגוּעָה וּבוּכָה – מָה יַעֲשׂוּ שְׂמִשְׁוִי? זֶהוּ שְׁכַתוּב (ישעיה לג) הֵן אֲרָאֵלִם צָעֲקוּ חֲצָה. מָה זֶה חֲצָה? שֶׁאֲדוֹנָם בְּפָנִים, וְהֵם בַּחוּץ. אֲדוֹנָם בְּבִתִּים הַפְּנִימִיִּים, וְהֵם בְּבִתִּים הַחִיצוֹנִיִּים. מִי הֵם בְּתִים הַפְּנִימִיִּים? אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אוֹתָם מַעֲשָׂרָה כְּתָרֵי הַמֶּלֶךְ.

מֵלֶאכִי שְׁלוֹם מַר יִכְבְּיוֹן, וְכִי יֵשׁ מֵלֶאכִים שְׂאִינָם שֶׁל שְׁלוֹם? אָמַר לוֹ, כֵּן. בֹּא רְאֵה, יֵשׁ בְּעֵלֵי דִין קָשָׁה, וְיֵשׁ בְּעֵלֵי דִין לֹא קָשָׁה, וְיֵשׁ בְּעֵלֵי דִין [רְפָה] וְרַחֲמִים, וְיֵשׁ בְּעֵלֵי רַחֲמִים שְׂאִין בָּהֶם דִּין כָּלֵל, וְאַלְהַ נִקְרְאוּ מֵלֶאכִי שְׁלוֹם, וְעַל אוֹתָם שְׁלֵמָטָה כְּתוּב (שם נ) אֲלִבִּישׁ שְׂמִים קְדָרוֹת וְשִׁק אֲשִׁים כְּסוּתָם, וְכַתוּב (שם לד) וְנִמְקוּ כָּל צְבָא הַשְּׁמַיִם.

אִם כָּךְ, כָּל אוֹתָם שְׁלִיטִים הַמְּמַנִּים עַל שְׂאֵר הָעַמִּים, כְּשִׁרְוֹאִים אֶת אֲדוֹנָם עֲצוּב, לְמָה עוֹבְדִים בְּפָרְךָ עִם בְּנֵיו? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, אִינָם עוֹשִׂים אֵלָא מָה שֶׁהַצְּטוּוּ, וְרִצּוֹן אֲדוֹנָם הֵם עוֹשִׂים.

רַבִּי דוֹסְתָאִי אָמַר, בְּזִמְן שֶׁנִּמְסְרִים בְּנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשִׁלְטֵי הָעַמִּים, מִתְכַּנְסִים שְׂנִים עֲשָׂר בְּתֵי דִין וְנִשְׁקָעִים לְתוֹךְ תְּהוֹם רַבָּה. גּוּעָה הָאֲדוֹן, גּוּעִים וְרָצִים (בְּעֵלֵי מַגְנִים), וַיּוֹרְדוֹת שְׁתֵּי דְמַעוֹת לְשָׁקַע שֶׁל הַיָּם הַגָּדוֹל, זֶהוּ שְׁכַתוּב (תהלים לו) מִשְׁפָּטֶיךָ תְּהוֹם רַבָּה. וּמִתְגַּלְגְּלִים עֲלִיוֹנִים לְמָטָה, מִתְבַּקְּעִים הַתְּחַתּוֹנִים, וַיּוֹרְדִים מְאֹתִים וְאַרְבָּעִים דְּרָגוֹת. זֶהוּ שְׁכַתוּב (עמוס ג) אֲרִיָּה שָׂאָג מִי לֹא יִירָא.

שְׂנִינּוּ, בְּשַׁעָה שֶׁמָסַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְשַׂר מְצָרִים, גָּזַר עֲלֵיהֶם שְׁבַע גְּזָרוֹת

הַלִּילָה, שִׁירְתֶּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל קְדוּשׁ. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, אוֹתָם שְׂאוֹמְרִים שִׁירָה בְּלִילָה, מִקְּשִׁיבִים שִׁירְתֶּם שֶׁל יִשְׂרָאֵל בַּיּוֹם. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (שִׁיר ח) חֲבָרִים מִקְּשִׁיבִים לְקוּלָּהּ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כַּת אַחַת, כְּלוּלָה מְשַׁלֵּשׁ כַּתוּת, אוֹמְרַת שִׁירָה בְּלִילָה. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (מְשָׁלִי לֵא) וְתִקֵּם בְּעוֹד לִילָה וְתַתֵּן טָרַף לְבֵיתָהּ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, עֲשֶׂרָה דְּבָרִים נִבְרָאוּ בַּיּוֹם רִאשׁוֹן, מֵהֶם מִדַּת לִילָה וּמֵהֶם מִדַּת יוֹם, וְעַל מִדַּת לִילָה כָּתוּב וְתִקֵּם בְּעוֹד לִילָה וְתַתֵּן טָרַף לְבֵיתָהּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (אִיּוֹב טז) אִפּוֹ טָרַף, וְכָתוּב (מִיכָה ה) וְטָרַף וְאִין מִצִּיל. וְחָק לְנַעֲרֹתֶיהָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת טז) חָק וּמִשְׁפָּט. (תְּהִלִּים קמז) חָקֵינוּ וּמִשְׁפָּטֵינוּ. (שֵׁם פֵּא) כִּי חָק לְיִשְׂרָאֵל הוּא מִשְׁפָּט וְגו'. מִכָּאֵן שְׁמִדַּת הַדִּין שׁוֹלֵטַת בְּלִילָה.

וְשִׁנְיָנוּ, אֵלּוּ הָאוֹמְרִים שִׁירָה בְּלִילָה, אֵלּוּ הֵם שָׁרִים עַל כָּל בְּעִלֵּי שִׁיר. וְכִשְׁפוֹתֵחִים הַחַיִּים שִׁירָה, מוֹסִיפִים הָעֲלִיוֹנִים כַּח לְדַעַת וּלְהַכִּיר וּלְהַשִּׁיג מֵה שֶׁלֹּא הִשִּׁיגוּ. שְׁמִים וְאַרְץ מוֹסִיפִים כַּח בְּשִׁירָה הַזֹּה.

אָמַר רַבִּי נַחֲמִיָּה, אֲשֶׁרִי הַזּוֹכָה לְדַעַת בְּאוֹתוֹ שִׁיר. שִׁשְׁנִינּוּ, הַזּוֹכָה בְּאוֹתוֹ שִׁיר, יִדַּע בְּעִנְיַי הַתּוֹרָה וְהַחֲכָמָה, וְיִאֲזִין וְיַחְקֹר וְיִוְסִיף כַּח וּגְבוּרָה בְּמָה שֶׁהִיָּה וּבְמָה שֶׁעֲתִיד לִהְיוֹת, וּבְזֶה זָכָה שְׁלֵמָה לְדַעַת.

שְׁשִׁנְיָה רַבִּי שְׁמַעוֹן, דוֹד עָלָיו הַשְּׁלוֹם יִדַּע בְּזֶה, וְתִקֵּן שִׁירִים וְתִשְׁבַּחוֹת הַרְּבָה, וְרִמְזוּ בְּהֶם הָעֲתִידוֹת לְבֵא, וְהוֹסִיף כַּח וּגְבוּרָה בְּרוּחַ הַקִּדְּשׁ. יִדַּע בְּעִנְיַי הַתּוֹרָה וְהַחֲכָמָה, וְאִזֵּן וְחַקֵּר וְהוֹסִיף כַּח וּגְבוּרָה בְּלִשׁוֹן הַקִּדְּשׁ.

וְשִׁלְמָה זָכָה יוֹתֵר בְּאוֹתוֹ הַשִּׁיר, וְיִדַּע הַחֲכָמָה, וְאִזֵּן וְחַקֵּר וְתִקֵּן מְשָׁלִים הַרְּבָה, וְעֲשֶׂה סֵפֶר מֵאוֹתוֹ הַשִּׁיר מְמָשׁ, וְהִינּוּ שְׂכָתוֹב (קֵהֶלֶת ב) עֲשִׂיתִי לִי שָׁרִים וְשָׁרוֹת. כְּלוֹמֵר, קָנִיתִי לִי לְדַעַת שִׁיר מֵאוֹתָם הַשִּׁירִים הָעֲלִיוֹנִים, וְאֲשֶׁר תַּחְתָּם. וְהִינּוּ שְׂכָתוֹב שִׁיר הַשִּׁירִים, כְּלוֹמֵר, שִׁיר שֶׁל אוֹתָם שָׁרִים שֶׁל מַעְלָה. שִׁיר שְׁכוּלָל כָּל עִנְיַי הַתּוֹרָה וְהַחֲכָמָה וְכַח וּגְבוּרָה בְּמָה שֶׁהִיָּה וְעֲתִיד לִהְיוֹת. שִׁיר שֶׁהַשָּׁרִים שֶׁל מַעְלָה מְשׁוֹרְרִים.

מְשָׁלָכִים בְּשׁוּק. וְזֹאת הֵייתָה לְמַצְרִים קֶשֶׁה מְכָלָן, זֶהוּ שְׂכָתוֹב שְׂפָטִים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּאַלְהֵיהֶם מְמָשׁ, וְזֶהוּ שִׁיר שְׁלֵהֶם, לְקַיֵּם יִפְקֹד ה' עַל צָבָא הַמְּרוֹם בְּמְרוֹם וְעַל מַלְכֵי הָאֲדָמָה עַל הָאֲדָמָה. וְכֹל זֶה הָיוּ יוֹדְעִים הַחֲכָמִים שְׂבָהֶם, וְכֹל שְׁכָן שִׁיר שְׁלֵהֶם, עַל כֵּן כָּתוּב הִבָּה נִתְחַכְּמָה לוֹ.

סדר הלימוד ליום כה שבט [יום 143 בשנה]

רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, הַרְּבָה עֲבוּדָה זָרָה הָיוּ בְּמַצְרַיִם, וְנִילוּס אֵלוֹהַ שְׁלֵהֶם הָיָה, וּבְכָלֵל אֱלֹהֵיהֶם הָיָה הוּא, וּבְכָלֵם עֲשָׂה ה' שְׂפָטִים. אָמַר רַבִּי אַבְּא, זֶה שֶׁל רַבִּי יוֹחָנָן מְדַיֵּק וּפְשׁוּט, מִשׁוּם שֶׁאַלְהֵיהֶם נִלְקָה בַּתְּחִלָּה וְאַחַר כֵּן הָאֲמָה, וְכֵן נִילוּס נִלְקָה בַּתְּחִלָּה, וְהָעֲצִים וְהָאֲבָנִים. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת ז) וְיֵהִי הַדָּם בְּכָל אֶרֶץ מַצְרַיִם וּבְעֲצִים וּבְאֲבָנִים, שֶׁהָיוּ לָהֶם אֱלֹהוֹת מְמָשׁ. וְאָמַר רַבִּי יִצְחָק, עַל צָבָא הַמְּרוֹם בְּמְרוֹם כָּתוּב, וְנִילוּס לֹא הָיָה בְּמְרוֹם. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, רַב מִימִיו כְּדַגְמָתָם בְּמְרוֹם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, שִׁיר שְׁלֵהֶם נִלְקָה בַּתְּחִלָּה, וְאַחַר כֵּן שָׁאַר אֱלֹהֵיהֶם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן בְּרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, לְקוֹת אֲמָה שֶׁל מַצְרַיִם מְמָשׁ לֹא הָיָה אֶלָּא בַּיּוֹם, שְׂכָתוֹב (שֵׁם יד) לֹא נִשְׁאַר בְּהֶם עַד אַחַד. וְקִדְּם זֶה נִעֲשָׂה שְׂפָטִים בְּאַלְהֵיהֶם. וְעַל זֶה כָּתוּב, הִבָּה נִתְחַכְּמָה לוֹ פֶּן יִרְבֶּה וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָהּ. וְנִתְנַבְּאוּ עַל הָעֲתִיד כְּפִי מָה שְׁאַרַע לָהֶם. וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׁנֵאִינוּ – נִבְּאוּ עַל מַחְנוֹת עֲלִיוֹנִים שֶׁהָיוּ שְׁרוּיִים בְּתוֹכָם. וְנִלְחַם בָּנוּ – נִבְּאוּ עַל מָה שְׂכָתוֹב ה' יִלְחַם לָכֶם וְגו'. וְעַלָּה מִן הָאֶרֶץ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יִצְאִים בְּיַד רָמָה.

וַיִּלְךָ אִישׁ מִבֵּית לוֹי וַיִּקַּח אֶת בֵּית לוֹי. רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח, שִׁיר הַשִּׁירִים אֲשֶׁר לְשֵׁלְמָה. שְׁנִינּוּ, כְּשֶׁבְּרָא הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת עוֹלָמוֹ, עֲלָה בַּחֲפִץ לְפָנָיו, וּבְרָא אֶת הַשְּׁמַיִם בִּימֵינוּ, וְהָאֶרֶץ בְּשִׁמְאָלוֹ, וְעַלָּה בַּחֲפִץ לְפָנָיו לְנַהֵג הַיּוֹם וְהַלִּילָה. וּבְרָא הַמַּלְאָכִים הַמְּמַנִּים בְּחִסְדוֹ בַּיּוֹם. (לוֹמֵר שִׁירָה בַּיּוֹם, זְמַן הַחִסָּד) וּבְרָא הַמַּלְאָכִים הַמְּמַנִּים לוֹמֵר שִׁירָה בְּלִילָה. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (תְּהִלִּים כב) יוֹמָם יִצְוֶה ה' חִסְדוֹ וּבְלִילָה שִׁירָה עֲמִי. אֵלּוּ מִיָּמִין, וְאֵלּוּ מִשְׁמָאל, אֵלּוּ מִקְּשִׁיבִים שִׁירָה הַיּוֹם, וְאֵלּוּ מִקְּשִׁיבִים שִׁירָה

והחזירה לעמרים. רבי יהודה אמר, עמרים ממם היה, ולא נזכר שמו מפני שהליכה זו לא הייתה ממנו להזדווג לאשתו, אלא מלמעלה.

רבי יצחק אמר, באהרן ומרים לא נאמר זונג אבותם בתורה, ובמשה כתוב ויקח את בת לוי, להורות שהשכינה נקראת על שם לוי. ולא היה עמרים ראוי להוליד למשה, עד שנטל חלק בשכינה, והוליד למשה. זהו שכתוב ויקח את בת לוי. ולפיכך כתוב ותרא אתו כי טוב הוא.

רבי אלעזר אמר, זכה עמרים שיצא ממנו בן שזכה לקול גדול, שכתוב (שמות ט) והאלהים יעננו בקול. ועמרים זכה לבת קול, שכתוב ויקח את בת לוי, כלומר בת קול. ולפיכך כתוב וילך, כלומר, שהלך למדרגה זו. שנינו, כשנולד משה, יחד הקדוש ברוך הוא שמו עליו, שכתוב ותרא אתו כי טוב הוא, וכתוב (תהלים קמט) טוב ה' לכל, וכתוב טעמו וראו כי טוב ה'.

ויחי בימים הרבים ההם. רבי יהושע מסכנין אמר, ויחי בימים הרבים ההם - סוף גלותם היה, שהיו ישראל משעבדים בכל עבודה. בימים הרבים ההם - שהיו רבים לישראל במצרים. וכיון שנשתלם קץ גלותם מה כתוב? וימת מלך מצרים. מה הטעם? שהורד שר מצרים ממעלתו ונפל מגאותו. וכיון שנפל מלך מצרים, שהוא שר שלהם, זכר הקדוש ברוך הוא את ישראל ושמע תפלתם.

אמר רבי יהודה, בא וראה שכך הוא, שכל זמן שהשר שלהם נתנה לו שררה על ישראל, לא נשמע צעקתם של ישראל. כיון שנפל השר שלהם, כתוב וימת מלך מצרים, ומיד - ויאנחו בני ישראל מן העבדה ויזעקו ותעל שועתם אל האלהים. שעד אותה שעה לא נענו בצעקתם.

אמר רבי אלעזר, בא וראה רחמנותו של הקדוש ברוך הוא. כשהוא מרחם על ישראל, כופה למדת הדין ומורידה ומרחם עליהם, והינו ששנינו שהקדוש ברוך הוא מוריד שתי דמעות לים הגדול. מהם אותם שתי דמעות? אמר רבי יוסי, לא דבר ברור מה הם, שהרי אמר לו לאוב עצמות, שהיה משקר ודבריו שקריים.

אמר רבי אלעזר, אלו השרים עמדו עד שנולד לוי, אבל משנולד לוי ואילך אמרו שיר. כיון שנולד משה ונמשח אהרן ונתקדשו הלויים, נשלם השיר, ועמדו על משמרותם.

ואמר רבי אלעזר, באותה שעה שנולד לוי, פתחו למעלה ואמרו, (שיר ח) מי יתנה כאח לי יונק שדי אמי אמצאך בחוץ אשקך גם לא יבזו לי. כיון שיצאו משבט לוי המשוררים של מטה, ונתקדשו כלם ועמדו על משמרותם, ונתקדשו אלה לנכח אלה, חברים כאחד, והעולמות אחד, ומלך אחד שוכן עליהם - בא שלמה, ועשה ספר מאותו שיר של אותם שרים, ונסתם החכמה בו.

אמר רבי יהודה, למה נקראו השרים של מטה לויים? על שגלוים ונחברים למעלה כאחד, והשומע נלוח ונדבק נפשו למעלה. ועל כך אמרה לאה (בראשית כט) ילוח אישי אלי. רבי תנחום אמר, שפכל נלוח זרע לוי עם השכינה, במשה ואהרן ומרים, ובכל זרעו אחריו, והם הגלוים אל ה' לשרתו.

בא ראה, בשעה שעמדו המשוררים למעלה, לא עמדו על משמרתם עד שנולדו שלשת האחים: משה, אהרן ומרים. מילא משה ואהרן, מרים למה? אמר רבי יוסי, זהו שכתוב ושרות, כמו שנאמר (שמות טו) ותען להם מרים.

שנינו, באותה שעה שנולד לוי, נטלו הקדוש ברוך הוא ובחרו מכל אחיו והושיבו בארץ, והוליד לקהת, וקהת הוליד לעמרים, והוא הוליד לאהרן ומרים. פרש מאשתו, והחזירה. באותה שעה היו המשוררים של מעלה עומדים ומשוררים. גער בהם הקדוש ברוך הוא ונשתכף השיר, עד שנטה קו ימינו והושיט לעמרים.

מה הטעם נקרא עמרים? שיצא ממנו עם רם על כל רמים, ולא נזכר שמו. מה הטעם לא נזכר שמו? רבי יהודה אמר בשם רבי אבהו, מפני שבצנעה הלך, ובצנעה חזר לאשתו, כדי שלא יכירו בו. זהו שכתוב וילך איש, ולא נאמר וילך עמרים, בפרהסיא. ויקח את בת לוי, אף היא בצנעה חזרה, ולא נזכר שמה.

וילך איש. רבי אבהו אמר, וילך איש זה גבריאל, שכתוב (דניאל ט) והאיש גבריאל. שהלך הוא

אמר רבי אבא, החרב הזה הוא הדין שעושה, שכתוב (דברי הימים-א כא) וירא את מלאך ה' עמד בין הארץ ובין השמים וחרבו שלופה בידו. וכי חרב שלופה היתה ביד המלאך? אלא שהיתה הרשות נתונה בידו לעשות דין.

והרי אמר רבי יהושע בן לוי, אמר לי מלאך המות, אם לא שאני חס על כבוד הבריות, אפרע להם את בית השחיטה כבהמה. אמר רבי אבא, הכל משום שנתן רשות בידו לעשות גמר דין. זהו שכתוב (יהושע ה) וחרבו שלופה בידו. הרשות נתונה בידו לעשות דין. אם כך, מה זה וישב חרבו אל נדנה? אמר רבי אבא, שנתחזר הדין לבעל הדין, והרשות למי שהרשות שלו.

ויאנחו בני ישראל. ויתאנחו לא כתוב, אלא ויאנחו, כלומר, נתאנחו (האניחו) לו למעלה, (כלומר נאנחו למטה) שהאנחה היתה בשבילם למעלה.

רבי ברכיה אמר, בני ישראל שלמעלה היו, ומי הם בני ישראל? אותם שנקראו בני העבודה, כלומר, אותם שהם מן העבודה של מעלה. ותעל שועתם אל האלהים, שעד אותה שעה לא עלתה שועתם לפניו.

אמר רבי יצחק, כשעושה הקדוש ברוך הוא דין בפמליא של מעלה, אותו דין מה יהיה? אמר רבי אלעזר, מעביר אותם באותו נהר דינור, ומעבירם משלטונם, וממנה שליטים אחרים של שאר עמים. אמר לו, והרי כתוב משרתיו אש להט? אמר לו, יש אש קשה מאש, ויש אש שדוחה אש.

אמר רבי יצחק, שלשה ענינים כאן: אנחה, שועה, צעקה, וכל אחד מתפרש מהאחר. אנחה - שכתוב ויאנחו בני ישראל. צעקה - שכתוב ויצעקו. שועה - שכתוב ותעל שועתם. וכל אחד לבדו מתפרש, וכלם עשו ישראל. אמר רבי יהודה, צעקה ושועה עשו, אנחה לא עשו, משמע משכתוב ויאנחו, ולמעלה היתה האנחה בשבילם.

צעקה ושועה במה התפרשו? אמר רבי יצחק, אין לה שועה אלא בתפלה, שנאמר (תהלים לט) שמעה תפילתי ה' ושועתי האזינה. אליה ה' שועתי. שועתי אליה ותפאני. צעקה, שצועק ואינו אומר

אמר רבי אלעזר, לא הולכים אחר אוב עצמות, שברור הדבר הוא, ששנינו, בעשרה כתרי המלך יש שתי דמעות לקדוש ברוך הוא, והן שתי מדות דין, שהדין בא משתייהן, כמו שנאמר (ישעיה נא) שתיים הנה קראתיך. וכשהקדוש ברוך הוא זוכר את בניו, הוא מוריד אותם לים הגדול, שהוא ים החכמה, להמתיקן, והופך מדת הדין למדת הרחמים ומרחם עליהם. אמר רבי יהודה, שתי דמעות, שמהן באות הדמעות, מהן בא הדין.

אמר רבי יהודה, כתוב (שמות יד) והנה מצרים נסע אחריהם. ואמר רבי יוסי, זה שר של מצרים הוא, ואתה אמרת וימת מלך מצרים זה שר של מצרים?! אמר רבי יצחק, הדבר הזה מסייע לאותו שלמעלה. כתוב כאן והנה מצרים, וכתוב שם וימת מלך מצרים. מלמד שעכשו לא היה מלך, שהורידוהו מגדלתו, ולפיכך כתוב והנה מצרים ולא כתוב מלך מצרים. ומה שאמר וימת, כמו שנאמר (שם ד) כי מתו כל האנשים המבקשים את נפשך.

אמר רבי יצחק אמר רבי יהושע, בא ראה, כל מלכי מצרים פרעה שמם, ובכאן לא נאמר אלא מלך מצרים סתם. ובמקומו פרעה, והוא פרעה ממש. בא ראה, בעוד שיש שלטון שלמעלה, יש שלטון בעם שלמטה. כשהעבר השלטון שלמעלה, מעבר השלטון שלמטה.

אמר רבי יוסי, כתוב (זכריה יד) הנה יום בא לה' וגו' והיה יום אחד הוא יודע לה' וגו'. וכי שאר הימים אינם שלו? אלא, אמר רבי אבא, מלמד ששאר הימים נתנים לשרים, ואותו יום אינו של השרים, אלא של הקדוש ברוך הוא, כדי לעשות דין בעובדי כוכבים ומזלות, מפני שבאותו יום יפלו כל השרים ממעלתם, ועל זה כתוב ונשגב ה' לבדו ביום ההוא, שאותו יום לא יהיה מעלה לשרים.

אמר רבי אבא, כשהקדוש ברוך הוא עושה דין בשרים של מעלה, מה כתוב? (ישעיה לד) כי רותה בשמים חרבי. וכי חרב יש לה? אלא, אמר רבי יצחק, חרב יש לו, שכתוב חרב לה' מלאה דם, וכתוב ובחרבו את כל בשר.

לויתן, כמו שנאמר (שמות לו) לחבר את האהל להיות אחד.

כתוב באדם, כי בצלם אלהים עשה את האדם, וכתוב (תהלים ח) ותחסרהו מעט מאלהים. אם בני אדם חשוכים במעשיהם (במעשיו) כל זה, והם אבודים [מטפה] מעפר הבאר, במה באים לשאב ממנו? ובחר בעליונים, ובחר בישראל. לעליונים לא קרא בנים. לתחתונים קרא בנים. זהו שכתוב (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. הוא קרא להם בנים, והם קראו לו אב, שכתוב (ישעיה סג) כי אתה אבינו. וכתוב דודי לי ואני לו. הוא בחר בי, ואני בחרתי בו.

הרעה בשושנים – הוא רועה בשושנים, אף על פי שהקוצים סביב להם, ואין אחר יכול לרעות בשושנים כמותו. דבר אחר הרעה בשושנים – מה שושן זה הוא אדם ומימיו לבנים, כף הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו מידת הדין למדת הרחמים, וכתוב (שם א) אם יהיה חטאיכם פשנים כשילג ילבינו.

רבי אבא היה הולך בדרך, והיה עמו רבי יצחק. עד שהיו הולכים, פגש את אותם ורדים. נטל אחד רבי אבא בידו והיה הולך. פגש בהם רבי יוסי. אמר, ודאי ששכינה כאן, ואני ראיתי בידי רבי אבא ללמד חכמה רבה, שהרי ידעתי שרבי אבא לא נטל את זה אלא להראות חכמה.

אמר רבי אבא, שב, בני, שב. ישבו. הריח רבי אבא באותו הווד. אמר, ודאי אין העולם מתקיים אלא על הריח, שהרי ראיתי שאין נפש מתקיימת אלא על ריח, ולכן הדס במוצאי שבת.

פתח ואמר, דודי לי ואני לו הרעה בשושנים. מי גרם לי שאני לדודי ודודי לי? מפני שהוא מנהיג עולמו בשושנים. מה שושן יש בו ריח והוא אדם, מוצקין אותו והוא מתהפך ללבן, ולעולם ריחו לא יז – כף הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו בדרך זה, שאלמלא כן לא יתקיים העולם בשביל האדם החוטא. והחוטא נקרא אדם, כמו שנאמר אם יהיו חטאיכם פשנים כשילג ילבינו. מקריב קרבנו לאש שהוא אדם. זורק הדם סביב למזבח שהוא אדם. מדת הדין אדם. מוצקין אותו [הריח], ועולה

כלום. אמר רבי יהודה, הלכך גדולה צעקה מכלם, שצעקה היא בלב. זהו שכתוב (איכה ב) צעק לבם אל ה'. צעקה וזעקה דבר אחד הוא, וזה קרובה לקדוש ברוך הוא יותר מתפלה ואנחה, שכתוב (שמות כב) כי אם צעק יצעק אלי שמע אשמע צעקתו.

אמר רבי ברכיה, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא לשמואל (שמואל א-טו) נחמתי כי המלכתי את שאול למלך, מה פתוב? ויחר לשמואל, ויצעק אל ה' כל הלילה. הניח הכל ולקח צעקה, משום שהיא קרובה לקדוש ברוך הוא יותר מכלם. זהו שכתוב ועתה הנה צעקת בני ישראל באה אלי.

שנו רבותינו, זה מי שמתפלל ובוכה וצועק עד שלא יכול לרחש בשפתיו – תפלה זו שלמה, שהיא בלב, ולעולם לא חוזרת ריקם. אמר רבי יהודה, גדולה צעקה שקורעת גזר דינו של אדם מכל ימיו.

רבי יצחק אמר, גדולה צעקה שמושלת על מדת הדין של מעלה. רבי יוסי אמר, גדולה צעקה שמושלת בעולם הזה ובעולם הבא. בשביל צעקה נוחל האדם העולם הזה והעולם הבא, שכתוב (תהלים קז) ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם יצילים.

ומשה היה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין. רבי שמעון פתח, (שיר ב) דודי לי ואני לו הרעה בשושנים. אמר רבי שמעון, אוי להם לבריות שאינם משגיחים ואינם יודעים, בשעה שעלה במחשבה לפני הקדוש ברוך הוא לברא עולמו, כל העולמות עלו במחשבה אחת, ובמחשבה זו נבראו כלם, זהו שכתוב כלם בחכמה עשית. ובמחשבה זו, שהיא החכמה, נברא העולם הזה והעולם של מעלה.

נמה ימינו, וברא העולם של מעלה. נטה שמאלו, וברא את העולם הזה. זהו שכתוב (ישעיה מח) אף ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים קרא אני אליהם יעמדו יחדו. וכלם ברגע אחת [ובשעה אחת נבראו], ועשה העולם הזה כנגד העולם של מעלה. וכל מה שיש למעלה, כדגמתו למטה. וכל מה שיש למטה, כדגמתו בים, והכל אחד. ברא בעליונים המלאכים – ברא בעולם הזה בני אדם, ברא בים

דָּבָר אחר דודי לי ואני לו הרעה בשושנים - מה השושנים קוצים מצויים בתוכם, אף הקדוש ברוך הוא מנהיג עולמו בצדיקים ורשעים. מה השושנים, אלמלא הקוצים אין השושנים מתקיימים, כך אלמלא הרשעים אין הצדיקים נפרים. שאמר רבי יהודה, במה הצדיקים נפרים? מתוך שיש רשעים, שאלמלא רשעים אין הצדיקים נפרים. דבר אחר הרעה בשושנים - המנהיג עולמו בשש שנים, והשביעית שבת לה'. דבר אחר בשושנים - באותם ששנים בתורה.

ומשה היה רעה את צאן יתרו חתנו כהן מדין. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים כו) מזמור לדוד ה' רעי לא אחסר. כלומר, ה' רעי - ה' הרועה שלי. מה הרועה מנהיג את הצאן ומוליכם למרעה טוב, למרעה שמן, במקום נחלי מים, מישר הליכתן בצדק ובמשפט - אף הקדוש ברוך הוא, כתוב בנאות דשא ירביצני על מי מנחות ינהלני נפשי ישובב.

אמר רבי יוסי, דרך הרועה לנהג בצדק את צאנו, להרחיקם מן הגזל, להנהיגם במישור, והשכט בידו שלא יטו ימין ושמאל. כך הקדוש ברוך הוא הוא רועה את ישראל להנהיגם במישור, ובכל עת השכט בידו שלא יטו ימין ושמאל.

דבר אחר ומשה היה רעה - אמר רבי יוסי, תדע לך, שכל זמן שהרועה חכם לנהל את צאנו, הוא מוכן לקבל על מלכות שמים. אם הרועה שוטה, עליו נקרא (משלי כו) תקנה לכסיל ממנו.

אמר רבי יהודה, משה חכם היה, ובקי לנהג את צאנו. בא וראה מדוד, שנאמר (שמואל א טז) והנה רעה בצאן. ללמדך שדוד חכם גדול היה, והיה רועה צאנו כדן וכשורה, לפיכך עשהו הקדוש ברוך הוא מלך על כל ישראל. ולמה צאן ולא בקר? אמר רבי יהודה, ישראל נקראים צאן שנאמר (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעייתי אדם אתם. וכתוב כצאן קדשים כצאן ירושלים.

מה הצאן, כשיקרבנו על המזבח, בשבילם זוכה לחיי העולם הבא - כך המנהיג לישראל כדן וכשורה, בשבילם זוכה לחיי העולם הבא. ועוד, הרועה את הצאן, כשהצאן יולדות, הרועה נוטל

העשן כלו לבן, ואז האדם נהפך ללבן, נהפך מדת הדין למדת הרחמים.

ובא ראה, כל מדת הדין אין צריך הריח שלו אלא מצד אדם. והינו שאמר רבי יהודה, מהו שכתוב (מלכים א יח) ויתגודדו כמשפטם וגו' עד שפך דם עליהם? אלא היו יודעים שלא ישיגו ממדת הדין כרצונם, זולתי באדם.

אמר רבי יצחק, ועוד - אדם ולבן נקרב לעולם, והריח עולה משתיהן. מה השושן אדם ולבן - כך ריח הקרבן. והקרבן מאדם ולבן. בא וראה מריח הקטרת, שהסמנים, מהם אדמים ומהם לבנים, כגון הלבונה שהוא לבן, מר דרור אדם, והריח עולה מאדם ולבן. ועל כן מנהיג עולמו בשושנים, שהוא אדם ולבן, וכתוב (יחזקאל מד) להקריב לי חלב ודם.

בנגד זה אדם מקריב חלבו ודמו ומתכפר לו, זה אדם וזה לבן. מה השושן שהוא אדם והוא לבן אין מוצקין אותו לחזר כלו לבן אלא באש - כך הקרבן אין מוצקין אותו לחזר כלו לבן אלא באש. עכשו, מי שיושב בתעניתו ומקריב חלבו ודמו, אינו נצמק לחזר כלו לבן אלא באש. שאמר רבי יהודה, מתוך תעניתו של אדם מחלישין איבריו, וגובר עליו האש. ובאותה שעה צריך להקריב חלבו ודמו באותו האש, והוא הנקרא מזבח כפרה.

והינו שרבי אלעזר, כשהיה יושב בתענית, היה מתפלל ואומר: גלוי וידוע לפניך ה' אלהי ואלהי אבותי שהקרבתי לפניך חלבי ודמי, והרתחתי אותם בחמימות חלשת גופי, יהי רצון מלפניך שיהא הריח העולה מפי בשעה זו כריח העולה מהקרבן באש המזבח, ותרצני.

נמצא שאדם הוא מקריב בתעניתו החלב והדם, [והאש] והריח שעולה מפיו הוא מזבח כפרה, ולפיכך תקנו התפלה במקום הקרבן, ובלבד שיתכונן למה שאמרנו. אמר רבי יצחק, מכאן ולהלאה כתוב (במדבר לא) כל דבר אשר יבא באש תעבירו באש וטהרו. אמר רבי יוסי, כשהיה בית המקדש קיים, אדם מקריב קרבנו בענין זה ומתכפר לו. עכשו תפלתו של אדם מכפר לו במקום הקרבן, כמו זה.

האֱלֹהִים. שְׁשָׁנֵינוּ, מִה רָאָה מֹשֶׁה בְּאוֹתוֹ הֵר? רָאָה עוֹפוֹת שָׁהִיו פּוֹרְחִים וּפּוֹרְשִׁים כְּנִפְיָהֶם, וְלֹא הָיוּ נִכְנָסִים בּוֹ.

רַבִּי יִצְחָק (אָמַר רַבִּי יִצְחָק) אוֹמֵר, רָאָה הָעוֹפוֹת פּוֹרְחִים וְטָסִים מִשָּׁם, וְנוֹפְלִים לְרִגְלָיו שֶׁל מֹשֶׁה. מִיָּד הִרְגִישׁ בְּעֵינָיו, וְהִעֲמִיד אֶת הַצֶּאֱנָן אַחֵר הַמְדַבֵּר, וְהוּא נִכְנָס לְבַדּוֹ.

וַיִּרְא מְלֶאכֶד ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנֶה. רַבִּי תַנְחוּם אוֹמֵר, שְׁעַת הַמִּנְחָה הִיְתָה, שְׁמֵדַת הַדִּין שׁוֹלֵטַת בּוֹ. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר, וְהָרִי כְּתוּב (תהלים מב) יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֲסֵדוֹ. מֵדַת חֲסֵד אָמַר, וְלֹא מֵדַת הַדִּין. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִשְׁיוּצָא הָאוֹר עַד שְׁנוּטָה לְרֵדַת נִקְרָא יוֹם, וְהוּא מֵדַת חֲסֵד. מִשְׁנוּטָה לְרֵדַת נִקְרָא עָרֵב, וְהוּא מֵדַת הַדִּין. וְהִינּוּ שְׁכָתוּב (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, שְׁעַת הַמִּנְחָה הוּא מִשָּׁשׁ שְׁעוֹת וְלִמְטָה. שְׁלֻמְדָנוּ, רַבִּי יִצְחָק אוֹמֵר, מֵהוּ שְׁכָתוּב (שמות טז) בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ לֶחֶם? בֵּין הָעֶרְבִים, שֶׁהִיא שְׁעַת הַדִּין, תֹּאכְלוּ בָשָׂר. וְכָתוּב הַבָּשָׂר עוֹדָנוּ בֵּין שְׁנֵיהֶם וְאֵף ה' חָרָה בָעָם, מִשּׁוּם שֶׁבֵּין הָעֶרְבִים, דִּין הַמְּלָכוֹת שׁוֹלֵט. וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ לֶחֶם, מִשּׁוּם שְׁאוֹתָהּ שְׁעָה נִקְרָאת חֲסֵד, וְכָתוּב (תהלים נב) חֲסֵד אֵל כָּל הַיּוֹם. וְכָתוּב (בראשית א) וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְאוֹר יוֹם. שֶׁהוּא מֵהַבְּקָר.

רַבִּי תַנְחוּם אוֹמֵר, זֶה אָדָם וְזֶה לִבָּן. אָדָם – בֵּין הָעֶרְבִים, שְׁכָתוּב (שמות טז) בֵּין הָעֶרְבִים תֹּאכְלוּ בָשָׂר. וְלִבָּן בִּבְקָר, שְׁכָתוּב וּבִבְקָר תִּשְׁבְּעוּ לֶחֶם. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, כְּתוּב (שם יב) וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כָּל קֹהֵל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֶרְבִים וְגוֹ', שֶׁהִיא שְׁעָה לְעִשׂוֹת דִּין. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, לְמַדְנֵנוּ מִשְׁנֵי כִבְשִׁים שְׁבָכָל יוֹם – הָאֶחָד מֵתְקַרֵּב כְּנֶגֶד מֵדַת הַחֲסֵד, וְהַשֵּׁנִי כְּנֶגֶד מֵדַת הַדִּין.

וְאָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מֵהוּ שְׁכָתוּב (שמות כט) אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד תַּעֲשֶׂה בִבְקָר, וְלֹא כְּתוּב אֶת הַכֶּבֶשׂ הָרִאשׁוֹן? אֵלֹא אֶת הַכֶּבֶשׂ הָאֶחָד, מִיָּחָד, כְּנֶגֶד מֵדַת הַחֲסֵד. שְׁבָכָל מְקוֹם, שְׁנֵי לֹא נֶאֱמַר בּוֹ פִּי טוֹב.

רַבִּי תַנְחוּם אָמַר, לְפִיכֹךְ יִצְחָק תִּקַּן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, שֶׁהִיא כְּנֶגֶד מֵדַת הַדִּין. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִכָּאֵן

אוֹתָם טְלָאִים בְּחִיקוֹ, כְּדִי שְׁלֹא יִלְאוּ וַיִּיגְעוּ, וּמוֹלִיכֶם אַחֲרֵי אִמּוֹתֶם וּמְרַחֵם עֲלֵיהֶם – כִּךְ הַמִּנְחָה לְיִשְׂרָאֵל צָרִיךְ לְהִנְהִילֵם בְּרַחֲמִים, וְלֹא בְּאִכְזָרִיוֹת. וְכֵן אָמַר מֹשֶׁה, כִּי תֹאמַר אֵלִי, שְׁאֵהוּ בְּחִיקֶיךָ וְגוֹ'.

מִה הָרוּעָה אֶת הַצֶּאֱנָן, כְּשֶׁהוּא רוּעָה טוֹב, מְצִיל אֶת הַצֶּאֱנָן מִן הַזְּאֵבִים וּמִן הָאֲרִיּוֹת – כִּךְ הַמִּנְחָה לְיִשְׂרָאֵל, אִם הוּא טוֹב, מְצִילֵם מִן הָעֲפוֹפִים, וּמֵדִין שֶׁל מְטָה, וּמֵדִין שֶׁל מְעָלָה, וּמֵדִין שֶׁל חֵי הָעוֹלָם הַבָּא. כִּךְ מֹשֶׁה, רוּעָה נֶאֱמָן הָיָה, וְרָאָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁכָדָאֵי הוּא לְרַעוֹת אֶת יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ הַדִּין מִמֶּשׁ, שֶׁהָיָה רוּעָה אֶת הַצֶּאֱנָן לְכִשְׁבִּים כְּפִי הָרְאוּי לָהֶם, וְהִנְקֻבוֹת כְּפִי הָרְאוּי לָהֶם.

וְלִפְיֶכֶךְ כְּתוּב וּמֹשֶׁה הָיָה רַעָה אֶת צֶאֱנָן יִתְרוֹ חֲתָנוּ, וְלֹא שְׁלוֹ, שְׁאָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְכִי מִי שְׁנַתַּן אֶת צְפוּרָה בְּתוֹ לְמֹשֶׁה, לֹא נָתַן לוֹ צֶאֱנָן וּבְקָר? וְהִלֵּא יִתְרוֹ עֲשִׂיר הָיָה? אֵלֹא מֹשֶׁה לֹא הָיָה רוּעָה אֶת צֶאֱנָנוּ, כְּדִי שְׁלֹא יֵאמְרוּ: בְּשִׁבִיל שֶׁהָיָה צֶאֱנָנוּ עִמּוֹ, הָיָה רוּעָה אוֹתָם בְּטוֹב. וְלִכֵּן כְּתוּב אֶת צֶאֱנָן יִתְרוֹ חֲתָנוּ, וְלֹא אֶת שְׁלוֹ. כֵּהֵן מֵדִין – רַבִּי תַנְחוּם אָמַר, אֵף עַל גַּב שֶׁהָיָה עוֹבֵד כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, בְּשִׁבִיל שֶׁעָשָׂה עִמּוֹ חֲסֵד הָיָה רוּעָה צֶאֱנָנוּ כְּדִין וְכִשְׁוֹרָה, בְּמִרְעָה טוֹב שְׁמֵן וְדֶשֶׁן.

וַיִּנְהַג אֶת צֶאֱנָנוּ אַחֵר הַמְדַבֵּר. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מֹשֶׁה, מִיּוֹם שְׁנוּלָד, לֹא זָזָה מִמֶּנּוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ. רָאָה בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שְׁאוֹתוֹ מְדַבֵּר הָיָה קְדוֹשׁ, וּמוֹכֵן לְקַבֵּל עַל מְלָכוֹת שָׁמַיִם עֲלָיו. מִה עָשָׂה? הִנְהִיג אֶת הַצֶּאֱנָן אַחֵר הַמְדַבֵּר. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, אַחֵר הַמְדַבֵּר עַל כָּל פְּנִים, וְלֹא בְּמִדְבָר, שְׁלֹא רָצָה שִׁיכְנָסוּ בְּתוֹכוֹ, אֵלֹא הִרְחִיקֵם אַחֵר הַמְדַבֵּר.

וַיִּבֵּא אֶת הַר הָאֱלֹהִים חֲרֻבָה, הוּא לְבַדּוֹ בְּלֹא הַצֶּאֱנָן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵבָן זֶה שְׁמִקְבֵּלַת בְּרִזָּל, כְּשֶׁרוּאָה אוֹתוֹ, (מַחֲטָא) מְדַלְגֵת עֲלָיו. כִּךְ מֹשֶׁה וְהַר סִינַי, כְּשֶׁנֶּרְאוּ זֶה עִם זֶה, דִּלְג עֲלָיו. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיִּבֵּא אֶל הַר הָאֱלֹהִים חֲרֻבָה.

אָמַר רַבִּי אֲבָא, מוֹכְנִים הָיוּ מִשְׁשֵׁת יְמֵי בְּרֵאשִׁית זֶה עִם זֶה, וְאוֹתוֹ הַיּוֹם נִתְרַגַּשׁ הָהָר לְמוֹל מֹשֶׁה. וְכִיּוֹן שְׁרָאָהוּ שְׁנִכְנָס לְתוֹכוֹ וְדִלְג בּוֹ, עָמַד הָהָר. מְלַמֵּד שֶׁשְׁמַחִים הָיוּ זֶה עִם זֶה.

אָמַר רַבִּי יְנָאִי, יוֹדַע הָיָה מֹשֶׁה שְׁאוֹתוֹ הֵר, הֵר הָאֱלֹהִים הוּא, שְׁכָתוּב וַיִּבֵּא אֶל הַר

פָּתַח וְאָמַר, אֲשֶׁכּוּל שֶׁל זָפֶת, יִתְעַרֵּב בְּאַפְרָסְמוֹן טוֹב? חֶסֶד וְשָׁלוֹם! אֲלֵא וְדַאי כֶּף הוּא, בְּאֲמוֹת הָעוֹלָם קָם, וּמִיֵּהוּ? בִּלְעָם. מִשֶּׁה מַעֲשִׂיו לְמַעֲלָה, וּבִלְעָם לְמַטָּה. מִשֶּׁה הַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֶתֶר הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן שְׁלִמְעֵלָה, וּבִלְעָם הַשְׁתַּמֵּשׁ בְּכֶתֶרִים תַּחְתּוֹנִים לֹא קְדוּשִׁים לְמַטָּה. וּבְאֹתָהּ צוּרָה מִמֶּשׁ כְּתוּב, (יהושע יג) וְאֵת בִּלְעָם בֶּן בְּעוֹר הַקּוֹסִם הִרְגוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בַּחֲרֹב. וְאִם עוֹלָה עַל דַּעְתְּךָ יוֹתֵר, לֶךְ שְׂאֵל אֶת אֲתוֹנוֹ. בָּא רַבִּי יוֹסִי וְנִשֵּׁק יָדָיו. אָמַר, הֲרִי הַחֲמֵדָה (היינו) שְׁבַלְבִי יֵצֵא הַחוּצָה.

שָׂכַד מִשְׁמַע, שֵׁישׁ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, יְמִין וּשְׂמָאל, רַחֲמִים וְדִין, יִשְׂרָאֵל וְעוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת. יִשְׂרָאֵל מִשְׁתַּמֵּשִׁים בְּכֶתֶרִים עֲלִיוֹנִים קְדוּשִׁים - עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת בְּכֶתֶרִים תַּחְתּוֹנִים לֹא קְדוּשִׁים. אֵלֶּה שֶׁל יְמִין, וְאֵלֶּה שֶׁל שְׂמָאל. וְעַל כָּל פָּנִים נִפְרָדִים נִבְיָאִים עֲלִיוֹנִים מִנְּבִיאִים תַּחְתּוֹנִים, נִבְיָאֵי קֹדֶשׁ מִנְּבִיאִים שְׁלֵא מִקֹּדֶשׁ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמוֹ שֶׁהָיָה מִשֶּׁה נִבְדָּל מִכָּל הַנְּבִיאִים בְּנִבּוּאָה קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה, כֶּף הָיָה בִּלְעָם נִבְדָּל מִשְׂאֵר הַנְּבִיאִים וּמִכְשָׁפִים בְּנִבּוּאָה לֹא קְדוּשָׁה לְמַטָּה. וְעַל כָּל פָּנִים מִשֶּׁה הָיָה לְמַעֲלָה, וּבִלְעָם לְמַטָּה, וְכַמָּה דְרָגוֹת וְדְרָגוֹת מִפְּרִידוֹת בִּינֵיהֶם.

אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מִשֶּׁה הָיָה מְהֵרָה וְאוֹמֵר, שְׂמָא חֶסֶד וְשָׁלוֹם יִשְׂרָאֵל יִכְלוּ בְּעִבּוּדָה הַקְּשָׁה הַזֹּאת, זֶהוּ שְׁכַתּוּב וַיֵּרָא בְּסִבְלוֹתָם, לְפִיכֶךָ - וַיֵּרָא מִלְּאֲךָ ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֵשׁ וְגו', וַיֵּרָא וְהִנֵּה הַסֵּנָה בְּעַר בְּאֵשׁ וְגו'. כְּלוֹמֵר, מִשְׁעַבְדִּים הֵם בְּעִבּוּדָה קְשָׁה, אֲבָל וְהַסֵּנָה אֵינָנו אֲכָל. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הַבְּדִילָם מִכָּל הָעַמִּים וְקָרָא לָהֶם בְּנִים, שְׁכַתּוּב (דברים יז) בְּנִים אַתֶּם לַה' אֱלֹהֵיכֶם.

פְּרִשְׁת וְאָרָא

וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים אֶל מֹשֶׁה וַיֹּאמֶר אֵלָיו אֲנִי ה' וְאָרָא אֶל אֲבֹרָהֶם אֵל יִצְחָק וְאֵל יַעֲקֹב בְּאֵל שְׂדֵי וְגו'. רַבִּי אַבְרָהָם פְּתַח, (ישעיה כו) בְּטַחוּ בַּה' עַדִּי עַד כִּי בִיָּה ה' צוּר עוֹלָמִים. בְּטַחוּ בַּה' - כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם דְּבָר זֶה.

(ירמיה ו) אוֹי לָנוּ כִּי פָנָה הַיּוֹם כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרֵב. כִּי פָנָה הַיּוֹם - זֶה מֵדַת הַחֶסֶד. כִּי יִנְטוּ צִלְלֵי עָרֵב - שְׁכַבְר גָּבַר מֵדַת הַדִּין. אֲבֹרָהֶם תִּקַּן תְּפִלַּת שְׁחִרְיָת כְּנֶגֶד מֵדַת הַחֶסֶד.

שָׁנָנוּ רַבּוֹתֵינוּ, בְּאֹתָהּ שָׁעָה שְׁעָלָה מִשֶּׁה לְהַר סִינַי, מָה הַטַּעַם הַתְּגַלָּה לוֹ בְּשִׁלְהִבּוֹת אֵשׁ שֶׁהוּא דִין? אָמַר רַבִּי יַעֲקֹב, (כַּעֲזִין) כְּעֵת הַשְּׁעָה הִיָּתָה (הַשְּׁעָה) גּוֹרְמַת. רַבִּי יוֹסִי אָמַר, הַכֹּל לְגִזְע אֶחָד מִשְׁתַּרְשׁ. כְּתוּב וַיִּבֹא אֶל הַר הָאֱלֹהִים חֲרֻבָה, וְכַתּוּב (דברים ט) וּבַחֲרֹב הִקְצַפְתֶּם אֶת ה'. וְכַתּוּב וַיֵּרָא מִלְּאֲךָ ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנָה. מִתּוֹךְ שֶׁהֵם עֲתִידִים לִהְיוֹת כְּסֵנָה, כְּמוֹ זֶה שְׁכַתּוּב (ישעיה לג) קוֹצִים כְּסוּחִים בְּאֵשׁ יִצְתּוּ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאֵן לְמִדְנָה רַחֲמָנוּתוֹ שֶׁל מְקוֹם עַל הַרְשָׁעִים, שְׁכַתּוּב וְהִנֵּה הַסֵּנָה בְּעַר בְּאֵשׁ - לְעִשׂוֹת בָּהֶם דִּין בְּרָשָׁעִים. וְהַסֵּנָה אֵינָנו אֲכָל - [לְעִשׂוֹת] אֵין בָּהֶם כְּלָיָה. בְּעַר בְּאֵשׁ - עַל כָּל פָּנִים, רָמַז לְאֵשׁ שֶׁל גִּיהֵנָם. אֲבָל הַסֵּנָה אֵינָנו אֲכָל - לִהְיוֹת בָּהֶם כְּלָיָה.

דָּבָר אַחַר וַיֵּרָא מִלְּאֲךָ ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֵשׁ, מָה הַטַּעַם לְמִשֶּׁה בְּלִבַּת אֵשׁ וְלִשְׂאֵר הַנְּבִיאִים לֹא? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵין מִשֶּׁה כְּשִׂאֵר הַנְּבִיאִים. שְׁשָׁנָנוּ, מִי שֶׁקָּרַב לְאֵשׁ, בָּהּ נִשְׂרָף, וּמִשֶּׁה קָרַב לְאֵשׁ וְלֹא נִשְׂרָף, שְׁכַתּוּב (שמות כ) וּמִשֶּׁה נִגַּשׁ אֶל הָעֶרְפֶּל אֲשֶׁר שָׁם הָאֱלֹהִים, וְכַתּוּב וַיֵּרָא מִלְּאֲךָ ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסֵּנָה.

רַבִּי אַבְרָהָם אָמַר, זֶה שֶׁל מִשֶּׁה, יֵשׁ לְהַסְתַּכַּל בּוֹ בַּחֲכָמָה עֲלִיוֹנָה עַל מָה כְּתוּב כִּי מִן הַמַּיִם מִשִּׁיתָהוּ. מִי שֶׁנִּמְשַׁךְ מִן הַמַּיִם, [דִּין עֲלִיוֹן] לֹא פּוֹחַד מֵאֵשׁ. שְׁשָׁנָנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִמְּקוֹם שְׁנִגְזַר מִשֶּׁה לֹא נִגְזַר אֵישׁ אַחַר. אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, בְּעֶשֶׂר דְּרָגוֹת נִתְקַן, שְׁכַתּוּב (במדבר יב) בְּכָל בֵּיתִי נִאֲמָן הוּא. וְלֹא נִאֲמָן בֵּיתִי. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֶׁל הָאֵישׁ שְׂאֵדוֹנוֹ מַעֲיֵד עָלָיו כֶּף.

אָמַר רַב דִּימִי, וְהֲרִי כְּתוּב (דברים לד) וְלֹא קָם נִבְיָא עוֹד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה. וְאָמַר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לׁוֹי, בְּיִשְׂרָאֵל לֹא קָם, אֲבָל בְּאֲמוֹת הָעוֹלָם קָם, וּמִיֵּהוּ? בִּלְעָם. אָמַר לוֹ, וְדַאי יָפָה אֲמַרְתָּ. שְׁתַּק. כְּשָׂבֵא רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי, בָּאוּ וְשָׂאוּ לְפָנָיו דְּבָר זֶה.

צריכים להתחזק בקדוש ברוך הוא ולהיות בטחונם בו.

אם כך, מהו עדי עד? אלא בשביל שיהיה התקף של האדם במקום שהוא קיום וקשור של הכל, ונקרא עד, והרי פרשוה, כמו שנאמר בבקר יאכל עד. ועד, זה מקום שאחוז לכל הצדדים, לצד זה ולצד זה, להתקיים ולקשר קשר שלא יזוז.

וה"עדר" הזה תשוקת הכל בו, כמו שנאמר (בראשית מט) עד תאנת גבעת עולם. מי הם גבעת עולם? אלה הם שתי האמהות הנקבות, יובל ושמטה, שנקראות גבעת עולם. עולם, כמו שנאמר (תהלים קו) מן העולם ועד העולם. [יובל ושמטה, כל אחד מהם נקרא עולם, והם נקראים גבעת עולם].

ותשוקתם בעד הזה, שהוא קיום של כל הצדדים. [מה הטעם] תשוקת היובל אל עד, לעטר אותו ולהשפיע עליו ברכות, ולהריק עליו מעינות מתוקים. זהו שכתוב (שיר ג) צאינה וראנה בנות ציון במלך שלמה בעטרה שעטרה לו אמו. תשוקת השמטה להתברך ממנו ולהיות מאירה ממנו. ודאי שעד זה הוא תאנת גבעת עולם.

משום כך, בטחו בה' עדי עד, שהרי משם ולמעלה מקום טמיר [הוא] וגנוז הוא, שלא יכול להתדבק. מקום הוא שממנו יצאו והצטירו העולמות, זהו שכתוב כי ביה ה' צור עולמים. והוא מקום גנוז וסתום, ועל זה בטחו בה' עדי עד. עד כאן יש רשות לכל אדם להסתכל בו, מכאן והלאה אין רשות לאדם להסתכל בו, שהרי הוא גנוז מהכל, ומי הוא זה? יהוה. שמשם הצטירו כל העולמות, ואין מי שעומד על אותו מקום.

אמר רבי יהודה, הכתוב מוכיח עליו, שכתוב (דברים ד) כי שאל נא לימים ראשונים וגו'. עד כאן יש רשות לאדם להסתכל, מכאן והלאה אין מי שיכול לעמד עליו.

דבר אחר בטחו בה' עדי עד – כל ימי האדם צריך להתחזק בקדוש – ברוך-הוא, [שכך אמר דוד, (תהלים כה) אלהי בך בטחתי אל אבושה אל יעלצו אויבי לי] ומי ששם בו בטחוננו ותקפו כראוי, לא יכולים להרע לו כל בני העולם. [שכך אמר דוד, (תהלים כה) אלהי בך בטחתי אל אבושה אל יעלצו

אויבי לי] שכל מי ששם תקפו בשם הקדוש, מתקיים בעולם.

מה הטעם? משום שהעולם מתקיים בשמו הקדוש. זהו שכתוב כי ביה ה' צור עולמים, ציר העולמים. שהרי בשתי אותיות נבראו העולמות, העולם הזה והעולם הבא. העולם הזה נברא בדין, ועל דין עומד, זהו שכתוב בראשית ברא אלהים. מה הטעם? כדי שינהגו בני אדם בדין, ולא יצאו מהדרך החוצה.

בא ראה, כתוב וידבר אלהים אל משה, גזרת הדין שעומדת עליו. מה כתוב למעלה? (שמות ה) וישב משה אל ה' ויאמר אדני, באל"ף דל"ת נו"ן יו"ד. ראה תקפו של משה בראשית נבואתו, לא נחה רוחו במקום הזה, אמר, אדני למה הרעתה לעם הזה וגו', ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך הרע לעם הזה והצל לא הצלת את עמך. מי הוא שיאמר כך? אלא משה, שידע שדרגה אחרת עליונה מעתדת לו.

אמר רבי יצחק, בראשית שנתן לו הבית, צוה אותה כאיש שמצוה את ביתו ואומר כל מה שרוצה ללא פחד. אף כך משה לביתו אמר ולא פחד.

סדר הלימוד ליום כו שבט [יום 144 בשנה]

דבר אחר וידבר אלהים – גזרת הדין. [משום כך] ויאמר אליו אני ה' – דרגה אחרת של רחמים. וכאן נקשר הכל כאחד, דין ורחמים. זהו שכתוב ויאמר אליו אני ה'. אמר רבי שמעון (רבי יוסי), אם כתוב וידבר אלהים אל משה אני ה', הייתי אומר כך. אלא לא כתוב, אלא וידבר אלהים אל משה בהתחלה, ואחר כך ויאמר אליו אני ה', שמשמע דרגה אחר דרגה.

ואמר רבי יוסי, משה אלמלא שהיה בעל הבית, איש האלהים, היה נענש על מה שאמר, אבל משום זה לא נענש. לאדם שנפלה לו קטטה באשתו, ואמר לה דברים. היא התחילה להתרעם. כיון שהתחילה דבר, היה שם המלך, נטל המלך את הדבור, והיא שתקה ופסקה לדבר. אמר לו המלך: וכי לא ידעת שאני המלך ולפני דברת דברים אלו?

אותם נהרות כמו שנאמר (בראשית ד) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן, ומשום כך ועל נהרות יכוננה. **בא** ראה, ארץ זו נקראת ארץ ישראל. יעקב שהוא ישראל למה לא שולט על זה כמו משה, שהרי כתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ולא יותר?

אלא יעקב, הרי בארנו, נטל הבית שלמטה, ונעזב ממנו הבית שלמעלה, ועם הבית שלמטה התקין את הבית שלמעלה בשנים עשר שבטים ובשבועים ענפים, והרי פרושה. משה נטל את הבית שלמעלה, ועזב את הבית שלמטה, ולכן כתוב ביעקב באל שדי. באל שדי דבר עם הקדוש ברוך הוא ולא יותר. ושמי ה' לא נודעתי להם, לדבר עם בדרגה זו שהיא עליונה.

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב. אמר רבי חייא, בחיר האבות היה יעקב, שהוא שלמות הכל. בכלם כתוב אל אברהם, אל יצחק, ובו התוספה אות אחת, שכתוב ואל יעקב. התוספה בו ו', להראות שהוא שלם יותר מכלם, ועם כל זה לא זכה להשתמש בו כמשה.

וגם הקמתי את בריתי אתם לתת להם את ארץ כנען, משום שנמולו. שכל מי שנמול, יורש את הארץ, שהרי לא יורש ארץ אלא צדיק, וכל מי שנמול נקרא צדיק, שכתוב (ישעיה ס) ועמך כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. כל מי שנמול ושומר אות הברית הזאת, נקרא צדיק. בא ראה מיוסף, שכל ימיו לא נקרא צדיק עד ששמר אותה ברית, אות ברית הקדש. כיון ששמר אותו, נקרא צדיק, יוסף הצדיק.

רבי שמעון היה יושב יום אחד, ורבי אלעזר בנו [עמו], ורבי אבא עמו. אמר רבי אלעזר, פסוק זה שכתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו', מהו וארא? ואדבר היה צריך (לכתב)! אמר לו, אלעזר בני, זהו סוד עליון.

בא ראה, יש גונים שנראים ויש גונים שלא נראים. ואלו ואלו הם סוד עליון של האמונה, ובני אדם לא יודעים אותו ולא מסתכלים בו. ואלה שנראים לא זכה בהם אדם, עד שבאו האבות ועמדו עליהם, ועל זה כתוב וארא, שראו אותם גונים שהתגלו.

כפיכול אף כך משה, וישב משה אל ה' ויאמר אדני למה הרעתה וגו'. מיד – וידבר אלהים אל משה, התחיל להתרעם. מיד נטל המלך הדבור ויאמר אליו אני ה', ולא ידעת שאני הוא המלך ולפני דברת דברים אלה!?

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי. למה שונה השם כאן מאלה שלמעלה? אלא, למלך שהיתה לו בת שלא נשאה, והיה לו אהוב. כשרצה המלך לדבר עם אותו אהוב, שולח את בתו לדבר עמו, והיה המלך על יד בתו מדבר עמו. בא זמן בתו להנשא. אותו יום שנשאה אמר המלך: קראו את הבת מלכה גבירה. ואמר לה: עד כאן דברתי על ידך עם מי שדברתי, מכאן והלאה אני אומר לבעלך, והוא יאמר למי שצריך. לימים אמר לה בעלה דברים לפני המלך, ועד שהיא התחילה לדבר, נטל המלך את הדבור ואמר לו: וכי איני המלך?! שעד היום הזה לא דבר איש עמי אלא על ידי בתי, [עד שלא נשאה] ואני נתתי לה את בתי ודברתי עמך בגלוי מה שלא עשיתי לאחר.

כה, וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, כשהיא בכיתי טרם שנשאה, ולא דברו עמי פנים בפנים כמו שעשיתי לה, ואתה בראשית דברך דברת לבתי לפני דברים אלו? אלא משום כך וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם, לדבר עם בדרגה זו שדברתי בה עמך.

רבי יוסי (רבי ייסא) פתח, (תהלים כד) לדוד מזמור לה' הארץ ומלואה תבל וישבי בה. הארץ – זו הארץ הקדושה של ישראל שהיא עומדת להשקות ממנו ולהתברך ממנו בראשונה, ואחר כך ממנה נשקה כל העולם. תבל וישבי בה – אלו שאר הארצות ששותות משותות ממנה. מנין לנו? שכתוב (תהלים ט) והוא ישפט תבל בצדק.

כי הוא על ימים יסדה – אלו שבועה עמודים שהארץ נסמכת עליהם, והם שבועה ימים, וים כנרת שולט עליהם. אמר רבי יהודה, אל תאמר ששולטת עליהם, אלא שמתמלאת מהם. ועל נהרות יכוננה, מי אלו הנהרות? אלא כמו שנאמר (תהלים צג) נשאו נהרות קולם ישאו נהרות דכים,

העולם באותה אספקלריה שלא מאירה. האבות היו רואים מתוך הגונים הללו שהתגלו, אותם סתומים, שעומדים עליהם שלא מאירים, ולכן כתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי, באותם גונים שנראים.

ושמי ה' לא נודעתי להם - אלו גונים עליונים נסתרים שזוהרים שזכה בהם משה להסתכל בהם. וסוד זה, שהעין סתום וגלוי. סתום - רואה אספקלריה המאירה. נגלה - רואה אספקלריה שלא מאירה. ועל זה וארא, באספקלריה שלא מאירה, שהיא בהתגלות, בה כתוב ראה. ואולם באספקלריה שמאירה שהיא בסתר, כתוב בה ידיעה, שכתוב לא נודעתי. באו רבי אלעזר ורבי אבא ונשקו ידיו. בכה רבי אבא ואמר, אוי כשתסתלק מן העולם וישאר העולם יתום ממך, מי יכול להאיר דברי תורה?

פתח רבי אבא ואמר, (שמואל-א כה) ואמרתם כה לחי ואתה שלום וביתך שלום וכל אשר לך שלום. ואמרתם כה לחי, וכי דוד לא היה יודע בו בנבל שהוא אומר בשבילו ואמרתם כה לחי? אלא אותו יום, יום טוב של ראש השנה היה, והקדוש ברוך הוא יושב בדין על העולם, ובשביל הקדוש ברוך הוא הוא אמר ואמרתם כה לחי, לקשר כה לחי, שכל החיים תלויים בו. ואתה שלום, מה זה ואתה? אתה היה צריך (לכתב)! אלא ואתה, הפל לקדוש ברוך הוא אמר, כדי לקשר קשר האמונה וכראוי.

מבאן למדנו שאסור להקדים שלום לאדם רשע, ואם צריך, יקדים לו כמו דוד שברך את הקדוש ברוך הוא, ונראה שאמר בגללו. ואם תאמר שזו רמאות - לא, שהרי כל מה שמעלה לקדוש ברוך הוא ונראה שבשבילו אמר - אינו רמאות. ומי שמקדים שלום לצדיק כאלו הקדים לקדוש ברוך הוא, כל שכן מר, שהוא שלום למעלה ולמטה.

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב באל שדי ושמי ה' לא נודעתי להם. רבי חזקיה פתח, (תהלים לב) אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון וגו'. כמה אטומים הם בני אדם שלא יודעים ולא מסתכלים על מה עומדים בעולם, שהרי כשבא

ומה הגונים שהתגלו? אותם של אל שדי, שהם גונים של מראה עליון (מראה של גונים עליונים), ואלו נראים. והגונים שלמעלה נסתרים שלא נראים, לא עמד איש עליהם פרט למשה. ועל זה כתוב ושמי ה' לא נודעתי להם, לא התגליתי להם בגונים עליונים. ואם תאמר שהאבות לא הכירו אותם - אלא הם הכירו אותם מתוך אלו שהתגלו.

כתוב (דניאל יב) והמשפלים יזהרו כזהר הרקיע ומצדיקי הרבים פכוכבים לעולם ועד. והמשפלים יזהרו, מי הם המשפלים? אלא זהו אותו חכם שישתכל על דברים מעצמו שלא יכולים בני אדם לדבר בפה, ולא לה קוראים משכילים. יזהרו כזהר הרקיע. מי [הזהר] הוא הרקיע? זהו הרקיע של משה, שעומדת באמצע, והזהר שלו הוא נסתר ולא התגלה מהגון שלו, עומד על אותו רקיע שלא מאיר שנראים בו הגונים, ואותם גונים, אף על פי שנראים בו, לא זוהרים כמו זהר, משום שהם גונים סתומים.

בא ראה, ארבעה אורות הם, שלשה מהם נסתרים, ואחד שהתגלה. אור שמאיר. אור שזוהר. [והם] והוא מאיר כזהר השמים בטהר. אור של ארגמן, שנוטל כל האורות. אור שלא מאיר מסתכל לאלה ונוטל אותם, ונראים אותם המאורות בו כעששית נגד השמש.

ואלה השלשה שאמרנו נסתרים ועומדים על זה שהתגלה, וסוד זה העין. בא ראה, בעין יש שלשה גונים שהתגלו רשומים בו, וכלם לא זוהרים, משום שעומדים באור שלא מאיר. ואלה הם כמו שאותם הנסתרים שעומדים עליהם, ואלה הם שנראו לאבות לדעת אותם נסתרים שזוהרים מתוך אלה שלא זוהרים, ואותם שזוהרים והם סתומים, התגלו למשה באותו רקיע שלו, ואלה עומדים על אותם גונים שנראים בו בעין.

וסוד זה סותם עיניך ומסוכב גלגלך, ויתגלו אותם גונים שמאירים, שזוהרים, ולא נתנה רשות לראות אלא בעינים סתומות, משום שאותם נסתרים עליונים עומדים על אותם גונים שנראים, שלא זוהרים.

ועל זה קראנו, משה זכה באספקלריה המאירה שעומדת על אותה שלא מאירה. שאר בני

שְׂיוּצָאִים מִים מְדָרוּם וְנִכְנָסִים לְצָפוֹן, וּמִצָּפוֹן שׁוֹפְעִים מִים. יוֹצֵא אֵשׁ מִצָּפוֹן, וְנִכְנָס בְּתִקְרָה הַדְּרוּם, וּמְדָרוּם יוֹצֵא תִקְרָה הַחֲמִימוֹת לְעוֹלָם, מִשׁוּם שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לוֹוֶה זֶה מְזֶה, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד מְלוֹוֶה לַחֲבֵרוֹ מִשְׁלוֹ כְּרֵאוֹי לוֹ. כְּמוֹ זֶה רוּחַ וּמְזִרְחָה, כְּדֵי שְׂיִלוֹוֶה כָּל אֶחָד לַחֲבֵרוֹ, וְנִכְלָלִים זֶה בְּזֶה לְהִתְחַבֵּר כָּאֶחָד.

בא רָאָה, אֵשׁ מִצַּד זֶה, מִים מִצַּד זֶה, וְהֵם מִחֻלְקָתָה. נִכְנָסַת רוּחַ בִּינֵיהֶם וְאוּחוּזָת אֶת שְׁנֵי הַצְּדָדִים. זֶהוּ שְׂכָתוּב (בראשית א) וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם, שְׁהָרִי אֵשׁ עוֹמְדָת לְמַעַלָּה בְּצַד זֶה, וּמִים עוֹמְדִים עַל פְּנֵי הָאָרֶץ. רוּחַ נִכְנָסַת בִּינֵיהֶם וְאוּחוּזָת אֶת שְׁנֵי הַצְּדָדִים וּמְפָרִידָה מִחֻלְקָתָה. הָעֶפְרָי, הַמַּיִם עוֹמְדִים עָלָיו, וְרוּחַ וְאֵשׁ, וּמְקַבְּלָת מִכָּלֶם בְּכַח שֶׁל שְׁלֶשֶׁת אֵלֶּה שְׁעוֹמְדִים עָלָיו.

בא רָאָה. רוּחַ וּמְזִרְחָה. מְזִרְחָה חֵם וְלַח, רוּחַ [קָר וְיָבֵשׁ. הַצַּד שֶׁהוּא יָבֵשׁ] חֵם וְלַח הִיא, וְלִכְּנֹן אוּחוּזָת אֶת שְׁנֵי הַצְּדָדִים, שְׁהָרִי אֵשׁ חֵם וְיָבֵשׁ, וּמִים קָרִים וְלַחִים. רוּחַ הוּא חֵם וְלַח. הַצַּד שֶׁהוּא חֵם אָחוּז בְּאֵשׁ. הַצַּד שֶׁהוּא לַח אָחוּז בְּמִים. וְעַל זֶה יֵשׁ הַסְּכָמָה בִּינֵיהֶם, וּמְפָרִיד מִחֻלְקָתָה שֶׁל אֵשׁ וּמִים.

עפר הוּא קָר וְיָבֵשׁ, וְלִכְּנֹן מְקַבֵּל עָלָיו אֶת כָּלֶם, וְכָלֶם עוֹשִׂים בּוֹ מַעֲשִׂיהֶם, וּמְקַבֵּל מִכָּלֶם לְהוֹצִיא בְּכַחֶם מְזוֹן לְעוֹלָם, מִשׁוּם שֶׁבְּמַעֲרָב נֶאֱחָז הָעֶפְרָי שֶׁהוּא קָר וְיָבֵשׁ, וְצַד שֶׁהוּא קָר אָחוּז בְּצָפוֹן שֶׁהוּא קָר וְלַח, שְׁהָרִי קָר נֶאֱחָז בְּקָר. מִשׁוּם כִּךָּ צָפוֹן נֶאֱחָז בְּמַעֲרָב בְּצַד זֶה. דְּרוֹם שֶׁהוּא חֵם וְיָבֵשׁ, בְּאוֹתוֹ הַיָּבֵשׁ שֶׁלֹּו אוּחוּזָת אֶת הַיָּבֵשׁ שֶׁל הַמַּעֲרָב בְּצַד אַחֵר, וְנֶאֱחָז מַעֲרָב בְּשְׁנֵי צְדָדִים.

וכן נֶאֱחָז דְּרוֹם בְּמְזִרְחָה, שְׁהָרִי חֲמִימוֹת הַדְּרוֹם נֶאֱחָזָת בְּחֲמִימוֹת הַמְּזִרְחָה. וּמְזִרְחָה נֶאֱחָז בְּצָפוֹן, שְׁהָרִי לַחֲוֹתוֹ נֶאֱחָזָת בְּלַחֲוֹת הַצָּפוֹן. עֲכָשׁוּ נִמְצָא דְּרוֹמִי"ת מְזִרְחִי"ת. מְזִרְחִי"ת צְפוֹנִי"ת. צְפוֹנִי"ת מַעֲרָבִי"ת. מַעֲרָבִי"ת דְּרוֹמִי"ת. וְכָלֶם כְּלוּלִים זֶה בְּזֶה לְהִשְׁתַּלְשֵׁל אֶחָד בְּאֶחָד.

כמו כֵּן צָפוֹן עוֹשֶׂה זֶהָב, שֶׁמִּצַּד תִּקְרָה הָאֵשׁ נִעֲשֶׂה זֶהָב, וְהֵינּוּ שְׂכָתוּב (איוב לז) מִצָּפוֹן זֶהָב יֵאָתֶה. שֶׁאֵשׁ אָחוּז בְּעֶפְרָי וְנִעֲשֶׂה זֶהָב, וְהֵינּוּ שְׂכָתוּב (שם כח) וְעִפְרוֹת זֶהָב לוֹ. וְסוּד זֶה שְׁנַיִם כְּרוּבִים זֶהָב.

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָם, עֲשֶׂה אֶת הָאָדָם בְּדִיוֹקָן שְׁלוֹ וְהִתְקִינוֹ בְּתִקְוֹנָיו, כְּדֵי שְׂיִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה וְיִלֵּךְ בְּדַרְכָּיו.

שְׁהָרִי כְּשֶׁנִּבְרָא אָדָם, מִעֶפְרָי הַמְּקַדָּשׁ שְׁלִמְטָה נִתְקַן, וְאַרְבַּעַה צְדָדֵי הָעוֹלָם הִתְחַבְּרוּ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא בֵּית הַמְּקַדָּשׁ. וְאוֹתָם אַרְבַּעַה צְדָדֵי הָעוֹלָם הִתְחַבְּרוּ בְּאַרְבַּעַה צְדָדִים, שֶׁהֵם יְסוּדוֹת הָעוֹלָם א"ש רוי"ח ומי"ם ועפ"ר, וְהִתְחַבְּרוּ אַרְבַּעַה צְדָדִים אֵלֶּי בְּאַרְבַּעַה צְדָדֵי (יסודות) הָעוֹלָם, וְהִתְקִין מֵהֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא גּוֹף אֶחָד בְּתִקְוֹן עֲלִיוֹן, וְגוֹף זֶה הִתְחַבְּרָה מִשְׁנֵי עוֹלָמוֹת, מִהָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן הַזֶּה וּמִהָעוֹלָם שְׁלִמְעָלָה.

אמר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רָאָה, אַרְבַּעַה רֵאשׁוּנִים הֵם סוּד הָאָמוּנָה, וְהֵם אָבוֹת שֶׁל כָּל עוֹלָמוֹת, וְסוּד הַמְּרַכְּבָה הָעֲלִיוֹנָה הַקְּדוֹשָׁה. וְאוֹתָם אַרְבַּעַה יְסוּדוֹת, א"ש רוי"ח ומי"ם ועפ"ר, אֵלֶּה הֵם סוּד עֲלִיוֹן. [וְאֵלֶּי הֵם הָאָבוֹת, שְׁכָל הָעוֹלָמוֹת אָבוֹת שֶׁל הַכָּל] וּמֵהֵם יוֹצֵאִים זֶה"ב וְכִס"ף וְנַחֲש"ת וּבְרִז"ל, וְתַחַת אֵלֶּי מִתְּכּוֹת אַחֲרוֹת שְׂדוּמִים לָהֶם [כְּמוֹ שְׂאֵלוֹ].

בא רָאָה, א"ש רוי"ח ומי"ם ועפ"ר אֵלֶּה הֵם הָרֵאשׁוּנִים וְהַשְּׂרָשִׁים שְׁלִמְעָלָה וְשְׁלִמְטָה, וְתַחְתּוֹנִים וְעֲלִיוֹנִים עוֹמְדִים עֲלֵיהֶם. וְאֵלֶּה הֵם אַרְבַּעַה, לְאַרְבַּעַה צְדָדֵי הָעוֹלָם, וְעוֹמְדִים בְּאַרְבַּעַה אֵלֶּי: צְפוֹן וְדְרוֹם וּמְזִרְחָה וּמַעֲרָב. אֵלֶּי הֵם אַרְבַּעַה צְדָדִים שֶׁל הָעוֹלָם, וְעוֹמְדִים בְּאַרְבַּעַה אֵלֶּי. א"ש לְצַד צְפוֹן, רוי"ח לְצַד מְזִרְחָה. מי"ם לְצַד דְּרוֹם. מִשׁוּם שֶׁהַדְּרוֹם הוּא חֵם וְיָבֵשׁ. מִים קָרִים וְלַחִים. עֶפְרָי לְצַד מַעֲרָב. וְאַרְבַּעַה אֵלֶּי קְשׁוּרִים בְּאַרְבַּעַה אֵלֶּי, וְכָלֶם אֶחָד, וְאֵלֶּה עוֹשִׂים אַרְבַּע מִתְּכּוֹת, שֶׁהֵם זֶה"ב וְכִס"ף וְנַחֲש"ת וּבְרִז"ל. הָרִי הֵם שְׁנַיִם עֶשֶׂר, וְכָלֶם אֶחָד.

בא רָאָה, הָאֵשׁ הִיא בְּשִׁמְאֵל, לְצַד צָפוֹן, שְׁהָרִי הָאֵשׁ בּוֹ תִקְרָה הַחֲמִימוֹת, וְהַיָּבֵשׁ שְׁלוֹ חֻזָּק. וְצָפוֹן הַהֶפֶךְ שְׁלוֹ, וְנִמְזָגִים אֶחָד בְּאֶחָד וְהוּא אֶחָד. מִים לְיָמִין, וְהוּא לְצַד דְּרוֹם, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַחֲבָרָם [לְהַחְזִירָם] כְּאֶחָד, עוֹשֶׂה מְזַג זֶה כְּמִזְג זֶה. הַצָּפוֹן הוּא קָר וְלַח, הָאֵשׁ חֵם וְיָבֵשׁ. הַחֲלִיפָם לְצַד דְּרוֹם. דְּרוֹם הוּא חָד וְיָבֵשׁ. הַמַּיִם קָרִים וְלַחִים. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַג אוֹתָם כְּאֶחָד,

שמות בני ישראל שתים עשרה על שמותם. ושנים עשר הבקר הללו שהם תחת הים.

בא ראה, כל ארבעת הצדדים העליונים שאמרנו, אף על גב שנקשרים זה בזה, והם הקיום שלמעלה ומטה, קיום של העולם יותר הוא הרוח, משום שהכל עומד בגללו, ונפש לא עומדת אלא ברוח, שאם נגרעת הרוח אפלו רגע אחד, אין הנפש יכולה להתקיים, וסוד זה כתוב (משלי יט) גם בלא דעת נפש לא טוב. נפש בלי רוח אינה טוב, ולא יכולה להתקיים.

ובא ראה, אותם שנים עשר שאמרנו, שהם שתים עשרה אבנים, הם שנים עשר בקר שתחת הים. משום כך נטלו אותם שנים עשר נשיאים (כמדבר ז) כל הבקר לעלה שנים עשר פרים וגו'. והכל הוא סוד עליון, ומי שישגיח בדברים הללו, ישגיח בסוד החכמה העליונה, שהעקר של הכל בה.

אמר רבי שמעון, מה שאמר רבי חזקיה, שכשברא הקדוש ברוך הוא את האדם, מעפר המקדש שלמטה נברא, ומעפר המקדש שלמעלה נתנה בו נשמה, וכמו שכשנברא מהעפר שלמטה התחברו בו שלשה צדדים יסודות העולם, כך גם כשנברא מן העפר שלמעלה התחברו בו שלשה יסודות של העולם והשתלם האדם, והינו שכתוב (תהלים לב) אשרי אדם לא יחשב ה' לו עון ואין ברוחו רמיה. אימתי לא יחשב ה' לו עון? בזמן שאין ברוחו רמיה.

בא ראה, משה נתקן יותר מהאבות, משום שדבר עמו הקדוש ברוך הוא, מדרגה יותר עליונה מכלם, ומשה מפנים בית המלך העליון היה, ועל זה כתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב וגו', והרי בארנו את הדברים.

לבן אמר לבני ישראל אני ה' והוצאתי אתכם. רבי יהודה אמר, פסוק זה הוא הפוך, שכתוב והוצאתי אתכם מתחת סבלת מצרים בראשונה, ואחר כך והצלתי אתכם מעבודתם, ואחר כך וגאלתי אתכם. היה לו לומר מתחלה וגאלתי אתכם, ואחר כך והוצאתי אתכם! אלא עקר של הכל בראשונה שרצה הקדוש ברוך הוא לבשר להם במבחר של הכל בראשונה.

מים נאחזים בעפר, וקרירות בלחות עושה כסף, כעת הרי עפר נאחז בשני צדדים, בזהב ובכסף, ונתן ביניהם. רוח אוחזת את המים, ואוחזת [תמיהה, במה שאמר רוח קר ויבש, שאם פן, רוח ועפר שוים בטבעם, אבל יש אומרים פי רוח חם ולח, ואם פן נוכל לומר שאוחז הרוח לשני צדדים - אש חם ויבש, ורוח חם ולח. הצד שהוא חם אוחז באש, והצד שהוא לח אוחז במים, ומפריד מחלקת של אש ומים. עפר הוא קר ויבש, ומים קרים ולחים, והצד הקר אוחז בעפר בצד הקר. נמצא שעפר מקבל עליו כלם, משום כך אוחז לשני הצדדים, שהרי אש חם ויבש, מים קר ולח. ע"כ] את האש, ומוציאה שנים כאחד, שהוא עין נחשת קלל. ועפר שאמרנו, כשהוא לבדו ביבש והקר שלו, יוצא ברזל, וסימנה - (קהלת י) אם קנה הברזל וגו'.

ועפר זה נאחז בכלם, וכלם עושים בו כצורה שלהם. בא ראה, בלא עפר אין זהב וכסף ונחשת, שהרי כל אחד ואחד מלוה לחברו משלו להתקשר זה בזה. והעפר נאחז בכלם, משום ששני צדדים אוחזים אותו, אש ומים. ורוח נקרבת לו בשביל שני אלה ועושה בו מעשה.

נמצא שכשמתחבר עפר עם, עושה ומוליד עפרות אחרים כמו שלהם, כמו שזהב מוליד עפר פסלת ירקה, שהיא כמו זהב ממש. כמו שכסף שמוליד עפרת, וכמו שנחשת העליונה מולידה בדיל שהוא נחשת קטנה. כמו שברזל מוליד ברזל, וסימנה - (משלי כז) ברזל בברזל יחד.

בא ראה, אש רוח מים ועפר, כלם אוחזים זה בזה וקשורים זה בזה, ואין בהם פרוד. והעפר הזה, כשהוא מוליד אחר כך, לא מתקשרים זה בזה כאותם עליונים, כמו שנאמר (בראשית ב) ומשם יפרד והיה לארבעה ראשים, באלה היה פרוד.

משום שהרי העפר, כשהוא מוליד בכח של שלשת העליונים, מוציא ארבעה נהרות ששם נמצאות אבנים יקרות, והם במקום אחד, שכתוב שם הבדלח ואבן השהם. ואותן אבנים יקרות הן שתים עשרה, והן לארבעה צדדי העולם כנגד שנים עשר שבטים, שכתוב (שמות כח) והאבנים תהיין על

וְלִסּוּף אַרְבַּעִים שָׁנָה, שְׁכַשְׁהוּ שְׁתַּדְּלוּ בְּכָל אוֹתָן מְצוּת שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁלֹּא מִשָּׁה, בֵּין אוֹתָן שְׁנוּהֲגוּת בְּאַרְץ וּבֵין אוֹתָן שְׁנוּהֲגוּת בְּחוּץ לְאַרְץ, אֲזַי לִמַּד אוֹתָם בְּדֶרֶךְ פְּרֻט. זֶהוּ שְׁכַתּוּב (דְּבָרִים ד) וַיִּדְעַת הַיּוֹם וְהַשְּׁבוּת אֶל לְבַבְךָ. הַיּוֹם דּוֹקָא, מַה שֶׁלֹּא הָיָה רְשׁוּת מִקִּדְמָה לְכֹן. כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים – זֶה בְּדֶרֶךְ פְּרֻט. בְּדָבָר זֶה כְּמַה סוּדוֹת וּסְתָרִים יִשׁ בּוֹ, וְזֶה וְאוֹתוֹ שֶׁבִּהְתַּחֲלָה הַכֹּל דְּבָר אֶחָד, זֶה בְּכֻלּוֹ וְזֶה בְּפְרֻט.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי כְּתוּב (מְשָׁלִי א) יִרְאֵת ה' רֵאשִׁית דְּעַת – הַתְּרוּץ, זֶה בְּדֶרֶךְ פְּרֻט לְדַעַת מִי הִיא יִרְאֵת ה'. וְאַף עַל גַּב שֵׁישׁ לְאָדָם לִירָא מִמֶּנּוּ עַד שֶׁלֹּא יִדַע, אֲבָל כָּאֵן כְּתוּב רֵאשִׁית דְּעַת, לְדַעַת אוֹתוֹ שֶׁהָרִי הוּא רֵאשִׁית, לְדַעַת אוֹתוֹ בְּדֶרֶךְ פְּרֻט.

לְכֹן מְצוּהָ רֵאשׁוּנָה לְהַפִּיר אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֻלּוֹ וּפְרֻט, בִּהְתַּחֲלָה וּבְסוּף, וְסוּד זֶה – (יִשְׁעִיָּה מִד) אֲנִי רֵאשׁוּן וְאֲנִי אַחֲרוֹן. אֲנִי רֵאשׁוּן בְּכֻלּוֹ, וְאֲנִי אַחֲרוֹן בְּפְרֻט. וְהַכֹּל בְּכֻלּוֹ אֶחָד וְסוּד אֶחָד. כִּיּוֹן שִׁידַע אֶת זֶה בְּכֻלּוֹ, יִשְׁלִים אֶת כָּל אֵיבְרֵיו, וּמִי הֵם? מְאִתִּים אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה מְצוּוֹת, שֶׁהֵם מְאִתִּים אַרְבַּעִים וּשְׁמוֹנֶה אֵיבְרֵי הָאָדָם. כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׁתֵּלָם בָּהֶם עַל זֶה בְּכֻלּוֹ, אֲזַי יִדַע בְּדֶרֶךְ פְּרֻט, שֶׁזֶה הוּא רְפוּאָה לְכֻלָּם, וַיִּדַע אֶת כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה שֶׁמִּתְחַבְּרִים לְתַת רְפוּאָה לְכֻל הָאֵיבְרִים.

וְאִם תֹּאמַר, כָּל יְמוֹת הַשָּׁנָה אֵיךְ נוֹתְנִים רְפוּאָה לְכֻל הָאֵיבְרִים? וַדָּאֵי כֶּךָ הוּא לְמַעְלָה וּלְמַטָּה. הַשָּׁנָה וְהַיָּמִים שֶׁלָּה נוֹתְנִים רְפוּאָה לְכֻל הָאֵיבְרִים, לְמַעְלָה וּלְמַטָּה, [בְּזִמְן] שֶׁהָאֵיבְרִים מְרִיקִים בְּרֻכּוֹת לִימוֹת הַשָּׁנָה, וְאֲזַי רְפוּאָה וְחַיִּים תְּלוּיִים עָלֵינוּ מְלַמְעָלָה וּמִתְמַלְאִים מִהַכֹּל. מִי גֵרַם לָהֶם? יְמוֹת הַשָּׁנָה.

אִתָּה כֶּךָ גַּם לְמַטָּה, כְּשֶׁאָדָם יִשְׁלִים אֶת גּוּפוֹ בְּאוֹתָן מְצוּוֹת הַתּוֹרָה, אֵינן לָךְ כָּל יוֹם שֶׁלֹּא בָּא לְהַתְּבַרֵךְ מִמֶּנּוּ, וּכְשֶׁהֵם מִתְּבַרְכִים מִמֶּנּוּ, אֲזַי חַיִּים וּרְפוּאָה תְּלוּיִים עָלֵינוּ מְלַמְעָלָה. מִי גֵרַם לוֹ? אוֹתָם יְמוֹת הַשָּׁנָה. יְמוֹת הַשָּׁנָה, כְּמוֹ שֶׁמִּתְבַּרְכִים מְלַמְעָלָה מִסוּד שֶׁל אָדָם, כֶּךָ גַּם מִתְּבַרְכִים לְמַטָּה מִסוּד שֶׁל אָדָם.

אֲשֵׁרִיָּהֶם יִשְׂרָאֵל בְּעוֹלָם הַזֶּה, בְּאוֹתָם מְצוּוֹת הַתּוֹרָה, שֶׁנִּקְרָאִים אָדָם, שְׁכַתּוּב (יחזקאל

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְהָרִי הַמְּבַחַר שֶׁכֹּפֵל וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהָיִיתִי לְכֶם לְאֱלֹהִים, וְאָמַר אוֹתוֹ לְבִסּוּף? אָמַר לוֹ, בְּאוֹתוֹ זְמַן אֵינן הַמְּבַחַר אֲלֵא הִיִּצִיאָהּ, שֶׁחָשְׁבוּ שֶׁלֹּא יֵצְאוּ מִעַבְדוּתָם לְעוֹלָמִים, מְשׁוּם שֶׁהָיוּ רוֹאִים שֶׁם שֶׁכָּל הָאֲסִירִים שֶׁהָיוּ בִּינֵיהֶם, קוֹשְׁרִים אוֹתָם בְּקִשְׁרֵי כֶּשׁוֹף, וְלֹא יְכוּלִים לְצִאת מִבֵּינֵיהֶם לְעוֹלָמִים. וְלִכֵּן הִתְבַּשְׁרוּ בְּמַה שֶׁחָבִיב עֲלֵיהֶם מְכַל.

וְאִם תֹּאמַר, אֵיךְ עַל גַּב שִׁיִּצְאוּ, הָרִי אוֹלֵי יִלְכוּ [חִילוּתָם] אַחֲרֵיהֶם לְהַזִּיק לָהֶם – כְּתוּב וְהִצַּלְתִּי אֶתְכֶם מִעַבְדוּתְכֶם. וְאִם תֹּאמַר, הָרִי יֵצְאוּ וַיִּנְצְלוּ וְלֹא תִהְיֶה לָהֶם גְּאֻלָּה – תִּלְמוּד לֹא מִלְמוּד וְגֵאֻלְתִּי אֶתְכֶם בְּזִרוּעַ נְטוּיָה. וְאִם תֹּאמַר לֹא יִקְבְּלֶם – הָרִי כְּתוּב וְלִקְחָתִי. וְאִם תֹּאמַר, כְּשִׁיִּקְבְּלֶם לֹא יִבִּיאֶם לְאַרְץ – הָרִי כְּתוּב וְהִבֵּאתִי אֶתְכֶם וְגו'.

רְעִיָּא מְהִימְנָא

וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם לִי לְעַם וְהָיִיתִי לְכֶם לְאֱלֹהִים וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְגו'. מְצוּהָ זֹאת רֵאשׁוּנָה שֶׁל כָּל הַמְצוּוֹת. רֵאשִׁית רֵאשׁוּנָה לְכֻל הַמְצוּוֹת – לְדַעַת אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֻלּוֹ. מַה זֶה בְּכֻלּוֹ? לְדַעַת שֵׁישׁ שְׁלִיט עָלֵינוּ שֶׁהוּא רְבוּן הָעוֹלָם, וּבְרָא אֶל כָּל הָעוֹלָמוֹת, שָׁמַיִם וְאַרְץ וְכֻל חִילוּתֵיהֶם. וְזֶהוּ בְּכֻלּוֹ. וְסוּף הַכֹּל בְּפְרֻט, לְדַעַת אוֹתוֹ בְּפְרֻט.

וּבְכֻלּוֹ וּפְרֻט הוּא רֵאשׁוּן וְסוּף, סוּד שֶׁל זָכָר וּנְקֵבָה כְּאֶחָד, וְנִמְצָא אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּכֻלּוֹ וּפְרֻט, אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא כָּלל וּפְרֻט. תְּקוּן שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה הוּא כָּלל וּפְרֻט. מְשׁוּם כֶּךָ, רֵאשִׁית הַכֹּל – שֵׁישׁ לְדַעַת שֵׁישׁ שְׁלִיט וְדִין עַל הָעוֹלָם, וְהוּא רְבוּן כָּל הָעוֹלָמִים, וּבְרָא אֶת הָאָדָם מִן הָעֶפֶר, וְנִפְח בְּאַפּוֹ נְשִׁמַת חַיִּים, וְזֶהוּ בְּדֶרֶךְ כָּלל.

כְּשִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם לֹא הָיוּ מְכִירִים אֶת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. כִּיּוֹן שֶׁבָּא מְשָׁה אֲלֵיהֶם, לִמַּד אוֹתָם מְצוּהָ רֵאשׁוּנָה זֹאת, שְׁכַתּוּב וַיִּדְעַתֶּם כִּי אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם הַמוֹצִיא אֶתְכֶם וְגו'. וְאֵלְמָלֵא מְצוּהָ זֹאת, לֹא הָיוּ יִשְׂרָאֵל מְאֲמִינִים בְּכֻל אוֹתָם נְסִים וּגְבוּרוֹת שֶׁעָשָׂה לָהֶם בְּמִצְרַיִם. כִּיּוֹן שִׁידְעוּ מְצוּהָ זֹאת בְּדֶרֶךְ כָּלל, נַעֲשׂוּ לָהֶם נְסִים וּגְבוּרוֹת.

בא ראה, כל זמן שהדבור היה בגלות, הקול הסתלק ממנו, והדבור היה אטום בלי קול. כשבא משה בא הקול, ומשה היה קול בלי דבור, משום שהיה בגלות, וכל זמן שהדבור היה בגלות, משה הלך בקול בלי דבור, וכך הלך עד שקרבו להר סיני ונתנה תורה, ובאותו זמן התחבר קול בדבור, ואז הדבר דבר, זהו שכתוב וידבר אלהים את כל הדברים האלה. ואז משה נמצא שלם בדבר פראוי, קול ודבור אחד בשלמות.

ועל כך משה התרעם, שהדבור נגרע ממנו, פרט לאותו זמן שדברה לרגז עליו, בזמן שכתוב ומאז באתי אל פרעה לדבר בשמך, מיד – וידבר אלהים אל משה. בא ראה שפך הוא, שהתחיל דבר לדבר ומפסיק אותו, משום שעדין לא הגיע זמן שכתוב וידבר אלהים וגו'. ופסק והשלים הקול. זהו שכתוב ויאמר אליו אני ה'. משום שהדבור היה בגלות ולא הגיע זמן לדבר. [ובא ראה]

משום כך משה לא היה שלם בדבר בתחלה, [שפך נראה] שהוא קול, ובא בשביל דבור להוציא אותה מן הגלות. כיון שיצא מן הגלות והתחברו קול ודבור כאחד בהר סיני, השתלם משה ונרפא, ונמצא אז קול ודבור כאחד בשלמות.

בא ראה, כל הימים שהיה משה במצרים שרצה להוציא הדבור מן הגלות, לא דבר דבר שהוא דבור. כיון שיצאה מן הגלות והתחבר קול בדבור, אותו דבר שהוא דבור הנהיג והוליד את ישראל, אבל לא דבר, עד שקרבו להר סיני ופתח בתורה, שפך ראוי. ואם תאמר, כי אמר אלהים פן ינחם העם, לא כתוב פי דבר, אלא פי אמר, שהוא רצון הלב בחשאי, והרי בארנו.

וידבר אלהים אל משה ויאמר אליו אני ה'. רבי יהודה פתח, קמתי אני לפתח לדודי ודודי חמק עבר וגו'. קמתי אני לפתח לדודי – זה קול. בא ראה, כנסת ישראל, כשהיא בגלות, קול מסתלק ממנה, והדבור נשתתק ממנה, כמו שנאמר נאלמתי דומיה. ואם מתעורר דבר, מה כתוב? ודודי חמק עבר, שהרי קול הסתלק ממנה ונפסק הדבור, ועל זה וידבר אלהים אל משה. התחילה לדבר, והפסיקה ושתקה. אחר כך השלים הקול ואמר ויאמר אליו אני ה'.

לד) אדם אתם. אתם קרויים אדם, ואמות העולם לא קרויים אדם. ומשום שישאל נקראו אדם, יש להם להשתדל באותן מצוות התורה להיות הכל אחד בסוד של אדם.

בשנתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל על הר סיני, דבר ראשון הוא אנכי. אנכי עולה לסודות [עולמות] רבים, וכאן סוד של מצוה ראשונה להכיר אותו בכלל. משום שכתוב אנכי, הרי רומז שיש אלוה שליט עליון [שהוא] על העולם, כמו שנאמר כי ה' אלהיך אש אכלה הוא, מצוה ראשונה בכלל. בפרט, משום שכתוב (בראשית כא) ה' אלהיך. זה פרט, וזה כלל ופרט, מצוה ראשונה, שצריך לדעת בראש ובסוף כפי שבארנו. (ע"כ רעיא מהימנא).

וידבר משה בן אל בני ישראל ולא שמעו אל משה מקצת רוח. מה זה מקצת רוח? אמר רבי יהודה, שלא היו נחיים ולא היו אוספים לתוכם רוח. אמר רבי שמעון, מקצת רוח – שעדין לא יצא יוכל לתת להם מנוחה. ורוח אחרונה עדין לא שלטה לעשות מנהגם, ואז היו בצרות של רוח, מועקה של רוח. מיהו? רוח אחרונה, כמו שאמרנו. (שעד שלא נתן הייבול ברכה על הרוח הזו להתקיים הנפש התחתונה, ולא שולטת הרוח הזו על הנפש אלא כאשר מתברכת מהייבול, אז תהיה רוח. ומי היא הרוח הזו? יעקב, שכתוב ותחי רוח יעקב וגו').

בא ראה, כתוב הן בני ישראל לא שמעו אלי ואיך ישמעני פרעה ואני ערל שפתים. מה זה ואני ערל שפתים, והרי בתחלה כתוב לא איש דברים אנכי וגו' כי כבוד פה וכבוד לשון אנכי, והקדוש ברוך הוא היה משיב לו, מי שם פה לאדם וכו', והוא אמר ואנכי אהיה עם פיך, התעלה על דעתך שלא היה כך? ועתה אומר ואני ערל שפתים, אם כך, איפה הדבר שהבטיח לו הקדוש ברוך הוא בראשונה?

אלא סוד הוא. משה הוא קול, והדבור שהוא הדבור שלו היה בגלות, והוא היה אטום מלפרש דברים, ומשום כך אמר ואיך ישמעני פרעה, בעוד שהדבר שלי היא בגלות שלו, שהרי אין לי דבר. הריני קול דבר גרוע, שהיא בגלות, ולכן שתף הקדוש ברוך הוא עמו את אהרן.

את בריתי אתם לתת להם את ארץ פנען את ארץ מגריהם. מה זה מגריהם? כמו שנאמר גורו לכם מפני חרב, משום שהוא מקום שמטיל מגור בעולם, ועל זה גורו לכם מפני חרב.

אשר גרו בה, מיום שהתקרב לקדוש ברוך הוא פחדו בה פחד, ופחד (ופחדו פחד) עליון בה לשמר מצוותיו. שאם בזה לא יטיל פחד (שהרי אם לא יטיל) על ראש האדם, לא יפחד מהקדוש ברוך הוא לעולמים בשאר מצוותיו.

בא ראה, בהתעוררות שלמטה, כשמתעוררים ישראל אל הקדוש ברוך הוא וצווחים כנגדו, מה כתוב? ואזכור את בריתי, שהרי בברית יש זכור, ואז מתעוררת תשוקה לקשר הכל בקשר אחד. כיון שברית זו מתעוררת, הרי הקשר של הכל מתעורר. ואזכור את בריתי, לזוגו במקומו. ועל כך, לכן אמר לבני ישראל אני ה'.

וידבר ה' אל משה ואל אהרן ויצונו אל בני ישראל ואל פרעה מלך מצרים. רבי יוסי אמר, אל בני ישראל - להנהיגם בנחת פראוי. ואל פרעה - לנהג בו כבוד, ופרשוה.

אמר רבי ייסא, למה סמך כן אלך ראשי בית אבתם? אלא, אמר לו הקדוש ברוך הוא, הנהיגו את בני ישראל בנחת. שאף על גב שהם יושבים בעבודה קשה, הם מלכים בני מלכים, ומשום כך כתוב אלה ראשי בית אבתם. אלה שאתה רואה, הם ראשי בית אבות.

אמר רבי חייא, שכלם לא שקרו במנהגייהם, ולא התעברו בעם אחר, אלה הם שעמדו במקומם הקדוש ולא שקרו להתעבר במצריים. אמר רבי אחא, בשביל להביא את משה ואת אהרן, שהם ראויים להוציא את ישראל ולדבר לפרעה ולרדות אותם במקל, משום שכל ראשי ישראל לא נמצאו כמותם.

בא ראה, ואלעזר בן אהרן לקח לו מבנות פוטיאל לו לאשה ותלד לו את פינחס אלה ראשי אבות הלויים. וכי אלה ראשי, והרי הוא לבדו היתה? אלא משום שפנחס קים כמה אלפים ורבבות מישראל והוא קים את ראשי האבות, (לויים) כתוב בו אלה.

וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב. ביעקב תוספת וא"ו, שהוא בחיר האבות, כמו שנאמר אלהי אברהם אלהי יצחק ואלהי יעקב. ביעקב תוספת וא"ו. אמר רבי יוסי, אם כך, הרי כתוב אני ה' אלהי אברהם אביך ואלהי יצחק. הרי ביצחק תוספת וא"ו?

אמר לו, יפה היתה, משום שיעקב היה קים, והכליל את יעקב ביצחק, [שהיה מת] שחשכו עיניו והיה כמת, שהרי בעוד האדם קים בעולם הזה, לא נזכר עליו השם הקדוש, ועל כן הכליל אותו ביצחק. עכשו שמת יעקב, בא הדבר למקומו. זהו שכתוב וארא אל אברהם אל יצחק ואל יעקב, בתוספת ו'.

באל שדי - נראיתי להם מתוך אספקלריה שלא מאירה, ולא נראיתי מתוך אספקלריה המאירה. ואם תאמר שהרי השתמשו בנקבה לבד ולא יותר - בא ראה שאינם נפרדים לעולמים. זהו שכתוב וגם הקמתי את בריתי אתם, שהרי הברית התחברה עמה.

מהקדוש ברוך הוא יש לאדם ללמד, שהרי הוא אמר שלא נודע להם, שכתוב באל שדי, וכתוב וגם הקמתי את בריתי אתם, כדי לקים הברית ביחוד אחד, וגם הקמתי את בריתי אתם וגו'. הרי נאמר, מי שזוכה לברית יורש את הארץ.

רבי חייא ורבי יוסי היו מצויים יום אחד לפני רבי שמעון. פתח רבי שמעון ואמר, גורו לכם מפני חרב כי חמה עונות חרב למען תדעון שדון. שדין כתוב. גורו לכם מפני חרב, איזו חרב? זו (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית, שהרי חרב זו עומדת להסתכל על מי שמשקר בברית. שכל מי שמשקר בברית, הנקמה שנוקמים ממנו זו החרב הזו.

זהו שכתוב כי חמה עונות חרב. מה הטעם? משום שמי שמשקר בברית, מפריד את התשוקה, ולא נוטל מי שנוטל, ולא נותן למקומו, שהרי לא התעורר אל מקומו. וכל מי ששומר את הברית הזו, הוא גורם להתעוררות של ברית זו למקומה, ומתברכים עליונים ותחתונים.

מי מעורר ברית זו למקומה? כשנמצאים צדיקים בעולם. מנין לנו? מכאן, שכתוב וגם הקמתי

הָרַע לֹא נִכְלָל בַּיֶּצֶר טוֹב מִשׁוּם חֻטְאֵי בְּנֵי הָאָדָם, וּפְגָם לֹא עוֹשִׂים אֶלָּא לָהֶם מִמֶּשׁ, זֶהוּ שְׁכַתוּב שַׁחַת לוֹ לֹא בְּנֵי מוּמָם. כְּבִיכּוֹל עוֹשִׂים וְלֹא עוֹשִׂים. עוֹשִׂים – כְּדֵי שֶׁלֹּא יִמְשְׁכוּ עֲלֵיהֶם בְּרֻכּוֹת שְׁלִמְעָלָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְעֲצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר, וְלֹא עוֹשִׂים – שֶׁהָרִי הַשָּׁמַיִם נוֹטְלִים אוֹתָם לְעֲצָמָם בְּרֻכּוֹת מֵה שְׁצָרִיכִים, וְלֹא נוֹטְלִים לְהַמְשִׁיךְ לַמָּטָה, וְדַאי שֶׁזֶהוּ מוּמָם שֶׁל אוֹתָם רְשָׁעִים.

עוֹד, לוֹ בּוֹ, שֶׁלֹּא נִכְלָל יְמִין בְּשִׂמְאָל, בְּשִׁבִיל שֶׁלֹּא יִתְמַשְׁכוּ הַבְּרֻכּוֹת לַמָּטָה. לֹא בְּאֶלֶף, שֶׁהָרִי לֹא נוֹטְלִים לְהַמְשִׁיךְ לַתְּחַתּוֹנִים. מִי גָרַם אֶת זֶה? מִשׁוּם שֶׁרְשָׁעִים מִפְּרִידִים יֵצֵר רַע מֵיֶצֶר טוֹב, וְנִדְבָקִים בַּיֶּצֶר רַע.

בֹּא רֵאֵה, יְהוּדָה בָּא מִצַּד הַשְּׂמָאל וְנִדְבַק בְּיְמִין כְּדֵי לְנַצַּח עַמִּים וְלִשְׁבֹּר חֵילָם. שָׂאֵם לֹא נִדְבַק בְּיְמִין, לֹא יִשְׁבֹּר אֶת חֵילָם. וְאֵם תֵּאמַר לָמָּה בְּיְמִין, וְהָרִי שְׂמָאל מְעוֹרֵר דֵּינִים בְּעוֹלָם?

אֶלָּא סוּד זֶה, בְּשַׁעַת שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא דֵּן אֶת יִשְׂרָאֵל, אֵינוֹ דֵּן אוֹתָם אֶלָּא מִצַּד הַשְּׂמָאל, כְּדֵי שֶׁיִּהְיֶה דוּחָה אוֹתָם בְּשִׂמְאָל וּמִקְרָב בְּיְמִין. אֲבָל לְשֹׂאֵר הָעַמִּים דוּחָה אוֹתָם בְּיְמִין וּמִקְרָב אוֹתָם בְּשִׂמְאָל, וְסִימְנָה גַּר צְדָק, דוּחָה אוֹתָם בְּיְמִין, כְּמוֹ שְׁכַתוּב (שְׁמוֹת טו) יְמִינָהּ ה' נֶאֱדָרִי בַּכַּחַּת יְמִינָהּ ה' תִּרְעֵץ אוֹיֵב. מִקְרָב אוֹתָם בְּשִׂמְאָל, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ.

מִשׁוּם כֶּף, יְהוּדָה שֶׁהוּא מִצַּד שְׂמָאל, נִדְבַק בְּיְמִין, וּמִסְפּוֹתָיו לְיְמִין, וְאוֹתָם שְׁעָמוּ הַתְּחַבְּרוּ כָּלֶם לְיְמִין. יִשְׁשַׁכְּר שְׁעוֹסֵק בַּתּוֹרָה שֶׁהוּא יְמִין, שְׁכַתוּב מִיְמִינוֹ אֵשׁ דָּת לְמוֹ. זְכוּלוֹן שֶׁהוּא תוֹמָךְ הַתּוֹרָה יְמִין, כְּנֶאֱמַר שׁוֹק הַיְמִין. וְלִכֵּן יְהוּדָה נִקְשָׁר מִצַּד זֶה וְזֶה. צְפוּן בְּמִים, שְׂמָאל בְּיְמִין.

רְאוּבֵן שְׁחָטָא לְאָבִיו שָׂרָה בְּיְמִין, וְהַתְּקַשָּׁר בְּשִׂמְאָל, וְנִדְבַק בּוֹ. וְלִכֵּן אוֹתָם שֶׁנִּמְצְאוּ עִמּוֹ הֵם שְׂמָאל. שְׁמַעוֹן שֶׁהוּא שְׂמָאל מִצַּד שֶׁל שׁוֹר, שְׁכַתוּב וּפְנֵי שׁוֹר מֵהַשְּׂמָאל. גָּד שׁוֹק שְׂמָאל, כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית מו) גָּד גְּדוּד יִגְדְּנוּ וְהוּא יִגְדַּע עַקֵּב. כָּאֵן נִדְבַק דְּרוֹם בְּאֵשׁ, יְמִין בְּשִׂמְאָל.

וְעַל זֶה זֶה שֶׁאֲמַרְנוּ וְהַשְּׁבַת אֶל לְבַבְךָ, לְהַכְלִילֶם כְּאֶחָד, שְׂמָאל בְּיְמִין. אֲזַ תִּדְעַ (דְּבָרִים ד) כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים. אֲמַר רַבִּי אֲבָא, וְדַאי כֶּף הוּא, וְעַכְשָׁיו

עוֹד, וְתִלְד לוֹ אֶת פִּינְחָס אֶלֶּה רֵאשִׁי. אֲבַדְתָּ רֵאשִׁי הַלְוִיִּים נִמְצְאָה בּוֹ. וּמֵה שְׁהֵם נִגְרְעוּ וְנִשְׁרָפוּ – הוּא הַשְּׁלִים, וְהָרוּיחַ אֶת הַכְּהֵנָה שְׁלָהֶם, וְשָׂרְתָהּ בּוֹ הַצּוּרָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם. אֲבַדְתָּ רֵאשִׁי הַלְוִיִּים נִמְצְאָה בּוֹ. וּמִי הֵם? נִדְבָב וְאֲבִיהוּא, שֶׁהַפְּרִידוֹ אוֹת הַבְּרִית מִמְּקוֹמוֹ, וְהוּא בָּא וְחִבֵּר אוֹתָם, לְכֵן נִתְּנָה לוֹ הַיְרִשָׁה וְהָרוּחַ שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְנִזְכָּר כָּאֵן עַל מֵה שֶׁיִּהְיֶה אַחֵר כֶּף.

וְאֵם תֵּאמַר, לָמָּה נִזְכָּר כָּאֵן פִּנְחָס? אֶלָּא רֵאֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֶהֱרֹן בְּשַׁעַת שֶׁאֲמַר וְאִזְכּוֹר אֶת בְּרִיתִי, שֶׁעֲתִידִים שְׁנֵי בְּנֵי אֶהֱרֹן לְפָגֵם אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת, וְעַכְשָׁיו שֶׁהוּא שׁוֹלַח אוֹתוֹ לְמִצְרַיִם, רִצָּה לְהַעֲבִיר אֶת אֶהֱרֹן שֶׁלֹּא לְלַכֵּת בְּשְׁלִיחוֹת זֹאת. כִּיּוֹן שֶׁרֵאֵה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעָמַד פִּנְחָס וְקָיָם אֶת הַבְּרִית הַזֹּאת בְּמִקְוָמָה וְתִקַּן אֶת הָעֲקָמִימוֹת שְׁלָהֶם, מִיָּד – הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה. אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, עַכְשָׁיו הוּא אֶהֱרֹן, הוּא אֶהֱרֹן שֶׁל הַהַתְּחַלָּה.

הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה אֲשֶׁר אָמַר ה' לָהֶם הוֹצִיאוּ אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְגו'. הוּא אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה, הֵם אֶהֱרֹן וּמֹשֶׁה הִיָּה צָרִיף (לְכַתֵּב)! אֶלָּא לְהַכְלִיל זֶה בְּזֶה, רוּחַ בְּמִים. הוּא מֹשֶׁה וְאֶהֱרֹן – לְהַכְלִיל מִים בְּרוּחַ, וְעַל זֶה כְּתוּב הוּא וְלֹא הֵם.

סדר הלימוד ליום כז שבט [יום 145 בשנה]

רַבִּי אֶלְעָזָר וְרַבִּי אֲבָא הֵיוּ מְצוּיִים לִילָה אֶחָד בְּבֵית מְלוֹנָם בְּלוּד. קָמוּ לְהַתְּעַסֵּק בַּתּוֹרָה. פִּתַּח רַבִּי אֶלְעָזָר וְאָמַר, וְיִדְעַתְּ הַיּוֹם וְהַשְּׁבַת אֶת לְבַבְךָ כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים. פְּסוּק זֶה כֶּף צָרִיף (לְכַתֵּב): וְיִדְעַתְּ הַיּוֹם כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים וְהַשְּׁבַת אֶל לְבַבְךָ. [אֶלָּא אֲשֶׁרִיו מִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה]. עוֹד, [בֹּא רֵאֵה] וְהַשְּׁבַת אֶל לְבַבְךָ הִיָּה צָרִיף (לְכַתֵּב)!

אֶלָּא, אֲמַר מֹשֶׁה, אִם אַתָּה רוּצָה לְעַמֵּד עַל זֶה וְלִדְעַת כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים – וְהַשְּׁבַת אֶל לְבַבְךָ, וְאֲזַ תִּדְעַ אוֹתוֹ. לְבַבְךָ זֶה יֵצֵר טוֹב וְיֵצֵר רַע, שֶׁנִּכְלָל זֶה בְּזֶה, וְהוּא אֶחָד. אֲזַ תִּמְצָא כִּי ה' הוּא הָאֱלֹהִים, שֶׁהָרִי נִכְלָל זֶה בְּזֶה וְהוּא אֶחָד, וְעַל זֶה וְהַשְּׁבַת אֶל לְבַבְךָ לְדַעַת הַדְּבָר.

עוֹד, אֲמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, רְשָׁעִים עוֹשִׂים פְּגָם לְמַעְלָה. מֵהוּ הַפְּגָם? שֶׁהַשְּׂמָאל לֹא נִכְלָל בְּיְמִין, שֶׁיֵּצֵר

בראשונה? הרי פְּרֻשָּׁה, אלו התנינים הגדולים העליונים, שכתוב בהם (בראשית א) ומלאו את המים בימים.

אמר רבי אלעזר, בצד ימין העליון יוצאים שלשה עשר מעינות עליונים נהרות עמקים. אלה עולים ואלה יורדים. כל אחד נכנס בחברו. אחד מוציא ראשו ומכניס אותו בשני גופים, גוף אחד המאיר נוטל מימין למעלה, מפריד למטה אלה יאורים שיוצאים לארבעה צדדים.

מאותם נהרות ומעינות שלשה עשר, נפרדים שלשה עשר יאורים. נכנסים ונוטלים מים ארבע מאות ותשעים ותשעה יאורים וחצי מצד זה, וארבע מאות ותשעים ותשעה יאורים מצד זה בשמאל. נשאר חצי מכאן וחצי מכאן, ונעשה אחד. זה נכנס בין היאורים ונעשה נחש.

ראשו אדם כשושנה. קשקשיו קשים כברזל. כנפיו כנפים שטים ונפרדים לכל אותם יאורים. כשעולה זנבו (אליה), מכה ובוטט את שאר הדגים. אין מי שיקום לפניו.

פיו לוחט אש. כשנוסע בכל אותם יאורים מזדעזעים שאר התנינים, ובורחים ונכנסים לינם. אחת לשבעים שנה רובץ לצד זה, ואחת לשבעים שנה רובץ לצד זה. אלה יאורים חסר אחד מתמלאים ממנו. תנין זה רובץ בין אותם יאורים.

כשנוסע, יוצאת פסת יד של אש בקלפות. כלם עומדים וזועפים בזעפם, (ועומדים בענפיו) מתערבים אותם יאורים לעין (העין) תכלת שחורה. וגלגלים נוסעים לארבעת צדדי העולם. זוקף זנבו, מכה למעלה, מכה למטה, וכלם בורחים לפניו.

עד שלצד צפון עומדת שלהבת אש אחת, והפרוז יוצא: התיצבו זקנות והתפזרו לארבע זוויות, הרי התעורר מי ששם קולר על פני התנין, כמו שנאמר (יחזקאל כט) ונתתי חחים בלחייה וגו'. אז כלם התפזרו, ולוקחים את התנין ונוקבים פניו בצד הלחיים, ומכניסים אותו לתוף נקב תהום רבה עד שנשבר כחו, ואז מחזירים אותו לנהרותיו (לנחיריו).

אחת לשבעים שנה עושים לו כף, כדי שלא יקלקל מקומותיהם של הרקיעים ועמודיהם, ועליהם הכל מודים ומברכים

ידוע, הוא אהרן ומשה, הוא משה ואהרן, רוח במים, ומים ברוח, להיות אחד, ועל זה כתוב הוא.

רבי אבא פתח ואמר, (שם ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. כמו זה פאן נרמז היחוד הקדוש, ואזקהרה הוא לאדם ליחד את השם הקדוש פראוי באהבה עליונה. בכל לבבך - זה ימין ושמאל (קדוש) שנקראים יצר טוב ויצר רע. ובכל נפשך - זו נפש דוד שנתנה ביניהם. ובכל מאדך - להכלילם למעלה במקום שאין בו שעור. כאן הוא יחוד שלם לאהב את הקדוש ברוך הוא פראוי.

עוד, ובכל מאדך - זה יעקב, שהוא אחוז לכל הצדדים, והכל הוא יחוד שלם פראוי, משום כף הוא אהרן ומשה, הוא משה ואהרן, הכל הוא אחד בלי פרוד.

כי ידבר אלכם פרעה לאמר. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים קיט) מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. וכתוב חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקה. בא ראה, דוד הוא מלך ישראל, והצטרך לדון את העם, להנהיג את ישראל כרועה המנהיג צאנו שלא יסנו מדרך האמת. הרי בלילה כתוב חצות לילה אקום להודות לך על משפטי צדקה, והוא מתעסק בתורה ובתשבחות של הקדוש ברוך הוא עד שמגיע הבקר.

והוא מעורר את הבקר, כמו שכתוב (שם נז) עורה כבודי עורה הנבל וכנור אעירה שחר. כשבא היום, אמר פסוק זה, מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי. מה זה כל היום היא שיחתי? אלא מכאן למדנו, שכל מי שמשתדל בתורה להשלים הדין על בריו, כאלו קים את התורה כלה. משום כף כל היום היא שיחתי.

בא ראה, ביום התעסק בתורה להשלים הדינים, ובלילה התעסק בשירות ותשבחות עד שבא היום. מה הטעם? כל היום התעסק להשלים הדינים כדי להכליל שמאל בימין, בלילה, כדי להכליל דרגת הלילה ביום.

ובא ראה, בימי דוד המלך היה מקריב כל אותם חיתו שדי אל הים. פיון שבא שלמה, יצא הים והתמלא והשקה אותם. איזה מהם נשקים

בעולם הבא. מלכות, להט החרב המתהפכת מרחמים לדין לדון בה את הרשעים בעולם הזה.

אבל מעץ הדעת טוב ורע, שהוא כמו המטה, לפעמים מתהפכים הנשים לשדות, ואנשים לשדים, ומשום זה (בראשית כט) ויגד יעקב לרחל. ומשום זה פרושה רבותינו, שאין לו לאדם לשמש עם אשתו עד שיספר עמה, שמא נתחלפה לו בשדה, משום שלהט בעץ הדעת טוב ורע מתהפכת מטוב לרע. ואם תאמר שהמכשפים של פרעה, שכתוב ויעשו כן החרטמים בלטיהם, היו מהפכים אותם המטות שלהם לנחשים. ומצד של אלה ההתהפכות יכולים להתהפך. (ע"כ תוספתא)

ואמרת אל אהרן קח את מטף. מה הטעם מטה אהרן ולא מטה משה? אלא אותו של משה יותר קדוש, שנחלק בגן העליון בשם הקדוש, ולא רצה הקדוש ברוך הוא לטמא אותו באותם מטות של המכשפים, ולא עוד, אלא לכפות אותם לכל אותם הבאים מצד השמאל, משום שאהרן בא מימין, והשמאל נכפה לימין.

רבי חייא שאל את רבי יוסי, הרי גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שאותם מכשפים יעשו תנינים, מה הגבורה לעשות לפני פרעה תנינים? אמר לו, משום שמשם היא הראשית להלקות, ומראשית התנין מתחיל שלטונו, (לשלטונו, ומתחלת שלטונו התחיל להלקות) אז שמחים כל המכשפים, שהרי ראש החכמה של הנחש שלהם כף היתה. מיד חזר אותו תנין של אהרן לעץ יבש ובלע אותם.

ועל זה תמהו וידוע ששלטון עליון יש בארץ, שהם חשבו שזה למטה (למעלה), חוץ מהם אין שלטון לעשות דבר, ואז ויבלע מטה אהרן. דוקא מטה אהרן שחזר לעץ ובלע אותם.

ולכן עשה אהרן שני אותות, אחד למעלה ואחד למטה. אחד למעלה, תנין עליון ששולט על אותם שלהם. אחד למטה, ששולט העץ על התנין שלהם. ופרעה היה חכם מכל מכשפיו, והסתכל ששלטון העליון שולט על הארץ, שולט למעלה ושולט למטה.

אמר רבי יוסי, אם תאמר שכל מה שעושים המכשפים אינו אלא במראית העין, שפך

ואומרים, (תהלים צה) בואו נשתחוה ונכרעה נברכה לפני ה' עושנו.

התנינים נכנסים (העליונים) למעלה, עומדים אותם שמתברכים, כמו שנאמר (בראשית א) ויברך אתם אלהים. אלו שולטים על כל שאר הדגים, שכתוב ומלאו את המים בימים. ועל זה כתוב (תהלים קד) מזה רבו מעשיך ה' כלם בחכמה עשית.

תוספתא

אשבל הכפר דודי לי. אשכל - זו האם העליונה. מה אשכול מתקשט בכמה עלים בכמה זמורות לישראל שאוכלים אותו, כך השכינה העליונה מתקשטת בכמה קשויטים של שמונה כלים, מכמה קרבנות, מכמה מיני תכשיטים של כפרה לבניה, והיא עומדת בהם לפני המלך, ומיד - וראיתה לזכר ברית עולם, ונותנת (להם משאלותם) לנו את בקשותיה בברכות הללו שתקנו רבותינו בתפלה לבקש לפני המלך.

באותו זמן כל הדינים של השכינה התחתונה, שהיא הוה"י אדנ"י, מתהפכים לרחמים, כמו זה יהו"ה, לקים (ישעיה ה) אם יהיו חטאיכם כשנים כשגלג ילבינו - יהו"ה. אם יאדימו כתולע - הוה"י. כצמר יהיו - יהו"ה. בכל דינים זה (כל הדינים של זה) מתלבנים מהשכינה העליונה.

והיא השכינה הוה"י, (בראשית ג) להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים. ופרשה רבותינו, שמתהפכת לפעמים רחמים, לפעמים דין, לפעמים אנשים, ולפעמים נשים. לפעמים דין כמו זה הוה"י. לפעמים רחמים כמו זה יהו"ה. שהרי הוא מצד של עץ החיים, כל הדינים מתהפכים לרחמים. ומצד של עץ הדעת טוב ורע, כל הרחמים מתהפכים לדין, לדון בהם את אותם שעוברים על דברי התורה.

ועץ זה בעולם הבא, שהוא בינה, כל שמות הדין מתהפכים בה [לדין] לרחמים, משום זה פרושה רבותינו, לא כמו העולם הזה העולם הבא, ומשום כך בינה היא להט החרב המתהפכת, שמתהפכת מדין לרחמים לצדיקים, לתת להם שכר

שְׁהִיּוּ בָּהֶם רוּחוֹת וְנִשְׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת וְשָׁמְרוּ אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה וְהַשְׁתַּדְּלוּ בַּתּוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא טָמַן אוֹתָם בְּעֶפֶר - אַחַר כֵּךְ בְּזִמְנָא שְׁיַחְדַּשׁ אֶת הָעוֹלָם עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה שְׁיַעֲשֶׂה אוֹתָם בְּרִיָּה חֲדָשָׁה.

אָמַר רַבִּי חֵיִיא, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁאוּתוֹ גּוֹף שְׁהִיָּה, יָקוּם. מִשְׁמַע שְׁכְּתוּב (ישעיה כו) יִחִיו מִתִּיָּה וְלֹא כְּתוּב יִבְרָא, מִשְׁמַע שְׁהֵם בְּרִיּוֹת אֲבָל יִחִיו. שְׁהִי עֵצָם אַחַת נִשְׁאֲרָת מִן הַגּוֹף תַּחַת הָאֲדָמָה, וְהִיא לֹא נִרְקַבֶּת וְלֹא תִבְלָה בְּעֶפֶר לְעוֹלָמִים, וּבִבְאוּתוֹ זִמְנָא הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִבְרַךְ אוֹתוֹ, וְיַעֲשֶׂה אוֹתוֹ כְּמוֹ שְׁאוֹר שְׁבַעֲסָה, וְתַעֲלֶה וְתַתְּפַשֵּׁט לְאַרְבַּע פְּנוֹת, וּמִמְּנָה יִשְׁתַּכַּלֵּל הַגּוֹף וְכָל אִיבְרִיּוֹ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתֵּן בּוֹ רוּחַ אַחַר כֵּךְ. אָמַר לוֹ רַבִּי אֲלַעְזָר, כֵּךְ הוּא. וּבֵא רָאָה, אוֹתָהּ עֵצָם בְּמָה הִתְרַכְּכָה? בְּטַל, שְׁכְּתוּב כִּי טַל אֹרוֹת טַלְיָה וְגוֹ'.

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה אָמַר אֵל אֱהֲרֹן קַח מַטֵּה וּנְטָה יָדְךָ עַל מִימֵי מִצְרַיִם עַל נְהַרְתֶּם עַל יֹאדֵיהֶם וְעַל אֲגַמִּיהֶם וְעַל כָּל מִקְוֵה מִימֵיהֶם וַיְהִי דָם וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל בְּפִסּוּק הַזֶּה, וְאִיךָ יִכּוֹל לְלַכֵּת לְכָל הַמְקוֹמוֹת הַלְלוֹ? [וְלֹא עוֹד, אֲלֵא] וְעוֹד, שְׁהִי כְּתוּב וַיִּמְלֵא שְׁבַעֲת יָמִים אַחֲרֵי הַכּוֹת ה' אֶת הַיָּאֵר. אֶת הַיָּאֵר כְּתוּב, וְאֵתָה אֲמַרְתָּ עַל מִימֵי מִצְרַיִם עַל נְהַרְתֶּם עַל יֹאדֵיהֶם וְעַל אֲגַמִּיהֶם?

אֲלֵא, מִימֵי מִצְרַיִם הָיָה הַנִּילוֹס, וּמִשָּׁם מִתְּמַלְאִים כָּל אוֹתָם שְׁאָר אֲגַמִּים וַיֹּאדְרִים וּמַעֲנִיּוֹת וְכָל מִימֵיהֶם, וְעַל זֶה אֱהֲרֹן לֹא נָטָה לְהַכּוֹת, רַק אֶת הַנִּילוֹס לְבָדוּ. וּבֵא רָאָה שְׁכָכָה זֶה, שְׁכְּתוּב וְלֹא יָכְלוּ מִצְרַיִם לְשַׁתּוֹת מֵיִם מִן הַיָּאֵר.

אָמַר רַבִּי אַבְאָ, בֵּא רָאָה, מֵיִם תַּחְתּוֹנִים נַפְרָדִים לְכַמָּה צְדָדִים, (וּמֵיִם עֲלִיוֹנִים עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה וְגוֹ') [עֲלִיוֹנִים שְׁהִרִי] וּמֵיִם עֲלִיוֹנִים מִתְּכַנְסִים לְבֵית כְּנוֹס הַמַּיִם, שְׁכְּתוּב (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יִקְווּ הַמַּיִם מִתַּחַת הַשָּׁמַיִם אֶל מְקוֹם אֶחָד, וְכְתוּב וְלִמְקוֹה הַמַּיִם קָרָא יָמִים. הַפְּסוּק הַזֶּה פָּרְשׁוּהוּ, וּבֵא רָאָה, אוֹתוֹ רְקִיעַ שֵׁישׁ בּוֹ שְׁמֵשׁ וּלְבַנָּה, כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת, זֶהוּ בֵּית כְּנוֹס לַמַּיִם הַרְבִּיִּים, שֶׁהוּא נוֹטֵל כָּל הַמַּיִם וּמִשְׁקָה אֶת הָאָרֶץ, שֶׁהוּא עוֹלָם תַּחְתּוֹן, כִּיּוֹן שְׁנוֹטֵל אֶת הַמַּיִם, מִפְּזָר אוֹתָם וּמְחַלֵּק אוֹתָם לְכָל עֶבֶר, וּמִשָּׁם הוּא מִשְׁקָה אֶת כָּלִם.

נִרְאָה וְלֹא יוֹתֵר - בֵּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ וַיְהִי דוֹקָא, שְׁכְּתוּב וַיְהִי לְתַנּוּנִים. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֲפֹלוֹ אוֹתָם תַּנּוּנִים שְׁלֵהֶם חֲזָרוּ לְהִיּוֹת עֲצִים, וְעַץ אֱהֲרֹן בָּלַע אוֹתָם.

כְּתוּב (יחזקאל כט) הִנְנִי עֹלֶיךָ פִּרְעָה מִלֶּךְ מִצְרַיִם הַתַּנּוּנִים הַגְּדוֹל הַרְבִּיץ בְּתוֹךְ יֹאדֵיהֶם. מִשָּׁם רֵאשִׁית לְמַטֵּה בְּשֵׁלְטוֹן שְׁלֵהֶם, אֲבָל חֲכַמְתֶּם לְמַטֵּה מִכָּל הַדְּרָגוֹת [הֵם].

בֵּא רָאָה, חֲכַמְתֶּם בְּדָרְגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת לְכַפּוֹתֶם לְאוֹתֵן דְּרָגוֹת בְּדָרְגוֹת עֲלִיוֹנוֹת, רֵאשׁ שֵׁלְטוֹנִים וְעַקְר שְׁלֵהֶם לְמַטֵּה מְאוּתוֹ תַּנּוּן, וּמִשְׁתַּלְּשָׁלִים בַּתַּנּוּן, שְׁהִי מִשָּׁם נוֹטֵל חֵיל דְּרָגָה עֲלִיוֹנָה שְׁלֵהֶם, מִשְׁמַע שְׁכְּתוּב אֲשֶׁר אַחַר הַרְחִים.

רַבִּי חֵיִיא הָיָה יוֹשֵׁב יוֹם אֶחָד עַל דִּלְת שְׁעַר שֵׁל אוּשָׁא. רָאָה אֶת רַבִּי אֲלַעְזָר קְטִפִּירָא (סוג עוף) טָס אֲלָיו. אָמַר לוֹ לְרַבִּי אֲלַעְזָר, מִשְׁמַע שְׁאֲפֹלוֹ בְּדַרְכְּךָ הַכֹּל מִשְׁתּוֹקְקִים לְלֶכֶת אַחֲרֶיךָ. הַחֲזִיר רֵאשׁוּ וְרָאָה אוֹתוֹ. אָמַר, וְדַאי יֵשׁ אֲצֻלוֹ שְׁלִיחוֹת, שְׁהִי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה שְׁלִיחוֹת בְּכָל, וְכַמָּה שְׁלוּחִים יֵשׁ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁלֹא תֹאמַר דְּבָרִים שֵׁישׁ בָּהֶם רוּחַ בְּלָבָד, אֲלֵא אֲפֹלוֹ אוֹתָם דְּבָרִים שְׁאִין בָּהֶם רוּחַ.

פִּתַּח וְאָמַר, (חבקוק ב) כִּי אֲבִן מִקִּיר תִּזְעַק וְכַפִּיס מַעֲץ יַעֲנֶנָּה. כַּמָּה יֵשׁ לְאָדָם לְהִזְהַר מִחֲטָאָיו שְׁלֹא יַחֲטֵא לְפָנָי הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאִם יֹאמַר מִי יַעֲדִיד בּוֹ? הִרִי אֲבַנֵי בֵיתוֹ וְעֲצִים שֵׁל בֵּיתוֹ יַעֲדִידוּ בּוֹ. וְלִפְעָמִים הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה בָּהֶם שְׁלִיחוֹת. בֵּא רָאָה, מַטֵּה אֱהֲרֹן שֶׁהוּא עֵץ יָבֵשׁ, הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה בּוֹ אֶת רֵאשִׁית הַנְּסִיִּים, וְשִׁתִּי שְׁלִיחוֹת נַעֲשׂוּ בּוֹ. אֶחָד שֶׁהוּא עֵץ יָבֵשׁ וּבָלַע אֶת אוֹתָם הַתַּנּוּנִים שְׁלֵהֶם, וְאֶחָד שְׁהִי לְשַׁעָה אַחַת חֲזָר בְּרוּחַ וְנַעֲשֶׂה בְּרִיָּה.

אָמַר רַבִּי אֲלַעְזָר, תַּפַּח רוּחָם שֵׁל אוֹתָם שְׁאוּמְרִים, שְׁלֹא עֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַחֲיוֹת מֵתִים, וְאִיךָ יַעֲשֶׂה מֵהֶם בְּרִיָּה חֲדָשָׁה. יָבֹאוּ יִרְאוּ אוֹתָם הַטְּפָשִׁים אֶת הַרְשָׁעִים, הַרְחוּקִים מִן הַתּוֹרָה, רְחוּקִים מִמְּנֹה, בִּיד אֱהֲרֹן הָיָה מַטֵּה, עֵץ יָבֵשׁ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְפִי שַׁעָה הַפֶּךְ אוֹתוֹ לְבְרִיָּה מְשֻׁנָּה בְּרוּחַ וְגוֹף. אוֹתָם גּוֹפִים

בראשונה, כדי שתלקה יראתם בראשונה, משום שהנילוס היה אחד מיראותיהם, וכן שאר היראות שלהם נבעו דם. זהו שכתוב והיה דם בכל ארץ מצרים ובעצים ובאבנים.

רבי חייא קם לילה אחד לעסק בתורה, והיה עמו רבי יוסי הקטן, שהיה תינוק. פתח רבי חייא ואמר, (קהלת ט) לך אכל בשמחה לחמך ושתה בלב טוב יינך כי כבר רצה האלהים את מעשיך. מה ראה שלמה המלך שאמר פסוק זה?

אלא שלמה, כל דבריו היו בחכמה, וזה שאמר לך אכל בשמחה לחמך. בשעה שאדם הולך בדרך הקדוש ברוך הוא, הקדוש ברוך הוא מקרב אותו אליו ונותן לו שלווה ומנוחה, ואז הלחם והיין שאוכל ושותה בשמחת הלב, בגלל שהקדוש ברוך הוא מרצה במעשיו.

אמר לו אותו תינוק, אם כך, הרי אמרת שכל דברי שלמה היו בחכמה, איפה כאן החכמה? אמר לו, בני, בשל את בשולך ותראה את הפסוק הזה. אמר לו, בטרום בשלתי ידעתי. אמר לו, מנין לך?

אמר לו, קול אחד שמעתי מאבי שהיה אומר בפסוק הזה, ששלמה מזהיר את האדם לעטר את כנסת ישראל בשמחה, שהוא צד ימין, והוא רצון, והוא לחם שיתעטר בחדוה. ואחר כך יתעטר ביין, שהוא שמאל, כדי שתמצא באמונה של הכל חדוה שלמה, בימין ושמאל, וכאשר תהיה בין שניהם, ואז כל הברכות שורות בעולם. וכל זה כשמרצה הקדוש ברוך הוא במעשי בני אדם. זהו שכתוב כי כבר רצה האלהים את מעשיך. בא רבי חייא ונשקו. אמר, חייך בני, דבר זה השארתי בשבילך, ועכשו ידעתי שרצה הקדוש ברוך הוא לעטר אותך בתורה.

עוד פתח רבי חייא ואמר, אמר אל אהרן קח מטף ונטה ידך על מימי מצרים. מה הטעם אהרן ולא משה? אלא, אמר הקדוש ברוך הוא, אהרן המים עומדים במקומו, והשמאל רוצה להשפיע מים משם. אהרן שבא מאותו צד יעורר אותו, וכששמאל לוקח אותם, הם חוזרים להיות דם.

בא ראה, התחתון שבכל הדרגות הוא הפה בתחלה. אמר רבי שמעון, מהתחתון מתחיל

ובזמן שדין שורה, העולם התחתון לא יונק מאותו רקיע, ויונק מצד השמאל, ואז נקרא (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם. אוי לאותם שיונקים ממנה אז ומשקים ממנה, שבאותו זמן הם יונק משני צדדים, היה מתחלק לשני חלקים, לכן ואדם, ואז שופך ליאר את החלק של מצרים, ומלקה למעלה ומלקה למטה, ולכן ישראל שותים מים והמצרים דם.

אם תאמר שזה היה משום הגעל ולא יותר – בא ראה, שותים את הדם ונכנס למעיהם ומתעלה ובוקע, עד שהיו ישראל מוכרים להם מים בממון, ואז שותים מים, ומשום כך ראשית הלקאתם היתה דם.

רבי יצחק פתח פסוק זה, (תהלים קמה) ארוממך אלהי המלך ואברכה שמך לעולם ועד. בא ראה, דוד כנגד דרגתו אומר, שכתב אלהי שלי. משום שרצה להעלות שבחו ולהכניס אותו לאור עליון להתערב זה בזה להיות הכל אחד, משום כך ארוממך אלהי המלך וגו'.

ששנינו, כל ימות דוד השתדל לתקן את הכסא ולהאיר פניה כדי שתגן עליו, ויואר תמיד האור התחתון באור העליון להיות הכל אחד. וכשבא שלמה, מצא העולם שלם, והלבנה התמלאה, ולא צריך לטרח עליה להאירה.

בא ראה, בשעה שרצה הקדוש ברוך הוא לקחת נקמות מעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, התעורר השמאל, והתמלאה הלבנה מאותו הצד דם. ואז נבעו מעינות ונחלים של מטה, כל אותם של צד שמאל בדם, ולכן הדין שלהם דם.

בא ראה, כשהדם הזה מתעורר (כשהדין מתעורר על העולם בגלל אותו דם של ההרוגים, הקדוש ברוך הוא מתעורר) על העם, אותו דם של ההרוגים הוא שיתעורר עליהם עם אחר והורג אותם, אבל [כעת] במצרים לא רצה הקדוש ברוך הוא להביא עליהם עם אחר לעורר עליהם דם, משום שישאל היו ביניהם ולא יצטערו משום שדרים בארצם, אבל הקדוש ברוך הוא הפה אותם בדם בנהרות שלהם, שלא היו יכולים לשתות.

ומשום שהשלטון שלהם שולט באותו נהר, צנה הקדוש ברוך הוא לשליט שלהם

גלות ישראל, ואת תעמדי בפנים ולא תבכי עליהם, ורחל היא הבוכה על גלות ישראל.

אבל פסוק זה הוא על מה שאמרנו. אבל סוד הדבר, שרחל ולאה הן שני עולמות, אחד עולם הנכסה, ואחד עולם הנגלה, ולכן זו נקברה ונסתתרה בתוך המערה ונתכסתה, וזו עומדת בפרשת דרכים בנגלה, והכל כצורה העליונה, ולכן לא הכניס אותה יעקב למערה ולא במקום אחר, שהרי כתוב (שם מח) בעוד כבדת ארץ לבא אפרתה, ולא הכניס אותה לעיר, משום שהיה יודע שמקומה היה במקום הנגלה.

בא ראה, כנסת ישראל נקראת כך: רחל. כמו שנאמר (ישעיה נג) וכרחל לפני גוזזיה נאלמה. למה נאלמה? שפשוטים שאר העמים, הקול נפסק ממנה והיא נאלמת.

וזהו שכתוב קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים. קול ברמה נשמע – זו ירושלים למעלה. רחל מבכה על בניה – כל זמן שישראל הם בגלות, היא מבכה עליהם שהיא האם שלהם. מאנה להנחם על בניה, מה הטעם? כי איננו. כי אינם היה צריך (לכתב)! אלא משום שבעלה הוא קול, הסתלק ממנה ולא התחבר עמה.

ובא ראה, לא שעה אחת היא בוכה על ישראל, אלא בכל זמן וזמן שהם בגלות, ולכן הקדוש ברוך הוא גרם למצריים קול, שכתוב (שמות יא) והיתה צעקה גדלה בכל ארץ מצרים אשר כמהו לא נהיתה וגו'. והזמין להם קולות אחרים באותם הצפרדעים שהרימו קולות במעיהם, והיו נופלים בשוקים כמו מתים.

ותעל הצפרדע. היתה אחת והולידה, והתמלאה הארץ מהם. והיו כלן מוסרות עצמן לאש, שכתוב ובתנוריה ובמשארותיה. ומה היו אומרות? (תהלים 10) באנו באש ובמים ותוציאנו לרויה. ואם תאמר, אם כך מה אכפת למצרים שכל אותן הצפרדעים נכנסות לאש? אלא כלן נכנסות לאש והולכות בתנור ולא מתות. ואותן שמתות מה עשו? לחם היה בתנור, ונכנסות לתוך הלחם ומתבקעות, ויוצאות מהן אחרות ונשאבות לתוך הלחם. באו לאכל ממנו, אותה פת הפכה לצפרדע

הקדוש ברוך הוא, וידו מכה בכל אצבע ואצבע, וכשמגיע לדרגה העליונה שבכל הדרגות, הוא עושה את שלו ועובר בארץ מצרים והורג את הכל, ובגלל כך הרג את כל הבכורות בארץ מצרים, משום שהיא הדרגה העליונה ובכורת הכל.

ובא ראה, פרעה היה שלטונו במים, (בראשונה ומהתחנתו התחיל הקדוש ברוך הוא, וכאשר הגיע לדרגתם העליונה, שהיא הבכורה שבדרגות, הרג כל בכור בארץ מצרים, משום שהיא מדרגה עליונה והבכורה של הכל. ובא ראה, פרעה היה בכור, ושלטונו במים) שכתוב (יחזקאל כט) התנים הגדול הרבץ בתוך יאריו. משום כך התהפך נהרו לדם בתחלה. אחר כך הצפרדעים שהיו נוגפים בהם בקולות, רועדים ומקרקרים בתוך מעיהם, (מקרקרים בתוך היאור) ויוצאים מתוך היאור ועולים ליבשה, ומרימים קולות לכל הצדדים, עד שהם נופלים כמו מתים בתוך הבית.

וסוד הדבר – כל אותם עשרה אותות שעשה הקדוש ברוך הוא, כלם היו מתוך היד החזקה, ואותה יד התחזקה על אותן דרגות כלם והשלטון שלהם כדי לבלבל את דעתם, ולא היו יודעים לעשות דבר. בא ראה, כל מדרגותיהם, כיון שיוצאים לעשות דבר, שהכל רואים שלא יכולים [אחר כך] לעשות דבר. אימתי? כאשר (בגלל אותה) יד חזקה (שורה) ששרתה עליהם. [שכתוב] ושרץ היאור צפרדעים ועלו ובאו בביתה.

רבי שמעון פתח ואמר, (ירמיה לא) קול ברמה נשמע נהי בכי תמרורים רחל מבכה על בניה וגו'. בא ראה, הפסוק הזה פרשוהו בכמה מקומות. ופסוק זה קשה, רחל מבכה על בניה – בני רחל היו יוסף ובנימין ולא יתור, ולאה [כלם] ששה שבטים היו לה, למה בכתה רחל ולא לאה?

אלא כך אמרו, כתוב (בראשית כט) ועיני לאה רכות. למה רכות? משום שכל יום יצאה לפרשת דרכים ושאלה על עשו, והיו אומרים לה את מעשיו של אותו רשע, ופחדה לפל בגורלו, והיתה בוכה כל יום עד שהתרככו עיניה.

והקדוש ברוך הוא אמר: את בכית בשביל אותו צדיק כדי שלא תהיי בגורלו של אותו רשע, חייך אחותך תעמד בפרשת דרכים ותבכה על

פוסק לעולמים, והוא מוציא תמיד מים לים, ועל זה המים שבים ללכת, ושבים, והולכים ושבים, ולא פוסקים לעולמים. וכשהוא שב ללכת, כדי ללכת להשקות את הכל, ובאה רוח צפון והמים קופאים, ורוח הדרום שהיא חמימה, (מפשיה) מטילה אותם ללכת לכל צד. ועל זה הים הזה יושב בין שני הצדדים הללו, ובשבילים הוא עומד, ואניות הולכות ונוסעות לכל צד.

בא ראה, כשהמלך בא למטתו בשעה שנחלק הלילה, רוח צפון מתעוררת, שהיא מעוררת חביבות לגבירה, שאלמלא רוח הצפון אין מתחבר המלך עמה, משום שמצפון מתחילה חביבות, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי. ודרום מחבק באהבה, שכתוב וימינו תחבקני. ואז כמה בדחנים מעוררים שירה עד שבא הבקר, שכתוב (איוב לח) ברן יחד כוכבי בקר ויריעו כל בני אלהים.

ובשפא הבקר, כל העליונים והתחתונים אומרים שירה, וישראל כמו כן למטה, שכתוב (ישעיה סב) המזכירים את ה' אל דמי לכם. אל דמי לכם למטה דוקא [בלילה].

בשנחלק הלילה, אותם שתשוקתם להזכיר תמיד את הקדוש ברוך הוא, לא נותנים שנה ללב, ועומדים להזכיר את הקדוש ברוך הוא. כשעולה הבקר, מקדימים לבית הפנסת ומשבחים את הקדוש ברוך הוא, וכן אחר חצות היום, וכן בלילה כשנחשף ונדבק הלילה בחשף ולן השמש, ועל אלה כתוב המזכירים את ה' אל דמי לכם. וזה עם ישראל הקדוש.

ולכן הזכירם הקדוש ברוך הוא במצרים ועלה על פרעה, אלו שלא שוככים יומם ולילה, ומי הם? צפרדעים, שקולם לא שוכך תמיד, משום שהחזיק בעם הקדוש שלא שוככים ימים ולילות לשבח את הקדוש ברוך הוא, ולא היה איש במצרים שיכל לדבר זה עם זה, ומתם נשחתה הארץ, ומקולם היו יונקים וילדים קטנים מתים.

ואם תאמר, איך לא יכלו להרג אותם? אלא אם הרים אדם מקל או אבן להרג אחת, התבקעה ויצאו ממנה שש מתוך מעיה, והולכות ומקלקלות את הארץ עד שהיה מהנמנע לקרב אליהם.

במעיהם ורוקדות, ומרימות קולות עד שהיו מתים, וזה קשה להם מהכל.

בא ראה, כתוב ושרץ היאר צפרדעים ועלו ובאו בביתך ובחדר משכבך ועל מטתך. פרעה לקה ראשון מכלם, ויותר מכלם, כדי שיהיה שם האלה מברך מן העולם ועד העולם, שהוא פוקד מעשי בני אדם בכל מה שעושים.

כתוב (בראשית יב) ויראו אתה שרי פרעה ויהללו אתה אל פרעה ותקח האשה בית פרעה. פסוק זה לדרשה הוא בא. שלשה פרעה כאן. אחד באותו זמן, ואחד בימי יוסף, ואחד בימי משה שהלקהו במקלו. (הפסוק הזה כלו התקיים בפרעה הראשון, אבל בשעה וכו') (והפסוק הזה התקיים).

פרעה הראשון, בשעה שנלקחה שרה אליו, רמז לאמנים וצירו בחדרו את דמותה על מטתו בכתל. לא נחה דעתו עד שעשו את דמותה של שרה על לוח עץ, וכשהיה עולה למטתו, העלה אותה עמו. כל מלך שבא אחריו היה רואה אותו דיוקן מציר בציוור, והיו נכנסים לפניו בדחנים, וכשעולה למטתו היה נהנה מאותו ציור, לכן המלך לקה כאן יותר מהכל. (בא וראה) הינו מה שכתוב ובחדר משכבך ועל מטתך, ואחר כך ובבית עבדיך ובעמך. ובכלם לא כתוב על מטתם, אלא רק לו לבדו.

רבי אבא פתח, (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים והים איננו מלא אל מקום שהנחלים הלכים שם הם שבים ללכת. פסוק זה נאמר ואמרו אותו החברים, אבל בא ראה, כשאותם נחלים נכנסים לתוך הים, והים לוקח אותם ושואב אותם לתוכו בשביל שקופאים המים בתוך הים, ואותו הקרח שואב את המים שנכנס בו, ואחר כך יוצאים המים בתקף של הדרום, ומשקה את כל חיות השדה, כמו שנאמר (תהלים קד) ישקו כל חיתו שדי.

ובא ראה, ים שקופא שואב את כל המים ומפשיה בכח הדרום כמו שנתבאר, ומשום כך איננו מלא, ונאמר.

והרי התעוררו בו החברים, אל מקום שהנחלים הלכים שם הם שבים ללכת. מה הטעם הם שבים? משום שאותו נהר ששופע ויוצא מעדן לא

בא וראה כמה נהרות, כמה יאורים יוצאים מתוך הים העליון, כשנמשכים ומפשירים המים ומתחלקים כמה נחלים לכמה צדדים, לכמה יאורים, לכמה נהרות. החלק של הממנה של צד מצרים הם המים המרחשים האלה, שאין לה מים שיוצאים מתוך הים שלא מוציאים דגים למיניהם.

בנים - שעלה עפר הארץ. ובא ראה, כל פרי שנולד בארץ, מחיל שלמעלה ממנה שנזרע עליה הוא, והכל היה כמו שלמעלה.

ובא ראה, שבעה רקיעים עשה הקדוש ברוך הוא, כמו זה שבע ארצות. ואותם תחומים שנפרדים במקומם. שבעה רקיעים למעלה, שבעה תחומי ארץ למעלה, כמו כן למטה נפרדות הדרגות, שבעה רקיעים, ושבעה תחומי ארץ. והרי פרשה החברים, בשבע ארצות כגלדי בצלים זה על זה.

ואותם שבעה תחומים של הארץ למעלה, כל אחד ואחד [נפרדים לשבעים ממנים] נפרדים לעשרה, והם מתחלקים לשבעים ממנים שממנים על שבעים עמים, ואותה ארץ תחום לכל עם ועם סביב הארץ הקדושה של ישראל, כמו שנאמר (שיר ג) הנה מטתו שלשלמה ששים גבורים סביב לה מגבורי ישראל. ועשרה בתוכם טמונים, והם שבעים שסוככים את הארץ הקדושה, וזהו למעלה כמו זה למטה.

ובא ראה, אותה ארץ התחום של חלק מצרים, באותו זמן הושיט הקדוש ברוך הוא אצבעו ונולדו להבות אש באותו תחום, והתיבשו כל אותם תחומים שמרככים במים. וכל הירק של המים שנובעים אז למטה, נראו הכנים מעפר הארץ.

והרי נאמר שאהרן היה מכה, אבל משום זה אהרן היה מכה, להראות שימינו של הקדוש ברוך הוא שוברת שונאים, כמו שנאמר (שמות טו) ימינו ה' תרעץ אויב. כמו זה עתיד הקדוש ברוך הוא להביא על העיר רומא רבתי, שכתוב (ישעיה לד) ונהפכו נחליה לזפת ועפרה לגפרית. ועל זה, כל עפר הארץ היה כנים בכל ארץ מצרים.

סדר הלימוד ליום כח שבט [יום 146 בשנה]

רבי יהודה ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי חייא, כשחברים הולכים בדרך, צריכים ללכת

בא וראה כמה נהרות, כמה יאורים יוצאים מתוך הים העליון, כשנמשכים ומפשירים המים ומתחלקים כמה נחלים לכמה צדדים, לכמה יאורים, לכמה נהרות. החלק של הממנה של צד מצרים הם המים המרחשים האלה, שאין לה מים שיוצאים מתוך הים שלא מוציאים דגים למיניהם.

מי הם הדגים? אותם שליחים בעולם ממנים לעשות את רצון אדונם, ממנים ברוח של חכמה. ועל זה שנינו, יש מים מגדלים חכמים, ויש מים מגדלים טפשים, לפי אותם נהרות שמתחלקים לכל הצדדים.

וכאן נהרות מצרים מגדלים בעלי כשפים, דגים בסוגים שונים, בעשר דרגות של כשפים, שכתוב (דברים יח) קוסם, קסמים, מעונן, ומנחש, ומכשף, וחובר, חבר, ושואל אוב, וידעוני, ודורש אל המתים. הרי עשרה מינים של חכמת המכשפים.

ובאותו זמן הושיט הקדוש ברוך הוא אצבע שלו ובלבל אותם נחלים ונהרות של מצרים, ונמנעו אותם הדגים של החכמה שלהם. אחד התהפך לדם, ואחד שהעלו הדגים קולות [שכל הדגים תלויים] בלי תועלת, ולא באה עליהם רוח של אותן חכמות.

ערב - פאותה דגמא, שערבב להם מיני חכמה שלהם, ולא יכל להדבק, ולא עוד, אלא אפלו שאלה שנמצאו בארץ, משחיתים אותם בארץ ומשחיתים את דרכיהם. ערב, מה זה ערב? ערבוביא, כמו שנאמר ונגד כלאים. ערובין - (ויקרא יט) שדך לא תזרע כלאים. מינים רבים בהרמת יד.

בא ראה כמה כחות התעוררו למעלה כאחד, ובלבל אותם הקדוש ברוך הוא כאחד כדי לבלבל את הכח התקיף שלהם למעלה. וכל אותן גבורות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים, ביד אחת זה היה, שהרים ידו עליהם למעלה ולמטה, ומשם אבדה חכמת מצרים, שכתוב (ישעיה כט) ואבדה חכמת חכמיו ובינת נבניו תסתתר.

ובא ראה, כתוב (שם יט) וסכסכתי מצרים במצרים. מצרים - למעלה, במצרים - למטה. משום שאותם חילות למעלה ממנים על החילות של מטה, והתערבו כלם. התערבו למעלה, שלא היו

אחר שבע שנים נבנה בכל, נמשכה מלכותו שלא תעבר לעולמים. ואם לא שנעשה בחברון להתחבר במקומו, לא נבנתה מלכותו להמשך פראוי. כמו כן פלב, האירה בו רוח חכמה, ובא לחברון להתחבר באבות ולמקומו הלב. אחר כך מקומו היה, וירש אותו.

רבי ייסא ורבי חזקיה היו הולכים מקפוטקיא ללוד, והיה עמהם יהודי אחד עם משא של עופות (שנקראים קטפירא) על חמור. עד שהיו הולכים, אמר רבי ייסא לרבי חזקיה, פתח פיך ואמר דבר אחד מאותם דברי התורה המעלים שאתה אומר לפני המנורה הקדושה.

פתח ואמר, (משלי ג) דרכיה דרכי נעים וכל נתיבותיה שלום. דרכיה דרכי נעים – אלו דרכי התורה, שמי שהולך בדרכי התורה, הקדוש ברוך הוא משרה עליו נעים השכינה שלא תזוז ממנו לעולמים. וכל נתיבותיה שלום – שכל שבילי התורה כלם שלום. שלום לו למעלה, שלום לו למטה. שלום לו בעולם הזה, שלום לו בעולם הבא.

אמר אותו יהודי, מטבע בכיס בפסוק זה נמצא. אמר לו, מנין לך? אמר לו, שמעתי מאבי, ולמדתי כאן בפסוק הזה דבר טוב.

פתח ואמר, פסוק זה הוא בשתי צורות ובשני צדדים. קוראים בו דרכים, וקוראים בו נתיבות. קוראים בו נעים, וקוראים בו שלום. מה זה דרכים, ומה זה נתיבות? מה זה נעים, ומה זה שלום?

אלא דרכיה דרכי נעים, הינו שפתוב (ישעיה נג) הנותן בים דרך. שהרי כל מקום שנקרא בתורה דרך, היא דרך פתוחה לכל, כמו זה זו שפתוחה לכל אדם – כך דרכיה. אלו דרכים שפתוחים מהאבות, שפרו בים הגדול ונכנסים לתוכו. ואותם דרכים נפתחות לכל עבר ולכל צדדי העולם.

ונעים זה הוא נעימות שיוצאת מן העולם הבא, (ומהעולם הבא מאירות כל המנורות) ומאירה את כל המנורות, ונפרדים (האורות) לכל עבר. ואותו טוב ואור של העולם הבא שיונקים האבות נקרא נעים.

בלב אחד, ואם נפגשו או שהולכים עמם הרשעים של העולם, או בני אדם שאינם מהיכל המלך, צריכים להפרד מהם. מנין לנו? מכלב, שכתוב (במדבר יד) ועבדי כלב עקב היתה רוח אחרת עמו וימלא אחריו. מה זה רוח אחרת? שנפרד מאותם מרגלים, שכתוב (שם יג) ויעלו בנגב ויבא עד חברון. שנפרד מאותם מרגלים ובא לבדו לחברון להשתטח על קברי האבות.

וחברון נתנה לו חלק ירשה להחזיק בה, כמו שנאמר (דברים א) ולו אתן את הארץ אשר דרך בה. למה נתנו לו את חברון? אם משום שהשתטח בקברי האבות להנצל מאותה עצה שלהם שנצל – לא!

אלא, סוד הדבר שמעתי, כמו זה כתוב (שמואל א ב) וישאל דוד בה' לאמר האעלה באחת ערי יהודה ויאמר ה' אליו עלה ויאמר דוד אנה אעלה ויאמר חברונה. כאן יש להסתכל, כיון שהרי מת שאול, ודוד נמשח בימי שאול לקבל מלכות, כיון שמת שאול למה לא המליכו את דוד ולא קבל מלכות על כל ישראל, ובא לחברון וקבל מלכות על יהודה לבדה שבע שנים, והתעכב שם כל שבע השנים הללו, ואחר שמת איש בשת קבל מלכות על כל ישראל בירושלים?

אלא הכל הוא סוד לפני הקדוש ברוך הוא. בא ראה, המלכות הקדושה לא קבלה מלכות שלמה עד שהתחברה באבות, וכשהתחברה בהם, נבנה בנין שלם מעולם העליון, והעולם העליון נקרא שבע שנים, משום שכלם בו.

וסימנה – (מלכים א-ו) ויבנהו שבע שנים. זהו העולם העליון. ולא כתוב ויבנהו בשבע שנים, כמו שנאמר (שמות לא) כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ. מי אלו ששת הימים? זה אברהם, שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, באברהם. ואברהם נקרא ששת ימים, ומשום (ובו) שהוא ששת ימים, נבנה העולם באותו (בזה) גון, ויבנהו שבע שנים.

ובא ראה, דוד רצה להבנות במלכות שלמה למטה כמו שלמעלה, ולא נבנה עד שבא והתחבר באבות, ועמד שבע שנים להבנות בתוכם.

בא וראה, דבר אותיות שהיו בנוחות, מות במנוחה, שהיו מתים מעצמם. ברך שהתהפכו האותיות לתקף הרגז והרג הכל. ישבו באותו שדה, ראו צאן שבאים למקום אחד ומתים שם. קם אותו יהודי לאותו מקום, וראה שני נאדות מלאים ארס.

פתח ואמר, כתוב ואעשה לגוי גדול ואברכה ואגדלה שמך והיה ברכה. דבר זה של רבי אלעזר שאמר (בראשית יב) ואעשה לגוי גדול - כנגד לך לך. ואברכה - כנגד מארצה. ואגדלה שמך - כנגד ומולדתך. והיה ברכה - כנגד ומבית אביך, וזה כנגד זה.

רבי שמעון אמר, סוד החכמה יש כאן. ואעשה לגוי גדול - כנגד צד ימין. ואברכה - כנגד צד שמאל. ואגדלה שמך - כנגד צד האמצע. והיה ברכה - כנגד צד ארץ ישראל, והכל סוד המרכבה הקדושה.

בא ראה, בהתעוררות שלמטה מתעורר למעלה, ועד שלא מתעורר למטה לא מתעורר למעלה לשרות עליו. מה כתוב באברהם? ויצאו אתם מאור כשדים. ויצאו אתם - ויצאו אתו היה צריך (לכתב)! שהרי כתוב ויקח תרח את אברהם בנו [ואת לוט בן הרן] וגו'. מהו ויצאו אתם? אלא, תרח ולוט יצאו עם אברהם ושרה, שכיון שנצול אברהם מן האש, חזר תרח לעשות את רצונו, ולכן ויצאו אתם. כיון שהם התעוררו תחלה, אמר לו הקדוש ברוך הוא לך לך.

רבי שמעון אמר, לך לך - לתקונך, לעצמך. מארצה - מאותו הצד של הישוב שאתה שוקל, שנולדת בו. ומולדתך - מאותו תולדה שלך. ומבית אביך - שהרי השגיח בשרש שלהם. אל הארץ אשר ארצה - שם אגלה לך מה שאתה מבקש. אותו כח שממנה עליה, שהוא עמק וסתום, מיך - וילך אברהם כאשר דבר אליו ה'. ואנו רצינו ללכת מכאן לדעת סוד החכמה.

(פתח רבי אבא ואמר (צפניה ג) כי אז אהפוך אל עמים שפה ברוך לקרא בלשם השם ה' לעבדו שכם אחד. וכתוב (זכריה יז) והיה ה' למלך וגו' ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד).

רבי יוסי ורבי חייא היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי חייא, למה אתה שותק, הרי הדרך

דבר אחר, העולם הבא נקרא נעם. וכשמתעורר העולם הבא, אז כל הטוב וכל השמחה וכל האורות וכל החרות של העולם מתעוררים, ולכן נקרא נעם. ועל זה שנינו, רשעי הגיהנם, בשעה שנכנסת שבת, כלם נחים, ויש להם (חרות) שמחה ומנוחה בשבת. וכיון שיוצאת שבת, יש לנו לעורר שמחה עליונה עלינו כדי שננצל מאותו הענש של הרשעים שנדונים מאותה שעה והלאה, ויש לנו להתעורר ולומר, (תהלים צ) ויהי נעם ה' אלהינו עלינו. זהו נעם עליון, (חרות) שמחת הכל. ועל זה, דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

מה זה נתיבותיה? אלו אותם נתיבות ושבילים שיוצאים מלמעלה, וכלם לוקח אותם ברית היחידי שנקרא שלום, שלום הבית, ומכניס אותם לים הגדול. כשהוא בתקפו, ואז נותן בו שלום. זהו שכתוב וכל נתיבותיה שלום. באו רבי ייסא ורבי חזקיה ונשקו לו. אמרו, ומה כל הדברים העליונים הללו טמונים אצלך ולא ידענו?! הלכו. כשהגיעו לבית שדה, ראו בהמות של השדה מתים. אמרו, ודאי דבר של בהמות יש במקום זה.

אמר אותו יהודי, זה שאמרתם שהקדוש ברוך הוא הרג במצרים כל אותם הצאן, כל אותם בהמות. שלשה סוגי מות היו בבהמות, אחד דבר, ואחד אותם שהרג הפרד, ואחד אותם בכורי הבהמות.

ומה היה המות שלהם? אלא זה כתוב בתחלה, הנה יד ה' הויה במקנה אשר בשדה. למה בכלם לא כתוב יד ה'? אלא כאן (כתוב יד אלהים, אלא יד ה') (אל יד ה') זה יד עם חמש אצבעות, שהרי בתחלה כתוב אצבע אלהים היא, וכאן כל חמש האצבעות, וכל אצבע ואצבע הרגה מין אחד. וחמשה מינים היו, שכתוב בסוסיים, בחמורים, בגמלים, בבקר, ובצאן. הרי חמשה מינים לחמש אצבעות, שנקראת יד. משום כך הנה יד ה' הויה וגו' דבר כבוד מאד. שהיו מתים מעצמם ונמצאו מתים.

מאחר שלא חזרו המצרים, אותן אותיות ממש חזרו והרגו כל אותם שנשארו, ודבר הפך לברך. מה בין זה לזה? אלא זה בנוחות, וזה בתקף הרגז, ושני אלה היו במקום אחד בחמש אצבעות.

ויעוררו בהם קרב, אחד על היים, ואחד על היבשה, ואחד סמוך לירושלים, וישלטו אלה באלה, וארץ הקדושה לא תמסר לבני אדום.

באותו זמן יתעורר עם אחד מסוף העולם על רומי הרשעה, ויערף בה קרב שלשה חדשים, ויתכנסו שם עמים, ויפלו בידיהם, עד שיתכנסו כל בני אדום עליה מסופי כל העולם, ואז יתעורר עליהם הקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (ישעיה לד) כי זבח לה' בכבצה וגו'. אחר זה מה כתוב? לאחז בכנפות הארץ וגו'. ויכלה את בני ישמעאל ממנה, וישבר כל החילות-כחות שלמעלה, ולא ישאר כח למעלה על העם של העולם, אלא כח ישראל לבדו, זהו שכתוב (תהלים קכא) ה' צלף על יד ימינה.

משום שהשם הקדוש בימין, ותורה בימין, ועל זה בימין תלוי הכל, ושנינו שצריך לזקף את הימין על השמאל, כמו שפרשוה, שכתוב מימינו אש דת למו. ובזמן שיבא, (תהלים ס) הושיעה ימינה וענני. ובאותו זמן כתוב, כי אז אהפך אל עמים שפה ברורה לקרא כלם בשם ה' לעבדו שכם אחד. וכתוב ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד. ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

פְּרִשְׁת בֵּא

ויאמר ה' אל משה בא אל פרעה כי אני הכבדתי את לבו וגו'. רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים פט) אשרי העם יודעי תרועה ה' באור פניהו יהלכו. כמה צריכים בני אדם ללכת בדרכי הקדוש ברוך הוא ולשמר מצוות התורה כדי שיזכו בה לעולם הבא, ולהציל אותם מכל הקטרוגים שלמעלה ומטה, משום שהרי כמו שנמצאים מקטרגים בעולם למטה, כך גם נמצאים מקטרגים למעלה שעומדים על בני אדם.

אותם שעושים מצוות התורה והולכים בדרך ישרה ביראת אדונם, כמה סנגורים שעומדים עליהם למעלה, כמו שנאמר (איוב לג) אם יש עליו מלאך מליץ אחד מני אלף וגו'. וכתוב ויחננו ויאמר פדעוהו מרדת שחת מצאתי כפר. משום כך אשרי מי ששומר מצוות התורה.

אמר לו רבי חייא, אם כך, למה צריך כאן מלאך שיהיה סנגור על האדם, והרי כתוב (משלי ג)

לא מתקנת אלא רק בדברי תורה? נאנח רבי חייא ובכה. (אמר לו, מהי? אמר לו, אוי וכי) פתח ואמר (בראשית יא) ותהי שרי עקרה אין לה ולד. אוי על זה! אוי על אותו זמן שהולידה הגר את ישמעאל.

אמר לו רבי יוסי, למה? והרי הולידה אחר כך, והיה לה בן גזע קדוש? אמר לו, אתה רואה ואני רואה. וכך שמעתי מפי רבי שמעון דבר, ובכיתי. [ס"א אמר לו מה היא אמר לו ווי וכו'] אוי על אותו הזמן שבגלל ששרה התעכבה, כתוב (בראשית טז) ותאמר שרי אל אברם וגו' בא נא אל שפחתי וגו'. ועל זה עמדה השעה להגר לרשת את שרה גברתה, והיה לה בן מאברהם.

ואברהם אמר, לו ישמעאל יחיה לפניך. ואף על גב שהקדוש ברוך הוא היה מבשר לו על יצחק, נדבק אברהם בישמעאל, עד שהקדוש ברוך הוא השיב לו, ולישמעאל שמעתיך וגו'. אחר כך נמול ונכנס לברית הקדוש, עד שטרם יצא יצחק לעולם.

ובא ראה, ארבע מאות שנים עמד אותו ממנה של בני ישמעאל ובקש לפני הקדוש ברוך הוא. אמר לו, מי שנמול יש לו חלק בשםך? אמר לו, כן. אמר לו, והרי ישמעאל נמול, [ולא עוד, אלא שנמול בן שלש עשרה שנה] אז למה אין לו חלק בך כמו יצחק? אמר לו, זה נמול כראוי וכתקונו, וזה לא כך. ולא עוד, אלא שאלה נדבקים בי כראוי לשמונה ימים, ואלה רחוקים ממני עד כמה ימים. אמר לו, ועם כל זה, פיון שנמול, לא יהיה לו שחר טוב בשביל זה?

אוי על אותו זמן שנולד ישמעאל בעולם ונמול, מה עשה הקדוש ברוך הוא? הרחיק את בני ישמעאל מן הדבקות העליונה, ונתן להם חלק למטה בארץ הקדושה בשביל אותה המילה שבהם.

ועתידים בני ישמעאל לשלט בארץ הקדושה כשהיא ריקה מהכל זמן רב, כמו שהמילה שלהם ריקה בלי שלמות, והם יעכבו את בני ישראל לשוב למקומם, עד שישתלם אותה זכות של בני ישמעאל.

ועתידים בני ישמעאל לעורר קרבות חזקים בעולם ולהתכנסות בני אדום עליהם,

לאלהים. במה? במעשים כשרים, ועל זה באותו יום כל השרים הגדולים הממנים התכנסו על ה'. על ה' ודאי, שהרי כיון שהתכנסו על ישראל, הם התכנסו עליו.

ויבוא גם השטן בתוכם. גם – לרבותו עליהם, שכלם באים להיות קטגורים על ישראל, וזה נוסף עליהם משום שהוא המלשין הגדול מכלם, קטגור מכלם. כיון שרואה הקדוש ברוך הוא שכלם באים לקטרג, מיד – ויאמר ה' אל השטן מאין תבא. וכי לא היה יודע הקדוש ברוך הוא מאיפה היה בא? אלא להביא את המעשה לרצונו.

ויאמר ה' אל השטן וגו' ויען השטן את ה' ויאמר משוט בארץ. מכאן למדנו שישוב הארץ נמסר לצדדים אחרים, פרט לארץ ישראל לבדה. כיון שאמר משוט בארץ, השגיח הקדוש ברוך הוא שרוצה להיות מלשין על ישראל. מיד – ויאמר ה' אל השטן השמת לבך על עבדי איוב כי אין כמהו בארץ.

ראה שעה לתת לו חלק במה שיתעסק, ויפרד מישראל, והרי פרשה, לרועה שרצה להעביר את צאנו בנהר אחד וכו', מיד התעסק בו אותו שטן ולא קטרג על ישראל.

ויען השטן את ה' ויאמר החנם ירא איוב אלהים. אין תמיהה על עבד שרבו עושה לו כל רצונו שיהיה ירא ממנו. הסר ממנו את השגחתך, ותראה אם יפחד ממך אם לא.

בא ראה, בשעת צרה, כשנתן חלק אחד לצד הזה להתעסק בו, נפרד אחר כך מהכל. כמו זה שעיר בראש חדש, שעיר ביום הכפורים, כדי שיתעסק בו ויעזב את ישראל עם מלכם, וכאן הגיע זמן לטל חלק זה מכל זרע אברהם בצד האחר, כמו שנאמר (בראשית כב) הנה ילדה מלכה גם היא וגו' את עוץ בכורו וגו'.

ובא ראה, בשעה שאמר משוט בארץ, רצה ממנו לעשות דין בישראל, שהרי דין היה לו על אברהם לתבע מן הקדוש ברוך הוא, משום שלא נעשה דין ביצחק כשהקרב על גבי המזבח, שהרי לא היה לו להחליף קרבן שמזמן על המזבח באחר, [וכן בכל צד שלו] כמו שנאמר לא יחליפנו. וכאן

כי ה' יהיה בכסף ושמר רגלך מלכד, וכתוב (תהלים קכא) ה' ישמרך מכל רע. שהרי רואה הקדוש ברוך הוא כל מה שאדם עושה בעולם, הן לטוב והן לרע. וכן הוא אומר, (ירמיה כג) אם יסתר איש במסתרים ואני לא אראנו נאם ה'.

אמר לו רבי יהודה, הכל כך הוא ודאי, אבל הרי כתוב (איוב ב) וגע אל עצמו ואל בשרו. וכתוב ותסיתני בו לבלעו חנם. להראות שהרי רשות נמסרה לצד האחר לקטרג [והרשות נמסרה] על דברים של העולם [למי שלא הצטרף] ולהמסר בידו, וכל הדרכים הללו טמונים לפני הקדוש ברוך הוא, ואינה כדאי ללכת אחריהם, משום שאלו הנהגות הקדוש ברוך הוא, ואין בני אדם רשאים לדקדק אחריהם, פרט לאותם צדיקי אמת שיודעים את סודות התורה והולכים בדרך של החכמה לדעת אותם דברים נסתרים של התורה.

רבי אלעזר פתח, (שם א) ויהי היום ויבאו בני האלהים להתיצב על ה' ויבוא גם השטן בתוכם. ויהי היום – זה ראש השנה שהקדוש ברוך הוא עומד לדון את העולם, כמו זה, ויהי היום ויבא שמה. אותו יום היה יום טוב של ראש השנה.

ויבאו בני האלהים – אלו ממנים גדולים שלוחים בעולם, להשגיח במעשי בני האדם. להתיצב על ה' – כמו שנאמר (מלכים א-כב) וכל צבא השמים עמד עליו מימינו ומשמאלו. אבל להתיצב על ה', בפסוק זה מצאנו אהבת הקדוש ברוך הוא על ישראל, משום שהשלוחים הללו, שממנים להשגיח על מעשי בני האדם, הולכים ומשוטטים ולוקחים את כל אותם המעשים, וביום שבא הדין לעמד לדון העולם, נעשים קטגורים לעמד על בני אדם. ובא ראה, מכל העמים שבעולם לא עומדים להשגיח במעשיהם רק על ישראל לבדם, משום שאלה בנים של הקדוש ברוך הוא.

ובשלא נמצאים המעשים של ישראל כראוי, כביכול אותם שלוחים ממנים, כשרוצים לעמד על אותם מעשים של ישראל, הם עומדים ודאי על ה', שהרי כשישראל עושים מעשים שלא כשרים, כביכול מתשים כחו של הקדוש ברוך הוא, וכשעושים מעשים כשרים, נותנים כח ותקף לקדוש ברוך הוא. ועל זה כתוב (תהלים סח) תנו עז

אָלָא וַיִּפְתּוּהוּ בְּפִיָּהֶם. בְּפִיָּהֶם עוֹמֵד הַדָּבָר הַזֶּה,
שְׁהָרִי הַתְּפֹתָה.

אָמַר רַבִּי אַבְא, הַכֹּל הוּא יָפָה, אַבְל כֶּף לְמִדְנֹו,
שְׁשִׁינֹו, עוֹלָה וּמִסְטִין. וְכִי הוּא יָכוֹל
לְהִסְטִין? כֵּן, שְׁהָרִי הוּא מְלֶךְ זָקֵן וְכֹסִיל, שְׁכַתּוֹב
(קהלת ד) טוֹב יֵלֵד מִסְפֵּן וְחָכֵם מִמְּלֶךְ זָקֵן וְכֹסִיל. וְעַל
זֶה יָכוֹל לְהִסְטִין לְאָדָם. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהוּא
נֶאֱמָן עַל מַעֲשֵׂי בְנֵי אָדָם.

בֵּא רָאָה, זֶה בְּדִין הַיְחִיד, אַבְל בְּדִין הָעוֹלָם כְּתוֹב
(בראשית יא) וַיֵּרַד ה' לְרֹאוֹת. אֲנִידָה נָא וְאָרְאָה.
שְׁלֹא נִתְּנָה הָאֱמוּנָה אֶלָּא בְּיָדוֹ לְבַדּוֹ, שְׁהָרִי לֹא רָצָה
לְאֵבֵד אֶת הָעוֹלָם עַל מַאֲמַר אוֹתוֹ מִקְטָרֵג
שְׁתִּשְׁוּקְתוֹ תָּמִיד לְהַשְׁמִיד. מִנֵּיִן לָנוּ? שְׁכַתּוֹב (איוב
כח) קֵץ קֵץ שָׁם לַחֲשָׁךְ וּלְכֹל תְּכָלִית הוּא חוֹקֵר.
לְהַשְׁמִיד הַכֹּל הוּא חוֹקֵר. וְזֶהוּ קֵץ כָּל בֶּשֶׂר בֵּא
לְפָנַי, וְדָאֵי כְּדֵי לְהַשְׁמִיד.

וְבֵא רָאָה, וַיְהִי הַיּוֹם וַיָּבֹאוּ בְנֵי הָאֱלֹהִים לְהַתְּיָצֵב
עַל ה', כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר. וְאוֹתוֹ יוֹם עוֹמְדִים שְׁנֵי
צְדָדִים כְּנֶגֶד בְּנֵי הָעוֹלָם. כָּל אוֹתָם שְׁבָאִים לְפָנַי
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתִשְׁבּוּבָה וּבְמַעֲשֵׂים טוֹבִים, הֵם
זוֹכִים לְהִיּוֹת כְּתוֹבִים אֶצֶל אוֹתוֹ צַד שֶׁהוּא חַיִּים,
וּמוֹצִיא תוֹצְאוֹת חַיִּים. וּמִי שֶׁהוּא מְצַדּוֹ, נִכְתָּב
לְחַיִּים. וְכֹל אוֹתָם שְׁבָאִים בְּמַעֲשֵׂים רְעִים לְאוֹתוֹ
צַד, הֵם נִכְתָּבִים לְאוֹתוֹ צַד אַחַר שֶׁהוּא מוֹת, וְנִקְרָא
מוֹת, וְכוּ שׁוֹרֵה הַמוֹת.

וְבֵאוֹתוֹ יוֹם עוֹמְדִים שְׁנֵי הַצְּדָדִים הַלְלוּ – חַיִּים
וּמוֹת. יֵשׁ מִי שֶׁנִּכְתָּב לְצַד הַחַיִּים, וַיֵּשׁ מִי
שֶׁנִּכְתָּב לְצַד הַמוֹת. וּלְפַעְמִים שֶׁהָעוֹלָם שְׂרוֹי
בְּאֲמִצָּע. אִם עוֹמֵד צָדִיק אֶחָד בְּעוֹלָם שְׁעוֹמֵד
עֲלֵיהֶם, כָּלֵם עוֹמְדִים וְנִכְתָּבִים לְחַיִּים. וְאִם רָשָׁע
אֶחָד מְכַרֵּעַ אֶת הָעוֹלָם, כָּלֵם נִכְתָּבִים לְמִיתָה.

וְאוֹתוֹ הַזְּמַן הָעוֹלָם הָיָה עוֹמֵד בְּאֲמִצָּע, וְאוֹתוֹ
מִקְטָרֵג רָצָה לְהִסְטִין. מִיָּד מָה כְּתוֹב?
הַשְׁמֵת לְבָךְ עַל עַבְדֵי אֵיּוֹב כִּי אֵין כְּמָהוּ בְּאַרְץ וְגוֹ'.
כִּיּוֹן שְׁנוֹדַע הוּא לְבַדּוֹ, מִיָּד הַחֲזִיק בּוֹ הַמְּקָטָרֵג. וְעַל
זֶה שְׁנִינּוּ שְׁלֹא צָרִיךְ לְאָדָם לְהַפְרֵד מִכָּלֵל שֶׁל רַבִּים,
כְּדֵי שְׁלֹא יִרְשָׁם לְבַדּוֹ, וְלֹא יִקְטָרְגוּ עָלָיו מְלַמְעֵלָה.
שְׁכַתּוֹב בְּשׁוֹנְמִית, (מלכים ב ד) וַתֹּאמֶר בְּתוֹךְ עַמִּי
אֲנִכִּי יִשְׁבֶּת. לֹא רוֹצֵה לְהוֹצִיא אֶת עַצְמִי

עַמֵּד יִצְחָק עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ וְלֹא הִשְׁתַּלֵּם מִמֶּנּוּ קְרִיבָן
וְלֹא נַעֲשֶׂה בּוֹ דִין, וְרָצָה אֶת זֶה מֵעַם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא כְּמוֹ שֶׁרָצָה אֶת דִּינּוֹ שֶׁל יוֹסֵף לְכַמֵּה דוֹרוֹת
מֵאַחַר יוֹתֵר, וְכֹל מָה שֶׁרָצָה – רָצָה בְּדֶרֶךְ דִּין.

וּמֵאוֹתוֹ זְמַן שֶׁנֶּצַל יִצְחָק וְהַתְּחַלֵּף קְרִיבָנוּ, הַזְּמַן
לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתוֹ מִקְטָרֵג זֶה
לְחַלְקוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר הִנֵּה יִלְדָה מֶלֶכָה גַם הִיא וְגוֹ'
אֶת עוֹץ בְּכוֹרוֹ. וְכֵאֵן הִגִּיעַ לְטַל חֶלְקוֹ עָלָיו מִכָּל
זָרְעוֹ שֶׁל אַבְרָהָם וְלֹא יִקְרַב לְצַד אַחַר.

וְהַבֵּל בֵּא בְּדִין (אֶצֶלוֹ). כְּמוֹ שֶׁהוּא דֵּן – כֶּף נְדוּן.
מִשּׁוּם שֶׁאֵיּוֹב מִקְרִיבֵי הָעֶצֶה שֶׁל פְּרַעֲה
הָיָה, וְכִשְׁעַמֵּד פְּרַעֲה עַל יִשְׂרָאֵל, רָצָה לְהַרְג אוֹתָם.
אָמַר לוֹ, לֹא, אֶלָּא קַח מְמוֹנִים וּשְׁלֹט עַל גּוֹפִים
בְּעַבְדוּתָה קָשָׁה, וְאַל תְּהַרְג אוֹתָם. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא, חַיִּיךָ, בְּאוֹתוֹ דִּין מִמֶּשׁ תְּהִיָּה נְדוּן. מָה
כְּתוֹב? (איוב ב) אוֹלָם שְׁלַח נָא יָדְךָ וְגַע אֶל עַצְמוֹ וְאַל
בְּשָׂרוֹ וְגוֹ'. בְּמָה שֶׁהוּא דֵּן – כֶּף נְדוּן. וְאַף עַל גַּב
שְׁבָכָל הַשְּׂאֵר הָיָה יָרָא מִהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֵּא וְרָאָה מָה כְּתוֹב, אַךְ אֶת נַפְשׁוֹ שָׁמַר. וְנִתְּנָה
לוֹ רִשׁוּת לְשֹׁלֵט עַל הַבֶּשֶׂר, מִשּׁוּם הַסּוּד
שְׁכַתּוֹב (בראשית ו) קֵץ כָּל בֶּשֶׂר בֵּא לְפָנַי, וּפְרִשׁוּהָ,
בֵּא לְפָנַי וְדָאֵי. וְזֶהוּ קֵץ כָּל בֶּשֶׂר, וְלֹא רוּחַ. וְנֶאֱמַר
שֶׁהוּא קֵץ שְׁבָא מִצַּד הַחֲשָׁךְ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (איוב כח)
קֵץ שָׁם לַחֲשָׁךְ וּלְכֹל תְּכָלִית הוּא חוֹקֵר. וּלְכֹל בֶּשֶׂר,
מִשּׁוּם שֶׁיֵּשׁ קֵץ אַחַר, וְנִקְרָא קֵץ הַיְמִין, וְזֶהוּ קֵץ
אַחַר מִצַּד הַשְּׂמָאל שֶׁהוּא חֲשָׁךְ, וְלִכֵּן נִתְּנָה לוֹ
רִשׁוּת בְּעַצְמוֹ וּבְשָׂרוֹ.

וְתַסִּיתָנִי בּוֹ לְבַלְעוֹ. אִם כֶּף, לֹא בְּדִין הָיָה, אֶלָּא
בְּמַאֲמַר אוֹתוֹ מִקְטָרֵג שֶׁהִסִּית אוֹתוֹ
וְהִסְטָה אוֹתוֹ, אֶלָּא הַכֹּל הָיָה בְּדִין. וְכֵן אָמַר לוֹ
אֱלֹהִים, (שם לד) כִּי פָעַל אָדָם יִשְׁלָם לוֹ וְכִאֲרַח אִישׁ
יִמְצִיאָנּוּ. וְכֵן הָיָה כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, כְּמוֹ שֶׁהוּא גָזַר – כֶּף
נִגְזַר עָלָיו.

וְזָה שֶׁאָמַר וְתַסִּיתָנִי בּוֹ לְבַלְעוֹ חֲנָם. וְתַסִּיתָנִי לְבַלְעוֹ
לֹא כְּתוֹב, אֶלָּא וְתַסִּיתָנִי בּוֹ, בּוֹ עוֹמֵד בְּדַעְתּוֹ,
שֶׁהוּא חָשַׁב שְׁהָרִי תַסִּיתָנִי, כְּמוֹ שֶׁאָמַר וְעַל עֲצַת
רָשָׁעִים הוֹפְעֵת. [אָמַר אֵיּוֹב, הַתְּפֹתָתִי עַל דְּבָרֵי אוֹתוֹ
מִקְטָרֵג] כְּמוֹ זֶה (תהלים עח) וַיִּפְתּוּהוּ בְּפִיָּהֶם
וּבְלִשׁוֹנָם יִכְזְבוּ לוֹ. וַיִּפְתּוּהוּ וַיִּכְזְבוּ לוֹ לֹא כְּתוֹב,

ולא נאמר לו, שהרי גלוי לפניו שלא יכול לעמד בו, אבל נמסר ביד המקטרג, ובדין של הקדוש ברוך הוא נעשה, והקדוש ברוך הוא העיר את הדין [בדין] הזה אל אותו מקטרג אליו. זהו שכתוב השמת לבך על עבדי איוב וגו'.

פתח ואמר, (שם ד) ויהי מקץ ימים ויבא קין מפרי האדמה. מקץ ימים ולא מקץ ימין. הוא דחה את קץ הימין, והתקרב לקץ הימים. והרי בארנו, (דניאל יב) ואתה לך לקץ. ואמר דניאל, לאיזה קץ? לקץ הימין או לקץ הימים? עד שאמר לו לקץ הימין. ועל זה דוד פחד ואמר, (תהלים ט) הודיעני ה' קצי ומדת ימי מה היא, או לקץ הימים או לקץ הימין. וכאן מה פתוב? ויהי מקץ ימים, ולא מקץ ימין, ולכן לא התקבל קרבנו, שהרי היה מצד האחר (הכל).

בא וראה מה פתוב? והכל הביא גם הוא. מה זה גם הוא? לרבות זה עם זה. קרבנו לקדוש ברוך הוא היה הכל, ועקר הקרבן לקדוש ברוך הוא, ונתן חלקו לצד האחר, כמו שנאמר ומחלביהן. וקין עקרו עשה מקץ ימים, הסוד של הצד האחר, ונתן חלק לקדוש ברוך הוא, ולכן לא התקבל.

באיוב מה פתוב? והלכו בניו ועשו משתה וגו', ושלחו וקראו לשלשת אחייתיהם לאכל ולשתות עמהם ויהי פי הקיפו ימי המשתה וגו'. ובמשתה בכל יום מצוי המקטרג, ולא יכול לו. מנין לנו? שכתוב הלא אתה שכת בעדו ובעד ביתו ובעד כל אשר לו מסביב, ולעולם לא נתן לו חלק כלל, שהרי (מה) פתוב והעלה עלות מספר כלם. העולה עולה למעלה למעלה, ולא נתן חלק לצד האחר. שאלמלא נתן לו חלק, לא יכל לו אחר כך, ועל מה שנטל - משלו נטל.

ואם תאמר, למה הרע לו הקדוש ברוך הוא? אלא שאלמלא נתן לו חלק, יפנה הדרך ויסתלק מעל המקדש, וצד הקדשה מסתלק למעלה למעלה. והוא לא עשה כן, ועל כן הקדוש ברוך הוא תבע בדין.

בא ראה, כמו שהוא נפרד ולא הפריד טוב ורע, הוא דן אותו באותו אופן. נתן לו טוב,

מכלל של רבים. בתוך עמי יושבת עד יום זה, ובתוך עמי - בכלל אחד נודעת למעלה. וכאן איוב, כיון שנודע למעלה ונרשם, מיד החזיק בו המקטרג ואמר, החנם ירא איוב אלהים?! כל מה שפחד ממך והתחזק, לא לחנם עשה, הלא אתה שכת בעדו ובעד וגו'. אבל טל את כל הטוב שאתה עושה לו, ומיד אם לא על פניך יברכה. יעזב אותך וידבק בצד האחר, שהרי עכשו בשלחנה הוא אוכל. סלק ממנו את שלחנה, ונראה ממי הוא ואיזה צד ידבק.

מיד - ויאמר ה' אל השטן הנה כל אשר לו בידך. להראות שיראת איוב לקדוש ברוך הוא הוא כדי לשמר עשרו. ומכאן למדנו, שכל אותם היראים מהקדוש ברוך הוא משום עשרם או בניהם, זו אינה יראה פראוי. ועל כן קטרג אותו מקטרג ואמר, החנם ירא איוב אלהים הלא אתה שכת בעדו וגו' מעשה ידיו ברכת. ועל כך הוא ירא ממך. ונתנה לו רשות לקטרג בו ולהראות שלא עבד איוב את הקדוש ברוך הוא באהבה.

שכיון שהתנסה, יצא מהדרך ולא עמד בקיומו. מה פתוב? בכל זאת לא חטא איוב בשפתיו. לא חטא בשפתיו, אבל ברצונו חטא, ואחר כך חטא בכל.

ואם תאמר שלא מתנסה בן אדם, הרי פתוב ה' צדיק יבחן וגו'. ומשום כך התנסה איוב. ואף על גב שלא עמד בקיומו פראוי, לא יצא מתחת רשות אדונו להדבק בצד האחר.

ובמה היה אותו נסיון שלו? שנים עשר חדשים השלטון של אותו הצד האחר, כמו ששנינו דין הרשעים בגיהנם שנים עשר חדשים, ומשום שלא דבק בצד האחר, פתוב (איוב מב) וה' ברח את אחרית איוב מראשיתו.

רבי שמעון אמר, זה של איוב אינו נסיון של הקדוש ברוך הוא כמו נסיון של שאר הצדיקים, שהרי לא כתוב והאלהים נסה את איוב כמו שכתוב (בראשית כב) והאלהים נסה את אברהם. שאברהם הוא בידיו הקריב את בנו היחידי לקדוש ברוך הוא, ואיוב לא נתן כלום, ולא מסר לקדוש ברוך הוא כלום.

והתנין הזה נכנס לאותו יאור מתחזק והולך ושט ונכנס לתוך הים, וכולע דגים מכמה מינים, ושולט ושב לאותו יאור. תשעה יאורים הללו הולכים ועולים, וסביבו כמה אילנות ועשבים למיניהם.

היאור הראשון. יוצא מצד שמאל בצנור אחד ששופע ויוצא שלש טפות, וכל טפה וטפה נפרדת לשלש טפות, וכל טפה וטפה נעשה ממנה יאור אחד, ואלה הם תשעה יאורים שמתחזקים והולכים ומשוטטים וסובבים בכל אותם הרקיעים.

ממה שנשארו מאותן טפות כשסימו לצאת, נשארת טפה אחת שיוצאת בשקט, נופלת ביניהם, ונעשה ממנה יאור אחד. היאור הזה הוא שאמרנו שהולך כשהוא שוכך.

היאור הזה, כשאותו נהר ששופע ויוצא, מוציא טפות אחרות גדולות (של ברכות) של ברכות מצד הימין, מה שנשארו מאותן טפות, נשארת טפה אחת שוככת מאותן ברכות, ונופלת באותו יאור שהוא שוכך, וזהו היאור שעדיף מכלם.

כשיוצאים ונפרדים אותם ארבעה נהרות שיוצאים מגן עדן, אותו שנקרא פישון נופל באותו יאור ונכלל בו, ולכן מלכות בכל נכללת בזה, ופישון הוא מלכות בכל. מהיאור הזה נזונים ומתמלאים כל אותם היאורים האחרים.

בכל יאור ויאור הולך ושט תנין אחד, והם תשעה, וכל אחד ואחד נוקב נקב בראשו, כמו שנאמר (תהלים עד) שברת ראשי תנינים וגו'. ואפלו התנין הגדול הזה כף הוא, משום שכלם נופחים ורוחות למעלה ולא למטה.

בתוב בראשית ברא אלהים. וכתוב ויברא אלהים את התנינים הגדלים, בכל מעשה של אותם עשר אמירות, עומדים כנגדם אותם עשרה יאורים. ותנין אחד מתפרפר (פורש) (מתרפרף) ברוח כנגד כל אחד ואחד.

ועל זה אחת לשבעים שנה מזדעזע העולם, משום שהתנין הגדול הזה מעלה את הסנפירים שלו ומזדעזע, אז כלם מזדעזעים באותם יאורים, וכל

ואחר כף רע, ואחר כף החזירו לטוב. שפן ראוי לאדם, לדעת טוב ולדעת רע ולהחזיר עצמו לטוב, וזהו סוד האמונה. בא ראה, איוב היה מעבדי פרעה, וזהו שפתוב בו (שמות ט) הירא את דבר ה' מעבדי פרעה.

בא וראה שלא רצה הקדוש ברוך הוא לעקר את איוב ממקומו, שהוא היה מגן (את הכל רצה הקדוש ברוך הוא לעקר ממקום, איוב היה מגן (איוב חכם היה) על פרעה. כיון שנחלש, עשה נקמות לפרעה).

אמר רבי שמעון, כעת יש לגלות סודות שנדבקים למעלה ולמטה. מה כתוב? בא אל פרעה, היה צריך (לכתב) לך אל פרעה, מה זה בא? אלא שהכניס אותו הקדוש ברוך הוא חדרים אחר חדרים לתנין אחד עליון תקיף, שכמה דרגות משתלשלות ממנו. ומיהו? סוד התנין הגדול.

ומשה פחד ממנו, ולא קרב אלא לאותם יאורים, ואותן הדרגות שלו, אבל ממנו הוא פחד ולא התקרב, משום שראה אותו משרש בשרשים עליונים.

כיון שראה הקדוש ברוך הוא שמשה פוחד ושלוחים ממנים אחרים למעלה לא יכולים להתקרב אליו, אמר הקדוש ברוך הוא, (יחזקאל כט) הנני עליך פרעה מלך מצרים התנים הגדול הרבץ בתוך יאריו. והקדוש ברוך הוא הצטרף לערוך בו קרב ולא אחר, כמו שנאמר אני ה', ופרשוה סוד החכמה, שהתנים הגדול הרבץ בתוך יאריו לאותם בעלי הדין שיודעים בסודות אדונם.

פתח רבי שמעון ואמר, (בראשית א) ויברא אלהים את התנינים הגדלים ואת כל נפש החיה הרמשת אשר שרצו המים למיניהם. פסוק זה פרשוהו. אבל ויברא אלהים את התנינים – הוא סוד זה לוייתן ובת זוגו. תנינים חסר כתוב, משום שהרג את הנקבה, והעלה אותה הקדוש ברוך הוא לצדיקים, ופרשוה.

התנים הגדול – תשעה יאורים הם, שהוא רובץ ביניהם, ויאור אחד הוא שמימיו שוככים, וברכות מימי הגן נופלים בו שלש פעמים בשנה. וכאשר זה שתי פעמים, מתברך אותו יאור ולא כל כף, וכשאחד בכלל לא.

השמש. כִּינן שְׂאוֹתֶם אֲרוֹת נְרַשְׁמוּ בְּתוֹךְ הַשָּׁמֶשׁ לְמַטָּה, הָיוּ הַרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם יוֹדְעִים בָּהֶם וְהָיוּ עוֹבְדִים לְשִׁמְשׁ. כִּינן שֶׁהִסְתַּכַּל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאוֹתָם הַרְשָׁעִים, סִלַּק אֶת אוֹרוֹ וְגִנְזוֹ אוֹתוֹ. לְמָה גִנְזוֹ אוֹתוֹ? מִשּׁוּם שְׂאוֹתוֹ תִּנְיִן הָיָה עוֹלָה וַיּוֹרֵד וּמִכָּה בְּאוֹתָם יְאוּרִים, עַד שֶׁגִּנְזוֹ אוֹתוֹ וְלֹא הִתְגַּלְּהָה.

וְזָרַע אוֹתוֹ הִזְרַע בְּצַדִּיק, שֶׁהוּא הַגִּנְזָן שֶׁל הַגִּזְן, וְהִזְרַע שֶׁנִּזְרַע בְּגֵן הוּא גְּנִיזוֹת וּטְמִינִת (זֶה) שֶׁל הָאוֹר הַזֶּה הוּא.

כְּשֶׁהִתְנַיֵן הַגְּדוֹל הַזֶּה רוֹאֵה שְׂצוּמַח בְּגֵן זֶרַע שֶׁל אוֹר זֶה, אִזּוֹ מִתְעוֹרֵר לְצַד הָאֲחֵר לְאוֹתוֹ נִהָר שֶׁנִּקְרָא גִיחוֹן. וְנִחְלָקִים מִימֵי הַגִּיחוֹן הַזֶּה, שְׂבִיל אֶחָד שֶׁלוֹ, הוּא הוֹלֵךְ לְתוֹךְ אוֹתוֹ זֶרַע שְׂצוּמַח בְּתוֹךְ הַגִּזְן, וּמֵאִיר בּוֹ בְּגִדְל הִזְרַע הַזֶּה, וְנִקְרָא גִיחוֹן. וּמִתּוֹךְ גִּדְלוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הִזְרַע עֲלָה לְגִדְלָה שְׂלֵמָה הַמְּלָךְ, כְּשֶׁעֲלָה לְמַלְכוּת, שְׂכַתוֹב (מַלְכִים-א) וְהוֹרְדָתֶם אוֹתוֹ אֶל גִּחוֹן, וְכַתוּב וּמִשַּׁח אוֹתוֹ שָׁם. וְלֹא בְּמָקוֹם אֲחֵר, מִשּׁוּם שְׂאֵת זֶה יָדַע דָּוִד הַמְּלָךְ, וּמִימֵי הָאֲחֵרִים עָלוּ לְמַלְכוּת אַחֲרַת, וְזֶהוּ הַמְּלָךְ שֶׁהוּא תְּקִיף.

וְהִתְנַיֵן הַגְּדוֹל הַזֶּה הִתְעוֹרֵר אֵלָיו, וְהִתְעָלוּ סְנַפִּירָיו שֶׁל הַתְּנַיֵן הַזֶּה בְּאוֹתוֹ נִהָר לְהִתְחַזֵּק בּוֹ, וְכָל אוֹתָם שָׁאֵר הַיְּאוּרִים עוֹלִים וַיּוֹרְדִים בְּתִקְפוֹ שֶׁל הַתְּנַיֵן הַגְּדוֹל הַזֶּה, וּמִשְׂתוֹקֵק וְנִכְנָס לְתוֹךְ יְאוּרֵי הַשֶּׁקֶט וְשׂוֹכֵךְ בּוֹ.

סדר הלימוד ליום כט שבט [יום 147 בשנה]

וְאִזּוֹ, כְּשֶׁאוֹתוֹ אוֹר נִגְנְזוֹ (לְהַסִּיעוֹ) לְהַעֲלוֹתוֹ אוֹתוֹ גִּנְזוֹ שְׂאֵמְרָנוּ, אִזּוֹ יוֹצֵא הַחֲשֵׁף הָרִאשׁוֹן וּמִכָּה עַל רִאשׁוֹ בְּאוֹתוֹ נִקֵּב שְׂנַעֲשָׂה בּוֹ, וְנִפְרָד חוּט אֶחָד בֵּין אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁל הָאוֹר הַזֶּה שְׂנַגְנְזוֹ, וּבֵין אוֹתָהּ חֲשֵׁכָה שֶׁל הַחֲשֵׁף הַזֶּה, שְׂכַתוֹב (כְּרִאשִׁית א) וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאוֹר וּבֵין הַחֲשֵׁף.

הַתְּנַיֵן הַזֶּה שָׁב בְּאוֹתָהּ הַפְּרָדָה שֶׁל הַחוּט שֶׁהַפְּרִיד, וְהַפְּרִיד אֶת אוֹתָם (בֵּין אוֹתָם) יְאוּרִים לְתוֹךְ הַחֲשֵׁכָה, וְנִפְרָדִים דְּגִים לְמִינֵיהֶם אֵלֶּה מֵאֵלֶּה בְּאוֹתָהּ הַפְּרָדָה.

וּכְשֶׁנִּפְרְדוּ הַמַּיִם הָעֲלִיוֹנִים הַקְּדוּשִׁים, כָּל אוֹתָם הַיְּאוּרִים נִפְרָדִים, וְנִכְנָסוּ לְתוֹךְ אוֹתוֹ

הָעוֹלָם מְזֻדְעָזַע, וְהָאָרֶץ מִתְחַלְחֶלֶת, וְכָלֶם כְּלוּלִים בְּתַנְיֵן הַגְּדוֹל הַזֶּה.

וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְגוֹ'. אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, בְּמַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית הַחֲבָרִים עוֹסְקִים בּוֹ וַיּוֹדְעִים בּוֹ, אָבָל הֵם מַעֲטִים שְׂיּוֹדְעִים אֶת רִמְזוֹ מַעֲשֵׂה בְּרִאשִׁית בְּסוּד הַתְּנַיֵן הַגְּדוֹל. וְעַל זֶה שְׂנַיִנוּ, שְׂכָל הָעוֹלָם אֵינוֹ מִשְׁתַּלְּשֵׁל אֶלָּא עַל סְנַפִּירָיו שֶׁל זֶה.

בֵּא רֵאָה, וְהָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ וְכֵהוּ וְגוֹ'. שְׂנַיִנוּ הָיְתָה, וּבְאֵרָנוּ. מִשּׁוּם שְׂבִיאוֹר הָרִאשׁוֹן הַזֶּה שְׂאֵמְרָנוּ, כְּשֶׁהִתְנַיֵן הַגְּדוֹל הַזֶּה נִכְנָס בּוֹ, אִזּוֹ מִתְמַלֵּא, וְשׂוֹטֵף וְדוֹעֵף הַנִּיצוּצוֹת שְׂנַלְקָטוּ בְּאוֹתָן עוֹלָמוֹת שְׂנַחֲרָבוּ בְּתַחֲלָה.

אוֹתָם תְּנַיִנִים אַחֲרִים שְׂאֵמְרָנוּ הָיוּ וְלֹא הָיוּ, לְמָה? מִשּׁוּם שְׂנַחֲלַשׁ כַּחַם שְׂלֵא יַחֲרִיבוּ הָעוֹלָם, פְּרִט לְשַׁבְעִים שָׁנָה פַּעַם אַחַת, וְהֵם מִתְחַזְּקִים בְּכַח הַתְּנַיֵן הַגְּדוֹל הַזֶּה, וְהוּא לְבַדּוֹ מִתְחַזֵּק, וְאֵלֶּמְלֵא נִקְבְּתוּ הָיְתָה קִימַת אֶצְלוֹ, לֹא יְכוֹל הָיָה הָעוֹלָם לְסַבֵּל אוֹתָם. [וּמִשּׁוּם כָּךְ]

עַד שְׂלֵא הָרַג הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַנִּקְבָּה, הָאָרֶץ הָיְתָה תְּהוֹ [וְכֵהוּן]. תְּהוֹ הָיְתָה. וְאַחֲרַי שְׂהָרַג אוֹתָהּ הָיְתָה כֵּהוּ, הַתְּחִילָה לְהִתְקַיֵּם. וְחֲשֵׁף עַל עֲדִין לֹא הָיָה מֵאִיר הַמַּעֲשֵׂה שְׂעָשָׂה.

מָה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? מִחֵץ אֶת רִאשׁוֹ הַזָּכָר לְמַעֲלָה וְנִכְפָּה, מִשּׁוּם שְׂהָרִי הַתְּהוֹם לְמַטָּה לֹא הָיָה מֵאִיר. מָה הַטַּעַם לֹא הָיָה מֵאִיר? מִשּׁוּם שְׂהִתְנַיֵן הַגְּדוֹל הַזֶּה הָיָה מְנַשֵּׁב רוּחַ עַל הַתְּהוֹם וּמִחֲשִׁיף אוֹתוֹ, וְלֹא הָיָה מְרַחֵף לְמַטָּה.

וְעֵבְרָה (וַעַם כָּל זֶה) רוּחַ אַחֲרַת שְׂלִמְעֵלָה, וְנִשְׁכָּה (שְׂנַשְׁכָּה) וְהִכְתָּה בְּאוֹתָהּ רוּחַ וְהַשְׂקִיטָה אוֹתָהּ, זֶהוּ שְׂכַתוֹב וְרוּחַ אֱלֹהִים מְרַחֶפֶת עַל פְּנֵי הַמַּיִם. וְזֶהוּ מָה שְׂשְׂנַיִנוּ, שְׂהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִכָּה רוּחַ בְּרוּחַ וּבְכָרָא אֶת הָעוֹלָם.

וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. הָאִיר הָאוֹר שְׂלִמְעֵלָה וְהִכָּה עַל גַּב הָרוּחַ שְׂנַשְׁכָּה, וְהִסְתַּלַּק מֵעַל הַתְּהוֹם וְלֹא כִסָּה אוֹתוֹ. כִּינן שְׂהָאִיר הַתְּהוֹם וְהוּא הִסְתַּלַּק, אִזּוֹ הָיָה אוֹר.

זֶה מֵאִיר עַל רִאשׁוֹ, וּמַיִם הָיוּ יוֹצְאִים מִתּוֹךְ מִצְחוֹ, רוּחַ נוֹשֶׁבֶת לְמַעֲלָה וּמֵאִירָה מֵאוֹר זֶה, עַד שְׂהָיָה יוֹרֵד אוֹרוֹ, מְנַצְנֵץ לְשַׁבְעִים וְשָׁנִים אֲרוֹת שֶׁל

את שני הצדדים, ולא יוצא לעולמים, אלא פעם אחת ביוכל.

ובספרי הראשונים, זה נחש עקלתון, שהוא תמיד בעקמימות, ומביא קללות על העולם. כשזה קם - נשבר תקפו של אותו התנין, ולא יכול לעמד עד שאובד גופו, משום שהקדוש ברוך הוא כופף אותו לתוך הים כשנכנס אליו, והוא דורך על תקפו של הים, ותקף הים הזה הוא תנין, כמו שנאמר (איוב ט) ודורך על במתי ים.

ובשקם הנחש הזה, אז מה כתוב? (ישעיה נו) והרג את התנין אשר בים. זהו התנין הגדול. ועל זה כתוב הנני עליך. ונחש זה הוא מארת, בקללות לכל, משום שהוא חזק עליו בחזקו של אותו הנקר הגדול שנקרא חדקל, והרי בארנו.

אותו הנחש שביבשה, כשיוצאים (להלחם) זה בזה, אותו שביבשה תמיד מתגבר, משום שכל דרכו וחזקו הוא ביבשה, ואוכל ארץ ועפר תמיד, כמו שנאמר ועפר תאכל כל ימי חיך. זה גדל בעפר, וזה גדל במים. נחש שהתגדל במים לא חזק כזה שהתגדל ביבשה, ועל זה כתוב מארת חסר.

וזה הזדמן לאותו של המים. ואף על גב [וזה לא] שהזדמן אליו, לא נלחם בו, אלא הקדוש ברוך הוא לבדו שהרג אותו מתוך הים, כמו שבארנו שבגלל גסות הרוח שבו, כמו שנאמר (יחזקאל כט) אשר אמר לי יארי וגו'.

ועבר ה' לנגף את מצרים וגו'. שנינו, אמר רבי יוסי, פסוק זה קשה, וכי יראה את הדם ואחר כך ופסח, שמשמע שסימן הוא עשה? ואם תאמר בשביל הדם שהוא מצוה, אז למה בחוץ? ולמה בשלשה מקומות של הפתח, והרי כתוב (דניאל ב) הוא מגלה עמקות וגו', ומה הטעם שרצה להיות דם גלוי על המשקוף ועל שתי המזוזות?

אלא שנינו, כתוב (דברים לב) וירא ה' וינאץ, וכתוב (בראשית ו) וירא ה' כי רבה רעת האדם בארץ. ושנינו, לא נראית ההשגחה העליונה אלא כשנראים למטה המעשים שנעשו מעשה ממנו, ועל זה [ועד שעושים מעשה למטה] לא משגיחים להרע, פרט להרהור של עבודה זרה, שכתוב (דברים א) השמרו לכם פן יפתה לבבכם. ומשנעשה

היאור השקט שנבחר מכלם, ויוצאים ונכנסים בו שלש פעמים ביום.

וכל אותם דגים שגדלים תוך אותם יאורים, נפרדים אלה מאלה, ונקראים לילות, ואלה הם ראשים לכל אותם דגים שיוצאים החוצה, ואלה שולטים על כלם, ואלה נקראים בכורי מצרים. ומכאן התפזרו החוצה הבכורים, וכלם נזונים מהשקאת אותם יאורים. והתנין הגדול הזה שולט על כלם.

והכל בהבדלת המים העליונים, שכתוב יהי מבדיל בין מים למים, ונרשמו מים הקדושים העליונים ונפרדו למעלה, והמים התחתונים, נפרדו כלם אלה מאלה, קדושים ושלא קדושים, ועל זה נקראו מלאכים עליונים פרודים, משום שנפרדו אלה מאלה למיניהם.

ויאמר אלהים תדשא הארץ דשא עשב מזריע זרע. סוד זה, כשהתנין הגדול היה מנשב רוח באותו נקב ומרחף כלפי מעלה, את כל אותם העשבים היה הופך אותם ליבש, עד שרוח אחרת נושבת באותה רוח ומשקיטה אותה למטה, והעשבים צמחו כבתחלה, ושולטים ומשבחים ומודים לפני הקדוש ברוך הוא.

מצד שמאל ולתוך היאור השקט יוצאות בהמות למיניהן, והולכים להתקרב לאותם עשבים ולא יכולים, ושבים למקומם. כל היאורים הללו הולכים ושטים עם אותו התנין ששולטים בהם, ומקיפים את אותם העשבים ולא יכולים, פרט לפעמים שרוח עליונה אינה נושבת, והיא מרחפת הרוח באותו הנקב שלמעלה, כמו שבארנו, ואז שולטת אותה הרוח על אותם עשבים.

והיאור השקט שב למקומו, ועולה ויורד. ומשום שמימיו שקטים, הולך בשקט. והתנים הגדול הזה עולה לאותם יאורים, וכל העשבים מתגדלים סביב אותו היאור השקט, ואלה (והם) גדלים בכל עבר, ואז עולה אותו תנין ומתגדל ביניהם, ושב אל כל אותם יאורים.

ויאמר אלהים יהי מארת ברקיע השמים. זהו נחש בריח. למה בריח? משום שסוגר

המעשה, מתעוררת ההשגחה למעלה, ולכן הכל, בין לטוב בין לרע, תלוי הדבר במעשה.

אמר רבי יוסי, כל שוקי מצרים היו מלאים אלילים, ועוד, שבכל בית ובית היו מצויים מינים שנקשרים בכשפיהם באותם כתרים תחתונים שלמטה, ומעוררים רוח טמאה בתוכם.

וסוד הדבר למדנו, כתוב ולקחתם אגדת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות. אגדת אזוב למה? כדי לבער רוח טמאה מביניהם, (זה הפסוק קשה, וכי וראה את הדם ואחר כך ופסח, שמשמע שסימן הוא שעשה, מדוע? והרי הכל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא, וכתוב (דניאל ב) הוא מגלה עמקות ונסתרות. אלא שנינו, כתוב וירא ה' וינאץ וגו', וכתוב וירא ה' כי רבה רעת וגו'. ושנינו, לא מתראה השגחה למעלה, אלא כאשר נראה למטה מעשה, ומשנעשה מעשה - ההשגחה למעלה מתעוררת, ומפני כן הכל, בין לטובה ובין לרעה, במעשה תלוי הדבר. ולקחתם אגדת אזוב וגו'. אגדת אזוב למה? ומה הטעם רצה שיתגלה דם על המשקוף ועל שתי המזוזות? אמר רבי יוסי, כל השוקים במצרים היו מלאים אלילים, ובכל בית ובית היו נמצאים מינים שמקטירים בכשפיהם באותם כתרים תחתונים שלמטה ומעוררים רוח טמאה אצלם, ועל זה אגדת אזוב, כדי לבער רוחות מביניהם) ולהראות בפתחיהם בשלשת המקומות הללו האמונה השלמה. אחד כאן, ואחד כאן, ואחד ביניהם. ולכן ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף, משום שרואה את השם הקדוש רשום על הפתח.

אמר רבי יהודה, אם כך אז לשם מה דם, שהרי שנינו, לכן ואדם ואחד שכלול בין הגונים? אמר לו, שני דמים היו, אחד של מילה ואחד של פסח. של מילה רחמים, ושל פסח דין.

אמר רבי יהודה, לא כך, אלא כמו שלמדנו, שהחזיר הקדוש ברוך הוא את אותו דם לרחמים, כאלו היו לכן בתוך הגונים. זהו שכתוב (יחזקאל טז) ואעבר עליך ואראך מתבוססת בדמך ואמר לך בדמך חיי וגו'. ואף על גב שהיה אדם, החזיר לרחמים, שכתוב בדמך חיי. ולכן רשום

הפתח בשלשה צדדים - אחד כאן, ואחד כאן, ואחד ביניהם.

שנה רבי חזקיה, שני דמים נראו כנגד שני כתרים שניראו (שהתעוררו למעלה באותה שעה. אמר רבי יוסי, כתר אחד שכלול בשני צדדים טמונים, ברחמים ודין.

אמר רבי אבא, בכמה מקומות חס הקדוש ברוך הוא על בניו. בן אדם עושה בית, והקדוש ברוך הוא אומר לו: כתב את שמי ושם אותו בפתח שלך, ואתה שרוי בתוך הבית, ואני יושב מחוץ לפתח לשמר אותך. וכאן אמר: רשם על הפתח את סוד האמונה שלי, ואתה שרוי בתוך הבית, ואני שומר אותך מבחוץ, שכתוב ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר, וכתוב וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבא אל בתיכם לנגף.

עוד אמר רבי אבא, כמו השם הקדוש עשו באותה שעה. מה השם הקדוש ה חזר באותה שעה לדין, אף כך חזר דם זה בשעה זו לדין, שכתוב וראה את הדם על המשקוף ועל שתי המזוזות. רשם של כלם אדם, להראות שהרי חזר להיות דין לעשות נקמות.

וסוד הדבר - כמו שהוא למעלה באותה שעה, כשרוצה להראות למטה, אם רחמים - רחמים, ואם דין - דין. זהו שכתוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעעתם וגו'. ולעיתיד לבא כתוב, (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה. שעתידי להראות (להחזיר) כלם דין לעשות נקמות.

ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר. מה הטעם? משום ששנינו, אמר רבי יצחק [אמר רבי ירמיה], לא צריך לאדם ללכת בשוק ולהמצא בשוק בזמן שהדין תלוי בעיר, שפיון שנתנה רשות למשחית - מי שפוגש אותו, נזק. וכאן משום שהדין נמצא, לא צריך לצאת בחוץ.

שנינו, אמר רבי יוסי, באותו ממש שנמצא דין למצרים, באותו ממש נמצא דין לישראל, זהו שכתוב וראיתי את הדם ופסחתי עליכם. וכן שנינו, בכל אותם כתרים קדושים שלמעלה - כמו שנמצא דין, נמצאים רחמים, והכל בשעה אחת. שנה רבי חזקיה, כתוב (שם ט) ונגף ה' את מצרים

דין ולשמור על ישראל. וכן הוא, כל ועבר, ועברתי, ויעבר - שהקדוש ברוך הוא עבר על כל דרכיו או לדין או לרחמים. כאן ועבר, כדי לעשות דין. שם ויעבר, כדי לרחם.

וַיְהִי בַחֲצֵי הַלַּיְלָה וְהוּא הִכָּה כָּל בְּכוֹר וְגו'. [כתוב (תהלים טו) וַאֲנִי תַפְלִיתִי לָךְ ה' עַת רְצוֹן וְגו'] רבי חייא רבי יוסי היו הולכים מאושא ללוד, והיה רבי חייא רוכב בחמור. אמר רבי יוסי, נשב כאן ונתפלל, שהרי הגיע זמן תפלת מנחה, ושנינו, לעולם יהא אדם זהיר בתפלת מנחה. למה זהיר? משום שהיא שעה שתלוי הדין וצריך אדם לכונן דעתו. ירד רבי חייא והתפלל.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, נָטָה הַשֶּׁמֶשׁ לְהַכְנִס. אמר רבי חייא לרבי יוסי, למה אתה שותק? אמר רבי יוסי, הייתי מסתפל בדעתי שאין העולם מתקיים אלא על ראשי העם. אם ראשי העם צדיקים - טוב לעולם. ואם לא צדיקים - אוי לעולם ואוי לעם.

אָמַר רַבִּי חֵיִיא, וְדַאי כֶּף הוּא, מַנִּין לָנוּ? שְׁכַתוּב (דברי הימים-ב יח) ראייתי את כל ישראל נפוצים על ההרים כצאן אשר אין להן רעה ויאמר ה' לא אדנים לאלה ישוּבו איש לביתו בשלום. ישוּבו, ישוּבו היה צריך (לכתב)! לביתו, בביתו היה צריך (לכתב), שהרי במקום עומדים!

אֵלָּא כֶּף שְׁנִינוּ, אִם רֹאשׁ הָעָם לֹא זוֹכָה, הָעָם נִתְפָּסִים בַּחֲטָאוֹ, מַנִּין לָנוּ? שְׁכַתוּב וַיֹּאמֶר דוד וגו' הנה אנכי חטאתי ואנכי העויתי ואלה הצאן מה עשו. (וכתוב (דברי הימים-א כא) וַאֲנִי הוּא אֲשֶׁר חָטָאתִי וְגו') דוד חטא, וישראל סבלו. ואם ראש העם נתפס בחטאו - העם נצל, שהרי הדין לא שורה עליהם, שכתוב ויאמר ה' לא אדנים לאלה. כלומר, (אם אלו) אלו לא היו ראשים לעם, מדרך זו ישוּבו איש לביתו בשלום. כלם נצולים אם ראשיהם נתפסים. ואפלו יהושפט נגזר עליו להעניש משום שהתחבר עם אחאב, אם לא אותה צנחה, שכתוב (מלכים-א כב) וַיִּזְעַק יְהוֹשָׁפָט.

עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, יָרַד הַלַּיְלָה. אמרו, מה נעשה? אם נלך - חשך הלילה. אם נשב - פחד הוא. סטו מהדרך וישבו תחת אילן אחד. וישבו והיו אומרים דברי תורה, ולא ישנו.

נגף ורפוא. נגף למצרים, ורפוא לישראל. מה זה ורפוא? ממה שנמולו צריכים רפואה.

וַיִּשְׁנִינוּ, באותה שעה שנגפו המצרים, באותה שעה נתרפאו ישראל. ששנינו, אמר רבי יוסי, מה שכתוב ופסח ה' על הפתח, מה זה על הפתח? ופסח ה' עליכם הצטרף היה צריך (לכתב)! אבל על הפתח, על הפתח ממש, זהו פתח הגוף. ואיזהו פתח הגוף? הוי אומר זו מילה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, בַּשָּׁעָה שֶׁנַּחֲלַק הַלַּיְלָה, וְהַכֶּתֶר הַקָּדוֹשׁ מִתְעוֹרָר אֵלֶיהָ (מתערב בו) הַזְּכָר. ומי הזכר? חסד עליון, שמשמע שזה בלי זה לא עולה, ובשביל זה, זה מכה וזה מרפא, והכל בשעה אחת.

וְכַתוּב וּפִסַּח עַל הַפֶּתַח, הַיְדוּעַ. מה זה הפתח? משום שהוא פתח ומשיכת הרוח והגוף. ובא ראה, עד שלא נמול אברהם, היה אטום וסתום מכל צדדיו. משנמול נפתח מהכל, ולא היה אטום וסתום כמו בתחלה.

וְהִינּוּ הַסּוּד שְׁשִׁנּוּנוֹ (בראשית יח) וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל, מִשּׁוּם שֶׁהִתְגַּלְתָּה יו"ד. מה זה אומר? אלא, אמר רבי יצחק, שהוא השרה בגלוי זה חסד בצדק, וזהו פתח של משפן העליון הקדוש, משמע שכתוב האהל, האהל הידוע.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כִּשֶׁהִתְגַּלְתָּה הַיּו"ד הַזֹּה, הַתְּבַשֵּׁר (התבסם) וְהַתְּבַרֵךְ בַּפֶּתַח הָאֵהָל, שֶׁהִיא צֶדֶק, לְהַתְּבַסֵּם בַּחֲסִיד. זהו שכתוב כחם היום, שהוא שעה ששולט החסד, חלקו של אברהם. ומנין לנו שפתח האהל הזה התבשם כנגד אברהם? שכתוב וה' ברוך את אברהם בכל. שהתבשם בחסיד משהתגלתה היו"ד.

אָמַר רַבִּי אַבָּא, וְהוּא יֹשֵׁב פֶּתַח הָאֵהָל, כְּמוֹ שְׁכַתוּב (שם כד) וְהוּא בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל שְׁזָהוּ הַפֶּתַח הַקָּדוֹשׁ, כֶּתֶר עֲשִׂירִי. כָּחַם הַיּוֹם, כְּמוֹ שֶׁנִּתֵּן לוֹ כֶּתֶר שֶׁל חֶסֶד. זהו שכתוב כחם היום. כמו שישב בזה, ישב בזה, שלא עולה זה בלי זה.

דָּבָר אַחֵר וְעֵבֶר ה' לנגף את מצרים, מה זה ועבר? שעבר על שורת הדין של הכתרים, (שקשרים) שהיו מתקשרים בכתרים אחרים שלמעלה, והתיר אותם מקיומם, ועבר על דרכיו כדי לעשות בהם

שְׁהָאִיר הַיּוֹם. כְּשֶׁעָלָה הָאוֹר קָמוּ וְהָלְכוּ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו, מָצְאוּ אוֹתוֹ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב, וְסִפֵּר הָאֲגָדָה בְּיָדוֹ.

פְּתַח וְאָמַר, (ישעיה מ) כָּל הַגּוֹיִם כְּאִין נִגְדוּ מֵאֲפָס וְתָהוּ נִחְשְׁבוּ לוֹ. כִּיִּין שְׁאָמַר כָּל הַגּוֹיִם כְּאִין נִגְדוּ, לְמָה כְּתוּב מֵאֲפָס וְתָהוּ נִחְשְׁבוּ לוֹ? אֵלָא לְמַדְנֵנוּ, דְּעַתָּם שֶׁל כָּל עַמֵּי הָעוֹלָם, שְׁאֲמוּנָתָם הִיא כְּאִין, שְׁלֵא נִדְבְּקוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים [בְּתַחְתּוֹנִים], וְשׁוּיִם כְּנִגְדָם אֲמוּנָה שֶׁל שְׁטוּת. אֲבָל מֵאֲפָס וְתָהוּ נִחְשְׁבוּ לוֹ, כְּמוֹ הַמוֹץ שְׁסוּבָב (שְׁעָף) בְּרוּחַ וּמִתְגַּלְגֵּל בְּקִיץ בְּרִיקָנוֹת, זֶהוּ שְׁכָתוּב (דניאל ד) וְכָל דִּירֵי הָאָרֶץ כְּכֹלָם חֲשׁוּבִים.

עוֹד פְּתַח וְאָמַר, בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹהִים אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. אֵת – זֶה יָמִין שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְאֵת – זֶה הַשְּׁמַאֲל. לְמַדְנֵנוּ שֶׁנֶּטָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יָמִינוּ וּבְרָא אֶת הַשָּׁמַיִם, וְנֶטָה שְׁמַאֲלוֹ וּבְרָא אֶת הָאָרֶץ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (ישעיה מח) אֶף יְדֵי יְסֻדָּה אָרֶץ וַיִּמְיֵנִי טַפְחָהּ שָׁמַיִם קָרָא אֲנִי אֵלֵיהֶם יַעֲמְדוּ יַחְדָּו.

מָה זֶה יַעֲמְדוּ יַחְדָּו? הִיַעֲלָה עַל לִבָּךְ שְׁשָׁמַיִם וְאָרֶץ? לֹא כִּךָ (מִהַשָּׁמַיִם קוֹרָא אֲנִי אֵלֵיהֶם. וְהָאָרֶץ לֹא כִּךָ) אֵלָא יָמִין וְשְׁמַאֲל שְׁהֵם א"ת וְא"ת. וְהִיאֵךְ יַעֲמְדוּ יַחְדָּו? בְּזֹאת הִיא שְׁשׁוֹלְטַת בְּחֻצוֹת הַלְּיָלָה שְׁכָלוּלָה א"ת בְּזֹאת.

וְשָׁנִינוּ, כְּתוּב (קהלת ג) אֶת הַכֹּל עֲשֵׂה יָפָה בְּעֵתוֹ. א"ת – זֶה שְׁאֲמַרְנוּ. הַכֹּל – כְּמוֹ שְׁנֵאֲמַר (בראשית כד) וְה' בֵּרַךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל. וְשָׁנִינוּ שֶׁהִיא כְּתָר שְׁנִקְרָא זא"ת, שְׁכָלוּלָה מא"ת וְא"ת, וְשׁוֹלְטַת בְּחֻצוֹת הַלְּיָלָה בְּשָׁנֵי צְדִידָה, בְּרַחֲמִים וְדִין. רַחֲמִים לְיִשְׂרָאֵל, וְדִין לְעַמִּים עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת.

פְּתַח רַבִּי חֵיִיא וְאָמַר, אִם נוּחַ לְפָנַי מִרְ שְׁנֵאֲמַר דְּבַר אֶחָד עַל מָה שְׁבֵאתִי כְּתוּב, וַיְהִי בְּחֻצֵי הַלְּיָלָה וְה' הִכָּה כָּל בְּכוֹר בְּאָרֶץ מִצְרַיִם. וּמִזֶּה שְׁאָמַר מִר, נִשְׁמַע שְׁפָסוּק זֶה בְּאוֹתוֹ דְּבַר בָּא, וְאָנוּ הַדְּרָךְ תְּקִינָה לְפָנֵינוּ לְבֵא וְלִשְׁאֵל לְפָנֶיךָ.

פְּתַח רַבִּי שְׁמַעוֹן וְאָמַר, (תהלים קיג) מִי כֹה אֱלֹהֵינוּ הַמְּגַבִּיחֵי לְשִׁבְתָּ וְגו'. מִי כֹה אֱלֹהֵינוּ – שְׁעוֹלָה וּמִתְעַטֵּר לְהִתְיָשֵׁב בְּכְתָר עֲלִיוֹן קְדוֹשׁ, מֵאִיר עַל כָּל הַמְּנוֹרוֹת שְׁמֵאִירוֹת כְּתָרִים וְעֵטְרוֹת. הַמְּשַׁפִּילֵי לְרֵאוֹת – שְׁיִוָּרַד בְּכְתָרֵיו מִכְּתָר לְכְתָר, מְנוֹרָה לְנֵזֶר, מֵאוֹר לְאוֹר, מְנוֹרָה לְמְנוֹרָה, לְהַשְׁגִּיחַ

בְּחֻצוֹת הַלְּיָלָה רְאוּ אֵילָה אַחַת שְׁעַבְרָה לְפָנֵיהֶם, וַיְהִיֶּה צוּנְחַת וּמְרִימָה קוֹלוֹת. שְׁמַעוּ. קָמוּ רַבִּי חֵיִיא וְרַבִּי יוֹסִי וְהִזְדַּעְזְעוּ. שְׁמַעוּ קוֹל אֶחָד שְׁמִכְרִיז וְאוֹמֵר: מִתְעוֹרְרִים קוּמוּ! יִשְׁנִים הַתְּעוֹרְרוּ! עוֹלָמוֹת הַזְּדַמְנוּ לְפָנֵי אֲדוֹנֵכֶם! (שְׁהִי קוֹל יוֹצֵא שְׁכּוֹאֲבַת הָאֵילָה שֶׁל מַעֲלָה וְשֶׁל מַטָּה, שְׁכָתוּב (תהלים כט) קוֹל ה' יַחֲלִל אֵילוֹת וַיַּחֲשֹׁף יַעֲרוֹת) שְׁהִי אֲדוֹנֵכֶם יוֹצֵא לְגַן עֵדֶן, שֶׁהוּא הֵיכָלוֹ, לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ עִם הַצְּדִיקִים, שְׁכָתוּב וּבְהֵיכָלוֹ כְּלוֹ אוֹמֵר כְּבוֹד.

אָמַר רַבִּי חֵיִיא, עַכְשָׁו חֻצוֹת הַלְּיָלָה מְמַשׁ, וְקוֹל זֶה הוּא הַקּוֹל שְׁיִצָּא, וְכוֹאֲבַת הָאֵילָה שֶׁל מַעֲלָה וּמַטָּה, שְׁכָתוּב (תהלים כט) קוֹל ה' יַחֲלִל אֵילוֹת. אֲשֶׁרִי חֲלָקְנוּ שְׁזַכִּינוּ לְשִׁמְעַ אֵת זֶה!

וּבֵא רְאֵה סוּד הַדְּבַר. בְּשַׁעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִרְאָה עַל הַגֶּן, כָּל הַגֶּן מִתְכַּנֵּס וְלֹא נִפְרָד מֵעֵדֶן, וּמִהָעֵדֶן הַזֶּה יוֹצֵאִים מַעֲיֵנוֹת לְכַמָּה דְרָכִים וּשְׁבִילִים, וְהַגֶּן הַזֶּה נִקְרָא צְרוּר הַחַיִּים, שְׁשֵׁם מִתְעַדְנִים הַצְּדִיקִים מֵאוֹר שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, וּבְשַׁעָה זֹו מִתְגַּלָּה עֲלֵיהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְשָׁנִינוּ, בְּשַׁעָה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעוֹרֵר בְּגַן עֵדֶן לְהַשְׁתַּעֲשֵׂעַ עִם הַצְּדִיקִים, כְּרוֹז יוֹצֵא וְקוֹרָא: עוֹרֵי צְפוֹן וּבוֹאֵי תִימָן הַפִּיחֵי גְנֵי יִזְלוּ בְּשָׁמְיֵו יְבֵא דוֹדֵי לְגַנוּ וַיֵּאכֵל פְּרֵי מְגִדְיוֹ. מֵהוּ וַיֵּאכֵל פְּרֵי מְגִדְיוֹ? אֵלוּ קְרַבְנוֹת שְׁנִקְרְבוּ לְפָנֵינוּ מִנְּשִׁמוֹת הַצְּדִיקִים, זֶה בְּחֻצֵי הַלְּיָלָה. בְּזִמָּן אַחַר שְׁאָר קְרַבְנוֹת מְמַשׁ.

יִשְׁבּוּ רַבִּי חֵיִיא וְרַבִּי יוֹסִי. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, בְּכַמָּה פְּעָמִים שְׁאֲלַתִּי, זֶה שְׁכָתוּב וַיְהִי בְּחֻצֵי הַלְּיָלָה וְה' הִכָּה כָּל בְּכוֹר בְּאָרֶץ מִצְרַיִם, לְמָה זֶה לֹא הָיָה בַּיּוֹם, שִׁיתְגַּלָּה לְכָל פְּרָסוּם הַנֶּס? וְלָמָּה מָתוּ כָּל אוֹתָם חֲלָשִׁים שְׁאֲחַר הַרְחִים וְאוֹתָם טְלָאִים שֶׁל בְּנֵי הַצֹּאן, וְלֹא מָתוּ מְלָכִים וְשָׂרִים וְאֲנָשִׁים עוֹרְכֵי קְרָבוֹת כְּמוֹ שֶׁהָיָה בְּסִנְחָרִיב, שְׁכָתוּב (מלכים ב-יט) וַיִּצֵּא מִלֶּאֶף ה' וַיִּךְ בְּמַחְנֵה אֲשׁוּר וְגו'. וְשָׁנִינוּ, כָּלֵם מְלָכִים בְּנֵי מְלָכִים, שָׂרִים וְקִצִּינִים. שֵׁם נִרְאָתָה הַגְּבוּרָה שֶׁל שְׁלִיחַ אֶחָד שְׁלוֹ, יוֹתֵר מִזֶּה שֶׁהָיָה רְאוּי לְהִיּוֹת שְׁלוֹ יוֹתֵר.

אָמַר לוֹ, יָפָה שְׁאֲלַתִּי, וְאֲנִי לֹא שְׁמַעְתִּי דְּבַר בְּזָה וְלֹא אָמַר, אֲבָל הָרִי זְכִיתִי לְכָל זֶה, וְהַדְּרָךְ מִתְקַנֵּת לְפָנֵינוּ. אֲנִי שְׁמַעְתִּי שְׁרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי מִטָּהַר אֶת הַשְּׁוֹקִים שֶׁל טְבַרְיָה, נִלְךְ אֵלָיו. יִשְׁבּוּ עַד

בה בחצות הלילה לעשות הנהגותיה בפעיה אחת
לכן לישראל ושחר לעובדי כוכבים ומזלות.

ועוד, שהלילה הזה לא נחלק ולא עושה
הנהגותיו. מנין לנו? מאברהם, שכתוב
ויחלק עליהם לילה, שנחלק לעשות הנהגותיו. אף
כאן משה אמר כחצות, [מהו כחצות? כמו שנאמר
(מלכים ב-ג) כעלות המנחה, (איוב ה) כעלות גדיש. אף
כאן כחצות] כשמתחלק. שמושה ידע שלא יעשה
הנהגותיו עד שיתחלק.

וכך היה, שלא עשה הלילה הנהגותיו עד
שהתחלק, בחצי האחרון עשה הנהגותיו,
זהו שכתוב ויהי בחצי הלילה. מה זה בחצי?
במחצית האחרונה, בזמן שהיא שולטת, ונמצאת
זאת הזאת לעשות הנהגות תמיד. וכל הנהגה
שנעשית בלילה, נעשית במחצית האחרונה.

וה' הפה כל בכור. וה' - הוא ובית דינו. וה' - הוא
והנהגותיו. הפה כל בכור - הפה? משה לא
אמר אלא ומת וגו', מהו הפה? אלא שהתעורר כה,
כמו שהפחיד אותו משה, שכתוב והנה לא שמעת
עד כה.

ושנינו, פרעה היה חכם מכל מכשפיו, והסתכל
בזאת שתעשה בו דין, ועתידה להחריב
את ארצו, כמו שאמר משה, בזאת תדע כי אני ה'.
ובהוא מה כתוב? (שמות ז) ויפן פרעה. מה זה
ויפן? שהפנה לבו מהרהור זה, כמו שנאמר ויפן
אחרון. ויבא אל ביתו ולא שות לבו גם לזאת. גם
- לרבות זו שעתידיה להחריב את ארצו, ולא שם
לבו כנגד זאת.

כל בכור - אפלו דרגות עליונות ותחתונות נשברו
משלטונם (מהשתלשלותם), כל אותם ששולטים
בחכמה שלהם, שכתוב בארץ מצרים. וכל
הדרגות, העליונות והתחתונות שנשברו משלטונם
(מהשתלשלותם), כלם נראות (נרמזות) בפסוק, שכתוב
מבכור פרעה הישב על כסאו עד בכור השפחה
אשר אחר הרחמים וכל בכור בהמה. הרי כלם
נראים בפסוק.

סתמו של דבר, מבכור פרעה הישב על כסאו -
כתר תחתון של שליטת המלכות (מהמלכות)
שלמעלה. עד בכור השפחה - כתר שמאל מתחתיה

בעליונים ותחתונים. זהו שכתוב (שם יד) ה' משמים
השקיף על בני אדם וגו'.

בא ראה, כתוב ויהי בחצי הלילה. כחצי היה צריך
(לכתב), או כחצות, כמו שאמר משה. ואם כמו
שאמרו חברינו, שלא יאמרו אצטגניני פרעה, משה
בדאי הוא. הרי הקשיא במקומה עומדת בשלשה
אפנים, שאפלו ישראל יאמרו כן. אחד - שאם כן,
היה לו לומר, ויאמר משה כחצות הלילה. למה
אמר כה אמר ה' וגו', כמו שלא יכון את השעה,
שהרי לא יתפסו במשה אלא בפטרון, משום שאמר
כה אמר ה' וגו'? שנים - שהרי משה אמר עד בכור
השפחה אשר אחר הרחמים, ולא היה כן, אלא עד
בכור השבי אשר בבית הבור. על כל פנים, אפלו
ישראל גם יאמרו כן, שהרי לא התבררו הדברים.
שלשה - שהוא אמר משם הפטרון כחצות, וכתוב
ויהי בחצי הלילה.

ועוד שאלה שלכם יותר על המשא שלא יכולה
הבהמה לסבל, למה היה בחצות הלילה ולא
ביום? ולמה מתו כל אותם החלשים שאחר
הרחמים? אלא הכל הוא סוד עליון בין קוצרי
השדה, והכל הכשר (התבשר) בנביא הנאמן.

אשרי חלקו של משה, שעליו כתוב יפית מבני
אדם הוצק חן בשפתותיה על כן ברכך
אלהים לעולם. אהבת צדק ותשנא רשע על כן
משחך אלהים אלהיך שמן ששון מחבריה. יפית
מבני אדם - משת וחנוך. הוצק חן בשפתותיה -
מנח ובניו. על כן משחך אלהים אלהיך - מאברהם
ויצחק. שמן ששון - מיעקב. מחבריה - משאר
נביאים. וכי גבר שעולה בדרגות עליונות שלא
עולה שום אדם אחר לא יודע מה שאומר?

אלא כן שנינו, הכתר הזה שנקרא זא"ת, נקרא
אש"ה, כמו שנאמר (בראשית ב) לזאת יקרא
אשה. למה? משום כי מאיש לקחה זאת. מי הוא
איש? אותו שנקרא זה, וזהו איש זכר, כמו שנאמר
(שמות לב) כי זה משה האיש. האיש הזה. ונקרא איש
זה, וזה איש. וזאת נלקחה מזה שנקרא זכר.

ומשום כן התמר הזה זכר ונקבה, שלא עולה זה
בלי זה. תמר, כמו שנאמר (שיר ג) כתמרות
עשן. מה עשן עולה לכן ושחר, אף כן הכל כלול

לְמַדְנֵנוּ, כָּל הַזְמַנִּים וְהַחֲגִים וְהַשְּׁבֻתוֹת, כָּל־מִן
זְכוּרֵן לְזֶה, וְעַל זֶה הִתְקַיְמוּ כָּל־מִן,
שְׂאֵל־מִלָּא זֶה לֹא הֵיְתָה שְׁמִירָה שֶׁל זְמַנִּים וְחֲגִים
וְשְׁבֻתוֹת, וְלִכֵּן לֹא כָּל־הַזְכוּרֵן שֶׁל מִצְרִים מְכַל
הַזְמַנִּים וְהַחֲגִים וְהַשְּׁבֻתוֹת. בֹּא רֵאֵה, דִּין (זֶה) הוּא
יְסוּד וְשֵׁרֶשׁ שֶׁל הַתּוֹרָה, וְכָל מִצְוֹתָיו, וְכָל הָאֱמוּנָה
הַשְּׁלֵמָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

וְעוֹד, לָמָּה לֹא הָיָה בְיוֹם כָּפִי שְׂשֻׁלְתָם? שְׁנִינוּ,
כְּתוּב הַיּוֹם אַתֶּם יִצְאִים, וְכְתוּב הוֹצִיאָךְ ה'
אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם לֵילָה. אֲלֵא שְׁנִינוּ, עֵקֶר גְּאֻלַּת
יִשְׂרָאֵל לֹא הָיָה אֲלֵא בַלֵּילָה, שֶׁהַלֵּילָה מִתִּיר קְשָׁרִים
וְעוֹשֶׂה נְקֻמוֹת, וְהַיּוֹם הוֹצִיא אוֹתָם בְּרֵאשׁ גְּלוּי, זֶהוּ
שְׁכָתוֹב (בַּמְדַּבֵּר לֵג) יִצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיַד רַמָּה לְעֵינֵי
כָּל מִצְרַיִם. (וְעוֹד, הַלֵּילָה מִתִּיר אֶת הַקְּשָׁרִים וְעוֹשֶׂה נְקֻמוֹת
וְדִינִים, וְהַיּוֹם מְגַלֶּה וּמְפָרְסֵם הַנֶּסֶם וְהַנְּקָמָה שֶׁנַּעֲשֶׂה. זֶהוּ שְׁכָתוֹב
יִצְאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל בְּיַד רַמָּה וְגוֹ'). וְכְתוּב וּמִצְרַיִם מְקַבְּרִים
אֶת אֲשֶׁר הִכָּה ה' בָּהֶם כָּל בְּכוֹר. זֶהוּ פְּרֻסוֹם הַנֶּסֶם.

בָּאוּ רַבֵּי חִיָּא וְרַבֵּי יוֹסִי, הַשְּׁתַּטְּחוּ לְפָנָיו וְנִשְׁקוּ
יָדוֹ, וּבְכוּ וְאָמְרוּ, חֲקִיקוֹת עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים
מְרִימִים רֵאשׁ בְּזֻכוּתָךְ. עֲשֵׂה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
יְרוּשָׁלַיִם לְמַטָּה כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה. עֲשֵׂה [רִשְׁבִּי"
חֻמוֹת הָעִיר הַקְּדוּשָׁה וְשַׁעֲרֶיהָ. מִי שֶׁנִּכְנַס, לֹא נִכְנַס
עַד שִׁיפְתָּחוּ הַשַּׁעֲרִים. מִי שֶׁעוֹלָה, לֹא עוֹלָה עַד
שִׁיפְתָּקְנוּ הַמְּדַרְגּוֹת שֶׁל הַחֻמוֹת. מִי יָכוֹל לְפָתַח
אֶת שַׁעֲרֵי הָעִיר הַקְּדוּשָׁה, וּמִי יָכוֹל לְהַתְקִין אֶת
הַמְּדַרְגּוֹת שֶׁל הַחֻמוֹת? זֶה רַבֵּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי,
שֶׁהוּא פּוֹתַח שַׁעֲרִים שֶׁל סוּדוֹת הַחֲכָמָה וְהוּא מְתַקֵּן
דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת. וְכְתוּב (דְּבָרִים טז) יִרְאֵה כָּל זְכוּרְךָ
אֶת פְּנֵי הָאֲדוֹן ה'. מִי זֶה פְּנֵי הָאֲדוֹן ה'? זֶה רַבֵּי
שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאי, שְׁמִי שֶׁהוּא זָכָר מִן הַזְּכָרִים צְרִיךְ
לְהִרְאוֹת לְפָנָיו.

אָמַר לָהֶם, עַד עַכְשָׁיו לֹא סִימְנוּ הַדְּבָר עַל
שְׂאֵלְתְכֶם, שֶׁהָרִי שְׁנִינוּ וְה' הִכָּה כָּל בְּכוֹר,
כָּל בְּכוֹר סֵתֶם, כְּמוֹ שְׂאֵמְרָנוּ. וְהַכֵּל הָיָה כְּמוֹ שֶׁל
אוֹתָם שְׁמַתוֹ, אוֹתָם קוֹשְׁרֵי הַקְּשָׁרִים שֶׁהָיוּ
מִשְׁתַּמְשִׁים בְּכַשְׁפֵּיהֶם בְּאוֹתָם הַכְּתָרִים. מֵהֶם
מִשְׁתַּמְשִׁים בְּעֲלִיוֹנִים וּמֵהֶם בַּתַּחְתּוֹנִים, וְאָף עַל גַּב
שְׁכָלָם הֵם תַּחְתּוֹנִים. וְכָל אֶרֶץ מִצְרַיִם מְלֵאָה הֵיְתָה
כְּשָׁפִים, וְכְתוּב כִּי אֵין בֵּית אֲשֶׁר אֵין שָׁם מֵת.

שֶׁל שְׁלִיטָה מֵאַחַר אַרְבַּע (מִכְתָּר אַחַר) רַחֲמִים, אַרְבַּע
מַחְנוֹת. (מִשְׁמַע) מִשׁוּם שְׁכָתוֹב אַחַר הַרַחֲמִים, (וְלֹא מִן
הַרַחֲמִים). וְכָל בְּכוֹר בְּהֵמָה - תַּחְתּוֹנִים מִתַּחְתּוֹנִים,
נִקְבָּה מְנַקְבוֹת, שְׁנַמְצָאוּ בְּאַתּוֹנוֹת בְּבִהְמוֹת
וְחֻמוֹרִים, בְּגִדּוּלִים וּבְקֻטְנִים, וּמְקַבְּלִים מֵהֶם גְּבָרִים
וְנִקְבוֹת. עַד בְּכוֹר הַשְּׂבִי אֲשֶׁר בְּבֵית הַבּוֹר - אוֹתָם
שִׁוִּיצָאִים מִשְׁפָּחָה, שְׁבָהֶם עוֹשִׂים לְאִסְרִים
שִׁישְׁתַּעֲבְדוּ בָהֶם לְעוֹלָמִים וְלֹא יִצְאוּ לַחֲרוֹת.

וּבְבַטְחוֹן הַדְּרָגוֹת הִלְלוּ סִרְבוּ הַמִּצְרַיִם, שְׁבָהֶם
עָשׂוּ קֶשֶׁר לְיִשְׂרָאֵל שֶׁלֹּא יִצְאוּ
מִעַבְדוֹתָם לְעוֹלָמִים. וּבְזֶה נִרְאִית הַגְּבוּרָה וְהַשְּׁלִטוֹן
שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְזָכוּרֵן זֶה לֹא יִכְלֶה מִיִּשְׂרָאֵל
לְדוּרֵי דוֹרוֹת. שְׂאֵם לֹא הָיָה כַח וּגְבוּרָה שֶׁל הַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא, כָּל מַלְכֵי הָעַמִּים וְכָל מְכַשְׁפֵי הָעוֹלָמוֹת
וְחַכְמֵי הָעוֹלָמוֹת, לֹא יִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִן הָעַבְדוּת,
שֶׁהִתִּיר אֶת הַקְּשָׁרִים שֶׁלָּהֶם וְשָׁבַר אֶת כָּל אוֹתָם
הַכְּתָרִים כְּדִי לְהוֹצִיא אוֹתָם. עַל זֶה כְּתוּב (יִרְמִיָּה י') מִי
לֹא יִרְאֶךָ מִלֶּךְ הַגּוֹיִם כִּי לֶךָ יֵאָתֶה כִּי בְּכָל חַכְמֵי
הַגּוֹיִם וּבְכָל מַלְכוּתָם מֵאֵין כְּמוֹךָ.

בְּבָה רַבֵּי שְׁמַעוֹן, הָרִים קוֹלוֹ וְנִאֲנַח. אָמַר, אֲשַׁכּוּל
הַקְּנִטוֹר נִמְצָא. חֲשַׁבְתָּם שְׁשַׁבַח הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא כְּמָה פְּעָמִים, (דְּבָרִים ה') אֲשֶׁר הוֹצִיאָתִיךָ מֵאֶרֶץ
מִצְרַיִם, (שֵׁם טז) הוֹצִיאָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ מִמִּצְרַיִם, (שֵׁם ה')
וַיִּצְאָךְ ה' אֱלֹהֶיךָ מִשֵּׁם, (שְׁמוֹת יב) הוֹצִיאָתִי אֶת
צְבָאוֹתֶיכֶם, (שֵׁם יג) זָכוֹר אֶת הַיּוֹם הַזֶּה אֲשֶׁר יִצְאָתָם
מִמִּצְרַיִם, (דְּבָרִים ד') וַיּוֹצֵאָךְ בְּפָנָיו בְּכַחוֹ הַגְּדוֹל
מִמִּצְרַיִם, הוֹצִיא ה' אֶתְכֶם מִזֶּה.

אֲלֵא שְׁנִינוּ, עֲשֵׂרָה כְּתָרִים הֵם לְמַטָּה כְּמוֹ
שְׁלֹמֶעֱלָה, וְכָל־מִן נִסְתָּרִים בְּשִׁלְשֵׁת אֱלֹהֵי
שְׂאֵמְרָנוּ. וְשִׁלְשֵׁה קְשָׁרִים קְשׁוּרִים בָּהֶם עַל שִׁלְשֵׁ
דְּרָגוֹת אֵלוֹ שְׁבָהֶם עָשׂוּ שִׁישְׁרָאֵל לֹא יִצְאוּ
מִשְׁעַבְדוּם לְעוֹלָמִים.

אֲשֵׁרִיכֶם אַבְרָהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב, שְׁבֻזְכוּתְכֶם הִתִּירוּ
אֶת הַקְּשָׁרִים, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זָכָר
שִׁלְשֵׁת קְשָׁרֵי הָאֱמוּנָה שֶׁלְכֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת ב')
וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת בְּרִיתוֹ אֶת אַבְרָהָם אֶת יִצְחָק וְאֶת
יַעֲקֹב. אֶת אַבְרָהָם - הָרִי קֶשֶׁר אַחַד שֶׁל אַבְרָהָם. אֶת
יִצְחָק - הָרִי קֶשֶׁר שְׁנַיִם שֶׁל יִצְחָק. וְאֶת יַעֲקֹב - הָרִי
קֶשֶׁר שְׁלִישִׁי, שְׁלֵמוֹתוֹ שֶׁל יַעֲקֹב.

אף כאן שמירה וליל. מה להלן שמירה ולילה, אף כאן שמירה ולילה.

ולילה נקרא אגב זכר, זהו שכתוב (ישעיה כ"א) אָתָא בְּקָר וְגַם לַיְלָה. בְּקָר, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (בראשית י"ט) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם בַּבֶּקֶר, שֶׁהוּא מִדְתּוֹ מִמָּשׁ. וְכָתוּב (תהלים ה') ה' בְּקָר תִּשְׁמַע קוֹלִי, בְּקָר מִמָּשׁ.

ישבו רבי חייא ורבי יוסי, ולמד להם הסוד של תורת כהנים, והיו חוזרים כל יום ויושבים לפניו. יום אחד יצא רבי שמעון לחוץ, הלכו עמו, הגיעו לשדה אחד וישבו.

פתח רבי שמעון ואמר, בא ראה, כתוב (קהלת ז') אָתָּה הַכֹּל רֵאִיתִי בְיַמֵּי הַבְּלִי יֵשׁ צָדִיק אֶבֶד בְּצַדִּיקוֹ וַיֵּשׁ רָשָׁע מְאָרִיךְ בְּרַעְתּוֹ. שְׁלֵמָה שֶׁהִיְתָה חֲכָמָתוֹ יִתְרָה (מכבדת) על הכל, מה הוא אמר בפסוק הזה? אלא שלמה רמז רמז של חכמה, שהרי ראינו שדרכי הקדוש ברוך הוא אינם כף, שהרי כתוב ולתת לאיש כדרכיו וכפרי מעלליו. אלא שני ענינים הם שפאן רמז.

ששנינו, כשענין הקדוש ברוך הוא רוצים להשגיח בעולם ולעין בו, כמו שכתוב (ענין ה' המה משוטטים בכל הארץ (זכריה ד'), וכתוב כי וגו') כי ה' עיניו משוטטות בכל הארץ, ונמצאים רשעים בעולם, אותו צדיק שנמצא בדור נתפס בחטאם, ולרשעים מאריך הקדוש ברוך הוא רגזו עמם עד שישובו, ואם לא - לא ימצא מי שיבקש עליהם רחמים. זהו שכתוב יש צדיק אבד בצדקו, משום שאותו צדיק הסתלק מהעולם.

משום כף שנינו, לעולם אל ידור אדם אלא במקום שאנשי מעשה דרים בתוכו. מה הטעם? משום שאוי לזה שמדורו בין הרשעים, משום שהוא נתפס בחטאיהם, ואם דיורו בין צדיקים, מיטיבים לו בגללם.

שהרי רב חסדא היה דיורו בראשונה בין קפוטקאים, והשעה הייתה דחוקה לו ומחלות רודפות אחריו. נסע ושם מדורו בין בעלי מגנים של צפורי, ועלה וזכה לכמה טובות, לכמה עשר, לכמה תורה, ואמר: כל זה זכיתי על שנכנסתי בין אותם שהקדוש ברוך הוא משגיח להיטיב להם.

ונעשה דין בכל, בשעה שהתכנסו כלם בבתייהם ולא היו מתפזרים במדבר ובשדה, אלא כלם נמצאו בבתייהם, [ואור הנר יפה לבדיקה מבחוץ] ועשה הלילה את דיניו בכל באותה שעה. ושנינו שהיה מאיר הלילה כמו היום בתקופת תמוז, וראה כל העם את דיני הקדוש ברוך הוא, זהו שכתוב (תהלים קל"ט) וְלַיְלָה כִּיּוֹם יֵאִיר כַּחֲשָׁכָה כְּאוֹרָה.

ובשעה שיצאו, נמצאו כלם מתים בשוקים לעיני הכל. רצו לקבר אותם ולא מצאו, וזה היה קשה להם מהכל. ראו את ישראל יוצאים לעיניהם בצד אחד, וראו את מתייהם בצד האחר. ובכל היה פרסום הנס שלא היה כזה מיום שנברא העולם.

ובא ראה, כתוב ליל שמרים הוא לה' להוציאם וגו', הוא הלילה הזה לה' שמרים לכל בני ישראל וגו'. פסוק זה קשה, כיון שאמר ליל, מה זה שמרים, ולא שמור? שמור היה צריך (לכתב)! וכתוב הוא הלילה הזה. ליל אמר בהתחלה, ואחר כך לילה.

אלא כף שנינו, כתוב (דברים כ"ב) כִּי יְהִיָּה נַעֲרָה בְּתוּלָה. נַעֲרָה כְּתוּב, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּל זָמַן שֶׁלֹּא קִבְּלָה זָכָר, נִקְרָאת נַעֲרָה. מִשְׁקִבְּלָה זָכָר, נִקְרָאת נַעֲרָה. אֵף כָּאֵן, לַיִל - עַד שֶׁלֹּא קִבְּלָה זָכָר. וְאֵף עַל גַּב שֶׁכְּתוּב בּוֹ שְׁמוּרִים - זָכָר הִיָּה עֲתִיד לְהִתְחַבֵּר עִמָּה. וּבִשְׂעָה שֶׁהִתְחַבֵּר עִמָּה זָכָר, כְּתוּב הוּא הַלַּיְלָה הַזֶּה לַה' שְׁמֵרִים. שְׁמוּרִים - זָכָר וְנִקְבָּה, וּמִשּׁוּם כֶּף כְּתוּב הַלַּיְלָה הַזֶּה.

ובמקום שנמצאו זכר ונקבה אין שבח אלא לזכר. וכך שבחו ישראל בתשבחותיהם לזכר ולא לנקבה, זהו שכתוב (שמות טו) זֶה אֱלֹהֵי וְאֵנּוּהוּ, שֶׁאֵין שְׁבַח בְּמָקוֹם שֶׁזָכָר וְנִקְבָּה נִמְצָאִים אֲלֵא לְזָכָר. וְעַל זֶה (ולזה) מְחַכִּים יִשְׂרָאֵל, שֶׁכְּתוּב (ישעיה כ"ה) זֶה ה' קִנְיָנוּ לוֹ נִגְלָה וְנִשְׁמָחָה בִּישׁוּעָתוֹ. מִשּׁוּם שֶׁכֶּף עֲתִיד לַעֲשׂוֹת לָהֶם, שֶׁכְּתוּב (מיכה ז') כִּימִי יֵצֵאתָ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם אֲרָאנוּ נִפְלְאוֹת.

וסוד זה כף הוא - כמו שפאן ליל ולילה, כף עתיד הקדוש ברוך הוא לעשות להם, שכתוב שמר מה מלילה שמר מה מליל. מה להלן שמירה וליל,

וּפְרָסָם שֶׁהִכֵּל תְּלוּי בִימֵי הַבְּלִי. כְּלוֹמֵר, בְּזִמְנָן שֶׁהִבֵּל הַזֶּה יוֹנֵק מִן הַדִּין כְּדִי לַעֲשׂוֹת דִּין, צְדִיק אֲבָד בְּצַדִּיקוֹ. וּבְזִמְנָן שֶׁהִבֵּל הַזֶּה יוֹנֵק מִרְחֻמִּים, רִשָּׁע מֵאַרְיֵה בְּרַעְתּוֹ, וּשְׂנִיָּהִם תְּלוּיִים בְּהֵבֵל הַזֶּה. וְלִכְּנָן כְּתוּב בִּימֵי וְלֹא כְּתוּב בְּיוֹם, וְהִכֵּל תְּלוּי בִימֵי הֵבֵל זֶה. מִי שֶׁנִּפְגָּשׁ בְּדִין - בְּדִין, וּמִי שֶׁנִּפְגָּשׁ בְּרְחֻמִּים - בְּרְחֻמִּים.

וְאִם תֹּאמֵר, יֵשׁ צְדִיק אֲבָד, וְלֹא אָמַר אֲבוּד - כִּי הוּא אֲבוּד מִמֶּשׁ, שְׁאוֹתוֹ הַדִּין אֲבוּד לְצְדִיק מִהָעוֹלָם וּמִהַדּוֹר. וְיֵשׁ רִשָּׁע מֵאַרְיֵה בְּרַעְתּוֹ - מֵאַרְיֵה מִמֶּשׁ. שֶׁשְׁאוֹתוֹ הַדִּין (הֵבֵל) יוֹנֵק מִרְחֻמִּים, עוֹשֶׂה רְחֻמִּים לְאוֹתוֹ רִשָּׁע וּמֵאַרְיֵה לוֹ.

עַד שֶׁהָיוּ יוֹשְׁבִים, רָאוּ קִיטוֹר שֶׁהָיָה עוֹלָה לְמַעְלָה וַיּוֹרֵד לְמַטָּה. אָמַר, הַתְּעַטְרוּת הַתְּעַטֵּר בְּרַפְּשׁ (בְּעֵנִיּוֹת) הָאָרֶץ מְלַמְעֵלָה. בֵּין כֶּךָ וְכֶךָ הָעֵלָה אוֹתוֹ שְׂדֵה רֵיחַ מִכָּל הַבְּשָׂמִים. אָמַר, נִשְׁבַּ כָּאֵן, שֶׁשְׂכִינָה עוֹמֶדֶת אֶצְלָנוּ. מִשּׁוּם כֶּךָ כְּרִיחַ שְׂדֵה אֲשֶׁר בְּרָכוּ ה'.

פָּתַח וְאָמַר, (כְּרֹאשִׁית כּו) וַיִּרְחַ אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו וַיִּבְרַכְהוּ וַיֹּאמֶר רֵאֵה רֵיחַ בְּנֵי וְגו'. וַיִּרְחַ אֶת רֵיחַ בְּגָדָיו, מִשְׁמַע שְׁאוֹתָם לְבוֹשִׁים הָיוּ מַעֲלִים רֵיחַ טוֹב, (שְׁלֹא זוּז) וְאַחַר כֶּךָ זוּז מֵהֶם אוֹתוֹ רֵיחַ. עֲכָשׁוּ יֵשׁ לְהַסְתַּפֵּל, כְּתוּב רֵיחַ בְּגָדָיו, וְכְתוּב רֵיחַ בְּנֵי, וְלֹא אָמַר רֵיחַ הַבְּגָדִים, אֲלֵא רֵיחַ בְּנֵי. אֲלֵא שְׂנִינּוּ, כִּינֵן שְׂנִינְסָ יַעֲקֹב, נִכְנַס עִמּוֹ גֵּן עֵדֶן. וְשְׂנִינּוּ, אוֹתָם בְּגָדִים הָיוּ שֶׁל אָדָם הָרֹאשׁוֹן, שְׁכָתוּב (שם א) וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים לְאָדָם וּלְאִשְׁתּוֹ כְּתָנֹת עוֹר וַיְלַבְּשֵׁם, וְהוֹצִיאֵם מִגֵּן עֵדֶן.

וְאִם תֹּאמֵר שְׁכָתוּב וַיִּתְּפְרוּ עֲלֵה תֹאנָה, שְׁאַלְהֵ הָיוּ, אִם כֶּךָ לָמָּה כְּתוּב וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים, וְכְתוּב כְּתָנֹת עוֹר, הָרִי לֹא הָיוּ אֲלֵא עֲלֵה תֹאנָה? אֲלֵא כְּתָרְגוּמוֹ: לְבוֹשֵׁי כְבוֹד, וְהָיוּ מַעֲלִים רֵיחֹת מִבְּשָׂם שֶׁל גֵּן עֵדֶן.

וְשְׂנִינּוּ, בְּשֵׁם מְלֹא נַעֲשׂוּ, שְׁכָתוּב וַיַּעַשׂ ה' אֱלֹהִים, מֵהַ שְׁלֹא נַעֲשׂוּ בּוֹ שְׂמִים וְאַרְץ. וְהָרִי כְּתוּב (שם ב) בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשְׂמִים? לֹא קָשָׁה. זֶה כְּשֶׁנַּעֲשׂוּ, לֹא נַעֲשׂוּ בְּשֵׁם מְלֹא, פָּרַט לְכִשְׁהַתְּקִימוֹ, בְּשֵׁם מְלֹא הַתְּקִימוֹ.

וּמֵה שְׁאַמְרוּ שְׁאוֹתָם לְבוֹשִׁים הָיוּ לְאוֹתוֹ עֲשׂוּ הַרְשָׁע שֶׁלְקַח אוֹתָם מִנְמָרוֹד - כֶּךָ בְּאַרְנֹו.

דָּבָר אַחַר אֶת הַכֹּל רְאִיתִי בִימֵי הַבְּלִי - וְכִי שְׁלֵמָה, שְׁדַרְגוֹת עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁל חֲכָמָה הָיוּ בּוֹ עַל כָּל בְּנֵי הַדּוֹר, שְׁכָתוּב וַיַּחֲכֶם מִכָּל הָאָדָם, [וְהִשְׁתַּדְּלוּתוֹ בְּתוֹרָה לַעֲשׂוֹת טוֹב וְאַמְתָּ] שְׁכָתוּב וַיֵּשֶׁב שְׁלֵמָה עַל פְּסָא ה' לְמַלְךְ, אָמַר בִּימֵי הַבְּלִי, וְכְתוּב (קֵהֶלֶת א) הֵבֵל הַבְּלִים אָמַר קֵהֶלֶת?

וְשְׂנִינּוּ, שְׁבַע שְׁמוֹת נִקְרָא: שְׁלֵמָה, יְדִידִי"ה, אָגוֹר, בֶּן יֶקָא, אִיתִיא"ל, לְמוֹאֵל, קֵהֶלֶת. קֵהֶלֶת כְּנֻס כְּלָם, וְכָלֶם נִקְרָא כְּעֵין שֶׁל מַעְלָה. קֵהֶלֶת כְּנוּס קָדוֹשׁ שֶׁל עֲשָׂרָה, מִשּׁוּם כֶּךָ קֵהֶל אֵין פְּחוֹת מַעְשָׂרָה, וְקֵהֶל אֶפְלוּ מֵאָה, וְקֵהֶלֶת כָּלֶל שֶׁל הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר קֵהֶלֶת יַעֲקֹב.

וְשְׂנִינּוּ, שְׁמוֹתָיו נִקְרָאוּ עַל שֵׁם הַחֲכָמָה, וּמִשּׁוּם כֶּךָ עָשָׂה שְׁלֵשָׁה סְפָרִים: שִׁיר הַשִּׁירִים, קֵהֶלֶת, מְשָׁלִי. וְכָלֶם לְהַשְׁלִים הַחֲכָמָה. שִׁיר הַשִּׁירִים כְּנֻס חֶסֶד, קֵהֶלֶת כְּנֻס דִּין, מְשָׁלִי כְּנֻס רְחֻמִּים, כְּדִי לְהַשְׁלִים אֶת הַחֲכָמָה. וְהוּא עָשָׂה כָּל מַה שֶׁעָשָׂה כְּדִי לְהִרְאוֹת חֲכָמָה, וּכְנֻס דְרָגָה (וּכְנֻס סוּד) עֲלִיּוֹנָה, וְהוּא אָמַר בִּימֵי הַבְּלִי, הֵבֵל הַבְּלִים.

אֲלֵא, סוּד שֶׁל הֵבֵל נִכְבָּד הוּא, וְהוּא הֵבֵל שְׁיוּצָא מִהַפָּה. וְסוּד הֵבֵל שְׁיוּצָא מִהַפָּה נַעֲשָׂה מִמְנוֹ קוֹל. וְשְׂנִינּוּ, אֵין הָעוֹלָם מִתְקִים אֲלֵא בְּהֵבֵל פִּיָּהֶם שֶׁל תִּינוּקוֹת שֶׁל בֵּית רַבֵּן שְׁלֹא חֲטָאוּ. שְׁלֹא חֲטָאוּ מִמֶּשׁ. [וְקוֹל] וְהֵבֵל נַעֲשָׂה בְּרוּחַ וּמִים, וְכָל מַה שֶׁנַּעֲשָׂה בְּעוֹלָם נַעֲשָׂה בְּהֵבֵל. וְסוּד [שֶׁל דָּבָר] שְׁהֵבֵל זֶה שֶׁל תִּינוּקוֹת נַעֲשָׂה קוֹל, וּמִתְפַּשֵּׁט בְּעוֹלָם, וְהֵם שׁוֹמְרֵי הָעוֹלָם וְשׁוֹמְרֵי הָעִיר. זֶהוּ שְׁכָתוּב (תְּהִלִּים קכז) אִם ה' לֹא יִשְׁמַר עִיר וְגו'.

סדר הלימוד ליום ל שבט [יום 148 בשנה]

וּבֵא רֵאֵה, הוּא הֵבֵל, הוּא קוֹל. מֵהַ בֵּין זֶה לְזֶה? הֵבֵל (הוּא קוֹל) עוֹמֵד בְּכַח לְהוֹצִיא קוֹל. קוֹל מִמֶּשׁ עוֹמֵד בְּקִיּוּמוֹ (שְׁלֹא) לְהוֹצִיא דָּבָר (אַחַר), וְאוֹתוֹ הֵבֵל שֶׁהָיָה יִרְשֵׁת אָבִיו קָרְאוּ הֵבֵל, וּמִמְנוֹ רֵאֵה כָּל מַה שֶׁרָאָה. וְאַף עַל גַּב שְׁסִיּוּעִים רַבִּים מְלַמְעֵלָה, אַחֲרֵים הָיוּ לוֹ, וְלִהְיוֹדִיעַ הַדָּבָר אָמַר בִּימֵי הַבְּלִי. שְׁדָּבָר זֶה בֵּא מִשְׁם.

וְסוּד הַדָּבָר - הַכֹּל הֵבֵל, אֶת הַכֹּל רְאִיתִי בִימֵי הַבְּלִי יֵשׁ צְדִיק אֲבָד בְּצַדִּיקוֹ. זֶהוּ סוּד הַדָּבָר שֶׁגָּלָה

ממש, שראה שבו היה הדבר תלוי (וראוי היה להתברך) ונראה, וזכותו עולה להתברך, ונכנס עמו גן עדן. ומשום כך, כשהתרעם עשו, אמר גם ברוך יהיה.

אמר רבי יצחק, לא הצטרכה תורה לכתב אלא מהחדש הזה לכם ראש חדשים. מה הטעם? משום שזה היה תחלת הלכנה, ועל זה התורה הצטרכה לכתב מכאן, שהרי בקדוש ברוך הוא נקשר הדבר.

ולא קשה שלא כתוב זאת, החדש הזאת, שהרי זה וזאת מתקשרים כאחד. ובמקום שיש זכר ונקבה כאחד, אין השבח אלא לזכר, ועל זה ראשון הוא לכם לחדשי השנה, לחדשי השנה ודאי. אמר רבי יהודה, למה פעמים לכם? אמר רבי יצחק, מהם נשמע יותר, כמו שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו. התקשרות זו לכם, ולא לשאר העמים.

דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש ששה וגו'. בעשור, למה בעשור? אמר רבי אבא, בזמן שמאיר היובל ללכנה, שכתוב ביובל, בעשור לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא.

ויקחו להם איש ששה לבית אבת, למה? משום שבזמן זה צריך למשך אותו, שהרי שנינו, בדבר זה נשבר הכתר [אחד] התחתון שנאחזים בו כל שאר הכתרים התחתונים. ועל זה פרש משה ואמר משכו וקחו לכם צאן, כמו שכתוב צאן ועבד ושפחה.

אמר הקדוש ברוך הוא, עשו אתם מעשה למטה, ואני אשבר את כחם למעלה. וכמו שאתם תעשו באש, שכתוב כי אם צלי אש - אף אני כך אעביר אותו באש בנהר דינור.

למה נמשך בעשרה ונשחט בארבעה עשר? אמר רבי אבא, בזה התקשרו ישראל ארבע מאות שנה. ואף על גב שארבע מאות שנה לא השתעבדו בהם, מפל מקום, הואיל והיה עתיד להתקשר בהם, נחשב עליו כאלו השתעבד בהם כל ארבע מאות שנים. משום זה מעפבים אותו ארבעה ימים קשור בךשותם של ישראל, ואחר כך ושחטו אתו כל קהל עדת ישראל בין הערבים.

והדבר קשה, שאם כך, הרי כתוב לאדם ולאשתו. לבושים לאדם ולבושים לחנה. לבושים של חנה מה נעשו? ועוד, שאם כך, במה נקברו? האם תעלה על דעתך שהם עזבו וזרקו מהם הזהר העליון שנתן להם הקדוש ברוך הוא?

אלא אותם לבושים שהתלבשו בהם אדם ואשתו, לא התלבש בהם אדם אחר, שבאותם לבושים דמו כמו שלמעלה. ואם תעלה בדעתך שהם מעצמם התלבשו בהם - בא ראה, כתוב וילבשם, שהקדוש ברוך הוא הלביש אותם, אשרי חלקם.

כתוב (תהלים קד) ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת. וכתוב (שם צו) הוד והדר לפניו. וכתוב (שם קד) עוטה אור כשלמה וגו'. כיון שהתלבש [מה שהתלבש], עשה מה שעשה. מלמד שהתעטף הקדוש ברוך הוא באור וברא את השמים. אלא במה בארנו החמדת אשר אתה בבית? החמדת - בגדי מלכות במשי וזהב, ודרך העולם שגונזים אותם בכשמים וריחות לכבוד הלבושים שלהם.

בא ראה, וירח את ריח בגדיו - בתחלה. וכשהרגיש אמר, ראה ריח בני, שידע שבו הדבר היה תלוי, שבגללו העלה ריח. כריח שדה אשר ברכו ה', וכי מנין היה יודע יצחק ריח שדה אשר ברכו ה'?

אלא שני דברים הם, והכל הוא אחד, שכתוב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב. וכי לא היה לו בית או מקום אחר להתפלל? אלא אותו השדה היה אשר קנה אברהם סמוך למערה, שכתוב השדה אשר קנה אברהם מאת בני חת. ובשעה שהיה יצחק נכנס אליו, ראה שכינה עליו, והעלה ריחות עליונים קדושים, ומשום כך היה מתפלל שם, וקבעו לתפלתו.

ולמה אברהם לא היה מתפלל שם? משום שקביעות של מקום אחר היתה לו בתחלה, ודבר אחר ריח שראה בהר המוריה. ולמה נקרא מוריה? על שם המור הטוב שהיה שם.

והבל היה, וגן עדן שנכנס עמו וברכו, ומשום כך לא תלה הדבר בלבושים, אלא ביעקב

ונכנסו ברשות הקדושה. ועל זה כתוב שבעת ימים מצות תאכלו.

אמר רבי שמעון, מצת כתוב, כמו שנאמר מראת אלהים. ולמה נקראו מצת? דין, דין קדוש, דין שנאחז בשם הקדוש, דין שלא היה קשה כל אותו זמן בתוך ישראל, שהרי הלבנה עומדת בפגם, ועל שעומדת הלבנה בפגימתה כתוב לחם עני.

מה הטעם עומדת בפגם? משום שלא נפרעו ולא התגלה אות הברית הקדוש. מהולים היו ולא נפרעו. מתי נפרעו? בשעה שכתוב (שמות טו) שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו. ואף על גב שבארנו פסוק זה בדבר אחר – הכל היה וראוי.

ואם תאמר שנפרעו בימי יהושע – לא כן, אלא אותם שכתוב (יהושע ה) וכל העם הילודים במדבר בדרך וגו'. אחר שנפרעו, אמר הקדוש ברוך הוא, בהתחלה אכלתם מצות, כשעמדה הלבנה בפגימתה, ונקרא לחם עני. מכאן והלאה לחם זה יהיה ממקום אחר. מה הוא? שכתוב (שמות טז) הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. לא מהלבנה כמו אותו זמן, אלא מן השמים ממש, כמו שכתוב ויתן לך האלהים מטל השמים.

וישראל הקדושים שומרים אותם ימים שנכנסו תחת כנפי השכינה, ושומרים אותו לחם שבא מצדה, ועל זה כתוב את חג המצות תשמר וגו', וכתוב ושמרתם את המצות. מה זה ושמרתם את בריתי, והכל בדרגה אחת עולה ונאחז.

ואם תאמר, איך משה לא פרע אותם? אלא כדי שלא יתעכבו שם ישראל עד שיתרפאו, ועל זה כתוב שבעת ימים תאכל עליו מצות לחם עני. מה הטעם לחם עני? משום פי בחפזון יצאת וגו', וכתוב ולא יכלו להתמהמה.

בא ראה, כשנכנסו ישראל לארץ, נכנסו מהולים ונפרעו, ומה כתוב? (דברים ח) ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם. מה זה במסכנת? לחם עני. למה נקרא לחם עני? משום שהלבנה עומדת בפגימתה ולא מתברכת מן השמש, ולא מוארת מן השמש, כמו שנאמר כי כל בשמים ובארץ, ולא מוארת [מכל] מיוכל. מה הטעם? משום שלא

למה בין הערבים? בשעה שהדין תלוי ובשעה שדבר זה נמסר לו על ידי אברהם, שכתוב (בראשית טו) ויהי השמש לבוא ותרדמה נפלה על אברם והנה אימה חשכה גדלה נפלת עליו. אימה – פתר אחד. חשכה – פתר אחר. גדלה – זו היא הגדולה מהכל. ואף על גב שבארנו פסוק זה על שאר שעבודיהם של ישראל, והכל היה. כמו זה פי מחה אמה, אתם מלמטה, ואני מלמעלה.

שנינו, לא יצאו ישראל ממצרים עד שנשברו כל השליטים שלמעלה (מהשתלשלותם) משליטתם, ויצאו ישראל מרשותם, ונכנסו לרשות הקדושה העליונה בקדוש ברוך הוא ונקשרו בו. זהו שכתוב כי לי בני ישראל עבדים עבדי הם. מה הטעם עבדי הם? אשר הוצאתי אותם מארץ מצרים, שהוצאתי אותם מרשות אחרת, והכנסתים ברשותי.

והינו שאמר רבי שמעון, מה זה שכתוב אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם, כי כל אכל מחמצת? אלא כן בארנו, שאור זה ומחמצת זו הן דרגה אחת, וכלם אחד. רשיות אחרות, אותם שליטים הממנים על שאר עמים, וקוראים להם יצר הרע, רשות אחרת, אל נכר, אלהים אחרים – אף כן שאור ומחמצת וחרמץ, והכל אחד. אמר הקדוש ברוך הוא, כל השנים הללו עמדתם ברשות אחרת, עבדים לעם אחר. מכאן והלאה שאתם בני חורין, אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתיכם. כל מחמצת לא תאכלו. ולא יראה לך חמץ.

אמר רבי יהודה, אם כן אז גם כל ימי השנה, למה שבעת ימים, שכתוב שבעת ימים שאר לא ימצא בבתיכם, שבעת ימים ולא יותר? אמר לו, כל זמן שהתחייב אדם להראות את עצמו בן חורין – כן צריך. כל זמן שלא התחייב – לא צריך.

למלה שעשה אדם אחד קצין. כל אותם ימים שעלה לדרגה זו שמת, ולבש בגדי כבוד. אחר כן לא צריך. לשנה אחרת שומר אותם ימים שעלה לכבוד זה, ולובש אותם בגדים, וכך כל שנה ושנה. כן ישראל, כתוב שבעת ימים שאר לא ימצא, שהם ימי שמחה, ימים שעלו לכבוד זה ויצאו משעבוד אחר, ולכן שומרים בכל שנה ושנה את הימים שעלו לכבוד הזה, ויצאו מרשות אחרת

כ"ו - מצוה אחר זו לספר בשבח יציאת מצרים, שהיא חובה על בן אדם לדבר בשבח זה לעולמים. כך בארנו, כל אדם שמדבר ביציאת מצרים ובאותו ספור שמח בשמחה, עתיד הוא לשמח בשכינה בעולם הבא שהוא שמחת הכל, שהרי הוא אדם שמח באדונו, והקדוש ברוך הוא שמח באותו ספור.

באותה שעה כונס הקדוש ברוך הוא לכל הפמליא שלו, ואמר להם: לכו ותשמעו את ספור השבח שלי שמדברים הבנים שלי ושמחים בגאלי. אז כלם מתכנסים, ובאים ומתחברים עם ישראל, ושומעים ספור השבח ששמחים בחדות גאלת אדונם. אז באים ומודים לקדוש ברוך הוא על כל אותם נסים וגבורות, ומודים לו על העם הקדוש שיש לו בארץ ששמחים בשמחת הגאליה של אדונם.

אז מתוסף לו כח וגבורה למעלה, וישראל באותו ספור נותנים כח לרבונם, כמו מלך שמוסיף כח וגבורה כשמשבחים גבורתו ומודים לו, וככל פוחדים מפניו, ומתעלה כבודו על כלם. ולכן יש לשבח ולדבר בספור זה כמו שנאמר. כמו זה חובה על בן אדם לדבר תמיד לפני הקדוש ברוך הוא ולפרסם את הנס בכל אותם נסים שעשה.

ואם תאמר, למה זה חובה, והרי הקדוש ברוך הוא יודע הכל, כל מה שהיה ושיהיה לאתר מכן, מדוע פרסום זה לפניו, על מה שהוא עושה, והוא יודע? אלא ודאי צריך אדם לפרסם את הנס ולדבר לפניו בכל מה שהוא עשה, משום שאותם דברים עולים, וכל הפמליא שלמעלה מתכנסת, ורואים אותם ומודים כלם לקדוש ברוך הוא, ומתעלה כבודו עליהם למעלה ולמטה.

כמו זה מי שמדבר ומפרט חטאיו על כל מה שעשה, אם תאמר לשם מה צריך? אלא המקטרג עומד תמיד לפני הקדוש ברוך הוא כדי לדבר ולתבע חטאי בני אדם ולבקש עליהם דין. כיון שמקדים אדם ומפרט את חטאיו כל אחד ואחד, אינו משאיר פתחון פה לאותו מקטרג, ולא יכול לבקש עליו דין, שהרי תמיד תובע דין בתחלה, ואחר כך מדבר ומקטרג שפלוני עשה כך. ולכן צריך לאדם להקדים ולפרט חטאיו.

נפרעו. אבל כאן שנמולו ישראל ונפרעו, לא תחסר כל בה כתוב, ועל זה לא במסכנת תאכל בה לחם. מה הטעם? משום שלא תחסר כל בה. כמו שחסרו לה במצרים.

ובכל שנה ושנה עושים ישראל זכרון של מצרים ואוכלים, ולא מתפלה מדורי דורות. ומשום שלא נפרעו כאן במצרים, חסרו אותו, את הכל הזה, והלבנה עומדת בפגימות. ונקראת לחם עני. עני כתרנומו מסכנות. ומה שאכלו אותו שם בארץ, זה היה בשביל זכרון מצרים, וזה לדורי דורות, ולעתיד לבא כתוב (ישעיה ס) לא יבא עוד שמשך וירחך וגו'.

שנינו, אמר רבי שמעון, כתוב בעשר לחדש הזה ויקחו להם וגו'. וכתוב אך בעשר לחדש השביעי הזה יום הכפורים הוא. נשמע כמו שנאמר, שכתוב בעשר לחדש הזה. מה זה אומר? אלא בעשר, דבר זה תלוי בעשור. לחדש הזה? בחדש הזה היה צריך (לכתב)! אלא כשבא המנהג לדרגה הזו, כתוב לחדש הזה דוקא.

ויקחו להם שיהיה לבית אבת שיהיה לבית, שנינו, שלשה קשרים הם: בכור בהמה, בכור השבי, בכור השפחה. [ששלשה קשרים] שכל השאר נקשרים בשלשת הגונים הללו של מעלה. ובזה שנקרא צאן הכל נקשר, והכל כלול בצאן. נקשר צאן בצאן, ולא יכול להפרד מקשריו, ובזה כלם נקשרו. ועל זה כתוב והיה לכם למשמרת. קשרו אותו בקשר, והיה מסור בידיכם ברשותכם עד שתשחטו אותו ותעשו בו דין. ולעתיד לבא כתוב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום. וכתוב פי זבח לה' בבצרה. וכתוב (זכריה יד) והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא והיה ה' אחד ושמו אחד.

רעיא מהימנא

וישא העם את בצקו טרם יחמץ וגו'. כ"ה - מצוה זו לבער חמץ, שהרי מצוה זו נמסרה לישראל, וישא העם את בצקו טרם יחמץ, וכתוב שאר לא ימצא בבתיכם, והרי פרושה החברים, והסוד בארנו, בין חמץ ומצה של כמה מקומות, זה יצר רע, וזה יצר טוב.

וּשְׁחַטוּ אֹתוֹ כֹּל קָהַל עֲדַת יִשְׂרָאֵל וְגו'. זְכָרוֹן שֶׁל
לְעֵתִיד לְבָא, בְּגֹאֲלָהּ הָעֲלִיּוֹנָה הַהִיא.

על שְׁתֵּי הַמְּזוּזוֹת וְעַל הַמִּשְׁקוּף, בְּרִשְׁם הַזֶּה שֶׁל
אוֹת יו"ד, וּבְרִשְׁם הַזֶּה שֶׁל הָאוֹת יו"ד,
לְהִרְאוֹת אֶת רִשְׁם הַבְּרִית הַקְּדוֹשׁ, וְנִשְׁבְּרַת עֲרֵלָה
מִלְּפָנֵי דָם הַבְּרִית, רִשׁוּם עַל הַכֹּל, וּבָא דָם עַל דָּם.
כְּשֶׁעוֹבֵר אוֹתוֹ הַמִּשְׁחִית, הִיָּה רוֹאֵה דָם וּמִתְרַחֵק
מִהַבֵּית, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית וְגו'.

אם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבִדּוֹ הוֹרֵג, אִזּוֹ לְמָה כְּתוּב
וְלֹא יִתֵּן הַמִּשְׁחִית, שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁהַמִּשְׁחִית הִיָּה
הוֹלֵךְ, וְלֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֲלֵא וְדַאי שֶׁהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא הִיָּה הוֹרֵג, וְהַמִּשְׁחִית הִיָּה הוֹלֵךְ לְמִצָּא
עֲלֵה לְיִשְׂרָאֵל. כִּיּוֹן שֶׁהִיָּה רוֹאֵה אוֹתוֹ שֶׁבְרוּן
הָעֲרֵלָה בְּשְׁנֵי צְדָדִים, הִיָּה בּוֹרַח וְנִפְרָד מֵהֶם.

ועל שֶׁהִרְגַּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל אוֹתָם בְּכוֹרוֹת שֶׁל
אוֹתוֹ הַצַּד, נִתֵּן בְּכוֹרוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל לְגֹאֲלָהּ,
שֶׁלֹּא יִמָּצָא עֲלֵיהֶם הַצַּד הָאֲחֵר עֲלֵה כָּלֵל, וּבְכָל
שׁוֹמֵר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל כְּאֵב עַל בְּנֵים.

בבית אֶחָד יֵאָכֵל לֹא תוֹצִיא מִן הַבַּיִת וְגו'. מִצְוָה
כ"ט זֶה לְאָכֵל אֶת הַפֶּסַח הַזֶּה עַל מִצּוֹת
וּמְרוֹרִים. מִצּוֹת - מִצַּת כְּתוּב. מֵה זֶה כְּנֶגֶד זֶה?
אֲלֵא לְהִרְאוֹת גְּלוּת הַשְּׂכִינָה עִם יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ
הַמְּרִירוֹת שֶׁלָּהֶם, שֶׁכְּתוּב וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם
בְּעַבְדָּה קָשָׁה וְגו'. כְּשֶׁאוֹכְלִים אֶת הַפֶּסַח הַזֶּה,
לְהִרְאוֹת אֶת כָּל מֵה שֶׁעָשׂוּ לָהֶם בְּמִצְרַיִם בְּאוֹתָהּ
גְּלוּת וּבְאוֹתוֹ שֶׁעָבְדוּ.

מה כְּתוּב? וְעֵצָם לֹא תִשְׁבְּרוּ בּוֹ, לְהִרְאוֹת בּוֹ קְלוּן,
וּבְכָל אוֹתָם אֲלִילֵי מִצְרַיִם. שֶׁהָרִי הָיוּ זוֹרְקִים
בְּשׁוֹק אֶת הָעֵצָמוֹת שֶׁלוֹ, וּבָאוּ הַכְּלָבִים וְגִרְרוּ אוֹתָם
מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְזֶה הִיָּה קָשָׁה לָהֶם מִהַכֹּל, שֶׁהָרִי
הָעֵצָמוֹת הֵן תְּקוּן הַגּוּף, וְדוּמִים לְגוֹן אֲחֵר, וַיִּשְׂרָאֵל
זָרְקוּ אוֹתָם לְשׁוֹק בְּדֶרֶךְ קְלוּן, וְלָכֵן כְּתוּב וְעֵצָם לֹא
תִשְׁבְּרוּ בּוֹ. אֲתָם לֹא תִשְׁבְּרוּ, אֲכָל הַכְּלָבִים הָיוּ
בָּאִים וּמִשְׁבְּרִים אוֹתוֹ.

עוד, הַמִּצְרַיִם הָיוּ בָּאִים אֲחֵר כֶּף וְהָיוּ רוֹאִים אוֹתָם
עֵצָמוֹת שֶׁהָיוּ לוֹקְחִים הַכְּלָבִים מִמְּקוֹם
לְמְקוֹם וּשׁוֹבְרִים אוֹתָם, וְהָיוּ הַמִּצְרַיִם טוֹמְנִים אוֹתָם
בְּעֶפְרָ, כְּדִי שֶׁהַכְּלָבִים לֹא יִמָּצְאוּ אוֹתָם, וְזֶהוּ בְּטוּל
שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת יוֹתֵר מִהַצַּד שֶׁלָּהֶם. וּבִזְזָה

כִּיּוֹן שֶׁהַמִּקְטָרֵג רוֹאֵה אֶת זֶה, אֵין לוֹ עֲלָיו פְּתִחוֹן
פֶּה, וְאִזּוֹ נִפְרָד מִמֶּנּוּ מְכַל וְכָל. אִם שָׁב
בְּתִשׁוּבָה - יָפֵה, וְאִם לֹא - הָרִי הַמִּקְטָרֵג נִמְצָא עֲלָיו
וְאוֹמֵר: פְּלוֹנִי שָׁבָא לְפָנַי בְּעִזּוֹת פְּנִים, בְּעֵט
בְּאֲדוֹנִי, חֲטָאִיו כֶּף וְכָף. עַל זֶה יָפֵה שִׁיזְהַר הָאָדָם
בְּכָל אֱלֹהִים, כְּדִי שֶׁיִּמָּצָא עָבֵד נֶאֱמָן לְפָנֵי הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא.

כ"ז - מִצְוָה אֲחֵר זֶה לְאָכֵל מִצָּה בְּפֶסַח, מִשׁוּם
שֶׁהוּא זְכָרוֹן לְדוּרֵי דוֹרוֹת עַל סוּד הָאֱמוּנָה,
וְהָרִי פָּרְשׂוּהָ, שִׁיִּשְׂרָאֵל יִצְאוּ בְּאוֹתוֹ זְמַן מִסוּד שֶׁל
אֲלִילִים אֲחֵרִים, וְנִכְנְסוּ בְּסוּד הָאֱמוּנָה, וְהָרִי בְּאֲרוֹ
אֶת הַסוּד הַזֶּה בְּכִמְהָ מְקוֹמוֹת.

ויאמר ה' אֵל מִשֵּׁה וְאֶהְרֵן זֹאת חֻקַּת הַפֶּסַח וְגו'.
כ"ח - מִצְוָה זֶה לְשַׁחֵט פֶּסַח בֵּין הָעֲרֵבִים
בִּי"ד בְּנִיטָן, זְכָרוֹן לְאוֹתוֹ פֶּסַח מִצְרַיִם, וְזֹהִי חוֹבָה
עַל כָּלֵם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וּשְׁחַטוּ אֹתוֹ כֹּל קָהַל עֲדַת
יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֵבִים.

פסח זֶה צְרִיף לְהִיּוֹת שְׁמוֹר מִעֲשָׂרָה יָמִים וְהִלָּאָה,
שֶׁכְּתוּב בְּעֶשֶׂר לַחֹדֶשׁ הַזֶּה וַיִּקְחוּ לָהֶם וְגו'.
מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁהָרִי אִזּוֹ מִתְחִילָה הַלְּבָנָה לְהָאִיר
מִעֲשָׂרָה יָמִים וְהִלָּאָה, עַד שֶׁנִּשְׁלַמַּת בַּחֲמִשָּׁה עָשָׂר,
וּבְאַרְבָּעָה עָשָׂר שִׁיָּהִי נִשְׁחַט בְּשַׁעֲהַ שֶׁהָדִין תְּלוּי
עַל הָעוֹלָם.

סוד זֶה לְהַעֲבִיר הַזֶּהֱמָה מִלְּפָנֵי הַבְּרִית הַקְּדוֹשָׁה,
וְלִהְנוֹת מֵאוֹתוֹ רִיחַ שְׁנוּדָף מִצְּלֵי הָאֵשׁ, וְעַל
זֶה לֹא בָּא אֲלֵא עַל הַשֶּׁבַע, וְעַל זֶה וְכָל עֲרֵל לֹא
יֵאָכֵל בּוֹ. מִי שִׁישׁ בּוֹ בְּרִית קֹדֶשׁ, יֵאָכֵל בּוֹ. מִי
שֶׁאֵין בּוֹ בְּרִית קֹדֶשׁ, לֹא יֵאָכֵל בּוֹ. שֶׁזֶה מִבְּנֵי
הַבְּרִית הוּא לְשִׁבֵר כַּח שֶׁל חֵיל אֲחֵר, לְהַעֲבִיר
עֲרֵלָה מִלְּפָנֵי בְּרִית. מִשׁוּם כֶּף זֶהוּ לְעֵשׂוֹת בְּבִנְי
בְּרִית וְלֹא בְּבִנְי עֲרֵלָה.

בשבא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמִצְרַיִם, רָאֵה אֶת הַדָּם
שֶׁל אוֹתוֹ פֶּסַח שֶׁהִיָּה רִשׁוּם עַל הַפֶּתַח, וְדָם
הַבְּרִית, אֵיךְ הָיוּ עוֹמְדִים עַל הַפֶּתַח, שֶׁכְּתוּב
וַלְקַחְתֶּם אֲגָדַת אֲזוּב וּטְבַלְתֶּם בְּדָם אֲשֶׁר בְּסֶף
וְהִגַּעְתֶּם וְגו'. אֲזוּב, הָרִי בְּאֲרָנֵנו שֶׁהוּא מִעֲבִיר רוּחוֹת
רְעוֹת, וְכָל צַד שֶׁל רוּחַ רַע מִעֲבִיר בְּהַתְּעוֹרְרוֹת שֶׁלוֹ,
בְּגֹאֲלָהּ הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

לְעֵתִיד לְבָא יְבִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִצֵר הָרַע
וַיִּשְׁחַט אוֹתוֹ. וְעַתָּה בְּגֹאֲלָהּ זֶה כְּתוּב,

בזכות יעקב, והרביעי רפאל בזכות אדם הראשון, ויצר הטוב מעליו.

ואם אין לו זכות - הולכים עמו ארבעה: עון, משחית, אף וחמה, ויצר הרע מעליהם לדון אותו לעולם הבא. ולכן פרשוהו, רשע - יצר הרע שופטו. צדיק - יצר הטוב שופטו. בינוני - זה וזה שופטו. ולכן אם הוא בינוני, גבריאל שהוא יצר טוב, וסמאל שהוא יצר הרע, זה וזה שופטו.

שפכל אדם יש ארבעה יסודות, ארבעה מלאכים יורדים עמו מימין, וארבעה משמאל. ארבעה מימין: מיכאל, גבריאל, רפאל, נוריא"ל. וארבעה משמאל: עזרא, משחית, אף וחמה. מצד הגוף מטטרו"ן יורד עליו מימין, וסמאל משמאל.

ואין אדם שאין בו ארבעה יסודות, אבל כפי היסוד שיקדים בו, כך מתחילים הארבעה הללו. אם המזל שלו ארי"ה - מקדים מיכאל, ואחריו גבריאל, ואחריו נוריא"ל, ואחריו רפאל. ואם מזלו שו"ר - מקדים גבריאל, ואחריו מיכאל, ואחריו נוריא"ל, ואחריו רפאל. ואם מזלו נש"ר - מקדים נוריא"ל, ואחריו מיכאל, ואחריו גבריאל, ואחריו רפאל. ואם מזלו אדם - מקדים רפאל, ואחריו מיכאל, ואחריו גבריאל, ואחריו נוריא"ל.

ואותם שמצד ימין, מצד של מיכאל, כל הפנים שלו הם רחמים, בעל גמילות חסדים, פנים לבנים, ואדם זה גומל חסד, חסיד וחכם, אם השתדל בתורה. ואם לא - בהפך, מצד של יצר הרע, גזלן, טפס, אין בו חסד. שלא עם הארץ חסיד.

מצד של גבריאל, ארבעת הפנים שלו דין, מדת הדין על הרשעים, ומתגרה בהם, כמו שבארוהו, מתר להתגרות ברשעים בעולם הזה. גבור ביצרו, ירא חטא, יהיה דין, אם יתעסק בתורה וגבור בתלמודו. בהפך מצד של יצר הרע - מתגרה בצדיקים, דין קשה להם, גבור בעברה לעשות אותה, אינו ירא חטא, וגוני פניו אדמים, עשו שופך דמים.

מי שמזלו נש"ר אינו רחמן הרבה, ולא מדת הדין הרבה, אלא בינוני ביצר הטוב במדות הטובות

התעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו ונכפו כל הכחות האחרים, שהרי אז נכפו יותר, כשהבטול נמצא מהצד שלהם, ולכן ישראל לא בטלו אותם, שכתוב ועצם לא תשפרו בו.

קניש לי כל בכור פטר רחם וגו'. מצוה זו לקדש בכור בהמה. ועם הארץ צריך שני דברים: אחד שיהיה פדוי מתחת שלטון היצר הרע, שהוא אדונו, כמו שאמר יעקב לעשו (בראשית לג) יעבר נא אדני לפני עבדו, בעולם הזה. אדון מצד העוונות, שהם רבים על הגוף. כמו שבארוהו, רשע - יצר הרע שופטו. צדיק - יצר הטוב שופטו. בינוני - זה וזה שופטו. בינוני הוא אה של יצר הרע ואה של יצר הטוב. אחי לה אשר לה.

וכשרבות הזכיות, הרוח שובר שתי משמרות - של חמור נוער, וכלבים צועקים, ועולה למשמרת השחר שבו האדם, וחוזר האדם להיות אדון. זהו שכתוב (שם לב) ויהי לי שור וחמור צאן ועבד ושפחה. ועולה לדרגת אדם, שנאמר בו (שם א) ורדו בדרגת הים ובעוף השמים וגו', (שם ט) ומוראכם וחתכם וגו'.

וכשהזכיות בינוניות - (שם לב) ויאבק איש עמו, זכיות וחובות מתחבקות לערך קרב. מצד הזכיות - וירא כי לא יכל לו. מצד העברות - ויגע בכף ירכו, בגיד הנשה. נשה לשון (שם מא) כי נשני אלהים את כל עמלי. והוא לשון נשיה. מדור אחד מאותן שבע הארצות. מי שיורד לשם, נשכחת ממנו התורה.

וקדם שיבא אדם לעולם הזה ויצא מרחם אמו - ויאבק איש עמו. זה גבריאל, באותו אבק של עפר שנאמר (שם ב) וייצר ה' אלהים את האדם עפר מן האדמה. ולמד אותו שבעים לשון, ומשום זה וייצר, אחד יצר טוב, שלמד אותו שבעים לשון, ואחד יצר הרע שנאבק עמו, שנאמר כי נגע בכף ירד יעקב בגיד הנשה, ומצא ממנו שבעים לשון שלמד אותו יצר הטוב.

וקדם כל זה ירדו עמו ארבעה מלאכים, שנאמר בהם (תהלים צא) כי מלאכיו יצוה לה. אם יש לו זכות אבות - אחד מיכאל בזכות אברהם, והשני גבריאל בזכות יצחק, והשלישי שיורד עמו נוריא"ל

צורתו, ולכן (דברים לב) כי לא כצורתנו צורם ואיבינו פלילים.

ואם יקשה אדם, שהרי כתוב (שם ד) כי לא ראיתם כל תמונה – הוא יתרוץ לו, הרי תמונה ראיתי, שהרי כתוב ותמונת ה' ביט. ולא בכל תמונה אחרת (שברא ויצר באותיותיו) של אדם שיצר באותיותיו, ולכן אמר ואל מי תדמיוני ואשוה ואל מי תדמיון אל ומה דמות תערכו לו.

ואפלו תמונה זו אין לו במקומו, אלא כשיורד למלך על הבריות ומתפשט עליהם, יראה להם לכל אחד כפי מראה וחזיון ודמיון שלהם, וזהו וביד הנביאים אדמה.

ולכן הוא יאמר, אף על פי שאני אדמה לכם בדיוקנכם, אל מי תדמיוני ואשוה. שהרי קדם שברא הקדוש ברוך הוא דיוקן בעולם ויצר צורה, הנה הוא יחיד בלי צורה ודמיון, ומי (ויש) שנודע לו קדם בריאה שהוא מחוץ לדיוקן, אסור לעשות לו צורה ודמות או דיוקן בעולם, לא באות ה' ולא באות י', ואפלו בשם הקדוש, ולא בשום אות ונקדה בעולם, וזהו כי לא ראיתם כל תמונה, מכל דבר שיש בו תמונה ודמיון לא ראיתם.

אבל אחר שעשה דיוקן זה של המרכבה של אדם עליון, ירד לשם, ונקרא באותו דיוקן יהו"ה, כדי שידעו אותו במדות שלו בכל מדה ומדה, וקרא: אל, אלהים, שדי, צבאות, אהי"ה. כדי שידעו אותו בכל מדה ומדה איך יתנהג העולם, בחס"ד ובדין, כפי מעשי בני האדם, שאם לא יתפשט אורו על כל הבריות, איך ידעו אותו ואיך יתקיים? (ישעיה ז) מלא כל הארץ כבודו.

אוי למי שישוה אותו לשום מדה, ואפלו מעשר המדות הללו שלו, כל שכן לבני האדם (איוב ד) אשר בעפר יסודם, שכלים ונפסדים. אלא הדמיון שלו כפי שלטונו על אותה המדה, ואפלו על כל הבריות, ולמעלה מאותה מדה. וכשמסתלק ממנה, אין לו מדה ולא דמיון ולא צורה.

כמו שהים, שאין במים של הים שיוצאים ממנו תפיסה כלל ולא צורה, אלא שהתפשטות של המים של הים על כלי שהוא ארץ, נעשה דמיון, ויכלנו לעשות חשבון שם, כמו המקור של הים –

שלו, ובינוני ביצר הרע במדות הרעות, ולו פנים לבנים ואדמים.

מי שמזלו אדם, מצד הטוב, כלול מכל מדות טובות, חסיד וחסד וגבור בתורה, ירא חטא, ממלא בכל מדות טובות, וגון פניו שחורים. ומצד של יצר הרע ממלא מכל המדות הרעות.

ואם חטאי האדם רבים, שולטים עליו כל המחנות של היצר הרע, עד שמסתלקים ממנו כל מחנות היצר הטוב, וממליך על איבריו את סמא"ל וכל מחנותיו.

ואם זכיותיו רבים, שולטים כל מחנות יצר הטוב, עד שישתלקו כל מחנות יצר הרע, וממליך על כל איבריו המחנות של היצר הטוב. באותו זמן שולט עליו שם יהו"ה.

ואם הוא בינוני, צבא השמים עומדים עליו מימינו ומשמאלו. אלו מימינים לזכות, ואלו משמאילים לחובה, ומי שאלים – גובר. ולכן פרשוה בעלי המשנה, לעולם יראה אדם עצמו כאלו כל העולם כלו תלוי בו.

ומצד של מיכאל נקרא בכור, שדרגתו כסף לבן, ומשום כך פדיון הבכור כסף, ה' סלעים, כחשבון ה' של אברהם, שאם יחכים בתורה, תתוסף עליו י', שהוא קדש, שבו צריך לקדש בכור בהמה, שהינו (ירמיה ב) קדש ישראל לה'. ובו צריך לעשר ולדות, שכל ולד הוא מצד של בן י"ה, והוא ו'.

שכל החיות שהן חיות הקדש, נקראו באותיות השם הקדוש. זהו שכתוב (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו. אפלו כל הבריות שנבראו בהם, ואין בריאה שלא נרשמה בשם הזה, כדי להודיע למי שברא אותו, והיו"ד הזו היא דיוקן של ראש של כל הבריות. ה' ה' דיוקן של חמש אצבעות הימין, וה' של שמאל. ו' דיוקן הגוף.

ולכן אמר, ואל מי תדמיוני ואשוה יאמר קדוש. אין בכל בריה שתשוה כמותי, ואף על גב שבראתי אותה כדמות האותיות שלי, שאני יכול למחות את אותה צורה, ולעשות אותה כמה פעמים, ואין אלוה אחר עלי שיכול למחות את

הבל בְּרִשׁוֹתוֹ לְחַסֵּר בְּכָלִים וְלִהְיוֹסִיף בָּהֶם נְבִיעָה וְלַחֲסֹר כְּפִי רְצוֹנוֹ (בָּהֶם), וְאֵין עָלָיו אֱלוֹהַּ שְׁיוֹסִיף בּוֹ אוֹ יִגְרַע בּוֹ.

אחר כִּךְ עֲשֵׂה מְשֻׁמִּים לְכָלִים הַלְלוּ, כִּסָּא בְּאַרְבָּעָה עֲמוּדִים, וְשֵׁשׁ דְּרָגוֹת לְכִסָּא – הַרְי עֶשֶׂר. וְהַכֹּל הוּא בְּכִסָּא. כְּמוֹ כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה שֶׁתִּקְנֶה בּוֹ עֲשֵׂרָה דְבָרִים מְשׁוּם הַתּוֹרָה שֶׁנִּתְּנָה בְּעֶשֶׂר דְּבָרוֹת, וּמְשׁוּם הָעוֹלָם שֶׁהוּא מְעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית שֶׁנִּבְרָא בְּעֲשֵׂרָה מְאֻמְרוֹת.

ותקן לְכִסָּא כְּתוּת לְשִׁמְשׁ אוֹתוֹ, שֶׁל אוֹתָם מְלֻאָכִים, אֲרָאִים, שְׂרָפִים, חַיּוֹת, אוֹפְנִים, חֲשֻׁמְלִים, אֱלִים, אֱלֹהִים, בְּנֵי אֱלֹהִים, אִישׁוּיִם. וְלֹאֲלֹהַּ הוּא עֲשֵׂה שְׁמֻשִׁים, סַמְא"ל וְכָל הַכְּתוּת שֶׁלוֹ, שֶׁהֵם כְּמוֹ עֲנָנִים לְרִכֵּב בָּהֶם לְרַדֵּת לְאַרְץ, וְהֵם כְּמוֹ סוֹסִים לָהֶם.

ומנין לָנוּ שֶׁעֲנָנִים נִקְרְאוּ מְרֻכָּב? זֶהוּ שְׂכָתוֹב (ישעיה יט) הִנֵּה ה' רֹכֵב עַל עֵב קַל וּבָא מִצְרַיִם. וְזֶהוּ מְמַנֶּה שֶׁל מִצְרַיִם. וּמִיָּד שָׂרְאוּ [מְמַנֶּה] שְׂאֵלוֹהַּ שֶׁהוּא אֱלוֹהַּ מְמַנֶּה שְׁלָהֶם, רְאוּ אוֹתוֹ כְּמוֹ סוֹס תַּחַת מְרֻכְבָּתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִיָּד וְנָעוּ אֱלִילֵי מִצְרַיִם מִפְּנֵיו, וְלִבָּב מִצְרַיִם יָמַס, נָעוּ מְאֻמוֹנָה שְׁלָהֶם, וְלִבָּם נָמַס כְּדוֹנָג מְאוֹתָהּ אֲמוֹנָה, וְאוֹמְרִים: וְכִי עַד עֲכָשׁוּ אֲמוֹנָה מְמַנֶּה שְׁלָנוּ כְּמוֹ סוֹס, הֲיֵה נָע לֵב שְׁלָהֶם מִהָאֲמוֹנָה שְׁלָהֶם וְנָמַס כְּדוֹנָג. וּמִנֵּין לָנוּ שְׁיִמַּס לְשׁוֹן נָמַס כְּדוֹנָג הוּא? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים כב) הֲיֵה לְבִי כְּדוֹנָג נָמַס בְּתוֹךְ מַעֵי.

ובל פֶּטֶר חֲמֵר תְּפִדָּה בְּשֵׁה וְגו' (שמות יג). [מְצוּהָ לְהֵבִיא קֶרְבָּן] מְצוּהָ זֹאת לְפָדוֹת פֶּטֶר חֲמֵר, וְלַעֲרֹף פֶּטֶר חֲמֵר אִם לֹא יִפְדֶּה אוֹתוֹ, זֶהוּ שְׂכָתוֹב וְאִם לֹא תִפְדֶּה וְעִרְפָּתוֹ. וְסוּד זֶה יֵצֵר הָרַע, שְׁיִכּוֹל לְחַזֵּר בְּתִשׁוּבָה, (ואחר כך יצר הטוב) וְאַחַר כֵּךְ יִחְזוֹר לְהֵיוֹת יֵצֵר טוֹב, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֵה, אִם זָכָה – עֶזֶר, אִם לֹא זָכָה – כְּנַגְדוֹ. מְשׁוּם שֶׁהֵם דְּיוֹקָן, אֶחָד שֶׁל שֵׁה, וְאַחַד שֶׁל חֲמֵר. וְאִם זָכָה לְחַזֵּר בְּתִשׁוּבָה, אֵף עַל גַּב שֶׁהוּא חֲמֵר עִם הָאָרֶץ, תִּפְדֶּה מִן הַגְּלוּת בְּשֵׁה, שֶׁהוּא (ירמיה ג) שֵׁה פְּזוּרָה יִשְׂרָאֵל. וְאִם לֹא חָזַר בְּתִשׁוּבָה – וְעִרְפָּתוֹ. הַשְׁוֵה אוֹתוֹ לְעַם קִשָּׁה עֲרָף, שְׁעִתִּידִים לְהִמָּחֹת מִסִּפֵּר הַחַיִּים, שֶׁעֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (שמות לב) מִי אֲשֶׁר חָטָא לִי אֶמְחֶנּוּ מִסִּפְרִי.

הַרְי אֶחָד. יוֹצֵא מִמֶּנּוּ מַעֵין כְּפִי הַתְּפַשְׁטוֹתוֹ בְּאוֹתוֹ הַכְּלִי, כְּמוֹ עֵגוּל שֶׁהוּא י' – הַרְי מְקוֹר אֶחָד, וּמַעֵין שְׁיוֹצֵא מִמֶּנּוּ – הַרְי שְׁנַיִם.

אחר כִּךְ עוֹשֵׂה כְּלֵי גְדוֹל כְּמוֹ מִי שֶׁעוֹשֵׂה (שְׁחַפֵּר) חֲפִירָה גְדוֹלָה שֶׁמִּתְמַלֵּאת מִמַּיִם שְׁיוֹצֵאִים מִמַּעֵין. אוֹתוֹ כְּלֵי נִקְרָא יָם, וְהוּא כְּלֵי שְׁלִישִׁי, וְאוֹתוֹ כְּלֵי גְדוֹל שֶׁנִּחְלַק לְשִׁבְעָה נְחָלִים כְּפִי כְּלִים אֲרָכִים. כִּךְ מִתְפַּשְׁטִים הַמַּיִם מִן הַיָּם לְשִׁבְעָה נְחָלִים (כְּלִים), וְהַרְי מְקוֹר וּמַעֵין וְיָם וְשִׁבְעָה נְחָלִים הֵם עֲשֵׂרָה. וְאִם יִשְׁבֵּר הָאֶמֶן אֶת הַכְּלִים הַלְלוּ שְׂתַקֵּן, יִחְזְרוּ הַמַּיִם לְמְקוֹר, וְיִשְׁאָרוּ כְּלִים שְׁבוּרִים יְבֻשִׁים כְּלֵי מַיִם.

כך עֵלֶת הָעֲלוֹת עֲשֵׂה עֶשֶׂר סְפִירוֹת, וְקָרָא לְכַתֵּר מְקוֹר, וְבוֹ אֵין סוּף לְנְבִיעֵת אוֹרוֹ, וְלִכֵּן קָרָא לְעֲצָמוֹ אֵין סוּף, וְאֵין לוֹ דְמוּת וְצוּרָה, וְשֵׁם אֵין כְּלֵי לְתַפֵּס אוֹתוֹ, לְדַעַת בּוֹ יְדִיעָה כְּלָל. וְלִכֵּן אָמְרוּ בּוֹ, בְּמִפְּלֵא מִמֶּךָ אֵל תִּדְרָשׁ וּבְמִכְסָּה מִמֶּךָ אֵל תִּחְקֹר.

אחר כִּךְ עֲשֵׂה כְּלֵי קֶטָן, וְזֶה י', וְהַתְּמַלֵּא מִמֶּנּוּ, וְקָרָא לוֹ מַעֵין נוֹבַע חֲכָמָה, וְקָרָא אֶת עֲצָמוֹ בּוֹ חֲכָם, וְלֹאֲוֹתוֹ הַכְּלֵי קָרָא לוֹ חֲכָמָה. וְאַחַר כִּךְ עֲשֵׂה כְּלֵי גְדוֹל, וְקָרָא לוֹ יָם, וְקָרָא לוֹ בֵּינָה, וְהוּא קָרָא אֶת עֲצָמוֹ מִבֵּין בָּהּ.

חכם מַעֲצָמוֹ וּמִבֵּין מַעֲצָמוֹ, כִּי חֲכָמָה לֹא נִקְרְאת חֲכָמָה מַעֲצָמָה, אֲלֵא מְשׁוּם אוֹתוֹ חֲכָם שְׁמֵלֵא אוֹתָהּ מִמַּעֵינוֹ. וְהִיא לֹא נִקְרְאת בֵּינָה מַעֲצָמָה, אֲלֵא עַל שֵׁם (בְּגִלָּל) אוֹתוֹ מִבֵּין שְׁמֵלֵא אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, שְׂאֵם הִיָּה מִסְתַּלֵּק מִמֶּנּוּ, הִיא תִשְׁאָר יְבֻשָּׁה. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (איוב יד) אֲזָלוּ מַיִם מִנִּי יָם וְנִהַר יִחַרֵּב וְיִבֹּשׁ.

אחר כִּךְ, וְהִפְהוּ לְשִׁבְעָה נְחָלִים. וְעֲשֵׂה אוֹתוֹ לְשִׁבְעָה כְּלִים נִכְבָּדִים, וְקָרָא לָהֶם: גְּדֻלָּה, גְּבוּרָה, תְּפָאֵרֶת, גִּצְחַת, הוֹד, יְסוּד, מְלֻכוּת. וְקָרָא אֶת עֲצָמוֹ גְדוֹל בְּגְדֻלָּה וְחֲסִי"ד. גְּבוּרָה בְּגְבוּרָה. מְפָאֵר בְּתְפָאֵרֶת. בַּעַל נִצְחוֹן קֶרְבוֹת בְּנִצְחַת נִצְחִים. וּבַהוֹ"ד קָרָא אֶת שְׁמוֹ הוֹד יוֹצְרָנוֹ. וּבִיְסוּד קָרָא שְׁמוֹ צְדִיק. וּבִיְסוּד הַכֹּל סְמוּךְ בּוֹ, כֹּל הַכְּלִים וְכָל הָעוֹלָמוֹת. וּבְמִלְכוּת קָרָא שְׁמוֹ מֶלֶךְ. וְלוֹ הַגְּדֻלָּה וְהַגְּבוּרָה וְהַתְּפָאֵרֶת וְהַנִּצְחַת וְהַהוֹ"ד כִּי כָל בְּשָׂמִים, שֶׁהוּא צְדִיק. וְלוֹ הַמְּמַלְכָה, שֶׁהִיא מְלֻכוּת.

מתקדש בסוד הגניזה העליונה שנקראת קדש. לי – זו בינה, סוד העולם העליון, ההיכל הפנימי. [וסוד זה, (ויקרא כה) כי לי בני ישראל עבדים. (במדבר ג) כי לי כל בכור. (שמות יט) והייתם לי סגלה] כ"ל – סוד החסד, בכל מקום, בין למעלה בין למטה. בכור – זה בן בכור, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, ובן בכור זה כולל כל הצדדים וכל הגונים, ולכן הכתוב כולל את כל הארבע בסוד החכמה העליונה. אבל זה בדרך כלל, לדעת שהכל כלול בזה. אבל בדרך פרט כל אחד לבדו, זוהי פרשה ראשונה הפוללת כל שאר הפרשיות.

פרשה שניה – והיה כי יביאך וגו'. זו בינה, שהרי בפרשה הזו היא יציאת מצרים, שהיתה מצד של יובל. ולכן הראשית שלה והי"ה, שהרי דבר זה הוא ביובל, ולכן שמה והי"ה (הי"ה), שאין והיה אלא במקום זה, שהוא עתיד להמשך למטה ולהאיר מנורות ולהמצא בדרגה תחתונה, (והיה, כמי שאומר על המלך שהוא קים (שיהיה), עתיד להמשך למטה ולהאיר מנורות) והכל בסוד אחד. ומשום שהוא בדרך טמיר, לא נקרא בגלוי בשם זה, אלא נמסר לחכמים לדעת, ועל זה נרשם בשם הקדוש בדבר הזה.

פרשה שלישית – שמע. זהו סוד הימין, שנקרא חסד עליון, שהוא מיחד את היחוד של הכל לארבעה צדדים, והקדוש ברוך הוא מסדר בו את סדור כל העולם, וזהו שמתפשט לכל הצדדים, אפלו בתוך התהומות התחתונים. בזה הקדוש ברוך הוא ברא את העולם, כשהתעטף הקדוש ברוך הוא בעטוף של זהר, וזה שמיחד את היחוד, ומשום כך שמע סמוך לוהי"ה.

היחוד של כל יום הוא יחוד לדעת ולשים את הרצון. היחוד הזה הרי אמרנו בכמה מקומות, יחוד של כל יום הוא היחוד שבפסוק שמע ישראל ה' אלהינו ה'. הרי כלם אחד, ולכן נקרא אחד. הרי הם שלשה שמות, איך הם אחד? ואף על גב שקוראים אחד, איך הם אחד?

אלא בחזיון רוח הקדש נודע, והם במראה של עין סתומה, לדעת ששלשה אלה אחד. וזהו סוד של קול שנשמע, קול הוא אחד, והוא שלשה גונים, אש רוח ומים, וכלם אחד בסוד של הקול. [ואינם

והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך וגו'. מצוה זו מצוה שנקראת בגון אחר, שלא נקראת מצוה אלא קדשה, ואלו הן תפלין, תפלה של יד ותפלה של ראש. תקון פאר היפי של גונים עליונים, ולכן נקראים טוטפת, כמו שנאמר (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

וכתוב כי נער ישראל ואהבהו, ישראל הקטן, שמע ישראל, ישראל סבא, היפי של הגונים, למעלה ולמטה. יוסף עלה והתעטר בשני גונים (דרגות) – בתחלה נע"ר, ובסוף צדי"ק. כמה נאים לו הגונים למראה, וסוד זה (בראשית ט) ויהי יוסף יפה תאר ויפה מראה. יפה בשני צדדים בשתי דרגות ובשני גונים, עליון ותחתון.

סדר הלימוד ליום א אדר [יום 149 בשנה]

בתוב (דברים ו) ועשית הישר והטוב. הישר – זו תפלה של יד, להמשיך (להסמיך) אותו לתפלין של ראש להתיחד כאחד. ותפלה של יד מקדים לשל ראש, וצריך שלא יהיה בהם פרוד כלל.

מי שמתעטר בתפלין, עומד בסוד של גון עליון, ועומד באותם שני סודות שאמרנו כמו יוסף, שנקרא נער ונקרא צדיק, בסוד של עבד נאמן, בסוד של בן יחידי, ואלה הם תפלה של יד ותפלה של ראש, והם כלל אחד בלי פרוד.

ארבע פרשיות של תפלין בארבעה בתים באותן תפלין של ראש, וכמו שהם ארבע פרשיות באותן תפלין של ראש, אף כך כלן בתפלין של יד בבית אחד, שהרי בתפלה של יד אין לה מעצמה כלום, אלא מה שאוחזת מלמעלה, וסוד זה – (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים. ומתוך שאוחזת אותם מלמעלה נקראת תפלה, ומתקדשת בקדשתם [והכל] נקראת קדשה, ונקראת תפלה, ואז נקראת מלכות, מלכות שמים שלמה.

ארבע פרשיות הרי בארנו את הסוד שלהם בכמה מקומות, אבל פרשה ראשונה, קדש לי כל בכור, זהו סוד עליון שכולל כל ארבעה הבתים בסוד האור העליון שיוצא מאין.

ובל אותן ארבע נרמזו כאן. קדש – זו קדשה העליונה. סוד החכמה העליונה, שמשם הכל

במעשיה, שכל בני (הדור) הבית משתבחים בה, והיא עקר הבית. ומשום שבעלה לא היה מצוי בבית להיות עקר, לא נזכר הוא, אלא היא.

ועוד, ושם אשה גדולה – גדולה על כל שאר נשות העולם. שהרי שאר נשות העולם, כשרואות אורח בבית, מצטערות בו ודוחקות אותו, וכל שכן להוציא עליו ממון, והיא שמחה באורח ולהוציא עליו ממון, כל שכן פיון שראתה את אלישע, שמחה בו מאד. ועל פן השבח של הכל הוא של האשה, שהרי האורח של הבית הוא של האשה, ולכן כתוב ושם אשה גדולה, גדולה על שאר הנשים. ותאמר אל אישה הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא. במה ידעה? אלא הרי פרושה החברים, שסדין לבן שמה לו במטתו, ולא ראתה בו קרי מעולם, ולא עבר זבוב על שלחנו.

הדברים הללו קשים. אם תאמר שלא ראתה בו קרי, הרי רבים הם בני אדם כאלה בעולם. מה השני כאן? ואם תאמר שלא עבר זבוב על שלחנו, למה כתוב הנה נא ידעתי? וכי היא ידעה ולא אחר? והרי כל אלו שראוהו אוכל בשלחנו היו יודעים!

אלא יפה אמרה, אבל הנה נא ידעתי – היא ידעה ולא אחר, משום שהיא תקנה את מטתו בשעה ששכב בלילה ובשעה שקם בבקר. וזה שאמרו שסדין לבן שמה לו במטתו, כך היה, וכזה היא ידעה. שדרך העולם, פיון שעומד אדם ממטתו, מעלה הסדין שישן בו ריח מנוול. וזה, בשעה שלקחה אותו סדין ממטתו, היה מעלה ריחות כריחות גן עדן. אמרה, אלולי שקדוש הוא וקדשת אדונו עליו, לא היה מעלה כזה ריח קדוש.

משום כך צריך לפרש מן הבית, כי לא נזכר אדם כל כך בבית. אבל אמרה, נעשה נא עלית קיר קטנה ונשים לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה. ארבעה אלה למה? אלא משום שהם תקון של כנסת ישראל שנקראת עלית קיר, וכך נקראת, כמו שכתוב ויסב חזקיה פניו אל הקיר.

מטה ושלחן וכסא ומנורה, הם אינם כמו תקון השמוש, שהרי צריך בתחלה כסא, ואחר כך שלחן, אחר כך מנורה, אחר כך מטה. למה

אלא אחד] אף כאן – ה' אלהינו ה' הם אחד. שלשה גונים, והם אחד.

וזהו הקול שעשה האדם ביחוד, ולשים את רצונו ביחוד של הכל, מאין סוף עד סוף הכל, בקול הזה שעושה בשלשת אלה שהם אחד. וזהו היחוד של כל יום שהתגלה בסוד של רוח הקדש.

ובמה גונים של יחוד התעוררו, וכלם אמת. מי שעושה זה עושה, ומי שעושה זה עושה. אבל היחוד הזה שאנו מעוררים מלמטה בסוד של קול שהוא אחד, זהו ברור הדבר, זה בכלל, ואחר כך פרט, כמו שאמרנו.

פרישה רביעית הוא סוד הדין הקשה – השמרו לכם. אלה הן תפלין של ראש, ותפלין של זרוע כמו זה בבית אחד, והרי התעוררנו בהם, וכלם סוד אחד.

קשר התפלין של ראש הוא דל"ת, ועל זה כתוב (שמות לג) וראית את אחרי. ולכן הוא לאחור, ושם נקשר הכל בקשר אחד.

והיא, כשמניחה תפלין אלו של זרוע להתקשר, (יש קשר) אחר, סוד הברית הקדוש, סוד זה כמו שהתעורר בכמה מקומות, והכל סוד אחד. אשריהם ישראל שיודעים סוד זה, וצריך אדם להניחם כל יום להיות בדיוקן עליון, ועליו כתוב וראו כל עמי הארץ כי שם ה' נקרא עליך ויראו ממך. (ע"כ רעיא מהימנא) ברוך ה' לעולם אמן ואמן:

פרישת בשלח

ויהי בשלח פרעה את העם ולא נחם אלהים דרך ארץ פלשתים וגו'. רבי שמעון פתח, (חבקוק ב) תפלה לחבקוק הנביא על שגינות. פסוק זה קשה, ויש להסתכל בו מה שונה תפלה לחבקוק הנביא יותר מכל שאר נביאי העולם שלא כתוב בהם תפלה לישעיה הנביא, או לירמיה, או ליחזקאל, או להושע, או לשאר נביאי העולם?

אלא כך שנינו, אלישע זכה בעולם הזה מה שלא זכה נביא אחר, פרט למשה. [ועם כל זה לא רצה להטריח את רבוננו] בא ראה מה כתוב, (מלכים ב ד) ויהי היום ויעבר אלישע אל שונם ושם אשה גדולה. מה זה אשה גדולה? אלא גדולה

בא ראה, באברהם כתוב (בראשית יח) שוב אשוב אליך, ולא אליה. אליך ודאי, כף נקשר, ולא בנקבה. מי שבא מצד הנקבה, המות מקדים לרגליו. ותעל ותשכבהו על מטת איש האלהים, משום ששם ראתה קדשה עליונה מהכל.

ואמר לה השלום לך השלום לאישך השלום לילד. מכאן שהיא עקר הבית, ולא עוד, אלא שהיא הלכה אחריו, ולא בעלה. ויגש גיחזי להדפה, הרי פרשוה.

ויאמר איש האלהים הרפה לה. מה שונה כאן שאמר איש האלהים, וכשהיה בעיר אלישע? אלא כאן ודאי איש האלהים, שכאן (הוא) מקומו ולא בעיר, ולא בשעה שהיו בני הנביאים לפניו.

וה' העלים ממני וגו', כמו שנאמר (שם יט) וה' המטיר על סדם ועל עמרה, זה בית דין של מטה. ולא הגיד לי, מה הטעם לא ידע אלישע? אלא אמר הקדוש ברוך הוא, ומה אני אהרג את זה? אם אמר לו – לא ימות, כי המתנה שלו היא. ודאי שיש לו למות, שהרי נאמר, שכתוב את חבקת בן, ומקום הנקבה גורם מות, ולכן לא אמר לו.

ויאמר לגיחזי חגר מתניף וקח משענתי בידך ולך. והרי פרשוה שהסתלק הנס ממנו. חי ה' וחי נפשך אם אעזבך, למה? כיון שגיחזי היה הולך. אלא שהיא ידעה את דרכי אותו גיחזי הרשע, שאינו כדאי שימצא נס על ידו.

וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו וגו', למה? אלא שאלישע השגיח וידע שמקום [שהאשה הוא] זה הוא שגורם, שנקשר בו כעת. וישם פיו על פיו ועיניו על עיניו, לקשר אותו למקום אחר עליון, המקום שנמצאים בו חיים.

ולא יכל לעקר אותו ממקום שנקשר בו בתחלה, אלא עורר רוח אחת מלמעלה, ונקשר במקום זה והשיב לו את נפשו, שאם לא כף, לא היה עומד לעולמים. ויזורר הנער עד שבע פעמים, ולא עלה יותר, כמו שנאמר ימי שנתינו בהם שבעים שנה.

וזוה הוא חבוק הנביא, כמו שנאמר את חבקת בן. אם כף, היה צריך להיות חבוק, למה פעמים – חבוק? אלא אחד של אמו, ואחד של אלישע

הקדימה מטה? משום שהיא חביבה עליו יותר מהכל, ומקדים אדם מה שחביב עליו.

ויהי היום ויבא שמה. ויהי היום, איזהו יום זה? אלא כמו שבארה. ובא ראה, אותו יום, יום טוב של ראש השנה היה, שבו נפקדו עקרות העולם ונפקדים בו בני העולם, קרא לשונמית ואמר, הנה חרדת אלינו את כל החרדה הזאת. משום כך הצטרפתי לעין היום הזה בדיני העולם, שהקדוש ברוך הוא דן ביום הזה את העולם. ומשום שנפרדתי לבד במקום זה, הצטרפתי להסתכל ברגו של העולם.

ומה לעשות לך היש לדבר לך אל המלך או אל שר הצבא, וכי דבר זה לשם מה האשה צריכה, שהרי אינה יוצאת ולא הולכת ולא נכנסת להיכל המלך? אלא יום זה היה גורם, שכל בני העולם יושבים (עומדים) בדין, ובאותו יום נקרא הקדוש ברוך הוא מלך. המלך המשפט. אמר לה, אם את צריכה בשבילך אצל המלך העליון על המעשים שבדין?

ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת. מה אמרה? אלא בשעה (בזמן) שהדין תלוי בעולם, שלא יפרד אדם לבדו, ולא יהיה רשום למעלה ולא יכירו אותו לבדו, שהרי בזמן [אחר] שהדין תלוי בעולם, אותם שרשומים ונודעים לבדם – אף על גב שהם צדיקים, הם נתפסים בראשונה. ועל כף לא צריך לאדם להפרד מן העם לעולם, שבכל זמן רחמי הקדוש ברוך הוא על העם כלם כאחד. [ואין צריך האדם לפרש מן העם לעולם] ולכן אמרה בתוך עמי אנכי ישבת, ולא רוצה להפרד מהם, כמו שעשיתי עד היום הזה.

ויאמר גיחזי אבל בן אין לה וגו'. אמר לה אלישע, הרי ודאי שהשעה עומדת, שהרי היום גורם. ויאמר למועד הזה כעת חיה את חבקת בן. ותהר האשה ותלד בן למועד הזה כעת חיה אשר דבר אליה אלישע. למועד ודאי. אחר כך מת. מה הטעם מת? אלא משום שנתן לה ולא לבעלה. ונקשר ממקום של נקבה. ומי שמתקשר בנקבה, המות מזמן לפניו. מנין לנו שלה הוא נתן? שכתוב את חבקת בן.

כְּשִׁיִצְאוּ מִמִּצְרַיִם, אֲזַי טָעְמוֹ טַעַם הַמּוֹת, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רָפָא אוֹתָם, שְׁכַתוֹב (שמות יג) וְה' הִלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם וְגו'. וְכָל הַדְרָכִים הָיוּ מַעֲלוֹת רִיחוֹת שֶׁל רַפּוּאָה, וְנִכְנָסִים לְגוֹפָם וּמִתְרַפְּאִים, וְקוֹל הַתְּשַׁבְּחוֹת שֶׁהָיוּ שׁוֹמְעִים, הָיוּ שְׂמֵחִים וְנִחְיִים בְּרוּחָם.

וּפְרִיעָה וְכָל אוֹתָם הָאוֹכְלוֹסִים שֶׁלוֹ הָיוּ הוֹלְכִים אַחֲרֵיהֶם לְלוֹת אוֹתָם עַד שִׁיִצְאוּ מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וְכָל כָּל אוֹתָם גְּדוּלִים שָׂרִים הַמְּמַנִּים עֲלֵיהֶם וְעַל שְׂאֵר הָעַמִּים, לֹו אֵת הַשְּׂכִינָה וְאֵת יִשְׂרָאֵל כָּלָם, עַד שֶׁחָנוּ בְּאֵיתָם בְּקִצָּה הַמְּדַבֵּר. זֶהוּ שְׁכַתוֹב וַיְהִי בְשִׁלַּח פְּרַעְיָה אֵת הָעָם וְגו', כִּי קָרוֹב הוּא. כִּי קָרוֹב הוּא, אוֹתָהּ שְׁבוּעָה שְׁנֹשְׁבַע אֲכִימֶלֶךְ לְאָבוֹת עַל אוֹתוֹ טוֹב שֶׁעָשׂוּ הַפְּלִשְׁתִּים לְאָבוֹת, שְׁכַתוֹב (בראשית כא) כַּחֲסֹד אֲשֶׁר עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֵׂה עִמָּדִי וְעַם הָאֶרֶץ אֲשֶׁר גִּרְתָּהּ בָּהּ.

וַיְהִי בְשִׁלַּח פְּרַעְיָה אֵת הָעָם. מַה כְּתוּב לְמַעְלָה? וַיִּקַּם פְּרַעְיָה לִילָה הוּא וְכָל עַבְדָּיו. בֹּא רֵאֵה, הַנִּקְמָה הָעֲלִיוֹנָה שֶׁעָשָׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, שֶׁלֶּשָׁה סוּגֵי מוֹת הָיוּ: אֶחָד שֶׁעָשׂוּ הַבְּכוֹרִים בְּמִצְרַיִם, שֶׁהֲרִגוּ כָּל אוֹתָם שְׁנֹמְצָאוּ. וְאֶחָד שֶׁהֲרִג הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחֻצוֹת הַלֵּילָה. וְאֶחָד כְּשֶׁרָאָה פְּרַעְיָה אֵת הַמּוֹת בְּבֵיתוֹ בְּבָנָיו וּבְעַבְדָּיו, קָם וְזָרַז אֵת עַצְמוֹ, וְהֲרִג שָׂרִים וּמוֹשְׁלִים וְכָל מִי שִׁיעֵץ לוֹ לְסָרֵב לְעַם, עַד שֶׁהִתְוֹרָה מְעִידָה עָלָיו שֶׁהוּא קָם בְּלִילָה מִמָּשׁ, כְּמוֹ [שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּחֻצוֹת] שֶׁהִלִּילָה הֲרִג בְּכוֹרוֹת וְעָשָׂה נִקְמוֹת, כִּי קָם פְּרַעְיָה בְּאֶרֶץ מִצְרַיִם וְהֲרִג וְעָשָׂה נִקְמוֹת בְּשָׂרָיו וּמוֹשְׁלָיו וְאֲמִרְכָלָיו וּבְכָל אוֹתָם גְּדוּלִים. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (שמות יב) וַיִּקַּם פְּרַעְיָה לִילָה [לִילָה מִמָּשׁ], שֶׁקָם לְהֲרִג וּלְהַשְׁמִיד.

דָּרָךְ הַכָּלָב, כְּשִׁמְכִים אוֹתוֹ בְּאֶבֶן, הוּא בָּא וְנוֹשֵׁף אֵת חֲבָרוֹ. כִּי פְרַעְיָה, אַחֲרָה הוּא הָיָה הוֹלֵךְ בְּשׂוֹקִים, וְהָיָה מְכַרִּיז וְאוֹמֵר: קוּמוּ צְאוּ מִתּוֹךְ עַמִּי, אַתֶּם הֲרִגְתֶּם לְכָל בְּנֵי הָעִיר, אַתֶּם הֲרִגְתֶּם הַשָּׂרִים וְהַמוֹשְׁלִים וְכָל בְּנֵי בֵּיתִי. זֶהוּ שְׁכַתוֹב וַיִּקְרָא לְמֹשֶׁה וּלְאַהֲרֹן לִילָה. כִּיִּזְוֹן שְׂבִידְכֶם הָיָה הַכָּל – וּבִרְכַתֶּם גַּם אֹתִי, שֶׁלֹּא תִהְרָגוּ אוֹתִי. אַחֲרָה כִּי הוּא בְּעַצְמוֹ לֹוֹ אוֹתָם וְהוֹצִיא אוֹתָם מֵהָאֶרֶץ. זֶהוּ שְׁכַתוֹב וַיְהִי בְשִׁלַּח פְּרַעְיָה אֵת הָעָם וְגו'.

שֶׁהַתְּחַבֵּק עִמוֹ. דְּבַר אַחֲרָה, שְׁנֵי חֲבוּקִים הָיוּ בּוֹ, בֵּין לְצַד זֶה בֵּין לְצַד זֶה. חֲבוּק אַחֲרָה, אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁהָיָה תְלוּי בּוֹ בְּתַחֲלָה. חֲבוּר אַחֲרָה, שֶׁהֵעֵלָה אוֹתוֹ לְדִרְגוֹת יוֹתֵר עֲלִיוֹנוֹת, וְלָכֵן חֲבִיקוּק – שְׁנַיִם.

תְּפִלָּה לְחֲבִיקוּק הַנְּבִיא (חֲבִיקוּק ג) – אֵיזוֹ תְּפִלָּה? אֲלֵא זֶהוּ מְקוֹם שֶׁהָיָה קָשׁוּר בּוֹ בְּתַחֲלָה, וְזֶהוּ תְּפִלָּה שֶׁל יָד. עַל שְׂגִינּוֹת – שְׂאוֹתוֹ יוֹם שֶׁנִּקְשַׁר בּוֹ, הָיוּ תְלוּיִים שְׂגִינּוֹת הָעוֹלָם לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְגִבּוּרָה הָיְתָה שׁוֹלֵטָה, וְלָכֵן נִקְשְׁרָה בּוֹ תְּפִלָּה זוֹ (בְּזוֹ הַתְּפִלָּה).

דְּבַר אַחֲרָה תְּפִלָּה לְחֲבִיקוּק הַנְּבִיא – תְּפִלָּה לְחֲבִיקוּק, מִשׁוּם חֲבִיקוּק שֶׁהוּא עָשָׂה בְּשִׁבִילוֹ. ה' שְׁמַעְתִּי שְׁמַעְךָ יִרְאֵתִי וְגו', בֹּא רֵאֵה, כְּשֶׁמִּתְעוֹרֶרֶת עָלָיו רוּחַ נְבוּאָה עַל מְקוֹם זֶה שֶׁהוּא תְּפִלָּה, הָיָה בָּא וְהָיָה פּוֹחַד וּמְזַדְעָזַע. מִשָּׁל אוֹמְרִים, מִי שְׁנִנְשֵׁף מִכָּלָב, מְקוּלוֹ הוּא מְזַדְעָזַע.

ה' פְּעֵלְךָ בְּקָרֵב שְׁנַיִם חִיִּהוּ, מִי זֶה פְּעֵלְךָ? אֲלֵא עָלָיו אָמַר, שֶׁהוּא פִּעַל שֶׁלוֹ. בְּקָרֵב שְׁנַיִם חִיִּהוּ, תֵּן לוֹ חִיִּים לְפִעֵלְךָ זֶה בְּקָרֵב שְׁנַיִם עֲלִיוֹנוֹת. דְּבַר אַחֲרָה חִיִּהוּ – שֶׁלֹּא יָמוֹת כְּמוֹ שֶׁבְּתַחֲלָה.

עַל שְׂגִינּוֹת, מַה זֶה עַל שְׂגִינּוֹת? עַל שְׂגִיאוֹת הָיָה צָרִיךְ (לְכַתֵּב), כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (תהלים ט) שְׂגִיאוֹת מִי יִבִּין. אֲלֵא [הַכָּל הוּא. אֲבָל] שְׂגִינּוֹת, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (שם ז) שְׂגִינּוֹת לְדוֹר. מִיָּנִי תְשַׁבְּחוֹת הָיוּ לִפְנֵי הַנְּבִיאִים לְהַשְׁרוֹת עֲלֵיהֶם רוּחַ נְבוּאָה, כְּמוֹ שְׁנֹאֲמַר (שמואל א-א) וּפְגַעְתָּ חֲבַל נְבִיאִים יִרְדִים מִהַבֶּמָה וּלְפָנֵיהֶם נָבַל וְתַף וְגו', וְכַתוּב וְעַתָּה קָחוּ לִי מִנְּגִן וְגו'. וְכָל שֶׁכֵּן חֲבִיקוּק שֶׁהִצְטַרֵּךְ לוֹ יוֹתֵר מִכָּלָם, לְנַחַת הָרוּחַ, וּלְבִשֵׁם אֵת אוֹתוֹ מְקוֹם, לְהַמְשִׁיךְ עָלָיו רוּחַ נְבוּאָה. וְכֵן כְּמוֹ כִּי כָּל הַנְּבִיאִים, פָּרַט לְמֹשֶׁה שֶׁעָלָה עַל כָּל שְׂאֵר נְבִיאֵי הָעוֹלָם. אֲשֶׁרִי חֵלְקוּ!

בֹּא רֵאֵה, כְּשִׁיִצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, רוּחָם הָיְתָה שְׁבוּרָה בְּתוֹכָם, וְהָיוּ שׁוֹמְעִים אוֹתָם תְּשַׁבְּחוֹת וְלֹא יְכוּלִים לְשַׁמַּח. וּבְשַׁעָה שֶׁכָּל הָאוֹכְלוֹסִין וְהַמְּרַכְבוֹת יִצְאוּ עִם הַשְּׂכִינָה, כָּלָם הֲרִימוּ שִׁירִים וְתְשַׁבְּחוֹת לִפְנֵי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעוֹרֵר הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת רוּחָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְהָיוּ שׁוֹמְעִים אֵת אוֹתָם תְּשַׁבְּחוֹת, וְעִמְדָה רוּחָם בְּתוֹכָם שֶׁלֹּא פָּרְחוּ. **כְּשִׂאֲדָם** עוֹזֵב עֲבוּדָה, אֲזַי יוֹדַע אֵת שְׁכוּרָן הָעֲצָמוֹת וְשְׁכוּרָן הָרוּחַ. כִּי יִשְׂרָאֵל,

כִּיּוֹן שֶׁנַּעֲשֶׂה אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה – גִּרְמוֹ הַכֹּל. גִּרְמוֹ מוֹת, גִּרְמוֹ שֶׁעֲבוּד מַלְכֵיּוֹת, גִּרְמוֹ שֶׁנִּשְׁכְּרוּ אוֹתָם לַוַּחֲוֹת רֵאשׁוֹנִים, גִּרְמוֹ שֶׁמְתוֹ מִיִּשְׂרָאֵל כְּמֵה אֲלָפִים מֵהֶם. וְכֹל זֶה מִשׁוּם הַהִתְחַבְּרוֹת שֶׁל אוֹתָם עֲרַב רַב שֶׁהִתְחַבְּרוּ בָּהֶם.

אִתּוֹ כִּיּוֹן בְּגִלְלָם לֹא נִקְרָאוּ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְלֹא יִשְׂרָאֵל, וְלֹא עַמִּי, אֲלֵא הָעַם סִתָּם. וְאִם תֹּאמַר, וְחַמְשִׁים עֶלְוֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל? כִּשְׁהִיוּ עוֹלָם מִמְצָרִים וְלֹא הִתְחַבְּרוּ עִמָּם אוֹתָם עֲרַב רַב, קָרָא לָהֶם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. כִּיּוֹן שֶׁהִתְחַבְּרוּ עִמָּם, שֶׁכְּתוּב וְגַם עֲרַב רַב עָלָה עִמָּם, קָרָא לָהֶם הָעַם.

רַבִּי יוֹסִי הִקְשָׁה וְאָמַר, כְּתוּב כִּי אֲשֶׁר רֵאִיתֶם אֵת מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תוֹסִיפוּ לִרְאוֹתָם עוֹד עַד עוֹלָם. אִם כֵּן, כֹּל יוֹם הָיוּ רוֹאִים אֵת אוֹתוֹ עֲרַב רַב? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, עֲרַב רַב כְּתוּב, וְלֹא מִצְרַיִם, שֶׁהָרִי כְּמֵה שָׁאָר עַמִּים הָיוּ דָרִים בְּמִצְרַיִם, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁכֻּלָּם נִמּוּלוּ, וְכִיּוֹן שֶׁנִּמּוּלוּ, יוֹתֵר לֹא נִקְרָאוּ מִצְרַיִם.

וְעַל פִּי מֹשֶׁה קִבְּלוּ אוֹתָם, וְהִינּוּ מֵה שֶׁאָמַר הַכְּתוּב לֶךְ רֵד כִּי שִׁחַת עֲמָךְ סָרוּ מֵהָר מִן הַדֶּרֶךְ אֲשֶׁר צִוִּיתֶם. צִוִּיתֶם כְּתוּב. וְחַמְשִׁים עֶלְוֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאָרֶץ מִצְרַיִם – אֶחָד מִחֲמֵשֶׁה הָיוּ. וְרַבִּי יוֹסִי אוֹמֵר, חֲמֵשֶׁה מִיִּשְׂרָאֵל, וְאֶחָד מֵהֶם. רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, וְחַמְשִׁים – אֶחָד מִחֲמֵשִׁים.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ יוֹבֵל הָעֵלָה אוֹתָם מִמִּצְרַיִם, מִשׁוּם כֵּן וְחַמְשִׁים עֶלְוֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאָרֶץ מִצְרַיִם, וְאִם לֹא – לֹא עֶלְוֵי, וְלִכֵּן הִתְעַכְּבוּ חַמְשִׁים יוֹם לְקַבֵּל תּוֹרָה. וּמֵאוֹתוֹ מְקוֹם יוֹצֵאת תּוֹרָה וְנִתְּנָה, וְעַל זֶה וְחַמְשִׁים חֹסֵר, שֶׁבְּגִלְלָה זֶה עֶלְוֵי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מֵאָרֶץ מִצְרַיִם.

וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֵת עֲצָמוֹת יוֹסֵף וְגו'. לָמָּה הָעֵלָה עֲצָמוֹתָיו? אֲלֵא מִשׁוּם שֶׁהָיָה רֹאשׁ לְדַדַּת לְגִלְלוֹת, וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שֶׁהוּא סִימֵן הַגְּאֻלָּה הָיָה לוֹ, וְהַשְּׂבִיעַ אֵת יִשְׂרָאֵל עַל זֶה. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב כִּי הַשְּׂבִיעַ הַשְּׂבִיעַ אֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וְהָרִי נִתְּבָאָר.

אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֶׁל מֹשֶׁה, שִׁישְׂרָאֵל הָיוּ עוֹסְקִים לְבַקֵּשׁ מְמוֹן מִן הַמִּצְרַיִם, וּמֹשֶׁה הָיָה עֹסוֹק בְּשִׁבְעַת יוֹסֵף. וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁהָאֲרוֹן הָיָה בְּנִילוֹס, וְהָעֵלָה אוֹתוֹ בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ. וְעוֹד אָמַר מֹשֶׁה: יוֹסֵף,

וַיִּסַּב אֱלֹהִים אֵת הָעַם דֶּרֶךְ הַמִּדְבָּר יָם סוּף, לְתַקֵּן דֶּרֶךְ לְמִקוּמָהּ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מֵה שׁוֹנֵה כִּשְׁהִיוּ יִשְׂרָאֵל בְּמִצְרַיִם, שֶׁכְּתוּב (שם ה) שֶׁלַח אֵת עַמִּי, (שם ט) כִּי אִם מֵאֵן אֶתְּהָ לְשַׁלַּח אֵת עַמִּי, (שם ד) בְּנֵי כְּכַרִּי יִשְׂרָאֵל, וּבְאוֹתוֹ זְמַן לֹא הָיוּ מְהוּלִים וְלֹא נִקְשְׁרוּ בּוֹ כְּרָאוּי, וְכֵאֵן, שֶׁהָיוּ מְהוּלִים וְעָשׂוּ פֶסַח וְנִקְשְׁרוּ בּוֹ, קָרָא לָהֶם אֵת הָעַם?

אֲלֵא מִשׁוּם עֲרַב רַב שֶׁנִּדְבְּקוּ בָּהֶם וְהִתְעַרְבוּ עִמָּהֶם, קָרָא לָהֶם אֵת הָעַם סִתָּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם לג) וַיִּגַּף ה' אֵת הָעַם עַל אֲשֶׁר עָשׂוּ אֵת הָעֵגֶל. וַיִּקְהַל הָעַם עַל אֶהָרֶן. וַיֵּרָא הָעַם כִּי בִשְׁשׁ מִשָּׁה. וְכֵן כָּלָם.

רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה הָיוּ הוֹלְכִים מֵאוֹשָׁא לְלוּד, וְהָיָה עִמָּהֶם יוֹסִי הַסּוֹחֵר עִם גְּמָלִים קְשׁוּרִים וּמִשְׁאוֹת עַל כַּתְּפֵיהֶם. עַד שֶׁהָיוּ הוֹלְכִים, מִצָּא יוֹסִי הַסּוֹחֵר אִשָּׁה אַחַת מִשְׁאָר הָעַמִּים שֶׁלְקָטָה יִרְקוֹת בְּשָׂדֵה. נִשְׁמַט מֵהֶם וְהַחְזִיק בָּהּ וּבָא עָלֶיהָ. תִּמְהוּ רַבִּי יִצְחָק וְרַבִּי יְהוּדָה. אָמְרוּ, נָשׁוּב מֵהַדֶּרֶךְ הַזֶּה, שֶׁהָרִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רָצָה לְהִרְאוֹת לָנוּ שֶׁלֹּא נִתְחַבֵּר עִמּוֹ. שָׁבוּ מֵהַדֶּרֶךְ, בְּדָקוּ אַחֲרָיו, וּמִצָּאוּ שֶׁהָיָה בֶן שָׁל בַּת אֵל נֹכַר, וְאָבִיו זָרַע פְּסוּל הָיָה. אָמְרוּ: בְּרוּךְ הַרְחֵמֵן שֶׁהִצִּילָנוּ.

פָּתַח רַבִּי יִצְחָק וְאָמַר, (תהלים לז) אֵל תִּתְחַר בְּמִרְעִים. מִי הֵם הַמִּרְעִים, שֶׁלֹּא כְּתוּב חֲטָאִים אוֹ רְשָׁעִים? אֲלֵא מִרְעִים, שֶׁמִּרְעִים לְעֲצָמָם וְלֹאוֹתָם שֶׁמִּתְחַבְּרִים עִמָּם. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, מִרְעִים – הַרְחַק עֲצָמָךְ מִמִּרְעִים, שֶׁלֹּא תִהְיוּ רַעִים וְחַבְּרִים כְּאֶחָד, שֶׁלֹּא יִרְעוּ לָךְ מַעֲשֵׂיו וְתִתְפַּס בְּחֲטָאָיו.

בֵּא רֵאָה, אֵלוּלֵי הָיוּ אוֹתָם עֲרַב רַב שֶׁהִתְחַבְּרוּ עִם יִשְׂרָאֵל, לֹא נַעֲשֶׂה הָיָה אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה, וְלֹא מֵתוּ מִיִּשְׂרָאֵל כָּל אוֹתָם שֶׁמְתוּ, וְלֹא גָרַם לְיִשְׂרָאֵל מֵה שְׁגָרַם. וּבֵא רֵאָה, אוֹתוֹ מַעֲשֶׂה וְאוֹתוֹ חֲטָא מִמֶּשׁ גָּרַם לְגִלְלוֹת יִשְׂרָאֵל.

שִׁשְׁנִינּוּ, רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁימְצָאוּ יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ שְׁעָה כְּמוֹ מִלְאָכִים עֲלִיוֹנִים וְלַעֲשׂוֹת אוֹתָם חוֹרֵין מֵהַכֹּל, בְּנֵי חֲרוֹת מְמוֹת, וְלִהְיוֹת בְּנֵי חוֹרֵין מִשְׁעֲבוּד שֶׁל שְׁאָר הָעַמִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות לב) חֲרוֹת עַל הַלַּחַת. אֵל תִּקְרִי חֲרוֹת אֲלֵא חֲרוֹת.

אז מתחברת אשה בבעלה, ששנינו, אשה מספרת עם בעלה לדבר עמו ונכנסת להיכלו.

אחר כף פשרוזה השמש להכנס, מאיר ובא הלילה, ונוטל אותו. אז כל השערים סתומים, וחמורים נוערים, וכלבים נובחים. כשנחצה הלילה מתחיל המלך [לקרא] לקום והגבירה לזמר, ובא המלך ומקיש על שער ההיכל, ואומר פתחי לי אחותי רעיתי וגו'. ואז משתעשע בנשמות הצדיקים.

אשרי חלקו של אותו שמתעורר באותו זמן בדברי תורה. ולכן כל אותם בני היכל הגבירה, כלם צריכים לקום באותו זמן לשבח את המלך, וכלם משבחים לפניו. והשבח שעולה מהעולם הזה, זה שהוא רחוק, [יותר] זה נחת רוח לקדוש ברוך הוא מהכל.

בשמות חלק הלילה ובא הבקר (ומחשיך) והתקדר, אז המלך והגבירה בסוד בחדוה, ונותן לה מתנות ולכל בני היכלה. אשרי חלקו של מי שהוא במנין.

וה' הלך לפניו יומם - הקדוש ברוך הוא ובית דינו. אמר רבי יצחק, הינו ששנינו, שכינה נוסעת באבות. הלך לפניו יומם - זה אברהם. בעמוד ענן - זה יצחק. לנחתם הדרך - זה יעקב, שכתוב בו (בראשית לב) ויעקב הלך לדרךכו. ולילה בעמוד אש להאיר להם - זה דוד המלך.

ובלם מרכבה עליונה קדושה ללכת עם ישראל בשלמות הכל, כדי שהאבות יראו את גאלתם, שכתוב ואנכי אעלה גם עלה, עם המרכבה. וכתוב וה' הלך וגו' ללכת יומם ולילה. וכי למה היו הולכים יומם ולילה? ילכו ביום, ולא ילכו בלילה כאנשים שבורחים, כיון שהקדוש ברוך הוא שמר אותם, למה הלכו ביום ובלילה? אלא כדי להמצא בהם שלמות הכל, שאין שלמות אלא יום ולילה.

אמר רבי אבא, כך בארנו, וה' הלך לפניו יומם בעמוד ענן - זה אברהם. ולילה בעמוד אש - זה יצחק. ואם כך, איפה יעקב? אלא שנאמר בדבור הראשון, ושם התחיל, כמו שכתוב וה'.

ולילה בעמוד אש, היה מאיר בצד זה ובזה, כדי שהמצרים ירדפו אחריהם, שיתכבד שם

הגיע זמן גאלת ישראל. ואמר: עלה שור. ועלה. ויש שאומרים שהיה בין מלכי מצרים, ומשם העלה (אותו). ויש אומרים, כדי שלא יעשו אותו עבודה זרה שמו אותו בנילוס, ושרח בת אשר הראתה למשה.

וה' הלך לפניו יומם. רבי יוסי פתח, (תהלים כב) למנצח על אילת השחר מזמור לדוד. כמה חביבה התורה לפני הקדוש ברוך הוא, שכל מי שמשתדל בתורה, אהוב הוא למעלה ואהוב הוא למטה, הקדוש ברוך הוא מקשיב לדבריו, ולא עוזב אותו בעולם הזה, ולא עוזב אותו לעולם הבא.

ובתורה צריך לעסק ביום ובלילה, שכתוב (יהושע א) והגית בו יומם ולילה. וכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה וגו'. מילא ביום, אבל למה בלילה? כדי שיהיה מצוי אל השם הקדוש שלם. כמו שאין יום בלי לילה, ואינו שלם אלא זה עם זה, כך צריך בתורה להמצא עם האדם יום ולילה, להיות שלמות לאדם יומם ולילה.

והרי נאמר שעקר הלילה מחצות ואילך, ואף על גב שמחצית הראשונה בכלל הלילה היא, אבל בחצות הלילה נכנס הקדוש ברוך הוא לגן עדן להשתעשע עם הצדיקים, ואז צריך לאדם לקום ולעסק בתורה.

והרי נאמר שהקדוש ברוך הוא וכל הצדיקים שפגן עדן, כלם מקשיבים לקולו. זהו שכתוב (שיר ח) היושבת בגנים חברים מקשיבים לקולך השמיעני. והרי פרשוה, היושבת בגנים - זו כנסת ישראל שמשבחת את הקדוש ברוך הוא בשבח התורה בלילה. אשרי חלקו של מי שמשתתף עמה לשבח את הקדוש ברוך הוא בשבח התורה.

ובשכא הבקר, כנסת ישראל באה ומשתעשע בה הקדוש ברוך הוא, ומושיט לה שרביט של חסד, ולא רק עליה לבדה, אלא עליה ועל אלו שמשתתפים עמה, והרי נאמר שכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו ובלילה וגו'. ועל זה נקראת אילת השחר.

ואמר רבי שמעון, בשעה שרוצה להאיר הבקר, נחשך, והאור נהיה קודר, וקדרות נמצאת.

העליונות שנים ואחד. רבי יצחק אמר, כתרגומו - ומזרזין. שהיו זרזים בכל.

ויקח שש מאות רכב בחור. רבי חייא אמר, כתוב יפקד ה' על צבא המרום במרום ועל מלכי האדמה על האדמה. בזמן שהקדוש ברוך הוא נותן שלטון לגדולי העמים למעלה, נותן להם לעם שלהם למטה. ובשעה שמוריד אותם מדרגתם שלמעלה, מוריד את העם למטה. ויקח שש מאות רכב בחור - הרי הממנה שלהם, ופרשוה, שהנהיג את מרכבות שאר העמים, וכלם נפלו במחנה סיסרא אחר כך, והיגו בחור (ואחר כך) וכל רכב מצרים.

כתוב (שיר א) לססתי ברכבי פרעה דמיתיה רעיתי. בא ראה, כדגמת סוסה נקבה נראתה לסוסים של פרעה, ופרשוה. אלא לססתי ברכבי פרעה - בא ראה, בשעה שפרעה היה רודף אחר ישראל, מה עשה? נטל סוסות נקבות, וכפת אותן במרכבותיו בתחלה, ואת הסוסים הזכרים כפת מאחור, והיו הזכרים מתחממים כנגד הנקבות, והנקבות מסרבות, ומהרו לרוץ. כיון שקרב (וכאשר הדביק) אל ישראל, נטל את הנקבות ושם אותם לאחור, והסוסים הזכרים לפנים, כדי להרע לישראל ולערך בהם קרב.

כמו זה, וה' הלך לפנייהם יומם, ואחר כך חזרה השכינה לאחורי ישראל, שכתוב ויסע מלאך האלהים וגו'. משום כך דמיתיה רעיתי.

ופסוק זה הרי פרשוהו, שהקריב את כל חילותיו ומרכבותיו לערך קרב. ועוד ופרעה הקריב, רבי יוסי אמר, הרי נתבאר שהקריב אותם לתשובה. ופרעה הקריב.

כתוב (ישעיה כו) ה' בצר פקדוף צקון לחש וגו'. בצר פקדוף - לא פוקדים ישראל את הקדוש ברוך הוא בשעת מנוחה, אלא בשעה שמציקים להם, ואז כלם פוקדים אותו. צקון לחש - וכלם מתפללים בתפלות ובבקשות, ומריקים לפניו תפלות. אימתי? מוסרף למו. בשעה שפוקד הקדוש ברוך הוא ברצועתו, ואז הקדוש ברוך הוא עומד עליהם ברחמים, ואותו הקול שלהם נוח לפניו כדי להפרע משונאייהם, ומתמלא עליהם ברחמים.

הקדוש ברוך הוא במרכבותיו ופרשוהו. כדי ללכת יומם ולילה, אספקלריה המאירה, ושלא מאירה. ועוד, כדי להטעות את המצרים, שיאמרו מקרה הוא, שכתוב (ישעיה יט) נואלו שרי צוען, וכתוב (שם מד) משיב חכמים אחר, ועל פן הלכו ביום ובלילה. **רבי אבא** אמר, אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא הוציא אותם ממצרים להיות חלקו ונחלתו. ובא ראה, בצד היובל נמצאה חרות לישראל, וכן לעתיד לבא, שכתוב (ישעיה כז) והיה ביום ההוא יתקע בשופר גדול וגו'.

ומשום אותו יובל עליון, התעכבו חמשים יום לקבל התורה ולקרב להר סיני. וכיון שהלכו ביום, הלכו בלילה, להיות הכל יום אחד בין יום ולילה, ולא נמצאת הפרדה.

ולא עוד, אלא שכלם הלכו במנוחה לרצון נפשם, ביום שקבלו התורה, היו חמשים ימים שלמים, ימים ולילות כראוי, שאין יום בלי לילה, ואין לילה בלי יום, ולילה ויום נקרא יום אחד. וכיון שהלכו חמשים ימים שלמים, אז שרו עליהם אותם חמשים ימי היובל, ומצד של היובל (בינה) נתנה להם תורה, ולכן הלכו יומם ולילה.

ואמר רבי אבא, כתוב ויהי כי זקן יצחק ותכהין עיניו, למה? הרי בארנו, שמי שאוהב רשעים, כך הוא. ובא ראה, ביצחק נכלל הלילה, ולילה לא בהיר, ועל זה ותכהין עיניו, והכל אחד.

רבי יצחק פתח ואמר, ויגד למלך מצרים כי ברח העם. ויגד - מי אמר לו? אלא כך פרשוהו. אבל חכמיו ומכשפיו התכנסו אליו והודיעוהו כי ברח העם. ולמה אמרו את זה? אלא ראו בחכמה שלהם שהיו הולכים יומם ולילה, אמרו ודאי שהם בורחים. ולא עוד, אלא שראו שאינם הולכים בדרך ישרה, כמו שכתוב וישבו ויחננו לפני פי החירות.

ויקח שש מאות וגו'. שש מאות למה? אמר רבי יוסי, כנגד המנין של ישראל, שכתוב כשש מאות אלף רגלי. בחור - כנגד הגברים שהם העקר של כל ישראל. וכל רכב מצרים - שאר המרכבות, שהם טפלים לאחורים (לאחרים), כנגד הטרף, שכתוב לבד מטף. והכל עשה בעצת מכשפיו וחכמיו. ושלשם על כלו - הכל בחכמה, כנגד דרגות

שיזמין אותה כמו שמזמינים אורח, בשלחן מתקן ובבית מתקן כראוי במאכל ובמשתה כראוי יותר על שאר הימים. וקראת לשבת ענג – מבעוד יום. לקדוש ה' מכבד – זה יום הכפורים, שנים שהם אחד. וכבדתו מעשות דרכיה – כמו שבארנו.

ממצוא חפצה ודבר דבר, והרי נתבאר, משום שאותו דבר עולה ומעורר דבור של חל למעלה. מי שמזמין אורח, צריך להשתדל בו ולא באחר.

בא ראה, אותו הדבור שיוצא מפי האדם, עולה ומעורר התעוררות עליונה, אם לטוב אם לרע. ומי שיושב בענג שבת, אסור לו לעורר דבור של חל, שהרי הוא פוגם פגם ביום הקדוש. מי שיושב בהלולת המלך, לא ראוי שיעזב את המלך ויתעסק באחר.

ובכל יום צריך להראות מעשה ולעורר התעוררות ממה שצריך, ובשבת בדברי שמים ובקדשת היום צריך להתעורר, ולא בדבר אחר.

סדר הלימוד ליום ב אדר [יום 150 בשנה]

בא ראה, כאן כשקרב פרעה לערוך קרב עם ישראל, באותו זמן לא רצה הקדוש ברוך הוא שיעוררו ישראל התעוררות למטה כלל, שהרי ההתעוררות היא למעלה, שהרי האבות הקדימו התעוררות זאת למעלה, וזכותם עומדת לפניו, [ועוררו התעוררות זו] ולא רצה הקדוש ברוך הוא שישאל יתעוררו למטה כלל. [שהרי במקום של מעלה היה] זהו שכתוב ה' ילחם לכם ואתם תחרשון. ודאי תחרשון ולא תעוררו דבר, שלא צריך לכם. וכאן נכלל השם הקדוש באותיות רשומות, והרי התעוררו בו החברים.

רבי יוסי ורבי יהודה היו הולכים בדרך. אמר רבי יוסי לרבי יהודה, ודאי שנינו, ה' בכל מקום זה רחמים, ואף על גב שעורף קרב ועושה דין, אותו דין הוא באהבה. וכך ראינו, שכתוב ה' ילחם לכם, ולא נראה באותו דין רחמים כלל, שהרי כתוב לא נשאר בהם עד אחד.

אמר לו, דבר זה שמעתי מרבי שמעון שאמר, שאפלו כאן היה הדין ברחמים, שהים

במו שפרשנו, משל ליונה עם הנץ וכו', כך ישראל היו קרבים לים, והיו רואים את הים לפנייהם. הולך וסוער וגליו עולים למעלה, היו פוחדים. זקפו עיניהם וראו את פרעה ומרכבותיו, ואבנים, חצים ובליסטראות, ואז ויראו מאד. מה עשו? ויצעקו בני ישראל. מי גרם את זה שקרבו ישראל לאביהם של מעלה? פרעה. זהו שכתוב ופרעה הקריב, והרי זה נתבאר.

ויאמר משה אל העם אל תיראו התיצבו וראו את ישועת ה'. אמר רבי שמעון, אשרי חלקם של ישראל, שהרי רועה כמו משה הלך בתוכם. כתוב (שם 10) ויזכר ימי עולם משה עמו. ויזכר ימי עולם – זה הקדוש ברוך הוא. משה עמו – [מכאן למדנו] שמשה היה שקול ככל ישראל. ולמדנו מזה כי רועה העם הוא ממש העם כלו. אם הוא זוכה – כל העם זוכים, ואם אינו זוכה – כל העם לא זוכים ונענשים בגללו, והרי פרשוה.

התיצבו וראו – אין לכם לערוך קרב, שהרי הקדוש ברוך הוא יערוך קרב בשבילכם, כמו שנאמר ה' ילחם לכם ואתם תחרשון. בא ראה, באותו לילה כנס הקדוש ברוך הוא את הפמליא שלו ודן את דיני ישראל, ואלמלא שהקדימו האבות על ישראל, לא היו נצולים מן הדין. רבי יהודה אמר, זכות יעקב הגנה על ישראל, זהו שכתוב (תהלים קכד) לילי ה' שהיה לנו יאמר נא ישראל, ישראל סבא.

ה' ילחם לכם ואתם תחרשון. רבי אבא פתח, (ישעיה נח) אם תשיב משבת גלך עשות חפצה ביום קדשי. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם להדבק בהם מכל שאר עמי העולם, ומתוך אהבתם קרב אותם אליו, ונתן להם תורה, ונתן להם שבת שהיא קדש מכל שאר הימים, ומנוחה מהכל, וחדוה של הכל, ושקולה שבת כנגד כל התורה, ומי ששומר שבת כאלו שמר את כל התורה.

וקראת לשבת ענג – ענוג של הכל, ענוג הנפש והגוף, ענוג לעליונים ולתחתונים. וקראת לשבת, מה זה וקראת? שיזמין אותה, כמו שנאמר (ויקרא כג) מקראי קדש, כלומר מזמנים, כמו מי שמזמין אורח לביתו. ועל זה וקראת לשבת ענג,

אותו דג היה מנה ליונה לשמר אותו משאר דגי הים ויהיה גנוז בתוכו. וכיין שהכניסו לתוכו, ראה יונה במעיו רחב של מקום הים (רחב של מקום מעיו) כמו היכל גדול, ושני עיני אותו דג שמאירים כשמש, ואכן טובה היתה במעיו שמאירה לו, והיה רואה כל מה שביים ובתהומיו.

ואם תאמר, אם כן, מה שכתוב קראתי מצרה לי, הרי לא נראה שכל הרוחה הזו היתה לו? אלא ודאי, פיון שהראה לו אותו הדג כל מה שביים ובתהומיו – מת, שלא יכל שלשה ימים לסבל, ואז היתה ליונה מצוקה.

שאמר רבי אלעזר, פיון שראה יונה את כל אותה רוחה, היה שמח. אמר הקדוש ברוך הוא, ומה תרצה יותר? וכי לזה הכנסתי אותך כאן? מה עשה? הרג את אותו דג ומת, וכל שאר דגי הים היו סביב אותו דג. זה נושף אותו מצד זה, וזה נושף אותו מצד זה, ואז ראה יונה את עצמו בצרה. מיד – ויתפלל יונה אל ה'.

בתחלה דג, וכעת דגה, כנאמר והדגה אשר ביאר מתה. ואז כתוב קראתי מצרה לי, ולא כתוב הייתי בצרה או ישכתי בצרה, אלא קראתי, מאותה צרה שהציקו לי דגי הים. מבטן שאול שועתי, שהרי מת. ולא כתוב מבטן חי או מבטן דג, אלא שהיה ודאי מת.

פיון שהתפלל תפלתו, קבל אותו הקדוש ברוך הוא, והחיה את הדג הזה, והוציאו ליבשה לעין כל, שכתוב ויאמר ה' לדג ויקא את יונה. וככלם ראו את מעשה הקדוש ברוך הוא.

מה כתוב? ויתפלל יונה אל ה' אלהיו ממעי הדגה, למקום שהיה קשור בו. משמע שכתוב ה' אלהיו, ולא כתוב ויתפלל אל ה' ולא יותר, אלא ה' אלהיו. אף כאן, ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי. אלי דוקא.

דבר אל בני ישראל ויסעו. ויסעו מלהרבבות בדברים. זה לא זמן תפלה כעת. ויסעו, וכי לאיזה מקום צוה אותו שיסעו, שהרי על הים הם היו שרויים? אלא חזר למעלה, שכתוב מה תצעק אלי, שהרי כלם במקום זה עומדים. ועל זה ויסעו, יסעו מזה, שזה אינו הזמן (אלא בעתיק תלוי הדבר).

כסה עליהם ומתו, ואחר כך הוציא אותם הים, והקדוש ברוך הוא רצה בכבודם ונקברו בארץ, ולא רצתה הארץ לקבל אותם, עד שהושיט לה הקדוש ברוך הוא את ימינו, וקבלה אותם. זהו שכתוב נטית ימינה תבלעמו ארץ, ולכן [היה] זה הדין ברחמים היה.

ולכן לא רצה הקדוש ברוך הוא שיעוררו ישראל דבר בעולם, שאם יעוררו ישראל דבר, לא יעוררו את שם הרחמים, ולא יעשה דין ברחמים. זהו שכתוב ה' ילחם לכם ואתם תחרשון, שלא תעוררו דבר. שהרי שם הרחמים צריך לעורר עליהם לעשות דין ברחמים. ועל זה בקש שלא תעשו פגם ותעוררו דבר אחר.

אמר לו, והרי כתוב (זכריה יד) ויצא ה' ונלחם בגוים ההם. אם כן, זה דין שהיה ברחמים. אמר לו, כך היה ודאי הדין ברחמים, שמותם לא נמצא כשאר מות בני העולם, אלא הקדוש ברוך הוא חס עליהם שלא יהיו כמות שאר בני העולם שהרגו אותם, אלא בנחת בלא צער. זהו דין ברחמים.

ובבל מקום שם זה הוא דין ברחמים, פרט למקום אחד, שכתוב (ישעיה מב) ה' כגבור יצא וגו'. וכי כגבור ולא גבור? אלא ישנה לבושו וילבש לבושים אחרים. כאיש מלחמות, ישנה מינו.

ועם כל זה, הדין הוא יתר, אבל יש בו רחמים, ככתוב כגבור, ולא גבור. כאיש מלחמות, ולא איש מלחמות. שודאי אף על גב שעושה דין, חס על מעשיו. ולכן ה' ילחם לכם ואתם תחרישון. אשרי חלקם של ישראל שהקדוש ברוך הוא בחר בהם לחלקו ולירשתו, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו יעקב חבל נחלתו.

ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי. דבר זה נתבאר בספרא דצניעותא, ושם הוא הסוד שלו, ויאמר ה' אל משה. רבי יהודה פתח ואמר, (יונה א) ויתפלל יונה אל ה' אלהיו ממעי הדגה. מה כתוב למעלה? וימן ה' דג גדול. וימן – כמו שנאמר (דניאל א) וימן להם המלך דבר יום ביומו. אשר מנה את מאכלכם.

אבל פסוק זה כן צריך להיות: וימן ה' את יונה לדג, שהוא מנה, הוא שלח אותו. אלא ודאי

והושיבו לפניו והשתעשע עמו, והתפאר בו. זהו שכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

ובא ראה, יעקב אחז בעץ החיים שאין בו מות לעולמים, שכל החיים נתקנו באותו העץ, ונותן חיים לכל אותם שאחוזים בו, ולכן יעקב לא מת. ומתי מת? בשעה שכתוב (בראשית מט) ויאסף רגליו אל המטה. המטה, כמו שנאמר (שיר ג) הנה מטתו של שלמה, משום שבמטה זו כתוב רגליה ירדות מות, ולכן כתוב ויאסף רגליו אל המטה, ואז ויגוע ויאסף אל עמיו. ועשה הקדוש ברוך הוא את יעקב לבחיר האבות, זהו שכתוב (ישעיה מא) יעקב אשר בחרתיך.

בא ראה, כל המחנות שלמעלה וכל אותן המרכבות, כלם אחוזים אלה באלה, דרגות בדרגות. אלה עליונים ואלה תחתונים, וחיות הקדש עליהם, וכל האוכלוסים והמחנות, כלם נוסעים תחת ידיה. על מאמרה נוסעים ועל מאמרה חונים.

וזוהי החיה (העליונה הקדושה) שכל שאר החיות אחוזות בה, והשתלשלו (ונתקנו) בשבילה כמה חיות לחיות (אלו יורדות ואלו יורדות). ונאחזות דרגות בדרגות, וכל העליונים והתחתונים הולכים ושטים ביס. זהו שכתוב (תהלים קד) זה הים גדול ורחב ידים שם רמש ואין מספר וגו'.

ובשמעלה הים את גליו, כל האניות עולות ויורדות, ונמצא זעף, ורוח קשה הולכת עליו בחזק, ודגי הים מתפזרים לכל צד, אלה למזרח ואלה למערב, אלה לצפון ואלה לדרום. וכל אותם בני העולם שרואים את הרשם עליהם, לוקחים אותם וכולעים אותם במערות העפר.

וכל האניות לא נוסעות ממקומם, ולא עולות ויורדות, פרט לאותה שעה שבא מנהיג אחד של הים ויוצא להשלים רוח של זעף הים. כיון שזה עולה על הים, שוכך מרגזו, ונמצאת מנוחה. ואז כל האניות הולכות בדרך ישר, ולא סוטות לימין ולשמאל. זהו שכתוב שם אניות יהלכון לניתן זה יצרת לשחק בו. זה דוקא. וכל דגי הים מתכנסים למקומם, וכל אותן החיות שמחות עליה, וחיות

ואתה הרים את מטף וגו'. הרים את מטף, שבו רשום השם הקדוש. נטה ידך בצד של השם הקדוש, וכיון שהמים יראו את השם הקדוש, הם יברחו ממנו ומלפניו (לפניו). ועל זה ונטה את ידך, לצד אחד, שאת הצדדים האחרים של אותו המטה הצטרף אותו למים (לדברים) אחרים.

אמר רבי אלעזר, ראיתי שלפעמים המטה הזה נקרא מטה האלהים, ולפעמים נקרא מטה משה. אמר רבי שמעון [שנים היו, וכך באנו] בספרו של רב המנונא סבא, יפה אמר, שכלם אחד, בין שתאמר של הקדוש ברוך הוא, בין שתאמר של משה. והמטה הזה, לעורר צד הגבורה. ועל זה ונטה את ידך, יד שמאל, שהיא מצד הגבורה.

אמר רבי שמעון, אוי לאותם שלא רואים ולא מסתכלים בתורה, והתורה קוראת לפנייהם בכל יום, (ולא יודעים) ולא משגיחים. בא ראה, מצד הגבורה מתעוררים המים בעולם, ויוצאים מים, וכעת רוצה הקדוש ברוך הוא ליבש את המים, למה ונטה את ידך, שהיא שמאל?

אלא הרים את מטף ליבש את המים, ונטה את ידך להשיב את המים, לעורר את צד הגבורה ולהשיב המים על המצרים. ומשום כך שני דברים כאן, שכתוב הרים את מטף, ונטה את ידך על הים ובקעהו.

והרי התהומות היו? אלא הקדוש ברוך הוא עשה נס בתוך נס, כנאמר קפאו תהמת בלב ים. והיו הולכים ביבשה בתוך הים. זהו שכתוב ויבאו בני ישראל בתוך הים ביבשה.

ויסר את אפן מרכבתיו. רבי שמעון פתח, (יחזקאל א) וארא החיות והנה אופן אחד בארץ אצל החיות. פסוק זה פרשוהו ונתבאר, אבל בא ראה, הקדוש ברוך הוא בכל מראה את שלטונו, ושלטונו זה לא יעבר לעולם ולעולמי עולמים.

ועשה שלטון באבות. נטל את אברהם והעמיד בו את העולם, שכתוב (בראשית ב) אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, ופרשוה. נטל את יצחק ושתל בו את העולם, שהוא קים לעולמים. זהו שכתוב ואת בריתי אקים את יצחק. נטל את יעקב,

כֹּלֶם לְמַעֲלָה, כָּל אֱלֹהִים שְׁלֵמָה נִשְׁבְּרוּ מִשׁוֹם [אוֹתוֹ] הַכַּח הַזֶּה שֶׁנִּשְׁבַּר בַּתְּחִלָּה, וּמִשׁוֹם כִּי וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתּוֹ כְּתוּב. וַיִּנְהַגְנוּ בְּכַבְדוֹת, שֶׁהָרִי כְּשֶׁזֶה נִשְׁבַּר, לֹא הָיוּ הוֹלְכִים.

בא וְרָאָה שֶׁכֶּךָ הוּא, שְׁלֹא כְּתוּב וַיִּסַּר אֶת אוֹפְנֵי מִרְכַּבּוֹתָיו, אוֹ אוֹפֵן מִרְכַּבְתּוֹ, אֲלֹא וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתּוֹ, מִשׁוֹם שֶׁכַּח זֶה שְׁכָלֶם הָיוּ נִדְבָקִים בּוֹ.

ועוד וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתּוֹ - בֵּא רָאָה, אֲשֶׁרִי חֲלַקְתִּי שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם לְהַדְבִּיק בָּהֶם וּלְהִיּוֹת לָהֶם חֵלֶק, וְשֶׁהֵם יִהְיוּ בְּחֵלְקוֹ. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (דְּבָרִים יג) וְבוֹ תִּדְבְּקוּן. וְכְתוּב (שֵׁם ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם. בְּה' מִמֶּשׁ. וְכְתוּב (תְּהִלִּים קלח) כִּי יַעֲקֹב בָּחַר לֹו יְהוָה. וְכְתוּב כִּי חֵלֶק ה' עִמּוֹ יַעֲקֹב חֵבֶל נַחֲלָתוֹ. שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם מִזְרַע קְדוֹשׁ לְהִיּוֹת חֵלְקוֹ, וְעַל זֶה נָתַן לָהֶם תּוֹרָה קְדוּשָׁה עֲלִיוֹנָה גְּנוּזָה אֶלְפִים שָׁנִים עַד שְׁלֹא נִבְרָא הָעוֹלָם, וְהָרִי זֶה נֶאֱמַר. וּמִשׁוֹם אֲהַבְתּוּ נָתַן אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל לְלַכֵּת אַחֲרֶיהָ וּלְדַבֵּק בָּהּ.

בא רָאָה, כָּל הַמַּחֲנֻנֹת הָעֲלִיּוֹנִים, וְכָל אוֹתָן מִרְכַּבּוֹת, כֹּלֶם אַחוּזִים אֵלֶּה בְּאֵלֶּה, דְּרָגוֹת בְּדָרָגוֹת. אֵלֶּוּ עֲלִיּוֹנִים, וְאֵלֶּוּ תַּחְתּוֹנִים, וְהָרִי פְּרִשׁוּהָ, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קד) זֶה הָיָה גְּדוֹל. וְחִיָּה קְדוּשָׁה עָלָיו, וְכָל הָאוּכְלוֹסִים וְהַמַּחֲנֻנֹת, כֹּלֶם נוֹסְעִים תַּחַת יְדֵיהָ. עַל מַאֲמְרָהּ נוֹסְעִים וְעַל מַאֲמְרָהּ חוֹנִים. בְּזִמְן שֶׁהָיָה נוֹסְעֵת, כֹּלֶם נוֹסְעִים, מִשׁוֹם שְׁכָלֶם אַחוּזִים בָּהּ.

ובא רָאָה, בְּשַׁעֲהַ שְׂרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַעֲבִיר אֶת אוּכְלוֹסֵי פְרַעָה לְמַטָּה, הַעֲבִיר בַּתְּחִלָּה אֶת אוֹתוֹ כַּח שְׁלֵהֶם כְּמוֹ שֶׁהַקְּמָנוּ. מֶה עָשָׂה? הַעֲבִיר וְסָלַק אוֹתוֹ מִקּוֹם קְדוֹשׁ עֲלִיוֹן שֶׁהָיָה מְנַהֵג אֶת כָּל אוֹתָן הַמִּרְכַּבּוֹת. כִּיּוֹן שֶׁזֶה הִסְתַּלַּק, כָּל הַמַּחֲנֻנֹת הִלְלוּ לֹא יָכְלוּ לְהִתְנַהֵג. וְכִיּוֹן שְׁלֹא יָכְלוּ, הַעֲבִיר מִשְׁלֵטוֹנוֹ אוֹתוֹ הַמְּנַהֵג שֶׁל מִצְרַיִם וְהַעֲבִיר בְּאֵשׁ דּוֹלְקָת, וְאֵז הַשְּׁלִיט שֶׁל הַמִּצְרַיִם הוֹזַז, וְעַל זֶה אָנוּסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל. מֶה הִטְעַם? מִשׁוֹם שֶׁרָאוּ אֶת הַמְּנַהֵג שֶׁל מִצְרַיִם נִשְׂרָף בְּאֵשׁ.

רבי יִצְחָק אָמַר, בְּשַׁעֲהַ שֶׁקָּרְבוּ יִשְׂרָאֵל לֵיָם, קָרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַמְנָה הַגְּדוֹל שֶׁעַל הָיָם וְאָמַר לוֹ: בְּשַׁעֲהַ שֶׁעָשִׂיתִי אֶת הָעוֹלָם, מְנִיתִי אוֹתָךְ

הַשָּׂדֶה הָעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁמַּחֲוֹת. זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (אִיּוֹב מ) וְכָל חַיַּת הַשָּׂדֶה יִשְׁחָקוּ שָׁם.

בא רָאָה, כְּמוֹ שְׁלֵמָה יֵשׁ לְמַטָּה, כְּמוֹ שְׁלֵמָה יֵשׁ בָּיִם. כְּמוֹ שְׁלֵמָה יֵשׁ לְמַעֲלָה בָּיִם הָעֲלִיּוֹן. כְּמוֹ שְׁלֵמָה יֵשׁ לְמַטָּה. כְּמוֹ שְׁלֵמָה יֵשׁ בָּיִם הַתַּחְתּוֹן.

הגוף שֶׁל אוֹתוֹ הָיָם, הָרִי הִתְעוֹרְרָנוּ לְחַבְרִינוּ, אַרְךָ וְרַחֵב, רֹאשׁ וְזוֹרְעוֹת וְשַׁעֲרוֹת הַגּוֹף, הַכָּל כְּמוֹ שֶׁצָּרִיךְ, וְהַכָּל נִקְרָא בְּשֵׁמוֹ. וְכְמוֹ זֶה לְמַטָּה לֵיָם שְׁלֵמָה, כִּי גַם הָרֹאשׁ שֶׁל הָיָם וְזוֹרְעוֹת הָיָם וְגוֹף הָיָם.

כתוב (בראשית מט) זְבוּלָן לְחוּף יַמִּים יִשְׁכֵן. וְהָרִי יָם אֶחָד הָיָה בְּגוֹרְלוֹ, אֲלֹא מֶה זֶה לְחוּף יַמִּים? וְדָאִי שֶׁבְּאֵרוֹהַ הַחֲבָרִים בְּסוּד עֲלִיוֹן. וַיִּרְכָּתוּ עַל צִידוֹן, כְּנֶאֱמַר (שְׁמוֹת א) יִצְאִי יַרְךָ יַעֲקֹב. זְבוּלָן הָיָה שׁוֹק הַיָּמִין שֶׁל הַגּוֹף, וְיָם כְּנֶגֶת הָיָה בְּגוֹרְלוֹ, וּמִכָּאֵן נִמְצָא הַחֲלִזוֹן שֶׁל הַתְּכֵלֶת.

בא רָאָה, כְּמֶה מִרְכַּבּוֹת עַל מִרְכַּבּוֹת נִמְצָאוּ, וְגִלְגָּלִי הַמִּרְכַּבָּה רָצִים בְּחַפְזוֹן, וְלֹא מִתְעַכְּבִים אוֹתָם תּוֹמְכֵי הַמִּרְכַּבָּה לְנוֹסַע עֲלֵיהֶם, וְכֵן כֹּלֶם (וְכָאן וַיִּנְהַגְהוּ בְּכַבְדָּת, בְּחַפְזוֹן). בֵּא רָאָה, הַמִּרְכַּבָּה הַמְּנַהֵג עַל הַמִּצְרַיִם, [אִם תֹּאמַר] פְּרִשׁוּהָ, לֹא נִמְצָאת מִרְכַּבָּה שְׁלֵמָה, שֶׁהָרִי כְּתוּב וַיִּסַּר אֶת אַפְּן מִרְכַּבְתּוֹ. כְּמֶה מִרְכַּבּוֹת הָיוּ שֶׁהָיוּ נוֹסְעִים עַל תּוֹמְךָ גִּלְגָּל אֶחָד, שֶׁנִּפְקְדוּ עֲלֵיהֶם. כִּיּוֹן שֶׁזֶה הָעֵבֶר מִשְׁלֵטוֹנוֹ, כָּל הַמִּרְכַּבּוֹת הָעֵבֶרוּ מִשְׁלֵטוֹנָם וְלֹא נִסְעוּ. אֵז כֹּלֶם לְמַטָּה הָעֵבֶרוּ מִשְׁלֵטוֹנָם, שֶׁכְּתוּב עַל מִצְרַיִם (יִרְמִיָה מו) וְעַל פְּרַעָה וְעַל הַבְּטַחִים בּוֹ.

ובאותו זִמְן הַשְּׁלִיט שֶׁל מִצְרַיִם שָׁלַט עַל כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים. כִּיּוֹן שֶׁהָעֵבֶר כַּח מִצְרַיִם, נִשְׁבַּר כַּח שְׂאֵר הָעַמִּים. מִנִּין לָנוּ? שֶׁכְּתוּב אֵז נִבְהָלוּ אֱלֹפֵי אֲדוֹם וְגו', וְכְתוּב שְׁמַעוּ עַמִּים יִרְגְּזוּן וְגו'. מִשׁוֹם שְׁכָלֶם הָיוּ אַחוּזִים בְּפִלְחָן שֶׁל הַמִּצְרַיִם, וְאַחוּזִים בְּמִצְרַיִם לְסִיּוּעַ שְׁלָהֶם. וּבְאוֹתוֹ זִמְן כֹּלֶם בְּקִשׁוֹ אֶת הַסִּיּוּעַ שֶׁל מִצְרַיִם לְהִתְחַזֵּק. וְעַל זֶה, כִּיּוֹן שֶׁשְׁמַעוּ אֶת הַגְּבוּרוֹת שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, רָפוּ יְדֵיהֶם וְלֹא יָכְלוּ לַעֲמֹד, וְכָלֶם הִזְדַּעְזְעוּ וְנִשְׁבְּרוּ מִשְׁלֵטוֹנָם.

וְדָאִי שֶׁכְּשֶׁנִּשְׁבַּר כַּחֶם לְמַעֲלָה, שֶׁנִּשְׁבַּר כַּח שֶׁל כָּל אוֹתָם שְׁאֵחוּזִים בּוֹ. כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁבַּר הַכַּח שֶׁל

עבודת כוכבים ומזלות הוא, או עם הארץ הוא, ואסור להשתתף עמו בדרך. אמר רבי יוסי, נשב כאן ונראה, אולי הוא איש גדול.

בין כך עבר לפניהם, ואמר להם, בסבוב של המעבר המסכן הזה צריך לווי, ואני יודע דרך אחרת, ונסטה מכאן, ואני רציתי לומר לכם, שלא אחטא בכם ולא אעבר על מה שכתוב (ויקרא יט) ולפני עור לא תתן מכשול, ואתם כמו סומים בדרך הזו, ולא תסתפנו בנפשכם. אמר רבי יוסי, ברוך הרחמן שחפינו כאן. התחברו עמו. אמר להם, לא לדבר שום דבר כאן עד שנעבר בזה. סטו לדרך אחרת.

אחר שיצאו מאותו מקום, אמר להם, באותה הדרך האחרת היו הולכים פעם אחד כהן חכם, וכהן עם הארץ אחד עמו. קם אותו עם הארץ עליו באותו מקום והרגו. מאותו יום, כל מי שעובר באותו מקום, מסכן את נפשו, והרי מתחברים שם שודדי הרים והורגים ומקפחים את בני האדם, ואלה שיודעים לא עוברים שם, ומבקש הקדוש ברוך הוא דם אותו הכהן בכל יום.

פתח (ישעיה י) ואמר, עוד היום בנב לעמד וגו'. הרי בארוה אותם ראשי הישיבה, אבל אני לא אומר לכם כך, אלא שסוד הדבר למדנו. עוד היום – איזה יום זה? אלא כך כתוב, (שמות ו) ויקח אהרן את אלישבע בת עמינדב. וסוד הוא על כנסת ישראל, שאהרן הוא שושבינה, לתקן את ביתה ולשמש אותה ולהכניסה למלך להזדוג כאחד. מכאן והלאה, כל כהן שמשמש במקדש, הוא כמו אהרן.

אחימלך היה כהן גדול עליון, וכל אותם הכהנים עמו היו שושביני הגבירה. כיון שנהרגו, נשארה הגבירה לבדה, ואבד השושבין שלה, ולא נמצא מי שמשמש לפניו ויתקן ביתה וישמח אותה להזדוג עם המלך.

ואז מאותו יום היא עברה לשמאל, ועומדת על העולם, אורכת לכל. הרגה את שאול ובניו, ואבדה מהם את המלוכה, מתו מישראל כמה אלפים וכמה רבבות. ועד עכשו היה אותו החטא תלוי, עד שבא סנחריב והרגיו את הכל.

על הים, ותנאי יש לי על הים – שיקרע את מימיו מלפני בני, הגיע הזמן עכשו שיעברו בני בתוך הים. מה כתוב אחר כך? וישב הים לפנות בקר לאיתנו. מה זה לאיתנו? לתנאו שהיה לו עם הקדוש ברוך הוא כשברא את העולם.

והיו ישראל חוננים על הים, והיו ישראל רואים את גלי הים עולים ויורדים. הרימו עיניהם, וראו את פרעה והאוכלוסים שלו, ופחדו וצעקו, והרי נתבאר. הים ראה – מה ראה הים? הוא ראה את ארונו של יוסף, וברח מלפניו. מה הטעם? [משום] שכתוב (בראשית לט) וינס ויצא החוצה, ועל זה הים ראה וינס, וכתוב ויסר את אפן מרכבתיו וגו' אנוסה מפני ישראל. מה הטעם? משום שראו את ארץ מצרים כאלו עולה באש, ואז אמרו אנוסה מפני ישראל.

רבי חייא ורבי יוסי היו הולכים במדבר. אמר רבי חייא לרבי יוסי, בא ואמר לך, שכשרוצה הקדוש ברוך הוא להעביר שלטון של הארץ, אינו עושה עד שמעביר השליט שלהם ברקיע, ולא מעביר את השליט שלהם עד שממנה אחר במקומו, כדי שלא יגרע [השלטון] השמוש שלהם ברקיע, כדי לקיים מה שכתוב (דניאל ד) ולמי שיחפץ יתננה. אמר רבי יוסי, ודאי כך הוא.

פתח רבי יוסי ואמר, (תהלים ח) ה' אדנינו מה אדיר שמך בכל הארץ. ה' אדנינו – כשרוצה הקדוש ברוך הוא לשבר את כח העמים עובדי כוכבים ומזלות, מחזק דינו עליהם ושובר אותם, ומעביר מלפניו את השליט שלהם.

אשר תנה הודך על השמים, אשר נתת היה צריך, או תנה הודך. מהו אשר תנה הודך? אלא זהו סוד של הנהר העמק של הכל, ודוד בקש בקשתו להשפיע ממנו על השמים, וזהו אשר, כנאמר (שמות ג) אהיה אשר אהיה.

בשעה שהנהר הזה העמק של הכל שופע ויוצא על השמים, אז הכל בשמחה, והגבירה מתעטרת במלך, וכל העולמות בשמחה. והשלטון של העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות מעבר מלפני הגבירה, ואז זוקפים ראש כל האחוזים בה. **בין** כך ראו איש אחד שהיה בא, ומשא אחד לפניו. אמר רבי חייא, נלך, אולי האיש הזה עובד

בְּיָדֶיהָ, וְלִכֵּן כָּתוּב טַבְעוּ בַיָּם סוּף. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וַדַּאי כִּף הוּא! וְעַל זֶה כָּתוּב טַבְעוּ בַיָּם סוּף, סוּף כָּל הַדְּרָגוֹת.

רַבִּי חִיָּיא אָמַר, וַיִּנְהַגְהוּ בַכְּבֹדֶת, מַה זֶה בַכְּבֹדֶת? אֲלֵא מִכָּאן לְמַדְנֹו, שְׂבַדְרָךְ שְׂאָדָם הוֹלֵךְ מוֹלִיכִים אוֹתוֹ. כָּתוּב בַּפְּרָעָה וַיִּכְבֹּד לֵב פְּרָעָה, וּבְאוֹתוֹ דָּבַר הִנְהִיג אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בַכְּבֹדוֹת מִמֶּשׁ. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רָשַׁע, אַתָּה מִכְּבִיד אֵת לִבְךָ? אֲנִי אֲנַהִיג אוֹתְךָ בְּזֶה. וְעַל כִּף וַיִּנְהַגְהוּ בַכְּבֹדֶת.

וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם - זֶהוּ הַמְּמַנָּה שְׁהַתְּמַנָּה עַל הַמִּצְרַיִם. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, דָּבַר זֶה קָשָׁה, כִּינֵן שְׁהַעֲבִירוּ אוֹתוֹ מִשְׁלֹטוֹנוֹ, אִיךָ יִכַּל הוּא לְרַדֵּף אַחֲרֵי יִשְׂרָאֵל?

אֲלֵא וַדַּאי הוּא כִּף! אֲבָל זֶה וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם - מִצְרַיִם שְׁלֵמְטָה. כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם - מִצְרַיִם שְׁלֵמְעָלָה. שְׂכִינֵן שְׁנִשְׁבָּר כַּחַם מְלִמְעָלָה, אַז נִשְׁבָּר הַכַּח וְהַתְּקַף שְׁלָהֶם לְמִטָּה. זֶהוּ שְׂכַתוּב כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם. בַּמִּצְרַיִם דּוֹקָא. זֶהוּ הַתְּקַף שְׁלָהֶם שְׁלֵמְעָלָה. וְזֶהוּ שְׂבַארוּהָ מִלֶּךְ מִצְרַיִם סִתָּם. כָּאן וַיֹּאמֶר מִצְרַיִם אֲנוֹסָה מִפְּנֵי יִשְׂרָאֵל, שְׂרָאוּ שְׁהַרִי נִשְׁבָּר כַּחַם וְהַתְּקַף שְׁלָהֶם שְׁלֵמְעָלָה.

בֵּא רָאָה, כְּשִׁמְתְּעוֹרְרֶת כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל הַזֹּו, מִתְּעוֹרְרִים כָּל אוֹתָם שְׂאֲחוּזִים בָּהּ, וְכָל הָאֲחֵרִים שְׁלֵמְטָה, וַיִּשְׂרָאֵל מַעַל כָּלָם, שְׁהַרִי הֵם נוֹטְלִים אוֹתָהּ בְּגוֹף הָאֵילָן, וְהַרִי פְּרִשׁוּהָ. וְלִכֵּן יִשְׂרָאֵל אֲחוּזִים בָּהּ יוֹתֵר מִכָּל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. וְכִשְׁהֵם מִתְּעוֹרְרִים, [כָּל עַמִּים עַפּוּ"ם] נִשְׁבָּר תְּקַפָּם מֵאוֹתָם שְׁשׁוֹלְטִים עֲלֵיהֶם.

בֵּא רָאָה, הַמְּמַנָּה הַזֹּה הַשְּׁלִיט עַל הַמִּצְרַיִם, דְּחַק אֵת יִשְׂרָאֵל בְּכַמָּה שְׁעַבּוּדִים, כְּמוֹ שְׂבַארוּהָ. אַחַר שֶׁהוּא נִשְׁבָּר בַּתְּחִלָּה, נִשְׁבָּרוּ אוֹתָן מְלִכּוֹת (מִלְמִטָּה). זֶהוּ שְׂכַתוּב כִּי ה' נִלְחַם לָהֶם בַּמִּצְרַיִם. נִלְחַם לָהֶם וַדַּאי.

ס"א תוּסַפְתָּא

וַיִּסַּע מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים וְגו'. [מִשְׁנָה] טָרַם (שְׁנִשְׁקַע) שְׁנִמְצָא אֲוִיר טְהוֹר, וְלֹא מְאִירִים, הָאֲבָנִים

וְזֶהוּ עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב, זֶהוּ יוֹם עֲלִיּוֹן, וּמִיָּהוּ? זֹו כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל שְׂאֲבָדָה אֵת הַשּׁוֹשְׁבֵינִים שְׁלָהּ, אוֹתָהּ שְׁנִשְׁאָרָה לְלֹא יָמִין [שְׁהִיָּה לוֹ] לְהַדְּבֵק בְּשִׁמְאֵל, שְׁהַכְּהֵן הוּא יָמִין, [וּמִשׁוּם כִּף הִיָּה לוֹ לְהַתְּדַבֵּק בְּשִׁמְאֵל] וּמִשׁוּם כִּף עוֹד הַיּוֹם בְּנֹב לְעַמֵּד.

בֵּא רָאָה, כָּתוּב גְּבַעַת שְׂאוּל נִסָּה. לְמָה כָּאן שְׂאוּל? אֲלֵא מִשׁוּם שֶׁהוּא הִרְג אֵת הַכְּהֵנִים וְגַרַם שְׁתַּעֲקַר מִן הָעוֹלָם זְרוּעַ יָמִין - אִף כָּאן מֵאוֹתוֹ יוֹם לֹא עָבַר אִישׁ בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, כְּדִי שְׁלֹא יִסְתַּכֵּן בְּנַפְשׁוֹ. אָמַר לוֹ רַבִּי יוֹסִי לְרַבִּי חִיָּיא, וְלֹא אֲמַרְתִּי לְךָ אוֹלִי הוּא אִישׁ גְּדוֹל?

פְּתַח וְאָמַר, (מִשְׁלִי ג) אֲשֶׁרִי אָדָם מִצָּא חֲכָמָה. אֲשֶׁרִי אָדָם - כְּמוֹ אָנוּ שְׁמִצְאָנוּ אוֹתְךָ וַיִּדְעֵנוּ מִמֶּךָ דְּבַר חֲכָמָה. וְאָדָם יִפִּיק תְּבוּנָה - כְּמוֹ אָנוּ שְׁחִכִינוּ לְךָ לְהַתְּחַבֵּר עִמָּךְ, וְזֶהוּ אָדָם שְׁמִזְמֵן לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְּנָה בְּדַרְךָ, פְּנֵי הַשְּׂכִינָה, וְעַל זֶה כָּתוּב (מִשְׁלִי ד) וְאַרְחַ צְדִיקִים כְּאוֹר נִגְהָ. הֲלִכּוּ.

פְּתַח אוֹתוֹ הָאִישׁ וְאָמַר, (תְּהֵלִים כב) לְדוֹד מְזִמּוֹר לְה' הָאֶרֶץ וּמְלֹאָהּ וְגו'. לְדוֹד מְזִמּוֹר בְּמְקוֹם אַחַד, וּבְמְקוֹם אַחַר מְזִמּוֹר לְדוֹד. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אֲלֵא לְדוֹד מְזִמּוֹר - הַשִּׁירָה שְׂאָמַר דּוֹד עַל כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל. מְזִמּוֹר לְדוֹד - הַשִּׁירָה שְׁדוֹד אָמַר עַל עַצְמוֹ.

לְה' הָאֶרֶץ וּמְלֹאָהּ. לְה' - זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. הָאֶרֶץ וּמְלֹאָהּ - זֹו כְּנִסֵּת יִשְׂרָאֵל וְכָל הָאוּכְלוֹסִין שְׁלָהּ שְׁמִתְּחַבְרִים עִמָּהּ, וְנִקְרָאִים מְלֹאָהּ וַדַּאי הוּא, כְּמוֹ שְׁנִאָמַר (ישעיה ו) מְלֹא כָל הָאֶרֶץ כְּבוֹדוֹ. תָּבַל וַיִּשְׁבִּי בָהּ - זֹהִי אֶרֶץ שֶׁל מִטָּה שְׁנִקְרָאת תָּבַל, וְאַחוּזָה בְּדִין [שְׁל עוֹלָם] שֶׁל מַעְלָה. זֶהוּ שְׂכַתוּב (תְּהֵלִים ט) וְהוּא יִשְׁפֹּט תָּבַל בְּצִדְקָה. בֵּין לְאַחַד, בֵּין לְעַם אַחַד, בֵּין לְכָל הָעוֹלָם - מִהַדִּין הַזֶּה הוּא נִדּוֹן.

בֵּא רָאָה, פְּרָעָה יִנַּק מִהַדִּין הַזֶּה עַד שְׂאֲבָדוֹ הוּא וְכָל עַמּוֹ. כִּינֵן שְׁדִין זֶה הַתְּעוֹרֵר עֲלִיו, אוֹתוֹ מְמַנָּה שְׁהַתְּמַנָּה עֲלֵיהֶם בְּשִׁלְטוֹן, הוּזוּ וְהַעֲבַר, וְאַז כָּל אֵלָה שְׁלֵמְטָה נִאָבְדוּ, שְׂכַתוּב וַיִּסַּר אֵת אִפְּן מְרַכְבְּתִיו. מַה זֶה אִפְּן מְרַכְבְּתִיו? מְרַכְבּוֹתֵיו שֶׁל פְּרָעָה. וּמִי הוּא אוֹתוֹ אוֹפֵן שְׁלָהֶם? אוֹתוֹ מְמַנָּה שְׁשׁוֹלְט עֲלֵיהֶם, וְעַל זֶה מִתּוֹ כָּלָם בַּיָּם. לְמָה בַּיָּם? אֲלֵא הַיָּם הָעֲלִיּוֹן הַתְּעוֹרֵר עֲלֵיהֶם וְנִמְחָחוּ (וּנְמַסְרוּ)

והמעֵינות הללו שהולכים לים, כמו שנאמר (קהלת א) כל הנחלים הלכים אל הים וגו'.

אל מקום שהנחלים הלכים. אף על גב שכל הנחלים נמשכים לאותה דרגה, ואותה דרגה מורידה (מושכת) אותו לאותו ים – אל תאמר, שהרי הריק אותם, ולא שורים בו אחרים, ולא שופעים בו כבתחלה, חזר ואמר אל מקום שהנחלים הולכים שם הם שבים. אלא מקום אותה דרגה שהנחלים הולכים פעם אחת, שם הם שבים ללכת – שם הם שבים מאותו מקום עליון, ולא פוסקים לעולמים, וכלם מתכנסים לאותו מקום. ולמה? ללכת. ללכת לאותו מקום של הים, כמו שנאמר. מה שם אותה הדרגה? נקראת צדיק.

רבי יהודה אומר, כתוב (תהלים קד) שם אניות יהלכון לוינתן זה יצרת לשחק בו. שם אניות יהלכון – באותו הים שהולכים ושטים עד שבאים להתחבר באותה דרגה, אז כתוב לוינתן זה יצרת לשחק בו.

רבי יצחק אומר, למעלה למעלה יותר, יש זוג אחר ששורה בחביבות ולא נפרד לעולמים. אומר רבי יהודה, מי זוכה לאותו זוג? אומר לו, מי שיש לו חלק לעולם הבא. דוקא בעולם הבא.

אמר לו, והרי מכאן למדנו, שכתוב לוינתן זה יצרת לשחק בו, משמע שאמר זה, וזה וזאת הם ידועים. אומר רבי אבא, שניכם יפה אמרתם, וזה של רבי יהודה דוקא יפה, והכל עתיד הקדוש ברוך הוא להתענג בהם לצדיקים. זהו שכתוב (ישעיה נח) אז תתענג על ה'.

אמר רבי אבא, כמה אלפים וכמה רבבות של מחנות קדושים יש לקדוש ברוך הוא: בעלי פנים עליונים, בעלי עינים, בעלי כלי זין, בעלי היילה, בעלי היבבה, בעלי רחמים, בעלי דין, ומעל כלם הפקיד את הגבירה לשמש בהיכל שלפניו.

בגנדר אלה יש לגבירה מחנות מזינים. בששים (בששה) פנים נמצאים מחנות מזינים, וכלם חגורי חרב עומדים סביבה. כמה יוצאים וכמה נכנסים. בשש כנפים טסים את כל העולם. לפני כל אחד ואחד גחלי אש בוער. לבושו אש לוהט. בגבו חרב שנונה לוהטת בכל העולם לשמר לפניו. זהו

הנקובות היו סתומות. שלש רוחות שכלולות בשלש היו שקועות, ומים סתומים תחת הנקבים בשבעים ושנים אותיות חזרו למקומם אותם אבנים (דורות).

אחר שבעים ושנים דרגות, וכן שלש פעמים, התבקעו וננקבו האבנים תחת צרור שהיה חקוק, והתכנסו הדרגות ונעשו כנוס אחד. (נחלק ונעשו כנוס אחד).

אחר כך התחלקו ונעשו שתי דרגות, חצי מים קפאו, וחצי שקעו. אלה עלו ואלה ירדו. מכאן התחיל העולם להתחלק.

צרור אחר (אחד) יש למעלה [למעלה], והוא חקוק בשבעים ושנים חותמות של חותמת תקיפה, ובהם שקועים גלי הים. כשנוסעים, נחלקים לארבע זוויות. מחצית אחת עולה, ומחצית שניה יורדת. מחצית אחת לצד צפון, ומחצית אחת לצד דרום. כשמתחברים כאחד, גחלים שלוהטים קימים בלהט שנינות החרב המתהפכת.

עמוד אחד נעוץ בתוך הים, דרגה ששלוחה של שר עליון עולה באותו עמוד למעלה מעלה, נתקן (מסתכל) למרחוק על קיטור האניות ששטות בים. מי ראה איזה גלים שעולים ויורדים והרוח נושבת בהם, ודגי הים מושכים את כל האניות הללו לכל צדדי העולם.

אותה דרגה, כשיורדת מההוא, עומדים אלה מימינו ואלה משמאלו. היה שב ויושב במקומו כמלך בכסאו, אותה דרגה שכששט הים לארבעה צדדי העולם, יוצאת עמו, בו חוזרת, והוא שב בקיום המלך.

ואז יוצאים הפרוזים: מי מבעלי העינים יזקף אותם למעלה למעלה. בעלי הכנפים יעמדו בקיומם. בעלי הפנים מכסים אותם, עד שנוסע במסעותיו. ואז ניסע מלאך האלהים.

רבי חייא פתח, (משלי לא) היתה כאניות סוחר ממרחק תביא לחמה. היתה כאניות סוחר – זו כנסת ישראל. ממרחק תביא לחמה, כמו שנאמר (ישעיה ל) הנה שם ה' בא ממרחק. תביא לחמה – בדרגה אחת ששורה עליה, ובה נמשכו כל הנחלים

כל השאר לא נחשבים כלום לפניה. אמר: (שיר ו) ששים המה מלכות וגו', אחת היא יונתי תמתי. מה אעשה לה? אלא הרי כל ביתי בידיה. הוציא המלך כרוז: מכאן והלאה כל דברי המלך ימסרו בידי הגבירה. הפקיד בידיה כל כלי זינו, רמחים, ספים, קשתות, חצים וחרבות, בליסטראות, מושלים, עצים, אבנים, וכל אותם בעלי (פלי) עריכת קרב (לוחמים). זהו שכתוב הנה מטתו שלשלמה ששים גברים וגו', כלם אחזי חרב מלמדי וגו'.

אמר המלך, מכאן והלאה הקרב שלי נמסר בידי, כלי הזין שלי, בעלי עריכת קרב בידי. מכאן והלאה את תהיי שומרת שלי. זהו שכתוב (תהלים קכא) שומר ישראל. מכאן והלאה, כל מי שצריך אותי, לא יכול לדבר עמי עד שמודיע לגבירה. זהו שכתוב (ויקרא טז) בזאת יבא אהרן אל הקדש. שליח המלך בכל, כמו שבארנו. נמצא שהכל בידיה, וזהו כבוד הגבירה. זהו שכתוב ויסע מלאך האלהים וגו', כמו שנאמר.

וילך מאחריהם. מה הטעם מאחריהם? כדי שימצאו לפניה (אצלה) בעלי עריכת הקרב, בעלי בליסטראות, בעלי רמחים וחרבות, ונתגלים לפניה, שהרי היו באים מחנות אחרים לערך קרב בישראל מלמעלה, ועל כן וילך מאחריהם.

ושנינו, שבאותה שעה בא שליט הממנה על המצרים, וכנס שש מאות [רכבות] מרכבות מקטרגים, ועל כל מרכבה ומרכבה שש מאות שליטים ממנים קטגורים. זהו שכתוב ויקח שש מאות רכב בחור וגו'. וכי שש מאות רכב בחור לא היו רכבי מצרים? מה הטעם וכל רכב מצרים? אלא כך שנינו, היה סמא"ל מלוה לו שש מאות מרכבות של מקטרגים לסייע לו. זהו שכתוב ויקח שש מאות רכב בחור.

מתי השלים הקדוש ברוך הוא לסמא"ל? בקרב עם סיסרא, שעקר הקדוש ברוך הוא את כל אותן מרכבות, ונמסרו בידי הגבירה. זהו שכתוב (שופטים ה) נחל קישון גרפם נחל קדומים וגו'. ולעתיד לבא כלם ימסרו. זהו שכתוב (ישעיה סג) מי זה בא מאדום חמוץ בגדים מבצרה וגו'. ועל זה וילך מאחריהם, שעתידה השכינה בסוף הימים לעקר אותם מן העולם.

שכתוב (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך עץ החיים.

מה זה דרך עץ החיים? זוהי הגבירה הגדולה, שהיא דרך לאותו עץ גדול חזק, עץ החיים, שכתוב (שיר ג) הנה מטתו שלשלמה ששים גברים סביב לה מגברי ישראל. ישראל שלמעלה, כלם אחזי חרב.

בשנוסעת הגבירה, כלם נוסעים עמה, זהו שכתוב ויסע מלאך האלהים. וכי מלאך האלהים הוא נקרא? אמר רבי אבא, כן. בא ראה, כך אמר רבי שמעון, התקין הקדוש ברוך הוא לפניו היכל קדוש, היכל עליון [קדוש], קריה קדושה, קריה עליונה, שנקראת ירושלים עיר הקדש. מי שנכנס למלך - לא נכנס אלא מאותה קריה קדושה, נוטל דרך למלך, שהדרך מתקנת מכאן.

זהו שכתוב (תהלים קיח) זה השער לה' צדיקים יבאו בו. כל שליחות שרוצה המלך, יוצאת מבית הגבירה. וכל שליחות מלמטה למלך, (שרוצה המלך) נכנסת קדם לבית הגבירה, ומשם למלך. נמצא שהגבירה היא השליחה של הכל, מלמעלה למטה, ומלמטה למעלה. ועל זה היא שליחה של הכל. זהו שכתוב ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל - ישראל שלמעלה. מלאך האלהים - זהו שכתוב בו וה' הלך לפניהם וגו'. וזה ללכת יומם ולילה, כמו שבארוה.

וכי כבוד המלך הוא שהגבירה תלך, והיא תערוך קרב, והיא הולכת כשליח? אלא למלך שהזדוג בגבירה עליונה. ראה המלך את כבודה על כל שאר גבירות העולם, ואמר: כלם נחשבות לפילגשים (לחפה) כנגד הגבירה הזו שלי, היא עולה על כלן, מה אעשה לה? אלא כל הבית שלי יהיה בידיה. הוציא המלך כרוז: מכאן כל דברי המלך ימסרו בידי הגבירה. מה עשה? הפקיד המלך בידיה כל כלי זינו, כל אותם בעלי עורכי קרבות, וכל אותם אבנים יקרות של המלך וכל גנזי המלך. אמר: מכאן, כל מי שיצטרף לדבר עמי, לא יוכל לדבר עמי עד שיודיע לגבירה.

כך הקדוש ברוך הוא, מרב חביבותו ואהבתו לכנסת ישראל הפקיד הכל ברשותה. אמר:

הראשונות נמצאו בחס"ד, ללכת בדרך ישר בסדור מתקן.

אותיות שניות רשומות בגלגול למפרע, משום שכל האותיות השניות נמצאות בגבורה (מגבורה), לגלות דינים ומינים שבאים מצד השמאל.

אותיות שלישיות הן אותיות רשומות, להראות גונים, להתעטר במלך הקדוש. והכל מתחברים ונקשרים בו, והוא מתעטר בעטרותיו בדרך ישר, ורושם את הצד הזה ואת הצד הזה, כמו מלך שמתעטר בכל.

כאן נרשם השם הקדוש חקוק בשבעים ושתיים תבות שמתעטרות באבות, המרכבה הקדושה העליונה. ואם תאמר, מה הטעם אינן כתובות האותיות השלישיות הללו, מהם בסדר ישר כסדרם, ומהם למפרע, לישר את הצד הזה ואת הצד הזה, שהרי שנינו, אפה כוננת מישרים – הקדוש ברוך הוא עשה מישרים לשני הצדדים, וכתוב (שמות כו) והבריח התיכון בתוך הקרשים וגו', זה הקדוש ברוך הוא. רבי יצחק אומר, זה יעקב. והכל אחד.

אלא, למלך שהוא שלם מהכל, דעתו שלמה מהכל, מה דרך אותו המלך? פניו מאירות תמיד כשמש, משום שהוא שלם. וכשדן, הוא דן לטוב ודן לרע, ועל זה צריך להשמר ממנו. מי שהוא טפש, רואה את פני המלך מאירות ומחזכות ולא נשמר ממנו. ומי שהוא חכם, אף על גב שהוא רואה שפני המלך מאירים, אומר: המלך ודאי הוא שלם, שלם מהכל, שלם בדעתו, אני רואה שבאותו האור יושב בדין ונתכסה, אף על גב שלא נראה, שאם לא כן, לא יהיה מלך שלם, ולכן צריך להשמר.

כך הקדוש ברוך הוא שלם תמיד בגון זה ובגון זה, אבל לא נראה, אלא בפנים מאירות. ולכן אותם רשעים הטפשים לא נשמרים ממנו. אותם חכמים צדיקים אומרים: מלך שלם הוא. אף על פי שפניו נראים מאירות, הדין מכסה בתוכו, ולכן צריך להשמר ממנו.

אמר רבי יהודה, מכאן (מלאכי ג) אני ה' לא שניתני. לא דלגתי למקום אחר, בי נכלל הכל. שני

ויסע עמוד הענן מפניהם, מי זה עמוד הענן? רבי יוסי אומר, זהו הענן שנראה תמיד עם השכינה, וזהו הענן שנכנס משה לתוכו. רבי אבא אומר, כתוב וה' הלך לפניו יומם. אלא סיוע של הצדיק הוא, ופרישה של הרשם שלו, ועל זה הלך הענן הזה יומם, וכתוב (תהלים מב) יומם יצוה ה' חסדו. ומצד של חס"ד בא הענן הזה, וזה נקרא חסד, וענן אחר הולך בלילה, ונקרא עמוד אש.

רבי שמעון אומר, עמוד הענן יומם – זה אברהם. ועמוד האש לילה – זה יצחק. ושניהם נמצאו בשכינה. ומה שאמר רבי אבא, כך הוא ודאי, שעל ידי זו (שבזו) הדרגה נמצאו.

וזה ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם. ויסע – שנסע מצד של חס"ד, ונדבק בצד הגבורה, משום שהרי הגיע הזמן להתלבש בדין.

בא ראה, באותה שעה נשלמה הלבנה מהכל, וירשה שבעים ושנים שמות קדושים בשלשה צדדים. צד אחד התלבש בעטרת החסד העליון בשבעים חקיקות של אור של האבא העליון שמאיר לה.

הצד השני התלבש ברמחי הגבורה, בששים מכות אש, ועשרה שלה שירדו מצד האמא העליונה במנהגים חקוקים.

צד שלישי התלבש בלבושי ארגמן שלובש המלך העליון הקדוש, שנקראים תפארות, שיושר הבן הקדוש בשבעים עטרות עליונות מצד של האב והאם, והוא כולל את הצד הזה והצד הזה.

(ושתי עטרות מצד של אבא ואמא, והם שבעים ושנים שמות.) ושנינו, מצד החס"ד שבעים ושנים עדים. מצד הגבורה שבעים ושנים סופרים. מצד התפארת שבעים ושנים גונים להתפאר.

ובמקום זה נחקק אחד באחד, והתעלה השם הקדוש, סוד המרכבה, וכאן נחקקו האבות להתחבר באחד, והוא השם הקדוש חקוק באותיותיו.

סדר הלימוד ליום ג אדר [יום 151 בשנה]

צרוף האותיות הללו, אותיות ראשונות, רשומות בסדרים בסדר ישר, משום שכל האותיות

מחנות מלמעלה ומלמטה, וכלם בכנוס על ישראל. התחילו בתפלה מתוך צרתם.

באותה השעה ראו ישראל צרות מכל הצדדים: הים בגליו שעולים לפניהם. מאחוריהם כל אותם אוכלוסים, כל אותם מחנות מצרים. מעליהם כמה קטגורים. התחילו צווחים לקדוש ברוך הוא.

אז כתוב, ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי. ושנינו בספרא דצניעותא, אלי דוקא, הכל תלוי בעתיק. באותה השעה נגלה העתיק הקדוש, ונמצא רצון בכל העולמות העליונים, ואז האור של הכל האיר.

אמר רבי יצחק, אז, כשהכל מאיר כאחד, ועשה הים מנהגים עליונים, ונמסרו בידו עליונים ותחתונים. ולכן קשה לפני הקדוש ברוך הוא הכל כמו קריעת ים סוף. והכל כך פשוטה. מה הטעם? משום שקריעת ים סוף תלויה בעתיק.

אמר רבי שמעון, יש אילת אחת ברקיע, והקדוש ברוך הוא עושה הרבה בשבילה. בשעה שהיא צוחת, הקדוש ברוך הוא שומע את הצרה שלה ומקבל קולה, וכשהעולם צריך לרחמים, היא נותנת קולות, והקדוש ברוך הוא שומע את קולה, ואז חס על העולם. זהו שכתוב (תהלים מב) כאיל תערג על אפיקי מים.

ובשרוצה להוליד, היא נסתרת מכל הצדדים, ואז באה ושמה ראשה בין ברביה, וצוחת ומרימה קולות, והקדוש ברוך הוא חס עליה, ומזמן כנגדה אותה נחש אחד, ונושף בערותה, ופותח אותה וקורע לה אותו מקום, ומולידה מיד. אמר רבי שמעון, בדבר הזה אל תשאל ואל תנסה את ה', וכך דוקא.

וישע ה' ביום ההוא את ישראל וגו', וירא ישראל את מצרים מת. אותו שליט ממנה על המצרים הראה להם הקדוש ברוך הוא שמעביר אותו בנהר דינור, שהיה בשפת הים הגדול. מת, מה הטעם מת? כמו שבארהו, שהעבירו אותו משלטונו.

וירא ישראל את היד הגדלה וגו'. רבי חייא אמר, כאן השתלמה היד וכל האצבעות, ונשתלמה

הגונים הללו נכללו בי. משום כך הכל נראה בדרך ישראל, ואף על גב שהאותיות אחוזות לצד זה ולצד זה, הן כתובות בסדרן.

ויסע מלאך האלהים ההלך לפני מחנה ישראל וילך מאחריהם ויסע עמוד הענן מפניהם ויעמד מאחריהם. עד כאן צד אחד, חסד לאברהם. אמר רבי שמעון, אלעזר בני, בא ראה הסוד הזה. כשהעתיק הקדוש מאיר למלך, מאיר לו (מעטר אותו ומוריש לו בכתרים וכו') ומעטר אותו בכתרים קדושים עליונים. כשמגיעים אליו, מתעטרים האבות. ובשעה שהאבות מתעטרים, אז הוא שלמות הכל, אז הגבירה נוסעת במסעיה [באותה] (בשלטון בזה) שלמות של האבות. וכשמעטרת מכלם, אז מתברכת, ורשות של הכל בידיה.

וסתום בו כמו זה השם הקדוש חקוק באותיות רשומות במרכבה הקדושה העליונה, עטור האבות.

אמר רבי ייסא, מצאנו בסוד זה בתקיעת השופר (של רב כבבל) של רב המנונא סבא שלש ובכין ובכין ובכין, כנגד שלש אלה, וכך הסדר. אמר רבי יוסי, הכל נכלל בשם (שליח) הקדוש הזה ומסתים בו, נמצא בשלמות המרכבה הקדושה יש בו.

אמר רבי שמעון, זהו השם הקדוש, עטור של האבות שמתעטרים בחקיקותיהם בחבור כאחד. שלמות המרכבה הקדושה. ונכלל בארבעים ושמונה תבות, שהוא שלמות הכל ועקר השרשים.

בא ראה, גוף העץ - אנ"י, אל"ף נו"ן יו"ד. ראש של כל ענפי העץ - וה"ו. והרי התעוררו החברים, כלל של ענפים ונוף ושרש בארבעים ושמונה תבות. והרי נרשם בשלשה עולמות עליונים ובשלשה עולמות תחתונים.

כנגדו - קדוש קדוש קדוש ה' צבאות. קדוש למעלה, קדוש באמצע, קדוש למטה. קדוש חסד, קדוש גבורה, קדוש תפארת. וכלם נחקקו בשבעים ושנים, כמו שנאמר. ברוך הוא, ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים אמן.

אמר רבי יצחק, בשעה שהיו ישראל שרויים על הים, ראו כמה אוכלוסים, כמה חילות, וכמה

רבי חייא אמר, איוב לא נלקה, אלא בזמן שיצאו ישראל ממצרים. אמר איוב, אם כך, כל הפנים שוים, תם ורשע הוא מכלה. פרעה החזיק בישראל ואמר (שמות ה) מי ה' אשר אשמע בקלו, ואני לא החזקתי בהם ולא עשיתי דבר – תם ורשע הוא מכלה?! זהו שכתוב (שם ט) הירא את דבר ה' מעבדי פרעה, זה איוב.

רבי יהודה אמר, אותם אבני ברד שהיו יורדים, התעכבו על ידי משה, ואחר כך עשו נקמות בימות יהושע, ולעתיד לבא עתידים לרדת אותם שנשארו על אדום ובנותיה. אמר רבי יוסי, זהו שכתוב (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות.

דבר אחר וירא ישראל את היד הגדלה וגו' – פסוק זה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו. בתחלה וירא ישראל, ואחר כך ויראו העם את ה'. אלא אמר רבי יהודה, אותו זקן שינד עם בניו לגלות וסבל עליו את הגלות והכניס את בניו לגלות, הוא ראה ממש את כל אותן נקמות וגבורות שעשה הקדוש ברוך הוא במצרים. זהו שכתוב וירא ישראל, ישראל ממש.

ואמר רבי יהודה, העלה הקדוש ברוך הוא את אותו זקן ואמר לו, קום תראה את בניך יוצאים מתוך עם חזק. קום תראה את הגבורות שעשיתי בשביל בניך במצרים.

והינו מה שאמר רבי ייסא, בשעה שנסעו ישראל לרדת לגלות מצרים, פחד ואימה חזקה נפלו עליו. אמר הקדוש ברוך הוא ליעקב, למה אתה פוחד? (בראשית מו) אל תירא מרדה מצרימה. ממה שכתוב אל תירא, משמע שפחד היה פוחד.

אמר לו, כי לגוי גדול אשימך שם. אמר לו, אני פוחד שיכלו בני. אמר לו, אנכי ארד עמך מצרימה. אמר לו, עוד אני פוחד – שלא אזכה להקבר בין אבותי ולא אראה את גאלת בני והגבורות שתעשה להם. אמר לו, ואנכי אעלה גם עלה. אעלה – להקבר בקברי אבותיך. גם עלה – לראות את גאלת בניך והגבורות שאעשה להם.

ואותו יום שיצאו ישראל ממצרים, העלה הקדוש ברוך הוא את יעקב ואמר לו, קום תראה

היד, שנכללה בו בימין. שפך שנינו, הכל נכלל בימין ותלוי בימין, זהו שכתוב ימין ה' נאדרי בכח ימין ה' תרעץ אויב.

ואמר רבי יצחק, לא מצאתי מי חזק לבו לפני הקדוש ברוך הוא כמו פרעה. אמר רבי יוסי, סיחון ועוג גם כך. אמר לו, לא כך! הם התחזקו כנגד ישראל, אבל לגבי הקדוש ברוך הוא לא כמו שפרעה חזק את רוחו כנגדו, והיה רואה כל יום את הגבורות שלו ולא היה שב.

אמר רבי יהודה אמר רבי יצחק, פרעה היה חכם מכל מכשפיו ובכל אותם הכתרים, ובכל אותן הידיעות הסתפל. ובכל הצד שלהם לא ראה את גאלת ישראל, ולא היה תולה באחד מהם. ועוד, שהרי בכלם קשרו קשר על ישראל, ופרעה לא סבר שיש קשר אמונה אחר ששולט על הכל, ולכן היה מחזק את לבו.

רבי אבא אמר, רק השם הזה חזק את לב פרעה. שכשהיה משה אומר כה אמר ה' – הדבר הזה ממש חזק את לבו. זהו שכתוב ויחזק ה' את לב פרעה. שהרי בכל החכמה שלו לא נמצא שהשם הזה שולט בארץ. ועל זה אמר, מי ה'? ואחר כך אמר, ה' הצדיק. אמר רבי יוסי, אחר כך אמר (שמות י) חטאתי לה'. אותו פה שאמר זה – אמר זה.

רבי חזקיה פתח ואמר, (איוב ט) אחת היא על בן אמרתי תם ורשע הוא מכלה. פסוק זה התבאר בסוד החכמה. אחת היא, מה זה אחת היא? זהו שכתוב (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה. ובזה הקדוש ברוך הוא דן דיניו למטה, ודן דיניו למעלה בכל.

ובשהקדוש ברוך הוא מעורר דיניו, הוא דן את דיניו בכתר הזה, ואז כתוב תם ורשע הוא מכלה. משום שאותם הצדיקים נתפסים בחטאי הרשעים, שכתוב ויאמר ה' למלאך המשחית בעם רב וגו'. ועל זה אמר [ר' יוסי] איוב את הדבר הזה, [אמר] ולא פרש את הדבר, ופרשוה – טל הרב. רבי ייסא אמר, אחת היא – זו כנסת ישראל בגלות מצרים, שבשבילה הרג הקדוש ברוך הוא במצרים ועשה בהם נקמות. זהו שכתוב תם ורשע הוא מכלה.

(שמות ד) וַיֵּאמֶן הָעָם וַיִּשְׁמְעוּ וְגו' וְהָרִי רָאוּ כָּל אוֹתָם גְּבוּרוֹת שֶׁעָשָׂה לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם. אֲלֵא מָה זֶה וַיֵּאמְרֵינוּ? אוֹתוֹ הַדְּבָר שֶׁאָמַר, וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל הָעָם אֵל תִּירָאוּ הַתִּיַּצְבוּ וַרְאוּ וְגו'.

רְבִי יִיסָא שָׁאֵל וְאָמַר, כְּתוּב וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת, וְכְתוּב לֹא תִסְפוּ לְרֵאֲתָם עוֹד עוֹלָם. אָמַר רְבִי יוֹסִי, רָאוּ אוֹתָם מֵתִים. אָמַר לוֹ, אִם כְּתוּב לֹא תוֹסִיפוּ לְרֵאֲתָם חַיִּים – הֵייתִי אוֹמֵר כֶּף. אָמַר לוֹ רְבִי אַבָּא, יִפֶּה שְׁאֵלָתָ.

אַלֵּא בַּא רָאָה, כְּתוּב מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם, וְשִׁנְיָנוּ – עוֹלָם לְמַעְלָה וְעוֹלָם לְמַטָּה. עוֹלָם שְׁלִמְעָלָה – מִשָּׁם הִיא הִרְאֵשִׁית לְהַדְּלִיק מְנוֹרוֹת. הָעוֹלָם שְׁלִמְטָה – שָׁם הַסִּיּוּם, וְנִכְלָל מֵהַכֹּל. וּמַעוֹלָם הַזֶּה שְׁלִמְטָה מִתְעוֹרְרוֹת גְּבוּרוֹת לְתַחְתּוֹנִים.

וּבְעוֹלָם זֶה עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹתוֹת וּמִשְׁתַּעֲרָר עוֹלָם זֶה לַעֲשׂוֹת לָהֶם נְסִים, וְכִשְׁהִתְעוֹרָר עוֹלָם זֶה לַעֲשׂוֹת לָהֶם נְסִים, כָּל הַמִּצְרַיִם נִשְׁקָעוּ בָּיָם עַל יְדֵי עוֹלָם זֶה, וְהִתְרַחַשׁ לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל נְסִים בְּעוֹלָם זֶה. וְעַל זֶה כְּתוּב לֹא תִסְפוּ לְרֵאֲתָם עוֹד עוֹלָם, עַד שִׁיתְעוֹרָר אוֹתוֹ עוֹלָם וַיִּמְסְרוּ לְדִינָיו. וְכִיּוֹן שֶׁנִּמְסְרוּ לוֹ לְדוֹן, אָז כְּתוּב וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת מִצְרַיִם מֵת עַל שִׁפְתַּי הַיָּם. זֶהוּ שְׁכַתוּב מִן הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם. עַד הָעוֹלָם דּוֹקָא. וְאִז כְּתוּב וַיֵּאמְרֵינוּ בַּה' וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ.

אִז יִשִּׁיר מֹשֶׁה. רְבִי יְהוּדָה פָּתַח, (יִרְמִיָּה א) בְּטָרָם אֶצְרֶךָ בְּבִטָּן יִדְעִיתֶךָ וְגו'. אֲשֶׁרֵי חֶלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְרַצָּה בָּהֶם יוֹתֵר מִכָּל שְׂאֵר הָעַמִּים, וּמֵרַב הָאֲהָבָה שֶׁהוּא אוֹהֵב אוֹתָם, הִקִּים עֲלֵיהֶם נְבִיא אֱמֶת וְרוּעָה נֶאֱמָן, וְעוֹרֵר עֲלֵיו רֹחַ הַקֹּדֶשׁ יוֹתֵר מִכָּל שְׂאֵר הַנְּבִיאִים הַנְּאֻמָּנִים. וְהוֹצִיאוּ מִחֶלְקוֹ מִמֶּשׁ מִמָּה שֶׁהַפְּרִישׁ יַעֲקֹב מִבְּנָיו לְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – שֶׁבֵט לִוִי. וְכִיּוֹן שֶׁהִיָּה לִוִי שְׁלוֹ, לָקַח אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְעִטָּר אוֹתוֹ בְּכִמָּה עֲטָרוֹת, וּמִשַּׁח אוֹתוֹ בְּשֶׁמֶן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ הָעֲלִיּוֹן, וְאִז הוֹצִיא מִבְּנָיו רֹחַ קֹדֶשׁ לְעוֹלָם, וְזָרַז אוֹתוֹ בְּאֲבִנְטֵי הַקְּדוֹשִׁים, הָאֲמוּנָה הַגְּדוּלָּה.

לְמַדְנֵנוּ, בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ שֶׁל מֹשֶׁה הַנְּבִיא הַנְּאֻמָּן לְרַדֵּת לְעוֹלָם, הוֹצִיא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רֹחַ קֹדֶשׁ מִמִּחְצָב הַסְּפִיר שֶׁל

בְּגֵאֵלֶת בְּנִיָּה, שְׁכַמָּה חֲלִלוֹת וּגְבוּרוֹת עֲשִׂיתִי לָהֶם. וַיַּעֲקֹב הָיָה שָׁם וַרְאָה אֶת הַכֹּל. זֶהוּ שְׁכַתוּב וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוּלָּה.

רְבִי יַצְחָק אָמַר, מִכָּאֵן, (דְּבָרִים ד) וַיּוֹצֵאֶךָ בְּפָנָיו בְּכַחוֹ הַגְּדֹל מִמִּצְרַיִם. מָה זֶה בְּפָנָיו? בְּפָנָיו זֶה יַעֲקֹב, שֶׁהִכְנִיס לְשֵׁם אֶת כָּלֶם. רְבִי חִזְקִיָּה אָמַר, וַיּוֹצֵאֶךָ בְּפָנָיו – בְּפָנָיו זֶה אֲבָרְהָם, שְׁכַתוּב (בְּרֵאשִׁית י) וַיִּפֹּל אֲבָרְהָם עַל פָּנָיו.

בַּא רָאָה, אֲבָרְהָם אָמַר, הֲלִבְּן מָאָה שָׁנָה יוֹלֵד וְגו'. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, חֲיִיָּךְ, אֲתָה תִרְאָה כְּמָה אוֹכְלוֹסִים וְכִמָּה חֲלִלוֹת שִׁיִּצְאוּ מִמֶּךָ. בְּשַׁעַה שִׁיִּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם, כָּל אוֹתָם שְׁבֻטִים, כָּל אוֹתָם רְבָבוֹת, הַעֲלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אֲבָרְהָם וַרְאָה אוֹתָם. זֶהוּ שְׁכַתוּב וַיּוֹצֵאֶךָ בְּפָנָיו. רְבִי אַבָּא אָמַר, כָּל הָאָבוֹת הִזְדַּמְּנוּ לְשֵׁם בְּכָל אוֹתָהּ הַגְּאֻלָּה. זֶהוּ שְׁכַתוּב וַיּוֹצֵאֶךָ בְּפָנָיו. מָה זֶה בְּפָנָיו? אֵלוֹ הָאָבוֹת.

רְבִי אֶלְעָזָר אָמַר, וַיּוֹצֵאֶךָ בְּפָנָיו – זֶה יַעֲקֹב. בְּכַחוֹ – זֶה יַצְחָק. הַגְּדֹל – זֶה אֲבָרְהָם. אָמַר רְבִי שִׁמְעוֹן, וְכֵן בְּשִׁבִיל הָאָבוֹת מְזַדְּמָנֶת תְּמִיד גְּאֻלָּה לְיִשְׂרָאֵל, שְׁכַתוּב (וַיִּקְרָא כו) וַזְכַּרְתִּי אֶת בְּרִיתִי יַעֲקֹב וְאֵף אֶת בְּרִיתִי יַצְחָק וְאֵף אֶת בְּרִיתִי אֲבָרְהָם אֶזְכֹּר וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר. הָאָבוֹת מִלְּא, אֲבָל מָה זֶה וְהָאָרֶץ אֶזְכֹּר? אֲלֵא לְהַכְלִיל עִמָּם אֶת דְּוֹד הַמְּלָךְ, שֶׁהוּא מְרַכְּבָה עִם הָאָבוֹת, וְהֵם מְעוֹרְרִים תְּמִיד גְּאֻלָּה לְיִשְׂרָאֵל.

וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוּלָּה אֲשֶׁר עָשָׂה ה' בְּמִצְרַיִם. וְכִי עֲכָשׁוּ עָשָׂה, וְהָרִי מִקְדָּם לְכֵן זֶה נַעֲשָׂה? מָה זֶה אֶת הַיָּד הַגְּדוּלָּה אֲשֶׁר עָשָׂה ה'? אֲלֵא יָד לֹא נִקְרְאת פְּחוֹת מִחֶמֶשׁ אֶצְבָּעוֹת. הַגְּדוּלָּה – שְׁכָלוּלִים בָּהּ חֶמֶשׁ אֶצְבָּעוֹת אַחֲרוֹת, וְאִז נִקְרְאִים גְּדוּלָּה. וְכָל אֶצְבָּע וְאֶצְבָּע עוֹלָה לְחֶשְׁבוֹן גְּדוּלָּה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עָשָׂה בָּהֶם (כַּעֲת נְסִים) נְסִים וּגְבוּרוֹת, וּבְזֶה נַעֲקְרוּ כָּל הַדְּרָגוֹת מֵהַשְּׁתַּלְשְׁלוֹתָם. **מִכָּאֵן** לְמַדְנֵנוּ זֶה, שֶׁבְּחֶמֶשׁ הָאֶצְבָּעוֹת הִרְאֵנוּ אוֹתָן כְּתוּב וַיִּחְזַק לֵב פְּרַעֲה. כִּיּוֹן שֶׁנִּשְׁלַמוּ אוֹתָן חֶמֶשׁ, שׁוֹב לֹא הָיָה דְּבָר בְּרִשׁוֹת פְּרַעֲה, וְאִז כְּתוּב וַיִּחְזַק ה' אֶת לֵב פְּרַעֲה.

וַיַּעַל זֶה וַיֵּרָא יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּד הַגְּדוּלָּה וְגו', וַיֵּאמְרֵינוּ בַּה'. וְכִי עַד עֲכָשׁוּ לֹא הָאֲמִינוּ בַּה', וְהָרִי כְּתוּב

באותה שעה קרא עליו הקדוש ברוך הוא, בטרם אצרך כבטן ידעתיך ובטרם תצא מרחם הקדשתיך נביא לגוים נתתיך.

רבי יצחק אמר, באותה שעה הרג (הפיל) הקדוש ברוך הוא את השר הממנה הגדול של מצרים, וראו אותו משה ובני ישראל, ואז אמרו שירה. זהו שכתוב וירא ישראל את מצרים מת, אז ישיר משה ובני ישראל.

אז ישיר משה ובני ישראל וגו'. רבי אבא פתח ואמר, הסתכלתי בכל התשבחות ששבחו את הקדוש ברוך הוא, וכלם פתחו באז. (מלכים-א ח) אז אמר שלמה. (יהושע י) אז ידבר יהושע. אז ישיר ישראל. מה הטעם?

אלא כך שנינו, כל הנסים והגבורות שנעשו לישראל, כשהאיר אור העתיק הקדוש בעטרותיו, חקוקים רשומים באז, בא', וא' בז', נקב בחשכה והאיר לכל עבר. וכשהתחבר האור של אל"ף והגיע לזי"ן, מי זו זי"ן? זו (ישעיה לד) חרב לה' מלאה דם. אז עשה נסים וגבורות, משום שהתחברה א' בז'. וזו היא השירה. שירה היא של כל הצדדים, וזהו אז ישיר.

ישיר!?! שר היה צריך להיות! אלא דבר זה תלוי ומשלים את אותו הזמן, ומשלים לעתיד לבא, שעתידי ישראל לשבח בשירה הזו משה ובני ישראל. מכאן למדנו, שהצדיקים הראשונים, אף על גב שהתעלו לדרגות עליונות שלמעלה, ונקשרו בקשר של צרור החיים - עתידי כלם להחיות בגוף ולראות אותות וגבורות שיעשה הקדוש ברוך הוא לישראל ולומר שירה זו. זהו שכתוב אז ישיר משה ובני ישראל.

רבי שמעון אמר מכאן, (ישעיה יא) יוסיף ה' שנית ידו לקנות את שאר עמו. לקנות - כמו שנאמר (משלי ח) ה' קנני ראשית דרכו. את שאר עמו - אלו הם הצדיקים שבהם שנקראים שאר, כמו שנאמר (במדבר יא) וישארו שני אנשים במחנה. ושנינו, אין העולם מתקים אלא על אותם שעושים עצמם שירים.

ואם תאמר, הואיל ונקשרו בצרור החיים ומתענגים בענג העליון, למה יוריד אותם

אכן טובה, שהיה גנוז במאתים ארבעים ושמונה [אורות, והאיר עליו. ועטרו בשס"ה] עטרות שעומדות לפניו, והפקיד אותו על כל אשר לו, ונתן לו מאה ושבעים ושלושה מפתחות. (גנוז שם, ועטר אותו בשלש מאות וששים וחמש עטרות, והאיר עליו מאתים ארבעים ושמונה אורות, והעמיד לפניו, והפקיד אותו בכל ביתו, ונתן לו מאה ושבעים ושלושה מפתחות. נ"א מאתים ושבעים וחמשה) ועטרו בחמש עטרות, וכל עטרה ועטרה עולה ומאירה באלף עולמות שמאירים, ומנורות שגנוזים בגנזי המלך הקדוש העליון.

ואז העביר אותו בכל המנורות (הבשמים) שבגן עדן, והכניסו להיכלו, והעבירו בכל חילותיו וגיסותיו. אז כלם הזדעזעו, פתחו ואמרו: הסתלקו מסביבו [צד הצדדים], שהרי הקדוש ברוך הוא עורר רוח לשלט להרגיז עולמות. יצא קול ואמר: מי הוא זה שכל המפתחות הללו בידו? פתח קול אחר ואמר: קבלו אותו בתוככם! זהו שעתידי לרדת בין בני אדם, ועתידה תורה, גניזת הגניזות, להמסר בידו, ולהרעיש עולמות שלמעלה ושלמטה על ידו של זה. באותה שעה כלם התרגשו ונסעו אחריו. פתחו ואמרו, (תהלים 10) הרכבת אנוש לראשו באנו באש ובמים.

אז עלתה אותה רוח ועמדה לפני המלך. מ' פתוחה עלתה והתעטרה בעטרותיה, ועטרה אותו בשלש מאות ועשרים וחמש עטרות, והפקיד מפתחות בידו. ש' של האבות עטרו אותו בשלש עטרות קדושות, והפקידו בידו את כל מפתחות המלך, והפקידו אותו באמונה, להיות נאמן הבית. ה' עלתה ועטרה אותו בעטרותיה, וקבלה אותו מהמלך.

ואז ירד אותו הרוח לאגיות ששטות באות הים הגדול, וקבלה אותו לגדל אותו למלך, ונתנה לו משם כלי זין להלקות את פרעה ואת כל ארצו. ובשבתות ובראשי חודשים מעלה אותו אל המלך, ואז נקרא שמו באותיות הרשומות הללו.

ובאותה שעה שיצא לרדת לארץ בזרע של לוי, נתקנו ארבע מאות ועשרים וחמש מנורות למלך, וארבע מאות ועשרים וחמש חקיקות ממנים לוו את אותה רוח למקומה. כשיצא לעולם, האירה ה' בפניו, והבית התמלא מזיו.

לראש - זה יסוד, שהגבירה מתברכת בו. ראש
אשמות - זהו ראש של נצח והוד.

רבי יוסי אמר, זהו ראש של כתרי המלך והסיוס.
רבי אבא אמר, לראש אשמות כתוב חסר,
וזהו הראש, ראש המטה. והכל נאמר במלך הקדוש
העליון, וזהו לה'.

רבי ייסא אמר, השירה הזאת לה' - זהו הנגה
שיוצא מעדן, שכל שמן ומשחה יוצאים
ממנו להדליק מנורות. ומשמע אחר כך שכתוב
אשירה לה' - זה המלך הקדוש העליון, ועל זה לא
כתוב אשירה לו.

ויאמרו לאמר - [זהו] לדורי דורות, כדי שלא
ישתכח מהם לעולמים. שכל מי שזוכה
לשירה הזו בעולם הזה, זוכה לה בעולם הבא,
וזוכה לשבח בה בימות מלך המשיח בחדות כנסת
ישראל בקדוש ברוך הוא, שכתוב לאמר - לאמר
באותו זמן. לאמר בארץ הקדושה, בזמן ששכנו
ישראל בארץ. לאמר בגלות. לאמר בגאלת ישראל.
לאמר לעולם הבא.

אשירה לה'?! נשיר הנה צריך להיות! מה זה
אשירה? אלא משום שהיו משבחים את
תשבחת הגבירה. [הצטרכו לשבח] לה' - זה המלך
הקדוש. כי גאה גאה [קמה] - שעלה והתעטר
בעטרותיו להוציא ברכות וכחות וגבורות
להתעלות בכל. כי גאה גאה - גאה בעולם הזה,
גאה לעולם הבא. כי גאה באותו זמן, גאה כדי
שיתעטר בעטרותיו בחדוה שלמה.

סוים ורכבו רמה בים - השלטון שלמטה
והשלטון שלמעלה שאחוזים בהם, נמסרו
לאותו הים הגדול והשליט הגדול לעשות בהם
נקמות. ושנינו, לא עושה הקדוש ברוך הוא דין
למטה, עד שיעשה בשליטיהם למעלה. זהו
שכתוב (ישעיה כד) יפקד ה' על צבא המרום במרום
ועל מלכי האדמה על האדמה.

רמה בים - אמר רבי יהודה, בו בלילה התעוררה
גבורה חזקה, שכתוב בו ויולך ה' את הים
ברוח קדים עזה כל הלילה. (שהתעוררה בו גבורה חזקה)
באותו זמן בקשה המלכה מן המלך את כל אותם
אוכלוסיים שלמטה וכל אותם שליטים שלמעלה

הקדוש ברוך הוא לארץ? צא ולמד מזמן ראשון,
שכל אותם רוחות ונשמות שהיו בדרגה העליונה
שלמעלה, והקדוש ברוך הוא הוריד אותם לארץ
למטה. כל שכן עכשו, שרוצה הקדוש ברוך הוא
לישר את העקם, כמו שנאמר (קהלת ז) כי אדם אין
צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. ואם תאמר,
אותם שמתו בעטיו של נחש, אפלו הם יקומו ויהיה
בעלי עצה למלך המשיח.

ועל זה שנינו, משה עתיד לומר שירה לעתיד לבא.
מה הטעם? משום שכתוב (מיכה ז) כימי צאתך
מארץ מצרים אראנו נפלאות. אראנו? אראך הנה
צריך להיות! אלא אראנו ממש, למי שראה בתחלה
- אראנו פעם שניה. וזהו אראנו. וכתוב (תהלים ג)
אראנו בישע אלהים, ואראהו בישועתי. ואז, אז
ישיר משה ובני ישראל את השירה הזאת לה'.

שירה של הגבירה לקדוש ברוך הוא. שנינו, כל
אדם שאומר שירה זו בכל יום ומכון בה,
זוכה לאמרה לעתיד לבא, שהרי יש בה עולם
שעבר, ויש בה עולם הבא, ויש בה קשרי האמונה,
ויש בה ימות מלך המשיח, ותלויים עליה (אות
למעלה) כל אותן תשבחות אחרות שאומרים
עליונים ותחתונים.

השירה?! שיר זה הנה צריך להיות! אלא השירה
שמשבחת הגבירה למלך. ומשה אמר
מלמטה למעלה, והרי פרשוה. לה' - משום שהמלך
מאיר לה פנים (שמאירים פני המלך כנגדה). רבי יוסי
אמר, כל אותם שמנים שהיו שופעים, משה המלך
הקדוש כנגדה, משום כך משבחת אותו הגבירה.

אמר רבי יהודה, אם כך, למה כתוב משה ובני
ישראל, והרי הגבירה צריכה לשבח? אלא
אשרי חלקם של משה וישראל, שהם היו יודעים
לשבח את המלך בשביל הגבירה כראוי, משום
שכל אותו כח וגבורה שלה ירשה מן המלך.

רבי חייא פתח ואמר, (איכה ב) קומי רני בלילה
לראש אשמות. קומי רני - זו כנסת ישראל.
בלילה - בגלות. רבי יוסי אמר, בלילה - בזמן
ששולטת ומתעוררת. לראש אשמות?! בראש הנה
צריך להיות! אלא לראש, ככתוב (בראשית מז) על
ראש המטה. ובארנו, ראש המטה זה יסוד. אף כאן

רבי יהודה אמר, הקדוש ברוך הוא נתן נשמה עליונה באדם, וכלל בה חכמה והשכל כדי לדעת הכל. מאיזה מקום נתן בו נשמה? רבי יצחק אמר, ממקום שאר הנשמות הקדושות באות.

רבי יהודה אמר, מכאן, שכתוב (בראשית א) תוצא הארץ נפש חיה. מי זו הארץ? מאותו מקום שהמקדש נמצא בו. נפש חיה – נפש חיה סתם, זו נפש של אדם הראשון של הכל.

רבי חייא אמר, אדם היה יודע חכמה עליונה יותר ממלאכי השרת, והיה מסתכל בכל, ויודע ונודע לרבונו יותר מכל שאר בני העולם. לאחר שחטא נסתמו ממנו מעינות החכמה. מה כתוב? (ממה שכתוב) (שם ג) וישלחוהו ה' אלהים מגן עדן לעבד את האדמה.

רבי אבא אמר, אדם הראשון מזכר ונקבה נמצא, זהו שכתוב (שם א) ויאמר אלהים נעשה אדם בצלמנו כדמותנו. ועל זה זכר ונקבה נעשו כאחד, ונפרדו אחר כך. ואם תאמר, זה שאמר האדמה אשר לקח משם – כך הוא ודאי, וזוהי הנקבה, והקדוש ברוך הוא השתתף עמה, וזהו זכר ונקבה, והכל דבר אחד.

רבי יוסי אמר, עזי וזמרת יה, אותם הכלולים זה בזה ולא נפרדים זה מזה, ולעולמים הם בחביבות, ברצון אחד, שמשם נמצאות (נמשכו) משיכות הנחלים והמעיינות לספק לכל ולברך את הכל, לא מכזבים מימי המעיינות, כמו שנאמר (ישעיה נה) וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו, ועל זה ויהי לי לישועה, שבשביל כך המלך הקדוש מושך ומוריש למטה, ומתעורר הימין לעשות נסים.

זה אלי ואנוהו – זה צדיק, שממנו יוצאות ברכות בזווג. ואנוהו – באותו מקום שנמצאת בו חביבות, וזהו המקדש. אלהי אבי וארמנהו – משה אמר את זה למקום שהלויים באים מאותו צד, ועל זה [היה] שלמות הכל הוא באותו מקום (בזה הפסוק).

רבי יצחק אמר, ויהי לי לישועה – זה המלך הקדוש, וכך הוא. ומנין לנו? מקרא אחר מצאנו לו, שכתוב כי עזי וזמרת יה ה' ויהי לי

שימסרו בידיה, וכלם נמסרו לידיה לעשות בהם נקמות. זהו שכתוב סוס ורכבו רמה בים. בים סתם, למעלה ולמטה.

עזי וזמרת יה. רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קלט) אחור וקדם צרתני ותשת עלי כפכה. כמה הצטרכו בני אדם לכבד את הקדוש ברוך הוא, משום שכאשר ברא הקדוש ברוך הוא את העולם, הסתכל על האדם להיות שליט על הכל, (להיות שלם בכל, ונברא בשני פרצופים) והיה דומה לעליונים ולתחתונים. הוריד אותו בדמות מכבדת, וראו אותו הבריות. אז התכנסו אליו והשתחוו לפניו, ופחדו ואימה נפלו עליהם מפחדו. זהו שכתוב (בראשית ט) ומוראכם וחתכם יהיה על כל חית הארץ ועל כל עוף השמים.

הבנים אותו לגנו לשמרו, להיות לו שמחה על שמחה ולהשתעשע בו. עשה לו חפה מכסה באבנים יקרות, ומלאכים עליונים שמחים לפניו. אחר כך צוה אותו על עץ אחד, ולא עמד במצות רבונו.

מצאנו בספרו של חנוך, שלאחר שהעלה אותו הקדוש ברוך הוא והראה לו את כל גזי המלך, עליונים ותחתונים, הראה לו את עץ החיים והעץ שהצטוה עליו אדם, והראה לו מקומו של אדם בגן עדן. וראה, שאלמלא שמר אדם מצוה זו, יכול לעמד תמיד ולהיות שם תמיד. הוא לא שמר מצות רבונו – יצא בדימוס ונענש.

רבי יצחק אמר, אדם נברא דו-פרצופים, והרי בארנו, (שם ב) ויקח אחת מצלעתיו – נסרו הקדוש ברוך הוא ונעשו שנים, ממזרח וממערב. זהו שכתוב (תהלים קלט) אחור וקדם צרתני. אחור זה מערב. וקדם זה מזרח.

רבי חייא אמר, מה עשה הקדוש ברוך הוא? תקן אותה נקבה, ושכלל את יפיה על הכל, והכניסה לאדם. זהו שכתוב ויבן ה' אלהים את הצלע אשר לקח מן האדם לאשה. בא ראה מה כתוב למעלה? ויקח אחת מצלעתיו. מה זה אחת? כמו שנאמר (שיר ו) אחת היא יונתי תמתי אחת היא לאמה. מצלעתיו – מצדדיו, כמו שנאמר (שמות כו) ולצלע המשכן.

אמר רבי יוסי, אם כף, למה וארממנהו, שהרי אלהי אברהם הוא למעלה? אמר לו, אפלו כף צריך, והכל דבר אחד, וארממנהו בכל, להכליל מי שידע ליחד את השם הקדוש הגדול, שהרי זוהי עבודה עליונה של הקדוש ברוך הוא.

רבי יהודה היה יושב לפני רבי שמעון, והוא קורא, כתוב (ישעיה נב) קול צפיק נשאו קול יחדו ירננו. קול צפיק, מי הם צפיק? אלא אלה הם שמצפים מתי ירחם הקדוש ברוך הוא לבנות את ביתו. נשאו קול? ישאו קול היה צריך להיות! מה זה נשאו קול? אלא כל אדם שבוכה ומרים קולו על חרבן ביתו של הקדוש ברוך הוא, זוכה למה שכתוב אחר כך – יחדו ירננו, וזוכה לראותו מישיב בחדוה.

בשוב ה' ציון?! היה צריך להיות בשוב ה' אל ציון! מה זה בשוב ה' ציון? אלא בשוב ה' ציון ודאי. בא ראה, בשעה שחרבה ירושלים למטה וכנסת ישראל גרשה, עלה המלך הקדוש לציון, ונאנח כנגדו, משום שכנסת ישראל גרשה, [עתה שנתגלתה כנסת ישראל, מעלה אותה אליו] וכשתחזר כנסת ישראל למקומה, אז ישוב המלך הקדוש לציון למקומו להזדוג אחד באחד, וזהו בשוב ה' ציון. ואז עתידים ישראל לומר זה אלי ואנוהו, וכתוב זה ה' קוינו לו נגילה ונשמחה בישועתו, בישועתו ודאי.

ה' איש מלחמה ה' שמו. רבי אבא פתח, (במדבר כא) על כן יאמר בספר מלחמת ה' את זה בסופה ואת הנחלים ארנון. כמה יש לנו להסתכל בדברי התורה, כמה יש לנו לעיין בכל דבריה, שאין לה דבר בתורה שלא נרמז בשם הקדוש העליון, ואין לה דבר בתורה שאין בו כמה סודות, כמה טעמים, כמה שרשים, כמה ענפים.

כאן יש להסתכל, על כן יאמר בספר מלחמת ה' – וכי ספר מלחמות ה' היכן הוא? אלא כאן התעוררו החברים, שכל מי שעורר קרב בתורה, זוכה להרבות שלום בסוף דבריו. כל הקרבות שבעולם – קטטה וחרבן, וכל הקרבות של התורה – שלום ואהבה. זהו שכתוב על כן יאמר בספר מלחמת ה' ואת זה בסופה, כלומר, אהבה בסופה. שאין לה אהבה ושלום פרט לזה.

לישועה. ממשמע שאמר ה' ויהי לי לישועה – זה המלך הקדוש.

עזי וזמרת יה וגו'. רבי חזקיה פתח ואמר, בפסוק זה שכתוב (משלי יז) בכל עת אהב הרע ואח לצרה יולד, בכל עת אהב הרע – זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו רעה ורע אביך אל תעזב.

ואח לצרה יולד – בשעה שיציקו לה שונאים, מה אומר הקדוש ברוך הוא? (תהלים קכב) למען אחי ורעי אדברה נא שלום כף, שישאל נקראים אחים ורעים לקב"ה. יולד מה זה? וכי עכשו יולד? אלא בשעה שנוולדת צרה בעולם, יהיה אח כנגדך להציל אותך מכל אותם שמציקים לה.

רבי יהודה אמר, יולד – שהמלך הקדוש יתעורר בעז הזה לנקם לה מהאמות, להיניק לה מהאם באותו צד, כמו שנאמר עזי וזמרת יה ויהי לי לישועה. לעורר גבורות כנגד אמות עובדי כוכבים ומזלות.

רבי ייסא פתח ואמר, כמה יש לאדם לאהב את הקדוש ברוך הוא, שהרי אין לה עבודה לקדוש ברוך הוא [אלא] [כמו] אלא אהבה, וכל מי שאהב אותו ועושה עבודתו באהבה, קורא לו הקדוש ברוך הוא אהוב. אם כף, כמה בארנו פסוקים אלו – רעה ורע אביך אל תעזב, וכתוב (משלי כה) הקר רגלך מבית רעה?

אלא, הרי בארונה החברים, פסוק זה (בעולות ושלמים, וזה בחטאות ואשמות, וכתוב וכו') נכתב בעולות. עכשו, רעה ורע אביך אל תעזב, לעבד אותו ולהדבק בו ולעשות מצוותיו. אל תעזב, ודאי. וזה שנאמר הקר רגלך מבית רעה. כלומר, הוקר יצרך שלא ירתח כנגדך ולא ישלט בך, ולא תעשה הרהור אחר. מבית רעה, מי זה בית רעה? זו הנשמה הקדושה שהכניס בך רעה ונתן אותה בתוכך.

ועל זה עבודת הקדוש ברוך הוא – לאהב אותו בכל, כמו שכתוב (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך. זה אלי ואנוהו – שכל ישראל ראו על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, ואפלו אותם העברים שבמעיי אמם היו רואים ומשבחים את הקדוש ברוך הוא, וכלם היו אומרים זה אלי ואנוהו אלהי אבי וארממנהו, כמו שנאמר אלהי אברהם.

שְׁכַתוּב (בראשית יט) וְה' הַמְטִיר עַל סֹדֶם וְעַל עֲמֹרָה גִפְרִית וְאֵשׁ מִן הַשָּׁמַיִם. וְהַכֵּל תְּלוּי בִּסְפָר הַזֶּה, כַּנֶּאֱמָר (איוב ב) יִגְלוּ שָׁמַיִם עֲוֹנוֹ וְאַרְצָן מִתְקוּמָהּ לוֹ. [ועל זה].

בא ראה, בְּשִׁעָה שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְעוֹרֵר קָרָב בְּעוֹלָם, נִעְקָרִים מִמְּקוֹמָם עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, זֶהוּ שְׁכַתוּב מִרְכַּבַּת פְּרָעָה וְחִילוֹ יָרָה בָּיָם. וְלַעֲתִיד לְבֹא עֲתִיד הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְעֶרֶךְ קָרָב עֲלִיוֹן וְחֹזֵק בְּעַמִּים כְּדִי לְכַבֵּד אֶת שְׁמוֹ. זֶהוּ שְׁכַתוּב (זכריה יד) וַיֵּצֵא ה' וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הֵהֱם כְּיוֹם הַלְחָמוֹ בְּיוֹם קָרָב, וְכַתוּב (יחזקאל לח) וְהִתְגַּדְלִיתִי וְהִתְקַדְשִׁיתִי וְנִדְעַתִּי וְגו'. [מִרְכַּבַּת פְּרָעָה וְחִילוֹ יָרָה בָּיָם. כְּאֲשֶׁר יַעֲוֹרֵר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קָרָב, אֲזִי תַעֲוֹרְרוּ דְרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת וְדְרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת שְׁלֹמֶטָה, וְאֲזִי מִרְכַּבַּת פְּרָעָה וְחִילוֹ יָרָה בָּיָם].

רבי יהודה פתח ואמר, (תהלים עז) רְאוּךָ מִיָּם אֱלֹהִים רְאוּךָ מִיָּם יְחִילוֹ וְגו'. בְּשִׁעָה שֶׁעָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיָּם, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַלְאָךְ הַמְּמַנֶּה עַל הַיָּם: חֵלֶק מִימִיךָ! אָמַר לוֹ: לְמָה? אָמַר לוֹ: כְּדִי שְׁבַנִּי יַעֲבְרוּ בְּתוֹכָךְ. אָמַר לוֹ: מִדַּת הַגְּאֻלָּה הִיא אֲמַת, אֲבָל מֶה שׁוֹנִים אֵלֶּה מֵאַלֶּה?

אמר לוֹ: עַל תְּנַאי זֶה עָשִׂיתִי אֶת הַיָּם כְּשֶׁבְּרָאתִי אֶת הָעוֹלָם. מֶה עָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? עוֹרֵר אֶת גְּבוּרָתוֹ וְנִקְמְטוֹ הַמַּיִם. זֶהוּ שְׁכַתוּב רְאוּךָ מִיָּם אֱלֹהִים רְאוּךָ מִיָּם יְחִילוֹ. אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: הֲרֵג אֶת כָּל הָאוֹכְלוֹסִים הַלָּלוּ, וְאַחַר כֵּךְ זָרַק אוֹתָם הַחוּצָה, אַחַר כֵּךְ פָּסַח הַיָּם עֲלֵיהֶם. זֶהוּ שְׁכַתוּב מִרְכַּבַּת פְּרָעָה וְחִילוֹ יָרָה בָּיָם.

אמר רבי אלעזר, צֵא רֵאָה כְּמָה מִרְכַּבַּת עֲשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה, כְּמָה אוֹכְלוֹסִים, כְּמָה חִילוֹת, וְכֻלָּם קְשׁוּרִים אֵלָיו בְּאֵלוֹ, [וְהָרִי לְמַדְנָן] כָּל הַמִּרְכַּבּוֹת אֵלָיו לְאֵלוֹ, דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, וּמִצַּד הַשְּׂמָאל מִתְעוֹרְרוֹת מִרְכַּבּוֹת [שְׁלֵא] קְדוּשׁוֹת שְׁשׁוּלְטוֹת, וְכֻלָּן דְּרָגוֹת יְדוּעוֹת לְמַעְלָה.

והרי בְּאַרְנוֹ בְּכֹכּוֹר פְּרָעָה, שֶׁהוּא אַחַת הַדְּרָגוֹת שֶׁהֲרֵג הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (דְּרָגָה שְׁלוֹ, נִיא חִילוֹתִיו) וְשֶׁבַר אוֹתוֹ מִשְׁלֵשְׁלָתוֹ הַחֲזָקָה, [וְדְרָגָתוֹ] תַּחַת שְׁלֹטוֹנוֹ כְּמָה מִרְכַּבּוֹת וְכְמָה חִילוֹת שֶׁל גְּבוּרִים מִצַּד הַשְּׂמָאל, מֵהֶם אַחֲזִיזִים בְּמִקּוֹם עֲלִיוֹן

עוֹד קָשָׁה בְּמִקּוּמוֹ. עַל כֵּן יֵאָמֵר בְּסִפְר מִלְחָמַת ה' - בְּתוֹרַת מִלְחָמוֹת ה' הִיָּה צְרִיךְ לִהְיוֹת! מֶהוּ בְּסִפְר? אֵלֶּא סוּד עֲלִיוֹן הוּא. מְקוּם יֵשׁ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁנִּקְרָא סִפְר (וּמִסְפָּר), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר דְרָשׁוּ מֵעַל סִפְר ה' וְקִרְאוּ. שְׁפָל הַכַּחוֹת וְהַגְּבוּרוֹת שֶׁעָשָׂה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, תְּלוּיִים בְּאוֹתוֹ סִפְר, (וּמִשֶּׁם יוֹצְאִים. אֶת זֶה בְּסוּפָה וְכוּ) וְכִשְׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹרֵךְ אֶת קְרִבּוֹתָיו, בְּמִקּוֹם אֶחָד שֶׁהוּא בְּסוּף הַדְּרָגוֹת, וְנִקְרָא זֶה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (מִשְׁלִי ל) לְעֵלּוּקָה שְׁתֵּי בְנוֹת הַבַּיִת. בְּסוּפָה - נִמְצָא בְּסוּף הַדְּרָגוֹת. בְּסוּפָה - נִקְרָאת יָם סוּף, יָם שֶׁהוּא סוּף הַדְּרָגוֹת. וְאֵת הַנְּחָלִים אֲרָנוֹן, וְעַם הַנְּחָלִים שֶׁנִּמְצְאוּ וְנִמְשְׁכוּ לוֹ מֵאוֹתוֹ מְקוּם עֲלִיוֹן שֶׁנִּקְרָא אֲרָנוֹן. [מֶהוּ אֲרָנוֹן?] זְוִיג עֲלִיוֹן שֶׁל חֲבִיבוֹת, שְׁלֵא נִפְרָדִים לְעוֹלָמִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (בראשית ב) וְנָהָר יֵצֵא מֵעֵדֶן. וּבְזֶה נִשְׁרָשִׁים שְׂרָשָׁיו וּמִתְרַבֵּים עֲנַפָּיו, לְהוֹשִׁיט קְרִבּוֹתָיו בְּכָל מְקוּם, לְהוֹשִׁיט כַּחוֹת וְגְבוּרוֹת, וְלִהְרָאוֹת שְׁלֹטוֹן גָּדוֹל וְנִכְבָּד שֶׁל הַכֵּל.

סדר הלימוד ליום ד אדר [יום 152 בשנה]

בא ראה, כְּשֶׁמִתְעוֹרְרוֹת הַגְּבוּרוֹת וְהַקְרִבּוֹת שֶׁל הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמָה בְּעֵלֵי דִין מִתְעוֹרְרִים לְכָל עֵבֶר, וְאֲזִי רְמָחִים שְׁנוֹנִים וְחֲרָבוֹת, וּמְעוֹרְרִים גְּבוּרוֹת, וְהֵיָם מִתְרַגֵּשׁ, וְגִלְיוֹ עוֹלָיִם וְיוֹרְדִים, וְהָאֲנִיּוֹת שֶׁהוֹלְכוֹת וְשָׁטוֹת בָּיָם, מִסְתַּלְקוֹת לְכָל עֵבֶר. קָרָב (חֲרָב) שְׁנוֹן בְּאַבְנֵי בְּלִסְטְרָאוֹת, בְּעֵלֵי רְמָחִים וְחֲרָבוֹת. אֲזִי (תהלים מא) חֲצִיף שְׁנוֹנִים (מִתְעוֹרְרִים לְהוֹשִׁיט קְרִבּוֹת בְּכָל מְקוּם וְלְהוֹשִׁיט כַּחוֹת וְגְבוּרוֹת לְכָל עֵבֶר, וְאֲזִי הֵיָם מִתְרַגֵּשׁ וְגִלְיוֹ עוֹלָיִם, וְהָאֲנִיּוֹת שֶׁהוֹלְכוֹת וְשָׁטוֹת יוֹרְדוֹת וְעוֹלוֹת, וְהַזְעַף נִמְצָא. וְאֲזִי מִתְעוֹרְרִים עוֹרְכֵי הַקָּרָב בְּאַבְנֵי בְּלִסְטְרָאוֹת, בְּעֵלֵי רְמָחִים וְחֲרָבוֹת, חֲצִים וְקִשְׁתוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר חֲצִיף שְׁנוֹנִים), וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְחַזֵּק בְּכַחוֹ וְלַעֲוֹרֵר קָרָב. אוֹי לְאוֹתָם שֶׁהִמְלִיךְ הַקְדוֹשׁ יַעֲוֹרֵר עֲלֵיָם קָרָב. אֲזִי כְּתוּב ה' אִישׁ מִלְחָמָה.

ומבאן, וּמֵאוֹתָן אוֹתִיּוֹת, וּמִפְּסוּק זֶה, יוֹצְאִים הָרִי קְרִבּוֹת לְאוֹתָם רְשָׁעִים, לְאוֹתָם בְּעֵלֵי מְרִיבָה שֶׁחֲטָאוּ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָאוֹתִיּוֹת מִתְגַּלּוֹת לְאוֹתָם בְּעֵלֵי אֲמַת, וְהָרִי הַדְּבָרִים הַתְּפָרְשׁוּ וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

ה' אִישׁ מִלְחָמָה ה' שְׁמוֹ. כִּיּוֹן שְׁכַתוּב ה' אִישׁ מִלְחָמָה, לֹא יִדְעֵנוּ שֶׁה' שְׁמוֹ? אֵלֶּא, כְּמוֹ

והצנאר שְׁלָהֶם כְּכֹלָם. ראשי החיות כְּכֹלָם. מה זה כמו כֹּלָם? כְּנֶגֶד כֹּלָם.

וְכָל איבר ואיבר שְׁבַחֵי חַיִּים כְּנֶגֶד שְׁבַע תְּהוֹמוֹת, וכְּנֶגֶד שְׁבַע הַיְכָלוֹת, וכְּנֶגֶד מִן הָאָרֶץ לְרִקִיעַ, וכְּנֶגֶד מִרְקִיעַ לְרִקִיעַ, וְהַשְּׁעוֹר שֶׁל כֹּלָם וְרוֹמָם עֲשָׂרִים וְחֲמֵשָׁה אֶלֶף חֲלָקִים מִשְׁעוֹרוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ.

וְעוֹד רְקִיעַ אֶחָד לְמַעְלָה מִן קַרְנֵי חַיִּים, שְׁכַתוֹב (יחזקאל א) וְדַמּוֹת עַל רֵאשֵׁי חַיִּים רְקִיעַ. מְלַמֵּטָה כְּמָה מְרַכְּבוֹת, בְּיָמִין וּבְשְׂמָאל.

מִתַּחַת לַיָּם שְׂרוּיִים כָּל דְּגֵי הַיָּם וְשָׂטִים, מִתְּכַנְּסִים בְּאַרְבַּע בְּזִיּוֹם, יוֹרְדִים בְּדִרְגוֹתֵיהֶם, וְכָל הַמְּרַכְּבוֹת נִקְרָאוֹת בְּשֵׁמוֹת. מִתַּחַת אֵלֶּה הוֹלְכִים וְשָׂטִים אוֹתָם קִטְנִים, דְּרָגוֹת עַל דְּרָגוֹת, שְׁכַתוֹב (תהלים קד) זֶה הַיָּם גָּדוֹל וְרַחֵב יָדָיִם שֶׁם רָמַשׁ וְאֵין מִסְפָּר חַיִּים קִטְנוֹת עִם גְּדוּלוֹת. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ הַדְּבָרִים.

מִצַּד שְׂמָאל הַתַּחְתּוֹן מִמְּשַׁלֵּת הַצַּד הָאַחֵר, וְאַחֲזִיזִים מֵאוֹתָם שְׁלַמְעֵלָה, וְיִרְדּוּ לְהַשְׁבֵּר מִכַּח הַחֲזֵק הַקְּדוֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ מְרַכְּבַת פְּרַעַה וְחִילוֹ וְגו'. יְמִינָהּ ה' נֶאֱדָרִי בַכַּח. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּשַׁעַה שֶׁהַבְּקָר מֵאִיר וְהָאֵילַת עוֹמֶדֶת בְּמִקוּמָהּ, מִתְּעַבְּרַת בְּצַדָּהּ, וְנִכְנָסֶת לְמֵאֲתָיִם הַיְכָלוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ. הָאָדָם שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּחֻצוֹת הַלְּיָלָה בַתּוֹרָה, בְּשַׁעַה שֶׁמִּתְּעוֹרְרַת רוּחַ צְפוֹן (וּתְשׁוּקַת הָאֵילַת) וְכוֹאֶבֶת הָאֵילַת לְהַתְּעוֹרֵר בְּעוֹלָם, בָּא עִמָּה לְעַמֵּד לְפָנָי הַמֶּלֶךְ, בְּשַׁעַה שֶׁמֵּאִיר הַבְּקָר (וְאוֹתוֹ אָדָם מִתְּפַלֵּל תְּפִלְתּוֹ וְלִיחַד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ כְּרָאוּי) מוֹשְׁכִים עָלָיו חוֹט שֶׁל חֶסֶד.

מִסְתַּכֵּל בְּרִקִיעַ, שׁוֹרָה עָלָיו אֹר הַהַשְׁכָּלָה שֶׁל דַּעַת הַקְּדוֹשָׁה, וּמִתְּעַטֵּר בּוֹ הָאָדָם, וְכֹלָם פּוֹחֲדִים מִמֶּנּוּ. אִזּוֹ הָאָדָם הַזֶּה נִקְרָא בֵּן לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בֵּן הַיְכָל הַמֶּלֶךְ. נִכְנָס לְכָל שְׁעָרָיו, וְאֵין מוֹחָה בִּידּוֹ.

בְּשַׁעַה שְׁקוֹרָא לְהַיְכָל הַמֶּלֶךְ, כְּתוֹב עָלָיו (תהלים קמה) קָרוֹב ה' לְכָל קְרָאוֹ לְכָל אֲשֶׁר יִקְרָאֵהוּ בְּאֵמֶת. מַה זֶה בְּאֵמֶת? כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ, (מיכה ז) תַּתֵּן אֵמֶת לְיַעֲקֹב, שִׁידוּעַ לִיחַד אֵת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בַּתְּפִלָּתוֹ (בְּעוֹלָם) כְּרָאוּי, וְזוֹ עֲבוּדָתוֹ שֶׁל (הַשֵּׁם) הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ.

שֶׁל הַשְּׁלִטוֹן שְׁלָהֶם, וּמֵהֶם אַחֲזִיזִים בְּמַלְכוּת הַעֲלִיּוֹנָה. מֵהֶם אַחֲזִיזִים אַחַר אַרְבַּעַה כְּסֹאוֹת (הַחַיִּים) (רַחֵם), כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר.

וְכֹלָם נִמְסְרוּ בִידּוֹ, בְּדִין הַמַּלְכוּת, שֶׁנִּקְרָאת הַיָּם הַגָּדוֹל, לְשִׁבַר אוֹתָם מִדְּרָגָתָם. וְכִשְׁנִשְׁבָּרִים לְמַעְלָה, כָּל אוֹתָם שְׁלַמְטָה נִשְׁבָּרִים וְנֶאֱבָדִים בְּיַם הַתַּחְתּוֹן. זֶהוּ שְׁכַתוֹב מְרַכְּבַת פְּרַעַה וְחִילוֹ יָרָה בְּיָם. בְּיָם סִתָּם.

וּמִבְּחַר שְׁלִשׁוֹ טַבְּעוֹ בְּיָם סוּף. וּמִבְּחַר שְׁלִשׁוֹ, הָרִי נִתְבָּאֵר, וְשְׁלֵשׁ עַל כָּלוּ. כָּל הַדְּרָגוֹת – שְׁנַיִם וְאַחַד. אֵלֶּה עַל אֵלֶּה. כְּגוֹן עֲלִיּוֹן כֶּךָ נַעֲשׂוּ. וְכֹלָם נִמְסְרוּ בִידֵיהֶם לְהַשְׁבֵּר מִשְׁלִטוֹנָם אֵלֶּה וְאֵלֶּה.

בֵּא רָאֵה, הָרִי נֶאֱמַר שְׁכָל עֶשֶׂר הַמְּכוֹת שֶׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם, הַכֹּל הִיָּה יָד אַחַת, שֶׁהַשְּׂמָאל כְּלוּלָה בְּיָמִין. שֶׁעָשָׂר הָאֶצְבָּעוֹת כְּלוּלוֹת זו בְּזוֹ, כְּנֶגֶד עֶשֶׂר אֲמִירוֹת שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא בָּהֶם אַחַר כֶּךָ. כְּנֶגְדוֹ שֶׁל הַכֹּל זֶה שֶׁל הַיָּם חֲזֵק וְגָדוֹל וְשׁוֹלֵט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְהָאֲחֵרוֹן הַכְּבִיד. זֶהוּ שְׁכַתוֹב מְרַכְּבַת פְּרַעַה וְחִילוֹ יָרָה בְּיָם וְגו'. וְלַעֲתִיד לְבֵא עֲתִיד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַרְגֵּ אֹכְלוֹסִים וְקוֹזְתוֹרְנִטִין וְקוֹנְטִירִיסִין וְקִלְטִירוֹלִסִין שֶׁל אָדָם. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (ישעיה סג) מִי זֶה בָּא מֵאָדָם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה.

מְרַכְּבַת פְּרַעַה וְחִילוֹ יָרָה בְּיָם. רַבִּי יֵצְחָק פְּתַח, (ירמיה י) לְקוֹל תַּתּוֹ הַמּוֹן מֵיָם בְּשָׂמִים וַיַּעֲלֵה נְשָׂאִים מִקְצֵה הָאָרֶץ בְּרִקִיעַ לְמַטֵּר עָשָׂה וַיּוֹצֵא רוּחַ מֵאֲצֻרְתָּיו. הָרִי שְׁנִינּוּ, שְׁבַעַה רְקִיעִים עָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבְכָל רְקִיעַ וְרִקִיעַ כּוֹכְבִים קְבוּעִים שְׂרָצִים בְּכָל רְקִיעַ וְרִקִיעַ, וּמַעַל כֹּלָם עֲרֻבוֹת.

וְכָל רְקִיעַ וְרִקִיעַ הַלוֹכוֹ מֵאֲתָיִם שְׁנָה, וְרוֹמוֹ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שְׁנָה, וּבֵין רְקִיעַ לְרִקִיעַ חֲמֵשׁ מֵאוֹת שְׁנָה. וְהַעֲרֻבוֹת הַזֶּה הַלוֹכוֹ בְּאַרְכוֹ אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת שְׁנָה, וְרַחֲבוֹ אֶלֶף וְחֲמֵשׁ מֵאוֹת שְׁנָה, וּמִזִּיּוֹ מֵאִירִים כָּל אוֹתָם רְקִיעִים.

וְהָרִי שְׁנִינּוּ, מַעַל לְעֲרֻבוֹת רְקִיעַ חַיִּים. הַפְּרָסוֹת שֶׁל חַיִּים הַקְּדוֹשׁוֹת וְרוֹמָם – כְּכֹלָם. מַעֲלֵיהֶם קִרְסְלֵי חַיִּים כְּכֹלָם. שׁוֹקֵי חַיִּים כְּכֹלָם. אֲרַכְּבֵי חַיִּים כְּכֹלָם. יָרְכִי חַיִּים כְּכֹלָם. עֲגִבֵי חַיִּים כְּכֹלָם. וְגוֹף חַיִּים כְּכֹלָם. כְּנַפְיֵיהֶם כְּכֹלָם,

וְבֵא רָאָה, בְּשַׁעַת שְׁאָדָם מְרִים אֶת יָדָיו בְּתַפְלָה וּמְכֹנֵן בְּאֶצְבָּעוֹתָיו לְמַעְלָה, כְּפָתוּב (שמות יז) וְהָיָה כַּאֲשֶׁר יָרִים מִשֶּׁה יָדוֹ וְגִבְרֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁהָרִי בְיָמִין הַכֹּל תְּלוּי, וְכָתוּב (ויקרא ט) וַיִּשָּׂא אֶהָרָן אֶת יָדָיו, וְכָתוּב חֲסֵר, וְאָז מִתְכַּנֵּן לְבָרֶךְ לְמַעְלָה.

וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא כֶּף - בְּשַׁעַת שְׁמָרִים יָמִין לְמַעְלָה, אוֹי לְתַחְתּוֹנִים! שְׁהָרִי כָּל הַסְּיוּעַ, וְכָל הַבְּרָכוֹת מִסְתַּלְקִים מֵהֶם. מִנֵּינ לְנוּ? שְׁכָתוּב נְטִיטָה יְמִינָךְ מִתְּבַלְעָמוֹ אַרְץ. מֵה זֶה נְטִיטָה יְמִינָךְ? כְּתָרְגוּמוֹ, הַרְמַת יְמִינָךְ. מִיָּד תְּבַלְעָמוֹ אַרְץ. וְכַשִּׁימִין נִמְצָא, הַשְּׂמָאל נִמְצָא עִמוֹ, וְאָז לֹא שׁוֹלְטִים הַדִּינִים בְּעוֹלָם. מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שְׁהָיְמִין נִמְצָא עִמוֹ, וְאִם הַיָּמִין מִסְתַּלְקָת, הָרִי מִזְדַּמְנָת הַשְּׂמָאל, וְאָז מִתְעוֹרְרִים דִּינִים בְּעוֹלָם, וְהָדִין שְׁרוּי בְּכָל.

בְּשֵׁרְבִי שְׁמַעוֹן הָיָה מְגִיעַ לְפָסוּק הַזֶּה, הָיָה בּוֹכָה, שְׁכָתוּב (איכה ב) הַשִּׁיב אַחֲרֵי יְמִינוֹ. וְכִי אֶפְשֶׁר שְׁהַשִּׁיב אַחֲרֵי יְמִינוֹ? אֵלֶּא מִשׁוּם שְׁהַקְדִּים הַשְּׂמָאל לְרַדַּת לְעוֹלָם, וְהַיָּמִין נִשְׁאַרָה בְּמָקוֹם אַחֵר. **אָמַר** רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב (ישעיה נז) הַצְדִּיק אָבָד. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ אֶת הַדְּבָרִים, לֹא כְּתוּב הַצְדִּיק נֶאֱבָד, אֵלֶּא הַצְדִּיק אָבָד. מִכָּל אוֹתָם פְּנֵי הַמֶּלֶךְ לֹא נִמְצָא שְׁאָבָד אֵלֶּא צְדִיק. אָבָד בְּשָׁנֵי צְדָדִים: אַחַד - שְׁלֹא שׁוֹרֹת בּוֹ בְּרָכוֹת כְּבַתְחִלָּה, וְאַחַד - שְׁהַתְרַחֲקָה מִמֶּנּוּ בַת זִוְגוֹ שְׁהִיא כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל. נִמְצָא שְׁהַצְדִּיק אָבָד יוֹתֵר מִכָּל, וְלַעֲתִיד לְבֵא כְּתוּב (זכריה ט) גִּילִי מְאֹד בַּת צִיּוֹן הָרִיעִי בַת יְרוּשָׁלַם הִנֵּה מִלְכָּךְ יָבוֹא לְךָ צְדִיק וְנוֹשֵׁעַ הוּא. צְדִיק וְנוֹשֵׁעַ לֹא כְּתוּב, אֵלֶּא צְדִיק וְנוֹשֵׁעַ הוּא. הוּא נוֹשֵׁעַ וְדָאִי, וְהָרִי זֶה נִתְבָּאֵר. **יְמִינָךְ** ה' נֶאֱדָרִי בְּכַח. מֵה זֶה נֶאֱדָרִי? הָיָה צְרִיךְ לְהִיּוֹת נֶאֱדָרִי! אֵלֶּא בְּשַׁעַת שְׁשִׂמָאל בָּא לְהַזְדַּוֵּג בְּיָמִין, אֲזַ כְּתוּב נֶאֱדָרִי, תְּרַעַץ, (בכח, שְׁנַיִם, וְלַעוֹלָם וְכוּ') וְלַעוֹלָם זֶה כֶּף, מִשׁוּם שְׁשִׂמָאל נִמְצָא בְּיָמִין וְנִכְלָל בּוֹ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ - כֶּף זֶה, שְׁאָדָם נִמְצָא שְׁנַחֲלָק. מֵה הַטַּעַם? כְּדִי לְקַבֵּל עִמוֹ בַּת זִוְגוֹ שְׁיַעֲשׂוּ גוֹף אַחַד מִמֶּשׁ. כְּשִׁימִינָךְ, נִמְצָא שְׁנַחֲלָק. מֵה הַטַּעַם? כְּדִי לְקַבֵּל עִמוֹ שְׂמָאל. וְכֶף זֶה הַכֹּל, אַחַד בְּאַחַד. וְעַל זֶה בְּאַחַד מִכָּה וּמִרְפָּא. זֶהוּ שְׁכָתוּב יְמִינָךְ ה' תְּרַעַץ אוֹיֵב.

וְיָמִי שְׁיִוְדַע לִיחַד אֶת הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ כְּרָאוּי, מַעֲמִיד אִמָּה יַחֲדָה בְּעוֹלָם, שְׁכָתוּב (שמואל-ב ז) וְיָמִי כְעַמְךָ יִשְׂרָאֵל גּוֹי אַחַד בְּאַרְץ. וְעַל זֶה בְּאַרְנוּ, כָּל כֶּהֵן שְׁלֹא יוֹדַע לִיחַד אֶת הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ כְּרָאוּי, אֵין עֲבוּדְתוֹ עֲבוּדָה, שְׁהָרִי הַכֹּל תְּלוּי בּוֹ, עֲבוּדָה עֲלִיוֹנָה וְעֲבוּדָה תַּחְתּוֹנָה. וְצְרִיךְ לְכֹנֵן לֵב וְרַצוֹן כְּדִי שְׁיִתְבָּרְכוּ עֲלִימִנִים וְתַחְתּוֹנִים.

כְּתוּב (ישעיה א) כִּי תִבְאוּ לְרֵאוֹת פָּנָי. כָּל אָדָם שְׁבָא לִיחַד אֶת הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, וְלֹא מִתְכַּנֵּן בּוֹ בְּלֵב וְרַצוֹן וְיֵרָאָה כְּדִי שְׁיִתְבָּרְכוּ בּוֹ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, זִוְרָקִים אֶת תְּפִלָּתוֹ הַחוּצָה, וְכָלֶם מְכַרְזִים עֲלָיו לְרַע. וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא קוֹרָא עֲלָיו, כִּי תִבְאוּ לְרֵאוֹת פָּנָי.

כִּי תִבְאוּ לְרֵאוֹת הָיָה צְרִיךְ לְהִיּוֹת! מֵה זֶה לְרֵאוֹת פָּנָי? אֵלֶּא כָּל פְּנֵי הַמֶּלֶךְ הִלְלוּ גְנוּזִים בְּעַמְךָ (בְּמָקוֹם) אַחֲרֵי הַחֲשִׁכָה (ישת חֲשַׁךְ סִתְרוּ וְכָל וְכוּ'), וְכָל אוֹתָם שְׁיִוְדַעִים לִיחַד אֶת הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ כְּרָאוּי מִתְבַּקְעִים כָּל אוֹתָם כְּתִלֵי הַחֲשִׁכָה, וּפְנֵי הַמֶּלֶךְ נִרְאִים וּמְאִירִים לְכָל. וְכִשְׁהֵם נִרְאִים וּמְאִירִים, כָּל הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים מִתְבָּרְכִים, וְאָז נִמְצָאוֹת בְּרָכוֹת בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וְאָז כְּתוּב לְרֵאוֹת פָּנָי.

מִי בְקֶשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם, מֵה זֶה אוֹמֵר? אֵלֶּא מִי שְׁבָא לִיחַד אֶת הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ הָעֲלִיוֹן, צְרִיךְ לִיחַד מְצַד שְׁלֹא זֹאת, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (ויקרא טז) בְּזֹאת יָבֵא אֶהָרָן אֶל הַקְדֵּשׁ. כְּדִי שְׁיִזְדַּוְּגוּ כְּאַחַד אוֹתָם הַשְּׁנַיִם, צְדִיק וְצְדִיק בְּזוּוֹג אַחַד, כְּדִי שְׁיִתְבָּרְכוּ הַכֹּל מֵהֶם, וְאֵלֶּה נִקְרָאִים חֲצָרִיךְ, כְּכָתוּב (תהלים סה) אֲשֶׁרִי תִבְחָר וְתִקְרַב יִשְׁכֵּן חֲצָרִיךְ.

וְאִם הוּא בָּא לִיחַד אֶת הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ, וְלֹא מִתְכַּנֵּן בּוֹ בְּרַצוֹן הֵלֵב, בְּיֵרָאָה וְאַהֲבָה - הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹמֵר, מִי בְקֶשׁ זֹאת מִיָּדְכֶם רַמַּס חֲצָרִי. זֹאת וְדָאִי, שְׁהָרִי לֹא נִמְצָא בְּהֶם בְּרָכוֹת. וְלֹא דִי שְׁלֹא נִמְצָא בְּהֶם בְּרָכוֹת, אֵלֶּא שְׁשְׁרוּי בְּהֶם הַדִּין וְנִמְצָא דִין בְּכָל.

בֵּא רָאָה, מִימִינוֹ שְׁלֵ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעוֹרְרִים כָּל הָאוֹרוֹת, כָּל הַבְּרָכוֹת וְכָל שְׁמִחָה. בּוֹ כָּלוּל הַשְּׂמָאל, כְּמוֹ שְׁיֵשׁ בְּאָדָם יָמִין וּשְׂמָאל, וְהַשְּׂמָאל נִכְלָל בְּיָמִין, וְהַיָּמִין כּוֹלֵל אֶת הַכֹּל. וְכַשְּׁמִתְעוֹרֵר הַיָּמִין, מִתְעוֹרֵר עִמוֹ הַשְּׂמָאל, שְׁהָרִי בּוֹ הוּא אַחֲזוֹ וְכָלוּל.

לעבד את ישראל ואת מלך המשיח, שכתוב (תהלים עב) וישתחוו לו כל מלכים, וכתוב והיו מלכים אמניך וגו'.

אמר לו, מה זה שכתוב דרכיה דרכי נעם? אמר לו, כמה טפשים) בני העולם שלא יודעים ולא משגיחים בדברי תורה, שהרי דברי תורה (כמה סודות עליונים יש בהם) הם דרך לזכות באותו נעם ה', שכתוב דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום. דרכי נעם ודאי. מה זה נעם? כמו שכתוב (תהלים כז) לחזות בנעם ה', והרי פרשוה, משום (פך) שהתורה ודרכיה באים מאותו נעם, ואותן דרכים מפרשות בה, ועל זה דרכיה דרכי נעם וכל נתיבותיה שלום.

אמר רבי חייא, שנינו, בשעה שהקדוש ברוך הוא נתן תורה לישראל, יצא אור מאותו נעם, והתעטר בו הקדוש ברוך הוא, ומאותו נעם הבהיקו זיום של כל העולמות, של כל הרקיעים, של כל הכתרים. על אותה שעה כתוב (שיר ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה וגו'.

ואותה שעה שנבנה המקדש, התעטר הקדוש ברוך הוא באותה עטרה, וישב בכסאו והתעטר בעטרותיו. ומאותו זמן שנחרב בית המקדש, לא התעטר הקדוש ברוך הוא בעטרותיו, ואותו נעם התכסה ונגנז.

אמר רבי אלעזר, בשעה שנכנס משה לתוך הענן, ככתוב (שמות כד) ויבא משה בתוך הענן, כאדם שהיה הולך במקום של רוח, ופגש בו מלאך גדול אחד. ושנינו ששמו קמואל, והוא ממנה על שנים עשר אלף ממנים שליחים. רצה להזדווג במשה. פתח משה פיו בשתים עשרה אותיות חקוקות של השם הקדוש שלמד אותו הקדוש ברוך הוא בסנה, והתרחק ממנו שתים עשרה אלף פרסות, והיה משה הולך בענן, ועיניו לזהטות כגחלי אש.

עד שפגש בו מלאך אחד גדול ונכבד מן הקדם, ושנינו ששמו הדרניאל, והוא עליון על כל שאר המלאכים אלף וששים רבוא פרסות, וקולו הולך במאתים אלף רקיעים שמקפים באש לבנה. כיון שראוהו משה, לא יכל לדבר. רצה לזרק את עצמו מתוך הענן.

בא ראה, שירה זו נאמרה על אותו זמן ועל הזמן שיבא לעתיד, בימים שיתעורר מלך המשיח, שכתוב ימינך ה' תרעץ אויב. לא כתב רעצת, אלא תרעץ. מה כתוב בתחלה? (איכה ב) השיב אחר ימינו מפני אויב. באותו זמן היא תרעץ אויב לעתיד לבא. והכל כף הוא. תהרס קמיה - לא כתוב הרסת, אלא תהרס. תשלח חרונה יאכלמו פקש. הכל לעתיד לבא. ימינך ה' נאדרי בכח - בזמן הזה, בעולם הזה. ימינך ה' תרעץ אויב - בזמן מלך המשיח. וברב גאנה תהרס קמיה - לביאת גוג ומגוג. תשלח חרונה יאכלמו פקש - לתחית המתים, שכתוב (דניאל יב) ורבים מישני אדמת עפר יקיצו אלה לחיי עולם ואלה לחרפות ולדראון עולם.

באותו זמן, אמר רבי שמעון, אשרי אותם שישארו בעולם. ומי הם? בא ראה, לא ישארו בעולם רק אותם מהולים, שקבלו את ברית הקדוש, ונכנסו לברית הקדוש באותם שני חלקים, כמו שבארנו, והוא שומר את אותו הברית ולא מכניסו למקום שלא צריך. אלה הם ישארו ויכתבו לחיי עולם.

מנין לנו? שכתוב (ישעיה ד) והיה הנשאר בציון והנותר בירושלם קדוש יאמר לו כל הכתוב לחיים בירושלם. משמע הנשאר בציון והנותר בירושלם, שכל מי שנמול, בשתי הדרגות הללו נכנס. ואם שומר אותו ברית כראוי ויזהר בו, עליו כתוב הנשאר בציון והנותר בירושלם. אלו ישארו לאותו זמן, ובהם עתיד הקדוש ברוך הוא לחדש את העולם ולשמח בהם. על אותו זמן כתוב, (תהלים קד) יהי כבוד ה' לעולם ישמח ה' במעשיו.

רבי חייא היה הולך לרבי אלעזר. מצאו שהיה יושב אצל רבי יוסי ברבי שמעון בן לקוניא חמיו. עד שהרים ראשו, ראה את רבי חייא. אמר, (ישעיה יט) ביום ההוא יהיה ישראל שלישיה למצרים ולאשור ברכה בקרב הארץ אשר ברכו ה' צבאות לאמר ברוך עמי מצרים ומעשה ידי אשור ונחלתי ישראל. (וכי אשור ומצרים הם קרובים לקדוש ברוך הוא?)

אלא, על הגלות שתעלה ממצרים ומאשור זה נאמר. ואם נאמר על מצרים ועל אשור - על אותם חסידים שלהם שחזרו בתשובה ונשארו

ומה באותו שְנֵשָׂאָר בו לא היו יכולים להסתכל בפניו – באותו שהסתלק ממנו על אחת כמה וכמה. **רבי חייא** אמר, 'מינף ה' נאדרי בכח – זו התורה. ועל זה 'מינף ה' תרעץ אויב. שאין דבר בעולם שישבר כחם של עמים עובדי כוכבים ומזלות פרט לשעה שישאל מתעסקים בתורה. שכל זמן שישאל מתעסקים בתורה, הימין מתחזק, ונשבר כח ותקף של עמים עובדי כוכבים ומזלות. ולכן התורה נקראת עז, כמו שנאמר (תהלים כט) ה' עז לעמו יתן.

ובשעה שישאל לא מתעסקים בתורה – מתחזק השמאל, ומתחזק כח של עמים עובדי כוכבים ומזלות, ושולטים עליהם, וגוזרים עליהם גזרות שלא יכולים לעמד בהם, ועל זה הגלו בני ישראל והתפזרו בין העמים.

זרף זה שכתוב, על מה אבדה הארץ וגו', ויאמר ה' על עזבם את תורתי. שהרי כל זמן שישאל ישתדלו בתורה, נשבר כח ותקפם של עובדי עבודה זרה, זהו שכתוב 'מינף ה' תרעץ אויב. אמר רבי אלעזר, ודאי כך הוא, שכל זמן שקולם של ישראל נשמע בבתי כנסיות ובבתי מדרשות וכו', כמו ששנינו (בראשית כז) הקל קול יעקב. ואם לא, אז הידים ידי עשו, והרי בארנו.

וברב גאונף תהרס קמיה. רבי חזקיה פתח ואמר, (תהלים י) למה ה' תעמד ברחוק תעלים לעתות בצרה. בשעה שחטאי העולם גורמים הקדוש ברוך הוא עולה למעלה למעלה, ובני אדם צווחים ומורידים דמעות ואין מי שישגיח עליהם. מה הטעם? משום שהוא עולה למעלה למעלה, ונמנעת מהם תשובה, ואז פתוב וברב גאונף תהרס קמיה.

רבי יצחק אמר, פסוק זה, בשעה שמתלבש הקדוש ברוך הוא בגאווה על העמים שיתכנסו עליו, כמו שכתוב (שם ב) ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו. ולמדנו, עתידים הם שבעים שרי צבאות מכל עבר (עמים) להתכנס באותו זמן בהמונים מכל העולם, ולעשות קרב על ירושלים עיר הקדש, ולאחז עצות על הקדוש ברוך הוא. ומה אומרים? נעמד על הפטרון בהתחלה, ואחר כך על עמו ועל היכלו.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, וכי אתה שהרבית דברים עמי בסנה, שרצית לדעת את סוד השם הקדוש ולא פחדת, ועכשו אתה פוחד מאחד משמשי? כיון ששמע משה את קול הקדוש ברוך הוא, התחזק. פתח פיו בשבעים ושנים אותיות השם העליון. כיון ששמע הדרניא"ל את אותיות השם הקדוש מפי משה, הזדעזע. קרב אליו ואמר לו: אשרי חלקך, משה, שהתגלה לך מה שלא התגלה למלאכים העליונים.

והיה הולך עמו, עד שהגיעו לאש חזקה של מלאך אחד ששמו סנדלפון. ושנינו, סנדלפון עליון הוא על שאר חבריו חמש מאות שנה, והוא עומד אחר הפרגוד של רבנו, וקושר לו כתרים מבקשותיהם של התפלה של ישראל. ובשעה שמגיע הכתר הזה לראש המלך הקדוש, הוא מקבל את תפלות ישראל, וכל החילות וההמונים מזדעזעים, ונוהמים ואומרים: ברוך כבוד ה' ממקום בית שכינתו.

אמר לו הדרניאל למשה, משה, אינני יכול ללכת עמך, שלא תשרף אותי האש החזקה של סנדלפון. באותה שעה הזדעזע משה, עד שהחזיק הקדוש ברוך הוא במשה, והושיבו לפניו ולמד אותו תורה. וכסה את משה באותו אור וזיו של אותו נעם, והיו פניו של משה מאירים בכל אותם הרקיעים, וכל חיל השמים היו מזדעזעים לפניו בשעה שהיה מוריד תורה.

כיון שחטאו ישראל למטה, נטל הקדוש ברוך הוא (ממשה) אלף חלקים מאותו זיו. באותה שעה רצו מלאכים עליונים, וכל אותם המונים, לשרף את משה בשעה שאמר לו הקדוש ברוך הוא (שמות לב) לך רד כי שחת עמך. הזדעזע משה ולא יכל לדבר, עד שהרבה בתפלות ובקשות לפני הקדוש ברוך הוא.

אמר לו הקדוש ברוך הוא, משה, החזק בכסאי! עד שגער הקדוש ברוך הוא בכל אותם המונים ובכל אותם חילות, והחזיק משה בשני לוחות האבנים, והוריד אותם למטה, וזהו שכתוב (משלי כא) עיר גברים עלה חכם וירד עז מבטחה. ומאותו זיו שנשאר בו, היו פני משה מבהיקים.

עולים בתוכו ונזונים ממנו, בעקר שרשיו יונקים הם סביבו, ואותם הענפים שנמצאים בעץ.

כשמגיע שלטונו של כל ענף וענף, כלם רוצים להשמיד את כל גוף העץ שהוא עקר של כל הענפים, אותו ששולט עליהם, וישואל אחוזים בו. כשמגיע עליהם השלטון של אותו גוף העץ, החלק של ישראל, הוא רוצה לשמר אותם ולתת שלום בכלם, ועל זה שבעים פרים של חג הסוכות, לתת שלום לשבעים ענפים שבתוך העץ.

ועל זה מי כמכה באלם ה'. (מה זה באלים? העץ, כמו שנאמר (ישעיה א) כי יבשו מאילים אשר חמדתם. שאותו עץ שהיו עובדים לדפוס אחד שהיה חקוק בתוכו, ונקרא אילים עץ) מי כמכה שיעשה כמעשיך וירחם על הכל. מי כמכה בכל אותו סביב העץ, שאף על גב שהוא שולט - שומר את הכל, שומר את כל השאר, ולא רוצה לעשות עמהם כליון. מי כמכה נאדר בקדש - באותו כח עליון שנקרא קדש, נאדר בקדש ממש, ונקרא כח ה' נעם ה', והרי בארנו את הדברים.

מי כמכה באלם ה'. רבי יוסי פתח, (קהלת א) ראיתי את כל המעשים אשר נעשו תחת השמש והנה הכל הבל ורעות רוח. שלמה המלך שהתעלה בחכמה יתרה על כל בני העולם, איך אמר שכל המעשים הם הבל ורעות רוח? יכול אף מעשה הצדקה? והרי כתוב (ישעיה לב) והיה מעשה הצדקה שלום? אלא הרי פרושה, כתוב כל המעשים אשר נעשו תחת השמש. שונה מעשה הצדקה, שהוא למעלה מן השמש.

והנה הכל הבל ורעות רוח, מה זה אומר? אם תאמר הכל הבל כמו שבארנו, שהוא בסוד החכמה, כמו שנאמר הבל הבלים אמר קהלת. ואותם הבלים קיום של העולם שלמעלה ושלמטה. מה תאמר בזה שכתוב כאן הכל הבל ורעות רוח? [והרי דבר זה תחת השמש כתוב].

אלא כך פרושה וכך הוא. בא ראה, בשעה שהמעשים מכשרים למטה ואדם משתדל בעבודת המלך הקדוש - מאותו דבר שעושה, נעשה ממנו הבל למעלה, ואין לך הבל שאין לו קול שעולה ומתעטר למעלה, ונעשה סגור לפני הקדוש ברוך הוא.

אז עתיד הקדוש ברוך הוא לצחק עליהם, שכתוב יושב בשמים ישחק ה' ילעג למו. באותו זמן ילבש הקדוש ברוך הוא גאון עליהם, וישמיד אותם מן העולם, ככתוב (זכריה יד) וזאת תהיה המגפה אשר יגף ה' את כל העמים אשר צבאו על ירושלים המק בשרו והוא עמד על רגליו.

רבי אבא אמר משמו של רב ייסא סבא, וכך אמר רבי שמעון, עתיד הקדוש ברוך הוא להחיות את כל אותם המלכים שהציקו לישראל ולירושלים, את אנדריאנוס, ללופינוס, ונבוכדנצר, ולסנחריב, ולכל שאר מלכי העמים שהחריבו ביתו, ולהשליט אותם כבתחלה, ויתכנסו עמהם שאר העמים. ועתיד הקדוש ברוך הוא להפרע מהם בגלוי סביב ירושלים. זהו שכתוב וזאת תהיה המגפה אשר יגף ה' את כל העמים אשר צבאו על ירושלים. אשר יצבאו לא כתוב, אלא אשר צבאו. אז כתוב וברב גאון תהרס קמיה. וזה לזמן שיבא המשיח כתוב, ושירה זו היא שירת העולמים.

וברוח אפיק נערמו מים - באותו זמן. ומשום כך יש באותו זמן, ולזמנו של מלך המשיח, ולזמן גוג ומגוג. נצבו כמו נד - לזמן של עולם הבא, שהיא חדות כל העולמות.

אמר אויב ארדף אשיג אחלק שולל. אמר אויב - זה אותו ממנה גדול על המצרים, בשעה שנתן לו שלטון על ישראל, חשב שישמיד אותם תחת שלטונו, אלא שזכר הקדוש ברוך הוא את הרי העולם שהיו מגנים עליהם. ואל תאמר זה לבדו, אלא כל אותם גדולים שממנים על עמים עובדי כוכבים ומזלות. וכשנתנה להם רשות ושלטון על ישראל, כלם רוצים להשמיד את ישראל תחתיהם.

ועל זה, אותם עמים שתחת אותם השליטים הממנים, כלם גוזרים גזרות להשמיד אותם, אלא שהקדוש ברוך הוא זוכר את הרי העולם, ומגן עליהם. וכשראה את זה משה, התחיל לשבח את הקדוש ברוך הוא ואמר, מי כמכה באלם ה'.

אמר רבי שמעון, עץ גדול אחד עליון וחתך, בו נזונו עליונים ותחתונים, והוא מתחם בשנים עשר תחומים, התחזק בארבעה צדדי העולם שהסתוכבו (שהתחברו) במקומם. שבעים ענפים

החברים, שכאשר הוציא הקדוש ברוך הוא את המצרים מתחת למים, אמר לארץ: כנסי אותם לתוכך. ולא רצתה. עד שהושיט הקדוש ברוך הוא את ימינו כנגדה והשביע אותה, אז בלעה אותם האדמה. זהו שכתוב תבלעמו ארץ. אמר רבי אלעזר, נטית ימינה - להפרידה מן השמאל, ואז נעשה בהם דין.

נחית בחסדך עם זו גאלת, כמו שכתוב (תהלים מד) כי ימינה וזרועה ואור פניה כי רציתם. כי ימינה - זו גדולה. נהלת בעזך - זה שכתוב וזרועה, זו גבורה. אל נוח קדשך - זה שכתוב ואור פניה כי רציתם, זה צדיק. וכלם נמצאים בכתוב.

תפל עליהם אימתה ופחד. אימתה? אימה היא צריכה להיות! מה זה אימתה, שהרי אין לה אות או מלה אחת בתורה שאין בה סודות עליונים? מה זה אימתה? אמר רבי שמעון, כלומר יראת השכינה.

כמו זה תבאמו ותטעמו בהר נחלתך וגו'. תבאמו ותטעמו? תביאם ותטעם היא צריכה להיות! מה זה תבאמו? אלא רוח הקדש אומרת על אותו הדור האחרון שמל יהושע והתגלה בהם גלוי של הרשם הקדוש של שמו של הקדוש ברוך הוא, שאלה אחוזים בו, ואלה ראויים לרשת את הארץ, ככתוב (ישעיה ס) ועמד כלם צדיקים לעולם יירשו ארץ. שכל מי שנמול והתגלה בו רשם הקדוש ושומר אותו, נקרא צדיק. משום כך, לעולם יירשו ארץ.

ועל זה תבאמו, ו' יתרה. תבאמו לאותם האחוזים בו' (תפארת). ותטעמו, כנאמר נצר מטעי מעשה ידי להתפאר. לאותם שאחוזים בו', ולאותם אחרונים התעורר הדבר. ואין לה דבר בתורה או אות קטנה בתורה שאין בה סודות עליונים וטעמים קדושים. אשרי חלקם של היודעים בהם.

רעיא מהימנא

מצוה לבנות בית מקדש למטה כמו בית המקדש שלמעלה, כמו שנאמר מכוון לשבתך פעלת ה'. שצריך לבנות בית מקדש למטה ולהתפלל בתוכו תפלה בכל יום, לעבוד את הקדוש ברוך הוא, שהרי תפלה נקראת עבודה.

ובל אותם מעשים שמשתדל בהם האדם שאינם עבודת הקדוש ברוך הוא - מאותו דבר שעושה, נעשה ממנו הבל, והולך ומשוטט בעולם. וכשיוצאת נשמת האדם, אותו הבל מגלגל אותו בעולם כאבן בכף הקלע, ככתוב (שמואל א כה) ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע.

מהו יקלענה? אותו הבל שנגלגל אותו סביבו בעולם, ואז כל הדברים שנעשים [נאותם שמתחת השמים] שאינם עבודת הקדוש ברוך הוא, נעשה מהם הבל, שהוא שברון רוח, שמשבר את הרוח שעולה ויורדת ומתגלגלת בעולם. זהו שכתוב הבל ורעות רוח. אבל אותו דבר שהוא עבודת רבנו, זה עולה [נקרא] מעל לשמש, ונעשה ממנו הבל קדוש, וזהו הזרע שזרע האדם באותו עולם, ומה שמו? צדקה, שכתוב (הושע י) זרעו לכם לצדקה.

זה מה שמנהיג את האדם, כשתצא ממנו נשמתו, ועולה לה למקום של כבוד שלמעלה נמצא להצטרך בצרור החיים. זהו שכתוב (ישעיה נח) והלך לפניך צדקה, כדי להנהיג אותך, להעלות אותך [ממקום] למקום שנקרא כבוד ה', שכתוב כבוד ה' יאספה.

כל אותן נשמות שאותו הבל קדוש מנהיג אותן, אותו שנקרא כבוד ה' כונס אותן לתוכו ונצטרות בו. [זהו שכתוב כבוד ה' יאספה] וזה נקרא נחת רוח. אבל האחר נקרא רעות רוח. אשרי הצדיקים שכל מעשיהם מעל לשמש, וזורעים זרע של צדקה לזכות אותם לעולם הבא, ועל זה כתוב (מלאכי ג) וזרחו לכם יראי שמי שמש צדקה.

אמר רבי שמעון, בא ראה, בתחלה כשנבנה בית המקדש למטה, לא נבנה אלא בדין ורגז, ככתוב (ירמיה לב) כי על אפי ועל חמתי וגו', משום שבמקום הדין שרוי. לעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא לבנות אותו ולהתקינו בדרגה אחרת עליונה שנקראת צדקה, שכתוב (ישעיה נד) בצדקה תכונני. משום כך יתקים [בו], ושמו ממש יקרא צדק. מנין לנו? שכתוב (ירמיה כג) וזה שמו אשר יקראו ה' צדקנו.

נמית ימינה תבלעמו ארץ. הרי נאמר שהרמת ימינה. אמר רבי יצחק, הרי התעוררו בו

אמר רבי שמעון, באותה שעה שהיו עומדים ישראל על הים ואומרים שירה, התגלה הקדוש ברוך הוא עליהם, וכל מרכבותיו וחילותיו, כדי שיכירו את מלכם שעשה להם כל אותם נסים וגבורות, וכל אחד ואחד ידע והתבונן מה שלא ידעו והתבוננו שאר נביאי העולם.

שם תאמר שלא ידעו ולא הדביקו השיגו חכמה העליונה - מן השירה הזו תראה שכלם הסתכלו בחכמה וידעו דברים ואמרו. שאם לא כך, איך אמרו כלם מלים אחידות שלא סטו אלה מאלה, ומה שאמר זה - אמר זה, ולא הקדים מלה זו למלה זו, אלא כלם במשקל אחד, ורוח הקדוש בפי כל אחד ואחד, וכל הדברים נאמרו כאלו יצאו מפה אחד? אלא ודאי כלם בחכמה העליונה הסתכלו, וידעו דברים עליונים, ורוח הקדוש בפי כל אחד ואחד.

סדר הלימוד ליום ה אדר [יום 153 בשנה]

ואפלו אותם שבמעי אמם היו כלם כאחד אומרים שירה, והיו כלם רואים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, ועל כך היו כלם מסתכלים כאלו רואים עין בעין. וכשסימו הדברים, כלם מבשמים בנפשם ותאבים לראות ולהסתכל, ולא היו רוצים לנסע משם מרב השתוקקות.

באותה שעה אמר משה לקדוש ברוך הוא: בניך לא רוצים לנסע מן הים מרב השתוקקות להסתכל בך. מה עשה הקדוש ברוך הוא? הסתיר את כבודו החוצה למדבר, ושם התגלה ולא התגלה.

אמר להם משה לישראל: כמה (פעמים לנסע משם, ולא רצו) פעמים אמרתי לנסע משם ולא רציתם? עד שהראה להם זיו כבודו של הקדוש ברוך הוא במדבר, ומיד היו תאבים. ולא נסעו, עד שאחז בהם משה והראה להם זיו כבודו של הקדוש ברוך הוא במדבר. אז מרב תשוקה ורצון להסתכל הסיע אותם משה. זהו שכתוב ויסע משה את ישראל מים סוף ויצאו אל מדבר שור. מה זה מדבר שור? מנהיג שהיו רוצים להסתכל בו, זיו כבודו של המלך הקדוש, ועל זה נקרא מדבר שור - שם הסתכלות.

ואותו בית הכנסת צריך לכנותו ביפי רב ולתקנו בכל התקונים, שהרי בית הכנסת שלמטה עומד כנגד בית הכנסת שלמעלה.

בית המקדש למטה הוא עומד כמו בית המקדש שלמעלה, שעומד זה כנגד זה. ואותו בית מקדש, כל תקוניו וכל עבודותיו וכל אותם כלים ושמשים, כלם הם כמו שלמעלה. המשכן שעשה משה במדבר, הכל היה כמו שלמעלה.

בית המקדש שבנה שלמה המלך, הוא בית מנוחה כדגמא עליונה בכל אותם תקונים, להיות בתקון שלמעלה בית מנוחה וירשה. כך בית הכנסת צריך בכל תקוני היפי, להיות כדגמא עליונה, להיות בית תפלה, לתקן תקונים בתפלה, כמו שבארה.

ואותו בית מקדש שיהיו בו חלונות, שכתוב (דניאל ו) חלונות פתוחים. כמו שלמעלה. ועל זה (שיר ב) משגיח מן החלונות מציץ מן החרכים. ואם תאמר, אפלו בשדה, כדי שהרוח תהיה עולה? לא כך, שהרי אנו צריכים בית, ואין להמצא בית למטה כמו בית עליון, להוריד דיור עליון לדיור תחתון.

ועוד, שאותה תפלה ואותה רוח צריכים לעלות ולצאת מתוך מצוקה בדרך ישרה כנגד ירושלים. ועל זה כתוב מן המצר קראתי יה. שצריך מקום דחוק בצרה לשלח בתוכו אותה רוח שלא יסטה מינה או שמאלה. ובשדה לא יכול הקול לשלח אותו כך, שהרי כמו זה קול השופר נדחה החוצה בדרך ישר מתוך מקום דחוק, והולך ובוקע רקיעים, ועולה בעליה לעורר רוח שלמעלה.

ואם תאמר, הרי כתוב (בראשית כד) ויצא יצחק לשוח בשדה? שונה יצחק, שדבר אחר היה בו מה שלא היה בכל העולם. ועוד, שפסוק זה לא לזה הוא בא, שודאי בשדה לא היה מתפלל, והרי בארנו. (ע"כ רעיא מהימנא)

שנינו, אמר רבי אבא, אשרי חלקם של אותם שזכאים לומר שירה זו בעולם הזה, שזכאים לאמרה לעולם הבא. ושירה זו נבנתה בעשרים ושתים אותיות קדושות חקוקות ובעשר אמירות, והכל נרשם בשם הקדוש, והכל שלמות של השם הקדוש, והרי עוררנו הדברים.

חזקיה אמר, שמענו (משמע) אמירה סתם מאמירה סתם, שכתוב (שמות כד) ואל משה אמר עלה אל ה'. אמר, לא כתוב מי אמר. אף כאן ויאמר סתם, ולא כתוב מי אמר.

אמר רבי יוסי, משמע שכתוב ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ, מכאן משמע ויאמר, ומשמע מי אמר דבר זה. לקול ה' אלהיך? לקולי היה צריך להיות! אלא לאותו קול שנכנסו בו.

אמר רבי אבא, אחר שהתגלה בהם רשם הקדוש, נכנסו בשני חלקים קדושים, כמו שנאמר, וכיון שנכנסו בשני אלה, נכנסו בשני החלקים האחרים הללו, שכאשר יעלו בשני האחרים הללו, יתחברו באלה ולא ימנעו הברכות, ולכן באלה מגיעות הברכות (ומשום כך באלה מגיעים) עד המלך הקדוש.

וממקומו של הכתוב נשמע הדבר, שכתוב ויאמר אם שמוע תשמע. ויאמר - זה המלך הקדוש. ומה אמר? אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך, כמו שנאמר כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא - זו כנסת ישראל. והישר בעיניו תעשה - זה צדיק. והאזנת למצותיו - זה נצח. ושמרת כל חקיו - זה הוד. כיון שנכנסו באלה, הרי הגיעו למלך הקדוש. אחר כך מה כתוב? כל המחלה אשר שמתי במצרים לא אשים עליך כי אני ה' רפאך. כי אני ה' - זה המלך הקדוש.

נשמע, שכל מי ששומר את הרשם הקדוש הזה, ממנו עולה עד המלך הקדוש העליון. מה משמע? משמע אותם שנים שהתכנס בהם הזרע, ושמן משחת קדש, ששופכים אותו בפני האמה, [ועל זה] נקשרו כאחד, והמלך העליון עליהם, ונקשרו בו. ועל כך, מי שנכנס בשני אלה ושומר אותם, נקשר בשני האחרים ונכנס בהם, ואז מגיע למלך הקדוש.

אמר רבי יצחק, ודאי מי שזוכה בצדיק, זוכה בנצח והוד ושלישית אלה, שהתברכה בהם כנסת ישראל. ומי שזוכה בהם, זוכה במלך הקדוש, ונכנס בכל הארבעה.

וכנגד ארבעה אלו שמירה לרשם הקדוש הזה מארבעה דברים: שמירה של כנסת ישראל

ויילכו שלשת ימים במדבר ולא מצאו מים. ואין מים אלא תורה, שנאמר (ישעיה נה) הוי כל צמא לכו למים. אמר רבי ייסא, וכי מי נתן להם כאן תורה, והרי עד עכשו לא נתנה להם תורה?

אמר רבי אלעזר, הם יצאו למדבר להסתפל, והקדוש ברוך הוא נטל זיו כבודו משם, והם הלכו להסתפל [לקדוש ברוך הוא] בו ולא מצאו אותו. ולמדנו שהקדוש ברוך הוא נקרא תורה, ואין מים אלא תורה, ואין תורה אלא הקדוש ברוך הוא.

אמר רבי שמעון, עד שהיו הולכים במדבר, התגלה עליהם רשות אחרת של שאר העמים, אותו ששולט במדבר, ופגש בהם שם. ראו ישראל שזה לא היה אותו זיו כבוד מלכם. זהו שכתוב ויבאו מרתה ולא יכלו לשתת מים ממרה. מה הטעם? כי מרים הם. לא התבשמה נפשם כבתחלה. ולא עוד, אלא שבא לקטרג עליהם.

מה כתוב? ויצעק אל ה' ויורהו ה' עץ, ואין עץ אלא תורה, שכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. ואין תורה אלא הקדוש ברוך הוא. רבי אבא אמר, אין עץ אלא הקדוש ברוך הוא, שכתוב (דברים כ) כי האדם עץ השדה, עץ השדה ודאי, זה עץ שדה של תפוחים קדושים (מלכות). וכשהתגלה זיו כבוד מלכם עליהם, אז וישלף אל המים וימתקו המים. מה זה וימתקו המים? שקטגור נעשה סגור.

אמר רבי אבא, בא ראה, בתחלה כשנכנסו ישראל לברית של הקדוש ברוך הוא, לא נכנסו כראוי, מה הטעם? כי נמולו ולא נפרעו, ולא התגלה הרשם הקדוש. כיון שהגיעו לכאן מה כתוב? שם שם לו חק ומשפט. שם נכנסו ישראל לשני חלקים קדושים באותו גלוי שהתגלה הרשם שלהם, ונקראו חק ומשפט. חק - כמו שנאמר (משלי לא) ותתן טרף לביתה וחק לנעריתה. ומשפט - כמו שנאמר משפט לאלהי יעקב. ושם נסהו - באותו אות קדש, כמו שנאמר כי חק לישראל הוא. בספרו של רבי ייבא סבא אמר הדבר על אותו מטה קדוש. **ויאמר** אם שמוע תשמע לקול ה' אלהיך. ויאמר, מה זה ויאמר? לא כתוב מי אמר את זה. אלא הקדוש ברוך הוא אמר. רבי

בא ראה, כְּשֶׁרָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַזְהִיר אֶת יִשְׂרָאֵל עַל הַתּוֹרָה, בְּכַמָּה דְבָרִים מְשֻׁךְ אוֹתָם, בְּכַמָּה מְשִׁיכוֹת שֶׁל חֲבִיבוֹת, כְּאֲדָם שְׁמוּשֶׁךְ בְּנוֹ לְבֵית הָרֵב. וּבֵא רְאָה, לֹא רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַתּ לָהֶם תּוֹרָה עַד שֶׁקָּרְבוּ אֵלָיו. וּבַמָּה קָרְבוּ אֵלָיו? בְּגִלּוּי שֶׁל הָרֶשֶׁם הַזֶּה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

אמר רבי יהודה, לֹא קָרְבוּ יִשְׂרָאֵל לְהַר סִינַי, עַד שֶׁנִּכְנְסוּ בַחֲלָק שֶׁל צְדִיק וְזָכוּ בוֹ. מִנֵּיִן לָנוּ? שְׁכָתוּב (שמות יט) בְּיוֹם הַזֶּה בָּאוּ מִדְבַר סִינַי. בְּיוֹם הַזֶּה מָמַשׁ דּוֹקָא. וְכָתוּב (ישעיה כה) וְאָמַר בְּיוֹם הַהוּא הִנֵּה אֱלֹהֵינוּ זֶה קוֹיְנוּ לוֹ וְגו'.

פְּרִשְׁת הַמֶּן

ויאמר ה' אֵל מֹשֶׁה הִנְנִי מִמְטִיר לָכֶם לֶחֶם מִן הַשָּׁמַיִם. רַבִּי יְהוּדָה פִּתַח וְאָמַר, (תהלים מא) אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֵל דֵּל בְּיוֹם רַעָה יִמְלִטְהוּ ה'. פְּסוּק זֶה פִּרְשׁוּהוּ, בְּשַׁעָה שְׁאָדָם שׁוֹכֵב בְּבֵית חָלְיוֹ, הָרִי נִתְפָּס בְּבֵית הַסֵּהר שֶׁל הַמֶּלֶךְ - רֹאשׁוֹ בְּקוֹלָר, רַגְלָיו בְּאֲזִיקִים (בדפוס), כְּמָה חִלּוֹת שׁוֹמְרִים אוֹתוֹ מִצַּד זֶה וּמִצַּד זֶה, כָּל אֵיבָרָיו בְּדַחַק גְּלַחְמִים אֵלֶּה בְּאֵלֶּה, הָאֵכֵל הָעֵבֵר מִמֶּנּוּ.

באותו הַזְמַן מִמְנִים עָלָיו אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס לְלַמֵּד עָלָיו זְכוּת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ, שְׁכָתוּב אִם יֵשׁ עָלָיו מִלְאָךְ מְלִיץ אַחַד מִנֵּי אֶלְף. בְּאוֹתָהּ שַׁעָה אֲשֶׁרִי חָלְקוֹ שֶׁל הָאִישׁ שֶׁנִּכְנָס אֵלָיו וּמְלַמֵּד אוֹתוֹ דָּרָךְ לְהִנָּצֵל מִן הַדִּין. זֶהוּ שְׁכָתוּב אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֵל דֵּל.

ואיך יָכוֹל לְהַצִּיל אוֹתוֹ? לְלַמְדוֹ דָּרָךְ הַחַיִּים לְשׁוֹב לִפְנֵי אֲדוֹנוֹ, אִזּוֹ נַעֲשֶׂה אֶפּוֹטְרוֹפּוֹס עָלָיו לְמַעַלָּה. וּמָה שְׁכָרוּ? בְּיוֹם רַעָה יִמְלִטְהוּ ה'. דְּבַר אַחַר אֲשֶׁרִי מִשְׁכִּיל אֵל דֵּל - כְּמָה חִזֵּק הַשֶּׁכֶר שֶׁל הָעֵנִי לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

אמר רבי חייא, תְּמַהֲתִי עַל הַפְּסוּק הַזֶּה שְׁכָתוּב (שם סט) כִּי שָׁמַע אֵל אֲבִיוֹנִים ה', וְכִי אֵל אֲבִיוֹנִים שׁוֹמֵעַ וְלֹא לְאַחַר? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, מִשׁוֹם שֶׁהֵם קְרוֹבִים יוֹתֵר לְמֶלֶךְ, שְׁכָתוּב (שם נא) לֵב נִשְׁכָּר וְנִדְכָּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה, וְאִין לָךְ בְּעוֹלָם שֶׁהוּא שְׁבוּר לֵב כְּמוֹ הָעֵנִי. עוֹד, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא רְאָה, כָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם נִרְאִים לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּגוֹף וְנַפְשׁ, וְהָעֵנִי לֹא נִרְאָה אֵלָּא בְּנַפְשׁ לְבַדָּה, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא קְרוֹב לְנַפְשׁ יוֹתֵר מִלְּגוֹף.

שְׁמִירָה שֶׁל נְדָה. שְׁמִירָה שֶׁל צְדִיק - שְׁמִירָה שֶׁל שְׁפָחָה. שְׁמִירָה שֶׁל נֶצַח - שְׁמִירָה שֶׁל בֵּת עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת. שְׁמִירָה שֶׁל הוֹד - שְׁמִירָה שֶׁל זוֹנָה. וְעַל זֶה לְקוֹל ה' אֱלֹהֵיךְ - זוֹ כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל.

במה זִוְכִים יִשְׂרָאֵל לְקַבֵּל פְּנֵי שְׁכִינָה? בְּשְׁמִירָה מְנַדָּה, וְעַל זֶה כָּתוּב (ויקרא יח) וְאֵת אִשָּׁה בְּנִדַת טְמֵאָתָהּ לֹא תִקְרַב לְגִלוֹת עֲרוֹתָהּ. מָה זֶה לְגִלוֹת? זוֹ כְּנִסַּת יִשְׂרָאֵל, וּבִזְזָה אַחֲזוּזִים וְנִקְשָׁרִים דְּבָרִים אַחֲרִים שְׁכָנְסַת יִשְׂרָאֵל נִקְשָׁרַת בָּהֶם. וְהָרִי בְּאֲרָנוּ הַדְּבָרִים.

והישר בְּעֵינָיו תַּעֲשֶׂה - זֶה צְדִיק, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (תהלים לד) עֵינֵי ה' אֵל צְדִיקִים, לְהִשְׁמֵר מִשְׁפָּחָה. וְהָרִי בְּאֲרָנוּ אֶת הַדְּבָרִים, שְׁכָתוּב וְשְׁפָחָה כִּי תִירַשׁ גְּבִירָתָהּ, שְׁגוֹרֵם לְצְדִיק שִׁידְבֵּק בְּשְׁפָחָה. וְהִאֲזַנְתָּ לְמַצּוֹתָיו - זֶה נֶצַח, לְהִשְׁמֵר [שְׁלֹא יִשְׁקַר בּוֹ] שְׁלֹא יִכְנִיס רֶשֶׁם זֶה בְּבֵת אֵל נֶכֶר, וְלֹא יִשְׁקַר בְּנֶצַח, שְׁכָתוּב (שמואל א טו) וְגַם נֶצַח יִשְׂרָאֵל לֹא יִשְׁקַר. וּמִי שְׁשׁוֹמֵר אֶת זֶה, קִיָּם מַצּוֹתָיו, שְׁכָתוּב (שמות לד) כִּי לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לְאֵל אַחֵר. וְשִׁמְרַתְּ כָּל חֻקָּיו - זֶה סוּד, לְהִשְׁמֵר מִן זוֹנָה.

וזה הוֹלֵךְ כְּמוֹ שֶׁשְׁנִינּוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מָה זֶה שְׁכָתוּב (תהלים מה) חֲגוֹר חֲרָבְךָ עַל יָרֵךְ גִּבּוֹר הוֹדֵךְ וְהִדְרָךְ. אֵלֶּה, כָּל מִי שֶׁמְזַרְזוּ אֶת עַצְמוֹ וְשֵׁם אֶת פֶּחַד הַחֲרֵב הַשְּׁנוֹנָה הַחֲזָקָה כְּנִגְדּוֹ, עַל יָרֵךְ - מָה זֶה עַל יָרֵךְ? זֶהוּ הָרֶשֶׁם הַקְּדוֹשׁ, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר (בראשית כד) שֵׁם נֹא יָדָךְ תַּחַת יָרְכִי.

דבר אַחַר חֲגוֹר חֲרָבְךָ - כְּלוֹמַר, זָרְזוּ וְתִקַּף אֶת הַיָּצֵר הָרַע שְׁלֵךְ, שֶׁהוּא חֲרָבְךָ, עַל יָרֵךְ, עַל אוֹתוֹ רֶשֶׁם קְדוֹשׁ לְשִׁמּוֹר אוֹתוֹ. וְאִם שִׁמְרָה אוֹתוֹ אִזּוֹ נִקְרָא גִבּוֹר, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלַבֵּישׁ אוֹתוֹ בְּלְבוּשָׁיו. וּמָהוּ לְבוּשׁ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? הוֹד וְנֶצַח (וְהָדָר), שְׁכָתוּב (תהלים קד) הוֹד וְהָדָר לְבִשְׁתָּ. אֵף כֹּאֵן הוֹדֵךְ וְהִדְרָךְ. וְאִזּוֹ נִדְבֵּק הָאָדָם בְּמֶלֶךְ הַקְּדוֹשׁ כְּרֹאוּי.

מכאן וְהִלָּאָה - כָּל הַמַּחְלָה אֲשֶׁר שְׁמַתִּי בְּמַצָּרִים לֹא אֲשִׁים עָלֶיךָ כִּי אֲנִי ה' רַפְּאֵךְ. זֶה הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ. וְעַל זֶה הַזְהִיר אוֹתָם עַל אוֹתוֹ דְּבַר מִמֶּשׁ, שֶׁנִּתֵּן וְרֶשֶׁם בָּהֶם וְלֹא יוֹתֵר. וְעַד עַכְשָׁו לֹא נִתְנָה לָהֶם תּוֹרָה. אֵלֶּה כִּיּוֹן שְׁכָתוּב, שֵׁם שֵׁם לוֹ חֵק וּמִשְׁפָּט, מִיָּד - וַיֹּאמֶר אִם שְׁמוֹעַ תִּשְׁמַע וְגו'.

בא ראה, כשנכנסו ישראל ונדבקו במלך הקדוש משום גלוי של הרשם הקדוש, אז זכו לאכל לחם אחר עליון יותר ממה שהיה בתחלה. בתחלה, כשיצאו ממצרים, נכנסו לחם שנקרא מצה, וכעת זכו ונכנסו לאכל לחם אחר יותר עליון, ממקום עליון, שכתוב הנני ממטיר לכם לחם מן השמים. מן השמים ממש. ובאותו זמן הוא נמצא להם לישראל ממקום זה. חברים שמשתדלים בתורה, נזונו ממקום אחר יותר עליון, ומהו? ככתוב (קהלת ז) החכמה תחיה בעליה. מקום יותר עליון.

אמר לו רבי אלעזר, אם כך, למה חלשה נפשם יותר משאר בני העולם, שהרי שאר בני העולם בכח וחזק יתר נראים להמצא (הם יותר)? אמר לו, יפה שאלת.

בא ראה, כל מזונותיהם של בני העולם באים מלמעלה. אותו מזון שבא מן השמים והארץ, זה מזון של כל העולם, והוא מזון של הכל, והוא מזון גם ועב. ואותו מזון שבא יותר מלמעלה, הוא מזון יותר דקיק, שבא ממקום שנמצא הדין, וזהו המזון שאכלו ישראל כשיצאו ממצרים. [יותר דקיק] המזון שנמצא להם לישראל באותו זמן במדבר, ממקום עליון שנקרא שמים, הוא מזון יותר דקיק, שנכנס יותר לנפש מהכל, ונפרד יותר מהגוף, ונקרא לחם אבירים.

המזון היותר עליון מהכל הוא מזון החברים, אותם שמשתדלים בתורה, שאוכלים מזון של רוח ונשמה, ולא אוכלים מזון הגוף כלל, והיינו ממקום עליון נכבד על הכל, ונקרא חכמה. לכן חלש גוף החברים יותר מבני העולם, שהרי לא אוכלים מזון הגוף כלל, ואוכלים מזון של רוח ונשמה ממקום רחוק עליון נכבד מהכל. ולכן אותו מזון דקיק מן הדקיק יותר מהכל. אשרי חלקם. זהו שכתוב החכמה תחיה בעליה. אשרי חלקו של הגוף שיכול להזון במזון הנפש.

אמר לו רבי אלעזר, ודאי כך הוא. אבל בזמן הזה איך נמצאים מזונות אלו? אמר לו, ודאי שיפה שאלת. בא ראה, וזהו ברור הדבר, מזון ראשון הוא מזון של כל העולם, אותו שבא משמים וארץ, והוא מזון הגוף (של הכל).

עני אחד היה בשכנותו של רבי ייסא, ולא היה מי שישגיח בו, והוא היה מתביש ולא הפציר בבני אדם. יום אחד נחלש, נכנס עליו רבי ייסא. שמע קול אחד שאומר: צדק צדק, הרי נפש פורחת אלי ולא הגיעו ימיו! אוי לבני עירו שלא נמצא בהם שישבי נפשו אליו! קם רבי ייסא ושפך בפיו מים של גרוגרות עם מדה של יין רקוח. בקעה זעה בקפניו, ושב רוחו אליו.

לאחר בא ושאל אותו. אמר: חייך רבי, נפשי יצאה ממני והביאו אותה לפני כסא המלך, ורצתה להשאר שם, אלא שרצה הקדוש ברוך הוא לזכות אותך, והכריזו עליך: עתיד הוא רבי ייסא להעלות רוחו ולהתקשר בחדר אחד קדוש שעתידים החברים לעורר בארץ. והרי תקנו שלשה כסאות שעומדים לך ולחבריך. מאותו היום היו משגיחים בו בני עירו.

עוד, עני אחד אחר עבר לפני רבי יצחק, והיה בידו חצי מעה כסף. אמר לרבי יצחק: השלם לי ולבני ולבנותי את נפשותינו. אמר לו: ואיך אשלים לנפשותיכם, שהרי לא נמצא אצלי כי אם חצי מעה? אמר לו: בזה אני אשלים בחצי מעה שיש אצלי. הוציאה ונתן לו.

הראו לו בחלומו, שהיה עובר על שפת הים הגדול ורצו לזרק אותו לתוכו, ראה את רבי שמעון שהושיט ידו כנגדו, ובא אותו עני והוציאו, ונתנו בידי רבי שמעון ונצל. כשהתעורר, נפל בפיו פסוק זה, (תהלים מא) אשרי משכיל אל דל ביום רעה ימלטהו ה'.

ובא ראה, כל יום ויום נוטף טל מהעתיק הקדוש לזעיר אנפין, ומתברכים כל שדה התפוחים הקדושים, ומאותו טל נשפע לאלו שלמטה, וממנו נזונים מלאכים קדושים, כל אחד ואחד כפי מאכלו. זהו שכתוב (שם עח) לחם אבירים אכל איש, ומאותו מזון אכלו ישראל במדבר.

אמר רבי שמעון, כמה בני אדם נזונים בזמן הזה ממנו, ומי הם? אלו החברים שמשתדלים בתורה ימים ולילות. וכי יעלה על דעתך מאותו מזון ממש? לא, אלא כעין אותו מזון ממש ששקול על אחד פי שנים.

הדְּבָר – (תהלים סח) בְּרוּךְ ה' יום יום] וְאָף עַל גֵּב שְׁנִמְצָא עִמוֹ, צְרִיף לְבַקֵּשׁ לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְהַתְּפַלֵּל תְּפִלָּה עַל הַמְּזוּן בְּכָל יוֹם, כְּדֵי שְׁיִמְצָאוּ עַל יְדוֹ בְּרָכוֹת כָּל יוֹם וְיוֹם לְמַעְלָה, וְזֶהוּ (שם סח) בְּרוּךְ ה' יוֹם יוֹם.

וְעַל זֶה לֹא צְרִיף לְאָדָם לְבַשֵּׁל מְזוּן מִיוֹם לְיוֹם אַחֵר, שְׁלֹא לְעֵכָב יוֹם לְיוֹם אַחֵר. זֶהוּ שְׁכָתוּב וַיֵּצֵא הָעַם וּלְקַטּוֹ דְּבַר יוֹם בְּיוֹמוֹ. יוֹם בְּיוֹמוֹ דְּוָקָא, חוּץ מֵעֶרֶב שַׁבָּת לְשַׁבָּת, כְּמוֹ שְׁבַאֲרָנוּ. וְאִזּוֹ נִמְצָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְלֵא בְּרָכוֹת בְּכָל יוֹם, וְאִזּוֹ כְּתוּב פּוֹתַח אֶת יְדֵי וְגו'. מַה זֶה רְצוֹן? אוֹתוֹ רְצוֹן שְׁנִמְצָא מִהַעֲתִיק הַקְּדוֹשׁ, וַיֵּצֵא מִמֶּנּוּ רְצוֹן לְהַמְצִיא מְזוּן לְכָל. וּמִי שֶׁשׂוֹאֵל מְזוֹנוֹת בְּכָל יוֹם וְיוֹם, הֵהוּא נִקְרָא בֶּן נְאֻמָּן, בְּסוּד שְׁבַשְׁבִּילוֹ נִמְצָאִים בְּרָכוֹת לְמַעְלָה.

רַבִּי אֲבָא פָּתַח וְאָמַר, (שם קמז) רוּצָה ה' אֶת יְרֵאָיו אֶת הַמֵּיחֲלִים לְחַסְדּוֹ. כְּמָה יֵשׁ לְבָנֵי אָדָם לְלַכֵּת בְּדַרְכֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ וּלְלַכֵּת בְּדַרְכֵי הַתּוֹרָה כְּדֵי שְׁיִמְצָאוּ בְּרָכוֹת לְכָל, לְעֵלְיוֹנִים וּלְתַחְתּוֹנִים.

שְׁלֵמְדָנוּ, מַה שְׁכָתוּב (ישעיה מט) יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר בְּךָ אֲתַפְּאֵר, וְדַאי אֲתַפְּאֵר. מַה מְשֻׁמֵּעַ? שְׁבַשְׁבִּיל יִשְׂרָאֵל לְמַטָּה, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתַּפְּאֵר לְמַעְלָה. וּמַה הַפְּאֵר שְׁלוֹ? שְׁמַנִּיחַ תְּפִלִּין, שְׁמַתְחַבְּרִים הַגּוֹנִים לְהַתַּפְּאֵר.

שְׁנִינּוּ, רוּצָה ה' אֶת יְרֵאָיו, רוּצָה ה' בִּירְאָיו הִיָּה צְרִיף לְהִיּוֹת! מַה זֶה רוּצָה ה' אֶת יְרֵאָיו? אֲלֹא רוּצָה ה' אֶת יְרֵאָיו, כְּלוּמַר, מוֹצִיא אֶת הַרְצוֹן הַזֶּה, וּמִתְרַצָּה (וּמִתִּידַע) בְּהֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לִירְאָיו הִירְאִים מִמֶּנּוּ. וּמִי הֵם הִירְאָיו הָאֵלֶּה שְׁמוֹצִיא לָהֶם אֶת הַרְצוֹן הַזֶּה? חֲזוּר וְאָמַר אֶת הַמֵּיחֲלִים לְחַסְדּוֹ, אוֹתָם הַמְּצַפִּים וּמְחַכְּכִים בְּכָל יוֹם וְיוֹם לְבַקֵּשׁ מְזוֹנָם מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מְשֻׁמֵּעַ שְׁכָתוּב אֶת הַמֵּיחֲלִים לְחַסְדּוֹ.

רַבִּי יִיסָא סָבָא לֹא הִתְקִין סְעוּדָה בְּכָל יוֹם עַד שֶׁבִקֵּשׁ בְּקִשְׁתּוֹ לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל מְזוֹנוֹת. אָמַר, לֹא נִתְקִין סְעוּדָה עַד שֶׁתִּנְתֵּן מִבֵּית הַמֶּלֶךְ. אַחֵר שֶׁבִקֵּשׁ בְּקִשְׁתּוֹ לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, הִיָּה מְחַכְּכָה שְׁעָה אַחַת, וְאָמַר: הֲרִי זְמַן שֶׁנִּתֵּן מִבֵּית הַמֶּלֶךְ, מִכָּאן וְהִלָּא הִתְקִינוּ הַסְּעוּדָה! וְזוּהִי הַדְּרָךְ שֶׁל אוֹתָם יְרֵאֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, יְרֵאֵי חֲטָא.

מְזוּן שֶׁהוּא יוֹתֵר עֲלִיוֹן מִמֶּנּוּ, אוֹתוֹ שֶׁהוּא יוֹתֵר דְּקִיר, וּבָא מִמְּקוֹם שֶׁהִדִּין שְׁרוּי, שְׁנִקְרָא צְדָק, וְזֶהוּ מְזוּן הָעֲנִיִּים. וְסוּד הַדְּבָר – מִי שֶׁמְשַׁלֵּם לְעֲנִי, מְשַׁלֵּם לוֹ אוֹת אַחַת וְנִעֲשֶׂה צְדָקָה, וְסוּד זֶה – (משלי יא) גִּמְלַל נִפְשׁוֹ אִישׁ חֶסֶד. גְּמִילוֹת חֶסֶדִים מְשֻׁמֵּעַ, שְׁהָרִי בְּדִין שְׁרוּי, וְהַשְּׁלִים לוֹ חֶסֶד, אִזּוֹ הוּא רַחֲמִים.

מְזוּן יוֹתֵר עֲלִיוֹן מֵאֵלֶּה, הוּא מְזוּן עֲלִיוֹן וְנִכְבָּד מִמְּקוֹם שְׁנִקְרָא שְׁמַיִם, וְהוּא דְּקִיק מִכָּל, וְהוּא מְזוּן שֶׁל חוֹלִים. זֶהוּ שְׁכָתוּב (תהלים מא) ה' יִסְעֲדָנוּ עַל עֵרֶשׁ דְּוֵי כָּל מִשְׁכְּבוֹ הַפִּכְתָּ בְּחִלּוֹ. ה' דְּוָקָא. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַחוֹלִים הִלְלוּ אִינָם נְזוּנִים אֲלֹא בְּאוֹתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִמֶּשׁ. [וּמַהוּ? חֲלָב וְדָם. זֶהוּ שְׁכָתוּב (יחזקאל מד) לְהַקְרִיב לִי חֲלָב וְדָם. וְזֶהוּ מְזוּן מִמְּקוֹם שְׁנִקְרָא שְׁמַיִם, וְהוּא נִכְבָּד וְעֲלִיוֹן, דְּקִיק מֵהַכָּל].

מְזוּן עֲלִיוֹן קְדוֹשׁ וְנִכְבָּד זֶהוּ מְזוֹנוֹת שֶׁל רוּחוֹת וְנִשְׁמוֹת, וְהוּא מְזוּן שֶׁל מְקוֹם רַחוּק עֲלִיוֹן, (מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנִקְרָא נַעַם ה'). וְהַנִּכְבָּד מֵהַכָּל הוּא מְזוּן הַחֲבָרִים שֶׁמְשַׁתְּדָלִים בַּתּוֹרָה, וְהוּא מְזוּן שֶׁבָּא מִחֲכָמָה עֲלִיוֹנָה. מַה הַטַּעַם מִמְּקוֹם זֶה? מִשּׁוּם שֶׁתּוֹרָה יֵצֵא מִחֲכָמָה עֲלִיוֹנָה, וְאוֹתָם שֶׁמְשַׁתְּדָלִים בַּתּוֹרָה נִכְנָסִים בְּעַקֵּר שְׁרָשִׁיָּה, וְלִכֵּן מְזוֹנָם בָּא מֵאוֹתוֹ מְקוֹם קְדוֹשׁ עֲלִיוֹן.

בָּא רַבִּי אֶלְעָזָר וְנִשֵּׁק יְדוֹ. אָמַר, אֲשֶׁרִי חֲלָקִי שְׁעַמְדַּתִּי בְּדַבְרֵים הִלְלוּ! אֲשֶׁרִי הַצְּדִיקִים שֶׁמְשַׁתְּדָלִים בַּתּוֹרָה יָמִים וְלֵילוֹת, שְׁזוֹכִים לָהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא, שְׁכָתוּב (דברים ל) כִּי הוּא חַיִּיף וְאַרְךָ יָמָיֶךָ.

הַנְּנִי מִמַּטִּיר לָכֶם לְחֵם מִן הַשָּׁמַיִם. רַבִּי יוֹסִי פָּתַח, (תהלים קמה) פּוֹתַח אֶת יְדֵי וּמְשַׁבִּיעַ לְכָל חַי רְצוֹן. מַה כְּתוּב לְמַעְלָה? עֵינֵי כָּל אֱלֹהִים יִשְׁבְּרוּ. כָּל אוֹתָם בְּנֵי הָעוֹלָם מְצַפִּים וְזוֹקְפִים עֵינִים לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלִכֵּן (אבל) כָּל אוֹתָם בְּנֵי הָאֱמוּנָה מְבַקְשִׁים (צְרִיכִים לְבַקֵּשׁ) בְּכָל יוֹם וְיוֹם לְשֹׂאֵל אֶת מְזוֹנָם מִן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וּלְהַתְּפַלֵּל תְּפִלוֹתֵיהֶם עֲלָיו.

מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁכָּל מִי שֶׁמְתַפְּלֵל תְּפִלָּתוֹ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל מְזוֹנוֹ, גוֹרֵם שֶׁיִתְבַּרֵּךְ כָּל הַיּוֹם עַל יְדוֹ אוֹתוֹ הָאֵילָן שֶׁמְזוּן כָּלָם בּוֹ. [וְטַעַם

ואז מתברר במעיו, והיה מסתכל ויודע למעלה, ומסתכל בחכמה העליונה, ועל זה היה נקרא דור דעה. ואלה היו בני אמונה, ולהם נתנה תורה להסתכל בה ולדעת דרכיה.

ואותם שלא נמצאו בני אמונה, מה כתוב בהם? (במדבר יב) שטו העם ולקטו. מה זה שטו? שטות היו לוקחים לעצמם, משום שלא היו בני אמונה. מה כתוב בהם? וטחנו ברחים או דכו במדכה וגו'. מי הטריח אותם לכל זה? אלא שהם לא היו בני אמונה.

כמו זה אותם שלא מאמינים בקדוש ברוך הוא, לא רוצים להסתכל בדרכיו, והם רוצים להטריח את עצמם כל יום אחר מזון יום וליילה, אולי לא יעלה בידם פת לחם. מי גרם להם את זה? משום שאינם בני אמונה. אף כאן, שטו ולקטו – שטו בשטות של עצמם, ורוצים להטריח עליו. זהו שכתוב וטחנו ברחים. אחר כל הטריחה הזו לא עלה בידיהם, אלא שכתוב והיה טעמו כטעם לשד השמן, ולא יותר. מי גרם להם את זה? משום שלא היו בני אמונה.

אמר רבי יוסי, מה זה לשד השמן? יש אומרים, שהיה גלוש בשמן כתרגומו. ויש אומרים, מה השד מתהפך לכמה גונים, אף הזמן מתהפך לכמה גונים. רבי יהודה אמר, לשד השמן – יניקת השמן.

רבי יצחק אמר, איש לפי אכלו לקטו – וכי מי שאוכל מעט לוקט מעט, ומי שאוכל יותר לוקט יותר? והרי כתוב לא העדיף המרבה והממעיט לא החסיר? אלא לפי אותם שאוכלים, לוקטים. משמע אכלו – מי שהיה אוכל אותו. ומשום כך לא כתוב אכילתו.

מה זה אומר? אחז אדם בעבד או באמה ואמר שהוא שלו. בא חברו ואמר: עבד זה הוא שלי! קרבו לפני משה לדין. אמר להם: כמה נפשות בביתך, וכמה נפשות בביתו של זה? אמר כך וכך. ואותה שעה אמר להם משה: לקטו מחר, וכל אחד יבא אלי. למחר יצאו ולקטו, ובאו לפני משה. שמו לפניו את הזמן, והיה מודד אותו. אם אותו עבד של זה – מצא את אותו העמר של העבד

אותם הרשעים שהולכים עקמים בדרכי התורה, מה כתוב בהם? (ישעיה ה) הוי משפמי בבקר שכר ירדפו. ועל זה רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו. דוקא לחסדו. (ובזה) נודעים בני האמונה בכל יום ויום. זהו שכתוב ויצא העם ולקטו דבר יום ביומו. יום ביומו אמר, ולא דבר יום ליום אחר.

וכל כך למה? למען אנסנו הילך בתורתך אם לא. בכאן נודעים אותם בני האמונה, שכל יום ויום הולכים בדרך ישרה בתורה. רבי יצחק אמר מכאן, (משלי יג) צדיק אכל לשבע נפשו – אחר שהשביע נפשו מלהתפלל ולקרא בתורה.

רבי שמעון אמר, בא ראה, עד שלא נתן הקדוש ברוך הוא תורה לישראל, הבחין בין אותם בני האמונה לבין אותם רשעים שאינם בני אמונה ולא עומדים בתורה. ובמה הבחין בהם? במן, כמו שנאמר אנסנו. וכל אותם שנמצאו שהם בני האמונה, רשם אותם הקדוש ברוך הוא ברשם של כתר החס"ד, כמו שנאמר המיחלים לחסדו, ועל זה למען אנסנו. וכל אותם שלא נמצאו בני אמונה, העביר מהם הכתר העליון הזה, והמן הכריז ואמר, ובטן רשעים תחסר. ועם כל זה, לא העדיף המרבה והממעט לא החסיר.

שנינו, בשעה ההיא נשלמו ישראל למטה כדגמא של מעלה, כמו שבארנו, שכתוב (שמות טו) ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים וגו'. והתחזק האילן הקדוש בשנים עשר תחומים, בארבעה צדדי העולם, והתחזק בשבעים ענפים, והכל כדגמא של מעלה.

באותה שעה נטף טל קדוש מהעתיק הנסתר, ומלא את ראשו של זעיר אנפין, מקום שנקרא שמים. ומאותו טל של אור עליון קדוש היה שופע ויורד מן למטה, וכשהיה יורד, היה נפרד גלידים גלידים, ונקרש למטה. זהו שכתוב דק ככפר על הארץ.

כל אותם בני אמונה יוצאים ולוקטים, ומברכים עליו את השם הקדוש, ואותו מן היה מעלה ריחות של כל הבשמים של גן עדן, שהרי ממנו נמשך ויורד למטה. שם אותו לפניו, ובכל טעם שרצה – היה טועם אותו, ומברך את המלך הקדוש.

לְבַקֵּשׁ בְּקִשְׁתּוֹ וְלִהְתַּפְּלֵל מֵעַמְּךָ הַלֵּב כְּדִי שִׁימְצֵא לְבוֹ שְׁלָם עִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וַיְכֻנֶּן לֵב וּרְצוֹן. וְהָאֵם דְּוֹד אָמַר כֶּךָ, וְהָרִי כְּתוּב בְּכָל לְבֵי דְרִשְׁתִּיךָ, וּפְסוּקָא זֶה מְסַפֵּיק? מַה צְרִיךְ מִמְּעַמְּקִים?

אָלָא כֶּךָ שְׁנִינוּ, כָּל אָדָם שֶׁמְבַקֵּשׁ בְּקִשְׁתּוֹ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ, צְרִיךְ לְכוּן דְּעִתּוֹ (לְבוֹ) וּרְצוֹנוֹ מֵעַקְרָא שֶׁל כָּל הָעֲקָרִים לְמִשְׁךָ בְּרֻכּוֹת מֵעַמְּךָ הַבְּאָר (שֶׁל הַכֹּל), כְּדִי שִׁישְׁפִיעַ בְּרֻכּוֹת מִהַמְּעִין שֶׁל הַכֹּל, וּמַהוּ? אוֹתוֹ מְקוּם שִׁיּוּצָא מִמְּנוּ וּנְמִצָא מִמְּנוּ אוֹתוֹ נֶהָר, שְׁפָתוֹב (בְּרֵאשִׁית ב) וְנֶהָר יֵצֵא מֵעֶדֶן, וְכָתוּב (תְּהִלִּים מו) נֶהָר פְּלָגָיו יִשְׁמַחוּ עִיר אֱלֹהִים. וְזֶה נִקְרָא מִמְּעַמְּקִים. עַמְּךָ הַכֹּל, עַמְּךָ הַבְּאָר שֶׁמְעִינֹת יוֹצְאִים וְשׁוֹפְעִים לְכַרְךָ אֶת הַכֹּל, וְזוּהִי הִרְאֵשִׁית לְמִשְׁךָ בְּרֻכּוֹת מִמְּעַלָּה לְמַטָּה.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, כְּשֶׁהֲעִתִּיק, נִסְתַּר שֶׁל הַנִּסְתָּרִים, רוּצָה לְזַמֵּן בְּרֻכּוֹת לְעוֹלָמוֹת, מִשְׁרָה אֶת הַכֹּל, וּמְכַלִּיל אֶת הַכֹּל בְּעַמְּךָ הָעֲלִיּוֹן הַזֶּה, וּמְכַפֵּן שׁוֹאֵב וְנִשְׁפָּע בְּאֵר (נֶהָר) שְׁנַחֲלִים וּמְעִינֹת נִשְׁפָּעִים מִמְּנוּ, וְכָלֵם נִשְׁקִים מִמְּנוּ. וּמִי שֶׁמְתַפְּלֵל תְּפִלָּתוֹ, צְרִיךְ לְכוּן לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ לְמִשְׁךָ בְּרֻכּוֹת מֵאוֹתוֹ עַמְּךָ שֶׁל הַכֹּל כְּדִי שֶׁתִּתְקַבַּל תְּפִלָּתוֹ וַיַּעֲשֶׂה רְצוֹנוֹ.

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֲלֵהֶם אִישׁ אֶל יוֹתֵר מִמְּנוּ עַד בִּקְרָא. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, בְּכָל יוֹם וַיּוֹם מִתְבָּרַךְ הָעוֹלָם מֵאוֹתוֹ יוֹם הָעֲלִיּוֹן, שְׁהָרִי כָּל שֵׁשֶׁת הַיָּמִים מִתְבָּרְכִים מִיּוֹם הַשְּׁבִיעִי, וְכָל יוֹם נוֹתֵן מֵאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁקָּבַל מֵאוֹתוֹ יוֹם שְׁלוֹ.

וְעַל זֶה אָמַר מֹשֶׁה, אִישׁ אֶל יוֹתֵר מִמְּנוּ עַד בִּקְרָא. מָה הַטַּעַם? כְּדִי שֶׁלֹּא יִתֵּן וְלֹא יִלְוֶה יוֹם זֶה לְחֻבְרוֹ, אֲלֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד שׁוֹלֵט לְבַדּוֹ בְּאוֹתוֹ יוֹם שְׁלוֹ, שְׁהָרִי לֹא שׁוֹלֵט יוֹם בְּיוֹם שֶׁל חֻבְרוֹ.

מִשׁוּם כֶּךָ כָּל אוֹתָם (אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל יוֹם וַיּוֹם מִתְבָּרַךְ מֵאוֹתוֹ יוֹם עֲלִיּוֹן, יוֹם הַשְּׁבִיעִי, וּמִתְבָּרְכִים כָּל שֵׁשֶׁת הַיָּמִים כָּל אֶחָד וְאֶחָד בְּפָנֵי עַצְמוֹ, וְכָל יוֹם נוֹתֵן בְּיוֹם שְׁלוֹ מֵאוֹתָהּ בְּרָכָה שֶׁקָּבַל מֵאוֹתוֹ יוֹם עֲלִיּוֹן, וְעַל זֶה אָמַר מֹשֶׁה, אִישׁ אֶל יוֹתֵר מִמְּנוּ עַד בִּקְרָא, שְׁהָרִי לֹא שׁוֹלֵט יוֹם בְּיוֹם שֶׁלֹּא שְׁלוֹ, וְכָל אוֹתָם) חֲמִשָּׁה יָמִים שׁוֹלֵטִים בְּיָמִים שְׁלֵהֶם, וְנִמְצָא בּוֹ מַה שֶׁקָּבַל, וּבְיוֹם הַשְּׁשִׁי נִמְצָא יוֹתֵר. וְזֶה הוֹלֵךְ כְּפִי מַה שֶׁאָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, מַה שֶׁכָּתוּב יוֹם הַשְּׁשִׁי וְלֹא נִאָּמַר כֶּךָ בְּכָל שָׁאֵר הַיָּמִים – אֲלֵא כֶּךָ פְּרִשְׁוּהָ, הַשְּׁשִׁי –

בְּמֵן הַזֶּה, שְׁהָרִי עֹמֵר אֶחָד לְכָל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּיתוֹ. מִדְּ לִזְה – וְנִמְצָא חֶסֶר אוֹתוֹ מֵאֲכַל הָעֶבֶד בְּמֵן שְׁלוֹ, וְעֹמֵר אֶחָד לְכָל נֶפֶשׁ וְנֶפֶשׁ מִבֵּיתוֹ. אָמַר וּפְסוּקָא: הָעֶבֶד שֶׁל זֶה הוּא! זֶהוּ שְׁפָתוֹב אִישׁ לְפִי אֲכָלוּ לְקַטּוֹ. וְכָתוּב עֹמֵר לְגַלְגַּלַּת מְסַפֵּר נִפְשֵׁיכֶם.

אָמַר רַבִּי יִיסָא (יִיסָא) חֲזִיָא, כְּתוּב עָרַב וַיְדַעְתֶּם כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וּבִקְרָא וַיִּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה'. עָרַב וַיְדַעְתֶּם, בְּמַה יִּדְעוּ? אֲלֵא כֶּךָ שְׁנִינוּ, בְּכָל יוֹם וַיּוֹם נִמְצָאוּ הַנְּהַגוֹת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא – בְּבִקְרָא הַתְּעוֹרֵר חֶסֶד בְּעוֹלָם. בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁנִּקְרָא עָרַב, תְּלוּי הַדִּין בְּעוֹלָם, וְהָרִי פְּרִשְׁוּהָ שְׁלֵכֵן יִצְחָק תְּקַן תְּפִלַּת הַמִּנְחָה. [מַה זֶה אוֹמֵר] וְעַל זֶה עָרַב וַיְדַעְתֶּם. כְּשֶׁמְתְּעוֹרֵר דִּין בְּעוֹלָם, תִּדְעוּ שֶׁבְּאוֹתוֹ דִּין הוֹצִיא אֶתְכֶם ה' מִמִּצְרַיִם. וּבִקְרָא וַיִּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה', שְׁהָרִי בְּאוֹתוֹ זְמַן מְתְּעוֹרֵר חֶסֶד וַיִּתֵּן לְכֶם לְאֲכַל.

רַבִּי חֲזִיָא אָמַר הַהִפְךָ. מַה כְּתוּב לְמַעְלָה? בְּשַׁבְּתָנוּ עַל סִיר הַבֶּשֶׂר וְגו'. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הַתְּעוֹרֵר עָרַב. שְׁאוֹתוֹ זְמַן שֶׁמְתְּעוֹרֵר דִּין, מְתְּעוֹרֵר גַּם חֶסֶד בְּעוֹלָם. זֶהוּ שְׁפָתוֹב וַיְדַעְתֶּם כִּי ה' הוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. תִּדְעוּ אוֹתוֹ חֶסֶד שֶׁעָשָׂה עִמָּכֶם בְּזְמַן הַדִּין וְהוֹצִיא אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם. וּבִקְרָא וַיִּרְאִיתֶם אֶת כְּבוֹד ה', כְּבוֹד ה' הָרִי יְדוּעַ, וְכָל כֶּךָ לְמַה? בְּשִׁמְעָה ה' אֶת תְּלַנְתִּיכֶם וְגו'.

אָמַר רַבִּי יִיסָא, לֹא מִשְׁנַה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הַנְּהַגוֹתָיו, רַק שְׁאוֹתֶם הִרְשָׁעִים שֶׁל הָעוֹלָם מִשְׁנִים אוֹתָם וּמִהַפְּכִים רַחֲמִים לְדִין, כְּמוֹ שְׁנַתְּבָאָר. **שְׁנַה** רַבִּי אֶלְעָזָר, מִהֵמָּן הַזֶּה עֲתִידִים הַצְּדִיקִים לְאֲכַל לְעוֹלָם הַבָּא. וְאִם תֹּאמַר כְּמוֹ זֶה? לֹא! אֲלֵא יוֹתֵר. שְׁלֹא הִיָּה כֶּךָ לְעוֹלָמִים. מַהוּ? כְּמוֹ שֶׁבְּאֶרְנוּ שְׁכָתוֹב (תְּהִלִּים כז) לַחֲזוֹת בְּנַעַם ה' וּלְבַקְרָא בְּהִיכָלוֹ, וְכָתוּב (יִשְׁעִיָּה סב) עֵינַי לֹא רָאִיתָה אֱלֹהִים וּלְתַךְ וְגו'.

רִאוּ כִּי ה' נָתַן לְכֶם הַשְּׁכֵת. רַבִּי חֲזַקְיָה פָּתַח, (תְּהִלִּים קל) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת מִמְּעַמְּקִים קְרִיאַתִּיךָ ה'. שִׁיר הַמַּעֲלוֹת, סֵתֵם וְלֹא פִרַשׁ מִי אָמְרוּ. אֲלֵא שִׁיר הַמַּעֲלוֹת שֶׁעֲתִידִים לוֹמַר כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם, שֶׁעֲתִיד הַשִּׁיר הַזֶּה לְהֵאמֵר אוֹתוֹ לְדוֹרוֹת עוֹלָם.

וּמַהוּ מִמְּעַמְּקִים קְרִיאַתִּיךָ? כֶּךָ שְׁנִינוּ, כָּל מִי שֶׁמְתַפְּלֵל תְּפִלָּתוֹ לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוּשׁ, צְרִיךְ

וַיִּחְלָצֶם. אֲשֶׁרֵי הַצַּדִּיקִים שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בְּכַבּוּדָם יוֹתֵר עַל שְׁלוֹ. בֵּא רְאֵה כִּמָּה הֵם בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁמְחַרְפִּים וּמְגַדְפִּים לְמַעַלָּה, כְּמוֹ שֶׁסְּנַחְרִיב חָרַף וְגַדְף וְאָמַר (מלכים-ב יח) מִי בְּכָל אֱלֹהֵי הָאָרְצוֹת וְגו'. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְחַל וְלֹא תִבַע מִמֶּנּוּ. כִּינֵן שֶׁהוֹשִׁיט אֶת יָדוֹ עַל חֲזַקְיָהּ, מַה כָּתוּב? (שם יט) וַיֵּצֵא מִלְּאֶפֶד ה' וַיִּף בְּמַחְנֶה אֲשׁוּר וְגו'.

יִרְבְּעֵם בֶּן נִבְט הִיָּה עוֹבֵד לְעִבּוּדָה זָרָה וּמְקַטֵּר לָהּ וְזוֹבַח לָהּ, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא תִבַע מִמֶּנּוּ. וְכִשְׁבָּא עֵדוֹ הַנְּבִיא וְהַתְּנַבֵּא עָלָיו, וְהוֹשִׁיט יִרְבְּעֵם אֶת יָדוֹ כְּנִגְדּוֹ - מַה כָּתוּב? (שם-א יג) וַתִּיבֹשׁ יָדוֹ וְגו', וְלֹא יָכַל לְהַשִּׁיבָה אֵלָיו. [וְעַל שֶׁעֲבַד לְעִבּוּדָה זָרָה לֹא תִבַע אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא].

פְּרַעְיָה חָרַף וְגַדְף, וְאָמַר (שמות ה) מִי ה' וְגו', וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא תִבַע מִמֶּנּוּ, עַד שֶׁסָּרַב לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁכָּתוּב (שם ט) עוֹדֶף מִסְתּוֹלֵל בְּעַמִּי, (שם) הִנֵּה יָד ה' הוֹיָה בְּמִקְנֶךָ וְגו'. וְכֵן בְּכָל מְקוֹם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא תוֹכַע אֶת עַלְבוֹן הַצַּדִּיקִים יוֹתֵר עַל שְׁלוֹ.

כָּאֵן מִשָּׁה אָמַר (שם יז) עוֹד מְעַט וְסִקְלוֹנִי. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשָּׁה, אֵינּוּ זְמַן לְתִבַע אֶת עַלְבוֹנֶךָ, אֲלֵא עֲבַר לְפָנַי הָעַם, וְנִרְאָה מִי יוֹשִׁיט יָדוֹ כְּנִגְדְּךָ. וְכִי בְרַשׁוֹתֶם אֶתָּה עוֹמֵד, אוֹ בְרַשׁוֹתַי?

וּמִמֶּךָ אֲשֶׁר הִפִּיתָ בּוֹ אֶת הַיָּאֵר קַח בְּיָדְךָ וְהִלַּכְתָּ.

הַשְּׁלֵמָה מֵהַהֲשַׁמְטוֹת (סימן ו)

שְׁנִינּוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, חֲקוּק הִיָּה הַמְטָה מִשְׁנֵי צַדִּדִּים מֵהַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, צַד אֶחָד שֶׁל רַחֲמִים וְדִין בְּאוֹתִיּוֹת חֲקוּקוֹת, וְצַד אֶחָד דִּין בְּדִין - נִחַשׁ עָלַי צוּר. בֵּא רְאֵה, כָּתוּב (שמות יד) וְאַתָּה הָרַם אֶת מִטְּף וְנִטָּה אֶת יָדְךָ עַל הָיִם. מַהוּ וְנִטָּה? כְּלוֹמֵר, הִטָּה בְּצַד אֶחָד שֶׁחֲקוּק בְּרַחֲמִים וְדִין, וְכָתוּב וַיִּט מִשָּׁה אֶת יָדוֹ, וְלֹא כָתוּב וַיִּשְׁלַח מִשָּׁה אֶת יָדוֹ. כְּלוֹמֵר, הִטָּה מִצַּד אֶחָד. וְאִם תֹּאמַר שֶׁחֲקוּק הִיָּה מִזְמַן קִדְמוֹן נִחַשׁ עָלַי צוּר, אֲלֵא בִּסְנָה נִחַקְק, שֶׁכָּתוּב (שמות ד) וַיִּשְׁלַכְהוּ אֲרָצָה וַיְהִי לְנַחֵשׁ. בִּשְׁעָה הַהִיא נִחַקְק נִחַשׁ עָלַי צוּר.

וּבֵא רְאֵה, אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, רָצָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁשְּׁמוֹתָיו שֶׁהֵיוּ חֲקוּקִים בְּמִטָּה יַעֲשׂוּ

שֶׁהַזְּדוּגָה [שֶׁהַזְּדוּמָנָה] בּוֹ הַגְּבִירָה לְהִתְקִין שְׁלַחַן לְמַלְךְ. וְלָכֵן נִמְצְאוּ בּוֹ שְׁנֵי חֲלָקִים - אֶחָד לְיוֹמוֹ, וְאֶחָד לְתַקוּן בְּשִׁמְחַת הַמַּלְךְ בְּגִבְרָה.

וְאוֹתוֹ לִילָה שִׁמְחַת הַגְּבִירָה בְּמַלְךְ וְזוּוּגָם, וּמִתְבָּרְכִים כָּל שֵׁשֶׁת הַיָּמִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד לְבִדּוֹ, וְלָכֵן צָרִיף אָדָם לְסִדֵּר שְׁלַחַנוֹ בְּלֵיל הַשַּׁבָּת, כְּדִי שִׁיִּשְׂרוּ עָלָיו בְּרִכּוֹת מְלִמְעָלָה, וּבְרִכָּה לֹא נִמְצְאָת עַל שְׁלַחַן רִיק. [וְאוֹתוֹ לִילָה שִׁמְחַתָּה שֶׁל הַגְּבִירָה בְּמַלְךְ וְזוּוּגָם] לָכֵן תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים שִׁיּוֹדְעִים סוּד זֶה, זוּוּגָם מְעַרְבַּ שַׁבָּת לְעַרְבַּ שַׁבָּת.

רְאוּ כִּי ה' נָתַן לָכֶם הַשַּׁבָּת. מַה זֶה שַׁבָּת? יוֹם שְׁבוּ נַחִים שְׂאֵר הַיָּמִים, וְהוּא כָּלֵל שֶׁל כָּל אוֹתָם שֵׁשֶׁת הָאַחֲרִים, וּמִמֶּנּוּ הֵם מִתְבָּרְכִים. רַבִּי יִיסָא אָמַר, וְכֵן גַּם כְּנִסְתָּ יִשְׂרָאֵל נִקְרְאָת שַׁבָּת, מִשּׁוּם שֶׁהִיא בֵּת זוּגוֹ, וְזוּהִי כְּלָהּ, שֶׁכָּתוּב (שמות לא) וּשְׁמַרְתֶּם אֶת הַשַּׁבָּת כִּי קֹדֶשׁ הִיא לָכֶם. לָכֶם וְלֹא לְשְׂאֵר הָעַמִּים. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (שם) בֵּינִי וּבֵינְךָ בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְזוּהִי נִחְלַת יִרְשַׁת עוֹלָמִים לְיִשְׂרָאֵל. וְלָכֵן כָּתוּב (ישעיה נח) אִם תָּשִׁיב מִשַּׁבָּת רַגְלְךָ וְגו', וּבְמִקוּמוֹ בְּאַרְנוֹ אֶת הַדְּבָרִים.

כָּתוּב אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמִּקוּמוֹ בַּיּוֹם הַשְּׁבִיעִי. מִמִּקוּמוֹ - שְׁנִינּוּ, מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂרָאוֹי לְלַכְתָּ, וְסוּד הַדְּבָר - שֶׁכָּתוּב (יחזקאל ג) בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' מִמִּקוּמוֹ, וְזֶהוּ מְקוֹם, וְזֶהוּ סוּד הַכָּתוּב, כִּי הַמְּקוֹם אֲשֶׁר אֶתָּה עוֹמֵד עָלָיו אֲדַמַּת קֹדֶשׁ הוּא. מְקוֹם יְדוּעַ קוֹרְאִים לוֹ מְקוֹם שְׁנוּדַע הַכְּבוֹד הָעֲלִיּוֹן.

וְלָכֵן אֲזַהְרָה לְאָדָם שֶׁמִּתְעַטֵּר בְּעֵטוֹר קְדוֹשׁ שְׁלִמְעָלָה, שֶׁלֹּא יֵצֵא מִפִּיו דְּבוּר שֶׁל חַל, מִשּׁוּם שֶׁאִם יֵצֵא מִמֶּנּוּ, הוּא מְחַלֵּל אֶת יוֹם הַשַּׁבָּת, בִּידּוֹ - בְּמַעֲשֵׂהוּ, וּבְרַגְלָיו - לְלַכְתָּ מִחוּץ לְאֵלְפִים אִמָּה. כָּל אֵלוֹ הֵם חִלּוּל שַׁבָּת.

אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמִּקוּמוֹ - זֶהוּ מְקוֹם נִכְבֵּד שֶׁל קֹדֶשׁהּ, שֶׁהָרִי מְחוּצָה לוֹ הֵם אֱלֹהִים אַחֲרִים. בְּרוּךְ כְּבוֹד ה' - זֶהוּ כְּבוֹד שְׁלִמְעָלָה. מִמִּקוּמוֹ - זֶה כְּבוֹד שְׁלִמְטָה. זֶהוּ סוּד עֲטָרַת הַשַּׁבָּת, וְלָכֵן אֵל יֵצֵא אִישׁ מִמִּקוּמוֹ. אֲשֶׁרֵי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שֶׁזּוֹכֶה לְכַבֵּד אֶת הַשַּׁבָּת. אֲשֶׁרֵי בְּעוֹלָם הַזֶּה וּבְעוֹלָם הַבָּא.

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מִשָּׁה עֲבַר לְפָנַי הָעַם וְגו'. רַבִּי חֲזִיָּא פְתַח, (תהלים לד) חֲנָה מִלְּאֶפֶד ה' סָבִיב לִירְאָיו

ברוך הוא, כתוב (במדבר כז) להקדישני במים, במים ולא בדבר אחר. כשם שהתחלת במים, רצוני שישתלם בשמי הנס במים. אמר רבי אלעזר, מקום שחסר לא שלם, אבל אתה תמשיך נס אחד (כאן).

אמר רבי יהושע, כתוב (במדבר כא) עשה לך שרף. עשה לך - לתועלתך. עשה לך - תקן מה שחסרת. ועם כל זה לא תקן אלא הראיה, שהיו רואים בנחש וחיים. אבל לא נקדש השם במים, ונשאר חסר מהשארו. ותקנת בראיה - (דברים לב) עלה אל הר העבריים, וראה, הנך רואה בעיניך, (שם לא) ושמה לא תעבר, (במדבר כז) וראית אתה ונאספת אל עמיך. בא ראה שאפלו ראה, פיון שעשה ראיה, בזה השלים לעצמו הראיה, אבל לא השלים את השם במים כמו שאר כל השמות.

אמר רבי יצחק, בשעה שאמר הקדוש ברוך הוא (במדבר כ) לכן לא תביאו, אמר משה, הנחש הזה הוא לתקלה בעולם הזה. אמר לו הקדוש ברוך הוא, לא כך - דין לחיבים, וחיים לבעלי האמת. באותה שעה שכתוב (במדבר כ) וראה אתו וחי, ידע משה דרכיו והצדיק עליו את הדין. פתח ואמר, (דברים לב) הצור תמים פעלו. זהו הצור שאנחנו אומרים (שם) אל אמונה ואין עול, שכתוב וראה אתו וחי, וכתוב (שמואל ב-כב) האל תמים דרכו.

אמר רבי חייא, והרי שנינו, אל - גזרת רחמים היא, כמו שנאמר (במדבר כג) אל מוציאם ממצרים, (שמות לד) אל רחום וחנון. אמר לו, לא כך, שלמדנו, שולט רחמים על הדין. אל לבדו יכלת היתה לו והרשות היתה שלו. מה היכלת? שליטה של אל, התחזקה גזרה שלו, כמו שנאמר (בראשית לא) יש לאל ידי, ורשות שלו יכלת של עין רעה, כמו שנאמר יש לאל ידי. אמר לו, והרי כתוב (דברים י) האל הגדל הגבר. אל גדול נוצח, אל לבדו נוצח. וכתוב (שם לב) הצור תמים פעלו כי כל דרכיו משפט. זה צור (שם) אל אמונה ואין עול. זה נחש עלי צור.

נחזר לדברים הראשונים. וכתוב (איוב ח) האל יענות משפט, חס ושלום?! אמר רבי אלעזר, זהו שכתוב (תהלים פה) אשמעה מה ידבר האל וגו'. (שמות ד) וישלח ידו ויחזק בו ויהי למטה בכפו, כמו שנאמר (דברים כז) מטה משפט. מטה כלפי חסד.

האותות, ולמדנו, שני אותות נעשו בים. בצד ההוא שהטה משה ברחמים ודין קרע הים לישראל בשנים עשר שבילים, והשיב בדין על המצרים והטביע אותם בתהום. זהו שכתוב (שם יד) וישב ה' עליהם את מי הים. מאותה שעה רצה להוציא מים. אמר לו הקדוש ברוך הוא: הטה המטה מצד אחר ושני אותות תעשה בו, כמו שנעשה מהצד האחר, אות אחד כאן ואות אחד במריבה. אבל עתה - (שמות יז) והפית בצור. באיזה צור? בזה הצור, ויעלה נחש של זמן אחר. אמר רבי אלעזר, מהו שכתוב (במדבר כ) קח את המטה והקהל את העדה אתה ואהרן אחיך ודברתם? מהו ודברתם?

אמר רבי אלעזר, צוה אותו על הנחש, שהרי נעשה בצור. עתה צריך שיעשה בנחש להשלים שמו של הקדוש ברוך הוא באלו האותות, משמע שכתוב ודברתם, וכתוב (שם כא) וידבר העם באלהים ובמשה. מה כתוב אחריו? וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים וגו'. מה נחש כחו בפיו, אף כאן בפיו. ומשה לא עשה כך, אלא הכה, הכה ולא השלים השם, אלא חזר ככראשונה בשם של צור ועזב שם של נחש. זהו שכתוב ויך, ולא כתוב וידבר, כמו שנצטוה - ודברתם. ששנינו, צור לעשות, ונחש לדבר. (שם כ) ויך את הסלע במטהו פעמים. אחד שעבר ואחד עתה.

סדר הלימוד ליום ו אדר [יום 154 בשנה]

שנינו, אמר רבי אלעזר, באותה שעה נשאר השם, כלומר שלא נשלם באות ההוא, שעזב משה הנחש ולא נשלם כל השם, שהרי בצד אחד נשלם. בים מצד אחר. התחיל בצור ולא נשלם בנחש. אמר לו הקדוש ברוך הוא: עשית שהתחיל שמי ולא נשלם לעשות אותות, אף אתה תתחיל ולא תשלים. (במדבר כ) לכן לא תביאו, התחלת להוציא אותם - ולא תשלים להכניס אותם לארץ. לכן לא תביאו. אמר רבי אלעזר, ידע לב של משה בראשונה, שהתירא כאשר ראה הנחש, שכתוב (שמות ד) וינס משה מפניו. הלב ראה ולא ידע.

אמר רבי אלעזר, כתוב (במדבר כא) ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס. על נס לא כתוב, אלא על הנס. רצה לתקן מה שחסר. אמר לו הקדוש

כמה מקטרגים מזמנים על ישראל לדחותם בים, כמה מים מרים נזדמנו וקטרגו.

באנו לים - בא רהב, שרו של מצרים ושל ים, אמר הקדוש ברוך הוא למשה: הרים ונטה ידך. כיון שאמר הרים את מטף, מהו ונטה את ידך? אלא הרים את מטף נגד רהב שרו של מצרים. באו למרה - כמה מים מרים נזדמנו אצלם ונצטער משה וצעק, זהו שכתוב (שמות טו) ויצעק אל ה'. אמר לו הקדוש ברוך הוא: משה, הרי לך עצה בזה - השלך המטה אצלם ויתחקק נחש עלי צור, שניהם ביחד, ויצולו. זהו שכתוב (שם) ויורהו ה' עץ וישלך אל המים. עץ, כמו שנאמר (קהלת יא) מקום שיפל העץ, שהוא עצה, וישלך אל המים. וכתוב (שמות טו) שם שם לו חק ומשפט, נחש עלי צור. ושם נסהו, עטרהו בנסים. אמר הקדוש ברוך הוא: מכאן ולהלאה הרי לך שיעמד אצל המים, הרי לך להתקדש שמי במים.

בשבאו לאילם - באו המים לקטרג בהם. אמר הקדוש ברוך הוא: במקום הזה אין צריך מטה. הרי יעקב שהוא אילן בשבעים נפש, והוא שבעים תמרים, ושתיים עשרה עינת מים, שנים עשר שבטים בשבעים עמודים ושנים עשר שבטים, כמו שנאמר (ישעיה א) כי יבשו מאילים אשר חמדתם. מיד - ויחנו שם על המים במקום הזה שנקרא אילן, והוא אילם. מממשמע שכתוב על המים, וממשמע שכתוב שם שם לו חק ומשפט, ולא במקום אחר, ושם שלטו בני ישראל על המים ולא הצרף המטה. מכאן ולהלאה הצרף המטה בנחש עלי צור אצל המים.

באו לחורב - באו המים לקטרג. אמר לו הקדוש ברוך הוא, (שמות יז) והפית בצור. המטה נצרך כאן, והפית לאלו באותו צור, ולא בנחש. אמר משה, יותר צריך כאן, אני רואה מים שרוצים לשטף. מדוע? (שם) הנני עמד לפניך שם על הצור בחורב והפית בצור. אמר הקדוש ברוך הוא למשה: עדין במריבה עתידין המים לקטרג יותר, שהם מים עכורים, רעים וזדונים, ויזדונו בהם ישראל בגלוי לעיניהם. ואותה שעה נצרך המטה והתיר עליהם הנחש בגלוי לעיניהם, ויתקדש שמי. זהו שכתוב (במדבר כז) להקדישני במים לעיניהם. מהו לעיניהם? דבר שנזדונו בהם בגלוי.

אמר רבי יוסי, שני מטות היו, אחד של משה ואחד של הקדוש ברוך הוא. מהיכן לומדים? שכתוב (שמות ד) ומטה האלהים. ששנינו, בשעה שהיה נוטל משה המטה ברשותו, היה כאלו שלו. זהו שכתוב (שם) ויקח משה את מטה האלהים בידו. כיון שאמר ויקח משה, איני יודע שלקחו בידו? אלא מהו בידו? ברשותו, ביכלתו.

ואמר רבי יוסי, ברשותו של משה היה עד שהוקם המשכן. כיון שהוקם המשכן, חזר המטה לפני העדות, ומשה היה נוטלו לעשות בו נסים. זהו שכתוב (במדבר כ) ויקח משה את המטה מלפני ה'. כיון שלקחו הרי הוא ברשותו וכשלו היה.

אמר רבי יהושע, אותו המטה של סנפירינון היה, ומששת ימי בראשית נברא, כמו ששנינו, והמכתב, והמטה. רבי יהודה אמר, של עץ היה. מי שאמר של סנפירינון היה - שכתוב (יחזקאל א) כמראה אבן ספיר דמות כסא, וכתוב (שמות ד) מטה האלהים. ומי שאמר של עץ היה - שכתוב (שם טו) ויורהו ה' עץ וגו' שם שם לו חק ומשפט ושם נסהו. אמר הקדוש ברוך הוא, מכאן הרי חק ומשפט לעשות נסים, חק ומשפט. נחש עלי צור - שכתוב (משלי ל) נחש עלי צור. ושם נסהו, משום שכתוב (שמות טו) וימתקו המים.

דבר אחר, אמר הקדוש ברוך הוא, מכאן ולהלאה חק ומשפט, שלא יהא נקדש אלא במים שנמתקו. אמר רבי יהודה, כתוב כי מרים הם. מכאן שנינו, יש מים עכורים ויש מים צלולים, יש מים מרים ויש מים מתוקים. ויצעק אל ה' - למה צעק? מכאן שהיה בצער באותה שעה. אמר לו: משה, הנחש שנהפך בסנה, עכשו אצטרף לחקק אותו בצור. ושניהם עמדו על המים המרים. ואותה שעה נחקק צור בנחש שהיה בו קדם. זהו שכתוב (שם) שם שם לו חק ומשפט.

באשר בא רבי אבא, באו שאלו לפניו. אמר להם, יפה אמר רבי יהודה וכן הוא, ואני צריך לגלות סוד הענין, והרי ראינו שרבי יהודה גלה אותו. אלא אמר הקדוש ברוך הוא למשה: משה, עתה במצרים היה המטה של אהרן לדחות הקש השולט על ישראל במצרים. אבל כשיצאו ממצרים,

הן הִכָּה צוֹר וַיִּזוּבוּ מִיָּם. וְאִם לֹא שָׁמַתְעוֹרֵר צוֹר
וּמְלָקָה בְּמִקּוֹם שְׁצָרִיךְ – לֹא נוֹבְעִים מִיָּם.

אָמַר לוֹ, אִם כָּךְ, הֲרִי כָּתוּב (דברים לב) צוֹר יִלְדָּךְ
תָּשִׂי. וְשָׁנִינוּ, מֵה זֶה תָּשִׂי? כְּלוּמַר הַחֲלֻשָׁתָּה
אוֹתוֹ. אָמַר לוֹ, וְדַאי כָּךְ זֶה, שְׁאֵלְמָלֵא יִדְעוּ הַרְשָׁעִים
שֶׁהַצּוֹר הַזֶּה עֲתִיד לְהַתְעוֹרֵר כְּנִגְדָם וּלְהַלְקוֹת אוֹתָם,
יִמְנְעוּ מִלְּחַטֵּא לְפָנָיו, אֲלֵא חֲלַשׁ הוּא בְּעֵינֵיהֶם,
הוֹאִיל וְאִינָם מִתְבוֹנְנִים בּוֹ וְלֹא מִסְתַּכְלִים בְּדַרְכֵיהֶם
(בְּכִסּוּאוֹתֵיהֶם), וְעַל זֶה צוֹר יִלְדָּךְ תָּשִׂי.

רַבִּי אַבְא אָמַר, יֵשׁ צוֹר וַיֵּשׁ צוֹר. מִצַּד הַצּוֹר הָעֲלִיּוֹן
יוֹצֵא צוֹר אַחֵר. וּמֵה זֶה צוֹר הָעֲלִיּוֹן? צוֹר שֶׁל
כָּל הַצּוֹרִים. וּמֵהוּ? אוֹתוֹ שֶׁהוֹלִיד אֶת יִשְׂרָאֵל,
שְׁכָתוּב צוֹר יִלְדָּךְ תָּשִׂי. שֶׁהֲרִי מִצַּד שֶׁל הַצּוֹר הָעֲלִיּוֹן
שְׁלֹמְעֵלָה יוֹצֵא צוֹר אַחֵר. מִצַּד הָאֵם יוֹצֵאת גְּבוּרָה.

וְזֶה הוֹלֵךְ כְּמוֹ מֵה שְׁאָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר. כְּתוּב (תהלים
קו) מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת ה'. מֵה זֶה גְּבוּרוֹת ה'?
לְהַכְלִיל אֶת הָאֵם הָעֲלִיּוֹנָה שֶׁל הַכֹּל. שְׂאָף עַל גֹּב
שְׂאִינָה דִין, נִמְצָא מִצְדָּה, שֶׁהֲרִי הַגְּבוּרָה נִמְצָאת
מִצְדָּה, וְלִכְּן נִקְרָאת הַצּוֹר הָעֲלִיּוֹן. (דברים לב) וַתִּשְׁכַּח
אֶל מַחְלָלָךְ – זֶה אוֹר שֶׁל אַבְא. מֵה הוּא? חֲסֵד
עֲלִיּוֹן, שֶׁהוּא אוֹר שֶׁל אַבְא.

עוֹד אָמַר רַבִּי אַבְא, מִיָּם בְּכָל מְקוֹם, הֲרִי יְדוּעַ,
וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעוֹרֵר בְּצוֹר הַזֶּה
לְהוֹרִיק מִיָּם, שֶׁהֲרִי לֹא רְאוּי [אֲלֵא מַגְדְּלָה], וְזֶהוּ
אוֹת וְנִסַּי שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל זֶה שִׁבַּח דָּוִד
וְאָמַר, (תהלים קיד) הִהֲפֹכִי הַצּוֹר אָגַם מִיָּם וְגו'.
וּמִשְׁמַע הַהֲפֹכִי, שֶׁהֲרִי אֵינְךָ דָּרָךְ הַצּוֹר בְּכָךְ.

וְעַל זֶה בְּצוֹר הָעֲלִיּוֹן הוֹצִיא מִיָּם מִמְקוֹם שְׁלֹמְעֵלָה.
וּמֵה שָׁמוּ שֶׁל אוֹתוֹ שְׁלֹמְעֵלָה? סִלְעַ, שְׁכָתוּב
וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִיָּם מִן הַסִּלְעַ. וּבְמֵה הוֹצִיא הַסִּלְעַ
הַזֶּה מִיָּם? בְּכַח הַצּוֹר שְׁלֹמְעֵלָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, הַצּוֹר תָּמִים פְּעֵלוּ, מֵה מִשְׁמַעוֹ
שֶׁל הַצּוֹר תָּמִים פְּעֵלוּ? שֶׁהַתְּהַפֵּךְ הַצּוֹר
לְעִשׂוֹת פְּעֵלוּ שֶׁל תָּמִים. וּמֵיָּהוּ הַתָּמִים? אַבְרָהָם,
שְׁכָתוּב בּוֹ (בראשית יז) הַתְּהַלֵּךְ לְפָנָי וְהָיָה תָּמִים.
וְזֶהוּ הַהֲפֹכִי הַצּוֹר אָגַם מִיָּם, וּמִשְׁמַע תָּמִים פְּעֵלוּ,
וְזֶה אַבְרָהָם.

בְּשַׁעָה זוֹ הוֹפֵךְ הַצּוֹר לְתָמִים. בְּשַׁעָה שְׁנֵיָה אַחֲרַת,
כְּשֶׁרָצָה [כְּשֶׁנִּעְנַשׁ] מִשֶׁה לְהוֹצִיא מִיָּם

בֹּא רְאֵה, כָּךְ רְאֵה דָוִד, שְׁכָתוּב (תהלים קכד) לִוְלִי הִ'
שְׁהִיָּה לָנוּ בְּקוֹם עָלֵינוּ אָדָם. זֶה פְּרַעָה. (שם) אֲזִי
עָבַר עַל נַפְשֵׁנוּ הַמַּיִם הַזֵּידוֹנִים, כְּמוֹ שְׁאִמְרָנוּ.
וְכָתוּב (שם) נַפְשֵׁנוּ כְּצַפּוֹר נִמְלָטָה מִפַּח יוֹקָשִׁים.

אָמַר רַבִּי אַבְא, מֵה רְאֵה מִשֶׁה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה שֶׁלֹּא
עָשָׂה בְּנַחֲשׁ? אֲלֵא יִשְׂרָאֵל הָיוּ דוֹחֲקִים
לְמִשֶׁה, תָּנָה לָנוּ מִיָּם. נִתְעַעַץ וְאָמַר, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ
הוּא אָמַר לִי עֲמַד בְּנַחֲשׁ, וְאֲנִי רוֹאֶה שְׂאִין גְּזֵרָה
לְנַחֲשׁ בְּמִיָּם, אֲלֵא בְּעַפְרָה.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִכָּאֵן (בראשית ג) וְעַפְרָה תֹאכַל כָּל
יְמֵי חַיֶּיךָ, מִשְׁמַע שְׁעַפְרָה יֹאכַל כָּל יְמֵיו, אֲבָל
לֹא בְּמִיָּם. וְיִשְׂרָאֵל דוֹחֲקִים לִי, וְאָף עַל גֹּב שִׁיעָשָׂה
נִסַּי, לֹא יַעֲשֶׂה בְּמִקּוֹם זֶה, אֲלֵא יַחַקֵּק בְּעַפְרָה וְלֹא
בְּמִיָּם, שְׁכָתוּב (שמות ד) וַיִּשְׁלַכְהוּ אֲרָצָה וַיְהִי לְנַחֲשׁ.
וְצוֹר בְּזֶה נַחֲקֵק בְּמִיָּם בְּמֵרָה, וְכִבֵּר עָשָׂה נִסַּי בְּזֶה
שְׁנַעֲשָׂה בְּזִמְנָא אַחֵר, שְׁכָתוּב (במדבר כ) וַיִּךְ אֶת הַסִּלְעַ
בְּמִטְהוֹ פְּעַמִּים. אָמַר לוֹ הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִשֶׁה,
(במדבר כ) יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתֶּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי, שְׁחֻשְׁבַּתְתֶּם
שֶׁלֹּא יִכּוֹל הַנַּחֲשׁ בְּמִיָּם, (שם) לִכְּן לֹא תְּבִיאוּ:

מֵה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהִיָּה חֲקוּק בְּנִסִּים, וְרִשּׁוּם בּוֹ
הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ הָעֲלִיּוֹן. בְּתַחֲלָה לְנַחֲשׁ, כְּמוֹ
שְׁנַאָמַר (משלי כט) דָּרָךְ נַחֲשׁ עָלֵי צוֹר. נַחֲשׁ, הֲרִי נוֹדַעַ
שְׁמַעוֹרֵר צוֹר. (וְנַאָמַר צוֹר) בְּאִיזָה מְקוֹם הַתְּגָלָה? כָּאֵן
הוּא הַתְּגָלָה, שְׁכָתוּב הַנְּגִי עֲמַד לְפָנֶיךָ שָׁם עַל הַצּוֹר.
וּמֵה זֶה צוֹר? כְּמוֹ שְׁנַאָמַר (דברים לב) הַצּוֹר תָּמִים
פְּעֵלוּ. וְשָׁם יִדַּע מִשֶׁה אֵיךְ עוֹמֵד נַחֲשׁ עָלֵי צוֹר. וְהֲרִי
בְּאִרְנוֹ אֶת הַדְּבָרִים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אִם הָיָה הַכְּתוּב שׁוֹתֵק – יִפֶּה
שְׂאֵלָתָה. אֲלֵא הֲרִי כְּתוּב, וְהִכִּיתָ בְּצוֹר וַיִּצְאוּ
מִמֶּנּוּ מִיָּם. אָמַר לוֹ, וְדַאי כָּךְ הוּא, שְׂאִין לָךְ כָּל שָׁם
וְשָׁם מֵאוֹתָם שְׁמוֹת קְדוּשִׁים שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
שֶׁלֹּא עוֹשֶׂה נִסִּים וְגְבוּרוֹת וּמוֹצִיא כָּל מֵה שְׁצָרִיךְ
לְעוֹלָם, כָּל שְׂכָן לְהוֹצִיא כָּאֵן מִיָּם.

אָמַר לוֹ, אִם כָּךְ, הֲרִי כְּתוּב הֵן הִכָּה צוֹר וַיִּזוּבוּ
מִיָּם. מִי מִכָּה אֶת שְׁמוֹ? אָמַר לוֹ, פְּטִישׁ
חֲרִיף יְדוּעַ בְּהַכְּאוֹתָיו, וְאַתָּה שׁוֹאֵל אֶת זֶה? אֲלֵא בֹא
רְאֵה, בְּכָל מְקוֹם צוֹר זֶה גְּבוּרָה, וְכִשְׁרוּצָה הַקְדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְהַכּוֹת אוֹ לְהַלְקוֹת, מִתְעוֹרֵרֵת גְּבוּרָה זֹה,
וְאוֹתָהּ הַגְּבוּרָה מִכָּה וּמְלָקָה. וְזֶהוּ הַכְּתוּב (תהלים עח)

שהם תחת הענפים של האילן, שנקראים המים הזדונים. ולכן אשריכם זרעי על כל מים.

משלחי רגל השור והחמור - אותם שני כתרי השמאל שהעמים עובדי כוכבים ומזלות אחוזים בהם, שנקראים שור וחמור, והינו מה שכתוב ויהי לי שור וחמור. משום שלכן היה חכם בכשפים ובאותם כתרים תחתונים, ובהם רצה להאביד את יעקב, ככתוב ארמי אבד אבי, והרי נאמר. וכשישראל צדיקים, משלחים אותם, ולא יכולים לשלט עליהם. זהו שכתוב משלחי רגל השור והחמור, שלא שולטים בהם.

אמר רבי אבא, כשהם מזדווגים כאחד, לא יכולים בני העולם לעמד בהם, ולכן כתוב לא תחרש בשור ובחמור יחדו. יחדו דוקא. ושנינו, לא יתן אדם מקום למינים רעים, שהרי במעשה האדם [למטה] מתעורר מה שלא צריך, וכשמזדווגים כאחד, לא יכולים לעמד בהם. מבין הצד שלהם יוצאת מהתקיפות שלהם קלפה שנקראת כלב, וזו החצופה מכלם. זהו שכתוב (שמות יא) ולכל בני ישראל לא יחרץ כלב לשונו. אמר הקדוש ברוך הוא, אתם אמרתם היש ה' בקרבנו אם אין - הרי אני מוסר אתכם לכלב. מיד - ויבא עמלק.

רבי יהודה אמר, (במדבר כב) ראשית גוים עמלק ואחריתו עדי אבד. וכי ראשית גוים עמלק, והלא כמה לשונות ועמים ואמות היו בעולם עד שלא בא עמלק!?

אלא, כשיצאו ישראל ממצרים, פחד ואימה נפלו על כל העמים של העולם מישראל, זהו שכתוב שמעו עמים ירגזון חיל אחז ישבי פלשת. ולא היה עם שלא היה פוחד מהגבורות העליונות של הקדוש ברוך הוא, ועמלק לא היה פוחד. זהו שכתוב ולא ירא אלהים. לא פחד לקרב אליך.

ולכן ראשית גוים. [עמלק היו הראשונים] שבאו לערף קרב בישראל היה עמלק, ולכן ואחריתו עדי אבד, שכתוב כי מחה אמה את זכר עמלק. וכתוב תמחה את זכר עמלק. זהו שכתוב ואחריתו עדי אבד. עדי אבדו היה צריך להיות! אלא עד שיבא הקדוש ברוך הוא ויאבד אותו, [כלומר, עד שהקדוש ברוך הוא יאבד אותו]

בצור הזה, בחטאי ישראל לא חזר לתמים כמו בהתחלה. באותו זמן התרעם משה ואמר, צור ילדך תשי. כלומר, החלשת אותו ממה שהיה בתחלה, שבשבילך לא נמצא עכשו תמים, ונעשה [בו] דין, מה שלא היה בימי ילדך, כלומר עלומיך.

אמר רבי אבא, מה זה שכתוב היש ה' בקרבנו אם אין? וכי היו ישראל טפשים שלא ידעו דבר זה, והרי ראו שכינה לפנייהם וענני כבוד עליהם, שמקיפים אותם, והם אומרים היש ה' בקרבנו אם אין? אנשים שראו את זיו כבוד מלכם על הים, ולמדנו שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל, הם נמצאו טפשים ואמרו היש ה' בקרבנו אם אין?

אלא כך אמר רבי שמעון, רצו לדעת בין העתיק הנסתר של כל הנסתרים שנקרא אין, ובין זעיר אנפין שנקרא ה', ולכן לא כתוב היש ה' בקרבנו אם לא, ככתוב הילך בתורתך אם לא, אלא - היש ה' בקרבנו אם אין.

אם כך, למה נענשו? אלא משום שעשו פרוד, ועשו כנסיון, שכתוב ועל נסתם את ה'. אמרו ישראל, אם זה - נשאל בגון אחד, ואם זה - נשאל בגון אחר. ולכן מיד - ויבא עמלק.

ויבא עמלק וילחם עם ישראל ברפידם. רבי יוסי פתח, (ישעיה לב) אשריכם זרעי על כל מים משלחי רגל השור והחמור. אשריכם זרעי על כל מים - שם שנינו כמה מים וכמה מים נמצאים. אשריהם ישראל שאין להם זרע אלא על המים, שכתוב ויחנו שם על המים. אותם שהיו תחת ענפי האילן של הקדוש ברוך הוא.

ששנינו, יש לקדוש ברוך הוא אילן, והוא אילן גדול ורחוק, ובו נמצא מזון לכל, והוא נתחם בשנים עשר תחומים, במשקל, ומתחזק בארבע רוחות העולם. ושבעים ענפים אחוזים בו, וישראל נמצאים בגוף של אותו האילן, ואותם שבעים ענפים מקיפים אותם.

והינו שכתוב, ויבאו אילמה ושם שתים עשרה עינת מים ושבעים תמרים, והרי פרושה, ונתבאר בכמה מקומות. מה זה ויחנו שם על המים? אלא באותו זמן שלטו על אותם המים,

וישלמה המלך צונח ואומר, (שם ה) עשר שמור לבצעליו לרעתו. מי זה בעליו? זה האחר שיורש אותו. ולמה זה זכה להיות בעליו של אותו העשר? משום שזה האמין לאותה רעה והתרצה בה [זהו שכתוב לרעתו, בשביל אותה רעה] ודבק בה, ולכן האחר הזה שלא נדבק באותה רעה, זכה [זה] להיות הבעלים של אותו העשר. זהו שכתוב לרעתו, כלומר, משום רעתו שהיה נדבק בה, הרויח לו זה.

דבר אחר יש רעה חולה – זה מי שיושב בחלק טוב, בבית אביו, והוא הולך כנגד אביו בעלילות דברים, זה נדבק באותה רעה חולה, כאדם גוסס, שכל דרכיו בעלילות: זה אני רוצה, ואת זה אני רוצה. ומשום העשר הזה נדבק האדם ברעה חולה, ונענש בעולם הזה ובעולם הבא. וזהו עשר שמור לבצעליו לרעתו.

כך ישראל. הקדוש ברוך הוא נטל אותם על כנפי נשרים, הקיפם בענני כבוד, נסעה שכנינתו לפניהם, הוריד להם מן לאכל, הוציא להם מים מתוקים, והם היו הולכים עמו בעלילות. מיד – ויבא עמלק.

ויבא עמלק – אומר רבי שמעון, סוד החכמה כאן. מגזרת הדין הקשה בא הקרב הזה. והקרב הזה נמצא למעלה ולמטה. ואין לה דבר בתורה שאין בו סודות עליונים של חכמה שנקשרים לשם הקדוש. כביכול אומר הקדוש ברוך הוא: כשישראל צדיקים למטה, מתגבר הכח שלי על הכל. וכשלא נמצאים צדיקים, כביכול מתישים הכח שלמעלה, ומתגבר הכח של הדין הקשה.

בא ראה, בשעה שחטאו ישראל למטה, מה כתוב? ויבא עמלק וילחם עם ישראל. בא לקטרג הדין נגד הרחמים, שהכל נמצא למעלה ולמטה. ברפידם – ברפוי ידים, שרפו ידיהם מתורת הקדוש ברוך הוא, כפי שבארנו. אומר רבי יהודה, פעמים נלחם עמלק בישראל; פעם אחת כאן, ואחת שכתוב (במדבר יד) וירד העמלקי והכנעני וגו'.

אמר רבי שמעון, למעלה ולמטה היה קטרוג של הקדוש ברוך הוא למעלה – כמו שנתבאר. למטה היה בקדוש ברוך הוא, שהיו לוקחים

שכתוב כי מחה אמה וגו'. אומר רבי אלעזר, בא ראה, אף על גב שהצור תמים פעלו ועשה עמהם חסד להוציא להם מים, לא עזב את שלו, שהרי כתוב ויבא עמלק.

רבי אבא פתח ואמר, (קהלת ו) יש רעה חולה ראיתי תחת השמש. כמה בני האדם אטומי לב, משום שלא משתדלים בתורה. יש רעה חולה – וכי יש רעה שהיא חולה ויש רעה שאינה חולה? אל ודאי שיש רעה חולה, ששנינו, מצד השמאל יוצאים כמה בעלי דין הבוקעים באויר.

ובשרוצים לצאת, הולכים ונשאבים בנקב תהום רבה. אחר כך יוצאים ומתחברים כאחד, ובוקעים אוירים ומשוטטים בעולם ומתקרבים לבני אדם, וכל אחד נקרא רעה, כמו שנאמר (תהלים צא) לא תאנה אליך רעה. מה זה לא תאנה? משום שבאים בתחבולות על בני אדם.

חולה – למה היא חולה? כשזו שורה על בני אדם, עושה אותם קמצנים ממונם. באים גבאי צדקה אליו – היא מוחה בידו ואומרת לו אל תוציא משלך. באים העניים – היא מוחה בידו. בא הוא לאכל ממונו – היא מוחה בידו, כדי לשמר אותו לאחר. ומיום ששרויה על האדם, היא חולה, כמו הגוסס הזה שאינו אוכל ואינו שותה, ולכן היא רעה חולה.

וישלמה המלך צונח ואומר, (קהלת ו) איש אשר יתן לו האלהים עשר ונכסים וכבוד וגו'. הפסוק הזה, אין ראשו סופו ואין סופו ראשו. כתוב איש אשר יתן לו האלהים עשר ונכסים וכבוד וגו'. מה זה ולא ישליטנו האלהים לאכל ממנו? אם כך, הוא אינו ברשות האדם?

אלא אם כתוב ולא יעזבנו האלהים לאכל ממנו – היינו אומרים כך. אלא (כתוב) ולא ישליטנו, שבגלל שהאמין לאותה רעה ואחז בה, הקדוש ברוך הוא לא השליטו עליה לשברה תחתיו על שהוא רצה בה ואחז אותה.

וכל דרכיו כמו גוסס, שלא אוכל ולא שותה ולא מתקרב לממונו ולא מוציא ממנו, ושומר אותו עד אותו יום שיצא מן העולם, ויבא אחר ויטל אותו, שהוא בעליו.

כמו אותו הנער שלמעלה, לא ימיש מתוך האהל, ויונק ממנה תמיד. כך נער זה שלמטה לא ימיש מתוך האהל ויונק ממנה תמיד.

לבן, כשראה משה את סמא"ל יורד לסייע לעמלק, אמר משה, ודאי נער זה יקום כנגדו וישלט עליו לנצח אותו. מיד – ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק. שלך הקרב הזה שלמטה, ואני אזורו לקרב שלמעלה. בחר לנו אנשים – צדיקים בני צדיקים, שראויים ללכת עמך. **אמר** רבי שמעון, בשעה שיצא יהושע נער, התעורר הנער שלמעלה והתתקן בכמה תקונים, בכמה כלי זין שהתקינה לו אמו לקרב הזה לנקם את נקמת הברית, והינו מה שכתוב (ויקרא כו) חרב נקמת נקם ברית. וזהו סוד הכתוב ויחלש יהושע את עמלק ואת עמו לפי חרב. לפי חרב ודאי, ולא לפי רמחים וכלי זין, אלא בחרב ודאי היא, זו שנקראת חרב נקמת נקם ברית.

ומשה התתקן לקרב שלמעלה. וידי משה כבדים, כבדים ממש, נכבדים, קדושים, שלא נטמאו לעולמים. נכבדים שראויים לערוך בהם קרב שלמעלה. ויקחו אבן וישימו תחתיו וישב עליה, משום שישראל שרויים בצער, ויהא עמהם בצערם. **ואהרן** וחור תמכו בידי מזה אחד ומזה אחד ויהי ידיו אמונה וגו'. מה זה תמכו בידי? אמונה. [אמונה, אמונה ודאי] וכי על שאהרן וחור תמכו את ידיו, היו ידיו אמונה? אלא משה עשה הכל בחכמה מה שעשה. אהרן וחור – זה מצדו וזה מצדו, וידיו באמצע, ולכן ויהי ידיו אמונה, אמונה. אהרן כדי שיתעורר הצד שלו, וחור כדי שיתעורר הצד שלו, והיו אוחדים בידי מכאן ומכאן, שיימצא סיוע שלמעלה.

והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל. כאשר ירים – שזקף ימין על שמאל, והתכונן בפרישת ידיו. וגבר ישראל – ישראל שלמעלה (תפארת). וכאשר יניח ידו וגבר עמלק – בשעה שישראל למטה שוככים בתפלתם, לא יכולים ידי משה לעמד בזקיפות, וגבר עמלק. מכאן למדנו, אף על פי שהכהן פורס את ידיו בקרבן כדי לתקן את עצמו בכל – ישראל צריכים להמצא עמו בתפלותיהם.

אנשים וגוזרים את הערלה (האות) של הרשם הקדוש, ולוקחים אותם וזורקים אותם למעלה ואומרים: קח לך מה שרצית! ועל כל פנים הכל היה של הקדוש ברוך הוא (הקבלנה).

ויאמר משה אל יהושע בחר לנו אנשים וצא הלחם בעמלק. וכי מה ראה משה שסלק עצמו מהקרב הראשון שצוה הקדוש ברוך הוא? אלא משה, אשרי חלקו, שהתבונן וידע את עקר הדבר. אמר משה, אני אזמין עצמי לאותו קרב שלמעלה, ואתה יהושע הזמן עצמך לקרב שלמטה. **והינו** מה שכתוב, והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל. ישראל שלמעלה. ולכן סלק משה את עצמו מהקרב שלמטה, כדי להזדווג בקרב שלמעלה ויהיה נצחון על ידו.

אמר רבי שמעון, וכי קל הוא בעיניך הקרב הזה של עמלק? בא ראה, מיום שנברא העולם עד לאותו זמן, ומאותו זמן עד שיבא מלך המשיח, ואפלו בימי גוג ומגוג, לא ימצא כמוהו. לא בשביל החילות החזקים והרבים, אלא משום שבכל הצדדים של הקדוש ברוך הוא היה.

ויאמר משה אל יהושע, למה ליהושע ולא לאחר, והרי באותו זמן היה נער, שכתוב (שמות לג) ויהושע בן נון נער, והיו בישראל חזקים ממנו? אלא שמשוה התבונן בחכמה וידע. מה הוא ראה? ראה את סמא"ל שהיה יורד מהצד שלמעלה לסייע לעמלק שלמטה. אמר משה, ודאי נראה כאן קרב קשה.

יהושע באותו זמן נמצא בדרגה יותר עליונה. אם תאמר שנמצא באותו זמן בשכינה – לא כך! שהרי במשה נלקחה ונאחזה. נמצא שיהושע נאחז למטה ממנה, ובמה? באותו מקום שנקרא נע"ר.

והינו מה שאמר רבי יהודה, מה זה שכתוב (ישעיה לג) עיניך תראינה ירושלם נוה שאנן אהל בל יצען בל יסע יתדתיו לנצח. ירושלם – ירושלים שלמעלה, שנקראת אהל בל יצען, שלא תמצא יותר ללכת לגלות. וזהו סוד הכתוב ויהושע בן נון נער. ודאי נער. לא ימיש מתוך האהל, אותו שנקרא אהל בל יצען. מלמד שבכל יום ויום היה יונק מהשכינה

כְּמוֹ זֶה יַעֲקֹב בָּנָה מִזְבֵּחַ, שְׁכָתוֹב (בראשית לג) וַיִּצַּב שֵׁם מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא לוֹ אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. לְמִי? לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא מִזְבֵּחַ. וּמָה שְׁמוֹ? אֵל אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מָה שְׁכָתוֹב (שמות כד) וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְגו', וְכִי מִי יִכּוֹל לְרַאוֹת אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהָרִי כְּתוֹב (שם לג) כִּי לֹא יִרְאֵנִי הָאָדָם וְחַי, וְכֵאֵן אָמַר וַיִּרְאוּ? אֵלָּא שֶׁהִתְגַּלְתָּה עֲלֵיהֶם הַקִּשְׁת׃ בְּגוֹנִים מְאִירִים. וְכֵן שְׁנִינּוּ, כָּל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בַּקִּשְׁת׃, כְּמִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בַּשְּׂכִינָה, וְאֲסוּר לְהִסְתַּכֵּל בַּשְּׂכִינָה.

וְעַל זֶה אֲסוּר לְאָדָם לְהִסְתַּכֵּל בְּאַצְבָּעוֹת הַכַּהֲנִים בַּשָּׁעָה שֶׁפּוֹרְשִׁים יְדֵיהֶם. אֲסוּר לְהִסְתַּכֵּל בַּקִּשְׁת׃. אִיזוֹ קִשְׁת׃? אָמַר רַבִּי אַבָּא, בַּקִּשְׁת׃ סֵתָם. אָמַר לוֹ, מָה זֶה בַּקִּשְׁת׃ סֵתָם? אָמַר לוֹ, בַּקִּשְׁת׃ שְׁלֹמְעֵלָה, וּבַקִּשְׁת׃ שְׁלֹמְטָה.

בַּקִּשְׁת׃ שְׁלֹמְעֵלָה, בְּגוֹנִיָּה. שְׁכָל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בְּגוֹנִיָּה, כְּאִלוֹ מִסְתַּכֵּל בְּמְקוֹם עֲלִיוֹן, וְאֲסוּר לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה קְלוּן בַּשְּׂכִינָה. קִשְׁת׃ שְׁלֹמְטָה מַהִי? אוֹתוֹ אוֹת הַבְּרִית שֶׁנֶּרְשָׁם בְּאָדָם, שֶׁל מִי שֶׁמִּסְתַּכֵּל בּוֹ, עוֹשֶׂה קְלוּן לְמַעְלָה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִם כֵּן, הָרִי כְּתוֹב (בראשית כד) שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי, שֶׁהִיָּה מְשַׁבֵּעַ אוֹתוֹ בְּאוֹת הַזֶּה. אָמַר לוֹ, הִנֵּחַ לְאַבּוֹת הָעוֹלָם, שְׂאִינָם כְּשֶׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם. וְעוֹד, שִׁים נָא יָדְךָ תַּחַת יְרֵכִי כְּתוֹב, וְלֹא כְּתוֹב רְאֵה תַּחַת יְרֵכִי. לָכֵן אֲסוּר לְהִסְתַּכֵּל בַּקִּשְׁת׃ סֵתָם, כְּמוֹ שְׁנִינּוּ.

לְמַדְנּוּ, וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִתְגַּלְתָּה עֲלֵיהֶם הַקִּשְׁת׃ בְּגוֹנִים הַיְפִים מְאִירִים, לוֹהֲטִים לְכָל עֶבֶר, מְשַׁמֵּעַ שְׁכָתוֹב וַיִּרְאוּ אֶת אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל וְלֹא כְּתוֹב וַיִּרְאוּ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אוֹר הַמְּנוֹרָה שֶׁל הַשְּׂכִינָה, וּמָה הוּא? אוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא נֶעֱר, שֶׁמְשַׁמֵּשׁ אֶת הַשְּׂכִינָה בְּמַקְדָּשׁ, וְלָכֵן "אֵת" דְּוָקָא.

וְתַחַת רַגְלֵי כְּמַעֲשֵׂה לְבַנַּת הַסְּפִיר, שֶׁנֶּרְשָׁם בּוֹ תַּחַת מְקוֹמוֹ לְבַנָּה אַחַת מֵאוֹתָם לְבָנִים שֶׁהָיוּ בּוֹנִים בְּמִצְרַיִם, שְׁנִינּוּ, אִשָּׁה אַחַת הוֹלִידָה בְּמִצְרַיִם, וְהָיוּ בָּאִים שָׂרֵי פְרַעֲה, וְהִכְנִיסָה אוֹתוֹ בְּלְבָנָה אַחַת, וּבָא פֶסֶד יָד וְאָחִז אוֹתוֹ, וְנֶרְשָׁם תַּחַת רַגְלֵי הַשְּׂכִינָה, וְעוֹמֵד לְפָנָיו, עַד שֶׁנִּשְׁרַף

שְׁנִינּוּ, בַּקִּרְבַּ הַזֶּה שֶׁל עַמְלָק, נִמְצְאוּ עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, וְלָכֵן וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה, בְּאֲמוֹנָה כְּרָאוּ. וַיְהִי יָדָיו אֲמוֹנָה, וַיְהִי יָדָיו הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֵלָּא מְשׁוּם שֶׁהַכֹּל תְּלוּי בְּיָמִין כְּתוֹב וַיְהִי. וְכְתוֹב יָדָיו מְשׁוּם שֶׁהוּא עֶקֶר הַכֹּל. וְכְתוֹב (שמות טו) יְמִינְךָ ה' נֹאדְרֵי בְּכַח יְמִינְךָ ה' תִּרְעֵץ אוֹיֵב.

וַיֹּאמֶר ה' אֵל מֹשֶׁה כְּתֹב זֶאת זְכָרוֹן בְּסֵפֶר וְגו'. בְּאֵר רְאֵה מָה כְּתוֹב לְמַעְלָה? וַיַּחְלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ אֶת עַמְלָק וְאֵת עַמּוֹ לְפִי חֶרֶב. וַיַּחְלֵשׁ? וַיְהַרְגֵהוּ הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֵלָּא וַיַּחְלֵשׁ כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה יד) חוֹלֵשׁ עַל גּוֹיִם. יְהוֹשֻׁעַ הָיָה חוֹלֵשׁ עֲלֵיהֶם, וְאוֹתָהּ חֶרֶב נִקְמַת נֶקֶם בְּרִית הוֹרְגַת אוֹתָם, שְׁכָתוֹב לְפִי חֶרֶב, כְּמוֹ שֶׁנֶּתְבָּאָר.

כְּתֹב זֶאת זְכָרוֹן, זֶאת דְּוָקָא. וְשִׁים בְּאֲזֵנֵי יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁהָרִי הוּא עֲתִיד לְהַרְגֵם מְלָכִים אַחֲרֵיהֶם. כִּי מַחֵה אֲמַחֵה, מַחֵה - לְמַעְלָה, אֲמַחֵה - לְמַטָּה. זְכָר - זְכָרוֹן שֶׁל מַעְלָה וּמַטָּה.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוֹב כִּי מַחֵה אֲמַחֵה, וְכְתוֹב (דברים כה) תִּמְחָה אֶת זְכָר עַמְלָק. אֵלָּא, אָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אַתָּם מַחוּ אֶת זְכָרוֹנוֹ לְמַטָּה, וְאֲנִי אֲמַחֵה אֶת זְכָרוֹנוֹ לְמַעְלָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, עַמְלָק הִבִּיא עַמּוֹ עִמִּים אַחֲרָיו, וְכִלְשׁ פְּחָדוֹ לְקִרְבֵי לְיִשְׂרָאֵל חוּץ מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן יְהוֹשֻׁעַ הָיָה חוֹלֵשׁ עֲלֵיהֶם. רַבִּי יִיסָא אָמַר, וַיַּחְלֵשׁ יְהוֹשֻׁעַ, שֶׁשָּׁבַר אֶת כַּחַם מְלַמְעֵלָה.

וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ וַיִּקְרָא שְׁמוֹ ה' נְסִי. וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ - כְּנֶגֶד אוֹתוֹ שְׁלֹמְעֵלָה. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ - אוֹתוֹ מֹשֶׁה (אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ) - ה' נְסִי. מָה זֶה ה' נְסִי? מְשׁוּם שֶׁנֶּקֶם אֶת נִקְמַת אוֹתוֹ רִשְׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וּמֵאוֹתוֹ הַזֶּמֶן נִקְרָא חֶרֶב נִקְמַת נֶקֶם בְּרִית.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, וַיִּבֶן מֹשֶׁה מִזְבֵּחַ, מִזְבֵּחַ לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם. וַיִּקְרָא שְׁמוֹ, שֶׁל מִי? אָמַר רַבִּי חִיָּיא, שְׁמוֹ שֶׁל אוֹתוֹ מִזְבֵּחַ. ה' נְסִי, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְשִׁים נְסִי. וְהַכֹּל דְּבַר אֶחָד, עַל שֶׁיִּשְׂרָאֵל נִפְרְעוּ וְהִתְגַּלְתָּה אוֹתוֹ אוֹת בְּרִית הָרִשְׁם הַקְּדוֹשׁ. מְכָאן לְמַדְנּוּ, שֶׁכִּיּוֹן שֶׁנִּמְוֵל בְּנוֹ שֶׁל אָדָם וְהִתְגַּלְתָּה בּוֹ הָרִשְׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַבְּרִית, הוּא נִקְרָא מִזְבֵּחַ לְכַפֵּר עֲלָיו, וּמָה שְׁמוֹ? ה' נְסִי.

פְּרִישַׁת יִתְרוֹ

וַיִּשְׁמַע יתרו כהן מדין חתן משה את כל אשר עשה וגו'. רבי חזקיה (רבי אלעזר) פתח ואמר, (ויקרא ט) וישא אהרן את ידו. כתוב ידו אחת, משום שצריך להרים ימין על שמאל, והרי בארנו הסוד.

מִצְאָנוּ בספרו של שלמה המלך, שכל מי שמרים ידו למעלה, והם אינן בתפלות ובקשות, זהו אדם שמתקלל מעשרה שליטים ממנים, והם עשרה שליטים אשר היו בעיר. אלו אותם עשרה שממנים על פרישת הידים למעלה לטל אותה תפלה או אותה ברכה, ונותנים בה כח להתכבד השם הקדוש, ומתברך מלמטה. כיון שמלמטה מתברך מאותה פרישת הידים למעלה, אז מתברך מלמעלה, ומתכבד מכל הצדדים.

וְאֵלֹהֵי עשרת הממנים מזמנים לטל מאותן ברכות שלמעלה, ולהוריק למטה, ולברך את אותו שמברך אותו, שכתוב (במדבר ו) ואני אברכם.

וְלִבְנֵי ישמר האדם בשעה שמרים ידיו למעלה להיות בתפלה או בברכות או בבקשה, ולא ירים ידיו לחנם, משום שעשרה הללו מזמנים ומתעוררים אל אותה פרישת ידים. ואם זה לחנם, אותם העשרה מקללים אותו במאתים ארבעים ושמונה קללות. וזהו שכתוב בו (תהלים קט) ויאָהֵב קללה ותבואהו.

וְאִזּוֹ רוח טמאה שורה על אותם הידים, שהוא דרכו לשרות על מקום ריק, ובכרה לא שורה במקום ריק. ועל זה (שמברך אותו). ואם הם מתעוררים אל אותו פורש הידים והם לחנם - מקללים אותו במאתים וארבעים ושמנה קללות, ואז רוח טמאה שורה על אותן ידים, שדרכה לשרות על מקום ריק. משום כך יזהר האדם בשעה שמרים ידיו למעלה או בברכות או בתפלה ולא ירים ידיו לחנם. ועל זה כתוב (בראשית יד) הרמתי ידי אל ה' אל עליון, שמתרגמים: בתפלה.

וּבְפְרִישַׁת הידים הזאת יש סודות עליונים. בשעה שנפרשים ומזדקפים למעלה, מכבד האדם את הקדוש ברוך הוא בכמה סודות עליונים. וראוי ליחד סוד של עשר האמירות כדי ליחד את הכל, ולברך את השם הקדוש כראוי. וראוי ליחד

בית המקדש שלמטה, שכתוב (איכה ב) ולא זכר הדם רגליו.

רַבִּי חִיָּיא אומר, לבנת הספיר - אור הספיר, מפתחות יין הרקח חקוקים עליונים של מעלה שלוהטים לשבעים ושנים עברים, זהו שכתוב (ישעיה נד) ויסדתיך בספירים. וכעצם השמים, מה זה כעצם השמים? אומר רבי אבא, מה (שמות כד) עצם השמים חקוק בשבעים ושנים ענפים פורחים לוהטים לכל עבר, אף כאן המראה של אותו עצם השמים כמראה השמים ממעלה. רבי יהודה אומר, הכל נרשם באותו האור של מראה שנחקק מצד השכינה.

אָמַר רבי חזקיה, אם כך, והרי הם ששים סביב השכינה, שכתוב (שיר ג) ששים גבורים סביב לה. אומר לו, כך הוא ודאי, אלא אותם ששים מאירים בשנים עשר תחומים, ולא זזים מסביבה לעולמים. ששנינו, שנים עשר תחומים חקוקים עליונים עלו במשקל, בעץ קדוש גדול וחזק, וכלם מאירים בגבירה, כשמתחברת במלך. וזהו עצם השמים, עצם השמים ממעלה. וכל אותם השבילים המאירים, מאירים בו באור הגבירה.

וְשָׁנִינוּ, האור של השמים הללו שסביבה, רשומים בו באותו נע"ו, וקוראים להם ששים מכות אש, שמתלבש בהם מצד השכינה, לוהטים בדין. זהו שכתוב ששים גבורים סביב לה.

שָׁנִינוּ, ויבן משה מזבח, כמו שאמרנו. ויקרא שמו ה' נסי, ה' נסי ממעלה. למה? משום שעמלק לקח כל אותם מהולים שלא נפרעו, ומל אותם וזרק אותם למעלה, ואמר: טל מה שרצית בו. באותה שעה מה כתוב? ויאמר כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר. מדר דר חסרים, מהדירים של מעלה ומהדירים של מטה.

אָמַר רבי יהודה, בכל דור ודור, בכל הדורות שבאים לעולם, אין לה דור שאין בו מאותו זרע רע, והקדוש ברוך הוא עורך בהם קרב. רבי יצחק אומר (מהדיוור שלמטה לדיוור שלמעלה), ועליהם כתוב (תהלים קד) יתמו חטאים מן הארץ וגו'. מן הארץ - בעולם הזה ובעולם הבא. באותו זמן כתוב, ברכי נפשי את ה' הללויה.

כְּמוֹ זֶה וְסוּד זֶה מִמֶּשׁ עֲשֵׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְץ, שְׁשֶׁבֶר מֶלֶךְ זָקֵן וְכֹסִיל, וְזֶהוּ פְרָעָה. בְּשַׁעַה שְׂבָא מִשֶּׁה לְפָרְעָה וְאָמַר (שְׁמוֹת ה) אֱלֹהֵי הָעִבְרִים נִקְרָא עֲלֵינוּ, פָּתַח וְאָמַר, לֹא יִדְעֵתִי אֶת ה'. וְרָצָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁיִתְכַבֵּד שְׁמוֹ בְּאַרְץ, כְּמוֹ שֶׁהוּא נִכְבָּד לְמַעְלָה. כִּיּוֹן שֶׁהִלְקָה אוֹתוֹ וְאֵת עַמּוֹ, בָּא וְהוֹדָה לוֹ לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְאַחֲרָי נִשְׁבַּר וְנִכְפָּה אוֹתוֹ כִּהֵן אוֹן, יִתְרוֹ, שְׁמִשְׁמֵשׁ תַּחְתָּיו, עַד שְׂבָא וְהוֹדָה לוֹ לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר, בְּרוּךְ ה' אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם וְגו', עָתָה יִדְעֵתִי כִי גָדוֹל ה' וְגו'. וְזֶהוּ כִּהֵן אוֹן, צַד הָאַחֲרָי, שֶׁהוּא צַד שְׁמַאל. וְזֶהוּ סוּד שְׁאֲמָרָה רַחֵל, כְּשֶׁרָאָתָה שֶׁהִיא מֵתָה, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (בראשית לה) בֵּן אוֹנִי. וְלִכֵּן מֵהָר (הוֹדָה) יַעֲקֹב וְאָמַר בֵּן יִמִּין, וְלֹא בֵּן אוֹנִי. צַד יִמִּין, וְלֹא צַד שְׁמַאל.

וְכִיּוֹן שְׁאוֹתוֹ מֶלֶךְ וְכִהֵן הוֹדוּ לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְנִשְׁבְּרוּ לְפָנָיו, אֲזִי הִתְעַלָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֹבוֹדוֹ עַל הַכֹּל, מַעְלָה וּמַטָּה. וְעַד שֶׁהִתְעַלָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֹבוֹדוֹ, כְּשֶׁהוֹדוּ אֵלָה לְפָנָיו, לֹא נִתְּנָה תוֹרָה עַד לְאַחֲרָי שְׂבָא יִתְרוֹ, וְהוֹדָה וְאָמַר, עָתָה יִדְעֵתִי כִי גָדוֹל ה' מְכַל הָאֱלֹהִים. בְּרוּךְ ה' אֲשֶׁר הִצִּיל אֶתְכֶם וְגו'. אֲזִי הִתְעַלָּה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכֹבוֹדוֹ מַעְלָה וּמַטָּה, וְאַחֲרָי כֶּף נִתְּנָה תוֹרָה בְּשִׁלְמוֹת, כְּשֶׁשְׁלִטוֹנוֹ עַל הַכֹּל.

רַבִּי אֶלְעָזָר פָּתַח וְאָמַר, (תהלים טז) יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלֵם. בָּא וְרָאָה, דָּוִד הַמֶּלֶךְ קָם וְשִׁבַח וְהוֹדָה לְמֶלֶךְ הַקְדוּשׁ, וְהוּא הִשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה בְּאוֹתָהּ שְׁעָה כְּשֶׁרוּחַ צְפוֹן הִתְעוֹרְרָה וְהִיָּתָה מְכָה בְּאוֹתָם נִימֵי הַכְּנוֹר, וְהַכְּנוֹר הִיָּה מְנַגֵּן וְאוֹמֵר שִׁירָה וְכו'. וְאִיזוֹ שִׁירָה הוּא אָמַר?

בָּא וְרָאָה, בְּשַׁעַה שֶׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְעוֹרֵר אֵל כָּל אוֹתָן הַמְרַכְּבוֹת לְתַת לְהֵן טָרֵף, כְּמוֹ שְׂבָאֲרָנוּ שְׁכָתוּב (משלי לא) וְתַקֵּם בְּעוֹד לִילָה וְתַתֵּן טָרֵף לְבֵיתָהּ וְחַק לְנַעֲרֹתֶיהָ, אֲזִי כָלֵם בְּשִׁמְחָה פּוֹתְחִים וְאוֹמְרִים, (תהלים טז) אֱלֹהִים יִחַנְנוּ וְיִבְרַכְנוּ יָאֵר פָּנָיו אֲתָנוּ סֵלָה. כְּשֶׁרוּחַ צְפוֹן מִתְעוֹרְרָת וְיוֹרְדָת לְעוֹלָם, נוֹשְׁבַת וְאוֹמְרָת, לְדַעַת בְּאַרְץ דְּרַכְךָ בְּכָל גּוֹיִם יִשׁוּעֵתְךָ. בְּשַׁעַה שְׁמַנְגֵן הַכְּנוֹר בְּאוֹתָהּ רוּחַ, פּוֹתַח וְאוֹמֵר, יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלֵם. כְּשֶׁהִיָּה דָּוִד קָם וּמִתְעוֹרֵר עָלָיו רוּחַ הַקְדוּשׁ, פָּתַח וְאָמַר, אֶרְץ נִתְּנָה

אֶת סוּד הַמְרַכְּבוֹת הַפְּנִימִיּוֹת וְהַמְרַכְּבוֹת הַחִיצוֹנִיּוֹת כְּדִי שְׁיִתְבָּרַךְ הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ בְּכָל הַצְּדָדִים, וְיִתְיַחַד הַכֹּל כְּאַחַד, מַעְלָה וּמַטָּה.

סדר הלימוד ליום ז אדר [יום 155 בשנה]

פָּתַח וְאָמַר, (שְׁמוֹת כג) וְלֹא יֵרָאוּ פָּנֵי רִיקָם. זֶהוּ סוּד שֶׁל זְקִיפַת הָאֲצַבְעוֹת, כְּשֶׁזּוֹקֵף אוֹתָם הָאָדָם לְמַעְלָה, שְׁצָרִיךְ שְׁלֹא לְזַקֵּף בְּרִיקְנוֹת, אֵלָא בְּתַפְלָה וּבְבִקְשׁוֹת וּבְבִרְכוֹת. וְעַל זֶה וְלֹא יֵרָאוּ פָּנֵי רִיקָם. לֹא כְּתוּב וְלֹא יֵרָאוּ לְפָנָי, אֵלָא פָּנֵי, סוּד שֶׁל זְקִיפַת הָאֲצַבְעוֹת שְׁלֹא צָרִיךְ לְזַקֵּפָם לְחִנָּם, כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר. **עֲשֵׂרָה** שְׁלִיטִים שְׁאֲמַרְנוּ הֵם עֲשׂוֹר אֲמִירוֹת לְמַטָּה, בְּסוּד (בְּסוּד עֲשֵׂרָה שְׁלִיטִים מְמַנִּים שְׁאֲמַרְנוּ, אֵלוּ מְמַנִּים לְמַטָּה בְּסוּד) שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת הַרְשׁוּמוֹת כְּמוֹ שְׁלִמְעָלָה, וְאֵלָה עוֹמְדִים בְּרֵאשׁוֹנָה עַל אוֹתָהּ זְקִיפַת אֲצַבְעוֹת, וּבְזֶה נֶאֱחָזוּ לְמַעְלָה כָּל צַד הַקְדוּשָׁה לְהָרִים, אֲזִי כָל הַצְּדָדִים הָאַחֲרִים כָּלֵם מִתְכּוֹפְפִים וּמוֹדִים לְמֶלֶךְ הַקְדוּשׁ.

בָּא וְרָאָה, בְּסוּד שֶׁל קְדוּשָׁה (שֶׁל הַשֵּׁם הַקְדוּשׁ) הוּא מֶלֶךְ וְכִהֵן וּמִשְׁמֵשׁ תַּחְתָּיו (בְּסוּד שֶׁל קְדוּשָׁה), בֵּין לְמַעְלָה בֵּין לְמַטָּה. יֵשׁ מֶלֶךְ לְמַעְלָה, שֶׁהוּא סוּד שֶׁל קְדוּשׁ הַקְדוּשִׁים, וְהוּא מֶלֶךְ עֲלִיוֹן, וְתַחְתָּיו יֵשׁ כִּהֵן, סוּד שֶׁל אוֹר רֵאשׁוֹן, שְׁמִשְׁמֵשׁ לְפָנָיו, וְזֶהוּ כִּהֵן שְׁנִקְרָא גָדוֹל, צַד הַיְמִין.

יֵשׁ מֶלֶךְ לְמַטָּה שֶׁהוּא כְּמוֹ אוֹתוֹ מֶלֶךְ עֲלִיוֹן, וְהוּא מֶלֶךְ עַל הַכֹּל שְׁלִמְעָטָה, וְתַחְתָּיו יֵשׁ כִּהֵן שְׁמִשְׁמֵשׁ אוֹתוֹ, סוּד שֶׁל מִיכָאֵל כִּהֵן גָּדוֹל, שֶׁהוּא לְיִמִּין, (וְדַאי בְּצַד הַקְדוּשָׁה יֵשׁ מֶלֶךְ וְכִהֵן) וְזֶהוּ סוּד הָאֲמוּנָה הַשְּׁלֵמָה, צַד הַקְדוּשָׁה.

בְּצַד הָאַחֲרָי, שְׁאִינוּ צַד הַקְדוּשָׁה, יֵשׁ סוּד שֶׁהוּא מֶלֶךְ, וְהָרִי בְּאֲרָנוּ שְׁנִקְרָא מֶלֶךְ זָקֵן וְכֹסִיל, וְתַחְתָּיו יֵשׁ כִּהֵן אוֹן, וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב (הוֹשַׁע יב) וַיֹּאמֶר אֲפָרַיִם אֶף עֲשֵׂרְתִי מִצְּאֵתִי אוֹן לִי. מִשׁוּם שְׁכַח זֶה שׁוֹלֵט עַל אוֹתוֹ מַעְשָׂה שְׁעֵשָׂה יְרַבְעָם. וְאֵלְמֵלָא שְׁנִמְצָא כַח זֶה, לֹא יִכַל לְהַצְּלִיחַ בְּאוֹתוֹ מַעְשָׂה.

סוּד הַדְּבָר - בְּשַׁעַה שֶׁהַמֶּלֶךְ הַזֶּה וְהַכִּהֵן הַזֶּה נִכְפָּים, וְנִשְׁבְּרוּ, אֲזִי נִכְפָּים כָּל יִתְרֵי הַצְּדָדִים וּמוֹדִים לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאֲזִי הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלֵט לְבָדוֹ מַעְלָה וּמַטָּה, כְּמוֹ שְׁנִמְצָאֵר (ישעיה כ) וְנִשְׁגָּב ה' לְבָדוֹ בַּיּוֹם הַהוּא.

הַרִים יָדְיוֹ עַל רֵאשׁוֹ רַבֵּי אַבָּא וּבְכָה. אָמַר, אִוֵּר הַתּוֹרָה עוֹלָה עִתָּה עַד רוּם הָרְקִיעַ שֶׁל הַכַּסָּא הָעֲלִיּוֹן, אַחֲרַי שִׁיסְתַּלַּק מוֹרְנוּ מִהָעוֹלָם, מִי יֵאִיר אֶת אִוֵּר הַתּוֹרָה? אִוֵּי לְעוֹלָם שִׁישְׂאָר יְתוּם מִמֶּךָ, אֲבָל דְּבָרֵי רַבְנָנוּ יֵאִירוּ בְּעוֹלָם עַד שִׁיבֵא מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ, וְאִזְּ כְּתוּב (ישעיה יא) וּמִלֵּאָה הָאָרֶץ דַּעָה אֶת ה' וְגו'.

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדִּינָא רַבֵּי חֵיִיא אָמַר, פְּסוּק זֶה יֵשׁ לְהַתְּבוּנָן בּוֹ, בְּתַחֲלָה כְּתוּב אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמִשָּׁה, וְאַחֲרַי כָּךְ כְּתוּב כִּי הוֹצִיא ה' אֱלֹהֵי סוּד זֶה אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים, זֶה הַשֵּׁם שֶׁהִגִּין עַל מִשָּׁה וְעַל יִשְׂרָאֵל וְלֹא זֶז מֵהֶם בְּגִלּוֹת, וְאַחֲרַי כָּךְ הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן הוֹצִיא אוֹתָם מִמִּצְרַיִם, שֶׁהָרִי הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁהוֹצִיא אוֹתָם הִיָּה בְּסוּד הַיּוֹבֵל.

דְּבָר אַחֲרַי אֶת כָּל אֲשֶׁר עָשָׂה אֱלֹהִים לְמִשָּׁה – כְּשֶׁנִּזְרַק לְנֶהָר, וְכִשְׁהֲצִיל אוֹתוֹ מִחֶרֶב פְּרָעָה, וְאֶת יִשְׂרָאֵל עִמּוֹ, שְׁכָתוּב (שמות כ) וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת נַאֲקָתָם. וְכָתוּב (שם א) וְכֹאֲשֶׁר יַעֲנוּ אוֹתוֹ כֵּן יִרְבֶּה וְכֵן יִפְרֹץ.

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ כֹּהֵן מִדִּינָא רַבֵּי יוֹסִי פְּתַח, (תהלים קיא) פְּדוֹת שְׁלַח לְעַמּוֹ צְוָה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ. מַה שׁוֹנֶה בְּכָל שְׂאָר הַפְּסוּקִים, שְׁבִכְלָם שְׁתֵּי תְבוֹת מֵאֲלָפָא בֵּיתָא, וּבְפְסוּק זֶה וְשִׁלְאֲחֲרִיּוֹ שְׁלֵשׁ שְׁלֵשׁ? אֵלָּא כְּדִי לְהַשְׁלִים שְׁשֶׁה צְדָדִים בְּאֲלָפָא בֵּיתָא הַזֶּה, זֶה כְּנֶגֶד שְׁלֵשׁ הַגְּאֻלוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, חוּץ מִהַגְּאֻלָּה הָרֵאשׁוֹנָה, פְּסוּק אַחֲרַי כְּנֶגֶד תּוֹרָה נְבִיאִים וְכְתוּבִים, וְהַכֹּל תְּלוּי בְּחֻכְמָה הַזֹּאת.

פְּדוֹת שְׁלַח לְעַמּוֹ – כְּשֶׁגָּאֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל מִגְּלוֹת מִצְרַיִם וְעָשָׂה לָהֶם נִסִּים וּגְבוּרוֹת. צְוָה לְעוֹלָם בְּרִיתוֹ – כְּשֶׁבָּא יִתְרוֹ וְקָבְלוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקָרְבוּ לְעַבּוּדָתוֹ, וּמִשָּׁם הִתְקַרְבוּ כָּל אוֹתָם גֵּרִים תַּחַת כֹּנְפֵי הַשְּׂכִינָה. מִשָּׁם וְהִלָּאָה, קְדוֹשׁ וְנוֹרָא שְׁמוֹ. שֶׁהָרִי אִזְּ הִתְקַדְּשׁ שֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁהָרִי (מִהַצַּד הָאֲחֵר) מִתְקַדְּשׁ שֵׁם הַקְּדוֹשׁ, כְּשֶׁנִּשְׁבַּר וְנִכְפָּה הַצַּד הָאֲחֵר, כְּמוֹ שֶׁהָיָה בֵּיתוֹ.

וַיִּשְׁמַע יִתְרוֹ וְגו', וְכִי יִתְרוֹ שָׁמַע וְכָל הָעוֹלָם לֹא שָׁמַע, וְהָרִי כְּתוּב (שמות טו) שָׁמְעוּ עַמִּים יִרְגָּזוּן! אֵלָּא כָּל הָעוֹלָם שָׁמְעוּ וְלֹא נִשְׁבַּר, וְהוּא שָׁמַע וְנִשְׁבַּר וְנִכְפָּה מִלְּפָנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְקָרַב לִירְאָתוֹ.

יְבוּלָה יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים אֱלֹהֵינוּ יְבָרְכֵנוּ אֱלֹהִים וַיִּירָאוּ אוֹתוֹ כָּל אֲפָסֵי אָרֶץ. כְּדִי לְהַמְשִׁיךְ אֶת טוֹב הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה. אַחֲרַי כָּךְ בָּא דוֹד וְסוּדֵר אוֹתָם בְּרוּחַ הַקְּדוֹשׁ כְּאֶחָד, הַסְתַּכַּל בְּכָל הַכְּתוּב הַזֶּה שֶׁל הַפְּנּוֹר, שֶׁל שְׁלֵמוֹת וְכְבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה וְלְמַטָּה.

בְּשַׁעָה שִׁשְׂאָר הָעַמִּים נִכְפָּים, הֵם בָּאִים וּמוֹדִים לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. כִּיּוֹן שְׁנִכְפָּים וּמוֹדִים לוֹ, אִזְּ מִשְׁתַּלֵּם כְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִעְלָה וּמַטָּה. בְּשַׁעָה שִׁבָּא מִשָּׁה לְפָרְעָה וְאָמַר לוֹ ה' אֱלֹהֵי הָעַבְרִים נִקְרָא עָלֵינוּ וְגו', הוּא פְּתַח וְאָמַר, לֹא יִדְעָתִי אֶת ה'.

וְרִצָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיתְּכַבֵּד שְׁמוֹ בְּאָרֶץ, כְּמוֹ שֶׁהוּא נִכְבֵּד לְמַעְלָה. כִּיּוֹן שֶׁהִלְקָה אוֹתוֹ וְאֶת עִמּוֹ, בָּא וְהוֹדָה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוּב ה' הַצַּדִּיק. הוּא שֶׁהָיָה מֶלֶךְ חָשׁוּב שֶׁל כָּל הָעוֹלָם, כִּיּוֹן שֶׁהוֹדָה, אִזְּ כָּל שְׂאָר הָעַמִּים הוֹדוּ, שְׁכָתוּב (שמות טו) אִזְּ נִבְהָלוּ אֱלֹהֵי אֲדוּם.

בָּא יִתְרוֹ, כְּמִר עֲלִיּוֹן וְגָדוֹל, מִמְּנָה גָדוֹל (שֶׁל כָּל הַמְּמַנִּים) שֶׁל כָּל הָאֱלִילִים הָאֲחֵרִים, וְהוֹדָה לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְאָמַר, עִתָּה יִדְעָתִי כִי גָדוֹל ה' מִכָּל הָאֱלֹהִים. אִזְּ הִתְעַלָּה וְהִתְכַבֵּד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכְבוֹדוֹ מִעְלָה וּמַטָּה, וְאַחֲרַי כָּךְ נִתַּן תּוֹרָה בְּשְׁלֵמוֹת, כְּשֶׁשְׁלִטוֹנוֹ עַל הַכֹּל.

אָמַר רַבֵּי שְׁמַעוֹן לְרַבֵּי אֶלְעָזָר בְּנוֹ, עַל זֶה כְּתוּב (תהלים טו) יוֹדוּךָ עַמִּים אֱלֹהִים יוֹדוּךָ עַמִּים כָּלֵם. בָּא רַבֵּי אֶלְעָזָר וְנִשְׁק יְדוֹ. בְּכָה רַבֵּי אַבָּא וְאָמַר, (שם קג) כְּרַחֵם אָב עַל בָּנִים. מִי יִרַחֵם עַל רַבֵּי אֶלְעָזָר וַיִּשְׁלִים דְּבָרָיו, חוּץ מֵאֲהַבַת מוֹרְנוּ? אֲשֶׁרִי חִלְקֵנוּ שְׁזַכֵּינוּ לְשִׁמְעַ דְּבָרִים אֵלּוֹ לְפָנָיו, שְׁלֹא נִבּוֹשׁ בָּהֶם לְעוֹלָם הַבָּא.

אָמַר רַבֵּי אַבָּא, הָרִי כֹהֵן אוֹן לֹא כְּתוּב בֵּיתוֹ, אֲבָל כֹּהֵן מִדִּינָא כְּתוּב. אָמַר לוֹ, הַכֹּל אֶחָד. בְּתַחֲלָה חֲמִיו שֶׁל יוֹסֵף נִקְרָא כֹהֵן אוֹן, וְאַחֲרַי כָּךְ חֲמִיו שֶׁל מִשָּׁה – כֹּהֵן מִדִּינָא. וְהַכֹּל סוּד אֶחָד. שֶׁהָרִי שְׁנֵי אֱלֹהִים, מִשָּׁה וַיּוֹסֵף, עוֹמְדִים בְּדִרְגָּה שֶׁל סוּד אֶחָד בְּסוּד הָאוֹת וַיּוֹ, שְׁנֵי וַיּוֹ"ם כְּאֶחָד. וּמַה שֶׁנֶּאֱמַר כֹּהֵן מִדִּינָא, סוּד זֶה אֲשֶׁת מִדִּינָים. (מִשָּׁה וַיּוֹסֵף בְּסוּד אֶחָד עוֹמְדִים, וְסוּד זֶה וַיּוֹ, שְׁנֵים כְּאֶחָד).

בעלי התבונה ועינים פקוחות לא יכולים לעמד בו. הוא קיום הכל. אותו הרשם הוא קטן, שלא נראה ולא התגלה. עומד ברצון לקים הכל. לקבל מה שמקבל ממה שאין בו רשם ולא רצון, שלא נראה. **אותו** הרשם רוצה לכסות את עצמו, ועושה אותו לעצמו להטמן בו היכל אחד. אותו היכל מוציא אותו מעצמו, ומותח אותו במתיחה גדולה ורבה לכל הצדדים, מכבד אותו בלבושי כבוד, ופותח לו חמשים שערים.

לפני ולפנים נטמן ונגנז אותו רשם. כיון שנגנז בו ונכנס לתוכו, מתמלא באור. מאותו האור נובעים אורות, וניצוצות יוצאים מאותם השערים, ומאירים הכל.

אותו היכל מכסה בשש יריעות. אותן שש יריעות הן חמש. לפני ולפנים אותן יריעות עומדת יריעה אחת רקומה, ובאותה היריעה מתכסה אותו ההיכל, ממנו משגיח ורואה הכל.

ההיכל הזה הוא פקיחת העינים שלא ינום. הוא משגיח תמיד להאיר למטה מתוך האור של אותו הרשם. אותה תבונה, חכמה נסתרת, רצון הרצונות, (בקשת הבקשות) היה גנוז וטמון, ולא התגלה, עומד ולא עומד, ברוך הוא מהמכוסה שבמכוסים ברוך הוא לעולם ולעולמי עד, אמן. (ע"כ התוספתא)

בא וראה, יתרו הוא שנתן עצה למשה על תקון הדינים, כך צריך. וסוד זה שהודה לו לקדוש ברוך הוא וסדר לפניו תקון הדינים, להראות מה שכתוב כי המשפט לאלהים הוא, ולא לצד האחר. והדינים נתנו לישראל, ולא לאחר, שכתוב חקיו ומשפטיו לישראל. ובא ראה, לא ינהג אדם קלון באחר, ודבר הדיוט דבר הוא, שהרי במשה כתוב וישמע משה לקול חתנו וגו'.

וישמע יתרו וגו'. פתח ואמר (תהלים יח) על בן אודך בגוים ה' ולשמך אזמרה. דוד המלך אמר את זה ברוח הקדש בשעה שראה שכבוד הקדוש ברוך הוא לא עולה בעליה ולא מתכבד בעולם, אלא מצד שאר העמים.

ואם תאמר, הרי הקדוש ברוך הוא לא מתכבד בעולם אלא משום ישראל - כך זה ודאי,

רבי אבא אמר, בכמה מקומות שנינו, שכל מה שעשה הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה - הכל אמת ומעשה אמת. ואין לה דבר בעולם שצריך אדם לדחותו ולנהג בו קלון, שהרי כלם מעשי אמת הם, והכל צריך בעולם.

שהרי פעם אחת היה רבי אלעזר הולך בדרך, והיה הולך עמו רבי חזקיה. ראו נחש אחד. קם רבי חזקיה להרג אותו. אמר לו רבי אלעזר, עזב אותו, אל תהרג אותו. אמר לו, והרי הוא דבר רע שהורג בני אדם. אמר לו לרבי חזקיה, והרי כתוב (קהלת י) אם ישף הנחש בלוא לחש. לא נושף הנחש את האדם עד שלוחשים לו מלמעלה ואומרים לו לה הרג את פלוני.

ולפעמים כמו שעשה זה, כך גם מציל את האדם מדברים אחרים, ועל ידו מרחיש הקדוש ברוך הוא נס לבני אדם, והכל תלוי ביד הקדוש ברוך הוא והכל מעשי ידיו. וצריך אותם העולם. ואם העולם לא היה צריך אותם, לא היה הקדוש ברוך הוא עושה אותם. ולכן לא צריך אדם לנהג בהם קלון בדברי העולם. בדבריו ומעשיו של הקדוש ברוך הוא על אחת כמה וכמה.

פתח ואמר, וירא אלהים את כל אשר עשה והנה טוב מאד. וירא אלהים - זה אלהים חיים. וירא - שהסתכל להאיר להם ולהשגיח עליהם. את כל אשר עשה - הכל בכלל אחד, מעלה ומטה. והנה טוב - זה צד הימין. מאד - זה צד השמאל. והרי פרשה, טוב - זה מלאך החיים. מאד - זה מלאך המות. והכל סוד אחד. סוד הוא לאותם שמתבוננים בסוד החכמה.

וירא אלהים את כל אשר עשה (בראשית א). בכל מעשה בראשית כתוב וירא אלהים כי טוב, וכאן - וירא אלהים את כל אשר עשה. אלהים למטה שולט על התחתונים, אלהים למעלה שולט על העליונים. זהו סוד של אלהים חיים, (דבר אחר, הכל הוא אלהים חיים) שמאיר ומדליק כל אותם מקורות עליונים ותחתונים, ומשם יוצאים כל אותם אורות להאיר.

תוספתא

במכסה שבמכסים נרשם רשם אחד שלא נראה ולא התגלה אותו רשם רשום ולא רשום.

לו, כְּדֵי שְׂאוֹתוֹ הֵצֵד יִדְבֵק אֵלָיו בְּשַׁעַה שְׁצָרֶיךָ אוֹתוֹ. בְּלַעַם נִדְבֵק בְּאוֹתָם כְּשָׁפִים, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאָר.

איוב, בָּרַב אוֹתוֹ הִפְחַד שְׁלוֹ, חָזַר בְּמִצְרִים לִפְחַד מִלִּפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּשֶׂרָאָה אוֹתָם גְּבוּרוֹת וְנָסִים שְׁעָשָׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִצְרַיִם. יָתְרוֹ לֹא חָזַר בְּכָל זֶה, עַד שֶׁיֵּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וְכָל אוֹתָם קִשְׁרִים וְהִצּוּרוֹת שֶׁקִּשְׁרוּ הַמִּצְרַיִם, לֹא הָיוּ כְּלוּם, וַיֵּצְאוּ. וְאַחַר שֶׁטִּבַּע אוֹתָם בָּיָם, אָז שָׁב וְחָזַר לַעֲבוּדַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בלעם לֹא שָׁב וְלֹא חָזַר, שֶׁטִּנַּפֵּת (שְׂצוּרַת) הֵצֵד הָאֲחֵר הָיָה דְבוּק בּוֹ, וְעַם כָּל זֶה הָיָה מִסְתַּכֵּל הַסְתַּכְלוֹת שֶׁל מֶרְחָק בְּתוֹךְ אוֹתָהּ טִנַּפֵּת (צוּרָה) וְהִדְבְּקוֹת לַצַּד הָאֲחֵר, שֶׁהָרִי בַצַּד הָאֲחֵר יֵשׁ אוֹר דְּקִיק אֶחָד שֶׁמְאִיר סְבִיבּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל א) וְנִגַּה לוֹ סְבִיב. וְזוֹ הַסְתַּכְלוֹת קִטְנָה (ועל זה) הָיָה מִסְתַּכֵּל מֶרְחָק, וְלֹא בְּכָל הַדְּבָרִים.

ובשתייה מִסְתַּכֵּל דְּבַר קָטָן מֵאוֹתוֹ הָאוֹר, זֶה הָיָה כְּמֵאֲחֵרֵי הַכֶּתֶל. אָמַר וְלֹא יָדַע מָה אָמַר. וְהָיָה מִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ הָאוֹר בְּסִתְיֵמוֹת הָעַיִן, וְהָעֵין מִתְגַּלְגֶּלֶת, וְרוֹאֶה הָאָדָם אוֹר סְתוּם וְלֹא רוֹאֶה. וְסוּד זֶה שֶׁתָּם הָעַיִן, וּפְרִשׁוּהָ שְׁתָּם - סְתוּם, וְהִכָּל אֶחָד.

שְׁהָרִי אֵין צַד אַחֵר שְׁאֵין בּוֹ אוֹר דְּקִיק קָטָן מֵצַד הַקְּדוּשָׁה, כְּמוֹ רַב הַחֲלוּמוֹת, שֶׁבָּרַב הַתְּבִין יֵשׁ גִּרְעִין אֶחָד שֶׁל חֲטָה, פֶּרֶט לַצּוּרוֹת הַדְּקִיקוֹת הִלְלוּ הַחֲצוּפוֹת שֶׁכָּלֵם יוֹתֵר טְמֵאוֹת, וּבָהֶם הָיָה בְּלַעַם יוֹדֵעַ.

אֲשֶׁר חִלְקוּ שֶׁל מִשָּׁה, שֶׁהוּא לְמַעְלָה בְּכָל הַקְּדוּשׁוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת, וְהַסְתַּכֵּל בָּמָה שֶׁלֹּא נִתְּנָה רְשׁוּת לְאָדָם אַחֵר בְּעוֹלָם לְהַסְתַּכֵּל. וְכִמוֹ שֶׁבְּלַעַם הָיָה רוֹאֶה אוֹר קָטָן דְּקִיק כְּמֵאֲחֵרֵי הַכֶּתֶל מִתּוֹךְ אוֹתוֹ הֵצֵד הָאֲחֵר, אֵף כֵּן מִשָּׁה מִתּוֹךְ אוֹר עֲלִיּוֹן גְּדוֹל וְרַב הָיָה רוֹאֶה לְמִטָּה כְּמֵאֲחֵרֵי הַכֶּתֶל חֲשֵׁךְ דְּקִיק אֶחָד שֶׁנֶּרְאָה לוֹ, וְלֹא בְּכָל זְמַן, כְּמוֹ שֶׁבְּלַעַם לֹא הָיָה מִסְתַּכֵּל בְּאוֹתוֹ אוֹר בְּכָל זְמַן.

אֲשֶׁרִי חִלְקוּ שֶׁל מִשָּׁה הַנִּבְיָא הַנְּאֻמָּן, מֵהַ כְּתוּב בּוֹ? (שמות ג) וַיֵּרָא מִלְּאֵךְ ה' אֵלָיו בְּלִבַּת אֵשׁ מִתּוֹךְ הַסִּנֵּה. הַסִּנֵּה הָיָה וְדַאי בְּתוֹךְ אוֹתָהּ קְדוּשָׁה, וְנִדְבֵק בּוֹ. שֶׁהִכָּל נִדְבֵק זֶה בְּזֶה, טְהוֹר וְטָמֵא. אֵין טְהוֹר אֶלֶּא מִתּוֹךְ טָמֵא.

שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל הֵם הַיְסוּד שֶׁל הַנֵּר לְהָאִיר, אֲבָל כְּשֶׁשָּׂאָר הָעַמִּים בָּאִים וּמוֹדִים לוֹ בְּשַׁעֲבוּד הַכְּבוֹד שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, אָז נוֹסֵף יְסוּד הַנֵּר וּמִתְחַזֵּק עַל כָּל מַעֲשָׂיו בְּחִבּוּר אֶחָד, וְשׁוֹלֵט הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבַדּוֹ מַעְלָה וּמַטָּה.

כְּמוֹ זֶה כָּל הָעוֹלָם, אֵימָה וְפַחַד נִפְלַע עֲלֵיהֶם מִלִּפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. פִּיּוֹן שֶׁבָּא יָתְרוֹ, שֶׁהוּא כְּמֹר עֲלִיּוֹן שֶׁל כָּל יָתֵר הָאֱלִילִים, אָז הִתְחַזַּק וְשָׁלַט כְּבוֹד הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַכָּל.

מִשׁוּם שֶׁכָּל הָעוֹלָם, כְּשֶׁשָּׁמְעוּ שִׁמְעָה גְבוּרָתוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, זָעוּ. וְכָלֵם הָיוּ מִסְתַּכְלִים בִּיתְרוֹ שֶׁהוּא חָכֵם וּמִמְנָה גְדוֹל שֶׁל כָּל אֱלִילֵי הָעוֹלָם. פִּיּוֹן שֶׁרָאוּ שֶׁהוּא בָּא וְעוֹבֵד לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְאָמַר עֲתָה יִדְעֵתִי כִּי גְדוֹל ה' מְכַל הָאֱלֹהִים, אָז כָּלֵם הִתְרַחֲקוּ מֵעֲבוּדוֹתֵיהֶם וַיִּדְעוּ שֶׁאֵין בָּהֶם מִמֶּשׁ, וְאָז הִתְכַבַּד כְּבוֹד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּכָל הַצְּדָדִים. וְלִכֵּן נִרְשְׁמָה פְרָשָׁה זוֹ בַּתּוֹרָה, וְרֵאשִׁית הַפְּרָשָׁה הָיָה בּוֹ, בִּיתְרוֹ.

יתרו הָיָה אֶחָד מִחֲכָמֵי פְרַעֲה. לְפָרַעֲה הָיוּ שְׁלֹשָׁה חֲכָמִים - אֶחָד יָתְרוֹ, וְאֶחָד אֵיּוֹב, וְאֶחָד בְּלַעַם. אֶחָד יָתְרוֹ - שֶׁלֹּא הֵיְתָה עֲבוּדָה וּמִמְנָה וְשִׁמְשׁ וְכוּכַב שֶׁשׁוֹלֵט עַל שְׁלִטוֹנוֹ שֶׁלֹּא הָיָה יוֹדֵעַ הָעֲבוּדָה שֶׁרָאוּהָ לוֹ וְאוֹתוֹ הַשְּׁמוּשׁ שְׁלוֹ. בְּלַעַם הָיָה מְכַשֵּׁף בְּכָל מִינֵי כְּשָׁפִים, בֵּין בְּמַעֲשֵׂה בֵּין בְּדַבּוּר.

איוב הָיָה פּוֹחַד בְּפַחַד, וּבְאוֹתוֹ פַּחַד הָיָה עֶקְרוֹ, מִשׁוּם שֶׁדְּבַר שֶׁלְמַעְלָה, בֵּין שֶׁל קְדוּשָׁה בֵּין שֶׁל הֵצֵד הָאֲחֵר, לֹא יְכוּל אָדָם לְמַשֵּׁךְ רוּחַ שֶׁלְמַעְלָה לְמִטָּה וְלִקְרַב אֵלָיו אֶלֶּא בְּפַחַד, וַיִּכּוֹן לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּפַחַד וּבְשִׁבְרוֹן הַלֵּב, וְאָז יִמְשִׁיךְ לְמִטָּה רוּחַ שֶׁלְמַעְלָה וְהִרְצוֹן שֶׁהִצְטַרֵּךְ.

ואם לֹא יֵשִׁים לְבוֹ וּרְצוֹנוֹ בְּפַחַד לְאוֹתוֹ הֵצֵד, לֹא יוּכַל לְהִדְבִּיק בּוֹ רְצוֹנוֹ, פֶּרֶט לְאוֹתָם הַצּוּרוֹת הַדְּקִיקוֹת, וְלֹא בְּכָלֵם, מִשׁוּם שֶׁיֵּשׁ בָּהֶם שְׁלִיטִים שְׁצָרִיכִים אֲלֵיהֶם אֵת רְצוֹן הַלֵּב וְהַפַּחַד. כָּל שֶׁכֵּן אוֹתָם דְּבָרִים עֲלִיוֹנִים שְׁצָרִיךְ אֵימָה וְפַחַד וְרְצוֹן יוֹתֵר.

יתרו הִצְטַרֵּךְ עֲבוּדָתוֹ שֶׁל אוֹתוֹ הֵצֵד תְּמִיד, בֵּין בְּזְמַן שְׁצָרִיךְ לוֹ לְאָדָם וּבֵין בְּזְמַן שֶׁלֹּא צָרִיךְ

יש להם ירידה, ומי שנדבק בקדוש ברוך הוא יש לו עליה.

אל הר ה' - זה אברהם, שכתוב (בראשית כב) אשר יאמר היום בהר ה' יראה, שהרי אברהם קרא לו הר. מה הר הפקר לכל מי שרוצה בעולם, אף מקום קדוש זה הפקר כנגד כל מי שרוצה בעולם. אל בית - זה יעקב, שקרא למקום זה בית, שכתוב (שם כח) אין זה כי אם בית אלהים.

דבר אחר הר ובית - אף על גב שהכל דרגה אחת, מעלה לזה מן זה. הר לשאר העמים, כשבאים להכניס תחת כנפיו. בית לישראל, להיות עמם כמו אשה לבעלה, בדיוור אחד בשמחה, ורובצת עליהם כאם על הבנים.

בא וראה מה כתוב כאן ביתרו, ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה וגו'. כיון שכתוב אל משה, למה כתוב אל המדבר? אלא העקר של הכל למה שהיה בא, אל המדבר. ומהו? הר האלהים, שזהו מקום לגרים להתגיר. ועל זה כתוב אל משה אל המדבר. למשה לגיר אותם ולהכניסם תחת כנפי השכינה. אל המדבר היו באים, שהוא הר האלהים, לעשות בהם נפשותם.

ולבן עומד אותו מקום בסוד של הר, שכל מי שרוצה זוכה בו. ונקרא גר צדק. והרי בארנו, גר - אף על גב שנדבק במקום קדוש עליון זה, כיון שעזב את עמו ואת אבותיו (ונדבק בכריתו), גר (צדק) נקרא, כמי ששם מדורו במקום שלא הכיר מקדם לבן.

רוא דרוין

ואתה תחזה מכל העם. זה ספר תולדות אדם. זה ספר מאותם ספרים נסתרים ועמקים (זה ספר מאותם נסתרים ועמקים). אמר רבי שמעון, הרמתי ידי בתפלה למי שברא את העולם, שאף על גב שבפסוק הזה גלו הראשונים נסתרות עליונים, יש להתבונן ולעין בסודות של ספר אדם הראשון שמשם נמשך ספרו הגנוז של שלמה המלך.

זה - שהכל תלוי בו. זה - עץ החיים. זה - ולא אחר שגלה. (מהו) זה - כמו שנאמר (שמות יב) החדש הזה לכם ראש חדשים. זה ניסן ולא אחר.

וסוד זה - (איוב יד) מי יתן טהור מטמא. קלפה ומח עולים זה בזה, וקלפה זו לא תזוז ולא תשבר עד הזמן שבו יקומו המתים מן העפר, אז תשבר הקלפה, ואור יאיר בעולם בלי סתר מתוך המח. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא.

ואת שני בניה. אמר רבי חייא, וכי בניה ולא בניו של משה? אלא משום שהיא השתדלה אחריהם בלי בעלה, קראה להם התורה בניה ולא בניו. אמר רבי יוסי, אף על גב שבני משה היו, דבר אמת בניה ודאי. רבי אלעזר אמר, הרי משה היה מזדוג במקום אחר קדוש עליון, ולא כבודו לקרא להם בניו. עכשו, אף על גב שבניו היו, משום כבוד אותו מקום שהזדוג בו, קרא להם כאן בניה, ואחר כך קרא להם בניו. מה הטעם? משום שאותה השעה שהגיעו, היה משה מדבר בשכינה. אחר שנפרד ויצא אל חמיו, אז כתוב ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו וגו'.

אמר רבי שמעון, אלעזר אלעזר, אני רואה שבפרשה הזו שאתה מתחיל את הדבר כראוי, אף הסיום לא כן. ודאי בשביל כבוד השכינה, הזדוגות העליונה שנזדוגה במשה, כתוב בניה. ואם תאמר, והרי כתוב ויבא יתרו חתן משה ובניו ואשתו אל משה? הכל הוא כלל אחד. ובניו - בניו של יתרו, שהרי לאחר שבא אליו משה, היו לו בנים.

וכך היה בייעקב, שכיון שבא אל לבן ושם בו את דיורו, היו לו בנים. אף כאן משה, כיון ששם דיורו ביתרו, היו ליתרו בנים, ואת כל ביתו הביא עמו להכניסם תחת כנפי השכינה. ויתרו אמר למשה, אני חתנך יתרו בא אליך ואשתך ושני בניה עמה. כתוב ושני בניה, ולא כתוב ושני בניה. (ויבא יתרו חתן משה ובניו) בנים היו לו ליתרו, שכתוב (שופטים א) ובני קיני חתן משה עלו מעיר התמרים. ובניו השאיר עם משה.

ויבא יתרו חתן משה. פתח ואמר, (ישעיה ב) והלכו עמים רבים ואמרו לכו ונעלה אל הר ה' וגו'. פסוק זה פרושהו בכמה מקומות. אבל עתידים שאר העמים ללכת ולכתת רגליהם להכניס תחת כנפי השכינה. לכו ונעלה - כל אלילי העולם

מַנִּין לנו? שְׁכָתוּב כִּי יִהְיֶה לָהֶם דְּבַר בָּא אֵלַי. בָּאִים אֵלַי לֹא כְתוּב, אֲלֵא בָּא אֵלַי. זוּ רוּחַ הַקֹּדֶשׁ שֶׁהִיְתָה בָּאָה אֵלָיו, וּבָהּ הָיָה יוֹדֵעַ. וְלֹא הַצְטָרַךְ לְכָל זֶה לְהִתְבּוֹנֵן וְלַעֲיֵן, אֲלֵא לְפִי שֶׁעָה הָיָה מִשֶּׁה יוֹדֵעַ. **כְּמוֹ** זֶה יִדַּע שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ, יִדַּע בְּכִסְאוֹ, שְׂרוּחַ הַקֹּדֶשׁ שָׂרְתָה עָלָיו. שְׁכָל מִי שֶׁקָּרַב לְכִסְאוֹ, פָּחַד וְאֵימָה נָפְלוּ עָלָיו, וּבֹו הָיָה דֵן דֵּין בְּלִי עֲדוּת, מִשּׁוּם שֶׁהַדְּיוּקְנָאוֹת הָיוּ בְּכִסְאוֹ, וְכָל מִי שֶׁקָּרַב בְּשִׁקָּר, אוֹתוֹ הַדְּיוּקָן מְכַשְׁפֵּשׁ, וְהָיָה שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ יוֹדֵעַ שֶׁבָּא בְּשִׁקָּר. לְכֵן אֵימַת הַכֹּסֵא הִיְתָה נּוֹפֶלֶת עַל הַכֵּל, וְכֹלָם נִמְצְאוּ צְדִיקִים לְפָנָיו.

מֶלֶךְ הַמְּשִׁיחַ בְּרִיחַ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם יא) וְהִרְיָחוּ בִּירְאֵת ה' וְלֹא לְמִרְאָה עֵינָיו יִשְׁפֹּט וְגו'. וְשִׁלְשַׁת אֱלֹהִים דָּנוּ אֶת הָעוֹלָם בְּלֹא עֲדִים וְהִתְרָאָה. שְׂאָר בְּנֵי הָעוֹלָם עַל פִּי עֲדִים, עַל מֵאֲמַר הַתּוֹרָה. חֲכָמִים שֶׁמְכִירִים בְּאוֹתָם דְּיוּקְנָאוֹת, עֲלֵיהֶם לְהַזְהִיר אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם וְלִתֵּת רְפוּאָה לְבְנֵי אָדָם וּלְרַפֵּא אֶת נַפְשָׁם. אֲשֶׁרֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֲשֶׁרֵיהֶם בְּעוֹלָם הַבָּא!

בַּחֲרֹשׁ הַשְּׁלִישִׁי לְצֵאת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'. שְׁשׁוּלֵט בּוֹ אוּרִיא"ל, מְמַנָּה גְדוֹל, וְשִׁלְשׁ מְאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ רַבּוּא מַחְנוֹת עִמּוֹ כַּחֲשִׁבוֹן יְמוֹת הַשָּׁנָה, וְלְכֹלָם יֵשׁ שְׁלֹשׁ מְאוֹת וְשִׁשִּׁים וְחָמֵשׁ מִפְתָּחוֹת שֶׁל אוֹרוֹת, מְאוֹתוֹ הָאוֹר שִׁיוּצָא מִתּוֹךְ הַחֲשֵׁמֶל הָעֲלִיּוֹן הַפְּנִימִי הַגָּנוּז וְהַנְּסֻתָר שְׁסוּדוֹת שֶׁל אוֹתִיוֹת קְדוּשׁוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ תְּלוּיִים בּוֹ.

וְהוּא סוּד שֶׁל אִישׁ תָּם, בְּעַל הַבַּיִת, אִישׁ הָאֱלֹהִים. תָּם – שֶׁשָּׁם סִיוִם וְקָשָׁר שֶׁל תְּפִלִּין. וַיַּעֲקֹב הָיָה אִישׁ תָּם, וּבְדְיוּקְנוֹ עוֹמֵד סוּד הַחֲשֵׁמֶל הַפְּנִימִי הָעֲלִיּוֹן הַטָּמִיר וְהַגָּנוּז. וְכָל הָאוֹרוֹת הַנְּסֻתָרִים הָעֲלִיּוֹנִים הוּא לּוֹקָח, וַיּוּצְאִים מִמֶּנּוּ, וְכָל הַמַּחְנוֹת לּוֹקָחִים אוֹתָם מִפְתָּחוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הָאוֹר שִׁיוּצָא מִתּוֹךְ הַחֲשֵׁמֶל.

וְאוֹתוֹ הָאוֹר כָּלוּל בְּשְׁנֵי אוֹרוֹת, וְהֵם אֶחָד. אוֹר רֵאשׁוֹן הוּא אוֹר לְבָן שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט בּוֹ הָעֵינַן, וְזֶהוּ הָאוֹר הַגָּנוּז לְצְדִיקִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תהלים צז) אוֹר זֶרַע לְצְדִיק וְגו'. אוֹר שְׁנִי הוּא אוֹר נּוֹצֵץ לוֹהֵט כְּצִבְעֵ אָדָם, וְנִכְלָלוּ שְׁנֵי אוֹרוֹת כְּאֶחָד וְהָיוּ אֶחָד.

וְהָאוּרִיא"ל הַמְּמַנָּה הַגְּדוֹל הַזֶּה וְכָל אוֹתָם מַחְנוֹת נוֹטָלִים אוֹתוֹ הָאוֹר, וּמִשּׁוּם שֶׁכָּלוּל

זֶה סֵפֶר – לְהִתְבּוֹנֵן וְלִגְלוֹת תּוֹלְדוֹת אָדָם, עֵץ שֶׁמְגַלֵּה תּוֹלְדוֹת אָדָם וְעוֹשֶׂה פְּרוּת לְהוּצִיא עוֹלָם. זֶה סֵפֶר – לְדַעַת חֲכָמָה נְסֻתָרָה וְעִמְקָה, שְׁנִמְסָרָה לְאָדָם הָרֵאשׁוֹן בְּדְיוּקָן שֶׁל בְּנֵי אָדָם. חֲכָמָה זֹו נִמְסָרָה לְשְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ, וַיִּרְשׁ אוֹתָהּ וְכָתַב בְּסֵפֶרוֹ.

לְמַדְנוֹ שֶׁמִּשֶּׁה הַתְּקַשָּׁה בְּזֶה, עַד שֶׁבָּאָה שְׁכִינָה וְלִמְדָה אוֹתוֹ, וְהִיא רָאָתָה וּבְחָרָה אֶת כָּל הָאֲנָשִׁים הִלְלוּ שְׁנֵרָאִים בְּפָרְצוֹף, וְשָׁם מִשֶּׁה לָמַד אֶת הַחֲכָמָה הַזֹּו וְנִכְנַס לְתוֹכָהּ. זֶהוּ שְׁכָתוּב וְאָתָה תַחְזֶה מִכָּל הָעָם. הַהוּא שְׁכָתוּב בּוֹ (תהלים קב) וְאָתָה הוּא וּשְׁנוֹתֶיךָ לֹא יִתְמוּ. (נחמיה ט) וְאָתָה מְחִיָּה אֶת כָּלָם. (תהלים ג) וְאָתָה ה' מִגֵּן בְּעַדִּי.

וְאָתָה תַחְזֶה, וְתִתְבּוֹנֵן בְּזֶה. אָתָה וְלֹא אַחֵר, לְדַעַת וְלְהִתְבּוֹנֵן בְּשִׁשִּׁים רַבּוּא. בְּשִׁשִּׁים צְדָדִים יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן. בְּדְיוּקְנָאוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם, וְלְדַעַת הַחֲכָמָה עַל בְּרִיָּה. וְאֵלֶּה הֵם בְּשַׁעַר, בְּעֵינִים, בַּחֲטָם, בְּשַׁפְּתַיִם, בְּפָנִים, בְּיָדַיִם, בְּאוֹתָם שְׂרֻטוּטֵי הַיָּדַיִם. וּבְשִׁשִּׁת הַצְּדָדִים הִלְלוּ כְּתוּב וְאָתָה תַחְזֶה.

עַד כָּאֵן כָּל אוֹתָם סוּדוֹת שֶׁל תּוֹלְדוֹת אָדָם, שֶׁהֵם תּוֹלְדוֹת שְׁנוּלְדוֹ בּוֹ מִזְמַן לְזְמַן כְּפִי דְרָכֵי הָאָדָם. אֲשֶׁרֵי חֲלָקָם שֶׁל אֱלוֹ שִׁיוּשְׁבִים לְפָנָי מוֹרְנוֹ וְזָכוּ לְשִׁמְעַ מִפִּי סוּדוֹת הַתּוֹרָה. אֲשֶׁרֵיהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה וְאֲשֶׁרֵיהֶם לְעוֹלָם הַבָּא! אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, אֲשֶׁרֵיכֶם הַחֲבָרִים שְׁכָל הַסּוּדוֹת לֹא נִסְתָּרוּ מִכֶּם, כְּמָה מְקוּמוֹת עֲלִיוֹנִים מְזַמְנִים לְכֶם לְעוֹלָם הַבָּא.

פָּתַח וְאָמַר, וְאָתָה תַחְזֶה מִכָּל הָעָם אֲנָשִׁי חֵיל יִרְאִי אֱלֹהִים אֲנָשִׁי אָמַת שְׁנָאִי בְּצַע. פְּסוּק זֶה פִּרְשׁוּהוּ. אֲבָל וְאָתָה תַחְזֶה, לֹא כְתוּב תְּבַחֵר אֲלֵא תַחְזֶה, לְפִי מִרְאָה הָעֵינַיִם. בְּמָה? בְּדְיוּקָן שֶׁל אָדָם בְּשִׁשִּׁת הַצְּדָדִים הִלְלוּ שֶׁאֲמַרְתֶּם, וְהַכֵּל בְּפִסּוּק הַזֶּה. וְאָתָה תַחְזֶה – אַחַת, בְּשַׁעַר. מִכָּל הָעָם – שְׁתַּיִם, בְּמַצָּח. אֲנָשִׁי חֵיל – שְׁלֹשׁ, בְּפָנִים. יִרְאִי אֱלֹהִים – אַרְבַּע, בְּעֵינַיִם. אֲנָשִׁי אָמַת – חָמֵשׁ, בְּשַׁפְּתַיִם. שְׁנָאִי בְּצַע – שֵׁשׁ, בְּיָדַיִם, בְּשְׂרֻטוּטֵיהֶם.

שְׂאֵלוֹ הֵם הַסִּימָנִים לְדַעַת בָּהֶם בְּנֵי אָדָם לְאוֹתָם שְׂרוּחַ הַחֲכָמָה שׁוֹרָה עֲלֵיהֶם. וְעַם כָּל זֶה, מִשֶּׁה לֹא הַצְטָרַךְ לָזֶה, אֲלֵא מָה כְּתוּב? וַיְבַחֵר מִשֶּׁה אֲנָשִׁי חֵיל מִכָּל יִשְׂרָאֵל, מִשּׁוּם שְׂרוּחַ הַקֹּדֶשׁ הִיְתָה בָּאָה אֵלָיו וּמוֹדֵיעָה לוֹ, וּבָהּ הָיוּ רוֹאִים הַכֵּל.

יהודה, כף אָמַר הַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה: בְּדָבָר זֶה תִּהְיֶה לִי שְׁלִיחַ נֶאֱמַן לְמִשָּׁךְ אֶת יִשְׂרָאֵל אַחֲרַי.

וּמִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים וַיִּקְרָא אֵלָיו ה' מִן הַהָר וַיֹּאמֶר. וּמִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים - לְמָקוֹם שְׁפָרוּשׁוֹת כְּנָפֵי הַשְּׂכִינָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם יח) וַיֵּט שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ וַיֹּאמֶר.

שְׁנֵינֵנוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כָּל זְמַן שֶׁחֲקִיקוֹת הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיזוֹן מְתִישְׁרוֹת בְּמָקוֹמָן, כָּל הָעוֹלָמוֹת בְּשִׂמְחָה וְכָל הַמַּעֲשִׂים מְתִישְׁרִים עַל קִיּוּמָם, (מִי כָּל הַמַּעֲשִׂים הַמְתִישְׁרִים עַל קִיּוּמָם) כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שְׁמוֹת ל"ד) אֶת מַעֲשֵׂה ה' כִּי נִוְרָא הוּא. מַה זֶה כִּי נִוְרָא הוּא? אָמַר רַבִּי אֲלֵעָזָר, שְׁלֵמוֹת הַכֹּל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים י') הָאֵל הַגָּדוֹל הַגְּבוּר וְהַנּוֹרָא. מַה זֶה וְהַנּוֹרָא? זֶה יַעֲקֹב. וְכַתּוּב (בְּרֵאשִׁית כ"ה) וַיַּעֲקֹב אִישׁ תָּם, כְּתָרְגוּמוֹ - אָדָם שָׁלֵם. שָׁלֵם בְּכֹל. כֵּן כָּל מַעֲשֵׂי הַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא שְׁלֵמִים בְּשִׁלְמוֹת בְּקִיּוּם שָׁלֵם.

שְׁנֵינֵנוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, יוֹם אֶחָד הֵייתִי עוֹמֵד לִפְנֵי רַבִּי יְהוּדָה הַזֶּקֶן וְשָׂאֲלֵתִי אוֹתוֹ עַל מַה שֶּׁכַּתּוּב (שם כ"ח) וַיִּירָא וַיֹּאמֶר מַה נִוְרָא וַיֹּאמֶר. מַה רָאָה שֶׁאָמַר שֶׁהוּא נִוְרָא? אָמַר לִי, רָאָה שְׁלֵמוֹת הָאָמוּנָה הַקְדוּשָׁה שֶׁהֵיטָה מְצוּיָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם כְּמוֹ שְׁלֵמְעֵלָה, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁמְצוּיָה שְׁלֵמוֹת נִקְרָא נִוְרָא. **אֲמַרְתִּי לוֹ**, אִם כֵּן, לְמַה תְּרַגְמוּ פֶּחַד וְלֹא שָׁלֵם? אָמַר לִי, אֵינִי פֶּחַד אֲלֵא בְּמָקוֹם שֶׁמְצוּיָה שְׁלֵמוֹת, וּבְכָל מְקוֹם שֶׁמְצוּיָה שְׁלֵמוֹת נִקְרָא נִוְרָא, שֶׁכַּתּוּב (תְּהִלִּים ל"ד) יִרְאוּ אֶת ה' קְדָשׁוֹ כִּי אֵינִי מַחְסוֹר לִירְאוֹ. מִמִּשְׁמַע שֶׁאָמַר כִּי אֵינִי מַחְסוֹר - בְּמָקוֹם שֶׁאֵינִי מַחְסוֹר מְצוּיָה שְׁלֵמוֹת.

שְׁנֵינֵנוּ, מִי עָלָה שָׁמַיִם וַיִּרְדּוּ - אָמַר רַבִּי יוֹסִי, זֶהוּ מִשָּׁה, שֶׁכַּתּוּב וּמִשָּׁה עָלָה אֶל הָאֱלֹהִים. מִי אָסַף רוּחַ בְּחַפְנָיו - זֶהוּ אֶהְרֹן, שֶׁכַּתּוּב (וַיִּקְרָא ט"ז) וּמִלֵּא חַפְנָיו קְטֹרֶת סַמִּים דְּקָה. מִי צָרַר מִיָּם בְּשִׁמְלָה - זֶה אֱלִיהוּ, שֶׁכַּתּוּב (מַלְכִים א' י"ז) אִם יִהְיֶה הַשָּׁנִים הָאֵלֶּה טַל וּמָטָר כִּי אִם לְפִי דְבָרֵי. מִי הִקִּים כָּל אֲפָסֵי אֶרֶץ - זֶהוּ אַבְרָהָם, שֶׁכַּתּוּב בּוֹ (בְּרֵאשִׁית ב') אֵלֶּה תוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ בְּהַבְרָאָם. אֵל תִּקְרִי בְּהַבְרָאָם, אֲלֵא בְּאַבְרָהָם.

הוּא שָׁנָה אֶת זֶה, וְהוּא אָמַר. מִי עָלָה שָׁמַיִם - זֶה הַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא, שֶׁכַּתּוּב בּוֹ (תְּהִלִּים מז) עָלָה

בְּשָׁנִים נִקְרָא תְּאוּמִי"ם. וְעַל זֶה שׁוֹלֵט בּוֹ אוֹתוֹ הַמְזַל שֶׁנִּקְרָא בְּסוּד שְׁלוֹ תְּאוּמִים, וּבּוֹ נִתְּנָה תוֹרָה, וּמִכָּאֵן נִמְשְׁכוֹת דְּרָגוֹת לְמִשָּׁה, עַד שְׁעוֹלִים בְּשִׁמּוֹת (לְהַנְהִיג) לְהָאִיר אֶת הָעוֹלָם.

לְכָל שְׂאֵר הַמְזוֹלוֹת אֵינִן לָהֶם פֶּה וְלִשׁוֹן, וְלִזְוֵה יֵשׁ פֶּה וְלִשׁוֹן כְּלוּלִים כְּאַחַד, וְעַל זֶה בְּתוֹרָה, (יְהוֹשֻׁעַ א') וְהִגִּיתָ בּוֹ יוֹמָם וְלַיְלָה כְּתוּב. יוֹמָם - כְּנֶגֶד לִשׁוֹן. לַיְלָה - כְּנֶגֶד פֶּה. וְהַכֹּל כְּלוּל כְּאַחַד, וּבְכָל עוֹלָה תְּאוּמִים.

תוּמִים כְּתוּב, וְעַל סוּד זֶה כְּתוּב תוּמִים, (בְּרֵאשִׁית כ"ה) וְהִנֵּה תוּמָם בְּבִטְנָה. אִם תֹּאמַר שֶׁבְּשִׁבִיל שְׁנִינָה הוּא אָמַר - לֹא כֵן, שֶׁהָרִי עָשׂוֹ לֹא עָלָה בְּסוּד זֶה. אֲלֵא בְּשִׁבִיל יַעֲקֹב הוּא אָמַר, וְשִׁבַּח זֶה שֶׁהָיָה בְּמַעֲיָה שֶׁל אוֹתָהּ הִצְדֵּקֶת מְשִׁבַּח הַכְּתוּב. וּמִשׁוּם שֶׁהָיָה שָׁם אוֹתוֹ רָשָׁע, הִסְתַּלַּק מִשָּׁם אֶלְפָּה.

וְהַכֹּל סוּד אֶחָד. יַעֲקֹב נָטַל בְּסוּד שְׁלוֹ שְׁנֵי חֲדָשִׁים - נִיִּסָּן וְאֲבִיב, וְהוּא נִכְלָל בְּסוּד שֶׁל סִינּוֹן שֶׁהוּא תְּאוּמִים. עָשׂוֹ נָטַל בְּסוּד שְׁלוֹ שְׁנֵי חֲדָשִׁים - תְּמוּזָה וְאָב, וְהוּא לֹא נִמְצָא וְנִאֲבָד, שֶׁהָרִי אֱלוֹהִים אֵינּוּ שְׁלוֹ, וְאֶפְלוֹ בְּאָב תִּשְׁעָה יָמִים הֵם שְׁלוֹ וְלֹא יוֹתֵר, וְנִאֲבָד וְלֹא נִמְצָא, וְאֵינּוּ בְּסוּד שֶׁל תְּאוּמִים, אֲלֵא נִפְרָד לְבַדּוֹ וְסָטָה לְצַד אַחַר בְּאֶפְסֵי וּשְׁמָמָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (תְּהִלִּים ט) הָאוֹיֵב תְּמוּ חֲרָבוֹת לְנִצָּח.

וּמִשׁוּם שֶׁיַּעֲקֹב הוּא תְּאוּמִים, נִתְּנָה תוֹרָה לְבָנָיו בְּחֲדָשׁ תְּאוּמִים, תוֹרָה שֶׁבְּכַתֵּב וְתוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה, בְּחֲדָשׁ הַשְּׁלִישִׁי, לְעַם הַשְּׁלִישִׁי, בְּדְרָגוֹת שְׁלִישִׁיּוֹת, תוֹרָה מְשֻׁלֶּשֶׁת - תוֹרָה נְבִיאִים וְכַתּוּבִים. וְהַכֹּל אֶחָד.

בְּחֲרָשׁ הַשְּׁלִישִׁי וַיֹּאמֶר. פְּרָשָׁה זֹו בְּפָסוּק זֶה פְּרָשׁוֹ אוֹתָהּ לְמַעְלָה. שָׁנָה רַבִּי חֲזִיָּא, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁהִגִּיעוּ יִשְׂרָאֵל לְהַר סִינַי, כִּנְסוּ אוֹתָם הַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא אֶת זֵרַע יִשְׂרָאֵל וְהִשְׁגִּיחַ בָּהֶם בְּכֹלָם, וְלֹא מִצָּא בְּכָל זֵרַע יִשְׂרָאֵל פְּסוּל, אֲלֵא כֹלָם זֵרַע קָדֵשׁ, כֹּלָם בְּנֵי אִמָּת.

בְּאוֹתוֹ זְמַן אָמַר הַקְדוּשׁ בְרוּךְ הוּא לְמִשָּׁה: עַכְשָׁו אֲנִי רוֹצֵה לְתַת תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מִשָּׁךְ אוֹתָם בְּאֵהָבָה שֶׁל אֲבוֹת, בְּאֵהָבָה שֶׁאֲנִי אוֹהֵב אוֹתָם וּבְאוֹתוֹת שֶׁעָשִׂיתִי לָהֶם, וְאַתָּה תִּהְיֶה לִי שְׁלִיחַ וְהִשְׁבַּח הַדְּבָרִים הַלְלוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי אָמַר רַבִּי

דעתו של מורי, שהרי סוד זה ידעתי. בין כך לא נזכר רבי ייסא, חלשה דעתו והלך לביתו. נרדם. הראו לו בחלום ספר אגדה אחד שהיה כתוב בו חכמה ותפארת במקדשו.

התעורר והלך אל רבי שמעון. נשק ידו ואמר, כך ראיתי בחלום. פעם אחרת ראיתי בחלום ספר אגדה אחד שהראו לפני, והיה כתוב בו חכמה ותפארת במקדשו, חכמה למעלה, תפארת למטה, במקדשו אליהם. וכך ראיתי בחלום פעם אחת וכך מצאתי בפי. אמר לו רבי שמעון, עד עכשו אתה תינוק להפנס בין קוצרי השדה, והרי הכל הראו לך. וזהו שכתוב מה שמו ומה שם בנו כי תדע. חכמה שמו, תפארת בנו.

ומשה עלה אל האלהים. אשרי חלקו של משה שזכה לכבוד זה שהתורה העידה בשבילו כף. (שנה רבי יהודה) בא וראה מה בין משה לשאר בני העולם. שאר בני העולם, כשעולים – עולים לעשר, עולים לגדלה, עולים למלכות. אבל במשה, כשעולה, מה כתוב? ומשה עלה אל האלהים. אשרי חלקו!

רבי יוסי אמר, מכאן אמרו החברים, הבא לטהר מסיעין אותו, שכתוב ומשה עלה אל האלהים. מה כתוב אחריו? ויקרא אליו ה'. שמי שרוצה להתקרב, מקרבים אותו.

ויקרא אליו מלאך ה' מן ההר לאמר פה תאמר לבית יעקב וגו'. רבי יצחק פתח, (תהלים סה) אשרי תבחר ותקרב ישכן חצריך. אשרי חלקו של אותו אדם שהקדוש ברוך הוא התרצה בו וקרבו אותו לשרות בתוך ההיכל הקדוש, שכל מי שהוא התרצה בו לעבודתו, רשום הוא מרשומים שלמעלה לדעת, שהרי הוא נבחר מלפני המלך הקדוש העליון לשרות במדורו, וכל מי שנמצא בו אותו הרשם, עובר בכל השערים שלמעלה ואין מוחה בידו.

רבי יהודה אמר, אשרי חלקו של משה, שעליו כתוב אשרי תבחר ותקרב, וכתוב (שמות ב) ומשה נגש אל הערפל, (שם כד) ונגש משה לבדו אל ה' והם לא יגשו. פה תאמר לבית יעקב – אלו הנקבות. ותגיד לבני ישראל – אלו הזכרים.

אלהים בתרועה. (מי עלה, תקון בסוד את האור. אמנם בתרועה. וירד, בסוד ויבדל. הבדילו לו אלהים בתרועה) מי אסף רוח בחפניו – זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב (איוב יב) אשר בידו נפש כל חי וגו'. מי צרר מים בשמלה – זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו (שם כו) צרר מים בעביו. מי הקים כל אפסי ארץ – זה הקדוש ברוך הוא, שכתוב בו (בראשית ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. עוד אמר, מי עלה שמים וירד וגו' – אלה אותם ארבעה קשרי העולם – אש, רוח, מים ועפר.

אמר רבי ייסא, נראים דברי רבי יוסי שלא מתקיימים. כשהגיעו הדברים הללו אל רבי שמעון, הניח ידו בראשו של רבי יוסי וברכו, ואמר, יפה אמרת וכך זה. אמר לו, מנין לך? אמר לו, כך למדתי מאבי שהיה אומר משמו של רב המנונא סבא.

יום אחד היה יושב רבי שמעון בשער של צפורי. אמר לו רבי ייסא, זה שאמר רבי יוסי מי עלה שמים וירד – פעם אחת אמר זה משה, אחר כך אמר זה הקדוש ברוך הוא, אחר כך אמר אלו ארבעה קשרים, אש רוח מים ועפר, וראיתי שמורנו ברכו?

אמר לו, ודאי שיפה אמר, וכך הוא, והכל דבר אחד, וכל הדברים התקיימו בקדוש ברוך הוא, וכלם עולים במשקל אחד. התרגש רבי ייסא בדברי רבי שמעון ואמר, ודאי כך זה, וכך למדנו משם מורנו בפעם אחרת. והכל יפה. (אלה תולדות השמים והארץ בהבראם, אל תקרי בהבראם אלא באברהם, שכתוב (תהלים פט) כי אמרתי עולם חסד יבנה. אבל)

אבל סוף הכתוב מהו אומר? שכתוב מה שמו ומה שם בנו כי תדע. מה שמו מילא, מה זה מה שם בנו? אמר לו, סוד הדבר הרי למדתי לרבי אלעזר בני. אמר לו, יאמר לו מורי, שהרי בחלומי שאלתי לפני מורי דבר זה, ואמר לי ושכחתי אותו. אמר לו, אם אמר – תזכר? אמר לו, ודאי, שהרי מה שלמדתי לפני מורי, יום זה נזכרתי.

סדר הלימוד ליום ח אדר [יום 156 בשנה]

אמר לו, סוד הדבר – הינו שכתוב (שמות ו) בני בכרי ישראל, וכתוב ישראל אשר בך אתפאר. ובסוד עליון, וזה נקרא בנו. אמר, תנוח

שְׁנֵינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, פַּעַם אַחַת הָיִיתִי הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ וְהָיָה עִמִּי רַבִּי חֲזִיא בְּנִי. עַד שֶׁהֵינּוּ הוֹלְכִים, מְצֵאתִי אִישׁ אֶחָד שֶׁהָיָה לוֹקֵט בַּשָּׂדֶה עֹשֵׁבִים לְרִפּוּאָה. קָרַבְתִּי אֵלָיו וְאָמַרְתִּי לוֹ: בֶּן אָדָם, כָּל הָאֲגָדוֹת הַקְּשׁוּרוֹת הִלְלוּ שֶׁל הָעֹשֵׁבִים לָמָּה? לֹא הָרִים רֵאשׁוּ וְלֹא אָמַר דְּבָר. חֲזַרְתִּי פַּעַם נוֹסֶפֶת וְאָמַרְתִּי אֵת זֶה – וְלֹא אָמַר דְּבָר. אָמַרְתִּי לְרַבִּי חֲזִיא בְּנִי: אוֹ שֶׁהָאִישׁ הַזֶּה אֲזַנּוּ אֲטוּמוֹת, אוֹ שׁוֹטָה, אוֹ חֶכֶם. יִשְׁבַּתִּי אֶצְלוֹ. אַחַר כֵּךְ לָקַט אוֹתָם עֹשֵׁבִים, וְאַחַז אוֹתָם וְכִסָּה עֲלֵיהֶם בַּעֲלֵי גִפְן.

אָמַר לָנוּ: אֲנִי רְאִיתִי שְׂאֵתָם יְהוּדִים, וְעַל הַיְהוּדִים אוֹמְרִים שֶׁהֵם חֶכְמִים. אִם לֹא הָיִיתִי חָס עֲלֵיכֶם, עִכְשָׁו תִּהְיוּ מְרַחֲקִים מִבְּנֵי אָדָם כְּמוֹ הַמְּצַרְעַת הַזֶּה שֶׁמְרַחֲקִים אוֹתוֹ מֵהַכָּל, שֶׁהָרִי אֲנִי רוֹאֶה שְׂרִיחַ שֶׁל עֹשֵׁב אֶחָד שֶׁהָיָה קְרוֹב אֵלֵיכֶם נִכְנָס בְּגוֹפְכֶם, וְתִהְיוּ מְרַחֲקִים שְׁלֹשָׁה יָמִים, אֲלֵא אֶכְלוּ שׁוּמֵי הַבָּר הִלְלוּ וְתִתְרַפְּאוּ.

אֲכַלְנוּ מֵהֶם, שֶׁהָיוּ מְצוּיִים שָׁם, וְנִרְדְּמָנוּ וְנִקְשַׁרְנוּ בַּזְעָה עַד זְמַן רַב. אַחַר כֵּךְ הִתְעוֹרְרָנוּ. אָמַר לָנוּ אוֹתוֹ הָאִישׁ: עִכְשָׁו אֲלֵהִיכֶם עִמָּכֶם שֶׁמְצַאֲתֶם אוֹתִי, שֶׁהָרִי רְפוּאָה גּוֹפְכֶם עַל יְדֵי נְשִׁלְמָה.

עַד שֶׁהֵינּוּ הוֹלְכִים, אָמַר לָנוּ: כָּל אָדָם צָרִיךְ לְדַבֵּר עִם אָדָם אַחַר כִּפֵּי דְרָכָיו. שֶׁהָרִי לְנִקְבָה כִּפֵּי דְרָכָה, לְאִישׁ כִּפֵּי דְרָכָיו, וְלַגָּבֵר שְׂבַגְבָּרִים כִּפֵּי דְרָכָיו. אָמַרְתִּי לְרַבִּי חֲזִיא בְּנִי, זֶהוּ שְׂכַתּוֹב כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב וְתִגִּיד לְבֵית יִשְׂרָאֵל. (כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב, בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂרָאוּי לָהֶם. וְתִגִּיד וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁלָם שְׂרָאוּי לָהֶם, שֶׁהָרִי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי דְרָגוֹת הֵם וּבְדִרְגָה אַחַת עוֹלָם, אֲלֵא יִשְׂרָאֵל שְׁלָמוֹת הַכָּל נִקְרָא).

אָמַר לָנוּ: רְאִיתֶם שֶׁלֹּא הִרְמַתִּי רֵאשִׁי וְלֹא דִבַּרְתִּי עִמָּכֶם, מִשּׁוּם שֶׁאֲבִי הָיָה חֶכֶם הָעֹשֵׁבִים מִכָּל בְּנֵי דוֹרוֹ, וְלִמְדַתִּי מֵאֲבִי דְרָכֵי כָּל הָעֹשֵׁבִים שְׂבָהֶם אֶמֶת, וְאֲנִי בְּכָל הַשָּׁנָה מְדוֹרֵי בֵּינֵיהֶם.

וְהָעֹשֵׁב הַזֶּה שְׂרָאִיתֶם שְׂכַסִּיתִי אוֹתוֹ בַּעֲלֵי הַגִּפְן הִלְלוּ – בְּבֵיתִי יֵשׁ מְקוֹם אֶחָד, וְהוּא לְצַד צְפוֹן, וּבְאוֹתוֹ מְקוֹם נְעוּץ רַחִים אֶחָד, וּמֵהָעֵינַן שֶׁל אוֹתוֹ רַחִים יוֹצֵא אִישׁ אֶחָד עִם שְׁנֵי רֵאשִׁים וְחָרֵב שְׁנוּנָה בִּידוֹ, וּבְכָל יוֹם הוּא מְצַעַר אוֹתָנוּ, וְאֲנִי לְקַטְטִי אֵת הָעֹשֵׁב הַזֶּה, וְלִכְוֹ אַחֲרַי וְתִרְאוּ אֵת כַּחוֹ

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, כֹּה תֹאמַר, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר כֹּה תִּבְרַכּוּ. וְכַתּוּב וַחֲסִידֶיךָ יִבְרַכּוּכָהּ, כְּלוֹמַר יִבְרַכּוּ כֹה. כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב – בְּאַמִּירָה, וְהֵינּוּ מְצַד הַדִּין. וְתִגִּיד לְבֵית יִשְׂרָאֵל – כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר (דְּבָרִים ד) וַיִּגֵּד לָכֶם אֵת בְּרִיתוֹ. וְכַתּוּב (שֵׁם כו) הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לְה' אֱלֹהֶיךָ. לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל – הַזְּכָרִים, שְׂבָאוּ מְצַד הַרְחָמִים.

אָמַר רַבִּי יַצְחָק, הוֹאִיל וּבִאֲנִי לְזֶה, מַה זֶה הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לְה' אֱלֹהֶיךָ? לְה' אֱלֹהֵינוּ הָיָה צָרִיךְ לְהִיטֵב! אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, וְכִי רַק בְּלִבְדוֹ הוּא, וְהָרִי כְּתוּב (שֵׁם ח) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ מְבִיאֶךָ אֶל אֶרֶץ טוֹבָה וְגו', (שֵׁם ט) אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לְךָ, (שֵׁם י) כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵשׁ אֶכְלָה הוּא, וְכֹלָם כֵּךְ?

אֲלֵא כֵּךְ שְׁנֵינוּ, כָּל הַדָּר בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דּוֹמָה כְּמִי שֵׁיֵשׁ לוֹ אֱלוֹהַּ, וְכָל הַדָּר בַּחוּצָה לְאֶרֶץ דּוֹמָה כְּמִי שֵׁאִין לוֹ אֱלוֹהַּ. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁהַזְרַע הַקְּדוֹשׁ עוֹלָה לְאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה, וְשָׁכִינָה יוֹשְׁבַת בְּמִקְוָמָה, וְזֶה בְּזֶה תְלוּי. וּמִשֶּׁה לֹא אָמַר אֱלֹהֶיךָ אֲלֵא לְאוֹתָם שֶׁהָיוּ עֲתִידִים לְהַפְּנִס לְאֶרֶץ הַקְּדוּשָׁה וְלִקְבַל פְּנֵי שְׁכִינָה. וּמָה שֶׁלֹּא אָמַר אֱלֹהֵינוּ, מִשּׁוּם שֶׁהָרִי מִשֶּׁה לֹא זָכָה לְהַפְּנִס לְאֶרֶץ, וְלָכֵן אֱלֹהֶיךָ וְדָאִי בְּכָל מְקוֹם, מִשּׁוּם שֶׁהֵם הָיוּ עֲתִידִים לְהַפְּנִס לְשָׁם.

אָמַר לוֹ, וְדָאִי כֵּךְ הוּא. אֲבָל כָּאֵן כְּתוּב (שֵׁם כו) וּבָאֵת אֶל הַכַּהֵן אֲשֶׁר יִהְיֶה בַּיָּמִים הָהֵם וְאָמַרְתָּ אֵלָיו הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לְה' אֱלֹהֶיךָ, וְהָרִי הֵם בְּאֶרֶץ שׁוֹרִים. מַה הַטַּעַם אֱלֹהֶיךָ וְלֹא אֱלֹהֵינוּ? אֲלֵא הֵם רָצוּ לְהִרְאוֹת וְלַהּוֹדוֹת שְׂבַגְלָל הַחֶסֶד הָעֲלִיּוֹן זָכוּ לְכָל זֶה וְשָׂרוּ בְּאֶרֶץ וְנִכְנָסִים לְאוֹתָהּ אֶרֶץ וְעָשָׂה עִמָּהֶם כָּל אוֹתָן טוֹבוֹת, וּמִשּׁוּם כֵּךְ הָיוּ אוֹמְרִים דְּבָרִים אֲלֵה לְכַהֵן (וְלֹא לְאָדָם אַחֵר), שְׂכַתּוֹב הַגְּדַתִּי הַיּוֹם לְה' אֱלֹהֶיךָ, (וְכֵךְ הוּא וְדָאִי) מִשּׁוּם שְׂבָא מְצַד הַחֶסֶד.

כֹּה תֹאמַר לְבֵית יַעֲקֹב – לְאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂרָאוּי לָהֶם. וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל – בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁלָם שְׂרָאוּי לָהֶם, שֶׁהָרִי יַעֲקֹב וְיִשְׂרָאֵל שְׁתֵּי דְרָגוֹת עָלוּ, וּבְדִרְגָה אַחַת עוֹלָם. אֲלֵא יִשְׂרָאֵל שְׁלָמוֹת הַכָּל נִקְרָא. וְתִגִּיד לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל, לְהִרְאוֹת חֶכְמָה וְלְדַבֵּר בְּרוּחַ חֶכְמָה טוֹב וְאֶמֶת שֶׁעָשָׂה לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂכַתּוֹב וַיִּגֵּד לָכֶם אֵת בְּרִיתוֹ.

הָאָדָם, הוּא נִטְהָר בְּאִזּוֹב. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׂיִתְעוֹרֵר כַּחוֹ שְׁלִמְעֵלָה שְׁנַפְקָד עָלָיו, שְׁהָרִי כְּשִׁמְתְעוֹרֵר אוֹתוֹ הַכַּח שְׁנַפְקָד עָלָיו, הוּא מְבַעַר רוּחַ הַטְּמֵאָה וְנִטְהָר הָאָדָם. וְעָלֶיךָ אָנִי אוֹמֵר, בְּרוּךְ הַרְחֵמְן שֶׁהֲצִילָךְ!

אַתֶּם רְאִיתֶם אֲשֶׁר עָשִׂיתִי לְמַצְרַיִם וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל כִּנְפֵי נְשָׂרִים. מָה זֶה כִּנְפֵי יִשְׂרָאֵל? אָמַר

רְבִי יְהוּדָה, בְּרַחֲמִים, שְׁכָתוֹב (דְּבָרִים ל"ב) כְּנֹשֶׁר יַעִיר קִנּוּ וְגו'. וְהֵינּוּ סוּד הַפְּתוּב שֶׁאָמַר רְבִי שְׁמַעוֹן, דְּרַךְ הַנֹּשֶׁר בְּשָׂמִים. מָה זֶה בְּשָׂמִים? בְּרַחֲמִים. מָה הַנֹּשֶׁר נִמְצָא בְּרַחֲמִים עַל בְּנֵי וְדִין לְאַחֲרִים – כֶּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִמְצָא בְּרַחֲמִים לְיִשְׂרָאֵל, וּבְדִין אֶל עַמִּים עוֹבְדֵי עַבּוּדַת פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת.

רְבִי אֶלְעָזָר הָיָה הוֹלֵךְ מִקְפּוֹטְקִיָּא לְלוּד, וְהָיָה הוֹלְכִים עִמּוֹ רְבִי יוֹסִי וְרְבִי חִיָּיא. קָמוּ בְּאוֹר, כְּשֶׁהָאִיר הַיּוֹם, וְהָיָה הוֹלְכִים. אָמַר רְבִי חִיָּיא, רְאִיתִי אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה שְׁכָתוֹב (יחזקאל א') וּפְנֵי אַרְיָה אֶל הַיָּמִין לְאַרְבַּעַתָּם וּפְנֵי שׁוֹר מִהַשְּׂמֹאל לְאַרְבַּעַתָּן וּפְנֵי נֶשֶׁר לְאַרְבַּעַתָּן. הָרִי אַרְיָה בְּיָמִין, שׁוֹר מִשְּׂמֹאל. נֶשֶׁר בְּאַיִזָּה מְקוֹם מְקוֹמוֹ?

אָמַר לוֹ רְבִי אֶלְעָזָר, בְּמְקוֹם (שִׁיעֻקָּב) שֶׁהַיּוֹנֵק שָׂרוּי. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׁנֹשֶׁר נִמְצָא בְּכָל – רַחֲמִים לְבָנָיו, וְדִין אֶל אַחֲרִים. כֶּף הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא – מוֹבִיל אֶת יִשְׂרָאֵל בְּרַחֲמִים, וּבְדִין אֶל אַחֲרִים, שְׁכָתוֹב וְאֲשָׂא אֶתְכֶם עַל כִּנְפֵי נְשָׂרִים, וְכָתוֹב כְּנֹשֶׁר יַעִיר קִנּוּ.

מִנִּין לָנוּ שְׁנֹשֶׁר נִקְרָא רַחֲמִים? שְׁכָתוֹב (מְשִׁלִּי ל) דְּרַךְ הַנֹּשֶׁר בְּשָׂמִים. בְּשָׂמִים מִמֶּשׁ. וְלָכֵן אַרְיָה לְיָמִין, שׁוֹר לְשְׂמֹאל, נֶשֶׁר בִּינֵיהֶם, וְאוֹחֵז אוֹתָם. אָדָם כּוֹלֵל אֶת כָּלָם, וְהַכֵּל נִכְלָלוּ בוֹ, שְׁכָתוֹב וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף דְּמוֹת כְּמֵרָאָה אָדָם עָלָיו מִלְמַעְלָה.

וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי וְגו'. רְבִי אֲבָא פָּתַח, (שִׁיר ח) אַחוֹת לָנוּ קִטְנָה וְשָׂדִים אֵין לָהּ מָה נַעֲשֶׂה לְאַחוֹתָנוּ בַיּוֹם שֶׁיִּדְבַּר בָּהּ. אַחוֹת לָנוּ קִטְנָה – זוֹ כְּנִסְתַּת יִשְׂרָאֵל שְׁנִקְרָאת אַחוֹת לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְשָׂדִים אֵין לָהּ – הֵינּוּ שְׁשָׁנִינוּ, בְּשַׁעֲהַ שְׁקָרְבוּ יִשְׂרָאֵל לְהַר סִינַי, לֹא הָיָה בָהֶם זְכוּיוֹת וּמַעֲשִׂים טוֹבִים לְהַגִּין עֲלֵיהֶם, שְׁכָתוֹב וְשָׂדִים אֵין לָהּ, שְׁהָרִי הֵם הַתְּקוּן וְהַיְפֵי שֶׁל הָאֲשָׁה, וְאֵין יְפֵי שֶׁל אִשָּׁה אֶלָּא הֵם. מָה

שֶׁל הָעֵשֶׂב הַזֶּה וּמָה שְׁאֵלוֹהָ הָעֲלִיּוֹן גְּלָהּ בְּעוֹלָם, וְאֵין מִי שִׁיּוֹדַע דְּרַכְיוֹ בְּכָל.

הַלְכְּנוּ אַחֲרָיו. עַד שֶׁהֵינּוּ הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, הַתְּכוּפָף לְנֶקֶב אֶחָד בְּעַפְרָא, וְשֵׁם מְאוֹתוֹ הָעֵשֶׂב בְּנֶקֶב. יֵצֵא נֶחֶשׁ אֶחָד וְרֹאשׁוֹ גָּדוֹל. לְקַח חֶבֶל (סוּדָר) אֶחָד וְקָשֶׁר אוֹתוֹ כְּמוֹ גְּדֵי אֶחָד. פָּחַדְנוּ. אָמַר לָנוּ: לְכוּ אַחֲרָי.

עַד שֶׁהִגַּעְנוּ לְבֵיתוֹ, רְאִינוּ אוֹתוֹ מְקוֹם בְּחֻשְׁכָּה אַחַר כְּתֹל אֶחָד. לְקַח נֵר אֶחָד וְהַדְּלִיק אֵשׁ סָבִיב אוֹתוֹ מְקוֹם הַרְחִים. אָמַר לָנוּ: מִמָּה שֶׁתִּרְאוּ – לֹא תִפְחָדוּ וְלֹא תִדְבְּרוּ דָבָר.

בֵּין כֶּף הַתִּיר אֶת הַנֶּחֶשׁ מִקְשָׁרָיו, וְכִתַּשׁ בְּמִכְתָּשֶׁת מְאוֹתוֹ הָעֵשֶׂב וְשֵׁם בְּרֹאשׁ הַנֶּחֶשׁ. נִכְנַס הַנֶּחֶשׁ בְּאוֹתוֹ עַיִן הַרְחִים, וְשְׁמַעְנוּ קוֹל שְׁכָל הַמְּקוֹם הַזֶּה עֲזוּעַ. רְצִינוּ לְצֵאתָ, אַחַז בְּיָדֵינוּ אוֹתוֹ הָאִישׁ וְאָמַר: אֵל תִּפְחָדוּ, קָרְבוּ אֵלַי.

בֵּין כֶּף יֵצֵא הַנֶּחֶשׁ שׁוֹתֵת דָּם. לְקַח אוֹתוֹ הָאִישׁ מְאוֹתוֹ הָעֵשֶׂב וְשֵׁם בְּרֹאשׁוֹ כְּבַתְחָלָה. נִכְנַס לְאוֹתוֹ עַיִן הַרְחִים. לְשַׁעֲהַ קִטְנָה רְאִינוּ שֶׁיֵּצֵא מְאוֹתוֹ הָעַיִן אִישׁ אֶחָד עִם שְׁנֵי רֵאשִׁים וְנֶחֶשׁ שָׂרוּי סָבִיב צְוָאוֹ. נִכְנַס לְאוֹתוֹ עַיִן הַרְחִים וְיֵצֵא שְׁלֹשׁ פְּעָמִים. וְהוּא אָמַר: זְקִיטָא זְקִיטָא (מִין שְׂרָן)! אוֹי לְאָמוּ שֶׁהוֹבִילָה אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ מְקוֹם!

בֵּין כֶּף נַעֲקֵר הַרְחִים מִמְּקוֹמוֹ, וְיֵצֵאוּ הָאִישׁ וְהַנֶּחֶשׁ, וְנִפְלוּ וּמֵתוּ שְׁנֵיהֶם. וְאָנוּ פָּחַדְנוּ מְאֹד. אָמַר לָנוּ אוֹתוֹ הָאִישׁ: זֶהוּ כַחוֹ שֶׁל אוֹתוֹ עֵשֶׂב שְׁאֵנִי לְקִטְטֵי לְפָנֶיכֶם, וְלָכֵן לֹא דְבַרְתִּי עִמְכֶם וְלֹא הִרְמַתִּי רֵאשִׁי בְּשַׁעֲהַ שְׁקָרְבַתֶּם אֵלַי.

אָמַר לָנוּ: אֵלוּ יָדְעוּ בְנֵי אָדָם חֲכָמָה, שְׁכָל מָה שְׁנִטַּע הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּאַרְץ וְכַח כָּל מָה שְׁנִמְצָא בְּעוֹלָם, יָדְעוּ אֶת כַּח רְבוּנָם בְּחֻכְמָתוֹ הַרְבֵּה. אֲבָל לֹא הִסְתִּיר הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חֲכָמָה זוֹ מִבְּנֵי אָדָם, אֶלָּא כְּדֵי שֶׁלֹּא יִסְטוּ מִדְּרַכְיוֹ וְלֹא יִבְטְחוּ בְּאוֹתָהּ חֲכָמָה וְיִשְׁכַּחוּ אוֹתוֹ.

בְּשַׁבָּאתִי וְאִמְרַתִּי אֶת הַדְּבָרִים הַלְלוּ לְפָנַי רְבִי שְׁמַעוֹן, אָמַר, וְדָאֵי שְׁחָכְם הָיָה. וּבֵא רְאָה, אֵין עֵשֶׂב וְעֵשֶׂב שְׁנוּלֵד בְּאַרְץ שֶׁלֹּא הָיְתָה בוֹ חֲכָמָה רְבָה וְכַחוֹ בְּשָׂמִים רַב. בֵּא וּרְאָה מִן הָאִזּוֹב, שְׁכָל מְקוֹם שְׂרָצָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְטִהַר אֶת

התחתון. באותה שעה כתוב בהיות הבקר. וכיון שעברו הכוכבים, נמצא הבקר. (כשהתעורר הבקר, דינים לא נמצאו).

אמר רבי יוסי, בהיות הבקר התחיל הקדוש ברוך הוא להתגלות בהר סיני. שנינו בהיות הבקר – כשהתעוררה זכותו של אברהם שכתוב בו (בראשית יט) וישכם אברהם בבקר.

ויהי קלת וברקים. אמר רבי אבא, קלת כתוב חסר. שני קולות שחזרו להיות אחד. זה יוצא מזה. רוח ממים, ומים מרוח. שנים שהם אחד, ואחד שהוא שנים.

אמר רבי יוסי, קלת אחד, והוא קול גדול חזק שאינו פוסק לעולמים, הוא שכתוב בו קול גדול ולא יסף, שהרי שאר הקולות פוסקים, ששנינו, בארבע תקופות בשנה הקול נפסק, ואז הדינים מתעוררים בעולם, וקול זה שכולל בו את שאר הקולות, לא נפסק לעולמים ולא עובר מקיום שלם והחזק שלו. שנינו, קול זה קול של הקולות, קול שכולל את כל שאר הקולות.

אמר רבי יהודה, אין קול אלא מצד רוח ומים ואש, ובקול (והכל) עושה קול, ונכלל זה בזה, ועל זה כתוב קלת וברקים. אמר רבי יוסי, הינו מה שכתוב (תהלים קלה) ברקים למטר עשה. שלהבת בעטרות, קשר של רחמים בחבה, שלא (שוקעת) מצויים.

שנינו, רבי יהודה אומר, בצד הגבורה נתנה התורה. אמר רבי יוסי, אם כן, היא היתה בצד שמאל? אמר לו, החזרה לימין, שכתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו, וכתוב ימינה ה' נאדרי בכח וגו'. מצאנו שמאל שהחזר לימין, וימין לשמאל. הרי גבורה לשמאל (לימין).

וענן כבד על ה' וגו' – ענן חזק ששקוע במקומו, שלא לוקח. וקל שפר חזק מאד – מתוך הענן החזק היה יוצא אותו הקול, כמו שנאמר (דברים ה) ויהי כשמעכם את הקול מתוך החשך.

אמר רבי יהודה, שלש חשכים היו, שכתוב חשך ענן וערפל. ואותו קול היה יוצא פנימי מכלם. אמר רבי יוסי, הפנימי של הכל היה, שבו כתוב קול גדול ולא יסף.

נעשה לאחותנו – מה יעשה ממנה בשעה שהקדוש ברוך הוא יתגלה בהר סיני לדבר את דברי התורה ותפרח מהם נשמתם.

אמר רבי יוסי, באותה שעה שקרבו ישראל להר סיני באותו לילה ונשלמו, שלשה ימים שלא הזדווגו לנשותיהם, באו מלאכים עליונים וקבלו את ישראל באחה. אותם מלאכים למעלה, וישראל מלאכים מלמטה. הם מקדשים את השם העליון למעלה, וישראל מקדשים את השם העליון למטה.

והתעטרו ישראל בשבעים כתרים באותו לילה, ומלאכים עליונים היו אומרים, אחות לנו קטנה ושדים אין לה, שאין בהם זכיות ומעשים טובים, מה נעשה לאחותנו? כלומר, מה כבוד וגדלה נעשה לאחותנו זו ביום שהקדוש ברוך הוא יתגלה בהר סיני לתת להם תורה?

(ויהי ביום השלישי). כתוב היו נכנים לשלשת ימים אל תגשו אל אשה, והינו ביום השלישי. רבי שמעון אמר, בשעה שרצה הקדוש ברוך הוא להתגלות בהר סיני, קרא הקדוש ברוך הוא לכל הפמליה שלו ואמר להם: עכשו ישראל תינוקות שאינם יודעים את הנהגותי, ואני רוצה להתגלות עליהם. אם אתגלה אליהם בכח הגבורה – לא יוכלו לסבל. אבל אתגלה עליהם ברחמים ויקבלו את הנהגותי. זהו שכתוב ויהי ביום השלישי. ביום השלישי ודאי, שהוא רחמים. מנין לנו? שכתוב (שמואל ב-כב) ויט שמים וירד.

ובזה התגלה הקדוש ברוך הוא לישראל. הקדים להם רחמים בתחלה, ואחר נתנה להם תורה מצד הגבורה. ביום השלישי, שפך ראוי להם, שבגלל כן נקראו ישראל.

בהיות הבקר, שכתוב (שם כג) בקר לא עבות. הרי אם היה עבות, אז נמצאת קדרות ולא התגלה חס"ד. ומתי מתגלה חס"ד? בבקר, כמו שנאמר (בראשית מד) הבקר אור. שכשמאיר הבקר, נמצא חס"ד בעולם והדינים עוברים. ובזמן שלא מאיר הבקר, הדינים עד אז לא עוברים, שכתוב (איוב לח) ברן יחד ככבי בקר ויריעו כל בני אלהים. כיון שעברו אותם כוכבים ומאיר השמש, באותה שעה כתוב בקר לא עבות, וחס"ד מתעורר בעולם

שִׁכְתוּב (ויקרא כה) וְהֵעֲבַרְתָּ שׁוֹפָר תְּרוּעָה בְּחֹדֶשׁ
הַשְּׁבַעִי בְּעֶשְׂוֹר לַחֹדֶשׁ בְּיוֹם הַכַּפָּרִים. בְּזֶה נִבְרָא
(נְקָרָא) שׁוֹפָר.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מַה שׁוֹפָר מוֹצִיא קוֹל, אֵשׁ רוּחַ
וּמִים (דִּין חֶסֶד וְרַחֲמִים), אֵף כָּאֵן הַכֹּל נִכְלָל
בְּזֶה, וּמִזֶּה יוֹצֵאִים הַקּוֹלוֹת הָאַחֲרִים.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, קוֹל שְׂיוּצָא מִשׁוֹפָר, שְׁמִשְׁמַע
שׁוֹפָר אֶחָד, וְקוֹל יוֹצֵא מִמֶּנּוּ, וְשׁוֹפָר
בְּקִיּוּמוֹ מְצוּי, וּמִשׁוּם כֶּךָ כְּתוּב קוֹל הַשֹּׁפָר.

רַבִּי יְהוּדָה אָמַר כֶּךָ, קוֹל הַשֹּׁפָר – הַשֹּׁפָר כְּתוּב
חֶסֶר, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (דְּנִיאֵל ו) שְׁפָר קָדָם דְּרִיּוּשׁ.
(שם ד) מַלְכֵי יִשְׂרָאֵל עָלָךְ. (שם ג) שְׁפָר קָדָמִי לְהַחֲזִיחַ.

רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, קוֹל הַשֹּׁפָר – מְקוּם שְׁקוֹל יוֹצֵא
מִמֶּנּוּ נִקְרָא שׁוֹפָר. עוֹד אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בֵּא
וּרְאֵה, קוֹל הַשֹּׁפָר – מְקוּם שֶׁל קוֹל, הֵינּוּ שְׁכַתוּב
(דְּבָרִים ח) כִּי עַל כָּל מוֹצֵא פִי ה' יִחְיֶה הָאָדָם. מַה
זֶה מוֹצֵא פִי ה' זֶה קוֹל (ס"ר שְׂיוּצָא מִשׁוֹפָר, וְזֶה קוֹל)
הַשׁוֹפָר, הוּא גְדוֹל מִכָּל שְׂאָר הַקּוֹלוֹת הַתַּחְתּוֹנִים
וְחִזְק מִכָּלם, שְׁכַתוּב וְקוֹל שְׁפָר חִזְק מְאֹד, וְעַל כָּל
שְׂאָר הַקּוֹלוֹת לֹא נֶאֱמַר חִזְק מְאֹד. (אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן)
בְּקוֹל הַשׁוֹפָר הַזֶּה הַכֹּל תְּלוּי, וְזֶהוּ שְׁנַקְרָא קוֹל
גְּדוֹל, שְׁכַתוּב קוֹל גְּדוֹל וְלֹא יִסָּף. וְנִקְרָא קוֹל
דְּמָמָה דְּקָה, אֹר הַמְּנֹרוֹת, שֶׁהוּא יָךְ וְדָקִיק וּמְזַכָּךְ
וּמְאִיר לְכָל.

דְּמָמָה, מַה זֶה דְּמָמָה? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, שְׁצָרִיךְ
אָדָם לְשַׁתֵּק מִמֶּנּוּ וּלְחַסֵּם אֶת פִּי, כְּמוֹ
שְׁנַאֲמַר (תְּהִלִּים לט) אֲמַרְתִּי אֲשַׁמְרָה דְּרַכִּי מִחַטּוֹא
בְּלִשׁוֹנִי אֲשַׁמְרָה לְפִי מִחַסּוֹם. דְּמָמָה הִיא שְׁתִּיקָה
שְׁלֹא נִשְׁמַעַת הַחוּצָה. וְיֵרָא הָעַם וְיִנְעוּ וְיַעֲמִדוּ
מִרְחָק, שְׂרָאוּ מַה שְׂרָאוּ. וְיִנְעוּ, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (יִשְׁעִיה)
(ו) וְיִנְעוּ אַמּוֹת הַסְּפִים מִקּוֹל הַקּוֹרָא.

שְׁנִינּוּ, מַה כְּתוּב בְּיַחְזָקָאֵל כְּשֶׁרָאָה גְבוּרוֹת
הַנְּהַגוֹת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכַתוּב
(יַחְזָקָאֵל א) וְנָרָא וְהִנֵּה רוּחַ סַעְרָה בָּאָה וְגו'. לָמָּה רוּחַ
סַעְרָה? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כְּדִי לְשַׁבֵּר אַרְבַּע מַלְכוּיֹת.
אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, שְׁנִינּוּ, רוּחַ גְּדוֹלָה שְׁמַתְעוֹרְרַת
בְּהַנְּהַגוֹת הַגְּבוּרָה שְׁלַמְעֵלָה בָּאָה מִן הַצִּפּוֹן. לֹא
כְּתוּב מִצִּפּוֹן אֶלָּא מִן הַצִּפּוֹן, מִן אוֹתוֹ הַצִּפּוֹן, אוֹתוֹ
שְׁנוּדַע לְמַעְלָה, אוֹתוֹ שְׁטָמִיר וְגַנּוּז לְמַעְלָה.

אָמַר רַבִּי אַבְא, כְּתוּב וְכָל הָעַם רְאִים אֶת הַקּוֹלוֹת.
רְאִים? שׁוֹמְעִים הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֶלָּא כֶּךָ
שְׁנִינּוּ, אוֹתָם קוֹלוֹת הָיוּ נִחְקָקִים בְּאוֹתוֹ חֲשָׁךְ וְעָנָן
וְעָרְפֶל וְנִרְאִים בָּהֶם כְּמוֹ שְׁנַרְאָה גּוֹף, וְרוֹאִים מַה
שְׁרוֹאִים, וְשׁוֹמְעִים מַה שְׁשׁוֹמְעִים מִתּוֹךְ אוֹתוֹ חֲשָׁךְ
וְעָרְפֶל וְעָנָן, וּמִתּוֹךְ אוֹתוֹ מְרָאָה שֶׁהָיוּ רוֹאִים, הָיוּ
מְאִירִים בְּאוֹר עֲלִיּוֹן, וְיִוְדָעִים מַה שְׁלֹא יָדְעוּ דוֹרוֹת
אַחֲרוֹנִים שְׁבָאוּ אַחֲרֵיהֶם.

וְכָלֵם הָיוּ רוֹאִים פְּנִים בְּפְנִים, זֶהוּ שְׁכַתוּב פְּנִים
בְּפְנִים דְּבַר ה' עִמָּכֶם. וּמַה הָיוּ רוֹאִים? שְׁנָה
רַבִּי יוֹסִי, מִהָאֹר שֶׁל אוֹתָם הַקּוֹלוֹת, שְׁלֹא הִיָּה קוֹל,
שְׁלֹא הִיָּה מְאִיר בְּאוֹר, שְׁמִסְתַּכְלִים בּוֹ כָּל הַגְּנָזִים,
וְכָל הַנְּסִתְרִים, וְכָל הַדּוֹרוֹת שְׁיִבְאוּ עַד מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ.
וּמִשׁוּם כֶּךָ כְּתוּב וְכָל הָעַם רְאִים אֶת הַקּוֹלוֹת. רְאִים
– רְאִיָּה מִמַּשׁ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, וְכָל הָעַם רְאִים, רְאִים – כְּמוֹ
שְׁאֲמַרְנוּ, שְׂרָאוּ מִהָאֹר שֶׁל אוֹתָם הַקּוֹלוֹת
מַה שְׁלֹא רָאוּ דוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים אַחֲרֵים. אֶת הַקּוֹלוֹת –
כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (יִשְׁעִיה ו) וְנָרָא אֶת ה'. וְנָרָא ה' לֹא
כְּתוּב, אֶלָּא אֶת ה'. אֵף כָּאֵן, וְכָל הָעַם רְאִים הַקּוֹלוֹת
לֹא נֶאֱמַר, אֶלָּא אֶת הַקּוֹלוֹת.

כְּמוֹ זֶה אֶת הַשְּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ. שְׁהָרִי הָאֲתִים
שְׁבַתְרוּהָ נִתְּנוּ כְּדִי לְהַסְתַּכֵּל בַּתּוֹרָה (בְּחֻמָּה).
כִּבְד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ. (מִשְׁלִי ג) כִּבְד אֶת ה' מִהַנּוֹךְ.
וְכָלֵם לְהַכְלִיל בָּהֶם דְּבַר אַחַר. אֵף כָּאֵן אֶת הַקּוֹלוֹת –
לְרַבּוֹת אוֹתוֹ קוֹל אַחַר לְמַטָּה, שְׁכּוֹנִס אוֹתָם אֲלִיו
מַה שְׂיוּצָא מֵהֶם, שְׁבּוּ רוֹאִים וּמִסְתַּכְלִים בְּחֻמָּה
עֲלִיוֹנָה כָּל הַגְּנָזִים הָעֲלִיּוֹנִים וְכָל הַסּוּדוֹת הַטְּמִירִים
וְנִסְתְּרִים, מַה שְׁלֹא הַתְּגַלָּה לְדוֹרוֹת אַחֲרוֹנִים שְׁבָאוּ
אַחֲרֵיהֶם וְלֹא לְדוֹרוֹת שְׁיִבְאוּ לְעוֹלָמִים עַד הַזְּמַן
שְׁיִבְא מְלַךְ הַמְּשִׁיחַ, שְׁכַתוּב כִּי עֵינַי בְּעֵינַי יִרְאוּ בְּשׁוּב
ה' צִיּוֹן.

וְאֶת הַלְּפִידִם – בְּתַחֲלָה בְּרָקִים, וְעַכְשָׁו לְפִידִים.
הַכֹּל אֶחָד. אֲבָל מִשְׁהַתְּקַנּוּ בְּתַקּוּנִים
לְהִרְאוֹת, נִקְרָאוּ כֶּךָ.

וְאֶת קוֹל הַשֹּׁפָר – שְׁנָה רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב (תְּהִלִּים סב)
אַחַת דְּבַר אֱלֹהִים שְׁתִּים זוֹ שְׁמַעְתִּי, כְּמוֹ
שְׁנַאֲמַר אֲנֹכִי, וְלֹא יְהִיָּה לָךְ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, קוֹל בְּשׁוֹפָר הִיָּה צָרִיךְ לְהִיּוֹת!
לָמָּה הַשֹּׁפָר? אֶלָּא אוֹתוֹ קוֹל שְׁנַקְרָא שׁוֹפָר,

הוא, ובכל מקום שישראל מתפזרים בגלות, הוא שרוי עמהם.

אמר רבי אלעזר, היה היה - שראה ולא ראה, שעומד באותם דברים ולא עומד. זהו שכתוב וארא כעין החשמל, ולא חשמל. אבל ישראל מה כתוב בהם? וכל העם ראים את הקולת. כל אחד ואחד ראה כראוי לו.

ששנינו, כל אחד ואחד היו עומדים שורות שורות, תחומים תחומים, וכמו שראוי להם ראו כל אחד ואחד.

השלמה מההשמטות (סימן א)

וכל העם ראים את הקולת ואת הלפידים (שמות כ). וכי רואים את הקולות? אלא וכל העם ראים את הקולת, אותם קולות שנאמר (תהילים כט) קול יי על המים אל הכבוד הרעים. קול יי בפתח. ואומר (ישעיה י) בכח ידי עשיתי. ואומר (שם מח) אף ידי יסדה ארץ. (תהילים כט) קול ה' בהדר. ואומר (שם קיא) הוד והדר פעלו וצדקתו. (שם כט) קול יי שבר ארזים, זה קשת שמשברת עצי ארזים ועצי ברזים. (שם) קול יי חצב להבות אש, זה שעושה שלום בין האש ובין המים, שחוצב כח האש ומונע אותו מללחך המים גם מונע מלכבותו. (שם) קול יי יחיל מדבר, שנאמר (שם יח) ועשה חסד למשיחו לדוד ולזרעו עד עולם. יותר מן המדבר. (שם כט) קול יי יחולל אילות ויחשף יערות ובהיכלו כלו אמר כבוד, שכתוב (שיר השירים ב) השבעתי אתכם בנות ירושלם בצבאות או באילות השדה. הא למדת שבשבע קולות נתנה התורה, ובכלם נגלה עליהם אדון העולם וראום, והינו שכתוב (שמות ב) וכל העם ראים את הקולת.

כתוב אחד אומר, (תהלים יח) ויט שמים וירד וערפל תחת רגליו. וכתוב אחד אומר, (שמות כ) כי מן השמים דברתי עמכם. הא כיצד? אשו הגדולה היתה בארץ שהוא קול אחד, ושאר קולות היו בשמים, שכתוב (דברים ד) מן השמים השמיעך את קולו ליסרך ועל הארץ הראך את אשו הגדולה ודבריו שמעת מתוך האש. ומהי גדולה? ומאלו היה יוצא דבור מתוך האש, שנאמר ודבריו שמעת מתוך האש.

ענן גדול ואש מתלקחת, שהיה אחוז בו (ולא אחוז, אחוז בצדדיו) ולא היה אחוז בצדו לעורר הדין, ששנינו, שלש פעמים ביום יונק אותו דין הקשה בממנים חקוקים מצד הגבורה. זהו שכתוב ואש מתלקחת, כדי לעורר בעולם.

ומה מבסם אותו? אותו שכתוב בו ונגה לו סביב. שאותו זהר שמקיף אותו מכל צדדיו מבסם אותו ומתקן אותו כדי שלא יהיה דין קשה ויוכלו בני אדם לסבל אותו.

ומתוכה כעין החשמל. שנינו, ומתוכה - ומתוכה. כעין החשמל - מה זה חשמל? אמר רבי יהודה, חיות אש מדברות.

ששנינו, אמר רבי יוסי, חשמל - מה שהיה לב לאש, שכתוב מתוך האש כעין החשמל. ולא החשמל מתוך האש, מתוך אש שהיא לתוך אש. כעין החשמל, שהיא אחר ארבע דרגות, שכתוב רוח סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת, ונגה לו סביב. ומתוכה כעין החשמל מתוך האש, אותו שכתוב בו ואש מתלקחת.

ששנינו, רבי יוסי בר רבי יהודה אמר, ראו ישראל כאן מה שלא ראה יחזקאל בן בוזי, וכלם נדבקו בחכמה עליונה נכבדה. חמש דרגות של קולות ראו ישראל בהר סיני, ובחמש הדרגות הללו נתנה תורה. דרגה חמישית הוא, שכתוב קול השפר. כנגדם ראה יחזקאל חמש דרגות שהן חוץ לאלה, שהם: רוח סערה, ענן גדול, ואש מתלקחת, ונגה לו סביב, כעין החשמל.

אמר רבי אלעזר, בישראל כתוב (דברים ה) פנים בפנים דבר ה' וגו'. ביחזקאל כתוב כעין, ודמות, כמי שרואה אחר כתלים רבים, כמי שרואה אדם אחר כתל. אמר רבי יהודה, מה שראו ישראל - לא ראה נביא אחר. כל שפן מה שראה משה שלא ראה נביא אחר (כל שפן אדם אחר). אשרי חלקו, שכתוב בו (שמות לד) ויהי שם עם ה', ולא במראה אחר, ככתוב (במדבר לד) ומראה ולא בחידות.

אמר רבי יוסי, בא וראה, כתוב היה היה דבר ה'. נבואה לשעתי היתה. רבי יהודה אומר, לקיום הוא בא, שהצטרף להיות בשביל ישראל, להודיע שהרי לא עזב אותם הקדוש ברוך

דְּרָגוֹת לְיָמִין, וְחֲמֵשׁ דְּרָגוֹת לְשְׂמָאל. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב (דברים כט) אַתֶּם נֹצְבִים הַיּוֹם כְּלַכֶּם לְפָנַי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְרַאשֵׁיכֶם שְׂבִטֵיכֶם זְקֵנֵיכֶם וְשֹׁטְרֵיכֶם כֹּל אִישׁ וְגו'. הַרִי חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת לְיָמִין. וְחֲמֵשׁ דְּרָגוֹת לְשְׂמָאל מֵה הֵן? הֵינוּ שְׁכַתּוֹב טַפְכֶם, נְשִׁיכֶם, וְגֵרְךָ אֲשֶׁר בְּקֶרֶב מַחְנֶיךָ, מַחֲטָב עֲצִיף, עַד שֶׁאֵב מִימֶיךָ. הַרִי חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת לְשְׂמָאל.

כָּל הַדְּרָגוֹת הַתְּתַקְּנוּ כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה. כְּנִגְדָם יִרְשׁוּ יִשְׂרָאֵל יִרְשֵׁת עוֹלָמִים, עֲשׂוּ אֲמִירוֹת, שְׁבִהֵן תְּלוּיּוֹת כָּל הַמְצוּוֹת וְכָל הַזְּכוּיּוֹת וְכָל יִרְשֵׁת נַחֲלָה, שֶׁהֵם הַחֶלֶק הַטוֹב שֶׁל יִשְׂרָאֵל.

שְׁנֵינּוּ, בְּאוֹתָהּ הַשְּׁעָה שֶׁהַתְּגַלָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי, הֵיוּ רוֹאִים כָּל יִשְׂרָאֵל כְּמִי שְׂרוּאָה אֹר בְּעֲשָׂשִׁית, וּמֵאוֹתוֹ אֹר הָיָה רוֹאֶה כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵה שְׁלֹא רָאָה יַחְזַקְאֵל הַנְּבִיא.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׂאוֹתֶם קוֹלוֹת עֲלִיּוֹנִים הַתְּגַלּוּ (נַחֲקוּ) בְּאֶחָד, כְּמוֹ שְׂאֲמַרְנוּ, שְׁכַתּוֹב וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת. אֲבָל בִּיחְזַקְאֵל, הַשְּׂכִינָה נִגְלָתָה בְּמַרְכְּבוֹתֶיהָ וְלֹא יוֹתֵר, וְהָיָה רוֹאֶה כְּמִי שְׂרוּאָה אַחֵר כְּתוּלִים רַבִּים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֲשֶׁרִי חֲלַקוּ שֶׁל מִשָּׁה, שְׁכַתּוֹב בּו וַיֵּרֵד ה' עַל הַר סִינַי וַיִּקְרָא ה' לְמִשָּׁה. אֲשֶׁרִי דוּרוּ, שְׁכַתּוֹב בּו וַיֵּרֵד ה' לְעֵינַי כָּל הָעָם עַל הַר סִינַי.

בֵּא וְרָאָה, כְּתוֹב מִימֵינוּ אֵשׁ דֵּת לְמוֹ, שֶׁהַרִי מִימֵין הַתְּגַלָּה מֵה שֶׁהַתְּגַלָּה. מֵה בֵּין זֶה לְזֶה? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כָּאֵן בְּסִינַי - רֹאשׁ וְגוּף הַמֶּלֶךְ, שְׁכַתּוֹב (שְׂמוּאֵל-ב כב) וַיֵּט שָׁמַיִם וַיֵּרֵד. וּבְמִקּוֹם שֵׁיִשׁ רֹאשׁ יֵשׁ גּוּף. אֲבָל בִּיחְזַקְאֵל כְּתוֹב וְתַהִי עָלָיו שֵׁם יַד ה', שֶׁהַתְּגַלָּתָה הֵיךְ וְלֹא הַגּוּף. וְשְׁנֵינּוּ, אֶפְלוּ בְּיַד, יַד ה' עֲלִיּוֹנָה, יַד ה' תַּחְתּוֹנָה.

בֵּא וְרָאָה, כְּתוֹב נִפְתַּחוּ הַשָּׁמַיִם וְרָאָה מְרֵאת אֱלֹהִים. מְרֵאת כְּתוֹב חֶסֶד, לְהִרְאוֹת שְׂבִשְׂבִיל הַשְּׂכִינָה זֶה נֶאֱמַר, שֶׁהַרִי וְרָאָה מְרֵאת חֶסֶד, מְרֵאת אֶחָד. אָמַר רַבִּי יִיסָא, וְכִי שְׂכִינָה לֹא הִכַּל? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, לֹא דוּמָה רֹאשׁ הַמֶּלֶךְ לְרַגְלֵי הַמֶּלֶךְ, אֵף עַל גַּב שֶׁהַכַּל נִמְצָא בְּגוּף הַמֶּלֶךְ.

בֵּא וְרָאָה, בִּישְׁעֵיהֶו כְּתוֹב (ישעיה ו) וְרָאָה אֶת ה'. בִּיחְזַקְאֵל כְּתוֹב וְרָאָה מְרֵאת אֱלֹהִים. כָּאֵן

וּמָה (שם) וְתִמּוֹנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוֹלָתִי קוֹל? כְּמוֹ שְׂאֲמַר לָהֶם מִשָּׁה לְיִשְׂרָאֵל (שם) כִּי לֹא רֹאִיתֶם כָּל תְּמוּנָה. תְּמוּנָה, וְלֹא כָּל תְּמוּנָה. מִשָּׁל לְמָה הַדְּבָר דוּמָה? לְמַלְךְ שֶׁהָיָה עוֹמֵד עַל עַבְדֵּיו מְעֻטָּף בְּכִסּוֹת לְבָנָה, לֹא דִי לְאִימַת הַמֶּלֶךְ שִׁיסְתַּכְּלוּ בְּלְבוּשָׁיו, וְעוֹד רְחוּק הָיָה הַמֶּלֶךְ וְשָׁמְעוּ קוֹלוֹ, יְכוּלִין לְרֹאוֹת גְּרוֹנוֹ? אֲמַרְתָּ לֹא. הַרִי לְמַדְתָּ שְׂרָאוֹ תְּמוּנָה וְלֹא כָּל תְּמוּנָה, וְהֵינוּ שְׁכַתּוֹב, וְתִמּוֹנָה אֵינְכֶם רוֹאִים זוֹלָתִי קוֹל. וְכַתּוֹב (שם) קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שֹׁמְעִים.

כְּתוֹב אֶחָד אוֹמֵר, וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֹת, וְכַתּוֹב אֶחָד אוֹמֵר קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שׁוֹמְעִים. הָא כִּיצַד? בְּתַחֲלָה רוֹאִים אֶת הַקּוֹלוֹת. וּמָה רָאוּ? שְׂבִעָה קוֹלוֹת שְׂאֲמַר דָּוִד, וְלִסּוּף שָׁמְעוּ הַדְּבָר יוֹצֵא מִבֵּין כָּלָם. וְהַרִי הֵם עֲשָׂרָה. שְׁחַכְמִים אָמְרוּ שְׁכָל הָאֲמִירוֹת כְּמַלְּה אַחַת, כֵּן כָּלָן כְּמַלְּה אַחַת נֶאֱמְרוּ. וְהֵיוּ שְׂבִעָה מֵאֲמָרוֹת בְּשְׂבִעָה קוֹלוֹת. וְעַל זֶה נֶאֱמַר, קוֹל דְּבָרִים אַתֶּם שֹׁמְעִים וְתִמּוּנָה אֵינְכֶם רֹאִים זוֹלָתִי קוֹל. הַרִי לְמַדְתָּ שְׁכָלָם כְּאֶחָד מִדְּבוּר אֶחָד נֶאֱמְרוּ. וּבְעֵבוּר שְׁלֹא יִטְעוּ יִשְׂרָאֵל לוֹמַר, אַחֲרִים יַעֲזוּרוּהוּ מִן הַמְּלָאכִים, אֵף קוֹלוֹ לְבַדּוֹ לֹא יוּכַל לְהִיּוֹת חֲזַק כָּל כָּף, בְּעֵבוּר כָּף חֲזוֹר וּכְלָלָם.

דְּבָר אַחֵר, שְׁלֹא יֹאמְרוּ הָעוֹלָם, הוֹאִיל וְהֵם עֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת לְעֲשָׂרָה מְלָאכִים, שְׁמָא לֹא יוּכְלוּ לְדַבֵּר עַל פִּה אֶחָד, כְּתוֹב בּו "אֲנֹכִי", וְכָלֵל כָּל הָעֲשָׂרָה. וּמָה הָעֲשָׂרָה מְלָכִים? שְׂבִעָה קוֹלוֹת וְשִׁלְשָׁה מֵאֲמָרִים. וּמָה אוֹמְרִים? שְׁכַתּוֹב (דברים כו) וַיִּי אֶמְרֶיךָ הַיּוֹם. וּמָהֶם הַשְּׁלִשָּׁה? שְׁכַתּוֹב (משלי ד) רֹאשִׁית חֲכָמָה קִנְיָה חֲכָמָה וּבְכָל קִנְיָנָה קִנְיָה בִּינָה. כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (איוב לב) וְנִשְׁמַת שְׂדֵי תְּבִינָם. נִשְׁמַתוֹ שֶׁל שְׂדֵי, הִיא תְּבִינָם. שְׁלִישִׁית מָה הִיְתָה? כְּמוֹ שְׂאֲמַר לוֹ אוֹתוֹ גְּבַר זֶקֶן לְאוֹתוֹ תִּינּוֹק, בְּמִפְּלֵא מִמֶּךָ אֵל תִּדְרֹשׁ וּבְמִכְסֵה מִמֶּךָ אֵל תַּחְקֹר. בְּמָה שֶׁהַרְשִׁיתִיךָ הַתְּבוּנָה, אֵין לָךְ עֶסֶק בְּנִסְתָּרוֹת.

שְׁנֵינּוּ, (משלי כה) כְּבֹד אֱלֹהִים הַסֵּתֵר דְּבָר. מָה הַדְּבָר, כְּמוֹ שְׁנֶאֱמַר (תהלים קיט) רֹאשׁ דְּבָרְךָ אָמַת. (משלי כה) וְכְבֹד מְלָכִים חֶקֶר דְּבָר. מָה הַדְּבָר? שְׁכַתּוֹב (שם) דְּבָר דְּבָר עַל אֶפְנָיו. אֵל תִּקְרֵי אֶפְנָיו, אֵלָא אוֹפְנָיו: (עַד כֵּאֵן מֵהַשְּׂמֻטוֹת)

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, רֹאשִׁי הָעָם לְכַדָּם, רֹאשִׁי הַשְּׂבִטִים לְכַדָּם. הַנְּקֻבוֹת לְכַדָּן. חֲמֵשׁ

מראת חסר, וכל שכן שכתוב במשה ולא בחידות, אלא כל דבר על בריו. אשרי הדור שהנביא הזה שרוי בתוכם.

אמר רבי יוסי ברבי יהודה, פנים בפנים ראו ישראל את זיו כבוד מלכם, (של רבונם) ולא היו בהם סומים וחגרים וקטעים וחרשים. סומים – משמע שכתוב וכל העם ראים. חגרים – שכתוב ויתיצבו בתחתית ההר. קטעים וחרשים – נעשה ונשמע. ולעתיד לבא כתוב (ישעיה לה) אז ידלג כאיל פסח ותרון לשון אלם.

וידבר אלהים את כל הדברים האלה לאמר. רבי יהודה פתח, (תהלים קו) מי ימלל גבורות ה' ישמיע כל תהלתו. בכמה דרכים העידה התורה באדם שלא יחטא לפני רבונו. בכמה דרכים נתנה לו עצה שלא יסטה מדרכיו ימין ושמאל. בכמה דרכים נתנה לו עצה איך ישוב לפני רבונו וימחל לו.

ושנינו, שש מאות ושלושה עשר מיני עצה נתנה תורה לאדם להיות שלם ברבונו, משום שרבונו רוצה להיטיב לו בעולם הזה ולעולם הבא, ויותר לעולם הבא, שהרי שנינו, כל מה שהשלים הקדוש ברוך הוא לאדם – מאותן טובות שזוכה בהם לעולם הבא השתלם בהם. מה הטעם? משום שהעולם הבא הוא של הקדוש ברוך הוא. (ואם תאמר שהעולם הזה אינו שלו אלא)

וכך שנינו, העולם הזה כנגד העולם הבא אינו אלא כפרוודור לטרקלין. (משום כך העולם הבא הוא של הקדוש ברוך הוא) וכשזוכה אותו הצדיק – בשלו הוא זוכה. ששנינו, כתוב (דברים ב) ונחלה לא יהיה לו בקרב אחיו. מה הטעם? משום שה' הוא נחלתו. אשרי חלקו מי שזוכה לחלק ירשה עליון זה. זוכה בה בעולם הזה, ובבית של העולם הזה. כך בעולם הבא ובבית העליון הקדוש, שכתוב (ישעיה נו) ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם. אשרי חלקו של אותו צדיק שמדורו עם המלך בביתו.

רבי שמעון אמר, אשרי חלקו של אותו צדיק שזוכה לזה, שכתוב (ישעיה נח) אז תתענג על ה'. לא כתוב עם ה', אלא על ה'. מה זה על ה'? מקום שעליונים ותחתונים נמשכים ממנו ותאבים

את, שם מראת. מה שראה זה – ראה זה. אשרי חלקו של משה, שלא היה נביא נאמן שלם כמותו.

וארא את ה', את דוקא. וארא מראת אלהים, מראת דוקא. ובדרגה אחת היו. אם כך, אז למה לא פרש ישעיה כל זה? אמר רבי יוסי, זה כלל וזה פרש. מה הטעם יחזקאל פרש את כל זה? אלא הכל הצטרף בשביל ישראל, שידעו את החבה שחבב אותם הקדוש ברוך הוא, ששכינתו ומרכבותיו באו לדור ביניהם בגלות.

אמר רבי חייא, בארץ כשדים? והרי כתוב (ישעיה כג) הן ארץ כשדים זה העם לא היה. למה התגלתה שם שכינה? אם תאמר בשביל ישראל – היה טוב שתשרה שכינה בתוכם ולא תתגלה. אלא כך שנינו, אם לא היה נגלית, לא היו יודעים.

וזה שהתגלתה, מה כתוב? על נהר כבר. על המים. במקום שלא נטמא ולא שורה טמאה. ואותו נהר היה אחד מארבעה נהרות שיוצאים מגן עדן, שכתוב על נהר כבר. מה זה כבר? שכבר היה במקום ששכינה שורה עליו, וכתוב ותהי עליו שם יד ה', שם ולא במקום אחר.

אמר רבי חייא, כתוב ומתוכה דמות ארבע חיות וזה מראיהן דמות אדם להנה. שנינו, בסוד עליון ארבע חיות יש שהן לפני ולפנים ההיכל הקדוש, והן ראשונות, העתיקים מהעתיק הקדוש, כלל השם העליון. ויחזקאל ראה דמות המרכבות העליונות, שהרי הוא ראה במקום שלא היה מאיר כל כך. שנינו, כמו שלמעלה יש למטה מהם, וכן בכל העולמות כלם אחוזים זה בזה וזה בזה.

ואם תאמר שהוא ראה יותר למעלה – שנינו, משה ראה באספקלריה שמאירה, וכל הנביאים לא ראו אלא מתוך אספקלריה שאינה מאירה, שכתוב וארא מראת אלהים. וכתוב (כמדבר יב) אם יהיה נביאכם ה' במראה אליו אתודע וגו' לא כן עבדי משה וגו', וכתוב פה אל פה אדבר בו.

אמר רבי יוסי, בא וראה שכל הנביאים כלם לגביו כנקה לגבי הזכר, שכתוב פה אל פה אדבר בו ומראה. ולשאר הנביאים (כתוב במראות, ולמשה – ה') במראה אליו אתודע, במראה ולא מראות. כל שכן יחזקאל, שאפלו מראה לא כתוב בו, אלא

שנאמר (דברים כג) וקטפת מלילת בידך. גבורת ה', שרבים הם ויוצאים מגבורה אחת. ושנינו, גבורה עליונה אחת, עטרת העטרות, מתעטרת, ויוצאים ממנה חמשים שערים, מהם ימינה ומהם שמאלה, וכל אחת נקראת גבורה, וכל אחת ואחת מתעטרת באורות של חקיקות גבוהות, וכלם נקראות גבורות ה'.

אמר רבי חייא, גבורת ה' חסר כתוב, שהרי כלם כלולים בזה. ישמיע כל תהלתו - זוהי שכנינת זיו כבוד הקדוש ברוך הוא, שכתוב ותהלתו מלאה הארץ.

אמר רבי שמעון, כתוב (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן וגו', שם האחד פישון וגו'. הרי אלה נקראים בשמות, וארבעה הללו מאותו נהר שיוצא הם נמשכים. מה שם אותו הנהר שיוצא? אמר רבי שמעון, שמו יובל, שכתוב (ירמיה יז) ועל יובל ישלח שרשיו, וכתוב ולא ימיש מעשות פרי. מה הטעם לא ימיש? משום שעל יובל ישלח שרשיו. ועל זה כתוב (ישעיה נח) וכמוצא מים אשר לא יכזבו מימיו. ומשום כך כתוב יצא, יוצא ואינו פוסק.

שנינו, אמר רבי שמעון, כתוב וידבר אליהם את כל הדברים וגו'. וידבר, כדי להכריז דברים. ששנינו, בשעה שהתגלה הקדוש ברוך הוא והתחיל לדבר, עליונים ותחתונים התחלחלו, ויצאו נשמותיהם של ישראל.

ושנינו, אותו דבור היה טס מלמעלה למטה, ונחלק בארבע רוחות העולם ועולה ויורד. כשעולה, נשאב מהרי אפרסמון זך, ונשאב באותו טל שלמעלה וסוכב סביב ישראל, ושבה בהם נשמתם, וסוכב ונחלק במקומו בלוחות אבן. וכן כל מלה ומלה.

אמר רבי שמעון, כל מלה ומלה היתה מלאה בכל אותם טעמים, בכל אותם דברי גזרות, שכר וענשים, סודות וסתרים כאוצר (פצנצנת) זה שמלא מן הכל.

ובשעה שהיה יוצא אותו הדבור, נראה אחד. וכשהיה נחלק במקומו, נראו באותו הדבור שבעים ענפים שנוכנסים לתוכה, וחמשים

לאותו מקום, שכתוב (תהלים קכא) מאין יבא עזרי. וכתוב (דניאל ז) ועד עתיק הימים מגיע ולפניו הקריבוהו. ותשוקת וענג הצדיקים להסתכל לאותו זיו, שכל זיו יוצא ממנו, וממנו נמשכים כל אותם הכתרים.

עוד אמר רבי שמעון, שנינו בפסוק זה אז תתענג על ה', בסוף הפסוק מה כתוב? והרכבתיך על במתי ארץ, על אותו מקום שנקרא במתי ארץ, הוא למעלה מהארץ הזו. ואותו מקום שנקרא במתי ארץ, הינו שמים, והינו שכתוב על במתי ארץ.

סדר הלימוד ליום ט אדר [יום 157 בשנה]

על ה' - אמר רבי אבא, לא כתוב אז תשב, אלא אז תתענג על ה', הינו שמים, שכתוב (תהלים נז) רומה על השמים אלהים. והרכבתיך על במתי ארץ, הינו ארץ החיים, ממשמע שכתוב על במתי להכליל ציון וירושלים שנקראו במתי ארץ, והינו שמים שלמעלה וארץ שלמעלה. והדבר שאמר רבי שמעון כך הוא, והכל אחד, שכתוב ועד עתיק הימים מגיע וגו', וכל הדברים הללו עולים למקום אחד.

אמר רבי אבא לרבי שמעון, יאמר לי מורי, פסוק זה כלו במה בארנו אותו, שכתוב אז תתענג על ה' והרכבתיך על במתי ארץ והאכלתיך נחלת יעקב אביך? אמר לו, הרי הכל נאמר כבר, שתפנוק ועדון על ה' כתוב, מקום שהוא למעלה, וכתוב ועד עתיק הימים מגיע. על במתי ארץ, כמו שנתבאר.

והאכלתיך נחלת יעקב אביך, כמו שכתוב (בראשית כז) ויתן לך האלהים מטל השמים וגו', והינו נחלת יעקב. והברכה שברך יצחק את יעקב, על השמים הללו הוא אמר, וברכו בברכה, שעתידים בני יעקב, להחיות באותו טל לעתיד לבא, שכתוב ויתן לך האלהים, לך ולא לאחר. מטל השמים, שבו עתידים המתים להחיות לעתיד לבא. שיוצא מהעתיק לזעיר אנפין ושורה בשמים הללו. התבונן רבי אבא ואמר, עכשו נשמע הכל, ונמצאת ברכת יצחק עליונה ממה שחשבת.

שנינו, מי ימלל גבורת ה'. מי ימלל? מי ידבר הנה צריך להיות! אמר רבי חייא, כמו

וְשִׁנְיָנוּ, אָמַר הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאַבְרָהָם, כָּל זְמַן שִׁבְנִיף יִשְׁתַּדְּלוּ בַתּוֹרָה, הֵם יִנְצְלוּ מֵאֵלֶּה, וְאִם לֹא – הֲרִי אֵשׁ הַגִּיהֶנֶם תִּשְׁלַט בָּהֶם וְיִשְׁתַּעַבְדוּ בֵּין הָעַמִּים. אָמַר לוֹ, בְּשֵׁנֵי קְשָׁרִים לֹא יִקוּמוּ הַדְּבָרִים, אֲלֵא אִם נוּחַ לִפְנֵיךָ – שִׁינְצְלוּ מֵאֵשׁ הַגִּיהֶנֶם, וְיִשְׁתַּעַבְדוּ בֵּין הָעַמִּים עַד שִׁיִּשׁוּבוּ אֵלֶיךָ. אָמַר לוֹ, יִפֶּה זֶה וְדַאי. זֶהוּ שִׁכְתוּב (דְּבָרִים ל"ב) אִם לֹא כִי צוּרִם מְכָרָם. מִיֵּהוּ צוּרִם? זֶהוּ אַבְרָהָם, שִׁכְתוּב (יִרְמִיָּה ג') הַבֵּיטוּ אֶל צוּר חֲצַבְתֶּם. וְהִ' הַסְּגִירָם – זֶה הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁהִסְכִּים עַל יְדוֹ.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִיּוֹם שִׁיַּצְאוּ יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם עַד הַיּוֹם שֶׁנִּתְּנָה בּוֹ תּוֹרָה הָיוּ חֲמִשִּׁים יוֹם, מָה הִטְעַם? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִשּׁוּם אוֹתָן שְׁנוֹת הַיּוֹבֵל, שִׁכְתוּב (וַיִּקְרָא כ"ה) וְקִדְשְׁתֶּם אֶת שְׁנַת הַחֲמִשִּׁים שָׁנָה. **וְשִׁנְיָנוּ**, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אוֹתוֹ הַיּוֹבֵל הוֹצִיא אֶת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם. וְאִם תֹּאמְרוּ שִׁיּוֹבֵל מִמֶּשׁ, אֲלֵא מִצַּד הַיּוֹבֵל זֶה הָיָה, וּמִצַּד הַיּוֹבֵל הַתְּעוֹרֵר דִּין עַל הַמִּצְרַיִם, וְלִכֵּן חֲמִשִּׁים אֵלֶּה הָיוּ שָׁל הַיּוֹבֵל.

וְשִׁנְיָנוּ, כִּנְגַד זֶה חֲמִשִּׁים פְּעָמִים נֹאמַר וְנִזְכָּר בַּתּוֹרָה הַנְּהַגוֹת מִצְרַיִם, וְכֻלָּם הֵם שְׁבָחִים: אֲשֶׁר הוֹצֵאתִיךָ וַיִּצְאָךָ. כִּי בְיַד חֲזָקָה הוֹצִיאָךָ. וְכֻלָּם הַפְּעָמִים הֵם חֲמִשִּׁים, וְלֹא יוֹתֵר. מִשּׁוּם שֶׁהִכֵּל הַתְּעַטֵּר בַּיּוֹבֵל. וּמִצַּד הַיּוֹבֵל הַכֹּל בָּא. וְלִכֵּן תּוֹרָה שֶׁבָּאָה מִגְּבוּרָה הַתְּעַטֵּרָה בַּיּוֹבֵל, שִׁכְתוּב (דְּבָרִים ל"ג) כִּי מִיַּמִּינוּ אֵשׁ דָּת לָמוֹ. וְשִׁנְיָנוּ, חֲמִשָּׁה קוֹלוֹת הָיוּ, וְכֻלָּם נִרְאוּ בָהֶם וְנִכְלְלוּ בָהֶם וְהַתְּעַטְרוּ בָּזֶה.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁקָּבְלוּ יִשְׂרָאֵל תּוֹרָה, הַיּוֹבֵל הָיָה עֵטֶר בְּעֵטְרוֹתָיו אֶת הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּמִלְךָ שֶׁהַתְּעַטֵּר בְּתוֹךְ חֵילוֹ, שִׁכְתוּב (שִׁיר ג') צִאֲנִיָּה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְךָ שְׁלֵמָה בְּעֵטְרָה שֶׁעֵטְרָה לוֹ אָמוֹ. מִי זֶה אָמוֹ? זֶה הַיּוֹבֵל, וְהַיּוֹבֵל הַתְּעַטֵּר בְּשִׁמְחָה בְּאַהֲבָה בְּשִׁלְמוֹת, שִׁכְתוּב (תְּהִלִּים קי"ג) אִם הַבְּנִים שִׁמְחָה. מִי זֶה אִם הַבְּנִים? אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, זֶה הַיּוֹבֵל.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, עַל זֶה כְּתוּב (מְשִׁלִּי כ"ג) יִשְׁמַח אָבִיךָ וְאִמְךָ וְתִגַּל יוֹלְדֶיךָ. מִי זֶה אָבִיךָ וְאִמְךָ? אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹךְ בְּסִפְרָא דְצְנִיעוּתָא, שִׁכְתוּב עֲרוֹת אָבִיךָ וְעֲרוֹת אִמְךָ לֹא תִגְלֶה. אוֹי לְמִי שֶׁמִּגְלָה עֲרוֹתָם.

כְּתָרִים חָסַר אֶחָד מִצַּד זֶה, וְחֲמִשִּׁים חָסַר אֶחָד מִצַּד הָאֲחֵר, כְּמוֹ הַפְּטִישׁ הַזֶּה בְּזְמַן שֶׁהוּא מִכָּה בְּסֻלְעַ, כְּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (יִרְמִיָּה כ"ג) וְכִפְטִישׁ יִפּוּצֵץ סֻלְעַ. וְהָיוּ כָּל יִשְׂרָאֵל רוֹאִים עֵינַי בְּעֵינַי וְהָיוּ שְׂמֵחִים.

וְכָל הַדּוֹרוֹת הָאֲחֵרוֹנִים הִזְדַּמְּנוּ לְשֵׁם, וְכֻלָּם קָבְלוּ תּוֹרָה בְּהַר סִינַי, שִׁכְתוּב (דְּבָרִים כ"ט) כִּי אֵת אֲשֶׁר יִשְׁנוּ פֶה וְגו' וְאֵת אֲשֶׁר אֵינְנוּ פֶה עִמָּנוּ הַיּוֹם. וְכֻלָּם כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּ לוֹ, וְכֻלָּם רוֹאִים וּמִקְבָּלִים דְּבָרִים.

אֱלֹהִים – זֶה גְבוּרָה. אֵת – שֶׁנִּכְלָל בַּיּוֹמִין, כְּמוֹ שֶׁשִּׁנְיָנוּ אֵת הַשָּׁמַיִם שֶׁהוּא יוֹמִין, וְאֵת הָאָרֶץ שֶׁהוּא שְׁמַאל, שִׁכְתוּב (ישעיה מח) אֵף יְדֵי יְסֻדָּה אָרֶץ וַיְמִינִי טַפְחָה שָׁמַיִם. וַיּוֹמִין זֶה הוּא אֵת. כָּל – לְכָלֵל אֵת כָּל שְׂאֵר הַכְּתָרִים. הַדְּבָרִים – מִתְקַשְּׁרִים זֶה בְּזֶה. הָאֵלֶּה – כָּל אוֹתָם טְעָמִים, כָּל אוֹתָם סוּדוֹת, כָּל אוֹתָם סִתְרִים, גְּזוֹרוֹת וְעֲנָשִׁים.

לְאָמַר – לְהִיּוֹת יִרְשָׁה לְכָל, שִׁכְתוּב (דְּבָרִים ל"ג) תּוֹרָה צִוָּה לָנוּ מֹשֶׁה מוֹרְשָׁה וְגו'. שְׁאֵם תֹּאמְרוּ, לְגִלּוֹת מָה שֶׁלֹּא הַצְּטָרֶךְ לְגִלּוֹת לְכָל אָדָם – כְּתוּב אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ. כְּמוֹ שֶׁאֲנִי טְמִיר וְנִסְתָּר, כִּי הָיוּ הַדְּבָרִים הַלְלוּ טְמִירִים וְנִסְתָּרִים בְּלִבְךָ.

דְּבָר אַחֵר וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים – אֶחָד. אֵת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה לְאָמַר – הֲרִי חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת אַחֲרוֹת. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, וַיְדַבֵּר אֱלֹהִים – גְּבוּרָה. אֵת – יוֹמִין. כָּל – זֶה וְזֶה (הָאֵלֶּה – אוֹתָם שֶׁנִּתְּגַלוּ, שִׁכְתוּב וְכָל הָעַם רֹאִים אֵת הַקּוֹלוֹת. דְּבָר אַחֵר, כָּל –). אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לְכָלֵל אֵת אַבְרָהָם, שִׁכְתוּב וְה' בֵּרַךְ אֶת אַבְרָהָם בְּכָל.

הַדְּבָרִים – לְכָלֵל שְׂאֵר הַכְּתָרִים הַמְּכַסִּים. הָאֵלֶּה – אֵלֹו שֶׁהַתְּגַלוּ, וְכְתוּב וְכָל הָעַם רֹאִים אֵת הַקּוֹלוֹת. לְאָמַר – זֶהוּ שִׁכְתוּב (מְשִׁלִּי י"ב) אֲשֶׁת חֵיל עֵטְרָת בְּעֵלָה. וְכְתוּב (יִרְמִיָּה ג') לְאָמַר הֵן יִשְׁלַח אִישׁ אֶת אִשְׁתּוֹ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, לְמָה נִתְּנָה תּוֹרָה בְּאֵשׁ וְחֲשִׁכָה, שִׁכְתוּב וְהָהָר בְּעַר בְּאֵשׁ עַד לֵב הַשָּׁמַיִם חֲשָׁךְ עָנָן וְעֲרַפָּל. שֶׁכָּל מִי שֶׁיִּשְׁתַּדֵּל בַּתּוֹרָה, יִנְצַל מֵאֵשׁ אַחֲרֵת שֶׁל הַגִּיהֶנֶם וּמִהַחֲשָׁךְ שֶׁמִּחְשִׁיכִים כָּל שְׂאֵר הָעַמִּים לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁבְּזָכוֹת אַבְרָהָם נִצְלוּ יִשְׂרָאֵל מֵאֵשׁ הַגִּיהֶנֶם.

אָמַר רבי אבא, הלוחות היו בעיניהם, והאותיות היו טסות ונראות בשני סוגי אש – אש לבנה ואש שחרה, להראות כאחד ימין ושמאל, שכתוב (משלי ג) ארך ימים בימינה בשמאלה וגו'. והרי כתוב מימינו אש דת למו. אלא מצד הגבורה זה היה, ונכללת בימין. ולכן אש לבנה ואש שחרה.

שְׁנִינּוּ, כתוב (שמות לב) והלחת מעשה אלהים המה וגו'. (מעשה אלהים ודאי) אמר רבי יהודה, כתוב והלחת, אחד. שנים היו ונראים אחד. ועשר אמירות חקוקות בהם, חמש כלילות בחמש, להיות הכל ימין. מעשה אלהים המה ודאי.

רבי יצחק אמר, של סנפירינון היו, ושתי אבנים היו, והאבנים היו סתומות. נשב הקדוש ברוך הוא ברוח, והתפשטו ונחקקו שני לוחות. רבי יהודה אמר, כעין סנפירינון היו, (שהיתה אבן טובה) משמע שכתוב מעשה אלהים המה.

אָמַר לו, אם כן, סנפירינון זה, שהיא אבן טובה וכבדה משאר האבנים, אינם מעשה של הקדוש ברוך הוא? אמר לו, במה בארנו מעשה אלהים המה? המה דוקא. אלא בא וראה, כתוב והלחת מעשה אלהים. הלחת כתוב, ולא כתוב והאבנים מעשה אלהים המה.

אָמַר רבי שמעון, הכל אחד הוא, אבל שני הלוחות הללו, עד שלא נברא העולם היו, ונתעלו מערב שבת, ועשה אותם הקדוש ברוך הוא, ומעשיו היו.

מַמָּה הם נעשו? שנינו, מאותו הטל העליון ששופע מן העתיק הקדוש. וכששופע ונמשך לשדה התפוחים הקדושים, נטל הקדוש ברוך הוא שתי טפות כפור מהם ונגלדו, ונעשו שתי אבנים יקרות. נשב בהן, והתפשטו לשני לוחות. זהו שכתוב מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא, כמו שכתוב (שמות לב) כתובים באצבע אלהים.

שְׁנִינּוּ, אצבע אלהים – אותה אצבע עולה לעשרה, כמו שנאמר אצבע אלהים היא. וכל אצבע ואצבע עולה לעשרה, עד שנעשית יד שלמה, שכתוב (שמות יד) וירא ישראל את היד הגדלה.

שְׁנִינּוּ, אמר רבי יצחק, בשעה שהקדוש ברוך הוא התגלה בהר סיני, הזדעזע ההר, ובשעה שסיני הזדעזע, כל שאר הרי העולם הזדעזעו והיו עולים ויורדים, עד שהושיט הקדוש ברוך הוא ידו עליהם והתישבו, וקול יוצא ומכריז, (תהלים קיד) מה לך הים כי תנוס הירדן תסב לאחור, ההרים תרקדו כאילים וגו'.

וְהֵם שָׁבִים וְאוֹמְרִים, מלפני אדון חולי ארץ. אמר רבי יצחק, מלפני אדון – זו האם, שכתוב אם הבנים שמחה. חולי ארץ – זו האם התחתונה. מלפני אלוהי יעקב – זהו האב, שכתוב בני בכרי ישראל. ועל זה כתוב בעטרה שעטרה לו אמו.

מַה זֶה בַּעֲטָרָה? אמר רבי יצחק, ככתוב (שמואל א כג) ושואל ואנשיו עטרים אל דוד. משום שמתעטר בלבן ובאדם ובירק, בכל הגונים שכלם כלולים בו ומקפים בו. אמר רבי יהודה, בעטרה שעטרה לו אמו, מי זו העטרה? שכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר, וכתוב (שם ס) ובית תפארתתי אפאר.

אָמַר רבי יצחק, תורה נתנה באש שחרה על גבי אש לבנה, לכלל ימין בשמאל, ושמאל שחור להיות ימין, שכתוב מימינו אש דת למו.

אָמַר רבי אבא, בשעה שעשן של סיני היה יוצא, עולה אש, ומתעטר באותו עשן בגלוי פאשכול הזה, ועולה ויורד, וכל הריחות והבשמים של גן עדן היה מעלה אותו עשן במראה של לבן ואדם ושחור. זהו שכתוב (שיר ג) מקטרת מר ולבונה מכל אבקת ריכל.

אוֹתוֹ עֶשֶׂן מָה הָיָה? אמר רבי יצחק, שכינה שנגלתה לשם, שנאמר מי זאת עלה מן המדבר כתמרות עשן. אמר רבי יהודה, למה לך כל זה, הרי פסוק שלם הוא, שכתוב והר סיני עשן כלו מפני אשר ירד עליו ה' באש ויעל עשנו כעשן הכבשן. אשרי העם שראו את זה וידעו את זה.

אָמַר רבי חייא, כשנחקקו האותיות בלוחות האבן, היו נראים משני צדדים – מצד זה ומצד זה, והלוחות היו מאבן סנפירינון, ונחקקו ונתכספו באש לבנה, והאותיות היו מאש שחרה, וחקוקים בשני צדדים – מצד זה ומצד זה.

אָמַר רבי יהודה, חרות על הלחת – נקובים היו האבנים ונראו משני צדדים, חרות חקיקה של חקיקות. אמר רבי אבא, מצד זה נראה הצד האחר, ונקרא מכאן מה שכתוב בצד האחר.

רבי אלעזר אמר, בנס היו כתובים, שכל בני האדם היו אומרים ומעידים שהרי מכתב אלהים הוא ודאי, שהרי כל בני העולם לא יכלו לדעת אותם כמו שהיו.

לדעתם של האומרים נקובים היו, האם כתוב חרות בלחת? על הלחת כתוב. אלא כך שנינו, חמשה קולות הם לימין וחמשה לשמאל, ואותם של השמאל כלולים בימין. ומהימין נראו אותם שבשמאל, וכאן הכל הוא ימין, ונכללו אלה באלה, מה שהיה בצד זה נראה לצד האחר, וקוראים את אותם האותיות. שהרי שנינו, השמאל הפך להיות ימין, שכתוב מימינו אש דת למו, ומשום כך מכתב אלהים הוא ודאי.

שנינו, כתוב וישב שלמה על כסא ה' למלך, כמו שכתוב (מלכים א' י) שש מעלות לכסא. רבי אבא אמר, שהלכנה עמדה בשלמות, ששנינו שבימי שלמה עמדה הלכנה בשלמות.

אימתי בשלמות? (שנינו, כתוב ותרב חכמת שלמה וגו'. מהו ותרב? אמר רבי אבא, שעמדה הלכנה בשלמותה. מהו בשלמותה?) שעמדה בחמשה עשר, כמו ששנינו, אברהם. יצחק. יעקב. יהודה. פרוץ. חצרון. רם. עמינדב. נחשון. שלמון. בעז. עובד. ישי. דוד. שלמה. כשבא שלמה עמדה הלכנה בשלמות. זהו שכתוב וישב שלמה על כסא ה' למלך. וכתוב שש מעלות לכסא. הכל כמו שלמעלה.

בימי צדקיה עמדה הלכנה בפגם ונפגמה, כמו שנאמר (ישעיה יג) וירח לא יגיה אורו. ששנינו, בימי צדקיה נפגמה הלכנה וחסכו פניהם של ישראל.

צא וחסב, רחבעם. אביה. אסא. יהושפט. יהורם. אחזיהו. יואש. אמציהו. עזיהו. יותם. אחז. יחזקיהו. מנשה. אמון. יאשיהו. צדקיהו. וכשבא צדקיהו, נפגמה הלכנה ועמדה על פגם, שכתוב (ירמיה נב) ואת עיני צדקיה עור. באותו זמן (איכה ב) השליך משמים ארץ. ארץ זו העברה מלפני שמים והתרחקה ממנו, ונחשכה הארץ הזו. (כלומר, שעמדה הלכנה בפגמיותה).

שנינו, בשעה שעמדו ישראל על הר סיני, התחילה הלכנה להאיר, שכתוב (שמואל ב-כב) ויט שמים וירד. מה זה וירד? שקרב השמש ללכנה, והתחילה להאיר הלכנה, שכתוב (כמדבר כ) דגל מחנה יהודה מזרחה.

הביצר? מה שהיה בצד הזה היה קורא בזה, אנכי ה' אלהיך. ומהאותיות הללו היה רואה וקורא לא תרצח. היה קורא לא יהיה לך, והיה רואה וקורא לא תנאף. והיה קורא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. והיה רואה וקורא לא תגנב. והכל מצד זה. וכך לכלם, ואז מצד האחר, וכלם כלולים זה בזה כגון זה. זהו שכתוב (שם לג) מכתב אלהים הוא. מכתב אלהים הוא ודאי.

הביצר? מה שהיה בצד הזה היה קורא בזה, אנכי ה' אלהיך. ומהאותיות הללו היה רואה וקורא לא תרצח. היה קורא לא יהיה לך, והיה רואה וקורא לא תנאף. והיה קורא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. והיה רואה וקורא לא תגנב. והכל מצד זה. וכך לכלם, ואז מצד האחר, וכלם כלולים זה בזה כגון זה. זהו שכתוב (שם לג) מכתב אלהים הוא. מכתב אלהים הוא ודאי.

הביצר? מה שהיה בצד הזה היה קורא בזה, אנכי ה' אלהיך. ומהאותיות הללו היה רואה וקורא לא תרצח. היה קורא לא יהיה לך, והיה רואה וקורא לא תנאף. והיה קורא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. והיה רואה וקורא לא תגנב. והכל מצד זה. וכך לכלם, ואז מצד האחר, וכלם כלולים זה בזה כגון זה. זהו שכתוב (שם לג) מכתב אלהים הוא. מכתב אלהים הוא ודאי.

הביצר? מה שהיה בצד הזה היה קורא בזה, אנכי ה' אלהיך. ומהאותיות הללו היה רואה וקורא לא תרצח. היה קורא לא יהיה לך, והיה רואה וקורא לא תנאף. והיה קורא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. והיה רואה וקורא לא תגנב. והכל מצד זה. וכך לכלם, ואז מצד האחר, וכלם כלולים זה בזה כגון זה. זהו שכתוב (שם לג) מכתב אלהים הוא. מכתב אלהים הוא ודאי.

הביצר? מה שהיה בצד הזה היה קורא בזה, אנכי ה' אלהיך. ומהאותיות הללו היה רואה וקורא לא תרצח. היה קורא לא יהיה לך, והיה רואה וקורא לא תנאף. והיה קורא לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא. והיה רואה וקורא לא תגנב. והכל מצד זה. וכך לכלם, ואז מצד האחר, וכלם כלולים זה בזה כגון זה. זהו שכתוב (שם לג) מכתב אלהים הוא. מכתב אלהים הוא ודאי.

ועם כל זה לא יכלו לסבל, שהרי שנינו, אמר רבי יהודה אמר רבי חייא אמר רבי יוסי, כששמעו דברו של הקדוש ברוך הוא, פרחו נשמתם, ועלתה נשמתם של ישראל עד כסא כבודו להדבק שם.

ממצרים, ומשום כך חמשים פעמים נזכרה יציאת מצרים בתורה. חמשים ימים לקבלת התורה. חמשים ימים לחרות העבדים.

מבית עבדים – כמו שכתוב (שמות יב) הכה כל בכור בארץ מצרים. ושנינו, הכתרים התחתונים הללו שהמצרים בטחו בהם. כמו שיש בית למעלה – יש בית למטה. בית קדוש שלמעלה, שכתוב (משלי כד) בחכמה יבנה בית – בית תחתון למטה שאינו קדוש, כמו שכתוב מבית עבדים.

שנינו, בשעה שנאמר אנכי, כל אותן מצוות התורה שנאחזו במלך הקדוש העליון בצד (זה), כלם היו כלולות בדבר הזה.

כמו ששנינו, כל מצוות התורה אחרות בגוף המלך, (במלך הקדוש העליון) מהן בראש המלך, ומהן בגוף, ומהן בידי המלך, ומהן ברגליו, ואין מי שיוצא מגוף המלך החוצה. ולכן מי שפשע במצוה אחת של התורה, כמי שפשע בגוף המלך, כמו שכתוב (ישעיהו ס) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי, בי ממש. אוי לרשעים שעוברים על מצוות התורה ולא יודעים מה הם עושים.

שאמר רבי שמעון, אותו מקום שהוא חטא אליו, אותו מקום ממש מגלה חטאו. (ואמר רבי שמעון, הקדוש ברוך הוא ממש מגלה חטאו) חטא בקדוש ברוך הוא – הקדוש ברוך הוא מגלה חטאו, שכתוב (איוב כ) יגלו שמים עונו וארץ מתקוממה לו. יגלו שמים עונו – זה הקדוש ברוך הוא. וארץ מתקוממה לו – זה הקדוש ברוך הוא (זו כנסת ישראל).

שנינו, שמים מגלים חטאו של אדם, ובשעה שהוא מגלה חטאו, ארץ עושה דין האדם, שכתוב וארץ מתקוממה לו, לעשות בו דין. אמר רבי יוסי, שנינו משמו של רבי שמעון, בשעה שנתנה תורה, האם והבנים נמצאו בשלמות, שכתוב (תהלים קיג) אם הבנים שמחה.

אנכי ה' אלהיך. אנכי, כמו ששנינו, בת היתה לו לאברהם אבינו. היא שכניה, וזו בת. ה' אלהיך, שכתוב בני בכרי ישראל. וכתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. הנה בן.

אשר הוצאתיך מארץ מצרים, שכתוב (ויקרא כה) יוכל הוא קדש תהיה לכם. וכתוב אם הבנים

בהר סיני התמנה יהודה כשליט במלכות, שכתוב (הושע יב) ויהודה עד רד עם אל ועם קדושים נאמן. (רבי יצחק אמר מכאן, ויהודה עד רד עם אל, השלטון היה בשעה שהאל הזה שולטת מלכותו על הר סיני, באותה שעה מלכותו של יהודה) מה זה ועם קדושים נאמן? כשאמר הקדוש ברוך הוא לישראל ואתם תהיו לי ממלכת כהנים וגוי קדוש, נאמן היה יהודה לקבל מלכות, והתחילה הלבנה להאיר.

אנכי ה' אלהיך אשר הוצאתיך וגו'. רבי אלעזר פתח, (משלי א) שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמה. שמע בני מוסר אביך – זה הקדוש ברוך הוא. ואל תטש תורת אמה – זו כנסת ישראל. מי זו כנסת ישראל? זו בינה, כמו שכתוב להבין אמרי בינה.

רבי יהודה אמר, מוסר אביך – זו היא חכמה. ואל תטש תורת אמה – זו היא בינה. רבי יצחק אמר, זה וזה דבר אחד התפרשו. ששנינו, תורה יצאה מחכמה של מעלה. רבי יוסי אמר, מבינה יצאה, שכתוב להבין אמרי בינה, וכתוב ואל תטש תורת אמה.

אמר רבי יהודה, תורה נכללה מחכמה ובינה, שכתוב שמע בני מוסר אביך ואל תטש תורת אמה. רבי אבא אמר, בכל היא נכללת. שפיון שנכללת בשני אלה, היא נכללת בכל – בחסד, בדין וברחמים. בכלם השלמות שהדבר צריך. אם המלך והגבירה מסכימים – הכל מסכימים. במקום שאלה נמצאים – כלם נמצאים.

רבי יוסי אמר, אנכי – זו השכינה, כמו שכתוב (בראשית מו) אנכי ארד עמך מצרימה. ה' אלהיך. (הכל עולה למעלה להיות הכל אחד) (זו כנסת ישראל, שכתוב ואל תטש תורת אמה) רבי יצחק אמר, אנכי – זו השכינה, ומפסיק הטעם, כמו שנאמר אנכי עשו בכורף. ה' אלהיך – זה הקדוש ברוך הוא, כמו שכתוב (דברים ד) מן השמים השמיעך את קלו. וכתוב אתם ראיתם פי מן השמים דברתי עמכם. מן השמים (מן השמים ממש, זה הקדוש ברוך הוא).

אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אשר – מקום שהכל מאשרים אותו. הוצאתיך מארץ מצרים – זה יוכל, כמו ששנינו, מצד היובל יצאו ישראל

סיני. (לא גורסים תנא) ויט שמים וירד, לאן ירד? אם תאמר שיירד לסיני, הרי כתוב על הר סיני, ולא כתוב בהר סיני?

אלא ויט שמים וירד, לאן ירד? אמר רבי יוסי (אמר רבי יהודה אמר רבי חייא), ירד בדרגותיו מדרגה לדרגה ומכתר לכתר עד שנדבק בארץ הזו, ואז האירה הלבנה ועמדה בשלמות. זהו שכתוב ויט שמים וירד, לארץ הזו. ואז כתוב על הר סיני. מה עמד על הר סיני? הוה אומר זו שכינה.

רבי אבא אמר מכאן, (שמות יט) מפני אשר ירד עליו ה' באש. וכתוב (דברים ד) כי ה' אלהיך אש אוכלה הוא. וכתוב (בראשית יט) וה' המטיר על סדם ועל עמרה גפרית ואש מאת ה' מן השמים. וה' המטיר - זוהי ארץ. מאיזה מקום נטל את זה? סוף הפסוק מוכיח, שכתוב מאת ה' מן השמים, מן השמים ממש. רבי חייא אמר מכאן, וידבר אלהים את כל, כל - הכלל של הכל, שהרי בזה תלוי הכל.

לא יהיה לך אלהים אחרים על פני. רבי יצחק אמר, אלהים אחרים - להוציא שכינה. על פני - להוציא פני המלך שבהם נראה המלך הקדוש, והם שמו, והוא הם. הוא שמו, שכתוב (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי. הוא ושמו אחד הוא. ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים.

שנה רבי שמעון, אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא קרא להם אדם, שכתוב (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, (ויקרא א) אדם כי יקריב מכס. מה הטעם קרא להם אדם? משום שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם. אתם ולא לשאר עמים. ומשום כך אדם אתם. אתם קרויים אדם, ואין עובדי כוכבים ומזלות קרויים אדם.

ששנינו, אמר רבי שמעון, כיון שאדם מישראל נמול, נכנס לברית שגזר הקדוש ברוך הוא עם אברהם, שכתוב (בראשית כד) וה' ברח את אברהם בכל. וכתוב (מכה ז) חסד לאברהם. והתחיל להכניס למקום הזה. (אדם) כיון שזכה לקים מצוות התורה, נכנס לאדם (למקום) ונדבק בגוף המלך, ואז נקרא אדם.

וזרע ישראל נקראו אדם. בא וראה, כתוב בישמעאל והוא יהיה פרא אדם. פרא אדם,

שמחה. וקדשתם את שנת החמשים שנה וקראתם דרור. הרי אם ובנים. יושבת האם, יושבים הבנים. (והעולמות) כלם בשמחה בשלמות, ועל זה כתוב אם הבנים שמחה. נעברה האם - כלם נעברים ממקומם. וכתוב (דברים כב) לא תקח האם על הבנים. ושנינו, לא יעשה אדם חטאים למטה, כדי שתעבור האם מעל הבנים.

אמר רבי יצחק, הכל הקדוש ברוך הוא. הכל הוא. הכל אחד. והדברים הללו התגלו לקוצרי השדה. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

שנינו, אמר רבי אלעזר, כתוב בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ, וכתוב (בראשית ב) ביום עשות ה' אלהים ארץ ושמים. במה בארנו פסוקים אלו, הרי שנינו ששניהם נבראו כאחד? מלמד שנטה הקדוש ברוך הוא קו ימינו וברא השמים, ונטה קו שמאלו וברא את הארץ. בתחלה את השמים ואת הארץ, ואחר כך ארץ ושמים.

שנינו, כתוב (הושע ב) ביום ההוא אענה נאם ה' אענה את השמים והם יענו את הארץ. אענה את השמים - שמים ממש, שכתוב (ישעיה ס) השמים כסאי. והם יענו את הארץ - הארץ ממש, שכתוב והארץ הדם רגלי. שמים - שמים העליונים. וארץ - הארץ העליונה. ששנינו, כשהתתקן שמים זה בתקוניו, (התתקן) כנגד ארץ זו, ותשוקתו כנגדה בדרגה אחת שנקראת צדיק, כמו שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם, ונדבק בארץ הזו.

ומראש המלך עד אותו מקום ששורה הצדיק הזה, בא נהר אחד קדוש, שמן משחה, ומטיל ברב תשוקה בארץ הקדושה הזו, והארץ הזו נוטלת הכל, ואחר כך מהארץ הזו הכל גזונים, עליונים ותחתונים, כמו הזכר הזה כשתשוקתו להדבק בנקבה, שמוציא זרע של רביה מראש המח באותה אמה ומטיל בנקבה וממנו הנקבה מתעברת. נמצא שכל איברי הגוף כלם נדבקים בנקבה, והנקבה אוחת הכל. כדגמה זו שנינו, כל המשלים לעשרה ראשונים של בית הכנסת, נוטל שכר כלם. רבי יוסי אמר, כנגד כלם.

רבי יצחק אמר, כתוב (שמואל ב-כב) ויט שמים וירד, וכתוב ירד ה' לעיני כל העם על הר

וְהִיא מְצוּיָה בְּקִיּוּמָהּ. כִּךְ רַבִּי שְׁמַעוֹן בַּר יוֹחָאֵי בְּעַל
הַמְּנוֹרוֹת הוּא מְאִיר לְכָל, וְהָאֹר לֹא זָז מִמֶּנּוּ וְנִמְצָא
בְּקִיּוּמוֹ. הִלְכוּ עַד שֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו.

בְּשֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו, מְצָאוּהוּ שֶׁהָיָה יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק
בַּתּוֹרָה, וְהָיָה אוֹמֵר (תהלים קב) תִּפְלָה
לְעֵנִי כִּי יַעֲטֹף וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ. כָּל תִּפְלַת
יִשְׂרָאֵל הִיא תִּפְלָה, וְתִפְלַת הָעֲנִי עֲלִיוֹנָה מִכָּלֶם. מֶה
הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁזּוֹ עוֹלָה עַד כֶּסֶף הַכְּבוֹד שֶׁל
הַמֶּלֶךְ וּמִתְעַטֶּרֶת בְּרֹאשׁוֹ. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
מִשְׁתַּבַּח (מתעטף) בְּאוֹתָהּ תִּפְלָה וְדַאי, תִּפְלַת הָעֲנִי
נִקְרָאת תִּפְלָה.

כִּי יַעֲטֹף. עֲטוּף זֶה אֵינוֹ עֲטוּף שֶׁל כְּסוּי, שֶׁהָרִי אֵין
לוֹ. אֲלֹא כְּתוּב כֶּאֱנֹן כִּי יַעֲטֹף, וְכְתוּב שָׁם (איכה ב)
הָעֲטוּפִים בְּרָעַב. וְלִפְנֵי ה' יִשְׁפָּךְ שִׁיחוֹ, שֶׁקוֹבֵל לִפְנֵי
רְבוּנוֹ. וְזֶה נוֹחַ לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשּׁוּם
שֶׁהָעוֹלָם מִתְקַיֵּם בּוֹ כְּשֶׁלֹּא נִמְצָאִים שָׂאֵר מְקִימֵי
הָעוֹלָם בְּעוֹלָם. אוֹי לְמִי שֶׁאוֹתוֹ הָעֲנִי יִקְבַּל עָלָיו
לְרְבוּנוֹ, מִשּׁוּם שֶׁהָעֲנִי קָרוֹב לְמֶלֶךְ יוֹתֵר מִכָּלֶם,
שֶׁכְּתוּב (שמות כב) וְהָיָה כִּי יַצַּעַק אֵלַי וְשָׁמַעְתִּי כִּי
חֲנוּן אֲנִי.

וְלִשְׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם – לַפְּעָמִים שְׁשׂוּמַע וְלַפְּעָמִים
שֶׁלֹּא שׂוּמַע. מֶה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁדִּיּוֹר
הַמֶּלֶךְ הוּא בְּכָלֶם הַשְּׁבוּרִים הַלְלוּ, שֶׁכְּתוּב (ישעיה
נז) וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְל רּוּחַ. וְכְתוּב (תהלים לד) קָרוֹב
ה' לְנִשְׁבְּרֵי לֵב. (שם נה) לֵב נִשְׁבָּר וְנִדְכָּה אֱלֹהִים
לֹא תִבְזֶה.

מִכָּאֵן שְׁנִינוּ, מִי שְׁנוֹנָף בְּעֵנִי – נוֹנָף בְּשִׁכְיָנָה,
שֶׁכְּתוּב וְאֵת דְּכָא וְשִׁפְל רּוּחַ, וְכְתוּב (משלי
כב) כִּי ה' יְרִיב רִיבָם וְגו'. מִשּׁוּם שֶׁהָאֲפוֹטְרוֹפּוֹס
שֶׁלָּהֶם חֲזַק וְשׁוֹלֵט עַל הַכָּל, שֶׁלֹּא צָרִיךְ עֲדִים וְלֹא
צָרִיךְ דִּין אַחֵר, וְלֹא נוֹטֵל מִשְׁכּוֹן כְּשֶׂאֵר הַדִּינִים.
וְאֵיזָה מִשְׁכּוֹן נוֹטֵל? נִשְׁמוֹת בְּנֵי אָדָם, שֶׁכְּתוּב וְקָבַע
אֵת קִבְעֵיהֶם נָפֶשׁ.

עוֹד אָמַר, תִּפְלָה לְעֵנִי – כָּל מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא תִּפְלָה,
דְּבַר עֲלִיוֹן הוּא, שֶׁהוּא עוֹלָה לְמְקוֹם (שֶׁהַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא) עֲלִיוֹן. תִּפְלַת הָרֹאשׁ הֵן הַתִּפְלִין שֶׁל הַמֶּלֶךְ
שְׁמַנִּיחַ אוֹתָם.

רַבִּי שְׁמַעוֹן סוֹכֵב רֹאשׁוֹ, וְרָאָה אֵת רַבִּי יְהוּדָה וְאֵת
רַבִּי חֲזַקְיָה שֶׁהִגִּיעוּ אֵלָיו. אַחֵר שָׁסִים, הִסְתַּכַּל

וְלֹא אָדָם. פָּרָא אָדָם, מִשּׁוּם שֶׁנִּמְוֵל, וְרֹאשִׁיתוֹ שֶׁל
אָדָם הָיָה בּוֹ, שֶׁכְּתוּב (בראשית יז) וַיִּשְׁמַעְאֵל בְּנוֹ בֶן
שְׁלֹשׁ עֶשְׂרִים שָׁנָה בַּהֲמַלּוֹ אֵת בְּשָׂר עֶרְלָתוֹ. כִּיִּן
שֶׁנִּמְוֵל נִכְנַס לְרֹאשִׁית הַזֹּאת שֶׁנִּקְרָאת כָּל. זֶהוּ
שֶׁכְּתוּב וְהוּא יְהִי פָּרָא אָדָם, וְלֹא אָדָם. יְדוּ כָּלֶם,
יְדוּ בְּכָל וְדַאי – וְלֹא יוֹתֵר, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא קָבַל מְצוּוֹת
הַתּוֹרָה. רֹאשִׁית הָיְתָה בּוֹ מִשּׁוּם שֶׁנִּמְוֵל, וְלֹא
הַשְּׁתֵלֶם בְּמְצוּוֹת הַתּוֹרָה. אֲבָל זֶרַע יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּשְׁלָמוּ
בְּכָל, נִקְרָאוּ אָדָם מִמֶּשׁ, וְכְתוּב (דברים לב) כִּי חָלַק ה'
עִמּוֹ יַעֲקֹב חֶבֶל נַחְלָתוֹ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מִשּׁוּם כִּךְ כָּל הַפְּרָצוּפִים מְתָרִים,
פָּרַט לְפָרְצוֹף אָדָם. רַבִּי יַצְחָק אָמַר,
כְּשֶׁנִּעְשָׂה, נִרְאָה שֶׁחֲקוֹק תוֹךְ הַחֲקִיקוֹת שֶׁל
הַשְּׁלֵמוֹת. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הֵינּוּ מֶה שֶׁאֲנִשִּׁים
אוֹמְרִים, קִשְׁרֵי בְרוּחַ מְצוּיִים בְּצוּרָה.

רַבִּי יְהוּדָה הָיָה הוֹלֵךְ מִקְפּוֹטְקִיא לְלוֹד לְרֹאוֹת אֵת
רַבִּי שְׁמַעוֹן שֶׁהָיָה שָׁם, וְהָיָה רַבִּי חֲזַקְיָה הוֹלֵךְ
עִמּוֹ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה לְרַבִּי חֲזַקְיָה, זֶה שֶׁשְׁנִינוּ לִפְנֵי
רַבִּי שְׁמַעוֹן וְהוּא יְהִי פָּרָא אָדָם – וְדַאי כִּךְ הוּא.
וְזֶהוּ בְרוּר הַדְּבָר – סוּף הַפְּסוּק, שֶׁכְּתוּב וְעַל פְּנֵי כָּל
אֲחֵיו יִשְׁכֵּן. מֶה זֶה וְעַל פְּנֵי כָּל אֲחֵיו יִשְׁכֵּן?

אָמַר לוֹ, לֹא שְׁמַעְתִּי וְלֹא אָמַר, שֶׁהָרִי לְמַדְנּוּ, כְּתוּב
(דברים ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מֹשֶׁה. אֲשֶׁר
שָׁם מֹשֶׁה – אֵתָּה יְכוֹל לֹמַר. אֲבָל שֶׁלֹּא שָׁם מֹשֶׁה –
אֵינֶךָ יְכוֹל לֹמַר.

פָּתַח רַבִּי יְהוּדָה וְאָמַר, (שם) כִּי הוּא חֲיִיךְ וְאֲרִיךְ
יְמִיךָ. מִי שֶׁזּוֹכָה בַּתּוֹרָה וְלֹא נִפְרָד מִמֶּנָּה,
זוֹכָה לְשָׁנֵי חַיִּים – אֶחָד בְּעוֹלָם הַזֶּה, וְאֶחָד בְּעוֹלָם
הַבָּא, שֶׁכְּתוּב חֲיִיךְ, שְׁנַיִם. וְכָל מִי שֶׁנִּפְרָד מִמֶּנָּה,
כְּמִי שֶׁנִּפְרָד מִן הַחַיִּים, וּמִי שֶׁנִּפְרָד מִרַבִּי שְׁמַעוֹן,
כָּאֵלוֹ נִפְרָד מֵהַכָּל.

וּמָה בְּפִסּוּק הַזֶּה שֶׁהוּא פּוֹתַח פְּתַח לֹא יִכְלִנוּ
לְהַכְנִס אֵלָיו – דְּבָרֵי תוֹרָה הַנִּסְתָּרִים עַל אַחַת
כְּפָה וְכְפָה. אוֹי לְדוֹר שֶׁרַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן יוֹחָאֵי יִסְתַּלַּק
מִמֶּנּוּ. שֶׁכְּשֶׁאֲנּוּ עוֹמְדִים לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן, מַעֲיִנוֹת
הַלֵּב פְּתוּחִים לְכָל עֶבֶר וְהַכָּל מִתְגַּלֶּה. וְכִשְׁנִפְרָדִים
מִמֶּנּוּ, לֹא יוֹדְעִים דְּבָר, וְכָל הַמַּעֲיִנוֹת נִסְתָּמִים.

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, הֵינּוּ שֶׁכְּתוּב (במדבר יא) וַיֵּאצֵּל מִן
הָרוּחַ אֲשֶׁר עָלָיו וַיִּתֵּן עַל שְׁבָעִים אִישׁ
הַזְקֵנִים. כְּמִנְחָה הַזֹּה שְׁמַאִירִים מִמֶּנָּה כְּמִנְחָה מְנוֹרוֹת,

שְהַגֵּר, שׁוֹנֵה יִשְׁמַעְאֵל, שְׂאִינו גַּר. בֵּן אֲבָרְהָם הוּא הִיָּה, בְּנוֹ שֶׁל קְדוֹשׁ הִיָּה. וְכָתוּב בּוֹ בְּיִשְׁמַעְאֵל, (בראשית יז) הִנֵּה בְרַכְתִּי אֹתוֹ. כְּתוּב כְּאֵן בְּרַכְתִּי אֹתוֹ, וְכָתוּב שָׁם (שם כד) וְה' בֵּרַךְ אֶת אֲבָרְהָם בְּכָל. וְעַל כֵּן כְּתוּב יָדוּ בְּכָל.

וּמִשּׁוּם כֵּן כְּתוּב עַל פְּנֵי כָל אֲחִיו יִשְׁכֵּן. שְׂאִים שְׂאָר קְרוּבֵי נְמוּלוֹ (הַתְּגִירוֹ), נִקְרָאִים גְּרֵי צְדָק וְלֹא יוֹתֵר, וְהוּא יוֹתֵר וְעֵלְיוֹן מִכָּלָם. כָּל שֶׁכֵּן הֵם שְׂלֹא נְמוּלוֹ שְׁעוּמָדִים בְּאוֹתָם פְּנִים רְחוּקִים, בְּאוֹתָם פְּנִים תַּחְתּוֹנִים. וְהוּא מְדוּרוֹ לְמַעְלָה מִכָּל הַפְּנִים שְׂלָהֶם, וּמִכָּל הַפְּנִים שֶׁל עֲמִים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת. זֶהוּ שְׂכָתוּב עַל פְּנֵי כָל אֲחִיו יִשְׁכֵּן. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִשּׁוּם כֵּן הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הַכְּרִיז וְאָמַר, לֹא יִהְיֶה לָּךְ אֱלֹהִים אַחֲרָיִם עַל פְּנֵי, שְׁזוּהֵי הַאֲמוּנָה שְׂלוֹ.

לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה. הִרִי נִתְבָּאָר. וְאָמַר רַבִּי יוֹסִי, כָּל הַפְּרָצוּפִים מִתְרִים, פֶּרֶט לְפָרְצוּף אָדָם, שְׁהִרֵי פָרְצוּף זֶה שׁוֹלֵט בְּכָל.

סדר הלימוד ליום י אדר [יום 158 בשנה]

דְּבַר אַחַר לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה - רַבִּי יִצְחָק פֶּתַח, אֵל תִּתֵּן אֶת פִּיךָ לַחֲטִיא אֶת בְּשָׂרְךָ. כִּמְהָ יֵשׁ לוֹ לְאָדָם לְהִזְהַר עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה, כִּמְהָ יֵשׁ לוֹ לְהִזְהַר שְׂלֹא יִטְעֶה בָהֶם, וְשְׂלֹא יוֹצִיא מִהַתּוֹרָה מֵהַשְׂלֵא יוֹדֵעַ וְלֹא קִבֵּל מִרְבוֹ. שְׂכָל מִי שְׂאוּמֵר דְּבָרֵי תּוֹרָה מֵהַשְׂלֵא יוֹדֵעַ וְלֹא קִבֵּל מִרְבוֹ, עָלָיו כְּתוּב לֹא תַעֲשֶׂה לָּךְ פֶּסֶל וְכָל תְּמוּנָה. וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְהַפְרֵעַ מִמֶּנּוּ בְּעוֹלָם הַבָּא, בְּזִמְנֵי שְׁנִשְׁמָתוֹ תִּרְצֶה לְהַכְנִס לְמִקְוָמָה, דּוֹחִים אוֹתָהּ הַחֻצָּה, וְתִשְׁמַד מֵאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁצֻרוֹתָהּ בְּצֻרוֹר חֵי שְׂאָר הַנְּשָׁמוֹת.

(רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר מִכָּאֵן) כִּמּוֹ שְׁשִׁנְיָנוּ, לְמָה יִקְצֹף הָאֱלֹהִים עַל קוּלְךָ. קוּלְךָ - זֹהוּי נִשְׁמָתוֹ שֶׁל הָאָדָם. אָמַר רַבִּי חֵיִיא, עַל זֶה כְּתוּב כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ אֵל קִנְאָה. מֵהַשְׂטֵעִים? מִשּׁוּם שְׂמִקְנָא לְשָׁמוּ בְּכָל. אִם מִשּׁוּם הַפְּרָצוּפִים מְקִנָּא לְשָׁמוּ, מִשּׁוּם שְׂמִשְׁקָר בְּשָׁמוּ, אוֹ מִשּׁוּם הַתּוֹרָה.

שְׁנִינּוּ, כָּל הַתּוֹרָה הִיא שֵׁם קְדוֹשׁ, שְׂאִין לָּךְ דְּבַר בְּתוֹרָה שְׂלֹא כְּלוּל בְּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ, וּמִשּׁוּם

בָּהֶם. אָמַר לָהֶם, אוֹצֵר הִיָּה לָכֶם וְאֲבָד מִכֶּם. אָמְרוּ לוֹ, וְדַאִי שְׂפִתַח עֵלְיוֹן פֶּתַח מוֹרְנוּ, וְלֹא יִכְלְנוּ לְהַכְנִס בּוֹ.

אָמַר, מֵהַ הוּא? אָמְרוּ לוֹ, (בראשית טז) וְהוּא יִהְיֶה פְּרָא אָדָם. וְסוּף הַפְּסוּק אָנוּ רוֹצִים לְדַעַת, שְׂכָתוּב וְעַל פְּנֵי כָל אֲחִיו יִשְׁכֵּן. מֵהַ זֶה עַל פְּנֵי כָל אֲחִיו? שְׁהִרֵי בְרוּךְ שֶׁל כָּל הַפְּסוּק יִדְעֵנוּ, וְאֵת זֶה לֹא יִדְעֵנוּ, שְׁסוּף הַכְּתוּב לֹא נִרְאֶה כְּרִאֵשׁוֹ.

אָמַר לָהֶם, חֵיִיכֶם, הַכָּל הוּא דְבַר אֶחָד, וּבְדִרְגָּה אַחַת עוֹלָה. שְׁנִינּוּ, כִּמְהָ פְּנִים לְפְנִים יֵשׁ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: פְּנִים הַמְּאִירִים. פְּנִים שְׂלֹא מְאִירִים. פְּנִים תַּחְתּוֹנִים. פְּנִים רְחוּקִים. פְּנִים קְרוּבִים. פְּנִים שְׂלִפְנִים. פְּנִים שְׂלַחוּץ. פְּנִים שֶׁל יָמִין. פְּנִים שֶׁל שְׂמָאל.

בֵּא וּרְאֶה, אֲשֶׁרִיֶּהֶם יִשְׂרָאֵל לְפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂאֲחוּזִים בְּפְנִים הָעֵלְיוֹנִים שֶׁל הַמֶּלֶךְ בְּאוֹתָם פְּנִים שְׁהוּא וְשָׁמוּ אֲחוּזִים בָּהֶם, וְהֵם וְשָׁמוּ אֶחָד הוּא, וְשְׂאָר הָעַמִּים אֲחוּזִים בְּאוֹתָם פְּנִים רְחוּקִים, בְּאוֹתָם פְּנִים תַּחְתּוֹנִים, וְלִכֵּן הֵם רְחוּקִים מִגּוֹף הַמֶּלֶךְ, שְׁהִרֵי רְאִינוּ כָּל אוֹתָם שֶׁל מְצָרִים, קְרוּבֵי יִשְׁמַעְאֵל, כִּמּוֹ אֲחִים וְקְרוּבִים הָיוּ לוֹ, וְכָלָם הָיוּ בְּפְנִים תַּחְתּוֹנִים וּבְאוֹתָם פְּנִים רְחוּקִים.

וּבְנִלְלֵל אֲבָרְהָם, כְּשִׁנְמוֹל יִשְׁמַעְאֵל, זָכָה שְׂשֵׁם מְדוּרוֹ וְחִלְקוֹ בְּמִקְוֹם שְׂשׁוֹלֵט עַל כָּל אוֹתָם פְּנִים רְחוּקִים וְתַחְתּוֹנִים, עַל כָּל אוֹתָם פְּנִים שֶׁל שְׂאָר הָעַמִּים. זֶהוּ שְׂכָתוּב יָדוּ בְּכָל. וּמִשּׁוּם כֵּן עַל פְּנֵי כָל אֲחִיו יִשְׁכֵּן. כְּלוּמַר, יֵשִׁים מְדוּרוֹ וְחִלְקוֹ לְמַעְלָה מִכָּלָם, שְׂכָתוּב יָדוּ בְּכָל, שְׂשׁוֹלֵט עַל כָּל שְׂאָר הַפְּנִים שְׂלִמְטָה, וּמִשּׁוּם כֵּן עַל פְּנֵי כָל אֲחִיו וְדַאִי, שְׂלֹא זָכוּ כְּמוֹתוֹ.

בֵּאוּ רַבִּי יְהוּדָה וּרַבִּי חֲזַקְיָה וְנִשְׁקוּ יָדוּ. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, הִינּוּ מֵהַ שְׂאֲנָשִׁים אוֹמְרִים, יֵין בְּשִׁמְרֵי וּנְבִיעַת הַבָּאָר, בְּקֶשֶׁר שֶׁל קִנְיָא מִתַּעֲטֵר. אוֹי לְעוֹלָם כְּשִׁיסְתֵּלֵק מִמֶּנּוּ מוֹרְנוּ! אוֹי לְדוֹר כְּשִׁזְהָ יִאֲרַע בְּאוֹתוֹ הַזְּמַן! אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שְׂמִכִּירִים אֶת מוֹרְנוּ! אֲשֶׁרִי הַדּוֹר שְׁהוּא שְׂרוּי בְּתוֹכוֹ!

אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, הִרִי שְׁנִינּוּ, כְּשִׁגֵּר נְמוּל נִקְרָא גַּר צְדָק, וְלֹא יוֹתֵר. וְכֵאֵן אָמַר מוֹרְנוּ יָדוּ בְּכָל. אָמַר רַבִּי שְׂמַעוֹן, הַכָּל נִקְשֵׁר בְּאֶחָד. אֲבָל שְׁנִינּוּ

ונטמאת בה, וקשה להעביר ממנה הזהמה, והינו מה שאמר משה בנשות מדין, (במדבר לא) וכל אשה ידעת איש למשכב זכר הרגו.

אשרי חלקו של אותו אדם שיורש נחלה זו ושומר אותה, שבאותה ירשה קדושה נדבך האדם בקדוש ברוך הוא. כל שכן אם זוכה למצוות התורה, שהרי פושט המלך ימינו כנגדו ונדבך בגוף הקדוש. ועל זה כתוב בהם בישראל, (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם, וכתוב (שם יד) בנים אתם לה'. בנים אתם ממשי, שכתוב (שמות ד) בני בכרי ישראל, וכתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בה אתפאר.

לא תשא את שם וגו'. רבי שמעון פתח, (מלכים ב-ד) ויאמר אליה אלישע מה אעשה לך הגידי לי מה יש לך בבית. אמר לה אלישע, כלום יש לך על מה שתשרה ברכת הקדוש ברוך הוא? ששנינו, אסור לאדם לברך על שלחן ריק, מה הטעם? משום שהברכה שלמעלה לא שורה במקום ריק.

ומשום כף צריך אדם לסדר על שלחנו לחם אחד או יותר לברך עליו. ואם לא יכול, צריך להשאיר מאותו מזון שאכל על מה שיברך, ולא מציא שמברך בריקנות.

בין שאמרה אין לשפחתך כל בבית כי אם אסוף שמן - אמר, ודאי הרי ברכה שלמה בזה, שכתוב (קהלת ז) טוב שם משמן טוב. ששם קדוש יוצא משמן להתברך ולהדליק מנורות קדושות. מהו השמן הזה? (כמו שנאמר (בראשית ב) ונהר יצא מעדן להשקות את הגן) רבי יצחק אמר, כמו שנאמר (תהלים קלג) כשמן הטוב על הראש וגו'. רבי אלעזר אמר, אלו הרי אפרסמון זך.

אמר רבי שמעון, טוב שם - כמה טוב שם עליון של מנורות עליונות קדושות כשכלן מאירות משמן טוב, כמו שאמרנו. ואסור לאדם להזכיר את שם הקדוש ברוך הוא בריקנות. שכל מי שמזכיר את שם הקדוש ברוך הוא בריקנות, טוב לו שלא נברא.

רבי אלעזר אמר, לא צריך להזכיר את השם הקדוש, אלא אחר דבר. שהרי השם הקדוש לא נזכר בתורה אלא אחר שני דבורים (כלומר על דבר), שכתוב בראשית ברא אלהים.

כף צריך להזהר שלא יטעה בשמו הקדוש ולא ישקר בו. ומי שמשקר במלך העליון, לא מכניסים אותו לפלטרין של המלך, וישמד מן העולם הבא.

אמר רבי אבא, כתוב כאן לא תעשה לך פסל וכל תמונה, וכתוב שם (שמות לד) פסל לך שני לכת אבנים. כלומר, לא תעשה לך פסל - לא תעשה לך תורה אחרת שלא ידעת ולא אמר לך רבך. מה הטעם? כי אנכי ה' אלהיך אל קנא. אני הוא שעתיד להפרע ממה בעולם הבא בשעה שהנשמה רוצה להפנס לפני, כמה מזמנים לשקר בה ולהכניסה לגיהנם.

שנינו, אמר רבי יצחק, לא תעשה לך וגו' - שצריך האדם שלא לשקר בשמו של הקדוש ברוך הוא (דבר אחר לא תעשה לך פסל וגו' - שצריך האדם שלא לשקר בשמו של הקדוש ברוך הוא, ומהו? זו ברית אות הקיום הקדושה. שמי שמשקר בברית הזו, משקר בשמו של הקדוש ברוך הוא) של הקשר הראשון שנקשרו ישראל בקדוש ברוך הוא כשנמולו, וזהו הקיום הראשון של הכל להפנס בברית אברהם, שהוא קשר השכינה. וצריך אדם שלא לשקר בברית הזו, שמי שמשקר בברית הזו, משקר בקדוש ברוך הוא. מה השקר? הוא שלא יכניס ברית זו לרשות אחרת, כמו שנאמר ובעל בת אל נכר.

רבי יהודה אמר מכאן, (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו - מי שמשקר בברית הזו, משקר בקדוש ברוך הוא, משום שברית זו אחוזה בקדוש ברוך הוא, וכתוב לא תעשה לך פסל וכל תמונה אשר בשמים ממעל וגו'.

לא תשתחוה להם ולא תעבדם. רבי אלעזר היה הולך בדרך, והיה עמו רבי חייא. אמר רבי חייא, כתוב וראית בשביה אשת יפת תאר. מה הטעם, והרי כתוב לא תתחתן בהם? אמר לו, בעוד שהן קימות ברשותם.

ובא ראה, אין לך אשה בעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות כשרה כראוי, ששנינו, למה סמך פרשה זו לבן סורר ומורה? אלא בודאי מי שנושא אשה זו, יורש ממנה בן סורר ומורה. מה הטעם? משום שקשה להעביר ממנו זהמה, וכל שכן אותה שנשאה בתחלה, שדין בדין נדבך

התפוחים הקדושים של פַּעֲמִים מְשַׁנְכַּנְסַת שַׁבַּת, שְׁכֵלָם יִתְבָּרְכוּ כְּאֶחָד.

ועל זה צריך אדם להתענג שלש הפַּעֲמִים הללו, שְׁהָרִי בְּזֶה תְלוּיָה הָאֲמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה – בְּעֵתִיק הקדוש, ובזעיר אַנְפִּין, ובשדה התפוחים. וצריך אדם להתענג בהם ולשמח בהם. ומי שגורע סעודה מהם, מראָה פָּגַם לְמַעַלָּה, וְעִנְשׁוֹ שֶׁל הָאָדָם הֵהוּא גְדוֹל.

משום כך צריך לסדר שלחנו שלש פַּעֲמִים מְשַׁנְכַּנְסַת שַׁבַּת, ולא ימצא שלחנו ריק, ותשרה עליו הברכה כל שאר ימות השבת, ובדבר הזה מראָה ותולה את האמונה העליונה.

רבי שמעון אמר, זה מי שמשלים שלש סעודות בשבת, קול יוצא ומכריז עליו: (ישעיה נח) אַז תִּתְעַנֵּג עַל ה'. זו סעודה אחת כנגד העתיק הקדוש של כל הקדושים. והרכבתיך על במתי ארץ – זו סעודה שנייה כנגד שדה התפוחים הקדושים. והאכלתיך נחלת יעקב אביך – זוהי השלמות שהשתלמה בזעיר אַנְפִּין.

ובנגדם צריך להשלים סעודתו, וצריך להתענג בכל הסעודות ולשמח בכל אחת ואחת מהן, משום שהיא האמונה השלמה, ומשום כך השבת נתכפדה מכל שאר הזמנים והחגים, משום שהכל בה נמצא, ולא נמצא כך בכל הזמנים והחגים. אמר רבי חייא, משום כך, משום שהכל נמצא בו, נזכר שלש פַּעֲמִים, שַׁכְּתוּב (בראשית ב) ויכל אלהים ביום השביעי. וישבות ביום השביעי. ויברך אלהים את יום השביעי.

רבי אבא (רב המנונא סבא), כְּשֶׁהָיָה יוֹשֵׁב בְּסַעֲוֹדַת השבת, הָיָה שֹׁמֵחַ בְּכָל אַחַת וְאַחַת, וְהָיָה אוֹמֵר: זוהי סעודה קדושה של העתיק הקדוש הנסתר של הכל. בסעודה האחרת הָיָה אוֹמֵר: זוהי סעודה של הקדוש ברוך הוא, וכן בכל הסעודות. וְהָיָה שֹׁמֵחַ בְּכָל אַחַת וְאַחַת. כְּשֶׁהָיָה מְשַׁלֵּם אֶת הסעודות, אוֹמֵר: נְשַׁלְמוּ סַעֲוֹדוֹת הָאֲמוּנָה.

בְּשֶׁרְבִי שמעון הָיָה בָּא לְסַעֲוֹדָה, הָיָה אוֹמֵר כֵּן: הִתְקִינוּ סַעֲוֹדָה שֶׁל הָאֲמוּנָה הָעֲלִיּוֹנָה. הִתְקִינוּ סַעֲוֹדַת הַמֶּלֶךְ. וְהָיָה יוֹשֵׁב וְשֹׁמֵחַ כְּשֶׁהִשְׁלִים סַעֲוֹדָה שְׁלִישִׁית, הָיוּ מְכַרְזִים עָלָיו:

רבי שמעון אמר, לא נזכר שמו הקדוש אלא על עולם שלם, שַׁכְּתוּב (בראשית ב) בְּיוֹם עֲשׂוֹת ה' אֱלֹהִים אֶרֶץ וְשָׁמַיִם. מִכָּאֵן שֶׁלֹּא לְהַזְכִּיר אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרִיקְנוּת. וְכֵתוּב לֹא תִשָּׂא אֶת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא. (כתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא, שלא להזכיר שם הקדוש בריקנות, אלא בברכה או בתפלה. ומי שמזכיר שם הקדוש בריקנות, שלא בברכה או בתפלה, כאשר נשמתו תצא ממנו עתידים להפרע ממנו ולנקם ממנו נקמות, שכתוב כי לא יִנְקָה ה' אֶת אֲשֶׁר יִשָּׂא אֶת שְׁמוֹ לְשׂוֹא).

ושנינו, אמר רבי יוסי, מהי ברכה? השם הקדוש. משום שממנו נמצאת הברכה לכל העולם, והברכה לא נמצאת על מקום ריק ולא שורה עליו. זהו שכתוב לא תשא את שם ה' אלהיך לשוא.

זכור את יום השבת לקדשו. רבי יצחק אמר, כתוב (שם א) ויברך אלהים את יום השביעי, וכתוב בפז (שמות טז) ששת ימים תלקטוהו וביום השביעי שבת לא יהיה בו. כיון שלא נמצא בו מזונות, איזו ברכה נמצאת בו?

אלא כך שנינו, כל הברכות שלמעלה ושלמטה תלויות ביום השביעי. ושנינו, למה לא נמצא מן ביום השביעי? משום שמאותו יום מתברכים כל ששת הימים העליונים, וכל אחד ואחד נותן מזונו למטה, כל אחד ביומו, מאותה ברכה שמתברכים ביום השביעי.

ומשום כך, מי שהוא בדרגת האמונה, צריך לסדר שלחן ולתקן סעודה בליל שבת כדי שיתברך שלחנו כל אותם ששה ימים, שהרי באותו זמן מזדמנת הברכה להתברך כל ששת ימי השבת, והברכה לא נמצאת בשלחן ריק, ועל כך צריך לסדר שלחנו בערב שבת בלחמים ומזונות.

רבי יצחק אמר, אפלו ביום השבת גם. רבי יהודה אמר, צריך להתענג ביום הזה ולאכל שלש סעודות בשבת, כדי שימצאו שבע וענג ביום הזה בעולם.

רבי אבא אמר, להזמין ברכה באותם ימים שלמעלה שמתברכים מן היום הזה, וביום הזה מלא ראשו של זעיר אַנְפִּין מטל שנוחת מהעתיק הקדוש הנסתר של הכל, ומטיל לשדה

לְאָדָם נִשְׁמָה אַחֲרַת, נִשְׁמָה עֲלִיוֹנָה, נִשְׁמָה שְׁכַל
הַשְּׁלֵמוֹת בָּהּ, כְּדִגְמַת הָעוֹלָם הַבָּא. וּמִשׁוֹם כֶּךָ
נִקְרְאת שֶׁבֶת. מַה זֶה שֶׁבֶת? שֵׁם שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, שֵׁם שֶׁהוּא שְׁלֵם מְכַל צְדָדָיו.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדַאי כֶּךָ הוּא. אוֹי לְאָדָם שֶׁלֹּא
מִשְׁלִים אֶת שְׁמִחָה הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ. וּמַהִי
שְׁמִיחָתוֹ? אֵלּוּ שְׁלֹשׁ הַסְּעוּדוֹת שֶׁל הָאָמוּנָה, סְעוּדוֹת
שְׂאֵבְרָהֶם יִצְחָק וַיַּעֲקֹב כְּלוּלִים בָּהֶם, וְכֻלָּם שְׁמִיחָה
עַל שְׁמִיחָה, אָמוּנָה שְׁלֵמָה מְכַל צְדָדָיו.

שְׁנִינּוּ, בְּיוֹם הַזֶּה מִתְעַטְרִים הָאָבוֹת, וְכָל הַבָּנִים
יוֹנְקִים, מַה שְּׂאִין כֵּן בְּכָל שְׂאָר הַחֲגִים
וְהַזְּמַנִּים. בְּיוֹם הַזֶּה רִשְׁעֵי הַגִּיּוֹנִים נִחִים. בְּיוֹם הַזֶּה
כָּל הַדִּינִים נִכְפָּים וְלֹא מִתְעוֹרְרִים בְּעוֹלָם. בְּיוֹם הַזֶּה
הַתּוֹרָה מִתְעַטְרַת בְּעֵטְרוֹת שְׁלֵמוֹת. בְּיוֹם הַזֶּה
שְׁמִיחָה וְתַפְנוּק נִשְׁמָעִים בְּמֵאֲתִים וְחֻמְשִׁים עוֹלָמוֹת.

בֵּא וּרְאֵה, בְּכָל שֶׁשֶׁת יְמֵי הַשֶּׁבֶת, כְּשִׁמְגִיעָה שְׁעַת
תְּפִלַּת הַמִּנְחָה, הַדִּין הַקָּשָׁה שׁוֹלֵט וְכָל הַדִּינִים
מִתְעוֹרְרִים, אֲבָל בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת, כְּשִׁמְגִיעַ זְמַן תְּפִלַּת
הַמִּנְחָה, נִמְצָא רְצוֹן הַרְצוֹנוֹת, וְהַעֲתִיק הַקְּדוֹשׁ
מְגַלֵּה רְצוֹנוֹ, וְכָל הַדִּינִים נִכְפָּים, וְנִמְצָא רְצוֹן
וְשְׁמִיחָה בְּכָל.

וּבְרִצוֹן הַזֶּה הַסִּתְלַק מִשָּׂה, הַנִּבְיָא הַנֶּאֱמָן הַקְּדוֹשׁ
מִן הָעוֹלָם, כְּדִי לְהוֹדִיעַ שֶׁלֹּא בְּדִין
הַסִּתְלַק, וְאוֹתָהּ שָׁעָה בְּרִצוֹן שֶׁל הַעֲתִיק הַקְּדוֹשׁ
יִצְאָה נִשְׁמָתוֹ וְנִשְׁמָנָה בּוֹ. מִשׁוֹם כֶּךָ וְלֹא יָדַע אִישׁ
אֶת קְבֻרָתוֹ כְּתוּב. מַה הַעֲתִיק הַקְּדוֹשׁ טָמִיר שֶׁל כָּל
הַטְּמִירִים, וְלֹא יוֹדְעִים עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים – אֵיךְ כָּאֵן
נִשְׁמָה זֹו שְׁנִטְמָנָה בְּרִצוֹן הַזֶּה שֶׁהַתְּגָלָה בְּשַׁעַת
תְּפִלַּת מִנְחַת הַשֶּׁבֶת, כְּתוּב וְלֹא יָדַע אִישׁ אֶת
קְבֻרָתוֹ, וְהוּא טָמִיר מְכַל הַטְּמִירִים שֶׁל הָעוֹלָם,
וְהַדִּין לֹא שׁוֹלֵט בּוֹ. אֲשֶׁרִי חָלְקוֹ שֶׁל מִשָּׂה!

שְׁנִינּוּ, בְּיוֹם הַזֶּה שֶׁהַתּוֹרָה מִתְעַטְרַת בּוֹ, מִתְעַטְרַת
בְּכָל, בְּכָל אוֹתָן מִצְוֹת, בְּכָל אוֹתָן גְּזֵרוֹת
וְעֲנָשִׁים, בְּשִׁבְעִים עֲנָפִים שֶׁל אֹר שְׁזוּהָרִים מְכַל צַד
וְצַד. מִי רָאָה הָעֲנָפִים שִׁיּוּצָאִים מְכַל עֲנָף וְעֲנָף,
חֻמְשָׁה עוֹמְדִים בְּתוֹךְ הָאֵילָן, וְכָל הַפָּנִים אֲחוּזִים
בָּהֶם? מִי רָאָה אוֹתָם שְׁעָרִים שְׁנַפְתָּחִים בְּכָל צַד
וְצַד, וְכֻלָּם זוּהָרִים וּמְאִירִים בְּאוֹתוֹ הָאוֹר שִׁיּוּצָא
וְלֹא פּוֹסֵק?

(ישעיה נח) אִז תִּתְעַנֵּג עַל ה' וְהִרְכַּבְתִּיךָ עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ
וְהֵאֲכַלְתִּיךָ נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ.

אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר לְאָבִיו, אֵיךְ מִתְקַנִּים אֶת הַסְּעוּדוֹת
הַלְלוּ? אָמַר לוֹ, לַיִל שֶׁבֶת כְּתוּב וְהִרְכַּבְתִּיךָ
עַל בְּמַתִּי אֶרֶץ. בּוֹ בְּלִילָה מִתְבָּרַכַת הַגְּבִירָה וְכָל
שְׂדֵה הַתְּפוּחִים, וּמִתְבָּרַךְ שְׁלַחְנוֹ שֶׁל אָדָם, וְנִשְׁמָה
נוֹסֶפֶת, וְאוֹתוֹ הַלִּילָה שְׁמִיחַת הַגְּבִירָה הוּא. וְצָרִיךְ
אָדָם לְשִׂמְחָה בְּשְׁמִיחָה וְלֵאֲכַל סְעוּדַת הַגְּבִירָה.

בְּיוֹם הַשֶּׁבֶת, בְּסְעוּדָה הַשְּׁנִיָּה כְּתוּב אִז תִּתְעַנֵּג עַל
ה'. עַל ה' וְדַאי. שְׂאוֹתָהּ שָׁעָה נִגְלָה הַעֲתִיק
הַקְּדוֹשׁ, וְכָל הָעוֹלָמוֹת בְּשְׁמִיחָה, וְהַשְּׁלֵמוֹת וְהַחֲדוּדָה
שֶׁל הַעֲתִיק אָנוּ עוֹשִׂים, וְזוֹהִי סְעוּדָתוֹ וְדַאי.

בְּסְעוּדָה הַשְּׁלִישִׁית שֶׁל שֶׁבֶת כְּתוּב וְהֵאֲכַלְתִּיךָ
נַחֲלַת יַעֲקֹב אָבִיךָ. זוֹהִי הַסְּעוּדָה שֶׁל
זַעִיר אֲנַפִּין שֶׁהוּא בְּשְׁלֵמוֹת. וְכָל שֶׁשֶׁת הַיָּמִים
מֵאוֹתָהּ שְׁלֵמוֹת מִתְבָּרְכִים. וְצָרִיךְ אָדָם לְשִׂמְחָה
בְּסְעוּדָתוֹ וְלְהַשְׁלִים הַסְּעוּדוֹת הַלְלוּ, שֶׁהֵן סְעוּדוֹת
הָאָמוּנָה הַשְּׁלֵמָה שֶׁל זֶרַע קְדוֹשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
שֶׁהָאָמוּנָה הַעֲלִיוֹנָה הִיא שְׁלָהֶם וְלֹא שֶׁל עַמִּים
עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת. וּמִשׁוֹם כֶּךָ אָמַר,
(שמות לא) בִּינִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל.

בֵּא וּרְאֵה, בְּסְעוּדוֹת הַלְלוּ נוֹדְעִים יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם
בְּנֵי הַמֶּלֶךְ וְשֶׁהֵם מֵהֵיכַל הַמֶּלֶךְ וְשֶׁהֵם בְּנֵי
הָאָמוּנָה, וּמִי שְׁפוּגִם סְעוּדָה אַחַת מֵהֶם, מִרְאָה פָּגֵם
לְמַעֲלָה, וּמִרְאָה אֶת עֲצָמוֹ שְׂאִינוֹ מִבְּנֵי הַמֶּלֶךְ
הַעֲלִיּוֹן, שְׂאִינוֹ מִבְּנֵי הֵיכַל הַמֶּלֶךְ, וְשְׂאִינוֹ מִזֶּרַע
קְדוֹשׁ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְנוֹתְנִים עָלָיו חֹמֶר שֶׁל שְׁלֵשָׁה
דְּבָרִים – דִּין הַגִּיּוֹנִים וְכוּ'.

וּבֵא רְאֵה, בְּכָל שְׂאָר הַזְּמַנִּים וְהַחֲגִים צָרִיךְ אָדָם
לְשִׂמְחָה וְלְשִׂמְחָה אֶת הָעֲנִיִּים, וְאִם הוּא שְׂמִיחַ
לְבָדוֹ וְלֹא נוֹתֵן לְעֲנִיִּים – עֲנָשׁוּ רַב, שֶׁהָרִי לְבָדוֹ
שְׂמִיחַ, וְלֹא נוֹתֵן שְׂמִיחָה לְאַחֵר. עָלָיו כְּתוּב (מלאכי ב)
וְזִרְיָתִי פָּרַשׁ עַל פְּנֵיכֶם פָּרַשׁ חֲגִיכֶם. וְאִם הוּא שְׂמִיחַ
בְּשֶׁבֶת, אֵיךְ עַל גֵּב שֶׁלֹּא נוֹתֵן לְאַחֵר – לֹא נוֹתְנִים
עָלָיו עֲנָשׁ כְּבִשְׂאָר הַזְּמַנִּים וְהַחֲגִים, שֶׁכְּתוּב פָּרַשׁ
חֲגִיכֶם. אָמַר פָּרַשׁ חֲגִיכֶם, וְלֹא פָּרַשׁ שְׁבַתְכֶם. וְכְתוּב
(ישעיה א) חֲדָשִׁיכֶם וּמוֹעֲדֵיכֶם שְׁנֵאָה נִפְשִׁי. וְאֵלּוּ
שֶׁבֶת לֹא אָמַר.

וּמִשׁוֹם כֶּךָ כְּתוּב בִּינִי וּבִין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וּמִשׁוֹם
שְׁכַל הָאָמוּנָה נִמְצָאת בְּשֶׁבֶת, נוֹתְנִים

ומסרסים עצמם כל ששת ימי השבת ועוסקים בתורה, ובלייל השבת מזרזים את עצמם בזווגם משום שיודעים הסוד העליון בשעה שהגבירה מזדוגת במלך.

ואותם חברים שיודעים סוד זה, מכוונים לבם לאמונת רבונם, ומתברכים בפרי מעיהם באותו הלילה. וזהו שפתוב אשר ישמרו, כמו שנאמר ואביו שמר את הדבר.

ונקראים סריסים ודאי, בשביל לחכות לשבת למצא את רצון רבונם, שפתוב ובחרו באשר חפצתי. מה זה באשר חפצתי? זה זווג הגבירה. ומחזיקים בבריתי, הכל אחד. בבריתי סתם. אשרי חלקו של מי שמתקדש בקדשה הזו ויודע הסוד הזה.

בא וראה, כתוב ששת ימים תעבד ועשית כל מלאכתך ויום השביעי שבת לה' אלהיך וגו'. כל מלאכתך - באותם ששת הימים מלאכת בני האדם, ומשום הדבר הזה לא מזדוגים החברים, רק בזמן שלא נמצא ממעשי בני אדם, אלא מעשה הקדוש ברוך הוא. ומה מעשהו? זווג הגבירה להוציא נשמות קדושות לעולם.

ומשום כך בלילה הזה החברים מתקדשים בקדשת רבונם ומכוונים לבם, ויוצאים בנים מעלים, בנים קדושים, שלא סוטים ימינה ושמאלה, בני המלך והגבירה, ועל אלה כתוב (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. לה' אלהיכם ודאי. משום שאלה נקראים בנים שלו, בנים למלך ולגבירה.

וזו דעת החברים שיודעים סוד זה, בזה נדבקים, ומשום כך נקראים בנים לקדוש ברוך הוא. ואלה הם שהעולם מתקים בשבילם. וכשעולה העולם בדין, מסתכל הקדוש ברוך הוא בבנים הללו ומרחם על העולם, ועל זה כתוב כלה זרע אמת. זרע אמת ודאי. מה זה אמת? טבעת קדושה שלמה, כמו שנאמר (מיכה ז) תתן אמת ליעקב. (אמת זה הקדוש ברוך הוא) והכל אחד. ומשום כך זרע אמת ודאי.

אמר לו רבי יודאי, ברוך הרחמן ששלחני לכאן. ברוך הרחמן, שהרי דבר זה שמעתי מפיה.

קול הפרוז יוצא: התעוררו קדושים עליונים, התעוררו העם הקדוש שנבחר למעלה ולמטה, עוררו שמחה כנגד רבונכם, התעוררו בשמחה שלמה, הזדמנו לשלש שמחות של שלשת האבות, הזדמנו לקראת האמונה של שמחת כל השמחות. אשרי חלקכם, ישראל קדושים, בעולם הזה ובעולם הבא! זוהי ירשה לכם מפל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות. ועל זה כתוב ביני ובין בני ישראל.

אמר רבי יהודה, כך הוא ודאי. ועל זה כתוב זכור את יום השבת לקדשו, וכתוב (ויקרא יט) קדשים תהיו כי קדוש אני ה'. וכתוב (ישעיה נח) וקראת לשבת ענג לקדוש ה' מכבד.

שנינו, ביום הזה כל נשמות הצדיקים מתעדנים בתפנוקי העתיק הקדוש, נסתר כל הנסתרים, ורוח אחת מהענג של אותו העתיק הקדוש מתפשטת (ההוא מתפשט) בכל העולמות, ועולה ויורדת, ומתפשטת לכל הבנים הקדושים לכל שומרי התורה, ונחים במנוחה שלמה, נשכחים מכלם כל הרגזים, כל הדינים וכל העבודות הקשות. זהו שפתוב (שם יד) ביום הניח ה' לך מעצבך ומרגזך ומן העבדה הקשה.

משום כך שקולה שבת כנגד התורה, וכל מי ששומר שבת כאלו שומר את כל התורה. וכתוב (ישעיה נו) אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיק בה שמר שבת מחללו ושמר ידו מעשות כל רע. נשמע, שמי ששומר את השבת כמי ששומר כל התורה.

רבי יודאי שאל את רבי שמעון יום אחד שנפגש עמו בדרך, אמר לו, רבי, הרי כתוב (בפרשת השבת) בפרשה זו שבת שאמר ישעיה, שכתוב כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי וגו', ונתתי להם בביתי ובחומתי וגו'. מה זה אומר?

אמר לו, קפוטקאי, קשר את חמורך בגדר ורד, שדבר תורה צריך צחות, או הפך לאחוריק ולך אחרי ותכון לבך. אמר לו, משום מורי עשיתי את הדרך, ואחרי מורי אסתכל בשכינה.

אמר לו, בא וראה, דבר זה הרי פרושהו החברים ולא פרושו דבר. כה אמר ה' לסריסים, מי הם הסריסים? אלו הם החברים שמשתדלים בתורה

והימים הקדושים העליונים הללו נקראים ימים שהשם הקדוש נכלל בהם, והם נכללים בו. אשרי חלקם של ישראל מכל העמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, עליהם כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

כפר את אביך ואת אמך. רבי חייא פתח, (בראשית ב) ונהר יצא מעדן וגו'. ונהר - זו נביעת המעין שיוצא תמיד ולא פוסק, ומנהר המעין הזה נשקה כל גן העדן. ואותו נהר של המעין הקדוש נקרא א"ב. מה הטעם? משום שהוא נובע לזון את הגן.

רבי אבא אמר, עדן ממש נקרא אב, משום שעדן זה נמצא מאותו מקום שנקרא אין, ומשום כך נקרא אב. והרי בארנו, ממקום שמתחיל להמשיך הכל נקרא אתה, ונקרא אב, כמו שנאמר (ישעיה סג) כי אתה אבינו.

רבי אלעזר אמר, כפר את אביך - זה הקדוש ברוך הוא. ואת אמך - זו כנסת ישראל. את אביך, את דוקא, להכליל שכינה (עליונה). רבי יהודה אמר, כפר את אביך - סתם. ואת אמך - סתם. שהרי הכל היה במנין. את - לרבות כל מה שלמעלה ומטה.

רבי יוסי אמר, זה שאמר רבי אבא, ממקום שמתחיל להמשיך הכל, נקרא אתה, יפה. שהרי למדנו שאותו הנסתר ואין בו התחלה נקרא הוא. ממקום שהראשית נמצאת נקרא אתה. ונקרא אב. והכל אחד. ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים אמן.

רבי חזקיה אמר, ודאי הכל אחד. כפר את אביך - זה הקדוש ברוך הוא. ואת אמך - זו כנסת ישראל. שהרי שנינו, אמר רבי שמעון, כתוב בנים אתם לה' אלהיכם - אותו מקום שנקרא בנים. ומשום כך הסתימות של הדבר, כפר את אביך ואת אמך, להכליל את הכל שלמעלה ושלמטה. רבי יצחק אמר, להכליל בו את רבו, שהוא מכניס אותו לעולם הבא. אמר רבי יהודה, הוא בכלל הקדוש ברוך הוא.

שנינו, בחמש האמירות הללו כלול הכל. בחמש האמירות הללו נחקקו חמש אחרות, ודאי חמש תוך החמש. הכיצד? אנכי ה' אלהיך - כנגד

ככה רבי יודאי. אמר לו רבי שמעון, למה בכית? אמר לו, בכיתי, שאמרתי אוי לאותם בני העולם שדרכיהם כבהמות ולא יודעים ולא מסתכלים, שטוב להם שלא נבראו. אוי לעולם כשיצא מורנו ממנו, שמי יכול לגלות סודות, ומי יודע אותם, ומי יסתכל בדרכי התורה?

אמר לו, חייך, אין עולם אלא לאותם חברים שמשתדלים בתורה ויודעים נסתרות התורה. ודאי באמת גזרו החברים על עמי הארצות שמשחיתים דרכם ולא יודעים בין ימין לשמאל, שהרי הם כבהמות שנאה לעשות בהם דין אפלו ביום הכפורים. ועל בניהם כתוב (הושע ב) כי בני זנונים המה. בני זנונים ממש.

אמר לו, רבי, פסוק זה צריך להתישב בדרכו. כתוב ונתתי להם בביתי ובחומתי יד ושם טוב מבנים ומבנות שם עולם אתן לו. אתן להם הנה צריך להיות! מה זה אתן לו?

אמר לו, בא וראה, ונתתי להם בביתי, מה זה בביתי? כמו שנאמר (במדבר יב) בכל ביתי נאמן הוא. (שמו של הקדוש ברוך הוא נקרא בית) ובחומתי, כמו שנאמר (ישעיה סב) על חומתיך ירושלים הפקדתי שמרים. יד ושם, כלומר, שיצאו נשמות קדושות ממקום זה. ואותה יד, חלק השלמות, טוב מלא מבנים ומבנות. שם עולם אתן לו, לאותו חלק שלם, אשר לא יפרת לדורי דורות. דבר אחר אתן לו - לאותו שיודע סוד הדבר ויתפון במה שצריך לכון.

עוד אמר רבי שמעון, כתוב לא תבערו אש בכל משבתיכם ביום השבת. מה הטעם? כדי שלא יראה דין ביום הזה. ואם תאמר, הרי לגבוה עולה? בכל משבתיכם אמר, ולא לגבוה. ואותו שעולה לגבוה, עולה לכפות דין אחר. ששנינו, יש אש אוכל אש, ואש המזבח אוכל אש אחר.

ומשום כך מתגלה העתיק הקדוש ביום הזה מכל שאר הימים. ובזמן שמתגלה העתיק, לא נראה דין כלל, וכל העליונים והתחתונים נמצאים בשמחה שלמה, והדין לא שולט.

שנינו, כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ. ששת ימים ודאי, ולא בששת.

ואלו החמש הראשונות כוללות חמש אחרונות, ומשום כך, (דברים לג) מימינו אש דת למו. שהכל נעשה ימין. ועל זה בחמשה קולות נתנה התורה. אמר רבי יהודה, כלם היו חמש בתוך חמש, כנגדם חמשה חמשי תורה.

שנה רבי אלעזר, בעשר האמירות הללו נחקקו כל מצוות התורה, גזרות וענשים, טהור וטמא, ענפים ושרשים, אילנות ונטעים, שמים וארץ, ים ונהומות, שהרי התורה היא שמו של הקדוש ברוך הוא. מה שמו של הקדוש ברוך הוא נחקק בעשר אמירות – אף התורה נחקקה בעשר אמירות. עשר האמירות הללו הם שמו של הקדוש ברוך הוא, וכל התורה היא שם אחד, שמו של הקדוש ברוך הוא ממש.

אשרי חלקו של מי שזוכה בה. מי שזוכה בתורה זוכה בשם הקדוש (של הקדוש ברוך הוא). רבי יוסי אומר, זוכה בקדוש ברוך הוא ממש (וכנסת ישראל), שהרי הוא ושמו אחד. ברוך שמו לעולם ולעולמי עולמים אמן.

לא תעשון אתי אלהי כסף ואלהי זהב. אמר רבי יוסי, מה הטעם? משום שכתוב (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב. אף על גב שלי הכסף ולי הזהב – לא תעשון אתי. אתי, כלומר אותי.

אמר רבי יצחק, כתוב (ירמיה י) מאין כמוה ה' גדול אתה וגדול שמך בגבורה וגו'. (גדול אתה וגדול שמך) גדול אתה – הינו לי הכסף. וגדול שמך בגבורה – הינו ולי הזהב. שני הגוונים הללו לא נראים ולא מתפארים, פרט לכשהם חקוקים במקום אחד. באיזה מקום נחקקו? בישראל. כאן נראים הגוונים להתפאר, ככתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר.

רבי יהודה פתח, (שם סא) שוש אשיש בה' תגל נפשי באלהי וגו'. אשרי חלקם של ישראל מעמים עובדי עבודת כוכבים ומזלות, שהשמחה והתפנוק שלהם בקדוש ברוך הוא, שכתוב שוש אשיש בה'. פיון שאמר בה', למה כתוב באלהי? אלא כך אמרו ישראל: אם ברחמים בא עלינו – שוש אשיש בה', ואם בדין – תגל נפשי באלהי.

מה הטעם? משום שאלה נחקקו בו, שכתוב כי הלבישני בגדי ישע. מה זה בגדי ישע? גוונים

לא תרצח. ששנינו, (אמר רבי יצחק אמר רבי יהודה) שני אלה בכלל אחד נכללו, שמי שהורג מקטין הדמות וצלם של רבנו, שכתוב (בראשית ט) כי בצלם אלהים עשה את האדם, וכתוב (יחזקאל א) ועל דמות הכסא דמות כמראה אדם.

אמר רבי חייא, כתוב (בראשית ט) שפך דם האדם באדם דמו ישפך וגו'. (שפך דם האדם) מי ששופך דם כאלו מקטין הדמות והצלם שלמעלה. כלומר, לא הקטין דמות זו, אלא דמות אחרת, משמע שכתוב שפך דם האדם באדם דמו ישפך. באדם העליון מגיע הפגם הזה מאותו דם ששפך. מה הטעם? משום כי בצלם אלהים עשה את האדם. ומשום כך זה בזה תלוי.

לא יהיה לך – כנגד לא תנאף. זה משקר בשמו של הקדוש ברוך הוא שנרשם באדם. ובזה כמה וכמה חטאים וגזרות וענשים תלויים. ומי שמשקר בזה, משקר בו במלך, שכתוב (הושע ה) בה' בגדו כי בנים זרים ילדו. וכתוב לא תשתחוה להם ולא תעבדם, וזה בזה תלוי.

לא תשא – כנגד לא תגנב. וכתוב (משלי כט) חולק עם גנב שונא נפשו אלה ישמע ולא יגיד. ודאי זה בזה תלוי, שהרי הגנב לזה מזדמן, להשבע בשקר. מי שעושה זה, עושה זה.

זכור את יום השבת – כנגד לא תענה ברעך עד שקר. שאמר רבי יוסי, שבת נקראת עדות, וצריך האדם להעיד על זה, שכתוב כי ששת ימים עשה ה' וגו'. ושבת כלל (עדות) של הכל. ואמר רבי יוסי, מה שכתוב (מכה ז) תתן אמת ליעקב, כמו שנאמר (שמות לא) ושמו בני ישראל את השבת, ומי שמעיד שקר – משקר בשבת, שהיא עדות אמת. ומי שמשקר בשבת – משקר בכל התורה. ומשום כך זה בזה תלוי.

כבוד את אביך – כנגד לא תחמד אשת רעך. ואמר רבי יצחק, כבוד את אביך – אביך ממש. שהרי מי שחומד אשה ומוליד בן, ההוא מכבד את האחר שאינו אביו, וכתוב כבוד את אביך וגו', לא תחמד בית רעך שדהו. וכתוב כאן, על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך. אותו שנתן לך יהיה שלך, ולא תחמד אחר. ודאי שזה תלוי בזה.

שֶׁל הַכֶּסֶף, שֶׁהִלְבֵּנָה עוֹמְדַת בְּשִׁלְמוֹת כְּאֶחָד, כְּשֶׁהִשְׁמֵשׁ שׁוֹלֵט וְהִלְבֵּנָה מְאִירָה, וְאִין לָהּ שִׁבַּח פָּרֵט לְשִׁבַּח שֶׁל הָאוֹר שֶׁמְאִיר עָלֶיהָ.

אֲנֹכִי, בְּהִשְׁלַמַּת סוּדוֹת שֶׁל שְׁלֵמוֹת שֶׁל הַכֶּסֶף לְמִטָּה, וְהִתְעַלּוּ הַחַיּוֹת הַקְּדוּשׁוֹת, וְהָיָה הַתְּתַקְּנָה בְּתַקּוּנֶיהָ. וְכִשְׁהָיָה יָפָה לְמֵרָאָה וּבַעֲלָה בָּא אֵלֶיהָ, אִזּוֹ נִקְרְאָת אֲנֹכִי.

אֲנֹכִי, סוּד שֶׁל הַכֶּל כְּאֶחָד, בְּכֻלּוֹ שֶׁל כָּל הָאוֹתִיּוֹת בְּשִׁבְלֵי הַתּוֹרָה שֶׁיִּצְאֻ מִתּוֹךְ סוּד עֲלִיּוֹן. בְּאֲנֹכִי הַזֶּה תְּלוּיִים עֲלִיּוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים. אֲנֹכִי, סוּד לְתַת שְׁכָר טוֹב לְצַדִּיקִים שֶׁמְחַכִּים לוֹ וְשׁוֹמְרִים אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה, בְּזֶה יֵשׁ לָהֶם בְּטַחֲוֹן כְּרָאוּי לְעוֹלָם הַבָּא, וְסִימְנָךְ – אֲנִי פִרְעָה.

אֲנֹכִי וְלֹא יִהְיֶה לָךְ נֶאֱמַר בְּסוּד הַתּוֹרָה, וְזֶהוּ זְכוּר וְשִׁמּוֹר. אֲנֹכִי, סוּד נִסְתָּר וְגִנוּז בְּכֹל אוֹתָן דְּרִגּוֹת שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן בְּכֻלּוֹ אֶחָד. וְכִיּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר אֲנֹכִי, הַתְּחַבֵּר הַכֹּל כְּאֶחָד, בְּסוּד אֶחָד.

אֲנֹכִי, סוּד שֶׁל שְׁנֵי כִסָּאוֹת. אֲנִי ה' – שֶׁל כֶּסֶף אַחֵר. (אֲנִי – כֶּסֶף אֶחָד. כ' – כֶּסֶף אַחֵר עֲלִיּוֹן).

אֲנֹכִי, שֶׁכְּשֶׁנִּטְהַר הַמִּקְדָּשׁ וְנִכְרִי לֹא יִקְרַב אֵלָיו וְהַמִּקְדָּשׁ מְאִיר לְבָדוֹ, שֶׁהָיָה הַתְּבַטֵּל בְּאוֹתָהּ שֶׁעָשָׂה יִצְרַח הָרַע מִן הָעוֹלָם, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִתְעַלָּה בְּכַבּוּדוֹ לְבָדוֹ, וְאִזּוֹ נֶאֱמַר אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ. סוּד שְׁלֵם בְּשֵׁם הַקְּדוּשׁ. א' – לְיַחַד סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ בְּדְרִגּוֹתָיו לְהִיּוֹת אֶחָד, מִשּׁוּם שֶׁסוּדוֹ הוּא ו'. נ' – סוּד לִירָא מִן הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלִדְעַת שֵׁשׁ דִּין וְיֵשׁ דִּין, וְיֵשׁ שְׁכָר טוֹב לְצַדִּיקִים וּפְרַעְנוֹת לְרַשָּׁעִים, מִשּׁוּם שֶׁהַסוּד שְׁלוֹ ה' תַּחְתּוֹנָה.

ב'! לְקַדֵּשׁ אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ בְּכֹל יוֹם, וְלִהְיֶיךָ בְּדְרִגּוֹת קְדוּשׁוֹת, וְלִהְיֶיךָ לְאֵלֶיךָ תְּפִלָּה בְּכֹל זְמַן לְהַעֲלוֹת הַפֶּתַח הָעֲלִיּוֹן, סוּד שֶׁל הַכֶּסֶף הָעֲלִיּוֹן עַל גְּבֵי הַחַיּוֹת הָעֲלִיּוֹנוֹת כְּרָאוּי, וְהַסוּד שְׁלוֹ ה' עֲלִיּוֹנָה.

י' לְהַשְׁתַּדֵּל בְּתוֹרָה יוֹמָם וְלַיְלָה, וְלִמּוֹל מִלָּה בְּסוּד לְשִׁמְנָה יָמִים, וְלִקְדֵשׁ הַבְּכוֹר, וְלִהְיֶיךָ תְּפִלִּין וְצִיצִית וּמְזוּזָה, וְלִמְסַר אֶת הַנֶּפֶשׁ לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְלִהְיֶיךָ בּוֹ. אֵלֶּה הֵן שְׁתֵּים עָשָׂר מִצְוֹת עֲלִיּוֹנוֹת שֶׁכּוֹלְלוֹת מְאִתָּם שְׁלֵשִׁים וְשֵׁשׁ מִצְוֹת אַחֵרוֹת שֶׁהֵן בְּסוּד שֶׁל אֲנֹכִי, כָּלֵל שֶׁל זְכוּר.

שֶׁנִּחְקְקוּ לְהִסְתַּכֵּל בּוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר יִשְׁעוּ וְגו' אֵל ה'. יִשְׁע הוּא הִסְתַּכְלוֹת. מִי שֶׁרוֹצֵה לְהִסְתַּכֵּל בִּי, יִסְתַּכֵּל בְּגִּוּוֹנִים שְׁלִי. מָה הַטַּעַם? מִשּׁוּם שֶׁפְּתוּב מְעִיל צְדָקָה יַעֲטִינִי, צְדָקָה מִמֶּשׁ, שֶׁהַגִּוּוֹנִים נִחְקְקוּ בּוֹ. כִּחְתֵּן יִכְהֵן פָּאֵר, זֶה גִּוּוֹן אֶחָד. וְכִפְלָה תַעֲדָה כְּלִיָּהּ, זֶה גִּוּוֹן אַחֵר. וְכִשְׁהַגִּוּוֹנִים מִתְּחַבְּרִים, בְּאוֹתָהּ שֶׁעָשָׂה גְרָאִים, וְכֹלֵם מִשְׁתוֹקְקִים לְרֵאוֹת וְלִהְיֶיךָ בּוֹ.

רְבִי יוֹסִי אָמַר, שׁוֹשׁ אֲשִׁישׁ בַּה' – שְׁתֵּי חֲדוּוֹת. בַּה' – בְּרַחֲמִים. תְּגַל נִפְשִׁי – הָרִי (אֶחַת בְּחֲדוּה) בְּדִין. אָמַר רְבִי יְהוּדָה, בְּכֹל שְׁמִחָה שֶׁל שְׁמִחָה. וְחֲדוּהָ שֶׁל צִיּוֹן עֲתִיד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְשַׁמַּח אֶת יִשְׂרָאֵל בְּשְׁמִחָה יִתְרָה מֵהַכֹּל, שֶׁפְּתוּב (שֵׁם לַה) וּפְדוּיֵי ה' יִשְׁבוּן וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרֵנָה וְגו'. וּפְדוּיֵי ה' יִשְׁבוּן – הָרִי אֶחַת. וּבָאוּ צִיּוֹן בְּרֵנָה – הָרִי שְׁתֵּים. וְשְׁמִחַת עוֹלָם עַל רֵאשִׁים – הָרִי שְׁלֹשׁ. שְׁשׁוֹן וְשְׁמִחָה יִשְׁגוּ – הָרִי אַרְבַּע. כְּנִגְדָם שֶׁל אַרְבַּע פְּעָמִים שֶׁהַתְּפִזְרוּ יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעַמִּים, וְאִזּוֹ כְּתוּב (שֵׁם יב) וְאִמְרַתֶּם בְּיוֹם הַהוּא הוֹדוּ לַה' קְרָאוּ בְשִׁמּוֹ וְגו'.

הַשְׁלֵמָה מֵהַשְׁמִטוֹת (סִימָן ב)

וְאֵלֶיךָ הֵן י"ב מִצְוֹת: א – יַחֲוֹד ה'. ב – לִירָאָה אֶת ה'. ג – לְדַעַת שֵׁשׁ דִּין וְיֵשׁ שְׁכָר טוֹב וְכו'. ד – לְקַדֵּשׁ אֶת ה'. ה – לְהַתְּפַלֵּל בְּכֹל יוֹם שְׁחֵרִית מִנְחָה עַרְבִית. ו – לְעַסֵּק בְּתוֹרָה. ז – לְמוֹל אֶת הַבֶּן. ח – קְדֵשׁ לִי כָל בְּכוֹר. ט – תְּפִלִּין. י – צִיצִית. יא – מְזוּזָה. יב – לְמַסֵּר נִפְשׁוֹ בְּדַבְּקוֹת. אֵלֶיךָ הֵם י"ב מִצְוֹת שְׁמוֹר: א – שְׁלֹא לְתַת גְּדֻלָּה לְעַבּוּדָה זָרָה. ב – שְׁלֹא לְבָנוֹת מְגֻדֵל לְעַבּוּדָה זָרָה. ג – אֵל תִּפְנּוּ וְגו', (שְׁלֹא) לְהִרְהַר אַחֲרֵיהֶם. ד – לֹא תִשְׁתַּחֲוֶה לָהֶם. ה – שְׁלֹא לְהִכְנַע, זֶהוּ לֹא תַעֲבֹדֶם. ו – שְׁלֹא לְהַחֲלִיף יַחֲוֹד שֶׁל רְבוּנוֹ, זֶהוּ הַהִימִיר. ז – שְׁלֹא לְהִרְהַר, זֶהוּ לֹא תַתּוֹרוּ וְגו'. ח – שְׁלֹא לְשַׂאֵל בְּאוֹב. ט – שְׁלֹא לְשַׂאֵל בְּיַדְעוּנִי. י – שְׁלֹא לְדַרֵּשׁ אֶל הַמֵּתִים. יא – שְׁלֹא לְעַשׂוֹת כְּשָׁפִים, זֶהוּ וְחִבֵּר חֶבֶר. יב – וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֵרִים שְׁלֹא תִזְכְּרוּ:

וְיִדְבַּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה. כָּל הַדְּבָרִים – כָּלֵל זֶה הוּא כָּלֵל שֶׁל הַכֹּל, כָּלֵל שֶׁל מַעֲלָה וּמִטָּה.

אֲנֹכִי, סוּד שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן בְּסוּד הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ יו"ו. אֲנֹכִי, נִגְלָה וְנִגְנָז, נִגְלָה בְּסוּד קְדוּשׁ

פְּעָמִים וְאַרְבַּע פְּעָמִים, וְנִפְקַד עַל חֲטָאִים רְאוּשֵׁנִים אָב וּבֶן. שְׁלִישִׁי וּרְבִיעִי אֶחָד הוּא כְּשֵׁלָא הִתְתַּקֵּן וְלֹא חָשַׁשׁ לְהִתְתַּקֵּן, וְכֵן בְּהַפְּנֵי שָׁל זֶה, לְאִילָן שֶׁהִתְתַּקֵּן כְּרָאוֹי וְעוֹמֵד עַל קִיּוּמוֹ (זא) וְעוֹשֶׂה חֶסֶד וְגו'.

סדר הלימוד ליום יא אדר [יום 159 בשנה]

לא תִּשָּׂא. אֵת הַסּוּד הַזֶּה הָרִי בְּאָרוֹ הַחֲבָרִים, מִשּׁוּם שְׁכַשְׁהֶקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שֶׁתֵּל אֵת הָעוֹלָם, הַטְּבִיעַ בְּתוֹךְ הַתְּהוֹמוֹת צְרוּר אֶחָד חֲקוּק בְּשֵׁם הַקְּדוּשׁ, וְהַטְּבִיעַ אוֹתוֹ בְּתוֹךְ הַתְּהוֹם, וְכַשְׁהַמִּים רוֹצִים לְעֹלוֹת, הֵם רוֹאִים אֵת סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ חֲקוּק עַל אוֹתוֹ צְרוּר, וְשָׁבִים וְנִשְׁקָעִים וְחוֹזְרִים לְאַחֹר, וְהַשֵּׁם הַזֶּה עוֹמֵד עַד הַיּוֹם הַזֶּה בְּתוֹךְ הַתְּהוֹם.

ובשעה שְׁנִשְׁבָּעִים בְּנֵי אָדָם עַל אַמַּת, בְּקִיּוּם שָׁל אַמַּת, אוֹתוֹ הַצְּרוּר עוֹלָה וּמִקְבֵּל אֵת אוֹתָהּ שְׁבוּעָה, וְחוֹזֵר וּמִתְקַיֵּם עַל הַתְּהוֹם וְהָעוֹלָם מִתְקַיֵּם, וְאוֹתָהּ שְׁבוּעַת אַמַּת עוֹמֵדָת לְעוֹלָם.

ובשעה שְׁנִשְׁבָּעִים בְּנֵי אָדָם שְׁבוּעָה לְשָׁקֵר, אוֹתוֹ הַצְּרוּר עוֹלָה לְקַבֵּל אֵת אוֹתָהּ שְׁבוּעָה. כִּיּוֹן שְׁרוּאָה שֶׁהוּא שָׁקֵר, אִזּוֹ אוֹתוֹ צְרוּר שֶׁהִיא עוֹלָה שָׁב לְאַחֹר, וְהַמִּים הוֹלְכִים וְשָׁטִים, וְהָאוֹתִיּוֹת שֶׁל אוֹתוֹ צְרוּר פּוֹרְחוֹת לְתוֹךְ הַתְּהוֹמוֹת וּמִתְפָּזְרוֹת, וְרוֹצִים הַמִּים לְכַסּוֹת אֵת הָעוֹלָם וּלְהַחֲזִירוֹ כְּמוֹ מִקְדָּם.

עד שְׁמִזְמִין (שְׁרוּמֵז) הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַמְנָה אֶחָד, יַעֲזִירָא"ל, שְׁמִמְנָה עַל שְׁבָעִים מִפְּתַחוֹת בְּסוּד שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ, וְנִכְנָס לְאוֹתוֹ צְרוּר, וְחוּקֵק בּוֹ אוֹתִיּוֹת כְּמוֹ מִקְדָּם, וְאִזּוֹ מִתְקַיֵּם הָעוֹלָם וְחוֹזְרִים הַמִּים לְמִקְוָמָם, (שְׁאוֹתוֹ צְרוּר וּמְרַגֵּשׁ אֵת הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ וְחוּקֵק אוֹתָן כְּבַתְּחִלָּה, וְחוֹזְרִים הַמִּים לְמִקְוָמָם, וְאִזּוֹ מִתְקַיֵּם הָעוֹלָם) וְעַל זֶה כָּתוּב לֹא תִשָּׂא אֵת שֵׁם ה' אֱלֹהֶיךָ לְשׂוֹא.

רעיא מהימנא

מצוה י"ב - לְהַשְׁבֵּעַ בְּשִׁמוֹ בְּדֶרֶךְ אַמַּת. וּמִי שְׁנִשְׁבָּע שְׁבוּעָה הוּא כּוֹלֵל אֵת עֲצָמוֹ בְּאוֹתָן שְׁבַע דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת שֶׁהַשֵּׁם שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִכְלָל בְּהֵן. וְהָרִי הֵם שֵׁשׁ. אוֹתוֹ אָדָם שְׁנִשְׁבָּע שְׁבוּעַת אַמַּת עַל פִּי בֵּית דִּין, כּוֹלֵל אֵת

וְאוֹת זוֹ לֹא מִתְחַלֶּפֶת בְּמָקוֹם אַחֵר, זֶה מִשּׁוּם שֶׁהִיא י', סוּד עֲלִיּוֹן, כְּלָל שֶׁל הַתּוֹרָה, וּבִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הִלְלוּ יֵשׁ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה מִדּוֹת הַרְחָמִים שֶׁתְּלוּיּוֹת מֵהֶם, וְאַחַת שְׁשׁוּלְטַת לְהִיּוֹת שֶׁלֹּשׁ עֶשְׂרֵה.

לא יִהְיֶה לָךְ, סוּד שֶׁל שְׁמוֹר בְּשֵׁלֶשׁ מֵאוֹת שְׁשִׁים וְחֲמֵשׁ מִצְוֹת הַתּוֹרָה. ל' - סוּד שֶׁלֹּא לְתַת כְּבוֹד וּגְדֻלָּה לְאֱלוֹהֵי אַחֵר, ל' - מִגְדֵּל שְׁפוֹרַח וְעוֹלָה בְּאֹיִר, שֶׁלֹּא יִסְטָה הַלֵּב לְבָנוֹת לְאֱלוֹהֵי אַחֵר, כְּמוֹ שִׁישׁ סוּד שֶׁל בּוֹנֵה מִגְדֵּל (לְאֱלוֹהֵי אַחֵר). ל' - שֶׁלֹּא לְפָנוֹת בְּדִיוּקָן שֶׁל עֲבוּדָה זָרָה, שֶׁלֹּא לְהִרְהַר אַחֲרֶיהָ, שֶׁלֹּא לְהִשְׁתַּחֲוֹת וְלֹא לְכַפּוֹת עֲצָמוֹ לְאֱלוֹהֵי אַחֵר.

א': שֶׁלֹּא לְהַחֲלִיף הַיְחוּד שֶׁל רְבוּנוֹ בְּשָׁכִיל אֱלִילִים אַחֲרֵיהֶם. שֶׁלֹּא לְהִרְהַר שִׁישׁ אֱלוֹהֵי אַחֵר פֶּרֶט אֱלִיוֹ. א': שֶׁלֹּא לְסַטּוֹת אַחֵר אוֹב וַיִּדְעוּנִי בְּסוּד שֶׁל דְּמוּת אָדָם, וְלֹא בְּדְמוּת אַחֲרֵת. א': שֶׁלֹּא לְשָׂאֵל מִן הַמַּתִּים וְלֹא לַעֲשׂוֹת כְּשָׁפִים. א': שֶׁלֹּא יִשְׁבַּע בְּפִיו בְּשֵׁם שֶׁל אֱלוֹהֵי אַחֵר. עַד כָּאֵן שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אַחֲרוֹת שֶׁהֵם מִצְוֹת שְׁמוֹר, וּבִשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הִלְלוּ תְּלוּיּוֹת שֶׁלֹּשׁ מֵאוֹת חֲמֵשִׁים וְשֵׁלֶשׁ מִצְוֹת שֶׁל שְׁמוֹר אַחֲרוֹת שְׁכַלּוּלוֹת בִּשְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הִלְלוּ, וְסוּד זֶה אֲנָכִי.

אמר רְבִי שְׁמַעוֹן, עוֹד שְׁנִינּוּ, אֲנָכִי - כְּלָל שֶׁל מַעֲלָה וּמַטָּה, כְּלָל שֶׁל עֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים, כְּלָל שֶׁל חִיּוֹת הַקְּדוּשׁוֹת שְׁכַלּוּלוֹת בּוֹ, הַכֹּל הוּא בְּסוּד שֶׁל אֲנָכִי. לֹא יִהְיֶה לָךְ - לְמַטָּה, סוּד שֶׁל שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הַחִיּוֹת הַתְּחַתּוֹנוֹת.

לא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל. נִפְסְלוּ מֵאוֹתוֹ מָקוֹם עֲלִיּוֹן, מֵאוֹתוֹ מָקוֹם קְדוּשׁ. פֶּסֶל - פֶּסֶלֶת שֶׁל קְדוּשָׁה, שֶׁהוּא סוּד שֶׁל אֱלִיל אַחֵר, וְסוּד זֶה כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (יַחֲזַקְאֵל א) וְאֵרָא וְהִנֵּה רוּחַ סַעְרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן וְגו'. וְכֹל תְּמוּנָה, זֶהוּ שְׁכַתּוּב (שְׁמוֹת ט) וְאִשׁ מִתְּלַקַּחַת. כִּי אֲנָכִי ה' אֱלֹהֶיךָ, כְּדִי לְעוֹרֵר אֵת הַלֵּב לְמַעֲלָה וְלֹא לְרַדֵּת לְמַטָּה, וְלֹא לְקַרֵּב לְשַׁעַר הַבַּיִת אֶל קִנְאָה, שֶׁהַקִּנְאָה הִיא בְּאוֹתוֹ מָקוֹם.

וסוד זֶה - (מְשַׁלִּי ל) תַּחַת שְׁלוֹשׁ רְגָזָה אֶרֶץ. וְהוּא, לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ - אֶחָד. פֶּסֶל - שְׁנַיִם. וְכֹל תְּמוּנָה - שְׁלֹשׁ. וְאֶרֶץ זוֹ עַל זֶה הִיא הַתְּרַגְזָה.

פקד עוֹן אָבוֹת עַל בְּנֵים עַל שְׁלִשִׁים וְעַל רְבַעִים. אִילָן אֶחָד שְׁנַנְטַע פַּעַם וּפַעַמִּים וְשֵׁלֶשׁ

שֶׁל שַׁבַּת, הָרִי בְּאַרְנוֹ בְּכָל אוֹתָם מְקוּמוֹת, יוֹם זְכוּרָן
שֶׁל מְנוּחָה שֶׁל הָעוֹלָם, וְהוּא כָּלֵל שֶׁל הַתּוֹרָה. וּמִי
שֶׁשׁוּמֵר שַׁבַּת כְּאִלוֹ שֶׁמֶר כָּל הַתּוֹרָה. וְהָרִי נִתְבָּאֵר,
זְכוּרָן שֶׁל שַׁבַּת לְקַדֵּשׁ אוֹתָהּ בְּכָל מִינֵי קְדוּשִׁים. מִי
שֶׁמְזַכֵּיר אֶת הַמֶּלֶךְ, צָרִיךְ לְבָרֵךְ אוֹתוֹ. מִי שֶׁמְזַכֵּיר
שַׁבַּת, צָרִיךְ לְבָרֵךְ אוֹתָהּ, וְהָרִי נִתְבָּאֵר.

זְכוּר הוּא לְזַכֵּר. שְׁמֹר הוּא לְנִקְבָהּ. (וְזֶה בְּלִי
פְרוּד) יוֹם שַׁבַּת הַסּוּד שֶׁל כָּל הָאָמוּנָה,
שֶׁתְּלוּיָהּ מֵהֶרָאשׁ הָעֲלִיּוֹן עַד סוֹף כָּל הַדְּרָגוֹת,
שַׁבַּת הִיא הַכֹּל.

שְׁלֵשׁ דְּרָגוֹת הֵן, וְכֵלֶן נִקְרְאוֹת שַׁבַּת. שַׁבַּת עֲלִיּוֹנָה.
שַׁבַּת שֶׁל הַיּוֹם. שַׁבַּת שֶׁל הַלֵּילָה.

השלמה מההשמטות (סימן ח)

בַּסּוּד שֶׁל שְׁמֹר, דְּבִנּוּר, לֵילָה. זוֹ הִיא תּוֹרַת ה',
תּוֹרָה שֶׁבְּעַל פֶּה. מִשֶּׁה קִבַּל תּוֹרָה מִסִּינִי
וּמִסְרָה לִיהוֹשֻׁעַ וְגו', וְהָרִי הִתְעוֹרְרוּ עַל תּוֹרָה
שֶׁבְּעַל פֶּה, שֶׁאִלוֹ תּוֹרָה שֶׁבְּכַתָּב הָרִי כְּתוּב, (דְּבָרִים
לא) וַיֵּצֵא מִשֶּׁה אֶת הַלְוִיִּם נִשְׂאֵי אֲרוֹן בְּרִית ה' לְאֹמֶר.
לְקַח אֶת סֵפֶר הַתּוֹרָה הַזֶּה. וְזֶה הַלְוִיִּם רְאוּיִים לְכַף,
לְזֶה שֶׁאֲחִינוּ בְּשִׁמְשׁ. וְהַמֶּלֶךְ שֶׁבֵּא מִמֶּנּוּ - מִשֶּׁה,
הָאִיר לָהֶם לְיִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנִים שֶׁמֶשׁ בִּיּוֹם,
וְתוֹרַת ה' - זֶה עָרַב שַׁבַּת בְּסוּד אֶחָד וְכו':

וּבְלֵן אַחַת, וְהַכֹּל נִקְרָא שַׁבַּת. וְכֵל אַחַת כְּשֶׁהִיא
שׁוֹלְטַת, לֹקַחַת אֶת חִבְרוּתֶיהָ וּמְזַמֶּנָה אוֹתָן
עִמָּה בְּאוֹתוֹ הַשְּׁלֵטוֹן שֶׁלָּהּ. וְכִשְׁזֶה בָּא לְעוֹלָם, כָּלֵם
בְּאִים וּמְזַמְנִים עִמוֹ.

בְּשִׁבְא הַלֵּילָה, מְזַמֵּן עִמוֹ שַׁבַּת שֶׁל הַיּוֹם, וּמְזַמֵּן
אוֹתוֹ לְהִיכָלוֹ וּמְסַתֵּר עִמוֹ. כֵּיּוֹן שְׁזֶה בָּא,
שַׁבַּת הָעֲלִיּוֹנָה נִמְשַׁכֶּת עָלֶיהָ, וְכָלֵם גְּנוּזִים בְּהִיכָל
שֶׁל הַלֵּילָה, וּמִשׁוּם כֵּן סְעוּדַת הַלֵּילָה חֲמוּרָה
מְבִיּוֹם (כְּמוֹ שֶׁל הַיּוֹם).

בְּשִׁבְא הַיּוֹם, מְזַמֵּן עִמוֹ אֶת שְׁתֵּי הָאֲחֵרוֹת הַלָּלוֹ
- דְּרָגָה עֲלִיּוֹנָה וְדְרָגָה תַּחְתּוֹנָה, זוֹ
שֶׁמְאִירָה לָּהּ וְזוֹ שֶׁנְּאֹרָה מְמַנָּה, וְכֵלֶן כְּאַחַת
נִקְרְאוֹת שַׁבַּת, וְשׁוֹלְטוֹת בִּיּוֹם שַׁבַּת. וְשֶׁלֵּשׁ
הַדְּרָגוֹת הַלָּלוֹ הֵן כָּלֵל וְסוּד שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה, תּוֹרָה
שֶׁבְּכַתָּב, נְבִיאִים וְכְתוּבִים. מִי שֶׁשׁוּמֵר שַׁבַּת, שׁוּמֵר
אֶת כָּל הַתּוֹרָה.

עֲצֻמוֹ בְּהֵן, וְהוּא שְׁבִיעֵי לְקַיִם אֶת הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ
בְּמְקוּמוֹ, וְעַל כֵּן כְּתוּב וּבְשִׁמוֹ תִּשְׁבַּע. וּמִי שֶׁנִּשְׁבַּע
שְׁבוּעָה לְחַנּוּם וְלִשְׁקָר, גּוֹרֵם לְאוֹתוֹ מְקוּם שֶׁלֹּא
יִתְקַיֵּם בְּמְקוּמוֹ.

שְׁבוּעָה לְקַיִם מְצַנֵּת רְבוּנוֹ - זֹהִי שְׁבוּעַת אֲמַת,
כְּשֶׁאוֹתוֹ יֵצֵר הָרַע מְקַטְרֵג לְאָדָם וּמַפְתֵּה
אוֹתוֹ לְעֵבֵר עַל מְצַנֵּת רְבוּנוֹ. זֹהִי שְׁבוּעָה שֶׁהַקְּדוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּבַּח בּוֹ, וְצָרִיךְ לְאָדָם לְהִשְׁבַּע בְּרְבוּנוֹ
עַל זֶה, וְהוּא שְׁבַח, וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִשְׁתַּבַּח בּוֹ,
כְּמוֹ בְּעֵז, שֶׁכְּתוּב חִי ה' שְׁכַבִּי עַד הַבֶּקֶר. שֶׁהָרִי יֵצֵר
הָרַע הִיא מְקַטְרֵג לוֹ, וְנִשְׁבַּע עַל זֶה.

נִדָּר הוּא לְמַעֲלָה, וְהֵם חֲזֵי הַמֶּלֶךְ, סוּד שֶׁל רַמ"ח
אֵיבָרִים וּשְׁנַיִם עָשָׂר קְשָׁרִים כְּחֻשְׁבוֹן וְנִדָּר"ר.
וְעַל זֶה חֲמוּר מִשְׁבוּעָה. חֲזֵי הַמֶּלֶךְ אֵלָה, שְׁנוֹתָן
חַיִּים לְכָל הָאֵיבָרִים הַלָּלוֹ, וְנִקְרְאִים כֵּן בְּשִׁבְלִי
אוֹתָם חַיִּים, וְאוֹתָם חַיִּים יוֹרְדִים מִמַּעֲלָה לְמַטָּה,
לְאוֹתוֹ מְקוּר הַחַיִּים, וּמְאוֹתוֹ מְקוּר יוֹרְדִים לְמַטָּה
לְכָל אוֹתָם אֵיבָרִים.

שְׁבוּעָה לְקַיִם דְּרָגָה שֶׁלְּמַטָּה, סוּד הַשֵּׁם הַקְּדוּשׁ.
וְזֶה נִקְרָא מֶלֶךְ עֲצֻמוֹ, שֶׁל רוּחַ עֲלִיּוֹנָה
וְגוֹף שְׁלוֹ, לְשֵׁרוֹת בְּתוֹכוֹ וְלְדוּר בּוֹ כְּמוֹ הַרוּחַ
שֶׁשׁוּרָה בְּתוֹךְ הַגּוֹף, וְעַל זֶה נִקְרָא מֶלֶךְ עֲצֻמוֹ, שְׁרוּחַ
עֲלִיּוֹנָה הַשְּׁתוֹקְקוֹת שֶׁלָּהּ לְשֵׁרוֹת בְּתוֹכוֹ עֲצֻמוֹ שֶׁל
הַהוּא הַנִּסְתָּר לְמַעֲלָה. וּמִשׁוּם כֵּן מִי שֶׁנִּשְׁבַּע
בְּאֲמַת, הוּא מְקַיֵּם אֶת אוֹתוֹ מְקוּם, וְכִשְׁעוֹמֵד
הַמְּקוּם הַזֶּה מְקַיֵּם, מְקַיֵּם אֶת כָּל הָעוֹלָם. הַנִּדָּר
שׁוּרָה עַל הַכֹּל, עַל מְצוּהָ, וְעַל רְשׁוֹת שֶׁלֹּא כֵּן
בְּשְׁבוּעָה, וְכֵן פְּרֻשׁוֹת הַחֲבָרִים.

זהר

זְכוּר אֶת יוֹם הַשַּׁבַּת לְקַדְּשׁוֹ, זֶהוּ סוּד שֶׁל הַבְּרִית
הַקְּדוּשׁ. וּמִשׁוּם שֶׁבְּבְרִית זוֹ עוֹמְדִים כָּל
הַמְּקוּרוֹת שֶׁל אֵיבָרֵי הַגּוֹף וְהוּא כָּלֵל הַכֹּל, כְּמוֹ זֶה
שַׁבַּת הִיא כָּלֵל שֶׁל הַתּוֹרָה, וְכֵל סוּדוֹת הַתּוֹרָה
תְּלוּיִים בָּהּ, וְקִיּוּם שֶׁל הַשַּׁבַּת כְּמוֹ קִיּוּם שֶׁל כָּל
הַתּוֹרָה. מִי שֶׁשׁוּמֵר שַׁבַּת כְּאִלוֹ שֶׁמֶר אֶת כָּל הַתּוֹרָה.

רְעִיָא מְהִימָנָא

מְצוּהָ כ"ד - לְהִיּוֹת זְכוּר אֶת יוֹם הַשַּׁבַּת, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר זְכוּר אֶת יוֹם הַשַּׁבַּת לְקַדְּשׁוֹ. סוּד

והוא י"ה. ומקפת בו אותה המרגלית העליונה, ומתעטרת אותה ההתנוצצות שנוצצת בשם הזה.

אחר שהתכנסה בשמות הללו, יוצאים מהם שבעים ענפים לכל צד, ומתחברים כלם כאחד, ונעשית מרכבה וכסא אחד לאותה המרגלית העליונה, ושולטת בעטרותיה, מלך בכסא ביום הזה, והכל שמחים. כיון שכלם שמחים, יושב המלך על הכסא, ועולה בשבעים ענפים הכסא, כמו שאמרנו.

ואותן שתי האותיות עולות ויורדות, ומאירות ומתעטרות כ"ב אותיות (כ"ב אותיות), כלל של התורה, מכות בשתי האותיות הראשונות ועולות לאחד בששה שבטים, ולאחד בששה שבטים אחרים, ואלה הם שנים עשר שבטי ישראל העליון.

עוד, שתי האותיות הללו (ראשונות עולות) עולות ויורדות ומכות בשתי אותיות של סוף כ"ב האותיות. ועולות אחת בחמש דרגות, ואחת בחמש דרגות. ועשר האמירות הללו (לתמן) לכלל כ"ב אותיות. י"ב שבטים בשתי אותיות (ראשונות), כלל של התורה ועשר אמירות של שתי האותיות שבסוף - הרי כ"ב אותיות של סוף התורה. וסוד זה יורשת המרגלית העליונה באותו כסא של ע"ב, ומאירות כ"ב אותיות.

המרגלית התחתונה, בשעה שיושבת המרגלית העליונה באותו הכסא של ע"ב ומאירות כ"ב אותיות, אז אותה המרגלית התחתונה שהיא בחשכה מסתכלת באותו האור, בכח של תקף של אותן האותיות שנרשמה בהן, שנקראו אדני, ואז מאיר ועולה אותו האור, ונוטל כל אותן כ"ב אותיות עליונות, ושואבת אותן אותה המרגלית לתוכה, ומאיר אור שנוצץ לע"ב עברים. **כיון** שהמרגלית הזו נוצצת ושואבת את אותן האותיות עמה, אז המרגלית העליונה נמשכת עמה, ונדבקת מרגלית במרגלית, ונהיה הכל אחד. וזהו סוד אחד של התשפחת, והרי בארנו.

בשיצאת מפה בשמות הללו. שם אחד מהם אדני, שהוא שביעי, מתעטר ונכנס למרגלית התחתונה, ומתישב שם אחר תחתיו,

שתי מרגליות הן, ויתד אחד עמן בתוכן שעומד בין זו ובין זו. המרגלית העליונה אין בה גון, ואין בה מראה בהתגלות.

המרגלית הזו, כשמתחילה להתגלות, מאירות שבע אותיות חקוקות בולטות ונוצצות, ובוקעות בקעים והיכלות ומאירים כל אחד ואחד, ואותן שבע האותיות הן שני שמות חקוקים באותה המרגלית, וביום השבת נוצצים ומאירים, ופותחים פתחים ויוצאים ושולטים. ואותם אה"ה יה"ו, מתנוצצות האותיות, ובאותיות שלהן נכנסות זו בזו ומאירות זו בזו.

וכשנכנסות זו בזו, הן מאירות זו מתוך זו בשני גונים. גון אחד לבן וגון אחד אדום. ומאותם שני גונים נעשים שני שמות אחרים, עד שעולות האותיות לשבעה שמות.

א' יוצא ונוצץ, ונכנס באות ו', ומאירים שניהם בשני גונים. ואותם שני שמות, אחד נקרא יה"ה, ואחד נקרא א"ל, ומאירים כאחד. ה' יוצאת ונוצצת, ונכנסת באות ה', ומאירות שניהם בשני גונים, ואותם שני שמות, אחד נקרא יהוה, סוד של אלהים, ואחד נקרא אלהים, ומאירים כאחד. י' נכנסת ב', ומאירות ונוצצות כאחת, ונכנסות זו בזו ומאירות שתייהן, חקיקות חקוקות כאחת, והן זוקפות ראש, מאירות ונוצצות, הענפים עולים מן הצד הזה ומן הצד הזה, והם אחד עשר ענפים.

ושתי האותיות הללו שמאירות, מתחבקות זו בזו, הן יה"ה יה"ה מצפץ מצפץ, בסוד של שלש עשרה מדות הרחמים. ושתי האותיות הללו, כשהן נכנסות זו בזו וכשמתחבקות זו בזו, (וכשנדבקות זו בזו) זוקפות ראשן ומאירות ונוצצות על הכל באותם אחד עשר הענפים שיוצאים בכל צד.

ה' שנשארה, היא עולה בשם אחד להתחבר עמה, והיא אדני. וכל השמות הללו בולטים ונוצצים ויוצאים ושולטים ביום הזה. כיון שאלה שולטים, יוצאת אותה המרגלית העליונה בולטת נוצצת, ומתוך ההתנוצצות שלה לא נראה בה גון.

בשיצאת, מפה בשמות הללו. שם אחד מהם אדני, שהוא שביעי, מתעטר ונכנס למרגלית התחתונה, ומתישב שם אחר תחתיו,

ומשום כּך כּבד את אבִיךָ מֵהוֹנָה, וְאֵל תִּשְׁתַּדֵּל בתוֹרָה כִּדֵּי לְהִתְגַּדֵּל בָּהּ, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרוּחַ הַחֲבָרִים, וְאֵל תַּעֲשֶׂם עֲטָרָה לְהִתְגַּדֵּל בָּהֶם, וְלֹא תֹאמַר אֶקְרָא בְּעִבּוֹר שִׁיקְרָאוֹנִי רַבִּי, אֲלֵא (תהלים לד) גִּדְּלוּ לִי אֶתִּי. כִּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנָה, כִּבֵּן שְׁחִיב בְּכָבוֹד אָבִיו וְאָמוֹ.

משום שהוא מִשְׁתַּף מִשְׁתִּי טּוֹת שְׁמֵהֵן נוֹצֵר הָאָדָם. מֵהִטָּפָה שֶׁל אָבִיו לְבֵן הָעֵינַיִם, וְעֲצָמוֹת וְאִיבָרִים. וּמִטָּפָה שֶׁל אָמוֹ הַשְּׁחֹר שְׁבַעֲיָן, וְשַׁעַר וְעוֹר וּבָשָׂר. וּמִגְדָּלִים אוֹתוֹ בַּתוֹרָה וּמַעֲשִׂים טוֹבִים.

שאדם חִיב לְלַמֵּד בְּנוֹ תוֹרָה, שְׁכָתוֹב (דברים ו) וְשִׁנְנָתָם לְבִנְיָךְ. וְאִם לֹא לָמַד אוֹתוֹ תוֹרָה וּמִצְוֹת, כִּאֲלוֹ עָשָׂה לוֹ פֶּסֶל, וּמִשׁוֹם כִּךָ לֹא תַעֲשֶׂה לָךְ פֶּסֶל. וְעֵתִיד לִהְיוֹת בֵּן סוֹרֵר וּמוֹרָה וּמִבְּזֵה אָבִיו וְאָמוֹ וְגוֹזֵל מִמֶּנּוּ כַּמָּה בְּרָכוֹת. שֶׁהוֹאִיל וְהוּא עִם הָאָרֶץ, הוּא חָשׂוֹד עַל הַכֹּל, וְאֶפְלוּ עַל שְׁפִיכוֹת דָּמִים וְגִלּוֹי עֲרִיּוֹת וְעִבּוּדָה זָרָה. שְׁמִי שֶׁהוּא עִם הָאָרֶץ וְהוֹלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין מְכִירִים אוֹתוֹ וְלֹא יוֹדְעֵי לְבָרְךָ, חוֹשְׁדִים אוֹתוֹ שֶׁהוּא עוֹבֵד עִבּוּדָה זָרָה. (ע"כ רע"א מהימנא)

כבד את אבִיךָ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר כִּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנָה. מֵהוֹנָה - מִמְּמוֹנָה. מֵהוֹנָה - מִחֲנוּנָה. בְּשִׁמְחַת הַנִּגּוֹן לְשִׁמְחַת הַלֵּב, שֶׁהָרִי זוֹ שִׁמְחַת הַלֵּב, כְּמוֹ זֶה הַנִּגּוֹן שֶׁל כָּל הָעוֹלָם. מַעֲשִׂים כְּשָׂרִים שֶׁל אוֹתוֹ בֵּן מְשִׁמַּח לֵב אָבִיו וְאָמוֹ. מֵהוֹנָה - מִמְּמוֹנָה לְכָל מַה שְׁצָרִיכִים.

כמו שֶׁהָאָדָם מְכִבֵּד אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּךָ צָרִיךְ לְכִבֵּד אָב וְאָם, מִשׁוֹם שִׁישׁ לָהֶם שְׁתַּפּוֹת אַחַת עִם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלָיו. וְכְמוֹ שְׁצָרִיךְ לְפַחַד מֵהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כִּךָ צָרִיךְ לִירָא מֵאָבִיו וְאָמוֹ וּלְכַבְּדָם כְּאֶחָד בְּכָל מִינֵי כְבוֹד.

למען יִאֲרִיכוֹן יָמֶיךָ, מִשׁוֹם שִׁישׁ יָמִים לְמַעַלָּה שְׁתִּלּוּיִים בָּהֶם חֲיֵי הָאָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה. וּבִאֲרָנוּ עַל אוֹתָם יָמִים שֶׁל אָדָם לְמַעַלָּה בְּאוֹתוֹ הָעוֹלָם, וְכֹלָם עוֹמְדִים לְפָנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּבָהֶם נוֹדְעִים חֲיֵי הָאָדָם.

על הָאָדָמָה אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֶיךָ נָתַן לָךְ. הַבְּטָחָה לְהַנּוֹת בְּאֶסְפַּקְלָרְיָה הַמְּאִירָה, וְסוֹד זֶה עַל הָאָדָמָה, זוֹ

אוֹתִיּוֹת. וּבְכָל הַסּוּד שֶׁל הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ שֶׁל ע"ב אוֹתִיּוֹת שֶׁל הַמְּרַכְּבָה הָעֲלִיוֹנָה, וְהַכֹּל - זֶה וְזֶה - נִקְרָאת שֶׁבֶת, וְזֶהוּ סוּד הַשֶּׁבֶת. (ע"כ רע"א מהימנא)

זכור - הוּא סוּד שֶׁל זָכָר, סוּד שֶׁל הַזָּכָר שְׁלוֹקֵחַ אֶת כָּל אִיבָרֵי הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן. אֶת יוֹם הַשֶּׁבֶת - לְרַבּוֹת עָרַב שֶׁבֶת, שֶׁהוּא לִילָה. וְזֶהוּ אֶת. לְקַדְשׁוֹ - שְׁצָרִיךְ קִדְשָׁה מִתּוֹךְ הָעַם הַקָּדוֹשׁ, וּלְהִתְעַטֵּר בָּהֶם כְּרָאוּי.

זכור - מְקוֹם שֶׁאֵין בוֹ שְׂכָחָה וְלֹא עוֹמְדַת בוֹ שְׂכָחָה, שֶׁהָרִי אֵין שְׂכָחָה בְּמָקוֹם שֶׁל הַבְּרִית הָעֲלִיּוֹן, וְכָל שְׂכָן לְמַעַלָּה. וּלְמַטָּה יֵשׁ שְׂכָחָה, מְקוֹם שְׁצָרִיךְ לְהַזְכִּיר, וְעַל זֶה כָּתוּב (תהלים קט) יִזְכָּר עוֹן אָבִיתּוֹ וְגו'. וְיֵשׁ שֵׁם מְמַנִּים שְׁמִזְכִּירִים זְכוּיֹת הָאָדָם וְחֻטְאָיו.

ואין שְׂכָחָה לְפָנֵי הַכֹּסֵא הַקָּדוֹשׁ מַה שֶׁהוּא לְפָנָיו. וְמַה הוּא לְפָנָיו? זָכוֹר. וְכָל שְׂכָן לְמַעַלָּה. מִשׁוֹם שֶׁהַכֹּל הוּא סוּד שֶׁל זָכָר, וְשֵׁם נִחְקֵק סוּד הַשֵּׁם הַקָּדוֹשׁ יְהו"ו. וּלְמַטָּה צָרִיךְ לְהִתְקַדֵּשׁ. וּבְמַה הִתְקַדֵּשׁ? בְּזָכוֹר, שֶׁהָרִי מִמֶּנּוּ נוֹטֵל כָּל הַקִּדְשׁוֹת וְכָל הַבְּרָכוֹת. וְזֶה כְּשִׁמְתַּעֲטָרִים עָרַב שֶׁבֶת עַל הָעַם הַקָּדוֹשׁ כְּרָאוּי בַּתְּפִלוֹת וּבְבִקְשׁוֹת וּבְסִדּוֹר שֶׁל שְׂמִחָה.

ואם תֹּאמַר, זָכוֹר לֹא צָרִיךְ לְהִתְקַדֵּשׁ, שֶׁהָרִי מִמֶּנּוּ יוֹצֵאִים שֶׁל הַקִּדְשׁוֹת שֶׁל הָעוֹלָם - לֹא כִּךָ! שֶׁהָרִי זֶה צָרִיךְ לְהִתְקַדֵּשׁ בַּיּוֹם, וְזֶה צָרִיךְ לְהִתְקַדֵּשׁ בְּלִילָה, וְכָל הַקִּדְשִׁים נוֹטְלִים אוֹתָם יִשְׂרָאֵל אַחַר כִּךָ, וּמִתְקַדְשִׁים בְּקִדְשׁוֹת שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

כבד את אבִיךָ וְאֵת אִמֶּךָ, בְּכָל מִינֵי כְבוֹד, לְשִׁמְחָה בְּמַעֲשִׂים כְּשָׂרִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (משלי כג) גִּיל יְגִיל אָבִי צְדִיק. וְזֶהוּ כְבוֹד אָבִיו וְאָמוֹ.

רועה נאמן (רע"א מהימנא)

כבד את אבִיךָ וְאֵת אִמֶּךָ. כִּבְדָהוּ בְּכִסּוֹת נִקְיָה, דְּהֵינּוּ כִּנְפֵי מִצְוָה, כִּבֵּד אֶת ה' מֵהוֹנָה, זוֹ תוֹרָה וּמִצְוֹת. זֶהוּ שְׁכָתוֹב אֲרֵךְ יָמִים בְּיַמִּינָה בְּשִׁמְאֵלָה וְגו'. שֶׁאֵין אָדָם עֲנִי אֲלֵא מִן הַתוֹרָה וּמִן הַמִּצְוֹת. נוֹדְע, אַחַר שֶׁבְּאַרוּחַ בְּעֲלֵי הַמִּשְׁנָה, אֵין עֲנִי אֲלֵא מִן הַתוֹרָה וּמִן הַמִּצְוֹת, שֶׁעֲשָׂרוּ שֶׁל אָדָם תוֹרָה וּמִצְוֹת.

למי? לאותה דרגה שצריך להתקן. כוננהו, את מי?
בחבור אחד באבות, להיות מתקן בהם במעשה
הזה כראוי.

השלמה מההשמטות (סימן ט זה נמצא בספר ישן)

גורסים בזהר, מי שאחוז בתורה, סומכת אותו
ומחזיקה אותו על ירכו שלא יטה לימין
ולשמאל. אשריהם ישראל שהקדוש ברוך הוא נתן
להם תורה לגלות להם סודות עליונים, עליהם
כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם וגו'.

ובא ראה, כאשר נתן הקדוש ברוך הוא תורה
לישראל, רשם אותה בסוד השם הקדוש.
אמר (שמות כ) אנכי ה' אלהיך - בסוד החסד
שאברהם אחוז בה, וכנגדו מצוות עשה, וסוד זה
הצווי ראשון שצוה הקדוש ברוך הוא את אברהם,
ומצוות עשה היתה, שכתוב (בראשית יב) לך לך
מארצה. ומשום כך חשבון מצוות עשה רמ"ח,
כחשבון אברהם.

לא יהיה לך אלהים אחרים וגו' (שמות כ) - בסוד
הגבורה שאחוז בה יצחק, שכל אלו אלהים
אחרים ואלו השרים הממנים - מצדו יניקתם, וכן
עשו וכל אלו הממנים שלו. שהרי יצחק אחוז
במצוות לא תעשה, והצווי הראשון שלו מצוות לא
תעשה היתה, שכתוב (בראשית כו) אל תרד מצרימה.
ומצוות לא תעשה מצד של הדין באה, שהרי
מענישים לו לבן אדם כאשר עובר
עליה. ומשום כך חשבון מצוות לא תעשה בסוד
שדרגה שלו בסוד של שס"ה, כנגד ימות החמה
שמאיר מצד הגבורה. זהו שכתוב (שופטים ה) כצאת
השמש בגבורה.

לא תשא - בסוד הגבורה, שתפארת שנקרא אמת,
ונקרא בה יעקב שלם ויונק שני חלקים -
מצוות עשה ומצוות לא תעשה. זהו שכתוב
(בראשית כה) ויעקב איש תם ישב אהלים. ועולה
לכל הצדדים - לרחמים ולדין, למצוות לא תעשה
ולמצוות עשה. ונקרא שלם משום ששבועה
משלם באה.

ועל זה בסוד של עשה ולא תעשה. וכמו שהיא
לא תעשה כאשר היא לשקר, כך היא מצוות

אספקלריה המאירה, באותם הימים העליונים
שמאירים מתוך המעין של הכל.

מה שונה בשתי המצוות הללו של התורה שכתוב
בהן למען יאריכון ימיה, בזה ובשלוש הקן?
אלא שתי מצוות אלה כלן תלויות למעלה. אב
ואם, סוד של זכור ושמור כאחד, ומשום כך כתוב
למען יאריכון ימיה. ובשלוש הקן, שכתוב (שם כב)
שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען
ייטב לך וגו'. הסוד של עולם העליון שלא נתנה
רשות להסתכל בו, וצריך לשלח מתוך שאלה
והתבוננות בו.

ואת הבנים תקח לך, שכתוב (שם ד) כי שאל נא
לימים ראשנים וגו' [ול]מקצה השמים ועד
קצה השמים. אבל למעלה מקצה השמים, שלח
תשלח מרעיוניך לשאל.

ובזה כתוב למען ייטב לך והארכת ימים. לא כתוב
למען איטיב לך, אלא למען ייטב לך. ולא
כתוב יאריכון ימיה, אלא והארכת ימים. למען ייטב
לך - אותו המקום שמיטיב לכל, והוא העולם הגנוז
והנסתר. והארכת ימים - כמו שכתוב תקח לך, זהו
ברשותו של האדם.

ואם יזדמן לו מעשה ויכון בו, צדיק הוא. ואף על
גב שלא מכוון בו, צדיק הוא, שעושה מצוות
אדונו. אבל לא נחשב כמי שעשה רצונו לשמה,
ויכון בו ברצון של הסתכלות בכבוד רבונו, כמי
שלא יודע לסבר סברא, שהרי ברצון תלוי הדבר
לשמו. ובמעשה שלמטה לשמו, מתעלה המעשה
למעלה ומתתקן כראוי.

כמו זה במעשה של הגוף נתקן מעשה הנפש
באותו הרצון, שהרי הקדוש ברוך הוא רוצה
את הלב והרצון של האדם, ואפלו כך, אם אין שם
רצון של הלב, שהוא עקר הכל, על זה התפלל דוד
ואמר, (תהלים צא) ומעשה ידינו כוננה עלינו וגו'.
שהרי אין כל אדם חכם לשים רצון ולב לתקן הכל
ויעשה מעשה של מצוה. על זה התפלל תפלה זו -
ומעשה ידינו כוננה עלינו.

מה זה כוננה עלינו? כוננה והתקן תקוננה למעלה
כראוי. עלינו, אף על גב שאיננו יודעים לשים
הרצון, אלא המעשה לבדו. מעשה ידינו כוננהו,

בסוד זה הגדל"ה בסוד של אברהם. הגבור"ה - בסוד של יצחק, והתפארת - בסוד של יעקב. הנצ"ח - חלקו של משה. ההו"ד - חלקו של אהרן. כי כ"ל - (כנגד) כנגדו חלקו של יוסף. הממלכ"ה - חלקו של דוד. ויוסף נקרא שבת למטה, כנגד צדיק חי העולמים שנקרא שבת למעלה, ומשום כך כתוב (דברים ה) על בן צוף ה' אלהיך.

בא וראה, כאשר רצו ישראל לכבש לארץ כנען, הקיפו אותה ששה ימים, (פעים) אחת בכל יום, כנגד אותם צדיקי אמת שעליהם עומד העולם, וביום השביעי שבע פעמים כנגד יום השבת, שהוא כנגד הצדיק שהוא זן להם ומקים אותם, שכתוב (משלי ט) חצבה עמודיה שבעה, וכתוב (שם י) וצדיק יסוד עולם, הוא יסוד ועקר של כל אלו הצדיקים. ואם לא זכותם של הצדיקים, לא היו יכולים לכבש אותה. זהו שכתוב (דברים ט) לא בצדקתך ובכישך לכבד וגו' ולמען הקים את הדבר אשר נשבע ה' לאבותיך. כבד את אביך (שמות כ), בסוד של הנצח שאחוז בה משה ומשפיע לה. שהרי משה היה מכבד להקדוש ברוך הוא בתורה.

בא וראה, אם לא התורה שנתנה על ידיו של משה הנביא הגדול, לא היו יודעים בני אדם להקדוש ברוך הוא ולא היו מכבדים אותו, שהרי על ידי התורה לומד בן אדם עבודת קונו ומכבד אותו להקדוש ברוך הוא. ומפני כך כבד את אביך הוא כנגד משה.

דבר אחר כבד את אביך - זו תורה שבכתב. ואת אמך - זו תורה שבעל פה. שכמו שאבא נותן שפע לאמא, כך גם התורה שבכתב נותנת שפע לתורה שבעל פה. לא תרצח - כנגד דרגה של ההו"ד שאחוז בה אהרן, ומשום כך לא תרצח. משום שכאשר הורגים לו לבן אדם, אותו זיו והוד עליון שעליו לוקחים ממנו. זהו שכתוב (דניאל י) והודי נהפך עלי וגו', ומשום כך מזהיר להם הקדוש ברוך הוא לבני אדם, שאותו יפי עליון שנתן עליהם, שלא יקחו אותו מהם, והוא גם כן סוד השלום. ומשום כך עומד אהרן לכפר ולשחט שחיטת קדשים, ועל פיו כפר לעמך ישראל. לא תנאף - בסוד של צדיק שאחוז בה מי שאחוז בה,

עשה כאשר היא באמת, שכתוב (ירמיה ד) ונשבעת חי ה' באמת במשפט ובצדקה, וכתוב (דברים י) ובשמו תשבע.

זכור את יום השבת לקדשו (שמות כ) - בסוד הברית, שהוא יסוד שאחוז בו יוסף. ועל זה נקרא שבת, שהרי יוסף נקרא כל, שבת גם כן כ"ל, שכל ענג ותפנוקים יוצא ממנה לקיים העולמות כלם (כלם). ועל זה שבת - כללות (כלל) של עשה ולא תעשה, משום שיוסף גם כן בכור שנוטל שני חלקים.

בא וראה, בעשרת הדברות שבמשנה תורה כתוב, (דברים כד) וזכרת כי עבד היית במצרים ויפדך ה' אלהיך משם. כאן מלמדת אותנו התורה סוד עליון, שהרי הצדיק שהוא שנמכר חי לעבד במצרים וחללו (וראו) אותו, לעמתו הוא זכור את יום השבת.

ומשום כך אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל: בבקשה מכם היו זוכרים הצדיק שהוא שנמכר על ידיכם והיה לעבד במצרים, ובאותו החטא נגזר עליכם להשתעבד בכם במצרים ולכפר החטא ההוא שמכרתם אותו. שמרו את יום השבת ויתכפר לכם, שהרי יום השבת כנגדו הוא, כמו שבארנו בסוד האמונה.

יום ראשון כנגד אברהם, הוא שכתוב (תהלים נב) חסד אל כל היום. יום שני כנגד יצחק, ומשום כך יושב הקדוש ברוך הוא לדון העולם. יום שלישי כנגד יעקב, שהוא קו אמצעי, ומשום כך כתוב בו במעשה בראשית יקוו המים.

יום רביעי כנגד דוד, שכתוב בו (בראשית א) יהי מארת, מארת חסר. שהרי כנסת ישראל אין לה אור משלה, אלא מה שנתן לה על ידי הצדיק, כך גם דוד כתוב בו עני ואביון, ואין חיים אלא מה שנתן לו מימיו של אדם הראשון שבעים שנה. יום חמישי כנגד משה. יום ששי כנגד אהרן, ואלו ששת ימי בראשית של מעלה הם שרמוזים בפסוק (דברי הימים א כט) לך ה' הגדל"ה והגבור"ה והתפארת והנצ"ח וההו"ד כי כ"ל, והם חלקיהם של הצדיקים.

לא תחמד - כנגד מדרגה סתומה עליונה שכל המחשבות בה תלויות, ואין בעולם שידע המדרגה ההיא, משום שהוא סתום הסתומים. וכאשר עלה במחשבה עליונה נסתרת, ברא עולם העליון ועולם התחתון ברגע אחד, זהו שכתוב (ישעיה מח) יעמדו יחדו, והיא מחשבה סתומה. ובן אדם יש לו מחשבה סתומה, שאין שידע בה אלא הקדוש ברוך הוא בעצמו, ונותן בו כבן אדם לחשב דברי תורה, דברי מצוה, כדי (שאותה) שאותה מחשבה עליונה תמשיך נביעות שלה למקום החכמה ולא יפרד כלל.

ומזו החכמה העליונה יוצאת תורה, ונמשך השפע שלה עד המקום שהוא של החכמה התחתונה שנקראת מצוה. ועל זה מי שחושב לעשות מצוה, כאלו עשאה, משום שגורם להביא שפע של ברכות מהמחשבה העליונה ההיא עד מקום שנקרא מצוה. וכאלו עשאה, כמו שנאמר (במדבר טו) ועשיתם אתם. ומחשבה זו ראש של הכל. ואף על גב שמצד המחשבה העליונה נתן לו רשות לדברים של מצוה, דברים שאינם של מצוה אסורים. זהו שכתוב לא תחמד.

ובא ראה, מה טעם כל הדברות כנגד כל כתר וכתר? מצוות עשה במקום הראוי להן, ומצוות לא תעשה במקום שראוי להן. ואלו שלשה אחרונים, אלו לא תעשה מכלל עשה, כמו שבארנו בכלם. אף על גב שזה מתר - זה אסור, מפני שאלו כנגד עתיק העתיקים שחסד ורחמים גדולים תלויים בו, ולא ראויים אלא למצוות עשה. מפני כן דיק מהם שלא יפנה בן אדם (פהו גדול) לצד אחר, וסמן אותם במצוות לא תעשה והזהיר אותם לבני אדם בלאו על זה הדבר האחרון, שהיא כללות התורה. **ומי** שעובר על זה כאלו עבר על כל התורה, משום שהוא למעלה ראשית של הכל, כללות הכל.

ואם בן אדם עבר על זה והטה מחשבתו מדרכי התורה, אז נדבק בצד האחר של שקר, ואז בא לידי לא תענה ברעך וגו', כמו שמצאנו אצל אחאב שחמד הכרם של נבות ואז העידו עליו שקר. ומכאן בא בן אדם לעבר על כל הדברות. אבל כאשר הוא הולך בדרכי התורה וחושב בתורה ובמצוותיה, אז מתפשטת המחשבה ההיא בכל המדרגות מצד האמת, מצד האמונה העליונה.

והוא סוד של החכמה, שהרי כנסת ישראל לא מתחברת אלא באותו שראוי לו ביסוד של העולם - וצדיק יסוד עולם.

דבר אחר, כך למדנו בסוד האמונה, כב"ד - כנגד כנסת ישראל. לא תרצח - כנגד דרגת הנצ"ח. לא תנאף - כנגד דרגת ההו"ד. דבר אחר, כבד - כנגד (בראשית א) יהי מארת של מעשה בראשית. לא תרצח - כנגד (שם) ישרצו המים שרץ נפש חיה, משום כך נפש חיה לא תרצח. לא תנאף - כנגד (שם) תוצא הארץ נפש חיה למינה, משום כך לא תנאף באשה שלא מינה, שהיא לא בת זוגך.

דבר אחר - הוא סיום של עשרה דברות התורה, כנגד עתיק העתיקים ראשית הכל, לחבר סוף בראש, להיות הכל אחד. וזה שלא התחיל בהם בהתחלה ללמד סוד עליון עד איזה מקום נתנה לו רשות למשה, ומאיזה מקום קבל תורה מזעיר אנפין, אמר שבעה דברות, כנגד שבע מדרגות עליונות שרמוזות בפסוק לה' הגדלה וגו', ועד המקום שהוא הסתכל משה, שכתוב פנים בפנים דבר ה' עם משה. פנים - זה בן הקדוש. בפנים - זו הבת. פנים - זו הברית, בפנים - זה הארון. וכיון שהתחברו, דבר ה'. ומי אלו? שבעה הדברות. שאלו (והן) שלש מדרגות עליונות של העתיק הקדוש, נאמרו כנגדן שלשה דברות אחרונים ועולים ממטה למעלה.

לא תגנב - כנגד אמא עליונה, בינה, שיונקת מחכמה. ומי שיש בו בינה, נקרא מבין דבר מתוך דבר, כמי שגונב ולוקח מה שיש בלבו של החכם שלמד אותו חכמה. והתורה, אף על גב שהתרה אצל הבינה לינק מהחכמה, גנבה יש מהצד האחר שאסור, ואמר לא תגנב - סתם.

לא תענה ברעך - כנגד מדרגה עליונה של החכמה, שהרי בן אדם לא יכול להשיב דבר אלא משום מדרגה של רוח עליונה של החכמה שיש בו. זהו שכתוב (איוב טו) החכם יענה דעת רוח. ואף על גב שזו ענינה, שהוא עונה, יש בזה העמדת העולם ועזרה לעולם לדעת לקונו, והוא בסוד האמונה. ויש ענינה מצד האחר שאסור, זהו שכתוב לא תענה וגו'.

לעינים, הכל הוא בתבונה, להתבונן בלב של כל ישראל, והכל היה מאיר לעיניהם.

באותה שעה כל סודות התורה וכל הסודות העליונים והתחתונים לא זזו מהם, משום שהיו רואים עין בעין את זיו כבוד רבונם – מה שלא היה כמו אותו היום מיום שנברא העולם, שהקדוש ברוך הוא התגלה בכבודו על הר סיני.

ואם תאמר, הרי שנינו שראתה שפחה על הים מה שלא ראה יחזקאל הנביא, יכול כמו אותו יום שעמדו ישראל על הר סיני? לא כן! משום שאותו היום שעמדו ישראל על הר סיני, עברה מהם הזמה, וכל הגופים היו מצחצחים כצחצוח של מלאכים עליונים כשמתלבשים בלבושים מצחצחים לעשות את שליחות רבונם.

ובאותו מלבוש מצחצח נכנסים לאש ולא פוחדים. כמו אותו המלאך של מנוח, כשנראה לו ונכנס בשלהבת ועלה לשמים, שכתוב (שופטים יג) ויעל מלאך ה' בלהב המזבח. וכשעברה מהם אותה זמה, נשארו ישראל גופים מצחצחים בלי טנוף כלל, והנשמות בפנים כזהר הרקיע לקבל את האור.

כך היו ישראל, שהיו רואים ומסתכלים לתוך כבוד רבונם, מה שלא היה כן על הים, שלא עברה מהם הזמה באותו זמן. וכאן בסיני, שפסקה הזמה מן הגוף, אפלו עברים במעי אמותיהם היו רואים ומסתכלים בכבוד רבונם, וכלם קבלו כל אחד ואחד כראוי לו.

ואותו יום היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מן היום שנברא העולם, משום שהיום שנברא העולם לא היה בקיום עד שקבלו ישראל תורה, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי.

ביון שקבלו ישראל תורה על הר סיני, אז התבשם העולם, והתקיימו שמים וארץ, ונודע הקדוש ברוך הוא מעלה ומטה, והתעלה בכבודו על הכל. ועל אותו יום כתוב, (תהלים צג) ה' מלך גאות לבש לבש ה' עז התאזר. ואין עז אלא תורה, שנאמר (שם כט) ה' עז לעמו יתן ה' יכרך את עמו בשלום. ברוך ה' לעולם אמן ואמן.

ובא ראה שהרי קביעות כל הדברות שלא יטה מחשבתו ורצונו לצד האחר. וכאשר בן אדם נדבק בזה, אז כל העולמות מתמלאים ברכות עליונות שנמשכות מעתיקא סתימא שלה: (עד כאן מההשמטות)

לא תרצח. לא תנאף. לא תגנב. לא – יש טעם מפסיק בכל שלשת אלה. ואם לא היה טעם מפסיק, לא היה תקון לעולמות, ויהיה אסור לנו להרג נפש בעולם, אף על גב שיעבר על התורה. אבל במה שיש הפסק טעם – אסור ומת.

לא תנאף – אם לא טעם מפסיק, אסור אפלו להוליד או לשמח באשתו שמחת מצוה, ובמה שהטעם מפסיק – אסור ומת.

לא תגנב – אם לא היה טעם מפסיק, היה אסור אפלו לגנב דעת של רבו בתורה או דעת של חכם כדי להתבונן בה, או דין שדן דין לפי טענה שצריך לגנב את דעת הרמאי, ולגנב את דעת שניהם כדי להוציא את הדין לאור. ובמה שמפסיק הטעם – אסור ומת.

לא תענה ברעך עד שקר. כאן לא מפסיק טעם, משום שזה אסור כלל וכלל, ובכל דברי התורה שם הקדוש ברוך הוא סודות עליונים, ולמד בני אדם דרך להתתקן בה וללכת בה, כמו שנאמר (ישעיה מח) אני ה' אלהיך מלמדך להועיל מדריךך בדרך תלך.

אף כאן לא תחמד, לא מפסיק טעם כלל. ואם תאמר, אפלו חמוד של התורה אסור, כיון שלא מפסיק הטעם? בא וראה, בכלם עשתה התורה כלל, ובזה עשתה פרט. בית רעף שדהו ועבדו וגו', בכל דברי העולם. אבל התורה היא תמיד חומדים אותה, שעשועים, גנזי חיים, אך ה' ימים, בעולם הזה ובעולם הבא.

עשר האמירות הללו של התורה הן כלל של כל מצוות התורה, כלל של מעלה ושל מטה, כלל של כל עשר האמירות של בראשית. אלה נחקקו על לוחות אבנים, וכל הגנזים שהיו בהם נראו לעיני כל, לדעת ולהסתכל בסוד של תרי"ג המצוות של התורה שכלולים בהם, הכל נראה

סדר הלימוד ליום יב אדר [יום 160 בשנה]

בא וראה, נשמה יש שנקראת אמה, ויש (נשמה) שכינה שנקראת שפחה, (ונשמה) ושכינה יש שנקראת בת המלך. כאן יש איש שנאמר בו (שמות טו) ה' איש מלחמה. ויש איש שנאמר בו (דניאל ט) והאיש גבריאל.

ולבן, נשמה שמחייבת בגלגול, אם היא בתו של הקדוש ברוך הוא, אם תאמר שתמכר לגוף נכרי ששם שלטון יצר הרע שהוא מצד סמא"ל – חס ושלום, שהרי כתוב (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי וכבודי לא אחר לא אתן, שהוא יצר הרע.

ואותו הגוף ששם שורה בת המלך, אם תאמר שנמכר בכתרים תחתונים שננטאו – חלילה וחס. עליו נאמר (ויקרא כה) והארץ לא תמכר לצמתת פי לי הארץ. מי גוף של בת המלך? זה מטטרו"ן, וגוף זה הוא אמה של השכינה, אף על גב שהיא נשמה שהיא בת המלך, שבויה שם, בגלגול באה, שבאים גלגולים משום שבאה שם. מה כתוב בה? וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים.

ועוד, וכי ימכר איש – זה הקדוש ברוך הוא. את בתו – אלו ישראל, שהם מצד של בת יחידה נקראו בתו. ואם תאמר שיצאו, כמו שאלה מצד של העבד שהוא מטטרו"ן, שיצאו במנוסה ממצרים, לא תצא כצאת העבדים. זהו שכתוב (ישעיה נב) כי לא בחפזון תצאו ובמנוסה לא תלכו.

בא וראה, כשנולד איש, נותנים לו נפש מצד הבהמה מצד של טהר, מצד אלה שנקראים אופני הקדש. זכה יותר – נותנים לו רוח מצד של חיות הקדש. זכה יותר – נותנים לו נשמה מצד של הכפא. ושלשת אלו הם אמה, עבד ושפחה של בת המלך.

אם זכה יותר – נותנים לו נפש בדרך אצילות, מצד של בת יחידה, ונקראת בת מלך. זכה יותר – נותנים לו רוח של אצילות מצד העמוד האמצעי, ונקרא בן לקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (דברים יד) בנים אתם לה' אלהיכם. זכה יותר – נותנים לו נשמה מצד של אבא ואמא. זהו שכתוב (בראשית ב) ויפח באפיו נשמת חיים. איזה חיים? אלא אותם

פרשת משפטים

פתח רבי שמעון ואמר, ואלה המשפטים אשר תשים לפניך. תרגום: ואלין דיניא די תסדר קדמיהון. אלה אותם סדורים של הגלגול, דיני הנשמות שנודונו כל אחד ואחד לקבל ענשו.

כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית יצא לחפשי חנם. חברים, הזמן כעת לגלות כמה סודות נסתרים של הגלגול. כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד, כשהנשמה התחייבה בגלגול, אם היא מצד אותו העבד מטטרו"ן, שהוא כולל ששה צדדים, כתוב בו שש שנים יעבד. גלגולים שלה לא מתחייבת אלא שש שנים, עד שמשלימה שש דרגות מאותו המקום שנלקחה.

אבל אם הנשמה היא מצד השכינה שהיא שביעית, ודאי מה כתוב? ובשביעית יצא לחפשי חנם. שצדיק ודאי אין בו מלאכה, וכיון שאין בו מלאכה, אין בו שעבוד. והנשמה שהיא משם, נאמר בה ובשביעית יצא לחפשי חנם, אין בה שעבוד.

בין כך ירד הזקן אליו, אמר לו, אם כך רבי, מה תוספת לנשמה שהיא ממנה, שנאמר בה (שמות כ) לא תעשה כל מלאכה אתה ובנך ובתך עבדך וגו'?

אמר לו, זקן זקן, ואתה שואל את זה? שודאי זה נאמר על נשמת הצדיק, שאף על גב שהתחייב לרדת בגלגול בכל אלה, אפלו בעבד ואמה, ובהמות שהם אופנים, או בכל החיות שמהם נשמות בני אדם, כתוב בה לא תעשה כל מלאכה, וזהו (ויקרא כה) לא תעבד בו עבדת עבד. בצדיק, שהוא יום השבת, לא תעבד בו עבדת עבד, שהוא יום של חל.

אבל זקן זקן, שבת (הנשמה) שהיא בת יחידה, והיא בת זוגו של צדיק שהוא שבת. מה זה אם אחרת יקח לו? אמר לו, הרי ודאי הבדלה חלו של שבת, שיש אחר שלא נקרא חלו של שבת, אלא חלו של טמאה שפחה. אמר לו, והרי חלו של שבת מה זה? אמר לו, זו אמה, שהיא גוף של בת יחידה, שעליה נאמר אם אחרת יקח לו.

אבל בן אחד קטן יש לי, ונתתי אותו לבית הספר, ואני רוצה שיעסק בתורה, וכשאני מוצא אחד מהרפנים שהולך בדרך, אני טוען אחריו, והיום הזה חשבתי שאשמע דברים חדשים בתורה, ולא שמעתי דבר.

אמר רבי יוסי, בכל הדברים ששמעתי שאמרת לא תמהתי, אלא רק מאחד – או שאתה אמרת בשטות, או שהם דברים ריקים. אמר אותו זקן, ומה היא? אמר, נערה יפה וכו'.

פתח אותו זקן ואמר, (תהלים קיח) ה' לי לא אירא מה יעשה לי אדם. ה' לי בעזרי וגו'. טוב לחסות בה' וגו'. כמה טובים ונעימים ונכבדים ועליונים דברי התורה, ואני איך אמר לפני רבותינו, שלא שמעתי מפיהם עד עכשו אפלו דבר אחד?! אבל יש לי לומר, שאין בושה כלל לומר דברי תורה לפני הכל.

התעטף אותו הזקן, פתח ואמר, (ויקרא כב) ובת כהן כי תהיה לאיש זר היא בתרומת הקדשים לא תאכל. פסוק זה סמוך על פסוק אחר – (שם) ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבה אל בית אביה כנעוריה מלחם אביה תאכל וכל זר לא יאכל בו. פסוקים הללו כמשמעם, אבל דברי התורה הם דברים סתומים.

ובמה הם דברי חכמה שסתומים בכל דבר ודבר שבתורה, ונודעים לאותם החכמים שיודעים דרכי התורה, שהרי התורה אינם דברי חלום הם, שנמסרו למי שפותר אותם ונמשכים אחר הפה, ועם כל זה צריך לפתור אותם לפי דרכם. ומה אם דברי חלום צריך לפתור אותם לפי דרכם – דברי התורה שהם שעשועי המלך הקדוש על אחת כמה וכמה שצריכים ללכת בדרך אמת בהם, שכתוב (הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וגו'.

עבשו יש לומר, ובת כהן – זו הנשמה העליונה, בתו של אברהם אבינו ראשון לגרים, והוא מושף את אותה נשמה ממקום עליון. מה בין פסוק שאמר ובת איש כהן, ובין פסוק שאמר ובת כהן, ולא כתוב איש? אלא יש כהן שנקרא איש כהן, ולא כהן ממש. ועל הדרך הזה היה (איש) כהן, והיה סגן, והיה כהן גדול, והיה כהן שאינו גדול. כהן סתם

י"ה שעליהם נאמר (תהלים קג) כל הנשמה תהלל יה, ונשלמה בה יהו"ה.

זכה יותר – נותנים לו יהו"ה בשלמות האותיות – יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שהוא אדם, בארח אצילות למעלה. ונקרא בדמות רבונו. ועליו נאמר (בראשית א) ורדו בדגת הים וגו'. וזהו שלטונו בכל הרקיעים ובכל האופנים והשרפים והחיות ובכל החילות והכחות שלמעלה ולמטה. ולכן, כשבן אדם זוכה בנפש מצד של בת יחידה, נאמר בו לא תצא כצאת העבדים.

רבי חייא ורבי יוסי נפגשו לילה אחד במגדל צור. התארחו שם ושמחו זה בזה. אמר רבי יוסי, כמה שמחתי שראיתי פני השכינה, שעכשו בכל הדרך הזאת הצטערתי בזקן אחד סוחר שהיה שואל אותי כל הדרך:

מי הוא נחש הפורח באויר והולך בפרוד, ובין כך ובין כך יש מנוחה לנמלה אחת ששוכבת בין שניו, התחיל בחבור וסיים בפרוד? ומה הוא נשר שמקנן באילן שלא היה? בניו שנגזלו, ולא מהבריות? שנבראו במקום שלא נבראו? כשעולים יורדים, כשיורדים עולים? שנים שהם אחד, ואחד שהם שלש? מה זה עלמה יפה ואין לה עינים, והגוף נסתר ומתגלה? היא יוצאת בבקר ונתכפסת ביום, ומתקשטת בקשוטים שלא היו?

כל זה שאל בדרך, והצטערתי. ועכשו יש לי מנוחה. שאלו היינו כאחד, התעסקנו בדברי תורה מה שהיינו בדברים אחרים של תהו. אמר רבי חייא, ואותו זקן סוחר ידעת בו משהו? אמר לו, ידעתי שאין ממש בדבריו, שאלו היה יודע, יפתח בתורה, ולא היתה הדרך בריקנות. אמר רבי חייא, ואותו הסוחר ישנו כאן, שהרי לפעמים באותם הריקנים ימצא איש פעמוני זהב. אמר לו, הרי הוא כאן, והתקין חמורו למאכל.

קראו לו וכו' לפניהם. אמר להם, כעת שנים הם שלשה, ושלשה הם כאחד. אמר רבי יוסי, ולא אמרתי לך שכל דבריו ריקנים והם בריקנות?! ישב לפניהם.

אמר להם, רבותינו, אני נעשיתי סוחר, ורק מלפני מעט ימים, שהרי בהתחלה לא הייתי סוחר,

אבל לרע לו, שאותן נשמות מכניעות (מכסות) את כל מה שמוצאות מצד הרע ומשמדות אותו, וסימן לזה - ארון הקדש שנעשק לתוך פלשתים ושלטו להרע להם. אף פאן, אלו הנשמות נעשקות מהצד האחר להרע להן.

מה נעשה מאותן נשמות? ראינו בספרי הקדמונים, שמהם היו אותם חסידי אמות העולם. ואותם הממזרים שהם תלמידי חכמים שקודמים לכהן גדול עם הארץ וחשוב בעולם, אף על גב שהוא נכנס לפני ולפנים. בכה הזקן הזה רגע אחד. תמהו החברים ולא אמרו דבר.

פתח אותו זקן ואמר, אם רעה בעיני אדניה אשר לא יעדה והפדה לעם נכרי וגו'. פרשה זו נאמרה על הסוד הזה, וכי ימכר איש את בתו לאמה לא תצא כצאת העבדים אם וגו'. רבון העולם, מי לא יפחד ממך, שאתה שולט על כל מלכי העולם, כמו שנאמר (ירמיה י) מי לא יראך מלך הגוים כי לך יאתה וגו'.

במה הם בני האדם בעולם שמשתבשים בפסוק הזה, וכלם אומרים, אבל הפסוק הזה לא מתישר בפיהם. וכי הקדוש ברוך הוא הוא מלך הגוים?! והלא הוא מלך ישראל, וכך נקרא! שהרי כתוב (דברים לב) בהנחל עליון גוים וגו', וכתוב (שם) כי חלק ה' עמו. ועל זה הוא נקרא מלך ישראל. ואם תאמר שהוא נקרא מלך הגוים, הרי שבח שלהם שהקדוש ברוך הוא מלך עליהם, ולא כמו שאומרים שהם נמסרו לשמשים ולממנים שלו.

ועוד סוף הפסוק, שכתוב (ירמיה י) כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך. כל זה הוא שבח לשאר העמים. ותמיהה היא איך לא מתעלים בפסוק הזה לרום הרקיע? אלא שהקדוש ברוך הוא סמא את עיניהם ולא יודעים בו כלל, שהרי מה שאנו אומרים שכלם אין ואפס ותהו, שכתוב (ישעיה מ) כל הגוים כאין נגדו מאפס ותהו נחשבו לו, הרי העקר העליון הגדול והנכבד שם אותם הכתוב הזה.

אמר לו רבי חייא, והרי כתוב מלך אלהים על גוים וגו'. אמר לו, אני ראיתי שאחר הכתל שלהם היית, ויצאת בפסוק הזה לעזר להם. הנה לי

גדול ועליון מאיש כהן. ועל זה יש נשמה, ויש רוח, ויש נפש.

ובת כהן כי תהיה לאיש זר - זו הנשמה הקדושה שנמשכה ממקום עליון ונכנסה לתוך סתר עץ החיים, וכשרוח הכהן העליון נושבת ונותנת נשמות באילן הזה, פורחות משם אותם נשמות ונכנסות באוצר אחד.

אוי לעולם, שלא יודעים בני אדם להשמר, שמושכים משיכה עם יצר הרע, שהוא איש זר, ובת הכהן הזאת פורחת למטה ומוצאת בנין באיש זר. ומשום שהוא רצון של אדונה, נכנסת לשם ונכפית, ולא יכולה לשלט, ולא השתלמה בעולם הזה. וכשיוצאת ממנו, היא בתרומת הקדשים לא תאכל, כשאר כל הנשמות שהשתלמו בעולם הזה.

עוד יש בפסוק הזה, ובת כהן כי תהיה לאיש זר. עלובה היא הנשמה הקדושה כי תהיה לאיש זר, שנמשכה על הגר שהתגיר, ופרחה אליו מגן עדן בדרך נסתר על בנין שנבנה מערלה טמאה, זו היתה לאיש זר.

וזהו סוד עליון יותר מהכל. בעמוד שעומד למאזנים בתוך אויר שנושב, יש משקל אחד בצד זה, ויש משקל אחר בצד זה. בצד זה מאזני צדק, ובצד זה מאזני מרמה. והמשקל הזה לא שוכף לעולמים, ונשמות עולות ויורדות, נכנסות ויוצאות, ויש נשמות עשוקות, כששולט אדם באדם, שכתוב (קהלת ח) עת אשר שלט האדם באדם לרע לו. לרע לו ודאי.

אבל נשמה זו שהיתה לצד האחר, איש זר, ונעשקה ממנו, זוהי לרע לו. לו - לאותו איש זר, והיא בתרומת הקדשים לא תאכל, עד שעושה בה הקדוש ברוך הוא מה שעושה. בא הפסוק ואמר, ובת כהן כי תהיה לאיש זר, כך זה.

כאן יש סוד איך נעשקות הנשמות. אלא העולם הזה מתנהג הכל בעץ הדעת טוב ורע. וכשמתנהגים בני העולם בצד הטוב, המשקלת עומדת ומכריעה לצד הטוב, וכשמתנהגים בצד הרע - מכריעה לאותו הצד. וכל הנשמות שהיו באותה שעה במשקלת, הנה עושק אותן ולוקח אותן.

כי בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם מאין כמוך. מה הדבר שהתפשט ביניהם בחכמה שלהם? מאין כמוך, וכלם מודים על זה. כשוראים בחכמתם מעשיך וגבורותיך, התפשט דבר זה ביניהם, ואומרים מאין כמוך בכל חכמי הגוים ובכל מלכותם. מאין כמוך אומרים, והתפשט ביניהם. שמחו החברים, ובכו ולא אמרו דבר. אף כף הוא בכח כמקדם.

פתח ואמר, (בראשית כא) ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת בנה וגו'. החברים התעוררו, שרצתה שרה לפנות מביתה עבודה זרה, ועל זה כתוב כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה. כאן כתוב וכי ימכר איש את בתו - זו הנשמה בגלגולים על מעשים רעים שבעולם. לאמה - לאותו הצד האחר בגלגול רע של המשקל שחוזר, והרי נעשקה להוציא אותה משם. ודאי לא תצא כצאת העבדים, כל אותן נשמות שנעשקות.

מי הן כאן? הוא סוד אלה אותן נשמות התינוקות הקטנים, כשהם יונקים מתוך תקף של אדם, והקדוש ברוך הוא רואה שאם יתקמו בעולם, יבאש ריחם ויחמיצו כמו החמץ הזה. לוקח אותם קטנים, בעודם נותנים ריח.

מה עושה? משאיר אותם להעשק ביד אותה האמה, וזוהי לילי"ת. שכיין שנתנו ברשותה, שמחה (אוחזת) באותו תינוק ועושקת אותו, ומוציאה אותו מן העולם כשהוא יונק מכח אמו.

ואם תאמר שאותן נשמות יעשו טוב לעולם - לא כף, שכתוב אם רעה בעיני אדנייה, שיחמיץ אותו האיש בה לאחר ימים, אם יתקים בה. זו נעשקת, ואחרת לא נעשקת, ועל אלה כתוב, (קהלת ד) ואראה את כל העשוקים וגו', והינו אם רעה בעיני אדנייה.

אשר לא יעדה. לא - כתוב באל"ף. אם תאמר שהרי באותו הצד האחר הזמין לה הקדוש ברוך הוא מיום שהיתה - לא! ועכשו בגלגולי המאזנים - לו יעדה, בוא"ו, מה שלא היה מקדם לכן.

והפדה, מה זה והפדה? גאל אותה הקדוש ברוך הוא עכשו, שמעלה ריח, טרם שתחמיץ,

להשיב בתחלה על מה שאמרתי. אבל כיון שמצאתי אותך בדרך, אעביר אותך משם, ומשם אלך להעביר את הכל.

בא וראה, כל השמות וכל כנויי השמות שיש לקדוש ברוך הוא, כלם מתפשטים לדרכיהם, וכלם מתלבשים אלה באלה, וכלם נחלקים לדרכים ושבילים ידועים, פרט לשם היחידי, הנבחר של כל שאר השמות, שהוריש לעם היחיד הנבחר מכל העמים, והוא - יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו. וכתוב (שם) ואתם הדבקים בה', בשם זה ממש יותר מכל שאר השמות.

ישם אחד מכל שאר שמותיו, אותו שהתפשט ונחלק לכמה דרכים ושבילים ונקרא אלהים. והוריש את השם הזה, ונחלק לתחתונים של העולם הזה, ונחלק השם הזה לשמשים ולממנים שמנהיגים את שאר העמים, כמו שנאמר (במדבר כב) ויבא אלהים אל בלעם לילה. (בראשית כ) ויבא אלהים אל אבימלך בחלום הלילה. וכן כל ממנה וממנה שהוריש הקדוש ברוך הוא אותם לשאר העמים נכללים בשם הזה, ואפלו עבודה זרה נקראת בשם הזה. ושם זה מלך על גוים, ולא אותו השם, שהוא מלך על ישראל, שהוא יחידי לעם היחידי, לעם ישראל, העם הקדוש.

ואם תאמר, על דרך זו נבאר את הפסוק, שכתוב (ירמיה י) מי לא יראך מלך הגוים, שהרי הוא שם שמולך על גוים - אלהים, שהרי היראה שרויה בו והדין שרוי בו - לא כף, ולא על זה נאמר. שאם כף, אפלו עבודה זרה בכלל זה היא.

אבל כיון שהכחל שהיית סמוך אחריו נעקר, הפסוק עומד על קיומו בהסתכלות קטנה. מי לא יראך מלך הגוים. ואם תאמר שמלך הגוים נאמר על הקדוש ברוך הוא - לא כף. אלא מי הוא מלך הגוים שלא יראך, שלא פוחד ממך ולא יודע מעמך, מי מלך הגוים שלא יראך? כמו זה, (תהלים קיג) הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה'. מי ששמע אותו, לא יודע מה אמר. כיון שאמר הללויה, אף כף הללו עבדי ה'! שהיה לו לכתב, עבדי ה' הללו את שם ה'. אף כאן היה לו לכתב, מי ממלך הגוים שלא יראך, אלא הכל על תקונו נתבאר.

אחר כך, וְכֵן הַצְטִירוּ לְפָנָיו בְּאוֹתוֹ צִיּוֹר מִמֶּשׁ
שְׁעִתִּידִים לְהִיּוֹת בְּנֵי אָדָם לְאַחַר מִכּוֹן, וְרָאָה כָּל
אֶחָד וְאֶחָד.

יֵישׁ מֵהֵן שְׁעִתִּידוֹת לְהִרְעֵ אֶת דְּרָכֵיהֶן בְּעוֹלָם,
וּבְשָׁעָה שְׁמַגִּיעַ זְמַן, קוֹרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְאוֹתָהּ נִשְׁמָה וְאוֹמֵר לָהּ: לְכִי וְהִכְנָסִי בְּמִקּוֹם פְּלוֹנִי
לְגוֹף פְּלוֹנִי. וְהִיא מְשִׁיבָה לְפָנָיו: רְבוֹן הָעוֹלָם, דִּי
לִי בְּעוֹלָם הַזֶּה שְׁאֲנִי יוֹשֶׁבֶת בּוֹ, וְלֹא אֵלֶיךָ לְעוֹלָם
אַחַר שִׁישְׁתַּעֲבְדוּ בִּי וְאֶהְיֶה מְלַכְלַכַת בֵּינֵיהֶם. אוֹמֵר
לָהּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִיּוֹם שֶׁנִּבְרְאָת, עַל מְנַת פֶּן
נִבְרְאָת, לְהִיּוֹת בְּאוֹתוֹ עוֹלָם. כֵּיּוֹן שְׂרוּאָה הַנִּשְׁמָה
כֶּךָ, בְּעַל כְּרַחֲמֵי יוֹרְדַת וְנִכְנָסַת לְשָׁם.

הַתּוֹרָה שְׁנוֹחַנַת עֲצָה לְכָל הָעוֹלָם רוֹאָה כֶּךָ,
וּמְזַהֵרָה אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם וְאוֹמְרַת: רְאוּ
כִּמָּה חָס הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲלֵיכֶם. מְרַגְלִית טוֹבָה
שְׁהִיָּתָה לוֹ, מְכַר לְכֶם בְּחָנָם כְּדִי שֶׁתִּשְׁתַּעֲבְדוּ בָּהּ
בְּעוֹלָם הַזֶּה.

וְכִי יִמְכַר אִישׁ – זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֶת בְּתוֹ –
זוֹ הַנִּשְׁמָה הַקְּדוּשָׁה. לְאִמָּה – לְהִיּוֹת אִמָּה
מִשְׁעַבְדַת בֵּינֵיכֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה. בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, בְּשָׁעָה
שְׁמַגִּיעַ זְמַנָּה לְצֵאת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, לֹא תֵצֵא כְּצֵאת
הָעַבְדִּים, לֹא תֵצֵא מִטְּנַפְת בְּחֻטָּאִים. תֵצֵא בַת חוֹרִין,
בְּרוּרָה נְקִיָּה, כְּדִי שִׁישְׁמַח בָּהּ אֲדוֹנָה וְיִשְׁתַּבַּח בָּהּ
וְיִתֵּן לָהּ שֶׁכָּר טוֹב בְּצַחְצוּחֵי גֵן עֵדֶן, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
וְהַשְּׁבִיעַ בְּצַחְצוּחוֹת נִפְשָׁךְ. וְדַאי כֹּאשֶׁר תֵצֵא בְּרוּרָה
נְקִיָּה כְּרֵאוּנִי.

אֲבָל אִם רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֻנְיָהּ, כְּשִׁיוֹצֵאת מְלַכְלַכַת
בְּטַנּוּפֵי הַחֻטָּאִים וְלֹא נִרְאִית לְפָנָיו כְּרֵאוּנִי –
אוֹי לְאוֹתוֹ הַגּוֹף שֶׁאֲבָד מֵאוֹתָהּ נִשְׁמָה לְעוֹלָמִים.
מִשׁוּם שֶׁכֹּאשֶׁר הַנִּשְׁמוֹת עוֹלוֹת בְּרוּרוֹת וְיוֹצֵאוֹת
נְקִיּוֹת מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּל נִשְׁמָה וְנִשְׁמָה נִכְנָסַת
לְסִפְרֵי אוֹצֵר הַמַּלְאָךְ, וְכֵן בְּשִׁמּוֹת, וְאוֹמֵר: זוֹ הִיא
נִשְׁמַת פְּלוֹנִי עֵתִידָה תִהְיֶה לְאוֹתוֹ הַגּוֹף שֶׁעֲזָבָה. וְאִז
כְּתוּב לוֹ יַעֲדָה, בּוֹ.

וּבְשִׁיוֹצֵאת רָעָה בְּעֵינֵי אֲדֻנְיָהּ, שֶׁנִּשְׁמָאָה
בְּחֻטָּאִים וּבְטַנּוּפֵי שֶׁל הַחֻטָּאִים, אִז
לֹא יַעֲדָה, בְּאִי. וְנִאֲבָד אוֹתוֹ הַגּוֹף מִמֶּנָּה, וְהִיא לֹא
מִזְדַּמְנַת אֵלָיו, פָּרַט לְאוֹתָהּ שֶׁבְעֵלָה הַתְּרַצָּה וְשָׁב
בְּתוֹבָה שֶׁל הַגּוֹף בָּהּ, אִז כְּתוּב וְהִפְדָּה, כְּמוֹ

וּמַעֲלָה אוֹתָהּ לְרוּמֵי מְרוּמִים בִּישִׁיבָה שְׁלוֹ. וְאִם
תֹּאמֵר, כֵּיּוֹן שֶׁנִּשְׁעֶשְׂקָה מֵאוֹתוֹ הַצַּד הָרַע, נוֹתֵן
אוֹתָהּ, כְּמוֹ שֶׁאֲמָרוּ לְחֻסְדֵי אֲמוֹת הָעוֹלָם וְלְאוֹתָם
מִמְזֵרִים תְּלַמִּידֵי חֲכָמִים – בָּא הַפְּתוּב וּמוֹכִיחַ, לְעַם
נִכְרִי לֹא יִמְשַׁל לְמִכְרָה, וְדַאי, בְּכַגְדוֹ בָּהּ, שֶׁעוֹשֶׂק
אוֹתָהּ בְּעֶשֶׂק שֶׁל גִּלְגוּל הַמַּאֲזֵנִים, אֲלֹא לְיִשְׂרָאֵל
וְדַאי, וְלֹא לְאַחַר. וְכִשְׁיוֹצֵאת מִן הַמַּאֲזֵנִים, לֹא תֵצֵא
כְּצֵאת הָעַבְדִּים, אֲלֹא מִתְעַטֶּרֶת בְּעִטְרָתָהּ בְּהִרְמָה
עַל רֹאשָׁהּ.

וְאִם תֹּאמֵר שֶׁהַצַּד הַזֶּה הִכְנִיס אוֹתוֹ לְאוֹתוֹ תִינוּק –
לֹא כֶּךָ, אֲלֹא נוֹטֵלֶת אוֹתָהּ וּשְׂמַחָה עִמָּה
וּפּוֹרַחַת מִידָה וְנִכְנָסַת לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וְהִיא פּוֹקֶדֶת
אֶת אוֹתוֹ תִינוּק וּשְׂמַחָה בּוֹ וְצוֹחֶקֶת בּוֹ, וְתֹאבָה אֶת
אוֹתוֹ הַבְּשׂוּר, עַד שֶׁאַחַר כֶּךָ נוֹטֵל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
אֶת נִשְׁמָתוֹ, וְהִיא לְגוֹף. וְאַחַר כֶּךָ הִכַּל בְּרִשׁוֹתוֹ שֶׁל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בֵּא וְרָאָה, לֹא תֵצֵא כְּצֵאת הָעַבְדִּים, מַה זֶה? אֲלֹא
בְּשָׁעָה שִׁיוֹצֵאת מִן הַמַּאֲזֵנִים וְאוֹתוֹ הַצַּד
בְּשְׂמַחָה, רוּשֵׁם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְחוֹתֵם אוֹתָהּ
בְּחוֹתֶמֶת אַחַת, וּפּוֹרַס עֲלֶיהָ לְבוּשׁ כְּבוֹד שְׁלוֹ,
וּמִיָּהוּ? הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שֶׁנִּקְרָא אֱלֹהֵי. וְזֶהוּ בְּכַגְדוֹ
בָּהּ, הַלְבוּשׁ הַנִּכְבָּד שֶׁל הַמַּלְאָךְ פּוֹרַשׁ עֲלֶיהָ, וְאִז
הִיא שְׂמוּרָה, שֶׁלֹּא נִמְסָרָה לְעַם נִכְרִי אֲלֹא
לְיִשְׂרָאֵל לְחוּד.

וְזֶהוּ שְׂכָתוּב (אִיּוֹב כ"ט) כִּימִי אֱלֹהֵי יִשְׁמְרֵנִי, וְעַל סוּד
זֶה כְּתוּב כֹּאן, לְעַם נִכְרִי לֹא יִמְשַׁל לְמִכְרָה
בְּכַגְדוֹ בָּהּ, בְּעוֹד שֶׁלְבוּשׁ כְּבוֹד הַמַּלְאָךְ בָּהּ. כֵּיּוֹן
שֶׁבְכַגְדוֹ בָּהּ, כְּתוּב לְעַם נִכְרִי לֹא יִמְשַׁל לְמִכְרָה.

מָה רְשׁוֹת יֵשׁ לְאוֹתוֹ צַד בָּהּ? בֵּא וְרָאָה, כָּל בְּנֵי
הָעוֹלָם כֻּלָּם בְּרִשׁוֹת הַמַּלְאָךְ הַקְּדוֹשׁ, וְלְכֻלָּם יֵשׁ
זְמַן בְּעוֹלָם הַזֶּה, עַד שֶׁהוּא רוֹצֵה לְסַלְקָם מִן
הָעוֹלָם, וְזֶה אֵין לוֹ זְמַן, וְעַל כֶּךָ הִיא צוֹחֶקֶת בָּהֶם
וּשְׂמַחָה בָּהֶם.

עוֹד, אֲזַהַרָה לְאָדָם (בְּעוֹלָם הַזֶּה) יֵשׁ בְּפִסּוּקִים הַלְלוּ
וְכִמָּה עֲצוֹת טוֹבוֹת עֲלִינוּנוֹת הֵן בְּכָל דְּבָרֵי
הַתּוֹרָה, וְכֵן אֲמַת בְּדֶרֶךְ אֲמַת, וְנוֹדְעוֹת לְחֲכָמִים
שִׁיּוֹדְעִים וְהוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ אֲמַת. בְּזִמְן שֶׁרָצָה הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לְבַרֵּא אֶת הָעוֹלָם, עָלָה בְּרִצּוֹן לְפָנָיו,
וְצִיר אֶת כָּל הַנִּשְׁמוֹת שֶׁהֵן עֵתִידוֹת לְהִנָּתֵן בְּבִנְיַת אָדָם

הוא מוצא שם את אותה נשמה קדושה, מקדים מיד ונושק לה, ומגפף אותה ומעלה אותה אליו ומשתעשע בה.

זוהו כמשפט הבנות יעשה לה, כדין שאב עושה לבתו, שהיא חביבה עליו, שנושק לה ומגפף אותה ונותן לה מתנות. כך הקדוש ברוך הוא עושה לנשמה הצדיקה בכל יום, כמו שכתוב כמשפט הבנות יעשה לה.

הינו שכתוב (ישעיה סד) יעשה למחכה לו. כמו שהבנת הזאת משלימה עשיה בעולם הזה, אף כך הקדוש ברוך הוא משלים לה עשיה אחרת בעולם הבא, שכתוב עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו. וכאן כתוב יעשה לה. עד כאן. אותו הזקן השתטח והתפלל תפלה, ובכה במקום. **ואמר**, אם אחרת יקח לו וגו', מה זה אם אחרת? וכי נשמה אחרת עתיד הקדוש ברוך הוא להשיב לצדיקים בעולם הזה, ולא נשמה זו שהשלימה בעולם הזה את רצון רבוניה? אם כך, אז אין הבטחה לצדיקים כלל. מה זה אם אחרת יקח לו?

פתח אותו זקן ואמר, (קהלת יב) וישוב העפר על הארץ כשהיה והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. פסוק זה פירושו החברים בחרבן בית המקדש. (ושם שנינו) וישוב העפר על הארץ כשהיה. כאן הוא מה שכתוב והפנעני אז בארץ, כשהיה ודאי. והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה, מה זה והרוח תשוב? זו שכנינה, שהיא רוח הקדש. כשראתה שכנינה באותם עשרה מסעות שנסעה, ולא רצו בני ישראל לשוב בתשובה שלמה לפני הקדוש ברוך הוא, ושולט הסטרא אחרא על הארץ הקדושה, ופרשוה החברים.

בא וראה, רוח של איש צדיק מתעטרת בדמות בגן עדן שלמטה, ובכל השבתות והמועדים וראשי חדשים מתעטרות רוחות ומתפשטות, ועולות למעלה. כמו שעשה הקדוש ברוך הוא באותה נשמה עליונה קדושה למעלה, כך גם עושה ברוח הזאת למטה בגן עדן התחתון כשעולה לפניו, ואומר: זוהי רוח פלוני הגוף. מיד מעטר אותה הקדוש ברוך הוא לאותה רוח בכמה עטרות ומשתעשע בה.

שנאמר (איוב לג) פדה נפשו מעבר בשחת. והפדה, זהו באדם, שהעצה שלו שיפדה אותה וישוב בתשובה. והקדוש ברוך הוא אמר את זה לשני צדדים, והפדה בתשובה. אחר ששב בתשובה, פדה אותה מדרך הגיהנם.

לעם נכרי לא ימשל למכרה. מי זה עם נכרי? עלובה היא הנשמה, שכאשר יוצאת מן העולם ובן אדם מסטה דרכו עמה, היא רוצה לעלות למעלה לתוך המחנות הקדושים, משום שהמחנות הקדושים עומדים באותה דרך של גן עדן, ומחנות נכריים עומדים באותה דרך של הגיהנם.

זכתה הנשמה, ואותה שמירה ופרישת לבוש הנכבד עליה. כמה מחנות קדושים מעתדים לה להתחבר עמה ולהכניס אותה לגן עדן. לא זכתה - כמה מחנות נכריים מזמנים להכניס אותה בדרך הגיהנם, ואותם מחנות של מלאכי חבלה מזמנים לעשות בה נקמות. בא הכתוב ומוכיח, לעם נכרי לא ימשל למכרה - אלו מלאכי חבלה. בכגדו בה - אותה שמירה שהקדוש ברוך הוא עושה לה שמירה שלא ישלט בה עם נכרי באותה הפריסה ששומרת עליה.

ואם לבנו ייעדנה. בא וראה כמה יש לאדם להזהר שלא יסטו דרכיו בעולם הזה. שאם זכה אדם בעולם הזה ושומר את הנשמה כראוי, זהו אדם שהקדוש ברוך הוא מרצה ממנו, ומשתבח בו בכל הימים בפמליה שלו ואומר: ראו בן קדוש שיש לי באותו העולם, כך וכך עשה, כך וכך מעשיו מתקנים.

ובשנשמה זו יוצאת מהעולם הזה זכה נקייה וברורה, הקדוש ברוך הוא מאיר לה בכמה אורות, בכל יום קורא עליה: זוהי נשמת פלוני בני, שמירה תהיה לאותו הגוף שעזבה.

זוהו שכתוב ואם לבנו ייעדנה כמשפט הבנות יעשה לה. מה זה כמשפט הבנות? כאן יש סוד לחכמים. בתוך הסלע החזק, הרקיע הטמון, יש היכל אחד שנקרא היכל האהבה, ושם הגנזים טמונים, וכל נשיקות האהבה של מלך הן שם, ואותן נשמות אהובות המלך נכנסות לשם.

ביון שהמלך נכנס לאותו היכל המלך, שם כתוב (בראשית כט) וישק יעקב לרחל. והקדוש ברוך

שְׁאֵנִי אוֹמֵר, כְּשֶׁתִּזְכְּרוּ לִּי סִימָן זֶה, הוּא יִשְׁלִים אֶת זֶה. עֲכָשׁוּ יֵשׁ לֹמֵר מִי הוּא שֶׁנִּקְרָא בֶּן לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

בא וְרָאָה, כָּל מִי שֶׁהוּא זֹכֵה לְשֵׁלשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים וּמַעֲלָה, נִקְרָא בֶּן לְכִנְסַת יִשְׂרָאֵל. וְכָל מִי שֶׁהוּא מִבְּנֵי עֶשְׂרִים שָׁנָה וּמַעֲלָה וְזֹכֵה בָהֶם, נִקְרָא בֶּן לְקָדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְדָאִי. (דברים יד) בְּנִים אַתֶּם לַיהוָה אֱלֹהֵיכֶם.

בְּשֶׁהַיּוֹעֵץ דָּוִד לְשֵׁלשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנָה וְזֹכֵה בְּאוֹתוֹ יוֹם שֶׁנִּכְנַס לְאַרְבַּע עֶשְׂרֵה, אֲזַי כְּתוּב (תהלים ב) ה' אָמַר אֵלַי בְּנֵי אֶתֶּה אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְּתִיךָ. מָה הֵטַעַם? שֶׁהָרִי מִקְדָּם לָזֶה לֹא הָיָה לוֹ בֶּן, וְלֹא שָׁרְתָה עָלָיו נִשְׁמָה עֲלִיוֹנָה, שֶׁהָרִי בְּשָׁנוֹת עֶרְלָה הוּא הָיָה, וּמִשׁוּם כֵּךְ אֲנִי הַיּוֹם יִלְדְּתִיךָ, הַיּוֹם וְדָאִי יִלְדְּתִיךָ. אֲנִי, וְלֹא הֵצַד הָאֲחֵר, כְּמוֹ שֶׁהָיָה עַד עֲכָשׁוּ, אֲנִי לְבַדִּי. בֶּן עֶשְׂרִים שָׁנִים, מָה כְּתוּב בְּשֵׁלמָה? (משלי ד) כִּי בֶן הָיִיתִי לְאָבִי, לְאָבִי מִמֶּשׁ וְדָאִי.

ואם לְבָנוּ יִיעֲדָנָה. בֶּן שֵׁלשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים וּמַעֲלָה, שֶׁהָרִי יֵצֵא מִרְשׁוֹת הֵצַד הָאֲחֵר שֶׁהִזְדַּמָּן לוֹ. מָה כְּתוּב? כְּמִשְׁפֵּט הַבְּנוֹת יַעֲשֶׂה לָהּ. מָה זֶה כְּמִשְׁפֵּט הַבְּנוֹת? שְׁנִינּוּ, בְּכָל יוֹם וְיוֹם רוֹאֵה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אוֹתוֹ תִּינּוֹק שֶׁעוֹמֵד בְּרִשְׁוֹת הָעֶרְלָה, וְהוּא יוֹצֵא מִמֶּנָּה וְנִמְשָׁךְ לְבֵית הַסֶּפֶר, וְשׁוֹבֵר אוֹתָהּ. מָה עָשָׂה הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְאוֹתָהּ נִשְׁמָה? מְכַנְּסִים אוֹתָהּ לַגֶּרֶן (חֲדָר לְמוֹד) שְׁלוֹ, וְנוֹתֵן לָהּ מִתְּנוּת וְאוֹצְרוֹת רַבִּים וּמְקַשֵּׁט אוֹתָהּ בְּקִשׁוּטִים עֲלֵאֵיִם, עַד הַזְמַן שֶׁמְכַנְּסֶיהָ לְחִפָּה עִם אוֹתוֹ (תוֹךְ אוֹתוֹ) בֶּן מִשְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים וּמַעֲלָה.

אם אַחֲרַת יִקַּח לוֹ. כָּאֵן יֵשׁ סוּד הַסּוּדוֹת שֶׁלְחַכְמִים נִמְסְרוּ, וְיֵשׁ לְהוֹדִיעַ בְּרִאשׁוֹנָה דְּבָר אֶחָד. בֹּא וְרָאָה, בְּיוֹם הַשַּׁבָּת, בְּשַׁעַת שֶׁמִּתְקַדֵּשׁ הַיּוֹם, יוֹצֵא אוֹתוֹ מִתּוֹךְ עֵץ הַחַיִּים, וּמְנַשְׁבֵּת אוֹתוֹ הַנִּשְׁמוֹת הַקָּדוֹשׁוֹת לְתַחְתּוֹנִים וְנֹחִים בָּהֶם כָּל יוֹם הַשַּׁבָּת. וְאֲחֵר שְׁיוֹצֵאת הַשַּׁבָּת, עוֹלוֹת כָּל הַנִּשְׁמוֹת וּמִתְעַטְרוֹת בְּעִטְרוֹת קָדוֹשׁוֹת לְמַעֲלָה. (ויכְשֶׁמִּתְעַטְרוֹת בְּאוֹתוֹ טוֹב, אֵלּוּ הֵם בְּעֲלִיוֹ שֶׁל אוֹתוֹ טוֹב וְדָאִי) אַף כָּאֵן מִזְמִין הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת אוֹתוֹ הָאִישׁ, וְזוֹהֵי נִשְׁמָה אַחֲרָת, וְאֵף עַל גַּב שְׁזוֹ מְזַמְנָת לוֹ, הַנִּשְׁמָה שֶׁהִיָּתָה לוֹ בְּרִאשׁוֹנָה, שֶׁאֵרָה הָרִאשׁוֹנָה, כְּסוּתָה וְעִנְתָה לֹא יִגָּרַע, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

ואם תֹּאמַר, שֶׁהָרִי מִשׁוּם רוּחַ זוֹ הַשְּׂאִיר הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מָה שֶׁעָשָׂה לְנִשְׁמָה – לֹא כֵךְ! אֵלּא שֶׁאֵרָה כְּסוּתָה וְעִנְתָה לֹא יִגָּרַע. אֵלּא אוֹתָם שֶׁלִּשְׁתֵּי הַשְּׁמוֹת הָעֲלִיוֹנִים שֶׁעִין לֹא רָאָתָה אֱלֹהִים זוֹלָתָךְ.

ובכלם בְּעוֹלָם הַבָּא וְנִמְשָׁכוּ מִשָּׁם. אֶחָד מֵהֶם שֶׁאֵרָה – מְשִׁיכָה שֶׁל הַתְּנוּצָצוֹת וְאוֹר שֶׁמֵאִיר בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר, מְזוּן (לְנוֹ) שֶׁזֶן לְכָל, וְנִקְרָא יְהוּ"ה עִם נִקּוּד אֱלֹהִי"ם. שֶׁאֵרָה בְּהַפּוּךְ אוֹתִיּוֹת – אֲשֶׁר ה', וְזֶה (כְּרֹאשִׁית מֵט) מֵאֲשֶׁר שֶׁמִּנָּה לְחִמּוֹ, וְזֶה הוּא שֶׁאֵרָה.

בְּסוּתָהּ – פְּרִישָׁה שֶׁל הַמֶּלֶךְ. זוֹ מְשִׁיכָה אַחֲרַת שֶׁמֵאִירָה וְשׁוֹמְרַת אוֹתָהּ תָּמִיד, פְּרִישָׁה שֶׁל לְבוּשׁ הַמֶּלֶךְ שֶׁפּוֹרֵשׁ עָלֶיהָ אֱלוֹהִים. זֶה בְּכַגְדוֹ בְּהַתְּמִיד, שֶׁלֹּא זֶה מִמֶּנָּה, וְזֶהוּ כְּסוּתָהּ.

וענתה, מִי הוּא? זוֹ מְשִׁיכָה מִן הָעוֹלָם הַבָּא שְׁבוּ הַכָּל. ה' צְבָאוֹת הוּא, וְזֶהוּ שֶׁמֵאִיר בְּכָל הָאוֹרוֹת הַנִּסְתָּרִים הָעֲלִיוֹנִים שֶׁל עֵץ הַחַיִּים שְׁבוּ שְׁמוֹרָה עוֹנָה, שֶׁמִּשָּׁם הִיא יוֹצֵאת, וְכָל זֶה בְּעִדּוֹן וְתִשׁוּקָה שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא.

שֵׁלשׁ אֵלּא לֹא יִגָּרַע לָהּ, כְּשֶׁהִיא זְכָאִית כְּרֹאֵי. וְאִם אֵינָה כְּרֹאֵי, שֵׁלשׁ אֵלּא נִגְרַעוֹת מִמֶּנָּה, שֶׁלֹּא יַעֲשֶׂה לָהּ עֲטָרָה אֶפְלוּ מֵאֶחָד מֵהֶם. בֹּא וְרָאָה מָה כְּתוּב, וְאִם שֵׁלשׁ אֵלּא לֹא יַעֲשֶׂה לָהּ – שֵׁלשׁ זְכָתָה בָּהֶם, וְיֵצֵא חֲנָם אֵינן כֶּסֶף – תֵּצֵא מִלְּפָנָיו, וְדוּחָה אוֹתָהּ הַחוּצָה. אֵינן כֶּסֶף – אֵינן לָהּ כֶּסֶף וְלֹא עִדּוֹן כָּלָל.

עד כָּאֵן מוֹכִיחָה הַתּוֹרָה שֶׁכָּל הָעֲצוֹת תְּלוּיוֹת בָּהּ, וְנוֹתְנָת עֲצָה טוֹבָה לְבְנֵי אָדָם. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה נִחְזָר לְדְבָרִים הָרִאשׁוֹנִים, בְּאוֹתָהּ שֶׁמִּירָה עֲלִיוֹנָה שֶׁפּוֹרֵשׁ עָלֶיהָ הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדִי שֶׁלֹּא תִהְיֶה לְעַם נְכָרִי, שֶׁהָרִי בְּגִדוֹ בָּהּ, וְשֶׁמִּירָה הִיא לָהּ תָּמִיד.

ואם לְבָנוּ יִיעֲדָנָה כְּמִשְׁפֵּט הַבְּנוֹת יַעֲשֶׂה לָהּ. אָמַר אוֹתוֹ זְקוּן, חֲבָרִים, כְּשֶׁתִּלְכוּ לְאוֹתוֹ הַסֶּלַע שֶׁהָעוֹלָם סָמוּךְ עָלָיו, אִמְרוּ לוֹ שִׁיזְכֹּר אֶת יוֹם הַשְּׁלֵג שֶׁנִּזְרַעוּ פּוֹלִים לְחַמְשִׁים וּשְׁנַיִם גּוֹנִים, וְאֲחֵר כֵּךְ קָרָאוּ אֶת הַפְּסוּקָה הַזֶּה, וְהוּא יֹאמֵר לָכֶם.

אָמְרוּ, בְּבִקְשָׁה מִמֶּךָ, מִי שֶׁהִתְחִיל אֶת הַדְּבָר – הוּא שִׁיאֵמַר! אָמַר לָהֶם, וְדָאִי שֶׁיִּדְעָתִי שֶׁאַתֶּם צְדִיקִים, וְיֵשׁ לְרַמֵּז לָכֶם רִמְזֵי שֶׁל חַכְמִים. וְעַל מָה

עליותיו - כאן יוצא בשמחה אותו עץ החיים, הנָהָר שיוצא מעדן, ונשרשו בו במימיו אותם שני בדי ערכות, שהם גדלים במימיו. זהו שכתוב (אותו אילן החיים, ונשרשו בו אותם שני בדי ערכות, שהם גדלים במימיו, ואותו נהר יוצא מעדן, וזהו) (תהלים קד) המקרה במים עליותיו. מי הם עליותיו? אלו בדי ערכות.

וְזָהוּ שכתוב (ירמיה יז) ועל יובל ישלח שרשיו. וזהו סוד הכתוב (תהלים מו) נהר פלגיו ישמחו עיר אלהים. מי הם פלגיו? אלו הם שרשיו, וכך נקראים. עליותיו, שרשיו, פלגיו - כלם נשרשו באותם המים של אותו נהר.

הַשָּׁם עבים רכובו - זה מיכאל וגבריאל, אלה הם עבים. המהלך על כנפי רוח, לתת רפואה לעולם, וזהו רפאל. מכאן והלאה עשה מלאכתו רוחות וגו'. זקן זקן, אם כל אלה ידעת, אמר ואל תפחד, אמר דבריך ויאירו דברי פיך! שמחו החברים, והיו מקשיבים בשמחה לדבריו הקדושים. אמר, אי זקן, אי זקן, במה הכנסת את עצמך, נכנסת לים הגדול? יש לך לשוטט ולצאת משם.

אם אחרת יקח לו. כמה גלגולים עתיקים יש כאן שלא התגלו עד עכשו, וכלם אמת כראוי, שאין לסטות מדרך אמת אפלו כמלא נימה. בתחלה (עפה) יש להתעורר, נשמות הגרים כלן פורחות מתוך גן עדן בדרך נסתר. כשמסתלקות מן העולם הזה, נשמות שהרויחו מתוך גן העדן, לאיזה מקום חוזרות?

אלא שנינו, מי שנוטל ואוחז בנכסי הגר בתחלה, זוכה בהם. אף כך כל אותן הנשמות הקדושות העליונות שמזמין אותן הקדוש ברוך הוא למטה, כפי שאמרנו, כלן יוצאות לזמנים ידועים, (ועולות) כדי להשתעשע בגן עדן (העליון), ופוגעות באותן נשמות הגרים. מי שאוחז בהן מאותן הנשמות (שעולות), אוחז בהם וזוכה בהם, ומתלבשים בהם ועולים. וכלן עומדות בלבוש זה, וירדו לתוך הגן בלבוש הזה, משום שבגן עדן לא עומדות שם אלא בלבוש כל אלו שעומדות שם.

אם תאמר שבשביל הלבוש הזה גורעים אותן נשמות מכל הענג שהיה להן בתחלה, הרי

בכה אותו זקן כמקדם, והוא אמר לנפשו, זקן זקן, כמה יגעתי להשיג דברים קדושים אלו, ועכשו תאמר אותם ברגע אחד?! אם תאמר שתחוס על אותם הדברים ולא תאמר אותם - הרי כתוב (משלי ג) אל תמנע טוב מבועליו בהיות לאל ידך לעשות.

מה זה אל תמנע טוב מבועליו? אלא הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל הם כאן, שהרי בכל מקום שנאמרים דברי תורה, הקדוש ברוך הוא וכנסת ישראל שם ומקשיבים להם. ואז אותו עץ של טוב ורע, בשעה שהולכים משם ומקשיבים לאותם דברים, אותו צד הטוב מתגבר ומתעלה למעלה, והקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל מתעטרים באותו טוב, ואלה הם בעליו של אותו טוב.

זקן זקן, אתה אמרת דברים אלו ולא ידעת אם הקדוש ברוך הוא כאן, ואם אלה שעומדים כאן זכאים לדברים האלה. אל תפחד, זקן, שהרי היית בכמה קרבות של גברים חזקים ולא פחדת, ועכשו אתה פוחד?! אמר דבריך, שהרי ודאי כאן הקדוש ברוך הוא עם כנסת ישראל, ואשרי הם אלה שכאן. ואם לא כך, לא היינו פוגשים אותם ולא התחלנו בדברים הללו. אמר דבורך, זקן, אמר ללא פחד.

פתח ואמר, (תהלים קד) ה' אלהי גדלת מאד הוד והדר לבשת. ה' אלהי - זו ראשית האמונה, עלית המחשבה והעולם הבא, סוד אחד בלא פרוד. גדלת - זו הראשית, היום הראשון ואותם ימים עתיקים, צד הימין. מאד - זהו צד השמאל.

הוד והדר לבשת - אלו שני בדי ערכות. עד כאן, כיון שהגיע לתוך עץ החיים, נטמן ולא התעלה להיות במנין משום אותו מאד. מה זה מאד? השמאל, שכל הענפים שלמטה ובכלל ענף מר אחד. ולכן נטמן אותו עץ החיים ולא רצה להיות במנין הזה, עד שחזר כמו מקדם ושבח בגון אחר.

ואמר, עטה אור כשלמה - זו ראשיתו (של האור) של היום הראשון. נוטה שמים - כאן נכלל השמאל, ולא אמר מאד, נכלל השמאל בימין להיות מאיר בכלל של שמים. המקרה במים

פְּתַח אותו זָקן וְאָמַר, (שם כד) וַיָּבֵא מֹשֶׁה בְּתוֹךְ הָעָנָן וַיַּעַל אֶל הָהָר וַיְגַו'. עָנָן זֶה מֵהוּ? אֵלָּא זֶהוּ הַפְּתוּחַ (בראשית ט) אֶת קִשְׁתִּי נִתְּתִי בְּעָנָן. שְׁנִינוּ שְׂאוֹתָהּ קִשְׁתִּי הַפְּשִׁיטָה אֶת לְבוּשִׁיהָ וְנִתְּנָה אוֹתָם לְמֹשֶׁה, וּבְאוֹתוֹ לְבוּשׁ עָלָה מֹשֶׁה לְהָר, וּמִמֶּנּוּ רָאָה מֵה שָׂרָאָה וְנִהְיָה מֵהַכֵּל. עַד אוֹתוֹ מְקוֹם בָּאוּ אוֹתָם הַחֲבָרִים, וְהִשְׁתַּחֲוּ לִפְנֵי אוֹתוֹ זָקן וּבָכוּ וְאָמְרוּ, אֲלֵמָּלָא לֹא בָּאנוּ לְעוֹלָם אֲלֵא כְּדִי לְשִׁמְעַ דְּבָרִים אֱלוּ מִפִּיךָ – דִּי לָנוּ!

אָמַר אוֹתוֹ זָקן, (אם אַחֲרַת יָקַח לוֹ) חֲבָרִים, לֹא בִשְׁבִיל זֶה בְּלִבְדֵי הַתְּחִלָּתִי אֶת הַדְּבָר, שְׁהָרִי זָקן כְּמוֹנֵי לֹא בְּדָבָר אֶחָד עוֹשֶׂה קִישׁ קִישׁ וְלֹא קוֹרָא, כְּמֵה בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁהֵם בְּעַרְבוּכְיָה בְּתַבּוּנָה שְׁלֵהֶם, וְלֹא רוֹאִים בְּדַרְךְ אֶמֶת בְּתוֹרָה, וְתוֹרָה קוֹרָאת בְּכָל יוֹם בְּנֵהִימָה (בְּאַהֲבָה) אֲלֵיהֶם, וְלֹא רוֹצִים לְהָשִׁיב רֹאשׁם.

וְאָף עַל גַּב שְׂאֵמְרָנוּ שְׁהָרִי הַתּוֹרָה הוֹצִיאָה דְּבָר מְנַרְתִּיקָה, וְנִרְאָה קֶטֶן וּמִיד נִטְמָן – כִּף הוּא וְדָאִי. וּבְזִמָּן שֶׁנִּתְגַּלָּה מִתּוֹךְ נִרְתִּיקָה וְנִטְמָן מִיד, לֹא עוֹשֶׂה אֶת זֶה אֲלֵא לְאוֹתָם שְׂיודְעִים בַּהּ וְנוֹדְעִים בַּהּ. **מִשָּׁל** לְמֵה הַדְּבָר דּוּמָה? לְאַהֲבָה, שְׁהִיא יָפָה בְּמִרְאָה וְיָפָה בְּתֵאָר, וְהִיא טְמוּנָה בְּהִסְתָּר בְּתוֹךְ הַהִיכָל שְׁלָהּ, וַיֵּשׁ לָהּ אוֹהֵב יְחִידִי שְׁלֹא יוֹדְעִים עָלֶיהָ בְּנֵי אָדָם, אֲלֵא שְׁהוּא בְּנִסְתָּר. אוֹתוֹ אוֹהֵב, מִתּוֹךְ הָאַהֲבָה שְׂאוֹהֵב אוֹתָהּ, עוֹבֵר עַל שַׁעַר בֵּיתָה תְּמִיד, מֵרִים עֵינָיו לְכָל צַד. הִיא יוֹדַעַת שְׁהָרִי הָאוֹהֵב סוֹבֵב שַׁעַר בֵּיתָה תְּמִיד. מֵה עוֹשֶׂה? פּוֹתַחַת פְּתַח קֶטֶן בְּאוֹתוֹ הִיכָל נִסְתָּר שְׁהִיא שֵׁם וּמְגַלָּה אֶת פְּנִיָּה לְאוֹהֲבָהּ, וּמִיד חוֹזֶרֶת וְנִתְפַּסֶּיֶת. כָּל אוֹתָם שְׁהִיוּ אֲצֵל הָאוֹהֵב, לֹא רָאוּ וְלֹא הִסְתַּכְּלוּ, פָּרַט לְאוֹהֵב לְבָדוֹ, וּמַעֲיוּ וְלָבוּ וּנְפִשׁוֹ הִלְכוּ אַחֲרֶיהָ. וַיּוֹדַע שְׁמִתּוֹךְ הָאַהֲבָה שְׁהִיא אוֹהֵבֶת אוֹתוֹ, נְגִלְתִּית אֲלֵיו רָגַע אֶחָד לְעוֹרֵר (אֲלֵיו אֲהֵבָה) אוֹתוֹ. כִּף הוּא דְּבָר הַתּוֹרָה לֹא נְגִלָּה אֲלֵא לְאוֹהֲבוֹ. יוֹדַעַת הַתּוֹרָה שְׂאוֹתוֹ חֲכָם לֵב סוֹבֵב שַׁעַר בֵּיתָה כָּל יוֹם. מֵה הִיא עוֹשֶׂה? מְגַלָּה פְּנִיָּה אֲלֵיו מִתּוֹךְ הַהִיכָל, וְרוֹמְזַת לוֹ רְמִז, וּמִיד חוֹזֶרֶת לְמְקוֹמָהּ וְנִסְתַּרְתָּ. כָּל אֱלוּ שְׁשֵׁם לֹא יוֹדְעִים וְלֹא מִסְתַּכְּלִים, אֲלֵא רַק הוּא בְּלִבְדוֹ, וּמַעֲיוּ וְלָבוּ וּנְפִשׁוֹ הוֹלְכִים אַחֲרֶיהָ, וְעַל זֶה הַתּוֹרָה נְגִלְתִּית וְנִכְסִית וְהוֹלְכַת בְּאַהֲבָה לְאַהֲבָה לְעוֹרֵר עִמּוֹ אֲהֵבָה.

כְּתוּב אִם אַחֲרַת יָקַח לוֹ שְׂאֵרָה כְּסוּתָהּ וְעִנְתָּהּ לֹא יִגְרַע? בְּגֵן עוֹמְדוֹת בְּלָבוּשׁ זֶה, שְׁקִדְמוֹ לְאַחֲזוֹ בְּהֵם וְזוֹכוֹת בְּהֵם, וְכִשְׁעוֹלוֹת לְמַעְלָה מִתְּפַשְׁטוֹת מִמֶּנּוּ, שְׁהָרִי שֵׁם לֹא עוֹמְדוֹת בְּלָבוּשׁ.

בְּכָה אוֹתוֹ זָקן כְּמִקְדָּם וְאָמַר לְנַפְשׁוֹ, זָקן זָקן, בּוֹדָאֵי יֵשׁ לָךְ לְבָכוֹת, בּוֹדָאֵי יֵשׁ לָךְ לְשַׁפְּךָ דְּמַעוֹת עַל כָּל דְּבָר וְדְבָר, אֲבָל גְּלוּי לִפְנֵי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשְׁכִינְתוֹ הַקְּדוֹשָׁה שְׂאֵנִי בְּרִצּוֹן הַלֵּב וּבְעִבּוּדְתָם אֲמַרְתִּי, מִשּׁוֹם שֶׁהֵם בְּעָלְיוֹ שֶׁל כָּל דְּבָר וּמִתְעַטְרִים בְּהֵם.

כָּל אוֹתָן נִשְׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת, כְּשִׁיורְדוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה כְּדִי לְשָׁרוֹת כָּל אַחַת עַל מְקוֹמָן שְׂרָאוּיִים לָהֶם לְבְנֵי אָדָם, כְּלָן יוֹרְדוֹת מְלַבְּשׁוֹת בְּאוֹתָן הַנִּשְׁמוֹת שְׂאֵמְרָנוּ, וְכִף נִכְנָסוֹת לְזֶרַע הַקְּדוֹשׁ. וּבְמַלְבוּשׁ זֶה עוֹמְדוֹת לְהִשְׁתַּעֲבֵד מֵהֶם בְּעוֹלָם הַזֶּה. וְכִשְׁנִשְׂאָבִים אוֹתָם לְבוּשִׁים מְדַבְּרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה, אוֹתָן נִשְׁמוֹת קְדוֹשׁוֹת גְּזוֹנוֹת (נְהַנוֹת) מִהָרִיחַ שְׁמִרִיחַ מִתּוֹךְ הַלְבוּשִׁים הַלָּלוּ.

סדר הלימוד ליום יג אדר [יום 161 בשנה]

כָּל הַדְּבָרִים הַנִּסְתָּרִים שְׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה, הַכְּנִיס אוֹתָם לְתוֹרָה הַקְּדוֹשָׁה, וְהַכֵּל נִמְצָא בְּתוֹרָה, וְאוֹתוֹ דְּבָר נִסְתָּר גִּלְתָּה אוֹתוֹ הַתּוֹרָה, וּמִיד הַתְּלַבֵּשׁ בְּלָבוּשׁ אַחֵר, וְנִטְמָן שֵׁם וְלֹא הִתְגַּלָּה. וְהַחֲכָמִים שֶׁהֵם מְלֵאִים עֵינַיִם, אֵף עַל גַּב שְׂאוֹתוֹ הַדְּבָר נִסְתָּר בְּלָבוּשׁוֹ (שֵׁם), רוֹאִים אוֹתוֹ מִתּוֹךְ לְבוּשׁוֹ, וּבִשְׁעָה שֶׁהִתְגַּלָּה אוֹתוֹ דְּבָר, טָרַם יִכְנָס לְלָבוּשׁ, זוֹרְקִים בּוֹ פְּקִיחַת עֵינָיו, וְאֵף עַל גַּב שְׁמִיד נִסְתָּר, לֹא נִאָּכַד מַעֲיִנֵיהֶם (נִ"א מֵהֶם).

בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת הַזֶּהִיר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַגֵּר (כְּדִי) שְׂיִזְהָרוּ בּוֹ זֶרַע הַקְּדוֹשׁ, וְאַחֵר הוֹצִיא דְּבָר נִסְתָּר מְנַרְתִּיקוֹ. וְכִיּוֹן שֶׁהִתְגַּלָּה, חוֹזֵר מִיד לְנִרְתִּיקוֹ וְהַתְּלַבֵּשׁ שֵׁם.

כִּיּוֹן שֶׁהִזְהִיר עַל הַגֵּר בְּכָל אוֹתָם מְקוֹמוֹת, יִצָּא הַדְּבָר מְנַרְתִּיקוֹ וְהִתְגַּלָּה וְאָמַר, וְאַתֶּם יוֹדְעִתֶם אֶת נַפְשׁ הַגֵּר. מִיד נִכְנָסָה לְנִרְתִּיקָה, וְחוֹזֶרֶת בְּלָבוּשׁ וְנִטְמָנָה, שְׁכַתּוּב כִּי גֵרִים הֵייתֶם בְּאַרְץ מִצְרַיִם, שְׁחָשַׁב הַפְּתוּחַ, שְׁבַגְלָל שְׁמִיד הַתְּלַבֵּשׁ, לֹא הָיָה מִי שְׂיִשְׁגִּיחַ בּוֹ. בְּנַפְשׁ הַגֵּר הַזֶּה יוֹדַעַת הַנִּשְׁמָה הַקְּדוֹשָׁה כְּדַבְּרֵי הָעוֹלָם הַזֶּה וְנִהְיָתִי (וְשׂוֹאֲכָת) מֵהֶם.

והואיל והתחלנו לגלות) עכשו יש לגלות, שהרי כל הנשמות מהאילן הגדול והתקייף, שהוא הנקר שיוצא מעדן, יוצאות, וכל הרוחות מעץ אחר קטן יוצאות. הנשמה מלמעלה והרוח מלמטה, ומתחברות כאחת כמו זכר ונקבה. וכאשר מתחברות כאחת, אז מאירות אור עליון, ובחבור של שניהם נקרא נר. נר ה' נשמת אדם. מהו נר? נשמה רוח. ועל החבור של שניהם כאחד נקרא נר, שכתוב (משלי ב) נר ה' נשמת אדם.

נשמה ורוח – זכר ונקבה להאיר כאחד, וזה בלי זה לא מאירים ולא נקרא נר. וכשמתחברים כאחד, הכל נקרא נר. ואז מתעטפת הנשמה ברוח לעמד שם למעלה בהיכל הגנוז, שכתוב (ישעיה נז) כי רוח מלפני יעטוף. לא כתוב יעטוף, אלא יעטוף, מה הטעם? משום שנשמות אני עשיתי. שם למעלה בגן, בהיכל הגנוז, מתעטפת ומתלבשת הנשמה ברוח כמו שראוי.

וביין שבאותו היכל לא היה ולא השתמש אלא ברוח ונשמה, הנפש לא באה לשם (משם), אלא מתלבשת באותה רוח שם, וכשירדת לתוך גן עדן התחתון, (בעולם הזה) מתלבשת באותה רוח אחרת שאמרנו, אותה שיצאה משם והיתה משם, ובכלן היא שורה בעולם הזה ומתלבשת בהם.

אותה רוח שיוצאת מן העולם הזה, שלא התרבתה (שלא נטהרה) ולא התפשטה בעולם הזה, הולכת בגלגול ולא מוצאת מנוחה. באה בגלגול בעולם כאבן בכף הקלע, עד שימצא אותו גואל שיגאלנה, ומביא אותו באותו כלי ממש שהוא היה משתמש בו, ומדביק בו תמיד רוחו ונפשו, והיתה בת זוגו, רוח ברוח, ואותו הגואל בונה אותו כמקדם.

ואותה רוח שהשאיר ונדבקה באותו הכלי, לא נאבדה. שהרי אין אפלו דבר קטן בעולם שאין לו אתר ומקום להטמן ולהתכנס לשם, ולא נאבד לעולמים. ומשום כך, אותה הרוח שהשאיר באותו כלי שם, הוא ודאי רודף אחר העקר והיסוד שלו שיצא ממנו, ומביא אותו ובונה אותו במקומו, במקום של אותה רוח בת זוגו שיצאה עמו, ונבנה שם כמקדם, וזוהי בריה חדשה עכשו בעולם, רוח חדשה וגוף חדש.

בא וראה, כך היא דרכה של תורה: בראשונה כשמתחילה להתגלות אל האדם, (ברגע) רומזת לו ברמז. אם יודע – אז טוב, ואם לא יודע – שולחת אליו וקוראת לו פתי. והתורה אומרת לאותו ששלחה אליו: אמרו לאותו הפתי שיקרב לכאן ואדבר עמו. זהו שכתוב מי פתי יסר הנה חסר לב וגו'. קרב אליה, ומתחילה לדבר עמו מאחר פרכת שפורשת לו דברים לפי דרכו, עד שיתבונן לאט לאט, וזהו הדרש.

אחר כך תדבר עמו מאחר פשפש קטן דברי חידה, וזוהי הגדה. אחר שהתרגל אליה, נגלית אליו פנים בפנים ומדברת עמו כל הסודות הנסתרים שלה, וכל הדרכים הנסתרות שהיו שמורים בלבה מימים ראשונים, ואז אותו אדם הוא שלם, בעל תורה ודאי, בעל הבית, שהרי כל סודותיה גלתה לו, ולא רחקה ולא כסתה ממנו כלום.

אומרת לו, ראי דבר הרמז שרמזתי לך בתחלה? כך וכך היו הסודות, כך וכך הוא. ואז רואה (שהעליונים) שעל הדברים הללו אין להוסיף ואין לגרע מהם, ואז פשט הכתוב כמו שהוא, שלא להוסיף ולא לגרע אפלו אות אחת. ועל כך אנשים צריכים להזהר ולרדף אחרי התורה להיות אוהבים שלה, כמו שנתבאר.

בא וראה, אם אחרת יקח לו. הגלגולים שמתגלגלים בפסוק הזה כמה גדולים ועליונים הם, שהרי כל הנשמות נכנסות בגלגול, ולא יודעים בני אדם דרכי הקדוש ברוך הוא איך עומדים המאזנים ואיך נדונים בני אדם בכל יום ובכל זמן, ואיך נשמות נכנסות לדין עד שלא באות לעולם הזה, ואיך נכנסות לדין אחר שיוצאות מן העולם הזה.

כמה גלגולים וכמה מעשים נסתרים עושה הקדוש ברוך הוא עם כמה נשמות מערטלות, וכמה רוחות מערטלות הולכות באותו העולם שלא נכנסות לפרגוד של המלך, וכמה עולמות מתהפך בהם, והעולם שמתהפך בכמה פלאים נסתרים, ובני אדם לא יודעים ולא משגיחים, ואיך מתגלגלות הנשמות כאבן בכף הקלע, כמו שנאמר ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע.

וְאִם תֹּאמַר, רוּחַ זֶה הִיא מַה שֶּׁהִיָּה – כִּן זֶה, אֲבָל
 לֹא נִבְנִית אֶלָּא בְּשִׁבִיל אוֹתָהּ רוּחַ אַחֲרַת
 שֶׁהִשְׁאִיר בְּאוֹתוֹ כְּלִי. כִּאֵן יֵשׁ סוּדוֹת (סוּד הַסּוּדוֹת
 בְּאוֹתוֹ כְּלִי). בְּסִפְרוֹ שֶׁל חֲנוּךְ, בְּנִין זֶה שֶׁנִּבְנָה, לֹא
 נִבְנָה אֶלָּא בְּאוֹתָהּ רוּחַ אַחֲרַת שֶׁהִשְׁאִיר שָׁם, בְּאוֹתוֹ
 הַכְּלִי. וְכִשֶּׁהֲתַחֵיל לְהַבְנֹת, זֶה מוֹשֵׁף אַחֲרָיו שֶׁל
 אוֹתָהּ רוּחַ שֶׁהוֹלֶכֶת עֲרִטִילָאִית וּמוֹשֵׁף אוֹתָהּ אֵלָיו,
 וְשֵׁם שְׁתֵּי רוּחוֹת שֶׁהֵן אַחַת. אַחַר כֵּן זוּהֵי רוּחַ,
 וְזוּהֵי נִשְׁמָה, וְשִׁתִּיחֵן אַחַת.

מָה עוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? אִם אוֹתָהּ רוּחַ זוֹכָה
 לְהִתְתַּקֵּן בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּאוֹתוֹ הַגּוֹף הָאֲחֵר, מָה
 עוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? אוֹתוֹ הַגּוֹאֵל שְׁגוֹאֵל
 אוֹתָהּ, אוֹתָהּ הַרוּחַ שֶׁלּוֹ שֶׁמְכַנֵּס לְשָׁם, וּמְשַׁתֵּף
 וּמְעַרֵב בְּאוֹתָהּ רוּחַ שֶׁהִיָּתָה בְּאוֹתוֹ הַכְּלִי, וְדַאי שֶׁלֹּא
 נִאֲבָדַת. וּמַה נַּעֲשֶׂה? שֶׁהִרִי יֵשׁ שָׁם שֶׁלֹּשׁ רוּחוֹת
 (בְּאוֹתוֹ גּוֹף אַחַר בּוֹ יָקוּם. וּמַה עֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? בֵּא וְרֵאָה,
 הַגְּאֵלָה הַהִיא שֶׁהִיא גּוֹאֵל אוֹתָהּ, רוּחַ שֶׁלּוֹ הִרִי נִכְנָסֶת שָׁם וְנַעֲזֹבֶת,
 וּמְשַׁתֵּפֶת וּמְתַעַרְבֶת בְּכִלֵי הַהוּא. וְאוֹתָהּ הַרוּחַ הַרֵאשׁוֹנָה שֶׁהִיָּתָה
 בְּאוֹתוֹ כְּלִי וְנִדְבַקֶת בּוֹ, וְדַאי שֶׁנִּשְׁאַרְתָּ שָׁם וְלֹא נִאֲבָדַת, וּמִשּׁוּם זֶה
 אוֹתָהּ הַרוּחַ שֶׁעֲזָב בְּאוֹתוֹ הַכְּלִי וְנִדְבַקָה שָׁם, הוּא רוֹדֵף אַחַר הַשְּׂרֵשׁ
 שֶׁלּוֹ וְהִסּוּד שֶׁלּוֹ שֶׁהִיָּה יוֹצֵא מִמֶּנּוּ וּמִבֵּיאוֹ אֵלָיו, וּבִנְיָה אוֹתוֹ
 בְּמִקּוּם שֶׁהִיָּתָה בַּת זוּגוֹ. הִרִי שֶׁלֹּשׁ רוּחוֹת שָׁם) – אַחַת שֶׁהִיָּתָה
 בְּאוֹתוֹ הַכְּלִי וְנִשְׁאַרְהָ שָׁם, וְאַחַת אוֹתָהּ שֶׁנִּמְשַׁכָּה
 לְשָׁם וְהִיָּתָה עֲרִטִילָאִית, וְאַחַת אוֹתָהּ שֶׁהַכְּנִיס לְשָׁם
 אוֹתוֹ הַגּוֹאֵל וְהִתְעַרֵב בָּהֵן. לְהִיּוֹת שֶׁלֹּשׁ רוּחוֹת אֵי
 אֶפְשָׁר, וּמַה נַּעֲשֶׂה?

אֶלָּא כִּן הֵן הַגְּבוּרוֹת הָעֲלִיוֹנוֹת שֶׁעוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא. אוֹתָהּ רוּחַ שֶׁהַכְּנִיס לְשָׁם אוֹתוֹ
 הַגּוֹאֵל, בּוֹ הִתְלַבְּשָׁה הַנִּשְׁמָה הַזֹּאת בְּמִקּוּם שֶׁל לְבוּשׁ
 הַגְּרִים, (וְהוּא) וְאוֹתָהּ רוּחַ עֲרִטִילָאִית שֶׁשָּׂבָה שָׁם
 לְהַבְנֹת לְהִיּוֹת לְבוּשׁ לְנִשְׁמָה הָעֲלִיוֹנָה. וְאוֹתָהּ רוּחַ
 שֶׁהִיָּתָה בְּתַחֲלָה שֶׁנִּשְׁאַרְהָ בְּאוֹתוֹ כְּלִי, פְּרָחָה מִשָּׁם,
 וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מְזַמֵּן לָהּ מִקּוּם בְּתוֹךְ סוּדוֹת
 הַחֲלוֹנוֹת שֶׁבְּסֻלַּע שֶׁאַחַר כִּתְפֵי הַגֵּן עֵדֵן, וְנִטְמָנֶת
 שָׁם. וּמִתְעַלָּה לְאוֹתוֹ הַגּוֹף הַרֵאשׁוֹן שֶׁהִיָּה בְּתַחֲלָה,
 וּבְאוֹתָהּ רוּחַ יָקוּם אוֹתוֹ הַגּוֹף, וְזוּהוּ אֶחָד מֵאוֹתָם
 הַשְּׁנַיִם שֶׁאֵמְרָנוּ (לְמַעַלָּה).

אֲבָל אוֹתוֹ הַגּוֹף טָרָם שִׁיקוּם עָנְשׁוֹ גְּדוֹל, שֶׁהִרִי
 מִשּׁוּם שֶׁלֹּא זָכָה לְהִתְרַבּוֹת, הוֹרִידוֹ אוֹתוֹ
 לְתוֹךְ הָאֲדָמָה, שֶׁסְּמוּכָה לְאַרְקָא, וְנִדּוֹן שָׁם. וְאַחַר
 כֵּן מְעַלִּים אוֹתוֹ לְתַבֵּל הַזֹּאת. עֲכָשׁוּ יוֹרֵד וְעֲכָשׁוּ
 עוֹלָה, הִנֵּה עָלָה וְהִנֵּה יָרַד, אֵינן לוֹ מְנוּחָה, פָּרַט
 לְשִׁבְתוֹת וַיִּמֵּים טוֹבִים וּבְרֵאשֵׁי חֲדָשִׁים.

וְאֵלָה יִשְׁנִים בְּאֲדָמַת עֶפְרָה. אֲדָמַת – מְאָדָּמָה. עֶפְרָה
 – מִתְבַּל. וְעַל אֵלוֹ כְּתוּב (דְּנִיאל יב) וְרַבִּים
 מִיִּשְׁנֵי אֲדָמַת עֶפְרָה יִקְיָצוּ אֵלָה לְחַיֵּי עוֹלָם וְאֵלָה
 לְחַרְפוֹת וּלְדִרְאוֹן עוֹלָם. כָּל אֵלָה שֶׁלֹּא זָכָה לְהִתְתַּקֵּן.

אִם זָכָה לְהִטְהַר כְּרֵאוּי, שִׁתִּיחֵן הֵן אַחַת לְהִתְלַבֵּשׁ
 בָּהֵן נִשְׁמָה אַחֲרַת עֲלִיוֹנָה. כְּמוֹ שִׁישׁ לְשֵׁאֵר בְּנֵי
 הָעוֹלָם רוּחַ שֶׁזּוֹכוֹת בָּהֵן הַנִּשְׁמוֹת, אוֹתָן שֶׁקוֹדְמוֹת
 וְאוֹחֲזוֹת בָּהֵן, וְרוּחַ אַחֲרַת מְלַמְעָלָה, וְהַנִּשְׁמָה
 הַקְּדוֹשָׁה הִתְלַבְּשָׁה בָּהֵן – אֵף כֵּן גַּם מִשְׁלוֹ מִמֶּשׁ יֵשׁ
 שְׁתֵּי רוּחוֹת כְּדֵי לְהִלְבִּישׁ בָּהֵן הַנִּשְׁמָה הָעֲלִיוֹנָה.

יְהִיָּה לְזֶה גּוֹף אַחַר שֶׁנִּבְנָה עֲכָשׁוּ חֲדָשׁ. אוֹתוֹ הַגּוֹף
 הַרֵאשׁוֹן שֶׁהִשְׁאִיר, מַה נַּעֲשֶׂה מִמֶּנּוּ? אוֹ שִׁזָּה
 בְּרִיקָנוֹת, אוֹ שִׁזָּה בְּרִיקָנוֹת. לְפִי תְּבוּנַת אָדָם נִשְׁמַע,
 שֶׁהַרֵאשׁוֹן הַזֶּה שֶׁלֹּא נִשְׁתַּלֵּם בְּתַחֲלָה נִאֲבָד, הוֹאֵיל
 וְלֹא זָכָה. אִם כֵּן, לְחַנֵּם הַשְּׁתַּדֵּל בְּמִצְוֹת הַתּוֹרָה, אוֹ
 אֶפְלוֹ בְּאַחַת מֵהֵן? וְהִרִי אָנּוּ יוֹדְעִים שֶׁאֶפְלוֹ רִיקָנִים
 שֶׁבִּישְׂרָאֵל, כָּלֵם מְלֵאִים מִצְוֹת כְּרַמּוֹן. וְגוֹף זֶה, אֵף
 עַל גַּב שֶׁלֹּא הִשְׁתַּלֵּם לְהִתְרַבּוֹת וְלִזְכוּת וְלִהְשַׁתְּדֵל
 בְּעוֹלָם, מִצְוֹת אַחֲרוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה הוּא שְׂמַר, שֶׁלֹּא
 נִאֲבָדוּ מִמֶּנּוּ, וְכִי לְחַנֵּם הֵם הִיוּ?

חֲבָרִים חֲבָרִים, פִּקְחוּ עֵינֵיכֶם, שֶׁהִרִי אֲנִי יַדְעִתִּי
 שֶׁכֵּן אַתֶּם סְבוּרִים וַיּוֹדְעִים, (הַיַּעֲלָה עַל
 הַדַּעַת) שֶׁכָּל אוֹתָם גּוֹפִים נִצְטִיְרוּ הֵם בְּרִיקָנוֹת, שֶׁאֵין
 לָהֶם קִיּוּם לְעוֹלָמִים. לֹא כֵּן, וְחָס לָנוּ לְהִסְתַּכֵּל
 בְּדְבָרִים הַלְלוּ.

פְּתַח הַזִּקְן וְאָמַר, (תְּהִלִּים קו) מִי יִמְלֵל גְּבוּרוֹת הַיָּ
 יִשְׁמִיעַ כָּל תְּהִלָּתוֹ. מִי הוּא בְּעוֹלָם שֶׁיִּכּוֹל
 לְמַלֵּל הַגְּבוּרוֹת שֶׁעוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּעוֹלָם
 תְּמִיד? אוֹתוֹ גּוֹף הַרֵאשׁוֹן שֶׁהִשְׁאִיר, לֹא נִאֲבָד,
 וַיְהִיָּה לוֹ קִיּוּם לְעֵתִיד לְבָא, שֶׁהִרִי אֶת עָנְשׁוֹ סֶבֶל
 בְּכַמָּה מִיָּנִים, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא מְקַפֵּחַ שְׂכָר
 שׁוֹם בְּרִיּוֹת שֶׁבָּרָא, פָּרַט לְאוֹתָם שֶׁיִּצְאוּ מִתּוֹךְ
 הָאֲמוּנָה שֶׁלּוֹ וְלֹא הִיָּה בָּהֶם טוֹב לְעוֹלָמִים, וּפָרַט
 לְאֵלוֹ שֶׁלֹּא כָרְעוּ בְּמוֹדִים, שֶׁמֵּאֵלָה עוֹשֶׂה הַקְּדוֹשׁ
 בְּרוּךְ הוּא בְּרִיּוֹת אַחֲרוֹת, כְּדֵי שֶׁלֹּא יִבְנָה בְּאוֹתוֹ

ועוד, שְהָרִי כְבוֹדוֹ, כָּל הַמְּלָאכִים הַעֲלִיּוֹנִים
שׁוֹאֲלִים וְאוֹמְרִים אִיָּה מְקוֹם כְּבוֹדוֹ?

אַלֵּא, מַה שְׁאָמַר צְאִינָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְךָ
שְׁלֹמֹה, בְּעֵטְרָה כְּתוּב, וְלֹא כְּתוּב וּבְעֵטְרָה.
שְׁכַל מִי שְׂרוּאָה אוֹתָהּ עֵטְרָה, רוֹאֶה אֶת הַנְּעָם שֶׁל
הַמֶּלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שְׁלוֹ. שְׁעֵטְרָה לוֹ אִמּוֹ, הָרִי שְׁנִינּוּ,
קוֹרֵא לָהּ בֵּת וְקוֹרֵא לָהּ אַחוֹת, קוֹרֵא לָהּ אִם, וְהַכֹּל
הוּא, וְהַכֹּל הִיא. מִי שִׁיסְתַּפֵּל וַיִּדַע אֶת זֶה, יִדַע
חֲכָמָה נִכְבְּדָה.

עֲבָשׁוּ מַה אַעֲשֶׂה? אִם אִמַר סוּד נִסְתָּר זֶה – לֹא
צָרִיךְ לְגַלּוֹת. אִם לֹא אִמַר – יִשְׁאָרוּ
הַצְּדִיקִים הַלְלוּ יְתוּמִים מִן הַסוּד הַזֶּה. נִפְּל אוֹתוֹ
הַזְקָן עַל פְּנֵיו וְאָמַר, (תהלים לא) בְּיַדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי
פְּדִיתָה אוֹתִי ה' אֵל אֱמֶת. כָּלִי שֶׁהָיָה לְמִטָּה, אֵיךְ
יַעֲשֶׂה לְמַעְלָה? בַּעֲלָה שֶׁהָיָה לְמַעְלָה, אֵיךְ יִתְהַפֵּף
וַיְהִי לְמִטָּה? בֵּת זוּגוֹ נַעֲשֶׂתָה אִמּוֹ? תְּמִיָּה עַל
תְּמִיָּה. אַחִיו הוֹפֵף לְאָבִיו? אִם אָבִיו שְׂבַרְאֵשׁוּנָה
יִגָּאֵל אוֹתוֹ – יָפָה, אֲבָל אַחִיו שִׁיָּהִי אָבִיו? וְכִי זֶה
לֹא תְּמִיָּה?! עוֹלָם הַפּוֹף הוּא! וְדַאי שְׁעֲלִיּוֹנִים
לְמִטָּה וְתַחֲתוֹנִים לְמַעְלָה.

אַלֵּא, (דניאל ב) יִהְיֶה שֵׁם הָאֱלֹהִים מְבָרַךְ מִן הָעוֹלָם
וְעַד הָעוֹלָם, שֶׁהַחֲכָמָה וְהַגְּבוּרָה שְׁלוֹ הִיא,
וְהוּא מְשַׁנֵּה עֲדָנִים וְזַמְנִים וְגו'. יוֹדַע מַה בַּחֲשָׁכָה,
וְהָאוֹר עִמּוֹ שְׂרוּי. בֹּא וּרְאֵה, מִי שְׂשָׂרוּי בְּאוֹר לֹא
יִוָּכַל לְהַסְתַּפֵּל וְלִרְאוֹת מַה שְׂבַחֲשָׁכָה. אֲבָל הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לֹא כֵּן, יוֹדַע מַה בַּחֲשָׁכָה אֵף עַל גַּב
שְׂהָאוֹר שְׂרוּי עִמּוֹ. מִתּוֹךְ הָאוֹר מִסְתַּפֵּל בַּחֲשָׁךְ וַיּוֹדַע
כָּל מַה שְׂשָׂם.

עֲבָשׁוּ יֵשׁ לְהַקְדִים בְּרֵאשׁוֹנָה דְּבַר אֶחָד שְׁאָמְרוּ
הַקְּדִמוֹנִים בְּאוֹתָם מִרְאוֹת הַלֵּילָה. שְׂשִׁנִּינוּ,
מִי שְׂבָא עַל אִמּוֹ בַּחֲלוֹם, יִצְפֶּה לְבִינָה, שְׂכְּתוּב
(משלי ב) כִּי אִם לְבִינָה תִקְרָא. כָּאֵן יֵשׁ לְהַתְּבַוֵּן, אִם
מִשׁוּם שֶׁהִיא אִם – יָפָה, וְהִיא לוֹ לְכַתֵּב כֵּן: שְׂמִי
שְׂרוּאָה אִמּוֹ בַּחֲלוֹם, יִזְכֶּה לְבִינָה. אֲבָל מִי שְׂבָא עַל
אִמּוֹ לְמָה?

אַלֵּא סוּד עֲלִיּוֹן הוּא, מִשׁוּם שֶׁהַתְּהַפֵּף וְעָלָה
מְלִמְטָה לְמַעְלָה. בֵּן הִיא בַּתְּחִלָּה, כִּיּוֹן
שְׂעָלָה לְמַעְלָה, מִתְּהַפֵּף הָאֵילָן, וְנַעֲשֶׂה הוּא מְעוֹלָם
עֲלִיּוֹן, וְשׁוֹלֵט עֲלֶיהָ וְזוֹכָה לְבִינָה.

אֲבָל אִם זָכַתָּה אוֹתָהּ רוּחַ עֲרִטִילָאִית שְׂשָׁבָה כְּמוֹ
מִקְדָם לְהַתְּתַקֵּן, אִזְ צְדִיק הוּא, שְׂהָרִי אוֹתָהּ רוּחַ
שְׂנִאָמַר בָּהּ שְׂנִשְׁמָרָה בְּסִלְעַ, תְּתַקֵּן בְּאוֹתוֹ הַגּוֹף
הָרֵאשׁוֹן, וְעַל אֵלָה כְּתוּב אֵלָה לְחַיִי עוֹלָם וְאֵלָה
לְחַרְפוֹת וְגו'. כָּל אוֹתָם שְׂלֹא זָכוּ לְהַתְּתַקֵּן.

וְאֵלֹהֵי הֵן הַגְּבוּרוֹת הַעֲלִיּוֹנוֹת שֶׁל הַמֶּלֶךְ הַעֲלִיּוֹן
הַקְּדוֹשׁ, וְכִלּוֹם לֹא נִאָבְד. אֲפִלּוּ הַכֹּל הַפָּה
יֵשׁ לוֹ אֶתֶר וּמְקוֹם, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֶׂה מִמֶּנּוּ
מַה שְׂעוֹשֶׂה, וְאֲפִלּוּ דְבַר שֶׁל אָדָם וְאֲפִלּוּ קוֹל אֵינּוּ
בְּרִיקָנוֹת, וְאֶתֶר וּמְקוֹם יֵשׁ לְכֹלָם.

זֶה שְׂנִבְנָה עֲכָשׁוּ וַיִּצָּא לְעוֹלָם בְּרִיָּה חֲדָשָׁה, אֵינּוּ לוֹ
בֵּת זוּג, וְעַל זֶה לֹא מְכַרְיִזִים, שְׂהָרִי בֵּת זוּגוֹ
אֲבָדָה מִמֶּנּוּ. בֵּת הַזּוּג שֶׁהִיָּתָה לוֹ נַעֲשֶׂתָה אִמּוֹ,
וְאַחִיו לְאָבִיו.

זָקָן וְזָקָן, מַה עֲשִׂיתָ? טוֹבָה הִיָּתָה לָךְ הַשְּׂתִיקָה. זָקָן
זָקָן, הָרִי אִמְרָנוּ שְׂנִכְנַסְתָּ לַיָּם הַגְּדוֹל בְּלִי
חֲבָלִים וּבְלִי דָגָל, מַה תַּעֲשֶׂה? אִם תֹּאמַר שְׂתַעֲלָה
לְמַעְלָה – לֹא תוּכַל. וְאִם תֹּאמַר שְׂתִרְדַּ לְמִטָּה – הָרִי
עָמְקוֹ שֶׁל הַתְּהוֹם גְּדוֹל. מַה תַּעֲשֶׂה? אֵי זָקָן, אֵי
זָקָן, אֵינּוּ לָךְ לְחִזּוֹר לְאַחֹר. בְּזַמְנִים הַלְלוּ לֹא הִיָּתָה,
וְלֹא הַתְּרַגְּלָתָ לְהַחֲלֵשׁ בְּכַחַךְ, שְׂהָרִי יִדַעַתָּ שְׂאָדָם
אַחַר בְּכָל הַדּוֹר הַזֶּה לֹא נִכְנַס לְאַנְיָה בְּעָמְקָ הַזֶּה
שְׂאֵתָה שֵׁם.

בֵּן יוֹחֲאִי יוֹדַע לְשַׁמֵּר אֶת דְּרָכּוֹ, וְאִם הוּא נִכְנַס לַיָּם
הַעָמְק, הוּא מִשְׁגִּיחַ בַּהַתְּחַלָּה אֵיךְ יַעֲבֹר בְּפַעַם
אַחַת וַיִּשׁוּט בֵּינָם טָרֵם שִׁיכְנַס. וְאַתָּה, זָקָן, לֹא
הַשְּׂגַחַת בַּתְּחִלָּה. עֲכָשׁוּ, זָקָן, הוּאֵיל וְאַתָּה שֵׁם, אֵל
תְּחִלָּשׁ בְּכַחַךְ, אֵל תַּעֲזוֹב אֶת כָּל דְּרָכְךָ, לְשׁוּט לַיָּמִין
וְלְשִׁמְאַל, לְאַרְךָ וְלִרְחֹב, לְעָמְק וְלַגְּבָה. אֵל תִּפְחַד.
זָקָן זָקָן, הַתְּחַזֵּק בְּכַחַךְ. כְּמָה גְּבָרִים חֲזָקִים שְׂבַרְתָּ
בְּכַחֲם וְכְמָה קָרְבוֹת נִצְחָתָ.

בְּבָה, פָּתַח וְאָמַר, (שיר ג) צְאִינָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן
בְּמִלְךָ שְׁלֹמֹה בְּעֵטְרָה שְׂעֵטְרָה לוֹ אִמּוֹ בְּיוֹם
חַתְּנָתוֹ וּבְיוֹם שְׂמִחַת לְבוֹ. פְּסוּק זֶה פְּרִשׁוּהוּ, וְכֵן
הוּא. אֲבָל צְאִינָה וּרְאִינָה, וְכִי מִי יִכּוֹל לִרְאוֹת בְּמִלְךָ
שְׁלֹמֹה, שֶׁהוּא הַמֶּלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שְׁלוֹ? וְהָרִי הוּא
נִסְתָּר מִכָּל חִילוֹת הַמְּרוֹמִים שְׂלִמְעָלָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם,
(ישעיה סד) שְׂעִינָ לֹא רְאֵתָה אֱלֹהִים זוֹלָתָךְ, וְאַתָּה
אִמְרָתָ צְאִינָה וּרְאִינָה בְּנוֹת צִיּוֹן בְּמִלְךָ שְׁלֹמֹה?

מעולם הזכר, אז אין לו חלק בו, ועל כך היא גרושה. וזרע אין לה - שאם היתה לה זרע, לא נעקר ממנו ולא היתה יורד לעולם הנקבה.

ושבה אל בית אביה, מה זה בית אביה? זה עולם הנקבה, שאותו העולם נקרא בית אביה, ואותו כלי שהיה מתקן להשתמש בו, התהפך והוא יורד למטה, ואותו כלי עולה למעלה. כנעוריה - כמו אותו זמן שכתוב אני היום ילדתיך. ילדתיך ודאי, ישוב לימי עלומיו, כמו שהיה (בתחלה) משלש עשרה שנים ומעלה.

אם זכתה להתקן - הואיל ושבא אל בית אביה, מלחם אביה תאכל, תתענג מאותו הענג של עולם הנקבה שאוכלים מלחם אבירים שיורד מלמעלה. אבל להסתפל ולהנות במה שנהנים שאר הצדיקים לא יכול, משום שהיה זר לשם. ועל זה הוא לא אוכל קדש, אבל אוכל תרומה, כי הוא יושב בעולם הנקבה.

ומתוך שהוא מעולם הנקבה, לא אוכל אותו אלא בלילה, שכתוב (ויקרא כב) ובא השמש וטהר ואחר יאכל מן הקדשים כי לחמו הוא. שהרי קדש שהוא מעולם הזכר לא נאכל אלא ביום. משום כך (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה, ראשית עליונה של כל עולם הזכר היא קדש, ומה שעולה בו, בקדש היה ישראל, ומשום כך קדש ישראל לה' ראשית תבואתה.

בשרוחות פוקדות, באותם זמנים שפוקדים את בית הקברות, אותם לא פוקדים, שהרי לא זכות לעולם הקדש, שכתוב (ויקרא כב) וכל זר לא יאכל קדש. ואם אותה רוח לא זכתה להתקן כראוי, פיון שחזר בגלגול אפלו באותו מקום, לא אוכל בתרומה, ונקרא זר אפלו לעולם התחתון ולא אוכל בה. עד כאן בסוד זה.

זקן זקן, פיון שהתחלת לשוט ביים הגדול, לך ברצונך לכל צדדי הים. עכשו יש לגלות, שהרי אמרנו, שכשבא הגואל הזה ונכנס אל אותו הכלי שאמרנו, מכניס לשם ומדביק שם את הרוח (של העולם) שלו באותו כלי וכלום לא נאבד, אפלו הכל הפה - יפה הוא וכך הוא. זקן זקן, אם תאמר ותגלה, אמר בלי פחד.

בתחלה כשעולה אדם לשלש עשרה שנה, מה כתוב? (תהלים ב) ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך. אז הוא למטה ממנה. פיון שעלה אליה, הרי הוא מן העולם העליון, שהרי התעלה לדרגת יוסף, וזה (ודאי) זוכה לבניה.

אף כך הכלי הזה בתחלה הוא היה בדרגת יוסף, בעל האילן התחתון, עומד ברצונו ושולט עליו, שהרי כל נקבה בדמות הנקבה העץ התחתון עומדת. פיון שהוא לא רצה לעמד באותה דרגה של יוסף ולא התקיים לשמש בה ולהתרבות בעולם ולעשות תולדות, אז יורד למטה, והיא נעשית אמו. ואותו הגואל יורש את ירשת יוסף, שהיה הוא בראשונה והוא ירד למטה.

פיון שירד למטה, אז התקיים בו, ה' אמר אלי בני אתה אני היום ילדתיך. התהפך האילן. מה שהיה תחתיו והוא שלט עליו, חזר ושלט האילן ההוא עליו, והוא ירד למטה. פיון שהוא ירד למטה, אותו שירש ירשת מקום יוסף, אביו נקרא, אביו יהיה ודאי, והכל בא על תקונו ודאי כראוי.

בתחלה היה מעולם הזכר, והרי נעקר משם, ועכשו הוא מעולם הנקבה. ומה שהוא היה שולט עליה - היא שולטת עליו, וחוזר להיות בעולם הנקבה, ועל זה אין לו בכלל בת זוג, ולא מכריזים עליו על הנקבה, שהרי הוא חזר להיות מעולם הנקבה.

ואותו הגוף הראשון שהשאיר, אלמלא ידעו ויסתכלו בני העולם את הצער שיש לו כשיעקר מן עולם הזכר וחוזר לעולם הנקבה, ידעו שהרי אין צער בעולם כאותו הצער. בת זוג אין לו, שהרי אינו עומד במקום של זכר. לא מכריזים עליו על הנקבה, שהרי הוא מעולם הנקבה. ואם יש לו בת זוג, זה ברחמים נפגש עם (באחת) נקבה, שעד עכשו אין לה בן זוג. ועל זה שנינו, שמא יקדמנו אחר ברחמים, אחר ששנינו. והכל הוא על תקונו.

ועל זה כתוב, (ויקרא כב) ובת כהן כי תהיה אלמנה וגרושה וזרע אין לה ושבא אל בית אביה כנעוריה. ובת כהן - הרי בארנו דבר זה. אלמנה - מאותו הגוף הראשון. וגרושה - שלא נכנסה לפרגוד המלך. שכל אותם שלא עומדים בעולם הזכר, אין להם בו חלק. הוא השתמט ועקר עצמו

על הזקן של הזקן הטוב אהרן. אמר דברך, זקן, שהרי המלך הקדוש פאן. שאר בני אדם של העולם שהסתלקו ממנו, והשאירו רוח באותו כלי שהיו משתמשים בו, ונשא, וכא אחר והכניס לאותו כלי רוח אחרת, מה נעשה מאותו ראשון, כמו שנתבאר?

בא וראה, כמה עליונים גבורות המלך הקדוש שהוא עושה, ומי יכול להגיד אותם. כשהבעל השני הזה בא ומכניס רוח לאותו כלי, הרוח הראשונה מקטרגת ברוח הזו שנכנסה (נלחמת), ולא מתישבות כאחד.

ומשום כך האשה לא מישבת כראוי עם בעלה השני, משום שהרוח הראשונה מכשכשת בה, ואז היא זוכרת אותו תמיד ובוכה עליו או נאנחת עליו, שהרי רוחו מכשכשת במעיה כנחש, ומקטרגת עם הרוח האחרת שנכנסה בה מהבעל השני. עד זמן רב מקטרגים זה בזה.

ואם מעבירה זו שנכנסה לאותה (התעוררות) שהיתה ראשונה (לאחר כך) - זו הראשונה יוצאת והולכת לה. ולפעמים שדוחה הראשונה הזו את אותה השנייה ונעשית לה מקטרג, עד שמוציאה אותה מן העולם. ועל זה שנינו, שמשנים ומעלה לא ישא אדם את האשה הזו, שהרי מלאך המות התחזק בה, ובני העולם לא יודעים שהרי הרוח, כיון שנתחזק ונצח את אותה הרוח האחרת השנייה, מכאן והלאה לא יתערב איש אחר עמה.

חברים, הרי ידענו שבמקום זה יש לכם להקשות ולומר, אם כך, השני הזה לא מת בדין ולא דנו אותו מלמעלה. בא וראה, הכל הוא בדין שינצח פלוני את פלוני או שלא יקטרג עליו פלוני לפלוני, ומי שנושא אלמנה כמו שנכנס לים ברוחות עזות בלי חבלים, ולא יודע אם יעבר בשלום או יטבע לתוך התהומות.

ואם זה שהכניס אותה רוח שנייה התחזק ונצח את אותו הראשון - אותו הראשון יוצא משם והולך לו. לאיזה מקום הולך לו ומה נעשה אתו? זקן זקן, מה עשית? חשבת שתדבר מעט ויצאת לזה? הרי נכנסת למקום שלא נכנס לשם איש אחר, ומיום שדואג ואחיתפל עשו קשיות אלו,

שאר בני האדם של העולם שעולים ממנו, והרי ידענו שרוחו השאיר באותה אשה שהיתה לו, והכניס לשם רוח, מה נעשה מאותה הרוח? ואם נשאת האשה הזו, אף כך - מה נעשה מאותה רוח שהשאיר בה בעלה הראשון, שהרי איש אחר בא עליה?

להתקיים רוח עם רוח אי אפשר, שהרי זה שעכשו בא עליה, הכניס בה רוח, וכן אותו הראשון שהסתלק הכניס בה רוח. אותו ראשון שהסתלק היו לו בנים, וזה של עכשו אינו גואל רוח שהשאיר אותו ראשון באותו כלי, ובא האחר הזה והכניס בה רוח, ודאי שלא יוכלו שניהם להתקיים באותו גוף האשה כאחד. ואם נאמר שנאבד - אי אפשר. מה נעשה ממנו?

את כך אם היא לא נשא, אותה רוח שהשאיר בה בעלה מה נעשה ממנה? אם נאמר שתאבד - לא כך. כל זה צריך עכשו לגלות. זקן זקן, ראה מה עשית ובמה הכנסת את עצמך. קום זקן הרם דגלך! קום זקן והשפל עצמך לפני רבונך!

פתח אותו זקן ואמר, (תהלים קלא) ה' לא גבה לבי ולא רמו עיני וגו'. דוד המלך אמר את זה משום שהיה מלך עליון ושולט על כל המלכים העליונים והשליטים שיש ממזרח ועד מערב, ולא עלה על לבו לסטות מן הדרך, ותמיד שפל לבו לפני רבונו, וכשהיה עוסק בתורה, היה מתגבר כאריה, ועיניו תמיד מנמכות לארץ מפחד רבונו, וכשהיה הולך בין העם, לא היתה בו גסות הרוח כלל.

ועל זה כתוב (תהלים קלא) ה' לא גבה לבי וגו'. לא גבה לבי, אף על גב שאני מלך שליט על כל שאר מלכי העולם. ולא רמו עיני, בזמן שאני עומד לפניך ועוסק בתורה. ולא הלכתי בגדלות ובנפלאות ממני, בשעה שאני הולך בין העם. ואם דוד המלך אמר כך - שאר בני העולם על אחת כמה וכמה. ואני כמה אני שפל לב עם עין נמוכה לפני המלך הקדוש, וחבל לי שבדברים קדושים של התורה ירום לבי. בכה ודמעותיו נופלות על זקנו.

אמר, זקן עיף בכח, כמה יפות הדמעות על זקנך, כמו שהיה יפה השמן הטוב כשהיה יורד

שהוא, ולא יזדקק לחיים של העולם הזה כמו שהיה משוטט כאן וכאן.

אם כך, הזונג השני של האשה הזו לא היה מלמעלה, ואתה אומר שנדחה איש מפני איש? ואמרנו שהבעל השני שנשא את האשה הזו היא בת זוגו ממש, ואותו הראשון לא היה ממש בן זוגה, והשני היה שלה, וכשהגיע זמנו נדחה זה מפניו - ודאי זה כך, שהרי לא נדחת אותה רוח ראשונה שהיתה באשה הזו אלא בשביל השני הזה, שהוא בן זוגה. (שהבן היא בת זוגו) (זה השני).

ובל אותם השניים שנדחים מלפני הראשונים - הראשונים היו בני זוגם ולא אלה, ולכן אין להם קיום עמם, ונדחת הרוח השניה מלפני הרוח הראשונה. ולכן מי שנושא אלמנה, קוראים עליו (משלי ז) ולא ידע כי בנפשו הוא. (שם א) כי חנם מזרה הרשת וגו'. ולא ידוע אם היא בת זוגו ממש ואם לא.

אלמנה שלא נשאת, אף על גב שבא בן זוגה והיא לא רוצה להנשא - הקדוש ברוך הוא לא כופה אותה מן הדין, והקדוש ברוך הוא מזמין לאותו האיש אשה אחרת, ולא נכנסת בדין כזה (ואין עליה בית דין בזה) באותו העולם, ואף על גב שאין לה בן, שהרי אשה לא מצויה על פריה ורבייה, כמו שבארוה.

האשה הזו שלא נשאה פעם שניה, אותה רוח שהשאיר בה בעלה, מה נעשה ממנה? יושבת שם שנים עשר חדשים, ובכל לילה ולילה יוצא ופוקד את הנפש, וחוזר למקומו אחר שנים עשר חדשים, כשהסתלק דינו של אותו האיש. שהרי כל אותם שנים עשר חדשים, זו הרוח כפופה בעצבות כל יום. אחר שנים עשר חדשים יוצאת משם והולכת ועומדת בשער גן עדן ופוקדת את העולם הזה אל אותו הפלי שיוצאת ממנו. וכשהאשה הזו מסתלקת מן העולם, אותה רוח יוצאת ומתלבשת באותה רוח שלה, וזוכה בה לבעלה, ושניהם מאירים כראוי בחבור אחד.

ביון שבאנו למקום זה, עכשו יש לגלות דרכים נסתרות של רבון העולם ולא יודעים בהם בני אדם, וכלם הולכים בדרך אמת, כמו שנאמר

באותם ארבע מאות קשיות, שהיו מקשים על מגדל הפורח באויר ולא השיב עליהן איש, עד שבא שלמה המלך וברר אותם כל אחד ואחד על תקונו. זקן זקן, הסוד העליון שהיה טמיר באת לגלות, מה עשית?

זקן זקן, בתחלה היה לך לשמר דרכך, ותסתכל בראשך. אבל עכשו אינה שעה להתחבא. זקן, חזר בכחך. אותה רוח שיצאה, לאן הולכת? בכה ואמר, חברים, כל הבכיות הללו שאני בוכה אינם בגללכם, אלא פוחד אני לרבון העולם שאני מגלה דרכים נסתרות בלי רשות. אבל גלוי לפני הקדוש ברוך הוא שלא לכבודי עשיתי ולא לכבוד אבי, אבל רצוני הוא לעבודתו, ואני רואה הכבוד של אחד מכם באותו עולם, ואחר ידעתי שפך הוא, אבל לא גלוי לפני, ועכשו ראיתי.

שנינו, דוחים איש מפני איש, בכמה דרכים נסתרות נדחים. אותה רוח ראשונה שנדחתה מלפני אותה השניה, לאן הולכת? אותה רוח יוצאת והולכת ומשוטטת בעולם, ולא ידוע, והולכת לקברו של אותו האיש, ומשם משוטטת בעולם ונראית בחלום לבני אדם, ורואים בחלום את דמות אותו האיש, ומודיע להם דברים לפי דרכה של אותה רוח ראשונה שנמשכה ממנו, כמו שהוא באותו עולם, כך משוטטת זו ומודיעה בעולם הזה.

וכך הולך ומשוטט בעולם, ופוקדת תמיד את אותו הקבר עד הזמן שהרוחות פוקדות לקברות הגופים. אז הרוח הזו מתחברת באותה רוח שלו, ומתלבשת בה, והולך לו. כשנכנס למקומו, מתפשט ממנו, ויש לו מקום (באותן רוחות בגן עדן) באותם היכלות של גן עדן או בחוץ לפי דרכי כל אחד ואחד, ושם נשמר.

ובשחרווחות פוקדות את העולם הזה, שהמתים נזקקים אל החיים, הם לא נזקקים אלא רק באותה משיכת הרוח, ובה מתלבשת רוח אחרת. ואם תאמר, אם כך, אז זו תועלת לרוח, והאשה הזו עושה תועלת לכל - לא כך, שאלמלא לא נשאה לאחר ואותה רוח ראשונה לא היתה נדחת מלפני האיש האחר הזה, תועלת אחרת היתה לו בגון אחר, ולא יהיה יגע בעולם כמו

לו אחר? אף כף למה נקרא אחרון, וכי הוא אחרון?
והרי אם יתישר - יפה, ואם לא - יחזר ויתגלגל
וינטע כמקדם. למה נקרא אחרון?

אבל בא וראה, כתוב (בראשית א) וירא אלהים את
כל אשר עשה והנה טוב מאד. מה זה טוב?
שנינו, זה מלאך הטוב. מאד - זה מלאך המוות.
ולכל הקדוש ברוך הוא הזמין תקונו.

בא וראה, כתוב (שם ב) ונהר יצא מעדן להשקות
את הגן. נהר זה לא שוכף לעולמים מלרבות
ומלגדל ולעשות פרות. ואל אחר הסתרס, ואין לו
תשוקה לעולמים, ולא מרבה ולא עושה פרות.
שאלמלא עשה פרות, יבלבל את כל העולם.

ומשום כף אדם שגורם לאותו הצד לגדל בעולם
נקרא רע, ולא רואה פני שכינה לעולמים,
שכתוב (תהלים ה) לא יגרר רע. האיש הזה שמתגלגל
בגלגול, אם עבר ונדבק באותו אל אחר שלא עושה
פרות ולא מתרבה בעולם, משום כף נקרא אחר,
והשם גורם לו. הוא הוא, ואחר נקרא, אחר ודאי.

אחרון - מראשון ואילך אחרון קוראים לו,
ואחרון נקרא. שני הוא, ומיד נקרא
אחרון, וכך קורא לו הקדוש ברוך הוא אחרון,
משום שנתקן להיות אחרון ולא ישוב כמקדם.
השלישי אף כף. וכן בכל הפעמים מהראשון
ואילך, כך נקרא אחרון, וכן צריך לקרא אחרון,
שאלמלא נקרא מיד שני, הרי יש פתחון פה לחזר
כמקדם, ואותו בנין נהרס.

סדר הלימוד ליום יד אדר [יום 162 בשנה]

מנין לנו? מבית שני שנקרא אחרון, שכתוב (חגי ב)
גדול יהיה כבוד הבית הזה האחרון מן
הראשון. שהרי מראשון ואילך נקרא אחרון, שהרי
לא יהיה פתחון פה שאותו בנין יפל ויחזר כמקדם.

אף זה כף, אחרון קוראים לו. ולכן כתוב לא יוכל
בעלה הראשון אשר שלחה לשוב לקחתה. לא
יוכל? לא יקחנה היתה צריך להיות! מה זה לא
יוכל? אלא כיון שהאשה הזו נדבקה באחר וירדה
להשתעבד בדרגה תחתונה, לא רוצה הקדוש ברוך
הוא שישוב מדרגתו לתת פרי ולהדבק באותה
דרגה שאינה שלו.

(הושע יד) כי ישרים דרכי ה' וצדקים ילכו כם
ופשעים יכשלו כם. ובני אדם לא יודעים ולא
משגיחים כמה הם עליונים מעשי הקדוש ברוך
הוא וכמה הם משנים, ובני העולם לא יודעים,
וכלם בדרך אמת, שלא סוטים ימינה ושמאלה.

אלה שמתגלגלים, שגרשו בגרושין מאותו העולם
ואין להם בת זוג, בת הזוג שהם מזדווגים
בעולם הזה, מאיפה הן אותן נשים שמזדווגות עמם
בעולם הזה, שהרי (גרש אותה ואין לו בת זוג כאותם גברים
שלא גרשו ומזדווגים עם נשותיהם) לכל בני האדם יש בת
זוג, חוץ מזה?

ראו עכשו כמה גדולים ועליונים גבורותיו. שנינו,
מי שמגרש אשתו הראשונה, מזבח מוריד
עליו דמעות. למה מזבח? אלא הרי אמרנו שכל
נשות העולם עומדות בדמות המזבח הזה, ועל זה
הן יורשות שבע ברכות, שכלן הן מכןסת ישראל.
ואם הוא מגרש אותה, חוזרת האבן (של המזבח
העליון) לגרעון. מה הטעם? משום שמתחברים
הגרושין זה עם זה.

וסוד זה, שכתוב (דברים כד) וכתב לה ספר כריתת
ונתן בידה וגו', ויצאה מביתו והלכה והיתה
לאיש אחר. ממשמע שאמר והלכה והיתה לאיש,
לא ידענו (שאותה שהולכת אצל בעלה שגרש אותה) (שזה
אינו) (אותו שגרש אותה)? מה זה אחר? אלא כמו
שנאמר, שנינו אחר, ואחר כתוב, ואחר קוראים
אותו, שכתוב (איוב ח) ומעפר אחר יצמחו.
והגרושים מתחברים כאחד, גרושים של אותו
העולם וגרושים של העולם הזה. ומה שהאשה הזו
היתה בדיוקן עליון, הרי השתעבדה לדיוקן תחתון,
קוראים לו אחר.

וקוראים לו אחרון. מנין לנו אחרון? שכתוב (שם
ט) ואחרון על עפר יקום. וכאן כתוב
ושנאה האיש האחרון. או, כי ימות האיש האחרון.
אחרון? שני היתה צריך להיות! ואם תאמר שלא
תזדוג אפלו לעשרה זה אחר זה - לא כף. וכי לבעל
הזה תזדוג ולא לאחר. מה זה אחרון?

אלא זהו האחר הזה שאמרנו, והוא אחר, והוא
אחרון. עכשו האבן מתגלגלת בכף הקלע.
למה אחר נקרא כף? שהרי כל הבנין נפל ויחזר
לעפר, הוא היתה מה שהיתה ולא אחר. למה קוראים

בְּאֵילָן, וְהִסְתַּכְּבוּ זֶה בְּזֵה. כִּיּוֹן שְׂבָא דוֹד, מְצָא אֵילָנוֹת מְסַבְּכִים וּמְאַחְדִים זֶה בְּזֵה. אִזְ יִרְשׁ הַשְּׁלִטוֹן בְּאַרְצָן, וְעוֹבֵד גֵּרָם אֶת זֶה.

בְּבָה אוֹתוֹ זֶקֶן וְאָמֵר, אִי זֶקֶן זֶקֶן, וְלֹא אִמְרָנוּ לָךְ שְׂנִכְנַסְתָּ לִּי הַגְּדוֹל?! עֲכָשׁוּ אֶתָּה הוּא בְּתוֹךְ הַתְּהוֹמוֹת הַגְּדוֹלִים. הַתְּתַקֵּן לְעֵלוֹת. זֶקֶן זֶקֶן, אֶתָּה גֵרְמַתְּ לְזֵה, שְׂאֵלְמָלָא הֵייתָ שׁוֹתֵק בְּתַחֲלָה, הֵיָה נֶאֱחָ לָךְ, אֲבָל עֲכָשׁוּ לֹא יִכְלַת וְאִין מִי שִׂיאֲחֹז בְּיַדְךָ, אֲלֵא אֶתָּה בְּלִבְדְּךָ. קוּם זֶקֶן וְעֵלָה בְּמַעֲלָה.

עוֹבֵד זֶה הַתְּתַקֵּן וְיִצָּא מִתּוֹךְ שְׂדֵה רַע שֶׁל בּוֹרוֹת רַעִים. בָּא יִשִּׁי בְּנוֹ וְהִתְקִין וְעָדַר אֶת הָאֵילָן, וְעַם כָּל זֶה, (וְעוֹבֵד) זֶה סוֹד הַסּוּדוֹת, וְלֹא יִדְעָתִי אִם אָמֵר וְאִם לֹא אָמֵר. אָמֵר דְּבַרְיָךְ, זֶקֶן, וְדָאִי אָמֵר, בְּזֵה יְדוּעִים כָּל שְׂאָר בְּנֵי הַגְּלָגוּל. (עוֹבֵד הַתְּתַקֵּן אֵילָן, וְעַם כָּל זֶה שֶׁהִתְקִין אֵילָן) עוֹבֵד עִם כָּל זֶה הַתְּתַקֵּן אֵילָן. כְּשֶׁבָא דוֹד הַמֶּלֶךְ, נִשְׂאָר בְּאֵילָן הַתְּתַחַתוֹן שֶׁל הַנְּקִבָה, וְהַצְטַרֵף לְקַבֵּל חַיִּים מֵאַחֵר. וּמָה אִם זֶה שֶׁהַתְּתַקֵּן וְהַתְּתַקֵּן הַכֹּל כֶּף – שְׂאָר בְּנֵי הָעוֹלָם שְׂבָאִים בְּגִלְגוּל, שְׂלֵא יְכוּלִים לְהַתְּתַקֵּן כֶּף, עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה.

בְּכָל הַצְּדִידִים מִתְּהַפֵּף בְּגִלְגוּל. כֶּף הֵיָה פְּרִץ. כֶּף הֵיָה בַעֲזוֹ. כֶּף הֵיָה עוֹבֵד. (וְעַם כָּל זֶה הָאֵילָן נִתְקַן) וּבְכָל יוֹצֵא אֵילָן מִצַּד הָרַע, וְאַחֵר כֶּף נִדְבֵק בְּצַד הַטּוֹב. בְּתַחֲלָה, וְיִהִי עַר בְּכוֹר יְהוּדָה רַע. (אוּנָן אִף כֶּף) מְחַלּוֹן אִף כֶּף וְלֹא כָל כֶּף. אֲבָל בְּאֵלָה הַתְּעַכֵּל הָרַע, וְיִצָּא אַחֵר כֶּף טוֹב, (יִצָּא) אוֹתוֹ שְׂכָתוֹב בּוֹ (שְׂמוּאֵל-א טז) וְטוֹב רָאִי. וְהֵ' עָמוּ. עֲכָשׁוּ עוֹמֵד אֵילָן תְּתַחַתוֹן עַל תְּקוּנָו, וּמֶלֶךְ אֱלֹהִים עַל גּוֹיִם.

בְּרֵאשִׁית הַכֹּל, מַעֲקָר וְיִסוּד עֲלִיוֹן הַשְּׁתַרְשׁוֹ דְרָגוֹת, רְאוּבֵן שְׂמַעוֹן לִוי יְהוּדָה. מַה כְּתוּב בּוֹ? (בְּרֵאשִׁית כט) הַפְּעַם אוֹדָה אֶת ה'. וְכְתוּב וְתַעֲמֵד מְלֻדָת. הֵינּוּ (יִשְׁעִיָה נד) רְנִי עֲקָרָה לֹא יִלְדָה. מִשׁוּם שְׂכַשְׁנוּלֵד יְהוּדָה, יִצָּאָה נְקִבָה דְּבוּקָה בְּזִכְרָה, וְלֹא הֵיָתְהָ עַל תְּקוּנִיָה פְּנִים בְּפְנִים וְלֹא הַכְּשָׁרָה לְלֻדָת. כִּיּוֹן שְׂנַסֵּר אוֹתָהּ הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְהַתְּתַקֵּן אוֹתָהּ, (פְּנִים בְּפְנִים) אִזְ הַכְּשָׁרָה לְהַתְּעַבֵּר וְלִלְדָת.

וּבְסִפְרוֹ שֶׁל חֲנוּךְ, וְתַעֲמֵד מְלֻדָת לֹא נֶאֱמַר עַל לֵאָה, אֲלֵא נֶאֱמַר עַל רַחֵל, אוֹתָהּ שְׂמִיכָה עַל בְּנֵיהָ, אוֹתָהּ שְׂנַשְׂרָשָׁה בִּיהוּדָה – יְהוּדָה ד'ה. וְתַעֲמֵד מְלֻדָת, שְׂהָרִי לֹא נִתְקַנָּה.

וּבָא רָאָה, אִם הָאִשָּׁה הַזֹּאת לֹא נִשְׂאָת, אֲפִלּוּ תִזְנֶה עִם כָּל הָאֲנָשִׁים שְׂבַעוּלָם – אִם רוּצָה בַעֲלָהּ, יָשׁוּב אֵלֶיהָ. אֲבָל אִם נִדְבְּקָה בְּנִשְׂוֹאִין לְאַחֵר, (וְאַחֵר) זֶה (זֶה) לֹא יוּכַל לְשׁוּב לְדַרְגָתוֹ הַרְּאִשׁוֹנָה שְׂהֵיָה בְּתַחֲלָה אֵלֶיהָ. לֹא יוּכַל וְדָאִי לְהִשִּׁיב אוֹתָהּ הַדְּרָגָה לְעוֹלָמִים.

אַחֲרֵי אֲשֶׁר הִטְמָאָה. שְׂנִינוּ, שְׂהִטְמָאָה בְּלִבּוֹ. אִם כֶּף, אֲפִלּוּ אִם תְּתַרַחֵק וְתִזְנֶה בְּלִי נִשְׂוֹאִין? אֲלֵא כִּיּוֹן שְׂנִדְבְּקָה לְאַחֵר, הֵרִי קִבְלָה עָלֶיהָ אֶת הַחֶלֶק שֶׁל אוֹתוֹ הַצַּד, וּבַעֲלָה הַרְּאִשׁוֹן שֶׁהוּא מִצַּד אַחֵר טוֹב שֶׁל טוֹב, לֹא יִהְיֶה לוֹ בָּהּ חֶלֶק לְעוֹלָמִים, וְלֹא יִרְבֶּה כָּלֵל אֶת אוֹתוֹ מְקוּם. הֵרִי אִם שְׂלַחָה הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן אוֹ כִּי יְמוֹת הָאִישׁ הָאַחֲרוֹן – לְרֵאשׁוֹן אֲסוּרָה, אֲבָל לְשְׂאָר בְּנֵי אָדָם מְתַרַת. אוֹלֵי תְּמַצָּא מְקוּם כְּמוֹ מְקַדָם, וְאַחֲרוֹן יְקוּם וְיִזְדוּג עִמָּה.

מִי שִׁישׁ לוֹ בְּנִים מֵאִשְׁתּוֹ הַרְּאִשׁוֹנָה וּמְכַנְּסִים אֶת זוֹ לְתוֹךְ בֵּיתוֹ, אוֹתוֹ הַיּוֹם הוּא נִדְבֵק בְּחֶרֶב קָשָׁה שְׂמַתְהַפְּכַת בְּשִׁבִיל שְׁנֵי צְדִידִים. אַחַד – שְׂהָרִי שְׂנִים הִיא דְחַתָּה הַחוּצָה, וְעֲכָשׁוּ הוּא הַשְּׁלִישִׁי. וְעוֹד – כְּלִי שְׂהִשְׂתַּעֲבַד (שְׂהִשְׂתַּתְּפָה) בּוֹ אַחֵר, אִיךְ הוּא יִבָּא לְתַת בָּהּ רוּחוֹ שְׁלוֹ וְיִשְׂתַּתְּפָה עִמָּה וְיִדְבֵק בָּהּ? לֹא שְׂהִיא אֲסוּרָה, אֲבָל וְדָאִי שְׂתוֹף רַע הוּא לְעַצְמוֹ (כְּמוֹ שְׂבַאֲרָנוּ).

רְבִי לְוִיטָס אִישׁ כֶּפֶר אוֹנוֹ הֵיָה צוּחֵק וּמְתַלּוּצֵץ עַל הָאִשָּׁה הַזֹּאת, כְּשֶׁרָאָה מִי מְזוּדוּג עִמָּה, וְהֵיָה אוֹמֵר, (מְשַׁלֵּי לֹא) וְתִשְׁחַק לְיוֹם אַחֲרוֹן כְּתוּב. מִי שְׂנִדְבְּקַת בּוֹ בְּאִישׁ אַחֲרוֹן, אַחֵר כֶּף הִיא צוּחֵק.

עֲכָשׁוּ יֵשׁ לְחַזֵּר וְלַעֲיֵן עַל מְקוּם (נ"א אֵילָן) אַחַד גְּדוֹל וְעֲלִיוֹן שְׂהֵיָה בְּעוֹלָם, וְגִזַּע וְשֶׁרֶשׁ שֶׁל אֲמַת, וְהוּא עוֹבֵד אֲבִי יִשִּׁי אֲבִי דוֹד, שְׂהָרִי נֶאֱמַר שְׂהֵיָה אַחֲרוֹן, אִיךְ יִצָּא שֶׁרֶשׁ אֲמַת מִהַמְּקוּם הַזֶּה?

אֲלֵא עוֹבֵד נִתְקַן בְּתַקוּן עֲלִיוֹן, וְחִזֵּר הַשְּׁרֵשׁ שֶׁל הָאֵילָן שְׂהַתְּהַפֵּף עַל תְּקוּנָו, וְהַתְּעַלָּה בּוֹ וְהַתְּתַקֵּן כְּרֵאוּי, וְעַל זֶה נִקְרָא עוֹבֵד, מַה שְׂלֵא זָכוּ כֶּף שְׂאָר בְּנֵי הָעוֹלָם.

הוּא בָּא, עֹבֵד וְעָדַר אֶת עַקֵר וְשֶׁרֶשׁ הָאֵילָן, וְיִצָּא מִהַפְּנִים הַמְּרִים, וְחִזֵּר וְנִתְקַן בְּנוֹף שֶׁל אֵילָן אַחֵר עֲלִיוֹן. בָּא יִשִּׁי בְּנוֹ וְחִזַּק אוֹתוֹ וְתַקֵּן אוֹתוֹ, וְנִשְׂחַזוּ בְּעַנְפֵי הָאֵילָן הָעֲלִיוֹן הָאַחֵר, וְחִבֵּר אֵילָן

אבל כשִׁתְּהוּ מַגִּיעִים אֵלָיו, אָמְרוּ לוֹ וְהִזְכִּירוּ לוֹ
אֶת יוֹם הַשְּׁלֵג כְּשִׁזְרַעְנוּ פּוֹלִים לַחֲמָשִׁים
וּשְׁנַיִם גּוֹנִים, שֶׁהָרִי אֶתְּהָ כֹהֵן. כָּאֵן נִקְשֶׁר כּוֹס שֶׁל
בְּרָכָה בַּיָּמִין בְּלִי פְרוּד כָּלֵל, וּמִשּׁוֹם כֶּף, אֶתְּהָ כֹהֵן
לְעוֹלָם. כָּאֵן נִקְשֶׁר כּוֹס בַּיָּמִין כְּרֵאוּי.

ועל זֶה אָמַר הַכְּתוּב, יְהוּדָה אֶתְּהָ, לְאֶתְּהָ הִזָּה יוֹדוּךָ
אֶחֱיָהּ, וְלֹא כְּתוּב יְהוּדָה יוֹדוּךָ אֶחֱיָהּ וְלֹא יוֹתֵר,
אֶלֹא עַל שֵׁם שֶׁל אֶתְּהָ. אֶתְּהָ - מְקוּם זֶה הַצְּטָרֵךְ
לְשֵׁם הִזָּה, וְלֹא אַחֵר.

יהודה - הָאֵב הָרֵאשׁוֹן וְהָאֵב הַשְּׁנַיִ, וְלֹא הִזָּה בּו
חִלּוּף לְעוֹלָמִים. וּמִשּׁוֹם כֶּף פְּרִץ הַתְּגַבֵּר בּו
בְּגִבּוּרְתּוֹ מֵה שֶׁלֹּא הִזָּה כֶּף לְכָל בְּנֵי הָעוֹלָם. וְעַל כֶּף
בְּנֵינּוּ שֶׁל דָּוִד מִתְּחִיל אֶת הַחֲשֻׁבּוֹן מִפְּרִץ, וְלֹא
מִבְּעֵז, שֶׁהִזָּה בּו שְׁנַיִ. חֲבָרִים, אִם תִּשְׁגִּיחוּ, לֹא
אָמַרְתִּי דְבָרִים בְּסֵתֵר, וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהֵם נִסְתָּרִים.

ועל כֶּף יְהוּדָה הַרְוִיחַ אֶת הַשֵּׁם הִזָּה שֶׁנִּקְרָא אֶתְּהָ.
עָמַד עַל בְּרִיו פְּעַם רֵאשׁוֹנָה וּפְעַם שְׁנִיָּה וְלֹא
הַשְּׁתַּנָּה לְעוֹלָם. וּבְנֵי יְהוּדָה וְזָרְעוֹ מוֹדִים וְאוֹמְרִים
כִּי אֶתְּהָ אָבִינוּ, מֵה שֶׁאֵין כֵּן לְשֶׁאֵר בְּנֵי הַגְּלִגּוּל
לְעוֹלָמִים. שֶׁאֵר בְּנֵי הַגְּלִגּוּל, שְׁנֵי אָבוֹת, שְׁתֵּי
אִמָּהוֹת, יֵשׁ לָהֶם גּוֹן לְבָנֵינּוּ. וְסוּדוֹת הִלְלוּ בְּעַמְקֵי
הַיָּם, הֵם בְּלֵב הַתְּהוֹמוֹת, מִי יִכּוֹל לְהוֹצִיא אוֹתָם?
קוּם זָקֵן, הַתְּגַבֵּר וְהַתְּחַזֵּק בְּחֻזְקֵךָ וְהוֹצֵא מִרְגְּלֵיִת
מִתּוֹךְ הַתְּהוֹמוֹת!

בעז נִרְאָה שֶׁהִזָּה בּו שְׁנַיִ כְּשֶׁהוֹלִיד אֶת עוֹבֵד,
שֶׁהָרִי עוֹבֵד (מַעֲשֶׂה) הוּא בְּשְׁנַיִ. לֹא כֶּף. אֲבָצֵן
הוּא בְּעֵז, הוּא הָאֵב הָרֵאשׁוֹן שֶׁלֹּא עָשָׂה שְׁנַיִ. וְאִם
תֹּאמַר שֶׁהוּא הִזָּה, וְדַאי כְּשֶׁהַתְּעוֹרֵר לְמַעֲשֶׂה הִזָּה
הִזָּה בּו, מִי שֶׁהוּא גְבוּר כְּאֵרִי וְכֹלְכִיָּה הִזָּה בּו, כְּדִי
שֶׁלֹּא יִהְיֶה שְׁנַיִ בְּדוּד, וְחִזּוֹר הַדְּבָר לְעַקֵּר הָרֵאשׁוֹן
כְּדִי שֶׁהַכֵּל יִהְיֶה מְאָב אֶחָד, וְשֶׁלְשֶׁלֶת אַחַת. וְהַכֵּל
אֶחָד, וְלֹא הִזָּה שְׁנַיִ בְּגִלְגּוּל שֶׁל זָרַע דָּוִד. וְעַל זֶה
אֶתְּהָ, מִרְאֵשׁ וְעַד סוּף, בְּלִי שְׁנַיִ כָּלֵל.

עבשו יִצְאָת זָקֵן מַעְמֵק שֶׁל לֵב הַיָּם. יְהוּדָה אֶתְּהָ,
וְדַאי מִרְאֵשׁ וְעַד סוּף, וְלֹא רֵאוּי לְכָל שֶׁאֵר
הַבְּנִים שֶׁיִּקְרָאוּ אֶתְּהָ, אֶלֹא לוֹ לְבָדוּ. אֲשֶׁרִי חִלְקוּ
שֶׁל דָּוִד שֶׁכֶּף נִבְחָר וְהַתְּעֵלָה מִשֶׁאֵר הָעַקֵּר שֶׁל
אָדָם בְּאֶרֶץ.

יודוך אֶחֱיָהּ, יוֹדוּךָ כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם הִזָּה צְרִיךְ
לְהִיֹּת! מֵה הַטַּעַם אֶחֱיָהּ? אֶלֹא שֶׁדָּרֵךְ כָּל

בתחלה דְּיוֹקֵן הָעֲלִיּוֹן הִזָּה הַכֵּל רְאוּבֵן - אוֹר
ב"ן. (בְּרֵאשִׁית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר,
יָמִין אוֹר. (ב"ן) שְׁמַעוֹן שְׁמַאל אוֹר, בְּאוֹתוֹ סִיג
שֶׁהִזָּהב עֲמו - שָׁם עֶזְרָא - לוי - חֲבוּר שֶׁל הַכֵּל
לְהַתְּחַבֵּר מִשְׁנֵי צְדָדִים. יְהוּדָה - נִקְבָּה עִם זָכַר
נְדָבְקָת. יִה"ו - זֶה זָכַר. ד"ה - זֶה נִקְבָּה שֶׁהִיֹּתָה עֲמו.

ד"ה, לְמָה ד"ה? אֶלֹא ד' בְּהַדְּבָקוֹת שֶׁל רַע עֲמָה
הִיא דל"ת, הִיא עֲנִיָּה, וְצָרִיכָה לְשׁוּב בְּגִלְגּוּל
לְבַעַר אֶת אוֹתוֹ הָרַע וְלְהַתְּבַלּוֹת בְּעַפָּר, וְאַחֵר לְצַמַּח
בְּצַד הַטּוֹב וְלִיצְאָת מַעֲנֵי לְעֶשֶׂר, וְאֵז ה'. וְעַל זֶה
יִה"ו ד"ה.

צא זָקֵן מִתּוֹךְ הַתְּהוֹמוֹת, אֵל תְּפַחֵד, כְּמָה סְפִינּוֹת
מְזַמְנּוֹת לָךְ בְּשַׁעַה שֶׁתְּשׁוּט בַּיָּם כְּדִי לְנוּחַ בָּהֵן.
כְּכָה כְּמוֹ מִקְדָּם וְאָמַר, רַבּוֹן הָעוֹלָם, אוֹלִי יֹאמְרוּ
הַמַּחֲנוֹת הָעֲלִיּוֹנִים שֶׁאֵנִי זָקֵן וּבּוֹכָה כְּתִינּוּק. גְּלוּי
לְפָנֶיךָ שֶׁעַל כְּבוֹדֵךָ אֵנִי עוֹשֶׂה, וְלֹא עָשִׂיתִי לְכַבּוּדִי,
שֶׁהָרִי בְּתַחֲלָה הִזָּה לִי לְהַשְׁמֵר שֶׁלֹּא אֶכְנַס לַיָּם
הַגְּדוּל, וְעַכְשָׁו כִּינּוֹן שֶׁאֵנִי בּו, יֵשׁ לִי לְשׁוֹטֵט בְּכָל
הַצְּדָדִים וְלִיצְאָת מִמֶּנּוּ.

יהודה אֶתְּהָ יוֹדוּךָ אֶחֱיָהּ, (כָּלֵם מוֹדִים עַל הַשֵּׁם הִזָּה)
הֵינּוּ מֵה שֶׁאֵנּוּ אוֹמְרִים בְּרוּךְ אֶתְּהָ, הוּא
בְּרוּךְ וְהִיא אֶתְּהָ. לְכָל בְּנָיו לֹא אָמַר יַעֲקֹב אֶתְּהָ,
אֶלֹא לְמְקוּם שֶׁהַצְּטָרֵךְ. זֶהוּ אֶתְּהָ.

השם הִזָּה (וְדַאי אֶתְּהָ) יוֹדוּךָ אֶחֱיָהּ. כָּלֵם מוֹדִים לָךְ
עַל הַשֵּׁם הִזָּה. וְדַאי אֶתְּהָ יוֹדוּךָ אֶחֱיָהּ, עַל
הַשֵּׁם הִזָּה הַסְּתַלֵּק וְנִכְפָּה הַצַּד הָאַחֵר, מִשּׁוֹם
שֶׁכְּשֶׁנִּקְרָא וְנִזְכָּר, הָרִי יוֹצֵא אֶתּוֹ הַצַּד הָאַחֵר. כִּינּוֹן
שְׁאוֹמְרִים אֶתְּהָ, שֶׁלְטוֹן וְגִדְלָה יֵשׁ לָהּ, וְהַצַּד הָאַחֵר
נִכְפָּה וְלֹא נִרְאָה שָׁם. וְדַאי שֶׁבִּשְׁם הִזָּה נִרְשָׁם וְנִבְחָר
מִהַצַּד הָאַחֵר. וְזוֹ הָעֲלִיָּה וְהַמְּשָׁלָה שֶׁלָּהּ, וְשֶׁבֵר
וְרַע לְצַד הָאַחֵר. כִּינּוֹן שִׁיּוּדוּךָ אֶחֱיָהּ עַל הַשֵּׁם הִזָּה,
אֶתְּהָ, אֵז יָדֶךָ בְּעַרְףְּ אִיבִיךָ, מִיַּד נִכְנָעִים אֵלֶיךָ,
וְהַשֵּׁם הִזָּה גּוֹרֵם.

ידעתי, חֲבָרִים, יִדְעָתִי, שֶׁאֶתְּהָ הָרִי הַשֵּׁם הִזָּה,
אַתָּם אוֹמְרִים לְמְקוּם עֲלִיּוֹן אַחֵר,
שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים קי) אֶתְּהָ כֹהֵן לְעוֹלָם, בַּיָּמִין הָעֲלִיּוֹן.
יָפָה הוּא, שֶׁהָרִי כִּינּוֹן שֶׁרַבִּי שְׁמַעוֹן מוֹדִים לוֹ
עֲלִיּוֹנִים וְתַחֲתוֹנִים, וְזָכָה לְכָל. כָּל מֵה שֶׁהוּא
אוֹמַר, כֶּף זֶה וְיָפָה.

וזבולון שְׁתֵּי יָרְכִים. מְקוֹם שְׁיוֹנָקִים נְבִיאֵי הָאָמֶת. יִשְׁשַׁכַּר יִרְךָ יָמִין, כְּתוּב וּמִבְּנֵי יִשְׁשַׁכַּר יוֹדְעֵי בִּינָה לְעֵתִים (זבולון יִרְךָ שְׁמָאל), וְכְתוּב (דברים לג) שְׁמַח זְבוּלָן בְּצִאתָהּ. וּבְשַׁעוֹר גְּדוּל כְּתוּב (בראשית מט) זְבוּלָן לְחוּף יָמִים יִשְׁכֵּן וְהוּא לְחוּף אֲנִית. מָה הַטַּעַם? מְשׁוֹם שְׁוִירְכָתוֹ עַל צִידוֹן. שַׁעוֹר (הִירְךָ שְׁלוֹ) עַד צִידוֹן.

בְּנֵימִין נִשְׁאָר לְמַעְלָה בֵּין הִירְכִים, שְׁהָרֵי יוֹסֵף הִיָּה דְיוֹקְנוֹ בְּאֶרֶץ, וְלֹהֶשֶׁתֶּמֶשׁ בְּעוֹלָם הַיְּהוּדָה, וְעַמּוֹ הִשְׁתַּמֵּשׁ מִשָּׂה, שְׁכָתוּב (שמות יג) וַיִּקַּח מִשָּׂה אֶת עֲצָמוֹת יוֹסֵף עִמּוֹ. בְּנֵימִין הִסְתַּלַּק לְמַעְלָה, בְּנֵימִין צָדִיקוֹ שֶׁל עוֹלָם.

מְבָרְכִים לְמִטָּה - דָּן וּנְפֹתְלֵי גֵד וְאֶשֶׁר. בִּירְךָ שְׁמָאל - דָּן עַד פָּרַק הָרְגֵל, פָּרַק הָרְגֵל נְפֹתְלֵי, וּמְשׁוֹם כֶּף נְפֹתְלֵי אֵילָה שְׁלַחָה, קַל בְּרַגְלָיו. בִּירְךָ יָמִין גֵּד, וְהוּא יָגֵד עָקֵב, עַד פָּרַק הָעֵקֵב. אֶשֶׁר פָּרַק שֶׁל עָקֵב יָמִין, וְטָבַל בְּשֶׁמֶן רַגְלוֹ, וְכְתוּב בְּרוּל וּנְחַשְׁת מְנַעֲלֶיךָ.

כָּל אֱלֹהֵי הֵם דְיוֹקְנָאוֹת עֲלִיוֹנִים, דְיוֹקְנֵי שְׁלֵמַעְלָה. וּמְשׁוֹם שֶׁהָיוּ בְרִיּוֹת מִמֶּשׁ בְּעוֹלָם הַיְּהוּדָה, נִתְקַנְהָ בְּהֵם הַשְּׂכִינָה בְּשָׁנִים עֶשֶׂר הַפָּרָקִים הִלְלוּ שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הַתְּפִשְׁטוֹת שְׁנֵתֶּפֶשְׁטוֹ מִמֶּשׁ מִיִּשְׂרָאֵל, שְׁכָתוּב כָּל אֱלֹהֵי שְׁבִטֵי יִשְׂרָאֵל שָׁנִים עֶשֶׂר. הַתְּפִשְׁטוֹת שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אֱלֹהֵי נִקְרָאִים. לְהַתְּפִשְׁטוֹת שֵׁם שֶׁל מִ"י לְהִיּוֹת בְּנֵין כְּרָאוּי, לְהִיּוֹת יִשְׂרָאֵל בְּכָלֵל שֶׁל שֵׁם אֱלֹהִים. אֱלֹהֵי הוּא יִשְׂרָאֵל בְּכָלֵל. מִ"י חֵבֵר (בְּרָא) אֱלֹהֵי עִמּוֹ, וְהִיָּה בְנֵין שְׁלֵם עַל תְּקוּנָתוֹ, שֵׁם אֶחָד מִמֶּשׁ.

זְהוּ שְׁאָמַר לוֹ לִיעֲקֹב אוֹתוֹ הַמְּמַנָּה שֶׁל עֶשָׂו, שְׁכָתוּב (בראשית לב) כִּי שָׁרִיתָ עִם אֱלֹהִים, (עם אֲנָשִׁים וְתוֹכֵל) לְמַעְלָה, בְּתַקּוּן רֵאשׁוֹן בְּבִנְיָן רֵאשׁוֹן. כָּל אֱלֹהֵי, וְדָאֵי בְנֵין רֵאשׁוֹן הוּא.

וְלָבֵן אֵין כְּלִיּוֹן לְיִשְׂרָאֵל לְעוֹלָם וְלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים. וְחַס וְשְׁלוֹם, אֱלֵמְלָא יְכַלּוּ, הַשֵּׁם הַזֶּה לֹא הִיָּה. זְהוּ שְׁכָתוּב (יהושע ז) וְהִכְרִיתוּ אֶת שְׁמִנּוֹ מִן הָאֶרֶץ וּמֵה תַעֲשֶׂה לְשִׁמְךָ הַגְּדוּל. שֵׁם הַגְּדוּל זֶה הַבְּנֵין הָרֵאשׁוֹן, שֵׁם הָרֵאשׁוֹן אֱלֹהִים. וְעַכְשָׁיו שִׁישְׂרָאֵל בְּגָלוּת, (וְתַחֲבֵר) כְּבִיכּוֹל נִפְל כָּל הַבְּנֵין, וְלַעֲתִיד לְבָא כְּשִׁיגְאֵל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת בְּנֵיו מִהַגְּלוּת, מִ"י וְאֱלֹהֵי שֶׁהָיוּ בְּפִרּוּד בְּגָלוּת יִתְחַבְּרוּ

בְּנֵי הָעוֹלָם לֹא מִתְיַבְּמִים לְגִלְגוּל אֱלָא מֵהַצַּד שֶׁל הָאֲחִים, וְהָאֵחַ מְזַמֵּן לְיָבוּס, (וְאִתָּה בְּעֲצֻמָּךְ הַיְּהוּדָה לְיָבוּס), וְכֹאֵן כָּל אַחִיךָ יוֹדוּךָ, שְׁלֹא יִשְׁתַּלְּשֵׁל מֵהֶם וְלֹא מֵאֶחָד מֵהֶם שֶׁלְשַׁלְתָּ הַמְּלוּכָה, אֱלָא אִתָּה לְבַדְּךָ. אִתָּה מְרֹאשׁ וְעַד סוּף אִתָּה עֲשִׂיתָ, וּמִמֶּךָ יֵצֵא כָּל הַשְּׁלֵשַׁלְתָּ וְגִזַּע (דְּמוּת וְגוֹף) שֶׁל הָאֲרִיָּה.

בְּנֵיךָ בְּנֵי אֲרִיָּה, שְׁלֹא עָבְרוּ לְשִׁנּוּי שֶׁל אַחִיךָ, לֹא הִתְחַלְּפוּ לְטָלָה וְלֹא לְשׁוֹר וְלֹא לְגָדִי וְלֹא לְשׁוֹם דְיוֹקְנֵי אַחֵר, אֱלָא אֲרִיָּה הִתְחִיל לְבָנוֹת, וְאֲרִיָּה סִיִּם אֶת הַבְּנֵין. כָּל הַשְּׁלֵשַׁלְתָּ שֶׁלָּךְ הֵם בְּנֵי אֲרִיָּה, שְׁאֵלְמָלָא בָּא גִלְגוּל מִצַּד אַחִיךָ, יִתְחַלְּפוּ כָּל הַדְיוֹקְנָאוֹת וְיִתְעַרְבוּ אֵלֶּה בְּאֵלֶּה. וְלָכֵן יוֹדוּךָ אַחִיךָ, שְׁלֹא הִיָּה אֶחָד מֵהֶם בְּגִלְגוּל הַשְּׁלֵשַׁלְתָּ שֶׁל בְּנֵיךָ. יָדוּךָ הָרֵם, שְׁלֹא הִיָּה בְּךָ עֲרֻבוּבִיָּה אַחֲרֵת מֵהֶם. וְהִינוּ מְטַרְף בְּנֵי עֲלִיתָ, שְׁלֹא הִיָּה טַרְף לְאַחֵר עַל שְׁלַחְנָךְ.

בְּרַע - בְּמִיתַת עַר. רַבֵּץ - בְּמִיתַת אוֹנָן. אַחֵר כֶּף הַתְּגַבֵּר כְּאֲרִי לְהַקִּים אֶת פָּרֵץ, וְכָלְבִּיא לְהַקִּים אֶת זֶרַח. מִי יִקִּימְנוּ? שְׁכָתוּב (בראשית לח) וְלֹא יוֹסֵף עוֹד לְדַעְתָּהּ, וְתַרְגוּם: וְלֹא פָּסַק. מִי יִקִּימְנוּ, מִי הוּא שְׁאָמַר אֲסוּרָה אֶשָּׂה זֶה. מִי הוּא שְׁאָמַר, הוּאִיל וְהַשְּׁלִימָה אֶת צְרָכֶיךָ, לֹא הִצְטַרְכָּה לָךְ יוֹתֵר, יְבָמָה זֶה, כִּיּוֹן שֶׁהַשְּׁלִימָה דְרָכֶיךָ, לֹא הִצְטַרְכָּה לָךְ יוֹתֵר, וְנִרְאִית לְפָרֵשׁ מִמֶּנָּה. אֲבָל מִי יִקִּימְנוּ, וְדָאֵי שְׁמִשָּׁם וְהַלָּאָה הִיא שְׁלוֹ, שְׁהָרֵי הוֹצִיאָה מִי שְׁמִכְשֵׁכַשׁ בְּמַעֲיָה.

סוּד נִסְתָּר כְּאֵן, אַחֵי הָאָדָם לְמָה? וְעוֹד, יְהוּדָה שֶׁהִיָּה אָבִיו לְמָה? אֱלָא אוֹתוֹ שְׁמִכְשֵׁכַשׁ בְּמַעֲיָה רוּאָה שְׁמִי שְׁשׁוּמֵר אוֹתוֹ, מְקַטְרֵג עֲלָיו קַטְרוּגִים בְּכָל הַצְּדָדִים וְרוּצָה לְצִאתָ. כִּיּוֹן שְׁיֵצֵא, מְזַמֵּן אַחֵר אוֹתָהּ רוּחַ אַחֲרֵת, וּבָאִים לְהַכְנִס כְּמוֹ מְקַדָּם, עַד שֶׁנִּבְנָה כְּמוֹ מְקַדָּם בְּכַח הַקַּטְרוּג הַקָּשָׁה שְׁמִקְטְרֵג בְּאֲחִיו. מִשָּׁם וְהַלָּאָה מְתַרַת לוֹ הָאֶשָּׁה הַזֹּה.

אֲשֵׁרֵי חִלְקוּ שֶׁל יְהוּדָה. בְּהִתְחַלָּה הִיָּה גֹוֵר. אַחֵר כֶּף אֲרִיָּה, שְׁמִתְגַבֵּר וּמִתְפַּשֵּׁט בְּכַחוֹ (וְאַחֵר כֶּף) כְּאֲרִיָּה. וְסִיִּם בְּלָבִיא. כָּל שְׁאָר בְּנֵי הָעוֹלָם לֹא כֶּף, וְעַל זֶה יְהוּדָה, כְּמוֹ שְׁאָמְרָנוּ.

רֵאוּבֵן שְׁמַעוֹן לֹוי - הָרֵי שְׁלֵשָׁה, כְּמוֹ שְׁאָמְרָנוּ. יְהוּדָה הִתְחַבֵּר עִמָּם, וְהַכֵּל כְּרָאוּי. יִשְׁשַׁכַּר

בְּחֻשְׁבוֹן עַל יְדֵיהֶם, בְּגִלְלָה שְׁלֹא שְׁלֹטָה בָּהֶם עֵין הָרַע. מִי מִנֵּה עֵפֶר יַעֲקֹב – הָרִי אֶחָד שֶׁעָשָׂה חֻשְׁבוֹן. וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל – הָרִי מִנֵּה אַחֵר.

וְעַל שְׁנֵי אֱלֹהִים לֹא שְׁלֹטָה בָּהֶם עֵין הָרַע, שֶׁהָרִי מִי מִנֵּה לְעֵפֶר יַעֲקֹב – אֱלֹהֵי אוֹתָן אֲבָנִים (דְּרָגוֹת) קְדוּשׁוֹת, אֲבָנִים מְפֹלְמוֹת שֶׁמֶהֱן יוֹצְאִים מִים לְעוֹלָם. וְעַל זֶה כָּתוּב (בְּרֵאשִׁית כח) וְהָיָה זֶרְעֶךָ כְּעֵפֶר הָאָרֶץ. מֵה אֹתוֹ עֵפֶר הָעוֹלָם מִתְבָּרֵךְ בְּשִׁבְלֵוֹ, אֵף כִּי (בְּרֵאשִׁית כב) וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֶךָ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ. כְּעֵפֶר הָאָרֶץ מִמֶּשׁ. וּמִסְפָּר, שֶׁהוּא מִנֵּה שְׁנֵי, מִנֵּה אֶת רִבְעֵי כָּל אוֹתָן נִקְבּוֹת, מְרַגְלִיּוֹת עֲלִיוֹנוֹת, שֶׁל הַמַּטָּה שֶׁשׁוֹכֵב עָלֶיהָ יִשְׂרָאֵל.

וּמִשָּׁם וְהִלָּאָה הוּא מִנֵּה לְכָל, מִשׁוֹם שֶׁהוּא טוֹב עֵין. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב מִנֵּה מִסְפָּר לְכוֹכְבִּים. מִי הוּא שְׁמוֹנֵה אֶת הַכוֹכְבִּים? מִסְפָּר. מִנֵּה מִסְפָּר לְכוֹכְבִּים. וְעַל יְדוֹ עוֹבְרִים כָּלֵם בְּחֻשְׁבוֹן. וְלַעֲתִיד לְבָא, (יִרְמִיָּה לג) עוֹד תִּעְבְּרֶנָּה הַצֶּאֱן עַל יְמֵי מִנֵּה. וְלֹא יוֹדְעִים מִי הוּא. אֲלֵא מִשׁוֹם שֶׁבְּאוֹתוֹ זְמַן יְהִיָּה הַכֹּל בְּיַחְוֹד בְּלֹא פְרוּד, הַכֹּל יְהִיָּה (וְהַכֹּל יְהִיָּה) מִנֵּה אֶחָד.

קוּם זָקֵן, הַתְּעוֹרֵר וְהַתְּגַבֵּר בְּכַחֲךָ וְשׁוֹט בְּיָם. פְּתַח וְאָמַר, (בְּמִדְבָר כג) מִי מִנֵּה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל. בְּשַׁעֲה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתְעוֹרֵר לְהַחְיֹת מֵתִים – אֵלוֹ שֶׁחֲזָרוּ בְּגִלְגּוֹל שְׁנֵי גּוֹפִים בְּרוּחַ אַחַת, שְׁנֵי אֲבוֹת, שְׁתֵּי אִמֹּהוֹת, כְּמֵה גִלְגּוֹלִים מִתְגַּלְגָּלִים עַל יְדֵי זֶה, אֵף עַל גֵּב שְׁנַתְּבָאָר, וְכִי הוּא. אֲבָל מִי מִנֵּה עֵפֶר יַעֲקֹב, וְהוּא יִתְקַן הַכֹּל, וְלֹא יֵאבֹד כָּלוּם, וְהַכֹּל יִקּוּם.

וְהָרִי נֶאֱמַר (דְּנִיאל יב) וְרַבִּים מִיִּשְׁנֵי אֲדָמַת עֵפֶר יִקְיָצוּ. אֲדָמַת עֵפֶר אֱלֹהִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסִפְרוֹ שֶׁל חֲנוּךְ, כְּשֶׁהַחֲבָרִים הִסְתַּכְּלוּ בְּאוֹתָן אוֹתִיּוֹת (שִׁשְׁטוֹת) בְּאֹיֵר בּוֹ, וְהֵם אַע"ד פְּמַת"ר, הֵינּוּ אֲדָמַת עֵפֶר"ר. הֵינּוּ (קַהֲלַת ד) וְשִׁבַּח אֲנִי אֶת הַמֵּתִים שֶׁכָּבַר מִתּוֹ. אֲדָמַת עֵפֶר הֵן אוֹתִיּוֹת, וְקוֹל מִתְעוֹרֵר וּמוֹדִיעַ וְכִי אוֹמֵר בְּבִנְיָן הַשְּׁנֵי. עֵפֶר – עֵפֶר רֵאשׁוֹן. אֲדָמַת – שְׁנֵי. שֶׁהַתְּתַקֵּן הָעֵקֶר הָרֵאשׁוֹן פְּסֻלַת אֱלִיוֹ.

אֲדָמַת עֵפֶר – כָּלֵם – יִקְיָצוּ, אֱלֹהִים שֶׁהַתְּתַקֵּנוּ לְחֵי עוֹלָם. (יִקְיָצוּ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר בְּסִפְרוֹ שֶׁל חֲנוּךְ. חֲבָרִים הִסְתַּכְּלוּ בְּאֵלוֹ הָאוֹתִיּוֹת אֲדָמַת עֵפֶר"ר (וְהֵן אַע"ד פְּמַת"ר) אוֹתָן

כְּאֶחָד, וְשֵׁם הָאֱלֹהִים יְהִיָּה שְׁלֵם עַל תְּקוּנוֹ וְהָעוֹלָם יִתְבַּסֵּם. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (ישעיה ס) מִי אֱלֹהִים כְּעֵב תְּעוֹפִינָה וְכִיּוֹנִים אֶל אֲרַבְתִּיהֶם.

וּמִשׁוֹם שֶׁהוּא שֵׁם אֶחָד, לֹא כָּתוּב מִי וְאֱלֹהִים, אֲלֵא מִי אֱלֹהִים, שֵׁם אֶחָד לֹא פְרוּד, וְהוּא אֱלֹהִים. שֶׁעֲכָשׁוּ בְּגִלוֹת הַתְּעֵלָה מִי לְמַעְלָה, כְּבִיכּוֹל הָאֵם מַעַל הַבְּנִים, וְהַבְּנִים נִפְלוּ, וְהַשֵּׁם שֶׁהָיָה שְׁלֵם, שֶׁהוּא הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן הַגְּדוֹל הָרֵאשׁוֹן, נִפְלָה.

וְעַל זֶה אֲנוּ מִתְפַּלְלִים וּמְקַדְשִׁים בְּבִתֵּי כְּנַסְיּוֹת עַל הַשֵּׁם הַזֶּה שֶׁיִּבְנֶה כְּמוֹ שֶׁהָיָה, וְאוֹמְרִים יִתְגַּדֵּל וְיִתְקַדַּשׁ שְׁמִיָּה רַבָּא. אֲמֵן יְהִיָּה שְׁמִיָּה רַבָּא מְבָרֵךְ. מִי זֶה שְׁמוֹ הַגְּדוֹל? אוֹתוֹ הָרֵאשׁוֹן שֶׁל הַכֹּל, מִשׁוֹם שֶׁאֵין לוֹ בְּנֵי אֱלֹהִים עִמָּנוּ. מִי לֹא יִבְנֶה לְעוֹלָם אֱלֹהִים בְּאֱלֹהִים. וְעַל זֶה בְּאוֹתוֹ זְמַן, מִי אֱלֹהִים כְּעֵב תְּעוֹפִינָה, וְיִרְאוּ כָּל הָעוֹלָם שֶׁהָרִי הַשֵּׁם הָעֲלִיּוֹן נִתְקַן עַל תְּקוּנוֹ.

וְאֵם שְׁמוֹ הַגְּדוֹל הַזֶּה נִתְקַן וְנִבְנֶה עַל תְּקוּנוֹ, הָרִי יִשְׂרָאֵל שׁוֹלְטִים עַל הַכֹּל, וְכָל שְׂאֵר הַשְּׁמוֹת יִחְזְרוּ עַל תְּקוּנָם, וְיִשְׂרָאֵל שׁוֹלְטִים עַל הַכֹּל, שֶׁהָרִי כָּלֵם תְּלוּיִים בְּשְׁמוֹ הַגְּדוֹל, רֵאשׁוֹן לְכָל הַבְּנֵינִים.

סוּד זֶה, כְּשֶׁבְּרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָעוֹלָמוֹת. רֵאשׁוֹן לְכָל הַבְּנֵינִים, שֵׁם זֶה נִבְנֶה, שֶׁכָּתוּב (ישעיה מ) שְׂאוֹ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וּרְאוּ מִי בְּרָא אֱלֹהִים. בְּרָא שְׁמוֹ עַל תְּקוּנוֹ. וְכִשֶּׁבְּרָא אֱלֹהִים, בְּרָא (שְׁמוֹ) אוֹתוֹ בְּכָל הַחִילוֹת שְׁנֵינֵי לֹא לְהִיּוֹת שְׁמוֹ עַל תְּקוּנוֹ כְּרֵאוּי, שֶׁכָּתוּב הַמוֹצֵא בְּמִסְפָּר צְבָאָם.

מֵה זֶה בְּמִסְפָּר? אֲלֵא בֵּן אֶחָד שֶׁמֵּאִיר מִסוּף הָעוֹלָם וְעַד סוּף הָעוֹלָם יֵשׁ לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְהוּא עֵץ גְּדוֹל וְחֲזָק. רֵאשׁוֹ מְגִיעַ לְגִבְהַת הַשָּׁמַיִם, וְסוּפוֹ מִתְפַּשְׁטִים שְׂרָשָׁיו, וּמְשָׂרְשִׁים בְּעֵפֶר הַקְּדוֹשׁ, וּמִסְפָּר שְׁמוֹ. וְתִלוּיֵי בְּשָׁמַיִם הָעֲלִיּוֹנִים, וְחִמְשָׁה רְקִיעִים תְּלוּיִים מִמָּנוּ עַד הַמִּסְפָּר הַזֶּה, וְכָלֵם נוֹטְלִים שֵׁם זֶה בְּגִלְלוֹ, שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים יט) הַשָּׁמַיִם מִסְפָּרִים, בְּגִלְלָה מִסְפָּר זֶה. כָּל (בְּשִׁבְלֵי הַשֵּׁם הַזֶּה מִסְפָּר) הַשָּׁמַיִם מְרוֹיַחִים אֶת הַשֵּׁם הַזֶּה בְּגִלְלוֹ. וְעַל זֶה הַמוֹצֵא בְּמִסְפָּר צְבָאָם, שֶׁאֵלְמָלָא מִסְפָּר זֶה לֹא יִמָּצָאוּ חִילוֹת וְתוֹלְדוֹת לְעוֹלָמִים.

וְעַל זֶה כָּתוּב (בְּמִדְבָר כג) מִי מִנֵּה עֵפֶר יַעֲקֹב וּמִסְפָּר אֶת רִבְעֵי יִשְׂרָאֵל. שְׁנֵים הֵם שְׁמֵנוּ צֶאֱן וְנִכְנְסוּ

כמקדם, (אם זוכה ומתקן עצמו, נדבק) ונדבק באותו עולם הנקבה ולא יותר. זכה – עושה תולדות בעולם הנקבה, וככל סוד הכתוב (תהלים מה) בתולדות אחריה רעותיה מובאות לה. ואשריו כשמתקן וזוכה לה.

ואם לא זכה אפלו בגלגול היובל, הרי הוא כלא היה, שחזר ולא השלים ימיו להנשא בעולם ולעשות תולדות. מה כתוב? אם בגפו יבא בגפו יצא. אם יחידי יכנס לאותו העולם בלי תולדות ולא רצה להשתדל בכך, ויצא מהעולם הזה יחידי בלי זרע – הולך כמו אבן בכף הקלע עד אותו מקום של הסלע החזק, ונכנס לשם, ומיד נושבת רוח של אותו יחיד שנעזב מנקבתו, והולך יחידי כנחש שלא מתחבר עם אחר בדרך, ונושב בו.

ומיד יוצא מתוך אותו מקום של הסלע החזק הוא לבדו, והולך ומשוטט בעולם עד שמוצא גואל להשיבו. והינו אם בגפו יבא בגפו יצא, זה שלא רצה לשאת שיהיו לו תולדות.

אבל אם בעל אשה הוא, שנשא והשתדל באשתו ולא יכל – ההוא לא מגרש כאותו אחר, לא יכנס יחידי ולא יצא יחידי. אלא אם בעל אשה הוא, הקדוש ברוך הוא לא מקפח שכר כל בריותיו, אף על גב שלא זכו לבנים, מה כתוב? ויצאה אשתו עמו. ושניהם באים בגלגול וזוכים להתחבר כאחד כמקדם. וזה לא נשא אשה של גרושין, אלא אותה שהשתדל בה בהתחלה ולא זכו – כעת יזכו כאחד אם יתקנו מעשיהם, ועל זה ויצאה אשתו עמו.

אם אדניו יתן לו אשה וגו'. (עתה) חוזר הכתוב לדברים אחרים (לדבר הראשון), לאותו שיצא יחידי בלי נקבה כלל, ויגאל אותו מקום שנקרא שביעית, ואותה שביעית נקראת אדניו, הוא אדון כל הארץ. אם אדניו – זה חס עליו ומשיב אותו לעולם הזה יחידי כמו שהיה, ונותן לו אשה, אותה שמזבח הוריד עליה דמעות, ומתחברים כאחד. וילדה לו בנים או בנות האשה וילדיה תהיה לאדניה, כמו שנאמר.

שהרי אם שב והתקין אותו מקום שפגם בחייו, מתקבל לפני המלך הקדוש, נוטל אותו ומתקנו על תקונו אחר כך. וזה נקרא בעל תשובה, שהרי ירש את מושבו של אותו המקום

אותיות טסות באויר, וקול מתעורר ומודיע (ומכריז) הקיצו ורננו שכני עפר, וזהו בנין שני שנתקן. וכך אמר בספרו של חנוך: בנין שני עפר שנתקן. ראשון אדמת. ואותו ראשון פסלת לגבי שני שנתקן. ואלו ישני אדמת עפר כלם יקיצו אלה שנתקנו לחיי עולם) מי זה עולם? זהו עולם שלמטה, שהרי לא זכו להיות בעולם שלמעלה. ואלה שלא זכו – לחרפות ולדראון עולם. מה זה לחרפות? משום שצד האחר יעבר מן העולם, והקדוש ברוך הוא ישאיר את אלה שהיו מנביעת אותו הצד להתמיה בהם את כל בני העולם.

מי גרם כל זה? אותו שלא רצה להתרבות בעולם ולא רצה לקיים (בדרך של אותו נהר שהוא) ברית הקדש, ולכן גרם כל מה שגרם וכל הגלגולים הללו שאמרנו עליה עד כאן. (וזהו) עד כאן זקן. שתק רגע אחד, והחברים היו תמהים, ולא היו יודעים אם היה יום אם היה לילה, אם עומדים שם אם לא עומדים.

פתח אותו זקן ואמר, פי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד ובשביעית וגו'. פסוק זה מוכיח על כל מה שנתבאר. בא וראה, כל זכר עומד בדיוקן בעולם הזכר, וכל נקבה עומדת בדיוקן בעולם הנקבה. בעוד שהוא עבד שנדבק בו הקדוש ברוך הוא באותן שש שנים קדמוניות, ואם עקר עצמו מעבודתו, יעקר אותו הקדוש ברוך הוא מאותן שש שנים של עולם הזכר, ומסר לאדם שהוא משה צדדים, יעבד לו שש שנים, ויעקר משה שנים (קדמוניות) שלמעלה.

אחר כך יורד משם ונמסר לעולם הנקבה. הוא לא רצה לעמד (בעולם) בזכר – יורד ועומד בנקבה. באה הנקבה, שהיא שביעית, ונוטלת אותו. הרי מכאן והלאה הוא מעולם הנקבה.

לא רצה לעמד בה ובגאולה שלה – יורד למטה ונדבק למטה ונאחז בצד האחר. מכאן והלאה נעקר מעולם הזכר ומעולם הנקבה. הרי נאחז באותם עבדים שהם מצד האחר.

עבשו, כיון שפך הוא, הצטרף פגם ולעשות בו רשם של פגם, שהרי כל פגם הוא של צד האחר, ומיובל והלאה חוזר לגלגול, ושב לעולם

על בני אדם שיודעים ומכירים לשבח רבונם שרחמיו מגיעים עליהם ושורים עליהם. ועל זה אמר דוד, (שם ק"ט) רחמיך רבים ה' כמשפטיך חניני.

אם על רשעים מגיעים רחמיו, כל שכן על צדיקים. אלא מי צריך רפואה? אותם בעלי כאבים. ומי הם בעלי כאבים? אלה אותם רשעים, הם צריכים רפואה ורחמים, שהקדוש ברוך הוא (מרחם) עליהם שלא יהיו עזובים ממנו, והוא – שלא מסתלק מהם, וישובו כנגדו. כשהקדוש ברוך הוא מקרב, הוא מקרב בימין. וכשדוחה, דוחה בשמאל. ובשעה שדוחה, הימין מקרבת. מצד הזה דוחה ומהצד הזה מקרב, והקדוש ברוך הוא לא עוזב את רחמיו מהם.

בא וראה מה כתוב, (ישעיה נז) וילך שוכב בדרך לבו. וכתוב אחריו, דרכיו ראיתי וארפאהו ואנחהו ואשלם נחמים לו ולאבליו. וילך שוכב, אף על גב שהרשעים עושים כל מה שעושים בזדון, שהולכים בדרך לבם, ואחרים עושים בהם התראה ולא רוצים לצית להם – בשעה ששבים בתשובה ונוטלים דרך טובה של תשובה, הרי הרפואה מזמנת כנגדם. עכשו יש להתבונן, אם על החיים אומר הכתוב, או שעל המתים אומר הכתוב, שהרי ראש הפסוק אינו סוף, והסוף אינו ראש – ראש הכתוב מראה על החיים, וסופו מראה על המתים. אלא שהפסוק (ראש הפסוק) אומר, בעוד שהאדם הוא בחייו, וכך הוא – וילך שוכב בדרך לבו, משום שיש בו יצר הרע חזק ומחזיק בו, ולכן הולך שוכב ולא רוצה לשוב בתשובה.

הקדוש ברוך הוא רואה את דרכיו שהולכים ברע בלי תועלת, אומר הקדוש ברוך הוא: אני צריך להחזיק בידו. זהו שכתוב דרכיו ראיתי (וארפאהו), שהולכים בחשכה, אני רוצה תת לו רפואה. זהו שכתוב וארפאהו. הקדוש ברוך הוא מכניס ללבו דרך התשובה שלו ורפואה לנשמתו. ואנחהו, מה זה ואנחהו? כמו שנאמר (שמות לב) לך נחה את העם. הקדוש ברוך הוא מנחה אותו בדרך ישר כמי שמחזיק בידו של אחר ומוציא אותו מתוך החשכה.

ואשלם נחמים לו ולאבליו, הרי נראה שהוא מת! (אלא) כן הוא ודאי מת ועומד בחיים.

של אותו נהר ששופע ויוצא, ומתקן את עצמו ממה שהיה בתחלה. (אותו מקום שנפגם ומתקן אותו על תקונו בחייו, מתקבל לפני המלך הקדוש ולקח אותו אחר כך, וזה נקרא בעל תשובה, שהרי תקן עצמו ממה שהיה בתחלה) כיון שנתקן ושב בתשובה, הרי עלה על תקונו. שאין דבר בעולם ואין מפתח בעולם שלא שובר אותו ששב בתשובה.

מה זה יצא בגפו? הרי נתבאר. אבל עוד סוד יש בו, יצא בגפו – כמו שנאמר (משלי ט) על גפי מרמי קרת. מה לשם עלוי והתעלות, אף כאן עלוי והתעלות. מקום שבעלי תשובה עולים, אפלו צדיקים גמורים לא יכולים לעמד שם. ומשום כך, כיון ששב בתשובה, הקדוש ברוך הוא מקבל אותו ודאי מיד.

שנינו, אין דבר בעולם שעומד לפני התשובה, ואת הכל הקדוש ברוך הוא מקבל ודאי. ואם שב בתשובה, הרי מזמן כנגדו ארח חיים. ואף על גב שפגם מה שפגם – הכל נתקן והכל חוזר על תקונו, שהרי אפלו במה שיש בו שבועה, (לפני הקדוש ברוך הוא נקרא בו כי ה' צבאות יעץ ומי יפר. זהו סוד סתום. ועוד, כאשר הקדוש ברוך הוא נשבע שבועה, לא נשבע אלא אם לא יעשה תשובה, שהרי אין דבר שעומד בפני התשובה, ועל הכל מכפר הקדוש ברוך הוא כאשר עושים תשובה שלמה) הקדוש ברוך הוא מקבל, שכתוב חי אני נאם ה' כי אם יהיה כנייהו וגו'. וכתוב כתבו את האיש הזה עירי וגו'. ואחר ששב בתשובה כתוב, ובני יכניה אסר בנו וגו'. מכאן שתשובה משפרת כמה גזרת ודינים וכמה שלשלאות ברזל, ואין מי שעומד לפני התשובה.

ועל זה כתוב, (ישעיה טו) ויצאו וראו בפגרי האנשים הפשעים בי. אשר פשעו בי לא כתוב, אלא הפשעים בי. שלא רוצים לשוב ולהתנחם על מה שעשו. אבל כיון שהתנחמו, הקדוש ברוך הוא מקבל אותם.

לכן האדם הזה, אף על גב שפשע בו ופגם במקום שלא צריך ושב לפניו – מקבל אותו וחס עליו, שהרי הקדוש ברוך הוא מלא רחמים, ומתמלא רחמים על כל מעשיו, כמו שנאמר (תהלים קמה) ורחמיו על כל מעשיו. אפלו על בהמות ועופות מגיעים רחמיו. אם עליהם מגיעים רחמיו, כל שכן

שָׁבַע, וְאַחַר שֶׁעָבַר זְמַן וְהִיְתָה פְּטוּרָה לְכָל, לְקַח
אוֹתָהּ דָּוָד, וּבִהְתֵּר עָשָׂה כָּל מַה שֶׁעָשָׂה.

שאלמלא לא כן וזה היה באסור, לא היה משאיר
אותה הקדוש ברוך הוא בידו. והינו
שכתוב לעדות, (שמואל-ב יב) וינחם דוד את בת שבע
אשתו. עדות שאשתו היא, ודאי אשתו, ובת זוגו
היתה שהזדמנה אליו מיום שנברא העולם. (וסוד
הדבר - מלכות של מעלה שהוא נעשה רגל רביעית למרכבה
העליונה, ונקרא בת שבע, על אבן אחת שבעה עינים) הרי עדות
שלא חטא דוד את חטא בת שבע כמו שאמרנו.

ומה החטא שחטא? (אלא) לקדוש ברוך הוא לבדו
ולא לאחר. שהרג את אוריה בחרב בני עמון
ולא הרג אותו בשעה שאמר לו ואדני יואב, שהרי
דוד היה רבון עליו (ועל יואב), והכתוב מוכיח,
שכתוב (שם כג) אלה שמות הגברים אשר לדוד, ולא
אשר ליואב. ולא הרג אותו באותה שעה, והרג
אותו בחרב בני עמון.

והכתוב אומר ולא נמצא אתו דבר, רק בדבר
אוריה החתי. רק למעט הוא בא. בדבר
אוריה, ולא באוריה. והקדוש ברוך הוא אמר,
ואותו הרגת בחרב בני עמון. וכל חרב בני עמון
היה חקוק בו נחש עקם, דיוקן של דרקון, והוא
עבודה זרה שלהם. אמר הקדוש ברוך הוא, נתת כח
לאותו שקוץ. (שפיון שחרב בני עמון התגברה אותה שעה על
אוריה, כמה חזק התחזק אותו נחש עקם) משום שבשעה
שהרגו בני עמון את אוריה, ועמו רבים מבני
ישראל, והתגברה באותה שעה חרב בני עמון, כמה
חזק התחזקה אותה עבודה זרה שקוץ.

ואם תאמר שאוריה לא היה צדיק, פיון שכתוב
עליו אוריה החתי - לא כך! צדיק הוא היה,
אלא ששם מקומו היה חתי, כמו שנאמר ויפתח
הגלעדי, על שם מקומו נקרא כך.

ועל זה בדבר אוריה החתי, ששקוץ בני עמון
התגבר על מחנה אלהים, שמחנות דוד היו
ממש דיוקן שלמעלה, ובאותה שעה שפגם דוד
מחנה זה, פגם למעלה מחנה אחר. ועל זה אמר
דוד, לך לבדך חטאתי. לבדך ולא לאחר. שהוא
היה אותו החטא שחטא אליו. וזהו בדבר אוריה,
וזהו בחרב בני עמון.

שהואיל (אלא שהיא הוא ועומדים בחיים, והואיל) והוא
רשע, נקרא מת. מה זה ואשלים נחמים לו ולאבליו?
אלא הקדוש ברוך הוא עושה טוב עם בני אדם,
שפיון שנכנס משלש עשרה שנים ומעלה, מפקיד
עמו שני מלאכים שומרים ששומרים אותו, אחד
מימינו ואחד משמאלו.

בשארם הולך בדרך ישר, הם שמחים בו
ומחזיקים אותו בשמחה, מכריזים
לפניו ואומרים: תנו כבוד לדמות המלך. וכשהולך
בדרך עקם, הם מתאבלים עליו ועוברים ממנו. פיון
שהקדוש ברוך הוא מחזיק בו ומנהיג אותו בדרך
ישרה, אז כתוב ואשלים נחמים לו ולאבליו. ואשלים
נחמים לו בתחלה, שהוא התנחם על מה שעשה
בתחלה ועל מה שעושה עכשו ושב בתשובה.
ואחר כך ולאבליו, אותם מלאכים שהיו מתאבלים
עליו כשעברו ממנו, ועכשו שחזרו עמו, הרי ודאי
נחומים לכל הצדדים.

ועכשו הוא ודאי חי. חי בכל הצדדים, אחר
בעץ החיים. וכיון שאחרו בעץ החיים,
אז נקרא בעל תשובה, שהרי כנסת ישראל נקראת
אף כך תשובה, והוא נקרא בעל תשובה.
והראשונים אמרו, בעל תשובה ממש. ועל זה
אפלו צדיקים גמורים אינם יכולים לעמד במקום
שבבעלי תשובה עומדים.

דוד המלך אמר, (תהלים נא) לך לבדך חטאתי והרע
בעיניך עשיתי וגו'. לך לבדך, מה זה לך
לבדך? אלא משום שיש חטאים שחוטא אדם
לקדוש ברוך הוא ולבני אדם, ויש חטאים שחטא
לבני אדם ולא לקדוש ברוך הוא, ויש חטאים
שחוטא לקדוש ברוך הוא לבדו ולא לבני אדם
(אחרים). דוד המלך חטא לקדוש ברוך הוא לבדו
ולא לבני אדם.

ואם תאמר, הרי חטא אותו החטא של בת שבע,
ושנינו, מי שבא על אשה ערוה ברצונה אסור
אותה על בעלה, וחטא לחברו, וחטא לקדוש ברוך
הוא - לא כך הוא. שההוא שאתה אומר בהתרה היה,
ודוד לקח את שלו, וגט היה לה מבעלה טרם שיצא
לקרב, שפך היה מנהג של כל ישראל שנותנים גט
זמן לאשתו כל שיוצא לחיל, וכך עשה אוריה לבת

עצמו נזוף לקבל ענש, והם היו רחוקים ממנו ארבע אמות. אשרי העבד שפך עובד לרבו ומודע לחטאו לשוב ממנו בתשובה שלמה.

בא וראה, יותר היתה מה שעשה לו שמעי בן גרא מכל הצרות שעברו עליו עד אותו היום, ולא השיב דוד כנגדו דבר, שפך היתה ראוי לו, ובזה התכפרו חטאיו. עכשו יש להתבונן, שמעי היתה תלמיד חכם, וחכמה רבה היתה בו, למה יצא לדוד ועשה לו כל מה שעשה? אלא ממקום אחר היתה הדבר, והכניס לו בלבו דבר זה, וכל זה לתועלתו של דוד, שהרי מה שעשה לו שמעי, גרם לו לשוב בתשובה שלמה ושבר לבו בשבר רב, ושפך הרבה דמעות מתוך לבו לפני הקדוש ברוך הוא, ועל זה אמר, כי ה' אמר לו קלל. ידע שהרי ממקום עליון ירד הדבר.

שני צוויים צוה דוד את שלמה בנו - אחד של יואב, ואחד של שמעי, עם שאר הצוויים שצוה אותו. של יואב - שכתוב (מלכים א-ב) וגם אתה ידעת את עשה לי יואב בן צרויה. דבר נסתר היתה, שהרי אפלו שלמה לא היתה לו לדעת. אלא משום שאחרים ידעו (אותו), זה התגלה לשלמה. ועל זה אמר, ואתה ידעת וגו', מה שלא ראוי לך לדעת.

של שמעי - שכתוב והנה עמך שמעי בן גרא. מה זה והנה עמך? מזמן הוא עמך תמיד, רבו היתה, ומשום כך לא אמר לו על יואב והנה עמך יואב. אבל שמעי זה שנמצא תמיד עמו, אמר והנה עמך.

וישלח המלך ויקרא לשמעי ויאמר בנה לך בית בירושלם. איפה היא חכמתו של שלמה בזה? אלא הכל עשה בחכמה, ולכל הצדדים הוא התבונן. שהרי שמעי היתה חכם, ואמר שלמה, אני רוצה שתגדל תורה על ידי שמעי ולא יצא החוצה.

עוד דבר אחר השגיח שלמה בחכמה, שכתוב (שמואל-ב טז) יצא יצוא ומקלל. מה זה יצא יצוא פעמים? מספיק ויצא ויקלל (לו). אלא יציאה אחת - שיצא מבית מדרשו לדוד, ויציאה אחת - שיצא מירושלים אל עבדו שמת עליו. יציאה אחת למלך, ויציאה שניה לעבדים. וכל זה ראה שלמה והשגיח ברוח הקדש אותה היציאה השניה, ועל זה אמר והיה ביום צאתך. ידע שביציאה ימות.

כתוב, כי ה' עיניו משטטות בכל הארץ, אלו הנקבות. וכתוב, (זכריה ד) עיני ה' הנה משוטטים, אלו הזכרים. והרי הם ידועים. דוד אמר (תהלים נא) והרע בעיניך עשיתי. בעיניך? לפני עיניך היתה צריך להיות! אלא מה זה בעיניך? אמר דוד, באותו מקום שחטאתי, בעיניך היתה. שהייתי יודע שהרי עיניך היו זמינים ועומדים לפני ולא החשבתי אותם, הרי החטא שחטאתי ועשיתי, באיזה מקום היתה? בעיניך.

למען תצדק בדברך תזכה בשפטך, ולא יהיה לי פתחון פה לומר לפניך. בא וראה, כל אמן כשמדבר, הוא מדבר באמנותו. דוד היתה בדחן המלך, ואף על גב שהיה בצער, כיון שהיה לפני המלך, שב לבדחנותו כמו שהיה כדי לבדח את המלך.

סדר הלימוד ליום טו אדר [יום 163 בשנה]

אמר, רבון העולם, אני אמרתי (שם כז) בחנני ה' ונסני, ואתה אמרת שלא אוכל לעמד בנסיונך. הרי חטאתי למען תצדק בדברך ויהיה דברך אמת, שאלמלא לא חטאתי, יהיה דברי אמת, ויהיה דברך בריקנות. עכשו שחטאתי, כדי שיהיה דברך אמת, נתתי מקום לצדק דברך, לכן עשיתי, למען תצדק בדברך תזכה בשפטך. חזר דוד לאמנותו ואמר תוך צערו דברי בדחנות למלך.

שנינו, דוד לא היה ראוי לאותו המעשה, שהרי הוא אמר, (שם קט) ולבי חלל בקרבי (נקוד חלל, שכבר היה חלל בקרבי) כך הוא. אבל דוד אמר, בלב יש שני היכלות, באחד דם ובאחד רוח. אותו אחד שמלא בדם, בו יש דיור ליצר הרע, ולבי לא כן, שהרי הוא ריקן, ולא נתתי דיור לדם רע לשכן בו יצר הרע, ולבי הוא ודאי חלל בלי דיור (דם) רע, וכיון שפך זה, לא ראוי דוד לאותו חטא שחטא, אלא כדי לתת פתחון פה לרשעים, שיאמרו, דוד המלך חטא ושב בתשובה ומחל לו הקדוש ברוך הוא, כל שכן לשאר בני אדם. ועל זה אמר (תהלים נא) אלמדה פשעים דרכיה וחטאים אליך ישובו.

וכתוב, (שמואל-ב טו) ודוד עלה במעלה הזיתים עלה ובוכה וראש לו חפוי והוא הלך יחף. ראש לו חפוי ויחף למה? אלא היתה נזוף, עשה

ומשום כִּף, כִּינן שְׁדוּד הַמֶּלֶךְ אָמַר לֵאלֹהִים, הַצֵּטְרֵךְ לִכְתֹּב כִּי לֹא תַחֲפֹץ זִבַח וְאַתְנָה עוֹלָה לֹא תִרְצֶה. שְׁהָרִי לִשְׁם הַזֶּה לֹא מְקַרְיָבִים, אֲלֵא רוּחַ נִשְׁבְּרָה, שְׁפִתּוֹב זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה. קִרְבָּן שֶׁל אֱלֹהִים הוּא עֶצֶב וְשִׁבְרוֹן לֵב. וּמִשׁוֹם כִּף, מִי שֶׁחָלַם חִלּוֹם רַע, צָרִיךְ לְהִרְאוֹת עֲצָבוֹת, שְׁהָרִי בְּמִדַּת אֱלֹהִים (דִּין) עוֹמֵד, וְזִבַּח שֶׁל מִדַּת הַדִּין צָרִיךְ עֲצָבוֹת וְרוּחַ נִשְׁבְּרָה, וְאוֹתָהּ עֲצָבוֹת מְרַפֵּאת אֶת הַחִלּוֹם הַרַע, וְלֹא שׁוֹלֵט עֲלָיו הַדִּין. שְׁהָרִי הַזִּבְחָ שְׂרָאוּי לְמִדַּת הַדִּין, הַקְּרִיב לְפָנֶיהָ.

לב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה. מַה זֶה לֹא תִבְזֶה? מִפְּלֵל שֵׁישׁ לֵב שֶׁהוּא בּוֹזֶה? כִּן. זֶהוּ לֵב שֶׁהוּא גָּאָה, לֵב בְּגִסּוֹת הַרוּחַ, הֵינּוּ לֵב בּוֹזֶה, אֲבָל לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה.

הִיטִיבָה בְּרִצּוֹנָךְ אֶת צִיּוֹן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם. מַה זֶה הִיטִיבָה? נִרְאֶה שְׁהָרִי טוֹב יֵשׁ בָּהּ, וְעִכְשָׁו הִיטִיבָה עַל אוֹתוֹ הַטוֹב! וְדַאי כִּף הוּא, שְׁהָרִי מִן הַיּוֹם שֶׁהִקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִשְׁתַּדֵּל בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁלְמַעַלָּה עַד עַכְשָׁו, אוֹתָהּ הִטְבָּה שֶׁל רִצּוֹן לֹא שָׁרְתָה עַל אוֹתוֹ הַבִּנְיָן, וְעַל כֵּן לֹא נִתְקַן. שְׁהָרִי בִשְׁעָה שֶׁהִרְצוֹן הָעֲלִיּוֹן יִתְעוֹרֵר, הוּא יִיטִיב וְיִדְלִיק אֶת הַמְּנוֹרוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הַבִּנְיָן וְאוֹתוֹ הַמַּעֲשֶׂה, שֶׁאִפְלוּ הַמְּלֹאכִים שֶׁל מַעַלָּה לֹא יוּכְלוּ (לֹא) לְהִסְתַּפֵּל בְּאוֹתוֹ בֵּית מִקְדָּשׁ וְלֹא בְּאוֹתוֹ בִּנְיָן, וְאִזּוֹ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכָל הַמַּעֲשֶׂה נִתְקַן.

תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם. וְכִי מִיּוֹם שֶׁהִשְׁתַּדֵּל בְּבִנְיַן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַד עַכְשָׁו לֹא בָּנָה אוֹתָם? (א) אִם חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם עַד עַכְשָׁו לֹא בָּנָה – בֵּית הַמִּקְדָּשׁ עַל אַחַת כַּמָּה וְכַמָּה. אֲלֵא שֶׁכָּל מַעֲשֵׂי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵינָם כְּמַעֲשֵׂי בֶן אָדָם. כְּשֶׁבִנְיַן אָדָם בָּנוּ בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְמַטָּה, בְּהִתְחַלָּה עָשׂוּ אֶת חוֹמוֹת הָעִיר, וְלִבְסוּף עָשׂוּ אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. חוֹמוֹת הָעִיר בְּהִתְחַלָּה כְּדִי לְהִגֵּן עֲלֵיהֶם, וְאַחַר כֵּן בִּנְיַן הַבֵּית. וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא כִּף, אֲלֵא בּוֹנֵה בְּתַחֲלָה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וּבְסוּף כְּשִׁירִיד אוֹתוֹ מִן הַשָּׁמַיִם וַיּוֹשִׁיב אוֹתוֹ עַל מְקוֹמוֹ, אִזּוֹ יִבְנֶה אֶת חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם, שֶׁהֵן חוֹמוֹת הָעִיר. וְעַל זֶה אָמַר דָּוִד הַמֶּלֶךְ עֲלָיו הַשְּׁלוֹם, (תְּהִלִּים נא) הִיטִיבָה בְּרִצּוֹנָךְ אֶת צִיּוֹן – בְּהִתְחַלָּה, וְאַחַר כֵּן תִּבְנֶה חוֹמוֹת יְרוּשָׁלַם.

וְעִפָּר בְּעִפָּר מֵהוּ? אָמַר שְׁלֵמָה, אֵל אָבִי זֶה הָיָה בְּעִפָּר, אֵל שְׁמַעִי זֶה יִהְיֶה בְּמִים, שְׁכִתּוֹב וְהָיָה בְּיוֹם צֵאתְךָ וְעִבְרָתְךָ אֶת נַחַל קְדְרוֹן. שֵׁם עִפָּר וְכֵאֵן מִים. שְׁנִיָּהֶם דָּן שְׁלֵמָה, לְהִיּוֹת עִפָּר וּמִים כְּמוֹ סוּטָה, לְמִי שֶׁהִסְטִין דְּרָכּוֹ לְאָבִיו.

בְּתוֹב וְהוּא קָלְלָנִי קָלְלָה נִמְרָצָת. וְכִתּוֹב וְאַשְׁבַּע לוֹ בַּה' לֵאמֹר אִם אֲמִיתְךָ בְּחָרֵב. וְכִי שְׁמַעִי הָיָה טַפְּשׁ? שְׁאֵלוֹ כִּף הַשְּׁבִיעַ אוֹתוֹ, שֶׁלֹּא יֵאמַר בְּחָרֵב לֹא, אֲבָל בְּחִנִּית אוֹ בְּחִץ כֵּן.

אֲלֵא שְׁנֵי דְבָרִים יֵשׁ כֵּאֵן. אֶחָד אָמַר הַתִּינוּק, בְּנוֹ שֶׁל הַדָּג הַגְּדוֹל, אוֹתוֹ שֶׁקְשָׁקְשָׁיו עוֹלִים לְרוֹם הָעֲנָנִים. שְׁבוּעָתוֹ שֶׁל דָּוִד הַמֶּלֶךְ, כְּשֶׁהָיָה רוּצָה לְהַשְׁבַּע, הָיָה מוֹצִיא אֶת חֲרָבוֹ שֶׁשֵׁם הָיָה חִקוּק שֵׁם חִקוּק וְשֵׁם נִשְׁבַּע. וְכִף עָשָׂה לְשְׁמַעִי, שְׁכִתּוֹב וְאַשְׁבַּע לוֹ בַּה' לֵאמֹר אִם אֲמִיתְךָ בְּחָרֵב. בְּמָה הִיָּתָה הַשְּׁבוּעָה הַזֹּאת בְּחָרֵב. (בְּחָרֵב הוּא שֶׁהִשֵּׂם הַקְּדוּשׁ רַקֵּב בַּה' שְׁבוּעָה) בְּחָרֵב נִשְׁבַּע. וְדָבַר אַחַר דָּן שְׁלֵמָה. אָמַר, בְּקָלְלָהּ בָּא אֵל אָבִי, בְּדְבָרִים – הָרִי דְבָרִים אֲלָיו. וּבְשֵׁם הַמְּפָרֵשׁ הָרַג אוֹתוֹ וְלֹא בְּחָרֵב. וְלִכֵּן שְׁלֵמָה עָשָׂה כִּף.

עִכְשָׁו יֵשׁ לְהִתְבּוֹנֵן, שְׁכִינָן שְׁדוּד הַשְּׁבִיעַ אוֹתוֹ, לְמָה הָרַג אוֹתוֹ, שְׁנִרְאֶה שֶׁשְׁבוּעָה זוֹ הִיָּתָה בְּעִלְיָהּ, שְׁהָרִי הֵלֵב וְהִפָּה לֹא הָיוּ כְּאֶחָד? אֲלֵא וְדַאי דָּוִד לֹא הָרַג אוֹתוֹ, וְהָרִי יְדוּעַ, כָּל אֵיבָרֵי הַגּוּף מְקַבְּלִים הַכֹּל, וְהֵלֵב לֹא מְקַבֵּל אֶפְלוֹ כְּחוּט שֶׁל נִימָה שֶׁל שְׁעָרָה. דָּוִד הַמֶּלֶךְ הָיָה הֵלֵב, וְקִבֵּל מַה שֶׁלֹּא רָאוּי לוֹ לְקַבֵּל, וּמִשׁוֹם כִּף, וַיִּדְעַתְךָ אֶת אֲשֶׁר תַּעֲשֶׂה לוֹ כְּתוֹב. וְעוֹד, שְׁהָרִי הָאֵילָן גּוֹרֵם לְהִיּוֹת נוֹטֵר וְנוֹקֵם כְּנִחְשׁ.

בְּתוֹב (תְּהִלִּים נא) כִּי לֹא תַחֲפֹץ זִבַּח וְאַתְנָה עוֹלָה לֹא תִרְצֶה. זִבְחֵי אֱלֹהִים רוּחַ נִשְׁבְּרָה לֵב נִשְׁבֵּר וְנִדְכָּה אֱלֹהִים לֹא תִבְזֶה. כִּי לֹא תַחֲפֹץ זִבַּח, וְכִי לֹא רוּצָה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיקְרִיבוּ לְפָנָיו קִרְבָּן, וְהָרִי הוּא תִקַּן לְרִשְׁעִים קִרְבָּן שִׁיקְרִיבוּ וַיִּתְכַּפֵּר לָהֶם חֲטָאִים? אֲלֵא שְׁדוּד אָמַר אֶת זֶה לִשְׁם אֱלֹהִים, וְקִרְבָּן לֹא מְקַרְיָבִים לִשְׁם אֱלֹהִים, אֲלֵא לִשְׁם יו"ד ה"א וְא"ו ה"א. שְׁהָרִי לְדִין הַקֶּשֶׁה, מִדַּת הַדִּין, לֹא מְקַרְיָבִים קִרְבָּן, שְׁכִתּוֹב (וַיִּקְרָא א) אָדָם כִּי יִקְרִיב מִכֶּם קִרְבָּן לַה'. וְלֹא לִשְׁם אֱלֹהִים. וְכִי תִקְרִיב קִרְבָּן מִנְחָה לַה'. זִבַּח תּוֹדָה לַה'. זִבַּח שְׁלָמִים לַה'.

כי אני אני, למה פעמים? אלא כדי לדיק, שהרי אין שם אלהים, אלא הוא. שהרי כמה פעמים שנאמר אני פעם אחת ולא יותר, והיה שם הצד האחר. אבל עכשו אני אני הוא ואין אלהים עמדי, שהרי כל הצד האחר העבר, ודוקא אני אני.

אני אמית ואחיה. עד עכשו המח היה מן הצד האחר. מכאן והלאה, אני אמית ואחיה. מכאן שבאותו הזמן, כל אותם שלא טעמו טעם המות - ממנו יהיה להם מות, ויקים אותם (מיד). למה? כדי שלא תשאיר מאותה הזמה בעולם כלל, ויהיה עולם חדש במעשי ידי הקדוש ברוך הוא.

ואם אמר יאמר וגו' לא אצא חפשי, כמו שנתבאר, אז פוגם אותו בפגם. אם בגפו יבא, מה זה בגפו שנינו, כתרגומו - לבדו. יפה הוא. אבל הרי שנינו, כל העולם לא עומד אלא על סנפיר אחד של לויתן.

וסוד זה, בשעה שעומדים זכר ונקבה, שזכר ונקבה ברא אותם הקדוש ברוך הוא, ובכל מה שהולכים, העולם מזדעזע, ואלמלא שסרס הקדוש ברוך הוא את הזכר וצנן את הנקבה, היו מחריבים את העולם, ועל כן לא עושים תולדות. (ומי שלא עושה תולדות בגפו) אם בגפו יבא, תחת אותו סנפיר שלא עושה תולדות נכנס. והואיל וכן בגפו יצא, לשם נדחה, ולא נכנס לפרגוד כלל, ונדחה ונטרד מאותו העולם. בגפו יצא, בגפו יצא ודאי.

בא וראה מה כתוב, (ויקרא כ) ערירים ימתו. ערירים (כתוב) - כלל של זכר ונקבה. בסוד של זכר נכנס, ובסוד של נקבה יצא. נכנס בזה ויוצא בזה. וזהו מקום שנדבק בו באותו העולם, שהרי הקדוש ברוך הוא לא רוצה שיכנס לפניו מי שמסרס עצמו בעולם הזה.

בא וראה מן הקרבן, שלא היו מקריבים לפניו מסרס, והוציאו אותו שלא יקרב לפניו, וצוה ואמר, (ויקרא כב) ובארצכם לא תעשו. וכן לדורי דורות אסר לסרס את הבריות שבראם הקדוש ברוך הוא בעולם, שהרי כל סרוס הוא של הצד האחר. ואם הוא השתדל ונשא אשה ולא עשה תולדות ולא רצה, ואף על גב שיש לו אשה, או שהיא לא רצתה, ונכנס לאותו עולם בלי תולדות - מה

באן יש סוד. כל המעשים שעושה הקדוש ברוך הוא, בהתחלה מקדים אותו שלבחוץ, ואחר המח שלפנים, וכאן לא כן. בא וראה, כל אותם המעשים שעושה הקדוש ברוך הוא ומקדים אותו של בחוץ, המח הקדים במחשבה, ובמעשה אותו של בחוץ, שהרי כל קלפה היא מצד האחר, והמח מן המח, ותמיד הצד האחר מקדים וגדל ומתרבה ושומר הפרי. כיון שמתרבה, זורקים אותו החוצה, ויכין רשע וצדיק ילבש, וזורקים את אותה קלפה, ומברכים את הצדיק בעולם. אבל כאן, בבנין בית המקדש, שהצד הרע יעבר מהעולם - לא צריך, שהרי המח והקלפה שלו היה. הקדים המח, שכתוב היטיבה ברצונך את ציון - בהתחלה, ואחר כך תבנה חומות ירושלים. אותה חומה החיצונית, שהיא קלפה, שלו היא ממש, שכתוב (זכריה ב) ואני אהיה לה נאם ה' חומת אש סביב. אני ולא הצד הרע.

ישראל הם המח העליון של העולם. ישראל עלו במחשבה בתחלה. העמים עובדי עבודת פוכבים ומזלות, שהם קלפה, הקדימו, שכתוב (בראשית לו) ואלה המלכים אשר מלכו בארץ אדום לפני מלך מלך לבני ישראל. ועתיד הקדוש ברוך הוא להקדים את המח בלי קלפה, שכתוב (ירמיה ב) קדש ישראל לה' ראשית תבואתה. המח קודם לקלפה. ואף על גב שהמח יעמד בלי קלפה, מי הוא שיושיט יד לאכל ממנו? משום שכל אכליו יאשמו רעה תבא אליהם נאם ה'.

באותו זמן, (תהלים נא) אז תחפץ זבחי צדק. היות שהרי אז יתחבר הכל בחבור אחד, ויהיה השם שלם בכל תקונו, ואז הקרבן יהיה שלם לה' אלהים. שעכשו אלהים לא מתחבר לקרבן, שאלמלא התחבר בו, כמה אלהים יעלו אזנים להתחבר לשם. אבל באותו זמן, (שם פו) כי גדול אתה ועושה נפלאות אתה אלהים לבדך. ואין אלהים אחר.

ובאותו זמן כתוב, (דברים לב) ראו עתה כי אני אני הוא ואין אלהים עמדי. (ראו עתה) ראו כי אני אני הוא גדול, מה זה עתה? אלא שלא היה קדם לכן, ובאותו זמן זה יהיה. אמר הקדוש ברוך הוא, עתה ראו מה שלא יכלתם לראות מקדם לכן.

זכה, הקדוש ברוך הוא רואה שהרי השתדל ולא יכל. זה אדוניו יתן לו אשה, כמו שנאמר. וכיין שחם עליו הקדוש ברוך הוא ונתן לו ברחמים, הקדוש ברוך הוא גובה משלו בתחלה, ונוטל מה שגרע אותו המעין. ומשום כך, האשה וילדיה תהיה לאדניה, ואחר כך ישוב וישתדל על עצמו להשלים גרעונו. עד כאן סוד הכתוב.

זקן זקן, אתה אמרת על זה שלריק השתדל, ולא השגחת עליך שלריק אתה הולך במה שאמרת, שהרי הכתוב רודף אחריך, שסותר את כל הבנין שבנית עד עכשו, ואתה חושב שאתה משיט את היסוד לרצונך. ומהו? שכתוב ואם אמר יאמר העבד אהבתי את אדני את אשתי וגו'.

אי זקן זקן, עיף כח, מה תעשה? חשבת שלא יהיה מי שירדף אחריך, הרי הכתוב הזה רודף אחריך ויוצא מאחר הכתל כאילה בשדה, מדלג דלוגים אחריך, שלשה עשר דלוגים דלג אחריך והשיג אותך. מה תעשה, זקן? עכשו יש לך להתגבר בכחך, שהרי גבור חזק היית עד היום. זקן זקן, תהיה זוכר את יום השלג כשזרענו פולים, והיו כמה גברים בני חיל כנגדך, ואתה לבדך נצחת שלשה עשר גברים חזקים בני חיל, שכל אחד מהם הורג אריה טרם שיאכל.

אם את אותם שלשה עשר גברים נצחת - אלה שלשה עשר שאין בהם כח, אלא דברים, על אחת כמה וכמה. כתוב אמר יאמר. אלא הקדוש ברוך הוא דרכו לעשות דין לכל. כשמגיע זמנה של האשה הזו למצא את בן זוגה, מה עושה? הורג את זה, ונוטל אותה אותו בן זוגה, והוא יוצא מן העולם הזה לבדו יחידי.

ואם אמר יאמר, הרי בארו החברים כפשט הכתוב. ואם אמר - בראשית של שש השנים. יאמר - בסוף שש השנים טרם תכנס השביעית. שהרי אם אמר כשהוא אפלו ביום אחד מהשביעית - דבריו בטלים. מה הטעם? כתוב העבד, בעוד שהוא עבד, בשנה הששית. אמר בראשית של שש השנים ולא אמר בסוף שש השנים - אינו כלום. ומשום כך פעמים אמר יאמר.

וכאן בעוד שהוא באשה הזו, מרבה תפלות ובקשות בכל יום למלך הקדוש. כמו שהיה

כתוב? אם בעל אשה הוא, ולא השגיתו לפעל ידי רבונם, ויצאה אשתו עמו. הוא יכנס בגפו של זכר, והיא בנקבה. בגפו יבא בגפו יצא, כמו שנתבאר, הכל על תקונו.

אם אדניו יתן לו אשה, כמו שנתבאר. אם אדניו - זה אדון כל הארץ. יתן לו אשה - מכאן שלא ברשות האדם עומד לשאת אשה, אלא (הכל משלי טז) פלס ומאזני משפט לה' הכל במאזנים לעלות. יתן לו אשה, שהרי זה לא ברשותו הוא, ומי היא? הרי היא שאינה שלו ולא הזדמנה אליו, ומי היא? אותה שהיתה מזמנת לאחר, והקדים זה ברחמים ונטל אותה, זו נתנה לו, שלא ראויה לו. והקדוש ברוך הוא רואה מרחוק ורואה את אותה אשה שעתידיה להוציא תולדות בעולם, מקדים זה ברחמים ונתנת לו, ועושה פרות, וזרע זרע באשה (בגן) שאינה שלו, משום כך האשה וילדיה תהיה לאדניה, והוא יצא בגפו. אי עני מספן, כמה השתדל בריקנות, התניגע ונשתדל לעשות פרות בגן שאינו שלו, ויצא בריקנות.

זקן זקן, בזמנים (בענינים) הללו לא היית ברגליך דוחה את השער, כמי ששוכב בארץ בלי כח, שהרי נחלש, ומחלשה רבה, שלא יכול דוחה ברגליו. התחזק זקן ואל תפחד. העני המספן הזה שהשתדל לריק, אמר למה? אם משום שזרע בגן אחר שאינו שלו - יפה. אם כך (אבל כאן) הרי הקדוש ברוך הוא נתן לו אותו הגן לזרע בו, שהרי לא הוא שלקח אותה.

אלא בא וראה, כל הדברים שעושה הקדוש ברוך הוא, כלם הם בדין, ולא היה דבר לריק. זה שהקדוש ברוך הוא נתן לו אשה ועשה בה פרות וגדולים, אין זה כשאר בני הגלגול, ולא דומה מי שמשתדל בעולם הזה להגדיל את האילן (ולא יכול), למי שלא רוצה להגדיל ולהשתדל, ועוקר ומפיל את העלים של האילן ומקטין הפרי שלו.

זה שאדוניו נתן לו אשה כדי לעשות פרות, הרי השתדל בהתחלה כדי להגדיל את האילן ולא יכל. זכיות כל כך אין לו, (של בני גם כן אין לו) שאם היה צדיק פראוי, לא היה שב בגלגול (כאבן בכף הקלע), שהרי כתוב (ישעיה נו) ונתתי לכם בביתי ובחמתי יד וישם טוב מבנים ומבנות. ועכשו שלא

יש הרים שהם הרים רמים למעלה למעלה, לאלה כתוב שמעו הרים את ריב ה'. ויש הרים שהם הרים תחתונים למטה מהם, ולא לה כתוב קום ריב את ההרים, שהרי רודף מריבות יש להם. ולכן יש הרים ויש הרים.

ואם תאמר, זקן, הרי כתוב ותשמענה הגבעות, אלה גבעות כל אותם שלמטה, ועכשו אתה עושה אותם הרים? אלא כך הוא – לאותם הרים רמים נקראים גבעות. כשהם לבדם הם נקראים הרים.

בא וראה, כתוב והאתנים מסדי ארץ. כיון שכתוב שמעו הרים, מי הם הרים ומי הם אתנים? אלא הרים ואתנים הכל דבר אחד. אבל אותם שלשה עליונים מעל ראשיהם, ואותם שלשה למטה מהם, וכלם אחד. הרים למעלה, ועליהם אמר דוד, (תהלים קכא) אשא עיני אל ההרים. ואלה הם שלשה הראשונים. והאתנים מסדי ארץ, אלה הם שלשה אחרונים, למטה מהם, שני עמודי הבית ואחד שמחת הבית, ואלה נקראו מסדי ארץ. אתנים הם, ואתנים נקראו.

זקן זקן, הרי ידעת, מי שעורף קרב, אם לא יודע להשמר, לא ינצח בקרבות. צריך להכות בידו ולהשמר ברעיונו, מה שיהיה אחר חשוב, שיהיה הוא חשוב, ויד ימין מזמנת תמיד להכות. ומחשבותיו ויד שמאלית זמינים תמיד לקבל ולהשמר, וימין הכל.

עכשו אמרת והאתנים. איתנים הם למטה, והרים למעלה. השמר זקן, שהרי רעיון אחר כנגדך, שכתוב (שם פט) משכיל לאיתן האזרחי. וזהו אברהם הזקן, ונקרא איתן. ואם אברהם הוא איתן, יצחק ויעקב נקראו איתנים. קום זקן, שהרי ידעת רעיון זה היה מפה את רעיונה.

וישאו משלו ויאמר איתן מושבך ושים בסלע קנה (במדבר כד). איתן – זה בקר של אברהם, והינו (בראשית מד) הבקר אור. זה העמוד שכל העולם עומד עליו, ואת אורו ירש מאברהם. נקרא נהר היוצא מעדן. אי זקן זקן, הנה רעיון אחר כנגדך, ולא ידעת להשמר איך עורכים קרב. זקן, איפה הכח שלך? ודאי לא לגבורים המלחמה.

הראשית ברחמים, כך הוא הסוף ברחמים. וזהו אמר יאמר. אמר – בתחלה, כשהקדים ברחמים. יאמר – בסוף, ויתקבל ברחמים. ומה יאמר? אהבתי את אדני. שבגלל זה וכרב התפלות אוהב את הקדוש ברוך הוא. מתקן מעשיו, ואומר אהבתי את אדני את אשתי ואת בני לא אצא חפשי. והקדוש ברוך הוא מקבל אותו באותה תשובה ובאותן התפלות הרבות.

מה עושה הקדוש ברוך הוא? מה שהיה מזמן להחזירו בגלגול ולסבל ענשים בעולם הזה על מה שעשה – לא מחזירו לעולם הזה. ומה עושה? מקרב אותו לבית דין של ישיבת הרקיע, ודנים אותו ומוסרים אותו לבית המלקות, ורושם אותו הקדוש ברוך הוא איך נמסר לבית הענש, ופוגם אותו להיות תחת שלטון הערלה (ומצוה אותו להיות תחת שלטון היובל) עד זמן ידוע, ואחר כך גואל אותו.

אם באותו זמן שעושים לו פגם, אם הגיע יובל, אפלו יום אחד ליובל – נחשב כמי שמצא זמן עד היובל. כך נענש ולא יותר. בא היובל ונגאל, ומכניסים אותו לתוך הפרגוד. עד כאן. הסתיר אותו זקן את עיניו רגע אחד.

פתח ואמר, (מיכה ו) שמעו הרים את ריב ה' והאתנים מסדי ארץ כי ריב לה' עם עמו וגו'. אי זקן, עד כאן היית בעמקי הים, ועכשו דלגת על הרים חזקים לעשות עמהם קרב? אלא ודאי עד עכשו אתה בים החזק, אבל עד שהלכת לעמקי הים, פגשת את אותם הרים חזקים שבתוך הים ונתקלת בהם. עכשו יש לך לערף קרב בעמקי הים ובהרים הללו.

זקן עיף כח, מי נתנה בזה? היית בשלום, ורצית את כל זה? אתה עשית – אתה סובל. עכשו אין לך אלא לערף קרב ולנצח את הכל ולא לחזר לאחור. התחזק בכחך, חגר מתניך ואל תפחד לשבר את ההרים הללו שלא יתחזקו עליך. אמר להם: הרים רמים, הרים חזקים, איך אתם מתגברים?

שני פסוקים כתובים. אחד כתוב, (שם) קום ריב את ההרים ותשמענה הגבעות קולך, ואחד כתוב, שמעו הרים את ריב ה'. אלא יש הרים ויש הרים.

יְדֵי אַבְרָהָם (על יְדֵי שֶׁל אַבְרָהָם) אוֹהְבוּ כָּל מֵה שְׁצָרִיךְ, וְאוֹתוֹ מִחַ עֲלִיּוֹן מִשְׁפִּיל לְאִיתָן. וְכִשְׁדוֹד הַמֶּלֶךְ נִתְקַן בְּתִשְׁבָּעָה אֱלֹהִים, הוּא מִשְׁפִּיל לְדוֹד, כְּמוֹ שֶׁהָיָה הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן מִשְׁפִּיל אוֹתוֹ. וְלִכֵּן יֵשׁ מִשְׁפִּיל וְיֵשׁ מִשְׁפִּיל. (יש מִשְׁפִּיל).

בְּרִיחַ הָאֲתָנִים, שְׁנוֹלְדוֹ הָאֲיִתָנִים בְּרִיחַ הַזֶּה. הַבְּנִין לְמִטָּה הוּא כְּמוֹ שְׁלֹמֶעֱלָה, וְנוֹלְדוֹ בּוֹ הָרִים וְאֲיִתָנִים. הָרִים נִסְתָּרִים. אֲתָנִים – יָרִיכִים חֲזָקוֹת כְּנַחֲשֵׁת, וְאוֹתוֹ הָאֲיִתָן בְּיָנִיהֶם.

קוֹם זָקֵן, תִּפְּחָה לְכָל הַצְּדָדִים. בְּשַׁעַה שְׁעָלָה מִשָּׁה לְקַבֵּל תּוֹרָה, מָסַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁבַעִים מִפְּתָחוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְחֻמְשֵׁים (לְשָׁשִׁים) וְתִשְׁעָה, הָיָה מִפְּתַח אֶחָד גְּנוּז וְנִסְתָּר, שֶׁלֹּא הָיָה מוֹסֵר לוֹ. הַתְּחִנָּה לְפָנָיו. אָמַר לוֹ: מִשָּׁה, כָּל הַמִּפְתָּחוֹת הָעֲלִיּוֹנִים וְהַתְּחִתּוֹנִים תְּלוּיִים בְּמִפְתָּח הַזֶּה. אָמַר לְפָנָיו: רַבּוֹן הָעוֹלָם, מֵה שָׁמוּ? אָמַר לוֹ: אִיתָן. וְכָל אוֹתָם אֲיִתָנִים תְּלוּיִים בּוֹ, וְבוֹ עוֹמְדִים מִחוּץ לַגּוֹף, שֶׁתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב הוּא, מוֹדִיעַ לוֹ וּמִשְׁפִּיל אוֹתוֹ, הוּא עֶקֶר וְהַמִּפְתָּח שֶׁל תּוֹרָה שְׁבַכְתָּב.

וְכִשְׁנִתְקַנְהָ תּוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה אֱלֹהִים, עֶקֶר הַהִיכָל הוּא הַמִּפְתָּח שֶׁלָּה (אֱלֹהִים), וְדָאִי שְׁאֵז מִשְׁפִּיל לְדוֹד. וּמִתּוֹךְ שִׁירְשָׁה תּוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה (אֱלֹהִים) אוֹתִיוֹת לְמַפְרַע. וְעַל זֶה הוּא נִקְרָא תִשְׁרִי, הוּא תִשְׁרִי, אֲבָל מִשׁוֹם שֶׁהוּא סוֹד הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, חֲתוּם בּוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אוֹת שֶׁל שְׁמוֹ י'. בְּמִזְבַּח חֲתוּם בּוֹ ה', הַרְשֵׁת עַד חֲצֵי הַמִּזְבֵּחַ. בְּאֵה דְבוּרָה וְחֲתִמָּה בּוֹ ו', וְהִינּוּ מֵה שְׁכָתוֹב (שׁוֹפְטִים ה) וְתִשְׁרִי דְבוּרָה. וּבְמִקּוֹם הַזֶּה הַחֲתוּם שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ שְׁחָתֵם בּוֹ.

וְאוֹתוֹ הַמִּפְתָּח, כְּשִׁפּוֹתַח בְּתוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה, צְרִיכִים לְהַנְדִיעַ לוֹ, וְזֶהוּ תְנִיָּא, אִיתָן מוֹשְׁבֵיךְ, בְּרִיתָא מִחוּץ לַגּוֹף. אֲיִתָנִים הֵם תְּנִיָּאִים, עֲמוּדִים תּוֹמְכִים מִחוּץ לַגּוֹף. עֲכָשׁוּ יֵשׁ לְהוֹדִיעַ דְּבַר, בְּזִמְנֵי שְׁאֵלָה לְתוֹרָה שְׁבַכְתָּב נִקְרָאִים אֲיִתָנִים – לְתוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה נִקְרָאִים תְּנִיָּאִים. אִיתָן אֶל הַתּוֹרָה שְׁבַכְתָּב. תְּנִיָּא אֶל הַתּוֹרָה שְׁבַעֵל פֶּה, וְהַכֵּל כְּרָאוּי.

חֲבָרִים, הַרְיָנִי בְשִׁדָּה. שְׁלֹמֶה הַמֶּלֶךְ וְהַגְּבוּרִים הַחֲזָקִים שֶׁלּוֹ יָבֵא וְיִמְצָא זָקֵן אֶחָד עֵיף כְּכֹחוֹ, חֲזָק גְּבוּר, מְנַצֵּחַ קְרָבוֹת. הַרְיָנִי יוֹדַע שְׁיָבֵא,

כְּתוּב מִשְׁפִּיל לְאִיתָן הָאֲזָרְחִי, וְכְתוּב מִשְׁפִּיל לְדוֹד. זֶה נִהָר הַיּוֹצֵא מֵעֵדֶן, שֶׁהוּא תְרַגְמָן לְדוֹד לְהוֹדִיעַ לוֹ מְאוֹתָם דְּבָרִים הַנִּסְתָּרִים הָעֲלִיּוֹנִים. אִם מִשְׁפִּיל הוּא נִהָר שִׁיּוּצָא מֵעֵדֶן, אִזְ אִיתָן הָאֲזָרְחִי אַבְרָהָם הוּא לְמַעְלָה וְדָאִי. זֶה יִדְעָתִי. וְאִף עַל גַּב שְׁאֲנִי זָקֵן, עַל רַעֲיוֹן זֶה אֲנִי מוֹחָה. אִיתָן הָאֲזָרְחִי הֵם שְׁתֵּי דְרָגוֹת, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר בְּקַר אֹר. אֹר זֶה אַבְרָהָם. בְּקַר זֶה נִהָר. אִף כִּף אִיתָן הָאֲזָרְחִי. אֲזָרְחִי הוּא אַבְרָהָם. אִיתָן, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר, זֶה אוֹתוֹ נִהָר שְׁשׁוּפֵעַ וְיּוֹצֵא מֵעֵדֶן.

עֲכָשׁוּ, זָקֵן, קוֹם עָמַד עַל מְרַכְבְּתָךְ, שְׁעַכְשׁוּ תַפֵּל וְלֹא תוֹכֵל לְקוֹם. הָרִי שְׁלֹמֶה הַמֶּלֶךְ בָּא בְּכַחוֹתָיו וּמְרַכְבוֹתָיו וּגְבָרָיו וּפְרָשָׁיו וּבָא כְּנִגְדָךְ. קוֹם צֵא מִן הַשְּׂדֵה, שְׁלֹא יִמְצָא אוֹתָךְ שָׁם. כְּתוּב (מַלְכִים-א ח) וַיִּקְהֵלוּ אֶל הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֶה כָּל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּרִיחַ הָאֲתָנִים בְּחָג וְגו'. יִרַח שְׁנוֹלְדוֹ בּוֹ הָאֲיִתָנִים, וּמִי הֵם? הָאֲבוֹת, וְהֵם אֲיִתָנִי הָעוֹלָם, וְיִרַח זֶה הוּא תִשְׁרִי. שְׁאֵלְפָא בֵּיתָא חוּזַר לְמַפְרַע מִמִּטָּה לְמַעְלָה.

וְעוֹד מְדַבְּרִיךְ, נִאֵה שְׁתַּצֵּא מִן הַשְּׂדֵה וְלֹא תִמְצָא שָׁם. אֵלּוֹ כְּתוּב מִשְׁפִּיל אִיתָן הָאֲזָרְחִי – אִזְ כְּמוֹ שְׁאֲמַרְתָּ. אֲבָל עֲכָשׁוּ שְׁכָתוֹב מִשְׁפִּיל לְאִיתָן הָאֲזָרְחִי, הַקְּרַב שֶׁלָּךְ אֵינּוּ כְּלוּם, וְתַצֵּא מִן הַשְּׂדֵה בְּעַל כְּרַחֲךָ וְלֹא תִתְרָאֵה שָׁם.

אִי זָקֵן, עָנִי מִסְכֵּן, אִיךְ תַּצֵּא? אִם כִּף, יִנְצַחוּ אוֹתָךְ וְתִבְרַח מִן הַשְּׂדֵה, כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם יִרְדְּפוּ אַחֲרֶיךָ, וְאִין לָךְ פָּנִים לְהִרְאוֹת לְפָנֵי אִישׁ לְעוֹלָמִים. כְּאִן נִשְׁבַּע אֲנִי שְׁלֹא אֲצַא מִהַשְּׂדֵה, וְכֵאֵן אֲרָאֵה פָּנִים בְּפָנִים בְּשְׁלֹמֶה הַמֶּלֶךְ, וְכָל אִישׁ יִשְׂרָאֵל, וְהַגְּבָרִים וְהַפְּרָשִׁים וְהַמְרַכְבּוֹת שֶׁלוֹ. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִסַּע לָךְ, זָקֵן, שְׁהָרִי אֶתָּה עֵיף כַּח. קוֹם זָקֵן, הַתְּגַבֵּר בְּכַחֲךָ וְהַתְּחַזַּק, שְׁעַד הַיּוֹם הַזֶּה הֵייתָ גְבוּר חֲזָק בְּגְבָרִים.

פְּתַח וְאָמַר, מִשְׁפִּיל לְאִיתָן הָאֲזָרְחִי. אֵלּוֹ כְּתוּב מִשְׁפִּיל לְדוֹד – אִזְ כְּמוֹ שְׁאֲמַרְתָּ, אֲבָל מִשְׁפִּיל לְאִיתָן כְּתוּב. יֵשׁ מִשְׁפִּיל וְיֵשׁ מִשְׁפִּיל. יֵשׁ מִשְׁפִּיל לְמַעְלָה וְיֵשׁ מִשְׁפִּיל לְמִטָּה. מִשְׁפִּיל לְאִיתָן, בְּזִמְנֵי שְׁאוֹתוֹ אִישׁ (נִהָר) עוֹמֵד בְּתִשְׁבָּעָה, כָּל הָאֲיִכָּרִים שְׁמִחִים וּמִתְחַבְּרִים עִמּוֹ. וְאִם הוּא עוֹלָה, עַד שֶׁהַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן מִתְפַּיֵּס אֱלֹהִים וְשִׂמַּח כְּנִגְדּוֹ. וְאִזְ מִשְׁפִּיל לְאִיתָן הָאֲזָרְחִי, מִשְׁפִּיל אוֹתוֹ וּמוֹדִיעַ לוֹ עַל

שַׁעֲשֵׂה אוֹתוֹ עֲקֵב וְזָרַק אוֹתוֹ לְאַחֹר. אֵיזָה אַחֹר?
שֶׁהֶקְדִים אוֹתוֹ, שִׁיִּצֵּא בְּרֵאשׁוֹנָה לְעוֹלָם הַזֶּה. אָמַר
יַעֲקֹב לַעֲשׂוֹ, טַל אֶתָּה אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה בַּתְּחִלָּה, וְאֲנִי
אַחֵר כֶּף.

בא וְרָאָה מַה כָּתוּב, וְאַחֲרֵי כֵן יֵצֵא אַחֲרָיו וְיִדּוּ אַחֲזָת
בְּעֵקֵב עֲשׂוֹ. מַה זֶה בְּעֵקֵב עֲשׂוֹ? וְכִי יַעֲלֶה עַל
דַּעְתְּךָ שֶׁהִיָּה אוֹחֵז אֶת יָדוֹ בְּרַגְלוֹ? לֹא כֶּף. אֲלֵא יָדוֹ
אוֹחֲזָת בְּמִי שֶׁהוּא הִיָּה עֲקֵב. וּמִיָּהוּ? עֲשׂוֹ, שֶׁהִרִי
עֲשׂוֹ נִקְרָא עֲקֵב מִשְׁעָה שֶׁעֲקֵב אֶת אַחֲרָיו, וּמִיּוֹם
שֶׁנִּבְרָא הָעוֹלָם קוֹרָא לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲקֵב,
שֶׁכָּתוּב הוּא יִשׁוּפֶךָ רֹאשׁ וְאַתָּה תִּשׁוּפְנֵנוּ עֲקֵב. אֶתָּה
שֶׁנִּקְרָא עֲקֵב תִּשׁוּפְנֵנוּ בַּתְּחִלָּה, וְלִבְסוּף הוּא שִׁימְחָה
אֶת רֹאשְׁךָ מֵעֲלִיךָ. וּמִיָּהוּ? סַמָּ"ל, שֶׁהוּא רֹאשׁ שֶׁל
הַנְּחִשׁ שֶׁמְכָה בְּעוֹלָם הַזֶּה.

ועל זֶה בְּבִטָּן עֲקֵב אֶת אַחֲרָיו, שֶׁם עָלָיו לְקִיּוֹת עֲקֵב,
וְנִטַּל עֲשׂוֹ אֶת הָעוֹלָם הַזֶּה בַּהֲתַחֲלָה. וְזֶה סוּד
הַכְּתוּב וְאַלֶּה הַמַּלְכִים אֲשֶׁר מָלְכוּ בְּאַרְצָא אֲדוּם לְפָנֵי
מֶלֶךְ מֶלֶךְ לְבַנֵי יִשְׂרָאֵל. וְזֶהוּ הַסוּד שֶׁאָמַר שְׁלֹמֹה
הַמֶּלֶךְ, (מְשִׁלִי כ) נִחַלָה מְבַהֲלֵת בְּרֵאשׁוֹנָה וְאַחֲרִיתָהּ
לֹא תִבְרָךְ, בְּסוּף הָעוֹלָם.

ועל זֶה (הוֹשַׁע יב) בְּבִטָּן עֲקֵב אֶת אַחֲרָיו וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה
אֶת אֱלֹהִים. מַה זֶה וּבְאוֹנוֹ? כֶּף אָמְרוּ, בְּכַח
וְהַתְקַף שְׁלוֹ נֶאֱדָה. אֲבָל לֹא כֶּף. בְּרוּר הַדְּבָר – שִׁיעֲקֵב
הִיָּה דִיוֹקָן עֲלִיּוֹן וְגוּף קְדוֹשׁ, שֶׁאֵין גּוּף מִיּוֹם שֶׁהִיָּה
אָדָם הִרְאִשׁוֹן כְּמוֹ הַגּוּף שֶׁל יַעֲקֹב. וַיִּפְּיוּ שֶׁל אָדָם,
מִמֶּשׁ אוֹתוֹ הִיָּפִי הִיָּה לִיעֲקֵב. וְדִיוֹקָן שֶׁל יַעֲקֹב,
דִיוֹקָן שֶׁל אָדָם הִרְאִשׁוֹן מִמֶּשׁ.

אדם הִרְאִשׁוֹן, בְּשַׁעָה שֶׁבָא הַנְּחִשׁ וְהַתְּפֹתָה עַל
יָדוֹ, יִכַּל לוֹ הַנְּחִשׁ. מַה הַטַּעַם? כִּי לֹא הִיָּה
כַּח לְאָדָם הִרְאִשׁוֹן, וְעַד עַכְשָׁיו לֹא נוֹלַד מִי שֶׁהִיָּה
הַכַּח שְׁלוֹ. וּמִיָּהוּ תִקְפוֹ שֶׁל אָדָם הִרְאִשׁוֹן? זֶה שֶׁת,
שֶׁהִיָּה בְּדִיוֹקָן שֶׁל אָדָם הִרְאִשׁוֹן מִמֶּשׁ, שֶׁכָּתוּב
(בְּרֵאשִׁית ה) וַיּוֹלַד בְּדַמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ
שֶׁת. מַה זֶה בְּדַמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ? שֶׁהִיָּה מְהוּל. וְכִשְׁבָא
הַמְּמַנָּה שֶׁל עֲשׂוֹ אֶל יַעֲקֹב, כְּבָר נוֹלַד תִּקְפוֹ שֶׁל
יַעֲקֹב, שֶׁהוּא יוֹסֵף, וְזֶהוּ וּבְאוֹנוֹ שָׂרָה אֶת אֱלֹהִים.
(עַד כֵּאן מִצְאָתִי).

הקול הַזֶּה שֶׁל הָאִשָּׁה שֶׁיִּכְוֹל קוֹל הַנְּחִשׁ לְהֶאֱחִזוּ
בָּהּ כְּמוֹ כְּלָב בְּכִלְבָּהּ, מַה הוּא? אֲלֵא בֹא

וְעוֹמֵד אַחֵר סֹלַע הַשָּׂדֶה וְהוּא מִשְׁגִּיחַ בִּי וְאִיךָ
גְבוּרָתִי עוֹמֵדֵת בְּשָׂדֶה, לְבַדּוֹ מִשְׁגִּיחַ, שֶׁהוּא אִישׁ
שְׁלוֹם, בְּעַל הַשְּׁלוֹם, וְהוֹלֵךְ לוֹ. עַכְשָׁיו, זָקֵן, גְבוּרָתְךָ
עָלֶיךָ, וְאַתָּה לְבַד בְּשָׂדֶה, שׁוֹב לְמִקוּמְךָ וְהַתֵּר כְּלִי
זַיִנְךָ מֵעָלֶיךָ. (כְּמִי שִׁיּוֹצֵא מִן הַשָּׂדֶה).

שמעו הָרִים אֶת רִיב ה' וְהֶאֱתַנְיִם מִסְדֵי אֶרֶץ (מִיכָה
ו). שְׁמַעוּ הָרִים, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. וְהֶאֱתַנְיִם
מִסְדֵי אֶרֶץ, מִסְדֵי אֶרֶץ וְדָאִי, שֶׁהִרִי מִמֶּנּוּ נִזְוֵנִית,
וּמֵהֶם מְקַבְּלֵת כָּל יוֹם, וְהֵם מִסְדֵי אֶרֶץ.

בי רִיב לֵה' עִם עֲמוֹ. מִי הוּא זֶה שֶׁיִּכְוֹל לְקוּם בְּרִיב
שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא (כָּל שָׁפָן) בְּיִשְׂרָאֵל? וְעַל
זֶה אָמַר לְאֱלֹהִים, שְׁמַעוּ הָרִים אֶת רִיב ה' – זֶהוּ רִיב
אָחֵד. קוּם רִיב אֶת הָהָרִים – זֶה רִיב שְׁנִי. שְׁמַנְצַח
בְּהֵם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל הָרִיבוֹת הַלְלוּ לְיִשְׂרָאֵל,
וְכָל אוֹתָם תּוֹכְחוֹת, כָּלֶם כְּאֵב הַמוֹכִיחַ אֶת בְּנוֹ,
וְהִרִי פְרִשׁוּהָ.

ביעקב כְּתוּב בְּשַׁעָה שֶׁרָצָה לְנַצַּח עֲמוֹ, מַה
כְּתוּב? (הוֹשַׁע יב) וְרִיב לֵה' עִם יְהוּדָה
וְלִפְקֹד עַל יַעֲקֹב. מַהוּ הָרִיב? כְּכָתוּב, בְּבִטָּן עֲקֵב
אֶת אַחֲרָיו. עַל דְּבָר זֶה בָּאָה תּוֹכְחָה, וְכָל אוֹתָם
רִיבוֹת. וְכִי לֹא דְבָר גְּדוֹל הוּא, בְּבִטָּן עֲקֵב אֶת אַחֲרָיו
וְגוֹ? זֶה אֵינוֹ דְּבָר קָטָן מַה שֶׁעֲשֵׂה בְּבִטָּן. וְכִי
רְמָאוֹת עֲשֵׂה בְּבִטָּן? כֵּן, וְדָאִי.

ס"א (וְהִרִי נֶאֱמַר) (אֲבָל) שֶׁבְּכָל דַּחָה יַעֲקֹב אֶת עֲשׂוֹ
אַחֲרָיו, כְּדִי שְׁלֹא יִהְיֶה לוֹ חֶלֶק כָּלֵל. עֲשׂוֹ לֹא
הִתְרַעַם אֲלֵא מֵאָחֵד שֶׁהֵם שְׁנַיִם, שֶׁכְּתוּב (בְּרֵאשִׁית כז)
וַיַּעֲקֹבֵנִי זֶה פְּעַמִּים. פְּעַמִּים הִיָּה צְרִיף (לְכַתֵּב), מַה זֶה
"זֶה"? אֲלֵא אָחֵד שֶׁהִקִּישׁ לְשְׁנַיִם, אָחֵד שִׁיִּצֵּא
לְשְׁנַיִם, וּמֵהוּ? בְּכַרְתִּי. שֶׁהִתְהַפְּכוּ הָאוֹתִיוֹת וְנִהְיָה
בְּרַכְתִּי. זֶה פְּעַמִּים – אָחֵד שֶׁהִקִּישׁ לְשְׁנַיִם.

ולא יָדַע עֲשׂוֹ מַה שֶׁעֲשֵׂה לוֹ בְּבִטָּן, אֲבָל הַשֵּׁר
הַמְּמַנָּה שְׁלוֹ הִיָּה יוֹדֵעַ, וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
רָגַשׁ אֶת הַשָּׁמַיִם וְחִילִיָּהֶם לְקוֹל הַזֶּה, שֶׁהִרִי בְרַכָּה
וּבְכּוֹרָה לֹא תִבַע הַמְּמַנָּה שְׁלוֹ, וְלֹא אָמַר. שֶׁהִרִי
בְרַכָּה הִיָּה לוֹ לְתַבַּע וְלֹא תִבַע. אַחֲרָיו הִרִי וְדָאִי
שֶׁתַּבַּע, שֶׁכְּתוּב (יִשְׁעִיָה נח) וּמִבְּשָׂרְךָ לֹא תִתְעַלֵּם,
וְלֹא רָצָה יַעֲקֹב לְתַת לוֹ לְאֹכֵל, עַד שֶׁנִּטַּל מִמֶּנּוּ
אֶת בְּכוֹרָתוֹ.

איון בְּכוֹרָה נִטַּל מִמֶּנּוּ? הַבְּכוֹרָה שֶׁלְמַעֲלָה וְלַמַּטָּה.
בְּכָרָה חֲסֵר ו'. אֵז הוּא עֲקֵב אֶת אַחֲרָיו. וְדָאִי

אֹתוֹ חֲטָאת רַבִּץ עֹמֵד עַל הַפֶּתַח כְּמוֹ כָּלֵב. בְּזַמַּן שֶׁהַקּוֹל הָאֲחֵרוֹן שֶׁנִּתְּנָה הָאִשָּׁה יוֹצֵא, הוּא מְדַלֵּג מֵעַל הַפֶּתַח וְעוֹבֵר מִשָּׁם וְהוֹלֵךְ אַחֲרֶיהָ. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁהַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹלַח מִפֶּתַח אֶחָד שְׁלוֹ, וְהַקּוֹל פּוֹרֵחַ, וְהַמִּפְתָּח בָּא, וְהַנְּחָשׁ הוֹלֵךְ אַחֵר הַקּוֹל שֶׁהוּא יוֹצֵא לְעוֹלָם, וְעַד הֵרָר שֶׁבִּבְטָן הוֹלֵךְ וּמְכַשְׁשׁ, עַד הַזְּמַן שֶׁמִּתְּנַקֵּית מֵאוֹתָהּ הַזֵּהָמָה שֶׁל נְשִׁיכוֹת הַנְּחָשׁ הָרַע. וְהַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא מְסַבֵּב סְבוּבִים וְעוֹשֶׂה מַעֲשִׂים כְּרָאוּי.

וְכָל זֶה מִשּׁוֹם שֶׁאוֹתָהּ הִבְטָן נִדְחָתָה. הֲרִי וְדַאי שֶׁנִּדְחָה מֵאוֹתָהּ הִבְטָן, וְאִין לוֹ חֵלֶק, וְנִדְחָה מֵהִבְטָן שֶׁלֹּא מִטָּה שֶׁל שָׂר נִשְׁוֹת הָעוֹלָם. שָׂאָף עַל גַּב שְׁעוֹשֶׂה צַעַר, לֹא נִתְּנָה לוֹ רְשׁוּת לְשַׁלֵּט בָּהֶם. וְאִי

זוֹ בְטָן נִתְּנָה לוֹ וְשׁוֹלֵט עָלֶיהָ? אוֹתָהּ הִבְטָן שֶׁל הַסּוּטָה, שֶׁכָּתוּב (במדבר ה) וְצִבְתָּהּ בְּטָנָהּ. מִשּׁוֹם שֶׁבִּבְטָן הַזֶּה עוֹשֶׂה בָּהּ נִקְמוֹת כְּרִצּוֹנוֹ, וְהַבְטָן הַזֶּה הִיא שְׁלוֹ, וְהַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא נִתֵּן לוֹ בְּשִׁבִיל שֶׁלֹּא יִדְחָה מֵהַכֹּל. עֲכָשׁוּ, אֶהוּבִים שְׁלִי, הַקְּשִׁיבוּ. לֹא רְאִיתִי אֶתְכֶם וְדַבַּרְתִּי עִמָּכֶם, (קהלת א) כָּל הַדְּבָרִים יִגְעִים, לֹא יָכוֹל אִישׁ לְדַבֵּר, אִפְלוּ דְבָרֵי הַתּוֹרָה הֵם יִגְעִים.

סדר הלימוד ליום טז אדר [יום 164 בשנה]

בְּתוֹב (בראשית לה) וַיִּנְתֵּר יַעֲקֹב לְבָדוֹ וַיֵּאָבֵק אִישׁ עִמּוֹ, וְכָתוּב וַיֵּרָא כִּי לֹא יָכֹל לוֹ וַיִּגַע בְּכַף יָרְכוֹ. וְאוֹתָהּ יָרַךְ שֶׁהָרוּיחַ מֵיַעֲקֹב. וְאוֹתָהּ הִירָךְ בְּחֻלְשָׁתָהּ עַד שֶׁבָּא שְׁמוּאֵל. מַה זֶה בְּחֻלְשָׁתָהּ? שֶׁלֹּא מִשֶּׁךְ נְבוּאָה. כְּשֶׁבָּא שְׁמוּאֵל, נָטַל אוֹתָהּ יָרַךְ וְהִעֲלָה אוֹתָהּ מֵאוֹתוֹ מְקוֹם וְחָטַף אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ, וּמֵאוֹתוֹ זְמַן הָעֵבֶרָה מִמֶּנּוּ וְלֹא הָיָה לוֹ חֵלֶק בְּקִדְשָׁהּ כָּלֵל.

הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא קִפַּח וְלֹא דָחָה אוֹתוֹ מִן הַכֹּל, מִשּׁוֹם שֶׁשְׁמוּאֵל נָטַל אֶת הַיָּרֵךְ שְׁלוֹ, אֲלֵא נִתֵּן לוֹ חֵלֶק אֶחָד, וּמַהוּ? נִתֵּן לוֹ אוֹתָהּ יָרַךְ וּבְטָן שֶׁל הַסּוּטָה תְּמוּרַת אוֹתָהּ יָרַךְ וּבְטָן שֶׁהַעֲבִיר מִמֶּנּוּ, וְלָכֵן אֶת שְׁנֵיהֶם נִתֵּן לוֹ הַקּוֹדֵשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהִיּוֹת הַמְּקוֹם הַקּוֹדֵשׁ פְּנוּי מִכָּל טְמֵאָה.

וְלִנְפֹל יָרַךְ. מַה זֶה וְלִנְפֹל? וּנְפֹלָה יָרַכָה הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! וְלִצְבוֹת, וְצִבְתָּהּ הָיָה צָרִיךְ לְהִיּוֹת! אֲלֵא כְּמִי שֶׁזּוֹרֵק עֵצִים לְכָלֵב וְאוֹמֵר לוֹ: טַל אֶת זֶה

וְרָאָה שְׂאִין בְּכָל קוֹלוֹת הַנְּשִׁים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁיָּכוֹל קוֹל הַנְּחָשׁ לְהִדְבֵק בּוֹ וְלִהְיוֹת בּוֹ וְלִהְשַׁתֵּף בּוֹ. אֲלֵא שְׁתֵּי נְשִׁים הֵן שֶׁיָּכוֹל קוֹל הַנְּחָשׁ לְהִאָּחַז בָּהֶן – אַחַת זוֹ שֶׁלֹּא שׁוֹמֵרֶת טְמֵאָת נְדָה וַיְמִי לְבוֹנָה כְּרָאוּי, אוֹ שֶׁמִּקְדִּימָה יוֹם אֶחָד לְטַבֵּל, וְאַחַת זוֹ אִשָּׁה שֶׁמֵּאֲחֵרֶת לְבַעֲלָהּ אֶת עֹנֵתָהּ לַעֲשׂוֹת צַעַר לְבַעֲלָהּ, פָּרַט אִם אִינוּ מִקְפִּיד וְלֹא מַשְׁגִּיחַ עַל זֶה.

וְאֵלּוֹ הֵן שְׁתֵּי נְשִׁים. שֶׁהֲרִי כְּמוֹ שֶׁהַקְּדִימוֹ, כִּךָּ הֵן מִתְאַחֲרוֹת לְקוֹל הַנְּחָשׁ, עַד שֶׁנִּדְבַּק קוֹל בְּקוֹל, וּכְמוֹ שֶׁמִּתְאַחֲדוֹת לַעֲשׂוֹת צַעַר לְבַעֲלָהּ (בַּעֲבוּדָה) בְּעִבּוֹב מִצְוָה, כִּךָּ מִקְדִּים קוֹל הַנְּחָשׁ לְהִדְבֵק בְּקוֹל אוֹתָהּ הָאִשָּׁה. וְאֵלּוֹ הֵן שְׁתֵּי נְשִׁים שֶׁקוֹל הַנְּחָשׁ אוֹחֵז בְּקוֹל שְׁלֵהֶן כְּמוֹ כָּלֵב בְּכָלֵבָה, טְמֵאָה אַחֵר טְמֵאָה, מִיֵּן אַחֵר מִיֵּנוֹ.

וְאִם תֹּאמֵר, מַה אֲכַפֵּת לָנוּ אִם אוֹחֵז קוֹל בְּקוֹל וְאִם לֹא אוֹחֵז? אוֹי שֶׁכִּךָּ מִתְאַבְּדִים בְּנֵי הָעוֹלָם בְּלִי דַעַת. הַקּוֹל הַזֶּה שֶׁל הָאִשָּׁה, כְּשֶׁמִּתְעַרֵּב וּמִשְׁתַּתְּף יַחַד עִם קוֹל הַנְּחָשׁ, בְּשָׁעָה שֶׁהִרְשָׁעָה וּמִרְשָׁעַת יוֹצֵאת מִתּוֹךְ (הַאִיפָה) וּמִשׁוֹטְטַת בְּעוֹלָם, אִם הִיא פּוֹגֵשֶׁת בְּאוֹתָם שְׁנֵי קוֹלוֹת, קוֹל הַנְּחָשׁ וְקוֹל הָאִשָּׁה, וְהָאִשָּׁה מִתְחַמֶּמֶת בָּהֶם וְהֵם בָּהּ, וְכִיּוֹן (שֶׁמִּתְחַמֶּמִים נַעֲשִׂים רוּחַ וְהוֹלְכִים עִמָּה), שֶׁמִּתְחַמֶּמֶת נַעֲשִׂים רוּחַ, וּמִתְגַּשֵּׁם עִמָּה, עַד שֶׁמִּשׁוֹטְטַת וְנִכְנָסַת לְמַעַי אוֹתָהּ הָאִשָּׁה.

וְהַתִּינּוֹק הַזֶּה שֶׁיּוֹלְדָת, כְּשֶׁבָּאָה אוֹתָהּ רְשָׁעִית (לִילִי"ת), פּוֹקֵדַת אֶת אוֹתָהּ הָרוּחַ שֶׁהוּא חֲבוּר רַע, קוֹל הַנְּחָשׁ שֶׁמְכַשְׁשׁ בָּהּ, וְהוּא צוֹחֵק בְּתִינּוֹק, עַד שֶׁבָּאָה אוֹתָהּ הָרְשָׁעִית (לִילִי"ת) כְּמוֹ אִשָּׁה שֶׁפּוֹקֵדַת בֵּן לְאִשָּׁה אַחֲרַת, וּמִפְּטֻטַת לוֹ וְצוֹחֵקַת לוֹ בְּפִטְפוּט עַד שֶׁתָּבֵא אִמּוֹ. כִּךָּ עוֹשֶׂה אוֹתָהּ הָרוּחַ. וּפְעָמִים רַבּוֹת שֶׁהוּא שְׁלִיחַ שֶׁל אוֹתָהּ הָרְשָׁעִית, וְהוֹרְגָת אוֹתוֹ. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב (קהלת ד) וּמִיֵּד עֲשָׂקִיהֶם כַּח, וְלֹא כְּמוֹ שֶׁאַתֶּם אוֹמְרִים, אֲלֵא אוֹתוֹ כַּח שֶׁל אוֹתָהּ רוּחַ. וְעַל זֶה פְּעָמִים כְּתוּב בְּפִסּוֹק הַזֶּה וְאִין לָהֶם מְנַחֵם – אֶחָד מְלִילִית הָרְשָׁעָה, וְאֶחָד מֵאוֹתָהּ הָרוּחַ.

אִי סָבָא, עֵתָה יֵשׁ לָךְ רַחֲמִים, וְאַתָּה מְדַבֵּר כְּמִי שֶׁלֹּא רָאָה אֵלּוֹ הַיּוֹצֵאִים לְקֶרֶב, הֲרִי כָּלֵם בְּשָׁלוֹם עִמָּךְ. עֵתָה מִכָּאן וְלִהְלֹאָה לֹא אֶפְשַׁט מֵעַלֵי כְּלֵי הַקֶּרֶב בְּעִבּוּר שְׂאֵזְכִיר שְׁמִי.

ועושה לו כל טוב שבעולם. עכשו, זקן, תקן עצמך, שהרי הנחש הלך לו ורוצה להתגרות בך ולא יכול.

פתח ואמר, (קהלת א) מה יתרון לאדם בכל עמלו שיעמל תחת השמש. וכי לא בא שלמה אלא ללמד דבר זה? אלו אמר (וכי מה בא שלמה המלך ללמד בדבר זה? ועוד, אלו אמר) בעמלו שיעמל - יפה, שהרי נשאר עמל שיש בו יתרון. אלא כיון שכתוב בכל עמלו, הרי הכלל של הכל - שלא נשאר כלום שיש בו יתרון.

אלא שלא לכל אדם אמר שלמה את הדבר הזה, אלא יש אדם בעולם שמשתדל תמיד ברע ולהרע, ולא משתדל בטוב אפלו רגע אחד, ועל זה כתוב עמלו ולא כתוב יגיעו. עמלו - כמו שנאמר (תהלים ס) ישוב עמלו בראשו. ולא ראה עמל בישראל. יגיעו - כמו שנאמר (שם קכח) יגיע כפיך כי תאכל וגו'. וכתוב (בראשית לא) ואת יגיע כפי ראה אלהים. אבל עמלו, כתוב (תהלים י) עמל וכעס. השתדלותו היא תמיד לרע, ועל כך הוא תחת השמש.

בשעה שהאדם הזה משתדל ברע, על זה כתוב (איוב יח) לא נין לו ולא נכד בעמו וגו', שהרי הקדוש ברוך הוא רוצה שלא יעשה תולדות, שאלמלא יעשה תולדות, היה מחריב את העולם, ועל זה כתוב מה יתרון לאדם בכל עמלו. ומי שלא משתדל לעשות תולדות, נדבק בצד הזה של אדם רע, ונכנס תחת כנפיו.

רות אמרה, (רות ג) ופרשת כנפיה על אמתך, כדי להזדוג עם הצדיק, לעשות תולדות, והקדוש ברוך הוא פורס כפניו על בן אדם כדי להתרבות בעולם, ומי שלא רוצה לעשות תולדות, בגפו יבא - בגפו של אותו רע, שהוא הולך עירי כנחש הזה שהולך יחידי. בגפו יצא - כמו שנתבאר, הוא שלא השתדל לעשות תולדות, הרי נתבאר כל מה שצריך. (בא וראה שיש לחזר זקן בדברים הראשונים).

הריב שעושה הקדוש ברוך הוא הרי נאמר, ריב - שכתוב (מיכה ו) קום ריב את ההרים. מי הם? אלא אותם הרים שלמטה. למה הריב הזה? משום שבהם תלויים כל החטאים שעושים ישראל לאביהם שבשמים. מה הטעם? כי ישראל היו

לחלקך. ומהכל לא הרע לפניו אלא שגזלו (שהוציאו) ממנו ירך, משום שהוא יגע והתעייף עליה והרויח אותה והוציאו אותה ממנו. ולכן הקדוש ברוך הוא הפיל לו את העצם הזו של הסוטה והוציא אותו לו, כמו שאמרנו, ובזה הוא רוה ושמח.

כל אותן המרכבות והסיוע שלו תמיד רוצים ירך, והולכים בתשוקה אחריה, ומשום כך הברכים של הרבנים עיפים, וזה מן זה. שכל התשוקה שלהם אחר הירך היא, וכל שכן ירך של חכמים, וכל דבר חוזר למקומו. והקדוש ברוך הוא לא גורע כלום מכל מה שצריך, ולא רוצה שיתקרב לקדשה חוץ מעמו וגורלו, חלקו ונחלתו. כמו שעושה הקדוש ברוך הוא למעלה, כך עושים ישראל למטה וכך צריך לעשות. וכך שנינו, אסור לישראל ללמד תורה לעובדי כוכבים ומזלות, שכתוב (תהלים קמו) מגיד דבריו ליעקב וגו', לא עשה כן לכל גוי וגו'.

ולכן דחה אותו יעקב ודחה אותו שמואל, שלא יהיה לו חלק בקדשה. ומשום כך כל שמירת השנאה לישראל היא על כך. לכלב שחטף עוף טהור מהשוק והביא אותו, וטרם שנשבר בא איש אחד וחטף אותו ממנו, ואחר כך נתן לו עצם נגרות אחת בלי תועלת.

כך לשרו של עשו הוציאו אותו מאותה הבטן, חטפו ממנו את אותה הירך, אחר כך נתנו לו עצם אחת - אותה הבטן ואותה הירך של הסוטה, ולא אחר. זו העצם שנתנו לחלקו ולגורלו וערכה לו. ומשום כך כל דיני הקדוש ברוך הוא הם דיני אמת, ובני אדם לא יודעים ולא משגיחים לקדוש ברוך הוא, וכלם בדרך אמת. היא הסטתה את עצמה מבעלה, כמו שנאמר (משלי ב) העזבת אלוף נעוריה וגו'. אף כך האשה כגון שלה בארץ.

בא וראה, מי שמוצא חבר כמותו שעושה כמעשיו בעולם, אוהב אותו ונדבק עמו ועושה עמו טוב. אבל הצד האחר לא כך; כיון שמוצא מי שעושה את צד הקדשה של הקדוש ברוך הוא ועושה כמעשיו ונדבק בו, אז הוא רוצה לכלותו ולהוציאו מן העולם. האשה הזו עשתה כמעשיו ונדבקה בו, ראה מה היא עשה בה - וצבתה בטנה ונפלה ירכה. והקדוש ברוך הוא אינו כך; מי שעושה את הצד האחר ונדבק בקדוש ברוך הוא, אז אוהב אותו

נאמר, לאַחר שְׁאָמַר דְּבַר זֶה כְּמוֹ מִקְדָּם וְאָמַר
דְּבַר אַחַר - יִפֶּה. אֲבָל שְׁכַתִּי וְאֶרְאָהּ.

שָׁם שְׁנִינוּ, בְּכָל יוֹם הָיָה מִקְדָּיִם שְׁלֵמָה בְּבִקְרָה וְהָיָה
שָׁם פָּנָיו לְצַד מִזְרַח וְרוּאָה מֵה שְׁרוּאָה, וְאַחַר
כִּף שָׁב לְצַד דְּרוֹם וְרוּאָה מֵה שְׁרוּאָה, וְאַחַר כִּף שָׁב
לְצַד צְפוֹן וְעוֹמֵד שָׁם. מִנְמִיךְ עֵינָיו וּמְרִים רֵאשׁוֹ.

בַּשָּׁעָה הַזֹּאת הָרִי עֲמוּד אֵשׁ וְעֲמוּד עָנָן הָיוּ בָאִים,
וְעַל אוֹתוֹ עֲמוּד הָעָנָן הָיָה בָּא נֶשֶׁר אֶחָד,
וְאוֹתוֹ הַנֶּשֶׁר הוּא גָדוֹל וְחֹזֵק. וְכִף הָיָה בָּא: כִּנְף יְמִין
עַל גְּבִי עֲמוּד הָאֵשׁ, וְהַגּוֹף וְכִנְף שְׁמָאל עַל גְּבִי
עֲמוּד הָעָנָן. וְאוֹתוֹ נֶשֶׁר הָיָה מְבִיא שְׁנֵי עָלִים בְּפִיו.
בָּא עֲמוּד הָעָנָן וְעֲמוּד הָאֵשׁ, וְאוֹתוֹ הַנֶּשֶׁר עָלִיהֶם,
וּמִשְׁתַּחֲוִים לִפְנֵי שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ.

בָּא הַנֶּשֶׁר וְהַנְּמִיךְ לִפְנֵינוּ, וְנִתֵּן לוֹ אוֹתָם עָלִים.
לוֹקַח אוֹתָם הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה וּמְרִיחַ בָּהֶם, וְהָיָה
יודֵעַ בָּהֶם סִימָן וְאוֹמֵר: זֶהוּ הַנוֹפֵל, וְזֶהוּ גְלוֹי
הָעֵינַיִם. בַּשָּׁעָה שְׁנֵי עָלִים הָיוּ, הָיָה יודֵעַ שְׁנֵיהֶם
- נוֹפֵל וּגְלוֹי עֵינַיִם - רוֹצִים לְהוֹדִיעוֹ דְּבָרִים.

מָה עָשָׂה? חָתַם אֶת כֶּסֶאוֹ בְּחוֹתָם שֶׁהָיָה חֲקוֹק בּוֹ
הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, וְנוֹטֵל טַבַּעַת שֶׁחֲקוֹק עָלֶיהָ
הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, וְעוֹלָה לַגֵּן וְרוֹכֵב עַל אוֹתוֹ הַנֶּשֶׁר
וְהוֹלֵךְ לוֹ. וְאוֹתוֹ נֶשֶׁר הָיָה מִתְעַלֶּה לְרוֹם הָעָנָנִים,
וּבְכָל מְקוֹם שֶׁהוּא עֹבֵר, הָיָה הָאוֹר נֶחֱשָׁךְ. הַחֲכָמִים
שֶׁהָיוּ בְּאוֹתוֹ הַמְּקוֹם שֶׁחֲשָׁךְ הָאוֹר, הָיוּ יודֵעִים, וְהָיוּ
אוֹמְרִים: שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ הָרִי הוֹלֵךְ וְעוֹבֵר כָּאֵן. וְלֹא
יודֵעִים לְאִיזָה מְקוֹם הָיָה הוֹלֵךְ. הַטַּפְּשִׁים שֶׁהָיוּ שָׁם
הָיוּ אוֹמְרִים, שֶׁהֵם הָיוּ עֲנָנִים שֶׁהוֹלְכִים וּמְחַשִּׁיכִים
אֶת הָעוֹלָם.

הַגְּבִיָּה הַנֶּשֶׁר עֲמוֹ וּפּוֹרַח אַרְבַּע מְאוֹת פְּרָסָאוֹת, עַד
שֶׁמִּגִּיעַ לְהָרִי הַחֹשֶׁךְ. שָׁם הוּא תִרְמוֹד
בְּמִדְבָר בְּהָרִים, וְהוּא יוֹרֵד שָׁם. מְרִים רֵאשׁוֹ וְרוּאָה
הַר חֲשׂוּדָה, וְשָׁם הָיָה יודֵעַ כֹּל מֵה שְׁצָרִיף, וְהָיָה יודֵעַ
שְׁשֵׁם יִכְנָס. הָיָה רוֹכֵב עַל הַנֶּשֶׁר כְּמִקְדָּם, וְטָס וְנִכְנָס
לְתוֹךְ הַהָרִים עַד אוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁשָׁם הִזִּיתָ, קוֹרָא
בְּחֵיל וְאוֹמֵר, ה' רָמָה יָדְךָ בַּל יִחְזִיוֹן וְגוֹ'.

נִכְבָּם לְשָׁם, עַד שֶׁקָּרַב לְאוֹתוֹ מְקוֹם, וְשָׁם טַבַּעַת
לִפְנֵיהֶם וְקָרַב, וְשָׁם הָיָה יודֵעַ כֹּל מֵה
שֶׁרָצָה מֵאוֹתָן חֲכָמוֹת זְרוֹת שֶׁרָצָה לְדַעַת. כִּינּוּן
שֶׁהָיוּ אוֹמְרִים לוֹ כֹּל מֵה שֶׁרָצָה, אִזּוֹ הָיָה רוֹכֵב עַל

יודֵעִים שְׁמוֹשׁ שֶׁל כָּל הַמְּלָאכִים הָעֲלִיוֹנִים
שְׁבַשְׂמִים, וְלֹא נֶעְלַם מֵהֶם אֶפְלוֹ שְׁמוֹ שֶׁל אֶחָד
מֵהֶם, וְכָל הַשְּׁמוֹשׁ שֶׁלָּהֶם.

וּבְשָׁנֵי צְדָדִים הָיוּ טוֹעִים אַחֲרֵיהֶם. אֶחָד - שֶׁהָיוּ
יודֵעִים לְמַשֵּׁךְ אֶת כַּחַם שֶׁל הַפּוֹכְכִים
וְהַמְזֻלּוֹת לְאַרְץ. וְאַחַד - שֶׁהָיוּ יודֵעִים אִיךְ
לְהַשְׁבִּיעַם בְּכָל מֵה שֶׁהִצְטַרְכוּ, וְלִכְן רָצָה הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת בָּהֶם רִיב וְדִין. וְכִינּוּן שֶׁבָּהֶם יִהְיֶה
רִיב וְדִין, כֹּל הַשְּׁלֻשָׁת׳ נּוֹפֶלֶת, שֶׁהָרִי לֹא תִהְיֶה בּוֹ
תּוֹעֲלָת׳, וּמִשׁוֹם כִּף קוֹם רִיב וְגוֹ'. וְתִשְׁמַעְנָה
הַגְּבָעוֹת קוֹלָךְ, מִי הַגְּבָעוֹת? אֵלֶּה הֵן הָאֲמֵהוֹת,
הַדְּרָגוֹת שֶׁנִּקְרְאוֹת בְּתוֹלוֹת אַחֲרֵיהֶם וְגוֹ', וּמִשׁוֹם כִּף
וְתִשְׁמַעְנָה הַגְּבָעוֹת קוֹלָךְ. שֶׁכִּף הָיוּ עוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל
עַד שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בְּדְרָגוֹת תַּחְתּוֹנוֹת.

בָּא וְרָאָה שֶׁיֵּשׁ לַחֲזוֹר, זָקֵן, לְדְבָרִים רֵאשׁוֹנִים, שֶׁכִּף
הָיוּ עוֹשִׂים יִשְׂרָאֵל עַד שֶׁהִשְׁתַּתְּפוּ בְּדְרָגוֹת
הַתַּחְתּוֹנוֹת. הִירָךְ שְׁאֲמַרְנוּ, הִרְבֵּה הִתְקִיפוּ אֶת
יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתָהּ הִירָךְ. מְרַדְכִי הָיָה מְרָאָה לְאוֹתוֹ הַמֶּן
הַרְשָׁע אֶת אוֹתָהּ יָרַךְ שְׁלוֹ, וְלִכְן הָיָה רוֹגֵז, דְּבַר
שֶׁנֶּרְאָה לוֹ, וְהוּא הִרְגִּיז אוֹתוֹ עֲמוֹ. רֵאוּ הַחֲבָרִים מֵה
כְּתוּב - (בְּרֵאשִׁית כ"ז) וַתִּקַּח רַבְּקָה אֶת בְּגָדֵי עֶשָׂו בְּנֵה
הַגְּדָל הַחֲמֹדֶת וְגוֹ'. בְּלָבוֹשׁ הִלְלוּ שְׁלוֹ גִּזַּל אוֹתוֹ
וְהוֹצִיא אוֹתוֹ מִכָּל בְּרֻכּוֹתָיו וּמִהַבְּכוֹרָה.

וּמִשׁוֹם כִּף, הָעֵלָה שֶׁמִּצְאוּ הַמְּרַכְבוֹת שְׁלוֹ לַחֲכָמִים
הוּא הַחֲכוּךְ שֶׁלָּהֶם עִם בְּגָדֵי רְבוּתֵינוּ תְּמִיד
לִירְכִים שֶׁלָּהֶם וְלַבְּגָדִים שֶׁלָּהֶם. וְאֵלּוֹ שְׁנֵי הַדְּבָרִים
הָיוּ שֶׁל הַצַּד הָאֶחָד, וְכָל זֶה מִשׁוֹם שֶׁגִּזְלוּ מִמֶּנּוּ
אוֹתָם, וְאִין לָהֶם עֵלָה אֶלָּא לַחֲכָמִים. וּמִשׁוֹם כִּף
הַבְּגָדִים הִלְלוּ שֶׁל הַחֲכָמִים הֵם מִתְבַּלִּים מִהַחֲכוּךְ
שֶׁלָּהֶם, וְהַבְּרָכִים הַפּוֹשְׁלוֹת הִלְלוּ זֶה מֵהֶם וְדָא,
וּמִשְׁלָּהֶם הָיוּ, וּמֵהֶם נוֹטְלִים תּוֹאֲנָה, וּמִמֵּה שֶׁהָיוּ
מֵהֶם. וְרוֹצִים לַחֲכָמִים, שֶׁהֵם כָּלֵל שֶׁל אוֹתוֹ שִׁיוֹשֵׁב
אֵהֲלִים, וְלִכְן אִין עֵלָה בְּלִי עֵלָה, וְלִכְן אִין דְּבַר בְּלִי
דִין, וְכָל דְּבַר שָׁב לְמִקּוֹמוֹ.

שְׁלֵמָה אָמַר, (קַהֲלַת ד) וְשְׁכַתִּי אֲנִי וְאֶרְאָה אֶת כָּל
הָעֲשׂוּקִים אֲשֶׁר נֶעֱשִׂים תַּחַת הַשָּׁמַשׁ וְהַיָּה
דְּמַעַת הָעֲשׂוּקִים וְאִין לָהֶם מְנַחֵם וּמִיד עֲשִׂיקָהֶם כַּח
וְאִין לָהֶם מְנַחֵם. הַפְּסוּק הַזֶּה רְמַזְנוּ בּוֹ וְנִתְבָּאָר.
אֲבָל שְׁכַתִּי אֲנִי, וְכִי מְאִיזָה מְקוֹם שָׁב שְׁלֵמָה? אִם

כִּיּוֹן שְׁנַתְקַן הַגּוֹף שְׁלֵהֶם וְנַעֲשֶׂתָה אוֹתָהּ רוּחַ בְּגוֹף זָךְ וְנָקִי בְּלִי לְכַלּוֹף שֶׁל חַטָּאִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, אִזּוֹ נַעֲשֶׂק הַגּוֹף כְּמוֹ שְׁנַעֲשֶׂקָה הַרוּחַ. וְזֶהוּ הַגּוֹף שְׁנִהְנָה בּוֹ יוֹתֵר מֵהַכֹּל. וַיֵּשׁ עֲשׂוּקִים אַחֲרַיִם בְּכַמָּה מִיָּנַיִם מְרוּחוֹת שָׁם, וְלֹא נַעֲשׂוּ בְּגוֹפִים. אֲבָל אֵלֶּה הֵם עֲשׂוּקִים אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ.

יֵשׁ אַחֲרַיִם אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ, וְהִטְרִיחוּ בְּנֵי אָדָם אֶת רְבוּנָם. וּמִי הֵם? מִי שֶׁעֲשֶׂק אֶשֶׁת חִבְרוֹ בְּסִתְרוֹ אוֹ בְּגִלּוּי, וְאוֹתוֹ וְלֹד שְׁנוּלָד מֵהֶם הוּא עֲשׂוּק, בְּלִי רְצוֹן רְבוּנָם, וְלֹא יוֹדֵעַ בְּעַל הָאִשָּׁה שְׂאוֹתָם הַמַּעֲשִׂים הֵם עֲשׂוּקִים, וְהִטְרִיחוּ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לַעֲשׂוֹת לָהֶם גּוֹף וּלְצִיר לָהֶם צוּרָה. אֵלֹה עֲשׂוּקִים אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ. אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ וְדַאי הַגּוֹפִים שְׁלֵהֶם עַל כִּרְח. מִשׁוּם כֶּךָ שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ אוֹמֵר, (קֹהֶלֶת ד) וְאַרְאֶה אֶת כָּל הָעֲשׂוּקִים, בְּכֹל מִיָּנַי עֲשׂוּקִים עֲמֻדָתִי, אוֹתָם אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ וְנַעֲשׂוּ בַעֲשִׂיָּהּ.

כְּמוֹ שְׂאֵלָה (הוּא בְּעֵרְלָה, אֵינּוּ גְדֹל וְעוֹשֶׂה, וְאַחַר כֶּךָ עוֹשְׂקִים אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ, כֶּךָ) אוֹתָם עֲשׂוּקִים, שְׂכָבָר נַעֲשׂוּ בְּעֵרְלָה, וְהִתְרַבָּה וְנִטְלָה וְגִדְלָה הַגּוֹף, וְעֲשָׂה אוֹתוֹ, וְאַחַר כֶּךָ עוֹשְׂקִים אוֹתָם מִמֶּנּוּ וְלוֹקְחִים אוֹתָם, הָרִי עֲשׂוּקִים אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ, וְעַל הַכֹּל עֲמַד הַמֶּלֶךְ שְׁלֵמָה וְאָמַר, עֲמֻדָתִי עַל כָּל הָעֲשׂוּקִים אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ.

וְהִנֵּה דְּמַעַת הָעֲשׂוּקִים, כָּלֶם שׁוֹפְכִים דְּמַעוֹת עִם טַעֲנָה לְפָנַי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֵלֹה שׁוֹפְכִים דְּמַעוֹת, שְׁהָרִי הָעֵרְלָה מְרַבָּה וּמְגִדְלָת אוֹתָם עַד שְׁלֵשׁ עֶשְׂרֵה שָׁנִים, וְאַחַר כֶּךָ עוֹשְׂקִים אוֹתָם מִהָעֵרְלָה וְהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לוֹקֵחַ אוֹתָם. הָרִי לָךְ עֲשׂוּקִים אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ כְּבָר.

עָבַר עָבְרָה - הוֹרְגִים אוֹתוֹ. לָהֶם יֵשׁ טַעֲנָה, וְעֵתִידִים לוֹמֵר: רְבוּן הָעוֹלָם, תִּינּוֹק בֶּן יוֹמוֹ שְׁחָטָא, דְּנָיִם אוֹתוֹ דִּין? אֲנִי בֶן יוֹמֵי הַיִּיטִי, שְׁהָרִי מֵאוֹתוֹ יוֹ קוֹרָא לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בֶּן, שְׂכָתוֹב (תְּהִלִּים ב) ה' אָמַר אֵלַי בְּנֵי אֶתָּה אֲנִי הַיּוֹם יְלִדְתִּיךָ. רְבוּן הָעוֹלָם, יְלִיד בֶּן יוֹם, דִּין עוֹשִׂים לוֹ? הָרִי דְּמַעַת אוֹתָם הָעֲשׂוּקִים וְאֵין לָהֶם מְנַחֵם.

וַיֵּשׁ עֲשׂוּק אַחַר, אוֹתוֹ עֲשׂוּק שְׂנַקְרָא מִמְזֵר, כְּשִׂיּוּצָא מִן הָעוֹלָם, מִיַּד מְפָרִידִים אוֹתוֹ מִקְהֵלַת הָעָם הַקְּדוֹשׁ. אוֹתוֹ מִמְזֵר, עֲנִי מִסְכֵּן, שׁוֹפֵף דְּמַעוֹת לְפִי הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְטוֹעֵן לְפָנָיו: רְבוּן

אוֹתוֹ נֶשֶׁר, וְשָׁב לְמִקְוֵמוֹ. כִּיּוֹן שְׁהָיָה יוֹשֵׁב עַל כְּסָאוֹ, הִתְיָשַׁב בְּדַעְתּוֹ וְהָיָה מְדַבֵּר בְּדַעְתּוֹ דְּכַרִּי חֲכָמָה נְכַבְּדָה. בְּאוֹתָהּ שְׁעָה הָיָה אוֹמֵר, וְשִׁבְתִּי אֲנִי וְאַרְאֶה. שִׁבְתִּי וְדַאי מֵאוֹתָהּ דְּרָךְ, שִׁבְתִּי מֵאוֹתָהּ חֲכָמָה וְהִתְיָשַׁבָה בְּלִבִּי וּבְדַעְתִּי. וְאִזּוֹ, וְאַרְאֶה אֶת כָּל הָעֲשׂוּקִים. (וְכִי מַעֲטִים הֵם בְּעוֹלָם שֶׁהוּא אָמַר אֶת כָּל הָעֲשׂוּקִים?).

(הָעֵלָה עַל דַּעְתָּךְ שְׁכָל הָעֲשׂוּקִים שְׁהָיוּ בְּעוֹלָם הָיָה רוֹאֶה שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ?) אֵלֹא מִי הָעֲשׂוּקִים הִלְלוּ שֶׁהוּא אָמַר? אוֹתָם הִתְיָנוּקוֹת שְׂמֵתִים בְּחִיק אִמּוֹתֵיהֶם, שְׁהָרִי הֵם עֲשׂוּקִים מְכַמָּה צְדָדִים - עֲשׂוּקִים בְּמִקְוֵם עֲלִיוֹן שְׁלֵמָעֵלָה, וְעֲשׂוּקִים לְמַטָּה. וְהָרִי הִתְעוֹרְרוּ הַחֲבָרִים, וְכָךְ הוּא, אֲבָל רַבִּים הֵם. קוּם זְקֵן, הִתְעוֹרֵר בְּכַחַךְ. זְקֵן, אָמַר דְּבָרְךָ, שְׁוֹדַאי תֵּאמַר בְּלִי פַחַד.

אֵין עֲשׂוּק כְּאוֹתָם עֲשׂוּקִים, שְׁהָיָה הוּא עֲשׂוּק בְּהִתְחַלָּה, אוֹ מְשִׁלִּישֵׁי לְאַחַר, כְּפִתּוֹב (שְׁמוֹת לד) פִּקְדָה עוֹן אֲבוֹת עַל בְּנֵים וְעַל בְּנֵי בְנֵים עַל שְׁלֵשִׁים וְעַל רַבְעִים.

אֵיךְ הָיָה עוֹשֶׂק? שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ צוֹנֵחַ וְאוֹמֵר, (מְשִׁלִּי כח) אָדָם עֲשֶׂק בְּדָם נֶפֶשׁ עַד בּוֹר יְנוּס אֵל יִתְמָכוּ בּוֹ. כִּיּוֹן שֶׁהוּא עֲשׂוּק בְּדָם נֶפֶשׁ, הוּא אוֹ בְּנוֹ אוֹ בֶּן בְּנוֹ יִהְיוּ עֲשׂוּקִים בְּמֵאזְנֵים, שְׂכָתוֹב עַד בּוֹר יְנוּס אֵל יִתְמָכוּ בּוֹ. עַד אוֹתוֹ הַבּוֹר רַק יְנוּס מִמִּקְוֵם קְדוֹשׁ, וְאֵל יִתְמָכוּ בּוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה. כִּיּוֹן שֶׁהוּא עֲשׂוּק בְּדָם נֶפֶשׁ, הוּא אוֹ זִרְעוֹ יִהְיוּ עֲשׂוּקִים מֵאוֹתוֹ הַצַּד הָאַחַר.

יֵשׁ עֲשׂוּק מְשָׂאָר עֲשׂוּקִים, כְּמוֹ שְׂנַאֲמַר לֹא תַעֲשֶׂק אֶת רַעְף. הוּא עָבַר וְעֲשֶׂק, הוּא עֲשׂוּק כְּבָנָיו, מֵאוֹתוֹ הַצַּד הָאַחַר, וּמִשׁוּם כֶּךָ אָמַר אֶת כָּל הָעֲשׂוּקִים. אָמַר שְׁלֵמָה, עֲמֻדָתִי בְּכֹל אוֹתָם עֲשׂוּקִים בְּכֹל הַצְּדָדִים שֶׁעֲשֶׂק.

וְלָמָּה הֵם עֲשׂוּקִים? אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ תַחַת הַשָּׁמַשׁ. אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ? אֲשֶׁר גָּרוּ הָיָה צְרִיף לְהִיּוֹת! מַה זֶה אֲשֶׁר נַעֲשׂוּ? אִם הָעֲשִׂיָּה הִיא לְשִׁבְחָה, אֵין עֲשִׂיָּה שְׁלֵהֶם אֵלֹא לְמַעֲלָה מִן הַשָּׁמַשׁ.

אֲבָל וְדַאי נַעֲשׂוּ. אֵיךְ נַעֲשׂוּ? אֵלֹא כִּיּוֹן שֶׁעֲשׂוּקִים מְרוּחָם שָׁם, לָמָּה בָּאִים לְעוֹלָם הַזֶּה? אֵלֹא וְדַאי רוּחוֹת נַעֲשׂוּ, נַעֲשׂוּ בְּרוּחוֹת וְגוֹף בְּעוֹלָם הַזֶּה.

כך, שכתוב ה' אלהים. ובזה נתקן העולם ועמד על קיומו.

בא וראה, באותה שעה ששבר משה את הלוחות, שכתוב (שמות לב) וישבר אתם תחת ההר, צף האוקינוס ממקומו ועלה לשטף את העולם. ראה משה שאוקינוס עולה אליהם והיה רוצה לשטף את העולם, מיד - ויקח את העגל אשר עשו וישרף באש וגו', ויזר על פני המים. עמד משה על מי האוקינוס ואמר: מים מים, מה אתם רוצים? אמרו: וכי מתקים העולם אלא בתורת הלוחות?! ועל התורה ששקרו בה בני ישראל (ועשו את עגל הזהב אנו רוצים לשטף את העולם).

מיד אמר להם: הרי כל מה שעשו בחטא העגל, הרי מסור לכם, ולא די כל אותם האלפים שנפלו מהם?! מיד - ויזר על פני המים. ולא היו המים שוככים עד שנטל מהם והשקה אותם. מיד נשקע האוקינוס במקומו.

שהרי באותו המדבר לא היו מים, שכתוב (במדבר ט) לא מקום זרע וגו'. ומים אין לשתות. ואם תאמר, לבאר מרים זרק - חס ושלום ששם יזרק משה את הזכרון הרע הזה לשתות ממנו אחר כך. ועוד, שעד עכשו לא הייתה להם באר, עד שבאו למדבר מתנה, שכתוב באר חפרוה שרים וגו'. וממדבר מתנה. משם ירשו באר. כתוב על פני המים, וכתוב שם על פני תהום.

חרות על הלחת. מה זה חרות על הלחת? כך פרשוה, חרות ממלאך המות, חרות משעבוד מלכיות, חרות מהכל. כך הוא. ומה זה חרות? חותם של העולם הבא, שבו יש חרות בכל מיני חרות. ואלמלא לא נשברו, כל מה שבא לעולם אחר כך - לא בא, והיו ישראל בדיוקנאות של מלאכים עליונים שלמעלה. ועל כך מכריז הכתוב ואומר והלחת מעשה אלהים וגו'. אל תאמר שלאחר שהעולם נתקן ונזכר שם מלא היו, אלא בשעה שנתקן בשם אלהים, טרם שנכנסה שבת.

המה, מה זה המה? הפוך מה"ה היו, משני צדדים היו - אחד במעשה, ואחד מחרות של מעלה. רשום למעלה לשמר את הכל. ועל זה המ"ה. והמכתב מכתב אלהים הוא - אש שחרה על

העולם, אם אבותי חטאו, איזה חטא אני עשיתי? הרי מעשי תקינים היו לפניך, והנה דמעת העשוקים ואין להם מנחם. וכן לכל אותם עשוקים יש להם טענה לפני הקדוש ברוך הוא, ומאותה טענה אין להם מנחם, ואין שישב דבר על לבם.

ומה שאמר והנה דמעת העשוקים - אלו אותם שמתים בחיק אמותיהם, אלה עושים לשפך דמעות לכל בני העולם, משום שאין דמעות שיוצאות מן הלב כדמעות הללו, שכל בני העולם תוהים ואומרים: דיני הקדוש ברוך הוא הם אמת, והולכים על דרך אמת. התינוקות המסכנים הללו שלא חטאו, למה מתו? איפה דין האמת שעושה רבון העולם? אם בחטאי אבותם מסתלקים מן העולם - למה? ודאי אין להם מנחם.

עוד, והנה דמעת העשוקים - אותה דמעה שלהם באותו העולם, שמגנים על החיים. ששנינו, יש מקום מתקן להם באותו עולם שאפלו צדיקים גמורים לא יכולים לעמד שם. והקדוש ברוך הוא אוהב אותם ונדבק בהם, ומתקן בהם את הישיבה העליונה שלו, ועליהם כתוב (תהלים ח) מפי עוללים ויניקים יסדת עז. ומה התועלת שעושים שם, ולמה עולים לשם? שכתוב למען צורריך להשבית אויב ומתנגם. וכן יש מקום אחר לבעלי תשובה.

שנינו, עשרה דברים נבראו בערב שבת וכו'. הכתב והמכתב והלוחות, שכתוב (שמות לב) והלחת מעשה אלהים המה והמכתב מכתב אלהים הוא. מה המדבר מכך שהיה ערב שבת, ואולי זה היה אלף שנה אחר כך, או בשעה שעמדו ישראל על הר סיני? אלא ודאי שזה היה בערב שבת. בא וראה, בכל מעשה בראשית לא נאמר שם מלא, אלא אלהים אלהים בכל מה שנברא, וכלם שם אלהים, עד שכל המעשה נתקן בערב שבת. משנתקנו כל המעשים, נקרא ה' אלהים, שם מלא.

ואת על גב שהכל נברא בשם אלהים, לא נתקן בעשייה כל מה שנברא עד ערב שבת. באותה שעה הכל נתקן בעשייה, שכתוב (בראשית ב) מלאכתו אשר עשה. מכל מלאכתו אשר עשה. ועומד במעשה. ולכן כתוב והלחת מעשה אלהים, כשנתקן העולם בשם אלהים במעשה, ולא אחר

אֵלָא שְׁהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רְצָה לְהַצִּילְכֶם. קָרָא עֲלֵיהֶם, וְאַרְחַ צְדִיקִים כְּאוֹר נֶגַה הוֹלֵךְ וְאוֹר עַד נִכּוֹן הַיּוֹם. בְּלִכְתָּךְ לֹא יֵצֵר צַעֲדֶךָ וְאִם תִּרוּץ לֹא תִכְשַׁל. (ישעיה ס) וְעַמְךָ כָּלֵם צְדִיקִים לְעוֹלָם יִירָשׁוּ אֶרֶץ גְּצָר מִטְעֵי מַעֲשֵׂה יָדֶיךָ לְהַתְּפָאֵר. (עד פֶּאן מִן רַב יִיבָא סְבָא).

רְעִיָא מְהִימְנָא

בִּי יִנְצוּ אַנְשִׁים - אֵלּוּ מִיכָאֵל וְס"מ. וְנִגְפּוּ אִשָּׁה הִרְה - זו כְּנִסְת יִשְׂרָאֵל. וְיִצְאוּ יִלְדֵיהָ - בְּגָלוֹת. עֲנוּשׁ יַעֲנֵשׁ - זֶה ס"מ. כְּאֲשֶׁר יִשִּׁית עָלָיו בְּעַל הָאִשָּׁה - זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא.

מִצְוָה (מא) אַחַר זֶה - לְהִשָּׁב אֲבֹדָה, וְאַחֲרָיו - לְהִשָּׁב הַגָּזֵל. אָמַר מְנוּרָה הַקְּדוּשָׁה, הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עֲתִיד לְהַחְזִיר לָךְ אֶת הָאֲבֹדוֹת שְׂאֵבֶדְתָּ מִשׁוּם הָעֵרֶב רַב, וְזוּ הַכֹּלָה שְׁלֶךְ, שְׂבֻזְמָן שְׁעֵשׂוּ הָעֵרֶב רַב אֶת הָעֵגֶל, יִצְאָה הַכֹּלָה שְׁלֶךְ. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (שְׁמוֹת לֵב) וַיִּשְׁלַךְ מִיָּדוֹ אֶת הַלַּחַת.

וְנִאֲמַר בְּךָ לָךְ רַד. שֶׁם נִרְמְזָה יְרִידָה שְׁלֶךְ לַגְּלוֹת הָרְבִיעִית. לָךְ - כְּמוֹ (בְּרֵאשִׁית יב) לָךְ לָךְ מֵאַרְצֶךָ וְגו'. כָּאֵן שׁ, (אִיוֹב לב) הֵן כָּל אֱלֹהִים יִפְעַל אֵל פְּעֻמִּים שְׁלוֹשׁ עִם גָּבֵר. כָּאֵן רֹמֵז לָךְ לָךְ שְׁלֵשׁ פְּעֻמִּים (בְּגִלְגוּל) בְּגָלוֹת. בְּרַב־עִית רַד, בְּשָׁבִיל בַּת יַחֲדָה, הַכֹּלָה שְׁלֶךְ שְׁנִפְלָה. זֶהוּ שְׂכָתוֹב (עֲמוֹס ה) נִפְלָה לֹא תוֹסִיף קוּם. וּמִיָּד שְׂאֵתָה יוֹרֵד בְּשָׁבִילָה, תִּקְוִים עֲלֶיךָ, וְזוּ (זו הַשְּׂכֵת אֲבֹדָה, וְזוּ הַתּוֹרָה שֶׁהַתְּגַלְתָּה עַל יָדֶךָ, זו) הִיא הַשְּׂכֵת הָאֲבֹדָה שְׁלֶךְ. שְׁלֵא לַחֲנֹם נִגְלָתָה לָךְ תּוֹרָה יוֹתֵר מִכָּל יִשְׂרָאֵל וְעֲלָתָה אֵלַיךְ כְּמוֹ מִי הַבָּאָר שְׁעֵלוּ אֵלַיךְ, וְלֹא לְאֹבוֹת וְלֹא לְאִישׁ, שְׁהִירִי הַבָּאָר מִכִּירָה אֶת אֲדוֹנֶיהָ. וְעַל הַתּוֹרָה הַזֹּאת נִאֲמַר (בַּמִּדְבָּר כא) וּמִשָּׁם בָּאָרָה הִיא הַבָּאָר וְגו'. הַבָּאָר הִיא מְלָאָה, וְלֹא יוֹצֵאִים מִמֶּיָּה הַחוּצָה, וְהִיא בָּאָר מִי הַתּוֹרָה שְׂמוֹצִיאָה כָּל הַמַּיִם, וְכָל הַמַּיִם שֶׁל הָעוֹלָם נִכְנָסִים בָּהּ, וְלֹא יוֹצֵאִים מִמֶּיָּה הַחוּצָה.

וְהִיא הַבָּאָר שְׂאֵפְלוּ כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם שׂוֹאֲבִים מִמֶּנָּה מַיִם וְאֵפְלוּ כָּל עֲנַנֵי הָעוֹלָם, לֹא חִסְרִים מִמֶּנָּה אֵפְלוּ כַחוֹט הַשְּׁעָרָה. מִשׁוּם שְׂבָאָר זֶה אֵינן לָהּ סוּף. יוֹתֵר עֲמָקָה הִיא מִן הַתּוֹרָה שְׂנִאֲמַר בָּהּ (אִיוֹב יא) וּרְחֹבָה מִנֵּי יָם. וּבִכְפֹד שֶׁל מִי שְׂשׂוֹאֵב מִמֶּנָּה מַיִם, הוּא בּוֹלֵעַ (כָּל מִימּוֹת וְכָל חֲכָמוֹת) אֶת כָּל חֲכָמוֹת הָעוֹלָם. כָּל שְׂכָן הַבָּאָר עֲצָמָה.

גְּבִי אֵשׁ לְבִנָּה. מִכְּתַב אֱלֹהִים הוּא, הִינּוּ שְׂכָתוֹב וְעֵבֶד הַלּוֹי הוּא. חֲרוֹת, כְּמוֹ שְׂנִאֲמַר, שְׁהִירִי יוֹבֵל נִקְרָא חֲרוֹת, וְעוֹשֶׂה חֲרוֹת לְכָל הָעוֹלָמוֹת.

לְבָנִי, חֲבָרִים, מִכָּאֵן וְהִלָּאָה תִּדְעוּ שְׁהִירִי הִצַּד הָרַע לֹא שׂוֹלֵט עֲלֵיכֶם, וְאֵנִי יִיבָא סְבָא עוֹמֵד לְפָנֶיכֶם לְעוֹרֵר דְּבָרִים אֵלָיו. קָמוּ הֵם, כְּמִי שֶׁהִתְעוֹרֵר מִשְׁנָתוֹ, וְהִשְׁתַּחֲוּוּ לְפָנָיו, וְלֹא הָיוּ יְכוּלִים לְדַבֵּר. אַחַר כְּשֶׁעָה הֵם בְּכוּ.

פָּתַח רַבִּי חֲיִיא וְאָמַר, שִׁימְנֵי כַחוֹתֶם עַל לְבָבְךָ כַחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ וְגו'. שִׁימְנֵי כַחוֹתֶם, בְּשֶׁעָה שְׂנִדְבָקָה כְּנִסְת יִשְׂרָאֵל בְּבַעֲלָהּ, הִיא אֲמָרָה שִׁימְנֵי כַחוֹתֶם עַל לְבָבְךָ. דֶּרֶךְ הַחוֹתֶם, כִּיּוֹן שְׂנִדְבָק בְּאוֹתוֹ מְקוֹם שְׂנִדְבָק, מִשְׂאִיר בּוֹ אֶת כָּל דְּיוֹקְנֵוֹ. אִף עַל גַּב שְׂאוֹתוֹ חוֹתֶם הוֹלֵךְ כָּאֵן וְכָאֵן וְלֹא עוֹמֵד שֶׁם וְנִעְבֵּר מִמֶּנּוּ, כָּל דְּיוֹקְנֵוֹ מִשְׂאִיר שֶׁם, וְשֶׁם עוֹמֵד. אִף כֶּךָ אֲמָרָה כְּנִסְת יִשְׂרָאֵל, כִּיּוֹן שְׂנִדְבָקְתִי בְךָ, כָּל דְּיוֹקְנֵי יְהִיָּה חֲקוּק בְךָ, שְׂאִף עַל גַּב שְׂאֵלְךָ לְכָאֵן וְלְכָאֵן, תִּמְצָא אֶת דְּיוֹקְנֵי חֲקוּק בְךָ וְתִזְכֹּר אוֹתִי.

וּכַחוֹתֶם עַל זְרוּעֶךָ, כְּמוֹ שְׂכָתוֹב (שִׁיר ב) שְׂמֵאלוֹ תַחַת לְרֵאשִׁי וַיִּמְיֵנוּ תַחֲבַקְנִי, אִף כֶּךָ יְהִיָּה דְיוֹקְנֵי חֲקוּק שֶׁם, וּבְכֵן אֶהְיֶה דְבוּקָה בְךָ לְעוֹלָמִים וְאֵל אֲשַׁתְּפַח מִמֶּךָ. כִּי עֲזָה כְמוֹת אֶהְבֶּה, חֲזָקָה כְמוֹת אֶהְבֶּה, בְּחֲזֵק חֲזָק, כְּמוֹ אוֹתוֹ מְקוֹם שְׂשׂוּרָה בּוֹ הַמּוֹת. אֶהְבֶּה - אוֹתוֹ מְקוֹם שְׂנִקְרָא אֶהְבַּת עוֹלָם.

קָשָׁה כְּשֵׂאוֹל קְנָאָה - אִף כֶּךָ, שְׁהִירִי אֵלּוּ הַשְּׂמוֹת הֵם מֵאוֹתוֹ צַד. רְשָׁפִיָּה רְשָׁפִי אֵשׁ, מֵהֵם רְשָׁפִי אֵשׁ הַלְלוּ? אוֹתֶם אֲבָנִים וּמְרַגְלִיּוֹת טוֹבוֹת שְׂנוֹלְדוּ מֵאוֹתָהּ אֵשׁ. שְׁלֵהְבַת יְהִי, מֵאוֹתָהּ שְׁלֵהְבַת שְׂיוֹצֵאת מִן הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן וְנִאֲחֲזָה בְּכְנִסְת יִשְׂרָאֵל, לְהִיּוֹת הַכֹּל יַחֲוּד אֶחָד. וְאֵנִי, הִרִי אֶהְבֶּה וְרְשָׁפִי שְׁלֵהְבַת שֶׁל הַלֵּב אַחֲרֶיךָ, יְהִי רְצוֹן שֶׁהִדְיוֹקְנֵן שְׁלָנוּ יְהִיָּה חֲקוּק בְּלָבָבְךָ כְּמוֹ שֶׁהִדְיוֹקְנֵן שְׁלֶךְ חֲקוּק בְּלָבְנוֹ. נִשְׁק אוֹתֶם וּבְרַךְ אוֹתֶם וְהִלְכוּ.

בְּשֶׁהִנִּיעוּ אֵל רַבִּי שְׂמַעוֹן וְסִפְרוּ לוֹ כָּל מַה שְׂקָרָה לָהֶם, שְׂמַח וְתִמְהָה וְאָמַר, אֲשַׁרְיִכֶם שְׂזַכִּיתֶם לְכָל זֶה. וּמַה הֵייתֶם עִם הָאֲרִיָּה הָעֲלִיּוֹן גְּבוּר חֲזָק, שְׂכַמָּה גְבוּרִים לֹא הָיוּ אֵלָיו כְּלוּם, וְלֹא יִדְעֶתֶם לְהִנְדַּע לוֹ מִיָּד, תְּמַהְתִּי אֵיךְ נִצַּלְתֶּם מִעַנְשׂוֹ,

ומשום שבמחשבה טובה עשית את הכל, כף ירד שם המפרש (של רבונך) עליך, ומשם (הרשם שירד) ירד עליך.

ומשום שאתה תשתדל בכל יום בשתי השפתיים שלך בתפלה, לשבח את רבונך באדני שפתי תפתח בשתי השפתיים שלך, בנביאים ובכתובים, ובכל מיני זמר ונגון בתפלה - הקדוש ברוך הוא הוריד אותם בשפתיים שלך. כל שפן הדרגה שלך, עמוד האמצעי, ובו השתדלת בכל ימך באמת - הקדוש ברוך הוא נתן אותו לך להעלות אותך בו, בתורת אמת, כלולה מכל המדות והאותיות, בשם המפרש בארבע האותיות.

שקדם שחזרת בתשובה לא היית אלא בעץ של טוב ורע. עבד ונער היה שמך בתחלה, והנה נער בכה, עבד נאמן. זהו שכתוב (במדבר יב) לא כן עבדי משה בכל ביתי נאמן הוא. ואותו הרע, השתף של העבד, גרם לך לחטא בסלע, משום שהמטה שנמסר לך (בידך) היה של העץ טוב ורע. מטטרו"ן טוב, סמא"ל רע.

וכשם שחזרת בתשובה ונדבקת בעץ החיים, הרי יצאת מעבד, והפכת להיות בן לקדוש ברוך הוא. והמטה שנמסר בידך יהיה עץ החיים, ו' שהוא בן י"ה, ותכנס בארבעים ותשע הפנים שלך בתורה, ויעשה מוט, ויתקים בך (תהלים נה) לא יתן לעולם מוט לצדיק. ארבעים ותשע פנים, ארבעים ותשע אותיות של שמע ישראל וברוך שם, שש תבות התבות של היחוד העליון, ו' עליונה תפארת. שש תבות שניות של ברוך שם, ו' שני צדיק. מ"ט. באמצע ו. וישאוהו כמוט בשנים.

בלא וא"ו באמצע, הוא מ"ט. (בלא א' האמצעית של ו"ו) וצדיק מ"ט לפני רשע, ומי גרע את זה? א'. אחד מחמשים, שחמשים שערים נתנו לך חסר אחד, כמו שבארו בעלי המשנה, חמשים שערי בינה נמסרו למשה חוץ מאחד. וזהו א' שחסר מחמשים, ונשארו מ"ט, וזה גרם לך צדיק מ"ט לפני רשע. מי הרשע? זה סמא"ל.

וזהו מ"ט, מהמטה שלך, שנאמר בו (שמות יז) ומטה האלהים בידי. המטה שלך הוא המטה של משה, ומשום זה א, שהיא בינה, חוזרת

ובן עתיד הקדוש ברוך הוא להחזיר לך את הגול שלך, שהוא המטה, שנאמר בו (שמואל ב כג) ויגזל את החנית מיד המצרי, שעליך נאמר איש מצרי. ובגלות שלך ובגלגול שלך יפריש לך ערי מקלט להנצל מכמה שרודפים אחריו שאין להם סוף.

וזהו מצוה (מב) (אחת) להפריש ערי מקלט למי שהרג, משום אותו המצרי שהרגת במצרים, ששם היה נחש הקדמוני וכל מחנות שהיו מקיפים אותו, והרגת אותו בלי זמנו, ולא פחדת מהרודפים שלו, שבכמה מקומות רדפו אחריו כמה נשים בנערותך, שהן נעמ"ה אגרת לילי"ת שחרה. והקדוש ברוך הוא נתן לך ערי מקלט להנצל מהן, והם שערי תשובה.

משום שאתה בן יה, בן של אבא ואמא. אחר שחזרת בה"א בתשובה, עליה לבינה, יה"ו, עץ החיים, ובגללה זכית לאות ה', משום שהכנסת את עצמך אחריה בתשובה להחזירה לרבונך ולהעלותה מהגלות, ולא שתקבל אתה שכר.

והקדוש ברוך הוא שם שמו בך, ומשום שפחשבתך היתה לעלת העלות, שם בך מחשבתו, שהיא יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ועלת העלות הוא מיחד את האותיות הללו בך כדי להפיר אותו באותיות הללו.

ומשום שאתה היית גומל חסד עם השכינה, שכל המצוות שלך לקיים, איזהו חסיד? המתחסד עם קונו - נתן לך מדת חסד. ומשום ששמרת מצוות לא תעשה, והיה לך להתגבר על יצרך, לקשר אותו תחת ידך, ולא השתדלת במצוה הזו, אלא לקשר את סמא"ל תחת ידו של הקדוש ברוך הוא, ובת זוגו, שהיא שפחה רעה, תחת יד גברתה, אותם ואת כל הממנים והמחנות שלהם - הקדוש ברוך הוא נתן לך את מדת גבורתו להיות בעזרך שיתחלחלו ויפחדו ממך סמא"ל ובת זוגו, וכל הממנים והמחנות שלהם, ויהיו קשורים בשלשלאות תחת ידך.

ומשום שחזרת בתשובה באות הברית, ירדה בינה יה"ו להתחבר בצדיק. בשבילך הקדוש ברוך הוא נותן לך אות ברית צדיק שלו.

(בראשית יד) אל עליון קנה שמים וארץ. קנה חכמה קנה בינה. קנה לו דברי תורה. רבו אחר שקנה לו, גאלה תהיה לו. יש שהוא קנוי (לו) לעולם, ויש שהוא קנוי לו שש שנים. מי שהוא קנוי לו לעולם, כתוב בו ורצע אדניו את אָזְנוֹ בַּמְרָצֵעַ וְעַבְדוֹ לְעֹלָם. אין עולם אלא עולמו של יובל, שהם חמשים. וזו קריאת שמע ששם כ"ה כ"ה אותיות, ערבית ושחרית. חמשים שערי בינה.

אחר שמיחד בהם האדם את הקדוש ברוך הוא, שהוא עבד שלו, בעל תפלין על ראשו, ואָזְנוֹ נִרְצָעָה וּפְתוּחָה לְשִׁמְעַת קְרִיאַת שְׁמַע, הרי שמע – בכל לשון שאתה שומע, שהינו משמעות.

שמי שפדיונו תלוי בקריאת שמע, שהוא סוד של חמשים, אין לו פדיון על ידי אחר בגלגול, שרצוע הוא לרבנו. פאן לא נאמר או דודו או בן דודו יגאלנו. שבתפלת האדם הוא כמו עבד שנאמר בו שש שנים יעבד, ואין עבודה אלא תפלה. שש שנים יעבד – ג' ראשונות וג' אחרונות של שליח צבור מוציא את האדם ידי חובתו למי שלא יודע להתפלל בהם, שצדיק חי העולם נקרא בהם על שמו. בעז, צדיק, גואל, קרוב ונאמן. (ושם)

קרוב ה' לכל קראיו. וטוב לו לאדם שכן קרוב מאח רחוק, שהינו עמוד האמצעי, שהוא בן יח, שהתעלה למעלה שהוא לבינה, שעולם זה הוא עולמו של יובל, שהוא חמשים אותיות היחוד. שבעולם הזה יכול אדם להיות לו פדיון בצדיק ו' שנים שכולל שלש ראשונות, ושלש אחרונות של התפלה. ו' קטנה הוא שש שנים יעבד.

אבל בעולם הבא, שהוא עולמו של יובל, ששם חמשים אותיות של קריאת שמע, אין שליח צבור מוציא אותו ידי חובתו, משום שאין לו פדיון על ידי אחרים, ומשום כך שמע, בכל לשון שאתה שומע. ומשום כך רומז, אם אין אני לי מי לי. מ"י – ודאי עולמו של יובל.

מיד ששמעו דברים הללו ראשי הישיבות שהיו יורדים עם המנוחה הקדושה, פתחו ואמרו, רועה הנאמן, פי השכינה העליונה והתחתונה, שבשתייהן הקדוש ברוך הוא דבר עמך פה אל פה בקריאת שמע, שנאמר בו (תהלים קמט) רוממות אל

לך, כמו שבארוה במשנה, אלה בינה. שהיא חוזרת לך בתשובה ותכנס בין ו'ו, ותעשה וא"ו, לקים בך לישראל, (ישעיה נד) וברחמים גדלים אקבצך (ירמיה לא) ובתחנונים אובילים). משם ואילך יתקיים בך, לא יתן לעולם מוט לצדיק.

באותו זמן יתקיימו בך שתי מצוות: אחת – (דברים כב) הקם תקים עמו. שניה – עזב תעזב עמו. הקם עם ו' עליונה, משיח ראשון. תקים עם ו' שניה. עמו – זה בן עמרם, שעלית לבינה שהיא א'.

ואת מי הקם תקים? את אות ה', שנפלה באלה החמישי אחר ע"ב, כמנין עזוב תעזוב עמו. עזוב – ע"ב ז"ו. וזה שבאים ושנים שמות, ויסע ויבא ויט. זה וא"ו מן וה"ו, שם עזר, ולא קימה, וזהו עזב תעזב, שם (יא) בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנך ותירשך ויצהרך, שהם ישראל. לקט שכחה ופאה, (ויקרא יט) לעני ולגר תעזב אתם.

פאן למדנו מצוה שלישית. וצריך לחזור עליהם, שהרי מצד הצדיק, עני – עזב תעזב, צדיק. עמו – זה בן עמרם. וזהו לעני ולגר תעזב אתם. גר אתה כמו שנאמר בך בתחלה עם עני, (שמות יח) גר הייתי בארץ נכריה.

אבל הקמה בדרגה שלך, הקם – ו' תחתונה. תקים עמו – עם בן עמרם, בדרגה עליונה שלך, תפארת. במ"ה שלך השם המפרש בשלמות. אחר ק' ק' של הקם תקים (ומשום כך הקם תקים) נשאר תים. מה זה מראה? (בראשית כה) יעקב איש תם. עמו – עם בן עמרם יקים. הקם – צדיק. תקים – תם.

מצוה אחר זו לפדות עבד עברי ואמה העבריה, ליעד אמה העבריה לדון בקנין עבד עברי, העניק תעניק לו. זהו שכתוב כי תקנה עבד עברי שש שנים יעבד. מהן שש שנים יעבד, ומהו קנינו? אלא בסתרי תורה, מטטרו"ן עבד ה' כולל ששה צדדים כחשבון שש אותיותיו, ששה סדרי משנה. ובהן יש לאדם לעבד לרבנו להיות לו עבד (ממפר), לעשות קנין כספו של כסף ימין, שאברהם חסד הוא הדרגה שלו, התורה נתנה משם.

ומי שמשתדל בה כדי לזכות לעולם הבא, נקרא קנין. כספו – עולם הכסוף. קנין – על שם

עולים נדרים על גבי שבועה וחלים על דבר שאין בו ממש, משום שהשבועה הוא העולם הזה, שאין לו קיום אלא על יסוד. זהו שכתוב (משלי י) וצדיק יסוד עולם.

ובו שבועה, שכתוב חי ה' שכבי עד הבקר. ששכינה תחתונה, כתל מערבי הוא הדיור שלה, על שם שהוא תל שהכל פונים בו. כ"ו ת"ל, ידן"ד כ"ו, ודאי שכינה היא תל שלו, על שם (שיר ה) קוצותיו תלתלים שחרות כעורב. ופרשוה על כל קוץ וקוץ תלי תלים של הלכות. (קוץ ד' מן אחד, תל שהכל פונים בו. והקוץ הזה אחוז בין א"ח ובין ד'. זהו שכתוב כי כל בשמים ובארץ, ותרגם ד'. יהונתן, שאחוז בשמים ובארץ.

ועליו בארו בעלי המשנה בחגיגה, על מה העולם עומד? על עמוד אחד ששמו צדיק, שנאמר וצדיק יסוד עולם. ובדאי הוא ברית של שבועה שעליו עומדים א"ח ד', שהם שמים וארץ, שכתוב (ירמיה לג) אם לא בריתי יומם ולילה חקות שמים וארץ לא שמתי. א"ח שמים, זהו שכתוב (מלכים א-ח) ואתה תשמע השמים. ד' הארץ, זהו שכתוב (ישעיה סו) והארץ הדם וגלי.

ומשום שברית אחוזה בין שמים וארץ ובה שבועה, זהו שכתוב חי ה' שכבי עד הבקר. מי שנשבע בשמו לשקר, כאלו הרס את בנין השמים והארץ והחזיר את העולם לתהו ובהו. שאם אדם יזיז הקוץ של ד' מן אחד, ישאר אחר, סמא"ל במקומו שקר. וכאלו אותו איש בונה שמים וארץ על שקר. ואמת עומד, שקר לא עומד. הרס הבנין, ונפלו שמים וארץ.

וזהו כאלו השליך משמים ארץ תפארת ישראל. שמי נותן ארץ בשמים, שאמר (איכה ב) השליך משמים ארץ? ודאי זו שכינה, ותפארת עמה, שלא נפרד ממנה בנפילתה, לקים בה (ישעיה מב) אני ה' הוא שמי וכבודי לא אחר לא אתן. ומנין לנו שאמת נפל עמה? שכתוב (דניאל ח) ותשליך אמת ארצה. ומי שנשבע אמת הוא מקים (תהלים פה) אמת מ"ארץ תצמח. שהוא העמוד האמצעי שבו הבנין קים. זהו שכתוב בך"א אלהים א"ת, ואחר כך - השמים ואת הארץ.

בגרונם וחרב פיפיות בידם. שהרי ודאי י' ראש החרב שסוכבת את השפה שלה. ו' לשון החרב שלה. ה' ה' שתי פיפיות, בשתי שפתותיה. והרי ודאי שם רבונך מדבר בפיך. יו"ד ה"א וא"ו ה"א הוא במחשבתך שמוציא את החמשים הללו מפיך.

בדאי משום הדברים הללו אליהו התעכב למעלה, שהוא תפוס, שלא יורד אליך, שהרי בכמה עשר היה יורד אליך, והוא תפוס למעלה, שלא יורד אליך. משום שהעני שלה הוא גאלה לישראל, ומשום כך אמר משיח, עד שיבא עני, וזהו שכתוב (ישעיה נג) ובחברתו נרפא לנו.

אמר להם, אם כך, נעשה לו התרה וירד אלי, שחשוב הוא לי מכל ממון של העולם, והריני מוחל ומשחרר אותו ומתיר לו את השבועה, ואף אתם התירו לו. ואם צריך התרה יותר, נשתדל בהתרתו, כדי שירד אלי.

סדר הלימוד ליום יז אדר [יום 165 בשנה]

אמר לו המנוחה הקדושה, שבועת ה', היא שכינה, בת יחידה. ולא לחנם תקנו שלשת בני אדם לפטר אותו, אלא ש' של שבת, שלשת ענפי האבות, בת יחידה, שבועה שהשתתפה (פה פסא ודאי) בהם.

בדאי שבועה לא חלה אלא על דבר שיש בו ממש. נדר חל אפלו על דבר שאין בו ממש, והרי פרשוה במשנה. ולא עוד, אלא יותר אמרו, נדרים על גבי שבועות עולים, וכל הנשבע כאלו נשבע במלך עצמו, וכל הנודר כאלו נודר בחיי המלך.

אמר להם רועה הנאמן, ראשי ישיבות, ידעתי בכם שאתם יודעים, אבל אותו שמחדש בכל יום מעשה בראשית יחדש לכם חדושים, שהרי ודאי קהלת אמר, (קהלת א) אין כל חדש תחת השמש. אבל למעלה מן השמש יש לו. ובסתרי תורה אני רוצה לומר, (תהלים סד) שמש ומגן ה' אלהים צבאות, בעולם שלו, ולא בעולם של הדיוט. אף על גב שזה לעמת זה עשה האלהים, מתוך החשכה יוצא האור.

ובדאי בעולם הבא, בינה היא למעלה מהשמש, שהוא עמוד האמצעי. משם

ומשום ששבועה היא פנין של העולם הזה, אין לו קיום ללא יסוד, דבר שיש בו ממש. נדר, שהוא עולם הבא, עולה על גבי שבועה, והוא חל על דבר שאין בו ממש, שלא צריכה יסוד לעמד עליו, שהוא ברית, שבו תשמיש המטה. ומשום כך ביום הכפורים, העולם הבא, שבו תקנו כל נדרים, אסור בתשמיש המטה.

שם אות ברית, י' היא תג על ספר תורה צדיק, כמו שבארנו, העולם הבא אין בו לא אכילה ולא שתיה ולא תשמיש המטה, אלא צדיקים יושבים ועטרותיהם בראשיהם.

ולבן על הלכות אחרות נאמר, (משלי לא) רבות בנות עשו חיל. על הלכה שלך נאמר, ואת עלית על כלנה. שהתגברת על כלם בגבורה. (שופטים ו) ה' עמך גבור החיל. נתקן (נתחזק) כך והשלים פנין המלך, והוא בונה בנינו על פיך ועל ידך. אשריך!

ומשום שאין שמוש בעולם הזה בתג, בארו בעלי המשנה, כל המשתמש בתגא חלף. שתג למטה הוא בעולם הזה. הנקדה שמוש האותיות. אבל בעולם הבא אין שמוש באותיות, ולכן בסתר תורה אין נקוד באותיותיו, אלא תגים. ולכן מי שמשמש בספר תורה חולף, וכך מי שמשמש במי ששונה הלכות, עליו בארו רבותינו שהמשמש בתגא - חולף.

פתח הרועה הנאמן ואמר, (בראשית מח) המלאך הגאל אתי מכל רע, שהיא השכינה שנאמר בה (שמות יד) ויסע מלאך האלהים. יברך אתכם בעולם הבא, וידגו לרב בקרב הארץ בעולם הזה. שתהיה שליטתכם בשני עולמות שאתם חיים. שמי שהוא מהעולם הזה נקרא חי, כפתוב (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. חיים שם - חיים כאן.

באו כל ראשי הישיבות והשתטחו לפניו ואמרו, ודאי הקדוש ברוך הוא מדבר בפיה, ולו אנו משתחוים. ואנו מכירים בדברים הללו שאין ילוד אשה אחר פרט לה שייכול לדבר אותם. ודאי שהדברים הללו מעידים כך שאתה הוא שנאמר בו (במדבר יב) פה אל פה אדבר בו. אין לעכב את אליהו אליך, אלא לפייס את הקדוש ברוך הוא שיריד אותו אליך, מלא עשר ומלא סגלות אליך.

מה שאינו כך, מי שהוא מלבש בקלפות הללו, של עור ובשר ועצמות וגידים של הגוף השפל, שהרוח מתה שם. מה המת לא רואה ולא שומע ולא מדבר ואין לו תנועה בכל איבריו, כך הרוח לא רואה למעלה ממנה, שנאמר עליהם בתורה, דע מה למעלה ממך - עין רואה ואזן שומעת, וכל מעשיך בספר נכתבים.

רועה הנאמן, עבד נאמן, אליך עבד עברי - (דברים טו) העניק תעניק לו. העניק - לו, תעניק - לבניו, בדברים הגנוזים הללו. ומגרנך - גרנה של התורה שלך. ומיקבך - בגרן ויקב הכתוב מדבר, כמו שבארו בעלי המשנה, בפסלת גרן ויקב הכתוב מדבר.

שכמה מלאכים הולכים עמו, שנאמר בהם (תהלים צא) פי מלאכיו יצוה לה. ואין לו רשות בגוף הזה להסתכל בהם ולשמע בקולם, שהם חיות של אש, מדברות ומקדשות ומברכות ומיחדות את הקדוש ברוך הוא עם ישראל כאחד, כל שכן את השכינה שהיא עליהם, כל שכן הקדוש ברוך הוא שהוא מעל לשכינתו, שבה הוא מקבל את תפלות ישראל.

יק"ב - י"חוד, ק"דשה, ב"רכה של הקדוש ברוך הוא. וזו השכינה, שהיא ברכה של הקדוש ברוך הוא מימין, והיא קדשה משמאלו, והיא יחודו באמצע, וכך עולות אותיותיו של הקדוש ברוך הוא יב"ק. כמו זה הקב"ה בחשבון יב"ק.

ומשום החטאים היו מתלבשים בקלפות הללו, כמו שאדם שחטאי אבותיהם בידיהם. וזהו שבארו בעלי המשנה, כשאוחזים מעשה אבותיהם בידיהם. ומשום הקלפות הללו של החטאים, אמר הכתוב (ישעיה נט) כי אם עונתיכם היו מבדלים בינכם לבין אלהיכם. ובשביל הקלפות הללו הקדוש ברוך הוא מתכסה בכמה כנפים,

ומי שהוא בק"י בהלכה שלו, שהיא השכינה - הקדוש ברוך הוא עמו, שבשבילה לא יזוז

ואינם מפסיקים בינה לבין הקדוש ברוך הוא ושכינתו, וכל בני העולם הבא והמלאכים, שפך יכנס אליך באותם חלונות של העינים והאזנים ונקבי החטם והפה, כמו מלך שנכנס בכסוי לחדרי חדרים לדבר עם בנו. ומשום זה מתפללים ישראל בו בתפלתם: אתה חופש כל חדרי בטן רואה כליות ולב ואין כל דבר נעלם ממך.

והיננו מה שאמר שלמה, (שיר ב) משגיח מן החלונות וגו'. ואלה הם החלונות של עינים ואזנים ונקבי החטם והפה. בשבעת הנקבים הללו עולה הנשמה בשבעה מיני בשמים, וכך התפלה עולה בשבעה הבשמים הללו, שהם: (שם ד) נרד וקרפס קנה וקנמון עם כל עצי לבונה מר ואהלות עם כל ראשי בשמים. באותו זמן שפך התפלה עולה, מקטרת מר וכו'. הקדוש ברוך הוא שואל עליה, (שם ג) מי זאת עלה מן המדבר וגו', מקטרת מר ולבנה וגו'. מי זאת ודאי, מצד של מ"י היא ודאי בינה, כלולה משבעה מיני בשמים.

וזו קריאת שמע, כלולה מחמשים שערים, שהם כ"ה כ"ה, כלולה משבע ברכות, בשחר - שתיים לפניה ואחת לאחריה, ובערב - שתיים לפניה ושתיים לאחריה, והם: הגדלה והגבורה והתפארת והנצח וההוד, עד לך ה' הממלכה, שהיא מלכות, שהיא כלולה משלשה בשמים: מקטרת מר - זה קתר, ולבונה - זו חכמה, מכל אבקת רוכל - זו בינה. קום והשלם את מצוות רבונך.

לא תהיה אחרי רבים לרעת וגו', אחרי רבים להטת. אחרי רבים להטת - אין רבים פחות משלשה, ואם אין בית דין בשלשה, אין להטות אחר דינו. בית דין - שכינה. בשלשה - שלש חיות המרכבה שלה, והיא דין תורה, דין אמת, העמוד האמצעי. וכל דין שלא דן דין אמת לאמתו, זהו כאלו השליט את סמא"ל בעולם. (דניאל ח) ותשלף אמת ארצה, והפיל עמה את השכינה, ויקים את גיהנם, בת הזוג של סמא"ל עם סמא"ל. במקום של דין האמת יקים שפת שקר. דין אמת - עמוד האמצעי. שפת שקר - גיהנם וסמא"ל.

ומשום כך, כשדין דן דין, גיהנם פתוחה לפניו משמאלו, בת זוגו של סמא"ל. וחרב על צנארו, מלאך המות. סמא"ל מאחוריו מעל

שבהם נאמר (שם ו) בשתיים יכסה פניו ובשתיים יכסה רגליו וגו'.

לעתיד לבא, (שם ל) ולא יכנף עוד מוריך והיו עיניך ראות את מוריך. שאתם בעולם הזה, שאין לכם קלפות ועורות, יש לכם רשות להסתפל בבני העולם, ולבני העולם (אין) יש רשות להסתפל בכם, ולכן עליכם נאמר שאתם חיים, ועולמכם הוא עולם החיים. אבל העולם השפל הוא עולם המתים, שכל אלהות של אמות העולם מבלעדי ה', כלם מתים.

אמר לו רבי שמעון, (המנוחה הקדושה) (רועה הנאמן), עם כל זה שאתה לא יכול להסתפל בבני העולם הבא בעינים ולא במלאכים, כל שכן בקדוש ברוך הוא ושכינתו, אבל בעין השכל של לבך אתה רואה את כל בני העולם הבא, ובמלאכים ובקדוש ברוך הוא ושכינתו שמקיפים אותך. ומשום זה אמר שלמה, שפתוב בו (מלכים א ה) ויחכם מכל האדם, (קהלת א) ולבי ראה הרבה חכמה ודעת.

אבל בנבואה אין רשות להסתפל בו (כל שכן) נביא בעין השכל, אלא בעינים, שהיא מראה וחזיון העינים. זהו שכתוב במראה אליו אתודע. ועוד בחזיון לילה - מראה ביום, חזיון בלילה. והכל בעינים, ולא בעין השכל של הלב. והעינים הן שני סרסורי הלב, ומשמשים שלו, והוא מלך ביניהם (אליהם), ולכן חכם עדיף מנביא. וכך הם שתי האזנים, שני שמשי הלב.

ומשום זה פרושה רבותינו, הלב רואה והלב שומע. ולא עוד, אלא שנאמר בלב, הלב מבין, הלב יודע. (שמות לא) ובלב כל חכם לב נתתי חכמה. הרי חכמה ותבונה ודעת בלב, שבהם נעשו שמים וארץ ותהומות, ובהם נעשה המשכן. זהו שכתוב (שם) ואמלא אתו רוח אלהים בחכמה ובתבונה ובדעת. מה שאין כל זה בעינים.

ורועה הנאמן, מי שכל זה בלבו רואה יותר מנביא, כל שכן מחשבתך שאין לה סוף, ובה תסתפל באותו שאין לו סוף, מה שלא היתה לך רשות בראשונה להסתפל בעינים. זהו שכתוב (שם לג) וראית את אחרי ופני לא יראו.

מפשי הלב הללו הם מתים, ועורים בקלפות הללו. אבל אליך אינם חשובים לכלום,

מדבר שקר תרחק ונקי וצדיק אל תהרג וגו'.
מצוה להשוות בעלי דינים ולהתרחק
מדבר שקר, שלא יאמרו משוא פנים (יש בדבר),
שהקדוש ברוך הוא נאמר בו (דברים י) אשר לא ישא
פנים. ול"א יק"ח שח"ד – בסופי תבות אחד. הדין
הזה צריך להיות כגון של אחד, שהוא ידו"ד אחד,
שלא יקח שחד, שהוא יהיה בדיוקנו. ובדין
להשוות שניהם כאחד, ולא יטה דין לזה יותר מזה,
אלא במשקלת אחת עד שיקבלו הדין. ואחר כך כל
אחד נדון לפי מעשיו.

ופרשונה בעלי המשנה, צדיק – יצר הטוב שופטו.
רשע – יצר הרע שופטו. בינוני – זה וזה
שופטו. מי שהוא מעץ החיים אין לו דין כלל, אין
לו יצר הרע, וזה צדיק גמור, וזה צדיק וטוב לו.
ואין טוב אלא תורה. זהו שכתוב (משלי ד) כי לקח
טוב נתתי לכם תורתִי אל תעזבו. וצדיק ורע לו,
מצד של עץ הדעת טוב ורע. ולמה נקרא צדיק אחר
שרע לו, שהוא יצר הרע? אלא משום שטוב שולט
עליו נקרא צדיק ורע לו, שאותו רע הוא תחת
רשותו (כעבד תחת רבו).

רשע וטוב לו, למה נקרא רשע? משום שהוא
התעלה להיות ראש ביצר הרע שלו, והטוב
הוא תחת רשותו כמו עבד תחת רבו. ואף על גב
שרשע הוא מכתיר את הצדיק, ויכול צדיק גמור
להעניש אותו, גם ענוש לצדיק לא טוב. משום
אותו טוב שהוא תחת רגלי הרשע, אין להענישו,
שאולי יחזר בתשובה ויתגבר על יצרו, ויהיה עפר
תחת רגליו.

שמצד של רשע וטוב לו (שכינה) שוכבת, (רות ג)
ותגל מרגלתיו ותשכב. זהו (משלי ל)
ושפחה כי תירש גברתה. (ומצד של צדיק גמור) שפחה
– יצר הרע נקבה. יצר הרע – זכר. בגללו נאמר
(ישעיה מב) וכבודי לא אחר לא אפן, (במדבר א) והזר
הקרב יומת.

ומצד של צדיק ורע לו, שכינה היא עטרה על
ראשו של אדם, ושפחה – יצר הרע – נכנעת
תחת גברתה. ומצד של צדיק גמור אין זר ואין יצר
הרע. ומצד של רשע גמור אין לו חלק בשכינה,
שאינו חלק לאדם בשכינה אלא מצד הטוב.

צנארו, וגן עדן פתוח לימינו, ועץ החיים פתוח
לפניו על ראשו.

אם דין דין שקר, שולט עליו מלאך המות ושוחט
אותו, ואחר כך שורף אותו בגיהנם. ואם דין
דין אמת, הקדוש ברוך הוא יכניסו לגן עדן ומטעים
אותו מעץ החיים, שכתוב עליו (בראשית ג) ולקח גם
מעץ החיים ואכל וחי לעלם. שנברא בתורה, שבה
נאמר (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה. עץ חיים
– תפארת. חיים שלו חכמה ובינה. חיי המלך ודאי.
ולעולם דין המלכות הוא דין, והדין בלב, ונאמר
בו הלב רואה. ולכן אין לו לדין אלא מה
שעיניו רואות. וכאן אין דין אלא הקדוש ברוך הוא.
מה שעיניו רואות, כי ה' עיניו משוטטות. עיניו על
דרכי איש.

ובהן משגיח מן החלונות בשבעת נקבי האדם:
בשתי עינים, ושתי אזנים, ושני נקבי החטם,
והפה. הרי שבע של האם העליונה. וכך במעשיו
הסתפל בשבע מצד השכינה התחתונה, בשתי ידיים
וצואר – שלש, וגוף וברית – שתיים. הרי חמש. שתי
רגלים – הרי שבע. י"ה, יו"ד ה"א – בשבע אותיותיו
מסתפל בשבעת נקבי הראש. נקבים, על שם נקבה,
שנקביה פתוחות לקבל. ו"ה, וא"ו ה"א – בשבע
אותיותיו מסתפל בשבעה האברים שלמטה, שהם
תקון הגוף, שבהם עשית המצוות.

אשתו דומה לגופו, ועל שם המצוות נקראו
אברים. על שם השכינה – הגוף. שמצד
האחר לבושו, שהם עור ובשר. זהו שכתוב (איוב י)
עור ובשר תלבישני ובעצמות וגידים תשכנני.
במקום שאין שכינה, אותו הגוף לא נקרא אלא
לבוש של אדם, שהוא תורה, (ויקרא יט) זאת התורה
אדם כי ימות באהל. (ישעיה מד) כתפארת אדם
לשבת בית. ובמקום ששם מצוה נקרא גוף של
אדם, כמו גופי הלכות ופסקי דינים.

הקדוש ברוך הוא שופט, העמוד האמצעי, מצד
של הבינה, שהוא ידו"ד. דין מצד
המלכות. שוטר הוא שליט, (מצד של יוסף הצדיק משם
(בראשית מב) ויוסף הוא השליט. וכל הספירות היו
שופטים מצד של האם העליונה (בינה), שתפארת
שופט. והם שוטרים מצד המלכות. שצדיק משם
שוטר ומושל.

שָׁשֶׁם הוּא דִּין אֲמַת. וּמְצַד שֶׁל שֵׁם אֱלֹהִים, שׁוֹפֵט.
זֶהוּ שִׁפְתוֹב (שם עה) כִּי אֱלֹהִים שִׁפֵּט.

וּמָהֵם הַדִּינִים? אֶחָד, לְדוֹן בְּנֻזְקֵי שׁוֹר. שְׁנֵי, לְדוֹן
בְּנֻזְקֵי בּוֹר. שְׁלִישִׁי, לְדוֹן בְּנֻזְקֵי אֵשׁ. רְבִיעִי,
לְדוֹן בְּנֻזְקֵי אָדָם. וְאַחֲרֵיהֶם לְדוֹן בְּדִינֵי אֲרַבְעָה
שׁוֹמְרִים: שׁוֹמֵר חֲנָם, וְשׁוֹמֵר שָׂכָר, וְהַשׁוֹאֵל, וְנוֹשֵׂא
שָׂכָר. (וְהַשׁוֹכֵר) כְּנֻגְדָם אֲרַבְעָה דִינִים: דִּין חִלְקַת
הַשְּׁתַּפְּסִים, דִּין חִלְקַת קַרְקָעוֹת, דִינֵי עֲבָדִים וְשִׁפְחוֹת,
דִינֵי תוֹבֵעַ וְנִתְבָּע בְּכֶמֶה מִינֵי תְבִיעוֹת שֶׁל חֵיּוֹב
מְמוֹן וְגִזְלֵי וְאַבְדָּה, אוֹ שִׁמְזִיק לְחֻבְרוֹ וְהוֹרְגוֹ בְּאַחַת
מֵאַרְבַּע מִיתוֹת בֵּית דִּין.

אָדוֹן הוּא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, בְּאֲדַנְיָ, לְדוֹן בְּכָל
מִינֵי דִינִים אֶת הַשִּׁפְחָה הַרְעָה כִּי תִירֵשׁ
גְּבֻרְתָּהּ, שִׁמְמָנָה כָּל הַנְּזָקִים נִמְצָאִים, שֶׁהֵם (כָּל)
מִלְּאֲכֵי חֻבְלָה, שִׁמְמָהֶם נִשְׁמוֹת הַרְשָׁעִים, כְּמוֹ
שֶׁבָּאָרוּ בְּעֵלֵי הַמְשָׁנָה, נִשְׁמוֹת הַרְשָׁעִים הֵן הֵן
הַמְזִיקִים שֶׁל הָעוֹלָם. אֵל אַחֵר, מְזִיק, גִּזְלָן רָשָׁע.
וּבֵת זוּגוֹ סֵם הַמּוֹת.

נֻזֵק שְׁבֵת וּבִשְׁת וְרַפּוּי – לְשִׁכְנָה וּבְנִיָּה. שְׁבֵת – שֶׁל
בְּטוֹל תּוֹרָה שֶׁבִטְלָה אֶת בְּנִיָּה. וְרַפּוּי – שִׁגְרָמָה
לְהֵם שִׁמְתַּרְפִּים מְדַבְּרֵי תּוֹרָה. נֻזֵק – בְּכֶמֶה נֻזָּקִים
שֶׁל מִלְּאֲכֵי חֻבְלָה, בְּעֵלֵי מִשְׁחִית אֶף וְחֻמָּה. וּבִשְׁת
– שֶׁהִיוּ מְבַזִּים אֶת הַשִּׁכְנָה בְּכוֹכְבִים וּמִזְלוֹת,
הַשִּׁקָר שֶׁלָּהֶם, וְהִיוּ אוֹמְרִים אִיָּה אֱלֹהֵיךָ. וְכֶמֶה
גִּזְלוֹת מֵהַשִּׁפְחָה הַרְעָה, שֶׁנֹּאמַר בָּהּ (ישעיה ג) גִּזְלוֹת
הָעַנִּי בְּכַתִּיכֶם.

כְּמָה בְּרֻכּוֹת גִּזְלוֹת אֶת הַשִּׁכְנָה הַשִּׁפְחָה הַרְעָה;
בְּכַבֵּד הַמַּס, וּבְכַבֵּד שֶׁל כְּמָה דִינִים מְשָׁנִים
עַל בְּנִיָּה, וְכֶמֶה קַרְבָּנוֹת שֶׁל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ שֶׁבִטְלָה
לְגַבִּירָה. וּבִשְׁת שֶׁל הַגְּבִירָה שֶׁנִּשְׁאַרָה עֲרָמָה
מֵאַרְבְּעָה בְּגָדֵי זָהָב שִׁמְאִירִים מֵאַרְבְּעָה טוּרֵי אָבֵן
בְּשִׁתִּים עֲשָׂרָה אָבִנִים מְרַגְלִיוֹת. מְעִיל בְּכֶמֶה זָגִים
וְרַמּוֹנִים. וְאַרְבְּעָה בְּגָדֵי לְבָן שֶׁבָּהֶם הִיָּתָה הַגְּבִירָה
מִתְקַשֶּׁטֶת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ. זֶהוּ שִׁפְתוֹב (בראשית ט)
וְרִאִיתִיָּה לְזִכֹּר בְּרִית עוֹלָם. וְגִזְלוֹת אֶת גְּבֻרְתָּהּ כְּמָה
מֵאַכְלֵי הַקַּרְבָּנוֹת.

שׁוֹר מוּעֵד בְּעֵלָה, נִכְנָס לְבֵית הַמֶּלֶךְ רְבוּנוֹ
בְּאַרְבְּעָה אָבוֹת הַנְּזִיקִין שְׁלוֹ, (שֶׁהֵם יַחְזָקָא א)
וּפְנֵי הַשׁוֹר מֵהַשְּׁמֵאוֹל לְאַרְבַּעְתָּן עוֹן וּמִשְׁחִית אֶף

וְאִין כָּל שִׁכְנָה שְׁקוּלוֹת, שֶׁהָרִי שִׁכְנָה שֶׁל עֵץ טוֹב
וְרַע הִיא כְּסֵא, אֶכָּל שִׁכְנָה שֶׁל עֵץ הַחַיִּים,
עָלֶיהָ נֹאמַר (תהלים ה) לֹא יִגְרָף רַע. (אֵלָא) מְשׁוּם
שֶׁנֹּאמַר בָּהּ וּמִלְכוּתוֹ בְּכָל מְשָׁלָה, מִי שִׁפּוּגִים אֶת
מְקוֹמוֹ נִחְשָׁב כְּאִלוֹ עֲשֵׂה קָלוֹן לְגַבִּירָה. שְׁקָלוֹן
הַגְּבִירָה הוּא מִי שֶׁמְזַלְזֵל בְּמְקוֹמָהּ, וְקָלוֹן הַגְּבִירָה
הוּא שֶׁל הַמֶּלֶךְ.

כָּל שִׁכְן מִי שֶׁמְעַבִּיר אוֹתָהּ מִמְּקוֹמָהּ וְשֵׁם שִׁפְחָה
בְּמְקוֹמָהּ, שֶׁבְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא פּוֹגֵם, הַגְּבִירָה
אֵינָה שְׁרוּיָה שֵׁם, אֵלָא שִׁפְחָה, שֶׁהִיא פְּגוּמָה, שׁוֹרָה
בְּמְקוֹם פְּגוּם. וּפְגָם שֶׁל אָדָם שֶׁל חֲטָאִיו פּוֹגֵם בְּכָל
אִיבְרֵיו, עַד שֶׁלֹּא מוּצָאֵת הַגְּבִירָה מְקוֹם לְשִׁרוֹת שֵׁם,
וְאִין לוֹ תְקוּן עַד שִׁיחְזִירָנָה לְכָל אִיבְרֵיו.

אָמַר הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, רוּעָה הַנְּאָמָן, מְשׁוּם זֶה
אֶתָּה מִתְקַן בְּחִבּוּר הַזֶּה שֶׁל רַמ"ח מְצוּוֹת
לְהַמְלִיךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל כָּל אִיבְרֵי
הַשִּׁכְנָה בְּכָל מְצוּוָה וּמְצוּוָה, וְאֵינָךְ חוֹשֵׁשׁ לְכַבּוּדְךָ.
אֲשֶׁרִי חִלְקָךְ. שֶׁכְּמוֹ שֶׁאַתָּה מְמַלִּיךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא בְּכָל אִיבְרֵי הַשִּׁכְנָה, שֶׁהֵם בְּעֵלֵי מַדּוֹת שֶׁל כָּל
יִשְׂרָאֵל, בְּעֵלֵי מַדּוֹת הֵם אִיבְרֵי הַשִּׁכְנָה, כִּךְ עוֹשֶׂה
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַשְׁרוֹת אֶת שְׁמוֹ עָלֶיךָ וְיַמְלִיךְ
אוֹתָךְ עַל כָּל הַמַּחְנוֹת הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים.

קוּם רוּעָה הַנְּאָמָן לְסִדֵּר דִינִים בְּהִלְכוֹת נְזִיקִין,
בְּסִדּוּר שֶׁל הַשֵּׁם הַזֶּה, הַנְּיָיָה, שֶׁהוּא (תהלים
סח) רָכַב אֱלֹהִים רַבְתִּים אֶלְפֵי שִׁנְאָן, שֶׁהֵם שׁוֹר נֶשֶׁר
אַרְיָה אָדָם, שֶׁהָרִי מְצַד הַיָּמִין, שִׁשָּׁם יְדוּי"ד, אֲרַבְּעַ
חַיּוֹת, כִּךְ הוּא סִדּוּרָם: אָדָם אַרְיָה נֶשֶׁר שׁוֹר. וְכַפִּי
הַשְּׁנוּיִים שֶׁמִּתְהוּיִם, כִּךְ הִיא תְּנוּעַת וְסִדּוּר הַחַיּוֹת.
וְהַחַיּוֹת שֶׁל הַצַּד הָאַחֵר, שֶׁהֵם נְזִיקִין שֶׁל שְׁמַאל, כִּךְ
סִדּוּרָם: שִׁנְאָן. וּמְשׁוּם זֶה הַתַּחְלָה שֶׁלָּהֶם – הַשׁוֹר
– קָשׁוּר לְאַרְבְּעָה אָבוֹת נְזִיקִין – הַשׁוֹר וְהַבּוֹר
וְהַמְבַּעַה וְהַהֶבְעֵר, וְהַסִּיּוּם שֶׁלָּהֶם אָדָם, מוּעֵד.

קוּם הַתְּעוֹרֵר בְּדִינִים. פֶּתַח רוּעָה הַנְּאָמָן וְאָמַר, (שם
כא) אֲדַנְיָ שִׁפְתֵי תִפְתַּח וּפִי יִגִּיד תְּהִלָּתְךָ. אֲדַנְיָ
בְּהַפּוֹךְ אוֹתִיּוֹת – דִּינָא, וּמְשׁוּם זֶה אָמְרוּ בְּעֵלֵי
הַמְשָׁנָה, דִּינָא דְּמִלְכוּתָא דִּינָא. כָּל הַדִּינִים בְּשֵׁם הַזֶּה
נִדּוּנוֹ. (בְּהַ' בְּד', בְּג', בְּד') – שִׁכְנָה (בֵּית דִּין בְּשִׁלְשָׁה,
בֵּית דִּין שִׁכְנָה בְּשִׁלְשָׁה) כְּנֻגְדֵי שֶׁלְשֵׁת הָאָבוֹת. עַמּוּד
הָאֲמָצְעִי, דִּין אֲמַת, וְהוּא דִּין לְדוֹן מְצַד שֶׁל אֲדַנְיָ,

וְכָל אותם שְׂרֻשׁוּמִים בְּסִימְנֵי הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשָׁכִינָתוֹ, הֵם רְשׁוּמִים בִּימֵי הַחַל בְּאוֹת שֶׁל הַתְּפִלִּין, בְּאוֹת שֶׁל הַמִּילָה, וְרְשׁוּמִים בְּזְכוּר וְשִׁמּוֹר בְּשֶׁבֶת. רְשׁוּמִים בַּתּוֹרָה שֶׁבִּכְתָב שֶׁנִּתְּנָה מִיָּמִין, וּבַתּוֹרָה שֶׁבַעַל פֶּה שֶׁנִּתְּנָה מִשְּׂמָאל. וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא זְכוּר מִיָּמִין, וְשִׁמּוֹר מִשְּׂמָאל. וְהַשְּׁכִינָה זְכִירָה מִיָּמִין, וְשִׁמְרָה מִשְּׂמָאל. הֵן תְּפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ שֶׁל הָאָדָם, וְתְּפִלִּין שֶׁל יָד. וְכֵן שְׁכִינָה, תּוֹרַת ה' תְּמִימָה, וְהַמְצִיָּה שֶׁלוֹ. וְזֶה מֵהַצַּד שֶׁל הָעֲמוּד הָאֲמֻצְעִי, שֶׁהוּא כּוֹלֵל דִּין וְרַחֲמִים. זְכוּר וְשִׁמּוֹר. נִקְרָאת הִיא זְכִירָה וְשִׁמְרָה. וּבְכָל הַמְצִוּוֹת הִיא שְׁקוּלָה אֵלָיו בַּמְדְּרָגָה.

אָבֵל מצד הַחֶסֶד - הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא זְכוּר, וְהַשְּׁכִינָה שִׁמּוֹר. כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוֶה בַעֲלֵי הַמַּשְׁנָה, זְכוּר לְזָכֵר, וְשִׁמּוֹר לְכַלֶּה. מִשׁוּם שֶׁבִיָּמִין וּבְשְׂמָאל הַעֲנָפִים מִתְּפָרְדִים, כְּמוֹ כְּנָפֵי רֶאֶה שֶׁהֵן פְּרוּדוֹת מִלְמַעְלָה. כְּנֻגְדֵם חֵיוֹת, וּפְנִיָּהֶם וְכַנְפֵיהֶם פְּרוּדוֹת מִלְמַעְלָה. וּכְנֻגְד פְּתוּחוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה. לְמַטֵּה שְׁנֵיהֶם בִּיחּוּד אֶחָד, כְּמוֹ סְתוּמוֹת שֶׁל סֵפֶר תּוֹרָה, שְׂאִין שֵׁם פְּרוּד. וּמִשׁוּם כֵּן בְּמִקּוֹם שֶׁל יַחּוּד, שֶׁהוּא גּוּף, דּוּמָה לְשִׁדְרָה שֶׁל לּוֹלֵב. אִם נִפְרְצוּ אוֹ נִפְרְדוּ עָלָיו - פְּסוּל.

בְּכֹמָה רְשׁוּמִים רִשֵׁם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת יִשְׂרָאֵל לְהַנְדֵעַ לְמִלְאָכִים. אֵלּוּ מִיָּמִין, שְׁתֵּלוּיִים מֵהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, אוֹ אֵלּוּ מִשְּׂמָאל, שְׁתֵּלוּיִים מֵהַשְּׁכִינָה, אוֹ אֵלּוּ שְׁתֵּלוּיִים מֵהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשָׁכִינָתוֹ בִּיחּוּד אֶחָד. וְדָאֵי אֵלָה שְׁיֵשׁ בְּהֶם תּוֹרָה רְשׁוּמִים בְּחֶסֶד, וְאֵלָה שְׁיֵשׁ בְּהֶם מְצִיָּה רְשׁוּמִים בְּגִבּוּרָה, וְאֵלּוּ בַעֲלֵי הַתְּפִלִּין וְאוֹת שֶׁבֶת וְאוֹת בְּרִית רְשׁוּמִים בְּצַדִּיק.

וְהַבְּהֵמוֹת, עֲמֵי הָאָרֶץ, הֵם רְשׁוּמִים בְּהַעֲבֵרַת עֲרָלָה וּפְרִיעָה. עוֹפוֹת - בְּזִפְק וּבְקִרְקָבָן נִקְלָף, בְּהַעֲבֵרַת הַזִּפְק וּקְלַפַּת הַקִּרְקָבָן, הֵם רְשׁוּמִים בְּעוֹפוֹת לְאֶכָל. וּבְהֵמוֹת בְּשֵׁנֵי סִימָנִים - מַעֲלַת גֵּרָה וּמְפָרְסַת פְּרָסָה. כָּלָם רְשׁוּמִים בְּשֵׁנֵי סִימָנִים, כְּמוֹ עֲרָלָה וּפְרִיעָה, שֶׁמַּעֲבָרִים מֵהָעֵם הַקְּדוּשׁ.

אָבֵל תְּלִמִּידֵי חֻכְמִים, כָּלָם רְשׁוּמִים מֵהֶם בְּכֹסֵא. וּמֵהֶם בְּמִלְאָכִים, בְּאַרְבַּע חֵיוֹת הַכֹּסֵא. מֵהֶם בְּכוֹכְבִים וּבְמַזְלוֹת, וּמֵהֶם רְשׁוּמִים בְּמַדּוֹת

וְחֻמָּה, שְׁכָלָם מוֹעֲדִים לְקַלְקֵל. בְּגוּף שֶׁלוֹ הַרְפִּיץ עַל הַכְּלִים, מְזַבַּח מְנוּרָה שְׁלַחַן וּשְׂאֵר כְּלִים. רְבִיץ עֲלֵיהֶם וּשְׁבָרָם. וּבִשְׁן שֶׁלוֹ אָכַל כָּל הַקְּרַבְנוֹת שֶׁל מֵאֲכִלֵי הַשְּׁלַחַן, וְאֶת הַשְּׂאֵר רָמַס בְּרַגְלָיו, (וּמַחֲקֵי הַכָּל, וְהַשְּׂאֵר שֶׁהֵם אֲמוּרִים וּפְדָרִים, שְׂרִי מְנַחֲוֹת, רָמַס בְּרַגְלָיו) וּבְקִרְנוֹ הָרַג כְּהַנִּים וְלוּיִם. הָרַס הַכָּל, חָלַל מַמְלָכָה וּשְׂרִיָּה.

הַבּוֹר נִקְבָה רְעָה, לֵילִית, בְּבִיתָה, שֶׁהִיא בֵּית הַסֵּהַר, תְּפָסָה אֶת הַגְּבִירָה וּבְנִיָּה, הַשְּׁפָחָה רְעָה, בְּגִלוֹת שְׁלָה, וּשְׁמָה אוֹתָהּ בְּכֹמָה שֶׁלְשָׁלוֹת, וְאֶסְרוּ לְבְנִיָּה אֶת יְדֵיהֶם מֵהַדְּקִים לְאַחוּר. (אִיכָה א) הִיא יְשֻׁבָה בְּגוּיִם לֹא מְצָאָה מְנוּחָה. וְלֹא עוֹד, אֵלָא (שם) כָּל מְכַבְּדֵיהָ הַזִּילֵוּהָ כִּי רָאוּ עֲרוּתָהּ גַּם הִיא נֶאֱנַחָה וַתֵּשֶׁב אַחוּר.

וְלֹא עוֹד, אֵלָא זּוּנָה, שֶׁהִיא הַבְּעַר, שֶׁהִינּוּ אֵשׁ, וַיֵּצֵת אֵשׁ בְּצִיּוֹן. אַחוּר כֵּן קָם אָדָם בְּלִיעַ"ל רְשָׁע, רְבִיעֵי לְאֵבוֹת הַנְּזִיקִין, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ אָדָם מוֹעֵד לְעוֹלָם, בֵּין עַר בֵּין יָשָׁן, וְשִׁלַּח אֶת בְּעִירָהּ, וְאָכַל וְהַשְּׂמִיד וּגְדַע כְּרָמִים וּפְרָדְסִים שֶׁל יְרוּשָׁלַיִם, וְכָלָה הַכָּל.

רְבוּן הָעוֹלָם, אֶתָּה אֵמֶת וְתוֹרַתְךָ אֵמֶת, נִתְּתָ לָנוּ מְצִוֹת תְּפִלִּין, לְצַדִּיקִים גְּמוּרִים הוּא שְׁכַר כְּפִי מַעֲשֵׂיהֶם, פָּאֵר עַל רֹאשִׁם, וּמִשְׁמָשִׁים אֶת אֲבוֹתֵיהֶם וְאֲמָם, כְּמוֹ שֶׁהַגּוּף שֶׁכָּל אֵיבָרָיו מִשְׁמָשִׁים אֶת הָרֹאשׁ, כֵּן הָאֵשׁ מִשְׁמָשֶׁת אֶת בַּעֲלָהּ.

וַיֵּשׁ מִלְאָכִים הַמְּשָׁשִׁים אֶת הַגּוּף, וּמִלְאָכִים הַמְּשָׁשִׁים אֶת הַנְּשָׁמָה. וּכְמוֹ שֶׁיֵּשׁ הַפְּרָדָה בֵּין גּוּף וּנְשָׁמָה, כֵּן יֵשׁ הַפְּרָדָה בֵּין הַמִּלְאָכִים שֶׁל הַגּוּף לְבֵין הַמִּלְאָכִים שֶׁל הַנְּשָׁמָה. וַיֵּשׁ נְשָׁמָה לְנְשָׁמָה, וּמִלְאָכִים לְמִלְאָכִים, (קַהֲלַת ה) כִּי גִבָּה מַעַל גִּבָּה שִׁמְר וּגִבָּהִים עֲלֵיהֶם. וְאֵלָה שֶׁהֵם נְשָׁמָה לְנְשָׁמָה, כָּלָם אֶחָד. וְאֵף עַל גִּב שְׁדֵרֶךְ מְשָׁל, הֵם כְּגוּף אֶצֶל הַנְּשָׁמָה אֵלָה לְאֵלָה, מִשׁוּם שֶׁמְקַבְּלִים אֵלָה מֵאֵלָה. כֵּן הַשְּׁכִינָה (הַנְּשָׁמָה), אֵף עַל גִּב שֶׁהִיא כְּנֻגְד שְׂאֵר הָאוּרוֹת שֶׁל הַבְּרִיאָה כְּנֻשָׁמָה אֶצֶל הַגּוּף, כְּנֻגְד הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא חֲשׁוּבָה כְּגוּף, אָבֵל הַכָּל אֶחָד. כְּאֵן גּוּף וּנְשָׁמָה הַכָּל אֶחָד. מֵה שְׂאִין כֵּן בְּאָדָם, שֶׁגּוּפוֹ וּנְשָׁמָתוֹ בְּפְרוּד, זֶה חֶמֶר וְזֶה שְׁכָל, זֶה חַיִּים וְזֶה מוֹת. אָבֵל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חַיִּים וְשָׁכִינָתוֹ חַיִּים. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב (מִשְׁלֵי ג) עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ.

אליהו, ודאי אדם שמברך ומקדש ומיחד את הגבירה, כמה מחנות של הגבירה עולים עמו, ומחנות המלך יורדים אליו. וכלם כדי לשמרו, ולהודיעה לאותה רוח כמה חדושים ועתידות בחלומות בנבואה, וכמה סתרים, כמו שיעקב שנאמר בו, (בראשית כח) והנה מלאכי אלהים עלים וירדים בו. ועל מחנות המלך והגבירה נאמר (שם לב) ויקרא שם המקום שהוא מחנים. אבל המלך והגבירה לא יורדים לשם.

אמר אליהו, רועה הנאמן, כך זה ודאי, אבל משום שבכל מצוה ומצוה היתה השתדלות שלך ליחד את הקדוש ברוך הוא ושכינתו בכל המחנות שלמעלה ולמטה, כך הקדוש ברוך הוא ושכינתו וכל מחנותיו מעלה ומטה מתיחדים עם רוחך בכל מצוה ומצוה, כבן המלך שהאב והאם אוהבים אותו ומנשקים אותו, ומחביבות שלו אינם מאמינים למחנותיהם, אלא הם בגופם שומרים אותו.

משום שאותה הרוח שלך היא מצד העמוד האמצעי, שהוא ו' כולל אב ואם, שהם י"ה. הנפש שלך, בת יחידה, מצד האות ה', השכינה התחתונה לא זזה ממך. וכמו שאבא ואמא שומרים את הבן, כך שומרים את הבת במחנות עליונים, שהם מחנים. ובמחשבה העליונה עולים לרוחך, כמו שבארוה, ישראל עלה במחשבה. יו"ד ה"א וא"ו ה"א. ומתי רוחך עלתה במחשבה? כשהיא שלמה, ונאמר בה (תהלים קג) כל הנשמה תהלל יה. ובנפש שהיא ה'.

ברוח ה' נאמר, כה אמר ה' מארבע רוחות באי הרוח. והם רוח ה', רוח חכמה ובינה, רוח עצה וגבורה וגו'. שלם בארבע אותיות, עלה במחשבה, ועלת העלות מעטרו בכתר. בכל הכבוד הזה רוחך עולה ויורדת כל לילה, וכל הדברים שהתגלו (לך בחסד, ועליהם נאמר ואתם וכד') על כתר (דברים ד) ואתם הדבקים בה'. אתם, ולא אמות עובדי כוכבים ומזלות. ומשום זה, (שמות כב) זבח לאלהים יחרם. אלהים יחרם. בלתי לה' לבדו.

אשרי העם הקדוש שנקראו צאן של הקדוש ברוך הוא, להקריב את עצמם קרבנות לפניו, כמו שנאמר (תהלים מד) כי עליך הרגנו כל היום נחשכנו

שהקדוש ברוך הוא נודע בהם. ואותם שמתעסקים בתורה ומצוות לשמו של הקדוש ברוך הוא שלא על מנת לקבל פרס, אלא כבן המחייב בכבוד אביו ואמו, זה ודאי נקשר ונרשם בעמוד האמצעי ושכינתו, כאלו בו הם היו אחד.

ומי שיש בו תורה בלי מצוה או מצוה בלי תורה, כביכול כאלו היו בו בפרוד. אבל בזה וזה, כמו אילן שענפים נפרדים לימין ולשמאל, והאילן היחוד של שניהם באמצע.

הרשעים רשומים בלי סימני טהרה, אותם שאין להם תפלין על הראש והזרוע, ואותם שלא רשומים בתורה ומצוות, ואלה שלא שומרים זכור ושמור, ולא רשומים בתכלת ולבן של ציצית. ואלה שלא רשומים בסימנים הללו, שקץ הם לכם, אינם ישראל, אלא עמי הארץ. מה אלה שקץ ושרץ – אף הם (כד) שקץ ושרץ. כמו שבארוה בעלי המשנה, עמי הארץ הם שרץ, ונשותיהם שקץ. ועל בנותיהם נאמר, (דברים כז) ארוור שכב עם כל בהמה.

ומיתתם מיתה בגלוי, ואין מיתה אלא עני, ומיתת העני שלהם לא תהיה בכסוי, כמו עופות שדומים לבעלי מצוות, אלא בגלוי, לעיני העם, שעני חשוב במת. ויש עני בכסוי מעיני בני אדם. ויש עניות לעיני כל, כזריקת דם הבהמה, וזריקתה לעיני כל, ששופכים דם לפני הכל. כך העניים שדמם נשפך בפניהם לעיני בני אדם ונעשים לירקים כמו מתים.

ואם חוזרים בתשובה ולא פותחים פיהם להטיח דברים כלפי מעלה, ומיתתם בסתימת פה, כמו בהמה שהיא מתה ואין לה קול ודבור. ובדווי כך הוא יאמר: אין לי פה להשיב, ולא מצח להרים ראש. ויתודה, ומיחד את הקדוש ברוך הוא בכל יום להיות מיתתו באחד. כמו שחיטת הבהמה בשתיים עשרה בדיקות ספין, ובספין שהוא אח"ד.

ומברך ומקדש את הקדוש ברוך הוא בכל יום בברכו ובקדשה, ובכל אכילה ושתייה שלו. כמו שמברך הכהן: ברוך אתה – הרי ברכה. אשר קדשנו – הרי קדשה. כשהרוח מברכת את הקדוש ברוך הוא בכל יום בברוך, ומקדשת אותו, בקדשתו ומיחדת אותו ביחוד שהיא שכינתו, הקדוש ברוך הוא יורד על אותה רוח בכמה מחנות.

ומשום כָּף, ל"מ נצח, שָׁם נצ"ח, שָׁם ל"מ, שְׁהם
שבעים הקולות שצונחת אילת השחר על
בניה, שהתחזק עליהם הקדרות בגלות, שחרות
השחר בשבעים השנים האחרונות. (בשבעים) באותו
זמן יתקיים בישראל, (ישעיה כו) כמו הרה תקריב
ללדת תחיל תזעק בתכליה כן היינו מפניך ה'. ועל
כן נקנה לך ה' אלהינו:

ובָּהֶם האילת מכניסה ראשה בין ברפיה. הראש
הוא צדיק יסוד עולם. בין ברפיה שְׁהם נצח
והוד. ונשבע לה בו לפדות את בניה בבקר, שהיא
אריה, בקר ימין של אברהם, משיח בן דוד שיוצא
מיהודה, שנאמר בו (בראשית מט) גור אריה יהודה.
ומשום זה (רות ג) חי ה' שכבי עד הבקר.

ובָּה (ישעיה סג) מוליך לימין משה זרוע תפארתו
בוקע מים וגו'. משום שתפארת היא דרגת
משה, הגוף, וחסד זרועו, ומשה נקשר בע"ב שהוא
חסד, דרגתו של אברהם. שָׁכף עולה בחשבון ח"י
- וו"ו מן ויסע ויבא ויט, שלשת ענפי האבות. ש,
שנקשרה בש' של משה, שנאמר בהם (יחזקאל א)
ופני אריה אל הימין לארבעתם ופני שור מהשמאל
וגו', ופני נשר לארבעתן. מ"ה מן משה, ודמות
פניהם פני אדם.

בזרוע שמאל נאמר שמאל דוחה, וימין מקרבת.
שאף על גב שהקדים בתשרי, שבארוה בו
בעלי המשנה, בתשרי עתידים להגאל - תהיה
דוחה, כדי שלא ימות משיח בן אפרים. דוחה
מתשרי שהיא שמאל, עד שיקרב ימין, פסח זרוע
ימין. לקים בה (מיכה ז) כימי צאתך מארץ מצרים
אראנו נפלאות, וזהו בניסן נגאלו ובניסן עתידין
להגאל, לקים בהם (ישעיה נד) ובחסד עולם רחמתך
אמר גאלך ה'.

סדר הלימוד ליום יח אדר [יום 166 בשנה]

ואחר כָּף כלם נוטלים מגבורה, שממנה משיח בן
אפרים, לטל נקמה משונאיו. שָׁכף צריך
לנקות את התבואה, שְׁהם ישראל, בימין, ואחר כָּף
לשרף את הקש בשמאל. זהו שכתוב (עובדיה א)
והיה בית יעקב אש ובית יוסף להכה ובית עשו
לקש ודלקו בהם ואכלום. וכנוס התבואה זהו

כצאן טבחה. ומקריבים את עצמם כמו צאן,
בתענית. שמעוט החלב והדם שבתענית חשוב יותר
מקרפן בהמות, שהיה מתמעט הדם והחלב וכל
אותם אמורים ופדרים שנאכלים כל הלילה.

אשריהם (ישאל) שמקריבים את רוחם קרבנות
לפני ה', ובכל לילה וליילה שרוחם היא
העולה אליו, אם מעלה אותה בתורה ומצוה,
בתורה שהיא עשר אמירות, שנתנו מהאות י'
שבע עשר דברות, מאותיות ה"ה. (פוי, בששה) בשש
חמשי תורה בספר בראשית. חמשה הם שנקראו
חמשה חמשי תורה. ששי נקרא ספר בראשית.
ובמחשבה שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, שנאמר בו
ישראל עלה במחשבה. ולא יזה מקום עולה? לכתר
ששם עלת העלות, מפלא ומכסה.

אשרי מי שמעלהו במצוה, שהיא מצות תפלין,
שבהן ארבע פרשיות, שבהן שם יהו"ה: י'
- קדש לי. ה' - והיה כי יביאך. ו' - שמע ישראל.
ה' - והיה אם שמוע. במחשבה. לקשר אותה ביד,
שהשכינה היא י"ה וכלילה ממעשה שהיא ה'.
ודבור שהיא בינה כלולה ו' ספירות. ובמחשבה,
שהוא יו"ד ה"א וא"ו ה"א, יהו"ה. י"ד אותיות,
כחשבון יד. ונרמזו בארבע פרשיות, ובית התפלין
א', ושתי רצועות הראש - שבע. ששני שיניין
תשע, וקשר הרצועה עשר. וארבע פרשיות היד -
הרי י"ד, יד השכינה, יד יהו"ה.

בשבילה נאמר, (שם לא) בידך אפקיד רוחי וגו'.
הרוח נפקדה ליהו"ה, והקדוש ברוך
הוא יורד אליו לקבלו לשכינה, ושומרים אותו
הקדוש ברוך הוא ושכינתו. ומי גורם את זה? מי
שככל מצוה ומצוה מעלה שכינה אל הקדוש
ברוך הוא.

ושבעים תבות של יענף ה' ביום צרה, ובמה היא
צונחת? אלא ודאי בישראל יש בעלי
תורה, מלאכים, מצד של אילת השחר, שהיא
שכינה. ושתי דרגות הן - בקר ושחר, ועליהן נאמר
(תהלים טז) נעמות בימינך נצח. בקר של אברהם,
שהוא חס"ד, זה עולה יותר ביום הגאולה, אבל
השחר מקדים ליום הגאולה, ומיהו? נצח, ששכינה
מצדו נקראת אילת השחר.

העמוד האמצעי, בו (בראשית כה) וַיֹּאסֶף (אל עמיו).
לאיזה מקום? לבית, זו השכינה.

אבל בדרגת משיח בן יוסף הוא רומז, (במדבר כה) עתה ילחכו הקהל את כל סביבתינו כלחך השור את ירק השדה. שעליהם נאמר (תהלים צא) בפרח רשעים כמו עשב וגו'. מפסח ועד תשרי תהיה הגאולה, שהוא עד. ומשם ואילך תהיה השמדתם, להשמדם (גאולה) עדי עד. (ולא עד בכלל, אלא עד שמגיע לעד. משם ואילך להשמדם עדי עד) כשהגיעו לתשרי, שהוא שור, בו כלחך השור.

וסמיכתם (של ישראל והנטיה שלהם בימין) של ישראל בימין, שהוא אריה. אבל הקימה שלהם בגוף האילן. וזהו כל הכורע כורע בברוך, צדיק. שנאמר בו ביוסף הצדיק, (בראשית לז) והנה תסבינה אלמתיכם ותשתחוין לאלמתי. וזהו (רות ג) חי ה' שכבי עד הבקר. וכל הזוקף זוקף בשם - דרגת משה רבנו למעלה. (ובמשה) ומשה למטה, בו יקומו כל ישראל כמו איברים של הגוף, שבו כלם זקופים בעמידה. ובזה הוא כל הזוקף זוקף בשם, משום שעליו נאמר (שמות לג) ואדעך בשם.

יהיו משיח בן דוד, שהוא אריה, מימין, ומשיח בן יוסף, שהוא שור, משמאל. מימין אברהם, משמאל יצחק, והוא הנשר באמצע. השלשלת שלהם מצד של יעקב. ש' של משה, קדשה לה ישלשו. מצד של אריה שלשת פני האבות נקראו אריות. בקר. מצד של שמאל נקראו פרים מנגחים. ומצד האמצע נקראו נשרים, ועליהם נאמר (שמות יט) ואשא אתכם על כנפי נשרים ואבא אתכם אלי. הרי הם ט'. עשירי ורביעי אדם (מה שמו) של משה שרוכב על שלש חיות.

ונאמר בישראל, (בראשית א) וירדו בדרגת הים - הממנים על הים בצד של הנחש, שהיה שרה של מצרים, שהתפשט בגלות האחרונה מים עד ים. ובעוף השמים - ערבוביה רעה. עמלקים, נפילים, תערבת של כל האמות בכל צד בגלות האחרונה, בין בישראל, בין בישמעאל, בין בעשו. ובבהמה - אלו בני עשו ששלטונם בכל הארץ.

ויתקיים במשיח, (תהלים עב) וירד מים על ים ומנהר עד אפסי ארץ. וכך בשני משיחים, וכך

בישראל, והכל בזכות מ"ה (שמו) של משה. ויביאו גם של משיח בן דוד מיהודה - אריה רשום עליו, וגם של משיח בן יוסף - שור רשום עליו. וגם של שילה - אריה לימין, שור לשמאל, ונשר באמצע, ואדם על כלם. וארבע פנים לכל אחד, ארבעה שבטים של שלש חיות - שנים עשר. ולאדם שהוא מה שמו, בני משה, שבאותו זמן יתקיים במשה (במדבר יד) ואעשה אותך לגוי גדול ועצום ממנו. באותו זמן, (קהלת ג) מ"ה ש"היה ה"וא שיהיה, ואשר להיות כבר היה.

והאלהים יבקש את נרדף - ישראל שנאמר בהם (יחזקאל לד) ואתן צאני צאן מרעיתי אדם אתם, היו נרדפים לפני הערב רב, זאבים רעים, הרי בנימין זאב יטרף אליהם, שטורף אותם, ויתקיים באותו זמן - בבקר יאכל עד, שהינו עד פי יבא שילה, וזה בקר של אברהם. (בראשית מט) ולערב יחלק שלל - זה ערב של יצחק, ששם שני משיחים. באחד יאכל (המזון) הממנה של אמות העולם, ובאחד יחלק להם לישראל.

ישראל, שהם אילת, נרדפים לפני הרשעים אריות, ויתעורר נפתלי, שהוא אילה שלחה הנתן אמרי שפר. יתעורר בימין, שהוא אריה, משיח בן דוד, שנאמר בו גור אריה יהודה מטורף בני עליית. ויחזק (ויחזר) על אמות העולם, כרע שכב עליהם לטרף אותם, מי יקימנו. באותו זמן נראה מי הוא אלוה אחר שיקים אותו מלטרף עליהם או אמה ולשון.

וישראל שהיו כיונה, נרדפים לפני נשר מצד של העופות של אמות העולם. באותו זמן יתעורר נשר ויפרש כנפיו על ערבובי האמות, ועשו וישמעאל, שהם עמלקים, וערבוביה רעה של ישראל, וטורף אותם שלא ישאר אחד מהם, לקיים מה שנאמר בישראל, (דברים לב) ה' בדר ינחנו ואין עמו אל נכר.

משם ואילך אין מקבלים גרים, כמו שבארוה בעלי המשנה, אין מקבלים גרים לימות המשיח. ואמות עובדי כוכבים ומזלות של העולם שישארו, יעורר הקדוש ברוך הוא חיה של אדם לשלט עליהם, לקיים בהם (ישעיה ס) כי הגוי והממלכה אשר לא יעבדוך יאבדו. לקיים בישראל,

(בראשית א) וַיֵּרְדוּ בְדִגְתַּת הַיָּם וְגו'. (שם ט) וּמִוֶּרְאֲכֶם וַחֲתָכֶם וְגו'.

שֶׁהַתְּנִסָּף לְכוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת, וּמֵהֶם מְשֻׁמְדִים, מִיָּנִים, אֲפִיקוֹרְסִים, מְשֻׁמְדִים לְעִבְרוֹת שְׁבָכַל הַתּוֹרָה כְּלָה.

וּמִצַּד שֶׁל תְּבוּאוֹת חֲמֵשָׁה מִיָּנֵי לַחֵם, שְׁבוּרִים מִכָּלֶם, וְהֵם: חֹטָה, וּשְׁעוֹרָה, וּכְסָמֶת, וּשְׁבֻלַת שׁוּעַל, וְשִׁיפוֹן. הַמְּשִׁיל אוֹתָם לְיִשְׂרָאֵל, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (ירמיה כ) קִדָּשׁ יִשְׂרָאֵל לֵה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, בְּה'. כְּשִׁיצְאוּ מֵהַגְּלוּת, כִּךְ יִהְיוּ שְׁבוּרִים, עַד שְׁיִתְּבַרְר אֶכֶל מִתּוֹךְ פְּסֻלַּת, שְׁהִינּוּ קֶשׁ, עֵרֶב רַב, עַד שְׁיִתְּבַרְרוּ וַיִּוָּדְעוּ יִשְׂרָאֵל בֵּינֵיהֶם, כְּמוֹ בַר שֶׁנִּבְרַר מִתּוֹךְ מוֹץ וְתַבָּן.

וְיִשְׂרָאֵל שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם, וַיִּתְּעַרְבוּ בְּגוֹיִם וַיִּלְמְדוּ מֵעֲשִׂיהֶם. עַד שְׁיִהְיוּ דְרוֹכִים בֵּין רַגְלֵיהֶם, בְּגֻלוֹת הֵם לֹא נִבְרְרוּ מֵהֶם. וּבְשִׁבְלֵם אָמַר דָּוִד, עָלְיוֹ הַשְּׁלוֹם, (שם מט) לָמָּה אֵיךְא בִימֵי רַע עוֹן עַקְבֵי יִסְבְּנִי. וְעֲלֵיהֶם אָמַר שְׁלֹמֹה (שיר השירים א) צְאִי לִךְ בַּעֲקֵבִי יִצְחָק. בִּיעֵק־ב. שְׁעָלְיוֹ נֶאֱמַר אֶל הַנְּחַשׁ הַקִּדְמוֹנִי שֶׁפָּתָה אֶת חֲנוּה, (בראשית ג) הוּא יִשׁוּפֶךָ רֹאשׁ וְאֶתָּה תִּשׁוּפְנֵנוּ עַקֵּב. אַחַר שְׁיִצְאוּ מִן הַגְּלוּת נִמְשָׁלִים לְתַפּוּחִים וְלִכְל הַרְיָחוֹת הַטּוֹבִים, כְּמוֹ שְׁבִיצֵיאת מְצָרִים, שְׁכָתוֹב בְּה (שיר השירים ח) תַּחַת הַתְּפוּחַ עוֹרֶרְתִּיךְ.

וְעַד שְׁיִתְּבַרְרוּ מֵהֶם, י', שֶׁהִיא מַעֲשֵׂר, לֹא שׁוֹרָה עַל ה', שֶׁהוּא לַחֵם שֶׁל חֲמֵשָׁה מִיָּנִים, לְקִים אֶת הַשְּׁבוּעָה (שמות יז) כִּי יָד עַל כַּס י"ה. וּמִשׁוּם כִּךְ מוֹץ וְתַבָּן אֵינוֹ מְחִיב בְּמַעֲשֵׂר עַד שְׁיִתְּבַרְר. אַחַר שְׁיִתְּבַרְר, מִתְּכַנְסִים לְאוֹתוֹ מְקוֹם שֶׁנִּקְרָא יְרוּשָׁלַיִם, כְּמוֹ שְׁאֵת הַחֹטָה, אַחַר שֶׁנִּבְרַר קֶשׁ וְתַבָּן, מְכַנְסִים אוֹתָהּ לְאוֹצָר. כִּךְ יִתְּכַנְסוּ יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם בַּר, לְיְרוּשָׁלַיִם, שֶׁהִיא בְּנוּיָה עַל הַר ה', שֶׁנֶּאֱמַר בְּה (תהלים כד) מִי יַעֲלֶה בְּהַר ה' וּמִי יָקוּם בְּמִקְוֵם קִדְשׁוֹ נְקִי כַפַּיִם וְבַר לִבָּב. נְקִי כְּמוֹ בַר, שֶׁהִיא תְּבוּאָה כְּשֶׁנִּבְרַרְתָּ מִתּוֹךְ פְּסֻלַּת. בְּאוֹתוֹ זְמַן – נִשְׁקוּ בַר, כְּבַתְּחִלָּה, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ (שיר א) יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. בַּר תִּרְגָּוֶם בֵּין. בְּאוֹתוֹ זְמַן שְׁיִהְיוּ נְקִיִּים כְּמוֹ בַר מִתּוֹךְ קֶשׁ וְתַבָּן, שׁוֹרָה שְׁמוֹ עֲלֵיהֶם, וְקוֹרָא לָהֶם בְּנֵי בְּכָרֵי יִשְׂרָאֵל.

הַמְצִיָּה שְׁאֵחַר זֶה – לְהִבְיָא בְּכוּרִים, וְאַחֲרֵיהּ – לְהַתְּדוּדוֹת עַל הַבְּכוּרִים, וְאַחֲרֵיהּ – לְהַתְּדוּדוֹת עַל הַמַּעֲשֵׂר. וּבְעֲלֵי הַמַּשְׁנֶה מְקַשִּׁים עַל הַמַּעֲשֵׂר, שְׁאֵם יִהְיֶה קִדָּם לְקִיטָתוֹ, אוֹ אַחַר לְקִיטָתוֹ עֲשׂוּרוֹ, כְּמוֹ אֶתְרוּג, שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ בְּאֵילָן, הֲלִךְ אַחַר חֲנֻטָּה. יֵשׁ מִי שְׁאוֹמֵר אַחַר בְּשׁוּל הַפְּרוֹת. וְאַתְרוּג מְקַצְתוֹ דּוּמָה לְאֵילָן וּמְקַצְתוֹ לְתְּבוּאָה, שֶׁהֵם זְרַעִים, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם שְׁלֹא אַחַר לְקִיטָתוֹ עֲשׂוּרוֹ. שְׁאֵילָן אֵינוֹ אֶלָּא עַד אַחַר גְּמַר בְּשׁוּלוֹ.

וּמִשׁוּם כִּךְ תִּקְנוּ הַמוּצִיא מְקוֹם שְׁבִשׁוּלוֹ יָפָה, לְהוּצִיא פֶת שְׁרוּף, אֶלָּא מְקוֹם שֶׁהוּא מְטַעֵם. וְכִךְ תְּבוּאָה, אַחַר לְקִיטָתוֹ הוּא כְּבִשׁוּל פְּרוֹת. וְיִשְׂרָאֵל מְשׁוּלִים לְאֵילָן וְלְתְּבוּאָה, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (שמות כג) רֵאשִׁית בְּכוּרֵי אֲדָמָתְךָ תָּבִיא בֵּית ה' אֶלְהֵיךָ. וְכִךְ (דברים יח) רֵאשִׁית גִּזְ צֹאנְךָ תִּתֵּן לוֹ, שֶׁהֵם יִשְׂרָאֵל, שֶׁנֶּאֱמַר בָּהֶם (יחזקאל לד) וְאֶתֵּן צֹאנִי. וְכִךְ יִשְׂרָאֵל, קִדָּשׁ (קִדָּשׁ יִשְׂרָאֵל) יִשְׂרָאֵל לֵה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, לְאַחַר לְקִיטָתוֹ מִן הַגְּלוּת – עֲשׂוּר. וְנִקְרָאוּ קִדָּשׁ לֵה'.

וְכִךְ מִכָּל הָאֵילָנוֹת אֵין שְׁבוּר כְּגַפְּן. בְּנִטְיַעְתּוֹ שְׁבוּר, בְּעֵנְבָיו שְׁבוּר, שֶׁהֵם כְּתוּשִׁים בֵּין הַרְגְּלִים. וְכִךְ זֵית, הַזֵּיתִים שֶׁלָּהּ כְּתוּשִׁים. בְּגֻלוֹת נִמְשָׁלוּ יִשְׂרָאֵל לָהֶם, זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים פ) גִּפְּן מִמְצָרִים תִּסְיַע. וְכֵן בְּגֻלוֹת הַרְבִּיעִית, (ישעיה ה) כִּי כָרַם ה' צְבָאוֹת בֵּית יִשְׂרָאֵל. וְכְמוֹ זֶה יִשְׂרָאֵל מְשׁוּלִים לְזֵית, (ירמיה יא) זֵית רַעַנָּן יָפָה פְּרִי תֹאֵר. וּמִשׁוּם כִּךְ (תהלים קכח) אֲשַׁתֵּךְ כְּגַפְּן פְּרִיָּהּ בִּירְכָתַי בֵּיתְךָ בְּגִיף כְּשִׁתְּלֵי זֵיתִים. סְמוּךְ זֶה לְזֶה, מִשׁוּם שֶׁהֵם שְׁבוּרִים בְּגֻלוֹת.

וְיִשְׂרָאֵל נִקְרָאוּ אֵילָן גְּדוֹל וְתִקְיָה וְכוּ מְזוּן לְכָל. בּוֹ תּוֹרָה, שֶׁהִיא מְזוּן לְמַעְלָה. בּוֹ תְּפִלָּה, שֶׁהִיא מְזוּן לְמַטָּה. וְאֶפְלוֹ לְמַלְאָכִים אֵין מְזוּן אֶלָּא בְּיִשְׂרָאֵל. שְׁאֵם יִשְׂרָאֵל לֹא יִתְעַסְקוּ בְּתוֹרָה, לֹא הִיָּה יוֹרֵד לָהֶם מְזוּן מִצַּד שֶׁל הַתּוֹרָה שֶׁנִּמְשָׁלָה לְעֵץ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (משלי ג) עֵץ חַיִּים הִיא לְמַחְזִיקִים בָּהּ. וְלְפָרִי, שֶׁהוּא מְצָנָה.

וְאַחַר שְׁיִהְיוּ נְקִיִּים מִתּוֹךְ פְּסֻלַּת, יִתְקַדְּשׁוּ לְבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּיַזְוֵן לְנִסָּף עַל גְּבֵי הַמְּזֻבַּח, וְזֵיתִים לְהַדְלִיק מְאוּר נְרוֹת לְמִנּוֹרָה. וּמִי זּוֹכֵה לְזֶה? יֵין שֶׁלֹּא הַתְּנַסָּף לְכוֹכְבִּים וּמְזֻלוֹת. שְׁעֵרֶב רַב הֵם יֵין

יִצְאָה מִמְּקוֹם שֶׁנִּקְרָא קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, וְכֵן יוֹבֵל נִקְרָא קֹדֶשׁ, שְׁכָתוֹב (ויקרא כה) יוֹבֵל הַיָּמָּה קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָּכֶם. וְיִשְׂרָאֵל כְּלוּלִים מֵהֶם. זֶהוּ שְׁכָתוֹב וְאֲנָשִׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי.

בַּתְּחִלָּה קְדוּשָׁה, וְעַכְשָׁיו קֹדֶשׁ. מַה בֵּין זֶה לְזֶה? אָמַר רַבִּי יוֹסִי, זֶה לְמַעַלְהָ וְזֶה לְמַטָּה. וְזֶה לֹא כֶּף, שְׁכָתוֹב (ישעיה ד) וְהָיָה הַנֶּשֶׂאֶר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוּשָׁה יֵאָמֵר לוֹ. בְּמִקְוֵם זֶה נִקְרָא קְדוּשָׁה, וְלְמַעַלְהָ לְמַעַלְהָ קֹדֶשׁ.

רַבִּי אַבָּא הָיָה הוֹלֵךְ בְּדֶרֶךְ, וְהָיוּ הוֹלְכִים עִמּוֹ רַבִּי יוֹסִי וְרַבִּי חֵיִיא. אָמַר רַבִּי חֵיִיא, וְאֲנָשִׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי, מִנֵּינן לָנוּ? אָמַר לוֹ, הֲרִי רַבִּי יוֹסִי וְכָל הַחֲבֵרִים יָפָה אֲמָרוּ, וְכֶךָ זֶה. מִנֵּינן לָנוּ? שְׁכָתוֹב (ירמיה ב) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לְה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ. רֵאשִׁית, וְדַאי חֲכָמָה נִקְרָאת רֵאשִׁית, שְׁכָתוֹב (תהלים קיא) רֵאשִׁית חֲכָמָה יִרְאֵת ה'.

וּמִשּׁוּם שִׁישְׂרָאֵל נִקְרָאוּ קֹדֶשׁ (ישראל) בְּשִׁלְמוֹת הַכֹּל, כְּתוּב (שמות כב) וּבִשְׂרָר בְּשִׁדָּה טְרַפָּה לֹא תֹאכְלוּ, שֶׁהָרִי יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שְׁלָמִים עַל הַכֹּל, לֹא יוֹנְקִים מִצַּד הַדִּין הַקָּשֶׁה. לְכָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ, לְכָלֵב וְדַאי, שֶׁהוּא הַדִּין הַחֲצוּף הַחֲזוֹק עַל הַכֹּל. כִּיִּן שֶׁהַדִּין הַקָּשֶׁה שְׂרוּי עָלָיו וְהַטִּיל בּוֹ זֶהָמָה, אֲסוּר לָהֶם לְאוֹתָם שֶׁנִּקְרָאִים קֹדֶשׁ. אֲלֵא לְכָלֵב תִּשְׁלַכּוּן אֹתוֹ וְדַאי, שֶׁהוּא הַדִּין הַחֲצוּף, דִּין הַקָּשֶׁה יוֹתֵר מִן הַכֹּל, שְׁכָתוֹב (ישעיה כו) וְהַכְּלָבִים עֲזִי נִפְשׁוּ.

בֵּא וְרָאה, כְּשֶׁנִּזְכְּרָה נִבְלָה בַּתּוֹרָה, כְּתוּב בִּישְׂרָאֵל קְדוּשָׁה, וְלֹא קֹדֶשׁ. כָּאֵן כְּתוּב וְאֲנָשִׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וּבִשְׂרָר בְּשִׁדָּה טְרַפָּה לֹא תֹאכְלוּ. וְשֵׁם בְּנִבְלָה כְּתוּב (דברים יד) לֹא תֹאכְלוּ כָּל נִבְלָה לְגַר אֲשֶׁר בְּשַׁעֲרֵיךָ תִּתְנַנֵּה וְגו', כִּי עִם קְדוּשָׁה אֵתָהּ. קְדוּשָׁה וְלֹא קֹדֶשׁ, שֶׁהָרִי נִבְלָה מִצַּד שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִעְשְׂתָהּ, שֶׁלֹּא פּוֹסֵל אֵת זֶה אֲלֵא יִשְׂרָאֵל. וְרַבִּים הַגְּנוּנִים יֵשׁ בָּהּ בְּנִבְלָה, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרָנוּ.

אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, כְּתוּב כָּאֵן וְאֲנָשִׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי, וְכָתוּב שָׁם, כִּי עִם קְדוּשָׁה אֵתָהּ לְה' אֱלֹהֵיךָ. לְה' אֱלֹהֵיךָ? לִי הָיָה צְרִיף לְהִיוֹת! אֲלֵא שָׁם (כָּאֵן) לְמַעַלְהָ לְמַעַלְהָ, וְכָאֵן (וְשָׁם) הַשְּׂכִינָה. וְכָתוּב (ישעיה ד) וְהָיָה הַנֶּשֶׂאֶר בְּצִיּוֹן וְהַנּוֹתָר בִּירוּשָׁלַם קְדוּשָׁה יֵאָמֵר לוֹ, וְלֹא קֹדֶשׁ. בְּכָאֵן קְדוּשָׁה וְלְמַעַלְהָ קֹדֶשׁ. כְּתוּב

וְכֶךָ הַתּוֹרָה נִמְשָׁלָה לְמִים, וְאֵלָה לְאֵשׁ, וְלֹא הָיוּ יוֹרְדִים מִים מְלַמְעָלָה, וְחִמָּה שֶׁהִיא אֵשׁ, לֹא הִיָּתָה יוֹרְדָת (מְלַמְעָלָה) לְבִשְׁל אֵת פְּרוֹת הָאֵילָן, אֲלֵא בְּשִׁבִיל יִשְׂרָאֵל, וּמִשּׁוּם זֶה נֵאָמַר בִּישְׂרָאֵל, (שיר ב) הַתְּאֵנָה חֲנֻטָּה פְּגִיָּה. אֵלוֹ בְּעָלִי מִצְוֹת. וְהַגְּפָנִים סִמְדָר נָתְנוּ רִיחַ, כְּשֶׁפּוֹתְחִים בַּתְּשׁוּבָה, וּמִיד נֵאָמַר בִּישְׂרָאֵל, קוֹמִי לְךָ רַעֲיָתִי יַפְתִּי וְלִכִּי לְךָ, מִן הַגְּלוּת.

וּמִשּׁוּם זֶה בְּאֵילָן, שֶׁהוּא עֵץ הַחַיִּים, בַּתּוֹרָה, בְּאֵלוֹ שֶׁמִּשְׁתַּדְּלִים בָּהּ הוֹלְכִים אַחַר חֲנֻטָּה וּמַעֲשָׂרִים אוֹתוֹ, שֶׁשׁוּרָה עֲלֵיהֶם יוֹד, שֶׁהִיא חֲכָמָה, א' מ'י, וּבָהּ מִתְּכַנְסִים ה'ה, שֶׁהֵם פְּרוֹת הָאֵילָן. וּמַהוּ הָאֵילָן? ו'. אֲבָל שְׂאֵר הָעֵם, אַחַר לְקִיטָתוֹ מִן הַגְּלוּת - עֲשׂוּרוֹ, אוֹתָם צְדִיקִים שֶׁנֵּאָמַר בָּהֶם (ויקרא כג) וְלִקְחֹתֶם לָכֶם בַּיּוֹם הָרִאשׁוֹן פְּרִי עֵץ הָדָר. הָדָר בְּמַעֲשֵׂיהֶם, שְׂאֵחוּזִים בְּבְעָלֵי תוֹרָה וּמִצְוֹת, וְאַחַר לְקִיטָה הוֹלְכִים לְגַבִּיָּהֶם (וּלְגַבִּי זְרַעִים שֶׁל תְּבוּאָה. וְאַחַר חֲנֻטָּה הוֹלְכִים אֲלֵיהֶם) כְּאֵילָן.

וּמִשּׁוּם זֶה פְּרִשׁוּהָ בְּמִסְכַּת קְדוּשִׁין, בָּא לְהַשְׁמִיעֵנוּ שְׂאֵתְרוֹג כְּיָרֵק. מַה יָרֵק דְּרַכּוֹ לְגַדֵּל עַל כָּל מִים וּבְשַׁעֲת לְקִיטָתוֹ עֲשׂוּרוֹ, אֵף אֵתְרוֹג גַּם דְּרַכּוֹ לְגַדֵּל וְכוּ' וּמִצַּד שֶׁל הַחֲכָמָה, אֵין מִים אֲלֵא תוֹרָה. וּבְמִקְוֵם אַחַר לְמַעַלְהָ, וְזֶה שֶׁשְּׁנִינּוּ, אֵתְרוֹג שׁוּהָ לְאֵילָן בְּשִׁלְשָׁה דְּרָכִים; הָרִי אֵתְרוֹג אוֹחֲזוֹ שְׁנֵי צְדָדִים, וְאֵתְרוֹג הוּא דְיוֹקֵן הַלֵּב שְׂאֵחוּזוֹ לְמַעַלְהָ וְאֵחוּזוֹ לְמַטָּה. אֵחוּזוֹ לְמַעַלְהָ - הַלֵּב רוֹאֵה. אֵחוּזוֹ לְמַטָּה - בְּדַעַת, כְּמוֹ שֶׁבֵּאֲרָנוּ, הַלֵּב יוֹדֵעַ. דַּעַת הִיא אֵילָן, הַתּוֹרָה הַפְּרִי שֶׁלוֹ. הַעֵינַיִם שֶׁהֵן הַמִּצְוֹת שֶׁבָהֵן - הַלֵּב רוֹאֵה. (ע"כ רַעֲיָא מֵהִימָנָא)

וְאֲנָשִׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וְגו'. רַבִּי יְהוּדָה פָּתַח, (איוב כח) וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא וְאֵי זֶה מְקוֹם בִּינָה. אֲשֶׁרִיָּהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה לְכַבְּדָם יוֹתֵר (בְּכַבּוּד שֶׁלָּהֶם) מִכָּל שְׂאֵר בְּנֵי הָעוֹלָם. בַּתְּחִלָּה אָמַר לָהֶם, (שמות יט) וְאַתֶּם תִּהְיוּ לִי מִמְּלַכַת כְּהֵנִים. לֹא זֶה הָאֵהָבָה הַרְבֵּה מֵהֶם עַד שֶׁקְרָא לָהֶם וְגוֹי קְדוּשָׁה, שֶׁהוּא יוֹתֵר. לֹא זֶה הָאֵהָבָה מֵהֶם עַד שֶׁקְרָא לָהֶם (דברים יד) כִּי עִם קְדוּשָׁה אֵתָהּ. לֹא זֶה הָאֵהָבָה מֵהֶם עַד שֶׁקְרָא לָהֶם (שמות כב) וְאֲנָשִׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי, שֶׁהוּא יוֹתֵר מִן הַכֹּל.

כְּתוּב וְהַחֲכָמָה מֵאֵין תִּמְצָא. הַתּוֹרָה יִצְאָה מִחֲכָמָה, מִמְּקוֹם שֶׁנִּקְרָא קֹדֶשׁ, וְהַחֲכָמָה

קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לֵה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ, בְּה"א, כְּמוֹ שְׂבָאֲרֵנוּ. וְעַל כֵּן אֲנִישֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי וְדַאי.

רְבִי יִצְחָק הִיָּה יוֹשֵׁב לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן. אָמַר לוֹ, הֲרֵי כְּתוּב קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לֵה'. בְּסוֹף הַפְּסוּק כְּתוּב כֹּל אֲכָלְיוֹ יֵאָשְׁמוּ, מַה זֶה אוֹמֵר? אָמַר לוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן, יִפָּה אָמַר, כֹּל אֲכָלְיוֹ יֵאָשְׁמוּ – הֵינּוּ שְׂכָתוּב וְאִישׁ כִּי יֵאָכֵל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה וְכוּ'. וְכְתוּב וְכֹל זֶר לֹא יֵאָכֵל קֹדֶשׁ. וּמִשּׁוּם שִׁישְׂרָאֵל נִקְרְאוּ קֹדֶשׁ, כְּתוּב כֹּל אֲכָלְיוֹ יֵאָשְׁמוּ. בָּא רַבִּי יִצְחָק וְנָשַׁק יָדוֹ וְאָמַר, אִם לֹא בָאתִי לְכָאן אֲלֵא לְשִׁמְעַ דְּבַר זֶה – מְסַפִּיק.

אָמַר לוֹ, רַבִּי, הֲרֵי שְׁנִינּוּ שְׂקִדְשׁ יוֹתֵר לְמַעְלָה מִקְדוּשׁ. אִם כֵּן, הֲרֵי כְּתוּב (ישעיהו ו) קְדוּשׁ קְדוּשׁ קְדוּשׁ ה' צְבָאוֹת, וְזוֹ שְׁלֵמוֹת הַכֹּל? אָמַר לוֹ, בָּא וְרֵא, כְּשֶׁמִּתְחַבְּרִים כְּאֶחָד, כֻּלָּם נִעְשִׂים בֵּית אֶחָד, וְהַבֵּית הַזֶּה נִקְרָא קֹדֶשׁ. הַכֹּלֵל שֶׁל הַכֹּל קְדוּשׁ, וּמִשּׁוּם כֵּן קֹדֶשׁ. הוּא כֹּלֵל שֶׁהַכֹּל נִכְלָל בּוֹ. וְכִשְׁנִכְלָלֵת בִּישְׂרָאֵל הָאֱמוּנָה הַשְּׁלֵמָה, הֵם נִקְרְאִים קֹדֶשׁ, הַכֹּלֵל שֶׁל הַכֹּל, שְׂכָתוּב קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לֵה'. וּמִשּׁוּם כֵּן, וְאֲנִישֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי.

לְגִיזָן אֶחָד שָׁאֵל אֶת רַבִּי אַבָּא וְאָמַר לוֹ, לֹא כְּתוּב וּבִשְׂרָאֵל בְּשִׁדָּה טְרַפָּה לֹא תֹאכְלוּ! אִם כֵּן, מַהוּ שְׂכָתוּב (תהלים קיא) טָרֶף נָתַן לִירָאִיו? טָרֶף נָתַן לְכִלְבִּים הֵיָה צְרִיף לְהִיּוֹת! לְמַה נָתַן לִירָאִיו? אָמַר לוֹ, רִיקָא, הָאִם כְּתוּב טְרַפָּה נָתַן לִירָאִיו?! טָרֶף כְּתוּב! וְאִם תֹּאמַר, טָרֶף כְּמוֹ טְרַפָּה, נָתַן לִירָאִיו וְדַאי, שְׂדַבְּר זֶה לֹא נִתְּנוּ לְהַזְהֵר בּוֹ אֲלֵא לְאוֹתָם יִרְאִי שְׂמוֹ וִירְאִים מִמֶּנּוּ. מִשּׁוּם זֶה דְּבַר זֶה לֹא נָתַן לָכֶם, שֶׁהֲרֵי יָדַע שְׂאִינְכֶם יִרְאִים מִמֶּנּוּ וְלֹא שׁוֹמְרִים מְצוּוֹתָיו, וּמִשּׁוּם דְּבַר זֶה חֲמָרָה שֶׁל הַתּוֹרָה וְצְרִיף לְהַזְהֵר בָּהּ. נָתַן לִירָאִיו, נָתַן לִירָאִיו וְדַאי, וְלֹא לְאַחֲרִים. וְכֹל חֲמָרוֹת הַתּוֹרָה לֹא נִתְּנָם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֲלֵא לְאוֹתָם יִרְאִי חֲטָא, לְאוֹתָם יִרְאִי מְצוּוֹתָיו וְלֹא לָכֶם.

שְׁנָה רַבִּי אֶלְעָזָר, כְּתוּב (קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל, וְכְתוּב וְאֲנִישֵׁי וְכוּ') וְאֲנִישֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי. מַה זֶה וְאֲנִישֵׁי, וְאַחֲרָיו קֹדֶשׁ? אֲלֵא וְאֲנִישֵׁי קֹדֶשׁ וְדַאי. שְׂשִׁנְיָנוּ, לֹא יֵצְאוּ יִשְׂרָאֵל לְחֲרוֹת אֲלֵא מִצַּד הַיּוֹבֵל. אַחַר שִׁיֵּצְאוּ לְחֲרוֹת, לָקַח אוֹתָם הַיּוֹבֵל הַזֶּה בְּכַנְפָיו, וְנִקְרְאוּ אֲנִישֵׁי שְׁלוֹ, בָּנִים שְׁלוֹ. וְכְתוּב בּוֹ בַּיּוֹבֵל, (ויקרא כה) יוֹבֵל הִיא קֹדֶשׁ תִּהְיֶה לָכֶם, קֹדֶשׁ וְדַאי, לָכֶם וְדַאי.

וּמִשּׁוּם כֵּן, וְאֲנִישֵׁי קֹדֶשׁ תִּהְיוּ לִי, אֲנִישֵׁי קֹדֶשׁ וְדַאי, אֲנִישֵׁי שְׁלוֹ מִמֶּשׁ.

וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אָמַר אֶת זֶה, וְעַל זֶה זְכוּ יִשְׂרָאֵל לְהִקְרָא אַחֲרֵים לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׂכָתוּב (תהלים קכב) לְמַעַן אֲחִי וְרַעֲי וְגו'. אַחַר כֵּן נִקְרְאוּ קֹדֶשׁ מִמֶּשׁ, שְׂכָתוּב (ירמיה ב) קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לֵה' רֵאשִׁית תְּבוּאָתָהּ. קֹדֶשׁ וְלֹא אֲנִישֵׁי קֹדֶשׁ. מִשּׁוּם כֵּן כֹּל אֲכָלְיוֹ יֵאָשְׁמוּ, וְכְתוּב (ויקרא כב) וְכֹל זֶר לֹא יֵאָכֵל קֹדֶשׁ. (שם) וְאִישׁ כִּי יֵאָכֵל קֹדֶשׁ בְּשִׁגְגָה.

שְׁנִינּוּ, יִשְׂרָאֵל נִקְרְאוּ קֹדֶשׁ, וּמִשּׁוּם שֶׁהֵם קֹדֶשׁ אֲסוּר לְאָדָם לְקָרָא לְחַבְּרוֹ בְּשֵׁם גְּנָאִי וְלֹא לְכַנּוֹת שֵׁם לְחַבְּרוֹ, וְעִנְשׁוֹ גְּדוּל, וְכֹל שְׂפָן בְּדַבְּרִים אַחֲרִים. שְׁנִינּוּ, כְּתוּב (תהלים לד) גִּצְרוּ לְשׁוֹנֵף מֵרַע וְגו'. מַהוּ מֵרַע? שְׂבַגְלָל לְשׁוֹן הָרַע מִחֲלוֹת יוֹרְדוֹת לְעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, כֹּל מִי שֶׁקְּרָא לְחַבְּרוֹ בְּשֵׁם שְׂאִין בּוֹ וּמִגְּנָה אוֹתוֹ, נִתְּפַס בְּמַה שְׂאִין בּוֹ. שְׂאִין רַבִּי חֵיָא אָמַר רַבִּי חֲזַקְיָה, כֹּל מִי שֶׁקְּרָא לְחַבְּרוֹ רְשָׁע, מוֹרִידִים אוֹתוֹ לְגִיָּהֶם, וְיוֹרְדִים לוֹ לְלַחְיָיו, פָּרֻט לְאוֹתָם חֲצוּפִים שֶׁל הַתּוֹרָה שְׂמַתָּר לְאָדָם לְקָרָא לָהֶם רְשָׁע.

אוֹתוֹ אִישׁ שֶׁקָּלַל אֶת חֲבֵרוֹ, עֵבֶר רַבִּי יִיסָא, אָמַר לוֹ, כְּמוֹ רְשָׁע עֲשִׂיתָ. בָּא לִפְנֵי רַבִּי יְהוּדָה. אָמַר לוֹ, רְשָׁע לֹא אִמְרָתִי לוֹ, אֲלֵא כְּרְשָׁע, שְׂמַרְאָה דְּבָרָיו כְּרְשָׁע, וְלֹא אִמְרָתִי שֶׁהוּא רְשָׁע. בָּא רַבִּי יְהוּדָה וְשָׁאֵל לְמַעֲשֵׂה לִפְנֵי רַבִּי אֶלְעָזָר. אָמַר לוֹ, וְדַאי שְׂלֵא הַתְּחִיב. מִנֵּין לָנוּ? שְׂכָתוּב (איכה ב) הִיָּה ה' כְּאוֹיֵב, וְלֹא אוֹיֵב. שְׂאִם לֹא כֵן, לֹא נִשְׂאָר מִישְׂרָאֵל גְּזוּעִים בְּעוֹלָם. כְּמוֹ זֶה, (שם א) הִיָּתָה כְּאֶלְמָנָה, וְלֹא אֶלְמָנָה. כְּאֶלְמָנָה שֶׁהִלֵּךְ בְּעֵלָה לְעֵבֶר הַיָּם וּמְחַכָּה לוֹ.

אָמַר רַבִּי חֵיָא, וּמִכָּאן מִשְׁמַע? מִשֵּׁם מִשְׁמַע, שֶׁהוּא עֵקֶר הַכֹּל, שְׂכָתוּב (יחזקאל א) וְעַל דְּמוֹת הַכֶּסֶף דְּמוֹת כְּמַרְאֵה אָדָם. כְּמַרְאֵה אָדָם, וְלֹא מַרְאֵה אָדָם. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, כְּתוּב כְּתַפּוּחַ בְּעֵצֵי הַיַּעַר וְגו'. כְּתַפּוּחַ, וְלֹא תַפּוּחַ. כְּתַפּוּחַ, שְׂנַפְרָד בְּגִנְיָו, וּבְגִנְיָו אַחֲזוּ הַדְּבָר. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, אֵלּוּ לֹא בָאתָ לְכָאן אֲלֵא לְשִׁמְעַ הַדְּבָרִים הַלָּלוּ – דִּי.

שְׁלֵי בְלִבְד. וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם לֹא תִזְכְּרוּ – לֹא תִזְכְּרוּ כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנוֹ. דְּבַר אַחַר וְשֵׁם אֱלֹהִים לֹא תִזְכְּרוּ – כְּלוּמַר לֹא תִסְבְּבוּ, שֶׁתִּפְּלוּ בֵּין הָעַמִּים בְּאַרְץ אַחֲרַת, וּיְקִים בְּכֶם מֵה שֶׁכָּתוּב (דְּבָרִים כח) וְעַבְדְּתָ שֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם וְגו'.

דְּבַר אַחַר וּבְכָל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ – רַבִּי יְהוּדָה פֶּתַח, (תְּהִלִּים פא) שְׁמַע עַמִּי וְאַעֲיֵדָה בְּךָ וְגו', לֹא יִהְיֶה בְּךָ אֵל זֶר וְגו'. אֲנֹכִי ה' אֱלֹהֶיךָ הַמַּעֲלֶיךָ מֵאַרְץ מִצְרַיִם וְגו'. הַפְּסוּקִים הִלְלוּ אֶמְרָם דָּוִד בְּרוּחַ הַקֹּדֶשׁ, וַיֵּשׁ לְהִתְבַּוְּנֵן בָּהֶם. שְׁמַע עַמִּי – בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת הַזֵּהִירָה הַתּוֹרָה אֶת הָאָדָם, בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת מִזֵּהִיר הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶת הָאָדָם, וְהַפֵּל לְתוֹעֵלַת הָאָדָם כְּדֵי שִׁישְׁמַר אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה. שְׁכַל מִי שִׁישְׁמַר אֶת מִצְוֹת הַתּוֹרָה וּמִשְׁתַּדֵּל בָּהּ, כְּמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּשֵׁם הַקֹּדֶשׁ.

שְׁשָׁנִינוּ, כָּל הַתּוֹרָה הִיא שְׁמוֹ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, וּמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בָּהּ כְּמִי שֶׁמִּשְׁתַּדֵּל בְּשֵׁם הַקֹּדֶשׁ, מִשׁוּם שֶׁכָּל הַתּוֹרָה הִיא שֵׁם קֹדֶשׁ אֶחָד, שֵׁם עֲלִיּוֹן, שֵׁם שְׁכוּלָל אֶת כָּל הַשְּׁמוֹת, וּמִי שֶׁגִּוְרַע מִמֶּנָּה אוֹת אַחַת כָּאִלוּ עֲשֵׂה פָּגַם בְּשֵׁם הַקֹּדֶשׁ. שְׁשָׁנִינוּ, וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם לֹא תִזְכְּרוּ – לֹא תוֹסִיף עַל הַתּוֹרָה וְלֹא תִגְרַע מִמֶּנָּה. רַבִּי חִיָּיא אָמַר, וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם – זֶה מִי שֶׁמִּתְעַסֵּק בְּסִפְרֵי אַחֲרַיִם שְׂאִינָם מִצַּד הַתּוֹרָה. לֹא יִשְׁמַע עַל פִּיךָ – שְׂאִסוּר אֶפְלוּ לְהִזְכִּירָם וְלִלְמַד מֵהֶם טַעַם, כָּל שֶׁכֵּן עַל הַתּוֹרָה.

רַבִּי יְהוּדָה שׁוֹנֶה כֶּךָ, מֵה הַטַּעַם כָּתוּב וְשֵׁם אֱלֹהִים אַחֲרַיִם, וְסוּמַךְ לוֹ אֶת חֵג הַמִּצְוֹת תִּשְׁמַר? אֵלֶּא מִי שֶׁמִּי שֶׁלֹּא שׁוֹמֵר אֶת זֶה, כְּמִי שֶׁלֹּא שׁוֹמֵר אֶת אֲמוּנַת הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא. מֵה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁבוֹ הַדְּבָר אַחוּז. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְכֵן בְּכָל שְׂאֵר הַחֲגִים וְהַזְּמָנִים, שֶׁהָרִי כָּלֶם אַחוּזִים בְּשֵׁם הַקֹּדֶשׁ הָעֲלִיּוֹן. וְעַל זֶה שְׁשָׁנִינוּ, מֵה שֶׁכָּתוּב שֶׁלֶשׁ פְּעָמִים בְּשָׁנָה, מִשׁוּם שֶׁבָּהֶם תְּלוּיָה הָאֲמוּנָה.

יִרְאָה כָּל זְכוּרָךְ, לְמָה כָּל זְכוּרָךְ? אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, כָּל זְכוּרָךְ מִמֶּשׁ, מִשׁוּם שֶׁנוֹטְלִים בְּרָכָה מִהַמַּעֲזָן שֶׁל הַנַּחַל. מִכָּאֵן שְׁשָׁנִינוּ, כָּל בֶּן יִשְׂרָאֵל שֶׁנִּמְוֵל, צָרִיךְ לְהִרְאוֹת לִפְנֵי הַמֶּלֶךְ הַקֹּדֶשׁ, מִשׁוּם שֶׁנוֹטֵל בְּרָכָה מִמַּבּוּע הַנַּחַל. זֶהוּ שֶׁכָּתוּב כְּבָרְכַת ה' אֱלֹהֶיךָ אֲשֶׁר נָתַן לְךָ. וְכָתוּב אֵל פָּנֵי הָאָדָם ה', כְּמוֹ

שְׁשָׁנִינוּ, כָּתוּב (זְכוּרִיָּה יב) וְהָיָה הַנִּכְשָׁל בָּהֶם בַּיּוֹם הַהוּא כְּדוֹד. כְּדוֹד, וְלֹא דוֹד. כְּדוֹד שֶׁאָמַר וְהָיָה בְּעֵינֵי הַכִּינּוּתִי לְבֵית ה'. וְכָתוּב (תְּהִלִּים פו) כִּי עֲנִי וְאֶבְיוֹן אָנִי. וְהוּא הָיָה מֶלֶךְ עַל מְלָכִים וְהָיָה קוֹרָא לְעַצְמוֹ כֶּךָ. אָמַר רַבִּי אַבָּא, אֲשֶׁרִיָּהֶם יִשְׂרָאֵל שֶׁהַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא קָרָא לָהֶם כְּקֹדֶשׁ, אֵלֶּא קֹדֶשׁ מִמֶּשׁ, שֶׁכָּתוּב קֹדֶשׁ יִשְׂרָאֵל לֵה', וּמִשׁוּם כֶּךָ כָּל אֲכָלְיוֹ יִאֲשָׁמוּ וְגו'.

שְׁשָׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יוֹסִי, מֵה רָאָה הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא לְתַת דִּינִים לְיִשְׂרָאֵל אַחַר עֲשׂוֹר הָאֲמִירוֹת? אֵלֶּא כֶּךָ שְׁשָׁנִינוּ, מִצַּד הַגְּבוּרָה נִתְּנָה תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, מִשׁוּם כֶּךָ צָרִיךְ לְתַת שְׁלוֹם בִּינֵיהֶם כְּדֵי שֶׁהַתּוֹרָה תִּהְיֶה שְׁמוּרָה מִכָּל צְדִידָה. שֶׁאָמַר רַבִּי אַבָּא אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אֵינן הָעוֹלָם מִתְקִים אֵלֶּא עַל דִּין, שֶׁאֵלֶּמָּלָא הַדִּין לֹא יַעֲמַד, וּמִשׁוּם כֶּךָ הָעוֹלָם נִבְרָא כְּדִין וְהַתְקִים.

שְׁשָׁנִינוּ, רַבִּי אַבָּא, כָּתוּב (יִרְמִיָּה כא) דִּינּוּ לְבַקֵּר מִשְׁפָּט. וְכִי לְבַקֵּר וְלֹא בְכָל הַיּוֹם? אֵלֶּא לְבַקֵּר, טָרַם שִׁיאֲכָלוּ הַדִּינִים וְלֹא יִשְׁתּוּ, שֶׁכָּל מִי שֶׁדָּן דִּין אַחַר שֶׁאֲכָל וְשִׁתָּה, אֵינּוּ דִין אִמְתָּ, שֶׁכָּתוּב (וּיְקָרָא יט) לֹא תִאֲכָלוּ עַל הַדָּם. מֵה זֶה עַל הַדָּם? אֲזַהֲרָה לְדִינִים שֶׁלֹּא יִאֲכָלוּ עַד שֶׁדִּינִים דִּין. שֶׁכָּל מִי שֶׁדָּן דִּין אַחַר שֶׁאֲכָל וְשִׁתָּה, כָּאִלוּ חִיב אֶת דָּם חִבְרוּ לְאַחַר, שֶׁהָרִי דָמוֹ מִמֶּשׁ נָתַן לְאַחַר. זֶה בְּמִמּוֹן, כָּל שֶׁכֵּן בְּדִינֵי נַפְשׁוֹת שֶׁצָּרִיכִים הַדִּינִים לְהִשְׁמַר שֶׁלֹּא לְדוֹן דִּין אֵלֶּא קֹדֶם שֶׁאֲכָלוּ וְשִׁתּוּ, וְעַל זֶה כָּתוּב דִּינּוּ לְבַקֵּר מִשְׁפָּט, וְכָתוּב (יִרְמִיָּה ט) אָנִי ה' עֲשֵׂה חֶסֶד וּמִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאַרְץ כִּי בְּאֵלָה חִפְצַתִּי נֹאֵם ה'.

שְׁשָׁנִינוּ, אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, מִי שֶׁמִּשְׁקַר בְּדִין, מִשְׁקַר בְּתַקוּנֵי הַמֶּלֶךְ. מֵהֶם תַּקוּנֵי הַמֶּלֶךְ? אוֹתָם שֶׁנִּאָּמַר, שֶׁכָּתוּב עֲשֵׂה חֶסֶד מִשְׁפָּט וְצִדְקָה בְּאַרְץ. וְכָתוּב כִּי בְּאֵלָה חִפְצַתִּי נֹאֵם ה'. וְהַכֵּל תְּלוּיָה זֶה בְּזֶה (וְהֵלָא בְּזֶה תְּלוּיָה). רַבִּי יוֹסִי אָמַר, אֵלֶּה הֵם תַּקוּנֵי הַכֶּסֶּא, שֶׁכָּתוּב (תְּהִלִּים פט) צִדְקָה וּמִשְׁפָּט מְכוּן כֶּסֶּאךָ. וְכָתוּב (ישעיה טז) וְהוֹכֵן בְּחֶסֶד כֶּסֶּא.

וּבְכָל אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם תִּשְׁמְרוּ וְגו'. מֵה זֶה תִּשְׁמְרוּ? תִּשְׁמְרוּ הָיָה צָרִיךְ לְהִיטֵל! אֵלֶּא תִשְׁמְרוּ וּדְאִי. מֵה זֶה אֲשֶׁר אָמַרְתִּי אֲלֵיכֶם? כְּלוּמַר שֶׁהַזְּהִרְתִּיכֶם עַל מֵאֲמַר עֲבוּדְתִּי. תִּשְׁמְרוּ, שֶׁלֹּא יִגִּיעַ אֲלֵיכֶם שׁוֹם רַע. תִּשְׁמְרוּ מֵאוֹתָה שְׁמִירָה וּנְטִירָה

רבי יהודה אָמר, אָדני - אַל"ף דְּלִי"ת נו"ן יו"ד, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא נִקְרָא, וְאוֹתוֹ שֶׁנִּקְרָא כְּמוֹ שֶׁהוּא כְּתוּב, וּמִיָּהוּ? רַבִּי יוֹסִי אָמַר, מֵרֵאֵת אֱלֹהִים. מֵרֵאֵת כְּתוּב. וּמִהוּ מֵרֵאֵת? שְׁלֵמוֹת הַכֹּל - יו"ד ה"א וְא"ו ה"א. (מֵרֵאֵת הוּא א' כו') מֵרֵאֵת לְמָה הוּא אַל"ף דְּלִי"ת נו"ן יו"ד? זֶה נִקְרָא כְּכֹתְבוֹ, וְזֶה לֹא נִקְרָא כְּכֹתְבוֹ, וּמִשּׁוּם כֶּף בְּזֶה נִקְרָא, וְעַל כֶּף מֵרֵאֵת אֱלֹהִים כְּתוּב.

רבי יהודה אָמר, לַפְעָמִים עֲלִיוֹנִים שֶׁנִּקְרָאוּ בְּשֵׁם תַּחְתּוֹנִים, וְלַפְעָמִים תַּחְתּוֹנִים נִקְרָאִים בְּשֵׁם הָעֲלִיוֹנִים. הָאָדָן ה' - בְּשֵׁם עֲלִיּוֹן הוּא אָדָן, וְהָרִי בְּאֶרְצוֹ הַדְּבָרִים. וּבְגוֹנִים רַבִּים נִתְפָּרְשׁוּ הַדְּבָרִים, וְהַכֹּל אֶחָד. בְּרוּךְ הַרְחֵמָן וּבְרוּךְ שְׁמוֹ לְעוֹלָם וּלְעוֹלָמֵי עוֹלָמִים.

הנה אָנֹכִי שֶׁלַח מֵלֶאֱךָ לְפָנֶיךָ וְגו'. רַבִּי יִצְחָק פֶּתַח, (שִׁיר א) יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ וְגו'. אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל, יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ. מָה הַטַּעַם יִשְׁקֵנִי? יֵאֱהָבֵנִי הִיא צָרִיךְ לֵהִיּוֹת! לְמָה יִשְׁקֵנִי? אֵלָּא כֶּף שְׁנִינּוּ, מָה נְשִׁיקוֹת שֶׁל דְּבָקוֹת שֶׁל רוּחַ בְּרוּחַ, שֶׁבְּגִלָּל כֶּף נְשִׁיקָה בְּפֶה, שֶׁהָרִי הִפָּה הוּא הַמוֹצִיא וְהַמְקוֹר שֶׁל הַרוּחַ, וְלִכֵּן נְשִׁיקוֹת בְּפֶה בְּחִיבוּת, וְדַבְּקִים רוּחַ בְּרוּחַ, שֶׁלֹּא נִפְרָדִים זֶה מִזֶּה.

ולכן מִי שֶׁמוֹצִיא נְשִׁמְתוֹ בְּנְשִׁיקָה, נִדְּבֵק בְּרוּחַ אַחֲרָת, בְּרוּחַ שֶׁלֹּא נִפְרָדֵת מִמֶּנּוּ. וְהֵינּוּ נִקְרָא נְשִׁיקָה. וְעַל זֶה אָמְרָה כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ, לְהַדְּבִיק רוּחַ בְּרוּחַ, שֶׁלֹּא יִפְרָד זֶה מִזֶּה.

כי טוֹבִים דְּדִיךְ מֵיִין. מָה עוֹשֶׂה כָּאֵן יִין? וְהָרִי כְּתוּב (ישעיה כח) וְגַם אֵלֶּה בֵּינָן שָׁגוּ וְגו', וְכְתוּב (ויקרא י) יִין וְשֹׁכֵר אֵל תִּשֶׁת אֲתָהּ וּבָנֶיךָ. מָה הַטַּעַם כָּאֵן יִין? רַבִּי חֲזִיָּא אָמַר, מֵיִינָה שֶׁל תוֹרָה. רַבִּי חֲזִיקָה אָמַר, זֶה שְׁכָתוּב (תהלים קד) וְיִין יִשְׁמַח לִבִּי אָנוּשׁ. וְעַל זֶה כְּתוּב כִּי טוֹבִים דְּדִיךְ מֵיִין, לְחֻדוֹת הַלֵּב. מֵיִין - שֶׁמֶשְׁמַחֲנִי יוֹתֵר מִהַכֹּל.

רבי יהודה אָמר, כְּתוּב (בראשית כט) וַיִּשָּׁק יַעֲקֹב לְרַחֵל וַיִּשָּׂא אֶת קוֹלוֹ וַיִּבְךְ. לְמָה בָּכָה? אֵלָּא בְּדַבְּקוֹת הַרוּחַ בָּהּ לֹא כָּל הַלֵּב לִסְבֹּל, וּבָכָה. וְאִם תֹּאמַר, הָרִי כְּתוּב וַיִּשָּׁקֶהּ וַיִּבְכּוּ? שְׁנִינּוּ, לְמָה נִקְוֶה עַל וַיִּשָּׁקֶהּ? אֵלָּא שֶׁלֹּא נִדְּבָקָה בּוֹ רוּחַ כָּלֵל, וְעַל זֶה כְּתוּב וְנִעְתָּרוֹת נְשִׁיקוֹת שׁוֹנָא. מָה זֶה (משלי כז)

שֶׁבְּאֶרְצוֹ, שֶׁמֶשֶׁם מְרִיקִים בְּרִכּוֹת וְנוֹטְלִים בְּרִכָּה. אֲשֶׁרִי חֵלְקֶם שֶׁל יִשְׂרָאֵל מִכָּל שְׂאֵר הָעַמִּים.

פעם אַחַת עָלוּ יִשְׂרָאֵל לְחַג אֶת הַחַג, וְהִתְעַרְבוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת עִמָּם, וְאוֹתָהּ שָׁנָה לֹא נִמְצְאָה בְּרִכָּה בְּעוֹלָם. בָּאוּ וְשָׂאוּ אֶת רַב הַמְּנוּנָא סָבָא. אָמַר לָהֶם, רְאִיתֶם בְּתַחֲלָה סִימָן לְזֶה? אָמְרוּ לוֹ, רְאִינוּ סִימָן, שֶׁכְּשֶׁשָּׁבְנוּ מִשָּׁם כָּל הַדְּרָכִים הָיוּ סְתוּמִים מִמֵּי, וְעָנָן וַחֲשֻׁכָה נִמְצְאוּ, שֶׁלֹּא יָכִלוּ לְלַכֵּת כָּל אוֹתָם שֶׁעָלוּ לָשֶׁם. וְעוֹד, בְּשַׁעַר שֶׁנִּכְנַסְנוּ לְהִרְאוֹת, פְּנֵי הַשָּׁמַיִם נִחְשְׁכוּ וְרָגְזוּ. (נִחְרַד וְרָאָה) אָמַר לָהֶם, וְדָאִי אוּ שֵׁישׁ בְּכֶם אֲנָשִׁים לֹא נִמּוּלִים, אוּ עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת עָלוּ עִמָּכֶם, שֶׁהָרִי לֹא הִתְבָּרְכוּ בְּאוֹתָהּ שַׁעַר, פָּרַט לְאוֹתָם יִשְׂרָאֵלִים שֶׁנִּמּוּלוּ, וּבְאוֹת הַקְּדוּשָׁה הַזֹּאת מִסְתַּכֵּל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וּמְבָרַךְ אוֹתָם.

לשנה הָאֲחֵרֶת עָלוּ, וְעָלוּ אוֹתָם עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, שֶׁהִתְעַרְבוּ עִמָּם כְּשֶׁהָיוּ אוֹכְלִים קֶרֶבְנוֹת וְהָיוּ שְׂמֵחִים. וְרָאוּ אֶת אוֹתָם עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת שֶׁדְּפוּסִם בְּקִשְׁרֵיהֶם לְקִשְׁר הַכֶּתֶל. הַשְּׂגִיחוּ בָּהֶם שֶׁכָּלֶם מְבָרְכִים וְהֵם לֹא בָּרְכוּ. בָּאוּ וְאָמְרוּ אֶת הַדְּבָר לְבֵית הַדִּין. בָּאוּ וְשָׂאוּ אוֹתָם. אָמְרוּ, זֶה שֶׁאֲכַלְתֶּם, הַחֶלֶק שֶׁלְכֶם אֵיזָה קֶרֶבֶן הִיא? לֹא הִיא בֵּידֶם. בְּדָקוּ וּמְצְאוּ שֶׁהֵם עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת וְהָרְגוּ אוֹתָם. אָמְרוּ, בְּרוּךְ הַרְחֵמָן שֶׁהֲצִיל אֶת עַמּוֹ, שְׂוֹדָאִי אֵין בְּרִכָּה שְׂרוּיָה אֵלָּא רַק בְּיִשְׂרָאֵל, הַזֶּרַע הַקְּדוּשׁ, בְּנֵי הָאֱמוּנָה, בְּנֵי הָאֱמֶת. וְאוֹתָהּ הַשָּׁנָה נִמְצְאָה בְּרִכָּה בְּעוֹלָם בְּשְׁלֵמוֹת. פֶּתַח וְאָמְרוּ, (תהלים קמ) אַךְ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ וְגו'.

רבי חֲזִיָּא אָמַר, בְּזִכּוֹת יִשְׂרָאֵל מֵהוֹלִים, נִכְנָעִים שׁוֹנְאֵיהֶם תַּחְתֵּיהֶם וַיּוֹרְשִׁים נִחְלָתָם. בֹּא וְרָאָה מָה כְּתוּב, יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ. וְכְתוּב אַחֲרָיו, כִּי אוֹרִישׁ גּוֹיִם מִפְּנֵיךָ וְהִרְחַבְתִּי אֶת גְּבֻלְךָ. שֶׁהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹקֵר דְּיָרִים מִמְּקוֹמָם וּמוֹשִׁיב דְּיָרִים לְמְקוֹמָם, וּמִשּׁוּם כֶּף, (שְׁמוֹת לז) יִרְאֶה כָּל זְכוּרָךְ אֶת פְּנֵי הָאָדָן ה'. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, הָאָדוֹן, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (ישעיה י) הִנֵּה הָאָדוֹן ה' צְבָאוֹת מְסַעֵף פְּאָרָה וְגו', וַיִּצֵּא חֲטָר וְגו'. וְהַכֹּל אֶחָד, מְעַקֵּר דְּיָרִים וּמוֹשִׁיב דְּיָרִים. רַבִּי יִצְחָק אָמַר, יֵשׁ אָדוֹן וַיֵּשׁ אָדוֹן, וְהַכֹּל בְּאֶחָד תְּלוּי.

הראשונים. וכשיסתכלו הדברים, הכל יפה, וכלם אמרו הטעמים שלהם בדבר אחד.

מת השיב משה? בזמן שאמר ושלחתי לפניך מלאך. וכתוב, כי ילך מלאכי לפניך. סתם ולא פרש את הדבר. ועל פן כתוב כאן, כי אם שמוע תשמע בקלו ועשית כל אשר אדבר. אשר אדבר דוקא. וכתוב, ואיבתי את איביך וצרתי את צרריך, והכל תלוי בו.

רבי יהודה אמר, אם תאמר ששניהם ממש מלאך - משה לא השיב עליהם, שלא ראה מקום. ומתי השיב? בזמן שכתוב אם אין פניך הלכים אל תעלנו וגו'. אמר רבי שמעון, כלל של הכל - משה לא רצה מלאך. שהרי כתוב, (שמות לד) ויאמר אם נא מצאתי חן בעיניך אדני ילך נא אדני בקרבנו.

אמר רבי יהודה, זה שאמר רבי אבא, שכתוב לא תבשל גדי בחלב אמו, בחלב האם הנה צריך להיות! מה זה אמו? ואם תאמר, כנסת ישראל אמו שמצד הטמאה - לא כך! שהרי שמעתי שאמר רבי שמעון, כנסת ישראל האם הקדושה נאחזה בחלק של ישראל, שכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו.

אמר רבי שמעון, יפה אמרת, וזה של רבי אבא יפה, והכל תלוי זה בזה. בא וראה, האם נאחזה להם למעלה לצד זה ולצד זה, ושנים הם - אחד לימין ואחד לשמאל. ומשום כך, מהם לימין ומהם לשמאל, וכלם תלויים באם הזאת, האם הקדושה, ונאחזים בה.

מת הם נאחזים בה? בשעה שהאם הזו יונקת מן הצד האחר והמקדש נטמא, והנחש החזק מתחיל להתגלות, ואז הגדי יונק מחלב אמו, ומתעוררים הדינים. ועל זה ישראל מקדימים ומביאים בכורים. ובשעה שהם מביאים אותם, צריכים לומר ולפתח בלבן, שרצה בכשפיו אלו לשלט בייעקב ובזרע הקדש, ולא נתנו כידו ולא נמסרו ישראל לצד זה. ועל זה כתוב, ראשית בכורי אדמתך וגו', לא תבשל גדי בחלב אמו. ולא יונק אותו הצד מחלב אמו, שהרי לא נטמא המקדש, והדינים לא מתעוררים.

משום כך לא יאכל בשר בחלב כל זרע הקדש, וכל מי שבא מהצד הזה, שלא יתן מקום

ונעתרות נשיקות שונא? אלא מי שנושק בחביבות, מדביק רוחו ברוחו בדבקות החביבות, ומי שלא נושק בחביבות, זה לא בדבקות, אלא ונעתרות. מה זה נעתרות? גסות, שלא דבקה רוחו באותה נשיקה ולא נדבק בו כלל. ומשום כך כתוב, ישקהו מנשיקות פיהו, שהיא דבקות רוח ברוח.

שנינו, כל זמן שהקדוש ברוך הוא הולך עם ישראל, כפיכול נדבקות רוח ברוח, ועל זה כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה, בכל אותם גוני הדבקות, ולא נפרדים זה מזה. בשעה שנאמר הנה אנכי שלח מלאך לפניך, ידע משה שזו פרישה. אמר, (שמות לג) אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה.

רבי אבא אמר, מה כתוב למעלה מזה? (שם לד) ראשית בכורי אדמתך תביא בית ה' אליהך לא תבשל גדי בחלב אמו. מה זה אומר? אלא שלא לערב דבר תחתון בעליון, שלא ינק הצד החיצון מהצד הפנימי. מה בין זה לזה? זה שבחוץ מצד הטמאה, וזה שלפנים בצד הקדשה. מי היא אמו? זו כנסת ישראל שנקראת אם. בחלב אמו - שלא יונק מצד זה מי שלא צריך. וכאן כתוב, הנה אנכי שלח מלאך לפניך. אמר משה, הרי קבלתי בטחון ממך שלא תפרד מעמנו, ודאי אם אין פניך הלכים אל תעלנו מזה. ובמה יודע אפוא וגו'.

אמר רבי אלעזר, דבר זה לא אמר הקדוש ברוך הוא אלא באהבת ישראל ולהתפיס עצם. למלך שהיה רוצה ללכת עם בנו, ולא רצה לעזב אותו. בא בנו ופחד לבקש מהמלך שילך עמו. הקדים המלך ואמר, הרי לגיונר פלוני ילך עמך לשמרך בדרך. לאחר מכן אמר, השמר לך ממנו (בדרך), שהרי אינו גבר שלם. אמר בנו, אם כך, או שאני אשב כאן, או שאתה תלך עמי ולא אפרד ממך. כך הקדוש ברוך הוא, בתחלה אמר, הנה אנכי שלח מלאך לפניך לשמרך בדרך. ואחר כך אמר, השמר מפניו וגו'. באותה שעה אמר משה, אם אין פניך הלכים וגו'.

בא רבי שמעון, מצא אותם בזה. אמר, אלעזר בני, יפה אמרת, אבל בא וראה, במקום הזה לא אמר משה דבר ולא השיב דבר כנגדו, מה הטעם? משום שכאן לא נמצאת פרישה ממנו, והרי בארנו דבר זה לחברים. ויש שונים להפך, ולא כך פרשה

בְּשֶׁר בַּחֲלָב הִיָּה וּגְבִינָה עִם בֶּשֶׂר, פָּרֵט לְמַאֲכָלִים אַחֲרֵים, וְזֶה עֲלֶה לּוֹ עַל שְׁלַחְנוּ בְּכָל יוֹם.

וְדַנְיָאֵל שֶׁנֶּשְׁמַר מִזֶּה, כְּשֶׁזָרְקוּהוּ לְגַב הָאָרִיּוֹת, הִשְׁתַּלֵּם בְּצֶלֶם רַבּוֹנוֹ, וְלֹא שָׁנָה צִלְמוֹ לְצֶלֶם אַחֵר, וְלִכֵּן פָּחַדוּ מִמֶּנּוּ הָאָרִיּוֹת וְלֹא חָבְלוּ בוֹ. וְאוֹתוֹ רָשַׁע, בְּשַׁעַה שֶׁהֶעֱבְרָה מִמֶּנּוּ מַלְכוּתוֹ וּמְדוּרוֹ הִיָּה עִם חַיּוֹת הַשָּׂדֶה, הֶעֱבַר מִמֶּנּוּ צֶלֶם פָּנָיו, וּמֵאוֹתוֹ יוֹם לֹא נִרְאָה צִלְמוֹ צֶלֶם שֶׁל אָדָם, וְכָל בְּהֵמָה שֶׁבָּאָה, נִרְאָה לָהּ בְּצֶלֶם שֶׁל מִינָהּ וּנְקַבְתָּהּ, וְכָלֶם הָיוּ בָאִים עָלָיו, וּבְכַמָּה פְּעָמִים הָיוּ אוֹכְלוֹת אוֹתוֹ חַיּוֹת הַשָּׂדֶה זוֹלַת נִגְזַר עָלָיו הֶעֱנַשׁ הַזֶּה, מִשּׁוּם שֶׁכָּתוּב (חִבְקוּק א) וְהוּא בְּמַלְכִים יִתְקַלֵּס, מִשּׁוּם כֶּךָ כָּלֶם הִתְקַלְסוּ בוֹ כָּל אוֹתוֹ זְמַן.

בֵּא וְרָאָה מַה כָּתוּב, וּמִקְצַת יָמִים עֲשָׂרָה נִרְאָה מִרְאֵיהֶם טוֹב (וּגוֹ') מִן כָּל הַיְלָדִים הָאֲכָלִים אֵת פֶּת בַּג הַמֶּלֶךְ. נִרְאָה מִרְאֵיהֶם טוֹב – שֶׁצֶלֶם רַבּוֹנָם לֹא זָז מֵהֶם, וּמֵאַחֲרֵים זֶה. מִי גָרַם אֵת זֶה? מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִגְעְלוּ בְּגַעוּלֵי מַאֲכָלֵיהֶם. אֲשֶׁרֵי חִלְקָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁכָּתוּב בָּהֶם, וְאֲנָשֵׁי קִדָּשׁ תִּהְיוּן לִי.

וְאֵל מִשֶּׁה אָמַר עֲלֶה אֵל ה' וּגוֹ'. וְאֵל מִשֶּׁה אָמַר – מִי אָמַר? זֶה שְׂכִינָה. עֲלֶה אֵת ה', כְּכַתּוּב (שְׁמוֹת יט) וּמִשֶּׁה עֲלֶה אֵל הָאֱלֹהִים וּגוֹ'. (וַיִּקְרָא אֵלָיו ה') לָמָּה כָּל זֶה? לְקַיֵּם עִמָּם בְּרִית, כִּי הָרִי נִפְרְעוּ, מַה שֶּׁלֹּא יֵצְאוּ כֶּךָ מִמִּצְרַיִם, שֶׁנִּמְוָלוּ וְלֹא נִפְרְעוּ, וְכֹאֵן הָרִי נִפְרְעוּ וּנְכַסְסוּ בְּבְרִית הַקִּדָּשׁ, שֶׁכָּתוּב שֵׁם שֵׁם לֹו חֶק וּמִשְׁפָּט. וְשֵׁם נִסְהוּ – בְּאוֹת הַקִּדָּשׁ הַזֶּה שֶׁנִּגְלְתָה בָּהֶם, וְכֹאֵן הִתְקַיְּמָה בָּהֶם עַל יְדֵי מִשֶּׁה מִלֵּת הַבְּרִית, שֶׁכָּתוּב וַיִּקַּח מִשֶּׁה אֵת הַדָּם וַיִּזְרַק עַל הָעָם וּגוֹ'.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, מַה שֶׁכָּתוּב וַחֲצִי הַדָּם זָרַק עַל הַמִּזְבֵּחַ, בְּמִזְבֵּחַ לֹא כָתוּב, אֲלֹא דוֹקָא עַל הַמִּזְבֵּחַ. וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם מִרְחָק, מַהוּ מִרְחָק? כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (יִרְמִיָּה לֹא) מִרְחָק ה' נִרְאָה לִי. וְכַתּוּב (שְׁמוֹת ב) וַתִּתְצַב אַחֲתוֹ מִרְחָק. שָׁנָה רַבִּי אַבְא, שֶׁעֲמִדָה הִלְבְּנָה בְּפִגְמִתָּהּ, וּבָהּ בְּשַׁעַה זָכוּ יִשְׂרָאֵל יוֹתֵר בַּחֲלָק קָדוֹשׁ, וּגְזָרוּ בְרִית קִדָּשׁ עִם הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא.

וְאֵל מִשֶּׁה אָמַר עֲלֶה אֵל ה'. מַה הִטְעַם? אָמְרָה לּוֹ שְׂכִינָה, עֲלֶה לְמַעְלָה, שֶׁהָרִי אֲנִי וַיִּשְׂרָאֵל

לְמִי שֶׁלֹּא צָרִיךְ, שֶׁהָרִי בְּמַעֲשֵׂה תְלוּי הַדְּבָר, בְּמַעֲשֵׂה שְׁלֵמֻטָּה לְעוֹרֵר לְמַעְלָה. אֲשֶׁרֵיהֶם יִשְׂרָאֵל מִכָּל הָעַמִּים עוֹבְדֵי עֲבוֹדַת כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, שֶׁרַבּוֹנָם קוֹרָא עֲלֵיהֶם, (שם יד) וּבָךְ בָּחַר ה' לְהִיּוֹת לוֹ לְעַם סִגְלָה. וְכַתּוּב (שם) כִּי עִם קָדוֹשׁ אֵתָה לֵה' אֱלֹהֶיךָ. וְכַתּוּב (שם) בָּנִים אַתֶּם לֵה' אֱלֹהֵיכֶם וּגוֹ'.

בֵּא וְרָאָה, בְּשַׁעַה שֶׁיִּשְׂרָאֵל לֹא הִכְשִׁירוּ מַעֲשֵׂיהֶם, מַה כָּתוּב? (ישעיה ג) עַמִּי נִגְשָׁיו מַעוֹלָל וְנָשִׁים מְשֻׁלוּ בוֹ. דוֹקָא מְשֻׁלוּ בוֹ, וְהָרִי בְּאֲרָנוּ הַדְּבָרִים בְּסוּד סִפְרוֹ שֶׁל שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ, וְכֶךָ מְצָאנוּ בוֹ. וְעוֹד מְצָאנוּ, שֶׁכָּל מִי שֶׁאוֹכֵל מֵאֲכָל זֶה שֶׁהִתְחַבֵּר כְּאַחַד, (א) בְּשַׁעַה אַחַת אוֹ בְּסַעוּדָה אַחַת, אֲרַבְעִים יוֹם נִרְאָה גְדִי מְקַלֵּס בְּקַלְפָּתוֹ אֵל אוֹתָם שֶׁלְּמַעְלָה, וְסִיעָה טְמֵאָה מִתְקַרְבִּים עִמּוֹ, וּגְוֹרֵם לְעוֹרֵר דֵּינִים בְּעוֹלָם, דֵּינִים שְׂאִינָם קָדוֹשִׁים.

וְאֵם מוֹלִיד בֵּן בְּאוֹתָם יָמִים, מְלוּיִם לוֹ נִשְׁמָה מֵהַצַּד הָאֲחֵר, שֶׁלֹּא צָרִיךְ אוֹתוֹ.

סדר הלימוד ליום יט אדר [יום 167 בשנה]

וְכַתּוּב (ויקרא יא) וְהִתְקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים וּגוֹ'. בָּא לְהַטְמֵא – מִטְמֵאִים אוֹתוֹ וְדַאי, שֶׁכָּתוּב (שם) וְנִטְמַתֶּם בָּם. חֲסֵר א'. טְמֵאָה אֲטוּמָה יוֹתֵר מִכָּל, שְׂאִין רְשׁוֹת לְהַטְהַר כֶּךָ כְּמוֹ שְׂאֵר מִיַּי הַטְמֵאוֹת שֶׁנִּטְהָרוּ. וְעוֹד, שֶׁפּוֹחַד מַחַיּוֹת רְעוּת, שֶׁהָרִי בְּעִינֵיהֶם נִמְצָא גְדִי וְיָכוֹל לְהַנְזִק, שֶׁהָרִי צֶלֶם אָדָם הֶעֱבַר מִמֶּנּוּ.

רַבִּי יִיסָא הִתִּיר לְאָכֵל תְּרַנְגוּל בְּגְבִינָה אוֹ בַּחֲלָב. אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן, אָסוּר לָךְ, שֶׁלֹּא יִתֵּן אִישׁ פֶּתַח לְמִינִים הָרָעִים. לָךְ לָךְ אוֹמְרִים לְנִזְיֹר, סָבִיב סָבִיב לְכָרֵם לֹא תִקְרַב. וְדַאי אָסוּר לָךְ הוּא, שֶׁחֲמָרָה יֵשׁ בוֹ כְּבֵהמָה לְשַׁחֲיטָה, וּמִי שֶׁמִּתִּיר אֵת זֶה מַה כָּתוּב? (עֲמוֹס ב) וַתִּשְׁקוּ אֵת הַנְּזִרִים יַיִן. מִי שֶׁמִּתִּיר אֵת זֶה, כְּמִי שֶׁמִּתִּיר אֵת זֶה. וְכַתּוּב (דְּבָרִים יד) לֹא תֹאכַל כָּל תּוֹעֵבָה. כָּל – לְהַכְלִיל הַכָּל.

שְׁנִינּוּ, בְּמַה זָכוּ דַנְיָאֵל, חֲנֻנִיָּה, מִיִּשְׂאֵל וְעִזְרִיָּה שֶׁנִּצְלוּ מֵאוֹתָם נְסִיוֹנוֹת? אֲלֹא מִשּׁוּם שֶׁלֹּא נִטְמְאוּ בְּמַאֲכָלֵיהֶם. אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, כְּכַתּוּב (דַּנְיָאֵל א) וַיִּשֶׂם דַּנְיָאֵל עַל לְבוֹ אֲשֶׁר לֹא יִתְגַּאֵל בְּפֶתַח בַּג הַמֶּלֶךְ וּגוֹ'. וְשִׁנִּינוּ בְּסִתֵּר הַמִּשְׁנָה, מֵאֲכָל אוֹתוֹ הַרְשָׁע,

נקשרו למעלה אם לא שסטו דרכיהם אחר כך, כמו שבארנו.

אמר רבי אלעזר, ואפלו ישראל באותה שעה הכשרו ונקשרה בהם שכינה, והברית הזו וכל התורה בזמן אחד זה היה, וישראל כאותה שעה לא ראו לעולמים. ולעתיד לבא עתיד הקדוש ברוך הוא להגלות על בניו ולהראות את כל כבודו עין בעין, שכתוב (שם נב) כי עין בעין יראו בשוב ה' ציון. וכתוב (שם מ) ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר יחדו וגו'.

פרשת תרומה

וידבר ה' אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה מאת כל איש אשר ידבנו לבו וגו'. רבי חייא פתח, (תהלים קלה) כי יעקב בחר לו יה ישראל לסגלתו. כמה חביבים ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שהתרצה בהם ורצה להדבק בהם ולהתקשר עמם, ועשה אותם עם יחידי בעולם, שכתוב (שמואל ב ז) ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ, והם התרצו בו והתקשרו בו. זהו שכתוב כי יעקב בחר לו יה, וכתוב (דברים לב) כי חלק ה' עמו. ונתן לשאר העמים שליטים גדולים ממנים עליהם, והוא נטל את ישראל לחלקו.

רבי שמעון פתח, (שיר השירים ו) מי זאת הנשקפה כמו שחר יפה כלבנה ברה כחמה אימה כנדגלות. מי זאת - סוד של שני עולמות מחברים כאחד, וזה הוא עולם ועולם. מ"י - הרי בארנוה דרגה עליונה למעלה, ראשית שעומדת לשאלה, ונקראת מ"י, כמו שנאמר (ישעיה מ) שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה. זא"ת - דרגה תחתונה למטה, עולם תחתון. ושניהם שני עולמות בחבור אחד, בקשר אחד כאחד.

הנשקפה - כשמתחברים שניהם כאחד. כמו שחר - כשרוצה השחר להאיר, ואחר כך נאור כלבנה, כשמכה (כשכונס) בו אור השמש. ואחר כך כשמש, כשעומדת הלבנה בשלמות. אימה - תקיפה להגן על הכל, שהרי אז יש לה שלמות ותקף לעשות חיל.

ולוקחת חיל מהעולם העליון על ידי יעקב השלם, שחבר אותם כאחד. חבר אותם

נשתתף כאחד בשלמות על ידך, מה שלא היה עד כאן. מה כתוב? ויקח משה חצי הדם וגו'. חלקו לשנים, חצי הדם זרק על העם, וחצי הדם זרק על המזבח, כמו שבארנו. וכתוב, והנה דם הברית אשר פרת ה' עמכם. וישם באגנת, כתוב באגנת, חסר וא"ו, כמו שכתוב (שיר השירים ז) שררף אגן הסהר אל יחסר המזג.

ונגש משה לבדו אל ה'. אשרי חלקו של משה שהוא לבדו זכה למה שלא זכה אדם אחר. ישראל זכו עכשו מה שלא זכו עד לאותה שעה, ואותה שעה התקיימו בקיום עליון קדוש, ובאותה שעה התבשרו להיות המקדש ביניהם, כמו שנאמר (שמות כה) ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם.

ויראו את אלהי ישראל ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר וגו'. רבי יהודה פתח, (שיר השירים ז) זאת קומתך דמתה לתמר וגו'. כמה חביבה כנסת ישראל לפני הקדוש ברוך הוא, שלא נפרדת ממנו כתמר הזה שלא נפרד הזכר מהנקבה לעולמים, ולא עולה זה בלי זה. כך כנסת ישראל לא נפרדת מהקדוש ברוך הוא.

בא וראה, בשעה שנדב ואביהוא ראו, ושבעים זקנים, מה כתוב בהם? ויראו את אלהי ישראל. שהתגלתה עליהם שכינה. רבי יהודה ורבי יוסי אומרים, את דוקא, וזה את הוא מרחוק. את - להכליל את מה שבתוכו.

רבי יצחק אמר, והרי כתוב (יחזקאל י) היא החיה אשר ראיתי תחת אלהי ישראל בנהר כבר. מי החיה הזו? אמר רבי יוסי אמר רבי חייא, חיה קטנה. וכי יש חיה קטנה? כן. חיה קטנה, וחיה עליונה, וחיה קטנה שבקטנות.

ויראו את אלהי ישראל, דוקא, כמו שאמרנו. ותחת רגליו כמעשה לבנת הספיר, כמראה אבן טובה שעתיד הקדוש ברוך הוא לבנות המקדש, שכתוב (ישעיה נד) ויסדתיך בספירים.

ואל אצילי בני ישראל - זה נדב ואביהוא. לא שלח ידו - שהעלה אותם לאחר זמן, וכאן לא נענשו. רבי יוסי אמר דבר זה לשבחם, שכתוב ויאכלו וישתו, שזנו עיניהם מהאור הזה. רבי יהודה אמר, אכילה ודאית אכלו וזנו עצמם, וכאן

מי שלא האיר, ואז יצא אור אחד שהוא עדון לעדון, להשתעשע, לגנז אור דקיק ונסתר בתוך אותו האור.

ואותו אור שהוא עדון לעדון, נסתר, התקיימו (נרקמו) ונתקנו בו ששה רשומים שלא ידועים, פרט לאותו אור דקיק כשנכנס להגנו עדון בעדון, אור באור.

והאור הזה שיוצא מתוך האור הדקיק, הוא מפחיד ואימתני ותקיף יותר, וזה התפשט ונעשה עולם אחד שמאיר לכל העולמות, עולם נסתר שלא ידוע כלל, ובתוכו דרים שש רבוא אלף של אותם דירים וחילות ומחנות העליונות.

וביון שהוציא אותם ונתקנו כאחד, אז הוא חבור אחד, והם סוד של אות וי"ו שהתחברה באותו עולם נסתר, ואז כתוב כי יעקב בחר לו יה. כשיוצא וי"ו ונתקן מתוך י"ה, אז ישראל לסגלתו.

לשאר בני העולם לא נתנה רשות לעלות כף, אלא רק לסגלתו, מקום שנוטל וכונס הכל, וזוהי דרגה למטה, ומתוך זה נוטלים למעלה בסתר הרצון, אבל לא בגלוי כמו שנטל יעקב. זהו שכתוב ויקחו לי תרומה.

ויקחו לי תרומה. רבי יהודה פתח, (תהלים לא) מה רב טובך אשר צפנת ליראיך פעלת לחוסים כף נגד בני אדם. פסוק זה פרשוהו ונתבאר, אבל סוד זה הרי בארו המנורה הקדושה בתוך סודות עליונים.

דרגה עליונה, שהוא סוד של עולם עליון, נקראת מ"י. דרגה תחתונה, שהוא סוד של עולם עליון, נקראת מ"ה. ושנינו, אל תקרי מ"ה אלא מאה, כי כל הדרגות העליונות בשלמותם הם כאן.

עוד, למה נקראת מ"ה? אלא אף על גב שמשכיכות עליונה נמשכה, לא התגלתה עד שנשלם כאן, שהוא מקום סוף כל הדרגות, סוף של המשכת הכל, ועומד בהתגלות. ואף על גב שגלוי יותר מהכל, עומד לשאלה מ"ה. מה ראית? מה ידעת? כמו שנאמר (דברים ד) כי לא ראיתם כל תמונה.

ולבן, "מה" רב טובך - זהו יסוד העולם שנקרא רב טוב, כמו שנאמר (ישעיה סג) ורב טוב

כאחד למעלה, וחבר אותם כאחד למטה, ומשם יצאו שנים עשר שבטים קדושים כמו שלמעלה. יעקב שהיה שלם הכניס אהבה בשני עולמות, כמו שבארנו. שאר בני אדם שעושים, כף מגלים עריות למעלה ולמטה, גורמים יריבות בשני עולמות וגורמים פרוד. זהו שכתוב (ויקרא יח) ואשה אל אחותה לא תקח לצר"ר, שנעשות יריבות זו לזו.

ואם תאמר, (בראשית ל) ונתקנא רחל באחותה - כף הוא ודאי. שהרי כל תשוקת העולם התחתון אינה אלא כדי להיות כמו העולם העליון ולירש מקומו. במקום אחר קנאת סופרים תרבה חכמה, וכאן קנאת סופרים, משום שיש ספר וספר, מגדילים משיכת החכמה (העליונה) אליהם. (ועל זה יעקב השלים כו').

ועם כל זה, אפלו יעקב לא השלים אליהם כראוי. שאר בני העולם גורמים יריבות וגורמים פרוד ומגלים עריות של הכל, עריות שלמעלה ומטה. ובסוד זה יש את סוד העריות, עריות של אם ובתה, והכל בסוד אחד. מי זאת - נקראו אחיות, משום שהן באהבה ואחוה ובחבור הרצון. ונקראות אם ובת. מי שמגלה את ערוותן, אין לו חלק לעולם הבא ואין לו חלק באמונה.

בא וראה, כי יעקב בחר לו יה - סוד עליון למעלה. כיון שהשלם ונקרא ישראל, אז לסגלתו, נטל הכל בכל הצדדים, ונטל למעלה ונטל למטה, ונשלם בכל.

אמר רבי שמעון, הרי שנינו, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, חקק בחקיקותיו של סודות האמונה תוך קלפות בסודות עליונים, וחקק למעלה וחקק למטה, והכל בסוד אחד, בסוד גלופי השם הקדוש יהו"ה, ששולט באותיותיו מעלה ומטה, ובסוד זה נתקנו העולמות - העולם העליון והעולם התחתון.

העולם העליון נתקן בסוד של אות י, נקדה עליונה ראשונה שיוצאה מתוך הנסתר והגנוז שלא ידוע, ולא עומד להודע ולא נודע כלל, עליה של סוד האין סוף, ומתוך סתר זה מאיר אור אחד דקיק ונסתר, כולל בתוכו כלל כל האורות. ובאותו אור נסתר הפה בו מי שלא הפה, האיר בו

בדיוקן של אות ם רבוצה נסתרת לתוך ארבעת צדדי העולם.

ועל כך זהו אפרסמון, וזהו אפריון. ובמקום שתי אותיות ס"מ עומדת י' בסוד הברית (סוד הברית שנגנו בתוכו), שהוא עתיד לקחת הכל, סוד של אותן מאה ברכות, ששים וארבעים. ששים כנגד ששה צדדים שיוצאים מהאות ס', וארבעים כנגד ארבעת צדדי העולם, והכל משלימים למאה. ואות יו"ד משלימה לסוד של מאה, כמו שלמעלה. ולכן זה אפרסמון, וזה אפריון.

אותם הנהרות יוצאים מהאפרסמון הזה, ונשמות עליונות, שאין להן גוף בעולם הזה, יונקות מאותו האור שיוצא מאותם נהרות אפרסמון זה, ומתענגות בענוג העליון הזה. ונשמות (שעולות ויורדות) שיש להן גוף בעולם הזה, עולות ויונקות מאותו האור של האפריון הזה ויורדות, ואלו נותנות ונוטלות. נותנות ריח מאותם מעשים כשרים שמשתדלים בהם באותו העולם, ונוטלות מאותו הריח שנשארו בגן, כמו שנאמר (בראשית כז) כריח שדה אשר ברכו ה'. הריח שנשארו בו באותו השדה. וכלם עומדים באותו הגן. אלו מתענגים למעלה, ואלו מתענגים למטה.

עשה לו המלך שלמה - עשה לו, לעצמו. ואם תאמר, הרי נשמות הצדיקים משתעשעות בו, ואתה אומר עשה לו? כך זה ודאי, משום שהאפריון הזה וכל אותן נשמות הצדיקים, בכלם עומד הקדוש ברוך הוא להשתעשע בהן. המלך שלמה - המלך שהשלוש שלו, וזהו מלך העליון. (והרי בארוה) המלך סתם, זה מלך המשיח. זה עולם הזכר, וזה עולם הנקבה. מעצי הלבנון - אותם אילנות נטועים שעקר אותם הקדוש ברוך הוא ושתל אותם במקום אחר, ואלו נקראים ארזי הלבנון, כמו שנאמר (תהלים קד) ארזי לבנון אשר נטע. ולא נבנה האפריון הזה ולא נתקן אלא בהם.

עוד מעצי הלבנון - אלו ששת ימי בראשית שכל יום ויום מסדר את האפריון הזה סדור שנראה לו. סדור ראשון: שופע מצד ימין, האור הראשון שנגנו, ונטל מצד ימין, ונכנס באפריון הזה על ידי יסוד אחד ועושה בו שמוש. אחר כך מוציא אותו האפריון דיוקן אחד כמו האור הזה, וזהו סוד

לבית ישראל, כי זהו רב טוב. אור הראשון, נקרא טוב סתם, וכאן כלולים זכר ונקבה כאחד. אשר צפנת - שהרי נגזו, כמו שהאור הראשון שנגזר ונסתר. פעלת - שכאן היא אמנות הכל, אמנות של כל העולם, אמנות של נשמות ורוחות.

בסוד זה עשה הקדוש ברוך הוא אמנות של כל העולם, וסוד זה (בראשית א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. בסוד זה נעשה ונבנה המשפן, שהוא בדיוקן של העולם העליון ובדיוקן העולם התחתון. זהו שכתוב ויקחו לי תרומה. לי תרומה - שתי דרגות שהן אחת, שמתחברות כאחד.

ויקחו לי תרומה וגו'. רבי שמעון ורבי אלעזר ורבי אבא ורבי יוסי היו יושבים יום אחד תחת האילנות בבקעה ליד ים גינוסר. אמר רבי שמעון, כמה נאה צל זה שמכסה עלינו מתוך האילנות, ואנו צריכים לעטר מקום זה בדברי תורה.

פתח רבי שמעון ואמר, (שיר ג) אפריון עשה לו המלך שלמה מעצי הלבנון. פסוק זה הרי בארנוהו ונתבאר, אבל אפריון - זה היכל שלמטה, שהוא כמו ההיכל העליון, והקדוש ברוך הוא קרא לו גן עדן, שהוא נטע אותו להנאתו, וכסופו הוא להשתעשע בו תוך אותן נשמות הצדיקים, ששם כלם עומדים ורשומים בתוכו. אותן נשמות שאין להן גוף בעולם הזה, כלן עולות ומתעטרות שם, ויש להן מקומות לראות, להתענג תוך ענג עליון שנקרא נעם ה', ושם מתמלאים מכל הכסופים של נהרות אפרסמון זה.

אפרסמון - זהו היכל העליון טמיר גנוז. אפריון - זהו היכל שלמטה, שאין בו סמך עד שנסמך (שנמשך) מתוך היכל העליון. ולכן אות סמ"ך נסתרת בכל צדדיה, כמו זה אות ם (מ"ם) סתומה.

מה בין זה לזה? אלא בשעה שנסתר ונגזו בתוכו תוך (נקדה) אור עליון למעלה, אז היא עומדת בדיוקן (הזה) של אות סמ"ך נסתר בתוכו, ונגזו בו לעלות למעלה. ובשעה שחזרת ויושבת רבוצה על הבנים למטה להניק אותם, אז היא עומדת

הזה. כִּשְׁבָא הַיּוֹם הַזֶּה, נִתְקַן הָאֶפְרַיִן הַזֶּה בְּכַמָּה רוחות, בְּכַמָּה נְשָׁמוֹת, בְּכַמָּה עוֹלָמוֹת יְפוֹת מְרָאָה. אוֹתָן שְׁנֵאוֹת לְשִׁבְתָּ בְּהִיכַל הַמֶּלֶךְ. אָף הוּא נִתְקַן בִּיפֵי כָּל שָׂאֵר הַיָּמִים שֶׁהָיוּ בַּתְּחִלָּה, וּמִתְקִין אוֹתָם בַּתְּשׁוּקָה אַחַת, בְּרָצוֹן, בְּשִׂמְחָה, תְּקוּן עֲלִיּוֹן וְתַחְתּוֹן.

וְאִזּוּ מִתְקַדֵּשׁ הָאֶפְרַיִן בְּקִדְשׁוֹת עֲלִיּוֹנוֹת וּמִתְעַטֵּר בְּעִטְרוֹתָיו, עַד שְׁעוֹלָה בְּעֲלִיָּה שֶׁל עֲטָרָה שֶׁל מְנוּחָה, וְנִקְרָא שֵׁם עֲלִיּוֹן, שֵׁם קְדוֹשׁ, שֶׁהוּא שִׁבְתָּ. מְנוּחַת הַכֹּל, תְּשׁוּקַת הַכֹּל, דְּבִקּוּת הַכֹּל, שְׁלֹמְעֵלָה וּלְמִטָּה כְּאֶחָד. וְאִזּוּ כְּתוּב, (שִׁיר הַשִּׁירִים ג) אֶפְרַיִן עָשָׂה לוֹ הַמֶּלֶךְ שְׁלֹמֹה מְעַצֵּי הַלְּבָנוֹן.

אָמַר רַבִּי שִׁמְעוֹן, מִי שִׁזְכָּה לְאוֹתוֹ אֶפְרַיִן, זוֹכָה כָּל, זוֹכָה לְשִׁבְתָּ בְּמְנוּחָה בְּצַל שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שִׁיר הַשִּׁירִים ד) בְּצִלּוֹ חֲמִדְתִּי וַיִּשְׁכַּתִּי. וְכַעַת שֵׁיִשְׁבְּנוּ בְּצַל שֶׁל הַמְּנוּחָה הַזֶּה, יֵשׁ לָנוּ לְהִסְתַּכֵּל שֶׁלֹּא יִשְׁבְּנוּ אֶלָּא בְּצַל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתוֹךְ אוֹתוֹ הָאֶפְרַיִן, וַיֵּשׁ לָנוּ לְעַטֵּר אֶת הַמְּקוֹם הַזֶּה בְּעִטְרוֹת עֲלִיּוֹנוֹת עַד שִׁיתְעוֹרְרוּ הָאֵילָנוֹת שֶׁל אוֹתוֹ הָאֶפְרַיִן לְבֹא עֲלֵינוּ בְּצַל אַחֵר.

פָּתַח רַבִּי שִׁמְעוֹן בְּרֵאשׁ וְאָמַר, וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֶת תְּרוּמָתִי. וַיִּקְחוּ לִי, מִי שְׁרוּצָה לְהִשְׁתַּדֵּל בְּמִצְוָה וּלְהִשְׁתַּדֵּל בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, צָרִיךְ שֶׁלֹּא יִשְׁתַּדֵּל בּוֹ בְּרִיקָנוֹת וּבְחֻנָּם, אֶלָּא צָרִיךְ הָאָדָם לְהִשְׁתַּדֵּל בּוֹ כְּרְאוּי פְּפִי כַחוֹ. וְהָרִי בְּאַרְנוֹ דָּבָר זֶה בְּכַמָּה מְקוֹמוֹת, יָאֵה לְאָדָם לְשִׂאת אוֹתָהּ הִשְׁתַּדְּלוֹת שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים טז) אִישׁ כְּמִתְנַת יָדוֹ וְגו'.

וְאִם תֹּאמַר, הָרִי כְּתוּב (ישעיה נה) לְכוּ שִׁבְרוּ וְאָכְלוּ וּלְכוּ שִׁבְרוּ בְּלוֹא כֶסֶף וּבְלוֹא מְחִיר יַיִן וְחֶלֶב, שֶׁהָרִי הוּא בְּחֻנָּם, (וְהִשְׁתַּדְּלוֹת בְּלוֹא כֶסֶף) נִזּוּ הִשְׁתַּדְּלוֹת לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? אֶלָּא הִשְׁתַּדְּלוֹת שֶׁל הַתּוֹרָה – כָּל מִי שְׁרוּצָה לְזִכּוֹת בָּהּ. הִשְׁתַּדְּלוֹת כְּדִי לְדַעַת אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא – כָּל מִי שְׁרוּצָה, זוֹכָה בּוֹ בְּלִי שִׁכָּר כָּלָל. אֲבָל הִשְׁתַּדְּלוֹת בְּקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שְׁעוּמֵדָת בְּמַעֲשֵׂה, אֲסוּר לְקַחַת אוֹתָהּ לְחֻנָּם וּבְרִיקָנוֹת, כִּי אֵינְנוּ זוֹכָה כֶּךָ בְּאוֹתוֹ מַעֲשֵׂה כָּלָל לְהַמְשִׁיךְ עֲלֵינוּ רוּחַ הַקְּדוֹשׁ, אֶלָּא רַק בְּשִׁכָּר שְׁלָם.

הַכְּתוּב (בראשית א) יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. כִּיּוֹן שֶׁאָמַר יְהִי אוֹר, לְמָה כְּתוּב וַיְהִי אוֹר? לֹא הִצְטַרְךָ הַפְּסוּק לְכַתֵּב אֶלָּא וַיְהִי כֵן. מֵהוּ וַיְהִי אוֹר? אֶלָּא שְׁאוֹתוֹ אוֹר הוֹצִיא אוֹר אַחֵר שְׁנֵאוֹתָהּ לוֹ, וְזֶהוּ יוֹם רֵאשׁוֹן מֵאוֹתָם עֲצֵי הַלְּבָנוֹן.

סְדוּר שְׁנִי: שׁוֹפֵעַ מִצַּד שְׁמַאל, פְּרִישׁוֹת הַיָּמִים, בְּשׁוֹפֵעַ שֶׁל אֵשׁ תְּקִיפָה, וְנִטְלָה מִצַּד שְׁמַאל, וְנִכְנָס בְּאֶפְרַיִן הַזֶּה וְעוֹשֶׂה בּוֹ שְׁמוּשׁ, וּמִפְרִיד בֵּין מַיִם שְׁבָצָר יָמִין לְבֵין מַיִם (שְׁבָצָר שְׁמַאל). אַחֵר כֶּךָ מוֹצִיא אוֹתוֹ אֶפְרַיִן דְּיוֹקָן אֶחָד כְּמוֹ שְׁלוֹ, וְזֶהוּ סוּד הַכְּתוּב, בֵּין הַיָּמִים אֲשֶׁר מִתְחַת לְרִקִיעַ וּבֵין הַיָּמִים אֲשֶׁר מֵעַל לְרִקִיעַ וַיְהִי כֵן. וְזֶהוּ יוֹם שְׁנִי מֵאוֹתָם עֲצֵי הַלְּבָנוֹן.

סְדוּר שְׁלִישִׁי: שׁוֹפֵעַ מִצַּד הָאֲמִצָּע, וּמִצַּד יָמִין, (וּמִצַּד שְׁמַאל) יוֹם אֶחָד שְׁלִישִׁי שְׁעוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּעוֹלָם. וּמִשָּׁם נִמְשָׁכִים פְּרוֹת לְכָל, וְזֶה עוֹשֶׂה שְׁמוּשׁ בְּאֶפְרַיִן הַזֶּה, וּמוֹצִיא מִיִּן לְמִינוֹ. מִיִּן לְמַעֲשִׂים רַבִּים, מִיִּן שְׁנֵאוֹתָהּ לוֹ, וְכָל הַדְּשָׁאִים וְהַעֲשָׂבִים וְהָאֵילָנוֹת בְּכַמָּה חִילוֹת. וְנִשְׁאָר דְּיוֹקָנוֹ שָׁם, וְאוֹתוֹ אֶפְרַיִן מוֹצִיא מִיִּן כְּאוֹתוֹ גִּוֹן מִמֶּשׁ, וְזֶהוּ יוֹם שְׁלִישִׁי שֶׁנִּכְלָל מִשְׁנֵי צְדָדִים מֵאוֹתָם עֲצֵי הַלְּבָנוֹן.

סְדוּר רְבִיעִי: שׁוֹפֵעַ וּמֵאִיר אוֹר הַשְּׁמֶשׁ לְהָאִיר לְאֶפְרַיִן הַזֶּה תוֹךְ הַחֲשֵׁךְ שְׁלוֹ, וְנִכְנָס בּוֹ לְהָאִיר, וְלֹא עוֹשֶׂה בּוֹ שְׁמוּשׁ. עַד יוֹם חֲמִישִׁי שְׁמוֹצִיא אוֹתוֹ אֶפְרַיִן שְׁמוּשׁ שֶׁל אוֹר שְׁנִכְנָס בּוֹ בְּיוֹם רְבִיעִי, וּמוֹצִיא אוֹתוֹ אֶפְרַיִן בְּאוֹתוֹ גִּוֹן מִמֶּשׁ שֶׁל אוֹתוֹ אוֹר, וְזֶהוּ יוֹם רְבִיעִי אֶחָד מֵאוֹתָם עֲצֵי הַלְּבָנוֹן.

סְדוּר חֲמִישִׁי: שׁוֹפֵעַת מְשִׁיכָה אַחַת שֶׁל רַחֲשׁ הַיָּמִים, וְעוֹשֶׂה שְׁמוּשׁ לְהוֹצִיא אוֹתוֹ אוֹר שֶׁל סְדוּר יוֹם רְבִיעִי, וְעוֹשֶׂה בְּאֶפְרַיִן הַזֶּה שְׁמוּשׁ, וּמוֹצִיא מִיִּנִים לְמִינוֹ, אוֹתָם הַנִּרְאִים בְּאוֹתוֹ גִּוֹן מִמֶּשׁ. וְיוֹם זֶה שְׁמֵשׁ אוֹתוֹ שְׁמוּשׁ יוֹתֵר מִכָּל שְׁאָר הַיָּמִים, וְהַכֹּל תְּלוּי עַד יוֹם הַשְּׁשִׁי, שֶׁהוֹצִיא הָאֶפְרַיִן כָּל מָה שֶׁהָיָה גִּנּוּזוֹ בּוֹ, שֶׁכְּתוּב תּוֹצֵא הָאָרֶץ נֶפֶשׁ חַיָּה לְמִינָהּ וְגו'. וְזֶהוּ הַיּוֹם הַחֲמִישִׁי, אֶחָד מֵאוֹתָם עֲצֵי הַלְּבָנוֹן.

סְדוּר שְׁשִׁי – זֶהוּ יוֹם שֶׁהִתְקִין אֶת כָּל הָאֶפְרַיִן הַזֶּה, וְאִין לוֹ תְּקוּן וְאִין לוֹ תְּקָף פְּרָט לַיּוֹם

לכפות את הצד האחר ולהעלות כבוד הקדוש ברוך הוא, ועל זה כתוב באהרן, (מלאכי ב) ורבים השיב מעון. וכתוב (שם) בריתי היתה אתו.

בא וראה, כל מי שאוחז ביד הרשע (ושב אליו) ומשתדל בו לעזב דרך רעה, הוא עולה בשלש עליות מה שלא עולה כף שום איש אחר: גורם לכפות את הצד האחר; גורם שמתעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו; וגורם להעמיד כל העולם בקיומו למעלה ולמטה. ועל האיש הזה כתוב, בריתי היתה אתו החיים והשלום. וזוכה לראות בנים לבניו, וזוכה בעולם הזה וזוכה לעולם הבא. כל בעלי הדינים לא יכולים לדון אותו בעולם הזה ובעולם הבא. נכנס בשנים עשר שנים, ואין מי שימחה בידו. ועל זה כתוב, (תהלים קיב) גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יברך. הון ועשר בביתו וצדקתו עמדת לעד. זרח בחשך אור לישרים וגו'.

בגרון - חדר העליון, עומדים שלשה (צדדי) גונים, והם לוחטים בתוך שלהבת אחת, ואותה השלהבת יוצאת מצד הדרום, שהוא ימין. ואותם גונים נפרדים לשלשה צדדים. אחד עולה למעלה, ואחד יורד למטה, ואחד שנראה ונגנז בשעה שהשמש מאירה.

גון אחד, אותו שעולה למעלה, יוצא, ואותו גון הוא גון לבן יותר מלבן אחר. ונכנס באותה שלהבת ונצבע מעט, ולא נצבע, ועומד אותו גון למעלה על ראש אותו הגון. ובשעה שישאל נכנסים לבית הכנסת ומתפללים תפלותיהם, כשמגיעים לגאל ישראל וסומכים גאלה לתפלה, אז אותו גון לבן עולה על ראש הגון ונעשה לו כתר (של קיום).

והברוץ יוצא ואומר: אשריכם העם הקדוש שעושים טוב לפני הקדוש ברוך הוא. וסוד זה - (ישעיה לח) והטוב בעיניך עשיתי, שסומך גאלה לתפלה. משום שבשעה הזו שמגיעים לתהלות לאל עליון, שעולה הגון הזה על ראש אותו הגון, מתעורר הצדיק להתחבר במקום שצריך באהבה וחביבות, בחדוה וברצון. וכל האיברים כלם מתחברים בתשוקה אחת אלה באלה, עליונים בתחתונים, וכל המנורות מאירות ולוהטות, וכלם עומדים בחבור אחד בצדיק הזה

בספר הכשפים שלמד אשמדאי לשלמה המלך - כל מי שרוצה להשתדל להעביר ממנו רוח טמאה ולכפות רוח אחרת, אותו המעשה שרוצה להשתדל בו, צריך לקנות אותו בשכר משלם בכל מה שירצו ממנו, בין קטן בין גדול, משום שרוח הטמאה מזדמנת תמיד בחנם ובריקנות, ונמכרת בלי שכר, ואונסת בני אדם לשרות עליהם, ומפתה אותם לדור עמם. בכמה פתויים, בכמה דרכים, מסטה אותם לשים דיורה עמם.

ורוח הקדוש אינה כף, אלא בשכר שלם, ובהשתדלות רבה וגדולה, ובטהור עצמו ובטהור משכנו, וברצון לבו ונפשו. והלואי שיוכל להרויח אותו שישים מדורו עמו, ועם כל זה שילך בדרך ישר, שלא יסטה ימינה ושמאלה, ואם לא - מיד מסתלק ממנו ומתרחק ממנו, ולא יוכל להרויח אותו כבתחלה.

ועל זה כתוב ויקחו לי תרומה מאת כל איש, מאותו שנקרא איש, שמתגבר על יצרו. וכל מי שמתגבר על יצרו נקרא איש. אשר ידבנו לבו, מה זה אשר ידבנו לבו? אלא שיתרצה בו הקדוש ברוך הוא, כמו שנאמר (תהלים נו) לך אומר לבי. צור ללבי. וטוב לב. ויטב לבו. את כלם אמר בקדוש ברוך הוא. אף כאן - אשר ידבנו לבו, ממנו תקחו את תרומתי, שהרי שם נמצא ולא במקום אחר.

ומניין יודעים שהקדוש ברוך הוא מתרצה בו ושם בו את מדורו? כשרואים שרצון אותו האיש (בשמחה וברצון הלב) לרדף ולהשתדל אחר הקדוש ברוך הוא בלבו ונפשו ורצונו, ודאי אז שם יודעים שהשכינה שורה בו, ואז צריכים לקנות את אותו האיש בכסף שלם, (ולהשתדל אחריו) להתחבר עמו וללמד ממנו. ועל זה הראשונים היו אומרים, וקנה לך חבר - בשכר שלם יש לקנות אותו, כדי לזכות בשכינה. עד כאן צריך לרדף אחר הצדיק ולקנות אותו.

אף כף אותו הצדיק צריך לרדף אחר הרשע ולקנותו בשכר שלם, כדי שיעביר ממנו אותה זממה ויכפה את הצד האחר ויעשה לנפשו, כדי שיחשב עליו כאלו הוא ברא אותו. וזהו השבח שיתעלה בו הקדוש ברוך הוא יותר מכל שבח אחר, ועליה זו יותר מהכל. מה הטעם? כי הוא גרם

והקדוש ברוך הוא רומז לארבעה מחנות עליונים, ונוטלים את אותו הדיוקן והולכים עמו, והוא נכנס לשבעים עולמות גנוזים שלא זכה בהם איש אחר, פרט לאותם גנוזים לאותם שעושים את נפשות הרשעים. ואלמלא היו יודעים בני אדם כמה תועלת וזכות (גורמים לצדיקים) וזוכים בגללם כשמוזפים אותם, היו הולכים אחריהם ורודפים אותם כמי שרודף אחר החיים.

העני מזכה את בני האדם בכמה טובות, בכמה גנוזים עליונים, ולא כמי שמוזפה את הרשעים. מה בין זה לזה? אלא מי שמשתדל אחר העני, הוא משלים חיים לנפשו וגורם לו להתקיים, וזוכה בגללו לכמה טובות לאותו העולם.

ומי שמשתדל אחר הרשע, הוא משלים יותר. עושה לצד האחר של אלהים אחרים שיתכופף ולא ישלט, ומעביר אותו משלטונו. עושה שמתעלה הקדוש ברוך הוא על כסא כבודו. עושה לאותו הרשע נפש אחרת. אשרי חלקו.

גון אחר שנראה ולא נראה, בשעה שמגיעים ישראל לסדר הקדשה, אז הגון הגנוז הזה, ויוצא, משום שהיא הקדשה שמקדשים ישראל יותר על מלאכים העליונים, שהם חברים עמם. והגון הזה מאיר ונראה בשעה שישאל מקדשים הקדשה הזו, (שהרי מסימים ישראל עד שלא ישגו וכו') עד שמסימים ישראל, כדי שלא ישגו חו המלאכים העליונים ויענישו אותם למעלה, ולא יקטרגו עליהם.

אז הפרוז יוצא ואומר: עליונים ותחתונים הקשיבו, מיהו גם רוח בדברי תורה, מיהו שכל דבריו להתגבה בדברי תורה, משום ששנינו, שהאדם צריך להיות שפל בעולם הזה בדברי תורה, שהרי אין גבהות בתורה אלא בעולם הבא.

בקרשה זו צריך להשמר ולגנוז אותה בינינו כדי שנתקדש בתוך הקדשה בראש ובסוף יותר מאותן קדשות שאומרים עמנו מלאכים עליונים. הקדשה שאנו מקדשים בשבח שאנו משבחים למלאכים העליונים. ומשום שבח זה מרשים לנו להכנס לתוך השערים העליונים, ועל זה אנו אומרים קדשה זו בלשון הקדש ומשאירים

שנקרא טוב, כמו שנאמר (ישעיה ג) אמרו צדיק פי טוב, וזה מחבר את כלם בחבור אחד. אז הכל בלחש למעלה ולמטה בנשיקות של רצון, והדבר עומד בחבור של בית הגרן.

ביון שמגיעים לשים שלום, אז עושה שמוש אותו נהר שיוצא מעדן בגרן הזה, ואז צריכים כלם לצאת מלפני המלך, ולא צריך איש ולא אחר להמציא שם ולא לבקש בקשות, אלא צריך לנפל על הפנים נפילת אפים. מה הטעם? משום שאותה שעה היא שעה של שמוש, וצריך כל איש להתבייש מלפני רבונו ולכסות פניו בבושה גדולה, ולהכליל את נפשו באותו שמוש של הנפשות, שנכלל אותו הגרן מלמעלה ומלמטה בנפשות ורוחות. אז גון אחר שיורד למטה עומד ואוחז בשפולי הגרן הזה.

והברוז יוצא וקורא ואומר: עליונים ותחתונים, העידו עדות, מיהו שעושה נפשות ומזכה את הרשעים? אותו שעטרת (שנראה לעטר אותו בעטרת) מלכות על ראשו, אותו שראוי להכנס עתה לפני המלך והמלכה, שהרי המלך והמלכה שואלים עליו.

אז מזדמנים שני עדים מאותם עיני ה' שמשוטטות בכל העולם, ועומדים אחר הפרגוד ומעידים עדות זו, ואומרים: הרינו מעידים על פלוני בן פלוני. אשרי חלקו, שהרי אביו יזכר בגללו לטוב. זהו עושה נפשות למטה, נפשות הרשעים שהיו מהצד האחר. אז מתיקר הקדוש ברוך הוא בחדוה שלמה.

באותה השעה מזדמן ממנה אחד, שהוא גזבר על דיוקנאות הצדיקים, בסוד של שמוש האותיות שנקרא בסוד יהודי"עם, בכתר של שמוש השם הקדוש. ורומז הקדוש ברוך הוא לאותו ממנה, ומביא את דיוקן אותו האיש שעושה נפשות הרשעים ומעמיד אותו לפני המלך והמלכה.

ואני מעיד עלי שמים וארץ, שבאותה שעה מוסרים לו אותו הדיוקן, שהרי אין לך כל צדיק בעולם הזה שלא חקוק דיוקנו למעלה תחת יד אותו הממנה, ומוסרים בידו שבעים מפתחות של כל גנוזי רבונו בהם. אז המלך מברך את אותו הדיוקן בכל הברכות שברך את אברהם כשעשה את נפשות הרשעים.

וקלפות רעות, ונזכר הקדוש ברוך הוא את שמו ואת בניו. אשריהם העם הקדוש שהקדוש ברוך הוא נתן להם תורה קדושה לזכות בה לעולם הבא.

אמר רבי שמעון לחברים, אשריכם לעולם הבא, וכיין שהתחלנו בדברים של כתר המלכות העליונה, אומר אני בשבילכם (בתוככם), והקדוש ברוך הוא יתן לכם שכר באותו העולם. ואותו הכל פיכם יתעלה למעלה כאלו אתם המעוררים את הדברים הללו.

פתח ואמר, וזאת התרומה אשר תקחו מאתם זהב וכסף ונחשת. פסוק זה הוא לצד עליון, והוא לצד תחתון. הוא לצד עליון - בצד הקדשה, והוא לצד תחתון - בצד האחר. בא וראה, כשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, התחיל לברא מצד הכסף, שהוא לימין, משום שאותו כסף היה מלמעלה. ובמעשה המשכן, שהוא כמו שלו, התחיל מצד שמאל ואחר כך מצד ימין, משום שהמשכן היה מצד שמאל, ולכן התחיל כאן מצד משמאל, ושם מצד ימין, וזאת התרומה וגו'.

ובתוב (תהלים נה) ערב ובקר וצהרים וגו'. פסוק זה פשוטו ונתבאר, אבל כאן עדין ועדינים הוא של תפלת כל היום, והחברים התעוררו בשלשת הזמנים הללו. ערב זוהי אספקלריה שלא מאירה, ובקר זוהי אספקלריה המאירה, וצהרים - (איז זה מקום שנקרא חשך, אלא הוא מקום שעומד בין זה לזה, אבל הזמן של תפלת מנחה) מקום שהוא נקרא חשך, שאחוזו בערב ועומד זה עם זה.

סדר הלימוד ליום כ אדר [יום 168 בשנה]

ומה שנאמר צהרים, שהוא תקף חזק השמש, הוא נקט בלשון מעלה. וכך היא הדרך - לאיש שחר קוראים לו לבן, ונקט לשון מעלה, ולפעמים קוראים ללבן שחר, שכתוב (במדבר יב) פי אשה כשית לקח. (עמוס ט) הלווא כבני כשיים אתם לי וגו'.

ערב זה - תפלת ערבית. ומשום שבערב הזה מתערב הצד האחר שמחשיך את אורו ושולט בלילה, שמו לו רשות, ואין לו זמן קבוע. אמורים ופרדים מתאכלים בזמן הזה, ומכאן נזונים כמה קבוצות של שרים שיוצאים ושולטים בלילה.

אותנו באהבה להפנס לשערים שלמעלה, מתוך שאנו משפחים אותם בסדור שלהם (שלונו), ולכן אנו נוטלים יותר קדשות, ונכנסים לשערים העליונים.

ואם תאמר, זוהי רמאות - לא כך! אלא המלאכים העליונים הם יותר קדושים מאתנו, והם נוטלים יותר קדשה, ואלמלא שאנו נוטלים ומושכים עלינו הקדשות הללו, לא נוכל להיות חברים עםם, וכבוד הקדוש ברוך הוא לא ישתלם למעלה ולמטה בזמן אחד, ועל זה אנו משתדלים להיות עםם חברים, ויתעלה כבוד הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה בזמן אחד.

הקדשה שבסוף היא תרגום, כמו שבארנו, וזה אפלו יחיד יוכל לומר אותה, אותם דברי התרגום. אבל דברי לשון הקדש של הקדשה אינם אלא בעשרה, כי השכינה מתחברת עם לשון הקדש, ולכל קדשה שהשכינה באה, אין זה אלא בעשרה, שכתוב (ויקרא כב) ונקדשתי בתוך בני ישראל וגו'. בני ישראל הם לשון הקדש ודאי, ולא שאר עמים שיש להם לשון אחרת.

ואם תאמר, הרי הקדשה של הקדיש, שהיא תרגום, למה אינה ביחיד? בא וראה, קדשה זו אינה כשאר הקדשות שהם משלשים. אבל קדשה זו היא עולה בכל הצדדים, למעלה ולמטה ולכל צדדי האמונה, ושוכרת מנעולים וחותמות של ברזל וקלפות רעות (וזהו השבח שמתעלה בו כבוד הקדוש ברוך הוא יותר משבח אחר. והתעלות זו יתרה מהכל, מה הטעם? משום שהוא גורם להרפות את הצד האחר ולהעבירו) להעלות את כבוד הקדוש ברוך הוא על הכל, ואנו רוצים לומר אותה בלשון של הצד האחר ולהשיב בכח חזק: אמן יהא שמייה רבא מברך, כדי שישתבר כחו של הצד האחר, ויתעלה הקדוש ברוך הוא בכבודו על הכל. וכשנשבר בקדשה זו כחו של הצד האחר, הקדוש ברוך הוא מתעלה בכבודו, ונזכר לבניו, ונזכר לשמו. ומשום שהקדוש ברוך הוא מתעלה בכבודו בקדשה הזו, אינה אלא בעשרה.

ובלשון זו על פרחו של הצד האחר הוא נכפה, ונשבר כחו, ומתעלה כבוד הקדוש ברוך הוא ושובר מנעולים וחותמות ושלשלאות חזקות

כמה צדדים של הגיהנם, שהרי באותה שעה טורדים את הרשעים בגיהנם על כל אחד שנים מאשר ביום. ולכן מקדימים ישראל לומר "והוא רחום", שהוא משום פחד הגיהנם. ולא דין אחר אסור לעוררו, שנראה שהרי אין לו רשות לשבת להעביר את הדין מהעולם.

ופחד של קטרוג הנשמות, כפשוטו לעלות למעלה כדי להראות לפני רבונם. ולכן אנו מקדימים "שומר את עמו ישראל לעד אמן". פחד של כמה מזיקים וקטרוגים שנמצאים בלילה, ויש להם רשות להזיק למי שיוצא החוצה משער ביתו, ולכן אנו מקדימים "ושמר צאתנו ובאנו".

ועל כל זה, מתוך פחד של כל זה אנו מפקידים הגופות, הרוחות והנשמות למלכות העליונה, ששלטון הכל בידיה, ועל זה תפלת ערבית בכל לילה ולילה. עתה שקרבנות ומזבחות לא נמצאו, אנו עושים כל התקונים שאנו עושים על הסוד הזה.

בחצות הלילה, כשמתעוררת רוח צפון, מכה בכל אותם מדורי הרוחות הרעות, ושובר אחד (סלע חזק) את הצד האחר, ונכנס ומשוטט למעלה ומטה, וכל אותן קבוצות של מחבלים נכנסות למקומן, ונשבר כחן ולא שולטות. ואז הקדוש ברוך הוא נכנס להשתעשע עם הצדיקים בגן עדן, והרי נתבאר.

כשפא הבקר, אור הנו ששלט בלילה נגנו מלפני אור היום, ואז הבקר שולט, ומעבר שלטונו של הערב. (ואז) הבקר הזה הוא בקר של אור ראשון, הבקר הזה משלים טוב לכל העולמים. ממנו נזונים עליונים ותחתונים. זה משקה את הגן. זוהי שמירה של כל העולם. כאן הסוד ליודעי מדין: מי שרוצה לצאת לדרך, יקום בנגה, וישגיח בהתבוננות לפי שעה לצד מזרח, ויראה כמראה אותיות שמכות ברקיע, זו עולה וזו יורדת, ואלה הם התנוצצות האותיות שנבראו בהם שמים וארץ.

אם הוא יודע בסוד אותן האותיות, שהם סוד השם הקדוש של ארבעים ושתיים אותיות, ויזכירן כראוי ברצון הלב, יראה תוך אור הנגה של הרקיע שש יודיים, שלש לצד ימין ושלש לצד שמאל,

ואם תאמר, אם כך, הרי שנינו שכל אותם בעלי הצד האחר של רוח הטמאה לא שולטים בארץ הקדושה, והרי מעוררים אותם ישראל בזה, ואסור לעוררם לשרות על הארץ הקדושה.

אלא בלילה אותו העשן עולה, ולא עולה כמו שבקרבן אחר, שהיה העשן עולה בדרך ישר, וכאן היה עולה אותו עשן לנקב אחד של הצפון, ששם כל מדורים של רוחות רעות. וכיון שאותו עשן עולה ומעקם דרך לאותו צד, כלם היו נזונים ועומדים ונכנסים למקומם, ולא היו יוצאים ושולטים בעולם.

ממנה אחד עומד לאותו הצד של אותו נקב שבצפון, בכל אותם קבוצות של שרים, ושמו סגירי"א, ובשעה שאותו עשן מעקם דרכו ועולה, הממנה הזו וששים אלף רבוא מחנות אחרות, כלם מתעתדים לקבלו ולהזון ממנו, ועומדים באותו נקב, ונכנסים בפתח אחד שנקרא קרי, וזהו סוד הכתוב (ויקרא כו) ואם תלכו עמי קרי וגו'. וכתוב, והלכתי עמכם בחמת קרי. באותו רגז היוצא מהפתח של קרי.

ואלו הם שמשוטטים בלילה, ובשעה שהנשמות יוצאות לעלות להראות למעלה, הם יוצאים ומקטרגים בהם, ולא יכולים לעלות ולהראות למעלה, פרט לאותם חסידים קדושים עליונים שהם בוקעים וקיעים ואוירים ועולים, וקבוצות השרים הללו יוצאים ומודיעים דברים כוזבים לבני אדם, ונראים להם בדמיות אחרות, וצוחקים עליהם, עד ששופכים זרע, ונקראים בעלי קרי, משום שאותם שיוצאים מפתח הקרי גרמו להם. ובשעה שמתאכלים אמורים ופדרים, אותו עשן היה מרוה אותם וזן אותם. כפי כבודם כך מזונם מה שראוי להם. ובזה לא יצאו ולא משוטטים בארץ הקדושה.

ערב, כמו שנאמר (שמות יב) וגם ערב רב עליה אתם. שכל אותן קבוצות שרים מתערבים בשלטון הלילה, ולכן לא שמו את תפלת ערבית חובה, שאין מי שיכול לתקנה כמו יעקב, שהוא היה בעל (מטה) המשכן ומתקן אותו כראוי.

ואת על גב שהיא רשות, תפלה זו היא כדי להגן עלינו מתוך פחד בלילות, מתוך פחד של

אותו אור בִּטְרַח רב ומטְרַיח עָלָיו דְּבָרָיו, שְׁלֹא יְכוּל לְהַתְגַּלּוֹת לוֹ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר, (במדבר יא) לְשׁוּם אֶת מִשָּׂא כָּל הָעַם הַזֶּה עָלָי. ומשום זה מִשָּׂא.

וְכֹאֵן מִשָּׂא דוּמָה – טְרַח רב שְׁלֹא יְכוּל לְהַתְגַּלּוֹת, וְהִיא נְבוּאָה בְּלַחַשׁ וְעוֹמֶדֶת בְּלַחַשׁ. אֵלֵי קְרֵא מִשְׁעִיר – כֹּאֵן לֹא הִתְגַּלָּה מִי אָמַר "אֵלֵי קְרֵא מִשְׁעִיר", אִם הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אִם נִבְיֵא נֶאֱמָן. אֲבָל נְבוּאָה זוֹ וְדֹאֵי עוֹמֶדֶת בְּלַחַשׁ תּוֹךְ סוּד הָאֱמוּנָה הָעֲלִיוֹנָה, וּמִתּוֹךְ סוּד נִסְתָּר אָמַר הַנְּבִיא הַנֶּאֱמָן שְׁלוֹ הִזְיָה קוֹרֵא קוֹל בְּסוּד הָאֱמוּנָה, וְאָמַר אֵלֵי קְרֵא מִשְׁעִיר, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים לג) וְזָרַח מִשְׁעִיר לְמוֹ, וְלֹא כְּתוּב וְזָרַח לְשְׁעִיר, מִשׁוּם שֶׁסוּד הָאֱמוּנָה כֶּף הוּא, דְּרָגוֹת מִתּוֹךְ דְּרָגוֹת, אֵלֶּה פְּנִימִיִּים מֵאֵלֶּה, קְלִפָּה בְּתוֹךְ קְלִפָּה, וּמִחַ בְּתוֹךְ מִחַ.

וְהָרִי בְּאֶרְנוֹ, שְׁכֵתוֹב (יחזקאל א) וְהִנֵּה רוּחַ סְעָרָה בָּאָה מִן הַצָּפוֹן – הָרִי דְרָגָה אַחַת. עֲנֵן גְּדוֹל – הָרִי דְרָגָה אַחֶרֶת. וְאֵשׁ מִתְלַקַּחַת – הָרִי דְרָגָה שְׁלִישִׁית. וְנִגְהָ לוֹ סָבִיב – דְרָגָה רְבִיעִית. וְאַחַר כֶּף, וּמִתּוֹכָהּ כְּעֵין הַחֲשֵׁמֶל. וְאַחַר כֶּף, וּמִתּוֹכָהּ דְמוֹת אַרְבַּע חִיּוֹת. הָרִי דְרָגוֹת בְּתוֹךְ מְדְרָגוֹת (דְּרָגוֹת).

אָף כֹּאֵן, כְּשֶׁהִתְגַּלָּה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לְיִשְׂרָאֵל, לֹא הִתְגַּלָּה אֵלָּא מִתּוֹךְ דְּרָגוֹת הַלְלוֹ. מְסִינֵי בָּא – דְרָגָה שֶׁהִיָּתָה יוֹתֵר נִסְתָּרָת, וְאַחַר כֶּף הַצְּטָרְכָה לְהַתְגַּלּוֹת. וְאָמַר וְזָרַח מִשְׁעִיר – הָרִי דְרָגָה אַחֶרֶת שֶׁהִיא יוֹתֵר בְּגִלּוּי, קְלִפָּה שְׁשׁוּרָה עַל גְּבִי הַמִּחַ. וְאַחַר כֶּף, הוֹפִיעַ מֵהַר פֶּאֶרְן – הָרִי דְרָגָה אַחֶרֶת. וְאַחַר כֶּף, וְאֵתָה מְרַבֶּכֶת קֹדֶשׁ – זֶהוּ שְׁבַח שֶׁל הַכֹּל. שְׂאֵף עַל גֵּב שֶׁהִתְגַּלָּה מְכַל הַדְּרָגוֹת הַלְלוֹ, מֵאוֹתוֹ מְקוּם שֶׁהוּא עֶקֶר הַכֹּל, הַתְּחִיל לְהַתְגַּלּוֹת מִמֶּנּוּ. מֵאִיזָה מְקוּם הוּא? הוּא מְרַבֶּכֶת קֹדֶשׁ, אוֹתָן דְּרָגוֹת עֲלִיוֹנוֹת לְמַעְלָה. (למעלה) אָף כֹּאֵן אֵלֵי קְרֵא מִשְׁעִיר – מֵאוֹתָהּ דְרָגָה שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁנִּדְבַּקָה לְמַעְלָה.

שֹׁמֵר מֵהַ מְלִילָה שֹׁמֵר מֵהַ מְלִיל. שׁוֹמֵר זֶה מִטְטְרוּ"ן (שׁוֹמֵר יִשְׂרָאֵל), וְכֵתוּב (משלי כז) וְשֹׁמֵר אֲדָנָיו יִכְבֹּד, וְזֶה הַסּוּד שֶׁשׁוֹלֵט בְּלִילָה. מֵהַ מְלִילָה שֹׁמֵר מֵהַ מְלִיל, מֵהַ בֵּין זֶה לְזֶה? אֵלָּא הַכֹּל אַחַד, אֲבָל בַּחֲלֵק הַזֶּה שׁוֹלֵט הַצַּד הָאַחֵר, וּבַחֲלֵק הַזֶּה לֹא שׁוֹלֵט כֹּלָּל. לִיל צְרִיךְ לְשִׁמְרָה, שְׁכֵתוֹב (שמות יב) לִיל שְׁמָרִים הוּא, וְעַל זֶה חֲסַר ה', וְזֶהוּ כְּשֶׁנִּכְנַס הַלִּילָה עַד שֶׁנִּחְלַק. מַחְצוֹת הַלִּילָה וְהַלְאָה

וְשֹׁלֵשׁ וַיִּי"ם שְׁעוֹלוֹת וַיִּוְרְדוֹת וְנוֹצְצוֹת בְּרָקִיעַ. וְהֵן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל בְּרַכַּת כַּהֲנִים, וְאֵז יִתְפַּלֵּל תְּפִלְתּוֹ וַיֵּצֵא לְדֶרֶךְ, וְדֹאֵי שְׁכִינָה מְקַדֶּמָּה עִמּוֹ. אֲשֶׁרֵי חֲלָקוֹ.

כְּשֵׁבֵא הַבֶּקֶר הַזֶּה, עִמּוּד אֶחָד נְעוּץ בְּצַד דְרוֹם לְתוֹךְ מְתִיחַת הַרְקִיעַ שְׁעַל גְּבִי הַגֶּן, חוּץ מֵאוֹתוֹ עִמּוּד שֶׁנְעוּץ בְּאֲמֻצַּע הַגֶּן. וְעִמּוּד זֶה מֵאִיר בְּאוֹר שֶׁל שְׁלֹשָׁה גִּוְנִים מְרָקִים בְּאֶרְגָּמָן. בְּאוֹתוֹ הָעִמּוּד קִיָּם עֲנָף אֶחָד, וּבְאוֹתוֹ עֲנָף נִזְדַּמְנוּ שְׁלֹשׁ צִפְרִים, מִתְעוֹרְרוֹת צְפִצְפוּף לְשִׁבַח.

פְּתַח אֶחָד וְאָמַר, (תהלים קיג) הַלְלוּיָהּ הַלְלוּ עֲבָדֵי ה' הַלְלוּ אֶת שֵׁם ה'. פּוֹתַח הַשָּׁנִי וְאָמַר, יְהִי שֵׁם ה' מְבָרַךְ מַעֲתָה וְעַד עוֹלָם. פּוֹתַח הַשְּׁלִישִׁי וְאָמַר, מִמְּזֹרַח שֶׁמֶשׁ עַד מְבֹאוֹ מְהַלֵּל שֵׁם ה'. אֵז הַכְּרוֹז מְקַדֵּים וְקוֹרֵא, הַזְדַּמְנוּ קְדוּשִׁים עֲלִינוּנִים, אוֹתָם הַמְּשַׁבְּחִים אֶת רַבּוֹנָם הַתְּתַקְּנוּ לְשִׁבַח הַיּוֹם. וְאֵז נִפְרָדִים הַיּוֹם מְהַלִּילָה. אֲשֶׁרֵי חֲלָקוֹ שֶׁל מִי שֶׁקָּם בְּבֶקֶר מִתּוֹךְ תְּשַׁבַּחְתָּהּ שֶׁל תּוֹרָה שֶׁלְמַד בְּלִילָה, בְּאוֹתוֹ זְמַן שֶׁל תְּפִלַּת הַבֶּקֶר.

כְּתוּב, (ישעיה כא) אָמַר שֹׁמֵר אֶתָּא בֶּקֶר וְגַם לִילָה אִם תִּבְעִיּוֹן בְּעִיּוֹ שָׁבוּ אֲתִיו. פְּסוּק זֶה פִּרְשׁוּהוּ עַל גְּלוֹת יִשְׂרָאֵל שִׁיּוֹשְׁבִים בְּתוֹךְ בְּנֵי שְׁעִיר, וְיִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לְקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא: שֹׁמֵר מֵהַ מְלִילָה – מֵהַ יְהִיָּה עֲלִינוּ מְהַגְלוֹת הַזֶּה שְׁדוּמָה לְחֲשַׁכַּת הַלִּילָה? מֵהַ כְּתוּב? אָמַר שֹׁמֵר. זֶה הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא. אֶתָּא בֶּקֶר – כְּכֹר הָאֲרָתִי לָךְ בְּגִלּוֹת מְצִרִים, וְהַעֲלִיתִי אֶתְכֶם וְקִרְבַּתִּיכֶם לְעִבּוּדִתִּי, וְנִתְתִּי לְכֶם תּוֹרָה כְּדֵי שֶׁתִּזְכּוּ לְחֵי עוֹלָם. עֲזַבְתֶּם תּוֹרָתִי, וְגַם לִילָה – הַכְּנַסְתִּיכֶם לְגִלּוֹת (בְּכָל הַעֲלִיתִיכֶם. עֲזַבְתֶּם תּוֹרָתִי כְּמִקְדָּם, וְהַכְּנַסְתִּי אֶתְכֶם לְגִלּוֹת) כְּמִקְדָּם. אִם תִּבְעִיּוֹן בְּעִיּוֹ – כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם לד) דְּרָשׁוּ מֵעַל סֶפֶר ה' וּקְרֵאוּ, וְשֵׁם תִּמְצְאוּ בְּמֵהַ תְּלוּיָהּ גְלוֹתְכֶם וּגְאֹלְתְכֶם. וְכִשְׁתִּבְעִיּוֹן בָּהּ, הִיא תֹאמַר וְתִכְרִיז לְפָנֶיכֶם: שָׁבוּ אֲתִיו. שׁוּבוּ בְּתִשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וּמִיָּד אֲתִיו, וְקִרְבוּ אֵלָי. (ובסוד הפסוק הזה)

וּבְפְסוּק זֶה כְּתוּב, מִשָּׂא דוּמָה. וְסוּד זֶה בְּשֵׁשׁ דְּרָגוֹת שֶׁל נְבוּאָה (בְּחֲמֵשׁ דְּרָכִים) נֶאֱמַר לְנְבִיאִים: בְּמַחְזוּ"ה. בְּחַזוּ"ן. בְּחַזוּ"ן. בְּחַזוּ"ת. בְּדַבְרֵי"ר. בְּמִשָּׂא. וְכָל הַחֲמֵשׁ כְּלָן כְּמִי שְׁרוּאָה אַחֵר הַכֹּתֵל אוֹתוֹ הָאוֹר שֶׁמֵאִיר, וּמֵהֶם כְּמִי שְׁרוּאָה אוֹר הַשֶּׁמֶשׁ מִתּוֹךְ עֲשָׂשִׁית. אֲבָל מִשָּׂא הוּי כְּאֲשֶׁר מַגִּיעַ

מתחילה להתתקן לבא לפני המלך העליון, וצריך לכלל אותה בשלש עשרה מדות הרחמים העליונות שמהן מתברכת, והם שלשה עשר בשמים עליונים, כמו שנאמר (שיר השירים ד) נרד וכרכם קנה וקנמון וגו', וכאן הם: שיר, ושבחה, הלל, וזמרה, עז, וממשלה, נצח, גדלה, גבורה, ותפארת, קדשה. הרי שנים עשר. אחר כך לחברה עם ולומר ומלכות, והיו שלשה עשר, משום שהיא מתברכת מהם.

ולבן צריך בשעה שנכללת ביניהם, לשים בזה לב ורצון ולא לדבר כלל, שלא להפסיק ביניהם, ואם מפסיק ביניהם, יוצאת שלהבת אחת מתחת כנפי הכרובים, וקוראת בחיל ואומרת: פלוני שהפסיק את גאות הקדוש ברוך הוא, יתכלה ויפסק, שלא יראה גאות המלך הקדוש, כמו שנאמר (ישעיה כו) ובל יראה גאות ה', משום ששלשה עשר האלה הם גאות ה'.

מבאן והלאה - אל ההודאות כו'. זה המלך העליון שהשלוש כלו שלו, כמו שנאמר, שיר השירים אשר לשלמה, למלך שהשלוש שלו. משום שכל השבחים הללו הם אל כנסת ישראל כשמשבחת במחנה שלמטה, כמו שנאמר, שיר השירים אשר לשלמה, למלך שהשלוש שלו. משם והלאה - יוצר אור ובורא חשך עשה שלום ובורא את הכל. והרי התעוררנו בזה, והתעוררו החברים שאלה הם תקוני העולם העליון (אל אדון).

אל ב"רוך - תקוני העולם התחתון, שהם כ"ב אותיות קטנות, משום שיש אותיות גדולות ואותיות קטנות. האותיות הקטנות מהעולם התחתון, ואותיות גדולות מאותו עולם הבא.

בבל הן גדולות. הן גדולות בעצמן. כאשר (לא) באות יחידות הן גדולות (זכר ונקבה פשוטים). שפאשר הן לא פשוטות יותר, הן באות כל אות באות במרכבה הראויה לה, כמו שבח של השבת שהם אותיות של שבח: אל אדון על כל המעשים, ברוך ומברך בפי כל נשמה. אלו אותיות בחמש חמש תבות, שהן חמשים שערים של העולם הבא. **שתי** אותיות אחרות שבסוף - ש"ת. הן בשש שש תבות, שהם ששת צדדי העולם הבא, ויוצאות משם כמו: שבח יתנו לו כל צבא מרום. תפארת וגדלה שרפים ואופנים ויחיות הקדש.

מחנה שני הם מלאכים קדושים שנמצאים בכל קדשה וקדשה של ישראל, ומקדשים למטה. ובשלטון שלהם, כל אותם שמתעוררים בכל אותם רקיעים (היכלות) באותה תפלה של ישראל (שמי"ב).

מחנה שלישי הם עלמות עליונות, שמתתקנות עם הגבירה, ומתקנות אותה להכניסה לפני המלך, ואלה הם המחנות העליונים על כלם. וכלם מתתקנים בסדור שישראל מתתקנים למטה, באותם שירות ותשבחות ובאותה תפלה שמתפללים ישראל. כיון שמזדמנים שלשת המחנות הללו, אז ישראל פותחים בשירה ומזמרים לפני רבונם. ואותו מחנה אחד, שממנה לשבח את רבונם ביום, מזדמנים עליהם ומזמרים עםם כאחד באותם השבחים של דוד המלך, והרי בארנו את הדברים.

באותו זמן שמסיימים ישראל את השבחים של אותן תשבחות של דוד, אז התשבחת של שירת הים כמו שבארנו. ואם תאמר, הרי התשבחת הזאת למה מתקנת אחרונה אחר שבחי דוד, והרי תורה שבכתב קודמת לתורה שבעל פה, וקודמת לנביאים, וקודמת לכתובים, וכמו שקודמת - כך צריך להקדים (בשירה)?

אלא מתוך שכנסת ישראל לא מתקנת אלא מתורה שבכתב, משום כך צריך לומר אותה בראשית תקוניה, וזו התשבחת המעלה מכל שאר התשבחות שבעולם. והיא לא התתקנה מכלן כמו שהתתקנה מהתשבחת הזו, ולכן היא סמוכה לתפלת מי"ב, כמו שבארנו.

באותה שעה כשנאמרת שירת הים, מתעטרת כנסת ישראל באותו כתר שעתידי הקדוש ברוך הוא לעטר את מלך המשיח, ואותו כתר גלוף וחקוק בשמות קדושים, כמו שהתעטר הקדוש ברוך הוא אותו יום שעברו ישראל את הים והטביע את כל מחנות פרעה ופרשיו. ומשום כך צריך אדם לשים רצונו בשירה הזו. וכל מי שזוכה לה בעולם הזה, זוכה לראות את מלך המשיח בתקוני אותו הכתר ובחגירת כלי זינו, וזוכה לשבח שירה זו שם, והרי בארנו את הדברים.

כיון שמגיע אדם לישתבח, נוטל הקדוש ברוך הוא אותו הכתר ושם אותו לפניו, וכנסת ישראל

שם של שלש עשרה מדות הרחמים. הם שתיים עשרה, סוד המרכבה הקדושה שיוצאים מאחד ששורה עליהם, ולכן (עולה ויורד, וכלם עולים ויורדים חוץ מזה השם של מ"ב שעולה ולא יורד, ועל זה) השם של שבעים ושתיים עולה ויורד. עולה מצד זה ויורד מצד זה. השם של שלש עשרה מדות עולה מצד זה ויורד מצד זה. ואותו שיורד, כדי למשך טוב למטה. ועל זה, א"ת ב"ש ג"ר ד"ק ה"ץ ו"פ ז"ע ח"ס ט"ן י"ם כ"ל. האותיות הראשונות עולות בחשבון, ואותיות אחרות יורדות בחשבון, כדי למשך את הטוב שלמעלה למטה.

השם של ארבעים ושתיים הוא מתעטר למרכבה העליונה. השם של שבעים ושתיים מתעטר למרכבה התחתונה. אשרי חלקו של מי שמשתדל להכיר את רבוננו. אשריו בעולם הזה ובעולם הבא.

ולכן תשבחתה של שבת שמשבחת את המלך שהשלום שלו, משבחת באותיות של שבעים ושתיים ובעשרים ושתיים תבות, הסוד של עשרים ושתיים אותיות, כדי שתתעטר בו לעלות למעלה בתשבחת הזו. ולכן אל אדון - תשבחת העולם הבא הוא, ופריחת (וקשירת) המרכבה הקדושה העליונה שמתעטרת לעלות למעלה, ופריחת כנסת ישראל שמתעטרת לעלות בתוך המרכבה העליונה.

א"ת ב"ש עולים ויורדים, כמו שנתבאר. א"ל ב"ם עולים ולא יורדים, וסימנה - זו שב"ת לבדה. וזו שבת ויום הכפורים, שעולה הסוד למעלה למעלה, עד שהכל מתעטר באין סוף.

אל ברוך - זה סדור של אותיות קטנות ותקוני כנסת ישראל בכל יום בתפלה. ומשום שאותן אותיות קטנות, אין רוח ביניהן, והן תקוני העולמות שבאות עם הגבירה למלך העליון.

קדשה זו שמקדשים המלאכים העליונים אינה ביחיד, והרי בארנו, כל קדשה שהיא בלשון הקדש, אסור ליחיד לאמרה. תרגום - לעולם ביחיד, ולא ברבים. והיחיד הוא תקון שלו ודאי, ולא רבים. וסימן לסוד זה - שנים מקרא ואחד תרגום. שנים זה לשון רבים, שודאי קדשה של לשון הקדש אסורה ביחיד. קדשת תרגום אסורה

אלו שתי אותיות בשש שש. שתי אותיות ראשונות בקמח חמש. כל שאר האותיות שבאמצע, כן בארבע ארבע, משום שהן בסוד המרכבה העליונה, שהן אותיות ראשונות ואותן שבסוף, הן שלמות כ"ב האותיות, משום שיש בהן כ"ב תבות כנגד כ"ב האותיות העליונות. נשארו שמונה עשרה אותיות אחרות שעולות במרכבותיהן לארבע ארבע, לשבעים ושתיים תבות, שהן סוד השם המפורש, חקיקה קדושה של שבעים ושתיים אותיות שהקדוש ברוך הוא מתעטר בהן, והשם הזה מעטר את כנסת ישראל, ועולה בסוד זה להתעטר בהם תוך השליחות (של אדוני) של השכינה.

וסימנה של אלו האותיות שמתעטרות בשבח עליון - זה ראשונות וסופיות, שעולות בעטרוניהן אותן א"ת ב"ש: אל"ף בקמח. תי"ו בשש. ביי"ת בקמח. שי"ן בשש. ומשום כך הסוד של א"ת ב"ש כלל של כ"ב אותיות, שהן עטרה של שלשים ושנים שבילים.

וסימן של אותן אותיות אחרות שעולות במרכבותיהן - ג"ר. מתחיל בגימ"ל וסיים ברי"ש, וכלן סוד המרכבה הקדושה. א"ת ב"ש - סוד השם הקדוש. ג"ר - סוד המרכבה הקדושה שעולה לשבעים ושתיים, ונעשה מהם שם קדוש לעטר את כנסת ישראל מתוך המרכבה העליונה. (שכתוב (תהלים מח) כשמן אלהים בן תהלתך).

ולכן אותו שם של ע"ב כלול בסוד האבות, ימין ושמאל ואמצע. והיא מתעטרת בהם להיות שם קדוש, ולא שם עליון כאותם שמות עליונים של העולם העליון, שנאחזים למעלה למעלה. ואף על גב שזהו שם עליון, אבל הסוד שלו דוד המלך שמתעטר באבות.

השם של מ"ב אותיות - הסוד שלו האבות, שמתעטרים בעולם העליון. והעולם העליון במה שלמעלה. (ועולה הסוד שלמעלה למעלה, עד שמתעטר באין סוף) ולכן עולה ולא יורד, ומתעטר בתוך המחשבה העליונה. אשרי חלקו של מי שמכיר אותו ונזהר בו.

השם של ע"ב אותיות - דוד המתעטר באבות, וסודו עולה ויורד כמו זה מצפ"ץ, (מצפ"ץ)

אם יש קדשה למטה, כמו שנאמר ונקדשתי בתוך בני ישראל.

והואיל וכך הוא, נעשה נא עלית קיר קטנה. זהו סדור של תקון השכינה, שהיא עלית קיר, כמו שנאמר (ישעיה לח) ויסב חזקיהו פניו אל הקיר. קטנה, משום שהיא קטנה, כמו שנאמר (קהלת ט) עיר קטנה. ונשים לו שם - בתקון הזה שאנו מתקנים, ובסדור שלנו בשירות ותשבחות ותפלה, (ובתקון זה) אנו מתקנים לו, למנוחתו. מטה ושלחן וכסא ומנורה - כל הארבעה הללו הם בשכינה, והיא (פלה) בכל התקונים הללו מתקנים לעולם העליון בסדור שאנו מסדרים.

בסדור של תפלת ערבית ובתקון שלו - הרי מטה. בסדור של אותם קרבנות ועולות שאנו מסדרים בבקר ואותם שירות ותשבחות - הרי השלחן. ובאותו סדור של תפלת מישב ובתקון של קריאת שמע באותו יחוד שאנו מתקנים - הרי כסא. באותו סדור של תפלת מעמד ובאותן קדשות ותוספת קדשה, וברכות שאנו מסדרים (לה) - הרי מנורה.

אשרי האיש שאת זה שם ברצונו להשלים לרבנו בכל יום ולתקן עלית קיר קטנה זו לרבנו בתקונים הללו, אז ודאי שהקדוש ברוך הוא יהיה אורחו בכל יום. אשריו בעולם הזה, ואשריו בעולם הבא. משום שאלו הארבעה הם תקוני השכינה להתתקן לבעלה. בארבעה התקונים הללו היא מתתקנת ביפיה בשמחותיה, במראיה, על ידי העם הקדוש כל יום.

המטה נתנה ליעקב להתתקן, ולכן יעקב תקן תפלת ערבית. שלחן תקן דוד המלך באותם שירות ותשבחות שתקן, כמו שנאמר (תהלים כג) תערוך לפני שלחן נגד צררי. כסא תקן אברהם בהתקשרותו, שעשה טוב ושלמות הנשמות לכל בני העולם, ואין תקון הכסא אלא בחסד של אברהם, כמו שנאמר (ישעיה טז) והוכן בחסד כסא.

המנורה תקן יצחק, שקדש שם הקדוש ברוך הוא לעיני כל העולם, והאיר את אור המנורה העליונה באותה קדשה. לכן צריכים העם הקדוש לומר תמיד ולשים רצונם לסדר לעולם העליון,

ברבים, אלא ביחיד לעולם. אחד תרגום שנינו, ולא שנים ולא יותר. התרגום בא למעט, וכך צריך. לשון הקדש בא לרבות, וכך צריך, שמעלים בקדש ולא מורידים. ובתרגום מורידים ולא מעלים. שנינו אחד, ולא יותר, ולא מעלים כלל.

הקדשה הזו - הקדשה שהתקדשה השכינה, וכל אותן מרכבותיה להתתקן אל המלך העליון. ומשום שהיא קדשת העולם התחתון, היא מישב ולא בעמידה. קדשה אחרת של חזרת התפלה היא קדשה של העולם העליון, ולכן היא בעמידה, כדי להמשיכה למטה, וכל דברי העולם העליון הם בעמידה ולא מישב.

ובכל הקדשות הללו ישראל מתקדשים בהם למטה, ולכן ישראל מתקדשים בקדשת המרכבה התחתונה מישב, ובקדשת המרכבה העליונה מעמד. קדשה אחרת היא תוספת קדשה, ולכן היא אחר התפלה. ומשום שהיא תוספת קדשה על קדשות אחרות, היא אחר התפלה. ומשום שכל אחד ואחד צריך למשך עליו מאותה תוספת, נתקן לכל יחיד ויחיד קדשת תרגום.

ואם תאמר, הרי יש בה קדשת לשון הקדש - אותה לצבור, להתקדש כלם בכלל באותה תוספת קדשה. ומשום שליחיד אין רשות לאמרה בלשון הקדש ולהתקדש יחיד, התקינה בלשון תרגום, והיא ביחיד, להתקדש כל אחד ואחד באותה תוספת להמשיך עליו יתר קדשה. אשרי חלקם של ישראל שמתקדשים בקדשות עליונות, משום שהם דבקים למעלה, שכתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום.

בתוב, (מלכים-ב ד) הנה נא ידעתי כי איש אלהים קדוש הוא עבר וגו'. וכתוב, נעשה נא עלית קיר קטנה וגו'. בפסוק זה יש סמך בעלמא לסדור התפלה. הנה נא ידעתי - זהו הרצון שצריך אדם לשים בתוכו בתפלה. כי איש אלהים קדוש הוא - זהו העולם העליון, שיושב על כסא כבודו, וכל הקדשות יוצאות ממנו, והוא מקדש את כל העולמות. עבר עלינו תמיד - מאותה קדשה שהוא מקדש את כל העולמות למעלה, הוא מקדש אותנו בעולם הזה. שהרי אין קדשה למעלה אלא

בשֵׁלש האֹתוֹת הִלְלוּ נַעֲשִׂים אֶחָד. כִּיִּן שְׁנַעֲשִׂים אֶחָד, אוֹתוֹ הַמִּפְתָּח הָאֶחָד עוֹלָה וְעוֹמֵד וּמִתְחַבֵּר בְּאוֹתוֹ אַחַר שֶׁהוּא כָּלֵל הַשֵּׁלשׁ, וְכָל אוֹתָם מִחֲנוּת וּחִילוֹת נִכְנָסִים לְאוֹתָם שְׁנֵי הַמִּפְתָּחוֹת לְתוֹךְ הַגֶּזֶן, וְכָלֵם מִיַּחְדִּים כְּמוֹ שֶׁלְמַטָּה.

יְהוָה – זֶה רֵשֶׁם שֶׁל הָאוֹת י', הָרֵאשׁ הָעֲלִיּוֹן שְׁבַשֵּׁם הַקְדוּשׁ. אֱלֹהֵינוּ – זֶהוּ סוּד שֶׁל רֵשֶׁם הָאוֹת ה' הָעֲלִיּוֹנָה, הָאוֹת הַשְּׁנִיָּה שְׁבַשֵּׁם הַקְדוּשׁ. יְהוָה – זֶה מְשִׁיכָה שְׁנַמְשַׁכֵּת לְמַטָּה בְּסוּד הַרֵשֶׁם שֶׁל הָאוֹת ו', שֶׁהֵן שְׁתֵּים, וְהָאוֹתוֹת נִמְשָׁכוֹת לְהִיּוֹת בְּמִקוֹם הַזֶּה, וְהוּא אֶחָד. כָּל הַשֵּׁלשׁ הִלְלוּ הֵן אֶחָד בְּיַחְדוֹ אֶחָד.

כִּיִּן שֶׁכָּל זֶה נַעֲשֶׂה אֶחָד בְּיַחְדוֹ אֶחָד, וְנִשְׁאָר הַכֹּל בְּסוּד שֶׁל אוֹת ו' שְׁלֵם, מְרֵאשׁ הַמַּעֲיָן וּמֵהֵיכָל הַפְּנִימִי, וְיוֹרֵשׁ אֶת הָאָבָא וְהָאֵמָא, אִזּוֹ מְכַנְסִים אֶת הַגְּבִירָה עִמוֹ, שֶׁהִרִי עֲכָשׁוּ הוּא שְׁלֵם בְּכָל הַטוֹב הָעֲלִיּוֹן, וְיִכּוֹל לְהַזְיִן אוֹתָהּ וְלַתֵּת לָהּ מְזוֹן וְסִפּוּק כְּרָאוּי. וְכָל אוֹתָם הָאֵיבָרִים שֶׁלוֹ כָּלֵם אֶחָד. וְאִזּוֹ מְכַנְסִים אוֹתָהּ אֵלָיו בְּלַחֲשׁ. לְמָהּ בְּלַחֲשׁ? כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְעַרֵּב זֶר בְּאוֹתָהּ שְׁמָחָה, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (משלי יד) וּבִשְׁמָחָתוֹ לֹא יִתְעַרֵּב זֶר.

כִּיִּן שֶׁהוּא מִתְיַחַד לְמַעְלָה בְּשֵׁשׁ צְדָדִים, אֵף כִּן הִיא מִתְיַחַד לְמַטָּה בְּשֵׁשׁ צְדָדִים אַחֲרִים, כְּדִי לְהִיּוֹת אֶחָד לְמַעְלָה וְאֶחָד לְמַטָּה, כְּמוֹ שְׁנֵאמַר (זכריה ד) יְהִיָּה ה' אֶחָד וְשְׁמוֹ אֶחָד. אֶחָד לְמַעְלָה בְּשֵׁשׁ צְדָדִים – שְׁכָתוֹב (דברים ו) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד. הִרִי שֵׁשׁ תְּבוּת כְּנֶגֶד שֵׁשׁ צְדָדִים. אֶחָד לְמַטָּה בְּשֵׁשׁ צְדָדִים – (זהו שְׁכָתוֹב) בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. הִרִי שֵׁשׁ צְדָדִים אַחֲרִים בְּשֵׁשׁ תְּבוּת. ה' אֶחָד – לְמַעְלָה. וְשְׁמוֹ אֶחָד – לְמַטָּה.

וְאִם תֵּאמַר, הִרִי כְּתוּב אֶחָד לְמַעְלָה, וְלְמַטָּה לֹא כְּתוּב אֶחָד. וְעַד הוּא אֶחָד בְּחִלּוּפֵי אוֹתוֹת. אוֹתוֹת הַזְּכָר לֹא מִתְחַלְּפוֹת, אוֹתוֹת הַנְּקֵבָה מִתְחַלְּפוֹת, שֶׁהִרִי שְׁבַח הַזְּכָר עַל הַנְּקֵבָה. וְכְדִי שֶׁלֹּא תִשְׁלַט עֵין הָרַע אֲנִי מִחְלִיפִים אוֹתוֹת שֶׁלֹּא אוֹמְרִים אֶחָד בְּגִלּוּי, וְלַעֲתִיד לְבֹא כְּשֶׁתִּעֲבֹר עֵין הָרַע מִן הָעוֹלָם וְלֹא תִשְׁלַט (אֲצִלָּה), אִזּוֹ יִקְרָא אֶחָד בְּגִלּוּי. מִשׁוּם שֶׁעֲכָשׁוּ, כְּשֶׁאוֹתוֹ הִצַּד הָאֶחָד נִדְבַק עִמָּהּ, אֵינָהּ אֶחָד, אֲלֵא שְׁאֲנִי מִיַּחְדִּים אוֹתָהּ בְּלַחֲשׁ בְּסוּד הָאוֹתוֹת הָאֶחָדוֹת, וְאוֹמְרִים וְעַד.

שֶׁהוּא בְּעַל הַבֵּית, אִישׁ הָאֱלֹהִים, מָטָה וְשִׁלְחָן וְכֹסֵא וּמְנוֹרָה, לְהִיּוֹת שְׁלֵמוֹת בְּכָל יוֹם מַעְלָה וּמַטָּה.

בְּשַׁעָה שִׁישְׂרָאֵל מִיַּחְדִּים אֶת הַיַּחְדוֹד שֶׁל סוּד שְׁמַע יִשְׂרָאֵל בְּרִצּוֹן שְׁלֵם, אִזּוֹ יוֹצֵא מִתּוֹךְ סִתְרֵי שֶׁל הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן אוֹר אֶחָד, וְאוֹתוֹ אוֹר מִכָּה לְתוֹךְ הַנִּיצוּץ הַקָּשָׁה וּמִתְחַלֵּק לְשִׁבְעִים אוֹרוֹת, וְאוֹתָם שְׁבַעִים אוֹרוֹת בְּשִׁבְעִים עֲנָפֵי עֵץ הַחַיִּים.

אִזּוֹ אוֹתוֹ אֵילָן מַעְלָה רִיחוֹת וּבִשְׁמַיִם, וְכָל אֵילָנוֹת גֵּן עֵדֶן, כָּלֵם מַעְלִים רִיחוֹת וּמִשְׁבַּחִים אֶת רְבוּנָם, שֶׁהִרִי אִזּוֹ מִתְקַנֵּת הַגְּבִירָה לְהַכְנִס לַחֲפָה עִם בְּעִלָּה. כָּל אוֹתָם אֵיבָרִים עֲלִיוֹנִים, כָּלֵם מִתְחַבְּרִים בְּתִשׁוּקָה אַחַת וּבְרִצּוֹן אֶחָד לְהִיּוֹת אֶחָד בְּלִי פְרוּד כָּלֵל. וְאִזּוֹ בְּעִלָּה מִתְתַקֵּן אֵלָיָהּ לְהַכְנִסָּה לַחֲפָה בְּיַחְדוֹ אֶחָד לְהִתְיַחַד עִם הַגְּבִירָה.

וְלִכֵּן אֲנִי מְעוֹרְרִים אוֹתוֹ וְאוֹמְרִים (דברים י) שְׁמַע יִשְׂרָאֵל. תִּקְנִי עֲצֻמְךָ, הִרִי בְעַלְךָ יָבֵא אֵלֶיךָ בְּתַקוּנָיו מְזֻמֵּן כְּנֶגְדְךָ. ה' אֱלֹהֵינוּ ה' אֶחָד, בְּיַחְדוֹ אֶחָד, בְּרִצּוֹן אֶחָד, בְּלִי פְרוּד, שֶׁכָּל אוֹתָם הָאֵיבָרִים נַעֲשִׂים אֶחָד, וְנִכְנָסִים בְּאֶחָד בְּתִשׁוּקָה.

כִּיִּן שְׁאוֹמְרִים יִשְׂרָאֵל "ה' אֶחָד" בְּהִתְעוֹרְרוֹת שֶׁשֶׁה צְדָדִים, אִזּוֹ כָּל אוֹתָם שֵׁשׁ הַצְדָדִים נַעֲשִׂים אֶחָד וְנִכְנָסִים בְּתִשׁוּקָה אַחַת, וְסוּד זֶה ו' אֶחָד, פְּשִׁיטוֹת בְּלִבְדוֹ בְּלִי דְבִקוּת אַחֲרֵת אֵלָיו, אֲלֵא הוּא לְבִדּוֹ פְּשוּט מְכָל, וְהוּא אֶחָד.

בְּאוֹתָהּ שַׁעָה הַגְּבִירָה מִתְתַקֵּן וּמִתְקַשְׁטָה, וְשִׁמְשִׁיָּהּ מְכַנְסִים אוֹתָהּ בְּלַחֲשׁ רַב אֵל בְּעִלָּה, וְאוֹמְרִים: בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. זֶהוּ בְּלַחֲשׁ, שֶׁכֵּךְ צְרִיךְ לְהַכְנִסָּה לְבְעִלָּה. אֲשֶׁרִי הָעַם שִׁיּוֹדְעִים אֶת זֶה וּמְסֻדְרִים סְדוּר עֲלִיּוֹן שֶׁל הָאֵמוּנָה.

בְּאוֹתָהּ שַׁעָה שְׁמִתְחַבְּרִים הַבְּעַל וְהַגְּבִירָה כְּאֶחָד, אִזּוֹ הַפְּרוּז יוֹצֵא מִצַּד הַדְּרוֹם, מִתְעוֹרְרִים חִילוֹת וּמִחֲנוּת שְׁמַגְלִים אֶהְבָּה לְרְבוּנָם.

אִזּוֹ מִתְעוֹרֵר מְמַנָּה אֶחָד עֲלִיּוֹן, שְׁשֵׁמוֹ בּוּא"ל, גְּדוּל הַמִּחֲנוּת, וּבִידּוֹ אַרְבַּעַה מִפְתָּחוֹת שְׁנוּטֵל מֵאַרְבַּעַת צְדָדֵי הָעוֹלָם. וּמִפְתָּח אֶחָד נִרְשָׁם בְּאוֹת י', וּמִפְתָּח אַחֵר נִרְשָׁם בְּאוֹת ה', וּמִפְתָּח אֶחָד נִרְשָׁם בְּאוֹת ו', (וּמִפְתָּח אַחֵר נִרְשָׁם בְּאוֹת ה') וּמִנִּיחִים אוֹתוֹ תַּחַת עֵץ הַחַיִּים. וְאוֹתָם שְׁלִשָּׁה מִפְתָּחוֹת שְׁנִרְשָׁמוּ

למלך העליון ואין לנו כלל דבקות בצד האחר, שהרי בפרדה מהצד האחר (היינו ברצון) היה הרצון והמחשבה שלנו.

ביון שידע שהצד האחר, לא נדבק שם כלל, אז נכנסה האשה לבעלה בלחש, בסוד היחוד של ששה צדדים. פתח ואמר, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שהרי היא בסוד של אחד, בעלמותיה, בלי ערבוב כלל, ולא שתפות של הצד האחר.

ובא ראה, באותה שעה היו יעקב ובניו בדיוקן עליון למטה עם השכינה. יעקב היה בסוד של ששה צדדים של העולם העליון בסוד אחד. בניו היו בדיוקן של ששה צדדים של העולם התחתון. והוא רצה לגלות להם אותו קץ, כמו שבארנו, יש קץ ויש קץ, יש קץ הימין ויש קץ הימין. קץ הימין – זו המלכות הקדושה, סוד האמונה, סוד מלכות השמים. קץ הימין – זה סוד של מלכות הרשעה, סוד של הצד האחר שנקרא קץ כל בשר, והרי בארנו.

ביון שראה שהסתלקה שכינה ממנו וכו', הם אמרו: כמו שאין בלבך אלא אחד, שאתה בסוד של העולם העליון והוא אחד – אף אנו, שאנו בסוד של העולם התחתון, הוא אחד. ולכן נזכרו שני לבבות, סוד של העולם העליון, שהוא הלב של יעקב, והסוד של העולם התחתון, שהוא הלב של בניו. אז הכניס אותה בלחש.

ובמו שהם התיחדו – הסוד של העולם העליון באחד, והסוד של העולם התחתון באחד, אף כך אנו צריכים ליחד את העולם העליון באחד וליחד את העולם התחתון בסוד של אחד. זה בששה צדדים, וזה בששה צדדים. ולכן שש תבות כאן בסוד של ששה צדדים. ושש תבות כאן בסוד של ששה צדדים, (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד. אשרי גורלו וחלקו של מי ששם רצונו לזה בעולם הזה ובעולם הבא.

רב המנונא סבא אמר כך, התעוררות זו של היחוד יפה היא, שסוד ברור הדבר הרי בארנו, והדברים הללו עתידים להתעתד לפני עתיק הימים בלי בושה כלל.

אבל לעתיד לבא שיפרד אותו הצד ממנה ויעבר מהעולם, אז יקרא אחד ודאי, שלא יהיה עמה שתפות ודבקות אחרת, כמו שנאמר (זכריה יד) ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד, בגלוי בפרוש, ולא בלחש ולא בסוד.

ולכן אנו מיחדים אותה מאותו הצד האחר, כמי שמזמין אחר להיות עד שלו, משום שזהו העד שלנו, והצד האחר אינו עד אלינו. ואז היא נפרדת מאותו הצד. כיון שבאה, אנו מכניסים אותה לחפה אל בעלה, המלך העליון, בכל רצון וכונת הלב, ולכן הוא אחד.

בשעה שהיא באה עם עלמותיה ורוצה להפרד מהצד האחר, לא באה אלא כמי שמזדמנת לראות את כבוד המלך ולא יותר, וכך מכריזים שיזדמנו לראות בכבוד המלך, כמו שנאמר (שיר השירים ג) צאינה וראינה בנות ציון במלך שלמה. צאו לראות בכבוד המלך אז הצד האחר לא נוח לו לראות, ונפרד ממנה. כיון שבאה, כל אותם שמשיה מכניסים אותה לחפה עם המלך העליון בלחש, בסוד. שאלמלא לא כך, לא יפרד ממנה אותו הצד האחר ותתערב השמחה. אבל לעתיד לבא, כשיפרד ממנה אותו הצד האחר, אז ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד.

ביון שנכנסת לחפה והיא עם המלך העליון, אז אנו מעוררים שמחה של ימין ושמאל, כמו שנאמר (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך וגו', והיה אם שמוע וגו', בלי פחד כלל, שהרי הצד האחר לא יתקרב לשם ואין לו רשות.

סדר הלימוד ליום כא אדר [יום 169 בשנה]

הבלה, כל זמן שרוצים להכניסה למלך לשמחת השמוש, צריך בלחש בסוד, כדי שלא ימצא ברגלי (אדם שמגלה) צעדיה, רמז של הצד הרע ולא ידבק עמה, ולא ימצאו בפנים רמז של פסול כלל.

וכך אמר יעקב לבניו, שמא חס ושלום ארע פסול (בזרעי או) במטתי. אז הם אמרו, כמו שאין בלבך אלא אחד, כך וכו', אין לנו דבקות בצד האחר כלל. שהרי פרוש היה ממטתך, ואנו ביחוד

רעיא מהימנא

מצוה ללמד תורה בכל יום, שהיא סוד האמונה העליונה לדעת דרכי הקדוש ברוך הוא. שכל מי שמשתדל בתורה, זוכה בעולם הזה וזוכה בעולם הבא ונצול מכל המקטרגים הרעים, משום שהתורה היא סוד האמונה, שמי שמתעסק בה, מתעסק באמונה העליונה, והקדוש ברוך הוא משרה שכירתו בתוכו שלא תזוז ממנו.

מי שיודע דבר תורה, צריך לרדף אחריו וללמד דבר זה ממנו, לקיים את סוד הכתוב, מאת כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. התורה היא עץ החיים לתת חיים לכל. מי שמתחזק בתורה, מתחזק בעץ החיים, כמו שנאמר (משלי ג) עץ חיים היא למחזיקים בה.

ובמה סודות עליונים בארנו במי שמשתדל בתורה, שזוכה להקשר בתורה שלמעלה. בעולם הזה אינו שוכך, ואינו שוכך בעולם הבא, ואפלו בקבר שפתותיו מרחשות בתורה, כמו שנאמר דובב שפתי ישנים. (ע"כ רעיא מהימנא)

זהר

פתח ואמר, ויקחו לי תרומה. כאן הוא יחוד בכלל אחד. מעלה ומטה. לא כתוב ויקחו תרומה, אלא ויקחו לי תרומה, מעלה ומטה, בלי פרוד כלל. **מאת** כל איש אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי. פסוק זה כף צריך לומר אותו: כל איש אשר ידבנו לבו. מה זה מאת כל איש? אלא סוד יש כאן לאותם בעלי מדות. אשריהם הצדיקים שיודעים לשים את רצון לבם למלך העליון הקדוש, וכל רצון לבם אינו לעולם הזה, ולתאוה הבטלה שלו. אלא יודעים ומשתדלים לשים רצונם ולהדבק למעלה, כדי למשך רצון (שלהם) של רבונם אליהם ממעלה למטה.

ומאיזה מקום נוטלים אותו רצון רבונם למשך אותו אליהם? הם נוטלים ממקום אחד עליון וקדוש שממנו יוצאים כל הרצונות הקדושים. ומי הוא? כל איש. זה צדיק שנקרא כל, כמו שנאמר (קהלת ה) ויתרון ארץ בכל היא. (תהלים קיט) על כן כל פקודי כל ישראל. איש - כמו שנאמר

איש צדיק. זהו צדיק (כל איש) בעל הבית שרצונו תמיד לגבירה, כמו בעל שאוהב את אשתו תמיד. ידבנו לבו - הוא אוהב אותה, ולבו, שהיא הגבירה שלו, ידבנו להדבק בה.

ואת על גב שאהבה רבה זה עם זה, שלא נפרדים לעולמים, מאותו כל איש, בעל הבית, בעל הגבירה, ממנו תקחו את תרומתי. דרך העולם, מי שרוצה לקחת אשתו של אדם ממנו, הוא מקפיד ולא עוזב אותה. אבל הקדוש ברוך הוא לא כף. כתוב וזאת התרומה - זו כנסת ישראל. אף על גב שכל אהבתה אליו ואהבתו אליה, ממנו נוטלים אותה להשרותה ביניהם, מאותו מקום עליון, שכל האהבה של אשה ובעלה שורה, משם תקחו את תרומתי. אשרי חלקם של ישראל, ואשרי כלם שזכו לזה.

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם. ואם תאמר, אם כף, אשר תקחו מאתו הנה צריך להיות! מה זה מאתם? מאת שני השמות (הדרגות) הללו.

עוד אומר רב ייבא סבא, מאתם - מאת ס', שהוא סוד העולם העליון, מקום מדורו של הצדיק הזה שמתעטר מהאות ס', ומשם נוטל חיים להזין את כל העולמות. והכל דבר אחד, הסוד שנתן לחכמים. אשרי חלקם.

שאת על גב שהם נוטלים אותה, (פאז) לא יכולים לטל אותה אלא רק ברשות בעלה וברצונו, ולעשות עבודה של אהבה אליו, ואז באהבתו תקחו את תרומתי. וכל זה באותן העבודות של התפלה, ותקון וסדור שישאל מסדרים בכל יום. דבר אחר מאתם - מהכלל של ששה צדדים העליונים, והכל אחד.

(ד"א) מאתם - מאותם זמנים ושבתות, והכל סוד אחד. זהב וכסף ונחשת ותכלת וארגמן ותולעת שני. זהב - בסוד של יום ראש השנה, שהוא יום של זהב, יום הדין, ושולט אותו הצד, כמו שנאמר (איוב לז) מצפון זהב יאתה. וכסף - זה יום הכפורים, שמתלבנים חטאייהם של ישראל כמו שלג, כמו שנאמר (ישעיה א) אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. וכתוב (ויקרא טז) כי ביום הזה יכפר עליכם לטהר אתכם.

שֶׁל אֶחָד כְּמוֹ שְׁלוֹ, לֵהִיּוֹת אֶחָד בְּאֶחָד. וְהָרִי בְּאֶרְנוּ
הַסּוּד שֶׁל ה' אֶחָד וְשָׁמוֹ אֶחָד.

סוּד הַשֶּׁבֶת, הִיא שֶׁבֶת שְׁנֵאֲחֻזוֹת בְּסוּד שֶׁל
אֶחָד, לְהִשְׁרוֹת עָלֶיהָ הַסּוּד שֶׁל אֶחָד.
תְּפִלַּת עֶרֶב שֶׁבֶת, שֶׁהָרִי אִזּוֹ מִתְיַחַד כֶּסֶא הַכְּבוֹד
הַקְּדוֹשׁ בְּסוּד שֶׁל אֶחָד, וּמִתְקַנֵּת שִׁישְׁרָה עָלֶיהָ
הַמְּלַךְ הַקְּדוֹשׁ הָעֲלִיּוֹן.

בְּשִׁנְכֵנְסֵת הַשֶּׁבֶת, הִיא מִתְיַחַד וְנִפְרֶדֶת מֵהַצַּד
הָאֲחֵר, וְכֹל הַדִּינִים מְעַבְרִים מִמֶּנָּה,
וְהִיא נִשְׁאֲרֶת בְּיַחְוֹד שֶׁל אֹר קְדוֹשׁ, וּמִתְעַטֶּרֶת
בְּכֶמֶה עֲטָרוֹת לְמֶלֶךְ הַקְּדוֹשׁ, וְכֹל שְׁלִיטֵי הַרְגֹז
וּבְעֲלֵי הַדִּין כָּלֶם בּוֹרְחִים, (וּמְעַבְרִים מִמֶּנָּה) וְאִין שְׁלִטוֹן
אֲחֵר בְּכֹל הָעוֹלָמוֹת. וּפְנִיָה מְאִירִים בְּאֹר עֲלִיּוֹן,
וּמִתְעַטֶּרֶת לְמִטָּה בְּעַם הַקְּדוֹשׁ, וְכֹלֶם מִתְעַטְרִים
בְּנִשְׁמוֹת חֲדָשׁוֹת. אִזּוֹ רֵאשִׁית הַתְּפִלָּה, לְבָרֵךְ אוֹתָהּ
בְּשִׁמְחָה, בְּפָנִים מְאִירוֹת, וְלוֹמֵר בְּרָכוּ אֶת ה'
הַמְּבָרֵךְ. אֶת ה' דּוֹקָא, כְּדִי לִפְתַּח לָהּ בְּבִרְכָה.

וְאֶסוּר לְעַם הַקְּדוֹשׁ לִפְתַּח אֵלֶיהָ בְּפִסּוּק שֶׁל דִּין,
כְּמוֹ וְהוּא רַחוּם וְגו', מִשּׁוּם שֶׁהָרִי נִפְרֶדֶה
מֵהַצַּד הָאֲחֵר, וְכֹל בְּעֲלֵי הַדִּינִים נִפְרְדוּ וְהִעָבְרוּ
מִמֶּנָּה. וּמִי שֶׁמְעוֹרֵר אֶת זֶה לְמִטָּה, גּוֹרֵם לְעוֹרֵר כְּךָ
לְמַעְלָה, וְהַכֶּסֶא הַקְּדוֹשׁ לֹא יִכּוֹל לְהִתְעַטֵּר בְּעֲטָרַת
קְדָשָׁה. שְׁכָל זְמַן שֶׁמִּתְעוֹרְרִים לְמִטָּה אוֹתָם בְּעֲלֵי
הַדִּין שֶׁהֵיוּ מְעַבְרִים וְהֵיוּ הוֹלְכִים לְהִתְחַבֵּא בְּתוֹךְ
הַנֶּקֶב שֶׁל הָעֶפֶר שֶׁל הַתְּהוֹם הַגָּדוֹל, כָּלֶם שָׁבִים
לְשִׁירוֹת בְּמִקּוֹמָם, וְהַמְּקוֹם הַקְּדוֹשׁ מִתְרַחֵק (וּנְדַחֵק)
בְּהֵם מִלְּהִיּוֹת בְּמִנוּחָה.

וְאֵל תֹּאמֵר שְׁזַהוּ לְבָדוּ, אֲלֵא שְׁאִין הַתְּעוֹרְרוֹת
לְמַעְלָה לְהִתְעוֹרֵר עַד שִׁישְׁרָאֵל מְעוֹרְרִים
לְמִטָּה, כְּפִי שֶׁבְּאֶרְנוּ, שֶׁכְּתוּב (תְּהִלִּים פֵּא) בְּכֶסֶה לְיוֹם
חֲגִנּוּ. לֹא כְּתוּב לְיוֹם חֵג, אֲלֵא לְיוֹם חֲגִנּוּ. וְלִכְּן
אֶסוּר לְעַם הַקְּדוֹשׁ, שֶׁמִּתְעַטְרִים בְּעֲטָרוֹת קְדוֹשׁוֹת
שֶׁל נִשְׁמוֹת כְּדִי לְעוֹרֵר מִנוּחָה, שֶׁהֵם יְעוֹרְרוּ דִּין,
אֲלֵא כָּלֶם בְּרָצוֹן וְאֵהְבָה רַבָּה, שִׁישְׁעוֹרְרוּ בְּרִכּוֹת
מַעְלָה וּמִטָּה כְּאֶחָד.

בְּרָכוּ אֶת ה' - דּוֹקָא אֶת, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ, זֹו שֶׁבֶת שֶׁל
עֶרֶב שֶׁבֶת. בְּרוּךְ ה' הַמְּבָרֵךְ - זֹו יִצְיֵאת
הַבְּרִכּוֹת מִמְּקוֹר הַחַיִּים, וּמִקּוֹם שֶׁמִּמֶּנּוּ יוֹצֵאת כָּל
הַהִשְׁקָאָה לְהִשְׁקוֹת אֶת הַכֹּל. וּמִשּׁוּם שֶׁהוּא הַמְּקוֹר

וְנִחְשֶׁת - יְמֵי קְרִבְנוֹת הַחֵג, שֶׁהֵם מְרַכְּבוֹת הָעַמִּים
עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמַזְלוֹת, וְהֵם נִקְרָאִים סוּד
שֶׁל הָרִי נִחְשֶׁת, וְלִכְּן מִתְמַעְטִים בְּכֹל יוֹם וְהוֹלְכִים.
וּתְכַלֵּת - זֶה פֶּסַח, הַשְּׁלִטוֹן שֶׁל סוּד הָאֲמוּנָה, הַסּוּד
שֶׁל צִבְעֵת הַתְּכַלֵּת. וּמִשּׁוּם שֶׁהִיא תְּכַלֵּת, לֹא שׁוֹלְטַת,
עַד שֶׁמִּשְׁמִידָה וְהוֹרְגַת כָּל בְּכוֹרוֹת מִצְרַיִם, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמָר (שְׁמוֹת יב) וְעָבַר ה' לְגַגֵּף אֶת מִצְרַיִם. וְלִכְּן כָּל
הַגְּוִנִים טוֹבִים בְּחִלוּם, חוּץ מִתְכַלֵּת.

וְאֶרְגָּמָן - זֶה שְׁבוּעוֹת, סוּד הָאֶרְגָּמָן, שְׁתוּרָה
שֶׁבְּכֶתֶב שְׁנֵתְנָהּ בּוֹ כְּלוּלָה מִשְׁנֵי צְדָדִים
- מִיָּמִין וּמִשְׁמָאל, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמָר (דְּבָרִים לב) מִיָּמִינוֹ
אֲשֶׁר דָּת לָמוֹ, וְזֶהוּ אֶרְגָּמָן. וְתוֹלַעַת שְׁנֵי - זֶהוּ ט"ו
בְּאָב, שֶׁבְּנוֹת יִשְׂרָאֵל הָיוּ יוֹצְאוֹת בְּכֹלֵי מִילַת, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמָר (אִיכָה ד) הָאֲמָנִים עָלֵי תוֹלַע.

עַד כָּאֵן שֶׁשָּׁה צְדָדִים. מִכָּאֵן וְהִלָּאָה הַסּוּד שֶׁל
עֲשֶׂרֶת יְמֵי תְּשׁוּבָה. וְשֵׁשׁ. וְעֵזִים. וְעֵרַת אֵילִם
מְאָדָּמִים. וְעֵרַת תְּחָשִׁים. וְעֵצֵי שֵׁטִים. וְשִׁמֶן לְמָאֵר.
וּבְשָׁמִים לְשִׁמֶן הַמְּשַׁחָה וְלִקְטָרֶת הַסַּמִּים. וְאֲבִנֵי
שֵׁהִם. וְאֲבִנֵי מְלוֹאִים. עַד כָּאֵן תְּשַׁעָה, כְּנֶגֶד תְּשַׁעָה
יָמִים, וְיוֹם הַכְּפוּרִים מְשָׁלִים לְעֲשָׂרָה. וּמִכָּל אֵלֵה
אָנוּ נוֹטְלִים תְּרוּמַת ה' בְּכֹל זְמַן וְזְמַן, כְּדִי לְהִשְׁרוֹת
עָלֵינוּ. בְּרֵאשׁ הַשָּׁנָה אָנוּ נוֹטְלִים תְּרוּמַת ה', וְהוּא
סוּד שֶׁל רֵאשׁ הַשָּׁנָה, שֶׁבָּא מִצַּד הַזֶּהָב. בְּיוֹם
הַכְּפוּרִים אָנוּ נוֹטְלִים אוֹתָהּ, וְהִיא יוֹם הַכְּפוּרִים
שִׁישְׁרֵשֶׁת הַבַּת אֶת הָאֵם. בְּסִכּוֹת אָנוּ נוֹטְלִים אוֹתָהּ,
וְהִיא סִפָּה, סוֹכְכַת וּמְגַנָּה עָלֵינוּ, וְכְּתוּב (בְּמִדְבָר כט)
בְּיוֹם הַשְּׁמִינִי עֲצַרְתָּ תִּהְיֶה לָכֶם, וְזוּהִי תְּרוּמַת ה'.

בְּפֶסַח אֵף כְּךָ אָנוּ נוֹטְלִים אוֹתָהּ, וְהִיא פֶּסַח. וְהָרִי
בְּאֶרְנוּ, סוּד הַגְּוִן שֶׁל אֹר הַתְּכַלֵּת.
בְּשְׁבוּעוֹת אָנוּ נוֹטְלִים אוֹתָהּ, וְהִיא שְׁתֵי הַלְּחָם,
וְכְּתוּב (שְׁמוֹת כ) וַיִּדְבֵּר אֱלֹהִים אֶת כָּל הַדְּבָרִים הָאֵלֵה
לְאֹמֵר. וְאָנוּ נוֹטְלִים מִתּוֹרָה שֶׁבְּכֶתֶב תּוֹרָה שֶׁבְּעַל
פֶּה. חֲמִשָּׁה עֶשֶׂר בְּאָב, הוּא עֵמֶד בְּשִׁמְחָה עַל בְּנוֹת
יִשְׂרָאֵל. כָּל שְׁאֵר הַיָּמִים הֵם לְתַקּוּן שְׁלָה, וְלִכְּן כְּתוּב
אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתָם.

כְּמוֹ שֶׁהֵם מִתְיַחַדִּים לְמַעְלָה בְּאֶחָד, אֵף כְּךָ הִיא
מִתְיַחַדִּת לְמִטָּה בְּסוּד שֶׁל אֶחָד, לְהִיּוֹת עִמָּם
לְמַעְלָה אֶחָד כְּנֶגֶד אֶחָד. הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֶחָד
לְמַעְלָה לֹא יוֹשֵׁב עַל כֶּסֶא כְּבוֹדוֹ, עַד שֶׁנַּעֲשִׂית בְּסוּד

הכל הוא אחד, ודברים הללו הרי כבר בארנו. אבל בפעם הזו שכלם מתעטרים בנשמות ורוחות חדשות יתרות קדושות, אז הוא הזמן של השמוש שלהם, כדי שיהיה שפע לאותו שמוש (תשמיש) בשפע של קדשה במנוחה עליונה, ויצאו בנייהם קדושים כראוי.

סוד זה נתן לחכמים. בשעה שנחלק הליילה, בליילה הזה הקדוש ברוך הוא רוצה להכניס לגן שלמעלה. וסוד זה, בימי החל הקדוש ברוך הוא נכנס לגן עדן שלמטה להשתעשע עם הצדיקים ששורים שם, ובשבת, באותו ליל שבת, הקדוש ברוך הוא נכנס לגן שלמעלה, בסוד המקור העליון.

משום שבימי החל כל נשמות הצדיקים כגן שורות בגן שבארץ, וכשמתקדש היום בערב השבת, כל אותם מחנות של מלאכים קדושים שממנים בתוך הגן שלמטה, כלם מעלים את אותן נשמות ששורות בתוך הגן שלמטה, להכניס לאותו הרקיע שעומד על הגן, ומשם מזדמנות מרכבות קדושות שסובבות את כסא הכבוד של המלך, ומעלים אותם את כל אותן נשמות לגן שלמעלה.

בין שהרוחות הללו עולות, אז רוחות קדושות אחרות יורדות להתעטר בהם העם הקדוש. אלו עולות ואלו יורדות.

ואם תאמר, הרי הגן שבארץ ביום השבת יושב בריקנות בלי נשמות צדיקים – לא כך, אלא נשמות הולכות ונשמות באות, נשמות עולות ונשמות יורדות. נשמות הולכות מתוך הגן, ונשמות באות לתוך הגן. כל אותן נשמות הצדיקים שמתלבנות בימות החל, וטרם שנכנסו לתוך הגן, בשעה שאלו יוצאות – אלו נכנסות, והגן לא נשאר ריק, בסוד לחם הפנים ביום הלקחו.

ואם תאמר, כשחוזרים בימות החל, במה (כמה) נמשכים המקומות לארץ ולרחב ולרום בגן, ולא נודע? כמו סוד ארץ הצבי, שהיתה נמשכת לכל הצדדים ולא נודע. כמו הצבי, שכל מה שגדל, עורו גדל לכל צד ולא נפר. ויש כמה נשמות, שפיון שעולות, שוב לא יורדות.

בסוד של אות הברית, קוראים לו המברך, הוא נביעת הבאר. בין שמגיעים לשם, הרי הבאר ודאי מתמלאת, שאין פוסקים מימיו לעולמים.

ולכן לא אומרים ברוך את ה' המברך, אלא ברוך ה'. שאלמלא לא מגיעה לשם נביעה מהמקור העליון, לא מתמלאת הבאר כלל, ועל זה המברך. למה הוא המברך? משום שהוא משלים ומשקה לעולם ועד. עולם ועד זוהי שבת של ערב שבת, ואנו תוקעים ברכות במקום שנקרא מברך. וכיון שמגיעים לשם, כלם לעולם ועד. וזהו ברוך ה' המברך. עד פאן הגיעו ברכות מהעולם העליון, וכלם לעולם ועד, להתברך ולהיות משקה ולהיות שלם כראוי, מלא מכל הצדדים.

ברוך – זהו המקור העליון שכל הברכות יוצאות ממנו. וכשהלבנה נשלמת, קוראים אותה כך לתחתונים, אבל ברוך מקור העליון, כפי שאמרנו. ה' – זה אמצעי של כל הצדדים העליונים. המברך – זה שלום הבית, נביעת הבאר, להשלים ולהשקות הכל. לעולם ועד – זה העולם התחתון שצריך להתברך. ושמן ומשחה של ברוך ה' והמברך, הכל הוא לעולם ועד.

(מברך, כמו שנאמר (בראשית מט) בין פרת) ולכן הברכה הזו צריכים כל העם לברך, ובערב שבת, ברצון הלב ובשמחה צריך להתחיל בתחלה בברכה הזו, שתתברך השבת הזו של ערב שבת (בליילה) מהעם הקדוש כראוי בברכה הזו.

(ברכו) כשמתחילים ישראל לברך, קול הולך בכל הרקיעים, שמתקדשים בקדשת ערב השבת: אשריכם העם הקדוש שאתם מברכים ומקדשים למטה כדי שיתברכו ויתקדשו למעלה כמה מחנות עליונים קדושים. אשריהם בעולם הזה, ואשריהם בעולם הבא. ולא מברכים ישראל את הברכה הזו, עד שמתעטרים בעטרות של נשמות קדושות, כפי שאמרנו. אשרי העם שזכו להם בעולם הזה, לזכותם לעולם הבא.

בליילה זה שמוש של החכמים באלו הנשמות הקדושות שמתעטרות בהם, ואף על גב שהרי בארנו והפל אחד. ובכל מקום שתמצא לחכמים בדבר הזה בצד זה, ולפעמים בצד זה –

מגיד הרקיע. מי השמים? אלו שמים שהשם העליון נראה בהם, שהשם הקדוש רשום בהם.

מספרים - מה הם מספרים? אם תאמר כמי שמדבר ספור דברים - לא כך. אלא שמאירים ונוצצים בהתנוצצות של אור עליון ועולים בשם שכולל באור של שלמות עליונה.

ומה הוא הספור? שנוצצים באור של שלמות הספר העליון. ולכן עולים בשם שלם, ומאירים באור שלם, ונוצצים בהתנוצצות שלמה. הם נוצצים ומאירים בעצמם מתוך אור של התנוצצות הספר העליון, ונוצצים ומאירים לכל צד וצד (לכל כבוד וכבוד) שנדבקים בו. שהרי מהם, מאותה ספיריות ואור מאירה כל טבעת וטבעת ונוצצת בהתנוצצות, משום שביום הזה מתעטרים השמים ועולים בשם הקדוש יותר מבשאר הימים.

ומעשה ידיו - אותו הטל העליון שמאיר מכל הצדדים הגנוזים, שהוא מעשה ידיו, ותקונו - שמתתקן ביום הזה מכל שאר הימים.

מגיד הרקיע - מה מגיד? מושף ושופע למטה מראש המלך, מלא מכל צדדיו. הרקיע - אותו הרקיע שהוא מבוע הבאר, וזהו אותו נהר שיוצא מעדן, וזהו ששופע ומושף למטה שפע של טל עליון שמאיר ונוצץ בהתנוצצות מכל הצדדים. והרקיע הזה משפיע לו במשיכה של אהבה ותשוקה להשקות השקאת השמחה לערב שבת. וכששופע ומושף אותו הטל של הבדלח, הכל (שופע) מלא ושלם באותיותיו הקדושות בכל אותם שבילים קדושים. כיון שהכל מתחבר בו, נעשה בו דרך להשקות ולברך למטה.

יום ליום - יום ליום וטבעת לטבעת. עכשו מדבר הכתוב בדרך פרט איך השמים מספרים ומתקנים בספיריות ובהתנוצצות עליונה לכבוד הזה, ואיך שופע ומושף אותו הרקיע שפע של טל עליון. ואומר, יום ליום יביע אמר. יום ליום ודרגה לדרגה, יחיה (אוחז) להכלל זה בזה ולהאיר זה מזה מאותה ספיריות שנוצצים ומאירים השמים לכבוד הזה. יביע - כמו שנאמר מבע אתעבד וגו'. ממהרים להאיר זה מזה ולהתנוצץ זה מזה מאותו ספיריות והתנוצצות.

נשמות עולות ונשמות יורדות להתעטר בהן העם הקדוש. ובערב שבת הוא גלגול הנשמות, אלו הולכות ואלו באות, אלו עולות ואלו יורדות. מי ראה כמה מרכבות קדושות שמשוטטות לכאן ולכאן. כלן בשמחה, כלן ברצון באלו הנשמות לעטר את העם הקדוש, לעטר לכמה צדיקים, גן העדן שלמטה, עד שעה שהכרוז עומד וקורא: מקדש מקדש. אז נמצאת מנוחה ושוכך הכל. וכל רשעי הגיהנם שוככים במקומם ויש להם מנוחה. וכל הנשמות מתעטרות, אלו למעלה ואלו למטה. אשרי העם שזה חלקם.

בחצות ליל שבת, כשהחכמים מתעוררים לתשמישם, אותה רוח עליונה שמתעטרים בה כשמתקדש היום, בשעה שהם ישנים במטותיהם, והנשמות האחרות שלהם רוצות לעלות לראות בכבוד המלך, אז אותה רוח עליונה שיורדת בערב שבת, נוטלת אותה נשמה, ועולים למעלה, ורוחצת נשמה אחרת בבשמים של גן העדן, ושם רואה מה שרואה.

ובשיורדת לשרות במקומה בחצות הלילה, אותה נשמה שבה למקומה, וצריכים אותם החכמים לומר פסוק אחד של התעוררות של אותה רוח עליונה קדושה של עטרת השבת, כמו (ישעיה סא) רוח ה' אלהים עלי יען משח ה' אותי לבשר ענוים וגו'. (יחזקאל א) בלכתם ילכו ובעמדם יעמדו ובהנשאם מעל הארץ וגו', אל אשר יהיה שמה הרוח ללכת ילכו וגו'. משום שמתעטרות באותה רוח בהתעוררותם לשמחת התשמיש, ויהיה שפע של אותה רוח עליונה של השבת באותו תשמיש מצוה.

רב המנונא סבא, כשהיה עולה מהנהר בערב שבת, היה יושב רגע אחד ומרים עיניו, והיה שמח והיה אומר שהיה יושב לראות את שמחת המלאכים העליונים, אלה עולים ואלה יורדים. ובכל ערב שבת יושב אדם בעולם הנשמות. אשרי מי שיודע בסוד רבונו.

בשמאיר היום ביום שבת, עלית השמחה עולה בכל העולמות במנוחה בשמחה. אז (תהלים יט) השמים מספרים כבוד אל ומעשה ידיו

והמשיכה שלהם נמשך ושופע למטה. ומשום אותה משיכה יש לנו אמונה שלמה בעולם הזה, וכל בני העולם מדברים סוד אמונות הקדוש ברוך הוא באותן דרגות כאלו נתגלו ולא היו נסתרים וגנוזים. וזהו ובקצה תבל מליהם - מראש העולם עד סוף העולם מדברים אותם חכמי הלב באותן דרגות גנוזות, אף על גב שלא נודעו.

אבל במה הם נודעים? משום שלשמש שם אהל בהם. משום השמש הקדושה, שהיא משכן מאותן דרגות עליונות קדושות, והוא אור שנוטל כל האורות הגנוזים ואותה משיכה שלהם, ובגללו נראית האמונה בכל העולם.

מי שנוטל את השמש, כמי שנוטל את כל הדרגות, משום שהשמש הוא אהל שנכלל בהם ונוטל הכל, והוא מאיר לכל אותם הגנונים של האורות שלמטה. ולכן והוא כחתן יצא מחפתו - באור והתנוצצות של כל האורות הגנוזים. שכלם בתשוקה, ברצון שלם, נותנים לו רצונם ואורם, כמו שלחתן יש רצון ותשוקה של הכלה (של פלם) לתת לה אוצרות ומתנות, ולכן והוא כחתן יצא מחפתו.

מי זו חפתו? זה עדן. וסוד זה - (בראשית ב) ונהר יצא מעדן. עדן זוהי חפה שמכסה על הכל. ישיש כגבור. ישיש - מצד של אור ראשון שלא נמצא בו דין כלל. כגבור - מצד הגבורה. ואף על פי שגבורה היא דין שלם, כתוב כגבור, ולא גבור. משום שממתיק דין בחסד ונוטל הכל כאחד, בתשוקה ורצון שלם. וכל זה - לרוץ ארח, כמו שנאמר (ישעיה מג) הנותן בים דרך, להשקות ולהשלים את אור הלבנה בכל הצדדים, ולפתח בה דרך להאיר למטה.

מקצה השמים מוצאו - מסוף אלו השמים העליונים שאמרנו הוא מוציא, משום שבסיום הגוף הוא מוציא, ובאותו מקום נכר בין הזכר לנקבה. וזהו שכתוב (דברים ד) ולמקצה השמים ועד קצה השמים. קצה השמים - זה העולם העליון. ולמקצה השמים - זה (המלך ש) השלום שלו. כמו שזה נוטל את כל האורות וכלם בו, אף זה כן, נוטל כל האורות והוא יוצא מקצה השמים.

אמ"ר - כלל של האותיות והשבילים שיוצאים מאב ואם, ואותו ראש שיוצא מהם, שהוא בן בכור. אלף - אבא. וכשהוא עולה ויורד, מתחברת מ' עם א', והיא אם. ר' - ראש הבכור. כשמתחברות כל האותיות - אמר. זה אור של אב ואם והבן הבכור, ומאירים זה בזה בחבור אחד. שולט ביום השבת. ולכן הכל נכלל זה בזה, כדי להיות אחד. ולכן ממהרים זה בזה אותו אמר, שליט עליון, להיות הכל אחד.

ובשבל זה נשפע ונמשך לרקיע הזה, אז הוא משקה ומאיר למטה, לכבוד אל הזה, לעשות תולדות בדיוקן אותם השמים שמאירים לאותו כבוד אל. (וזהו שכתוב)

ולילה ללילה יחנה דעת - מרכבותיה (זו לזו) שהן גוף הכפסא, וכלן נקראות לילות, כמו שנאמר (תהלים טז) אף לילות יסרוני כליותי. מרכבה עליונה נקראת ימים, יום ליום. מרכבה תחתונה נקראת לילות, לילה ללילה.

יחנה דעת. יחנה - יחיה. יחיה תולדות, שהם (בהם) שמים. ואם תאמר, יחנה לא יחיה - בא וראה, כתוב (בראשית ג) ויקרא האדם שם אשתו חנה, כי היא היתה אם כל חי. חנה ויחיה במלה אחת עולים. ועל שהסתלקה (זה הסתלקה) "ונכנסה ו", שהוא פראוי, שהרי ו' הוא חיים ודאי, ועל זה חנה ויחיה, " (קטנה נוטלת) נוטלת חיים מו'. אף כאן יחנה - יחיה.

דעת - זהו סוד השמים. מה שמים ששה צדדים, אף כאן ששה צדדים באותן תולדות שיחיה כמו שלו. ולכן יום ליום נכלל בדרגה עליונה - אמ"ר. ולילה ללילה - בסוד של הזכר שמאיר לה, שהוא שמו (שמים), דעת.

ומשום שאמר הזה הוא סוד עליון, ולא כשאור האמירות, חזר עליו הפסוק ואמר, אין אמר ואין דברים, כשאור אמירות העולם. אלא האמר הזה הוא סוד עליון בדרגות עליונות, שאין שם אמירות ודברים, ולא נשמעו כשאור הדרגות שהן סוד האמונה, שהן קול שנשמע. אבל אלה לא נשמעו לעולמים, וזהו שכתוב בלי נשמע קולם.

אבל בכל הארץ יצא קנם, אף על גב שהם נסתרים עליונים שלא נודעו לעולמים, השפע

ותקופתו – שסובב (שהלכנה) בכל אותם הצדדים (הספירות) הקדושים שראויים להאיר ולהיות משקים ולהתנוצץ ממנו. ואין נסתר – אין מי שמכסה מאותו האור, שהרי לכלם הוא מאיר בכלל אחד, לכל אחד ואחד כראוי לו.

ובשכלם נשלמים ומאירים מתוך השמש, אז הלכנה מתעטרת כמו האם העליונה, שלמה בחמשים שערים, וזהו שכתוב תורת ה' תמימה, שהרי אז היא (שלמה) תמימה מכל הצדדים, בסוד של חמש דרגות, כמו האם העליונה, שהם חמש, סוד של חמשים.

ולכן היא באה בחמש חמש תבות, כדי להשלים לסוד של חמשים. תורת ה' תמימה משיבת נפש – הרי חמש. עדות ה' נאמנה מחכימת פתי – הרי חמש. פקודי ה' ישרים משמחי לב – הרי חמש. מצות ה' ברה מאירת עינים – הרי חמש. יראת ה' טהורה עומדת לעד – הרי חמש. משפטי ה' אמת צדקו יחדו – הרי חמש. וכלם באים בחמש חמש, להכלל כמו האם העליונה.

ולכן, יהו"ה יהו"ה שש פעמים, כנגש ששת הצדדים העליונים שהם סוד השם העליון (השמים העליונים), ועל זה הלכנה מתמלאת ונשלמת בסוד עליון כראוי, וזהו ביום השבת, שהכל נשלם כראוי בסוד השבת מעלה ומטה. ולכן ביום הזה נוסף אור בכל, כמו שאמרנו. השמים נוטלים ממקור החיים בראשונה, והם מאירים ומתקנים את הכבוד העליון מסוד הספר העליון – האב של הכל. ומסוד הספר – האם העליונה. והוא מסוד הספור. ולכן מספרים, כמו שאמרנו, בסוד שלשת השמות הללו, ששולטים ביום השבת על כל שאר הימים.

ולכן התשבחת הזו אמר דוד ברוח הקדש על האור והתנוצצות ושלטון (ושלמות) של יום השבת על כל שאר הימים (ותקונה שנתקנת ביום זה מכל שאר הימים) בשביל סוד השם העליון שמאיר באור, ונוצץ בהתנוצצות, ונשתלם בשלמות מעלה ומטה. ואז תורת ה' תמימה, שבת של ערב שבת (סוד של שמור כבוד לילה, שהיא תורת ה' תמימה, תורה שבעל פה, משה קבל תורה מסיני. והרי התעוררו על התורה שבעל פה, שאלו תורה שכתב, הרי כתוב ויצו משה את הלויים וגו' לקוח את ספר התורה. וזה ראוי ללויים לזה שאוחז בשמש, והמלך שבא ממנו

משה מאיר לישראל ארבעים שנה שמש ביום, ותורת ה' זה ערב שבת) בסוד אחד, כמו שאמרנו.

ותקנו (אנשי כנסת הגדולה הסדור של השבח) החברים ראשית התשבחות מאותן תשבחות של דוד מסוד זה השמים, שנוטל בראש ומאיר לכל השאר. ואחר כך אותו נהר שיוצא מעדן, וזהו סוד (תהלים לג) רננו צדיקים בה'. משום שהנהר הזה כונס ונוטל הכל מסוד השמים בסוד עליון, ומקור החיים, הכל כראוי ביום זה. והשמש מתקן להאיר כראוי ביום הזה.

ואחר כך הלכנה שנפרדת מהצד האחר ביום הזה כדי להיות מאירה מן השמש, וזהו לדוד בשנותו את טעמו וגו'. ואחר שנפרדת ממנו, הרי מתחברת בשמש, ותשבחת זו בעשרים ושתים אותיות שמכניס בה השמש בלכנה. ותשבחת זו פרדת הלכנה מן הצד האחר, ותשבחת של עשרים ושתים אותיות באור השמש. ואחר כך התחברות ועלית הגבירה לבעלה, וזוהי (שם ז) תפלה למשה איש האלהים. התחברות והתדבקות אשה בבעלה, לפרש ימין ושמאל לקבל אותה ולהיות כאחד בחבור אחד. (להיות אחד בסוד אחד. וכל אלו שמים מספרים להם ומתקנים אותם. מכאן והלאה תשבחות אחרות של שמחה ותשוקה שלמה. אבל אלו אותם תקון השלמות העליונה בסוד של השם הקדוש כראוי ותשבחות אלו, התקינו בתקון של שבת, שהוא עולה ומתעטר בעטרותיו כראוי, ועולים בסוד השם הקדוש להיות אחד בסוד של כבוד אל של השמים מספרים לו וזוהרים לו כמו שאמרנו).

וזהו מזמור שירו לה' שיר חדש. התשבחת הזו הרי בארנוה. אף על גב שהתעוררנו בה, התעוררות החברים שהתעוררו, יפה הוא, שהפרות הללו עלות, כשהיו נושאות את הארון, התעוררו בתשבחת הזו, כמו שנאמר (שמואל א-ו) וישרנה הפרות בדרך. ואיזו שירה היו אומרות? מזמור שירו לה' שיר חדש כי נפלאות עשה. הסוד הזה הוא כמו שלמעלה. בשעה שאותן חיות נושאות את (הארון) הכסא להרים אותו למעלה, הן אומרות תשבחת זו.

ואם תאמר, למה כתוב כאן חדש, והרי תמיד אומרים תשבחת זו? אלא ודאי שהוא חדש, וחדש לא נקרא אלא בהתחדשות הלכנה כשנאורה

וְלִבְנֵי פורחות הנשמות מאותו חי בערב שבת, אותן נשמות שפורחות, ממש מברכות מקום זה שנקרא שם מלמטה. ואותו מקום שיוצאות ממנו, מברך אותו למעלה, ושם זה מקבל ברכות מלמטה וממעלה, ונכללת מכל הצדדים.

בימי החל היא מקבלת ברכות משאר הנשמות שמברכות אותה מלמטה ביום השבת, היא מקבלת ברכות מאותן נשמות עליונות שמברכות אותה בארבעים וחמש תבות כחשבון מ"ה. (מנשמת כל חי עד והאחרונים) (ובסוד של חמשים תבות, כחשבון מ"י) כמו שבארנו בסוד מ"ה ובסוד מ"י. זה העולם העליון, וזה העולם התחתון. נשמת כל חי (עד והאחרונים) - מ"ה. ומן ואלו פינו מלא שירה עד ומלפנים - עולה התשבתת האחרת חמשים תבות. ואף על גב שלא עומד הדבר בחשבון, עולה החשבון סוד מ"י, ומשם והלאה עולה התשבתת האחרת לחשבון (מ"ה) מאה תבות, תשלומים של הכל, ומרכבה אחת על מה ששורה שהוא תשלום (אותו שלם עליון).

וכל השבח הזה וכל הדברים הללו כלם איברים ידועים בחשבון לתשלום שבת ולהשתלם מהם פראוי. אשרי העם שידועים לסדר את שבח רבונם פראוי. מכאן והלאה סדור התפלה כמו שתקן.

בתוב (תהלים כב) ואתה ה' אל תרחק אילותי לעזרתי חושה. דוד המלך אמר את זה בשעה שהיה מתקן ומסדר את תשבתת המלך כדי לחבר את השמש ללבנה. כיון שהיה מתקן ומסדר את שבחיו להתחבר, אמר ואתה ה' אל תרחק.

ואתה ה' - סוד של חברות אחת בלי פרוד. אל תרחק - כיון שעלתה להתחבר עם בעלה, והכל בעולם העליון, ומשם רוצה לעלות לאין סוף להתקשר הכל למעלה למעלה, ולכן אל תרחק להסתלק מאתנו ולעזב אותנו.

ולבן בתוך סדור התשבתת צריכים ישראל להכלל שם ולהדבק עמם מלמטה, שאלמלא ירצה להתעלות הכבוד הזה, הרי ישראל למטה אחוזים בו ומחזיקים בו שלא יעזב אותו להתרחק מהם. ולכן התפלה בלחש, כמי שמדבר בסוד עם המלך. ובעוד שהוא בסוד עמו, לא מתרחקת ממנו כלל.

מהשמש, אז הוא חדש, וזהו שיר חדש. הושיעה לו ימינו וזרוע קדשו, הרי התעוררות של ימין ושמאל לקבל אותה.

ותשבתת זו, כשנושאות הארון, משבתות אותה כשעולות לבית שמש, כמו שעגלות עולות לבית שמש, והכל עולים בסוד אחד, משום שבשבת היא עלית הכפא לעלות למעלה. התקון של התשבתת הזו בשבת. כל התשבתות הללו תקנו לשבת, לשבח אותו העם היחיד בעולם.

מזמור שיר ליום השבת (תהלים צב). התשבתת הזו אדם הראשון אמר אותה בשעה שגרש מגן עדן, ובאה שבת והגנה עליו. ובארוה החברים, את התשבתת הזו משבח העולם התחתון את העולם העליון, יום (שהכל בו) שהוא כלו שבת, המלך שהשלוש שלו. וזהו מזמור שיר, ולא כתוב מי אמר אותו, כמו שבארנו.

ליום השבת - היום העליון, השבת העליונה. זו שבת וזו שבת. מה בין זה לזה? אלא שבת סתם זו שבת של ערב שבת. יום השבת זו שבת שלמעלה. זה יום וזה לילה. (שמות לא) ושמרו בני ישראל את השבת - הרי לילה, סוד של נקבה. (שם כ) זכור את יום השבת - הרי יום, סוד של זכר. ולכן מזמור שיר ליום השבת.

ומצאנו בכמה מקומות, שהעולם התחתון עולה בשם ובא סתם, כמו זה - ויקרא אל משה, וכמו (שמות כד) ואל משה אמר עלה אל ה'. כלם שם נסתר ולא עולה בו, (אלא) (והכל) משום שיש בו דרגה עליונה, ואל הדרגה העליונה הוא לא עולה בשם. אור המנורה לא עולה ביום באור השמש, ועל זה לא עולה בשם. וכל אלה תשבתות השבת, שהיא כבוד (יום השבת, שהיא תשבתת) היום, היא תשבתת עליונה על כל שאר הימים. (וכל אלו התשבתות התקינו בתקון של שבת, שהיא עולה להתעטר בעטרות עליונות, מקומות קדושים על כל שאר הימים).

נשמת כל חי, הרי החברים עוררו בו דברי אמת. אבל יש לנו להזכיר, הנשמה הזו שפורחת מאותו חי העולמים. ומשום שהיא שלו, שממנו יוצאות כל הברכות ושורות בו, והוא משקה ומברך למטה, הנשמה הזו שיוצאת ממנו יש רשות לברך את המקום הזה.

מזבח הנחשת אשר לפני ה' קטן מהכיל את העלה וגו'. כמו שנאמר ודוד הוא הקטן. ואף על גב שהוא קטן, הכל נאחז בתוכו. ואם תאמר, מזבח אחר נקרא קטן - לא כפי! שאין קטן פרט לזה, שכתוב (בראשית א) את המאור הגדל לממשלת היום ואת המאור הקטן לממשלת הלילה. וזהו המאור הקטן. המאור הגדל - זה המזבח הפנימי, שהוא מזבח הזהב.

ותכלת - זוהי תכלת של ציצית. תכלת זהו הכסא, סוד של תפלין של יד. תכלת זהו הכסא שבו דנים דיני נפשות. משום שיש כסא שדנים בו דיני ממונות, ויש כסא שדנים בו דיני נפשות. ולכן כל הגונים טובים לחלום, פרט לגון תכלת, כדי שידע שהרי נשמתו הרי עולה בדין. וכשנשמה עולה בדין, הגוף נדון להתכלות, וצריך אותו החלום לרחמים רבים.

תכלת זהו כסא, שכתוב בו כמראה אבן ספיר דמות כסא, וכתוב (יחזקאל א) ונגה לו סביב. משום שעושים בו פריכות לציצית, וכשנגה לו הופך לגון ירק, כגון כרתי, מאותה שעה ואילך מתחיל זמן קריאת שמע, שהרי השתנה גון תכלת מכמו שהיה, ולכן אסור לדון דיני נפשות בלילה, משום ששולט אותו גון תכלת באותו זמן, ונתנה רשות לחטף נפש בלי משפט. שהרי משפט לא שולט באותו זמן. כשבא הבקר ומתעורר הימין שלמעלה, יוצא אותו האור ומגיע עד התכלת הזאת ומשתנה מכמו שהיה, ואז שולט עליו ונדבק בו כסא קדוש אחר. מאותה שעה ואילך זמן קריאת שמע.

וארגמן - זה כנוס שכולל כל הגונים כאחד. ותולעת שני - כתוב שני, וכתוב שנים, שכתוב (משלי לא) כי כל ביתה לבש שנים. אלא זהו גון שנקרא שני, שנוטל בו את כל הגונים והכל אחד, שני ושנים. שנים - כשכלם כלולים בו כאחד. שני - שיוצא מהכסא העליון ששולט על תכלת מצד הימין, וזהו האפוטרופוס של ישראל, שכתוב בו (דניאל י) מיכאל שרכם. תולעת - שכחה בפיה. כתולעת שמשברת הכל ומעקרת הכל.

תולעת שני ושש - שני גונים כאחד, של ימין ושמאל, לבן ואדם. ושש - הוא בוצ.

אילותי - מה איל וצבי, בפעה שהולכים ומתרחקים, מיד חוזרים לאותו מקום שעזבו - אף הקדוש ברוך הוא, אף על גב שהתעלה למעלה למעלה באין סוף, מיד חוזר למקומו. מה הטעם? משום שישאל למטה אחוזים בו, ולא עוזבים אותו להיות נשכח ולהתרחק מהם. ולכן, אילותי לעזרתי חושה.

ומשום כך צריכים להתאחד עם הקדוש ברוך הוא ולאחז בו כמי שממשיך מלמעלה למטה, שלא ישאר איש עזוב ממנו אפלו שעה אחת. ולכן כשסומך גאלה לתפלה, צריך לאחז בו ולדבר עמו בלחש, בסוד, שלא יתרחק מעמנו ולא יעזב מעמנו, ולכן כתוב (דברים ד) ואתם הדבקים בה' אלהיכם חיים כלכם היום. (תהלים קמד) אשרי העם שפכה לו אשרי העם שה' אלהיו.

סדר הלימוד ליום כב אדר [יום 170 בשנה]

באותה שעה קם רבי שמעון, והחברים אף כך קמו והלכו. אמר רבי אלעזר לרבי שמעון אביו, אבא, עד כאן היינו יושבים בצל של עץ החיים בגן עדן. מפאן והלאה שאנו הולכים, צריך לנו ללכת בדרכי השומרים את העץ הזה. אתה תתחיל בראשית לפתח בדרך.

פתח ואמר, ויקחו לי תרומה, כמו שנאמר. במה היא תרומה? בסוד הזהב, שהרי משם נזונה בתחלה, משום שהיא גבורה תחתונה שבאה מצד הזהב. ואף על גב שבאה מצד הזהב, כל עקר לא נשאר, אלא בצד הכסף, שהוא ימין.

וסוד זה כוס של ברכה שצריך לקבלה בימין ובשמאל, וכל העקר לא נשאר אלא בימין, (והשמאל נעזב ממנה ולא וכו') והשמאל מעורר את הימין ולא נדבק בו, משום שהוא נתן בין ימין ושמאל, והשמאל נאחז תחתיו, וימין נאחז בו למעלה, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. זהב וכסף - כמו שנאמר (חגי ב) לי הכסף ולי הזהב, והרי נתבאר.

ונחשת - זהו צבע כגון הזהב, משום שנצבע מגון זהב ומגון כסף. ולכן מזבח הנחשת קטן. למה הוא קטן? כמו שנאמר (מלכים-א ח) כי

לְעֹשְׂרִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת בְּסוּד הָעֲלִיּוֹן שֶׁל הַיְחוד.
וּכְנִגְד אֵלֶּה חֻקַּק וְחֻקַּן מִשֶּׁה עֹשְׂרִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת
בְּסוּד הַפְּסוּק שֶׁל הַיְחוד, שְׁכָתוּב (דברים ו) שְׁמַע
יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד. וְהֵם עֹשְׂרִים וְחָמֵשׁ
אוֹתִיּוֹת, גְּלוּפִים חֻקוּקִים בְּסוּד שְׁלֹמְעֵלָה.

יעקב רָצָה לְתַקֵּן לְמִטָּה בְּסוּד הַיְחוד, וְתַקֵּן
בְּעֹשְׂרִים וְאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, וְהֵן: בְּרוּךְ שֵׁם
כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד. וְלֹא הַשְּׁלִים לְעֹשְׂרִים
וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, מִשּׁוּם שֶׁעֲדִין לֹא הִתְתַּקֵּן הַמִּשְׁכָּן.
כִּיּוֹן שֶׁהִתְתַּקֵּן הַמִּשְׁכָּן וְנִשְׁלַם, הַדְּבָר הָרִאשׁוֹן שֶׁהָיָה
יוֹצֵא מִמֶּנּוּ כְּשֶׁהִשְׁתַּלֵּם – לֹא דִבֵּר אֶלָּא בְּעֹשְׂרִים
וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, לְהִרְאוֹת שֶׁהָיָה נִשְׁלַם זֶה כְּמוֹ
שְׁלֹמְעֵלָה, שְׁכָתוּב (ויקרא א) וַיְדַבֵּר ה' אֵלָיו מֵאֵהָל
מוֹעֵד לֵאמֹר. הֲרֵי עֹשְׂרִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת.

ולבן עֹשְׂרִים וְחָמֵשׁ מִיָּנִים לְהַשְׁלִים תַּקוּן הַמְקַדָּשׁ
(המשכן) וְכָל אֵלוֹ הָאוֹתִיּוֹת בְּאַרְנוֹ בְּאוֹתָן
אוֹתִיּוֹת חֻקוּקוֹת שְׁלֹמְדָנוּ מִמּוֹרְנוּ. וּמִשּׁוּם שֶׁהַמִּשְׁכָּן
נִשְׁלַם בְּסוּדוֹת הַלְלוֹ, נִקְרָא כ"ה, בַּיְחוד שֶׁל שְׁלֹמֹת
הַמִּשְׁכָּן, וְלִבְנֵן (תהלים קמד) וַחֲסִידֶיךָ יִבְרַכּוּכָה כְּתוּב,
סוּד שֶׁל שְׁלֹמֹת שֶׁל כָּל הַמִּשְׁכָּן וְתַקוּנוֹ. כ"ה כְּנִגְד
עֹשְׂרִים וּשְׁתֵּים אוֹתִיּוֹת, וְתוֹרָה וּנְבִיאִים וּכְתוּבִים,
שֶׁהֵם כָּלֵל אֶחָד וְסוּד אֶחָד.

בשעה שִׁישְׂרָאֵל מִיְחָדִים יְחוד בְּפְסוּק הַזֶּה בְּסוּד
שֶׁל עֹשְׂרִים וְחָמֵשׁ אוֹתִיּוֹת, שֶׁהֵן: שְׁמַע
יִשְׂרָאֵל יְהוָה אֱלֹהֵינוּ יְהוָה אֶחָד, וּבְרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ
לְעוֹלָם וָעֶד, שֶׁהֵם עֹשְׂרִים וְאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת, וּיְכוּן כָּל
אֶחָד בָּהֵן – כָּל הָאוֹתִיּוֹת מִתְחַבְּרוֹת כְּאַחַת, וְעוֹלוֹת
בְּחִבּוּר אֶחָד (אז נפתחו) אַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה שְׁעָרִים
בְּסוּד הַיּוֹבֵל, וְאִז צָרִיךְ לְעֵלוֹת עַד וְלֹא יוֹתֵר. וְאִז
נִפְתַּחִים הַשְּׁעָרִים, וּמִחֲשִׁיב הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת
אוֹתוֹ הָאָדָם כְּאֵלוֹ קִיָּם אֵת כָּל הַתּוֹרָה שְׁבָא
בְּאַרְבָּעִים וְתִשְׁעַת פָּנִים.

ולבן צָרִיךְ לְכוּן לֵב וְרִצּוֹן בְּעֹשְׂרִים וְחָמֵשׁ
וּבְעֹשְׂרִים וְאַרְבַּע וְלַהֲעֵלוֹתָם בְּרִצּוֹן הַלֵּב
לְאַרְבָּעִים וְתִשְׁעָה שְׁעָרִים שְׁאֵמְרָנוּ. כִּיּוֹן שֶׁהִתְכַּוֵּן
בְּזֶה, יִתְכַּוֵּן בְּאוֹתוֹ יְחוד שְׁאֵמְרָנוּ – שְׁמַע יִשְׂרָאֵל
וּבְרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מַלְכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד, כָּלֵל שֶׁל כָּל
הַתּוֹרָה כְּלָה. אֲשֶׁרִי חֲלָקוּ שֶׁל מִי שִׁיתְכַּוֵּן בָּהֶם,
שְׂוֹדָאֵי כָּלֵל הוּא שֶׁל כָּל הַתּוֹרָה, שְׁלֹמְעֵלָה וּמִטָּה.

שְׁשֵׁה חוֹטִים מִתְחַבְּרִים, וְזֵהוּ שְׁכָתוּב וּגְוִיתוֹ
כְּתָרְשִׁישׁ. וּבְשְׁנֵי אֵלֶּה כְּלוּלִים שְׁנֵי אַחֲרִים.

ועזים – גְּבוּרוֹת תְּחַתּוֹנוֹת שְׁלַחוּץ, לְכִסּוֹת עַל
הַפְּנִימִיִּים. וְהַכֵּל צָרִיךְ. וְצָרִיךְ לְתַת מְקוֹם
לְכָל, שֶׁהָרִי מִצַּד הַזֶּהָב הֵם בָּאִים. וְעֵרַת אֵילִם
מְאָדָּמִים – מְשִׁיכָה שֶׁל שְׁנֵי צַדִּדִּים, שֶׁל יָמִין
וּשְׂמָאל, לְכִסּוֹת בְּמְקוֹם אַחֵר.

וערת תְּחַשִּׁים – צַד אֶחָד יֵשׁ שֶׁגָּדַל בְּתוֹךְ הַצַּד
הָאֲחֵר בְּחִרְבָּה, וְלֹא נִמְצָא בִּישׁוּב, וְזֵהוּ צַד
טָהוֹר, וְנִקְרָא תַחֲשׁ.

בספרו שֶׁל שְׁלֹמֹה הַמֶּלֶךְ יֵשׁ בְּתוֹךְ מִזְבַּח הַנְּחֹשֶׁת
שְׁאֵמְרָנוּ סוּדוֹת עֲלִיוֹנִים. שֶׁהָרִי כְּתוּב,
(שמות כ) מִזְבַּח אֲדָמָה תַעֲשֶׂה לִי וּגּוֹ, וְזֵהוּ סוּד
כְּרָאוּי. נְחֹשֶׁת – כְּשִׁשׁוּלְטִים הָרִים אַחֲרִים, וְהִיא
צָרִיכָה לְזוֹן אוֹתָם, נִצְבַּעַת בְּגוֹן הַזֶּה לְזוֹן אוֹתָם,
וְהֵם נִקְרָאִים הָרִי נְחֹשֶׁת.

ואותם הָרִי נְחֹשֶׁת נִמְשָׁךְ עֲלֵיהֶם רוּחַ אַחַת מִתּוֹךְ
הַמִּזְבַּח הַזֶּה, וּכְשֶׁמִּזְבַּח זֶה מִתְעַלָּה בְּעֲלֵיהָ
אַחֲרַת, אִז מִסְתַּלְקַת אוֹת נ', שֶׁהוּא מִזְבַּח קְדוּשׁ,
וְנִשְׁאַרְתַּת הַרוּחַ שֶׁל הָרִי הַנְּחֹשֶׁת הַלְלוֹ. וּכְשֶׁאוֹתָהּ
רוּחַ מִתְעַלֶּית בְּקִיּוּמָהּ, הִיא נִקְרָאת תַחֲשׁ, שֶׁהָרִי
הַסְתַּלְקָה מִמֶּנָּה אוֹת נ'.

וזה נִפְרָד לְכַמָּה רוּחוֹת אַחֲרוֹת, וְנִקְרָאִים אֵיךְ כָּךְ,
וְלִכֵּן נִקְרָא אוֹתוֹ הָעָם (אֶחָד) תַחֲשׁ, כְּמוֹ שְׁנֵאָמַר
(בראשית כב) וְאֵת תַחֲשׁ וְאֵת מַעֲכָה. הֵם הָיוּ מִכִּירִים
אֵת הַחַיָּה הַזֹּו שֶׁל הַמִּשְׁכָּן שְׁנִקְרָאת עַל שְׁמֵם.

ועצי שְׁטִים – אֵלוֹ אוֹתָם סוּדוֹת קְדוּשִׁים, שֶׁהֵם
לְיַחַת הַמִּשְׁכָּן, וְהֵם נִקְרָאִים בְּסוּד
שְׁלָהֶם. כְּתוּב עֲצֵי שְׁטִים עֲמֻדִים, וּכְתוּב (ישעיה
ו) שְׂרָפִים עֲמֻדִים.

מבאן וְהִלָּאָה – שְׁמֵן לְמֵאֵר, מְשִׁיכָה שֶׁל שְׁמֵן
מִשְׁחָה קְדוּשׁ לְמִשְׁךְ עֲלֵיהֶם. אֲבִנֵי שֶׁהֵם
וְאֲבִנֵי מְלוּאִים – אֵלוֹ אֲבִנֵי קֹדֶשׁ, יְסוּדוֹת הַמְקַדָּשׁ,
בְּמִרְכָּבוֹת הַקְּדוּשׁוֹת הַלְלוֹ מְזוּדְמָנִים לְבָדָם לְכַבֵּד
וְלִשְׁבַּח בְּלְבוּשׁ כְּבוֹד לְעֵין הַכֹּהֵן בָּהֶם שֵׁם וְלַהֲזַכִּיר
(וּלְכַרֵּךְ) שְׁנֵים עָשָׂר שְׁבָטִים, וְלִכֵּן שְׁתֵּים עָשָׂרָה
אֲבָנִים כְּמוֹ שְׁנִתְבָּאֵר.

שלשה עָשָׂר מִיָּנִים הֵם, פָּרֻט לְשְׁתֵּים עָשָׂרָה
הָאֲבָנִים הַיְקָרוֹת הַלְלוֹ, וְכֵלֶם עוֹלִים

וזהו סוד של אדם שלם, של זכר ונקבה, וסוד של כל האמונה.

מחלקת של שמאי והלל בקימה ובשכיבה, שכתוב (דברים י) בשכבך ובקומך. ששמאי סובר, בערב, שפלולה הנקבה בשלטונה, צריך לנקבה שיטו ויקראו. ובבקר כששולט הזכר בשלטון העולם העליון, צריך לעמד לפני הזכר כמו שצריך בתפלת מעמד, ובכל מקום שהזכר בא.

ובית הלל סובר, שאלמלא שנמצא זה לחוד וזה לחוד - כך צריך. אבל כיון שאנו מחברים אותם כאחד בחבור בארבעים ותשע פנים וארבעים ותשעה שערים, לא צריכים אנו להפריד זה לחוד וזה לחוד, אלא להשגיח שהכל אחד בלי פרוד, וכמו שמזדמן לאדם - כך יאמר, שהרי שניהם בחבור אחד כמו שנוח להם, וכך צריך להראות.

ולכן הזכר בששה צדדים, בפסוק של שמע ישראל, שהם שש תבות, והנקבה בששה צדדים - ברוח שם כבוד מלכותו לעולם ועד, שהם שש תבות אחרות, ועולים בחבור אחד, בסוד של ארבעים ותשעה שערים, והלכה כמו בית הלל בכל מקום.

רבי שמעון הרים ידו וברך את רבי אלעזר בנו. פתח ואמר, (ישעיה מא) מי העיר ממזרח וגו'. פסוק זה בארנו ונתבאר, אבל סוד החכמה הוא. מ"י הוא סוד של העולם העליון, שהרי משם יוצאת הראשית לגלות סוד האמונה, והרי בארנו.

עוד מ"י - הטמיר של כל הטמירים, שלא נודע ולא התגלה כלל. גלה כבודו להודע מאותו מקום שנקרא מזרח, שהרי משם ראשית של כל סוד האמונה והאור להגלות. ואחר כך, צדק יקראהו לרגלו, שהרי צדק גלה הגבורה העליונה ושלטון של הקדוש ברוך הוא, ואת הצדק הזה השליט על כל העולמות להנהיגם ולתקנם כראוי. ולכן, יתן לפניו גוים ומלכים ירד, שהרי כל מלכי העולם ברשות הצדק הזה הם עומדים, כמו שנאמר (תהלים ט) והוא ישפט תבל בצדק.

עוד צדק יקראהו לרגלו - מי קורא למי? אלא הצדק קורא תמיד לאספקלריה המאירה, ולא שוכן לעולמים, וצדק עומד תמיד לרגלו,

שלא זו משם, וקורא ולא שוכן. זהו שכתוב (שם פג) אלהים אל דמי לך אל יחרש ואל תשקט אל. ועכשו הקדוש ברוך הוא מאיר לנו הדרך הזו בשבילנו (ורבי) אלעזר בני שקורא לאור העליון ולא שוכן. אשרי חלקם של הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא. (ועתה, אלעזר בני, קורא לאור העליון ולא שוכן, והקדוש ברוך הוא מאיר לנו הדרך בגללו. אשרי חלקו ואשרי חלקם של הצדיקים).

רבי אבא פתח פסוק ואמר, (שם סג) מזמור לדוד בהיותו במדבר יהודה. מה זה שונה מכל שאר התשבחות שלא אמר באיזה מקום שבח אותם דוד המלך? ומה שונה כאן שאמר בהיותו במדבר יהודה? אלא לא זה לבדו, שהרי אף כך גם - (שם לד) בשנותו את טעמו לפני אבימלך. בבא הזיפים. וכן כלם. להראות לכל בני העולם שבחו של דוד, שאף על גב שהיה בצער והיו רודפים אחריו, היה משתדל לומר שירות ותשבחות לקדוש ברוך הוא.

ואף על גב שברוח הקדש היה אומר - רוח הקדש לא היתה שורה עליו עד שהוא השתדל שתשרה עליו. וכך בכל מקום - לא שורה רוח הקדש שלמעלה עד שיתעורר עליו האדם מלמטה. ודוד, אף על גב שרדפו אחריו והיה בצער, לא היה עוזב שירות ותשבחות מפיו ולשבח את רבונו על הכל.

ואם תאמר, זה ששינינו מזמור לדוד או לדוד מזמור, וכאן שרתה עליו רוח הקדש בתחלה, משום שאמר מזמור לדוד. אלא, אם הוא היה מכונן עצמו בתחלה, לא היתה שורה עליו רוח הקדש. מזמור זה רוח הקדש. למה נקרא כך? משום שהיא משבחת את המלך העליון תמיד, (שכל הזמן הוא היה משבח ומזמר ולא שוכן) שכל הזמן היתה משבחת ומזמרת ולא שוכנת. כיון שבא דוד, מצא גוף מתקן כראוי ושרתה עליו, והיו מגלים בעולם הזה לשבח ולזמר למלך, והכל כדי שיתתקן העולם הזה כמו שלמעלה.

לדרך - איש שלם בתקונו, איש מתקן, איש צדיק. דוד ודאי שלא השתנה לעולמים. בהיותו במדבר יהודה - זה שבח של דוד, אף על גב שהיה

למשה לבדו, איך נתנה לאחר, ואמר שלבני ישראל יקחו את התרומה הזו?

אלא ודאי שלמשה נתנה, ולא נתנה לאחר. למלך שהיה בתוך עמו, ולא היתה הגבירה עם המלך. כל זמן שהגבירה לא היתה עם המלך, העם לא קובעים בו ואינם יושבים לבטח. כיון שבאה הגבירה, כל העם שמחים ויושבים בבטחון. כך בתחלה, אף על גב שהקדוש ברוך הוא עשה להם נסים ואותות על ידי משה, לא קובעים העם. כיון שאמר הקדוש ברוך הוא ויקחו לי תרומה – ונתתי משפני בתוכם. מיד כלם קבעו ושמחו בעבודת הקדוש ברוך הוא. זהו שפתוב (במדבר ז) ויהי ביום כלת משה, שירדה כלת משה לארץ.

ואם תאמר, "ויהי" בכל מקום אינו אלא לשון צער, וכאן פתוב ויהי ביום? אלא, באותו יום ששכינה ירדה לארץ, נמצא לה מקטרג, וכסה אותו החשך כנגדה כדי שלא תרד. ושנינו, אלה וחמש מאות רבוא מלאכים נמצאו לפניו כדי שלא תרד.

ובאותו זמן נמצאו כל הפנס של המלאכים העליונים לפני הקדוש ברוך הוא ואמרו לפניו: רבון העולם, כל הזיו וכל האור שלנו – בשכינת כבודך הוא, ועכשו תרד לתחתונים? באותה שעה התחזקה השכינה ושברה אותו חשך אפלה כמי שמשבר חתיכות חזקות, וירדה לארץ. כיון שכלם ראו כך, פתחו ואמרו, (תהלים ח) ה' אדוננו מה אדיר שמך בכל הארץ. אדיר ודאי ששברה כמה חתיכות וכחות חזקים, וירדה לארץ ושלטה בכל. ולכן פתוב ויהי. הצער שקבלו כמה חילות ומחנות ביום שירדה לארץ כלת משה.

ולכן ויקחו לי תרומה וגו'. לא כתוב ויקחו לי תרומה, אלא ויקחו לי תרומה, להראות שהכל אחד בלי פרוה. ומעשה המשכן כמו שלמעלה, זה כנגד זה, להכליל השכינה מפל הצדדים, מעלה ומטה. כאן בעולם הזה המעשה שלו כמעשה הגוף, להכליל את הרוח בתוכו, וזהו שכינה, שנכללה מעלה ומטה, והיא רוח הקדש.

ולעולם נמשכת ונכנסת לתוך סוד הגוף, להשרות משה וגו'. בשעה שהראה הקדוש ברוך הוא למשה את מעשה המשכן, היה קשה לפניו, ולא יכל לעמד בו, והרי פרושה. ועכשו יש לנו להקשות כאן, אם התרומה הזו נתנה הקדוש ברוך הוא

בצער, אף על גב שהיו רודפים אחריו, ואיזו תשפחת אמר? תשפחת גדולה ונכבדה.

והשבת שלו מה הוא? (תהלים ג) אלהים אלי אתה אשחרך. אלהים סתם. כיון שאמר אלהים, למה אלי? אלא אותה דרגה שלו. שלש דרגות כאן: אלהים, אלי, אתה. ואף על גב שהם שלשה שמות, דרגה אחת היא, בסוד של אלהים חיים. אלהים – למעלה, אלהים חיים. אלי – קצה השמים עד קצה השמים. אתה – הדרגה שלו. ואף על גב שהכל אחד ובשם אחד עולה.

אשחרך – אם כמשמעו שלו, יפה. אבל אשחרך – התקין האור שמאיר בשחר. שהרי האור שעומד בשחר לא מאיר עד שיתקנו אותו למטה. ומי שמתקן את אור השחר הזה, אף על גב שהוא שחר, זוכה לאור לבן שמאיר, וזהו אור אספקלריה המאירה, וזהו האדם שזוכה לעולם הבא.

וזה סוד (משלי א) ומשחרי ימצאנני. ומשחרי – שמתקנים האור של משחרי השחר. ימצאנני, לא כתוב ימצאנני, אלא ימצאנני, שזוכים לשני אורות – לאור השחר השחר, ולאור הלבן שמאיר. וזוכה לאספקלריה שאינה מאירה, ולאספקלריה שמאירה. וזהו ימצאנני. ועל כן אמר דוד אשחרך. התקין אור של השחר השחר להאיר עליו אור לבן שמאיר.

צמאה לה נפשי כמה לה בשרי (תהלים ג), כמי שרעב לאכל וצמא לשתות. בארץ ציה ועיף בלי מים, משום שהוא מדבר ואינו מקום של ישוב, ולא מקום של קדש. ולכן הוא מקום בלי מים. וכמו שאנו רעבים וצמאים אליה במקום הזה, כן בקדש חזיתיה וגו'. ואנו, כמו שאנו צמאים אל מורנו לשתות בצמאון את דבריו במקום הזה, אף כך צמאים לשתות בצמא דבריו בבית המקדש, המקום שנקרא קדש. אמר רבי שמעון לרבי אבא, מי שהתחיל הדבר – יאמר עכשו.

פתח רבי אבא ואמר, ויקחו לי תרומה מאת כל איש וגו'. בשעה שהראה הקדוש ברוך הוא למשה את מעשה המשכן, היה קשה לפניו, ולא יכל לעמד בו, והרי פרושה. ועכשו יש לנו להקשות כאן, אם התרומה הזו נתנה הקדוש ברוך הוא

למטה, שהרי העם הקדוש אינו שם, ולכן לא נבנה
החרבן מיום שנחרבו. שתשלט אותה קלפה קשה,
לא יכולה, שהרי אותו כסוי קלוש אוחז בו בכל
צדדיו באותה פתיחה שלא תשלט שם ולא תסתם
את המח באותו כסוי של פרכת קלושה, שהיא
מתוך משיכת הפרכת הקדושה שלמעלה, ששומרת
אותו המקום.

ולכן כל אותן הנשמות של שאר העמים שדרים
בארץ, כשיוצאות מהעולם הזה לא מקבלים
אותן, ודוחין אותן החוצה, והולכות ומשוטטות
ומתגלגלות בכמה גלגולים, עד שיוצאות מכל
הארץ הקדושה וסוככות (לסביבתם) לצדם בטמאתן.
וכל אותן נשמות ישראל שיוצאות שם, עולות,
ואותו כסוי קלוש מקבל אותן, ונכנסים לקדושה
עליונה, משום שכל מין הולך למינו.

ונשמות ישראל שיוצאות לחוץ לארץ ברשותה
של אותה קלפה קשה, הולכות
וסוככות ומתגלגלות, עד ששבות למקומן
ונכנסות למקום שראוי להן. אשרי חלקו של מי
שנשמתו יצאה ברשות הקדושה באותה פתיחה
של הארץ הקדושה.

מי שנשמתו יוצאת בארץ הקדושה - אם נקבר
באותו יום, לא שולט עליו רוח טמאה כלל,
ולכן כתוב בתלוי, (דברים כא) כי קבור תקברנו ביום
ההוא [וגו'] ולא תטמא את אדמתך. משום
שבליילה נתנה רשות לרוח טמאה לשוטט. ואף על
גב שנתנה להם רשות, לא נכנסים לארץ הקדושה,
פרט אם מוצאים שם כלי להכנס בו.

איברים ופדרים שנשרפים בליילה להזין מינים
אחרים, לא שנכנסים לארץ, ולא
להמשיכם לארץ, אלא כדי שלא ישלט הצד האחר
בתוך הארץ ולא ימשך להכנס לשם. ולכן העשן
היה עולה מהם עקם, ומתגלגל החוצה והולך (חזק)
בחפזה, עד שנכנס לנקב של הצפון ששם מדורי
כל הצדדים האחרים, ושם נכנס העשן, וכלם
נזונים שם.

העשן של היום היה עולה למקומו בדרך ישר,
ומזין מה שמזין, ומאותה פתיחה נזונים
כל צדדי הקלפה הקשה שהיא מחוץ לארץ
הקדושה, ומאותו עשן גם, כמו שבארנו.

עליונה, דק ומאיר, והכל כך נאחז ונכלל זה בזה
ונכנס זה בזה, עד שנאחז בעולם הזה, שהוא קלפה
אחרונה חיצונית.

קלפה חזקה היא לפנים מקלפה של העולם הזה.
כמו שהאגוז, שהקלפה החיצונית אינה
קשה, קלפה שהיא לפנים ממנה היא קלפה קשה -
אף כך למעלה. קלפה קשה היא רוח אחרת
ששולטת בגוף. לפנים ממנו היא קלפה קלושה.
לפנים ממנו - המח.

בארץ הקדושה מתקן הכל בגון אחר, שהרי
הקלפה הקשה נשברה מאותו מקום ולא
שולטת בו כלל. הקלפה הקשה נשברת שבר,
(מההוא יותר תמיד) ונפתחת מצד זה (עד שנאחז בסוד של
המשכן. בעולם הזה הקלפה האחרונה היא לחוץ, הקלפה החזקה
היא לפנים. כמו זה אף כך למעלה, הקלפה החזקה היא לחוץ.
לפנים ממנה היא קלפה קלושה, ולא שולטת בו כלל, ונפתחת
מצד זה) ומצד זה.

ואותה פתיחה היתה בארץ הקדושה בכל זמן
שעובדים עבודה כראוי. כיון שגרמו
החטאים, נמשכה אותה פתיחה לצד זה ולצד זה,
עד שהתקרבה הקלפה הכל כאחד. כיון שסתמה
הקלפה את המח, אז שולטת אותה קלפה עליהם,
ודוחה אותם מחוץ לאותו מקום.

ועם כל זה, אף על גב שדחתה אותם החוצה, לא
יכולה אותה קלפה קשה לשלט באותו מקום
קדוש שאינו מקומו. ואם תאמר, אם כך, הואיל
ולא יכולה אותה קלפה קשה לשלט באותו מקום
קדוש, למה עומד חרוב, שהרי אין חרבן בעולם
אלא רק מצד אותה קלפה קשה?

אלא ודאי כשנחרב, לא נחרב אלא מאותו צד,
בשעה שסתם את המח, והקדוש ברוך הוא
עושה שלא תשלט אותה קלפה קשה על אותו
מקום, וכשדחתה את ישראל ממנו, אז הקלפה
חזרה ונפתחה במקדם. ומשום שהעם הקדוש לא
היו שם, נכנסה על אותה פתיחה כסוי קדוש של
פרכת קלושה, לשמר את אותו מקום שלא יסתם
את אותה קלפה קשה, ואוחז בכל צדדיו.

להיות משחת קדש על הארץ כמקדם לא יכול,
שהרי אותו כסוי קלוש אחוז, שלא ירד

עליון שיפיו אחוז לכל הצדדים, וכל אותם איברי אדם הראשון היו אחוזים בו, ולכן כתוב בו (שם מז) ושכבתי עם אבתי ונשאתני ממצרים. גוף שלם. ולכן ויחנטו הרופאים את ישראל, שגופו יהיה עומד בקיום. וכך צריך שאר בני העולם שנשמתם יצאה בארץ הקדושה, הנפש והגוף נצולים מהכל.

בשלה שמות נקראת נשמת האדם: נפש, רוח, ונשמה. וכלם כלולים זה בזה, ובשלה

מקומות נמצא כחם. הנפש הזו נמצאת בתוך הקבר עד שהגוף נרקב בעפר, וכזה היא מתגלגלת בעולם הזה להמצא בתוך החיים ולדעת בצער שלהם, ובשעה שהם צריכים, היא מבקשת עליהם רחמים.

הרוח הזו היא נכנסת לגן שבארץ ומצטירת שם בדיוקן הגוף של העולם הזה במלבוש אחד

שמתלבשת שם, וזו נהנית שם בהנאות וכסופים בזיו שבגן, ובשבתות וחדשים וזמנים היא עולה למעלה, ונהנית שם ושבה למקומה. ולכן כתוב (קהלת יב) והרוח תשוב אל האלהים אשר נתנה. תשוב ודאי, בזמנים הללו שאמרנו.

הנשמה עולה מיד למקומה לאותו מקום שיצאה ממנו, וזוהי שבשבילה מאיר הנר להאיר

למעלה, זו לא יורדת למטה לעולמים. בזה נכללת מי שנכללת מכל הצדדים, ממעלה וממטה. ועד שזו לא עולה להתקשר (במקומה) בפסא, לא מתעטרת הרוח בגן שבארץ, והנפש לא מתישבת במקומה. כיון שהיא עולה, לכלן יש מנוחה.

ובשצריך לבני העולם, כשהם בצער והולכים לבית הקברות, הנפש הזו מתעוררת

והולכת ומשוטטת ומעוררת את הרוח, ואותה רוח מעוררת אצל האבות, ועולה ומעוררת את הנשמה, ואז הקדוש ברוך הוא חס על העולם, והרי בארנו. ואף על גב שהרי התעוררו דברי הנשמה הללו בגוונים אחרים, כלם עולים במשקל זה, וזהו ברור הדבר, והכל אחד.

ובשהנשמה מתעכבת מלעלות למקומה, הרוח הולכת ועומדת בפתח הגן עדן,

ולא פותחים לה פתח, והולכת ומשוטטת, ואין מי שישגיח בה. הנפש הולכת ומשוטטת בעולם, רואה את הגוף שמעלה תולעים ובאותו דין של הקבר,

גופות הצדיקים שלא נמשכו בעולם הזה אחר ההנאות של אותה קלפה קשה, לא שולטת עליהם רוח טמאה כלל, שהרי לא השתתפו אחריו כלום בעולם הזה. כמו שגוף הרשעים (גופות הצדיקים שלא נמשכו אחר הנאות וכסופים של העולם הזה, אותה קלפה קשה לא שולטת עליהם, שהרי לא נמשכו אחריה בעולם הזה, שהרי כמו שגוף הרשעים) נמשך בעולם הזה אחר אותה קלפה קשה והנאות והענוגים שלה והתקונים שלה, כך נטמא אחר שיוצאת נשמתו ממנו.

גופות הצדיקים שלא מתענגים בעולם הזה, אלא מתענגי מצוה וסעודות שבתות וימים וזמנים – אותה רוח טמאה לא יכולה לשלט עליהם, שהרי לא התענגו משלה כלום. והואיל ולא נטלו משלה, אין לה רשות עליהם כלל. אשרי מי שלא נהנה משלה כלום.

מי שנשמתו יצאה מחוץ לארץ הקדושה, ואותו גוף נטמא באותה רוח טמאה – אותה רוח טמאה נשאבת לתוכו, עד שחוזר לעפר (שמתבלה הגוף בעפר). ואם אותו גוף שנשאבה בו אותה רוח טמאה מעלים אותו להקבר בתוך הארץ הקדושה, עליו כתוב (ירמיה ב) ותבאו ותטמאו את ארצי ונחלתי שמתם לתועבה. ארצי, שלא שלטה עליה רוח טמאה באותו גוף שלכם שנשאבה בו רוח טמאה, שמביאים לקבר אותו בארצי – אתם מטמאים אותה להטמא בו. אם לא שעשה הקדוש ברוך הוא רפואה לארץ, שהרי שכיון שנבלה אותו גוף, משיב הקדוש ברוך הוא רוח מלמעלה ודוחה את אותה רוח טמאה החוצה, שהרי הוא חס על ארצו.

על יוסף לא שלט גופו רוח טמאה לעולמים, אף על גב שנשמתו יצאה ברשות אחרת. מה הטעם? כי לא נמשך בחייו אחר רוח טמאה, ועם כל זה לא רצה שיעלו את גופו להקבר בארץ הקדושה, אלא אמר (בראשית נ) והעלתם את עצמתי, ולא גופי.

יעקב לא מת, וגופו התקיים בקיום תמידי ולא פחד מהצד האחר, שהרי מטתו היתה שלמה בשלמות האור העליון באור של שנים עשר שבטים ובשבעים נפש, משום כך לא פחד מהצד האחר ולא יכל לשלט עליו. ועוד, שהוא גוף של דיוקן

ומתגלמת בדיוקן שהיה בתוך הגוף בתחלה, וכל אותן עצמות עולות באותו דיוקן, ומשבחות ומודות לקדוש ברוך הוא. זהו שכתוב (תהלים לה) כל עצמתי תאמרנה ה' מי כמוך. לא כתוב אומרות, אלא תאמרנה.

ואלמלא נתנה רשות לעין לראות, היתה רואה בלילה כשנכנסת (כשיוצאת) שבת ולילות חדשים וזמנים כמו דמיות על גבי הקברים מודות ומשבחות את הקדוש ברוך הוא. אבל טפשות בני האדם מעכבת אותם שלא יודעים ולא משגיחים על מה עומדים בעולם הזה, ולא חוששים להשגיח בכבוד המלך העליון בעולם הזה, כל שכן להשגיח בכבוד אותו העולם, ועל מה עומד, ואיך הדברים מתפרשים.

ביום ראש השנה, כשהעולם נדון וכסא הדין עומד למלך העליון לדון את העולם, כל נפש ונפש משוטטות ומבקשות רחמים על החיים. בלילה שיוצא יום הדין, הולכות ומשוטטות לשמע ולדעת מהו הדין שנדון על העולם, ולפעמים שמודיעות במראה לחיים, כמו שנאמר (איוב לג) בחלום חזיון לילה בנפל תרדמה על אנשים וגו', אז יגלה אֵזן אנשים ובמסרם יחתם. מה זה מסרם? זו הנפש, שעומדת וחותרת לאנשים דברים לקבל מוסר.

בלילה האחרון של החג, שיוצאים הפתקים מבית המלך, ואותו צל מוסר מבני הנגרעים של העולם הזה אותה נפש שאמרנו הולכת ומשוטטת, וממנה אחד שוטר, בסוד חקוק בטבעת בכתב מפרש, ידומיע"ם, שפוקד בכתב של זיו החקוק ובתוך מראות עליונים יורד באותו לילה, וכמה אֵלף אלפים ורבוא רבבות עמו, ונוטלים אותו צל מכל אחד ואחד ומעלים אותו למעלה.

ואותה נפש שאמרנו הולכת ומשוטטת ורואה את אותו צל, ושבה למקומה לתוך הקבר, ומכריזה לשאר המתים: פלוני יבא אלינו, פלוני יבא אלינו. אם צדיק טוב הוא – כלם שמחים. ואם לא – כלם אומרים אוי. כשמעלים אותו צל, מעלים אותו לאותו עבד נאמן ששמו מטטרו"ן, ונוטל אליו אותו הצל ומעלה אותו למקומו, כמו שנאמר (איוב ז) כעבד ישאף צל. ישאף צל ודאי.

ומתאבלת עליו, כמו שבארוה שכתוב, (איוב יד) אֵךְ בָּשְׂרוּ עָלָיו יְכָאֵב וּנְפָשׁוּ עָלָיו תֵּאָבֵל. והכל הוא בענין. עד שהנשמה נקשרת במקומה למעלה, ואז כלם נקשרים במקומם.

משום שכל שלשת אלו הם בקשר אחד, כמו שלמעלה, בסוד של נפש רוח ונשמה, שהכל אחד וקשר אחד. לנפש אין לה אור מעצמה כלום, וזוהי שמשתתפת בסוד של גוף אחד לענגו ולזון אותו בכל מה שצריך, כמו שנאמר (משלי לא) ותתן טרף לביתה וחק לנערתי. ביתה – זהו גופה, שהיא זנה אותו. ונערתי – אלו הם האיברים של הגוף הזה.

הרוח, זהו שרוכב על הנפש הזו ושולט עליה ומאיר לה בכל מה שצריך, והנפש היא כפסא לרוח הזו. הנשמה, היא מוציאה את הרוח הזו, ושולטת עליו ומאירה לו באותו אור החיים, ואותה רוח תלויה בנשמה הזו, ונאור ממנה באותו האור שמאיר. אותה נפש תלויה באותה רוח, ונאורה ממנה ונזונית ממנה, והכל קשר אחד.

ועד שנשמה עליונה זו לא עולה לתוך נביעת עתיק העתיקים, נסתר כל הנסתרים, ומתמלאת ממנו, משום שלא פוסק – הרוח הזו לא נכנסת לגן עדן, שהיא נפש, ולעולם הרוח לא שורה אלא בגן עדן, ונשמה למעלה. נפש זו מתישבת (לא מתישבת) במקומה בתוך הגוף למטה. כמו זה הכל למטה כך נפרדים באדם. ואף על גב שכלם קשר אחד, הנשמה עולה למעלה לתוך נביעת הבאר. הרוח נכנסת לגן עדן כמו שלמעלה. הנפש מתישבת בתוך הקבר.

ואם תאמר, הנפש למעלה שמתישבת בתוך הגוף בקבר, איפה הוא הקבר? אלא בתוך אותה קלפה קשה, ולכן נפש כמו זו שלמטה, והכל זה כמו זה, ולכן שלש דרגות נפרדות, והן קשר אחד וסוד אחד. ובכל זמן שהעצמות נמצאות בתוך הקבר, הנפש הזו נמצאת שם. כאן יש סוד ליודעי דרך האמת יראי חטא. בשעה שהנשמה מתעטרת למעלה בתוך העטרה הקדושה, והרוח עומדת באור עליון בשבתות וחדשים וזמנים – הנפש הזו, בשעה שהרוח יורדת מתוך האור העליון לדור בגן עדן מאיר ונוצץ, היא עומדת בתוך הקבר

המרכבות והמחנות ועושה להם גוף אחד שלם שמאיר באור בזיו העליון. אף כף כמו זה יורדת הנפש התחתונה הזו מאירה לכל הצדדים מתוך אור הנשמה, ומתוך אור הרוח, ויורדת ומאירה לכל אותם מרכבות ומחנות, שהם איברים ועצמות, ועושה אותם גוף שלם שמאיר באור.

וזהו שכתוב (ישעיה נח) והשביע בצחצחות נפשך. נפשך ממש. ואחר כך - ועצמתיך יחליץ, שעושה מהם גוף שלם, ומאיר באור, וקם ומודה ומשבח את הקדוש ברוך הוא, כמו שנתבאר, שכתוב (תהלים לה) כל עצמתי תאמרנה ה' מי כמוך. וזהו מנוחת הנפש ודאי מכל הצדדים.

אשרי הצדיקים שפוחדים מרבונם בעולם הזה לזכות בשלש מנוחות לעולם הבא. בא רבי שמעון וברכו את רבי אבא. אמר רבי שמעון, אשריכם בני, ואשרי שעניי ראו בכך. כמה מקומות עליונים מתקנים לנו ומאירים לנו לעולם הבא.

סדר הלימוד ליום כג אדר [יום 171 בשנה]

פתח ואמר, (תהלים קכה) שיר המעלות הבטחים בה' כהר ציון לא ימוט לעולם ישב. פסוק זה פרשוהו. אבל שיר המעלות - תשבחת שאומרות אותן דרגות קדושות עליונות מצד של הגבורות העליונות, והם כמו הלויים שלמטה, והם מעלות, דרגות על דרגות, ועובדים בסוד של חמשים שנים. וזהו שיר המעלות הבטחים בה' כהר ציון, אלו הם הצדיקים שבטחים בו במעשים שלהם, כמו שנאמר (משלי כח) וצדיקים ככפיר יבטח.

ואם תאמר, הרי הצדיקים לא בוטחים במעשיהם כלל ותמיד פוחדים, כמו אברהם שכתוב בו (בראשית יב) ויהי פאשר הקריב לבוא מצרימה וגו', כמו יצחק שכתוב בו (שם כו) כי ירא לאמר אשתי כיעקב שכתוב בו (שם לב) ויירא יעקב מאד ויצר לו. ואם אלה לא בטחו במעשיהם, כל שפן שאר צדיקי העולם, ואתה אומר וצדיקים ככפיר יבטח?!

אלא ודאי כתוב ככפיר, שהרי מכל אותם שמות לא כתוב אלא כפיר, ולא כתוב לא אריה ולא שחל ולא שחץ - אלא כפיר, שהוא החלש והקטן מכלם ולא בוטח בכחו אף על גב שהוא חזק. כך הצדיקים לא בוטחים במעשיהם עכשו אלא ככפיר.

מאותה שעה ואילך מתקן מקום לאותה נשמה של אותו איש, ומקום לרוח בגן עדן, ומקום לנפש למנוחה ולהנאה בשעה שמשוטטת והולכת, משום שיש נפש שאין לה מנוחה, ויש נפש שמתכלה עם הגוף.

וזהו שאין לה מנוחה, וזהו שכתוב בה ואת נפש איביך יקלענה בתוך כף הקלע. שזוהי שהולכת ומשוטטת ומתגלגלת בכל העולם, ואין לה מנוחה כלל יומם ולילה, וזהו ענש יותר מהכל ואותה שתכלה עם הגוף, (ההיא שכתוב בה (ויקרא יז) והכרתי אתה מקרב עמה. ולזה אין לה זכרון כלל. ויש נפש שלא תכלה עם הגוף) ותכלה ממקום אחר (עליון) אותה שכתוב בה (ויקרא כב) ונכרתה הנפש ההיא מלפני אני ה'. מה זה מלפני? שלא שורה עליה רוח. וכשלא שורה עליה רוח, אין לה שתפות כלל במה שלמעלה, ולא יודעת מאותם דברים של אותו עולם כלל, וזהו נפש כמו של הבהמות.

נפש שאין (נפש שיש) לה מנוחה, זוהי כשהולכת ומשוטטת, פוגשת בממנה הזה ידומיע"ם, ובאותם השוטרים שלו, ונוטלים אותה ומכניסים אותה בכל פתחי גן העדן, ומראים לה את כבוד הצדיקים וכבוד אותה הרוח שלה, והיא נדבקת בו במנוחה תוך אותו הלבוש, ואז יודעת באותם דברים של העולם.

וכשאותה רוח עולה להתעטר לתוך הנשמה העליונה למעלה, אותה נפש נקשרת באותה רוח ונאורה ממנה, כלבנה כשנאורה מהשמש, והרוח נקשרת לתוך אותה נשמה, ואותה נשמה נקשרת לתוך סוף המחשבה, שהיא סוד הנפש שלמעלה.

ואותה נפש נקשרת תוך אותה רוח עליונה, ואותה רוח נקשרת לתוך אותה נשמה עליונה, ואותה נשמה נקשרת באין סוף. ואז הוא מנוחת הכל וקשר של הכל למעלה ולמטה, הכל בסוד אחד וגון אחד. ואז זוהי מנוחה לנפש שלמטה, ועל זה כתוב (שמואל א-א כה) והיתה נפש אדני צרורה בצרור החיים את ה' אלהיך. בגון אחד ובסוד אחד. שאותו את, זה כמו זה.

בשיורדת הלבנה בסוד הנפש העליונה, מאירה מכל הצדדים. היא מאירה לכל

העולמות והאיר (בעולם והאיר) לכל העולמות, והתבשם העולם, ונפתחו כל המשקופים העליונים להאיר, ולא היתה שמחה בכל העולמות כמו אותו היום. אז פתחו עליונים ותחתונים ואמרו שירה, וזהו שיר השירים. שיר שאותם המנגנים שמנגנים לקדוש ברוך הוא.

דוד המלך אמר שיר המעלות. שלמה המלך אמר שיר השירים, שיר מאותם מנגנים. מה בין זה לזה, שהרי נשמע שהכל אחד? אלא ודאי שהכל אחד, אבל בימי דוד המלך לא היו כל אותם מנגנים מתקנים במקומם לנגן פראוי, ובית המקדש לא נבנה, ולכן לא התקנו למעלה במקומם. שהרי כמו שיש תקוני משמרות בארץ, אף כך בקריע, ועומדים אלה כנגד אלה.

ובימים שנבנה בית המקדש נתקנו כלם במקומם, והנר שלא מאיר התחיל להאיר. ושירה זו נתקנה למלך העליון, המלך שהשלוש שלו. והתשבחת הזו היא מעלה מכל התשבחות הראשונות. היום שהתגלגלה תשבחת זו (בעולם) בארץ, באותו יום נמצאה שלמות בכל, ולכן הוא קדש קדשים.

בספר של אדם הראשון היה כתוב בו, ביום שיוקם המשכן (שיבנה בית המקדש) יעוררו האבות שירה מעלה ומטה. ומשום כך מצאנו שין מאותיות גדולות. ואלה הם שעוררו, לא שהם מנגנים, אלא שהם מעוררים אל מעלה. (כביכול) שיר של אותם גדולים שממנים על כל העולמות.

ושנינו, באותו יום עמד יעקב השלם ונכנס לגן עדן בשמחה על מקומו, ואז גן העדן התחיל לנגן, וכל אותם בשמים של הגן. מי גרם שירה זו ומי אמר אותה? הנה אומר, זה יעקב. שאלמלא הוא לא נכנס לגן העדן, לא אמר הגן שירה.

שירה זו שירה, שהיא כלל של כל התורה. שירה שעליונים ותחתונים מתעוררים אליה. שירה שהיא כמו העולם שלמעלה, שהוא שבת העליונה. שירה שהשם הקדוש העליון מתעטר בשבילה, ולכן הוא קדש קדשים. מה הטעם? משום שכל דבריו באהבה ושמחה הכל. (וזה) משום

אף על גב שיודעים שחזק כח מעשיהם, לא בוטחים אלא ככפיר, ולא יותר.

ולכן הבטחים בה' כהר ציון וגו', לא ככפיר ולא כאריה ולא כמו כל השמות, אלא כהר ציון. ופרשה, מה הר ציון הוא חזק ולא ימוט תמיד, אף כך באותו זמן יהיו כמו הר ציון, ולא כמו עכשו שלא בוטחים, אלא ככפיר שפוחד ולא בוטח בכחו. ואתם בני קדושים עליונים, בטחונכם כהר ציון, ודאי אשריכם בעולם הזה ובעולם הבא.

הלבו. כשהגיעו לעיר נחשף הלילה. אמר רבי שמעון, כמו שיום זה מאיר לנו בדרך הזו לזכות בו בעולם הבא, אף כך הלילה הזה יאיר לנו לזכותנו לעולם הבא, ולעטר דברים של היום בלילה הזה לפני עתיק הימים. שהרי כמו היום השלם הזה לא ימצא בכל הדורות האחרים. אשרי חלקנו בעולם הזה ובעולם הבא.

נבנסו לביתו של רבי שמעון, ורבי אלעזר ורבי אבא ורבי יוסי עמם. לנו עד שנחלק הלילה. פיון שנחלק הלילה, אמר רבי שמעון לחברים, זמן הוא לעטר את המרכבה הקדושה למעלה בהשתדלותנו. אמר לרבי יוסי, אתה שלא נשמעו דבריך ביום הזה בינינו, אתה תהיה ראשית להאיר הלילה, שהרי עכשו עת רצון היא להאיר מעלה ומטה.

פתח רבי יוסי ואמר, שיר השירים אשר לשלמה. שיר זה עורר אותה שלמה המלך כשנבנה בית המקדש, וכל העולמות נשלמו, מעלה ומטה, בשלמות אחת. ואף על גב שהחברים חלקו בזה (מתי נאמר), אבל שירה זו לא נאמרה אלא בשלמות. כשהלבנה התמלאה בשלמות, ובית המקדש נבנה כמו שלמעלה בשעה שנבנה בית המקדש למטה, לא היתה שמחה לפני הקדוש ברוך הוא מיום שנברא העולם כמו אותו היום.

המשכן שעשה משה במדבר להוריד שכינה לארץ, באותו יום הוקם משכן אחר עמו למעלה, כמו שבארוה שכתוב (שמות מ) הוקם המשכן - המשכן אחר שהוקם עמו, וזה משכן הנער מטטרו"ן, ולא יותר. כשנבנה בית ראשון, בית ראשון אחר נבנה עמו, והתקים בכל

במדבר, עד שנקנסו לארץ ונבנה בית המקדש. הכלל של עטור השם הקדוש העליון באהבה ושמחה. הכלל של גלות ישראל בין העמים והגאלה שלהם. הכלל של תחית המתים, עד ליום שהוא שבת לה'. מה שהיה, ומה שיהיה, ומה שעתידי להיות אחר היום השביעי, כשהיה שבת לה', הכל נמצא בשיר השירים.

ועל זה שנינו, כל מי שמוציא פסוק של שיר השירים ואומר אותו בבית המשתה, התורה חוגרת שק, ועולה לקדוש ברוך הוא ואומרת לפניו: עשו אותי בניך צחוק בבית המשתה. ודאי שתורה עולה ואומרת כן. ולכן צריך לשמור ולהעלות עטרה על ראש האדם כל דבר ודבר של שיר השירים.

ואם תאמר, למה הוא בין הכתובים? – כן זה ודאי, משום שהוא שיר תשבחתה של כנסת ישראל שמתעטרת למעלה. ולכן כל התשבחות שבעולם לא מעלות רצון לקדוש ברוך הוא כמו התשבחת הזאת.

כך למדנו: שיר – אחד. השירים – שנים. אשר – הרי שלשה. וסוד זה – שנתנה כוס של ברכה ונטלת בין ימין ושמאל. והכל מתעורר למלך שהשלוש שלו. ובזה עולה רצון למעלה למעלה בסוד האין סוף. כאן נמצאת מרפכה קדושה, שהרי האבות הם המרפכה, ודוד המלך מתחבר עמם, והם ארבעה, סוד המרפכה הקדושה העליונה (חכמה בינה תפארת ומלכות, או חסד גבורה תפארת ומלכות). ולכן ארבע תבות בפסוק הראשון הזה, סוד המרפכה הקדושה השלמה.

עוד סוד זה, שיר – זה סוד של דוד המלך, שהוא סוד לעלות בשיר. השירים – אלו האבות, סוד הממנים הגדולים, מרפכה שלמה כראוי. אשר לשלמה – סוד מי שרוכב על המרפכה השלמה הזו. **ובפסוק** הזה נמצאת שלמות של הסוד מן העולם ועד העולם, הסוד של כל האמונה. והכל הוא מרפכה שלמה למי שיודע ולמי שלא נודע, ואין מי שעומד לדעת בו. ולכן נאמר הפסוק הזה בארבע תבות, סוד המרפכה השלמה מכל הצדדים. מכאן והלאה נמסר הסוד לחכמים.

שכוס של ברכה נתנת בימין. כיון שנתנת בימין, אז כל השמחה וכל האהבה נמצאים. ולכן כל דבריו באהבה ושמחה.

בזמן שהימין הזו חוזרת לאחור, כמו שנאמר השיב אחור ימינו, אז כוס של ברכה נתנת בשמאל. כיון שנתנה בשמאל, מתחילים עליונים ותחתונים לפתח עליו קינה. ומה אומרים? איכה. אי כה. אי כוס של ברכה, שמקום עליון שהיתה יושבת בתוכו נמנע ונגרע ממנה. משום כך שיר השירים, שהיה מצד הימין, כל דבריו באהבה ושמחה. איכה, שחסר הימין ונמצא השמאל, כל דבריו קנטורים וקינות.

ואם תאמר, הרי כל שמחה וכל חדוה וכל שיר הוא מצד השמאל, ולכן הלויים מצד השמאל מנגנים שירה. אלא כל שמחה שנמצאת מצד השמאל, לא נמצא אלא בזמן שהימין נדבק עמו. ובזמן שהימין מתעורר ונדבק עמו, אז אותה חדוה מימין מיטיבה את הפעס. וכשהפעס שוכך והשמחה היא מצד הימין, אז חדוה שלמה באה מהצד הזה. וכשימין לא נמצא, הפעס של השמאל רב, ולא שוכך ולא מיטיב ולא משמח, ואז איכה. אי כה. כוס של ברכה מה תהא עליה? שהרי יושבת בשמאל, והפעס רב ולא שוכך. ודאי מתעוררים קנטורים וקינות.

אבל שיר השירים, ודאי כוס של ברכה שנתנת בימין ונמסר בתוכו, ולכן נמצאים כל האהבה וכל השמחה, ולכן כל דבריו באהבה וחדוה, ולא נמצא בשאר כל השירים של העולם כן, ולכן מצד האבות התעוררה שירה זו.

היום שהתגלתה השירה הזו, באותו יום ירדה שכינה לארץ, שכתוב (מלכים א-ח) ולא יכלו הכהנים לעמד לשרת וגו'. מה הטעם? משום כי מלא כבוד ה' את בית ה'. באותו יום ממש התגלתה התשבחת הזאת, ואמר אותה שלמה ברוח הקדש.

תשבחת השירה הזו היא כלל של כל התורה. הכלל של כל מעשה בראשית. הכלל של סוד האבות. הכלל של גלות מצרים, וכשיצאו ישראל ממצרים, ותשבחת היים. הכלל של יו"ד אמירות וקיום של הר סיני. וכשהלכו ישראל

וְשָׁנִינוּ, ביום השני של מעשה בראשית, שבו נברא גיהנם, נעשה גוף אחד בסוד של אדם, והם איברים ממנים שמתקרבים לאש ומתים, וחוזרים כמקדם. וזה משום שהם התקרבו לנחש הזה, והוא אדם הראשון שהתפתח לתוף המשפך בנחש הזה ולכן מת, והנחש גרם לו מות שהוא התקרב אליו.

ובכל מקום אדם הוא זכר ונקבה, אבל אדם שהוא קדוש עליון, הוא שולט על הכל, זה הנותן מזון וחיים לכל. ולכן בכל מנע אור הנחש הקשה. כשטמא את המשפך, נקבתו של אותו אדם מתה כמו שאמר, והזכר מת, ועלו כמקדם. ולכן הכל כמו שלמעלה.

אבל אותם ענבים שחרים - מבטח לו שהוא בן העולם הבא, משום שהשמיד ושלט על אותו מקום, (והעבר) והתגבר עליו ושחק אותו, כמו שנאמר (דניאל ז) אכלה ושחקה. כיון שהעברה אותה קלפה קשה, הרי קרב לעולם הבא ואין מי שימחה בידו. ולכן מי שרואה בחלומו אותם ענבים שחרים אוכל ומהדק, מבטח לו וכו'.

כמו כן לא היה שיר בבית דוד עד שהעברו אותם ענבים שחרים ושלט עליהם, ואז נאמר שיר השירים כמו שנתבאר. ואפלו במקום זה נקרא ענבים, כמו שנאמר (הושע ט) כענבים במדבר וגו', ואלה הם ענבים לבנים.

שירה זו היא מעלה על כל שאר השירים של הראשונים. כל השירים שהראשונים אמרו, לא עלו אלא תוף השירים שהמלאכים העליונים אמרו. ואף על גב שהרי פרשוה, אבל כתוב שיר המעלות לדוד. שיר המעלות - שיר שהמלאכים העליונים אומרים, שהם מעלות ודרגות. למי אומרים? לדוד. לבקש טרף ומזון ממנו.

עוד שיר המעלות - כמו שנאמר (תהלים מו) על עלמות שיר. (שיר א) על כן עלמות אהבוך. לדוד - בשביל דוד המלך העליון שמשבח תמיד את המלך העליון.

כיון שבא שלמה המלך, אמר שיר שהוא עליון למעלה, שגדולי עולם עליונים אומרים למלך העליון שהשלום כלו שלו. כל האומרים

ועוד יש בו סוד פנימי, ששנינו, מי שרואה ענבים בחלום, אם לבנים - הם טובים. אם שחרים - בזמנם טובים, שלא בזמנם צריכים רחמים. מה שונה בלבנים, ומה שונה שחרים, ומה שונה בזמנם, ומה שונה שלא בזמנם? ועוד שנינו, אכל את אותם שחרים - מבטח לו שהוא בן העולם הבא. למה?

אלא שנינו, העץ שחטא בו אדם הראשון, ענבים היה, שכתוב (דברים לב) ענבמו ענבי רוש, ואלה הם ענבים שחרים, משום שיש ענבים שחרים ויש ענבים לבנים. הלבנים טובים, שהרי הם מצד החיים. שחרים צריכים רחמים, שהרי הם מצד המות. בזמנם טובים, מה הטעם? משום שבזמן שהלבנים שולטים, הכל מתבשם, שהרי באותו זמן הכל צריך תקון, והכל הוא יפה, והכל תקון אחד, שחר ולבן. ובזמן שהלבנים לא שולטים ונראים שחרים, יש לדעת שהרי בדין המות עולה, וצריך רחמים, שהרי העץ שבו חטא אדם הראשון וגרם מות לו ולכל העולם הוא ראה.

כאן יש להתבונן, ואם מורי לא כאן - לא אמר. שנינו שהעולם הזה הוא כמו העולם שלמעלה, והעולם שלמעלה - כל מה שישנו בעולם הזה, כך זה למעלה. אם הנחש גרם מות לאדם למטה, אז למה למעלה? אם תאמר (עוד) לאשה (למטה), שבגלל הנחש נגרע האור, שהרי לפעמים הלבנה גורעת אורה ובאותו זמן היא מתה, הזכר למה? שאם נאמר שהלבנה מתה בעטיו של נחש בגריעת האור, הרי שנינו שזה לא היה משום הנחש, אלא שאמרה הלבנה לפני הקדוש ברוך הוא וכו'. הרי לא משום הנחש זה היה. ואם תאמר שבעלה כך הוא - חס וחלילה שגריעות היתה למעלה.

אלא כל זה סתרי תורה, והנחש תקן בכל גריעות. בא וראה, וכך למדנו, כל מה שעשה הקדוש ברוך הוא למעלה ולמטה, הכל הוא בסוד של זכר ונקבה, וכמה דרגות הן למעלה משנות אלו מאלו. ומדרגה עד דרגה סוד של אדם, ואותן דרגות שהן מין אחד, עשה אותן הקדוש ברוך הוא דיוקן של גוף אחד, עד שעולים בסוד של אדם.

אבל לא היה אדם בעולם מיום שנברא אדם שיכניס אהבה ורחיבות ודברי זיווג למעלה פרט לשלמה המלך שתקן הזיווג שלמעלה בראשונה, ואחר כך הזמין אותם כאחד בבית שתקן להם. אשריהם דוד ושלמה בנו שתקנו את הזיווג שלמעלה. מיום שאמר הקדוש ברוך הוא ללבנה לכי והקטיני את עצמך, לא הזדווגה בזיווג שלם עם השמש, פרט לכשבא המלך שלמה.

שיר השירים – הרי כאן חמש דרגות לדבק בעולם הבא. שיר – אחת. השירים – שתיים. הרי שלש. אשר – הרי ארבע. לשלמה – הרי חמש. בחמישי הוא. שהרי יום החמשים הוא סוד היובל.

בא וראה, את הזיווג העליון לא יכל שלמה לתקן, אלא משום שנמצא זיווג למטה מקדם לכן, ומיהו? הזיווג של משה. שאם לא היה אז הזיווג הזה, לא התקן הזיווג של מעלה. והכל הוא בסוד עליון לחכמי הלב.

כתוב (מלכים א-ה) וידבר שלשת אלפים משל ויהי שירו חמשה ואלף. פסוק זה פרשוהו החברים. אבל וידבר שלשת אלפים משל, ודאי שעל כל דבר ודבר שהוא היה אומר, היו בו שלשת אלפי משלים, כמו ספר של קהלת שהוא בסוד עליון והוא בדרך משל, שאין בו פסוק שאינו בחכמה עליונה ובדרך משל אפלו הפסוק הקטן שבו.

שכשהיה מגיע רב המנונא סבא הראשון לפסוק הזה, (קהלת יא) שמח בחור בילדותך ויטיבך לבך בימי בחורותיך – היה בוכה. ואמר, ודאי פסוק זה נאה הוא, והוא בדרך משל, ומי יכול לעשות דרש במשל זה?! ואם הוא דרש, אין בו דרש אלא כמו שראינו בעינים. ואם זו חכמה, מי יכול לדעת אותה?!

מיד היה שב ואומר, כתוב (בראשית לז) אלה תלדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה וגו'. פסוק זה של קהלת הוא משל לחכמה של פסוק זה של התורה, וזה משל לזה. שמח בחור בילדותך – והוא נער. ויטיבך לבך – היה רעה את אחיו בצאן. בימי בחורותיך – את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו. ודע כי על כל אלה – ויבא יוסף את דבתם רעה.

שירה לא עולים בשירה זו לומר, אלא אותה שירה שאומרים מלאכי השרת. פרט למלך שלמה שעלה בשירה ההיא למה שגדולים עליונים עמודי עולם אומרים. כל בני העולם במרכבות תחתונות, ושלמה המלך במרכבות עליונות.

ואם תאמר, משה, שעלה בדרגת נבואה ובחכיבות לקדוש ברוך הוא על כל בני העולם, אותה שירה שאמר במרכבות תחתונות היתה ולא עלה יותר – בא וראה, השירה שאמר משה עלתה למעלה ולא למטה. אבל לא אמר שירה כשלמה המלך, ולא היה אדם שעלה בשירה כמו שלמה.

משה עלה בתשבתו למעלה, ותשבתו היתה לתת תשבתות והודאות למלך העליון שהציל את ישראל ועשה להם נסים וגבורות במצרים ועל הים. אבל דוד המלך ושלמה בנו אמרו שירה בגון אחר. דוד השתדל לתקן את העלמות ולקשט אותם לגבירה, שתראה הגבירה ועלמותיה ביפי, ולכן השתדל באותם שירים ותשבתות שאצלם, עד שתקן וקשט את כל העלמות ואת הגבירה.

ביון שבא שלמה, מצא גבירה מקשטת ועלמותיה ביפי, השתדל להכניסה לחתן, והכניס החתן לחפה עם הגבירה, והכניס דברי אהבה ביניהם כדי לחברם כאחד ולהיות שניהם בשלמות אחת בחכיבות שלמה. ולכן שלמה עלה בתשבתת עליונה על כל בני העולם.

משה זוג את הגבירה בעולם הזה למטה להיות בעולם הזה בזיווג שלם בתחתונים. שלמה זוג את הגבירה בזיווג שלם למעלה, והכניס את החתן לחפה בראשונה, ואחר כך הכניס את שניהם לעולם הזה, וזמנם בשמחה בבית המקדש שהוא בנה.

ואם תאמר, איך הכניס משה את הגבירה לבדה לעולם הזה, שהרי נראה בפרוד? בא וראה, הקדוש ברוך הוא זוג אותה עם משה בתחלה, והיא היתה כלת משה, כמו שנתבאר. כיון שהזדווגה עם משה, ירדה לעולם הזה בזיווג של העולם הזה, והתתקנה בעולם הזה מה שלא היתה מקדם לזה, ולעולם לא היתה בפרוד.

קדשים, משום שנטל את כל אותם הקדשים העליונים וכנסם אליו, ואחר כך נותן אותם ומכניסם לפלה.

ועל זה אמר שיר השירים. שיר - לקדש. השירים - לקדשים, להיות הכל קדש קדשים בסוד אחד כמו שראוי. אשר לשלמה - הרי נתבאר, למלך שהשלוש שלו.

ואם תאמר ששבח זה הוא שלו - אל תאמר כך, אלא השבח עולה למקום עליון. אבל כאן הוא סוד. כשמתקנים זכר ונקבה כאחד תחת המלך העליון, אז אותו מלך מתעלה למעלה ומתמלא מכל הקדשות ומכל הברכות ששופעות למטה, ומתמלא ומריק למטה, וזוהי תשוקת המלך העליון, כשמתמלא קדשות וברכות ומריק למטה.

ולכן התפלות והבקשות - שיתתקן ויתמלא אותו המבוע העליון. שכיון שהוא מתתקן כראוי ממראהו וממראה של אותו התקון, מתתקן העולם התחתון ועלמותיה, ולא צריך להתתקן העולם התחתון אלא מהמראה של העולם העליון, ללבנה אין מראה מעצמה כלל, פרט לכאשר מתתקנת בשמש ומאירה, וממראה השמש ותקונו נתקנת הלבנה ומאירה.

מה שצריכים התפלות והבקשות - שיואר ויתקן אותו מקום שיוצא ממנו אור. שכיון שאותו מקום מתקן מן המראה שלו, מתתקן כל מה שלמטה. ולכן התשבחת שאמר שלמה, לא השתדל אלא בשביל המלך שהשלוש שלו שיתתקן. כיון שהתתקן ממראהו, הכל התתקן. ואם הוא לא התתקן, אין תקון ללבנה לעולמים, ומשום כך אשר לשלמה. שיתתקן ויתמלא כראוי בראשונה, כמו שנתבאר.

ויקחו לי תרומה מאת כל איש וגו' (שמות כה), סוד הסודות ליודעי החכמה. כשעלה ברצון סתר כל הסתרים לעשות כבוד לכבודו, השיב רוח מנקדה עליונה ששופעת מלמעלה למטה, ושם תקונו להתישב בעולם הזה. למה? בשביל שאם לא יהיה עקר ושרש בעולם הזה, לא יהיה כלי להוריק בעולם הזה כלל. ואם לא יריק לעולם הזה, מיד נאכד ולא יכול לעמד אפלו רגע אחד. אבל משום

יביאך אלהים במשפט - אלה תלדות יעקב יוסף. יוסף נכלל ביעקב, והסודות של סתרי התורה מי יכול לדעת אותם?!

והמשל הזה התפשט לשלשת אלפי משלים, וכלם במשל הזה, בשעה שיוסף נכלל ביעקב, שלשת אלפים הם, באברהם יצחק ויעקב, שכלם במשל הזה בסוד החכמה. וכאן כמה סוחרים הם במשאות של הנסתר, ובהם דירי המגנים שאין להם חשבון לסתרי החכמה.

ויהי שירו חמשה ואלף. כך בארנו, ויהי שירו של משל, והכל אחד, בין מי שאמר ויהי שירו של שלמה, בין מי שאומר ויהי שירו של משל. הכל אחד הוא, ואת הכל הוא אמר. ויהי שירו - זה שיר השירים. וכי חמשה ואלף הוא שיר השירים? ודאי כך זה, חמשה הם שערים נפתחים שנפתחים במלך שהשלוש שלו, והם חמש מאות שנים של עץ החיים. חמשים שנות היוכל.

ואלף - זהו עץ החיים, חתן שיוצא מצדו, והוא יורד כל אותם החמשה להביאם לפלה. יומו של הקדוש ברוך הוא הוא אלף שנים, וזהו הנקר ששופע ויוצא מעדן. יוסף הצדיק. שנקרא צדיק על שם הלבנה, כמו שהתנה בה הקדוש ברוך הוא. ומשום כך שיר השירים קדש קדשים.

ואין לה פסוק בשיר השירים שאין בו סוד של חמשה ואלף ודאי. שיר השירים ודאי שפך הוא. חמש דרגות היו בפסוק הזה, כמו שנאמר. ואם תאמר, האלף למה לא נזכר כאן? ודאי שאותו אלף היה טמיר, והוא טמיר עד שהתחברה אשה בבעלה. ולכן השתדל שלמה להביא אותו אלף לפלה, בסתר של החכמה העליונה.

כיון שעשה קדש הקדשים למטה גנוז וטמיר, והכניס לשם את סוד קדש הקדשים לעשות גניזת השמוש השלם למעלה ולמטה כראוי. קדש הקדשים הוא למעלה, סוד החכמה העליונה והיוכל. כמו זה יורשים החתן והכלה ירשת האב והאם.

וחזרו נחלת הירשה בגון אחר. ירשת האב ירשה הבת בעליתו של השם הקדוש הזה, ונקרא אף כך קדש, חכמה. ירשת האם ירש הבן, ונקרא

שְׁמַרְיָמִין אוֹתִי עַל כָּל הָעוֹלָם בְּזִכְיוֹתֵיהֶן וּמֵהֶם
מִתְפָּרְנֵס הַל"ב, וְהֵלֵב מִפְּרָנָסָן.

וְכָל הַצּוּרוֹת הַקְּדוֹשׁוֹת הַמְּמֻנּוֹת עַל הָאֲמוֹת,
וְיִשְׂרָאֵל קְדוֹשִׁים נָטְלוּ מִגּוֹף הָאֵילָן וּמִלְבוֹ.
מֵה לֵב הַדָּר, פְּרִי הַגּוֹף – אִף יִשְׂרָאֵל נָטְלוּ עֵץ הַדָּר.
מֵה אֵילָן תָּמָר, עֲנַפּוֹ סִבִּיבּוֹ וְלוֹלְבוֹ בְּאֲמָצֵעַ – אִף
יִשְׂרָאֵל נָטְלוּ גּוֹף הָאֵילָן הַזֶּה, שֶׁהוּא לְבוֹ. וּכְנָגֵד
הַגּוֹף הוּא חוּט הַשְּׂדֵרָה בְּאָדָם, שֶׁהוּא עֵקֶר הַגּוֹף,
לְמֵה לּוֹלֵב זֶה כְּתוּב לוֹ לֵב – אִף הֵלֵב מְסוּר ל"ו.
וּמֵה ל"ב זֶה שְׁלֹשִׁים וּשְׁתַּיִם נְתִיבוֹת חֲכָמָה בּוֹ – אִף
בְּכָל נְתִיב מֵהֶם צוּרָה שׁוֹמֵרֵת, שְׁנַאֲמַר (בְּרֵאשִׁית ג)
לְשׁוֹר אֵת דֶּרֶךְ עֵץ הַחַיִּים.

וּמֵהוּ (שם) וַיִּשְׁכֵּן מִקְדָּם לְגַן עֵדֶן? וַיִּשְׁכֵּן בְּאוֹתָן
נְתִיבוֹת שְׁקָדְמוֹ לְאוֹתוֹ מְקוֹם שְׁנַקְרָא גֵן
וְשְׁקָדָם לְפְרוּבִים, שְׁכָתוּב (שם) וְאֵת הַפְּרֻבִים.
וְשְׁקָדָם לְלֵהֵט, שְׁכָתוּב (שם) אֵת לֵהֵט הַחֶרֶב. וְהֵרִי
כְּתוּב שְׁמַיִם וְאֵשׁ קְדָמוֹ, שְׁכָתוּב (שם א) יְהִי רְקִיעַ
בְּתוֹךְ הַמַּיִם. וְכְתוּב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרְקִיעַ שְׁמַיִם.
וּמִנִּין לָנוּ שְׁשֵׁמִים הָיוּ אֵשׁ? שְׁכָתוּב (דְּבָרִים ד) כִּי ה' **אֱלֹהֵיךָ**
אֵשׁ אֲכָלָה הוּא.

וּמִנִּין לָנוּ שְׁשֵׁמִים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא? שְׁכָתוּב
(מְלָכִים א-ח) וְאֵתָה תִשְׁמַע הַשְּׁמַיִם. הָאֵם
שְׁלֵמָה מִתְפַּלֵּל אֶל הַשְּׁמַיִם שֶׁיִּשְׁמְעוּ תְּפִלָּתוֹ? אֵלָא
שְׁנַקְרָא שְׁמָם עַל שְׁמוֹ, שְׁכָתוּב (מְלָכִים א-ח) הַשְּׁמַיִם
וּשְׁמֵי הַשְּׁמַיִם לֹא יִכְלָפוּדָה. הֵרִי שְׁמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ
בְּרוּךְ הוּא וְהֵרִי אֵשׁ. וְאֲמַרְתָּ קְדָם? אֵלָא אֲמַר, כְּחָם
קְדָם שֶׁל אוֹתָן הַצּוּרוֹת שֶׁל הַמְּקוֹם הַהוּא. וּמֵהוּ
כְּחָם? כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (שְׁמוּאֵל א-ב) אֵין קְדוֹשׁ כִּי אֵין
בְּלִתְךָ וְאֵין צוּר כְּאֵלֵינוּ.

יֵשֵׁב רַבִּי בְּרַכְיָה וְדָרַשׁ, מֵהוּ הַלּוֹלֵב שְׁאָנוּ
אוֹמְרִים? אֵלָא לוֹ מְסַר הַלֵּב. וְהֵיאָךְ? אֲמַר
לוֹ, שְׁלֹשָׁה שָׁרִים הֵם, תַּל"י וְגִלְגָּל וְל"ב, וְלִכְלֵ אֶחָד
וְאֶחָד שְׁנַיִם עָשָׂר. חֲזָרוּ הַשְּׁלֹשָׁה מִנִּין ל"ו, וּבָהֶם
נִתְקַיְּמוּ הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב (מְשָׁלִי כה) וְצַדִּיק יִסוּד עוֹלָם.
שְׁנַיִנוּ, עֲמוּד אֶחָד מִן הָאָרֶץ עַד לְרְקִיעַ וְצַדִּיק שְׁמוֹ,
עַל שֵׁם הַצַּדִּיקִים, וְנִתְגַּבֵּר. וְאֵם לֹא – מִתְחַלֵּשׁ,
וְהוּא סוּבֵל כָּל הָעוֹלָם, שְׁכָתוּב וְצַדִּיק יִסוּד עוֹלָם.
וְאֵם חֲלָשׁ, לֹא יוֹכֵל לְהִתְקַיֵּם הָעוֹלָם. הַלֵּכְךָ אֶפְלוּ
אֵין בְּעוֹלָם אֵלָא צַדִּיק אֶחָד, מְעַמִּיד אֵת הָעוֹלָם.
לְפִיכֵךְ קָחוּ תְּרוּמָתִי מִמֶּנּוּ תַחֲלָה, וְאַחֲרָיו זֹאת

שְׁתַּקּוּנוֹ הוּא מִן הָעוֹלָם הַזֶּה, מִתְמַלָּא מִצַּד אֶחָד
לְהוֹרִיק לְעוֹלָם הַזֶּה, וּמִצַּד אֶחָד לְהוֹרִיק לְמִלְאָכִים
הָעֲלִיּוֹנִים. וְהֵכֵל נִזְוָנוּ מִמֶּנּוּ כְּאֶחָד.

שְׁלֵמוֹת הַתְּקוּן שֶׁל הָרוּחַ הַזֶּה – רוּחוֹת הַצַּדִּיקִים
בְּעוֹלָם הַזֶּה. רוּחַ זֶה נִשְׁלָמָה בְּזִמְן שְׁחִנוּךְ
וַיִּרְדּוּ וּמֵהֵלְאֵל הָיוּ בְּעוֹלָם, וּכְשֶׁהִתְרַבּוּ הַרְשָׁעִים
בְּעוֹלָם זֶה הַשְּׁלֵמוֹת הֵיחָא מִמֶּנּוּ. אֶחָד שְׁאָבְדוּ – בָּא
נַח וְהַשְּׁלִים אוֹתוֹ. בָּא דוֹר הַפְּלָגָה וְהִזִּיז אוֹתָהּ
שְׁלֵמוֹת מִמֶּנּוּ – בָּא אֲבָרְהָם וְהַשְּׁלִים אוֹתוֹ. בָּאוּ
אֲנָשֵׁי סְדוּם וְהִזִּיזוּ אוֹתוֹ – בָּא יִצְחָק וְהַשְּׁלִים אוֹתוֹ.
בָּאוּ פְּלִשְׁתִּים וְרִשְׁעֵי הַדּוֹר וְהִזִּיזוּ אוֹתוֹ מִמֶּנּוּ – בָּא
יַעֲקֹב וּבְנָיו, הַמְטָה הַשְּׁלָמָה, וְהַשְּׁלִימוּ אוֹתוֹ.

יִצְאָנוּ מֵהָאָרֶץ הַקְּדוֹשָׁה וַיִּרְדּוּ לְמִצְרַיִם, וּבְשִׁבְלֵם
הַתְּעַכְבָּה שָׁם. וּמִשׁוּם שְׁחִזְרוּ שָׁם יִשְׂרָאֵל
לְמַעֲשֵׂי הַמִּצְרַיִם, נִכְנַעָה וְזָזָה אוֹתָהּ שְׁלֵמוֹת מִמֶּנּוּ,
עַד שֶׁיִּצְאָנוּ מִמִּצְרַיִם וּבָאוּ לְעֵשׂוֹת מְשָׁכָן. אֲמַר
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: רְצוּנִי לְדוֹר בֵּינֵיכֶם, אֲבָל לֹא
יְכוּל עַד שֶׁתְּתַקְּנוּ אוֹתָהּ רוּחַ שְׁלֵי שֶׁתְּשַׁרְה בֵּינֵיכֶם.
זֶהוּ שְׁכָתוּב וְעָשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֵתִי בְּתוֹכֶם. וְזֶהוּ
סוּד הַכְּתוּב וַיִּקְחוּ לִי תְּרוּמָה. אֲמַר מִשֵּׁה
לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: מִי יְכוּל לְקַחַת אוֹתָהּ וְלַעֲשׂוֹת
אוֹתָהּ? אֲמַר לוֹ: מִשֵּׁה, לֹא כְּמוֹ שֶׁאֲתָה חוֹשֵׁב, אֵלָא
– מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר יִדְבְּנוּ לְבוֹ וְגו', מֵאוֹתוֹ רְצוֹן
וְרוּחַ שְׁלֵהֶם תִּקְחוּ אוֹתָהּ וְתִשְׁלִימוּ אוֹתָהּ.

כְּשָׁבָא שְׁלֵמָה, תִּקֵּן אוֹתָהּ רוּחַ בְּשִׁלְמוֹת שְׁלֵמַעְלָה,
שֶׁהֵרִי מִיּוֹם שֶׁנִּשְׁלָמָה לְמִטָּה בֵּימֵי מִשֵּׁה לֹא
הוֹסְרָה אוֹתָהּ שְׁלֵמוֹת מִמֶּנּוּ. (עַד שְׁבָא שְׁלֵמָה) כִּיּוֹן
שְׁבָא שְׁלֵמָה, הַשְּׁתַּדֵּל לְהַשְּׁלִימוֹ לְמַעְלָה, וְהַתְּחִיל
לְתַקֵּן אֵת מְרָאֵה הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן לְהַתְּתַקֵּן מֵאוֹתוֹ
מְרָאֵה שֶׁל הָעוֹלָם הַתְּתַתּוֹן, וְזֶהוּ אֲשֶׁר לְשֵׁלֵמָה.

הַשְּׁלֵמָה מִהַשְּׁמֻמוֹת (סִימָן ג) **מִסְפַּר הַבְּהִיר**

יֵשֵׁב רַבִּי בְּרַכְיָה וְדָרַשׁ, מֵהוּ שְׁכָתוּב (שְׁמוֹת כה)
וַיִּקְחוּ לִי תְּרוּמָה? כִּךְ אֲמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא, אוֹתָהּ תְּרוּמָה תְּרִימוּ אוֹתָהּ בְּתַפְלוּתֵיכֶם, וּמִי
הוּא אוֹתוֹ שְׁנִדְבּוּ לְבוֹ לְהַמְשִׁיךְ מִן הָעוֹלָם הַזֶּה –
כְּבָדוֹהוּ, כִּי בּוֹ אֲנִי שְׂמַח שְׂיִוְדִיעַ שְׁמִי, וּמִמֶּנּוּ רְאוּי
לְקַחַת אֵת תְּרוּמָתִי, שְׁנַאֲמַר (שם) מֵאֵת כָּל אִישׁ אֲשֶׁר
יִדְבְּנוּ לְבוֹ תִּקְחוּ אֵת תְּרוּמָתִי, מֵאוֹתוֹ הַמִּתְנַדֵּב.
שְׁאֲמַר רַבִּי רַחֲמִימַי, צַדִּיקִים וְחַסִּידִים שְׁבִיִּישְׂרָאֵל

התְרוּמָה אֲשֶׁר תִּקְחוּ מֵאֲתֶם, מֵאֵת הַנִּשְׁאָר. וּמֵהוּ זֶהָב וְכֶסֶף וּנְחָשֶׁת?

דָּבָר אַחַר וַיִּקְחוּ לִי תְרוּמָה - וַיִּקְחוּ לִי לְקֹדֶשׁ תְרוּמָה, שֶׁהִיא יו"ד, וְהִיא עֲשִׁירִי. וּמִנֵּין לָנוּ שְׁעֵשִׁירִי קֹדֶשׁ? שְׁכָתוּב (ויקרא כז) הָעֲשִׁירִי יִהְיֶה קֹדֶשׁ, לְקֹדֶשׁ. וּמֵהוּ קֹדֶשׁ? שְׁכָתוּב (יחזקאל מד) וְרֵאשִׁית כָּל בְּכוֹרֵי כָל וְכֹל תְרוּמַת כָּל מִכְּל תְרוּמוֹתֵיכֶם, שְׁכָתוּב (תהלים קיא) רֵאשִׁית חֲכֵמָה יֵרָאֵת ה', אֵין חֲכֵמָה אֶלָּא יֵרָאֵת הַשֵּׁם. (עד כאן מֵהַשְּׁמִטוֹת)

וְזֹאת הַתְרוּמָה - הָרִי נֹאמֵר, שְׁכָשֶׁהֲתַגְלָה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַר סִינַי, כְּשֶׁנִּתְּנָה תוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּעֶשֶׂר אֲמִירוֹת, כָּל אֲמִירָה וְאֲמִירָה עֲשִׂתָּה קוֹל, וְאוֹתוֹ קוֹל נִחְלַק לְשִׁבְעִים קוֹלוֹת, וְכֻלָּם הֵיוּ מְאִירִים וְנוֹצְצִים לְעֵינַי כָּל יִשְׂרָאֵל, וְהֵיוּ רוֹאִים עֵין בְּעֵין אֵת זֵיו כְּבוֹדוֹ. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שמות כ) וְכָל הָעָם רֹאִים אֵת הַקּוֹלֹת. רוֹאִים וְדַאי.

וְאוֹתוֹ קוֹל הָיָה מִתְּרָה בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל וְאוֹמֵר לָהֶם: תִּקְבַּל אוֹתִי עֲלֶיךָ בְּכָךְ וְכָךְ מִצְוֹת שְׁבִתוֹרָה? וְאָמְרוּ כֵן. חֲזַר לוֹ עַל רֵאשׁוֹ וְהִתְגַּלְגַּל עֲלָיו, וְהָיָה מִתְּרָה בּוֹ וְאוֹמֵר לוֹ: תִּקְבַּל אוֹתִי עֲלֶיךָ בְּכָךְ עֲנֹשִׁים שְׁבִתוֹרָה? וְהָיָה אוֹמֵר כֵּן. אַחַר כֵּךְ חֲזַר אוֹתוֹ הַקּוֹל וְנִשַּׁק אוֹתוֹ בְּפִיו. זֶהוּ שְׁכָתוּב (שיר א) יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ.

וְאֵז כָּל מֵה שֶׁהֵיוּ רוֹאִים יִשְׂרָאֵל בְּאוֹתוֹ זְמַן, הֵיוּ רוֹאִים בְּתוֹךְ אֹר אֶחָד שְׁקַבֵּל כָּל אוֹתָם הָאוֹרוֹת הָאֲחֵרִים, וְהֵיוּ מִשְׁתוֹקְקִים לְרֵאוֹת. אָמַר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: אוֹתוֹ הָאֹר שְׁרֵאִיתֶם בְּהַר סִינַי שְׁקַבֵּל כָּל אוֹתָם גּוֹנֵי הָאוֹרוֹת וְתִשׁוֹקְתֶכֶם עֲלָיו, תִּקְבְּלוּ אוֹתָהּ וְתִקְחוּ אוֹתָהּ אֵלֵיכֶם, וְאוֹתָם גּוֹנִים שֶׁהִיא מְקַבֵּלֹת, אֵלֶּה הֵם זֶהָב וְכֶסֶף וּנְחָשֶׁת וְגו'.

דָּבָר אַחַר יִשְׁקֵנִי מִנְּשִׁיקוֹת פִּיהוּ - מֵה רָאָה שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ שֶׁהִכְנִיס דְּבָרֵי אֶהְבָּה בֵּין הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן לְעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן, וְרֵאשִׁית הַתְּשֻׁבָּחַת שֶׁל הָאֶהְבָּה שֶׁהִכְנִיס בֵּינֵיהֶם הוּא יִשְׁקֵנִי? אֶלָּא הָרִי פִּרְשׁוּהָ וְכָךְ הוּא, שְׁאֵין אֶהְבָּה שֶׁל דְּבָקוֹת רוּחַ בְּרוּחַ פִּרְט לְנִשְׁיָקָה, וְנִשְׁיָקָה הִיא בְּפֶה, שֶׁהִיא מְבוּעַ שֶׁל הָרוּחַ וְהַמוּצָא שָׁלוֹ. וְכִשְׁנוֹשְׁקִים זֶה לְזֶה, נְדַבְּקוֹת הָרוּחוֹת אֵלֶּה בְּאֵלֶּה וְנִהְיִים אֶחָד, וְאֵז זוֹהֵי אֶהְבָּה אַחַת.

בְּסִפְרֵי שֶׁל רַב הַמְּנוּנָא סָבָא הָרֵאשׁוֹן הָיָה אוֹמֵר עַל הַפְּסוּק הַזֶּה, נִשְׁיָקָה שֶׁל אֶהְבָּה

מִתְּפַשְׁטֵת לְאַרְבַּע רוּחוֹת, וְאַרְבַּע רוּחוֹת נְדַבְּקוֹת כְּאֶחָד, וְהֵן בְּתוֹךְ סוּד הָאֲמוּנָה, וְעוֹלוֹת בְּאַרְבַּע אוֹתִיּוֹת. וְאוֹתָן הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ תְּלוּיִים בָּהֶם, וְעֲלִיוֹנִים וְתַחְתּוֹנִים תְּלוּיִים בָּהֶם, וְתִשְׁבַּחַת שִׁיר הַשִּׁירִים תְּלוּיָה בָּהֶם. וּמֵה הוּא? אֶהְבָּה. וְהֵן מְרַכְּבָה עֲלִיוֹנָה. וְהֵם חֲבֵרוֹת וְדְבָקוֹת וְשְׁלֵמוֹת הַכֹּל.

אֵלֶּה הָאוֹתִיּוֹת הֵן אַרְבַּע רוּחוֹת, וְהֵן רוּחוֹת שֶׁל אֶהְבָּה וְשִׁמְחָה שֶׁל כָּל אֵיבָרֵי הַגּוּף בְּלִי עֶצֶב כְּלָל. אַרְבַּע רוּחוֹת הֵן בְּנִשְׁיָקָה, כָּל אַחַת וְאַחַת כְּלוּלָה בְּחֲבֵרָתָהּ. וְכִשְׁהָרוּחַ הַזֶּה כְּלוּלָה בְּאַחֶרֶת, וְאוֹתָהּ אַחֶרֶת כְּלוּלָה בָּזֶה, נַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי רוּחוֹת כְּאַחַת, וְאֵז מִתְּחַבְּרוֹת בְּדְבָקוֹת אַחַת, וְהֵן אַרְבַּע בְּשְׁלֵמוֹת, וְנוֹבְעוֹת זֶה מִזֶּה וְנִכְלָלוֹת זֶה בְּזֶה.

וְכִשְׁמַתְּפִשְׁטוֹת (וְכִשְׁנִפְרְדוֹת), נַעֲשֶׂה מֵאוֹתָן אַרְבַּע רוּחוֹת פְּרִי אֶחָד, וְהוּא רוּחַ אַחַת הַכְּלוּלָה מֵאַרְבַּע רוּחוֹת, וְזֶה עוֹלָה וּבּוֹקֵעַ רְקִיעִים, עַד שֶׁעוֹלָה וְיוֹשֵׁב אֶצֶל הַיֵּכָל אֶחָד שֶׁנִּקְרָא הַיֵּכָל הָאֶהְבָּה, וְהוּא הַיֵּכָל שֶׁכָּל אֶהְבָּה תְּלוּיָה בּוֹ. וְאוֹתָהּ רוּחַ כֵּךְ נִקְרָאת - אֶהְבָּה, וְכִשְׁרוּחַ זֶה עוֹלָה, מִתְּעוֹרֶרֶת לְאוֹתוֹ הַיֵּכָל לְהִתְחַבֵּר לְמַעְלָה.

אַרְבַּע אוֹתִיּוֹת הֵן אֶצֶל אַרְבַּע רוּחוֹת, וְהֵן אֶהְבָּה, וְהַפְּרִי שֶׁלָּהֶן אֶהְבָּה. כְּשֶׁמִּתְּחַבְּרוֹת זֶה בְּזֶה, מִיָּד מִתְּעוֹרֵר זֶה בְּצַד זֶה וְזֶה בְּצַד זֶה. א'. מִיָּד יוֹצֵא ה' וּמִתְּחַבֵּר בֵּא', נְדַבֵּק בְּדְבָקוֹת בְּאֶהְבָּה. וְנַעֲשׂוֹת (וּמִתְּעוֹרֶרוֹת) שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת אַחֵרוֹת, ב' ה', וְנִכְלָלוֹת רוּחוֹת בְּרוּחוֹת בְּדְבָקוֹת שֶׁל אֶהְבָּה, וּפּוֹרְחוֹת מֵהֵן הָאוֹתִיּוֹת הֵלְלוּ בְּאוֹתָהּ רוּחַ שֶׁעוֹלָה, וּמִתְּעוֹרֶרוֹת בּוֹ כְּרֵאוּי.

בֵּיּוֹן שֶׁהוֹלֵכֵת וְעוֹלָה אוֹתָהּ אֶהְבָּה שְׁלֵמָה, כְּלוּלָה בְּכָל אוֹתָן אַרְבַּע רוּחוֹת, פּוֹגֵשֶׁת בְּמִמְנָה אֶחָד עֲלִיּוֹן גְּדוֹל שֶׁמִּמְנָה עַל אֶלְף וְתִשַׁע מֵאוֹת וְתִשַׁעִים רְקִיעִים, וְהוּא מִמְנָה עַל הַשִּׁפְעַת שֶׁל שְׁלֵשָׁה עֶשֶׂר נִהְרוֹת אֶפְרָסִמוֹן זָךְ שֶׁשׁוֹפֵעַ מִסוּד שֶׁל הַטַּל הָעֲלִיּוֹן, וְאוֹתוֹ הַשִּׁפְעַת נִקְרָא מִים רַבִּים. כֵּיּוֹן שֶׁפּוֹגֵשׁ לְאוֹתוֹ גְּדוֹל הַמַּחְנוֹת עוֹמֵד אֶצְלוֹ, וְלֹא יְכוּל לְעַכֵּב אוֹתוֹ, וְעוֹבֵר בָּהֶם עַד שֶׁנִּכְנָס לְהַיֵּכָל הָאֶהְבָּה.

וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֵמָה בְּסִיּוּם שְׁבָחוֹ, מִים רַבִּים לֹא יִכְלוּ לְכַבּוֹת אֵת הָאֶהְבָּה. מִים רַבִּים - אֵלוֹ

חיים ושמחה לכל? זה אלהים חיים, יין שנותן חיים וחדוה לכל.

עוד מייזן – מאותו שם שנקרא יהו"ה. זהו יין של שמחה, של אהבה, של רחמים, ומזה כלם מאירים ושמחים. באו החברים ונשקוהו בראשו. (כשהגיעו אל רבי שמעון, סדרו הדברים לפניו).

בכה רבי שמעון ואמר, ידעתי ודאי שרוח קדושה עליונה מכשכשת (מנצנצת) בכם. אשרי הדור הזה, שהרי לא יהיה כדור הזה עד שיבא מלך המשיח, שהרי התורה חוזרת לישנה. אשרי הצדיקים בעולם הזה ובעולם הבא.

וזאת התרומה אשר תקחו מאתם. רבי אלעזר אמר, פסוק זה פרשוהו, וסודות שלו הרי נאמר. אבל (פשוט) סוד הכתוב כך למדנו, והפסוקים קשים, שאם הם בסוד שלמטה – קשים זה על זה, ואם הם בסוד שלמעלה – אינם באור. (אלא כך הוא) דבר אל בני ישראל ויקחו לי תרומה – יפה. תקחו את תרומתי – קשה. וזאת התרומה אשר תקחו מאתם – קשה, וזה (ודאי) הכל, מעלה ומטה כאחד.

אלא כך הוא: ויקחו לי תרומה – מי? בני ישראל. מאת כל איש – אלה מלאכים עליונים למעלה, משום שעליהם היא תרומה, הרמה שהם מרימים אותה תמיד למלך העליון, שהרי הם מעלים אותה תמיד למלך העליון. וכשישראל צדיקים, הם לוקחים אותה מהם ומורידים אותה למטה. זהו שכתוב מאת כל איש אשר ידבנו לבו. ומי הם? אותם הארבעה שהרימו אותה למעלה, שאותו לב התרצה בהם. ואותה תרומה היא זקופה עליהם.

ואת על גב שהיא עומדת עליהם ומנחת על גביהם – תקחו, תקחו אותה מהם להורידה למטה. ובמה? בזמן הזה – באותם מעשים פשרים, בתפלות ובבקשות, לעשות מצוות התורה. באותו זמן – באותם גוונים הנראים למטה כמו שלמעלה, באותן עבודות (אחרות). ואותם גוונים מושכים למטה אותה התרומה, ומנצחים הגוונים שלמטה את אותם הגוונים שלמעלה, ומושכים אותם הגוונים הללו לגוונים עליונים, ונכנסים אלו באלו, ונעשים אלו גוף לאלו, ועל זה כתוב תקחו מאתם.

מים עליון ששופעים תוך (מתוך) הטל העליון. ונהרות לא ישטפוה – אלה הם נהרות אפרסמון וך, שהם שלשה עשר. אותו ממנה הוא מלאך שליח מלפני ה', וזהו גדול המחנות שקושר כתרים לרבנו, סוד של אכתריאל, מעטר העטרות לרבנו בשם מגלף מחקק, יהוה יה צבאות.

ביון שנכנס להיכל (שהולך ועולה אותה) האהבה, מתעוררת אהבה של נשיקות עליונות, שכתוב (בראשית כט) וישק יעקב לרחל, להיות נשיקות של אהבה עליונה פראוי. ואותן נשיקות ראשית ההתעוררות של כל אהבה, והתדבקות וקשר שלמעלה. ומשום כך ראשית התשבחת של שירה זו הוא ישקני.

מי ישקני? אותו הנסתר תוך הסתר העליון. ואם תאמר שנסתר כל הנסתרים בו תלויות הנשיקות ונושק למטה – בא וראה, נסתר כל הנסתרים אין מי שמכיר אותו, והוא גלה ממנו אור אחד דקיק ונסתר שלא התגלה, רק בשביל אחד דקיק שהתפשט מתוכו, והוא אור שמאיר לכל, וזו התעוררות של כל הסודות העליונים. והוא נסתר. לפעמים נסתר, לפעמים גלוי, ואף על גב שלא התגלה כלל. והתעוררות העליה של הנשיקות תלויים בו. ומתוך שהוא נסתר, ראשית התשבחת היא בדרך נסתר.

ואם בו תלויים, מה רוצה יעקב כאן, שהרי בו תלויות הנשיקות? אלא ודאי כך הוא. ישקני, אותו הנסתר למעלה. ובמה? באותה המרכבה (מנורה) העליונה שכל הגוונים תלויים ומתחברים בה. וזהו יעקב, כמו שאמרנו, דבקות להדבק במלך בפניו שלו הוא. ועל זה כתוב מנשיקות פיהו.

סדר הלימוד ליום כד אדר [יום 172 בשנה]

כי טובים דודיה, חזר לשמש שמאיר ללבנה מתוך האור של אותן מנורות עליונות, והוא נוטל את האור של כלם ומאיר ללבנה. ואותם נרות (נשיקות) עליונים, והוא נוטל האור של כלם ומאיר ללבנה. ואותם הנרות שמזדווגים בו, מאיזה מקום מאירים? חזר ואמר מייזן, מאותו יין המשמר, מאותו יין שהוא שמחת כל השמחות. ומיהו אותו היין שנותן

וְזֶהב שְׁנַכְלָל בְּגַבְרִיאֵל, זֶהב לְמַעְלָה, גַּבְרִיאֵל נוֹטֵל אוֹתוֹ לְמַטָּה. וְשִׁבְעָה מִיְּנֵי זֶהב נִפְרָדִים לְמַטָּה מִזֶּה. וְכִסְף לְמַעְלָה, וְנִכְלָל בְּמִיכָאֵל לְמַטָּה, וְשׁוֹרָה זֶה עַל זֶה. וְנַחֲשֶׁת לְמַעְלָה, וְיוֹצֵאָה מִזֶּהב, מִשׁוּם שֶׁזֶהב וְאֵשׁ עוֹמְדִים בְּסוּד אֶחָד וְהוֹלְכִים, אֵשׁ מוֹצִיאָה נַחֲשֶׁת. וּמִכַּח וְהִתְקַף הַזֶּה מִתְּפֹזְרִים נַחֲשִׁים שְׂרָפִים שְׂיוֹצֵאִים מֵאֵשׁ, וְלִכֵּן נַחֲשֶׁת אֲדָמָה כְּאֵשׁ וְנִכְלָלָת בְּאוּרִיא"ל, וְנַעֲשֶׂה זֶה גּוֹף לְזֶה.

וְתַכְלֵת שׁוֹרָה בְּזֶה וּבְזֶה, בְּנַחֲשֶׁת וּבְזֶהב, וּמִשׁוּם שֶׁמִּחֲזִיק בְּשְׁנֵי צַדִּים. הַתַּכְלֵת הוּא תְּקִיף, וְאִין מִי שֶׁשׁוֹלֵט עָלֶיהָ לְחַיִּים, שֶׁהִיא כֶּסֶף הַדִּין לְשׁוֹרָת בּוֹ הַדִּין הַקָּשָׁה, וְזֶהוּ ב"ו א"ל, ב"ו א"ל, שְׁכָתוּב (תהלים ז) וְאֵל זַעַם בְּכָל יוֹם. וְכִשְׁחֹזְרִים בְּנֵי אָדָם בַּתְּשׁוּבָה שְׁלֵמָה, הוֹפֵךְ שָׁמוֹ לְרַפְא"ל, שְׁזוֹ רְפוּאָה שֶׁמִּזְדַּמְּנָת לָהֶם מֵאוֹתוֹ הַדִּין הַקָּשָׁה.

וְאֲרַגְמָן - זֶה זֶהב וְכִסְף שְׁחֹזְרִים לְהַפְלִל כְּאֶחָד, מִיכָאֵל וּגַבְרִיאֵל נִכְלָלוּ זֶה עִם זֶה, מְשַׁלְבִים זֶה בְּזֶה, וְעַל זֶה פָּתוּב (איוב כה) עֲשֵׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו. וּמִשׁוּם שֶׁהֵם מְשַׁלְבִים זֶה בְּזֶה, נַעֲשִׂים גּוֹף אֶחָד.

וְתוֹלְעַת שְׁנֵי לְמַעְלָה, וְנִכְלָל בְּאוּרִיא"ל כְּמַקְדָּם לְהִיּוֹת אֶחָדוֹ בְּתוֹךְ הַתַּכְלֵת וּבְתוֹךְ הָאֲרַגְמָן, וְשֵׁשׁ הוּא לְמַעְלָה, וְנִכְלָל כְּמַקְדָּם בְּסוּד שֶׁל רַפְאֵל לְהֶאֱחָז בְּכִסְף וּבְזֶהב.

עַד כָּאֵן הַסּוּד שֶׁל שִׁבְעַת הָעֲמוּדִים שְׁלֵמַעְלָה תוֹךְ שִׁבְעַת הָעֲמוּדִים שְׁלֵמַטָּה, קִלְפָה בְּתוֹךְ קִלְפָה לְשִׁמְרָה. וְעֵזִים - הָרִי בְּאֲרָנוֹ שֶׁהָרִי אֵלָה שִׁבְעָה, מִחַ לְמַח, וְזֶהוּ קִלְפָה לְמַח.

וְעֵרַת אֵילִם מְאָדָּמִים - אֵלָה הֵם בְּעֵלֵי מְגַנִּים, עֵינִים לוֹהֶטוֹת בְּלֶהֱבוֹת אֵשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דניאל י) וְעֵינָיו כְּלַפִּידֵי אֵשׁ. וְנִקְרָאִים רְקִיעִים בְּחוּץ בְּתוֹךְ קִלְפָה. וְעֵרַת תְּחָשִׁים - אֵלָה הֵם לְפָנִים בְּצַד הַקִּדְשָׁה, וְנֶאֱחָזִים בְּקִדְשָׁה וְלֹא נֶאֱחָזִים, כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ. כְּמוֹ שֶׁאֲמַרְנוּ שֶׁאֲבָרְהֵם הָרִי הוֹלִיד בְּאִשָּׁה אַחֲרַת אֵת תַּחֲשׁ, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר וְאֵת תַּחֲשׁ, וְאֵלּוֹ הֵם בְּאֵמָה שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל, אַחֲרֵיהֶם שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל. שְׁכָמוֹ שֵׁשׁ מְדַרְגּוֹת בְּעֵשׂוֹ, כִּךְ גַּם יֵשׁ מְדַרְגּוֹת בְּיִשְׁמַעְאֵל. אִמּוֹ שֶׁל יִשְׁמַעְאֵל הוֹלִידָה לְתַחֲשׁ, וּמִצְדּוֹ שֶׁל אֲבָרְהָם בָּאָה, שֶׁהָרִי אֹרֵר הָרִאשׁוֹן מִצַּפ"ן בְּשַׁעַר

וְעֵצֵי שֵׁטִים - הָרִי בְּאֲרָנוֹ שֶׁהֵם שְׂרָפִים עוֹמְדִים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיהו ו) שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ. מַה זֶה מִמַּעַל לוֹ? מִמַּעַל לְאוֹתָהּ הַקִּלְפָה. וְאִם תֹּאמַר שֶׁפְּסוּק זֶה נֶאֱמַר עַל הַקִּדְוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא - וְהָרִי נֶאֱמַר וְאֲרָאָה אֵת ה', אֵת דְּיוֹקָא, כְּמוֹ זֶה שְׁכָתוּב בְּפְסוּק הַזֶּה, שְׁכָתוּב וְשׁוּלְיוֹ מְלֵאִים אֵת הַהִיכָל. אֵת דְּיוֹקָא, לְרַבּוֹת אוֹתָהּ הַקִּלְפָה. כִּינֵן שֶׁאֲמַר אֵת סוּד אוֹתָהּ הַקִּלְפָה, כְּתוּב שְׂרָפִים עוֹמְדִים מִמַּעַל לוֹ, מִמַּעַל לְאוֹתָהּ קִלְפָה.

שֶׁמֶן לְמָאוֹר - זֶה שֶׁמֶן מִשְׁחָה עֲלִיּוֹן שְׁבָא מִלְמַעְלָה. שְׁנַיִם שֶׁמֶן הֵם, וְהֵם שְׁנַיִם. (אֶחָד) לְמַעְלָה שְׁנִקְרָא שֶׁמֶן הַמָּאוֹר, וְאֶחָד לְמַטָּה שְׁנִקְרָא שֶׁמֶן לְמָאוֹר. שֶׁמֶן הַמָּאוֹר הוּא עֲלִיּוֹן, שֶׁעוֹמֵד בּוֹדָאֵי וְלֹא פוֹסֵק לְעוֹלָמִים, וְתִמִּיד מְלֵא מִשְׁחַת קִדְשׁ, וְכָל הַבְּרָכוֹת וְכָל הָאוֹרוֹת וְכָל הַמְּנוֹרוֹת כֻּלָּם מִתְּבַרְכִּים וְנִאֲוָרִים מִשָּׁם. שֶׁמֶן לְמָאוֹר, לְפַעְמִים מִתְּמַלֵּא וְלְפַעְמִים לֹא.

עוֹד, הָרִי שְׁנִינוּ, כְּתוּב (בראשית א) וַיַּעַשׂ אֱלֹהִים אֵת שְׁנֵי הַמְּאֹרֹת הַגְּדֹלִים וְגו', וְאֵף עַל גֵּב שֶׁהָרִי פְּרֻשׁוֹהוּ הַחֲבָרִים וְכִךְ הוּא, אֲבָל שְׁנֵי הַמְּאֹרוֹת הַגְּדֹלִים הָאֵלָה - שֶׁמֶן הַמָּאוֹר וְשֶׁמֶן לְמָאוֹר. עוֹלָם עֲלִיּוֹן וְעוֹלָם תַּחְתּוֹן. אֶחָד זָכָר וְאֶחָד נִקְבָּה. וְכָל זְמַן שֶׁהַזָּכָר וְהַנִּקְבָּה בָּאִים כְּאֶחָד, שְׁנֵיהֶם קְרוִיִּים בְּלִשׁוֹן זָכָר. וּמִשׁוּם שֶׁהָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן נִקְרָא גְּדוּל, בְּשִׁבְלֵוֹ הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן שֶׁמִּתְחַבֵּר עִמּוֹ בְּכָלֵל נִקְרָא גְּדוּל.

כִּינֵן שֶׁנִּפְרָדִים זֶה מִזֶּה, הֵם נִזְכָּרִים בְּפֶרֶט, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ. זֶה נִקְרָא גְּדוּל, וְזֶה נִקְרָא קֶטַן. וּמִשׁוּם כִּךְ אֲמַרְנוּ הָרִאשׁוֹנִים, שִׁיְהִיָּה אָדָם זָנָב לְאֲרִיּוֹת, וְלֹא רֹאשׁ לְשׁוּעָלִים. שֶׁכִּשְׁהוּא עוֹמֵד בְּתוֹךְ

שני - ירך ימין, ונכללת בשמאל. ושש - זה נהר ששופע ויוצא, שנוטל כל ששת הצדדים. וכמו זה למטה, והרי פרשוה ונתבאר.

הרי כאן שבע של יובל, והם שבע של שמטה. ואף על גב שהם שש, הם שלש עשרה, בשביעי, שהוא ראש עליהם, הרי שלש עשרה. הראש שעומד על כל הגוף למטה, הראש שעומד על כל איברי הגוף הוא זהב. מה בין זה לזה? הנה העליון הוא בסוד נסתר, ושמו הוא זהב סגור, סגור וסתום מן הכל, ולכן נקרא סגור, שהוא סגור מהעין שאינה שולטת בו. הנהב התחתון הוא יותר גלוי. (ושמו נקרא זהב ירקרק וכו').

השלמה מההשמטות (סימן י)

ישם שלו נקרא זהב ירקרק, וסוד זה בארוהו החברים. אסתר ירקרקת היתה, צבע האתרוג. והכל אחד. זהב, זהו הראש הנעלם, אף על גב שהוא בגלוי לגבי הנהב העליון, עד שימשך וישרה על ראש גבריאל כמו שבארנו. ובגלל זה הכל הוא בסוד העליון, ונמשך אותו הסוד למטה הכל כדגמא אחת.

ועשית כפרת וגו'. רבי שמעון אמר, בכל פרשה זו מצאנו שנמסרה העבודה ביד משה, חוץ משתים. בכלם כתוב ועשית ועשית, ובארון ובאפוד כתוב ועשו ועשו, ולא כתוב ועשית. מה הטעם בארון לא? בגלל שהארון כלל את משה בתוכו להאיר ממנו, וצריך אחרים לתקן תקון ויפי שלו לעלות אותו אצלו. באפוד, לא שלו הוא, ולא השתמש בו ולא הצטרקה לו למשה לעשות עבודה של אחריו, שהרי משה הוא כמלך, ואהרן שושבין המלך.

ואם תאמר, והרי כתוב (שמות כט) והלבשת את אהרן, ואפדת לו, ונתת עליו, ושמת עליו. הרי כל זה עבודתו של משה וכבודו של אהרן הוא - לא כך. אלא כבודו של משה הוא, שהרי הקב"ה לא רצה בעבודתו של אהרן אלא על ידי משה, ואהרן לא יכל להתקדש אלא על ידי משה, ובכל צריך אהרן למשה, וכל זה כבודו של משה הוא. ועשית כפרת.

האריות, נקרא הכל בכלל של אריות. זנב האריה הוא אריה בלי הפרדה. ואם בתוך שועלים, אפלו שהוא ראש - ראש השועל הוא שועל בלי הפרדה, ונקרא שועל.

וזה סוד הפסוק הזה, שהרי בראשונה כשיושבים כאחד, שני המארת הגדלים נקראו, אף על גב שזה זנב אל העליון. כיון שזה נפרד מהעליון כביכול להיות ראש לשועלים, אז נקרא קטן. ועל סוד זה שמן המאור, שלא פוסק לעולמים ועומד בעליה עליונה לשלט ביום. שמן למאור פוסק, ונקרא קטן, ושולט בלילה.

וחמשה בשמים הם לתוך שמן וקטרת, ואף על גב שהיא אחד - הם שנים, והכל אחד. אבני שהם וגו'. כל אלה שלשה עשר הם, והם תקון המשכן.

וחרנו לדברים הראשונים. זהב - הרי נאמר ששבעה מיני זהב הם. ואם תאמר שזהב הוא דין וכסף הוא רחמים, ועולה הנהב למעלה ממנו - לא כך! שודאי זהב עולה יותר הוא על הכל, אבל זהב הוא בדרך סתם, וזה הנהב העליון, שהוא שביעי מכל מיני זהב, וזהו הנהב שמאיר ונוצץ לעינים, וזהו שכשיוצא לעולם, מי שמשגי אותו טומן אותו בתוכו, ומשם יוצאים ונמשכים כל מיני זהב.

מתי נקרא זהב? מי שנקרא זהב? כשהוא באור, ומתעלה בכבוד הפחד, והוא בשמחה עליונה לשמח את התחתונים. וכשהוא בדין, כשמשתנה מאותו גון לגון תכלת שחר ואדם, אז הוא בדין הקשה. אבל זהב הוא בשמחה, ובעלית הפחד של שמחה עומד ובהתעוררות השמחה.

וכסף - למטה, הסוד של זרוע ימין, שהרי הראש העליון הוא זהב (דין), שכתוב (דניאל ב) אתה הוא ראש הנהב. חזוהו וזרועותיו של כסף למטה. (ואימתי נשלם הכסף? כאשר הוא נכלל וכו') וכשנשתלם הכסף, אז נכלל בזהב, וסוד זה - (משלי כד) תפוחי זהב במשכיות כסף. נמצא שכסף הופך לזהב ואז נשתלם מקומו. ולכן שבעה מיני זהב הם.

ונחשת יוצאת מזהב ומשתנה לגרעון, זרוע שמאל. ותכלת - ירך שמאל. ותולעת

בעולם הזה, כי לקח אתו אלהים, לצורה אחרת בזה הוא נער תמיד.

וסוד זה בארנו, חנוך לנער על פי דרכו, להנהיג העולמות כלם. גם כי יזקין לא יסור ממנה, שהרי היה בו ונעשה נער. בחנוך נכלל צורה של העולם העליון, הוא כסא של אדונו. עושה שליחות בעולם כאשר העולם יוצא בדין, ונקרא מטטרו"ן, שר על כל חילות העליונים וזקן הוא.

נער, עולה מעולם לעולם ומתישב הרגו. צורה זו נפרסה בפריסת הכפרת והצטירו בו באותו מסך שתי צורות, אחת זכר ואחת נקבה, ועומדים שני תינוקות עלמים אוהבים דבוקים זה בזה. וסוד זה בראשית ברא אלהים, פריסת כפרת סתומה.

את השמים ואת הארץ - שני כרובים עומדים בדבקות של חביבות. שמים וארץ לא כתוב, אלא את, לרבות שני כרובים כאחד. כפרת זו פרוסה פנימה בסתרי ההיכל, ובשני צדדים עומדים שני אלו, בראשית עולה למעלה, וסוד שלו יורד למטה.

כדגמת הסוד ההוא של בראשית עולה למעלה למעלה ולא נרשם בסמך, יוצא רשם למטה ונעשית ממנו כפרת עליונה רשומה בשלשה רשומים בסוד יהו"ה אלהינו יהו"ה. מאלו השלשה יצאו שלשה אחרים, והם ששה. וזהו בר"א שית.

ונפרסה כפרת זו לצד דרום ומערב, והוציא שני כרובים כאחד, זכר ונקבה, שנמצאים זה לעמת זה. דרום הוא ראש, כהן בראש והוא זכר. מערב הוא נקבה, בת יחידה. בת היטה לאברהם, ודאי. וזה בסוד של בראשית, ב"ת ראש י', כפרת שלא נודעת עד שנפרסה בפריסה והוציאה שני אלו. כדגמת זה אות ה', ועל זה בת, ב"ת רא"ש, בת לאברהם. י' כפרת שנפרסת.

וחוזרת הכפרת ממערב לצפון ונפרסת בפריסה, ומתגלה זכר שאחוז בצד הכפרת ונקבה שמסתרת למטה ונעשית באר הצפון. וסוד זה בראשית, ב"ת א"ש, י' היא הכפרת, ר' היא הפריסה שנפרסת ונראית אחד ולא שנים, שהרי הנקבה נכנעת למטה.

בא ראה, כתוב בפרשה זו מעשה שמים וארץ וכל אותם החילות ששם, שהרי הקב"ה לא צוה לעשות המשכן אלא כמעשה שמים וארץ להיות כדגמת הדירה של מעלה ולהתחבר זה בזה, כדגמת הנשמה והגוף להיות הכל אחד.

כתוב בראשית ברא וגו'. בראשית כבר בארוהו, אבל סוד של מעשה הכפרת בא כאן ברמז של מעלה שרשרת של מטטרו"ן, סתרי המשכן, להרים מעלת הקדשה למעלה ומטה. בראשית, ראשית העליונה הכפרת השמורה והנסתרת שנמצאת מסוד נקדה ראשונה (הנעלמת) סתימות העליונה, ונפרש מסך עליון להאיר (להתטהר) תוך טהירו, נעלם תוך הכפרת, מטטרו"ן שנאחז ממטה למעלה מתוך יראה שהולכת באמת תוך הארץ היה נמצא האור שאבד אדם הראשון, ונעלם האור ההוא בגן עדן.

הסתלק למעלה ולא התישב במקומו, שהרי לא היה נשלם מכל הצדדים, שלמות של מטה היה נחסר, שהרי נעשה בחטאו של אדם הראשון, ירד למטה, נחבא תוך אילנות הגן, התפשט שם בכל צדדי הגן, עד שנולד חנוך בן ירד. כיון שנולד, היה נמצא סמוך לגן. התחיל האור ההוא להאיר בתוכם, התרבה ברבוי הקדשה ושרה עליהם אור המתנוצץ.

נבנם לגן עדן, מצא שם עץ החיים וענפיו ופרותיו של האילן, הריח בו והתישב תוך רוח של אור החיים. באו שליחים מלאכים עליונים, למדו אותו חכמה עליונה, נתנו לו ספר שהיה נסתר תוך עץ החיים, ולמד ממנו וידע דרכיו של הקב"ה והשתדל אחריו. זהו שכתוב (בראשית ה) ויתהלך חנוך את האלהים. עד שאותו האור נשלם בתוכו.

כיון שאותו האור נשלם למטה, רצה לעלות למקומו וכדי להראות אותו השלמות בסוד של חנוך. יום אחד נכנס תוך גן עדן והראו לו נסתרות הגן, והניח אותו ספר וכל מה שראה בחוץ והוא מצנע בין החברים. אחר כך התלבש אותו האור תוך אותו הלבוש, להראות למעלה ולהיות בושה עמו לכל אותם שעשו קטרוג ברבונם שלא יבא האדם בעולם. זהו שכתוב (שם) ואיננו כי לקח אתו אלהים. ואיננו בעולם הזה, ואיננו כמו שהיה

הם שנים, זכר ונקבה, למטה בעולם הזה הם שנים ולא יותר.

ואם תאמר למעלה, הואיל (ולא) צריך דבקות בכפרת איך תחזר הכפרת? ודאי באותה החזרה מתדבקים זה בזה ותמיד נדבק בה. וכדגמת הכרובים שהם למעלה, כך עומדים על אות ונס, והרי בארנו הסוד שכתוב פרשי כנפים סככים, ולא כתוב פרושי כנפים סכוכים. אלא על אות ונס היו עומדים.

זמנים ידועים היו מעלים כנפיהם ופורשים אותם למעלה בכל יום, והיו מסתדרים ומחפים על הכפרת, ועל זה באות ונס היו עומדים. בכל מקום שרוח עליונה היתה באה ושורה, ודאי באותו מקום ששורה יש בו ממשות ועומד באות ונס. בן אדם שהוא מעפר, ועד שלא שורה בו ניצוץ של רוח של מעלה - אין בו ממש. כיון ששורה עליו, יש בו ממשות וקם על עמדו.

ואם תאמר, זה לבדו? בא ראה ממטה אהרן שהוא עץ בלא ממשות כלל, כיון ששלח בו הקדוש ברוך הוא מעט רוח, קם על עמדו ונעשיתה ממנו בריה ממש. ומה עץ שאין דרכו בכך, כיון ששלח הקדוש ברוך הוא בו מעט רוח, עמד על עמדו והיה בו ממש - כרובים שהם קדושים ועומדים בקדשה כדגמת מעלה על אחת כמה וכמה.

בכל זמן שישראל היו זכאים, הכרובים היו דבוקים בדבוק פנים בפנים. כיון שסרחו, היו חוזרים פניהם זה מזה. מנין היו יודעים? כאן נחלקו עמודי העולם. אבל בעשן של הקרבנות ובקרבנות על גבי המזבח והפהנים כאשר מברכים את העם - באלו השלשה היו יודעים סוד הכרובים שמחזירים פנים זה מזה, והקדוש ברוך הוא רוצה בתשובת בניו.

בעשן הקרבנות, כאשר היו ישראל זכאים, ענן היה עולה למעלה בדרך ישרה כמקל מעטר, אם לצד מזרח אם לצד מערב או בכל קצוי העולם - בדרך ישרה היה עולה. וכאשר לא נטה לימין או לשמאל, אז רצון נמצא למעלה ומטה, והקדוש ברוך הוא רצה במעשיהם של ישראל באהבה יתרה.

ואם תאמר, האות ר' הכל פריסה אחת למעלה ולמטה - כך הוא, שלא נפרד השם הזה מזה, הכל הוא אלהים. חזרה הכפרת ממערב למזרח, נפרסה פריסתה לשני צדדים, בצד המזרח ובצד המערב. כיון שהכפרת עומדת במזרח ובמערב, אזי שמחה נמצאת וחבור כראוי, ובת זו נכללת בעטרותיה כראוי ועומדת בשלמותה. ואז הוא בסוד שלו, בראשית, בלא פרוד כלל.

ובנגד שלשה זמנים אלו עולים ישראל שלשה זמנים לחג חגם. בפסח חוזרת הכפרת בצד דרום ומערב, ואז אותה בת עומדת באברהם והיא ב"ת רא"ש, ושם הלל ולא הלל גמור, שהרי שני כרובים אלו אינם בשלמות כראוי, שהרי ישמעאל יוצא ומקטרג. ומיום ראש השנה ועד ימי סכות חוזרת הכפרת מצפון למערב, אז אותה בת נכנעת ועומדת ביצחק ולא בשמחה, והיא ב"ת א"ש, והם אינם בשלמות. ועל זה אין שם הלל כלל, שהרי עשו יוצא ומקטרג.

בסכות עולה בת זו ונשלמת בו ביצחק ומתחברים זה בזה, ואז הלל גמור, עד שנגע הרגז והחבור נמצא. בשבועות, עצרת, חוזרת הכפרת בצד מזרח ומערב ואז שלמות נמצאת, ונחביבות ודבקות היא בכל הצדדים ושמחה של עליונים ותחתונים. ואז, (תהלים מט) תורת ה' תמימה משיבת נפש. ובשלשה זמנים אלו חוזרת הכפרת בצדדיה כראוי.

כפרת זו נפרסת למעלה תוף אותה נקדה נעלמת באור הראשון שנפרס, ואחר כך נפרסת בשלמות ושורה על הפריסה הראשונה. וכאשר סוככים פני הכרובים על כפרת זו כדי לסוכך על הכפרת שלא תהיה בגלוי, כפורת - כפרת כתוב. וכאשר בא האור העליון, אותם הכרובים מכים בכנפיהם ומעלים אותם למעלה, ואומרים שירה מרבויה השמחה ההיא של אותו האור. וכדגמת זה הוא למטה, והכפרת חוזרת, ומאותם השלשה והאחד היו כרובים ימין ושמאל. הימין שורה בו רוח של מעלה מאותו צד. והשמאלי שהיה למערב בחזרת הכפרת, עומד אצלו בצד שמאלו, ושורה בו רוח נקבה, ומתחברים זה בזה בחביבות של זכר ונקבה. וכן לכל הצדדים בסבוב הכפרת, ולעולם

ובגללם חדוש הלבנה ומלוי שלה. פנים קטנות למטה, כמו שבארנו בכפרת, למעלה ומטה בסוד אחד עומדים. את השמים ואת הארץ, אלו הם סוד של שני כרובים, אחד זכר ואחד נקבה, להיות דבוקים אלו באלו בחביבות, כמו שנתבאר את - לרבות מעלה ומטה כאחד, להיות סוד הפרובים בכלל אחד.

כתוב (תהלים ק) עבדו את ה' בשמחה, שמחה של שני הפרובים. שהרי תינוקות, כל מה (מי) שנמצא ביניהם, חוזרות פניו כתינוק ושמח עמהם. וסוד זה, כיון ששורה עליהם מי ששורה, חוזר נער בשמחה של הכל וברצון. אף על גב שחוזר בדין על העולם, כיון ששורה עליהם, חוזר בשמחה, נער קשור בשמחה, והעולם חוזר ברחמים (ברגז). מי שהוא ברגז, יביאו אצלו תינוק וישקט רגזו, ויחזר בשמחה ויעשה עצמו כתינוק, ואז הכל בשמחה.

ועל סוד זה נאמר כי נער ישראל ואהבהו. אין אהבה וחביבות, רק בנער. כתוב (שמות לג) ויהושע בן נון נער לא ימיש. היה עומד תוך המשכן של משה, בגלל שאותו אהל היה אהל משה, ובשעה שהשכינה היתה באה, נמצא שם יהושע שהוא נער, ומיד היה בשמחה וברצון של השמחה, ויהושע שפניו הם כלבנה בכל, בכל הסודות שלו כך היה. וכיון שנבנה המשכן, לא היה צריך יהושע להיות שם, אלא כרובים היו שם ונמצאים בחביבות זה בזה, פנים בפנים כנערים בשמחה. וכיון ששורה עליהם, מיד הכל בשמחה ודין לא נמצא כלל.

בגלל זה הקב"ה, שרצונו בעם ישראל, רצה להראות מעשה למטה, לעורר רחמים ולהעביר דין שלא ישלט עליהם כלל, ויהיו תמיד בשמחה עמו. זכאים הם בעולם הזה ובעולם הבא. כתוב (שמואל א-ג) והנער שמואל משרת וגו'. כתוב נער, וכתוב (תהלים צט) ושמואל בקראי שמו, ולמדנו, שקול היה משה כנגד משה ואהרן. אם שקול כמשה ואהרן, מדוע כתוב נער, שהרי כמה מדרגות הן, ולא היה מגיע אפלו למדרגה קטנה של משה, כל שכן להיות שקול כשניהם?

אלא פסוק זה כך הוא: (שם) משה ואהרן ככהניו, משה הוא נביא נאמן עליון על כל שאר

בקרבו שעל המזבח, כאשר היו ישראל זכאים, היתה נראית על גבי אש המזבח דמות של אריה שאוכל קרבנות על המזבח. וכאשר לא היו זכאים, היו רואים דמות פלב רובץ על המזבח.

הכהן כאשר היה מברך את העם בשעה שהיה זוקף ידיו, כאשר היו ישראל זכאים וראויים לברכה, ידיו היו זקופות בזקיפה בלי טרחה כלל והתרוממו בשמחה וברצון. אז השכינה היתה שורה עליהן ומזדקפות אלו מעצמן, ואז היה יודע הכהן שראויים ישראל לברכה ומברך אותם ברצון הלב.

וכאשר ידיו היו כבדים ובטרח רב הזדקפו ולא יכל להרים אותן אלא בהרבה טרח, אז היה יודע שהשכינה לא שורה על ידיו וישראל לא ראויים לברכה. בגלל שבשעה שהשכינה היתה באה לשרות על ידיו, כל אותן אצבעות שהן כשורה העליונה, היו שמחות בשמחה לקבל את השכינה עליהן, ופורחות להזדקף למעלה כמו שהיו שמחים הפרובים של עולם הזה, וכל שכן למעלה, כדי לקבל השכינה עליהם.

וסוד זה (שמות יז) וידי משה כבדים וגו'. מה הטעם? בגלל שאותה שעה ישראל לא היו זכאים, וידי משה כבדו ולא יכל לזקף אותן, שכתוב למעלה (שם) על ריב בני ישראל וגו', ואז נאמר ויבא עמלק, וכבדו ידיו ולא היה יכול לזקף אותן עד שקבל ענש, שכתוב ויקחו אבן וגו' והיה כאשר וגו'.

כמו זה גם לוחות האבן כמו הכהן, ועל זה הפרובים, בזמן שהוא שהיו ישראל זכאים, היו פנים בפנים מתדבקים זה בזה. וכאשר לא היו זכאים, היו מחזירים פנים אלו מאלו (זה מזה), ועל סודות אלו היו יודעים אם ישראל זכאים או לא.

כרובים - תינוקות, והכל עומד בסוד אחד, שכתוב (הושע יא) כי נער ישראל ואהבהו. ובגלל זה הכל בחדוש הירח תלוי. כמו שמתחדש זה בחדושו, כך הוא הכל. ומשום כך הנער, הם נערים, וזה סוד אשת נעורים, שעומדת על שני נערים בחדוש עליון.

כרובים - פנים גדולות ופנים קטנות, ודאי כך הם. פנים נסתרים למעלה שלא מתגלים,

דָּבָר אחר זהב וכסף - זה שחוזר לכסף, וכסף לזהב, והכל כלול יחד ובמקום אחד. בשלש צורות חוזר: כֹּאֲשֶׁר צָרִיף לְשִׁמְחָה וְלֹא לְדִין - זהב. כֹּאֲשֶׁר צָרִיף לְרַחֲמִים - כֶּסֶף. כֹּאֲשֶׁר צָרִיף תִּקְףָה הַדִּין - נחשת.

וְעַל זה הסתכל משה במעשה של נחש הנחשת, שכתוב ויעש משה נחש נחשת, והיה יודע המקום של התוף הזהב באותה נחשת, משום שנחש הוא כלשונו, ומקומו היה יודע. שהרי הקדוש ברוך הוא לא אמר לו אלא עשה לך שרף, והוא בא ועשה נחש נחשת, שכתוב ויעש משה נחש נחשת. מה הטעם?

אֵלָּא מקום היה יודע, ועקר הדבר היה, שהרי בראשונה כתוב וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים, וכתוב נחש שרף. עקרום הוא נחש. ומשום שמשה היה יודע את העקר והשרש והיסוד מאותו מקום, עשה נחש והסתמך עליו. מה הטעם? כי ישראל חטאו בלשונם, שכתוב וידבר העם באלהים ובמשה, ועל זה וישלח ה' בעם את הנחשים השרפים.

וּמִשָּׁה לא הלך אלא אחר העקר ועשה נחש נחשת באותו גון שצריך לו, שהרי מקומו הוא נחשת, והקדוש ברוך הוא לא אמר לו ממה יעשה, ומשה התבונן ועשה אותו מנחשת כפי שצריך למקומו. מנין לנו? שכתוב ויעש משה נחש נחשת וישמהו על הנס. מה זה על הנס? על אותו רשם שהוא למעלה.

וְהָרִי שנינו, בכל מקום הנחש הזה הולך אחר סוד של אשת חיל, וצריכה אשת זנונים לתקן עצמה כמו שלה, ולא יכולה. הרשם והאות של אשת חיל הוא האות ה', וכך ראוי לה. הרשם ההוא של אשת זנונים והאות שלה הוא כמו אותו גון (שצריך), ולא התקן להיות כן, והאות שלה ק'. האות שלה התקנה בתקון של האות ה', (אות ק' באותו גון של ה', ולא נתקנה להיות כן, האות שלה נתקנה בתקון של האות ה') כמו קוף אצל בני האדם שהולך אחר בני אדם ולא נתקן לעשות כן. כמו כן עשה משה את אותו הנחש על אותו רשם שראוי לו, ותמיד מתקן להרע, ועליו חטא אדם וגרש מגן עדן, שיהיה מקום דיורו כמו הדיור שלמעלה.

הנביאים. אהרן בכהניו, והוא כהן עליון על כל כהני העולם. שלא היה כהן גדול שעולה במדרגה עליונה פֶּאֶהֲרֵן. זכה אהרן לכהנה ונבואה, נביא וכהן, מה שלא זכה כהן אחר. ואם תאמר, הרי זכריה כהן ונביא היה - הנבואה ההיא היתה לשעה. (עד כאן מההשמטות).

לְשִׁעְתּוֹ הוא היה, שכתוב ורוח אלהים לבשה את זכריה. ואם תאמר, הרי ירמיהו שבו כתוב (ירמיה א) בטרם אצרך בבטן ידעתיך, והרי אחרים - אלא כלם לא זכו לנבואה ולכהנה עליונה כמו אהרן, שהרי אהרן זכה בנבואה עליונה על כל שאר הכהנים. זכה בכהנה על כלם.

מִשָּׁה זכה בנבואה, ושמם בכהנה עליונה. שמואל זכה בשתייהן. מה משה היה קורא והקדוש ברוך הוא משיב לו מיד - אף בשמואל כתוב (שמואל-א יב) הלא קציר חטים היום אקרא אל ה' ויתן קלות וגו'. אבל לא עלה לדרגה עליונה כמשה. מה אהרן היה משמש בכהנה אצל הקדוש ברוך הוא - אף שמואל היה משמש לפני הקדוש ברוך הוא, אבל לא עלה בשמוש עליון כמו אהרן.

וְהַדָּבָר כן הוא: שלשה הם שהיו נביאים נאמנים ושמשו בכהנה. אחד משה, ואחד אהרן, ואחד שמואל. ואם תאמר ששמואל לא המשיך (שמם) בכהנה, אלא אחר היה משמש בכהנה, ומיהו? ירמיהו - לא כן! שהרי כתוב (ירמיה א) מן הכהנים אשר בענתות. מן הכהנים היה, אבל לא שמש. ושמואל שמש בימי עלי, ומשה פעם אחת כל אותם שבעת ימי המלוואים.

שְׂמוּאֵל זכה לנער, שכתוב (שמואל-א א) והנער נער. (סם ב) ושמואל משרת. ומשום שעומד בדרגה הזו, ודאי שהוא כמו משה ואהרן. מי שנוטל את הנער הזה וזוכה בו, זוכה באותן דרגות עליונות שעמדו בהם משה ואהרן.

הַכְּרוֹבִיִּים הם זהב, כמו שבארנו, משום שיוצאים מצד הזהב, ולא מערב בהם כסף ולא גון אחר, וזהו גון זהב ירקרק. במשכן מתערבים הגונים זהב וכסף ללכת כאחד, להיות סוד שלמעלה באחד. עוד נחשת להיות עם, וללכת בין כל הצדדים, שתמצא שלמות בכל כאחד, שכתוב זהב וכסף ונחשת.

דורון ומתנות לאהובו. פֶּאֶשֶׁר דְּבַר לוֹ – שְׁלֵמוֹת
הַחֲכָמָה, בְּעֶשֶׂר, וּבְשָׁלוֹם וּבְשִׁלְטוֹן. זֶהוּ שְׁכָתוֹב
כֶּאֱשֶׁר דְּבַר לוֹ.

וַיְהִי שְׁלֵם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֵמָה, מָה הַטַּעַם? כִּי
הָיוּ מִפִּירִים זֶה עִם זֶה אֶת סֵתֵר הַדְּבָרִים שֶׁהָיוּ
אוֹמְרִים, וּבְנֵי אָדָם אַחֲרִים לֹא הָיוּ יוֹדְעִים לְהַתְּבוּן
וְלִדְעַת בָּהֶם כָּלֵל, וּבְשִׁבִילֵם חִזַּר חִירָם לְהוֹדוֹת
לְשֵׁלֵמָה בְּכָל דְּבָרָיו.

שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ הַתְּבוּנָה וְהִיָּה רוֹאֶה, שֶׁהָרִי אָפְלוּ
בְּאוֹתוֹ דוֹר, שֶׁהָיָה שְׁלֵם מְכַל הַדּוֹרוֹת
הָאַחֲרִים, לֹא הָיָה רְצוֹן הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן שֶׁתִּתְּגַלֶּה
חֲכָמָה כָּל כָּךְ עַל יְדוֹ, (ולא התגלטה) שֶׁתִּתְּגַלֶּה תוֹרָה
שֶׁהִיָּתָה נִסְתָּרָת בְּרֵאשׁוֹנָה, וּפְתַח לָהּ פְּתָחִים. וְאָף
עַל גַּב שֶׁפְּתַח, הֵם נִסְתָּרִים, פֶּרֶט לְאוֹתָם חֲכָמִים
שֶׁזָּכוּ וּמִגְמָגְמִים בָּהֶם, וְלֹא יוֹדְעִים לְפָתַח בָּהֶם פֶּה.
וְהַדּוֹר הַזֶּה שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן שְׂרׁוּי בְּתוֹכוֹ, רְצוֹנוֹ שֶׁל
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא הוּא בְּשִׁבִיל רַבִּי שְׁמַעוֹן, שֶׁיִּתְּגַלֶּוּ
דְּבָרִים נִסְתָּרִים עַל יְדוֹ.

אָבֵל תְּמַהֲנִי עַל חֲכָמֵי הַדּוֹר אֵיךְ עוֹזְבִים אָפְלוּ
רַגַע אֶחָד מִלְעַמְד לִפְנֵי רַבִּי שְׁמַעוֹן לְעֶסֶק
בְּתוֹרָה, בְּעוֹד שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן עוֹמֵד בְּעוֹלָם, אָבֵל
בְּדוֹר הַזֶּה לֹא תִשְׁכַּח הַחֲכָמָה מִן הָעוֹלָם. אוֹי לְדוֹר
כִּשְׁהוּא יִסְתַּלֵּק, וְהַחֲכָמִים יִתְמַעְטוּ, וְהַחֲכָמָה
תִּשְׁתַּכַּח מִהָעוֹלָם.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, וְדַאי כֶּךָ הוּא, שֶׁהָרִי יוֹם אֶחָד
הֵייתִי הוֹלֵךְ עִמּוֹ בְּדֶרֶךְ, וּפְתַח פִּיו בְּתוֹרָה,
וְרֵאִיתִי עֲמוּד עֲנָן נֶעוֹץ מִמַּעַלָּה לְמַטָּה, וְזֶהר אֶחָד
זוֹהַר תוֹךְ הָעֲמוּד. פְּחַדְתִּי פַחַד רַב וְאִמְרָתִי: אֲשֶׁרִי
הָאִישׁ שְׂכַף הַזְּדִמָּן לוֹ בְּעוֹלָם הַזֶּה.

מָה כָּתוּב בְּמִשְׁנָה? (שמות לג) וְרָאָה כָּל הָעָם אֶת
עֲמוּד הָעֲנָן עֹמֵד פְּתַח הָאֹהֶל וְקָם כָּל הָעָם
וְהִשְׁתַּחֲוּוּ אִישׁ פְּתַח אֹהֶלוֹ. נֶאֱמַר הוּא לְמִשְׁנָה, שֶׁהוּא
נִבְיָא נֶאֱמָן עֲלִיּוֹן עַל כָּל נְבִיאֵי הָעוֹלָם, וְאוֹתוֹ דוֹר
שֶׁקִּבְּלוּ תוֹרָה עַל הַר סִינַי וְרָאוּ כְּמָה נִסִּים וְכְמָה
גְּבוּרוֹת בְּמִצְרַיִם וְעַל הַיָּם. אָבֵל כָּאֵן בְּדוֹר הַזֶּה,
הַזְּכוֹת הָעֲלִיּוֹנָה שְׂרָבִי שְׁמַעוֹן עָשָׂה – לְהִרְאוֹת נִסִּים
עַל יְדוֹ.

וְתִבְלָתָהּ. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, תְּכַלֵּת מְאוֹתוֹ דָּג שֶׁל יָם
גִּינוֹסָר, שֶׁהוּא בְּגוֹרְלוֹ שֶׁל זְבוּלוֹן,

כָּתוּב (בראשית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר.
אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אוֹתוֹ אוֹר נִגְנָז וְהַזְּדִמָּן
לְצַדִּיקִים לְעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוָה, שְׁכָתוֹב (תהלים
צו) אוֹר זָרַע לְצַדִּיק, לְצַדִּיק וְדַאי סֵתֵם. וְאוֹתוֹ הָאוֹר
לֹא שִׁמַּשׁ בְּעוֹלָם פֶּרֶט לְיוֹם הָרֵאשׁוֹן, וְאַחַר כֶּךָ נִגְנָז
וְלֹא שִׁמַּשׁ יוֹתֵר.

רַבִּי יְהוּדָה אוֹמֵר, אֲלֵמָּלָא נִגְנָז מְכַל וְכַל, לֹא עוֹמֵד
הָעוֹלָם אָפְלוּ רַגַע אֶחָד, אֲלֵא נִגְנָז וְנִזְרַע כְּזֶרַע
הַזֶּה שְׁעוֹשֶׂה תוֹלְדוֹת וְזֶרַעִים וּפְרוֹת, וּמִמְנוֹ הַתְּקִים
הָעוֹלָם. וְאֵין לָךְ יוֹם שֶׁלֹּא יוֹצֵא מִמְנוֹ בְּעוֹלָם
וּמְקִים הַכֹּל שְׂבוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא זָן אֶת הָעוֹלָם.
וּבְכָל מְקוֹם שְׁעוֹסְקִים בְּתוֹרָה בְּלִילָה, חוֹט אֶחָד
יוֹצֵא מְאוֹתוֹ אוֹר גְּנוּז וְנִמְשָׁךְ עַל אוֹתָם שְׁעוֹסְקִים
בָּהּ. זֶהוּ שְׁכָתוֹב (תהלים מב) יוֹמָם יִצְוֶה ה' חֲסִדוֹ
וּבְלִילָה שִׁירָה עִמִּי. וְהָרִי בְּאַרְנֹו. בְּיוֹם שֶׁהוֹקֵם
הַמִּשְׁכָּן לְמַטָּה, מָה כָּתוּב? (שמות מ) וְלֹא יָכַל מֹשֶׁה
לְבַא אֶל אֹהֶל מוֹעֵד כִּי שָׁכַן עָלָיו הָעֲנָן. מָה זֶה
הָעֲנָן? חוֹט אֶחָד הָיָה (עמוּד הָעֲנָן) מְאוֹתוֹ צַד שֶׁל
הָאוֹר הָרֵאשׁוֹן שֶׁיִּצְאָ בְּשִׁמְחָה בְּכָל (שֶׁל הַכֹּל)
כְּשֶׁנִּכְנַס לְמִשְׁכָּן שְׁלֵמָטָה, וּמְאוֹתוֹ יוֹם (רֵאשׁוֹן) לֹא
נִגְלָה, אָבֵל שְׁמוֹשׁ מִשְׁמַשׁ בְּעוֹלָם, וְהוּא מְחַדֵּשׁ
בְּכָל יוֹם מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית.

רַבִּי יוֹסִי הָיָה עוֹסֵק בְּתוֹרָה, וְהָיוּ עִמּוֹ רַבִּי יִצְחָק
וְרַבִּי חִזְקִיָּה. אָמַר רַבִּי יִצְחָק, הָרִי רֵאִינוּ
שֶׁמַּעֲשֵׂה הַמִּשְׁכָּן הוּא כְּמוֹ מַעֲשֵׂה שְׁמַיִם וְאָרֶץ, וְהָרִי
הַתְּעוֹרְרוּ הַחֲבָרִים בְּסוּדוֹת שְׁלָהֶם מַעַט, שֶׁלֹּא יִכּוֹל
אִישׁ לֵאכֹל בְּפִיו וְלִהְיוֹשִׁיט יְדוֹ לְתוֹךְ פִּיו וּלְבַלְעַ.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, דְּבָרִים אֵלוֹ נַעֲלָה אוֹתָם לְתוֹךְ (אֲצִלוּ)
הַמְּנוּרָה הַקְּדוֹשָׁה, שֶׁהוּא מְתַקֵּן תְּבִשְׁלִים
מְתוֹקִים, כְּמוֹ שֶׁהַתְּקִינִם הַעֲתִיק הַקְּדוֹשׁ, נִסְתָּר כָּל
הַנִּסְתָּרִים, וְהוּא מְתַקֵּן תְּבִשְׁלִים, שְׂאִין בָּהּ מְקוֹם
שֶׁיֵּבֵא אַחַר וַיִּשְׁפֹּךְ בָּהֶם מֶלַח. וְעוֹד, שֶׁיִּכּוֹל אָדָם
לֵאכֹל וְלִשְׁתּוֹת וְלִהְיוֹשִׁיטִים כְּרִסוֹ מִכָּל עֲדוּנֵי הָעוֹלָם
וְלִהְיוֹשִׁיטִים, וְבוֹ יִתְקִים (מלכים ב ד) וַיִּתֵּן לִפְנֵיהֶם וַיֵּאכְלוּ
וַיִּזְדַּקְּרוּ כְּדָבָר ה'.

פְּתַח וְאָמַר, (שם-א ה) וְה' נָתַן חֲכָמָה לְשֵׁלֵמָה כֶּאֱשֶׁר
דְּבַר לוֹ וַיְהִי שְׁלֵם בֵּין חִירָם וּבֵין שְׁלֵמָה
וַיִּכְרְתוּ בְרִית שְׁנִיָּהֶם. פְּסוּק זֶה הָרִי נֶאֱמַר בְּכְמָה
מְקוֹמוֹת. אָבֵל וְה' – הַסְּכָמָה שְׁלֵמָעֲלָה וּמַטָּה כְּאֶחָד.
וְה' – הוּא וּבֵית דִּינּוֹ. נָתַן חֲכָמָה – נָתַן, כְּמוֹ שְׁנוֹתֵן

הקִשָּׁה, ומתוך הַזְהָמָה הַקִּשָּׁה הוֹפֵךְ לְשָׁחַר. וְהַכֵּל מאותו הָאָדָם הָרָאוּשׁוֹן (הַעֲלִיּוֹן) הַתְּהַתֵּךְ, וְכֵל זֶה נִבְרָא בְּשָׁנִי, וְזֶה נִקְרָא אֱלֹהִים אַחֲרָיִם.

הַשָּׁחַר הוא יותר חֲשׁוּף, שְׁלֹא נִרְאָה הַגִּזְוֹן שְׁלוֹ מתוך הַחֲשָׁךְ. הַמְּנוּרָה הַקְּדוּשָׁה כִּף אָמַר, שֶׁהַגִּזְוֹן הַשָּׁחַר הַזֶּה הַחֲשׁוּף, בְּאִיזָה מְקוֹם נִצְבָּע? אֲלֵא כְּשֵׁאוֹתוֹ אָדָם מִתְּהַתֵּךְ בְּתוֹךְ הַתְּכַלֵּת וּמִתְעַרְבִים הַגִּזְוִנִים, מִתְּהַתֵּךְ הַתוֹךְ הַזְהָמָה לְתוֹךְ הַתְּהוֹמוֹת וְנַעֲשֶׂה מִשֵּׁם רִפְשׁ וְטִיט, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שם נז) וַיִּגְרְשׁוּ מִיָּמִיו רִפְשׁ וְטִיט. וּמִתוֹךְ אוֹתוֹ טִיט שֶׁל הַתְּהוֹמוֹת יוֹצֵא אוֹתוֹ חֲשָׁךְ, שֶׁהוּא שָׁחַר, וְלֹא שָׁחַר אֲלֵא יוֹתֵר חֲשׁוּף. זֶהוּ שְׁכַתוֹב וְחֲשָׁךְ עַל פְּנֵי תְהוֹם. לְמָה נִקְרָא חֲשָׁךְ? מִשּׁוֹם שֶׁהַגִּזְוֹן שְׁלוֹ חֲשׁוּף וּמִחֲשִׁיךְ אֵת פְּנֵי הַבְּרִיּוֹת, וְזֶהוּ אָדָם וְשָׁחַר, וּמִשּׁוֹם זֶה לֹא כָּתוּב בְּשָׁנִי כִי טוֹב.

וְאִם תֹּאמַר, וְהָרִי כָּתוּב וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד, זֶה מְלֵאךְ הַמְּנוֹת, וְכֵאֵן אָמַרְתָּ שְׁלֹא נֶאֱמַר בְּגִלְלוֹ כִי טוֹב – אֲלֵא סוּד הַסּוּדוֹת כָּאֵן, שֶׁהָרִי מְלֵאךְ הַמְּנוֹת וְדָאִי הוא טוֹב מְאֹד. מַה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֶׁהָרִי כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם יוֹדְעִים שִׁמּוֹתוֹ וַיַּחֲזִרוּ לְעַפְרָה, וְרַבִּים הֵם שְׁחוֹזְרִים בְּתִשׁוּבָה לְרַבּוֹנָם מִשּׁוֹם פֶּחַד זֶה, וּפּוֹחֲדִים לְחֻטָּא לְפָנָיו. רַבִּים פּוֹחֲדִים מִהַמְּלָךְ מִתוֹךְ שְׁתֻלּוּיָה רְצוּעָה לְפָנֵיהֶם. כְּמָה טוֹבָה אוֹתָהּ רְצוּעָה אֶל הָאָדָם, שֶׁעוֹשֶׂה לָהֶם טוֹבוֹת וְאִמְתוֹת וּמִתְקַנֵּים בְּדַרְכֵיהֶם כְּרָאוּי. וְעַל זֶה וְהִנֵּה טוֹב מְאֹד. מְאֹד וְדָאִי.

סוּד הַסּוּדוֹת שֶׁלְמִדְנֵוּ מִתוֹךְ הַמְּנוּרָה הַקְּדוּשָׁה, וְהִנֵּה טוֹב – זֶה מְלֵאךְ הַחֲתִיִּים. מְאֹד – זֶה מְלֵאךְ הַמְּנוֹת, שֶׁהוּא יוֹתֵר. לְמָה מְלֵאךְ הַמְּנוֹת הוּא טוֹב מְאֹד? אֲלֵא כְּשֶׁבְרָא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, הַכֵּל הָיָה מִתְקַן טָרָם שְׁבָא אָדָם, שֶׁהוּא הַמְּלָךְ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה. כִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָא אָדָם, עָשָׂה אוֹתוֹ מִתְקַן בְּדֶרֶךְ אֱמֶת. זֶהוּ שְׁכַתוֹב (קֹהֶלֶת ז) אֲשֶׁר עָשָׂה הָאֱלֹהִים אֵת הָאָדָם יִשְׂרָאֵל וְהִמָּה בִקְשׁוֹ חֲשִׁבְנוֹת רַבִּים. עָשָׂה אוֹתוֹ יִשְׂרָאֵל, וְאַחַר כֵּף סָרַח וְנִטְרַד מִגֵּן עֵדֵן.

בֵּן הָעֵדֵן הוּא נְטוּעַ בְּאֶרֶץ בְּאוֹתָן נְטִיעוֹת שְׁנִטְעָה אוֹתוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (בְּרַאשִׁית ב) וַיִּטַּע ה' אֱלֹהִים גֵּן עֵדֵן מִקְדָּם. הוּא נְטַע אוֹתוֹ בְּשֵׁם שְׁלֵם, כְּדִגְמַת עֲלִיּוֹן שְׁלִמְעֵלָה. וְכֵל

וְהַצְטָרֵךְ הַגִּזְוֹן הַזֶּה לְמַעֲשֵׂה הַמְּשָׁכָן שִׁירָאָה הַגִּזְוֹן הַזֶּה.

סדר הלימוד ליום כה אדר [יום 173 בשנה]

פָּתַח וְאָמַר, (בְּרַאשִׁית א) וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמַּיִם וַיְהִי מְבַדִּיל בֵּין מַיִם לְמַיִם. הַרְקִיעַ הַזֶּה נִבְרָא בְּשָׁנִי, שֶׁהַמַּעֲשֵׂה הַזֶּה הוּא מִצַּד הַשְּׁמַאֲל. וּבַיּוֹם הַשְּׁנַי שֶׁהוּא צַד הַשְּׁמַאֲל, בּוֹ נִבְרָא גִיהֶנָם שִׁיּוּצָא מִתוֹךְ הַתוֹךְ הָאֵשׁ שֶׁל הַשְּׁמַאֲל, וּבַיּוֹם נִצְבָּע בּוֹ גִזְוֹן תְּכַלֵּת, שֶׁהוּא כְּסָא הַדִּין.

וְנוֹטַל הַיּוֹם הַמַּיִם שֶׁהָיוּ מִצַּד הַיָּמִין, וְאוֹתָם הַמַּיִם שֶׁהָיוּ מִצַּד הַיָּמִין לֹא הִתְגַּלּוּ אֲלֵא בַיּוֹם שְׁנַי. בַּיּוֹם שְׁלוֹ לֹא הִתְגַּלּוּ מַיִם, אֲלֵא הַתְּחִלָּה, מִשּׁוֹם שֶׁנִּכְלָל זֶה בְּזֶה וְהַתְּבַסֵּם זֶה בְּזֶה. הָאוֹר שֶׁל הַיּוֹם הָרָאוּשׁוֹן, הָאוֹר הָרָאוּשׁוֹן מְכַל שֵׁשֶׁת הָאוֹרוֹת הוּא. וְהָאוֹר הַזֶּה הָיָה בְּצַד הָאֵשׁ, שְׁכַתוֹב (יִשְׁעִיָּה י) וְהָיָה אוֹר יִשְׂרָאֵל לְאֵשׁ. וְאוֹתוֹ אוֹר שֶׁל יִשְׂרָאֵל הָיָה מִצַּד הַיָּמִין, נִכְלָל בְּאֵשׁ.

וְהַיּוֹם הָרָאוּשׁוֹן מְאוֹתָם שֵׁשֶׁת הַיָּמִים הוּא מַיִם, וְלֹא שֶׁמֶשׁ מַעֲשֵׂה הַמַּיִם, אֲלֵא מַעֲשֵׂה הָאוֹר, שֶׁהוּא מִצַּד הָאֵשׁ, שֶׁהוּא יוֹם שְׁנַי, לְהִרְאוֹת שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹא בְרָא אֵת הָעוֹלָם אֲלֵא עַל שְׁלוֹם, וּבְדֶרֶךְ שְׁלוֹם הַכֵּל הָיָה. הַיּוֹם הָרָאוּשׁוֹן, כֵּל מַה שֶׁעָשָׂה, מִצַּד חֲבֵרוֹ עָשָׂה. הַיּוֹם הַשְּׁנַי בְּצַד יוֹם הָרָאוּשׁוֹן עָשָׂה אוֹתוֹ אֲמֵן וְשֶׁמֶשׁ בָּה, שְׁכַל אֶחָד שֶׁמֶשׁ בְּמַעֲשֵׂה חֲבֵרוֹ, לְהִרְאוֹת שֶׁהַכֵּל נִכְלָלוּ זֶה בְּזֶה. הַיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי הָיָה בְּצַד שֶׁל שְׁנַיָּהֶם, וּבוֹ הָיָה אֲרָגְמָן, וְעַל זֶה כָּתוּב כִּי טוֹב כִּי טוֹב פְּעַמִּים בַּיּוֹם הַשְּׁלִישִׁי.

תְּכַלֵּת, זֶה הַיּוֹם הַשְּׁנַי, נִצְבָּע בְּשָׁנִי גִזְוִנִים – אָדָם וְשָׁחַר. וְתְכַלֵּת – הָאָדָם הוּא שְׁלוֹ, מִהַיּוֹם הַשְּׁנַי מִמֶּשׁ, כְּעֵין גִּזְוֹן הָאֵשׁ, וְזֶהוּ אֱלֹהִים, וַיִּרְשׁ גִּזְוֹן הַזֶּה, שֶׁהַכֵּל גִּזְוֹן אֶחָד. תְּכַלֵּת יוֹצֵאת מִתוֹךְ אוֹתוֹ גִּזְוֹן אָדָם, וְכִשְׁיּוֹרֵד לְמִטָּה, הַתְּרַחֵק גִּזְוֹן אָדָם, וְנִכְנָס לְתוֹךְ אוֹתוֹ מְקוֹם, שֶׁהוּא הַיָּם, וְנִצְבָּע בְּגִזְוֹן תְּכַלֵּת. אוֹתוֹ אָדָם נִכְנָס לְתוֹךְ הַיָּם וְנִחְלַשׁ גִּזְוֹנוֹ וְהוֹפֵךְ לְתְכַלֵּת, וְזֶהוּ אֱלֹהִים, אֲבָל אֵינוֹ חֲזַק כְּמוֹ הָרָאוּשׁוֹן.

שָׁחַר, גִּזְוֹן זֶה יוֹצֵא מִהַתוֹךְ הָאָדָם כְּשֶׁמִּתְהַתֵּךְ וְנִחְלַשׁ לְמִטָּה בְּהַתוֹךְ הַזְהָמָה, וַיּוֹרֵד לְמִטָּה, וַיּוֹצֵא מִאוֹתָהּ זֶה־מָה גִזְוֹן אָדָם, מִהַזְהָמָה

פְּרָט לְאוֹתָם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא חָזְרוּ בְתִשְׁבָּה שְׁלֵמָה לְרַבּוֹנָם, שֶׁמְעַרְטְלִים בָּאוּ לְעוֹלָם הַזֶּה וּמְעַרְטְלִים יִשׁוּבוּ לְשָׁם. וְהִנְשָׂמָה הוֹלֶכֶת בְּבוֹשָׁה כְּלָפִי אַחֲרוֹת, כִּי אֵין לָהּ כָּלֵל לְבוּשִׁים, וְנִדְוִינִית בְּאוֹתוֹ גִּיהֵנָם שְׁבָאֲרִץ מִתּוֹךְ אוֹתָהּ הָאֵשׁ שֶׁלְמַעְלָה. וַיֵּשׁ מֵהֵן שֶׁמְצַפְצְפוֹת וְעוֹלוֹת, וְאֵלוֹ הֵם רְשָׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁחָשְׁבוּ בְלִבָּם תְּשׁוּבָה וּמִתּוֹ, וְלֹא יָכְלוּ לַעֲשׂוֹת אוֹתָהּ. אֵלֶּה נְדוּנִים שָׁם בְּגִיהֵנָם, וְאַחַר כֵּךְ מְצַפְצְפִים וְעוֹלִים.

רֵאָה כִּמָּה רַחֲמָנוּתוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עִם בְּרִיּוֹתָיו, שֶׁאֶפְלוּ שֶׁהוּא רָשָׁע גָּדוֹל וְהִרְהֵר תְּשׁוּבָה וְלֹא יָכַל לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה וּמִתּוֹ, הִרִי וְדָאֵי מְקַבֵּל עֲנָשׁ עַד שֶׁהוֹלֵךְ בְּלִי תְּשׁוּבָה. אַחַר כֵּךְ אוֹתוֹ הִרְצוֹן שֶׁשָׁם לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, לֹא יָז מִלְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְקַן לְאוֹתוֹ רָשָׁע מְקוּם בְּמִדּוֹר הַשָּׂאוֹל, וְשָׁם מְצַפְצָף תְּשׁוּבָה. שֶׁהִרִי אוֹתוֹ רְצוֹן יוֹרֵד מִלְפָּנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׁוֹבֵר כָּל הַשׁוֹמְרִים (לְאַחַר שֶׁקִּבֵּל עֲנָשׁוֹ, אוֹתוֹ רְצוֹן טוֹב שֶׁהֵנִיחַ אוֹתוֹ רָשָׁע לַעֲשׂוֹת תְּשׁוּבָה, עוֹלָה לְפָנֵי הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן, וְלֹא יָז מִשָּׁם עַד שֶׁהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מִתְקַן לְאוֹתוֹ רָשָׁע מְקוּם בְּמִדּוֹר הַשָּׂאוֹל, וְאִז אוֹתוֹ רְצוֹן יוֹרֵד מִלְפָּנֵי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשׁוֹבֵר אֶת כָּל הַשׁוֹמְרִים) שֶׁל שְׁעָרֵי מִדּוֹרֵי הַגִּיהֵנָם, וּמִגִּיעַ לְאוֹתוֹ מְקוּם שֶׁאוֹתוֹ הִרְשָׁע שָׁם, וּמִכָּה בּוֹ וּמַעוֹרֵר אֶת אוֹתוֹ רְצוֹן כְּמִקְדָּם. וְאִז מְצַפְצָפֶת אוֹתָהּ נִשְׁמָה לַעֲלוֹת מִתּוֹךְ מִדּוֹר הַשָּׂאוֹל.

וְאֵין רְצוֹן טוֹב שֶׁנֶּאֱבָד מִלְפָּנֵי הַמֶּלֶךְ הַקָּדוֹשׁ, וּמִשׁוֹם כֵּךְ אֲשָׁרִי אוֹתוֹ מִי שֶׁמִּהִרְהֵר הִרְהוּרִים טוֹבִים לְרַבּוֹנוֹ. שֶׁאֵף עַל גַּב שֶׁלֹּא יָכַל לַעֲשׂוֹת אוֹתָם, הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַעֲלֶה אֶת רְצוֹנוֹ כְּאֵלוֹ עָשָׂה, וְזֶה לְטוֹב. אֲבָל רְצוֹן לְרַע – לֹא, פָּרֵט לְהִרְהוּר שֶׁל עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת, וְהִרִי פְּרִשׁוּת הַחֲבָרִים.

אוֹתָם שֶׁלֹּא הִרְהוּרוּ תְּשׁוּבָה, יוֹרְדִים לְשָׂאוֹל, וְלֹא עוֹלִים מִשָּׁם לְדוֹרֵי דוֹרוֹת. עֲלִיָּהֶם כְּתוּב (איוב ו) כָּלֵה עֲנָן וַיִּלָּךְ כֵּן יוֹרֵד שָׂאוֹל לֹא יַעֲלֶה. עַל הָרֵאשׁוֹנִים כְּתוּב (שְׁמוּאֵל-א ב) ה' מִמִּית וּמַחִיָּה מוֹרִיד שָׂאוֹל וַיַּעַל.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, דִּין שֶׁל עֲנָשֵׁי הַגִּיהֵנָם, הִרִי לְמִדְּנוֹ שֶׁהוּא לְדוֹן שָׁם אֶת הַרְשָׁעִים. עַל מֵה נְדוּנִים בְּאֵשׁ הַגִּיהֵנָם? אֵלֶּה גִּיהֵנָם הֵיא אֵשׁ דּוֹלְקַת יָמִים וְטוֹבִים מֵאֵלֶּה.

הַדְּיוֹקְנָאוֹת הָעֲלִיּוֹנִים כָּלָם, מְרַקְמִים וּמְצַיְרִים בְּגֵן הָעֵדֵן הַזֶּה שֶׁלְמַטָּה, וְשָׁם הֵם הַכְּרוּבִים. אֵינָם חֲקוּקִים בְּחֲקִיקוֹת שֶׁל בְּנֵי אָדָם מִזֶּהָב אוּ מִדָּבָר אַחֵר, אֲלֵא כָּלָם אוֹרוֹת שֶׁלְמַעְלָה חֲקוּקִים וּמְצַיְרִים בְּצִיּוֹר מְרַקֵּם, מַעֲשֵׂה יָדֵי אָמֵן שֶׁל הַשֵּׁם הַשְּׁלֵם שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכָלָם חֲקוּקִים שָׁם. וְכָל הַדְּיוֹקְנָאוֹת וְהַצִּיּוּרִים שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, כָּלָם מְצַיְרִים שָׁם, וְחֲקוּקִים וּמִתְחַקְקִים שָׁם כָּלָם כְּמוֹ הָעוֹלָם הַזֶּה.

וּמְקוּם זֶה הוּא מִדּוֹר לְרוּחֹת קְדוֹשׁוֹת, בֵּין אוֹתָן שְׁבָאוּ לְעוֹלָם הַזֶּה, בֵּין אוֹתָן שֶׁלֹּא בָאוּ לְעוֹלָם הַזֶּה וְהֵם עֲתִידִים לָבֹא לְעוֹלָם הַזֶּה. כֵּלֵן רוּחֹת מְלַבְּשׁוֹת בְּלְבוּשִׁים וְגוֹפִים וּפְרָצוּפִים כְּמוֹ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וּמִסְתַּכְלוֹת שָׁם בְּזִיו כְּבוֹד רַבּוֹנָם, עַד שֶׁבָּאוֹת לְעוֹלָם הַזֶּה.

בְּשָׁעָה שִׁיּוּצָאוֹת מִשָּׁם לָבֹא לְעוֹלָם הַזֶּה, מִתְפַּשְׁטוֹת אוֹתָן רוּחֹת מֵאוֹתוֹ גּוֹף וְלְבוּשׁ שֶׁל שָׁם, וּמִתְלַבְּשׁוֹת בְּגוֹף וְלְבוּשׁ שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, וְעוֹשׂוֹת מִדּוֹרָם בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּלְבוּשׁ וְגוֹף הַזֶּה, שֶׁהוּא מְטַפֵּה סְרוּחָה.

וּבְשִׁמְנִיעַ זְמַנּוֹ לְלַכֵּת וּלְצֹאת מִהָעוֹלָם הַזֶּה, לֹא יוֹצֵא עַד שֶׁמִּלְאֵךְ הַמָּוֶת הַזֶּה מִפְּשִׁיטוֹ הַלְבוּשׁ שֶׁל הַגּוֹף הַזֶּה. כֵּיּוֹן שֶׁנִּפְשָׁט הַגּוֹף מֵאוֹתָהּ רוּחַ עַל יָדֵי אוֹתוֹ מִלְאֵךְ הַמָּוֶת, הוֹלֵךְ וּמִתְלַבֵּשׁ בְּאוֹתוֹ גּוֹף הָאֲחֵר שֶׁבְּגֵן עֵדֵן שֶׁמִּמֶּנּוּ הִתְפַּשְׁט כְּשֶׁבָּא לְעוֹלָם הַזֶּה, וְאֵין שִׁמְחָה לְרוּחַ פָּרֵט לְאוֹתוֹ הַגּוֹף שֶׁל שָׁם, וְשִׁמַּח עַל שֶׁהִתְפַּשְׁט מִהַגּוֹף הַזֶּה שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה וְהִתְלַבֵּשׁ בְּגוֹף אַחֵר שְׁלֵם כְּמוֹ שֶׁל (אוֹתוֹ) הָעוֹלָם הַזֶּה, וְבוֹ יוֹשֵׁב וְהוֹלֵךְ וּמִתְבּוֹנֵן בְּסוּדוֹת הָעֲלִיּוֹנִים, מֵה שֶׁלֹּא יָכַל לְרַעַת וּלְהִתְבּוֹנֵן בְּעוֹלָם הַזֶּה בְּגוֹף הַזֶּה.

וּבְשִׁמְתְּלַבְּשָׁת הַנִּשְׁמָה בְּאוֹתוֹ לְבוּשׁ שֶׁל אוֹתוֹ עוֹלָם, כִּמָּה עֲדוּנִים וְכִמָּה כְּסוּפִים שֶׁלָּהּ שָׁם. מֵה גֵרָם לְגוֹף הַזֶּה לְהִתְלַבֵּשׁ בּוֹ הַרוּחַ? הֵיךְ אוֹמֵר, אוֹתוֹ מַעֲשֵׂה שֶׁהִפְשִׁיטוֹ מִהַלְבוּשִׁים הַלְלוֹ. וְהַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עוֹשֵׂה טוֹב עִם הַבְּרִיּוֹת שֶׁלֹּא מִפְּשִׁיט מֵהָאָדָם הַלְבוּשִׁים הַלְלוֹ עַד שֶׁמִּתְקִין לוֹ לְבוּשִׁים אַחֲרִים נְכַבְּדִים וְטוֹבִים מֵאֵלֶּה.

חָשְׁשׁוּ לְכָבוֹד רַבּוֹנָם בְּעוֹלָם הַזֶּה, כָּל אֵלֶּה נְדוּנִים
שָׁם לְדוּרֵי דוּרוֹת וְלֹא יוֹצְאִים מִשָּׁם.

בְּשַׁבָּתוֹת וּבְחֻדְשֵׁים וּבְזַמְנִים וּבְחֻגִים, בְּאוֹתוֹ
מָקוֹם הָאֵשׁ שׁוֹכְכֵת וְלֹא נְדוּנִים, אֲבָל
לֹא יוֹצְאִים מִשָּׁם כִּשְׂאֵר הָרְשָׁעִים שֵׁישׁ לָהֶם מְנוּחָה.
כָּל אוֹתָם שְׂמַחֲלִילִים שַׁבָּתוֹת וְזַמְנִים וְלֹא חוֹשְׁשִׁים
לְכָבוֹד רַבּוֹנָם כְּלָל כְּדִי לִשְׁמֹר אוֹתָם, אֲלֵא מְחַלְלִים
בְּפִרְהוּסָהּ – כְּמוֹ שֶׁהֵם לֹא שְׂמְרוּ שַׁבָּתוֹת וְזַמְנִים
בְּעוֹלָם הַזֶּה, כִּךְ גַּם לֹא שׁוֹמְרִים אוֹתוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא,
וְאֵין לָהֶם מְנוּחָה.

אָמַר רַבִּי יוֹסִי, אֵל תֹּאמַר כִּךְ, אֲלֵא הֵם שׁוֹמְרִים
שַׁבָּתוֹת וְזַמְנִים שָׁם בְּגִיּוּהֶם בְּעַל כְּרַחֵם. אָמַר
רַבִּי יְהוּדָה, אֵלֶּה אוֹתָם עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמְזֻלוֹת שֶׁלֹּא
הִצְטוּוּ, שֶׁלֹּא שְׂמְרוּ שַׁבָּת בְּעוֹלָם הַזֶּה, שׁוֹמְרִים
אוֹתָהּ שָׁם בְּעַל כְּרַחֵם.

בְּכָל עֶרֶב שַׁבָּת כִּשְׂמַתְקַדְשׁ הַיּוֹם, הַכְּרוּזִים הוֹלְכִים
בְּכָל אוֹתָם מְדוּרֵי הַגִּיּוּהֶם: הַסְתַּלְקוּ דִּינֵי
הָרְשָׁעִים, שֶׁהֲרִי הַמֶּלֶךְ הַקְּדוֹשׁ בָּא, וְהַיּוֹם מִתְקַדֵּשׁ,
וְהוּא מְגַן עַל הַכָּל. וּמִיָּד מְסַתַּלְקִים הַדִּינִים וַיֵּשׁ
לְרְשָׁעִים מְנוּחָה. (וְכָל אוֹתָם מְחַלְלֵי שַׁבָּתוֹת וּמוֹעֲדִים
בְּפִרְהוּסָא, דִּינֵים מְסַתַּלְקִים מְעַלְיָהֶם) (וְאִפְלוּ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים
וּמְזֻלוֹת שֶׁלֹּא נִצְטוּוּ לִשְׁמֹר שַׁבָּתוֹת וּמוֹעֲדִים, שָׁם שׁוֹמְרִים בְּעַל
כְּרַחֵם) אֲבָל אֵשׁ הַגִּיּוּהֶם לֹא שׁוֹכְכֵת מְעַל אֵלֶּה שֶׁלֹּא
שְׂמְרוּ שַׁבָּת לְעוֹלָמִים, וְכָל רְשָׁעֵי הַגִּיּוּהֶם שׁוֹאֲלִים
עֲלֵיהֶם: מַה שׁוֹנִים אֵלֶּה שְׂאֵין לָהֶם מְנוּחָה מִכָּל
הָרְשָׁעִים שֶׁל כָּאן?! וְאוֹתָם בְּעַלֵּי הַדִּין מְשִׁיבִים
לָהֶם: אֵלֶּה הֵם הָרְשָׁעִים שֶׁכִּפְרוּ בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא
וְעָבְרוּ עַל כָּל הַתּוֹרָה. מִשּׁוֹם שֶׁלֹּא שְׂמְרוּ שַׁבָּת שָׁם,
לְכֵן אֵין לָהֶם מְנוּחָה לְעוֹלָמִים.

וְכָל אוֹתָם הָרְשָׁעִים יוֹצְאִים מִמְּקוֹמָם, וְנִתְּנָת
לָהֶם רְשׁוּת לְלַכֵּת וּלְרַאוֹת אוֹתָם. וּמִלֵּאָךְ
אֶחָד שֶׁשָּׂמוּ סְנַטְרִיאַ"ל הוֹלֵךְ וּמוֹצִיא אֶת אוֹתוֹ
הַגּוֹף שֶׁלָּהֶם וּמְכַנְּסוֹ לְגִיּוּהֶם לְעֵינֵי הָרְשָׁעִים,
וְרוֹאִים אוֹתוֹ שֶׁמְעַלָּה תוֹלְעִים, וְלִנְשָׂמָה אֵין
מְנוּחָה בְּאֵשׁ הַגִּיּוּהֶם.

וְכָל אוֹתָם הָרְשָׁעִים שֶׁשָּׂם סוֹבְבִים אֶת אוֹתוֹ הַגּוֹף
וּמְכַרְזִים עֲלָיו: זֶהוּ פְלוּנֵי הָרְשָׁע שֶׁלֹּא חָשַׁשׁ
לְכָבוֹד רַבּוֹנוֹ, וְכִפְר בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְכִפְר בְּכָל
הַתּוֹרָה כְּלָה. אוֹי לוֹ! טוֹב שֶׁלֹּא נִבְרָא וְלֹא יָבֵא לְדִין

וְלִילוֹת, כְּמוֹ שֶׁהָרְשָׁעִים מִתְחַמְּמִים בְּאֵשׁ שֶׁל יֵצֵר
הָרַע לְעֵבֵר עַל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה. בְּכָל חֲמוּם וְחֲמוּם
שֶׁהֵם מִתְחַמְּמִים בִּיצֵר הָרַע, כִּךְ בּוֹעֶרֶת אֵשׁ הַגִּיּוּהֶם.

פַּעַם אַחַת לֹא נִמְצָא יֵצֵר הָרַע בְּעוֹלָם, שֶׁהַכְּנִיסוֹ
אוֹתוֹ לְתוֹךְ חוֹתֵם בְּרוּל בְּנוֹקב תְּהוּם רַבָּה,
וְכָל אוֹתוֹ זָמַן כְּבִתָּה אֵשׁ הַגִּיּוּהֶם וְלֹא בְעֶרְהָ כְּלָל.
חֲזַר יֵצֵר הָרַע לְמְקוֹמוֹ – הִתְחִילוּ רְשָׁעֵי הָעוֹלָם
לְהִתְחַמֵּם בּוֹ, וְהִתְחִילָה אֵשׁ הַגִּיּוּהֶם לְבַעַר, שֶׁהֲרִי
הַגִּיּוּהֶם לֹא בּוֹעֵר אֲלֵא בַחֵם שֶׁל תִּקְרָה הַיֵּצֵר הָרַע שֶׁל
הָרְשָׁעִים. וּבְאוֹתוֹ הַחֵם אֵשׁ הַגִּיּוּהֶם בּוֹעֶרֶת יָמִים
וְלִילוֹת וְלֹא שׁוֹכְכֵת.

שַׁבְעָה פְּתָחִים הֵם לְגִיּוּהֶם, וַיֵּשׁ שָׁם שַׁבְעָה
מְדוּרִים. שַׁבְעָה מִיְנֵי רְשָׁעִים הֵם: רַע.
בְּלִיעַל. חוּטֵא. רְשָׁע. מְשַׁחִית. לֶץ. יְהִיר. וּכְנַגַּד כְּלָם
יֵשׁ מְדוּרִים לְגִיּוּהֶם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ. וְכִפִּי
אוֹתָהּ מְעַלָּה שֶׁחֻטָּא בַּהּ אוֹתוֹ הָרְשָׁע, כִּךְ נוֹתְנִים לוֹ
מְדוּר בְּגִיּוּהֶם.

וּבְכָל מְדוּר וּמְדוּר יֵשׁ מִלֵּאָךְ מְמַנָּה עַל אוֹתוֹ מְקוֹם
תַּחַת יָדוֹ שֶׁל דּוּמָה, וְכַמָּה אֵלֶּף וְרַבּוּא עֲמוֹ
שְׂדֵנִים אֶת הָרְשָׁעִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ בְּאוֹתוֹ
מְדוּר שֶׁהוּא שָׁם.

(אֵשׁ הַגִּיּוּהֶם שֶׁלְּמַעְלָה מְגִיעָה לְגִיּוּהֶם שֶׁלְּמַטָּה) אֵשׁ הַגִּיּוּהֶם
לְמַטָּה מְגִיעָה מִתּוֹךְ אֵשׁ הַגִּיּוּהֶם שֶׁלְּמַעְלָה, וּמְגִיעָה
לְגִיּוּהֶם הַזֶּה שֶׁלְּמַטָּה, וּבוֹעֶרֶת בְּאוֹתָהּ הַתְּעוּרוֹרוֹת
הַחֵם שֶׁל הָרְשָׁעִים, שֶׁמְחַמְּמִים אֶת עֲצָמָם תּוֹךְ יֵצֵר
הָרַע, וְכָל אוֹתָם מְדוּרִים דּוֹלְקִים שָׁם.

מְקוֹם יֵשׁ בְּגִיּוּהֶם, וַיֵּשׁ שָׁם דְּרָגוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ צוּאָה
רוֹתַחַת, וְשָׁם הִיא זְהֻמַּת הַנְּשָׁמוֹת, אוֹתָן
שֶׁמִתְלַכְלְכוֹת מִכָּל הַזְּהֻמָּה שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה.
וּמִתְלַבְּנוֹת וְעוֹלוֹת, וְנִשְׁאָרֶת שָׁם אוֹתָהּ זְהֻמָּה,
וְאוֹתָן דְּרָגוֹת רַעוֹת שֶׁנִּקְרְאוּ צוּאָה רוֹתַחַת הַתְּמַנּוּ
עַל אוֹתָהּ זְהֻמָּה, וְאֵשׁ הַגִּיּוּהֶם שׁוֹלְטֵת בְּאוֹתָהּ
זְהֻמָּה שֶׁנִּשְׁאָרָה.

וַיֵּשׁ רְשָׁעִים, אוֹתָם שֶׁמִתְלַכְלְכִים בְּחֻטְאֵיהֶם תָּמִיד
וְלֹא מִתְלַבְּנִים מֵהֶם, וּמִתּוֹ בְּלִי תְּשׁוּבָה, וְחֻטְאוֹ
וְהַחֻטְיָאוֹ אַחֲרֵים וְהָיוּ תָּמִיד קָשִׁי עֶרְף, וְלֹא נִשְׁבְּרוּ
לְפָנֵי רַבּוֹנָם בְּעוֹלָם הַזֶּה. אֵלוֹ נְדוּנִים שָׁם בְּאוֹתָהּ
זְהֻמָּה וּבְאוֹתָהּ צוּאָה רוֹתַחַת שֶׁלֹּא יוֹצְאִים מִשָּׁם
לְעוֹלָמִים. אוֹתָם שֶׁמְשַׁחִיתִים דְּרָכָם עַל הָאָרֶץ וְלֹא

הַמֹּת, וְכַל אוֹתָם הַמֵּתִים שֶׁבְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה) שֶׁלֹּא מֵתִים עַל יְדוֹ, אֲלֵא עַל יְדֵי מְלֶאךְ הַרְחָמִים שֶׁשׁוֹלֵט בְּאַרְץ.

אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אִם כֶּךָ, מָה הַשִּׁבְחָה שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהֲרֹן וּמִרְיָם שֶׁכְּתוּב בָּהֶם עַל פִּי ה', שֶׁאֵלֶּה לֹא מָתוּ עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַמְּלֶאךְ הַמְּשַׁחֵת, וְאַתָּה אוֹמֵר שֶׁכָּל הָעוֹלָם, אוֹתָם שִׁמְתוּ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל, לֹא מֵתִים עַל יְדֵי זֶה?

אָמַר לוֹ, כֶּךָ הוּא וְדַאי, וְהַשִּׁבְחָה שֶׁל מֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם הִיָּה יוֹתֵר מִכָּל בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁהֵם מָתוּ מִחוּץ לְאַרְץ הַקְּדוּשָׁה. שִׁמְשָׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם מָתוּ מִחוּץ לְאַרְץ הַקְּדוּשָׁה, וְכָלֵם מָתוּ עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַמְּשַׁחֵת, פָּרַט לְמֹשֶׁה אַהֲרֹן וּמִרְיָם שֶׁלֹּא מָתוּ אֲלֵא עַל יְדֵי הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא. אֲבָל אוֹתָם שִׁמְתִים בְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה, לֹא מֵתִים עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַמְּשַׁחֵת, שֶׁהָרִי הָאַרְץ הַקְּדוּשָׁה אֵינָה עוֹמֶדֶת בְּרִשׁוֹת אַחֲרֶת, אֲלֵא בְּרִשׁוֹת הַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ.

וְלִבְנֵי כְּתוּב, (ישעיה כו) יַחֲיוּ מִתִּיבָה נִבְלָתִי יְקוּמוּן הַקִּיצוֹ וְרִנְנוּ שְׂכַנֵי עֶפְרָיִם וְגוֹ'. יַחֲיוּ מִתִּיבָה – אֵלּוּ שִׁמְתִים בְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה, שֶׁהֵם מֵתִים שְׁלוֹ, וְלֹא מֵאֲחֵר, שֶׁלֹּא שׁוֹלֵט שָׁם הַצַּד הָאֲחֵר כִּלְלֵל, וְלִכְנֵן כְּתוּב מִתִּיבָה. נִבְלָתִי יְקוּמוּן – אוֹתָם שִׁמְתוּ בְּאַרְץ נִכְרִיָּה אַחֲרֵת עַל יְדֵי אוֹתוֹ הַמְּשַׁחֵת.

וְלִבְנֵי נִקְרְאוּ נִבְלָה. מָה נִבְלָה מִטְּמֵאָה בְּמִשְׁא – אִף אוֹתָם שִׁמְתִים מִחוּץ לְאַרְץ הַקְּדוּשָׁה מִטְּמֵאִים בְּמִשְׁא (בַּמַּגֵּעַ). וְלִכְנֵן הֵם נִבְלָה. כָּל שְׁחִיטָה שֶׁנִּפְסְלָה נִקְרָאת נִבְלָה, מִשׁוּם שֶׁשְׁחִיטָה זוֹ הִיא מִצַּד הָאֲחֵר, וּמִיָּד כִּשְׁנִפְסָל שׁוֹרָה עָלָיו הַצַּד הָאֲחֵר. וּמִשׁוּם שֶׁהִיא שְׁלוֹ וְשׁוֹרָה עָלֶיהָ נִקְרָא נִבְלָה. וְסוּד זֶה – (כְּשִׁמוֹ כֵּן הוּא) נִבְלָה הוּא, וְנִבְלָה שְׁמוֹ וְנִבְלָה עִמּוֹ.

וְלִבְנֵי בְּכָל מְקוֹם שֶׁהוּא שׁוֹרָה נִקְרָא נִבְלָה. הַמְּנוּל הַזֶּה לֹא שׁוֹרָה אֲלֵא בְּמְקוֹם פְּסוּל, וְלִכְנֵן שְׁחִיטָה שֶׁנִּפְסְלָה הִיא שְׁלוֹ, וְנִקְרָאת עַל שְׁמוֹ. וְלִכְנֵן הַמֵּתִים מִחוּץ לְאַרְץ הַקְּדוּשָׁה תַּחַת רִשׁוֹת אַחֲרֵת וְשׁוֹרָה עָלֵיהֶם הַצַּד הָאֲחֵר נִקְרָאִים נִבְלָה.

הַקִּיצוֹ וְרִנְנוּ שְׂכַנֵי עֶפְרָיִם – דִּירִים יְשָׁנִים, וְלֹא מֵתִים. וּמִי הֵם? יְשָׁנֵי חֲבֵרוֹן, שֶׁהֵם לֹא מֵתִים, אֲלֵא יְשָׁנִים. וְלִכְנֵן כְּתוּב בָּהֶם גְּיוּעָה, כְּמִי שֶׁגִּוּוּעַ וַיֵּשׁ בּוֹ קִיּוּם לְהַתְּנַעַר. אִף כֶּךָ אוֹתָם אַרְבַּע זִגְגוֹת שֶׁל חֲבֵרוֹן יְשָׁנִים הֵם וְלֹא מֵתִים, וְכָלֵם

הַזֶּה וְלִבְנוֹשָׁה הַזֶּה! זֶהוּ שֶׁכְּתוּב (ישעיה ס) וַיֵּצְאוּ וַרְאוּ בְּפַגְרֵי הָאֲנָשִׁים הַפְּשָׁעִים בִּי כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל בֶּשָׂר. כִּי תוֹלַעְתָּם לֹא תָמוּת – מִן הַגּוֹף. וְאִשָּׁם לֹא תִכְבֶּה – מִן הַנְּשָׁמָה. וְהָיוּ דְרָאוֹן לְכָל בֶּשָׂר – וְהָיוּ דֵי רָאוֹן, עַד שֶׁכָּל רִשְׁעֵי הָעוֹלָם שֶׁל שָׁם יֵאמְרוּ דֵי לְרֵאִיָּה הַזֶּה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, וְדַאי כֶּךָ זֶה, מִשׁוּם שֶׁשִּׁבְתָּ הִיא כְּנֶגֶד כָּל הַתּוֹרָה, וְהַתּוֹרָה הִיא אִשׁ – מִשׁוּם שֶׁעֲבָרוּ עַל אִשׁ הַתּוֹרָה, הָרִי אִשׁ הַגִּיהֵנָם דוֹלֵק, שֶׁלֹּא שׁוֹכֵף מַעְלֵיהֶם לְעוֹלָמִים.

אָמַר רַבִּי יְהוּדָה, לְאַחַר כְּשִׁיּוּצֵאת שִׁבְתָּ, בָּא אוֹתוֹ מְלֶאךְ וּמִחֲזִיר אוֹתוֹ גּוֹף לְקַבְרוֹ, וְנִדְוָנִים שְׁנִיָּהֶם, זֶה לְצַדוֹ וְזֶה לְצַדוֹ. וְכָל זֶה בְּעוֹד שֶׁהַגּוֹף קָיָם עַל בְּרִיו, שֶׁהָרִי כִּיּוֹן שֶׁהַגּוֹף נִתְעַכֵּל, אֵינִן לַגּוֹף אֶת כָּל הַדֵּינָיִם הַלְלוּ, וְהַקְּדוּשָׁה בְּרוּךְ הוּא כְּתוּב בּוֹ, וְלֹא יַעִיר כָּל חֲמָתוֹ.

כָּל רִשְׁעֵי הָעוֹלָם, בְּעוֹד שֶׁהַגּוֹף שָׁלֵם בְּכָל אֵיבָרָיו בְּתוֹךְ הַקֶּבֶר, נִדְוָנִים גּוֹף וְרוּחַ, לְכָל אֶחָד דִּין כְּרֵאוֹ לּוֹ. כִּיּוֹן שֶׁהַגּוֹף נִתְעַכֵּל, דִּין הַרוּחַ שׁוֹכֵף. מִי שֶׁצָּרִיךְ לְצֵאת, יוֹצֵא. וּמִי שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת עָלֵיהֶם מְנוּחָה, יֵשׁ לָהֶם מְנוּחָה. וּמִי שֶׁצָּרִיךְ לְהִיּוֹת עֶפְרָיִם וְאֶפְרַיִם תַּחַת רַגְלֵי הַצַּדִּיקִים, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרֵאוֹ לּוֹ נַעֲשֶׂה לוֹ.

וְלִבְנֵי כְּמָה טוֹב לָהֶם, בֵּין לְצַדִּיקִים בֵּין לְרִשְׁעִים, לְהִיּוֹת גּוֹפֵם דְּבוּק בְּאַרְץ וְלִהְרַקֵּב בְּתוֹךְ הָעֶפְרָיִם לְזִמְן קָרוֹב וְלֹא לְהִיּוֹת בְּקִיּוּם כָּל אוֹתוֹ זְמַן רַב, כְּדֵי לְדוֹן גּוֹף וְנַפְשׁ וְרוּחַ תָּמִיד (בְּכָל יוֹם). שֶׁהָרִי אֵינִן לָךְ כָּל צַדִּיק וְצַדִּיק בְּעוֹלָם שֶׁאֵינִן לוֹ דִּין הַקֶּבֶר, מִשׁוּם שֶׁאוֹתוֹ מְלֶאךְ הַמְּמַנֶּה עַל הַקֶּבֶרִים עוֹמֵד עַל הַגּוֹף וְדֵן אוֹתוֹ בְּכָל יוֹם וְיוֹם. אִם לְצַדִּיקִים כֶּךָ – עַל אַחַת כְּמָה וְכְמָה לְרִשְׁעִים.

וּבְזִמְנֵי שֶׁהַגּוֹף נִרְקַב וְנִבְלָה בְּעֶפְרָיִם, הָרִי הַדִּין שׁוֹכֵף מֵהַכָּל, פָּרַט לְאוֹתָם חֲסִידִים הָעִמּוּדִים שֶׁל הָעוֹלָם שֶׁהֵם רְאוּיִים לְהַעֲלוֹת נְשָׁמָתָם לְאוֹתוֹ מְקוֹם עָלְיוֹן שֶׁרְאוּיִים לָהֶם, וּמַעֲטִים הֵם בְּעוֹלָם.

כָּל אוֹתָם הַמֵּתִים שֶׁל הָעוֹלָם, כָּלֵם מֵתִים עַל יְדֵי הַמְּלֶאךְ הַמְּשַׁחֵת, פָּרַט לְאוֹתָם שִׁמְתִים בְּאַרְץ הַקְּדוּשָׁה (וְכָלֵם מֵתִים עַל יְדֵי הַמְּלֶאךְ הַמְּשַׁחֵת, שֶׁהוּא מְלֶאךְ

טי"ת בלבדה תלויה באויר על גבי אותו מקום. טי"ת היא אות של אור החיים. ולכן מי שרואה טי"ת בחלומו, סימן טוב הוא לו וחיים נתקנו לו. ולכן, משום שהיתה ט' תלויה על אותו מקום, לא שולט בו המות.

בשרצה הקדוש ברוך הוא להעמיד עולם, זרק צרור אחד לתוך המים חקוק בסוד של ע"ב (של כ"ב) אותיות, ומשם התחיל ללכת אותו צרור, ולא מצא מקום לעמד בו פרט הארץ הקדושה (בבית המקדש), והמים היו הולכים אחריו, עד שהגיע אותו צרור תחת המזבח, ושם נשקע, והתקיים כל העולם.

ואם תאמר, אם כך שבאותו מקום שורים חיים, למה לא נבנה שם בית המקדש לתת חיים ליושביה? אלא כן במקום הזה התקיים משום אות אחת ששורה עליו. בבית המקדש כל האותיות כלן שורות בו, ובהם נברא הוא לבדו כמו שכל העולם. **ועוד**, שהארץ הקדושה (בית המקדש) נותנת חיים וכפרה ליושביה באותו העולם, ומקום זה לא כך – נותן חיים לאותו מקום בעולם הזה, ולא בעולם הבא. ובית המקדש בהפך משם, משום שיש חלק לישראל באותו עולם, ולא בעולם הבא. ולכן עומד בית המקדש לכפר חטאים ולזכות את ישראל לעולם הבא.

בא וראה, טי"ת אור של חיים בכל מקום, ולכן פתח בה הכתוב פי טוב, שכתוב (בראשית א) וירא אלהים את האור כי טוב. מהאות הזו (ממקום זה) בורח מלאך המשחית. אל תאמר בורח, אלא שלא נתנת לו רשות להכנס לשם.

האות הזו משנה מהאות ק'. ק' לא מתישבת (מאות ח'. ח' לא מתישבת) כלל במקום בעולם, וסימנה – (תהלים קמ) איש לשון בל יכון בארץ. האות טי"ת מתישבת בכל מקום, ומתתקנת לשבת כראוי, ולכן בכל מקום ששם אות ט', אין ישוב לאות ק' שם להתישב בו. ולכן במקום הזה לא שולט כלל הצד האחר, ונותן חיים של העולם הזה ליושבים תחת האות הזו, ולא יצא החוצה. וכשיוצא החוצה, יש רשות לצד האחר לשלט בו. כמו שאות זו שולטת במקום זה, כך גם שולטת אות אחרת במקום הגיהנם. ומיהי האות ק'.

עומדים בקיומם באותם הגופות שלהם, ויודעים סתרים גנוזים יותר משאר בני אדם. גנוזים היו שם תוך פתח הגן עדן אותם הגופים שלהם, ואלה הם שוכני עפר. ולכן כל אותם שיצאה נשמתם בארץ הקדושה, אינה יוצאת על ידי אותו המשחית, ולא שולט שם, אלא על ידי מלאך הרחמים, שהארץ הקדושה עומדת בגורלו.

יש מקום ביישוב שלא שולט בו אותו משחית ולא נתנת לו רשות להכנס לשם, וכל אותם שדרים שם לא מתים, עד שיוצאים מחוץ לעיר. ואין לה אדם מכל הדירים שם שלא מתים, וכלם מתים כמו שאר בני אדם, אבל לא בעיר. מה הטעם? משום שלא יכולים תמיד לשבת בעיר, אלא אלה יוצאים ואלה נכנסים, ולכן כלם מתים.

מה הטעם אין שולט שם אותו מלאך המשחית? אם תאמר שלא עומדת ברשותו, הרי ארץ הקדש שלא עומדת ברשות אחרת ומתים, באותו מקום למה לא מתים? אם תאמר משום קדשה – אין מקום בקדשה בכל הישוב כמו ארץ ישראל. ואם תאמר משום אותו איש שבנה אותו – כמה בני אדם היו שזכותם יתרה משלו. אמר רבי יצחק, אני לא שמעתי ולא אמר.

באו ושאלו את רבי שמעון. אמר להם, ודאי שאותו מקום לא שולט בו מלאך המות, והקדוש ברוך הוא לא רוצה שבאותו מקום ימות אדם לעולמים. ואם תאמר שקדם לכן באותו מקום טרם שנבנה מתו בו בני אדם – לא כך! אלא מיום שנברא העולם התתקן אותו מקום לקיום, וסוד הסודות כן באותם המתבוננים בסוד החכמה.

בשברא הקדוש ברוך הוא את העולם, ברא אותו בסוד האותיות, והתגלגלו האותיות, וברא את העולם בחקיקות השם הקדוש. התגלגלו האותיות וסובבו את העולם בחקיקות. וכשהתגלה והתפשט העולם ונברא, היו האותיות סובבות כדי לברא. אמר הקדוש ברוך הוא שישתים ביו"ד. נשארה האות ט' (יתגלגלו האותיות, וסבבו את העולם בחקיקת השם הקדוש. וכאשר התגלגלו האותיות והיו מסובבות לברא, אמר הקדוש ברוך הוא: די ישתים ביו"ד. נשארה אות ט' לבדה) באותו מקום תלויה באויר. פיון שאמר הקדוש ברוך הוא שישתים באות יו"ד, נשארה אות

הוא עולה עליהם, מיד נרפאים. מי גרם להם לפחד מלפני הקדוש ברוך הוא? אותו נחש, אותה רצועה שמסתכלים בה. אף כף התכלת – (במדבר טו) וראיתם אתו וזכרתם את כל מצות ה'. מאותו הפחד שלו. ועל זה תכלת במשכן.

אמר רבי יצחק, זה שאמר מורנו שתכלת היא כסא דין, וכשהיא עומדת בגון הזה, אזי היא כסא לדון דיני נפשות. מתי היא ברחמים? אמר לו, בשעה שהכרובים מחזירים פניהם זה עם זה ומסתכלים פנים בפנים. פיון שאותם פרוכים מסתכלים פנים בפנים, אז כל הגונים מתתקנים, ומתהפך גון תכלת לגון אחר. מתהפך גון ירק לגון זהב (לכו).

ולכן בהפוך הגונים מתהפך מדין לרחמים, וכן מרחמים לדין, והכל בהפוך הגונים. כמו שמסדרים ישראל תקונייהם לקדוש ברוך הוא, כך הכל עומד וכך מסתדר. ולכן כתוב (ישעיה מט) ישראל אשר בך אתפאר, באותם גונים שכלולים זה בזה, היפי של כלם.

ועשית שלחן עצי שטים וגו'. רבי יצחק פתח, (דברים ח) ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך וגו'. כמה צדיקים הם ישראל שהקדוש ברוך הוא התרצה בהם וקרבים אליו מכל העמים, ובשביל ישראל נתן מזון ושבע לכל העולם, ואלמלא ישראל – לא נתן הקדוש ברוך הוא מזון לעולם, ועכשו שישאל בגלות, על אחת כמה וכמה שנוטלים מזון על אחד פי שנים.

בזמן שהיו ישראל בארץ הקדושה, היה יורד להם מזון ממקום עליון, והם נותנים חלק תמצית לעמים עובדי כוכבים, וכל העמים לא נזונו אלא מהתמצית, ועכשו שישאל הם בגלות, התהפך לגון אחר.

משל למלך שהתקין סעודה לבני ביתו. כל זמן שהם עושים את רצונו, אוכלים סעודה עם המלך, ונותנים לכלבים חלק העצמות לגר. בשעה שבני ביתו לא עושים את רצון המלך, המלך נותן את כל הסעודה לכלבים, ומעלה להם את העצמות. **כמו** זה, כל זמן שישאל עושים רצון רבונם, הם אוכלים על השלחן הזה של המלך, וכל

ובספרו של רב המנונא סבא, כאן הן שתי אותיות: ח', ט'. ולכן לא היו כתובות בתוך אבני שהם ואבני מלואים, ומשכטי ישראל נמנעו שתי האותיות הללו, כדי שלא רשום בתוכם ח"ט.

במקום בית המקדש תלויים כל אותיות האלפא ביתא בסודות חקוקים של שמות קדושים, קשורים, רקומים עליו, וכל העולם שלמעלה ומטה, הכל בסוד של אותיות מתחמות (חקוקות) וגלופות, וסודות הקדשה (השם הקדוש) העליונה נחקק עליהם.

במשכן נחקקו והצטרפו האותיות פראוי, שהרי בצלאל היה יודע את החכמה לצרף אותיות שבהן נבראו שמים וארץ, ועל חכמתו (זו) נבנה המשכן על ידו ונבחר מכל עם ישראל. וכמו שהוא נבחר למעלה, כך רצה הקדוש ברוך הוא שיבחר למטה.

למעלה כתוב (שמות לא) ראה קראתי בשם בצלאל. למטה – (שם לה) ראו קרא ה' בשם בצלאל. ושמו בסוד עליון נקרא כך בצלאל – בצל אל. ומיהו? זה צדיק, שהוא יושב בצל אל, אותו שנקרא אל עליון, והוא יושב כמו שאותו אל. אותו אל נוטל ששה צדדים, אותו צדיק נוטל אותם. אף כך אותו אל מאיר למעלה, והצדיק הזה מאיר למטה. אותו האל כלל של כל ששת הצדדים. ואותו צדיק הוא כלל של כל ששת הצדדים.

בן אורי – בן האור הראשון שברא הקדוש ברוך הוא במעשה בראשית. בן חור – הבן של חרות הכל. דבר אחר בן חור – בן חור מכל הגונים. וזה התמנה למטה יהודה, הכל פראוי.

כל הגונים טובים לחלום פרט לתכלת, כמו שנאמר, משום שהוא כסא לדון את דיני הנשמות. והרי דרגה זו (אחת) היא לבנה. אלא בשעה שעומדת בדיני נפשות, אז היא גון תכלת, והרי בארנוה.

בשעה שרואה אדם את הגון הזה, נזכר האדם לעשות מצוות רבוננו. כמו שנחש הנחשת, בשעה שהיו רואים אותו, היו פוחדים מלפני הקדוש ברוך הוא ושומרים את עצמם מכל החטאים, ובשעה שאותו הפחד של הקדוש ברוך

הם למעלה שהקדוש ברוך הוא נודע בהם, והם סוד נכבד שלו, ואלה הם: מח ולב וכבד. והם בהפך של העולם הזה. למעלה המח נוטל בראש, ואחר כך נותן ללב, והלב נוטל ונותן לכבד, ואחר כך הכבד נותן חלק לכל אותם מקורות שלמטה, כל אחד ואחד כראוי לו. למטה הכבד נוטל בראש, ואחר מקרב הכל ללב, והלב נוטל את היפה של המאכל. כיון שנוטל ומתחזק מאותו כח ורצון שנוטל, נותן ומעורר אל המח. ואחר כך חוזר לכבד ומחלק מזון לכל מקורות הגוף. (ביום שהאדם מתעורר בתענית, מתעורר למעלה כאותה דגמא ממש, וביום של שבע לא כך).

ביום של תענית, אדם מקריב מאכל ומשתה לכבד העליון, ומה הוא מקריב? חלבו ודמו ורצונו. אותו כבד נוטל הכל ברצון. כיון שהכל הוא אליו, נוטל ומקריב הכל לפני הלב, שהוא גדול ושולט עליו. כיון שהלב נוטל ומתחזק הרצון, מקריב הכל למח, שהוא שליט עליון על כל הגוף. אחר כך חוזר הכבד ומחלק חלקים לכל אותם מקורות ואיברים שלמטה.

בזמן אחר, כאשר (פל) המח נוטל הכל בתחלה, ואחר כך נותן ללב, והלב נותן לכבד, והכבד נותן לכל המקורות והאיברים שלמטה, ואחר כך פשוטה לחלק מזון לעולם הזה, בראשונה נותן ללב, שהוא המלך שבארץ, ושלחן המלך מתעורר בראשונה מכל שאר בני העולם.

אשריו מי שהיה בחשבון של שלחן המלך, שהרי ידוע הוא להיטיב לו באותו טוב שלמעלה. (ומשום כך) וזהו טוב ואמת שעשה דוד לבני ברזלי, שכתוב והיו באכלי שלחנה. ואם תאמר שבשלחן המלך אוכל אדם אחר פרט לו – לא! אלא המלך אוכל בראשונה, ואחר כך כל העם. ואותם שאוכלים עם המלך בשעה שהוא אוכל – אותם שחביבים עליו מכלם, והם נמנים משלחן המלך.

ואם תאמר, הרי כתוב (שמואל ב ט) על שלחן המלך תמיד הוא אכל – משום שכל מזונו לא עושה חשבון אחר, אלא על שלחן המלך, שמשם היה בא מזונו ומאכלו. וזהו על שלחן המלך תמיד הוא אכל. בא רבי חייא ונשקו על ראשו. אמר לו, תינוק אתה, וחכמה עליונה שורה בלבך. בינתיים ראו את

הסעודות מתקנות להם. והם, מאותה שמחה שלהם, נותנים עצמות שהן תמצית לעובדי פוכבים. וכל זמן שישראל לא עושים רצון רבונם, הם הולכים לגלות, והסעודה הולכת לפלבים, ועולה להם התמצית. ככה יאכלו בני ישראל את לחמם טמא בגוים, שהרי תמצית הגעל שלהם הם אוכלים. אוי לכן המלך שיושב ומצפה לשלחן העבד, ומה שנשאר מתוך השלחן הוא אוכל.

דוד המלך אמר, (תהלים כג) תערך לפני שלחן נגד צררי דשנת בשמן ראשי כוסי רוייה. תערך לפני שלחן – זו סעודת המלך. נגד צררי – אותם הפלבים שיושבים לפני השלחן ומצפים לחלקת עצמות, והוא יושב עם המלך בענג של הסעודה בשלחן.

דשנת בשמן ראשי – זה ראש הסעודה. שכל שמן ושמנונית ותקון הסעודה נתנים בראשונה לאהוב המלך. מה שנשאר נתן אחר כך לפלבים ולאותם עובדי השלחן. כוסי רוייה – מלאה הכוס לפני אהוב המלך תמיד שלא יצטרך לבקש, ועל סוד זה היו ישראל תמיד עם שאר העמים.

רבי חייא היה הולך לרבי שמעון לטבריה, והיו עמו רבי יעקב בר אידי ורבי ייסא הקטן. עד שהיו הולכים, אמר רבי ייסא לרבי חייא, תמוה מה שכתוב (מלכים א ב) ולבני ברזלי הגלעדי תעשה חסד והיו באכלי שלחנה וגו'. אם כך, כל טוב ואמת לאכל על שלחנו ולא יותר, משאמר כאן והיו באכלי שלחנה. ועוד, לא כבוד המלך הוא שיאכל איש אחר על שלחן המלך, ולא צריך זה אלא המלך לבדו, וכל הגדולים שלו סביבו למטה ממנו.

אמר רבי חייא, לא שמעתי בזה דבר, ולא אמר. אמר לו לרבי יעקב בר אידי, ואתה שמעת בזה הדבר? אמר לו, אתם שיונקים בכל יום מדבש שמן העליון לא שמעתם, כל שכן אני. שאל את רבי ייסא, ואתה שמעת בזה דבר? אמר לו, אף על גב שאני תינוק ומלפני מספר ימים באתי אליכם ולא זכיתי מקדם לזה – אני כן שמעתי.

פתח ואמר, (תהלים קלו) נותן לחם לכל בשר פי לעולם חסדו. מה ראה דוד שבסיום ההלל הגדול סים כך בפסוק הזה? אלא שלשה שליטים

בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן, שְׁכוּר מִתֵּר לוֹ לְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן. מִשְׁמַע מֵהַפְּסוּק הַזֶּה, שְׁכָתוּב וְאָכַלְתָּ וְשָׁבַעְתָּ וּבִרְכַּת. וְאָכַלְתָּ - זֶה אָכִילָה. וְשָׁבַעְתָּ - זֶה שְׁבַע וְדָא, וְזֶהוּ שְׁתִּיָּה, שְׁהָרִי שְׁבַע בֵּינָן מִתְּרוּהָ. יֵינן שְׁבַע וְדָא, וְזֶהוּ שְׁכוּר, שְׁכָתוּב וּבִרְכַּת אֶת דּוֹקָא, שְׁמִשְׁמַע שְׁבִרְכַּת הַמְּזוֹן צְרִיף שְׁמַחָה וְשָׁבַע. עַל הָאֶרֶץ הַטּוֹבָה. מֵה זֶה טוֹבָה? שְׁבַע, כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (ירמיה מד) וְנִשְׁבַּע לְחֵם וּנְהִיָּה טוֹבִים. מִשּׁוֹם כֶּף צְרִיף שְׁמַחָה וְשָׁבַע.

סדר הלימוד ליום כו אדר [יום 174 בשנה]

פְּתַח רַבִּי יִיסָא וְאָמַר, וְעִשִׂיתָ שְׁלַחַן עֲצֵי שִׁטִּים וְגו'. הַשְּׁלַחַן הַזֶּה הוּא עוֹמֵד לְתוֹף הַמְּשָׁכָן, וְהַבְּרָכָה שְׁלִמְעָלָה שׁוֹרָה עָלָיו, וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא מְזוֹן לְכָל הָעוֹלָם. וְשְׁלַחַן זֶה לֹא צְרִיף לְהִיּוֹת בְּרִיקָנוֹת אֲפֵלוּ רָגַע אֶחָד, אֲלֵא שְׁיִהִיָּה עָלָיו מְזוֹן, שְׁהָרִי הַבְּרָכָה לֹא נִמְצָאת בְּמָקוֹם רִיק. וְלִכֵּן צְרִיף לְהִיּוֹת עָלָיו תְּמִיד לְחֵם, שְׁתִּהִיָּה תְּמִיד בְּרָכָה עָלֵינוּהָ נִמְצָאת בּוֹ, וּמִתּוֹךְ אוֹתוֹ שְׁלַחַן יוֹצֵא אוֹתוֹ בְּרָכוֹת וּמְזוֹנוֹת לְכָל שְׁאֵר שְׁלַחַנוֹת הָעוֹלָם, שְׁמִתְּבָרְכִים בְּגִלְלוֹ.

הַשְּׁלַחַן שֶׁל כָּל אָדָם צְרִיף לְהִיּוֹת כֶּף לְפָנָיו בְּשַׁעָה שְׁמִבְרַךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, כְּדִי שְׁתִּשְׂרָה עָלָיו בְּרָכָה מְלִמְעָלָה, וְלֹא יִרְאֶה בְּרִיקָנוֹת, שְׁהָרִי הַבְּרָכוֹת שְׁלִמְעָלָה לֹא שׁוֹרֹת בְּמָקוֹם רִיק, שְׁכָתוּב (מלכים-ב ד) הַגִּידִי לִי מָה יֵשׁ לָךְ בַּבַּיִת, וְהָרִי פְּרָשׁוּהוּ הַחֲבָרִים. שְׁלַחַן שְׁלֹא נִאֲמָרוּ עָלָיו דְּבָרֵי תוֹרָה (ולֹא בָרַךְ עַל אוֹתוֹ מְזוֹן לְקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא), עָלָיו כְּתוּב (ישעיה כח) כִּי כָל שְׁלַחַנוֹת מְלֵאוּ קִיָּא צִאָה בְּלֵי מָקוֹם. וְאֶסוּר לְבָרֵךְ עַל אוֹתוֹ שְׁלַחַן.

מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שֵׁשׁ שְׁלַחַן וְיֵשׁ שְׁלַחַן. שְׁלַחַן שֶׁהוּא מְסוּדָר לְפָנָיו הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַעְלָה וְעוֹמֵד תְּמִיד לְסוּדָר בּוֹ דְּבָרֵי תוֹרָה וְלְהַכְלִיל בּוֹ אוֹתִיּוֹת שֶׁל דְּבָרֵי תוֹרָה, (זֶהוּ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן. שֵׁשׁ פְּסוּקִים וְדְבָרֵי תוֹרָה וְאוֹתָן אוֹתִיּוֹת שֶׁל דְּבָרֵי תוֹרָה נִכְלָלִים בּוֹ בְּאוֹתוֹ שְׁלַחַן) וְהוּא לּוֹקֵט אוֹתָם אֵלָיו וְכוֹלֵל אֶת כָּלָם לְתוֹכוֹ, וּבָהֶם מִשְׁתַּלֵּם וְשִׂמַח וְיֵשׁ לוֹ שְׁמַחָה. וְעַל שְׁלַחַן זֶה כְּתוּב (יחזקאל מא) זֶה הַשְּׁלַחַן אֲשֶׁר לְפָנָי ה'. לְפָנָי ה', וְלֹא מִלְּפָנָי ה'. יֵשׁ שְׁלַחַן אַחַר שְׁאִין בּוֹ חֵלֶק שֶׁל תוֹרָה, וְאִין לוֹ חֵלֶק בְּקִדְשֵׁת הַתּוֹרָה. וְאוֹתוֹ שְׁלַחַן נִקְרָא קִיָּא צִוָּאָה, וְזֶהוּ בְּלֵי מָקוֹם, שְׁאִין לוֹ חֵלֶק בְּצַד הַקְּדוּשָׁה כְּלוּם.

רַבִּי חִזְקִיָּה שְׁהִיָּה בָּא. אָמַר לוֹ רַבִּי חִיָּיא, וְדָא בְּחִבְרוֹת זֶה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יִתְחַבֵּר עָלֵינוּ, שְׁהָרִי דְּבָרִים חֲדוּשֵׁי תוֹרָה יִתְחַדְּשׁוּ כָּאֵן.

יִשְׁבּוּ לְאָכַל. אָמְרוּ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד יֹאמֵר דְּבָרֵי תוֹרָה בְּסַעוּדָה הַזֹּאת. אָמַר רַבִּי יִיסָא, סַעוּדַת עֲרָאִי הִיא, וְלִכֵּן נִקְרָאת סַעוּדָה. וְלֹא עוֹד, אֲלֵא שְׁזוֹ נִקְרָאת סַעוּדָה שְׁנִהְיָה מִמֶּנָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. וְעַל זֶה כְּתוּב, זֶה הַשְּׁלַחַן אֲשֶׁר לְפָנָי ה', שְׁהָרִי דְּבָרֵי תוֹרָה יִקִּיפוּ אֶת הַמָּקוֹם הַזֶּה.

פְּתַח רַבִּי חִיָּיא וְאָמַר, (דברים ח) וְאָכַלְתָּ וְשָׁבַעְתָּ וּבִרְכַּת אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ וְגו'. וְכִי עַד שְׁלֹא אוֹכַל אָדָם לְשָׁבַע וְתִתְמַלֵּא כְּרִסּוֹ לֹא יִבְרַךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא?! (אם כֶּף) בְּמָה נִבְאָר וְאָכַלְתָּ וְשָׁבַעְתָּ, וְאַחַר כֶּף וּבִרְכַּת? אֲלֵא אֲפֵלוּ לֹא יֹאכַל אָדָם אֲלֵא כְּזִית, וְרִצּוֹנוֹ עָלָיו, וְיִשִּׁים אֶת אוֹתוֹ הַמְּאָכַל עֵקֶר מְאָכְלוֹ - נִקְרָא שְׁבַעָה, שְׁכָתוּב (תהלים קמה) פּוֹתַח אֶת יָדָךְ וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן. לֹא כְּתוּב לְכָל חַי אָכִילָה, אֲלֵא רִצּוֹן. אוֹתוֹ רִצּוֹן שְׁשֵׁם עַל אוֹתוֹ מְאָכַל נִקְרָא שְׁבַעָה, וְאֲפֵלוּ שְׁאִין לְפָנָי הָאָדָם אֲלֵא אוֹתוֹ מַעֲט בְּכִזִּית וְלֹא יוֹתֵר, הָרִי רִצּוֹן הַשְּׁבַע שֵׁם עָלָיו. וּמִשּׁוֹם כֶּף וּמִשְׁבִּיעַ לְכָל חַי רִצּוֹן. כְּתוּב רִצּוֹן, וְלֹא אָכִילָה. וְעַל זֶה וּבִרְכַּת וְדָא, וּמִתְחַיֵּב הָאָדָם לְבָרֵךְ אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כְּדִי לְתַת שְׁמַחָה לְמַעְלָה.

פְּתַח רַבִּי חִזְקִיָּה בְּפִסּוּק הַזֶּה אַחֲרָיו וְאָמַר, וְאָכַלְתָּ וְשָׁבַעְתָּ. מִכָּאֵן שְׁלִשְׁכוּר מִתֵּר לְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, מָה שְׁאִין כֵּן בְּתַפְלָה. שְׁתַּפְּלָה לֹא כֶּף, שְׁהָרִי תַפְלָה מְעָלָה הִיא בְּלֵי אָכִילָה, מָה הַטַּעַם? מִשּׁוֹם שְׁתַּפְּלָה עוֹלָה לְמַעְלָה לְמַעְלָה, מָקוֹם שְׁאִין בּוֹ לֹא אָכִילָה וְלֹא שְׁתִּיָּה. וְעַל זֶה שְׁנִינּוּ, הָעוֹלָם הִבָּא אִין בּוֹ אָכִילָה וְשְׁתִּיָּה וְכו'.

אַבְל שְׁאֵר הַדְּרָגוֹת שְׁלִמְטָה יֵשׁ. בְּבִרְכַּת הַמְּזוֹן נִמְצָא גּוֹן אַחַר וּמַעְלָה, אוֹתָהּ בְּרָכָה שְׁנִמְצָאת בְּשָׁבַע. מִשּׁוֹם שְׁבִרְכַּת הַמְּזוֹן הִיא בְּמָקוֹם שֵׁשׁ בּוֹ אָכִילָה וְשְׁתִּיָּה, וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵאת מְזוֹן וְשָׁבַע לְמַטָּה, וְעַל זֶה צְרִיף לְהִרְאוֹת לְפָנָיו שְׁבַע וְשְׁמַחָה. (וּמִשּׁוֹם כֶּף זֶהוּ מָקוֹם שֵׁשׁ בּוֹ אָכִילָה וְשְׁתִּיָּה, וּמִמֶּנּוּ יוֹצֵא מְזוֹן לְמַטָּה, וְצְרִיף לְהִרְאוֹת לְפָנָיו שְׁבַע וְשְׁמַחָה) בְּמָקוֹם שֶׁל תַּפְלָה לֹא כֶּף, שְׁהָרִי עוֹלָה יוֹתֵר לְמַעְלָה לְמַעְלָה, וְעַל זֶה שְׁכוּר לֹא יִתְפַּלֵּל תַּפְלָה.

שני אלה לא נמסרו כאחד באדם בעולם, פרט למשה הנאמן העליון שזכה לנבואה ומלכות כאחד, ולא נתן לשום אדם אחר שניהם כאחד.

ואם תאמר, הרי שמואל שזכה לשניהם, לנבואה ומלכות - לא כך! לנבואה זכה, שכתוב (שם א) וידע כל ישראל מדין ועד באר שבע כי נאמן שמואל לנביא. לנביא ולא למלך. נביא ודין היה. שאם מלך היה, לא שאלו ישראל מלך. אבל הוא לא היה אלא נביא נאמן, והיה דן את דיני ישראל, שכתוב (שם ז) ושפט את ישראל. ולכן כשהיה שאול בנבואה, תמהו עליו.

ואם תאמר, למה שרתה עליו נבואה, הואיל וזכה למלכות? - אלא שניהם לא זכה בהם כאחד, (ומשום שהנבואה) שהמלכות נתן לו הקדוש ברוך הוא והודה לו עליו בטרם היה מלך) ומשום שמלכות התישבה על התעוררות של רוח הקדש, היה בהתעוררות הנבואה קדם לכן. אבל כשעלה למלכות, לא היתה בו נבואה, אלא התעוררות של רוח השכל לדון אמת התעוררה עליו, שפך ראוי למלך. ובעוד שהיה בתוך אותם נביאים שרתה עליו נבואה, ולאחר שנפרד מהם לא היתה בו נבואה.

ואני, מי נתן לי התעוררות של רוח הקדש להיות בתוך נביאים נאמנים, תלמידי רבי שמעון בן יוחאי, שעליונים ותחתונים חרדים מפניו, כל שכן אני להיות ביניכם.

פתח ואמר, ועשית שלחן וגו'. שלחן זה הוא למטה לשים עליו לחם האפיה, מי עדיף זה מזה, לחם או שלחן? אם תאמר שהכל הוא אחד - הרי (אם תאמר לחם עדיף, שהרי) שלחן מסדר לאותו לחם. ועוד, שלחן למטה ולחם עליו - לא כך! אלא השלחן הוא העקר בסדור שלו לקבל ברכות שלמעלה ומזון לעולם, ומהסוד של השלחן הזה יוצא מזון לעולם כמו שנתן בו מלמעלה.

ואותו לחם הוא פרי ומזון שיוצא מהשלחן הזה, להראות שהרי מהשלחן הזה יוצאים פרות ומזונות לעולם. אם לא נמצא כרם - הענבים, שהם הפרי היוצא ממנו, לא יהיו נמצאים. אם האילן לא יהיה, לא ימצא פרי בעולם, לכן השלחן הוא העקר. המזון שיוצא ממנו הוא אותו לחם הפנים.

משום כך, שלחן שלא נאמר עליו דברי תורה הוא שלחן של קיא צאה, הוא שלחן של אליל אחר. אין באותו שלחן חלק בסוד האלוה העליון. שלחן שדברי תורה נאמרים עליו, הקדוש ברוך הוא נוטל אותו שלחן ושם אותו לחלקו. ולא עוד, אלא סורי"א, הממנה הגדול, נוטל כל הדברים הללו, ושם דיוקן אותו השלחן לפני הקדוש ברוך הוא. וכל אותם דברי התורה שנאמרו עליו עולים על אותו שלחן, ומתעטר (ומזדמן) לפני המלך הקדוש. משמע שכתוב זה השלחן אשר לפני ה', שמתעטר (שמזדמן) לפני הקדוש ברוך הוא. שלחנו של אדם עומד לטהר את האדם מכל חטאיו. אשרי הוא מי שאלה השנים עומדים על שלחנו - דברי תורה, וחלק לעניים. מאותו שלחן.

בשמעלים אותו שלחן מלפני אותו אדם, שני מלאכים קדושים מזדמנים לשם, אחד מימין ואחד משמאל. אחד אומר: זהו שלחן של המלך הקדוש שפלוגי מסדר לפניו, מסדר יהיה תמיד השלחן הזה בברכות עליונות, ושמן ומשחה עליונה הקדוש ברוך הוא ישרה עליו. ואחד אומר: זהו השלחן של המלך הקדוש שפלוגי מסדר לפניו, זה שלחן שעליונים ותחתונים יברכו אותו, מסדר יהיה שלחן זה לפני עתיק הימים בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי אבא, כשהיו מעלים את השלחן מלפניו, היה מכסה אותו והיה אומר: סלקו שלחן זה בצניעות, שלא יהיה בבושה לפני שלוחי המלך. השלחן שאדם זוכה לו לעולם הבא, וזוכה לו למזון של העולם הזה, ומזכה אותו להודע לטוב לפני עתיק הימים, ומזכה אותו להתוסף כח וגדל במקום שצריך. אשריו חלקו של אותו אדם בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי יעקב אמר, כתוב (שמואל א-א י) ויהי כל יודעו מאתמול שלשם וגו', הגם שאול בנביאים. וכי שאול בחיר ה' מקדם לכן היה, שכתוב הראיתם אשר בחר בו ה'. לא כתוב אשר בחר בו, אלא אשר בחר בו, מקדם לכן. ובשעה שבא ונכנס בין הנביאים והתנבא ביניהם, למה תמהו?

אלא כשהקדוש ברוך הוא התרצה בו, לא התרצה בו אלא למלכות, אבל לא לנבואה. שהרי

אחר שאכל אדם והתענג, צריך לתת חלק של תמצית לאותו הצד, ומהו? מים אחרונים. אותה זממת הידים. שצריך לתת לאותו צד חלק שצריך לו. ולכן ודאי שהם חובה, חובה הם, ובמקום של חובה שורים, והוא חיוב על אדם לתת לו חלק זה. ולכן לא צריך לברך כלל, שהרי אין הברכה באותו הצד.

ולכן צריך אדם שלא יתן מזון שעל גבי שלחנו לאותו קיא צואה, וכל שכן במעיו, וכל שכן שהוא טהור (טוב) לאדם ובריאות ותקון הגוף שלו. ולכן השלחן הוא לאכל בו בטהרה, כמו שנתבאר.

שלחן זה שעומד בבית המקדש, כדי להמצא בו מזון ולהוציא ממנו מזון, ולכן אפלו רגע אחד לא צריך לעמד בריקנות. שלחן אחר הוא שלחן הריקנות, ולא צריך לתת לו מקום במקום קדוש. ולכן שלחן המקדש אפלו רגע אחד לא ישב בלי מזון, ויצטרך שלא ימצא במקום גרוע, שהרי הברכה שלמעלה לא נמצאת במקום גרוע. זה שלחן שלפני הקדוש ברוך הוא. שלחן שאדם מברך עליו את הקדוש ברוך הוא, אף כף לא צריך להיות בריקנות, שהרי אין הברכה במקום ריק.

הלחמים שעל גבי השלחן של הקדוש ברוך הוא הם שנים עשר. והרי בארנו סוד הלחמים, שהם סוד הפנים, ולכן נקרא לחם הפנים, שהרי מזון וספוק של העולם באים מאותם הפנים העליונים. ולכן לחם זה הוא פנימי של הכל, הוא בסוד עליון כראוי.

לחם הפנים – מאכל של אותם פנים, מזון וספוק שיוצא לעולם, מהם בא, ושורה על אותו שלחן. ומשום ששלחן זה מקבל מזון וספוק מאותם פנים של מעלה, והיא מוציאה מזונות וספוקים מאותם פנים פנימיים, והמזון שמוציאה הוא אותו לחם, כפי שאמרנו, חם הנה מתקרב, וחם הנה מוסר משם, והרי פרשוהו, שכתוב ביום הלקחו, ומשום שלחן זה יש לאדם לשמר סודות שלחנו בכל אותם גונים שאמרנו.

רבי אלעזר פתח ואמר, (קהלת ט) בכל עת יהיו בגדיך לבנים ושמך על ראשך אל יחסר. פסוק זה פרשוהו ונתבאר. אבל בא וראה, הקדוש ברוך

והכהנים היו לוקטים פרי השלחן מערב שבת לערב שבת (משבת לשבת), להראות שהרי מזון עליון יוצא מתוך אותו שלחן. משום אותו לחם שהיו לוקטים הכהנים, התברך כל מזון ומזון שאוכלים ושותים שלא יקטרג בהם יצר הרע, שהרי יצר הרע לא נמצא אלא מתוך מאכל ומשתה. זהו שכתוב (משלי ל) פן אשבע וכחשתי וגו'. שמתוך מאכל ומשתה, יצר הרע מתגדל במעי האדם.

לחם זה, מזון שיוצא מתוך השלחן, מברך את מזון הכהנים שלא ימצא בהם מקטרג לקטרג להם, ולעבד בלב שלם לקדוש ברוך הוא. וזה צריך לכהנים יותר מכל העולם, ולכן שלחן הוא עקר, והפרי והמזון שיוצא ממנו הוא אותו לחם.

השלחן הזה צריך הסדור שלו להתתקן בצד הצפון, שכתוב והשלחן תתן על צלע צפון. מה הטעם? משום שמשם ראשית השמחה. השמאל נוטל תמיד מהימין בראשונה, ואחר כך הוא מתעורר לנקבה. אחר כך הימין מקרב אותו אליו ונדבק בו.

המים הם מימין, והם שמחה. מיד נותן לשמאל, ונדבקים בו אותם מים ומשמחים אותו. ואחר כך הוא נכלל בימין, ומעורר את הנקבה באותה שמחה, וסימנה – מי שנוטל מים ביד ימינו בכלי, ראשון לרוקן מים הוא בשמאל, ולא משמאל לימין, שהרי מים מימין לוקח אותם השמאל.

ולכן מים לא נמצאים אלא מצד השמאל. פיון שנקלחו המים אליו, הרי התעוררו לנקבה באותם מים, ולכן גבורות גשמים שנינו. ולכן והשלחן תתן על צלע צפון, שמאותו הצד הפרות נמצאים בו יותר מהצד האחר, בהתעוררות השמחה שלו בראשונה, כמו שנאמר (שיר ב) שמאלו תחת לראשי, ואחר כך – וימינו תחבקני.

שלחנו של אדם צריך להמצא בנקיות הגוף, שלא יקרב לאכל את מזונו אלא בנקיון עצמו. ולכן צריך האדם לפנות עצמו בתחלה טרם שיאכל מזון של שלחן טהור, כי אותו מזון שהכין לו, בו רוצה הקדוש ברוך הוא, כדי שלא יקרב על אותו שלחן קיא צואה, שהוא מסוד הצד האחר, והצד האחר לא יקבל כלום מאותו מזון של השלחן הזה.

כתוב, בכל עת יהיו בגדיה לבנים ושמן על ראשה אל יחסר.

מה לכבוד העליון לא נמנע אותו שמן משחת קדש מסוד העולם הבא – אף כף לאדם, שמעשיו מתלבנים תמיד, אותו שמן משחת קדש לא ימנע ממנו תמיד. במה זוכה אדם להתעדת באותו עדון עליון? בשלחנו. כמו שהוא מעדן על שלחנו נפשות העניים, שכתוב (ישעיה נח) ונפש נענה תשביע, מה כתוב אחריו? אז תתענג על ה' וגו', שאף כף הקדוש ברוך הוא מרנה אותו בכל אותם עדונים של שמן משחת קדש העליון שנשפע ונמשך תמיד לאותו כבוד עליון. כתוב ונפש נענה תשביע. מה כתוב אחריו? אז תתענג על ה'.

רבי יוסי ורבי חייא היו הולכים בדרך, והיה סוחר אחד מחמר אחריהם. אמר רבי יוסי לרבי חייא, יש לנו להתעסק ולהשתדל בדברי תורה, שהרי הקדוש ברוך הוא הולך לפנינו, (שהרי השכינה הולכת לפנינו, שכתוב (תהלים פה) צדק לפניו יהלך) ולכן זמן הוא לעשות לו (לה) תקון עמנו בדרך זו.

פתח רבי חייא ואמר, (תהלים קיט) עת לעשות לה' הפרו תורתך. פסוק זה נתבאר ופרשוהו החברים. אבל עת לעשות לה' – בכל זמן שהתורה מתקיימת בעולם ובני אדם משתדלים בה, כפיכול הקדוש ברוך הוא שמח במעשי ידיו ושמח בכל העולמות, ושמים וארץ עומדים בקיומם.

ולא עוד, אלא הקדוש ברוך הוא מקבץ את כל הפמליה שלו ואומר להם: ראו את העם הקדוש שיש לי בארץ, שתורתו מתעטרת בשבילם! ראו מעשי ידי שאתם אמרתם (תהלים ח) מה אגוש כי תזכרנו. והם, כשהם רואים את שמחת רבונם בעמו, מיד פותחים ואומרים, (שמואל ב ז) ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ. ובשעה שישראל מתבטלים מהתורה, כפיכח"ל תשש כחו, שכתוב צור ילדך תשי. ואז כתוב, וכל צבא השמים עמדים עליו. ועל זה עת לעשות לה'. אותם (בני העולם) הצדיקים שנשארו, יש להם לשנס מתנים ולעשות מעשים כשרים, כדי שהקדוש ברוך הוא יתחזק בהם בצדיקים ובמחנות ובהמונים שלו. מה הטעם? משום שהפרו תורתך, ולא משתדלים בה בני העולם כראוי.

הוא ברא את האדם בסוד החכמה, ועשה אותו באמנות רבה, ונפח באפיו נשמת חיים כדי לדעת ולהתבונן בסודות החכמה ולדעת בכבוד רבונו, כמו שנאמר (ישעיה מג) כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו.

ולכבודי בראתיו דוקא, וסוד זה ולכבודי בראתיו למדנו, שהרי הכבוד שלמטה סוד הכפא הקדוש לא התתקן למעלה, אלא מתוך תקון בני העולם. כשאותם בני אדם צדיקים וחסידיים ויודעים לתקן תקונם, זהו שכתוב ולכבודי בראתיו. משום שכבודי הזה לתקן אותו בעמודים חזקים ולקשטו בתקון וקשוט שלמטה, בשביל שכבודי הזה יתעלה (בכבוד) בזכות הצדיקים שבארץ.

בשביל כף בראתיו, כמו הכבוד העליון שבו התקונים הללו. בריאה לצד שמאל, יצירה בימין, כמו שנאמר יוצר אור ובורא חשך. עשיה באמצע, כמו שנאמר אני ה' עשה כל, וכתוב עושה שלום ובורא רע, וכתוב עושה שלום במרומי, ועל זה בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, כתקון עליון. ולכן, הואיל ואדם הוא בארץ ויש לו לתקן אותו כבוד, עשיתי בו תקונים של כבוד עליון, שיש בו אף בריאה, ולכן בראתיו.

באותו כבוד עליון יש בו יצירה, ולכן יצרתיו. תקון זה נתתי בו באדם להיות הוא בארץ, כמו שאותו כבוד עליון. באותו כבוד עליון יש בו עשיה, ולכן אף כף באדם כתוב עשיתיו, שהוא יהיה כמו אותו כבוד עליון שמתקן ומברך את הכבוד התחתון. מנין לנו שבאותו כבוד עליון יש שלשת אלה? שכתוב בו (ישעיה מה) יוצר אור ובורא חשך עשה שלום. יוצר אור – הרי יצירה. ובורא חשך – הרי בריאה. עשה שלום – הרי עשיה. וזהו כבוד עליון, שהרי מתקן ומברך ומספק בכל צרכיו את הכבוד התחתון.

כמו כן ברא אדם בארץ שהוא כמו אותו כבוד עליון, לתקן את הכבוד הזה ולהכליל מכל הצדדים. בכבוד העליון יש את שלשת אלה – באדם למטה יש את שלשת אלה. ולהתכליל אותו כבוד תחתון ממעלה וממטה, להיות שלם בכל הצדדים. אשרי האיש שזוכה במעשיו להיות כמו זה. ולכן

פְּתַח אותו הסוחר ואמר, (תהלים ט) ואני תפֿלתי לך ה' עת רצון אלהים בְּרַב חֲסִדֶּךָ עֲנֵנִי בְּאֵמַת יִשְׁעֶךָ. שְׁנִינוּ, אֵימַתִי נִקְרָאת עַת רִצּוֹן? בְּשִׁעָה שֶׁהַצְּבוּר מִתְּפַלְלִים. יִפֶּה הוּא, וְכֵךְ הוּא וְדַאי. שְׁהָרִי אֲזוּ הַצְּבוּר מְסֻדְרִים וּמִתְקַנִּים אֶת תְּקוּנָהּ שֶׁל הָעַת הַזֹּאת, וְאֲזוּ הוּא עַת רִצּוֹן וְצָרִיךְ לְבַקֵּשׁ בְּקִשָּׁה, שְׁכַתוּב אֱלֹהִים בְּרַב חֲסִדֶּךָ עֲנֵנִי בְּאֵמַת יִשְׁעֶךָ, שְׁהָרִי אֲזוּ יֵשׁ לְבַקֵּשׁ אֶת הַבְּקִשָּׁה.

וְאֵנִי תפֿלתי לך ה', הרי כאן סוד היחוד. ואני – זה דוד המלך, המקום שנקרא גאלה. תפֿלתי – זו תפלה. וכאן הוא סמיכה לגאלה, שהוא אחד. כשהוא סומך גאלה לתפלה, אזי הוא עת רצון. עת רצון – אף כף, כָּלֵל הוּא כְּאֶחָד, עַת אֶחָד, רִצּוֹן אֶחָד, נִכְלָלוּ זֶה בְּזֶה וְנִהְיָו אֶחָד. וְדוּד הַמֶּלֶךְ רָצָה לִיחַד בְּפִסּוּק הַזֶּה יְחוּד אֶחָד.

וְאִם תאמר, למה התמנה הפסוק הזה בתפלת מנחה של שבת? נאה הוא להיות בשבת באותה תפלת מנחה ולא בתפלת חל, שודאי אין תפלת מנחה של שבת כמו חל. משום שהרי בחל, בשעת המנחה, תלוי הדין בעולם ואינו עת רצון, אבל בשבת כשכל הרגז הוסר והכל נכלל כאחד, ואף על גב שמתעורר דין, זו התבשמות, ולכן צריך פסוק של יחוד ליחד את כל הדרגות. שכשיש יחוד, הדין מתחבר ונכלל ברחמים והכל מתבסם, ואז כתוב עת רצון. עת רצון כולל הכל כאחד. והדין מתבסם באותו זמן, ויש שמחה בכל.

מִשָּׁה הסתלק מן העולם באותה שעת תפלת מנחה של שבת, בשעה שנמצאת עת רצון. ובאותה שעה רצון היה למעלה, וצער למטה, ועל זה ננעלו השערים בשבת משעת המנחה ומעלה. אילו שערים ננעלו? שערי בית המדרש, כדי להזכיר את משה הרועה הנאמן שהתורה התבטלה בגללו.

בְּאוֹתוֹ זמן בית מדרשו של משה בטל, כל שבן האחרים. מי רואה את שערי בית מדרשו של משה שננעלו, ושלא ינעלו כל האחרים?! כשהתורה של משה עצובה עליו באותו זמן, מי לא עצובה?! משום כך כל שערי בית המדרש ננעלו, והצטרכו כלם לצדק את הקדוש ברוך הוא בדרך שבח, והינו (תהלים לו) צדקתך כהררי אל.

אוֹתוֹ סוחר שהיה מחמר אחריהם, אמר להם, בבקשה מכס, שאלה אחת ברצוני לדעת. אמר רבי יוסי, ודאי שהדרך מתקנת לפנינו, שאל את שאלתך! אמר, הפסוק הזה אם כתוב יש לעשות או נעשה – הייתי אומר כך. מה זה עת? ועוד, לעשות לה', לפני ה' היה צריך להיות! מה זה לעשות לה'? אמר רבי יוסי, בכמה גונים הדרך מתקנת לפנינו; אחד – שהיינו שנים ועכשו הרי אנו שלשה, והשכינה כלולה עמנו. ואחד – שחשבותי שלא היית אלא כמו עץ יבש, ואתה רענן כמו זית. ואחד – שיפה שאלת, והואיל והתחלת את הדבר – אמור.

פְּתַח ואמר, עת לעשות לה' הפרו תורתך. עת לעשות לה', יש עת ויש עת. (קהלת ג) עת לאהב ועת לשנא. עת היא למעלה, שאותה עת היא סוד האמונה. וזו נקראת עת רצון, וזהו שהתחייב אדם לאהב לה' תמיד, כמו שנאמר (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך, ולכן עת לאהב, זהו עת שמחייב האדם לאהב. ויש עת אחרת שהיא סוד של אלהים אחרים, ומחייב האדם לשנא אותה ולא ימשך לבו אחריה, ועל זה עת לשנא, ולכן כתוב (ויקרא טו) דבר אל אהרן אחיך ואל יבא בכל עת אל הקדש. (וכאן) **בְּזִמְנֵן** שישראל משתדלים בתורה ובמצוות התורה, אותה עת סוד האמונה הקדושה מתקנת בתקונייה ומתקשטת בשלמות פראוי. ובזמן שישראל מתבטלים מהתורה, כפיכול אותה עת אינה בתקונייה, ולא נמצאת בשלמות ולא באור, ואז עת לעשות לה'. מה זה לעשות? כמו שנאמר (בראשית א) אשר ברא אלהים לעשות. מה זה לעשות? שנשארו גופות השדים כשהתקדש היום ולא נעשו, ונשארו לעשות רוחות ללא גופים. אף כאן עת לעשות – נשאר בלי תקון ובלי שלמות. מה הטעם? משום שהפרו תורתך, משום שהתבטלו ישראל למטה מדברי התורה, משום שאותה עת כך עומדת, או עולה או יורדת, בגלל ישראל.

בְּאוֹ רבי יוסי ורבי חייא ונשקוהו בראשו. אמר רבי יוסי, ודאי אינך כדאי לחמר אחרינו. אשרי הדרך הזו שזכינו לשמע את זה. אשרי הדור שרבי שמעון שרוי בתוכו, שאפלו בין ההרים נמצאת שם החכמה. ירדו רבי יוסי ורבי חייא, והלכו שלשתם בדרך.

תורה, הזדעזעו כל אותם רקיעים וכל אותם מחנות עליונים, ואמרו לפניו: רבון העולם, ומה כל טוב וכל שמחה שלנו אינה אלא בתורה, ואתה רוצה להורידה לארץ?! התקבצו על משה לשרפו באש. התחזק משה וכו', כמו שבארנו החברים, שאמר הקדוש ברוך הוא למשה וכו'.

אבל, החכמה תעז לחכם - כל מי שמתעסק בתורה ומשתדל בה לשמה, מתחזק בתורה בשעה שצריך לו תקף וחזק להגן עליו בשעה שצריך. ואותו תקף וחזק מאיזה מקום מתחזק? חזר ואמר, מעשרה שליטים. מאותן עשר אמירות שכתובות בתורה, שהם שליטים עליונים, שאדם מתחזק בהם בעולם הזה ובעולם הבא. כל סודות העולם וכל המצוות וכל החכמה שלמעלה ומטה תלויים בהם, ובהם הכל נכלל, והכל הוא בתורה. אשרי חלקו של מי שמשתדל בתורה להיות מתחזק בחזק לעולם הבא.

עשרה שליטים - עשרה מיני חכמה הם בתורה, בעשרה שמות חקוקים, ונכללו בשם אחד של עשרים ושתיים אותיות חקוקות, סודות העולם הבא, באותם זהרים, שאין העין שולטת לראות, ואפלו בשכל לדעת, ולהסתכל באותו עדון ותשוקה שהקדוש ברוך הוא הוריש לצדיקים לעולם הבא, כמו שנאמר (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך יעשה למחכה לו.

שליחנו של אדם מזכה אותו לאכל על שלחן אחר בעדון של אותו העולם, כמו שנאמר (שמואל ב ט) כי על שלחן המלך תמיד הוא אכל. ודוד המלך היה אומר, תערך לפני שלחן נגד צררי, וזוהי עריכת השלחן באותו עולם, שהרי אז הוא עדון ותשוקה שהנשמה נהנית בהם בעולם הבא.

וכי שלחן יש לנשמות באותו עולם? כן. שהרי מזון וספוק ועדון אוכלים באותו עולם כמו שאוכלים מלאכים עליונים. וכי מלאכים עליונים אוכלים? כן. כמוהם אכלו ישראל במדבר. ואותו מזון סוד הוא לטל ששופע ונמשך ממעלה מסוד העולם הבא, והוא מזון של אור שמן משחת קדש, ונשמות הצדיקים נזונות משם בגן עדן ונהנות שם, שהרי שם נשמות הצדיקים מתלבשות בגן עדן של מטה כמו שהעולם הזה.

שלשה הם שהסתלקו מן העולם בזמן הזה, וכלם כלולים במשה. אחד - משה הנביא הנאמן העליון, ואחד - יוסף הצדיק, ואחד - דוד המלך. משום כך יש כאן שלשה צדוקי דין. אחד הוא של יוסף הצדיק קודם לכל אלה, וזהו צדקתו כהררי אל משפטי תהום רבה וגו'. זה יוסף, שהוא לבדו כהררי אל, כמו כל ההרים העליונים. ואחד משה הנביא הנאמן, וזהו שכתוב (שם עא) וצדקתך אלהים עד מרום אשר עשית גדלות, משום שהוא נוטל לכל הצדדים, ימין ושמאל. ואחד הוא דוד המלך, וזהו שכתוב (שם קט) צדקתך צדק לעולם ותורתך אמת. לעולם - זה דוד המלך.

אז מתכנס הכל בזמן הזה, תורה שבכתב ותורה שבעל פה. ועל זה בזמן הזה ננעלו שערי תורה, וננעלו שערי כל העולם בזמן הזה.

בשעה שמת יוסף הצדיק, יבשו המקורות והמעיינות, וכל השבטים נפלו בגלות. פתחו העליונים ואמרו, צדקתך כהררי אל משפטי תהום רבה וגו'.

בשעה שמת משה, נחשף השמש בצהרים, וננעלה תורה שבכתב, האור של האספקלריה המאירה.

בשעה שמת דוד המלך, כנסה הלבנה את אורה, ותורה שבעל פה כנסה את אורה. ומאותו זמן נגנזו אורות התורה, והתרבתה המחלקת על המשנה, והחכמים במחלקת, וכל חזקי הלב בערבוביה. ועל זה אין שמחת התורה באותו זמן בכל דורות העולם.

ומהן חמרות התעניות שגזרו רבנן? כשמת פלוני גזרו תענית, כשהיה כך גזרו כך. (זה שהיה) וכשהיה כנוס יתר של שמחת התורה שבכתב ותורה שבעל פה, באותו זמן על אחת כמה וכמה שצריך לנעל שערי התורה באותו זמן.

ולכן אומרים את אלו צדוקי הדין, כמו שנתבאר. שמחו רבי יוסי ורבי חייא ונשקוהו בראשו כמקדם, ואמרו, אשרי חלקנו בדרך הזו!

עוד פתח ואמר, (קהלת כ) החכמה תעז לחכם מעשרה שליטים אשר היו בעיר. החכמה תעז לחכם - זה משה. כשעלה להר סיני לקבל

אִמְצַע יְרוּשָׁלַיִם הוּא בֵּית קֹדֶשׁ הַקְּדוּשִׁים. וְכָל הַטּוֹב
וְכָל הַמְּזוּן שֶׁל כָּל הַיְשׁוּב יוֹרֵד לְשֵׁם מְלֻמְעָה, וְאִין
לָךְ מְקוּם בְּכָל הַיְשׁוּב שְׁלֹא נִזְוֵן מִשֵּׁם.

חֵלֶק אֵת הַחֲרֻבָה, וְלֹא נִמְצָא מְקוּם חֲרַב קָשָׁה בְּכָל
הָעוֹלָם פְּרֻט לְאוֹתוֹ מְדַבֵּר, שֶׁשָּׁבְרוּ יִשְׂרָאֵל
כַּחוֹ וְתִקְפוּ אַרְבָּעִים שָׁנָה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דְּבָרִים ח)
הַמּוֹלִיכֶךָ בַּמְדָּבָר הַגָּדֹל וְהַנּוֹרָא. בְּאוֹתוֹ מְדַבֵּר שׁוֹלֵט
הַצַּד הָאֲחֵר, וּבְעֵל כְּרַחוּ הִלְכוּ עָלָיו יִשְׂרָאֵל וְשָׁבְרוּ
כַּחוֹ אַרְבָּעִים שָׁנִים. וְאִם יִשְׂרָאֵל נִמְצָאוּ צְדִיקִים
בְּאוֹתָם אַרְבָּעִים שָׁנִים, הִיָּה מְעַבֵּר אוֹתוֹ הַצַּד הָאֲחֵר
מִן הָעוֹלָם. וּמִשֶּׁהִרְגִיזוּ אֵת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא כָּל
אוֹתָן פְּעָמִים, הִתְחַזַּק אוֹתוֹ הַצַּד הָאֲחֵר, וְנִפְלוּ כָּלֵם
תַּחַת רְשׁוּתוֹ.

וְאִם תֵּאמַר, וְהִרִי מִשָּׁה שְׁעָלָה עַל כָּל בְּנֵי הָעוֹלָם
אֵיךְ מֵת שֵׁם? – לֹא כֶּךָ, שֶׁהִרִי מִשָּׁה הַנֶּאֱמָן לֹא
הִיָּה בְּרִשׁוּתוֹ אֱלֹא בְּהֵר הַעֲבָרִים. מַה זֶה הַעֲבָרִים?
מִחֻלְקָת. שֶׁנִּחְלְקוּ עָלָיו שְׁלִיטִים עֲלִיּוֹנִים שְׁלֻמְעָה,
וְלֹא נִמְסַר בִּיּוֹדֵי מְמַנָּה וְשְׁלִיט אַחֵר, וְנִשְׁאַר כֶּךָ, עַד
שֶׁבָּא מִשָּׁה הַעֲבֵד הַנֶּאֱמָן וְשָׁלַט עָלָיו, וְנִקְבַר שֵׁם,
וְלֹא הִתְעַסַּק בְּקַבּוּרָתוֹ – רַק הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ,
שֶׁכְּתוּב (שֵׁם לֵד) וַיִּקְבַּר אֹתוֹ בְּגִי.

וַיִּקְבַּר אֹתוֹ, מִי? אוֹתוֹ שֶׁכְּתוּב בּוֹ בְּדֶרֶךְ נִסְתָּר
(שְׁמוֹת כֵד) וְאֵל מִשָּׁה אָמַר, וְלֹא כְּתוּב מִי
הוּא. וַיִּקְרָא אֵל מִשָּׁה, וְלֹא כְּתוּב מִי הוּא. אֵיךְ כָּאֵן
וַיִּקְבַּר אֹתוֹ, וְלֹא כְּתוּב מִי הוּא, אֱלֹא וְדָאֵי מְקוּם זֶה
יְדוּעַ הוּא לְחַבְרִים. וְלָכֵן בְּאוֹתוֹ הָרַ לֹא שָׁלַט עָלָיו –
רַק מִשָּׁה לְבָדוּ, וְהוּא נִקְבַר שֵׁם. וּבְשִׁבִיל לְהוֹדִיעַ
לְכָל הַדּוֹרוֹת הָאֲחֵרִים שֶׁל הָעוֹלָם שְׁאוֹתָם מִתִּי
מְדַבֵּר יְקוּמוּ, אוֹתוֹ הַרוּעָה שְׁלָהֶם הַשְּׂרָה בְּתוֹכָם,
לְהִיּוֹת כָּלֵם בְּהַתְעוֹרְרוֹת הַעֲמִידָה לְעוֹלָם הַבָּא.

וְאִם תֵּאמַר, אִם כֶּךָ שְׁאוֹתוֹ מְדַבֵּר הוּא תִּקְף וְכַח
הַצַּד הָאֲחֵר, אֵיךְ צִנָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל
אוֹתוֹ שֶׁעִיר לְשַׁלְּחוֹ לְהָר אַחֵר שֶׁנִּקְרָא עֲזָאזֵל? הִיָּה
לְהֵם לְשַׁלְּחוֹ לְאוֹתוֹ הָר שֶׁהִלְכוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל בַּמְדָּבָר.
אֱלֹא, כִּיּוֹן שֶׁהִרִי הִלְכוּ בּוֹ יִשְׂרָאֵל אַרְבָּעִים שָׁנִים,
הִרִי נִשְׁבַּר תִּקְפוּ. וְתִקְפוּ הִתְחַזַּק בְּמְקוּם שֶׁלֹּא עָבַר
בּוֹ אִישׁ שֵׁם לְעוֹלָמִים, וּבְאוֹתוֹ הָר הִרִי הִיָּה דִּיּוּרָם
שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֵׁם אַרְבָּעִים שָׁנִים.

אֲבָל בְּשַׁעִיר הַזֶּה, אוֹתוֹ מְקוּם הוּא סִלַּע חֶזֶק עֲלִיוֹן,
וְתַחַת עֲמַק אוֹתוֹ סִלַּע, שְׁאִישׁ לֹא (אֵינּוּ יָכוֹל

וּבְשַׁבְּתוֹת וּבְזַמְנִים מִתְפַּשְּׁטִים וְעוֹלִים לְרֹאוֹת
בְּכַבּוּד רַבּוֹנָם וְלִהְתַּעַדֵּן בְּעֵדוּן עֲלִיוֹן
כְּרֹאֵי, שֶׁכְּתוּב (ישעיה סו) וְהָיָה מְדִי חֲדָשׁ בְּחֻדְשׁוֹ
וּמְדִי שַׁבָּת בְּשַׁבְּתוֹ יָבּוּא כָּל בְּשָׂר לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי
אָמַר ה'. וְכִי כָּל בְּשָׂר יָבּוּא? לֹא כֶּךָ הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב,
אֱלֹא כָּל רוּחַ אוֹ כָּל נִשְׁמָה. מַהוּ כָּל בְּשָׂר?

אֱלֹא הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עֹשֶׂה אֵת הָאָדָם בְּעוֹלָם
הַבָּא כְּמוֹ יְקַר הַכַּבּוּד הָעֲלִיוֹן לְמַעְלָה. אוֹתוֹ
כַּבּוּד עֲלִיוֹן הוּא רוּחַ לְרוּחַ וְנִשְׁמָה לְנִשְׁמָה, עַד
שֶׁמְגִיעַ לְמְקוּם אֶחָד לְמִטָּה שֶׁנִּקְרָא גּוֹף, וּבְזֶה נִכְנָסֶת
רוּחַ אַחַת שֶׁל מְקוּר הַחַיִּים שֶׁנִּקְרָאת כָּל, בְּזֶה הוּא
כָּל הַטּוֹב וְכָל הַמְּזוּן וְכָל סְפוּק אוֹתוֹ הַגּוֹף.

וְסוֹד זֶה – (קֵהֶלֶת ה) וַיִּתְרוֹן אֶרֶץ בְּכָל הוּא. (מַהוּ בְּכָל
הַיָּא?) הַכָּל הַזֶּה הוּא רוּחַ לְאוֹתוֹ גּוֹף. כְּמוֹ זֶה
אָדָם בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא גּוֹף, וְרוּחַ שְׁשׁוֹלֵטֶת בּוֹ, כְּמוֹ
אוֹתָהּ רוּחַ עֲלִיוֹנָה (שְׁשׁוֹלֵטֶת עַל הַגּוֹף שֶׁנִּקְרָא כָּל)
שֶׁנִּקְרָאת כָּל, שְׁשׁוֹלֵטֶת עַל הַגּוֹף לְמַעְלָה, וְזֶהוּ
שֶׁנִּקְרָא כָּל בְּשָׂר, וְעַל זֶה כְּתוּב יָבּוּא כָּל בְּשָׂר
לְהִשְׁתַּחֲוֹת לְפָנָי אָמַר ה'. עַל אוֹתוֹ עֵדוּן כְּתוּב,
(ישעיה סד) עֵינַי לֹא רָאִיתָה אֱלֹהִים זוֹלָתְךָ יַעֲשֶׂה
לְמַחֲכָה לוֹ.

שְׁמֻחוֹ הַחַבְרִים בְּדֶרֶךְ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְתוֹךְ הָר אֶחָד,
אָמַר רַבִּי חֵיָּא לְאוֹתוֹ סוּחַר, מַה שְׁמֻךְ?
אָמַר לוֹ, חֶנֶן. אָמַר לוֹ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא יַחֲנֵנֶךָ
וַיִּשְׁמַע לְקוֹלְךָ בְּשַׁעַה שֶׁתְּצַטְרֶךְ לוֹ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי,
וְדָאֵי הִרִי נְטָה הַשְּׁמַשׁ, וְכֵן אַחֵר הָהָר הַזֶּה יֵשׁ כְּפַר
אֶחָד עַל שְׁמֻךְ, שֶׁנִּקְרָא כְּפַר חֶנֶן, נִלוּן שֵׁם בְּשִׁבִיל
כְּבוֹד שְׁמֻךְ. כְּשֶׁהִגִּיעוּ לְשֵׁם נִכְנָסוּ לְבֵית מְאָרְחֵיהֶם,
וְסִדְרוּ לְפָנֵיהֶם שְׁלַחַן בְּכַמָּה מֵינִים לְאָכֹל. אָמַר רַבִּי
חֵיָּא, וְדָאֵי שְׁלַחַן זֶה כְּמוֹ הָעוֹלָם הַבָּא, וַיֵּשׁ לָנוּ
לְהַעֲלוֹת שְׁלַחַן זֶה וְלַעֲטֹרוֹ בְּדַבְרֵי תוֹרָה.

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, (דְּבָרִים ח) וְאִכְלָתָּ וּשְׁבַעְתָּ
וּבִרְכָתָּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטְּבָה אֲשֶׁר
נָתַן לָךְ. אִם בְּאָרֶץ יִשְׂרָאֵל מְבָרְכִים, בְּחוּץ לְאָרֶץ
מִנִּין לָנוּ, שֶׁהִרִי בְּגוֹן זֶה לֹא צְרִיךְ? אֱלֹא, כְּשֶׁבָּרָא
הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא אֵת הָעוֹלָם, חֵלֶק אֵת הָאָרֶץ.
הַיְשׁוּב הוּא לְצַד אֶחָד, וְהַחֲרֻבָה הִיא לְצַד אַחֵר. חֵלֶק
אֵת הַיְשׁוּב וְהַקִּיף אֵת הָעוֹלָם סָבִיב נִקְדָּה אַחַת, וּמִי
הִיא? הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה. הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה הִיא מְרַפְזוֹ
הָעוֹלָם, וּבְאִמְצַע הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה הִיא יְרוּשָׁלַיִם.

שְׁכַתוּב (מלכים-ב ד) הַגִּידִי לִי מַה יֵשׁ לָךְ בְּבֵית וְגו'.
וְלִכְנָן שְׁלַחַן לֹא צָרִיף לְהִרְאוֹת רִיקָם, שֶׁהָרִי הַבְּרֻכּוֹת
הָעֲלִיּוֹנוֹת לֹא שׁוֹרוֹת אֲלֵא בְּמָקוֹם שְׁלָם. וְסוּד זֶה -
וּבְלֵב כָּל חָכֵם לֵב נִתְתִּי חֲכָמָה, וְכָתוּב (דניאל ב) נוֹתֵן
חֲכָמָה לְחֲכָמִים. וְעַל סוּד זֶה שְׁלַחַן שֶׁל לַחֵם
הַפְּנִים, שְׁכַתוּב (שמות כח) וְנִתְתָּ עַל הַשְּׁלַחַן לַחֵם
פָּנִים לְפָנַי תָּמִיד.

רְעִיָא מְהִימְנָא

הַתְּנָאִים וְאַמּוֹרָאִים, הַתְּפַנְסוּ כְּלַכֵּם, שֶׁהָרִי הַגִּיעָה
הַשְּׁעָה לְתַקֵּן בְּהַ כְּלֵי הַמְּלָךְ, (להזהיר
וְלְהַתְּקִין) לְהַאִיר לְהַתְּתַקֵּן לְפָנָיו, שֶׁהֵן: מִשְׁפָּן,
מְנוּרָה, שְׁלַחַן, מְזַבְּחָה, כִּיּוֹר וְכִנּוּ, אָרוֹן וְכַפֶּרֶת
וְכִרּוּבִים. וְהַכֵּל בְּשֶׁקֶל. וּמִשׁוּם כֶּף צָנָה אֵת יִשְׂרָאֵל,
זֶה יִתְנוּ.

עֲמֵד תְּנָא אֶחָד וְאַמֵּר, רוּעָה הַנְּאָמֵן, וְדַאי כֶּף הוּא,
וְאוֹתָךְ צָנָה לַעֲשׂוֹת אֵת כְּלָם, זֶהוּ שְׁכַתוּב
וְעֵשִׂית מְנוּרָת. וְעֵשִׂית שְׁלַחַן. וְכֶף בְּהַכֵּל, וְרָאָה
וְעָשָׂה, וּמִהַכֵּל לֹא הַתְּקֵשָׁה לָךְ לַעֲשׂוֹת אֲלֵא שְׁלֵשָׁה
דְּבָרִים רְשׁוּמִים בְּאוֹתִיּוֹת שְׁמָךְ: מ'נֹרָה, ש'קָלִים,
ה'חֲדָשׁ. לְמָה הַתְּקֵשׁוּ לָךְ?

אָמַר לוֹ, זָקֵן זָקֵן, אַתֶּם מוֹצִיאִים קֶשֶׁה זו
שֶׁהַתְּקֵשָׁה לִי מִן מִקְשָׁה תִיעֶשָׂה הַמְּנוּרָה.
וְדַאי שֶׁהַכְּלֵי שֶׁל הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא הִיא שְׁכִינָה,
שֶׁהִיא כְּלֵי לְשִׁמְשׁ אֵת בַּעֲלָהּ, הִיא הַמְּנוּרָה שֶׁלוֹ
שְׁנַאֲמַר בְּהַ (תהלים קיט) שֶׁבַע בְּיוֹם הַלְּלִיתִיךָ, שֶׁהֵם:
הַגְּדֻלָּה, וְהַגְּבוּרָה, וְהַתְּפָאֶרֶת, וְהַנִּצְחָה, וְהַהוֹד, יְסוּד
וּמַלְכוּת. בְּשֶׁבַע כְּלוּלָה.

מִשְׁבַּע הַדְּרָגוֹת הַלְלוּ - שְׁלֹשֶׁת קְנֵי הַמְּנוּרָה
מִצְדָּה הָאֶחָד, גּוּף וּשְׁתֵּי זְרוּעוֹת הַמְּלָךְ,
הוּא גַר מִצְוָה לְהַאִיר בָּהֶם. וּשְׁלֹשֶׁת קְנֵי הַמְּנוּרָה
מִצְדָּה הַשְּׁנִי, הֵם שְׁתֵּי שׁוּקִים וּבְרִית, וְהוּא גַר
מִעֲרָבִי לְהַאִיר בָּהֶם. מְנוּרָת הַמְּלָךְ נִקְרָאת, וְהִיא גַר
לְהַאִיר בּוֹ גַר מִצְוָה, שְׁנַאֲמַר בּוֹ מִצְוֹת ה' בְּרָה
מְאִירַת עֵינַיִם.

וּמִי רֹאשׁ הַמְּנוּרָה? בִּינָה, ה' הָעֲלִיּוֹנָה, שִׁישׁ לָהּ
שְׁלֹשָׁה קְנִים, בְּדִיוֹקָן זֶה ה', שְׁלֹשׁ וָיִים, שֶׁהֵם
שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת. ה' הַשְּׁנִיָּה, שְׁלֹשָׁה קְנִים, בְּדִיוֹקָן זֶה
ה', (שְׁלֹשׁ וָיִים) שֶׁהֵם נִצְחַת הוֹד יְסוּד. ו' הַמְּנוּרָה שֶׁל

לְהַפְּנֵס לְשֵׁם) נִכְנָס שֵׁם, הוּא שׁוֹלֵט יוֹתֵר לְאָכֵל טְרָפוֹ,
כְּדֵי שִׁיעֵבֵר מֵעַל יִשְׂרָאֵל וְלֹא יִמָּצָא לָהֶם מְקַטְרָג
עֲלֵיהֶם בִּישׁוּב.

שְׁלִמְזוּנוֹ שֶׁל סוּד הָאֲמוּנָה תוֹךְ מְרֻכְזוֹ הַנְּקֻדָּה שֶׁל
כָּל (הָעוֹלָם) הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה בְּבֵית קֹדֶשׁ
הַקְּדוּשִׁים. וְאֵף עַל גַּב שְׁעִכְשׁוּ אִינוּ בְּקִיּוּם, בְּזִכְרוֹתוֹ
נִזּוֹן כָּל הָעוֹלָם, וּמְזוּן וְסַפּוּק יוֹצְאִים מִשֵּׁם לְכָל בְּכָל
מְקוֹם שֶׁל צַד הַיִּשׁוּב. וְלִכְנָן, אֵף עַל גַּב שִׁישְׂרָאֵל
עֲכָשׁוּ מִחוּץ לְאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה, עִם כָּל זֶה, מִכַּח וּזְכוּת
הָאָרֶץ נִמָּצָא מְזוּן וְסַפּוּק לְכָל הָעוֹלָם. וְעַל זֶה כְּתוּב
(דברים ח) וּבִרְכַתְּ אֵת ה' אֱלֹהֶיךָ עַל הָאָרֶץ הַטְּבָה
אֲשֶׁר נָתַן לָךְ. עַל הָאָרֶץ הַטְּבָה וְדַאי, שֶׁהָרִי בְּשִׁבְלָהּ
נִמָּצָא מְזוּן וְסַפּוּק לְעוֹלָם.

מִי שְׁמַתְעֵדֵן עַל שְׁלַחַנוֹ וּמַתְעַנֵּג בְּאוֹתָם מְאָכְלִים,
יֵשׁ לוֹ לְהַזְכִּיר וְלְדַאֵג עַל קֹדֶשֶׁת הָאָרֶץ הַקְּדוּשָׁה
וְעַל הִיכַל הַמְּלָךְ שֶׁחָרַב. וּבְשִׁבְלֵי אוֹתוֹ עֲצָב שֶׁהוּא
מַתְעַצֵּב עַל שְׁלַחַנוֹ בְּאוֹתָהּ שֶׁמָּחָה וּמִשְׁתָּהַה שֶׁל שֵׁם,
הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא חוֹשֵׁב עָלָיו כְּאִלוֹ בְּנֵה אֵת בֵּיתוֹ
וּבְנֵה אֵת כָּל חֲרֻבוֹת בֵּית הַמְּקֻדָּשׁ. אֲשֶׁרִי חֲלָקוּ!

בוֹם שֶׁל בְּרָכָה אִינוּ אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה, מִשׁוּם שֶׁהָרִי
מִסוּד שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הָאֲבוֹת מִתְּבָרֵךְ, וְעַל זֶה לֹא
צָרִיף כּוֹס אֲלֵא בְּשִׁלְשָׁה. כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיף לְתַת
אוֹתָהּ בְּיָמִין וּבְשִׁמְאַל וּלְקַבְּלָהּ בֵּין שְׁנֵיהֶם, מִשׁוּם
שֶׁנִּתְנָת בֵּין יָמִין וּשְׁמַאֲל. אַחַר כֶּף יִשְׁאִיר אוֹתָהּ
בְּיָמִין, שֶׁהָרִי מִשֵּׁם מִתְּבָרֵךְ.

עֵשְׂרָה דְּבָרִים נֶאֱמָרוּ בְּכוֹס שֶׁל בְּרָכָה, וְכֻלָּם הֵם
כְּרָאוּי, מִשׁוּם שֶׁתְּקוּנֵי כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה הֵם
עֵשְׂרָה, וְהָרִי פְּרֻשׁוֹהַ הַחֲבָרִים. כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה צָרִיף
לְהַשְׁגִּיחַ בּוֹ בְּעֵינָי, מִשׁוּם שְׁכַתוּב (שם יא) עֵינַי ה'
אֱלֹהֶיךָ בְּהַ, וְלֹא צָרִיף לְהַשְׁכִּיחַ מִהָעֵינָי, אֲלֵא
לְהַשְׁגִּיחַ בּוֹ.

בוֹם שֶׁל בְּרָכָה מִתְּבָרֵךְ בְּאוֹתָהּ בְּרָכָה שְׁמִבְּרָךְ
הָאָדָם אֵת הַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, מִשׁוּם (כָּף)
שֶׁהוּא סוּד הָאֲמוּנָה, וְצָרִיף לְשִׁמְרוֹ בְּשִׁמְרָה
עֲלִיוֹנָה, כְּמִי שֶׁהוּא חֲשִׁיבוֹת הַמְּלָךְ, שֶׁהָרִי
בְּשִׁבְלֵוֹ נִתְבָּרֵךְ שְׁלַחַנוֹ בְּשַׁעַת בְּרַכַת הַמְּזוּן
שְׁאוֹתוֹ אָדָם מְבָרֵךְ.

צָרִיף שְׁשִׁלַּחַנוֹ לֹא יִהְיֶה רִיקָם, שֶׁהָרִי אֵין בְּרָכָה
מִצְוָה עַל שְׁלַחַן רִיק, כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְוָה,

בְּאוֹת ל', שְׁהִיא יי (י"י) הִיא כְּלוּלָה מְכַל סְפִירָה ומְכַל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הַשְּׁמוֹת, מְפָרְשִׁים וְנִסְתָּרִים. הִיא נִקְדָּה בְּכָל אוֹת וְאוֹת, שְׁמוֹשׁ תַּחַת בְּעֵלָה. וְהִיא עֵטְרָה עַל רֵאשׁוֹ, מֵהֶצֶד שְׁלֵה שֶׁל הַטְּעָמִים, כְּמוֹ סְגוּל נִקּוּדָה תַּחַת בְּרַפֵּי הַמֶּלֶךְ, (ישעיה 10) וְהָאֶרֶץ הַדָּם רִגְלִי. וְהִיא בְּאֲמֻצֵּעַ עֲמוֹ, מִחֻצֵּית הַשֶּׁקֶל, בְּשׁוּרֵק. וְהִיא עֵטְרָה עַל רֵאשׁוֹ מֵצֵד הַסְּגוּלָּתָא.

זִרְקָא מִקַּף שׁוֹפֵר הוֹלֵךְ סְגוּלָּתָא. בְּאוֹתוֹ זְמַן הִיא כְּתוּר עַל רֵאשׁ הַמֶּלֶךְ, כְּתוּר יִתְנוּ לָךְ ה' אֱלֹהֵינוּ. הִיא יְדוּעָה בְּאוֹתוֹ שְׁנֵאֲמַר בּוֹ, בְּמִפְלֵא מִמֶּךָ אֶל תִּדְרֹשׁ וּבְמִכְסֵה מִמֶּךָ אֶל תַּחְקֹר. שְׁבָה הוּא נוֹדֵעַ שֶׁהוּא רֵאשׁוֹן לְמַעְלָה בְּכְתוּר, שְׁהֵינוּ סְגוּלָּתָא, וְהוּא אַחֲרוֹן, בְּסְגוּלָּה. וּמִבְּלַעְדֵּי אֵין אֱלֹהִים, בְּשׁוּרֵק. וְהַכֹּל בָּהּ נוֹדֵעַ (לְמַטָּה).

מִי שְׁנִדְבַק בָּהּ לְמַטָּה, הִיא מַעְלָה אוֹתוֹ לְמַעְלָה. וּמִי שְׁרוּצָה לְעֵלוֹת עָלֶיהָ לְהַשִּׁיג לְמַעְלָה מִמֶּנָּה, הִיא מְשַׁפִּילָה אוֹתוֹ לְמַטָּה מִמֶּנָּה וְאֵין לוֹ חֵלֶק בָּהּ. וּמִשׁוֹם שֵׁיַעֲקֹב נוֹדֵעַ בָּהּ, לְמַד אוֹתָהּ לְבָנָיו, וְצוּהָ שְׁלֵא יִבְקָשׁוּ לְעֵלוֹת לְדִרְגָּה לְמַעְלָה מִמֶּנָּה, שֶׁהִיא הַכֹּל – מַעְלָה וּמַטָּה וְאֲמֻצֵּעַ. זֶהוּ שְׁכַתוּב (בְּרַאשִׁית מֵט) וְזֹאת אֲשֶׁר דִּבֶּר לָהֶם אֲבִיהֶם.

נְבִיא שֶׁהִיא מְכִיר אוֹתָהּ, צוּחַ וְאָמַר לְבַעֲלֵי תוֹרָה חֲכָמִים בַּתּוֹרָה וְעֲשִׁירִים בָּהּ וּשְׁמַחִים בְּחֻלְקָם. צוּחַ אֲלֵיהֶם וְאָמַר, (יִרְמִיָּה ט) כֹּה אָמַר ה' אֶל יְתְהַלֵּל וְגו', כִּי אִם בְּזֹאת יִתְהַלֵּל הַמִּתְהַלֵּל הַשֶּׁכֶל וְיִדַּע אוֹתִי. דָּוִד שֶׁהִיא מְכִיר אוֹתָהּ אָמַר, (תְּהִלִּים כו) אִם תַּחְנֶנֶה עָלַי מִחֲנֵה וְגו', בְּזֹאת אֲנִי בּוֹטֵחַ. וְיִרְמִיָּה רָאָה אֶת אֶרֶץ הַגְּלוּת, וְסָמָא"ל (בָּא) וְהִנָּחֵשׁ, וְכָל הַמְּמַנִּים שֶׁל שְׁבָעִים הָאֲמוֹת בְּרַבּוּא רְכֻבוֹת שִׁיּוֹרְדִים עַל יִשְׂרָאֵל, וְרָאָה אֶת הַפְּסוּק הַזֶּה שֶׁאָמַר הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, (וִיקְרָא כו) וְאָף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם וְגו'. אָמַר הַנְּבִיא, (אֵיכָה ג) זֹאת אֲשִׁיב אֶל לְבִי עַל כֵּן אוֹחִיל. וְאֲשֶׁר לֹא שָׁת לְבוֹ גַּם לְזֹאת, עָלָיו נֶאֱמַר (תְּהִלִּים צב) וְכִסִּיל לֹא יִבִּין אֶת זֹאת. (דְּבָרִים לג) וְזֹאת לִיהוּדָה וַיֹּאמֶר שְׁמַע ה' קוֹל יְהוּדָה. מִשׁוֹם שֶׁשָּׁמַר מֵהַ שְׁצוּהוֹ אֲבִיו, זָכָה לְמַלְכוּת. וְדוּד בְּשִׁבִילָה עָלָה לְמַלְכוּת, שֶׁטָּרַח עָלֶיהָ כָּל יָמָיו.

אָמַר הַמְּנוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, עָלֶיהָ נֶאֱמַר (שֵׁם ד) וְזֹאת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר שָׁם מִשֵּׁה וְגו'. בָּהּ הִזְהַרְתָּ אֶת

הָאֲמֻצֵּעַ בֶּן י"ה. עַל שְׁמוֹ נִקְרָאת בֵּינָה. הוּא כּוֹלֵל ו' קָנִים לְמַטָּה בְּחֻשְׁבוֹן ו', בְּשִׁשֶּׁת הַקָּנִים שְׁלוֹ.

י' אֲשֶׁת חֵיל עֵטְרַת בְּעֵלָה (מִשְׁלֵי יב). כְּתוּר שֶׁל סִפְרָ תוֹרָה כְּצוּרַת ז' מֵצֵד שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא אֵינָה כְּלִי אֱלִיוֹ, וְלֹא מְשַׁמֶּשֶׁת לוֹ אֶלָּא עֵטְרָה עַל רֵאשׁוֹ. אֲבָל בְּעוֹלָם הַזֶּה הוּא כְּמוֹ זֶה הוּהו"י, הוּא כְּלִי תַּחְתּוּי. הַשְּׁמוֹשׁ שְׁלוֹ בְּכָל סְפִירָה שְׁלוֹ, בְּכָל אֵיבָר שְׁלוֹ, בְּכָל מֵדָה שְׁלוֹ.

וּמִשׁוֹם זֶה י' זוֹ לְפַעְמִים הִיא תַּחְתּוּי, לְפַעְמִים עַל רֵאשׁוֹ, לְפַעְמִים בְּאֲמֻצֵּעַ. עַל רֵאשׁוֹ יְהוּ"ה, (תְּהִלִּים קיח) אֲבִן מֵאֲסוֹ הַבּוֹנִים הִיתָה לְרֵאשׁ פְּנֵה. וְזֶה (וִיקְרָא כד) לְהַעֲלֵת נֵר תְּמִיד, שֶׁהוּא י' עַל הו"ה מֵצֵד הַמְּנוֹרָה. בְּאֲמֻצֵּעַ מִחֻצֵּית הַשֶּׁקֶל, זֶהוּ שְׁכַתוּב (שְׁמוֹת ל) זֶה יִתְנוּ, כְּמוֹ זֶה הוּי"ה. בְּסוּף, בְּמִשְׁכָּן, כְּמוֹ זֶה הוּהו"י, חֲמֵשׁ אֲמוֹת אֶרֶץ מֵצֵד הַה' הַעֲלִינָה, וְחֲמֵשׁ אֲמוֹת רַחֵב מֵצֵד הַה' הַתַּחְתּוּנָה, וְאָמַר ו'. וְחֻצֵי הָאָמָה י'. וְהַכֹּל נִרְמָז בְּאוֹת ו'.

סדר הלימוד ליום כז אדר [יום 175 בשנה]

וְזוּהוּ סוּד (ישעיה מד) אֲנִי רֵאשׁוֹן וְאֲנִי אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעְדֵי אֵין אֱלֹהִים, שְׁנִרְמָזוּ בְּשֵׁם הַזֶּה יו"ד ה"י וי"ו ה"י, וְכָל שֵׁם שְׁשׁוּלְטַת ה' עַל י' הוּא נִקְבָּה מֵצֵד הַשְּׁמָאֵל. וְאָף עַל גַּב שְׁמֻצְדָּה שֶׁל הָאוֹת י' הִיא בְּרֵאשׁ, אַחַר שְׁבַשְׁנֵי הַהִי"ן הִיא בְּסוּף, כְּמוֹ זֶה ה"י ה"י נְדוּן לְרַב, וְהִיא נִקְבָּה. אֶלָּא י' עַל ה' (ו') הוּא כְּתוּר, תַּחַת ה' – שְׁמוֹשׁ. כָּל שְׁכָן תַּחַת ו'.

וּמִשׁוֹם שְׁלֵא עֲשִׂינוּ קְצוּץ וּפְרוּד בִּיחּוּד הַעֲלִיּוֹן, שֶׁהַכֹּל יַחּוּד אֶחָד, הַתְּקִשָּׁה לִי לַעֲשׂוֹת. (אוֹ כְּתוּר, אוֹ אֲמֻצֵּעַ, אוֹ שְׁמוֹשׁ) וְהַקְּדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא שִׁיּוּדֵעַ כָּל הַמְּחֻשְׁבוֹת, אָמַר, אַחַר שֶׁזֶה הַתְּכַוֵּן לְטוֹב, שְׁלֵא לַעֲשׂוֹת קְבוּץ וּפְרוּד, (שְׁמוֹת כה) תִּיַּעֲשֶׂה הַמְּנִי"וֹרָה, תַּעֲשֶׂה מַעֲצָמָה כְּמוֹ הַשְּׁכִינָה, תַּעֲשֶׂה מַעֲצָמוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּלִי פְרוּד. שְׁאֵר הַכֹּלִים שְׁבָהֶם הִיא שְׁכִינָה שְׁמוֹשׁ, (שֵׁם לז) וַיַּעַשׂ בְּצִלְאֵל.

וּבְכָל מְקוֹם שֶׁשְׁכִינָה תַּחְתּוּנָה, הִיא עֵטְרָה שֶׁל הָעוֹלָם הַבָּא, וְדָאֵי אֵין הַכְּרָה לְאָדָם בְּקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹא בְּכָל מִדּוֹתָיו, עַד שִׁיַּכְנִס לְשַׁעַר הַזֶּה, שְׁנֵאֲמַר עָלָיו (תְּהִלִּים קיח) זֶה הַשַּׁעַר לַה'.

הקדוש אני היום ילדתיך. הן עוד היום גדול, באותו שְנָאֵמַר בו (דברים לד) ולא קם נביא עוד בְּיִשְׂרָאֵל כְּמֹשֶׁה. אתה קִיַּמְתָּ בְּשִׁכְנָה וְאֶהְבֵּתָ אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּכָל לְבָבְךָ - שְׁהִינּוּ הַגּוֹף, וּבְכָל נַפְשְׁךָ - שְׁהִינּוּ הַנְּשֵׁמָה, שְׁחַמְשֵׁה שְׁמוֹת יֵשׁ לָהּ: נְשֵׁמָה, רוּחַ, נֶפֶשׁ, חַיָּה, יְחִידָה. וּבְכָל מְאֹדְךָ - בְּכָל מְמוֹנְךָ.

הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְנָתוֹ לֹא יָזוּז מִמֶּךָ בְּכָל אֵלֶיךָ. אֵתָה חֲשַׁבְתָּ שְׁאִפְלוּ הָיָו כָּל הָעוֹלָמוֹת תַּחַת רְשׁוּתְךָ, הִיִּיתָ נוֹתֵן לְהַקִּים שְׁכִינָה עִם הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְלֹהֲמַלִּיכוֹ עִם שְׁכִינָתוֹ עַל כָּל הַמַּמְנִים שֶׁל אֲמוֹת הָעוֹלָם, וְאַחַר כֵּן לְהַעֲלוֹתוֹ וְשִׁכְנָתוֹ - בְּדִיוֹקְנָה כְּלוּלָה מִכָּל הַמַּדּוֹת הַטּוֹבוֹת, בְּכָל הָעוֹלָמוֹת, וּבְמַחְנוֹת הָעֲלִיוֹנִים וְהַתַּחְתּוֹנִים, וְעַל כָּל יִשְׂרָאֵל.

מַחְשָׁבָה טוֹבָה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מְצַרְפָּה לְמַעֲשֵׂה. מֵאַחַר שְׁאֵתָה בְּנוּ - עַל כָּל מָה שְׁחַשַׁבְתָּ לְרַבּוֹנָה, יָקִים עַל יָדְךָ וְלֹא תָזוּז מִמֶּנּוּ לְעוֹלָמִים, אֲלֵא תִהְיֶה בְּדִיוֹקְנּוֹ בְּכָל, וְאֵתָה בְּגִלוֹת גְּנוּז מִבְּנֵי אָדָם, וְאֵתָה מֵהָעוֹלָם הַזֶּה שְׁלִיחוֹ שֶׁל הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא לֹמַר דְּבָרִים אֵלּוֹ לְפָנֶיךָ, וְאֵנִי מְצָוָה מִמֶּנּוּ שְׁלֹא לְזוּז מִמֶּךָ בְּכָל עֵת וְשָׁעָה שְׁאֵתָה רוּצָה, אֵנִי וְכָל הַתְּנָאִים וְהָאֱמוּרָאִים שֶׁל הַיְשִׁיבוֹת. קוּם הַשְּׁלֵם מְצוּוֹת רַבּוֹנָה.

פְּתַח וְאָמַר, וְעָשׂוּ אֲרוֹן עֲצֵי שֵׁטִים. סֵפֶר תוֹרָה, עֲמוּד הָאֱמָצְעִי. אֲרוֹנוֹ הַשְּׁכִינָה. מִבֵּית וּמְחוּץ תִּצְפֹּנּוּ, אֵת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּשִׁכְנָתוֹ, מִבְּחוּץ וּמִבְּפָנִים (שְׁלוֹ), וְהַכָּל אַחַד. מָה שְׁאֵין כֵּן בְּאֲרוֹן שֶׁל הָעוֹלָם הַזֶּה, שְׁתוֹרָה מִבְּפָנִים מִיָּן אַחַד, וְהָאֲרוֹן מִיָּן אַחַר. זֶה בְּכַתִּיבַת דִּיּוֹ, וְזֶה עֵץ מְצֻפָּה זָהָב. שְׁוֹדָאֵי הַתוֹרָה חֲבִיבָה מֵהַכָּל. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב, (אִיּוֹב כח) לֹא יַעֲרֹכְנָה זָהָב וְזָכּוּכִית.

וּמְצַד אַחַר אִפְלוּ בְּעוֹלָם הַזֶּה מְרָאָה שֶׁהַכָּל אַחַד, דִּיּוֹ וְעֵץ. (שְׁהִדִּיּוֹ) מִתְּפוּחִים שֶׁהֵם נִעְשׂוּ בְּעֵץ. (וְכָל דְּבָרֵי הַדִּיּוֹ מֵעֵץ הֵם) וְעוֹד, דִּיּוֹ שְׁחַר מִבְּחוּץ וְלִבָּן מִבְּפָנִים. כֵּן הֵם (חֲכָמִים בְּעַלֵּי תוֹרָה) בְּעַלֵּי תוֹרָה וְחֲכָמִים - שְׁחָרִים בְּעוֹלָם הַזֶּה, שֶׁהוּא מִבְּחוּץ, וְיָפִים בְּאֹתוֹ הָעוֹלָם הַבָּא, שֶׁהוּא מִבְּפָנִים. וְלָכֵן דִּיּוֹ, לְשׁוֹן שֶׁל דִּיּוֹ לְעֹבֵד לְהִיּוֹת כְּרַבּוֹ. דִּיּוֹ: יוֹד יוֹד, חֲכָמָה וְתַבּוּנָה וְדַעַת, שְׁכַתּוֹב אָדָם בִּידּוֹ בְּדִיּוֹ. (ע"כ

רעיא מהימנא)

יִשְׂרָאֵל בְּשַׁעַת מִיתָתְךָ, בְּהַ בְּרַכְתָּ אֶת יִשְׂרָאֵל בְּכָל שְׁכֵט וְשֵׁכֵט. זֶהוּ שְׁכַתּוֹב (שם לג) וְזֹאת הַבְּרַכָּה אֲשֶׁר בְּרַךְ מֹשֶׁה וְגו'. וּמִשׁוּם כֵּן פְּרִשׁוּהַ הַחֲבָרִים בְּעַלֵּי הַמְּשָׁנָה, שְׁכַתּוֹב (במדבר יט) זֹאת הַתּוֹרָה אָדָם כִּי יָמוּת בְּאֵהֶל, וְאָמְרוּ עָלֶיךָ, מָה זֶה כִּי יָמוּת? אֲלֵא אֵין הַתּוֹרָה מִתְקַיְּמַת אֲלֵא בְּמִי שְׁמַמִּית עֲצָמוֹ עָלֶיךָ, וְאֵין מִיתָה אֲלֵא עָנִי, שְׁעָנִי חֲשׁוֹב כְּמַת.

שְׁהוּא קָרְבֵן עוֹלָה וְיוֹרֵד. מְצַד שֶׁל עֲשִׂיר עוֹלָה וְדָאִי, שְׁמַתְעֵלָה עָלָיו. שְׁכָל הָעֲשִׂירִים, כָּל טוֹב שֶׁהֵם עוֹשִׂים, כְּלָם (רַבִּים) לְזָכוֹתָם לְעוֹלָם הַבָּא, וְשֵׁם הַיָּא כְּתוּר עַל רֵאשִׁים. הַבִּינוּנִי שְׁעוֹבֵד כְּדִי לְזָכוֹת בְּשָׁנֵי עוֹלָמוֹת, הוּא מְחַצֵּית הַשְּׁקָל עֲמוֹ בְּעוֹלָם הַבָּא, כְּמוֹ הַמְּצָב שֶׁנִּחְלַקְתָּ, חֲצִיָּה תַּחַת הַמֶּפֶה לְאַפִּיקוֹמָן אַחַר הַסְּעוּדָה, וְחֲצִיָּה לְמַצְוָה קִדְּם סְעוּדָה. וּמְצַד זֶה נֹאמַר בְּאַסְתֵּר, (אסתר ה) מָה שְׁאֵלְתָּךְ וַיִּנְתֵּן לָךְ וּמָה בִקְשַׁתְּךָ עַד חֲצִי הַמְּלָכוֹת וְתַעֲשׂ.

אַבְל מִי שֶׁהוּא עָנִי, שְׁמַמִּית אֶת עֲצָמוֹ בְּשִׁבְלָה, כְּמוֹ שְׁאֵתָה הַרוּעָה הַנְּאָמָן, הַיָּא קָרְבֵן עוֹלָה וְיוֹרֵד תַּחְתִּיךָ, וְלָמָּה? כִּי מִי שְׁמַשְׁפִּיל אֶת עֲצָמוֹ בְּשִׁבְלֵי שְׁכִינָתוֹ, הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא יוֹרֵד עָלָיו. וְזֶהוּ שְׁאֵמַר דָּוִד, (תהלים קלח) כִּי רָם ה' וְשָׁפַל יִרְאָה. וְהַנְּבִיא אָמַר, (ישעיה נג) כִּי כֹה אָמַר רִם וְנִשְׂא שִׁכְן עַד וְקְדוּשׁ שְׁמוֹ וְגו', וְאֵת דְּכָא וְשָׁפַל רוּחַ. שְׁאֵף עַל גַּב שְׁאֵנִי מְרוּם וְקְדוּשׁ אֲשַׁכּוֹן, בְּשִׁבְלֵי אוֹתוֹ שְׁנַעֲשֵׂה דְכָא וְשָׁפַל רוּחַ בְּעַבּוֹר שְׁכִינָתִי לְהַעֲלוֹתָהּ מִשְׁפְּלוֹתָהּ עֲטָרָה לְרֵאשׁוֹ, אֵנִי אֲרַד לְדוֹר עֲמוֹ. וְאַחַר שְׁבַעֲלֵי הַשְּׁכִינָה יוֹרֵד עַל הָאָדָם, הַיָּא יוֹרֵדַת מַעַל רֵאשׁוֹ, וְנוֹתְנַת הַמְּקוֹם שֶׁל הָרֵאשׁ לְכַעֲלָה וְיוֹרֵדַת לְרַגְלֵי הַמֶּלֶךְ. וְסוּד הַדְּבָר - (ישעיה סו) הַשְּׁמַיִם כְּסֵאֵי וְהָאָרֶץ הָדָם רַגְלֵי.

שְׁמַיִם שְׁיורֵשׁ אָדָם נְשֵׁמָה שְׁכַלּוּלָה מֵהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְנָתוֹ, מֵאוֹתָהּ שְׁעָה נִקְרָא בֵּן. אָמַר תְּנָא אַחַד, וְכִי מֵאוֹתוֹ יוֹם שְׁיורֵשׁ אָדָם נְשֵׁמָה כְּלוּלָה מֵהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וְשִׁכְנָתוֹ יִקְרָא בֵּן? מַנִּיָּן לָנוּ? מֵהַפְּסוּק הַזֶּה שְׁאֵמַר דָּוִד בְּסֵפֶר תְּהִלִּים, (תהלים ב) אֲסַפְּרָה אֶל חֶק ה' אָמַר אֵלֵי בְנֵי אֵתָה אֵנִי הַיּוֹם יְלַדְתִּיךָ.

אָמַר לוֹ הַמְּנוֹרָה הַקְדוּשָׁה, רוּעָה הַנְּאָמָן, מָה זֶה הַיּוֹם יְלַדְתִּיךָ? אֲלֵא בְּשִׁבְלֵךְ אָמַר דָּוִד בְּרוּחַ

פְּתַח רַבִּי יוֹסִי וְאָמַר, בְּאוֹתָם הַסּוּדוֹת הָעֲלִיּוֹנִים
שֶׁל הַמִּשְׁכָּן כְּתוּב, וְרָאָה וַעֲשֵׂה בְּתַבְנִיתָם
וְגו', וְכַתּוּב וְהִקַּמְתָּ אֶת הַמִּשְׁכָּן כְּמִשְׁפֵּטוֹ וְגו'.
לְמַדְנֵנו שֶׁאִמְרַת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְמַשֶּׁה כָּל הַתְּקוּנִים
וְכָל הַדְּיוֹקְנָאוֹת שֶׁל הַמִּשְׁכָּן, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי
לוֹ, שֶׁהֲרָאָה לוֹ אֶת מַטְטְרוֹ"ן שֶׁמִּשְׁמַשׁ כֶּהֵן גְּדוֹל
לְפָנָיִם. וְאִם תֹּאמְרוּ, הֲרֵי לֹא הוּקַם הַמִּשְׁכָּן לְמַעֲלָה
עַד הַיּוֹם שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן לְמַטָּה, וְלֹא שִׁמַּשׁ אוֹתוֹ
נֶעַר שֶׁלְמַעֲלָה עַד הַיּוֹם שֶׁשִּׁמְשׁוּ לְמַטָּה בַּמִּשְׁכָּן
הָאֲחֵר הַזֶּה.

הַשְּׂמֵאל כּוֹלֵל בְּתוֹכּוֹ אֶת הַיָּמִין וְנוֹטֵל אֶת הַשֵּׁם
הַזֶּה אֵלָיו וְנִכְלָל עִמּוֹ, וְכִשְׁנִכְלָל עִמּוֹ
הוּא נִקְרָא אֱלֹהִים. וְאִם תֹּאמְרוּ, הֲרֵי הַקְּדִים הַשְּׂמֵאל
בְּסוּד הָעוֹלָם הֵבֵא. וְדַאי זֶה כֶּף. אֲלֵא כִּשְׂיִצְאוּ
הַדְּרָגוֹת בְּסוּד הָאוֹתִיּוֹת מִתּוֹךְ הָעוֹלָם הֵבֵא, רְצָה
הַשֵּׁם הַזֶּה לְהִרְאוֹת וּלְהַבְנֹת, לְהִרְאוֹת עַל אוֹתוֹ
מְקוֹם שְׂיִצְאוּ מִשָּׁם, וְנִבְנָה שֵׁם זֶה כְּמוֹ זֶה. א"ל
בְּתַחֲלָה בְּצַד הַיָּמִין, נִכְלָל בְּתוֹךְ הַשְּׂמֵאל, וְנוֹטֵל
אוֹתוֹ הַשְּׂמֵאל, וְנִקְרָא אֱלֹהִים, וְזֶהוּ סוּד הַיָּמִין (אָמַר
לוֹ בְּשֵׁם וְכוּ) בְּשֵׁם שֶׁל אֱלֹהִים, וְעַל סוּד זֶה, בְּכָל
מְקוֹם שֶׁהוּא דִּין, שֵׁם הוּא רַחֲמִים, שֶׁהֲרֵי הוּא כּוֹלֵל
דִּין, וְזֶה נִבְנָה וְנִרְאָה.

אוֹתוֹ שְׂיִצְאָ מִשָּׁם, אֲמַצְעִי, נוֹטֵל אֶת שְׁנֵיהֶם,
וּמִשְׁתַּלֵּם, וְנִקְרָא אֱלֹהֵינוּ. הֲרֵי כָּאֵן
הַשְּׂלֵמוֹת שֶׁנִּרְאִיתָ מִסוּד הָעוֹלָם הָעֲלִיּוֹן, וְהַכֵּל נִכְלָל
זֶה בְּזֶה. כִּיּוֹן שֶׁהֲאֲמַצְעֵי הַזֶּה הַשְּׂתַלֵּם, שׁוֹרֵה עָלָיו
הַשֵּׁם הַקְּדוֹשׁ, הַמִּפְתַּח שֶׁל הַכֵּל שֶׁנִּקְרָא יְהוָה, וְאֵז
נוֹטֵל אֶת כָּל הַצְּדָדִים, מַעֲלָה וּמַטָּה, יָמִין וּשְׂמֵאל,
וְלִכְל הַצְּדָדִים הָאֲחֵרִים. וְלִכְן כִּשְׁנִשְׂתַּלֵּם מִסוּד שְׁנֵי
הַצְּדָדִים, מִיָּמִין וּשְׂמֵאל, נִקְרָא אֱלֹהֵינוּ. הֲרֵי כָּאֵן
יָמִין וּשְׂמֵאל וְאֲמַצְעֵי בְּכָלֵל הַשֵּׁם הַזֶּה. וְזֶה נִרְאָה
וְנִבְנָה. הַסּוּד שֶׁהָאוֹתִיּוֹת יִצְאוּ מִשָּׁם, כֶּף נִבְנָה וְנִרְאָה
כָּל אֶחָד וְאֶחָד.

הֲרֵי נִכְלָל יָמִין בְּשְׂמֵאל, וְנוֹטֵל הַשְּׂמֵאל אֶת שֵׁם
הַיָּמִין. אֵיפֹה כָּלוּל הַיָּמִין בְּתוֹךְ הַשְּׂמֵאל,
שֶׁהַיָּמִין יֵטֵל אֶת סוּד הַשְּׂמֵאל? אֲלֵא כִּשְׁנִכְלָל יָמִין
בְּשְׂמֵאל וְנוֹטֵל הַשְּׂמֵאל אֶת שֵׁם סוּד הַיָּמִין, הַיָּמִין
כּוֹלֵל בְּתוֹכּוֹ אֶת הַשְּׂמֵאל, הַשֵּׁם א"ל. וְהוּא הַי"ם.

לְמָה כֶּף? אֲלֵא בְּשַׁעֲרֵי שְׁנִבְנָה אוֹתוֹ מְקוֹם שְׂיִצְאוּ
מִשָּׁם, נוֹטֵל הַשְּׂמֵאל שְׁתֵּי אוֹתִיּוֹת. הַיָּמִין
נוֹטֵל אֶחָת מִסוּד הָעוֹלָם הֵבֵא. הַשְּׂמֵאל שְׁתֵּים, וְהוּא
הַי"ם. אֵז הַיָּמִין כּוֹלֵל בְּתוֹכּוֹ אֶת הַשְּׂמֵאל, וְנוֹטֵל
הָאוֹת הָאֲחֵרוֹנָה ס, וְנוֹטֵל י' שֶׁהִיְתָה בְּשְׂמֵאל. ס הִיא
בְּשְׂלֵמוֹת מ"ם, וְכֶף נִבְנָה מִי"ם בְּאוֹתוֹ י' שְׁנוֹטֵל
יֹתֵר. וְאֵז הַיָּמִין כּוֹלֵל אֶת הַשְּׂמֵאל בְּתוֹכּוֹ.

אֲחֵר כֶּף נִבְנָה הָאוֹתִיּוֹת. א' שֶׁהִיא בְּתַחֲלָה בְּצַד
הַיָּמִין, הוֹלִידָה וְהוֹצִיָּאָה אֶת הָאוֹת ש',

אֲלֵא וְדַאי כֶּף זֶה, שֶׁהֲרֵי הַמִּשְׁכָּן לֹא הוּקַם לְמַעֲלָה
עַד שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן לְמַטָּה, אֲבָל מַשֶּׁה רָאָה
אֶת כָּל מַרְאֵה הַמִּשְׁכָּן, וְלֹא הָיָה מִסְתַּדֵּר בְּקִיּוּמוֹ, עַד
שֶׁהוּקַם הַמִּשְׁכָּן לְמַטָּה, וְרָאָה אֶת מַטְטְרוֹ"ן מִשְׁמַשׁ
אֲחֵר כֶּף. לֹא שֶׁהוּא הָיָה מִשְׁמַשׁ, אֲלֵא שֶׁהָיָה מִשְׁמַשׁ
אֲחֵר כֶּף, וְלֹא בְּאוֹתוֹ זְמַן. אָמַר לוֹ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא
לְמַשֶּׁה, רָאָה אֶת הַמִּשְׁכָּן וְרָאָה אֶת הַנֶּעַר, הַכֵּל
מִתְעַכֵּב עַד שִׁיוּקַם כָּאֵן לְמַטָּה.

וְאִם תֹּאמְרוּ, אִם כֶּף, מַטְטְרוֹ"ן שֶׁהוּא הַמִּשְׁמַשׁ?
אֲלֵא וְדַאי שֶׁהַמִּשְׁכָּן הוּא שְׁלוֹ, וּמִיכָּאֵל הַכֶּהֵן
הַגְּדוֹל הוּא שֶׁמִּשְׁמַשׁ בְּתוֹךְ אוֹתוֹ מִשְׁכָּן שֶׁל
מַטְטְרוֹ"ן, כְּמוֹ שֶׁמִּשְׁמַשׁ הַכֶּהֵן הַגְּדוֹל הָעֲלִיּוֹן
לְמַעֲלָה בְּתוֹךְ מִשְׁכָּן אֲחֵר הַנִּסְתָּר שֶׁלֹּא הַתְּגַלָּה בְּסוּד
הָעוֹלָם הֵבֵא. שְׁנֵי מִשְׁכְּנוֹת הֵם; אֶחָד הוּא נִסְתָּר
לְמַעֲלָה, וְאֶחָד הַמִּשְׁכָּן הַזֶּה שֶׁל מַטְטְרוֹ"ן. שְׁנֵי
כֶּהֵנִים הֵם; אֶחָד אוֹר רֵאשׁוֹן, וְאֶחָד מִיכָּאֵל הַכֶּהֵן
הַגְּדוֹל לְמַטָּה.

מִבָּאֵן סוּדוֹת נִסְתָּרִים שֶׁל בֵּית הַמִּשְׁכָּן מִפִּי
הַמְּנוֹרָה. הַמִּשְׁכָּן הָעֲלִיּוֹן נִבְנָה עַל שְׁתֵּים
עֶשְׂרֵה מְרָגְלִיּוֹת, אֵיבָרִים עֲלִיּוֹנִים, יָמִין וּשְׂמֵאל,
שְׂמֵאל וְיָמִין.
שְׁלֵשָׁה שְׁמוֹת הֵם כְּלוּלִים כְּאֶחָד, וְזֶה נִכְנָס בְּזֶה,
וְזֶה נִכְנָס בְּזֶה. א"ל הֲרֵאשׁוֹן וּמִסְתַּדֵּר
בְּיָמִין. א הִיא רֵאשׁוֹנָה, שֶׁהִיא יָמִין, וּמִתְגַּשֵּׁם
וּמִצְטִיר בְּסוּד הַיָּמִין, וְכִשְׁנִכְנָס וּמִשְׁמַשׁ בְּפָנָיִם,
נֶאֱחָז עִם ל, וְנִקְרָא בְּסוּדוֹ א"ל, שֶׁהֲרֵי ל' מִסוּד
שֶׁלְמַעֲלָה בְּתוֹךְ קִדְשׁ הַקְּדָשִׁים יִצָּא.

לֹא שֵׁם הַתְּגַשֵּׁם, אֲלֵא וְדַאי כִּשְׂיִצְאָ הַתְּגַשֵּׁם,
כִּשְׂאָר הָאוֹתִיּוֹת שֶׁכִּשְׂיִצְאוּ מִסוּד הָעוֹלָם הֵבֵא
הַתְּגַשֵּׁמוֹ וְהַצְטִירוֹ. אֵף כֶּף הִל' הַזֶּה, אֵף עַל גַּב

צ"ת, ומאיר השם צבאות. כשִׁמְאִיר השם הזה בתוך המשכן, מתעברות האותיות ומולידות ז' ב' (ג) נ. עולות אמ"ש כמקדם, ומתעברות ומולידות ס' ע' פ'.

נשארה ק' יחידה, ועולה ויורדת, ועומדת בתוך נקב תהום רבה. רואה אותה הקדוש ברוך הוא שמתערבבת בלי גוף ולא ציור ולא נכנסת למשכן, עשה אותה חפה וכסוי למשכן. ומהי? יריעות עזים לאהל על המשכן, כמו שנאמר ועשית יריעת עזים לאהל על המשכן, לאהל ולא אהל. קו"ף ולא אדם.

עוד התגלגלו האותיות כמקדם בתוך מעשה המשכן, אמ"ש. ש' התגלגלה והתישבה בצד מזרח, ונשארה ג' תלויה באויר. מ' התגלגלה והתישבה בצד צפון, ויצאה ד' והתחברה בתוך ש' באותו צד. א' התגלגלה והתישבה ועלתה ל"י, ועלתה והחזיקה עמו ונטלה אותו, והתחברה בתוכו בחבור אחד שד"י. כשהשם הזה נתתקן בתוך המשכן, אז קיום ועמידה הוא מתוך המשכן שלמטה.

עוד התגלגלו האותיות כמקדם להתישב במשכן, ועלו האותיות - א' בראש, ת' אחר כך, א"ת. ב' בראש, ש' אחר כך. התחלפו האותיות אב"ג ית"ץ, התגלגלו בחקיקות קדש א' ק'. א' הוציאה ק' לשמר את המשכן. ק' הוציאה ר'. ר' הוציעה ע' קר"ע.

הסוד הזה - ואת ערת גדיי העזים הלבשה על ידיו ועל חלקת צואריו. כמו זה, ועשית יריעת עזים לאהל על המשכן. שהרי החלק הזה הצטרף להראות בחוץ לשמר את אותו פנים. ועל סוד זה הלבשה את יעקב בחוץ. שט"ן קר"ע, אותן אותיות רשומות בחוץ בשביל שמירת המשכן, שהוא סוד הברית הקדושה, ונפרעה הערלה אחר כך על ידי הכסוי הזה.

עוד התגלגלו האותיות והוציאו א"ת ב"ש, שקוצי"ת בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ והארץ היתה תהו ובהו וגו'. בגלגול זה והארץ היתה תהו ובהו, באותיות קר"ע שט"ן. וחשך על פני תהום - ג' הוציאה ר', ד' ק'. עד כאן

כלולה בשלשה צדדים, ומשתתפת עם האות א', ונעשות אש. עוד זזות האותיות הללו תוך הפאת שני הצדדים הללו ומתקרבים כאחד במחלקת, ומתוך מחלקת זו של מים באש ואש במים, מולידים אותיות, ומוציאים אות ר' ואת ו' ואת ח' ונעשים רוח. ונכנס בין שני צדדים, ואז מתישבות האותיות הראשונות במקומן, כל אחת ואחת בשלמות.

עוד זזות האותיות ומתגלגלות כאחד, א' מוציאה מ', שהיא מצדו בימין, שהרי בימין מתישבת. מ' מוציאה ש', משום שהרי מ' היא כלולה, בראשונה היתה משמאל, ונכללת אחר כך בימין ומשתלמת בשני צדדים. כיון שהשתלמה, זזו והולידו כאחד, ונכללו בשני צדדים.

התחזקו האותיות אמ"ש שלש אלה, והתעברו והולידו שלש אחרות תוך הגלגול. מ' התקנה והתעברה והולידה ר'. א' התעברה והולידה ו'. ש' התעברה והולידה ח'. והכל נתקן. עוד התעברו האותיות הללו סוד אמ"ש, והתגלגלו כמקדם. א' התעברה והולידה והוציאה את האות ב' בצד מערב, ואז היא מתישבת בצד הדרום. מ' התעברה והולידה והוציאה את האות ד' בצד הצפון, ואז היא מתעלה בין צפון ודרום ותלויה באויר. ש' התעברה והולידה והוציאה אות ג', ומתישבת בצד המזרח, ומתעלה בין מערב ומזרח ותלויה באויר. נמצאו שתי אותיות מ"ש תלויות באויר.

א' שנשארה התעלתה במקומה, ועלתה למעלה, והתעטר בה י"ה. באלה התחזקה והתעברה והולידה ה"ו ועמדה במקומה. אז מתעטרת ומאירה ופושטת אור, ומולידה אור, והוציאה את האות ט', המכה שהפה והאיר סוד העולם העליון באור.

אז מתעלה א' ונוטלת מתוך האור את מ"ש, והתחברו עמה, ונהיות אמ"ש כמקדם, ומתישבת א' בצד דרום, ש' בצד מזרח, מ' בצד צפון. עולה ג' שהיתה בצד מזרח, ומתעברת ומולידה צ"ת. באה ב' שהיתה בצד מערב, ועולה ומתחברת בין צ"ת. עולות א' ו', זו מצד מערב (דרום) וזו מצד מזרח, ומתחברות שתיהן עם ב' בין

היחוד של החכמה העליונה. שמע - ע' היא מהאותיות הגדולות, למה? אלא רמז הוא רמז בכלל אחד, לכלל מעלה ומטה כאחד ביחוד אחד. שמע - שם ע'. כאן נכלל השם הזה באותם שבעים שמות עליונים להכלילם, שהרי השם מתברך מהם ונכלל בהם, וצריך להכלילם כאחד ביחוד אחד, ולשים רצונו בהם.

שְׁהָרִי ודאי שבעים שמות הם בסוד המרכבה העליונה, ומהמרכבה העליונה הזו מתברך השם הזה ונכלל בתוכם, ואחר כך ישראל בכלל. אבל הרי שנינו, זה ישראל סבא, להיות ישראל בכלל אחד, אותו מקום של דבקות הכל. ועל זה שמע ישראל. עכשו נדבקה האשה בכעלה, ונהיה הכל בכלל אחד, וזה שמע ישראל של היחוד. (ישראל) אחר כך מיחד שלשה צדדים, ה' אלהינו ה' אחד, להיות הכל אחד.

שְׁמַע ישראל של כל השאר אינם כמו זה, אבל כל האחרים באו לדרש, וכלם במקום אחר נדבקו. שמע ישראל אתה עבר היום. שמע ישראל היום הזה נהיית לעם. וכלם בדרגה תחתונה נדבקו.

שְׁמַע ישראל היום הזה נהיית לעם - שמע ישראל נאה הוא, אבל היום הזה נהיית לעם מהו? הנה צריך להיות היית! מה זה נהיית? אלא בכל מקום עם, כשנשברו לבותיהם לעבודה, כמו שנאמר (דניאל ח) נהיית ונחלית. וזהו שכתוב שמעוני אחי ועמי. אם אחי, למה עמי? ואם עמי, למה אחי? אלא, אמר דוד, אם ברצון - אתם אחי. ואם לא - אתם עמי, לשבר לבכם לעבודתי. כך היום הזה נהיית לעם - שברת לבך לעבודת הקדוש ברוך הוא.

שְׁמַע ישראל אתה עבר היום את הירדן, הכל הוא בדרגה תחתונה, ושמע ישראל של היחוד הוא בדרגה עליונה. מה בין זה לזה? אלא אותו שמע ישראל של היחוד לא היה בכלם כמו זה, שהרי הוא היה סוד של מעלה ומטה (כראוי), ובכל מקום הסוד לקבל, והוא סוד לקבל עליהם על מלכות שמים בכל צד, כדי שיצטרך לאדם להיות מזמן (באותו שם) באותה שעה ליחד את שם הקדוש ברוך הוא ולקבל עליו על מלכות שמים.

התגלגלו האותיות והכו זו בזו לתקון בתוך המשכן. אותן אמ"ש הוציאו תולדות, (ת) ה' צ' ו' פ' אותיות התלויות בתוך האויר, והכו באותן אחרות והוציאו את ציור המשכן ז' ע'. עד כאן עומד וחשף על פני תהום, כלם בצדו, ח' באה ס' והתחברה עמו, אז יהי אור ויהי אור.

הַתְּגַלְגָּלוֹת האותיות כמקדם אב"ג ית"ץ, התעברו והולידו והוציאו ציור תוך סודות המשכן (בכללות) התגלגלו אחד בסוד א' ל' ב' ס', שהרי האות א' התעברה והולידה בסוד של כח ותקף את האות ל'. התגבר בתקפו והתעלה בכבודו, והוליד את האות ב'. אז התעברו והולידו האותיות והתחברו אחרות אלו, א' התחברה בחקיקתה באות ב'. אז ט"ר בחבור ט"ת, להיות האותיות עולות למקומן, תוך צרופ של סוד המשכן. את הכיור ואת פנו.

יְהִי רקיע בתוך המים, שהרי המים עלו וירדו בסוד של האותיות א"ל. א' הוציאה ו'. ו' הוציאה ק'. האות ל' עולה, ונחקקו האותיות בחקיקותיהן בחבור אחד. קול ה' על המים א"ל וכו'. אלו אותיות א"ל, שהרי אלה התעברו והולידו והוציאו אותיות תוך ציורי המשכן. אמ"ש התעברו והולידו ונחקקו בחקיקות של סודות האותיות להוציא את ציורי המשכן. א' הוציאה ג', ש' הוציאה ו', לחבר תוך האות ג' בסוד גן. תדשא הארץ דשא עשב וגו'. התגלגלו האותיות כמקדם אמ"ש, בסוד ב"ם באלה נכנסו המים למקום אחד, שכתוב יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד.

רַבִּי חייא ורבי יוסי היו הולכים בדרך. עד שהיו הולכים, אמר רבי יוסי, נפתח בעדוניהם (במלאכים ובזמנים) ונאמר דברי תורה. פתח רבי יוסי בדברי קריאת שמע ואמר, פתח (דברים ו) שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. וכתוב (שם כז) שמע ישראל היום הזה נהיית לעם. וכתוב (שם ט) שמע ישראל אתה עבר היום את הירדן. כל השמע שמע הללו שאמר משה לשם מה, שהרי שמע ישראל של היחוד הוא נאה, (שהרי לדרשה הוא בא) והאחרים הללו למה?

אֵלָא כלם באים לדרשה. שמע ישראל של היחוד ודאי שזה בא לדרש, וכאן רמזו ונראה

אשריהם כל אלו שמשתדלים בתורה, ובגלל שפשפרא הקדוש ברוך הוא את העולם, התבונן בתורה וברא את העולם, ובתורה נברא העולם, כמו שבארוה, שכתוב (משלי ח) ואהיה אצלו אמון. אל תקרי אמון אלא אמון.

וכי התורה היתה אמון? כן. למלך שרצה לעשות פלטרין. אם לא שם אליו אמון, לא יכול לעשות הפלטרין. כיון שנעשה הארמון, לא עולה אלא בשמו של המלך. באותם ארמונות שעשה המלך, משקיע המלך מחשבה באותם ארמונות.

כך הקדוש ברוך הוא רצה לברא את העולם, הסתכל באמן. ואף על גב שהאמן עשה את הארמון, לא עולה אלא בשמו של המלך: אלו הארמונות שעשה המלך; ודאי המלך בנה הארמונות. התורה צונחת: ואהיה אצלו אמון, בי ברא הקדוש ברוך הוא את העולם! שטרם (אלא עד) (לא נברא) נברא העולם הקדימתו התורה אלפים שנים לעולם, וכשרצה הקדוש ברוך הוא לברא את העולם, היה מתבונן בתורה בכל דבר ודבר, ועשה כנגדה אמנותו של עולם, משום שכל הדברים והמעשים של כל העולמות הם בתורה, ולכן הקדוש ברוך הוא היה מתבונן בה ובורא את העולם.

לא שהתורה בראה את העולם, אלא הקדוש ברוך הוא בהתבוננות של התורה ברא את העולם. נמצא שהקדוש ברוך הוא הוא אמון, והתורה כנגדו ואילו אמון, שנאמר ואהיה אצלו אמון. ואהיה אמון לא כתוב, אלא אצלו. הואיל והקדוש ברוך הוא התבונן בה, אצלו היתה אמון.

ואם תאמר, מי יכול להיות אמון אליו? אלא התבוננות הקדוש ברוך הוא בגון זה (נעשה הכל בלא עמל ויגיעה, שכתוב בדבר ה' שמים נעשו וגו'. בצורה זו בהסתכלות שלו זו אמנות) בתורה, כתוב בה, (בראשית א) בראשית ברא אלהים את השמים ואת הארץ. הסתכל בדבר זה וברא את השמים. בתורה כתוב בה, ויאמר אלהים יהי אור - בדבר הזה התבונן וברא את האור. וכן בכל דבר ודבר שכתוב בתורה, התבונן הקדוש ברוך הוא ועשה אותו הדבר. ולכן כתוב ואהיה אצלו אמון. כמו כן נברא כל העולם.

ובשעה שבא אדם לקבל עליו על מלכות שמים, אז השכינה באה ושורה על ראשו, ועומדת עליו כעד להעיד עדות לפני המלך הקדוש, שזהו מי שמיוחד שמו פעמים ביום, ושמו מתיחד מעלה ומטה כראוי. ולכן ע' משמע ישראל היא מהאותיות הגדולות, וגם ד' מהאותיות הגדולות, להיות עד לפני המלך הקדוש. והרי פרשנה, יהו"ה אלהינו יהו"ה, וזהו סוד היחוד בשלשה צדדים, כמו שבארו המנורה הקדושה והתעורר בו בכמה מקומות, ואין לנו רשות להעיר בו יותר.

ודאי האיש הזה שמיוחד את שם הקדוש ברוך הוא מעלה ומטה כראוי, ששכינה באה ושורה על ראשו ומברכת אותו בשבע ברכות, וקוראת עליו, (ישעיה מט) ויאמר לי עבדי אתה ישראל אשר בך אתפאר.

רבי חייא פתח אחריו ואמר, (דברים ד) אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים וגו'. בפסוק זה יש להתבונן, אתה הראת - מה הראת? אלא כשיצאו ישראל ממצרים, לא היו מכירים את סוד האמונה של הקדוש ברוך הוא כלום, משום שכלם היו עובדים עבודה זרה בגלות, ושכחו את כל עקר האמונה שהיה בהם בראשונה, שירשו כל אותם שנים עשר שבטים מאביהם יעקב.

וכשנא משה ולמד אותם שיש אלוה עליון בעולם, כמו שבארוה, ואחר כך ראו כל אותם נסים וגבורות על הים וכל הנסים והגבורות שעשה להם במצרים, ואחר כך ראו כמה גבורות במן ובמים, ונתנה להם תורה, ולמדו את דרכי הקדוש ברוך הוא, עד שהגיעו לזמן הזה.

אמר להם משה: עד כאן הצטרכתי ללמדכם כמו שמלמדים תינוק. (מפאן ולהלאה) וזהו אתה הראת לדעת, ולמדת עד כאן לדעת ולהתבונן ולהכנס לסוד האמונה, ומהי? כי ה' הוא האלהים.

אם תאמר, דבר קטן הוא לדעת - הרי כתוב, וידעת היום והשבת אל לכתבך כי ה' הוא האלהים בשמים ממעל ועל הארץ מתחת אין עוד. כאן תלוי כל סוד האמונה לדעת מתוך זה סוד כל הסודות, לדעת סוד (סוד של כל) כל הנסתר, יהו"ה אלהים שם מלא, והכל אחד. אתה הראת לדעת - כאן סוד הסודות ליודעי מדין.

סוד התורה שבכתב, וזהו סוד התורה שבעל פה, והכל אחד, הכלל של סוד האמונה, בשביל שהוא שם מלא, שהוא סוד האמונה, ומיהו? ה' אחד ושמו אחד. ה' אחד - שמע ישראל ה' אלהינו ה' אחד. זהו יחוד אחד. ושמו אחד, ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד - הרי יחוד אחר להיות שמו אחד. וסוד זה - ה' הוא האלהים, זה כתוב פשהם ביחוד אחד.

ואם תאמר, אם כן, כדגמת מה שכתוב (זכריה יד) ה' אחד ושמו אחד, לא הוא ה' הוא האלהים, שאם היה כתוב (ה' הוא ושמו אחד) ה' אחד ושמו הוא אחד, הייתי אומר כן. אבל לא כתוב אלא ה' אחד ושמו אחד, וצריך לומר, כדגמת זה ה' הוא האלהים הוא, ונראה ה' אחד ושמו אחד.

אלא הכל אחד. שכשמתיחדים שני השמות הללו, זה ביחוד אחד וזה ביחוד אחד, אז שני השמות הללו נעשים אחד ונכללים זה בזה, ונהיה הכל שם שלם ביחוד אחד, ובכך ה' הוא האלהים, שהרי אז הכל נכלל זה בזה להיות אחד. וטרם שמתיחדים כל אחד, זה בלבדו וזה בלבדו, לא נכללים זה בזה להיות הכל אחד.

הכלל של כל התורה כן הוא ודאי. שהרי התורה היא תורה שבכתב והוא תורה שבעל פה. תורה שבכתב, זהו שכתוב ה'. תורה שבעל פה, זהו שכתוב האלהים. ומשום שהתורה היא סוד של השם הקדוש, נקראת כן - תורה שבכתב ותורה שבעל פה, זה כלל וזה פרט. הכלל צריך את הפרט, והפרט צריך את הכלל, ומתיחדים זה עם זה להיות הכל אחד.

ועל זה הכלל של התורה הוא הכלל של מעלה ומטה, משום ששם זה למעלה ושם זה למטה זה סוד של העולם העליון, וזה סוד של העולם התחתון, ועל זה כתוב אתה הראת לדעת פי ה' הוא האלהים. זהו הכלל של הכל, וזה צריך אדם לדעת בעולם הזה.

ואם תאמר, איפה הן מצוות התורה כאן בכלל הזה? אלא זהו זכור וזהו שמור, וכל מצוות התורה כלולים באלה, בסוד של זכור ושמור, והכל הוא אחד.

ביון שנברא העולם בכל דבר ודבר, לא התקיים עד שעלה ברצון לברא אדם שיהיה משתדל בתורה, ובגללה התקיים העולם. פעת, כל מי שמסתכל בתורה ומשתדל בה, כביכול הוא מקיים את העולם. הקדוש ברוך הוא הסתכל בתורה וברא את העולם. אדם מתבונן בתורה ומקיים את העולם. נמצא שכל מעשה וקיומו של עולם היא התורה. משום כך אשרי האיש שמשתדל בתורה, שהרי הוא מקיים את העולם.

בשעה שעלה ברצונו של הקדוש ברוך הוא לברא את האדם, עמד לפניו בדמותו וקיומו כמו שהוא בעולם הזה. ואפלו כל אותם בני העולם, טרם בואם לעולם הזה, כלם עומדים בתקונם וקיומם כמו שעומדים בעולם הזה באוצר אחד ששם כל נשמות העולם מתלבשות בדמיותיהן.

ובשעה שמזמנים לרדת לעולם הזה, קורא הקדוש ברוך הוא לממנה אחד שמנה הקדוש ברוך הוא ברשותו את כל הנשמות העתידות לרדת לעולם הזה, ואומר לו: לך תביא לי רוחו של פלוני. באותה שעה באה אותה נשמה מלבשת בדמות של העולם הזה, ואותו ממנה מראה אותה לפני הקדוש ברוך הוא.

הקדוש ברוך הוא אומר לו ומשביע אותה, שכשתרד לעולם הזה, שתשתדל בתורה לדעת אותו ולדעת את סוד האמונה. שכל מי שהיה בעולם הזה ולא השתדל לדעת אותו - טוב לו שלא יברא. משום כך נראה לפני המלך הקדוש, לדעת את העולם הזה, ולהשתדל בקדוש ברוך הוא בסוד האמונה.

זהו שכתוב (דברים ד) אתה הראת לדעת. הראית על ידי אותו הממנה לפני הקדוש ברוך הוא. לדעת - לדעת ולהסתכל בעולם הזה בסוד האמונה ובסוד התורה. וכל מי שהיה בעולם הזה ולא השתדל בתורה להפירו, טוב לו שלא נברא, שהרי בשביל זה הביאו הקדוש ברוך הוא את האדם לעולם הזה.

לדעת כי ה' הוא האלהים. זהו הכלל של כל סוד האמונה, (כלל) של כל התורה, כלל שלמעלה ומטה. וסוד זה הוא הכלל של כל סוד האמונה, וכך זה ודאי. הכלל של כל התורה זהו

ז) ומה תעשה לשמך הגדול. כבוד - זה הכבוד העליון שהוא ימין ושמאל.

ובלם כלולים בתפלה זו של יד, שהיא מלכותו, ונוטלת הכל לתוכה. ובמלכותו הזו נכללים כל העולמות לזון אותם ולספק להם בכל מה שצריכים, ועל זה לעולם ועד.

וזהו היחוד של תפלין של ראש ותפלין של זרוע, וכמו שסוד היחוד של התפלין - כך הוא היחוד של הכל, וזהו ברור הדבר. והרי סדרנו היחוד הזה לפני המנוחה הקדושה, ואמר לי, שהרי בארבעה גונים הסתדר היחוד, וזהו המבחר מכלם, וכך הוא ודאי, וכלם סוד האמונה. אבל סדור התפלין זהו היחוד העליון כראוי.

ומתוך שנכללו ימין ושמאל בסוד השם הקדוש בדרך כלל, צריך אחר כך להוציאם בדרך פרט, אבל לא בדרך יחוד, שהרי היחוד בפסוק הוא ראשון, להיות יהו"ה אחד בתפלין של ראש, ושמו אחד בתפלין של זרוע, ונהיה הכל אחד. כיון שהיחוד הזה מסתדר הכל בכלל מהראש של הנקדה העליונה, (שהוא ראשית הכל) צריך אחר כך להעיר מהראש (מהסוד) של האור הראשון, שהוא ראש הכל.

סדר הלימוד ליום כח אדר [יום 176 בשנה]

ואהבת - זו ראשית הימין, לאהב את הקדוש ברוך הוא באהבה של הדבקות שלו, ומיהו? (האהבה של התעוררות הימין) שהיא מעורר האהבה. מי שאוהב את הקדוש ברוך הוא, הוא מעיר את ימינו אליו ומקבלו באהבה. כל דברי העולם לא תלויים אלא ברצון, רוח ממשיכה רוח ומביאה רוח, וסימנה זה - (איוב לד) אם ישים אליו לבו רוחו ונשמתו אליו יאסף.

בשמעורר האדם אהבה לקדוש ברוך הוא, התעוררות הימין לא נעוזה אלא בשלשה גונים, כמו שנאמר (דברים ו) בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. הרי כאן שלשה גונים. שלא תאמר או זה או זה, שהרי לא כתוב או בכל לבבך או בכל נפשך או בכל מאדך. אלא צריך את כלם, לב ונפש וממון. ואז הקדוש ברוך הוא מעיר את ימינו אליו, ופושט אותה כנגדו ומקבל אותו.

פתח רבי יוסי ואמר, זה ששנינו שתפלת ערבית חובה - חובה היא ודאי, משום שקריאת שמע של ערבית חובה, והקדוש ברוך הוא מתוחד בלילה כמו שמתוחד ביום, ומדת לילה נכללת ביום, ומדת יום נכללת בלילה, ונעשה יחוד אחד. ומי שאמר רשות - משום אמורים ופדרים שמתאכלים בלילה, והרי בארנו.

בתוב, (דברים ו) ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך וגו'. פסוק זה בארנוהו ופרשוהו החברים, אבל יש לשאל, אם ביחוד הזה של שמע ישראל נכלל הכל - ימין ושמאל, למה (כתוב) אחר כך ואהבת, (שם יא) והיה אם שמוע, שהרי ביחוד נכללו? אבל שם בכלל, וכאן בפרט, וכך צריך.

ובסוד היחוד הזה הערנו בו, היחוד הזה הוא כמו של התפלין של ראש ותפלין של זרוע. בתפלי הראש ארבע פרשיות, והרי נתבאר, וכאן שלשה שמות הם. שם בתפלין של ראש, ארבע פרשיות, כל אחת ואחת לבדה, וכאן שלשה שמות. מה בין זה לזה?

אלא, אותן ארבע פרשיות הרי העירו בהן, אחת נקדה ראשונה עליונה, ואחת סוד העולם הבא, ואחת ימין, ואחת שמאל. אלו סוד תפלין של ראש. וכאן בסוד היחוד הזה שלשה שמות, והם כמו שאותן ארבע פרשיות. ה' הראשון זו נקדה עליונה, ראשית הכל. אלהינו - סוד העולם הבא. ה' האחרון - כלל של ימין ושמאל כאחד בכלל אחד, ואלה הן תפלין של ראש, וזהו היחוד הראשון.

תפלין של זרוע, הכלל של כל אלה כאחד, וזהו סוד ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד. כאן הכלל של אותן תפלין של ראש שנכללו בתוך תפלין של זרוע.

וסוד זה, ברוך - זה סוד הנקדה העליונה, שהוא ברוך, שכל הברכות נובעות משם. ואם תאמר, העולם הבא הוא שנקרא ברוך - לא כך! שהרי הנקדה העליונה היא זכר, העולם הבא נקבה. הוא ברוך והיא ברכה. ברוך זכר, ברכה נקבה. ולכן ברוך הוא נקדה עליונה. שם - זה העולם הבא, שהוא שם גדול, כמו שנאמר (יהושע

צאן מרעיתי אדם אתם. וכתוב (שמואל ב-ז) מי כעמך
כישראל וגו'.

רבי יצחק היה מצוי לפני רבי אלעזר, אמר לו,
ודאי שאהבת הקדוש ברוך הוא שאדם אוהב
אותו לא מתעוררת אלא מהלב, משום שלב הוא
התעוררות להעיר אליו אהבה. (והקדוש ברוך הוא רוצה
את הלב) אם כן, למה כתוב בכל לבבך ואחר כך
ובכל נפשך, שמשמע שהם שני גוונים, אחד הלב
ואחד הנפש? אם הלב עקר - מה צריך נפש? אמר
לו, ודאי שלב ונפש הם שנים, ומתאחדים לאחד.
שהרי לב ונפש וממון, כלם אחוזים זה בזה, והלב
הוא עקר ויסוד הכל.

וזה שנאמר בכל לבבך, בשני לבבות הוא, שהם
שני יצרים, אחד יצר טוב ואחד יצר רע. ושני
אלה, כל אחד ואחד נקרא לב. זה נקרא לב טוב,
וזה נקרא לב רע. ומשום כן הוא לבבך, שהם
שנים, יצר הטוב ויצר הרע.

ובכל נפשך? ובנפשך היה צריך להיות! מה זה
ובכל נפשך? הכול הזה לשם מה? אלא
להכליל נפש ורוח ונשמה. זהו ובכל נפשך,
בכל מה שאוחדת הנפש הזו. ובכל מאדך, אף כן
כמה מינים הם של ממון, כלם משנים אלה מאלה,
ועל זה כתוב בכל. אהבת הקדוש ברוך הוא למסור
לו כל זה, לאהב אותו בכל אחד ואחד.

ואם תאמר, ביצר הרע איך אדם יכול לאהב אותו,
שהרי יצר הרע הוא מקטרג שלא יקרב אדם
לעבודת הקדוש ברוך הוא, ואיך יאהב אותו בו?
אלא זוהי עבודת הקדוש ברוך הוא יתיר, כשהיצר
הזה נכנע לו משום האהבה שאוהב את הקדוש
ברוך הוא. שכשהיצר הרע הזה נכנע והאדם הזה
שובר אותו, זוהי אהבת הקדוש ברוך הוא, משום
שיודע לקרב את אותו יצר הרע לעבודת הקדוש
ברוך הוא.

כאן הוא סוד לבעלי הדין. כל מה שעושה הקדוש
ברוך הוא מעלה ומטה, הכל הוא כדי
להראות כבודו, והכל הוא לעבודתו. וכי מי ראה
עבד שמקטרג את אדונו, ובכל מה שרצון אדונו
נעשה הוא מקטרג! רצון הקדוש ברוך הוא הוא
שיהיו האנשים תמיד בעבודתו וילכו בדרך אמת

ועל זה כתוב, (תהלים קו) נאם ה' לאדני שב לימיני.
וסוד הכתוב הזה הרי הערנו בו, שדוד המלך
על דרגתו אמר, כשנקשר בימין. שלש עשרה
מצוות כאן בימין: ואהבת את ה' אלהיך - הרי
אחת. בכל לבבך - שתיים. ובכל נפשך - שלש. ובכל
מאדך - ארבע. ושונתם לבניך - חמש. ודברת בם -
הרי שש. בשבתך בביתך - הרי שבע. ובלכתך בדרך
- שמונה. ובשכבך - הרי תשע. ובקומך - הרי עשר.
וקשרתם לאות על ידך - הרי אחת עשרה. והיו
לטטפת בין עיניך - הרי שתיים עשרה. וכתבתם על
מזוזות ביתך ובשעריך - הרי שלש עשרה.

שלש עשרה המצוות הללו תלויות בימין,
והשמאל נכלל בימין, וכך צריך. ובכל זמן
שמתעורר השמאל, הימין מתחיל בראש. ולכן אם
יזכור, השמאל נכלל בימין. ואם לא, הימין נכלל
בשמאל, ושולט השמאל. וסימן לזה, אם בראש,
כמו אם בחקתי תלכו. ובכל מקום השמאל מתעורר
באהבה בסוד הימין, אחר כן מתחזק דינו כמו
שצריך, וכך צריך בכל מקום, וזה העירו החברים
בדברים הללו. בא רבי חייא ונשקו.

פתח ואמר, ואת המשכן תעשה עשר יריעת וגו'.
הרי כאן סוד היחוד, שהרי תקונו של
המשכן הוא מכמה דרגות, שכתוב בו והיה המשכן
אחד. להראות שכל האיברים של הגוף כלם בסוד
של גוף אחד. באדם יש כמה איברים עליונים
ותחתונים, אלה פנימיים לפנים, ואלה בגלוי לחוץ,
וכלם נקראים גוף אחד, ונקרא אדם אחד בחבור
אחד. אף כן המשפך כל האיברים כמו שלמעלה,
וכשכלם מתחברים כאחד, אז כתוב והיה המשפך
אחד. (פדגמת האדם).

מצוות התורה כלם איברים בסוד של מעלה.
וכשכלם מתחברים כאחד, אז כלם עולים
לסוד אחד. סוד המשפך, שהוא פרקים ואיברים,
כלם עולים לסוד של אדם, כמו שמצוות התורה,
שהרי מצוות התורה כלם בסוד של אדם, זכר
ונקבה, שכשמתחברים כאחד הם אחד בסוד של
אדם. מי שפוגם אפלו מצוה אחת של התורה, כאלו
פגם בדמות האמונה, שהרי כל הפרקים והאיברים
בדמות אדם, ולכן הכל עולה בסוד היחוד. ועל זה
ישראל הם גוי אחד, שכתוב (יחזקאל לד) ואתן צאני

הַרְשָׁעִים שֶׁפָּגְשׁוּ אוֹתוֹ, הָיוּ מְצִיִּיתִים לוֹ וְנִמְשְׁכוּ אַחֲרָיו, וְעַל זֶה יֵשׁ לְצַדִּיקִים לְהַחֲזִיק לוֹ טוֹבָה, שֶׁהָרִי בְּגָלְלוֹ יוֹרְשִׁים כָּל אוֹתָן הַטּוֹבוֹת וְעִדּוּנִים וְתַשׁוּקוֹת לְעוֹלָם הַבָּא.

מהי תועלתו של המקטרג הזה כאשר הרשעים מציתים לו? אלא אף על גב שאין בו תועלת, מצנת אדונו הוא עושה. ועוד, שהרי מתחזק בשביל זה. הואיל והוא רע, הוא מתחזק כשהוא עושה רע. הרשע אינו מתחזק, עד שהורג אדם. כיון שהרג בני אדם, אז מתחזק ומתגבר בכחו ויש לו נחת. כך אותו מקטרג שנקרא מלאך המות לא מתגבר בכחו, עד שמסטה את בני האדם ומקטרג להם והורג אותם, ואז יש לו נחת ומתחזק ומתגבר בכחו.

כמו שמתחזק צד החיים כשבני אדם הם טובים ויילכו בדרך ישר, אף כך המקטרג הזה מתחזק ומתגבר כשהרשעים מציתים לו, והוא שולט עליהם. הרחמן יצילנו. ואשרי אותם שזוכים לנצחו ולהכניעו ולזכות בשבילו לעולם הבא, ומתחזק אדם במלך הקדוש תמיד. על זה ודאי נאמר, (תהלים פד) אשרי אדם עוז לו בך מסלות בלבבם. אשריהם בעולם הזה ובעולם הבא.

רבי יוסי ורבי יהודה ורבי חייא היו הולכים בדרך. פגש בהם רבי אלעזר. עד שראו אותו, ירדו כלם מן החמורים. אמר רבי אלעזר, ודאי פני השכינה ראיתי, שהרי כשרואה אדם צדיקים או זכאים שבדור ופוגש בהם, ודאי הם פני השכינה. ולמה נקראו פני השכינה? משום ששכינה מסתתרת בתוכם, היא בסתר, והם בגלוי. משום שהם קרובים של השכינה, הם נקראים פנים שלה. ומי הם? אותם שהיא התקנה עמם להראות אצל המלך העליון. והואיל ואתם פאן, ודאי ששכינה התקנה עליכם ואתם פניה. (ופגש בהם ודאי רואה פני השכינה, משום שהשכינה מסתתרת בתוכם, היא בסתר והם בגלוי, והיא נתקנת עמם להראות לפני המלך. והואיל ואתם פאן שלשה, ודאי שהשכינה נתקנה עליכם ושורה בתוכם).

פתח ואמר, (בראשית לג) קח נא את ברכתי אשר הבאת לך וגו'. כשראה יעקב את סמאל מקטרג באותו לילה, ראה אותו בדמות עשו, ולא הכיר בו עד שעלה הבקר. כיון שעלה

כדי לזכותם בכמה טובות. הואיל ורצונו של הקדוש ברוך הוא בזה, איך בא עבד רע ונמצא מקטרג מתוך רצון אדונו ומסטה את בני האדם לדרך רעה, ודוחה אותם מדרך טובה, ועושה להם שלא יעשו את רצון אדונו ומסטה את בני האדם לדרך רעה?

אלא ודאי שרצון אדונו הוא עושה. למלך שהיה לו בן יחידי והיה אוהב אותו ביותר, וצוה עליו באהבה שלא יקריב את עצמו לאשה רעה, משום שכל מי שקרב אליה, אינו כדאי להכנס להיכל המלך. הודה לו אותו הבן לעשות רצון אביו באהבה.

בבית המלך בחוץ היה זונה אחת נאה למראה ויפת תאר. לימים אמר המלך, אני רוצה לראות את רצונו של בני אלי. קרא לאותה הזונה ואמר לה: לכי ותפתי את בני, כדי לראות את רצון בני אלי. מה עשתה אותה זונה? הלכה אחר בן המלך והתחילה לחבק ולנשק אותו ולפתותו בכמה פתויים. אם אותו בן יאה ומצית למצות אביו – גוער בה ולא מצית לה ודוחה אותה ממנו. ואז אביו שמח בבנו ומכניסו לתוך הפרגוד של היכלו, ונותן לו מתנות ואוצרות וכבוד רב. מי גרם את כל הכבוד הזה לבן הזה? הנה אומר, אותה הזונה.

ואותה הזונה יש לה בזה שבח או לא? ודאי שיש לה שבח מכל הצדדים. אחד – שעשתה את רצון המלך. ואחד – שגרמה לאותו הבן כל אותו הטוב ולכל האהבה הזו של המלך אליו. ועל זה כתוב (בראשית א) והנה טוב מאד. והנה טוב – זה מלאך החיים. מאד – זה מלאך המות, שהוא ודאי טוב מאד למי שמצית למצוות רבונו. ובא ראה, אם לא יהיה המקטרג הזה, לא היו יורשים הצדיקים את הגנזים העליונים הללו, שעתידים לרשת עולם הבא.

אשריהם שנפגשו במקטרג הזה, ואשריהם שלא פגשו בו. אשריהם שפגשו בו ונצלו ממנו, שבשבילו יורשים כל אותן טובות וכל אותם עדונוים וכל אותן תשוקות של העולם הבא, שעליו כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך.

ואשרי אותם שלא פגשו בו, שבשבילו יורשים גיהנם ונטרדו מארץ החיים, שהרי אותם

שְהַרֵי דְוֹד הַמֶּלֶךְ אָמַר לוֹ בְשָׁבִיל שְׁלֵמָה בְּנוּ, כְּשָׁבַא נִתֵּן אֶצְלוֹ וְאָמַר לוֹ עַל שְׁלֵמָה שֶׁהוּא יִבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. וְאַחַר כֵּן דְוֹד הַמֶּלֶךְ הִרְאָה לְשֵׁלֵמָה בְּנוֹ אֶת דְּיוֹקָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ. כִּיּוֹן שִׁרְאָה דְוֹד אֶת דְּיוֹקָן בֵּית הַמִּקְדָּשׁ וְכָל תְּקוּנָיו, אָמַר שִׁירָה עַל שְׁלֵמָה בְּנוּ, וְאָמַר אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת וְגו'.

דְּבָר אַחַר שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְשֵׁלֵמָה - לְמֶלֶךְ שֶׁהַשְּׁלוֹם שָׁלוּ. וְשִׁירָה זוֹ הִיא שִׁירָה וְתִשְׁבַּחַת עַל כָּל שְׂאֵר הַשִּׁירָה, וְשִׁירָה זוֹ עוֹלָה עַל כָּלֵן. אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת - שִׁרְאָה דְוֹד הַמֶּלֶךְ אֶת כָּל אוֹתָם שְׁבַעַת הָעֲמוּדִים שֶׁהַבַּיִת הַזֶּה עוֹמֵד עֲלֵיהֶם שְׁעוּמָדִים שׁוֹרֹת שׁוֹרֹת לְבָנוֹת אֶת הַבַּיִת הַזֶּה. מֵעַל כָּלֵם עוֹמֵד בְּעַל הַבַּיִת שֶׁהוֹלֵךְ עַל גְּבֵיהֶם, וְנוֹתֵן לָהֶם כַּח וְתִקֵּף לְכָל אֶחָד וְאֶחָד כְּרֹאוּי.

וְעַל זֶה אָמַר דְוֹד, אִם הַמֶּלֶךְ הַזֶּה שָׁפַל הַשְּׁלוֹם שָׁלוּ, שֶׁהוּא בְּעַל הַבַּיִת, לֹא בּוֹנֶה אֶת הַבַּיִת הַזֶּה - שְׂוֹא עֲמָלוֹ בּוֹנִיו בּוּ, אוֹתָם עֲמוּדִים שְׁעוּמָדִים לְבָנוֹת עַל הַבַּיִת הַזֶּה. אִם ה' לֹא יִשְׁמַר עִיר - זֶה הַמֶּלֶךְ שָׁפַל הַשְּׁלוֹם שָׁלוּ. שְׂוֹא שְׂקֵד שׁוֹמֵר - זֶהוּ עֲמוּד אֶחָד שֶׁהָעוֹלָם הַתְּתִקֵּן עָלָיו, וּמִיָּהוּ? צְדִיק, שֶׁהָרִי הוּא שׁוֹמֵר אֶת אוֹתָהּ הָעִיר.

הַמִּשְׁכָּן שֶׁעָשָׂה מֹשֶׁה, תָּמִיד הָיָה יְהוֹשֵׁעַ עוֹמֵד וְשׁוֹמֵר אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי אֵין שְׁמִירְתוֹ - רַק בְּזֶה שֶׁנִּקְרָא נֶעַר, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת לג) וּמִשְׁרְתוֹ יְהוֹשֵׁעַ בֶּן נוּן נֶעַר לֹא יָמִישׁ מִתּוֹךְ הָאֵהָל. אַחַר כֵּן מִשְׁכָּן זֶה לֹא הָיָה שְׁמוֹר אֲלֵא בְשָׁבִיל נֶעַר אַחַר, שְׁכָתוֹב (שְׁמוֹת א-ג) וְהַנֶּעַר שְׁמוּאֵל מִשְׁרְתָּהּ. (וְהָיָה מְסֻדָּר שֵׁם) מִשׁוּם שְׂאֵין שְׁמִירְתַּת הַמִּשְׁכָּן אֲלֵא בְנֶעַר. (אֲבָל בֵּית הַמִּקְדָּשׁ אֵינוֹ כֵּן, שְׂאֵין שְׁמִירְתוֹ אֲלֵא בְּקֹדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא, שְׁכָתוֹב אִם ה' לֹא יִשְׁמַר עִיר שְׂוֹא שְׂקֵד שׁוֹמֵר) וּמִיָּהוּ הַשׁוֹמֵר הַזֶּה? אוֹתוֹ שְׁשׁוֹמֵר הַמִּשְׁכָּן שֶׁנִּקְרָא כֵּן: נֶעַר מְטָטְרוּ"ן.

אֲבָל אַתֶּם קְדוֹשִׁים עֲלִיוֹנִים, אֵין שְׁמִירְתְּכֶם כְּמוֹ שְׁמִירְתַּת הַמִּשְׁכָּן, אֲלֵא שְׁמִירְתְּכֶם כְּשְׁמִירְתַּת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְבָדוּ, שְׁכָתוֹב אִם ה' לֹא יִשְׁמַר עִיר שְׂוֹא שְׂקֵד שׁוֹמֵר. שֶׁהָרִי בְּכָל זְמַן שְׂצְדִיקִים הוֹלְכִים בְּדֶרֶךְ, הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא שׁוֹמֵר אוֹתָם תָּמִיד, שְׁכָתוֹב ה' יִשְׁמַר צְאֲתָךְ וּבּוֹאָךְ.

הִלְכוּ אַחֲרָיו, וְלוּוּ אוֹתוֹ שְׁלֵשָׁה מִלִּים, וְחִזְרוּ לְדַרְכֶּם. קְרָאוּ עָלָיו, (תְּהִלִּים צא) כִּי מִלְאָכְיוֹ

הַבִּקֵּר וְהַשְּׂגִיחַ בּוּ, רְאָה אוֹתוֹ בְּפָנִים נִסְתָּרִים וּגְלוּיִים. הַתְּבוּנָן בְּאוֹתָהּ דְמוֹת שֶׁהִיְתָה כְּדְמוֹת עֵשׂוֹ, מִיַּד הַשְּׂגִיחַ וַיִּדַע שֶׁהָיָה מְמַנֶּה שֶׁל עֵשׂוֹ וְהַחֲזִיק בּוּ. מַה כְּתוּב? (שֵׁם לר) וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִי עָלָה הַשַּׁחַר. וְהַחֲבָרִים הָעִירוּ, שְׁבִשְׁבִיל שֶׁהִגִּיעַ זְמַנּוֹ לְזַמֵּר וּלְשַׁבַּח אֶת הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא, וְעַל זֶה כִּי עָלָה הַשַּׁחַר.

וְכֵאֵן יֵשׁ לְהַסְתַּכֵּל, שְׂוֹדָאֵי שְׁלִטוֹנוֹ אֵינוֹ אֲלֵא בְּלִילָה בְּתוֹךְ הַחֲשֶׁכָה, וְסוּד זֶה - מִפְּחַד בְּלִילוֹת, זֶה פְּחַד הַגִּיהֶנֶם. וּמַה שְׂאָמַר בְּלִילוֹת, רְצָה לוֹמַר הוּא וּנְקַבְתּוּ. וּבְשָׁבִיל כֵּן לֹא שׁוֹלֵט אֲלֵא בְּלִילָה.

וְזֶה שְׂאָמַר וַיֹּאמֶר שְׁלַחֲנִי כִי עָלָה הַשַּׁחַר. מַה זֶה כִּי עָלָה הַשַּׁחַר? מִשׁוּם שְׁכִשְׁמַגִּיעַ הַבִּקֵּר וְעוֹבֵר שְׁלִטוֹנוֹ שֶׁל הַחֲשֶׁף שֶׁל הַלִּילָה, אֲזוֹ נִכְנָס הוּא וְאוֹכְלוֹסֵיוֹ בְּנִקְבַתְהוּם רְבָה שְׁלִצְד צָפוֹן, עַד שֶׁנִּכְנָס הַלִּילָה, וְנִשְׁאָרִים הַכְּלָבִים, וְשׁוֹלֵטִים וּמִשׁוֹטְטִים בְּלִילָה (בְּעוֹלָם) עַד שְׁבָא הַבִּקֵּר. וְלִכֵּן הָיָה דוֹחֵק לוֹמַר, שְׁלַחֲנִי כִי עָלָה הַשַּׁחַר, שֶׁהָרִי לֹא שׁוֹלֵט בְּיוֹם.

כְּמוֹ זֶה גְלוֹתָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל, שֶׁהִיא בְּלִילָה וְנִקְרָאת לִילָה. מֶלֶךְ עוֹבְדֵי כּוֹכָבִים וּמִזְלוֹת רָשָׁע שׁוֹלֵט עַל יִשְׂרָאֵל, עַד שֶׁיִּבְאֵה הַבִּקֵּר וַיֹּאִיר לָהֶם הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא וַיַּעֲבֵר שְׁלִטוֹנָם, וְעַל זֶה כִּי עָלָה הַשַּׁחַר. דְּחוּק הָיָה בִּידוֹ וְתִשָּׁשׁ כַּחוֹ, שֶׁהָרִי עָבַר הַלִּילָה. וְעַל זֶה יַעֲקֹב הַחֲזִיק בּוּ וְרָאָה דְּיוֹקָנוֹ כְּדְיוֹקָנוֹ שֶׁל עֵשׂוֹ, אֲבָל לֹא כֵּן בְּגִלּוּי, וְאֲזוֹ הוֹדָה לוֹ עַל הַבְּרָכוֹת.

מַה כְּתוּב אַחֲרֵי זֶה? (שֵׁם לג) כִּי עַל כֵּן רְאִיתִי פְּנִיךָ כְּרֹאת פְּנֵי אֱלֹהִים וְתִרְצָנִי. שִׁרְאָה בְּאוֹתָם הַפָּנִים שֶׁל עֵשׂוֹ כְּדְמוֹת שֶׁנִּרְאָה לוֹ סְמָאֵל מִמֶּשׁ, שֶׁהָרִי בְּכָל מְקוֹם שְׂאָדָם נִקְשָׁר, כֵּן נִרְאִים פְּנֵיו. וְאַתֶּם קְדוֹשִׁים עֲלִיוֹנִים, שְׁכִינָה עִמָּכֶם, וּפְנִיכֶם כְּאוֹתָם הַפָּנִים שֶׁלָּהּ, אֲשֶׁרִיכֶם! אָמַר, אִם בְּדֶרֶךְ הַזֶּה הִיְתִיתִי הוֹלֵךְ עִמָּכֶם, הִיְתִיתִי יוֹשֵׁב עִמָּכֶם. כַּעַת שְׂאֲתֶם לְדַרְכְּכֶם וְאֵנִי לְדַרְכִּי, אֶפְרַד מִכֶּם בְּדַבְרֵי תוֹרָה.

פְּתַח וְאָמַר, (תְּהִלִּים קכז) שִׁיר הַמַּעֲלוֹת לְשֵׁלֵמָה אִם ה' לֹא יִבְנֶה בַּיִת שְׂוֹא עֲמָלוֹ בּוֹנִיו בּוּ אִם ה' לֹא יִשְׁמַר עִיר שְׂוֹא שְׂקֵד שׁוֹמֵר. וְכִי שְׁלֵמָה אָמַר הַתְּשַׁבַּחַת הַזֶּה כְּשֶׁבְנֶה אֶת בֵּית הַמִּקְדָּשׁ? לֹא כֵּן,

עליונים מסדרים שבחים ומתתקנים באותו תקון קדוש, משום שכל המחנות העליונים כלם חברים עם ישראל למטה לשבח את הקדוש ברוך הוא כאחד, להיות עליתו של הקדוש ברוך הוא מעלה ומטה כאחד.

ובשמהם מזדמנים להיות חברים עם ישראל, וישראל למטה לא באים לסדר תפלתם ובקשתם ולשבח את אדונם – כל המחנות הקדושים של השלטון העליון נשברים (מעברים) מתקניהם, שהרי לא עולים בעליה ולא יכולים לשבח את רבונו כראוי. משום ששבחי הקדוש ברוך הוא צריכים להיות כאחד מעלה ומטה, עליונים ותחתונים בשעה אחת, ועל זה מחתת רזון ולא מחתת מלך.

ואפלו שלא התרבו בבית הכנסת אלא עשרה, באותם העשרה מזדמנים המחנות העליונים להיות עמהם חברים. מה הטעם? משום שכל תקוני אותו המלך הם בעשרה, ולכן די בעשרה, אם אינם יותר.

ובא ראה, במשכן מה כתוב? ואת המשכן תעשה עשר יריעת. עשר, משום שתקון המשכן (השכינה) הוא בעשרה להיות כראוי. עשר, מה הטעם עשר ולא עשרה? אלא עשר בכל מקום הוא בלי שכינה, שאינה בחשבון, כגון זה (מלכים-א ז) עמד על שני עשר בקר. השכינה אינה בחשבון, שהרי היא עומדת למעלה, שכתוב (שם) והים עליהם מלמעלה. ובמקומות הללו של רמזים לסוד שלמעלה שחסר מהם (ה), הרי שכינה יתרה על אותו חשבון, שאינה בחשבון.

לצד האחר נותנים חשבון יותר. והיא במנין בגריעות (לא תאמר חשבון יותר, אלא תוספת אות, והחשבון בגריעות) כמו עשתי, והרי פרושה. ובכל מקום שנוספות אותיות כגון זה, זה לגריעות. כמו האמינון אחיק, שמספיק אמנון. ובצד הקדשה גורע אות, והיא תוספת.

רבי חייא פתח ואמר, (תהלים קד) עטה אור כשלמה נוטה שמים כיריעה. פסוק זה פרושהו, שכשבא הקדוש ברוך הוא את העולם, התעטף באותו אור קדמון וכרא בו שמים.

יצוה לך לשמרה בכל דרכיך, על כפים ישאונה וגו'. (משלי כג) ישמח אביך ואמך ותגל יולדתך.

ואת המשכן תעשה עשר יריעת וגו'. רבי יהודה פתח, (שם יד) ברב עם הדרת מלך ובאפס לאם מחתת רזון. ברב עם הדרת מלך – אלה הם ישראל, שכתוב בהם (דברים ז) כי עם קדוש אתה לה' אלהיך. והם עם שעולים לכמה אלפים ולכמה רבבות, וכשהם רבים בחשבונם, זהו כבודו של הקדוש ברוך הוא, שהרי עליונים ותחתונים משבחים את שמו של המלך העליון ומשבחים אותו בשביל העם הקדוש הזה. זהו שכתוב (שם ד) רק עם חכם ונבון הגוי הגדול הזה.

ואם תאמר, הרי כתוב (שם ז) כי אתם המעט מכל העמים – אלא, מכל העמים ודאי, אבל מעט אחד הם יותר רבים. שהרי אין עם בכל העולם גדול ורב כישראל. ואם תאמר, הרי בני ישמעאל והרי בני אדום הרי כמה הם – ודאי כך רבים הם, אבל כל שאר העמים, כלם מערבים אלה באלה, בנים יש לעם זה בעם זה, ולא לה בנים בעם אחר ולא לה באחר. ומשום כך אין עם בכל העולם גדול ורב כישראל, עם נבחר ויחיד, אלה באלה בלי ערבוביה אחרת כלל, שכתוב כי עם קדוש אתה לה' אלהיך וכך בחר ה', ועל זה ברב עם הדרת מלך, הדור הוא למלך העליון בקדוש ברוך הוא.

עוד, בזמן שהקדוש ברוך הוא בא לבית הכנסת (שהוא מקדש מעט) וכל העם הולכים כאחד ומתפללים ומודים ומשבחים את הקדוש ברוך הוא, אזי הוא הדורו של מלך, שמלך סתם זה מלך הקדוש (המשיח), שהתתקן ביפי ותקון לעלות למעלה.

ובאפס לאם מחתת רזון – וכשהוא מקדים לבית הכנסת והעם לא באים להתפלל ולשבח את הקדוש ברוך הוא, אז כל אותו שלטון שלמעלה וכל אותם ממנים ומחנות עליונים, כלם נשברים (מעברים) מאותו עלוי שמתתקנים בתקוני אותו המלך.

מה הטעם? משום שבאותה שעה שישראל למטה מסדרים תפלותיהם ובקשותיהם ומשבחים את המלך העליון, כל אותם מחנות

בְּעֶרְבוֹת. מי רוכב בְּעֶרְבוֹת, ומי הן הָעֶרְבוֹת? אֵלָּא עֶרְבוֹת זֶה הַרְקִיעַ הַשְּׁבִיעִי, וְלָמָּה נִקְרָא עֶרְבוֹת? עַל שֶׁהוּא כְּלוּל מֵאֵשׁ וּמִים כְּאֶחָד, וּמִצַּד הַדְּרוֹם, וּמִצַּד הַצָּפוֹן, וְהוּא מְעַרְבַּ מְשַׁנֵּי צְדָדִים.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּן, שְׁתֵּי הָעֶרְבוֹת שֶׁמִּתְחַבְּרוֹת בְּלוּלָב, וְשִׁנֵּינוּ עֶרְבוֹת? זֶהוּ שְׁפָתוֹב (תהלים סח) סָלוּ לְרוֹכֵב בְּעֶרְבוֹת. אִם כֵּן, מִי נוֹתֵן יָרֵכִים בְּגוֹף, אוֹ גּוֹף בִּירְכִים? שֶׁהָרִי זֶה עוֹשֶׂה פְרוֹת וְנִצָּנִים, וְזֶה לֹא עוֹשֶׂה פְרוֹת וְנִצָּנִים.

אֵלָּא וְדָאֵי שֶׁהִכָּל הוּא סוּד שֶׁל עֶרְבוֹת שֶׁבְּלוּלָב. אוֹתָם עֶרְבוֹת שֶׁבְּלוּלָב, אֶחָד אֵשׁ וְאֶחָד מִים. בְּסוּד הַזֶּה שֶׁל כָּלָם, וְהוּא שְׁבִיעִי, הוּא אֵשׁ וּמִים כְּלוּלִים כְּאֶחָד בְּסוּד אֶחָד, וּמִשּׁוּם שֶׁעֶרְבוֹת הוּא סוּד הַכָּלָל שֶׁל כָּל שֵׁשֶׁת הָאֲחֵרוֹנִים, הוּא סוּד הַמְרַכְּבָה הָעֲלִיוֹנָה, וְהַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בְּרִקִיעַ הַזֶּה יוֹתֵר מִכָּל הַרְקִיעִים, וְתִשְׁקָתוֹ תְּמִיד לְתַקֵּן אוֹתוֹ הַרְקִיעַ בִּיפֵי עֲלִיּוֹן. וְעַל זֶה סָלוּ לְרוֹכֵב בְּעֶרְבוֹת, לְאוֹתוֹ שְׂרוּכֵב בְּעֶרְבוֹת, וּמִיָּהוּ? אוֹתוֹ הַרְקִיעַ טָמִיר וְגִנוּז שְׁעוֹמֵד עַל גֵּב הַחַיּוֹת, שֶׁהוּא רוֹכֵב בְּעֶרְבוֹת.

וְעֲלוּ לְפָנָיו. לֹא כְּתוּב מִלְּפָנָיו, אֵלָּא לְפָנָיו, שֶׁהָרִי אֵין מִי שֶׁיִּדְעַ בּוֹ כְּלוּם. אֲבָל לְפָנָיו, מִי שֶׁנִּכְנַס אֶצֶל הַרְקִיעַ הַזֶּה, צָרִיךְ לְהִכְנִס בְּשִׁמְחָה וְלֹא בְּעֶצֶב כָּלָל, מִשּׁוּם שֶׁהַרְקִיעַ הַזֶּה גּוֹרֵם, שֶׁשֵּׁם לֹא שׂוֹרֵה עֶצֶב וְרִגְזוֹ כָּלָל, שֶׁהָרִי שֵׁם הַכָּל בְּשִׁמְחָה.

וְעַל זֶה, כִּהֵן גְּדוּל שְׁעוֹמֵד לְפָנָיו לֹא הִיָּה נִכְנַס לְבֵית הַקֹּדֶשׁ – רַק בְּשִׁמְחָה וְלִהְרָאוֹת שִׁמְחָה, שֶׁהָרִי הַמְקוּם גּוֹרֵם. וְעַל זֶה כְּתוּב (תהלים ק) עֲבָדוּ אֶת ה' בְּשִׁמְחָה בְּאוֹר לְפָנָיו בְּרִנָּה. שֶׁהָרִי צָרִיךְ שֶׁלֹּא לְהִרְאוֹת בּוֹ עֶצֶב.

וְאִם תֹּאמַר, אִם כֵּן, מִי שֶׁהוּא בְּצַעַר וְדַחֵק, שֶׁלֹּא יִכּוֹל לְשַׂמַּח אֶת לְבוֹ, וּמִתּוֹךְ דְּחֻקוֹ יֵשׁ לוֹ לְבַקֵּשׁ רַחֲמִים לְפָנָיו הַמֶּלֶךְ הָעֲלִיּוֹן. אִם כֵּן, לֹא יִתְפַּלֵּל תְּפִלָּה כָּלָל, וְלֹא יִכְנַס בְּעֶצֶב כָּלָל, שֶׁהָרִי לֹא יִכּוֹל לְשַׂמַּח אֶת לְבוֹ וְלִהְנַס לְפָנָיו בְּשִׁמְחָה. מָה הַתְּקוּן שֶׁיֵּשׁ לְאָדָם הַזֶּה?

אֵלָּא וְדָאֵי הָרִי שִׁנֵּינוּ, כָּל הַשְּׁעָרִים נִנְעָלוּ וְנִסְגְּרוּ, וְשַׁעְרֵי דְמַעוֹת לֹא נִסְגְּרוּ, וְאֵין דְּמַעָה אֵלָּא מִתּוֹךְ צַעַר וְעֶצֶב, וְכָל אוֹתָם הַמְּמַנִּים עַל אוֹתָם

וְבֹא רְאֵה, אוֹר וְחֹשֶׁךְ (לא) הֵיוּ כְּאֶחָד. אוֹר מִצַּד הַיָּמִין, וְחֹשֶׁךְ מִצַּד הַשְּׂמָאל. מָה עֲשֶׂה הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא? שֶׁתִּפְסַם כְּאֶחָד וְיִבְרָא מֵהֶם שְׁמַיִם. מָה זֶה שְׁמַיִם? אֵשׁ וּמִים שֶׁתִּפְסַם כְּאֶחָד וְעֲשֶׂה שְׁלוֹם בֵּינֵיהֶם. וְכִשְׁנִתְקַנוּ כְּאֶחָד וּמִתַּח אוֹתָם, מִתַּח אוֹתָם פִּירִיעָה וְעֲשֶׂה מֵהֶם אוֹת ו', וְזוֹ נִקְרָאת יְרִיעָה. יְרִיעוֹת, שֶׁהָרִי מֵאוֹת זֶה הַתְּפִשֵׁט אוֹר וְנִעֲשׂוּ יְרִיעוֹת. זֶהוּ שְׁפָתוֹב וְאֵת הַמְּשַׁכֵּן תַּעֲשֶׂה עֶשֶׂר יְרִיעוֹת.

וְשִׁבְעָה רְקִיעִים הֵם מִתּוֹחִים, גְּנוּזִים בְּגִיזָה עֲלִיוֹנָה, כְּמוֹ שֶׁבְּאֵרוֹה, וְרִקִיעַ אֶחָד שְׁעוֹמֵד עֲלֵיהֶם. וְלֵאוֹתוֹ רְקִיעַ אֵין גְּנוּז וְאֵין לוֹ מְקוֹם בְּגִלוּי, וְלֹא עוֹמֵד לְהִתְבּוֹנֵן בּוֹ (אֵלָּא בְּתִבְנָה), וְהַרְקִיעַ הַזֶּה גְּנוּז וּמֵאִיר לְכָלָם, וּמִסִּיעַ אוֹתָם לְמִסְעֵיהֶם, כָּל אֶחָד וְאֶחָד כְּרָאוּי לוֹ. אֵלָּא עוֹמֵד בְּהַשְּׁכָל.

מִהַרְקִיעַ הַזֶּה וְהֵלָּא אֵין מִי שֶׁיִּדְעַ וְיִשְׁגִּיחַ, וְיֵשׁ לְאָדָם לְסַתֵּם פִּיו וְלֹא לְדַבֵּר וְלִהְתְּבּוֹנֵן בְּהַשְּׁכָל. מִי שֶׁיִּסְתַּכֵּל חוּזֵר לְאֲחֹר, שְׂאֵין מִי שֶׁיִּכּוֹל לְדַעַת.

עֶשֶׂר יְרִיעוֹת הֵן, שֶׁהֵם עֲשָׂרָה רְקִיעִים. וּמִי הֵם יְרִיעוֹת הַמְּשַׁכֵּן שֶׁהֵן עֶשֶׂר וְעוֹמְדוֹת לְהוֹדֵעַ לְחַכְמֵי הַלֵּב? מִי שֶׁיִּדְעַ בְּהֵן, מִסְתַּכֵּל בְּחֻכְמָה רַבָּה וּבְסוּדוֹת שֶׁל הָעוֹלָם, וּמִסְתַּכֵּל לְמַעְלָה בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, שֶׁכָּל אֶחָד וְאֶחָד נִדְּבַק בּוֹ, פָּרַט לְשַׁנֵּי אֵלָּה שְׁעוֹמְדִים בְּיָמִין וּבְשְׂמָאל, וְהֵם גְּנוּזִים עִם הַשְּׁכִינָה.

רַבִּי יוֹסִי אָמַר, תִּשְׁעָה רְקִיעִים הֵם, וְשִׁכְיָה הִיא עֲשִׂירִית. שְׂאֵם תֹּאמַר בְּשִׁבִיל שְׁפָתוֹב עֶשֶׂר – הוּא חוּץ מִהַשְּׁכִינָה. אִם כֵּן, הַשְּׁכִינָה הִיא אֶחָת עֲשָׂרָה שְׁעוֹמְדוֹת עַל עֶשֶׂר. אֵלָּא וְדָאֵי שֶׁתִּשְׁעַ הֵן, וְהֵם תִּשְׁעָה יָמִים שְׁבִין רֵאשׁ הַשָּׁנָה לְיוֹם הַכְּפוּרִים, וְהִיא הָעֲשִׂירִית. כְּמוֹ זֶה הַמְּשַׁכֵּן הוּא עֶשֶׂר יְרִיעוֹת.

אוֹתָם עֲשָׂרָה רְקִיעִים סוּד הַסּוּדוֹת שֶׁלֹּא נִמְסָר, רַק לְיוֹדְעֵי הַחֻכְמָה, וְהִכָּל הוּא בְּסוּדוֹת שֶׁל הַמְּנוֹרָה הַקְדוּשָׁה, שֶׁהוּא גֵּלָה סוּד כָּל רְקִיעַ וְרִקִיעַ, וְהֵם שְׁמֵשִׁים שְׁמֵשְׁמֵשִׁים בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד. שִׁבְעָה רְקִיעִים הֵם לְמַעְלָה, וְשִׁבְעָה רְקִיעִים הֵם לְמַטָּה, כְּמוֹ שֶׁלְּמַעְלָה. שִׁבְעָה רְקִיעִים הֵם שִׁבְעָה פּוֹכְבִים וּמְזֻלוֹת לְהִנְהִיג הָעוֹלָם הַזֶּה כְּפִי דְרָכּוֹ וְכִמוֹ שֶׁצָּרִיךְ לוֹ.

בְּכָלָם הַשְּׁבִיעִי עֲדִיף, חוּץ מִן הַשְּׁמִינִי שֶׁמִּנְהִיג אֶת כָּלָם וְעוֹמֵד עַל כָּלָם. כְּתוּב סָלוּ לְרוֹכֵב

אותיות. זהו השם הגדול, ולכן בשם הזה אנו מוציאים אמן, שהוא ממנו. בזה הולך אמן בכל הזמן, ובשם אחר לא כך.

אמן יהא שמייה רבא מברך, שכאשר השם הזה מתקן - הכל בשלמות, וכל העולמות שמחים בשמחה. בשם הזה כלולים עליונים ותחתונים. בשם הזה כלולים שש מאות ושלוש עשרה מצוות של התורה שהן הכלל של כל הסודות העליונים והתחתונים. הכלל של עולם הזכר למעלה, והכלל של עולם הנקבה למטה.

ובל המצוות כלן פרקים ואיברים, להראות בהן את סוד האמונה. מי שלא ישגיח ולא יתבונן בסודות של מצוות התורה, לא ידע ולא יתבונן איהן מתקנים האיברים בסוד עליון. כל איברי הגוף מתקנים על הסוד של מצוות התורה, ואף על גב שיש איברים שהם גדולים ועליונים, כלם קטנים וגדולים, אם נטל מהם אחד, אפלו הקטן ביותר של האדם, הוא נקרא בעל מום. כל שכן וכל שכן אותו שפוגם אפלו מצוה אחת מאותן מצוות התורה, שמטיל מום במקום שלא צריך.

בא וראה מה כתוב, (בראשית ב) ויקח ה' אלהים את האדם וינחהו בגן עדן לעבדה ולשמרה. ושנינו, לעבדה ולשמרה - אלו קרבנות, והכל אחד. אבל הסוד הזה של מצוות התורה, לעבדה - אלו רמ"ח איברים עליונים. ולשמרה - אלו שלש מאות וששים וחמשה איברים תחתונים. אלה העליונים של זכור, ואלה התחתונים של שמור, והכל אחד.

אשרי מי שזוכה להשלים אותם. מצוות התורה גורמות לאדם להשלים רוחו ונשמתו בעולם הזה ובעולם הבא. התורה מזכה את האדם לרשת שני עולמות, עולם הזה ועולם הבא. כל מי שמשתדל בתורה, משתדל בחיים. חיים בעולם הזה, וחיים בעולם הבא. נצול מכל הענשים הרעים שלא יכולים לשלט עליו. אם בהשתדלות כך, כל שכן מי שעושה מעשה.

רבי חייא ורבי אבא היו שרויים בבית מארחיהם, וקמו בחצות הלילה להשתדל בתורה. בת המארח קמה והאירה להם נר, ואחר כך עמדה אחריהם לשמע דברי תורה.

השערים, כלם משברים חתיכות קשות ומנעולים ומכניסים אותן דמעות, ואותה תפלה נכנסת לפני המלך הקדוש.

ואז לאותו מקום יש דחק מאותו עצב ודחק של אותו אדם, כמו שנאמר (ישעיה סג) בכל צרתם לא (לו) צר. תשווקת אותו העולם העליון למקום הזה, כזכר שתשווקתו תמיד אל הנקבה. כשנכנס המלך לגבירה ומוצא אותה בעצב, אז כל מה שהיא רוצה, נמסר בידיה, ואותו אדם ואותה תפלה לא חוזרת ריקם, והקדוש ברוך הוא חס עליו. אשרי חלקו של אותו אדם ששופך דמעות לפני הקדוש ברוך הוא בתפלתו.

כמו זה בשבת, מי שיושב בתענית בשבת, מתוך צערו מראה עצב, ובשבת שולט אותו רקיע עליון, אותו שנראה בשמחה, שהוא שמחה ומשמח לכל. אותו שיושב בעצב, משום שהוא שולט, מוציא את אותו האדם מאותו הענש שנגזר עליו, והרי נאמר סלו - הבו כבוד ורוממות לאותו שרוכב בערבות, שהוא שמחה ומשמח לכל, הרקיע שעל גבי החיות בי"ה שמו ודאי, שהרי באותו מקום השם הזה נכלל. ועליו לפניו - משום שלא צריך להראות לפניו עצב, כמו שנתבאר.

רבי אלעזר אמר, פסוק זה כך צריך לומר: סלו לרכב על ערבות. מה זה בערבות? ביה שמו, ביה הוא היה צריך להיות! מה זה שמו? אלא פסוק זה על נסתר כל הנסתרים, עתיק כל העתיקים נאמר, אותו שלא התגלה ולא נודע כלל שהוא רוכב בערבות. ואם תאמר שהוא בא ורוכב בו, אם כך, אף על גב שהוא נסתר, במקום הזה עומד להתגלות.

אלא סלו לרכב בערבות, זהו עתיק של כל העתיקים, נסתר כל הנסתרים, שלא ידוע. ובמה הוא רוכב? בערבות, בי"ה, שהוא סוד קדמון שיצא לפניו (ממנו), וזהו שמו. מאותו נסתר שלא ידוע שמו הוא י"ה. לא שהוא הוא, אלא הוא הוא, בשביל שאותה פרכת שנפרסה ויצאה מלפניו. אבל הפרכת הזו היא שמו, וזוהי מרפכתו, ולא נודע כלל.

וזהו שמו הגדול, משום שיש שמו שאינו כל כך גדול כמו זה אף על גב שיש בו תוספת

נתתי לו את בתי. שאמרתי, שבדלוג הזה שבא לשמע קדיש, הוא יהיה אדם גדול בתורה, ואף על גב שהוא תינוק ולא הפרתי אותו מקדם לכן. ועכשו אפלו ברכת המזון אינו יודע, ולא יכלתי ללמד עמו בין החברים שילמד קריאת שמע או ברכת המזון.

אמר לו, העבירנו באחר, או אולי יוליד בן שיהיה איש גדול. בינתיים הוא קם ודלג עליהם וישב לפניהם. הסתכל בו רבי יוסי, אמר, ודאי אני רואה בילד הזה שאור התורה יצא ממנו לעולם, או בן שיקום ממנו. צחק אותו ילד ואמר, רבותי, אמר לפניכם דבר אחד.

פתח ואמר, (איוב לב) צעיר אני לימים ואתם ישישים, על כן זחלתי ואירא מחות דעי אתכם. בפסוק זה העירו עמודי עולם, אבל אליהוא שכתוב בו ממשפחת רם, העירו, שהרי מזרע אברהם הוא בא, ויפה. אבל אליהוא היה כהן, ומזרעו של יחזקאל הנביא היה. כתוב כאן בן ברכאל הבוזי, וכתוב שם (יחזקאל א) יחזקאל בן בוזי הכהן.

ואם תאמר, משום שכתוב בוזי, בוז משפחות היה – לא כך! חזר ואמר ממשפחת רם, עליון על הכל. למה נקרא בוזי? על שמבזה עצמו למי שגדול ממנו, ולכן עלה בשם עליון. בוזי – זה שנקרא אדם שלם בכל מה שלא נקרא כך אדם אחר. זהו שכתוב ואתה בן אדם, ועל שעלה בשם הזה נקרא רם, עליון על הכל.

ועל זה אמר צעיר אני לימים. לימים, מימים היה צריך להיות! מה זה לימים? אלא אמר, צעיר אני והקטנתי עצמי לימים, לגבי אדם שיש לו ימים רבים. מה הטעם? משום שאמרתי שימים ידברו, ועל זה אני צעיר והקטנתי את עצמי אל ימים ואתם ישישים, ראיתי אתכם ישישים על כן זחלתי ואירא. ואירא מחות דעי אתכם. אף אני אמרתי ימים ידברו ורב שנים ידיעו חכמה, ודאי. אכן רוח היא באנוש ונשמת שדי תבינם. ולכן משום שאני ילד, שמת ברצוני שלא לדבר עד שני חדשים, ועד היום הזה הם נשלמו. ועכשו שאתם כאן, יש לפתח בתורה לפניכם.

פתח רבי יוסי ואמר, (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. כי נר מצוה – כל מי שמשתדל בעולם הזה באותן מצוות התורה, מסתדר לפניו בכל מצוה ומצוה נר אחד להאיר לו באותו העולם. ותורה אור – מי שמתעסק בתורה, זוכה לאותו אור עליון שנדלק ממנו הנר, שהרי נר בלי אור אינו כלום. אור בלי נר אף כך לא יכול להאיר. נמצא שכלם צריכים זה את זה. צריך מעשה לתקן הנר, וצריך ללמד תורה להאיר הנר. אשרי מי שמתעסק בה באור ובנר.

ודרך חיים תוכחות מוסר – דרך חיים להכניס בה לעולם הבא, אותן תוכחות שמקבל אדם להסיר את עצמו מדרך רעה וללכת בדרך טובה. עוד ודרך חיים – אותם תוכחות מוסר, שמביא הקדוש ברוך הוא על האדם לטהרו מחטאיו באותן תוכחות. אשרי מי שמקבל אותן ברצון הלב.

דבר אחר כי נר מצוה – (תקון הנר) זה נר המנורה של דוד, שהוא נר מצוה תורה שבעל פה, שצריכה להתקן תמיד, ואינה מאירה אלא מתוך תורה שבכתב, שהרי אין לתורה שבעל פה אור אלא מתוך תורה שבכתב, שהיא האור להאיר.

הסתכל לאחוריו וראה את בת המארח עומדת מאחריהם. אמר, כי נר מצוה, מה זה נר? זה הנר שהיא מצוה שנשים זוכות בה, והיא נר שבת. שאף על גב שנשים לא זוכות בתורה, הרי הגברים זוכים בתורה ומאירים את הנר הזה שהנשים מתקנות במצוה הזו. הנשים בתקון של הנר הזה – והגברים בתורה להאיר לנר הזה, תקון המצוה שהנשים התחייבו בהם.

שמעה אותה אשה ובכתה. בין כך קם אבי האשה שהיה שם ונכנס ביניהם, וראה את בתו עומדת מאחריהם ובוכה. שאל אותה אביה, והיא סחה לו (רבי אבא) את המעשה. התחיל אבי האשה אף הוא לבכות. אמר לו רבי יוסי, אולי חתנך בעלה של בתך לא זכה בתורה? אמר לו, ודאי כך זה, ועל זה ודאי אנו בוכים אני ובתי תמיד.

ובשביל שראיתי אותו יום אחד שמדלג מהעליה הזו לשמע קדיש עם הצבור, עלה ברצוני לתת לו את בתי, ותכף שהצבור יצא מבית הכנסת

והוליד והצמיח ועשה פרות, ומהם נזון העולם. זהו שכתוב אור זרע לצדיק וגו'.

ובתוב, (ישעיה סא) וכגנה זרועיה תצמיח. מי הם זרועיה? אלה הם הזרעים של האור הראשון שהוא תמיד זרוע, ועכשו מוליד ועושה פרות, ועכשו הוא זרוע. בראשונה, בטרם שיאכל העולם את הפרי הזה, הוליד הזרוע הזה ונותן פרי ולא שוכך. ולכן כל העולמות נזונו בספוקו של אותו הגנן שנקרא צדיק, שאינו שוכך ולא פוסק לעולמים.

פרט לזמן שישראל בגלות. ואם תאמר, בזמן הגלות כתוב, (איוב יד) אָזְלוּ מִיָּם מִנֵּי יָם וְנָהָר יִחַרְבּ וַיִּבֶשׁ, ואיך עשה תולדות? אלא כתוב זרע, והוא תמיד זרוע, ומיום שנפסק אותו נהר לא נכנס לגן (בגן) אותו הגנן. ואותו אור שהוא תמיד זרוע, עושה פרות, וממנו ומעצמו נזרע כבראשונה ולא שוכך תמיד, כמו גן שעושה תולדות, ומאותו הזרוע נופל בו במקומו, ומעצמו עושה תולדות כבראשונה. ואם תאמר שאותם תולדות ופרות היו כמו שהיה בזמן שהגנן שם – לא כך, אכל לא נמנע הזרוע הזה לעולמים.

כמו זה ותורה אור. התורה שנתנה מצד אותו האור הראשון, כך נזרע תמיד בעולם ועושה תולדות ופרות ולא שוכך לעולמים, ומאותו הפרי שלו נזון העולם.

ודרך חיים תוכחות מוסר. שני דרכים הם, אחד דרך החיים, ואחד בהפך ממנו. מהו הסימן של דרך חיים? תוכחות מוסר. שכאשר רצה הקדוש ברוך הוא לשמר את דרך החיים הזו, הוא שם עליו אותו המלכה ועושה תוכחות מוסר לבני אדם, ומיהו? זה שכתוב (בראשית ג) ואת להט החרב המתהפכת לשמר את דרך החיים. ולכן דרך חיים היא תוכחות מוסר. ומי שיש בו תוכחות, ודאי שמעירים אותו ללכת באותה דרך חיים ששם מתחיל תוכחות מוסר.

הפסוק הזה אין ראשו סופו, ואין סופו ראשו, אלא הכל הוא סוד האמונה של הפסוק הזה. כי נר מצוה – זה סוד של שמור. ותורה אור – זה סוד של זכור. ודרך חיים תוכחות מוסר – אלה

פתח ואמר, (משלי ו) כי נר מצוה ותורה אור ודרך חיים תוכחות מוסר. כי נר מצוה – זוהי משנה, כמו שנאמר (שמות כד) והתורה והמצוה. והתורה – זו תורה שבכתב. והמצוה – זו משנה, שהיא נר שעומד להדלקה.

נר, למה נקרא נר? אלא כשמקבל מבין שתי זרועות, רמ"ח איברים עליונים, היא פותחת אליהם שתי זרועות שלה, ואז נכללות שתי הזרועות הללו בהם ונקראים נר. ותורה אור, שמאיר לאותו נר ונדלקת ממנו מצד האור הראשון שהוא ימין, שהרי התורה נתנה מאותו צד הימין של האור הראשון, שכתוב (דברים לג) מימינו אש דת למו, שנתנה מצד הימין, ואף על גב שנכלל בה שמאל, שהרי אז היא שלמות הכל.

האור הזה נכלל במאתים ושבעה עולמות שגנוזים בצד של אותו האור ומתפשט בכלם. תחת הפסא הטמיר העליון שורים אותם עולמות מצד אותו הימין. שלש מאות ועשרה הם מאתים ושבעה הם בצד הימין, ומאה ושלושה הם בצד השמאל. והם שלש מאות ועשרה. ואלו הם שמתקן הקדוש ברוך הוא תמיד לצדיקים. ומאלה מתפשטים כמה וכמה אוצרות החמדה, וכלם גנוזים כדי להתעדן מהם הצדיקים בעולם הבא, ועל אלה כתוב (משלי ח) להנחיל אהבי יש ואצרתיהם אמלא, ועל אלה כתוב (ישעיה סד) עין לא ראתה אלהים זולתך וגו'.

סדר הלימוד ליום כט אדר [יום 177 בשנה]

יש – אלה שלש מאות ועשרה עולמות שגנוזים תחת העולם הבא, (ועל) אותם מאתים ושבעה שהם מצד הימין נקראים אור ראשון, משום שאפלו אור השמאל נקרא אור. אבל האור הראשון עתיד לעשות תולדות לעולם הבא. ואם תאמר, לעולם הבא ולא יותר? אלא אפלו בכל יום ויום שאם האור הזה לא היה, העולם לא יוכל להתקיים, שכתוב (תהלים פט) אמרתי עולם חסד יבנה.

האור הזה זרע אותו הקדוש ברוך הוא בגן עדנו, ועשה אותו שורות שורות על ידי הצדיק הזה, שהוא הגנן של הגן, ונטל את האור הזה וזרע אותו זרע אמת, ועשה אותו שורות שורות בגן,

כְּמוֹ שְׁחָקוֹק צִיּוֹר שֶׁל דְּמוֹת אָדָם בְּתוֹלְדוֹתוֹ, שֶׁהָרִי בְּתוֹלְדַת הָאָדָם בְּהִתְחַלָּה זָרַע, שֶׁהוּא אֹר, שֶׁהָרִי הָאֹר שֶׁל כָּל אֵיבְרֵי הַגּוֹף הוּא אוֹתוֹ זָרַע, וְלִכְּן הוּא אֹר, וְאוֹתוֹ אֹר נִקְרָא זָרַע, שֶׁפְּתוּב אֹר זָרַע, אוֹתוֹ זָרַע מִמֶּשׁ. אַחַר כֵּן אוֹתוֹ זָרַע, שֶׁהוּא אֹר, מִתְפַּשֵּׁט וְנִעֲשֶׂה מִים, בְּלַחֲוֹת שְׁלוֹ נִחְקָק יוֹתֵר, וּמִתְפַּשֵּׁט הַתְּפֻשְׁטוֹת בְּתוֹךְ אוֹתָם הַמִּים הַתְּפֻשְׁטוֹת הַגּוֹף לְכָל הַצְּדָדִים. כִּיּוֹן שֶׁמִּצְטִיֵּר וְנִחְקָק צִיּוֹר וְדְמוֹת הַגּוֹף, נִקְרָשָׁה אוֹתָהּ הַתְּפֻשְׁטוֹת וְנִקְרָאת רְקִיעַ, וְזֶהוּ רְקִיעַ בְּתוֹךְ הַמִּים. וְאַחַר שֶׁהִקְרִישׁ, כְּתוּב וַיִּקְרָא אֱלֹהִים לְרְקִיעַ שָׁמַיִם. שֶׁהָרִי הִקְרִישָׁה אוֹתָהּ הַלַּחֲוֹת (שֶׁשֶּׁפִּיעַ וְנִשְׁאַרָה אוֹתָהּ הַפְּסֻלָּה) שֶׁל הַגּוֹף שֶׁהִיָּה בְּתוֹךְ אוֹתָם הַמִּים.

כִּיּוֹן שֶׁנִּבְרַר הַגּוֹף וְהִתְנַקָּה בְּנִקְיוֹן, אוֹתָהּ לַחֲוֹת שֶׁשֶּׁפְּעָה וְנִשְׁאַרָה, הִיָּתָה פְּסֻלַת שֶׁנִּעֲשֶׂתָה תוֹךְ הַהֲתוֹךְ, וְהֵם מִים הִרְעִים הַעֲכוּרִים, וּמֵהֶם נִעֲשֶׂה פְּסֻלַת, מִקְטָרְג לְכָל הָעוֹלָם, זָכַר וְנִקְבָּה. אַחַר כֵּן כְּשֶׁיִּרְדוּ אוֹתָם מִים עֲכוּרִים וְהִתְהַתְּכוּ לְמִטָּה בְּצַד שְׂמָאל, יִצְאוּ (שֶׁשֶּׁפַע וְנִשְׁאַר, נִעֲשֶׂה פְּסֻלַת מִקְטָרְג לְכָל הָעוֹלָם, זָכַר וְנִקְבָּה, וְהֵם הַמִּים הִרְעִים הַעֲכוּרִים. וְאַחַר כֵּן פֶּאֶשֶׁר יִרְדוּ אוֹתָם מִים עֲכוּרִים וְהִתְהַתְּכוּ לְמִטָּה בְּצַד שְׂמָאל וְיִצְאוּ) לְקִטְרָג לְכָל הָעוֹלָם. אֲשֶׁרֵי מִי שֶׁנִּצְעַל מֵהֶם.

כִּיּוֹן שִׁיּוּצָא הַמִּקְטָרְג, כְּתוּב יְהִי מְאֹרֶת חֶסֶד ר', וְנִמְשָׁכָה אֶסְכָּרָה לְתִינוּקוֹת, וְחֶסֶד אֹר הַלְּבָנָה. אַחַר כֵּן, וְהָיוּ לְמְאֹרֶת, בְּשִׁלְמוֹת שֶׁל שְׁנֵיהֶם כְּאַחַד. בְּמִי? בְּאוֹתוֹ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, שֶׁהָרִי כְּשֶׁעוֹלָה וּמִתְחַבֵּרֵת בְּאוֹתוֹ רְקִיעַ הַשָּׁמַיִם, אֲזִי וְהָיוּ לְמְאֹרֶת, אֹרֹת שְׁלָמִים שְׁנֵיהֶם כְּאַחַד שֶׁלֹּא פְּגוּמִים כָּלֵל.

הַתְּחִיל לְצַחֵק הֵילָד הַזֶּה וְשָׂמַח. אָמַר לָהֶם, זֶה שֶׁאֲמַרְתִּי שֶׁנִּבְרַר כָּאֵן סוּד שֶׁל אָדָם בְּאֹר שֶׁל אוֹתוֹ (שֶׁהוּא) הַזָּרַע, וְאַחַר כֵּן נִעֲשֶׂה מִים, וּמִתוֹךְ אוֹתָם הַמִּים מִתְפַּשֵּׁט רְקִיעַ, דְּיוֹקָן שֶׁל אָדָם, כְּמוֹ שְׁעוֹרְרָנוּ. מִיֵּלָא כְּשֶׁזֶה נִעֲשֶׂה בְּתוֹךְ מְעֵי הָאִשָּׁה, שֶׁהָרִי לֹא מִצְטִיֵּר הַזָּרַע אֲלֹא בְּתוֹךְ מְעֵי הַנִּקְבָּה לְהַתְּפֻשֵׁט בָּהּ דְּיוֹקָן שֶׁל אָדָם, וְכָאֵן אִם אֵלֶּה חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת הֵם דְּיוֹקָן שֶׁל אָדָם, בְּאִיזָה מְקוֹם מִצְטִיֵּר וּמִתְפַּשֵּׁט הַדְּיוֹקָן הַזֶּה בְּתוֹךְ הַמִּים הַלְּלוּ?

אִם תֹּאמַר בְּתוֹךְ הַנִּקְבָּה הֵם הָיוּ, זֶה הָעוֹלָם הַבָּא – לֹא כֵּן! שֶׁהָרִי לֹא הִצְטִיֵּר צִיּוֹר וְדְמוֹת עַד

גְּזוּרוֹת וְעֲנָשִׁים שֶׁל הַתּוֹרָה, וְהַכֵּל סוּד הָאֲמוּנָה. וְצָרִיךְ זֶה אֶת זֶה, וְלִהְיוֹת סוּד שֶׁל הַכֵּל כְּפֶאֱוִי.

וְעַל הַסוּד הַזֶּה שֶׁל הָאֹר הַזֶּה שְׁדוּלֵק וּמְאִיר לְנֵר הַזֶּה, כְּתוּב בּוֹ בְּאַהֲרֵן (בַּמְדַּבֵּר ה) בְּהִעְלֹתְךָ אֶת הַנֵּרֹת, מִשׁוּם שֶׁהוּא בָּא מִצַּד הָאֹר הַזֶּה. בְּאֹר הַזֶּה כְּתוּב (בְּרֵאשִׁית א) יְהִי אֹר וְיִהִי אֹר. כִּיּוֹן שֶׁאֲמַר יְהִי אֹר, לְמָה כְּתוּב וְיִהִי אֹר, שֶׁהָרִי בְּוִיָּה כֵּן מִסְפִּיק? אֲלֹא יְהִי אֹר – זֶה הָאֹר הִרְאֵשׁוֹן, שֶׁהוּא יִמִּין, וְהוּא לְקֵץ הַיָּמִין. וְיִהִי אֹר – שֶׁמִּיָּמִין יוֹצֵא שְׂמָאל, וּמִסוּד הַיָּמִין יוֹצֵא שְׂמָאל, וְעַל זֶה וְיִהִי אֹר, זֶה שְׂמָאל.

מִכָּאֵן שְׁוִיָּה הִרְאֵשׁוֹן שֶׁל הַתּוֹרָה הִיָּה בְּצַד הַשְּׂמָאל, וְלִכְּן אֵינּוּ סִימָן בְּרָכָה. מָה הַטַּעַם? מִשׁוּם שֶׁבּוֹ (שֶׁמִּמְנוֹ) יִצְא אוֹתוֹ חוֹשֶׁף שֶׁהַחֹשֶׁף אֶת פְּנֵי הָעוֹלָם. וְסִימָן זֶה פֶּאֶשֶׁר הַתְּגֻלָּה הַסוּד שֶׁל עֶשׂוֹ וּמִעֲשֶׂהוּ, זֶה הִיָּה בְּוִיָּה הַזֶּה, שֶׁכְּתוּב (שֵׁם כה) וְיִהִי עֶשׂוֹ אִישׁ יַדַּע צִיד. הַתְּקִים בְּוִיָּה אִישׁ יַדַּע צִיד, לְפַתּוֹת אֶת בְּנֵי הָעוֹלָם שֶׁלֹּא יִלְכוּ בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל.

וַיִּרְא אֱלֹהִים אֶת הָאֹר כִּי טוֹב – זֶהוּ הָעֲמוּד שְׁעוֹמֵד בְּאֲמֻצָּע, וְעוֹמֵד וְאוֹחֵז בְּצַד זֶה וּבְצַד זֶה. כְּשֶׁהִיָּתָה שְׁלָמוֹת שֶׁל שְׁלֹשֶׁת הַצְּדָדִים, כְּתוּב בּוֹ כִּי טוֹב, מָה שֶׁלֹּא הִיָּה בְּאַחֲרִים הַלְּלוּ, מִשׁוּם שֶׁלֹּא הִיָּתָה שְׁלָמוֹת עַד הָאֹר הַשְּׁלִישִׁי שֶׁהַשְּׁלִים אֶת כָּל הַצְּדָדִים, וְכִיּוֹן שֶׁבָּא הַשְּׁלִישִׁי הַזֶּה, אֲזִי הַפְּרִיד מִחֻלְקַת שֶׁל יָמִין וּשְׂמָאל, שֶׁכְּתוּב וַיִּבְדֵּל אֱלֹהִים בֵּין הָאֹר וּבֵין הַחֹשֶׁף.

וְעַל שֶׁהֵן חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת שֶׁנִּפְרְדוּ וְנִמְשָׁכוּ מֵהָאֹר הִרְאֵשׁוֹן הַזֶּה, כְּתוּב חֲמֵשׁ פְּעָמִים אֹר, וְכֵלֵם הָיוּ מִצַּד הַיָּמִין וְנִכְלְלוּ בּוֹ. וְכִשְׁנִכְלְלוּ בְּצַד שְׂמָאל, נִכְלְלוּ בְּסוּד שֶׁל מִים שְׁנוּטֵל בְּיָמִין (מִיָּמִין), וְלִכְּן כְּתוּב מִים חֲמֵשׁ פְּעָמִים. וְכִשְׁנִשְׁלְמוּ בְּסוּד הָאֲמֻצָּע, כְּתוּב רְקִיעַ חֲמֵשׁ פְּעָמִים, וְעַל זֶה שֶׁלְּשָׁה הֵם: אֹר, מִים, רְקִיעַ. כְּנִגְדַּת שְׁלֹשׁ הַדְּרָגוֹת הַלְּלוּ, שֶׁכְּלֵן חֲמֵשׁ דְּרָגוֹת נִכְלְלוּ בָהֶם, וְעַל זֶה בְּכֵלֵם כְּתוּב חֲמֵשׁ פְּעָמִים בְּכָל אֶחָד וְאַחַד.

כָּאֵן סוּד הַסּוּדוֹת בְּאֵלוֹ הַשְּׁלֹשָׁה, הַצְּטִיֵּר וְנִחְקָק בְּחֻקֵי הַסּוּד שֶׁל דְּמוֹת הָאָדָם, שֶׁהוּא אֹר בְּרֵאשׁוּנָה, וְאַחַר כֵּן מִים. וְאַחַר כֵּן מִתְפַּשֵּׁט בְּתוֹכָם רְקִיעַ, שֶׁהוּא חֻקֵי שֶׁל חֻקֵי דְמוֹת הָאָדָם.

בְּהִסְכָּמָה כְּאַחַד. וְאִז כְּתוּב, וַיּוֹלֵד בְּדַמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ וַיִּקְרָא אֶת שְׁמוֹ שֵׁת, וְלֹא כְּתוּב וַתִּקְרָא. וַיִּקְרָא הוּא, וְלֹא הִיא. הוּא קָרָא שְׁמוֹ שֵׁת. תְּקוּן זָכַר וּנְקֵבָה כְּאַחַד שֶׁהָיוּ בְּהִסְכָּמָה אַחַת.

עוֹד הַתְּגַלְגְּלוֹ הָאוֹתִיּוֹת, וְחִזְרוּ לְהוֹלִיד אֶלְף שָׁל אָדָם, וְהֵם אוֹתִיּוֹת בְּמָקוֹם שֶׁהוּא הַסִּיּוּם שֶׁל שְׁמוֹ, וּמִיְהוּ? נ'. וְאַחַר כֵּן ו' וְלֹא ה', שֶׁהָרִי הַתְּעַבְרָה (הוֹלִידָה) בְּהֵבֵל. וְלִכֵּן נִטַּל אוֹת אַחֲרַת אַחֲרָיו ו', סִיּוּם בְּרֵאשִׁית שֶׁל שֵׁת ש', וַנִּקְרָא אֲנוֹשׁ.

אֲנוֹשׁ, מֵה בֵּין הַשֵּׁם הַזֶּה לְשֵׁם שֶׁל אָדָם? אֵלָּא אֲנוֹשׁ לֹא הָיָה בְּתַקְפָּה, הוּא הָיָה בְּתַקּוּנָם שֶׁל הָרֵאשׁוֹנִים, (תהלים ח) מֵה אֲנוֹשׁ כִּי תִזְכְּרֵנוּ. וְכְתוּב (איוב ז) מֵה אֲנוֹשׁ כִּי תִגְדְּלֵנוּ וְגו', וַתִּפְקְדֵנוּ לְבִקְרִים לְרַגְעִים תְּבַחֲנֵנוּ. וְעַל זֶה פְּתוּב (ישעיה נג) וְה' חִפֵּץ דְּכָאוֹ הַחֲלִי, שֶׁכָּר הַגּוּף וְכַח הַנֶּפֶשׁ הוֹרִישׁ שֵׁת לְאֲנוֹשׁ יִרְשֶׁה שֶׁהִיְתָה לוֹ לְקַבֵּל. וְאִף הוּא הוֹרִישׁ לְבָנוּ כֵּן.

עוֹד הַתְּגַלְגְּלוֹ הָאוֹתִיּוֹת לְתַקֵּן אֶת הָעֵקֶם, וְחִזְרוּ לְהוֹלִיד אֶת קִינֵן, זֶה הַתְּקוּן שֶׁל קִינֵן וְהַתְּתַקֵּן תַּחֲתָיו, וְחִזְרוּ הָאוֹתִיּוֹת לְבִשְׁם אֶת הָעוֹלָמוֹת מִהָעֵקֶמִימוֹת שֶׁהִיְתָה. מִהֵלְלָאֵל, מ' סוּף שֶׁל אוֹתִיּוֹת אָדָם, ה' וְל' תְּקוּן שֶׁל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל הֵבֵל, וּמִשׁוּם שֶׁלֹּא הִרְשִׁיעַ כְּמוֹ קִינֵן, לֹא הִתְחַלְפוּ הָאוֹתִיּוֹת מִשְׁמוֹ פָּרַט לְאַחַת, שֶׁבְּמָקוֹם ב' הִיְתָה א' לְהִיּוֹת תְּקוּן יוֹתֵר.

עַד כָּאֵן הַתְּבִשְׁם הָעוֹלָם וְהַתְּתַקֵּן הָעֵקֶם מִהָרֵאשִׁית שֶׁל אֲנוֹשׁ, פָּרַט לְחֻטְאוֹ שֶׁל אָדָם שֶׁלֹּא הַתְּבִשְׁם עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינִי. אֲבָל הַתְּקוּן שֶׁל הָעֵקֶמִימוֹת שֶׁל קִינֵן וְהֵבֵל הַתְּתַקֵּן וְהַתְּבִשְׁם, אֲבָל הָעוֹלָם הָיָה בְּצַעַר וְעֵצָבוֹן עַד שֶׁבָּא נֹחַ, שֶׁכְּתוּב (בראשית ה) זֶה יִנְחַמְנוּ מִמַּעֲשֵׂנוּ וּמִעֵצָבוֹן יִדְיֵנוּ מִן הָאֲדָמָה אֲשֶׁר אֲרָרָה ה'. וְחֻטְאוֹ שֶׁל אָדָם לֹא הַתְּבִשְׁם עַד שֶׁעָמְדוּ יִשְׂרָאֵל עַל הַר סִינִי וְקִבְּלוּ תוֹרָה, וּכְשִׁיִּשְׂרָאֵל קִבְּלוּ תוֹרָה, אִזִּי הֵנֵר וְהָאוֹר הַתְּתַקְּנוּ כְּאַחַד.

וְעַכְשָׁיו רְבוּתִי, אֲנִי מִבְּכָל, וּבְנוֹ שֶׁל רַב סִפְרָא אֲנִי, וְלֹא זְכִיתִי לְהִוָּדַע לְאַבִּי, וְנִטְרַדְתִּי לְכֹאֵן וּפְתַחְתִּי, שֶׁהָרִי יוֹשְׁבֵי הָאָרֶץ הֵזוּ הֵם אֲרִיּוֹת בְּתוֹרָה, וְקִבְּלִיתִי עָלַי שֶׁלֹּא אִמַּר דְּבָרֵי תוֹרָה לְפָנַי אִישׁ עַד

שְׁיוּצֵאוֹת הָאוֹתִיּוֹת לְחוּץ, וְאַחַר כֵּן נִגְלָמוּ. וְעוֹד, שֶׁהָרִי הָעוֹלָם הִבָּא הָיָה הָאֵמֶן, שֶׁכְּתוּב וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אוֹר וַיְהִי אוֹר. וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי רְקִיעַ. הָרִי הָאֵמֶן הוּא הָיָה.

אִם תֹּאמַר בְּנִקְבָה שְׁלֵמֻטָּה – לֹא כֵּן, שֶׁהָרִי טָרַם הִיְתָה! וְכִשְׁיֵצְאָה דְמוֹת אָדָם, נִקְבְּתוּ יֵצְאָה עִמוֹ. הָרִי לֹא הִצְטִיר דִּיוּקָן שֶׁל אָדָם בָּה. אִם כֵּן, בְּאִיזָה מָקוֹם הִצְטִיר וְנִחַקֵּק הַזָּרַע הַזֶּה לְהִיּוֹת חִקִּיקָתוֹ שֶׁל דְמוֹת אָדָם? אֵלָּא זֶה סוּד עֲלִיּוֹן. אָדָם הָרֵאשׁוֹן הִצְטִיר וְנִחַקֵּק בְּלִי נִקְבָה. הָאָדָם הַשְּׁנִי מִכַּח הַזָּרַע שֶׁל זֶה נִחַקֵּק וְהִצְטִיר בְּתוֹךְ הַנִּקְבָה.

אָדָם הָרֵאשׁוֹן, חִקִּיקָה שֶׁל צִיּוֹר וּדְמוֹת הַגּוּף, לֹא הָיָה בְּנִקְבָה, וּבְלִי צִיּוֹר כֻּלָּל הָיָה. וְהִצְטִיר וְנִחַקֵּק לְמֻטָּה מִהָעוֹלָם הִבָּא, בְּלִי זָכַר וּבְלִי נִקְבָה, אוֹתָן אוֹתִיּוֹת נִגְלָמוּ בְּתוֹךְ הַמְּדָה, וְהִצְטִיר וְנִחַקֵּק בְּהֵן סוּד שֶׁל אָדָם. וְהָאוֹתִיּוֹת בְּדֶרֶךְ יִשְׂרָאֵל בְּסִדּוֹר שְׁלֵהֵן, מְסוּד שֶׁל הָאוֹר הָרֵאשׁוֹן, הַתְּחִילוֹ לְהַחַקֵּק וְלְהִצְטִיר (אוֹתִיּוֹת), וְנִזְרַע הָאוֹר הַזֶּה בְּתוֹךְ הַמְּדָה. כְּשֶׁהִגִּיעַ לְתוֹךְ הַמְּדָה וְהִפָּךְ לְמִים בְּתוֹךְ מִים, הַתְּפִשֵׁט הִרְקִיעַ בְּצִיּוֹר שֶׁל אָדָם דְמוֹת כְּרָאוּי.

לְאַחַר שֶׁהַתְּקִשְׁטָה הַנִּקְבָה אֵלָיו וְחִזְרוּ לְהִיּוֹת פְּנִים בְּפְנִים, הַדְּמוֹת הַזֹּו שֶׁל אָדָם נִכְנְסָה בְּתִשׁוּקָה אֲצֵל הַנִּקְבָה, וְשֵׁם נִחַקֵּק וְהִצְטִיר כְּמוֹ הַצִּוְרָה שֶׁלוֹ, וְעָלָיו כְּתוּב (בראשית ה) וַיּוֹלֵד בְּדַמּוֹתוֹ כְּצִלְמוֹ וְגו'. זֶה הִצְטִיר בְּתוֹךְ הַנִּקְבָה מֵה שֶׁלֹּא הָיָה אוֹתוֹ הָרֵאשׁוֹן, שֶׁהִצְטִיר אוֹתוֹ רֵאשׁוֹן בְּתוֹכוֹ בְּמִדְיָה בְּתוֹךְ הַמְּדָה, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר.

כְּמוֹ זֶה לְמֻטָּה. מֵה כְּתוּב לְמֻטָּה? (שם ב) וְהָאָדָם יָדַע אֶת חֲוָה אִשְׁתּוֹ וַתְּהַר וַתֵּלֵד אֶת קַיִן. הַתְּחִילָה לְהוֹלִיד קוֹף בְּמַעֲיָה בְּכַח וְסִיּוּעַ שֶׁל אָדָם, אַחַר שֶׁקִּבְּלָה זֶהֱמָה מִהַקּוֹף הַזֶּה, וְלִכֵּן לֹא כְּתוּב כָּאֵן וַיּוֹלֵד, אֵלָּא יָדַע וַתְּהַר וַתֵּלֵד, וַיֵּצְאָה הַפֶּסֶלֶת בְּתוֹךְ הַנִּקְבָה.

וַתּוֹסֶפֶת לְלֹדֵת אֶת אַחִיו אֶת הֵבֵל, וּבִזְזָה גַם לֹא כְּתוּב וַיּוֹלֵד, וְאִף עַל גַּב שֶׁמִּצַּד הַזָּכָר הוּא הָיָה. אֲבָל הַמְּקַטְרֵג תִּשְׁשׁ וְשִׁבְרָה אֶת פָּחוּ, שֶׁהָרִי בָּאוֹת קוֹף הַתְּחִילוֹ הָאוֹתִיּוֹת לְהוֹלִיד.

כִּיּוֹן שֶׁנִּבְרָרָה הַפֶּסֶלֶת, הַתְּחִילוֹ הָאוֹתִיּוֹת לְהוֹלִיד מְסוּד הָאוֹת שֵׁת תְּקוּן שֶׁל זָכַר וּנְקֵבָה

מא) זה השלחן אשר לפני ה'. וכתוב (דברים יד) ואכלת שם לפני ה' אלהיך.

הואיל ועומד אדם לפני רבונו, צריך גם לרחם על העניים, לתת להם כמו שהוא נתן לו לאכל, (ומי שאוכל לפני המלך הקדוש, צריך) כמי שאוכל לפני המלך הקדוש, וצריך שלא ימצא בלעז על שלחנו, שהרי בלענות היא מהצד האחר, וסוד זה – (בראשית כה) הלעיטני נא, דרך בלענות, וכך צריך לצד האחר, וכתוב (משלי יג) ובטן רשעים תחסר. ועל זה ואכלת לפני ה' אלהיך כתוב, ולא לפני הצד האחר. וצריך שלא יתעסק בדברים בטלים ובצרכי סעודה (יפה), וצריך להתעסק בדברי תורה, שהרי כשדברי תורה נאמרים על שלחן, נותן אותו האדם פח לרבונו.

ושמחת לפני ה' אלהיך – זוהי כוס של ברכה. כשמברך אדם בכוס של ברכה, צריך לשמח ולהראות שמחה ולא עצב כלל. כיון שנוטל אדם כוס של ברכה, הקדוש ברוך הוא עומד על גבו, והוא צריך לעטף ראשו בשמחה ולברך על הכוס במושב שלשה: נברך שאכלנו משלו.

ובטובו חיינו, זה צריך רצון למעלה אל עתיק העתיקים, ועל זה היא בדרך נסתר. ובטובו, ולא מטובו. ובטובו, זה הימין (מינו) העליון, ומטובו זו דרגה אחרת שבאה מצד הימין, והיא דרגה למטה ממנו, משום שבאותו הטוב נבנה העולם ובו נזון.

למה נקרא טוב ולמה נקרא חסד? הטוב הוא כשכולל הכל בתוכו ולא מתפשט לרדת למטה. חסד – כשיורד למטה ועושה טוב בכל הבריות, בצדיקים וברשעים, ולא חושש, ואף על גב שדרגה אחת היא. מנין לנו? שכתוב (תהלים סג) אף טוב וחסד ירדפוני. אם טוב, למה חסד? ואם חסד, למה טוב, שהרי באחד מספיק? אלא טוב כולל הכל בתוכו, ולא התפשט למטה. חסד יורד ומתפשט למטה וזן לכל הצדיקים והרשעים כאחד.

וכאן, כיון שאמר ובטובו חיינו, חזר ואמר, הִזֵּן אֶת הָעוֹלָם כְּלוּ בְטוּבוֹ בְּחֶסֶד, זהו שכתוב (תהלים קלו) נותן לחם לכל בשר כי לעולם חסדו. ועל זה הִזֵּן אֶת הַכֹּל, לצדיקים ולרשעים, לכל. זה נקרא

שני חדשים, והיום הזה הם נשלמו. אשרי חלקי שנפגשנו פה. הרים רבי יוסי את קולו ובכה, וקמו כלם ונשקוהו בראשו. אמר רבי יוסי, אשרי חלקנו שזכינו בדרך הזו לשמע דברי עתיק הימים מפיה, מה שלא זכינו לשמע עד עכשו.

ישבו כלם. אמר להם, רבותי, משראיתי את הצער של חמי ובתו שדחוקים ומצטערים בנפשם שלא ידעתי את ברכת המזון, אמרתי להם, שעד שאדע את ברכת המזון לא אתחבר עם אשתי בדרך כל העולם, ואף על גב שיכלתי לשמש בה בלי חטא, איני רוצה לעבר על דעתם, הואיל ולא יכלתי לומר דבר עד שני חדשים. שמחו רבי חייא ורבי יוסי ורחמיו ובתו, ובכו מרב שמחה. אמר רבי יוסי, בבקשה ממך, כיון שהתחלת, האר לנו את היום. אשרי חלקנו בדרך הזו!

פתח אותו ילד בברכת המזון ואמר, כתוב אחד אומר ואכלת לפני ה' אלהיך, וכתוב אחד אומר (דברים יד) ושמחת לפני ה' אלהיך. הפסוקים הללו כשישראל היו שרויים בארץ הקדושה ונראו לפני הקדוש ברוך הוא בבית המקדש, היו מתקיימים. עכשו איך מתקיימים? מי יכול לאכל לפני ה' ולשמח לפני ה'?

אלא ודאי כך הוא. בראשונה כשישב אדם על שלחנו לאכל, מברך על הלחם המוציא. מה הטעם המוציא ולא מוציא, שהרי כתוב בורא השמים, ולא כתוב הבורא. עושה ארץ, ולא כתוב העושה ארץ. מה הטעם כאן המוציא?

אלא כל הדברים שהם מסוד העולם העליון הנסתר, מסתתרת ה' משם, להראות שהרי מעולם גנוז ונסתר הוא. וכל הדברים שהם מהעולם התחתון שנתגלה יותר כתוב בה', שכתוב (ישעיה מ) המוציא במספר צבאם, (עמוס ט) הקרא למי הים. כלם הם מסוד העולם התחתון, ואם נכתב בשם הוא בה', כמו האל הגדול. וכאן שהוא בדרך נסתר (בגלוי) מסוד העולם התחתון הוא, כיון שמברך אדם, שכינה באה לפניו.

ומה שאמר ואכלת לפני ה' אלהיך, כאן נכלל לדבר בדברי תורה, שכך צריך, הואיל והקדוש ברוך הוא לפניו, לקים את הכתוב, (יחזקאל

בַּיּוֹן שְׂמֵת בְּרַכַּת אֶרֶץ הַחַיִּים הַזֶּה מִצַּד הַיָּמִין וּמִקְבַּלֵּת מְזוֹן, אֲזִי מִבְּקָשִׁים רַחֲמִים עַל הַכֹּל. רַחֵם ה' אֱלֹהֵינוּ עַל יִשְׂרָאֵל עַמּוֹךְ וְעַל יְרוּשָׁלַיִם עִירְךָ וְגו'. שֶׁהָרִי מֵאוֹתוֹ מְזוֹן וְסִפּוּק שֶׁל אֶרֶץ הַחַיִּים נִזְכָּה בָּהּ אֲנַחְנוּ וּבֵית הַמִּקְדָּשׁ, שִׁיבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ לְמַטָּה בְּאוֹתָם רַחֲמִים.

וּבְשֶׁבֶת, כְּשֶׁהָדִין לֹא נִמְצָא לְהִיּוֹת נֶצַח וְהוּד כָּלֵל הַחֲסֵדִים, אֹמֵר רְצֵה וְהַחֲלִיצֵנוּ, לְהִיּוֹת שְׁנֵיהֶם, (ישעיה נד) חֲסֵדֵי דָוִד הַנְּאֻמִּים, וְעַל זֶה אֵל תְּהִי צְרָה וְיָגוֹן וְכו', שֶׁהָרִי רְצֵה וּמוֹדִים הֵם חֲסֵדֵי דָוִד, וְשֵׁם שְׁלוֹם שְׁאֵמְרָנוּ בַתְּפִלָּה בְּבִרְכַת עוֹשֶׂה שְׁלוֹם בְּמִרוֹמָיו הוּא בְּרַחֲמָיו יַעֲשֶׂה שְׁלוֹם עָלֵינוּ.

הַטּוֹב וְהַמְּטִיב, שֶׁהַכֹּל בָּא מִצַּד הַיָּמִין וְלֹא מִצַּד הַשְּׂמָאל כְּלוּם. מִי שֶׁמְבָרֵךְ בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, הוּא נוֹטֵל בְּרִכּוֹת בְּרֵאשׁוֹנָה מִכָּלֵם, וּמְתַבָּרֵךְ בְּכָלֵל שֶׁל בְּרַכַּת הַמְּזוֹן, וְעַל זֶה יֵשׁ לוֹ אֶרֶץ חַיִּים. מִי שְׁנוֹטֵל כּוֹס שֶׁל בְּרָכָה וּמְבָרֵךְ עָלָיו, כְּתוּב (תהלים קטז) כּוֹס יִשׁוּעוֹת אֲשָׂא. מִי הִישׁוּעוֹת? זֶה הַיָּמִין, שֶׁהוּא מוֹשִׁיעַ מִכָּל הַמְּקַטְרָגִים שֶׁל הָעוֹלָם, שְׂכָתוֹב (הוֹשִׁיעָה לוֹ יְמִינוֹ) וְתוֹשַׁע לוֹ יְמִינוֹ, וְכְתוּב (תהלים ס) הוֹשִׁיעָה יְמִינְךָ וְעַנְנִי.

בַּיּוֹן כֶּךָ הָאִיר הַיּוֹם, קָמוּ כָּלֵם וּנְשָׁקוּהוּ. אָמַר רַבִּי יוֹסִי, וְדַאי יוֹם מִשְׁתָּה הוּא הַיּוֹם הַזֶּה, וְלֹא נִצָּא מִכָּאֵן עַד שִׁיעֲשֶׂה מִשְׁתָּה לְכָל הָעִיר. זֶהוּ מִשְׁתָּה שֶׁהַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא רוֹצֵה בּוֹ. לְקַחוּ אֶת אִשְׁתּוֹ וּבְרַכּוּ אוֹתָהּ בְּכֹמָה בְּרִכּוֹת. עֲשׂוּ שְׂאֲבִיָּה יִתְקַן בֵּית אַחַר לְשִׁמְחָה, כְּנָסוּ אֶת כָּל אֲנָשֵׁי הָעִיר לְאוֹתָהּ שְׂמִחָה, וְקִרְאוּ לָהּ כְּלָה, וְשִׁמְחוּ עִמָּה כָּל אוֹתוֹ הַיּוֹם, וְהוּא שְׂמֵחַ עִמָּם בְּדַבְּרֵי תוֹרָה.

פְּתַח הוּא עַל הַשְּׁלַחַן וְאָמַר, וְעֲשִׂיתָ אֶת הַקְּרָשִׁים לְמִשְׁכַּן עֲצֵי שֵׁטִים עֲמֻדִים. כְּתוּב כָּאֵן עֲמֻדִים, וְכְתוּב שֵׁם (ישעיה ו) שְׂרָפִים עֲמֻדִים. מֵה לְהִלֵּךְ שְׂרָפִים, אֵף כָּאֵן גַּם שְׂרָפִים. אֵלוֹ הַקְּרָשִׁים עוֹמְדִים בְּתַקּוּנֵי כְּלָה וְסוֹבְבִים סָבִיב הַחֲפָה, לְהִשְׁרוֹת בְּאוֹתָהּ חֲפָה רוּחַ עֲלִיוֹנָה (סוד עֲלִיוֹן). כְּמוֹ כֵּן הַכְּלָה לְמַטָּה צְרִיף לְתַקֵּן חֲפָה לְכַסּוֹתָהּ בְּתַקּוּנֵי יָפִי לְכַבּוֹד כְּלָה אַחֲרַת שְׂבָאָה לְשִׁרוֹת שֵׁם בְּשִׁמְחָה לְכָלֵל הַתַּחְתּוֹנָה.

וּמִשׁוּם כְּבוֹד אוֹתָהּ הַכְּלָה הָעֲלִיוֹנָה צְרִיף לַעֲשׂוֹת כְּסוּי שֶׁל יָפִי בְּכָל תַּקּוּנֵי יָפִי, לְזַמֵּן אֶת

בְּרַכַּת יָמִין. הַשְּׂמָאל אֵינוֹ בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן, וְלָכֵן שְׂמָאל לֹא תִסִּיעַ לְיָמִין.

שְׂפִיּוֹן שְׂבָרֵךְ בְּרָכָה, יָמִין (הַיָּיִן), צְרִיף לְדַבֵּק אֶת אֶרֶץ הַחַיִּים בְּיָמִין, לְהַזְזִין מִשָּׁם וּלְפָרְנֵס וְלַתֵּת מְזוֹן לְכָל, וְלָכֵן הַשְּׁנֵיָה בְּרַכַּת הָאֶרֶץ, וְצְרִיף לְהַזְכִּיר בָּהּ בְּרִית וְתוֹרָה: וְעַל בְּרִיתְךָ שְׂחַתְמַתָּ בְּכַשְׂרָנוּ, וְעַל תּוֹרַתְךָ שְׁלַמְדַתְנוּ. לְהִרְאוֹת שְׂמָאוֹתוֹ טוֹב נִזְוֹן בְּרִית וְתוֹרָה, שֶׁהוּא הַתְּקוּן שֶׁל הַטּוֹב הַזֶּה.

מִכָּאֵן לְמַדְנוּ שְׁנָשִׁים פְּטוּרוֹת מִבְּרַכַת הַמְּזוֹן לְצֵאת יְדֵי חוֹבָה, שֶׁהָרִי אֵין בְּהֵן תּוֹרָה וּבְרִית. וְלַחֲתֵם עַל הָאֶרֶץ וְעַל הַמְּזוֹן, זֶה שְׂדַבְּקוֹת כְּאֶחָד בְּחֲסֵד. עַל הָאֶרֶץ – זוֹהִי אֶרֶץ הַחַיִּים. וְעַל הַמְּזוֹן – זֶהוּ חֲסֵד. הָרִי כְּלוּלִים זֶה בְּזֶה בְּדַבְּקוֹת אַחַת.

הַתְּפַשְׁטוֹת הַטּוֹב הִיא הוֹדָאָה שְׁנִקְרָאת חֲסִ"ד, וְעַל זֶה הוּא אֹמֵר נוֹדָה לָךְ עַל כֶּךָ וְעַל כֶּךָ נְסִים וְאוֹתוֹת שְׁנַעֲשׂוּ מִצַּד הַטּוֹב. וְאֵם תֹּאמַר, וְהָרִי כְּתוּב נַעֲמוֹת בְּיָמִינְךָ נֶצַח, זֶהוּ מִצַּד הַיָּמִין – לֹא כֶּךָ, אֲלֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד מֵרְאוּהָ עַל אוֹתוֹ מְקוּם שִׁיָּצָא מִמֶּנּוּ.

וְאֵם תֹּאמַר, נֶצַח בְּיָמִין – הָרִי כְּתוּב נַעֲמוֹת, וְכְתוּב (שְׂמוּאֵל ב' כג) וְנַעֲמִים זְמֵרוֹת יִשְׂרָאֵל, (בְּיָמִינְךָ נֶצַח) וְזֶה שְׂמָאל, וְכָל שְׂמָאל נִכְלָל בְּסוּד הַיָּמִין. אֲבָל הוֹדָאָה, מוֹדָה עַל הַיָּמִין, לְהִרְאוֹת שֶׁהָרִי מִמֶּנּוּ יִצָּא, וְזוֹ הַתְּפַשְׁטוֹת הַטּוֹב שֶׁהַתְּפַשֵּׁט בְּאֶרֶץ הַחַיִּים.

מָה הַטַּעַם אֵין כָּאֵן שְׂמָאל? מִשׁוּם שְׂאֵין לוֹ חֵלֶק לְצַד הָאַחַר בְּמְזוֹנָם שֶׁל יִשְׂרָאֵל. וְאֵם מִתְעוֹרֵר שְׂמָאל, יִתְעוֹרֵר עִמּוֹ הַצַּד הָאַחַר, וְהָרִי הוּא מְכַר בְּכוֹרְתוֹ וְחֵלְקוֹ לְיַעֲקֹב אָבִינוּ. וְהָרִינוּ נוֹתְנִים לוֹ חֵלְקוֹ לְאוֹתוֹ מְקַטְרֵג בְּזִהְמָה שֶׁל מִים אַחֲרוֹנִים, וְאֵם אֵין זִהְמָה, הָרִי חֵלְקוֹ בְּאוֹתוֹ מְאָכַל שְׂקָרְבוֹ בּוֹ יָדִים.

וְלָכֵן אֵין לוֹ חֵלֶק עִמָּנוּ. וְהוֹאִיל וְאֵין לוֹ חֵלֶק עִמָּנוּ, שֶׁהָרִי נָטַל חֵלְקוֹ, אֵין לָנוּ לְהָעִיר הַשְּׂמָאל כָּלֵל, שְׂלֹא יִתְעוֹרֵר הַמְּקַטְרֵג לְטַל שְׁנֵי חֵלְקִים, אֶחָד לְמַטָּה וְאֶחָד לְמַעְלָה, כְּמוֹ בְכוֹר. שֶׁהָרִי מְכַר אֶת בְּכוֹרְתוֹ לְיַעֲקֹב אָבִינוּ – חֵלְקוֹ לְמַטָּה, וְאֵין לוֹ לְמַעְלָה כְּלוּם. יִשְׂרָאֵל נוֹטְלִים לְמַעְלָה, וְעֲשׂוּ נוֹטֵל לְמַטָּה, וְעַל זֶה לֹא יִקְרַב הַשְּׂמָאל כָּלֵל בְּבִרְכַת הַמְּזוֹן.

ללכת ולכנס את כל הצדדים, וכנוס הבנים, ואהבה להכניסם בין הברכים.

ובאותם השנים שהנביאים שורים בתוכם, שמחת עקרת הבית. מה הטעם? משום שהרי שתי ערכות לא עושות נצנים ופרות, וכנוס הבנים אליהם הם פרות ונצנים שלהם, ולא מעירים כנוס של בניה אליה, רק בנביאים.

ברכה ששית - שמח תשמח רעים האהובים, מקום של רצון ושמחה ואחזה נמצאים, העמוד של כל העולם שנקרא צדיק, וצדיק וצדק הם רעים ואהובים שלא זזים זה מזה. עד כאן שש ברכות שכלה מתברכת מהן.

הברכה השביעית מקימת הכל, ומהשביעית הזו הכל מתברכים ודאי, כלל של עשר אמירות, משום שזו כוללת מעלה ומטה, ולכן כלולים בזו עשרה מיני שמחה: ששון, שמחה, חתן, (וכלה, גילה, דיצה, אהבה, ואחזה, שלום) וכלה, אהבה, אחזה, גילה, רנה, דיצה, חדוה, שלום ורעות. להיות הכלה שלמות הכל.

אשריהם ישראל שהם זכו למטה כמו שלמעלה, עליהם כתוב (שמואל-ב ז) ומי כעמך כישראל גוי אחד בארץ. שמחו כלם כל אותו יום בדברי תורה, וכל בני העיר עשו אותו ראש עליהם. ליום אחר קמו רבי יוסי ורבי חייא, וברכו אותם והלכו לדרכם.

בשהגיעו לרבי שמעון, הרים עיניו וראה אותם. אמר, מסתכל הייתי בכם היום הזה, וראיתי אתכם שני ימים ולילה שהייתם במשכנו של אותו נער מטטרון, ואותו נער היה מלמד אתכם סודות עליונים בשמחת התורה. אשרי חלקכם בני! סדרו כלם את הדברים לפניו, וסחו לו את המעשה. אמר להם, אשריכם ואשרי חלקי, שהריני נזכר יום אחד שהיה הולך עמי בדרך רב ספרא אביו, וברכתי אותו כאשר נפרד ממני שיהיה לו בן אריה בתורה, ולא ברכתי אותו שהוא יזכה בו. אשרי חלקכם בני, עליכם כתוב (ישעיה נד) וכל בניו למודי ה'.

דבר אחר וכל בניו למודי ה' - וכי כל הבנים שהם של ישראל, את כלם מלמד הקדוש ברוך הוא

הכלה העליונה לאותה שמחה. כמו זה בכל מילה של הברית למטה צריך לתקן פסא אחר ביפי לבעל הקנאה של אות הברית שבא לשם. אף כאן בכל חפה צריך תקוני יפי לכסות את החפה לכבוד הכלה סתם.

שהרי זו כמו שזו עומדת. זו עולה בשבע ברכות, וזו עולה בשבע ברכות. וכשעולה בשבע ברכות, אז נקראת כלה. ולכן אסור לשמש בה עד שנקללת באותן שבע ברכות כמו שלמעלה.

אותן שבע ברכות יורשת הכלה מרוח (מסוד) עליונה, מקום שכל הברכות שופעות משם. שש ברכות הן שהכלה מתברכת מהן, ואתה אמרת שהן שבע? אלא השביעית היא שמקימת את כלן.

רב הברכות על היין למה? אלא שהוא הצד שמשמח את הכל על אותו יין שמשמר בענביו תמיד. ומשום כך הברכה הראשונה של אותן השבע היא סוד של היין, יין עושה פרי (שמחה) בין למעלה בין למטה. גפן נוטלת הכל, ומוציאה פרי לעולם, והתעוררות של שמחה היא משמאל, שכתוב (שיר ב) שמאלו תחת לראשי וימינו תחבקני. ואותו עץ חיים עושה פרות ונצנים (באותה גפן) בהתעוררות הזו, וזוהי הברכה הראשונה של הכל. (בורא פרי הגפן).

השניה, שהכל ברא לכבודו, הסוד של הברית הקדושה, שמחת החבור, שנוטל את כל הברכות מסוד הימין לעשות פרות באותה גפן, שהרי בראשונה אותו פרי (שמחה) יורד מלמעלה דרך האברים, ושופע לברית הקדושה להשפיעה באותה הגפן, וזה מצד הימין, שהרי אין פרי נמצא אלא בימין. השמאל מתעורר והימין עושה.

אחר כך נכלל השמאל בימין והימין בשמאל להיות סוד של אדם, ולכן השלישית היא יוצר האדם. ועל זה יעקב, שהוא עמוד האמצעי, דמותו של אדם הוא היה.

הרביעית היא עמוד אחד של ירך ימין. החמישית - שוש תשיש ותגל עקרת הבית בשמחה בקבוץ וכנוס בניה מארבעת צדדי העולם, וזה סוד של ירך אחרת שמתחברת בדרך שמאל

קדמה ובאה ושרתה עליו בראשונה. ה' רעי, וכי למה שכנינה קדמה לכאן, והרי דוד צריך להקדים (לעורר) בראשונה, הואיל ומבקש מזונו מעם הקדוש ברוך הוא?

אלא ודאי שכנינה קדמה ובאה ושרתה עליו והעירה אותו לשבח למלך את השבח הזה ולבקש מזונות מלפני המלך, שהרי כך צריך על דבר של מזון שהיא רוצה והרצון שלה, שכל בני העולם יבקשו מזונות. משום שבאשר הקדוש ברוך הוא רוצה להוריד מזונות לעולם, היא נוטלת בראשונה, ועליה יורדים מזונות לכל העולמות. ומשום כך היא הקדימה לדבר זה של מזונות, ושרתה על דוד.

ה' רעי - ה' הרועה שלי. כרועה הזה שמנהיג צאנו במקום של דשאים ועשבים שלא חסרו דבר, אף כך הקדוש ברוך הוא הוא הרועה שלי לזון אותי בכל מה שאני צריך. דבר אחר ה' רעי - שנינו שקשים מזונות של אדם לפני הקדוש ברוך הוא כמו קריעת ים סוף. כאן הם שני גוונים, ושניהם בדרך אמת.

אחד בשביל שכל מעשיו של הקדוש ברוך הוא בדין ואמת, ועל הדין והאמת מתקיים כל העולם, ובכל יום ויום ובכל זמן וזמן דן את כל העולם בדין, את הצדיקים ואת הרשעים ואת כל בני העולם, כמו שנאמר (תהלים יא) כי צדיק ה' צדקות אהב. וכשהוא דן בני אדם ורואה בני אדם כמה רשעים וכמה חטאים לפניו, אז קשה בעיניו לתת להם מזון בכל זמן, כי יש לו לזון את הרשעים ואת אותם שחוטאים.

והוא עושה עמהם לפני משורת הדין, וזן ומפרנס אותה כפי החסד העליון שנמשך ונשפע על כל (העמים ובני) בני העולם, ובו הוא זן ומפרנס את הכל, את הצדיקים ואת החסידים ואת הרשעים, ואת כל אותם בני העולם, ואת כל החיות ובהמות השדה ועופות השמים, מקרני ראמים ועד ביצי כנים, ולא נשאר בעולם מי שאינו זן ומפרנס את הכל, אף על גב שקשה לפניו, לפי מעשי בני העולם, כקריעת ים סוף.

וכי קריעת ים סוף קשה לפניו, והרי כתוב (נחום א) גוער בים ויבשהו, (עמוס ט) הקרא למי הים

תורה? כן. שהרי בשעה שאותם תינוקות לומדים תורה, השכינה באה ונותנת להם כח וחזק ללמד תורה. שאלמלא סיועו של הקדוש ברוך הוא, אין אותם התינוקות יכולים לסבל.

רבי שמעון היה מצוי יום אחד ליד הפתח של לוד, ורבי חייא עמו. פגש בו תינוק אחד. אמר רבי שמעון, ודאי שהקדוש ברוך הוא מתרצה (יעורר) בעולם עכשו לימים מעטים גלגול גדול למלכי הארץ אלה באלה. ודאי שבעוד שהם מצייקים אלה לאלה, ישראל יהיו בתוך רוחה.

אמר אותו תינוק, והרי ביום זה התחילה התעוררות זו, שהרי ביום זה דמים רבים נשפכים בעולם. אמר לו רבי חייא, מנין לו לזה התינוק? אמר רבי שמעון, לפעמים נבואה נופלת בפי התינוקות ומתנבאים יותר מאחד הנביאים.

אמר אותו תינוק, וכי תמיהה היא שתהיה לתינוקות נבואה?! והרי הוא פסוק שלם. מנין לנו? שכתוב וכל בניך למודי ה'. הם ודאי למודי ה', ונבואה יוצאת מהם, מה שאין כן לכל העולם, אלא לישראל לבדם, שכתוב בהם וכל בניך למודי ה', ומשום כך יוצאת מהם נבואה. בא רבי שמעון ונשקו. אמר, מימי לא שמעתי את זה, רק עכשו.

זו מצות הקדוש ברוך הוא למשה, ועשית את הקרשים למשכן עצי שטים עמדים. (הכל פדגמא העליונה) (פתח רבי יצחק) וכתוב (ישעיה ו) שרפים עמדים ממעל לו שש כנפים וגו'. מעשה המשכן באותם קרשים כמו אותם השרפים, (במקום זה) אלה עומדים ואלה עומדים.

ואם תאמר, והרי כל חילות השמים כלם עומדים, כמו שנאמר ונתתי לה מהלכים בין העמדים האלה, וכתוב וכל צבא השמים עמדים עליו וגו', שהרי כל המחנות העליונים אין להם כרעים, וכלם עומדים בקימה? אלא ודאי כלם עומדים, ולפעמים אלה נקראים שרפים, ולפעמים עולים בשם אחר, אבל אלה כלם עומדים בשם אחד.

ופסוק זה פרושהו, (רבי יצחק פתח) כתוב (תהלים כג) מזמור לדוד ה' רעי לא אחסר. הרי נתבאר, מה בין מזמור לדוד ובין לדוד מזמור? וכאן שכנינה

וישפכם על פני הארץ, והרי כיון שעלה רצון לפניו, הכל לפניו כאין הוא חשוב, ואתה אמרת שקריעת ים סוף קשה לפניו?!

(כאן ניהם את מחנה מצרים) ולכן קשה היה לפניו קריעת ים סוף.

כמו כן קשים הזווגים לפני הקדוש ברוך הוא כקריעת ים סוף. מה קריעת ים סוף הרג את אלה בצד הזה, וקיים את אלה בצד ההוא – אף כאן בזווגים, כתוב (תהלים סח) מוציא אסירים בכושרות, ושנינו – בכי ושירות. ממית את זה, ונותן את אשתו לזה, ולפעמים לרשע מזדמנת אשה מעלה. אבל סודות נסתרים הם בכל, והכל הוא בדין. ומה שהעירו החברים בזה, ודאי כך הוא.

ומה שהעירו לפני ולא מלפני – לפני אותו שעומד לפניו, לפניו של הקדוש ברוך הוא, ושמש לפניו. ועל כך לא אמרו שקשים הזווגים לקדוש ברוך – הוא, וכן קשים מזונותיו של אדם לקדוש ברוך הוא, אלא לפני, ולזה קשים כל אלה, שהרי לא ברשותם הם עומדים. אף על גב שהוא עושה, (אבל אף על גב שהוא עושה) ברשות אחרת הוא עושה.

כתוב (ויקרא כב) ונכרתה הנפש ההיא מלפני. מה זה מלפני? אלא זה העולם הבא, ההוא שכל החיים עומדים שם. דבר אחר, זה צנור עליון, נהר שאין מימיו פוסקים לעולמים, והכל אחד. וזהו שנוטל את כל העדוונים של העולם הבא, ומאותם עדוונים עליונים תתכלה (הנפש הזו), ממקום ששם אותו נעם ה', וזהו מלפני.

ואם תאמר, אם כך, הרי כתוב (יונה א) ויקם יונה לברח תרשישה מלפני ה'. כי ידעו האנשים כי מלפני ה' הוא ברח. ושנינו, מה הטעם הלך יונה וברח? וכי מי יכול לברח מלפני הקדוש ברוך הוא?! אלא היה הולך ובורח לצאת מהארץ הקדושה, שהרי השכינה אינה שורה מחוץ לארץ ישראל, ומשום שלא תשרה עליו השכינה, היה בורח מארץ הקדש, שהרי השכינה שורה שם, כמו שנאמר (תהלים קכח) אשתך כגפן פריה בירכתי ביתך. גפן פריה – זו שכינה. מה שכינה הייתה נסתרת בתוך בית קדשי הקדשים, אף כך אשה צנועה לא יוצאת משער ביתה החוצה. ומשום כך היה בורח יונה מחוץ לארץ הקדושה, והרי כאן כתוב מלפני, ולא כתוב לפני.

אלא, בזמן שישראל עברו לים ורצה הקדוש ברוך הוא לקרע להם את ים סוף, בא רהב, אותו ממנה על מצרים, ובקש דין מלפני הקדוש ברוך הוא. אמר לפניו, רבון העולם, למה אתה רוצה לעשות דין על מצרים ולקרע את הים לישראל, הרי כלם רשעים לפניך, וכל דרכך בדין ואמת? אלה עובדי פוכבים ומזלות, ואלה עובדי פוכבים ומזלות. אלו בגלוי עריות, ואלו בגלוי עריות. אלו שופכי דמים, ואלו שופכי דמים.

באותה שעה היה קשה לפניו לעבר על דרך הדין. והרי ישראל היו נוסעים על הים, שכתוב (שמות יד) ויאמר ה' אל משה מה תצעק אלי דבר אל בני ישראל ויסעו. והיה קשה לפניו לעבר על הדין ולקרע להם את ים סוף, ואלמלא שהשגיח הקדוש ברוך הוא בזכות אברהם שהקדים בבקר לעשות מצות רבונו ורצונו, ככתוב (בראשית כב) וישכם אברהם בבקר – כלם היו אובדים בים, משום שבכל אותו הלילה היה הקדוש ברוך הוא בדין על ישראל.

ושנינו, מה שכתוב ולא קרב זה אל זה כל הלילה, מלמד שבאו מלאכים עליונים לשבח באותו לילה לפני הקדוש ברוך הוא, ואמר להם: וכי (בני) מעשי ידי טובעים בים ואתם משבחים לפני? מיד – ולא קרב זה אל זה כל הלילה. מה כתוב? ויהי באשמרת הבקר. השגיח הקדוש ברוך הוא בזכות אברהם שהקדים בבקר לעשות רצון רבונו, ככתוב וישכם אברהם בבקר. אז חזר הים, וברחו המים מלפני ישראל.

שכתוב, וישב הים לפנות בקר לאיתנו. ושנינו, לאיתנו – לתנאו, לאותו תנאי שהתנה עמו הקדוש ברוך הוא כשברא את העולם. לאיתנו, כתוב כאן לאיתנו, וכתוב שם (תהלים פט) משפיל לאיתן האזרחי, ועל זה לפנות בקר, באותו זמן שהקדים אברהם לעשות רצון רבונו אז נקרע הים,